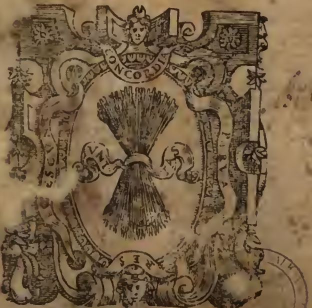
BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III
165
L
53
NAPOLI

DIDACI
COVARRVVIAS
A LEYVA TOLETANI, ARCHIEPISCOPIS.

DOMIT[illegible]CI DE IGNAT.
in Qu[illegible] Decretalium librum
Epitome.

ITEM IN TIT. DE TESTAM.
& Conſtit. Bonifacij VIII. ultimam,
quæ incipit, Alma Mater.

[illegible] ſentent. excommu. interpretatio.

VENETIIS,
Apud Cominũ de Tridino Montisferrati.
M D LXV[illegible]I.

AD PERILLVSTREM, AD REVERENDISSIMVM DOMINVM D. FERNANDVM

Valdeſium, Epiſcopum Seguntinum, Caroli Cæſaris, Hiſpaniarumq; Regis, Prætorio Summo Præfectum, DIDACI COVARRVVIAS Toletani, è Collegio Maximi Saluatoris, Salmanticę utriuſque iuris diſciplinam profitentis, in eius de Sponſalibus, & matrimonijs Epitomen prȩfatio.

QVI IVRIS *Vtriuſque Peritiam penitiſsime ſectantur, Preſul ampliſsime, curam haud ſegniter debent impendere quo cæteris propria ſtudia publicè cenſenda exhibeant, atq; Reipublicæ utilitati conſulentes exactiſsima cura elaborata, uulgo tradere nitātur. Eam etenim prouinciam iuris profeſſores aſſumpſimus, in qua maximo cū periculo æternæ, nō tantum temporariæ ſalutis allucinamur: plerunque quid patrimonio rebus quæ huiuſmodi conueniat, ac frequenter quid animæ utile ſit* ꝑ*traetantes. Proinde totis uiribus agendum, vt ea quæ in utr uſque iuris interpretationem excogitauimus, doctiſsimorum virorum examen ſubire ſeſtinent. Quo fit, ut nobis non parua vtilitas comparetur: quippe quibus ex ſapientem hominum, & cordatorum candido iudicio; quæ modo edimus maioris æſtimare licebit, quam ſi priuatim proprio decreto probarentur. Neque palinodiam canere, quod aiūt, nobis indecorum erit, mōdo grauiſſimi viri quique in his ſtudijs ætatem omnem exegerunt, quibus nos ipſos exponimus, id effici debere cenſuerint. Hinc etiam augentur publicis hiſce experimentis humana ingenia, artes miro modo creſcunt: ab illoque vetuſtatis ſitu egregie vindicantur. Triſci ſiquidem illi mortales autore Plutarcho, ægrotos palam curabat: ve eorū vnuſquiſque ſi quid habuiſſet conducibile, quod vel ipſe ægrotans, vel alterum curans comperiſſet, cōſi-*

leret ei, cui opus erat. Apelles etiam nobiliſsimus ille pictor teſte Plinio perfecta opera proponebat in pergula tranſeūtibus atque poſt ipſam tabulā latens, vitia, quæ notarentur auſcultabat, vulgum præ ſe ferens diligentiorem quā ſe iudicem. Quibus perſuaſi, Preſul ornatiſsime animū induximus, vt quæ in librū Quartum Decretalium in hoc totius orbis celebratiſſimo gymnaſio, anno ab hinc quarto, frequentiſsimo auditorio dictauimus in publicum ſub tuo patrocinio prodirent. Iuris Pontificij ſtudioſis operam hanc, qua potuimus, diligentia, impigrè nauantes. Quod ſi ſpes ipſa nos fefellerit, id tamen hic conatus aſſequetur, vt multo impenſius, atque accuratius noſtra hæc ſtudia ab alijs animaduerſa, non mediocre compendium huic tractatui ſint allatura. Cæterum cum in mentem veniſset: vrbium cōditores Deos proprios ipſis vrbibus, ac prouincijs aſsignare cōſueuiſſe, ut municipali conſecratione colerētur, veluti tutelā illius loci ſubituri, quos veteres Tutellares appellant. vnde et Tutelariū deorum ſacra eorum annalibus celebrantur, in quibus patrociniū, et ſalus vrbis, velut a certis numinibus rogabatur, hoſque Patrios Deos primo Georg. Virgilius nominat.

Dij patrij Indigetes, & Romule, Veſtaque mater.
Quæ Tuſcum Tyberim, & Romana Palacia ſeruas.

Quorum ſub indigetum nomine Hiſpanus Poeta meminit. lib. i. de bello ciuil.

Indigites fleuiſſe deos, urbiſque laborem.
Teſtatos ſudore lares.

Ac denique, vt ſcribit Tertullianus in Apologetico, vnicuique prouinciæ & ciuitati ſuus Deus erat, vt Syriæ Aſtartis, Arabiæ Diaſeres, Norico Tibilenus, Africæ Cæleſtus: ea ratione nobis, qui diuina auxilia ab ipſo ſumme omnium opifice, ac Deo Optimo Maximo Ieſu admiranda totius Chriſtiani vrbis felicitate petimus, & humana patrocinia inuocare ...e licere arbitramur: quo noſtra ſtudia tuto in omnium conſpectum prodire poſſint, inſigni alicuius Herois tutela ipſo limine præmunita. Te vero, Preſes vigilantiſsime, multis titulis, ac nominibus ſelegimus. cui hæ lucubrationes, noſtrorum ſtudiorum primitiæ, nuncuparentur: nō quod dignas tanto nomine vllo pacto eas exiſtimemus, ſed quod animum in te rebus literaris addictiſsimum ſemper cognouerimus nec iniuria: ſiquidem Iuſtitia, quæ inter virtutes primas obtinet, cuius ipſe clariſsimam præfecturam geris, tota ciuilibus literis, iuris vtriuſque ſtudijs, ac legum humanarum profeſsione comprehenditur, quippe quæ res noſtra, vita, corpus, et nos ipſos tueri doceant, noxios ſupplicis coercendo, bonos præmijs honorādo. Agnoſcamus igitur te veræ Iuſtitiæ aſſertorem: literarum, & diſciplinarum om

nium

nium vindicem profiteamur: qui ſacratiſsima iuris prudentiæ tempora boni, & æqui, eritia fretus hactenus conſtitueris, ipſiuſque primariæ ac uenerandæ virtutes ſolennia circunſpectiſſime peregeris, quippe verum illud feceris, Rempublicam ſine ſumma iuſtitia regi nos poſſe: quod apud Ciceronem, referente Auguſtino, Lelius atque Scipio egregie aſſerunt. Hinc ſane fit, vt quiſque te duce iuſtitiam amplexus, optimi ciuis officium expleat, mente, et toto animo perpendens, quod apud Xenophontem Euthydemus ad Socratem pulchre dixit. ἄ χοῖον τούτου δικαιοσύνης, ἀγαθὸν πολίτην γνῶς. eſtis Hiſpania eſt, quæ inuictiſsimo Carolo abſente, inſtaurandæ totius eccleſiæ cauſa, hæreditariæ prouinciæ tutela, alijſque rebus arduis impedito, ſub eius vnico lumine, atque herede Philippo ſpectatiſſime indolis Principe, tanta animi tui magnitudine, tanta conſtantia, tanta denique Diuini, et humani iuris cognitione, atq; prudentia, iuſtitiæ exercendæ te ſincerum Antiſtitem habuit: vt teipſum, veluti numen quoddam dolis vi, potentiorumque tyrannide circunducti, et oppreſſi, pro iure liberrime exigendo nõ ſecus appellent, quam hi, qui quondam barbarica Afrorum rabie, agitantibus furijs, extincto pene Hiſpanorum imperio, proprijs ſedibus expulſi, ad tuum natale ſolum, vti ad Sarram anchoram, confugientes, indigenarum, qui tui maiores fuere, auxilio fortiſſime adiuti, paulatim totam Hiſpaniam a Maurorum faucibus ignominioſa ſeruitute alijſque Saracenorum, et Arabum iniurijs ſtrenue vindicauerint. Age ergo Præſulum decus, & ornamentum, hoſce noſtros labores, quos auſpicatiſſime tuo nomini dicamus ſub tuo ſinu fouendus, ac tutandos ſuſcipe ſub tua perſpicaciſſima cenſura corrigendos ſereno uultu, animo quæ benigno admitte, neque tu obſeruantiſſimum ea, qua ſoles, beneuolentia proſequere. Bene vale, atque iterum feliciſsime vale. Salmanticæ è Collegio Sãctiſſimi Saluatoris, Calendis Decembris. Anno M.D. LXVIII.

Ad Lectorem.

ERVNT FORTASSE, BENEuolentiſsime Lector, qui huius noſtri inſtituti rationem exigere uelint, cauſaſque requirant, cur in hanc Iuris Pontificij partem cõmentarios ediderim, eoſque, omiſſa cuiusſlibet capitis paraphraſi, quæ utilior quibusdã uideretur, ad ſummam redegerim. Quibus non iniuria uitæ, & ſtudiorũ ratio reddenda eſt. Annis namque duodecim in utriuſque iuris priuata relectionę ex actis, admiſſus ipſe ad hoc ſelectisſimum, totiuſque orbis celebratisſimum collegium, quod in hac academia Salmanticẽſi admodum illuſtris, ac reuerendiſsimus uir Didacus a Muros Ouetenſis Eccleſiæ Pręſul meritisſimus, ſanctiſsimo humani generis Saluatori dicauit, Doctoris tandem Decretorum Laurea anno Milleſimo Quingenteſimo Triceſimo nono: ętatis uero Viceſimo Sexto, inſignitus, cum poſt biennium hon orario publicè accepto, munus iura Pontificia interpretandi nactus eſſem, librum Quartum Decretalium ſtatim prelegendum aſſumpſi: ex cuius interpretum uaria lectione cognoui operepretium me facturum, ſi, quę apud Iuris Pontificij, ac Cęſarei Doctores, necnon apud Sacrę Theologię profeſſores ſparſim circa eundẽ tractatum legiſſem, ad breuem quandam reſolutionem pręuia rationum cognitione reducerem. Qua in re ueterum parſimoniam, prolixoſque nimis, ac ſepiſsime diffuſos, quanuis multę, ac uarię lectionis, Cardinalis Alexandrini commentarios ex profeſſo fugere curaui. Nec temere capitum diſtinctam adnotationem omiſi: ſed ne mihi forent eadem ſępius repetenda, utque ab extraneis quęſtionibus recederem, quę in proprijs ſedibus tradite Lectorem erudiunt facilius, & ſuauius delectant: locis autem alienis congeſtę faſtidium generant, atque nauſeam prouocant, Phraſin eam, quę nobis forte contigit in ipſis ordinarijs lectionibus, expolire noluimus, quo facilius ab omnibus hi noſtri commentarij legi poſsint. Nec tamen eam ſequimur, quę barbaris dictionibus onuſta, abſq; ullo delectu paſsim in veterum gloſſematis ſeſe obtulit. Lege igitur hęc noſtra, & quecunque ſint boni conſule, ac perpetuo, vale.

INDEX CAPITVLORVM ET PARAGRAPHORVM duarum partium Epitomes in quartum Decretalium librum.

Pars prima.

Caput primum, de ſponſaliorum nomine, & diffinitione.col.3. f.1
Caput ſecundum, de ætate ad ſponſalia requiſita.col.2. fol.4
Cap. Tertium, quibus verbis ſponſalia contrahantur.co.2. fol.5
Caput Quartum, de ſponſaliorum effectu & vinculo col.1. fol.6
.§.Primus, qualiter ſponſalia matrimonium efficiantur ex conſenſu, ratione coitus præſumpto.col.2.fol.8
.§.Secundus, qualiter ſponſalia tranſeant in matrimonium ex traductione ſponſæ ad domum, vel per oſcula, amplexus, & ſimilia ſigna. col.1. fol.13
Caput Quintum, [illegible] modis ſponſalia ſoluantur.[illegible] fol.14
.§.Primus, quo pacto ſponſalia cōtracta ab impuberibus: vel a pubere, diſſoluantur.col.1. fol.17

Pars Secunda.

Caput Primum matrimonij diffinitionem expendit.col.2. fol.19
.§.Vnicus, an matrimonium ſit ſacramentum.col.3. fol.20
Caput Secũdum, an conſenſus ſit ad matrimonium neceſſarius.co.1.f.22
Caput Tertium, qualis conſenſus ſit ad matrimonium neceſſarius: vbi etiam tractatur de conſenſu conditionali.col.4. fol.23
.§.Primus, de conditionibus adiectis contra ſubſtãtiã coniugij.co.2.f.20
.§.Secundus.de conditionibus turpibus, & impoſsibilibus matrimonia-li contractui appoſitis.col.4 fol.30
.§.Tertius, de conditione aliquid dandi.col.3. fol.34
.§.Quartus, de matrimonio contracto per metum.col.3 fol.35
.§.Quintus, eandem quæſtionem de metu proſequitur.col.2. fo.39
.§.Sextus, qualiter metus illatus tollat ac liber cõſenſus maneat.co. 2.f.42
.§.Septimus, de errore in contractu coniugali contingente, & de pęna in ſponſaliorum cõtractu appoſita. col.1. fol.44
.§.Octauus, an in matrimonio ſit parentũ cõſēſus exigendus.co.3.f.46
.§.Nonus, qualiter legalis pęna huic contractui appoſita procedere valeat: atque de pœnis contra ſecundo [illegible] 4.f.48
Cap. [illegible]
iugalis exprimatur.col.2. fol.51
.§.Primus, quę verba ſignificent coniugalem conſenſum col.4 fol.53
Cap. Quintum, de ętate ad matrimonium requiſita.col.1. fol.57
Cap. Sextum, de his, quæ matrimonium impediunt contrahendum: cõtractum tamen minime diſſoluunt: atque de matrimonio clandeſtino. col.4. fol.58
.§.Primus, de impedimentis quę poſt matrimonium contingentia illud non viciant, quamuis ab initio id impedirent.col.1. fo.61
.§.Secundus, de impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ.col. 2.fol.63
.§.Tertius, de impedimento ſacri ordinis.col.2. fol.64
.§.Quartus de cognatione ſpirituali. col.1. fol.66

† iiij .§.Quin-

.§.Quītus đ cognatiōe lega.co.3.f.67
.§.Sextus, de cōſāguinitate.co.1.f.68
.§.Septimus, de affinitatis impedimento.col.4 fol.70
.§.Octauus, de inceſtu, & qualiter id crimen puniatur, col. 3 fol.72
.§.Nonus, de diſpēſatione.col.4 f.79
.§.Decimus, de gradibus diuina, naturali, humane coad matrimonium prohibitos.col.4 f.82
.§.Vndecimus, de diſpari cultu. col.3 folio 88
Cap.ſeptimum, de contractus coniugalis effectus.col.1 fo.90
.§.Primus, an uxor poſsit contrahere ſine licentia mariti: atq; ibi tractatur de bonis acquiſitis matrimonio conſtante.col. 3 fol.92
.§. Secundus de reddendo debito coniugali.col.3 fol.95
.§.Tertius, an licuerit unq̄ plures uxores hre: & an uxor teneatur uirū abſentē expectare: & ibi tradit pęna cōtrahētis ſcdas nuptias uiuente priori coniuge.col.1 fo. 98
.§.Quartus, de diuortio matrimonij quo ad uinculum.col.4 fo.7
.§.Quintus, de diuortio matrimonij quo ad thorum.col.1 fol.104
.§.Sextus, de pœna adulterij ciuili.colum.4 fol.106
.§.Septimus, de pœna adulterij criminali.col.3 fo.110
Caput octauū, de prole.co.3. fol.115
.§. Primus, qualiter filij dicantur legitimi, ex eo qđ fuerint matrimonio conſtante concepti.col.3. f.117
.§.Secundus, quo pacto filij legitimi efficiantur per ſubſequēs matrimonium.col.1 fol.120
.§.Tertius, qualiter probet quis ſe filium legitimum eſſe.col. 2 fo.126
.§.Quartus, de filijs illegitimis, naturalibus tamen.col. 2 fo.129
.§.Quītus, de filijs ſpurijs.col.1.f.113
.§.Sextus, de alimentis, quæ filijs illegitimis debentur.col.1. fol.135
.§.Septimus, quibus modis abſq; principis reſcripto: filijs illegitimi, efficiantur legitimi.col.1 fo.142
.§.Octauus, de legitimatione q̄ a principe cōceditur.col.3 fo.143
.§.Nonus, qualiter ſit impetranda legitimatio.col.2 fo.149
.§.Decimus: de interpretatiōe aliquorum verborum, quę ſolent in legitimationibus exprimi.col.2 fo.159
.§.Vndecimus, quo tempore poſsint nuptiarum ſolennia celebrari colum.1 fo.153
.§.Duodecimus, de iudice cauſæ matrimonialis: atque de proceſſu, & ſententia eiuſdem iudicij, columna 3 fo.154

INDEX CAPITVM, QVAE EX IVRE Pontificio, quò ad tractatum de matrimonio, in Epitomes ad quartū decretalium librū prȩcipuè explicantur.

Ex quarto libro Decretalium, tit. de Sponſalibus.

Cap.primum.nu.16.col.2 fo.87
Cap.ſecundum.nu.1.col.2 fo.17
Cap.ad audientiam. & c.Iuuenis.nu.1.col.3 fo.63
Cap.Iuuenis.nu.1.col.2 fo.4
Cap.de illis.nu. 7. col.3 fo.15
Cap.ex literis.in primo, numer.2.colum.1 fo.54
Cap.ex part.nu.5.col.3 fol.54
Cap.non eſt vobis.nu.4.col.4.fol.90
Cap.præterea.2.nu.20.co.1 fo.88
Cap.cum locum col. 3. fo.35.et nu.3. col.3 fo.42
Cap.commiſſum.nu.11.col.3 fo.16
Cap.requiſiuit nu.5.col.4 fo.7
C.cū in apoſtolica.nu.3. col.1. fo.55
Cap.in præſentia.nu.3. col.1 fo.99
Cap.inter opera.nu.3.col.2 fo.153

Cap.

Cap.ad id nu.1.col.2 fo.42
Cap.ſicut ex literis.col.3 fo.15
Cap.dilectus filius.nu.5. col.4.fol.22
Cap.tuæ fraternitas.nu.1.c.2 fo.51
Cap.tua nos.nu.2.col.4 fo.23
Cap.Conſultationi.nu.4. cũ ſeq.fo.73
Cap.Gemma mulier.nu.5.col.2.fo.45
Cap.is,qui fidem.nu.1.col.2 fo.8
Cap.ſi inter virum.nu.9. col.2.fol.16
Cap.ſi.nu.19.col.2 fo.12
C.vnic.§.ſi.de ſpõ.in 6.n.4.co.4.f.63
Ex Titu.de ſpon.impub.
Cap.primum.nu.1.col.2 fo.46
Cap.puberes.nu.2.col.1 fo.57
Cap.de illis.j.nu.1.col.1 fo.17
Cap.de illis.2.nu.2. col.3 fo.57
Cap.vnicum.§. 1.de deſpon.impu.in 6.nu.2.col.3.fo.5.et 43.co. 3.fo.13
Cap.vnic.§.j. n.2.co.3.fo.4.& nu.3. col.2.fo.1.&.§.ſi.d. c.col.2 fo.43
Ex Tit.de Cland.deſponſ.
Rubr. ipſa explicat.nu.7.co. 4.fo.59
Cap.cum inibitio.§.1. col.4. fo.123
Ex Tit.de ſponſ.duor.
Cap.licet.nu.5.col.2 fol.99
Cap.ſi. ibidem
Ex Tit.de condi.appo.
Rubr.ipſa explicatur. fo.24
Cap.Primum nu.13.col.4 fo.33
Cap. de illis.nu.1. col.4 fo.34
Cap.per tuas.nu.12.col. 2. & 3.fo.33
Cap.ſi.part.1.nu.2.col.2 fo.26
Cap.ſi.§.ſi.nu.1.col. 1 fo.30
Ex Tit.qui cleri.vel vouen.
Rubricę materia examinatur. nu.1. col.2.fo.64.& 65.Ex Tit.de eo.q duxit in matrimo.q̃ pol.per adult.
Ca.cum haberet.nu.2.col.3 fo.139
Ex Tit.de eo,qui cogn. conſan.vxo.ſuę.
C.Primum.nu.4.col.2.fo.59.et.nu.5. co.2 f.96
Ex Tit.de conſ.& affinit.
Cap.primum.nu.1.col.2 fo.54
Cap.ſuper eo.col.3 fo.33
Cap.quod dilec.col.5. fo.8.et n.18.co lum.1 fo.87
Cap.quia circa.nu.13.col.4 fo.86
Cap.non debet.nu.9.col.4 fo.69
Ex Tit.de matri.contract.cõtra interdict.eccl.
Rubr.ipſa tractat.nu.6.col.3 fo.59
Ex Tit.qui filij ſint legit.
Cap.Tranſmiſſę.nu.6.col.1 fo.127
Cap.tanta.nu.1.col.1 fo.120
Cap.per tuas.nu.1.col.1.et 2 fo.42
Cap.quod nobis.col.4 fo.122
Cap.per venerabilem.col.4 fo.13
Cap.ſi.nu.1.col.3 fo.117
Ex Tit.de diuortijs.
Cap.ſecundum.col.3 fo.104
Cap.porro.& c.ſignif. fo.105.et 106
Cap.quanto.col.1 fo.102
Ca.gaudemus.fo.16.& col.4.fo.101. & nu.4.col.3 fo.101
Cap.ſi.nu.3 fo.83
Ex Tit.de donatio.inter virum & vxorem.
Cap.ſecundum.nu.5.col.2 fo.93
Cap.plerũque.nu.8.col.2.fo.105.et.n. 1.col.4 fol.106
Cap.per veſtras.nu.2.col.4 fo.90
Ex Tit.de ſecund. nupt.
Cap.Primum.nu.7.cum ſeq. fo.118
Cap.Dominus.nu.7.col.4 fo.96
C.cũ ſecũdũ Apoſtolũ n.4. co.2.f.49
Præter quæ etiam explicatur.
Clem. vnic. de conſang.& affi.col.3. fo.32.& nu.19 fo.78
Cap.quemadmodum de iureiur.num. 2.col.4 f.14
Cap.literas.de reſtit.ſpo.n.9.col.4.& fo.8.& 10.col.1 fo.86
Cap.2.de conuerſ. coniugat.nu.6.co- lum.4 fo.102
C.ingſtitiõi.de ſen.exc.n.7.co.1.f.96
Cap.ſi.de procurat.in 6. n.8.co.1.f.53
C.inter cætera.22.q.4.co.2.n.5.fo.40
C.cũ ſocietas.27.q.2.n.14.co.1.f.103
Ca.obijciũtur.32.q.4.nu.1.co.2.fo.98
Can.caue.28.q.1.nu.9.co.3 fo.83
Can.omnes cauſationes.32.q.7.nu.6. col.4 fo.104

Reliqua quęrenda ſunt in indice totius operis fini adiecto.

INTEL-

INTELLECTVS NOTABILES VARIORVM LOCORVM

Iuris Ciuilis, Canonici, & Regij.

Ex Iure Ciuili.

INtellectus ad l. vbi ita donatur. ff. de donationib. cauſa mortis rubri nu. 11. col.2.fo. 68. & nu.13. co. 3 fo. 169
Intellectus ad l.vlt.C. de non nu.pecu.nu.12.col.4. fol.108
Intellectus ad l.quæro.§.inter locatorem.ff.locati. ibidem.
Intellectus ad l.cum pater.§.filius matrem.ff.de legat.2.in c. Rainaldus. .§.1,nu. 10.col.1. fo.302.
Intellectus ad l. ſtipulatio hoc modo concepta.ff. de verborum oblig.1. part.rubri.nu. 6.col.2. fol.172.
Intellectus ad.l.Titia.ff.de verbo.oblig.& ad c. Gemma. de ſponſ. ibidem. nu.17.
Intellectus auth.hoc inter liberos.C. de teſta.2.part.rub. fol.176.
Intellectus ad l.ſancimus.C.de teſta. 2.part.rubr.col.3. fol. 177.
Intellectus ad l. diuus.§.licet ff.de iure codicillorum.col.1. fol. 78.
Intellec.ad l.ſi mortis.ff.de dona.cau. mor.nu.5.col.3. fol.182
Intellectus l.tam is.§. vlt.ff.de donatio.cauſ.mort.3.part. rub.nu. 6.colum.4. fo.181.
Intellect,ad l,Marcellus,in prin,ff,de donat.cauſ.mort.3.part.rub.nu.21. col.4 fol.187.
Intellec.ad.l.j.ff.qui ſine manumiſsio. ad liberta.peruen.3.par.rub.nu.24. col.3. fol.188
Intellect.l.j §.an bona,ff.de iure fiſci. c.j.nu.14.col.1 fol.196
Intellect.authē.ſi qua mulier.C.de ſacroſanct.eccl.c.1.nu.7.col.3 fo.201
Intellect.l.Titia.§.Seia.ff.de auro.et argent.leg.c.iudicante.nu.5.colum. 4. fo.207
Intellect.authē.hoc amplius. C.de fideicommiſ.c.ſi hęredes, nu.7.co.2. fo.212.& nu.8.col.4 fo.eo,
Intellectus ad l.ſi adulterium.§.idem Pollioni.ff.de adulter. in cap.Rainutius.§.11.nume.1.& ſequen.col. 1. fol.281
Intellec.l.viuus libertus. ff. ſi quid in fraud.part.c.cum in officijs.nu.11. col.3. fo.118
Intellect.auth.presbyteros. C.de epiſco.& cleri.c.quia nos nu.1.et ſeq. col. 1. fol.215
Intellect.l.precibus.C.de impub.& l Centurio.ff.de vulg.tractatur in c. Rainutius.§.9.col.1. fo.275
Intellec.l.j.ff.de leg.j.c.Rainutius.§. 10.nu.3.col.4. fo.275
Intellectus ad l. Senatus .§. legatum ff.de leg.j.cap.cum tibi. nu.8.colū. 1. fo.234
Intellect.ad l.fideicommiſſ.§.ſic fideicommiſſum,ff,de legat,3.nu. 9.col. 2, fo.eod,

Intel.

Intellect.l.captatorias. C.de teſta.mi lit.ibi.nu.2.col.2. fo.232

Intel.ad l.fideicommiſſa.2. verſ. quid ſi ita.ff.de fideic.liber. ibi.nu.2.colum.2. fo.eo.

Intelle.ad l.cum donationis. C.de trā ſact.eod.c.cū tibi n. 13. col.1.f.136

Intellect.l.quod principi.ff.de lega.2. c.requiſiſti.nu.4.col.1. fo.141

Intellec.4.C.de liber.pręter.c.Rainutius.in prin.nu.2.col.1. fo.245

Intell.ad l.hac conſultiſsima.§.ex imperfecto,C.de teſta.eo. c.§.j. nu.1. col.3 fo.251

Intellect.ad l.ſi frater. C.de fideicommiſſ.eo.c.2.§.3.nu.3.col.2 fo.252

Intelle.ad l.Gallus.in prin.eo.c.§.3. nu.9.col.3 fo.257

Intellect.ad l.2.§.ſed etſi extraneum. ff.de vulgar.ibi.§.v. numer. 3 .colum.1 fo.260

Intellec.ad l.Titius.ff.de hæred.inſt. eod.c.§.7.nu.2.col.1 fo.262

Intel.l.Titia.Seio.§.Seia.ff.de leg.2. & l.vel ſingulis.ff.de vulga.eo:c. .§.8.per totum.n. 1. fo.269

Intel.l.fideicommiſſa.§. quoties.ff.de legat.3.c.relatum.1.nu.9.& ſeq.colum.4 fo.227

Intel.l.ſi mihi.ff.de lega.1.c.Rainaldus.§.3.nu.12.col.2 fo.304

Intelle.l.liberto octuaginta.ff.de bonis.liber.nu.13.col.1 fo.305

Intel.l.quod ſcitis.C.de bonis.quæ liber.nu.2.col.3 fo.309

Intellect.l.fundus quem.ff.de annu.legat.c.Rainutius.§.10.numer.7.colum.4 fo.279

Lex vlt.ff.de decret.ab ordin.facien. col.4 fo.375

Lex ſi cum ſeruo meo. ff.de iniur.n. 14.col.3 fo.384

Lex Reſpiciendum.§. delinquunt.ff. de pœnis.col.3 fo.184

L.j.ff.de legib.nu.17.co.1 fo.386

Ex Iure Regio.

Lex Regia 2.tit.15. lib.8. ordinamentorum,explicatur,nu,15. col.3 fo.4

Lex regia.51.Tauri.nume.14.colū. 2 fol.11

Lex regia 16.Tauri. intelligitur.nu. 4.col.3 fo.14

Lex regia 50.Tauri. & l.1.tit.2. libro 3.Fori.declarantur.num.12.colum.1 fo.45

Lex regia 3.tit.2.li.5.ordina.et l.10. tit.1.par.4.atque aliæ ſimiles.nu.6. col 1 fo.47.

Lex regia 8.tit.par.4.exponitur.nu. 8.col.2 fo.48.

Lex regia Caroli Cæſaris defenditur nu.3.col.1 fo.49

Lex regia 15.Tauri intelligitur.n.7. & 8.col.4 fo.50

Lex regia 40.Tauri.explicatur.nu. 17.col.4.fo.61.& nu.21.col.3.f.62. & nu.1.col.1 fo.63

Lex regia 1.tit.2.lib.8. ordina.defenditur n.19.col.2 fo.62

Lex regia 24.tit.11. part.4.nu.8.colum.4 fo.91

Lex regia 55.Tauri.tractatur.n.1.& ſeq.col.4 fo.93

Lex regia 60.Tauri,intelligitur.nu. 11.col.4 fo.94

Lex regia 52.Tauri.numer.12.colū. 4 fo.101

Lex regia.11.Tauri.numer.7.columna 2 fo.131

Lex regia.9.Tauri. declaratur.num. 8 ibidem

Lex regia 62.Tauri.explicatur.n.6. col.1 fo.154

Lex regia 4.tit.de exceptio.lib.3.ordi.nu.5.col.4 fo.156

Lex regia 14.ti.17.par.7.intelligitur nu.1.col.3 fol.110

Lex regia 10.ti.15.par.7.exponitur. nu.14.col.3 fo.76

Lex regia 6.tit.15.lib.8. ordi.explicatur.nu.7.col.2 fol.200

Lex regia.9.ac 10.Tauri,explicatur nu.10.col.2 fo.140

Lex regia 1.ti.de excōicatis li.8.ordina,nu,17,col,4 fo.27

Regia

Regia l.5.& 6.tit,8.part.5.2.par.rub. nu.12.col.4. fol.168
Regia l.10.titul.14.part.3. capi.Rainutius.§.11.nu.2.col.3. fo.282
Regia l.4. & vlti. titu.11. part.v.c. Rainutius.§.11.nu.5.col.1. fo.284
Regia l.12.tit.v.part.6.ad verum ſenſum & literam reſtituitur.c. Rainutius.§.9.nu.7. & ſeq.col.4 fol.274 & iterum 16.col.1 fol.277
Regia l.19.titu.5.part.3. in c.tua.nu. 4.col.2. fol.287
Regia l.4.titu.15. part.6. explicatur in c.Rainaldus.§.2.n.6.co.3.f.284
Regia l.1.titu.10.par.7.cap.Ioannes. col.1. fol.307
Regia l.4.titu.13. part.6. epitome de ſucceſs.ab inteſt.nu.2.co.3.fol.309
Regia l.5.titu.13. part.6. in epitome de ſucceſ.nu.8.col.1. fol.311
Regia l. 19.tit.5.in capit.tua.num.4. col.1. fol.287
Regia l.1.tit.de arris.lib.3.fori.c.officij.nu.4.col.4. fol.139
Regię leges quæ de melioratione in quinta & tertia bonorum partibus, explicantur in c.cum in officijs.n. 11.col.3. fol.218
Regia pragmatica ſanctio.capit. relatum.j.nu.11.co.2. fol.128
Lex regia tit.8.lib.3.ordinat.in cap. cum in officijs.nu.10.col.4.fol.217
Regia l.j. titu.2. libr.5.ordi.expenditur.in 3.part.rub.nu.21.co.4.f.288 & in c.cum eſſes.co.2. nu.2.fo.221 & in c. Rainutius §.6.nu.4.col.2. fol.266.& in c.Rainaldus.§.3. nu. 12.col.2.fol.304 & in eod.c.§.1.n. 6.col.1.fol.294.& in.§.3. eiuſdem c.nu.8.col.2. fol.301
Regia l.4.titu.4.lib.5.ordin. in ca.cũ in officijs.nu.11.ad fin.col.3.f.218
Regia l.44.Tauri 2. par.rub.num.7. col.3. fol.166
Regia l.55.Tauri.3.part.rubr.nu.12. col.1. fol.184
Regia l.4. Tauri 3.par.rub,num.27. col,2. fol,190
Regia l.24.Tauri.in ca.Rainutius.§. 6.nu.4.col.1 fol.266
Regia l.32.Tauri.in c.cũ tibi. nu.10 col.3. fol.234
Regia l.16.Tauri,in ca.officij. nu.5. col.2. fol.239
Regia l.49.Tauri in ca.Rainutius in princ.nu.21.col.1 fol.250
Regia l.27.Tauri,in cap. Rainaldus .§.2.nu.4.col.1. fol.296
Regię leges 26.et inter Taurinas conſtitutiones explicantur in c.Rainaldus.§.ij.nu.8.col.4. fol.297
Regia l.19. Tauri intelligitur in cap. Rainaldus.§.ij.nu.5.col.3 fol.296
L.37.parti.titu.9.part.1.col.3.fo.351
L.32.titu.9.part.1.col.4. fol.363
L.29.tit.9.part.1.nu.13.co.2.fol.395
L.7.titu.33.part.7.col.1. fol.411

Ex Iure Canonico.

CAn.Manifeſta.12.q.1. cuius authoris fit.c.1.n.1.co.1.fo.192
Can.Epiſcopus,qui filios.12.q. 2.& ibi eius litera reſtituitur.c.1. nu.4.col.1. fol.193
Can.1.12.q.5.ex Gregorio eius authore reſtituitur .c.1.n.8.co.1.f.194
Can.quia alij.13.q.2. iuxta veram literá refertur in c.vlt.n.1.co.1.f.307
Can.non oportet.42.diſt.in eius vulgata litera defenditur aduerſus Alciatum in c.vlt.nu.1.col.4. fol.307
Ca.j.de pact.in c.cum in officijs.nu. 10.col.4. fol.217
Conſtitutio,ad euitanda ſcandala ſynodi Baſilie.ſucceſ.20.latiſsime expanditur.nu.7.col.3. fol.326
C.Pia.de excep.in 6.col.2. fol.330
C.Significauit.de ſenten. excom. nu. 4.col.1. fol.331
C.Nuper.& ca.Si concubinæ.de ſen. excomm.nu.5.col.3. fol.eo.
C.Sacris. de ijs quæ vi & met.cauſa fi.col.14.fol.334.& co.2.& 3.f.eo.
C.Rurſus.& c.quicunque.11.q.3.nu. 10. col.2 fol.363
C.cum contumacia,de hęreti.in 6.nu. 11,col,4. fol.363

C.cum

C.cum non ab homine.de iudic.nu.8. col.1. fol.369
C.Peruenit de ſenten. excommu.nu. 2.col.2. fol. 370
C.A nobis.j.de ſenten.excomm.& c. Romana.§. caueant . eodem titul. colum.3. fol.374
Ca.j.15.quæſt.1.nu.11.col.1. fol.380
C.Si vero.ij.de ſent.excom.num.15. col.1. fol.381
Ca.Si quis cum duobus.c.ſi quis cum matre.& c. vlti.34.q.2.col.4.f.386
C.Si ſententia.de ſenten.excom.nu.7 col.4. fol.408
C.Si ciuitas.iſto titu.n.8.co.4.fo.409
Gloſ.in c. Quod quidem.de pœniten. ti.& remiſsio.nu.12.col.1. fol.342
Intellectus c.licet.de voto.c.ſi hæredes nu.9.col.2.fol.213. & num.10. col.3. fol.214
Intellect.can.j.18.q.1.capitu.1.nu.18. colum.1. fol.198
Intellect.ca.cum ſimus.de regu.ca.ij. nu.7.col.3. fol.201
Intellect. cap. cum ad monaſterium. in fi.de ſtat.regul.capit. 2.nume.10. colum.1. fol.208
Intellect.c.ſi pater. de teſtam.in 6.diſcutitur in c.Rainutius.§.9.et maxime num.19.col.4. fol.178
Intellect.c. vlti.19.q.3. & defenditur Gratianus ab Alciat.cenſura.c.Rainutius.in princ.nu.20.co.3.fol.249
Intellect.c.Gemma.de ſponſa. 2.part. rub.num.14.col.2 fol.172
Intellect. ad capit. quanquam. de vſuris. in 6.3. part.rubr. numer.11.colum.4. fol.183
Intellecti.capi.cum.dilecti. de empti. in c. Rainutius.§. 11.n.1.c.2.f.282

INDEX COPIOSISSIMVS MATERIARVM OMNIVM, RERVMQVE MAXIME

notabilium, quæ hoc in volumine continentur, ordine alphabetico digeſtus.

De litera A.

ABDICATIO quid ſit cap. Rainutius. nu.22. col.1.fo.250

Abſens cōſtitutus executor vltimarum voluntatum, qualiter iā officium accipere videatur.c. Ioannes.nu.4.col.4. fol.306

Abſens maritus an ſit ab vxore expectandus.nu.6.col.1. fol.126

Abſenti an poſsit fieri donatio inter viuos vt ſtatim valeat, & quid de donatione cauſa morti.3.part.rubr.nu.13.col.2. fol.184

Abſentia ſponſi, an ipſa ſponſalia quę de futuro appellamus, diſſoluat.nu.7.col.1. fol.15

Abſolutio ab excommunicatione an poſsit dari ab eo qui presbyter nō eſt.nu.10.col.4. fol.392

Abſolutio ab excōmunicatione ſacramentalis non eſt, contra communē doct.in 4.ſenten.co.2.fo.393

Abſolutio ab excomunicatione qualiter ſit danda, & quibus præmiſsis col.4.& ſeq. fol.193

Abſolutio ab excommunicatione obtenta in foro conſcientię ex poteſtate iubilęi aut bullarū an habeat vim in foro exteriori numero 16. colum.2. fol.398

Abſolutio ab excommunicatione a quo poſsit concedi.col.1. fol.400

Abſolutio ab excommunicatione iuris, & canonis ab Epiſcopo regulariter dari poteſt.nu.4.col.4.fo.400

Abſolutio ab excommunicatione minori pertinet etiam ad ſacerdotem parçcialem.nu.6.col.4. fol.401

Abſolutio ad cautelam quando conceditur.col.2. fol.402

Abſolutio ad cautelam a quo iudice dari poſsit.nu.8.col.1. fol.403

Abſolutio ad cautelam extraordinaria eſt, & a regulis iuris pontificij aliena.col.4. fol.400

Abſolutio eſt neceſſaria ab excōmunicatione iniuſta.col.4. fol.360

Abſolutio eſt neceſſaria ab excōmunicatione, quę lata fuit ad tempus tacitum vel expreſſum.nu.5.col.2.& 3. fo.389

Abſolutio ex falſa cauſa obtenta nulla eſt nu.14.col.1. fol.396

Abſolutio in mortis articulo late expenditur,col.2. fol.391

Abſolutio præſtita abſque iuris canonici forma & ſolennitate valet.nu.7.col.2. fol.390

Abſolutio ſimplex differt ab ea quæ datur ad cautelam.col.1 fol.399

Abſolutionis appellatione in dubio

de

de ſimplici eſt intelligendum.colū. 3.fol. 199
Abſolutionem ſimplicem petens an videatur fateri ſe excommunicatum eſſe.nu.1.col.1. fol.199
Abſolutio ab excommunicatione an poſsit ferri ſub conditione, & ad reincidendum.nu.6.col.3. fol.189
Abſolutus in animæ iudicio etiā pœnitentia peracta,poteſt in exteriori foro accuſari et puniri.co.1.f.398
A col.4 fol.314
Actio aduerſus ingratos iure communi Romanorum non datur:tametſi cō ſtituta fuerit apud Macedonas, & Athenienſes.c.cum in officijs.n.10 col.4 fol.2.7
Actio ex pacto nudo cur iure ciuili non detur:& tamen a iure Pontificio conceſſa fuerit. ibid.
Actio non oritur ex contractu habente conditionem incertam quando, certam tamen quoad euentum,licet ſtati obligatio oriat.n.10.co.2.f.33
Actio quę competat legatario pro ſe legata in c.Rainutius.§.10.num.2. col.3 fol.2.8
Actio quę cōpetat fideicommiſſario. nu.4.col.4 fol.eod.
Actio quæ oriatur ex donatione cauſa mortis.3.part.rub. nu.17. & 18. col.2.& 3. fol.186
Actione reali an cōdemnetur qui non poſsidet,-ſuſcepit tamen litem.in c. Rainaldus.§.3.nu.4.col.3 fo.299
Actus charitatis dupliciter conſideratur.col.1 fol.345
Actus humani principibus ſubijciuntur,col.2.nu.11.col.4. fol.203
Actus quilibet peccati mortalis charitati contrarius eſt.nu.5.co.3.f.315
Actus qui non valet, vt agitur ex defectu cauſæ efficientis:valet eo modo quo agi potuit.nu.1.co.1 fol.5
Actus qui non ualeat,vt agitur:valet vt fieri potuit,quando ſub eo quod fit,id quod fieri poterat, comprehēditur, ibid.
Actus ſpiritualis,cuius eſt capax laicus contra iuramentum factus valet nu 1.col.1. fol.9
Actus ſpiritualis cuius laicus capax non eſt,etiam factus contra iuramē tum valet. ibid.
Actus valere poteſt, licet in eo committatur crimen.nu.10.col.1.fo.82
Actuum frequentia & iteratio eſt quidam contemptus.col.2 fol.360
Aditio hæreditatis an ſit neceſſaria ad executionem vltimarum voluntatum.in c.1.nu.3.col.4. fol.203
Aditio hæreditatis, an ſit neceſſaria quo ad legata pia.in ca. Rainaldus .§.3.nu.11.col.2 fol.303
Adnotatio quædam nouiter animaduerſa ex c. de illis.j.de deſponſ. imp.reſtituitur.nu.6.c.1. fol.1
Aduentus Regis in aliquam ciuitatē interdictū ſuſpendit.n.4.co.2.f.423
Adultera a marito accuſata ciuiliter, poteſt etiam lite conteſtata paris criminis exceptionem obijcere.n.6 col.1 fol.108
Adultera an poſsit a marito, qui cum ea poſt adulteram ſcienter conuenerit,accuſari,nu.7.col.1. fol.108
Adultera & adulter poſſunt a marito propria autoritate occidi lege regia.nu.6.col.4. fol.111
Adultera vxor, an potuerit ante legem Iuliā a marito occidi ſimul cū ipſo adultero in crimine deprehenſo.nu.1.col.3. fo.110
Adulteram vxorem occidens non acquirit bona, quę ob adulteriū vxoris ſibi adiudicantur.n.7.c. 3.f.111
Adulter clericus, qua pœna puniatur iure pontificio.nu. 19.col.1.fol.115
Adulter laicus an poſsit per iudi. ēm eccleſiaſticū puniri.n.20.co.2.f.115
Adulteri an licite in conſcientię foro occidantur a patre vel marito.nu.8 col.1 fol. 112
Adulteri cum filia deprehēſi ex lege Iulia a patre occidi poterant ſimul cum ipſa filia.nu.1.col.4. fo.110

Adulteri qualiter occidi poſsint a patre vel marito ex legibus partitarum.nu.4.col.2. fol.111
Adulteros occidendi licentia, an poſſit alteri committi.n.5.c.2. fol.111
Adulteros occidens maritus, ſibi ex lege regia a iudice traditos,an peccet.nu.18.col.4. fol.116
Adulteros occidens propria autoritate in locis romanę eccleſię quo ad temporalia ſubditis,puniendus eſt. nu.15.col.3. fol.113
Adulterium a marito commiſſum facta per iudicem ſeparatione thori, propter vxores fornicationem, cohabitationem cõiugalem inſtaurat. nu.5.col.3. fol.111
Adulterium an probetur per oſculum, vel alios actus impudicos. num.3. colum.2. fol.107
Adulterium an iuſte puniatur mortis pœna.nu.17.col.3 fol.116
Adulterium commiſſum ab ea quæ vera vxor exiſtimatur, quanque putatiuam vxorem appellamus, amiſsionem dotis inducit.nume.1. colum.4. fol.104
Adulterium minime committitur cum alterius ſpõſa d̄ futuro.n.8.co.3.f.2
Adulterij accuſatio, an mortuo viro eius hęredibus competat aduerſus vxorem.nu.9.col.4. fol.108
Adulterij cauſa vigore dimiſſa, an liceat viro aliam accipere coniugem nu.13.colum.3. fol.109
Adulterij diffinitio.nu.8.col.2. fol.2
Adulterij pœna per ſententiam iudicis imponenda,quę ſit, & quo iure introducta.nu.16.col.4. fol.113
Adulterio commiſſo vxor non tantũ dotem,ſed & arras atque parapherna amittit.nu.2.col.2. fol.107
Adulterio perpetrato cui applicetur dos uxoris adulterę.n.4.co.3.f.107
Aetas ad matrimonium ſecundum canones requiſita.nu.2.col.1 fol.57
Aetas malicia ſuppletur.n.3.co.3.f.57
Aetas quæ ſit matrimonio apta ſecundum philoſophos.nu.1.col.1. fo.57
Aetas ſeptem annorum ad ſponſalia requiſita an ſuppleri poſsit malicia nu.1.col.1 fol.4
Affines an ſint ſponſi ante cõiugalem conſenſum.nu.7.col.1. fol.72
Affinitas ante matrimonium contingens, impedit illud contrahi: non tamen ſi poſt contractum accidat, illud irritum facit.nu.1.col.1 fo.63
Affinitas an ſit inter virum & vxorem.nu.7.col.1 fol.72
Affinitas concurrit aliquando cum publica honeſtate.nu.4.co.2.fo.71
Affinitas contracto matrimonio contingens non dirimit illud. nume.1. colum.2 fol.63
Affinitas ex coitu illicito etiam oritur.nu.3.col.1 fol.71
Affinitas gradus peculiares nõ habet nu.6.col.3 fol.71
Affinitas impedit matrimonium contrahi, etiam ſi ſuperueniat contractis ſponſalibus de futuro. nume.1. colum.1 fol.63
Affinitas matrimonium impedit,ſolũ in primo genere & intra quartum gradum.nu.6.col.3 fol.71
Affinitas non oritur ex ſponſalibus, etiam de pręſenti ante coitum.nu. 3.col.3 fol.71
Affinitas vnde dicatur n.2.co.4.f.70
Affinitatis diffinitio.n.1.col.4 fol.70
Affinitatis genera.nu.6.col.3 fol.71
Affinitatis impedimento ſimpliciter per diſpenſationem ſublato publica honeſtas tollitur. nu.5.col.2.fol.71
Agape,quid ſit.in c.vl.n.2.co.4.f.307
Agnati q̄ dicãtur ꝓprie.n.2.co.2.f.68
Alienare ꝓhibitus an poſsit in hęredem legitimum; aut extraneum, rẽ prohibitam alienari,trãsferre.in c. Rainaldus.in princ.late nu.4. cum ſequen.col.1 fol.290
Alienatio facta per parentes in fraudem legitimę filiorum: an poſſit reuocari.ĩn c. Rainutius.§.10.nu. 9.col.2 fol.280

Alie-

Alienigena abſque interprete pronunciante verba matrimonio apta, actus vel pręmiſsi, vel ſequuti ſunt conſiderandi.nu.3.col.1 fo.54
Alienigenæ matrimonium contrahere poſſunt per interpretem. num.3. col.1 fol.54
Alimenta a parentibus filijs etiam illegitimis debentur, & præſtanda ſunt.nu.1.col.1 fol.135
Alimenta, an ſint neceſſario danda filijs ſpurijs a parentum ſucceſſoribus.nu.14.col.1 fol.141
Alimenta an debeantur filijs ſpurijs a matre.nu.13.col.4 fol.40
Alimenta, an tranſeant ad filiorum hęredes.nu.15.col.2 fol.141
Alimenta,an debeantur ab auis ipſis nepotibus.nu.16.col.3 fol.141
Alimenta,etiam ſpuriis debita, pacto remitti non poſſunt.n.3.co.2.fo.135
Alimenta filiis, etiam ſpuriis debita, lege aliqua tolli non poſſunt.nu.4. col.2 fol.135
Alimenta filio non debentur ſi his habeat vnde poſsit ſeipſum alere.nu.9 col.4 fol.139
Alimenta filiis præſtanda ſunt, inſpecta parentum, & filiorum qualitate nu.7.col.3 fol.139
Alimenta quibus ex cauſis poſſint negari filiis.nu.17.col.3 fol.141
Aliud eſt fieri a contemnente,& a cōtemptu col.1 fol.360
Alma ſubſtantiue & adiectiue quid ſignificet.nu.1.col.1 fol.404
Aloi.Lippoma. doctiſsimus.co.3.f.7
Ambroſii textus a Gratiano reſtitutus.nu.2.col.1 fol.89
Amicitia cōſanguinitati comparatur in c.requiſiſti.nu.7.col.4 fol.244
Anathema quid ſit,& huius dictionis deductio latiſsima.n.6.col.1.f.367
Anathema frequenter pro maiori excōmunicatione accipitur.co.2.f.367
Ἀναθήματα quæ dicantur.co.1.f.368
Animus & voluntas diſtinguūt delicta,colum. 1 fol.329
Annus datus executoribus vltimarū voluntatum quo pacto currat eis impeditis.in ca.3.numer. 2. & ſeq. col.3 fol.203
Annus datus hęredibus aut executoribus ad conſtruendam eccleſiam, vel monaſterium, an currat a die monitionis. c.3.nu.6.col.4.fol.204
Annus inceptus an habeatur pro cōpleto.nu.2.col.3 fol.4
Annuli traditio quando in coniugali contractu conſenſum ſignificet, aut eius pręſumptionem inducat. nu.3. col.4 fol.51
Auus quo pacto nepoti inteſtato ſuccedat. in Epitome de ſucceſ. ab inteſt.nu.1.& ſeq.col.1 fol.309
Ἀφορίζω quid.col.4 fol.314
Aqua & igni nuptiarum fœdera contrahi ſolebant.nu.1.col.3 fol.1
Arra in contractibus quid. numer.6. col.3 fol.45
Arra in ſponſalibus, an poſsit licite tradi, vel promitti.n.7. & ſequen. col.3 fol.eod.
Arrę apud Hiſpanos quæ ſint.nume. 12.col.3. fo.46
Arræ matrimonio ſequuto ad dantē redeunt,eo vero eius culpa non cōtracto amittuntur.nu.11.col.1.f.46
Alfonſi a Caſtro laus.nu.8.col.3.fo.7
Auus an teneatur ſpurios nepotes alere.nu.16.col.3 fol.141

De litera B.

BALDVS ſcribit principem eſſe animal rationale politicon & mortale.col.3 f.310
Baptiſma recte poteſt ſuſcipi ab hæretico & excommunicato neceſsitatis tempore.col.2 fol.355
Bart.egregia ſententia diſcutitur in l. vt iuriſiurandi.§.ſi liber.ff. de ope. libe.in c.officijs.nu.8.col.3.fol.240
Bart. opinio refutata,aſſerentis eum, qui inſciens ſacra furatur,ſacrilegiū non committere.col.1 fo.384

Bart.opinio in l.Lucius.j.ff.de legat. 2.examinatur. nu. 9. & 10.columna.2 fo.240

Bart.verba in l.Centurio. col.3.ff.de vulg.intelliguntur in c. Rainutius. .§.9.col.2.fol. 272.& nu.1.columna.4 fo.272

Beatiſsima virgo qualiter in matrimoniũ cõſenſerit,& virginitatē fuerit profeſſa.n.4.col.3 fo.26

Benedicti de Plũbino diſtinctio explicatur.n.4.col.4 fol.144

Beneficium conferri poteſt tanquam ipſo iure vacans ante declarationē excõicatis.col.2 fo.328

Beneficij permutatio facta per excõicatum inualida eſt.co.3 fo.357

Beneficia eccleſiaſtica vacant per cõtrarium matrimonij ipſo iure nu.4. col.1 fo.65

Beneficia eccleſiaſtica vacant per matrimonium etiam contractum a cõſtituto in ſacris ordinibus.nu.5.colum.3 fo.65

Beneficia regularia ſecularibus clericis non ſunt conferenda, nu. 2.colum.2 fo.200

Beneficia ſecularia non ſunt conferenda clericis regularibus nec monacis in c.2.nu.1.col.3 fo.200

Bernardus & Auguſtinus conciliãtur col.2 fo.339

Bona adquiſita per archidiaconũ ex dignitatis reditibus,an cõpetant ſucceſſori,an canonicorũ collegio.nu. 3.col.2 fo.231

Bona adquiſita per clericũ habentem beneficium eccleſiaſticũ an ſint reſeruanda futuro ſucceſſori.nu.2.colum.1 fo.231

Bona adquiſita per vxorem matrimonio conſtante, an pręſumantur mariti,vel vxoris eſſe c.j. nu.6.colum.4 fo.193

Bona aduentitia an committantur teſtamẽto uel donationi filij familias ſi eorum vſusfructus patri nõ competat,3.par.rub,nu,8,col,2,fo,283. & nu.28.col.4 fo.190

Bona clerici filijfamilias & in minoribus conſtitui quocunque iure adquiſita poſt ordinem aſſumptũ,cenſentur caſtrenſia,vel quaſi caſtrẽſia c.quia nos.nu.3.col.4 fo.219

Bona occaſione eccleſię per Epiſcopũ adquiſita, an canonicorũ collegio, an ſucceſſori in dignitate comperãt nu.3.col.2 fo.231

Bona per prælatum adquiſita an præſumantur ex reditibus eccleſiæ habita.in c.j.nu.6.co.4 fo.143

Bona relicta a prælato tẽpore mortis an cenſeantur ab eo quæſita poſt adeptã dignitatẽ.nu.7.col.1.fo.194

Bonorum appellatione,an veniant iura & actiones.in c. Relatum.2.nu. 1.col.4 fo.230

Bona fides an inducatur ex errore iuris.nu.9.col.4 fo. 118

Bona fides an ex ſententia lata pręſumatur nu.10.col.4 fo.eod.

Bona fides an litiſconteſtatione.ceſſet & mala fides pręſumatur. nu.8.colum.1 fo.118

Bona fides in matrimonio pręſumitur etiam lite pendente.nu.5.col.1.fol. 118.& nu.8.col.3 fo.eo.

Bona fides parentis in concubinatu, an reddat ipſam prolem naturalem nu.7.col.1 fo. 123

Bona fides patris vel matris facit filiũ legitimum.nu.2.col.3 fo.17

Bona fides parentis facit filium vere legitimum.nu.4.col.1 fo.117

Bo na fides p̃ſumitur in matrimonio. nu.4.col.1 fo.118

De litera C.

Capitalis pœna quę ſit nu.15.col.3 fo.113

Capitulum vacante ſede poteſt exequi teſtamẽta ſicut Epiſcopus in c.pe. nu.2.colum.2 fo.305

Captatoria voluntas quid ſit,et vnde deducatur ſecũdum communem. in c.cum

c.cum tibi,nu.1.col.1.fo. 232.et qd ſit contra communẽ ibi.nu.2.col.3.

Captatoria voluntas an permittat pietatis cauſa, & an poſsit ſtatuto vel conſuetudine approbari in eo.c.nu.13.col.1 fo.236

Captus ab hoſtibus promittens ꝓ ſua redemptione aliquod pretium, illud ſoluere tenetur.num.13.columna.4 fo.37

Cardinalis an poſsit eſſe is,qui legitimatur reſcripto principis. nu.4.colum.2 fo.152

Caſte viuere an dicatur fœmina q̃ ſecundo nupſit nu.13.col.4 fo.50

Cauſa pia operatur, vt primum teſtamentum habens clauſulam derogatoriam ſpecialem tollatur per ſecundum ſimpliciter factum.2.part.rub.col.1 fo.177

Cauſa piorum legatorũ etiam tractari poteſt apud iudicem ſecularem in c.Relatum.j.nu.1.col.1 fo.216

Cauſa pietatis quid in iure ſpecialiter permittatur.ibi.in prin.& in dictione legata pia.

Cauſę ingratitudinis priores octo explicantur in c.Rainutius.num.9.colum.4 fo.147

Cautela quędam in matrimonio ẽ cauteſeruanda nu.16.col.1 fo.29

Ceſſatio a diuinis quid ſit & an ſuſpẽdatur per appellationẽ ſequentẽ n.1.col.1.& 2 fo.412

Certius eſt eligendum ab eo qui dubius eſt,ſi agatur de ſalute animæ.nu.9.col.4 fo.9

Certum tenere ſatis eſt,licet tutius ſit eligere certius.nu.11.col.3 fo.16

Charitas quid.col.2 fo.315

Chriſtianus an poſsit cum infideli matrimonium contrahere.nu.1.colum na 3 fo.98

Chriſtianus accipiens vxorem infidelem etiam iure ciuili punitur. nu.3.col.2 fo.89

Circunſtantia temporis feſti an ſit neceſſario confitenda nu.3.co.3.fo.46

Circunſtantiæ quæ non mutant ſpeciẽ peccati,non ſunt neceſſario confitendę.nu.14.col.2 fo.3

Citatio illegitima cum notitia ſubſequuta ita ligat ſicut citatio ab initio legitimã col.1 fo.372

Matrimonij clandeſtini probatio non pręiudicat publicę contrahi probationi.nu.11.col.3 fo.60

Matrimonium clandeſtinum prolem illegitimam reddit,ſi adſit aliquod impedimentum, non obſtante parẽtum bona fide nu.12.col.4 fo.60

Clandeſtinum matrimonium ꝙ dicatur.nu.10.col.2 fo.60

Matrimonium clandeſtinum licet quibuſdam caſibus contrahitur.nu.12.col.4 fol.60

Clandeſtina matrimonia contrahentes ex conſtitutionibus particularibus ſolent excommunicari.nu.9.colum.1 fo.69

Clauſula codicillaris adiecta in ſecundo teſtamento, an operetur reuocatione primi habentis clauſulam derogatoriam.col.4 fo.178

Clauſula codicillaris an cenſeatur adpoſita inter liberos.c.Rainutius.§.j.nu.4.col.1 fo.152

Clauſula derogatoria in teſtamentis qualiter eſt intelligenda late in 2.part.rub.nu.19.c.l.1 fo.173

Clauſula derogatoria collecta per argumentum a contrario ſenſu an operetur aliquem effectum.2.part.rub.col.3 fo.178

Clauſula in legitimationibus adiecta ſine pręiudicio ſucceſſorum ab inteſtato,qualiter intelligatur.nu.1.colum.3 fo.151

Clauſula metu proprio,an efficiat validã collationem beneficij facta ex cõicato nu.2.col.2 fo.357

Clauſula quorum tenores habeantur pro expreſsis,quem effectũ habeat 2.part.rub.nu.10.col.3 fo.174

Clauſulæ conſuetæ an poſsint adponi abſque ſpeciali conſenſu contrahentium

 tium

tium: & non adpoſitę habeant effe ctum. 1.par.rub.nu.14.co. 1.fol.170
Clericus habens patrimonium poteſt illud conſeruare, & reditus benefi cij in proprios vſus conuertere.c.1. nu.2.col.1 fo.192
Clericus in beneficiorum reditibus qui poteſtatem habeat.ibid.num.2. col.3 fol.215
Clericus in peccato mortali dicens ho ras canonicas ſatisfacit pręcepto eccleſiæ.nu.2.col.2 fol.346
Clericus in minoribus licite contra hit matrimonium.nu.4.col.1.fo.65
Clericus quoad beneficium eccleſia ſticum, nec vere vſuarius eſt nec vere vſufructuarius.in c.cum in of ficijs.nu.1.col.1 fo.215
Clericus ſolo iure humano prohibe tur teſtari de acquiſitis de reditibus beneficij.ibi.nu.7.col.4 fo.216
Clerici an poſſint teſtari de reditibus eccleſiarum, & beneficiorum ex diſpenſatione Romani pontificis. in c.cum in officijs.n.7.co.4.f.216
Clerici beneficium eccleſiaſticum ha bentes proprio teſtamento non poſ ſunt diſponere de bonis occaſione eccleſię adquiſitis, etiam ſi illa bo na ex reditibus ipſius beneficij ad quiſierint.in ca.cum in officijs.nu. 5.col.2.fol.216.& ibi in eo.c.tracta tur, an clerici teſtari his bonis ali quo caſu libere poſsint.
Clerici fructus beneficiorum male ex pendentes peccant mortaliter: non tamen tenentur ad reſtitutionem. ibi.nu.4.col.1 fo.216
Clerici a minoribus degradantur in c.quia nos. nu.4.col.1 fol.220
Clerici peccant non ſubueniendo pau peribus egentibus neceſsitate extre ma col.3. fol.14
Clerici teſtamentum an ſubiaceat que relæ.c.quia nos.nu.7.col.2.fol.220
Coacta voluntas, voluntas.eſt.nu.12 colum.3. fol.8
Cœlibatus apud veteres probroſus fuit.nu.7.col.1 fol.117
Cognatio legalis an impediat matri monium, & vnde oriatur.nu.1.col. 3.fol.8.& nu.2.c.4 fol.67
Cognatio legalis inter fratres, & ſoro res finita adoptione vel arrogatio ne ceſſat.ibid.nu.3.
Cognatio legalis nõ ĩpedit matrimo niũ ĩter filios legales.n.3.co.4.f.67
Conatio legalis ẽt oritur inter filiam adoptantis, vel arrogantis, & ipsũ adoptatũ & arrogatũ.n.2.co.4.f.67
Cognatio legalis an perpetua ſit. nu. 3.col.4 fol.67
Cognatio ſpiritualis an cõtrahatur a laico, qui tempore neceſsitatis ba ptizat.nu.4.co.2 fol.66
Cognatio ſpiritualis an contrahatur ex catechiſmo, ad matrimonium impediendum.num.11.col.2.fol.67
Cognatio ſpiritualis non contrahitur inter filiũ ſpirituale͂, & filiã vxo ris pare͂ti, ſpiritualis.co.3.et 4.f.66
Cognatio ſpiritualis nõ ĩpedit matri moniũ inter patre͂ ſpirituale͂ & filiã ipſius ſpiritualis.n.10.col.2.fol.67
Cognatio ſpiritualis nõ oritur ex illi cito coitu.nu.3.col.2 fol.66
Cognatio ſpiritualis vnde oriatur.nu. 1.col.1 fol.66.
Cognationis ſpiritualis tres ſpecies. ibid.nu.2.& 9
Cognatione legali durante matrimo niũ contractũ ita nullũ eſt, vt ea ſi nita, niſi ex nouo conſenſu, minime valeat.nu.3.col.4 fol.67
Cognatus ſpiritualis is ſolum eſt, qui baptizat, vel qui tenet puerum in ſacro fonte, licet plures alij ſint prę ſentes.etiã ſi non reſpondeat pro in fante.nu.5.co.3.& n.7.co.3.fol.66
Cognatorum coniunctio matrimonia lis in recta linea, an ſit perpetuo prohibita.nu.11.col.2 fol.70
Cognati qui dicantur.n.2.col.2. f.63
Coitus coniugalis an ſit licitus ante nuptialem benedictionem numer. 2.col.4 fol.95

Coitus coniugalis an ſit licitus in loco ſacro.nu.3.col.4 fol.eod.
Coitus damnatus quis dicatur.nu.16. & 17.fol.136 & n.18 fol.137
Coitus impuberis cum fœmina quomodo probetur. nu.3. columna 3 fo.57
Coitus inter virum et fœminam,qualiter probetur.nu.14.col.4 fo.28
Coitus quid operetur in ſponſalibus de futuro,dicetur in dictione, ſponſalia.
Coitus in matrimonio quid operetur legito in dictione. religio. & in dictione matrimonium.
Collatio beneficij facta excommunicato, eſt nulla ipſo iure & idem de electione & præſentatione.num.1. col.1 fol.356
Communicans cum excommunicato, regulariter minori excõmunicatione quandoque maiori a iure afficitur.nu.3.col.4 fol.330
Communicans cum excommunicato in quibus caſibus peccat mortaliter n. 7.col.2 fol.332
Cõmunicans cũ excõmunicato metu vel neceſsitate,an excuſetur a metu & pœna iuris.n.9.col.1 fol.333.
Communicans poteſt,& tenetur dicere horas canonicas ratione ſacri ordinis.nu.8.col.4 fol.332
Communicatio cum excommunicatis etiam per epiſtolam, aut nuntium, prohibita eſt.n.1.co.3.fo.324
Cõmunis vſus loquendi in verborum intellectu maxime eſt attendendus. nu.2.col.1 fol.54
Communio cum excõmunicatis prohibita eſt nõ tantum iure humano: ſed diuino.n.1.col.2 fol.319
Cõmunio cum excõmunicato ad eius ſpiritualem ſalutem iure permittitur. nu.11.co.3 fol.323
Communio inter Chriſti fideles triplex eſt. nu.2.col. 1 fol.315
Communio notat quandam rebus, ſermone vel beneficijs, ac iuribus ſocietatem.colum.2 folio.314
Cõpendioſæ ſubſtitionis materia inferius apponit̃ ĩ dictiõe ſubſtitutio.
Compromiſſum factum a prælato in re eccleſiæ, an tranſeat in ſucceſſorem. in c.requiſiſti.n.5. co.1.f.243
Cõpenſatio quãdo fiat ex voluntate legantis.in c.officij.nu.11.& in tota ipſius ca.interpretatione.nu.11. co.1 fol.241
Compromitti an poſsit cauſa matrimonialis. nu.2 col.1 fol.155
Concubina an ſit domi retinenda, vt filius ex ea natus dicatur naturalis nu.3.& 4.col.4 fol.129
Concubina quæ dicatur in ſacra ſcriptura & canonibus.nu.9.co.4.fo.7
Concubinatus an fuerit quandoque licitus.nu.7.& 8.col.1 fol.7
Concupiſcentia carnis eſt peccati origina lis pœna.col.2 fol.380
Cõdemnatus appellationẽ omittens, an dicatur ſententię conſentire.nu. 18.col.4 fol.159
Cõditio cõtra ſubſtantiã matrimonij ẽt ſi actus ſit reſolutiua,contractum irritum facit. num.10.col.4.fol.27
Cõditio cõtra ſubſtantiã ab vno adiecta altero refragãte, an reddat nullũ matrimonium.ibid.n.11
Cõditio cõtra ſubſtantiã cõiugij, tũc demũ vitiat cõtractũ quando adijciẽtes eã nõ ſuſpendũt actũ in euentum conditionis. nu.7.col.2.fol.27
Conditio contra ſubſtantiam coniugij, illud vitiat.num.1.co.1.fol.26
Conditio cuius euentus impedit obligationem oriri, ipſum contractum vitiat.nu.15.col.1 fol.29
Conditio de præſenti,vel quę neceſſario ineſt, actum non reddit conditionalem.nu.4.col.4 fol.64
Cõditio illa,ſi negaueris debitũ, quoties mihi nõ liceat agere, eſt cõtra ſubſtãtiã matrimonij. n.6.co.1.f.27
Cõditio impoſsibilis, aut turpis fauore matrimonij a contractu coniugali excluditur.nu.1.col.4 fol.30

Conditio impoſſibilis aut turpis nullum præ ſe ferunt matrimonii contractum deficiente conſenſu. num. 4.col.4 fol.31
Conditio impoſſibilis aut turpis de præterito, an reijciatur a matrimonio.nu.2.col.1 fol.31
Conditio impoſsibilis de iure an admittatur in matrimonio, numer.7. col.2 fol.32
Conditio impoſſibilis ex aliquo accidente, poſſibilis tamen ex ſua natura non excluditur a matrimmoij contractu.nu.3.col.2 fol.31
Conditio lucri ex qua cauſa in matrimonio poſſit locum habere.num.1. col.2 fol.34
Conditio omnino extitura an ipſum matrimonium vitiet.n.10.co.2.f.33
Conditio prēteriti aut prēſentis temporis, licet ſit contra ſubſtantiam matrimonij, ipſum tamen minime vitiat.nu.9.col.3 fol.27
Conditio repugnans ſubſtantię matrimonij illud vitiat, etiam ſi honeſta ſit.nu.3.col.3 fol.26
Conditio, Si te adulterandam tradideris, refragatur ſubſtantię matrimonij.nu.2.col.2 fol.26
Conditio, Si te virginem inuenero, an tollatur a matrimonij contractu. nu.12.col.4 fol.33
Conditio ſuſpendit matrimonij contractum.nu.2.col.4 fol.23
Conditio turpis, quam credit eam adijciēs honeſtam eſſe, an tollatur a matrimonio.nu.6.col.2 fol.32
Conditio viduitatis admittenda eſt in legato a marito vxori facto.nu.12. col.4 fol.50
Conditionis euentus in coniugali contractu abſque nouo conſenſu matrimonium non efficit.nu.5.col.3.f.24
Conditioni appoſiti, an cenſeantur in diſpoſitione contenti.ca. Rainutius .§.2.per totum. fol.255
Conditionis euentus in contractu matrimoniali nihil operatur ſi ante illum euentum conſenſus conditionalis fuerit reuocatus.nu.6.col.4.f.24
Conditionem an recipiat matrimonium, vbi de actibus cæteris non recipientibus conditionem obiter agitur.nu.3.& col.1 fol.24
Conditione adiecta in contractu coniugali matrimonium purum efficitur, ſi coitus ſequatur, etiam ante cō ditionis euentum.nu.13.col.2.fo.28
Conditione contra ſubſtantiam actus adpoſita, in quo differat coniugalis contractus a cęteris.n.17.co.2.f.19
Conditione contra ſubſtantiam adiecta, nullum effectum habere coitum ſubſecutum.nu.12.col.2 fol.28
Conditione illa adiecta, Si permiſeris te a me carnaliter cognoſci, ſecuto coitu matrimonium cenſetur.n. 13. col.4 fol.33
Conditione illa, Si Papa diſpenſauerit, eueniente non verum matrimonium ſed tantum ſponſalia de futuro contracta cenſentur. numer.7. col.1.& 2 fol.25
Confeſſio in cauſa matrimoniali quā fidem faciat.nu.4.col.4 fol.8
Confeſſio non eſt admittenda contra præſumptionem conſenſus coniugalis, ex coitu deductam.n.6.co.1.f.9
Confeſſio probat aduerſus prēſumptionem iuris & de iure. numer.3. col.3 fol.8
Confeſſio ſacramentalis non eſt iterāda.col.3 fol.343
Confeſſio ſacramentalis eſt ad ſalutē neceſſaria iureque diuino inſtituta. nu.6.col.4 fol.320
Confeſſio ſacramentalis ſic inſtituta eſt a Chriſto, vt nullum ei tempus certum definierit.col.2 ibid.
Confiteri tenetur qui eſt in periculo mortis & qui venit ad euchariſtiæ ſacramentum. col.2 fol.321
Confeſſionis ſacramentalis arcanum non eſt reuelandum ad matrimonij probationem.nu.9.col.3 fol.157
Confeſſionis ſacramentalis ſecretum

non

non eſt detegendum, etiam quo ad crimen committendum, in perniciē Reipublicę, ſaltem authore nominato.nu.10.col.3 fol.157
Confeſsionis ſacramentalis ſecretum, an ex licentia confitentis poſsit reuelari.nu.11.col.1 fol.158
Confiteri non tenetur quis circunſtātias, quæ non mutant ſpeciem peccati.nu.14.col.2 fol.3
Confiteri non tenetur quis fœminam, cum qua coierit, ſponſam de futuro alterius eſſe. ibi ſ.
Coniugatus an poſsit ex conſenſu vxoris ſacrum ordinem ſuſcipere. nu.3.col.1 fol.65
Coniugatus ſuſcipere non debet. ſacrum ordinem; alioqui punitur, ſi eum ſuſcipiat.nu.2.co.3 fol.64
Conſanginei qua ratione prohibeantur matrimonium contrahere. nu. 12.col.2 fol.70
Conſanguinei quo gradu matrimoniū contrahere veteri iure prohibebantur.nu.9.col.4 fol.69
Conſanguinei vnde, & qui dicantur. num.2.col.2 fol.68
Conſanguinei vſque ad quartum gradū, hodie prohibentur matrimoniū contrahere.n.10.c.1 fol.70
Conſanguinitas quid ſit co.2 fol.68
Conſanguinitas nouo iure ad coniugia diffinita.nu.10. col. 1 fol.70
Conſanguinitatis diffinitiones antiquę reprobantur.nu.3. col.4.fol.68
Conſanguinitatis quo ad matrimoniū varia prohibitio in canonibus antiquis.nu.9.col.4 fo.379
Conſanguinitatis prohibitio inter aſcendentes, & deſcendentes, vltra vigeſimum gradum non eſt extendenda.nu.11.& 12.col.2 fol.70
Conſenſus ad matrimonium ita neceſſarius eſt, vt nec eccleſia, ſecluſo cōſenſus, poſsit matrimonium efficere nu.4.col.4.fol.8.& n.9.col.4.fol.9
Conſenſus coniugalis defectus in conſcientiæ foro probatur aſſertione confitentis. nume.9.colum.4.ſoli.9
Conſenſus coniugalis expresſio non refert, a quo incipiat.n.6.co.3.f.51
Conſenſus coniugalis mutuus, etiam ex interuallo expreſſus, quando ſufficiat ad matrimonium.n.7. eod.
Conſenſus in coniugio non eſt neceſſarius in carnalem coitum: ſed erit ſufficiens in mutuam corporum traditionem.nu.1. col.4 fol.23
Conſenſus in exteriori iudicio quamdoque præſummitur in interiori vero nunquam nu.2.col.2 fol.22
Conſenſum in matrimonio neceſſariū et in interiori iudicio.n.1.co.1.f.22
Conſenſus qualis ad matrimonium requiratur, & de eius libertate tractatur.2.par. cap.3
Conſenſus tacitus an ſufficiat in contractu matrimoniali.n.34.& 5.f.51
Conſenſus tacitus an ſufficiat in proteſtatione, quæ fit ad impediendum coniugium.nu.3.col.2 fol.22
Conſenſui nihil magis aduerſatur, quā error.col.4 fol.379
Conſequens admittens, an videatur admiſiſſe antecedens.n.5.co.3.f.54
Conſilium, quod ab aliquo exigendū eſt, non prçciſe ſequendum. num.2. col.1 fol.47
Conſilio alterius nubere, non eſt abſque libertate nubere.n.3.co.1.f.47
Conſuetudo an poſsit inducere, vt in eccleſiaſticis dignitatibus incertus ex certis eligatur.n.9.col.1 fo.41
Conſuetudo an poſsit inducere aliquā ſolennitatem in matrimonio. n.19. col.4 fol.87
Conſuetudo confitendi ab initio eccleſiæ ſeruata eſt teſte Sozomeno.col. 3. fol. 21
Conſuetudo etiam circa ius diuinum probabile dubium poteſt conſtituere.nu.5. col. 2 fol.99
Conſuetudo introducta circa teſtamenta clericorum habentium eccleſiaſtica beneficia: & circa eorū ſucceſſionem paſsiuam an valeat in cap.

cum in officijs.nu.9.col.2 fo.217
Conſuetudo,qua inducitur,vt fructus beneficij vacantis per aliquod tempus ad defunctũ pertineãt,valet.ib.
Conſuetudo non poteſt permittere nuptias quę iure pontificio prohibentur,& an poſsit illas prohibere q̃ iure canonico permittuntur. nu.18. col.4 fo.87
Conſuetudine induci poteſt, vt liceat clericis de reditibus beneficiorum ita in vltima voluntate diſponere: ſicuti poterant de iure in actu inter viuos.in c.relatum. 2.numer.4.colum.3 fo.231
Conteſtatio litis an impediat exceptionem paris criminis ab vxore opponi contra maritum eam accuſantem de adulterio.n.7.co.1.f.108
Conteſtatio litis an ſit neceſſaria in cauſa matrimoniali.nume.6.columna 2 fo.150
Contemptus non eſt ubi quid ſit propter iram vel concupiſcentiam.colum.1 fo.360
Contemptus quis vere dicatur vt culpam mortalem efficiat nume.6.colum.1 fo.359
Contractus factus cum excommunicato validus eſt nu.10.co.2.fo.323
Contractus coniugalis ſolenni religionis voto reſoluitur.numer.7.columna 4 fo.65
Contractus validus an tollatur per ſecundum contractum inualidum.2. part.rub.nu.21 fo.178
Corinthius ille apud Paulũ quomodo traditus eſt Sathanę. columna 3.& 4 fo.316
Corrigitur diſtinctio tex.in c.cum nõ ab homine.de ſent.excõ.per conſt. Báſ.Syn.c.1 fo.327
Corporis humani compactio num.10. col.4 fo.70
Contumacia an ſit delictum. columna 1 fo.371
Contumacia non ſemper procedit ex contemptu.col.2 fo.371
Contumacia quęlibet in re leui cõtingens digna eſt excõicatione. nu.3. col. 3 fo.370
Conuerſi qui dicantur. numer. 1. colum.3 fo.416
Culpa leuis aut leuiſsime qualiter ex lege Aquilia conſideretur, etiã in foro conſcientiæ.nu. 12.col.2.fo.70
Culpa leuiſsima qualiter in incendio conſideretur.nu.14.col.2 fo.76

De litera D

DAMNATVS ad mortem an poſsit teſtari.item damnatus ad perpetuos carceres.3.part.rub.n.27. co.2 fo.190
Damnum culpa leui datũ an ſit in foro conſcientię reſarciendum.nu.11. col.4 fo.75
Debitum coniugale an licite petatur per adulterum coniugem.n.4.fo.96
Debitũ coniugale licite denegatur ob inceſtum.nu.5.col.2 fo.96
Debitum coniugale, an licite exigatur vel reddatur ab eo, qui dubitat matrimonium potuiſſe cõtrahi aut contractum fuiſſe nu.7.co.4.fo.96. vide d.Dubius
Defenſio a morte,an licite omittatur ab eo, qui poterat ſe defendere occidendo inuaſorem.num.17.columna 4 fo.159
Defenſionis moderamẽ excedens, an ſit puniendus pęna ordinaria.n.11. col.4 fo.112
Defenſionibus an poſsit reus criminis renuntiare nu.16.col.2 fo.159
Defunctorum exequię quibus ſolennitatibus celebrantur nunc,& antiqs temporibus in c.vlt.nume.1.columna 2 fo.307
Deus debet nobis vitam æternam nõ ex operibus noſtris, ſed ex promiſſione col.3 fo.338
Dictio Niſi, reſoluitur in conditionẽ. nu.

nu.8.col.3 fo.55
Dictio Niſi,explicatur num.6.colum na 2 fo.55
Dictio præciſe,quid ſignificet.2.part. rub.col.4 fo.177
Dictio,Omnino. ibidem
Dictio Penitus col.2 fo.178
Differentia inter articulum mortis & periculum mortis co. 1 fo.392
Dijs & parentibus non poſſumus red dere æquale.col.1 fo.33
Diſpar cultus iure humana matrimonium impedit.nu.1.col.3 fo.88
Diſpares genere,& diuitijs matrimonium cõtrahẽtes reddunt legitimã prolem quem in concubinatu ſuſce perant.nu.9.col.2 fo.121
Diſpenſare quid, & diſpenſatio & diſpenſator nu.1.col.4 fol.79
Diſpenſare an poſsit Papa contra ius naturale vel diuinum num.4.colũna 4 fo.80
Diſpenſare an poſsit Papa,vt dirimatur matrimonium ratum non conſumatur,& quid de conſumato.n.13. 14.& 15.co.4 fo. 86
Diſpenſare circa ius, & declarare iure,differunt.nu.2.co.2 fo.80
Diſpenſare circa prolem illegitimam non poteſt is qui habet a principe facultatem legitimandi num.10.co lum.1 fo.147
Diſpenſare in iure humano ſine cauſa facta,an reddat illum cui conceditur, tutum quoad Deum nu.7.colum.2 fo.81
Diſpenſare nõ poſſunt epiſcopus, nec legatus a latere, contra ca.non debet.de conſan.& affinita. nu.11.co lum.1 fo.86
Diſpenſare poteſt romanus pontifex vt matrimonium contrahatur inter patruum & neptẽ ex fratre.n.9.co lum.4 fo.85
Diſpenſare poteſt Papa cõtra ius hu manũ nu.6.col.1 fo.81
Diſpenſare poteſt Papa vt matrimonium contrahatur in aliquot gradibus Leuit.18. expreſsis nu. 10.colum.1 fo.86
Diſpenſatio an extendatur ad connexa.nu.6.col.3 fo.152
Diſpenſatio an inducatur ex principis diſsimulatione.nu.15.col.1.f.87
Diſpenſatio circa filios illegitimos in quo differat a legitimatione num.1. colũ.3.fol.143.& nume.5.columna 3 fo 145
Diſpenſatio contra ius humanum in dubio cenſetur ex iuſta cauſa facta nu.9.co.4 fo.81
Diſpenſatio contra ius humanum a romano pontifice facta etiam ſine cauſa valet, licet male faciat princeps eam concedens.num.10.colum na 1. fo.82
Diſpenſatio inferioris a principe ſine iuſta cauſa facta in vtroque foro nõ tenet nu.11.col.2 fo.82
Diſpenſatio in coniugali prohibitione,quam cauſam habere debeat n. 11.col.4 fo.86
Diſpenſatio non valet, ſi tacetur matrimonium ſcienter contractũ fuiſſe inter prohibitos.num.14.colum na 4 fo.86
Diſpenſatio qua ratione ſit neceſſaria,vbi cauſa iuſta a legis obligatione videtur quem eximere.nu.8. col.3 fo.81
Diſpenſatio Romani pontificis circa matrimonium an efficiat prolem legitimã.nu.12.col.2.fo.147.& nu. 16.colum.1 fo.147
Diſpenſatio vt matrimonium contrahatur, an exigat mentionem gradus propinquioris in linea trãſuerſa.nu.12.col.2 fo.85
Diſtinctio dantis operam rei licite, vel illicite an ſit admittenda vbi ad eſt ignorantia probabilis. & iuſta. nu.16.co.4 f.385
Diuortium adulterij cauſa dictione adulterium.
Diuortium apud Iudæos nu.3.et 4.co lum.2 fo.101

Diuortium

Diuortium duplex nu.1.col.4.fo.100
Diuortium ex religionis profeſsione. dictione Religio.
Diuortium ex Romuli l. nume.2.colum.1 fo.101
Diuortium furoris cauſa, nume.3.colum.3 fo.104
Diuortium hæreſis cauſa.nu.4.columna.3 fo.eod.
Diuortium ob prçparationem ueneni. nu.2.col.2 fo.104
Diuortium Romanorum legibus paſſim permittebatur.nu.2.col.1.f.101
Diuortiũ primũ apud Romanos. ibi.
Diuortium ſæuitię cauſa.numer.1.colum.1 fo.104
Diuortium Sodomiæ cauſa.num.6.columm.4 fo.104
Diuortij ſentẽtia, quo ad thori ſeparationẽ,an tranſeat in rem iudicatam. nu.10.col.3 fo.157
Dolus dans cauſam matrimonio an illud irritum faciat.nume.3.columna 1 fo.46
Dominici a Soto cõmendatio.nu.10. col.3 fo.157
Domicilium mariti,an vxoris ſit conſiderandum in contractu matrimoniali , quo ad exactionem dotis,& quo ad alia plura.nu.6. col.2.fo.91
Dominium qualiter tranſeat in fideicõmiſſarium ex verbali reſtitutione.in c.Rainutius.§.10.num. 5.colum.1 fo.118
Dominium rei legatę,quo pacto tranſeat in legatariũ,in c.Rainaldus.§. 1.nu.1.col.4 fo.292
Donare non poteſt cauſa mortis,qui non poteſt teſtari,nume. 11.colum. 4 fo. 183
Donatio an poſsit abſenti fieri na,vt ſtatim valeat.nu.13.col.2 fo.184
Donatio cauſa mortis an fieri poſsit a filiofamilias abſque conſenſu patris.3.parte.rubr.num. 6.columna 4 fo.182
Donatio cauſa mortis an poſsit fieri ab vſurario manifeſto,ibi,nu,11,colum.4 fo.183
Donatio cauſa mortis a viro vxori facta an extinguatur deportatione uiri nu.4.col.2 fo.182
Donatio cauſa mortis an cõtractui,an vltimæ voluntati ſit ſimilis 3.part. rub.col.1 fo.182
Donatio cauſa mortis an permittatur inter virum,& vxorem,ibid.nu.2. col.1 fo.182
Donatio cauſa mortis pacto nudo fieri poteſt.3.part.rub. nu.14.columna4 fo.185
Donatio cauſa mortis , quam actionẽ producat.3. part.rub. nume. 17.& ſeq. fo.186
Donatio cauſa mortis an reuocetur ꝑ alienationem rei donatio.ibi.nu.19 col.3 fo.eod.
Donatio cauſa mortis Falcidiam in ti. 3.part.rub.nu.29.col.3 fo.187
Donatio cauſa mortis,quam ſolennitatem requirat ibid.num.12.columna .2.fo.184.et nu.2.col.4 fo.187
Donatio cauſa mortis an exigat aditionem hęreditatis ad eius cõfirmationem 3.part.rub.num, 22,columna 1. fo.188
Donatio cauſa mortis qualiter reuocetur ibi.nu.23,col.2 fo.188
Donatio cauſa mortis iuramento firmata,an reuocari poſsit pœnitentia 2.part.rub.n.21.col.2.fo.168.et nu. 14.col.1 fo.170
Donatio cauſa mortis quando cenſeatur facta,et ex quibus uerbis,3.parte.rub.nu.25.col.1 fo.189
Donatio cauſa mortis tranſit in donationem inter uiuos, ſi donator promittat eam non reuocare. ibi. num. 11.col.2.f.168.& n.13.col. 3.f. 169
Donatio eadem an habeat dotis nomen,& priuilegia.nu.5.col.3.fo.34
Donatio facta filiofamilias an imputetur in legitimam, & ibi quid de donatione facta filio ad aſſumendos ſacros ordines.in c.Rainaldus.§.2.n. 6,col,4.fo,256, & nume.7.columna 2,

na 2 fo.297
Donatio facta inter virum, & vxorē an exigat traditionem nume. 3.columm.2 fo.182
Donatio inter patrem, & filium nō admitti illam conditionem: ſi donator præmoriatur: quando iuramento firmata fuit.2. part.rubr.nu.10.colum.3 fo.167
Donatio inter viuos non imputatur in debitum legale in c.officij.nu.9. col.2 fo.40
Donatio inter uirum, et vxorem morte confirmata, an retro trahatur.n.5.col.3 fo.182
Donatio inter virum & vxorem iuramēto facta valet.2 par.rub.n.10. col.3 fo.167
Donatio inter virum, & uxorem quare fuerit prohibita.ibid.
Donatio iſta, an ſit ab vxore reſeruanda filijs primi matrimonij, ſi ad ſecundas nuptias tranſierit. nu.3.colum.3 fo.34
Donatio matrimonio conſtante a viro ſene, vel ignobili, vxori iuuentutis vel nobilitatis remunerandæ cauſa facta, filijs primi matrimonij ſeruanda non eſt nu.2.col.2 fo.34
Donatio omnium bonorum facta cum iuramento, an teneat.2. part.rub.n. 4.& nu.5.col.3.& 4 fo.165
Donatio omnium bonorū facta eccle. valet 2.par.rub.nu.6.col.2 fo.166
Donatio quare dicatur: quaſi doni datio.1.par.rub.nu.2.co.2 fo.173
Donatio poteſt a viro ſene, vel ignobili, vxori fieri cauſa remunerationis iuuentutis, vel nobilitatis etiam matrimonio conſtante nume.2.colum. 2 fo.34
Donatio propter nuptias, quid ſit nu. 12.col.1 fo.46
Donatio remuneratoria, an imputetur in his regnis in tertiam & quintā bonorum partem in c. cum in officijs n.11.col.3 fo.218
Donatio remuneratoria, quem effectū habeat nu.10.col.14 fo.117
Donatarius ſuſceptis a donatore filijs poſt donationem, tenetur in foro cōſcientiæ donata reſtituere.nu.17.colum.4 fo.77
Donatiſtarum error aſſerentium manifeſtos peccatores non pertinere ad eccleſiam, nec eſſe intra eam columna 2 fo.316
Dos a lege ciuili taxari poteſt.nu.3. co.1 fo.49
Dos an cenſeatur ex omnibus bonis tacite conſtituta a fœmina matrimonium contrahente.nume.5.colūna 1 fo.15
Dos an ſit neceſſario conſtituenda a puella diuite, quam aliquis iurauit vxorem ducturum, vt ipſe teneatur eam ducere n.6.col.2 fo.15
Dos an ſit debita a patre filiæ ſpuriæ nu.11.col.1 fo.140
Dos a patre filię ſpuriæ data, maioris tamen quantitatis quam lege licebat, qualiter ſit ad legitimam quantitatem reducenda.nume.12.columna 2 fo.140
Dos mulieris adulterę a viro retinetur per exceptionem fornicationis, etiam ſi ipſe viriuxorem adulterā propria authoritate a domo expulerit nu.13.col.3 fo.106
Dos mulieris hæreticę cui adiudiceē nu.5.col. 4 fo.104
Dubius de viribus matrimonij ob aliquod impedimentum, an teneatur reddere, vel poſsit exigere debitū. nu.7.& 8 fo.96
Dubius exiſtens inter duo pericula, quarum alterum neceſſario eſt eligēdum, tute eligit quod ſecuris apparet.nu.9.col.2 fo.97
Dubius in aliqua re eligere debet certius vbi agitur de ſalute animæ, & electio imminet p̄ciſe n.9.co.4.f.10
Dubium ſpeculationis a dubio practico differt plurimū.n.10.co.4.f.97
Durandi opinio refutata per Domi.a Soto, col. 4 fo.345

De

De litera D.

EBRIVS matrimonium non contrahit nu.10.col.2 fo.23
Ebrius minime contrahit matrimonium n. 9.cól.2 fo.23
Eccleſia an teneatur facere inuẽtariũ ibi.nu.14.col.1 fo.196
Eccleſia inſtituta hæres a prælato an teneatur alienationem factam per prælatum ad probare in c.1.nu.13. col.4 fo.195
Eccleſia nec vult, nec poteſt ſecluſo conſenſu eorum qui coniũgendi sũt matrimónium efficere nu.4.columna 3 fo.68
Eccleſia neceſſario non eſt inſtituẽda hæres a prælato in bonis patrimonialibus.in c.1.n.3.col.4 fo.192
Eccleſia quandoque tolleret minus malum,vt maius euitentur nu.7.colum.1 fo.7
Electio an ſit hęredis,vel legatarij in legatis alternatiuis, et ſimilibus in c.indicante.nu.3.c.3 fol.207
Electio facta ad beneficiũ ẽt ex ignorantia excommunicationis nulla ẽ. nu.3.col.4 fo.365
Electio facta a canonicis qui alteri eligendi poteſtatem dederant,pręfertur electioni poſtea factæ ab illo, cui conceſſa fuit,etiã ignorante.nu. 11.col.1 fo.53
Electio hæredis incerti ex certis poteſt alteri committi in c.cũ tibi.nu. 11.col.1 fo.235
Electio in dignitatibus eccleſiaſticis, an poſsit uirtute conſuetudinis fieri ex certis nu. 9.col.1 fo.41
Emancipare filium cogitur pater aliquot caſibus.in c.Rainutius.nu.21. col.1 fo.250
Emancipationis,& ſuitatis differẽtia an hodie duret facto teſtamento in c.Rainutius n.5.col.1 fo.246
Emphyteuſis a patre pro ſe, & filijs accepta,an mortuo patre filijs competat ex mortis cã capione,an ex uero contractu emphyteuſis 3.par. rub.nu.26.col.3 fo.189
Emphyteuſis a patre pro ſe, & filijs accepta an ad fœminas pertineat in c.Rainutius.§.2.nu.3.col.4 fo.254
Epiſcopalis dignitas an diſſoluat matrimonium non conſumatum nu.9. col.1 fo.102
Epiſcopus an poſsit a ſuſpenſione canonis abſoluere.nu.15.col.2 fo.61
Epiſcopus an teneatur facere inuentarium de rebus eccleſiæ in c.1.num. 9.colum.1 fol.194
Epiſcopus habens patrimonium,põt in eo quem uoluerit hæredem inſtituere in c.1.nu.3.c.4 fo.192
Epiſcopus ita poteſt cogere teſtamentarios executores ad exequendum vt contraria in hoc teſtantis volun tas non ſit admittenda.in c.tua nu. 6.col.4 fo.287
Epiſcopus non poteſt diſpenſare contra concilia nu.15.col.2 fo.61
Epiſcopus non poteſt diſpẽſare cõtra c.non debet.de conſanguinitate.n. 11.col.1 fo.86
Epiſcopus non poteſt excludi a cura eccleſiæ alicuius,etiam ſi patronus tempore conſtitutionis hoc expreſſim diſpoſuerit nu.8.col.3 fo.288
Epiſcopus non poteſt cõmunicare cũ excommunicato etiam a ſe ipſo an te ſciennem.nu.2.co.2 fo.324
Epiſcopus poteſt diſpenſare cum eo. qui obtinuit beneficium eo tempore quo erat excõicatus 2.& 3.f.362
Epiſcopus poteſt abſoluere excõicatum a prælato inferiori.nume.3.colum.2 fo.400
Epiſcopus poteſt diſpenſare cum iuuene qui inceſtum commiſit:vt poſsit matrimonium contrahere,& debitum exigere.nu.6.col.1 fo.96
Epiſcopus poteſt propria conſtitutione excõmunicationis ſententia ferre in negligentes exequi teſtamẽta. nu.

nu.4.col.4 fo.211
Epiſcopus ſolus ex iuris canonici regula eſt iudex verus in cauſa matrimoniali.nu.1.col.3 fo.154
Epiſcopus tempore interdicti ordines maiores celebrans irregularis eſt col:4 fo.417
Epiſcopo incumbit cura, vt teſtamenta executioni tradantur,etiam ſi legata non ſint pia in c.ſi hęredes.n.3.col.3 fo.211
Epiſcopo quando competat ius reſtituendi male ablata per teſtatorem.nu.8.col.4 fo.204
Epiſcopis ſolis eſt ius & poteſtas anathematizandi,col.1 fo:367
Error Canoniſtarum qui ſequuti glo. in ſum.de pœnit.diſt.5.dixerunt cõfeſsionem ſacramentalem quę fit ſacerdoti,iure humano eſſe inſtitutã col.1 fo.321
Error doctorum negantium quem inſcium & ignarum poſſe puniri pœna legis uel ſtatuti.nu.9.c.2 f.379
Error perſonę vel alterius qualitatis an impediat matrimonium.nu.1.& ſeq.col.1 fo.44
Errores Vviclef renouati Lutherum col.1 fo.370
Euchariſtiæ ſacramentum an poſsit miniſtrari fœminis pręgnantibus tempore interdicti.n.2.col.3.f.417
Euchariſtię feſtiuitas vſque in octauã diem interdictum ſuſpendit. n.1.colum.3 fo.422
Euſebij locus in eccleſiaſtica hiſtoria correctus.nu.8.col.3 fo.85
Euſtatij error.nu.5.col.2 fo.36
Exceptio fornicationis poteſt ab vxore contra maritum eam cauſantem opponi etiam lit.cont.numer. 6.colum.1 f.108
Exceptio notorij defectus in titu.an poſsit opponi contra agentem interdicto vnde vi, Vide dicto ſpoliatus.
Excommunicare,id eſt,a communione ſeparare col,4 fo.314
Excõicare qs poſsit.nu.1.& 2.fo.388
Excommunicatio alio modo ſeparat hominem a Chriſto,alio vero peccatum. col.4 fo.316
Excommunicatio ferenda non eſt niſi pro graui culpa quæ mortalis ſit.nu.1.col.4 fo.369
Excommunicatio an ferri poteſt ſub conditione,ſi intra certum diem nõ ſatisfecerit.nu.4.col.2 fo.376
Excommunicatio an ſit ferenda,vbi veroſimiliter peccatori pęnitentiæ vtilitatem allatura non eſt,n.10.colum.4 fo.318
Excommunicatio canonis an habeat locum contra percutientem clericũ cũ ſpõſa depręhẽſum.n. 12.co2.f.3
Excommunicatio canonis an liget percucientem clericum cum uxore, ſorore,aut filia deprehenſum.num.10.colum.4.fo.142. & num.12.colum.1 fo.113
Excommunicatio conditionalis an retrahatur ad idem quo lata fuit nu.6.col.4 fol.377
Excommunicatio falſa ex cauſa quæ ſit col.3 fo.396
Excommunicatio lata contra matrimonium clam contrahentes,explicatur nu.9.col.1 fo.60
Excommunicatio ferri quando poteſt pro futuris culpis num.1. co.3,f.364
Excommunicatio fide,ſpe,& charitate neminem priuare poteſt, columna 4 fo.317
Excommunicatio impropria quid.n.5.col.1 f.315
Excommunicatio in dubio de maiori eſt intelligenda.n.5.c.2 fo.366
Excommunicatio in genere definitur traditurq; huius dictionis origo et ſignificatio n.1.col.1 fo.314
Excommunicatio maior definitur n.3.co.2. fo.315
Excommunicatio minor quid ſit exponitur.nu.4.col.3 fo.315
Excommunicatio iuris & hominis diſtinguntur,co,2 fo.378

Excum-

Excõmunicatio lata a iure differt ab ea quæ ſententia iudicis lata eſt. nu. 2. col. 1 fol. 375
Excõmunicatio lata in cõmunicantes cum excõmunicato non præmiſsis iuris monitionibus, eſt nulla ipſo iure. col. 4. n. 6 fol. 331
Excõmunicatio lata abſque trina mo nitione non eſt nulla, ſed iniuſta. n. 7. col. 2 fol. 373
Excõunicatio lata a iudice delegato, cui in mãdatis traditus eſt trinę mo nitionis ordo, an ſit nulla. num. 8. col. 3 fol. eod.
Excommunicatio lata poſt appellatio nem minime habet effectum. nume. 6. col. 4 fol. 377
Excõmunicatio lata ex falſa cauſa va lida eſt, & abſolutione indiget col. 2. fol. 396
Excõmunicatio maior qua ſuffragio- rum cõmunione aliquem priuet. nu. 2. col. 3 fol. 350
Excommunicatio maior plus nocet excõmunicato: quã ipſum peccatũ mortale, propter quod, excõmuni- catur. nu. 6. co. 4 fol. 315
Excõmunicatio maior quod habeat effectum aliquẽ, quoad interiora animæ probatur. col. 4 fol. 317
Excommunicatio non eſt tantum pœ na externa aduerſus Lutherum. n. 7. col. 4. fol. 316. & col. 1 fol. 317
Excõmunicatio nulla vel iniuſta nul lum ſortitur effectum. num. 5. col. 3. & 4 fol. 358
Excommunicatio non vitiat profeſ- ſionem religionis n. 3. col. 1 f. 59
Excommunicatio nuſquam afficit nec ligat ignorantes. nu. 7. col. 2. fol. 378
Excommunicatio probatur per denũ tiationem vel per literas denuntia- torias. nu. 1. col. 3 fol. 319
Excommunicatio quibus ex cauſis dicitur medicinalis aduerſus Luthe rum. nu. 9. col. 1 fol. 318
Excommunicatio quamquam iniuſta contemnenda non eſt, col. 3 fol. 359
Excommunicationis finis. co. 1. f. 318
Excommunicatus an ſit pœnitentiæ miniſter in articulo mortis exiſten ti nu. 8. col. 2 fol. 355
Excõmunicatus bene poteſt accepta- re beneficium eccleſiaſticum. nu. 4. col. 2 fol. 358
Excommunicatus iniuſte non eſt pri uatus generalibus ſuffragijs eccleſię col. 2 fol. 359
Excommunicatus contrahit matri- monium. nu. 3. col. 1 fol. 59
Excommunicatus ex conſtitutione Baſilienſi nullam conſequitur vti- litatem: idcirco tenetur ipſe a com munione abſtinere. numer. 11. colũ. 2 fol. 328
Excommunicatus in vita poſt mor- tem poteſt abſolui. n. 8. col. 1. f. 391
Excommunicatus in vna prouincia vbique eſt vitandus. n. 2. co. 2. f. 330
Excommunicatus iniuſte obligatur etiam in foro conſcientię a diuinis ſibi interdictis abſtinere. colum. 3. & 4 fol. 361
Excommunicatus iure veteri, ſtatim vitandus erat: occultus quidem oculte: publicus vero publice. nu. 3 col. 2 fol. 324
Excommunicatus minori excommu nicatione peccat celebrando diuina officia. nu. 2. col. 1 fol. 365
Excommunicatus maiori excommu nicatione celebrans irregularis eſt. & inibi de celebrante coram ex cõmunicato, qui authoritatem prę ſtat celebrationi. n. 9. co. 4. fol. 355
Excommunicatus minori excommu nicatione etiam ſi celebret, non eſt irregularis. nu. 1. col. 2 fol. 365
Excommunicatus minori excommu nicatione non poteſt eligi ad eccle ſiaſticum beneficium. n. 3 fol. 365
Excommunicatus nominatim quis di catur. nu. 8. col. 2 fol. 327
Excõmunicatus nõ poteſt beneficiũ conferre, nec eligere, nec pręſentare nu. 9. col. 4 fol. 362

Excommunicatus per annũ perſiſtẽs in excommunicatione,qua pęna ſit puniendus nu.10.col.2 fo.363

Excommunicatus pluribus excõicationibus,quo modo poſsit ab omnibus abſolui.nu.13.col.2 fo.195

Excommunicatus poteſt & tenetur dicere horas canonicas.nume.8.colum.1 fo.335

Excommunicatus qua rõne anatema dicitur nu.7.col.2 fo.368

Excommunicatus ſacramenta eccleſię uel conferens,vel ſuſcipiens peccat mortaliter.nu.5.col.4 fo.352

Excommunicatus ſemel præſumitur in eadem excõmunicatione manere donec appareat de abſolutione. nu.6.c.1 fo.326

Excommunicatus teſtari põt 2.part. rub.nu.18.col.1 fo.172

Executio legati pij poteſt fieri officio iudicis ſecularis.in c.hęredes nu.1. col.1 fo.211

Executio teſtamenti impeditur ante aditam hæreditatem, et ſi teſtator inteſtatus deceſſerit c.3. n.3.c.4.fo. 203.Et quid in legatis pijs ĩ c. Rainaldus.§.3.n.11.col.3 fo.303

Executio teſtamentorum an poſsit cõmitti feminis.nu.3.c.2 fo.82

Executio vltimarum voluntatum p̃tinet non tantum ad Epiſcopū:ſed etiam ad quemcunque habentem Epiſcopalem iuriſdictionẽ in c.pe. nu.1.col.1 fo.306

Executioni teſtamentorum quis terminis a iure ſit conſtitutus in c.3.n. 1.col.2.fo.203.& ibi quando is terminus incipiat currere. numer.3.colum.3 fo.eodem

Executor an ſit cogendus id officium aſſumere.nu.3.col.3 fo.309

Executor an poſsit agere, & vẽdere res hęreditas.nu.5.et 6.col.2.f.307

Executor teſtamentarius monitus ſolo pręcepto iudicis incurrit pœnam negligentię.in c.ſi hęredes nu.6.colum.1 fo.212.

Executor teſtamentarius quam pęnã patiatur, ſi ſemel monitus non tradiderit executioni vltimam voluntatem.ibidem

Executor teſtamentarius poteſt compellere hæredem iudicis pręcepto. ad adeundam hęreditatem in ca.3. nu.3.col.4 fo.201

Executor teſtamentarius quam ętatẽ habere debeat.in c.tua nu.4.columna 2 fo.282

Executor teſtamentarius an poſsit cõſtitui is qui monachus eſt nu.1.col. 2.fo.286.ſi executor ab eo de facto fiat nu.2.col.1 fo.287.

Exemplaris ſubſtitutionis materia inferius dicto.Subſtitutio.

Exhæredatio iuſtis ex cauſis fieri poteſt.in c. Rainutius nu.8. columna 2 fo.303

Exhæredatio iuſta cã facta an tollatẽ ex amicitia poſtmodum inter patrem & filium contracta.nu.17.colum.1 fo.249

Exhæredato an poſsit fieri pupillaris ſubſtitutio:item & exemplaris. in c.Rainutius.§.6.n.2.col.2.f.265

Exhæredato filio quod remedium cõpetat.nu.6.col.2 fo.146

Exiſtens in peccato mortali eligi poteſt ad eccleſiaſticum beneficiũ.nu. 4.col.1 fo.366

Exiſtens in peccato mortali,et extra charitatem,an poſsit aliquod pręceptum Dei vel eccleſiæ implere co. 2.cum ſeq. fo.348

De litera F.

Fabrica quid ſit in c. vlt.nu.4. columna 2 fo.308

Falcidia an deducatur contra voluntatẽ teſtatoris.nu. 6.col.1 fo. 300

Falcidia deducitur de legatis pœnalibus in c.Rainaldus.§.3. nume.5.colum.4 fo.299

Fama an p̃bet filiationẽ n.9.c.1.f.128

Fama excommnnicationis ſufficit ad vitandum excommunicatum.nu.4. col.4 fol.324
Fama ſola probat impedimentum ad effectum, ne matrimonium contrahatur.nu.20.col.1 fol.88
Fama ſola impedit matrimonium contrahi, etiam præcedentibus ſponſalibus iuratis. nu.22.col.2.fol.eodē.
Feſtum conceptionis uirginis Marię quod priuilegium habeat.nume.2. col.4 fol.422
Feſtiuitatęs quę ſuſpendunt interdictum.nu.2.col.4 fol.422
Feſtiuitatum tempore quę ſuſpendunt interdictum an liceat ſepelire mortuo,in eccleſia:nuptias benedicere: ſacramenta euchariſtię miniſtrare: fontem baptiſmatis benedicere: virgines , aquam veſtes, colum. 3. & 4 fol.423
Feudi ſucceſsio ad quem gradum extendatur, in epitome de ſucceſsionib.ab inteſta.nu.12.col.2 fol.312
Fideicommiſſum relictum ab his qui in condicione nominantur an valeat.nu.4.col.4 fol.256
Fideicommiſſario quæ actiones competant.in ca.Rainutius.§.10.nu.4. c.4 fol.278
Fides vera per mortale crimen non amittitur : cum ea poſsit apud aliquem eſſe ſine charitate.co.3.f.316
Filia contrahens matrimonium ſine conſenſu patris, an poſsit ab eo exhęredari.nu.5.col.1 fol.47
Filius accuſans patrem publico iudicio, exhæredari poteſt. numer.11. col.1 fol.248
Filius agit contra patrem pro vxore petenda.nu.4.col.4 fol.90
Filius an ſi hæres neceſſario inſtituendus in teſtamento facto inter liberos.§.1.nu.2.col.2 fol.251
Filius clerici an ſuccedat.matri,nu.17 col.2 fol.136
Filius Clerici in ſacris cōſtituti an dicat̃ natus ex iceſtu,n,14,co,4,f,135
Filius emancipatus pręteritus nulla inſerta cauſa,habet ius dicendi nullum.c.Rainutius.nu.4.co.1.fo.246
Filius eſt titulo hæredis honorandus etiam iure canonico.in c.Rainutius .§.1.nu.1.col.1 fol.251
Filius etiam ſpurius patrem occidens punitur lege Pompeia de parricidijs.nu.2.col.3 fol.135
Filius exhęredari poteſt ex cauſis ſimilibus his quæ ſunt expreſſæ in iure.nu.16.col.4 fol.248
Filius exhęredatus nulla cauſa inſerta habet ius dicendi nullum teſtamentum patris. nu.6.col.2.fol.246
Filius familias an poſsit donare cauſa mortis:& quę bona.3. part. rub.n. 6.& ſeq.late.co.4 f.185
Filiusfamilias an poſsit teſtari.3.par. rub.nu.28.col.4 fol.190
Filiusfamilias quamuis per epiſcopatum , cardinalatum , & religionis profeſsionē, liberetur a patria poteſtate:non tamen per ſacerdotium. c.quia nos.nu.5.col.1 fol.220
Filius inſtitutus hæres a patre tenetur ad probare alienationem rei proprię a patre factam.in c.j.nume.13. col.4 fol.195
Filius natus ex coitu cum alterius ſpōſa de futuro non eſt adulterinus.nu. 13.col.2 fol.3
Filius natus ex matrimonio contracto diſpenſatione Romani pontificis in vtroque foro eſt legitimus.n. 12.col.2 fol.147
Filius non exequens legata pia intra annūm etiam præmiſſa monitione non perdit legitimam. in c. ſi hęredes.nu.9.col.2 fol.213
Filius non exequens votum parētis, priuatur legitima & tota hęreditate.in c.ſi hęredes.nu.9.col.2.fo.213
Filius non conficiens inuentarium portionem legitimam nōn amittit.ibi.
Filius non poteſt repudiare hęreditatem patris,retentą ſibi legitima.in c.Rainutius §.11,col,2 fol.287

Filius

Filius patriam defendens poteſt violentas manus patri inferre.nume.9. col.4 fol.247
Filius per contractum matrimonij lege regia a patria poteſtate liberatur nu.15.col.2. fol.95
Filius primogenitus hæres inſtitutus a patre vltra legitimam,& rogatus ſecundo genito tradere aliquam rē, quæ ipſi primogenito erat reſtituēda poſt mortem patris, debet eam rem dare,vel eius æſtimationem filio ſecundo genito. in c.filius.nu.3. col.1 fol.209
Filius rogatus poſt diem hæreditatē reſtituere duas portiones deducit, in c.Rainutius.§.11.n.5.co.1.f.284
Filius preteritus etiam inſerta cauſa, habet ius dicendi nullum teſtamentum patris.in c.Rainutius.nume.1. col.1 fol.245
Filius, vel filia licet honeſte exigat conſenſum patris ad matrimoniū, tamen eo non petito tenet contractus coniugalis.nu.1.col.3.fo.46
Filius vxorem patris percutiens an poſsit exheredari.in ca.Rainutius. nu.10.col.1 fol.248
Filio an ſit danda portio legitima in vita patris ingredientis religionē. c.2,nu.7.col.1 fol. 201
Filio preterito ſi inſerta cauſa probetur,vires accipit teſtamentum. nu. 8.col.2 fol.247
Filij ex concubina infideli nati non efficiuntur per ſequens matrimonium legitimi. nu. 6.col.4.fol.120
Filij illegitimi qualiter diſtinguantur. nu.1.col.3 fo.129
Filius naturalis quis ſit, & plura de eo legito ſub dictione.Naturalis.
Filius ſpurius quis dicatur,& eius ſucceſsionem vide ſub dictione, Spurius.
Filij nati ex matrimonio ab infidelibus contracto, quādo efficiantur legitimi,ſi eorum parentes Chriſti fidē profeſsi fuerint,nu.1,col,3 fo.117
Filij ex matrimonio nullo concepti legitimi cenſentur propter bonam fidem vtriuſque,vel alterius parentis.nu.2.col.3.fol.eo. reliqua continentur ſub dictione Bona fides.
Filij nati ex concubina domi non cohabitante,per matrimoniū ſequens efficiūtur legitimi.nu.4.col.3.f.110
Filij nati ex concubina clerici in minoribus ordinibus conſtituti, etiam eccleſiaſticum beneficium habentis efficiuntur legitimi per ſequens matrimonium.ibi.nu.5 fo.120
Filij nati ex coitu, qui poterat coniugalis eſſe parentum conſenſu,efficiūtur legitimi per matrimonium ſubſequens.nu.1.& ſeq.col.1 fo.120
Filij nati ex coitu inceſto,an efficiantur legitimi, ſi romanus pontifex permiſerit eorum parentes matrimoniū cōtrahere.nu.13.col.3.f.147
Filij nati ex coniugato,& ſoluta ipſa matre ignorante, an per matrimonium ſubſequens efficiantur legitimi.nu.16.col.4 fol.122
Filij nati ex concubina efficiuntur legitimi per ſequens matrimonium,et contractum abſque nuptialibus inſtrumentis, & inter diſpares genere,vel fortuna,etiam in mortis tempore.nu.8.9.& ſeq.col.1.& 2.f.121
Filij per matrimonium ſequens legitimantur,etiam contradicentibus parentibus.nu.12.col.4 fo.121
Filij per ſequens matrimonium legitimantur,etiam alio matrimonio intermedio.nu.15.col.3 fo.122
Fiſcus non conficiens inuentarium,an teneatur vltra vires hæreditarias. c.1.nu.14.col.1 fo.196
Fiſcus non tenetur ad debita contracta per delinquentem poſt commiſſum delictum.col.1 fo.74.
Fiſcus poteſt etiam emptori non ſoluto pciovēdicare bona alienata poſt quā ei delata fuerāt.n. 9.col.1.f.74
Fœmina an excludatur extante maſculo ab emphyteuſi ſimpliciter

accepta a patre pro ſe & filijs.in c. Rainutius.§.2.col.2 fo.154
Fœmina etiam iure canonico non pōt eſſe teſtis in teſtamēto in c.cū eſſes nu.14.col.2 fo.225
Fęmina an poſsit eſſe executrix teſtamentorum in c.tua. nume.3.columna 3 fo.287
Fęmina olim iure romano hæres inſtitui non poterat in c.Rainutius.nu.23.col.2 fo.250
Fœmina pōt eſſe teſtis in teſtamento facto cauſa pietatis c. Relatū.j.nu.5.col.4 fo.226
Fœmina ratione dignitatis eccleſiaſticę nullam poteſt exercere iuriſdictionem,quæ ad claues ſpectet.nu.2.col.4 fo.389
Fœminę teſtimonium non diſtinguitur iure gentium a teſtimonio viri. in c.cum eſſes n.14.col.2 fo.225
Fœminę an iuſte excludātur a ſucceſſione parentum regnis & primogenijs in c.Rainutius n.24.co.3.f.250
Fœmina verbis fallacibus decepta,ac ſtupro vitiata,quid agere debeat n.4.col.3 fo.22
Forma expediendi literas in foro conſcientiæ col.3 fo.398
Fornicatio ſimplex eſt iure naturę uetita nu.8.col.1 fo.7
Fornicatio etiam vi præciſa cōtingēs diſſoluit ſponſaliorum obligationē. nu.2.col.2 fo.14
Fornicationis ratione ſolui poteſt ſpōſaliorum vinculum.n.2.col.2.fo.14
Franciſci a Victoria laus nu.4.columna 4 fo.7
Fratris relictam vxorem ducere non eſt iure naturali prohibitum. nu.7. col.1 fo.85
Fratres illegitimi qualiter ſunt ad ſucceſsionem admittendi nume.19.colum.2 fo.137
Frater quo pacto fratri inteſteto ſuccedat.in epito.de ſucceſsio.ab inteſta. nu.5.col.2 fo.98
Fructus ab hęrede filio perceptione ante diem fideicommiſsi an imputētur in trebellianicam etiam teſtatore iubente.in c.Rainutius.§.11.nu.4.co.4 fo.[illegible]3
Fructus bonorum quę ipſo iure ob delictum fiſco deferuntur, ab ipſo die delicti fiſco adiudicantur.num.8.colum.1 fo.74
Fructus dotis putatiuę an lucretur maritus.nu.25.col.2 fo.29
Fructus lite conteſtata percepti,quarōne ſint adiudicandi victori.nu.5.colum.1 fo.118
Furioſus interuallis quibuſdam legitime contrahit tempore quo furor ceſſat.nu.5.col.4 fo.22
Furioſus interuallis quibuſdam legitime contrahit eo tempore quo furor ceſſat.nu.7.col.2 fo.23
Furioriosus nemo pręſumitur.n.6.colum.4 fo.22
Furor qualiter probetur.numer.8.colum.2 fo.23
Furor non pręſumitur:& quo pacto probetur.nu.6.co.4 fo.22
Furoris cauſa poteſt matrimonium quo ad thorum ſeparari nume.3.colum.3 fo.104

De litera G.

GLOSSA in ca. quod quidam . de pęnitent.& remiſſio.falſa eſſe oſtenditur.nume.12.colum.1 f.348
Gloſſa in c.quodcunque. 24.q.j.omnino falſa eſt & reprobatur.columna 4 fo.317
Gradus conſanguinitatis & affinitatis qui ſint iure natūre,diuino , vel humano prohibiti.nu.1. & ſeq.colum.4 fo.482
Gradus remotior in diſpenſatione eſt conſiderandus.nu.12.col.2 fo.86
Gradus quintus in linea tranſuerſa hodie non prohibetur. nume.12.colum.2 fo.70
Gradus quid ſit nu.6.co.2 fo.69

Graduum

Graduum computandorum regula nu. 7.col. 3 fo 69.

Graduum computatio canonica an ciuilis ſit conſideranda.numer. 8.colum.3 fo.eo.

Gratia generaliter dicitur quodcunq; donum quod non debetur ſuſcipiẽti:ſed voluntate donatur.nu.2.colum.2 fo.136

Gratia gratis data auxilium ſpeciale Dei & gratia gratificans qualiter diſtinguatur. ibid.

Gratiam primam alteri mereri nihil aliud eſt ꝙ deprecari a Deo bonum motum alterius.col.1 fo.335

Gratiam gratis datam nemo meretur ſed illa antecedit omne meritum.colum.4 ibid.

De litera H.

HAEREDITAtis aditio quando ſit neceſſaria. ſupra verbo aditio.

Hęreſis cauſa poteſt matrimoniũ quoad thorum ſeparari.nume.4.columna 3 fo.104

Hæreſis quando præſumitur nu.11.colum.4 fo.368

Hęreticæ mulieris dos cui ſit adiudicãda.nume.5.col.4 fo.104

Hæres an teneatur data tacita fide teſtatori,d reſtituẽdis bonis filio ſpurio,illa bona eidem filio reſtituere vel ad fiſcũ deferre,nume.9.columna 3 fo.134

Hęres an teneatur omnino inuentariũ facere in c.1.nu.14.co.4 f.196

Hæres non conficiens inuentarium an teneatur in foro conſcientię vltra vires hæreditaria. 5. nume.16.colum.4 fo.196

Hæres qui non exequitur voluntatẽ defuncti,ꝙ pęnam patiatur: & quo pacto eam effugere poſsit,c.ſi hęredes,nu.7,col,2 fo.212

Hęres qui pręſtita tacita fide teſtatori de reſtituendis bonis ſpurio iurauit id non reuelare, an teneatur vocatus a iudice rem totam exponere nu.10.col.4 fo.134

Hęres quo pacto,ſeu qua ratione agit petitione hæreditatis:non rei vendicatione in ca.Rainutius.§.10.nu.6.col.3 fo.279

Hęredis ĩſtitutio qualiter tollatur ſeu reuocetur per teſtamentum ſequẽs, vel codicillos 2. part. rubr. columna 3 fo.180

Hęredis ĩſtitutio an poſsit nutu fieri ĩ c.cum tibi nu.4.col.4 fo.232

Hæredis incerti ex certis electio poteſt alteri committi num. 11.columna 1 fo.235

Hęredis inſtitutio pietatis cauſa facta poteſt in voluntatem alterius conferri in ca.cum tibi.num.12.columna 2 fo.235

Hæredes an teneantur pręſtare alimẽta filio ſpurio,ſeu illegitimo teſtatoris nu.14.col.1 fo.141

Hęredes Epiſcopi probare debent bona ab Epiſcopo relicta alio quã eccleſię titulo obueniſſe in ca.1.nu.6.col.1 fo.227

Hæredes mariti an poſsit accuſare vxorem de adulterio commiſſo viuente marito.nu.9.col.4 fo.108

Homo non poteſt aliquid velle boni niſi adiuuetur ab eo qui non poteſt velle malum.col.2 fo.337

Homicidij pœna vt quis puniatur,nõ eſt neceſſaria occiſi ſpecialis ſcientia.col.3 fo.384

Honeſtas publica intra quartum gradum prohibet.nu.2.col.13.fo.63.& ibi late vnde hoc impedimentum oriatur.

Honeſtatis publicæ impedimentũ ex ſponſalibus, etiam nullis oritur.nu.2.col.1 fo.eod.

Honeſtatis publicæ impedimentũ nõ oritur ex ſponſalibus cõtractis ſub ea conditione quæ a iure ineſt.nu. 4.col.

4.col.4 fo.63
Horę canonicæ vim habent ex opere operato nu.7.col.4 fo.348
Horæ canonicę a quocũq; dictę,eccleſię noīe dictæ cenſentur.co.3.f.349
Hoſpitalia habent huius c.priuilegiũ ſicut eccleſiæ & monaſteria nu.2. col.1 fo.419
Hoſtis etiam priuatus tenentur ſeruare fidem hoſti datam ſaluo ſemper iure Reipublicæ,nu.14.co.4.fo.37
Hypotheca an cenſeatur cõſtituta ex eo quod quis legat, vel promittit ſoluere centum ex fundo Sẽpronia no nu.8.col.4 fo.279
Hypotheca pro legatis a iure inducta an tollatur per ſpecialem hominis teſtantis hypotheca in c.Rainutius .§.10.nu.7.col.4 fo.279

De litera I.

IACOB dormiẽs cum Lya non dicitur commiſiſſe fornicationem columna.1 fo.387
Ieiunium,eleemoſinę & cet. huiuſmodi,extra charitatem facta nequaquã ſatisfaciũt ex rigore iuſtitię etiam ſi accedat poſt modum charitas col.3 fo.341
Ignorantia iuris vel facti an excuſet contrahentes inceſtas nuptias.nu. 11.col.2 fo.78
Ignorantia iuris an ſit cauſa bonæ fidei.nu.9.col.2 fo.118
Ignorantia excommunicationis an conſtituat excommunicatum capacem beneficij.n.3.col.4 fo.357
Ignorantia percutiens clericum etiã incidit in excommunicationem canonis.col.2 fo.385
Ignorantia contingens in eo,quo tota malitia actus pendet excuſat omnino a peccato.col 2 fo.394
Ignorantia craſſa non omnino excuſat a peccato col.4 fo.386
Ignorantia conſtitutionis excõicatis pro actu alioqui dãnato an excuſet quẽ ab excõicatione n. 8.c.4.f.378
Ignorantia iuſta qualitatis excuſat peccato,qđ ratione illius alioquin contrahitur.n.13.col.1 fo.381
Ignorantia pœnę non efficit quem ab ea liberum.nu.9.col.2 fo.379
Ignorãtia iuſta qua ratione excuſet a pctō & eius pœna.n.11.co.1.f.382
Impetratio literarũ ad beneficia obtẽta ab excõicato eſt nulla.c.4.f.358
Impedito an currat tempus datum ad exequendã ultimam voluntatem et qđ deignorãte in c.3.n.3.c.4.f.103
Impoſsibile an iudicetur id,qđ a principis volũtate pẽdet.n. 9.co.2.f.25
Impubes contrahens ſponſalia pręſtito iuramento,minime ab eis poteſt reſilire.nu.3.col.3 fo.17
Impubes nactus ætatem perfectã diſſentire poteſt ab ſponſalibus interpretatione iuris de futuro.nume.1. col.1 fo.17
Impubes diſſentire poteſt, & debet ab ſpõſalibus, ſtatim quod ætatem perfectam habet, non expectata alterius pubertate.nu.2.col.2 fo.17
Incendium quam culpam pręſe ferat nu.14.col.2 fo.76
Inceſtas nuptias contrahentium bona ipſo iure fiſco deferuntur.num.5.colum.2 fo.73
Inceſtas nuptias contrahens a die cõmiſsi criminis adminiſtratione bonorum ſuorum interdicitur.nu.8.colum.1 fo.74
Inceſtus proprie non dicitur cum ea, cum qua eſt impedimentum publicę honeſtatis iuſtitię.num.4.columna 1 fo.73
Inceſtus an dicatur coitus ſacerdotis & fœminæ,q̃ non eſt eius conſãguinea,nec affinis n.14.col.4 fo.135
Inceſtus diffinitio,& eius denominatio nu.1.co.3 fo.72
Inceſtus pœna de iure ciuili. nu.2.& 3.col.1 fo.73
Inceſtus a clerico commiſſus eſt dignus depoſitionis pęna n.3.c.1.f.72.

Inceſtus an impediat matrimonij contractum cum quacunque fęmina n.4.col.2 fo.59
Inceſtum committẽs cum conſanguinea ſponſæ ante matrimonium conſummatum tenetur vel ingredi religionem, vel diſpenſationem impetrare ad exigendum coniugale debitum nu.6.col.2 fo.95
Infans an poſsit matrimoniũ contrahere, malicia prçueniente ętatẽ.nu.3.col.3.fo.58.& nu.4.co.4.fo.eod.
Infantes populo ĩterdicto an admitti poſsũt ad diuina officia co.1.f.420
Inferior, licet non poſsit tollere legẽ ſuperioris: poteſt tamen ei addere pœnam nu.18.col.1 fo.62
Infidelis an poſsit matrimoniũ cõtrahere cũ Chriſtiana.n.1.co.3 fo.88
Infideliũ matrimonia n.4.co.4.fo.20 n.2.col.2.fo.85.& nu.5.cum ſeq.colum.4 fo.101
Infirmus poteſt matrimoniũ contrahere licet ex infirmitate nõ ualeat gignere nu.11.co.4 fo.121
Ingratitudo an remittatur pœnitentia filij in c.Rainutius nu.18.c.2.f.249
Ingratitudo an cenſeatur remiſſa per religionis profeſsionem. nu. 20.colum.3 fo.249
Ingratitudo eſt quandoque mortale peccatum in c.cum in officijs.nu.10.col.1 fo.218
Ingratitudinis.cã an poſsit filius priuari alimentis, ſibi a patre debitis. nu.17.col.3 fo.141
Ingratitudinis ratione non reuocatur legitimatio, quæ fit perſequens matrimonium.nu.14.col.2 fo.122
Ingratitudinis ratione reuocatur legitimatio q̃ fit reſcripto principis.ib.
Ingratitudinis cauſæ ex quibus filius poteſt exhęredari explicãtur in c. Rainutius nu.9.col.4 fo.247
Ingratitudinis cã nõ repellit filium a ſucceſsione patris inteſtati, & ibi quid de fratre.nu.7.col.4 fo.246
Inimicitia poſt teſtamẽtũ cõtracta inter teſtantem, & hæredẽ ſeu legatarium non operatur reuocationem teſtamenti 2.part.rub.col.1 fo.175
Inobedientia tunc proprie eſt peccatum cum præceptum contemnitur col.4 fo.370
Inſtitutio vnius, & plurium nomine collectiuo facta, quem intellectũ habeat.ibi.nu.6.& 7.col.4 fo.252
Inſtitutio patris, & filij concepta per copulam & quem intellectum habeat.nu.1.co.3 fo.254
Inſtitutio plurium nihil refert an fiat per dictionẽ cũ.ibi.n.3.co.1.fo.255
Inſtitutio Sempronij, & eius filij hęredis ita accipienda eſt vt nõ ad mittanẽ ſimul ibi.n.5.col.2.fo.255
In re certa an ſit verus hęres et an deducat Trebellianicam.in c.Rainutius §.j.nu.9.& 10.col.4 fo.254
Inſtrumentum publicum notarij.vt fidẽ faciat: an ſit neceſſario legendũ, ipſis teſtibus, & contrahentibus. in c.relatum 1.nu.11.col.3 fo.229
Intellectus ad l.non ſine C.de bonis, quę liber.nu.5.col.2 fo.2
Intellectus ad l.ſi vxor.§.diuus.ff.de adult.nu.6.col.2.fo.2.n.9.co.1.fo.3
Intellectus ad uerba Bar.in d.§.diuus nu.7.col.1 fo.2
Intellectus ad.§.ſi minor. ſub eadem l.nu.10.col.2 fo.3
Intellectus ad l. miles.§. quęrebatur. ff.de adult.nu.11.col.3 ibid.
Intellectus ad l. ſciendum.ff. ad legẽ Põpe.de parricid.nu.16.co.1.fol.4
Intellectus ad c.vnic.de voto.libr.6. nu.8.co.2 fo.102
Intellectus ad c.merito.15.q.1.nu.12.co.4 f.10
Intellectus ad c.2. de conuer.coniug. nu.16.col.4 fo.11
Intellectus ad l.quoties C.de rei vẽd. nu.10.col.1 fo.16
Intellectus ad l.j.§.ius naturale.ff.de iuſt.& iur.nu.6.col.3 fo.19
Intellectus ad l.nuptias.ff.de reg.iur. nu.7.co.4 fo.eod.

Intellect.ad l.ſi vxor. verſ. quanuis. ff.de adulter.nume.11.co.1 fol.109
Intellectus c.de benedicto. 31.q.1.nu. 7.col. 1 fol.108
Intellect.ad l.quod ait lex.ff.de adulter.nu.3.col.1 fol.111
Intelle.ad c.ſi uero.§.de ſen.excō.nu. 10.co.4.fol.112.& n.12.col.1.f.113
Intellectus ad.§.itē lex Iulia. inſtitu. de pub.iudic.num.16.col.1 fol.113
Intellectus ad can.diaconi.28. diſtinctio.nu.9.col.1 fol.30
Intellectus ad l.nihil intereſt.ff. de adulte.nu.10.col.2 fol.37
Intellect. ad l.1. ff.quod metus cauſa. nu.1.col.3 fol.35
Intellectus ad authen. ex complexu. C.de inceſt.nup.nu.8 fol.135
Intellectus ad l. qui in carcere n. ff. quod met.cauſ.nu.15.col.2. fol.38
Intellectus ad text.in l.ſi patre cogente.ff.de ritu nupti.nu.5.co.1.fol.43
Intellectus capi.'inter cætera.22.q.4. nu.5.col.2 fol.40
Intellect.an l.Titia.§. ſi.ff. de manumi.teſta.nu.9.col.2 fol.56
Intellect.ad l.quibus.§. quidā Titio. ff.de cōdi.& demō.n.10.col.4.f.56
Intellect.ad c.contra. 25.q.1.nume.5. col.1. fol.81
Intellect.ad l.vni.§.exactio.C.de rei vxor.acti.nu.24.col.1 fol.79
Intellect.ad l.qui contra.C.de inceſt. nupt.nu.22.col.4 fo.78
Intellect.ad l.in lege Aquilia. ff. ad leg. Aquil.nu.13.col.2 fol.76
Intellect. ad l.qui. ædes.ff. de incen. rui. & naufrag. nu.14.col.2.fol.76
Intellect.ad c.quædam. 2. diſt.num.3 col.3 fol.116
Intellect.ad tex.in c.nullus.& c.inter dixit.32.diſt.nu.4 fol.130
Intellectus ad l.palam.ff. de ritu nupt. nu.4.col.1 fol.153
Intellect.c.aliter.31. diſtin. numer.1. col.2 fol.64
Intellect.ad l.actus legitimi.ff. de regul.iur.nu.4.col.2 fol.24
Intellect.ad l.cum tale.§. reſcriptum. ff.de con.& demōſt.n.3.co.1.fo.47
Intellect.ad l.viduæ.C.de nupt.nu.4. col.1 fol.47
Interdictum quid ſit.nu.1.col.1.f.406
Interdictum ad tempus latum, ceſſat elapſo tempore, abſque alia relatione.n.16.co.3 fol.61
Interdictum & ceſſationem a diuinis quis poſsit decernere.n.7.c.2.f.414
Interdictum quid differat ab excommnicatione.n.10.col.4 fol.411
Interdictum particulare non admittit huius cap.formam in celebrādis officijs diuinis.n.1.co.4 fol.418
Interdictum eccleſiaſticū decernitur ī locū uel plebem ob unius culpā.n.4 col.2.& 3. fol.407
Interdictū eccleſiaſticū an poſsit ferri ob debitum peccuniariū.nu. 5.col. 4. fol.407
Interdictū eccleſiaſticū an ſuſpēdi poſſit nu. 5.col. 4 fol.413
Interdictū eccleſiaſticū an poſsit ad cautelā remitti.nu.6.col.2 fol.414
Interdictū eccleſiaſticū qualiter definiri poſsit.nu.2.col.3 fol.406
Interdictū maius vinculū habet quā ceſſatio a diuinis.col.1 fol.411
Interdictū eccleſiaſtic.pp̄ quas cauſas fert ī ciuitatē,caſtrū etc.co.2.f.408
Interdictum eccleſiaſticū quodā generale eſt quoddā ſpeciale. nu.9.col. 3. fol.411
Interdicti tēpore quę erāt olim cōceſſa.col.4 fol.414
Interdicto clero cēſetur īterdicti religioſi & religioſę.n.8.co.4. fo.409
Interdicta ciuitate an ſuburbia interdicta ueniant.nu.8.col.4 fol.409
Interdicta cathedrali eccleſia cēſetur interdicti canonici.col.3. fol.409
Interdictus ab ingreſſu eccleſię quid agere poſsit & quę ſunt ei uetita. nu.3.col.3 fol.406
Inteſtatorum ſucceſsio paſsiua in Epitome de ſucceſsio,ab inteſta. per totam. fol.309

Inuentario

Inuentario nõ confecto an deducatur Trebellianica.in cap.Rainutius.§. 11.nu.10.col.3 fol.285
Ioãnes a Medina laudatur.numer. 10 col.3 fol.157
Ioannis Bernardi a Luco Epiſcopi Calagurritani laus. numero 14.colum.1. fol.61
Irregularis eſt qui tempore interdicti recipit ordines.nu.5. co.1. fol.418
Irregularis ex quibus actibus quis efficiatur tempore interdicti.nu.4. col.4 fol.412
Irregularis non eſt qui tempore ceſſationis a diuinis celebrat officia diuina.nu.24.col.2 fol.412
Irregulari conferri non poteſt beneficium.col.4 fol.356
Irregularitas an contrahatur., ſi non ſeruentur in celebrandis officijs diuinis omnia quorum ſit mentio in hoc.c.nu.6.col.2 fol.420
Iudęus Chriſtianam cognoſcens,qualiter puniatur.nu.3.co.2 fol.89
Iudex occulte excommunicatus excõmunicare poteſt.n.4.co.1.fo.389
Iudex ſecularis,vtrum poſsit tractare cauſam vſurarum.nu.4.co.4.fo.155
Iudex quis ſit vere competens in cauſa coniugali.nu.1.col.3 fol.154
Iudex delegatus excommunicationis cenſura vti poteſt.col.3 fo.388
Iudex delegatus non poteſt abſoluere ad cautelam.nu.8.col.1.fol.403
Iudex ſecularis, vtrũ poſsit tractare cauſam matrimonialem, numer.3. col.3 fol.155
Iudex appellatiõis põt ſñiam primã ſupplere in his quę natura litis,& cauſæ poſtulat.in c.Rainutius.§.11 nu.1.col.3 fol.281
Iudex poteſt nemine petẽte ſupplere in his quæ ex actis conſtant. in ca. Rainutius.§.11.nu.1. cum quatuor ſeq. fol.281
Iudex eccleſiaſticus ſolus eſt cõpetẽs in cauſa diuortij. tractanda etiam propter adulterium,n.8.col,3.f,108
Iudici facta ꝓmiſsio, vt iudici, ad ſucceſſorẽ trãſit, ẽt ipſius ꝓprio nomine exp̃ſſo ĩ c. reqſiſti.n.6.c.3.f.243
Iuramentum an habeat vim clauſulę codicillaris ſeu illius, ſi non valet, vt ago : valeat vt valere poteſt. in c.Rainaldus.§.3.nu.10.co.1.fo.302
Iuramentum præſtitum ab impubere quid operetur in ſponſalibus. nu.3. col.3 fol.17
Iuramentum an faciat firmum contractum vxoris ſine licentia mariti.n. 3.col.4 fol.92
Iuramentũ in ſecundo teſtamento adpoſitum operatur reuocationem primi quaſq; derogatiões habẽtis abſq; ſpeciali eius mẽtiõe.col.1.f.176
Iuramentũ ab impubere doli capace p̃ſtitũ, an ipsũ obliget.n.4.c.3.f.17
Iuramentũ præſtitũ alicui an tranſeat ad eius ſucceſſores. vel eius a quo præſtat.ĩ c.requiſiſti.n.2.c.2.f.242
Iuramentũ remittitur ex cõſenſu eius, cui præſtitum fuit.nu.1.co.3.fol.16
Iuramentũ nõ confirmat pœnalem ſtipulationẽ de qua ĩ l. Stipulatio hoc modo cõcepta.ff.de verbo.obligat. 2.part.rub.nu.16.& ſeq.col.2.f.172
Iuramentum metu præſtitum indiget abſolutione.nu.2.col.3 fol.39
Iuramentũ efficit irreuocabiles cõtractus innominatos.col.2 fol.167
Iuramẽtũ cõtrariũ ſimplici promiſsioni,an ſit temerariũ.nu.3.co.4.fo.52
Iuramentũ primæ venditioni adiectũ, an præiudicet ſecundæ venditioni, quæ cum traditione fuerit facta.nu. 10.col.2 fol.16
Iuramẽtũ irreuocabile facit pactũ quo iuriſdictio ꝓrogatur.n.15.co.1.f.171
Iuramentum ſortitur naturam actus, cui accedit.nu.11.co.1 fol.168
Iuramentum non cõfirmat ſtipulationẽ pœnalẽ,cuius meminit.l. Titia. ff.dẽ verb.oblig.ibid.n.17.c.2.f.172
Iuramentum an faciat validã omniũ bonorum donationem,2.part. rub. nu,4.& 5.col.3.& 4. fol.165

Iuramentum an faciat teſtamentum irreuocabile. nu. 9.col. 1.fol.167.& num.15.cum ſequenti.col.1.fol.171
Iuramenti mentio ſpecialis eſt neceſſaria derogationibus.2.part.rub.n. 16.col.2 fol.172
Iuramenti delatio in coniugali controuerſia an ſit admittenda,an non. nu.5.col.1 fol.9
Iuriſdictio voluntaria an poſsit extra territoriū exerceri.n.15.co.1.f.148
Ius accreſcendi admittitur inter fideicommiſſarios in ca. Rainaldus.§.1. nu.4.col.1 fol.293
Ius naturale humana lege tolli non poteſt.nu.3.col.3 fol.80
Ius patronatus eccleſiarum & ius ſepulchrorum,an tranſeant in fideicō miſſarium,& in directum ſubſtitutum militarem in c. Rainutius.§.9. nu.8.col.4.fo.274.& nu.11.& 12. fol. 275
Iuſtitia quid ſit.col.4 fol.339

De litera L.

LAICVS excōmunicare non poteſt,n. 3.co.4 fol.388
Laicus in mortis articulo poteſt abſoluere ab excommunicatione.nu.9.col.2 fol.393
Laicum quis percutiēs quem putabat eſſe clericum,an incurrit excommunicationem.col.3 fol.395
Laicus tempore neceſsitatis baptizās pater ſpiritualis ſit baptizato.nu.4 col.2 fol.66
Legatum a marito vxori factum illā conditionem admittit, ſi viduitatē ſeruauerit.nu.12.col.4 fol.50
Legatum a marito vxori factum, Si caſte vixerit,perditur,ſi ipſa ſecundo nubat.nu.13 ibidem
Legatum an poſſit repudiari in alterius ſubſtituti præiudicium.in cap. Rainaldus.§.3.nu.12.col.2.fo.304
Legatum an poſſit fieri,nutu.in ca.cū tibi.nu.3.col.4 fol.134
Legatū canōicis,relictū collegio cānonicorū acqrit,nō eccl'e.n.10.c3.f.244
Legatū dotis pōt in alterius liberam volūtatē cōferri.ibi.n.15.c.2.f.237
Legatum factum ciuitati ad ſpectaculum, an poſſit in alium vſum conuerti.in cap.3. nu.9.col.1. fol.205
Legatum factū filiæ pro dote in certa quantitate, an tollatur ex eo quod pater ipſam filiam data minori dote tradidit marito.n. 10.co.3.f.140
Legatum factū pauperibus poſt diē, an poſſit ante diem diſtribui eiſdē, in c.tua.nu.5.col.3 fol.287
Legatū ī liberā alterius volūtatē cōferri pōt.ī c.cū tibi.n.7.co.4.f.234
Legatum in minus ſolenni teſtamento,etiam in animæ iudicio nō debetur in c.cum eſſes.n.4.col.2.fo.222
Legatum pium non efficitur caducū, ex eo, quod non ſit locus certus deſignatus ſed ædificij conſtructionē, in c.3.nu.12.col.4 fol.206
Legatum pium eſt intelligendum in dubio iuxta, id quod maius eſt.in c.indicante.nu.4.col.4 fol.207
Legatum pro dote conditionale eſt, niſi ex coniecturis aliud præſumatur.in c.3.nu.9.col.1 fol.205
Legatum quando reuocetur alienatione rei legatę.3.par.ru.n.19.c.3.f.186
Legatum quibus formulis olim fieri ſolebat.in cap. Rainutius.§.10.nu. 1.col.2 fol.278
Legatū relictū parœciali eccleſiæ,an imputetur in quartam eidē eccleſię iure debitā. ibid.nu.6.col.3.fol.239
Legatum relictum creditori quando cōpenſetur cū debito cōuentionali, vel legali.nu.2.col.2 fol.238
Legatum relictum alicui ſancto ſi ſancti illius oratorium non reperiatur, cui debeatur c.3.nu.9.col.1.fo.205
Legatū relictū vxori,illi tantū debetur,quæ vxor erat tēpore teſtamēti in c.requiſiſti.n.3.col.4 fo.242
Legatū rei alienæ,q̄ tamē alienari nō pōt,minime valet,nu.5.col.3.f.209

Legatum rei alienæ, quæ dotalis eſt, valet quoad æſtimationem ibidem
Legatum rei alienæ cuius eſt difficilis alienatio, valet. in ca. filius. ibid.
Legatum virgini factũ, Si Titio nupſerit, minime amittitur ab ea ſi nubat alteri ex conſenſu & iuſſu paterno. nu. 2. col. 1 fol. 47
Legatus a latere an poſsit circa impedimenta matrimonij diſpenſare. nu. 11. col. 1 fol. 86
Legata hodie ſunt exequata fideicommiſsis. nu. 2. col. 3 fol. 278
Legata pia an debeantur ex teſtamẽto imperfecto ratione voluntatis. n. 9. & ſeq. col. 4 fol. 227
Legata pia poſſunt peti ab hærede ẽt laico coram iudice eccleſiaſtico. nu. 13. col. 3 fol. 230
Legata pia ſunt executioni mandanda: alioqui maxima pœna nõ exequenti infertur. in c. Si hæredes. nu. 5. col. 1. fol. 212. & nu. 9. col. 2. f. 213
Legata pia ſunt tractanda ſecundum canonum decreta, ẽt a iudice ſeculari. in c. relatum. 1. nu. 1. co. 1. fo. 226
Legata pia an peti poſsint ex teſtamento minus ſolenni: facto tamen principaliter ad aliam quãpiã cauſam. nu. 3. col. 2 fol. 226
Legata pia coram duobus teſtibus relicta valida ſunt omnino etiam ſi teſtes illi ſolum habeant qualitates a iure canonico requiſitas. in c. relatũ 1. nu. 8. col. 4 fol. 227
Legata pia an requirant aditionem hæreditatis. in c. Rainaldus. §. 3. n. 11. col. 2 fol. 308
Legata pia inter quod tempus ſunt mandanda executioni. in c. 1. nu. 6. col. 2 fol. 204
Legata re aliena, in qua teſtator ius pignoris habet, ſolũ cẽſetur legatũ ipſum ius pignoris. nu. 2. co. 4. f. 208
Legatarius rem ſi legatam in minus ſolenni teſtamento, non poteſt furto ſubtrahere. nu. 10. col. 1. fol. 224
Legatarius tenetur probare ſcientiã teſtatoris legantis rẽ alienam, in c. filius. nu. 1. col. 4 fol. 208
Legatario quando competat electio. in c. indicante. nu. 3. col. 1 f. 207
Legatario quæ actiones competant. nu. 2. col. 3 fol. 278
Legitimatio a quo principe ſit impetranda, vt clerici filius efficiatur legitimus. nu. 19. col. 3 fol. 148
Legitimatio an exigat citationem ſucceſſorum, quibus hæreditas a iure defertur inteſtato. nu. 7. col. 3. f. 150
Legitimatio an ſit concedenda in prę iudicium ſubſtituti & vocati ad bona. nu. 8. col. 1 fol. 151
Legitimatio an poſsit concedi nõ ſubditis. nu. 14. col. 4 fo. 17
Legitimatio an poſsit ſubditis concedi extra territoriũ. n. 17. co. 2. f. 143
Legitimatio filiorum exigit parentũ & filiorũ cõſenſum. n. 13. co. 1. f. 122
Legitimatio per matrimonium ſubſequens alia habet peculiaria quæ notantur ſub dictio. Filius
Legitimatio qualiter ſit intelligenda in clauſula illa ſine præiudicio ſucceſſorũ ab inteſtato. nu. 1. co. 3. f. 151
Legitimatio qualiter differat a diſpẽſatione. numer. 1. colum. 3. foli. 143. & nu. 5. col. 3 fo. 145
Legitimatio qualiter ſit impetranda. nu. 1. col. 2. fol. 149
Legitimatio quo ad eccleſiaſtica non põt a principe ſeculari concedi. nu. 13. col. 2 fol. 143
Legitimatio ratione ſubſequentis matrimonij eſt tantum iure humano inducta. nu. 17. col. 1 fol. 123
Legitima an priuetur filius ex eo, quod non confecerit inuentarium. in ca. Il hæredes. nu. 9. col. 2 fol. 213
Legitima an priuetur filius qui patris voluntatem non exequitur. ibidem
Legitima an poſsit a filijs peti ante naturalẽ mortẽ parentis religiõnẽ profeſsi. in ca. 2. nu. 7. col. 3. fol. 201
Legitima an ſit deducenda in vna tantum re, vel ex omnibus rebus hæreditarijs.

ditarijs,in cap.Rainaldus.§.2.nu.5 col.3 fol.296
Legitima filij, aut parentibus debita, an lege vel ſtatuto tolli poſſit, vel diminui.nu.5.col.3. fol.139
Legitima filij an patiatur aliqđ grauamen ex teſtamento militis,& an directa militaris extendatur ad legitimam inſtituti.in c.Ramutius.§. 9.nu.10.col.4 fol.272
Legitima nõ eſt lucrũ,ſed quaſi debitũ in c.ſi hæredes.n.9.co.1.fo.213
Legitimæ an poſſit apponi grauamẽ ex conſenſu filij.in c.Rainaldus.§. 2.nu.3.col.4 fol.295
Legitimato an debeatur legitima, & an competat ius dicẽdi nullum aut inofficioſum teſtamentum patris. nu.2.col.1 fol.144
Legitimato patre an eius filius cẽſeať auo effectus legitimus. numer.5. colum.3 fol.152
Legitimatus per ſubſequens matrimoniũ ad retractũ ex lege regia eſt admittendus. nu.22.col. 1.fol.124
Legitimatus per ſubſequẽs matrimoniũ admittitur ad eccleſiaſticã emphyteuſim.nu.21.col.2 fol.124
Legitimatus per ſubſequẽs matrimoniũ in Epiſcopum eligi poteſt. nu. 24 col.2 fol.eod.
Legitimatus per ſubſequens matrimonium, etiam in tribus municipalibus legitimus cenſetur.ibid.n.25.f.124
Legitimatus per ſubſequens matrimonium vere non ficte legitimus eſt. nu.26.col.3 fol.124
Legitimatus per ſubſequens matrimonium eſt ad feuda admittendus.nu. 27.col.4 fol.eod.
Legitimatus per ſubſequens matrimonium an ſit in primogenio legitimo contracto ante aliud matrimonium nu.28.col.1 fol.125
Legitimatus per ſubſequens matrimonium reuocat donationem ex l.ſi vnquam .C.de reuocand. donatio. nu.29.col.3 fol.125
Legitimatus per matrimonium ſubſequens an ſit dicendus natus ex matrimonio legitimo.nu.30 ibidem
Legitimatus an ſit vere legitimus.n. 3.col.1 fol.144
Legitimatus non tantum efficitur legitimus patri ſed etiã cæteris agnatis, & cognatis, etiam ſi reſcripto principis legitimeť.n.2.co.1.f.152
Legitimatus reſcripto principis an admittatur ad cardinalium dignitatem.nu.4.col.2.& quid quoad prætorium Rotæ. fol.152
Legitimatus reſcripto principis admittitur ad retractum ex lege regia nu.3.col.2 fol.eodem
Legitimatus vt inceſtus non cenſetur legitimatus, ſi ſit adulterinus tamũ nu.11.col.1 fol.147
Legitimare an poſſit quis proprios filios ſi ex lege vel priuilegio habeat poteſtatem legitimandi.nu.20 col.1.fol.149.& nu.2.co.3.fol.194
Legitimari an poſſit quis quo ad temporalia a Romano pontifice.nu.16 col.1 fol.148
Legitimati an cenſeantur filij per diſpenſationem ſuper matrimonio cõceſſam.nu.12.col.1.fol.147. & nu. 13.col.2 fol.eod.
Legitimandi poteſtas quo ad filios ſpurios,an comprehendat filias ſpurias.nu.7.col.2 fol.146
Legitimandi poteſtas an a caſu ſimplici admixtum extendatur. nu.8. 3.& nu.9.col.3 fol.146
Legitimandi poteſtas, an includat poteſtatem diſpenſandi. numero.10. colum.1 fol.147
Legitimandi poteſtas a principe conceſſa an ſit fauorabilis vel odioſa. nu.6.col.4 fol.145
Legiſlator ſimilis eſt medico & gubernatori nauis.col.1 fol.405
Lex fondata in præſumptione, non erit ſeruanda in foro conſcientiæ. ibid. numer. 4. columna.2.fol.222 col.3 fol.222

INDEX

Lex ciuilis iuſta eſt omnino ſeruāda in animæ iudicio, in cap. cum eſſes, nu. 6. col. 4 fol. 223
Lex ciuilis inducens ſolennitatem in numero teſtium adhibendam in teſtamentis iuſta eſt. n. 6. co. 4. fo. 223
Lex ciuilis permittens legatum rei alienæ, eſt iuſta in cap. Filius. nu. 6. col. 2 fol. 210
Lex ciuilis permittens patri & marito adulteros occidere propria authoritate ipſam occiſionem non ad probat. nu. 13. col. 2 fol. 113
Lex ciuilis permittens patri & marito propria authoritate occidere adulterũ, hanc ipſum occiſionem ad probans, eſt nulla. n. 14. co. 3. f. eod.
Lex ciuilis non poteſt prohibere matrimonia. nu. 16. col. 2 fol. 87
Lex ciuilis in iudicio interiori animę ligat & ſeruanda eſt. n. 9. co. 2. f. 112
Lex eadem humana non omnibus communitatibus & ciuitatibus conuenit. col. 4 fol. 405
Lex lata in aliqua prouintia obligat non tantum eo tempore ſubditos, ſed & eos qui futuris temporibus, dum lex ipſa vim habuerit ſubditi fuerint. col. 2 fol. 375
Lex Iulia de adulterijs explicatur. nu. 1. & 2. col. 3. nu. 13. co. 2. fol. 113
Lex non eſſe videtur quæ iniuſta eſt col. 3 fol. 405
Lex principis ſecularis circa matrimonia iuſta & honeſta valet quatenus canonibus contraria non eſt. numer. 18. col. 1 fol. 62
Leges ueteres etiam quę iuſtiſſime fuerunt conditæ, mutari poſſunt in optima republi. numer. 2. colum. 3. fol. 405
Liberatio præmittit obligationem. col. 1 fol. 399
Libera poteſtas qualiter ſit intelligē da. nu. 7. col. 1 fol. 9
Liberi primi gradus qualiter deducāt legitimā & Trebellian. in c. Rainutius. §. 11. n. 4. cū ſequēt. co. 4. f. 283
Liberum arbitrium generali cōcurſu naturæ per ſe manet in malum, in bonum autem gratia Dei mouente. col. 3 fol. 337
Libellus qualiter concipiatur ad legatum cui fuit addita pœna. in cap. Rainaldus. §. 1. numero 9. columna 4 fol. 294
Liberorum fauore teſtamentum coram teſtibus & teſtatore ſcriptum valet, licet iterum eiſdem lectum non ſit, in capitu. relatum. §. nu. 11. col. 3 fol. 218
Liberorum fauore teſtamentum cenſetur habere clauſulam derogatoriam. 2. part. rubric. col. 1. fol. 176
Liberorum fauore an cenſeatur adiecta clauſula codicillaris. in ca. Rainutius. §. 1. nu. 4. col. 1. fol. 252
Licentia mariti an iure regio requiratur in contractibus factis ab vxore. nu. 1. col. 4 fol. 92
Licentia occidendi adulteros propria autoritate, lege conceſſa an poſſit alteri committi. nu. 5. col. 2. fol. 112
Licentia teſtandi a romano pontifice diſpenſatione cōceſſa ad primũ teſtamentum refertur. in c. cum in officijs. nu. 8. col. 1 fol. 217
Licentia teſtandi a romano pontifice conceſſa per diſpenſationem morte ipſius romani pontificis concedentis expirat. ibid.
Linea quid ſit in conſanguinitate. nu. 4. col. 4 fol. 68
Linea paterna, vel materna quos cōprehendat. nu. 5. col. 1 fol. 69
Litiſcōteſtatio an īpediat exceptionē fornicatiōis quā vxor opponit cōtra maritum eam accuſantem de adulterio. nu. 6. col. 1 fol. 108
Litiſconteſtatio an requiratur in cauſa matrimoniali. nu. 6. col. 2. fo. 156
Litiſconteſtatio in cauſa appellatiōis an ſit neceſſaria in ca. Rainaldus. §. 2. num. 1. col. 1 fol. 295
Locus. apud eundem Gratianum. nu. 2. col. 3 fol. 89

Locus contractus matrimonij quoad ſolennia conſiderandus eſt num.10. col.2 fo.92
Locus contractus coniugalis quo ad cætera quando ſit attendendus n.7. col.3 fo.91
Locus ex concilio Toletano apud eũdem reſtituitur.numer.17.columna 2 fo.136
Locus eiuſdem Gratiani.colum. 2.& 3 fo.103
Locus Euſebij in Hiſtoria eccleſiaſtica nu.8.col.3 fo.85
Locus eiuſdem Gratiani.numer.5.colum.2 fo.130
Locus Gratiani explicatur.num.6.colum.4 fo.104
Locus Gratiani exponitur ibid.
Locus Iuuenalis. numer. 6. columna 1 fo.117
Locus Iſidori apud Gratianum.nu.4. col.4 fo.116
Locus Sozomeni in Hiſtoria Tripartita correctus. numero 5. columna 4 fo.116
Lucrum ab alio quam vxore alicui datum quia cum aliqua fœminam matrimonium cõtrahit an ſit ipſius vel fęminę illius matrimonio ſoluto nu.9.col.1 fo.35
Lucri ſpe poteſt quis inuitari ad matrimonium contrahendum nu.6.& 7.col.3 fo.34
Lucro quem priuari an ſit pœna.nu. 8.col.1 fo.35
Lutherus contendit falſo concupiſcentiam carnis eſſe vere culpam morteque æterna dignam.column.quarta. fo.380
Lucra iure regio matrimonio cõſtãte viro,& vxori communia an poſſint ab eorum altero repudiari nu. 13.col.4 fo.94
Lucra matrimonio conſtante adquiſita qualiter ſint vxori & viro communia nu.5.& ſeq. fo.93

De litera M

MAtrimonium an ſit irritum quãdo dolus dedit cauſam cõtractui nu.3 col.1 fo.45
Matrimonium a quo et qua ratione fuerit inſtitutum nu.6.co.2 fo.21
Matrimonium an poſsit cõtrahi cum infideli numer.1.& ſequent.columna 3 fo.88
Matrimonium contractum inter hęreticum & chriſtianam an teneat.n. 4.col.3 fo.89
Matrimonium contractum ab eo,qui clericum occiderit, tenet licet prohibeatur contrahendum.nu.5.colũna 3 fo.59
Matrimonium contractum contra prohibitionem legis,vel iudicis an teneat nu.6.col.3 fo.59
Matrimonium contractum lite pendẽte an teneat. ibidem
Matrimonium clandeſtinum,licet ſit ab eccleſia prohibitum,contractum tamen tenet.nu.7.col.4 fo.59
Matrimonium clandeſtinum contrahens an peccet mortaliter. num.8. col.4 fo.59
Matrimonium ante carnis copulam perfectum eſt quo ad vinculum & ſanctitatem ſacramenti:non tamen quo ad ſignificationem numer.1.colum.3 fo.20
Matrimonium, conditione, Si Papa diſpenſauerit,eueniente minime cẽſetur contractum: ſed tantum ſpõſalia de futuro.nu.7.col.1 fo.15
Matrimonium contrahitur per procuratorem nu.8.col.1 fo.57
Matrimonium contrahi poteſt per interpretem.nu.3.col.1 fo.54
Matrimonium cõtrahens cum Iudęa vel Iudęo qualiter puniatur num.3. col.2 fo.89
Matrimonium contractum ab excommunicato valet.nu.3.co.1 fo.59

Matri

Matrimonium eſt ſacramentum etiã ſi contrahatur per procuratorem n. 2.co.3.fo.20.& nu.5.co.1 fo.21
Matrimonium eſt ſacramentum & gratiam confert.nu.23.col.3 f.20
Matrimonium inter infideles contra-ctum an diſſoluatur ex eo ꝙ alter eorum ad Chriſtianam fidem cõuertatur nu.3.col.2.fo.83. & nu.5.co. col.4 fo.101
Matrimonium non dicitur cõſumma tũ ex copula p̃cedẽti.n.15.c.3.f.11
Matrimonium non præſumitur ex diuina maris & fœminę cohabitatione nu.5.col.2 fo.16
Matrimonium non eſt qualibet maris & fœminę coniunctio,nu.6. columna 4 fo.19
Matrimonium metu contractum eſt nullum ipſo iure nu.4.col.2.fo.39. etiam ſi iuramentum ei accedat nu. 3.col.4.fo. 40. & ex propria actus natura.nu.6.col.4.fo.40.Et reliqua circa matrimonium metu contractũ legito ſub dictione Metus.
Matrimonium minime cenſetur nec dici poteſt conſummatum, propter copulã p̃cedẽtem.n. 15.col.3.fol.11
Matrimonium poteſt contrahi p epiſtolam num.12. col.3 fo.57
Matrimonij prǽſumptionem ab eccleſia inductam,ex copula poſt ſpõſalia ſecuta,iuris & de iure cenſeri nu.2.col.3 fo.8
Matrimonium qualiter ſit ſacrę rei ſignificet.nu.9.col.2 fo.20
Matrimonium qualiter ſit legitimus actus qui conditionem nec diem recipiat nu.3.col.1 fo.24
Matrimonium qualiter ſit vinculũ indiuiduum.nu.8.col.1 fo.20
Matrimonium qualiter efficiat prolẽ antea ſuſceptã legitima,legito ſub dictione Filius, vel legitimatio.
Matrimonium quo fine contrahi debeat:& aliter contractum an licitũ ſit.nu.7.col.3 fo.21
Matrimonium quid ſit & vnde dicaẽ nu.1.col.4 fo.18
Matrimonium triplex eſt,legitimum tm̃ & conſũmatũ n.4.col.4 fo.21
Matrimonium verum contrahitur inter duos habiles licet eorum alter opinetur ſubeſſe impedimentum.n. 2.col. 4 fo.44
Matrimonium contracto plura cõtingunt quæ ab initio contingentia,ipſum irritum facerent.n.5.co.4.f.26
Matrimonij etiam copulati appellatione comprehenduntur ſponſalia de pręſenti.nu.2.col.1 fo.19
Matrimonij ſubſtantia,forma,& materia.nu.8.col.4 fo.21
Matrimonialis cauſa quem iudicem habere debeat.nu.1.col.3 fo.154
Matrimonialis cauſa an poſſit deduci in compromiſſum.n.2.co.2.f.155
Matrimonialis cauſa quo teſtes requirat nu.7.col.1 fo.157
Malitia pręueniri ætatem quid ſit in matrimonio, & quando locum habeat.nu.2.& 3.co.1.& 2 fo.6
Malitia an pręueniat ætatem in ſponſalibus nu.1.col.2 fo.4
Malum minus quandoque tolleratur ad maius euitandum nu. 7.co.1.f.7
Maioratus an poſſit reuocari 2.par. rub.nu.7.co.3 f.166
Maioratus a viro & vxore conſtitutus an poſſit ab vno ex eis reuocari altero inuito vel mortuo ibi,nu. 8.col.4.
Mandatum ad contrahendum matrimonium debet eſſe ſpeciale perſona nominata nu.8.col.1 fo.53
Mandatum ad contrahendum matrimonium cum iuramento præſtitum an poſſit reuocari,& quid de tacita reuocatione.num.10.col.1.& n.11. col.2 fo.67
Mandatum cum libera, quando cẽſeatur conceſſum in 2.part.rub.nu.14. col.1 fo.170
Mandatum ad renunciandum beneficio eccleſiaſtico,qualiter reuocetur nu.12.col.3 fo.53

Maſculi

Maſculi an excludant fœminas ex illa conditione: ſi ſine l. liberis deceſſerit in c. Rainaldus, in princip. nu. 2. col. 2 fo. 89
Maſculi deſcendentes ex fœminis, an dicantur de ſobole & progenie, in c. Rainaldus nu. 13. c. 1 fo. 292
Martinus ab Azpilcueta Nauarrus, autoris præceptor, laudatur nu. 14. col. 2 fo. 3
Maritus an poſſit vxorem adulterã, propria authoritate a domo expellere. nu. 12. col. 1 fo. 106
Maritus an licite occidat adulteros, & in foro conſcientiæ, numer. 8. columna 1 fo. 112
Maritus in dote putatiua non gaudet priuilegio, ne conueniatur vltra quam facere poſſit, nume. 26. colũna 3 fo. 79
Maritus occidens propria autoritate vxorem non adquirit dotem ratione adulterij. nu. 7. col. 4 fo. 111
Maritus occidens adulteros ex lege regia ſibi traditos a iudice, an peccet, nu. 18. col. 4 fo. 114
Maritus poteſt uendicare vxorẽ adiecta cauſa, iuris diuini num. 3. columna. 3 fo. 90
Maritus quo in loco ſit conueniendus pro dote vxoris. nu. 6. co. 2 fo. 91
Marito an liceat occidere adulteros lege Cæſarea, nu. 1. & ſeq. columna 3 fo. 110
Marito turpe eſt vitam agere cũ uxore adultera, quæ non pœnituit. n. 4. col. 1 fo. 96
Mater ſecundas nuptias contrahens pœnas in fauorem filiorum a legibus inductas patitur nu. 5. & ſeq. column. 2. fo. 49. Reliqua ſub dictione Secundæ nuptiæ.
Mater ſecundo nubens non petito tutore filijs nec rationibus redditis punitur pœnis a iure ciuili ſtatutis n. 7. col. 4 fo. 49
Mater ſecundo nubens, atque pater tenentur filijs ex primo matrimonio ſuſceptis, reſeruare lucra ſibi ex illo matrimonio delata nu. 8. columna 1 fo. 50
Mater quo pacto filio inteſtato ſuccedat in epito. de ſucceſ. ab inteſta. n. 1. & ſeq. col. 2 fo. 309
Mazeres filij qui dicantur, num. 2. colum. 3 fo. 133
Meliorationes in re mariti factæ, matrimonio conſtante, an ſint iure regio communes nu. 11. col. 4 fo. 94
Mente captus matrimonium contrahere nequit nu. 9. col. 2 fo. 23
Meretrix quæ dicatur. num. 4. columna 3 fo. 153
Meretricẽ ducens in vxorem, indulgentiam peccatorum conſequitur n. 3. col. 2 fo. 153
Meretrices qualiter ab eccleſia tollerentur nu. 7. 8. & 9 fo. 7
Meritum condigni diſtinguitur nu. 4. col. 4 fo. 337
Meritum condigni proprie & immediate procedit a gratia cooperante col. 4 fo. 338
Meritum condigni perſonam operantis non excedit col. 4 fo. 339
Meritum eſt opus quo quis mercede dignus eſt col. 4 fo. 337
Meritum opus eſt Dei & noſtrũ: Dei mouentis noſtrum cooperantiũ column. 2 fo. 335
Metus amiſsionis bonorum, quãdo dicatur cadens in conſtantem virum nu. 18. col. 4 fo. 9
Metus an excuſet a mortali, vel veniali peccato nu. 2. col. 1 fo. 336
Metus carceris quando contractũ vitiet. nu. 15. col. 2 fo. 38
Metus cadens in cõſtantem virum qs dicatur nu. 1. co. 4 fo. 35
Metus cadens in conſtantem virũ irritum facit matrimonium ex propria actus natura, nõ tantum ex cõſtitutione humana nume. 9. columna 4 fo. 41
Metus cauſa poteſt iudex deponere in loco honeſto fœminam, cuius conſen

conſenſus exigitur.numer.2.colum na.3 fo.42
Metus excommunicationis, an dicatur cadens in conſtantem virum.n. 12.col.3 fo.37
Metus illatus a fortuna contractum minime vitiat nu. 16.col.3 fo.38
Metus minor in fœminis quam in viris excuſat.nu.9.col.1 fo.37
Metus impedit matrimonium uere cõtrahit, etiam ſi quis cogatur incertã ex certis vxorem eligere nume.8. col.1 fo.41
Metus irritum facit matrimonium ẽt ſi quis cogatur accipere in vxorem propriam ſponſam de futuro nu.6. col.4 fo.6
Metus irritum facit matrimonium, ẽt ſi contrahens dederit cauſam metui nu.7.col.4 fo.40
Metus irritum facit matrimonium etiam iuramento firmatum num.3. co.4 fo.39
Metus inferendi prǽſumptio iuſta eſt cauſa deponendi fǽminã in loco honeſto, vt libere matrimonio conſentiat nu.2.col.3 fo.42
Metus non facit actum omnino inuoluntarium.n.12.col.4 fo.10
Metus non excuſat uxorem fornicantem, quin diſſoluatur matrimoniũ quo ad thorum, marito petente.nu. 3.col.4 fo.15
Metus proteſtatio neceſſaria non eſt plurimum tamen coadiuuat moris probationem.nu.12.col.4 fo.41
Metus propria diffinitio nu.1.colum na 3 fo.35
Metus qualiter diſtinguatur a vi præciſa nu.11.co.3 fo.110
Metus qualiter purgetur.nu.1.colum na 2 fo.42
Metus reuerentialis an impediat matrimonium ſpirituale.nu. 7.columna 2. fo.43
Metus reuerentialis, an impediat matrimonium carnale.num. 3.columna.3 fo.42
Metu matrimonium contrahens, nec tamen conſentiens an mentiatur.n. 4.col 1 fo.36
Minor decem & ſeptem annis nõ poteſt eſſe exequutor teſtamentarius in c.tua nu.4.col.2 fo.287
Miſſa qua ex parte ſacrificium eſt, & alia ſuffragia maioris ſunt valoris ſi fiant a bono miniſtro, quam malo col.1 fo.345
Miſſę ſacrificium eſt primum omniũ ſuffragiorum potiſsimum valoris. col.1 fo.349
Miſſarum ſollenia quęnam ſint permiſſa tempore interdicti,nu.3.colũna 2 fo.419
Miſſarum ſelennia an ſint audienda a notorio fornicatore & concubinario.nu.10.col.2 fo.328
Modus qui refragatur coniugali ſubſtantiæ, an reddat ipſum contractũ nullum.n.8.col.2 fo.27
Moleſtia an intelligatur de facto an de iure in c.Rainaldus.§. j.num.8. col.3 fo.294
Monaſterio an adquiratur hęreditas ipſi monacho delata, abſque ipſius monachi aditione in c.j.num.21.colum 1 fo.199
Monaſteria appellatione eccleſiarum continetur.col.1 fo.419
Monachus a primo monaſterio ad ſecundum recedens, an deferat ſecum bona primo monaſterio iam quęſita.capitulo.j.numero. 20. columna 3 fol.198
Monachus an poſsit exhęredari ob cauſam ingratitudinis commiſſam ante profeſsionem in c. Rainutius. nu.20.col.3 fo.249
Monachus ante profeſsionem teſtari poteſt : & ibi de teſtamento facto ante ingreſſum religionis.in capitulo 2.num.5.& 6.fo.200. & num.9. col.2 fo.202
Monachus non poteſt eſſe teſtamẽtorum exequutor, in cap. tua, nume.1. col.4 fo.286

Monachus

Monachus factus Epiſcopus, an liberetur ab ſtatutis, & regulis monaſterij.in c.j.nu.18.col.1 fo.198

Monachus teſtari non poteſt poſt ꝓfeſsionem.c.2.nu.4.col.3 fol.200

Monachi tenentur quartam portionē ſoluere parœciali eccleſiæ in c.vlt. nu.6.col.3 fol.308

Monacho viuente, an eius filijs debeatur legitima, ita vt ſtatim eis tradi debeat. in c.2.n.7.col.3.f.201

Monaſterium bonorū capax in vita monachi poſsidebit eius bona excluſo hęrede inſtituto.in c. 2.nu.6. col.2 fol.201

Monaſterium vendicat monachū ex iure canonico.nu.3.col.3 fol.90

Monaſterium bonorum capax ī vita monachi poſsidebit eius bona, excluſo hęrede inſtituto. in capite.2. nu.6.col.2 fol.211

Monitio ad excommunicationē ferēdā debet eſſe trina.n.5.col.2.fo.372

Monitio & citatio neceſſaria eſt ad excommunicationem ferendam, ea que perſonalis eſſe debet. nu.4.col. 4 fol.171

Monitio trina ad excōmunicationem etiam in notorijs neceſſaria eſt nu. 6.columna 1. fol.173

Mors mariti abſentis, qualiter ꝓbetur.nu.4.col.1 fol.99

Mors quomodo charitati aduerſa. col.4 fol.315

Mortuorū exequiæ qualiter celebrentur in c.vlti.nu.1.col.3 fol.307

Mortis cauſa capio quid ſit. 3. parte. rub.nu.26.col.3 fol.189

Mulier contrahens matrimonium vel ſponſalia, an cenſeatur dediſſe in dotem marito vel ſponſo propria bona. numero 5. columna 1. folio 15

Mulier ſecundo nubens intra annum non eſt alenda ab hæredibus mariti etiam nolentibus dotis bona mobilia reſtituere, numero 10.columna 2 fol.50

De litera N.

NATVRALIS filius quis dicatur.nu. 2.col.2. fol.129

Naturalis filius qualiter patri ſuccedat.n. 9.& ſeq.2.1. fo. 131

Naturalis filius an reuocet donationē a patre factam ex l. ſi vnquam. C. de reuoc.donat.nu.14.col.1 fol.132

Naturalis filius, qualiter matri ſuccedat.nu.15.col.1 fol.132

Naturalis filius, an habeat contra teſtamentum matris quęrelam inofficioſi teſtamenti.nu.16.col.2.fol.132

Naturalis nepos vel ſpurius an ſit alēdus ab auo.nu.16.col.1 fol.136

Nefariæ nuptiæ quę dicantur. nume. 1.columna 3 fol.72

Nemo poteſt alteri nec ſibi ex bonis operibus primam gratiam ex con digno mereri.nu.1.co.2 fo.335

Nemo poteſt ſolis viribus naturalibus, abſq; ſpeciali Dei auxilio ea efficere quæ ſunt ad iuſtificationem neceſſaria: & tamen cum hoc extat liberum arbitriū.n. 3.co.1.f.337

Nepos an cēſeatur effectus legitimus auo, eo ipſo quod eius pater fuerit legitimatus a principe.nume.5.col. 3 fol.152

Nepos ex filio ſpurio an poſsit inſtitui hæres ab auo.numer.13.col. 3 fol.135

Nepos ex filio præmortuo, an fiat legitimus per matrimonium ſubſequens inter auum, & auiam.nu. 19.col.3 fol.123

Nepotes qui dicantur .numer.5.colū. 4 fol.105

Nepos reſcripto principis auo efficitur legitimus, etiam mortuo patre. nu.20.col.1 fol.124

Nixus copulæ quid operetur.numero 20.col.3 fol.12

Nominatio quando probet filiationē. nu.7.col.3 fo.127

Nominatio filij qualiter fieri debeat ad hoc,ut ex ea ille filius ſit effectus legitimus nu.1. & ſeq. col.4.f.142
Nominis ꝓprij ab appellatiuo diſtinctio: vt actus realis,vel perſonalis iudicetur, ceſſat omnino ex coniecturis in c.requiſiſti.num.1.columna 1 fo.241
Notarius tenetur iterum legere teſtibus & contrahentibus inſtrumentum perfectum in c.relatum.1.n.11. col.3 fo.229
Notarius an poſsit abſque iuſſu contrahentium ad ponere clauſulas cõſuetas in.2.par.rub. num.14.columna 1 fo.170
Nouatio quare dicatur a Iuriſconſulto quaſi noua obligatio. 2.par.rub. nu.2.col.1 fo.163
Notarium an ſit allegandum neceſſario in c. Rainutius.§.11.nu.3.colũna 3 fo.284
Nouercæ cõiugium cum priuigno an ſit iure naturali prohibitum. nu.6. col.1 fo.86
Nouendiale ſacrum quid.in c. vlt.nu. 3.col.1 fo.308
Notus filius quis dicatur.nu.6.columna 1 fo.130
Nuptiæ ſecundæ an ſint licitæ ſuƀ dictione Secundæ.
Nullus poteſt quicquam alteri ex condigno mereri.nu. 6.col.3 fo.339
Nulla eſt obligatio Dei propter opera noſtra, vtcunque ſanctiſsima.colum.1 fo.338

De litera O.

OBLATIO curię an faciat filios legitimos.num.4. col.4 fo.142
Oblati conuerſi qualiter differunt.nu. 9.col.3 fo.416
Obligatio naturalis ex delictis a cõſenſu delinquentiũ oritur.col.4.fo.379
Occidens Sempronium errore quodã putans eſſe Titium,damnandus eſt lege Cornelia de ſiccar.numer.14. col.3 fo.384
Opera bona iuſti meritoria sũt ex cõdigno uitę ęternę nu.4.co.4.fo.337
Opera bona iuſtorum dupliciter cõſiderantur.nu.5.col.3 fo.25
Opera bona facta extra charitatem, quandoque vtilia ſunt co.4.fo.342
Opera extra charitatem facta nõ sũt ex rigore iuſtitiæ ſatisfactoria.nu. 8.col. 1 fo.341
Opera extra charitatem facta etiam iniũctam pœnitentiam ſacramentalem non ſunt de iuſtitia ſatisfactoria etiam accedente charitate colũna.1 fo.342
Opera extra charitatem facta minime ſunt apud Deum de lege iuſtitię ſatisfactoria co.3 fo.340
Opera facta in charitate & per peccatum mortificata charitate accedente priorem effectum recipiunt . nu. 10.col.3 fo.342
Opera habentia valorem ex opere operato quę ſint.nu.6.col.4.fo.347
Opera mortua non poſſunt per charitatem fieri.col.1.& 3 fo.341
Opus nullũ procedens ex libero arbitrio poteſt eſſe meritoriũ ſine virtute & gratia Dei.col.1 fo.336
Opinio Caietani de operibus ſacramentalibus refutatur.col.1 fo.342
Oratio dominica , horę canonicæ ab eccleſia inſtitutę meliores & gratiores ſunt Deo , quam cęteræ orationes.col.2 fo.349
Orare ac poſsit aliquis pro excõmunicato maiori excõicatiõe: & quid ꝓ mortali peccatore.n.4.co.3.f.451
Ordo cenſetur prima tonſura.ca.quia nos.nu.4.col.1 fo.102
Ordines ſunt nouem. ibid.
Ordo eccleſiaſticus an impediat matrimonium nu.1.& ſeq.col.2 fo.64
Ordo minor non impedit matrimonij contractum : contrahens tamen

amittit beneficia eccleſiaſtica. n.4. col.1 . fo.65
Ordinis ſacramentum non poteſt celebrari tempore interdicti etiam ianuis clauſis & etiam in ſpiritualibus feſtiuitatibus numer.4. columna 3 fo.417
Oſculum,aliijque actus ipudici an inducant præſumptionem adulterij. col.2 fo.107
Oſculum, ſimiliaue ſigna, an operentur vt ſponſalia de futuro efficiantur de præſenti.num.1.& 3.columna 2 fo.13

De litera P.

PACTVM nudũ cur iure ciuili actionem nõ pariat cum in c.cũ in officijs. nu. 10.fo.217
Panormitanus deceptus in etimologia dictionis anathema.col.1 fo.369
Papa an poſsit permittere clericis liberam teſtandi facultatem de reditibus beneficiorum in c.cum in officijs nu.7.col.4 fo.216
Papa an poſsit monachis concedere licentiam teſtandi.in c. 2.nu.10.colum.2 fo.202
Papa ex cauſa poteſt aliquem regno priuare in c.ſi hæredes.nu. 10. colũna 3 fo.214
Papa poteſt monachum a voto continentiæ eximere,& a voto paupertati.nu.11.col.3 fo.201
Papa qua ratione poſsit matrimoniũ prohibere,vel permittere num.16. col.1 fo.87
Papa quando poſsit diſpenſare in matrimonio,legito ſub dictione,Diſpẽſatio.
Papa ſolus poteſt circa matrimonia diſponere.nu.16.col.2 fo.87
Papiniani non inelegans intellectus in l.miles.§.quærebatur,ff.de adul. nu.11.col.1 fo.3
Paraphernorum fructus an pertineãt ad maritum an ad vxorem num.2. col.4 fo.92
Paruuli abſque baptiſmo decedentes per fidem parentum minime iuſtificantur a peccato originlai. num.8. col.4 f.414
Paruuli in vtero matris baptizari nõ poſſunt. ibid.
Patre accipiente emphyteuſim pro ſe & filijs:an eo mortuo maſculi excludunt fœminas.in c.Rainutius.§. 1.nu.2 fo.154
Patre accipiente emphyteuſim pro ſe & filijs,eo mortuo,an competat filijs emphyteuſis ex mortis cauſa capione.3.part.rubri.nume.26.columna 4 fo.189
Pater an teneatur alimẽta præſtare filiis legitimis vel illegitimis, legito ſub dictio Alimenta.
Pater an poſsit occidere filiam adulteram & virum cum ea deprehensũ nu.2.col.4 fo.110
Patris conſenſus qualiter prẹſtari debeat donationi cauſa mortis factæ per filinm familias.3.par.rub.nu.6. col.4 fo.182
Pater quo pacto filio ſuccedat ab inteſtato.epitome de ſucceſsio.ab inteſtato.nu.1col.2. fo.309
Pater tenetur alere filiam nuptã abſque dote,ſi ipſa ſine eius conſenſus non nupſerit nu.2.colum.1.fo.90.et quid ſi patre inuito nupſerit num.7. col.4 fo.47
Pater vſumfructum in illis bonis, quæ filius familias habuit antequã fieret clericus.in c.quia nos nnm.2. col.1 fo.219
Pauperum hẹredum inſtitutio incerta valet & ibi qualiter ſit intelligenda.in cap.cum tibi.num.14.columna 1 fo.237
Paupertas poſt ſpõſalia eueniens an ea diſſoluere poſsit nume.4.columna 1 fo.15

Pauperi-

Pauperibus factum legatum poſt diẽ, an ante diem diſtribui poſsit eiſdem.in capitu .tua numer.5.columna 3 fo.187
Peccatum abſque voluntate eſſe non poteſt col.2 fo.387
Peccator etiam mortalis criminis reus ſub generalibus eccleſiæ ſuffragijs pro membris eius inſtitutis comprehenditur numer.3.columna 1 fo.351
Peccatum mortale eſt,& dicitur excommunicatio. numer. 5. columna 3 fo.315
Peccatum mortale eſt ſine confeſsione ad euchariſtiã accedere,ſi homo alias ſit contritus vt volunt Gaietanus Palud.Adrian. & Panor.colũna 2 fo.322
Peccatum veniale fit per conſuetudinem mortale nu.7.col.3 fo.368
Peccatum an poſsit contingere per ignorantiam & an iuſte puniatur. nu.17.col.4 fo.387
Penſionarius licite,& iure poteſt pro prio teſtamento diſponere de redditibus eccleſiaſticis ex penſione perceptis.in c.cum in officijs nu.6.colum.3 fo.216
Penſiones eccleſiaſticę,an vacent per matrimonij contractum. nu.6.colũna 3 fo.65
Percutiens clericum cum ſponſa fornicantem,an ſit excommunicatus canonis ſententia.nu.12.col.2 f.3
Periurus contrahere matrimonium nõ debet: tamen ſi contrahat tenet contractus.nu.2.col.1 fo.59
Primum poteſt iure ciuili puniri.nu. 20.col.2 fo.62
Plures vxores ducere, an ſit prohibitum iure naturali,& an licuerit vnquam nu.1.colum.2.fo.98.& nu.2. col.3 . fo.eod.
Pietatis cauſa plurima ſunt inſigniter notanda,quorum meminimus in d. legatum.& d.cauſa & d.hęredis inſtitutio & alibi.
Pietatis cauſa an illa conditio.Si ſine liberis deceſſerit , intelligatur de maſculis ſubſtituta eccleſia in capitul.Rainutius in prin.nu.3. columna 3 fo.289
Pœna adulterij non habet locũ in coitu cum ſponſa alterius de futuro. n. 14.col.1 fo.5
Pœna a contractu matrimonij eſt omnino reijcienda numero.5.columna 2 fo.45
Pœnæ a legibus ſtatutæ contra fœminas ſecundo nubentes,iure canonico tolluntur.numer. 5. & 6.columna 2 fo.49
Pœna a teſtatore adiecta in foro conſcientiæ debetur numer. 17.columna 4 fo.77
Pœna adiecta in teſtamento qualiter committatur.in c.Rainaldus.§.j.n. 7.col.2 fo.294
Pœna adulterij nu.16.co.4.fo.113.et 17.col.1 fo.114
Pœna amiſsionis bonorum ſtatuta cõtra inceſtas nuptias contrahentes variæ intelligitur.num. 18.columna 1 fo.78
Pœna amiſsionis a iure inductam ipſo facto etiam ab hęredibus delinquentis exigitur.numer. 6.columna 2 fo.75
Pœna debetur in foro conſcienię quãdo ex parte recipientis eſt damni reſtitutio n.11.col.1 fo. 76
Pœna conuentionalis an debeatur in foro conſcientiæ.num.11.columna 4 fo.75
Pœna licitam exigens ex conuentione non peccat : & an illa debeatur, etiam ſi non petatur.nu. 11.columna 4 fo.75
Pœna non debetur in foro conſciẽtię etiam ipſo iure a lege inducta.n.10. col.3 fo.74
Pœnam non debetur in foro conſcientiæ , etiamſi a lege dictum ſit , vt ſine ſententia debeatur . ibidem.

Pœna præſcribi poteſt etiam mala fide.nu.16.col.1 fol.77
Pęna partim remittitur propter iuſtũ dolorem delinquentis. numer. 11. col.4 fol.112
Pœna inducta contra non exequẽtes vltimas voluntates an reſpectat ſentẽtiã.in c.ſi hæredes.n.8.c.4.f.212
Pœnæ cenſuræ a canonibus inductæ locum habent in foro conſcientiæ, nu.15.col.4 fol.77
Pœnæ omiſsio a lege facta in aliquo actu,non arguit illum actum eſſe licitum.nu.2.col.1 fol.10
Pœnitentiæ ſacramentum non tantũ ægrotis :ſed & ſanis tempore interdicti poterit miniſtrari.n.1. colum. 2 fol.417
Poſiti in conditione,quando cenſeantur poſiti in diſpoſitione, & vocati late tractatur in capi. Rainutius.§. 3.nu.2.col.1 fol.256
Poſſeſſor olim an pręſumatur hodie poſſeſſor.in c.Rainutius.§.11.n.2. col.3 fol.282
Poſſeſsio vnde dicatur.1.parte rubri. nu.2.col.1 fol.163
Poteſt quis alteri ex congruo a Dei liberalitate impetrare bona temporalia,augmentum gratiæ,& quandoque primam gratiam. nume.4.col. 2 fol.347
poteſt pro alio de rigore iuſtitiæ ſatis facere pro pœna temporaria modo vterque ſit in charitate.nu.7.col.4. fol.339.col.2.& 3. fol.388
Prælatus an teneatur facere inuentarium de rebus eccleſiæ.in c.j.nu.9. col.1 fol.194
Prælati eccleſiæ habent ab ipſo Chriſto poteſtatem excommunicandi. nu.8.col.1 fol.317
Pręceptum diuinum vel humanum regulariter ſeruatur per opera extra charitatem facta ad hunc effectum ne quis nouam violati præcepti culpam contrahat.nu.1.col.4 fol.344
Præceptum,non concupiſces, nõ phibet,carnis cõcupiſcentiã.co.1.f.381
Præſumptio c.qui fidem.de ſponſalib. eſt iuris & de iure.nu.2.co.3.fol.8.
Præſumptio iuris & de iure,an recipiat probationem in contrarium.n.3 col.3.fol.8. & nu.8.co. 4. fol.9
Præſumptio pro aliquo a iure inducta,eſt ab eo allegãda.in c.Rainutius.§.11.nu.1.& ſequẽ.col.5.f.281
Præſens & tacens quando videantur conſentire in matrimonium.num.4 col.4 fol.306
Princeps an teneatur ſeruare leges humanas uel ſit ab eis ſolutus.nu.4 col.2 fo.320
Prima tonſura an ſit ordo.in ca. quia nos.nu.4 fol.220
Probare an teneatur quis ſe eſſe legitimum filium.nu.1.col.2 fo.126
Probatio filiationis qualiter fiat.nu.5 col.1 fol.127
Probatio inducta aduerſus præſumptionem conſenſus coniugalis, ex coitu procedentem, admittenda eſt nu.7.col.4 fol.9
Probatio in matrimoniali cauſa qualis requiratur.nu.7.col.1 fol.157
Probatio impedimenti cõiugalis ante matrimonium quæ ſit ſufficiens.n. 20.col.1 fol.88
Procurator cum libera an poſſit agere ea, quæ mandatum exigunt ſpeciale.2.part.rub.nu.14.co.1.f.170
Procuratore & eo,cum quo contrahẽdum eſt coniugium, ignorantibus eius mandatum reuocari poteſt.nu. 9.co.1 fol.53
Procuratoris mandatum ad matrimonium contrahendum, etiam iuratũ ſi reuocetur. matrimonium non poteſt contrahi.nu.10.col.1 fo.57
Procuratoris mandatum ad cõtrahendum matrimoniũ ęque tacite atq; expreſse reuocatur.numer.11.col. 2 fol.53
Procurator poteſt pro alio contrahere matrimonium. numero 8.colum. 1 fol.53

Prohibitus alienare aliquam rem, an poſſit eam trãſferre in hęredem legitimum vel extraneum. late in c. Rainaldus.nu.5.col.3 fol.290
Proles ſuſcepta eſt iuſta cauſa diſpenſandi vt matrimonium inter conſanguineos contrahatur. nume.13.col. 4 fol.86
Promittens contractum agere licet nondum ex hoc contraxerit, contrahere tamen tenetur.n.1.col.1.f.6
Promittẽs aliquam fœminam ducere vxorem, etiam ſine iuramento tenetur cum illa matrimonium contrahere.nu.2.col.2 fol.6
Proteſtatio præcedens quid operetur circa defectum conſenſus & quãdo. nu.3.col.2 fol.22
Proteſtatio an ſit neceſſaria illato metu.nu.12.col.4 fol.41
Proximus pubertati quis ſit, iudicis arbitrio relinquitur.nu.5.col.3.f.58
Pubes quis dicatur in tractatu coniugali.nu.2.col.1 fol.57
Pueri qui ante pubertatem genuerint nu.4.col.4 fol.57
Punitio criminis mixti fori facta ab eccleſiaſtico iudice,non impedit punitionem iudicis ſecularis in capit. Rainutius.nu.19.col.2 fol.249
Pupillaris ſubſtitutionis materia tractabitur ĩferius dictiõe, ſubſtitutio.

De litera Q.

QVARTA portio quando debeatur parœciali eccleſiæ.c.vltim.nu.5.col.3.f. 108
Quarta canonica portio ex quibus debeatur.in c.officij. nu.1. col.4. fol. 137. &.nu.12.col.3 fol.241
Qualitas filij & patris eſt conſideranda in aſsigandis alimentis. num.7. col.3 fo.139
Qualitas loquẽtium in qualibet re eſt attendenda,nu,2.col, 2 fol.54.
Quibus in caſibus licet communicare cum excommunicatis.nu.9.colum. 1 fol.323
Qui cum excommnnicatis communicat excommunicationi ſubiacet. j. col.2 fol.319
Quis tenetur iure diuino ad cõfeſsionem ratione periculi carẽdi confeſſore: quem nunc habet.columna 2. fol. 321
Quod vna via prohibetur, alia permitti non debet.in cap. ad hæc.nu. 1.col.1 fo.219
Quomodo traduntur peccatores in interitum carnis.col.2 fo.317
Quorum retinueritis peccata, retenta erunt explicatur.colum.ſecunda fol. 317
Quoties agetur in dubio an excommunicatio præceſſerit appellationem, vel eam ſequuta fuerit, præſumẽdum eſt excommunicationem præceſsiſſe.nu.5.col.2 fol.325

De litera R.

RATIO vera omnium legum moderatrix. columna 2. folio 334
Rapiens ſponſam an ſit puniendus. nu.11. col.3 fol 102
Rapta libere contrahit cum raptore. nu.1.col.4.& 5 fol.48
Reciprocæ ſubſtitutionis materia inferius dictione ſubſtituo.
Reconciliato vxoris adulterę quem effectum habeat.nu.7. col.1.fo.108
Relictũ ꝓ legitima,an inducat inſtitutionẽ.ĩ c.Rainut.§.1.n. 6.c.4.f.252
Religioſi an poſsint eſſe executores vltimarum voluntatum. in ca.tua. nu.1.col.4 fol.286
Religionis profeſsio an ſit irrita ex conditione ipſi religioni contraria. n.18.col.3 fol.29
Religionis profeſsione matrimonium

diſſoluitur nondum copula conſummatum.num.6.& ſeq.col.1.fol.102

Religionis profeſsione facta ab ſponſa,an dimidia pars ſponſalitiæ largitionis propter oſculū ipſi ſponſę iure regio acquiratur. nu.12. col.4. fol.102

Religionis profeſsio facta ab excommunicato,an teneat.nume.3.col.1. fol.59

Religionis profeſsio facta ab impubere doli,tamen capace an teneat.n.1 col.2 fol.42

Religionis profeſsio diſſoluit matrimonium non conſummatum etiā ſi coitus ſponſalia præceſsiſſet, nu.16 col.4 fol.11

Religionis tria ſubſtantialia,qualiter intelligantur.nu.18.col.3 f.29

Remuneratio impedit repetitionem eius quod ſoluto eſt errore iuris. in c.cum in officijs.nu.10.col.4. f.217

Renuntiatio acquiſitorum matrimonio conſtante, an fieri poſsit.nu.11 col.4 f.94

Reſtitutio male oblatorum per quem fieri debet.in cap.3.numero 8.col. 4 fol.205

Romanus pontifex an poſsit licite abſque peccato communicare cum excommunicatis.n.3.col.1.fol.320

Romanus pontifex licet ius diuinum interpretari poſsit : nulla tamen ex cauſa tollere poteſt. columna 4. fol.319

Romanus pontifex an poſsit diſpenſare aut permittere quod communicet quis cum excommmunicato. nu.2.col.3 fol.319

Romanus pontifex tenetur ſemel in anno confiteri ſacerdoti.numero 5. col.3 fol.320

Romanus pontifex non poteſt committere laico poteſtatem abſoluendi a peccatis , columna prima folio 392

Romæ appellatione quid intelligatur col,2 fol,410

De litera S

SACRAMENTū euchariſtiæ poterit tempore interdicti miniſtrari damnatis ad mortem,nume. 3. col.3 fol.417

Sacramentum pœnitentię ab excommunicato ſuſceptum , vel miniſtratum,an teneat vel ſit iterandū.n.7. per totum.col.3 f.354

Sacramentum pœnitentiæ non pertinet ad remittendum vinculum contractum ex iudicis exterioris ſentētia.col.3 fol.393

Sacramentum pœnitentiæ an ſicut baptiſmus recedente fictione ſortiatur ſuum effectum: & quid de alijs ſacramentis. numero. 13. columna 3 fo..343

Sacramentum ordinis ſuſceptum vel collatum ab excommunicato quē effectum habeat.nu.6. col.3.fo.352

Sacrificium miſſæ vnde effectum accipit.co.1 fol.348

Sacramenta eccleſiæ vim habent ex opere operato propter Chriſti inſtitutionem.col.3 fo.348

Sacramenta non ſunt conferenda excommunicatis etiam ante denuntiationem.col.2 fol.32

Sacramenta opera ſunt ſolius Dei diuinitus inſtituta. col.2 fol.342

Sacerdos ad confeſsionem electus uirtute bullarum & iubilæi an poſsit abſoluere pœnitentem ab excommunicatione contracta ex crimine hæreſis.nu.15. col.2 fol.397

Sacerdos pœnitentialis an poſsit abſoluere ab excōicatione maiori lata, a iure.nu.5.col.2 fo.401

Sacerdos ratione iubilæi & bullarum apoſtolicarum aliquem abſoluens cenſetur etiam eum abſoluiſſe a peccato oblito cuius cauſa erat excommunicatus,nu.12,col,3 fol.394

Sacer ordo an diſſoluat matrimonium non conſummatum. nume.9. col.2. fol.102
Sacer ordo matrimonium omnino impedit.nu.1.col.1 fo.64
Sacer ordo qualiter à coniugato recipi poſsit.nu.2.col.3.fo.65. & nu.5. col.1.& 3.fol.65. & nu.5.col.3.fo. 65. an puniatur, qui matrimonium contrahit poſt ſacrum ordinem.
Sara an fuerit ſoror Abrahæ. num.5. col. 2 fol.84
Secundę nuptiæ, an ſint benedicendę. nu.2.col.1 fol.153
Secundę nuptię,& ulteriores omnino licitę ſunt.nu.4.col.2 fol.49
Secundę nuptię an contrahantur libere abſq; pęnis iuris ciuilis.ibidem.
Sententia declaratoria an ſit neceſſaria in notorijs excomunicatis.nu.9 col.3 fol.327
Sententia in matrimonio an tribuat bonę fidei pręſumptionem.nu.7.et 8.col.3 fol.118
Sententia in cauſa filiationis, an noceat his, cum quibus actum non eſt nu.3.col.3 fol.126
Sententia in cauſa matrimoniali an tranſeat in rem iudicatam.nume.12 col.3 fol.158
Sententia in cauſa beneficiali, vel criminali, an tranſeat in rem iudicatã. nu.14.& ſeq.col.1 fol.159
Seuitię cauſa matrimoniũ quo ad thorum dirimi poteſt.nu.1.col.1.f.104
Seruus legatus,& fugitiuus cuius expenſis ſit quærendus in cap.iudicante.nu.6.col.2 fol.208
Seruitus poſt matrimonij cõtractum, aliqua ex cauſa eueniens,ipſum nõ vitiat.nu.2.col.2 fol.63
Seruitus,quando matrimonium impediat.nu.1.col.1.fol.43. nu.2. col.2. fol.63.& nu.11.col.4 fol.97
Signa exteriora requiritur ad eſſentiam matrimonij.nu.2.col.4.fol.51
Societas bonorum,qualiter iure regio contrahatur inter coniuges,numero quinto & ſeſto col.2.& 3. fol.93
Societas cõmunio dicitur apud Iuriſconſultos.col.3 fol.314
Societas inter cõiuges iure regio quo ad cõſtante matrimonio adquiſita, habet locum in matrimonio putatiuo.nu.7.col.4 fol.93
Sodomia eſt cauſa iuſta diuortij coniugalis quo ad thorũ.n.6.col.4.f.104
Sodomiæ vitium,etiam cum fœminis punitur.nu.7.col.1 fol.105
Solẽnitas remiſſa ab vltima voluntate an cenſeatur remiſſa a donatione cauſa mortis,3.part.rubric.num.21 col.4 fol.187
Soror an poſſit in vxorem accipi ex iure naturali.nu.5.col.1 fol.84
Spoliatus beneficio eccleſiaſtico non eſt reſtituendus,ſi opponatur notorius iuris defectus.nume.10.colum. 3 fol.105
Spoliatus conſortio coniugali non eſt reſtituendus, ſi opponatur notoriũ impedimentum.numero 11. colum. 4 fol.eodẽ.
Spoliatus conſortio coniugali, an ſit reſtituẽdus, ſi opponatur fornicatio non notoria,cuius tamen probatio offertur in cõtinenti. num.12.colũ 1 fol.106
Spoliatus non eſt reſtituendus ante omnia,oblatis probationibus in cõtinenti, ſi ex reſtitutiõe immineret peccatum ipſi ſpolianti,numero 10. col.3 fol.105
Sponſalia cõtrahuntur verbis,ex quibus futurus coniugalis conſenſus promittitur.num.1,& .2.co.1.fol.5
Sponſalia verbis de præſenti, ab impuberibus contracta, cenſentur a iure de futuro.nu.2.col.3 fol.5
Sponſaliorum contractus quam ætatem exigat.nu.1.& ſeq.col.1. fol.4
Sponſaliorum diffinitio, & eiuſdem nominis ratio,nume.1,2. & 3,col.3 & 4 fol.1
Sponſus per vim cognoſcens ſpõſam an puniatur.nu.11.col.3 fol.102

Sponſi de præſenti an veniant appellatione viri & vxoris. nu.3.& 4. col.2 fo.19
Spōſi ita caute ſunt cogendi matrimonium contrahere, vt inuitę nuptiæ minime ſequantur.numer.5.columna 4 fo.6
Sponſa de futuro an teneatur expectare ſponſum abſentem.nu. 7. columna 3 fo.16
Sponſa etiam de pręſenti ante nuptialem benedictionem & carnis copulam,hoc nomen retinet:poſtea vero vxor dicitur in ſacra ſcriptura Canonibus & cōi vſu loquendi.n. 4.col.1 fo.2
Sponſæ ante coitum religionem profeſſæ,an adquirat illa partem ſponſalitiæ largitatis:quę oſculum ſibi a lege defertur. numer. 1. columna 4 fo.102
Spōſalibus contractis a duos impuberis,qui primo ad ætatem perfectam acceſſerit,poterit huic contractui refragari.nu.2.col.2 fo.17
Sponſalia ante ſeptennium contracta ex conſenſu tacito,poſt ſeptennium conualeſcunt.nu.3.col.4 fo.4
Sponſalia an diſſoluantur ex paupertate ſequuta nu.4.col.1 fol.15
Sponſalia an diſſoluatur lapſu temporis ad contrahendum deſignati. nu.8.col.4 fo.15
Sponſalia an exigant iudicis authoritatem ad eorum diſſolutionem.n. 7.col.3.fo.15.& nu.4.col.4 fo.16
Sponſalia an diſſolui poſsit ex abſentia ſponſi.nu.7.col.3 fo.16
Sponſalia an tranſeant in matrimonio per nixum coitus nume.20.columna 3 fo.12
Spōſalia an per traductionem ad domum efficiantur matrimonium nu. 1.col.1 fo.13
Sponſalia contracta a pubere & impubere,vel ab impuberibus qualiter ſoluantur.nu.5. col.4.fol.17.& nu.8.col.1 fo.18
Sponſalia de pręſenti an dici poſsint matrimonium. numero 3. columna 1 fo.19
Sponſalia dicuntur munera,quæ ab ſponſo ſponſæ dari ſolent. nu.2.colum.2 fo.1
Sponſalia etiam iurata mutuo conſenſu diſſoluuntur.nu.1.col.1 fo.14
Sponſalia etiam iurata per matrimonium diſſoluuntur.num. 10. columna 2 fo.16
Sponſalia ex coitu tranſeunt in matrimonium non obſtante proteſtatione diſſenſus coniugalis nu.18.colūna 2 fo.12
Sponſalia iuris interpretatione tātum de futuro qualiter efficiantur matrimonium:numer.2. & 3.colum.1 & 3 fol.13
Sponſalia iuris tantum interpretatione de futuro contractu a pubere,& impubere nō effici matrimonium ex cōſenſu impuberis ætatem legitimam attingētis,niſi & pubes conſentiat.nu.8.col.1 fo.18
Sponſalia non tranſeunt in matrimonium per ſubſequens iuramentum nu.3.col.3 fo.6
Sponſalia prima præferuntur ſecundis etiam iuratis.nu.3.col.3 fo.6
Sponſalia proprie dici quę de futuro appellamus:quandoq; tamen & id vſu frequentiori quę de præſenti iuris pontificij profeſſores appellant nn.3.col.1 fo.2
Sponſalia per matrimonium ſoluentur, etiam ſi fuerint iuramento firmata.nu.9.col.2 fo.16
Sponſalia per religionis profeſsionē tolluntur nu.11.col.3 fo.16
Sponſalia per coitum non efficiuntur matrimonium deficiente conſenſu. nu.9.col.4 fo.9
Sponſalia per copulam pręcedentem non efficiunt matrimonium.nu.13. col.2 fo.12
Sponſalia qualiter inducant publicæ honeſtatis iuſtitiæ impedimentum

num.

numero 1. & numero. 2. columna 3 fo.63

Sponſalia re & verbis de futuro, an efficiantur matrimonium per oſculum, amplexus & ſimilia ſigna. nu. 2. col. 1. fo. 13. Et quid de ſponſalibus iuris interpretatione de futuro nu. 5. col. 2 fo. 11

Sponſalia ſecunda ex coitu præferunt primis. & matrimonium iudicantur nu. 10. col. 2 fo. 10

Sponſalia tranſeunt in matrimonium per coitum cum ſponſa incerta. nu. 17. col. 4 fo. 11

Sponſalia tranſeunt in matrimonium per coitũ etiam ſecutum ex vi con dicionali nu. 11. col. 3 fo. 10

Sponſalia tranſeunt in matrimonium per coitum carnalem ex conſenſu ab eccleſia præſumpto. nu. 1. columna 2 fo. 8

Sponſalia tranſeunt in coniugium per coitum etiam ſi ipſa ſponſa ab alio prius quam ab ſpõſo fuerit cognita nu. 8. col. 4 fo. 9

Statutũ alicuius prouincię minime ligat ignorantes. col. 4 fo. 378

Subarrare quid, & de ſubarratione. num. 1. colum. 4. fo. 51. & dictione, Anulus.

Succeſsio qualiter deferatur conſanguineis ex cauſa inteſtati. in Epitome de ſucc. ab inteſta. fo. 309

Subditus ſtatuẽtis delinquẽs extra territorium an ligetur excommunicatione. col. 2 fo. 375

Suffragia per viuos exibita, etiam ꝓ ſunt exiſtentibus in purgatorio. n. 11. col. 1 fo. 350

Suffragiorum communio dupliciter, conſideratur. n. 1. co. 2 fo. 350

Suffragiorum & orationum triplex valor conſtituitur. num. 5. columna 3 fol. 347

Suffragium factum pro multis non ita cuilibet prodeſt, ac ſi pro eo tantum foret miniſtratum. nu. 9. col. 3 fol. 349

Subſtitutionis directe & oblique diſtinctio. nu. 2. col. 2 fol. 258

Subſtitutionis exemplaris diffinitio. in cap. Rainutius. §. 6. nume. 1. col. 4 fol. 265

Subſtitutionis reciprocę deffinitio. in cap. Rainutius. §. 7. numer. 1. colũ. 4 fol. 266

Subſtitutio reciproca quibus verbis fiat. nu. 2. col. 1 fol. 268

Subſtitutio reciproca quot ſubſtitutiones comprehendat. nu. 3. col. 2. f. eo.

Subſtitutio reciproca vnica oratione concepta, eas omnes ſubſtitutiones comprehendit, quę pariter vtrique inſtituto conueniunt. nu. 4. col. 4 fol. 268

Subſtitutio reciproca, qualiter extinguatur. nu. 5. co. 4 fol. eod.

Subſtitutionis vulgaris diffinitio. in capitul. Rainutius. §. 3. nume. 3. col. 3 fol. 258

Subſtitutio uulgaris quibus verbis fiat. nu. 4. col. 3 fol. 258

Subſtitutio vulgaris in vnum caſum concepta ad alium extenditur. nu. 5. col. 3 fol. 258

Subſtitutio vulgaris tacitam pupillarem comprehendit, quę tamen excludit matrem. numer. 6. columna 4 fol. 258

Subſtitutio vulgaris an matrem teſtatoris excludat. numer. 7. colum. 1. fol. 259

Subſtitutio compendioſa facta a milite verbis obliquis omni tempore eſt fideicommiſſaria. in capitu Rainutius. §. 8. numer. 14. columna 4. fol. 270

Subſtitutio compendioſa facta a pagano verbis directis, ante pubertatem eſt pupillaris: poſtea vero expirat. ibi. nu. 15 ibid.

Subſtitutio compendioſa facta a pagano verbis communibus ante pubertatem eſt pupillaris poſtea vero eſt fideicommiſſaria num. 17. col. 1. 2 fol. 277

Subſtitutio compendioſa facta a pagano verbis obliquis omni tempore eſt fideicommiſſaria, in cap. Rainutius. §.9. num.18.col.4.fo.eodem
Subſtitutio compendioſa quid ſit .in cap. Rainutius. §.9.nu.1.& ibi plura ex diffinitiõe inferunt.c.4.f.271
Subſtitutio compendioſa quibus verbis fiat. dict. §.9.n.3.col.1. fol.273
Subſtitutio compendioſa plura tempora exigit. dict. §.9.col.4 fol.271
Subſtitutio compendioſa fieri poteſt ſub alia conditione, quam mortis. dict. §.9.nu.2.col.4 fol.272
Subſtitutio compendioſa facta a milite verbis directis, intra pubertatẽ valet vt pupillaris, poſtea vt directa militaris, in cap. Rainutius. §.9 nu.6.col.2 fol.274
Subſtitutio compendioſa facta a milite verbis cõmunibus, ante pubertatem eſt pupillaris, poſtea vero fideicommiſſaria ibi. nu.13.col.3.fo.276
Subſtitutio exemplaris poteſt fieri filio exhæredato. nu.2.col.1. fol.265
Subſtitutio exemplaris quibus verbis fiat. nu.5.col.4 fol.266
Subſtitutio exemplaris matrem furioſi excludit ibidẽ. nu.6.col.2.fo.267
Subſtitutio exemplaris qualiter extinguatur ibidẽ. nu.7.col.2.fol.eodẽ
Subſtitutio directa militaris an extendatur ad legitimam filij ibidẽ. nu. 10.col.3 fol.275
Subſtitutio pupillaris expreſſa matrẽ pupilli excludit, etiam in foro animæ. in c. cum eſſes. nu.11.col.4.fol. 224.& in cap. Rainutius. §. 5.nu.6 col.4 fol.260
Subſtitutio pupillaris quo tempore requirat patriam poteſtatem. num.2. col.3 fol.259
Subſtitutio pupillaris quibus verbis fiat. nu.4.col.2 fol.260
Subſtitutio pupillaris effectus aliqd in ca. Rainutius. §.5.n.6.co.4.f.261
Subſtitutio pupillaris expreſſa quam vulgarẽ cõtineat. nu.5.co.3.fo.260
Subſtitutio pupillaris an conſeruetur per authen. ex cauſa. C. de liber. præter. nu.2.col.4 fol.265
Subſtitutio pupillaris expreſſa matrẽ excludit. in ca. Rainutius. §.5.nu.6 col.4 fol.260
Subſtitutio pupillaris facta pluribus pupillis non operatur inter eos reciprocam ſubſtitutionem. in ca. Rainutius. §.8.nu.5.col.4 fol.270
Subſtitutio pupillaris directa facta ultimo morienti in tota hęreditate, vel fundo operatur reciprocã ſubſtitutionem inter inſtitutos. nu.6. col.1 fol.271
Subſtitutio pupillaris facta vltimo morienti operatur fideicommiſſariã reciprocam ſubſtitutionem inter inſtitutos eo caſu, quo primo moriẽs decedat pubes. ibi. nu.7.col.2.
Subſtitutio quid ſit, & quare hoc nomen habeat. in cap. Rainutius. §.4. nu.1.col.1 fol.258
Spurius an poſſit bona patris in foro conſcientiæ poſſidere, ſi ab hærede inſtitute ſub tacita fide, ei dentur. nu.8.colũ.2. fol.134.& ibi de hærede hanc fidem pręſtante.
Spurius an poſſit inſtitui ſub conditione, ſi legitimatus fuerit a principe: nu.12.col.2 fol.135
Spurius an matri ſuccedat. nu.15.col. 1 fol.136
Spurius an dicatur, qui eſt adulterinus ſimul & inceſtus, ita vt ſub appellatione ſpurij comprehendatur. nu.8.col.3 fol.146
Spurius filius quis dicatur. nu.1.col. 1 fol.133
Spurius lege municipali non poteſt effici capax ſucceſsionis paternæ. nu.6.col.1 fol.134
Spurius nihil poteſt patre capere, nec inter viuos nec in vltima voluntate. nu.3.col.3 fol.133
Spurius neque ex ſubſtitutione pupillari, neque ex vulgari, neque ex fideicommiſſaria poteſt patris bona habere.

habere.numero 4. colum.2.fol.133
Spurius quibus cautelis poſſit tute bona patris habere.numer.11.colum. 1 fol.135
Spurij filij an ſint neceſſario à patre alendi nu.1.col.2. fol.135.& an a matre. numer.14. colum.4.fol.140.nu. 14.col.1 fol.141
Suſpenſus ab officio an dicatur ſuſpẽſus a beneficio. numero 14.colum. 1 fol.61
Suſpenſio ad tempus intra tempus nõ poteſt tolli ab Epiſcopo.nu.15.col. 2 fol.61
Suſpenſio a canone induꝺta propter delictum, & in pœnam non poteſt ab Epiſcopo tolli.ibidem.
Suſpenſio indefinita nullo termino pręſtituto, an poſſit ab Epiſcopo. nu.15.col.2 fol.61
Suſpenſio ob contumatiam, cenſetur reſtricta ad tempus quo durat contumatia.nu.15.col.2 fol.61
Suſpenditur per triennium ab officio pręsbyter, qui interfuit matrimonio clandeſtino.nu.13.col.1 fol.61

De litera T.

TAbellio an teneatur confectum inſtrumentum coram teſtibus, & contrahentibus iterum eiſdem illud legere.in ca. relatum.j.nu.11.col.3 fol.228
Tabelliones an poſſint cõſuetas clauſulas apponere in contractibus, & an clauſulę ex eorum conſuetudine potius quam ex contrahentium cõſenſu cenſeantur adiectæ.2.part.ru. nu.14.col.1 fol.170
Tempus adiectum contractui an extinguat, vel ſollicitet ipſam obligationem. numero 8.columna 4. fol. 15
Templariorum priuilegium.columna 1.& 2 fo. 416
Tempus quo tenemur ad confitendũ columna quarta folio 311
Theta ſignum, quid ſignificet.colum. 2 fol.169
Teſtamentum an poſſit effici irreuocabile priuilegio Cæſaris, vel regis.2.part.rub. numer. 3. columna 1 fol.165
Teſtamentum an referri poſſit ad ſcripturam, quæ tunc coram teſtibus non fuit lecta.numero 5.columna 1. fol. 231
Teſtamentum ad pias cauſas coram ſeptem teſtibus reuocatur per ſecundum itidem ad pias cauſas factum coram duobus teſtibus.nume.1.col. 2 fol.165
Teſtamentum apud Græcos quam dictionem habeat.1.part.rubri. num. 6.col.2 fol.164
Teſtamentum factum coram Cæſare per ſecundum ſublatum cenſetur. nu.2.col.2 fol.165
Teſtamentum factum coram Cæſare valet etiam ſine aliquo teſte ibidẽ.
Teſtamentum factum ante profeſsionem: poſt eam mutari, aut reuocari non poteſt, in capitul.2.nume. 9.colum.2.fol.202.numero 5.colũ. 4 fol.200
Teſtamentum factum ad pias cauſas qualiter iudicetur.ſuperius ĩ dictione, cauſa pia.& dictione, legatum.
Teſtamentum imperfectum ratione voluntatis etiam ad pias cauſas non valet. numero 9.columna 4. fol. 227
Teſtamentum inter liberos coram duobus teſtibus factum valet.in capitu.relatum.j.numero quarto .col. 3 f.226
Teſtamentum minus ſolenne an valeat in foro animæ.in capit.cum eſſes.nu.4.col.2 fol.222
Teſtamentum, præſentibus teſtibus, & teſtatore ſcriptum, an ſit iterum ipſis legendum. in capitul relatum.numero 11.& ſequenti columna tertia folio 228. & ibi

ibi quid ſi ſit teſtamentum inter liberos.
Teſtamentum nouum, & vetus qua ratione dicatur in ſacris biblij.n.7.col.3 fo.166
Teſtamentum primum reuocatur per ſecundum cui adſit ſolennitas iure ordinario requiſita,et ſi primum ſit factũ coram viginti teſtibus.2.par.rub.nu.1.col.2 fo.165
Teſtamentum primum habens clauſulam derogatoriam ad ſecundum qualiter tollatur per ſecundũ.2.parte.nu.19.col.1.fol.173.vbi Bart.aſſertiones in l.ſi quis in prin.ff.de lega.3.examinantur late.
Teſtamentum primum an tollatur p ſecũdum minus ſolenne,2.part.rub.nu.21.col.4 fo.178
Teſtamentum primum an tollatur per actum inter viuos inualidum.columna 1 fo.173
Teſtamentũ principaliter ad pias cauſas factum minus ſolenniter an valeat quo ad legata profana.in c.relatum.1.nu.2.col.1.fol.116. & ibi quod econtrario.
Teſtamentum quot teſtes requirat.in c.cum eſſes.n.1.co.1 fo.221
Teſtamentum qua ratione dicatur a Iuſtiniano teſtatio mentis.1.par.rubri.nu.2.col.1 fo.163
Teſtamenti diffinitio.1.par,rub. n.3.col.2 fo.163
Teſtamẽtum quando poſsit in voluntatem alterius conferri.nu.7.columna 4 fo.233
Teſtamentum vnde dicatur.col.4.fo.162.& ibi quid ſit teſtari.
Teſtatoris voluntas intra quod tempus ſit mandãda executioni.c.3.n.1.col.2 fo.201
Teſtibus paucioribus metum probantibus an ſit danda fides.nu.10.colũna 3 fo.41
Teſtis dicens Sempronium eius ſponſam carnaliter cognouiſſe, non concludit coitum ſponſalia ſequutum fuiſſe nu.13.col.2 fo.11
Teſtis fœmina an admittatur in teſtamentis communibus.& quid in teſtamentis ad pias cauſas.in c. relatum.1.n.5.co.4 fo.226
Teſtis in cauſa matrimoniali qualis exigatur.nu.7.col.1 f.157
Teſtis in cauſa filiationis qualiter ſit interrogandus.n.10.co.4 fo.128
Teſtis quis dicatur omni exceptione maior.nu.7.& 8.col.1 fo.157
Teſtis vnus cum fama nõ probat matrimonium clandeſtinum in præiudicium matrimonij publice contracti.nu.11.col.3 fo.61
Teſti vni metum teſtificanti nõ creditur.nu.11.col.4 fo.41
Teſtes an debeant eſſe rogati teſtamẽtis ad pias cauſas.n.4.co.3 fo.226
Teſtes an idonei prçſumantur. nu.7.col.2 fo.227
Teſtes legitimi qui dicantur,& cui ĩcumbat onus probandi teſtes eſſe legitimos in c.relatum.1.nu.5.columna 4 fo.226
Teſtes quot ſufficiant ad probandam tacitã ademptione legatorũ.2.part.rub.nu.2.co.2 fo.165
Teſtes quot requirantur in teſtamento in c.cum eſſes.nu.1.co.1 fo.221
Tormentorũ qõ a uiro an a fçmina ſit incipienda nu.10.col.2 fo.17
Tormentorum quçſtio a fœmina potius incipienda eſt,quam a viro.nu.11.col.2 fo.17
Tractatus an probet filiationem.n.6.col.2 fo.127
Traductio ad domum an operetur prçſumptionem conſenſus coniugalis.nu.1.col.1 fo.13
Trebellianica an poſsit deduci nõ cõfecto inuentario.nu.10.co.1.fo.185
Trebellianica an deducatur ex fideicomiſſo pio,in c. Raynaldus.§.3.nu.7.col.1 fo.301
Trebellianica an deducatur a matre inſtituti ex teſtamento militis.in c.Rainutius.§.9.n.9.co.2 fo.275

Trebel-

Trebellianica portio an poſsit prohiberi inſtitutis & rogatis liberis primi gradus in c.Rainutius.§.11.nu.7.col.3 fo.285

Trebellianicam & legitimam deducunt liberi primi gradus rogati poſt diē reſtituere.in c.Rainutius.§.11.nu.4.col.4 fo.284

Trebellianicam deducturus filius an imputet in eam fructus ante fideicō miſsi perceptos. ibid.

Tyrannus an licite occidatur priuata authoritate.nu.6.col.3 fo.36

De litera V.

VALOR ſuffragiorum publicorū & priuatorum vnde, procedat, quo ad uim operis operantis col.4.fo 349

Verbum auferatur an intelligatur per ſententiam col.4 fo.12

Verb.amittat, an priuationem inducat ipſo iure.in c.ſi hæredes. nu.8.col.4 fo.212

Verborum communis ſenſus eſt cōſiderandus co.3.nu.1 fo.54

Verbum reliquo, adiectum vniuerſitati bonorum vel certe rei an inducat inſtitutionem in ca.Rainutius.§.1.nu.5.col.3 fo.223

Verbum lego, adiectum vniuerſitati bonorum an inducat inſtitutionem c.Rainutius §.1.n.5.co.1 fo.293

Verbum moriatur an ſit cōe: item verbum ſubſtituo, & uerbum decedat.nu.5.col.4 fo.273

Verbum vendicare, pręmittit amiſsionem ipſo iure, in eo a quo res auferetur.nu.8.col.4 fo.212

Verba an ſint pręciſe neceſſaria in cōtractu coniugali.nu.1.col.2 fo.51

Verba directa obliqua & communia quę ſint in ca.Rainutius.§.9.nu.4.col.3 fo.273

Verba ex vſu tabellionum contractibus adpoſita quem effectum habeāt 2.part.rub.nu.14.col.1 fo.170

Verba hęc volo contrahere tecū matrimonium, an inducant cōtractum coniugij.nu.4.col.2 fo.54

Verba hæc, volo te habere vxorē an matrimonium inducant. ibid.

Verba hæc, habebo te vxorē, an matrimonium ſignificent.nu.5.columna 3 fo.54

Verba hęc non habebo aliam vxorē niſi te, an matrimonium efficiant.n.6.col.2 fo.55

Verba in cōtractibus adiecta ipſi executioni non mutant diſpoſitionem. 2.part.rub.col.4 fo.169

Verba præſentem conſenſum exprimentia matrimonium efficiunt.nu.1.columna 4 fo.53

Verba quæ ſufficiant ad matrimoniū contrahendum.nu.1.col.4 fo.53

Veneni præparatio ad conatum occidendi deducta: eſt iuſta cauſa ſeparationis quo ad thorū n.2.co.2.f.10

Veſtes lugubres an adquirātur vidua ſecundas nuptias contrahenti.n.11.col.3 fo.50

Vidua an poſsit libere, & abſque pœna ſecundo nubere.nume.4.columna 1 fo.73

Vidua an poſsit accuſari ab hæredibus mariti, de adulterio cōmiſſo viuente marito.nu.9.col.4 fo.108

Vidua ſtuprum committens an ſit punienda pœna adulterij.n.10. co.4. fo.108.& an aliquid amittat.nu.12.col.2 fo.109

Viduitatis conditio in legato an ſit admittenda.nu.12.& 13.co.4 fo.50

Virtus circa voluptates dolores verſatur col.3 fo.318

Vis pręciſa diſtinguitur a conditionali.nu.11.col.3 fo.10

Vis pręciſa an excuſet vxorem a crimine adulterij, etiā quo ad thori ſeparationem nu.3.col.4 fo.14

Vnctio extrema quid ſit.colum.2.& fo.415

Vnicuique reddatur ſecundum opera ſua, quomodo intelligatur. columna 4 fo.315
Vnuſquiſque prauus quid agendũ ſit ignorat, & a quibus abſtinendum col.3 fo.357
Voconiæ legis capita. in c. Rainutius nu.23.col.2 fo.250
Voti obligatio an ſit de iure diuino. in c.3.nu.12.col.4 fo.203
Votum ſoluendi menſuram tritici, de qua menſura intelligatur in c. indicante. nu.4.col.4 fo.107
Voluntas coacta, uoluntas eſt. nu.12. col.3 fo.8
Voluntas libera teſtandi an poſsit tolli abſque violatione iuris naturalis 2.par.rub.nu.5.co.4 fo.165
Voluntas libere teſtandi poteſt tolli ſtatuto.2.par.rub.nu.6.co.2.fo.166
Vrbis appellatione nomine adiectiuo expreſſo, non continentur ſuburbia col.4 fo.410
Vrbis appellatione quid contineatur col.2 fo.410
Vſucapio ante matrimonium cœpta, eo conſtante completa, an efficiat rem uiro, & vxori communem. nu.12.col.4 fo.94
Vſuraria cauſa an tractari poſsit a iudice ſeculari nu.4.co.4 fo.55
Vſuræ poſſunt lege ciuili puniri. nu.19.col.2 fo.62
Vſus forenſis quo fertur excommunicatio conditionalis defenditur. n.5. col.1 fo.377
Vſurarius manifeſtus an poſsit teſtari, & donare cauſa mortis 3.parte. rub.nu.11.col.4 fo.183
Vſusfructus bonorum patre ingrediẽte religionem, & ſequuta profeſsione integre ad filium pertinet. in ca.2.nu.8.col.1 fo.202
Vſusfructus legato pluribus facto, & in eo concepta ſubſtitutione omniũ vel plurium mortem, cenſetur facta reciproca ſubſtitutio inter legatarios. in c. Rainutius. §.8. num.4.colum.1 fo.270
Vſusfructus matrimonio cõſtante ex cõſolidatione cũ ꝓprietate adquiſitus an ſit cõis viro & vxor. nu.9. col.2 fo.94
Vulgaris ſubſtitutionis materia ſuperius tractatur dictione, Subſtitutio.
Vulgaris vxor quæ dicatˀ num.11.colum.1 fo.109
Vxori factũ legatũ ei tm̃ uxori defertur q̃ tẽpore teſtamẽti erat uxor in c. requiſiſti. nu.10.col.3 fo.244
Vxor an poſsit a marito expelli propria authoritate ob fornicationẽ. n.11.col.4.fo.105.n.12. co.1.fol.106
Vxor domicilium viri ſortitur nu.6. & ſeq.col.2 fo.91
Vxor ex lege regia non contrahit ſine licentia mariti, et qualiter hoc intelligatur. nu.1.col.4.fol.92 et quid ſi contrahat cum iuramento. nu.3. col.4 f.92
Vxor an poſsit a marito expelli, ꝓpter dotẽ nõ ſolutã. n.2. col.2.fo.90
Vxor ob adulterium qualiter accuſetˀ & puniatur, legito ſub dictio. Adulterium. & Fornicatio.
Vxor petens dotẽ ab ipſo viro opponente ius fiſci cui dos illa debetur. nu.23.col.1 fo.79
Vxor qualiter ſit viro ſubdita, & an ipſũ teneatur ſequi. nu.5.col.1.fo.91
Vxores plures habere an licuerit aliquando nu.1.col.1.fol.98. & num.2.colum.4.fol.98. & qualiter modo puniatur hoc crimen. num.6.columna 1 fo.100

FINIS.

EPITOMES IN QVARTVM DECRETALIVM librum Didaci Couarruuias Toletani Archiepiſcopi Sancti Dominici deſignat.

PARS PRIMA.

CVIVS igitur operis, cādide lector, duę erunt partes: quarū Prima de ſpōſalibus Secūda de matrimōio tractabit. Rurſus primā in quinque capita diuidimus, quibus ſequentia explicabimus. Primum, ſponſaliorum definitionem. Secundum, ætatem ad ſponſalia requiſitam. Tertium, quibus verbis ſponſalia contrahantur. Quartum, ſponſaliorum effectum, & quo pacto ipſa ſponſalia in matrimoniū tranſcant. Quintum, qualiter ſponſalia diſſoluantur.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Sponſaliorum definitio, & eiuſdem nominis ratio.*

2 *Sponſalia etiā dici munera, quæ ab ſponſo ſponſæ dari ſolēt.*

3 *Spōſalia proprie dici, quæ de futuro appellamus, quandoque tamē & id vſu frequētiori, quæ de p̄ſenti iuris Pontificij profeſſores appellāt & nu. 5.*

4 *Sponſa ante nuptialem benedictionem, uel carnis copulam: uxor uero poſtea à ſacra ſcriptura, canonibus, & cōmuni appellatione dicitur.*

5 *Intellectus ad l. non ſine. C. de bonis quæ liberis*

6 *Vlpianum in l ſi uxor. §. diuus, ff. de adul. in ſponſa. de futuro intelligendum eſſe.*

7 *Intellecta, atq; exacta perpenſa uerba Barto. in eod. §. diuus.*

8 *Adulterium minimè cōmitti cū alterius ſponſa, quā de futuro appellamus.*

9 *Verus ulpiani ſenſus ī d. §. diuus*

10 *Eiuſdem interpretatio in.§. ſi minor. ſub eadem lege.*

11 *Papiniani non inelegans intellectus in.l.miles.§ quærebatur.ff de adulte.*

12 *Percutiens clericum cum ſponſa fornicantem an ſit excommunicatus ſententia canonis.*

13 *Filius natus ex fornicatione, cū alterius ſponſa de futuro contingenti, adulterinus non eſt.*

14 *Qui cum alterius ſponſa de futuro fornicatur, in interiori animæ iudicio nō tenetur hāc qualitatem ſponſaliorum ſacerdoti indicare.*

15 *Regia lex ij tit.15.lib.iiij ordi.ad unguem exponitur*

16 *Verus ac germanus ſenſus l ſciē dum ff. ad legem Pompeiā. de parricidijs*

CAP. PRIMVM.

SPONSALIA, autorē Florētino, ſunt futurarum nuptiarū promiſsio. ex eo ſic dicta, qđ veteres per ſtipulationem futuras ſibi vxores ſpōderent.l.j.&.ij.ff.de ſpon.l.ſpōſio. ff.de verbo.ſignifi.& ibi Alciat.c. noſtrates.30.q.v. & hæc quidē ſæpiſsime pręcedebant nuptiarū fœdera, quæ varijs gentium moribus
1 ſolēniter ſanciebantur. Nam † & Lactantius Firmi.li.ij.diuina inſtitut. c.x.autor eſt, aqua & igni nuptiarum fœdera cōtrahi ſolere, eo quod humore, ac calore animantium fœtus corporentur. Cuius ſolennitatis meminit Iuriſconſultus in.l.penul.ff.de donatio.inter virū & vxorem.vbi Budeus id eleganter explicat & Plutarchus in problematis Romanis c.j. qua in re, qui priſcorum ritus noſſe cupit, legat Quintum Curti.lib. viij. vbi agit de Alexādri, & Roxanes cōnubio. Alexā.ab Alexā.dierū geniali.li.j.c.24. Virgi.Polydo.de inuent.rerum li.j.c.iiij.Ludo.Cæliū lectio. antiqua.lib. 15.c.15. & 17. Nobis, qui Chriſti fidem profitemur, ſatis ſit ab eccleſia ſancitum eſſe in nuptijs contrahendis morē, religioni maxime cōformem, quē tradit text.in c.aliter. & c.noſtrates. & c.fœminæ.30.q.v. neque is ad vinculi coniugalis effectum attinet.vt probat tex.in c.j.de ſponſali.cum cōmuni doctorum intellectu. Huic etiā ſponſaliorum ſignificationi aptari pōt alia ratio, qua conſtat ſponſorem dici eū, qui pro alio promittebat, & inde ſpōſalia dicta, quia is, qui vxorē ducturus erat, nō ab ipſa, ſed ab eo vnde ducturus erat, nēpe a patre, vel a fratre ſtipulabatur, eam in matrimonium ductum iri. vt ex Aulo Gellio lib.iiij.c.iiij. deducit Alciat.li.j.parerg.c.ij. Quibus & illud adijciendū eſt: ſponſalia etiam dici munera, quæ ab ſponſo ſponſę dabātur.l.j.C.ſi nupti.ex reſcrip. petā.
2 & in rub.& l.j.C.ſi rector † prouinciæ ſponſalia dederit.lib.iij.C. Theodoſiani. Sic primo Regū c. 18.ſcribitur, non habet Rex ſponſalia neceſſe, niſi tātum centū pręputia Philiſtinorum. Non tamen inficior ſponſalia dici quandoque non tantum futuri coniugalis conſenſus promiſsionem, quam ſpon-
3 ſalia † de futuro magiſtra vocē appellamus, verum ipſam mutui coniugalis conſenſus dationem, quam ſpōſalia de preſenti dicimus: vnde

ſponſam

ſponſam eā dicemus,quę vere matrimonio addicta eſt: quod ſacra ſcriptura, & iura canonica paſſim obſeruāt.c.tertio loco. de p̄ſumpt. c.ij.c.fi.de ſponſ.duo.c. cōiuges.c. qui deſponſatam.27.q.ij. nō ex eo tantum,quod futura traditio corporū promittatur,vt exiſtimat Abb. in.c.pe.de ſponſa. & Feli.in ru.de ſponſa.ij. col. ſed ex eo quod matrimoniū per ſpōſionem, id eſt per ſtipulationem,vt moris eſt,cōtrahatur,per interrogationem, & reſponſionem.c.pe.de ſponſa. Quod etiam apud veteres fieri ſolebat,ſi quidem vxor interrogabatur a viro,an vellet ſibi eſſe mater fa. rurſus vir ab vxore interrogabatur, an vellet ſibi eſſe paterfam.autore Boetio li.ij. Topico. quem Alcia. retulit in.l.pronunciatiō.§. matrē. ff.de verb.ſigni.& Tiraq. de legi. cōnub.l.iij. col.iij. Hinc noſtrates vxorem ab ſponſa,quæ coniugalē
4 conſenſum præſtitit,† hoc ſolo diſtinguunt, quod vxor poſt nuptialem benedictionem, & ſolēnitatē, ſeu carnis copulam dicatur: antea vero ſponſa appelletur.c. ex publico.de conuer.cōiug.quam ſignificationem diuina etiam ſcriptura obſeruat, & eam frequens vſus recepit.ſecundum Abb.in.d.c.ex publico.vbi tex.ea vtitur.notat Ancha.conſil.21.col.pe.Feli.in ru.de ſponſa.optime Dec.conſi.540. ſed & has ſponſas quandoque dici cōiuges, vel vxores cōſtat,nō re præſentium ſed ſpe futurorum, ex eo ꝙ propter fidem, quam in deſponſatione dederunt, poſtea efficiātur vere vxores. cano. ſic quippe.27. q.ij.vbi Gratia, ex pluribus autoritatibus hoc ipſum probat, cuius eſt locupletiſſimus teſtis Hierony. aduerſus Heluidiū de perpetua virginitate beatæ Mariæ ij. Tomo. Verum apud Iuriſconſultos prior,ac frequētior eſt prima ſponſaliorum, atque ſponſarum ſignificatio, qua ſponſas proprie intelligimus,quas de futuro appellamus: quod Abb.Anto.& Feli.in rubri. de ſponſa.& Corra.Lagus in methodica iuris.titu.de nup.fatentur.

5 Ex † quo infertur primo intellectus ad l.nō ſine.C.de bo.quæ lib. vt intelligenda proprie ſit in ſponſis de futuro,quibus ſponſalitia largitas ita cōuenit, vt minime de hoc dubitare liceat.l. cum veterum.C. de do.ante nup.auth.vt ſpōſ.larg. collat.viij. regia l.ij. tit.ij.part.4. nam de ſponſis de præſenti iā idē ſtatuerat.l.ſ.C. de bonis quæ libe. ſub nomine viri,& vxoris.

6 ¶ Secundo † ex his patet.l.ſi vxor.§.diuus.ff.de adulte. dum coitum alterius cum ſponſa vindicare permittit, in ſponſa, quā de futuro vocamus,intelligendā eſſe,vt propriam Iuriſconſultorum ſignificationem ſequamur. Nec huic interpretationi Bart. ibi aduerſatur dicens,ſpem matrimonij,quā ibi violari prohibet lex,intelligi quando ſponſalia iā ſunt contracta de præſenti:non enim exigit Bar.ſponſalia,quæ nos de præſenti vocamus, eſſe contracta,ſed contractū ſponſaliorum iam præceſſiſſe cum promiſſione præſtandi futurū conſenſum coniugalem,vt ſpes matrimo-
7 nij poſſet dici. Nam † alias inquit ipſe, ſponſalibus non præcedentibus nō diceretur ſpes matrimonii ex eadem l.§.ſi quis vxorem. vbi maritus non accuſat vxorem propter adulterium, quod commiſerat ante matrimonium contractum: cū ibi nulla ſponſalia ipſum matrimonium præceſſerint. Nec decet opinari ita ineptum Bar.ſenſum fuiſſe, vt minime putaret ſpem matrimonij dici poſt ſponſalia futurum matrimonium promittentia. Id vero

conſtat Bar. aduertiſſe non poſſe dici ſpem, niſi ex aliquo actu præcedenti: quod probat tex: vbi Bar. in l. quod ſeruus. ff. de cōdicti. ob cauſ. Bar. idem in l. qui Romę. §. duo fratres. ff. de verbo. obliga. q. vj. Abb. & Imol. in. c. ij. de renuncia. optime Aymon Sauillianus conſil. u. col. ij. & iij. ſenſit text. in l. non ſolum. §. ſi libertus. ff. de excuſa. tuto. Sic etiam dictã l. vxor. §. diuus. intelligit glo. in c. quemadmodum. verb. ſponſam. de iureiuran. Abb. & præp. in c. diſcretionem. de eo, qui cogno. conſil; vxor. Oldrad. & Albert. in l. miles. §. quærebatur. ff. de adulte. Quæ omnia nō temere adduximus: ſed vt quoſdam obiter oſtēderemus allucinari, quippe qui in ſponſa de præſenti d. §. Diuus. intellexere, quorum primas obtinet glo. in c. ſi vero. in j. de ſenten. excom. ibi recepta cōmuniter. Ana. in c. j. de adulte. Felin. in rub. de ſponſa. ij. col. id certe falſum, & ab illius legis vero ſenſu, eſt alienum. Qua lege ſic perpenſa quidã probare conantur, adulterium committi cum alterius ſponſa de futuro, gloſ. in d. c. quēadmodum. Abb. & Præpoſit. in d. c. diſcretionem. Oldrad. & Alberi. in d. §. quęrebatur. pro quibus videri pōt textus ſub eadem l. ſi vxor. §. ſi minor. vbi iure ſponſi poteſt quis adulterium cū propria ſponſa commiſſum accuſare, quamuis iure mariti non poſſit; ergo adulterium cum ſpōſa alterius committitur. Quod tãtum abeſt vt probem, vt apertiſſimis argumētis id falſum eſſe conuincam. Primum

8 † enim a definitione adulterij argumentum aſſumo. Eſt autem adulterium, coitus mētalis, vel realis, per quē alterius thorus violatur. c. lex illa. §. adulterium. 36. q. j. l. inter. §. j. ff. de adulte. l. inter ſtuprum. ff. de verbo. ſigni. & colligitur hæc definitio ex diuo Tho. in 2. 2. q. 154. artic. 8. glo. in rub. C. de adulte. docto. in rub. infra de adult. ſed coitus cum ſponſa non violat thorum alterius: ius enim ſponſo non competit accedendi ad ſponſam ante coniugalem cōſenſum expreſſum, vel tacitum; igitur non erit adulterium coitus, cum ſponſa alterius contingens. Secundo eadem l. inter. aſſerit adulterium ſolum cum nupta cōmitti ſponſa vero nupta non eſt: ergo coitus cum ea adulterinus minime cenſetur. quod etiam probat dicta l. ſi vxor. §. ſi quis vxorem. Tertio eandem opinionem probo authoritate gloſ. in c. quidam deſpōſauit. 27. q. ij. quæ negat adulterium committi cum ſponſa alterius de futuro gl. etiam in d. c. diſcretionem. cum ſponſa tantū de præſenti adulterium committi, notat. vbi Cardi. hãc opinionem aperte ſequitur. idē probat glo. in c. ſi vero. in j. de ſenten. excom. quibus conuenit, quod Anto. in d. c. diſcretionem. notat dicens adulterium committi ex iniuria illata vinculo matrimonij, etiã ante copulam. idē tenent Anania in d. c. j. de adulte. Fel. in rub. de ſponſ. ij. col. ac Ioan. Lupi. huius ſentētiæ eſſe videtur in rub. de dona. §. 20. in prin. Mihi tamen hoc ipſum afferēti obijciet ſtatim lector, me contraria opinari, quippe qui. §. Diuus. in ſponſa de futuro intellexerim, & negem cum ea adulterium committi. Cui ego reſpondeo, ex reſcripto Imperatoris licere ſponſo coitum alterius cum ſpōſa vindicare. per tex. in d. §. diuus. nō tamen ex eo quod ille coitus ſit adulterinus; ſed vel quia iniuria atrox ſpōſo infertur, propter ſpē matrimonij, vnde ſponſus non vindicat hanc fornicationem, eo quod ſit adulteriū: ſed ratione atrocis iniurię ſibi illatæ; quemadmodum iniuriam ſpon-

9 tæ † illatā vindicare licet ob eandem matrimonij ſpem.l. itē apud labeonem.§.ſpōſam quoque.ff. de iureiuran.vel ſaltem in.d.§.diuus. ſponſus non vindicat illam fornicationem iure adulterij,quod mihi ſat eſt.atque hūc opinor eſſe verum ſenſum dicti.§.diuus. Nō obſtat.§.ſi minor.ſub eadem l.quia loquitur in accuſatione, quæ fit iure ſponſi nō iure adulterij,quod aper
10 te ex eius litera conſtat. Vel †erit ille textus intelligendus in ſponſa ad domum traducta:cū qua ex illa traductione conſenſus coniugalis ſaltem tacitus interceſſerat; cū illa eſſet nubilis malitia ſupplente ętatem.vt ibi conſtat.et probatur hic traductionis effectus in l.mulierē. ff.de ritu nuptiarum. a lege tamen ſponſa appellatur ante duodecimū annū traducta;non vxor.quia lex illam ætatem vxoribus ſtatuerat l.in ſponſalibus.ff. de ſponſalibus. quam etatē malitia præueniri poſſe quo ad vxoris nomen lex ciuilis minime permiſerat;imo etiā nuptam ante duodecimum annum nō appellari vxorē donec duodecimus annus ſit cōpletus, probat l.minorem.ff.de ritu nuptiarum. & ſponſalibus præcedētibus ſi nuptiæ ſequantur ante duodecimum annum ſolēniter,nomen ſponſaliorum, & ſponſæ adhuc durat.l. quęſitum.ff. de ſpōſalibus.tāetſi ad matrimonij vim malitia ętatem suppleat;quod alibi tradēmus. Ex his ſubinfertur intellectus ad textum,in l.miles.§. quærebatur.ff.de adulterijs, dum dicit eum non eſſe adulterū,
11 † qui ſpōſam alterius accepit vxorem,& cognouerit carnaliter: nā idem eſt dicendum ſi cū ea abſque coniugio fornicetur;quamuis iniuriam irroget ſponſo: ob quam vel iniuriarum actionem in iudicium ſponſus deducere poterit: vel iure ſponſi illud crimen vindicare;non iure mariti,nec ratione adulterij.

ℭ Secundo ex eadē aſſertione cō-
12 ſtat, †ꝙ quāuis clericū cū vxore fornicantem percutiens,non teneatur abſolutionem excōmunicationis petere a ſummo pontifice.c.iij. ad finem de ſenten. excō. eā tamē petere debet ab ipſo Romano Pōtifice,ſi clericum, cū ſponſa de futuro fornicantē,percuſſerit.vti ſenſit gloſ. ab omnibus approbata in d.c.iij.ſed ratione iniuriæ,quę ipſi ſpōſo infertur ex hoc crimine, crederem ipſum excuſari,& ſatis eſſe ab Epiſcopo eundem abſolui:nam & ex eodem cap.apparet percutiētem clericum cum ſorore fornicantem excuſari.

13 ℭ Tertio hinc patet, † filios ex tali fornicatiōe natos nō eſſe adulterinos : quod ad plurium legum & canonum intellectum plurimum conducit.

Quarto colligitur ex his eum, qui cum alterius ſpōſa de futuro fornicatus fuerit,non teneri ad confitēdum ſacerdoti hanc circūſtantiam ſeu qualitatem ſponſaliorum ; nec ipſammet ſponſam ad hoc adſtringi:cum hæc qualitas ſpeciem pec-
14 cati † non mutet: omnibus tamen iniuriā paſſis ſatiſfactio debetur. receptum enim eſt frequētiori calculo, circunſtantias, quæ nōn mutant criminis ſpeciem,non eſſe reuelandas ſacerdoti in interiori animæ iudicio. Tomas in.iiij.diſtinc. xvij.q.iij.Floren.iij.parte titu.17. cap.17.§.v.Sylueſt.verb.confeſſio.j.q. ix. & verb. circunſtantia. ac Martinus Nauarrus, quē præceptorem Salmanticæ habuimus: at nunc Coimbricæ nō vulgari ſtipēdio ius canonicum profitentē,propter eius ſummam iuris vtriuſque ſapiētiam,& mores integerrimos, veneramur,is inquam in cap.con-

ſideret.de penitē. diſtin.v.in prin. dum tractatũ de circunſtãtijs, exactiſſima diligentia expendit, hanc communem opinionem probat.

¶Quinto conſequitur ex ſupradictis, pœnas canonibus legibuſue, pro adulterij crimine ſpeciatim deſignatas, locum nõ habere pro coitu cum alterius ſponſa ante coniugalem conſenſum perpetrato, quã aſſertionem plurimum coadiuuant regiæ leges. vna ſub titulo.15.libr. viij.in ordinat.quæ ẽ ij.altera.81. inter leges Tauri ſancitas. Dicta tamen l.ij.exigit ad adulterij pœnas ipſos ſponſos, qui cõiugalem conſenſum præſtiterunt, conſtitutos fore ĩ ætate perfecta, duodecim annorũ in fœmina, quatuordecim in viro, per canones ad matrimonium requiſita: quaſi lex illa velit ſancire pœnas adulterij non habere locum quãdo violatur matrimonium, quod ante perfectam ętatem contractum, malitia ſupplente ętatis defunctum, verum matrimoniũ iudicatur; nam, vt alibi dicemus, ſi fœmina ante ætatis annũ duodecimum diſcretionem habens contrahat matrimoniũ, & ex eo quod ab alio quã a merito cognita fuerit appareat apta matrimonio, verum
15 coniugium iudicatur. † glo. & ibi doct.in.c.vno.§.j.de deſpõ.impu. in.vj. ſequitur eam præpo. dicens eſſe cõmuniter approbatã in.c. de illis.in.ij. eodem tit. & tamen lex illa regia hoc caſu nõ videtur permittere adulterij accuſationẽ, quã oporteret permitti ſaltẽ iure ſponſaliorum ſicuti permiſit. Iuriſconſultus in.d.l. ſi vxor.§. ſi minor. quo fit, vt Regia lex ſit intelligẽda. Primo vt verum adulteriũ, cõmiſſum tamẽ ante ętatẽ nubilem a iure diffinitam, lege regia impunitũ ſit: quod probare videtur regia lex.iiij.titu.19.parti.vj.atque etiã l.ſi minor.ff.de adul.ita vt licet iure cõmuni huius criminis accuſatio ſponſaliorum iure ſit permiſſa: adulterij vero ratione prohibita, ex dicta l.ſi minor.adiũcto.§.ſi minor.l.ſi vxor.iure tamẽ regio omnino impunitum ſit adulterium cõmiſſum ab ſponſa de præſenti, malitia ætatis defectum ſupplẽte; imo eadem regia lex probat immunem eſſe fœminam maiorem ætate nubili adulteriũ cõmittentem, ſi ſponſus minor ſit quatuordecim annorum; quod durum eſt, ſi ipſe ſpõſus matrimonio aptus ſpõſalia de pręſenti contraxerat. Vnde ſecundo regia lex intelligi poteſt, quando ſponſus nondum erat perfectæ ętatis ad matrimoniũ, nec ex eius parte conſtabat potentia ad carnalem coitum: tametſi ſpõſa potens ad eũ eſſet: quo caſu matrimoniũ nõ eſt, ideo nec adulteriũ cõmittitur: non enim arbitror velle legẽ illã impunitum relinquere adulterium commiſſum cũ ſponſa de præſenti, quæ viri potens eſt ante duodecimũ annum, ſi ipſe ſponſus ætatis ſit perfectæ, vel coniugio aptus ex præmatura potentia coitus; cum his in caſibus verũ matrimonium cõtractum fuerit. Nec obſtant leges prohibentes minores nubili ætate accuſari de adulterio, quia ex præſumptione procedunt; quaſi nõ ſit vero ſimile luxurię crimen ab eis cõmitti; nec prohibent accuſationẽ omnino, ſed præſumptionem innocentiæ inducunt; nõ tamen inficior adulteros minores ætate nubili, nõ ita acriter, vt maiores, puniendos eſſe, etiam adulterio vere probato. Tertio poteſt lex regia intelligi, vt etiam vero adulterio cõmiſſo, in hoc caſu marito non liceat occidere adulteros, niſi ipſum matrimonium iam inter maiores nubili ætate conſtet, etiam ſi malitia ſup-

plente

plente ætatem ſit illud verũ coniugium, quod lex induxit propter defectum ętatis. Tertio principaliter ex præmiſſa ſponſaliorũ cogni
16 tione deducitur interpretatio † vera. l. ſed ſciendum. ff. ad legẽ Pompeiam de parricidijs. vbi Iuriſconſultus aſſerit legem Pompeiam in ſponſis locum habere, vt intelligamus ſponſos illos, qui promiſerunt præſtare coniugalẽ cõſenſum, quos de futuro appellamus: nam in ſpõſis de pręſenti aperte id cautum, & expoſitum fuerat in. l. j. ff. ad legẽ Pompeiã de parricidijs. notat glo. in. §. alia. inſtituta de publicis iudicijs vbi probatur in occidẽte vxorem locum habere legẽ Pompeiã: atque eadẽ ratione in vxore occidẽte virum idem ſeruabitur: ſicuti probatur in. d. l. j. & eleganter expreſſit doctiſsimus ille vir, qui Alphonſi Regis imperio leges, quas Partitas Hiſpani vocamus, concinnauit in lege duodecima, titu. octauo partita ſeptima. Denique, vt ſummatim agamus, cũ de ſponſis mentio occurrerit in aliqua lege, aut alia quauis parte, quæ explicanda ſit, de his intelligendũ eſt, qui nondum matrimonium contraxere cõiugali cõſenſu pręſtito; ni aliud ſuadeat cõmunis, ac frequens vſus loquendi, eiuſue intentio, qui legem condidit, contractum, aut teſtamẽtum fecit: qua in re præter Felin. in rubric. de ſponſali. legito Paul. Pariſ. conſil. 62. colum. iij. vol. iiij.

SVMMARIVM.

1 *Aetas ſeptẽ annorũ ad ſponſalia requiſita pramaturo iudicio, ac malicia ſuppleri, & preueniri poteſt.*

2 *Sponſaliorum cõtractus annum ſeptimũ ita completũ exigit, vt inceptus minimè ſufficiat.*

3 *Sponſalia ante ſeptẽniũ contracta ex cõſenſu tacito, poſt ſeptennium conualeſcunt.*

De ætate ad ſponſalia requiſita.

CAP. II.

1 AETAS † vero ad ſponſalia cõtrahenda non ita matura, ac prouecta vt ad matrimoniũ exigenda eſt: cũ ſit ſatis ipſos ſpõſos qd agant intelligere: vt inquit Iuriſcõſultus in l. in ſponſalibus. ff. de ſpõſalib. ſeptem annos requirẽs: quod iura canonica paſſim probant. c. literis. ac acceſſit. c. ad diſſoluẽdum. de deſpon. impub. adeo vt, nec malitia contrahentium præueniri hãc ætatem poſſe, exiſtimet Abb. in c. iuuenis. de ſponſal. quia vbi certa ætas ad intellectum, & diſcretionẽ requiritur a iure, nõ poteſt ſuppleri malitia, nec pcoci iudicio. l. qua ætate. ff. de teſta. ex cõmuni intellectu; quem etiam ſequitur Frãc. in rub. de teſta. in. vj. verſic. primo prohibetur. ſenſit glo. in. c. ſi pater. verb. impuberes. de teſtamẽ. in. vj. vnde ſi impuberes ante legitimam ætatem religionem profiteatur ſolenniter, profeſsio eſt nulla. c. j. de regu. in. vj. etiam ſi maxime diſcretus ſit puer, ac doli omnino capax. glo. ibi cõmuniter approbata. in. c. poſtulaſti. de regu. quam Abb. ſequitur in. c. ſignificatum. eod. titu. idem notat Cardi. in clemẽ. fin. de ætat. & qualita. q. iij. Abb. in. c. atteſtationes. de deſpon. impub. Sylueſtr. verb. religio. ij. q. 12. & verb.

 religio.

religio.iij.q.ij. & Caietan. verb. votum.verſi.imperfecto. His ergo probari poteſt Abb.opinio.in.d.c. Iuuenis. cui etiã ſuffragatur regia l.vj.tit.j.part.iiij. quæ dum matrimonij mentionem facit, ætatẽ malitia ſuppleri dicit: ſed vbi de ſpõſalibus loquitur, de ſupplenda ętate verb. nullũ; erit tamen dicta lex reducenda ad canonum deciſionẽ. Eandem Abb. ſententiam ſequitur Brunellus in tract. de ſponſ. cõclu. iiij. Sed, Bernar. in.d.c. iuuenis. cõtrarium palam aſſerit dicens in caſu illius text. ſponſalia ante ſeptẽnium valida eſſe: quia malitia ętatis defectum ſupplebat: & quãuis quo ad intellectum illius text. non recipiatur.glo. illa; tamẽ in hoc dicto cõmuniter eam probari, teſtatur ibi Præpoſit. quæ quidem opinio probatur ex ratione Iuriſconſulti in.d.l. in ſponſalibus. dicentis ſatis eſſe ſponſos quid agant intelligere; igitur ſi præcocis iudicij paruulus quid in hoc contractu agas ſatis intelligit, non video cur ętas exacte expectanda ſit: nam & ea ratione, qua ante ætatem matrimonio deſignatam præ matura potentia ad generãdum ipſum ætatis defectum ſupplet, in ſponſalibus ipſe intellectus idem efficiet: quo fit, vt gloſſ. opinionem veriorẽ eſſe exiſtimẽ: quam etiã Thom. aſſerit in iiij.diſtin.27.q.ij.articu.ij. gloſ.in c.ſponſam.de ſponſal. Ioãnes Andre. Dominic. & Franc. in.c. vno. in prin.de ſponſa.in.vj. Bal.conſi.
2 44. in iiij.vol. † Hæc tamen ætas ſeptem annorũ ita perfecta eſſe debet, vt nõ ſufficiat ſeptimum annũ eſſe inceptum, niſi completus ſit.c. literas.&.c.ſequẽ.de deſponſa. impub. & poteſt ſuaderi ex verbis iurium, quæ exigunt ſeptem annos in contrahẽtibus ſpõſalia, quo quidem caſu non eſt ſatis annum eſſe inceptum, ſicut eſſet ſi iura permitterent ſponſalia contrahi poſſe ab exiſtentibus in ſeptimo anno.glo. quæ ita diſtinxit in clemẽ. fina.de ætat. & qualit. ibi ab omnibus recepta. Barto. & alij in l.ſi cui legetur.ff.de leg.j. Abb.in.c.cum in cũctis.in prin.de elec. Fel.in.c.cũ viceſimum.de officio deleg.col. pen. quam diſtinctionem cõmunem eſſe fatetur Corn.conſi.113. in.j.volu. dies tamẽ vltimus anni vtroque caſu ſufficit etiam inceptus, licet nõdum ſit cõpletus.l.qua ætate.ff. de teſtamẽ. quam ad hanc rem allegat Abb.in.c.atteſtationes.de deſpon. impu. ætas vero ſeptẽ annorum ex eo ad ſponſalia ſufficiens videtur, quod voluntas, quæ in naturali cõſenſu quieſcit, cadit in impuberem, qui ætatem ſeptem annorum compleuerit.l.ſi infanti.§.vlti. iunct.l. potuit.C.de iure delib. tradit Za-
3 ſius.in.q.ij.de Iudæis. Cęterũ † ſi ſponſalia ante ſeptẽnium contrahãtur, & nulla ſint: poſt ſeptẽnium; tamen conualeſcunt, ex tacito etiam conſenſu ad ſponſalia deducto.glo. quam ibi notant Abb. & docto.in c.literas.de deſpon.impub. probat tex.ſecundum Abba. ibi in.c.duo pueri.eo.titu. & in.c.vnic. in prin. eod.titu.in.vj. hic etiam conſenſus ad hunc contractum ſponſaliorum ſufficiens eſt.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia contrahuntur verbis, ex quibus futurus coniugalis conſenſus promittatur.*

2 *Sponſalia verbis præſenti cõſenſui aptis cõtracta. quæ tamen ætate impediente non poſſunt eſſe de præſenti, ex iuris inter*

præta-

prætatione cræt de futuro.
3 *Vera ratio ad tex. in cap. vnic. §. 1. de deſpon. impub. in vi.*

Quibus uerbis ſponſalia contrahuntur.

CAP. III.

1 HIS verbis, † qui-
bus ad futurũ ma-
trimonium cõſen-
ſus promittitur ve
ra ſponſalia con-
trahuntur. c. pen.
vbi notant Abb. & Præpoſ. c. ex
literis S. Syluani. c. ſicut. de ſpon
ſa. cap. iurauit. de probatio. & ibi
Abb. illis autẽ verbis, quibus con-
iugalis conſenſus ſignificatur, im-
pediente tamen ætatis defectu, le-
gitimus ad matrimonium non cen
ſetur, contrahuntur ſponſalia iuris
interpretatione; quãuis ex conce-
ptis verbis matrimonium cenſen-
dum foret. c. vnic. §. j. de deſponſa-
tio. impub. in vj. & ante illũ tex.
probatur idem in cap. a nobis. ſe-
cundum Præp. ibi & in c. atteſta-
tiones. & in c. ſi. eo. titu. tametſi ex
antiquioribus quidam nec ſponſa-
lia contrahi exiſtimabant, quãdo
minores ætate ad matrimonium
requiſita, per verba coniugio apta
contraxerunt: ex eo enim, quod
actus intentus minime valebat, vt
matrimonium impediente ætatis
defectu, nec valere debebat ille
actus eo modo, quo fieri poterat:
nempe vt ſponſalia; quemadmo-
dum diſputat glo. in d. c. a nobis.
cuius controuerſiam refert glo. in
c. vni. de deſpon. impub. in vj. ver.
de futuro. Nec videtur procedere
illius text. deciſio: ſi aduertamus
2 ad opinionem Bart, quæ commu-
nis eſt in l. j. §. ſi quis ita. ff. de ver.
obliga. vbi ſcribit per illum text.
actum eo modo, quo agitur inuali-
dum, minime valere eo modo, quo
fieri recte potuit, ſi tractet de obli-
gatione contrahenda, quæ a duo-
rum voluntate pendet. idem pro-
bare videtur tex. in l. eo tempore.
ver. fideiuſſorem. ff. de peculio. &
l. j. §. deinde. ff. quod iuſſu. cũ ergo
actus hic pendeat a volũtate duo-
rum, & agitur de obligatione con
trahenda, nec vt factus eſt, valere
potuit, ſcilicet, ad matrimonium,
nequaquam prodeſſe debet ad ſpõ-
ſalia, quæ contrahi recte poterant:
qua ratione ne ab illius. §. j. deciſio
ne diſcederet noſter Coryphæus
Pauor. in cap. cum ſuper. de offic.
deleg. illum tex. contra Bar. & cõ-
munem notat ab eadem opinione
recedens. Verum quia Bart. opi-
nio iure recepta videtur, cõuenit,
vt ad illum tex. in d. §. j. aliquot ra
tiones aſsignemus, ne ſubuertat q̃
diu a Iuriſconſultis recepta ſunt,
& primo Alex. col. iij. Socin. col.
pen. Iaſ. nu. 19. Lanc. Galiaul. con
cluſio. vij. i d. §. ſi quis ita. & Frãc.
in d. c. vni. §. j. col. j. Anto. & Præ-
po. in d. c. a nobis. & Felin. in c.
cum ſuper. col. iij. intelligere vidẽ
tur. tex. in d. §. j. quando actus nõ
valet, vt agitur, ex defectu cauſæ
efficientis, id eſt, perſonæ, quo ca
ſu actus deficiens in cauſa efficien-
ti valet eo modo, quo agi potuit, ſi
non valet, vt agitur, etiam ſi tra-
ctemus de actu a duorum voluntã
te dependenti. atque ex Bart. in
d. §. ſi quis ita. colligunt hunc in-
tellectum iuniores quidam paulo
ante citati. Bart. tamen loquitur
quando tractatur de obligatione
diſſoluenda, fauore liberationis:
tunc etenim actus, qui non valet,
vt ſit ex defectu perſonæ, & ſic
cauſæ efficientis, valet eo modo,

quo fieri potuit. l. quacunque ratione.ff.de procura. non autem loquitur Bart. quando agitur de contrahenda obligatione: vt ibi perpendunt Alcia.vij.cōclu. & Crot. conclu.viij. qui allegat text.in c. ex parte. de conceſ. præb. & in l. maritus.C. de procur. ad probandum: quod actus inualidus, vt fit propter defectum cauſe efficiētis, non valet, vt fieri poterat, quando agitur de obligatione contrahenda. & quamuis Crotto reſpondere poteràm: tamen quia hoc ipſum eſt, quod Bart. voluit, atque in dubium reuocari poterat communis opinio, quod modo tractare nō vacat. Sit ſecūdus intellectus ad tex. in d.c.j.§.j. vt procedat matrimonij fauore: qui fortaſsis quibuſdā non placebit, quippe quibus huiuſmodi reſponſiones ratione iuſta deſtitutæ minime applaudeāt. Poteſt igitur tertio ille text. intelligi, vt eius deciſio locum habeat optimo iure, quia ſub contractu matrimonij etiam ſponſaliorum conuētio comprehenditur, vbi enim id quod fieri poterat ſub eo, quod fit includitur, actus inualidus eo pacto, quo fit, valet eo quod fieri poterat. l. tam anguſti. ff. de ſeruitu. vbi Ang. Alberi. Flori. & cōmunis hoc ipſum notant, & ſequūtur doct.in d.§.ſi quis ita. Hinc ergo dari poteſt ad d.§.j. decidendi ratio: quam Crott. in d.§.ſi quis ita. concluſio.viij.reddit. & ante eum opinor Ioan. Monach. & Dominic.in d.c. vnico.§.j. eiuſdem ſententiæ fuiſſe: nec detractat Henri. qui in d. capit. a nobis, dixit illum .§.j. procedere ob intentionem contrahentium qui videntur ſponſalia voluiſſe contrahere, caſu quo matrimonium inualidum foret. Quibus igitur verbis ſponſalia contrahantur ex d. regu. conſtat quam diligentius tractabimus, vbi quibus verbis matrimonium contrahatur, explicabimus.

SVMMARIVM.

1 *Promittens cōtractum agere, licet nondum ex hoc contraxerit, contrahere tamen tenetur.*

2 *Promittens aliquam fœminam ducere in uxorē, etiā abſque iuramento, eam accipere tenetur præſtito coniugali conſenſu: alioquin mortale crimen committit.*

3 *Sponſio prima futuri coniugalis conſenſus præfertur ſecundæ, etiam iuratæ.*

4 *Eccleſia nec uult, nec poteſt ſecluſo conſenſu eorum, qui coniungendi ſunt, matrimoniū efficere.*

5 *Vera interpretatio cap. requiſiuit de ſponſa.*

6 *Matrimonium metu contractum eſt nullum omnino, etiam ſi uim paſſus coactus ſit eā uxorem accipere, cui prius coniugalem conſenſum promiſerat.*

7 *Eccleſia tolerat quandoque minus malum, ut maius euitetur.*

8 *Simplex fornicatio peccatū mortale eſt, & iure naturali prohibita.*

Quæ

6 *Quæ dicatur concubina, & quo pacto meretrices in republica tolerentur.*

De ſponſaliorum effectu, & vinculo.

CAP. IIII.

DE ſponſaliorũ effectu & obligatione acturus † illud p̃mitto, quod is qui ſponſalia contraxerit, tenetur coniugalem cõſenſum præſtare, & ſic promiſſum abſoluere: in cæteris enim contractibus is qui contrahere promiſit, licet nondum ex hoc contraxerit, contrahere tamẽ tenetur. l. ſi fideiuſſor. §. meminiſſe. ff. de leg. j. l. ſi quis ſtipulatus ſit Stichum. §. vlt. ff. de verb. oblig. qui enim promiſit fideiubere, & ſi vere fideiuſſor non ſit, tenetur tamen fideiubere: & qui locare promiſit, locare tenetur. l. in bonæ fidei. §. ſi tamen. ff. de eo quod cert. loco. & qui vendere promiſit, vẽdere tenetur, notatur in l. ſi ſterilis. §. pen. ff. de actionib. empt. Bart. & alij in l. ſi eum. §. qui iniuriarũ. ff. ſi quis caut. ex quo patet, promittentem aliquam in ſponſam accepturum nondum ſponſalia contraxiſſe, ſed ſponſaliorum contractum promiſiſſe, vt docet Vincẽ. quem ibi ſequitur Io. And. in c. ſi inter. de ſpon. Henri. in cap. is qui fidem. pe. col. eo. tit. Nic. Milis in repert. verbo. ſponſalia non contrahuntur, & And. Tiraq. lib. ij. de retractu. §. fin. nume. 53. longe equidem diſtat promiſsio contrahendi ab ipſo contractu, etiam ſi promiſsio ſit facta cum iuramento: vt tradit Nicol. Boer. deciſ. ii. col. j. & ij. dicens ex hoc filiam, quę iuramẽto præſtito promiſit renunciare bonis paternis, non teneri ad renunciandum iuramento adiecto, ſed ſatis eſſe ſimpliciter renũciare. Qua de re modo nõ diſputo, eam tractaturus in c. quãuis pactũ. de pactis in 6. in initio 3. par. num. . Sed tamẽ in matrimonij contractu illud conſtat omninò debere illud contrahere eũ, qui promiſit aliquã in vxorem accipere. text. in c. ex literis. S. Siluani. in c. ſicut. in c. requiſiuit. de ſponſa. & in c. ij. eo. tit. licet in hac promiſsione iuramẽtũ præſtitũ non fuerit. probat text. in c. de illis. in j. verſ. mulierẽ. de deſpon. impube. vbi hoc notat Abb. poſt Hoſt. & Hẽric. idem Abb. in d. c. ex literis. col. ij. optimus text. in c. iuramenti. 22. q. v. vnde mortaliter peccat ſponſus qui non vult cõiugalẽ cõſenſum prẽſtare. Tho. in 4. diſtin. 27. q. 2. col. j. Flo. . . tit. j. c. 18. §. fi. Silu. verb. ſponſalia. q. 4. & probatur in c. j. de ſponſal. duo. notat Feli. in c. j. de pact. in . declarat. Imò iure tenetur quis primam ſponſam, cui fidem dedit futuri conſenſus abſque iuramenti religione, vxorẽ accipere, etiã ſi poſt prima ſponſalia alteri eandem fidẽ ſub iuramenti vinculo præſtiterit, notant Inno. Ioã. And. Abb. Prep. & Rauẽ. in c. ſicut. de ſponſa. Florent. in d. §. fi. Regia l. 8. tit. j. part. 4. quorum ſentẽtia plurimum probatur ex Tho. & Palud. in 4. diſt. 28. q. j. aſſerentibus ſponſalia de futuro non effici matrimonium . . . ꝙ poſtmodum iureiurando firmentur: vnde in propria quæſtione non diſſoluũtur prima ſponſalia per ſecunda iureiurando prẽſtito cõtracta. ad hoc ipſum tendit quod notant Hoſt. Anto. Abb. & Henr. in c. veniens. de iureiur. dicentes iuramentum

mentum

mentum directe contrarium priori promiſſioni, quam quis ſeruare tenetur, temerarium eſſe, & minime obligare; cùm ſit in diſpendiũ ſalutis æternæ, & foueat peccatũ mortale, quod cõmitteretur ſi promiſſio prior nõ ſeruaretur, nec aduerſatur Inno. ibi. quia ipſe dicit ſeruandum iuramentum, & priori promiſſioni ſatisfaciendũ eſſe, vbi innuit non eſſe omino priorẽ promiſſionem violandam, vt ſecundũ iuramentum ſeruetur: ſed iuramentum ſeruandum eſſe, quando id nõ obuiat directè prioris promiſſiõis ſatisfactiõi, caſu quo illis ſatisfiat, ſi id quod intereſt ſoluatur, & hũc ego opinor eſſe ſenſum Innocẽ. ex Anto. Abb. & Henr. ibi quamuis Imol. verbis Inno. mordicus adhęrens aliter ſentiat. Ex his opinio. glo. in d. c. de illis. erronea eſt, dũ dicit ſponſos, qui promiſerunt coniugalem conſenſum ſine iuramẽto, non eſſe cõpellendos à iudice matrimonium contrahere: id etenim falſum eſt, tãetſi idẽ aſſerat Corra. Lacus ĩ methodica iuris ri. de nup. ¶ Secundo hinc conſtat perperam dubitaſſe Abb. in c. requiſiuit. de ſponſa. an peccet ſponſus, qui ex ſponſione non vult coniugalem cõtractum, quem promiſit, perficere. Eſt enim hęc dubitatio iuris naturalis, diuini, & humani principijs maximè aduerſa. Nec refragatur his, quæ modo diximus, text. ille memorandus in d. c. requiſiuit. ex quo conſtat non eſſe eccleſia cogẽdos ſponſos promiſſum conſenſum pręſtare. in cuius interpretatione illud animaduerto ex Hoſtien. Ant. & Pręp. i. c. fi. de ſpõſa. duo. Abb. & Præp. in c. is qui fidem. de ſpõ. eccleſiam nec velle, nec poſſe matrimonium aliquod cõſtituere ſine
4 conſenſu eorum, † qui coniungendi ſunt, quia impediretur finis ad quem tẽdit matrimonium, ſi aliqui ab eccleſia inuiti coniungerentur; inuitis etenim cõiugibus non bene procederent procreatio atque educatio prolis. item inuiti ſic copulati ad alios coitus fornicarios libenter accederent; atque illa animorũ ſocietas omnino ceſſaret. quare conſtat ab eccleſia tale matrimonium ſine conſenſu iniũgi nõ poſſe. quod probat efficaciter Frãciſcus à Victoria religione, quã ex diui Dominici inſtituto profitetur, iſignis, ac eruditione egregia inter primarios ſacræ Theologiæ profeſſores cenſendus: is inquam in reiectiõe, quam Salmanticæ de matrimonij contractu diſſeruit, aſſertionẽ hanc pluribus rationibus verã eſſe oſtẽdit. Eccleſia ergo id ſtatuit, vt ſpõſi admonerentur, ac cenſuris eccleſiaſticis cogerentur promiſſum cõiugalem conſenſum præſtare, vt in c. ex literis. S. Sylua. de ſpon. ſed cùm libera debeant eſſe coniugia, neque à iudice metus iferri debeat ſponſis, ne eorum cõſenſus auferatur. oportet vt hęc ſit moderata coactio: vnde ſi iudex videat ſpõſum ita obſtinatum eſſe, vt libere conſentire coniugio, nolit, potius monitione vti debet quam exactiſſima coactione, ex qua conſenſus ſequutus, nec liber eſſet, nec verè dici cõſenſus poſſet, ſaltem ad huiuſmodi ſacramentum: atque difficiles in fœliceſque exitus è talibus nuptijs euenire par eſſet; hęc enim vitanda ſunt, quemadmodum Papam diſt. c. requiſiuit. iudicibus eccleſiaſticis iniungit, ne forte eorum authoritate, atque indiſcreta coactione, matrimonia, quæ nulla ſunt deficiente conſenſu, adulteria forent, vt optime explicat Fortu. in capi. primo de pact. numero. 30.
6 ¶ Ex quibus conſequens † eſt, ꝙ ſi ſponſus, qui libere ſponſalia contraxit,

traxit,metu compellatur illũ con-
ſenſum coniugalem præſtare, ma-
trimonium erit nullum ipſo iure.
quod Abb.notat in,d.c.requiſiuit
& Fortu.in dict.nume.30. qui idẽ
repetit in tracta. de vlti.fine,illat.
20.col.xij. dicens ad hoc eſſe deci
ſionẽ ſingularẽ in.d.c.requiſiuit.
7 ¶Secundo † ſubinfertur eccleſiã
quandoque tolerare minus malum
præſens ob euitandum maius ma-
lum futurum, quod veriſimilibus
coniecturis ſperatur, probatur in
d.c.requiſiuit,quẽ text.ad hoc di-
cit ſingu.Ioã.Lupi.in cap. per ve-
ſtras.§.18.nu.16.optimus text.i c.
inter opera.de ſponſa.vbi eccleſia
me etrices tolerat,ob euitãdã pro-
miſcuam luxuriam in republica,
fœdiſſimaſque coniunctiones: tã-
etſi meretrices eſſe, & ad eas nos
accedere mortale peccatũ ſit,c.me
retrices.32.q.4.etiam ſi ipſa mere-
trix ſoluta ſit,& qui ad eam acce-
8 dit à cõiugio.† ordine,ac religio-
nis,ſeu caſtitatis voto,liber ſit;ſim-
plex enim fornicatio mortale pec-
catum eſt, & iure naturali vetita.
vti probat Th.242.q.15.art.4.idẽ
Tho.in 4.ſentẽ.diſt.33.q.j.arti.3.
Maior.in 3.ſent.diſt.27.q.29.La
ctan.Firmi.li.6.c.23. glo.per tex.
ibi.in cle.ad noſtram. de hæret.ad
finem. Ioan.à Medina de reſtit.q.
19.nã & hæreſis eſſet aſſerere for-
nicationem,etiam ſimplicem, non
eſſe peccatum mortale.quam hęre
ſim egregie cõuincit.Alfon.de Ca
ſtro,vir acutiſſimo ingenio,ac prę
ſigni eruditione prędirus lib.de hę
reſibus.dictione,coitus. His etiam
ſuffragatur Auguſtin, homi.49.à
Gratia.relatus in c.audite.34.diſt.
idem denique Auguſt. in ſermoni-
bus de tẽpore dominica.22.ſerm.
2.qua in re audacter nimis noſtra-
tes loquuntur,dum Bar.in l.pen.ff.
de concubi,Alex, in l.ex facto.§.
ſi quis rogatus.nu.13.ff.ad Treb.
& Anto.Roſellus.in tracta.de le-
gitimat.lib.j.col.v.aſſerunt ſimpli
cem concubinatum iure naturali le
gitimum coitum eſſe, ad differen-
tiã adulterij,inceſtus,& coitus cõ-
tra naturam,qui illegitimi comple
xus dicũtur,etiam iure naturæ:re-
ctius enim dicerent ſimplicem cõ-
cubinatum lege ciuili non puniri;
maxime quia etiam iure ciuili ſim
plex fornicatio eſt illicita, quãuis
cum concubina.tex.in c.j.de filijs
nat. ex matri. ad Morgãu cõtra-
cto.illud tamẽ adnotare libet à ca-
nonibus antiquis veràs vxores di
ci quandoque cõcubinas, eo quòd
abſque dotalibus inſtrumentis,cæ-
teriſque ſolennitatibus à iure ciuili
introductis fuit coniugium celebra
tum.quod Grati.probat in c.omni.
bus. & c.ſeq.34.diſt. quæ iura in-
ter prima notabilia retulit Catel.
Cotta. ſacra autẽ ſcriptura eas fœ-
minas,quas ſancti patres pter pro
prias vxores carnaliter cognouere
eaſque in cõturbernio veluti vxo
rum ancillas retinebant promiſcue
appellat vxores, vel concubinas;
veras tamẽ vxores præcedẽti nu-
ptiarum ſolẽnitate coniunctas, nũ-
quam cõcubinas nominauit,aucto-
re Aug.lib.j.quæſtionũ ſuper Ge-
neſ.c.90.& Magiſtro in 4.diſ.33.
explicat idẽ Aug. lib.16.de ciuit.
Dei.c.34. ſcribens Cethuram ve-
ram Abraæ vxorẽ peculiari my-
niſterio dici concubinam Geneſ.
c.25.Etenim authore Toma in di-
ſtin.33.q.j.artic.iij.ad.iij. vbicun-
que in veteri teſtamento legitur,
aliquos ſanctos viros concubinas
habuiſſe, oportet dicere, eas illis
fuiſſe matrimonio iũctas: & tamẽ
aliquo modo cõcubinas dici,quod
aliquid habebant de ratione vxo
ris, & aliquid de ratione concubi-
næ,Nam ſecũdum quod matrimo-
nium

nium ordinatur ad ſuum principa-
lem finem, qui eſt prolis procrea-
tio, ſic erant vxores. Sed ſecũdum
quod ordinatur ad ſecundarium fi-
nem qui eſt diſpenſatio familię, &
mutua cõmunicatio operum viri,
& vxoris, & ſimul cohabitatio, ſic
vxores non erãt, quæ primę vxo-
ri accedebant; ſed concubinę appel
llabantur, quaſi ſimile aliquid ha-
bentes cum concubina, in hoc ſci-
licet, quod poterat eijci à lecto, &
à domo, ſicut illa, quæ verè eſt cõ-
cubina. Vnde & de Agar dicitur
per Saram ad Abraham. Eijce an-
cillam hanc, & filium eius: quã ta-
mẽ prius dederat ipſa viro ſuo vxo
rem. Talis dicitur fuiſſe Bala ipſi.
Iacob. Geneſ. cap. 35. ſic & doctiſ-
ſimus Aloiſius Lippomanus ſuper
Geneſ. cap. 21. inquit. Concubinæ
olim erant, non illegitimæ, & for-
nicariæ; ſed vxores minime prin-
cipales, quarum filijs non debeba-
tur hæreditas, nec æqualis honor,
non ſacerdotium, non primogenitu
ra munera tantum recipiebant, &
mutua ſe charitate complectiban-
tur, & ſeſe iurabant. Hæc Aloiſius.
Alibi & frequentius cõcubina di-
citur mulier domi in contubernio
retenta. can. non omnis. 32. q. ij. at-
que eodem pacto iura ciuilia pan-
dectarũ quæ de concubinis loquũ-
tur, intelligenda ſunt. Erat enim a-
pud veteres concubinę nomen ho-
neſtum, cum ea loco vxoris habe-
retur, atque citra criminis notam:
vxor autẽ minime dicebatur, quia
non fuiſſet ſolẽniter ducta. ex Iu-
reconſulto in l. Maſurius. ff. de ver
borum ſignif. vbi hoc ipſum notat Al-
ciat. Eccleſia igitur, ac totius Chri-
ſtiani orbis catholici principes lu-
panaria permittunt, non quod illud
peccatum non apprehent: ſed vt adulte
ria, inceſtus, atque alia luxuriæ cri
mina compeſcant. Nam & diuus
Aug. lib. ij. de ordine ſcribit: Tol-
le meretrices de mundo, & Sodo-
mia: totus efficietur reprobus, quẽ
Tho. citat. 22. q. 10. art. 11. idẽ Th.
de regim. princip. c. 14. tribuit hoc
Augu. lib. 13. de ciuit. Dei. Sed &
ipſe Augu. lib. 14. de ciuit. Dei. c.
18. dicit terrenam ciuitatem licitũ
feciſſe ſcortorum vſum. idem Ioã.
Echius profitetur in Homili. 1. ſu
per c. vij. Matth. ĩ feſto diuę Mag
dalenæ. Hinc Solon Athenienſis,
primus emptas meretrices iuuen-
tuti comparauit, vt effuſio illic libi
dinis impetu quid turpius cogitare
deſiſterent. quod annotauit Ludo.
Cælius lib. viij. lectio. antiq. c. iiij.
& Alex. ab Alex. li. iiij. c. j. & Al
ci. in d. l. Maſurius. Poteſt hoc cõ-
probari ex c. duo mala. 13. diſt. &
ex Ariſto. lib. v. Ethi. c. iij. quo in
loco inquit: Minus malum boni vi
cem habere, ſi maiori malo cõpa-
retur. Nec ſequitur hoc fit, & tamẽ
nec lege ciuili, nec canonica puni-
tur: ergo eſt licitum. hanc enim col
lectionem deſtruit tex. ſing. in l. at
ſi quis. §. diuus autem Marcus. ff.
de relig. & ſumpt. fune. quem dixit
notabilem Bal. in l. iij. C. de ſacro-
ſanct. eccle. & ſingul. idem Bal. cõ
ſi. 15. in j. volu. & Andr. Tiraq. de
iure marit. l. cõnubiali. viij. optima
glo. in c. denique. iiij. diſtin. poterat
que hæc noſtra interpretatio pluri
bus alijs ſimilibus adductis reddi
fortior: quæ omittimus ne præſcri-
ptũ nobis limitẽ tranſgrediamur.

SVMMARIVM.

1 *Qua ratione ſpõſalia, ſe-
quuta copula matrimoniũ effi-
ciantur.*

2 *Præſumptionem matrimonij ab
eccleſia inductã, ex copula poſt
ſponſalia*

ſponſalia ſequuta, iuris & de iure cenſeri.

3 *Confeſſio probat aduerſus præſumptionem iuris & de iure.*

4 *An confeſſio in cauſa matrimoniali ſit probatio legitima.*

5 *Delatio iuramẽti in cõiugali cõtrouerſia ſit admittẽda, an nõ.*

6 *Confeſſio minimè eſt admittẽda contra præſumptionem conſenſus coniugalis, ex coitu procedentem.*

7 *Indirecta probatio aduerſus præmiſſam præſumptionem admittenda eſt.*

8 *Ex coitu cũ ſpõſa matrimonium præſumitur, etiam ſi ſponſa ab alio quã ſpõſo cognita fuerit.*

9 *In conſciẽtia foro defectus cõſenſus aſſertione ipſius conſitentis probatur: atque ideo nõ iudicatur matrimoniũ ex copula, quæ ſponſalia ſubſequitur.*

10 *Contractis duobus ſponſalibus, ſecũda in matrimoniũ trãſeũt per carnalem coitum.*

11 *Coitus prædictam matrimonij præſumptionẽ inducit, etiã ſi metu conditionali contingat.*

12 *Qualiter coacta voluntas, voluntas ſit, atque inibi explicatur textus in c merito 15. q 1.*

13 *Coitus ſponſalia præcedens nil conducit ad coniugalis conſenſus præſumptionem.*

14 *Lex regia Tauri explicatur.*

15 *Matrimonium minimè cẽſetur, nec dici poteſt conſummatum, propter copulam præcedentem.*

16 *Optimus intellectus ad capi. ij de conuerſ coniugat.*

17 *Carnalis cõmixtio cum ſponſa, etiam incerta, coniugij præſumptionem inducit.*

18 *Proteſtatio diſſenſus nõ impedit dictam præſumptionem oriri.*

19 *Nixus copulæ hanc præſumptionem minimè inducit.*

20 *Nixus copulæ circa ſponſalia iuris interpretatione de futuro, verbis tamẽ de præſenti, an aliquid operetur.*

§. PRIMVS,

1 NVNC agẽdum eſt, † qualiter ſpõſalia in matrimoniũ tranſeãt, & primo cõſtat, ſponſalia in coniugiũ trãſiſe per carnis copulam: quæ poſt ipſa ſponſalia inter ſponſos contingit c. veniens. ij. de ſponſal. c. is qui fidem. co, ti. non ex eo, ꝙ canones velint, ſine nouo conſenſu coniugali, ex ſola copula matrimoniũ inter ſponſos decernere: ſed quia eccleſia præſumit ex illa carnali coniunctione conſenſum coniugalem: quã præſumptionem merito canones ſtãtuerunt ex præmiſſa conſenſus cõiugalis promisſione, & ſimul ne dicamus copulam illam carnalẽ eſſe mortale peccatũ; ꝙ dubio procul dicendum eſſet, niſi inter ſponſum & ſpõſam animarum affectio coniugalis, pręſenti conſenſu, daretur; nec præſumẽdũ delictum eſt. l. merito. ff. pro ſoc. l. Quintus. ff. de dona. inter vir. & vxor. Iuſtis igit rationibus eccleſia pręſumit ſponſum, carnaliter ad ſponſam accedẽtem,

re, præmiſſam promiſsionẽ ad effe-
ctum deducere potiùs, ꝙ crimẽ vel
le committere, ad eam fornicario
affectu accedendo.

¶Ex quibus plurima deducenda,
2 ſunt, & primo, † eccleſiã ita vrgẽ-
tem hanc præſumptionẽ iudicaſſe,
vt ſuper ea, tanquã ſuper certo cõ-
ſenſu ſtatuerit: & ideo pſumptionẽ
hanc iuris & de iure cenſemus. ex
glo. in d. c. is qui fidẽ. cõmuniter re
cepta per tex. ibi. gl. in c. ferrũ. 50.
diſ. notaẽ in l. ſiue poſsidetis. C. de
pba. Abb. et Fel. i c. pto. de pſum.
Alciat. in tractat. de præſumpt. in
princ. quo fit, vt in contrarium pro
batio non admittatur; vt in d. c. is
qui fidẽ, probatur & in l. antiquę.
C. ad Velleian. & in l. final. C. ad
Macedonianum.

3 ¶Secundò, † quãuis contra præ-
ſumptionem iuris, & de iure pro-
batio per cõfesſionẽ eius, pro quo
ius præſumit, recipienda ſit; iuxta
glo. in l. in contractibus. ver. nullo
modo. C. de non nume. pecu. quam
concluſionem repetit idem Accur.
in authen. de æquali. doti. §. aliud.
verſi. ſcribat. & dicit ſingula. Ale-
xan. in l. i. §. ſi is qui quadraginta.
ff. ad Trebellianum. & idem in l. à
dino Pio. §. ſi pignora. ff. de re iudi
catã. Lanfran. in c. quoniã. de pro-
batio. nume. 40. Bald. Noue. de do-
te vj. partit. principali, priui. ij. &
Corſet. in ſingula. verb. ſentẽ. Bar.
etiam eam ſequitur in auth. ſed iã
neceſſe. C. de donatio. ante nupt. a
quibus & alijs, qui ad ſidem citari
poterant, hoc cõmuniter receptum
eſt: aduerſus tamen hanc canonis
præſumptionem probatio non ad-
mittitur, etiam per cõfesſionem il-
lius, qui pro matrimonio contẽdit.
quod notant Abbas & doctor. cõ-
muniter in d. c. is qui fidem. Feli. ĩ
c. quanto. de præſump. nu. 3. Alcia.
in tract. de præſump. ij. part. nu. 9.

4 a quibus illa ratio traditur; quia †
in matrimoniali cauſa nõ ſtatur cõ
feſsioni litigantis. cap. ſuper eo de
eo qui cog. conſ. vxor. ſuę. quę mi-
hi non placet, ex eo, quod licet cõ
feſsioni litigantis contra matrimo-
nium credendum non ſit: tamen cõ
feſsioni illius, qui contendit matri-
monium eſſe cõtractum, & valuiſ-
ſe, ſtari debet aduerſus ipſum ma-
trimonium; glo. in c. atteſtationes.
de deſpon. impube. verb. euaſiſſe.
quam ibi Abb. & Rauena dicunt
ſingul. & Roma. ſingul. 614. notãt
Hoſt. Abb. & docto. in c. penul. de
raptor. non enim eſt præſumendũ
quẽquam ſine cauſa ſibi ipſi cõtra-
dicere. Hæc tamen concluſionum
omninò recipienda eſt: non enim
vendicat ſibi locum, quando eſſet
præſumptio aliqua colluſionis in-
ter litigantes. ita Hoſtien. Abb. &
Præp. in d. c. atteſtationes. qui oẽs
tenent plurimum in hoc valere iu-
dicis arbitrium. quod etiam notat
Brunel. in tract. de ſponſ. q. 29. pro
quo eſt optima glo. quam ita intel
ligunt Hoſt. Abba. & doct. in c. pe.
de rap. ex qua conſtat confesſioni
in præiudicium matrimonij ſtandũ
eſſe, quando ſit ab vtroque cõiuge,
& eam fama coadiuuat. Secundò
non procedit, quando ex illa cõfeſ-
ſione alij, qui in eadem cauſa non
litigat, fieret præiudicium; vt notat
Aret. conſi. 13. colum. 5. & 6. ſentit
5 Abb. in c. mulieri. de iureiu. † dum
aſſerit in cauſa matrimoniali nõ eẽ
deferendum iuramentum actori ab
ipſo reo, nec reo ab actore, etiam ſi
nullæ eſſent alię probationes, quã-
do ex hoc iuramento poſſet prȩiu-
dicium alij ꝙ deferenti inferri: cũ
ille, qui non detulit, contendat cum
altero ex litigantibus matrimoniũ
contraxiſſe, vel contractum nõ te-
nuiſſe: ſi enim ex delatiõe alter iu-
raret pro matrimonio, & iſtud iu-
ramentum

ramenrum fieret contra matrimonium, tertius, qui contendit matrimonium, per eum cum altero ex litigantibus contractum, non valuiſſe, propter primum coniugium, ſuper quo litigatur, fruſtraretur ſuo iure quod forſan habet. quo fit, vt delatio iuramenti etiam ubi nulla adeſt probatio in cauſa coniugali: ſed reus eſt omnino abſoluendus minime ſit admittenda, quãdo ex illa delatione poſſet alij nocumentum aliquod inferri: qui tamen eandem litem minime tractat, ex eius vera deciſione ſperat damnum, aut cõmodum quo ad propria cauſam. Imo maris & fœminæ confeſſio aſſerentium matrimonium inter eos contractum fuiſſe, abſque teſtibus tamen & clam, admittenda nõ eſt, ubi ex ea præiudicium fieret alteri coniugio. gloſ. in c. ſi quis diuini. 230. q. v. Domi. cõſ. 57. Regia l. ij. tit. iij. part. iiij. ſic etiam eſt intelligendus text. in c. ij. de clandeſ. deſp. dicens, poſſe matrimonium clam contractum, ex confeſsione utriuſque coniugis ad eccleſiam publicum iudicari atque nuntiari. ſic ſane utriuſque coniugis confeſsio matrimonium probat, quoties fit eo tempore, quo alteri matrimonio minime fit præiudicium, & poteſt expreſsim nouo conſenſu contrahi coniugium. glo. & ibi Panor. in d. c. ſuper eo. col. ij. uerſic. ſecundo caſu. Probatur in c. ij. de clandeſt. deſpon. notant Hoſtien. in ſumma de ſponſal. & matrim. §. qualiter contrahatur. col. ij. uerſic. Sed ſi ambo confitentur. & Nec conſ. 131. col. j, & ij. quorum opinio cõmunis eſt ſecundum Curt. Iunior. conſil. 27. col. ij. ex quibus optime perpendi poteſt Regia l. 10. tit. 11. part. iij. dicens in matrimoniali cauſa poſſe iurm ab actore ipſi reo deferri.

Ex quo infero, quod licet actor qui pro matrimonio agit, poſſit, nõ data probatione legitima. reo qui abſoluendus alioquin eſt, iuramentum deferre ſuper ipſo contractu matrimonij an præceſſerit, vel ne; ſicut ex aduerſo ipſe reus poteſt actori etiam idem iuramentum deferre, ceſſante alterius præiudicio: poſſet enim nouo præſtito conſenſu matrimonium contrahere: tamen ſi contendit actor, non ſubeſſe; in matrimonio iam legitime probato, aliquod impedimentum reo id allegante non poteſt ipſe actor reo deferre iuramẽtum ſuper illo impedimento: quia matrimonio legitime contracto, & iam probato præiudicaret, & eſt maxima colluſionis ſuſpicio: ut notat optime Abb. in d. c. mulieri. cõl. iiij. Hinc etiam perpendi poteſt. glo. in dict. c. mulieri. quæ dixit in matrimoniali cauſa non eſſe deferendum iuramẽtum habenti probationem ſemipleanam. quam gl. præter alios dicit notab. Alex. in l. j. in princip. ff. de iureiu. ordinat. & ſingul. Iaſ. in repe. l. admonẽdi. ff. eo. nu. 277. ubi Barto. idem notat col. antepen. & Io. de Selua in trac. de iureiu. iij. part. in fine. eſt enim dicta concluſio vera, niſi iudex concurrentibus aliquot coniecturis, atque attenta perſonarum qualitate arbitretur iuramentum eſſe deferendum habenti probationem ſemiplenam, quæ ita dictis coniecturis coadiuuatur, ut non ſimpliciter dici debeat ſemiplena probatio. His enim recte animaduerſis poteſt talis delatio iuramenti fieri, ſiue agatur de quæſtione an matrimonium fuerit contractum, ſiue de aliquo impedimento ipſius coniugij. Abb. in d. c. mulieri. col. iij. & iiij. & pen. Alex. in d. l. ij. Iaſ. d. l. admonendi. nu. 281. ubi Curt. iunior. nu. 67. dicit hanc opinionem eſſe communem quam

ibi approbat Curt. ſenior fallentia 65. Ioan. Coraſ. lib. iij. Miſcell. c. iiij. & Hippo. ſingul. 27. Regia l. 10. titu. 11. part. iij. quo pacto intelligenda eſt glo. in c. uidua. de regul. quę dixit etiam in coniugali cauſa deferendum eſſe iuramentum ei. qui ſemiplene probauit. quibus illud addendum eſt, ſtandum fore cōfeſsioni litigantis qn̄ agitur ad tori ſeparationem. tex. quem ibi doct. notant in c. ex literis. de diuor. quę etiā dicit ſing. Rom. ſing. 614. Igitur vt ad inſtitutū redeam, ſi confeſsioni illius, qui pro matrimonio ſtat, cōtra ipm matrimoniū credit, ceſſante colluſionis ſuſpitione, alte-

6 riuſque matrimonij p̄iudicio, † cōſequēs eſt in c. is qui fidem. non eſſe ex hoc contra illā præſumptionem repellendam confeſsionem illius, qui pro matrimonio agit. Veram ergo rationem eſſe nos opinamur, quia confitenti non poteſt eſſe notus defectus conſenſus in altero coniuge: cum ille in animo cōſiſtat. nec credere debet ſponſa ipſi ſponſo profitenti diſſenſū ante coitum, ne præſumat ab eo committi mortale crimen, & quamuis poſſet hic defectus apparere: illa tamē cognitio plena non eſt. defectus autem conſenſus in ipſo confitente, non ſatis conſtat: cum ei fides non detur, propriam turpitudinem proferenti. Cum ergo cognitio illius rei, quæ probanda eſt, non ſit ſatis ſufficiens in confitente, nec digna tanta fide, vt iuris canonici vrgentiſsimæ præſumptioni ſit pręferenda, admittenda non eſt.

¶ Tertio, ex prædictis colligi-

7 tur, † contra dictam iuris canonici pręſumptionem admittendam eſſe probationem, quę indirecte & per obliquum, ipſi pręſumptioni obuiat. Si enim ſponſus, qui contra matrimonium ſtat, probare vellit, illa ſponſalia ante coitū fuiſſe mutuo conſenſu, vel alias legitime ſoluta: vt in c. ij. de ſponſ. vel nulla fuiſſe propter aliquod impedimentum, admittendus eſt ſecundum Abba. & Prępo. col. iiij. in d. c. is qui fidem. & Felin. in c. cum M. col. pē. de cōſti. & probatur ex glo. celebri in cle. vnic. de proba. quę dixit, probationem indirectam admitti contra pręſumptionem iuris, & de iure. quam dicit. ſingul. Imol. ibi auream. Feli. in c. quanto, de p̄ſump. & ſolennem idem Feli. in c. cum a nobis. de teſti. col. iij. not. Alciat. de pręſumpt. ij. part. num. 3.

¶ Quarto infertur ex ratione

8 dictę decret. † ſponſalia in matrimonium tranſire per coitum, etiam ſi poſt ſponſalia ante coitum cum ſponſo, fuerit ſponſa cum alio fornicata. Nam quamuis propter illā fornicationem diſſolui poſsint ſpōſalia: c. quemadmodum. de iureiur. donec tamen iudicio eccleſię fuerint diſſoluta manet ſponſaliorum vinculum. vt no. gl. in c. de illis. j. de deſponſ. imp. Henri. & Pręp. in c. de illis. de ſponſ. col. fi. regia l. 8. tit. j. part. iiij. nondum ergo per ſpōſum ſponſaliorum diſſolutione petita, nō uideo cur ſponſalia per coitum, matrimonium non efficiantur ex dicto coniugali conſenſu, à canonibus pręſumpto; quamuis Ioā. de Neuizanis in Sylua nup. lib. ij. nu. 12. dum plurima congeſsit contrarium notauerit, id falſo tribuens Feli. in d. c. cum M. col. pen. apud quem ego nōdum hoc notarę potui, & ſi ſępius ex conſulto auctorem legerim.

¶ Quinto ex pręmiſsis patet, ꝙ

9 † in foro interiori animę, vbi creditur ipſi confitenti ſi ſponſus diceret ſe ad ſponſam acceſsiſſe affectione fornicaria, non coniugali, non iudicarentur illa ſponſalia matrimonium:

monium; non ex eo quod coniugium illud verum ſit in foro exteriori: nõ tamẽ in interiori, ſed quia iudex exterior iudicare debet ex illa canonis pręſumptione, nec probationem recipiet in contrarium: & ideò iudicat matrimonium eſſe, ꝗ uerè non eſt: at iudex interior iudicat ex defectu conſenſu coniugalis, qui ſibi cõſtat. ita notant Abb. Anto. & Præpo. in d. c. is qui fidem. Soci. conſ. 28. j. volu. Ancha. in reg. poſſeſſor. col. vij. de reg. iu. in vj. optimè Tho. quod lib. 5. arti. 15. & eſt hæc opinio a Theologis, & canoniſtis recepta: vt Sylueſt. aſſerit, verb. matrimonium. ij. q. 15. & probatur in c. tua nos. de ſponſ. cuius intellectum alibi attingam. Hoſti. tamen in d. c. is qui fidem. minimè à dicta opinione dicedens, licet Abbas eum contra eãdem opinionẽ alleget, optat fierit ab eccleſia conſtitutionem, in qua ſponſus, qui cum ſponſa carnale commerciũ habuit, redderetur inhabilis ad matrimonium cum alia contrahendum; ſicuti ab eccleſia redditur inhabilis ad contrahendum matrimonium conſanguineus intra quartum gradum: in quo errat Hoſti. quamuis enim Papa poſsit ex cauſa iuſta reddere aliquem inhabilẽ ad contrahendum matrimonium (quod proprio loco dicetur) non tamen poteſt eccleſia matrimoniũ conſtituere ſine conſenſu: vt in d. c. is qui fidẽ. idem Hoſt. & Abb. fatentur. Sylu. d. q. 15. & nos idem ꝓbauimus in interpretatione text. in c. requiſiuit. de ſponſ. Item Sylu. d. q. 15. in hac eadem concluſ. credit in foro interiori non eſſe matrimonium cenſendum, ſi ſponſus, qui cognouit ſponſam, fateatur ſe omnino dubitare, an tẽpore coitus affectum habuerit coniugalem, an fornicarium. Ego vero opinor in hoc caſu iudicandum eſſe matrimonium certius enim eſt affectum habuiſſe coniugalem quam fornicariũ, & ſic cõſenſum ad mortalè crimen: vt conſtat ex peritiſsima ca. is qui fidem. ratione: niſi iam poſt copulam cum ſponſa, verum & in dubitandum matrimonium cum altera contraxiſſet; tunc etenim tutius eſt ſecũdo coniugio certiori adherere. ex cap. iuuenis. de ſponſ. c. ij. §. item ſi. de pœnit. diſt. vij. nam ſi res verè dubia eſt, & tangit ſalutẽ aię. oportet eligere certius, ubi imminet pręciſa electio. quod in dictis iuribus probatur, adiunctis his quę notat Florent. i. par. tit. iij. c. x. . §. x. col. iij. docte & elegãter Marti. Naua. in c. ſi quis autẽ. de pœniten. diſt. vij. numer. 34.

Sexto ex his ẽt cõſtat, cõtractis
10 † duobus ſpõſalibus, ſcd̃a ſpõſalia in mr̃imoniũ trãſire per copulã cũ ſecũda ſponſa contingẽtẽ. quod Io. Maior. aſſerit in iiij. diſ. 27. q. v. caſu. ij. & Silue. uerb. ſponſalia. q. x. idẽ Io. And. Ant. & Prep. col. iij. tametſi dubius in d. c. is qui fidẽ. Idẽ Præp. in c. de illis. de ſpõſ. col. pen. et Bruuel. in trac. de ſpõ. q. viij. nu. iij. ꝓ quibus optimus tex. in c. pe. de ſpõſ. c. licet. c. fi. de ſpõſ. duo. ubi coniugiũ primũ nondũ copula conſummatũ, non tollitur per ſecundũ, & ſi carnali copula conſummatur: quia in primo cõiugio iã aderat cõſenſus cõiugalis: igitur ſi in primo nõ interceſsiſſet cõiugalis cõſenſus ſed tãtũ ſpõſio tolleretur per ſcd̃m quod hic datur ex coitu. Præterea tex. in c. duo pueri. de deſpõſ. imp. ibi hoc notãte Pręp. col. j. probat ſpõſalia tolli per matrimoniũ, quod ab initio ſponſaliorũ uim tantum habuit, ſed ſucceſſu temporis effectum eſt coniugium; ſic ergo quanuis matrimonium ex ſecundis ſpõſalibus ſtatim contractũ nõ fuęrit

ſed tantum ſponſio quędã futuri cõſenſus: quia tamen ex coitu conſenſus ille cõiugalis datur præſumptione canonis, tolluntur priora ſponſalia. Scio tamen rẽ eſſe dubiam ex eo, quod ſecunda ſponſalia primis non præferuntur, nec eis præiudicant. c. ſicut de ſponſa. nec conſenſus cõniugalis ex copula præſumi debet, ne præſumamus peccatum mortale in ſponſo, qui eo ipſo frangit fidem priori ſponſę. Verum his reſpondeo, ſecunda ſponſalia. licet primis minime præferant, nec pręiudicet: valuiſſe tamen vi prouiſsionis ad hoc, ut ſi quando contingeret mori primam ſponſam, vel ad matrimonium impediri, uel diſſolui prima ſponſalia teneretur ſpõſus cum ſecunda contrahere matrimonimum, nõ ergo nulla fuerunt ſecunda ſponſalia. Secũdo, dico validiorem eſſe præſumptionem conſenſus cõiugalis, quæ ex coitu a canone colligitur, cum habeat initiũ voluntatis in cõtractis ſpõſalibus cum ſecũda, quam illa præſumptio diſſenſus ad euitandũ mortale peccatum, quod violando fidem cõmitteretur, potioribus enim rationibus adducor, vt potius coniecter ſpõſum voluiſſe uiolare fidẽ promiſsionis primæ, quã ut præſumã coitum cum ſecunda ſponſa fornicarium fuiſſe.

11 Septimo hinc etiam infero † ſpõſalia in matrimonium tranſire ex prędicto conſenſu ab eccleſia præſumpto per coitum ſponſi & ſponſæ, etiam ſi ſponſus timore mortis ſibi illato coactus ſit ſponſam cognoſcere. illa etenim copula ſi fornicario affectu peracta fuit, etiã metu acerrimo, peccatum mortale fuit cap. ſacris. de his quæ vi. non ergo debet præſumi in ſponſo hoc crimẽ mortale: ſed potius, metu ſecluſo, in animo affectum coniugalem habuiſſe: nã potius mori debet quã peccato conſentire. unde iuſtus eſt præſumere ab ſponſo eum actũ ſine mortali peccato perpetratum fuiſſe, quam eum voluiſſe animam reatu mortalis culpæ commaculare. huius opinio. author eſt mihi Hoſti. in d. c. is qui fidem. dicens. 2. col. quod mulier põt allegare cõtra præſumptionem illius tex. ſe oppreſſam fuiſſe v. præciſa, utrum autem hoc non poſſe dicere. quia vir opprimi non poteſt, nec ſolent viri a fœminis præciſe ad coitum cogi. ſentit ergo Hoſti. quod ceſſante præciſa oppreſsione carnis commixtio per metum contingens matrimonij præſumptionẽ inducit. idẽ tenet Paul. in 4. diſtinct. 29. q. j. artic. iiij. pro quibus optimus eſt textus in cap. inſuper. qui cleri. uel vouen. neque ille timor poſſet dici cadens in conſtantem virum. quod interpretatione ca. cum locum. de ſponſ. oſtẽdã. diſtinxit vero Hoſt. vim præciſam ſeu abſolutam a vi conditionali: vt diſtinxit tex. in c. ſacris. de his quę vi. c. contra chriſtianos. de hæred. in vj. c. maiores. §. item quæritur. de bapt. Vis enim præciſa eſt. quæ nos aliqud ita compellit agere, ut in nobis non ſit utrum agamus, uel non agamus ſicuti uentus impellit ac defert in aliquem locũ. ad id aptiſsimus tex. in c. conſtat. i. q. j. c. presbyterorũ. §. qui autem. 50. diſtinct. conditionalis autem mixtam habet voluntatem: ſiquidem in nobis uoluntas eſt: attamen timore quodam illa uoluntas elicitur. quod ex Ariſtot. conſtat iij. ethico. c. j. unde Tho.
12 22. q. 108. arti. ſi. dicit, † coactionẽ timoris non facere ſimpliciter inuolũtariũ ſed habere uoluntariũ mixtũ. idẽ Th. 12. q. vj. art. vj. Almain. in moralib. c. iij. & Fortu. in tractat. de ulti. fine illat. 11. col. 16.

Hinc

Hinc dicit in c. meritò.15.q.j. voluntatem coactam, voluntatem eſſe & idem in l.ſi mulier.§.ſi metu.ff. quod met. cau.eſt enim voluntas ſimpliciter, ita ut libera non ſit. Tho. in iiij. diſt. 29. Abb.in c.de muliere.de ſponſa. Card. in c.uerū de iureiu.ſenſit Bal.in l. pe.C. quo mod.& quam. iud. quamuis Dec. in l.velle ff.de reg.iu.dicat coactā voluntatem eſſe ſecundum quid, ideſt,coactam non ſimplicem: qua ſi dicat non eſſe abſolutam, & liberam & licet Dec.optimum ſenſum habuerit, rectior eſt primus dicendi modus,ſcilicet, coactam voluntatem ſimpliciter voluntatem eſſe actiones enim, quæ per timorem fiunt, mixte ſunt; magis tamen ſunt ſimiles ſpontaneis: quia principium earum eſt in noſtra voluntate, & ideò denominantur ſimpliciter voluntariæ actiones illæ. Verum quia, ſecluſo metu illo, agens illas minime eligeret, dicuntur inuoluntariæ. Imò Ariſt.d.c.j. dicit ſimpliciter dici inuita ea,quę timore fiunt:non tamen intelligas quod ad actiones ipſas.illę enim in actu ſimpliciter ſunt voluntarię ut ipſe docet:ſed quo ad apprehenſionem dici poſſunt ſimpliciter inuitę,quia eas agens non eligeret ceſſante timore; ita intelligit Ariſtot. Tho. in d.q. vj.arti. vj.id vero, quod in actu cōſideratur, debet conſiderari ſimpliciter: quod autem conſideratur,apprehenſione,ſecundū quid non ſimpliciter, ut docet Tho.ex Ariſt. dicente, ea quę fiunt timore per ſe inuita eſſe actiones autē circa particularia fiunt: hęc autem ſpontanea eſſe: cuius ſenſus eſt auctore Euſtr. per ſe enī perinde eſt ac uniuerſaliter: in agendis autē rebus uana omnis eſt uniuerſalis ratio;actiões enim in particularibus ſunt; in particularibus verò ſpontaneæ concipiuntur: quare conſequitur, ut in quibus maximā vim habent actiones, vt vel ſpontanee dicantur, uel inuitę, in his conſtitutę, ſpontanee magis quam inuitę ſint. ex quibus omnibus hanc ſeptimam interpretationem cum Hoſt.probamus.tametſi refragētur Abb.,& Præp. in c.conſultationi. de ſponſ.Florent.iij.part.ti.j.c.vij. ad fi. Paul. Pariſ. conſi.58.nu.69. & conſi.60.nu.24.volu.iiij. Anto. & Henri.in d. c.is qui fidē.col.pe. vbi Præp. col. iiij. fatetur eorum opinionem contra Hoſt. communem eſſe.

¶ Octauò, ut quibuſdam rem hanc praue intelligentibus occur-
13 ramus,† perpendimus iura canonica dictā pręſumptionem inducentia copulam contingentem poſt ſponſalia conſideraſſe,ita ut coitus ipſa ſonſalia pręcedens minimè ſufficiant, ut ſponſo illa matrimoniū iudicetur.Sic text.in c. ueniens.ij. de ſponſa.inquit, ſi poſt fidem pręſtitam cognouerit.Sic c.is qui fidē. de ſponſa.dixit.carnali copula ſub ſequuta. igitur non ſufficit pręcedens coitus. Abb.in c.veniens. ij. de ſponſa.Soci.conſi.18.j.vol.col. iij.Henr. in c.atteſtationes. col.fi. de deſpon. imp. & ex Theologis Ioan. Maior in iiij. diſtin. 28.q.j. & Syluest. verb.diuortium quę.j. & verb. ſponſalia.q.10.unde concludens Titium eius ſponsā Semproniam carnaliter cognouiſſe, nō eſſet teſtis ſufficiens ad hoc,ut matrimonium iudicaretur. potuit enim eam cognoſcere ante ſponſalia: oportet ergo probare poſt ſpōſionem illam cognouiſſe. vt not. Abbas.in d. cap. ueniens. & ibi Anto.& Prępoſ.& Dec.in cap.in præſentia.de,prob.n.24.Ioā.Crot. in tract.de teſti.nume.288.Thom.
14 Grā,conſi,26,col.j.† Hinc etiā re-

gia l.52. Tauri. à Caroli Cæſaris matre condita, quæ ſtatuit propter oſculum ſponſam lucrari dimidiam partem rerum, quas ei ſponſus dederat, etiam iam præſtito coniugali conſenſu ante copulam, eſt intelligenda quando oſculum poſt ſponſalia pręſtitum fuit: ſecus vero ſi ante. ut ibi eius interpres Ioã. Lup. notauit, nu. viij. & ix. quod etiam ſubſeruiet ad intellectum l. ſi ab ſpõſo. C. de donat. ante nupt. a qua differt regia l. quæ in ſponſis etiam de præſenti iam maritali conſenſu coniugatis ante copulam loquitur: illa uero in ſponſis de futuro ante coniugalem conſenſum. Cæterum octauam hanc concluſionem Hippo. noſtra ætate uir doctiſsimus, ſed in referendo aliorum dicta quam in perſcrutando diligentior in ſing. 500. propria ipſius authoritate dictis authoribus non citatis impugnat, contrariam probans ex Claudio, in rub. ff. ſolut. matri. & Ioã. de Neuizanis in ſylua nupt. lib. ij. nu. xij. quorum neuter id tenet. quamuis in argumentum ſit, quod Claud. ſcribit dicens matrimoniũ cenſeri copula carnali conſummatum, etiam ex coitu præcedenti: atque ob id ſicut Papa non poteſt diſpenſare, ut diſſoluatur matrimonium copula carnali conſummatum, quando copula poſt matrimonium contingit: ita nec dirimere poteſt matrimonium, cui præmiſſa fuit commixtio carnis, citat ad id. Bal. in c. licet. de tranſlat. epiſ. qui tamen in hoc eſt ualde dubius. Ego uero ſi compertum haberem, Papam poſſe diſſoluere coniugium, nondum carnali copula conſummatum, quod alibi tractabo, minime dubitarem poſſe & illud ſoluere, cui præmiſſa fuit carnalis co-
15 pula, non ſequuta. † non enim dicitur coniugium cõſummatum ex coitu præcedenti, ſed ex ſequuto, ille ſi quidem fornicarius eſt, hic verò cõiugalis. ſicuti Soci. fatetur in d. conſ. 28. j. uolu. nec omnino ab eo diuertit ipſe Io. de Neuiza. quem pro ſe aduocat Hipp. uides ergo qualiter ipſe Hippo. propria ipſius authoritate nouam, ac certe falſam opi. conceperit? nam quod in c. tanta. qui fil. ſint leg. ſcribitur, ſtatutum eſt ab eccleſia fauore prolis ſuſceptæ ut legitima ſit. quod ſi Hipp. opi. uera eſſet, oporteret fateri filios ſuſceptos. non tantum effici legitimos p matrimonium ſubſecutum ſed etiam per ſponſalia, quæ de futuro dici-
16 mus: quod minime fatebor. † Subinde conſtat ex uera huiuſce opinionis cognitione non vulgaris intellectus ad text. in cap. ij. de conuerſ. coniugat. quo cautum eſt, poſſe ſponſam iam coniugali conſenſu præſtito ante copulam religionem profiteri, atque ex ea profeſsione diſſolui coniugium illud: idem enim dicendum erit ſi poſt coniugalem conſenſum uel eius ſponſionem coitus non contigerit, quamuis prius carnalis copula præceſſerit: illa enim coniugalis non fuit, ſed fornicaria, nec in ea illa traditio coniugalis dari poteſt, quæ in illo cap. ij. auribuſq; ſimilibus exigitur. ita Pau. de Caſtr. in l. penult. C. de epiſcop. & cleri. & Ioan. Boſchoeus lib. primo, de nupt. colum. 2. nec etiam impedit copula pręcedens ſponſalia, quin ſponſus poſſit profiteri religionem, quæ impediret ſi concluſio Hipp. uera foret: cum ex eo matrimonium illud dici deberet conſummatum.

¶ Nonò hæc canonis præſumptio adeo urget ut matrimonium præſumamus per copulam ſequutam
17 cum ſponſa incerta: † nempe quãdo quis ex tribus puellis ſororibus iurauit unam ducturum uxorem: ſi enim aliquam ex eis poſt hanc pro

miſsio-

miſsionem cognouerit, erit eius maritus cenſendus. Hoſti. & Abb. in cap. ex literis. ij. de ſponſal. quorum opinio placet Floren. iij. part. tit. j. c. 18. col. ij. & Syluе. uerb. matrimonium. ij. q. xj. ubi ſubdit eſſe hanc opinion. communem, quam probat regia l. xi. tit. j. par. iiij. Cum enim ille ſponſus teneatur ex ui promiſſionis unam ex illis ducere in uxorem: præſumitur illam, quam cognouit, uxorio, ac maritali affectu cognouiſſe, ex d. c. is qui fidem. gloſſ. tamen in d. ca. ex literis. quam ibi ſequuntur Ioan. And. Anto. Henri. & Cardi. diuerſum tenet dicens, quod nec ſunt ſponſalia cum illa cognita, nec matrimonium: licet iudex ex officio debeat compellere hunc uirũ ad illam ducendam: quia cum eam cognouerit, non poteſt aliam ex illis ſororibus uxorem ducere, & ſic nec iuramentum ſeruare pro quo fortis tex. in c. j. in prin. de ſponſ. in vj. ubi ex ſponſalibus certis, quamuis nullis oritur impedimẽtum publicæ honeſtatis iuſtitię: & tamen ex his non oritur, ut conſtat. poteſt enim quanlibet ex eis ante copulã ducere: ergo hæc non ſunt ſponſalia: ſi enim ſponſalia eſſent, oriretur ex eis impedimentum: ſi ſponſalia non ſunt, conſequitur matrimonium ex coitu non eſſe iudicandum, nec pręſumendum. Ego a recepta & communi ſententia, non diſcedo, propter illam præſumptionem quã modo. explicui; hęc enim ſponſalia ſunt, quamuis in certa, & ideo ex eis nõ oritur impedimentũ publicæ honeſtatis iuſtitię: oritur tamen obligatio recipiendi in uxorem unam ex illis ſororibus, ex præmiſſa ſponſione, cui optime conuenit ſponſaliorum definitio. Præterea ſponſalia incerta, nempe conditionalia in matrimonium transeunt ſequuta copula, capit. ſuper eodem. & capit. per tuas, de condit. appo. igitur & iſta ſponſalia per coitũ tranſibunt in matrimonium, licet incerta ſint.

¶ Decimo hic notandum eſt, pręfatæ decretalis præſumptionem adeo mature ab eccleſia introductã;
18 † ut etiam ſi proteſtetur ſponſus ipſa ſponſa pręſente, & conſentiente, ſe nolle per coitum matrimonio conſentire, nihilominus iudicandũ ſit ab eccleſia matrimonium copula ſequuta: nam & canon præſumit propter coitum ſponſos ab hac proteſtatione receſsiſſe, ſicut & a conditione. c. ſuper eo. cap. per tuas. de condit. appo. c. de illis. eo. tit. quod expreſſe notat gloſſ. in d. c. per tuas. ibi communiter recepta. Abb. in c. Cum M. nume. 20. de conſt. Felin. ibi, nume. 80. & Ripa nu. 95. dicens hanc opinionem communem: quam notat Aretin. conſil. 142. col. 7. Rube. conſi. 60. Iaſo. in l. non ſolum. §. morte. ff. de noui oper. nunt. nu. 14. & ibi Rube. nu. 520. Arelatenſ. in additio. ad Alti. in tracta. de pręſumpt. 2. part. nu. 20. idem notant docto. in dicto cap. veniens. ij. de ſponſal.

¶ Vndecimò. ad perfectam huiuſce rei cognitionem infertur, adeò
19 † eſſe copulã neceſſariam inter ſpõſos. ut mrĩmonium iudicetur, ut ipſa tentatio, ſeu mixus copulę ſubſequutus minimè ſufficiat. cap. fin. de ſpõſa. cum enim conatus non habuerit effectum, non poteſt ex eo pręſumi conſenſus coniugalis, etiam ſi ille mixus inter habiles ad matrimoniũ cõtigerit, ex dicta rõne. ita Abb. in d. c. fi. Io. And. Domi. & Frã. in c. j. §. idem. de deſponſ. imp. in 6. quorũ opinio communis eſt: ut teſtatur Præpo. in dict. c. fina. & eam ſequutus idem fatetur Syluеſ. uerb. matrimonium. 2. q. 16. & Aluat. in tracta. de pręſump. reg. 3. pręſ. 38. idẽ notat

Aretin.conſi.142. col. v. quamuis contrarium teneant.Cald. & Præpo.in d.cap.fina.

20 Hinc etiam conſtat, † per nixũ copulæ non effici matrimonium etiam illa ſponſalia,quæ verbis conſenſum præſentem exprimunt: tamen deficiente ætate a iure intelliguntur de futuro: nempe cõtracta inter impuberes, uel inter puberẽ & impuberem.probat text.in cap. atteſtationes. de deſponſa. impub. Vnde impubes,qui per verba conſenſum coniugalem exprimentia contraxit,etiam ſi ſæpe nixus fuerit ſponſam cognoſcere carnaliter, poteſt reſilire ab ſponſalibus adueniente ętate.Subdit tamen ille tex. hoc fallere, ubi conſenſiſſet impubes in matrimonium prope ipſam ætatem perfectam, poſt ipſum nixum copulę, etiam multo ante, illum conſenſum præcedentem. Anto.Abb.Præpo.& communis ibi, quod non video alia ratione probati,niſi ex eo, quod præſumatur diſcretio ad conſenſum ratione ętatis pubertati proximæ,& ex nixu potentia ad coitum: his ergo duobus adiunctis præſumitur matrimonium eſſe perfectum. quod etiam Card.ibi, 1.col.uidetur ſentire.Ex quibus etiam colligo conatum copulæ prope ipſam ætatem perfectam, efficere matrimonium ſponſalia illa uerbis de præſẽti,iuris tamen interpretatione de futuro. ita Hoſtien.Anto.& Præp. in d. cap. atteſtationes.illum text.ad hoc notantes. Hinc infert Præp. ibi eſſe differentiam inter ſponſalia re & uerbis de futuro, & ſponſalia ſola iuris interpretatione de futuro. prima enim nõ tranſeunt in coniugiũ per nixum copulę: ut in d.c.fin.ſecũda.verò tranſeunt in coniugium per conatum copulæ, propè ipſam ætatem perfectam contingentem, Ego vero,ut quid ipſe ſentiam plane fatear, credo ſolum conatum copulæ, etiam prope ipſam ætatem perfectam, minime efficere coniugium; nulla enim ratio id perſuadere poteſt, niſi præſumptio conſenſus coniugalis: iſta autem non colligitur ex nixu copulę,ut in d. cap. ſin. probatur: igitur conatus copulę, etiam prope ętatem perfectã, coniugium non efficit. & ſi dixeris facilius colligi ex ſignis cõſenſum coniugalem poſt ſponſalia verbis de pręſenti contracta,quam poſt ſponſalia re.& verbis de futuro,id ego fateor, modò ſigna illa, ex quibus conſenſus cõiugalis pręſumendus eſt, poſt ętatem perfectã contingant, & non ante illam: vt ſtatim dicam in intellectu ca. j.§. idem.de deſponſa.impub. in 6.quo fit, vt ipſe credam male Prępo. ad hoc aduertiſſe: conatus enim in d. c.atteſtationes. etiam iuxta communem interpretationem, conſenſum non inducit, nec eius pręſumptionẽ: ſed præſumptionem potentię ad coitum:diſcretio verò ad conſenſum, ex proxima ętate perpenditur, ſi conſenſus ipſe tunc pręſtetur.quod probatur in c.conueniebatur. de deſponſ. imp.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia de futuro an traductione ſponſæ ad domum, efficiant matrimonium?*

2 *Sponſalia,quæ re & verbis de futuro appellamus, per oſcula, amplexus, & ſimilia ſigna, nequaquã tranſeunt in matrimonium.*

3 *Sponſalia iuris interpretatione de futuro,verbis autem de præſenti,* an per,

an per prædicta ſigna matrimonium efficiantur.

4 *Exactè perpenditur intellectus ad text. in c. vnico. §. i. de deſponſa. impub. in 6.*

§. SECVNDVS.

1 SECVNDO ſpõſalia † tranſeunt in coniugiũ ſi ſpõſus ſponſam ad domum traduxerit: ex hoc enim præſumitur inter eos coniugalis conſenſu. probatur in l. mulierem. ff. de ritu nupti. notat Ioannes And. in cap. final. de ſponſa. quem ſequitur Altiat. in tract. de præſumptio. reg. 3. præſump. 49. idem notat Angel. in Authen. quib. mod. natural. efficia. leg. §. fina. Deci. in cap. iurauit. de probatio. j. col. ſed contrariũ eſt verius: non enim hæc præſumptio eſt iure canonico introducta. ita Calde, Anto. & Abb. quorum opinio cõmunis eſt ſecundum Præpo. ibi, qui eam ſequitur in d. c. fin. dicit eandem opinionem communem eam ſequutus Are. conſi. 142. col. v. poteſt tamen prima opinio procedere duobus caſibus. Primo quando eſt dubiũ graue, an præceſſerint ſponſalia de futuro, an de præſenti: in hoc enim dubio ex traductione ad domum præſumi poteſt, præcedentia ſponſalia fuiſſe de præſenti; & ſic præſtitum fuiſſe ante traductionem conſenſum coniugalem. ex Baldo & Saliceto in l. cum te. C. de donatio. ante nupti. Secundo poteſt Ioannes Andre. opinio procedere, quando ſponſa fuit traducta ad ſponſi domum cum illa ſolennitate, qua duci ſolent vxores ad maritorum domos. argu. cap. vidua, de regul, ita Abb, in cap. ex parte. nu. 26. de reſtitu. ſpoliat. Ioã. Lupi. in rub. de donatio. §. 57. ſic etiam eſt intelligenda dict. l. mulierẽ. ff. de ritu nup. Hactenus ergo in hac re nullam vidimus differentiam inter ſponſalia re & verbis de futuro, & ſponſalia verbis quidem de præſenti, at iuris intellectu de futuro. Igitur, ut aliquo diſcrimẽ demus inter hæc, tractare oportet an ſponſalia efficiantur matrimonium, per aliquot alias coniecturas à præmiſsis diſtinctas. Ergo adnotandum eſt, † ſponſalia re & ver-
2 bis de futuro, non trãſire in matrimonium per amplexus, oſcula, munera, aliave ſimilia ſigna, tex. in c. j. de matrimo. contra inter. eccle. ubi Ioan. Andre. id notat, & reputat ibi Abbas ſingul. & Anto. Corſ. in ſingu. uerbo, matrimonium. idem Ioã. Andre. & doctor. communiter in c. j. §. idem. de deſponſ. impub. in 6. & Pariſ. conſ. 62. columna prima volumin. 4. ex quo falſa eſt Anton. & Præpo. opinio in capitul. fina. de de ſponſal. impuber. dicentium, per ſubbarrationem ſponſalia matrimonium effici. ubi Præpo. dicit eſſe ibi text. cui reſponderi non poteſt: ſed ille teex. dum dicit deſponſauit; eſt intelligendus per verba de præſenti. ſicut Innocent. ibi ac cæteri communiter intelligunt à quibus etiam in dict. cap. fina. de ſponſa. aſſeritur ſponſalia re & uerbis de futuro, nõ effici matrimonium per ſubbarrationem. poſſet tamen procedere opinio Anto. quãdo ex ipſa ſubbarratione conſenſus coniugalis colligeretur: quod regulare non eſt, ſed id locum habet in caſibus, quos in ſecunda parte explicabimus. cap. 4. in prin-
3 cipio. † Sponſalia vero iuris intellectu de futuro, verbis tamen conſenſum præſentem exprimẽtia: quãuis adueniente ætate, & contradictione ceſſante non efficiantur matrimonium;

trimoniũ tñpoſt ętatem perfectam di ctis ſignis intercedẽtibus conſenſus cõiugalis pręſumitur, et matrimoniũ cenſentur, text. eſt ſic per gloſſ. & doct. intellectus in cap. j. §. j. de deſponſa. impube. in 6. nam dum text. ille ex cõſenſu tacito illa ſponſalia matrimonium eſſe iudicat. glo. an[illegible] teri interpretantur illũ conſenſum colligi ex cohabitatione, amplexibus, & ſimilibus ſignis. quem intellectum approbat Henr. poſt alios in c. atteſtationes. col. 2. de deſponſa. impub. Ludouic. Gozadi. conſi. 1. colum. penul. Carol. Ruinus conſil. 203. volu. j. Deci. qui hanc opinio. communem eſſe fatetur conſi. 368. & Pariſi. conſi. 51. volumi. 4. colũ. 2. quem etiam ſenſum ſermone Hiſpano exhibet regia l. 3. titu. j. part. 4. & probatur, quia ſicut per copulam Roman. pontifex præſumit ibi conſenſum, vt illa ſponſalia matrimonium efficiantur: ita per alia ſigna, ex quibus detur perſeuerantia in conſenſu iam præſtito minori ætate, iudicat eſſe matrimonium adueniente ætate; ſic etenim inquit, niſi euidenter conſtiterit eoſdem contrahentes cum perſeuerantia eiuſdẽ voluntatis ad pubertatis tempora perueniſſet. maximè qui quod conſtare ex coniecturis dicitur euidenter conſtare. l. prima. C. de teſtament. mili. l. licet Imperator. ff. de legat. j. Hanc tamen illius tex. interpretatio nẽ communi omnium iudicio rece ptam, non omnino ueram eſſe puta mus; ex ſequentibus. Primo quia
4 † conſtat hęc ſponſalia eſſe de futuro, & non matrimonium, faciliúſque ſolui, quam ſponſalia illa, quæ uerbis & re futurum conſenſum præ ſe ferunt. quod in c. de illis. j. de deſponſa. impube. probatur; cur ergo facilius hæc quam illa in coniugium trãſire iudicamus? Secundo, matrimonium poſt ſponſalia in iure non datur, niſi ex conſenſu denuo expreſſe præſtito, uel tacite præſumpto per copulam, ſimileve ſignum, atque ita urgentem coniecturam. cap. fina. de deſponſa. Si enim ſponſalia ponimus, neceſſe eſt, ut coniugium demus, utriuſque conſ[e]nſum coniugalem euidenter ad[e]ſſe; cur igitur ex amplexibus, oſculis, ac ſimilibus cõiecturis conſenſum hunc præſumimus? Tertio, in d. §. j. Roman. pontifex ad pręſumendum coniugalem conſenſum exigit copulam, ſimilem ve coniecturam, ex qua ſolet a iure poſt ſponſalia conſenſus præſumi: unde oſcula, amplexus, & ſimilia, copulæ carnali adæquare, prorſus uidetur abſurdum. Quarto, id conſtare dicitur euidenter, quod conſtat ex coniecturis a lege, uel canone approbatis. Iaſ. in dicta l. licet imperator. col. iij. & idem in d. l. j. C. de teſtament. milit. nullibi tamen uideo dictas doctõ. coniecturas iure canonico probatas; ergo in eis minime erit præfata deciſio intelligenda. Quinto, ille tex. exigit conſenſus ante pubertatem præſtiti perſeuerantiam, id eſt quod nunc in matrimonium cõtrahentes conſentiant, ſicut in ætate minori conſenſerant expreſse, ſi per ætatem licuiſſet. Nam dum ille tex. exigit in ſignum conſenſum, carnis copulam, uel alium modum: ego intelligo traductionẽ ſolennem ad domum, ut paulo ante dicebam: uel ſub arrationem, quæ ſufficiat, ut ſponſalia uere de futuro efficiantur matrimoniũ: quod ſequenti parte. in princip. c. iiij. trademus. quibus adducor, ut ægre feram huncillius tex. communem intellectum. Hæc tamen cõmuni declaratione præmiſſa, eam intelligo quando ſigna illa, nempe, amplexus, oſcula, & ſimilia, iam ætate completa proceſſerunt, nec ſat eſſe exiſtimo, ſi illa inter proximos pubertati contingant, authore Aretin.

in conſil.142.colum.vj.pro quo ad eſt tex. in d.cap.j.§.j.dum dicit, ad pubertatis tempora perueniſſe : requirit enim ętatem omnino completam. ex Bartol. in l. ſi cui legetur. ff. de legat.j. atque. idem mihi probat Inn. quem in hac parte ſequuntur ibi Anton. & Prępo. in c. atteſtationes.de deſpon. impub. quã uis ibi Henri. col.ij. exiſtimet ſatis eſſe, quod hęc ſigna propè ipſam ętatem perfectam interueniant. Sed prędecens opinio uerior eſt, etiam ſi malitia ætatis defectum ſuppleat. ſecundum Carol. Rui. conſil. 203. volu.primo.

¶Secundò eandem opinionem intelligo, quando illa ſponſalia, verbis de pręſenti, iuris tamen intellectu de futuro, contracta fuere inter maiores ſeptennio: & ſecus eſſe opinor, ſi contracta forent a minoribus ſeptennio, ac poſt ſeptennium conſenſu tacito comprobata. Hęc enim ſponſalia adueniente ętate nõ efficiuntur matrimonium, etiam ſi oſcula, amplexus, & ſimiles coniecturæ dentur, pręter nouum expreſſum conſenſum, uel ex copula deductum, qui ſufficeret ad hoc. ita Ioan. Andr. in d.c.j.§.idem. qui ſubſcribit Henr. in d. c. atteſtationes.colum.pe. & Collector decisionum Rotę in nouis decis. 461. tametſi dicat iudices in pretorio Rotę contrariam ſententiam ſequutos fuiſſe cum Archi.Dominic.& Franco. in d.§.j.quorum opinio communis eſt: quibus & ego libenter conſentirẽ, ni uiderem primam, & communem illius text. interpretationem nimis latam eſſe.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia etiã iurata ſoluuntur mutuo conſenſu contrahentium.*

2 *Sponſaliorũ diſſolutionem poteſt petere ſpõſus, ſi fuerit ſponſa ab alio cogita poſt ſponſalia, etiã vi præciſa.*

3 *An idem ſit dicendum, in ſponſa de præſenti coniugio nondum cõſummato.*

4 *Spõſalia minimè diſſoluũtur propter ſuperuenientem ſponſæ paupertatem.*

5 *Mulier contrahens matrimonium vel ſponſalia, an cẽſeatur dediſſe in dotem marito, vel ſponſo propria bona.*

6 *Iurans aliquam accipere vxorem, an teneatur contrahere cum ea matrimonium, ſi cùm ipſa diues ſit, nolit & dotem aſsignare & nume 4.*

7 *Sponſa de futuro an teneatur expectare ſponſum abſentem.*

8 *Sponſalia diſſoluuntur adueniente die, quæ fuit matrimonio contrahendo præſignata.*

9 *Sponſalia per matrimonium omnino ſoluuntur, etiam ſi fuerint iuramento firmata.*

10 *L. Quoties. C. de rei vendi habere locum, etiam ſi prima venditio fuerit iurata.*

11 *Spõſalia ex religionis profeſsione tolluntur.*

12 *Sponſalia quandoque iudicio eccleſiæ ſoluuntur, interdum ipſo iure abſque ſententia euaneſcunt.*

Quibus

Quibus modis ſponſalia ſoluantur.

CAP. V.

QVINTA nunc reſtat huius tracta tus pars, in qua agere oportet quonam pacto ſponſalia diſſoluantur. Et
1 primo † ea conſtat diſſolui mutuo contrahentium diſſenſu, ſicut cæteri contractus: ex quibus ita argumentatur tex. in c. ij. de ſponſa. qui ius commune non diſpenſationem induxit, ex intellect. Tancr. quem ibi cæteri contra Bernard. ſequuntur. Sola enim promiſsio in ſponſalibus fit: ab hac ergo promiſsione licet promittentibus diſcedere, nulli que ex diſſenſu iniuriam irrogãt. unde quamuis ſponſalia iuramento firmentur, poſſunt diſſolui mutuo iurantium diſſenſu: ſecundum communem ibi. Nam etſi iuramentum in Deum dirigatur; id tamen fit tan quam in teſtem promiſsionis, quæ alteri fit. Eſt ſiquidem Deus teſtis illius promiſsionis ad hominis utilitatem, maiori ſub uinculo, ex eo quod ipſe Deus ſit teſtis, quaſi homo alter teſtis eſſet: fit ergo iniuria Deo propter illud teſtimonium, ſi homini illi, cui ipſo teſte eſt facta promiſsio, fides frangatur; at ſi homo ille obligationem illam remittat, Deus item illam remittit. c. j. de iureiuran. ubi Abb. et doc. id explicant. Oldr. conſil. 241. Ioan. Lupi. in rubr. de donatio. §. 45. & diuus Tho. 22. q. 89. artic. ix. Nec obſtat tex. in d. ca. ij. dicens, ex patientia id tolerari: quaſi dicat non de iure: id enim tex. expreſsit propter uulgares, apud quos poſſet, forſan ſcandalum oriri ex hac diſſolutione ſponſaliorum: ideò dicit monendos eſſe contrahentes ſponſalia, ne illa diſſoluant; non tamen compellendos; eorum enim cõſenſus ſufficiens eſt ad illa diſſoluenda.

2 Secundo, † Sponſalia diſſoluuntur fornicatione ſequuta: ſi enim ſponſa cum alio fornicetur, non tenetur ſponſus contrahere cum ea matrimonium, imo abſolui poteſt ab illa promiſsione. capi. quemadmodum. de iureiurand. ubi probatur ſecundum Abb. & doctor. idem eſſe ſi ſponſalia ſint iurata. notat glo. in cap. ſi quippe. 27. q. 2. Præpo. poſt alios in capitulo de illis. de ſponſ. id tamen intelligitur uolente illo, cui eſt facta iniuria: ſi enim ſpõſus uellet non obſtante fornicatione ſponſam accipere in uxorem, eſſet ſponſa cogenda cum eo matrimonium contrahere: alioquin ex fornicatione ſponſa conſequeretur cõmodum. Sic ex aduerſo ſi ſponſus fornicetur, non tenetur ſponſa cum eo matrimonium contrahere. Abb. in dicto capitu. quemadmodum. in princip. idem conſilio 48. 1. uolum. regia l. 8. titul. 1. part. 4. Imo ſi ipſa ſponſa ui præciſa eſſet cognita, adhuc non teneretur ſponſus eam accipere in uxorem; ſed petere poſſet ſponſaliorum diſſolutionẽ gloſ. in canon. raptor. 27. q. 2. gloſſ. in dicto cap. quemadmodum. uerſic. oculos. in fin. quam ibi ſequuntur Ioa. And. Abb. Imol. & cæteri docto. neque enim cogendus eſt quis contrahere bigamiæ uitium, nondum præſtito coniugali conſenſu. idem notat regia lex octaua paulo ante adducta. idem repetit Abbas in capitulo diſcretionem. de eo qui cognouit conſanguineam uxoris ſuæ,
3 poſt alios ibi. † In ſponſa tamen de præſenti ſecus eſſe aſſerit Abbas in dicto cap. diſcretionẽ. quod ipſe intelligo, ut matrimonium quo

ad

ad uinculum diſſoluatur: non enim
diſſoluitur, ſed quo ad thorum diſ-
ſolui poſſet propter fornicationem
commiſſam metu: & ſic ui conditio
nali; crederem tamen ſecus eſſe, ſi
ſponſa cognita & oppreſſa eſſet ui
præciſa. ex his, quę de metu dice-
bam. præced. c. nu. 11. tametſi Abb.
conſi. iiij. j. uol. in utroque caſu ue-
lit a prædicta pœna ſponſam de pr-
ſenti, uel uxorem immunem eſſe.
4 † Sed quamuis ipſa ſponſa, quæ di
ues erat tempore ſponſaliorum ad
paupertatem redacta ſit, tenetur ni
hilominus ſponſus eam ducere in
uxorem. gl. in d. c. quemadmodum.
uerſic. oculos. quæ intelligenda eſt
quando nihil dare promiſit ipſa ſpō
ſa in dotem ſponſo. nam ſi promiſiſ
ſet non teneretur ſponſus cum ea cō
trahere, niſi id daretur. Ita Io. An.
Ant. Imo. et alij in d. c. quemadmo-
dum. in prin. tex. in c. de illis. de cō
di. apo. Iuxta communem eius in-
tellectum. et l. ſi ita. ſtipulatus fuero
te ſiſti. §. ſi tibi nupſero. ff. de uerb.
oblig. in fi. quibus addo quod Bal.
notauit in c. iurauit. de probat. di-
cens, ꝙ iurãs aliquam excipere in
uxorem, etiam nulla dotis promiſ-
ſionem præmiſſa, non eſt compellē
dus eam ducere, ſi ipſa diues ſit, et
nolit dotem congruentem ſibi aſsi-
gnare. ſequitur eum Io. Lup. in c. ꝑ
ueſtras. de dona. iij. notab. §. ij. Ve-
rum Panor. in d. ca. quemadmodū.
gl. ibi reprobat dicens, ſponſum nō
teneri aducendam ſponſam in uxo
rem, ſi poſt ſponſalia ipſa ſit effecta
pauperior, etiam ſi nihil ſponſo da
re promiſerit: iuramentum etenim
eſt intelligendū rebus ſic ſtantibus,
5 acnon mutatis, ut ibi conſtat. † et
tamen ſponſa cenſetur tacite omnia
bona ſua in dotem promiſiſſe ſicuti
mulier, quæ matrimonium contra-
hit, habens patrimonium, cenſetur
illud marito in dotem uiri dignita-
ti conueniente dare. not. Bar. in l. ſi
conſtante. ff. ſoluto mat. nu. 78. Ego
tamen non ſequor in hoc Abb. imo
pro communi opin. iudicandum eſ-
ſe cenſeo: nam quod Abb. dicit iure
non probatur; non enim eſt uerum,
quod mulier, habens bona, ſi ſim-
pliciter contrahat matrimonium, ui
deatur illa in dotem dare, etiam at-
tenta dignitate mariti: id enim fal-
ſum eſt: ut not. glo. recte intellecta,
et Bal. ibi in l. mulier bona, ff. de iu
re dot. Bar. idem in q. vij. incip. mu
lier habens. col. iij. et alij, quos re-
fert, et ſequitur Decius conſil. 521.
col. iiij. et Mayner. in l. 1 ambiguis.
pro dot. nu. 63. ff. de reg. iur. nec a-
liqua lege contrarium probatur, ut
ipſa glo. fatetur; imo authore Sali.
ibidem potius probatur hæc noſtra
opinio in l. cum poſt. §. gener. ff. de
iure dot. & in l. quęro. ff. eo. titu. &
in l. ſi ex cauſa. §. j. ff. de minori. ci-
tat Stephan. in Necyomantia dialo
go. 27. & ſi uera foret opinio Bar.
in d. l. ſi conſtante. eſſet intelligen-
da in muliere, quæ matrimonium cō
trahit, non ſic in ea, quę ſponſalia tā
tum contraheret: ubi tantæ præſum
ptionis ratio non eſſet ita efficax.
nec ualeret argumentum a dote cer-
ta in ſpecie promiſſa ad illam a le-
ge ſubintellectam. uti Iaſ. in eodem
caſu notat in. §. fuerat. de actio. num.
127. Subinde fateor illam opi. quam
6 ex Bal. in c. iurauit. retuli, † non pro
bari omnino iure, quando ipſe ſpon-
ſus eſſet diues, & haberet bona, ex
quibus poſſet ſeipſum, & ſponſam
alere; ſibi namque imputet ſponſus
paupertatem dotis, quippe qui de
ipſa dote conſtituenda pactum non
fecit: quin & contra Panor. dicendū
eſt, imputandum eſſe ſponſo, qui for-
tunę bonis confidit: ſi quis etenim
ſponſalia contraxiſſet cū puella pul-
cherrima, quę tandem labente tem-
pore pulchritudinem amiſit: non ta-
men

men priuata eſt oculis, nec naribus, nec arbitror ob id ſponſalia diſſolui poſſe.

7 ¶ Tertio,† poſſunt diſſolui ſponſalia, ſi ſponſus ſit abſens, & uagetur per orbem, mō ex ſpectetur per trieñium, ſi neſcitur quo in loco ſit. l. ij. C. de repud. regia. l. viij. titul. j. part. iiij. Si uero ſponſus ſit intra prouinciam expectari debet per biennium l. ij. C. de ſponſal. ita tamen, ut ſi abſentia ſit neceſſaria ex iuſto impedimento, expectetur quouſque ceſſet illud impedimentū. l. ſæpe. ff. de ſponſali. niſi ex periculo fornicationis iudex det licentiam ſponſæ ad contrahendum matrimonium cum alio ar. c. fi. de eo, qui cogno. conſan. Hāc etiam diſtinctionem a iure ciuili collectam eſſe ſeruandam iure canonico tenent Ioan. Andræ. Hoſt. & Anto. in ca. de illis. de ſponſal. Syluest. uerb. ſponſalia. quæſtione x. atque dictam legem ij. C. de ſponſali. iure canonico admittunt. Hoſtienſis, Io. And. & Abb. in c. ſicut de ſponſali. ij. col. Sed idem Abb. Cardi. & Præpo. in d. c. de illis. dictas leges in foro canonico minimè admittunt: imo aſſerunt iure canonico ſponſam nō teneri ad expectandum ſponſum uagātem per orbem: ſed poſſe petere licētiam ad contrahendum matrimoniū. per tex. in dict. c. de illis. uerb. liberum ſit. illa equidem uerba excludūt licentiam ſponſi, atque moram illā biennij, uel triennij. arg. gloſſ. in clemen. dudum. uerb. libere. de ſepultu. quam ſequuntur Abb. Barba. & Alciat. in c. j. de off. ordi. iii. notabi. & Curtius ij. parte de feudis. quæſtio. ij. Deci. in c. ſi pro debilitate. de off. delegat. Bald. Cardina. & Imol. in capit. quæ in eccleſiarum. de conſti. Anton. Burg. in capit. j. de emption. Curt. Iunior. conſi. ij. prima colum. iudicis tamen authoritas in hac noſtra quęſtione requiritur. Henric. & Prępo. in dicto capit. de illis. glo. in cap. de illis. j. de deſpon. impub. unde gloſſ. in d. cap. de illis. de ſponſa. dum allegat l. ſecunda. C. de repud. non uult illam eſſe iure canonico ſeruandam: ſed eam ad differentiam canonum, & legum adduxit. Hinc cōſtat Abba. in d. capit. ſicut. dum ij. colum. dicit d. l. ij. C. de ſponſa. procedere niſi ſponſalia eſſent iurata: quia tunc authoritas ſuperioris foret neceſſaria, non recte perpendiſſe ea, quæ prius dixerat in dicto capit. de illis. nam ſiue ſponſalia ſint iuramento firmata, ſiue ſola ſimplici promiſsione, lex illa, quæ ciuilis eſt, iure canonum non procedit, & utrobique iudicis eccleſiaſtici authoritas eſt neceſſaria ad ſponſalia diſſoluenda. Credo tamen, ut hoc diligentius abſoluam, ſponſum in loco propinquo abſentem, uel expectandum eſſe, uel requirendum, ut intra certum tempus contrahat matrimonium, ex ratione illius ca. de illis. de ſponſ. quod ſi iuſto impedimento detineretur: nō temere ſunt ſponſalia ſoluenda: ſed attenta ſponſæ qualitate, quæ forſan ex mora periculum pateretur. quod colligitur ex Hoſtien. in d. c. de illis. ubi text. non loquitur in his caſibus.

8 ¶ Quarto principaliter † ſpōſalia diſſoluuntur lapſu temporis in ſponſaliorum contractu conſtituti ad matrimonium contrahendum. text. in cap. ſicut. de ſponſ. ubi glo. dicit eſſe ſpeciale in matrimonio, ut poſt lapſum terminum promittens minime ſit obligatus: habent ſiquidem ſponſalia hanc tacitam conditionem, ut mutuo diſſenſu diſſoluantur: unde ſi ſponſus requirat ab ſponſa, ut matrimonium contrahat certo die, & ipſa nolit, ipſe requirens liber uidetur ab ſponſalibus, ſi etiam ipſe uelit huic diſſenſui conſentire. ut ſentiunt Cardi. & Præpoſt. in d. capit. ſicut.

Ego

Ego tamen hanc opnionem Cardi. & Præpoſt. intelligo uerain eſſe. Primò, quando apparet alterum requiſitum, ut contrahat nolle illo tẽpore, nec alio contrahere: tunc enim diſſenſus colligitur; alioqui licet ipſe prouocatus reſpondeat, illo tempore nolle matrimonium contrahere, non ſequitur eum diſſentire quia forſan illud tempus non uidetur ſibi conueniens ad contrahendum ob aliquam cauſam. Secundo procedit tex. in d. cap. ſicut. quando terminus adijcitur ſponſalibus ad limitandam obligationem, et ad eam reſtringendam, ita ut lapſo termino expiret; tunc enim extinguitur obligatio; ille tamen per quem ſtetit tenetur ex illa culpa; ut in dicto cap. ſicut. & probatur in l. ſi fideiuſſor. §. fin. ff. mand. l. obligationum. §. j. ff. de actio. & obligatio. l. damni. §. Sabini. ff. de damn. infect. ſed in dubio, ex glo. Anto. Abba. & Præpo. in d. c. ſicut. terminus tempore ſponſaliorum appoſitus ad contrahendum, cenſetur adiectus cauſa reſtringendæ obligationis: quia nullus contractus eſt initus perfecte: ſed ille terminus ad initium alterius contractus datur: unde tũc terminus reſtringit ita obligationẽ, ut eo lapſo non duret. quod etiam notauit Archidia. in capit. nuptiarum. 27. q. ij. Abb. et Imol. in cap. cum dilecti. de dolo & contu. Hinc Angel. & Alexan. in l. ſi inſulam. col. penul. ff. ſolut. matri. notant, quod ubi dies adijcitur cauſa inuitandæ obligationis, non eſt locus purgationi moræ. pro quibus argumentum eſt lege traiectitiæ. §. de illo. ff. de actio. et oblig. commiſſoriæ. C. de pact. inter empt. ſecus ergo erit ubi dies adijcitur obligationi iam perfectæ, et contractui conſummato. quo caſu dies potius cenſetur adiectus ad ſolicitandũ effectum obligationis, quam ad extinguendam ipſam obligationem. l. Celſus. ff. de arbit. c. cum dilecti. de dol. & contu. ex quo Abb. in d. c. ſicut. dicit, quod ſi contractis iam ſponſalibus ex interuallo tractetur de die nuptiarum, lapſus illius diei non liberat ſponſum ab ſponſione, et promiſſione matrimonij contrahendi, etiam ſi ipſæ illo die paratus eſſet contrahere. quę quidẽ adnotatio mihi placet, licet Præpoſi. diſpliceat.

9 ¶ Quinto, † ſoluuntur ſponſalia per matrimonium ſubſequens, etiã abſque copula. text. in cap. ſicut. & cap. ſi inter. & in cap. de illis. de ſpõſa. ex quibus id receptum eſt communiter, etiam ſi prima ſponſalia eſſent iurata. quod in d. cap. ſicut. aperte probatur: nec eſt neceſſaria ad hanc diſſolutionem iudicis authoritas, licet Corrad. Lagus in Metho. iuris titu. de nupt. contrarium opinetur. Item nec obſtat tunc a periuro matrimonium contrahi: cum matrimonium a periuro contractũ ualidũ ſit, quod alibi dicemus. Huic ſententia ſimile eſt quod iam. ab Imo. not. in cap. cum contingat. de iureiur. nu.

10 81. dicens, quod † ſi quis uendat rẽ quandam duobus, ac ſecundo emptori eam tradiderit, illius cenſetur effecta; nec poteſt ab eo auferri prętextu primę uenditionis, etiam iuratę. per l. quoties. C. de rei uendicat. ubi hoc optime probatur. Imol. ſequuntur Hippo. in l. qui duobus. nu. 9. ff. de falſ. Iaſ. dicta l. quoties. numero 36. Et Gozadin. conſil. 14. numero ſecundo. Subdit Imol. idem dicendum eſſe quando primo promiſit etiam cum iuramento uendere: & tamen uendidit ſecundo: hæc enim ſecunda uenditio tenet & ex ea poteſt compelli ad tradendam rem uenditam. Crederem tamen ego quod ſi ante uenditionem, uel traditionem vendidiſſet illi, cui iurauerat vendere, eſſet eius venditio

ditio

ditio potior ad compellendum venditorem,vt illi traderet rempotius. quam alteri propter vinculum iuramenti.Poſſet etiam eſſe ſecunda uenditio, vel eius cauſa facta traditio nulla ſi primus, cui promiſit uendere,uel vendidit,cum iuramento, vēditorem extraiudicialiter admoneret, ut ſeruaret iuramentum, neque quidquam contra id ageret directè vel indirectè, appellatione propoſita ad iudicem eccleſiaſticum: tunc equidem venditio, aut traditio,poſt hanc appellationem facta, eſſet nulla,tanquam facta appellatione pendente.ita Iaſ.in d.l.quoties.nume. 36. ac Gerard. ſing. 98. licet ipſe Gerard. Imolam impugnet in ſecundo caſu.

11 ℭ Sextò † ſponſalia. ſoluuntur per ingreſſum religionis profeſsione ſequnta:nam ſi matrimonium ante copulam ita ſoluitur, etiam quò ad vinculum.c.ij.c. ex publico. de cōuer.coniug.c. ex parte.eod.titul. a fortiori ergo ſponſalia ita ſoluentur.quod omnes fatentur. Nec oberit c.commiſſum. de ſponſ.quia licet dicat text.ibi conſulendo, tutius fore matrimonium contrahere, ac demum religionem ingredi:non tamen id ita fieri præcipit,nec promiſſos cōtrahere tenetur, ſi uelit religionem ꝓfiteri.ita Abb.& Præpo.ibi perpenſo ſecundo intellectu glo.idem nota. Palud.in iiij.diſt.28.q.j. in fin.Nam & ſi iure certum ſit poſſe tute ſponſum ingredi religionem dimiſſa ſponſa,et tutius eſſe contrahere, ac demū religionem profiteri, non ex hoc ſequitur hoc eſſe neceſſariū. Sat enim eſt tenere, quod certum eſt: tametſi conſilium ſit eligere certius. quod probatur. Nā ad ſalutem animę prōptior eſt uia caſtitatis, quàm coniugij.c.nuptię.32. q.j. clementi.exiui. in prin.de uerb.ſignifi. & tamen poteſt quis tutè eligere uiam coniugij. c.integritas.32.q.j.c.geſta.cū gl.74. diſtin.igitur poteſt quis dimiſſa ſponſa tute religionem profiteri, quamuis tutius ſit cum ea contrahere, fidem præſtitam, & iuramentum abſoluens, et poſtmodum monaſticam uitam eligere. Præterea poteſt optime dici,quod in d.c.commiſſum.ſpōſus nolebat ſtatim deliberate religionem profiteri: ſed id in animum abſque uoto induxerat: ideo Papa ei conſulit,ut contrahat, atque fidē ſeruet,& poſtea ſi uelit, religionem profiteatur,nec Roma.pont.conſuleret ei matrimonij contractum,ſi ſtatim uellet deliberato animo religionem profiteri.ex his, quę ibi notat gl. & eſt intellectus Innocen. quem alij ſimpliciter referunt.

ℭ Soluūtur tandem ſponſalia plu-
12 ribus alijs modis,† quandoque ſententia iudicis eccleſiaſticis.quod frequentius eſt.glo.in c.de illis.j.de de ſpon.impube.Henr. & Præpo.in c. de illis.de ſpon. quandoque abſque ſentētia ipſo iure:ut traditur poſt gl. ibidē.& in c.ſi quippe.27. q. ij. quā dicit ordi.Bal.in l.fi.in prin. col.iij. C.de epi.et cler.& in l.iubemus. in ult.§.j.C.eo. tradit Th. in iiij.diſt. 27.q.ij.art.fi.regia.l.viij.tit.j. part. iiij. e quibus libet ultimo loco tractare,quo pacto ſponſalia diſſoluantur,eo quod ætate minori contracta fuerint.

SVMMARIVM.

1 *Impubes ſponſalia contrahēs poterit adueniente pubertate ab eis recedere.*

2 *Contractis ſponſalibus à duobus impuberibus,qui primò ad ætatem perfectam acceſſerit poterit ſtatim huic cōtractui refragari.*

3 *Impubes contrahens ſponſalia præ*

ſtito

ſtito iuramento, minimè poteſt
ab eis reſilire.
4 *Iuramentum ab impubere, doli ta*
men capace, præſtitum, ipſum iu
rantem obligat, contractum ve-
rò ab eo factum minimè firmat.
5 *Maior ſponſalia contrahens cum*
minore ab eis recedere nequit.
6 *Adnotatio quædam nouiter ani-*
maduerſa ex ea de illis § i. de
de ſponſat. impuber. refellitur.
7 *Matrimonium a pubere contra-*
ctum ſpōſalia cum impubere præ
cedentia diſſoluit: licet is pubes
ab ſpōſalibus diſſentire nequeat.
8 *Sponſalia iuris tantùm interpre-*
tatione de futuro contracta à pu
bere, & impubere, non effici ma
trimonium ex conſenſu impube
ris ætatem legitimam attingen-
tis, niſi & pubes conſentiat.

.§. PRIMVS.

SEPTIMO igi
tur ſolent in iu-
re ſponſalia diſſol
1 ui cō † quod con-
tracta fuerint ī mi
nori ętate ex ſolo
impuberis diſſenſu: is enim ſi diſſē-
tiat, ſponſalia diſſoluuntur. licet uer
bis de præſenti, re tamen de futuro,
ipſa ſponſalia ſiut contracta. uerum
hic deſſenſus ante ętatem perfectā
non admittitur propter ætatis fra-
gilem conſtantiam. ſæpe enim im-
puberes contraherent, ac ſæpe à cō
tractibus diſſentirent. gl. Card. &
Prępoſi. in cap. de illis. j. de deſpon
ſat. impub. quamuis vterque impu-
bes peteret contractus diſſolutio-
nem: ſecundum Præpo. ibi, quod
2 probatur in c. i nobis. eod. tit. † in
contractis verò ſponſalibus a duo
bus impuberibus, is qui prius ad ę-
tatem prefectam peruenit, non te-
netur alium expectare, qui adhuc
impubes eſt: ſed poterit ſtatim con
tradicere, ac recedere ab ſponſali-
bus. ſecundum communem, quam
Abb. & Prępoſ. in. d. c. de illis. co-
lum. ij. ſequuntur & probatur. Nā
ſi hic poteſt diſſentire altero impu
bere ad pubertatem perueniente,
non video cur modo non poſsit cō
tradicere: cum ipſe iam ſit ætatis
perfectę: licet gloſſ. in d. c. de illis.
verſi. cum ſpōſalia. & ſequ. teneat,
hunc perfectam ętatem adeptum
non poſſe diſſentire, donec alter
eandem perfectam ætatem habue
rit. Nec tantum poterit, imò tene-
tur ſtatim contradicere, ſi nolit ſpō
ſalibus ſtare: alioquin poſtea non
poterit ſed erunt illa ſponſalia fir-
ma quoad effectum ſponſaliorum,
quamuis non quo ad vim matrimo
nij. Hoſti. col. ij. Henri. & Præ-
poſ. in d. c. de illis. qui hanc aſſe-
rit eſſe cōmunem opinionem. Nec
obſtat, quod ſecūdum hanc commu
nem opinionem nulla uideatur con
ſtitui differentia inter verſicul. ſi
vero. & verſi. ultimū, in dict. cap.
de illis. quia conſtat manifeſtum di
ſcrimen: nam in. §. ſi vero loquitur
text: quando tempore contractus
alter erat pubes. & is qui tempore
contractus fuerat impubes, factus
pubes petebat diſſolui ſponſalia.
at in .§. vltimis qui tempore con-
tractus fuit pubes, petebat ſponſa-
lia diſſolui ante pubertatem alte-
rius: ſecundum Abb. Præpo. & cō-
mu. ibi quibus ſuffragatur regia l.
viij. titu. i. part. iiij. quæ ita illū tex
tum interpretatur. Ex quibus ap-
paret primo caſu contradictionem
admittendam eſſe, non in ſecundo.

3 His adde impuberem † ſponſalia
præſtito iuramento contrahentem
ratione ætatis non poſſe ab his rece
dere: ſed illud contractus in vim &
effectum ſponſaliorum firmus eſt.
glo. quæ ſingul. eſt ſecundum Abb.
ibi, in dict. capit. de illis. quam &
cæteri iuris canonici interpretes ſe
quuntur, quod intelligendum eſt,
quando illud iuramentum præſtitũ
fuit ab impubere, qui tamẽ ita erat
proximus pubertati, ut intellectũ,
ac diſcretionem haberet: is enim iu
ramento ſe adſtringere poteſt. gloſ.
Abb. & doctor. in cap. ex literis. ij.
de ſponſalib. & probari uidetur in
l. fin. §. in eum, ff. de libe. cauſ. idem
Barto. Corne. & Iaſ. colum. iiij. in
auth. ſacramenta puberum. C. ſi ad
4 uerſus vendit. dicentes, † contra-
ctum à minore geſtum, de iure ta-
men inualidum, iuramento præſti-
to validum fore, etiam ſi iuramen-
tum ſit præſtitum à pupillo, qui ta-
men erat doli capax. in quo Barto.
aſſerit hanc opinionem communẽ
eſſe. idem voluit Abb. conſi. 108. in
ij. volu. Deci. in l. pupillũ. ff. de reg.
iur. nec me latet glo. Cynũ, & alios
in dict. authen. ſacramenta. contra-
rium voluiſſe aſſerentes non firma-
ri contractum inualidum à pupillo
etiam doli capace initum, iuramen-
to ab eo præſtito, ex eo, quod d. dict.
authen. pubertatem exigat, vt iura
mentum firmet contractum iure in
ualidum propter ætatis defunctum:
neque refert, quod iuramentum va-
leat ob diſcretionem: cum aliud ſit
iuramentum obligare, aliud contra
ctum inualidum ratum efficere. Pri
mo ſiquidem caſu ſequitur dandam
fore abſolutionem, ratione imperfe
ctæ ætatis; quæ abſolutio neceſſaria
eſt: non tamen ex hoc ſequitur ip-
ſum contractum illo iuramento fir-
mari. ita hanc opinionem vltimum
ſcribit communem eſſe Alexã. in l.
qui iuraſſe. in prin. ff. de iureiur. &
Alciat. qui plures allegat in c. cum
contingat de iureiur. num. 147. vbi
eam ſequitur, & mihi verior, atq;
æquior videtur, præterquam in ſpõ
ſaliorum contractu ex d. c. ex lite-
ris. ij. in quo quidem contractu ætas
non ita ſtricta, & certa eſt ſicut in
cęteris cum eam ſuppleri ex diſcre
tione, iudicio & intellectu conſtet
qua ratione hãc opinionem ſequor
minime adhęrens reſponſionibus,
quas Alciat. ad tex. in d. c. ex lite-
ris. dare conatur. atque huic opinio-
ni, quam ex Alex. communem eſſe
diximus, ſuffragantur duę regię le
ges: quarum prima eſt l. 56. titu. v.
part. v. altera eſt l. vj. ti. 19. part. vj.
Cęterum hęc omnia intelligenda
ſunt quando tempore contractus v-
terque impubes eſt, vel alter tantũ:
is vero qui diſſentit, impubes con-
5 traxerat: † unde in ipſo, qui pubes
erat tempore contractus ſponſalio-
rum, manifeſtum eſt nullum diſſen-
ſui locum eſſe: imo contractui ſtare
tenetur quo ad ſponſaliorum vim:
vt probat text. in dict. cap. de illis.
nec mirum eſſe debet hunc contra-
ctum ex diſſenſu impuberis diſſol-
ui poſſe, nõ tamen ex contradictio-
ne puberis. ſicuti ſi maior cum mi-
nore contraheret ſine tutoris autho
ritate, contractus teneret vtique in
fauorem minoris, nec poſſet maior
diſſentire, licet minor libere poſſet
à contractu diſcedere. l. non eo mi-
nus. C. de procurat. neque hic agi-
tur de matrimonio, quod exigit v-
triuſque conſenſum perfectum: ſed
de promiſsione futuri matrimonij,
& ſic de ſponſalibus, vt glоſſ. &
cæteri explicãt in d. c. de illis. Hinc
conſtat contractis ſponſalibus in-
ter puberem, & impuberem eſſe ſpõ
ſalia vtriuſque reſpectu, tametſi
minor poſsit ab eis recedere. quod
aptiſsime probat text. in c. fin. de
deſponſat.

deſponſat. impub. & in c.vnic.§.j. eod.tit.in vj. alioqui ſi non eſſet in hoc contractu vtriuſque ad ſponſalia conſenſu, non oriretur ex eo impedimentum publicæ honeſtatis iuſticiæ: vt conſtat in c.j. in princ. de ſponſali.in vj. & tamẽ oritur id impedimentum.c.literas.& c.acceſſit. de deſponſat.impub.igitur ex conſenſu non tantum maioris ſed & minoris hic contractus verè eſt ſponſaliorum: quo fit, vt Fortu.Garcias Hiſpanus apud Italos non minorē
6 in vtriuſque iuris † prudentia gloriam aſſequutus, quam apud nos in Cæſaris ſupremo Hiſpaniarum prętorio in l.j. col.iij.ff.de pact.non exacte perpenderit text.in d. ca.de illis.ex eo notans iure canonico ex polliſ.citatione actione oriri. id enim ſitne uerum non diſputo,tamen ibi non probari contendam libere, cum conſenſus utriuſque,puberis,et impuberis ibi detur & ſic pollicitatio dici illa promiſsio non poteſt.
7 Ex his deducitur † matrimonium à pubere cum alia contractum valere,atque dicta ſponſalia omnino ſoluere.gloſ.Ioan.Andr. Hoſt.Præpo.& alij in d.c. de illis.j. de ſpon. impubere Rota.Noua.450.regia l. viij.tit.j.part.iiij.Nec video dubiũ in hoc verſari, quando pubes contraxit matrimoniũ, priuſquã impubes ad ætatem perfectam accedens,cõſentiat matrimonio contra-
8 cto in minori ætate : † illud vero maxime dubium eſt,an idem ſit dicendum quando pubes matrimoniũ contraxit, poſtquam ſciuit impuberem iam ætatem perfectam habentem , illi coniugio conſenſum præſtitiſſe.& Sil.ver.matrimonium.v. q.viij.in ea eſt ſentẽtia,vt opinetur ſponſalia, quæ verbis de pręſenti: iuris vero intellectu de futuro cẽſetur,eo quod à pubere,& impubere contracta ſint,in matrimonium tranſire,ſi impubes ętatem iam per fecta factus maior , conſentiat illi matrimonio tametſi pubes diſſentire velit , eiuſque conſenſu minime expectato . idem aſſerit Ludouicus Gozadi.conſ.ij.nume.xj.27.&.28 contra quos,ni fallor,iuris canonici eſt deciſio apertiſſima in cap.j.§. ſ.de ſpon. impube.in vj.vbi matrimonium contractum inter duos impuberes,vel inter puberem & impuberem non efficitur perfectum, nec firmum , pubertate accedente: niſi nouus vtriuſque conſenſus accedat ad matrimonium tacitus.vel expreſſus.Item ſi matrimonium contractum inter puberem, & impuberem , iuris intellectu , ſponſalia de futuro iudicatur,quod nec Silue.nec Gozad. negabunt , cur dicere audent hæc ſponſalia ex alterius tantum conſenſu in matrimoniũ tranſire contra tex. cap.ſuper eo.de con di appoſi. gloſ.receptam communiter in d.c.de illis. Huic etiam Sylu. opinioni refragatur authoritas Hoſti.Anto.& Henri. qui in d.cap.de illis. plane fatentur dicta ſponſalia etiam impubere ætatem perfectiſſimam iam adepto, nec contradicente , diſſolui ex omnibus cauſis, ex quibus ſponſalia,re,& verbis de futuro,diſſoluuntur. vnde ego non uideo quo iure defendi poſsit horũ doctorum opinio.aduerſus quos ad eſt optimum Baldi reſponſum conſi. 194. & conſ. 200.in iij.volu.& tandem poſt primam huius operis editionem legi Caroli Ruin.conſ. 203.vol.j. quo doctiſsimus ille vir noſtram ſententiam probat. atque hæc de ſponſaliorum tractatu ſufficiant.

SECVNDA PARS.

T ſi hęc ſecũda huius opis pars, quæ de mři monio tractat, quotidiana, ac frequẽtiſsima ſit: eã tñ nec longe, nec perſunctorie differã. Sed iuſti interpretis officio uſus, eam octo capitibus abſoluam. Primum matrimonij definitionem cõplectitur. Secundum, an conſenſus ad matrimonium ſit neceſſarius. Tertium, qualis conſenſus ad id exigatur. Quartum, qua ratione hic conſenſus exprimatur, quibuſque uerbis. Quintum, de ætate ad matrimonium requiſita tractabit. Sextum, de his, quæ matrimonium impediunt. Septimum, de coniugalis contractus effectu. Octauum, de prole ex matrimonio ſuſcepta, quã breuisſime aget.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium vnde ſic dicatur, & eius definitio.*

2 *Matrimonij etiam copulati appellatione, illud, quod ex ſolo conſenſu conſtat, continetur: licèt conſummatum non ſit.*

3 *An ſponſalia de præſenti ſub matrimonij dictione ſignificentur, copula non ſequuta.*

4 *Sponſus, et ſponſa de præſenti ſub viri: & uxoris nominibus comprehenduntur.*

5 *Matrimonium iure canonum non præſumitur ex diutina maris & fæminæ cohabitatione.*

6 *Non quælibet maris & fæminæ cõiunctio matrimonium dicitur.*

7 *Theophili, Boſchoei, & Cantiunculæ error annotatur. atqueuerus ſenſus reſtituitur l. nuptias. ff. de regulis iuris.*

8 *Matrimoniũ eſt indiuiduum vinculum ex inſtitutione diuina.*

9 *Matrimonium eſt ſacræ rei ſignũ: vbi quid ſignificet, explicatur.*

CAP. I.

MATRIMONIUM ſic denomina-
1 tur, † quod fęmina ob id potiſsimũ nubere debeat, ut mater fiat, authore Auguſt. lib. 19. contra Manicheos. ca. 26. uel a matris nomine nõ adhuc obtento; ſed cum ſpe ſtatim adipiſcendo. teſte Aulo Gellio lib. 18. c. 6. uel ea forte ratione, quod maior matris, quam patris in liberorum procreatione habeatur ratio, atque ea certa ſit, non ita pater ſit certus. Iuxta illud Home. Odyſ. 1. ubi Telemachus, inquit, me eſſe Vlycis filium reuelauit mater. ſicut & ius ciuile iudicat a matre ſeruos, uel liberos eſſe filios. notat Boſchoeus in tractatu de nuptijs in princi. Diffinitur autem Matrimoniũ eſt maris, & fœminę coniunctio, indiuiduam uitæ conſuetudinem retinẽs. l. j. ff. de ritu nup. c. j. 27. q. 2. & §. j. inſt. de patri. poteſta. Dicitur uero coniunctio, non corporum, ſed animorum; qua quidem coniunctione alter alteri ſe tradit ad cõiugalem uſum expreſſe, uel tacite, atque in hac

hac coniunctione conſiſtit cõſenſus
unde nuptias non concubitus, ſed
conſenſus facit.l.nuptias.ff.de reg.
iur.quo fit,ut lex,quæ de matrimo
2 nio copulato loquitur,† intelligen
da ſit in matrimonio iam ex con-
ſenſu perfecto,quãuis coitus ſequu
tus non ſit.c.ſi. de frigi.c. per tuas.
qui filij ſint legi.c.j.& ij. de matri
monio contra. contra interd. eccle.
quæ iura citat Andr. Tiraq. in l.ſi
unquam.C. de reuo.donat.uerb.do
natione largitus. nu. 179.aduerſus
Bal.in c.appellamus.in fi.de ferijs.
Pau.de Caſt.in l.pen.C.de epiſco.
& cle.atque alios, qui huic ſenten
tiæ palã aduerſatur. quibus obſtat
etiam glo.in cle.unic. de conſangu.
uerb. cõtrahere. quę illum textum
pœnam inferentem cõtrahenti ma
trimonium in dato canonico impe
3 dimento intelligitur,† etiã in ma-
trimonio ſolo conſenſu contracto,
copula nondum ſequuta: quam ibi
doc.approbant cõiter. opinio tamẽ
Bal. procederet ubi ſubiecta mate-
ria, uel legis intentio copulã exige
ret. Subdit præterea glo.prædicta,
conſtitutionem illã non punire cõ-
trahentes ſpõſalia.quã gloſſam prę
ter doc.ibi dicit notab.Dec.in c.nã
concupiſcentia.de conſt. 2. lect.idẽ
Dec.conſi.256.col. 3. Hippol.in l.
is qui cũ telo.C.de ſicar. nu.39.&
41.dicit ſing.Iaſ.in l.quominus.ff.
de flumi.nu.18.& Abb.in dic.cle.
unic.ubi cæteri eam ſequuntur.At-
tamen uideo illã gloſſam citantes,
nõ exacte diſtinguere ſponſalia ꝓ
prie aſſumpta a contractu matrimo
nij,& ſic ab ſponſalibus de pręſen
ti. Cum illa gloſſ.dum loquitur de
ſponſalibus,aperte ſponſalia, quæ
de futuro dicimus,intelligat. Nec
me latet ſponſalia cõi uſu loquendi
etiã illa dici,quę de præſenti appel
lamus,ſicuti in præced.part.c.j.di-
ximus;qui quidẽ uſus a canonibus,
& ſacra ſcriptura receptus uidetur,
quod ibi oſtendimus.& põt deduci
ex eo, ꝙ ante copulam non cenſeť
matrimonium omnino perfectũ eſ-
ſe.c.cum ſocietas.27.q.2.Verũ hac
4 in re opinor,† iura loquẽtia in ma
trimonio locũ habere, ubi contra-
ctus coniugalis pręceſſit, etiã non-
dum ſequuta copula.idem ẽt aſſero
ubi iura aliquid ſtatuerunt in ma-
rito,& uxore.l. pen. C. de inceſt.
nup.l.pen. ff.de donat. inter uir.&
uxor. Quod ſi quando iura ſolum
erunt intelligenda in uiro et uxore
data cõmixtione carnali, & in ma
trimonio iam conſummato. id erit
uel ex cõi uſu loquendi,uel ex le-
gis intentione,uel ex alia ſimili ra
tione. Quo pacto reſoluenda ſunt
omnia,quæ longe,lateque adducũt
Feli.in rub.de ſponſalib. Dec.cõſ.
540.Ancha.conſi. 216.Chaſſan.in
conſuet.Burgũ.rub.4.§.6.ubi octo
paginis hoc ipſum proſequitur.Sa
ly.ẽt in l.non ſine.C.de bonis quę
lib.idẽ in l. cum in te.C.de donat.
ante nupt.And. Tiraq.de legib.cõ
nub.l.14. qui tamen non ita exacta
ut prolixa diſputatione cõtendũt,
an contracto matrimonio dicať hi,
qui contraxerunt,ante copulã uir,
& uxor;eos perlegat,qui hac de re
plura noſſe cupit. Ex præfata etiã
diffinitionis interpretatione infer-
5 tur,† ꝙ licet iure ciuili ex cõcubi
tu, & cohabitatione inter æquales
conditione,matrimonium præſuma
tur.l.in liberæ.ff. de ritu nupt.glo.
in c.j.30.q.v.Roma.ſing. 446.Re
gia l.2.tit.14.part.4.iure tamen ca
nonico talis cohabitatio non præ-
ſumitur coniugalis, ſed fornicaria.
d.c.j.30.q.v.glo.Abb.et Imo.in c.
illud.de præſump. Nã & ſi lex ci-
uilis in dicta cohabitatione conſen
ſum præſumat,nec ex ſolo concubi
tu iudicet matrimoniũ ut aduertit
Io.Ferrar.in d. l. nuptias. ius uero

canonicum ex ſolo concubitu con-
ſenſum qui in matrimonio princi-
patum obtinet, præſumere noluit,
maxime in præiudicium alterius
matrimonij: quod explicat Pariſi.
alios allegans conſi.59. uol.4.nu-
me.7. Vnde ſic cohabitantes co-
gendi ſunt, vel ab hoc contubernio
recedere, vel conſenſum, ad matri-
monium neceſſarium, palam pro-
fiteri. Verum ſi hæc cohabitatio
diutina foret: nempe decem anno-
rum, etiam iure canonum, & ratio
ne ipſorum iniuctium; eorum nemi
ne refragante: nedum quo ad pro-
lem ipſis vita functis, matrimoniũ
præſumeretur. Hoſti. Abb. & An-
to. in cap. lator. qui filij ſint leg. Cę
po. conſ. ciuili. v. nu. 16. quibus ad
dendum erit, filium mortuis paren
tibus legitimum præſumi ex eo:
quod eius parentes ſimul eo habi-
tauerant. gloſſ. per text. ibi in dict.
c. lator. vbi Abb. notat. & ſequitur
Felin. in ca. per tuas. de proba. eo.
ſi. Dec. in c. eccleſia. de conſti. nu.
39. Iaſ. conſ. 168. 4. uol. Curti. Iu-
nior conſi. 52. col. j. quę tamen opi-
nio in d. cap. lator non probatur:
quia ibi ille filius reputabatur, &
communi opinione credebatur le-
gitimus. Vnde de Henric. ibi tenet
contrariam ſententiam, & Alcia.
de præſumpt. reg. 3. pręſump. j. nu.
12. verior tamen videtur opinio
gloſſ. & Abb. quæ receptior eſt;
tametſi contra hanc præſumptionē
poſsit opponi diſcrimem generis
inter illos cohabitantes. Item virũ
fœminam tractaſſe non ita hono-
rifice, ſicuti vxorem tractari ab eo
decebat. Pau. Caſt. in l. donationes.
in prin. ff. de don. cui accedit Ioan.
Lup. in c. p veſtras. de donatio. 3.
notab. §. 9. nu. 7. qdquid ipſe velit
§. 10. ad finē. Procedit tñ Ab. opi-
nio; ēt ſi illa cohabitatio decennio
nō durauerit, ex mēte eorum, qui
hāc ſniam profitētur. Ego vero eā
admitterē pręmiſſa decē anno. co-
habitatione: alioqui contrarię po-
tius accederē. Illud prætcrea notā
dū eſt hāc diutinā cohabitationē 5
matrimonij præſumptionē induce-
re, ſi aliis argumentis coadiuuetur.
tex. optimus in d. c. illud.

¶ Tertio ex diffinitione ſic intel-
lecta deducitur verus ſenſus l. j. §.
ius naturale. ff. de iuſtit. & iure. §. j.
inſt. de iure natu. c. ius naturale. 1.
diſt. ubi maris, & fœminæ coniun-
ctionē, iure naturali omnibus ani-
mantibus cōem, a nobis matrimo-
niũ appellari, inquit lex: quaſi ve-
lit ipſam copulā carnalē, matrimo-
niũ eſſe. Sed oportet altius hęc per
6 pendere: † nō enim inquit lex ma-
ris, & fœminæ qualēcunq; coniun,
nos matrimoniũ appellare: ſed eſt
legis ſenſus: maris & fœminæ cō
iunctionē omnibus animālibus, ēt
brutis eſſe iure naturali cōmunē: il
lā vero, quę iure naturali animali-
bus rationis præditis licita ſit ma-
trimoniũ a nobis appellari. Eſt er-
go maris, & fœminæ cōiunctio ma
trimoniũ in ſenſu dictę legis. j. non,
quod ipſa copula maris, & fœmi-
næ ſit matrimoniũ, ſed quod ſine
mrimonio nobis nō ſit, ēt iure na-
turali licita maris, & fœminę con-
iũctio. Hinc ſequitur, nos ideo ma-
ris, & fœminę cōiunctionē, matri-
monium appellare, ꝙ aliter quā
ex mrimoniali uſu nobis licita nō
ſit carnis cōmixto: tametſi Theo-
philus in princi. Inſti. de iure nat.
gent. & ciui. Boſchoe. in tract. de
nupt. in prin. & Claud. Cantiunc. in
§. nuptię. inſti. de patria poteſt.
7 adnotauerint, † matrimoniũ appel
lari qualēcunq; coiiũ, ēt brutis cō
uenientē: quibus minimo aſſentior:
quippe qui abſurdũ exiſtimē, ma-
ris & fœminę cōiunctionem in bru
tis matrimoniũ appellari. Nec etiā

adminito

admiſſo, quod idē Boſchoe. notat,
non dicit ꝓprie matrimoniū abſq;
coitu. ubi I. nuptias ita interpretat,
ut nuptias nō tm̄ concubitus, ſed ēt
cōſenſus faciat. nā hoc ex eo cōfun
dit, quod nubere dicat, quæ coniu-
giū aſq; copula cōtraxit. l. cū fue-
rit. ff. de condi. & demon. not. opti-
me Dec. in d. l. nuptias. Cui regulę
illud excēplū, l. cū fuerit. aptat Cō-
ſtantinus Harmenopulus li. 4. ti. 2.
quē retulit Ant. Auguſt. uir egregie
doctus, atq; in Pandectarū emēda-
tionibus diligētiſsimus li. j. c. 7. qui
bus mire ſuffragat Chryſoſt. Mat
the. 19. Homilia, 33. ſcribēs. uerū eſ
ſe matrimoniū. uerasq; nuptias ex
ſolo cōiugali cōſenſu. Hinc ēt appa
ret iure naturali illā tm̄ copulā ho
minibus cōuenire. quæ rōne, & iu
re ſubſiſtit, qualis eſt cōiugalis. qđ
elegāter Fortu. explicat in d. §. ius
naturale. col. vj. et idē ſentit Io. Lu
pi. Segobiēſis in trac. de matrimo-
nio col. v. Subſequit in diffinitione
indiuiduā uitæ cōſuetudinē retinēs
8 † ex eo, ꝙ matrimoniū diuina in-
ſtitutione indiuiduum uinculū ſit,
quod ab hoīe diſſolui nō pōt. Iux-
ta illud, Quos Deus cōiunxit, hō
nō ſeparet. Igit in cōiugio legit cō-
ſenſus ad indiuiduū uinculū ſaltem
tacitus, cōformis quidē diuinæ in-
ſtitutioni, ex qua coniugiū indiui-
duā cōſuetudinē retinet, ſicuti apud
nos optime docet Fortu. in l. j. col.
ix. ff. de iuſt. et iur. nec incōuenit, ꝙ
mrīmonij uinculū ante copulā reli
gionis ſolēni ꝓfeſsione ſoluat; id
enim cōtingit præter pactū cōtra-
hentiū, a quibus cōiunctio hæc fuit
his animis comparata, ut cōſtans,
ac perpetua ſit, eritq; ſatis cōtrahē
tes prædictū cōſenſum præſtitiſſe,
ut uere dici cōiugiū poſsit, c. ſolet.
32. q. ij. Hoſt. in ſumma tit. de matr.
§. j. Præp. in rub. de ſpōſ. col. ij. un
de nō immerito dicemus hūc coniu
galē conſenſum totius uitæ conſor-
tium promittere. quod Theo. Græ
cus inſtitutionū Paraphraſtes ſatis
elegāter expreſsit. inſt. de patri. po
teſt. dicēs. Matrimoniū eſt maris,
fœminę coniunctio, indiuiduā uitę
cōſuetudinē retinēs, ſeu promittēs.
atq; ſignificantius Io. Maioris in
iiij. diſ. 26. q. j. ſic diffiniens: Matri
monium eſt, inquit, ſignum ſenſibi
le, quo mas, & fœmina pręuio con
ſenſu perpetuo cōiungūtur. ut hinc
pateat ſacramēti definitionem ma-
9 trimonio conuenire, † cum ſacra-
mentum ſit ſacrę rei ſignum. c. ſacri
ficium. de conſecra. diſt. ij. ſignum,
inquam, uiſibile ſacræ rei inuiſibi
lis. Significat enim matrimonium
dilectionē inter ipſos coniuges fu-
turam, quam Deus per gratiam ip
ſis coniugibus nectit. Significat ēt
ſpiritualem unionem Chriſti, et ec
cleſiæ, ideſt Chriſti, & animarum
fidelium. Item repræſentat coniun
ctionem Chriſti cum unica ſponſa
eccleſia per carnis aſſumptionem,
& ſic coniunctionem diuinitatis cū
humanitate. Iuſta illud; & uerbum
caro factum eſt. hoc autem ultimū
ſignificat matrimonium, carnis cō
mixtione ſequuta, non ante coi-
tum. can. cum ſocietas. 27. quæſt. ij.
notatur in capit. debitum. de biga.
& ubertime in concilio Colonien
ſi titu. de ſacramento matrimonij,
cap. ſed dices.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Matrimoniū ante carnis co pulam perfectum quò ad uinculum, & ſanctitatē ſacramenti, nō tamē quò ad ſignificationē.*
2 *Matrimonium, ſacramentum eſt nouæ legis.*
3 *Matrimonij ſacramentum gratiam confert.*

4 *Matrimonium in legitimũ ratum, & conſummatum diſtinguitur.*

5 *Matrimoniũ contractum per procuratorem an ſit ſacramentum.*

6 *Matrimonium à quo, & qua ratione fuerit inſtitutum.*

7 *Matrimonium contractum propter non conuenientem finem valet, licèt illicitè contrahatur.*

8 *Quæ ſit huius ſacramenti ſubſtantia, forma, & materia.*

.§. VNICVS.

1 EX his ſequitur matrimonium † ante copulam perfectum quidem eſſe quo ad vinculum, ſanctũmque ex ſanctitate ſacramenti: ut fuit inter Mariam & Ioſeph. c. Beata. c. coniux. can. omne. 27. q. ij. imo tanto ſanctius quanto a carnali coniunctione alienius ſecundum Auguſt. ad Aeditiam, cuius verba ad id refert Magiſter in iiij. diſtinctio. 26. & probatur authoritate Pauli. j. ad Corinth. vij. qui collaudat continẽtiam in coniugatis. Eſt tamen imperfectum quo ad ſignificationẽ: non enim illa omnia ſignificat, quę ſignificaret carnali copula conſummatum. ex his, quæ idem Magiſt. notat. & Hoſtienſ. in ſumma titu. de matrimonio. §. quid ſit matrimonium. Angel. uerbo matrimonium. j. q. iij. & Colonienſe Concilium in d. cap. ſed dices.

2 ¶Secundo, ex his deducitur matrimonium † eſſe ſacramentum, & nouæ legis, quod probatur ex Paulo ad Epheſ. v. dicente: Sacramentum hoc magnum eſt, quæ uerba ita interpretantur ſancti doct. vt tradit Ambro. Catha. libr. v. contra Caieta. c. j. de matrimo. eccleſia etiam hanc aſſertionem profitetur in c. ad abolendam. de hæretic. & cõcilio Floren. ſub Eugenio IIII. vt plane contrarium aſſerentes cenſendi ſint hæretici. quos conuincunt ſacris teſtimonijs, & conciliorũ authoritatibus Roſenſis. Ioan. Echius, atque eruditiſsimus Alfonſus a Caſtro libr. de hæreſ. uerb. nuptiæ. & Colo. conci. tit. de matrimonio c. quæ omnia.

3 ¶Tertio ex præmiſsis apertè conſtat, † matrimonium gratiam conferre: ſacramenta ſiquidem nouæ legis gratiam conferre, receptiſſimum eſt apud Theologos, & in eodem Florentino concilio verſi. v. hoc docet eccleſia. hoc autem eſt ſacramentum nouæ legis. igitur gratiam confert. quod probat Coloni. concil. & Theologi frequentius fatentur: ut cõſtat ex Maior. in iiij. diſtinct. 26. q. j. notat Tho. 22. q. 100. arti. ij. Alfonſ. de Caſtro in d. uerb. nuptiæ. Abb. in cap. cum in eccleſijs. de ſimon. Præp. in rubri. de ſpon. col. pe. poſt Cardi. ibi. Hoſti. Ioan. And. in c. j. de ſacra vnctio. & Canarienſis epiſcopus Philip. 12. licet gloſſ. in c. quicquid. j. q. j. & in c. alma mater. ver. ſacramentis. de ſen. excommu. in vj. & in d. c. cum in eccleſijs. uoluerit in hoc ſacramento minime conferri gratiam, quod falſum, & erroneũ eſt. Hic uero & illud ad notandum eſt. non omne matrimonium protinus eſſe ſacramentum. proinde

4 ſcire conuenit † matrimoniũ aliud eſſe legitimum, aliud ratum, aliud conſummatum. Eſt enim matrimonium legitimum id, quod legitimo conſenſu contrahitur: quale eſſe poteſt apud Ethnicos. Ratum eſt illud, quod a Chriſtianis more fidelium contrahitur, & iſtud ſacramentum

mentum eſt. Conſummatum dici-
tur illud, quod omnino copula car
nali firmatum eſt. quæ omnia ex-
plicat Colonien. concilium, titulo
de matrimonio. cap. verum. & ca-
pitul. ſed dices. & probantur in c.
final. 28. q. j. Magiſt. in iiij. diſtin-
ctio. 19. & Præpoſi. in rubric. de
ſponſ. col. penulti. Nec oberit text.
in capitul. gaudemus. de diuor. &
in cap. ulti. de tranſactionibus, di-
cens inter infideles dari hoc ſacra
mentum: nam intelligitur dari in-
ter infideles matrimonium, non ta-
men matrimonij ſacramentum: cũ
illud coniugium ratum non ſit, in
quo deficiat fides: uti probat text.
in capitulo quanto. de diuort. dicẽs
apud infideles matrimonium con-
tingere: non tamen eſſe ratum: ef-
ficit vero ratum, coniugii ſacramẽ
tum, quod fidelibus competit. ergo
infidelibus minime conuenit ma
trimonij ſacramentum: vel, ut, a-
ptius intelligatur litera capituli
gaudemus: opinor. apud infideles
matrimonium eſſe ſacramẽtum ha-
bitu non actu: quia non contrahi-
tur in fide eccleſię. ita Tho. in quar
ta diſtnctione 39. quæſtione prima
articulo ſecũdo. quo fit vt non ita
firmum ſit coniugium infidelium
ſicuti Chriſtianorum. capitulo quã
to. ſupra citato quod nos alibi tra-
ctabimus; nempè capitulo ſeptĩ-
mo. §. quarto. Ex his etiam reddi
tur dubia Caieta. ſententia. is in-
quam ſecundo tomo quæſtione pri
5 ma de matrimonio, dicit † matri-
monium contractum per procura-
torem non eſſe ſacramentum, nec
gratiam conferre, donec inter præ
ſentes coniuges id matrimonium
ſaltem tacite ratum habeatur. hoc
enim certum non eſt, tametſi ſubti
li ratione id probare nitatur. quem
etiam reprobat Ambr. Catha. con-
tra Caieta. lib. v. c. de ſacramento
matrimonij. Inſtitutum autem fuit
matrimonium ab ipſo ſummo om-
nium rerum opifice in ſtatu inno-
centiæ ante peccatum ore prophe
tico Adami dicentis Gẽn. ij. hoc
nunc os de oſsibus meis, caro de
carne mea: quamobrem relinquit
homo patrem, & matrem, & ad-
hærebit vxori ſuæ, & erunt duo
in carne una. & q̃a ſpiritu prophe-
tico illa verba protulit Adã in ſa-
cro Euangelio Matth. 19. redem-
ptor noſter illa uerba ad Deum
ipſum refert. notat Magiſt. in iiij.
diſt. 26. text. in c. lex diuinę. 27. q.
ij. verum ante peccatum fuit coniu
gium inſtitutum in officium natu-
ræ, nempe ad conſeruationem hu-
manę creaturæ. Dixit enim Deus
Geneſ. i. c. Creſcite, & multiplica-
mini. atque idem reperit poſt dilu-
uium. omnibus hominibus pene
conſumptis. Gẽn. viij. inſtitutum
etiam fuit matrimonium vt eſſet
prima humanæ ſocietatis copula.
quæ amicabilem quamdam coniun
ctionem alterius quidem regentis:
alterius uero obſequentis, comple-
cteretur: quod probatur dum Ge-
neſ. ij. dixit Deus Faciamus ei ad-
iutorium ſimile ſibi. & adnotauit
Tho. in iiij. diſt. 26. quæſt. i. & de-
ducitur ex l. j. §. ius naturale. ff. de
iuſti. & iur. vbi Fort. col. vj. & il-
lat. 10. col. vj. ad idem optimus
text. in c. ius naturale. j. diſt. §. j. in-
ſti. de iure natur. comprobat idem
ex Platone Ludo. Cælius lib. 15.
c. 13. quibus mire concinunt verba
Ariſto. j. polit. c. j. Principio, in-
quit, neceſſarium eſt maris, & fœ-
minæ coniugium. quorum uterque
ſine altero debilis eſt, nec poteſt
conſiſtere procreandi cauſa. idque
naturale eſt deſiderium, quale quic
quid eſt, tale quid alterum relin-
quendi: eius autem, qui imperat, &
eius, qui paret naturalis eſt coniun

ctio

ctio ſalutis cauſa conſtituta. Ex q-
bus cõſtat matrimonium in officiũ
naturæ fuiſſe inſtitutũ ante pecca-
tũ. Cæterũ poſt peccatum fuit inſti
tutũ in remedium fornicationis: ut
eſt author Ang. quẽ Magiſ. aduo-
cat. in d. diſpu. 36. Colon. cõci. ti. de
matr. c. eſt aũt. Tho. in addit. ad iij.
part. q. 41. et 42. gl. & Card. a Tur
re Cre. in ſumma. 27. q. j. & proba-
tur in c. nuptiarũ. 27. q. j. quo tandẽ
ultimo fine officiũ ſacramentũ ma
trimonio conuenit, ut ſit in medelã,
ac remedium peccati, quod in for-
nicatione committitur. Incaute igi
tur loquuntur Card. & Præpoſ. in
rub. de ſponſ. dicentes, hoc ſacramẽ
tũ non fuiſſe inſtitutũ, in remediũ
peccati. Ex his manifeſte apparet,
7 propter dictas cauſa: † matrimo-
niũ fore a catholicis contrahendũ:
quod ſi ex alia cauſa contrahatur,
nẽpe ob diuitias ſeu pulchritudinẽ,
nõ rite contrahitur, ualet tamẽ. tex.
in c. tua. de ſponſ. ubi Abb. hoc no-
tat Tho. in iiij. diſt. 39. q. j. art. iij.
Maior in iiij. diſtin. 26. q. ij. ſed &
Caiet. in ij. tomo. q. iij. de matr. pro
bat eſſe licitũ contrahere matrimo
niũ propter pulchritudinẽ, aut diui
tias, ita ut iſtæ cauſæ cõtingãt, ut ra
tio matrimonij cũ tali fœmina, uel
ut cauſæ applicandi animũ ad cõiu
giũ: nõ ergo ſunt cauſæ finales, ſeu
principales: ſed cauſæ, ſine quibus
actus non fieret, quæ finales mini-
me dicuntur. quemadmodum in ſi-
mili docet Maior. in iiij. diſt. 25. q.
ij. col. iiij. illa etenim eſt cauſa prin
cipalis, ad quam is qui actum agit,
magis intendit, quanque præcipuã
exiſtimat. ita Thom. 12. quæſtio.
18. artic. vij. Bartol. in l. ambitioſa.
colum. quarta. ff. de decret. ab ord.
faci. quo fit, ut ſi in haſcé cauſas
pulchritudinis, ac diuitiarum, ſeu
libidinis principalis intenderet ani
mus, non crederem licite, ſed cum
graui peccato contrahi matrimo-
nium. quod probat Ambroſ. Ca-
thar. libr. quinto, contra Caiet. ca-
pit. de matrimonio. Sed cum ma-
trimonium ſacramentum eſſe con-
ſtet, oportet ſcire quæ ſit huius ſa-
cramenti ſubſtantia, forma, atque
materia. qua in re gloſſ. in capitul.
8 tua nos. de ſponſa. dicit, † ſubſtan-
tiam eſſe conſenſum: formam ue-
ro ipſa uerba conſenſum exprimẽ-
tia. quam ibi noſtrates approbant,
& tenet Bald. in rubr. ff. de iuſt. &
iure. quin & Thom. in quarto ſen-
tent. diſtinct. 26. quæſtio. ſecunda,
fatetur formam eſſe uerba, quibus
conſenſus exprimit', rectius tamen
dicemus, contrahentes ipſos eſſe
materiam, & ſi dicamus ipſa uer-
ba eſſe formam, quibus quidem uer
bis conſenſus exprimitur. ita Pa-
lu. in quarta diſtinct. 26. quæſt. iiij.
colum. iiij. & Adrian. in 4. tracta.
de matri. quæſtio. prima. unde glo.
eadem in d. cap. tua nos. incaute lo
quitur, dum dicit, in matrimonio
præſumpto ipſum factum eſſe ſub-
ſtantiam & formam. idem ſenſit in
cap. is, qui fidem. de ſponſa. uerius
enim dici poteſt, in matrimonio
præſumpto ipſam ſubſtantiam &
formam etiam præſumi. nam ille
actus, ex quo matrimonium præ-
ſumitur, deſignat ſubſtantiam, ac
formam interueniſſe, ſaltem iuris
intellectu. atque ita gloſſ. reprobat
Albertus Brunus tract. de forma,
folio 9. colum. quarta. Hactenus igi
tur primum huius partis caput ab-
ſoluimus: ad ſecundum oportet, ut
feſtinemus.

SVMMARIVM.

1 *Conſenſum omnino eſſe ne-
ceſſariũ ad matrimoniũ in exte
riori, atque interiori iudicio.*
2 *Cõſenſus in iudicio exteriori quã*
doque

doque præſumitur, in interiorī vero nunquam : atque ideo iudex exterior interdum fallitur.

Proteſtatio altero conſentire præcedens verba conſenſum exprimentia defectū ipſius conſenſus probat it in exteriori iudicio :

4 *Fœmina uerbis fallacibus decepta, & ſtupro ui:iata, quid agere debeat.*

5 *Furioſus contrahere matrimoniū non poteſt. & nu. 8.*

6 *Furioſus nemo præſumitur, & qualiter furor probetur ibidem tractatur.*

7 *Furioſus internallis quibuſdam legitime contrahit eo tempore, quo furor ceſſat.*

9 *Mente captus matrimonium contrahere nequit.*

10 *Ebrius coniugiū minimè cōtrahit.*

An conſenſus ſit ad matrimonium neceſſarius?

CAP. II.

1 CONSENSVM eſſe † ad matrimonium neceſſarium nemo ambigit: idque iura canonica, & ciuilia profitentur. c. j. c. cum locum. c. tuæ. c. tua, de ſponſ. c. ſufficiat. c. ſic quippè. 27. q. ij. c. tuas. de ſponſa duorum. l. nuptias. ff. de regul. iuris. adeo, ut nec ſummus pontifex poſſit condere legem, quā caueatur, matrimonium quandoque ſine conſenſu conſtitui: quod præcedenti parte notauimus. et probatur: quia quatenus matrimonium contractus eſt, conſenſum exigit. l. conſenſu. cum l. ſeq. ff. de act. & obligat. l. j. ff. de pact. l. j. ff. de contrahen. emp. Nec in uinculo aliquod diſcrimen eſt inter iudicium exterius, & interius, quod conſcientiæ forum appel-

2 lamus; † illud ſiquidem matrimonium, quod ualidum eſt in conſciētiæ iudicio, id erit etiam firmum in foro exteriori. rurſus quod nullum eſt in interiori foro minime ualebit in exteriori : tametſi iudex, qui p exteriora ſigna iudicare debet, pronunciet illud eſſe matrimonium, quod uere non eſt. tex. recte perpenſus in c. tua nos. de ſpōſ. Palud. in iiij. diſt. 27. quæſt. ij. artic. v. utroque enim iudicio id tractatur an matrimonium probetur, id eſt, an conſenſus coniugalis fuerit præſtitus. Sed in foro interiori conſciē-

2 tiæ, ipſius confitentis dictum ſufficiens exhibet teſtimonium, etiam repugnantibus mille teſtibus; at in foro exteriori ipſi cōfitenti in cauſam propriam non creditur : ſed teſtibus aliiſque legitimis documentis. In ſubſtantia ergo nullum eſt diſcrimen inter hæc iudicia, licet maxime differant in modo cognoſcendi de re qualibet, quæ in controuerſia uerſatur; atque ita intelligēda eſt illa doc. interpretatio, quę habet tex. in d. c. tua nos. in part. j. loqui in foro iudiciali, in ſecunda uero in foro cōſcientiæ. quā ibi probat Abb. col. j. idē in c. quæ in eccleſiarū. de conſti. & eſt communis hic ſenſus, quem & Soci. ſequitur

2 conſi. 28. j. uol. idem Soci. cōſi. 119. in iij. uol. regia l. v. tit. ij. part. iiij.

3 Hinc infero, † non eſſe in foro iudiciali iudicandum matrimonium, ſi quis, ex conſenſu fœminæ, proteſtetur ſe nolle coniugalē conſenſum præſtare per quęcūque uerba,

conſenſum illum ſignificantia, ab
ipſo illo die proferenda, ac demum
illa uerba coram pluribus proferat
modo de illa proteſtatione iudici
conſtet. ſic Abbas exiſtimat in di-
cto cap. tua nos. quem Felin. ſequi-
tur in cap. cum M. de conſtitu. nu-
mero 80. niſi ſequuta foret copula
carnalis poſt prædicta uerba: per
quam receſſum uidetur a proteſta-
tione: quod Felin. expreſsim adno-
tauit. & licet ſibi dubium an in hac
proteſtatione ſufficiat conſenſus ta
citus alterius, qui pręſens tacet:
an exigatur expreſſus: ut notat la-
te Decius in dicto cap. cum M. nu
me. 23. & ibi Ripa. nume. 125. Ale
xand. Iaſon, & Anto. Rube. num.
312. in l. non ſolum. §. morte. ff. de
noui oper. Alexander, Iaſ. & Cur
tius Iunior in l. pacta nouiſsima. C.
de pact. Ego tamen in matrimonio
crederem neceſſarium eſſe conſen-
ſum expreſſum, ne tantum ſacra-
mentum illuſione, & leuitate con-
trahentium tractetur. Nam & in
cæteris actibus expreſſum conſen-
ſum requirit, docet Bartol. in d. §.
morte. nume. 22. ut eum ibi intelli-
git Alexan. nume. 31. & eſſe com-
munem opinion. fatetur Decius in
dicto cap. cum M. num. 21. pro qua
facit glo. in c. Cumana. de electión.
Verum ſi hęc proteſtatio fieret abſ
que conſenſu alterius, minime iuua
ret proteſtantem. gloſſ. communiter
recepta in dict. cap. tua nos. Abbas
viij. colum. & ibi Ripa, nume. 86.
in d. cap. cum M. Quid tamen agen
4 dum eſt, † quando quis, ut a fœmi
na carnale commercium conſequa-
tur, uerbis non animo matrimoniũ
contraxit, ac ſemper animo & af-
fectu fornicario eam cognouerit ita
ut coniugium effectum non ſit. &
Thom. in iiij. diſtinctio. 28. articu.
ij. dicit hunc ſeductorem debere cũ
iſta matrimonium contrahere ſub
pœna mortalis peccati, ſi nondum
aliam uxorem duxerit: ſi uero aliã
duxit, tenetur ei reſarcire damnũ,
quod ſtupro intulit. Vnde conſe-
quens eſt, ut iure canonico ac ciuili
pœna ſtupro ſit puniendus. cap. j. &
ij. de adulter. hoc ipſum poſt Tho-
mam, notat in ſpecie Sylueſt. uerb.
matrimonium. iiij. quæſtio. viij. &
dicens id eſſe communiter receptũ
comprobat Hadria. in iiij. in tracta
tu, de matrimonio. quæſtio. ij. uerſi
cu. dico igitur ad quæſitum. Ipſa
autem ſeducta tute cum alio contra
het matrimonium, ſi coniecturis
probabilibus perſuaderi poſsit in
uiro conſenſum coniugalem defuiſ
ſe. ſic Adrianus quæſtione ij. & Syl
ueſt. quæſtio. 9. hoc dubium diffi-
niunt: has uero coniecturas tribuit
diſpar genus, uel diuitiarum, ſtatuſ
ve conditio impar. Ab hoc eodem
capite procedit intellectus ad tex-
5 tus in c. dilectus. de ſponſ. ubi † ma
trimonium a furioſo contractum
nullum eſt, ex eo, quod conſenſus
deficiat. notat Magiſt. in iiij. diſtin
ctio. 34. & ibi Tho. artic. iiij. regia
l. vj. titu. ij. part. iiij. argumento de-
ducto a l. furioſum. C. qui teſta. fa-
cere poſſunt. & clemen. j. de homi-
ci. quibus conſtat a furioſo non fie-
ri cum effectu actum cõſenſum exi
gentem. id tamen intelligitur in
eo, qui continuo furore laborat: is
etenim, qui per dilucida dierum in-
terualla laboraret, poſſet matrimo-
nium contrahere tempore, quo fu-
ror ceſſat, ac rediit iam ſana mens.
iuxta glo. in d. cap. dilectus. & pro
batur in c. quamuis. vij. q. j. l. Di-
6 uus. ff. de offic. præſid. † Furor au-
tem probandus eſt, quia quilibet
præſumitur ſane mentis. l. ij. C. qui
teſtamen. facere poſſ. l. nec codicil-
los. C. de codicil. Sed probatur fu-
ror ex actibus & ſignis exteriori-
bus, quibus iudex caute arbitrabi-
tur

tur ſurorem uerum eſſe non fictum.
l.quidam in ſuo.ff.de conditio.inſt.
res equidem in animo conſiſtens
per exteriora ſigna iudicanda eſt.
c.ſi.de renunt.in vj.l.dolum. C.de
dolo cum pluribus alijs,quę ad idē
adduci poterant.Signa uero ex q-
bus furor præſumi poſsit, tradunt
doct.in c.ſi.de ſucceſ. ab inteſta.&
in l.furioſum.C.qui teſtamen.face-
re poſſ.Aret.in l.ij.ff.de teſta.opti-
me Dec.conſi.448. Altiat.de præ-
ſump.regul.j. præſ.38. & egregius
doctor.Mar. Naua.in c.ſi quando.
de reſcript.except.ix. & Corneus
conſi.22.uol.iiij. e quibus illud ſi-
gnum notandum eſt. num ille qui
ſemel fuerit furioſus, ſit ſemper in
dubio præſumendus furioſus? quod
uidetur ex glo. in c.ſi.de ſucceſ.ab
inte.quam dicit ſingu.Lanfranc.in
c.quoniam.de prob. uerb. teſtium.
fo.ult.commendat Præpo.in d.c.di
lectus.ij.col.dicens, eam eſſe com-
munem receptam. idem notat glo.
per tex. ibi in c.indicas.iij.q.ix.ſe
quitur eam Iaſ.in d. l. furioſum.&
Aret.in d.l.ij.procedit tamen, ſi ꝓ
batum fuerit aliquem furioſum fuiſ
ſe quodam continuo tempore, nem
pe uno menſe,uel uno anno:ſecus ſi
probetur in aliquot actibus furio-
ſum fuiſſe: non enim prȩſumitur ad
huc illum furorem durare. Bart.in
l.ij.ff.de bonor. poſ. infanti. delat.
quem Iaſ.ſequitur in d.l.furioſum.
nu.iij.Alciat.in trac. de præſump.
reg.ij.præſ. 18. & Stepha.Bert.cō
ſi.48.nu. 24.in noua cōſi. parte.Se
cundo procedit dicta furoris præ-
ſūptio quo ad actus,qui paulo poſt
furoris tempus aguntur:non autem
quo ad illos, qui longo interuallo
poſt furoris tempus geruntur. ita
Imo.& Are.col.iij.l.j.§.ſi.ff.de uer
borum oblig.Anch. in cle.j.de ho-
micid.col. fin.& optime Bertra.d.
conſi.48.nu.14. Tertio minime eſ-
ſet furoris continuatio præſumēda
ubi iudicio, ac teſtimonio peritorū
probatur illum furorem ex accidē
ti cauſa contigiſſe,quę modo ſubla
ta eſt, & uériſimili coniectura ceſ-
ſauit.Aret.in l.ij.ff.de teſta. ij.col.
Poſtremo illud notandum eſt, in du
7 bio † an laborans interuallis qbuſ
dā.ita ut àliquò tempore ſit in ſana
mente, actum egerit tēpore furoris
an tēpore ſane mentis,prȩſumi illū
actum geſtū in ſana mente,uel fu-
rore ex ipſius actus qualitate. qđ
notauit Iaſ. in l. furioſum. iij. col.
idem reſpondit conſulendo, conſ.
178.uol.ij. & Bertr.d. conſ.48.nu.
25.& Alci.in d.prȩſ.18.unde quod
Aret.in l.ij.ff.de teſta.col.ſi.in hoc
caſu dicebat, actum prȩſumi geſtū
in ſana mente, eſt intelligendum,
quando ex ipſo actu poteſt colligi
& perpendi in ſana mente geſtum
fuiſſe,attentis actus ipſius circūſtā
tijs.Deci.in l.in negotijs.ff.de reg.
8 iur.Ex † his infertur, matrimo-
nium a furioſo contractum nullum
eſſe,neque referre an alter,qui ſa-
na mente contrahit, ſciat alterum
furioſum eſſe,uel nō. ita Prȩp.poſt
alios in d.c.dilectus.ubi glo.parum
diligenter hoc expediuit.

℄Secundo deducitur ex prædictis
9 † matrimonium a mente capto con
tractum inualidū eſſe: cū is careat
intellectu, quo cōſenſum præſtare
poſsit,ac furioſo ſimilis eſt.l.ij. C.
de curat.furi.l. furioſi.C. de nupt.
notat in matrimonio Soc.conſi.47.
in iij.uol.col.iij.quibus conueniunt
plura, quæ congerit Martin. Na-
ua.in c.ſi quando. de reſcript.ex-
cept.9.col.30.

10 ℄Tertio hinc patet, † matrimo-
niū ab ebrio minime cōtrahi poſſe
ob cōſenſus defectū,ſi ebrietas illū
cōſenſum impediat.ita Henri.in d.
c.dilectus.& Soc.cōſ.47.iij. uolu.
Dec.cōſ.111.& Ripa in l.fin.C.de
reuo.

teuo. dona.q.22. Quibus & illud adde matrimonium per ſigna contrahi poſſe à uere mutis. capit.cum apud.de ſponſa. imo & à muto, & ſurdo ſimul, ſi is habeat intellectū: quod pulchre explicat Pariſ. conſi.63.uol. iiij.

SVMMARIVM.

1 *Conſenſus in coniugio non eſt neceſſarius expreſſe ad carnalem copulam, ſed erit ſufficiens in mutuam corporum traditionem.*

2 *Conditio ſuſpendit matrimonij contractum.*

3 *Matrimonium qualiter ſit legitimus actus, qui conditionem, nec diem recipiat.*

4 *Intellectus regul. actus legitimi, de reg. iur.*

5 *Conditionis euentus in coniugali contractu, abſque nouo conſenſu tacito, uel expreſſo matrimonium non efficit, contra receptiſſimam noſtrarum opinionem.*

6 *Conditionis euentus, etiam præmiſſa opinione communi matrimonium non efficit, ſi ante illum euentum conſenſus cōditionalis fuerit renocatus.*

7 *Conditione ſi Papa diſpenſauerit eueniente, matrimonium minime cenſetur contractum, ſed tantum ſponſalia de futuro.*

8 *Impoſsibile quando iudicetur illud, quod à principis uoluntate pendet.*

Qualis conſenſus ſit ad matrimonium neceſſarius.

CAP. III.

CAETERVM cum conſtet ad matrimonium eſſe cōſenſum neceſſariū, tractare libet qualis hic conſenſus
1 exigatur. Et primo † cōſenſus hic exigitur in ſocietatem coniugalem diuinitus inſtitutam, ut dicebam c.j. huius partis: nec eſt neceſſarius cōſenſus explicitus in carnalem copulam. text. ubi hoc notant Abba. & docto. in c. commiſſum. de ſponſal. Thom. in iiij. diſt. 28. q. j. artic. iiij. Palud. ibi q. j. & eleganter Caiet. ij. tomo. q. iij. de matrimo. Sat enim eſt, quod conſenſus præſtetur in mutuam poteſtatem, ac traditionem corporum, ubi tacite includitur conſenſus ad indiuiduam cohabitationem, fidem ſeruandam, atque etiā ad carnalem commixtionem. Sed & hic conſenſus non eſt in actum, coitus, ſed in potentiam: ut idem Thom. explicat in iiij. d. 30. q. ij. quo fit, ut matrimonium contrahi non poſsit cum pacto expreſſo euitandi coitum. uti dicemus hoc ipſo cap. & notat Syluest. uerb. matrimonium. iiij. q. vj.
2 ¶ Secundo, † conſenſus hic coniugalis pure præſtitus matrimonium efficit, ita ut abſque aliqua conditione, quę præſentem conſenſum auferat, neceſſario exhibendus ſit: quia ſicut cęteri contractus pendente cōditione ſuſpenſam habent obligationem, ita & hic. c. ſuper eo. c. de illis. ubi hoc notant Inn. Io. Andr. Card. Abb. & Præpo. de condi. appo. dicentes, ad coniugium non tantum exigi uerba præſentem cōſenſum

ſum exprimentia: ſed oportere uer
ba illa fore libera a cōditione, quæ
ipſum conſenſum ſuſpendat; alio-
qui non eſſet coniugalis conſenſus
præſens, ſed futurus in conditionis
euentum. idem notat Henri. in c. ſi.
col. ij. de condit. appo. qua in re er-
rauit Specul. tit. de cond. appo. col.
ij. dicens conſenſum de præſenti,
etiam conditionalem, efficere ma-
trimonium ſtatim, nec conditionis
euentum expectari, niſi ſit condi-
tio relata ad alterius uoluntatem,
ſic intelligens c. ſuper eo. de cond.
appoſi. quod falſum eſt manifeſte.
Imo ſi uerba contractus ſunt de fu
turo, ante conditionem, nec ibi eſt
matrimonium, nec ſponſalia de fu-
turo: eueniente uero cōditione ſpō-
ſalia ſunt, quæ de futuro appella-
mus: quod ſi uerba ſint de præſen-
ti, conditione tamen adiecta, eue-
niente illa conditione coniugium
erit, ante illam, nec matrimonium,
nec ſpōſalia de futuro. probat tex.
optimus, in c. j. §. ſi. de ſponſ. in vj.
atque hęc omnia intelligenda ſunt
de conditionibus licitis, honeſtis
& poſsibilibus: nam de inhoneſtis
turpibus & impoſsibilibus ſtatim
longius dicemus. Ex hoc illud ma
3 nifeſtum eſt, matrimonium † nō re
cipere cōditionem: repugnat enim
matrimonio conditio, cū ea penden
te ad matrimonium conſenſus præ
ſtitus non ſit: at ea eueniente ma-
trimonium perfectum eſt: & ſic eſt
legitimus actus, qui iam conditio-
nem ullam non admittit. Vnde con
ſenſus ad matrimonium conditionē
admittit, ipſum uero matrimonium
nullam recipit conditionem, ſunt
etenim actus quidam legitimi, id-
eſt, a legibus inſtituti, ut ſtatim ex
eis effectus aliquis purus ſequatur,
qui conditionem non recipiūt, nec
diem, imò eis refragatur conditio-
nis adiectio: quia contra actus ip-
ſius ſubſtantiam eſt: cum ille ſit a
lege introductus, ut ſtatim ſortia-
tur effectum. Matrimonium itaque
inſtitutum eſt ad cohabitationem
mutuam, atque coniunctionem; re-
pugnat ergo ei conditio. cum ea pē
dente effectum proprium minime
4 conſequatur. † Sic & emancipatio
a lege introducitur, ut ſtatim quis
a patria poteſtate liberetur: at pen
dente conditione non poteſt eſſe li
ber: igitur conditio reſiſtit emanci
pationis actui. Hunc opinor eſſe
ſenſum illius l. actus legitimi. ff. de
regu. iur. cui conuenit cap. actus, de
reg. iu. in vj. & ſi difficilima ſit hu
iuſce nodi diſſolutio. ut conſtat ex
Alciat. qui lib. iij. parerg. c. iiij. &
ſequentibus prædictę l. intellectū
tractat. omnia tamen quę ipſe ad-
ducit nobis hac in re ſuffragantur.
Nec mihi placet opinio communis
qua aſſeritur, l. actus. ſolum intelli-
gi quo ad actus ibi expreſſos, non
quo ad alios. qui quidem intelle-
ctus poteſt ex Bar. ibi colligi, et
ex Dyno in d. reg. actus. gloſſ. in. §.
omnis. inſtit. de uerb. oblig. & ex-
preſsim id notat. Cardi. conſi. 103.
col. iij. Cuma. cōſi. 98. Dec. & Fer
ra. in dict. l. actus. & Alexā. in l. a
diuo Pio. §. in uenditione. ff. de re
iudica. nullam enim præfati doct.
conſtituunt rationem differentię,
quę congrua uidere poſsit: atque
multo minus congruit gloſſ. & do-
ctor. ſolutio in dict. cap. ſuper eod.
de condit. appoſit. Hic tamen opor
tet ſcire, an prȩſtito coniugali con-
ſenſu per uerba de prȩſenti ſub con
ditione, ea adueniente ſtatim ſine
alio actu conſenſum exprimente ta
cite uel expreſſe, ſit matrimonium,
an requiratur aliquis actus ſaltem
tacite conſenſum coniugalem ſigni
ficans. Et iuris canonici interpre-
tes, ſtatim ſine aliquo actu alio ma
trimonium ipſo conditionis euentu

perfectum eſſe, aſſerunt frequenriſ
ſime ad exemplum cuiuslibet alte-
rius conuentionis conditionalis.
ita Abb.in c.de illis. poſt Inno.&
alios ibi. idem Abbas in c. ſuper
eo. Henri. in c.ſi.col. ij. de condi.
appo.Palud. in iiij.diſtin.29.in ſi.
arg.text.in d.c.de illis.Sed aduer-
ſus hanc opinionem illa imprimis
adducitur ratio. Matrimonium ſi-
ne conſenſu non contrahitur: hic
autem conſenſus non datur: igitur
matrimonium non eſt, etiam ad-
ueniente conditione. Non dari
conſenſum patet: non enim eſt, a
principio conſenſus ad matrimo-
nium ſufficiens, quia conditiona-
lis eſt: nec oberit conditionis e-
uentus: nam ſi diſſentiat contra-
hens ante euentum cõditionis,eue-
tus conditionis non operatur con-
tractum coniugalem:ergo ille con-
ſenſus ab initio pręſtitus non eſt
ſufficiens. Si enim ſufficiens eſſet,
nil referret an medio tempore con
ſentiens ille diſſentiret,ſi conditio
poſtmodum eueniſſet: ut eſt mani-
feſtum in cæteris actibus conditio
ne geſtis. Sed ſi conſenſus ille ab
initio ſufficiens non eſt,poſtea eue
niente conditione nullus conſen-
ſus interuenit. quia euentus condi-
tionis non efficit nouum conſen-
ſum:igitur nondum datur ad coniu
gium conſenſus.Pręterea hæc com
munis opinio eſt contra text. in c.
ſuper eo.de condi. appo.ubi inquit
text.adueniente conditione cogen
dum eſſe matrimonium contrahe-
re ipſum, qui conditionalem con-
ſenſum præſtitit: igitur nondum e-
rat matrimonium cõtractum etiam
eueniente conditione.Item conſtat
in eodem text. conſenſum de prę-
ſenti ſub conditione pręſtitum ha-
bere vim promiſsionis de futuro
matrimonio contrahendo:ergo nõ
poteſt tranſire in matrimonium ni
ſi ea interueniat, per quę ſolent
ſpõſalia de futuro in matrimoniũ
tranſire, nempe copula. Qua in re
illud admonendum eſt prædictam
conditionalem ſponſionem de prę-
ſenti, ante conditionis euentum di
ci ſponſalia de futuro ad hunc ef-
fectum vt per copulam, vel quid
æquipollens cenſeatur a conditio-
ne receſſum: nõ tamen quo ad alia
ſiquidem ante conditionis euentũ
nec oritur pubilcæ honeſtatis iuſti
tiæ impedimentum.c.j.§.ſi. de ſpõ
ſa.in vj. nec eſt cogendus promiſ-
ſor,ſeu illa verba pronuntians,con
trahere.text. in d.c.ſuper eo. quæ
locum haberent ſi illa eſſent ſpon-
ſalia de futuro: vt conſtat.His &
alijs rationibus probabilior eſt
opinio vltima, quam aſſeruit di-
uus Tho.I iiij. ſent.d.29.q.iij.uer.
ad tertium.Io.Maior.in iiij.d. 27.
q.iiij.col.2.& Adri. in iiij.ſub tra
cta.de matr.c. ad diſcernendum.cã
que Salmanticę preuia egregia di
ſputatione publice profeſſus eſt
Franciſcus a Victoria,uir de ſacra
Theologia quam optime meritus
Anno. 1531. Cui ſuffragantur ea,
quæ nos præcedenti parte c.4. no-
tauimus.§.2.nu. 3.& 4. Præmiſſa
tamen communi ſententia infer-
6 tur, † ꝙ ſi ante conditionis euen-
tum reuocaret illum conſenſum is,
qui eum præſtiterat, euentus con-
ditionis non efficeret coniugium.
gloſſ.& docto.in d.c.ſuper eo,quã
uis non poſsit licite dictum conſen
ſum reuocare, ſed teneatur expe-
ctare conditionem. l. potior. & l.
qui balneum qui pot. in pig. ha.
Abb.& Præp.in d.c. ſuper eo.nec
refert ad reuocationis effectum, an
altero ignorant, vel ſciente fiat.
text.eſt in c.ſi.de procu.in 6. licet
gloſſ.in d.c.ſuper eo. videatur ſciẽ
tiam alterius exigere. Ex his il-
lud celebre dubium exoritur,quid
dicen-

7 † dicendum ſit, quando duo inter quos ſuberat canonicū impedimentū, cōtrahūt matrimoniū per verba de præſenti, ſub conditione tamen ſi roma. pontifex diſpenſauerit, eū que contractū permiſerit, an diſpenſatione ſequuta ſtatim abſque nouo conſenſu ſit matrimoniū, an ſpōſalia, ita ut licet coniugiū nō ſit: cogi tamen poſsint ad id contrahēdū. & ſi opinio Theologorum, quam paulo ante remiſsimus, eſt tenēda, facile ſoluitur quæſtio, uerū cōmuni & a noſtratibus receptiſsima opinione pręmiſſa, in hoc dubio Inno. Card. & Abb. in d. ca. ſuper eo. tenent ad cōiugiū hoc perficiendū eſſe neceſſariū nouū cōſenſum pręter Papæ diſpenſationē. idem Syl ueſt. verbo. matrimonium. 3. q. 9. Henri. in ca. fi. de cond. app. 2. col. Are. conſ. 142. col. v. idem Are. dicēs hāc opinionē, cōmunē eſſe in l. apud Iulianū. §. conſtat. 3. col. ff. de legat. j. quam l. interpretatur ſimul cū l. cum ſeruus. plures ad id adducens. aſſerit hāc opinionē eſſe cōmunem Ferdi. Loazes Ilerdenſis præſul. in tracta. de matrim. 12. dubio in prin. hic enim cōtractus, ſecundū eos a principio fuit illicitus: ergo ex eo nō potuit oriri aliqua obligatio. l. cum lex. ff. de fideiu. præterea hæc cōditio impoſsibilis eſt: quia a principis uoluntate dependet: ut in d. §. cōſtat. probatur & in l. cōtinuus. §. cum quis. ff. de uerbo. obligati. & a matrimonio reijcitur, ac remanet purus ipſe contractus. c. fi. de cond. appo. ſed talis cōtractus purus minime ualet: ergo etiam ſi Papa diſpēſauerit, non erit matrimonium, imo nec ſpōſalia de futuro: ſecundum eoſdem. Sed his rationibus reſponderi poteſt. Primo hunc cōtractum fore illicitum, ſi ſimpliciter fiat; ſi uero fiat ſub cōditione, quæ contractū ad licitum tēpus referat. licitū eſſe. l. in tēpus. ff. de hæred. inſt. unde qui ita cōtraherēt nō eſſent excōicati. ex cle. v- nic. de cōſang. quod notat Hadri. in 4. tracta. de matri. q. 10. ad finem.

8 ¶ Secūdo, reſpondetur. † id quod a principis uoluntate pendet reputatur impoſsibile, quādo illud princeps non ſolet concedere: id vero quod princeps ſolet concedere non eſt dicēdū eſſe impoſsibile: qualis eſt diſpēſatio in tertio gradu cōſanguinitatis, alijſque ſimilibus impedimentis. quod patet ex d. §. cōſtat. dū dicit, cū diſtrahi nō ſoleant, ubi hoc notare uidentur. Cuma. Paul. & Alexa. optimus tex. in l. intercidit. ff. de cōdi. & demōſt. l. quidam relegatus. & ibi Soci. & Luſita. ff. de reb. dub. ſenſit Aret. in d. §. cōſtat. quem ſequitur Sigiſmū. Lofredus conſ. 16. nu. 9. idem notat Soc. Iunior. conſ. 51. uol. 1. co. vlti. qui omnes expreſsim aſſerūt, impoſsibile iudicari id quod a principis uoluntate pēdet, quādo nō ſolet a principe fieri. Imo licet id, quod pendet a principis voluntate dici poſsit impoſsibile large, nō tamen ex ſtricta interpretatione, etiam ſi nō ſoleat a principe concedi: id etenim ſi fieri a principe poteſt, poſſibile eſt quod fiat tamē quia princeps, etiā ſi id poſsit, nō ſolet facere, dicitur impoſsibile. Sed non eo modo quo impoſsibile dicitur, & aſſumitur in c. fi. de cōd. app. ubi impoſsibile ego intelligo quod natura, vel iure eſt impoſsibile id ergo quod a principe fieri iure poteſt, licet nō ſoleat fieri, nec erit impoſsibile a natura, nec a iure. Item conditio impoſsibilis de iure, qualis iſta quibuſdā uideri poteſt, ſi ad futurū referatur, nō reijcitur a matrimo. ut notat Adri. in 4. q. 11. de matri. & dicemus paulo poſt: igit iſta condicio nō eſt dicēda impoſsibi-

 lis: quę

lis quo fit vt Aret. ratio minime conuincat pro eius opinione. E diuerſo, Cald. Ant. & Præp. in d. ca. ſuper eo. tenetur eueniente conditione iſta, & ſic roma. ponti. matrimonium permittente, non eſſe neceſſarium nouum conſenſum: ſed eſſe iam matrimonium ex euentu conditionis. propter illam communem opinionem Canoniſtarum, quam præcedenti q. retulimus. idẽ repetit Cald. conſ. 1. tit. de ſpon. Dec. in l. ea quæ raro. ff. de reg. iur. in id etiam inclinat Iaſ. in d. §. conſtat. quam ſententiam conſuetudine ſeruari teſtatur Nicol. Boeri. deciſ. 264. nu. 27. & ſi uera eſt communis opinio Canoniſtarum ego non video cur iſta opinio Cald. & ſequacium non procedat. ꝙ ſi opinio Theologorum vera eſt, arbitror eueniente conditione eſſe iudicãda ſponſalia de futuro, non matrimonium, quod mihi magis arridet.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Conditio contra ſubſtantiã matrimonij, & ſic contra aliquot ex tribus matrimonij bonis, ipſum contractum vitiat.*

2 *Conditio illa, ſi te adulterandã tradideris: eſt contra matrimonij ſubſtantiam aduerſus Angel. de Clauaſio.*

3 *Conditio, quæ ſubſtantiæ coniugali repugnat, & ſi honeſta ſit, ipſum matrimonium deſtruit contra Palud.*

4 *Beatiſſima virgo qualiter in matrimonium conſenſerit, ac virginitatem fuerit profeſſa.*

5 *Matrimonio contracto plura cõtingunt, quæ ſi ab initio intercederent, matrimonium ipſum irritum facerent.*

6 *Conditio illa, ſi negaueris debitum quoties mihi non licet exigere, eſt contra ſubſtantiam matrimonij.*

7 *Conditio contra ſubſtantiam matrimonio adiecta, tunc demum ipſũ vitiat, quando adijcientes non ſuſpendunt contractum in euentum conditionis.*

8 *Modus, qui refragatur cõiugali ſubſtantiæ, etiã matrimonij cõtractum nullum reddit, ſecus tamen eſt in pacto.*

9 *Conditio præteriti aut præſentis temporis licet ſit contra ſubſtantiam matrimonij, ipſum minime vitiat.*

10 *Cõditio contra matrimonij ſubſtantiam, etiam quæ ſit reſolutiua actu, ipſum contractum vitiat.*

11 *Conditio contra ſubſtantiã matrimonij ab vno adiecta altero refragante, an irritum faciat coniugium.*

12 *Conditione contra coniugij ſubſtantiam adiecta, nullum effectũ habere coitũ ſubſequutũ.*

13 *Conditionalis matrimonij contractus purus efficitur, ex ſolo coitu præcedente deffectum conditionis.*

14 *Coitus inter virum & fœminã qualiter probetur.*

15 *Conditio, cuius euentus obligationem*

tionem oriri aperte impedit, ip
sũ cõtractũ matrimonij vitiat.
16 *Cautela quadã hac in re a docto*
ribus tradita, caute admittẽda ẽ.
17 *Conditione contra actus ſubſtã*
tiam appoſita, in quot coniuga
lis cõtractus a cæteris differat.
18 *Conditione profeſsioni adiecta,*
ex qua habere propria bona
profitenti permittatur, an ip-
ſa profeſsio valeat
19 *Intellectus can Diaco 28. diſt.*
20 *Eccleſiæ conſecratio valet reie-*
cta conditione, quæ Epiſcopum
ab eius cura excludit,

.§. PRIMVS.

CAETERVM de his conditionibus acturi hoc præmiſſo coniugalem conſenſum licitas & honeſtas conditiones admittere, quid dicendum ſit de conditionibus cæteris, quæ vitium ſecum afferant, videbimus: vt tandem aliquot exẽpla de cõdi
tionibus licitis explicemus. † Con
1 ditiones aũt, quę omnino licitæ nõ
ſunt, poſſunt in hoc cõtractu cõtingere tripliciter: aut enim cõditio ẽ contra ſubſtantiã matrimonij. aut eſt impoſsibilis: aut turpis. Conditio cõtra ſubſtantiã matrimonij ipſum matrimonium cõtractũ vitiat, ac deſtruit c. fi. de cond. appo. Regia l. pen. & fin. titu. 3. part. 4. & pbatur ratione. Nã ſine ſubſtãtia nihil poteſt ſubſiſtere. c. tua nos. de ſponſ. c. detrahe. 3. q. 1. l. cũ hi. §. prętor ait. ff. de tranſ. l. cũ præcario. ff. de preca. notat Bart. in l. ubi ita donatur. ff. de donat. cauſ. mort. Subſtantia vero hic deficit: igitur cõtractus fieri nequit. Subſtantia autẽ deficit, cũ ea cõſiſtat in cõſenſu ad ſocietatẽ cõiugalẽ, ſub quo includitur tacite cõſenſus mutuus ad uinculũ perpetuũ cõiugij, ad fidem ſeruandã, ad prolẽ ſuſcipiendã, quę quidẽ tria bona ſunt matrimonij. c. omne. 27. q. 2. Conditio ergo illa ſi generationẽ prolis euitet, eſt cõtra ſubſtantiã matrimonij: quia eſt cõtra illud bonũ prolis, in quod cõſenſus cõiugalis dirigitur. Illa ſi te adulterandã tradideris, contra bonũ fidei, illa vero donec aliam inueniã meliorã te cõtra vinculũ indiuiduũ. Sic ergo iſtæ conditiones intelligẽdę ſunt vt cõtra ſubſtantiã coniugij appoſitę cenſeantur. vti gl. & doct. in dict. cap. fin. explicant.

ℭ Primo hinc colligitur Ang. in ſumma, uer. matrimoniũ. 3. imped. 3. §. 11. manifeſte errare, dum dicit
2 † hãc cõditionẽ, ſi te adulterandã
tradideris, nõ eſſe cõtra ſubſtantiã matrimonij, niſi adijciatur, ita vt mihi nõ tenearis reddere debitum cõiugale quia ſine hac adiectione illa cõditio nõ eſt contra ſubſtantiã matrimonij, ideſt cõtra fidẽ. q̃ alter alteri tenetur exhibere in redde do debitũ cõiugale. Sed tamẽ eſt cõtra fidem. quã alter alteri tenetur exhibere nõ tradendo alij quã cõiugi corpus ſuũ, quæ quidẽ fides non eſt de ſubſtantia matrimonij: nam ſine ea poteſt eſſe coniugiũ: ut ipſe Ang. pbare nititur uerb. matrimoniũ. 2. q. 23. et ita intelligit tex. in d. c. fi. cui repugnat Ang. interpretatio, ſi quidẽ de ſubſtantia cõiugij eſt ſeruare fidẽ alteri coniugij nõ tradendo alij quã marito vſum ſui corporis, vt docet Tho. in 4. diſti. ✱. q. 1. art. 2. & Syluest. verb. matrimonium. 4. q. 6. atque ita expreſſim Ange. reprobat Adri. in

4.q.9. de matri.nec iniuria cum ex d.c.fi.conſtet adulteriũ eſſe contra fidem coniugalẽ, & hac ratione eſſe cõtra ſubſtantiã matrimonij. idẽ profitetur Diuus Aug.li. unico, de bono coniug.c.4.quem retulit Grati.in c.ille autem,uerſic. adulteriũ. 32.q.v.idẽ Aug.in li.de nuptiis & concupiſcentia,cap.11. & 12.unde Grati.aſſumpſit c.omne. & c.coniunx.27.q.2. tametſi falſo illa duo capita in li. decretorum tribuantur Auguſt.in lib.de bono coniug.

¶ Secundo ex hoc dubia uidetur conclu.Palud.in 4.diſt.30.q.2.
3 conclu.2.dum dicit † matrimoniũ non uitiari ex adiectione conditionis honeſtę, imo illam conditionẽ admitti,licet contra bonum prolis, uel contra bonum uinculi ſit. vt ſi quis contrahat matrimonium cum fœmina hac expreſſa pactione, ſi ſecum uiuat in perpetua caſtitate,& continentia: uel ſi religionẽ conſummato matrimonio profiteatur,eo ẽt eam profitente. ex noſtris idem notat Imol.in l.ubi ita donatur. ff.de dona.cauſ.mort.Barb. in c.fi.col.j. de precar.nõ enim uitiat matrimonium perpetua continentia, qualis etiam fuit inter Mariã & Ioſeph. & tamen inter eos fuit perpetuum & perfectum cõiugiũ: ut probatur in d.c.coniux.27.q.ij. Hęc tñ Palud.opinio falſa uidetur per tex.in d.c.fi.Eſt enim hæc conditio, quãuis honeſta,contra coniugij ſubſtãtiam, quę conſiſtit in conſenſu ſaltem tacito ad carnalem copulã,nẽpe in explicito conſenſu ad cohabitationẽ coniugalem. Repugnat ergo iſtius conditionis adiectio ipſi conſenſui; quia in pactũ deducitur iſthęc continentia. Tho.in iiij.diſ. 28.q.fi.in fi. Adria.q.ix. de matri. Syluest.uerb.matri.iiij.q.vj.et Ab
4 ba.in c.cõmiſſum,de ſponſa.†Nec obſtat obiectio ex matrimonio ſacratiſsimæ uirginis, nec aliorũ coniugiũ decreta continentia;quia matrimonio contracto caſtitas uoueri poteſt per cõiuges.c.quod Deo pari.33.q.v.diuus Auguſt.in Epiſtola Editiã,notat gl. Abb.& alij in ca. tua nos.de iureiur.idẽ Abb.in c.j. de conuer.coniugat.idẽ in c.ueniẽs, de regular. nõ tamen poteſt hoc deduci in pactũ tempore contractus. Nec enim beatiſsima uirgo caſtitatẽ deduxit in conuentionẽ tempore coniugij, quãuis eſſet diuinitus certa Ioſeph in eodem eſſe caſtitatis,& continentiæ propoſito: itaq; matrimoniũ contraxit ſimpliciter. & licet certum ſit antea uouiſſe uirginitatẽ: conſenſit tamen in coniugalẽ cohabitationem, & implicite in omnia, quę ad matrimoniũ expectant:ex hoc autem nõ ſequitur Beatiſsimam uirginẽ cõſenſiſſe,expreſſe in carnalem copulã:id enim repugnaret uirginitati:implicite uero cõſenſit non in actũ copulę, ſed in potentiam, qui quidẽ conſenſu, non eſt contrarius uirginitati. ſecũdum Tho.in iiij.diſt.30.q.ij.arti.j. probat tex. in c.beata.27.q.ij.Sed
5 & contra Palud.illud facit,† ꝙ cõtracto matrimonio multa contingere poſſunt, quæ id non uitiant:et tamen eadẽ ab initio irritum contractũ facerent: uotum enim ſolenne utriuſque poſt copulã matrimonio accedit, quod ab initio contractus contingens eundem contractum uitiaret.c.j.c.rurſus, qui cleri.uel uouen.Sic licet cõtracto coniugio poſſint maritus & uxor expreſſe continentiam uouere, nec ex hoc matrimoniũ irritum erit, a principio tamen ipſius contractus uotũ iſtud explicari non põt;cum ſit cõtrariũ ipſi actui cõtractus. ex quibus probanda eſt opinio gl.in c.de infidelibus.de conſang.dicentis,etiã inter paganos pactũ de mittendo libello

repudij

repudij coniugalē contractū irritū
facere,quāuis inter infideles libellū
repudij permiſsū eſſe concedamus,
quod alibi dicemus.atq; eo maxi-
me d.gl.recipienda eſt, ꝙ nec inter
paganos libellus repudij ſit permiſ
ſus.uñ opi. illius gl. tenuit Tho.in
iiij.diſ.39.q.j.arti.iij. ad quintū li-
cet Card.Ab.et Prꝑp.eā reprobēt.
¶ Tertio ex his patet uerum eſſe
quod notat Adri.in iiij.q.14.de ma
6 tri.dicens, † conditionē hanc con
iugio adiectam,ſi coniugale debitū
negare uelis quoties mihi id exige
re non licuerit, eſſe contra ſubſtan
tiam matrimonij, & ideo ipſum cō
tractū uitiare.quia non ſequitur mi
hi non licet exigere:ergo licet tibi
negare.unde non pōt dici eſſe hanc
cōditionē ex his,quæ a iure inſunt
cum conſtet quandoq; , idq; pluri-
bus caſibus nō licere marito debi-
tū exigere:& tamē nō licere uxo-
ri illud negare , ſi maritus exigat ,
Nā ſi maritus uelit uxorem cogno
ſcere affectione fornicaria , & ita
exigat debitū, peccat quidem mor
taliter,& tamen uxor tenetur red-
dere illud debitū. Itē ſi maritus fe-
cerit uotū ſimplex continentiæ, et
exigat,peccat mortaliter, nō tamē
ex hoc poterit uxor ei negare de-
bitū. atq; etiā ſi maritus credat ma
trimoniū illud nō fuiſſe, nec eſſe le
gitimū ex aliquo impedimento ca-
nonico, quod mulier ſcit certo non
ſubeſſe , ſi ipſe exigat , mortaliter
peccat , ipſa uero uxor libera non
eſt ab obligatione reddendi. q̄ om-
nia latius Adri.explicat in d.q.14
Nec uxor mortaliter peccat ex coo
peratione ad peccatum : cum non
cooperetur ſponte, ſed coacte , nec
poſsit ab hoc peccato uirum auerte
re.quod notat Palud.in iiij. diſtin.
32.q.j.artic.j.
¶ Quarto his adijcienda eſt non
contemnēda huius concluſionis in
7 terpretatio , † nēpe ut intelligatur
matrimoniū eſſe nullū ex adiectio
ne cōditionis cōtra eius ſubſtantiā,
quando contrahentes intēdunt ma
trimoniū contrahere,& eo contra-
cto hanc conditionē ſeruare,et eius
obligationem inducere.cuius rei ſit
exēplū. Contraho tecū matrimo-
niū animo liberrimo contrahēdi ,
& tamē uolo te adulterari,uel uene
nū aſſumere ſterilitatis cauſa:hi ete
nim,qui hoc mō contrahunt,matri
moniū contrahere intendunt, & eo
cōtracto obligationē adijcere, quæ
omnino aduerſetur ſubſtātiæ cōiu-
gij:ſecus ſi cōtrahentes,qui has cō
ditiones adijciūt,nolint contrahere
donec conditiones eueniant : tunc
enim conditiones minime concur-
runt cum coniugio,ſed ſuſpenditur
ipſe matrimonialis conſenſus, & il
lę conditiones tanquā turpes reij-
ciuntur.ex ſecunda parte dicti c.fi.
quo fit ut hoc caſu matrimoniū ua
leat. ſicuti eleganter notat Adri.in
iiij.q.ix.de matri. qua in re lecto-
rem admoneo dubiam eſſe hāc opi
nionem,propter uerba in eo.c.fina
li parte prima expreſſa .
8 ¶ Quinto hinc infertur,† nō tan
tū conditionē contra ſubſtantiā cō
iugij ipſum contractū uitiari:ſed ēt
modū contractui adiectū.Palud.in
iiij.diſ.29.q.ij.artic. iij. quē retulit
Silueſt.uerb.matrimoniū.iij.§.fin.
idē notat Dec. in auth.ingreſsi.C.
de ſacroſan.eccl.nu.23. modus ete-
nim ineſt contractui, cui adijcitur,
nec pactū a contractu ſeparatū in-
ducit. unde ſi cōtracto matrimonio
ēt incontinenti fiat pactum,quod re
pugnet matrimonij ſubſtātiæ , pa-
ctū hoc reijcitur,& manet ipſe cō-
tractus firmus . ut ſi quis matrimo-
nium ſine conditione, & modo cō-
trahat , paciſcatur tamen quod al-
ter generationem prolis euitet ,
uel adulteretur: hæc pactio non no-

tet ipſi contractui iã perfecto.quod ſentit Card.in d.c.fi.in quodam intellectu,quẽ refert & ſequitur Præpo.ibi col. j. & probari poteſt in l. per ſeruum.§. j.cum l.ſeq.ff. de vſu & habit. vbi diſtinguitur an in eadem oratione,vel diuerſa adijciatur modus contra ſubſtantiam actus:ita metſi Chriſtopho. Caſtellioneus in rep.l. vbi ita donatur col.iij.ſcripſerit text.in d.c.fi.part.j.etiam in pacto locum habere, Nam & in alijs contractibus præter matrimonium pactum contra ſubſtantiam actus reijcitur,manetque actus firmus, vt ibi conſtat, & dicetur inferius,quãuis Roma. in l.j.§. ſed ſi mihi.ff.de verb.obligat.teneat text.in d.capitu.parti.j.non habere locum in modo:quod Bartol.in dicta authenti. ingreſſi. ſenſerat. & Imol.in l. vbi ita donatur.ff.de donat.cauſa mort. columnn.fina. quos in intellectu dicti capit.fin.reprobat Areti.in d.§. ſed ſi mihi.ij.colum.Barb. in c.fin. de precar.& Anto. Rube.in l.non ſolum.§.morte.ff.de noui ope.nun. col.90.nu.597.poſt Ant.in d.c.fin.

¶Sexta huius concluſionis interpretatio conſtat ex Palud. in iiij. di.29.q.ii.artic.v. conclu.j.dicente

9 tex.in d.c.fi.parte j.procedere † in propriis conditionibus futuri euentus,non tamen habere locum in cõditionibus præſentis, vel preteriti temporis:ſi enim quis cõtrahat matrimonium cum aliqua fœmina, ſi adulterium commiſit: ſtatim matrimonium ualidum eſt, ſi adulterium illa fœmina commiſerat, vel nullũ eſt ipſum coniugium ex ipſa pactione, ſi adulterium fœmina illa non commiſiſſet, ſiquidem conditio de preſenti,vel de præterito non ſuſpẽdit actum,nec proprie eſt conditio, l.inſtitutio talis.ff.de cõdit.inſtitu. l.cũ ad preſens. ff.ſi cert.peta.gl.in l.ſi ſic.§.j.ff.de legat.j. Soci.Iaſ.& Decius in d.l.cum ad preſens.idem Decius in l.actus legitimi.ff.de regu.iur.no.per Bar.& alios in l.j.ff. de conditio.& demonſtrat.col.j.cõpetit enim propriæ conditioni actũ ſuſpendere.

¶Septimo ex premiſsis patet tex. in d.c.fin. part.j.eſſe intelligendum

10 † ſiue ſit conditio contra ſubſtantiam coniugij ſuſpenſiua actus,ſiue ipſum actum reſoluens.Siquis enim ita contrahat cum fœmina,vt ſi fornicatur,liceat ei aliam vxorem accipere,nihil agit,cum hæc adiectio ipsũ actũ corrũpat.ita Cardi.Abb. & Præpoſi.in dict.c.fin.idem Cardi.& Prepo.in cap.j.de condit.appo.& probatur in dict.c.fin.dum dicit. donec aliã inueniam.ex his poterit hæc eadẽ res ad exẽplũ deduci ſubiecti a conditionẽ per dictionẽ,ſi.

¶Octauo ſic eſt intelligenda, c. fi. deciſio, vt parte prima procedat,

11 † quando vterque contrahentium conſentit adiectioni conditionis:ſecus enim ſi alter contradicat illi cõditioni: tunc equidem non infirmatur actus.Sed licet matrimonium non ſit:erunt tamen ſponſalia de futuro, quæ in matrimonium ex carnali copula tranſibunt.ita Hoſti.Inno. Abb.& docto.vt fatetur Præpo.in dict.c.fin.col.j.& ij.quam opinionem ſequitur Anto. Rube. in l. non ſolum.§.morte.ff.de noui oper. nunt. nu. 590.& Caſtellioneus in d.l. vbi ita donatur.col.iij.& pen. Eſt enim a conditione receſſum ex eo,quod alter non cõſentit adiectioni conditionis.idem Silueſtr. verb. matrimo.iiij.q.v.imo matrimoniũ ipſum non viciabitur eo,quod quis cõtrahat ſub conditione contra ſubſtantiam actus adiecta: alter vero verba proferat abſoluta,& pura: ſecundum ipſum Silueſtr.quod non poteſt aliqua ratione recte defendi. Nec placet doct.interpretatio hec,

quæ

quę aſſerit altero contradicente ip-
ſum contractum vim ſponſaliorũ de
futuro ſortiri: id enim falſum vide-
tur : nam & ſi alter contradixerit,
primus,qui conditionem adiecit,ha
ctenus nec conſenſit matrimonio ,
nec ſponſalibus: cum pure nondum
conſenſerit,ſed ſub conditione,quæ
ab alio non recipitur : igitur ab eo
nihil actum eſt , ex quo conſenſus
elici poſsit ad ſponſalia , vel matri-
monium : ille enim conſenſus ab eo
preſtitus uitium habet manifeſtum,
ipſam ſcilicet conditionem contra
ſubſtantiam actus:quo fit vt ab hac
cõmuni opinione diſcedant Adria.
in iiij. q. 9. de matri.Imol.in l.vbi
ita donatur.ff.de donat.cauſa mor-
tis.j.& ij. col. & Areti.in l.j.§.ſed
ſi mihi.ff. de verb. oblig.vnus ete-
nim contrahit ſub conditione alter
pure:diuerſitas ergo in ſubſtantia ir
ritam facit ipſam obligationem.l.j.
.§.ſi quis ſimpliciter. ff. de verb.o-
blig.& licet Iaſ.in d.auth.ingreſsi.
nume.34.dicat hanc opinionem &
octauum intellectum communem
eſſe : addit tamen ſibi non omnino
placere:vnde magis probat Adria.
ſententiam . Verum pro communi
opinione inducitur text. in can. a-
liquando.32. q.ij. vbi probatur.ꝙ
ſi vterque coniux ab initio non cõ
ſenſit conditioni ſterilitatis,ſed al-
ter tantum:ille erit adulter vxoris
illa autem, ſi fœmina conſenſit,ma
riti meretrix.igitur matrimonium
contrahitur , quando alter tantum
hanc conditionem adiecit,alter ve-
ro ei cõtradicit,quod cõmunis aſſer
tio probat.Sed illi canoni reſpõdet
Adrian. loqui illum text. quando
alter tantum animo & facto ſic ma
trimonium deturbat:non tamen cõ
ditione expreſsim in contractum
deducta. cui interpretationi verba
Auguſt.refragantur,libr.j.de nupt.
et cõcupiſcentia,c.15,á quo tráſeri
ptus fuit canon ille.quamobrẽ ego
non ita libenter ab hoc octauo in-
tellectu diſcedo , & plane fateor
alterius tantum conſenſum eſſe pu-
rum,alterius conditionalem:ille ta-
men conditionalis cõſenſus non vi
tiat actum:quia ad eum vitiandum
requiritur alterius etiam conſenſus
illam conditionem, quæ contra ſub
ſtantiam actus adiecta fuit.ſicuti e-
xigeretur ad egendum actum vali-
dum.c.j. de reg.iur.manet ergo ille
conſenſus in matrimonium condi-
tionalis,eritq; conſiderandus ex cõ
ditione:non tamen actus eſt vitia-
tus.Igitur ſi cõditio eſt contra ſub
ſtantiam actus, & turpis,impoſsibi
liſvé reijcietur ab actu. c. fi. in fin.
de condit. appo. quo caſu intelligo
illud quod ex Silueſtr. notaueram.
Si vero ſit honeſta,erit receſſum à
conditione,ſi carnalis copula ſequa
tur.c.ſuper eo.c.per tuas.de condit.
appo. atque hunc opinor eſſe huius
cõmunis opinionis conſonum intel-
lectum:tametſi ingenue fatear Are-
ti.Imo.& Adria.ſententiam proba
biliorem eſſe.

12 ¶ Nono, hinc infertur † nihil re
ferre an copula ſubſequatur,quan-
do matrimonium fuit contractum
adiecta ex vtriuſque conſenſu con
ditione contra ſubſtantiam actus .
ille enim contractus nullus eſt,nec
valet in vim ſpõſaliorum:igitur coi
tus efficere nequit matrimonij præ-
ſumptionem: ſecundum communem
in d.c.fi.quam probat Adria.in iiij.
de matrimo.q. v.licet à conditione
cẽſeatur receſſum,quando actus va-
luit vt conditionalis, ſi ſequatur co
pula.text.in c.de illis.c.per tuas.c.
ſuper eo.de condit.appo.quæ quidẽ
copula duo operatur ſimul,ac con-
ſequenter. Primum vt hic conditio
nalis contractus ſit purus ad ſpon-
ſalia ac demum ex hoc ſequitur ſe-
13 cundum,ſcilicet † ſpõſalia iſta hoc

pacto ficta, matrimonium effici.gl.
Abb.Præp.& alij.in d.ca.de illis.
Adria.eleganter in iiij. de matri.q.
viij.& Anto.Rub. cõſ.60.ex quo
infertur intellectus ad text.in c.j.
de condi.appo.vbi contracto matri
monio ſub conditione etiam hone-
ſta,et poſsibili,ſi velit quis dimitte
re eam, cum qua contraxit,non po
terit.Eſt enim intelligẽdus ille tex.
quando coitus interceſsit antecon-
ditionis defectũ,ex quo a cõditione
receſsũ eſt per ipſam copulã,& ma
trimoniũ valet exploſa conditione.
ꝓbatur ex tex.ibi eã relinquere ſuo
luerit, pręmittunt enim illa verba
cohabitationẽ.et carnalẽ copulã.ar.
c.ad diſſoluendum.de deſpõ.impub.
Carnalis autem coitus hunc effectũ
operatur.quando ante defectam cõ-
ditionem contingit: quia ſi poſt de
functum conditionis ſequatur copu
la,nihil conducit ad coniugij pręſũ
ptionẽ: cum iam pręmiſſum matri-
monium omnino defecerit.obſtat ta-
men text.in c.per tuas.de condit.ap
po.vbi matrimonium iudicatur pro-
pter copulam remiſſa conditione:
& tamen ibi poſt defunctum con-
ditionis probatur copulam interceſ-
ſiſſe. Sed reſpondeo in illo caſu ex
confeſsione viri eſſe ſatis probatũ
ius fœminę agẽtis pro matrimonio.
aſſeruit enim vir propria confeſsio
ne indiſtincte illam fœminam co-
gnouiſſe carnaliter: igitur iam con-
ſtat in illis ſponſalibus contigiſſe co
pulam,quæ præſumitur ante condi-
tionis defunctum. Sed ad euertendã
hanc probationem, quæ fauet mu-
lieri & matrimonio, eſt neceſſaria
probatio ex aduerſo cõcludens, ſci
licet ipſum virum poſt conditionis
defectum ſponſam cognouiſſe, &
non antea: hoc autem ibi probatum
nõ fuit.Nam & ſi probatum fuerit
poſt defectum conditionis virum
ſponſam cognouiſſe: potuit tamen
contingere eam ab ſponſo cognita
fuiſſe ante defectum conditionis: ex
eo enim quod poſt cognouerit: non
ſequitur neceſſario eam antea non
cognouiſſe. Sic ergo cum probatio
fœmine eſſet concludens.ex aduer
ſo vero minime conuinceret, matri
monium ibi iudicatur propter copu
lam omiſſo defectu conditionis. ita
Hoſti.Abb.Præpoſi.& alij in d.c.
per tuas hoc dubiũ explicant,quã-
uis gl. ibi non recta id intellexerit.
Ex quo infertur, fauore matrimo-
nij dubiam confeſsionem eſſe intel-
ligendam contra ipſum confitentẽ.
quod in d.c.ꝑ tuas.Cardin.& Pręs-
po. notant. licet alias dubia confeſ-
ſio in fauorem confitentis non con
tumacis ſit accipiẽda. Ant.& Præ-
po.in c.ex literis.in j.de ſponſa.De
ci.in c.in præſentia.nu. 24. de pro-
bat.idem Deci. in l.in cõtrahenda.
ff.de regu.iur.explicat optime i cri
minibus Feli.in c.cum dilecti.de ac
cuſat. col.iiij. & Anchar. conſilio
179.Quia tamen ad matrimonij cõ-
tractum ſæpiſsime cõducit plurimũ
14 probatio copulę, † eſt ſciendum in
hac re viro aſſerẽti ſe cognouiſſe a-
liquam fœminam credendum eſſe,
vbi de matrimonio cum ea contra-
cto agitur.c.continebatur.de deſp.
impub. c.ſi quis acceperit.33.q.j.
imo & mulieri iuranti ſe a viro co-
gnitam fauore matrimonii creditur
Hoſtien.Anto.Abbas Præpo.& a-
lij in c.duo pueri. de deſpõ.impub.
& Henric.in d.c.continebatur.quã
uis Pręp0.in d.c.per tuas.in hoc vl
timo contrariũ teneat. Prima tamẽ
opinio,quæ vtroque caſu cõmunis
eſt, ꝓcedit præmiſſa cohabitatione
maris & fœminæ, ex qua conie-
ctura non leuis capitur vere præceſ
ſiſſe copulam vtcunque tamen ſit,
probari poteſt contrarium per ob-
ſtetricum aſpectum aliamve pro-
bationem, ex qua conſtare poſsit
coitum,

coitum nondũ præceſsiſſe.gl.in d.c.
continebatur.quam docto.ibi appro
bant.alia in c.propoſuiſti.de proba.
vbi Felin.& Deci. ij.col.quibus ſi-
milis eſt in c.ij.verſ. affectata.de tẽ
po.ordi.in vj.& eſt communis opi
nio ſecundum Alex.in l. qui bona.
.§.qui damni.ff.de damn.infect.col.
pen.& Iaſ.in l.ſi quando. C. vnde
vi.col.iiij. notat Hippo.in rubr.C.
de proba.nu.137.Scribit tamen Au
guſt.lib.j.de Ciuit.Dei. c.18.obſte-
tricem quandam explorantem vir-
ginis integritatẽ,manibus eam cor
rupiſſe. probatur etiam coitus alijs
modis, quos Abb.& doctor.notãt
in c.pręterea.de teſtib. & in c.lite-
ris.de præſumpt.& Soci.Iunior,cõ
ſi.32.vol.ij.col.ij.

¶Decimo, hęc ipſa concluſio,quã
ex prima part.cap.fi.notauimus,ad
alia exempla pręter ibi a roma.põ
15 tifice exprę́ſſa,adducenda eſt.†Nã
& hæc conditio,contraho tecum,ſi
veneris ad exequias meas,vel ſi ca
pitoliũ non aſcẽderis,eſt contra ſub
ſtantiam actus,cum euentus harum
conditionum non permittat obliga-
tionem naſci: vt aduertit Adria.in
iiij.de matri.q. 5.nec copula ſubſe-
quuta matrimonij præſumptionem
operatur:ſecundum eum.

¶Vndecimo ex eodem c.fi.part.j.
ſic intellecto ſolet notari cautela q-
16 dam,qua is,† qui animo non omni
no libero contrahere cogitur matri
monium, id contrahat verbis, non
tamen vere, ſed ficte, ſi adijciat
conditionem contra ſubſtantiã ma-
trimonij,& alterius conſenſum ſal-
tem tacitum ad id exigat: ille enim
contractus ex his nullus eſt. & ita
communiter notant doct. in d. c.fi.
quos refert Gerar.ſing.21.& Hip-
po.ſingul.286. caueat tamen lector
ne hiſce docto. cautelis nimis addi-
ctus ſit:harum enim vſus nõ eſt ita
paſſim probandus,ſed tunc cum in-
iuria quis opprimitur.

¶Duodecimo quo iſta aſſertio,quã
hactenus tractauimus,rectius perci
piatur,opere preciũ erit perpẽdere
17 †qua nã rõne in cæteris contracti
bus conditio adiecta cõtra ſubſtan
tiã actus tollatur, atq; ea reiecta a-
ctus cenſeatur ualidus.l.cũ precario
ff.de precar.et no.in c.fi.de precar.
at in matrimonio ipſum actũ corrũ
pat.Sunt eñ qui legẽ illã,cũ preca
rio. intelligant qñ modus adijcitur
contractus ſubſtãtiã:noſtrã uero de
ciſionẽ qñ conditio.itaq; ſecũdum
eos modos reijciendus eſt, non ta-
men,cõditio,ſed ipſa actũ uitiat:ita
Imo.in l. ubi ita donatur.ff.de do-
na.cauſ.mor.Iaſ. in auth. ingreſsi.
C.de ſacroſ.eccl.nu.36.quorum re-
ſponſio quatenus tangi c.fi.de con
di.appo.& id intelligit non proce-
dere in modo, ſuperius a nobis ex-
ploſa fuit : dum uero l.cum preca-
rio.dictat non habere locum in cõ-
ditione, ſed in modo, nequaquam
placet : imo nec in modo lex illa
procedit : modus enim contra ſub-
ſtantiam actus,ipſum actum uitiat.
l.per ſeruum,ff.de uſu & hab. quã
obrem,ni fallor, ita dicendum eſt,
conditionem contra ſubſtantiam a-
ctus tunc ipſum actum irritum face
re,quando reſiſtit initio actus:quia
repugnat conditio illi qualitati, ſi-
ne qua actus initium capere non po
teſt : ut eſt conſenſus ad matrimo-
nium requiſitus,ſine quo actus ini-
tium capere non poteſt. ideo condi
tio repugnans huic qualitati, uitiat
ipſum actum. l. obligationum ſub-
ſtantia,ff.de actionib. & obligati.
l.diuus.§.cæterum. ff.de milit.teſta
men. ex quo dicebat Corn. conſil.
75.in ij.uol.colum.iiij.quod ſi quis
dicat inſtituo hæredem Titiũ ani-
mo nõ inſtituendi, eſt nulla inſtitu
tio ; quia id quod adijcitur inſtitu-
tioni contrariũ eſt ipſius inſtitutio

nis

nis initio. Sic ergo ad coniugalis contractus initium conſenſus exigitur liber ab illis conditionibus: igitur ſi conditio aliqua interueniat, actus non tenet. Sed in l. cum precario. & in l. vbi ita donatur, atque in capitulo fina. de precar. non adiicitur conditio, nec pactum quod initio contractus repugnet: conſenſus enim ad gerẽdum actum illum non tollitur ex illius conditionis adiectione: ſed id quod adiicitur eſt contra quandam illius actus qualitatem, quæ ita inhæret actui. vt contraria qualitas eidem actui, & eius nomini, proprijs quæ eius effectibus aduerſetur: tunc etenim reiecta illa conditione actus ualet, qui nullo impedimento ſubſiſtente initium aſſumpſit: vnde minime cõuenit, ut ſic geſtus ex adiectione illi incõpetenti ſoluatur. Nã & teſtamentũ ſi fiat cũ promiſsione & clauſula derogatoria ſequentis volũtatis, adhibita iuris ſolẽnitate, illa promiſsione ſublata, qua teſtator publicetur ſe illud teſtm̃ nõ reuocaturum, valet teſtm̃: quia illa adiectio non eſt contraria initio actus, qui ex voluntate adhibita iuris ſolennitate perficitur, licet repugnet actui & eius nomini, proprijsque eiuſdem actus qualitatibus, ex quibus hoc propriũ eſt, ut mutari, reſcindique libere ualeat a teſtatore. l. ſi quis in principio teſtamenti. ff. de legat. iij. quæ quidẽ facilius intelligentur ex traditis a Caro. Molinæ. de contract. q. 59. nu. 353. Ex his dubium illud cele
18 bre explicandum eſt. † num religionis profeſsio irrita ſit ex eo, ꝙ fiat ſub conditione, ſi poſsit habere proprium is, qui profitetur, vel ſi permittatur ei coniugalis vſus, aliudve, quod voto continentiæ, paupertatis, aut obedientiæ contrarium ſit: an vero ſit hæc conditio reijcienda, ita vt actus valeat. & Berna. in c. fi. de condi. appo. per text. ibi quem ad matrimoniũ ſpirituale. & ſic profeſsionem inducit, aſſerit actum ex hoc irritum eſſe. idem repetit in c. ij. de ſtat. mon. & Accu. in l. per ſeruum. §. j. ff. de uſu & hab. Cald. Card. & Abb. in d. cap. fi. Aret. in l. j. §. ſed ſi mihi. ff. de ver. obli. ij. & iij. col. Dec. in auth. ingreſsi, nu. 12. C. de ſacroſ. eccl. Adri. in 4. q. ix. de matri. per tex. a ſenſu contrario inductũ in c. dudum. de conuer. coniu. quam opinionem aſſerit eſſe communiter receptam Barbat. conſil. iij. in j. uolum. colum. penult. Alciat. in dict. §. ſed ſi mihi. num. 19. & And. ab Exea. in rubric. ff. de pact. nume. 510. etiam ſi per modi adiectionẽ is qui profitetur, proprium ſibi retineat: ut not. Anto. Rub. in l. non ſolum. §. morte. ff. de nou. operi. col. 90. niſi is modus ex interuallo adijciatur. quod notat Iaſ. in d. auth. ingreſsi. col. vj. & idem Andre. ab Exea. idem & nos notauimus paulo ante in hoc eodem. §. v. intel. Rurſus hac cõditione adiecta validam eſſe profeſsionem tenet glo. in authen. ingreſsi. & in c. ſolet. 31. quæſt. ij. Hoſtien. Ioan. And. & Anto. in dicto. cap. fina. quam opinionem communem eſſe teſtantur Imo. & Feli. in cap. cum M. de conſt. nu. 75. Iaſ. eam ſequutus & Dec. num. 21. in d. auth. ingreſsi. uerum in dubio conditio iſta, vt quis poſsit aliqua bona ſibi retinere, non nocet profeſsioni: quia intelligitur ex licentia, ſeu permiſsione prælati, & ea durante, non alias. glo. & Abb. in cap. fi. ver. ut in domo. qui cler. vel vouent. notat Andr. ab Exea. in dict. rub. de pact. num. 509. Quibus omnibus adductis notandum eſt, ad ſubſtantia religionis perfectę pertinere

tinere tria vota, continentiæ, pau-
pertatis, & obedientię: ut docet ele
gãter Tho. 2. 2. q. 186. arti. iij. iiij.
& v. nõ tamen ita præciſe ſunt hęc
tria uota de ſubſtantia, quin qñque
limitata religioni. etiã adhęreant.
eſſe etenim hæc tria vota de ſub-
ſtantiã perfectę religionis conſtat
poſſe autem contingere limitata,
patet, vt votum paupertatis intel-
ligatur in particulari non in com-
muni. Item votum continentiæ
quandoque intelligatur in caſtita-
te coniugali: ut in militibus ſancti
Iacobi, qui profitentur caſtitatem
coniugalem: & nihilominus reli-
gioſi ſunt. & tria vota ſubſtantia-
lia profitenrur. nam & obedientiã,
& paupertatem promittunt, quan-
uis non exactã, neque pręciſam.
quod elegãter oſtẽdit Fortu. Garſ.
in conſ. pręſtito pro militia ſancti
Iacobi ij. part. verſic. præterea. un-
de in aliquot religioſis erit contra
votum continentię ipſum coniu-
gium: non tamen erit contra ſub-
ſtantiam religionis. Qua tamen in
re contrarium probat ex D. Tho-
ma et alijs Dominici. Sot. li. viij. de
iuſt. & iur. q. v. arti. iij. exiſtimans,
coniugium & rem vxoriam om-
nino pugnare cum religione & de
ducit ex hoc, milites hoc ſancti Ia
cobi non eſſe ſimpliciter religio-
ſos: & idem de ſimilibus. Sic non
erit contra ſubſtantiam religionis
vouere paupertatem limitatam, li-
cet poſsit eſſe contra ſubſtantiam
voti, attenta qualitate religionis,
quam profitetur. Ex quibus ego
infero ad dubij ſolutionem, ingreſ-
ſum religionis validum eſſe, neque
irritum fieri imo ex religionis pro
feſsione profitentem teneri ad ea,
quę ei, ut monacho incumbunt, &
ſic ad pręciſam paupertatem: com-
pellitur enim ea agere, ac ſeruare.
quę cęteri monachi ſeruare tenẽtur

non tamen ex vi uoti tenebitur ad
pręciſam paupertatem. Sic etiam
patet profeſsionem factam hac cõ
ditione, ut profitenti licitum ſit bo
na libere, adquirere, & propria ſi-
bi retinere, etiam prelato inuito, ir
ritam eſſe. hoc enim eſt contra re-
ligionis ſubſtantiam: cum pauper-
tatem minime profiteatur. & hoc
caſu procedit glo. in d. c. fin. Sed ſi
profiteatur ſub hac conditione, vt
ſibi liceat retinere quandam do-
mum vti propriam, cum bonis iam
adquiſitis, ualere profeſsionem re
ligionis, reiecta conditione. cap. ſi.
qui cleric. vel uouen. atque ita in-
telligenda eſt glo. in d. authen. in-
greſsi. licet uotum paupertatis non
teneat. ſi dicta conditio eius ſub-
ſtantię repugnat, attenta peculiari
illius religionis qualitate. Hinc de-
1 ducitur intellectus ad textũ † in ca
nou. diacon. 28. diſtinctio. dum pro
bat, ſacros ordines collatos alicui
proteſtanti, & adijcienti conditio-
nem matrimonij. valere rejecta cõ
ditione, & tamen ſi matrimonium
ab eo fuerit contractum, in mini-
ſterio debere manere ſic ordinatũ,
& ſic in ſacris ordinibus, non in
matrimonio; ut Abb. explicat, in
c. cum. M. de conſtitutionib. colũ.
vij. Sed ſi is abſque conditione fue
rit ſacro ordine inſignitus, ac de-
mum matrimonium contraxerit,
deponitur ab ordine. ita textus ibi
dicta enim conditio non eſt contra
ſubſtantiam ordinis ſacri: quia iure
diuino ſacro ordine prædictus non
tenetur abſtinere a coniugio; quan
uis bene ex conſtitutione eccleſię.
et iure canonico. quod inferius oſtẽ
dam, ubi tractabo de impedimento
ſacri ordinis; ideo conditio reijci-
tur, quia eſt contra naturam actus
20 ſic iure põtificio requiſitã. † Hinc
etiam eccleſię conſecratio, dotiſq;
conſtitutio valet ſublata conditio-

ne quę

ne quę Epiſcopnm ab eius cura excluderet.capit.ij. 10.q.j. ubi gloſſ. hoc notat Abbas in cap.requiſiſti. de teſtam.columnn. penultim. Bartol.in l.quoties.§. fina. ff.de adminiſtr.tutor.Felin.in cap.cum venerabilis de exceptio. nume.33. poſt Innocen.in cap.in Lateranenſi.de præbend.& Abb.in cap.nobis.de iure patron. imo iſta conditio reijcienda eſt, etiam ſi in pœnam, dictã dotem eccleſiæ teſtator voluerit in alios pios uſus conuertendam eſſe. caſu quo Epiſcopus velit curam illius eccleſię Epiſcopo competentem ſubire. ita Rota antiqu. 868. Felin. in d.nume. 33. & Rochus Curt.tractat.de iure patro. uerb.ꝑ eo quod.q. 12.prædicta enim conditio non repugnat ſubſtantiæ actus,quamuis refragetur,quæ a iure circa illius conditionis, ſtatuta ſunt.quod ita intelligunt Abba.ac cæteri in d.ca.fin.de condit. appo.

SVMMARIVM.

1 *Conditio impoſsibilis, aut turpis fauore matrimonij a cõtractu coniugali excluditur.*

2 *Conditio impoſsibilis de præterito tollitur a matrimonio,turpis uero in præteritum concepta toleratur.*

3 *Conditio impoſtibilis ex aliquo accidenti, poſsibilis tamen ex ſua natura,nõ excluditur a matrimonij contractu.*

4 *Conditio impoſsibilis, aut turpis nullum præ ſe ferunt matrimonij contractum deficiente conſenſu.*

5 *Defectus conſenſus qualiter poſſit colligi adiectis his conditionibus.*

6 *Conditio turpis, quam tamen adiiciens honeſtam eſſe credit, cõtractum matrimonij uiciat.*

7 *Conditio impoſsibilis, etiam de iure manente contractu matrimonij proſus ex eo tollitur*

8 *Intellectus ad cle.vnic.de cõſan.*

9 *Perpenſa longe, lateque ratio decideudi ad text in cap.fi.de cond appoſ.in ulti part.*

10 *Cõditio omnino extitura, an ipſum matrimõij cõtractũ uitiet.*

11 *Actio non oritur ex contractu habente conditionem incertam quando; certam tamen quo ad euentum donec cõditio eueniat licet ſtatim obligatio oriatur.*

12 *Cõditio,ſi te virginẽ inuenero: tollitur a matrinonii cõtractu.*

13 *Conditione matrimonio adiecta ſi permiſerit fœmina ſe carnaliter ab eodem viro cognoſci, ſequuta copula matrimonium perficitur.*

§. SECVNDVS.

1 TVRPIS vero conditio † a coniugij cõtractu excluditur, ipſumque matrimoniũ manet firmum. ut ſi quis dicat contraho tecum matrimonium,ſi patrẽ occideris.text.in cap.fina.parte vlt.de cond. appoſ. cap. j. eod. titu. iuxta communem eius intellectum, quod quidem dubium videtur cum cõſenſus ad matrimonium requiratur: hic autem conſenſus non eſt purus, nec abſolutus, ſed relatus in euentum con-

ditionis: ergo priuſquam conditio,
quantumcunque turpis, eueniat,
qui ſic contraxit, non cenſetur con
ſenſiſſe. Verum his reſponderi po-
teſt, eccleſiam iuſtiſsime a contra-
ctu coniugali turpem conditionem
reijcere, ac reddere ipſum contra-
ctum purum, vt conſtat. Ille ergo,
qui contrahit matrimonium ſciens
illam turpem conditionem ab ec-
cleſia tolli, & manere contractum
purum, videtur contrahere pure ma
trimonium, & conſenſum purum
ad matrimonium præſtitiſſe. quod
notant Inno. Ioan. And. Præpoſi.
& alij in capit. j. de condition. ap-
poſi. dum illum textum ita expo-
nunt, in uerb. teneatur. perinde ac
ſi conditio non eſſet adiecta: quæ
quidem turpis conditio reijcitur a
canone fauore matrimonij: ſicut a
lege fauore ultimæ uoluntatis etiã
excluditur. l. reprehendenda. C. de
inſtitutionib. & ſubſtitutioni. ubi
Iaſ. & Deci. l. conditiones. ff. de cõ
diti. inſtitut. quæ quidem ratio etiã
locum habet in conditione impoſ-
ſibili: ſiquidem etiam illa fauore
matrimonij reijcitur, & manet a-
ctus purus. text. in dict. cap. fin. ſi-
cuti & fauore vltimæ uoluntatis
eadem ab actu tollitur. l. j. & ibi
Barto. ff. de condition. inſtitutio. l.
obtinuit. ff. de conditio. & demon-
ſtrat. §. impoſsibilis. inſtit. de hæ-
redib. inſtitu. Sic Imol. in dict. l. j.
non ſemel hanc rationem ad ma-
trimonij contractum, deducit. Ius
etenim ipſa hæc uerba interpreta
tur iuxta ſenſum ſimplicem ac ſi cõ
ditio adiecta non eſſet: & hoc qui
dem in fauorem matrimonij indu-
xit: cum dubium eſſet ſerio, an io-
coſe hæ conditiones a contrahen-
tibus expreſſæ fuerint: quod Ioan.
a Medina explicare conatur in
tract. de contracti. q. 23. dicens, ſciẽ
tiam huius interpretationis in cõ-
trahentibus exigi, ut ipſe contra-
ctus pure, & ſimpliciter valeat. di-
ſtat tamen hęc in re conditio tur
2 pis a conditione impoſsibili: † Tur
pis enim conditio, ſi de præterito,
uel præſenti ſit, non tollitur ab a-
ctu: ſed vel ſtatim tenet matrimo-
nium, uel non tenet ex conditionis
euentu, uel defectu. nam & in hoc
caſu nemo ad delinquendum inui-
tatur, nec ipſe actus ſuſpenſus eſt.
Vnde ſi quis ita contrahat matri-
monium, ſi Titium occidiſti, ma-
trimonium tenet, ſi alter Titium
occiderat: ſi uero non occidiſſet,
matrimonium ibi nullum contra
hitur. Sed conditio impoſsibilis,
etiam ſi ſit de præterito, uel de prę
ſenti ſemper reijcienda eſt. & con-
tractus ipſe manet purus. ut ſi quis
dicat fœminæ, contraho tecum, ſi
heri non fuit ortus ſol. quod notat
Palud. in 4. diſtin. 29. q. 3. artic. v.
Ex quo colligo primum intelle-
ctum ad text. in dict. capitu. fina.
part. vltim.

¶Secundo hæc ultima illius ca.
pars eſt intelligenda de conditio-
3 nibus a natura impoſsibilibus. † Se
cus erit dicendum in conditioni-
bus poſsibilibus a natura, ex acci
denti tamen, vel ex lapſu alicuius
in præteritum, quod redire non po
teſt, impoſsibilibus. Sic enim con-
tractum matrimonium vel valet,
vel irritum eſt, ex euentu condi-
tionis. Hadria. in 4. de matri. q. 6.
Palud. in d. art. v. conclu. 4. & Ste
pha. Caiota. in ſacramentali q. 49.
de matrimo. cõclu. 4. Quemadmo-
dum ſi quis cõtrahat cum fœmina
ſub hac cõditione, ſi es uirgo ſi pa-
ter tuus viuit: quãuis enim pręmiſ-
ſa corruptione ſit impoſsibilis uir-
ginitatis conditio, ſic etiam morte
patris præcedente, eſt impoſsibilis
uitę cõditio: tamẽ quia id cõtingit
ex accidẽti, uel ex trãſcurſu p̃teriti
quod

quod redire non poteſt, & de ſe ꝓpria ſui ipſius natura uirginitas in fœmina, & in uita in patre eius erant poſsibilia, non reijciuntur hæ conditiones: ſed uel ſtatim ualet, uel ſtatim matrimonium eſt nullũ: quod etiam notat Aretin. conſi. 82. colum. penul. & Sylueſt. uerb. matrimonium. 3. q. 8. in quo quibuſdã uideri poteſt matrimonium ab ultima uoluntate differre: quia in ultimis uoluntatibus cõditiones ex accidenti impoſsibiles reijciuntur, et ualet actus. l. ab omnibus. §. in teſtamento. ff. de lega. j. l. ſi Mæuia. ff. de hæred. inſti. ſed tamen leges illæ loquuntur in conditionibus etiã a natura impoſsibilibus, non ex accidẽti, nec ex facto præterito: quia quamuis poſsibile ſit aliquem habuiſſe filiam: tamen impoſsibile eſt & fuit, eam uiuere, ſi eam non habuit. quo fit, ut leges illę etiam ad matrimoniũ deduci poſsint. Hinc fieri conſtat, ut ſi quis matrimoniũ contraheret cum fœmina ſub conditione, ſi eius filia uiuit, nunquam tamen habuit filiam, impoſsibilis ſit dicta conditio in ſpecie, licet poſſibile eſſet illam filiam habere, & eam uiuere. Sed quia eam non habuit impoſsibile uidetur eam uiuere. Verum hac in re exactiori diligentia eſt notandum, conditionem in præteritum, in præſens conceptam, quæ nec contingit, nec potuit contigiſſe, tollendam eſſe ab ultimis uoluntatibus: illam uero quę potuit contigiſſe, & tamen non cõtingit, falſam cenſeri, & actum uitiare. text. in l. cum in ſecundo. §. j, ff. de iniuſt. rup. facti. l. demonſtratio. §. j. ff. de conditio. & demonſtr. quod ſi in futurum concipiãtur conditio, quæ potuit contigiſſe: tamen modo contingere non poterit: ut ſi Titius uiuet, quia iam tẽpore adiectę conditionis mortem obierat, tãlis conditio reijcitur, ut impoſsibilis. l. multa. §. j. ff. de conditio. & demonſtratio. ſecundum communẽ interpretationem. Bart. in l. j. colũ. 2. ff. de conditio. inſtitu. & in l. circa. ff. de hæredi. inſtituen. Alberic. Angel. Bald. & Imol. in l. ſi Mæuia. eod. titu. ex quibus Palud. opinio erit intelligenda, quando illa conditio in præſens, uel præteritũ concepta, licet non contingerit, potuit tamen contigiſſe: ſecus uero erit dicendum quando, uel hęc ipſa conditio, quæ potuit accidere, licet minime euenerit, fuerit in futurum concepta, uel conditio in præteritum, uel præſens concepta, nec potuit contigiſſe, nec contingit: his enim caſibus actus ualet etiam cõiugalis reiecta conditione, niſi poſſibilis uideretur ipſi contrahenti adiecta conditio, quod alibi tractabo. atque hæc procedunt perpenſa Bartol. & aliorum opinione, qua omiſſa Petrus Stella Aurelianenſ. in l. q Romæ. §. Augerius. ff. de uerbo. obligat. defendere conatur conditionem conceptam in præteritũ, vel in pręſens, ſiue potuit, ſiue nunquam potuerit eſſe vera, vltimam voluntatem irritam facere, deficiat & intelligit d. l. ſi Mæuia. in conditione concepta in futurum ex litera Pandectarum, quæ in futurum concipit illam conditionem. quam opiniõem ideo referre libuit, quod ex ea Palud. ſententia indiſtincte procedit in conditione in pręteritũ vel in præſens concepta, reſpectu huius intellectus. tamen erit falſa eiuſdem Palud. opinio, quam præcedenti intellectu retuli. qua ratione a communi opinione non eſt diſcedendum. ex qua præcedẽs intellectus optime confirmatur quo ad deciſionem Palud. ibi traditã in fin.

4 ¶ Tertio ex his infertur, † matrimonium contractum ſub conditione

ne turpi, vel impoſsibili nullū eſſe, ſi conſenſus coniugalis defecit in contrahente. vnde cum in foro interiori animæ ei credendum ſit, non iudicabitur matrimonium authore Hadria. in quarto, q. 7. de matrim. & Palud. in quarto ſentent. diſtinctio. 29. q. 2. arti. v. concluſ. v. idem probat Ioann. a Medina de contracti. quæſt. 13.

℄ Quarto eadem concluſio ita in-
5 telligenda eſt, † vt etiam in foro iudiciali quādoq; coniugiū contractum ſub conditione turpi, uel impoſsibili nullum iudicetur. quod cō tingit, quando conſtat conſenſum coniugalem defeciſſe. quia expreſſe aliqui ſic contraxerunt, ut nullo pacto uellēt cōſentire, niſi eueniēte conditione. ita Hadri. in quarto, de matri. 1. q. ſexta. Stephan. Caieta. in ſacrament. Neapolit. quæſt. 49. de matrim. concluſio. octaua. idem ſcribit Adria. q. 7. quando ex alijs coniecturis poteſt iudex præſumere conſenſum defeciſſe; atque id poteſt potiſsime colligi, ſi contrahens credebat conditionem eſſe natura poſsibilem. Si enim eſſet in controuerſia diſputatio: an poſſet ſtellarū pars e cęlo in terram cadere, & cō trahens hac conditione contraheret, ſi poſsibile eſt ſtellam aliquam liqueſcere, & in terram caderet: uel ſi ſtella aliqua hoc anno ceciderit in terram; certe etiam in foro iudiciali non eſſet hic contractus iudicandus coniugalis propter manifeſtū diſſenſum: quod probatur. Nam & in teſtamentis ubi conditio impoſsibilis reijcienda eſt, actuſque, ut pure conceptus ualet, corruit actus, ſi teſtator credebat conditionem eſſe poſsibilem. tex. in l. ſeruo manumiſſo. ff. de condi. indebi. quam præter alios explicat optime. Aret. in l. impoſsibilis. ff. de uerb. obligatio. col. fin. dicit ſingul. Socin. in l. mulcta. §. j. de conditio. & demonſtrationibus.

℄ Quinto ex eodem intellectu ſub
6 infertur, † matrimonium contractum ſub turpi conditione, quæ tamen credebatur honeſta non tenere, nec poſſe dici pure contractum. ut idem Adri. aſſerit q. 7. de matrimo. ut ſi quis matrimonium contrahat ſub hac conditione, ſi coniugale debitum mihi non negaueris, in quocunque dubio exiſtas, an licita ſit inter nos carnalis copula. Exiſtimant enim quidam licite poſſe tunc uxorem debitum reddere uiro. ex aduerſo alij contrarium opinantur, quod alibi tractabimus: creditur tamen contrahens licere omnino id, quod in conditionem deducit, nec exiſtimat turpem eſſe conditionem: igitur non intendit pure in matrimonium conſentire.

℄ Sexto eadem ultima cap. ſi. con-
7 cluſio procedit, etiam † ſi conditio ſit impoſsibilis de iure, licet natura poſsibilis ſit. Si quis enim contrahat matrimonium ſub conditione ſi inter cōſanguineos intra quartum gradum poterit coniugium cō trahi, uel ſi filius ſine cauſa poſsit a patre exhæredari, matrimoniū tenet, reiecta conditione hac impoſſibili de iure, ſicuti, & teſtamentū. l. j. iuxta communem intellectum. ff. de conditi. inſt. §. impoſsibilis. in ſti. de hęredi. inſtituen. l. cōtinuus. §. cum quis. ff. de uerb. oblig. refertur enim hæc conditio in dubio ad ius præſens: quo iure id impoſsibile eſt, quod etiam Adri. probat in 4. q. 11. de matrimo. dicens conditionem, quę ad ius futurum dirigitur, permiſſam eſſe, nec actum purū eſſe: ut ſi quis ita contrahat matrimonium, ſi aliquando licebit coniugium contrahi inter attinentes ſibi quarto gradu, uel ſi hoc anno licitum erit equitare in multis: cum id

modo,

modo, lege lata a Carolo Cęſare. ac Hiſpaniarũ Rege inuictiſsimo prohibitum ſit. quod notandum eſt. nã Syluef. verb. matrimonium 3. q. 9. indiſtincte negat mřimoniũ contractum ſub cõditione iure tantum impoſsibili validum eſſe, reiecta conditione: imo eam minime reijciendã fore exiſtimat. Subinfertur. ex hoc intell. ad text. in clem. vnic. de conſang. vbi ipſo facto excommnnicãtur, qui in gradu prohibito ma
8 trimonium, contrahunt. † vt locum habeat, etiam ſi contrahentes ſub hac conditione contraxiſſent, ſi inter conſanguineos in quarto gradu licet matrimonium contrahi. Nam cum iſta conditio reijciatur. remanet purus matrimonij cõtractus: igitur pœna illa locum habet, niſi conſenſus cõiugalis omnino defeciſſet: quod in animæ interiori iudicio notandum eſt, ſecundum Hadria. in 4.
9 de matrimo. q. 11. †. Mirum tamen eſt, cur matrimonium contractum ſub impoſsibili conditione valeat: cum conſtet abſque conſenſu matrimonium cõtrahi non poſſe: is vero qui ſub impoſsibili conditione contrahit, non cenſetur conſentire: imo nec conſentit, teſte Iuriſconſ. in l. nõ ſolum. ff. de actio. & obliga. cõditio enim impoſsibilis potius tendit, iuxta communem vſum loquẽdi in diſſenſum, quam inconſenſum, eiusque adiecto uidetur potius iocoſe facta ad irriſionem, quam ſerio ad obligationem. quo fit, vt Durand. in 3. ſentent. diſt. in. 39. q. 4. hanc difficultatem ſoluẽdam relinquat peritioribus. Verũ Palud. in 4. diſtinct. 29. q. 2. art. v. conclu. v. dicebat deficiente conſenſu non eſſe hoc matrimonium in foro interiori: teneri tamen contrahẽtem ſub hac conditione ad matrimonium nouiter contrahendũ propter præceptum eccleſiæ. quod in d. cap. fin. exponitur. Sed hoc ultimum non placet Hadri. q. 7. de matrimonio. quia text. in dict. cap. fin. nullum nobis exhibet pręceptum de contrahendo matrimonio: ſed eſſe iam contractum judicat, & decernit. Nec me latet a viris doctiſsimis illius c. fin. concluſionem de cõditione impoſsibili ſic intellectam fuiſſe: vt loquatur in conditione impoſsibili, adiecta tamen contractui, vt adimplenda: quia natura poſsibilis erat penſata tamen cõtrahentiũ qualitate impoſsibilis. vt ſi quis cõtraheret cum fœmina matrimoniũ, ſi ei dare centum millia aureorum, & fœmina eſſet pauper, & manifeſte impotens ad illa dãdum: vel ſub hac conditione, ſi daret ei regnum: hæ etenim conditiones, quæ vt obſeruandæ adijciuntur, repelli debẽt a matrimonio: cum enim contrahens, qui hanc conditionem appoſuit, ſciat eam alteri impoſsibilem eſſe, pure contraxiſſe uidetur. Si vero conditio appoitur, non vt adimplenda, ſed manifeſte, vt non ſequatur: quia eſt impoſsibilis a natura, irriſorius eſt hic contractus iudicandus. Nec credendum eſt, ſerio velle aliquem matrimonium contrahere. Si dicat contraho tecum matrimonium, ſi digito cælum tetigeris. Cæterum hæc conſideratio hac in re diligentiſsima eſt, quippe quæ interiorem ſenſũ illius c. fi. exacte perpẽdat: non tamen omnino eſt immunis ab obiectionibus, quas diſputationis cauſa proponam. Conſenſus equidem ita in primo caſu deficere videtur, ſicuti in ſecundo; ſi quis enim contrahat hac conditione, ſi alter, qui omnino pauper eſt, centum millia aureorum dederit, ita videtur ab actu diſſentire, ſicuti ſi contraheret, ſi digito alter cælum tetigerit, probat l. cum heres. §. fin. de teſtat. liber. Pręterea illa decretalis, quæ hanc aſſertionem probat, condita

condita fuit a Gregorio IX. cuius canones ſapiunt euidenter phraſin Iuriſconſultorum, apud quos conditio illa primi caſus difficilis appellatur non impoſsibilis. l. continuus. §. cum illud. ff. de uerb. obli. & ibi Areti. Nã & Theophi. in fi. inſti. de legat. impoſsibili cõditioni hoc exẽplũ accõmodat, ſi in cælũ aſcẽderis. Item ius canonicũ in hac deciſione noluit fauere matrimonio ſicut ius ciuile ultimæ uoluntati, a qua excludit conditiones impoſsibiles, licet in eis exigat liberrimũ conſenſum: uult denique has impoſſibiles conditiones pro non ſcriptis haberi & tamen in ultimis uoluntatibus conditio illa primi caſus, quę difficilis, nõ impoſsibilis iudicatur, non repellitur, ſed actum ipſum irritum facit. d. l. cum hęres. §. j. glo. in. §. impoſsibilis. inſtit. de hęredib. inſtituend. Barto. & Imo. in l. j. in fi. ff. de cõdit. inſtituend. Imo & ſi prædicta interpretatio admittenda eſt. text. in d. c. fi. parte ulti. eſt intelligendus de cõditione, quę impropriæ dicitur impoſsibilis, ꝓprie autẽ difficilis; atque excluderetur a litera illius tex. cõditio proprie impoſsibilis, quæ naturaliter nequit cõtingere: & tamẽ ille tex. de impoſsibili loquitur. Nec eſſet fauor matrimonij ſimilis fauori ultimarum uoluntatum, imo contrarius: ut ex præmiſsis conſtat: ille uero tex. has conditiones impoſsibiles pro nõ ſcriptis habẽdas fore, manifeſte ſtatuit fauore mr̃imonij. Vnde illius c. ſenſus mire reconditus eſt, niſi quod antea diximus: modo repetamus, ſcilicet ius canonicum præſumere ex intentione cõtrahentium, & fauore matrimonij illas conditiones non eſſe adiectas ad conſenſum ſuſpendẽdũ, ſed pure contractum fuiſſe coniugium. Sicuti ipſe Adria, fatetur dicta q. vij.

Eſt & aliud in hoc tractatu du-
10 bium, † utrum matrimonium contractum ſub conditione omnino extitura, valeat exploſa conditione, an debeat eius euentus expectari: ut contraho tecum, ſi cras ſol orietur. in quo glo. in d. ca. per tuas. de conditio. appoſit. tenet expectandum fore conditionis euentum, & eam ſequuntur Ioan. Andr. & Anto. ibi e contrario eſſe matrimoniũ purum reiecta conditione, aſſerunt ibi Hoſtienſ. Cardi. Abb. & Præpoſit. Tho. in iiij. diſtin. 29. q. iij. & ibi Palud. q. ij. artic. v. conclu. iij. & Silueſt. uerb. matrimonium. iij. q. ij. conditio enim omnino extitura non ſuſpendit actum: imo actus ille pure conceptus cenſetur, l. hæres meus. ff. de conditioni. & demonſt. l. quod ſi ſub ea. ff. de condictio. indebit. l. ſi pupillus. §. j. ff. de nouat. Igitur coniugalis hic contractus purus erit, non conditionalis. Siquidem quod omnimo extiturũ eſt, non poteſt non contingere, atque ideo pręſens eſſe uidetur. Iaſ. tamen in l. impoſsibilis. col. fi. ff. de uerb. obli. dicit gl. procedere quando illa conditio omnino extitura eſt: habet tamen diem incertum: ut contraho tecum ſi Titius morietur quamuis enim certum ſit Titiũ moriturum: eſt tamen incertum, quando morietur: & ideo donec moriatur Titius, nõ eſt matrimonium. ex Bart. in l. ita ſtipulatus. ij. quęſtio. princip. ff. de uerborum oblig. ubi dixit ex contractu habente conditionem certam, & omnino extituram: incertã uero quo ad tẽpus, non oriri actionem ante euentum. idem glo. in l. in omnibus. ff. de regul. iur. & ibi Dec. Imol. Aretin. & alij in d. l. ita ſtipulatus. per l. j. C. ut actio. ab hæred. Sed hæc Iaſonis opinio nõ placet: quia Bartol. dictum procedit quo ad a-

ctionem:illa enim orta non eſt:obli
gationem autem conſtat ſtatim or-
tam fuiſſe.gloſſ.in d.l.j. C.vt actio.
ab hæred.& in.§. poſt mortem. in-
ſtitu.de inutil.ſtipulatio.text.in l.ſi
qs ſpoponderit.C. de contrah.ſtipu
lat. quemadmodum expreſſe idem
notant Petr.& Cinus in d.l.j.Paul.
in l.j.ff.de conditionibus & demon
ſtratio. Ripa. in d. l. ita ſtipulatus.
nu.90.Alcia.in l.cedere diem.ff.de
verb.ſignif.late Ioan.Igne.in l.j.§.
ſerui appellatione.ff. ad Sillanianū
in princi.& probatur:quia id,quod
ſub hac conditione debetur, nouari
poteſt.l.ſi Stichum.§.j.ff.de nouat.
Sed ſi nulla eſſet orta obligatio, nō
poſſet nouatio contingere.l. j. ff.de
nouat.igitur.obligatio ante diem or
ta cenſetur.probatur etiam in l.nam
& ſi cum moriar.ff.de condictio.in
debit.vbi id,quod ſub hac conditio
ne debetur,ſi ſoluatur ante diem,re-
peti non poteſt:ergo obligatio ante
diem orta erat.vnde ſequitur matri
monium pure contractum dici ante
diem.qua ratione Henri.in capit.ſi.
de cōdi.appoſit. aliter hanc quęſtio
nem diſſoluit , dicens hunc contra-
ctum nō eſſe iudicandum.primum ,
quando verba contrahentium refe-
runtur ad tempus conditionis euen
turæ:vt ſi quis contrahat matrimo
nium,ſi & quando cras ſol orietur:
ſi & quādo ſol erit in ſigno Librę:
hoc enim caſu non refellitur ab hoc
contractu iſta conditio : quia con-
ſenſum ſuſpēdit idem notat Adria.
q.16.de matrimo.& ita poteſt pri-
mo defendi. glo.opinio, quæ com-
muni ſententiæ aduerſatur. Secun-
do, defendi poteſt opinio glo.quan
do matrimonium fuit contractū ſub
conditione futuro tempore certiſſi-
me euentura,non tamē omnino ex-
titura ſecundum naturam.exemplū
ſit,ſi Antichriſtus naſcetur: hæc e-
nim cōditio non eſt naturaliter om-
nino extitura,ſed eſt contingens in
futurum : quia ita conſtat ex ſacra
ſcriptura:tunc etenim matrimoniū
non tenet,nec cenſetur actus ille pu
rus conditione reiecta : ex eo tamē
deducuntur ſponſalia de futuro ad
effectum , vt copula ſequuta matri-
monium effitiatur.ita Adrian. quę-
ſtio. 17. de matrimo. ex quo patet
Accurſium in l.ſi pupillus.§.j.ff.de
nouatio.& in l.quod ſi ſub ea.ff.de
condictio. indebiti. non recte , nec
diligenter exemplum aſſignaſſe ad
conditionem omnino extituram : ſi
Antichriſtus naſcetur:cum omnino
extitura conditio dicatur illa,quæ
neceſſaria eſt ſecundum naturam :
illa vero ſi Antichriſtus naſcetur ,
non eſt ſecundum naturam neceſſa
ria. ſed in futurum certiſſime con-
tingens.Nec omittendum eſt, quod
adnotauit gloſſa in dicto capitulo p
12 tuas.dicens,matrimonium † cēſeri
pure contractum,ſi quis dicat fœmi
næ,contraho tecum matrimonium,
ſi te virginem inuenero : cum enim
illa conditio ad periculum carnalis
copulæ referatur,turpis cenſetur:&
ideo reijcienda eſt.vt glo.ipſa nota
uit,quam ibi ſequuntur docto.com-
muniter teſte Prępo.ibi.col.pe.qui
tamen poſt Cardi.diuerſum,opina-
tur quando illa conditio ad actum li
citum refertur,ſcilicet,ſi virgo inue
niaris per aſpectum matronarum,at
que obſtetricū. idem Silueſt. uerb.
matrimonium. iij.q. viij.& Areti.
13 cōſi.82.col.penul.† Sed & ſi quis
ſub hac cōditione matrimonium cō
traxerit : ſi fœmina permiſerit ab
eo carnaliter cognoſci , ſequuta co-
pula erit matrimonium verum.imo
ſi per verba ſponſaliorum de futuro
contraxerit dicens contraham tecū
ſi permiſeris te carnaliter a me co-
gnoſci , initio copulę iſta ſponſalia
pure contingunt de futuro,atque cō
ſequenter ante perfectam copulam
efficiant-

efficiuntur matrimonium. c. is qui fidem.de ſponſali. quod Vincentio placuit.in c.j.de ſponſa duo . quem Adrian.ſequitur in q. viij.de matri mo.licet gl.in d.c.j. hanc conditionẽ veluti turpem crediderit reijcien dam fore.quod falſum eſt:quia intel ligitur in hac conditione copula cõ iugalis,& licita,non autem illicita.

SVMMARIVM.

1 Conditio lucri ex cauſa dotis, vel alia honeſta in contractu matrimonij adiecta,omnino ad mitenda eſt.

2 Donatio poteſt etiam matrimo nio conſtante, a viro ſene, uel ignobili, uxori fieri cauſa remunerandæ iuuentutis, vel nobilitatis.

3 Donatio iſta ab vxore ſecundas nuptias contrahente non de[b]et ſeruari filijs primi matrimonij.

4 Intellectus ad l 16.Tauri.

5 Donatio iſta, tametſi dotis nomẽ habeat priuilegia dotis minime conſequitur.

6 Lucri ſpe poteſt quis adiecta con ditione inuitari ad matrimonium contrahendum

7 Lucri ſpe ita poteſt quis adiecto modo, inuitari ad contrahendũ matrimonium,vt eo non contra cto lucrum illud amittat.

8 Lucro quem priuari,an ſit pæna

9 Lucrũ cauſa matrimonij alicui, ab a io quam vxore datum ſolu to matrimonio, an ſit mariti, vel vxoris.

.§. TERTIVS.

SVPEREST nunc de illa agere conditione,quæ ad lucrum aliquod tẽ
1 dit, † an in matrimonij contractu li
cita ſit? vt ſi quis cõtrahat cum Mę
uia, ſi ei centum aureos dederit. &
text. in c.de illis de condition. appoſi.probat licitum id eſſe cui tamẽ
obſtat text. in l.ſi ita ſtipulatus fue
ro te ſiſti , ſi tibi nupſero.ff.de verbo.obliga. vbi id non licee Iuriſcõ
ſultus palam aſſerit : quia cenſetur
promiſsio facta cauſa libidinis.Sed
reſpondeo hanc conditionem licitã
eſſe ex cauſa dotis:vt ſi vir promit
tat fœminæ contrahere matrimonium cum ea,ſi ei centum dederit in
telligitur enim in dotem, & id lici
tum eſt. Nec ibi pręſumi poteſt cau
ſa libidinis adiectam fuiſſe dictam
promiſsionem iuxta communem in
terpretationem.text.in d.c.de illis.
atque in dubio honeſta cauſa præſu
mitur,niſi cauſa cognita turpis pro
mittendi cauſa conſtiterit , quod in
d.§.ſi tibi nupſero.probatur.notant
Angel.Fulgoſ.& Iaſ.in l.j.C.de in
ſtitu.& ſubſtitutio. ex quibus conſtat præſumi cauſam libidinis,ſi vir
dare uxoris promittat , non tamen
ſi ipſa fœmina viro daret aliquid
polliceatur. Poteſt & ſecundo iſta
dandi conditio admitti pręter cauſã
2 dotis , † quando datur vxori iuueni, vel generoſæ,atque nobili in prę
mium iuuentutis , aut nobilitatis,q̃
vxor amittit cõtracto matrimonio
cum ignobili.l.mulieres.C.de digni
ta.lib. 2.ita Abb.& Præpo,in d.c.
de illis Bart.& Paul. in d.§.ſi tibi
nupſero. idem Bar. in l.diuortio.ff.
de verb.obliga, vbi docto.eum ſequuntur. facit gl. recte intellecta in
l.ſi voluntate,C.de dot.promiſ.vbi

Bart.notat,& Campe.in tracta.de
dote,j.parte.quæſt.52. Ioann.Lu-
pi. in capitu. per ueſtras. notabil.
iij.§.21. de donatio. quam opinio-
nem dicit communem Curt.Iunior
conſil.vj.nume. 20. & Ioann.Lu-
pi. in rubric.de donat.§. 31. qui in
§.32.nume.7. idem aſſerit, quan-
do iſta donatio fieret iam matri-
monio conſtante: ſi quidem fieri
poteſt ſecundum eum,& notat Ab
ba.in capitu.fin.de donat. inter ui-
rum & uxor.& Guido Papæ con
ſil. 112.& diſtinguit Salicet. in l.
ij.C.de dote caut. non nu.quem ſe-
quitur Guliel.Mayne. in l. in am-
biguis pro dote.ff.de regu. iur. nu-
me. 58. prædictam opinionem in-
telligens poſt Salicet. quando ex-
preſſe conſtat donandi animus in
marito cauſa remunerationis: licet
hanc Barto. & communem opinio
nem reprobet Aymon Sauilli.con
ſil.51.Ex communi tamen opinio-
3 ne deducitur † non teneri donata-
riam uxorem ſoluto matrimonio,
ſecundo nubentem hanc donatio-
nem conſeruare filijs prioris matri
monij.ita opinatur Francis. de Ri-
pa in l.fœminæ.C. de ſecundis nu-
ptijs.nume. 35. ſic illam legem in-
telligens.& Ioann. Lupi.in rubri.
de donat.§. 50. nume. 35. Hinc e-
4 tiam infertur† intellectus ad l.16.
Tauri,quæ in uiro,& uxore idem
ſtatuit,quod prius in d. l. fœminæ.
5 fuerat ſtatutum. † Solet tamen ap-
pellari hæc ipſa donatio, quæ uxo
ri a marito ſene uel ignobili fit, do
tis conſtitutio a marito uxori fa-
cta: ſed non habet uxor priuile-
gia ueræ dotis quo ad hanc dona-
tionem:cum non ſit dos. argumen.
l.aſsiduis. C. qui potio. in pig. ha-
be. quod ipſe colligo ex Roman.
concil.445.colum.penul.uerſic.un-
6 de inferendo. † Ex quibus conſtat
poſſe quem ad matrimonium inui-
tari ſpe lucri conſequendi.quod Iu
riſconſ. aperte docet in l.Titio.§.j.
ff.de conditio. & demonſtra.quam
præter eius interpretes dicit ſin-
gul. Ioann. Lupi. in capit.per ue-
ſtras.de donat.iij. notab.§.21. co-
lum. ij. ad id etiam eſt opti. text.
in l.j.vbi Iaſon.C. de inſtitutio.&
ſubſtitutio. quæ iura loquuntur in
eo, qui legato, uel donatione, aliū
ad matrimonium allicere uult cum
aliqua fœmina contrahendum: at-
que ibi nulla poteſt eſſe turpis præ
ſumptio: vt notat Bartol. in dict.§.
ſi tibi nupſero. ab alijs ibi rece-
ptus.Nec tantum id poteſt fieri ad-
iecta conditione: ſed & per mo-
7 dum. Sicuti † ſi quis Semproniū
hæredem inſtituat, vt matrimo-
nium contrahat cum Mæuia:quod
ſi non contraxerit, uult eum pri-
uari illa hæreditate. ita Oldra.cō-
ſil.16.quem Aretin. ſequitur in di-
cto.§. ſi tibi nupſero. dum tamen
hic modus non adijciatur filio in
legitima. id etenim fieri nequit. l.
quoniam in prioribus.C.de inoffi.
teſtamen.& expreſsim Ioan. Lu-
pi.in dict.capitu.per ueſtras. iij.no
ta.§.21.colum.v. licet Aretin.con-
trarium opinetur in l.Titia.colum.
iij.ff. de uerbo.obligatio. Sed cum
hæc priuatio hæreditatis, ſi matri-
monium non ſequatur, per uiam
modi facta uideatur in pœnam nō
contracti coniugij, ſi quidem hæ-
reditate pure adquiſita priuari pœ-
na cenſetur. gloſſ. in l. prima.§. ſi
quis propter. uerſicu. per in inte-
grum. ff. de itiner. actuque priuat.
commen.Iaſ.in l.fina.§. in compu-
tationem.C.de iure deliberan. iij.
col.idem in l. reprehendēda.C. de
inſtitutioni.& ſubſtitutio. idem in
l.fina.C.de codicil. colum. penult.
Alexand. & Ripa in l.ſecunda, ff.
de damno. infecto. Igitur a matri-
monio pœna iſta reijcienda eſt.

cap.

cap.Gemma. de ſponſa. quo fit,ut licet cum alia contrahat, non erit priuandus hæreditate. Verum huic
8 obiectioni reſpondeo, † priuari quem lucro iam acquiſito pœnam cenſeri,niſi priuetur ab eo, qui lucrum dedit pacto.conditione, vel modo adiecto. tunc enim iſthæc priuatio pœna non eſt. gloſſ. recte intellecta in l. ſi duo. ff. de adquirend. hæreditat. ſingul. ſecundum Imolam, Aretinum ibi, Iaſon in l. final.C.de codicil. expreſsior glo. in l.ij.C.de inutili ſtipulatione.iuncta l.ea quæ.ff. de donatione inter uirum & uxorem. Sic itaque intelligenda eſt opinio Oldra. ex his,quæ notat Aretin.in dict.l.Titia.colum.iij.& Ioann. Lupi.in dicto.§.21.licet non ita exacte id explicuerint. Dubium tamen eſt,
9 † an quantitas ex hac conditione promiſſa, & data, ſit ipſius mariti,an vxoris.& Barto. in l.ij.ff.de his, quæ pœnæ nomine dicit non eſſe hanc quantitatem uxoris, nec eius dotem cenſeri: ſed eam habere maritum præcipuam matrimonio ſoluto. Cuius opinio procedit, quando ex aliquot coniecturis id eſſe conſonum uoluntati donantis appareat: alioqui in dubio conſtat hanc quantitatem datam, & promiſſam fuiſſe in utilitatem, & fauorem fœminæ, cum qua matrimonium contrahitur: & ideo talis quantitas eius dos cenſeri debet; vt notat Ioan. Lupi. in rubric. de donatio.§.44. & 45. in alio ſimili dubio. & in ſpecie hanc opinionem contra Baldum tenet Socinus in dict.l.ij.colum.iij. Bald. in l. vnic. C. de his, quæ pœnæ nomin. colum.viij.et 9.quem ſequitur Paulus de Caſtro in l.Titio.§. j. ff. de conditio.& demonſtratio.columm. ij. vbi dicunt, monaſterio factum legatum, hac conditione, ſi Mæuiam in monialem acceperit, ipſi Mæuiæ videri relictum. tametſi in exemplo Baldi,& Pauli ſententia,omnino expedita non ſit, quod modo non diſputo.

SVMMARIVM.

1 Metus diffinitio,atque ibi explicatur Iuriſconſul.in l i. ff.quod metus cauſa.

2 Metus cadens in cõſtantem uirũ quis dicatur?

3 Metus nunquam excuſat, nec à mortali,nec à ueniali crimine.

4 Metu matrimonium contrahens, nec tamen conſentiens mendax non eſt.

5 Euſtratij, Ariſtotelici interpretis error,atque verba Ariſtotel. aliter intellecta.

6 Tyrannus an licite occidatur priuata authoritate.

7 Metu committens aliquod crimẽ an ſit venia dignus?

8 Metus cadens in conſtantem uirum arbitrio iudicis decernitur

9 Metus minor cenſetur conſtans in fœmina,quam in uiro.

10 Intellectus l nihil intereſt ff.de adulter

11 Tormentorum quæſtio à fœmina potius incipienda eſt quam a uiro.

12 Metus excommunicationis, an dicatur cadens in conſtantem uirum.

13 Captus ab hoſtibus promittens pro ſua redẽptione aliquod pre

 cium,

cium, illud ſoluere tenetur.

14 *Hoſtis, etiam priuatus fidem hoſti datam ſeruare tenetur, ſaluo ſemper iure reipublicæ.*

15 *Metus carceris quando contractum uitiet, atque ibi agitur de intellectu l qui in carcere. ff. quod metus cauſa.*

16 *Metus illatus a fortuna contractum minime uitiat.*

17 *Damnatus ad mortem ut euadat pœnam meretricem accipiens uxorem, non poteſt ratione illius timoris a contractu recedere.*

18 *Metus amiſſionis bonorum omnium, uel maioris partis, cenſetur cadens in conſtantem uirũ.*

.§. QVARTVS.

TERTIO præcipue in hoc contractu coniugali conſenſus liber exigitur ab omni coactione: liber enim conſenſus ad matrimoniũ eſt neceſſarius: ſed coactio liberum cõſenſum tollit: igitur data coactione, matrimonium contrahi non poteſt. c. cum locum. de ſponſ. cap. ueniens. j. & ij. eo. tit. l. nuptias. ff. de regul. iur. Sed quia non omnis metus contractum matrimonij impedit: ſed is tantum, qui cadit inconſtantem uirum. c. ueniens. ij. de ſpõſa. l. metum. j. & ij. l. continet. ff. quod met. cauſ. l. uani timoris. ff. de reg. iur. c. cum dilectus. de his, quæ ui. tractare oportet quis dicatur metus cadens in cõſtantem uirum. Cuius rei cognitioni præmitto, metum
1 † eſſe inſtantis periculi, uel futuri cauſa mentis trepidationem, l. j. ff. quod met. cauſ. eſt enim metus trepidatio mentis: quia ex imaginatione futuri, & prope imminentis mali perturbatur mens. dixit uero Iuriſcon. inſtantis periculi: quia ea, quę nimium remota ſunt, non timẽtur, nec perturbãt mentem: omnes enim ſcimus nos morituros; uerum quia non eſt ipſa mors prope, id nõ curamus, nec mortis cogitatio mentem perturbat. Vnde Augu. ſcribit Sermo j. poſt octauas Paſchæ Domini. ij. nemo futurorum metum cogitat. Futuri periculi dixit Iuriſcõ. quia nondum illud periculum euenit, ſed prope eſt, atque non longe imminet: ut explicat Ariſto. lib. ij. Rhetori. ad Theodecten. c. v. Metum autem paſsis in quocunq; contractu ſubuenitur. l. j. ff. quod met. cau. quæ uerba edicti retulit, quod in ore prætoris Deum poſuiſſe, ſcribit. Bald. in rub. de contro. inueſt. non tamen omnibus metum paſsis ſubuenit Prætor: ſed his tantum, qui damnum aliquod paſsi ſunt ex metu. l. ſi mulier. §. ſi dos. ff. quod met. cauſ. unde qui metum allegat, probare debet ſe metum paſſum, et ex eo ſibi illatum damnum, ita tandem obtinebit, modo metus ille fuerit cadens in conſtantem uirũ. Eſt
2 † ergo metus cadens in conſtantẽ uirum is, qui illatus cogit, quẽ eligere minus malum ob maius malum ſibi imminens, fugiendum. Cõſtans igitur uir ille erit, qui eliget potius rem ipſam agere, cuius agẽdæ cauſa periculum inſtat, quam ſubire periculum, quod grauius, atque acerbius eſt uiro prudenti, quã ipſam rem agere. quod diuus Tho. explicat in iiij. ſent. diſt. 29. ar. ij. Ricar. ibi artic. j. q. j. & Io. Maior. ac Silueſt. uerb. metus. q. j. Iacobus Almain morali. c. iij. Fort. in tract. de ultimo fine, illat. 22. colũ. iiij. & colligitur ex Ariſt. li. iij. Et hic c.

j. & l.

j.et l.metum.j.ff.quod met.cauſ.ex quibus conſtantem virum interpretor prudentẽ, qui ſciat eligere minus malum ob maioris mali periculum euitãdum. Vnde ſi quis videat ſibi mortem imminere, aut membri mutilationem, niſi cum Mæuia contrahat matrimonium, eliget prudenter potius matrimonium contrahere, quam mortis periculum ſimile ue ſubire. At ſi homo diues uideat ſibi imminere periculum amittendi centum aureos, niſi cum Mæuia contraxerit matrimonium et id contrahit, nõ cenſetur hic metus cadens in conſtantem virum, nec prudentem, eritque vani timoris excuſatio nullo modo admittenda. ex quo plura inferuntur.

3 ¶ Primo, † non eſſe metum cadentem in conſtantem virum, nec excuſare, ſi quis etiam ob euitandã mortem eligeret, peccare mortaliter; imprudens enim eſſet omnino, qui malet mortaliter peccare, quã mortẽ ipſam corporis ſubire. Siquidẽ nullum maius malum, quã peccatum: & ut inquit Ariſt. iij. Ethi. c. j. propter quæcunque duriſſima non eſt quid turpe agendũ. idẽ aſſerit text. in c.ſacris. de his quæ ui.

¶ Secundo inde conſtat nõ eſſe metum cadentem in conſtantem uirũ, ſi quis eligat etiam ob euitandam mortem ueniale contrahere culpã. notat Abb. in d.c.ſacris.col.pen. & probatur in c.primũ.22.q.ij.et in c. ne quis.ead.q. Tho.22.q. 110.arti. iij. Mendaciũ etenim ſæpe ueniale crimẽ eſt, & tamen nullo pacto licitum eſſe poteſt: ſi quidem ueniale peccatum feruori charitatis opponitur gl.in proœ. vj.uerſ.benedictionem.uterque Tho. 12.q.72.arti.5.

¶ Tertio, hinc deducitur obiectio quædam ſatis urgens aduerſus præmiſſa.
4 † Nam uidetur matrimoniũ metu contractum ſemper contrahi ex metu uano, & non cadenti in cõſtantem uirum: cum ſemper his, qui contrahit, eligat ueniale crimen cõmittere: ex eo, quod mentitur dicẽs uerbis ſe eam accipere uxorem, quam animo, & conſenſu minime recipiat: ergo mendacium committere elegit ob mortem euitandam. Mendacium uero maius malũ eſt, quam ipſa mors: igitur non eſt hęc electio minoris mali; ſed maioris. Cui obiectioni reſpondeo negãs ipſum contrahentem mendacium cõmittere: quod probatur. Is enim, q metu coactus profitetur ſe illam fęminam accipere uxorem, & huic contractui conſentire, uerum dicit: cum ſimpliciter conſentiat: non tamen libere. l.ſi mulier §.fi. ff.quod met. cauſ. c. merito.15.q.1.notauimus & nos part.j.c.iiij.atq; in hoc ſenſu ueraciter contrahentis uerba accipiẽda ſunt. hoc ipſum eſt, quod notãt Io. Maior in iiij. diſ.29.uerſ. contra tertiã. et ibi Almain. col.v.

¶ Quarto, ex hoc deprehenditur
5 † Euſtratij, uiri alioqui doctiſsimi, error, qui dum Ariſt. moralia interpretatur li.iij.c.j. aſſerit laudãdum fore eum, qui cum uxore tyrãni cõſueſcat, habeatq; carnale commercium, mendaciumve aliquod committat, ob tyrannum tollendum, eiuſq; oppreſsionem euitandam. Is enim uir qui prudens eſt in eligendis periculis, potius debet tyranni oppreſsionem pati: quam adulteriũ committere. quod ex Ariſt. conſtat in d.c.j. quo authore, is, qui timore tormentis aut cruciatu illa, quæ nõ debet agere, perpetrat, nulla eſt dignus laude. Nam & ſecundum Augu. potius debet quis omnia mala pati, quam peccato conſentire. c.itane.32.quæſt.v.capit. ſacris. de his quæ.ui. idem etiam Augu.lib. contra mendacium ſcribit, Mendaciũ ſimplex, quod plerunque ueniale

crimen eſt non eſſe committendum ob ſaluandam proximi animam ab æterna damnatione. d.c.j. & c. nequis.22.q.ij.prudens autem vir cōmittere adulterium non debet: igitur ſi id tyrãni metu committat, ſeu ob ipſum tyrannum tollendum,laudandus non eſt.Nec pro Euſtratio eſt Ariſt. dum dixit poſſe cum laude turpiſsima ſuſtineri honeſtæ,aut mediocris rei cauſa: eſt enim intelligendus de his , quæ moleſta aut ignominioſa sũt uiro nobili honeſto atque inſigni, & ideo mala: aliqua tamen circunſtantia poſſunt reddi licita: vt ſi vir religione, moribus & honeſtate inſignis in publicum prodiret mulieri ornamento veſtitus, ob metum tyranni comminantis parentum occiſionem, niſi vir ille ita in publicum prodiret. Non autem eſt intelligendus Ariſt.de his, quæ adeo turpia ſunt, vt nulla circunſtãtia poſsint licere.ex eodem Ariſto. in d.c.j.& ij.Ethic.c.vj.vbi ſcribit adulterium ita malum eſſe,vt nullo modo poſsit licere , nec recte committi quo in loco Euſtratius in eun-

6 dem labitur errorem.† nec me latet tyranũ,qui per vim dominatur nullum habens ius ad illius reipublicę regimẽ , poſſe a priuato occidi, vbi nullum aliud ſubeſt remedium ad illam tyrãnidem tollendam.quod notat Caieta.22.q.64.arti.iij.etiã veneno,& proditone.Faber & Ang. in.§.ius gentium.inſt.de iure natur. gẽt.& ciuil.Quod ſi verus reipublicæ princeps.ſucceſsiõis, aut electionis iure ſit : & tamen in regiminis modo iuris , atque rationis limites excedit, a priuato occidi nõ poteſt imo ereticum eſſet aſſerere id licere. vt tradit Alphonſus a Caſtr.lib. de hæreſi.verb. tyrannus.& Domin. Soto.li.v.de iuſt. & iur.q.j.art. iij.

¶Quinto infertur falſam eſſe gloſ. in l.pen,ff,ſi fam, furt, fec, dicatur

7 quæ aſſerit,† committentem delictum aliquod timore, aut per metũ uenia dignum eſſe nec puniendum fore.quam dicit ſingu.Iaſon in.§.ſi minus de actionib. nume. 17. idem notat Cynus in l.j.quæſti. penulti. C.unde vi, Anan.in capit.ij.de homici.col.fi.pro quibus eſt Ariſt.in d.c.j.dicens venia.dignum eſſe eum qui cruciat, ac timore agit id,quod ageret non debet. Eius tamen verba intelligenda ſunt ita,ut venia dignus ſit ad minuendam pœnam:nõ tamen, vt impunitus maneat.quod iure probatur in l.ij C.de ſepulchr. viola.Abb.in c.ſacris.colum.iij.de his,quæ vi, Ioan.Lupi.in tractat. de reg.Naua.iij.part.§.ij.colum.penulti.probat text.in l.ſeruos.C.ad leg. Iuliam de vi. quibus omnibus ipſe addiderim,venia indignum eſſe,nec minuendã pœnam ei qui metu coactus crimen atrociſsimũ perpetrauit , ex eodem Ariſto.in dict. capitu.j.qui, cum venia dignum eſſe præmiſiſſet agentem aliquid propter metum,quod alias non liceret, ſubdit, quædam autẽ fortaſſe ſunt , ad quæ perpetrãda nemo cogi,compellive poteſt : ſed potius extrema queq; pati,ac mori cõuenit.Etenim ridicula ſunt, quę Euripidæũ Alcmæonem ad matrem interficiendã compulerũt.Sic in ſeruis,in quibus glo.prædicta loquitur,qui ob timorem dominis obtemperantes etiam atrocia committunt,pœnam minuẽdam fore aſſerit glo.in d. l. ij. C.de ſepulchr.violat.quã doct.ibi approbant communiter,& probare videtur regia.l. 11.titu. 9.part.7.Hæc tamen iura ſi exacta conſiderentur , non in atrocioribus:ſed in grauibus delictis ſunt intelligenda. Hinc & Theophi. in.§.ius autem ciuile.inſtitu.de iure natural. ſcribit ſeruos oportere dominis obedire , in his tamen quæ lex non prohibet .

Sexto

8 ℭ Sexto infero', † arbitrio iudicis relinquendum eſſe, qui nam metus dicatur cadere in conſtantem uirum: quod notat gloſſ. recepta communiter in l. interpoſitas. C. de tranſact. gloſſ. in capitu. cum dilectus. de his, quæ vi. vbi Abba. dicit eam ſingu. & magiſtram. Iaſ. in d. l. interpoſitas. ordinar. idem Iaſ. in. §. quadrapli. inſtit. de actioni. nume. 54. idem not. Cæpo. conſi. ij. & conſi. iiij. cauſ. ciuilium. & Dec. in l. in omnibus cauſis. ff. de regu. iur. nume. vij. Iudex enim, ut ipſe intelligo, arbitrabitur an vir prudens, & conſtans, eligeret potius id agere, quod timoris cauſa fit, quam periculum quod imminet ſubire.

9 ℭ Septimo, † hinc etiam iudex arbitrio proprio decernere debet, non ita anxie, atque ſtricte hanc eligendi prudentiam exigendam eſſe in fœminis, quibus a natura ineſt minor animi vigor, corporiſque fortitudo: ſed conſiderandum eſſe quid fœmina conſtans eligeret penſata naturali fœminarum prudentia. Aliquid enim cogeret fœminam, etiam conſtantem, ad eligendum id, quod uir conſtãs minime eligeret. Hoc ipſum eſt, quod gloſſ. in dicto capitu. cum locum. dixit minorem metum excuſare fœminam, quam uirum quam ibi ſequuntur Abba. & Præpoſi. dicit ſingul. Roman. ſingul. 226. Brixien. in reper. uerb. Metus. Aretin. conſi. 24. colum. ij. Abba. in cap. cum dilectus. de his, quę ui. ij. colum. commend. Anto. in capitu. conſultationi. de ſponſa. Dec. in c. fina. de appellat. idem in l. in omnibus cauſis. ff. de regul. iur. licet nullus ex eis exacte d. gloſſ. perpenderit. Scribit tamen Hyppo. in l. prima, nume. 73. de quæſtion. & idem in rep. rub. C. de prob. nume. 417. a uiro, non a fœmina eſſe tormenta incipienda, quoties uir, & fœmina ſunt a iudice torquendi: quia ipſa fœmina poteſt ferre maiora uulnera, quam uir; vt notatur in l. nihil intereſt. ff. de adult.

10 † Sed obſecro unde Hyppo. colligit in dict. l. nihil uulnera fuiſſe illata æqualiter uiro & fœminę, ut hinc colligamus fœminam fortiorem eſſe uiro in tolerandis uulneribus? Quod ſi glo. in d. l. nihil. hoc ſentit, certe fallitur: cum in dict. l. nihil. id tantum conſtet uirum adulterum occiſum, at fœminam grauiter uulneratam, non tamen occiſam fuiſſe. Non enim potuit percuſſor utrunque occidere, tametſi id animo gerebat, ut inquit ipſa lex. Nõ igitur ſequitur, fœminam ibi minime periiſſe, quod maiora patiatur uulnera quam uir. Sed ex eo, quod uulnera illata fœminę non fuere lętalia, & ſi grauiter fuerit fœmina uulnerata: quo fit, ut minime ex d. l. probetur Hyppo. opinio: imo a fœmina incipiendam eſſe tormentorum quęſtionem, aſſerit Gandi. in tracta. de malefic. capit. de quæſti. colum. iij. per text. in l. unius. ff. de quęſtio. idem not. Dec. in l. ij. ff. de regu. iur. nume. 46. & Ioann. Lup. in rub. de dona. §. 74. probat regia l. 12. tit. pen. part. vij. quę rationem habet ab imbecillitatē fœminei corporis. opt. text. in l. qui duos. §. fi. ff. de reb. dub. ubi ex duobus iam uita functis ruina, uel alio caſu, præſumitur, prius deceſſiſſe is, qui imbecillior erat. Hinc Corne. Tacit. lib. 15. Neronē ratum muliebre corpus minus impar dolori, q̃ uirili, a libertina tormēta incepiſſe. Laudatur tamē illius libertinæ conſtantia, quaſi illa non ſit fœminis cõis. Hiero. etiã in epiſt. ad Inn. de mulierē ſepties ictã. j. epiſt. tomo, meminit cuiuſdã fęminæ, quę

accuſata

accuſata de adulterio ſępiſsime tormentis ſubiecta, cōſtans adeo fuit, ut adultero id crimen confitente, ipſa conſtanter negauerit, nec unquam illud crimen palam fecerit. Laudatur & Attica meretrix quę familiaris Harmodio, & Ariſtogitoni, conſilia eorum de tyrannicidio uſque ad mortem excruciata: tyrannis non prodidit: cuius meminere Plini. lib.7.cap.23. & lib. 34.c.8. Tertu.in Apologet.ca.ult. idem in lib. ad Martyres, Pauſanias in Atticis, & Petrus Crinit. de honeſta diſciplina li.9.cap.8. atque hæc, & alia exempla adducēs Gandini opinionem nihilominus probat Andre. Tiraque. in legibus connubialibus. l.9.nu.99.

¶Octauo, ex eadem metus definitione ſequitur intellectus ad receptiſsimam illam ſententiam Do-
12 cto. dicentium, † metum excommunicationis iuſtum eſſe, & cadere in conſtantem virum, quando eſt excommunicatio in iuſta, quia timenda eſt ca.1.11.q.3. ita Ioann. Andre. Abb. & alij in dict. ca. cum dilectus glo. in ca. olim iij. de reſt. ſpoliat. Rota in Nouis, trigeſima quinta, Ro. conſ.369. dicens hanc opin. eſſe cōmunem. Eſt enim hoc intelligendum, niſi ſuperior adiri facilime poſsit, ad excommunicationem tollendam, quod iudex arbitrabitur. Verum ſi excommunicatio eſt iuſta, non excuſat eius metus, iuxta ea, quæ dicti doctor. tradunt poſt gloſſ. in dict. cap. cum dilectus. Non enim eſt metus cadens in conſtantem uirum is, qui non infertur ab aliquo, ſed is qui metum allegat ſibi ipſum intulit, perpetrando ea, quæ digna ſunt excommunicatione, aliave pœna. pro quibus facit optimus text. in l. ſi mulier. in prin. ff. quod metus cauſ. quem adnotauit Abba, in ca, Abbas. col.3. & in cap. cum dilectus. de his quæ vi. & Felin. in ca. cū inter. n.20. de excep. explicat optime Domi. in can. ad eius uero. colum. fin. v. diſtinct. Siquis enim iure aliquid facturum comminatur, ut aliquid ei promittatur detur, aut fiat, non videtur res illa geſta per metū cadentem in cōſtantem uirum: quia is, qui rem agit, metum ſibi intulit committendo rem dignam illa comminatione: atque ipſe illo metu erat conſtitutus: vnde nō infertur ſibi. ut ſi patronus exigat a liberto, timente ob ingratitudinem reductionem in priſtinam ſeruitutem, centum aureos, quos libertus promittit, non poteſt hic libertus allegare ſe illam promiſsionem feciſſe per metum cadentem in conſtantem virum. quod in hac ſpetie probat d.l. ſi mulier.

13 ¶Nono. ex his † ſubinfertur. captum in bello iuſto, pro ſua redēptione honeſtum, ac moderatum precium promittentem, non eximi ab obligatione, ſeu promiſsione illa, ea ratione, quod metu captiuitatis dicat id pretium promiſiſſe. Nā captiuitatis timor iuſte ei imminebat nec timor ei infertur ad illam promiſsionem: ſed ex ea is timor, quem ipſe aliunde habuit, aufertur & probatur in l. nam & Seruius. ff. de nego. geſt. notat optime. Fortu. in l. conuentionum. ff. de pact.
14 † Nam & hoſti ſeruanda fides eſt. etiam quæ a priuato pręſtatur, modo bellum ſit iuſtum, uti expreſſit eleganter Cicero lib.3. de offic. nec detur fides in perniciem publicam ca. noli exiſtimare. 23. q.1. notat idem Fortu. in d.l. cōuentionū. Dec. in l. ea eſt natura. ff. de regu. iur. Alciat. in libr. de ſingu. certamine, c.44. Alfonſus a Caſtro de hæreſib. verb. tyrannus. Curt. Symphorian, in 7. arreſto amorū. Franc. Duaren,

Duaren. l. j. de pact. fol. 4. contra Bartol. in d. l. conuentionum. quem alij ſequuntur dicentes, hoſtem nõ teneri ad ſeruandam fidem, quam hoſti, ut priuatus dedit, quam opi. ſequitur Zaſi. in q. 3. de Iudæ. & communem eſſe contendit ipſe in illa nimis licentioſa aduerſus doctiſsimum Echium apologia. Horum tamẽ opinio procederet, quando fides data eſſet in reipublicæ dãnum. ſicuti idem Bart. uoluit in l. fi. C. quãdo liceat ſine iud. ſe uind. & Altiat. in dict. cap. 44. quo etiã tendunt omnia. quæ Zaſi. pro com mu. opin. adducit. alioqui tenet̃ hoſtis fidem hoſti ſeruare. pro quo p̃clarum illud & inſigne eſt M. Attilij facinus, cuius meminere Liui. lib. 2. de bello Puni. Valer. Maxi. in cap. de fide. Aulus Gelli. lib. 7. cap. 18. ac Diuus Auguſt. lib. 1. de ciuit. Dei. ca. 15. & Iuriſconſult. in l. 5. §. captiuus autem. ff. de captiu. Is, inquam, M. Attilius maluit mortem oppetere, quã fidem Carthaginenſibus præſtitam frangere, ad eoſque redire pro ſubeũda morte, quam Romæ incolumis fide fracta. quod mire laudat Cicero libr. j. de officijs probans & hoſti fidẽ ſeruandam eſſe. Sic & Titus Cæſar apud Hegeſippum lib. v. de Excidio Hieroſolymitano cap. 24. inquit, Inter arma quoque leges ualere: fide melius bella geri: quæ ſeruetur etiam hoſtibus. quod vero Thomas ſcribit. 22. q. 40. & q. 71. artic. 3. non pertinet ad eam dubitationẽ, quæ traditur circa pactiones contingentes fide præſtita, uel metu, uel timore pro his, quæ bello capta fuerint. id enim tantum eruditiſsimus uir uerum eſſe contendit: non licere iuſte bellum gerenti, hoſtem etiam iniquum. & illicite bellum tractantem mendacio, falſitateve decipere in ipſo exercitio belli: quo ſenſu manifeſtum eſt abſque ullo diſcrimine hoſti ſeruandam eſſe fidem. Quod uero diximus hanc nouam illationem probari in d. l. Nam & Seruius. id fecimus Fortunium ſecuti: nõ tamẽ ex hoc negamus illam Iuriconſulti deciſionem locum habere etiam ſi hoſtis, a quo captus redimitur iniquus, iniuſtus ve hoſtis ſit: imo & in hoc locum eſſe Iuriſconſulto opinamur: cum in eius reſponſo potius agant de actione negotiorum geſtorum competenti ei, qui pro capto ab hoſtibus, ut his liber fieret, pretium redemptionis, uel ſoluit, uel promiſit: ac tandem agitur potius de pactione expreſſa, uel tacita inter redimentem, & redemptũ, quam de pacto cum iniuſto hoſte initio. Iniquus etenim hoſtis eſt Turca & iniuſte aduerſum Chriſtianos bellum gerit: & tamen ſi inter tres, quatuor, uel plures Chriſtianos apud Turcas captiuos contingeret factum, cuius in dict. l. Nã & Seruius. Iuriſcõſultus meminit. minime dubitarem in eo Iuriſconſulti reſponſum admittere. pro quo facit text. in l. ij. & in l. liber captus. rurſus & in l. ab hoſtibus. cum alijs eiuſdem rubricæ. C. de captiuis.

¶ Decimo hinc aperitur intellectus ad l. qui in carcerem. ff. quod
15 metus cauſ. † ubi metus carceris contractum irritum facit. Eſt enim id intelligendum, quando detruſio in carcerem fuit iniuſta, teſt. in cle. ij. de pœnis. quod notare videtur. Oldra. conſi. 7. uel ſi iuſta: ad illã tamen actum contrahendi illata. Vnde ſi quis homicidæ. aut proditori, nullo prædicto timore pœnę, committetur eum ad iudicem delaturum, niſi cum Titia matrimonium contraxerit, initoq; contractu, nullum erit matrimonium quia & ſi iuſte

ſi iuſte

ſi iuſte poterat is ad iudicem defer-
ri:tamen quia metus ille iuſtæ de-
lationis ad illum contractum agen-
dum illatus eſt nullum timorē ha-
benti, ipſe contractus eſt nullus:
quia contrahens nullum metum ſi-
bi ipſi intulerit:ſed metus ab alio
fuit ei illatus, quo fit. vt diuerſum
opinemur, quando captus iuſte a iu
dice, qui poterat eum occidere, iu-
dici dixerit ducam uxorem filiam
tuam, ſi me dimiſeris impunitum:
erit namque matrimonium validū.
Imo ſi iudex, capto iuſte, & mor-
tem timenti, immunitatem offerat,
ſi matrimonium cum ipſius iudicis
filia contraxerit, alioqui mortem
ei iuſte inferendam comminetur,
erit matrimonium:quia metus non
infertur ad contractū, ſed aufertur
potius. quod Sylueſt. ſenſit. uerb.
metus.quæſtion.6. qua ratione per
penſa hac in re arbitramur, quo ad
matrimonium, potius fore conſide-
rādum, an metus ſit illatus, uel ne,
quam quod iuſte inferatur, & præ-
miſſa ratione:cuius examen lecto-
ri relinquimus.

ℭ Vndecimo ex eodem fonte de-
16 ducitur† metum mortis, a nemine
ad contractum agendum, illatum:
ſed ſuapte natura, vel fortuna con-
tingentem, non impedire promiſ-
ſionis uim. Vnde notum emiſſum
ab ægroto, vel ab exiſtendi in bel
li, naufragii, alteriuſve periculi diſ
crimine. non ex eo eſt inualidum,
quod timore periculi ſit factū.tex.
& ibi Abb.in c. ſecūdo de renunt.
text.in cap.ſicut. ij.de regul.idem
Ab.in c.ij.de his, quę ui. Syl. uer.
uotum.ſecundo.§.xj .Sic matrimo
nium contractum ab exiſtenti in
mortis periculo, naufragij, prelij,
ægritudiniſve cauſa, cum concubi
na, non ex eo nullum erit, quod ti-
more illius periculi ſit cōtractū, ꝙ
alias minime contraheretur, Is em
metus ad illū actū nō fuit illatus.

ℭ Duodecimo, præmiſſa lege, q̄
quidā teſtantur quandoque obti-
nuiſſe, uel uſu, uel principū, atque
reipublicę ſanctione, qua quidē le-
17 ge †damnari ad mortē ob delicta,
abſque pœna liberi dimittebātur
ſi aliquā meretricem in uxorē acci
perent.argu.c.inter opera. de ſpōſ.
quod expreſsim notat Ia. de Bel-
lo uiſu in prac.crimi.ti.de lenonib.
uerſic.26.Paris de Put.in tract.de
ſyndic.uer.pœna.c.an ſi iudex.fo-
lio magno.80.col.3.Gulie.Bened.
in c.Rainutius.de teſta.uerb. mor-
tuo teſtatore, in j. nu.269. Chaſſa.
in conſuetud. Burgun. rub.1 .§. v.
uerſi.Archid.caſu.12. quorum ali-
quot aſſerunt id conſenſum apud
Hiſpanos, alij ad Gallos eandē cō
ſuetudinem referunt.Sed tamē hūc
uſum nō crederē eſſe iuſtum in quo
uis crimine: tametſi in aliquo deli-
cto is uſus permitti poſſet. Si quis
autem ad mortem damnatus mere-
tricem uxorem acciperet, minime
poſſet allegare matrimonium eſſe
nullum, propter metum mortis. Is
enim metus a nemine ad illum cō-
tractum agēdū infert.Sed ipſe ſibi
eum intulit, & eundem metum ha-
bebat, ac potius ab eo timor mor-
tis aufertur, quam infertur.Et ideo
non eſt eius excuſatio admittenda,
ex text.celebri in d.l.ſi mulier.

ℭ Decimotertio prædictis adne-
18 cti poteſt, † metum amiſsionis bo
norum omnium cadere in coſtantē
virum tex.& ibi gl.in c.ij. de his,
quæ vi Bar. in l. ſi ob turpē. ff.de
cōd.ob turp.cauſ.Bald.in l. j.in fi.
C. quod metus cauſ. Siquidem pa-
trimonium uita hominis exiſtima
tur, ut eſt in prouerbio, ex Heſio-
di carmine,

Pecunia ē aīa miſeris mortalib.

Quod Eraſ.adducit prouer.anima,
& uita, & Ludoui, Cęli. lib. 14

antiq.

antiq.lectio.c.2.apud nos glo.in l. aduocati.C.de aduo.diuer.iudicio. quam notat Baldus.in l.ij.C.de cō ſtitu.pecun.Abb.in d.c.ij.Hyppo. in l.j.§. prætcrea.ff.de quæſtio.nu. 42.pro quibus tex.eſt in l.illicitas .§.nec tenuis.ff.de offic. prę ſ.optime Catelli. Cotta dictione, pecunia.extat etiam apud Plutarchum in libello:an adoleſenti liceat audire poemata.Carmen illud.

Pergunt alij mihi rodere uitam.

quo in loco Plutarchus opes intelligit.Sic apud Græcos una & eadē dictio uitam ſignificat & facultates, quibus uiuitur: quod cōſtat ex euangelio Lucæ,c.15.ubi id Eraſmus adnotauit.Hinc etiā idem dicē dum erit,in metu amiſsionis maioris partis bonorum.Gofred.in ſumma,tit.de his quæ ui.j.col.Abb.& alij in d.c.ij.idem Abb.in c.Gemma.de ſponſ.j.colum. Iaſ.in l. Titia.iij.col.ff. de uerb.obliga. Curt. Iunior.in l.interpoſitas.C.de trāſ. quibus ſuffragatur tex.in c.j. in fi. prin.de reſtit.ſpol. in ſexto. Nam & amiſsio magnæ rei eſt iuſta cauſa timoris,teſte Cino in d. l. interpoſitas.quē ſequitur Catellia.Cotta.in ulti. memor.dictio. abſentes. argu.l.propter litem.in princ.ff.de excuſat.tut.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Matrimonium metu contractum,eſt nullum ipſo iure.*

2 *Iuramentū metu præſtitū valet, & ideo indiget abſolutione.*

3 *Matrimonium metu cōtractum, etiam iuramento præſtito, eſt nullum ipſo iure.*

4 *Iurare per metū compulſus, mortaliter peccat, ſi ante abſolutionem id iuramentum uiolet.*

5 *Intellectus c.īter cætera. 22.q.iiij.*

6 *Metus cadens in conſtantē uirum irritum facit matrimonium,ex propria actus natura,non tantum ex conſtitu ione humana.*

7 *Metus matrimonium irritum facit,etiam ſi contrahens dederit cauſam metui.*

8 *Metus contractum coniugalem uitiat,etiā ſi quis cogatur incertā ex certis vxorem ſibi accipere,*

9 *Conſuetudo an poſsit inducere, ut in electionibus eccleſiaſticis incertus ex certis eligatur.*

10 *Teſt.bus paucioribus metū probantibus an ſit danda fides, iudex attenta perſonarū & rerū qualitate hoc ipsū arbitrabit.*

11 *Vni teſti metum teſtificanti non creditur.*

12 *Metus proteſtatio neceſſaria nō eſt:plurimum tamen coadiuuat timoris probationem.*

.§. QVINTVS.

1 CONSTAT igitur † matrimoniū contractum metu cadenti in conſtantem uirum eſſe nullum ipſo iure.c.cū locum.cap. veniens. ij. de ſponſa. aptior tex. in c.ſignificauit. de eo qui dux in matrimo.gl.in ca.ij. de his quę ui. late Imola in repet.ca. tuę.de ſpōſa. atque ubique doct. id fatētur.& Barbat.conſ.54.nu.x.j. uolu.hanc opin.dicit eſſe cōmu.idē aſſerit Hierony. Grat.conſ. 38. in ij.uolu.probat regia l.15.tit.ij.par. 4. repetunt tanquā cōmunem eandem ſen-

dem ſententiam Abba. in d. c. cum locum col. iij. & Pariſ. conſ. 58. nu. 56. & conſi. 60. col. j. uolu. iiij. idem utrobique notans in ſponſalibus, quæ de futuro appellamus: poſt Abba. & alios in c. ex literis. de deſpon. impub. & procedit, etiam ſi matrimonium metu cõtractum, fuerit iuramento firmatum. Adhuc enim nullum eſt ipſo iure. text. in d. cap. ſignificauit. glo. expreſſa in d.
2 c. ij. de his quæ ui. Quanuis † etenim iuramentum metu præſtitum non ſit nullum ipſo iure: ſed ſi ab eo expectanda abſolutio. c. debitores. c. uerum. de iureiur. ubi docto. idem tenent, & fatetur Imol. hanc opinionem eſſe communem in d. c. uerum. idem notant Tho. & Caieta. 2. 2. q. 89. artic. vij. eſt etiam omnium concors ſententia in c. ſi uero. de iureiur. ubi tex. eam probat. Et procedit, etiam ſi iuramentum accedat contractui inualido: ut pote alienationi rei dotalis, uel cõtractu minoris. Nam ſemper erit neceſſaria abſolutio a iuramento per metum præſtito, ita Ioan. Monach. Ioan. And. Domi. & Nattan. in c. quãuis pactũ. de pac. in vj. ſuper gl. uer. nõ ui. Bald. in c. ij. de iureiur. Corne. in auth. ſacramenta. pen. & col. fin. C. ſi aduerſ. uend. & Iacobi. ibi, j. col. Fortu. in trac. de ulti. fine. illat. 22. col. vj. licet Abb. in hoc contrarium teneat in c. cum contingat. colum. ij. quem Alcia. ibi ſequitur iij. notab. de iureiu. Fel. in c. ij. eod. tit. Franc. in d. c. quanuis pactum. vj. col. dicentes, non eſſe neceſſariam abſolutionem ab hoc iuramento, quod præſtitum fuit per metum in contractu inualido. Nam & ſi quo ad inferentem metum, iuramẽtum in effectu non obliget, quia actus reſcindi poteſt; interim tamen quo ad Deum eſt obligatio: ideo neceſſaria eſt abſolutio, uel remiſsio illius, pro quo Deus, ut teſtis, interceſsit. c. ij. de iureiur. Tho. & For. in d. locis. Sat enim eſt, quod poſſit hoc iuramentum ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ; ut in d. c. ſi uero probatur. ex hac uero ratione metus datur facilime a iuramento abſolutio. ſic Cicer. uerba ſunt explicanda: dum is lib. iij. de offi. exiſtimat iuramentum latroni, aut prędoni præſtitum ſeruandum non eſſe: frequentius tamen Abb. opinio admittitur apud prætorij regij iudices.
3 † In matrimonio tamen id locum non habet, propter libertatem conſenſus, quæ in eo contractu, ex natura eius, a ſui primordio requiritur. Iuramentum uero ſortitur naturam, quæ a primordio ineſt actui, in quo præſtatur. l. fin. C. de non numer. pecu. quam putauit Abb. eſſe ſingul. in c. cum contingat. ſupra citato. nu. 14. Bal. in cap. cum omnes. col. pen. de conſt. & iure canonico eam procedere, abſque abſolutione iuramenti optime comprobat Fortun. in l. ſi unus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. ubi num. 15. dicit, exceptionem non numeratæ pecuniæ opponi poſſe contractui, etiam iurato: quia exceptio illa propria eſt ipſius iuramenti, nõ tantum contractus. Sic ergo in noſtro caſu iuramentum adhęrens cõiugio per metum contracto, ita habet illam conditionem, ſi liber conſenſus interueniat, ſicuti ipſe coniugalis contractus. Ideo cum ipſe liber conſenſus deficiat, ad iuramentum in hoc caſu requiſitus, ipſum iuramentum nullum eſt ipſo iure. idẽ tenet. gl. per text. ibi in d. c. ſignificauit. Nec iuramentum defectum conſenſus ſupplet: vt no. in c. fin. de procurat. in vj. Qua in re male videtur loqui Abb. in c. ij. de his quę vi. colum. iij dicẽs, quod is, qui matrimonium contraxit per metum

iuramento.

iuramento præſtito tenetur ſtare il
li matrimonio, vel ſaltem non a-
gere contra iuramentum, donec ſibi
detur eius abſolutione: ſic intelligẽs
text. in c. inter cętera. 22. q. iiij. quo
probari videtur, matrimonium me
tu contractum, iuramento præſtito
eſſe validum. Et quamuis aliter in-
telligat illum text. ſcribit tamen
Fortu. de vlti. fine, illat. 21. col. ix.
iuramentum obligare ante abſolu-
tionem: matrimonium vero non va
lere. Additque iurantem non pec-
care mortaliter, etiam ſi ante abſo
lutionem iuramenti cum alia con-
trahat matrimonium: quibus ego
non conſentio, etiam ſi Tho. in iij.
ſent. diſt. 39. artic. iij. Fortunio val-
de ſuffragetur. Qui tamen ſubdit,
ad matrimonium non ſufficere ſim
plicem conſenſum: ſed eſſe neceſſa-
rium librum conſenſum: ad iuramẽ
tum vero ſufficere ſimplicem con-
ſenſum, & ob id etiam metu factũ
interim, dum abſolutio non præ-
ſtatur obligare iurantem. Sed con-
pertũ habeo, iurantem aliquid age-
re, per metum cadentem in conſtan
tẽ virum, mortaliter peccare, ſi id
iuramentum violet ante abſolutio-
nem impetratam, caſu quo iuramen
tum obligat, & abſolutione indi-
get. Card. Ant. & Imo. in c. verũ de
iureiur. Cald. & Abb. col. fi. in c. ſi
vero. eo. tit. Archi. in c. habemus.
22. q. j. Tho. 22. q. 98. artic. iij. Caie.
22. q. 89. art. vij. ver. an autem. quã
uis gl. Anch. & Abb. in d. c. verum
& Fortu. in d. illat. 21. teneat, non
committi ex hoc peccatum morta
le. per text. in d. c. verum. qui iuxta
Tho. ſenſum id tantum dicit, non eſ
ſe ſic iuramenta violantes. in exte-
riori iuditio puniendos eadem pœ
na, ac ſi crimen mortale commiſiſ-
ſent: non tamen ſequitur ex hoc,
eos mortaliter non peccare. Nec
opinor opinionem glo. eſſe magis
communem, etiam ſi Imo. ibi id aſ-
ſerat. Non obeſt huic opinioni, quã
modo probauimus, dicere eum, qui
metu cadenti in conſtantem uirum
iurauerit, periurum non eſſe: licet
id, quod iurauerit facere, minime
agat, adhuc abſolutione non obten
ta, eo quod defecerit intentio obli-
gandi. Hunc etenim defectum intẽ
tionis eccleſia nõ præſumit, ne mor
tale crimen præſumat. Is enim, qui
iurat metu, ſimplicem conſenſum
exhibet, quem ſi non exhiberet,
peccare mortaliter; cum adducat
falſo Deum in teſtem. ex Caieta.
22. q. 89. artic. vij. dubio ij. in quo
Abb. manifeſtiſsime errauit. in c.
ſi uero. col. fin. de iureiur. Ex qui-
bus in hac quæſt. quam in coniuga
li contractu tractamus, dubio pro-
cul peccaret mortaliter, qui non im
petrata a iuramenti uinculo abſolu
tione, aliam in uxorem acciperet:
ſi uerum eſſet, iuramentum iſtud
ualere ante abſolutionem: quod ad
uerſus Fortu. urget. Nec matrimo-
nium interim ualet, refragante Pa-
normit. quia iuramentum in coniu
gali contractu præſtitum, illã pro-
priam conditionem ſortitur, ſi li-
ber adſit conſenſus: alio qui nullũ
effectum id iuramentum habet, pro
pter præuium, atque omnino ſpon-
taneum conſenſum, quem hic con-
tractus exigit. Non obſtat text. in
c. inter cætera. quem Gratia. Augu
5 ſti. ad Seuerum, tribuit. Ego † ue-
ro non ſatis certus ſum quis fuerit
illius canonis author. In quo tamẽ
non dubitatur, an matrimoniũ me-
tu cõtractum fuerit firmium, nec de
iuramenti uinculo, quo ad matrimo
nium. Sed pręcipue ibi tractantur
duo. Primum, an iuramentum præ-
ſtitum, de non alenda matre, nec
alendis ſororibus, eſſet licitum. Et
reſpondet Auguſti. id illicitum eſ-
ſe. Secundum, an ille, qui præſtitit

iuramentum concubinę, de ea ducenda in uxorem, ac de matre, & ſororibus non alendis, poſsit, ſi uelit, poſtea concubinam in uxorem ſponte ducere. Et dicitur, matrimonium eſſe in Deo firmum & ſtabile: Et erat dubium, propter tot flagitia in ipſa contractus promiſsione commiſſa, & quia illa fuerat ꝓmittentis concubina. Quod ex reſponſionis ratione conſtat, dum dicit. Quia non eſt peccatū eam, quā prius habuerat in concubinam, poſtea in uxorem accipere. Vnde in illo text. poſt promiſsionem metu factam, matrimonium fuit libere cōtractum. & dubitatur an ille, qui iurauit, poſſet matrimonium cum cōcubina contrahere: non an teneretur ex illa coacta promiſsione. ita equidem ille text. eſt intelligendus quicquid gl. ibi, & in c.ij. de is quæ vi, aliter dixerint. Senſit uero hunc intellectum Fortun. in dict. illatio. 21. col. viii. Ex his illud conſtat,

6 matrimonium † metu contractum, nullum eſſe ipſo iure ex propria actus natura, non tantum ex conſtitutione eccleſiæ. quod probatur cō ſenſus liber eſt præciſe neceſſarius ad hunc contractum. c. tua. c. cum locum. de ſponſ. hic autem conſenſus liber non eſt, ubi metus cadens in conſtantem uirum concurrit. igitur ex natura ſua matrimoniū metu contractum, eſt nullum. quod Scotus aſſerit in iiij. diſtinct. 29. quæſt. j. ſenſit Thomas ibi col. iii. dicens, metum repugnare, & omnino contrarium eſſe contractui coniugali. Nam quamuis conſenſus adſit ſimplex: quia tamen liber non eſt, non tenet matrimonium: non ſic per metum vanum, ac leuem conſenſus liber impeditur, ſecundum eos. quorum opinionem eſſe receptam cōmuniter, teſtatur Almain. in iiij. diſtinct. 29. col. iiij. licet Duran. q. ij. Paulud. col. iij. & Ioan. Maior q. j. col. vii. in dict. diſtin. 29. teneant, metum cadentem in conſtantem uirum, hunc matrimonii contractum irritum facere, potius ex conſtitutione eccleſię, quam ex natura rei. Atque eodem modo, ex humano iure metum cadentem in conſtantem uirum, a leui diſtingui. Cęterū hęc ipſa diuini, & humani iuris cō

7 cluſio, † matrimonium metu contractum nullum eſſe procedit etiam ſi metum paſſus dederit coactioni cauſam, l. nec timorem. §. i. ff. quod met. cauſa. gl. per tex. ibi communiter recepa in c. ueniens. ii. de ſpōſa. quem text. ad hoc dicit ſingul. Felin. in c. cum inter. nu. 20. de except. idem probat gloſ. in d.c. ii. de his quę vi. optimus text. in c. quia diuerſitatem. de conceſſ. præb. ubi impeditus excuſatur, etiā ſi dederit cauſam impedimento: cū illa culpa directe nō tendat ad impediendum. Sic nec in matrimonio culpa tendit directe ad coactionē, ſeu ad metum inferendum. quem text. dicit eſſe meliorem iuris. Iaſ. in. §. rurſus. de actio. nu. 26. ubi Ludouic. Gomez explicat nu. 15. Feli. in c. j. de pręſcrip. & Franciſ. Balb. de præſcrip. j. part. vj. part. princ. caſu. 22. ad id etiam plurimum conducit glo. in l. athletas. §. j. ff. de excuſ. tu. dicens, inimicitiam eſſe iuſtiſsimam cauſam recuſandi iudicem, teſtes, & ſimiles, etiam ſi recuſans dederit cauſam inimicitię, modo id non fecerit data opera, ut recuſaret. quam gloſſ. ibi approbant docto. idem not. Abb. & Aretin. in c. repellantur. de accuſ. Abb. & Feli. in c. de cætero. de ſenten. excom. Abb. Imol. & Dec. nume. 19. in c. ut debitus. de appel. Ripa, qui hāc opinionem eſſe communem aſſerit in d.c. j. de iudi. nu. 14. poſſetque id pluribus comprobari, quę adducūt

Feli,

Feli.in c. quę in eccleſiarum.num.
67.de conſtit. Hippo. in l. j.§.cum
quis latrones. ff. de quęſtio.nu.18.
& ante alios idem notauit Inno.in
c.cum I.& A.de re iud.
¶Secũdo procedit hæc principalis
8 concluſio,†non tantum quando qs
per metum cogitur contrahere con
iugium cum certa fœmina: ſed etiã
ſi quis cogatur incertam de certis
uxorem accipere: nempe alteram
ex filiabus Sempronij. Hoc enim
coniugium nullum eſt, quia ad il-
lud deficit cõſenſus liber. quod ma
nifeſta ratione patet. Nã is qui ita
contrahit, matrimonium cogitur cõ
trahere cũ ea, cum qua ceſſante me
tu non erat contracturus: quia neu
tram nolebat in uxorem accipere,
coactus tamen alteram ex illis in
uxorem recepit: ergo inuitus, non
licere in illam conſenſit.not.Bald.
in conſi.ſciſinatis.col.iiij. Fortu.in
tract.de ult.fin.illat.21. col.13.per
tex.in l. ſi optio.ff.qui & a quibus
notat etiam Decius in ca. licet.col.
pen.de elect. quam ſententiam mi-
ro ingenio comprobat Barto. Phi-
lip.Luſitanus. in can. ſcindite cor-
da ueſtra.de pœnit.diſt.j.in 5.rela-
tionis parte. quanuis contrarium
teneant Abb.in c.cum terra, de ele
ctio.col.ij.Zochus, & Præp.in c.
Cum locum.de ſponſ.pen.col.Feli.
in c.in præſentia. de proba.nu.37.
Coſmas in pragmat.ſanct.tit. de e-
lectio.§.ad tollendum.uerſi.libere.
Imol.in c.tuæ,de ſponſ.col. 15.Ia-
ſon in l.Titia.col.iij.ff. de uer.obli
ga.Ioan.Lupi.in c.per ueſtras. iij.
notab.§.11. de donat. Sylua nupt.
lib.ij.nu,119.E quibus, qui primas
obtinet, Panor. ab electione ad ma
trimonium argumentatur dicens,
9 † conſuetudinem non poſſe tollere
libertatem in eligendo.d. cap.cum
terra. & tamen poteſt illa induce-
re, ut ex certo genere perſonarum
fiat electio.capitu. cum dilectus.de
conſuet. Igitur non cenſetur ſubla-
ta libertas in matrimonio contra-
hendo, quando is qui cogitur con-
trahere, poteſt ex pluribus, & cer-
tis fœminis, ſibi vnam eligere.
Cui argumentationi facilime ſatiſ-
fieri poteſt. Fateor etenim con-
ſuetudinem non poſſe tollere li-
bertatem in eligendo, ita vt ipſa
electio, quæ præmittitur, omni-
no tollatur; vt in dict.capitu.cum
terra. probatur. Nam ſi collegio
ibi permiſſa erat electio, nec ius e-
ligendi erat conſuetudine ſubla-
tum, non potuit inducere conſue-
tudo vt eligentes duos eligerent,
quorum uterque poſſet a principe,
vel patriarcha, reprobari, qui-
bus electi erant præſentandi. Id
enim eſſet, ius electionis permiſ-
ſæ omnino tollere, ac ex diame-
tro ipſi electioni repugnaret. Nec
tamen negat ille tex. poſſe conſue-
tudine introduci, vt eligentes duos
eligant, quorum alter poſsit a prin
cipe, vel Patriarcha probari.
Quod in Hiſpania fit in electioni-
bus, quæ in regno Granatæ a ca-
nonicorum collegio fiunt: ſi qui-
dem eliguntur duo, quorum alter
a principe admittitur. At conſue-
tudo, quæ de certo genere perſo-
narum eligere induxit, non tol-
lit libertatem electionis: cum &
ab initio fuerit voluntarium ita e-
ligere, ac demum ſi neceſſarium
eſt, id contingit de iure, quod
quidem ius id poteſt efficere. Si-
cuti ſtatuere poteſt, electionem
faciendam eſſe, ex conſtitutis in
ſacerdotio. Non enim ex hoc tol-
litur libertas eligendi. Nec mi-
hi placet quod Fortuni. opinatur
non poſſe conſuetudine induci,
vt alter ex duobus eligatur: cum
inter duos electio optime contin-
gat: atque iſta reſtrictio a lege

fiat, nec repugnet electionis conditioni, ut conſtat. Et præterea ut Panor. & ſequacibus reſpondeam, id conſtanter affirmo, in matrimonio diuerſum quiddam ab electione eſſe: cum adeo liberum conſenſum exigat, ut nec lege ipſa conſtringi poſsit. Imo ex hac libertate cōſenſus exiſtimo conſtitutionem procuratoris, ad cauſam matrimonialē tractandam, eſſe nullam ipſo iure, ſi metu fiat: quo quidem caſu admitto libenter deciſionem Hoſti. qui in c.ij.de his quæ ui. dixit generaliter, conſtitutionem procuratoris metu factam eſſe nullam ipſo iure per text. in ca. accedens. de procurato. quem dicit ſingu. eſſe Roma. ſing. 753. hoc tamen minime probat: ut teſtantur Abb. in d. cap. ij. & Roma. ſingu. 124.

10 † Metus autem probari poteſt ex coniecturis, & per teſtes, Bart. in l. ob turpem. ff. de cōditio. ob turp. cauſ. not. Nouiores in l. interpoſitas. C. de tranſactio. & Pariſi. conſil. 58. uol. iiij. nu. 68. Imo dicebat Innoc. in ca. ſuper hoc. de renunciatio. potius eſſe credendum duobus teſtibus aſſerentibus metum in actu illatum fuiſſe, quam centum dicentibus libere actum geſtum. Hi enim, qui deponunt de metu, id quod aſſerunt ſenſu corporeo percipere potuerunt. illi uero, qui teſtantur actū ſponte, ac libere geſtum fuiſſe: cum ſit res in animo recondita, non potuerūt id ſenſu corporeo percipere, notat Abb. in cap. j. de his quæ ui met. ve cauſa fiunt. Corſet. in ſingulari, uerſi. mille teſtes cōſulēs ab hac opinione non eſſe recedendum in iudicando, quā cōmunem eſſe fatetur, Deci. in cap. fin. col. fi. de appella. Sed cū interior uolūtas ex ſignis exterioribus cognoſci poſsit: ca. fin. de renunt. in vj. l. dolum. C. de dol. poteſt liber conſenſus percipi optime a teſtibus. Ideo penſare debet iudex utrinque rationes, & cauſas quas ipſi teſtes pro ſuo teſtimonio reddiderint: his enim penſatis quibus maior ſit exhibenda fides, arbitrabitur: ſecūdum Iaſonē, in l. interpoſitas. C. de tranſactio. numer. 5. ſenſit. Angel. in l. fina. in princip. ff. quod metus cauſa. & Decius in dict. cap. fina. quod ſi pares ſint utrinque rationes, & tractetur de re propria metum allegantis amittenda, deque eius incommodo, Innocen. ſententia erit ſeruanda ex Alciat. de præſumptio. regul. iij. præſumpt. vij. denique iudex attente omnia examinabit, ut Innocen. ſequatur. erit enim arbitrio iudicis relinquendum, an metus ſit legitime probatus. Innocentius Abbas, & doctores in cap. cū dilectus. de his quę ui. quos ſequitur Pariſi. conſilio 60. numer. 25. uolum. iiij. Nec mihi perſuaderi poteſt,

11 † ſoli uni teſti teſtificanti metum in actu interceſsiſſe, integram fidem eſſe adhibendam, etiā ſi rationem proprij teſtimonij reddiderit. Id enim eſt contra iuris regulas dicentes, in ore duorū, uel triū ſtare omne uerbum. cap. licet. c. ueniens. ſ. de teſtib. l. ubi numerus. ff. eo. licet Cæpol. caut. 144. contrarium afferat, quem iure optimo impugnat Andr. Alciat. in dict. pręſ. vij.

12 † Verum iſta probatio metus plurimū coadiuuatur ex proteſtatione facta per allegantem metū, imo ſi fiat in ipſo actu aduerſa parte pręſente, nec cōtradicente, probatur metus ex præmiſſa proteſtatione. text. & gloſſ. ibi, in ca. Lotharius, 31. q. ij. notat poſt alios Ripa in ca. cum M. de conſtit. nu. 91. Sin uero fiat ante actum ex cauſa tamen legitima, etiam ex interuallo actus geſtus pręſumitur metu expeditus, ita Abb, in ca. j. de his quę

ui, Dec.

ui, Dec. in cap. fin. de appel. optime Ripa in d. cap. cum M. nu. 101. quo fit, ut quanuis utilis ſit proteſtatio facta per patientem metum: non tamen eſt neceſſaria ad ipſius actus metu facti reſciſionem. gloſſ. Abb. & alij in dict. cap. j. uer. timore. gl. in dict. cap. Lotharius. uerb. innotuit. Inno. in cap. ex ratione. de appellat. ſenſit Bartol. quem ibi ſequitur Iaſo. in l. ij. §. quod diximus. ff. ſi quis cautio. Dec. in cap. fin. de appella. Ludouic. Gomez in reg. de annal. poſ. q. 76. dicens, ita in ſummo Romanę urbis prętorio iudicatum fuiſſe. Idē notat Alex. in l. qui in aliena. §. fin. colum. iij. ff. de acquiren. hęredi. Barbat. in capit. plerunque. de reſcript. tametſi Imol. in cap. fin. de appel. Franc. in dict. cap. ex ratione. vj. colum. ac ſibi parum conſtans Alexan. in l. de pupillo. §. ſi quis. colum. ix. ff. de noui oper. nun. aſſerant neceſſariam fore proteſtationem, quando ex facto tertij contingit impedimētum opponi, aut metum contrahenti inferri. Eſſe tamen utilem hanc proteſtationem ex cauſa metus, non negamus, quę fieri debet corā uiris honeſtis & publice. Quod ſi non audeat metum patiens proteſtari publice, ſecrete id agat. Bal. Angel. Paul. & Imo. in l. qui in aliena. §. j. ff. de acquirenda hęreditate. & Ripa in dicto capitulo cum M. numero 115. Sed ſi nec ſecrete ualeat proteſtari: ſat erit poſtea ꝓbari metum. Iuxta gloſſ. & Abb. in dicto capitulo primo. Gerard. ſingula. 81. Hoc tamen ideo notauimus, ut res tutius agatur. Satis enim eſt, metum probari, etiam ſi nulla fuerit pręmiſſa proteſtatio.

SVMMARIVM

1 ☞ *Metus præcedens purgatur ex cohabitatione ſpontanea.*

2 *Metus inferendi præſumptio, eſt iuſta cauſa deponendi faminam in loco honeſto, ut libere conſentiat matrimonio.*

3 *Metus reuerentialis, an impediat matrimonium carnale & numero 5.*

4 *Metus ſolus reuerentialis, non reſcindit cæteros contractus*

5 *Intellectus ad text. in l. ſi patre cogente ff. de ritu nupti.*

6 *Metus reuerentialis impedit matrimonium contrahi ex tacito conſenſu.*

7 *Metus reuerentialis, an impediat matrimonium ſpirituale?*

8 *Nullam in hoc differentiam eſſe inter matrimoniū carnale et ſpirituale, contra communem.*

§. SEXTVS.

1 METVS † tamē purgatur per ſpontaneam cohabitationem tanti tēporis, ex qua poſſit pręſumi ſublatam fuiſſe timoris cauſam & ſpontaneum conſenſum acceſsiſſe, tex. ſecundum Ioan. Andr. Abbas & Præpo. ibi in c. ad id. de ſponſalib. vnde ſecundum eos cohabitatio per annum & dimidium in illo text. potius ad factum, quam ad ius pertinet. quod ſenſit gloſſ. ibi, dum ponit carmen illud.

Effuge cum poteris, ne conſenſiſſe puteris.

Et Oldr. conſi. 35. dicens, cohabitationem metum expurgare, quando illa cohabitatio contingit poſt quam cauſa metus receſsit. probat tex. in

tex.in c.j. de his quæ ui, ubi con-
ſtat.metum durare interim dum du
rat cauſa metus: idẽ notat.Cald.in
conſi.j.de his quę ui,& Barto.in l.
ſi ob turpẽ. ff.de cõdictio. ob turp.
cauſ. col. fi. dicens contractum fa-
ctum ab uxore præſumi metu ge-
ſtum etiam ex interuallo, ſi mari-
tus uxorem percuſſerat, ex eo il-
li contractui nolebat conſentire:
ſecus tamen dicendum eſt, ſi ma-
ritus uxorem ob aliam cauſam uer
beraſſet. quod explicat Matthæ.
ab Afflict. deci. Neapol. 246. E-
go dum durat cauſa metus ſem-
per pręſumitur metus. & poteſt
hoc ipſum comprobari ex pluri-
bus, quæ adducit Deci.conſi.210.
2 † Ex hoc libero conſenſu, qui ad
matrimonium exigitur,deducitur,
iudicem timentem libertatem con-
ſenſus in aliqua fœmina impedien
dam fore,id agere debere, ut fœ-
mina illa in loco honeſto, ac tuto
deponatur, ubi libere ualeat con-
ſenſum proprium exprimere.text.
opti.in c.cum locum.de ſponſ. non
tantum quando inter duos viros eſ
ſe contentio ſuper matrimonio, cũ
illa fœmina contracto,uel contra-
hendo ſed etiam ubi inter duos nul
la contentio ſit,ſi iudex intelligat,
fœminæ conſenſum liberum impe
diri.quod probatur in l.iij.in fi.ff.
de lib. homi. exhi. Hinc dicebat
Paul.Caſ.conſ.127.j.uolum. quod
ſi mater legitima tutrix filiæ, ip-
ſam filiam impuberem, tradere in
ſponſam alicui promiſit, iudex il-
lam puellam in loco honeſto depo
nere,ad effectum, ut in ætate per-
fecta.cui uelit, libere nubat.refert,
& ſequitur Aymon Sauilli.conſi.
190.dicens,adhuc matrem manere
tutricem:etiam ſi ipſa filia depona
tur.iuxt,conſ.Paul.Cæterum,cum
de libero conſenſu agamus,ſcire o-
3 portet, † num metus ille, qui con-
tingit ex obſequio, & reuerentia
quæ prælatis,parẽtibus & ſuperio
ribus, debet matrimonij contractũ
impediat? Et glo.in c.præſens cle-
ricus. 20.quęſt.iij.tenuit non impe
diri propter iſtum metum matri-
monium carnale, quamuis ſpiritua
le, quod in religionis profeſsione
contrahitur, impediatur. primum
probat ex l. ſi patre cogente.ff. de
ritu nupt.Secundum, per text. in
d.c.pręſens clericus.20.q.iij.cuius
gloſſ. diſtinctionem dicit peregri-
nam Iaſ. in.§. quadrupli. de acti.
nu.62. Ego tamẽ diſtincte hoc tra
ctabo,ut expeditior ſit huiuſce rei
intellectus. Prima enim illius glo.
aſſertio probatur in dict.l. ſi patre
cogente. propter quam idem no-
tat Abb.in c.ueniens.j.de ſponſal.
Præpo.in cap.cum locum.col.iiij.
eod.tit.Cald.conſi.j.titu. de ſponſ.
Hoſt. in ſumma, tit. de matrim.§.
pen.uerſ.nũquid coactio et Imo.in
cap.tuę.de ſponſ.col.antep.Sed cũ
in matrimonio maior ſit exigen-
da libertas, quam in cæteris con-
4 tractibus, notandũ eſt, † cęteros
contractus non eſſe reſcindendos,
ex ſolo metu reuerentiali,niſi præ
cedentibus minis illatis ab eo, qui
ſolet,quod minatur, exequi Bart.
in l.j.§. quę onerandę. ff. qua. rer.
actio non det. quamuis gloſſ.ibi in
diſtincte dixerat contractus ex
hoc metu reſcindendos eſſe: ſed in-
telligenda eſt uti Bart. eam intel-
lexit, quem ſequitur Abb.in cap.
cum contingat.de iureiur.col.j.idẽ
Abb.in c.cum dilectus.de his quæ
ui.& in c.ij.col.ij.eod.tit.Alex.in
l. ſi cum dotem.§. eo autem tem-
pore.ff. ſolut.matrim. colum. pen.
Iaſ.conſ. iij.nume. vj. j.uolu. Ro-
der. Xuares in alleg.24.ad fi.ean-
dem opi.ſequuntur profitentes eſ-
ſe communem. Soci.conſ. 263. ij.
uolu, Ripa,li. iij.reſp,cap.15. col.
iij.&

ff. & iiij. Iac. & Curt. Iuni. præter alios in l. interpoſitas, C. de tranſact. colum. fina. Felin. in cap. cauſam matrimonij. de offic. delega. ij. colum. Georg. Natanus. in c. quamuis pactum. de pact. in vj. col. 11. Anto. Capicius deci. Neapo. 159. nu. 34. & Alciat. in cap. cum contingat.; in prin. de iureiu. Hi uero omnes, quos dixi fateri hanc opinionem eſſe communem, eandem intelligunt, niſi enormis læſio in contractu contingat. cum metu obſequij, & reuerentiæ. Hoc enim ſolum etiam minis nō probatis, ſufficiet ad reſcindēdum contractum. quod eleganter notauerat Aret. conſ. 24. col. ij. etiam ſi iuratus eſſet contractus. quem ſequitur Aymon Sauill. conſ. 12. col. pe. & id optime probat Paul. Caſtr. cōſ. 174. nume. 4. lib. j. ex text. in l. ſi ſuperſtite. C. de dolo. Quæ omnia
5 nec temere adduximus: ſed ut † matrimonij contractus nullus ex eo ſit, eo caſu quo cęteri contractus ex hoc metu ſint reſcindendi, quod eſt ab omnibus receptum. qua in re non eſt admittēda ſententia Ioann. Igne. qui in l. iij. §. eleganter. numer. 176. ff. ad Syllanian. dicebat, matrimonium contractum ex ſolo metu reuerentiali, nullum eſſe, ac ſi ex alio metu cadenti in conſtantem uirum eſſet contractum. Pro qua opin. retorquet l. ſi patre cogēte. dum, eo authore, lex illa dicit, contraxit tamen matrimonium, quod inter inuitos contrahitur. Igitur filius qui patris reuerentia cogente matrimonium cōtraxit, non liberum, ſed coactum matrimonium contraxiſſe uidetur: quod nullo pacto ualet. & dum ſubdit l. illa maluiſſe hoc tamen uidetur: eā interpretatur, quando filius nouo cōſenſu, ſaltem tacito, ratum habet matrimonium cōtractū, metumque purgat. Hęc quidē interpretatio incocinna eſt deceptumque opinor Io. Igne. uirum alioqui doctiſsimū, falſa illius legis lectione: ſiquidē in Pandectis Florentinis ita tex. ille legitur, contraxit tamen matrimoniū, quod inter inuitos non contrahitur. Atque hęc lectio uulgo receptiſsima eſt. Nec etiam placet Io. Ignei opinio, dum aduerſus communem opinatur quē libet actum, metu reuerentiali geſtum, reſcindendum fore. Illud tamen adnotandum eſt, matrimonium ex tacito conſenſu filij præſentis, nec contradicentis patri pro eo contrahenti, iuxta capit. j. in fi. de deſponſatio. impuber. in vj. minime tenere, quando filius tacuit,
6 propter metum reuerentialem patris, alias nō taciturus. † Hic enim conſenſus in tacente præſumptus, facile eliditur: cū expreſſus non ſit Bart. hoc ſenſit in l. quę dotis. ff. ſolut. matrimo. penul. colum. Anton. Abba. & Felin. in cap. nonne. de pręſum. Felin. ipſe melius in dict. cap. cauſam matrimonij. colum. iij. idem Feli. in cap. cum omnes. de conſti. numer. 12. Alciat. dict. cap. cum contingat. in princi. Hippol. ſing. 147. Secunda d. gloſſ. concluſio, Matrimoniū ſpirituale, & ſic religionis profeſsionem nullam eſſe ex ſolo metu reuerentiali. probatur in dict. canon. præſens. & in cano. puellæ. 20. quæſtio. j. c. cum uirum. de regul. ubi notat An
7 ton. † Puellæ enim, quæ non audent contradicere patribus imperantibus religionis ingreſſum, propter parentum reuerentiā ſæpiſsime profitentur inuitæ. hanc ipſam opinionem ſequuntur Angel. colum. iiij. & Iaſon nume. 62. in d. §. quadrupli. dicit ſingula. Hippo. in l. unic. C. de raptu uirginum. nu. 43. & in ſingular. 347. Imo. &

Alexan. in l. ſi cum dotem. §. eo autem. ff. ſoluto matrimo. colum. penul. Imol. in capitu. tuæ. de ſponſalib. col. penul. Iaſ. conſi. iij. col. pen. in 1. uolu. & Roderi. Xuares. allega. 24. Sed iſta opinio, licet uideatur communis, nō tamen procedit. Tanta enim libertas in matrimonio carnali requiritur, quanta in ſpirituali. cap. cum locum. de ſponſa. & tamen carnale matrimonium ex hoc ſolo non eſt irritum: ergo nec ſpirituale. & ita Abb. tenet nullum in hoc eſſe diſcrimen; ſed ex hoc ſolo metu non eſſe retractandā profeſsionem aſſerit, in dict. capit. cum uirum. Roma. in dict. §. eo autem tempore. Præpo. in dict. c. cum locum. iiij. colum. Felin. & Dec. in c. cauſam matrimonij. de offic. deleg. idem ſentit Bart. in d. §. quæ onerandæ. dum allegat. cap. accedēs. de conuerſ. coniug. glo. etiam in d. capit. præſens. hanc eandem ſententiam probat, dum l. ſi patre cōgente. intelligit in metu leui. illum uero canonem in d. capitu. præſens. intelligere uidetur in metu, ſeu coactione graui: non ergo intelligit illum tex. in ſolo metu reuerentiali. Quæ omnia, ſi exacte perpendatur, eo tendunt, ut nulla ſit conſtituenda differentia, inter matrimonium carnale, & ſpirituale: ſicuti contendit Ioan. Ignæ. in d. §. elegāter. nume. 166. tametſi utroque caſu nitatur probare, ex ſolo metu, quem reuerentialem docendi cauſa appellamus, actum eſſe reſcindendum. Nos uero opinio. quam, alios ſequuti, probauimus in matrimonio carnali, in ſprituali matrimonio ueram eſſe profitemur. id autē, quod ſupra de minis concurrentibus cum metu reuerentiali diximus, locum habet in precibus importunis, authore Matth. de Afflict. deciſ. 69.

SVMMARIVM.

1 *Error perſonæ, conditionis, alteriuſve qualitatis: an impediat matrimonium.*

2 *Matrimonium uerum contrahitur, inter duos habiles, licet eorum alter ſubeſſe impedimentum falſo opinetur.*

3 *Dolus dans cauſam matrimonio, an illud irritum faciat.*

4 *Matrimoniū contractum lite pendente ſuper primo, quod nulliū eſt, ualet, etiam ſi alter ex contrahentibus credat primum matrimonium ualidum eſſe.*

5 *Pœna a contractu matrimonij omnino reijcienda eſt.*

6 *Arra in contractibus, quid ſit.*

7 *Arra in ſponſalibus permittitur, ſiue tradatur in quantitate ſiue in ſpecie.*

8 *Arrarum traditio, permiſſa eſt in ſponſalibus, etiam ſi utrinque fiat.*

9 *Arrarum traditio in ſponſalibus cuiuſcunque ſit quantitatis licita eſt.*

10 *Arræ ſi tradantur, permittuntur in hoc contractu, promiſſæ uero excluduntur.*

11 *Arræ matrimonio ſequuto, ad dantem reuertuntur: eo uero eius culpa non contracto amittuntur.*

12 *Arræ apud Hiſpanos quæ ſint: atque ibi de donatione propter nuptias.*

§. SEPTI-

.§. SEPTIMVS.

EX HAC ipſa libertate conſenſus quæ ad matrimonium exigitur, illud notandum eſt,
1 matrimoniũ † contractum per errorem perſonæ, uel conditionis, minime ualere. tex. in cano. j. 29. quęſt. 1. Tollit enim hic error conſenſus libertatem. Imo nihil efficacius cõſenſui aduerſatur, quam error. l. ſi per errorem. ff. de iuriſ. omni. iudi. l. alioqui. ff. de contrahen. empt. Is ergo, qui contrahit cum Maria credens eſſe Catharinam, minime conſentit in matrimonium cũ Maria. Item qui contrahit cum ancilla credens eam eſſe liberam, nullo pacto in coniugium conſentit. c. ij. de coniu. ſeruo. & Magiſt. in 4. dict. 30. Si tamen liber comperta alterius ſeruitute debitum coniugale reddiderit, aut exegerit, matrimonium probare cenſetur: atque ex hoc tacito conſenſu matrimonium perfectum efficitur glo. communiter recepta p tex. ibi in c. ult. de coniug. ſeruo. tradit Henric. in c. propoſuit. eo. tit. & eſt magis communis opinio authore Silueſtro, uerb. matrimonium. 8. q. 3. idem probat regia l. 11. titu. 2. part. 4. quæ quidem opinio poterit confirmari ex his quæ dicemus huius partis. c. 4. nu. 3. & ſequentibus. Prius tamen quam ad alia in hoc erroris tractatu accedamus, libet aliqua circa conditionis errorem prænotare.

¶Primum, minime impediri matrimonium ex errore libertinæ conditionis: ſi quis etenim cum libera, quæ liberta eſt, matrimonium ignoranter contraxerit credens, eam liberam, & ingenuam eſſe nihilominus matrimonium tenet: ut Silueſter notat dict. uerb. matrimonium. 8. q. 2. nu. 7. poſt Archid. in ſumma. 29. q. 2. in prin. idem tenet Henr. in d. c. propoſuit. col. j. poſt Vincentium. Io. And. & alios ibi.

¶Secundo hac in re notandum eſt, ſeruum matrimonium cum libera cõtrahentem domino ſciente & cõſentiente, non effici ex hoc liberũ: ſi ipſa fœmina, cum qua matrimonium contrahitur, itidem ſciebat mariti ſeruitutẽ. Quod ſi ipſa ignorans ſeruitutem hanc contrahat cũ ſeruo matrimonium domino præſente, ſeu ſciente: nec tamen ſeruilem conditionem liberæ fœminæ reuelante: tunc ſeruus hic liber efficitur. tex. in auth. d. nuptijs. §. ſi uero ab initio. docto. communiter in c. j. & fi. de coniug. ſeruo. regia l. j. ad finem. tit. v. part. 4. Ex quo datur intellectus ad l. v. tit. 22. part. 4. qua uidetur ſtatutũ fuiſſe, ſeruũ matrimonium contrahentem cum libera domino ſciente, nec contradicente, liberum effici: id etenim eſt intelligendum, quando contrahit ſeruus cum libera ſeruilem conditionẽ ignorante: ut in d. l. j. & in d. §. ſi uero ab initio. hunc intellectũ ad modũ adiuuat. l. v. titu. 11. li. 4. fori. ita enim ſtatuta, & ordinata eſt. Dominus ſeruũ tradens matrimonio libere, dicens eũ eſſe liberum, amittat ius ſeruitutis, efficiaturque ſeruus ille liber. ſi deniq; uidi ſemel in hoc regio prætorio Granatenſi per ſententiam definitũ fuiſſe. Verũ tamen eſt in hoc caſu matrimonium cum ſeruo cõtractum ab ignorante minime ualere, etiã ſi ex hoc contractu ſeruus efficiatur liber: poteſt enim ipſa ab hoc contractu diſcedere. regia l. 1. tit. v. part. 4. cuius cõtrariũ notat gl. Hoſt. Abb. & docto. communiter in c. ult. de cõiug. ſeruo. & Silueſt. dicta q. 2. num. v.

¶Tertio, & illud eſt conſiderandũ

 domu-

dominum accipientem in vxorem propriam ancillam, non efficere eã ex eo ſolo liberã: imo neceſſariã eſſe manumiſsionẽ: uti probat. text. in auth.de triẽt.& ſemiſ.§.ult.in cuius interpretationẽ ſcripſit Fulgoſ. conſi.211. ſufficere ancillæ manumiſsionem, etiam quo ad filios ex ea conceptos & natos: quod omnino notãdum eſt. regia tamẽ l.5. tit. 22.partit.4.& l.1.tit.12.ead. part. expreſsim aſſerit ancillã liberam effici ex eo quod dominus eam in uxorem acceperit: eritque eadem deciſio minime iniqua. arg.l. matrimonij cauſa. ff.qui & a quibus,& l.ult.C.cõmu.de manumiſſ. quę ad hanc cõcluſ. eſt maxime notanda.

¶Quarto, animaduertendum eſt, conditionẽ illã, ſi quis ſine liberis deceſſerit, deficere omnino ſi is decedat relictis liberis etiam in ſeruitute conceptis, ex matrimonio tamen: tex.in l. ex facto.§. j. ff. ad Trebel. iuxta cõmunem omnium interpretationẽ. Ego ſane hoc admitterẽ quãdo hi liberi, qui deficere faciunt cõditionem, ſibi ipſis adquirunt: ut pote nati ex matre libera, patre uero ſeruo: ſecus enim arbitror eo caſu dicendũ eſſe, quo domino adquirunt, ut nati ex matre ſerua: & id ex mente teſtatoris prę ſumendum eſſe cenſeo.

¶Quintum his addendum erit dominũ tradẽtẽ ſeruũ in matrimoniũ etiam ſcienti eius conditionem eundem ſeruũ ex hoc liberum efficere, ſi dotalia inſtrumenta ad hoc matrimonium cõſtituerit. text. eſt in l. vnic.§.ſed ſi quis homini. C. de lat.libe.tol.glo.per tex.ibi in c. illud.de præſumpt.ubi Abb. id eſſe dicendũ cenſet, eo caſu, quo ipſe ſeruus hęc inſtrumenta fecerit prę ſente,& tacente domino, nec tamẽ cõtradicente: & hoc fauore libertatis inductũ eſſe manifeſti iuris eſt, Hactenus igitur de errore conditionis.

¶Is autem, qui cõtrahit cum Maria paupere credens Mariam, in cuius perſona non errat, nec in eius cõditione, eſſe diuitem, in illam cõ ſentit, & matrimonium contrahit. Idem in eo dicendũ eſt, qui credit Mariã eſſe nobilem: cum tamen ignobilis ſit. Quia error in qualitate ſeu in fortuna, non impedit conſenſum in illam fœminam: qui cõſenſus coniugalis eſt. quod probat tex.in d.c.j.29.quęſt.1. regia l.x. cum ſeq.titu.2.part.4. Bald.in l.cũ Archimedoram. C.ut in poſ.legat. Iaſ.in.§.fuerat.de action.num. 13. Burgenſ.in c.cum dilecti.de empt. nu.60. Atque hęc diſtinctio procedit: quia error tũc impedit: actũ, quando cõtingit circa ea, quę ſunt de eſſentia actus. Sic in matrimonio error impedit illud quando eſt circa ea quę ſunt de eius eſſentia, nempe circa perſonas, & circa mutuam corporũ poteſtatẽ. Error igitur circa cõditionem, cũ cõtingat circa ipſam mutuã, & liberam traditionẽ corporũ impedit. Seruus enim ſui dominus nõ eſt, nec habet liberam poteſtatem: ut explicat eleganter Tho. in 4. diſtinct. 20. quæſt.1.col.3. Hinc poteſt inferri,

2 † illud eſſe matrimonium, quod inter duos habiles ad id contrahitur, licet alter eorum credat ſubeſſe inter eos aliquod impedimentum. Nullus enim eſt error circa perſonas nec circa cõditionẽ, ad mutuã corporum traditionẽ neceſſariã: cũ nullum uere ſubſit impedimentum. Eſt tamẽ in oppoſitum tex. in l. is qui putat.ff. de adquirend.hęredi. ubi qui putat, ſe neceſſarium hæredẽ eſſe, repudiare non poteſt, & ſi uere uoluntarius hęres ſit. Ita qui putat nõ poſſe dari corporũ mutuã traditionẽ, nec cohabitationẽ, propter con-

pter conſanguinitatis impedimentum, errat in ſubſtantia coiugij. Igitur matrimonium non eſt. Cui inductioni reſpondeo, in d.l. opinionem præferendam eſſe ueritati, quia ad illum actum eſt neceſſariũ, agẽtem ſcire ex qua cauſa, & quo iure eundem actum agit, ut ibi notat Iaſon 2. col. At in matrimonio nõ eſt neceſſarium, contrahentem illud, certo ſcire nullum ſubeſſe impedimentũ ad contrahendum. Sat enim eſt, illud impedimentum non ſubeſſe, & contrahentem conſentire matrimonio, etiam refragante lege canonica, quæ illud prohibet inter cõſanguineos. Iuris equidem canonici eſt, illum contractum retractare: contrahentis autem eſt, contractui conſentire, quod patet. Nam alias canon in cle. unic. de conſang. non puniret conſanguineos matrimoniũ contrahentes, ſi ex eo ꝙ ſcirent, ſe conſanguineos eſſe, nullus eſſet conſenſus ad matrimonium ſufficiens remota iuris canonici prohibitione. Nam & ſi conſanguineus contrahat matrimonium cum conſanguinea, abſque coniugali conſenſu, certe non incidet in illius canonis pœnam: ex his quæ dicemus in tractatu impedimenti publicæ honeſtatis, & ex elegãti tex. in c. j. in princi. de ſponſa. in 6. ubi cauetur, impedimentum publicæ honeſtatis oriri ex matrimonio contracto inter conſanguineos: non alia ratione, niſi quia conſenſus naturalis ad coniugium, præſtitus fuerat a contrahentibus. Qui quidem conſenſus efficeret matrimonium, ni canones illud impedirent.

3 ℂEx his ẽt infertur, † ꝙ dolus cõtingens in cõtractu matrimonij circa qualitatẽ perſonæ, ſiue circa fortunã, non uitiat ipſum contractum, ẽt ſi det cauſam contractui. not. gl. ſing. ſecundũ Abb. ibi, in c. cum dilectus. de his quę ui, no. Bal. in rub. de iudic. … lectio. col. 2. gl. in l. a Diuo Pio. ff. de ritu. nupt. quam dixit eſſe ſing. Bal. in l. j. col. 2. C. plus ualer. quod agit. Curti. Iunior in l. interpoſitas. C. de tranſact. col. j. probat idem text. ſecundum Abba. & Pręp. ibi in c. cum in apoſtolica. de ſponſa. ubi mendacium, ſeu ſurreptio, non uitiat ipſum matrimonij contractum. Hinc etiam eſt perpendendum id quod not. Abb. & Rauena in d. c. cum in apoſtolica. dicentes, † matrimonium ſecundum contractũ lite pendente ſuper primo, quod nullum eſt, minime ualere, ſi contrahens credebat primum matrimoniũ ualidum eſſe. Videtur etenim omnino ficte, & non uere, illud matrimoniũ ſecundum, cõtractum fuiſſe. quã opi. dicit eſſe receptam cõiter Prępo. ibi. Ego tamen eã intelligo, in foro interiori, ubi defectus cõſenſus ex eius cõfeſsione cõſtare põt. At in foro exteriori, nõ arbitror confitenti credendum eſſe.

4

ℂPręterea ex hac libertate conſenſus infertur, † nõ poſſe pęnã promitti pro matrimonio cõtrahendo, ẽt in ipſis ſponſalibus. tex. in c. Gẽma. de ſponſ. l. neq; . C. de nupt. l. fi. C. de ſponſ. impedit enim liberum conſenſum timor amittendi illã pęnã: tametſi non ſemper timor hic cẽſeatur cadens in conſtantẽ uirũ. Sed nihilominus eſt prohibita a iure, promiſsio pęnę in ſpõſalibus, & iuſtiſſime: nõ tantum inter cõtrahentes, ſed etiã inter eos, qui ipſos ſponſos iure ſanguinis attingũt, ita ut timor pęnę ipſos cõtrahentes iure proximitatis cõprehẽdat. ex mẽte Abb. & doc. in d. c. Gẽma. Bar. & cõmunis. in l. Titia. ff. de uer. obli. et probatur in d. c. Gẽma. ſecundũ unum intellectũ, ſi intelligamus, pęnę promiſsionem, factam ibi a Gẽma matre ſponſę, ut frequentius intelligitur ille

5

tur ille tex. probat idem tex. in c. accedens. iuncta gl. de procur. Imo etiam ſi pœna promittatur in modica quantitate, nihilominus promiſſio pœnæ non ualet, Abb. communiter receptus in d. l. Gemma. Barto, quē cæteri ſequuntur in d. l. Titia. Sed quamuis pœnę promiſsio, a matrimonij contractu excludatur arra tamen poteſt præſtari in eodē
6 ſponſaliorum contractu. Eſt † enim arra proprie id, quod inter ſpōſos traditur in pignus complendi matrimonij. text. in l. arris. & l. fi. C. de ſponſa. notat. gl. in d. c. Gemma. doct. in d. l. Titia, regia l. j. tit. xi. part. iiij. in prin. ad exemplum eius, quod in uenditione, cæteriſque contractibus traditur, in uēditionis, uel rei contractæ, argumentum ſiue pignus. l. ex emptor. §. is qui uina. ff. de actio. emp. l. ij. C. quādo lic. ab empt. diſ. l. contractus. C. de fide inſtru. qua in ſignificatione utūtur hac ditiōne Terēt. ac Plaut. cæterique latini frequentius teſte Gellio lib. noct. Attic. 17. c. ij. Plinius etiam de anulo agens lib. 33. c. j. Celebratior, inquit, uſus cum fœnore cœpiſſe debet argumento eſt conſuetudo uulgi, ad ſponſiones etiam, anulo exiliente, tracta ab eo tempore, quo nondum erat arra uelocior. Quamuis Græci hoc pignus arrhabona appellent: eaque dictione, pro obſidibus, uſus eſt. Q. Claudius, cuius ipſe Gellius meminit.
7 † Ipſa igitur arra, in ſponſaliorum contractu, permittitur. d. l. arris. l. fi. C. de ſpōſa. regia l. i. tit. xi. part. iiij. Non enim ita facile arra conſtituitur, ſicuti promittitur pœna: cum arra realiter tradi debeat. Vnde non eſt mirum, ſi in matrimonio permittatur: cum maturo conſilio arra tradatur. Quod locum haber ſiue arræ tradantur in quantitate, ſiue in pecie Præpoſ. in d. c. Gemma. col. penul. Bal. & Salic. in d. l. fin. C. de ſponſa. Imol. Cuma. Paul. Aret. nu. ix. & Iaſ. in fin. in d. l. Titia. contra Barr. ibi. & Abb. in d. c. Gemma. quorum opinio uulgo reproba-
8 tur. Procedit † & hęc arrarum traditio, etiam ſi utrinque fiat. Bal. in d. l. fi. Aret. nu. viij. & Iaſ. nu. 31. in d. l. Titia. quāuis Bart. ibi quem alij communiter ſequuntur, ut Iaſo. fatetur, teneat, arram iure permiſſam eſſe, quando ab altero tantum traditur: alioquin idem eſſet quod pœnæ promiſsio, & facilime utrinque traderetur. idem notat Abb. in d. c. Gemma. Sed probabilior eſt ſententia Bald. Nulla enim uidetur conſtitui ratio differentię, quę efficax ſit, an utrinque, an ab altero tā tū arra tradatur. Nec ita facilis eſt traditio arrarum, etiam ſi utrinque fiat, ſicuti ipſa pœnæ promiſsio.
9 † Hæc etiam traditio arrarum poteſt fieri in quacunque quantitate, ex d. l. final. quę generice loquitur Paul. Imol. Ang. Cumma. & Iaſ. in d. l. Titia. nume. 21. etiam ſi Bart. & Abb. in d. locis, uelit arras non poſſe excedere quantitatem doris, uel donationis propter nuptias, ſeu contentam in l. iubemus. C. de re-
10 pud. † eſt tamen intelligendum totum hoc quod de arris diximus, in arris promiſsis, & traditis omnino non in promiſsis tantum, etiam ab altero ſolum: ſecundum Bartol. Angel. Imol. & Paul. in d. l. Titia & Soci. conſil. iij. j. volu. poſt Bartol. conſil. 45. Quia l. fi. C. de ſponſa. quæ arras permiſsit, in realiter traditis loquitur: unde earum traditio conſtare debet. Barto. tamen in d. l. Titia. quem ibi ſequuntur Cuma. Areti. & Iaſ. & Anto. cōſi. 70. Abbas in d. cap. Gemma. Paul. in l. fi. C. de epiſ. & cleri. dicit, ſuper hanc traditione ſtandum eſſe confeſsioni illius, qui aſſerit, ſe arras recepiſſe,

interim

interim dum contrarium non probatur.l.Publia.§.fi.ff.depoſit.ſed ſi confeſsio vtrinque fieret,maximã eſſe fraudis præſumptionem. Quæ quidem Bar.diſtinctio placet: licet Prępoſi.in d.cap. Gemma.ij.q. dixerit communiter receptum eſſe.l. final. C. de ſponſ. non habere locum in arris promiſsis.& Tiraquel. de utroque retract. ij. part.§. vij.num.55.idem afferat, quod ego non nego. tamen ſuper earum traditione,ſtandum eſſe confeſsioni recipientis ipſas arras cum Bartol.cõtendam. Vnde non recte dixit glo. in c.accedens. de procurat. licitum eſſe arras utrinque promitti in ſpon
11 ſaliorum contractu. † Horum autem pignorum, quæ arras appellamus, illud proprium eſt, ea amittere eum,per quẽ ſtat, quominus matrimonium ſequatur. At matrimonium ſequuto ea redire ad dantem, manifeſtum eſt.ita Abb.& ibi Prępo.col. v.in d.c.Gemma,dicẽs hãc opinionem communem, quam & Frederi. aſſerit conſil. 69. contra Hoſtien.in d.c. Gemma.hic tamen
12 illud adnotare libet † Hiſpanos, omiſſa hac arrarum ſignificatione, arras uulgo appellare, donationes factas uxoribus ante,uel poſt matrimonium contractum,ut eo conſumato,ſtatim eis adquirantur in pręmium pudicitiæ: iuxta illud Iuuenalis ſatyr.6.Nec illud quod prima pro nocte datur. quod conſtat ex l. j.titu.ij.li.iij. fori.& l.50.cum ſeq. in Taurinis legibus.explicat Xuares in repe.l.i.titu.ij.lib.iij. fori.in princip.Nec poſſunt iſtæ arrę decimam partem bonorum mariti excedere.ut conſtat in dictis legibus. Nec me latet reg.l.j.tit.xj.part.iiij. antiquitus apud Hiſpanos. donationem propter nuptias,arram eſſe appellatam. Donatio autem propter nuptias differt,plurimum ab his donationibus. quas hiſce temporibus Hiſpani arras dicimus: ſi quidem donatio ꝓpter nuptias eſt id,quod cõfertur a uiro pro matrimonij oneribus,ad ſimilitudinem eius, quod ab uxore ad eadem onera confertur,& dos appellatur.§.eſt & aliud inſtit.de donatio. l.cum multæ. C. de donatio. ante nup, dicit l. reg.j. titul.xj.par. iiij. Hęc autem donatio propter nuptias,matrimonio ſoluto, etiam poſtquam fuerit conſũmatum redit ad donantem,nec penes uxorem remanet.c.fi. de donatio. inter uirum & uxo. Bald. per tex.ibi in l.u.C.de bonis quæ lib. Dec.in authen. præterea. C. unde uir & uxo.col.viij. Aymon conſi. 185.probat l.regia vij. & 13.ti.xi. par.iiij. Vnde mihi nõ placet quod notant Ioan.Lupi.in rub.de donatio.inter uir. & uxor.§.12, & 14. & Roderi. Xuarez.in d.l. i.tit.ij. libr.iij.fori.in princi.diecnte,donationem propter nuptias,dici in hoc Caſtellæ regno arras.Id enim quãuis poſſet procedere attentis Partitarum legibus non tamen procedit perpenſis legibus:fori,atque Taurini.illud tamen non omittam, donationem propter nuptias pro ſoluenda dote uxori ſpeciali quodam titulo hypothecæ ſubiectam eſſe.argumen. tex.in authenti. ſiue a me. C.ad Velleianum.& in authent.ut immobilia ante nupt.§. ſi quis igitur.collatio.v. notant in ſpecie Ioan,Lupi.in dicta rubri.§.17.nume. 16.& Anto.Burg.in cap.peruenit. de empt.col.pen.Coraſ.poſt.l. filiũ C.famil.erciſ.nu.125.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Filius,vel filia, licet honeſte exigat patris conſenſum ad matrimonium; tamen eo*

non

non petito tenet contractus con iugalis.

2 *Legatum uirgini factum, ſi Titio nupſerit minime amitti, ſi ipſa legataria alteri nubat ex conſenſu patris.*

3 *Intellectus ad l. cum tale §. reſcriptum. ff. de condition & demonſtra.*

4 *Intellectus ad l. viduæ C. de nupt.*

5 *Filia contrahens matrimonium ſine licentia patris, non poteſt ab eo exhæredari.*

6 *Leges quædam regiæ intellectæ.*

7 *Pater cogitur dotem conſtituere filiæ, quæ abſque eius conſenſu, nupſit viro digno.*

8 *Lex regia octaua, titul. xi par. iiij. explicatur.*

.§. OCTAVVS.

1 CONSTAT denique, † ad matrimoniũ eſſe neceſſarium cõſenſum, liberum illius, qui cõtrahit: ita ut nec patris conſenſus requirendus præciſe ſit. Quamuis enim honeſtum ſit, patrem pro filio impubere matrimonium contrahere, & coniugale pactũ inire c. j. de deſpõ. impub. is tamen contractus ſine conſenſu filij, tacito, vel expreſſo minime procedit. c. j. §. final. de deſpon. impub. in ſexto. Abb. & cæteri in d. c. j. de deſponſat. impub. imo ſolus conſenſus filij familias puberis matrimonij contractũ perfectum facit. quod locum habet, etiam in filia. c. veniens. j. de ſponſa. c. ſufficiat. 27. q. ij. atque idem probant utriuſque iuris interpretes. Leges enim, quæ in filia nubente patris conſenſum exigunt: vt in l. ea quę patris. ff. de ſponſ. etiam ſi filia vidua ſit, & extra patriam poteſtatem, modo intra viceſimumquintum ætatis annum. l. viduę. & l. in coniunctione. C. de nupt. quę etiam leges parentum cõſenſum exigunt, in ipſis nuptijs filiorum, qui patrię poteſtatis ſubditi ſunt. l. ij. ff. de ritu nupt. l. in ſponſalibus. j. ff. de ſponſa. §. j. inſtit. de nupt. ad honeſtatem referuntur, nõ quod matrimonium, ſine parentum conſenſu contractum, nullum ſit gl. d. c. ſufficiat. & in c. cum virum. de regularib. & cap. vlt. 32. q. ij. licet Chaſſ. in Glorię mundi catal. part. 12. conſid. 36. velit probare, matrimonium a filia, abſque patris conſenſu, cõtractum, nullum eſſe. quod falsũ eſt, & receptiſsimę apud nos ſentẽtię omnino repugnat. Nec mihi placet quod nouiſsime probare conatur Coraſ. libro j. micell. c. 17. dicens, et matrimonium abſque parentum conſenſu a filijs contractũ reſcindi ſententia poſſe modo carnis commiſtio ſequuta non fuerit. multo minus recipienda eſt opinio Ioann. Oldendorpij. qui iiij. claſſe actionum. 26. act. ſeptem rationibus nititur probare matrimonium a filijs abſque parentum conſenſu contractum, nullum omnino eſſe: is enim ſubſcribit Chaſſaneo, cui nos palam repugnamus. Honeſtum tamen eſt, atque reipub. maxime cõueniens, filias in nuptijs contrahendis parentum conſenſum exigere. Nam & Hermione, in Euripidis Andromacha, propria ſponſalia patris curę commiſſa eſſe, palam profitetur. Nec virginalis pudoris eſt maritũ eligere: authore Ambroſio lib. j. de Abraham Patriarcha. c. 9. quem Gratia. retulit 32. q. ij. c. honorantur, vbi pluribus authoritatibus

bus ipſe Gratian. hoc comprobat. Vnde nō miror Stepha. Bertrand.
2 conſi.148.j. volu.reſpondiſſe,† legatum virgini factum ſi Titio nupſerit non eſſe caducum,nec amitti ſi ipſa virgo alteri nubat, ex cōſenſu patris. Honeſtum enim virgini extitit,a patre conſenſum exigere,eiuſque voluntatem in matrimonio contrahendo ſequi,ſiquidem & in honeſta atque impudica foret, ſi parentis volūtati refragaretur. His & Tertullian. ſuffragatur libr. ij. ad vxorem ita ſcribens. Nam nec in terris filij ſine conſenſu parentum rite & iure nubent. † Attamē
3 ex p̄fatis deducit verus intellectus ad l.cum tale.§. reſcriptum.ff.de cōditio.& demonſtra.vbi probatur,legatum Titię factum, ſi arbitratu Sempronij nupſerit, reiecta conditione,purum eſſe,atque valere cum cōditio illa libero conſenſui aduerſetur. Secus tamen dicendum foret, ſi eſſet legatum ſub conditione,ſi cū conſilio Sempronij nupſerit. Qui enim tenetur conſilium ab aliquo exigere,minime obligatur illud ſequi.ſic d.l.intelligunt Paul.conſili. 300.j.volu.Alexand.in l.turpia.§. j.ff.de legat.j. Felin. in c.ex parte. col.ij.de conſtit. Aymon Sauilli.dicens hanc opinionem eſſe communem conſi. primo.

¶ Secundo hinc deducitur tex.in
4 † l.vidnę C. de nupt. dicentem,filiam emancipatam, ante viceſimū quintum annum nō poſſe ſecundas nuptias contrahere,ſine licentia patris:procedere de honeſtate,non de rigiore,nec de neceſsitate.quod tenet gl. ibi recepta communiter, vt conſtat ex adductis per Ioan.a Garronibus in rubr. C.de ſecund.nupt. nume.69.

¶ Tertio ex pręmiſsis apparet,
5 †filiam matrimonium contrahentē in facie,quod aiunt,eccleſię,etiam ſine licentia patris, non poſſe iure a patre exhęredari. Nemini enim facit iniuriam filia, quę iure permittente matrimonium contraxit. At ius canonicum permittit,filiam contrahere matrimonium ſine conſenſu patris: quia idem ius liberum conſtituit conſenſum ad coniugium: quod ſi filia contrahens ſine conſenſu patris poſſet paterna hęreditate priuari,minime auderet libere nubere, cui uellet. ita Hoſtien. Abba.& alij in capit. primo de deſponſ.impub. latius Ioan.Lupi. in capitu. per ueſtras. de donatio. iij. notabil.§. 9. cum ſequentibus, Alexand.conſil.97.j. uolumi. Decius & Ferra.in l. nuptias.ff.de regul.iur. Roderi. Xuarez. in l. ij. titul.de matrimo. libr. iij. Fori.& hęc eſt communis opinio, ut fatentur Abba.in dict.capitu.primo. Felin.numer.59.& Deci. numer. 36. in cap.eccleſia. de conſtitutio. Iaſon in authen.ſed ſi poſt.columnn.j. C.de inofficio.teſtament. qui alios ad id allegant: licet Paul.in dic.authen. ſed ſi poſt. per text. ibi teneat contrarium. & Bald. Nouel. de dote. ſexta part. priui. 17. numer. ſexto. Sed aſſertio communis locum habet, etiam ſi filia nubat turpi, vel indigno, ante ętatis annum uigeſimumquintum, etiam ſi pater vellet eam tradere in vxorem ęque digno uiro, & honeſto, congrua ſibi conſtituta dote; ob hanc libertatem, quę in coniugali conſenſu requiritur. Potius enim permittenda eſt hęc iniuria, quę patri fieri videtur indirecte, quàm quod libertas matrimonij impediatur. ita Imola & Alexand. in l. prima, numero 32. ff. ſolut. matrimon. Imol. in capitu.accedens. de procur. Iaſon & Ioan.Lupi. in locis paulo ante citatis,Decius in dict.l.nuptias.& Ioan.

Io.Campe.in trac. de dote.j. part. quæſt.13. ex quibus falſa eſt glo. in c.de raptoribus.36.q.j.quę contrarium tenet.cui ſimile eſt in dict. auth.ſed ſi poſt, quas etiã ſequuntur plures, quos retulit Alexan.in d.l.j. & inter alios hoc approbat Anto.in d.c.accedens. Ancha.conſil.21.col.ij.& Roderi.Xuarez.in d. l. ij. & omniũ latiſsime Paulus Pariſ.conſi.29.uol.iij.col.iij.dicentes poſſe a patre exheredari filiã, quę turpi, & indigno, ante uigeſimumquintum annum nupſit, ſine patris cõſenſu. Sed nec eorum opinioni coadiuuat, nec noſtram improbat text.in d. auth. ſed ſi poſt. cum ſenſu a contrario collecto uideatur glo.opinionẽ probare: qui quidẽ ſenſus contra iura canonica, in cõiugali materia, admittendus nõ eſt.& potiſsime:quia in nouella Gręca Iuſtiniani.115.ut cum de appe.cognoſ.§.aliud quoque.a qua deducta eſt conſtitutio pręfata: ſed ſi poſt,non ſint illa uerba, ex qui-
6 bus prędictus ſenſus colligitur† Verũ ad leges regias, quę expreſsim ſunt contrariæ ſupradictis concluſionibus: pręcipue ad l. ij. titu.de matrim.libr.iij.Fori.ad l.iiij.tit. j. lib.v.ordinat.ad l.10. titu. j. part. iiij.atque alias,quas Io. Lupi.congeſsit in d.iij.notab.§.viij.reſpondeo dictas leges iure canonico ſublatas eſſe, nec ui in legum habere, quatenus pœnas inferunt matrimonium contrahentibus, ſine parentũ cõſenſu.Nam & ſi Hiſpaniarum principes eas tulerint ad illã honeſtatẽ perſuadendã, quæ cõſiſtit in exigendo parẽtũ cõſenſu,ab ipſis filiis, ad cõiugalẽ cõtractum nõ tamẽ habent uim:cũ legũ id ſancire ad romanos pontifices pertineat.ita Io. And. cõmuniter receptus.in c.ſtatutũ.j. de heret.in vj. Abb.in repeti.cap. eccleſia,de conſtit.numer. 20. Freder .conſil. 36. & alij plures, quos refert Felin. in c.j. de ſponſa.nu. 13.idem Feli. in d.c.eccleſia.nu. 59. & ibi Deci.nu. 36. dicentes hanc opinionẽ eſſe cõmunem,quam etiam ſequitur Ioã. Lupi.in d.§.9.Deci.conſi.231. dicens , non poſſe filium ab ſtatuto alimentis,nec legitima,priuari,ex eo quod ſine patris conſenſu coniugium contraxerit.quo fit ut ſublata ſit iure pontificum l. iij.§. ſi emancipatus.ff.de bono. poſſ.contra tabu. qua ſancitum erat poſſe patrẽ filiũ exhæredare, ſi ignominioſam uxorẽ duxiſſet abſq; eius conſenſu. Principes enim laici nihil poſſunt ſtatuere,quod matrimonij liberũ conſenſum impediat. vt late examinat Io.Lupi.in d.iij.notab.§. iij. uſque in finem eiuſdem notabi.Etiam circa accidentia ipſi matrimonio: vt conſtat ex prædictis.& not. Abb. & Præpoſi. qui hanc opinionem aſſerit eſſe communem in c.j.de ſponſali.col. iij.late Vincent.Hercula. q.iij. & probatur in d.c.j.cap.tuam.de ord.cogni.cap.cauſam quæ ij.qui filij ſint legiti. ſcribit & hanc opinionem communm eſſe Alexand.conſi.97. uolu.j.ad fi.ubi Carolus.col.j.conatur defendere, iuſtiſsime a Principe ſeculari ſtatuta pœna prohiberi poſſe matrimonium cum filia alicuius cõtrahi ſine conſenſu patris.

7 ¶Quarto ſubinfertur † partem compellendum fore dotem ſoluere filię,quæ ſine eius conſenſu nupſit uiro digno etiam ante uigeſimumquintum annum,ſi filia dotem marito ꝓmiſit.Abb.in.d.c.j.de deſpõ. impube.idem Abb.conſi.12.j.uolum.idem in cap.j.de adulte.Campe.de dote.j.part.q.13. Ioan. Lupi.in dict.§.9.Iaſ.in d. auth. ſed ſi poſt. Deci. in dicta l. nuptias. in qua opinione omnes conueniunt, teſte

teſte Ripa in l.j.nu.57.ff. ſolut.ma tri.idem probat deciſio Toloſ. 80. Bart.in l.obligamur.ff. de actio.& obligat. quamuis ipſe ſenſerit hoc intelligendum eſſe,quando filia nu pſit poſt uigeſimumquintum annũ. Sed ſi filia dotem non promiſit, q̃ tamen abſque patris conſenſu nu pſit,etiam tunc patrem teneri ad cõ ſtituendam dotem ei, notant Bald. Angel.Paul. & Iaſon in auth. res quæ. C. commu. de legat. Ad duo etenim tenetur pater,ſcilicet,ad tra dendam filiam marito,& ad conſti tuendam ei dotem.Et licet a primo ſit liber ipſe pater,quando ipſa iam nupſit: non tamen eſt liber a ſecun do.quam opinionem dicit eſſe com munem Curtius Iunior in d. auth. res quæ.nu.25.& Ripa in d.l.j.nu. 57.& Pariſ.conſi.29.uol. iij.num. 62.pro quibus eſt glo. c.fi.31.q.ij. quam dicit Abbas ſingula. in c.ec cleſia.de conſtitu.nu. 20.eam tamẽ intelligit,facta promiſsione dotis a filia.quod glo. non aperit.Solet & ad id induci gl.in l.obligamur.ff.de actionib. & obligationib. illa uero non dicit patrem teneri ad conſti tuendam dotem filiæ nubenti abſ que eius conſenſu. Opinio tamen communis uerior eſt. & ſi Bart.in d.l.obligamur.& Abb. in d.c.j.de deſponſa. impuber. aduerſus hanc communem teneant. Hæc uero om nia ceſſant, quando filia nupſit in digno,ac ignominioſo uiro:tunc e nim pater non tenetur ei dotem cõ ſtituere, etiam ſi eam promiſerit fi lia ipſi marito.glo. in c.de raptori bus.36. q. j. & ibi Archidiaconus idem notant Ioan.Andr. Cardina lis, & Antonius in cap. accedens. de procuratoribus.Bald.in l.j.ff.ſo luto matrimo.Abba. conſi.12.in j. vol.col.2. Non enim eſt compellẽ dus pater, a filia affectus iniuria,et ignominia,ei dotem dare, quod re ceptum eſt communiter:ut Ripa aſ ſerit in d.l.j.nu. 59.& Paul. Pariſ. d.conſi.25.nu.65.uolu.iij. Sed hoc procedit,ubi filia, uel maritus eſſet ita diues, ut congrua alimenta uter que haberet : quod ſi pauperes eſ ſent, cogendus pater eſt, ipſi filiæ alimenta præſtare,ex ratione tex. in c.cum haberet.de eo.qui dux.in

8 matri. † Ex quo poteſt dari intel lect.ad l.regiam.viij.titu.xj. part. iiij.ubi ſancitur patrem eſſe cogen dum dotem aſsignare filiæ, etiam diuiti.quod glo.notauit in l.fi.C.de dotis promiſ. communiter ibidem approbata.& in l.j.ff.ſolut. matri. ubi Vincent.Herculanus nu.31.& Franciſ.a Ripa nu.54.aſſerunt hãc opinionem eſſe communem, & eã ſequũtur aduerſus Bar.in l.mulier. §.cum proponeretur. ff. ad Treb. cuius opinionem probat Soci.in d. l.j.Alciat. de præſump. reg. j. præ ſump.26.idem Alciat.lib. viij. pa rerg.c.iij. & Ioan. Coraſ. in l. qui liberos.ff.de ritu nupt.nu.53.& Ia ſon in.§.fuerat.de actio.nu.108.ſu per quo idem Iaſ. dubitauit in d. l. col.vj.& Io.Lupi.in c.per ueſtras iij.nota.§.14.Atque ipſe malẽ Bar tol. opinionem ſequi, ni eſſet regia lex, quæ communem opinionẽ pro bat.Hæc tamen communis non pro cederet, quando filia nupſit igno minioſo, & indigno, ſine licentia patris. Imo idem dicendum fore exiſtimo, ſi digniſsimo nupſiſſet abſque licentia patris.Nam ſi filia diues eſt,& habet unde promiſſã, uel non promiſſam dotem, conſti tuat marito, minime conuenit pa trem cogi,dotem ei conſtituere.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Rapta libere poteſt matrimo nium contrahere cum ipſo ra ptore.*

Rapta

2 *Rapta contrahens matrimonium cum raptore non admittit bona a lege ſibi delata propter iniu-*
3 *riam raptus.*
Dos a lege ciuili taxari non pōt, atq; ex hoc regia l.defenditur.
4 *Secundas nuptias licitas omnino eſſe aduerſus quoſdā hæreticos.*
5 *Pœnæ a legibus ſtatutæ contra fœminas, intra annum luctus nubentes iure canonico corriguntur, cæteræ autē minime ceſſant. & nume 6.*
7 *Mater ſecundo nubens, non petito tutore filijs, nec rationibus redditis, punitur pœnis a iure ciuili ſtatutis.*
8 *Mater ſecūdo nubens, atque etiā pater, tenentur filijs, ex primo matrimonio ſuſceptis, reſeruare lucra ſibi ex illo matrimonio delata.*
9 *Dimidia lucrorum pars, iure regio adquiſita, non eſt filijs prioris coniugij reſeruanda.*
10 *Mulier ſecundo nubens intra annum non eſt alenda ab hæredibus mariti, etiam nolentibus dotis bona mobilia reſtituere.*
11 *Mulier ſecundo nubens, amittit veſtes lugubres, ab hæredibus mariti ſibi præſtitas.*
12 *Legatum a marito vxori factū, recte illam admittit conditionem ſi viduitatem ſeruauerit.*
13 *Legatum a marito uxori factū ſi caſte vixerit, perditur, ſi ipſa ſecundo nubat.*

.§. NONVS.

EX prędicta non ſemel hac conſenſus libertate, quam in matrimonio exigimus, oportet intelligere textū in c. final. de raptori.
1 † ubi rapta contrahere poteſt libere matrimonium cum raptore. Et ne id impediatur iure ciuili, hoc matrimonium prohibente, atque antiquis quibuſdā canonibus. c. placuit can. de puellis. 36. q. ij. l. vnic. C. de rapt. virg. iura illa eſſe correcta aſſerimus. Etiam ſi raptor matrimonium contrahat cum rapta, priuſquam eam reſtituat his, a quibus eā dem rapuerat. ita Ioann. Maior. in iiij. diſtin. 29. q. ij. contra Marti. de Magiſtris, in tracta. de temperantia. q. de raptu. Imo. licet iure ciuili bona raptoris, quæ raptæ mulieri applicantur, ſi ipſa rapta nubat raptori, ea omnino amittat, auth. de rapt. mulie. quæ rap. nupſ. tamen ne liber conſenſus impediatur, illa pœna omnino ceſſat canonica ſanctione. gl. in d. c, de puellis. quæ ſing. eſt ſecundum Ioan. Lup. in. c. per veſtras. iij. nota. §. 20. nu. 8. vbi eam probat. & eadem ſequuntur Abb. Aret. Feli. & Dec. nu. 34. in c. eccleſia. cōſt. Abb. in cap. j. de ſponſ. Frederi. conſil. 36. Archi. in cap. cum ſecundū leges. de hæreti. in vj. Alex. in l. Seius Augerius. ff. ad leg. Falcid. Dec. in l. nuptias. ff. de reg. iur. num. 11. quorum ratio eſt, ne timore amiſsionis bonorum, liber conſenſus ad coniugiū impediatur. Nec lex ciuilis potuit hoc ſtatuere: vt modo diximus. Quo fit, vt falſa ſit cenſenda gloſ. in d. c. cum ſecundum leges. quæ dixit pœnam d. auth. etiam iure canonico procedere, & locum habere; quia lex ciuilis non

proprie

proprie pœnam infert contrahen-
ti:ſed potius auſert lucrum, quod
raptæ fœminæ ipſa lex dederat.
quę quidem glo.ſingu. eſt ſecundũ
Abb.in c. fi.de præſcripti .iij. col.
& ſequũtur eã Ant.in c.j.de ſpõſ.
& ibi Feli. ſibi contrarius.nu. 15.
Io.Lupi.in d.iij.nota.nu.13.Ioan.
And.Ancha.& Domi.in d.c. cum
ſecundum leges. Anan.in c.pe. de
raptor. & Salic. in l. unic. C. de
rapt.uirgi.nu.12.Sed eorum ratio,
quę in tollendo lucro conſiſtit. fal-
lit omnino,ubi lucrum iam abſque
aliqua conditione conſtitutum fue
rat: quod alibi tractauimus. Hic
2 † enim bona raptoris ſine aliqua
conditione,a lege ipſi raptę deferũ
tur: & licet lex ciuilis prohibeat
matrimonium inter raptam,& ra-
ptorem. in d.l. unic.illa tamen lex
non adiecit pœnam prędictã huic
prohibitioni:ſed ſimpliciter matri-
monium prohibuit. Vnde non po-
teſt eadem ciuilis lex auferre in
pœnam matrimonij contracti bo-
na illa,quę abſq; conditione,raptę
detulerat. Præterea, cũ iure ciuili
ſit pœna illa ſtatuta iuxta prohibi
tionem matrimonij:ipſa autem pro
hibitio, iure canonum ſublata ſit,
atq; abolita:rationi cõuenit ipſam
pœnã ceſſare,tãquam prohibitioni
connexã.Hic tamẽ aduertere opor
3 tet.†Nam Hippo.a Marſi.in ſing.
589. ſcribit legem a laicis ſancitã,
qua prohibentur parentes dare fi-
liabus dotem certam, atque taxa-
tam quãtitatem excedentem, nul-
lam eſſe ex eo quod impediat li-
bertatem matrimonij, quod ipſe
non credo. Nullam enim pœnam
dicta lex cõtrahenti matrimoniũ
iniungit,nec prohibet contrahi cõ
iugia: ſed ad reipulicæ utilitatem
parentibus occurrit,qui ſtudio tra-
dendi filias in cõiuges, maritis ge-
nere,& nomine,atque diuitijs ſub-
limioribus, maria,quod aiunt, &
montes promittunt. Hinc & inui-
ctiſsimus Cæſar Carolus Hiſpania
rum Rex,anno M.D.xxxiiij. in
comitijs Madricij habitis. c. 101.
lege lata diffiniuit,quanta in his re
gnis foret filiabus aſsignanda duo
a parentibus.cui deciſioni plurimũ
cõuenit,quod notat Felin.in c. ec-
cleſia ſanctæ Mariæ. de conſtitu-
tio. nu. 58.ſic & a Venetis ſtatu-
tum eſt, ne quantumuis diues Pa-
tritius ultra ſex millia ducatorum
aureorum dotis nomine filiæ auſit
dare:uti refert Poſtellus lib.de ma
giſtratibus Athenienſium.cap. 33.
4 †Ex his etiã conſtat, non iniuria
a canonibus ſublatas eſſe leges Cę
ſareas, ſecundas nuptias, ſolutis
primis, varijs pœnis punientes.c.
cũ ſecundũ. de ſecund.nupt. addu-
cta Pauli authoritate: ex qua etiã
cõuincitur hæreſis Montani. No-
uati, & Cataphrygum dicentium
non eſſe licitas ſecundas nuptias:
quibus & Tertulianus ad id ex-
profeſſo ſcripto libello, de Mono-
gamia,audacter conſentit. Horun-
que omnium meminit Augu. libr.
j.de hęreſ.nu.26.& 86.eos inter hę
reticos commemorans;quos et Hie-
rony. execratur in Symboli ex-
planatione ad Damaſum, & in cõ-
mentarijs epiſtolæ Pauli ad Titũ.
c.j.& in epiſto.ad Marcellum,&
Auguſti.libr.uno,de bono uiduita
tis.c.12.quã hæreſim etiã cõuincit
Alfonſus a Caſtr. de hæreſi.uerb.
nuptiæ.c.ij. & Ioan, Arboreus li.
iiij.Theoſophiæ,c.29.Libere eñ
nuptias uidua contrahit: lex igi-
tur, quæ ob id eam punit, con-
tra libertatem matrimonij eſt: &
5 ideo minime ualeat. † Verum
hoc intelligendum eſt de legibus,
quæ pœnam inferunt uiduis:ad nu-
ptias feſtinantibus intra annum,
ſeu intra aliud ſimile tempus:cęte-

re autem leges, quę ſtatutę ſunt, nō in pœnam ad nuptias feſtinantium: ſed fauore filiorum prioris cōiugij, non cenſentur a canonibus abrogatę. ita Inn. Io. And. Ant. Henri. & Prępo. in cap. fin. de ſecund. nuptijs gloſſ. fi. in cap. fina. ij. quęſt. iij. Barto. in l. j. C. de ſecun. nupt. Vincen. Hercul. q. vij. colū. vij. & hanc opinionem fatentur eſſe communem Abb. & Prępoſ. in d. c. fin. Abb. in c. eccleſia. de conſtit. in repe. nu. 20. Fel. num. 57. & Dec. ibi. nu. 35. Sylua nupt. ij. lib. nu. 78. & Ioan. a Garroni. in d. l. j. C. de ſecund. nupt. ſuper glo. fi. num. 23. & Cora. lib. miſcell. iij. c. j. Quā in re cauēdum eſt a Iacobo Curtio, qui li. iij. coniectu ralium cap. 9. nimis audax ciuiles leges quo ad pœnas nubentium intra annum luctus, abſque vllo iure defendit. Imo rationibus efficacibus dicebat Abb. in dict. cap. eccleſia. quem ibi ſequuntur Aretin. Felin. & Deci. abſque aliqua diſtinctione leges ciuiles, pœnas inferentes cōtrahētibus ſecundas nuptias, iure canonico omnino correctas eſſe. Sed cum a recepta ab omnibus ſententia non ſit tutum recedere ex
6 ea infero. † Primum, pœnas omnes in l. j. C. de ſecund. nupt. contentas, atque item l. regia fina. titu. 12. part. iiij. aduerſus fœminas, intra annum luctus contrahentes, locum hodie, etiam, in foro ciuili, non habere ex d. ca. fina. cui conuenit. regia l. v. tit. j. lib. v. ordi. & Pragmatica Sāctio Henrici Regis, inter huius regni leges quas Pragmaticas appellamus. Quo fit, vt fœmina intra annum ſecundo nubens, minime amittat proprietatem, nec vſumfructum bonorum, quę ſibi prior maritus reliquit Quamuis dict. l. j. contrarium ſtatuerit: quam illationem in hoc peculiari caſu comprobat Ioan. a Garron. in dict. l. j. 12. notab. quę omnia locū habent, etiam ſi poſt mortem mariti intra menſem vidua ſecundo nubat: vt Panormitan. aſſerit in dict. cap. fina. idem in dict. cap. eccleſia. num. 20. Aret. & Felin. ibi, numer. 57. & alij, quos refert Ioan. a Garro. in d. l. j. ſuper gloſſ. nu. 24. quamuis in hoc cōtrarium teneat Baldus in d. l. j. & idem in l. liberorum. §. j. ff. de his qui notan. infam. & Corne. conſil. 21. in j. volumin. colum. iij. propter periculum, quod inſtat ex commixtione ſanguinis primi, & ſecundi mariti ad certitudinem prolis.

¶ Secūdo ex dict. opinione, quam communem eſſe diximus colligitur
7 † fœminam filiorum tutricem, non petito tutore filijs, nec adminiſtrationis rationibus redditis, ſecundo nubentem iuſte puniri pœnis expreſſis in dict. l. j. & in authent. eiſdem pœnis. C. de ſecund. nupt. quæ quidem iura canonibus ſublata nō ſunt, ſecundum communem, quam verā eſſe aſſerit in dict. auth. Ioan. a Garroni. num. vij. Nicol. Arelaten. j. reſpon. de ſecund. nupt. Soc. cō ſi. 39. j. volu. col. 5. Imo dicta fœmina priuatur ſucceſsione filij, cui tutore minime petit ante ſecundas nuptias, ſi filius inteſtatus moriatur. l. omnem. & Bald. ibi, C. ad Tertulli. auth. de nupt. §. ſi autem tutelam. Sed vt pœnæ locum habeāt aduerſus ſecundo nubentes, oportet matrimonium ſecundum eſſe carnali copula conſummatum. not. Alberi. in l. fœmina. ff. de ſenator. & probatur in dict. l. j. & apertius l. regia fin. titu. 12. part. iiij. quo fit, vt minime placeat opinio Bald. in dict. l. omnem. & conſil. 366. volu. iiij. dicentis deciſionem d. l. omnem. habere locum etiam ante coitum, & conſummationē matrimonij: licet Bal. ſubſcribat Soci. Iunior conſil. viij. vol. j. num. iiij.

Tertio.

¶ Tertio hinc apparet, etiã iure canonico procedere l. fœminæ. C. de
8 ſecun. nupt. qua cauetur, † fœminã ſecundo nubentem, reſeruare debere filijs prioris mariti, quicquid lucratiuo titulo ex bonis prioris uiri acquiſiuit. Atque idem in uiro locum habet glo. Barto. & alij in d. l. fœminæ. quos Ripa ibi in princ. ſequitur. & Oldrad. conſi. 33. Deci. conſi. 230. ubi hanc eſſe communem opinionem fatetur. & tradit late Ioan. a Garro. in l. generaliter. C. de ſecun. nupt. num. 9. quam etiã opinionem, lege lata, comprobauit regina Ioanna Caroli Cæſaris mater in l. 15. Tauri. ad id etiam cõducit plurimũ d. l. generaliter. quæ ſtatuit uirum debere prẹſeruare filijs prioris coniugij: ſi ad ſecundum tranſierit, ea, quẹ ad ipſum ex dote, uel ex bonis prioris uxoris peruenerunt. In quo idem dicendum eſt in acquiſitis ex legis diſpoſitione, ſi lucratiuo titulo alteri coniugi ex alterius bonis deferantur; vt ſi lex deferat ſuperſtiti, ex bonis alterius coniugis, aliquam partem lucratiuo titulo, nullo habito reſpectu ad onus præcedens, id debet filijs prioris matrimonij reſeruari. Sicuti reſoluit Ripa in dict. l. fẹminẹ. nume. 45. & Ioann. a Garro. in dict. l. generaliter. nu. 55. dicens, id eſſe communiter receptum. eiuſdem opinionis uidetur eſſe Ioan. Lupi. in rubr. de dona. §. 50. numer. 35.
9 dicens, † ſecus eſſe in illis bonis, quẹ lege regia deferuntur ad coniugem, ex adquiſitis matrimonio conſtante, quo ad dimidiam adquiſitorum partem. Hæc enim pars, & ſi lege defertur, propter ſocietatem coniugalem defertur: & quia cenſentur dicta bona utriuſque coniugis induſtria, & labore adquiſita quod in ſpecie Ripa aſſerit in d. nume. 45. & 43. & idem Io. Lupi. in d. nu. 35. & in l. 14. Tauri. dicẽs ſe ita reſpondiſſe de iure, priuſquam lex illa 14. conderetur; qua tandẽ prẹdicta opinio comprobatur. Tametſi Io. Fab. in auth. in donatione C. de donat. ante nupt. contrarium in caſu d. l. regiæ dixerit. Ex quibus etiam conſtat l. hac edictali. C. de ſecun. nup. eadem ratione iure canonico nõ eſſe ſublatam: quod omnes paſsim fatentur.

¶ Quarto, quamuis mariti defuncti hẹredes, iure teneantur relictæ uxori, dotis bona immobilia ſtatim tradere. mobilia uero intra annum. l. unic. §. exactio. C. de rei uxor. act. no. in c. 3. de dona. inter ui. & uxor. quorũ mobilium fructus efficiũtur ipſorum hẹredum, nec tenentur ipſi reſtituere eos poſt anni dilationẽ cum bonis ipſis. iuxta gl. & cõem in l. diuortio. ff. ſolu. matr. gl. et commu. in d. §. exactio. quam optime reprobat Pau. Caſt. in d. l. diuortio. ubi Alex. nu. 18. dicit eius opinionem ueriorem eſſe de iure, et Zaſi. eam defendit ſatis conſtãter li. 1. ſing. reſpon. c. 3. qui omnino legendus eſt aduerſus prẹfatã doct. opinionẽ. Uerum tamen dum mobilia dotis non reſtituuntur, eſt alẽda uxor uidua ab hẹredibus mariti, ſi ipſa non habeat, unde poſsit ſe ipſam alere. glo. ſic intelligenda in d. l. diuortio. in prin. ibi cõter recepta. gl. Bar. & communis in d. §. exactio. quam opinionẽ eſſe communem aſſerit Alex. in d. l. diuortio. col. v. & eã eſſe ẹquiorẽ dixit Abba. conſ. 39. 2. uol. tenent idẽ Cinus & doc. in l. fi. C. de bonis mat. Zaſius in d. c. 3. in fi. quamuis Abb. in d. conſi. 39. & Pau. in d. l. diuortio.
10 teneant contrarium. † Si tamen uidua intra annum ad ſecundum matrimonium tranſierit, hæredes prioris mariti, nec tenẽtur mobilia reddere intra annum, nec alimenta

præſtare.ſenſit Cinus in dict.l. fi. Pract.Ferrarien. in forma libelli, quo uxor agit ad dotem.uerſicul. ac etiam alimenta. & Iaſ.in.§. fuerat.de actioni.nu. 25.Ioã.a Garro. in rub.C.de ſecund. nupt. num.41. pœna.17.quorum opinionem ego minime probarem, ſi maritus hic ſecundus eſſet pauper, nec haberet bona, unde poſſet, uxorem alere. quo caſu, uel debent hæredes alimenta uxori pręſtare, uel ei dotẽ
11 reſtituere.Hinc ſubinfertur, † ꝙ quamuis dicto caſu, quo tenentur hęredes mariti alere uxorem uiduam, etiam teneantur ei dare ueſtes uiduales, ac lugubres, etiam precioſas.l.uerbo victus. ff.de uerbor.ſignific.Angel.in l.decreto.C. ex qui. cauſ. infa. irrog. Angel. Arc.in d.§.fuerat, ad finem,attẽta perſonarũ,& regionis qualitate.Imo ſi hęredes ueſtes has uiduę uxori dederit, caſu qđ dare minime tenentur, donaſſe ei eas ueſtes pręſumuntur, pro tempore uiduitatis Alexander. in l.is qui quadrigenta.§.fi.ff.ad leg. Falcid. ad finem. Nec incumbit uiduę probatio conſuetudinis deducẽdi has veſtes ex uiri pręmortui hęreditate. Sed illius tantum conſuetudinis ex qua uiduę his, uel illis ueſtibus ſolent lugere maritos. ita explicat Anto. Capicius in Neap.deciſ.16.Verũ ſi fœmina intra annum luctus nubat, reddere tenetur has ueſtes ipſis hęredibus.Notat Ioan.Lupi.in rub.de donatio.§.11.nu. 8.& ante eum notauerant Bald.conſ.478.v. col.& Campe.in tracta.de dote.1. part.q.56.Et licet Campe.ac Ioan. Lupi.de precioſis veſtibus loquãtur;idem in alijs dicendum eſt.quia Bald. indiſtincte loquitur. & expreſſim de omnibus idem ſcribit Alexan.in d.l.is. qui quadringenta.§.fi.& Io. de Garro. in rub.C. de ſecund.nupt.nu.43.pœna 18.

¶Quinto, eadem principali diſtinctione p̃miſſa apparet iure canonico minime eſſe correctũ id,qđ iure ciuili eſt ſtatutum in auth.cui relictũ.C.de indict.uiduit.tollen.& in auth.quod locũ. C. ſi muli.ſecund.
12 nupſ. ubi probatur, † legatum a marito uxori factum, ſi uidualem uitam egerit,uel donec ſecundo nupſerit,amitti ab vxore, ſi ſecundo nubat. Nam conditio cælibatus,ac uiduitatis,& ſi reijciatur ab ultima uoluntate in his, qui nondum coniugium cõtraxerũt. l.ſed ſi hoc.§. fi.cum ſequen.ff.de cond.& de mõſtra.in his tamen, qui iam primas nuptias contraxerant,nõ reijcitur. l.ij.C.de indict.uid.tollend. notat Ioan.de Garro.in rubric. C. de ſecund.nupt.9.pœna. & idem in l.j. ſuper glo.nu.13. C. eo. quod comprobatur quia honeſtum eſt a ſecundis nuptijs abſtinere.c. fina.31. q.1.l.hęc conditio.ff.de cõd.& demõſtra.ubi hoc notat. Soc.& optime Coraſ.libro miſcellan. 3.cap.j. Nam & ex ſecundis nuptijs anima prioris mariti cõtriſtatur.auth. de nõ elig.ſecũdi.nub.fœmi.§.perſpeximus. & auth. de nupt.§. quę uero ij. fitque iniuria filijs prioris mariti:ut in d.§.perſpeximus.probatur.Hinc & Plutarchus in Problem.Roma.problem.105.ſcribit, fœdũ eſſe uiduis, multis pręſentibus nubere: cũ ſecundę nuptię ſint
13 triſtes,atque lugubres. † Ex quibus infertur, vxorem. cui maritus legauit mile.ſi caſte uixerit,ſecundo nubentem legatum amittere, licet caſte uiuere is dicatur, qui uitã coniugalem elegit c.Nicena.31.diſtinct.Thom.22,q.151.art.j.Sic etenim hanc illationem aſſerunt Angel.& Alex.in l.mulier.§.cum ꝓponeretur.ff.ad Treb. idem eſſe dicentes, ſi dicta conditio adiecta ſit

ab aliquo

ab aliquo filio premortui mariti: ſecus uero ſi, a patre aliove extraneo qui non eſſet prioris uiri cõſanguineus filia, quę, uel alteri fœminę, ſub dicta cõditione legatũ: tunc emin nõ amittit fœmina illud legatũ, etiam ſi nubat, ſecundũ eoſdem. quorũ diſtinctio cõmunis eſt, ut teſtãtur Claudi. in d.l. mulier. §. cum proponeretur. & Iaſo. in l. fi. colũ. fi. C. de indict. uiduita. & Io. a Garro. in rub. C. de ſecund. nupt. nu. 58. & eam ſequitur Tiraquellus in l. Boues. §. hoc ſermone. nu. 149. de uerb. ſignificatio. multa de ſecundis nuptijs adducens: quamuis Barto. in d. §. cum proponeretur. indiſtincte teneat legatum utcunque a marito factum uxori, ſi caſte uixerit, minime amitti ab uxore, etiam ſi contrahat ſecundas nuptias. Cuius opinonem defendere conatur Hippoly. ſing. 577. ſcribit tamen Angel. in d. §. cum proponeretur. minime caſte uiuere eam fœminã, quę tertio nupſerit. idẽ Barba. cõſ. 17. uol. 2. Pariſi. conſ. 160. uolu. 5. quorum opinio nõ aliter mihi placet, quã ſi referatur ad maritũ uel eius filios dictã clauſulam proprio teſtamẽto adijcientes.

SVMMARIVM

1 ☞ *Verba non eſſe neceſſaria præciſe ad matrimoniũ contrahendum: ſed ſufficere ſigna.*

2 *Signa exteriora eſſe omnino de eſſentia matrimonij*

3 *Anuli traditio an conſenſum cõiugalem præ ſe ferat?*

4 *Tacens, & præſens, conſentire uidetur matrimonio, ab eius parẽte, ipſius tacẽtis nomĩe cõtracto.*

5 *Cohabitatio cõiugalis, adducta roma. potiſſ. diſpenſatione, ſciẽter cõtingens, matrimoniũ, quod nullũ erat, validum efficit.*

6 *Non refert, quis prius interrogetur in coniugali contractu, uir an fœmina.*

7 *Mutuũ cõſenſum in matrimonio requiri, qualiter intelligatur.*

8 *Procurator habens mãdatum ad id ſpeciale, nomine alterius poteſt matrimonium contrahere.*

9 *Procuratore, & eo, cum quo contrahendum eſt coniugium, ignorantibus eius mandatum reuocari poteſt.*

10 *Procuratoris mandatũ ad matrimoniũ contrahendum, etiam iuratum, ſi reuocetur, matrimonium non poteſt contrahi.*

11 *Procuratoris mandatum ad cõtrahendum matrimonium, tacite, non tantum expreſſe reuocatur.*

12 *Procuratoris mandatũ ad renũciandum beneficio eccleſiaſtico, & ſi reuocari poſſit, hac tamẽ reuocatio, licet tacite fiat, eſt ipſi procuratori denuncianda.*

Qualiter conſenſus exprimatur.

CAP. IIII.

ADHVIVS Materiæ cognitionem ſcire oportet num 1 † uerba ſint neceſſaria, de ſubſtantia huius cõiugalis cõ-

 tractus

tractus? Et gloſſ.in c.tuæ.de ſpon-
ſalib.uidetur dicere uerba eſſe prę
ciſe neceſſaria,in ualentibus loqui:
at in his,qui loqui non poſſunt,ex
teriore ſufficere ſigna , ex quibus
coniugalis conſenſus exprimatur
quod probare vr̄ text. in d. c.tuę.
& id antiquiores quidā ſequuntur:
quos Henr. ibi refert col.j. Verius
tamen eſt, etiam in ualentibus lo-
qui uerba non eſſe pręciſe neceſſa-
ria:ſed ſatis eſſe conſenſum expri-
mi per ſigna.Nam ſi de ſubſtantia
matrimonij eſſent uerba , etiam in
mutis matrimonium minime dare
tur.Siquidem ſubſtantia non mu-
tatur ex accidentibus.Et tamē mu
tus contrahere matrimonium po-
teſt.c.cū apud.de ſponſa. Igitur de
ſubſtātia matrimonij non requirū
tur uerba. Sic glo.a prima opinio-
ne recedere uidetur in d.c.tuę. ubi
hoc notant Hoſti.Ant.Cardin.Ab
ba. & Pręp.atq; ibidē optime Io.
de Imo.in rep.col.7.Abba.in c.ex
part.nu. 8.et 28.de reſt.ſpo.gl.in c.
ſufficiat.27.q.2.Palud. ī 4.diſ.27.
q.2.art.3.et ibi Io.Maior.q.1.Flo
ren.3.par.ti.1. c.19.§.j.Aret. conſ.
13.col.ij.ubi hanc opinionem aſſe-
rit eſſe communē. idem profitetur
Syluest.uer.matrimoniū. ij.§. vij.
Abb.in d.c.tuę.& Nicola. Boeri.
deciſio.j.num.18.& Galiau.in l.j.
in prin.col.pen. ff.de uerb.obliga.
ubi Io.Crot.& alij id teſtantur.ac
poſt eos Soc.Iunior conſi.29.uol.
2.col. 2. Nec Thom. contrariū aſ-
ſerit: tametſi ab aliquibus pro pri-
ma opinione citetur. Is enim d.di-
ſtin.27. q. 1.art.2.dicit , uerba re-
quiri,ſigna tamen uerbis ęquiua-
lere.Ex quibus tex.in d.ca.tuę.dū
dicit , uerba eſſe neceſſaria:intelli-
gendus eſt,id eſt,utilia, quo ad cer
tiorē probationem conſenſus: non
quod alia probatio non ſufficiat:
ſed quia iſta probatio , ex uerbis
certior eſt. ita Imol.ibi.colū. 7. &
eſt de mente Abb. Vel exponi po
teſt uerba,id eſt , ſigna exprimen-
tia cōſenſum neceſſaria ſunt: inter
quę,uerba obtinent principatū. ſe-
2 cundū Syluestrū in d.§. 7.† Ex
his etiam notandū eſt ad eſſentiā
matrimonij exigi exteriora ſigna,
cum ſit ſacrametum:atque ideo re-
quirit ſignum exterius ſenſibile.
Palud.in d.diſtin.27.quęſt.j. arti-
cul.2.& Syluest.d.§.7.Nam quod
Io.Maior.in 4.diſtinct.26.q. j.ad
3. ſcribit matrimonium conſtitui
poſſe abſque ſignis exterioribus,
ex interiori cōſenſu, ſi per Dei re
uelationē,ille interior cōſenſus utri
que conſtaret ad diuinam reuela-
tionē expectat. Nec alias dici po-
teſt matrimonium , etiā ſi interior
cōſenſus utriuſque ad coniugium
concurrat, quod Hoſtien. Henric.
& docto.in d.c.tuę.fatentur.

¶ Hinc deducitur ratio ad gl.quā
ibi dicit ſingul. Abb.in c. penulti.
3 de ſponſ.ubi ſcribit † matrimoniū
contrahi ex eo,quod fœminę con
ſenſum cōiugalē exprimēti, uir ip
ſe anulū tradiderit . Id enim ſignū
cōſenſum cōiugalē in uiro expri-
mit,pmiſſo fœminę cōſenſu,uerbis
expreſſo. & hanc opinionem ſe-
quuntur.docto.ibi.cōmuniter. Tra
ditur equidē anulus in pignus ma-
trimonij contracti,ſicuti arra ſolet
tradi in pignus cōtractę venditio-
nis. Vnde deductū eſt uerbum,ſub
arrare. Atq; ille anulus, in matri-
monij cōtractu ,ſignum pręſe fert,
illo pignore corda maris,& fœmi-
ne cōiugi:& ob id quarto digno ſi
niſtrę manus infert,quod ibi uena
ſit ad ipſum corrēdens . Sic Iſido-
rus in c. fœminę.30.q.v.hoc expli
cat,& idē ex Appione ī Aegyptia
cis adnotauit Gellius li.x.c.x.Ma
cro.li.vij.Saturnal.c.13. Virgi.Po
lydo.de inuento,rer.lib.ij.cap. 21.

Plinius

Plinius item libr.33. cap.j.quo argumento, inquit, etiam nunc ſponſę anulus ferreus mittitur: iſque ſine gemma. Et licet glo.in capi.tenor. de re iudic. ſingul. ſecundum Abb.ibi.& is ſimil.in capit. final. de deſponſa.impub.uelint per anuli ſubarrationem matrimoniū prçſumi,quod uerum eſſe cōtendit Aretin.conſi.21.colum.iij. id tamen locum habet,ubi ab altero contrahentium prçceſſerunt uerba coniugio apta, & ſequuta eſt ſubarratio: vt aſſerit d.glo.in cap.penul. & notat Abb.in d.c. fina. cuius opinio magis communis eſt. notat idem Imola in d.c.tenor.uel quando eſt conſuetudine inductum,ut in matrimonio anulus detur, certa ſignatis forma:& ſub illa daretur, ac fieret anuli traditio.gl.in d. can. fœminæ. iij.q.v.Abb.& communis in d.ca. fi. ubi hanc diſtinctionem exacta diligentia Henri. ex Hoſt.& alijs authoribus ſcripſit. & nouiſsime Pariſ.conſi. 55.nu.43.& conſi.60. col.ult.uol. iiij.

4 ¶Secundo infertur,† matrimoniū uere contractum cenſeri, ſi parenti bus filiorum nomine expreſſum cō iugalem conſenſum prçſtantibus, ipſi filij præſentes tacuerint.textus in cap.j.§.fina. de deſponſa. impuberum,in ſexto.Conſenſus enim ille paternus expreſsim præſtitus, filio prçſente,& tacente,ſignum exterius inducit, quo filij cōſenſus ad matrimonium exprimitur.Hoc autem ex parentum contractu a iure prçſumptione quadam inducitur: nec habet locum in alijs extraneis glo.in c.tuæ.Abb.in c.ex parte.de reſtitutio.ſpoliat.Ioan.And. & doctor.in d.c.j.§.fin.Henric.in cap.j. de deſponſa.impub.Ioan. de Imo. in d.cap.tuę.colum.12. ubi Prępoſi.colum.penul.hanc opinionem aſſerit eſſe communem: quam etiam ſequuntur Abb.col.iij. & Felin.in cap.nonne.de prçſumpt. & Hippoly.ſingul.147.etiam ſi a filijs nullū aliud ſignum exterius proceſſerit. Silueſt.uerb.matrimonium.ij. quæſtio.vij.& prçdict. doctor.idem dicere uidentur. Vnde falſa eſt gloſ. in d.§.fi.uerſi. ſponſalia.quę in extraneis idem, quod in parentibus aſſerit.

¶Tertio, ex prçmiſſa concluſione deducitur ueritas glo. in c.non debet.uerſi.de cętero. de conſang.ex

5 qua ego colligo matrimonium† cōtractum expreſſo conſenſu, qui tamen nullus eſt, ob impedimentum aliquod iuris humani effici legitimum,ſi adducta principis facultate ad contrahendum illum,uir, & fœmina ſcienter in eodem coniugio perſeuerauerunt quo ad carnale cōmercium.Ex hoc enim uidētur exhibere nouum conſenſum & ualidum ad coniugium, per illa ſigna exteriora,quam opini. Abb.& doct. ibi approbant communiter.& pro ea eſt tex.in c.propoſuit.& c. fi.de coniu.ſeruo. ubi ex Bern.glo. notatur, ex coitu carnali tempore idoneo ſcienter ſubſequuto, matrimonium prçſumi, ſi prius cōſenſus uerbis expreſſus: ſed propter aliquam cauſam nullus prçceſſerat: ſicut ex copula poſt ſponſalia ſubſequuta matrimonium præſumitur. hanc ēt opinionem aſſerit eſſe communem Fredi.Loazes prçſul Illerdenſis in trac. de matri. dubio. 12. nu.14. Ex quo ſubinfertur declaratio ad gl.in c.j. de eo, qui duxit in matrimo.dicentem nouum conſenſum eſſe neceſſarium,ut uir,qui uiuēte prima uxore cum ſecūda hęc ignorante contraxit, mortua prima coniugium cum ſecunda contraxiſſe dicatur.idem ibi notant Ioan. And.& doct. communiter, ac Bal. Nouel.in tracta. de dote,parte xj.

.§.hactenus.nume.18. & probatur
in capit.ueniens.eod.tit.& hanc o-
pinionem communem eſſe fatetur
eam ſequutus Pariſ.conſil.52.colū.
j.volu.iiij.qui ſequentem intellectū
addit,colum.ij.Satis enim erit taci-
te aliquo ſufficienti ſigno nouum
conſenſum præſtari.Nempe ſi vir,
& fœmina ſcientes primam vxorē
mortem obijſſe,in coniunctione,&
cohabitatione perſeuerent. quo in
caſu exigitur ſcientia in ipſa fœmi
na ante hanc cōiunctionis perſeue-
rantiam. Oportet enim ipſam ſcire
priorem vxorem iam mortuam eſ-
ſe,& ſic primum matrimonium ſo-
lutum fuiſſe, quemadmodum in di-
cto capit.j. Hoſtien. Præpoſi.& a-
lij explicant.pro quibus gloſſ.facit
quæ ſimilem notat concluſionem
in dicto capitul.final.de coniug.ſer
6 uo.† Hęc autem expreſsio conſen
ſus coniugalis non refert a quo inci
piat a viro,an fęmina:quamuis ho
neſtum ſit fęminam prius interroga
ri. text. ſic paſsim intellectus in c.
penulti. de ſpon. & in cap.licet.de
ſpon.duo. Poſſet enim contingere,
quod fœmina requiſita a viro, vt
eum acciperet in coniugem, reſpon
deret:accipe tu me prius in vxorē,
ac demum ego te accipiam in virū.
At cum vir eam expreſse vxorem
accepiſſet, poſſet ipſa fœmina ipsū
virum irridere,ac libere refragari.
Nec erit ex hoc matrimonium, ꝙ
apertiſsimi iuris eſt.& conſuluit in
hac ſpecie Ludouic.Gozadi. con-
ſil. 77. Nec eſt neceſſarium vtriuſ-
que conſenſum eodem tempore ex
primi licet mutuus cōſenſus ad cō-
iugium exigatur. c.tuę. de ſponſa.
7 † Satis enim eſt eundem conſensū
præſumptiue concurrere: velutis ſi
quis conſentiat prius,ac demum il-
lo conſenſu non reuocato, ſed taci-
te durante, conſentiat alter, etiam
ex interuallo: efficitur enim tunc
matrimonium:ſecundum Maior.in
iiij.ſenten.diſtinctio.27.q.j.colum.
ij.gloſ.& ibi Præpo.in capitulo di
lectus.de ſponſa. idem Præpoſit.in
capitu.penul.eod.titul.& Sylueſt.
verbo. matrimonium.ij. quęſtione
ſexta. Hoſtien. in dicto capitu.pe-
nult. & ibi Cardin. & Henric.col.
ij.per tex.inſignem in capit.vltim.
de procurato.in ſexto, quorum opi
nio communis eſt: vt aſſerit Ale-
xand.in l.ſi ſtipuler.in fi.ff.de ver-
borum obligatio. & id manifeſtū
eſt in conſil. iiij.numer. viij. inter
conſilia Zaſij volumi. ij.quo in lo
co author primum intellectum,qui
ſtatim ſequitur ad Abb. opinionē
verum eſſe oſtendit: atque hæc ip-
ſa quęſtio late ibi diſputatur conſi.
ij. iij. & v. & in effectu commu-
nis aſſertio recipitur: quam ita ex-
plicat Pariſ.conſ.55.volumine iiij.
numero 15. Tametſi Abb.in dicto.
capitul. dilectus. dicat contrariam
opinionem eſſe iure veriorem, at-
que idem ſentiat Anto. conſil. 64.
colum.ij.ad finem. quorum opinio
procederet, ſi interuallum foret lon
gum inter primam, & ſecundā con
ſenſus expreſsionem. tex.ita com-
muniter intellectus in l. j.§.j. ff.de
verborum obligationi. Haberet e-
tiam locum, quando is,qui conſen-
tit,credit eum, qui prius conſenſe-
rat,nō pœnituiſſe:cum tamen pœni
tuerit.Nā licet ille primus poſt prę
ſtitum conſenſum ab altero conſen
tiat,nō eſt matrimonium:quod An
to.notat in dicto conſil.& Felin.in
capit. ex parte decani. de reſcript.
num.11. pulchre. in conſil. 128.cū
duobus ſequentibus. & poteſt hoc
notari ex gl.in cap.fina.de coniug.
ſeruo.& ex cap.veniens.de eo,qui
dux.in matrimo.Hoſtien.& Præ-
po.in c. j. eodem tit. Et hæc quidē
locum habent, vbi præſentes con-
trahere volunt matrimonium. Sed
inter

8 † inter abſentes conſtat matrimonium contrahi per procuratores. c. fin.de procurat.in vj. in quo plura notanda ſunt. Primum,mandatum exigi ſpeciale ad contrahendum cũ certa, & expreſsim deſignata perſona.glo.ab omnibus recepta in dicto c.fi. tex.in l.generali.ff.de ritu nupt.not.optime Abb.in c. in cauſis.de electi.col.vj.idem conſ.114. ij.volu.Nec refert, quibus verbis hunc contractum procurator concipiat:an ipſe contrahat abſentis nomine, an pronunciet verba in perſona abſentis. Nempe ſi dicat,contraho tecum matrimonium nomine Titij: an dicat, Titius te vxorem accipit,me internuntio:vtcunque enim contrahatur,matrimonium eſt. Bart. quem ibi alij approbant in l. qui bona.§.ſi alieno. ff.de dam.infect.Alex.conſ.149.5.volu.col.penul.Tametſi rectius contrahatur ſecundo modo, quam primo,ex Bal. in l. vnic.§.ne autem.C.de cadu.tollen.col.pen. Abbas in c. ex parte. ij. de conuerſ. coniug. Franciſc. & Domi.in d.c.fina. Silueſt.verb.matrimonium.5.quæſ.ſi.Hiç enim procurator nuntius cenſerit potius debet cum hic actus non cadat in procuratorem.

¶ Secundo adnotandum eſt minime
9 † valere matrimonium contractum per procuratorem,ſi tempore, quo procurator contrahit, is,qui ei mandatum dederat, iam reuocauerat,procuratore etiam, & eo, cum quo contrahit, ignorantibus.text. in d. c. fi. in fin. quem putat ſingu. Fel.in ru.de ſponſ. col. v. Ex quo infert Domi.conſi.33.col.pen. quẽ ſequitur Ludo. Gozadi. conſil.77.
10 † matrimonio contracto inter cõſanguineos, ſub conditione, ſi Papa diſpenſauerit, coniugium illud impedire,ita,vt adueniente diſpenſatione Papæ, nullum ſit matrimonium,ſi alter,etiam altero ignorãte reuocauerit conſenſum,quem prius præſtiterat. Procedit vero hæc ſecunda concluſio,etiam ſi is,qui mãdatum dederit,iurauerit, id non reuocare.glo.in d.c.fi.vbi eam ſequũtur doctor. & eſt ſingular. ſecundũ Soc.conſ.58.iij. volu.quam dicit eſſe aut eam Fel.in c. ſi diligenti.col. vj.de foro compet. atque ſing. Iaſ. in l.ſi non ſortem.§. ſi centum. col. iij.ff.de condict.indeb.ſequuntur eã Abb.Fel.nu.12.& Deci.nu.7.in c. cum acceſsiſſent. de conſtit. idem Dec.in c.ad noſtram.de confirma. vtili.vel inuti. Roch. Curt.de iure patr.ver.honorificum.q.12.& Fel. in cap. ex parte.decani de reſcrip. nume.12. quæ tandem opinio quo ad matrimonia ita frequeter recipitur, vt minime ſit in dubium reuocanda.

11 ¶ Tertio eſt notandum, † non eſſe neceſſariam mandati reuocationem expreſſam,ſed tacitam ſufficere:vt ſi is,qui mandatum dedit, ante contractum matrimonium ex primo mandato,dederit ſecundum mãdatum ad contrahendum cum alia, tex.in c.ſi quo de procurator.in vj. atque idem dicendum eſt,ſi ante cõtractum matrimonium a procuratore,is, qui mandatum dederit, cum alia matrimonium contraxerit,etiã ignorante procuratore. quod Abb. tenet in capitu.in cauſis.de elect.colum.vj.vbi fortius aſſerit,electionẽ factam a canonicis qui alteri eligendi poteſtatem dederunt,præferri electioni factæ poſtmodum ab illo compromiſſario, etiam ignorante: quo fit, vt quamuis clemen.j.de renuntiatio. ſtatutum ſit,reuocationẽ mandati ad renuntiandum beneficio eccleſiaſtico nihil prodeſſe, niſi mandatario nota fiat: tamen ſi is, qui mandatum dederat, priuſquam mandatarius eo utatur, renuntiauerit,

ſiauerit etiam mandatario ignorã te, prima renunciatio ſecundæ eſt præferenda: cum ex ea etenim uacet beneficium, non poteſt ex ſecunda uacare. hoc idem aſſerit Roma. conſi. 342. & Felin. in cap. ex parta decani. nume. 16. de reſcript. Blaſius Aurioli. in additionibus ad Guliel. de Monte Laud. & Philipp. Probus, in additionibus ad Ioan. Monach. in d. ca. fi. quorum opinio dubia mihi uidetur in renũ
12 ciatione beneficiorum: quia † reuocatio tacita mandati, quæ fit conſtituendo alios procuratores, eſt etiam deducenda ad mandatarij ſcientiam. glo. in d. clem. j. de renũciat. uer. quomodolibet. & ibi Cardin. q. v. quã glo. & alias rationes ad hanc ſententiam adducit Barb. conſi. 48. in iiij. uolumi. hanc ultimam opinionem, quam & ego teneo, liberrime profeſſus. quo non relato Philipp. Prob. ſibi parum conſtans idem aſſerit in rubr. de renunciat. in vj. uol. viij. & Ioan. de Selua. in tractat. de benefic. iij. part. q. 16. in fin. Nec Roman. eſt pro cõtraria opinione: ſolum enim aſſerit, beneficiũ ſemel uacans ex una cauſa, non poſſe ex alia abſque noua collatione uacare. At hic nos negamus, vacare ex prima renunciatione. Id uero quod Abb. notat, & ſi dubium ſit, nam & Innocen. ibi contrarium dixit, concedi tamen poteſt: cum ibi nõ ſit ita re probanda uariatio. ſicuti in caſu dictæ clemen. j.

¶ Quarto circa eandẽ c. fi. concluſionem idẽ dicendũ credimus matrimonio, quod per epiſtolam contrahendum erat, ex glo. memorabili in c. nec illud. 30. q. v. notat Felin. in d. c. ex parte decani. nu. 10. Repetunt late Zaſius, ac plures alij doct. in eadem controuerſia diſputantes conſil. ij. iij. iiij. & v. uolu. ij. Pariſi. conſ. 55. uol. iiij. col. j. & ij. Coraſi. libro. iij. miſcellan. c. iiij. ubi tradit, an per epiſtolam matrimoniũ probetur? quibus omnibus addo quæſtionẽ huic proximã & ſimilẽ, diſcuſſam a Carolo Ruino conſ. vj. nu. 7. uol. j. quam diligenter oportet perpendere ex authoribus p eũ nũcupatim citatis.

SVMMARIVM.

1 *Verba, quæ ſufficiant ad matrimonium contrahendum.*

2 *Verborum comunis ſenſus, qualitas, & conditio perſonarum, attendenda ſunt.*

3 *Matrimonium contrahitur frequenter per interpretem.*

4 *Verba hæc, volo contrahere tecũ matrimoniũ, an efficiant ſponſalia de præſenti?*

5 *Verba iſta, habeo te in uxorem, an matrimonium inducant?*

6 *Verba hæc non habebo aliam in uxorem, niſi te, quo pacto ſint intelligenda?*

7 *Negatiua oratio ex ſe ipſa nihil affirmat.*

8 *Dictio, niſi qualiter ſit explicãda*

9 *Intellectus ad l. Titia. §. fi. ff. de manumiſſis teſtamento.*

10 *Intellectus ad l. quibus diebus. §. quidam Titio. ff. de cõditio. & demonſtratio.*

.§. PRIMVS.

QVAE autem uerba ſufficiant ad matrimonium contrahendum, plane conſtat
1 hoc canone. † uerba præſentem coniugalem

ingalem conſenſum exprimentia, matrimonium ſignificant.tex.in c. pen. de ſponſ.cuius hæc eſt communis interpretatio. Si quis enim fœminę dicat,accipio te in uxorē, fæmina uero econuerſo reſpōdeat, & ego te in uirum accipio, matrimonium cenſetur ibi contractum. Idem eſt, ſi uiro dicenti,accipio te in meam uxorem, reſpondeat fœmina, placet. Verum non minima eſt inter noſtrates cōtrouerſia,quibus uerbis præſens coniugalis con
2 ſenſus exprimatur. † Illud tamen primo aduertendum eſt, in dubio quam ſignificationem habeant uerba prolata,communem ſenſum eorum accipiendum fore.c. ex literis j. de ſponſa. & comprobatur ex l. Labeo. ff.de ſupel.legat.gloſſ.notanda in l.librorum.§. quod tamen Caſsius.ff.de legat. iij. quę aſſerit communem ſenſum uerborum,præualere ꝓpriæ dictionis ſignificationi.Bart.in l.talis. in princ.ff.de lega.j.Bald.in l.lege.C.de legiti.hęredi.dicens ſermones prolatos uulgari lingua, iuxta uulgarem ſenſum eſſe intelligendos.notat Anto. Burg.in rubri.de emptio.& uenditio.col. fin. Iaſ.in l.ſi auiæ. col.fin. C.de ſucceſs.edict.gloſ.in ca.nonnulli. uerſic. dictas. de reſcrip. & hoc ipſum in coniugali contractu notat Ioan. in ſumma confeſſo.lib. iiij.titu. ij.q.iiij. In quo etiam attēdenda eſt loquentium qualitas, & cōditio. c. ſolitæ. de maiorita. & obedien. Abb.conſi.78.in ij.uolu. col.ij.late Franciſ.Niconitius in rubric. ff. de noui operis nunciatio. numer.190.

¶Ex quibus primo infertur ma-
3 trimonio † cōtracto per interpretē quod fieri poteſt,gloſſ.communiter approbata in cap. ex literis. j. de ſponſ.text.in l.j.§.fi.ff.de uerb.obliga.cui dari debet fides integra: cum fuerit electus communi contrahentium conſenſu.Barto.& alij in d.§. fi. ſi aliquod incidat dubiū ex eo, quod alter contrahentium dicit, ſe non intellexiſſe uerba interpretis, illa ſignificatione ad cōmunem ſenſum recurritur. ita probat tex.in d.c.ex literis.Imo & ſi ſine interprete Gallus, & Hiſpanus uerba apta coniugio pronunciarent,ut iudicemus inter eos matrimoniū contractū fuiſſe,ad actus inter eos ſubſequutos uel ab eis præmiſſos,deueniendum eſt. an ex cōmuni uſu illi actus ſint coniugales. Abb. in d.c. ex literis. Pal.in iiij. ſent.diſt.27.q.ij.arti.iij.conclu.iij.

¶Secundo hinc conſtat, contracto coniugio inter duos eiuſdem idiomatis,ſi alter contendat uerba prolata accepiſſe in ſenſum diſtinctum a matrimonio, communis illorum uerborum ſenſus erit conſiderandus,ex ſententia omnium in d.ca. ex literis. Atque erit exemplum:ſi contrahentium alter dicat, promitto te in uxorem habere, donec terra cooperiat oculos meos. Eſt enim hic ſermo intelligendus, iuxta communem ſenſum, id eſt, donec moriar:non autem donec ipſe uiuus terra cooperiam oculos. eruntq; obuia mille exempla ſimilia. Vides igitur quanti momenti ſit cōmunis uerborum intellectus? Hinc etiam conſuluit Felix Maleolus in tract.de matrimo.uolu.9. nō cōtrhi matrimoniū his verbis: nūquam te derelinquam.Sed quid
4 dices,Num † hæc uerba,uolo contrahere tecum matrimoniū,ſignificēt præſentē coniugalē cōſenſum? Et ſi uerbū uolo,in his,quæ a ſola uoluntate loquētis pendēt, adiungatur infinitiuo deſignāti initiū actus,eiuſq; ſuſpenſionē, erit cōtractus ſpōſaliorū, ut uolo cōtrahere, ex,uolo ducere te in uxorē.ita Io.

And.& Abb.quorũ opinio eſt ma
gis cõmunis in d.c. ex literis.Syl-
ueſt. uerb. matrimonium. ij.q.ix.
Matthæus de Afflictis in conſtitu.
Neapol.li.iij.titu.19.col.ij.In qua
deciſione refellenda eſt opinio Io.
in ſumma confeſsio.li. iiij.titu.ij.q.
iiij.& Aſtenſis li.viij.tit. iij.q.vij.
dicentium iſto caſu nec eſſe ſponſa
lia cõtracta. Sic ex diametro auer
tenda eſt Cardi.ſententia in d.c.ex
literis. aſſerẽtis per dicta uerba cõ
tractum eſſe uerum matrimoniũ.
Cuius opinio poſſet ſane intelligi,
ſi dicta uerba forent prolata deli-
berate, & ad interrogationẽ alte-
rius,ex mente Bart. in l.gerit.col.
iij.ff.de acqui. hæredi. vel quando
præceſsiſſet tractatus de matrimo-
nio contrahendo. Cardi. in cle. u-
nic.de conſang.q.20,uel ſi commu
nis uſus loquendi hanc ſignificatio
nem matrimonij receperit: ex eo-
dem Cardi.in d.c.ex literis.Sin au
tem uerbum uolo,adiungatur uer-
bo prenotanti exequutionẽ actus
perfecti, & ſic matrimonij exerci-
tium, cẽſetur matrimonium contra
ctum.ut uolo te habere in uxorẽ,
uolo te tenere uxorem. iſti enim
actus præmittunt contractum ma-
trimonij, & ideo illa uerba matri-
moniũ præ ſe ferunt.in quo conue-
nire uidentur doc.in d.c.ex literis
ubi Hoſt. & Abba. hoc tenent,&
Syluest.in d.§.ix.Henr.in cap.ex
parte.de ſpon. quod quanuis ſit du
biũ ex his,quę dicentur in q.ſequẽ
ti:id tamen eſt apud omnes in con-
feſſo,matrimonium contractũ cen-
ſeri,quando uerbum uolo,adiungi-
tur rei.exemplum, Volo te in uxo
rem.idq; ſenſit Bal.in l.j.col.ij.C.
de ſumma trini.doct. in l. ſerui ele-
ctione.§.fin. ff.de legat.j.& in l.in
uendentis.C. de contrah.empt.So-
5 let etiam dubitari,† an matrimo-
niũ ſit contractum illis uerbis: ha-
bebo te in uxorem, iuro, ſeu pro-
mitto,quod te habebo in uxorem.
& ex c.ex parte. de ſpon. probari
uidetur matrimoniũ his uerbis con
tractum eſſe,& ibi gl.recepta com
munẽ eãdem opinionẽ aſſerit. Qui
etenim conſequens uult, antecedẽs
illi pręmiſſum uelle uidetur.l.illud
ff.de acqui.hæred.c.pręterea. de of
fi.deleg.Is ergo qui habere aliquã
in uxorem promittit,cum ea matri
monium modo contrahere oſtendit
idem profitetur glo.in c.ſi quis di-
uinis.per tex.ibi.30.q.v. in princ.
idem tenent Abb.& Dec.in c.iura
uit.de probationibus col. j. & eſſe
hanc opinionem cõmunem conſtat
ex Abb.& Præpoſi.in d.c.ex par
te.& fatetur expreſſe Hadri.in iij.
ſent.q.13.de matrimonio.Sed Ma
giſt.in iiij.ſent.diſt.28.c.ij.tenet in
hoc contrarium. cuius opinio pro-
batur ratione. Verba enim,quæ ꝓ
prie competunt contrahendo ma-
trimonio,ſi pronuncientur in futuro
tempore,inducunt ſponſalia,ſecun-
dum Palud.in iiij.diſt.27.q.ij.arti.
iiij.concluſio.iiij. ergo & iſta,cum
in futuro tempore pronuncientur,
non deſignant matrimoniũ.Et prę
terea illa uerba, habebo te in uxo
rem, intelligi poſſunt uera omnino
eſſe, quamuis modo nõ habeam te
in uxorem, ut conſtat: ergo non
ſunt neceſſario referenda ad matri-
monium, præſenti conſenſu contra
ctum. Ego autem tunc præſentem
conſenſum coniugio præſtitum eſſe
opinor, quando ex uerbis prolatis
conſenſus is de præſenti neceſſario
ſequitur. At in hac quęſtione is cõ-
ſenſus non ſequitur neceſſario: igi-
tur matrimonium non eſt. Quo fit
ut Hadr.in iiij.ſent.q.13. de matri-
monio a frequentiſsima noſtratum
ſententia diſcedat Magiſtrum ſe-
quutus. in qua ſententia antiquio-
res quidam Canoniſtę fuerunt;nẽ-

pe

pe Hugutio,& Laurenti. quos Hē ri. refert in dict.cap.ex parte.idem inſinuat Angel.in auth.quib.mod. natu.effician.legit.§.fin. collat.vj. Ex quo ad textum in dicto capitu. ex parte.reſpondetur, ibi ex illis uerbis,ab hoc tempore, & ſimilibus conſenſum futurum ad pręſens tempus deduci. Vnde illud tex.ad hanc quęſtionem notare, rationi non congruit.Nec obſtat ratio:qui enim uult id, quod ſequitur, cenſetur omnino uelle id,quod præmitti tur neceſſario illo tempore,quo cō ſequens exequutioni tradendum eſt. Vnde qui habet aliquam fœminam in uxorem actu, pręmittit ſe cum illa matrimonium contraxiſſe.Non ſic ille, qui pręſenti tempore actu non habet, ſed habere promittit in futurum. Item quamuis ſic promittens ſtatim teneatur illam habere in uxorem: ſi tamen nō habeat, matrimonium non eſt, quod pulchra ratione Hadrian. comprobat.licet optime ſequeretur hæc argumentatio:tenetur ſtatim eam habere in uxorem. ergo ſtatim tenetur cum ea contrahere:ex quo ſpōſalia tantum probantur, non matrimonium.His tandem & alijs, quę Hadrian. adducit communis opinio non applaudet. quæ & ſi uera foret,locum non haberet, ubi poſt uerba ſponſaliorum, hęc ſubijcerētur,ita concepto contractu: promitto ducere te uxorem, ac te habere in coniugem. Verba enim ſubiecta ex pręcedentibus intelliguntur. l. fin.§.cui dulcia. ff.de uino triti.& oleo lega.c.ſedes.de reſcript.clem. ij. de procurat. Vnde hæc ſponſalia, de futuro iudicanda ſunt. ita Hoſti.Abb.& Præpo.in d.cap.ex parte.Roma.ſingu. 318. Dec.in c. iurauit, de probat.col. j. Alex.de Imol.conſi.152.uolum.5.Nam qui ita contrahit, promittit cum illa fœmina matrimonium contrahere & eo contracto illam coniugali affectione tractare. Verum hoc in tractatu perplexa ualde exiſtima-

6 tur quęſtio illa, † an per hęc uerba,non habebo aliam in uxorem niſi te:ſit contractum matrimoniū an ſponſalia? Et eſſe matrimoniū afferunt Ioan.Andr. Cardi.Abba. & Prępo.in dict.cap.ex parte.Alexan.de Imol. conſi.152.uol.v.Syl ueſt.uerb.matrimonium. ij. quæſt. 10.Barbat.conſi.vj.j.uolu.col.iiij. Iaſ.& Curt.Iuni.in l.actione.C.de tranſa.ij.col. quorum opinio communis eſt,teſte Præp.in d.c.ex parte. Quibus ſuffragatur ratio illa, quod dictio, niſi, pręcedentem negationem ſequuta, affirmat, quod ponit: at ſi ſequatur affirmatiuam, id negat l.ſi eum.§.qui iniuriarum. ff.ſi quis cau.ubi Bar.l. actione.C. de tranſact. l. feriatis.C.de ferijs. Henr.optime in c.de quarta.de pręſcript. & notatur in c.inter alia.de ſent. excom. Rurſus Gaſpar Calder.Ant.& Zochus in d.c. ex parte.negant per dicta uerba matrimonium contrahi, ſed tantum concedunt ſponſalia eſſe contracta. His accedunt Cępola conſi. ciuili.j.column. iij.Alciat.in d.j. actione.ex tex.in l.ſi ſterilis.§.pe.ff. de actio. empt.ubi qui promiſit non uendere equum niſi Titio, quamuis teneatur actione ipſi Titio uendere; tamen ſi alteri uendiderit, hęc uenditio ualet.Sed ille tex.refelli in noſtra quæſtione poteſt.Siquidem licet abſolute promiſiſſet rem uendere Titio,non ex hoc eſſet facta uēditio.At in hac quęſtione, ſi abſolute promiſiſſet illam fœminam habere uxorem, eſſet matrimonium contractum ſi illi ſtamus aſſertioni quam in pręcedenti quæſtione cōmunem eſſe diximus. Obſtat tamen fortiter opinioni Ioann. Andreæ.

dræ.et ſequaciũ tex.in l.Titia.§.ſi. ff.de manumiſ.teſta.dicens,his ver bis:Oneſiphore, niſi rationes reddideris, liber ne eſto:potius adimi libertatem,quam dari.Quia rationibus non redditis, liber Oneſiphorus eſſe non poteſt, nec ab hærede manumitti:reditis vero rationibus, poteſt manumitti ab hærede: non tamen cenſetur manumiſſus ex teſtamento.quia dictio, niſi, ſubſequitur negationem potentiæ:vnde ponit rationibus redditis manumittẽdi facultatem.ex interpretatione Bar. ad illum text.quæ communis eſt,et eam ſequitur Henric.in d.c.de quarta Doct.in d. l. actione. His igitur noſtræ quæſtionis verbis potius adimi,quam præſtari conſenſus uidetur.Hinc Hadri.in iiij.q.12.de matrimo. aſſerit prædictis verbis matrimonium minime contrahi: ſponſalia uero contracta cenſeri,quando verba ita conciperentur:non habebo aliquam in vxorem,niſi te:non ducam aliquam in vxorem,niſi te. & ſubdit nec ſponſalia contracta cẽſeri,ſi ita dictum fuerit non habebo aliam mulierem in vxorem,niſi te Quæ differentia, ſi communis verborũ ſenſus,ut dixi,accipiẽdus eſt,
7 nihil ad hanc rem conducit,† Idcirco illud adnotandum eſt orationem negatiuam nihil aſſerere,nec ponere ex ſe ipſa, niſi aliquid extrinſecus addatur,iuxta dialecticorũ traditiones.Si enim quis promittat nõ alienare domum extra familiam,nõ promittit ſe omnino alienaturũ intra familiam: nec ponit hæc negatiua oratio quidquam ex ſe ipſa.Itẽ ſi Cæſar promittit non gerere hoc anno bellum, niſi contra Turcam: non promittit ex hac ratione ſe geſturum hoc anno bellũ contra Tur
8 cam. Sed † tunc dictio,niſi,reſoluitur in cõditionem hoc pacto.Si bellum geſturus eſt hoc anno Cæſar,illud promittit gerere contra Turcã: non tamen promittit pure illud gerere.ita intelligendus eſt text.in d. l.ſi ſterilis.§. pen.ff.de actio.empt. Is enim, qui promiſit non vendere equum niſi Titio.cenſetur promiſiſſe ſe illũ equum venditurum Titio ſi eum vendere ei habuerit: non tamen promiſit pure vendere. Sed & ſi fundum ita vendidero,inquit lex illa,vt nulli alij quam mihi eũ venderes: actio eo nomine ex vendito eſt, ſi alij vendideris.Nec refert,ꝙ Iuriſconſultus vtatur dictione,quã nos vero loquamur de dictione, niſi:cum idem ſit dicere,non vendam domum hanc,niſi tibi.& non vendam domum hanc alij, quam tibi. adnotante Laurenti. Valla lib.elegant.iij.cap.54. & probatur in l.cõſulta diualia. C. de teſtam.Nec circa illius.§.pen.intellectum libet hic immorari:quem tamen tradit Ludoui. Gomez. in c.j. de conſtit.in vj. nu.107.& 91.idẽ Gomez.in princ. de actio. num.vij.poſt Iaſ.ibi.Ex adiectiõe uero extrinſeca poteſt oratio negatiua aliquid aſſerere & ponere: quæ quidem res exemplis maniſeſte conſtabit. Homicidium hodie commiſſum eſt,& nullus,niſi Ioannes illud commiſit: igitur Ioannes illud homicidium commiſit.Sic, promitto vendere hanc domum,& non alij quam tibi: ergo promitto vendere domum tibi. Promittit Cæſar hoc anno gerere bellum,& non contra aliquem,niſi Turcam;ergo promittit gerere bellum hoc anno cõtra Turcam.Nec valet iſthæc collectio, nullus niſi Socrates currit:ergo Socrates currit.Cum igitur dictio,niſi ſubſequitur negatiuam orationem, tollit illam in caſu excepto: nihil tamen aſſerit ex propria vi ac natura negatiuæ orationis,niſi aliquid extrĩſecus affirmatiue additum fuerit, aut

aut ſubintellectum ex materia ſub-
iecta quicquid aliter rem hanc diffi
nierint Iaſ. & Gomez in d. princi.
de actio.ij.col.vnde deducitur intel
lectus ad reg. peccatum de reg.iur.
in vj.nam dum in ea dicitur pecca-
tum non dimitti,niſi reſtituatur ab-
latum non ſtatim ſequitur ablati re
ſtitutione facta peccatũ dimitti:ſed
id aperte intelligitur,facta reſtitutio
ne:non eſſe locum illi negatiuæ o-
rationi præcedenti dictionem, niſi,
ſed potius dimitti peccatum modo
alia contingant, quæ ad peccati re-
miſſionem neceſſaria ſunt.Sic dum
in eiſdem iuris canonici regulis ſcri
bitur.Peccati venia non datur, niſi
correcto : cum appareat ex natura
rei peccati veniam cõcedi vere cor
rectis,manifeſtiſſimum eſt, dictio-
nem,niſi,ibi affirmare, & ponere,
quod præcedens oratio negauerat:
nec hoc ex propria vi, ſed ex ma-
teria ſubiecta: & id maxime ea ra-
tione procedit, quod regula illa lo
quatur de remiſſione peccatorum,
quæ remitti a Deo conſtat:& tamẽ
non niſi correctis:ergo correctis da
tur peccatorum venia. Rurſus ita li
bet argumentari: actio aliquid eſt,
& nihil aliud quam ius perſequen-
di in iudicio quod ſibi debetur:igi-
tur actio eſt ius perſequendi in iudi
cio quod ſibi debetur.vnde hæc ne
gatiua,quæ ex natura rei præmittit
affirmationẽ,ponit omnino, atque
ita intelligẽdus eſt text.in princip.
de actioni. Item peccatum dimitti-
tur,quo ad proximi iniuriam:& ta
men non dimittitur, niſi reſtituatur
ablatum:ergo facta reſtitutione om
nino peccatum quo ad proximi in-
iuriam dimittitur ecce qua ratione
oratio negatiua nihil ponat ex ſe-
ipſa: niſi aliquid extrinſecus adda-
tur, vel expreſsim, vel ex materia
ſubiecta & natura rei. Ex quibus
audacter opinor nec matrimoniũ,
nec ſponſalia,per verba ſupra con-
cepta contrahi. Tota nãque oratio
negatiua eſt:eaque hunc ſenſum ha
bet promittẽtem contracturum ma
trimonium cum illa fœmina, ſeu
illam habiturum in vxorem, ſi cõ-
iugalem vitam promittẽs elegerit:
non tamen promittit ſe abſolute cõ
iugalem ſtatum electurum, erit-
que promiſsio ſponſaliorum ſub cõ
ditione,ſi coniugalem vitã promit-
tẽs elegerit. Poterit tamen contine
re, atque in cœlibatu viuere, nec
reus erit fractæ promiſsionis. quod
Palud.aſſerit in iiij.diſt.27.q.j.art.
j.col. ij.dicẽs ex oratione negatiua
non contrahi ſponſalia. & ſubdit
exemplum:non ducam aliam in v-
xorem niſi te,quo fit, vt nec matri
monium,nec ſponſalia abſolute cõ-
trahantur his verbis:nolo aliam in
vxorem niſi te contra Io.Brune.in
tract.de ſponſ.conclu. 13. Secundo
ſubinfertur,matrimonium contrahi
his verbis: Cõtraho matrimonium,
& non cum alia,niſi tecum.Sic etiã
erunt ſponſalia:Ducam uxorem,et
non aliam,niſi te:Atque præmiſſa
noſtratium opinio, cuius memini-
mus in præcedenti quæſtione,ſi di-
xero:Habebo vxorem, & non a-
liã,niſi te: erit cum illa contractum
matrimonium.Quibus ita diſcuſsis
exacte poteſt doctor. controuerſia
explicari. Hinc & ipſe Adri.fate-
tur,eſſe ſponſalia contracta,ſi dica-
tur:promitto ontrahere matrimo-
nium, & non cum alia,niſi tecum.
9 ¶ Tertio ex eiſdem † ego dedu-
co intellectum ad text.in diſt.l. Ti
tia.§.fi. vbi verba illa:liber ne eſto
Oneſiphore:ita accipiẽda ſunt, vt
omnino ſublala ſit hęredi facultas
dandi libertatẽ Oneſiphoro : & ſic
potentia,vt docto.aſſerunt,illa ora-
tione tollitur,nõ actus. Aliter enim
verba illa uana forent.cum eis etiã
non prolatis,liber Oneſiphorus nõ
eſſet

eſſet,quod Bal.animaduertit in dic. cap.cum acceſsiſſent.de conſti. Dictio ergo,niſi, ibi adiecta conditione, ita, inducit, vt liber Oneſiphorus eſſe non poſsit.niſi redditis rationibus:liber vero eſſe poſsit , ſi rationes reddiderit.Hæc autem cõditio vtilis eſt teſtanti , qui voluit rationes reddi ab Oneſiphoro,pœna adiecta ſeruitutis perpetuę.Sic tādem defendendus eſt communis illius.§.intellectus : etſi Riminal.in dict.l.actione. negligenter cum defendat.qua in re non placet,nec recipiendus eſt Alciati ſenſus,dum li. v.paradox.c.4.contendit, redditis rationibus Oneſiphorum liberum fore , & verba illa teſtamenti eſſe referenda ad actum:ratione per eū adducta,quam prius ſubtilis Riminal.excogitauerat ī d.l.actione.Eodem pacto non eſt admittendus Stephanus in Necyomantia iuris,qui, dialogo.52.Magico carmine,Scæuola Iuriſconſulto,ab inferis euocato,vt illius.§.proprium, ac germanum ſenſum oſtenderet, exiſtimat, redditis rationibus Oneſiphorum liberum ex teſtamento fore. cuius opinio ex eo etiam corruit.quod in ducta ad diminutionem nõ poſſunt augmentum operari. Sic ergo verba illa teſtantis inducta ad adimendam libertatem minime poſsunt manumiſsionem dare . qua ratione nouiſsime Nicola.Bellonus,libr.2. ſupputatio.cap.17.pręter communē opinionem defendit,Oneſiphorum redditis etiam rationibus liberum nõ eſſe. hanc tamē rationem prius ſcripſerant Dinus in regu.peccatū. de regu.iur.in 6.& Benedict.a Plūbino in dict.§.ultimo l.Titia.

¶ Quarto hinc apparet,non contēnenda interpretatio ad dict.l.Titia. §.vlt.vt non procedat,quando oratio aſſertiua libertatis premiſſa foret illi negatiuæ orationi.Nempe ſi teſtator dixiſſet, Oneſiphore liber eſto : & niſi rationes reddideris liber ne eſto.Tunc enim redditis rationibus liber omnino eſſet Oneſiphorus.l.ſi quis ita libertatem.§.ſi. ff.de ſtatu liber.ſentiūt Iaſon & Alciat.in dict.l.actione.ex illa oratione aſſertiua libertatis quę redditis rationibus manet in ſua propria ſignificatione,& libertatem confert.

10 ¶ Quinto , ex hoc † apparet verus ſenſus ad l.quibus.§.quidā Titio.ff.de conditionib.& demonſtratio.vbi per illa verba:hæres meus ne des Titio centū, niſi mater mea morietur: cõditionale legatum eſt: & mortua matre debetur : ex eo enim procedit quia ante illam orationē præmiſſa fuit oratio aſſertiua, quæ centum illa dederat Titio ex legato.Sic enim dixit teſtatore: cētum lego Titio , & ſubdit: hęres meus ne des Titio centum,niſi mater mea moriatur.

SVMMARIVM.

1 *AEtas conueniens reipublicæ ad matrimonium contrahendum.*

2 *AEtas ad matrimonium iure canonum neſſaria.*

3 *AEtas a canonibus requiſita ad matrimonium malitia præueniri poteſt:atque inibi declaratur quid ſit hæc malitia.*

4 *Infans an poßit matrimonium cõtrahere , malitia præueniente ætatem.vt Hoſti.exiſtimat?*

5 *Proximus pubertati quis dicatur, in matrimonio , cæteriſque actibus?*

De ætate ad matrimonium requiſita.

CAP. V.

1 QVA ætate † conueniat reipublicę matrimonium contrahi, qua ve contrahi, id poſsit, ut ualeat, plurimum diſtat. Et philoſophi uarie ſcribunt ętate qua conuenit marem & fœminam matrimonio coniūgi. Marem etenim fere in triceſimo ætatis anno: fœminam uero pubeſcentem decimo quarto anno, poſſe decimo quinto nuptijs copulari, auctor eſt Heſiodus, cuius carmina Ioan. Stobęus adducit ſermone.69. multo diligentius Ludoui. Cœli. lib. lect. Antiq. 15. c. uigeſimo. Ariſto. autem libr. 7. Politicorum c.10. admonet, marem eſſe coniungendum cum fœmina paulo ante triceſimum ſeptimū annum: fœminam uero in decimo octauo. cui ſubſcribit And. Tiraq.

2 in legibus cōnub. l. v. ad finē. † Canonibus tamen ad matrimonij vinculum ætas diffinita eſt duodecim annorum in fœmina, & quatuordecim in uiro. c. puberes. c. atteſtationes. c. continebatur. c. ex literis. de deſponſ. impube. l. quæſitū. l. in ſpōſalibus. ubi glo. ff. de ſponſal. l. mulierem. ff. de ritu nuptia. Qua in re extāt pulchra uerba Macrobij lib.1. in ſomni. Scipionis. c.6. is inquā, de puero ſic loquitur poſt annos autem bis ſeptem ipſa ętas neceſsitate pubeſcit. tunc enim moueri incipit uis generationis in maſculis, & purgatio fœminarū. Ideo & tutela pueris, quaſi uirile iam robur, abſoluitur. de qua tamē fœminę ꝓpter uotorū feſtinationem maturius bienio legibus liberātur. Hactenus Macro. qui uotorū feſtinationē appellat, quam nos doli capacitatem, aut maliciam ætatem ſupplentem dicimus. Alias etiam rationes huius legalis diſcriminis inter marem & fœminam. ipſe Macro. notat libr.7. Satur. c.7. Verum ante dictā ætatē prohibetur a canonibus carnalis coniunctio, ne poſt 3
modū dubitetur de matrimonij ualere, propter malitiam, quæ forſan aderat. & ſupplere ætatē poterat. tex. in c. ij. & ibi Abb. & Pręp. de deſponſ. impuber. Hæc tamē ętas a canonibus diffinitur: quia tunc prę ſumitur quis habilis ad copulam, & ad conſenſum cōiugalem. quod colligitur ex d. c. puberes. ubi glo. fi. hoc notat. Tamē dum ſubdit ille tex. puerperam dici illā, quæ parit in puerili ætate, receptū hoc nō eſt apud Latinos Iuriſconſultos, qui puerperam appellant quācunque fœminā, quę recens eſt a partu l. illa uerba optimus. ff. de uerbor. ſignific. ubi Alciat. dictionis originē deducit. Igitur ſi quis etiam poſt decimūquartū annum habilis non ſit ad copulā, matrimoniū contrahere non poteſt: interim tamen dū id legitime cōſtat, matrimoniū iudicandū eſt, atque expectandum eſt tempus aliquod, ex quo poſsit colligi, illū inhabilē eſſe ad carnalem cōiunctionē. c. laudabilē. de frigid. Sic ergo is minor expectandus eſt donec cōſtet ipſum nō ex debili ætate, ſed ex frigiditate, natura ipſa, eſſe omnino impotentē: alioqui infirmus, qui debilis eſt, illo tēpore matrimonium cōtrahere non poſſet. quod falſum eſt. Vnde matrimoniū contractum a maiori quatuordecim annorum & ſi tunc non poſsit carnaliter cum fœmina commiſceri, nec generare ualeat, nihilominus tenet. ita Hoſt. Io. And. Card. & Henr. in d. cap. puberes,

primam opinionem.glo. ibi ſequu
ti.Ang. uerb. matrimonium impe-
dimento.16.§.6.Syluest.uerb. ma-
trimonium.v.quæſt. 7. & eſt opi-
nio communis ſecundum Abb. in
dict. cap. puberes.qui eam aſſerit
ęquiorem eſſe. licet contrariam ue
riorem eſſe opinetur. Hinc patet
3 † ætatem hanc a canonibus requi-
ſitam malitia ſupleri:ut probatur
pluribus canonibus. ſed potiſsimũ
in ca.de illis,ij.de deſpon.impub.
ca.puberes.cap.fin.eo.tit. Malitia
uero iſta in duobus conſiſtit, in di-
ſcretione ſcilicet,ad cõſenſum con-
iugalem intelligendum, & in po-
tentia,ad carnalem copulam atque
hęc malitia ob id prudentia appel
latur in d. cap. fina. & probantur
hęc in glo.cap.de illis,uer.malitia.
& uerb.copul.ibi idem notant In-
no. Abb. & Præp.regia l.6. tit. j.
part.4. potentia uero ad copulam
probatur, etiam ſi inter coniuges
copula non fuerit præmiſſa, ſi ipſa
ab alio fuerit cognita, & ipſe cum
alia fœmina carnale commercium
habuerit.glo. & do. in cap. j.§. j.
de deſpon.imp.in 6. quam commu
niter eſſe receptam fatetur Præ-
pon.in dict.cap. de illis. Item ex
aſpectu. aliiſque ueriſimilibus ſi-
gnis:ut ibi notant Inno. Abba. &
Prępo. Allegans tamen impuberẽ
cum fœmina aliqua copulam car-
nalẽ habuiſſe, probare debet actũ
copulę, quod ſi probare copulam
uelit,ex eo ꝙ fœmina cohabitans
cũ impubere reperiatur corrupta,
oportet: probare illam impuberi
traditam fuiſſe uirginem, & tem-
pore cohabitationis cum eo, corru
ptam reperiri: ſecundum Domi.
conſil.24.colum.4.ſentiunt Hoſti.
& Pręp. in dict.cap. de illis. Ex
quibus ſatis colligi poteſt, non ſuf-
ficere ad coniugium inter impube-
res potentiam ad copulam, niſi di-
ſcretio ad conſenſum coniugalem
concurrat.pro quo text.adeſt inſi-
gnis in ca.continea tur.de deſp.im-
pube. ubi ex communi intellectu
probatur,copulam ibi a roma.pon
tifice perpenſam fuiſſe in proxi-
ma pubertati,ex eo quod diſcretio
ratione ætatis proximę pubertati
pręſumatur: unde ex ętate proxi-
ma pubertati pręſumitur diſcretio
& prudentia:non tamen pręſumi-
tur potentia coeundi. Sic econuer
ſo ex nixu coitus pręſumitur po-
tentia,non tamen diſcretio.text.in
c.atteſtationes. cuius alibi memini
mus.de deſpon.impub.Imo ipſa co
pula ſatis potentiam arguit, non ta
men diſcretionem: ut in dict. cap.
continebatur. Nec conſenſus ex-
preſsim pręſtitus cum diſcretione,
ideſt, iuxta ipſam pubertatem ar-
guit potentiam coeundi,niſi nixus
pręceſſerit. ut in dict. cap. atteſta-
tiones.Ex quibus etiam ſubinfer-
tur. proximum ętati, matrimoniũ
contrahere non poſſe, niſi eo prę-
ſumi poſsit coeundi potentia. tex.
in cap. ex literis. de deſponſ. im-
pub.ibi,compleat.et rurſus ibi,per
uenerit.Nec mihi placet Hoſtien.
opinio in dict.cap. puberes. dicen-
tis infantem, qui ſit potens ad co-
eundum, poſſe matrimonium con-
4 trahere. † Nam cum conſenſus ſit
etiam neceſſarius, non efficit ma-
trimonium copula:igitur, niſi in il
lo infante adeſſe diſcretio maxima
non eſſet iudicandum matrimoniũ
ex potentia coeundi. ita Abb. in
dict. c. continebatur.not.Præp. in
dict.cap. pubere.ubi ipſe Hoſti. ſi.
colum.hoc ipſum explicat & con
probatur ex deciſione eiuſd.Abb.
in cap.j.de delict.pueror. Raro ta-
men contingit coeundi potentia in
fantibus: imo nec maioribus ſe-
ptemnio ante duodecimum ętatis
annum.tametſi glo.in ſum.20.quę
ſtio.1.

ſtio. 1. meminerit pueri, qui cum eſſet nouem annorum nutricem im prægnauit. ex authoritate Diui Gregorij, qui id narrat lib. 4. dialogo. c. 19. teſtatur etiã Hierony. in epiſtolã ad uitalem presbyterũ ſe audiſſe, puerum quendam in decimo anno grauidam feciſſe eius nutricem: ubi ſubdit, Salomonem in decimo anno genuiſſe Roboam. Achaz etiam in anno ætatis undecimo Ezechiam procreaſſe, idem ſcribit: referunt aliqua ex his Ludo. Cælius li. viij. lect. antiqui. c. viij Ioan. Igneus in l. j. §. impubes. nu. ix. ff. ad Syllan. & Andre. Tiraq. de iure maritali. l. v. Cęterum, quia ad hanc rem conducit plurimum ſcire quis dicatur proxi-
5 mus pubertati: notandum eſt, † proximum pubertati eum dici, qui annum decimum & dimidium peregerit, ſi ſit maſculus: fœmina vero proxima eſt pubertati, ſi nonum annum cum dimidio compleuerit. glo. in. §. pupillus. inſti. de inutil. ſtipul. & in l. pupillum. ff. de reg. iur. quas eſſe communiter approbatas aſſerit Iaſo. in l. properandum. §. & ſi quidem. C. de iudic. Socin. in l. j. §. adipiſcimur. ff. de acquir. poſ. Areti. in d. §. pupillus. Dec. in d. l. pupillum. & probãtur regia l. viij. tit. 31. par. vij. Sunt alij, qui, quo ad delicta illum eſſe proximum pubertati, opinantur, cui ad ętatem perfectã ſex tantum menſes deficiunt. Bald. in l. excipiuntur. ff. ad Sillania. quẽ Iaſ. ſequitur in authen. ſacramenta puberum. num. 15. C. ſi aduer. vend. idem Iaſo. in d. §. & ſi quidem. Alij eandem hanc opinionem vltimam ſequuntur nõ tantum in delictis: ſed & in aliis quibuſcunq; actibus. gl. in c. atteſtationes. & in c. continebatur. de deſpon. impuber. probat tex. in l. notantur. ff. de excuſat. tuto. notat Zaſius q. ij. de Iudæis, late Ioan. Igne. in l. j. §. impubes. ff. ad Sillania. quam opinionem in cõiugali contractu dicit eſſe communem Ioan. Staphileus in lib. de literis Grat. & Iuſti. fo. 74. His tamẽ omiſsis arbitrio iudicis opinor relinquendum fore, quis dicatur proximus pubertati. Hoc enim iudex arbitrabitur ex diſcretione pueri, & ex alijs circonſtantijs contingẽtibus. ita Faber in d. §. pupillus. Sali. in l. impunitas. C. de pęnis. Anania. in c. j. de delict. puero. Anto. in c. atteſtationes. in fi. Abb. & Pręp. in c. continebatur. de deſpon. impube. Dec. in d. l. pupillum. col. ij. Hoc tamen arbitrium iudicis, ante illam ætatem, communi opinione diffinitam non eſt paſsim exhibendum; imo iudex qui ante illam ętatem arbitrari debet, puerum eſſe proximum pubertati, maximis adducendus eſt coniecturis, & cautiſsime id aget, ac tandem raro. At poſt illam ętatem non exiget iudicis arbitriũ, ita vrgentes coniecturas: ſat enim erit aliquot mediocria ſigna perpẽdere ex quibus arbitretur, puerum eſſe proximum pubertati. Illum vero puerum, cui ſex tantum menſes ad ætatem perfectam deerunt, audacius, ac leuioribus argumentis, proximum eſſe pubertati arbitrabitur. Ex his omnino falſa eſt, gl. in c. j. de delict. puer. quę tex. dicentem, puerum doli capacem, puniendum eſſe, intelligit in puero ſeptenni. Ad illius tamen tex. intellectũ legendus eſt Dec. in l. fere. ff. de regu. iur. & Hippo. in l. ſi quis te. C. de ſicariis.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contrahi, non debet ab exiſtẽti in peccato mortali, contractum tamen tenet.*

2 *Periurus matrimonium contrahere non debet, ſi tamen contrahat, tenet contractus.*

3 *Excōmunicatus, ſi contrahat matrimonium, ualet ipſe contractus, idem de profeſsione religionis ab eo facta.*

4 *Inceſtus crimen, quo pacto matrimonium impediat.*

5 *Homicidium presbyteri, an impediat matrimonij contractū?*

6 *Interdictum eccleſiæ, uel iudicis an irritū faciat matrimoniū, poſt prohibitionem cōtractum.*

7 *Clandeſtina coniugia an teneat, quaque ratione prohibeantur?*

8 *Clandeſtinum matrimonium, an ſit peccatum mortale?*

9 *Intellectus ad conſtitutiones, excommunicantes eos, qui contrahunt clandeſtina coniugia.*

10 *Clandeſtinum matrimonium, quod dicatur.*

11 *Clandeſtinum matrimonium, etiam ſi probetur legitimè, non prefertur ſecundo, in facie eccleſiæ contracto*

12 *Clandeſtinū matrimoniū, dato aliquo impedimento, prolem illegitimam reddit, nō obſtante utriuſque parentis bona fide.*

13 *Clericus, qui interfuit coniugio clandeſtino qualiter puniatur.*

14 *Suſpenſus ab officio, an ſit ſuſpēſus a beneficio?*

15 *Epiſcopus, an poſſit ſuſpēſionis pœnā tollere, ꝓpria diſpēſatione*

16 *Suſpēſio ad tēpus, finito tempore tollitur abſque abſolutione: ſecus eſt in excommunicatione.*

17 *Lex Taurina 49. defenditur.*

18 *Inferior, qui legē principis tollere nō pōt, addere tamen pœnas legi ſuperioris, optime poterit.*

19 *Vſurarum crimen poteſt per leges ciuiles puniri.*

20 *Lex regia de uſuris, defenditur.*

21 *Lex Taurina 49. rurſus in praxim deducitur, & uariè intelligitur. & nu. 22.*

De his quę matrimonium impediunt.

CAP. VI.

Ex his quæ hunc contractum illicitum reddunt, quædam ſunt quæ impediunt matrimonium contrahendum: non tamen diſſoluunt illud, ſi cōtrahatur. Quædam, & ſi ante contractum contingentia illud omnino impedirent, et contractum irritum facerent: poſt illud tamen accidentia, non diri-munt matrimonium. Quædam uero ita impediunt, ut contractus matrimonij nullus ſit ipſo iure. Et prima quidem uarie proponi poſſunt.

1 † Nam exiſtens in mortali crimine, non poteſt abſque nouo peccato matrimonium contrahere. Tractat enim indecenter ſacramentum hoc maximum authore Floren. iij. par. tit. j. c. 19. §. fi. cui accedit egregius doct. Mart. Nauar. in prin. de pęnit. diſt. v. in vj. par. gl. nu. 33. & 39. idem cōprobat Coloni. conciliū tit. de matri. c. uerbum. & per totū illum matrimonij tractatum diſſerens, religioſe tractandum fore hoc ſacramen-

ſacramentum. Et tamen contractũ
matrimoniũ ab eo, qui mortali pec
cato eſt irretitus, ualet. qđ paſsim
receptum eſt, nec cuiquã dubium
2 uidetur. † Item contra iuramentũ
a periuro matrimonium contractũ,
firmum eſt.c. de illis. de ſponſa.a-
ptior tex.in c.ſicut.eo.tit.glo.in c.
mulieri.de iureiur.gl.in c.fi.de pro
curato.in vj.cuius & nos memini-
mus in c.iiij.huius ſecundæ partis.
Actus etenim ſpiritualis, cuius lai
cus capax eſt, contra iuramentum
factus ualet.notat Imo. in ca.dile-
cto.de præb.Alex. Imolenſis con
ſi.16.col.ij.uol.iij.idem Imol.in c.
cum contingat.de iureiu.nu.81.De
ci.in c.cum acceſsiſſent, de conſti.
nu.vj.Imo etiam actus ſpiritualis,
qui in laicum cadere non poteſt, fa
ctus cõtra iuramentum ualidus eſt.
Abb.in d.c. dilecto.ubi dicit hanc
eſſe communem, Alex.in l.ſtipula
tio hoc modo co!. iij.ff.de uer.obli
gat. idem aſſerit eam ſequutus Al-
tia.in d.c.cum contingat, num. 180.
idem Selua. in tract. de benefi.iij.
par.q.27.licet in hoc ultimo Inno.
in d.c. dilecto. teneat contrarium:
quem ſequuntur Imol. & Deci. in
dictis locis. Alexan.in d.conſi.16.
Ant.in c.cum M.ij.col.de conſt.et
deciſio Rotæ in antiquis, 140.per
tex.in d.c.dilecto. cui conantur re
ſpondere qui communem ſenten-
tiam approbant.quod hic altius di
3 ſputare non uacat.† Sic etiam ma-
trimonium contractum ab excom-
municato ualidum eſt.text. in c.ſi-
gnificaſti.de eo, qui duxit in matr.
quã pol. per adult.ſingul.ſecũdum
Fran.in c.decreuit.de hæret.in vj.
eundem in c.j.col.iij.de excep.eo.
li.Feli.in rub.de ſpon. col.v.quem
tex. ad idem ualide commẽdat Io.
Maio.in iiij.ſent.diſt.29.ad fi. no-
tat gl.in c.illud.95.diſt. & in c.al-
ma mater.de ſent.excom.in ſexto,
uerſic. ſacramentis.probat & hoc
optimus textus in c.cum illorum.
de ſent.excom. ubi profeſsio facta
ab excommunicato omnino uali-
da eſt.quod Abb.ibidem notant, et
poſt eum Feli.dicens eum tex.ſin-
gu.eſſe atque idem Fel. in c.fi.col.
ij.de except. idem probat Abb.in
c.ueritatis.de dolo & contu. num.
35.idem in c.ex publico.de cõuer.
Etiam ſi excommunicatus per re-
ſcriptum principis, ab eo impetra-
tum tempore excommunicationis,
profiteatur religionem. Hæc enim
profeſsio ualida eſt: ſecundum Lu-
do.Gomez in c.j.nu.32.de reſcrip.
in vi.contra Fel.in d.c.cum illorũ.
& in d.c.fi.cuius opinio quo ad ef-
fectum profeſsionis falſa eſt.
4 ¶ Secundo, † matrimonium pro
hibetur ob crimen inceſtus, cõmiſ-
ſum cum affini.c. j. c. ex literis.de
eo, qui cog.conſang.uxor.ſuæ. c.q
dormierit.32.q.vij. non tantũ quã
do quis carnale cõmercium habuit
cum conſanguinea uxoris, uerum
ẽt quando cognouit carnaliter fœ-
minã illam, cũ qua habet publicæ
honeſtatis iuſtitiæ impedimentum.
Hoc tamen ultimo caſu prohibitio
tantũ fit durante uita alterius delin
quentis.c.duo pueri.de deſpon.im-
pub. Contractum tamen matrimo-
nium firmum eſt, etiam utroque ca
ſu, non obſtante dicta prohibitio-
ne.glo.in c.ij.de pęnit.& remiſſ.re
gia l.14.& 13.tit. ij. part.iiij.Qua
in re illud adnotandũ eſt, ob crimẽ
inceſtus commiſsi cum propria cõ
ſanguinea, nõ prohiberi coniugiũ.
Tho.in iiij. diſt. 34.q.j.articu.fin.
Floren.iij.part.tit.j.c.16.§.4. Syl-
ueſt.uerb.matrimo.vij. impedimẽ-
to ultim.& Alfonſus a Caſtro li.j.
de poteſta.legis pęnalis.cap.vij.ad
fin.contra Angel.in Summa, uerb.
inceſtus.& regiam l.13.tit.ij.part.
iiij.& Abba.in cap.j.de eo qui co-

gno. conſangui. uxor. ubi hoc ſenſit per tex. in c. ſi duo uiri. 35. q. 6.

5 ¶ Tertio, † ſi quis clericum preſbyterum occiderit, in pœnam prohibetur matrimonium contrahere: tamen ſi contraxerit, tenet contractus. tex. ita gl. & doc. cōmuni ſenſu intellectus in c. pſbyterū. de pœnit. & remiſ. regia l. 14. ti. 11. part. iiij. Sic ſponſus prohibetur cum alia, quā ſponſa cōtrahere matrimoniū: et tamen ſi contrahat matrimonium tenet. ut conſtat ex his, quæ prima huius operis parte adduximus. cap. 5.

6 ¶ Quarto, † coniugiū contrahi nō debet contra prohibitionē iudicis: tamen ſi cōtrahatur, ualet contractus. tex. in c. j. cū alijs de matri. cōtracto cōtra interdi. eccleſ. Idē erit, ſi contra prohibitionē legis, aut roma. pontifi. quando illa prohibitio habet temporalē, non perpetuā, cauſam prohibitionis. glo. in c. tua. de ſpōſ. duor. ubi Abb. idem Abb. in c. ad diſſoluendū. de deſponſ. impu. Domi. conſi. 33. col. 5. per c. fin. de matri. contract. contra interd. eccl. notat Deci. in c. ij. col. ij. de teſti. notat & gl. inſignis in cle. j. uerſi. inhibentes. de iure patr. quam Alex. Imolenſ. commendat in l. j. col. ij. ff. de libe. & poſth. dicit ſolennem Iaſ. in l. non dubium. C. de lib. nu. 18. dicit tamen Deci. in d. c. ij. hoc eſſe ſpeciale in matrimonio, quod dubiū eſt ex prædictis. Fit autem ſeparatio matrimonij ita cōtracti, ad tempus in pœnam. glo. in d. ca. tua. quam dicit ordi. Feli. in c. pen. col. 5. de conſtitu. Hinc patet, matrimonium ex legis prohibitione lite pendente contrahi non debere. c. tua nos. de ſponſ. duo. c. cum apoſtolica. de ſponſ. tamen contractum tenet. tex. in d. c. cū apoſtolica. iuxta cōmunem eius intellectū: niſi cōtrahens crediderit primum matrimonium, ſuper quo litigatur, ualidum eſſe: tunc enim eſſet defectus conſenſus. ita Abb. in d. c. cum apoſtolica. cuius mentionē egimus parte hac ſecunda, ubi tractauimus, quādo error matrimonium impediat.

7 ¶ Quinto, † matrimonium contractum clam ualet. c. nec illud. 30. q. 5. c. j. ubi Abb. & alij de clandeſt. deſponſ. Thom. in iiij. ſenten. diſt. 28. artic. iij. Decius conſi. 231. nu. 6. idem Decius conſi. 163. num. 3. Præpo. poſt alios in rub. de cland. deſponſ. Prohibetur tamen ab eccleſia hic clandeſtinus matrimonij contractus propter damna, quę rei pub. ex his coniugijs clandeſtinis contingunt quotidie. Lites etenim oriuntur plures, ac diſcordiæ maximæ. Vnde in c. j. 30. q. j. Potius, inquit tex. hæc clandeſtina matrimonia adulteria appellanda ſunt, quā coniugia: quæ etiam doctiſsime reprehendit Colonienſe concilium. tracta. de matrimonio, cap. incip. De ritibus. & c. uerbum. itaque regia l. fin. titu. iij. part. iiij. Nam & Apuleius libr. 6. Aſini aurei inducit Venerem argumentantem non uideri legitimas nuptias inter Cupidinem & Pſychem, ob diſtantiam, & quod res acta eſſet furtim, & ſine teſtibus, patre non cognoſcente. quæ uerba retulit Verg. Polid. libr. quinto, de inuent. rer. cap. v. Quo † fit ut mortale peccatum ſit matrimonium clandeſtine contrahere, niſi adſit cauſa aliqua, ex qua talis contractus, circunſtantia illa uideri poſsit licitus. Quemadmodum ſi uirgo ſub tutela iniqui tutoris conſtituta clandeſtine contrahat, ne tutor eam uiro ignobili, ac indigno tradat in uxorem, ita Caieta. ij. tomo opuſculorum, q. ij. de uſu matri. & Henri. in c. fin. in fin. de cland. deſponſ. Sic intelligenda eſt gl. in c. noſtrates, 30. q. v. quę dixit

8

dixit peccare mortaliter contrahẽtes clam.uti eam refert Præp.in rubri.de cland. deſponſa.glo. tamen non addit illud aduerbium,mortaliter. Ex quibus ego etiam dicẽdũ cenſeo, non peccare mortaliter clã contrahentes, quando ipſi prius in facie eccleſiæ bona fide contraxerant, qui tandem poſtmodũ ſciunt, ſubeſſe aliquod impedimentum,ac ſecrete impetrant diſpenſationem a romano pontifice, & nouo præſtito conſenſu,ex ui diſpenſationis ob euitandum ſcandalum, clam cõtrahunt matrimonium,ut res tutius agatur. hi equidem non peccarent mortaliter, imo nec uenialiter: vt docet Caieta.in d.q. ii. tametſi uere & proprie hoc matrimonium, minime dicatur clandeſtinum authore Ambroſio Cathari.lib.v.cõ
9 tra Caietanum. Hinc † in pluribus diœceſibus ſynodali conſtitutione excommunicantur ipſo iure clam contrahentes matrimonium. quæ quidem cõſtitutio Salmanticæ ſancita eſt.nu.42.ubi etiam additur pœna pecuniaria, atque ibidem cauetur,ita excommunicatos uitandos eſſe abſque denuntiatione.quorum primum frequentiora fecit matrimonia clandeſtina. Secundum apparet repugnare conſtitutioni Martini quinti, quæ incipit ad euitanda ſcandala, quæ ſtatuit non teneri quem,euitare excommunicatos, etiam a iure,donec nominatim denuncientur. Vnde contra legem ſuperioris lata dicta Synodalis conſtitutio, hac in parte dubia uideri poteſt ex c.cum inferior.de maiorita.& obedien. Verum poſt ſponſalia de futuro,ſi ſponſus cognouerit carnaliter ſponſam, hac excommunicatione utrunq; ligari expreſſim notat Adria.in iiij.q.11.de matri.in reſp.ad iij.dicens ex hoc præſumi, ab eis contractum fuiſſe matrimonium clandeſtine.Oportet tñ tractare,quod dicatur matrimoniũ clandeſtinum. Et primo, dubium
10 † non eſt,illud dici clandeſtinum, quod ſine teſtibus fit. Sed tota controuerſia eſt, an illud matrimoniũ dicatur clandeſtinum, quod contrahitur nõ præmiſſa ſolennitate,quæ in c.cum inhibitio.de clãdeſt.deſp. exprimitur.& in l.j.ti.iij.par.iiij. quamuis publice contractum ſit, in conſpectu maioris partis uiciniæ, ſeu uicinis ipſis ſciẽtibus: & Abb. in d.c.cum inhibitio.aſſerit ex ratione illius tex. hoc matrimoniũ non dici clandeſtinum: cum publice cõtrahatur.idem Io.Lupi. Segobienſis in tract.de matrimo. fol.vj.col. iiij.Sylueſt.uerb.matrimonium.ij. in fin.& hæc opinio moribus recepta uidetur.teſte Palud. in iiij.ſenten.diſt.28.q.ij.arti.iij.concluſ.iij. Id enim,quod fit ſcientibus uicinis dicitur publice fieri. notat Io. Lupi.in c.per ueſtras.iij. notab.§.21. nu.14.Nec obſtat Bar.ſententia in l.fi.ff.de ritu nup.dicentis, illud fieri clam.quod fit omiſsis his,quæ in eius actu a lege requiruntur: id enim procedit, niſi aliquid æquiualens,in actu interueniat, ex quo effectus a lege prætenſus deducatur, ut in hoc matrimonio contracto publice euenit. Cæterum quando dicãtur alij actus clã fieri,explicat Iaſ. in l.clã poſsidere. col. j. ff. adqui. poſſeſſ. & Deci. in l.quo tutela.ff. de reg.iur. Hæc uero opinio Abb. comprobatur ex text. in d.c. cum inhibitio.§.j.adiunctą eiuſdẽ Abb. & Præpo.ibi.col.v. & vj.interpretatione,ubi ſcribunt, matrimoniũ dici contractum in facie eccleſiæ, quod contrahitur in congregatione fidelium. Hinc plurima deducenda ſunt, ut uideamus quam iniurioſe clandeſtina matrimonia contrahãtur,quanq; ſint ipſis canonibus, ac legi-

ac legibus ciuilibus in uiſa.

¶Primo, ex hoc vitio matrimonij clandeſtini inſurgit inſignis Vincent. ſententia in c. ij. de clandeſti.
11 deſponſ. qui aſſeruit, † matrimoniũ ſecundum publice contractum. prę ferri primo clandeſtine contracto, quod probatur vno integerrimo teſte, & fama, etiam ſi ſecundum, duobus tantum teſtibus probetur. Nec ſtandum eſt priori contractui, ſed illi, qui ex eccleſiæ conſtitutione clariorem probationem habet: tametſi alias vnus teſti cum fama plene probet. idem Abbas ac cęteri in d. c. ij. & eſt ſpeciale in hoc caſu, vnũ teſtem cum fama non probare matrimonium clandeſtinum, in præiudicium ſecundi in facie eccleſiæ cõtracti. Feli. in c. j. vt lit. non conteſt. ij. col. ex deciſione Vincentij, quæ communis eſt. teſte Soci. conſ. 119. iij. volu. & conſil. 270. ij. volu. Aretin. conſi. 13. in iij. dubio. Ludouic. Gozad. cõſi. 77. licet opinione Vincen. dubitet. Cardi. in d. c. ij. Areti. in d. conſ. 13. Barb. & Deci. in locis paulo poſt citandis. Verum intelligenda eſt Vincent. opinio ita, vt locum non habeat, quando ſecundum matrimonium in facie eccleſię contractum fuit habita ſcientia primi, & ſub conditione, ſi primum clandeſtinum vere non præceſſerit, vel irritum fuerit. Hoc enim caſu refertur ſecundus contractus ad primũ, qui probari poteſt per legitimas probationes, & ordinarias. ita Barba. conſil. 40. col. ij. in iij. volu. Secũdo, locum non habet Vincen. aſſertio, quando ſecundum matrimoniũ contractum fuit lite pendente ſuper primo clãdeſtino: ex eo enim quod lite pendente fuit contractum, amittit priuilegium illud, quod ei Vincent. tribuẽdum fore exiſtimat. Sic notat. Ioan. ab Imola in conſi. 125. & Deci. conſi. 163. col. iiij. Tertio, ex eodem Decio cõmunis opinio locum ſibi non vendicat, vbi pro matrimonio primo clandeſtine contracto adſint aliquot indicia præter dictam probationem: nempe nominatio coniugalis, ſubarratio, copulave: ex quibus opinor, vt plurimũ hanc rem arbitrio iudicantis diffiniendam eſſe, quod placet Areti. cõſi. 82. col. iiij. ſenſit Bald. conſi. 51. volu. iiij. Pluribus enim dicta Vincent. opinio dubia videtur: atq; dubiũ magis videri poteſt, quod Abba. ex ea ibi adnotauit dicens, data probatione, a duobus facta, de titulo alicuius rei, non præferendũ probante plene priorem titulum, ſed eum, qui plenius probauerit. refert & ſequitur Ant. Corſ. in ſing. ver. probatio. Sed eſto quod Vincen. opinio procedat, propter vitium, quo matrimonium clandeſtinũ contrahitur non tamen videtur opin. Abb. uera.

12 ¶ Secundo, † ex eodem vitio clandeſtini matrimonij ab eccleſia cautum eſt, prolem illegitimam fore ex clãdeſtino matrimonio ſuſceptam, etiam bona fide vtriuſque cõiugis, ſi matrimonium illud ob conſanguinitatẽ, vel affinitatem, irritũ fuiſſe conſtet. text. in d. c. cum inhibitio. §. j. de clandeſt. deſponſa. regia l. ij. titu. 15. part. iiij. Atque idẽ erit, in quocunque alio impedimẽto Innoc. & Cardi. in d. §. j. Hoſti. Ioan. And. Anto. Anch. Abb. & Præpo. in c. ex tenore. qui filij ſint legit. Nam quamuis text. in d. §. j. pęnalis ſit: non tamen ob id reſtringendus eſt, cum fauore animæ ſit conditus: imo ampliandus. ita Abba. in d. c. ex tenore. poſt gloſ. in c. ſciant cuncti. de elect. in ſexto, verſi. alios. Barto. & Iaſ. ibi. nu. 72. in authent. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſ. vendi. Ioan. And. in c. j. de homici. in ſexto Barb. in tracta. de

præſt.

præſt.Card.j.part.q.vij.col.fi.Caſtellianus Cotta in vltimis Memora.dictio.anima. Vnde falſa eſt Gofred.& Vincētij opinio,dicentium in d.c.ex tenóre.præfatū text.in d..§.j. non habere locū in impedimēto alio quā ibi expreſſo, quos Domi.ſequitur conſ.69.& Io.Lup.Segobienſis in tract.de matri. fol.vj. col.iiij.& ſequēti.Hæc tamē illius .§.pœna locū non habet , quando matrimonium eſſet clandeſtine cōtractū in periculo mortis cū ea,ex qua prolē ipſe ægrotās ſuſceperat: licitus enim eſt talis cōtractus: nec illo tempore vacat, publice, ac ſolenniter contrahere , quod elegāter probat Domi.conſ.66.col. pe.et fi.

13 ¶ Tertio,† ex hac eadem prohibitione presbyter parochus, qui negligit clandeſtina coniugia impedire,ſuſpendendus eſt per triennium ab officio , atque eadem pœna puniēdus eſt quilibet alius presbyter, qui clandeſtino coniugio interfuerit.tex.ita communiter intellectus. in d. c.cum inhibitio.§.fin.Hic vero ab officio ſuſpenſus , a beneficio etiam cenſetur interim ſuſpenſione durante ſegregatus.Prępo.in d.§.fin. glo.Abb. & alij in c. latores de cler.excom. miniſ. gl.& ibi Ancha.in cle.fi.de pœnis,Sylueſt. verb.ſuſpenſio. q.v. Abb.in c.veſtra.col. iiij.de cohabitatio. cleric.
14 & mulie.Ex quibus † conſtat,ſuſpenſum ab officio ob crimen graue , etiam ſuſpenſum eſſe a beneficio. Sin autem ſuſpenſus quis eſſet ab officio ob contumaciam,vel ob crimen leue, non eſſet ex hoc a beneficio ſuſpenſus quemadmodum dicti doct.aſſerunt. Ab hac vero ſuſpēſione d.§.fi.Epiſcopus abſoluit: ſecūdū Præp.ibi: cum non ſit reſeruata Papæ.c. nuper.de ſenten. excom.qui tex.locum habet,etiam in ſuſpenſione. Innoc. in c.ij. de ſolu,

Dicta tamen interpretatio Prępoquā prius Hoſtien.& Card.ibi probarunt,falſa eſt: vti docet,vrgentiſſima argumentatione , iuris utriuſque vir conſultiſsimus,Ioānes Bernardus a Luco: qui ob eius ſummā integritatem,ingentem vberrimāque doctrinam, ad Indicæ ditionis ſummum prætorium a Cæſare ſelectus, eodēque munere ſincere ſunctus Calagurritanæ , & calciatenſi eccleſiis præſul ab ipſo Cęſare deſignatus, tandem romani pontificis, & Cardinalium ſummo ſuffragio, vt Chriſtianę reipubl. eſſet maximum ornamentum,Epiſcopi titulo inſignitur. Is inquam in pract. crimi.canoni.c.67.ab hac opinione recedens contrariam expreſsim aſſerit.ſiquidem illa Inno. deciſio tunc
15 demum locum habet, † vbi quis a iure ſuſpēditur indefinite,nullo pręſignato termino : vbi vero terminus ſuſpenſioni adiectus eſſet,conſtat, epiſcopum intra illum non poſſe a ſuſpenſione abſoluere. gloſſ.& ibi Imol.in clem. j.§.verum.de hęreti.quam Præpo.ſequitur in ſumma.ſo.diſt.col.ij.Fel.in cap.nuper. de ſenten.excommu.dicit eam ſingu.Abb.in cap. quam ſit graue ,de exceſ.præ.idem in cap.tam literis. de teſtib.ij.col.aſſerit communiter eſſe approbatam, licet ab ea diſcedat.Sed in dict. c.cum inhibitio.§. fi.ſuſpenſioni certum fuit adiectum tempus : ergo Epiſcopus ab ea abſoluere nequit.Pręterea , multo minus locum habet Hoſti. Cardi. & Prępoſ.intellectus, ſi eligamus opinionem illam,quę dictat, ſuſpenſionem a canone inductam propter delictum,& in pœnam, non poſſe ab Epiſcopo tolli.glo. in c.cupientes. .§.cęterum. verſ. ſuſpenſos.de electi.in vj.quamuis illa,quę.ob contumatiam inflicta ſit,bene poſsit ab Epiſcopo remitti,Domi.in d.§.cæterum.

terum. Paul.in cle.j.de reb. eccle. Abb.in ca.ij.de ſolu.idem Abb.in d.c.tam literis. col. ij. Felin.in ca. paſtoralis.§. prætereà. de offic.ordin.Siquidem in d §. fina. negari non poteſt, ſuſpenſionem in pœnã delicti, non ob contumaciam a iure inductam. Vtcunque ergo ſit, Epiſcopus non poteſt illam ſuſpẽſionem tollere,quę in d §.ſi. pro illo crimine infertur. Prę maxime cum ſit illa conſtitutio à concilio condita,& Epiſcopi nequeunt contra concilia diſpenſare,ex frequentiori ſententia docto.in c.at ſi cleri ci.§.ſi.de iudic.Nec tamẽ mihi placet quod Paul. Abbas & ſequaces, de ſuſpenſione a iure ob contumaciam lata, ſcribunt dicentes,poſſe ab Epiſcopo tolli. Aut enim contumax ad certum tempus ſuſpenditur:& tunc ſuſpenſio non eſt inducta, ut ceſſet ſuſpenſus a contumacia:ſed in pænam delicti commiſſi contennendo ſuperioris mandata:quo caſu ipſi aſſerunt,ſuſpenſionem ab Epiſcopo non poſſe tolli. Aut ſimpliciter inducitur ſuſpenſio ob contumaciam, & cenſetur reſtricta ad tempus, quo durat contumacia.text.& ibi, communis in

16 cap.ex literis. de conſtitu. † Sed ſuſpenſio ad tempus, tollitur abſque aliqua abſolutione,elapſo illo tempore in ea deſignato. gloſſ. in clem.j. de decim. uerſi. donec. dicens, ſecus eſſe in excommunicatione ad tempus lata.quam gloſſ. dicit ſingu. Abb. & ibi etiam Felin.in cap. ad aures. de ſimoni. ſequuntur eam Abb.& Anan. in ca. cum tu.de uſur.Domi.in cap.j.§.ſi uero.de elect.in vj. colũ. ij.& eſt hæc communis opinio ſecundum Felinum. Dec. & Ripam notabil. vj.in cap.j. de iudic.ubi Abb.nu. vj.idem tenet:licet Alciat. ibi notab.vj. probare nitatur, idem eſſe in excommunicatione, quod in ſuſpenſione. Imo communis locum habet, etiam in interdicto ad tempus lato. Nam lapſo tempore ceſſat abſque iudicis relaxatione, uel abſolutione.gloſſ. mihi inſignis in cap. non eſt uobis.de ſponſ. a qua doct.ibi non recedunt:tametſi Ripa in d. notab. vj. in interdicto diuerſum eſſe opinetur.His uero,quę diximus & illud addendum erit: presbyterum, qui matrimonio clãdeſtino interfuit, non eſſe legitimũ teſtem, nec ad probationem ſemiplenam: ut notat Pariſ.cõſ.57. nu. 37.uolum.iiij. poſt Prępoſ.in d.c. cum inhibitio.

¶Quarto, hinc erat iure regio

17 cautum, † uirum contrahentem clandeſtine cum aliqua fœmina, tradendum fore cũ ipſa ſimul uxore, ipſis conſanguineis uxori proximioribus, in ſeruitutem. perpetuam.l.ſi.titu.iij.part.iiij. quæ quidem lex uti rigoroſa nimis antiquata fuit.Sed l.49.Tauri condita a regina Io.Caroli Cæſaris matre tribuitur facultas parentibus, exhæredandi filiam contrahentẽ matrimoniũ clã:ipſis uero contrahentibus, ac teſtibus pœna amiſsionis bonorũ omniũ imponitur, cũ exilio perpetuo a regno, ſub mortis pœna minime violando. Cum tamẽ a principe ſeculari abdicata ſit poteſtas ſtatuendi leges circa ſacramentum matrimonij.cap.tuam. de ordin.cogni. capitu.cauſamque.ij. qui fili.ſint legiti. capit.j.de ſponſa. dubium eſt, qua ratione dicta l.defendi poſsit.& Io. Lupin.eius interpres, qui in d.l. condenda ſuã ſententiam dixerat, quippe qui unus eſſet e ſummis regij pretorii iudicibus, teſtatur, conditores illius legis crediđiſſe poteſtatem habere ad condendam illam legem,ex gl. in cle.ne romani,de elect,uerſi.tolli.

18 li.†dicenti,poſſe iure canonico inferiorem addere pœnam prohibitioni,& legi ſuperioris, & ſi contra legem ſuperioris is ſtatuere nõ poſsit.quam gl.dicit ſingul. Feli.in c.j.de ſponſa.nu. 13.cõmen.idẽ Feli.in c.ij.col.2.de ꝓbat. & Deci.in c.quę in eccleſiarum.de conſti.col. 4. Igitur princeps ſecularis,et ſi nõ ualeat ſtatuere in matrimoniali materia: poterit tamen prohibitioni romani pontificis hac in re pœnas addere. Nec oberunt quæ ex Feli. in d.c.j.poſſunt obijci, ſcilicet non procedere a gloſſ. prædictum argumentum:quia in caſu illius glo. Epiſcopus habilis eſt , & capax ſtatuendi in qualibet re eccleſiaſtica: at princeps ſecularis minime. Item lex ciuilis,'quæ pœnã imponit contrahentibus matrimonium, eſt nulla, etiam ſi aliquam honeſtã ſolennitatem in nuptijs contrahendis induxerit.notatur in c.j.de ſpõſal.& alibi nos diximus. Ergo & d.l. regia nulla erit. Quorũ primũ diluitur facile,ſi conſideres,ab Epiſcopo eſſe poteſtatem abdicatã condendi canones,contra ius a romanis pontificibus ſtatutum ,'ac eodẽ pacto a ſecularibus principibus ius condendi leges,contra pontificum decreta in materia ad romanũ pontificem pertinenti , eſſe remotum. Vnde ſicuti ille poteſt pœnas addere caſu, quo non poteſt ſtatuere, ita & hic. Nam & in hoc eodem tracta.de matrimo.lex principis ſecularis ,.iuſta alioquin , & honeſta,ualet quatenus non repugnat iuri canonico tex.in c.ij.de deſpon. impube.quem ibi not.Abb.& Fortu.in tract.de ultim.fi.illat.10. colum.v. Secundũ multo minus obſtat:quia pœnam imponere contrahenti matrimoniũ, quod iure pontificio ualidum eſt,& iuſtum , non licet ſeculari principi;cur tamẽ nõ licebit pœnã adijcere contrahentibus matrimonio,quæ canones ipſi prohibent?arg.c.dilecto in ſi. de ſent.excom.in v j. Alioqui dicendũ foret, leges punientes cõtrahẽtẽ inceſtas nuptias minime ualere.

19 quod ipſe dicere nõ auderẽ.† Pręterea, licet crimen uſurarũ mere eccleſiaſticum ſit:gl.in c.j.de offi.ordin.& cõmunis, in c.cum ſit generale.de for.cõpe.poteſt tamẽ a lege ſeculari pœna aliqua uſurarius puniri.ita Iac. Butri.in l. improbum fœnus.C.ex qui.cauſ.infam.irrog. Corne.conſ.19.iij.uol.Ioã.Mona. Archi.Ioan.And.& Domi. in c.j. de uſur.in vj. & nouiſsime Carol. Molin.de cõtract.q.10.ipſe tamen cõtendit nõ eſſe crimen iſtud mere eccleſiaſticũ.Fortu. in tract.de ulti.fi.illat.v.ad ſi.Alcia.in d.c. j.de offic.ordi.nu.76. ubi fatetur hanc opin. receptam eſſe. contra Deci. conſ.70.quem defendere conatur Aymõ Sauill.conſ.vj.nu.104. Sed & Corneum refert & ſequitur Anto. Rub.cõſ.65. Ex quo defenditur reg.l.j. tit.ij.lib. viij. in regijs ord. quę uſurarios pœnis quibuſdã

20 perſequitur,& iuſtiſsime. †Sic etiam lex ciuilis cõtra periuros pœnã poteſt ſtatuere, licet crimen eccleſiaſticum ſit.Roman.conſ. 512. Sic & periuriũ puni t.l.ſi quis maior.C.de tranſaction. Nec incõuenit crimẽ adiquod eccleſiaſticũ eſſe, ita ut nullus niſi iudex eccleſiaſticus de illo crimine cenſere poſſit: pœnas uero temporales aduerſus id carmen cõmittentes a ſecularibus principibus ſtatui: idque ad laicam poteſtatem pertinereut ꝓbat erudite Alfonſus a Caſtro lib. ij.de iuſt.hæreti.punit.c. 26. Eadẽ etiã Taurina lex comprobari poteſt ex eo,quod lex principis ſecularis, in quacũque diſponat, etiã ſi mentionẽ clericorũ faciat ſi iuſta

ſit, hone-

ſit,honeſta,nec contra canonibus,
ſeruari debet quia ab ipſis roma-
nis ponti. tacite uidetur recepta .
tex.in c.j.de nou.oper.nunc.c.j.de
iuramen.cal.c.uenientes.de iurein.
c.inquiſitionis.de hæret.in vj.pro-
bat ſignāter Fortu.in tractat.de ul-
ti.ſi. illatio. 14. cuius opinio mihi
admodum placet, licet pluribus iu-
ris utriuſque profeſſoribus diſpli-
ceat.Canones enim,quibus diſponi
tur, quod laici , ſeculareſque pote-
ſtates de perſonis,aut de rebus eo-
rum nullā habeant poteſtatem di-
ſponendi,condendi leges,vel ſtatu
ta,ſunt ſecundum diſpoſitionem na
turalis ęquitatis interpretādi.quod
optime probat Io. Driedonius de
libert. Chriſti.pagi.163.eandē opi
nionē,quā ex Fortunio retulimus,
aliquot rōnibus ſequutus. His quin
que rationibus Taurina lex defen
di poteſt.Atque hinc etiā Matthę.
ab Affl. legē ragiā Neapolitanā ,
quæ punit clam matrimoniū cōtra-
hentes, lib.iij.rubr.iij.rub. 19. de-
fendere conat. anxius tamē,ac du
21 bius eſt.† Et fortaſsis attenta gra
uiſsima pœna d.l. 49. & quod ex
ea quandoque matrimonia,quę li-
bere contraherentur impediuntur,
ac ſæpiſsime filiæ nō audent eos ,
quos cupiunt,maritos accipere,ui-
debitur impenſe, & pte rem ipſam
cōſideranti, legē illam quodammo
do libertati, a canonibus in coniu-
gio requiſitę , aduerſari. Tameiſi
ſemota grauiſsima pæna decens
omnino atque honeſtū ſit, filias pa
rentū conſilio,& conſenſu,maritos
ſibi eligere. Hinc iudices eccleſia-
ſtici ad effectū. ut conſter de matri
monio libere, & teſtes liberius di-
cāt ueritatē,iudices ſeculares admo
nēt , ut ad forū eccleſiaſticū remit
tant contrahentes , ipſoſque teſtes,
quos captos detinent ad regię legis
pœnam exequendam.Atque inhi-
bent iudices eccleſiaſtici ipſos ſecu
lares a cognitione huius cauſæ.ar-
gumen.eius,quod notant.Io.And.
Domin.& Franc.in c.ſtatutū.j. de
hęret.in vj.Has uero inhibitiones
ęgre ferūt ſeculares iudices, eiſque
remittuntur . quod agendum non
eſt,ubi de matrimonio plene adhuc
nō conſtat, ne eius probatio impe-
diatur timore pœnarum. Eſt tamē
intelligenda regia lex quando ma-
trimonium clam contrahitur cum
filia ſine conſenſu parentum , non
alias.quod patet ex ratione legis,
quę accuſationē huius delicti,ipſis
tantū parentibus defert.Et conſtat
minime illam legem habere locum
quando filius maſculus inuito,atq;
ignorante patre cōtraxit cōiugiū,
etiam clandeſtinum. In filia vero
uidua,an lex illa procedat , dubiū
22 uideri poteſt. † Crederem tamen
eam procedere, ubi filia uidua ha-
bitat ſimul cum parentibus ,& ſub
eorum cura degit.argument. glo.in
auth. ſed quanuis.C. de rei uxor.
actione.Nec illa lex regia conſide
rat patriam poteſtatem:cum etiam
matri , huius criminis querelam
pręſtet : licet Didacus a Caſtello
eius legis interpres aſſerat , legem
illam nō procedere in uidua. Nec
omittēdum eſt, iura punientia con-
trahentes matrimonia clandeſtina,
nō habere locum quo ad pœnas,in
contrahentibus ſponſalia de futu-
ro.glo.recepta cōmuniter in clemē
ti.vnic. de conſangui. & affinita.
uerb.contrahere.Card.in dict.cap.
cum inhibitio.in princip. ſenſit Fe
li.in rub.de ſpon.1.colum. Et licet
Abb. & alij in dict.cap.cum inhi-
bitio.teneant,illius cap. ſolennita-
tem ſeruandam fore in contrahen-
dis ſponſalibus de futuro : non ta-
men opinor , id eſſe verum quo ad
pœnas. quāuis idē Didacus a Ca-
ſtello i d.l.49. Tauri exiſtimet,eā

dem le-

dē legē quo ad pœnam habere locū in ſponſalibus de futuro. Eandē uero Taurinam cōſtitutionem Carolus I. Pintiarus comitijs comprobauit anno triceſimo ſeptimo. l. 4. i. ubi eam extēdit ad filiam maiorē uigintiquinque annis, quę tamē nouercam non habeat. Eſt & alia iure canonico inducta matrimonij ꝓhibitio ex eo quod quis eam ducit in vxorem, quam prius adulterio polluerat: & hæc conſtat in c. j. de eo qui duxit in matri. quam pol. per adult. cuius intellectum tradit Pau. Pariſ. cōſ. 52. col. 2. et 3. uol. 4.

SVMMARIVM.

1 *Affinitas ante matrimoniū cōtingens, impedit illud cōtrahi, nō tamē, ſi poſt contractum, accidat, illud irritum facit.*

2 *Seruitus poſt matrimonij cōtractum, aliqua ex cauſa eueniens ipſum non uitiat.*

.§. PRIMVS.

QVAEDAM Autem impediunt matrimoniū, ſi eo nondum contracto eueniant: nō tamē dirimunt matrimoniū, ſi eo iam cōtracto acciderint:
1 nempe † affinitas, quę impedit matrimonium cōtrahi, etiam ſi contingat contractis iam ſponſalibus de futuro. Sponſus enim cognoſcens carnaliter cōſaguineā ſponſę, non poteſt cum ſponſa matrimonium cōtrahere. cap. literis. de deſponſa. imp. c. ij. de eo, qui cog. conſ. uxor. l. ſuę. regia l. 8. titu. 1. part. 4. Sed ſi matrimonio cōtracto maritus cognouerit cōſangineam uxoris, non diſſoluitur matrimonium, c. j. c. diſcretionem. ca. penul. de eo qui co-
2 gno. conſ. uxor. ſuæ. † Sic & ſeruitus, quę cōiugio a liberis cōtracto alteri eorum contingat, ex eo quod libertus ob ingratitudinē in ſeruitutem reuocatur non dirimit matrimoniū: licet hoc coniugium nullū fuiſſet, ſi tēpore cōtractus eſſet maritus ſeruus, et hoc ignoraret uxor. quod probatur ex his q̃ diximus de errore impediēte cōſenſū, c. iij. et diximus alias, cum tractauimus de matrimonio contracto a ſeruis.

SVMMARIVM.

1 *Publica honeſtatis iuſtitia impedimentum, etiam ex nullis ſponſalibus, cōnſenſu tamē præſtito contractis, oritur.*

2 *Publicæ honeſtatis iuſtitiæ impedimentum, oritur ex matrimonio, uel ſponſalibus, a monacho contractis.*

3 *An conſenſus interior ad hoc impedimentum, ſit neceſſarius.*

4 *Publicæ honeſtatis impedimentum non oritur, ex ſpōſalibus, ſub conditione, etiam quæ a iure ineſt, contractis.*

De impedimento publicæ honeſtatis.

.§. SECVNDVS.

QVAEDAM ita impediunt matrimonium contrahēdum, ut eorum aliquo exiſtente matrimoniū cōtractū,
1 nullum ſit. † Quorum primum ſe exhibet publicę honeſtatis iuſtitiæ impedimentum. Honeſtū enim eſt, ut

eſt vt frater cum illa, quæ fratris ſponſa fuit, etiam frater præmortuo minime contrahat matrimonium. Oritur ergo impedimentum hoc ex ſponſalibus de futuro, vel præſenti, ante coitum. Huius etiam honeſtatis memini Iuriſconſultus in l. ſi qua. §. j. & l. ſemper. ff. de rit. nupt. & in. §. vxor. inſti. de nupti. vbi Theophilus idem notat. Nec refert, an ſponſalia nulla ſint, modo conſenſus ei pręſtitus fuerit. cap. ad audientiam. cap. iuuenis. ca. ſponsã. de ſponſa. pulcher. text. in cap. j. in princi. eod. tit. in 6. Quo quidem impedimento cõſanguinei intra quartum gradum prohibentur, matrimonium contrahere cum ſpõſa cognati, etiam præmortui. vti ab omnibus receptum eſt. in dict. ca. ſponſam. vbi potiſsimum id notat Abb. & Præp. glo. Ioan. And. & Franc. in d. c. j. in prin. Abb. in c. iuuenis: de ſponſa. notat Ioan. Brune. in tra cta. de ſponſa. concluſi. 10. Nec item refert ſecundum Ancha. in dict. c. ſponſam. an ſint conſanguinei ſpurij, vel illegitimi, an legitimi. Ex quibus plura deducuntur.

¶ Primum, ex ſponſalibus vtcumque cum minori ſeptennio contractis, hoc impedimentum non producitur: cum ibi conſenſus deſit. cap. literas. de ſpon. impub. ita communiter intellectus: niſi diſcretio ætatem illa præuenerit, attenta opinione, quã 1. part. ca. 2. retulimus.

2 ¶ Secundum, † ex matrimonio, iure canonico impediente cõtracto, dari impedimentum publicæ honeſtatis, ſi coniugio pręſtitus conſenſus fuit talis, qui ceſſante impedimẽto coniugium efficeret: cap. ad audientiam. de ſponſa. etiam ſi contra ctum eſſet cum monacho, vel moniali. glo. in ca. ſi quis deſponſauerit vxorem. 27. q. 2. quam approbat Præpo. in dict. ca. ad audientiã 2. col. pro quo eſt tex. apertus in d. ca. j. de ſpõſa. in 6. in princ. quamuis Cald. in dict. ca. ad audientiam. contrariam opinetur.

3 ¶ Tertium ex his infero, † iſtud impedimentum oriri, ex ſpõſalibus contractis per verba ſeu exteriora ſigna conſenſum exprimentia, & ſi interior conſenſus deſit. Eſt enim hoc impedimentum ab eccleſia cõſtitutum, ob publicam honeſtatem, quæ quidem adeſt in hoc caſu: vti exiſtimat Palud. in 4. diſtin. 27. q. 2. artic. v. & idem diſt. 21. q. 1. arti. 3. Florentin. 3. part. titul. 1. capi. 10.

¶ Quarto hinc perpendi poteſt intellectus ad text. in ca. j. §. fi. de ſpõ

4 ſalib. in 6. vbi † non oritur publicę honeſtatis iuſtitiæ impedimentum ex ſponſalibus ſub conditione contractis nondum ea adueniente: tunc enim conſenſus deficit: igitur nullũ inde ſubeſt impedimentum, etiam ſi conditio adiecta, a iure ineſſet cõtractui: vt ſi eccleſiæ placuerit. glo. in dict. §. fina. quam ibi approbant Ioan. And. Domini. & Franc. dicit. ſing. Feli. in ca. ij. co. j. de ſponſa. cõmendat Abb. in ca. ſignificaſti. de electio. nu. 7. Hæc enim conditio, quamuis a iure inſit, actum agit cõditionale; quia aliter expreſſa fuit quam inerat. Inerat enim hoc pacto, vt ſi impedimentum aliquod appareret, propter quod eccleſię cõiugium diſpliceret, conſenſus ab initio in cõtractu pręſtitus, & uolũtas illa abſolute exhibita, euaneſceret. At exprimitur aliter: cũ nullus cõſenſus ab initio pręſtetur, donec ab eccleſia iudicetur: an liceat contrahere? Eſt ergo conſenſus in pendenti, hac expreſſa conditione: nõ ſic ea tacita. ex his, quæ Felin. notat in ca. ad audientiam. ij. de reſcr. numer. 10. l. ſi ita legatum. §. illi ſi volet. ff. de legat. primo, adiuncta Pauli Caſtr. interpretatione, dum dicit.

dicit.lego Titio centum,ſi volet,eſſe conditionale legatum, id eſt, ſi declarauerit ſe velle. Hoc ipſum in hac quæſt.de matrimonio adnotauit Syluest. verbo, matrimonium. 8.q.14.ſubobſcure Angel.verb.matrimonium.impedimento. 3.§.1.atque Adria.in 4. de matrimo.§. circa.quæſtio.4. dicens,a iure in eſſe dictam conditionem actui, & contractui,non voluntati.Quo fit,vt ſi conditio eſſet de præſenti, vel ineſſe neceſſario ex natura actus, non habere locum opinio gloſſ. quemadmodum,ſi quis ita contraxiſſet, ſi vixero, te accipiam in vxorem. Illa etenim conditio vitæ ad actũ eſt neceſſaria: vnde actus conditionalis non eſt. Ex quo infertur Io. And.Domi. ac cæteros plurimum aberrare a verba, huius rei cognitione dicentes, ex dictis ſponſalibus, in ſpecie queſtionis principalis,contractis:tunc demum oriri impedimentum, quando conſtaret,illa ſponſalia potuiſſe contrahi, atque eccleſiæ placere. Nã & ſi hoc conſtiteris, ex dictis ſponſalibus non oritur impedimentum ante euẽtum conditionis: cum ante eccleſię declarationem, nullus fuerit præſtitus conſenſus. Nec recipiendus eſt Archid. qui in dict. c. j.§.fi.gl. illam reprobat.

SVMMARIVM.

1. *Sacer ordo matrimoniũ impedit omnino, & irritum facit.*
2. *Coniugatus ſuſcipere non debet ſacrum ordinem,alioqui punitur ſi eum ſuſcipiat.*
3. *Coniugatus an poſsit ex conſenſu vxoris ſacrũ ordinẽ recipere.*
4. *Ordo minor non impedit matrimonij contractum: contrahens tamen amittit beneficia eccleſiaſtica.*
5. *Coniugatus in minoribus conſtitutus amittit regreſſus, & alia iura, ad beneficia eccleſiaſtica, ſi bi competentia ante matrimonij contractum.*
6. *Penſiones an vacent per matrimonij contractum?*
7. *Contractus coniugalis ſolenni religionis voto reſoluitur.*

De impedimento ſacri ordinis.

§. TERTIVS.

1 SECVNDO matrimonium † impeditur a ſacro ordine. Is enim qui ſacris ordinibus, vel eorum aliquo inſignitus eſt, coniugium contrahere nõ poteſt: quod ſi contraxerit,nec tenet contractum. c.ſi quis.& cap. erubeſcant.32.diſt.imo irregularis eſt,qui ſic contrahit. c.j. & ij. qui clerici vel vouen. ipſoque iure excõmunicatus.clem. vni.de conſan. & affinit. aliiſque pœnis puniendus,quas longius explicat Ioã.Bernard. Calagurritanus Pręſul in ſua praxi.c.74.Sat enim eſt quo ad noſtrum inſtitutũ de matrimonio ſic contracto tractare. Nec vnquam licuit in eccleſia,ſacris ordinibus initiatos, matrimonium contrahere: imo ab initio renaſcentis eccleſiæ hoc prohibitum eſt.quod conſtat ex canonibus apoſtolorum. c. 25. cuius uerba ex Haloandri translatione

tione hæc ſunt. Ex his, qui cœlibes in clerum peruenerunt, iubemus lectores tantum, & cantores, ſi velint, nuptias contrahat. Hactenus Canõ. Græcis enim ſolis licuit vti coniugio contracto ante ſacrum ſuſceptum ordinem, non autem poſt ſacrum ordinem contrahere. c. cum olim. de cleric. coniugat. c. de Syracuſanę. 28. diſt. pulchre Alphonſus a Caſtro libro de hęreſib. verbo ſacerdotium. Ioan. Echius contra Luterum. c. 19. Enchiridij, Alfonſus Virueſius in Philipp. 19. docet & poſt alios Ioan. Maior. in quarto ſent. diſtinct. 24. q. ij. & diſtin. 27. q. j. Ioan. Arboreus Theoſophiæ libr. v. c. vij. docte, & erudite Albertus Pygius controuerſia 15. diligenter Robertus Arboricenſis in tractatu de ſacerdot. cœlibatu, hinc eſt intelligendus text. in c. aliter 31. diſt. dum dicit, quod oriētales clerici in ſacris matrimonio copulantur, ideſt vtuntur copulato, ita gl. ibi. & in c. quæſitum. de pœnit. & remiſ. etiam ſi hæc interpretatio diſpliceat Caieta. in ij. tomo. q. 21. quem reprobat, præmiſſum gloſſ. intellectum ſequutus Ambro. Catha. contra Caieta. lib. vj. capitulo ij. Scribit tamen Hierony. Paulus in Prouinciali fol. 18. ex conſilio Card. Alexandrini Romæ datam fuiſſe liberam licentiam contrahendi matrimonium cuidam ſubdiacono, qui illo ordine fuerat inſignitus ante pubertatem, & priuſquam eſſet doli capax. † Is autem, qui matrimonio contracto ordinē ſacrum ſuſceperit, vti cõiugio non poteſt in occidentali eccleſia. d. c. quęſitum. imo irregularis eſt. tex. in extrauagã. antiquæ. de voto. nec exigere poteſt coniugale debitum ab vxore: reddere tamen tenetur vxori debitum coniugale, notant omnes in c. ij. de cleri. coniugat. text. ad id in c. quidam. de conuer. coniuga. Sic ſane & canon quintus apoſtolorũ: Ne Epiſcopus aut preſbyter, aut diaconus vxorem ſuam prętextu religionis eijciat: ita intelligendus eſt: ne quis eijciat vxorē, non quidem a conſuetudine corporis, ſed a victus cura ſcilicet, & veſtitus: non vt cum ea cubet, ſed vt eam alat, & veſtiat cap. omnino. 31. diſtinct. Ex Leone IX. in epiſtolam Nicetę Abbatis, cuius meminit Iuo Carnotenſis li. iij. de cõtinentia cleric. hoc ipſum quandoque apud Grecos vſu receptũ fuiſſe, præſertim vbi canonum obſeruationi indulgebatur, teſtis eſt Epiphanius aduerſus hæreſes lib. ij. tomo j. in catharis. Tametſi conſtet, in eccleſia Græcorum permiſſam fuiſſe copulam coniugalem, presbyteris, diaconis, ſubdiaconis cum ea vxore, quam ante ſuſceptum ſacrũ ordinem habuiſſent: atque ita iuxta ſententiam iſtam accipiendum eſt, quod ex Nicena ſynodo Gratianus refert in cap. Nicena. 31. diſtinct. Et preterea text. in c. quoniam in Romani. ead. diſt. ex ſextæ ſynodi canonibus. Hanc ipſam opinionem, imo catholicam aſſertionem de continentia clericorum, quam ab initio huius paragraphi probauimus, probat eleganter aduerſus Græcorum & Hereticorum imprudentiam Franciſcus Torenſis in libro vno de canonibus ſextæ ſynodi ſuper canone 13. quo loco conatur oſtendere, falſo tribui ſynodo Nicenę, quod in d. c. Nicena. traditur: nec in ſexta ſynodo ſtatutum fuiſſe canonem illum: qui a Gratiano in d. c. quoniam. refertur: licet inter canones ſynodi ſextæ paſsim relatus ſit. Idē tradit pluribus de continentia clericorum expoſitis concluſionibus Dominic. Sot. libr. viij. de iuſtitia & iur. qu æſt.

9 quæſtio.vj.articu.j.& ij. Ex † licentia tamen, & conſenſu uxoris, poteſt maritus ſacris ordinibus inſigniri; ipſa tamen, ſi iuuenis eſt, aut ſuſpecta circa continentiam, compellitur religionem profiteri. Si uero ſuſpecta non eſt, nec iuuenis, ſatis eſt, quod extra religionē uoueat continentiam.cap.coniugatas. de conuerſ. coniugat. ubi Abba.idem Abba.in cap.j. eod. titul. Syluest. uerbo matrimonium viij. impedimento.12.& q. 12. In Epiſcopi tamen uxore id ſpeciatim cauetur,ut quæuis ſuſpecta non ſit, religionem profiteri cogatur.tex.ita ab omnibus itellectus in c.ſane.de cōuerſ.coniugat. Sed eſt & is,qui in minoribus ordinibus eſt conſtitutus,licite, & abſque peccato contrahit matrimonium ante ſubdiaconatum.cap.j. ubi doctor. notant de cleri.coniug.& Syluest.d.q.12. idem uerb.clericus.q. 4. Eccleſia-
4 ſtica † tamen beneficia,quę obtinebat,amittit,tex.in d.capit.j. qui hoc aperte probat: ita ut ipſo iure uacent omnino per contractum cōiugalem.quod notat gloſſ. ibi communiter recepta,etiam ante carnalem copulam. Rota Noua.26.Io. Lupin.in rubr.de donat.§. 55. nume.vij.& Ioan.Staphileus in lib. de lit.Grat.& Iuſti.fol.73.qui idē notat, quando matrimonium eſſet contractum cum impubere. ita ipſe Staphi.fol.74. poſt deciſionem Rotæ antiquam.103. Sed cum hic contractus cum impubere ſit ſponſaliorum tantum:nec per ſponſalia de futuro uacent beneficia eccleſiaſtica: uidetur hæc ultima opinio dubia:imo certius eſt per talē contractum non uacare eccleſiaſtica beneficia,quæ per matrimonij contractum amittuntur, & uacant. & ita optime probat Henr. in capit. diuerſis fallacijs,de cleric. coniug. col.pen.Ioan. Andr. Cardin. Anchar.& Imo.in c. Ioannes. eod.tit. quorum opinio cōmunis eſt. Quod ſi is,qui habet eccleſiaſtica beneficia, matrimonium contraxerit nullum ex impedimento canonico,ualidum tamen ex conſenſu: ut cum conſanguinea,uacare beneficia ipſo iure ex hoc,tenent Cardi.et Abba.col.fi.in d.c.j. Henri. in d.c.diuerſis fallacijs. Qui enim beneficium eccleſiaſticum, quod cum primo ſimul obtinere non poteſt, abſque aliquo iure occupat,ipſo facto primum amittit c.eum, qui.de præbē.in ſexto.Sic ergo qui matrimonium facto potius, quam iure contrahit,amittit ipſo iure beneficia eccleſiaſtica:quippe qui actum gerat beneficiorum poſſeſsioni contrarium.idem aſſerit Bartolo.Brixiē. q.x.Ioann.Staphil.libr. de literis gratiæ,& iuſtit.fol.75. licet Card. in clemen.gratię.de reſcript. q.17. contrarium aſſerat. Sic etiam Ant. & Imol.poſt gloſſ.ibi in dict. cap. j.non uacare,exiſtimāt,ipſo iure beneficia illius, qui dicto caſu matrimonium, quod nullum eſt, contraxit: ſed priuandum fore ita contrahentem beneficijs, per ſententiā iudicis. cui opinioni ſubſcribit Dec.conſil. 166. caſu quo ſcienter is matrimonium contraxit. Tunc enim ſecundum Dec. uidetur in cōtrahente defeciſſe conceſſum contrahendi:quod falſum eſt, ex his, quæ notaui.c.iij.huius partis. Unde a prima opinione,quæ mihi uerior, & receptior eſt, non diſcedo. cui etiam accedet,quod notant Io. Andr.& Anchara.col.fi.in c.Ioānes.de cler.coniug.Cardina. in dicto capitu.j. Roma.conſi. 493. dicentes clericum in ſacris conſtitutum,ipſo facto beneficia amittere, ſi matrimonium contrahat etiam cum conſanguinea, vel alias nul-

5 lum.† Hinc conſtat, per coniugalē contractum etiam amitti regreſſus acceſſus, atque alia quęlibet iura ad beneficium eccleſiaſticum ipſi contrahendi competentia. gloſ. & communis in cap. j. de cleri. coniug. in ſexto. verſic. clericalis. quam dicentes ordinariam approbant Paul. & Alexand. in l. ſi a primo. ff. de liberis & poſthumis. comprobat etiam Martinus Nauar. in cap. ſi quando
6 v. exceptione. de reſcript. † Ex his etiam ſubinfertur non poſſe cō trahentem beneficia repetere, etiā ſi ſponſa religionem profiteatur ante coitum. Sic doctores notant in dicto capitulo primo. & Ioannes de Imola in clementina gratiæ. de reſcriptis, in gloſ. reſignaueris. quos ſequitur inſignis moribus, & iuris prudentia vir Ioānes Bernardus in practica criminali canonica ca. 74. quibus addendum cenſeo, eodem modo penſiones, quas contrahens matrimonium obtinet, vacare per hunc contractū, quando conſtitutę fuerūt in titulū beneficij eccleſiaſtici, aliquo onere ſpirituali adiecto: vt tradit Hiero. Gigas in tract. de ſponſionib. q. 54. Si tamen penſio non ſit in titulum beneficij præſignata, iure poteſt laico concedi. authore Cardi. in clem. j. §. eadē. quęſtio. vj. de ſupplen. negli. pręlat. Io. Bapti. de S. Seuerino in tractatu de penſion. q. 13. ſenſit idem Cardi. in cle. j. q. 16. de reb. eccleſ. notat idem Hieron. Gigas q. 21. pro quibus facit text. in c. ſi qui 32. diſt. quem putat eſſe ſing. glo. reg. cancel. 61. unde Ludoui. Gomez in regu. de annali. poſſeſſ. q. 21. dixit non vacare penſionem per contractum matrimonij. Verum romanæ curiæ uſus obtinuit, penſiones vacare per contractum matrimonij, etiā ſi ſimpliciter nullo adiecto onere ſpirituali, fuerint conſtitutæ, niſi conceſſæ fuerint a ſummo pontiſice alicui laico, pro re in defenſionem eccleſiæ vtiliter gerenda, vel geſta, aut quādo ex voluntate romani pontificis colligitur eum velle penſiones per coniugalem contractum non extingui. ita Ioan. Baptiſta, in tract. de penſionib. quæſt. 30.

7 ¶ Tertio, † cōiugalis contractus impeditur, ac omnino reſoluitur religionis ſolenni voto, & profeſsione præmiſſa. At ſi præmittatur ſimplex, votum, impeditur matrimonium contrahendum: non tamen dirimitur, ſi contractum fuerit. c. meminimus. c. rurſus. cū alijs, qui clerici. vel vouent. ca. j. de voto. lib. vj.

SVMMARIVM.

1 *Cognatio ſpiritualis matrimonium impedit, ex conſtitutione eccleſiæ.*

2 *Cognationis ſpiritualis prima ſpecies.*

3 *Cognatio ſpirituali non oritur ex illicito coitu*

4 *Cognatio ſpirituali deducitur ex baptiſmate, etiam collato a laico, tempore neceſsitatis.*

5 *Cognatio ſpiritualis ſolum contrahitur cum leuante, vel ſuſcipiente a ſacro fonte, licet plures illi actui interſint.*

6 *Cognatio ſpiritualis nec per nuncium, nec per procuratorem contrahitur.*

7 *Cognatio ſpiritualis an contrahatur ſine reſpōſione ipſius ſuſcipiētis, vel leuātis a ſacro fonte.*

8 *Cognationis ſpiritualis ſecundæ ſpecies.*

Cogna-

9 *Cognationis ſpiritualis tertia ſpecies.*

10 *Cognatio ſpiritualis aſcendit: non tamen deſcendit.*

11 *Cognatio ſpiritualis non oritur ex catechiſmo.*

De cognatione ſpiritualis.

§. QVARTVS.

1 QVARTO,† ſpi
ritualis cognitio
matrimonium im
pedit, nec contra-
hatur, & contra-
ctum poſt hoc im
pedimentum, diri
mit. Atque hoc impedimentum iu-
re canonico inſtitutum fuit, non na
turali, nec diuino: quod ab omni-
bus receptum eſt. Oritur vero ex
baptiſmi, confirmationisve ſacra-
mento, in quo is, qui ſacramentum
confert, parentis vicem gerit: is au
tem, qui baptizato, aut confirmato
aſsiſtit, ac pro eo reſpondet, ipſum-
ve in ſacramento baptiſmi tenet,
aut a fonte ſuſcipit, pædagogus cen
ſetur. cap. vos ante omnia. de con-
ſecrat. diſtinctio. iiij. Thom. in iij.
par. queſtio. 67. articu. vij. quibus
addenda eſt deciſio cap. j. & final.
de cognatio. ſpirit. in vj. Ex qui-
bus miror, cur Coura. Lagus in
Methodica iuris, titu. de nupti. di-
xerit prohibitionem matrimonij,
in cognitione ſpirituali, ſine cauſa
factam ab eccleſia, eamque valere
ſua authoritate quantum poſsit. Ve
rum hæc ſpiritualis cognatio tres
ſortitur ſpecies.
2 ℭ Prima quidem eſt, † quæ in-
ter ipſum baptizatum, confirma-
tumve, & confirmantem, baptizan
tem, ac vtriuſque ſacramenti pæda
gogum, quem patrinum vulgus ap
pellat, oritur: ac denique illa, quæ
inter filios, & parentes ſpirituales
contrahitur cap. de eo. 30. queſtio.
j. c. j. de cogna. ſpirit. in vj. regia l.
j. titu. vij. part. iiij. Thom. dict. arti
cu. vij. Palud. in iiij. diſtinctio. 42.
artic. j. & conſequenter hæc prima
cognationis ſpiritualis ſpecies in-
cludit illam quæ inter filium ſpiri-
tualem, & vxorem patris ſpiritua
lis, tempore ſuſcepti ſacramẽti a vi
ro cognitam, datur a iure. capi. j. de
3 cogna. ſpiritua. in vj. † Nec tamen
ad fœminam, a patre ſpirituali for-
nicarie cognitam, refertur. Nullum
enim ſubeſt inter eam, & ſpiritualẽ
filium, impedimentum, ut aſſerit gl.
in cap. ſi quis de vno. 30. quæſtio.
iiij. ea ratione, quod iſtud ſit ſpiri-
tuale vinculum, nec deceat id ex il
licito coitu oriri. idem approbant
Henric. & Abbas in ca. Martinus.
de cognat. ſpirit. Ricard. & Palud.
dict. diſtinctio. 42. Ioannes Andre.
cæterique doctor. in dict. cap. j. An
gel. verbo, matrimonium, iij. verſi.
ſeptimum impedimentum. regia l.
j. titu. vij. parti. iiij. quam hiſce in
rebus iuris vtriuſq; profeſſoribus,
quos nuncupatim citamus, non ve-
remur adiungere: cũ ſapientiſsimo-
rum virorum cõſilio leges regias,
quas partitarum appellamus, condi
tas fuiſſe Hiſpanis omnibus ſit con
pertum. His igitur opinor præfatã
ſententiam frequẽtiori calculo pro-
bari: quam veriorem eſſe exiſtimat
Ioannes Brunellus in tractat. de
ſponſalib. concluſio. 20. caſu. vij. ad
uerſus Tomam in iiij. ſenten. diſtin
ctio. 42. cui ſubſcribit Sylueſ. verb.
4 matrimonium. viij. queſt. vij. † No
tandum eſt laicum tempore neceſsi
tatis alium baptizãtem, ipſi bapti-
zato patrem ſpiritualem eſſe, ac ſub

inde in hac prima cognationis ſpecie includi. quod notat Florent. in iiij. part. tit. j. c. 15. §. iij. ex c. ſ. uerſic. eandem. de cogna. ſpirit. in vj.
5 † Nec refert, an unus pluresve ſint pędagogi: tametſi conueniat unum tantum eſſe, qui filium ſpiritualem in ſacro baptiſmatis lauacro teneat aut a fonte ſuſcipiat. c. non plures, de conſecra. diſt. iiij. c. fi. ubi id notat Ioannes And. & alij de cognatio. ſpiri. in vj. Moribus tamen receptum eſt in aliquot regionibus, plures ad id officiū conſtitui. quod inſinuat regia l. vij. ti. iiij. part. quo quidē caſu ſolus is pater ſpiritualis eſt, qui baptizatū in ſacro fonte tenuit, uel a fonte ſuſcepit, nō alij, et ſi pręſentes actui fuerint, atq; pro baptizato rñderint. ita Florētinus iij. part. tit. j. c. 15. §. iij. Decius optime conſi. 501. pro quibus tex. eſt in c. ueniens. de cognatio. ſpiritua. et gl. in c. j. eo. tit. in vj. uerſi. ſpirituale.
6 † unde hæc cognatio per ꝓcuratorem minime contrahitur, teſte Barto. in l. Gallus. §. forſitan. ff. de lib. & poſthu. quem ibi magis communiter ſequuntur alij. & Præpoſi. in d. c. ueniens. Frederi. conſi. 15. Roma. ſingu. 53. Capel. Toloſ. 157. Sylueſ. uerb. matrimonium viij. q. vij. uerſi. 14. & Io. And. in reg. poteſt quis. de reg. iur. in vj. Io. Brunel. in tract. de ſponſ. concluſ. 10. caſu 12. Petrus Loriotus in l. non facile. §. cognationis. ff. de gradib. Nec etiam contrahitur per nuntiū ad id ſpeciali conſenſu delegatum quamuis Abbas et Cardi. in d. cap. ueniens. contra Bart. id fieri poſſe opinentur. quorū opinio apud poſteriores in procuratore, & nuncio communiter eſt reprobata. Nā & Henric. in dict. c. ueniens. Archid. Domi. & Franc. in d. c. j. de cogna. ſpirit. in vj. primam opinionem adſtruunt.
7 † Sunt tamen, qui exiſtiment non ſufficere ad contrahendā hanc cognationem ſuſcipere a fonte, nec in fonte ipſum baptizatum tenere, niſi is, qui tenet, uel ſuſcipit, reſpondeat nomine ipſius baptizandi. et hi ſunt Hoſtien. in ſumma. titu. de matrim. §. qualiter contrahatur. uerſi. & nunquid. Archi. uterque tamen ſub dubio. in c. paruuli. de conſecrat. diſt. iiij. quos ſequuntur Henri. in c. ueniens. de cogna. ſpiritua. Ioan. Andr. & Franc. in d. c. j. eod. titu. in vj. col. j. Lancel. Galiaul. in l. j. in princip. ff. de uerb. oblig. colum. 5. Ioan. Brunel. in tract. de ſponſa. concluſ. 10. caſu. 10. ea ratione, ꝙ patrinus tenetur reſpondere, & profiteri Chriſtianam fidem pro ipſo, qui baptizatur. c. nos ante omnia. c. paruuli. de conſecra. diſt. iiij. Igitur patrinus loqui debet: atque in hoc actu uerba requirūtur. Sunt & alij, qui hāc opinionem Hoſtien. & Archid. ueram eſſe exiſtimant, qn̄ baptizatus eſſet infans, qui reſpōdere non poteſt: ſi uero reſpondere poſſet, quippe qui adultus erat, nulla uerba eſſe neceſſaria ad contrahendā hanc cognationē, exiſtimant: quia is, qui baptizatur, tenetur reſpondere, non patrinus. c. cum pro paruulis. de conſecratio. diſt. iiij. quem tex. dicit ſingul. Roma. ſingu. 54. idem probat. regia l. vj. ti. iiij. part. j. qua ratione Hoſtien. ſententiam ita intelligunt Domi. in dict. capi. j. Præpo. in cap. contracto. col. fin. eod. titu. Alcia. in d. l. j. in fi. principij. Henri. in c. veniens. de cognat. ſpirit. His tamen opinionibus omiſſis, verior eſt opinio illa, quæ dictat, non eſſe uerba patrini reſpondentis ullo caſu neceſſaria ad contrahendam hanc cognationem: ſiquidem ſola ſuſceptio a ſacro fonte eſt de ſubſtantia: cætera autem ad ſolennitatem expectant. tex. in dict. c.

dict. c. j. vbi hoc notat Archidia. quem in hac ſpecie Barba. ſequitur in d. l. j. 15. col. in prin. de uerb. obligat. idem aſſerit Florenti. iij. part. tit. j. c. 15. §. iij. Ioãnes in ſumma confeſ. Aſtenſis, & alij, quos Henri. refert. in d. c. ueniens. col. fi. quorum opinionem etiam probat Syluest. uerb. matrimonium. §. impedimento vij. uerſi. decimumtertium. dicens eam apud ſummarum authores receptiſsimam eſſe. Quibus omnibus illud addendum eſt minime contrahi hanc cognationẽ inter procuratorem, alterius nomine, patrini officium exercentem, et ipſum baptizatum, ſeu confirmatum. ſecundum Cardi. & Abba. in dict. capit. ueniens. Frederi. conſil. 15. Paul. de Caſtro in d. §. forſitan. contra Ioan. And. in d. regu. poteſt quis per alium.

8 ¶ Secunda huius cognationis ſpecies, † inter ſpirituales parentes baptizati, ſeu confirmati, & carnales, conſtituitur. c. ueniens. eod. titu. Ad uxorem tamen parentis ſpiritualis extenditur, quæ carnaliter cognita fuerat tempore contractæ cognationis. c. Martinus. eod. tit. non ſic ad uxorem patris carnalis, etiã cognitam. Nam licet coguatio contracta a parente ſpirituali, communis fiat eius uxori carnaliter iã cognitæ: non tamen illa cognatio, quæ per parentem carnalem contrahitur, eius coniugi, etiam cognitæ communis eſt. unde glo. in cap. qui ſpiritualem. 30. q. iiij. dixit in hoc impedimento inter coniuges communes eſſe actiones, non paſſiones. idem aperit gl. in c. j. de cogna. ſpiri. in vj. Floren. iij. par. ti. j. c. 15. §. iij. ſentiunt Thom. & Palud. in iiij. ſenten. diſt. 42.

9 ¶ Tertia huius cognationis ſpecies, † ſolum diffinitur inter filium ſpiritualẽ, & filios carnales ipſius parentis ſpiritualis. c. ſ. c. ſuper. ea. tua. eo. ti. c. ſuper quibus. 30. q. iij. Quo fit, ut inter filiũ ſpiritualẽ, & carnalẽ filiam uxoris ipſius patris ſpiritualis, ab alio uiro ſuſceptam matrimoniũ contrahi poſsit. cum nulla inter eos ſit cognatio. ſicuti cõſulendo reſpõdiſſe Antoniũ, ipſe met fatetur in d. c. Martinus. cuius opinionẽ eſſe ueriorẽ aſſerit Deci. cõſ. 501. col. fi. Syluef. uerb. matrimoniũ. viij. q. vij. uerſ. ſextũ. et Ange. uerſ. matrimoniũ. iij. imped. vij. cõtra Domini. & Frã. in d. c. j. §. fi. eo. ti. in vj. Atq; adeo mihi perſuaſum eſt Ant. reſponſum, ut opiner Dec. Syluef. et Ange. nimis anxie dixiſſe, ante contractũ matrimonij conſulendũ eſſe iuxta Domi. opi-

10 nionẽ. † Hinc ẽt conſtat patrẽ ſpiritualẽ poſſe matrimoniũ contrahere cũ filia carnali ipſius filij ſpiritualis. gl. per tex. ibi. in c. illud. 30. q. iij. cui ſimilis in c. j. de cogna. ſpiri. in vj. tenent Florẽt. iij. part. tit. j. c. 15. §. j. Abb. et alij in c. j. de cogna. ſpiri. Palud. in iiij. ſent. diſ. 42. probat regia l. v. ti. vij. part. iiij. Aſcedit etenim hęc cognationis ſpẽs, nõ deſcẽdit. Nec illud hac in re eſt o-

11 mittendũ, † ex catechiſmo cognationẽ ſpiritualẽ minime oriri, quæ matrimoniũ, poſt catechiſmũ cõtractũ dirimat: tametſi cõtrahendũ impediat. c. ij. de cogna. ſpirit. in vj. regia l. ij. ti. vij. par. iiij. ẽt ſi catechiſmus fiat ex iteruallo maximo poſt baptiſmũ: ut docet Hierony. Paul. in prouinciali fo. 16. col. j. Ex hoc tñ deduci põt, irritam fore romani pontifi. diſpẽſationem, ad matrimoniũ contrahendum cõceſſam, ſublato aliquo canonico impedimento, quod legitime illud matrimonium cõtractũ dirimeret, ſi in eadem diſpenſatione mentio non fiat, de cognatione ſpirituali, quę inter impeditos aderat per catechiſmũ tantũ

contracta. Forſan enim princeps, ſi eiuſce cognationis notitiã habuiſſet, coniugium nõ permitteret: arg. c. poſtulaſti. de reſcri. Sic inſigniter hanc opinionem docet Domini. in conſil. 33.

SVMMARIVM

1 Cognatio legalis qualiter cõtrahatur.

2 Cognatio legalis etiam oritur inter filiam adoptantis, uel arrogantis, & ipſum adoptatum, uel arrogatum.

3 Cognatio legalis an perpetua ſit?

De cognatione legali.

§. QVINTVS.

1 QVINTO † matrimoniũ impedit legalis cognatio, quę ex adoptiõe, uel arrogatione inſurgit. Ex adoptione, inquam, cum quis in proprium filium aſſumit eum, qui ſub patris carnalis poteſtate eſt. Ex arrogatione uero, cum quis liberum a patria poteſtate accipit in filium, quo caſu arrogatus in arrogãtis pr̃ãtem trãſit. Eſt igitur legalis cognatio inter filium legalem, eiuſce uxorẽ, & patrem eundem legalem, eiuſque coniugem, aliaſque perſonas expreſsim nuncupatas. in l. adoptiuũ. ff. de ritu nupti. cap. j. 30. q. iij. gloſ. in cap. j. de cogn. leg. regia l. fina. titu. vij. part. iiij. Hinc infertur matrimonium contrahi non poſſe inter patrem, & filiam legalem, nec inter filium, & matrẽ legalem: nec cũ uxore patris legalis, etiã finita adoptione uel arrogatione. quod notat glo. in dict. cap. j. de cog. legali. quam iuris canonici interpretes approbant, & non temere per iura pauloante adducta. ex quibus idẽ prorſus dicendum cenſemus in cęteris per dict. l. adoptiuum. connumeratis. notat Petrus Loriotus in l. non facile. §. in adoptionem. ff. de

2 gradib. † Contrahitur etiam hæc legalis cognitio inter filium arrogantis, & ipſam arrogatam. Nec differt in hoc adoptio, ab arrogatione. imo idem utroque caſu dicendum eſt. glo. per tex. ibi in c. j. de cogna. legal. quã ibi ſequũtur doct. communiter, ut fatetur ibi Panor. & Sylueſt. uerb. matrimonium. 8. q. 8. tametſi ipſe uelit, non ita oriri cognationem hanc, ut matrimonium impediatur, inter filiam adoptantis, & ipſum adoptatum, ex eo, quod non ad ſit patria poteſtas

3 in adoptione. † Verum prima opinio receptior, atque uerior eſt. Ipſa tamen adoptione, ſeu arrogatione finita, hæc legalis conatio inter fratres, & ſorores ceſſat, & dirimitur. matrimonium in, ea durante contractũ inter prohibitos, minime ualet, nec ſubſiſtit, niſi nouus acceſſerit cõſenſus. gl. in d. c. j. quam noſtrates communiter ſequuntur teſte Syluest. uerb. matrimonium 8. q. 8. qui eam approbat. Hoc autẽ, quod modo diximus, intelligendum erit in filia adoptantis, ſub patria poteſtate exiſtenti. Nam cum ea, quæ ſui iuris ſit, poteſt contrahere filius adoptiuus. gloſſ. in dict. cap. j. Hoſti. Innoc. & Henri. ibi, et Syluest. in dict. q. 8. contra Abb. in dict. ca. j. Conuenit tamen inter omnes, excepto Hoſti. nullum ſubeſſe impedimentum inter ipſos filios legales, ex legali cognatione: niſi aliud canonicum obſtet.

SVMMA-

SVMMARIVM.

1 ☞ Cōſanguinitatis diffinitio.

2 *Conſanguinei unde dicantur, & ibi de proximis, cognatis, & agnatis.*

3 *Conſanguinitatis antiquiorum diffinitiones refelluntur.*

4 *Linea cognationis quid ſit.*

5 *Linea paterna, uel materna quis ex cognatione contineat.*

6 *Gradus quid ſit in cognatione.*

7 *Graduū ex regulis computatio.*

8 *Graduū computatio canonica an in vtroque foro ſeruanda ſit.*

9 *Conſanguinei quo gradu matrimonium contrahere, ueteri iure prohibebantur.*

10 *Conſanguinitas nouo iure ad coniugia diffinita.*

11 *Cognatorū coniunctio matrimonialis, in recta linea, an ſit perpetuo prohibita.*

12 *Conſanguineorū matrimonialis coniunctio, quibus rationibus ſit prohibita.*

De conſanguinitate.

§. SEXTVS.

SEXTVM ſeſe nobis offert impedimentum, quod primas in hac cōiugali tractatu obtinet: nempe illud, quod ex conſanguinitate deducitur ob id diligentius tractandum; quod frequentius contingat. Prius tamen, quā gradus cognationis explicemus, operęprecium erit ipſam carnalem cognationē diffinire. quo apertius hāc rem explicare poſsimus.

1 † Eſt igitur conſanguinitas uinculum perſonarum, ab eodem ſtipite propinquo deſcendentium, uel quarum una deſcendit ob alia carnali propagatione contractum. Vinculū eſſe nemo ambigit, inter eos, qui ſanguine coniuncti ſunt. quod præter alios Cicero lib. j. de offic. egregie pādit. Sanguis, inquit coniunctio, & beneuolentia deuincit charitate homines. Idem ait. Arctior uero colligatio eſt, ſocietatis proquinquorū. Diximus ab eodē ſtipite propinquo, ex eo quod deſcendentes an eodē ſtipite, remoto tamen. nō ſunt cōſanguinei: alioquin omnes homines cōſanguinei forent: cum ab Adamo deſcēdant: Ipſa namque uirtus naturalis quæ in procreatiōe uiget, quatenus mouet ad ſimilitudinē ipſius procreantis in indiuiduo: nempe ut filius ſit ſimilis patri: per uarias transfuſiones fit debilior, ac tandem deficit. etiam ſi ipſa eadem virtus, ut mouet ad id, quod eſt in ſpecie, id eſt, ut ab homine genitus ſit homo: nō poteſt deficere per uarias transfuſiones. ita Tho. in iiij. ſenten. diſt. 40. artic. j. ubi Palud. hanc partem

2 noſtrę diffinitionis ſubięcit. † Hinc conſanguinei propinqui dicuntur, quod eodem propinquo ſanguine fuerint geniti. l. Lucius. ff. de petitio. hæred. l. cū pater. §. a te peto. ff. de leg. ij. Dicūtur ēt proximi. l. capitis. et l. ſi ſpurius. ff. unde cognat. l. dudū. C. de cōtrah. emp. ubi gl. & Bald. l. cum rem alienam. C. de legat. optime Deci. in l. ſi bonorum. col. j. C. qui admit. & Alci. in l. proximi appellatione. ff. de uerbo ſignifi. qui ꝓprie proximos, non ad agnatos, ſed ad cognatos referūt. Atque inde, licet ꝓprie cōſanguinei dicātur fratrem ex eodē patre,

l. ij.§. agnati. & l.j.§. conſanguineos.ff.de ſuis et legit.hęredi.§.cęterum. inſtitut. de legitim. agnat. ſucceſsio. & in.§. ſunt autem.eod. tit. ubi Theophilus ſcribit fratres ex eodē patre natos Græce appellari, ομǫμυς: quaſi cōſanguineos. not.Petrus Loriot. in l. Iuriſcōſultus.§.inter.ff.de gradib. Hinc Sophocles in Aiace Teucrum Aiacis fratrem ſynæmō,id eſt,conſanguineū, dixit. & apud Claudianū libro j. de raptu Proſerpinę, Pluto ad Iouem ſic loquitur.

Te conſanguineo recipit poſt fulmina fiſſum.

Iuno ſinu

Ex eadē vero matre dicūtur uterini fratres,auth. de conſangui. & uteri.fratri.collat.vj.tamē & cæteri remotiores cōſanguinei dicūtur, qd eodē ſanguine ſint geniti.Cicero ad Atticū lib.ij. Sed Boopides noſter cōſanguineus,nō mediocres terrores iacit, atque denunciat. idē Cicero lib.j.de inuentione: Parentes,inquit,liberi, cōiuges & cōſanguinei. Tacitus lib.iij. cum ſuper Agrippinā & Druſū, & Claudiū, cæteri quoq; conſanguinei nomina tim pręſcripti ſint ſicuti & cognati appellātur,quaſi qd una cōmuniter nati,uel ab eodem orti, progenitiue ſint l.nō facile.§.j.ff.de gradib. l.Iuriſconſultus.§.cognationis nomē.ff.eod.tit. Eſt enim & cognatio nomē,ad natos ex fœminis, & procreatos a maribus naturali iure generale : tametſi lex ciuilis proprie deſcēdentes a maribus, agnatos appellet. l.nō facile.§.j.l. Iuriſconſultus.verſi. cognati.ff.de gradi.Qua ratione frequentius hac in re libet ui conſanguinitatis nomine , quippe quod ſit cōmune deſcē dentibus a fœminis,& a maribus. l.ij.ff.unde cognat.l. uel ſi ſanguine. ff. de manu. uindict. explicat optime And.Tiraquel.in lib.j. de retractu.§.j.in gl.num .iiij. Vtitur etenim & præter alios hac dictione, conſanguinitas, Titus Liuius lib.vij.ab urbe cōdita.Ceritem ,inquit,populum miſericordia cōſanguinitatis, Tarquinienſibus adiunctum,fama ferebat. l. item prima. & l.cōſanguinitatis.C.de legitim. hæred. Diximus pręterea in diffinitione: uel quarum una deſcēdit ab alia.ne maximam illam patris & filiorū coniūctionē excluderemus in primo parente. Cum enim Adā & Caim ab eodē ſtipite minime fuerint deducti. nō forent conſanguinei dicēdi,ni ita cōpacta foret diffinitio.Carnalem etiam propagationē exigimus, ne dicendum ſit Adamū,& Euā fuiſſe cōſangui-

3 neos. †Ex quibus ſequit̃,diffinitiones per Io.And.in expoſitione arboris aſsignatas, imperfectas eſſe, nec admittendas.quamuis Thom. diſt.40.illā ſequitur , quæ ita diffiniuit.Eſt cōſanguinitas, uinculum perſonarū, ab eodē ſtipite deſcendētiū,carnali propagatione cōtractum. Nec altera admittenda eſt , quæ diffiniuit eſſe attinentiā perſonarū,ex eo prouenientē,quod una deſcendit ab altera , uel ambæ ab eadem, tametſi Prępo. in arbore eā eligat.Prima enim ex his oſtendit omnes homineos eſſe cōſanguineos: negat uero Adam , & Caim cognatos fuiſſe.Secunda Adam,& Euam conſanguineos fuiſſe probat,ac ſubinde omnes homines cognatos fore cenſendos: quę omnia abſona ſunt.

¶Supereſt cognita conſanguinitatis diffinitione:eius gradus,ac diſcrimina congnoſcere : hoc etenim

4 nobis plurimum conducit. †Cum que ea ex lineis gradibuſque conſtet,quid linea ſit.Io.And. in arbore expo-

re exponit. Præter quē linea dici poteſt clarius, Collectio perſonarum, q̄ iure ſanguinis propinquæ cenſentur, gradus cōtinēs, numeroſque diſtinguens ex Paluda. in iiij. diſtinct. 40. Linea uero in hac materia dici poteſt ex eo, quod linea ipſa filū ſit, quod ex lino, aut alia re ſimili fieri ſolet. unde linea margaritarum apud Iuriſconſultos in l. lineam. ff. ad leg. Falcid. in l. ſi ſeruum. §. ſi cum maritum. ff. ad leg. Aquil. quo in loco explicat hoc eleganter Budæ. & Ludoui. Cælius lib. iij. lection. Antiqu. cap. 14. Hinc igitur linea ſeriem, atque ordinem cognationis, ſignificat apud eoſdem Iuriſconſultos in l. Iuriſcōſultus. ff. de gradib. §. ſed & ex lateribus. quod & Tiraq. adnotauit lib. j. de retract. §. j. in gloſſ. ix. in princ. Hinc & Romani pontifices utuntur eadem dictione ſæpiſsime. Cuius uſus poteſt ex eo etiam deduci, quod linea longum ſedendi ordinem quandoque ſignificet, ut nōnulli illud Ouidianum. Primo de arte amandi interpretantur.

Et bene te cogit, ſi nolit linea iungit.
Qua tibi tangenda eſt, lege puella loci.

Item illud eiuſdem in amoribus lib. iij. elegia. ij.

Quid fruſtra refugis? cogit nos linea iungi.

Etiam ſi proprius quidam intelligant in dictis carminibus, lineam longurium eſſe, ſeu longiores perticas ad arcendū populum in ludorū ſpectaculis, aut ſignum de Creta factū, quo utebantur Romani in ludorū celebratione, uti notat Ludo. Cæli. li. iij. c. 4. His addo lineā apud Latinos accipi pro funiculo, cui alligatur hamus a piſcatoribus, Plini. lib. ix. c. 34. uulpes marinæ, ſimili in piculo, glutiunt amplius, uſq; ad infirma linea, q̄ facile prærodant. Item eod. libro. capitu. 17. eadem dictione ſæpiſsime utitur. Verum ex præfata lineæ diffinitione illud dubiū explicari pōt, quę dicatur linea paterna, maternave, quarū in teſtamentis, cōtractibus, cæteriſque uiuentium actibus, mentio fit quotidie. & Soc. cōſ. 33. col.
5 v. uol. 1. † opinatur illā dici lineā paternā, cuius caput eſt pater: maternā autem, cuius caput mater ſit. ſenſerat ante eum idem Anchara. conſ. 95. dum lineam paternam diſtinguit effectiue, & comprehenſiue: effectiue intelligens lineam paternam cuius caput ſit pater: cōprehenſiue, in qua pater continetur: atque ſubdit, primum modū intelligendi obſeruandum fore omnino, niſi aliud ex mente agētis, teſtantis, donantis, aut aliquo pacto diſponētis, colligi poſsit. Ego tamē utrunque intellectum aſſumendum eſſe exiſtimo, eundē Soc. ſequutus in l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de li. & poſth. & Curt. Iuniorem conſi. v. nu. 10. ex ipſa diffinitione, ac ꝓpria lineæ ſignificatione. ex quibus etiam pertendit, & examinari poteſt reſponſum Alex. conſi. 53. uol. 6. ubi explicat, quæ dicatur linea maſculina teſtatoris, uel alterius: quo in loco elegāter eius opinionem interpretatur Carol. Mo-
6 lin. ipſum legito. Gradus † uero dicitur habitudo, id eſt, menſurā diſtantiū per perſonarum, qua cognoſcitur, quota agnationis, uel cognationis diſtantia, duæ, pluresve perſonæ differant. ita Io. Andr. quem Pęp. in arbore ſequitur. Gradus autē dicti ſunt ad ſimilitudinē ſcalarum, locorūve procliuiū, quos ita ingredimur, ut a proximo in proximum: id eſt, in eum, qui quaſi ex

eo naſci

eo naſcitur, tranſeamus. authore Paulo Iuriſconſul. in l. Iuriſconſultus. uerſi. gradus. ff. de gradib. Sed, ut computationem graduum explicemus, regulas quaſdam prænotare oportet, quarum prima ſit.

7 ¶ Iure † ciuili, & canonico, aſcẽdentium, & deſcendentium linea, quot ſunt perſonæ, una dempta, tot ſunt ſgradus. Filius ergo primo gradu patri coniungitur, ac nepos auo ſecundo. Pronepos proauo, tertio. Abnepos abauo, quarto.

¶ Secũda regula. In linea tranſuerſa æquali, id eſt, quando uterque diſtat eodem gradu ab ſtipite: quoto gradu alter diſtat a communi ſtipite, toto diſtant inter ſe, & ſibi attinent.

¶ Tertia regula, in linea tranſuerſalium inæquali; id eſt, quando, alter diſtat a communi ſtipite, gradu remotiori, quam alter, quo gradu remotior diſtat a communi ſtipite, eodem diſtant inter ſe. Nec in his regulis eſt controuerſia apud ueteres iuris canonici profeſſores. Iure uero ciuili unica conſtitui poteſt regula pro omnibus lineis. Quot ſunt perſonæ, una dempta, tot ſunt gradus. his equidem regulis graduum computatio diſtinguitur, quas Ioã. Andre. Præpo. & Stephanus a Coſta in arbore exactori diligentia exponunt. Sed ita facilia iſthæc ſunt, ut nec repetenda fore exiſtimemus. Sat enim nobis ſit. prædictas antiquiorum regulas, ueluti preuias ad matrimonij prohibitionem, tradidiſſe, quæ Petro Lorioto in eleganti interpretatione tituli, ff. de gradibus: aliquot rationibus minime applaudẽt. Penes quẽ poterit lector nouas ac in re traditiones inquirere.

8 ¶ Ex his tamen conſtat, † inter ius ciuile, et canonicum in hac graduum computatione differentiam eſſe cuius rationem aſsignat text. in cap. ij. 35. q. v. Canones enim, quo ad matrimonium gradus diſtingunt: quod quidem matrimonium inter duas perſonas contrahitur: & ideo in tranſuerſalibus, ex duobus unicum gradum conſtituit ius pontificum. At ius Cæſarum quo ad ſucceſsionem, quæ ab uno in alium defertur, conſanguinitatis iura, & gradus diffiniuit. Quo fit, ut promiſcue in utroque foro quo ad coniugia canonum computatio probanda ſit. ita glo. in arbore conſanguinita. cui ſimilis in. §. hactenus. inſt. de gradib. quam putat ſingu. eſſe Fran. in c. ij. de arbitr. in 6. hæc eſt magis communis opinio. idem notat Dec. in c. ij. col. 2. de teſtib. In hæreditatibus uero, ac ſucceſsionibus utroque foro, legalem computationem eſſe aduertendam, & obſeruandam, prædicti omnes ſentire uidentur in alijs autem contractibus, actibuſque cæteris ſimilibus, quęlibet computatio in proprio foro eſt ſeruanda, ex Ioann. Andre, in additionibus ad Specu. titu. de ſucceſſ. ab inteſt. §. j. in fine magnæ additionis, quem Præp. ſequitur in dicta arboris interpretatione, colum. 19. & 20. Cuius concluſionis plurima exempla cuicunque facile erunt obuia.

9 ¶ Prohibitio † autem coniugij, inter conſanguineos uarie contingit in antiquis canonibus: ſiquidẽ Fabianus ſummus pontifex, anno Chriſti fere ducenteſimo quadrageſimo quinto, matrimonium omnino uetuit contrahi in tertio conſanguinitatis gradu: at in quarto ita prohibuit, ut contractum non obſtante prohibitione, minime diſſolueretur. cap. de propinquis. 35. q. 2. Sed Iulius primo in ſeptimo gradu matrimonium omnino prohibuit, anno fere treceteſimo quadrageſimo,

dragesimo.cap.nullum.dist.cauſ.et q. Verum Inno. III. anno ſalutis fere milleſimo ducenteſimo, ad quartum gradum hanc prohibitionem reduxit in capi.non debet.de conſ. & affinit. huius uero uariæ ſanctionis meminit Virgi. Poly. lib.v.de inueut.rerum.c. 5. Porro

10 † ad quartum gradum matrimonia prohibentur, ad ſimilitudinem compacti corporis humani. authore ipſo Inn. quod conſtat etiam ex ca.in quadam. de celeb. miſſ. conſtat etenim humanum corpus ex quatuor elementis, quæ Bernard. explicat in d.c.in quadam.& intelligit frigidum,calidum,humidũ,et ſiccum. rectius glo. in proœ.inſtit, .§. igitur. Nam humanum corpus compactũ eſt,ex pituita ſeu phlegmate,quod humidum eſt, & frigidum,cholera,quæ calida, & ſicca eſt,melancholia,quæ frigida,et ſicca eſt.itẽ ſanguine, qui humidus,et calidus eſt.Sanguis aeris elemento reſpondet, qui humidus,& calidus eſt:.præcipue tamen humidus cenſetur:atque ob id humidum eſt hoc elementum. Cholera igni ſimilis eſt,qui & ſi calidus, & ſiccus ſit: calidum tamen hoc elementũ ex propria ui dicitur. Atra bilis,ſeu melancholia, terræ elemento confertur, quod propriam habet ſiccitatem,etiam ſi frigidum ſit. Pituita comparatur aquæ elemento, quod etiam ſi humidum ſit: id tamen peculiare habet,quod frigidũ ſit. Hęc ergo quatuor elementa corpus humanum conſtituunt. Humidum,id eſt,ſanguis: Calidum, id eſt,cholera: Siccum,id eſt,atra bilis: Frigidum,id eſt,pituita.et ſic,aer,ignis, rerra,et aqua quod Ludo.Cæli.ad notauit li. 1. lectio. antiq.c.11.ante eum Galenus li.2.de elemẽtis. quẽ Latinum fecit Ioannes Andernacus.explicat idẽ Leonardus Fuchſius in compendio medicinæ cap. 8.& cap.decimo.

11 ℂ Quartus † igitur gradus ex dicto concilio prohibetur, in trãſuerſa cognationis lineã. At in linea recta aſcendentium, & deſcendentiũ,nullis finibus prohitionem contineri, quibuſdã placet,quorum primas obtinet Caius Iuriſconſult. in l.nuptiæ.4.ff. de ritu nupt.ubi glo. idem notat.cui ſimil.in arbo.cõſanguini quã ibi approbat Præp. col. 2.Abb.in d.c. non debet.col.4.regia l.4.tit.6.par.4.Syluest.uer.matrimoniũ.9.q.6.col.4. Scot.& Palud.in 4.ſent.diſ.40.qui inde cõfingunt hoc,quod rõnes huiuſce prohibitionis in linea recta aſcẽdentiũ & deſcendentiũ ſemper quocunq;

12 gradu locũ habeant. Tota † enim prohibitio coniugalis inter conſanguineos, ex eo iuſta cenſetur. et rationi cõſentanea, ꝙ amicitia ex ſanguine orta ſatis ſit ſufficiens,abſq; matrimonij contractu, ad charitatem in republica cuſtodiendam. Oportet ergo coniugia inter eos contrahi, qui a ſanguinis uinculo remoti ſunt, quo inter eos coeat amicitia.quã rationem & alias Plu ta. adducit in problematibus Romanis nu. 108. Diuus Auguſtinus li.decimoquinto,de ciuitate Dei c. 16.Gratia.in c.j.35.q.1.poteſt adnotari & ex Cice. 10.li.v.de finibus.his etiam ſuffragatur, ꝙ reuerentia iure naturali parentibus debita, minime patitur hanc coniunctionẽ.quod Tho.tradit. 2.2.q.154. arti.9. exacte huius prohibitionis rõnem inquirens quibus plura adiungi poſſunt ex Tiraq.7. lege cõnubial.nu.31. Rurſus quibuſdã placet, in hac linea recta ſolum quartum gradum,& citeriores prohibe ri. Sic Gofre.ſcribit in ſumma titu. de conſang. quem Angel. ſequitur uerb.matrimonium, impdimẽto 6.

Ego

Ego uero nullo pacto his aſſentior opinionibus. Prima enim corruit manifeſte: quia rationes huius prohibitionis in triceſimo gradu ceſſant prorſus, non tantum in centeſimo, milleſimove. & id docet Caiet. 22. q. 154. art. 9. Secunda autem opinio manifeſte falſa eſt. Conſtat enim adhunc in quinto, ac decimo lineæ rectæ gradibus, rationis prohibitionis omnino uigere. Illud tãdem in hac controuerſia plane fatentur nihil eſſe, quod nos ad eam definiendã cogat: cum in iudicijs, aut regimine reipublicæ minime cõtinget, ſi probabili coniectura id diuinare licet. Et tñ in diſputatiõe, hanc coniugalem prohibitionẽ ultra uigeſimum gradum non extendi libere contendam. In collateralium linea, quæ tranſuerſa a Iuriſconſultis dicitur, id manifeſtũ eſt, quintum gradum nulla prohibitione urgeri: quo fit, ut quis poſsit vxorem accipere fœminam a fratre, recta linea, quinto ſeu quarto grandu diſtantem. Ita Ioã. And. in gloſ. arboris in fine: quem ſequitur Ant. & Cardi. in c. tua. Anch. in c. fi. per text. ibi & Henr. in ca. non debet. de conſan. quamuis Hoſti. in ſumma, tit. de cõſang. §. uſque. uerſ. ſed nunquid, contrarium teneat.

SVMMARIVM.

1 *Affinitatis diffinitio.*
2 *Affinitas unde dicatur*
3 *Affinitas ex coitu etiam illicito oritur*
4 *Affinitas frequenter cõcurrit cũ publica honeſtate.*
5 *Affinitatis impedimento ſublato per diſpenſationem, publica honeſtas etiam tollitur.*
6 *Affinitas matrimonium impedit, ſolum in primo genere, & intra quartum gradum.*
7 *Affinitas an detur inter uirum, & uxorem?*

De affinitatis impedimento.

§. SEPTIMVS.

SEPTIMO loco agendum erit de affinitate, cuius cognitio a diffinitione pendet, quam Io. Andre.
1 ita concepit. † Affinitas eſt perſonarum proximitas, ex coitu prouenien omni carens parentela, ita ipſe in arbore affinitatis. quod ſi in ultimis uerbis uoluit Ioã. And. ex affinitate conſanguinitatem neceſſario non deduci, planum erit id, quod diffinitio proponit. At ſi ſenſit, affinitatem non poſſe concurrere cum conſanguinitate, falſum eſt. Si quis enim carnaliter cognouerit alteram ex duabus ſororibus, quę tamen erant eius cõſanguineę intra quartũ gradum, nõ poterit alterã ex his vxorem ducere, impediente matrimoniũ ipſum affinitate, atque etiam cõſanguinitate, ut Pręp. notat poſt gl. ibi in arbore affinitatis col. iiij. Vnde in diſpenſatione ad cõtrahẽdum matrimoniũ, a Romano pontifice impetrata, oportebit utrũque impedimentum
2 ſublatum fuiſſe. Ego † uero affinitatẽ eſſe arbitror, proximitatẽ perſonarũ, ex coitu deductam. Sic tamẽ dicitur, eo quod duę cognationes, quę diuerſę ſunt p nuptias copulentur. l. nõ facile. §. affines. ff. de gradibus. unde affines ꝓprie dicuntur inuicẽ, viri & uxoris cognati:

licet

licet quandoque affines dicantur,
qui cõſanguinei ſunt. ſicuti optime
adnotauit Tiraq. lib.j.de retractu.
.§.j.in gloſſ.ix.nú.20.Diximus in
diffinitione ex coitu, non ex nu-
ptijs: quia quo ad cõiugium impe-
diendũ, affinitatem ex coitu dedu-
ci conſtat, etiã ſi coactus ſit.tex.in
c.diſcretionẽ.de eo, qui cogno.cõſ.
vxo.ſuę.Nec refert.an ſit ex vi p̃
ciſſa, an ex conditionali: ut ibi pro-
bare uidetur tex.dum dicit, quan-
cũ potuit renitentẽ. Quinimo coi-
tus cum dormiente, hanc affinitatẽ
producit.quod ibidem notãt Car-
di.& Pręposi.ex eo, quod copula
carnalis etiã cum dormiente cõtin
git.Vnde cõſtat coitum eſſe de ſub
ſtantia affinitatis. vti tradit poſt a-
lios Ferdinan. Loazes Preſul Il-
lerdenſis in tract. de matrimo. du-
3 bio.j.fol.fin.& dubio.15.† Atque
etiã ex coitu illicito àffinitatẽ ori-
ri, probat tex.melior cæteris, ſecun
dũ Abb.ibi in d.c.diſcretionẽ. ubi
Henric.idem notat poſt glo.ibi idẽ
gloſſ.in arbore affinita.aptiſsimus
tex.ad id in ca.in literis.ſecundum
Abb.& Areti.ibi, de teſti.text. in
c.ij.de cõſangui. notat Capel. To-
loſa. & ibi Aufreri.96. quã opinio
nẽ aſſerit eſſe cõmunem Syluest.
uerb.matrimoniũ.viij. impedimẽ-
to.15.eamq; tenet Hierony. Paul.
in prouinciali, fol.38. & probatur
eadẽ ſentẽtia in l.liberi.C.de nup.
quę prohibet ob affinitatem filium
patris concubinã in vxorem acci-
pere: nõ tantũ ob ſolam honeſtatẽ:
quod falſo exiſtimat Coraſ. lib.j.
Miſcel.c.iij.dicens ex cõcubinatu
minime oriri affinitatẽ, nec eius ad
nuptias impedimẽtũ: cũ iure ciuili
permiſſus fuerit cõcubinatus. ea e-
nim conſideratio ex eo deficit,
quod coitus cõiugalis licitus omni-
no eſt; ex eo tamẽ deducitur dubio
procul affinitatis impedimentum.
Vnde conſtat, ex ſponſalibus, etiã
de pręſenti, ante copulã non oriri
affinitatem. & ſi diuus Tho. con-
trarium opinetur in iiij.diſtin. 41.
q.j.art.j.col.iiij.dicẽs, ex ſponſali
bus de pręſenti ante coitum, affini-
tatem oriri, non publicę honeſtatis
impedimentũ. cui adſtipulatur Flo
renti.iij.part.tit.j.c.xj.in fine prin
ci.quod tamen falſum eſt.Nam ori
tur ex his publicæ honeſtatis iuſti
tię impedimentum, non affinitatis.
Abb.& Præpo.in ca. ſponſam de
ſponſa.Syluest.uerb. matrimoniũ.
viij.§.14. & Palud.in iiij. diſtin.
4 41.q.ij.col.j.& q.j.arti.iij.† Illud
tamẽ animaduertendum eſt concur
rere poſſe frequentiſsime affinita-
tem cum publica honeſtate: nem-
pe ſubſequuta inter ſponſos carna-
li commiſtione. Vnde in diſpenſa-
tione a romano pontifice impetra-
ta, non erit ſatis derogare impedi-
mento affinitatis, niſi derogetur
etiam impedimento publicæ hone
ſtatis, ibidem concurrenti.glo.rece
pta communiter in arbore affinita-
tis.Abb.in c.ſponſam.de ſpon.Do
minic.conſil.33.col.iiij. Verũ hęc
opinio, quã uulgus probat, ſubuer-
5 titur manifeſte. † Nam Præpoſit.
& Stepha.in arbore affinit. plane
fatentur ſatis eſſe, ſi in petitione ip
ſi romano pontifici oblata, affinita
tem ex coniugio ortam fuiſſe men
tio fiat.idem notat Syluest.uerb.di
ſpenſatio. q. v. & uerb. matrimo-
niũ.viij.q.14.& Ferdin.Loazes in
tract.de matrimonio, dubio. x.nu.
x. & tamẽ romanus pontifex dero
gans affinitatis impedimento, potiſ
ſimum de licita intelligit, atque ei
ſimpliciter etiam derogare uide-
tur, abſque alia expreſsione.Sicu-
ti tradit Franciſ.de Ripa lib. ij.re-
ſpon.cap.j. Licita tamen affinitas
non poteſt eſſe abſque publica ho-
neſtate: igitur ſublata affinitate
ſimplici-

ſimpliciter, etiam publica honeſtas tollitur, quæ cum affinitate aderat. ita expresſim notat Nicol. Milis verb. diſpenſatio. quem refert, & ſequitur Feli. in c. poſtulaſti. de reſcrip. 17. col. & Nicol. Boeri. deciſ. 264. col. pe. dicens ſe ita vidiſſe bis in iudicio obtentū mota controuerſia. Huic etiam opinioni accedit Hierony. Paul. in prouinciali fol. 58. col. ij. quibus conducit plurimū ſententia gloſſ. quam ibi Abb. Præpoſit. & alij approbant. in c. nō debet. de conſang. quæ dicit, ſublata affinitate vltra quartum gradum, publicam etiam honeſtatem ſublatam, & antiquatam eſſe pro qua opinione notant Abb. & Præpoſit. ibi ſtatutum in vna re, in alia quæ ei ſit conſequutiua, locum prorſus habere. ſic ergo, inquiunt, ſublata affinitate vltra quartum gradum publicam etiam honeſtatem cenſeri eodē iure remiſſam: cum ea ex affinitate omnino conſequatur, & affinitatis ſit ſocia. Ex quo ipſi d. glo. ad probandum hunc argumentandi modum inducunt, perperam tamen: cum abſque affinitate detur publica honeſtas, non ſequuta copula inter ſponſos. Item affinitas ſine publica honeſtate, vbi ex coitu illicito illa oritur. Rectius tandem ex dicta gloſſ. collegiſſent alium argumentādi modum: nempe ex duobus, quorum alterum inſtar alterius eſt ſtatutum, ſi demum vnum lege noua corrigatur, ſublatū & alterū cenſeri quod eius inſtar antea ſancitum fuerat. notat Domini. in c. j. verſic. quinto fallit. & ibi Franciſ. vel ſi. nono. de tempor. ordi. in ſexto. Affinitas autem gradus ſibi peculiares non habet, præter eos qui in cōſanguinitate diſtinguntur. † is
6 enim qui Sēpronię per coitum adiungitur, affinis erit ipſius Sēpronię propinquis eo gradu, quo illa eis eſt conſanguinea. Genera tñ affinitas habet. Nam perſona alteri addita per carnis copulam genus mutat, non gradum. Genus, in quā, ita, vt prima perſona genus mutet vinculi: cæteræ autem genus affinitatis ipſius. Is enim qui cognouit Semproniam, non mutat genus affinitatis, ſed vinculi, quippe qui nouus fiat affinis ipſis Semproniæ cōſanguineis. At ea, quæ Semproniæ viro per copulam adiuncta fuerit, mutat genus affinitatis: erit enim in ſecundo genere affinitatis ipſis Sempronię conſaguineis: cum vir Sempronię eſſet in primo genere. quæ omnia aperte docet Ioan. Andre. in gloſſ. Arboris affinit. & ante eum Bernar. in d. capitul. non debet. Nec ſecundum genus affinitatis hodie prohibetur: vt ibi ab eccleſia eſt deciſū. Ex quo patet poſſe quem in vxorem accipere relictā a propriæ vxoris fratre. Item poſſe quemquam diuerſis temporibus duas: vel plures fœminas vxores ſibi accipere: quæ tamen cū duobus, pluribusve fratribus matrimonium contraxerant. ſecundum Cardinal. in dicto capitulo non debet. Stepha. & Præpoſit. in arbore affinita. contra Ioan. Andreas & Innoc. qui in his caſibus videtur prohibitionem matrimonij ad huc admittere.

¶ Ex quo ſubinfertur, legem municipalem, quam ſanciri ſolet, cōpromittendas fore omnes lites, quæ inter affines oriuntur, minime locum habere in affinibus ſecūdi generis. Hoc enim genus nullum iam habet effectum. ita notat Iaſon in l. quod Seruius. ſecunda columna ff. de con dictione cauſa data. idem Iaſon in l. qui ſe patris. C. vnde liberi. num. 59. & ibi Curcius Iunior numer. 78. aduerſus Paulum Caſtrenſem, qui ibidem cōtrariū dixerat. Solēt

tamen

tamē qñque dari literę apoſtolicæ declaratoriæ ſuper ſecundo genere affinitatis. teſte Hieronymo Paulo in prouinciali folio 19. quod fieri opinor ad ſedandum contrahentiū ſcrupulos.

7 ℭ Secundo, † hic notandum eſt virum & vxorem non eſſe affines: ex eis tamen producitur vinculum hoc affinitatis. ita gl. in arb. affini. &. §. affinitatis. inſtitu. de nupt. & in l. affinitatis. C. commu. de ſucceſſio. notat Theophilus in. §. diximus. inſtitu. de nupt. Abbas & alij in cap. quod ſuper his. de conſanguinita. & affinita. Baldus in l. j. C. vnde vir, & vxor. Thom. in iiij. ſententent. diſtinctio. 41. quæſtio. j. contra Porcium, & Iaſo. in dict. §. affinitatis. Prędicta tamē municipalis lex, de controuerſijs affinium compromittendis, in viro, & vxore locum habere debet: ſecundum Iaſonem in dict. l. quod Seruius. ij. colum. cuius opinio communis eſt: ſecundum Curt. Iunior. in dict. l. qui ſe patris. nume. 79. In ſponſis tamen ante cōſenſum de præſenti, id non crederē ita facile recipiendum fore: tametſi Iaſon in dict. l. quod Seruius. contrarium opinetur, dicens poſt gloſſ. ibi ipſos ſponſos improprie eſſe affines: quod ego non admitterem: ſi quidem eodem pacto dicere poſſes eſſe improprie affines, eos qui nec centeſimo gradu ſanguinis vinculo coniuncti ſunt. Fortaſſe tamen Iaſ. opinio, remota prædicta ratione, propter illam ſpē matrimonij, erit ex quadam æquitate ſeruanda. Nam & ſpem matrimonij maximos effectus habere cōſtat, & nos ſuperius quādoq; id probauimus.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Inceſtus diffinitio, eiuſque denominatio.*

2 *Pœna laici committentis inceſtum.*

3 *Clericus propter crimen inceſtus eſt perpetuo deponendus.*

4 *Inceſtus proprie non dicitur, ſi quis cognouerit conſanguineā ſponſæ, nondum ab eo cognitæ.*

5 *Inceſtas nuptias contrahens, qua pœna ſit puniendus.*

6 *Pœna amiſsionis bonorum ipſo iure inducta, etiam ab hæredibus delinquentis exigitur.*

7 *Priuandus per ſententiam beneficio, vel alia qualibet re, virū faciat fructus ſuos poſt commiſſum delictum.*

8 *Fructus bonorum quibus quis ipſo iure priuatur a die commiſsi criminis, ſunt fiſco adiudicādi.*

9 *Priuatus bonis ipſo iure, a die delicti, nec alienari poteſt: imo rē alienatam fiſcus vendicat non ſoluto emptori precio.*

10 *Pœna ipſo iure inducta an locū habeat in foro conſcientiæ.*

11 *Pœna conuentionalis an debeatur in foro conſcientiæ*

12 *Damnum culpa leui, vel leuiſsima illatum, an in iudicio interiori ſit reſarciendum?*

13 *Intellectus ad l in lege. ff ad legem Aquiliam.*

14 *Incendium, quam culpam præ ſe ferat ex legis præſumptione?*

15 *Intellectus cap primi de adult.*

16 *Pœna an præſcribi poſsit mala fide.*

17 *Regia l prima tit. de excommunicatis*

nicatis li.vij.ordi intelligitur.

18 *Inceſtæ nuptiæ in legibus eas punientibus, ex pontificio iure ſunt conſiderandæ.*

19 *Inceſtas nuptias contrahentes bona fide: ſed poſtea detecto impedimento in eis perſeuerãtes, nec canonicis, nec legalibus, pœnis puniuntur.*

20 *Inceſtas nuptias contrahentes, a pœnis prædictis liberi sũt, ſi matrimonium nondum eſt carnali copula conſummatum.*

21 *Error iuris, aut ignorantia craſſa, an excuſet a pœnis, contrahẽtes inceſtas nupt etnu. 22.*

22 *Intellectus ad l qui contra C.de inceſt.nupt.*

23 *Maritus an poſsit excludere, ex iure fiſci vxorem, dotem repetentem, quæ nuptias inceſtas ſcienter contraxerat.*

24 *Maritus in dote putatiua ſoluẽda no habet annuam dilationẽ.*

25 *Maritus non lucratur fructus dotis putatiuæ.*

26 *Maritus ad dotem putatiuã conuenitur vltra quã facere poſsit.*

De contrahentibus inceſtas nuptias.

.§. OCTAVVS.

HIS omnibus, quæ in duobus proximis paragraphis diximus, † addendũ eſt inceſtũ dici coitum inter conſãguineos, vel affines. cap. lex illa. § inceſtus. 36. quæſtio. j. l. ſi adulteriũ cum inceſtu. in prin. ff. de adult. notat optime Tho. 22. quæſtio. 154. articu. c. Abb. in c. j. & in cap. veniens. de eo, qui cogno. conſang. vxor. ſuæ, gloſſ. in rubr. C. de adult. text. in. § ergo. & ibi docto. inſtit. de nupt. regia l. j. tit. 18. iuncta l. ij. titu. 19. part. vij. Erit tamen hæc diffinitio intelligenda, quando coitus contingit inter affines, vel conſanguineos, qui iure prohibente matrimonium contrahere nequeunt. in his enim inceſtus dicitur: atque nuptiæ ab his contractæ vtroque iure inceſtę appellantur: quaſi in his nuptijs minime ad ſit ceſtus: ideſt cingulum illud, quo Venus vtebatur ad honeſtas nuptias. Has tamẽ nuptias, quæ inter conſanguineos contrahuntur, appellat quandoque lex nefarias, & naturæ contrarias. text. in authenti. de inceſt. nupt. in princip. collat. ij. & Canon. in cap. cũ ſecundum leges. de hęreti. in vj. Sed iſthæc denominatio ad nuptias in gradu naturali, vel diuino iure prohibitio, cõtractas, referenda eſt. ita gloſſ. in dict. authen. de inceſt. nupt. & in rubr. C. de inceſt. nupti. Archid. Ioan. And. Domi. et Frãc. in dic. c. cum ſecundum leges. vnde non eſt admittenda gloſſ. quæ in d. cap. cum ſecundũ intelligit, nuptias naturæ contrarias eas eſſe, quæ ex vitio Sodomiæ contrahuntur: cum ibi text. huius criminis pœnam minime tractet, niſi gloſſ. interpretationem referamus ad text. in l. cum vir. C. de adult. ubi puniuntur nuptiæ, quę inter mares fœdiſsime celebrantur. Hinc etiam apparet, non eſſe omnino recipiendam diſtinctionem Cõſtantini Harmenopuli, qui lib. iiij. titu. vj. ad finem ſcribit, inceſtas dici eas nuptias, quæ ratione ſanguinis prohibentur, vt inter cõſanguineos.

ſanguineos. Damnatas autem eas,
quæ a iure vetantur inter tutorem,
& pupillā: libertum & patronam,
ſeruum & dominam. Neſarias ve-
ro eas, quę iniquitatis cauſa paſsim
improbantur: ſicuti cum moniali,
2 rapta, & ſimilibus. † Inceſtus autē
crimen abſque matrimonio cōmiſ-
ſum, iure ciuili pœna adulterij puni
tur. gloſſ. Bartol. & doctor. in l. ſi a-
dulterium cum inceſtu. in princip.
ff. de adulter. gloſſ. & communis in
l. inter liberas. ff. eod. titu. Angel. in
tracta. de maleſi. verſicul. (che mai
adulterato.) col. penul. Paul. Grill.
lib. iij. de pęnis omniſariam coitus.
quæſtio. iij. regia l. iij. tit. 18. partit.
vij. pœnam vero adulterij. trade-
mus ſtatim c. vij. §. vj. Item iure re
gio hoc crimē committens dimidia
bonorum parte priuatur, eaque fi-
ſco adiudicatur. l. vij. ti. lij. li. viij. in
3 ordinat. regis. † Quod ſi clericus
hoc delictum commiſerit, deponi-
tur ab ordinibus perpetuo. arg. tex.
in c. tuę. de pœn. gloſſ. in c. Maxi-
mianus. 81. diſt. & in c. lator. ij. quę-
ſtio. vij. quas dixit ſingul. Imol. in
c. vt clericorum. de vita & honeſt.
cleric. & eas ſequuntur Abbas &
docto. in c. at ſi clerici. §. ſi. de iudi.
dicentes clericum pro fornicatio-
ne, quæ ſimplex non ſit. ſed maxi-
mam habeat deformitatem, depo-
nendum fore: ſicuti pro adulterio,
inceſtu, ſtupro, & ſimilibus. quod
etiam notat Paulus Gril. d. libr. 3.
q. 3. 1. & 7. Qua pœna punitur &
is, qui carnaliter cognouit fœminā
intra quartum gradum coſanguineā
eius, quam antea cognouerat. ita e-
gregie Ioan. Bern. Calagurritanus
Antiſtes in practi. crimina. cap. 78.
quod cōprobatur ex eo, quod affi-
nitas etiā ex coitu illicito oriatur:
4 vt in pręceden. §. notauimus. † Si
vero quis fornicetur cum ea fœmi-
na, cum qua habet publicę honeſta
tis iuſtitię impedimentum, quippe
qui eius conſanguineam intra quar
tum gradum deſponſauerat, abſque
carnali commiſtione: punietur ar-
bitrio iudicis, non his pœnis, quas
modo prędiximus: licet gloſ. in d.
cap. lex illa. exiſtimet, hanc forni-
cationem poſſe inceſtum dici: id e-
tenim locum habet ex impropria
dictionis ſignificatione, quę in pœ
nis admittenda non eſt. Pro qua o-
pinione eſt inſignis. glo. in clemen.
unic. uerb. eos. de conſangui. quam
ibi docto. communiter approbant:
dicentes ex ea, contrahentem ma-
trimonium cum fęmina, impedien
te publicę honeſtatis iuſtitia, non
eſſe excommunicatum: ex illo ca-
none, qui conſanguineos, affines, re
ligioſos moniales, & conſtitutos in
ſacris matrimonium contrahentes,
5 ipſo iure excommunicat. † Is au-
tem, qui inceſtas nuptias contrahit,
iure ciuili, ſi humilis et uilis ſit uer
beratus in exilium mittitur, bonis
omnibus fiſco adiudicatis, non exi
ſtentibus ipſius delinquentis filijs
legitimis, qui fiſco in bonis pręfe-
runtur. Vir autem honeſtus, inſa-
mis effectus, ac bonis eodem pa-
cto amiſsis, in inſulam perpetuo re
legatur. text. in authent. de inceſt.
nupt. collat. ſecunda, authent. ince-
ſtas. C. de inceſt. nupt. regia l. iij. ti
tul. 18. part. vij. Angel. in tracta. de
malefic. uerſicu. (che mai adultera
to.) col. penul. & Paul. Grill. dict.
lib. iij. q. iij. qua in re plurima ſunt
adnotanda.
6 ℂ Primum, † bona contrahentiū
inceſtas nuptias, fiſco ipſo iure, a
die commiſsi criminis, eſſe adiudi-
cata. probat text. in dict. capit. cum
ſecundum leges. & in authent. de
inceſt. nupt. unde non eſt iudicis
ſententia ad condemnationem ne-
ceſſaria: quod plurimum refert.
Nam licet alias morte delinquētis

crimina extinguantur.l.j.et ij.C.ſi reus vel accuſ. mort. fuer.c.admonere.33.quæſt.ij. c.cauſam quæ.ij. qui filij ſint leg.vbi glo.c. a nobis. ij.& ibi glo.de ſentent. excom.tamen quando a lege, vel canone pœna amiſsionis bonorum inducitur ipſo iure etiam mortuo delinquēte, illud crimen tractari poteſt, & in iudicium deduci contra hæredes, ad effectum, vt fiſcus bona illa omnino conſequatur.gloſ.eſt in l.iij.§. quod autem.ff. quod quiſque iuris. quam docto.ibi cōmuniter. approbant. dicit ordina. Ioan. Anani.in c.in literis.de rapto. ij. col. & ſingul.Bald.in l.vnic. C. de priuileg. dotis.col.pen.& Bal. Nouel.in tracta.de dote.part.12.nu.15.pro quā optimus tex.ſecundū Bart.& doct. ibi in l.commiſſa.ff. de publi.& in l.Caius.ff.ad Silla,Bart.in l.j.ff.de priuat.delict.Dec.in l.pupillum.§. in heredes.ff.de regu.iur.quam opinionem probat text. inſignis in c. accuſatus.§.penul. iunct. c.cum ſecundum. de hæret. in vj. & eſſe eā cōmunem aſſerit Andr. Tiraquel. in l. ſi vnquam. C.de reuocand.donat.verb.reuertatur. n.241.& Iaſ. in d.§.quod autē.vbi ipſe & Ioan. Igneus.in d.l.Caius. nu. 15.contra hanc communem diſputant. Hinc etiam & illud eſt tractandum, † an fructus bonorum, quæ ipſo iure fiſco propter crimina deferuntur, ſint ipſi fiſco adiudicādi a die commiſſi criminis, an a die litis cōteſtatæ? qua in re difficilis eſt quæſtio in bonorum amiſsione, quæ ipſo iure a lege non infertur, ſed per ſententiā. Nam is, qui priuandus eſt per ſententiam re propria ob delictum, donec ſententiam feratur, aut ſaltem litem in criminis accuſatione conteſtetur, ita fructus recipit, vt nec iudex in ſententia poſsit eoſdem fructus fiſco adiudicare, ſiue ſint extantes, ſiue conſumpti.notat Cardi.in cle. conſtitutionem.§. cæterum.ad fin.de electio.& Feli.in c.de quarta.de præſcrip.nu.33.ea ratione, quod hic delinquens donec per iudicem priuetur re propria, ſeu dignitate, officio, aut beneficio, titulum habeat, quo ipſius rei fructus iure optimo percipiat. idem notat Corne. in l.j.C.de his, quibus vt indig.cuius opinionem Feli. in d. capit. de quarta. pluribus rationibus cōprobat. Quibus tamen reſpondet Anto.Burgenſ.in c.ad noſtram.de emptio.& vendit.nume. 34.contrariā opinionē ſequutus. ex qua fructus percepti ab ipſo delinquente ex ipſis bonis, quibus priuandus eſt per ſententiam, fiſco adiudicantur a die commiſsi criminis: propter malam fidem, quam delinquens habuit cōmiſſo crimine. & quia titulus ille, quem in re habuit, reuocatur per ſentētiam. probat hanc opinionem text.in l.j.C.de his, quib. vt indig. vbi Paul.Caſtrenſ. Salic. Alexan. & Iaſ.idem notant: quorum opinionem idem Paul. aſſerit in l.prædonis.per tex.ibi ff.de peti.hære.poſt Bald.& Angel.ibi.& eſſe eam cōmunē teſtatur Ioan.Bern. in pract. crimi. cano.c. 123. qui opinionem Card. Corne. & Feli. exiſtimant procedere, quando ipſe delinquens etiam poſt delictum, in dignitate, beneficio, aut officio debitum miniſteriū exhibuiſſet. quod tamen ego intelligerē, niſi delictum, etiam occultum, etiam peracta pœnitentia delinquentem ipſo iure, miniſtrare impediret: vt ſi eſſet crimen, quod irregularem delinquentem conſtitueret: tunc etenim ſeruiendo, ac miniſtrando in officio, quod exercere non poterat, dignus eſſet maiori pœna, ac delictum maxime augeret: quo fit, vt fructus ei non ſint iuſta ratione cōcedendi, nec dimittendi. pro quo

pro quo facit quod Felin. notat in cap. inquiſitionis. j. colum. de accuſ. dicens, delinquentem non poſſe tu te in animę iudicio retinere beneficium eccleſiaſticum, cui eſt annexus ordo ſacer, quem ipſe propter
8 crimen exercere non poteſt. † Verum ſi a lege, vel canone, bonorum beneficij, vel dignitatis priuatio ipſo iure fit: & ſic ipſo commiſſo crimine, fructus a die criminis perpetrati, per iudicem fiſco adiudicatur indiſtincte. tex. in l. cū qui. in princip. ff. de his quib. vt indig. glo. notabilis in authen. de inceſt. nupt. §. j. verſicu. imminere quam ibi doctor. communiter ſequuntur & dicit ſingul. repert. inquiſitorum, verbo. confiſcatio. & auream Petrus a Velluga. in Speculat. princ. rub. 14. §. nunc videamus. num. viij. notat idem Felin. in capitu. Rodulphus. de reſcrip. num. 38. idem in dict. c. de quarta. num. 33. & Tiraquell. in dict. l. ſi vnquam. verb. reuertatur. numer. 219. His accedit, quod retinēs beneficium eccleſiaſticum, quo eſt priuatus ipſo iure, dicitur intruſus: vt ex Brixienſi notat Felin. in ca. in noſtra. de reſcript. corolar. ij. quod ipſe intelligerem, quādo quis fuit per ſententiam priuatus, & retinet illud beneficium, vel quando ipſo iure priuatur, & fuerit ſequuta ſententia declaratoria: ex cap. cum ſecundum leges. de hæreti. in vj. & Nicola. Milis verb. intruſus. imo requiritur vtroque caſu ſententiæ exequutio: vt ſcribit additio Rotæ 16. in nouis, & Probus in pragma. Sanctio. tit. de pacifi. poſſeſſoribus, verbo violentus. vbi Choſmas idē quod Brixienſis adnotauit. Ab eadem iuris deciſione, quā bona contrahentis inceſtas nuptias, fiſco ipſo facto deferuntur, & illud inſurgit: † quod a die commiſſi criminis adminiſtratio bonorum ipſi delinquenti aufertur, atque bonorum dominium ſtatim in fiſcum tranſlatum cenſetur. quod probatur in l. cō miſſa. ff. de public. & vectigal. vbi Barto. & Imol. hoc notant Ioan. And. & doct. in dict. cap. cum ſecū dum. Cinus & Bald. in aut. inceſtas C. de inceſt. nuptijs. quo fit, vt res quælibet ex fiſco delatis per delinquentem alienata, ab ipſo fiſco rei vendicari poſsit, precio ipſi emptori minime ſoluto. Nam ſi dominiū in fiſcum transfertur, & fiſcus agit rei vendicatione, ſequitur, minime debere fiſcum precium emptori ſoluere: ſiquidem agens rei vendicatione, ad precium non tenetur. l. inciuilem. C. de furtis. hoc ipſum in hac ſpecie notat Barto. in l. poſt cō tractum. ff. de dona. col. iiij. Dec. cō ſi. 235. colum. iij. Andræ. Tiraq. in dict. verb. reuertatur. num. 267. late Ioannes Hannibal in repetit. d. l. poſt contractum. in ſecundo tempore. nu. 360. Si tamen pretium datum ab emptore reperiretur inter bona ipſius delinquētis, teneretur fiſcus bona illa capiēs illud, emptori reddere, ſicuti notat repertoriū inquiſitorū, verb. alienatio. idē dicēs, quando pretium illud fuit conuerſū in vtilitatem bonorum delinquentis, atque illa vtilitas ad fiſcum cū bonis fuit delata. quod Bart. not. in l. iij. ff. de his quę in frau. cred. per l. emptor. ff. de rei vend. & vtrunq; probat Conrad. tractat. j. de cōtrac. q. vij. conclu. iij. Sed & ſi alienatio a delinquente facta fuit ex cauſa neceſſaria: nempe pro alimentis, alienatio licita videtur, nec poteſt res alienata, per fiſcum vendicari. vt notant Paulus de Monte Pico. col. 19. & Io. Hannibal nu. 451. in d. l. poſt contractum. & Syluest. verb. hæreſis. j. q. 8. & licet ex Bar. in d. l. poſt contractum in ſecundo tēpore poſsit cōtrarium colligi: æquior

tamen,& verior videtur præmiſſa
opinio. Ex his conſiderandum eſt
delinquẽtem non eſſe a fraude, nec
a peccato immunem , ſi prædicto
caſu, quo bona eius, ſunt ipſo iure
fiſco delata, rem aliquam alienaue
rit, ipſum emptorem hoc ignoran-
tem decipiens. Sylueſt.uerb.hære-
ſis.j.quæſt.viij. Ioann. a Medina
de reſtitu.fol.iiij.col.iij. & Hadri.
quod lib.vj.artic.j.illat.iij.cum ip
ſi emptori immineat, ex culpa uen
ditoris periculum amittendi rem et
pretium. Hinc etiam conſtat, fiſcũ
non teneri ad ſoluenda debita , ab
ipſo delinquente contracta poſt cõ
miſſum delictum: illa uero quæ tẽ-
pore criminis perpetrati ipſe delin
quens contraxerat, ſoluere tenetur
fiſcus.l.j.§.an bona. & ibi Bart.ff.
de iur.fiſci.late Guili.Benedi.in c.
Raynutius.de teſta. uerb. & uxo-
rem nu.850. Sunt etiam qui exiſti
20 ment, bonorum † amiſsionis pœ-
nam, ipſo iure a lege inductam, tan
tam habere uim , ut etiam in con-
ſcientiæ foro locum habeat. Vnde
fit, ut nulla ſententia expectata, ip
ſe delinquens illa bona teneatur fi-
ſco reſtituere, nec tute ea poſsit ob
tinere: quia pœna ipſo iure indicta
per leges exteriores, locum ſibi uẽ
dicat in foro interiori. Abb. & Fel.
in c.j. de conſtitutio.num.44.idem
Abb.in c.dilecti.de arbitr. cui opi
nioni & plures alij doct.accedunt,
quos refert, & ſequitur Andr. Ti-
raq.in d.l.ſi unquam. uerb.reuerta
tur.n.136. pro quibus eſt optimus
text.in c.ij.de præſcript.in vj.per
quem aperte probatur, hęredes hę
retici ſcientes defunctũ hæreſis cri
men commiſiſſe, non poſſe uſucape
re bona defuncti aduerſus fiſcum :
quia malam fidem habent : igitur
non poſſunt iuſte bona illa poſsi de
re. quippe qui ea detineant iniuſte.
Sed contrariam opinionem uerio-
rem eſſe probauimus, nulla etenim
pęna, et ipſo iure ſtatuta, in conſciẽ
tiæ foro debetur exigenda eſt ne-
ceſſario, ab ipſo ſacerdote, qui pęni
tentem iudicat. quod probatur pri-
mo, ex l.fi.§.ſin uero.C.de iure de
libe.& in l.ſi quis in tantam.C.un
de ui. quibus legibus imponitur pę
na ipſo iure ; & tamen communi-
ter doct.aſſerunt, illarum legum pę
nas in foro conſcientiæ non debe-
ri. Attenta quorundam interpreta-
tione, qui tenent non confecto inuẽ
tario hæredem in foro animæ ul-
tra uires hæreditarias minime te-
neri: ut tradit Iaſ.in rubr. ff. de ac-
quir. hæredit. ita intelligens d.§.
ſin uero.ꝙ ipſe latius deduxi in c.
j.de teſtam. Sed & quo ad l. ſi qs
in tantam.& ſi gl. ibi communiter
recepta, uelit illius legis pœnam ,
ſententiam exigere: teſte Ripa in
c.ſæpe.col.pe.de reſtit. ſpolia.non
deſunt tamen, qui ipſo iure pęnam
ibi ſanciri, exiſtiment, quod appa-
ret ex traditis per Tiraq.dict.uer-
bo.reuertatur.nu.126.

¶ Secundo, eadem ſententia coad-
iuuatur ex c.cum ſecundum.de hæ
ret.in vj.ubi ſtatuit romanus ponti
fex in pęnis etiam ipſo iure incur-
ſis, requiri, ut earũ exequutio fieri
iuſte poſsit, declarationem iudicis.
Igitur ante hanc declarationem nõ
tenetur delinquens in interiori iu-
dicio pęnam ſoluere. ad idem tex.
in l.eius qui delatorem.& ibi Bar.
ff.de iure fiſci.Fel.in c.Rodulphus
nu.37.de reſcrip. Tertio eidem aſ-
ſertioni ſuffragatur ratio illa , qua
comprobatur, pœnam legis exte-
rioris, non habere uigorem in inte
riori foro. Id etenim ea ratione ꝓ-
batur, ꝙ iure diuino, delinquens ni
hil tenetur reſtituere, præter dam-
num quod proprio delicto intulit :
pęna autẽ per exteriores leges ſta
tutam, non tenetur ſoluere, quia il-
la

la actum iudicis: id eſt, executionē exigit: is uero qui deliquit nulla lege tenetur pęnam aduerſus ſeipſum executioni mandare, eandem iudice minime exequente. quam rationem diuus Tho. tradit. 22. q. 62. arti. iij. & ibi Caiet. Felin. in c. audiuimus. de ſimon. optime Fortu. in tract. de ult. ſin. illar. 18. ad fi. et Adria. quodlibet vj. artic. j. ex quo plura inferuntur.

℄ Primo rō uera ad gl. in c. fraternitas. 12. q. ij. quę inſigniter aſſeruit, pęnā in conſcientię foro nō deberi. quā doc. omnes cōmendant, in c. j. de cōſti. maxime Abb. Fel. et Dec. dicit ſing. Corſ. in ſing. uerbo pęna. Adri. quodlib. vj. art. j. illat. iij. Lud. Gomez. in. §. ſic itaq; nu. 16. & in. §. ex maleficijs. n. 14. de acti. Atq; iſta cōis opinio, licet Gomez in dictis locis, et Deci. in d. c. j. nu. 17. dubitent & quibuſdam friuolis rationibus probare, uel falſo reſtringere uelint prædictę gl. aſſertionē, quā ēt Dinus probat in reg. peccatum. ij. col. de regu. iur. in vj. Nec Theologi diſſentiunt ab hac communi canoniſtarum ſentētia, ut conſtat ex paulo ante adductis, ex quibus procedit prædicta opinio, ēt ſi pęna ipſo iure a lege, uel cano ne imponatur. quod in ſpecie notat Caieta. in d. arti. iij. Feli. in d. cap. audiuimus. Deci. in d. c. j. de conſtitu. nu. 20. & Syluester uerbo pœna. q. 25. & Adrian. quodlib. vj. artic. j. pulchre & eleganter Domin. Sot. lib. j. de iuſti. & iur. q. vj. arti. vj. Nec obſtat tex. pro prima opinione adductus in capit. ij. de præſcript. in vj. quia ibi exigitur bona fides in præſcriptione, ne, etiam probato crimine in exteriori iudicio, poſsint bona illa per fiſcum capi: non tamen ex hoc innuit text. hæredes teneri ea bona reſtituere ante præſcriptionem abſque ſententia iudicis, etiam ſi ſciant defunctum deliquiſſe. Hæc enim ſciētia mala fides ibi appellatur reſpectu præſcriptionis, quæ ignorantiam criminis requirit. Cæterum quæ ad hanc primam illationem omnino legendus eſt Alphonſus a Caſtro. lib. r. ij. de iuſta hæretic. punitio. ubi capitul. vij. & latiſsime li. ij. de poteſta. leg. pœnal. aliquot fortiſsimis rationibus probare nititur, pœnam ipſo iure impoſitam a lege, in conſcientiæ foro, ſtatim commiſſo crimine ante ſententiam deberi. & omnino ſoluendam eſſe non expectata iudicis declaratione, nec eius executione.

℄ Secundo infertur ex ratione, quam communi opinioni aptauimus, etiam lata ſententia condemnatoria, vel declaratoria non teneri delinquentem ad ſolutionem pœnę in conſcientię foro. Solum etenim tenetur iudici exequenti ſententiam obedire, nec ei reſiſtere poteſt: non tamen tenetur ipſe contra ſe ſententiam executioni mandare, neque fiſco bona ipſa offerre. quod Hadria. in dict. illat. iij. notauit Caieta. dict. artic. & Deci. in dict. cap. j. num. 20. contra Feli. ibi numer. 43. qui pro ſe allegat Thom. 22. q. 62. arti. iij. dicentem: pœnam in foro conſcientię non deberi, donec reus ſit condemnatus: ergo reo condemnato debetur pęna. Nam vt Felino reſpondeam, intelligo San. Thom. donec reus ſit condemnatus, & ſententia exequtioni per iudicem tradatur. ex ratione ipſius Thom. & aliorum, qui Thom. ipſum ſequuntur. quamuis Felin. opinionem ante ipſum Bald. probauerit in l. id quod pauperibus. C. de epiſcop. & cleric. 9. quęſtio. Horum uero authorum opinio fortaſſe tunc procederet, cum iudex expreſsim reum condē

naret ad ſoluendum, ſeu aliquid a-
gendum, quod nō pertinere ad cor
poralem læſionem: quemadmodū
cenſet Domi. Sot. d. artic. vj. con-
clu. v. probans, in hiſce caſibus,
reum poſt condemnationem tene-
ri ad ſolutionem, etiam ante exe-
cutionem. item & teneri ad agen-
dum id, quod in ſententia fuerit ei-
dem iniunctum. Practici autem iu-
dices cum reos condemnant ad pœ
nam amiſsionis bonorum tempo-
ralium, non damnant eos ad ſolu-
tionem ſed ſimpliciter utuntur con
demnatione bonorum omniū, uel
partis eorum, ea fiſco regio adiudi
cantes. At ubi ſit condemnatio ad
rationem alicuius mulctæ pecunia
riæ, tunc etiam reum condemnant
ad eius ſolutionem.

Tertio hinc deducitur, pœnam
non deberi in foro interiori, etiam
ſi lex pœnalis addiderit, ad incur
rendam pœnam nullam requiri de-
clarationem, nec ſententiā. Adhuc
enim erit iudicis exequutio neceſ-
ſaria: quia ſi lata cōdemnatoria ſen
tentia non debetur pœna in conſciē
tiæ iudicio, nec etiam debebitur ca
ſu, quo nulla ſententia eſt neceſ-
ſaria. quam illationem aduerſus
Sylueſt. uerb. emphyteuſis. q. 2. &
verb. Aſſiſinus. in ſi. proponimus.
Is enim dixit, nullam requiri ſen-
tentiam, ſi lex pœnalis prædictis
uerbis vtatur, Cuius opinio uel eſt
falſa, uel intelligenda in foro ex-
teriori, nō in iudicio interiori. Sed
ſi lex adderet pœnam, quam in-
fert, ſoluendam eſſe in conſcientię
foro: crederem communem opinio
nem non eſſe hoc caſu admitten-
dam, tametſi caute a legibus ſit
hoc ſtatuendum. Sic regię leges ſi.
tit. 14. & ſi. tit. 15. & 2. titu. 9. lib. 2.
in regi. ordi. pœnam quandam im-
ponentes addiderunt, eam in foro
conſcientię eſſe omnino ſoluendā,
quod quibuſdam nimis aſperum ui
debitur: tamen vrgentiſsimi ratio
nibus probatur ab Alfonſo de Ca-
ſtro lib. 2. de poteſt. leg. pœnal. ca.
v. Illud tamen conſiderandum eſt
eſſe pœnas quaſdam, quę ipſis de-
linquentibus inferuntur, ut eas il-
latas patiantur: in quibus commu-
nis ſententia locum habet: quaſdā
uero, quę imponuntur ipſi delin-
quenti, & earum natura dictat, vt
eas is exequatur: ut peregrinatio,
exilium, habitatio in certo, & a iu
dice conſtituto loco: has quidem
etiam in conſcientię iudicio, condē
natum cogendū eſſe peragere: ma-
nifeſtū mihi uidetur, & id expreſ-
ſim notat Driedonius de libert.
Chriſtia. pagina. 226. poſt Caiet.
22. queſ. 69. art. 3.

Quarto ex eadem ratione non
11 † tenetur quis in foro conſcientię
pœnam etiam conuentionalē ſol-
uere, niſi ab alio petatur. quod no-
tat Corn. conſ. 69. 2. uol. & conſi.
55. in 3. uol. quem ſequitur Rebuff.
in l. unic. C. de ſent. quæ eo quod
int. proferuntur. nu. 40. Nam ſicut
iudici exequenti legis pœnam nō
licet reſiſtere, ita petenti pœnam
ex conuentione, & promiſsione
non licebit refragari. Et ſicut iudi-
cis executio in legali pœna eſt ne-
ceſſaria, ita in conuentionali peti-
tio creditoris expectanda eſt: cum
is, qui pœnam promiſit, iuſta conie
ctura præſumat, alterum nolle pœ-
nam recipere, ſi eam non petierit.
Vnde Anchar. ſententia in reg.
poſſeſſor. tertia q. de regu. iur. in 6.
quem referunt & ſequuntur Feli.
& Dec. in dict. cap. j. quæ aſſerit
pœnam conuentionalem in foro cō
ſcientiæ deberi: eſt intelligenda ſi
ab illo, cui ſoluenda eſt, petatur. Is
uero qui ex conuentione, uel ex le
ge pœnā exigit, & extorquet, nul-
lum peccatū cōmittit, quod probat
Fortu.

Fortu, in tracta. de ulti. fine, illat.
18.& eſt apud omnes probatiſsi-
ma opinio, quando lex iuſta, uel
pœna conuentionalis licet in con-
tractū deducitur. notat Corn. d. cōſ.
69. et Bal. i l. j. C. uñ vi. col. antep.
¶Quinto ex eadem opinione de
fenditur a quibuſdam Innoc. qui
in c. ſicut dignum, de hom. ſcripſit,
12 † damnū alteri inferentem culpa
lem, uel leuiſsima non teneri, in cō
ſcientiæ foro illud reſarcire: quam
uis in iudicio exteriori, per iudicē
cogi debeat ad in ſoluendum. per
l. in lege. ff. ad leg. Aquil. Hoc enim
damnū in pœnam ſoluitur præce-
dentis culpæ: igitur in iudicio inte
riori non debetur: & Inno. ſequun
tur Abb. in c. ſi egreſſus. de iniur.
idem Abba. in c. cum cauſam. col.
v. de teſti. & in c. dilecti. de arbitr.
Abb. & Dec. nu. 31. in c. quoniam
cōtra. de prob. Aret. in c. ſicut. col.
2. de teſti. Roma. ſing. 105. Anan.
in d. ca. ſicut dignum. §. fi. in fin. &
ibi Fel. idem Felin. nu. 41. & Dec.
nu. 10. in 2. lect. in c. j. de conſt. poſt
Abb. ibi col. 7. & Iaſ. in. §. ſed iſte.
nu. 130. de action. Barb. in c. j. col.
1. de commodat. quam opinionem
afferunt cōmunem eſſe Anto. Corſ.
in ſing. uerb. forum conſcientiæ. &
Sylue. uerb. culpa. §. 4. & uerb. ad
uocatus. §. 24. et uerb. reſtit. in 2. §.
12. & 17. pro qua conſiderandum
eſt, quod in foro interiori voluntas
nocendi eſt attendenda, quę tamen
ceſſat in culpa leui, & leuiſsima.
Verum aduerſus hanc opinionem
communem tenet idem Abb. in ca.
fin. de iniur. Barb. in c. Rainaldus.
de teſta. col. 114. & Angel. in ſum-
ma uerb. culpa. in fi. & Adri. in 4.
ſenten. in tracta. de reſtitu. c. vtrum
in foro conſcientiæ. quibus ſuffra-
gatur, quod lex ciuilis, modo iuſta
it, ligat quem in foro conſcientię,
& in eo ſeruāda eſt. glo. cōmuniter
recepta. in c. quę in eccleſiarum. de
conſtitu. Diuus Tho. 12. q. 69. art.
4. Lex autem ciuilis hac in re iu-
ſta eſt: igitur erit in interiori foro
ſeruanda. Item prædicta lex, dum
mandat reſtitui damnum illatum
non infert pœnam. quia iſtud dam
num eſt ex parte patientis intereſ-
ſe, & propriæ rei admiſſæ adqui-
ſitio. Nec de uoluntate damnum in
ferentis curandum eſt, cum poſsit
lex eum obligare ad damni ſolu-
tionē. Ex quibus reſpōdetur ratio-
nibus pro prima opinione addu-
ctis. et dubia ualde redditur huius
quæſtionis diffinitio. Atque in cul-
pa leui mallem ego tenere opinio-
nem ultimam, quam & in culpa le
uiſsima probabilem eſſe opinor,
maxime ubi natura contractus ex
legis diſpoſitione etiam leuiſsimā
13 culpā conſiderat. Eſt † tamen ad-
notandū tex. in d. l. in lege. procę-
dere in culpa cōmiſſa in facto: non
in culpa, quæ in omiſsione cōmiſſæ
fuerit. gl. notab. ſecundum Paul. ibi
in l. ſi mora. ff. ſoluto matrimonio.
quam dicit auream Corſ. in ſingu.
uerb. pœna. cui eſt ſimilis in l. lege
Cornelia. ff. ad Syllani. quas com-
muniter doct. approbant ſecundum
Alexā. in dict. l. ſi mora. col. 6. ma
ius enim crimine eſt, quod in facto
cōmittitur, quam quod in omiſsio-
ne perpetratur: authore Tho. 21.
q. 76. art. 1. hunc etiam intellectum
ad l. in lege. notat Bartol. in l. quod
Nerua. ff. depoſiti. nu. 29. Imol. in
c. j. de commodat. nu. 18. & Alex.
Imol. in l. prætor. §. prętor ait. ff. de
edendo. col. penul. Salic. in l. quæ
fortuitis. ad fin. C. de pigno. actio.
Stephanus Bertr. conſ. 140. in. 3.
uol. Ex quo infertur intell. ad glo.
in. §. præterea. inſt. quib. mod. re
14 contra. obligatio. † dicentem in
incendio ſemper præſumi culpam
leuiſsimam. quam dicit ſingul. Sa-

licet.in d.l.quę fortuitis.fin.col.& idem in l. in iudicio. C. locat. & Iaſ.in d.l.prætor ait.§.prætor.col. fi.Alexand.& Iaſ.in l.domos hæreditarias. ff.de leg.j.ubi Iaſo.aſſerit hãc opinionem eſſe cõmunem. Eſt enim intelligẽda dicta opinio, quo ad culpam leuiſsimã in omittendo:non quo ad leuiſsimã in cõmittendo contingentẽ. Vnde, niſi ex natura contractus ueniat leuiſsima culpa, ex incẽdio nõ tenebitur quis actione legis Aquiliæ ex illa leuiſsima culpa a lege præſumpta. ita Alex. in d.l.domos. & in d.§. prætor.Bald.conſ. 139.uolu.4. & Bertran.in d.conſ.140.1.uol. licet contrariũ notauerit Tho. Grammat.deciſ.3. ad fi.Hinc ſubinfertur tex.in l.qui ędes.ff.de incend.rui. & naufra.dicentem, teneri quẽ ad damni illati ſolutionem,quando dãnum illatum fuit ex incendio,propter illius negligentiam. eſſe intelligẽdum,de negligentia,quæ culpã leuem præ ſe fert, perpenſis ipſius facti circunſtantijs:non de illa quę ex culpa leuiſsima contingit: cum conſtet ex ſupradictis neminem teneri ad ſatisfactionẽ damni, quod eſt illatum propter eius omiſsionẽ data culpa leuiſsima. His etiã exacte animaduerſis conſtat, qualiter ſit intelligenda regia l. 10.titu.15. part.4.quę in incendio optime conſiderat per aliquot exempla culpã ex qua incendiarius teneatur. Eſt tamẽ hac in re aduertendũ, contra cõem opinionẽ,uerius eſſę: tunc demũ lege Aquilia quẽ teneri ex culpa leuiſsima:qñ natura actionis,cũ qua legis Aquilię actio cõcurrit id expoſcit,non alias:quod ſubtiliter comprobat Car.Mol.in l.vni. C. de ſen.q̃ ꝓ eo quod intereſt,n.180.

❡Sexto ex gl.in dict.c. fraternitas.adiuncta pręmiſſa declaratione conſtat,pœnam etiam in foro conſcięntiæ deberi, quando ex parte recipientis non eſt pœna:ſed amiſſæ rei adquiſitio, & ſic intereſſe. Domi.ca.commiſſa.§.fi.de elect.in 6.Feli.nu.41.& Dec.in dict. capi. de conſtitu.nu.20.in.j.lect.& Ancha.in reg.peccatum.de reg.iur.in 6.colum.23.quorum opinio eſt intelligenda iuxta Innoc. opinionẽ, quam modo explicuimus.

15 ❡Septimo infertur † intellectus ad text.in cap.1.& 2.de adult.ubi expreſſe cauetur, vitiantem uirginem eſſe compellendum eam dote congrua donare hoc enim procedit in foro exteriori. Nam in iudicio interiori,& conſcientiæ ſolum tenetur is damnum reſarcire:& ſic ipſi ſtupratæ dare tantum, quanto pluris eget corrupta ad inueniendum uirum ſibi coequalem, quam indigeret, ſi eſſet uirgo.non tamen integram dotem.hoc enim eſt damnum illatum reſarcire:ſoluere autẽ dotem integram, & neceſſariã ad nubendum viro æquali,ut intellectu communi illius cap. de adulte. colligitur ad pœnam criminis expectat quæ in foro conſcientiæ nõ debetur. ita hunc intellectũ expreſſe notat Florenti.2.part.tit.v. cap. 6.§.1. & Ioan. Berna. in illa elegantiſsima praxi criminali. ca. 77.Et licet text.in ca. j.reſponderit,quod corrumpens virginem, ſi eam nõ duxerit vxorem,teneatur in foro iudiciali eam dotare iuxta dotem, quam virgines accipere conſueuerunt.dicunt tamen Ioann. Andr.Abb.& alij,eſſe vlterius ad text. ſupplendum, quod teneatur item dare illud, quo pluris indiget corrupta ad inueniendum uirum ęqualem ſibi. Quod illic Anania ægre admittit.2.col.ſcribens,quod ille text. ſic ſimpliciter intelligendus, ut iacet, ſine vlla additione, quando corruptor uult contrahere

matrimonium, ipſa uero, vel pater
hoc recuſant. Tunc enim ſat erit
conſtituere ei dotem, quę ſufficiẽs
fuiſſet ei, ſi eſſe uirgo. Ego tandem
Ananię accedo, ubi corruptor eſt
uir conueniens ipſi uirgini ad ma-
trimonium, & iniuſte recuſatur: a-
lioquin ſequor Abb. & confirmo
eius intellectum procedere, quia
text. ille intelligitur, quando cor-
rupta cum dote conſueta dari vir-
ginibus poteſt conſequi, aut conſe-
quitur maritum ſibi æqualem et cõ
uenientem atque parem.

16 ¶ Octauo, † quamuis mala fide
præſcriptio non procedat. capit.
poſſeſſor. de reg. iur. in 6. cap. fina.
de præſcript. pœna tamen pręſcri-
bi poteſt, etiam cum mala fide, eo
quod non debeatur in foro conſciẽ
tiæ. ita Abb. & Felin. in d.c. fin. 2.
col. & Franciſ. Bald. in tracta. de
pręſcript. 2. part. 3. part. prin. q. 13.
& 14. idem notat Ioan. Crott. in l.
nemo poteſt. fol. antepe. colum. 4.
ff. de legat. j. quibus nõ obſtat tex.
in ca. ij. de præſcrit. libro 6. cuius
mentionẽ paulo ante fecimus, ubi
bona fides requiritur ad pręſcri-
bendam pœnam. ille enim text.
procedit, quando pœna ipſo iure
eſt per legem ſtatuta: quo caſu, li-
cet in foro conſcientiæ non tenea-
tur delinquẽs, nec eius hæres eam
fiſco offerre: tamen ipſi hæredes
bona illa fiſco delata non poſſunt
abſque bona fide præſcribere, ad
hunc effectum, ne bona illa per ſen
tentiam iudicis auferantur ab eis.
Quanto autem tempore, in bonis fi-
ſco delatis, aut deferendis, proce-
dat præſcriptio. tradunt Bart. in l.
in omnibus. ff. de diuerſ. & temp.
præſcrip. Imol. in l. quamuis. ff. de
uſucap. Angel. in §. res fiſci. inſti.
de vſuca. tex. & ibi doct. in c. ij. de
præſc. in vj. Abb. in c. cũ nobis.
co. iij. & pe. Feli. ibi col. pe. de pręſ-
ſcri. Verum ſi rationem Abb. & ſe
quacium diligenter perpendamus,
minime ſatisfaciet reſponſio præfa
ta ad tex. in d.c. ij. cum etiam ipſo
iure impoſita pœna in conſcientiæ
foro debita non ſit. ideo crederem
præſcriptionem cum mala fide in
pœnalibus procedere etiam iure
canonico, ſi ea ſit præſcriptio quæ
iure ciuili cum mala fide approba-
tur: non alias: atque ideo in d.c. ij.
bona fides exigitur: quia illius ca-
pitis præſcriptio a iure ciuili inuẽ
ta non eſt, nec ſtatuta: omnino ete-
nim a iure tantũ pontificio induci-
tur, & cum bona fide, ſecluſa peni-
tus mala fide. Ex quo infero iure
ciuili aduerſus fiſcũ ſecularẽ, bona
obnõ ſolutũ uectigal ei ipſo iure de
lata, uſucapi aut pręſcribi quinquẽ
nio, etiam mala fide. l. ij. C. de uecti
gal. & cõmi. quem text. commẽdat
Abb. in c. cum nobis. col. iij. de pręſ
ſcript. Roma. ſingul. 477. Berta-
chi. in tractat. de gabellis part. ix.
nu. v. addo tamẽ hac in re leges re
gias. v. ti. vij. par. v. & ix. tit. x. li.
vj. ordina. Infertur etiã iure ciuili
poſt quinquẽniũ ab obitu hęretici
nondũ accuſati, tute ab hęredibus
bona illius obtineri: eoſque dicta
p̄ſcriptione defendi, licet ſciuerit il
lũ hæreticũ fuiſſe. ſenſit Bar. in l.
ij. C. de apoſt. cuius opinionẽ in fi-
ſco ſeculari procedere exiſtimans
Abb. in d.c. cũ nobis. iij. col. & ibi
Feli. col. penult. Francus in c. ij. de
p̄ſcript. in vj. col. ij. Bal. de pręſcri-
ptio. v. part. in princip. col. vij. pro
quibus facit glo. in l. Manichęos.
C. de hęretic. dicens, in crimine læ
ſæ maieſtatis non poſſe quem ac-
cuſari poſt quinquennium ab eius
morte. idem notat Roma. ſingular.
431. Ex quibus illud ſane collige-
re licet: ius ciuile hæc tempora ſta
tuiſſe in his pœnalibus actionibus
ſi data criminis ſcientia in hære-
dibus

dibus delinquentis. Verum in fiſco eccleſiæ aliud diſponit tex. in d.c. ij. cui adde tex. in c. accuſatus. §. penul. de hæreti. eod. lib. quo conſtat hæreticum quo ad bona etiam, poſſe poſt mortem accuſari: imo ex eo in perpetuum poterit defunctus hæreticus accuſari, ut eius memoria damnetur: ut ibi Ioan. Monac. ac cæteri adnotarunt: quibus accedit Feli. in d.c. cum nobis. col. pen. poſt Abb. ibi col. iij. et Gonſalus a Villadiego de hæretic. q. 22. colũ. ij. atque idem erit in apoſtatis, licet Afflictis in conſt. Neapo. ti. iij. teneat, non poſſe eum poſt quinquẽnium accuſari. Imo in his regnis quo ad bonorum confiſcationem fiſco ſeculari applicandam, locũ habet illius, c. conſtitutio ex his, quæ notat repertorium inquiſitorũ uerbo præſcriptio, & inſtructio inquiſitorum. c. 20. Verum ex pręmiſsis conſiderandum eſt, bona ob delictum ſemel fiſco delata, & per ſententiam ei tradita, non poſſe uſucapi mala fide, nec præſcribi. Iam enim non agitur de pœna præſcribenda: ſed de re propria ipſius fiſci per pręſcriptionem adquirenda. ſic ſane intelligo l. omnes. C. de præſcriptio. trigin. uel quadra. anno. ex qua anni quadragința ad hanc præſcriptionem requiruntur: quod Barto. in d.l. in omnibus. Imol. in d.l. quanuis. Ange. in d. §. res fiſci. fatẽtur, & late Bocri. q. 254. nu. 21. qui etiam examinat quæſtionem iſtã de præſcribendis bonis fiſco delatis, aut deferẽtis. hoc inquam adeo uerum eſt, ut & bona fides ſit in hac præſcriptione neceſſaria.

¶ Nono ex præmiſsis probari poteſt, pœnas cenſuræ a canonibus indictas, item pęnam irregularitatis, ac etiam quaſuis alias, quibus propter crimen aliquis efficitur indignus, atq; incapax alicuius rei, in foro conſcientiæ uim, & effectũ habere: quia nullam actum iudici exigunt iſtæ pœnæ, quod notat Gaieta. 22. q. 62. arti. iij. & probatur ex ratione, quam ad gl. in c. fraternitas. notauimus. Tametſi Dom. Sot. d. ar. vj. in cenſuris Caieta. ſequatur, ab eo diſcedens in ea ratione, quam ipſe tradit, & nos hoc loco ſequimur.

¶ Decimo hic notandum eſt, non
17 † tantum in foro pœnitentiali, ſed & in iudiciali quo ad tollendã pęnam ſpiritualem, quæ infertur non ſatisfacienti, minime cõſiderari pœnam temporalem, quæ dãni, uel debitæ rei, ſatisfactionem non ſpectet gl. in cle. ij. uerſi. officij. de hæret. quam dicit ſing. Are. in l. iiij. §. Cato. j. col. ff. de uerb. obliga. Ex quo ſubinfertur intellectus ad legẽ regiam, quæ prima eſt. tit. de excommunicatis, li. viij. ordinat. qua pœna imponitur perſeueranti in excõmunicatione per mẽſem, aut annũ. Nam hic excommunicatus, ſi omnino ſatisfaciat alteri, cuius cauſa fuit excommunicatus, abſoluẽdus eſt, licet pœnam illius legis nõ ſoluat: tametſi poſsit ab eo illa pœna exigi, præſtita ſemel abſolutione.

¶ Vndecimo & illud eſt conſiderandum, pœnam a teſtatore adiectam in foro conſcientię deberi, uel ea ratione, ꝙ nulla ſit iudicis exequutio neceſſaria: ut exiſtimat Abba. in c. Rainaldus. de teſta. nu. 15. & Cremenſ. ſing. vij. uel ex eo, ꝙ eueniat caſus, quo teſtator noluit hæredem uel legatarium eius bona poſsidere, uel noluit eorum aliquam partem amittere, quod facere iure optimo potuit. l. ab eo. C. de fideicom. cum ſimilibus. notat Caiet. in ſumma uerbo pœna. Floren. iij. par. ti. x. c. iij. §. 12. Ex quo infertur, fœminam, quæ ex mariti teſtamento uſufructuaria relicta eſt,

in bonis

In bonis ipſius mariti, hac lege &
conditione, ut caſte uiuat, omnino
teneri uſumfructum reſtituere ma-
riti hæredibus, in animæ iudicio,
ex quo caſtitatem non ſeruauit.

¶ Duodecimo nec illud eſt omitten
dum, donatarium, ſuſceptis a dona-
tione filijs, teneri in conſcientiæ iu
dicio reſtituere res donatas, iuxta
l. ſi unquam. C. de reuo. donat. Nec
id improbatur ex cōmuni opinio-
ne gl. in c. fraternitas. 12. q. ij. quia
reuocatio donationis per l. illam in
ducta, non fuit facta in pœna dona
tarij, ſed ex præſumpta ipſius do-
nantis uoluntate plurimum a lege
coadiuuata. quod ibi not. Tiraqu.
uerb. reuertatur. nu. 238. in quo for
ſan diuerſum erit dicendum, quan-
do donatio reuocatur ob ingratitu
dinem donatarij. ex l. fin. C. de re-
uo. don. & c. fi. de dona. Tunc enim
in pœnam criminis, & ingratitudi
nis fit reuocatio.

¶ Ceterū ut illuc, unde abij redeā
18 † prędicta pęna amiſsionis bono-
rum omnium quę authēticorum iu-
re, contrahentibus inceſtas nuptias
infertur, ita eſt intelligenda, ut ince
ſtas nuptias dicamus eas, quæ gra
dibus iure canonico prohibitis cō-
trahuntur, licet iure ciuili prohibi-
ti nō ſint. Lex enim ciuilis in hac
re ad canones eſt omnino referēda
ita Card. Abba. & Pręp. in c. & ſi
neceſſe. de do. inter uir. & vx. Ale
xā. in l. ſi auiæ. C. de ſuc. edic. in fi.
Dec. in c. ij. col. ij. de teſt. idē Dec.
conſi. 158. ubi hanc eſſe communē
opinio. fatetur. licet contrarium no-
tauerit Anch. conſ. 391. Domi. con
ſi. 71. Cal. conſi. ult. de conſang. idē
Dec. conſ. 268. nu. 5. & And. Altia.
in c. cū contingat. de iureiu. nu. 53.
dicens, ſtatutū prohibens inceſtas
nuptias, et pęnā cōtrahentibus adij-
ciens; eſſe referendū ad iuris cano-
nici prohibitionē: quia tēpore, quo
ſtatutū ſit, ius canonicum uiget. At
Iuſtiniani leges non poſſe hunc in-
tellectū accipere, probat ex eo, quod
illo tēpore nondum ius canonicum
coniugalem prohibitionē induxe-
rat. In quo fallitur aperte: cū ante
Iuſtinianū, imo & ante Valentē,
Theodoſiū, & Archadiū Cæſares
qui l. qui contra. C. de inceſt. nupt.
ediderunt, Calixtus, Fabianus, &
Iulius, roma. pontifi. coniugia inter
cōſanguineos, & affines prohibue-
rant paulo latius, quā per c. non de
bet. prohibita fuerint unde commu
nis opinio iure uerior uidetur.

19 ¶ Secundo, † leges punientes ince
ſtas nuptias, & et canones locum
habent, ubi ab initio ſcienter con-
tractæ fuerunt: ſecus tamen, ſi ab
initio bona fide contractis nuptijs
poſtea de tecto impedimēto uir &
fœmina in eodem coniugali contra
ctu perſeuerant. glo. eſt in c. le. unico
uerb. ſcienter. de conſang. quā doc.
ibi approbant, & eam dicit aureā
& ſing. Felin. in c. examinata. col.
iiij. de iudi. & notab. Franc. in c. de-
creuit. de hæreti. in vj. vbi gl. fi. eā
dem ſententiam probat, quam &
doctor. ibi ſequuntur.

20 ¶ Tertio, † leges ciuiles ince-
ſtas nuptias punientes, ſunt intelli
gendæ, quando ſunt contracta ſpō
ſalia de præſenti. Bart. Iaſ. & alij
in l. fi. de cōdict. ſine cauſ. imo quo
ad leges ciuiles de inceſtis nuptijs,
ut locum habeant ex neceſſarium
matrimonium copula carnali con-
ſummatum. tex. in c. & ſi neceſſe.
de donatio. inter uir. & uxo. quem
ita intelligunt ibi Anto. Abba. &
Prep. & Baldus Nouel. in tract. de
dot. part. 11. col. 11. Nam cum le-
ges ciuiles in his nuptijs inceſtum
punire uelint, copula requiritur, ſi-
ne qua inceſtus uere committi non
poteſt, ut ſuperius diximus.

21 ¶ Quarto, † pœna amiſsionis

omnium bonorum, quæ iure authē
ticorum cōtrahentibus inceſtas nu-
ptias infertur minime locum ſibi vē
dicat, data in ipſis contrahentibus
ignorantia iuris, vel facti, etiam
craſſa, & quæ ex lata culpa con-
tingat. ita Bart. in l. ſi adulterium
cum inceſtus. in princ. nume. 11. ff.
de adulter. optime Imol. in clem. v-
ni. de conſang. col. ij. & ibi Ancha.
col. iij. Bart. expreſsim ſequutus.
pro qua opinione facit ratio, quæ
ab ipſo Imol. adducitur. Nam vbi
dolus expreſſe ad pœnam requiri-
tur, lata culpa non ſufficit. l. igitur.
§. & generaliter. ff. de liber. cauſ.
notat Barto. in l. j. §. j. ff. ſi quis te-
ſta. liber eſſe iuſſ. fuerit. Angel. per
text. ibi in l. ſi quis id quod. §. dolo.
ff. de iuriſdict. omni. iudic. text. opti
mus in c. ſi vero ij. de ſent. excom.
iuncto c. ſi quis ſuadente. 17. q. iiij.
notant Abb. & Feli. col. ij. in c. ij.
de conſtit. idem Feli. in c. ſi vero. di
cens illum text. ad hoc eſſe ſingu.
notat glo. ibi recepta communiter
teſte Iaſ. n. 23. in l. in actionibus. ff.
de in litē iur. facit l. in lege Cornel.
ff. de ſicar. notat Barto. in l. quod Ner-
ua. vij. col. ff. depoſiti. Nec obſtant
quæ contra hanc communem addu
cunt Deci. in d. c. ij. & late Zaſius
in lib. ij. ſingul. intell. c. ij. illa enim
intelligenda ſunt, quando lata cul-
pa verſutiam præ ſe fert, & ita do-
lum admixtum habet: vt conſtat
ex adductis per eundem Zaſium
probatur etiam opinio communis
in l. ij. verſ. doli mali. & ver. ſi quis
igitur ſuam rem. ff. vi bono. rap. ex
quibus infertur, excommunicatio-
nis pœnam in d. clem. vnic. ſtatutā,
non comprehendere ignorantes, e-
tiam ex lata culpa. quod notant ibi
Imola & Bonifa. col. ij. quibus pa-
trocinatur quæ Ioan. Crottus addu
cit in c. ij. in princip. de conſtitu. in
vj. col. iij. quamuis glo. in d. clem.
vni. verſi. ſcienter. contrarium no-
tauerit. Verum in hoc eodem tra-
ctatu ante iura authenticorum ſta-
22 tutum fuerat, † contrahentes ince-
ſtas nuptias, ex eiſdem nihil lucri,
aut commodi capere poſſe: imo ex
lege vxor dotem, arras, ſponſalitiā
largitatem maritus donationem pro
pter nuptias amittebant: eaque om-
nia ad fiſcum deferebantur. l. qui cō
tra. C. de inceſt. nupt. de cuius intel
lectu præter iam adducta agendum
vlterius eſt, quia ſublata non eſt, li
cet pœna per iura authenticorum
augmētum receperit. Eſt enim d. l.
qui contra. intelligenda, in his qui
ſcienter matrimoniū contraxerunt.
Nam hi, qui ignorātia facti ince-
ſtas nuptias contrahunt, immunes
ſunt, & liberi ad illius legis pœna:
quod eſt receptiſsimum. Sed & i-
gnorantia iuris eoſdem excuſat a
prædicta pœna amittendi propria
bona, licet non operetur lucri ad-
quiſitionem. text. & ibi glo. verſ.
illicitum. Bar. & Alber. in l. ſi adul
terium. §. j. ff. de adul. gl. in d. l. qui
contra. Bartol. & Paul. Caſtren.
contra gl. ibi in l. fi. ff. de condicti-
tio. ſine cauſ. gl. & ibi doct. in d. c.
& ſi neceſſe. quam opinionem aſſe
rit eſſe communem Baldus Nouel.
in tracta. de dote. part. 11. col. viij.
Quæ tamen procedit, quando con-
trahitur matrimonium palam: ſe-
cus ſi clam contractum ſit: tunc e-
nim non excuſat ignorantia iuris,
etiam humani, & ciuilis. text. in l.
fin. ff. de ritu nupt. notat Alberic. in
d. l. ſi adulterium. §. j. gl. in d. l. qui
contra. quam commendat Roma.
ſingul. 714. Secundo, communis o-
pinio procedit quo ad pœnam di-
ctæ l. qui contra. in ignorantia pro-
babili, nō tamen in ignorantia craſ
ſa, & quæ in ipſo iure gentium ver
ſatur. l. fi. ff. de ritu nupt. vbi Iuriſ-
conſultus ſcribit, in coniunctione
matrimo-

matrimoniali, quæ contra ius gen-
tium ſit, ignorantiam non excuſa-
re.quod Bart. notat in d.l. ſi adul-
teriũ.§.j.vbi quo ad d.l.qui contra
hac diſtinctione vtitur,& cum cæ
teri ſequuntur, maxime Anchar.
23 in d.clemẽ.vnica. † Sed & ſi mu-
lier, quæ ſcienter matrimonium in
gradu prohibito contraxit, dotem
a marito repetere velit, non repel-
litur a marito criminis participe,ꝙ
fiſci ius contra.vxorem allegat di-
cens,dotem fiſco deberi.ita Barto.
in l.fin.ff.de condi.ſine cauſ.in fin.
quamuis dubius, ſicuti Raphael.
Fulgoſ. & Iaſ. ibi etiam dubitant.
ſed tenent eandem opinionem Car
di.in d.c. & ſi neceſſe.& Franciſc.
de Ripa in rubric. ff. ſolut.matri.
nu.29.ex text.iuncta gl.celebratiſ-
ſima in l.conſequenter.§.j.ff.famil.
erciſcun.vbi notatur neminem poſ
ſe aduerſus agentem in iudicio ius
fiſci opponere.dicit prædictam gl.
ſingul. Alexã. in l.ſi patroni.§.qui
fideicommiſſum.ff.ad Trebel.pen.
col.Iaſ.in l.ij.C.de iure emphy.nu.
6.notat Bald. in c.tuæ de procura.
Bartol. in l. ij. ff. de exceptio. rei
iud.Iaſ. in l. ſi ſeruus plurium.§.ſi
quis.ff.de legat.j.probat text.in l.
ij. ff. ſi ager uecti. uel emphy.pet.
ex quibus opinio Bartol. probari
uidetur. Nam & ſi ipſo iure hæc
bona ad fiſcum deferantur:non ta-
men poſſunt ab ipſo delinquente,
etiã per iudicem auferri,donec fera
tur ſnĩa declaratoria.c.cũ ſecundũ.
de hæret. in vj.l.eius qui. ff.de iure
fiſci.quę tamen ſententia in præſen
ti caſu minime fertur,nec tractatur;
igitur vxor excludi non debet a
marito excipiente,ius fiſci eſſe po-
tentius,quam vxoris,eamque a le-
ge,illa dote priuari.Agit autem v-
xor ad dotem condictione ſine cau
ſa,eo quod matrimonium, propter
quod dos data fuit, ſequutum non
ſit,nec contrahi potuerit:nec cauſa
dandi ſaltem proximæ, turpis eſt
cenſenda: ſed potius nulla, vt ex-
plicant Barto.& alij in d.l.ſi.ff.de
condict. ſine cauſ. dicentes, non
competere ipſi vxori actionem de
dote: ſed condictionem ſine cauſa
etiam ſi matrimonium eſſet igno-
ranter contractum.l. prima. C.de
condict.ob cauſ.l. ſi cum dotem.§.
fina.ff. ſolut. matrimon. textus &
ibi gloſſ.in capitu.tertio. de dona-
tio.inter uirum & vxorem: Cum
ergo actio de dote non competat,
plurima ſunt hic notanda, ex qui-
bus,quid hoc referat, apertiſsime
conſtabit.

¶Primo etenim infertur,in præ
ſenti caſu non eſſe locum. l. unic.
C. de rei uxor. actio.§. exactio.
24 † quę marito tribuit dilationem
annuam ad reſtituenda mobilia do
tis:imo ſtatim erũt omnia bona do
talia reſtituenda.gl.ſing.in d.§.ex
actio. quam ibi pręter alios ſequi-
tur Salic.Alex.in l. ſi cum dotem.
.§.fi.ff.ſolut.matri.Abb.& Cardi.
in d.ca.iij.quam etiam dicit ſingu.
Baldus Nouell. in tracta. de dote.
part.11.nu. 27. quibus ſuffragatur
tex.in l.ij.§.fi. ff. de priuil.credit.
& in d.l.ſi cum dotem.§.fi. ubi re
ſpectu mulieris ignorantis, & bo-
na fide contrahentis, non reſpectu
ipſius uiri, bona, qua uxor dedit
marito,dotis nomen habent. At-
que hęc eſt communis opinio, con
tra glo.& Anto.in d.c.iij.

¶Secundo hinc deducitur,mari-
25 tum † huius dotis fructus non lu-
crari: quia nec fuit uera dos, nec
matrimonium.arg.l.ſi ante.ff.ſolu.
matrimo.& l.inceſtę.ff.de ritu nu-
ptiar. & probatur in l. inſulam.§.
fructus.ff.ſolut.matrimo. notat A-
lexan.in d.l.ſi cum dotem.§.fin.ni
ſi bona fide maritus illos fructus
perceperit: tunc enim eos percipit.

tanquam

tanquam bonę fidei poſſeſſor, non tanquam maritus. & ideo eos reſti tuere tenebitur eo pacto quo poſſeſſor bonæ fidei. glo. in d.§.fructus. per tex.ibi.quam approbant.Paul. Imol. & Alex. ibi.idem Alex. in d.l.ſi ante.& Bald.Nouell.in tract. de dote. part.11. col.peni.& fin.ex quibus ita eſt intelligenda glo.in c. j.de donatio. inter virum & vxorem.quæ expreſſe voluit,maritum lucrari fructus dotis putatiuę.

26 ℭ Tertio conſtat ex his,† prędicto caſu maritum cōueniri ab vxore poſſe,vt ipſa dotem exigat in iudicio exacte,& ita integre,vt nihil a marito deducatur alimentorū ratione:imo vltra quam facere poſſit condemnādus erit:quia nec maritus fuit,nec vt maritus ad iudiciū vocatur.Ioan.Andr. & Abb.in c. j.de donatio.inter virum & vxor. Bald.Imol. & Alexan.in l. diuor. .§.fina.ff.ſolu.matrimo.eandem opinionem exiſtimat veriorem eſſe Roderi.Xuarez.in l.j.titu.iij.libr. fori.col.iij.& eſſe communem aſſerit Baldus Nouell.in tracta.de dot. part.11.nū.28.quamuis gl.in d.c.j. contrarium aſſerat: cui uidētur conſentire Cardina.& Anchar. Quid autem in his bonis contrahentium inceſtas nuptias dicendum ſit,quando alter corū bona fide contrahit: dicemus c.vij.huius partis.§.j.

SVMMARIVM.

1 *Diſpenſare quid ſit, & de diſpenſatione,ac diſpenſatore.*

2 *Differentia inter diſpenſationē & declarationem.*

3 *Diſpenſatio, etiam romani pontificis,non habet effectum in iure naturali.*

4 *Diſpenſatio Papæ non poteſt dari contra ius diuinum.*

5 *Intellectus ad text.in can.contra, 25.quæſt j*

6 *Diſpenſare poteſt Papa ſuper ſtatutis a iure humano.*

7 *Diſpenſatio in iure humano,tamen ſine cauſa facta, an tedat quem tutum quo ad Deum?*

8 *In diſpenſatione circa ius humanum facta, cur ſubſiſtente iuſta diſpenſandi cauſa, authoritas principis ſit neceſſaria.*

9 *In diſpenſatione principis circa ius humanum cōceſſa cauſa præſumitur.*

10 *Diſpenſatio ſine iuſta cauſa facta valet, licet inique concedatur.*

11 *Diſpenſatio ab inferiori a principe, ſine cauſa iuſta conceſſa, non tenet.*

De diſpenſatione.

.§. NONVS.

HAC in parte agendū erit de gradibus naturali. diuinave lege ꝓhibitis. Qua in re ita celebris eſt controuerſia,vt plane doctiſsimus quiſque conatus fuerit, exactiſsima diligētia, id inueſtigare. Huic tamen dubio, de diſpenſatione, quæ ſolet a romanis pontificibus concedi, aliqua præmittemus quo percipi poſsit, quantæ ſit vtilitatis iſthęc diſputa-
1 tio Diſpenſare † apud Latinos frequentius, diſtribuerit ſignificat,ac expendere. Vnde diſpenſator ſeruus apud Iuriſconſultos dicitur,qui impendia

impendia domus curat, quique vi-
ctui diligenter diſtribuendo præeſt,
ac rationibus expendendis.ita Al-
ciat.in l. vrbana.ff.de verb.ſignifi.
qua dictione vtitur Alphenus.in l.
in lege cenſoria. ff.eod.titul. Item
Paulus in l.diſpenſatorem.& in l.
diſpenſatori.ff. de ſolutio. & alib.
ſæpiſsime. Scribit etiam Theophi-
lus in.§.recte quoque.inſti.de man
dat.diſpenſatorem dici ſeruum, qui
fœnori dare conſueuit pecuniã do
mini. idem Theophil.in.§.,de his
inſti.per quas perſonas ita de diſpẽ
ſatore loquitur. Ex re mea eſt, quã-
do curam ei poſſeſsionum mearum
credidi aut permiſi , vt pecunijs
meis mutandis præeſſet, diſpenſato
remque, vt vocatur, eum feci. Inde
& diſpenſatio deducitur , pro hoc
munere, & officio diſpenſatoris, ex
Suetonio in Othone capitul.v. An-
te paucos dies ſeruo Cæſaris, pro
impetrata diſpenſatione, decies ſe-
ſtertium expreſſerat. Idem Sueto-
nius hac dictione vtitur in Veſpa
ſiano. Quendã e charis miniſtris,
diſpenſationem cuidam , quaſi fra-
tri.petentem cum diſtuliſſet , ipſum
candidatum ad ſe vocauit, exacta-
que pecunia , quantam is cum ſuf-
fragatore pepigerat , ſine mora or-
dinauit. Nos vero paſsim diſpenſa
re pro ſoluere legibus dicimus: ac
ſubinde verbali nomine vtimur ,
pro conceſsione , aut indulgentia
quæ contra ius a principe impetra-
tur: qui dicendi modus minime pla
cet Budæo in l.j.col.14.ff.de inſtit.
& iur.nec Oldendorpio libro de iu
re ſing. vbi ſcribit. Qui diſpenſat
ius, is cuique ſuum diſtribuit, & cu
rat ne alicui fiat iniuria, ne quis læ
datur : quod ſummum iuſtitiæ mu-
nus eſt. Nec tamen verebimur his
dictionibus vti:, ſiquidem & his ca
nones, quos interpretamur , vtun-
tur. Cõdonandũ etenim aliquid eſt,
atque indulgendum commoditati
loquendi. & conſuetudini quamli-
bet diſciplinam profitentium. Nam
& roma . pont. diſpenſator a diuo
Bernardo dicitur. lib. iij.de conſi-
derat.ad Eugenium. & a Tho.12.
q.97.artic.iiij. atque a diuo Paulo
j. ad Corinth. capit. ix. & ab ipſo
Chriſto, Lucæ. 12. ex eo, quod di-
ſtribuat, ac expendat poteſtatem ſi
bi a ſummo Deo conceſſam. Cæte-
2 rum in iure duo ſunt, † quæ ex dia
metro, quod aiunt, diſtant declara-
rẽ iura: & diſpenſare circa ius. Ius
enim interpretatur quiſquis ita il-
lud explicat, vt oſtendat aperte, an
ius illud, id quod agitur, includat,
necne.l.fi.C.de legib.c.cum veniſ-
ſent de iudic.l.ſcire leges. cum ſibi
proximis. ff.de legib. Lex nãque
illa naturalis, non occides: per hu-
manas leges ſæpiſsime ita explica
tur. vt conſtet, per eam homicidiũ
ad defenſionem commiſſum mini-
me prohiberi. l.ſvt vim.ff.de iuſti.
& iure . Naturalis enim ratio di-
ctat, defenſionem omnibus permiſ
ſam eſſe. Sic etiam lex illa: furtum
non facies: ita intelligendum eſt; vt
furtum committere nõ dicatur, qui
fame coactus , victus gratia alienũ
aſſumit.c.ſi quis propter neceſsita-
tem. de furt. Diſpenſat vero circa
ius, qui, data legis obligatione ab
ea priuatim aliquem eximit. Ete-
nim ſecundum Tho. 21.q.88.arti.
10.lex ponitur reſpiciendo ad id ,
quod eſt: vt in pluribus bonum. ſed
quia contingit huiuſmodi in aliquo
caſu non eſſe bonum , oportuit per
aliquem determinari in illo parti-
culari caſu legem non eſſe ſeruan-
dam, & hoc eſt , authore Thoma,
proprie diſpenſare in l.cuius rei ſit
exemplum in c.de multa.de præ-
ben. Iure enim humano nobiles &
literati quo beneficia curam anima
rum habentia obtinere prohiben
tur:

tur: at romanus pontifex, aliquem nobilem, aut literatum, ab hac iuris humani ꝓhibitione eximere poteſt, ita hæc explicant Card. a Turre Crema. in tract. de eccleſia. lib. iij. c. 55. Iaco. Almain in trac. de poteſt. eccleſ. c. 13. & Ambro. Cat. cōtra Caieta. libr. vj. c. ij. fere ad fin. Pariſ. conſi. 68. num. 195. vol. iiij. Quo fit, vt circa ius diuinum, aut naturale, interpretandi poteſtas romano pontifici competat non diſpẽſādi. Declaratio enim ex eo etiam contingit in iure naturali: quia licet illud ſit immutabile quo ad prima principia: ſcilicet ratione viuendum eſt, & quo ad ea, quæ neceſſario ex primis principijs deducuntur: vt ſunt pręcepta decalogi, quæ & iure humano declarari poſſunt, quo ad actus, quos prohibent, vel impetrant. concluſiones tamen, quę ex primis principijs iuris naturalis oriuntur frequentius: non tamẽ in vniuerſum: quandoque ex cauſis ſpecialibus a iure ipſo naturali deductis deficiunt. Ratio enim dictat, vt deponenti reddatur depoſitum, ſi illud exigat: id tamen frequẽtius eſt; nec ſemper ratio id ſuadet; cum iuſtiſsima ratione denegari aliquod caſibus poſsit. l. bona fides. ff. depo. pulchre Cicero lib. iij. de offic. cuius oratio ſimilima eſt verbis Iuriſconſulti: ſic enim inquit de depoſito verba faciens. Multa, quę honeſta natura videntur eſſe, tem-
5 poribus ſunt inhoneſta. Nec † tollitur lex naturalis humana lege: ſed declaratur Tho. 12. q. 94. art. v. Fortu. in l. veluti. ff. de iuſt. & iur. col. vij. Ex his infertur Abb. eiuſque ſequaces eraſſe in c. fi. de conſuet. dum dicunt, ius naturale poſſe ex cauſa tolli. Falſum enim id eſt, tex. in princ. v. diſt. 6. ſed naturalia. inſt. de iur. natu. gent. declarari enim humana lege ius naturale poteſt, tolli vero non poteſt, cui aſſertioni adſtipulatur Cicero lib. iij. de republic. dicens. Huic legi nec propagari fas eſt nec derogari ex hac aliquid licet: nec tota abrogari poteſt: nec vero aut per ſenatum, aut per populum ſolui hac lege poſſumus. Nec erit alia lex Romę alia Athenis, alia nunc, alia poſt hac, ſed omnes gentes, & omni tempore, vna lex, & ſempiterna, & immutabilis continebit. Hactenus Cicero, cuius verba maxima cum laude retulit Lactan. Firmia. lib. vj. de vero cultu Dei. c. viij. Nam Cice. libr. de Republica, non extāt. præter quoddam ſexti libri fragmentum, quod ſomnium Scipionis nūcupatur. Sic. & Dionyſius Tyrannus reſpondit, authore Plutarcho in Solone, ciuitatis leges abrogari, naturę vero leges cogi nullo modo poſſe.

¶ Secundo hinc etiam conſtat nō recte loquutum fuiſſe Abb. in c. nō
4 eſt. de voto. dum ſenſit, † Papam poſſe cum cauſa in iure diuino diſpenſare. idem not. Feli. in c. quę in eccleſiarum. de conſtit. nu. 19. Dec. conſ. 112. poſt alios Ferdi. Loazes in tract. de matri. ij. dub. argu. ij. pro parte affirmatiua. dicit & hanc opi. communem Hiero. Gratus. conſ. 1. in ij. vol. nu. 31. tradit Sigiſmun. Lofre. conſ. 50. Id enim nullo iure ſubſiſtere poteſt. Habet enim poteſtatem roman. pontif. interpretandi, & declarandi ius diuinum: ex qua declaratione conſtabit, ius illud ad caſum aliquem nō extendi, ex aliqua cauſa: diſpenſandi vero nulla competit ei facultas, nec cauſa aliqua id pati poteſt. Tho. quodli. iiij. arti. 13. & quodlib. 9. art. 15. Ang. verb. Papa Card. a Tur. Crema. lib. ij. de eccle. ca. 107. Tho. 12. q. 97. arti. iiij. ad iij. Ioan. Maior in iiij. diſt. 24. q. 12. Ambro. Cath. in d. c. ij. Syluest. verb. Papa. q. 16. Pariſ.

rif.d. conſ.68.nu.199. uol.iiij. Io, Dried.de liber. Chriſtia.pag.204. Io.Baptiſt. de S.Seuerino in tract. de penſio.q.19. Iacob. Almain in tract.de poteſt.eccle.ca.13. noſtrates iure optimo reprehēdens, eo quod paſsim aſſerant, poſſe ex cauſa roma. pontificē circa ius diuinū diſpenſare: quorū opinio poſſet procedere, ſi ad declarationem uel interpretationē referatur. Audacius certe multo dixit Ludou. Goza. conſ.51.col.fi.propriā diſpēſationē romano pontifice competere circa ius diuinum. Quamobrem fugere omnino oportet, diſpenſandi uerbum iura diuina & naturalia tractanti: ſi id uerbum aſſumatur ea ſignificatione, qua frequentius, & ſtricte apud nos aſſumitur. ac tutius erit dicere, iura naturalia & diuina poſſe roman. pontif. interpretari, quod probat tex. in c. maiores.de baptiſmo.c. per uenerabilē.qui filij ſint leg. Etenim lex diuina continet ea, quę ab ipſo Deo determinata ſunt, non ſolum in cōmuni ratione iuſte, ſed etiā quo ad ſingulares actus: qua ratione diſpēſationem ab alio quā ab ipſo Deo non recepit: ſecundum Thom. 12. quęſti. 100.artic.8.

5 ¶ Tertio † ex his deducitur intellectus ad tex.in c.contra. 25. q. j.quo Zozimus Papa aſſerit, romanū pontificem nil poſſe contra patrum ſtatuta ſancire. Eſt enim id intelligendum, quatenus illa ſtatuta ius naturale, uel diuinum referunt.ut ibi notauit gl. quæ ex præmiſsi comprobari optime poteſt.

6 Diſpenſare † autē poteſt Papa circa ius humanū, etiā in his, quæ ab apoſtolis fuere ſtatuta.notat Tho. quodlib.iij.arti.13. etiā cōtra ſancita in cōcilio totius eccleſię.gl.& cōmunis in ca.propoſuit.de conceſſi.præb.glo,In c.ubi periculum,de elect.in vj.uerſi.cōcilio. Abb.in c ſignificaſti. de elect. Iaco.Almain in tract.de poteſt.eccle. c.14.& Fe li.in c.j.nu.23.de cōſti. Late Iaco de concil.lib.v.artic.15. Poteſt enim roma.pōtif.ius,humanū tollere. At in cōcilio ſtatutū ius humanū eſt: igitur et illud poteſt tollere. Vnde ius diſpenſandi in iure humano, romano pontifici non aufertur, etiam ſi concilium vniuerſale, futuris romanorū pontificum diſpenſationibus deroget. uti docet Cardin.a Turre Cremata lib.iij.de eccleſia.cap.52.& 53.ſiquidem poteſtas romano pontifici a Deo, non concilio data eſt.cap. iij. de conſt.

7 ¶ Ex quibus dubium illud explicari poteſt, † num ille, qui ex diſpēſatione romani pontificis, contra ius humanum aliquid fuit aſſequutus, aut aliquem actum agit, ſit quo ad eum tutus an peccet. In quo celebris eſt ſententia Bernard.in c. non eſt.de uot.dicentis, minime tutum eſſe hunc, ſi abſque rationabili cauſa, ſit ei hoc conceſſum. cuius rationem Tho.adducit in 12. quæſt. 97.artic.iiij.quo authore, nec ipſe Princeps tutus erit, qui ſine iuſta cauſa ius quod ſubditis omnibus commune eſt, vnius gratia violat. Frangit enim illam æquabilitatem, quę mera iuſtitia erga omnes ſeruari debet. Princeps ergo ſine cauſa has indulgendo diſpenſationes peccat: fortaſsis & frequentiſsime mortaliter, qui ſub martalis peccati pęna tenetur ſubditis iuſtitiā exhibere. Is vero, qui a principe hāc iuris relaxationem petit ſine cauſa, uenialiter peccat: non enim tutus erit quo ad Deum authore Bernardo in epiſtola.2?1. ad Theobaldum comitem. Forſan & mortaliter peccabit, quippe qui rem illicitam petat a principe. & ei ſit coadiutor in peccato mor-

tali: ex his, quę tradit Caiet. 22. q. 79. artic. iiij. Sed & is, qui utitur peccato ipſius romani pontificis, & ſic diſpēſatione ab ipſo ſine cauſa conceſſa, ſimpliciter mortaliter nō peccat, niſi ſequuto graui ſcādalo, uel damno alterius. quod & Dominic. Sot. probat lib. j. de iuſti. & iur. q. vij. artic. iij. contingit tamen diſpēſandi facilitas in matrimonij impedimētis frequētibus erga diuites, duces, comites, ac pricipes: nec temere cum diſpenſatio hæc pręcipue concedatur ob firmandū pacis fœdus; quod magis neceſſariū eſt: magiſque reipubli. conueniens circa perſonas præcellentes his dignitatibus: quā in popularibus, ut colligit S. Tho. 22. q. 63. artic. ij. ad ſecundum.

8 † Verū ſi cauſa exigitur, & iuſta, ut Sempronius contrahat matrimoniū, in gradu humāna lege prohibito, iam in eo ceſſat ratio legis: igitur & ceſſare debet lex ipſa. Cur ergo diſpenſatio eſt neceſſaria? Ex eo, inquā, quod ratio legis non ceſſat in cōmuni: ſed in particulari actu: & ideo lex nō ceſſat. cle. ad noſtram. de hæret. c. & ſi Chriſtus de iureiu. ſenſit Fortu. in tract. de ulti. fin. illat. 15. & 16. leges enim, quarum ratio continua eſt, quarum finis cōmunis eſt, & vniuerſalis, nō ceſſant, licet in particulari caſu finis per eas intentus, nō ſequatur. Prohibentur ſane iuramēta ſine cauſa, ex eo ne periuria ſequātur ex incauta iuratione. ſit ergo aliquis, qui nulla ex cauſa iuramentum fecerit abſque periurio, præmiſſa ueritate affirmationis: proculdubio, & is contra prohibitionem fecit. text. in d. c. & ſi Chriſtus. Sic & ieiunia præcipiuntur ad reprimendam carnis tentationem, & tamen tenebitur ieiunare is, in quo periculum illud tentationis ceſſat, d. clem. ad noſtram. non ſic in legibus, quarum ratio in finem particularem dirigitur: ut eſt lex de correctione fraterna, quæ tendit, vt correctio fratris ſequatur: & ideo ceſſat eo caſu, quo correctio nō ſperatur. ita explicat Io. a Medina de contract. q. 14. hę uero matrimonij prohibitiones prioris claſsis ſunt. vnde in noſtro caſu neceſſaria eſt diſpenſatio, etiam exiſtente cauſa. quę actum uidetur honeſtū reddere. ex Thoma quodlibet 9. artic. 15. Hoc igitur vnum ex præfatis notandum eſt, in quo inter omnes conuenit, diſpenſationem a romano pontifice conceſſam contra ius ſine cauſa, & ſi cōtra ius poſitiuum, animę tutam non eſſe: male enim agit, qui diſpenſatione: ſine cauſa ſibi conceſſa, vtitur. Caietan. 22. quæſtio. 66. articul. v. glo. communiter recepta in dic. cap. non eſt. Talis enim diſpenſatio, diſsipatio potius cenſenda eſt, authore Bernardo lib. 3. de conſiderat. ad Eugenium. notant Ioan. And. Abb. ac cæteri in c. quia in tantum. de præb. Abb. in c. de multa. eod. titul. nume. 10. idem Abb. in cap. cum adeo. de reſcript. alijque plures iuris diuini, & humani profeſſores, quos hic nominatim exprimere non expedit: nam id agit Fel. longe, lateque in c. quæ in eccleſiarum. de conſt. nu. 25. quibus addendum cenſeo

9 † cauſam præſumi iuſtam, quando princeps in iure humano diſpenſat. ita aduertit Bartol. poſt Cinum in l. fina. C. ſi contra ius, vel Vtilit. pub. Fel. nu. 60. col. 19. in dict. cap. quæ in eccleſiarum. Fortu. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de lib. & poſthu. colū. 138. Hippo. ſing. 8. Iaſ. conſ. 105. in 1. uol. nume. 4. & plures alij, quos refert & ſequitur Ferdi. Loazes præſul Illerdēſis in tract. de matr. 4. dubio, nu. 13. pro quibus optimus

optimus eſt tex. in ca. ſi quid cul-
patur.23.q.1.cap.in præſentia. de
renuntiat.gloſſ.in.c.ad aures.de tē
po.ordina.& in cap.ij.de maio. &
10 obedi.† Sed ſi in humano iure ro
manus pontifex diſpenſet nulla
cauſa exiſtente, ipſa iuris relaxa-
tio tenet,& ualet:licet male faciat
princeps eam concedendo.quo 'ad
hoc enim. vt diſpenſatio , & actus
ex ea ſequutus valeant: eſt in prin
cipe pro ratione uoluntas.gl.quam
ibi notat Bartol.in l.relegati.ff. de
pœn.quæ ſingu.eſt ſecundum Iaſ.
in l.quominus.ff.de flum.2.colum.
& Fel. in cap.quæ in eccleſiarum.
de conſtit. nume.6. Vnde quanuis
ſine iuſta cauſa princeps diſpenſa-
tionem concedat contra ius huma-
num,valet conceſsio , actuſque ex
ea ſequutus firmus erit. quod no-
tat Caieta.12.q.96.art.v.ad finem
Inno.in cap.cum ad monaſterium
de ſtat.regu. ſentiunt Abb. in cap.
non eſt.de uoto.& in cap. de mul-
ta. nume. 20.de præb. idem in ca.
quæ in eccleſiarum. de conſtit.nu.
17.& ibi Dec.nume.29. dum pro-
bant in foro exteriori,diſpenſatio-
nem ualidam eſſe,licet peccet , qui
eam ſine cauſa conceſſerit & is e-
tiam. qui ea utitur. At in foro in-
teriori animæ de hoc peccato tra
ctatur:in foro autem exteriori , de
actus ipſius valore.Tametſi Fort.
in l.Gallus.§.& quid ſi tantum.ff.
de lib.& poſthu.colum.135. in ea
ſit ſententia , vt opinetur diſpen-
ſationem contra ius humanum , ſi-
ne cauſa conceſſam , etiam in inte-
riori iudicio nullam eſſe, nec actū
ex ea ſequutum validum fore.pro
ſe citans diuum Thom.12. q. 97.
artic. 4. ſed id durum eſt, Nam &
ſi princeps male agat,ſi contra ius
humanū abſq; cauſa diſpenſet , ni-
hilominus diſpenſatio ualida cēſe-
tur, actuſq; ex ea ſequutus, in fo-
ro interiori tenebit. Si quis enim
diſpēſatione a romano pōtifice im-
petrata matrimoniū in quarto gra
du contraxerit ſine aliqua diſpen-
ſandi cauſa etiā ſi cōtrahendo pec
cauerit,quis tamē unquā dicet e tiā
in animę iudicio, hoc matrimoniū
inualidum eſſe? Quis vnquam do-
ctus ſacerdos,in eodē iudicio filios
ex hoc matrimonio conceptos,ille
gitimos eſſe iudicabit? Id etenim
admittendum eſt , committi crimē
in actione alicuius rei,& tamen ip
ſum actum firmū eſſe : vt Syluest.
argumentatur verb. Papa. quæſt.
15. contrahit enim quis clam ma-
trimonium,& forſan cum mortali
peccato: & tamen matrimoniū te-
net.quod latius ſuperius diſputaui
mus.Nec Tho.ꝓ Fort.eſt.quippe
qui tantū id dixit,male agere prin
cipē qui ſine cauſa cōtra ius diſpē
11 ſat.† Poſſet tñ Fortu.opinio locū
habere in inferiori a principe is e-
nim ſi a principe licētiā habeat di
ſpenſandi contra ius humanum,ea
uti debet cum cauſa,alioqui diſpen
ſatio non tenebit utroque foro. In-
no. in d. c.cū ad monaſteriū. & in
c.dudum ij. de electio.Nicol. Mi-
lis uerb.diſpenſatio.late Curti.Se-
nior cōſi. 75. uerſi.ſi veniamus ad
quartum.optime Ripa li.2. reſpōſ.
c.35. Felin.in c.ad audientiam.ij.
de reſcrip.col.v.idem Felin.in ca.
poſtulaſti.numer.13.eod.titul.glo.
Bald.& Alex. in l. filius a patre.
ff. de lib. & poſthu. Ex his mihi
non placet, quod Felin. ſcribit in
dict.cap. ad audientiam.col.4.di-
cens,in his,quę ſunt iuris poſitiui,
etiā in animę foro,tutū eſſe eū,cui
Papa diſpenſationē cōceſsit, nulla
p̄ exiſtēte cauſa.Hoc enim falſum
eſt , etiā ſi Felinum ſequatur Hie-
rony.Gigas in trac.de penſioni.q.
6.nu.13.niſi intelligamus eum tutū
eſſe quo ad actus ualorem.

SVMMARIVM.

1 Nullus gradus iure diuino hodie prohibitus eſt, qui non ſit & lege naturali uetitus.

2 Gradum prohibitiones Leuitici. c. 18 expreſsim facta, non omnes ſunt iuris naturalis.

3 Intellectus cap. fi. de diuort.

4 Gradus primus in recta linea, ſecundũ omnes, & vlteriores, iuxta tutorem opinionem, iure natura prohibentur.

5 Gradus primus in tranſuerſa linea iure natura prohibetur.

6 Nouerca iure natura in coniugiũ admitti non debet.

7 Relictam fratris poteſt quis, ſecluſo iure humano, in uxorem accipere.

8 Euſebij in hiſtoria eccleſiſtica locus animaduerſus.

9 Patruus iure natura poteſt neptẽ accipere vxorem: & ideo nunc poterit ex romani pontificis diſpenſatione.

10 Papa poteſt diſpenſare in aliquot gradibus, ex contentis ca 18. Leuitici.

11 Epiſcopus, nec legatus a latere, non poſſunt diſpenſare in prohibitione ca. non debet. de conſang. & affinit.

12 Gradus remotior ab ſtipite, tantũ cõſiderãdus eſt, in prohibitione coiugali, et in diſpẽſatione.

13 Proles ex conſanguinea ſuſcepta, poteſt eſſe iuſta diſpenſandi cauſa.

14 Impetratio diſpenſationis non tenet, ſi tacetur, matrimonium cõtractum fuiſſe ſcienter, inter prohibitos.

15 Diſsimulatio principis an habeat uim diſpenſationis.

16 Lex ciuilis non poteſt matrimonia prohibere

17 Romanus pontifex, qua ratione poſsit prohibere coniugalem cõtractum.

18 Conſuetudo an poſsit aliquot perſonas reddere inhabiles ad coniugalem contrahendum?

19 Conſuetudo iſta an exigat ſciẽtiam romani pontificis?

20 Fama an probet impedimentum matrimonij?

21 Teſtis unicus an probet matrimonij impedimentum?

22 Fama ſola, uel unicus teſtis an ĩpediat matrimoniũ cõtrahi precedentibus ſponſalibus iuratis?

De gradibus diuina, naturali, uel humana lege prohibitis.

§. DECIMVS.

CAETERVM cum ex pręmiſsis conſtet, quo in iure poſsit romanus pontifex diſpenſare, operæprecium erit agere, qui gradus ſint quo ad matrimonia, in affinitate, & conſanguinitate, diuina, naturali ve lege prohibiti.

1 † Ac primum omniũ illud notandũ eſt, nullũ gradũ iure diuino

diuino prohibitum hodie eſſe, qui
idem naturali iura prohibitus non
ſit. Lex enim uetus aduentu Chri
ſti expirauit.c.tranſlato. de cõſtit.
docet Thom.12.q.98.artic.1.& q.
104.arti.3.Magiſt.in 4. ſent. diſt.
3.& ibi cæteri Theologi:atq; Al
ſon.de Caſtro lib.de hereſib.uerb.
lex.in lege autem Euangelica nul
lum preceptum cõtinetur, quod nõ
ſit iuris naturalis præter præcepta
de ſacra mẽtis,atq; de fide. Thom.
prima ſecundæ,quæſtio.108.artic.
primo,& ſecũdo, idem quodlibet.
4.art.13.Igitur circa matrimoniũ
nullus gradus erit diuina lege pro-
hibitus, qui non ſit iure naturali.
Aduertendum ergo eſt ad gradus
2 iure naturæ prohibitos.† Nec enim
gradus omnes Leuiti.18. prohibi-
ti,iure naturali prohibentur. quod
probat Thom.12.q.105.art.4.Ca-
ieta.12.quiſt.154.articu.9. Roſen-
ſis in libello de matrimo. Regis
Angliæ,& Alfonſus a Caſtro li.1.
de Poteſt.legis pœnal.ca.ulti. quo
in loco ſcribit, ſententiã hac in cau
ſa latam a roma. pontific.fuiſſe: e-
iuſq; retulit literã,prout Romę fuit
pronunciata. Quod autem prohibi
tiones ibi expreſſe nõ ſint iuris na
turalis probatur,ibi enim prohibe
tur frater relictam fratris ſibi ma-
trimonio copulare:& conſtat eadẽ
lege Moſaica licitum fuiſſe fratri,
relictam fratris decedentis abſque
prole uxorẽ accipere. Sed ſi lege
naturali relictam a fratre in uxorẽ
accipere non liceret,nullo pacto li
cuiſſet cum ea matrimonium con-
trahere,fratre abſque prole defun-
cto:id equidem licebat:igitur dicta
prohibitio non eſt iuris naturalis.
Præterea ſi naturali lege illicitum
foret, relictã a fratre accipere uxo
rẽ,non probaſſet romanus põtifex
cõiugia cõtra dictã prohibitionem
cõtract.in c.fi.de diuor. Verũ cum
ibi illa cõiugia eſſent cõtracta,ante
cõuerſionẽ contrahentiũ ad fidem,
ex legis Moſaicæ licentia, cur in
digent approbatione romani põti-
3 ficis? † ſiquidem ab infideli iuxta
propriam legem,naturali iuri mini
me cõtrariã, matrimoniũ cõtractũ
firmum eſt,atque legitimum,& du
rat etiã ſi ad Chriſtianam fidẽ cõ-
uertantur cõtrahentes,& ſit cõtra-
ctum cõtra canones c. de infideli-
bus.de cõſang.inſpicitur enim ini-
tiũ cõtractus, & illius tẽpore lice-
bat ita vxorẽ ducere:igitur diſſol-
ui nõ debet hoc matrimoniũ,quod
ab initio legitime contractũ fuit.c.
gaudemus.de diuort.in prin. & in
c.fi.qui filij ſint leg.regia l.8.ti. 6.
part.4.Ille etenim cõtractus licitus
fuit ab initio:cũ Iudęi, etiã ſi inter
Chriſtianos habitent, Moſaicis le
gibus regãtur, ex notatis per Fel.
poſt alios ibi.in c.j. de cõſtit.eũdẽ
Felin. in c.Iudęj.ij.de iudæ. & ibi
Anani.Iaſ.in l. qui ſe patris. C.un
de liberi.nu.24. Soc.cõſ.119.in 4.
uol.etiã quo ad cõiugales ꝓhibi-
tiones.ut notat Barb.in conſ. 15.in
4.uol.Quare igitur in d.c.fi.de di-
uort.diſpenſatio romani pontificis
exigitur? Illud profecto reſponde-
ri poteſt,romani pontificis appro-
bationẽ ideo ibi exigi, ꝙ ꝓhibi-
tio cõiugalis,quę ibi uiolatur,potiſ
ſimũ accedat prohibitionis natura
li: qua ratione authoritas romani
põtificis ad euitãdũ ſcandalũ exa-
cta fuit. Poſſum & rectius reſpõde
re dictę obiectioni, ſi dixero illa
matrimonia ibidem cõtracta fuiſſe
poſt conuerſionẽ ad e fidẽ Chriſti.
& ꝓpter fragilitatẽ illorũ,qui no-
uiter Chriſti fidẽ ꝓfeſsi fuerãt,ap-
probat ſũmus pontifex matrimo-
nia iam cõtracta, & prohibet con-
trahẽda,quod ſenſit Pariſ.conſ.68.
uol.4.nu.275.Itẽ nõ omnes gradus
& ꝓhibitiones Leuiti.18. expreſ-

fas eſſe iuris naturalis,probatur ex
eo quod ibi prohibitum eſt,nequis
ſororem uxoris in coniugem acci-
piat: & tamen Iacob duas ſorores
in uxores accepit.Lian ſcilicet,&
Rachel,ut conſtat Geneſ.capi.29.
Si id equidem iure naturali non li-
ceret,minime hoc Iacob feciſſet.
Conſequitur tandem ex his, non
omnes prohibitiones Leuitici, iu-
ris naturalis eſſe.Imo in d.c.18.nõ
agi de impedimentis cognationum
circa matrimonia: ſed ibi prohibe
ri, ne conſanguinei, aut affines in
inceſta facinora prolabantur, pro-
bare conatur Alfonſus Virueſius
in tractatu de matrimo.Regis An-
4 gliæ.iij.hypotheſi.†Omnibus tã-
men diuini, & humani iuris, pro-
feſſoribus id placet,primum gradũ
in recta aſcendentium, ac deſcendẽ
tium linea iure naturali prohibitũ
eſſe rationibus, quas nos adduxi-
mus hoc.c.6.vj.& notant Tho.&
Caieta. 2.2.q.154.artic.ix. nec in
hoc eſt controuerſia. tametſi apud
barbaras quaſdam nationes fas fue
rit parentibus ſtupro coire cum li-
beris: ſicuti commemorat Quintus
Curtius lib.viij.de regione proxi-
ma Scythiæ, quam quidem regio-
nem Nauram appellatam eſſe tra-
dit,idẽ Perſis lege lata licuiſſe con
ſtat ex Strabone,Catullo,Quinti-
liano,& Tertulliano:ſcribitq; Lu
douic.Cæli.lib.antiq.lect.x.c.18.
quod etiam teſtatur Conſtant.Har
menopul.lib.j.Epitomes iuris, tit.
j.ſcribit & ad hæc Xanthus in ijs
quæ inſcribuntur Magica, coire
Magos cum matribus,& filiabus,
& fas eis eſſe coire cum ſororibus:
quemadmodum ex ipſius Xanthi
teſtimonio tradit Clemens Alexan
drinus li.iij. de ſtromatibus. id ete-
nim ferinis moribus tribuẽdum eſt
potius, quam humani iudicij decre
tis:ad hæc autem plura ſcribit Ti
raquel.vij.lege connubia.num.21.
Nec mirum uideri cui quam debet
plerunque apud gentes palam per-
mitti uitia,& crimina,quæ legi na
turali aduerſantur:id enim contin-
git ex errore in particulari,non in
uniuerſali:nam licet in aliquo ho-
mine dictamen naturalis legis ex-
tinctum, & ſopitũ ſit in ſua ſpecie,
non tamen inde ſequitur in eo pror
ſus extinctam eſſe legem naturæ
communem, ex qua tanquam ex
principio communi illud particula
re deducitur.Sic nulla eſt tam effe-
ra gens,quæ dubitet, ſit ne licitum
contra iuſtitiam agere,aliquẽ inno
centem occidere, alicui iniuriã in-
ferre: quæ item ignoret a malo de-
clinãdum,bonum agendũ eſſe: ſed
an ex tali cauſa, nempe ſacrificij
ratione liceat aliquem occidere:rẽ
alterius ſagaci quandam induſtria
occupare:apud pleraſque nationes
ex errore in particulari licitum,
& probum exiſtimatur; quemad-
modum docet Io.Driedonius.de li
bert.Chriſt.pagin.52.idem expli-
cat Domini.Sot.li. j. de iuſtitia &
iur.q.iiij.artic.iiij.& v.Nam apud
Germanos latrocinium non repu-
tabatur iniquum, vt ſcribit Cæſar
de bello Gallico: nec apud Aegy-
ptios authore Gallio:nec apud La
cedæmonios authore Cælib. li.x.
lect.antiq.c.j.rapto enim uiuere q̃-
buſdam honeſtum fuit ex Quinti-
liano li.iij.c.ix.Senſit tamen uter-
que Thomas: iure naturali nõ pro
hiberi ſecundum gradum in linea
recta aſcendentium, & deſcenden-
tium.idem Thom.probare uidetur
in iiij.ſent.diſt.40.q.j.artic.iij.ubi
idem ſentiunt Bonauẽtu.& Ricar.
q.ij.Roffenſis in tract.de matri.Re
gis Angliæ.fol.iij.& Alex.de Ha
les ij. part. q.169. eidem opinioni
ſuffragantur,dum iure naturæ, tan
tũ prohiberi coniugium inter ma-
trem,

trem,& filiũ:patrem,et filiam conſtanter aſſerunt. Sed ecõtrario Scotus, Durand. Palud. in iiij. ſent. diſ. 40. Florent. iij. part. tit. j. c. 14. §. ij. & Sylueſ. uerb. matrim. viij. q. vj. col. iiij. in aſcendentibus, & deſcendentibus iure naturali matrimonia prohiberi, exiſtimant. pro quibus ego animaduerto l. fi. ff. de ritu nup. ubi Iuriſconſultus ſcribit, inter gentium, quod ego naturale ibi intelligo, inceſtum committere eum, qui aliquam ex aſcendentibus, uel deſcendentibus uxorem duxerit. quã etiam opinionem tutiorem eſſe exiſtimo, omiſſa Accurſij interpretatione d. l. fi. Ambroſius item Catharinus li. v. contra Caiet. ubi de matri. agit, eandem ultimam opinionẽ comprobat. Sed ne quis huic quæſtioni exemplum confingat ex primo parente Adam, qui modo reſurgeret, exponam quæ D. Auguſtinus ſcribit lib. 15. de ciuitate Dei. c. viij. de longa ætate veterum hominum: quorum mẽtio fit in libris Geneſeos expreſsim agens. Quis itaque, inquit, dubitauerit, per vnius hominis ætatem tantum multiplicari potuiſſe genus humanum, vt eſſet vnde conſtituerentur non vna ſed plurime ciuitates. Quod ex hoc conijci facilime põt, quia ex vno Abraham non multo amplius quadrigentis annis numeroſitas Hebreæ gentis tanta procreata eſt, vt in exitu eiuſdem populi ex Aegypto ſexcenta millia hominum fuiſſe referantur bellicæ iuuentutis, vt omittamus gentem Idumæorũ non pertinentem ad populum Iſrael, quam genuit fratre eius Eſau, nepos Abrahæ non per Saram coniugem procreatas. Hæc Auguſtinus Cui in commentarijs addit Ludouicus Viues. Fuit memoria patrũ vicus pene centum domorum in Hiſpania, cuius omnes incolæ erãt a ſene quodam, qui adhuc uiuebat, progeniti, ita ut propinquitatis nomen iam deeſſet, quo a minimis natu uocaretur: lingua enim noſtra ſupra abauum non aſcendit. hactenus Viues. In linea uero conſanguinitatis tranſuerſa, etiam primus gradus iure naturæ prohibitus non eſt ex Tho. & Caiet. in dictis locis. Durando, ac cæteris quos in q. præcedenti ad primam opinionem citauimus. idem notat Ferdi. Loazes in tract. de matrimo. dubitatio. ij. reſponſione ad ſecundum. & prima dubitatio. col. iij. Hinc apud Aſſyrios ſcribit Lucianus in lib. de ſacrificijs. lege lata licuiſſe matrimonium inter fratrem, & ſororem. cui exemplo plura aptari poſſunt, quę congerit Alex. ab Alex. lib. j. dierum geniali. c. 24. & Andr. Tiraq. vij. lege connu. 23. Nam quod modo prohibitum eſſe conſtat, legi humanę tribuendum eſſe uidetur his, qui præfatam opinionem approbant. Sed probabilius eſt, matrimonium iure naturæ prohiberi in primo gradu lineę tranſuerſę conſanguinitatis, & ſic inter fratrem, & ſororem, ex Auguſtino lib. 15. de ciuitate Dei c. 16. & libr. 22. contra Fauſtum. c. 35. atque ita notant Paluda. & Florent. in prędictis locis. Ioan. Maior. in iiij. ſent. diſt. 40. q. iij. Abulenſis Leuitici. 18. & Ambroſ. Cathari. lib. v. contra Caieta. c. de matrimonij ſacramento. Nec oberit, quod Geneſ. c. xj. ſcribitur, Abraham matrimonium contraxiſſe cum Sara ſorore ſua. ubi Hieronimus in quęſtionibus Hebraicis ſuper Geneſim, Saram ueram Abrahę ſororem fuiſſe ex patre, palã aſſerit. idem prius ſcripſerat Clemens Alexandrinus lib. ij. ſtromatum, qui tradit ex hoc cõſtare, eas ſorores, quę ex eadem matre naſcũtur, non eſſe ducẽdas uxores. Quia

refragante Hierony. Sara non fuit uere ſoror Abrahę,ſed filia fratris ſui Aram:& ſic neptis ex fratre.ſecundum Aug.li.16.de ciuitate Dei cap.12.& ſuper Geneſ.ac rurſus dicto lib.16.cap.19.Ioſephum libr.j. antiquitatum.capi.14.& 15. eundẽ Hiero.aduerſus Heluidium de uirginitate perpetua Beatæ Mariæ. ij.Tomo. Gratianum in princ.35. q.j.& Abulenſem d. c. xj. Geneſ. Etiam ſi Caieta. & Aloiſ. Lippomanus ſuper Geneſ.c,20.adhuc cõtendant,Saram uere fuiſſe Abrahę ſororem Hieronymum in ea opinione ſequuti: eſt tamen Augu.ſententia admodum uero ſimilis. Nam qui maxime propinqui erant, ſolebant fratres, & ſorores appellari. Sic propter maximam,& propinquam conſanguinitatem,conſobrini fratres appellabãtur authore Augu.li.de ciuitate Dei.c.16. & probatur Matth.cap.12. ex Hiero.interpretatione quam aliis adductis authoribus comprobat Io. Echius in Homilia de ſancta Anna.Sic Cicer.lib.v.de finibus, ſtatim in initio,Lucium Ciceronẽ,patrui ſui filium,fratrem appellat. Quibus & illud addendum eſt, proprie nepotes dici natos ex filio, uel filia.l.fi. .§.nepos.ff.de gradibus §.fi.inſtit. de patri.poteſt.notant Abb.et Prępo.in c.tua nos.de conſangui. & afſinit.Areti.Felin.& Deci. in c.per tuas. de probationib. Iaſ. in l.ſi auiæ.C.de ſucceſ.edicto. Bar.in l.ſi inſtituta.§.de inofficioſo.ff.de inoffi.teſta. Sed tamen quandoque propter proximitatem ſanguinis, nepotes dicuntur fratrum, uel ſororũ filij.tex.in c.j.§.ſimiliter. quib.modis feu.amit. c. fęlicis.§.cæterum. de pœnis.in vj.c. per tuas. de probat.c.quod ſuper his. c. tua nos.de conſangui.Cornel. Tacitus lib.iij. Criſpum equeſtri ortum loco, Caius Salluſtius,rerum romanarũ florentiſsimus author, ſororis nepotẽ in nomen adſciuit. Suetonius in Iulio Cæſare c. 83. ſed nouiſsimo teſtamento tres inſtituit hæredes ſororum nepotes,id eſt,ex ſororibus nepotes:nempe Octauium Lucium Pinarium,& Quintum Pediũ.quæ quidem uerba ita Eraſmus interpretatur in adnotationibus ad Trãquillum,qui nos addimus autorem epitomes in Liuium,qui li.116.Caium Octauium Auguſtum,ſcribit, Cæſaris ex ſorore nepotẽ fuiſſe:eũdem appellat Cęſaris nepotem Eutropius li.vij.c.j. ſic & Plutarchus in uita M.Tullij Ciceronis eũ fuiſſe filium ſororis ipſius Cęſaris,maniſeſtiſsime aſſerit. Sicuti & Dioni.Hiſtoricus li.45.tametſi ex Suetonio in Auguſto c.iiij. Sexto Aurelio, Plutarco in Bruto & in Antonio & aliis conſtet Caium Octauium ex Octauio,et Accia genitũ fuiſſe: Acciã uero ex Balbo,& Iulij Cæſaris ſorore. Verum ſi de interpretatione alicuius teſtamẽti,donationis,legis, uel alterius cuiuslibet diſpoſitionis,agamus,nepotem filium filij, uel filiæ intelligemus non filium fratris,aut ſororis: niſi aliud ex uerbis pręcedentibus,aut ſequentibus,uel ex qualitate loquẽtis,aliiſve circunſtantijs manifeſte colligatur.ſecundum Are.Fel.Decium & Iaſ.in prædictis locis,Barba.in l.cum acutiſsimi.fol.v. colũ. iij.C. de fideicom. Sic & in regno Valentiæ Hiſpani filios fratrũ,aut ſororum,nepotes appellant.His ergo conſtat, ut ad inſtitutum redeamus, Saram non fuiſſe ſororem Abrahæ. & ſubinde apparet, uberiorem eſſe ſententiam Auguſt. aſſerẽtis inter fratrem, & ſororem naturali iure matrimonium prohiberi. quod ex Ariſto. comprobatur,qui lib,ij.polit,c.ij.abſurdum putat cõiugium

iugium inter patrem, & filiam, at-
que inter fratrem, & ſororem. licèt
priori ſententiæ ſubſcribat Alber.
Pygius controuerſ. 15. ad finē. Con
ſonum & his eſt de nouerca tracta
6 re. † Nam iure naturali cum ea cō
iugium non prohiberi, author eſt
Auguſtin. iij. Tomo. li. iij. quæſtio
num in q. 61. ſuper Leuiticum. Is
inquam, ſcribit illa uerba Leuitici
18. turpitudinem uxoris patris tui
non diſcooperies, minime intelli-
genda fore patre uiuente: cum id
prohibitum ſit lege, quæ adulteriū
prohibuit: ſed ibi prohiberi matri-
monium contrahi cum illis, quas ſe
cluſa lege, liceret uxores ducere.
idem probat Thomas in iiij. ſent.
diſt. 40. q. j. artic. iij. dum aſſerit ma
trem tantum comprehendi iure na
turali. Nec oberit locus Pauli. j. ad
Corinth. v. dicentis: Auditur inter
uos fornicatio, qualis nec inter gen
tes, ita ut uxorem patris ſui quis
habeat. Si inter gentes, quæ uiuunt
ex ſola lege naturali non auditur
iſthæc fornicatio: igitur iure natu-
rali iſta coniunctio eſt prohibita.
Quia Pauli authoritas referri de-
bet ad inceſtum ſimul, & adulteriū
ita, ut uiuente patre intelligatur, ut
ibi interpretatur Caieta. adnotans
uxorem dixiſſe Paulum, non reli-
ctā patris. Sic Valerius Maximus
memoriæ tradit li. v. c. vij. Anthio
cū Seleuci filiū, patris uxorē Stra-
tonicē in uxorē uiuēte patre accepiſ
ſe. Huc pertinet pulchra Phędrę ad
Hippolitū apud Ouidiū carmina.

Nec quia priuigno uidear coitu-
ra nouerca.
Terruerit animos nomina nana
tuos.
Iſta uetus pietas æuo moritura ſu
turo
Ruſtica ſaturno regna tenēte fuit
Iuppiter eſſe pium ſtatuit, quod-
cunque iuuaret.
Et fas omne facit fratre marita
ſoror

Verum probabilius erit idem, quod
de matre, de nouerca aſſerere: cum
ea loco matris ſit: iure igitur natu-
rali prohibitum erit matrimonium
cum nouerca. quod D. Thom. ſu-
per epiſt. Pauli d. c. v. probare vi-
detur. & Abulenſis. Leuit. c. 18.
Cæterum preter gradus modo ex-
preſſos & ſpeciatim adnotatos, a
Theologis receptum eſt frequen-
tiſsime, nullum gradum iure natura
li prohibitum eſſe: ſed iure tantum
humano romanorum pōtificū. Ex
7 quibus deducuntur plura. † Primū,
iure naturę, & diuino poſſe relictā
fratris in uxorem accipi, ſecluſo iu
re humano. quam illationem mul-
tis corroborat Ioann. Roſenſis in
peculiari huiuſce dubitationis li-
bello. & poſt eum Ioann. Cochle.
Ferdinandus Illerdenſis, & Alfon
ſus Canarienſis Epiſcopus, editis
ſuper eodē matrimonio Regis An
glię tractatibus. Nec oberit, quod
Ioan. Baptiſta impenſe Herodem
incuſauerit, ex eo quod fratris uxo
rem accepiſſet. Marci. c. vj. Id e-
nim contigit: quia Herodes, uiuen
te fratre, uxorem eius ui quadam
ſecum in concubitu habebat, quod
Ioan. Cochleus in dict. libello de
matrimonio Regis Anglię, ex au-
thoribus probat. Siquidem habens
ipſe Herodes uxorem legitimam
filiam Aretæ Regis Arabię, ea de
pulſa Herodiadem filiam Ariſto-
buli, uxorem alterius Herodis, ip-
ſius Herodis fratris, eo uiuente, uio
lenter in coniugale conſortium re-
cepit. teſte Ioſepho lib. 18. antiqua.
capitu. 9. Tametſi Auguſtinus lib.
vnic. de fide, & oper. capitu. 19. ſcri
bat, ambiguum eſſe, utrum He-
rodes

probet.vel dicamus eſſe naturale fę
dus, quo ad quandam honeſtatem,
non quo ad legis naturalis vincu-
lum.item naturale fœdus poterit,in
telligi quo ad cognationem, quam
natura inſtituit,ex his, quæ Abb.
ibi notat.
¶ Tertio conſtat Paluda. Floren-
ti.& Maiorem in pręcitatis locis,
10 falſo opinatos † fuiſſe minime poſ
ſe romanum pontifi. diſpenſare,vt
matrimonium contrahatur in ali-
quo ex gradibus prohibitis ca.18.
Leuitici.Iam enim ſatis manifeſtũ
eſt,poſſe in pluribus ibidem contē-
tis diſpenſare.Nec vrget text.in c.
literas.de reſtitu.ſpoliato. quo pro
bari videtur,gradus cap. 18.Leui-
tic.expreſſos, diuina lege prohibe-
ri.Quia ex gradibus ibi connume-
ratis,quidam iure naturæ prohibē
tur,vt modo dixi, in quibus nulla
diſpenſatio concedi poteſt ;Quidã
iure diuino veteris legis quæ tamē
aduentu Chriſti ceſſauit,in quibus,
licet roma.põtifex diſpenſationem
cõcedere valeat:quia tamē in vete
ri diuina lege prohibebantur, non
conſueuit diſpenſare:niſi iuſtiſsima
cauſa,id ſuadeat.Sic text.in eodem
cap.literas. intelligendus eſt : cum
dixit in aliquot gradibus Papam
non poſſe diſpenſare:in aliquot ve
ro non conſueuiſſe id agere, quam-
uis poſsit. Vnde prohibitio, quę di
uinæ legi in dict.cap.literas.tribui-
tur,ad legem diuinam veteris teſta
menti expectat. Quibus addendũ
erit contra Abbatem in dicto cap.
literas. Neruam Imperatorem le-
gem tuliſſe, qua prohibuit, matri-
monium cum filia fratris:teſte Dio
ne Nicæo. quod maximum argu-
mentum eſt,id ante illam legem li-
cuiſſe : ſicuti & ex Plutarchi teſti-
monio Paulo ante probauimus.
11 † Nullus autem, præter romanum
pontificem,poteſt prædictam diſpē
ſationem concedere,contra iura hu
mana,etiam ſi Epiſcopus ſit.Eſt e-
nim dicta prohibitio in generali
concilio facta:ergo non poteſt Epi
ſcopus ei diſpenſatione propria de
rogare. vt notant omnes in c. at ſi
clerici.§.ſi.de iudic. gloſ.in c.dile-
ctus in j.de præb.verſ.facultas.Ab
ba.in c.propoſuit. notabil. vlti.de
conceſ.pręben.Nec legatus, etiam
a latere romani pontificis in hac
prohibitione diſpenſat. gloſſ. in c.
quia circa.de conſangu.& affinita.
& in c.quod dilectio eod. titul.quã
ibi Abb.& doct.approbant. ſenſit
Specul.titul.de legat.§.nunc oſten
dendum.verſicu.53. Nam & lega-
tus de latere,nec ſolius romani pon
tificis cõſtitutioni derogare poteſt:
niſi in caſibus,quibus id poteſt age
re Epiſcopus.ita Abb.in c.dilecto.
de pręben.iij. notab. Illud autem
dubium hoc in loco prætermitten-
12 dum non eſt,† an ſit ſatis in impe-
tranda diſpenſatione , vt liceat in
gradu prohibito contrahere matri-
monium mentionem agere remotio
ris gradus ab ſtipite,in linea tranſ-
uerſa,an ſit neceſſariam ſimul, &
propinquioris gradus,quo alter ex
impeditis ab ſtipite diſtat,meminiſ
ſe. Et cum conſanguinitas a gradu
remotiori, in linea inæquali com-
putanda ſit, vt quo gradu remotior
diſtat a communi ſtipite,eodem di
ſtet a cognato , qui ſtipiti propin-
quior eſt.c.final. de conſanguinita.
ſat eſſe uidetur remotioris tantum
gradus mentionem facere. Nam in
duobus conſanguineis,qui ab ſtipi-
te inæquali linea diſtinguntur:is tã
tum conſanguinitatis gradus iure
cenſendus eſt, qui remotior eſt,ab
ſtipite. & ita de iure reſpondendũ
eſſe exiſtimo. & id probatur Cle-
mentis Papæ VI.cõſtitutione,quæ
incipit,Nuper.nondum typis excu
ſa, quam citat Calderinus conſil.j.
de con-

de conſanguinitate. Quæ tamen ſententia falſa quibuſdam uideri poteſt: ex decretali, quod dilectio. de conſanguinitate, & affinitate. qua id non ſufficere probatur: ſed neceſſariam fore utriuſque gradus mentionem. Cuius illa potuit eſſe ratio, quod in diſpenſationibus, quę odioſæ ſunt, mixtum ſub ſimplici minime comprehenditur, ſecundum communem opinionem in capitulo finali, de ſimonia. & in l. ſecunda, in princip. ff. de uerborum obligationibus. Hic vero non eſt ſimplex gradus, qui remotior eſt, ſed mixtus eſt propinquiori: ergo diſpenſatio non eſt ſufficiens. ſic glo. in reg. Cancella. 29. dictum textum intellexit: falſo tamen. Quid enim obſecro hic mixtum reperitur? nonne de eorum, qui ſunt in linea tranſuerſa, gradu tractamus? atq; is ſolus eſt, qui impedimentũ prębet? is vero ſolũ eſt remotior ab ſtipite. ca. final. de conſanguinita. & affinitat. ergo unus tantum ſimplex gradus eſt, non mixtus. Ideo reſponderi poteſt illum textum ex eo procedere, quod in ea prouincia conſuetudine obtentum erat, diſpenſationes ad coniugia ita eſſe intelligendas, vt ſublato remotioris gradus impedimento, nõ ex hoc propinquioris eſſe ſublatum, quamuis ille gradus ad computationem conſanguinitatis nihil ageret. ita glo. Abb. & alij in d. c. quod dilectio. quem text. dicit ſingul. Feli. in c. fin. de ſimo. & eum allegat in c. poſtulaſti. de reſcrip. nume. 9. et 13. ex eo notãs, diſpenſationem ex iure communi intelligendam eſſe, niſi conſuetudo eam ſtrictius interpretetur. Sic igitur intelligenda eſt diſpenſatio prędicta, ob euitandum ſcandalum. Solet tamen diſpenſatio in prædicta ſpecie concedi duplicibus literis. Primæ enim dantur ſuper quarto gradu, & ſic remotiori. Secundæ dantur ſuper tertio declaratoriæ: ſecundum Philippum Probum in rubri. de cognat. ſpirit. in vj. Porro cauſam in diſpenſationibus exigimus, vt is, qui eas concedit, quo ad Deum tutus ſit. item is, qui eis vtitur, eodem modo abſque animæ pe-

13 riculo vitam agat. † Cauſa tamen inter alias eſſe poteſt ſcandalum, quod ex diſſolutione iam contracti matrimonij ſequeretur. Proles etiam ex conſanguinea ſuſcepta. tex. in c. quia circa. de conſan. notat Rom. conſ. 307. ne cogatur vir, prole ſuſcepta, ab eius conſortio matrem filiorum expellere. Hoc tamen non eſt omnino uerum: ſed locum habet in prole bona fide ſuſcepta, & ſic ignoranter: alioqui, proles mala fide ſuſcepta, cum crimen inceſtus præ ſe ferat, non poteſt recta iuſtitia principem mouere ad diſpenſandũ, ut contrahentes perſeuerent in coniugio, uel contrahant matrimonium. tex. & ibi Hoſt. Io. And. Abb. & Præp. in c. cum haberet. de eo, qui duxit in matrimo. l. qui in prouincia. §. j. ff. de ritu nuptia. Imo ſi ante impetrationem diſpenſationis matrimonium contractum fuit ſcienter, vt diſpenſatio teneat, neceſſe eſt hoc in ipſa petitione exprimere regu. cancell. & ibi glo. 47. ex his, quæ in c. poſtulaſti.

14 de reſcrip. notantur. † Quod ſi matrimonium ſcientes a cõſanguineis contractum fuerit, ea intentione, et prauo conſilio, vt cum eis in diſpenſatione mitius agatur, atque impetretur facilius ob euitandum ſcandalum, huius conſilij, et fraudis mẽtio exponenda eſt romano pontifici: alioqui diſpenſatio non tenet, etiam ſi mentio matrimonij ſcienter contracti facta fuerit. ita egregie Marti. Nana. in repe. c. ſi quando, de reſcript, column. 14. quibus omnibus

omnibus addenda eſt glo.in d.cap.
quia circa. quam ibi dicit ſing. Ab
ba. ex ea notans diſpenſationem,
tacita ueritate, vel obiecta falſita-
te, impetratam, ipſo iure nullam eſ
ſe: ſi tamen id contingat circa ea,
quæ principem mouere poterant
ad non concedendum, vel cum a
facili conceſsione auertere ex dict.
cap. poſtulaſti. capitu. fina. de filijs
presby. in vj. notat optime Felin.
in cap. ad audientiam. in ij. colum.
14. de reſcript. Sed & circa idem
15 dubium erit, an † diſsimulatio ro
mani pontificis habeat uim, & ef-
fectum diſpenſationis. Et id qui-
dem uidetur per tex. in c. quia cir-
ca. de conſanguinit. ex interpreta-
tione gloſſ. ibi, quam dicit ſingular.
Syluest. verb. lex quæſt. vj. & pro
bant Abba. & docto. in dict. capit.
quia circa. quando romanus ponti-
fex dicit, quod diſsimulat, aut id
ſcribit: alioqui diſpenſare non ui-
detur, quamuis conniueat text. in
capit. cum iam dudum. de præben.
vbi Abba. idem notat. & idem in
capitu. niſi eſſent. de præb. Deci. in
capit. j. colum. j. de except. & Fe-
lin. in capit. j. colum. vj. de treug. &
pace. dicens hanc opinionem com-
munem eſſe. Hic tamen aduerten-
dum eſt: quod ita intellectus ille
text. in dict. cap. quia circa. id ſolũ
probaret, romanum pontificem poſ
ſe in quinto gradu diſpenſare: quod
nemini in dubium eſt: neque ibi
de diſpenſatione agitur: cum ſi de
ea ageretur romanus pontifex ſcri-
beret his, qui matrimonium con-
traxerant, ut denuo contraherent,
nec diceret in contracto matrimo-
nio eſſe diſsimulandum: ſiquidem
eſſet neceſſarius conſenſus expreſ-
ſus, vel tacitus, poſt miſſam a roma
no põtifice diſpenſationem ex gl.
in capitu. j. de eo qui duxit in ma
trimo. Ex quibus dicta commu-
nis interpretatio non placet Hadr.
qui in quodlib. v. articul. ij. dicit,
quod vbi aliquis bona fide eſt in
eo ſtatu, vt tantum contra legem
humanam, ſine proximi iniuria vi
tam agat, abſque tranſgreſsione e-
tiam legis naturalis, ac diuinæ in
eodem ſtatu dimittendum eſt, ac to-
lerandus, ſi ex correctione ſcanda-
lum graue immineret: idque intel-
ligo, dato errore iuris, qui attenta
perſonarum conditione, & qualita
te, bonam fidem minime exclude-
ret. Quo fit, vt in dict. capitu. quia
circa. ideo Papa reſcribat diſsimu-
landum eſſe, quia illi matrimonio
iam copulati bona fide putabant
ſe legitime coniunctos eſſe; atque
ex diſſolutione graue immineret
ſcandalum. eandem opinionem re-
petit idem Hadria. in iiij. ſentent.
tracta. de confeſsione, dubio vij.
poſt quintam quæſtionem. Sic &
Gofredus dict. text. intellexit, quẽ
Martin. Nauar. magnæ ſcientiæ
vir ſequitur in cano. ſi quis autem.
numer. 69. de pœnitent. diſtinctio.
vij. & Ludouic. Gozadin. conſil.
16 51. † illud autem planum eſt ſo-
lum romanum pontificem poſſe ſta
tuere circa matrimonia contrahen
da, vel prohibenda, neque id ad ſe
culares iudices pertinere. tex. in ca
pitu. tuam. de ordin. cogniti. capit.
j. de ſponſa. capit. fin. de raptorib.
Abb. & Felin. in dict. capit. j. idem
Abba. in capit. j. de cognatio. lega.
late Felin. in capit. eccleſia. de con
ſtitut. numer. 62. Vincent. Hercu-
la. in quæſt. iij. gloſſ. optima in c. j.
in fine 30. quæſt. iij. dicens inter tu
torem, & pupillam contractum
matrimonium validum eſſe, etiam
ſi lex ciuilis id prohibeat, cum le-
ge pontificia hoc matrimonium ve
titum non ſit. quam gloſſ. notabi-
lem eſſe exiſtimat Alex. in l. filius
a patre. ff. de lib. et poſth. §. ſi. Hinc
etiam

etiam conſtat a laicis, etiā ſummis
principibus non poſſe lege prohibe
ri matrimonium cum alienigenis,
vel cum certo hominum genere. &
hoc ipſum paſsim noſtrates faten-
tur, qui leges ciuiles aliquot matri-
monia prohibentes, vt improbas
refellunt. Nec in hoc libet latius in
ſiſtere: cum id lippis, ac tonſoribus,
vt aiunt, notum ſit. Sed, vt ad inſti-
tutum redeam, ſolus romanus pon-
tifex preter ius naturale legitimas,
illegitimaſve conſtituit nuptias,
quod mirum videri quibuſdam po-
teſt. Nam matrimonium a Deo eſt
inſtitutum; ſed inferior non poteſt
legem ſuperioris mutare: igitur ro-
manus pontifex non poteſt circa
matrimonium aliquid noua prohi-
17 bitione inducere. † Cui argumen-
tationi reſpondemus materiam hu-
ius ſacramēti eſſe hominē, qui qui-
dem iuri humano ſubeſt: & tanquā
reipublicæ membrum eius legibus
obtemperare debet: idcirco huma-
na lex poteſt aliquot homines a
matrimonio auertere, & ſubtrahe-
re materiam a ſacramēto, ſicut poſ-
ſet romanus pōtifex eximere a pa
rocho ſubditū quem parochus ab-
ſoluere poterat a peccatis ſacramē-
to pœnitentiæ: & tamen nunc non
poteſt: nec per hoc mutat romanus
pontifex quidquam circa ſacramē-
tum: ſed vel exhibet, vel detrahi
materiā ſacramenti. Sic Palud. hoc
dubiū explicat in iiij. ſen. diſ. 26. q.
iiij. art. iij. et Hadria. in iiij. ſen. tra
ctat. de mrīmonio fol. paruo iiij. uel
ex eo id ꝓcedit, quod matrimoniū
etiam ſi ſacramentum ſit, plurimū
tamen accedit humano cōtractui:
& ideo nimirum ſi lege humana,
& pontificia quidam eximātur ab
hoc contractu propter ipſius Cri-
ſtianæ reipub. vtilitatem: vt idem
Hadri. ſcribit in tract. de confirma-
tionis ſacramento, artic. iij. verſ. ad

18 rationem ante. † Hinc conſtat con
ſuetudinem non poſſe nuptias per-
mittere inter eos, quos matrimonio
copulari prohibuit lex pontificia.
textus apertiſsimus ad id in c. qđ
ſuper his. de conſanguin. & affini-
tat. Quod ſi conſuetudo mixta cle-
ricorum, & laicorū prohibeat ma-
trimonium inter aliquot perſonas
contrahi ab euitandum ſcandalum,
ea admittenda eſt: quamuis illi lege
canonica ad nuptias legitimi forēt.
tex. ubi Abb. & alij in c. ſuper eo.
de cognat. ſpir. & in cap. quod dile-
ctio. de conſan. & affin. glo. commu
niter recepta in dict. c. quod ſuper
his. non ex eo, quod prohiberi ma
trimonium a conſuetudine poſsit in
ter eos, quibus id contrahere cano
nes permittunt: ſed quia cum ſcāda
lo coniugia contrahi canones ipſi
non tolerant: atque hæc videtur ve
ra ratio, quare ſic cōiuncti omnino
ſint ſeparandi: quaſi ex hac ratio-
ne ab eccleſia matrimonium hoc ir
ritum iudicetur: in quo mihi nō pla
cet Driedonis ſententia: dum is de
libertate Chriſtiana agēs, pag. 124.
ſcribit conſuetudinem poſſe perſo-
nas alioqui habiles, inhabiles ad
matrimoniū facere: hoc etenim con
ceſſo, eſſet ſane dicendum eadem ra
tione, ipſam conſuetudinem poſſe
inhabiles iure humano, habiles red
dere: quod ipſe Driedo omnino ne-
19 gat. † Poſſet tamen conſuetudo cir
ca ſolennitates in contractu matri-
monij ſeruandas aliquit inducere,
modo eſſet conſuetudo illa mixtim
a laicis, & clericis introducta tra-
dunt Abb. Præpo. & Feli. in c. j. de
ſponſal. num. 18. per text. & gloſſ.
ibi idem Felin. in capit. eccleſia. de
conſt. nu. 62. in qua conſuetudine e-
xigitur ſcientia principis: quia de
his, quæ ad ſacramentum pertinēt,
tract. glo. in c. vir autem de ſecund.
nupt. & ibi Hoſt. Ant. Henr. & Ab

ba,a quibus tamen recedit Rochus in c.ſi.de conſuetu.fo.parno 36.col. iij.dicens, etiam circa ſacramētalia cõſuetudinē procedere abſque ſcientia principis,ſi enim conſuetudo poteſt aliquit inducere circa ſolennitatem in matrimonio contrahendo, ſeu in alio ſacramento percipiendo, minime mutãs,quæ in eodem ſacramēto præcipuã uim obtinēt,non video cur ſciētia principis exigatur: ſiquidem in conſuetudine ſcientia principis neceſſaria non eſt. glo.in cano. in iſtis.§. leges. iiij. diſtinct. quam Abb. dicit notab. in ca.cum ex officij. iiij. colum. de præſcrip. Ex quibus potius placet opinio Rochi de curte. Tametſi contrariã communem eſſe opinemur,cuius ratio ex pręmiſsis optime põt refelli.

20 ℭ Poſtremo illud hic notandum erit † ante contractũ matrimoniũ, vt illud impediatur ſufficere famã, ſine alia probatione impedimenti. textus in ca. ſuper eo.de conſangu. & affinita.quem ibi Abb. & cęteri docto,notant,idem Abb.in cap. ſuper eo.de eo qui cogno.cõſ.vxo. ſuę,dicit eundem text.ſingul. Roma.ſingu.616.Dec.in c.j.colum.4. de appell.ſic etiam vnus teſtis ſufficit ad id:nempe, vt matrimonium contrahendum impediatur. text.in capitu. preterea ij. de ſponſ. quem ita gloſſ.& doct.ibi intelligunt.& Roma.in dic.ſingu.& Iaſ.in repe. l.admonendi.num. 197.ff.de iureiur.cui eſt ſimilis in ca. ſuper eo.ij. de teſtib.& ibi Arc.in prin.& col. pen.Id enim permiſſũ eſt,quia tractatur de peccato euitãdo,,quod im

21 minet cõmittendũ.Vnde † cũ ſoli teſtimonio vnius danda ſit in hoc fides:is qui ſcit ſolus, inter volentes matrimonium contrahere, ſubeſſe impedimentum aliquod, licet id probare non poſsit,tenetur illud iudici denunciare,etiam ſi illud impedimentum ex crimine occulto contrahere volentis oriatur, ſi is admonitus nolit a contractu abſtinere:agitur etenim de peccato euitando: vt notat Marti.Naua.in ca. ſacerdotes. de pœnit. diſt.6.nu.27. licet Ioann.Maior. in 4.ſent.diſt. 21.contrarium teneat,in impedimēto,quod cauſam habet ex crimine occulto contrahere volentis. Quibus omnibus ſic pręmiſsis duo addere libet.Primum quidem dictum teſtē cum iuramento debere aſſerere,illud impedimentum certo ſcire: alioqui teſtis vnus, etiam iuratus de auditu teſtimonium prębens, cõiugium non impediret,etiam ſi cum eo alter abſque iuramento de ſcientia certa teſtaretur. text. ſing.vbi hoc notat Abb.in cap.j.de cõſang. ex quo deducitur maiorem fidem ſoli famæ exhibendam eſſe hac in re,quam:duobus teſtibus, quorum alter,qui de ſcientia teſtimoniũ perhibet,non iurat:alter vero, & ſi iuret, tamen aſſerit ſe ita audiuiſſe. Is tamen qui de auditu teſtatur, ſufficit,ſi circa conſanguinitatis impedimentum teſtificetur iuxta formam a canonibus expreſſam in c. licet ex quadã.de teſti. vbi optime Fel. col.1. tex. memorabilis in cap.tuanos.de conſang.& affinit.ibi Abb. & Præp.hoc ipſum explicant. Is enim teſtis ſolus ſufficeret ad impediendum matrimonium,quod nondum contractum eſt.

22 ℭ Secundum † prædictis adde, propter ſolam famam impediri matrimonium, etiam præmiſsis ſponſalibus iuratis. ita gloſſ. & doct.in d.ca. ſuper eo.de conſang. quam opinionem eſſe aſſerit Præp.in dict. cap.præterea.ij. de ſponſa. non tamen ſic impeditur propter dictum vnius teſtis. text. & ibi gloſſ.in d. cap.præterea.gloſſ.in dict.ca.ſuper eo. notant Abba. Anton.Henr. &

Præp.

Præp.in dict.c,præterea: probat re gia l.18.titu. 9.part. 4. contra Hoſtien.in dict.ca. præterea. Cuius opinio extra illum text. mihi probabilior eſt, quãdo vnus hic teſtis eſt integer, & circunſpectiſsime teſtimonium dicit: nam famam vni teſti integre deponenti, ad impediendũ matrimonium, ſimilem eſſe notat Abb.in dict.ca.ſuper eo.de eo, qui cog.conſang.vxo.ſuæ.idem in ca. ſuper eo. de conſang. & affinit. & Præp.in d.c.præterea. in fin. dicẽs hanc opinionẽ eſſe cõem: & tamen fama ſufficiens eſt ad impediendũ, vt cõſtat: igitur vnus teſtis integer, & integerrima deponens ſufficiet. Qua tamen integritate teſtis deponere debeat, arbitrio iudicis relinquẽdum eſſe nulli dubium eſt. Nec oberit tex.in d.c.preterea.quia ibi teſtis ille non erat integer: imo poterat pluribus defectibus notari.

SVMMARIVM.

1 *Chriſtianus non poteſt matrimonium contrahere cum infideli, ex antiqua eccleſiæ prohibitione.*

2 *Ambroſii text apud Gratianum reſtituitur.*

3 *Chriſtianus accipiens vxorem infidelẽ, etiam iure ciuili punitur.*

4 *Hæreticus poteſt matrimonium contrahere cum catholica.*

De diſpari cultu.

§. VNDECIMVS.

SVPEREST octauo agere de diſpenſari cultu qui coniugiũ impedit.
1 † Chriſtianus enĩ Iudæam, aut paganam in vxorem accipere prohibetur.c. non oportet.ca.caue. 28.q.1. notat Magiſt.in 4. diſt.39.noſtrates in ca.j.de ſponſ. Ea tamen prohibitio iuris eſt humani: non diuini, nec naturalis. ſicuti ſcribũt Sco. & Palu.in 4.diſt.39.q.1. col.1. & Io.Echius de ſacramentis, Homi. 71.et Caieta. quã hac in re non omnino iuſte reprehendit Ambro.Catha.lib.v.cap.de matrimonio: cum ab eo adducta id tantum probent, iuſtam eſſe hanc prohibitionem. Scribit enim Aug.lib.vnic.de fide, & ope.ca.19.hac de re in nouo Teſtamento nihil præceptum fuiſſe; & ideo, inquit, aut licere creditum eſt, aut velut dubium derelictum eſt. Ab initio tamen renaſcentis eccleſiæ prohibitum eſt coniugium iſtud ex Apoſtoli authoritate.2.ad Corinth.ca.6.dicentis: nolite coniungi cum infidelibus. & ad 1.Corinth.6.idem Apoſtolus id vetare videtur. Quibus, & alijs teſtimonijs hanc prohibitionẽ coadiuuat Diuus Cyprianus lib.3. contra Iudæos ad Quirinum ca. 62. Paulus item 1.ad Corin. c.7.coniugium cũ infideli prohibuit dicens. Quod ſi dormierit vir eius, liberata eſt. Cui autem vult nubat tantum in domino, quem locum poſt alios ibi adnotauit Caieta. & Pulchræ Hierony. lib.1. aduerſus Iouinian. ita expones, nubat in domino, id eſt, Chriſtiano. Eandem interpretationem prius probauerat Tertulianus lib. 2.ad vxorem. Matrimonium etiã cum Gentili ab exemplo Sanſonis & diuus Ambroſius mire execratur in epiſtola 70. Atque idem Cyprianus in ſermone de lapſis ita ſcribit. Iungere cum infidelibus vinculum matrimonij: eſt proſtituere cũ Gentilibus membra Chriſti. Extant & ad hãc rem pulchra verba diui Ambroſij lib.1.de patriarcha

Abraham

2 Abraham.cap.9. † Et ideo, Caue, inquit, Chriſtiane Gentili, aut Iudæo filiam tuam tradere. Caue, inquam, Gentilem, aut Iudæam, atq; alienigenam, hoc eſt, hæreticam ꝙ omnem alienam a fide tua, uxorem accerſias tibi. Prima cõiugij fides, caſtitatis gratia eſt: ſi idola colat, quorum prædicantur adulteria, ſi Chriſtum neget, qui præceptor, & remunerator pudicitiæ: quomodo poteſt diligere pudicitiã? Si Chriſtiana ſit, non eſt ſatis, niſi ambo initiati ſitis ſacramento baptiſmatis. Simul ad orationem nocte vobis ſurgendũ eſt, & coniunctis precibus obſecrandus Deus. Hactenus Ambroſius. cuius verba referre libuit, candide lector, vt vel hinc videas quantum Gratiano tribuendum ſit in referendis ſanctorũ doctorum authoritatibus, qui quidem ut fuit in illo aureo Decretorum libro diligentiſsimus, ita vel memoriæ lapſu, vel ſcriptorum vitio, ſeu quod codices, ex quibus opus illud concinnauit, innumeris mendis ſcaterent, quandoque nimis ſuccincte, ac deprauate. aliorum dicta retulit. Sic.in c.Caue.28.q.j.Ambr.verba reperies ita a Gratiano trãſcripta, vt plane penitiſsimum Ambroſij ſenſum percipias apud Gratianum deficere, ſi cum prædictis conferas. His igitur ſatis conſtat antiquam fuiſſe hanc prohibitionem. Sed & in concilio Toletano.3.ca.14. expreſsim Iudæi prohibentur Chriſtianas in coniuges accipere. Nam quod in eodem concilio Toletano 4.ca.62.& in ca.Iudæi.28.q.j. cauetur, locum habet, quando matrimonium inter duos infideles contractum eſt, quorum alter ad catholicam fidem tranſit: ſicut & loquitur Paul.j.ad Corinth.7. non enim tũc diſſoluitur matrimonium, quod ab initio valuit, niſi infidelis nolit cohabitare cum fideli abſque cõtumelia creatoris. illud tamen conſiderandum eſt, diuinum Paulũ conſilium potius, ꝙ præceptum dediſſe: ita ſane, vt fidelis nuper, & poſt coniugij cõtractum ad Chriſti fidem conuerſus: infidelem cõiugem etiam cohabitare volentem abſq; contumelia creatoris, poſsit, ſi velit dimittere quo ad thorũ. tametſi ſaniori vtetur conſilio, ſi illam nõ dimiſerit, ne deterior illa fiat. quod ex Auguſtino & Chryſoſtomo ad notauit Ioan. Arboreus Theoſophiç li.6.c.10. & nos dicemus inferius.c.7.§.4. Vnde miror cur Io. Igneus in l.fideicommiſſum. num. 143.ff. ad Syllani. dixerit dictam eccleſiæ prohibitionem matrimonij cum infideli eſſe cõtra Paulum

3 Apoſtolũ in d.c.7. Quinimo † his accedit, quod iure ciuili cautum eſt Chriſtianum contrahentem matrimonium cum Iudæa, vel Iudæum cum Chriſtiana, pęna adulterij puniendum eſſe. Quæ pœna mortis quidem erat.l.ne quis Chriſtianã. C.de Iudæ.& ibi Salyce.Abb. & Præp.in c.quanto. de diuort. & in Codice Theodoſiano lib.3.tit.14. eadem pœna ſtatuitur, circa matrimonia cum Gentilibus contracta. vtrunque regia l.ſtatuit.lib.4.fori. tit.11.in l.3. Si tamen Iudęus Chriſtianam abſque matrimonij titulo cognouerit carnaliter ceſſante raptu, violentia, ſtupro, & adulterio, non eſt puniendus morte: ſed arbitrio iudicantis multo grauiori pœna, quam ſi Chriſtianus fœminam Iudęam carnaliter cognouiſſet. ex Oldr.conſi.333.Corneo.conſ.114. in j.vol.Deci.in c.j.nu.17.de cõſt. notat optime Nicolaus Boer. deci. 316.col.3. vbi dicit hanc opinionẽ eſſe, quam & Alcia.ſequitur lib.7. parerg.ca.23.damnat tamen ſententiam quandam, erga viriliũ amputationem

ſationem pro hoc crimine latam, quam Oldr.retulit.In hac uero quę ſtione fallitur Io. Baptiſta in l. omnes populi.fol.penult.uerſi.ſeptim. ff.de iuſti.& iur.dicens,fortiori pœna puniri Iudæum abſque matrimonio cognoſcentem Chriſtianam quam ſi eam matrimonio præmiſſo cognouiſet. item nec placet, quod Lupo.Gomec.in c.mulieres. num. 12.de iudi.in 6.notauit ſcribens, Iudæum matrimonium contrahentē cum Chriſtiana meretrice non eſſe mortis pœna puniendum : nam ad tollendam iniuriam,quæ religioni Chriſtianę irrogatur a Iudęo, qui audet Chriſtianam vxorem accipere: parum,aut certe nihil conducit ipſam fœminam Chriſtianam meretricē eſſe : ſiquidem nihilominus Chriſtiana eſt & licet Gomec. pro ſe citet Baptiſtam in dict. fol. penul.& Alexand.conſil.99.in 6. uol.neuter tamen hoc dicit. quamuis Alex.conſultus reſponderit Iudęum adulterium committētē cum Chriſtiana,meretrice tamen non eſſe pœna adulterii puniendum unde apparet eum non reſpondiſſe quidquam de Iudæo accipiente vxorē Chriſtianā. Ex his tamen illud dubium eſt, † non inter Chriſtianū,

4 & hęreticam matrimonii uinculum contrahi poſsit,& quamuis non debeat inter eos matrimonium contrahi;ſi tamen contrahatur, matrimonium tenet glo. in c.nō oportet. 28.q.1. quam eſſe ordi. aſſerit Didacus a Segura Hiſpanus in tract. de bonis matri.conſt.adquiſit. fol. viii. idē probat diuus Tho. in iiii. diſti.39. q.1.articul.j.Card.& omnes in c. fi.de condi.appo.optimus tex.in c.decreuit.de hęretic. in vi. contra gl.in d.c.fin.quę dixit, matrimonium contractum cum hæretica non tenere:cui conuenit regia l.15. titu. ii.part. iiii, quod non eſt admittendum. Admonuit tandem nos Iacobus Septimacenſis uir in ſigni præditus eruditione,in catholicis inſtitutonibus.c. 40.num.vii. poſt ſecundam .huius operis editionem in lucem editis, canonem ſeptuageſimum ſecundum ſextę ſynodi admodum urgere aduerſus noſtram opinionē,q̄ tamen nos communiter hactenus receptam fuiſſe non tenere aſſeueramus, exiſtimantes,nullibi contrariam probari ex his canonibus & conſtitutionibus, quæ titulo & nomine publico utriuſque iuris palam habentur. Attamen fatemur in dicto canone manifeſte probari,irritum eſſe matrimonium contractum inter catholicum et hęreticam.Hi uero canones in publicum nuper prodierce Gręco in Latinū traducti per Gētianū Heruetū Aurelianēſē.Qua ratione qui cōem opinionem ſequuti ſunt nullius culpę poſsūt.Nec ipſe uideo congruam reſponſionem quæ iure ualeat prædicto canoni aptari ſi uelimus defendere communem ſentētiam. Illud uero admonemus Franciſcum Torrenſem lib. uno in publicū edito de canonibus ſextæ ſynodi,conatum fuiſſe probare plures canones, qui ſextæ ſynodi eſſe feruntur, minime ab ea editos fuiſſe, ſed falſo illi ſuppoſitos. Et tamen alibi dicemus ob hæreſim alterius coniugis, quo ad cohabitationem diſſolui matrimoniū.Ex quibus oībus: apertiſsimum eſt matrimoniū conſtare inter Chriſtianos: nec referre virum eſſe Hiſpanum, fœminam uero Italam. quod egregie explicatur in concilio Triburienſi. c. 39. a quo conciſe nimis deſcriptum. eſſe.cap.i.de ſponſalibus.

SVMMARIVM.

1 *Maritus & uxor ſunt cogendi ſimul cohabitare, auxilio et* a iudice

à iudice ſeculari petito.

2 *Maritus an poſſit expellere à domo vxorem, propter dotem non ſolutam.*

3 *Rei uendicatio uxoris datur marito adiecta cã ex iure canonico.*

4 *Filius an poſſit patrem ad iudicium prouocare.*

5 *Vagabundum virum an teneatur uxor ſequi.*

6 *Vxor ſortitur domicilium mariti, atque ibi agitur de intellectu l. exigere ff. de iudi.*

7 *In his, quæ tangunt diuiſionem bonorum: aliud ue ſimile, an ſit attendenda lex domicilij mariti, an uxoris.*

8 *Intellectus ad l. regiam Partitarum.*

9 *Lex domicilij mariti, an habeat locum in bonis exiſtentibus extra illud territorium.*

10 *Originis mariti locus an ſit conſiderandus.*

De contractus coniugalis effectu.

CAP. VII.

EX coniugali contractu præcipue duo oriũtur: ipſa ſcilicet coniugum cohabitatio, et uinculum ipſum, quo uterque ad mortem
1 uſque alligatus eſt. Primum† enim id conſtat, maritum debere cum vxore uitam agere, & cohabitare, ita ut a iudice eccleſiaſtico id agere cogendus ſit, quod paſsim iure canonico probatur. capi. literas. de reſt. ſpoliat. c. i. de ſponſa. Abb. in d. cap. literas cap. intelleximus. de adul. cap. i. de offi. ordinat. Quod ſi iudex eccleſiaſticus per cenſuras excommunicationis, uel interdicti efficere hoc non ualeat, auxilio a iudice ſeculari exacto, præciſe cogat ipſos coniuges cohabitare. Pręposit. & Felin. numer. viii. in d. ca. i. de ſponſali. Abb. in d. capi. literas. in fine. Dec. in l. ii. nume. 80. ff. de reg. iur. Nam quod præciſe ad di coniuges compellantur, poteſt ex Bartol. notari in l. ſtipulationes non diuiduntur. ff. de uerbor. oblig. q. viii. & Iaſ. ibi. nume. 32. aperte
2 notat. † Poſſet tamen uir cohabitationem hanc fugere, ſi dos promiſſa in contractu matrimonii, non ſoluatur. Abb. per tex. ibi in cap. per veſtras. de don. inter uir. & uxo. l. fin. C. ad Velleia. ubi probari uidetur, maritũ poſſe expellere uxorem a cohabitatione, propter dotẽ non ſolutam. gloſſ. inſignis in authen. de non eligendo ſecundo nuben. fœmi. uerb. onera. quam dicit ſingularem Bald. in capitu. quemadmodum. de iureiur. ii. colum. Paulus Caſt. & Alexand. in l. in inſulam. ff. ſoluto matrimo. §. uſuras. Ioan. Lupi. in dict. cap. per ueſtras. iii. notabil. ii. col. Dicit eandem gloſſ. notab. idem Alex. in l. ſi donaturus. §. ſi quis. ff. de conditio. ob cauſ. ſiue dos ſit promiſſa a patre ſiue ab extraneo. Sal. in l. quod in uxorem. C. de neg. geſt. in fin. Ioan. Lupi. in dict. notab. iii. num. iii. contra Abb. in dict. capitu. per ueſtras. Verum ego non ita libere his aſſentior: nec opinor poſſe maritum uxorem expellere, eo quod promiſſa dos minime ſoluatur. Quid enim hoc ad ipſum ius cohabitandi attinet? Lege quidem naturali, & diuina vir tenetur cohabitare

cum vxore : cur ergo ab hac obli-
gatione eximitur dote non ſoluta?
Si Chriſtus ſummus humani gene-
ris redemptor prohibuit, vxorem
dimitti excepta fornicationis cau-
ſa: & tunc iudicio eccleſię dimittē-
da vxor eſt: cur Docto. ita libere
ob non ſolutam dotem, maritis di-
mittere propria authoritate vxo-
res permittunt? quod lege diuina
prohibitum eſt. Vnde id uerum eſ-
ſe opinor, maritum non poſſe dimit
tere vxorem, etiam iudicis autho-
ritate, ex eo ꝙ dos ſoluta non ſit:
id tamen exacte iudices curent, vt
promiſſa dos viro tradatur. Nec o-
beſt glo. prędicta, quę vt paſsim a
doctoribus extollitur, ita ab eorū
adnotatione prorſus diſtat. dicit et-
enim, iniquum videri ꝙ vxor ala-
tur a viro, non tradita ſibi promiſ-
ſa dote. At ipſe idem fateor, & cō-
feſtim ſequitur, iudicem curare de-
bere, vt dos marito tradatur: non ta
men infertur, vxorem poſſe a viro
ex eo expelli a coniugali conſor-
tio. Quin & l. fi. C. ad Velleianum.
iuris ciuilis ſanctionē refert: nec
adhuc ꝓbat, id recte fieri: ſed quaſi
per tranſennam dixit, forſam uxo-
rem expelli a viro ob non ſolutā
dotem. Multo minus probat com-
munem opinionem text. in d. c. per
veſtras. qui reſponſione non indi-
get. Nec tamen omitto, patrem di-
uitē cogendū fore alimenta exhi-
bere filiæ, quæ contraxit matrimo
nium dote non promiſſa, ſi ipſe pa-
ter matrimonio conſenſit, expreſſe
vel tacite, vt notat Ioan. Lupi. in
d. c. per ueſtras. iij. notab. §. ij. quod
ſi patre inuito, cōtraxiſſet filia ma-
trimoniū, alibi explicuimus, quid
ſit in eo caſu agendum.

3 Secundo † ex hoc cohabitatio-
nis coniugalis iure conſtat, maritū
poſſe vxorem vendicare, adiecta
cauſa iuris diuini, quod ei tribuit
hoc ipſum ius agēdi. Abb. & Præ-
po. in c. non eſt. de ſponſ. idē Abb.
in c. illud. de pręſumpt. vbi gloſ. ita
exponit text. illum, dum dicit vin-
dicans, id eſt, petit eā in vxorem.
Imo & poterit ad id officium iudi
cis ſecularis inuocare. gl. quam ita
intelligunt Abb. & Docto. in d. c.
non eſt vobis. Sic monaſteriū ven
dicat monachum adiecta cauſa iu-
ris canonici. gloſ. in l. j. §. j. ff. de rei
vendi. quam ibi approbat Bar. cō-
mendat Angel. in. §. præiudiciales.
inſtitu. de actio. dicit notab. Abb.
in d. c. non eſt vobis. col. ij. & pro-
batur ī c. j. de his, quę vi metusuè
cauſa fiunt. Fortius eſt quod pro-
bat text. in d. c. nō eſt vobis. † poſ- 4
ſe filiumfamilias agere contra pa-
trē, repetendo propriam vxorem:
& quamuis lis inter patrem & fi-
liū prohibeatur. l. lis nulla. ff. de iu-
dic. regia l. ij. tit. ij. par. iij. in hac
tamen controuerſia, quæ ſpiritua-
lis eſt, & ſimilibus, lis permittitur
inter patrem, & filium. Ita Abb.
Anto. & Præp. in d. c. non eſt vo-
bis. Domi. & Franc. in c. fi. de iud.
in vj. Roma. ſing. 615. probatur ēt
in c. quęritur. ij. q. vij. & eſſe hanc
communem opinionē aſſerit Pręp.
in d. c. non eſt. licet glo. in d. c. fi. iu-
re canonico cōſtituat regulam, qua
diffinit, poſſe litem eſſe inter patrē
& filium: quam dicunt notabil. &
ſequuntur Ange. & Paul. in d. l. lis
nulla. & ibi Iacob. Socin. etiam in
reg. 344. dicens eam eſſe cōiter ap-
probatam. quod minime credo.

Tertio ex hoc eodem fonte &
illud deducitur, vxorem huius co-
habitationis ratione & iure mari-
to ſubditam eſſe. l. ſicut. ff. de oper.
libert. gloſ. in c. quod Deo. 33. q. v.
text. in c. caput. in fi ea. cauſ. & q.
ca. j. de frigid. c. non mœchaberis.
32. q. v. Vir. n. caput eſt mulieris.
teſte Paul. ad Epheſ. c. v. & prima
ad Corinth.

ad Corinth.c.xj. ad idem optimus text. in c.fœminę. xxx. q.v. pulcher tex.in can.quęcunque. 30.diſtinct.& notatur in c. quemadmodum.de iureiur.in glo.§.fi. Qua ratione plurima in iure ſtatuta com-
5 perimus. † Nam ex ea videmus, vxorem teneri maritum ſequi quo cũque vir migrare voluerit, ſi domicilium mutare velit. c. unaquæque.xiij.q.ij.Abb. in cap. de illis. de ſponſ.& Henri.ibi idem ſenſere Bart.in l.Mœuia.§.vxore.ff.de annuis legat.& Bald. in l.qui manumittitur.C.de opc.liber.niſi ab initio coniugalis contractus, eſſet in pactum deductum, vt vir certo in loco habitaret.ita Abb.dicens hoc eſſe communiter receptum, in c.ſ. qui matrimo. accuſ. poſſ. Syluest. verb.vxor.in queſt. viij.ſenſerat, & Henr.hanc opinionem ſequutus in d.cap.de illis. Si tamen ex iuſta cauſa, ab eo loco vellet recedere maritus etiam pręmiſſo pacto,poſſet id agere,et teneretur vxor cum ſequi. quod prędicti doct. ſentiũt. Verum cum ſit ſeruitutis ſpecies, vno & eodem loco habitare. l.Titio.§.ij.ff.de cond.& demonſt.vbi hoc notant omnes, & in l.ij. ff. de lib.homi.exhi. notatur & in l.antiquitas.C.de vſufruct.l.necnõ.§.j.ff.ex quib.cau.maio.l.qui neque.§.ſolutum.ff.de verb.ſignifi.notat Roma.ſingu.629.atque modus ille adiectus legato, vt in illa ciuitate legatarius perpetuo commoret, ab ipſo legato reiiciatur.d.l.Titio.§.ij. ſitque omnium concors ſententia in l.iii.ff.de vſufruct.poſt gl. ibi, & in d.l.antiquitas. vbi notat Salicet.pactum valere,quo quis ſe adſtrinxit.ad habitandum certo lo co: ita vt ad id,quod alterius intereſt teneatur ſi non habitauerit: nõ vt præciſe habitare teneatur, non video,cur opinio docto,in d,cap.ſ. qui matri.accuſ.poſſ.probanda ſit: cum ex illo pacto ſeruitus inducatur homini libero:nec res iſta æſtimationem recipiat.& ideo ex prędicto pacto maritum cogẽdum eſſe in certo loco habitare nec decẽs eſt: nec ſimile pactum inire conuenit. Ex quibus infero præcedente dicta pactione, non eſſe obligatum maritum, ad habitandum in certo & ſignato loco: ſed vxorem debere eum ſequi; cum vxoribus competat obtemperare maritis. Sed ſi maritus vagare velit non temerè, ſed iuſtè, tenetur & tunc vxor ſe marito ſociam exhibere: ſin vero vagatio temeraria ſit, nullaque iuſta ratione fiat, vxor virum ſequi non tenetur, niſi ab initio contractus ſciuerit maritum eſſe vagabũdum,eique vitio deditum.ſicuti explicat gloſ. in cap. ſi quis.34.q.ij. & in cap.vnaquęque.xiii.quęſ.ij. quam dicit ſingula.Imol. in rubri. ff.ſolu.mat.nu.7. notat Alexand. Imolenſ.in l.ſi cum dotem.§.ſi maritus.ff.ſolut.matri. & eſt communis opinio Abbatis Henri.& aliorum in c.de illis, de ſponſ. quibus plures alios adiungit And. Tiraq. in libro de legibus connubialibus. fol.8. col. ij.

Secundo hinc ſubinfertur, non
6 †iniuria vxorem domicilium viri ſortiri.l.cum quædam.ff. de iuriſd. omn.iud.l. fi.§.item reſcripſerunt. ff.ad municip.l.j. de mulieri. & in quo loco li.x. & quod in pluribus aliis locis probatur, quę congerit Tiraq.in d.lib.de legibus connub. fol.6.quo fit,vt maritus,dote recepta non ſit conueniendus ad eius ſolutionem in loco contractus; ſed eo vbi domicilium habebat.l.exigere.ff.de iudi. vbi Bart. id notat. & eam legem dicit ſing. Bal. Nouel.in tract.de dote.9.par.priui.18. Rochus Curt.in cap.fin.de conſue.

fol.paruo.72.col.j.atq; hoc eſt ſpe
ciale in contractu dotis: vt cõmu-
niter doct.opinantur.teſte Alex.q̃
eos ſequitur cõſ.100.iii.uol.col.iii.
refert etiam plures hoc idem notan
tes Feli.in c.i. de ſponſ.nu. 24.licet
in cæteris contractibus, eorum iure
poteſt quis in loco contractus con-
ueniri,niſi alio ſit ſolutio deſtinata.
l.hęres abſens.§.i.ff.de iudic.c.Ro
mana.§.contrahens. de foro cõpet.
in vi.hoc idem dicendum erit,reſpe
ctu deciſionis litis,quæ ſuper dote.
cæteriſque matrimonio connexis,
contingerit.Eſt enim conſideranda
conſuetudo , lex vel illius loci , quo
maritus domicilium habebat coniu
gij tempore.ita Anto. Abb. & alij
in ca.j.de ſponſa.Bart.in l.cunctos
populos.C.de ſum. trinit.& fid.ca-
thol.j.quæſt.vbi Iaſo.in repet.nu.
60.& Franciſ.Purpurat. n.97.hãc
opinionem dicunt eſſe communem.
& idem concedit Sozi.Iunior.cõſi.
14.uol.j.etiam ſi matrimonium cen
tractum fuerit in domicilio vxoris
7 † Vnde ſi diuerſæ ſint ſtatutæ le-
ges,aut inductæ conſuetudines,quo
ad diuiſionem rerum , matrimonio
conſtante , adquiſitarum, ſeu circa
alia, in loco vbi vir domicilium ha
bet a legibus domicilij: vxoris,ſer
uādę erũt leges domicilij mariti;nõ
domicilij vxoris. Nec refert quod
maritus mutet domicilum , atque
moriatur in loco mutato, adhuc enĩ
locum habet cõmunis opinio:ſecun
dum Iaſ.in dict. repet.l.j.nu.63.&
hoc ipſum communiter doctor.no-
tant teſte Nicolao Boerio,in cõſue-
tudinibus Bituri.cenſ.tit.de conſue-
tud.matri,& doherij.§.iiij.col.iiij
Sed tamen hæc communis opinio,
quã ex Bar,Paulo ante retulimus,
non eſt ita indiſtincte recepta , quĩ
reſtringi queat.Primo enim locum
nõ habet quando matrimonium cõ
trahitur eo aĩo, vt maritus in loco
domicilij vxoris habitaret.ſi enim
maritus animo gerebat cum vxore
cohabitare eodem loco leges illius
loci ſunt attendendæ, & non leges
domicilij mariti.vt viſum fuit Bal.
in l.fi.C.ſi a non comp. iudi.ij.col.
quem Felin. ſequitur in c.i.de ſpõſ.
col.pen.conducit ad id plurimum l.
ſi in patria. C. de incol. libr.10.in
quam ſententiam communiter do-
cto.inclinant : vt aſſerit Tiraquel.
in libr.de legib.connubi.l. 14.q.ij.
eadem Baldi opinionem approbat
Roderi.Xuares Hiſpanus,inſignis
quidem vir.in l.j.tit.(de las ganan
cias.)lib.iii. Fori vi. limita.Deci.
8 conſil.283.† ex quo ſubſequitur in
tellectus ad regiam l.24.tit.11.par.
iiii.dicentem,quo ad litis deciſionẽ
legem loci contractus obſeruandã
fore:ita enim accipiendum id eſt,
vt locum habeat.quãdo contractus
eo animo geſtus fuit , vt in eodem
loco maritus cum vxore habitaret
ne lex.illa certat quæ omnium cõ
ſenſu fuere hactenus deciſa,quod in
dict.vi.limi.Xuares egregie aduer
tit.Secundo prædicta principalis
opinio Bart.minime procedit ſi u-
xor ignorabat leges,ſtatuta,& cõ-
ſuetudines domicilij mariti.ita opi-
natur Baldus in cap.j.§. fin. de in-
ueſt.de re aliena fact.quem Præpo-
ſit.col.v.& Felin.in cap.j.de ſpon-
ſa.ſequuntur.Iaſen.in l.j.C.de ſum.
trinita.ii.lectio.numer. 60, & Ale-
xan. conſil.100. iii. volu.Sed hoc
procedere non uidetur:ex eo enim,
quod uxor ſciebat ſe cõtrahere ma
trimonium cum alienigena,debue-
rat diligenter leges,quæ in domici-
lio mariti uigebat,inquirere:alio q̃
culpæ ſibi attribuitur. vt notat Cu
ma.conſi.72.& Sozi.Iun.dict.cõſ.
14. ſentiens Baldi opinionem com
muniter reprobari.ob id igitur Bal.
ſententia poterit intelligi , quando
ipſa vxor tempore contractus cre-
debat

debat maritum conterraneum eſſe, aut eiuſdem prouinciæ: nec eſſe alienigenam exiſtimabat. vt Dec. intelligit conſilio 119. Tiraquellus in d. libello l. 14. quæſtio. j. Franciſc. Purpur. poſt Iaſ. ibi in dict. l. j. nu. 187. Tertio. ſunt qui prædictam opinionem, quam principaliter tractamus
9 † intelligat procedere, non tantum quo ad bona exiſtentia intra prouinciam, in qua maritus domicilium habet: ſed etiam in quibuſcunque alijs bonis vbique exiſtẽtibus nam et in illis exiſtimant legem domicilii mariti conſiderandam eſſe: vt Bal. reſpondit conſi. 208. iii. volum. idem notat Ioan. Lupi. in rub. de donatio. inter uirum & vxorẽ. §. 61. nu. 31. quibus ſuffragatur, ꝙ actus, qui propter eius initium, & originem primam, eſt cenſendus, et iudicandus per leges illius loci, quo fit, ad bona vbique exiſtentia illā conditionem extendit: ſecundum Bartol. in dict. l. i. vii. quæſtio. principali qui communiter receptus. eſt vt aſſerit Iaſ. ibi col. fina. in ii. lectio. & in i. lectio. nu. 44. Sed quia ipſe Iaſ. ibi affirmat, poſſe optimo iure hanc opinionem communem refelli: dubia uidetur dicta Baldi aſſertio: ex eo etiam quod Bart. de lege loci, quo contractus fit, loquitur: nos uero tractamus de lege alterius loci. Vnde Ancha. contrarium conſuluit, conſil. 163. dicens legem domicilii mariti non eſſe conſiderandum, quo ad bona, quæ alibi coniuges habent. & eandem opinionem Anchar. ſequuntur Deci. conſ. 283. Curt. Senior. conſi. 43. in fin. Chaſſa. in conſuetudinib. Burgund. rub. iiii. §. ii. fol. ii. Aimon. Sauilli. conſ. 30. Quinimo eſſe hanc opinionem communem aſſerunt Anto. Rube. conſi. 71. & Ludouicus Gozadin. conſi. 49. eandem ſequuti. Nec omittendum cenſeo id, quod eleganter Barba. reſpondit, conſi. iiii. volum. ii. principalem opinionem Bart. & communẽ quam modo tractamus,
10 † non habere locum, vbi maritus in loco ꝓprio originis accepti uxorem: tunc enim in his, quæ etiam poſt contractum matrimonium contingunt, etiam quo ad deciſionem litis, ſeruanda eſt lex loci contractus: quia is locus ratione originis proprius eſt ipſi marito cenſendus: tametſi ipſe habeat alibi domiciliũ ratione habitationis: Cęterum, quo ad coniugii ſolennia peragenda, ac celebranda, leges loci, in quo contractus fit, exacte ſeruandas eſſe, nemo ambigit. c. qui contra mores. viii. diſtinctio. l. ſi fundus. ff. de euictio. Bartolus & omnes in l. i. C. de ſumma trinitate. quæſtione i. Abbas & doctores in dicto. cap. i. de ſponſalibus.

SVMMARIVM.

1 Vxor ex Taurina lege non poteſt contrahere ſine licentia mariti.

2 Fructus rerum, quas dicimus parapherna an ſpectent ad maritum.

3 Contractus ab uxore geſtus, non obtenta licentia mariti ex lege Tauri non tenet, etiam ſi fuerit iuratus.

4 Sponſa de præſenti ante nuptias, utrum poſſit contrahere ſine licentia mariti non obſtante Taurina lege.

5 Societas bonorum ex iure cõmuni non contrahatur, inter uirum & uxorem.

6 *Lucra matrimonio conſtante, uiro & vxore cohabitãtibus acquiſita, regio iure ipſis communia ſunt.*

7 *Lucra conſtante putatiuo matrimonio acquiſita, an ſint viro & vxori communia?*

8 *Matrimonio in gradu prohibito contracto, ad quem pertineant vtrinque donata vel acquiſita.*

9 *Vſusfructus matrimonio conſtãte acquiſitus, an ſit viro & vxori communis? & nu. 10.*

11 *Meliorationes in re mariti factæ conſtante matrimonio cuius ſunt.*

12 *Vſucapio matrimonio conſtante completa, an efficiat rem vſucaptam communem viro & vxori.*

13 *Lucra matrimonio conſtante ex regia lege delata, an poßit alter coniux ex renunciatione repudiare?*

14 *Renunciatio lucrorum facta ab altero coniuge, an poßit per eius creditores reſcindi?*

15 *Patria poteſtas regia lege per contractum matrimonij tollitur.*

§. PRIMVS.

TERTIO & principaliter, ex eodem iure cohabitationis, et coniugalis conſortij, deduci potuit q̃d ſancitum eſt lege regia, lata a Regina Ioanna Caroli Cęſaris matre in comitiis Taurinis. l. 55. quod & prius moribus receptum erat. l. fin. tit. xj. lib. j. & l. xiij. tit. xx. lib. iij.
1 Fori. † Nempe vxorem abſque mariti licentia contrahere non poſſe. Hoc enim caute ſtatutum fuit; vt vxor ſciat, ſe viro ſubditã eſſe; nec quicquam ſine eius conſenſu agere poſſe. Id etiam alia ratione ſtatui non potuit, ꝗ contractus ab vxore geſti poſſent verti in præiudicium mariti, propter ſocietatem, quã coniuges lege regia contrahunt circa bona conſtante matrimonio acquiſita. Ex eo etiã, ꝙ diuitiæ vxoris non poſſunt nõ cedere in maximam vtilitatẽ ma-
2 riti: ſiquidem † maritus fructus rerum, quas paraherma appellamus, vxori aut eius hęredibus, non tenetur reſtituere; qui cum eſſent induſtriales percepti fuerunt, & conſumpti a marito ex uoluntate vxoris. l. fi. C. de pact. conuen. Imo nec naturales fructus reſtituere tenet, quos ex eadem voluntate vxoris percepit; vbi ex eis non eſt factus locupletior. l. ſi ſtipulata. §. j. ff. de dona. inter virum & vxor. vel q̃ñ fructus ſunt modicę æſtimationis ſicuti optime Barto. diſtinxit in l. pen. ff. ad legem Falcid. quem communiter ſequuntur alij, ſecundum Alex. ibi, & Deci. conſil. 521. col. ij. eandem diſtinctionem approbat Areti. conſi. 160. col. j. diſputat Soci. conſi. 82. in iiii. volu. quicquid dicat glo. in d. l. fin. C. de pact. conuen. quę in prędictis tribus caſibus falſa videtur. Nec a communi opinione hac in re recedendum eſt licet ab ea diſcedat. & Copus lib.
3 iii. de fructibus. titu. ij. c. vij. † Ex quibus opinor, contractũ ab vxore geſtum in his regnis abſque licentia mariti, etiam iuramento prę ſtito, non valere. Iuramẽtum enim non firmat contractum in præiudicium

cium alterius, quam contrahentis.
c.cum contingat. de iureiur. ſed le-
ge regia is contractus prohibetur,
etiam ob euitandum mariti præiu-
dicium: igitur iuramētum huic cō-
tractui robur non pręſtat quod ex-
preſsim in d.l.55. eius interpretes.
Io.Lupi.nu.18. & Didacus a Ca-
ſtello,aſſerunt. & ſenſit Xuares.in
d. l. xiii. dum in principio probat
dictas leges fauore maritorum cō-
ditas eſſe: quamuis Io.Lupi.in ru-
bri.de donat.inter vir. & vxorem
.§.68.in fin.& Chaſſan.in conſue.
Burgun.rub.iiii..§.j.n.38.contra-
rium teneant: cum tamen ipſe Ioā.
Lupi.fateatur, dictas leges condi-
tas fuiſſe fauore maritorum. Nec
me mouent plurima, quæ Tiraq.
adducit.de iure marit.l.14.fol.181.
nam illa locum habent, quādo lex
prohibet fœminas contrahere ſine
conſilio propinquorum:quæ quidē
lex eſt ſtatuta plane in fauorem fę
minarum. poſſet tamen opinio Io.
Lup.& Chaſſ.procedere,reſpectu
ipſius vxoris,quę non poterit con
tra contractum ab ea iuratum age-
re.ſecundum Anto.& Imol.nu.18.
& Alcia.iij.not.in d.c.cum contin
gat.Nec libet his longius dictā re-
giam legē tractare, eo ꝙ locus hic
4 examen iſtud non exigat. † Illud
tamen interim non omittam in re-
gno Franciæ vſu receptum eſſe,qđ
nos lege ſancitum habemus: idque
habere locum, etiam in ſponſa de
præſenti nōdum cognita:ſicuti Ni-
col.Boerius in conſue.Bituricenſi-
bus,titu.de conſuetu. matrimo.§.j.
col.v.not.gl.in Pragm.Sanctione.
titu. de concubin.§. & cum omne.
verb.vxorem. Sed in hoc Io.Lu-
pi.contrarium notat in repet.rubr.
de dona.inter virum & vxo.§.58.
in princip. dicens dictas leges re-
gias locum habere in vxore, nu-
ptiis iam celebratis; vel in ſponſis,
matrimonio tamen conſummato:
non autem in ſponſis,etiam de prę
ſenti,non dum cognitis, nec tradu-
ctis ad domum quod notandum eſt
propter authoritatem eius, qui in
condenda dicta lege Taurina con-
ſilium prę́ſtitit.

Quarto,ex hac coniugali coha
bitatione quibuſdam video placuiſ
5 ſe,† contractam eſſe inter maritum
& vxorem ſocietatem quandam
in bonis adquirendis.ſic.n.aſſeruit
gl.in c.cū ſocietas. 27.q.ij.ꝑ tex.i-
bi.et in c.ij. de don.int.vir.& vx.
quā gl.ad id allegat Io.Lup.in re-
pet.rub.de donat.int.vir.& vx.§.
61.& ſeq.& Montal.in l.j.titu.iij.
li.iij. fori, dicit ad hoc eſſe celebrē
tex.in d.ca.ij.Nicol.Boer. in con-
ſuet.Bituricenſibus,titu.de conſue.
matrimon.§. ij. Poteſt ad id citari
tex.in ca.pen.de conſuet. Sed hoc
falſum eſt;nec iure probatur:ſiqui-
dem tex.in d.c.ij.eſt intelligendus
de bonis,quæ matrimonio conſtan
te, ſimul ex pecunia vxoris, &
mariti adquiruntur: ea enim iuri
communi diuidenda ſunt, eo ꝙ ex
vtrinſque bonis ſimul fuerunt ad-
quiſita.vt ibi glo.& docto. notant.
& c.cum ſocietas, loquitur de ſo-
cietate habitationis. Vnde nec iu-
re canonico, nec Cæſareo, vlla ſo-
cietas inter coniuges,quo ad bona,
contracta cenſetur. & pręter alios
idem Io.Lupi.hoc ſenſit in d.rub.
.§.62.n.4.& 5.Probat idem Chaſ.
in conſuetud.Burg.rub.iiii.§.ij.nu.
16.& optime. Pyrrhus in conſuet.
Aurelianenſibus tit.de ſociet.inter
virum & vxo.c.j. Tametſi regiæ
leges, quę apud nos in bonis ſocie-
tatem quandā inter virum & uxo-
rem conſtituerunt: atque eodem pa-
cto Gallorum conſuetudo,& Luſi-
tanorum lex, quę eandem ſocieta-
tem multo ampliorem reddiderūt,
poſsint comprobari ex pluribus:
qua

quæ Ioan.Lupi.Chaſſa. Boeri. &
Pirrhus adducunt.Quibus adiungē
da eſt Romuli lex qua uoluerit mu
lierē nuptā quę per ſacras leges vi
ro cōiūcta eſſet peccuniarū oīum ſa
crorumque,eſſe ſociam, teſte Dio-
nyſio. quem & Antonius. Garro.
retulit in l.ij.ff.de origi.iur.co.viij.
eadem communionem mirè laudat
Plutarch.in pręcept. connub.c.20.
6 Verum † iure regio adquiſita ma-
trimonio conſtante,ſiue à marito ſi
ue,ab vxore,communia utrique eſ
ſe conſtat,& ob id inter eos diuidē
da.l.j.titul.iij.lib.iij. Fori.& l.j.ti
tu.iiij.lib.v.in regijs ordinat.l.14.
15.& 16.atque.60. in Taurinis le-
gibus.Quæ tamen leges ſunt ita in
telligendæ,ut locum habeant,poſt
quam vir,& uxor ſimul cæperunt
cohabitare,& tempore,quo res ad
quiruntur adhuc cohabitant.ita ſty
li l. 205. notauit Ioannes Lupi. in
dict.rubri.de donat.inter uir. & u-
xor.§.62. & Didacus à Segura in
l.unum ex familia.§.ſed ſi fundum
in l.ij.ff.de legat.ij. & probare vi-
detur l.j. titul. iiij.libr.v. ordinat.
Quod etiam apud Gallos commu-
ni vſu receptum eſt, ſecundum
Nicola. Boerium deciſion. 12.nu-
mer. 33. quamuis Ioann. Lupin.
hac in re ſit uarius,in d. l. 16. Tau-
rin.ac diſputet Chaſſan.in conſue
tud.Burgun.rub.iiij.§.vi.vbi tan-
dem teſtatur,hanc opinionem com
probatam fuiſſe iudicio prætorij
Pariſienſis. idem profitetur Nico.
Boeri. in conſuetud. Bituricenſib.
tit.de conſuetu. matrimo.§.j.col.v.
Si tamen ſeparatio matrimonij fa-
cta ſit quò ad cohabitationem,uxo
re eam petente propter adulterium
mariti: ea bona quæ à marito etiā
poſt ſeparationem, fuerint adquiſi-
ta:communia ſunt uiro & uxori.
quia ex culpa viri cohabitatio ceſ
ſauit, ſic notat Ioan, Lupi,in rubr,
de donation.§.64. nume.10. & idē
in dict.l.Taurin.16.nume.35. con-
tra Didacū à Segura,qui in dict.§.
ſed ſi fundum.fol.ij.col.iij.contra-
rium tenuit,motus ex eo quòd ip-
ſa uxor ſeparationem petierat non
vir. Negari tamen non poteſt, di-
ctam ſeparationem factam fuiſſe cul
pa ipſius viri, non uxoris.compro
batur etiam Ioan. Lupi. ſententia
ex deciſione Neapo.Tho. Gram-
mat.103.nume.89.
¶ Secundò,prædictæ leges regię
7 locum habent,† etiam in matrimo
nio putatiuo utriuſque coniugis bo
na fide contracto:ex ratione coha-
bitationis, quæ hic uigorem habet
ex iuxta ignorantia probat tex.iū
cta.gloſ.quam ibi notat Abb.in c.
ij.de donatio. inter uirum et uxor.
idem tenent Bar.in c.ex literis.de
pignor.nu.10. Ioan. Lupin. in re-
pet.rubr.de donatio.§. 62.nu.23.et
§.36.col.ij.Roderi. Xuares.in l.
j.in princip.titul.iij.lib.iii.Fori, &
Didacus à Segura in tract. de bo-
nis conſtitu.matri.adquir. fol.viii.
col.iiij.pro quibus adeſt text.in l.
iiij.titu.vi lib.iii.fori.Is tamē tex.
loquitur,quando uxor iuſta ignorā
tia cohabitabat cum marito ſcien-
te impedimentum coniugij;quo ca-
ſu conſtat,ea cōmoda,quæ ex ma-
trimonio proueniunt, ad ignoran-
tem non ad fiſcum ita æque perti-
nere,ac ſi verum eſſet coniugium.
Nec mirum: cū iure regio ea, quæ
coniux ſciens alteri ignoranti de-
dit in dotem aliumve titulum amit
tat atque ea penes ignorantem ma-
neant.l.50. tit.14.part.v.quæ qui-
dem lex comprobat opinionē glo.
in l.qui contra. C. de inceſt. nupt.
8 q̄ ex l. fi. ff. de legat.j.dixit,† da-
ta in matrimonio putatiuo coniugi
ignoranti: ab ipſo ſciente impedi-
mentum ſubeſſe,& coniugium mi-
nimę validum eſſe non ad fiſcum,
ſed

ſed ad ignorantem pertinere. quod tamen iure Cæſareo non probatur quia d.l. fi. ſolum vendicat ſibi locum in relictis in teſtamento: non in datis inter viuos ex cauſa dotis uel ex alio ſimili titu. ita Cin. Iac. de Raue. & Salic. in d.l. qui contra Chaſſa. conſ. 49. col. j. idem in conſuetu. Burgun. rub. iiij. §. ii. num. 5. ad id notãs gl. in l. præfectus. ff. de rit. nup. à qua ſententia non diſcrepat l. cum hic ſtatus. §. fi. ff. de donati. int. vir. & uxor. ex qua iuxta literam quæ receptior eſt, & à Gregorio Haloandro probatur conſtat donationem factam inter coniuges putatiuos morte non confirmari. quem text. dicit ſingu. Bal. in l. eã quam nume. 22. C. de fideic. & ibi Iaſ. col. vij. Bald. Nouell. in tract. de dote, par. 11. colũ. ante & Alex. in l. ſi cum dotẽ. §. ſi. ii. col. ff. ſolut. matrim. Igitur, ut ad principalem concluſionem redeam, d.l. iiij. non probat Abb. & gloſ. ſententiam ita exactè, ut eã ad id citantes opinantur. Nec tamen ab opinione gloſſ. & Abb. recedimus licet Bald. in c. iurauit de probat. contrarium aſſerat, ex l. i. iuncto glo. ibi. C. de condi. ob cau. dicẽs, pactum de dote lucranda, minime eſſe obſeruandum in matrimonio putatiuo quem ſequitur Feli. ibi Bal. Noue. in tract. de dote, parte 11. §. hactenus. num. 19. & 23. Hippo. ſing. 129. Alex. in d.l. ſi cum dotem. §. fin. & Chaſſa. in d. §. ij. nu. iiij. & v. quorum opinione in pacto de dote lucranda in quo frequentius ipſi loquuntur, procedere poſſet. At in communione bonorum, quæ matrimonio cõſtante adquiruntur, falſa mihi uidetur: quia lex animaduertit utriuſq; coniugis cõem induſtriam, ac laborem, & cõia conſortii atque ſocietatis onera. etiam ſi Alex. Nouel. & Chaſſa. in ſpecie contrariũ teneant,

¶ Porro & illud quæſierim: nã 9 præmiſſa dicta lege regia ſi † maritus, matrimonio conſtante, natus ſit ex conſolidatione vſumfructũ fundi, cuius proprietatem ante matrimonium adquiſierat: is uſuſfructus communis ſit ei & uxori? In qua quæſtione Ioann. Faber. in §. ſi cui fundus. inſtit. de legat. per illum text. aſſerit, uſumfructum iſtũ communem eſſe viro & uxori: vtpotè conſtante matrimonio adquiſitum, cui etiam ſuffragatur textus in l. non quocunque. §. iii. ff. de leg. j. ubi legato alicui fundo alieno, ſi legatarius eius proprietatem, detracto uſufructu, ante diem legati emerit: qui tandem uſuſfructus legatario obuenit: hæres ſolum tenetur ſoluere ei quantitatem, quamuis pro proprietate impedit: non æſtimationẽ uſuſfructus quaſi is lucratiuo titulo ei obuenerit tempore conſolidationis. Qua ratione Fabri opinionem ſequuntur Ange. ibi. Chaſſan. in cõſuetudinib. Burgundiæ, rub. iiii. §. ij. verſi. addicio. nume. 12. Nicola. Boeri. in conſuetudinib. Bituricen. titul. de conſuetud. matrimo, §. ii. colum. v. & Roderic. Xuares. in l. i. titu. iij. li. iij. Fori. fol. vlt. Quorum ſententia pluribus rationibus falſa uideri poteſt. Et primo vſuſfructus proprietati conſolidatus, iure proprietatis cẽſetur l. uſuſfructus ĩ multis. ff. de uſufruct. & in l. ſi proprietati. ff. de iure doti. ergo cum proprietas communis non ſit: nec erit vſufruſctus. Secundo, id quod contingit ex cauſa preterita abſque facto nouo, ad tempus cauſæ primæ, & præteritæ, referri debet omninò. argumen. l. in ratione. j. §. Imperator. ff. ad legem. Falci. l. Pomponius, ij. ff. de nego. geſt. l. Iulianus. §. non ſolum. ff. ad macedon. igitur hic uſuſfructus, ratione prævia proprietatis obueniens

non

non dicitur ex cauſa lucri obueni-re:ſed ratione illius tituli, quo proprietas fuit adquiſita. Tertio Ea quę accedunt rebus mariti ex natura, ac propria vi, non ſunt vxori communia.l.verum.§.penul.ff.pro ſoc. Nam ſi maritus tempore contractus coniugalis habeat fundum æſtimationis publicæ centum aureorum: & tamen conſtante matrimonio, idem fundus ex intrinſeca ratione eſt effectus valoris mille aureorum hoc augmentum intrinſecum valoris, non eſt vxori commune. Quibus & aliis quę omittẽda duximus, adducor, vt exiſtimẽt Fabri ſentẽtiam falſam fore. quam etiam reprobat Carolus Molinæ. in conſu.Pariſ.tit.j.§.30.q.50.verſicu.ij. Nec Fabro conſentit Ioan. Lupi.in rubr. de dona.§.62.nu.13. Is enim opinatur, æſtimationem vſusfructus non eſſe vxori communem, fructus autem ipſos communes eſſe. Quorum primum contra Fabrum ſtat; ſecundum noſtram controuerſiam nequaquam tangit, quę ĩ æſtimatione vſusfructus verſatur. Nec oberit text.in d.§.ſi cui fundus. & in d.l. non quęcũque.§. iij. quia ibi legatario id tantum ſolui debet, quod pro proprietate rei dederat; nec æſtimatio vſusfructus ſoluenda eſt:cũ is ratione proprietatis obueniat; alioqui in vſufructu duplex lucrum concurreret. Nã legatarius, ſoluto ſibi proprietatis precio, ipſam haberet titulo lucri, atque eius ratione vſumfructum qui proprietati accedit. Si ergo ei ſoluatur vſusfructus æſtimatio, iterum in vſufructu lucrum con ſequeretur, quo ad eius æſtimationem, quod aduerſus ius ciuile fieret. ex pulchra Theophili computatione in d.§. ſi cui fundus. & ex Batt. interp̃tatione in d.l.non quo cunque.§.iij.quo fit, ut ſi legatarius ante finitum vſumfructum, illum emeret, eſſet ei pretium vſusfructus ab hęredibus ſoluendum. qđ Paul. Caſtr.fatetur in d.§.iij.

10 Hinc infertur, † vſumfructum cõmunem eſſe viro & vxori, ſi matrimonio conſtante fundo mariti accedat: non ex iure proprietatis, ſed cauſa emptionis eiuſdem vſusfructus. Secũdo ex his cõſtat † meliorationes in re mariti factas conſtante matrimonio, ipſi marito cedere; earum tamen æſtimationem communẽ eſſe etiam vxori. l.reg. 9.tit.4.lib.3.fori.niſi res, in quibus meliorationes fiant, ſint ad primogenium pertinentes. l. 46. Tauri. quam eſſe contra priora iura, aſſerit ibi Ioã.Lup.& in rub.de donationib.§.62.nu.16.

11

Tertio ſubinde deducitur, non 12 † eſſe vxori & viro communem rem, quam vſucapere vir cęperat ante matrimonium, completa poſtmodum, matrimonio conſtante, uſucapione. Iſtud enim lucrum ex initio pręſcriptionis ante matrimoniũ inchoatę, paulatim ſua vi contingit. Hoc tamen cogitandum reliquit Ioann.Lupi.in d.§.62.nu.13. nec iniuria: cum ex facto & poſſeſſione matrimonio conſtante cõtingentibus, dicta res in viri dominiũ tranſierit; vt not.in c.fi. de pręſcri. atque ideo communis videtur cenſenda; ex paulo ante pręnotatis. quibus plura addi poſſunt ex commentariis Ioañ.Lup. & ex Chaſſ. rub.4.§.9. & fin. Nec tamen illud erit omittendum, lege Taurina.60. 13 cautum eſſe, † alterum ex coniugibus poſſe renuntiare adquiſitis matrimonio conſtante, & idem prius probauerat glo.in c.ij.de dona.int. vir. & vxor. quam pręter Docto. ibi exiſtimat eſſe inſignem Roderic.Xuares.in d.l.j.limit.j.idẽ not. Rota in antiquis deciſ.842.et 2.in antiquiorib.

antiquiorib. titu.de pact.conduces plurimum ad hoc l. ſtyl.223.Atq; etiam matrimonio iam cōſtante dicta renunciatio fieri poteſt: ſicuti cenſet Ioan.Lupi.in rub.de dona, inter virum & vxo.§.47.num.13. vſque ad nu.21.&.§,63.& Nicol. Boeri.deciſ.244.col.ij.pluribus ad id citatis. Nam & maritus donationis cauſa poteſt repudiare hæreditatem ei delatam: nec ex hoc, vxori donatoriæ facta donatio, erit nulla.l. ſi ſponſo.§. ſi maritus. ff.de donat.inter vir. & vxor. cui conuenit regia l.5.tit.11.par.4.Nō enim is qui donat,efficitur pauperior. Huic etiam opinioni prædicti omnes conſentiunt. Vnde non obſtat l.iij.§.fi.cum l.ſeq.ff. de donat.inter vir. & vxo. vbi maritus non poteſt abſque illius tituli prohibitionis vitio, iubere donaturo ſibi aliquam rem, vt eā vxori donet:quia aliud eſt repudiare legatū vel rem delatam ſibi: aliud iubere donationem ei paratam,& oblatā, vxori fieri: hoc enim caſu ipſam donationem minime repudiat: ſed recipit, ac demum eam vxori, ceu ꝑprio nomine,fieri iubet. Ex quibus hæc obiectio ita tollenda eſt: quamuis alij eam conentur aliter ſoluere. Hinc etiam opinor, poſſe alterum ex coniugibus matrimonio conſtante lucris iam adquiſitis renuntiare, nec ex hoc cenſeri debet,eſſe hanc donationem prohibitam inter virum & vxorem,quia is qui remittit lucrorum partem,ut conſtat, lucrum repudiat:nō amittit aliquid ex bonis,quæ antea habuerat:is autem cui donatio ſit,nihil adquirit, ex quo fiat locupletior:ſed tantum id agit, ne id quod laboribus forſam maximis adquiſiuit pro parte ad ocioſum coniugē deferantur, ita me hercle opinor hanc rem diffiniendam eſſe. Nec enim uideo aperte id ab aliis exponi etiam ſi vltimam hanc cōcluſionem probare expreſsim videantur Io.Lup.d.§.47.nu.18.& Ant.Gomezius in d.l.60.Tauri.Dicitur,ēt

4 ex † his hanc renuntiationem fieri poſſe,etiam ſi is qui repudiat,creditores habeat. Neque hi poſſunt conqueri,ex fraude lucra illa fuiſſe repudiata:cum is,qui repudiat, nihil ex propriis bonis, ſibi iam perfecte adquiſitis, dimittat. Nec ex eius repudiatione alter quidquā conſequatur: ſed id agit iſthæc renunciatio, ne renuntians adquirat. Sic Dec.reſpondit conſ.260.dicēs, uirum poſſe omittere lucrum dotis, quod ſibi lege municipali defertur. & id probat text.optimus in l.qui autem.vbi Barto.in prin.ff.quæ in fraud.credi.quo probatur poſſe habentem creditores legatum, cuius dies etiam ceſſerat,omittere,quem text. egregie notant Ange.& Iaſ. in.§. item ſi quis in fraudem. de actio.nu.121. & explicat inſigniter illum text.Caro.Molinæus in cōſuetud.Pariſ.tit.j.§.j.in glo.iij.q.j. Hinc ēt,attēta hac cōiugalis coha-

5 bitationis rōne,lege regia † filius, contracto mrīmonio,liberatᷓ a pr̄ia ptāte.l.47.Tauri.Ex qua lege ceſſat dubiū,an iſta exēptio a patria ptāte habeat locū in matrimonio de pn̄ti nōdū ſequuta copula:ſiquidem lex illa exigit nuptiarum ſolēnitatē,quam qōnem tractant quo ad regnum Franciæ, vbi eadem eſt lex. Tiraq.in lib.de iure maritali. l.14.& Nicol.Boer. in conſuetud. Biturīcenſ.tit.j.§.4.col.ij.& tit.de conſuetud.matrimo.§.ij.col.v.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Vir & vxor tenentur ſibi īuicē reddere cōiugale debitū.*

2 *Coitus coniugalis,an ſit peccatum*

tum ante ſolennẽ nuptiarum benedictionem?

3 *Coitus coniugalis intra locum ſacrum illicitus eſt.*

4 *Maritus an licite cohabitare ualeat cùm uxore adultera*

5 *Debitum coniugale licite denegatur propter inceſtum, nec poteſt exigi.*

6 *Iuuentutis cauſa diſpenſat Epiſcopus, ut is, qui inceſtum commiſit, poſsit exigere debitum coniugale.*

7 *Debitum coniugale, an licitè exigatur, uel reddatur ab eo, qui dubitat matrimonium ualuiſſe.*

8 *Dubius qualiter quis poſsit eſſe, utrũ liceat ſibi aliquid agere.*

9 *Ex duobus neceſſario imminentibus, quæ tamen illicita eſſe uidentur, non peccat qui alterum, modo tutius, elegit.*

10 *Dubium ſpeculationis à dubio pratico differt.*

11 *Contrahens cum ſerua quam tamen liberam eſſe putauit, detecta ſeruitute non tenetur, etiam præcipiente iudice, ei debitum reddere.*

.§. SECVNDVS.

POSTREMO
ex hoc primo con-
iugalis contractus
effectu conſtat, vi-
1 rum † teneri ad red
dendũ debitũ uxo-
ri, & uxorem ſimiliter viro. Iuxta
Apoſto. 1. ad Corinth. cap. 7. ca. 1.
33. quæſtio. v. ca. tua nos. ij. de iu
reiu. notat Magiſ. et ibi Tho. ac Pa
luda. in 4. ſentent. diſtin. 32. Syluеſ.
verb. debitum coniugale. & pleri-
que alii poſsim eandẽ rem tractant.
In qua tamen aliqua prænotare li-
2 buit. Et primo, † coitum coniugalẽ
non omnino licere ante ſolennem
benedictionẽ nuptiarum: imò mor-
tale crimen eſſe coniuges tunc coi-
re. Paluda. in 4. ſententia. diſtincti.
28. quæſt. 2. in prin. quem Florent.
ſequitur 3. part. titu. 1. c. 16. §. 1. arg.
tex. in c. conſultationi. de ſponſ. Id
vero negant Angel. verb. debitum.
.§. 1. & Syluеſt. §. 9. ſub eodẽ uer.
dicentes, non eſſe peccatum morta-
le, niſi ſequatur ſcandalum. Facit
text. in cap. noſtrates. 30. quæſt. 5.
in fin. Quin & Caieta. ſecũdo Tho
mo opuſculorum q. 1. de vſu matri-
monii. & in Summ. verb. matrimo
nialis vſus peccata. ver. octauo, aſ-
ſerit, in dicta carnali copula ante
benedictionem, frequẽtius commit
ti tantum ueniale peccatum, ſi con-
temptus deſit. quod etiam Thom.
ſenſit in quarto ſentent. diſtin. 29.
artic. 2. Nec confeſtim propter ſcan
dalum erit mortale peccatum: cum
ruina, cui occaſionẽ præbet, venia-
le crimen inducat.

¶ Secundo aduertendum eſt, in
3 † eccleſia ſacriſve loci hanc coniu
galem copulam, minime licere: imo
mortaliter peccaret, qui ad uxorem
carnaliter in eccleſia accederet. ita
Palud. in 4. ſent. diſt. 32. q. 1. art. 3.
et Caiet. in ſumma, verbo matrimo
nialis vſus peccata. §. 6. atque ex
hoc eccleſiam pollui, & indigere re
conciliatione: notat. gloſſ. communi
ter ibi recepta in cap. vnic. de con-
ſecr. eccleſ. vel alta. in 6. quam etiã
ſequitur Ioan. de Sylua. in tract. de
Beneſi. 1. part. q. v. requiſito 7. notat
idem Speculat. lib. rationali diuino
officio, titu. de dedicatione eccleſi.

&c.eſſe hanc opinion. communem,
aſſerit Angel.in ſum.verb.cõſecra-
tio.2.q.7.licet gloſſ.in cap.in eccle-
ſia.de conſecr.diſt.4.teneat eccleſiã
nequaquam pollui ex coitu cõiuga
li, quam ſequitur Henric.in c.fi.de
conſecrat. eccleſiæ. & idem aſſerit
regia l. 20.tit.x. part.j.quæ tamen
opinio tunc procedere poſſet,quan-
do coniuges in eccleſia longo tem-
pore obſiderentur.vti Sylue.opina-
tur.verb.cõſecratio.ii.q.v.et uerb.
debitum q.iii.& Io.Maior. in iiii.
ſenten.diſtinct.31.q.i.col.iii.& Al
fonſus a Caſtro li.1. de poteſta. le-
gis pœnal. cap. vii. documento ii.
ex hoc etiam dicentes, nullum hic
peccatum mortale committi loci
ſacri cauſa. Tametſi Caieta.in hoc
contrariam ſententiam probauerit
in ſumma d.§.vi.

¶ Tertio,nec illud omittendum eſt
4 † turpe eſſe marito,carnale cõmer-
tium habere,ſeu vitã agere cũ vxo
re adultera,quæ nõdũ pęnituit.c.ſi
uir.de adulte.c.quẽadmodũ.de iure
iu.can.i.& can. ſi quis xorẽ, 32.q.
i.l.ii.§. lenocinii.& l.mariti lenoci
niũ.ff.de adult.l. vii.tit.17.par.vii.
Ioan.Lupi.in c. per ueſtras. iii.no-
tab.§.21. nu. 23. atque mortaliter
peccaret maritus reddens debitum
uxori publicæ adulteræ,niſi ſcan-
dalum ab eo uitetur,& uxoris cor-
rectio ſalua ſit ex Caiet. in ſumma
verb.matrimonialis vſus.cap.x.et
in opuſcul.27.qq.c.19. Et quamuis
coniugi adultero etiam ob occultũ
adulterium,poſsit alter debitum cõ
iugale negare, quod alibi tractabi-
tur:ipſe tamen adulter abſque pec-
cato poterit debitum petere vel ab
ignorante coniuge vel a ſciente,
modo ab inuito per vim illud non
exigat:ut idem Caie.probat li.17.
reſponſionum.c.iiii.quia adulter nõ
eſt lege diuina, in interiori,aut ex-
teriori foro ipſo iure priuatus iure
petendi ab altero coniuge debitum
licet contrarium notauerit. Ambr.
Catha.lib.v. contra Caieta.in tra-
cta. de matri. ſacramen. alioqui ſe-
queretur, adulterum occultum non
poſſe petere a coniuge ignorante
adulterium, debitum coniugale: q
per quam durum eſt, imo falſum eſ-
ſe opinor.

5 ¶ Quarto, † ob inceſtum cum affi
ni commiſſum licite denegatur con
iugale debitum.c.i.& c.tranſmiſſæ
de eo, qui cogno. conſan. vxo.ſuæ
etiam ſi is,qui denegat,ſciens ince-
ſtum ab altero commiſſum fuiſſe iã
ſemel debitum coniugale reddide-
rit eidem.ſecundum Anto.Card.&
Abb.in d. c. tranſmiſſæ. poſt anti-
quiores ibi. Imo ſi committens in-
ceſtum ſit iuuenis,nõ ex hoc ei lice
bit debitum coniugale exigere,abſ
6 que diſpenſatione. † Iuuentus autẽ
erit cauſa iuſta impetrandi diſpen-
ſationem, gloſſ. communiter rece-
pta in c. ii.de eo qui cogno.conſan.
uxo.ſuæ.Syluеſ.uerb. matrimoniũ
vii.vlti.impedimento.& idẽ verb.
luxuria.verſicu. quintum. & regia
l.13.tit.ii.part.iiii.contra gloſſ.in c.
in adoleſcentia.32. q. ii. Hinc notat
Florenti.iii.part.i.c. xi.col.ii.ince
ſtuoſum iuuenem, ſponſum tamẽ de
præſenti, ante conſummatum cum
ſponſa matrimonium, ad alterum
ex duobus teneri, vt vel impetret
diſpenſationẽ ab Epiſcopo ſaltẽ ad
exigendum debitum,vel reli. ionẽ
profiteatur: ne cogatur cohabitare
cũ vxore,imminente periculo ani
mæ pp exactionẽ debiti cõiugalis:
nec alias erit imunis a pecato mor-
tali. Ex quo apparet,poſſe Epm i n
hoc diſpenſare. qđ ẽt notauit Pal-
du.in iiii.ſentẽ.diſt.34.q.i.art.ii.et
Floren.iii.part.titul.i. c.16.§.iiii.q
tenet,poſſe Epiſcopũ diſpenſare cũ
eo,qui commiſerat inceſtum,ut no-
uiter matrimonium contrahat cum
ea,

ea,cum qua nullū canonicum adeſt impedimentum: ſiquidem committẽs inceſtū cū affini,impeditur matrimonium contrahere. vt iam alibi diximus. Syluest. idem notat in præcitatis locis, reprobans gloſ.in d.c. in adoleſcentia . quę voluit in vna opinione,quem refert, iuuenẽ poſſe matrimonium contrahere ſine diſpenſatione,non obſtante crimine inceſtus. idẽ quod Palud.notat Abb.in c.j.de eo,qui cogno.cõſan.vxo.ſuæ. vbi addit, etiam citra cauſam iuuentutis poſſe epiſcopum diſpenſare vt is,qui cõſanguineam ſponſæ de futuro cognouerit, matrimonium cū legitima,nec impedita fœminā contrahat. Ex quo idem Abb.in c.tranſmiſſæ.eo.titu. argumentatur,poſſe Epiſcopum diſpenſare cauſa iuuẽtutis,ſuper exactione debiti coniugalis, cum ipſo, qui cognouit carnaliter affinem.qđ ex Archiepiſcopo Florentino modo notauimus. Video tamen a pleriſque dubitari;an id,quod Doctores fatentur,nempe epiſcopum poſſe diſpenſare cum eo qui conſanguineā vxoris cognouerit,vt debitum poſſit exigere iuuentutis cauſa:procedat in hoc ſenſu . vt debitū exigat ab ipſa vxore,cuius conſanguineā cognouerit: & ſane poſſe epiſcopū in hoc diſpenſare,apertiſsime concedunt Florenti. in dictis locis, & maxime d.c.xj. col.ij. Paluda. in d.art.ij. Syluester verb.luxuria.q. iiij.nec hi doctores poſſunt duntaxat intelligi ad hunc effectum , vt exigat maritus debitum ab vxore legitima,cuius conſanguineam minime cognouerit: licet aliter inceſtum commiſerit,etiam cum affini: nam hic ſenſus nequaquam excludit præmiſſam opinionem , quam ita expreſsim aſſerunt authores præfati , vt eorum authoritas manifeſta ſit. Sed tamen nullibi in iure,ni fallor,eorum ſententia efficaciter probatur: quo fit . vt licet cõcedam, Epiſcopum poſſe diſpenſare,vt committens inceſtum cum affini , iuuentutis cauſa vel vxorem ducat, vel ab vxore legitima, nulloque affecta impedimento,debitū exigat : nemo tamen Epiſcopi diſpenſationem ſufficere vt is , qui vxoris conſanguineam fornicarie cognouerit,poſsit ab eadem vxore,quam dimittere non poteſt,coniugale debitum exigere ; quod ꝓbatur. Nam in hac ſpecie non tantum ob inceſtum prohibetur is debitum exigere:ſed etiam ex eo, ꝙ vxor propria, eiuſdem mariti affinis ſit : quia maritus ipſe eiuſdem vxoris cognatam carnaliter cognouerit : hoc vero impedimento affinitatis a ſolo romano pontifice tollitur:igitur & licentia exigẽdi debitum ab affini per eum tantum cõcedi poteſt:nõ per epiſcopum: quā argumentationẽ ex Syluestro collegi in verb.matrimonium. vij. q. v.verſ.xj.& Tho.quodlib.iij.artic.18.verſ.ad primum.

Porro dubium in hoc tractatu
7 inſigne cenſeri ſolet,†an ex pręcepto iudicis maritus reddere teneatur, & poſſit debitū coniugale fœminæ,quam ſcit,vel credit eius vxorem non eſſe , ob aliquod impedimentum,quod ipſe apud iudicem probare nequit. In quo tria diffinire oportet. Primum quidem id manifeſtum eſt,vxorem ſeu maritum certo ſcientem,matrimonium illud nullum eſſe,quocunque iudicis prę cepto,non poſſe debitum alteri reddere: agit enim contra conſcientiā, hoc eſt equidem,quod probat tex. in c.inquiſitioni,de ſenten.excom. in eius prima parte , & in c. dominus.de ſecun.nup. Nec in hoc quicquam refert, ſit impedimentū matrimonij ex lege diuina , naturali, an hu-

an humana;ut probatur Io. a Medina de reſtitut.quęſt. 19. aduerſus Hoſt.in capit.propoſuit.de coniug. ſeruorum.Secundo,maritus, qui leui coniectura ſeu argumento dubitat de ualore coniugii: exploſa dubitatione,credens matrimonium legitimum eſſe : exigere, ac reddere poteſt coniugale debitum : text.in eod. capitul. inquiſitioni. ii. parte. quem præter alios ibi ita intellexit Hadrianus quodlibet ſecundo articulo primo.Tertium eſt,quod maius diſcrimen habet:an is qui dubitat, matrimonium firmum eſſe , ob aliquod impedimentum , quod non poteſt coram iudice probare : ex præcepto iudicis teneatur reddere uxori debitum . Et romanus pontifex in eo. capitulo inquiſitioni . parte ultima aſſerit, debere maritũ, etiam dubitantem reddere debitum uxori: non tamen exigere.& idem in d.c.domi nus.ſtatuitur, ubi uxor dubitans de morte prioris mariti tenetur reddere debitum ſecũdo:nõ tamen poterit exigere : & tamen utroque caſu agit reddens debitũ contra dictamen conſcientiæ.Is ete nim,qui dubius,an ſibi liceat abſq; mortali crimine quidquam agere, id agit,exponit ſe periculo peccandi mortaliter: igitur mortaliter peccat.Nam qui amat periculum,peribit in illo. Eccleſ.c,iii.c.literas. de reſtit.ſpol.c.in præſentia.de ſponſ. Verũ Adria.in d. quolib.ii.art.iij, ſic interpretatur tex. in d.c.inquiſitioni. ut maritus teneatur reddere debitum:depoſito tamẽ illo dubio, ex eo quod ab altero coniuge illud exigatur : unde priuſquam ab altero coniuge debitum exigatur, maritus dubius exigere non poteſt: cũ illud dubium nondum depoſuerit: at ſequuta exactione alterius,iuſte poterit illud dubiũ deponere,ac reddere , & demum exigere, Ex quibus id conſequitur, nunquam licere dubitanti nec reddere , nec exigere , niſi dubium depoſuerit. Sed hic intellectus optimo iure refellitur a viro doctiſsimo Marti.Nauarro in capit.ſi quis autem.de pœnit. diſtin.vii.nu.101. Sat enim eſt manifeſtum , romanum pontificem in dict.capitul. inquiſitioni part.ulti. loqui etiam dubio exiſtente.& nõdum exploſo.

8 † Igitur idem Marti. Nauar. aliter arbitratur rem hanc diffiniendam fore dicens,poſſe quẽ in una , et eadẽ re dubium eſſe quo ad unum effectum,certũ autem quo ad alium. Sic enim uir dubius eſſe põt,an matrimonium tenuit,ad effectũ exigendi debitũ:& demum cerdere matrimonium ualuiſſe:,ad effectũ reddẽdi debitũ exigenti . Quo fit,ut in dict. capi. inquiſitioni. uir dubius non exigat licite debitum: at ſine peccato reddat exigenti.Ad primum enim dubius eſt:cum in nõ exigendo nullum ſit periculum nec fiat alicui iniuria:quo ad ſecundum uero definit eſſe dubius: quia ſi dubitaret, iniuriam faceret coniugi. quod vberrime , ac pingui , quod aiunt, Minerua ipſe explicat.

¶Secundo poteſt etiam hic notari:
9 † periculo utrique imminenti, non agere quem contra conſcientiam,ſi ipſe id eligat quod tutius eſt, ac certius , ex duobus , quorum alterum neceſſario agere debet.capitul. duo mala.13 diſtincti. capitul. iuuenis, de ſponſa.capitul. quanto. de conſuetu.ubi text.optimus , & in capitul.nerui.13.diſtinct.ubi eleganter idem explicat Gregorius & ita conſulit Ariſtot. lib.ii.Ethi,ca. 9. nullum etenim tempus incipere poteſt, quo ſit neceſſe cuipiam turpiter agere. Sic ſane ſi duo pręcepta in contentionem uenerint , ex recta ratione uir prudens id aget , quo grauius malum effugiat,quemadmodum

admodum explicat Sepulueda in dialogo de ratione dicendi teſtimo nium. capit.9. Vbicunque etenim duo præcepta contraria circa idem factum concurrunt, illi obtemperãdum, eſt quod arbitrio diſcreti uiri potiorem obligandi uim habet: tũc uero alterius ſuſpenditur obligatio ſecundum Adrianum quolib.1.art. iii.ad nonum.ſenſit Ariſt.dum lib. v.Ethic.cap. iii.ſcribit, minus malum boni uicem habere, ſi maiori comparetur malo. Cui adde quæ hac in re ſcribit Sot.cap.iii.ad Roman.& lib.vi. de iuſtit.& iure, q. j.articu.v.ad fi. Vir autem qui de ualore coniugii dubitat, anxius eſt, alterum enim oportet agere uel denegare debitum uxori exigenti, ac iudici reſiſtere, uel debitum reddere contra conſcientiam. Ex quibus tutius certe eſt reddere uxori debitum, & iudici obedire ne frangat coniugalis conuentionis legẽ, ac uiolet iura obedientiæ. Nec eſt ſecurius hiſce periculis irretito, uel ſe a periculo fornicandi abſtinere. Hoc ipſum erit dicendum, nullo dato præcepto iudicis: ſed coniuge ex iure coniugali debitum exigente. iuxta ca.dominus.de ſecund. nupt. Cui tandem interpretationi ſubſcribit Dominicus a Soto huius Salmãticẽſis academiæ inſignis Theologiæ profeſſor: uir quidẽ, cum moribus & doctrina, tum prioris muneris, quod in Diui Dominici conuentu iterum meritiſsime obit, ornatiſsimus. Is inquam in relectione, de ratione tegendi, & detegendi ſecretum, membro tertio, q.ii.ſic hoc dubium miro, ac perſpicaci, quod ſortitur, ingenio explicat.

¶ Sed & tertio ab huius rei cogni

10 tióe minime abhorret. ſæpiſsime † euenire, quẽ eẽ in una, & eadẽ re dubium ſpeculatione, certum uero in praxi, Id autem contingit, ſi quis dubitet, matrimonium, quod uerbis contraxit ratum, ac legitimum fuiſſe: & tamen nõ dubitat, quin teneatur coniugi exigenti debitum reddere. Huic uero permiſſum eſt, hoc in dubio reddere debitum, quia nõ agit contra conſcientiam practicã quę circa actus humanos uerſatur, ex dubio praxis: ſed ex dubio ſpeculationis, quæ nihil de opere dictat, nihilominus actionem exequitur. quod poteſt optime conuenire. ca.dominus. de ſecundis nupt.&c. inquiſitioni.in fin.de ſent. excõ.docet Ioann.a Medina, de reſtitutio. q.17. Vnde dubium practicum a dubio ſpeculatiuo maxime differt. Nec libet in hoc ulterius inſiſtere: cum apud prædictos doctor.longiorem, atque expreſsiorem huius dubii tractatum quis legere poſsit. Id enim tantum egimus, ut ſemotis his, quæ hanc rem obſcurare, poterant ipſorum iurium diſtinctam interpretationem traderemus.

11 Hinc infero, † non teneri contrahentem matrimonium cum ea, quã putauit liberam eſſe, reddere ei debitum, etiam præcipiente iudice, ſi modo dubitat an ſerua ſit: ſecundũ Thomam in quarto ſententia. diſtinctio.36.in fin. Io. Andre. Abb. & communem, in capit.propoſuit. de coniu.ſeruor. quinimo cum perplexus ſit, atque dubius, & in periculo conſtitutus: id quod tutius eſt, exigere debet. Si enim reddit debitum animo non maritali, fornicatur: ſi uero maritali, graue diſpendium incurrit, quippe qui inuitus matrimonium cum ſerua contrahere cogitur: ſi non reddit, iudici reſiſtit, ac ius coniugale uiolat. igitur in hoc dubio ſanius erit id eligere ex quo minus malum, & incommodum naſcitur. quæ notanda ſunt ad intellectum, textus in canon. ſi quis ingenuus, 29. quęſtio, ii. nam et

hæc

hæc aſſerit Ioannes a ¸Medina in d. quæſtione.17,

S V M M A R I V M.

1 ☞ *Plures uxores habere, an ſit iure naturali, uel diuino prohibitum?*

2 *Plures uxores habere, qua ratione ſanctis patribus licuerit.*

3 *Vxor tenetur abſentem maritũ omnino expectare.*

4 *Mors mariti abſentis, qualiter probetur*

5 *Maritus, uel uxor, matrimonium ſecundum contrahere nequeunt, etiam ſi primum non ſit carnali copula conſummatum.*

6 *Secundas nuptias contrahens, uiuente primo coniuge, qua pœna puniatur.*

7 *Lex regia intelligitur, quæſtione vi. eſt titul. 15. libro, vij in regij ordinat.*

.§. T E R T I V S.

EX vinculo coniugali conſtat fides, in qua hoc attẽditur, ne quis ad alterius coitũ accedat. Is enim coitus eſſet adulterius, ut plane conſtant. Sed & cauendum eſt ne quis eorum alium cõiugem quęrat priori uiuente. Nam quatenus matrimonium ſacramenti bonum ſortitur, uinculum gignit huius ſocietatis, & id indiſſolubile: qua ratione paucis circa hoc uinculũ prænotatis, de matrimonij diſſolutione tractabimus.

¶Porro ſi matrimonium id habet peculiare: ut alter ex coniugibus alium coniugem minime quærat,
1 accipiatve: † cur aliquando licuit plures uxores habere? & id uidetur ſanctis uiris permiſſum fuiſſe? Imo, hoc ex more eis licuiſſe, probari conſtat. in can. obiiciuntur. 32. q. iiii. quem uulgari codices Am-
2 broſio tribuunt, quibus deceptus idem fecit Virgili. Polydorus li. v. de inuent. rer. cap. v. cũ ſit deductũ ab Auguſtino libr. 22. contra Fauſtum: ubi ca. 47. eſt ille text. a principio uſque ad uerſ. Sicut. qui quidem uerſiculus deducitur a cap. 48. Hinc & magiſter ſententiarum diſtin. 33. q. iiii. illius canonis uerba Auguſt. tribuit, qui lib. 16. de ciuita. Dei. cap. 18. ſcribit, eo tempore nulla prohibitum fuiſſe, plures uxores accipere, multiplicandæ poſteſtatis cauſa. Diuus uero Tom. in iiii. ſenten. diſt. 33. q. i. ad primum. aſſerit, conſuetudinem potuiſſe inducere, ut liceret plures ſimul accipere uxores: cum hęc permiſsio nõ ſit contraria primis iuris naturalis principiis: quamuis repugnet concluſionibus fere deductis ab eiſdẽ iuris naturalis principiis. Hoc ipſum probare conatur Clonienſ. concilium tractatu de matrimo. ca. incipienti. Cæterum nec naturæ: dicens occulta lege naturæ comparatum eſt, ut quæ principantur ſingularitatem ament, quæ autem ſubdita ſunt, non ſemper ſingula ſingulis: ſed ſi ratio naturalis, uel ſocialis admittat etiam plura uni domino ſubduntur. unus uero ſeruus pluribus dominis commode ſeruire nõ poteſt: at plures ſerui non ſine decore uni domino ſubduntur. Itaque cum in nuptiis uir principantis; mulier uero ſubditi uicem gerant: contra naturam nuptiarũ non eſt, unũ uirum plures ducere: ſed unam plu-

ribus uiris nubere, plane contra naturalem rationem eſſe quis non uidet? Hactenus his uerbis Thomæ ſententiam comprobat idem Coloniense concilium: quæ quidem uerba legi poſſunt & apud Auguſt.lib. j.de nuptijs,& concupiſcenti.c.9.et in li.de bono uiduitatis.c. vij. Vnde conſtat, non eſſe contra ius naturale proprium, plures uxores unum uirum accipere. quod Magiſter profitetur in iiij.diſt.33.poſt diuum Auguſti.& ibi Io.Maior.q.j. idem notat. Nam & Iulius Cæſar, authore Suetonio ī eius uita.c.52. lege ferre Aelio Cinnæ Tribuno plebis iuſſit, qua uxores, quas, et quot quiſq; uellet ducere, liberorum quærendorum cauſa, liceret. Valentinianus ēt Imperator lege conceſsit, ut omnes qui uoluiſsēt bina matrimonia ſuſciperēt addens populoſas diu fore gētes, quia hoc apud eas ſolenne fuerit. Cuius rei teſtis eſt Paulus Diaconus lib. 11. Eutropij libris addito in Valente. Socrates item in hiſtoria Tripartita lib.vij.ca. 11. pluraque ad hanc rem adducit Tiraquel.vij.leg.connub.nu.15. Verum id quod Thomas opinatur, conſuetudine potuiſſe licere plures uxores accipere, non eſt admittendum. ex eodem Thoma in lib. contra gentiles, et in d.diſt.33.q.j.arti.ij.ubi uerſi. reſpondeo dicendum. ſe ipſum explicat apertius dicens, nec lege humana, nec conſuetudine pluralitatē uxorum permitti poſſe, nec unquā licere, aut licuiſſe. Nam & legi naturali propriæ, habere plures uxores non refragetur, contrariū tamen eſt legi quaſi naturali: in qua ſolus Deus diſpenſare pōt. ut ipſe Thom. docet in d.arti.ij.& præterea aduerſatur hæc pluralitas uxorum inſtitutioni diuinæ: ex qua matrimonio accipienda erat una tantum uxor: non plures, Scriptum enim eſt. Adhærebit uxori ſuæ. Item erunt duo in carne una. Nam & Dominus noſter quoties de connubio loquitur maritos, aut uxores nunquam nominat; ſemper aūt uxorē: aut uirū. Et Apoſtolus Paulus in remedium libidinis ſuadet, ut ſuam unuſquiſque habeat: nunquam ſuas dicit. quod pulchre differit Inn.III.in c.gaude

2 mus.de diuort. Ideo † ex communi interpretatione dicendum eſt ſanctis patribus ex reuelatione diuina id licuiſſe, quod probat tex.in eod. c.gaudemus.§.nulli. Magiſ.et Tho. q.j.art.ij.Palud.q.j.ar.j.& Io. Maior.q.j.in iiij.ſent.diſt.33.& Florē. iij.part.tit.14.c.x.§.ij.ubi poſt Palud. hanc eſſe cōem opinionem fatetur.& Io.Dried.de libertate Chriſtiana, pagi.163. Ambro.itē Catharı.li.v.contra Caiet.c.de ſacramen. matri.eandem comprobat. Id ēt cōfirmat Colo.concilium, explicās diſpenſationē hanc a ſummo Deo conceſſam fuiſſe ad prænuntiandum uni uiro, ſcilicet, Chriſto: plures uxores, ſcilicet, ſynagogam, & Gentiū multitudinem, uelutı in unū corpus eſſe iungendas. Atque ita factū eſt, ut hac præfigurata coniunctione, in Chriſto Ieſu completa, lege gratiæ uetitum ſit plures uxores accipere, Matth.19. Quicunq; dimiſerit uxorem ſuam, et aliam duxerit mœchatur. Igitur & qui ea retenta aliā duxerit mœchabitur. Cur enim ſi qs propria uxore uiua, alteram duxiſſet, adulter eſſet: ſi multas ſimul habere ius faſq; eſſet? his omnibus cōpertum eſt, uni uiro plures uxores adiungi: non eſſe contra prima principia iuris naturalis: nec contra ius naturale propriū: ſicut eſſet uni fœminæ plures uiros aptari. Quorum ultimū aduerſus Platonem damnat Lactā.li.iij.diui.inſtit.c.2.eēt enim proles incerta omnino. Sed utrunq; inſtitutioni matrimonii, iuri quaſi

naturali

naturali, ac legi Euangelicæ contrarium eſt. Atque hoc pacto defendi poſſunt Duran. in d. 31. Caietanus & alii, qui exiſtimant multitudinẽ vxorum iuri naturali minime repugnare. Sunt itidem, & hanc reſolutionem intelligendi, qui opinantur eſſe naturæ contrarium, quod quis accipiat duas uxores: et idcirco Lamech. primum contra naturalem inſtitutionem duas vxores accepiſſe. Geneſ. iiii. quam ſententiã poſt alios defendere conatur Ioan. Arboreus li. x. Theoſophiæ c. i.

3 ¶Hinc apparet † coniugem abſentem expectandum fore, nec ex dierum longo interuallo, ante compertam abſentis mortem, matrimoniũ cum alio contrahi poſſe. c. in præſentia. de ſponſa. ubi doct. hoc notant. Abb. Socy. & Barb. col. antepe. in c. quoniam frequenter. §. porro. ut lite, non conteſta. Ex quo probatur uxorem certam eẽ oportere de morte viri, prinſquam alteri nubat: alioqui etiam ſi mortuum eſſe uirũ, ex aliquot coniecturis opinetur, et matrimoniũ contrahat: nec a peccato, nec a pœna immunis ac libera iudicabitur. ſecundum Abb. in d. c. in præſentia. poſt gloſſ. finalem ibi & regia lege idem probatur l. vii. titu. 15. li. viii. in regiis ordina. quamuis gloſſ. ii. in d. c. in præſentia. Anton. & Præpo. uelint tenere uxorẽ a pęna liberam eſſe, ſi contrahat ſecundum matrimoniũ ex ueriſimili cõiectura mortis prioris mariti: non tamen ex hoc poſſe eccleſiaſticũ iudicem licentiam ei exhibere, ut alteri nubat.

4 †Mors autem uiri qualiter probetur, ut inde poſſit certa reddi uxor: arbitrio iudicis relinquitur ſecundum Abb. & Præpo. in d. c. in preſentia. et Aufrer. in capella Toloſana. 316. Hoc tamen iudicis arbitrium inſtrui debet ex pluribus, quę adducunt gloſſ, Bart, & Salice, in l. ſiquidem. C. ſolut. matr. Corſet. in ſingu. uerbo mors. Corne. conſi. 10. i. uol. Alex. cõſi. 115. in iiii. uol. & conſi. iiii. nu. 15. in ii. uol. & Chaſa. in conſue. Burgun. in, pę. fo. 10. et cape. Tolo. 312. optime Nico. Boerius deciſ. 288. & Socy. Iuni. conſi. 26. uol. ii. quibus adiũgi merito poteſt l. reg. 14. titu. 14. part. iii. Hic, tamen omittendum non eſt, ab eccleſia non eſſe dirimendum matrimonium cõtractum ab exiſtimantibus nullum ex primo coniugio impedimentum ſubeſſe: tamen abſque probatione mortis prioris coniugis, ſeu abſque certitudine, quam canones exigunt. Poteſt enim eſſe hoc ſecũdum matrimoniũ ualidum: & ideo fieret iniuria huic ſecundo matrimonio: quod certius modo apparet ex ea, quæ uerſatur dubitatione: ut probat text. in c. dominus. de ſecund. nup. ubi glo. Hoſtien. Ioan. And. et

5 Præpo. hoc idem ſentiunt. † Hoc autem uinculum coniugale etiam ante carnalem copulam uim propriam, & indiuiduam habet connexionem, ex diuina conſtitutione. Vnde fit, vt priori matrimonio nondum conſummato, nec liceat poſterius contrahere: nec ſi contractum fuerit, ualeat: nec præferatur priori, etiam ſi poſterius ſit carnali copula conſummatum. capitulo fin. c. licet. de ſponſal. du. Nec refert a quibuſdam romano pontifice quandoque iudicatum fuiſſe, poſterius matrimonium conſummatum carnali coniunctione eſſe priori nondum conſummato præferendum. vti refert Alexauder tertius. in dicto capitulo licet. quia dicti romani pontifi. non ita iudicarunt legem condendo. Nam & ſi Hoſtien. ac cæteri in cap. fin. de ſponſa. duo. dixerint Papam poſſe condere legem, qua matrimonium primum nondum

carnali copula conſummatũ per ſecundum, coitu accedente, diſſoluatur: ſicuti poſſet ipſi Roma. ponti. diſpenſatione matrimonium ratum nondum conſummatũ dirimere quorum ultimum Caiet. etiam comprobat: tamen Abb. in d. c. fin. prædicta Hoſti. opinio diſplicet nec defendi iure poteſt, ex his, quæ dicentur inferius, hoc ipſo c. §. iiij. num. 13. Ex quo etiam poteſt perpendi intellectus ac tex. in d. c. fin. an ſit eius deciſio ſeruanda in matrimoniis ante illam decretalem contractis. in quo communis eſt doct. ibi ſententia, quod matrimonia ſecunda carnali copula conſumata ante illum tex. præferenda ſint primis non conſumatis. quibus accedit, ꝙ. conſuetudo, cuius ille tex. meminit. honeſta, ac iuſta communiter credebatur: quo caſu noua lex non vult præterita punire ex litera eiuſdem tex. dum dicit de cætero. notat gl. in d. c. licet quam commendat poſt docto. ibi Petr. de Rauẽna in alleg. conſuetud. fol. v. dicens ex ea conſuetudinem, etiam circa ius diuinũ probabile dubium conſtituere poſſe, & excuſare. idem notat. Rochus in c. fi. de conſue. fo. paruo. 15. co. j. facit ad id deciſio Bart. in l. quis ſit fugitiuus. §. apud Labeonem. ff. de ædili. edic. qui ſcribit, contrahentes excuſari à pœna, & à peccato, ſi contractus ab eis geſtus ex conſuetudine fiat, etiã ſi vere illicitus ſit, & vſurarius, ſi communiter exiſtimatur ille contractus licitus. Nec faciens talem contractum erit indicandus vſurarius: ſecundum eundẽ Bar. & Oldr. conſ. 207. Abb. conſil. 15. in j. vol. & Iaſ. in l. j. in j. lectio. C. de ſum. trinita. nu. 64. Dec. conſil. 170. col. iij. & licet Anton. Burgens. in c. ad noſtram. nu. 20. de empt. & vend. reprobat hanc Bart. opinionem: procedere tamen optimo iure poteſt, quando communiter ille contractus cenſebatur licitus: ut ipſe Bart. loquitur. Ex quibus uidetur probari doct. interpretatio ad tex. in d. c. fi. quam ibi Abbas communem eſſe fatetur, & Petrus de Rauenna dict. fol. v. expreſſe comprobat. Sed ipſe prædictam opinionem communem falſam eſſe exiſtimans opinor etiam ante illã decretalem vlti. de ſponſ. duo. matrimonium ſecundum copula. conſummatũ nec primo nondum conſummato præferendum fuiſſe mera iuſtitia, nec ualidum fuiſſe cenſendum. quod probatur: quia primum coniugium etiam ratum nondum conſummatum ex diuina lege, & naturali, præfertur ſecundo, etiam conſummato: nec ex eo diſſolui põt unde conſuetudo parum hac in re prodeſſe potuit. Nõ enim poteſt cõſuetudo diſſoluere matrimonium, quod ratum eſt, nec illegitimum cõiugium, legitimum efficere. Potuit autem illa conſuetudo, ſi rationabilis a uiris doctis cenſebatur, a peccato excuſare, etiam in diuino iudicio, & ſic in foro conſcientiæ. Nã in iudiciali a pœna excuſat conſuetudo etiam irrationabilis gloſ. in c. cum uenerabilis. de conſuetud. alia in cap. denique. iiij. diſtin. quas Roma. commendat ſing. 19. & Cremẽ. ſingul. 149. & late explicant Iaſ. in l. ſingularia. ff. ſi cert. peta. Dec. in cap. nam concupiſcentiam. de conſtit. 2. lecti. Hipp. in l. i. limit. 19. ff. de ſicar. Prępoſ. in dict. cap. deniquẽ. Rochus Curtius in cap. fin. de conſuet. folio paruo. 14. Ex quibus id notari poteſt, attenta ipſa conſuetudine, quandoque eam ſequutos excuſari uel à tota pœna, uel à parte pœnæ. Id autem, quod dicit tex. in dict. cap. licet a prædeceſſoribus noſtris aliter quandoque iudicatũ eſt referendum ad iudicium particulare

lare ex propria opinione: ſicut de Celeſtino refert tex.in c. quando. de diuor. nona autē ad deciſionem romanorū pontificum: atque ita illum tex.intelligit Caieta. ii. parte apologiæ, de auth.eccleſ. c.13. Nā tex.in d. c.quanto.dum refert Celeſtinum dicentem matrimonium diſſolui, ſi alter coniugum labatur in hæreſim: eſt intelligēdus ita, ut plane dicamus Celeſtinum id ſenſiſſe: non tamen legem ſanxiſſe: neque ueluti certum diffiniſſe. Nec item oberit huic vinculo cōiugali, quod ſcribit Gregor. III.in epiſtola ad Bonifacium. ii. tomo conciliorum dicens, licere uiro dimiſſa uxore, quæ ob ægritudinem reddere debitum non poteſt, aliam uxorem accipere. quia Gregorius ibi nihil diffiniuit: ſed cum barbaris illis nouiter ad fidem conuerſis diſsimulandum eſſe reſcripſit, ut ſi nō poſſent continere potius nuberent, quam abſque matrimonij titulo fornicarētur: atque eſſet talis fornicatio propter prauum exēplum periculoſa. Nec arbitror Gregorium ſecundū illud matrimonium approbaſſe. Nā & Gratianus profitetur illud eſſe aduerſus ſacram ſcripturam.in cap.
6 propoſuiſti.32.quæſt.viii. Ex† quibus etiam conſtat.puniri a iure eū, qui viuente priori coniuge, aliam duxerit: pœna equidem infamiæ c. nuper. de bigam. l. eum qui duas. C.de adult. qua quidem lege pœna ſtupri punitur.& probatur ibi iūct. glo.uerſ.infertur. Pœna uero ſtupri eſt in perſonis honeſtis, amiſsio dimidiæ partis bonorum: in uilibus verberatio cum quinquennij relegatione.§.ij.inſtit.de publ.iudic. Hoſtien.in ſumma titu.de ſtupro.§. & qualiter.regia.l.ii. titul.19.par.vii. optime Alexan.conſi.165.vol.vij. ubi legito Carol. Molin.in aditionibus. Vnde nō recte dixit Roma, ſingu.531. pœnam mortis imponi contrahentibus binas nuptias, per dict.l.eum qui duas. Ex quibus intelligendum eſt, quod notat Theophilus inſtit. de nupt.§.affinitatis. dicens contrahentes ſecūdas nuptias, primis non ſolutis, pœna capitali puniendos fore. Si tamen ipſa fœmina ſit nupta priori uiro, & ſciēter contraxit cum ſecundo, adulterij pœna dannatur, ſimul & cum ipſo ſecundo marito qui eam vxorē ſciēter acceperat.d.l.eum, qui duas. Punitur etiam ſecūdas nuptias, primis non ſolutis, contrahens, per eccleſiaſticum iudicem publica ignominia, argum.c.de benedictio. 32. q.i. notat. Abb.in c. cum haberet. de eo, qui duxit in matri.col.ii. Suſpectus etiam hæreſeos cenſendus eſt, qui ſecundum matrimonium cōtrahit, primo durante, quaſi non recte ſentiat de ſacramentis. ita Domini.& Franc.in c. accuſatus §. ſane de hęretic.in vi. Ioan.Lupi.in cap. per ueſtras.de donatio.inter uirum & uxo.§.17.num.15.& Gonſalus de Villadiego in tract.de hæret.q. 9. Quin etiam excommunicatū eſſe ipſo iure ita matrimonium contrahentem aſſerit Paul.Grillan.in tracta.de pęnis.omnifariam coitus.q. 14. Sed hoc ultimum falſum eſſe apparet ex gloſſ.i.quam ibi Cardina. Imol.& alii ſequuntur. in cle.vni. de conſan.& affin. In his uero regnis variæ pęnæ hactęnus fuere ſācitæ aduerſus committentes iſtud crimen quas videre licet in l.fi.tit. 17.par.vii.l.ii.tit.vii.lib.iiij.Fori. l.vii.tit.15.lib.viii.ordinat.l. vi.ti-
7 tu.fi.eo.lib.† Verum praxis illam recepit pœnam ut contrahentibus binas nuptias candenti ferro fronte imprimatur litera, q.l. vi.tit.15. lib. viii.& lib. iii.tit.i.lib. v.in regiis, ordina. Cæterum quia lex illa dixit ſigno.q.eſſe inurendū hūc

deliuquentẽ, opinantur quidam de ſigno crucis intelligendũ eſſe, eo ꝙ male ſentiat de fide:atq; exiſtimãt legem illam vitio ſcriptorũ eſſe de prauatã. Quod ſi in lege illa error forſan aliquis adeſt: is eſt in ꝙ erat ſtatutũ, vt cõtrahens binas nuptias ſignaretur hoc ſigno ii.quaſi duas habeat uxores,atq; inde facilis fuit lapſus, ut exilis characteribus dua lem numerũ deſignantibus q.fieret. Vſus tamen obtinuit literã q.imprimi.illud uero, ꝙ de ſigno crucis ad notauimus,fateor plane me dep̄heñ diſſe in huius regni cõſtitutionũ ve tuſtiſsimo codice ubi in l.pe.Ioãnis I.regiis ex comitijs habitis Biruieſcę,expreſsim cautũ erat,ĩ pęnã huius criminis eſſe fronti imprimendũ crucis ſignũ.Huius aũt pęnę ſtigmaticę alia in ſpecie meminit tex.in l. vltim.C.de ſponu.ibi maiores pœnas,& corporales maculas impone re.Et Gandinus in tit. de pęn.reor. nu.59.Tametſi iure Codicis nõ debeat hominis faciei imprimi ſtigm. l.Si quis in metallũ C. de pœn.tradit Boerius deciſ.82.Sed et fabricẽſibus,vt latitantes agnoſcerẽtur,ſtigma ſolebat imprimi.l.ſtigmata.C. ne fabricẽſ. lib.11.c.ſi iudex.de sẽt. excõic.li.6. Eſt autẽ ſtigma,ſignũ, ꝙ ferro cãdenti, vel aliter ĩprimit.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Diuortium duplex eſt.*

2 *Diuortiũ Romanorum legibus qua ratione fuerit permiſſum.*

3 *Repudij libellus apud Iudæos quo pacto dabatur.*

4 *Repudium an fuerit licitum apud Iudæos?*

5 *Apud infideles contracto matrimonio ſi alter eorum Chriſti fidem profiteatur: an matrimonium diſſoluatur?*

6 *Religionis profeſsione matrimonij uinculum ante copulam diſſoluitur:ex authoritate diuina.*

7 *Votum ſollenne a ſimplici,ex ipſa actus natura differt.*

8 *Intellectus ad tex.in cap.i.de uoto in vi.*

9 *Matrimonium etiam non conſummatum: minime diſſoluitur per ſacri ordinis ſuſceptione. Nec itẽ per Epiſcopi dignitatem.*

10 *Religionis profeſsione an matrimonium uiolenta copula coſummatum diſſoluatur.*

11 *Sponſus cognoſcens carnaliter p̄uim propriam ſponſam: an ſit puniendus?*

12 *Sponſa religionem profeſſa, an amittat ſpoſalitiã donationem quam propter oſculum lege Taurina adquirit?*

13 *Matrimonium non conſummatũ an poſsit diſſolui ex romani põtificis diſpenſatione?*

14 *Intellectus c.cũ ſocietas.27 q.2.*

15 *Matrimonium carnali copula cõſummatum non diſſoluitur a romano pontifice.*

§. QVARTVS.

QVIBVS præmiſsis agendum e-
rit de diuortio†Et
1 triplex eſſe diuor-
tiũ Bald. ſcribit in
c.ex parte.de con-
ſuetud.quem refert Ioan.Lupi. in
rubr.de donatio.inter uir.& uxorẽ
§.34.Temerarium,Cauſarium,&
Ignominioſum,quę quidem diſtin-

ctio

ctio minime conuenit huius rei me diocri cognitionib. Rectius denique erit iuxta Abb.in rub.de diuort.duplex tantũ diuortiũ in matrimonio conſtituere. Vnum quo ad uinculũ: alterũ quo ad cohabitationẽ. Qui-
2 bus † prę mitto apud Romanos paſſim uxores repudiari ſolitas miſſo libello repudii per nunciũ,authore Plutarcho in problematis c. 13. & Iuriſcõſulto in l.nullũ. ff.de diuort. Ex qua illud Iuuenalis Satyra 6. explicatur.

Collige ſarcinulas,clamat libertus,& exi.

Iam grauis es nobis. ſicco uenit altera naſo.

Vti tradũt Ludo.Cęli.lib.15.lect. antiq.c.16.& Altiat.in l.licet.§.paternos.ff.de uer.ſig. Pluribus enim cauſis & quandoque facilimis hic libellus repudii a Romanis mittebatur. Anno etenim ab urbe condita quingenteſimo uigeſimotertio Spurius ab vxore diuertit, eo quod ſterilis eſſet.Cuius rei teſtis eſt Aulus Gelli.lib.4.c.3.& lib.17.c.21.atque ei hoc datũ initio fuit. ut ſcribit Valer.Maxi.li.2.c.1.Meminit et Plutarchus huius primi diuortii apud Romanos,non ſine eius increpatione:in Romuli & Theſei cõparatione: ubi hunc appellat Seruiliũ Spuriũ.& idem Plutarch.Nume,et Licurgi cõparatione Spuriũ Coruinũ eũ nominãs qui in annorũ numero plurimũ differt ab Aulo Gellio:in quo ne ipſe Gellius ſibi cõſtat, nec cũ Hẽrico Glareano cõuenit.quod ſatis erit obiter adnotaſſe.Scribit et ipſe Plutrarch.in Problematis Romanis c.13.hęc de diuortiis Romanorũ uerba.Eſt enim proditum memoriæ Spuriũ Carbiliũ primũ Romanorũ oĩum ſterilitatis cã vxorẽ repudiaſſe.Hunc ſequutus Sulpitius Gallus,idcirco vxori nunciũ remiſit, quod eã in caput ueſtẽ deducere animaduertiſſet.Idẽ fecit Publius Sẽpronius,quod eius uxor ludos funebres expectaſſet. Hæc Plutarchus. Diuortiũ autẽ illud Sulpitii Galli & hunc modũ explicat Valerius Maximus lib.6.c.3.Horidũ C. quoque Sulpitii Galli maritale ſuppliciũ: nã vxorẽ dimiſit, qd eã capite aperto foris uerſatã cognouerat:lex enim, inquit,tibi meos tã tũ p̃finit oculos, quibus formã tuã approbes, & placere deſideres.Ipſe etiã Iuſtinianus non recte diuortiũ permiſit tot expreſsis cauſis in l.cõſenſu.C.de repud.Tametſi Altia.li.6.parerg.c.20.uelit dictã Iuſtiniani audaciã tẽpori,non viro tribuere.ac deinde exiſtimet leges illas Iuſtiniãi a Papa reſtitui poſſe,et licitas fieri. quod minime dicendũ eſt, nec oportuit a uiro iuris utriuſque cõſultiſsimo aſſertionẽ hanc ꝓponi:qua ratione optimo iure refellitur a Carolo Molinæo in trac.de cõtractib.q.2.n.70.Quantũ etenim apud ueteres Romanos fœdũ uiſũ fuerit diuortiũ,præ ſe fert ipſa Romuli lex:q̃ uiro uxorẽ repudiare ꝑmiſit, ſi in beneficio natorũ,aut in adulterio deprehenſa foret, aut claues adulteraſſet: quod ſi aliter qs repudiaſſet,eius copiarũ partẽ uxori dari partẽ Cereri ſacrã eẽ,idẽ Romulus iuſsit,authorẽ Plurarch.ĩ Romuli uita. Vltima tñ cã repudii,a Romulo expreſſa, ſatis fuit leuis. multa ad hæc Coraſius li.v.Miſcellancor.c.10.† Sed & apud Iudæos 3
libellus repudii pluribus ex cauſis mittebãtur:ipſe enim maritus ꝓmittebat,nũquã ſe cũ fœmina repudiata cohabitaturum,authore Ioſepho li.4.de antiquitate. c.6.ab initio tã Iudæus uolens repudiare vxorem coram iudice cauſam diuortii iurabat qua ꝑſpecta ipſe iudex marito libellum repudii dabat, quem

vxori

vxori mitteret. vt explicat Ioãnes
Echius in Homilia de diuorti. Nec
me lata huius libelli formulam ali-
ter adduci ab Oſiandro in adnota-
tionibus ad Harmoniam Euangeli-
cam lib. 3. ca. 23. malui tamen Ioſe-
phi teſtimonium probare. Qua in
4 re eſt grauis controuerſia, † an Iu-
dæis fuerit licitus libellus repudii.
Quidam enim aſſerunt licuiſſe Iu-
dęis libellum repudii mittere: ex di
ſpenſatione tamen diuina conceſ-
ſa Iudæis ob duriciam cordis. Scri-
ptum enim eſt Malachiæ. 2. ſi odio
habueris vxorem tuam, dimitte eã
dicit Dominus. Vnde licitum fuit
Iudęis vxores dimittere. Quod
etiam comprobatur: quia ſi non eſ-
ſet licitus libellus repudii, non per-
mitteret vetus lex, repudiatam aliũ
virum accipere: hoc autem permi-
ſit. Deuterono. ca. 24. igitur licitum
fuit repudium. Cui ſententiæ adhæ-
rent pręter alios Palud. in 4. ſent.
diſtinct. 33. quæſt. 1. art. 2. et ibi Io.
Maior. quæſt. 2. Caie. Matth. c. 19.
& ibi Abulenſ. q. 49. Ex aduerſo
ſunt alii, qui exiſtimant non licuiſ-
ſe Iudęis repudiare vxores: eis ta-
men permiſſum fuiſſet non quod li-
ceret: ſed ne maius malum ex inui-
tis nuptiis cõtingeret ob duriciã cor
dis eorũ ſicut nũc meretrices a prin
cipibus permittuntur. Ait etenim
Ieſus Mat. 19. Quoniam Moyſes
ob duritiam cordis ueſtri permiſit
vobis dimittere uxores veſtras: ab
initio autem non fuit ſic. quo in lo-
co Chryſoſtomus Homilia. 34. hoc
ipſum probat. Huc etiam tendit ꝙ
Seneca de Romanorum diuortiis
ſcribit lib. de remediis fortuitorum
in fine dicens. Nouimus veterũ ma
trimonium repudia, & fœdiores di
uortio male cohęrentium rixas.
Hanc ultimam opinionem. D. Tho
ma. aſſerit in 4. ſentent. diſtin. 33. q.
2. ad 2. col. 3. dicens frequẽtius hãc
opinionem recipi: quę quidem ma-
gis conuenit verbis ſacri Euange-
lii. vt fatetur Palu. d. art. 2. & eam
probat text. in c. gaudemus. de di-
uort. vbi Pano. eandem opinionem
ſequitur. Nam & Iudęus qui ante
ſuſceptam Chriſti fidem repudiauit
vxorẽ eam accipere, ſuſcepta Chri
ſti fide, tenetur: etiam ſi ea cũ alio
uiro poſt repudium contraxerit, ſi
ipſa cohabitare cum eo uelit abſq;
cõtumelia Creatoris. ut probat tex.
in dict. cap. gaudemus. §. qui autem.
Cuius uerba tranſtulit regi l. 8. tit.
9. par. 4. Sed ſi aute ſuſceptam Chri
ſti fidem liceret Iudęo vxorem di-
mittere: ſuſcepta Chriſtiana fide
non teneretur dimiſſam legitime, et
ab alio forſan ductam, in vxorẽ ac
cipere c. de infidelibus. de conſan-
gui. & affi. Nec iſta opinio vltima
dimittenda eſt: imo eam oportet ſe-
qui authoritatibus, & rationibus
aliis, quas tradit Robertus Senalis
Epiſcopus Abrincenſis in peculia-
ri huiuſce quęſtionis opuſculos. Eã
dem probat Alfon. a Caſtro libr.
ii. de poteſta. lega. pœnal. cap. 11.
5 ſecũdo principali argumento † Qui
bus & illud addendum eſt, ex duo-
bus infidelibus, alterum Chriſti fi-
dem profeſſum non teneri ad coha-
bitandum cum altero, etiam ſi uelit
infidelis cum fideli vitam agere abſ
que Dei contumelia: licet poſsit co
habitationem hanc fidelis admitte-
re. Thom. in iiii. ſentent. diſt. 39. q.
i. arti. iii. & Sylue. ver. matrimoniũ
viii. impedimento x. idem probat
ex Auguſt. & Chryſoſt. Ioan. Ar-
bore lib. vi. Theoſoph. c. x. Sed ſi
alter, qui infidelis eſt, vitam cõmu-
nem agere nolit abſque diuini numi
nis contumelia, Chriſti fidem pro-
feſſus poterit alium coniugem acci-
pere: quo accepto primum cõiugiũ
diſſoluitur: non prius. ſecundum Sil
ueſt. in d. impedi. 10. Paluda. in iiii.
ſentent.

ſentent.diſtin.39. artic.ii.Florenti. iii.parti.tit. i.cap. vi. & Thom.in dict.q.i.arti.v.Ex quibus eſt intel ligendus tex.in c.quanto.de diuor. vbi ab Innocentio III.exponitur, ex duobus infidelibus,alterum qui Chriſti fidem profitetur, poſſe aliū coniugem accipere, ſi infidelis nolit cum eo uitam agere, ſine Saluatoris iniuria. Quod autoritate Pauli ſuadetur. i.ad Corinth.c.vii.dicētis.Quod ſi infidelis diſcedit,diſcedat: vbi Caieta.fatetur ita Pauliuerba intelligi frequentiſsima docto.interpretatione, & ab eccleſia hanc aſſertionem recepta eſſe: tametſi ei non omnino placeat huiſmodi ſenſus.Ex his perſpicuum erit, quādo que etiam quo ad uinculum matrimonia dirimi, quod proximo caſu

6 contingit. † Sed & alio caſu dirimūtur ex religionis, ſcilicet,profeſſione, nondum ſecuta copula.ca.ii. de conuerſ.coniug.c. ex publico.e. tit.Scire tamen conuenit,hoc matrimonii diuortium ex diuina authoritate fieri:nō humana.Sic enim intelligēda eſt regula illa.Quos Deus coiunxit,homo nō ſeparet.Quod ſignificare videtur tex.in d.c.ex publico.dicens,non deduci a ſacri eloquii interpretatione. optimus text. in dict.ca.ii.verb. ſanctis.adiuncta gloſſ.ibi.Ex quo idem ſenſit Abb. in d. cap. ex publico.in fin.exēplo etiam ſanctorum patrum apparet, ca.ſcripſit 27.q.2.Quin & ipſe ſummus Ieſus Ioannem Euangeliſtam a nuptiis ad caſtitatis profeſsionem vocauit teſtibus Hiero.in prologo Euangelii Ioā. & in prologo Apocalypſis, & Auguſtino in prologo operum in Ioannem.Quibus hoc probare conatur Natalis Beda in cenſura errorum Fabri ſuper Euangelium Ioannis, Eandem ſententiam profitetur Palud.in iiii.ſentē.diſtinct.27.q.ii.ad fin.Ioan. Maior.ibi.

q.ii.col.ii.& Iacob.Almain de poteſta.eccle ſ c.15.& tandē credendū eſt eccleſię in ſacri Euangelii inter

7 pretatione.† Ex quo cōſequitur nō ex humano iure,ſed ex ipſa rei natura, & conditione votum ſolenne matrimonium diſſoluere:nō ita ſimplex:quia votum ſolenne eſt traditio realis:ſimplex vero ipſa promiſſio. quod docet Tho.in iiij. ſenten. diſ.38.q.i.ar.ij.ad iij.Sic ēt ſpōſalia ipſa i matrimonio diſtingūtur.Quauis equidē voto ſimplici ex ſola promiſſione quis obligetur: hæc tamē promiſsio ad effectum nō deducitur donec datio ſuccedat:datio vero fieri nequit,niſi quis recipiat.Eccleſia tandē conſtituit modum recipiendi & formam, qua traditio,& ſic votum ſolenne fieret.Qua ratione poſſet credi,uotum ſolenne ab eccleſia. inductum fuiſſe:ſicut explicat Palu

8 da.in iiij.diſt.38.q.ij.ver.vij.† Sic etiam eſt intelligendus tex.in c.j. de voto.in ſexto,quo probari videtur, votum ſolenne a ſimplici ex humana conſtitutione diſtingui. quamuis Caietani.ex illo tex.dixerit. 12.q.88.artic. vij. votum ſolenne ex iure humano differre a ſimplici.ex quibus concludi poteſt, matrimonium carnali copula conſummatum non diſſolui per votum ſolenne: cum illo matrimonio iam fuerit præmiſſa realis traditio. c.cum ſocietas.27.q.ii. Ante copulam tamē dirimitur fortiori actu: nempe profeſsione ſolenni caſtitatis: & ſic traditione reali ad ſpiritualia ſubſequuta.Hocipſum eſt notandū ex Tho. in iij.ſenten.dictinct.27.q.ij.ad fin. & ibi Palud.q.iij. Tho.diſti.38.q. j.Fortu.I c.j.de pact.n.15.& Amb. Catharinus libro vj. cōtra Caieta. capitul.iij.

¶ Hic vero aliqua notāda ſunt,quę

9 ad hanc materiam expectant.† Primum,matrimonium carnali copula

non conſummatum minime dirimi per ſacri ordinis ſuſceptionem. tex. in extrauagant. antiquę. Ioan. 22. tit. de uoto gl. communiter recepta in cap. vnic. de voto. libr. vi. Imo nec diſſoluitur hoc matrimoniũ ratum non conſummatum per Epiſcopalem dignitatem. quod probare videtur tex. vbi Anto. hoc notat in cap. ex parte. ii. de conuerſ. coniugat. Ioan. And. in d. c. vnic. Aretin. conſil. 59. col. ii. Paluda. in iiii. ſenten. diſtiſt. 27. q. iii. ad iii. Florẽtin. iii. part. titul. i. c. 21. §. iii. Quorum opinionem ſequimur contra Hoſtięſ. in ſumma tit. de conuerſio. cõiugat. col. iiii. & v. & Io. Lup. Segobienſem in tractatu de matrimo. col. x. & ſequenti.

Item & illud notandum eſt, 10 ſatis † eſſe, ne matrimonium profeſsione religionis dirimatur, ſponſã a viro cognitã eſſe, etiam vi. Hoſtien. in d. titu. de conuerſio. coniug. §. & utrum verſic. quid ſi virgo. Paluda. in iiii. ſenten. diſt. 27. q. iii. col. iiii. Florenti. iii. part. tit. vi. cap. 21. §. i. Bald. in c. penulti. de probatio. col. fin. & Aegidius de Geindelhertis in q. iii. poſt diſputationes Pauli de Eleazar. & Duran. in iiii. ſenten. diſtin. 27. q. ii. quamuis contrarium teneat Ange. in l. i. §. remouet. ff. de poſtuland. & Hyppol. in l. i. §. praeterea. ff. de quaeſtio. nu. 15.

11 † Nec erit puniendus ſponſus qui per vim ſponſam de praeſenti cognouerit, & rapuerit: niſi ſponſam hanc praemeditatem, atque tractantem ingreſſum religionis, fraude & dolo per uim cognouerit. Bal. col. fi. Salic. numer. ix. in l. unic. C. de rapt. virgi. Ana. in c. fi. col. penul. de rapto. Quo quidem caſu adhuc opinor non eſſe locum poenae illius. vnic. ſed hic erit mitiori poena arbitrio iudicis puniẽdus. ex his, quae in d. l. vnic. notat, Hyppo, col, pen, illa. enim lex in ſpõſa de futuro loquitur. ꝗ patet ex praemiſsis in c. i. huius operis. & fatentur doct. ibi atque ita illã l. interpretatur regia l. iii. tit. 20. part. vii. Imo. forſan dici poſſet, v. l. vnicam, in ſponſo etiam de futuro non debere ita ſtricte ſeruari. propter praecedentem tractatum, & promiſsionem matrimonii contrahendi. Nam ex illa praeuia coniugali conſenſus promiſsione tẽperandus eſt illius legis rigor, conſideratis caeteris ipſius actus contingentis circumſtantiis. arg. eorũ, quae notantur in d. c. penulti. de raptori. Ex quibus etiam intelligendũ eſt, ꝗ notant Imol. Alex. Iaſ. & Ripa in l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iudic. dicentes, maritum non eſſe puniendum, ſi uxorem iam ab eo cognitam matrimonio conſummato per uim rapiat, & cognoſcat carnaliter prius tamen quam matrimoniũ cõſummetur puniendum eſſe ſponſum ſi propriam ſponſam peruim rapuerit. Nec enim ita indiſtincte id procedit: ſed ſecundũ praemiſſa erit intelligendum.

Rurſus & aliud conſiderandum eſt regia l. praemiſſa. q. 52. eſt in Taurinis legibus: qua cauetur, 12 † donata ab ſponſo ſponſae de praeſenti, ante ſolennes nuptias, pro parte dimidia ratione oſculi ſponſę acquiri: ſi caſu matrimonium non fuerit conſummatũ: quod antea ſancitum fuerat in ſponſis de futuro in l. ſi ab ſpõſo. C. de dona. ante nup. l. iii. titul. xi. part. iiii. & tamẽ ſi oſculo praecedenti per profeſsionem religionis, ab ſponſa donatariam factam matrimonium dirimatur neq; conſummari poſsit, adhuc opinor apud ſponſam ſic profitentem religionem, uel apud monaſterium manere dimidiam illam donatorum partem, religionis fauore. ex Corneo conſilio, 228, i. volumi. qui ita

reſpondet

reſpōdet poſt Baptiſtam de ſancto
Seuerino. Idem Ioan. Lup. in dicta
l. 52. nume. 3. licet ipſe in hac quæ-
ſtio. dubius ſit in repet. rub. de do-
nat. inter uirum, & uxorem. §. iii.
huic autem opinioni, quam proba-
uimus, accedit text. in cap. vlti. 16.
q. iii. vbi deciſum eſt, ingratitudinē
ex qua poterat filius a parente ex-
hæredari, per profeſsionem religio
nis aboleri, quod Gratianus dedu-
xit a Iuſtiniani Nouella cōſtitutio-
ne 123. titulo de eccleſiaſticis diuer
ſis capitulis: ſicuti palam eſt apud
Græcas, & Latinas Iuſtiniani No
uellas, quas Gregori. Haloander
magno reipublicæ literariæ com-
modo typis excuſit: vt non parum
ſit ſuccēſendum vulgatæ Authenti-
corum editionis autori: qui ita per-
peram paragraphum illius nouellæ
conſtitutionis in Latinam linguam
traduxerit. ut plane ipſius Iuſtitia
ni Cęſaris ſenſus omnino lateat:
quod patet in authētica de ſanctiſsi
mis epiſcopis. §. nullam: qui quidē
titulus idem eſt cum eo, quem pau-
loante ex Gręcis nouellis citaui-
mus. vnde etiam aduerſus Altiat. li
bro. iiii. parer. c. 23. defenditur. au-
tharitas Gratiani, quem & nos in
cap. Rainutius. de teſta. nume. 20. a
mendatii crimine liberum eſſe pro-
bauimus ex authoritate ſolius Cō
ſtātini Harmenopuli: nec tamē prę∣
dictam Iuſtiniani nouellam eo lo-
co aduximus quippe qui eius im-
memores fuimus exiſtimantes pa-
ragraphum ab Harmenopulo relā-
tū illius fuiſſe nouellę, quę cauſas
ingratitudinis commemorat: cū ta-
men ipſe Harmenopulus eius dedu
xerit ex d. conſti. 123. & ſimul adi-
unxerit pluribus deciſionibus quas
ex d. nouella cauſas ingratitudinis
23 tractante, referebar. † Sunt etiam
ex noſtratibus, qui coniugium ra-
tum ex conſenſu, n. n lū tamen ex
copulam perfectum, exiſtiment ro-
mani pontificis diſpenſatione, etiā
quo ad vinculum diſſolui poſſe quo
rum primas obtinet gloſſ. in c. ex
publico de conuerſ. coniug. commu
niter approbata. ut ibi aſſerit Pano
mi. idem in diſputatione. i. col. iii. &
Pręp. in c. fi. de ſpon. duo in fin. De-
ci. conſi. 112. Feli. in c. quæ in eccle-
ſiarum. de conſtit. nume. 20. Hiero.
Grat. conſil. i. nu. 11. ii. vol. & Fer-
di. Loazes in tract. de matri. ii. du
bio. in ii. arg. pro parte affirmatiua.
idem in tractat. de noua conuerſ. p
ganor. col. 31. Nec deſunt ex theo
logis, qui huic opinioni ſubſcribāt:
ſi quidem Sylueſt. verb. diuortium
q. iiij. eam ſequitur & defendit Ca
ieta. in opere. 27. quęſtionum q. 25
14 ex cano. † Cum ſocietas. 27. q. ii
Cuius litera apud Gratianū a quo
Caiet. aſſumpſit; legitur. Cum ſocie
tas nuptialis ita eſt a principio in-
ſtituta, ut præter commixtionem ſe
xuum, nō habeāt. in ſe nuptię Chri
ſti & eccleſiæ ſacramentū. Ex qua
text. damnat ipſe Caiet. commu
theologorum ſententiam, qui poſt
Magiſt. in iiii. ſenten. diſtin. 26. te
nent matrimonium etiam ante car
nalem copulam ſignificare coniun-
ctionem Chriſti & eccleſię; atque
ideo indiuiduum vinculū eſſe. Ver-
ba autem Leonis Papę, cuius eſt ca
put illud. cum ſocietas. aliter legun
tur in ipſis epiſtolis. Extant enim
inter epiſtolas Leonis Papæ I. e
ius epiſtola 90. ad Ruſticum Nar-
bonenſem vbi capitu. iii. j. Tomo
conciliorum ita legitur. Vnde cum
ſocietas nuptiarum ita ab initio cō-
ſtituta ſit, ut pręter ſexuum con-
iunctionem haberet in ſe Chriſti, et
eccleſię ſacramentum; non dubium
eſt illam mulierem non pertine-
re ad matrimonium. cum qua doce
tur nō fuiſſe nuptiale miſteriū. Ha
ctenus Leo Papa, Sed ſi conſidere

mus

mus Gratiani diſputationem, quæ illũ ſenſum exigit: vt matrimoniũ ante carnalem copulam minime ſignificet coniunctionem Chriſti, & eccleſiæ: vti etiam apparet ex ipſo c. cum ſocietas. & ex c. non eſt dubium. ead. cauſ. & q. Cuius litera extat apud Aug. dicentem. Non eſt dubium illam mulierem non pertinere ad matrimonium: cum qua commixtio ſexus non docetur fuiſſe, fatendum erit elegantiorẽ multo eſſe ipſam orationem apud Leo. epiſtolam quam apud Gratianum: cum dictio præter, ſit in prædicto textu pro dictione, vltra aſſumenda. Verum hæc non probant adhuc Caie. opinionem: quippe quæ ſint intelligenda quo ad matrimonium repræſentans coniunctionem Chriſti, & eccleſiæ per carnis aſſumptionem: non tamen ſequitur ex hoc cõiugium ante copulam non ſignificare coniũctionem Chriſti, & eccleſię per charitatem, & dilectionem: & ſic coniunctionem Chriſti cum anima iuſta: authore Magiſt. in d. diſtin. 26. quod & nos notauimus c. j. huius ij. partis. Ex quibus apparet non omnino conuincere in predicto dubio Caieta. probationem. Vnde tutior, ac verior eſt communis opinio Theologorum, quæ probat matrimonium ratum nondum ſequuta commixtione carnis, & ſic non cõſummatum, minime poſſe diſſolui romani pontificis diſpenſatione. Cui opinioni potius, quam contrariæ patrocinatur Panor. in d. c. ex publico. col. fi. quã & Ioan. Lupi. Segobienſis ſequitur in tracta. de matrimo. nu. 30. & Iacob. Alma in. de poteſta. eccleſ. c. 15. optimus textus in c. vlti. de tranſact. atque eſſe hanc opinionem apud Theologos cõmunem ipſe Caieta. fatetur. Qua in re non poſſum nõ mirari Ambroſium Catarinum qui Caietani ſcripta ſatis acriter inſectatur in hac opinione caietão ſubſcripſiſſe. quod ex eo conſtat lib. vj. contra Caiet. c. iij. Hinc proculdubio reprobanda eſt aſſertio Socini: conſ. 28. j. volu.

15 col. penul dicentis, Papam † poſſe diſpenſare, vt matrimõium ratum, & carnali copula conſummatum dirimatur quo ad vinculum. quem ſequuntur Deci. in c. quę in eccleſiarum. col. v. de conſtit. Hierony. Grat. conſil. j. ij. volu. nu. 31. Sigiſmundus Lofredus conſil. 50. nu. 41. quorum opinioni optimo iure aduerſantur Abba. in d. c. ex publico. in fin. Bald. in c. lator. de re iudicat. Felin. in d. c. quæ in eccleſiarum. nu. 23. nulla enim cauſa conſtitui, aut reddi poteſt, ex qua id, quod iure diuino, ac naturali prohibitum eſt, romanus pontifex permittere valeat. Tametſi legem diuinã, et naturalem poſsit interpretari.

SVMMARIVM.

1 *Sæuitiæ cauſa poteſt quò ad thorũ matrimonium ſeparari.*

2 *Præparatio veneni ad conatum occidendi deducta, erit iuſta cauſa diuortij.*

3 *Furor alterius coniugis præbet diuortio cauſam.*

4 *Hæreſis crimẽ quo ad thorum poteſt coniugium ſeparare.*

5 *Dos vxoris hæreticæ, cui ſit adiudicanda marito ne, an fiſco?*

6 *Sodomiæ crimẽ iuſtã cauſam præbet diſſolutiõi matrimonij quo ad thorũ: atque ibi tractatur intellectus c. omnes cauſatiões 32 quæſtio. vij*

7 *Sodomiæ vitium etiã cũ fœminis committitur: & tunc quali*

tet

ter puniatur.

8 *Fornicationis cauſa dimitti poteſt uxor, & conuerſo maritus.*

9 *Vxor notorie adultera, & ob id à marito expulſa non reſtituitur ex interdicto vnde vi.*

10 *Spoliatus beneficio an ſit reſtituẽdus obiecto ſibi notorio tituli defectu.*

11 *Spoliato à coniugali conſortio an ſit ſtatim danda reſtitutio ſi opponatur notarium matrimonij impedimentum?*

12 *Maritus licet poſsit vxori notoria adultera negare còiugale: debitũ propria authoritate: nõ tamẽ poteſt eam à domo expellere abſque ſententia iudicis.*

13 *Maritus ꝓpria authoritate uxorem adulteram expellens à domo, an adquirat dotem vxoris.*

.§. QVINTVS.

HACTENVS egimus de matrimonij ſolutione quoad vinculum ipſum cõiugale nunc uere illud agendum erit, an matrimoniũ manente vinculo dirimi poſsit quo ad mutuam cohabitationem. Qua in re plures contingere poſsunt caſus quibus iure pontificio ex legis diuinæ interpretatione deductus ſit licita hęc ſeparatio.
1 † Et primò ſæuitię cauſa poteſt petere vxor ſeparationem a marito, quo ad cohabitationem, ſi maritus non reddat ſufficientem cautionem de non offendenda vxore, c.j. ut lite nõ conteſt. c. literas, de reſtit. ſpo
liato. quem tex. dicit eſſe ſingul. Abbas. ibi idem & Præpo. in c. i. de diuort. Ioan. Lupi. in ca. per ueſtras iij. notab. col. pen. de donatio. inter virum & vxo. Hippo. in l. fin. C. ad leg. Cornel. de ſicar. col. fina. explicat Alex. conſ. 78. in v. volu. ad idẽ l. conſenſu. C. de repud. Nam & vxor acriter, & inique a maritò uerberata, licet actione iniuriarum agere contra maritum non poſsit; ne is infamis efficiatur: poteſt tamen agere actione in factum, ut maritus puniatur. Ioan. Andre. in additionib. ad Speculat. titu. de iniur. Alexan. in l. diuortio. §. ſi vir. iii. col. ff. ſoluto matri. notat & Catelli. Cott. in vltimis memorabilib. verbo actio iniuriarum. & dictione, vxor. Nec tantum eſt conſideranda in hac cauſa malæ tractationis prę terita ſæuitia: ſed & timor futurę eſt aduertendus, ut etiã ſeparationi locus ſit: ex notatis in d. c. literas. & ſubiicit optimum exemplum Aymon Sauilianus conſi. 31. quando inter uirum, et vxorem eſſet grauis lis ſuper maiori parte bonorum. coniectura enim põt, tũc ꝓſumi futura ſæuitia. ipſi
2 perſonarum qualitate ꝓſpecta † Vnde etiam erit iuſta diuortij cauſa, ſi alter tentauerit ueneno alterum coniugem occidere. notat Gerard. ſingul. 65. ſenſit Abb. in c. quemadmodum. in fi. de iureiur. & in locis paulo ante adductis & Hippol. in l. unic. col. pen. C. de rapt. virg. & in d. l. fi. probat text. in d. l. cõſenſu. Hinc dicebat Baldus in l. i. ii. col. C. commu. de legat. his caſibus maritum cogendum eſſe extra propriam domũ in loco honeſto vxorem allere. Ex quo etiam ſcripſit Ancara. conſi. 42. maritum non poſſe accuſare uxorẽ quo ad amiſsionem dotis ſi vxor ipſa a marito ob eius ſæuitiam fugiẽs, adulterium commiſſerit. Cui opinioni conſentit Iaon, Lup. in rub. de do

natio. inter uirum & uxor.§. 20. col.ij.&.§. 64.col.ii. & in repetit. capit.per ueſtras.iii.notabi. ad finē ipſius principii. qui ubique hanc opinionem Anchara.intelligit, quā do maritus ciuiliter accuſat uxorē ad dotis amiſsionem. quo ſit,ut for ſan aliud ſit dicendum, ſi uxor criminaliter a uiro accuſetur,quod lōgius comprobare poſſemus, ſi huic tractatui conueniret. Caute igitur, et comiter oportet maritos tractare uxores,ſi enim ut natura, & ratio, & diuina perhibent oracula,uir eſt mulieris,pater, & caput, talis erit inter illos ſocietas, qualis inter patrem, & filium:nō cuiuſmodi inter mancipium,& herum.quod elegan ti oratione admonet Ludouicus Vi ues in libro de officio mariti.capit. de eligenda uxore. ad fin.Nam & exiſtimare debet maritus ſe uxoris ſocium eſſe:non dominum. quæ au tem dicatur hac in re cautio ſufficiens diſcretus iudex arbitrabitur: ut probat Panormi.in dict.capitul. litera.nu.7.cui accedit.Pariſi.conſ. 54.uol.iiii.num.36.

3 ℂSecunda † cauſa dirimenti coniugium quo ad thorum erit furor. iuxta communem ſententiam, quā Alexan. refert in l. ſi cum dotem. .§.ſi maritus.ff.ſoluto matrim. col. fin. ab hac tamen opinione ipſe Alex. poſt gloſſ.& Cuma,ibi rece dit. Ego uero priorem ſententiam ſequor,quando furor eſſet ita ardēs, ac uehemens,ut periculum eſſet cohabitare cum coniuge furioſo:alioqui Alexandri opinio uerior eſt.

4 ℂTertia †cauſa ex fornicatione ſpirituali conſtituitur. Nam ſi alter ex coniugibus hæreticus ſit, uel in hęreſim labatur,ſeparari poteſt matrimonium quo ad thorum. capit. ii. de diuort. c.ſi. de conuerſ. coniug.Ex quo Abb.ibi poſt Ioā. An dre. & Anto.ibidem, & Brixienſ. in quæſt.Vener. 36.dicebat uxorē dotem amittere propter hanc forni 5 cationem ſpiritualem. † Non tamē intelligas hanc dotem uiro etiam catholico adiudicandam fore, ſed fiſco.ita Cardi.in dict. capit.fin.& Gonſal. de uilladiego in tracta. de hęretic.q.15.numer.ix. quod probatur argu.text. in l.quinque legibus. ff.de bonis damnat.ubi in crimine læſæ maieſtatis fiſco adiicitur dos uxoris, illud crimen committentis.igitur idem erit in crimine hęreſis. capitul.uergentis.de hęreti.qua ratione hoc idem tenet Alberi. in dict. l.quinque legibus. & Reperto.inquiſitorum.uerb. dotes. illud ſane erit & hic adnotandum: matrimonio ex hac cauſa ſeparato minime eſſe cogendum catholicum coniugem ad cohabitādum cum altero in hęreſim lapſo,etiam ſi is pęnitentia ductus ad eccleſiæ gremiū redierit ſicuti aduerſus gl.Abb.expreſsim notat in capitu. ult.de conuerſ. communi.& in capitu. de illa de diuort.per tex.ibi. cuius opinioni optimis rationibus accedit Alfon. a Caſt. de iuſta hæret. punit. lib.ii.capitul.vij.qui hoc ipſum intelligit,quando catholicus ab hęretico diſceſsit præmiſſo iudicio eccleſiæ, quę ipſum hæreticum eſſe declarauit:quod ſi propria authoritate catholicus ab hęretico diuerterit,cogendus erit alteri pœnitenti debitum reddere, ac cętera matrimonii iura : nec tamen eſt ad hoc neceſſaria peculiaris diuortii ſentētia per text.in capitul. vlti. de hęret. & in dict.capitul.de illa.& capitul.ult.de conuer.coniug.quę quidem iuris canonici deciſiones. ut pręmiſi intelligendæ ſunt.

ℂQuarta cauſa hęreſis crimini non iniuria adiungi poteſt eo,quod 6 ex nefando crimine oriatur:† cum propter ſcelus cōtra naturam,uitio Sodomitarum

Sodomitarum perpetrarũt, peti poſ
ſit coniugii diuortium quo ad tho-
rum. cap. omnes cauſationes. 32. q.
vii. qui tex. deſcriptus fuit per Gra
tianum a Hiero. in epiſtol. ad Amã
dum. iij. epiſtolarum Tomo. ut obi
ter lectorem admoneã falſo in vul
gatis decretorum codicibus tribui
dictum canonem Hiero. ad Damu-
ſũ. Nec eius litera ſyncera eſt apud
Gratia. ſiquidem dum ibi ſcribitur
matris præſtationem in emendaſis
Hiero. epiſtolis legitur matris per-
ſuaſionem ex quo tollitur gloſ. ibi-
dem inconcinna expoſitio. Sed hãc
quartam diuortij cauſam legitimã
eſſe aſſerunt Cald. Ant. Abb. & A-
na. in cap. maritis. de adulte. Syl-
ueſt. uerbo, diuortium. q. vii. quorũ
opinio communis eſt; ut fatetur
Abb. in d. cap. maritis. & Barb. cõ-
ſi. 64. in j. vol. et Lamber. de iure pa
tro. j. part. ij. lib. q. ix. ar. 18. in fin.
Cui opinioni etiam adhæret Chaſ
ſa. in conſuetud. Burg. rub. vij. §. iii.
verſic. primo quæro. nume. vj. licet
Innoc. in c. j. de adul. & glo. in d. c.
omnes. & Aluarus Pelagius de
planctu eccleſ. li. ii. art. ii. col. v. diſ-
ſentiant; contra quos adeſt Hiero-
ny. recte intellectus in dict. epiſtol.
& apertiſsime diuus Amb. j. ad Co
rint. c. vij. dum dicit, aut uſum quę-
rat vxoris inuertere: quibus uerbis
innuit poſſe vxorem petere ſepara
tionem matrimonij, quo ad thorum
ſi fuerit a uiro tentata ad uſum con
tra naturam quod etiam Barb. aſſe
rit in d. conſ. 64. j. vol. quem ſequi-
tur Dec. in l. j. nu. viii. C. de ſecũd.
7 nupt. † Nam & illud conſtat, cri-
men Sodomiæ, etiam cum fœminis
& flagitioſe committi. quemad-
modum probat Hironym. Paulus
in practica Cancellariæ fol. 40. ꝓ-
bat tex. in c. uſus. 32. q. vii. notat
optime Card. in clemen. vnic. q. 13.
de conſang. & affi. Dec. in. d. l. j. C.
de ſecun. nupt. & Alciat. libr. x. pa-
reg. c. xj. addit tamẽ hoc crimen nõ
puniri pœna ordinaria: qua cõmiſ-
ſum cũ uiris puniret. ꝙ ipſe falſum
eſſe cẽſeo, quando crimẽ hoc nefan
dũ vir cũ fœmina eo cõmiſerit mo-
do, quo cũ viris ſolet a Sodomitis
perpetrari: nec enim minus eſt ſce-
lus iſtud. imo uera Sodomia: Quod
ſi fœmina viri officio fungens aliã
ſubegerit fœminã admitti ſane po-
terit Alciati, et Mariani, quem ipſe
refert. opinio: tametſi Salicetus in
l. fœdiſsimã. C. de adulter. & Boe
rius deciſio. 316. col. vlti. exiſtimẽt
hoc crimen vti propriam Sodomiã
puniendum eſſe.

8 ¶ Quinto † huic diuortio cauſã
præbet fornicatio Carnalis, ex Dei
optimi maximi elogio Matth. 19.
dicentis Quicunque dimiſſerit uxo
rẽ ſuã, niſi ob fornicationem, & aliã
duxerit, mœchatur. ergo licet vxo-
rẽ dimittere cauſa fornicationis, &
id iura canonica paſsim referunt.
ca. ex parte. C. de ſponſal. c. ſignifi-
caſti. c. ex literis. c. gaudemus. de di
uor. c. intelleximus. c. fi. de adulte.
c. tuę de procura. l. conſenſu. C. de
repud. Eſt tamen neceſſarium iudi-
cium eccleſiæ ad hanc ſeparationẽ
conſtituendam. cap. plerumque. de
donati. inter vir. & vxor. capit. por
ro. de diuort. quibus iuribus proba
tur maritũ ꝓpria authoritate vxo-
rem adulteram dimittere non poſſe.
9 † Si tamen adulterium eſſet no-
torium, poſſet vir propria authori-
tate ita expellere a ſe vxorem, ut
expulſæ nequaquam competat in-
terdictum vnde vi, nec recuperan-
dæ poſſeſsionis. cap. ſignificaſti. de
diuort. gloſſ. in cap. fi. de adulter.
regia l. viii. titul. ii. part. iiij. quod
comprobari poteſt ex eo, quod
agenti interdicto vnde vi in ma-
trimonio, & ſic petenti ſe ſpo-
liatum reſtitui, obſtat exceptio

deficientis iuris, ſi notoria ſit:ut notat Præpo.in ca.ii. iij. q.j. Imol. in cap.ex conquæſtione. de reſtitut. ſpoliato. & Guliel.Caſſador.deciſ. iij.titu.de reſti.ſpoli.text.optimus in cap.literas.eod. titu.ex quo Abbas.ibi notat vxorem ſpoliatã minime eſſe reſtituendam, ſi probatio conſanguinitatis incontinenti offeratur. Si enim fieret reſtitutio,& ſe queretur carnalis copula mortaliter peccaret his,qui ſciens matrimonium non valuiſſe,debitum redderet.Ob euitandum ergo hoc mortale peccatum non eſt reſtitutio concedẽda quo ad carnale cõmertium ſi impedimenti probatio in continenti offeratur. quod Alexã. notat in l.naturaliter.§.nihil. v.falent.ff. de acquiren. poſſeſsio. Nec mirum

10 ✝ nam ſpoliatus eccleſiaſtico beneficio nequaquam eſt reſtituendus, ſi aduerſus eum notorius defectus tituli obiiciatur. ex capit.ad decimas.de reſtitutio.ſpoliato.in vi.notat Innocentius in capi.conſtitutus. de filiis præbyter. Abb.& Aretin. in cap.ſi conſtiterit.de accuſat.Anto.& Franc.in c. bonę. de appellatio.vij.differentia. Præpo. in dict. can.ij.iij.quæſtio.j. Imol. & Abb. in cap.in literis.de reſtitu.ſpoli.nume.11.& 28. idem Abb.in cap. cũ eccleſia Sutrina de cauſ. poſſeſ. & proprieta.colum.v.& Henric.in c. cum veniſſent. de inſtitut. quorum opinionem aſſerit eſſe communem Caſſador.dict.deciſ.iij. qui eam ſequitur, & notat Ludo. Goméz in reg.de annal.poſſeſ.quæſt.58. Nec me latet eundem Gomez in reg.de non iudican. iuxta form.q.v.aſſerere,quandoq; in prætorio Rotę hãc Inn.ſententiam reprobatam fuiſſe. Nec deſunt iura,quibus reprobari poſsit.Nam et in beneficio eccleſiaſtico prędo eſt reſtituendus. capit. in literis. de reſtitut. ſpoliato. Cui tamen reſponderi poteſt,non procedere quãdo in iudicio conſtaret ſpoliatum eſſe prædonem.tunc etenim reſtitutio omnino negari debet.ſecundum Innoc.& Imo.ibi,& Corſet.in tract.de excellentia Regis q. 72.Nec oberit Abb. interpretatio, dum illum tex. intelligit; etiam ſi conſtet in iudicio ſpoliatũ eſſe prædonem:quia id locum habet in cęteris rebus; non tamen in eccleſiaſticis beneficiis.ut ibi notat Ioann.de Imola.& ſenſit optime Oldra.conſil.j.quamuis & in cæteris rebus tẽporalibus quarum reſtitutionẽ ſpoliatus petit,ſit reſtitutio denegãda, ſi conſtet notorie in iudicio: ſimul ſpoliantẽ in eis ius habere: ad ſpoliatum vero minime eas pertinere. ex eodem Imol.in d.cap.in literis. poſt Anto. & Abb. ibi colum. iiij. gloſ.& communem in d.cap.ad decimas.in quo non ſatis mihi placet Panor.in d.cap.in literis.nume.28. dicens reſtitutionem beneficii eccleſiaſtici impediri etiam in cauſa ſpoliationis, ſi confeſtim offerantur paratæ probationes defectus tituli in ipſo petente reſtitutionẽ.citat tex. in d.cap.literas quem ego intelligo quando ex reſtitutione immineret mortale peccatum ipſi reo, ne quis a iudice cogatur mortale crimen cõmittere:ut in cauſa matrimoniali. Vnde Anto. in dict.cap. in literis. conſtanter aſſeruit, reſtitutionem in beneficiis minime negandam,ſi notorius defectus non opponatur, etiam ſi incontinenti, atque ſtatim offerãtur probationes paratę. His tamẽ quę de matrimonio diximus obeſt inſignis text. in cap. porro. de diuor.Ex quo glo. in cap.ex cõ quęſtione. de reſtit. ſpolia.dicebat,

11 ✝ coniugem ſpoliatum reſtituẽdũ eſſe ad coniugale conſortium, etiã ſi opponatur exceptio conſanguinitatis notorię. Cui obiectioni reſpondent

ſpõdent Abb.in d.c.porro.& Imo. in d.c.ex conqueſtione,atque Lanfrã.in rub.de cauſ.poſſeſs.& prop. col.v.non eſſe in c.porro. ſtatutum reſtitutionem, data notoria conſanguinitate,concedendam fore:ſed id tantum prohibere, ne maritus propria authoritate uxorẽ a ſe expellat,etiam ſi notoria ſit conſanguinitas. Sed hoc non conuenit:quia maritus poteſt uxorem expellere propria authoritate propter notoriam fornicationem. ſicuti cenſet gloſ.in dict.cap.fin. de adulter. quam modo probauimus. Hinc Iaſon in dict. .§.nihil commune.nume. 46. nouiter,ut is exiſtimat, conatur interpretari prædictum tex.in cap. porro .dicens exceptionem notoriam non eſſe contra agentem rationem ſpoliationis,admittendam ſi concernat ipſam proprietatem:ſed tunc demum vere obſtare, quando concernit ipſam poſſeſsionem. ut in cap.ſignificaſti.eod.titu. quod de exceptione fornicationis loquitur,quę ipſam choabitationem thori impedit & ſic poſſeſsionem coniugii. Verũ ſi Iaſ. optime penſaret quæ paulo ante tradidimus,aperte uidiſſet,etiã conniuentibus oculis,exceptionem notorii defectus in ipſa proprietate,obeſſe agenti interdicto vnde ui maxime in his ſpiritualibus. Nec Iaſ.fuit huius concordię primus author, ſi quidem & Pręposi.in ſumma.iii.quæſt.j.ante ipſum Iaſ. aperte ita prædicta iura intellexit. Quo fit,ut Abb.& Imol. ratio mihi potius arrideat quo ad ipſa mutua ob
12 ſequia cõiugalia: † nõ enim abſq; iudicio eccleſiæ debet quis uxorem ab eius conſortio expellere, etiam ob notoriam conſanguinitatem,ſeu notoriam fornicationẽ: licet poſſit coniugale debitum ei negare. quod etiam liceret propter occultũ adulterium, ut docet Abb.in cap. fi. de adult.& in c.ex parte.C.de ſponſ. Thom.in iiij.ſenten. diſt.35. artic. iii.& Palud.in iiij. ſenten.diſt.27. q.iiij.art.c.ij.& diſt.35.q.j.art.iiii. Qua in re mihi diſplicet Abb. opinio,qui poſt glo.in d. cap.fin. & alios,quos ipſe allegat aſſerit ob notoriam fornicationem vxoris licere marito propria authoritate expellere a domo uxorem. Nec enim conſtat ex iuribus ab eo adductis id licere:imo contrarium notat Anto.in d.cap.fin.& gloſ.in cap. j.32. q.j.Nam & Thom.d.arti.iij. ſcribit maritum non poſſe ſibi ius dicere, quo ad ſeparationem cohabitationis:& idem aſſerit Sylueſt. verbo.diuortium.q.viij. Poteſt autem opinio Abb.& gloſ.procedere quãdo uel vxor eſſet in iudicio crimen confeſſa uel publice cum adultero cohabitaret.ex gloſ.in d.cap. j.32. q.j.Non tamen ſequitur ex his reſtitutionem omnino concedendam eſſe data conſanguinitate,vel fornicatione notoria.etiam ſi maritus temere,& abſque iudicio eccleſię expellat vxorem a ſe. Nec dictis iuribus conuenit alter Panor. intellectus dum fatetur reſtitutionem faciendã quo ad mutua obſequia non tamen quo ad carnalem copulam: quia ex ca.ſignificaſti.conſtat. nec ad obſequia reſtituendum eſſe ſpoliatum coniugem exiſtente notorio iuris defectu.licet Franciſ. a Ripa in d.§.nihil.nume.34.ad hunc ultimũ Abb. intellectũ declinet.Hinc apparet minime admittendum eſſe quod nouiſsime Cora.ſcripſit in.§. nihil commune. nume.10. & in li. ij.Miſc.cap.ij.dicens,etiam in matrimonio reſtituendum eſſe coniugem ſpoliatum: non obſtante notoria conſanguinitate:non enim licet tũc marito propria authoritate vxorem a ſe abiicere: denegandam tamen eſſe reſtitutionem , ſi notoria

fornicatio opponatur: quia propter eam marito licet propria authoritate uxorem expellere a domo.quo caſu ſpoliatio ſit iuris authoritate, & ideo non datur reſtitutio:hic etenim intellectus ex prędictis improbatur. Quibus & illud addendum eſt non eſſe uxori agenti exſpoliatione negandam reſtitutionem,etiā ſi maritus fornicationē obiiciat, et offerat eius probationes ſtatim paratas.Quamuis etenim tunc fiat reſtitutio,non ſubit ipſe maritus periculum mortalis peccati,ex carnali coniunctione.ut ſuperius docuimus ex Caieta. Tametſi diuus Thom. in iiii.ſentent.diſtinct.35.articu.iii. teneat reſtitutionem in hoc caſu ne
23 gandam eſſe. † Cæterum etiam ſi maritus uxorem adulteram,nec tamen manifeſti facinoris ream,propria authoritate expulerit, dotem amittit uxor: & eam ex adulterio uxoris lucraē maritus.agenti enim uxori ad dotem obiicere poteritur fornicationem ab ea ante expulſionem commiſſam. quamuis Abb.in c. plerunque. de donat.inter uir.& uxor.hoc intelligat, quando maritus ob notoriam fornicationē uxorem eieciſſet: non tamen uideo quo ad dotem exceptione fornicationis defendendam congruam differentiationem.Nam maritus excipiēdo fornicationem uxori obiiciens conſequi debet dotem, & alia ſimilia ut notant Anania in d. cap.intellleximus.Præpo.in ca. ſignificaſti.in fin.de diuorti.et Pariſi.con.54.uol. iiii.col.ulti.

SVMMARIVM.

1 Vxor etiam putatiua propter adulterium dotem amittit.

2 Vxor propter adulterium perdit arras,atque parapherna.

3 Oſculum aliique tactus impudici an inducant adulterij probationem.

4 Dos uxore adulterium committēte,cui adiudicanda ſit.

5 In accuſatione ciuili adulterij, pariter iudicantur uir & uxor.

6 Lite etiam conteſtata uiro,accuſāti eam ciuiliter,exceptionem paris criminis.

7 Maritus an poſſit accuſare uxorem de adulterio, ſi illius criminis conſcius eam carnaliter cognouerit.

8 Iudex eccleſiaſticus ſolus eſt competens in lite ſuper diuortio etiā ratione adulterij,tractanda.

9 Hæredes mariti,an poſſint accuſare uxorem de adulterio.

10 Vidua ſtuprum committens, an pœna adulterij punienda ſit.

11 Intellectus ad l.ſi uxor.uer quamuis.ff.de adult.

12 Vidua ſtuprum commitens amittit ex regia lege dimidiam lucrorum parem.

13 Vxore a uiro dimiſſa ex cauſa fornicationis, an poſſit uir aliā priori uiuente, uxorē accipere.

.§. SEXTVS.

1 VXOR † uero adulterium cōmittēs dotē amittit, & ea uiro lege adiudicatur ſententia iudicis ſequuta.tex.in c.plerunq;.de donat. inter uirū.et uxor. l.conſenſu.C.de repud.etiā ſi uxor ſit putatiua; non tantum uera.gloſſ.

in dict.c. plerunque. quam ibi eſſe
ſingul. ſcribit Abb. & ea ſequūtur
Henric. Collect. & alii communi-
ter:ut ipſe Abb. Ant. & Præp. ſate-
tur. idem aſſerit Bald. Nouell. in tra
cta, de dote, part. 11. §. hactenus. nu.
36. dicens, hanc opinionem commu
nem, quam Bar. probat in l. ſi uxor
. §. plane. ff. de adult. Paul. conſ. 147.
in 2. uol. & ꝓbatur regia l. 81. Tau
ri. licet gloſſ. in d. l. conſenſu. contra
rium teneat, quam putat eſſe ſingul.
Barb. in c. i. ut lit. nō cōſt. nu. 63. ea
ſequutus ꝑ tex. egregium in d. l. ſi
uxor. uerſ. ſed ſi ea quo text. uxorē
putatiuā maritus iure extranei accu
ſat: nō iure mariti: igitur nō cōſequi
tur dotē. Hæc tn̄ argumētatio nō ſa-
tis applaudet: qa & ſi iure extranei
accuſet, quia maritus eſt, dotem ſi-
2 bi uendicat ex lege. † Amittit dein
de uxor adultera arras, atque para-
pherna. gloſſ. in d. c. plerunque. quā
dicit ſingul. Roma. ſingul. 311. Iaſ.
in l. ii. ff. ſolut. matrimo. & idem in
rubric. C. de iudic. Hippo. in l. pa-
ter marito. nu. 1. ff. de quæſtion. &
ſequitur eam Gerar. ſingul. 48. quā
uis Abb. & Præpo. in. dict. cap. ple
runque. contendant, hanc opinionē
iure non probari. Sed communē opi
nioni accedit, quod adquiſita ma-
trimonio conſtante, quę regio iure
communia ſunt uiro & uxori, amit
tit ipſa uxor propter adulterium. l.
4. titu. 4. lib. v. in ordinat. reg. Ioan.
Lupi. in reperi. rub. de donatio. in-
ter uir. & uxor. §. 20. colu. 1. aduer-
ſus uero opinionem communem ob
ſtat fortis tex. in authent. ut liceat
matri & auiæ. §. quia uero pluri-
mas. collatio. 8. ubi non exiſtenti
bus filiis, propter adulterium ex bo
nis, quæ pręter dotem & donatio-
nem ante nuptias, uxor habet, vir
acquirit quantum æquiualet tertiæ
parti dotis. quem text. Roma. notat
in l. Lucius. ff. ſolut. matrimo. et Gu.
Mayne. in l. in ambiguis pro dote.
3 ff. de regul. iur. nume. 205. Nec † il
lud omittendum eſt non tantum ob
adulterium uxorem dotem amitte-
re, & priuari conſortio coniugali:
ſed & propter oſculum. Bald. in ca.
tuæ. de procurator. gloſſ. in l. i. ff. de
uari. & extraordin. crimi. & in ca.
non oportet. 8. diſtin. & in can. nec
aliqua. 17. quęſt. 1. text. in cap. i. qui
bus mod. ſeud. amitt. Ioan. Lupi. in
rubr. de donatio. §. 78. nu. 10. Ripa.
in rub. de iudic. col. 3. Curti. Iunio.
in rub. C. de eden. Ego uero id ex-
peditum habeo, feudatarium bene-
ficio priuari, ſi per laſciuiam auſus
fuerit oſculari uxorē domini. quod
in dict. cap. i. probatur: aliis uero ca
ſibus Bal. ſententiam probarem ad
effectum, ut ex oſculo coniectura ſit
aſſumenda adulterii, ſicuti Alciat.
explicat. l. 4. pareg. c. 10. Dec. in ru
bri. de iudi. col. i. dicens ipſam uxo
rem ab hiſce adulterii pœnis immu
nem fore cenſendam, ſi probauerit
intra oſculi fines ſtetiſſe, neque ul-
tra progreſſam fuiſſe. Nec ab hac
opinione diſſenciunt gloſſ. prędictæ
cum dixerint, oſcula eſſe argumen-
ta adulterii. idem probat gloſſ. per
text. ibi. in c. dixit dominus. 32. q.
1. & ita intelligendus eſt text. in
capitu, maritis de adulter. ex mente
Ananiæ & doctor. ibi non enim po
teſt uere dici, fœminam adulterii
ream eſſe ex ſola ſuſpitione, ita ut
ſuſpitio illa pro crimine adſumatur
bene tamen pro iudicio, & argu-
mento adulterii, ex quo uehemen-
ter ſuſpecta ſit: eaque ſuſpicio uio-
lenta arbitrio boni uiri, uel indubi-
tata exiſtimetur. iuxta text. in ca-
pitul. ex literis. & capitul. ſequē. de
præſump. Fel. in cap. afferte. eod. ti.
Aretin. Alexand. Socy. & Iaſ. in l.
i. n. 12. ff. ſi cert. pet. Hippo. in rub.
C. de ꝓbatio. n. 238. tex. ad id in c.
pręterea. de teſtib. Ex his uero pręe

ſumptionibus quandoque fertur in ciuilibus diffinitiua, & ordinaria ſententia: quandoque etiam in criminalibus.arg.l.ult.C.de probationib.quæ de indiciis indubitatis loquitur. Vnde in hac quæſtione licet Nicollaus Bellonus in rub. C. de edendo.n.81.ſcribebat opinionẽ Bald.communem eſſe:addit tamen ex amplexibus,& oſculis tantum, non poſſe fœminam conuinci de adulterio etiam ad effectum, ut dote priuetur: quamuis ex his actibus grauis deducatur adulterii præſumptio:quod ipſe late ibi diſputat. nume.62.Cæterum hac in re libenter adnotabo, impudicam uitã agere eam fœminam, quæ amplexibus, oſculiſque uirorum utitur, aut inhoneſtos tactus ſponte patitur:ea que ratione ſubinferam, legatum amittere ſibi relictum ſub conditione, ſi pudice ac honeſte uixerit: quod Bal.reſpondet conſi.207.uol.
4 4.† Sed & hæc quæ de amittenda dote diximus ita accipienda ſunt, ut locum habent, quando maritus uxorem accuſat ciuiliter:nam ſi criminaliter, aliter dos diuiditur a lege: authen.ſed hodie.C.de adulter. nec uiro applicatur: iuxta opinionem,quam Imo.& Alex.colũ.fin. poſt alios ſequuntur in l. cum mulier.i.ff.ſolut.matrimon.Lege uero regia.15.titu.17.part.7.etiam ſi maritus criminaliter accuſet, dotem, & arras,conſequitur, non extantibus literis. Cæterum ſiue maritus accuſet criminaliter, ſiue ciuiliter: ſi ex eo matrimonio liberi extiterint bona adulteræ conſequuntur poſt obitum illius, cui a iure dantur.text. in authen.ut liceat matri. & aui.§.ſi vir.de adulter.&.§.quia uero plurimas.gloſſ. inſignis in capitul.i.ut lit. non conteſt.regia l.1. titu. 7. lib.4. fori. Nec imputantur filiis in legitimam, quam ex bonis ipſius qui bona illa propter adulterium adquiſiuit,habituri ſunt.Bal.& Barb.in d.c.i. nu.64.ex prædictis iuribus.Nec maritus illa libere capiet niſi pro portione,quæ cuilibet filio prioris matrimonij obuenerit. Bal.in l.hac edictali.col.2.C.de ſecũ.nupt. & ibi Stepha.Bertr. nu. 36.Cremenſ.ſingu.86.ac Io.Lupi.
5 in d.rub.de donat.§.20.†In hac tamen accuſatione adulterii quo ad ſeparationem tori, & amiſsionem dotis ita pares exiſtimantur a iure uir & uxor, ut uir repellatur ab accuſatione, ſi ei obiiciat uxor fidem coniugij fornicatione uiolaſſe.c.intelligimus. de adul.c.j.ut lit.non cõteſt.ubi Abb. dicit,ſecus eſſe ſi maritus uxorem accuſet criminaliter. l.ii.§.ſi publico. ff.de adulter.Paul. conſ.402.1.uol.Angel. de malefic. uerb.(che may adulterato.) Io.Lupi.in d.rub. de donatio.§. 20.ſenſit. Abb.in c. j.de iureiur. Vxor tamẽ non poteſt maritum ob adulterium accuſare criminaliter.l. i. C. de adult.& ibi gloſſ.& Saly. Io. Lupi. in d.§.20.Hippo.in l.patre uel marito.ff.de quæſtio. nu. 11. Ex quibus conſtanter aſſerit Paul. d.conſ. 402.i.uol.uxorem excuſari ab accuſatione adulterii ciuili, ex eo ꝙ maritus concubinam habuit. idem notat Hipp.in d.l.patre.nu.14.Imo lata ſententia diuortii ob adulteriũ uxoris, ſi ipſe uir fornicetur, cogitur uxorem in conſortium coniugale admittere.text.ſing.ſecundum Abb.in d.c.ex literis.de diuor.gl. Anch. Anton.& Anania in c.fi.de adult.ubi Abb.& in d.c.ex literis. dicit hanc opinionem eſſe cõmunẽ Brixi.idem probat in q.dominicali.34. & Præpo.in d. c. ex literis. col. fi. quorum opinio communis eſt,ut aſſerit Felin.c.lator.nu. 9.de re iud.eã ſequutus cõtra gl.in c.apoſtolus,32,q.7.& Abb.in d.c. fi.qui

uoluit

uoluit, primã opinionẽ procedere
ex officio iudicis nõ ipſa uxore pe
tente. Sed æquiorẽ eſſe cõmmunem
aſſertionem notat Guliel. Mayne-
rius in l. in ambiguis pro dote. ff. de
regul. iur. nu. 207. Ex quo deduciẽ
6 † uxorẽ poſſe poſt litẽ conteſtatã
uiro accuſanti obiicere exceptionẽ
paris criminis, etiã ante litem con-
teſtatã cõmiſsi. Abb. in d. c. fi. et Io.
Lup. in d. rub. de donat. inter uir. et
uxor. §. 20. col. 2. cõtratium teneat.
quẽ refert; & ſequitur Andreas ab
Ex ea in rub. ff. de pact. nu. 377. pl.
ſi maritus. §. pſcriptiones. ff. de adul.
qui tex. hac in re minime cõcludit:
ſicuti nec l. 7. ti. 17. par. 7. qa loquũ
tur quo ad repellendũ maritũ ab ac
cuſatione criminali. quo caſu exce
ptio uxori competens ad maritum
excludendũ a iudicio, eſt opponen
da ante litem conteſtatam. Imo po
terit uxor ad fornicationem mariti
agere ad toti ſeparationi: & ad do-
tis reſtitutionẽ. c. i. & ibi Abbas.
Imol. & Barb. in c. i. ut lit. nõ con-
teſt. tradit late Soc. Iunior cõſi. 32.
uol. ii. col. 1. quin & poterit libellus
ille admitti, quo uxor agit contra
maritum ad reſtitutionem dotis ob
adulteriũ, & inopiã ipſius viri. De-
ci. conſi. 212. Duramque nimis eſ-
ſe legem: quæ fornicationis cauſa
uirum & uxorem diſpares fecerit
cõſequitur feſtine Syra Anus apud
7 Plaut. In Mercatore. † Verum ſi
maritus ſciens uxorem eſſe adulte-
ram cum ea carnaliter coierit, mo-
res eius approbare uidetur, atq; ei
ignoſcere: gl. ab omnibus recepta c.
fi. de adult. eſt tamen intelligenda
quo ad commiſſa crimina: non quo
ad committenda. glo. & Præp. in d.
c. plerunque. Ioan. Lupi. in cap. per
ueſtras. §. 9. nu. 18. regia lege. 9. tit.
17. part. 7. In quo duo fugienda. ac
reprobanda ſunt. Primũ quod Saly
cet, in l, quoniam Alexandrum, C.
de adulter. ſcribit in dict. caſu, nec
cõmiſſa crimina poſt primi adulte-
rii indulgentiam, a marito accuſari
poſſe. pro quo adduci ſolet. text. in
c. de Benedicto. 32. q. 1. ibi. Nullum
ei duntaxat ſimile cõmittenti peri-
culum allaturus. Is enim tex. iudici
eccleſiaſtico conſuluit, ut a uiro, qui
adulteram uxorem denuo receptã,
cautionem exigat, ne eam occidat,
ſi forſan in adulterum relabatur.
Vnde non negat uiro ius accuſandi
crimen, poſt prioris adulterii remiſ
ſionem commiſſum. Cui interpreta-
cioni mire ſuffragatur Triburien-
ſe Conciliũ. c. 46. Cuius uerba ſunt
ſi cuius uxor conſtuprata fuerit, &
propter ea maritus capitali ſenten-
tia delere illam machinauerit: ipſa
uero uigente mortis periculum, ad
Epiſcopum confugerit, & auxiliũ
quæſierit, operoſiori, Epiſcopus la-
bore deſudet, ne occidatur. Si uero
non poteſt, nullo modo liceat ei re-
quirenti eam reddere uiro ad occi-
dendum, quæ ſe ei obtulit ad defen-
dendum: ſed ſolerti cura tranſmit-
tet eam ad locũ, quem ipſa delege-
rit, ut ſecura uiuere poſsit. Si uero
interdum maritus eam inuenerit, &
repetierit, ſecundum ſeculum pote-
ſtatem habuerit. quid agere ei uelit:
ſed audiat ſanctũ Auguſt. dicentẽ.
Cum enim uir a uirtute nomen ac-
cipit, et mulier a molicie, id eſt fra
gilitate, quare cõtra crudeliſsimam
libidinis beſtiam uult unuſquiſque
uxorem ſuam eſſe uictricem: cũ ip-
ſe ad primum, libidinis ictum ui-
ctus cadit? Nã quicquid contra fi
dem catholicam mulieribus non li-
cet, nec uiris licet. Si autem eadem
mulier timorẽ pterrita a loco, ubi eã
Epiſcopus deſtinauit, aufugerit, &
uir eius ab Epiſcopo ſemel aut bis,
uel ſæpius repetierit, ſi uitam ei ob
tinere poſsit, perquirat, & reddat:
ſin autẽ omnino non reddat. Hacte

nus Triburienſis Synodus, ſecūdū, quod in prædicta quæſtione eſt improbandum, a Ioann. Lupi. aſſertum reperio. in dicto. §. ix. nempe maritum poſſe primum delictum ad iudicium deducere, ſi uxor ſibi reconciliata, in crimen adulterii incidat. Id enim falſum eſt. ſiquidem primū crimen deferri nō poteſt ad iudicium: ſed tantum iſtud nouum delictū. Nam illud primum iam eſt extinctū remiſsione, & indulgentia mariti. c. de his. ubi not. de accuſatio. & in l. tranſigere. C. de tranſact. quibus locis traditur, crimē ſemel tranſactione, uel remiſsione accuſantis extinctum, non poſſe ab eodem ad iudicium adduci. † Huius
8 autem controuerſiæ, quia inter coniugatos agitur de diuortio, quo ad thorum propter fornicatiōem, ſolus, eccleſiaſticus iudex legitimus eſt: iuxta cōmunem noſtratiū opinionē quā refert Dec. conſ. 212. licet ipſe hanc cauſam ad utrunque forū miſtim pertinere credat, quod ego non admiſerim: cum hic tractetur de cōiugali cohabitatione diſſoluenda. Sic ſane, etiam ſi Io. Imbert. Rupella. lib. i. Forenſ. inſtit. Galliæ. c. 25. cōmunem ſequatur hoc adiiciens, poſſe iudicem ſecularē tractare ac definire litem, ubi uxor agit aduerſus uirū, ut propter leprā, qua is ſit percuſſus, ab illo liceat ad tempus diuertere. Ego exiſtimo, & de hac controuerſia iudicē eccleſiaſticum cogniturum eſſe. Igitur laicus iudex minime tractabit cauſam matrimonialē, quamuis ad thori ſeparationē ob adulterium agatur. Nec decet ſecularem iudicem hanc in lite ius dicere: ut probat diſtinctio tex. in c. accedens. de procurat. & reg. l. ii. tit. ix. par. iiii. Cęterum hoc in loco dubiū egregiū ſeſe offerat, an uidua cōmittens ſtuprū dotem amittat, aliaque bona, quæ proculdubio amitteret, ſi uiuente marito fornicaretur. Qua in re, quo facilius, percipiatur, tria notāda ſunt.
9 Primum, † uxor, quæ marito uiuēte adulterium commiſit, quod ad uiri notitiam peruenit, ab eius hæredibus accuſari non poteſt, ad amiſſionem dotis. text. in l. rei indicatę uerſic. hęredi. ff. ſoluto matrimonio. ubi Bart. hoc notat, & dicit ibi eſſe communem opinionem Alexand. col. i. idem Anto. Abb. & Præpo. in d. c. plerunque. & Iaſ. in l. ſororem. C. de his quibus ut indig. in fine. Secundum, uxor uiuente marito, eo tamen ignorante adulterium committens ab eius hæredibus ad amiſsionem dotis accuſari poteſt. ita Cinus in l. fin. C. de reuocan. donatio. Roma. in d. l. rei indicatæ. §. hęredi. ubi Areti. col. fi. Hippol. in l. unic. C. de rap. uirgi. nu. 67. Præpo. in d. c. plerunque. colū. ii. And. Tiraquel. in l. ſi unquam. C. de reuocā. donat. uer. ſuſceperit. nu. 176. Abb. in ca. vlti. iii. col. de donatio. poſt Ancha. ibi qui communiter recepti quo ad illius capitis deciſionē hanc opinionem aſſerit: quibus & Ripa accedit dicens eorum ſententiam communem eſſe in l. fin. C. de reuo. donat. q. 61. Et quamuis Bal. & Imola in d. l. rei iudicatæ. idem Bald. conſi. 181. iii. uolumi. contrarium teneāt: prior tamen opinio in praxi ſeruabitur ex Alexan. in d.
10 l. rei iudicatę. † Tertiū, uidua marito mortuo ſtuprū cōmittēs perinde dotem amittit, ac ſi marito uiuente adulterium cōmiſiſſet. ita Paul. Caſtrenſ. notat. in l. fideicommiſſum. C. de fideicommiſ. idem conſi. 147. j. uolumi. Prępoſit. in d. capit. plerū que. iij. colum. Iaſ. in l. ii. nu. vi. ff. ſoluto matrimonio. idem Paul. Caſtrenſ. in l. ſororem. C. de his quibus ut indig. Hippol. in d. l. unic. nu. 53. Feli. in c. paſtoralis. de indic. Ge

rad.ſing.48.Io. Lupi.in rub.de do natio.§.67.n.vi. Hippo. ſing. 416. Maritus enim ſicut offenditur ex adulterio matrimonio conſtante cũ miſſo: ita ex fornicatione,eo mortuo ab uxore perpetrata, iniuriam patitur.Batt.in l.pe.C.de adul.Sed Paulo Caſtren.refragatur Alex.in d.l.ſororem.dicens,uiduam ex hac fornicatione dotem non amittere, nec accuſari poſſe: quia id nullo iure eſt ſtatutum.idem notat Iaſ.in d. l.fideicommiſſum. Guliel. Mayne. in l.in ambiguis pro dote. nu. 208. ff.de reg.iur. Dec.in dict.cap.paſtoralis.pro hac opinione adducentes text.in l. ſi uxor. uerſic. quamuis. ff.de adulte. ubi Iuriſconſultus, in
11 uidua, cenſet, † ſtuprum impune committi: loquitur tamen in uidua meretrice. & quo ad impunitatem illius, qui cum ea fornicatur: non quo ad ipſam uiduam: ex notatis per Hyppoli.in ſingul.150.Tamet ſi aliter illam legẽ intelligat And. Altiat. libr.ii. parerg.c.40. nam in d. l.uulgarem uxorem interpretatur ex his authoribus, quos ipſe adducit non meretricem: ut Accur.& doctor.intelligunt,ſed ex aduentitio uulgo: non ciuem Romanam. eiuſdem ſententiæ eſt Catelli. Cotta in ultimis memora.dictione meretrix.quin & Bud. in d.l.ſi uxor uulgarem uxorem plebeiam interpretatur.quorum interpretatio licet cõgrua ſit:non tamen omnino Accurſianam tollit: quia uxor uulgaris etiam dici poteſt meretrix. Ex Ouidio.li.iiii.Faſtorum.

Numina uulgares Veneris celebrata puellæ.

Eo quod corpus uulgauerit, uel ex meretrices apud Aediles licentiam ſtupri uulgarent. authore Tacito lib.ij.cuius Altiat.meminit d.capitu.40. Hinc & Valerius Maximus libertinam quandam meretricem, uulgarem appellat libr. vi. capit.iii.Nec aliter, inquit, Quintus Antiſtius uetus repudiãdo uxorem, quod illam in publico cum quadam libertina uulgari ſecreto loquentem uiderat. Verum opin. Alexand. probat text. in authent. de reſtitutio. & ea, quæ parit in und.menſe.§.fin.ubi uidua poſt annum luctus fornicaria, non eſt punienda pœnis a lege ſtatutis contra ſecundo nubentes fœminas: ergo & dotem non amittit. l. i. C.de ſecund.nupt.unde in uidua intra annum luctus fornicante, probarem opinionem Pauli, quam Altiatus ſequitur, regul.ii. de præſumpt. ix. ex dicto.§. final. Et intra luctus annum eam veram eſſe cenſet. Ioann. a Garronibus in authen. eiſdem pœnis. C. de ſecund. nupt. numer. 18.alioqui Alexan. opinio uerior,ac benignior eſt,quã in lite controuerſa, ſententia lata comprobauit Chaſſa. in conſuetu. Burgun.rub. iiij.§.vj. uerſ.mulier. nume.24.& eandem approbat Carol. Molin. in conſuetu. Pariſi. titul. xi.§. 30.queſtio. 38. ampliat. vi.Et fortaſsis in praxi potius admittetur Alexã.opinio,etiam intra annum luctus: atque ita ſcio, non ſemel pronunciatum fuiſſe,eandem que ſententiam ipſe proprio ſuffragiô probaui.& ſi ſciam rem eſſe dubiam.ac poſſe defendi, quod modo aſſeuerauimus de uidua fornicante intra annum luctus. Et tamen nihilominus æquitati cõuenit Alexan.ſententiam probari: quod admonet Bermondus Choueronius in tractat.de concubin. rubric.de adulterio.numer. 63.& eam late defendit Aymon Sauillianus conſilio
12 205.numer.24. † In his uero regnis uidua utcunque ſtuprum committens amittit partem bonorum
acqui-

acquiſitorũ matrimonio conſtante,
quæ lege reg. ad eã pertinet. l.iiii.
ti.iiii.lib.v.in ord.reg.quã citat Io.
Lupi.in rubr.de donatio.§. ult.col.
ij.Supereſt vt,priuſquam iſtum tra
ctatum de diuortio egrediamur, in-
33 quiramus † an marito repudiata
ex iudicis ſententia vxore ob for-
nicationem liceat aliam uxorem ac
cipere viuente prima.Et diuus Am
broſ.j.ad Corint.c.vij. id licere ma
rito exiſtimat:non tamen uxori,ẽt
quæ fornicarium virum,& adulte-
rum iudicio eccleſiæ dimiſit. Cuius
ſententiam Grati.retulit.32.q. vij.
capitulo vxor a viro.dicens.c. ſeq.
eam falſo adiectam Ambroſio, vel
intelligendã vxore mortua : quorũ
ultimum repugnat manifeſte Am-
broſio:primum vero non conſtat:li
cet Io.Arbor.li.j.Theoſoph.ca.35.
Gratianum ſequutus illa verba ab
Ambroſio euellere contendat.Nam
et Ambroſij opinionem aſſeruit La
ctantius Firmia.li.vj.diui.inſtitu.c.
25.& Caiet.Matthæ.c. 19.dicens,
non conuinci Ambroſij ſententiam
liqua eccleſiæ authoritate , quæ
hanc diffiniat quæſtionem,& decre
tales in ea loquentes deciſas fuiſſe
in cauſis iudicialibus . Conſtat etiã
hanc quæſtionem ualde dubiã fuiſ-
ſe , & in ipſis diuinis ſcripturis ob-
ſcuram eſſe,authore Auguſt.li.vni.
de fide & operib.c.19. Sed ex ad-
uerſo Hierony.contrariam opinio-
nem probat,quem Gratia. retulit c.
dixit Dominus.32.q. j. dicens,non
licere uiro dimittenti vxorem cau-
ſa fornicationis aliam vxorem ac-
cipere. Cuius opinionẽ probat tex.
in c.gaudemus. de diuort.ſic intelli
gens locum illum Matth.c.19.Qui
cunque dimiſerit vxorem ſuam ob
fornicationem , & aliam duxerit,
mœchatur: idem apertius profite-
tur eiuſd.decretal.author Inno.III.
lib.j.de contempt.mundi,capit.16.
text.etiam in capit.ex parte. C.de
ſponſa.dum dicit : aut ipſa dimiſſa,
fornicationis cauſa, viuente, conti-
nere.tex.optimus in cap.per vene-
rabilem.qui fil.ſint legit.dum inibi
reſpondet ſummus pontifex , cum
& ſi fides thori ſit vnum de tribus
bonis coniugij,nõ tamen ipſius vio
latio coniugale vinculum uiolaſſet.
quo in loco de adulterio vxoris in
tellexit.eandem opinionem probat
authoritas Innocentij Papæ I. in
epiſtola ad Exuperium, Tholoſa-
num Epiſcopum.c.vj. Id etiam dif
finitum eſt in Concilio Florentino
ſub Eugenio IIII.in fin. Compro-
bat Auguſtinus lib.j.de adulterinis
coniug.ad Pollentium c.viij. & 9.
& in lib.j.de bono coniug.cap.vij.
a Gratiano relatus in cap.j.& ij.&
can. quemadmodum. 32. q. vij.&
Colonienſ.concil. ubi de matrimo-
nio agit.c. incipienti. Hanc itaque
Natalis Beda in cenſura Eraſmi.
Matth.cap.v. Ioan. Echius homi-
lia.74.de ſacramentis,Diuus Tho.
in iiij.ſenten.diſt.35.arti.v. & opti
me Robertus Senalis Ep̃s Abrin-
cenſis in quodam peculiari huiuſce
dubitationis opuſculo & ſatis dili-
genter Ioan.Arb.in d.c.35. Nec de
fuit regie l.vij.tit.ij.part.iiij. & idẽ
profitetur Abulenſ. Math.19.q.76.
Nec plurimum abeſt ab opinione
Hierony.& Auguſtini conciliũ A-
fricanum.c.69.ſeu Mileuitanum.c.
17. quod Gratianus aſſumpſit in c.
placuit.32.q.7.ſic ſcribens.Placuit,
vt ſecundum euangelicam , & apo-
ſtolicam diſciplinam , nec dimiſſus
ab vxore nec dimiſſa a marito, al-
teri coniugatur:ſed ita maneant,aut
ſibimet reconcilientur. Concilium
item Triburienſe c. 46. hoc ipſum
palam probat : ſiquidem agens de
vxore adultera a marito accuſata :
ita ſcribit . Maritus uero quandiu
ipſa vxor viuat, nullo modo alte-
ram

ram ducat. Vnde canones plures in d.quæſtio.vij. a Gratiano pro Ambroſio adducti, ſunt intelligendi mortua vxore adultera, ſicut Gratia.ipſe intellexit in cap. quod pro poſuiſti.& glo.in cap. concubuiſti. ead.quæſt. Ecce igitur qualiter par ius viro & vxori competit non diſputat, in hac ſeparatione coniugij ex cā fornicationis a ſummo Deo permiſſa. Ex quo etiam conſtat Ambroſium in hoc, nec ab eccleſia, nec a ſummis, doctiſque uiris receptum fuiſſe: tametſi Caiet. refragetur. quē & Diui Ambroſij ſententiam ex profeſſo defendit Catharinus libr. v.contra Caieta.capitu. vltim. addens non tantum viro licere aliam ducere vxorem, propria vxore dimiſſa ex cauſa fornicationis: ſed et ipſi vxori alteri nubere, viro proprio ob eandem cauſam dimiſſo. Vtrumque tamē falſiſsimum eſt. ſi cuti poſt alios oſtendit Albertus Pyghius in quæſtio.ultim. controuerſiarum. et idem probatur in cap. literis.de præſumpt.ibi, mortua illa. igitur adultera viuente marito non licet etiam lata ſententia diuortij aliam vxorem accipere. eandem ſententiam docet veram eſſe Ioan. Driedon.de dogmatibus lib.ij.cap. iij. dicens Chriſtum Ieſum reſpondiſſe iuxta vniuerſalem ſententiam non licere vxorem dimittere: atq; ab ea regula ita excepiſſe fornicationis cauſam: vt ſimul oſtenderet per illam vinculum matrimonij nō diſſolui. In hoc etiam ſenſu accepit euangelij teſtimonium Clemēs Alexandrinus li.ij. Stromatum, qui cū huius loci mentionem feciſſet, inquit: adulterium autem exiſtimat, coniungi matrimonio viuo altero ex ſeparatis eiuſdem etiam ſententiæ eſt idem Clemens lib.iij.eorundem ſtromatum.

SVMMARIVM.

1 *Ante legem Iuliam de adulterijs, an licuerit marito uxorē & adulterum in crimine depræhenſos occidere.*

2 *Lege Iulia de adulterijs patri licet filiam & adulterum quencunque occidere: marito autem tantum permiſſum eſt uilem adulterum occidere.*

3 *Intellectus ad l. quod ait lex ff. ad legem Iuliam de adult.*

4 *Regiæ Partitarum leges hac in re quid præter ius Cæſareum ſtatuerint.*

5 *Pater, uel maritus an poſsit licentiam propria authoritate occidēdi adulteros, alteri committere.*

6 *Regia lege licet marito quencunque adulterum cum uxore deprehenſum occidere, ſimul & ipſam uxorē propria authoritate.*

7 *Maritus occidens propria authoritate uxorem non adquirit dotem, nec arras, quæ propter adulterium ei lege adiudicantur.*

8 *Vxorem, filiam, et adulterum propria authoritate occidere an liceat in foro conſcientia.*

9 *Lex ciuilis in iudicio interiori animæ ligat atque ſeruāda eſt.*

10 *Intellectus cap. ſi uero i de ſenten. excommunicatio.*

11 *Pœna legis partim remittitur ꝑpter iuſtū dolorē delinquenti.*

12 *Intellectus alter ad c. ſi uero i de ſenten excommu.*

13 Lex

13 *Lex ciuilis permittens patri, & marito adulteros occidere propria authoritate, ipſam occiſionem non approbat.*

14 *Lex ciuilis permittens patri & marito adultero occidere propria authoritate, hanc ipſam occiſionem approbans, eſt nulla.*

15 *Occidens adulteros propria authoritate in locis quo ad temporalia eccleſiæ ſubditis, puniendus eſt.*

16 *Quo iure adulterium pœna mortis puniatur: atque inibi pœna adulterij explicatur.*

17 *Pœna mortis pro adulterio an iuſte a lege inferri poſſit.*

18 *Maritus occidens adulteros, lege regia ſibi a iudice traditos, an peccet mortaliter.*

19 *Adulter clericus qua pœna iure pontificio ſit puniendus.*

20 *Adulter laicus an per iudicem eccleſiaſticum puniri poſſit.*

§. SEPTIMVS.

HACTENVS tandem egimus de adulterij pœna, quam ciuilem docto. appellant: modo uero opus eſt, ut tractemus criminalem pœnã huius ſceleris, q̃ matrimonio grauem contumeliam irrogat. Nec diffinitionem adulterij præmittere neceſſe ẽ: quia eam obiter tradidimus in j. hu-
1 ius operis parte. c. j. nu. viij. † Conſtat igitur ex lege duodecim tabularum, ipſum adulterũ in crimine deprehenſum occidere deprehendenti licuiſſe. uerba autẽ legis hæc ſunt. Mœchum in adulterio reprehenſum necato. uti ſunt apud Aymarũ Riuallium, & Oldendorpium. Quę quidem lex Athenis a Dracone, et Solone lata fuit. authore Plutarcho in Solonis uita. Draco etenim eam legem ante Solonem tulerat imitatus Hyettum Argiuũ, qui poſt Moluri cædem in vxoris adulterio deprehenſi, ab Orchomeno receptus parte etiam regionis ex Orchomeni beneficio accepta, primus oĩum legem illam ſanxerat. teſte Ludo. Cælio li. 11. lect. antiq. c. 25. Poſtea uero & maritis licuit uxores in adulterio deprehenſas ſine iudicio impune necare. quod ex oratione Marci Catonis Aulus Gelli. refert li. noct. Attic. x. c. 23. meminit et Iulius Paulus lib. ij. ſententia. titu. 27.
2 Demum † lege Iulia de adulterijs ab Auguſto lata, ſicuti Iuriconſultus Vlpianus in l. j. ff. de adulter. teſtatur, & Sueto. in Auguſto. ca. 34. adempta fuit maritis poteſtas occidendi vxores adulteras; neq; eis licuit adulterum occidere quencunq; niſi vilem, aut infamem, eumque domi ſuæ cum vxore deprehenſum. l. marito quoq;. ff. de adult. reg. l. 13. ti. 17. par. vij. Patri autẽ permiſſum fuit occidere adulterum quencunq; cum filia etiam in domo mariti deprehenſum, modo & ipſam filiã occideret ſimul. Eanque ratione mariti idem ius minime conceſsũ fuit, quod plerunq; pietas paterni nominis conſilium pro liberis capit: mariti uero & calor, & impetus facile ſæuientis refrenandus fuit. l. patri. et l. nec in ea. in fin. ff. de adulteri. l. Gracchus. C. co. ti. regia l. 14. ti. 17. part. vj. Licuit etiam marito authenticorum & conſtitutionum nouellarum iure quencunque adulterum occidere, ſi eum in ſuſpecto loco cum vxore colloquentem deprehenderet:

ret:cum prius eundem propter ſu-
ſpicionem ter per ſcripta admonuiſ
ſet,ne cum vxore in ſecreto,aut ſu-
ſpecto loco confabularetur..text.in
authenti.vt liceat matri,& auiæ.§.
his quoque collatio. viii. authen. ſi
quis ei.C.de adulte.regia l. 12. tit.
17.part.vij. His igitur conſtat iure
Cæſareo maritis non licere vxo-
res, etiam in crimine deprehenſas
occidere: adulteros vero non quoſ
cunque,ſed uel viles, vel infames,
aut eos, quos ex ſuſpicione ter præ
ſcripta admonitos ; cum uxoribus
in ſecreto, & ſuſpecto loco coloquẽ
tes deprehenderint, negare maritis
licuiſſe.Patri autem permitti filiam
adulteram, ſimul & adulterum, in
crimine deprehenſos impune occi-
dere.Qua in re aliquot ſunt omni-
no adnotãda : ſi quidem res iſta ex
legũ inconſtantiã perplexitatẽ hẽt.
3 ¶ † Primũ etenim occidere adul
terum patri & marito ita permiſſũ
iure eſt,ſi ipſum in turpitudine ipſa
deprehendãt.tex.in l.quod ait lex.
ff.de adult.vbi Iuriſcõſultus refert
Draconis,& Solonis legem hoc di
centem ſermone Græco, qui acte-
nus ibi deſiderabatur. Donec Bu-
dæus verbi Græca ita reſtituit.
ἄρθρα ἐν ἄρθροις ἔχοντα . quæ
latine hunc ſenſum redunt: obſcœ-
na in obſcœnis habentem. Alciat.
uero libr. iiij.de verbo. ſignifi. &
Holoander, caſtigatorem lectionẽ
eſſe exiſtimant,ſi locus ille ſic lega
tur . ἐν ἔργῳ. id eſt, in ipſo opere
quibus adſtipulatur ſæpiſsime Lu-
cianus,et maxime in dialogo Apol
linis, & Mercurii commemorans
qualiter Vulcanus Martem,& Ve
nerem in adulterio deprehenderit.
agnoſcit, & eandem lectionem Cõ
ſtantinus Harmeno. lib. vi. titu.ij.
eamq; probat authoritas Pandecta
rum Florentinarũ. Sed ipſo potius
accedo priori lectioni, quippe qui
viderim apud Lucianum in Eunu-
cho: illamet verba quæ Budæus re
ſtituit,ex ipſis legũ tabulis referri.
¶ Secundo, eſt notandum,patri
licuiſſe filiam & adulterum occi-
deret,ſi filiam haberet in poteſtate
d.l.patri.& quamuis regia l.14.tit.
17.part.vii.permittat patri occide
re filiam,& adulterum, nec addide
rit patriam poteſtatem:opinor eam
eſſe illi legi adiiciendam ex iure cõ
muni.Leges etenim illæ, quas Par
titarum appellamus, ius commune
imitantur omnino & niſi manifeſte
& directo ſenſu illud corrigant,ex
obliquo ſenſu, aut tacito non eſt
adnotanda iuris communis abro-
gatio. Ex quo uerius mihi uidetur
patri non licere, etiam iure regio,
occidere filiam liberam ab eius po
teſtate. Nec leges Fori quæ etiam
fratri hoc homicidium permiſſerũt
huic ſententiæ oberunt: quia Fori
leges, niſi vſu vel poſterioribus le-
gibus fuerint comprobatæ, nullam
vim nec poteſtatem habent.Præte
4 rea † & illud eſt aduertendum,re-
gia partitarum lege marito licere
adulterum vilẽ deprehenſum cum
uxore occidere, nõ ſolũ ſi deprehẽ
dat eum maritus cum uxore in pro
pria domo, ſed alibi quocunque in
loco.l.13.titul.17.part. vii. vbi id
expreſſe cauetur:liceti ure Pande-
ctarum id liceret tantum quando
maritus in domo propria adulterũ
deprehendiſſet.l.marito quoque.ff.
5 de adul.Poteſt † etiam pater, uel
maritus, qui hanc licentiam occidẽ
di adulteros habet,committere præ
dictam occiſionẽ proprio filio,tex.
ĩ d.l.Gracchus. ubi ita notãt p illũ
tex. Bal. & Salicetus. Bar. etiam
in l. non ſolum §. ſi mandato. nu-
mer. v. ff. de iniur. vſus dictione
forte.idem Iaſ.in l.1.§.fi. ff.de ae
oper.nũc.nume.v.Ioã. Bapt. de
ſancto Seuerino. in tract.ſi.Feli-
bito,ſuſp.& fugit.q.iii in.c.

in c.quæ in eccleſiarum.de conſtit. num.13.Hippo.in l. unic.nu.iiii.C. de raptu uirgin. & And.Tiraquel. in l.ſi unquam. C. de reuo. dona.in prin.nu.16.& Paul.Pariſ.cōſ.154. nu.x.& 15.uolu.iiii. Nec libet hac in re uti ampliori docto. catalogo: cum ſit ſatis apud eos hanc opinionem frequentiſsimam eſſe,quā Fort.Garſi. in tractatu de ultimo fine, illario.xi.colum.vii.uerſiculo quinto,infertur.reprobat ex eo,ꝙ leges omnes,quę patri,& marito tribuūt facultatem hanc occidendi adulteros,ſint iniuſtę,& nullæ.Ego tamē & ſi prædictę leges iuſtiſsimæ ſint ꝙ ſtatim tractabo, credo hanc opinionem communem falſam eſſe.Nā l.Gracchus.minime eam probat:cū loquatur de filiis,qui ipſi Numerio eorum patri,adulterum occidendi, auxilium præſtiterunt, ueluti ſocii cauſa, coadiuuando partem:quo caſu diuerſum cenſeri debet: ſi quidē Bal.in,l.i.C. unde ui.nu.47.Cępol. conſil.criminali. iiii.col.fi. Paul.in l. refectionis.ff.comm. prædio.per tex.ibi Iaſon.Feli.& Hippol.in dictis locis.idem Hippoly.ſingu.175. & Pariſi.dict. conſi.154.fatentur, eum cui licet alium occidere,poſſe ad id facinus ſocios, & amicos aſſumere:& ſic intelligunt gloſſ.in l.cū fundum.ff.de ui, & ui armat.quam dicit ibi Paul.eſſe ſingul.Iaſ.in d.§. fin.nu.v.Bal.&Fel.col.i.in c.ad noſtrā.de proba.Hippoly.in d.l.unic. nu.11.& in d.ſingu.175.qua quidem glo.probatur,non licere alicui,committere alteri ius,ꝙ ipſe habet,propria authoritate ſeipſum ulciſcendi & aſſumendi uindictam. Quod ſi propriam matrem filius, etiam patri auxilium pręſtans occidiſſet:res eſſet crudelis, atque nefandi exempli, neque iure eſſet omnino defendenda:imo acriter punienda:Nam & liberto patronum in adulterio deprehenſum occidere non licet,et ſi ipſe patronus ſit ex eorum numero,qui alioqui occidi a marito poſſent.l.ſi adulterium.§.liberto.ff.de adulteriis,ubi Ang.notat,non licere cuiquam patrem bannitum,ut recentiores loquuntur, occidere,licet ipſe pater ab aliis impune occidi poſſet.quam opinionem Angeli defendit optime Dec. in c. quę in eccleſiarum.de conſtit. nu. 14.contra Barto.in d §.liberto.quia tex.in d. §.liberto.aduerſus Bar.urget.Nec l.minime.ff.de religio.& ſumpt.fune. quam pro ſe citat Bart.quidquā probat: cum loquatur in patre,qui in patriā irruit:licet enim tunc filio pro defenſione patrię,pr̄em occidere:uñ et cōtra Bar.tenet Fortu.in l. ueluti.ff.de iuſt.& iur.col.9.uerſ.tu cōſidera.TametſiPlutarchus in Parallelis,capitu.71.meminerit cuiuſdam Fabriciani,qui matrem et eius adulterum Petronium occidit, quē Senatum abſoluiſſe ſcribit,eo quod mater et adulter patrem eius Fabiū Fabricianum, uirum de republica, ex victoria aduerſus Sānites parta, benemeritiſsimum, obtruncauerāt.

6 † Cæterum poſt ueteres partitarū leges reg.lege maritis permiſſum ē, uxorem et adulterum in crimine ipſo deprehenſos impune, & propria authoritate occidere: nulla diſtinctione præmiſſa, uilis, an honeſtus ſit ipſe adulter:l.ii.titu.15.lib.viii. ordinat. modo utrunque occidat,ſi potuerit: vt ibi inquit lex:quæ in hoc vltimo deducitur ex l.nihil intereſt. & l.quod ait lex.§.fin.ff.de

7 adul.† Amittit tamen occidens uxorem:etiam adulteram, propria authoritate, dotem & illa bona quæ ob adulterium uxoris lege marito adiudicātur.quod notant Bal.Paul. Imol.Roma.& Alex.in l.ſi ab ho hoſtibus.col. pe.ff.ſolut. matr,quorum opinio regia lege:82.Tauri cō probatur

probatur. Qui etenim ius propria
authoritate ſibi dixerit, etiam lege
permittente, legale commodum nō
conſequitur. l. interdum. §. qui furē
ff. de furt. Quamuis ſi dos marito
ex alia cauſa deferatur a lege, non
amittit eam, etiam ſi uxorem adul-
teram occidat propria authoritate:
ut Alexan. in d. col. pen. tradit. Scri
bit tamen Hippo. in l. patre uel ma-
rito. nu. 14. ff. de quæſtio. maritum
fornicarium, & habentem concubi-
nam, minime habere ex lege licen
tiam occidendi vxorē in adulterio
deprehensā propria authoritate. in
quo cogitandum eſt. Egregia tamē
8 hic ſolet tractari dubitatio, † an
maritus occidēs propria authoritate
vxorē & adulterum, in crimine de
prehenſos, peccet mortaliter: atque
idem dubium erit de patre. Et vi-
detur eos mortaliter non peccare.
ex text. in c. ſi vero. j. de ſentē. ex-
con. vbi maritus percutiens clericū
in vxoris adulterio deprehenſum,
nō eſt excommnicatus: nec tenetur
à roma. pontifice abſolutionis bene
ficiū exigere, licet cæteri clericorū
percuſſores teneātur id agere ex c.
ſi qs ſuadēte. 17. q. iiij. Vnde leges
permittētes marito adulterū occide
re. ī d. c. ſi vero. cōprobari vidētur
Secundo eandem opinionē probat
text. in c. interſectores. 33. q. ij. vbi
interſectores vxorū homicidię ap-
pellantur, quādo vxores non erant
adulteræ: igitur ſi adulteræ eſſent,
nō dicerentur mariti omicidę. Ter-
tio facit tex. in c. inter hęc ea. cauſ.
& q. ubi mundana lex refertur, ex
qua liceat vxorem adulteram occi-
dere. idem in c. quicunque. & in c.
admonere. ea. q. dum tex. ille dicit.
Et tunc ſi ita fuiſſet inuenta ſecun-
dum legis tramitem debuit accipe-
re ultionis uindictam. Igitur canō.
ille leges hoc crimen adulteri pu-
nientes, ratas eſſe cenſet. Quarto
lex ciuilis etiam in interiori cōſciē
tiæ foro eſt ſeruanda gloſſ. inſignis
in c. quę in eccleſiarū. de conſti. quā
dicunt ſing. eſſe Bald. & Bart. & ſe
quuntur eam cæteri docto. ibi dicit
ordinat. Iaſ. in l. nemo poteſt. ff. de
lega. i. nu. 106. idem notat Abba. in
prooemio Rex pacificus. colū. iiii.
idem Abb. Feli. & Dec. late nu. 18.
c. i. de conſtit. Inno. & Abb. in c. qa
plerique. de immuni. eccle. Floren.
i. part. ti. 18. c. uni. §. ii. diuus Thom.
12. q. 96. arti. iiii. Bal. in prooemio
feudo. nu. vi. dicens legem ciuilem
eſſe partem legis diuinæ. & proba-
tur præfata opinio ea ratione, quod
lex ciuilis condita eſt autoritate di
uina. c. viii. prouer. Per me, inquit.
Sapiens, reges regnant, & condito-
res legum decernunt iuſtitiā. c. quo
iure viii. diſt. c. ii. de maio. c. quod p̄
cipitur. 14. q. i. & ad Rom. 13. Lex
etenim ciuilis ſi prohibet, ligat in fo
ro conſcientię, & obligat eam uiolā
tem ad peccatum: ſi permittit, excu
ſat agentē modo lex iuſta ſit: quod
præcitatis authores tradiderunt; &
Domini. Sot. lib. i. de iuſtit. & iur.
q. vi. arti. iiii. Igitur occidens adulte
ram permittente lege, etiam ciuili,
in conſcientię foro eſt omnino im-
munis a peccato. Quinto illud quod
legi licet, licet ei cui lex committit:
ſed legi licet occidere adulterā, aut
quemlibet alium nocentem & cri-
minoſum: igitur & maritus cui lex
commiſit, poterit vxorem adulterā
occidere. Lex autem hanc licentiā
præbuit marito et patri. ut ſuperius
probauimus. In contrariam ſenten-
tiam imo ꝙ uiris non liceat abſque
mortali peccato uxores etiā in adul
terio deprehenſas occidere pluri-
ma inducunt. Primum text. in c. in
ter hęc. 33. q. ii. dicens, eccleſiā mun
danis hiſce legibus minime cōſtrin
gi: atque in c. ſequ. interſectoribus
uxorum pœnitentiam irrogat. Se-
cundo,

eundo, optimus tex.eſt in c.admo-
nere. ea. q. ſic dicens, & tunc ſi ita
inuenta eſſet ſecundum legis trami
tem, debuit accipere ultionis uindi-
ctam. Nam ſi uerum, quod abſit,
fuiſſet, ſicut ille adulter mentitus eſt
poſt ſeptem annos pœnitentia pera
cta dimittere eam per approbatam
cauſam poteras ſi uoluiſſes: occide-
re tamen eã nullatenus debuiſti. Ec
ce ergo qualiter Stephanus Papa
aperte ſcribit non licere abſque pec
cato mortali marito vxorem etiam
uere adulterã occidere. Tertio hæc
licentia, quæ maritis ex legibus per
miſſa eſt, occidendi uxores; eis prę
bet quandoque cauſam calunnian-
di uxores: ergo non eſt permitten-
dũ maritis uxores occidere, etiam
adulteras. Quarto accedit autoritas
glo. in d.c. iter hęc quę aſſerit mor-
taliter peccare maritum uxorẽ pro-
pria authoritate occidentem etiam
ſi eam in crimine ipſo deprehende-
rit. quã dicunt ſing. eſſe Abb. Anan.
& Felin. col. ii. in c. interfeciſti. de
homici. Iaſ. in l. ut uim. ff. de iuſti. &
iur. col. v. idem in l. ubi pactum. nu.
16. C. de tranſactio. Abb. in repe. c.
cum eſſes. de teſtam. v. col. commen
dant & ſequuntur plures quos Fe-
li. refert in c. quæ in eccleſiarum de
conſtit. col. iiii. eandem opinionem
approbans Abb. in cap. ſi uero. i. de
ſent. excomm. Abb. & Ppræpo. in
c. ueniens. c. ii. de ſponſa. idem Feli.
in d. cap. ſi uero late. Fortun. in tra
cta. de ultimo fine. illat. 11. Tho. in
iiii. ſent. diſt. 37. q. ii. ad primum. Pa
lud. ibi ac cęteri Theologi: idem no
tat Syl ueſt. in ſumm. uerb. homici-
dium. i. q. ii. uerſ. ſextum. Ioan. Fa-
ber in l. Gracchus. C. de adulter. &
plures alii quos Tiraq. citat in lib.
de iure mariti. l. viii. ex quibus con
ſtant hanc opinionem communem
eſſe, quam & ueriorẽ eſſe exiſtimo:
& ideo neceſſe eſt rationibus prius
10 adductis reſpondere. † Non obſtat
tex. in c. ſi uero. i. de ſenten. excom.
quia ibi non iudicatur licitum per-
cutere adulterũ cum uxore deprehẽ
ſum: ſed remiſit canon excommu-
nicationis pœnam: propter illũ do-
lorem iuſtum, quem facile non po-
teſt quis temperare. quod ex eodem
text. manifeſte apparet: ſiquidẽ fra
ter percutiens clericum cum ſorore
deprehenſum, per eundem tex. ab
excommunicatione iudicatur liber
& tamen nec vlla lege ciuili nec ca
nonica fratribus licet fornicantes
cũ ſororibus ẽt in crimine deprehẽ
ſos percutere. Præterea nec marito
lege ipſa ciuili licebat quemcunque
adulterum occidere, aut percutere:
ſed tantum uilem: Igitur clericũ de
prehenſum cum uxore nec lege ci-
uili licebat percutere: cum uilis nõ
ſit: & tamen in eo. c. ſi uero. excom
municationis pœna in prædictis ca
ſibus remittitur, quibus nec iure Cę
ſareo licebat occidere, aut percutere
quemquam: ergo in prędicto capite
romanus pontifex minime licitum
cenſet homicidium uxoris, aut filię
aut adulteri. Cui interpretationi ſuf
fragatur text. egregius in l. ſi adul-
terium cum inceſtu. §. Imperatores.
11 ff. de adult. ubi † marito occidenti
uxorem deprehenſam in adulterio,
quam eo iure minime licebat, occi-
dere, pœna legis Corneliæ de ſica-
riis, & ſic pœna homicidii, partim
remittitur: propter iuſtum dolorem
quem facile quis temperare non
ualet. quem tex. ultra doct. ibi com
mend. Abb. in c. i. de iniur. idem in
ca. olim. i. col. vii. de reſtitu. ſpoliat.
dicit ſingu. Areti. conſi. 43. col. iii.
Ioan. Baptiſ. de ſancto Seuerino in
tracta. de debitorib. ſuſpect. & fugi.
colum. i. Iaſon in l. ut uim col. iii. de
iuſtit. & iure. late Hippoly. in l. ii.
nu. 15. C. ad leg. Corne. de ſicar. eſt
etiam optimus text. in l. Gracchus
de adulte.

de adulte.ex quibus conſtat homi-
cidæ pœnam pro ipſo crimine ſta-
tutam a lege, minuendam eſſe per
judicem, ſi iuſto dolore commotus
illud homicidium commiſerit.pro-
bat idem text. in c. ſignificauit. de
pœniten.& remiſ. quem Felin.no-
tat in cap.dilecti.col.pen.de excep
tio. text. etiam eſt memorabilis in
cap.ſignificaſti.ij. de homicid. vbi
Felin.colum. fin. quem text. ad id
notauit & Bologni.conſi.37.ii.col.
Ex quo poteſt probari gloſſ.in ca-
no.j.23.quæſt.j.quæ aſſerit,non eſ-
ſe puniendum eum, qui percuſſorē
inſequitur, & excedens moderamē
defenſionis percuſſerit. idem regia
l.Styli. 58.tametſi.l.59.approbaue
rit.glo.in cap.iij.homi.contrarium
uolentem. Poteſt tamen prior glo.
procedere quo ad ipſam delicti pœ
nam legibus diffinitam:illa etenim
locum non habet: poſterior autem
gloſſ.erit intelligēda quo ad aliquā
punitionē extra ordinem:hęc enim
12 nullo pacto eſt omitienda.† Secun
do poteſt tex. in d.cap.ſi vero pro-
cedere quoad percuſsionem,non ta
men quo ad occiſionem:percutiens
enim clericum cum ſorore, uxore,
vel filia deprehenſum liber eſt ab
excommunicatione, non tamen oc
cidens:cùm ille canon de occidente
non loquatur. ita notat Fortuni.in
dict. illatione 11. Sed & Sylueſt.
verb.excommunicatio. 6.caſu.10.
illius cap. intellectum tractans ſcri-
bit, occidentem clericum cum ſoro
re, filia, aut vxore deprehenſum
animo deliberato, in illam canonis
excommunicationem incidere iu-
ſtus etenim dolor potuit tunc tem-
perari alioqui ſi abſque deliberatio
ne occiderit,locum eſſe illius ca.de
ciſioni. Ipſe tamē conſiderata illius
canonis ratione crederem, occiden
tem etiam abſque deliberatione ex
communicatum eſſe, non tamen eſ-
ſe neceſſario a romano pōtifice ab-
ſoluendum, ſed poſſe ab Epiſcopo
abſolui:ſicuti in ipſo titu.de ſenten.
excommu.ſæpiſsime ab hac excō-
municatione ex iuſtis quibuſdam
cauſis Epiſcopus abſoluit. Nec tex.
in dict. cap. ſi uero, huic opinioni
aduerſatur. Quod ſi in eadem ſpe-
cie & caſu, deliberato animo cle-
ricus occidatur,impetrandā eē a ro
mano pōtifice abſolutionem, cum
Syluestro exiſtimo. Item non ob-
ſtat.cap.interfectores, cuius argumē
to aſſumpto a cōtrario ſenſu id pro-
bet: qui tamen ſenſus admittendus
non eſt aduerſus tot canones,qui o-
pinionem communem probāt: Mul
to minus oberit text. in cap. inter
hæc. & in cap. quicunque. & cap.
admonere quia in ipſis canonibus
mundana lex quo ad eccleſiæ iudi-
cium reprobatur. Nec tñ cap.admo
nere. vltionis uindicta marito per-
mittitur propria authoritate:ſed il-
la vltio ei conceſſa eſt quæ a iudi-
ce coniuncta in ipſo iudicio vxore
inferenda eſt authoritate legum.
13 † Quarta ratio duplici reſponſio-
ne tollitur: lex enim ciuilis in con
ſcientiæ foro eſt ſeruanda, & excu
ſat, quando lex ipſa permittit actū
aliquem eum approbans: ſiquidem
tunc authoritatem præbet, qua tu-
tiſsimus eſt, qui legem ſequitur: quod
omnium conſenſu conſtat. Secus ue
ro dicendum erit, quando lex per-
mittit actum omittēdo eius punitio
nem ex illa cauſa, quam eſſe iuſtā
cenſet ad pœnam hanc remittendā.
Sic etiam leges tolerant impune me
retrices: quod ſuperius probauimus par-
te.1.c.4.n.ix.atq; ita huic obiectio
ni reſpōdēt Tho.Palu.et Theolog.
in 4.ſentēt.diſt.37. quęſt.2. Sylue.
verb.homicidiū.1.quęſt.2. & Fel.
in c.eccleſia Sanctæ Marię. de cō-
ſtit.nu.42.dicentes leges nō permit
tere patri, aut marito adulteros

occidere hoc homicidium approbã tes: ſed pœnam propter iuſtum dolorem remittentes argu. l. ſi adulterum. §. Imperatores. ff. de adult. & l. Gracchus. C. eo. tit. Hæc tamen communis reſponſio apparet admodum dubia: quia l. Gracchus. dicit legitime occiſum fuiſſe adulterum a marito: & præterea in l. marito. ff. eo. dicitur. Nam lege cauetur vt liceat marito occidere lenonẽ. Lex item duodecim tabularum ita hanc licentiam tribuit mœchum necando: & paſsim in l. patri. & alibi uidetur a legibus hoc permiſſum fuiſſe ad vindictam, & authoritatem ipſis occiſoribus præſtãdo. Vnde nõ admodum congruit prædicta ſolutio. Ideo Fortuni. in dict. illatione 11. aliter præfatam obiectionem ſol
14 uit dicens, † leges Cæſareas permittentes patri, & marito adulteros occidere ab ipſa iuſtitia deuiare atque ex eo nullas eſſe. c. erit autem. lex 4. diſtin. cap. fin. de præſcrip. c. quæ contra mores. 8. diſtin. Nam legum latores poteſtatem habent leges cõdendi, modo iuſta decernant Prouerb. cap. 8. Nota Adriã. quodlibet. 6. quæſtion. j. idem Fortun. de vlt. fine, ĩ princi. & illatio. 16. Vnde lex Cæſarea in foro conſcientię ligat, ſi iuſta ſit. uti fatentur omnes hi, quos in 4. ratione pro prima opinione citauimus: hæc autem lex de qua tractamus, iuſta non eſt: igitur nequaq̃ in conſcientię iudicio excuſat occidentem adulteros. quo fit ut nec in foro ſeculari ſit prędicta lex ſeruanda: imo committens homicidium puniendus eſt. quod Fortu. ipſe fatetur dicens, propter iuſtũ dolorem pœnam minuendam eſſe.
15 † Ipſe vero eius opinionem in hoc ultimo admitterem in locis eccleſiæ ſubiectis quo ad temporalia: quia in illis leges non ſunt etiam inter laicos ſeruandæ; ſed canones. capitu. ſi duobus. §. fin. de appellat. ſingu. ſecundum Abb. ibi & Fel. in cap. eccleſia de conſtitu. nume. 44. notat gloſſ. in cap. ij. verbo lex ciuilis. de arbitr. in 6. idem Felin. in cap. j. de conſtitut. nume. 28. Andr. Alciat. in capitul. cum contingat. de iureiur. nume. 50. & domini. in cap. ij. in prin. de hæret. in 6. & ita expreſsim Ioan. de Anania in cap. interfeciſti. de homic. notat in locis eccleſię ſubiectis, etiam quo ad temporalem iuriſdictionem, occidentẽ adulteros non eſſe liberum a pœna neque ex ipſis legibus tutum eſſe in foro exteriori. In prouinciis uero principibus ſecularibus ſubditis quamuis fateamur leges approbare hoc homicidium, & ideo nullas eſſe non tamen erit neceſſario dicẽdum, ipſum occiſorem debere puniri, quia lex ciuilis nõ tenetur omnia peccata exteriori pœna punire: ſat enim eſt punire ea quę maxime reipublicę nocent, & hominum conuictum deſtruunt: aliqua vero etiam illicita poteſt non punire ex aliqua cauſa: ut in alia quæſtio. notat Thom. 22. quæſtion. 77. articu. 1. ad primum. ex his ergo tollitur quarta ratio primę opinionis: tametſi ego potius eligerem præcedętem reſponſionem. Quinta ratio etiam deficit ex eo, quod nec lex commiſit marito, aut patri poteſtatem, quam habet ipſa lex occidendi adulteros: nec reipublicæ conueniret hanc poteſtatem committi marito, aut patri: quia ſine iudicio & abſque iure defenſionis occiderẽtur adulteri. Verum præmiſſa om-
16 nia eo tendunt, † an liceat, vel vnquam licuerit patri uel marito adulteros occidere propria authoritate. Nec de pœna eis a iudice per ſentẽtiam irroganda diximus. vnde ſciẽdum eſt, iure ciuili pandectarũ nullibi ſtatutam fuiſſe pœnam mortis

pro

pro adulterij crimine,nec pœnã deportationis,nec damnationis ad beſtias, ſeu in metallum. quod probatur in l.Claudius. ff.de his quib. ut indig.ubi damnatus adulterij teſtamentum facere poteſt: quod minime poſſet, ſi aliqua ex prædictis pœnis eſſet condemnatus.l.eius qui .§.j.ff.de teſtamen. Eſt etiam optimus tex.in l.qui cum vno.§.adulterij.ff.de re milita.& in l.ij.§.miles. ff.de his qui not. infam.& l. miles. ff.de adulterijs& in l.ſi quis viduã. de quęſtionib. notat glo. in dicta l. Claudius. & in.§.miles.& in.§. adulterij.Bar.in l.inter liberas.ff.de adulter.Io.Faber in.§.item lex Iulia. inſtit. de publi. iudic. optime Tiraqu.in legibus cõnub.l.1 ..quibus omnibus obſtat tex.in l.caſtitati.C.de adulte. quam glo.allegat in c.tuę.de procurator.ex qua pœna capitalis cenſetur contra adulteros ſtatuta:ſed ei inductioni glo. ſatisfacit,quę in l.vnic.C.ne Chriſti. mancip. capitalem pœnam in exilio ꝑpetuo interpretatur. poſt Azonem ibi in Summa.quam glo.dicit ſingula.Imo.in l.ſecunda.columna tertia ff.de pub.iudic.Iaſon in l.trãſigere. numero nono C. de tranſactionib.Felin.poſt Anani. ibi.inc. qualiter.in ij.§.licet.numero quinquageſimoſecundo,de accuſat.Hippol.in practica criminal.§.opportune.nume. 40. vbi hanc opinionem communem eſſe exiſtimat.Sic ergo in dict.l.caſtitati.pœna capitalis in pœna exilij perpetui intelligi poteſt:nec eſt neceſſario in alia pœna maiori intelligenda. Sed ſi Accurſius & eum ſequuti intelligunt ſub capitali pœna , deportationem, ex qua ciuitas amittitur: aut damnationem in metallum, ex qua perditur libertas, aut mortem naturalem,optime,& proprie loquuntur : ſi uero exilium aliquod interpretantur,ex quo ciuitas minime amittitur: falſa eſt communis opinio. Nã pœna capitalis eſt,quę uel mortem,uel damnationem ad beſtias ſeu in metallũ, vel deportationẽ irrogat: vti idem Accurſ.explicat in l. tranſigere.C. de tranſ. tex. apertius in.§.j.de publi.iudic.& in l. ij.in princ.& in l. capitalium. ff.de pœn.& in l.publicorum.ff.de pub. iudic.& in l.licet capitalis.& ibi Alciat.ff. de verb. ſignifica.notat Io. Igne.in l.j.§.vltim.itaque ſupplicium.ff ad Syllani.ex quibus conſtat, pœnam exilij etiam perpetui,non dici capitalem,niſi deportatio ſit. Vnde ad l. caſtitati. dicendum erit,eam loqui attento iure Codicis. & licet dicta conſtitutio facta fuerit ab Alexandro Auguſto multo ante Conſtantinum conditorem l.quamuis. nihil vetat aſſerere ab ipſo Alexandro, gladij ultionẽ in adulteros ſtatutam fuiſſe pœnam autem a lege Iulia adulteris indictam ideo Iuſtinianus omiſit in digeſtis. conſarcinandis;quod gladij pœnam ex Alexand.& Conſtantino in Codicem ſuum retuliſſet. Sed ꝙ ante iura Codicis tẽpore pandectarũ mortis pœna eſſe pro adulterio ſtatuta,probat inſignis textus in.§.item lex Iulia. inſtitu.de public.iudic.dicens,Lex Iulia de adulterijs coercendis temeratores aliorum nuptiarum gladio punit.Ergo lege Iulia ab Auguſto lata pœna mortis fuit cõtra adulteros ſtatuta. qui tex.dubiam reddit hanc diſputationẽ.nec tamen uerebor illũ tex.ita interpretari,ut lege Iulia,uti lata ab Auguſto fuit minime intelligatur, etiã refragãte Coraſ.lib.miſcell.2.c.1. Nã in toto titul.ff.ad leg. Iuliã de adulter,nullibi huius pœnę mortis mentio fit,ꝙ ſi in l.Iulia ſtatuta fuiſſet, non foret a tot Iuriſconſultis omiſſa: cũ eſſet res præcipue memorãdo in illo de

adulterijs tractatu: atque alicubi in iure de mortis condemnatione mentio fieret, ſicuti ſit in legibus paulo antea adductis aliarum damnationum: intelligo ergo in dict. §. legem Iuliam quæ cum lata foret ab Auguſto contra adulteros, ab alijs Cæſaribus ita aucta fuit, ut pœna mortis adulteri puniantur. quod augmētum expreſſe in l. quamuis. C. ad leg. Iuliam de adult. reperitur ſtatutum. Nec inconuenit eam legem Iuliam dicere: cum omnia, quæ ſub illo titulo continentur, tendant ad legis Iuliæ extenſionem, & interpretationem. & ita Raphael Cuma. conſi. 154. intellexit. uerba illius. §. item lex Iulia. ubi Ioan. Faber idem ſenſit. quod comprobatur ex eo, quod in eodem. §. dictum ſit, lege Iulia gladio puniri ſtuprantes pueros: & tamen ante l. cum uir. C. de adulte. & authen. ut non luxurietur contra natur. nullibi pœna mortis pro prædicto crimine ſancita reperitur: ut & ipſe Raphael Cuma. exiſtimat. Sic idem Iuſtinianus in §. alia deinde lex. inſtitu. de publici. iudic. legi Pompeię tribuit, quod a Conſtantino circa id argumenti conſtitutum fuerat in l. j. C. de his qui parentes. nempe, ut eandem pœnam patiatur qui liberos, atque is, qui parentes occiderit. ex quo maxime uerus eſt communis ſenſus: quamuis huic intellectui minime conſentiat Tiraquel. in d. l.
17 connubiali. 12. † Mortis ergo pœna adulteri puniuntur ſententia iudicis, ex l. quamuis. C. de adulte. Nec dicta lex cenſeri debet iniqua: ſiquidem republica poteſt hoc crimē cōmittentes morte punire: cum ei liceat nocētes occidere. Nam ſi aliquis homo ſit periculoſus in cōgregatione politica, ꝑpter aliquod peccatum iuſte occiditur. ut commune bonum conſeruetur, Tho. in 22. q. 64. artic. ii. & in ſpecie de lege lata contra adulteros notat idem Caieta. ibi, Tho. & Palud. in iiij. ſent. diſt. 37. q. ii. articul. i. & Ioan. Maior. in iiij. ſent. diſtinct. 35. q. j. atque ita in lege Moſaica eadem pœna mortis erat ſtatuta contra adulteros. Leuit. 20. iure tamen authenticorum in fœminis adulteris pœna mortis mutata fuit in aliam leuiorem: nempe ut adultera uerberata in monaſterium includatur. Iuxta authenti. ſed hodie. C. de adulte. regia l. 15. tit. 17. part. vij. Apud Cumæos ſi qua mulier in adulterio deprehenſa fuiſſent, hanc in forum deductam, & ſaxo impoſitam ſpectādam omnibus proponebant. Inde ſuper aſinum collatam, & circum urbem peruectam in eundem locū reſtitui oportebat: ex illo infamia notatam onobatim appellandam cenſuerunt: lapidem uerò tanquam impurum ac deteſtabilem uitabāt, authore Plutarcho in problematis. ca. 115. Sed & uarias adulterij pœnas apud plæraſque gentes omnium diligentiſsime tradit Andr. Tiraquel. in d. l. connubiali. x. Cęterum iure regio uxor adultera & adulter in iudicio conuicti marito accuſante, per ſentētiam iudicis ipſi marito traduntur cum bonis ſuis, ut faciat quicquid libuerit, etiā ut eos occidat. l. j. tit. de adulte. lib. iij. Fori, l. ij. tit. 15. lib. viij. in ordina. qua lege poterat maritus unum tantum ex adulteris accuſare: quod lege. 80. Tauri abrogatum eſt. Nam ex ea non licet marito alterum accuſare: ſed neceſſe eſt, ut uel utrunque adulterum accuſet uel nullum eorū.
18 In quo illud notandum eſt, † maritum adulteros occidentem ex ſententia iudicis ſibi traditos, minimē peccare mortaliter: quia ſicut iudex poterat carnifici proprię ſentētię exequutionē cōmittere: nec car

nifex

carnifex peccaret exequendo ſenten-
tia iudicis: ita iudex poterit ex ip-
ſa lege hoc marito delegare. Si
enim lex mortis pœnam adulteris
inferens iuſta eſt: quid refert carni-
fex, an maritus eos occidat? imo be-
nignior eſt lex quæ marito eos tra
dit: ut ſi uelit, eis ignoſcat. Alioqui
ſi diceremus maritum mortaliter in
hoc homicidio peccare, proculdu-
bio iudex tradẽs marito ipſos adul
teros mortaliter peccaret: atque ẽt
lex foret iniqua cenſenda, quæ au-
thoritatem huic homicidio prębet.
Nec princeps tutus eſſet a mortali
crimine. qui hanc legem ſeruari per
mitteret. Vnde dicendum eſt, mari
tum non peccare mortaliter, & hoc
ipſum probat Ioann. a Medina de
reſtitut. q. iii. cauſ. iiij. quod confir-
matur ex Alberico, qui. iiij. parte
ſtatut. quæſt. 19. ſcribit, bannitum
in foro conſcientiæ poſſe a priuato
tute occidi. idem notat Iaſ. ubi pa-
ctum. C. de tranſactio. nume. 16. &
Felin. in ca. quæ in eccleſiarum. nu.
14. de conſtitu. & probatur ex his
quæ tradit Nellus de ſancto Gemi-
niano in tract. de bannitis. j. parte.
ii. temporis. q. i. quia ipſe bannitus
abſens legitime uocatus ad iudiciũ
atque contumax, propter aliquod
crimen condemnatur mortis pœna,
& ne ipſe illudat reipublicæ, dat
iudex liberam licentiam cuilibet
ad illum occidendum. Sic ergo adul
terum occidens erit tutus in conſciẽ
19 tiæ iudicio. Clericus † uero adul-
ter depoſitus ab officio, & benefi-
cio in monaſterium detruditur. tex.
in can. ſi quis clericus. 81. diſtin. gl.
in c. lator. ii. q. vii. Ioan. And. Abb.
& Imol. in c. ut clericorũ. de uita et
honeſt. cleri. & eſt communis opi-
nio: ut teſtatur. Ioan. Bernar. Cala-
gurrita. præſul in pract. crimi. c. 79.
ubi addit, clericum adulterum eſſe
infamem, quod notauit Abb. in c. at
ſi clerici. §. de adulterijs. co. v. de iu
20 dic. ex ca. infamis. vj. q. j. † In quo
& illud notandum eſt, laicos adul-
teros poſſe per iudicem eccleſiaſti-
cum excommunicari. tex. in c. intel
leximus. de adult. ſingul. ſecundum
Abb. ibi. probat tex. in c. conſuluit.
j. de appel. c. i. & ibi Abb. de offic.
ordina. idem Abb. in capitu. tuæ. de
procur. Bald. in authen. clericus. C.
de epiſco. & cleric. Ludouic. Ro-
ma. ſingul. 667. Feli. in cap. cum ſit.
nu. xj. de foro compet. Stephanus
Aufrerius in cle. j. de offic. ordin.
reg. iiij. fallen. ii. Ant. Burgẽſ. in c. j.
de empt. & uendit. optimus tex. in
c. ſeculares. 33. q. ii. & etiam puniri
detruſione in monaſterium ſecũdũ
cõmunem: ut fatetur Altiat. in c. i.
de offic. ordi. v. notab. ubi. diſputat
contra hanc communem, quã tamẽ
præ cæteris tenet Abb. in d. c. tuæ
& in c. gaudemus. de diuor. Datur
etiam his grauis pœnitentia. c. ca. de
Benedicto. ubi gloſſ. 32. q. i. & Ro
ma. ſingul. 531.

SVMMARIVM.

1 *Liberorum procreationem præmia in republica habuiſſe.*
2 *Legis Iuliæ Poppeæ caput unũ ex Gelio. atque item alterum. n. v.*
3 *Lex Papia Poppæa a quo lata fuerit.*
4 *Iſidori uerba in c. quædam ſecunda diſtinct. aliter quam ab Altiato perpenſa, atque emẽdata.*
5 *Locus Soxomeni in Hiſtoria Tripartita, vera traductione illuſtratus.*
6 *Locus Iuuenalis ex Satyra nona explicatus.*
7 *Celibatum apud ueteres probroſum fuiſſe.*

CAP. VIII.

SVBSEQVItur huius ſecundæ partis caput octauum: in quo tractãdum eſt de prole, quæ inter maxima & tria matrimonij bona ſine iniuria non inferiorem locum obtinet, quippe quæ ipſum mutuũ amorem coniugalem mire conciliet, atque ipſos coniugij ſodales deuinctos teneat, rem publicam ipſam liberis hominibus repleat. ac tandẽ genus humanum uaria generatione conſeruet. l. i. ff. ſolu. matri. l. ij. C. de indict. uidui. tol. Nam & Paulus Iuriſconſultus Adrianum Cęſarem reſpondiſſe refert ſe male ampliari imperium hominum adiectione potius quam pecuniarum copia. l. fin. .§. fraudis. ff. de bonis damnat. Is enim, qui Spartis leges dedit, cum cuperet quamplurimos Spartas eſſe
1 ciues adhortatus eſt, † ut quam maximum liberorum numerum procrearẽt, præmia conſtituens his, qui procreandis liberis operam darent: unde ex lege apud eos conſtituta is, qui tres filios ſuſcepiſſet prę ſidii, & ſtationis, qui quatuor omnium munerum uacationem habebat. authore Ariſt. lib. ii. poli. c. vii. Apud Romanos conſtiutum denique fuit, numerum duodecim liberorum ab oneribus. etiam patrimonialibus excuſare, ut quidam opinantur authoritate conſtitutionis Cæſareę in l. ſi quis decurio. ij. C. de decurio. lib. x. ad cuius ueram interpretationem adnotandum eſt, idem eſſe in quocunque duodecim liberorum parente, licet is decurio non ſit, ſecundum Bartol. in d. l. ſi quis decurio. ubi idem ſenſerunt Plato, et Lucas de Penna. Tenet idem Bart, in l, ſemper. §. j. ff. de iu. immunita. Anchara. in capitu. licet de cenſib. Guido Pæpæ quęſt. 401. Chaſſa. in conſuetu. Burgun. rubr. j. §. iiij. uerb. aduerte. nu. 55. Ang. Are. i prin. inſti. de excuſ. tut. n. iiii. ubi aſſerit, ſic in practica obtinuiſſe: & ſeruandam eſſe hanc Bartol. opinionem quam communem eſſe fatetur Io. Mauricius in l. i. in rep. C. mulieres. quo loco mun. ſub. fol. pag. 142. eandem opinionem ſequũtur & expreſsim aſſeuerant communem eſſe Ana. conſ. vlti. col. j. & ij. & illic Bologninus in additionibus. Tandem hæc communis opinio in hoc tendit, ut licet a muneribus perſonalibus excuſet alioquin numerus quinque liberorum in prouinciis Romæ trium, in Italia quatuor. l. i. C. qui nume. li. ſe excuſ. & l. penul. C. de iis, qui nu. lib. ſe excuſ. Hinc illud ius trium liberorũ, cuius meminere Suet. Appia. Martial. et alii: attamẽ a muneribus patrimonialibus nõ excuſat minor numerus, q̃ duodecim liberorũ: & hic excuſat etiam eum, qui decurio nõ ſit. Hæc etenim eſt Bart. & aliorũ cõmunis interpretatio. Sed contra communem iſtam ſententiam quidam tenuerunt exiſtimantes, duodecim liberorum numerũ excuſare a muneribus particularibus eum, qui decurio ſit, alios uero numerũ decem & ſex liberorum. l. ſemper. §. demonſtratio. ff. de iure immunit. Quemadmodum uiſum eſt Bal. & Rebuffo in d. l. ſi quis decurio. in quam ſententiam declinare uidentur Alber. in rub. ff. de muneri. nu. 88. Io. And, in reg. decet. de reg. iu. in vi. Io. Mauricius in d. pagina. 142. Sed & Guido Papę in d. q. 401. ſcribit conſuetudine, & moribus non eſſe receptum opinionẽ, quæ deducitur ex d. l. ſi quis decurio. quę in Codice Theodoſiano libro xii, titul, i, l, 55. ita legitur.

Idem Aug. nempe Iulianus. Leontio conſuli Paleſtinæ.

Qui pater ſit xiii. liberorum, non modo ad curiam non uocetur: uerum etiã ſi ſit decurio honoratiſſima quiete donetur. Dat. Calend. Martii Antiochi & Iuliano A. IIII. & Saluſtio Conſu. At in uulgatis Codicibus Iuſtiniani ita tranſcripta fuit, Si quis decurio pater ſit duodecim liberorum honoratiſsima munerum quiete donetur. Fateor ſane aliquãdo etiam in praxi me ſequutum fuiſſe hanc communem opinionem, quam modo falſum eſſe opinor, exiſtimans, & numerum duodecim liberorum aut ſedecim non excuſare quenquam a muneribus patrimonialibus, nec ab his exactionibus quas uulgo pechos appellant. Nam communis ſententia minime probatur in d.l.ſi qs decurio. quæ uere loquitur in decurionibus, in quo diſtinguit a Iuriſcõſ. reſpõſo in d.§. demõſtratur. ubi requiritur numerus ſedecim liberorum: & tamen utraque reſponſio, ut palam eſt, non agit de muneribus patrimonialibus, ſed in muneribus pſonalibus & municipalibus: quod apertius conſtat ex illa conſtitutione, quam ex Theodoſiano Codice modo adduximus. Sic & noſtra hęc opinio potiſsimum inſtruitur authoritate Iuriſcon. in l.in omnibus.ff.de uacat.numer. Quæ patrimoniorum, inquit, ſunt onera, filiorum numero non excuſantur. idem probat text.optimus in l.neque.& in l.qui immunitatẽ. C. de muner. patrimo.lib.x. hoc ipſum & Ioan. Mauricius aſſerere conatus eſt in d.l.i.pagin.141.cui libentiſsime accedam, ex his utranque ueterum opinionem improbans. Nec enim in decurione, nec in priuatis, iure uerum eſt, numerum duodecim liberorum a muneribus patrimonialibus excuſare. Accurſius uero in dict.§. demonſtratur. non ſatis ſuffragatur Bart. quippe qui & ſi fateatur numerum ſedecim & duodecim liberorum excuſare a muneribus patrimonialibus, non tamen concedit, deciſionem.l.ſi quis decurio.eſſe intelligendam in eo, qui decurio non ſit. nec in hoc propriam explicat ſententiam. & ideo ſanior eſt interpretatio, ut & ipſe eam conſtitutionem intellexerit in ſpecie per eam tradita. Quę uero ſtatuta ſunt de tribus, quatuor, & quinque liberis in dict. l.i.C.qui nume. lib. ſe excuſ.pertinere uidentur, ad munera perſonalia, quæ ad priuatam utilitatem ſpectant, abſque ullo publico honore: ut in tutela, a qua excuſat Romæ trium in Italia, quatuor, in prouincijs quinq; liberorũ numerus dict. l.i.l. amiciſsimos.§. ultim.ff.de excuſat. tutor.§.j.inſtitu.eo.titu.regia lex, quæ numerum quinque liberorum elegit. ij. titul. 17. part.vi. Quod ſi communis interpretatio ad dict.l. ſi quis decurio alicui placuerit: uel in decurione, uel in priuato, is poterit plures eiuſdem opinionis intellectus quo ad praxim petere ab his, quos paulo ante citauimus, pręſertim Ioann. Andre.Chaſſan.Anan.Bolognino, & Ioan. Mauricio, quę tamẽ longius repetere minime uacat, nec operis titulo conuenit: ſat enim ſit præ dicta a Iuriſconſultis mutuaſſe, quibus probaremus præmia conſtituta fuiſſe his, qui liberis procreandis operam darent. Si quis uero in laudem prolis noſſe plura cupiat, Ioann. Stobęum legat ſermone. 37. Quibus adiungere libet uerba Auli Gellij.lib.ii.cap.15.qui caput legis Papię Poppęę refert.

2 † Is inquit, poſtquam ſoboles ciuitati neceſſaria uiſa eſt, & ad populi pro-

lem frequentandam premiis, atque inuitamentis uſus fuit, tum antelati quibuſdam in rebus qui uxorē,quique liberos haberent ſenioribus, ne que l.beros,nec uxores habentibus ſicuti capi.vii.legis Iuliæ priori ex conſulibus faſces ſumendi poteſtas ſit,non qui plures annos nactus eſt: ſed qui plures liberos quam collega aut in ſua poteſtate habet,aut bello amiſit. Haſtenus Gellius:apud quē dicta lex , Iulia appellator ab ipſo Auguſto , qui cum antea diceretur Caius Octauius deinde Caius Iulius Cæſar Octauianus dictus eſt. ex Dione.libr. 45. notat Ant.Augu.libr.iii.emendationum cap.viii. Ipſe uero ſenior Auguſtus poſt Iulias rogationes eam legē in cicandis cœlibum pœnis,et augendo ęrario ſanxerat. authore Cornelio Tacito libr. iii. ꝙ ante nos admonuit Andr.Alciat.libr.iii.diſpunc.ca.iii.
5 qui ſcribit†dictam legem latam fuiſſe a Papio Poppæo : atque ita paſſim ab authoribus dicitur lex Papia Poppæā: unde errorem Iſidori notat in cap. quędam. ii.diſtinctio. ubi ſcribit hanc legem tuliſſe ſub Octauiano Auguſto Papium.& Pōpeium conſuleis ; q uem Aymarus ſequitur libr.ii. Hiſtoriæ iuris ciuilis.Nec mirum;cū tot mendis a Plinio euulſis , etiam nunc apud eum libr.vii.cap.48.legatur. Gneo Pompeo.Q. Sulpitio conſulibus cum legendum ſit.Caio Poppæo. Q. Sulpitio cōſulibus:ex Suetonio in Veſpaſiano.c. ii.authore Henrico Glareano in Titi Liuii chronologia. Hinc etiam quibuſdam uideri poteſt Ioann.Ferrari.in titu.de ſucceſ. libert.§.poſtea.lapſum eſſe dum dixit legem hanc latam fuiſſe diui Auguſti temporibus a Papio , & Poppęo conſulibus : cum Poppęi fuerit collega. Q. Sulpicius Camerinus. ex Suetonio in pręfato capitu,Ego uero nil temere mutandam cenſeo , nec in Plinio,nec in Suetonio: cum conſtet ex Dione libr.43.& 48.Cęſarum imperio conſules ab initio creatos per totum annum magiſtratum minime geſsiſſet ſed uel per duos menſes uel unū mutari ſolitos ut ſors ferebat.quod & Altiatus ad notauit libro quinto parerg.capitu. 10.& ſequenti.Id tamen ex eodem Dione.conſtat libr. 56.legem hanc latam fuiſſe ſub Auguſto a Marco Papio , & quinto Poppęo ea parte anni cōſulibus,qui & uxoribus,&
4 liberis carebant. Vnde †apud Iſidorum ipſe libenter ita legerem. Nam ſub Octauio Cæſare Papius, & Poppęus ſuffecti conſules legem tulerunt, quæ ab eorum nominibus appellatur Papia Poppęa,continēs patrum pręmia pro ſuſcipiendi liberis. Erat & aliud huiuſce legis Papiæ caput , ut ſi uir , & uxor filios non haberent,quod alter alteri reliquiſſet decima parte fiſco adiudicaretur:qua in parte dicta lex ſublata fuit in l.final.C.de infirmand.pęnis cœliba. Scribit & ad hęc Tertulianus in Apologetico.capitul. iiii.Papias leges, quæ ante liberos ſuſcipi cogunt , quam Iuliæ matrimonium contrahi , uaniſsimas eſſe , atque a Seuero ob id excluſas fuiſſe.Erat pręterea ſancitum ad puniendos cęlibes,ut qui a uiceſimoquinto anno uxorem non haberent,nihil ex teſtamento lucrarentur, niſi ipſi teſtāti genere proximi forent:qui uero filios non habuiſſet, medietatem relictorum ſibimet amittebat, ut ſcribit Sozomenus libro primo Hiſtorię Tripar.capitul.10, dicens a Conſtantino has cœlibatus pœnas ſu-
5 blatas fuiſſe. † quod & apud ipſum Sozomenum extat in eius Gręca hiſtoria libro i.capitul.9. obiter tamen admonendus eſt lector,Sozomenum , uel ab Epiphanio eius inter-

terprete perperam traductum, uel ſcriptoris uitio deprauatum fuiſſe: cum hactenus apud eum legatur.licet generis proximitate conſiſteret Græco Sozomeni codice refragan-
6 te.† Ex quibus omnibus integer conſtat ſenſus Iuuenalis Satyra Nona,apertior ſaltem,quàm ſit ab aliis traditus.

Iam pater es,dedimus quod famæ opponere poſſit.
Iura parentis habes, propter me ſcriberis hæres
Legatum omne capis: nec non & dulce caducum.
Commoda præterea iungũtur multa caducis
Si numerum,ſi tres impleuero.

Conſtat enim partem illam,quæ fiſco adiudicabat et a legato, uel hęreditate detrahebatur, caducum dici.
7 ci.Huius †l.Iuliæ meminit & Tertullianus in libro de monogamia, aliud, inquit, eſt, ſi apud Chriſtum etiam legibus Iuliis agi credunt, exiſtimant,cœlibes & orbos ex teſtamento Dei ſolidum non poſſe capere.His etiam ſuffragatur, quod ex Lycurgi legibus Plutarchus in Laconicis refert ſcribens Lycurgum ciuibus,qui a nuptiis abhorrerent, ſuis legibus ignominias plures addidiſſe. Item apud Romanos probroſus erat cœlibus, ut conſtat ex legibus duodecim tabularũ, titul. de cenſorib. Teſtis etiam eſt Valerius Maximus.lib.ii.c.iiii.idque ex Platone & aliis penes alias gentes uitio,adnotauit Crinit.de honeſta diſciplina.libro 14.capitul.15. de prole igitur acturus tria expediam breuiter.Primum de prole ex copula coniugali ſuſcepta,ſeu ratione matrimonii legitima tractabo. Secundum de prole illegitima. Tertium de legitimatione filiorum.

SVMMARIVM.

1 *Filij nati ex matrimonio ab infidelibus contracto iure tamen humano inualido ſunt legitimi ſi eorum parentes Chriſti fidem profiteantur.*

2 *Filij ex matrimonio nullo concepti, legitimi quo ad omnia cenſentur, propter bonam fidem utriuſque, uel alterius parentis.*

3 *Filius ex bona fide parentis legitimus, uere & non ficte legitimus eſt, & ad feuda admittendus.*

4 *Bona fides præſumitur in matrimonio.*

5 *Bona fides in matrimonio præſumitur, etiam lite pendente.*

6 *Filij concepti ex matrimonio etiã lite pendente, ſunt legitimi ex bona fide parentum,quamuis parentes fuerint a iudice ob contumaciam excommunicati.*

7 *Filij nati appellatione pendente ſuper matrimonio legitimi ſunt, propter bonam fidem parentum.*

8 *Matrimonium contractum lite pendente ſuper primo, an cenſeatur bona fide contractum ſaltem ex præſumptione.*

9 *Error iuris an bonam fidem inducat in matrimonio quo ad legitimationem prolis.*

Sen-

10 *Sententia in matrimonio an tri-
buat iuſtam cauſam præſumen-
di bonam fidem. & nume. vij.*

.§. PRIMVS.

PRIMVM omnium id conſtat filios ſuſceptos ex
matrimonio uero legitimos eſſe. cap. ꝙ
nobis. cap. cauſam
quę. ii. capit. lator. qui filii ſint legi-
timi. cap. tuam. de ordi. cognit. tex.
in princip. inſtitu. de patria poteſta.
1 † Vnde ſi matrimonium contractũ
inter infideles, iuxta propriam eo-
rum legem ualuit, etiam ſi iure ca-
nonico non teneat, filii ex eo nati
legitimi ſunt, ſi illi coniuges ad fidẽ
catholicam conuertantur. cap. fina.
q filii ſint legi. illud enim matrimo-
nium adhuc aſſumpta fide Chriſtia-
na non dirimitur. ca. de infidelibus.
de conſang. Ex quibus non placet
gloſſ. in d. c. fi. dicens, filios ſuſcep-
tos ab illis, qui ex Moſaica lege re-
pudiatis prioribus uxoribus, et eis
uiuentibus, ſecunda matrimonia cõ-
traxerunt, legitimos eſſe iudicãdos
etiam ſi parentes Chriſti fidem pro-
fiteantur: niſi dixerimus eos le-
gitimos eſſe ex benigna eccleſię cõ-
ſtitutione, ne auertantur parentes à
fide catholica ſuſcipiẽda: & ex eo,
quod Moſes permiſit illa matrimo-
nia ob duriciam cordis Iudęorum.
ita Abb. & Anchara. in dic. capi-
tul. final. idem Anchara. in capi-
tul. gaudemus. de diuorti. colum.
penultima. Imo filij procreati ex
matrimonio nullo quandoque legi-
timi cenſentur, nẽpe propter bonã
fidem alterius tantũ ex coniugibus
cap. ex tenore. qui filij ſint legitimi
capitu. peruenit. eo. titul. Duo tamẽ
2 ſunt neceſſaria. Primum, † quod
matrimonium fuerit bona fide con-
tractum. Secundum ꝙ ſit in facie ec-
cleſiæ celebratum. cap. cum inhibi-
tio. §. i. de clandeſti. deſponſ. cap. ii.
qui filii ſint leg. & ibi doct. commu-
niter: quibus conuenit regia l. ii. tit.
15. part. 4. Ideo dicti filii integre, et
omnino legitimi cenſentur, quo ad
omnia, non ex parte glo. in d. c. cum
inhibitio. §. i. quam cõmẽd. Georg.
Nattan. in cap. quamuis pactum. de
pact. in vi. ii. col. Iaſ. in l. ex facto.
col. v. ff. de vulg. idẽ Iaſ. dicens hãc
opinionem eſſe communem in cõſ.
156. col. ii. vol. iii. et conſi. 168. col.
iii. eod. uolu. ſimilis eſt gloſſ. in c. cũ
captiuitate. 34. q. i. quia uere ſunt le-
gitimi iſti filii. ꝙ in d. cap. ex teno-
re. probatur. & regia. l. iii. ti. iii. par.
iiii. et l. 1. ti. 13. ea. par. not. Bal. in l. ꝗ
cõtra. C. de inceſt. nupt. Si uere legi-
timi ſunt, ꝓ parte legitimum eſſe, et
pro parte illegitimum, non cõuenit.
¶ Hinc infertur falſum eſſe ꝙ Bene-
dict. a Plũbino adnotauit in diſpu-
tatione incipi. ſtatuto Piſano. colũ.
iii. dicens, dictos filios eſſe ficte, &
3 non uere legitimos. † Conſtat enim
ratione matrimonii legitimos eſſe,
& a radice copulæ coniugalis tales
cenſeri: igitur uere legitimi ſunt nõ
ficte. Cui opinioni contra Plumbi-
num adſtipulatur regia l. i. ti. 13. par-
tita. iiii. ubi dicit hos filios eſſe le-
gitimos: igitur uere, non ficte ſunt
legitimi: quia uerbum eſſe, ueritatẽ
inducit: ut ſtatim probabimus. §. ſe-
quen. nu. 26.
¶ Secundo infertur hoſce filios legi-
timos eſſe quo ad feuda. Bald. in ca-
pitu. i. §. naturales. ſi de feud. fue. cõ-
tro. int. do. et agna. uaſal. et exclude-
re ſubſtitutum ſub illa conditione,
ſi inſtitutus deceſſerit abſque filiis
legitimis, & naturalibus: Curt. Iu-
ni. conſ. 52. col. 1. & conſ. 27. utrobi-
que Bald. ſequutus.
¶ Tertio, infertur eoſdem filios ex-
clu-

cludere ſubſtitutum ſub illa conditione, ſi inſtitutus deceſſerit abſq; filiis legitimis, & naturalibus natis ex legitimo matrimonio. Hoc enim matrimonium legitimum cenſetur ex bona fide alterius: atque ita Deci. reſpondit conſi. 151. quem ſequitur Carol. Molin. in Alex. conſi. v. uol. vii. Cui tamen ſubtiliter reſiſtit Curt. Iuni. conſil. 27. longius conſ.
4 64. † Et hæc procedunt ita late, vt bona fides præſumatur interim dum non probatur mala fides. Bal. in d. l. qui contra. Hippo. in l. qui ignorans. num. 19. ff. ad leg. Corne. de falſis ſiquidem & ad præſcribendum bona fides præſumitur. glo. in ca. ſi. & in c. ſanctorum. & in c. ſi diligenti. de præſcrip. Bart. & ibi Bald. in l. Celſus. ff. de vſucap. iii. part. repetitio. Iaſ. in §. ſed iſtę. inſti. de actio. num. 99. Cur. Senior conſi. 71. col. iiii. Curtius Iunior conſi. 18. col. ii. & Altia. reg. iii. de præſum. v. præ.
5 † Imo & in cauſa matrimoniali pręſumitur bona fides, etiam lite pendente ſuper matrimonio. text. optimus in c. ii. qui filii ſint legi. ubi docto. ex eo hanc aſſertionem colligunt. Cui tamen obſtat, quod lite pęndente, & conteſtata præſumitur mala fides. l. ſed ſi lege. §. ſi ante. et ibi gloſſ. ff. de petit. hęred. etiam præſumptione iuris, de iure, ſecundum Bart. ibi, quem ſequuntur Anto. & alii in c. conſultationibus. de iure patro. Ex quo tenetur victus fructus rei petitę poſt litem conteſtatam perceptos reſtituere. gloſſ. communiter recepta in l. ex diuerſo. ff de rei uendicat. & in c. grauis. de reſtitu. ſpolia. l. certum. C. de rei uendica. etiam ſi habuerit iuſtam cauſam litigandi, & eam habuiſſe probare uelit. Rota in nouis deciſ. 182. ſenſit Bar. poſt gloſſ. ibi in dict. §. ſi ante. Verum lite etiam conteſtata præſumitur bona fides in matrimonio, ita Ancha. & ibi Præpo. expreſſe notant in d. c. ii. qui filii ſint leg. pro quibus eſt text. in capitul. ii. vt lite pend. ex quo pendente lite permittitur litigantibus ſuper matrimonio carnalis copula, quam minime eccleſia permitteret, ſi mala fides præſumeretur. capitul. inquiſitioni. de ſenten. excommu. Nec faciliter dari debet præſumptio delicti. l. merito. ff. pro ſoc. quam rationem Hoſti. & Abb. ſentiunt. ſed nimis negligenter eam expediunt in dict. capitul. ii. Quod ſi uictus fructus reddere tenetur, quos ex re petita lite conteſtata percepit: ideo contingit, quia ex re aliena eos precepit ac lite conteſtata tenetur eos diligentius quam antea cuſtodire, & conſeruare: ita ut ad hunc effectum reſtituendi fructus, uictus poſſeſſor malæ fidei præſumatur: ſiquidē quo ad alia bona fides in eo præſumitur, fructus enim illos facit ſuos, quos non feciſſet, ſi eſſet prędo, & malæ fidei poſſeſſor. Nec ſequitur, tenetur fructus reſtituere: igitur delinquit eos percipiendo. Mirum ergo non erit ſi pręſumatur malæ fidei poſſeſſor quo ad effectum reſtituēdi fructus. cum tūc nulla ſit præſumptio delicti ad hoc neceſſaria: nō tamen præſumitur malę fidei poſſeſſor lite conteſtata ipſe litigans ſuper matrimonio, ſi eo utatur, cum delictum omnino præſumeretur. Ex quo deducitur recte hanc rem perpendiſſe Bartol. Brixi. quæſtio. dominicali 64. quem comprobat Præpoſi. in dict. capitul. ii. columm. ii. per text. ibi dicens, filios
6 † natos, ſeu conceptos ante ſententiam pendente lite legitimos eſſe, quamuis eorum parentes ante conceptionē a iudice eſſent excomunicari propter contumaciam in non comparendo commiſſam. Quibus tamen poſtea litem proſequutis pronunciatum fuit matrimonium mi-

nime valuiſſe.

7 ¶ Secundo, † ex præmiſsis etiam conſtat appellatione pendente a ſententia lata contra matrimonium filios conceptos legitimos eſſe. Ioan. Andr. Præpo. & Card. in d. capitu. ij. & Henri. in capitu. ex tenore. qui filij ſint legit. arg. text. in l. prima ad fin. ff. ad Turpil. cap. uenientes. de iureiur. cap. non ſolum. de appellati. in vj. vbi probatur ſententiã appellatione ſuſpendi quo ad eius effectus.

¶ Tertio, idem eſſe dicendum uidetur de filijs conceptis poſt hanc ſententiam pendente termino decẽ dierum dato a iure ad appellandum. c. non ſolum. in princ. de appel. in vj. his tamen duobus caſibus proximis non eſt præſumẽda bona fides: ſed mala propter authoritatem ſententiæ. c. in præſentia. de renunt. clemen. j. de ſequeſt. poſſeſſ. l. ſi inſtituta. §. de inofficioſo. ff. de inoffi. teſta. Ex quibus appellatione pendente adhuc ſententia habet maximã authoritatem, licet nondum ſit ſortita effectum rei iudicatæ: ſic pro ea ſententia præſumitur, quamuis nõ operetur translationem oneris probandi in aduerſarium, ex traditis per Dec. in rub. de appel. col. iiij. eundẽ in c. quoniam contra. de probatio. nu. 32. & ibi Fel. nu. 31. & Altia. de præſumpti. reg. iij. præſumpt. 9. non tamen eſt ita plane recedendum a prædictis duabus conclusionibus ꝓpter poſſeſsionẽ cohabitationis coniugalis: tametſi apud me ſint dubię. Hinc inferiur non optime reſpondiſſe Paul. de Caſtr. conſil. 354. j. vol.

8 † matrimonium ſecundum bona fide cenſeri contractum pendente lite, & appellatione a ſententia lata contra primum. Hoc etenim Felin. reprobat in capitu. lator. numer. 11. de re iudi. & merito, ob primũ matrimonium ſuper quo lis pendet, argument. capitul. cum apoſtolica. de ſponſaſ. aliud enim eſt præſumere bonam fidem in coniugibus pendente lite ſuper eodem matrimonio: aliud in his, qui ſecundum matrimonium contrahunt in iniuriam primi matrimonij, quod adhuc in lite verſatur. notant Imol. cõſil. 125. gloſſ. fin. & ibi Abba. in capitu. tenor. paulo ante citato, & Domin. conſil. 76. imo ipſe Felyn. amplius affeuerat idem eſſe quo ad malam fidẽ pręſumendam, ſi ſcdm matrimonium contractum eſſet pendente lite ſuper primo, quod fuerat diſſolutum ſententiã, a qua non fuit appellatum. nec tamen tranſierat in rem iudicatam: quia in matrimoniali cauſa lata fuerat. Nam ex quo fuit iã cœpta lis ſuper prioris ſententiæ reſciſsione, ſatis coadiuuatur præſumptio malæ fideį & idem Abba. notat in dicto capitu. tenor. numer. 9. Hinc etiam apertiſsimum eſt ſententiam latam pro ipſo coniugio bonæ fidei abſque dubio pręſumptionem inducere. Nam ſi pendente lite ante ſententiam, tẽpore quo expectatur dubius euentus litis præſumitur bona fides: igitur lata ſententia pro matrimonio, fortiori ratione, & coniectura præſumetur, etiam ſi ſit lata per falſos teſtes etiam corruptos pecunia, ipſo tamen coniuge ignorante; quod eleganter notat Ancharanus in capitul. perlatum. qui filij ſint legitimi, dicens ſententiam diuortij in primo matrimonio conſtituere præſumptionem bonæ fidei in eo, qui cum ſoluta a lege prioris coniugij, ex ratione illius ſententiæ, matrimonium contrahit, etiam ſi ſententia ſit lata ex falſis teſtibus, & pecunia corruptis. Ex his & illud

9 explicari poteſt, † an ex errore iuris matrimonium contractũ hunc operetur effectum & Abba. in capitu,

pitu. referente, qui filij ſint legitimi hoc dubium reliquit indeciſum: quibuſdam tamen videtur, filios conceptos ex tali matrimonio legitimos eſſe, per text. in lege qui in prouincia. ff. de ritu nuptia. §. j. vbi à iure prædicti filij legitimi efficiuntur, accedente etiam longo tempore, quo matrimonium ſterit copulatum, & ita Bald. Nouell. illum text. intelligit in tracta. de dote. part. 11. columna final. Verum quia ipſe exigit iuſtum errorem, adhuc ego ulterius conſiderandum cenſeo. Nam ſi iuris error ita iuſtus ſit, vt bonam fidem producat, non dubito ex matrimonio illo, etiam abſque longi temporis curſu, filios legitimos eſſe: cum & legitimi ſint ex alterius coniugis bona fide. per textus in allegato capitu. ex tenore. quæ bona fides ex iuris iuſto errore adeſt in matrimonio. Poteſt etenim iuris error bonam fidem producere, quando erratur in dubia iuris deciſione: in qua intelligenda, etiam ipſi doctores varias profeſſi ſunt opiniones. aut quando aliqua dictio in iure ambiguam habet interpretationem, etiam apud ipſos Iuriſconſultos: is enim error iuſtus exiſtimari debet. text. vbi Abba. & Imola capitul. cum dilectus. de conſuet. idem Abba. illum text. dicens notabilem in capitu. de quarta. de præſcrib. columna. iij. & ſingu. Felin. ibi & Baldus in l. Celſus. ff. de vſucapio. iiij. nota. Curt. Iuni. conſil. ſexto, numer. 22. idem cõſi. 28. column. tertia. Ex quibus infertur intellectus & defenſio gloſſ. in capitu. per latum. qui fili. ſint legitim. quam Abba. & Card. dicunt
10 ſingul. ex ea notantes, † ſententiam diuortij prioris matrimonij iuſtam cauſam ignorantiæ exhibere, vt ſecundum matrimonium contrahatur; quamuis illa ſententia nulla ſit. Id enim procedit, quando prædicta ſententia non eſt manifeſte nulla: ſed ſi eſſet manifeſte null[a], ex ea non poſſet iuſta ignorantia iuris prætendi per text. ubi gloſ. ver. comprobata. hoc not. in ca. per venerabilem. qui fili. ſint legiti[mi] illum tex. intelligens; qui poteſt [et] aliter intelligi, ſi dicamus ibidem à prima ſententia diuortij appellatũ fuiſſe, & ſecundum matrimonium contractum lite, & appellatione ſu[-] per primo pendente; quo quidem caſu mala fides in contrahentibus præſumenda eſt: vt paulo ante dubam. nu. 8.

SVMMARIVM.

1 *Filij nati ex coitu fornicario, qui poterat coniugalis eſſe ſi conſenſus acceſſiſſet: per ſubſequens matrimonium efficiuntur legitimi.*

2 *Filij prædicti legitimi fiunt per matrimonium ſubſequens, ſiue natiuitatis, ſiue conceptionis tẽpore potuiſſent parentes matrimonium contrahere.*

3 *Aetas an ſit à die conceptionis, uel natiuitatis computanda?*

4 *Filij nati ex concubina, etiam nõ retenta domi efficiuntur legitimi rõne ſequentis matrimonij.*

5 *Filij nati ex concubina clerici in minoribus ordinibus conſtituti, etiam beneficium eccleſiaſticum habentis legitimi fiunt per matrimonium ſubſequens.*

6 *Filij nati ex concubina Iudæa, uel Sarracena, nõ efficiuntur legitimi ratione matrimonij legiti-*

me

me ſubſequentis.

7 *Filÿ per coniug:um ſubſequens,legitimi efficiuntur,etiam ſi nati fuerint ante matrimonÿ cõtractum.*

8 *Filÿ efficiuntur legitimi ſubſequuto inter parentes matrimonio,etiam ſi non interceßerint nuptialia inſtrumenta.*

9 *Filÿ matrimonio ſequuto legitimi efficiuntur,etiam ſi parentes ſint genere, uel fortuna diſpares,*

10 *Filÿ matrimonio ſequuto inter eorum parentes, etiam ſenes, & in mortis extremo tempore cõſtitutos, legitimi cenſentur.*

11 *Infirmus propè ipſam mortem exiſtens matrimonium iure optimo contrahere poteſt.*

12 *Filÿ legitimi fiunt per matrimonium ſubſequens, etiam ſine parentum conſenſu, imo ipſis contradicentibus,et repugnantibus*

13 *Legitimatio filiorum exigit parẽtum conſenſum, ipſorumque filiorum.*

14 *Ingratitudinis ratione minime reuocatur filiorum legitimatio; quæ ratione ſequuti coniugÿ à iure facta fuit.*

15 *Filÿ legitimi cenſentur ex matrimonio ſequuto inter eorum parentes,etiam ſi poſt eorum natiuitatem aliud matrimonium contractum fuerit.*

16 *Filÿ concepti ex coniugato,ipſa matre ſoluta, & ignorante,an legitimi fiant per matrimoniũ poſt ea legitimè ſubſequutum?*

17 *Bona fides parentis in concubinatu an reddat ipſam prolem naturalem?*

18 *Legitimatio ratione ſubſequentis matrimonÿ, eſt tantum iure humano inducta.*

19 *Nepos ex filio præmortuo an fiat legitimus,ex matrimonio inter auum, & auiam contracto?*

20 *Nepos reſcripto principis auo legitimus efficitur,etiam poſt patris mortem.*

21 *Filius ex ſubſequẽti matrimonio ita legitimus efficitur,ut quo ad omnia legitimus ſit cenſendus.*

22 *Legitimatus per ſubſequens matrimonium, ad retractum admittendus eſt.*

23 *Legitimatus per ſubſequẽs matrimonium, admittitur ad eccleſiaſticam emphyteuſim.*

24 *Legitimatus per ſubſequens matrimonium, in Epiſcopum eligi poteſt.*

25 *Legitimatus per ſubſequens matrimonium etiam iuribus municipalibus legitimus cenſetur.*

26 *Legitimatus per matrimonium ſubſequens uerè non fictè legitimus eſt.*

27 *Legitimatus per matrimonium ſubſequens ad feuda admittendus eſt.*

28 *Legitimatus per matrimonium ſubſequens, an ſit primogenitus cenſendus*

cenſendus, excluſo fratre poſtea ex matrimonio legitimo ante ſecundum coniugium nato.

29 *Legitimatio per ſubſequens matrimonium, reuocat donationem ex conſtitutione l. ſi unquam. C. de reuocand. donatio.*

30 *Legitimatus per ſubſequens matrimonium an ſit dicendus natus ex matrimonio legitimo.*

§. SECVNDVS.

NEC tantum illa proles cenſetur legitima, 1 † quæ ex matrimonio concepta fuit: ſed & ratione matrimonij ſubſequentis filii antea ex coitu fornicario nati, efficiuntur legitimi. C. tanta. qui filii ſint legit. l. cum quis. C. de natur. liber. quibus conuenit regia l. j. titu. 13. part. 4. Eſt tamẽ hic fauor a iure pontificio matrimonio impenſus, pluribus ornandus, atque explicãdus interpretationibus. Primo enim eſt intelligenda dicta conſtitutio in filiis natis ex coitu, qui poterat eſſe coniugalis inter parentes, ſi conſenſus ab eis præſtitus foret. quod probatur in d. ca. tanta. in 2. part. vbi doct. id aſſerunt communiter, & pulchre Theophilus in. §. fi. inſtit. de nupt. Sed eſt in hoc egregia dubitatio, 2 vtrum † ſit ſatis, qđ tempore natiuitatis coitus potuerit eſſe coniugalis, an præciſe exigatur conceptionis tempore coniugium potuiſſe contrahi inter parentes. Et Salic. in l. filium. C. de ſuis, & legit. hered. conceptionis tempore matrimonium contrahi potuiſſe præciſe exigit. & Ant. Roſellus de legitimat. col. 8. & 9. quibus adiungenda eſt Cini, ac Pauli Caſtren. ſententia in l. ex libera. C. de ſuis, & legi. hæred. qui tenent filios conceptos ex matrimonio nullo: cuius eſt poſtmodum diſpenſatio ſequuta, non eſſe legitimos, etiam ſi naſcantur poſt obtentam diſpenſationem. His etiã ſuffragatur. l. Paulus. ff. de ſtatu homi. vbi tempus conceptionis eſt cõſiderandum, quo ad filiorum ſtatũ, etiam ſi eis hoc non ſit vtile: quod conſtát, quia tempore natiuitatis ibi ex iure ciuili matrimonium erat legitimum: non tamen tempore conceptionis: & ſubdit Iuriſconſultus iuſtos non eſſe liberos: ergo in hac noſtra controuerſia ex illa lege dicendum erit: attendi debere tempus conceptionis, ita vt tunc potuerit matrimonium contrahi, nec ſatis eſſe, quod potuerit contingere tempore natiuitatis. Quo fit, vt glo. in ca. ij. qui filij ſint legit. egregie in illius l. Paulus. inductione errauerit, ex ea colligens, tempus conceptionis attendendum eſſe, cum de commodo alicuius tractatur. Probatur etiã prædicta principalis opinio in l. & ſi contra. vbi glo. C. de nupt. & in l. ex libera. C. de ſuis, & legitim. hæred. optimus tex. in l. 8. titu. 3. part. 6. ibi, genuerit. Contrariã ſententiam, imo ꝙ ſit ſatis vel tempore conceptionis, vel natiuitatis matrimonium inter parentes contrahi potuiſſe, ſuadet l. qui in vtero. ff. de ſtat. homi. vbi Iuriſconſultus fœtũ exiſtentem in vtero natum exiſtimat, ſi fœtui hoc ſit vtile, alioqui non exiſtimari natum conſtat, idem probat glo. quam docto. ibi ſequuntur in dict. capitu. ij. igitur filij nati, vel concepti tempore, quo pater, & mater matrimonium contrahere legitime potuiſſent, ex matrimonio ſequuto legitimi efficiuntur. ita Hoſtien. Ioan. Andr. Anto. num. 17. & Card. in d. c. tanta, Sal. in l. nuper. C. de natural. liber. vbi text. hanc opinionem

opinionem probat.quam communẽ
eſſe exiſtimo,cui & Henric. adhæ-
ret in c.ex tenore.qui filii ſint legi.
optimus tex.in l.ſeruorum.§. fin.ff.
de ſtatu.ho.&.§.ſufficit.inſtit.de in
genuis.quibus conſtat, quo ad filio-
rum libertatem ſtatum matris tem-
pore conceptionis,uel natiuitatis at
tendi.& l.regia.1.in Taurinis sã-
ctionibus hęc ipſa opinio in matri-
monio comprobatur. Nec obſtat l.
Paulus.quia in eo caſu nec tempore
natiuitatis matrimonium erat legiti
mum.Nam & ſi potuit tunc contra
hi legitime : tamen contractũ prius
eo tempore,quo minime licebat,nõ
fuit nouo conſenſu legitimo tempo-
re confirmatum. atque item regia l.
8.eſt ita intelligenda,ut alternatim
uel conceptionem , uel natiuitatem
expectemus,ex aliarum legum ad-
ditione qua lex illa ſupplenda eſt,
coadiuuante dicta l. nuper. Cætera
autem quæ pro prima opinione ad
duximus , parum obſtat ſi quidem
illa iura hanc quæſtionem directe
non attingunt.docto.uero authorita
tes negari poſſunt.Nec eſt admittẽ-
da in hoc dubio diſtinctio Albert.
in dict.l.Paulus. quia nec iure pro-
batur:neque ab aliis recepta fuit.
℄ Non tamen omiſerim ex uſu lo-
quendi , uel loquentis mente quan-
doque conſiderandam eſſe natiuita
tem,non conceptionem:ex quo fal-
ſa eſt opinio gloſſ. in reg. Cancel.
3 17.dicentis,†annos ætatis eſſe a die
conceptionis computandos,ſi id uti
le ſit ei , de cuius ætate tractatur .
Ego enim hanc ſententiam adeo a
uero deuiare exiſtimo, ut nihil hac
in re fallius dici poſſe libenter aſſe-
rem. Frequentiſsimum quidem eſt,
ætatis annos a natiuitate, non a cõ-
ceptione connumerari.
℄ Secundo intelligenda eſt. capi-
4 tul.tanta.deciſio,†etiam ſi filii ſint
nati ex coitu fornicario,domini mi
nime cohabitante concubina : cum
inter hanc comcubinam , & uirum
matrimonium legitime contrahi poſ
ſit gloſſ. quæ expreſsim hoc ipſum
notat in capitul.innotuit.de electio.
& ibi Abb. idem Abb. & doctor.
in dict.capitul.tanta. Ioan.Andr.in
regu.ſine culpa.de regu.iur.in 6.co-
lum.7. quod alibi a ſuis principiis
deducemus : nempe hoc eodem ca-
pitul.§.4.nu.2.& ſequenti.
℄ Tertio eſt idem intelligendum ,
5 † etiam ſi filii naſcantur ex carna-
li copula , quam cum eorum matre
clericus in minoribus ordinibus cõ-
ſtitutus habuit,etiam ſi is eo tempo-
re eccleſiaſticum beneficium obti-
neret,ex Ioan.Andr.in dict.reg.ſi-
ne culpa.colum. 8. Bald.in capitul.
i.§. naturales. ſi de feud.fuerit con-
tro. inter domi. & agnat.uaſ. Præ-
poſi.in dict.cap.tanta.9.colum.glo.
in Pragmat.Sanctio.titu. de concu-
binariis.§.ipſas.uerb.arcere. Nico-
la. de Vbaldis in tracta. de ſucceſſ.
ab inteſta.colum.20.licet in clerico
in minoribus cõſtituto,eccleſiaſticũ
beneficium habente contrarium aſ
ſerat Bartol.in l. penul.ff.de concu-
bi. Ludouic. de Sardis in tract. de
legitimatio.2. part.§. de legitimat.
per ſubſeq.matrimo.quæſt.3.Anto.
Roſellus libr.1.legitimationum.co
lum.4.Ioan.Lupi.in l.9.Tauri,nu
me.39. idem in capitul. per ueſtras.
3.notab.§.11.nu.21. de donat.inter
uir.& uxor.ubi hanc Bart. opinio-
nem falſo tribuit Ioa.Andr.in dicta
reg.ſine culpa.
℄Quarto ex his conſtat , filios ſu-
ſceptos a monacho , uel moniali in-
tra annum probationis per matrimo
nium ſubſequens legitimos effici :
quia tempore conceptionis paren-
tes coniugium contrahere poterant.
quod Præp.fatetur in d.c.tanta.col.
10.& Io.Lupi.in l.9. Tauri.n.41.
6 ℄Quinto,†intellige dictam legiti-
matio.

mationem ex præmiſsis induci quã do concubina, ex qua genuit filium Chriſtianus, erat tempore conceptionis, vel natiuitatis catholica, ſeu Chriſti fidem profeſſa: ſi eſſet Sarracena, Iudæa, vel alias infidelis. Nam quamuis poſtea fidẽ Chriſti ſuſcipiat, non efficitur filius legitimus, ex matrimonio ſubſequenti. Hoſti. Ioan. Andr. Ant. Card. & Abb. in dict. cap. tanta, quorum opinio probatur ex eo, quod nec tempore conceptionis, nec natiuitatis poterat inter parentes legitime cõtrahi coniugium, quod alibi diximus: tametſi ab hac quinta interpretatione recedant Calde. in dict. ca. tanta. & Anto. Rõſell. lib. j. de legitimat. colum. 9.

7 ℭ Sexto, ſubinfertur ex his,† filios effici legitimos per ſubſequens matrimonium, ſiue ſint nati matrimonio ipſo nondum contracta, ſiue eis conceptis, & adhuc in utero exiſtentibus, matrimonium contrahatur. ita Ioan. Andr. in d. c. tanta. cui cęteri aſſentiuntur & probatur in l. nuper. C. de naturali. liber. & in. §. ſufficit. inſt. de ingenu. Id enim tantum aduertendum erit, potuiſſe parentes ex conſenſu dictam conceptiõis copulam, vel ex ea ſequutam natiuitatem, proprio coniugio honeſtare.

ℭ Septimo, intellige id proce-
8 dere, † etiam ſi in matrimonio ſubſequuto, non interueniant nuptialia inſtrumenta, quæ quamuis iure ciuili exigantur: iure tamen pontificio, cui ſtandum eſt, non ſunt neceſſaria, ut matrimonium valeat. gl. in c. j. 30. q. v. Abb. & alij in d. ca. tanta. Angel. Areti. in. §. final. inſtitu. de nupt. Iaſo. conſil. 168. numero vij. vol. iiij. Dec. conſil. 155. col. ij. dicens hanc opinionẽ eſſe cõmunẽ. idẽ aſſerit Præpoſi. col. 15. in d. c. tãta. addit tamen hanc opinionẽ cõmunẽ ꝓcedere, quo ad matrimonij vim & ualorem, atq; filiorum legitimationem ſimplicẽ, & canonicam nõ tamen quo ad filiorũ ſucceſsionẽ, quæ in locis imperiali ditioni ſubiectis filijs non defertur: niſi in matrimonio nuptialia inſtrumenta confecta fuerint. idem voluit Ang. Peruſinus cõſ. 29. Bal. in l. qua illuſtris. C. ad Orfic. ver. itẽ notat. Lucas de Pẽna in l. iij. col. ij. C. de his qui ſpõ. mune. ſubier. lib. x. Soci. Iunior cõſ. 52. col. ij. vol. j. & Curt. Iunior cõſ. 136. col. ij. j. vol. cõſ. ubi ꝓfitetur hoc eſſe cõmuniter receptũ verum ego nõ arbitror hanc Ang. ſententiam ita frequenter receptã eſſe, ut eam ſeruandam fore exiſtimem vix enim eam ꝓcedere compertum habeo: ſiquidẽ ratione matrimonij filij cenſendi ſunt legitimi etiã in foro Cęſaris: at matrimoniũ iure põtificio iudicatur, nõ Cęſareo ut conſtat: ideo Angeli opinionẽ reꝓbant Alex. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. nu. 19. ff. ad Treb. & Iaſ. in l. generaliter. §. cũ aũt. pe. col. C. de inſtit. & ſubſti. quorũ opinionẽ cõmunem eſſe fatetur Carol. Rui. cõſ. 211. col. ij. vol. j. eam etiam ſequitur Pariſ. cõſ. 13. nu. 49. volu. ij. dicens nõ eſſe ab ea recedendum: nec ab hoc diſsẽtiũt Ang. Are. & Dec. pau loãte citati: imo idẽ ꝓbare uidetur.

ℭ Octauo, principaliter hoc in-
9 tellige procedere,† etiam ſi parẽtes ſint diſpares genere, & diuitijs: nihil enim hoc refert. ad coniugium cuius ratione filij legitimi efficiuntur ex ſentẽtia Nicol. de Vbal. in tract. de ſucceſ. ab inteſt. col. 16. Iaſ. conſi. 234. ij. vol. Ioan. Lupi. in c. ꝑ veſtras. iij. notabil. §. 21. nu. 17. de donatio. inter vir. & vxo. Licet Ang. ꝑ tex. ibi. contrariũ teneat in authent. quib. mod. natur. effic. legiti. §. ſed aliud. cui accedunt Paul. de Monte Pico in l. Titia cum teſtamento.

ſtamento. in.§.Titia cum nuberet. nu.52. ff. de legat. ij. & Curt. Iunior conſil.136.Carol. Ruin.conſi. 211.volu.j.nu.v.Soci.Iunior conſ. 62.col.ij.vol.j.dicens Ang. opinionem communem eſſe.nu.x. tex.tamen. in d.§. ſed aliud. in meretrice loquitur,quo caſu nõ eſt certum, ex quo viro ſit ſuſcepta proles:ut illũ text.Iaſ.intellexit in d.conſi.134. Sed aptius eiuſdem tex. interpretationem exponens Angeli ſententiam refellit Emanuel a Coſta Luſitanus, qui ius ciuile apud Coimbricam magno cum nomine publice docet.in.§.& quid ſit tantum.ij. part.nu.98.ff.de lib.& poſthu.

10 ¶ Nono,† prædictam legitimationẽ intellige a iure concedi ratione matrimonij etiam contracti ab infirmo prope ipſam mortem,vel a ſene decrepito cũ concubina. Hoc enim cõiugium validum eſt. Igitur eius cauſa proles ſuſcepta erit legitima.quod Ioan. Andr.notet in regu.ſine culpa de regu.iur. iij.colũ. Abb.in cap.ij.de frigid.& malefic. Ioan. Andr. Anto. & Præpoſit.in d.c.tanta Alber. in l. cum quis.C. de natura.liber. Cinus in l. nuper. C. eodem tit. Ludo. de Sardis in tract.de legitimatio.prima legitimatio.in princip.quam opinionem dicit eſſe communem Alexan. in l.ſi quis poſthumos.j.col. ff.de liber.et poſthu. & Iaſ. in l. ſed eſt quæſitũ ff. eod.titul.Paul.Pariſ.conſ.13.volu.j.nume.68.Hunc etiam tendit tametſi dubius Ant.Roſellus in tract. de legitimatio.colum.12.Nec videtur fraude illud matrimonium contractum eſſe:nullam enim iniuriam alteri irrogat, ꝗ iure ſuo utitur. Vnde filius ex prædicto matrimonio legitimatus excludit ſubſtitutum ſub conditione, ſi inſtitutus ſine liberis legitimis deceſſerit.ita Alexand,& Iaſ.in dictis locis ſcribũt. Felin.in capit.in præſentia.de proba.nu.36.& Franciſ.a Ripa in l.ex facto.§. ſi quis rogatus. ff. ad Trebel.nu.48. Cęterum Bald. in l.nuper.C.de natur.lib.& in l.eam quã C.de fideicommiſ.col.viij. diuerſũ notat.Cui ſuffragatur tex.in d.l.nuper. vbi matrimonium ſuſceptam prolem reddit legitimam, quando contrahitur ſpe prolis.item tex.optimus in c. ij. de frigid. dicens matrimonium contrahi non poſſe ab eo,qui generare minime valet.Sed horum primo reſpondeo ſatis eſſe, & dici hoc matrimonium contractum ſpe prolis,quia contrahitur ad ſuſcipiendam prolem legitimam ratione matrimonij, quæ ſuſcepta fuerat ex illegitimo coitu, ita Cardin. in d.c.tanta.dictum tex.intellexit, & ſenſit Bald.in c.innotuit.de electio. col.pen. Secundo reſpondere poſſum ea ratione,qua matrimoniũ contrahi non poteſt ab eo, qui ex naturali, & propria vi, non valet
11 gignere nempe a frigido: † poteſt tamen contrahi ab eo,qui ex naturali,et propria virtute generare poteſt, atque ad id habitũ habet quãuis eius exercitium ſit ſenectute ſuſpenſum: cum is habitus poſsit quãdoque reduci ad exercitium: vt voluit Abb.in cap.ij.de frigid. vbi gl. aſſerit a ſene matrimonium contrahi poſſe.l.penulti.& ibi.glo. C. de nup.ſicuti & ab infirmo,qui cauſa morbi eſſet impeditus gignere. ex quibus hic nonus intellectus admittendus eſt:quem,& Pariſ.a fraudis præſũptione excuſat in d.conſ.13. & ſeq.nume.34. vol.j.licet Carol. Rui.conſi.211.vol.j.ab eo diſcedat ex eo, quod fraudis præſumptionem admittat.

12 ¶ Decimò † ita ſunt prædicta intelligenda,ut ipſis parentibus tẽpore coniugalis cõtractus repugnãtibus, eorum filij ratione matrimonij ſint

nij ſint

nij ſint legitimi. Nam huic matrimonij fauori parentes ipſi renuntiare non poſſunt: imo nec ipſi filij: intereſt enim reipublicę hanc legitimationem fieri. argumen. c. inter cęteral. 22. q. iiij. igitur nec parentes, nec filii renuntiare valent huic conſtitutioni ex c. ſi diligēti. de foro competen. l. ſi quis in conſcribendo. C. de pact. Ex quibus infertur intellectus ad text. in authen. quibus modis natural. efficiun. ſui. §. ſi vero

13 ro is qui probat † filios illegitimos non poſſe contradicentibus parentibus legitimos fieri: ſicut & ecō uerſo inquit tex. eſſe neceſſariam filiorum voluntatem, ut legitimi efficiantur. quem tex. dicit ſingul. Roma. in ſingular. 588. dicens ſufficere ſcientiam, & taciturnitatem ipſius filij. quod & Iaſ. notat conſil. 156. col. iiij. vol. iij. glo. in l. in adoptionibus. ff. de adoptioni. cuius meminit Dec. conſi. 55. nume. vij. ex qua probatur legitimationem infantis. & ſi fieri poſsit, quod Azo notauit in ſumma. C. de emancipat. liber. ratam tamen haberi ex eo, quod accedente ętate legitima ipſe legitimatur tacet ſciens ſe legitimum effectum. Sic & Bartol. eſt intelligēdus in l. finali. ff. de his, qui ſunt ſui dicens infantem poſſe natalibus reſti tui abſque eius conſenſu. quod late tractat Barbat. conſil. 34. volumine ſecundo. Hæc tamen omnia nō ſunt neceſſaria in legitimatione, quæ ex contractu matrimonij fit, ſecundum Angelum conſilio decimo ſeptimo colum. iij. Salicetus in diſputatione incipien. Mediolanenſis quidam. ſecundo dubio, articulo tertio, Prępoſit. in d. capitulo tanta. q. 12. & Io. Lupi. in capitul. per ueſtras. tertio notab. §. 21. nu. 17. Hinc errare opinor Guliel. Albe. Bal. et Paul. in l. ſcire. de leges. alias in l. benignus. ff. de legi, volētes in legitimatione

q̄ ſubſequēs matrimonium requiri filiorum conſenſum: quos ſequitur Barba. in l. cum acutiſsimi. fol. 27. colum. iiij. C. de fideicommiſſ. Nicolaus Boer. decis. 160. falſo ad id alios authores adducens. Ex his etiam cauendum eſt a Ludo. de Sardis in tracta. de legitima. primo modo. c. incipien. Tertio loco. & Anto. de Roſellis in tract. legitimat. partit. j. colum. 9. dicentibus, in hac legitimatione, quæ ſub ſequenti matrimonio contingit, conſenſum parentum expreſſum, uel tacitum exigi. quod ex vera interpretatione iuris probari nequit. Poſtremo ex hoc intellectu deducitur exacta

14 alterius quęſtionis deciſio: † cōſtat enim legitimationem propter ingratitudinem filiorum reuocari. Bald. in cap. j. §. filij nati. ſi de feu. fuer. contro. inter domi. & agna. vaſa. quem ſequuntur Cremenſ. ſing. 19. Iaſo. in l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iur. numero 54. & probatur ratione. Nam libertas æquiparatur legitimationi. §. j. in authē. vt liber. de cætero. & in authen. quib. mod. natu. effi. legit. §. ſi quis ergo. & in §. liceat. Sed libertas ob ingratitudinem reuocatur: ergo & legitimatio. Sic Bald. ſequuntur Ripa in l. final. ij. colum. C. de reuo. dona. Gerardus de Petra ſancta in ſingul. j. Andr. Tiraquel. in l. ſi unquam, C. de reuo. donat. verb. donatione largitus numero. 234. & Carolus Molinæ. in conſuetud. Pariſienſibus titul. j. §. 30. numero. iii. atque procedit hæc communis opinio in his, quæ ipſum patrē, eiuſque bona reſpiciunt: nam in cæteris adhuc iudicatur filius illegitimus, etiam ſi patri ingratus extiterit. ex his quæ Paul. Caſtrenſ. notat in l. ex facto. ff. de vulga. Verum hæc omnia intelligenda ſunt in legitimatione, quæ ex reſcripto principis, ſiue

ſimilive pacto fit. illa enim, quæ ex ratione matrimonii ſubſequuti, a iure canonico ſtatuitur, ob ingratitudinem non reuocatur, ſecundum Rom. ſing. 222. cuius ſententia ex dictis ſupra infertur.

Vndecimo eadem iuris pontificij ſanctio eſt latius intelligenda,
15 † ut effectum habeat, non tantum quando matrimonium ſubſequitur in filiorum parentes, nullo interim contracto coniugio: ſed & quando parentes aliud interim matrimoniũ contraxere, & tandem ab eo liberi ſecum cõiugale fœdus pacti ſunt quod probatur. Nam tempore conceptionis, uel natiuitatis filiorum, copula illa ex conſenſu parentum potuit eſſe coniugalis, & nunc poteſt optime coniugium contrahi: ergo filii antea nati per matrimoniũ efficiũt legitimi, ita uoluit Io. And. in d. regu. fine copula. cui conſentiunt. Præpo. in d. cap. tanta. q. vij. & Nicol. de Vbald. de ſucceſ. ab inteſta. colum. 20. Bart. in l. penult. §. uxor. ff. ſolut. matrimo. Iaſ. in l. Põponius. §. quæſitum. ff. de adqui. poſſ. probat tex. in auth. quib. mod. natur. effic. legit. §. ſi uero ſolummo do, ad fin. quam opinionem fatentur eſſe communem Paul. Caſtrenſ. in d. §. quæſitum. Andr. Tiraquell. de primogen. q. 34. nu. 2. idem Tiraquel. in l. boues. §. hoc ſermone. de uerb. ſignific. limit. iij. nume. 17. Anto. Roſel. in tracta. legitimationum. col. 15. Ferdin. Loazes Illerdenſis Epiſcopus in tracta. de matrimo. 12. dubio. nu. 18. Caro. Molin. in conſuetudi. Pariſien. titu. 1. §. viij. in glo. i. q. vij. Ludouic. de Sardis in tracta. legitima. primo modo de legit. q. ii. quamuis ab hac opinione recedat poſt Lucam de Penna in l. iiij. C. de his qui ſpon. pub. mun. ſub q. iij. lib. 10.

Duodecimo egregia hic uerſa-
16 tur dubitatio, † quid dicendum ſit de filio nato ex coniugato, & ſoluta, ipſa omnino ignorante uirũ illũ eſſe coniugatum, an ſequuto matrimonio inter eos ualido, ille filius ſit legitimus. Et gl. in d. c. tanta. uerſic. aliam. duas expones opiniones, & contrarias, ſubdit in fine, primã ueriorem eſſe: id eſt hunc filium ex hoc matrimonio effici legitimum. argu. c. ex tenore. qui filii ſint legi. ubi probatur ex matrimonio prolẽ eſſe ſuſceptam legitime, etiam ſi matrimonium legitimum non ſit, modo alter ex coniugatis credat matrimonium firmum eſſe. probat idẽ optimus text. in ca. quod nobis. qui filii ſint legiti. dicens filios natos etiã ante approbationem eccleſiæ ex matrimonio illicite: id eſt clandeſtine cõtracto, legitimos eſſe, ſi illud matrimonium ab eccleſia fuerit approbatum, quamuis uerũ matrimonium non fuerit, ob aliquod impedimentum, ſecundum uerum illius text. ſenſum a Io. And. Archa. Cardina. Anto. & Præpo. ibi comprobatum. quem ſenſum communẽ eſſe fatentur Anto. Roſell. in tracta. de legitimat. part. i. capitu. pen. poſt Anto. in d. c. quod nobis. licet in natis ante approbationem contra teneant Hoſt. Cald. & Abb. ibi et Io. Brunel. in tracta. de ſponſ. concluſ. ij. ampliatio. iij. & id contingit propter alterius bonam fidẽ. Ecce quod matrimonium ab initio illicite contractum, eſt ſufficiens ad efficiendum filios legitimos ſequuta approbatione eccleſiæ, ſic ergo copula ab initio illicita: & tamen ex bona fide alterius, nec adulterina neque inceſta, ſequuto matrimonio. legitimo debet cenſeri ſufficiens, ut filii legitimentur. ubi Anto. notat matrimonium putatiuum idem operari in legitimanda prole, quod uerum qui expreſsius loquuturin

tur in capitu. tanta. numė. 9.uerſſ.
17 aduerte.dum aſſerit,† matrimoniū uerum ſubſequutum efficere legitimam prolem ſuſceptam prius in cōcubinatu, ac eodem modo putatiuū idem efficere:ut ſi quis ex cōſanguinea fornicatio coitu filiū ſuſcipiat, & tandem ignarus cum ea matrimonium contrahat, filius hic ex Anto. ſententia legitimatus erit ratione matrimonii. Ex quo infero non uulgarem intellectum ad text. in dict. capit.ex tenore.iia,ut ignorantia alterius in concubinatu reddat probat prolem naturalem, ſicuti in matrimonio reddit legitimam. His rationibus hanc opinionē Anto.tribuit & in dubio principali filium legitimum eſſe exiſtimat Prępo.in d.capitu.quod nobis.iii. col. Antoni. de Roſellis poſt eum in tracta.legitimationum,parte.j.cap. pen. dicens ad hoc dictam gloſſ. in præallegato. cap. tanta.uerba.aliā. ſingu.eſſe:cui ſimilis eſt in cap.non omnis.uerb.continente. 32.q.ii.cuius etiam opinionis author eſt Hoſtien. in d.capitu.tanta.uerb.aliam, Domi.conſil.66.colum.iiij. Ludoui.de Sardis in tracta. legitimatio. fol.9.col.ij.& fol.6.ii.col. Curtius Iunior.conſi.27.nume.9.& Guliel. Caſſador. deciſ.unic. de ſponſalib. ubi fatetur hanc opinionem magis communem eſſe,uel ſaltem in re dubia ex interpretum controuerſia pro legitimatione prolis ſententiā ferendam : quemadmodum , & in ſummo prætorio Rotæ factum eſſe teſtator. Contrariam tamen ſententiam probare uidetur tex.in c.cum inhibitio .§. j. de clande. deſp. quo ſtatuitur, etiam utriuſque ignorantiam in matrimonio clam contracto proli non prodeſſe, ut legitima ſit,ſi poſtea coniugium diſſoluatur: quia eis imputatur quidquid ex opere illicito præter eorum cogitationem euenit.c. fin.de homicid.in vi.capitu.tua.eod. titu.& hæc tandem opinio ſecundo loco in gloſſ. d. capitu. tanta. refertur. quam ibi Ioann.And.& Anto.ſequūtur.Abbas itē et Rauena dicentes glo. eſſe ſing.Henric.in d.ca. ex tenore.col. ii. & quāuis dubius in hanc tamen ſententiā inclinat Roder. Xuares in l.i. titu.vi. lib.iij.Fori.uerſic.ad prædicta.Quod ſi a gloſſ.tollantur. dicta uerba:ſed primum uerius:quę adiectitia eſſe Domi.credit in d.cō ſil. 66. apertiſsimum eſt hanc opinionem a gloſſ.ſelectam fuiſſe, non primam. Nec oberit dicere contrahentes eiā operā exhibere rei illicitæ: & tamen ſequuta eccleſię approbatione eis non imputari , quod pręter eorum mentem ſucceſſerit. cap.quod nobis. qui filii ſint legitimi.Sed in hac quęſtione , quamuis ab initio parentes dederit operam rei illicitę: tamen poſt modum matrimonio ſequuto nihil eſt ipſis parentibus imputandum,quod in priori copula præter alterius cogitationem contigerit.Maximum enim inter hęc duo diſcrimen eſt ex eo quod copula fornicaria ſimpliciter eſt illicita. nec unquam etiam coniugio ſequuto ab eccleſia approbatur.At clandeſtinum matrimonium uitium habet in modo contrahendi , opus tamen ipſum ſimpliciter eſt permiſſum , & tandem ab eccleſia comprobatur uitio illo ſublato . Quinimo filios conceptos ex inceſtu ignoranter cum concubina commiſſo, non effici legitimos matrimonio ſequuto inter eorum parentes adhuc durante ignorantia : aduerſus Anto. probat Socin. Iunior conſil. 31. nume. 41.& 74. uolum. ſecundo. Quibus adducor , ut exiſtimem in exacta diſputatione hanc ultimam ſententiā facilius recipiendam fore. Illud uero præ-

termittendum non eſt , Domi.in d.
conſi.65.falſo Ioan.Andre.in d.ca.
tanta pro prima opinione allegaſſe.
Eodē fere errore notandi ſunt Præ
poſi, & Anto. Roſell. qui ad eandem Anto. de Butrio adducere conantur.

¶Decimo tertio ſciendum eſt legi-
18 timationem † inductam ratione ma
trimonii a romano pontifice iure humano fuiſſe ſtatutam, non iure diuino, nec naturali. Vnde poſſet conſtitutio dict. cap. tanta. contraria lege tolli, ſi id ratione iuſta legumlatoribus placeret: etiam ſi Iaſ. cōſi.234. ii.uolu. dixerit: a romanis pontificibus dictam conſtitutionē reuocari non poſſe , quia iure diuino ſancita ſit.

19 ¶Decimo quarto , † hęc legiti-
matio ratione matrimonii eos filios complectitur, qui tempore coniugii contracti uiuunt: non tamē mortuos nec ex eis nepotes adhuc uiuentes. Cuius ſententię ratio eſſe poteſt iſta . Nemo enim poſt mortem legitimus efficitur, pater uero iam mortuus ex matrimonio legitimus non eſt : igitur nec nepos ; cum pater incapax legitimationis impediat filium legitimum fieri, eo ꝙ ex patris perſona iſthęc legitimatio ad filium perueniat. l. j. §. cæterum. ff. de acqui. poſ. Præterea ea fictio duo exigit extrema habilia, extremum a quo, & extremum ad quod, ex frequentiſsima omnium ſententia in l. ſi is , qui pro emptore. ff. de uſucap, hic uero extremum ad quod eſt inhabile, & extinctum, quia filius iam obiit mortē fictio ex cap. tanta. ceſſat. Quibus adſtipulatur text. iuncta glo. pen. in l. ſi is , qui. ff. de adoptioni. ubi non poteſt quis adoptari in nepotem ex filio mortuo . Atque ita in caſu capitul. tanta. uolunt Guliel. Baldus, & Alberic. in l. beniguius. ff. de legi. Paul. de Caſtro in l. ſcire. ff. eodem ti. idem in l. j. §. cæterum. ff. de adquir. poſſeſ. Alexand. in l. Gallus . §. ſi eius. ff. de liber. & poſthu. in fi. Iaſo. in dict. l. ſi is, qui pro emptore, numero 121. Anto. Roſellus in tract. de legitimat. col. 11. & Hippoly. in ſing. 121. poſt Lucam de Pen. l. iiii. C. de his qui ſponte pub. munera ſub. q. ii. libr. x. quorum opinio mihi diſplicet: uideo etenim ab aliquo adoptatum , filio eius iam uita functo fratrem effici. l. ſi filiū. ff. de gradib. ergo deficiente extremo ad quod, fictio locum habet. Vnde deficiente patre, poteſt nepos auo effici legitimus. Præterea fauor matrimonii nō patitur, nepotem minime cenſeri legitimum coniugio ſubſequuto inter auum, & auiam. Quo fit ut Socin. in d. §. eius. colum. ii. aſſerat, contra Guliel. & ſequaces , hos nepotes legitimos exiſtere: ꝙ Bal. notat in capitul. innotuit de electio. colum. pen. idem Guliel. Benedict. in capitul. Rainutius. de teſta. uerb. & uxorem, nume. 181. Altiat. part. j. de prępumpt. ad fin. idem libr. iii. paradox. capitul. 16. Nec obſtat ratio illa, quæ de extremis habilibus ad fictionem requiſitis adducitur , quia id locum habet circa ea , quæ principaliter finguntur. Satis enim eſt extrema eē habilia, quo ad principalem fictionem, ut in noſtra quæſtione, circa matrimonium : non tamen eſt neceſſarium exacte cōſiſtere extrema, quo ad ea, quæ cōſequēter finguntur. l. penulti. ff. de ſuis, & legiti. hęredi. Bar. in dict. l. ſi is, qui pro emptore. iii. oppoſi. & v. q. Bartol. in l. final. C. de ſenten. paſ. Aret. & Soci. & Iaſ. dict. l. Gallus. §. eius. Nec opinio prima deducitur ex l. ſi is, qui. ff. de adoptio. ibi enim Iuriſconſultus id tantum dicit non poſſe quem in nepotem adoptari, niſi exprimatur ex quo filio nepos aſſumitur, Et ſi Accurſ. ibi exigit filium

uiuere

uiuere, ad hunc effectum hoc requirit, ut filius adoptioni conſentiat: cum mortuo adoptante, ille nepos in cidat in illius filii poteſtatem, & propter alia in commoda, quæ filio, & eius proli euenire poſſunt, ex adoptiõe. Sed in legitimatione, quę ex matrimonio inſurgit, hic conſenſus non eſt exigendus: ergo non inconuenit hunc nepotem, de quo quęſtio
20 tractat, legitimum aui cenſeri. † Nã & reſcripto principis nepos auo legitimus efficitur patre ipſo defuncto. Bartol. communiter receptus in l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de libe. & poſth. tametſi id, quod Bart. ſcribit, expeditiori ratione comprobetur. Sed & prædictis conuenit poſſe aliquem in nepotem adoptari ab eo qui nullum filium habet. l. adoptare. ff. de adoptionibus.

¶ Decimo quinto dicta cõſtitutio ẽ
21 ita intelligẽda, † ut filius mr̃imonio ſubſequenti legitimatus ſit, quo ad omnia perinde, ac ſi ab initio ex legitimo matrimonio conceptus foret gloſſ. quam ibi omnes ſequuntur in dict. capitu. tanta. idem probat regia l. 12. inter Taurinas leges.

¶ Decimo ſexto, hinc erit manifeſtum, filium matrimonio ſequenti legitimatum, maioribus ſuis, atque ex tranſuerſa linea cognatis, legitimum ſucceſſorem eſſe eiſdem etiam inteſtatis. quod Angel. expreſsim uoluit conſi. 20.

¶ Decimo ſeptimo ex hoc illud cõ
22 ſtat † filium ita effectum legitimũ retrahere poſſe res a conſanguineo uenditas, iure proximitatis ex lege regia: quæ apud Hiſpanos propinquiori, tribuit ius retrahendi intra nouem dies rem auitam a propinquo uenditam eodem tamen pretio conſignato. notat in hac ſpecie Guli. Bene. in capitul. Rainutius. de teſta. uerb. & uxorem. nume. 181.

¶ Decimo octauo eodem iure ſubin
23 fertur † hunc per matrimonium ſubſequens legitimatum, admittendum eſſe ad emphyteuſim eccleſiaſticam quam pater habuerat, ac ſi foret ab initio ex matrimonio conceptus. ita Imol. in l. quod dicitur. ff. de uerbo. oblig. Alex. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Trebellia. nume. 18. & ibi Ripa colum. penul. Paul. Pariſ. conſil. 13. uolu. ii. nume. 41. Tametſi ad hãc eccleſiaſticam emphyteuſim minime ſit admittendus filius reſcripto principis legitimatus ſecundum Bald. in l. generaliter. §. cum autem. C. de inſtit. & ſubſti.

¶ Decimo nono inde etiam deduci
24 tur, † prędictum filium ex matrimonio effectum legitimum abſque diſpenſatione in Epiſcopum eligi poſſe, atque epiſcopi dignitate inſigniri. gloſſ. in capitul. innotuit. de election. ubi Anto. & alii, quos ſequitur Nicol. Boeri. deciſ. 159. col. ii. & eſt opinio communis teſte Deci. in capitul. cum in cunctis. columna ii. de election. & Barba in lege cum acutiſsimi. C. de fideicommiſſ. fol. 27. colum. iiii. licet ab ea diſcedat. Nam & gloſſ. approbata communiter in dict. capitul. tanta. ad eccleſiaſticos quoſcũque ordines eum legitimum cenſeri uoluit, quam ibi dicunt ſing. Abba. & Rauen. atque hoc ipſum notauit Archidia. in capitul. Oſius 56. diſt.

¶ Vigeſimo intelligenda eſt iſthęc
25 conſtitutio, † ut non tantum iure communi ſit hic filius ad ea, quę legitimis eodem iure deferuntur: ſed & ad ea, quæ legibus municipalibus ac ſtatutis legitimis filiis competunt: quamuis ſtatuta ſint ſtricte interpretationis, nec ad fictum caſum extendantur. l. iii §. hæc uerba, ff. de nego. geſt. ita Abba. in dict. capitul. tanta. colum. ii. Anton. in capitul. per uenerabilem. qui filii ſint legi. nume. 16. Caro. Moli. in con-

ſuetu.Pariſ.titul.i.§.viii.gloſſ.j.nu-
me.49.Nicol.de Vbal.de ſucceſ.ab
inteſta.colum.23. Boeri.deciſ.159.
colum.ii.dicens filium legitimum ra
tione ſubſequuti matrimonii, uere
legitimum eſſe.etiam ex rigore ſtri
ctæ ſignificationis. idem Bald.uo-
luit in l.cum acutiſsimi. C. de fidei-
commiſ.colum.j.Fortu.in l.Gallus.
.§.& quid ſi tantum.ff.de libe.et po
ſthu.colum.127.Anto.colum.ii.Ab
ba.5.in dict.capitul.innotuit.& De
ci.conſil.155.colum.ii.quamuis An
to.ſibi parum conſtans in dict.capi-
tul.tanta. ab hac opinione diſcedat,
26 eo † ꝙ hic filius ſubſequenti ma-
trimonio effectus legitimus,ficte &
non uere,legitimus ſit quod in dict.
capitul.tanta. probari quidam opi-
nãtur:dum text.dicit, legitimi ha-
beantur:quaſi legitimi uere nõ ſint,
ſed a lege.legitimos eſſe iudicentur.
Quibus ut ſatisfaciam, uerba dictæ
decretalis ſic exiſtimo intelligenda
fore, ut ſi conſideramus tempus a
natiuitate ad matrimonium filius eo
tempore ficte fuerit legitimus, at ſi
tempus matrimonii contracti atten
datur,ex eo uere cenſendus eſt legi
timus,non ficte.ex Fortu. in dict.§.
& quid ſi tantum.colum.126. Vn-
de tanta eſt uis matrimonii, ut filii
antea geniti poſt contractum matri
monii.legitimi habeantur:ideſt, ex
tempore contractus filii prædicti,na
ti ex matrimonio legitimo cenſean
tur,ac uere legitimi iudicẽtur. quod
idem Fortu.explicat colum. 123.&
Ludou.de Sardis in tract. de legiti-
mati.primo modo legiti.capitu.iiii.
Sic & ab Antonio diſſentit. Barb.
in dict.l.cum acutiſsimi.fol. 27.col.
iii:Quibus addendus eſt Bald.in ca
pitul. licet ad euitanda. de electi.di-
cens,ꝙ uerbum habeantur, in his,
quę uera ſunt, pręſignat ueritatem.
in his uero,quæ non exiſtunt,fictio
nem:ſequitur Bald,Iaſ,in l,ſi Ruffi-
nus.C.de teſtam.milita. ſtante ẽt le
ge municipali, qua ſcholaſtici ciues
habendi ſunt,quo ad ciuilitatẽ, lex
illa uerum inducit, ſed quo ad nati-
uitatem fingit aperte.His etiam ad-
denda eſt regia l.i.titu. 13. part. iiii.
ubi dicit, hos filios ſequuto ma-
trimonio eſſe legitimos:uerbum au
tem,eſſe ueritatem præ ſe fert, non
fictionem.l.oſſa.§. ſi.ff. de religi.&
ſumpti.fune.quod paſsim in iure no
tari ſolet,maxime ĩ l. mercis appel
latione.in d.gloſſ.ff.de uerb.ſigni.ut
in l.ſi maritus.ii.ff.de adulter.§.j.et
ibi Barto.Imo.in ſtatutis etiam mu
nicipalibus appellatione filii nati
ex matrimonio legitimo admitten-
dus eſt, & hic per ſubſequens ma-
trimonium legitimatus,quod ſtatim
probauimus.
27 ❡Vigeſimo primo, † tametſi re-
ſcripto principis effectus legitimus
minime ſit ad feuda admittendus
capitul.j.§. naturales. ſi de feu. fue-
rit contro.inter domi.& agn.uaſal.
cum aliis,quę late congerit Andrę.
Tiraq.libr.j.de retract.§. j.in gloſſ.
iii.nume.vi.idem Tiraq. in tract.le
mort.iiii.part.v.declarat.num.viii.
& idem de nobilit.capitul.21.num.
16.& capitul.15.num.19.& Carol.
Moli.in conſuet.Pariſi.tit.j.§.viii.
in gloſſ.i.q.viii.Is tamen, qui per
matrimonium ſubſequẽs legitimus
eſt, ad ea dubio procul admittitur:
ſecundum Abbas in dicto capitulo.
innotuit.de elect.colum.penul.Ioã.
Andr.Abba. & alios in capitul.la-
tor.qui filii ſint legi. nouiores in l.
generaliter.§. cum autem. C. de in-
ſti.& ſubſt.Fortu.in dict.§.& quid
ſi tantum,col. 129.& Nicol.Boer.
deciſ. 123.quorum opinio eſt com-
muniter recepta, ut teſtantur Abb.
in dict.capitu.tanta.colum.j. Alex.
in l. ex facto.§. ſi quis rogatus.nu-
mer. 18. ff. ad Trebellia. & Deci.
conſil.155.

Vigeſi-

❧Vigeſimo ſecundo dictæ conſtitu
tionis interpretatio, eo magis dubia
redditur, ꝙ paſsim utriuſque iuris
uiri conſultiſsimi ancipiti quęſtione
28 contendant, † num ex lege, ſeu te-
ſtamento, quod primogenito bona
aliqua ex primogenio defert, filius
primonatus ex concubina ſit pręfe
rendus ſecundogenito ex legitimo
matrimonio, ſi poſtmodum matri-
monio ſubſequenti legitimus efficia
tur? Et Ioan. And. in reg. ſine culpa.
colum. 10. de regu. iur. in vi. uoluit,
ſecundo natum hac in ſpecie præfe-
rendum eſſe in primogenio, quem
ſequuntur Anchar. Cardi. & Henri.
in dict. c. tanta. Iaſ. in l. Gallus. §. &
quid ſi tantum. nu. 89. & ibi Alex.
col. fi. Galiaula nu. 80. ff. de libe. &
poſth. Alber. in l. cum quis. C. de na
tur. lib. Nicol. de Vbal. in tract. de
ſucceſ. ab inteſt. f. vj. col. iiij. Marti.
Laud. in tract. de primogenitur. fol.
paruo 18. Io. Cirier li. j. de primog.
q. 14. & Carol. Molinæ. in conſue.
Pariſ. titu. j. §. viij. in gloſſ. j. q. vj.
Tiraq. de primoge. q. 34. num. iij.
& 43. plures ad hanc partem addu-
cens. quam opinionem frequentiori
doct. calculo cõprobatã ſuadet tex.
in dict. cap. tanta. dicens, poſt con-
tractum matrimonij illum filiũ eſſe
vere legitimum. igitur antea vere
legitimus nõ eſt. Quo fit, vt ſecũdo
genitus ex matrimonio ſit primoge
nitus cenſendus: cũ eo tempore quo
ipſe natus fuit, nullus eſſet primoge
nitus. quod etiam Altia. conſiderat.
lib. iij. paradox. capit. 12. Probatur
etiã communis opinio. Nã legitima
tio non trahitur retro in præiudiciũ
alicuius. §. liceat. in authẽ. quib. mo.
natu. effi. legi. l. ſi mulier diuerterit.
ff. ſoluto matrimo. notãt omnes in d.
§. & quid ſi tantũ. & tamẽ ſecũdo
legitime nato ſtatim ius fuit adqſitũ
probabili ſpe. c. quãuis de reſcrip. in
vj. igitur in tanti iuris pręiudicium
iniquum eſt, legitimationem iſtam,
quæ ex matrimonio ſequenti con-
ſtituitur, fictione quadam, ad nata-
lia deduci. Verum hęc non adeo cõ
uincunt, quin negare pręfatam opi-
nionem poſsimus: quia argumẽtum
de fictione in præiudicium alterius
minime admittenda, tunc locum nõ
habet, quando ius alteri ſpe tantum
adquiſitum tollitur. l. ii. & l. final. ff.
de natalibus reſtituend. quas aduer-
ſus communem citat Fortu. in dict.
§. & quid ſi tantum. colũ. 122. Imo
communis illa ſententia, & ſi vera
ſit, intelligi tamen debet in legitima
tione, que reſcripto principis fit: nõ
in ea, quę mrimonio ſubſequuto cõ-
ceditur: cum ſit matrimonio fauor
exhibendus: ut uoluit Bal. in l. j. co-
lum. final. C. de inoff. donat. Salice.
in l. ſi totas. eod. titul. & Fortu. in
dict. §. et quid ſi tantum. colum. 132.
Nam & filii ex matrimonio ſequen
ti legitimi effecti ad ſucceſſionẽ cũ
cęteris legitimis admittuntur: in
quorum tamen præiuditium legiti-
matio reſcripto principis concedi
non debet. §. ſit igitur. in auth. quib.
mod. natu. effi. legi. & §. tribus. qui.
mod. natu. effi. ſui. optima l. 12. Tau
ri. His etiam conuenit tex. in l. cum
quis. C. de natura. liber. dicens, gra-
tias agere debent fratribus ſuis po-
ſteriores, quorum beneficio ipſi ſunt
iuſti filii, & nomen & ordinem ſub
ſequenti. Ex quibus & aliis ſuade-
ri poteſt opinio communi ſententię
contraria & ex filius primogenitus
præfertur filio ſecundogenito ex
matrimonio legitimo, ſi primogeni
tus poſtea efficiatur legitimus per
matrimonium: quam opinionem de
fendit Florian. de Sancto Petro in
diſputatione quadam, quem Feli-
nus ſequitur in capitul. prudentiam.
columna tertia, de offic. delegat. ean
dem probat Collectari. in dicto ca-
pitulo tanta, prima columna.
Nec.

Nec me latet rem eſſe diſputatione
dignam: ſit tamen ſatis prædictam
controuerſiam inſinuaſſe: in qua il-
lud non applaudit, vt diſtinctio fiat
an ſit ad primogenium vocatus pri
mogenitus ſimpliciter, an primoge-
nitus legitimus: quemadmodum di
ſtinxit Anto. Roſel. in tract. de le-
gitimat. 20. col. dicens, primo caſu
vltimam ex præmiſsis opinionem,
ſecundo primam, quæ communis ē,
ſeruandam fore: non enim video
quid inter hæc duo diſtet: ſiquidem
lex de filio loquens, eſt de legiti-
mo intelligenda l. generaliter. §. cū
autem. C. de inſtitu. & ſubſtitu. Hic
tamen illud adnotandum eſt, haud
dubie ſecundo natum ex matrimo-
nio legitimo præferendum eſſe pri-
mo nato, illegitimo tamen, etiam ſi
principis reſcripto efficiatur legiti-
mus poſt legitimi natiuitatē in quo
doctor. omnes conueniunt. Et in ſpe
tie tradit Tiraquel. d. q. 34. nu. 48.
quo in loco num. 13. præter Horia.
Henric. & Felin. alios adducit con-
tra communem tenentes. Quin &
iure probatiſsimum eſt, idem locū
habere, quando legitimatio primi
eſſet facta, priuſquam naſceretur ſe-
cundus: quia legitimatio a principe
conceſſa reuocatur, ſaltem quo ad
ſucceſsionem, per natiuitatem filij
legitimi, vel legitimati per ſubſe-
quens matrimonium. quod late pro
bat Tiraq. in l. ſi vnquam. C. de re
uocan. donatio. verb. donatione lar
gitus. nu. 223. q. 15. eſt apud nos re-
gia l. & inſigniter notanda. 12. in
Taurinis legibus.

ℭ Vigeſimo tertio ex his infertur
29 † donationem factam ab aliquo re
uocari propter filios naturales, ex
matrimonio tamen effectos legiti-
mos. Bald. in c. innotuit. de electio.
quem alii communiter ſequuntur,
vt conſtat ex Ripa. in l. ſi vnquā.
de reuo. donat. q. 32. & Tiraq. ibi.
uerb. ſuſceperit. nu. 60. Etiam ſi an-
te donationem nati eſſent filij natu-
rales: modo poſt donationem ipſam
fuerint effecti legitimi matrimonio
contracto, ꝙ ſaltem ad reuocandam
donationem in ea parte, quæ legiti
mam attinet expreſsim Bal. notat.
in l. j. col. fin. C. de inofficio. donat.
quem ſequitur Nicola. Boer. deciſi.
159. col. 4. totam uero donationem
reuocari, negat Ripa in dicto quæ-
ſtio. 32. & Tiraqu. in dict. verb. ſu-
ſceperit. nu. 60. idem tacite ſenſit. &
Socin. Iunior. conſi. 54. uol. j. col. 2.
qua in re oportet legere Matthæū
de Afflictis in dict. capit. 1. §. natura
les. quinto notab. ad fin. ſi de feudo
fuer. contro.

30 ℭ Vigeſimo quarto, † hic filius
ex matrimonio ſubſequenti legiti-
matus, ad primogenia, feuda aliaq;
omnia eſt admittendus, quę expreſ
ſim filijs natis ex legitimo mr̄imo-
nio deferuntur: cum & hic filius di-
catur natus ex matrimonio legiti-
mo. quod probatur in c. cum in cun
ctis. de elect. vbi dicitur, Epiſcopū
debere eligi natum ex matrimonio
legitimo: & tamen in c. innotuit. eo.
tit. adiuncta gloſſ. communiter rece-
pta, probatur, naturalem per matri-
monium ſubſequens legitimatum,
poſſe in Epiſcopum eligi. Vnde cō
feſtim ſequitur, hunc filium dici poſ
ſe natum ex matrimonio legitimo.
ita Anton. in dict. capit. innotuit. 2.
col. Paul. Caſtrenſ. in l. fi. C. de his,
qui veni. æta. impetr. Dec. conſ. 155.
idem Dec. in l. generaliter. §. fin. C.
de inſt. & ſubſt. Paul. Pariſ. conſil.
13. vol. 2. nu. 40. Carol. Mol. in Ale
xan. conſi. v. ſtatim citato. optime
Matthæus de Afflictis in cap. j. §.
naturales. v. nota. ſi de feud. fuer. cō
tro. inter dom. & agnat. vbi dixit
ex communi omnium ſententia re-
ceptum eſſe, filium legitimum effe-
ctum per matrimonium ſubſequens

ad feuda admittendũ eſſe: eamq; cõmunem opinionem extendi, etiam ſi conſtitutio feudi filium natum ex legitimo matrimonio ad ſucceſsionem vocauerit. contra Bal. in l. Gallus. §. ſi eius. ff. de lib. & poſt. Alex. conſi. v. vol. 7. Ant. ſibi contrarium in c. per venerabilem. qui filij ſint legiti. nu. 17. & Bald. conſil. 367. & Barb. in l. cum acutiſsimi. C. de fideicom. fol. 27. col. 4. Lucam de Pẽna in l. iiij. C. de his qui ſponte pub. mun. ſub. lib. 10. quæſt. 4. Prior tamen opinio probabilior eſt, ex eo etiam quod hic filius ſit vere legitimus. glo. Abb. & alij in dict. cap. tãta. Ex quo ſuperius diximus, hunc filium excludere ſubſtitutũ ſub conditione, ſi ſine liberis legitimis inſtitutus deceſſerit, quod modo procedere conſtat, etiam ſi conditio dicet, ſi ſine liberis natis ex matrimonio legitimo deceſſerit. Nec refert an fideicommiſſum hoc ſit ab extraneo relictum aduerſus Alciat. in li. 3. de verb. ſign. col. 60. uerſi. ſecundum axioma, qui voluit legitimatũ per matrimonium ſubſequens excludi a ſubſtituto ſub illa conditione, ſi inſtitutus abſque liberis ex legitimo matrimonio natis deceſſerit, quãdo teſtator erat extraneus. Prædicta tamen opinio Baldi procedere poteſt in filio legitimo effecto ꝑ reſcriptum principis. quod notant Alexã. Iaſ. & Dec. in d. l. generaliter. §. cum autem. idem Alex. conſi. 2. vol. j. in reſponſione ad octauum. Curt. Iunior conſi. 64. nu. 12. Deci. conſi. 624. quam opinionem in hoc ſenſu communem eſſe ſcribit Pau. Pari. conſi. 12. vol. 2. pro qua ẽ optimus tex. in c. cum in cunctis. iũcto c. innotuit. de electionib.

SVMMARIVM.

1 *Allegans ſe legitimum eſſe, id probare debet.*

2 *Filiationis legitimæ queſtio tractari poteſt etiam poſt quinquẽnium à morte parentum.*

3 *Sententia in cauſa filiationis, an noceat his, cum quibus actum non fuerit?*

4 *Filiationis cauſa coram quo iudice tractanda ſit.*

5 *Filiatio teſtibus probari poteſt.*

6 *Filiatio an per tractatũ ꝓbetur.*

7 *Filiatio an probetur per nominationem?*

8 *Filiatio probatur quò ad patrem, ſi filius natus ſit ex eius uxore, atque inibi de intellectu l. miles. § defuncto. ff. de adulter.*

9 *Fama an probet filiationem?*

10 *Teſtis qualiter ſit interrogandus in cauſa filiationis.*

§. TERTIVS.

PORRO priuſquam hunc tractatum de legitimis liberis egrediamur, illud cõgruit 1 adnotare, † eum, qui allegat ſe filium legitimum eſſe, id probare debere. notat Ang. per tex. ibi in l. liberorum. ff. de his qui nota. infam. Dec. conſi. 54. Iaſ. in l. nec profeſsio. C. de teſtamen. idem Iaſ. conſi. 102. in 4. vol. Nec enim præſumitur quis filius legitimus ſecundum eoſdẽ, & Alcia. reg. 13. de præſump. 1. num. 12. Potius vero præſumitur naturalis, quam ſpurius, ne ꝓſumamus factum, aut qualitatem neceſſariam, vt quis dicatur ſpurius, ꝙ a natura non ineſt. His accedit tex. in c. ij. de fil. presby. & in c. veniẽs, de accuſat. quibus in locis traditur ꝑ doctꝯ, non præſumi quem genitum

fuiſſe in ſacerdotio, etiam ſi probetur ſacerdotis filius, quod conſtat in dictis locis, maxime in d.c. inter cæteras & in d.c.ij. Satis tamē erit, ꝓbare ſe ipſum natum ex matrimonio legitimo. & in eccleſiæ, ꝙ aiūt, facie contracto. Quod ſi qui cum eo contendit, dicat eius parentes matrimonium contrahere nō potuiſſe, minime concludit: cum ēt ſubſiſtente impedimento bona fides alterius tātum parentis ſufficeret, ut eſſet filius cenſendus legitimus. Oportet igit̄ dicere, & probare, matrimonium illud nō tenuiſſe, atque eius parentes id contraxiſſe mala fide. tex. ſic intelligendus ſecundum Abb. & communem ibi. in c. peruenit. qui fi. ſint
2 leg. † Nec refert, ad impediendam legitimæ prolis controuerſiam quinquennium decurſum eſſe a die mortis parentum. c. cauſam quæ. ij. qui filij ſint legit. quod ita intelligūt Abba. Archa. Ant. & Præp. in d.c. peruenit. quorum opinionem, cōem eē opinor: licet glo. Hoſt. Colle. & Henri. ibi velint, poſt quinquennium a morte parentum hanc quæſtionem moueri non poſſe: ar. l. j. & l. ſi pater. C. ne de ſtat. defunct. quę tamen in cauſa libertatis loquuntur ſicuti & regia lex. 25. tit. 29. part. 3. glo. et ibi Abb. in c. licet. de coniug. ſeruo. Non tamen eſt temere quis admittendus, ſi petat nondum mota ſibi lite ipſum legitimum filium pronuntiari. ſecūdum Io. And. Ant. Anch. Abb. & cōem in d. c. cauſam. q. ij. Sed ſi actum ſit cum legitimo contradictore, ad quem priori loco id negocium expectat iudicis pronuntiatio pro filio legitimo cæteris omnibus nocet, qui ius ab ipſo conuicto trahunt. l. j. §. fi. l. ij. & iij. ff. de libe. agnoſcen. dicit ſing. Bal. in c. nihil. col. 3. de elec. facit l. cum non iuſto. ff. de colluſio. deteg. Si uero actū ſit cum eo, qui æquales habet eiuſdem quæſtionis perſequutores: iudicium in ea cauſa latum cæteris, quatenus publica munera tangit, præiudicat: non tamē quo ad priuata illorum incommoda, qui nondum egerunt, nec ad iudicium fuere vocati. l. duobus. ff. de libe. cauſa. l. j. et l. patronum. ff. ſi lib. inge. eſſe dic. Bald. in l. res inter alios. C. qui res iud. non nocet. Abb. in c. pen. nu. 18. de re iud. Alex. in l. ſæpe. ff. eo. tit. nu. 60. quę quidē comprobatur ex l. ingenuum. ff. de ſtatut. hom. gl. in d. c. pe. quæ probat, in cauſa filiationis ſententiā iudicis pro filio latā, omnibus nocere, atque idem de libertate aſſerit, ex d. l. ingenuum. quæ latius eſt explicanda, iuxta tradita ꝑ Alex. in d. l. ſæpe. nu. 56. Iaſo. in. §. præiudiciales. de actionib. nu. 11. regia l. 19. tit. 22. part. 3. Sic etiam eſt intelligendus Inno. in d. c. cauſam quæ. ij. dicens, ſententiam latam ꝓ filio ei tantum, cum quo lis fuit tractata non cæteris, nocere. Illud ta-
3 men omittendum non eſt, † in cauſa libertatis iudicium aduerſus matrem latum liberis natis poſt litem conteſtatam nocere, non tamen antea natis. l. fi. C. de lib. cauſ. cum in libertate, vel ſeruitute, partus ventris conditionē ſequatur: & lite conteſtata iam deducta ſit in iudicium conditio filiorum exiſtētium in vtero: non ſic in matrimonio. nam ſententia contra parētes lata ſuper matrimonio, filijs natis lite conteſtata ſed parentes bona fide præuia: non nocet. c. ij. qui filij ſint legit. vbi Anto. & Præp. Abb. in d. c. pen. de re iudicat. col. antep. Alex. in d. l. ſæ-
4 pe. nu. 51. Cauſa vero, iſta an † quis ſit filius legitimus, ad iudicem eccleſiaſticum expectat. c. tuam. de ordi. cognit. c. cauſam quæ. ij. c. lator. qui filij ſint legi. Vnde ſi incidat in iudicium, quod ſuper hæreditate tractatur corā laico, ad eccleſiā, et eius iudices,

iudices, nihilominus eſt remittēda. Aliud enim hic iudicatur in re principali: aliud in acceſſoria. ex eo ꝙ capax cognitionis iure principali e incapax cognitionis in acceſſoria. Imo.in c. debitores. de iureiur.col. 1.Imo ēt,ſi laicus de cauſa tempora li cognoſcat ex delegatione iudicis eccleſiaſtici, non poterit cauſam in eandem litem incidentem expedire ſi ad legitimationē matrimonij expectet. Ang.Paul.Dec. & Curt.Iunior in l.ij.col.ij.ff.de iuriſ.om.iud. Fel.in c. cum ſit. de foro compe.in fi.Deci.in c.2.nu.24. de iudic.& in c.at ſi clerici.nu.25. eo.tit.& in ca. præterea.de offi.deleg.col.4. Hæc etenim incidens cauſa ab Epo laico committi non poterat,iuxta cō mu.opi.doct.in d.c.ij. etiam ſi Iaſ. in d.l.ij.col.3.Ang. reprehendat ꝑ tex.ibi.& in d.c.præterea.Sic etiā cauſa hęreditatis,quæ cum cauſa ꝓlis legitimę pendente coram iudice eccleſiaſtico concurrit, defertur ad iudicem ſecularem, non ad eccleſiaſticū.c. cauſam quæ.ij. qui filij ſint legi.niſi cauſa hæreditatis ex eo tā tū diffinienda ſit per ſententiam,qđ proles legitima exiſtat: tunc enim eo ipſo ꝙ pronuntiatur a iudice eccleſiaſtico prolē illā, de qua agitur in iudicio,legitimam eſſe,non incō uenit,ipſum iudicem eccleſiaſticum pronunciare,ipſum filium legitimū non fore priuandum,neque excludendum ab ipſa hęreditate. ita glo. Inn.Card.Ant.Abb.& Præp.in c. j.qui filij ſint legitim.per tex.ibi et in c.perlatum eo. titu.

Probatur autem pluribus modis, quem eſſe alterius filium, & ſic filiatio,vt interim hac nobis peculia
5 ri dictione vtamur.† Et primo duobus teſtibus, qui teſtantur de veritate probatur filiatio.Paul.Caſtrē. in l.errore.C.de teſtamen.Dec.con ſi.272.quod probatur in c.per tuas, qui filij ſint legit.vbi probatio duorum teſtium, hac in re de ipſa veritate deponentium,pręfertur famæ, atque tractatui.

6 Secundo,† probatur filiatio ex tractatu, quia a parentibus quis vt filius tractabatur,etiam ſi parentes hoc poſtmodum negauerint.ca.per tuas.de proba.tex.glo.Abb.et Prępo.in c.transmiſſæ.qui filij ſint leg. Bar.in l.quidam.ff. de probat. per illum tex.ſed hoc intellige,quando agitur de poſſeſsione ad effectū, vt is de quo quæritur, an filius ſit in poſſeſsione iſta defendatur ꝙ filius ſit illius. Vnde ſi filius hic reus ſit, eo ꝙ tanquam filius a parentibus tractabatur defendendus eſt, donec actor eum filium tractantis non eſſe probauerit.l.circa. ff. de probat. idem dicendum erit,ſi filius agat ad alimenta: obtinebit enim ſi trāctatum probet:cum hic agatur ſummarie ſine ſtrepitu iudiciali.glo.& ibi docto.in c.ij. qui filij ſint legi. glo. in l.non ignorat.C.qui accuſa. non poſſ.Bart. in l. ſi neget.ff.de alend. lib. Ad hæc enim alimenta pręſtanda ſufficit vnius teſtis probatio.ſcri ſit Bart. in extrauag. ad reprimendam.ver.ſummarie. uel iuramentū ipſius alimenta petentis, vel fama. regia l.fin.titu.19.part.iiij. Nec alimenta hoc iudicio ex hac probatione pręſtita repeti poſſunt: quamuis poſtea conſtet,petentem non eſſe filium illius, quem ipſe patrem eius eſſe dicebat. gloſſ. comprobata ab omnibus in l.fi. C.de Carbo.edict. Si vero agat quis petitorio iudicio ex eo quod Sempronij filius ſit: non eſt ſatis ſufficiens probatio tractatus,niſi & alia concurrant. lege circa.ff.de probatio. Albert.Bald. Angel.& Salicet.in d l. non ignorat.Florian.in l.quidam.ff. de probatio.Iaſ. in l. neque profeſsio. C. de teſtam. Bald.in cap.per tuas.de

probat.

probat. col.ii. Bart.in l.non nudis. C.de probat.ii.lect.idem Iaſ.conſi. 106.i. vol. in fin.idem conſil. 102. iiij. uol. ſenſit idem Bart. in l. quidam.ff. de condic.inſtitu.quam opinionem fatetur communem eſſe Alciat. in regul. iij. de præſumpt. 38. præſump. & licet Iacob. de ſancto Georgio in d.l.circa.& in l.quidã. ff. de probat. dixerit, filiationem plene pertractatum probari,& eſſe eam opinionem receptam communiter, aſſerat Dec. conſi.14.col.iij. & ſequatur eandem Feli. in c. per tuas.de probat.nume.13.poſt alios: procedit tamen iſta doct.ſententia, quando cum tractatu cõcurrunt aliquot alia adminicula, ex quibus ꝓbatio fiat apertior, ſic itaque intelligi poteſt,text.in dict.l.non nudis. .§. in d. l.quidam. & in d. cap. per tuas. atque eius ſimilia eodem pacto ſunt explicanda.

7 ¶ Tertio † per nominationem non probatur filiatio, niſi alia adminicula concurrant.tex.iuncta gl. ibi. in cap. per tuas. de probat. ubi Dec. col. iii. dicit hanc opinionem communem. idem notat glo. ibi recepta in l. non epiſtolis. C. de probat.Iure enim,quę probare uidẽtur nominationem hac in quæſtione ſufficere,intelligenda ſunt modo adſint aliquot iudicia, quæ ipſæ nominationem coadiuuent. Vndé gl. in c.Michael. de filiis presby. quę uoluit ſufficere ſolam nominationẽ uel eſt intelligenda ſecundum prædicta, uel quando hæc nominatio contigiſſet in actu, qui ſolum uero filio conuenit, ut emancipatio, melioratio, & ſimilia. tunc enim ſufficiens eſt hæc nominatio filio poſsidenti, ad transferendum probandi onus in aduerſarium. Bart. in l.i.§. idem per cõtrarium.ff.de lib. agnoſcen. Ex hoc enim filius cenſetur conſtitutus in quaſi poſſeſsione filiationis: atque idem erit,ſi actus ille eſſet conueniens magis filio,quã extraneo:ut datio alimẽtorũ,traditio alicuius rei ad alimẽta.uti notat Iaſ.conſi. 102.uol.iiii.poſt Barto. in dict.§.idem per contrarium,.quẽ Areti.& Dec.ſequuntur in d. capi. per tuas.quo in loco Decio. hęc uidetur magis communis opinio, etiã ſi Abb. ibi uelit contrarium. Quibus addendus eſt And. Tiraq.libr. j.de retract.§.j.in gloſſ. 16.nu. vii. qui plures adducit hanc quæſtionẽ de filiatione uberrime tractantes. Poteſt & aliter ſola nominatio ſufficere, ubi principaliter eſſet facta propter filiationem in iudicio: non ꝓpter al iud.li.i.§.I ulianus.ff.de li. agnoſcen.modo fiat præſente filio. l. certum.§. ſi quis abſentem. ff. de confeſsio. idem etiam erit dicendũ de confeſsione extraiudiciali præſente filio facta principaliter ad id ſaltem,ut filio poſsidente in aduerſarium tranſmittatur probãdi onus l. penul. iuncta gloſſ. ibi.ff.de probat. Imol. in l. ex hac ſcriptura.ff. de donat.Abb.in dict.ca. per tuas. col.ii.& ibi Dec.col.iii.Bart.in d. .§.item per contrarium.quibus, & illud conuenit nominationem factã in aliquo actu, ad hoc ut actus ille ualeat,ſufficientem probationem eſſe inter eos, qui actum egerunt. l. optimam. C.de contra.& commit. ſtipul.Hoſtien. Abb.col.iii.in cap. illud.de pręſump.Feli.col.iiii.Dec. col.pen.in d.c.per tuas.

8 ¶ Quarto† probatur filiatio ex eo, quod quis ex uxore legitima, etiam adultera, natus ſit: ex hoc enim filius cenſetur mariti, etiam ſi uterque coniux id negauerit. l.miles.§. defuncto. ff. de adulte. quam dicunt ſingul. eſſe Bald. Abb. & alii in d.c.per tuas.Barb.conſil.58. in ii. uol.col.i.Curtius Iunior conſ. 31.col.ii. & Boer.deciſ.299. commandat

mendat doct. in c.tranſmiſſę.qui fi-lii ſint legiti.late Hippol. in l. i. §. ad quæſtionem.nu.34. ff. de quæſtio.Dec.conſi.657.Altiat.de præſumpt. regul. iij. pręſum.37. idem Bald.in l.filium.ff. de his, qui ſunt ſui uel alien.iur.regia lex ix. titu. 14. part. iii. quod procedit vtcunque, mõ potuerit ille filius concipi ex marito. Vnde non refert, fuerit uxor publica meretrix, uel receſſerit a uiro: id enim tantum poterit hanc præſumptionem eligere, ſi probetur maritum ad vxorem nõ acceſsiſſe illo tempore, quo ille filius concipi potuit, ex Bal. Curtio Iuniore, & aliis.quod late probat Pariſ.conſi. 29.uolum.ii.num.100. & idem apparet ex his,quos citat idem Pariſ.conſil.x.nume.31.eod. uol.quibus ſuffragatur Iuriſconſultus in l.filium,ff.de his qui ſunt ſui, atque idem erit in filio nato ex cõcubina domi retenta. gloſ.ibi recepta communiter in capi. Michael. de filiis presbyt.quam dicit ſingul. Abb. in d.cap. tranſmiſſę. idem eã commendat in dict. capi. per tuas. ubi Feli. & Dec.idem notant, & Nicol.Boer.deciſ.299. ac Ioan.Lupi. in rub. de dona. inter uirum & uxor.§. 60.nume.13. Hinc prorſus reprobanda eſt ſententia Barb. qui in capit.in præſentia.de proba.nu. 68.dicebat,filium ex uxore adultera natum, pręſumendum, fore ex adulterio potius, quam ex coniugio conceptum, ſi claudus,uel cęcus natus fuerit: quem refert, & ſequitur Hippol.ſingul.530. Ego tamen ingenue fateor hanc opinionẽ Barb.authoritate dignam eſſe;quippe quę falſa ſit manifeſte. Nõ enim decet iuris præſumptionẽ ita efficacem,hac leui.& diuinum iudicium uere diuinante coniectura, elidere: audaciam, me hercle, dicendi potius quam rationem recti ſenſus,ar-guit.Cęterum pręteritmittendum nõ eſt, ſecundum omnes, quos modo hac in quæſtione citaui,illud eſſe uoriſsimum, quod præſumptio hęc d. §.defuncto.oĩno ceſſat eo caſu,quo appareat,filium uxoris eo fuiſſe natum tempore,ut inde conſtet, non eſſe ex marito conceptum:quia concipi ex eo naturaliter non potuit ob ipſius mariti abſentiam. Imo quidam uoluerunt, aliter tolli non poſſe dictam præſumpttonem:cum ea ſit iuris, & de iure: ſicuti Hippol.adnotauit in d.l. j.§.ad quęſtionem.num.34.& Nicol.Boer.deciſ. 299.nume.ix.quorum opinio mihi non omnino placet, quippe qui uideam omnium fere conſenſu admitti probationem in contrarium, quam paulo ante tradiderim.Et licet illa indirecta ſit, & naturali ratione certiſsima, atque ideo aduerſus præſumptionem iuris, & de iure admittenda: attamen opinior & alias probationes urgentioreſque præſumptiones tollere prędictam Iuriſconſulti pręſumptionem.Sicuti probatur in l.i §.quemadmodum de liber. agnoſ.l.j.§.idem ait.l. iii. §.ſi mater.ff.de Carbon.edict. notant in ſpecie Ludo. de Sardis in tract. de legiti.part.ii. c. de filiationis pbatione.nu.iiij.Barb.cõſ. 63. col.ii.uerſic.& licet iſta.lib. ii. Iaſ. conſi. 125.nume. 1.lib,iiij. & contra Hippo.Paul.Pariſ. conſi. 29.li. ii.nume. 100. & Manuel a Coſta Luſitanus.§.& quid ſi tantũ. part. v.num.45.de liber.& poſthu.idem in.§. poſthumus, ad fin. inſtitut. de legat. optime Ioann.Neuizanis in ſylua nuptiali, in princi. nume. 87. admonendi ſunt denique iudices,ut potiſsimum illam admittant probationem in contrarium,ex qua, u. I qa maritus abſens, uel aliquo morbo, aut frigiditate impetus fuerit, minime potuerit uero ſimili coniectura

tura cōceptionis tempore ad uxorem accedere, & eam cognoſcere ꝙ Pariſius poſt alios fatetur. Prętet has autē probationes, & ſi poſſint locum obtinere coniecturæ & pręſumptiones aduerſus præsūptionem iuris: non temere, ſed magna cū ratione arbitrij ſunt admittendę.

9 ¶ Fama † vero ſola filiationem minime probat. text. in cap. tranſmiſſæ. qui filij ſint legit. verum ille text. loquitur, quando contra famā inſtat parentū negatio. Nam fama ibi conſentiebat illum eſſe filium, quamuis ſpurium: parentes vero id negabant, unde fama ibi non conueniebat parentum negatione ſecundum Abb. col. ij. & Præpo. iij. contra gl. ibi verſ. mota. ex quo eſt intelligenda glo. in d. cap. tranſmiſſæ. verſ. negabat, dicens, negationem parentum non prędicare filio: eſt enim id intelligendum cum effectu, ſi demum filius probet cōtrariū his modis, quos iā tradidimus, ex Anto. Abb. & docto. ibi. Sed famam ſolam non ſufficere, probatur ratione: quia fama non probat plene, ſed ſemiplene, iuxta communem ſententiam docto. in c. j. de appella. & in c. veniens. j. de teſtib. etiā in his, quę ſunt difficilimæ probationis. c. prętcrea. de teſtib. ex quo Areti. in d. c. per tuas. col. vij. & Feli. nu. 15. expreſsim aſſerunt, ex fama nec conſtitui quem in quaſi poſſeſsione filiationis. ubi plena exigitur probatio, & in caſibus, quibus filiatio plene probanda eſt. id etiā tribuūt Salice. in l. iij. nume. 9. ff. de teſtib. ſequitur eum Dec. conſi. 321. col. v. optime Alexan. conſi. 24. colū. iij. vol. iiij. licet Anto. in d. c. tranſmiſſę. contrarium notet. quem Alexā. ſibi contrarius ſequitur conſ. 51. uolu. i. & Dec. dubitet conſilio 171. et in d. cap. per tuas. col. fin. pro Anto. allegans Fulgo. conſi. 138. colū. ij. Sed in facto, ſuper quo conſuluit Fulgo. non aderat ſola fama, ſed coadiuuata alijs adminiculis, & pręſumptionibus: ideo nimirum ſi Fulgo. reſponderit, probationē illam ſufficientem fuiſſe: ſicuti & paſſim alij docto. fatentur, & Hieronym. Gratus conſilio 146. volum. ij. in antiquis tamen dubitationibus fama probat, ſaltem præſumptione quadam ipſam filiationem: ſicut & inſtrumēta antiqua, in quibus quis enuntiatur etiam obiter, filius alicuius: ut optime notat Anto. in c. cum dilectus. de ſucceſſ. ab inteſta. numero. 50. Iaſon. conſi. 54. numero 7. & conſil. 114. numero 5. j. volu. & Alexan. conſil. 71. col. ij. in iiij. volum. Id tamen quod diximus nominationem filiorum quandoque probare hac in quæſtione, intelligendum eſt in filijs legitimis, & naturalibus, vel in naturalibus tantum: non tamen in filijs ſpuriis, inter quos nominatio nihil prodeſt ita Angel conſil. 191. j. colum. quē Iaſon. retulit, & ſequitur conſi. 102. in iiij. volum. & Hierony. Grat. cōſi. 158. colum. j. in ij. vol.

¶ Cæterum Bart. in l. j. §. idem per contrarium. ff. de libe. agnoſ. & in l. non nudis. C. de probat. & in l.

10 filium. ff. de his, qui ſunt ſui † inſtruit aduocatos in probanda filiatione: ex quo tria ſunt a teſtibus inquirenda. Primum, an ſciant Sempronium eſſe filium Titij, ex matrimonio legitimo ab eius vxore conceptum. Secundum, ſciant ne Titiū dictum Sempronium, eſſe filiū eius, agnouiſſe, atque ut talem eum tractaſſe, eundemque Sempronium in poſſeſsione filiationis penes dictum Titium extitiſſe. Tertium, an creditū, atque exiſtimatū fuerit cōmuni vicinę fama pręfatū Semproniū filium eſſe legitimū dicti Titij. Verum hæc omnia caute a teſtibus

Interrogan-

interrogantur : non quod omnia probari ſit neceſſarium : quod ex præmiſsis conſtat, ſed ut teſtis, qui unum ex his ignorat, aliud fortaſſe aſſerat, ſcd̃m Alex. cõſ. 51. in j. uol. Iaſ. cõſ. 34. & in cõſ. 114 in j. uolu.

SVMMARIVM

1 Filij illegitimi qualiter diſtinguantur.
2 Naturalis filius quis dicatur.
3 Naturalis filius etiam in diſpenſatione a principe obtẽta is intelligitur, qui ex cõcubina, ẽt domini nõ cohabitante, cõceptus fuerit.
4 Regia lex Tauri explicatur
5 Subintroducta fœmina quæ ſit.
6 Nothus quis dicatur
7 Regia lex Tauri exponitur.
8 Baſtardus quis dicatur : atque regia l. perpenditur
9 Naturalis non extantibus legitimis nec legitimatis, patri inteſtato in duabus uncijs ſuccedit.
10 Nepos ex filio naturali non aliter auo inteſtato ſuccedit, quam eius pater ſucceſſiſſet
11 Naturalis qualiter ex teſtamento patri habenti legitimos poſſit ſuccedere, etiam iure regio.
12 Naturalis an poſſit ex teſtamento patri habenti legitimos parentes ſuccedere, etiam regia lege.
13 Pater poteſt in teſtamento, etiam minus ſolenni, filium naturalẽ heredem inſtituere, non exiſtentibus filijs legitimis.
14 Donatio reuocatur natiuitate filiorum, etiam naturalium.
15 Filius naturalis qualiter matri etiã iure regio ueleat ſuccedere.
16 Naturalis filius, an habeat contra teſtamentum matris querelã inofficioſi teſtamenti.

§. QVARTVS

HACTENVS de prole legitima ratione matrimonij diximus, cui ſobolis illegitimæ tractatus merito adhęret, quẽ Salmãticę anno. 1519. explicuimus in relectione c. cũ haberet, de eo qui dux. in matrimo. quã pollu. p adul. eãdẽ uero & hic repetere libet, quo ſit de prole perfecta cognitio. Por-
1 ro † illegitimi filii in naturales, & ſpurios diſtinguuntur: naturalibus nothi: ſpuriis uero manzeres cõueniũtur: quaſi parum ab eis diſtent. c. niſi cũ pridem. §. perſonæ. de renũtiat. cuius uerba hęc sũt. ut inter nothos & manzeres: naturales & ſpurios diſtinguntur. Sic enim nothus a mãzere differt, ut naturalis ab ſpurio, & rurſus in quas claſſes ſit diuiſio, quarũ prima naturales & nothos, ſecunda ſpurios & mãzeres cõiungit: ſecundũ Ant. & Cardina. ibi. q. o. & Præp. in c. per uenerabilẽ. §. quare. qui filii ſint legiti. n. 14. de his igitur ſolũ tractemus, reiecta ueteri filiorũ nomẽclatura, quã partim ex
2 plicat Alcia. li. iiii. parerg. c. v. † Naturales ergo filii a iure ciuili hi dicuntur, qui ex unica concubina, eaque domi cohabitante, atque legitima, naſcuntur. l. pen. & fi. ff. de concubi. iuncta l. ſi quis officium. ff. de ritu nuptia. authẽ. quib. mod. natur. effi. ſui. §. ſi quis autem filios. glo. in capitul: per uenerabilem. qui filii ſint legitimi, uerſi. naturalibus. regia lex, ſecundo titulo, 14. parti.

iiii. Dicuntur ideo naturales, qui &
Grę̨ce phiſici, quod ſola natura eos
genuerit, non honeſtas coniugii. ca.
final. 32. q. iiii. Hinc apud Euripi-
dem legitur.

Nothum genus, nomen habet cul-
pabile: natura uero æqualis eſt.

Item apud eundum.

Ego mihi filios adſciſcere nothos
non dubito.
Cum enim legitimis nulla in re
ſint inferiores.
Propter leges male audiunt, quas
tu cauere debes.

Quæ quidem Stobæus retulit ſer
mone. 75. hos etenim filios introdu-
xit caſtitatis caſus §. natura. in au-
then. quib. mod. natu. effi. ſui. Nec
intelligas eos genuiſſe ſolam natu-
ram, id eſt, naturale ius, quod homi
nibus congruit ex ipſa recta ratio-
ne: hoc enim falſum eſt: cum ſim-
plex fornicatio. ex qua concipiun
tur hi filii, ſit iure naturali uetita. ꝙ
alibi docuimus. Sed intellige natu-
ram, id eſt, ius naturale, quod ex ap
petitu coitus prouenit, & omnibus
animantibus conuenit. ita explicat
Ludo. de Sardis in tract. de legiti-
ma. partit. j. q. ii. & cenſit Ioan. Lu
pi. Segobienſis in tracta. de matri-
mo. nume. 16. Etenim operari ſecun
dum rationem iudicatur eſſe homi-
ni ſimpliciter naturale: operari con
tra rationem naturale eſt ſecundum
quid: id eſt, ſecundum ſenſualitatem
ſimpliciter autem eſt contra naturã:
quemadmodum docet S. Thomas.
j. ii. q. 71. artic. ij. ad tertium, & poſt
eum eleganter Domini. Sot. libr. j.
de natur. & gratia, c. iii. & in epiſto
lam ad Roma. c. j. Sic ſane ius natu
rale dicitur inſtinctus quidam natu
ræ. qui nos ad aliquid procliues fe-
cit. Et hac ratione naturale ius eſt
commune omnibus animantibus ra
tione quidem prædictis, & brutis.
Vnde Cicero libr. j. officior. inquit,
commune omnium animantium eſt
coniunctionis appetitus procreandi
cauſa, & cura: quædam eorum, quæ
procreata ſunt. Ex quibus aperitur
ſenſus Iuriſconſulti in l. j. §. ius natu
rale. ff. de iuſti. & iur. dicentis, ius
naturale eſſe, ꝙ Deus omnia anima
lia docuit. Nam ius hac in parte ac
cipitur pro quodam impulſu naturę
& immutabili prouocatione, quæ
qua ex parte ab appetitu & ſenſua-
litate procedit, communis eſt homi-
nibus & brutis & at quæ a ratione
ducitur, tantum homnibus conue-
nit. Explicat optime idem Domin.
Sot. libr. j. de Iuſti. & iur. q. iiii. art.
ii. Iure tamen pontificum id tantum
exigitur, ut naturalis filiis quis di-
catur, ꝙ ſit natus ex his parentibus
qui tempore conceptionis, uel nati
uitatis, matrimonium cõtrahere po
terant. c. innotuit. de electio. c. tanta.
qui filii ſint legit. etiam ſi non ſit na
tus ex unica concubina domini co-
habitante. Hoc ipſum conſuetudi-
ne receptum eſſe, aſſerit Abb. in d.
c. per uenerabilem. ſuper gloſſ. uerſ.
naturalibus. et Bald. conſi. 129. in ii.
uolu. Aimon. Sauil. conſi. 166. colũ.
iii. repetit. idem Bald. conſi. 206. co
3 lum. fi. in iii. uol. dicens, † legitima-
tionem obtentam a principe ſecula
ri minime ſurreptitiam eſſe ex eo,
ꝙ legitimatus fuerint in petitione
dictus naturalis, qui tamẽ non erat
natus ex unica concubina domo in
contubernio retenta: eſſet tamen na
tus ex his, qui matrimonium cõtra
here poterant eo tempore. ſubdit
enim ſe credere, ex Pontificum iu-
re conſuetudine recepto eum uere
naturalem dici, quamuis rigor iuris
ciuilis obſtet. Sequitur eum optime
Iaſ. conſi. 51. in iii. uol. idem etiam
apud Hiſpanos ſeruatũ diu fuiſſe, te
ſtatur Roderi. Xuares in l. j. tit. vi.
li. iii.

4 li.iii.Fori.uerſ.hoc ſuppoſito.†quē
morem lege.11. Tauri regina Ioan
na Caroli Cęſaris mater comproba
uit. Imo iniquum eſſe filium natum
ex concubina domi retenta natura-
lem eſſe : at non ita natum ex coitu
ſurtiuo fœmina in continuo,ac quo
tidiano contubernio non retenta, ꝓ
bat Fortu.in tract. de ult. fine.utri.
iur.illatione viii.& Præpo.in c.tan
ta.nu.6.qui filii ſint legit.ubi.Abb.
colum.fi.dixit, potius fatendum eſ
ſe natis ex coitu abſque concubina
tu, quam natis ex concubina domi
retēta.Igitur regia lex iuri cononi-
co , iuſtitiæ atque æquitati omnino
conuenit. Ex quibus conſtat uera ,
ni fallor, interpretatio ad regiam l.
j.titu.vi.par.7.qua probatur,filium
omnino naturalem,conſequi iura il-
lius nobilitatis , quam nos Hiſpani
hidalguiam dicimus , modo natus
fuerit ex unica concubina domi re-
tenta.Nam perpenſa Taurina lege,
& conſideratis his, quæ ad eius ra-
tionem diximus,opinamur , filium
alioqui iure naturalem , iure regio
nobilitate prædicta frui & gaudere
licet eius mater,non fuerit unica pa
tris concubina,nec domi retenta.Si
quidem regia partiarum lex ad hūc
modum eſt intelligenda: iuxta ea ,
adduximus ad ueterū legum inter
pretationem. Sed an naturalis tan-
tum filius debeat obtinere,-& obti-
neat parentis nobilitatem,& ſit no
bilis generē,tradit late And. Tiraq.
in tract. de nobilit.cap.15.qui alios
eandem quæſtionem examinantes
allegat , quorum ea eſt frequentior
ſententia, quod filius naturalis tan-
tum,non obtineat nobilitatem parē
tum,nec ea ſit uere cenſendus.De le
gitimatis, autem , an hi hoc in Ca-
ſtellæ regno ſint immunes ab illis
contributionibus , & indictionibus
publicis, a quibus nobiles hidalgui
liberi cenſentur ; extat Caroli Pri-
mi Hiſpaniarum Regis, & Quinti
Romanorum Imperatoris, decretū
datum anno 1542. quo diffinitum
eſt nullam legitimationem excuſa-
re a ſolutione publicarum indictio-
num.& cenſuum, qui a plebeis ſol-
ui ſolent.Et quamuis quidam uarie
id fuerint īterpretati, nos plane nul
lam inibi ſubeſſe dubitationem aſſe
ueramus , quippe qui exiſtimemus
ſecundum regiam mentem hoc ſan-
citū eſſe,quod qui ſecluſa,& nondū
obtenta legitimatione minime cēſe
rētur immunes a ſolutiōe publici cē
ſus a Rege indicti,nequaq̄ per ean
dem legitimationem niſi id expreſ-
ſim,& in ſpecie conceſſum fuerit ,
immunes, & liberi iudicentur.Nec
quicquam aliud ſecretius latere po
teſt ſub expeditiſsimo,& facili Re
gis reſponſo . In hoc etenim regio
Granatenſi prætorio non ſemel pro
nuntiatum eſt , filios naturales tan-
tum,etiam abſque ulla legitimatio-
ne,etiam ſi non fuerint nati ex uni-
ca concubina domi retenta. cenſeri
hidalgos,& immunes a publicis cē
ſibus iure Gentiliciæ nobilitatis.
5 †Obiter tamen hic erit perpenden
dum,quę nam fęminæ fuerint,quas
canones aliquot ſubintroductas ap-
pellāt.Nam Nicolaus Papa ita ſcri
bit. Nullus miſſam audiat preſbyte
ri,quem ſcit concubinam indubitan
ter habere, aut ſubintroductā mulie
rem.capitul.nullus.32.diſtin.Conci
lium etiam Nicenum uetuit,Epiſco
pos,et clericos fœminas habere ſub
introductas . cuius in eadem diſtin.
Gratianus meminit can. interdixit.
Et Archidia.in dict.capitul.nullus.
ſubintroductam fœminam exiſti-
mat eam eſſe quæ reſpectu alicuius
domeſtici officii, ut pro ſartienda ,
uel ſuenda ueſte , domi cohabitat :
eam etiam fœminam ſubintroductā
dici ſcribit, quæ ſub ſpecie conuer-
ſionis, ueluti cōuerſa religionis cau

ſa, coahabitat clericis. Sed hæc Archidiaconi interpretatio. quia nullá autoritate probatur, refellenda eſt. Cæterum Euſebius vij. lib. Hiſtor. eccleſiaſt. Greci Codicis. c. 30. latini autẽ ex translatione Ruffini. c. 26. ſcribit cum Paulo Samoſateno, cũque presbyteris, atque diaconis, qui ipſum Paulum ſectabãtur, feminas quaſdã cohabitaſſe, quoſdamq; ex eis, dum incautius ea licentia vterẽtur, in fornicationis crimẽ cecidiſſe, ex illarum mulierum cohabitatiõe: eaſque feminas ſcribit, appellari ab Antiochenis συνεισάκτοις ideſt ſub introductas. quam dictionem Beatus Rhenanus, nondum uiſa neque typis excuſa Greca Euſebii hiſtoria, Latinex traductiõi reſtituit, ex diui Chryſoſtomi ſermone contra habentes συνεισάκτους hoc eſt, feminas ſubintroductas: in qua ſermone diuus Chryſoſto. ſcribit ſubintroductas, neque uxores, neque concubinas eſſe, ſed tertium quoddam genus ſic inquiens. Sunt enim quidam qui puellas innuptiarum cum illis exerceant, ducentes, domi perpetuo collocant, et uſque ad ſupremam ſenectam ſecum incluſas tenẽt non liberorum procreandorum grãtia, neque enim aiunt ſe rem cum illis habere, neque cauſa libidinis: ſiquidem illas ſe dicunt incorruptas inuiolataſq; ſeruare, Hactenus Chriſo. ex quo apparet cauſas introducendi has fœminas eás eſſe, quod opus foret puellis ipſis patrono aliquo aduerſus maleuolos, cum ipſæ neque maritos, nec tutores haberẽt parentibus etiam ac fratribus deſtitutæ: pꝛeterea, quod muliebris ſexus, uel maxime egeret ſubleuatione aliqua. quas quidem cauſas ipſe Chryſoſtomus mire refelli. Quod uero Archi. dicit de conuerſis nihil ad ſubintroductas pertinet: cum conuerſæ, canonicæ. & ſic regulares dicerentur, quas, idem Chryſoſtomus alio ſermone docet, non decere ut cum
6 uiris cohabitent. † Nothi autem hi dicuntur, teſte Altia, libro quarto, parerg. capitulo quinto, qui nati ſunt ex coitu, qui lege nullam pœnam habet, ex ſcortis nempe, & meretricibus hocque diſtant a naturalibus ꝙ nothi nati ſint ex matre non ita cuſtodia neque domi retenta idque probat ex authen. qui. modis nat. effic. ſui. adiuncto Greco titulo, qui naturales nothos appellat. quo fit, ut perpenſo iure pontificum ac regio nihil differat nothus a naturali. tametſi regia lex antiquior j. titu. 15. part. iiii. nothũ appellet natũ ex adulterio: qđ Latinæ et Grecę linguæ peritis inire concinit, qui notũ, dictionem Græcam, adulterium interpretantur, aut ſpurium, ut Budęus docte explicat in l. vulgo concepti. ff. de ſtatu homi. Quintilianus etiam libro tertio, capitulo viii. author eſt a Grecis nothum uocari eũ qui legitimus non ſit. Sed tamen apud Iuriſconſultos & legũlatores ſtrictius in filii hoc nomen aſſumitur, ut nothum eũ dicamus, qui ex ſcortis, aut meretricibus natus ſit. ꝙ conſtat ex dicta authenticorum inductione. Id autem iure ciuili inter naturales & nothos intereſt, quod naturales inteſtato patre decedente conſequuntur duas uncias. Iuxta diſtinctionem traditam in authen. licet. C. de natur. libe. & in auth. quibus modis natur. effici. ſui. §. ſi quis autem defunctus fuerit. &. §. final. nothi. uero nullam portionem bonorum inteſtati parentis habent: ut in authen. quibus mod. nat. effici. ſui. §. ſi uero effuſa concupiſcentia. Ex teſtamento uero æquales eſſe nothi ipſis naturalibus, ꝙ probat optime Alti. in dicto capitulo quinto, et ſenſit Salic. in authen. ex complexu. C. de inceſt. nupt. dicens, no-

thum

thum poſſe in teſtamento a patre
agnoſci in filium quamuis Oldrad.
conſilio 196. & Alber. in rubrica
de natur.liber.& Bartol. in lege fi-
nal.ff.de his quibus vt indig. tenue
runt patrem in teſtamento nihil poſ
ſe nothis relinquere. A nothis etiã
apud Græcos νόθεια dicuntur ea bo
na quæ lege Athenienſium, dari po
terant ex patris hęreditate filijs no
this adnotante Budæo in dicta lege
vulgo. & Ludo. Cælio libr. lectu.
antiquit.vj.capitulo ſecundo.ſed &
apud Athenienſes nothi diceban-
tur, qui non erant nati ex duobus
Athenienſibus, authore Plutarcho
7 in Pericle. † Hinc & regia l.Tau-
ri.11. in his filijs naturalibus exi-
git, quod pater eos, filios proprios
eſſe agnouerit. quam legem ego in
telligo in fin. ijs natis ex fœmina
domi non cohabitante, quos no-
thos appellari diximus. Nam in
his, qui naſcuntur ex concubina
domi retenta, ſatis opinor eſſe, ſi
conſtat eos domi natos fuiſſe. ex
gloſſ. in capitulo Michael. de filijs
presbyt. quam paulo ante adduxi-
8 mus. † Hinc infertur naturales fi-
lios & eos, quos baſtardos appel-
lamus, eoſdem eſſe. gloſſ. in rubr.
ff.de concub.Deci.conſil. 433. Lu-
do.de Sardis in tract.de legitim.ſe-
cunda par. quæſtio.prima,in ſecun-
do volumi. Alexand. conſil. 115.
in primo volu. colum. penult. Nec
oberit reg. lege nona. Tauri dum
diſiunctiue dicit baſtardi,aut illegi
timi:non enim ſenſit quoſcunque il
legitimos dici baſtardos:ſed baſtar
dos eſſe illegitimorum ſpeciem: &
eſſe alios illegitimos, qui baſtardi
non dicantur. quod pater,dum ſub-
dit, aut illegitimi cuiuſcunque qua-
litatis extiterint.Sic enim dict. lex
eſt intelligenda. De horum autem
naturalium filiorum ſucceſsione ali
quot concluſiones notandæ ſunt.

9 ¶ Prima concluſio. † Filij natura
les, nõ extãtibus legitimis,patri in
teſtato in duabus vncijs ſuccedunt
ex quibus virilis portio matri eo-
rum competit.authen.licet.C.de na
tur. liber.gloſſ.Abba. & Præpo.in
capitulo tanta. qui filij ſint legiti.
regia l.octaua,titul.13. part.vj. Vn
de conſtat, excludi naturales exi-
ſtentibus filijs legitimis, aut legiti-
matis reſcripto principis:cum text.
in dicta autent.ſobolem ciuilem re
quirat ad hanc concluſionem. & ꝓ-
batur authoritate Bald. in l. eam
quam,C.de fideicommiſ. nume.25.
& in l.cum acutiſsimi.numer.ſepti-
mo,eod.titu.dicentis, legem muni-
cipalem de legitimis loquentem,
etiam habere locum in legitimatis
reſcripto principis: quanto ergo
fortius erit idem dicendum in le-
gum communium interpretatione?
Sicuti Baldus adnotauit in l. quiſ-
quis. C. ad leg. Iuli. maieſt. Hinc
etiam deducitur, idem dicendum
fore in filijs adoptiuis, vt eis extan
tibus, naturales ab his duabus vn-
cijs excludantur: quod aſſerit Ni-
colaus de Vbald. in tractat. de ſuc-
ceſsion. ab inteſtat. columna 11.&
Ioan. Baptiſta de Sancto Seuerino
in lege ſi qua illuſtris.C.ad Orfic.
fol.quinto,column.tertia.Imo vxo
re legitima parentis extante,etiam
naturales ab his vncijs excludi,
probat tex. in dicta authen. licet.
Lex tamen regia ix.tit.13.part.vj.
expreſsim hoc non admittit. imo
cenſet naturales admittẽdos eſſe ad
has duas vncias in bonis patris in-
teſtati.etiam extante legitima vxo
re, modo filij legitimi non extent.
Scribit vero Alexand.in lege Lu-
cius.ff.de vulg.colum.iii. naturales
filios in his duabus vncijs patri in
teſtato ſuccedere, etiam ſi ſuper-
ſint coniunx, & filij legitimi,ſi fi-
lij legitimi hæreditatem patris re-

pudiauerint: aduerſus Imo. ibi quę tamen defendit Rip.num.vj.

10 ¶Secunda concluſio. † Nepos naturalis etiam & legitimus,ex filio tantum naturali conceptus, non aliter auo inteſtato ſuccedit, quã pater eius iure eſſe ſucceſſurus.l.ff. C. de natur. lib. ubi Odofr.& Cin. in cap.cauſam quæ.j.c. lator. & c.ex tenore. qui filij ſint legit.notat Ange.per text. ibi in auth.de hæred. ab inteſt. ueni.§.reliquum.uerſi.ex diuerſo. Bald.in l. fin.C. de uerbo. ſignifi.Dec.conſ.311. Ex quo aperte infertur,præcedentem concluſionem,quæ prima fuit,non tantum in filijs, ſed & in nepotibus locum habere, ut auo inteſtato ſuccedant in duabus unciis, nec legitimis filiis, nec uxore legitima exiſtentibus: quod notant Bald.& Salice.in d.l. fin. C. de natur. liber. Azo in ſumma C.eo.tit.glo.in auth.quib.mod. natu.effic. ſui.§.nepotibus. Nec ab hac opinione audet in conſulendo, ac iudicando recedere Ioan. Baptiſta in d.l.ſi qua illuſtris. fol. v.col. iij. etiam refragante Guliel. Benedict.in capitul. Raynutius. de teſtament.uerb.& uxorem.nume. 700, qui contrarium aſſerit per text. in dict.§.nepotibus.& in dict.l. fin.in fi. quibus ergo reſpondeo, id tantũ ibi probari, nepotes, etiam legitimos,ex filio tantum naturali,inteſtato auo non ſuccedere ut legitimos: non tamen negat dicta iura, eos ſuccedere ut naturales.

11 ¶Tertia concluſio. † Pater filium naturalem habens, legitimis etiam extantibus,in teſtamento poteſt ei unciam: id eſt duodecimam partem bonorum relinquere, ex qua unica uirilis portio matri eius ex teſtamento poteſt competere l. ii.cum authen. C. de naturali.libe. regi.l. viii.tit.13.part.vi. Nec intelligas patrem filio huic, & concubinæ, ita poſſe integram unciam relinquere, ut concubina deficiente, filio ſemunciam tantum relinquere ualeat.ut perperam intellexit Ludoui. de Sardis in tracta. legitimatio. iij. part. q.i.ſiquidem naturali tantum filio pater poteſt, etiam ſi deſit concubina integram unciam relinquere. glo.&. Alberi.in dict.l. ij.& dict.regia l. viij.uerum in his regnis pater poteſt hoc in caſu filio naturali quintam bonorum partem legare: quod lege ix. Tauri ſancitum eſt: atque prius id quandoque ſeruatum fuiſſe, oſtendit l.i.titu. de hæredit. lib. iij. Fori. Sed ſi legitima proles conſentiat patrem plus relinquere naturali filio, id iure ualidum erit, modo conſenſus ille ſit expreſſus, nec ſufficiet tacitus: ut notat Aymon Sauilli.conſi.200.ad id citans Bart.in l.ſi.ff.de his quib. ut indig.qui hoc ſenſit dum colum. iij.l.j.C.de natu.lib.intelligit in naturalibus liberis: quæ tamen loquitur in ſpuriis.Imo hic conſenſus eſt præſtandus preſentibus naturaibus liberis,ut ipſe Aymõ latius tradit. Vnde Roma.conſi.43.ſcribit,filiis abſque fraude bonis paternis renunciantibus, patrem poſſe libere bona ſua filio naturali relinquere, ſicuti poſſet filiis legitimis non extantibus.

12 ¶Quarta concluſio.† Pater carens legitimis liberis, poteſt naturalẽ filium hæredem inſtituere,etiã ſi habere aſcendentes modo eis legitimam partem relinquat.auth.licet.C.de natur.liber.ubi gloſ. communiter recepta.regia l. viij. titul. 13. part. vi.parentibus tamen iure ciuili tertia pars bonorum filii pro parte legitima debetur, ſecundum cõmunẽ opi.in auth. nouiſsima. C. de inof. teſta.iure regio duę partes ex tribus bonoruum filii.detur.l.6. Tauri. Verũ hæc quarta concluſio

in his

in his regnis iam eſt omnino ſubla-
13 ta: † ſiquidē pater pōt filiū natura
lem hæredē inſtiuere, nulla relicta
parētibus legitima parte.l.10.Tau
ri. Atque adeo prædicta uera ſunt,
ut pater poſsit in teſtamento imper
fecto, & minus ſolenni hunc natu-
ralem filium inſtituere: & ſic l.hac
conſultiſsima.§. ex imperfecto. C.
de teſtament.locum habebit, etiam
in naturalibus filiis.probat l. huma
nitatis.ibi,liberum.C.de natur.lib.
Speculato.titu. de inſtrument. edi-
tio.§. compendioſe.uerſ.quid ſi pa-
ter naturalis.Salic.in l.fi.C. famil.
erciſ. Paul.Caſtrenſ.in d.§.ex im-
perfecto. Imola in l. ex facto.§. ſi
quis rogatus.ff.ad Trebelli.& Gu-
liel.Bened. in ca. Rainutius.de te-
ſtam. uerb.teſtamentum i.num.83.
quorum opinio communis eſt, li-
cet cōtraria fortaſsis uerior ſit, quā
Alex. probat in d.§. ſi quis roga-
tus.nu. 45.& Iaſ. in d.§.ex imper-
fecto.nu.4.In hoc tamen regno pa-
rum iſthæc diſputatio utilis eſt: cū
l.3. Tauri.§. ex imperfecto. corre-
ctus cenſeatur tam in teſtamento in
ſcriptis facto, quā in nuncupatiuo.
quod praxis obſeruat teſte Mi-
chaele Ciſontano in dict.l.iij.nu. 7.
Ex hac principali concluſione in-
14 fertur, † natiuitate filiorum na-
turalium,donationem a parente fa-
ctā reuocari: & ſic l. ſi unquam.C.
de reuoc.donat. habere locum etiā
in filiis naturalibus. ſecundum Ri-
pam ibi. quæſt. 28. cui aduerſatur
Tiraquel.uerb.ſuſceperit.nu.45.di
cens,in donatione a matre facta ue
ram eſſe Ripę opinionē:nō ſic in fa
cta a patre:ſuper quo ipſe diſputat.
Sed probabilior apparet ſententia
Ripę,ex donantis pręſumpta uolū
tate, a qua lex illa deducitur.
15 ¶Quinta concluſio. † Filius na-
turalis matri, etiā inteſtatæ cum le-
gitimis ſimul, & æque ſucced.t,l.ſi
qua illuſtris. C. ad Orfici. regia l.
11.titu.13.part.6.etiam ſi mater ſit
illuſtris,ſecundū cōem opinionē,&
notat Angel.Areti.in.§.nouiſsime.
inſti.ad Orfici.Iniquum tamen eſſe
uidetur,naturales filios, ex fornica
rio coitu conceptos,æqne ac legiti-
mo matrimonio genitos admitti ad
matris ſucceſsionem.ſcriptum enim
eſt Geneſ.c.21.non erit hęres filius
ancillæ:id eſt concubinæ, cum filio
liberę: ideſt uxoris. authore Am-
broſio ſermone. 65. a quo aſſumit
Gratianus text.in ca. dicet aliquis.
32.q.4.idem probat tex.in ca. non
omnis. 32.q.2. ex uerbis Apoſtoli
ad Galatas c.4. Hinc Geneſ. c. 25.
ſcribitur. Dedit Abraham cuncta,
quæ poſſederat,Iſaac: filiis uero cō
cubinarum largitus eſt munera, &
ſeparauit eos a filio ſuo Iſaac quod
etiam adnotauit Io. Annius ſuper
Philonem libr. 1. Hinc & Fortun.
in tract.de ult.fine. illat.8.iniuſtam
eſſe exiſtimat l. ſi qua illuſtris. in
præfata concluſione. Vnde regia l.
5.Tauri ſancitum eſt,naturalem,ēt
matri inteſtatę ſimul cum legitimis
non ſuccedere:poſſe tamen ei a ma
tre quintam bonorum partem relin
qui. Sic & in Gallia idem ſeruari
teſtatur Gulielmus Benedict. in d.
c.Rainutius.uerb.& uxorem.num.
710. Chaſſan. in conſuetud. Burg.
rubric.8.§.3. & Carolus lib. 1. Re
galium Franciæ iure. 7. Quibus
16 omnibus duo adiicienda ſunt. † Pri
mum, naturalibus non competere
ius agendi ex titulo inofficioſi teſta
menti, quamuis pater eis nihil re-
linquat.glo.in l.i.in princip.de bo-
no. poſſ. contra tabul. quam com-
mend.Are.in l.ex facto.col.9.ff.de
uulgar.& pupi.Bart.in l.Gallus.§.
etiā ſi parente. ff. de liber.& poſt.
Bald. in l.i.col. 3.C.de bono.poſſ.
ſecund. tabu. & Didacus a Segura
in l.cohæredi.§.cū filiæ. ff. de uul-

gar.colum. 14. Poſſunt tamen contra teſtamentum matris agere de inofficioſo taſtamento.lege ſi ſuſpecta.§.j.vbi gloſſ.ff. de inoffici.teſtament.gloſſ.& Paul. in dicta lege ſi qua illuſtris.Lege autem Taurina. 12. qui legitimi reſcripto principis efficiuntur, nullo caſu ſuccedunt cũ legitimis & naturalibus.Secundum addimus prædictis, filios naturales ita matri, etiam inteſtatæ ſuccedere, vt parentes ipſius matris a ſucceſsione excludantur,quod in prætorio Rotæ teſtatur ſeruatum, ac pronunciatum fuiſſe,Caſſador.deciſione vnica de ſucceſsio. ab inteſta. Nec id opinor lege regia abrogari. imo idem expreſsim in dicta l. 9. cautum exiſtat.

SVMMARIVM.

1 *Spurius filius quis ſit,& unde id nomen deductum fuerit.*

2 *Filij manzeres qui dicantur.*

3 *Spurius nihil poteſt à patre capere,nec inter uiuos nec in ultima uoluntate,& ibi quibus adiudicetur quod filio ſpurio relictũ fuerit.*

4 *Filius ſpurius, etiam ex ſubſtitutione pupillari,patris bona capere nõ poteſt. Item neque uulgare,neque ex fideicommiſſaria.*

5 *Fraus legi fit,ſi is, cui aliquid donatum eſt, incontinenti id filio ſpurio donatoris dederit.*

6 *Filius ſpurius lege municipali nõ poteſt effici capax ſucceßionis, uel donationis paternæ.*

7 *Quid agendum ſit,quando teſtãti data eſt tacita,uel expreßa fides reſtituẽdi bona filio ſpurio.*

8 *Spurius an poßit in conſcientiæ foro poßidere bona parentum, ex tacita fide,uel aliàs ab hærede legitimo ſibi reſtituta?*

9 *Hæres ſcriptus an teneatur, datæ tacita fide de reſtituendis bonis ſpurio:illa bona eidem reſtituere, uel ad fiſcum referre?*

10 *Hæres, qui hanc fidem dedit teſtatori, iuramento præſtito de non releuando, an teneatur uocatus à iudice, & rem ipſam exprimere?*

11 *Filius ſpurius, quibus cautelis poßit tutè bona patris adquirere.*

12 *Filius ſpurius, an poßit inſtitui ſub conditione, ſi legitimus à principe fuerit effectus?*

13 *Nepos legitimus,uel naturalis ex filio ſpurio,an poßit ab auo inſtitui hæres?et quid de nepote ex filio,qui fuit ex inceſtu cõceptus.*

14 *Filius clerici in ſacris ordinibus conſtituti, an dicatur natus ex inceſtu?*

15 *Spurius an matri ſuccedere ualeat?*

16 *Coitus damnatus quid dicatur iure Cæſareo.*

17 *Filius clerici ſacris ordinibus inſigniti, an ſuccedat matri,etiã iure Regio?*

18 *Coitus damnatus quis dicatur iure regio.*

19 *Fratres naturales,uel ſpurij, an ſint admittẽdi ad mutuã ſucceſſionẽ quæ ab inteſtato defertur.*

§.QVIN-

§. QVINTVS.

1 SPVRIVS † interdum dicitur is, ꝗ incertum patrē habet, quaſi ἀπ ορτ- ίτων ideſt ſpurium conceptus, a dictione Græca ex Iuſtiniano in. §. ſi aduerſus. inſt. de nup. ubi Theophilus id notauit, & Altiat. libr. j. prætermiſ. uel ex eo, quod authore Plutarcho in Problematis cap. 103. Spurius erat proprium nomen apud Romanos, quod ſcribatur tantum primis literis. SP. hi autem qui ſine patre erant, SP. deſignabantur, quaſi ſine patre: atque inde factum eſt, ut ſpurii dicerentur nati ex his mulieribus, cum quibus plures commercium carnale habuiſſent, uti explicat Budęus in l. uulgo. ff. de ſtat. homi. & Ioan. Baptiſt. in dict. l. ſi qua illuſtris. col. 1. Theophilus in dic. §, ſi aduerſus. & Catelli. Cotta. in ultimis memoralibus. diction. ſpurius. de his tamen hic agendum non eſt. Dicuntur etenim proprie ſpurii, qui ex his parentibus nati ſunt, qui coniugium contrahere non poterant tē pore natiuitatis, nec tempore conceptionis. ita dffiniuit Angel. Areti. in. §. nouiſsime. inſt. ad Orfici. vel qui ex coitu lege punito naſcuntur. Altiat. libr. 4. parerg. c. v. ex eo ꝙ patrem præ infamia nominare non audent. d. l. uulgo. etiam ſi patrem habeant certum. Hinc Titus Liuius libr. 1. ab urbe condita. Conſilio, inquit, uetere condentium urbes qui obſcura, atque humilem conciendo ad ſe multitudinem, natam a terra ſibi prolem mentiebantur: qua nati e terra dicantur qui præ humilitate parētes nominare non poſſunt. Conſtat etenim hominem nullis maioribus ortum, ignotoque genere, & obſcuro, filium terræ appellatum fuiſſe. quod citatis authoribus docet Angelus Politianus li. miſcel la. c. 18. et Eraſmus in prouerbio, terræ filius, atq; idem conſtat ex Tertuliano in apologetico. c. 11. Quamquam & ſint, qui eorum uetuſtatem magnifacientes terræ filios appellari honori uertant: ex Quintiliano lib. 3. c. 9. ex quibus intelligens aliquot, quæ notat Ludo. Cęl. lib. 11. lectio. antiq. c. 28. quo fit, ut filius adulterinus ſit ſpurius: & idem de conceptis ex inceſtu. Nec libet omnia exactim exponere: ſat enim eſt prædicta adduxiſſe. Eſt igitur filius ſpurius qui natus eſt ex his parentibus, qui matrimonium contrahere non poterant, quãuis patrē oſtēdere poſsit. tex. ĩ d. l. uulgo. tex. et ibi gl. in c. tāta qui fil. ſint leg. c. ad abolendā. de fil. ꝑsb. uel is qui ex coitu dānato natus ſit. Vñ ex hoc deducit, natum ex cõcubina domi non retēta ſpurium proprie non dici, ſed naturalem: etiam ſi gloſſ. in c. niſi cum pridem. §. perſonæ. de renunci. uelit eum ſpurium eſſe cui conuenit Bartol. in l. fi. ff. de his qui. ut indig. colum. 1. & regia l. 1. tit. 15. par. 4. ex his enim, quæ præmiſimus, conſtat, hunc filium proprie nothum appellari nõ ſpuriũ, niſi ea ſignificatione, qua ſpurios dicimus eos, qui incertũ patrem habent, & ſic natos ex ſcortis, uel cõcubinis, ꝗ domi minime cohabitant, & quæ alios uiros paſsim admittũt, d. l. j. ti. 15. par. 4. Nā et ſpurios generice accipi, ꝓbat l. ſpurii. ff. de decurioni. Hinc ēt apparet qualiter ſit intelligēda gl. in auth. qui. mod. nat. effi. ſui. §. fi. dicens, ſpurios eos appallari: qui naſcuntur ex his parentibus. qui etiā iure ciuili ꝓhibēte matrimoniũ, contrahere nõ poterant. quā ꝓbat Baptiſt. de S. Seuerino in l. ſi qua illuſtris. fo. 7. cõcl. 8. eā tamē. reprobat Ludo. de Sardis ĩ trac, de legi. 3. part. §, de ſucceſ. ſpu-

tio,

tio.ex eo quod ſpurij proprie dicã-
tur hi,qui naſcuntur ex his,qui ma
trimonium iure canonico contrahe
re minime poterant: poſſet etenim
gloſſ.procedere inſpecta lata dictio
2 nis ſignificatione. † Sic etiam mã-
zeres lata ſignificatione nati dicun
tur ex ſcortis,et meretricibus.c.23.
Exodi.reg. l.1. titu. 15. part.4. at
proprie hi dicũtur,qui nati ſunt ex
his, quę iure canonũ matrimonium
contrahere prohibentur. quod in
dict. cap. niſi cum pridem.§. perſo-
næ.probatur,iuxta illius veram in-
terpretationem,quæ iure pontificio
intelligendo potius cõuenit:tametſi
nõ me lateat has dictiões ſepiſsime
aliter aſſumi. In his vero filiis ſpu-
rijsſequẽtes aſſertiões erũt notãdæ.
3 ¶ Prima concluſio, † Filius ſpu
rius,nec ex teſtõ, nec ab inteſtato,
nec ex cõtractu inter uiuos,aliquid
a patre capere poteſt.§. fin. in auct.
quib.mod.nat.effici. ſui.l. i. & au-
then.licet.C.de natur. lib.reg.l.10.
titu.13.par.6. quæ dum fornicatio-
nis meminit eſt intelligenda de ea
fornicatione, quæ etiam accedente
fornicãtium conſenſu coniugalis eſ
ſe non poteſt iure pontificio vetan
te.idem notat Sali.in d.l.j. Quod ſi
pater filio ſpurio aliquid relinquat,
id a lege legitimis liberis , vel co-
gnatis,pximioribus defertur.Bald.
& Salic.in l.j. per tex. ibi.Bart.in
l.fin.ff.de his,quib. ut indig. Iaſ.in
l.ij. C. de hęred. inſti.& Alex.di-
cẽs hãc opinionẽ cõem eſſe in l. hę
reditas. C.de his,qb.ut idig.Fiſcus
autem id vendicat negligẽtibus cõ-
ſanguineis intra duos menſes reli-
cta bona ab ſpurio euincere,aut pe-
tere,idem ſi pacto,uel renuntiatio-
ne conſanguinei excludantur tex.
in d.l.j. quæ tamen iuxta prędictã
ſententiam in his tantum filijs pro-
cedit quorum ibi mentio fit non in
aliis,Regia tamen l.j.titu.13. part.
vi.illius legis primæ deciſionem in
omnibus ſpurij locum habere aper
tiſsime probat, Nec refert an ſpu-
rius a patre capiat , an ab alio ex
patris tamen ordinatione,aut uolun
tate. arg.l. vnum ex familia.§.i.ff.
de leg.ij.Ex quo infertur,inſtitutũ
hæredem & rogatum reſtituere hę
reditatem proprio arbitrio vni vel
pluribus,non poſſe illam hæredita
tẽ aliquo modo reſtituere filio ſpu-
rio,illius,qui eum hęredem inſtitue
rat adiecta fideicommiſſaria ſubſti
tutione.Paul.in l.Lucius.§.in teſta
mento.ff.de leg.j.quamuis ſub oſcu
re in hoc loquatur Bart.in l.cum hę
redi.ff.de rebus dubijs .
¶ Secundo deducitur ex his,ſpu
4 riũ † filium a patre ſubſtitui nõ poſ
ſe legitimo ex pupillari ſubſtitutio
ne ad effectum, ut patris bona cõſe
quatur , etiã ſi pupilli bona capere
poſsit ex illa ſubſtitutione. l.ſi is,
qui.ff.de vulga.adiuncta glo.in au-
then.quib.mod.natur.effic.ſui.§.ſi.
quem text.in dict.l.ſi is, qui, dicit
ſingul.Baldus in l.eam,quam.C.de
fideicommiſſ. numero 53. & in ca.
ſollicitudinẽ.de appell.col.ij. notãt
Bart.Paul.Alexan. & Iaſon in d.
l.ſi is,qui. & Iaſ.in l.iam hoc iure.
nume.v.ff.de vulga.
¶ Tertio,deducitur ſpurium nõ
poſſe a patre ſubſtitui vulgariter ,
nec fideicommiſſarie: notat præ-
ter alios Guliel. Benedict. in repe.
cap.Rainutius. de teſtamen, verbo
& vxorem.nume.690.
¶ Quarto, ex his elicere poſ-
5 ſumus. † fraudem legi factam cen-
ſeri , ſi is , cui pater ſpurii donauit
aliqua bona , incontinenti illa do-
nauerit filio ſpurio donatoris , vel
ex interuallo: expreſsim tamen in
remunerationem donationis pri-
mæ , vel ſit maxima quantitas ,
quæ donatur. Baldus in dict.l.eam
quam,numero 40.Ioan.Lupi.in ru
bri.

bri. de donatio.§. 30. numero. 14. quemadmodum, & ex aliis coniecturis poteſt id præſumi factũ fuiſ-
6 ſe ſcdm Anania. cõſi.xiii. † Lege vero municipali ſtatui non poteſt filium ſpurium capacem fore teſtamenti donationis, alteriuſve paternæ largitionis. Baldus & Areti. in l. cunctos populos. C. de ſumma. trini. numero 15. idem Areti. in l. teſta menti. facto. ff. de teſta. Iaſon. in l. ait prętor. iij. colum. ff. de iureiurã. Soci. conſi. 95. in iiij. volum. numero. ix. Dec. in c. ii. de conſt. ij. lectione notab. ij. quam opinionẽ eſſe cõmuniter receptam fatetur Ioan. Baptiſt. in repe. l. omnes populi. ff. de iuſti. & iur. fol. xi. conſi. j. Inſignis tamen in hac re eſt quæſtio, quid
7 † agendum ſit, quando quis ab aliquo hæres inſtitutus, ei fidem pręſtat de reſtituenda hęreditate ſpurio. In quo dubio adnotandum eſt, quod is, qui fidem hanc pręſtat, ut indignus priuatus hęreditate, & ea fiſco adiudicatur. l. nõ intelligit. §. ſi quis palam. l. ita fidei. ff. de iure fiſci. l. prędonis loco. ff. de petitio. hęredi. l. In tacitis. l. Lucius. §. fin. ff. de legat. j. Quod ſi fidẽ non prę ſtiterit, & ſi palam rogetur reſtituere, iure optimo illa bona inſtitutus poſsidebit dict. l. non intelligitur. in princip. &. §. j. l. ſi in metallũ. ff. de his, quæ pro non ſcript. hab. Bart. in l. final. ff. de his, quibus ut indig. colum. iij. qui hoc efficaciter probat. Prorſus enim incapaci dirigitur hoc fideicommiſſum, ac leges iuſtiſsime potuerunt ſpurium priuare paterna hæreditate, & eum reddere ad eam incapacem: quod a legibus factum eſſe conſtat: nec probatione aliqua indiget: cum ſit tex. apertiſsimus in authen. quib. mod. natu. effic. ſui. §. final. qubus ita prę miſsis plura inferre licet in hac cõtrouerſia.

8 ℭ Primum, † ſpurium in interiori iudicio animę non poſſe tute bona a parente ſibi relicta, donatave obtinere. is enim lege iuſtiſsima ad ea capienda incapax eſt: igitur reſtituere ea in conſcientię foro cogendus eſt. Nec obſtat pœnam legis exterioris non eſſe conſiderandam in interiori iudicio, donec eius exequutio fiat. glo. ſatis celebris in c. fraternitas. 12. q. ii. cuius & nos meminimus. c. ſexto huius ſecundę partis §. viij. id enim verum eſt in pœnis exigentibus iudicis exequutionem: non ita in pœnis, quę nõ requirunt actum aliquem iudicis: ſicuti pœnę illę, quibus quis icapax efficitur alicuius actus: tenetur enim ab illo actu abſtinere. Sic incapax aliquorũ bonorum, tenetur a poſſeſſione illorum bonorũ recedere: ex Caieta. in 22. q. 26. artic. iij.

ℭ Secundo, ſpurium tute in animę iudicio & conſcientię foro, parentis bona poſsidere, quę ſibi libere, nulla promiſsione parenti prę miſſa, tradiderit ſcriptus hęres; ex eo quod bona illa ex uoluntate veri domini acquirit, nulla lege vetãte: igitur iuſte obtinet. Heres enim ſcriptus verus dominus illorum bonorũ: eſt nec lex prohibet eum poſſe tradere bona illa ſpurio filio, niſi ex parentis voluntate, quę tamen hic non pręceſsit.

ℭ Tertio, infertur eundẽ ſpuriũ iuſte in conſcientię foro bona parẽtis poſſe retinere quę ſibi inſtitutus a patre hęres tradidit, etiã data parenti fide de reſtituendis ſpurio ꝑdictis bonis: tametſi qui fidẽ dederit peccauerit, & mortaliter, fraudẽ hanc inſignem cõmittens aduerſus legẽ, quę prohibet dictã fidẽ prę ſtari: ſed tamẽ non ꝓhibet lex traditionem bonorũ, que ſpurio fit. Nec ex fide pſtita, amittit hęres hereditatẽ, & rerum hęreditariarũ dominium.

nium. Vnde cum dominus ſit, poteſt illas res in ſpurium transferre. Nec dici poteſt ſpurium hac acquiſitione priuatum eſſe a lege cum fiat ex uolũtate parentis: quia hæc acquiſitio potius fit ex uoluntate veri domini, quam parentis, ex cuius uoluntate verus dominus ſciebat ipſum ad id minime obligari.

9 ¶Quarto, ſubinfertur † hæredem ſcriptum non teneri in iudicio animę reſtituere hęreditatem, etiam ſi tacitam fidem præſtiterit de ea reſtituenda filio ſpurio: illa enim promiſsio fuit facta contra leges, & in fraudem legis: ergo ex ea non tenetur. l. iuriſgẽtium. §. prætor ait. ff. de pactis. & ibi optime Fortu. iii. notab. facit ad idem tex. in. §. generaliter. ſub eadem. l.

Quinto, hinc conſtat hæredẽ ſcriptum, qui promiſerat teſtanti reſtituere hæreditatem ſpurio, non teneri in animæ iuditio illa bona ad fiſcum deferre, neque fiſco id crimẽ ab eo commiſſum pandere: quia uerus hæres eſt, & in pœnam leges hanc hæreditatem fiſco deferunt. l. 1. C. de his, quib. ut indig. l. ita fidei. l. non intelligitur. ff. de iure fiſci. pęna autem in foro conſcientiæ nõ ſoluitur: unde confeſtim ſequitur hæc ipſa illatio: contra Bartol. in l. fin. ff. de his. quib. ut indig. col. iij. quem Didacus de Segura ſequitur in l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de uulgar. & pupil. fol. 12. eiuſdem repetit. col. i. Nec item tenebitur conſanguineis teſtantis illa bona tradere cum iſte ſit uerus hæres. fides autẽ ab eo data in pœnam delicti tollit ab eo hæreditatem, & fiſco eam defert, quod ſi uerus hæres non eſſet, hæreditates, ad teſtantis propinquos pertineret. Nec obſtat l. prædonis. ff. de petit. hære. quia Iuriſcõſultus ibi, non appellat hunc hæredem prædonem, ſed dicit cenſendũ eſſe prædonis loco: quia fraudem fiſco fecit tacitam fidem præſtãdo. Nec mihi placet hoc in dubio, quod notat Syluef. uer. filii. §. vi.

¶Sexto, ex his opinio Cardi. cõſilio 35. intelligenda eſt. dum dixit,
10 † hęredem, qui præſtitit teſtanti fidem de reſtituenda hęreditate ſpurio, etiã ſi iurauerit ſe id non dicturum cuiquam, debere uocatum a iudice omnino uerum dicere, & rem totam exprimere. refert eum Feli. in cap. intimauit. de teſtib. col. ii. & iii. & inſignis doct. M. Naua. in c. inter uerba. 11. q. iij. part. ulti. corola. 65. procedit enim prædicta opinio, quando quis a iudice interrogaretur, uel eius teſtimonium exigeretur ſub monitione generali, præcedente infamia contra ipſum taciţę fidei: alioqui ſi id crimen occultum ſit, & de pœna tantum ſoluenda tractemus: quam in animæ iudicio ſoluere quis non tenetur, non de reſtitutione illati damni non cogitur quis dicere teſtimonium minime præcedente infamia quod ſi reſponderit caſu, quo nõ tenebatur teſtimoniũ dicere, ita oportet reſpondere, ut uerum dixiſſe conſtet.

¶Septimo, ex his conſtat in dubio, cui fiſco ſeculari, an eccleſiaſtico dicto caſu ſit adiudicanda, hęreditas, eſſe conſiderandam hęredis præſtantis fidem, perſonam: cum is delinquat: & ab eo propter delictũ auferatur hæreditas: nam ſi laicus ſit, Regi defertur ipſa hæreditas: ſi uero clericus, eccleſiæ eſt adiudicanda. quod probari poteſt ex his, quæ tardit Ioã. Lupi. in rubric. de donatio. §. 39. docet, & hoc expreſſim Bald. in l. ſi quis presbyter. i. col. C. de epiſcop. & cleri. quem ſequitur Paul. Caſtrẽ. ibi Chaſſanęus in conſuetudi. Burg. rub. viij. §. v. nu. 4. & Feli. c. quia. V. de iudi. col. ii. & Segura in l. iij. §. ult. nu. 145.

ff.de lib. & poſth.nec in contrariũ
quidquam urget tex. in c.ij.de ſuc-
ceſsio. ab inteſtat. licet eum ibi ad
notauerit Panormi. Has equidem
ſeptẽ illationes lector amplius exa
minare poterit ex his quæ poſt ſe-
cundam huius operis editionem tra
dit doctiſsimus Dominic.Sot. lib.
iiij.de iuſt. & iure.q. v.art.i.in his
etenim, in quibus noſtra diſsident
ab his,quę diligentiſsime fuere ini-
bi adnotata, liberum erit cuiuſque
iudicium: & nos tanti uiri cenſurã
libentiſsime admittemus. Verum
noſtrates paſsim conantur explica
11 re, † quonam pacto pater poſsit
filio ſpurio proprias res tute relin-
quere, ita,ut filius non excludatur
a fiſco: quorum aliquot cautelas hic
referam,ex quibus hæc grauis quę
ſtio poterit perpẽdi. Prima equidẽ
cautela inſtruit patrem, & docet
ipſum amicum quendam ei ualde
fidem hæredem inſtituere,cui ſecre
te filium commendet:non tamen ro
get ipſum bona filio ſpurio reſtitue
re:is enim poterit poſtmodum filiũ
hæredem inſtituere,uel ei reſtitue-
re hęreditatem. Speculator, tit. de
ſucceſsionib.ab inteſtato.§.j. uerſ.
quid ſi pater.nu.30.cui ſuffragatur.
glo.in authen. quibus mod. natur.
effici.ſui.§.fin.uerſi.participiũ.quã
dixit eſſe ſingul.Paul.in l.ſi is qui.
ff. de uulg.ubi idem notant Bart.
Iaſ.& alii.dicentes hæredem ab ali
quo inſtitutum poſſe inſtituere ſpu-
rium primi teſtatoris, & idem pro-
batur in l. qui teſtamentum Titii.
ff. de his, qui.ut indig. Hoc tamen
negotium fidum amicũ exigit. atq;
forſan hęc ſecunda inſtitutio frau-
dem prę ſe fert,ex his quę modo di
ximus,niſi inſtitutus hęres filius le
gitimus teſtantis:quo quidem hęre
de inſtituente filium ſpurium, po-
tius pręſumendũ erit inſtitutionem
factam fraterno amore quam paren
tis iuſſu.Bald.in l.eam,quam.num.
54.C.de fideicom.Sunt & quidam
qui patris conſulant contracta in
ſpurium, & capacem alium integer
rima omnium bonorum ſocietate,il
lum ſpurii ſocium hęredem inſtitue
re, ut ex illa ſocietate optimam par
tem filius ſpurius capiat ratione
ſocietatis. Bald.in l.i.C. pro ſocio.
col.fin.Corſet.in ſing.ſuis uerb.ſpu
rius.optimus text. & ibi Bartol.in
l. ſi qui duos.ff.de liberatio. legat.
Ioan.Lupi.in rub.de donatio.inter
virum & vxor.§.65.nu.11.ab hoc
tamen conſilio cauendum cenſeo,
cum propter fraudis non leuem cõ
iecturam,tum ob animę ſalutẽ, cui
non admodum conuenit his vti do-
lis ad effugiendas ſanctiſsimarum
conſtitutionum prohibitiones. His
tamen plura addi poſſent ex Cępo
la caute.38.Platea.in l.j. C.de dela
tori.lib. 11. & Ludouic. de Sardis
in tracta.de legitimatione.fol.vlt.

¶ Prętermittendum uero non eſt
12 parenti tutiſsimum eſſe,† vt ſpuriũ
hęredem inſtituat ſub conditione,
ſi a principe fuerit effectus legiti-
mus: tunc etenim ſequuta legitima-
tione, patris hęreditatem abſq; ani
mę periculo obtinebit: cum inſtitui
iure poſsit incapax in tempus, quo
capere poſsit.l.in tempus. ff. de hę-
red.inſtit.l.ſicut,& ibi glo.in prin-
ci.ff.quib.mod. vſuſfr. amit. Bald.
Aret.& Alex.in l. Gallus.§. inſti-
tuens.ff. de libe. & poſthum. idem
Aret.in l.ſi filiusfamilias.ff.de teſta
men. quam opinionem communem
eſſe teſtantur Iaſ. nu. 5. & Lancel.
Deci.in d.§.inſtituens. & Gualdẽſ.
de arte teſtan.titu.ij.caut.fina.idem
in hac ſpecie notauit Bald. in l.j.C.
de inſti.& ſubſti.in vj.q.cuius opi-
nionem fatetur communiter eſſe re-
ceptam Catell. Cotta in ultimis me
moralibus dictio. ſpurius. dicens ſe
eam defendiſſe Ferrariæ contra Lu

öui.Luſita.in l.quidam relegatus.
ff.de reb.dub.qui tamen col. 11.po-
tius videtur in hoc caſu Bal. ſequi
quam ab eo diſcedere, tametſi non
omnino ei placeat Bald. ſententia,
quam Soci.ibi nu. 11. probauerat.
Nec oberit l.ſi alienum.§.in extra-
neis.ff.de hæred.inſtitu.vbi in inſti
tutionibus conditionalibus oportet
hæredem capacem eſſe tempore te-
ſtamenti,mortis, & aditionis hære
ditatis:id enim procedit in conditio
ne extrinſeca: ſecus in conditione
intrinſeca, & quæ a iure intelligi-
tur,qualis eſt iſta, cum capere pote-
rit hæres.Bal.in d.l.in tempus. vbi
glo.hoc ſenſit:tradunt optime Iaſo.
in l.is,qui hæres.ff.de vulg.et pup.
Aret.conſ.155.Imo hic ſpurius hac
conditione inſtitutus poterit pendē
te conditione bona petere,& ea,vt
curator adminiſtrare ex bonorum
poſſeſsione ſecundum tabulas. l. ſi
quis inſtituatur hęres in diem.ff.de
hæred.inſtituen.vbi Bal. & Ange.
idem Bald. in l.fi.ff.de his,qui ſunt
ſui,vel alie.iur.Ioan.Lupi.in rubr.
de donatio.inter vir.et vxor.§.29.
nu.4. Sed & is, qui ſpurium filium
habet, meminerit in his regnis poſ-
ſe ei relinquere iure alimentorum
quintam bonorum partem, ex re-
gia l.10.Tauri:quinimo & ante iu
ra Codicis, & Authenticorum li-
cuiſſe patri ſpurio aliquid alimento
rum titulo dare, aut legare, probat
Altiat.in lib.iiij.pareg.c.v.ex l.iii.
ff.de his,quæ pro nō ſcrip. habent.
13 ¶Secunda concluſio.†Nepos le
gitimus, vel naturalis ex filio ſpu-
rio,deficiente prole legitima poteſt
ab auo hæres inſtitui, nec cenſetur
in dubio patris gratia inſtitutus.
Barto.Imo.Alex.Aret.& Iaſ.in l.
Gallus.§.quid ſi is.ff.de libe.& po
ſthu.idem Bart.conſi.118. per l.fi.
ff.de his,qui.vt indig.& l. fi. C.de
natur. liber. notat Signoro. conſil.
114. quam opinionem aſſerit com-
munem eſſe Deci.conſ.462.& Cor
ne.conſi.25.in j.vol. & Carol.Mo
lin.in Alex.conſi.74.vol.iij. litera
A. qui & eam ſequuntur. Ex qui-
bus infertur auum non poſſe nepo-
tem ex ſpurio, etiam legitimum &
naturalem inſtituere, exiſtente pro
le legitima, ſecundum omnes, imo
nec exiſtente prole legitimata re-
ſcripto principis.Deci. conſil.158.
Secundo ex his conſtat, præfatam
inſtitutionem etiam deficiente pro-
le legitima non ualere,ſi conſtet pa
tris gratia nepotem inſtitutum fuiſ
ſe, ex eiſdem doctoribus, quos ſe-
quutos notat idem optime Aymon
Sauilli.conſi.184. Hæc tamen con-
cluſio ſecunda non procedit in ne-
pote nato ex filio inceſto.Bal. in l.
ſi quis inceſti.C.de inceſt.nupt.per
tex.ibi.quem idem Bald.dixit eſſe
vnicum,in c.in præſentia.nu. 35.de
probationi.Corſet. in ſingul. verb.
hæres.Hippo.ſingul.143. idem no-
tat Alex.in dict.§. quid ſi is.quorū
opinio communis eſt, teſte Salicet.
in dicta l.ſi quis inceſti. & Corneo
d.conſi.25.j.uol.& ſi Iaſ.in d.§. qđ
ſi is.velit a Bal. recedere. Ex qua
14 inferri poteſt nepotem † ex filio
poſt ſacros ordines ſuſcepto,ab auo
presbytero inſtitui non poſſe: cum
filius clerici in ſacris conſtituti or-
dinibus dicatur natus ex inceſtu.
glo.Bal.& Paul.in l.ij. C.de epiſc.
& cleric. quod alibi tractabimus:
ſed tamen proprie inceſtus non eſt
hic filius,ex glo.in c. per venerabi
lem.qui filij ſint legiti.quæ eū adul
terinum appellat.Vnde hæc cōclu-
ſio ſecunda procedit etiam in nepo
te legitimo, vel naturali, ex filio
clerici ſacris ordinibus inſigniti:qđ
Bal.voluit in d. l.ſi quis inceſti.Pe
trus,Cinus,& Salic.in d.l.ii.Alex.
in d.§.quid ſi is.col.fi. & Roderic.
Xuares in l.9.tit.11. libr.j.Fori.ij.

col.

col.& Corſet.in ſingul.verb.forni-
catio. vbi expreſsim fatetur hanc
opinionem communem eſſe.
15 ℭ Tertia concluſio. † filius ſpu-
rius natus ex damnato coitu, ma-
tri inteſtatæ non ſuccedit, nec ex te
ſtamento, etiam ſi matre non ſit il-
luſtris: nec proles legitima ſuperſit:
licet alias ſpurius natus ex coitu
non damnato matri non illuſtri ſuc
cedat ſimul cum legitimi. l. ſi qua
illuſtris.C.ad Orfic. ubi gloſſ.tex.
in authen. quib. mod. natur. effici.
ſui.§.fina.authen.ex complexu.C.
de inceſt.nupt.gloſſ.& Ange.in.§.
nouiſsime.inſti.Orfic. Specul.titu.
de ſucceſ.ab inteſt.§.i.numer.22.&
27.Dec.conſ.311.col.i. refert tamē
plurimum ſcire quod dicatur dam-
natus coitus: & conſtat eum coitū
damnatum dici, qui punitur aliqua
lege exteriori, ad humana.text. in
dict.auth. quib. mod.nat.effi.ſui.§.
fi.co.ij.ff.de his, qui. vt indig. atque
id ab omnibus receptum videtur.
Vnde apparet coitum cum conſan-
guinea, vel affini, abſque dubio dā-
natum dici debere. Sic etiam eodē
pacto, coitum cum vxore alterius.
Quin & coitus cum concubina le-
gitima alterius, cum puniatur lege
exteriori, damnatus cenſetur.l.ſi u-
xor.l.inter liberas.ff.de adulte.Coi
tus etiam cum moniali.l.ſi quis non
dicam rapere.C.de epiſc. & cle.ca.
ſi quis non dicam. de pęnit. diſtin.
j.Item coitus inter dominam, & ſer
uum.l.vnic.C.de mulier. quæ pro-
pri.ſeruis ſe iunxe. quæ & alia ad
ducit latius Ioan.Baptiſta. de S.Se
uerino in d.l.ſi qua illuſtris. fol. ij.
col.j.& Angel.in dict §.nouiſsime
col.fin. Ex quibus dubium eſt, an
coitus inter ſolutam, & coniugatū
damnatus ſit dicendus? qua in re du
bitat Deci. conſilio 311. & tamen
Paul. de Caſtro reſpondit non eſſe
hunc coitum damnatum conſil. 34.
num.4.in ij. volu. Alexand. conſi.
139.in i.volu. Aymon conſil.166.
col.j.& Socinus conſi.148. in i.vo
lu.col.ij. ex eo ꝙ hic coitus aliqua
pœna per legem exteriorem mini-
me puniatur l.j.C. de adulte. Ve-
rum cum coitus hic ſit punibilis ex
eo, ꝙ maritus vxori iniuriam irro
gat: ſecundum Bald. in dicta lege
prima, atque etiam lege regia.24.ti-
tul.tertio, libro primo, in ordinat.
regiis, certius exiſtimo hunc coitū
inter damnatos eſſe connumerandū
quod probat Angel. Aret. in d.§.
nouiſsime. col.fin. poſt Matheſil.
& idem aſſerit Ioan. Baptiſt.in d.
l.ſi qua illuſtris.fo.iii.col.ii.& quā
uis non diffiteat priorem ſententiā
frequentius recipi: tamen hanc di-
cit Dec.veriorem eſſe conſ.306.cui
ſuffragatur, quod coitus hic vere ſit
adulterius, ex l.j.C. de adul. Tho.
& Caiet.22.q.154.artic.viii. quod
cōſtar ex diffinitione adulterij, cu-
ius mentionē egimus parte j. huius
operis. c.ii. His etiam concinit non
17 inutilis quæſtio, † quid dicendum
ſit in coitu inter ſolutam, & ſacer-
dotem, aut ſacris inſignitum ordini
bus, contingenti? Et Matth.ab af-
flictis in conſtitutio. Neapolita.ti-
tul.82.col.ii. voluit hunc coitū pœ
na exteriori nullibi puniri, ac ſubi-
de prolem hinc ſuſceptam matri ſuc
cedere: quod falſum exiſtimo: adeo
etenim odioſa hęc proles fuit ſem
per canonibus, ut in Concilio To-
letano nono, capitul. x. ſtatutum
fuerit filium natum ex coitu clerici
& fœminę liberę ſub ſpecie tamen
matrimonii ſcienter contracti, ſeruū
affici eccleſię. Cuius canonis. &
Gratian.meminit in can.cum mulię
15.q.viii.apud quē tribus locis tex
tu. ille eſt emendandus. Nam dum
legitur ſuper innocētia: oportet ſcri
bere: ſuper incontinentia; & dū ha
bet idem Gratiani codex. firmari:

legi

legi de¹ et, reformari. Item dum legitur, aliena pollutione: magis integer cõſtat ſenſus, ſi legatur: tali pollutione. quę omnia reſtituẽda ſunt ex ipſo cõciliorum codice. & ex Speculator. in tractat. de concil. ij. part. tit. 46. Ex quo canone Roma. ſingul. 520. nimis large notauit filios clericorũ eſſe ſeruos eccleſiarum, illum text. dicens ſingula, eſſe cum tamen illa conſtitutio de natis ex clericorum coniugio loquatur: ſicuti eam intellexit Abb. in c. i. fi. col. de treug. & pace, ac regia iii. tit. 25. part. iiii. addit tamen gl. in d. cap. cum multę. illud ſtatutum abrogatum eſſe, atque per deſuetudinem euanuiſſe. cuius meminit Abb. in d. col. fi. & idem in capit. cum ſit. de foro competen. nu. 15. ſed nihilominus ex eo conſtat quam exoſa fuerit canonibus clericorum proles. Hic etiam coitus adulterinus appellatur à gloſſ. communiter recepta in capitul. per uenerabilẽ, qui filii ſint legit. verbo adulterinus. vbi Abb. nume. 32. hanc copulam damnatam dici, probat; idẽ Abb. in c. innotuit de electio. glo. in pragmat. ſanctio. titu. de concubina. §. ipſas. verſi. arcere. argu. c. cum olim. de cleri. cõiu. notat idem Nicol. de Vbald. in tracta. de ſucceſsi. ab inteſt. iiii. ſpecie filiorum. Quo fit, ut ſecundum pręfatos docto, matri minime ſuccedat filius clerici in ſacris ordinibus conſtituti, etiam ſi ipſa mater ſit ſoluta à lege coniugii, voti, alteriusue vinculi. Quod & in ſpecie notat Bermondus Choueronius in tract. de concubin. pag. 356. Nec opinor id regia l. Tauri quę ix. eſt ſublatum fuiſſe ex Io. Lupi. ibi nu. 37. cum ex uerbis, & mente eiuſdẽ legis conſtet, nihil hac in re diuerſũ à iure veteri ibi ſanciri, vetus etenim l. regia 22. titu. iii. lib. j. ordin. in eius procemio ſenſit idem quod nos ex prædictis authoribus notauimus. Nec temere diximus coitum inter ſolutam, & conſtitutum in ſacris damnatum eſſe; ſed ut excluderemus coitum inter ſolutã fœminam, & clericum minoribus pręditum ordinibus, etiam ſi is beneficium eccleſiaſticum habeat: non enim opinamur hanc copulam damnatam dici: ac ſubinde cenſemus liberos ex ea ſuſceptos, matri ſuccedere: tametſi contrarium iure Cęſareo, & regio probare nitatur Roderic. Xuares in l. j. titu. vi. lib. iij. Fori. col. pe. Imo regia lege hos filios naturales eſſe apertius conſtat, quam iure communi, ſecundũ quod eos eſſe ſpurios Baldus cenſet in l. parentes. ff. de in ius vocand. Ego vero ex his, quę pauloãte de filiis naturalibus dixi, eos eſſe iure ciuili romanorum nothos cenſerem: nõ proprie naturales, nec omnino ſpurios: non enim vere ſpurii cenſendi ſunt hi, qui naſcuntur ex coitu, qui poterat coniugalis eſſe: nec item vere naturales: quippe qui nati ſint ex ea concubina, quę licet domi cohabitaret: iure tamen ciuili minime permitteretur. quod Bartol. cenſet in l. penult. ff. de concubin. quem in hac ratione ſequutur hi, quos retuli hoc capit. §. ij. nume. v. verũ ſi pontificũ ius in vtroque foro moribus receptum; regia & Taurina conſtitutione comprobatum conſideremus, hi filii vere naturales sũt ſicut apparet ex notatis ſuperius. §. iiij. cui opinioni ſubſcribunt omnes quos aduerſus Barto. d. nume. v. citauimus. Mater autẽ filiorũ clerici ſacris ordinibus prędicti, ipſis filijs non poteſt ſuccedere: ſicuti nec ei filii ſuccedunt, ſecundum Ioannẽ Lupi. in l. 16. Tauri. nume. 12. Adiiciam tamen hic ex pręcedentium ratione eum coitum etiam dici damnatum, qui cũ virgine, vidua ve ſtupro

pro contigerit quia punitur pœna legis exterioris. l. inter liberas. l. ſi vxor. ff. de adult. §. ii. inſt. de publi. iudi. l. ij. tit. 19. par. vii. quod oſtendũt Io. Bapti. & Ang. Aret. in dictis locis: quam opinionẽ procedere tantũ in virgine, aut uidua quæ non ſit infimę ſortis, eximat Bald. conſilio 206. volum. iii. Soci. con. 212. colũ. ii. vol. ii. Ludoui. Gozad. conſi. 21. colum. ii. & Aymõ Sauil. cõſ. 166. col. ii. Nã commiſſum ſtuprũ cum vilibus non eſt punibile. l. quę adulterium. C. de adulter. quę tamen in vilibus reſpectu morum loquitur non in uirginibus, aut viduis infimi generis. Quo fit, ut exiſtimẽ tutius eſſe, aſſerere ſtuprum non eſſe punibile ſi committatur cũ vidua inhoneſta, aut meretrice. l. ſi uxor. ff. de adulte. cum vidua vero honeſta ſtuprum commiſſum punibile eſſe, etiam ſi infimę ſortis ſit: ut notat Stephan. Bertran. conſ. 158. in iij. vol. alio qui anſa pręberetur exercendi paſsim libidinẽ, atque vitiandi virgines pauperes, & ĩfimi generis, honeſtas tamen. Nec me latet Aymonem conſi. 166. col. ij. aduerſus prę miſſa velle. coitum inter ſolutos, ſeu liberos a matrimonii legibus, & caſtitatis voto, damnatũ nõ eſſe, etiam ſi ſtupri vitio contingat. quod ipſe notat ex recondito ſenſu Bald. in l. eam, quam. C. de fideicõ. col. vj. verſic. & ſcias. cui minime accedo. Ex prę miſsis tamen infero coitum inter liberum a lege coniugij, atque caſtitatis voto, & fœminas eodem pacto liberas, et ſi plures ſint non eſſe damnatum neque enim punitur lege aliqua exteriori. Bart. in l. final. col. ii. ff. de his quib. ut indig. Haſce vero dubitationes Ioanna Augusta Caroli Cæſaris mater, lege Tauri ix. prorſus
18 explodit: ea etenim deciſũ ẽ, † Coitum damnatum dici eum, ex quo fœminæ coeunti iminet pœna mortis naturalis a lege ſtatuta. Ex quo apertiſsime infertur iure regio, filiũ conceptum a coniugato, & ſoluta, matri ſuccedere: quamuis ſpurius ſit: atque idẽ erit dicendum in filio nato ex virgine ſtupro vitiata licet ſpurius etiam ſit ex legibus ciuilibus. Vnde lex illa ix. ad matris ſucceſsionem ſpurios, & naturales admittit: modo nõ ſit geniti ex coitu damnato pœna mortis naturalis quo ad matrem. At iure communi atteto infertur, filium a uirgine, uel uidua uitio ſtupri cõceptum, uel ex concubina ab altero domi retenta, uel a domina ex ſeruo proprio, ſpurium eſſe, nec matri ſuccedere: et tamen conceptionis tempore inter parentes contrahi poterit matrimonium. Secundo, deducitur iure Cæſarum non eſſe filium aliquem proprie ſpurium qui matri ſuccedere poſsit: cum proprie ſpurius ex dãnato coitu naſcatur: ſed id cõcedendum eſt, hanc maternã ſucceſsionẽ etiam proponi, atque deferri filiis, quos paulo añ ex lata ſignificatione ſpurios eſſe diximus, niſi probãda ſit opinio illa, quæ aſſerit coitũ inter coniugatum, & fœminã ſolutã dãnatum dici nõ debere, itẽ illa quæ aſſerit copulam ſacerdotis, & fœminæ, nec coniugatę, nec religioſæ, nec conſanguineę inter damnatos minime computari. His enim caſibus iure communi darentur filii ſpurii proprie qui tamen nõ eſſent ex damnato complexu nati.

¶ Quarta concluſio aſſerit. Fra-
19 tres naturales, † ſeu ſpurios quocunque coitu genitos inteſtatis ſibi inuicem ſuccedere ſi uterini ſint. l. ſpurius. & l. ij. ff. unde cogn. Filii enim naturales, uel ſpurii quocunque coitu geniti ſuccedunt cognatis: & ſic conſanguineis maternis. Ludo. de Sardis in tract. legitimatio. iij.

tio.iii.parte de ſpuriorum ſucceſsione ſi.q.hoc tamen non procedit in natis ex coitu damnato:hi etenim nec fratribus uterinis, nec cognatis inteſtatis ſuccedunt ſecundum Ana.& Bolo. in eius additionibus conſi.95.& Matth.ab Affi. deciſ. 66.Abb.conſi.50. in ii.uolu. Deci. conſi.311.col.i. & Aymon conſi. 138. colum.iij.Hoc uero certū omnino non eſt: imo potius oportet dicere,nō eſſe hic adhibendam iſtā diſtinctionem: ſed locum habere ēt in his fratribus,hanc quartam concluſionem: ut optime notat Corne. conſil.21.in 1.uolum.ubi aſſerit hāc opinionem communem eſſe, quam ſequitur Curt.Iunior.conſi.123. & idem Corne.conſ.234.col.pen.iiij. uol.& Nicol.de Vbaldis de ſucceſſi.ab inteſta.part.iij.col. iiij. quod probari uidetur in d. l.ſpurius.non tamen ita efficaciter, ut contrariā opinionem conuincat: pro qua eſt regia l.fi. titu.13. part.vj. & idem probat Ang. Areti. in tracta.de teſta. uerb. nolens inteſtatus. colum. viij.iura igitur cognationis naturalibus,& ſpuriis competunt, non iura agnationis. Vnde naturales, uel ſuprii ex parte patris coniuncti ſibi, etiam inteſtatis, inuicem minime ſuccedunt,ex recepta ab omnibus opiniōe in d.l.ſpurius.per tex. ibi notat Aymon conſilio. 138.colū. iij.Dicta tamen regia l.fin.fratrem naturalem ex patre tantum admittit ad ſucceſsionem fratris inteſtati,qui fratres uterinos non habet, ex qua lege corruit gloſſ.in l. ij. ff. unde cogna. quam dicit ſing. Abb.conſil.50.col.1.ij.uolum. Flor. in l. qui teſtamentum. ff.de proba. dicens duos fratres ex eodem patre conceptos a diuerſis concubinis diſtincto tempore in contubernio retentis, nec iura agnationis, nec cognationis habere: atque ideo nō competere eis mutuam ſucceſsionem.notat idem Batol.in authent. quib. mod.nat.effici.ſui.§. ſi quis igitur.& Specula.titu. de ſucceſſ.ab in teſt.§.i.uerſi. quid de natis.nume.19. Hoc enim iure Cęſarum locum habet:at iure regio ſublatum eſſe conſtat. Fratres uero legitimi,& naturales,naturalibus tā tum,uel ſpuriis pręferunt.argum.l. ſi qua illuſtris.C.ad Orfician.

SVMMARIVM.

1 *Filij quicunque,etiam ex dānato coitu concepti, a parentibus ſunt alendi.*

2 *Filijs quicunque etiam ſpurius parentes occidens lege Pompeia punitur*

3 *Ius alendi ſpurios pacto partium tolli non poteſt.*

4 *Alimenta filijs ſpurijs debita,lege aliqua tolli non poſſunt.*

5 *Legitima debita fillijs an tolli poſsit lege humana.*

6 *Leges ciuiles alimenta ſpurijs negantes iniquas,eſſe,et ideo iure canonum abrogari.*

7 *Alimenta liberis praſtanda ſunt perſpecta parentum et filiorum qualitate,& conditione.*

8 *Nouus intellectus ad auth. ex cōplexu. C.de inceſt nupt & ad ca.cum haberet de eo,qui duxit in matrimo.*

9 *Filius tūc eſt a patre alendus,quā do non habet unde poſsit alimenta percipere.*

10 *Regia l Tauri explicatur.*

Filia

11 *Filia naturalis,uel ſpuria an poſ ſit a patre dotem exigere.*

12 *Dos a patre filiæ ſpuriæ data, maioris tamē quātitatis, quam lege licebat,qualiter ſit ad legi timā quantitatem reducenda.*

13 *Filij ſpurij an ſint a matre alendi & educandi.*

14 *Filij ſpurij etiam ab hæredibus parentum ſunt alendi: & quid de alijs ſucceſſoribus.*

15 *Alimenta filijs data an ad eorū hæredes pertineant.*

16 *Nepotes ſpurii an ſint ab eorum auis, ſeu proauis alendi.*

17 *Alimenta quibus ex cauſis filijs negari poſſint.*

.§. SEXTVS.

QVINTA princi
palis concluſio prę
fatis optime cedit,
1 †qua filios quocun
que coitu etiam in-
ceſto conceptos, a
parentibus alendos eſſe profite-
mur: ex cap. cum habere. de eo,
qui dux.in matri.ſed et hoc ratione
probatur: decet etenim iure natura
li hominem procreatum conſeruari
atque ali,ne pereat:pater uero geni
tor fuit, & in eo amoris cauſa ma-
net naturali iure: igitur alere tene-
tur ipſe pater filium. Præterea libe-
rorum educatio iuris eſt naturalis.
l.j.§.ius naturale.ff.de iuſti. & iur.
c.ius naturale.i. diſtinct.natura au-
tem communis eſt legitimis, & ſpu
rijs.l. hoc accuſare.§. omnibus. ff.
de accuſat.l.quiſquis.C.ad leg.Iul.
maieſt.Bald.in l.vni.C.de confeſſ.
nu.73. idem in c.i.§.naturales.ſi de
feud.fue.contro.inter domi,& agn.
2 uaſ. dicens † legem Pompeiam de
parricidiis locum ſibi uendicare, ēe
in ſpuriis:ſequitur cum Alexā.in l.
ex facto.§. ſi quis rogatus. ff. ad
Trebel. nu.43.& Fortu. in tracta.
de ultimo fi.illat.7.ergo ius hoc na
turale, quod cogit parentes ad alen
dum liberos, commune erit libe-
ris legitimis,& ſpuriis Abb. in d.
c.cum haberet.Barto.in authen.ex
3 complexu. C.de inceſt.nupt.†Hāc
tamen quinta concluſionem intelli
ge ita ueram eſſe: ut ius iſtud non
ualeat tolli ullo pacto partium. Spe
culat.in tit. q filij ſint legi.§.i.uerſ.
ſed pone quidam.nu.12.Alber.in l.
i.§.ius naturale.col.fi.uerſ.ſed quæ
ro.& ibi Bald.uerſ.quero quid ſi fi
lius. ff.de iuſt.& iur. Barto. in l. ſi
quis a liberis.§. parēs. ff. de liber.
agnoſcen.Alexand.in l. ſi cum do-
tem,§.i.nu.9. ff.ſolut.matrimo. idē
Alexand. in l.alia.§.eleganter.nu.
12.eod.tit.etiam ſi pactum ſit iura-
tum Domi. in cap. quamuis pactū.
colum.2.de pact.in 6.& Feli.in ca.
ex reſcripto. de iure iur.nu.12.Se-
cundo ex eadē ratione eſt hoc intel
ligendū.nō obſtante lege municipa
4 li, aut conſuetudine aliqua, † non
enim poſſunt humana lege alimen
ta tolli. quia iure naturę debentur.
Abb.in c.fi.de cōſuet. nu. 22.a quo
nullus diſcrepat ſecundū Rochum
Curt.ibi.fol.paruo.45.col.3. Vnde
infertur intellectus illius ſententiæ
qua paſsim doct.profitētur legitimā
partē in bonis parentū filiis iure de
bitam,lege municipali, alia ve tol-
li poſſe: cuius autor fuit Dinus in
reg.indultū.de reg.iur.in 6.quem ſe
quuntur Bart. & Imola in l.Titio.
.§.Titio genero.ff.de cōditio.& de
monſt,aliiq; plures,quos referunt.
Imo. & Alex.in l. quod de bonis.
.§.fin.ff.ad leg. Falc.Dec.in l. iura
ſanguinis.ff.de regu.iur.idem Dec.
conſil.19. nu.v. qui hanc opinionē

fatentur eſſe communem.tradit late Alci.in tract.de preſumpt.regu.pre ſumpt.8.Eſt enim hoc intelligendũ, quatenus legitima non eſt ad alimẽta neceſſaria,ita ut alimenta nequaquam tollãtur.Ex quo ubinfertur, non omnino reiiciendam fore opinionem illorum , qui ex aduerſo exiſtimant,legitimam lege,ſtatuto ve diminui poſſe , tolli uero totam non poſſe:quam aſſeruit Rota antiqua. 476.& Noua.18. Soci.conſil. 30.col.1.& conſi.150.1. uolu. Vincent.Hercula.q.2. ad primum. Iaſ. in l.quoniam in prioribus.C.de inoff.teſta.dicens eam eſſe communẽ. idem Iaſo.in l.ſi pater. nu.21. C.de inſt.& ſubſtir.Deci.conſi.106. nu. 4.Roder.Xuares in l.9.titu.v. lib. 3. Fori. 2. limit. Hęc enim procedit,ut diminui poſsit vſque ad quãtitatem alimentis neceſſariam:tolli uero prędicta quantitas non poſsit.

5 † Hinc manifeſtiſsime deducitur legitimam poſſe lege tolli: rurſus diminui poſſe: totam uero tolli non poſſe,ſi intelligamus legitimam lege, uel ſtatuto totam poſſe tolli: nõ tamen alimenta,quod ex Bald.colligere facile eſt in l.i.§. ius naturale.ff.de iuſt.& iur.colũ.fin.Nec mihi placet opinio quorundã dicẽtiũ legitimã parẽtibus debitã tolli omnino poſſe:etiam ſi Franciſ.a Ripa eam dicat communem eſſe,libro 1. reſpõſ.c.7.Ex pietate enim naturali iure parentibus alimenta ab ipſis filiis exhibenda ſunt.Quo fit,ut Solonis lex in Chriſtiana,ac bene inſtituta repub.minime ſit recipiẽda: qua quidem ſtatuti,genitos e meretricibus parentes alere non tenere. cuius meminit Plutarchus in Solonis uita: quamque Romani admiſere in duodecim tabularum legibus . tit.3.ſiquidem lex illa pietati refragatur,quę parentibus referri debet. eodem enim iure naturali tenetur filij parentes alere , quo ipſi parentes alios alere debent.l. ſi quis a liberis.§. parens.§. de liber. agnoſc. probat doctiſsime Alfonſus a Caſtro lib.2.de iuſta hæret.punit.cap. ulti.merito diſſentiens a Barto.qui in d.§.parens.dixit filium parentes debere alere non iure naturali, ſed ratione naturali:ita intelligens Iuriſconſultum in d.§. parens.dicentẽ ratione naturali parẽtes a filiis alẽdos eſſe.Ex hac ſecunda principali interpretatione infertur primo , legitimã lege,uel ſtatuto tolli prorſus poſſe eo caſu, quo filius habeat bona , unde poſsit optime ſcriptum alere,ac ſibi alimenta exhibere,uel ex artificio ſibi ipſi ualeat neceſſaria adquirere. Panormita.in c.Rainutius.de teſtamen.nu.12.Ioã.Lupi.in c.per ueſtras.3.notabi.§.4.in princip.de donatio.inter uirum. & uxor.Io.Cirier.in tracta.de primo genitur. lib.2.cap. 16.ubi hanc eſſe communem opinionem aſſerit.

¶Secundo,infertur ſtatutum,quo cauetur patrem minime teneri alere filium maiorem decem & octo annorum, iniuſtum atque inualidũ eſſe.uti exiſtimat Anchar.in c.i.de conſtitu.11.q.principa. Ioann. Bapriſt.in l.omnes populi.ff.de iuſ.& iure,fol.10.colum.4.

¶Tertio, ſubinfertur filium a patre alendum eſſe, etiam ſi uxorem abſque licentia patris duxerit ſine dote , modo honeſtam duxerit. tradit Dec.conſi.231.column. pen. Imo non tantũ filio, uerum & eius uxori debere patrem alimenta exhibere:probat Ioan. Crottus in l.ſi conſtante.2.lectione, penul. & fin. col.ff.ſolut.matr.

¶Quarto,deducitur ex his,licite poſſe quem,ex regia tamen permiſſione,& licentia,primogenium bonorum ſuorum conſtituere in liberis maſculis,maioribus natu,modo

cęteris

cæteris indigentibus liberis alimẽta præſtentur: ita Ioan. Lupi.in d. 3.notab.§.21.etiam in iudicio interiori animæ: tametſi in hoc ultimo dubius ſit idem Ioan. Lupi. eod.3. notab.§.26.& Ioan.Cirier.in ſecũdo libro de primogenit.c.15. atque ex hac ratione cenſuram patiuntur aliquot ex his, quę notat Xuares. in dict.2. limitatione. Quibus adde Andræam Tiraquel.de primogen. q.4.& tribus ſequentibus,late hac de re diſputantem.Qui in ſpecie tradit.q.4.nume. 33.alimenta præſtanda fore a primogenito cæteris liberis, etiam ſi conſuetudine uel lege, aut principis reſcripto id cautum non ſit.Quod & Hoſtienſ.Io.And. & Panormit.in c. licet.de uot. adnotarunt. Sed & licitam eſſe hanc primogenitorum inſtitutionem abſque ulla peccati labe probat Dom. Sot.lib.4.de iuſt. & iur.q. 5.arti.j.

¶Quinto, infero alimenta his filiis, quos ſpurios appellamus,deberi etiam ſi eorum pater ea præſtari prohibeat in teſtamento. Bald.in l. id quod pauperibus.C.de epiſco.et cleric. uerſi ultimo quæro.& Xuares in l.1.titu.6.tertio Fori.uerſicu. notandum.poſt Dinum conſi.9.qui pulchre reſpondit patrem in teſtamento non poſſe filium priuare alimentis hac conditione,ſi cum fratribus cohabitare noluerit.

¶Tertio, principaliter intellige
6 hæc † alimenta iure pontificio præſtari.c.cum haberet.de eo.qui;dux. in matri.iure autem ciuili Cæſarũ, ſpuriis filiis alimenta denegantur. authen.ex complexu. C.de inceſt. nupt. authent.quib.mod.natur.effici.ſui.§.ſi.Speculat. tit. qui filii ſint legitim.§.j.verſ.quid de natis.Præpo.in d.ca.cum haberet.Areti.cõſ. 48.Imola.in l.ex facto.§.ſi quis rogatus.v.col.ff.ad Trebel.& Felin. in c. eccleſia S. Marię.de conſtitutio.nu.45. Ego tamen ex tex.in d. authẽ. ex complexu. ius ciuile procedere exiſtimo in filiis natis ex iceſtu,coitu ve dãnato:cęteris enim ſpuriis non denegat ius ciuile alimenta. Ius uero pontificum etiam his,qui ex damnato coitu ſunt concepti,alimenta exhiberi iubet:eritque eiſque filiis facilimum ea obtinere, etiam refragante iure Cęſareo: cum peti alimenta poſsit apud iudicem eccleſiaſticum, etiam a laicis, qui coram eo conueniri hac ratione poſſunt. Bartol.in l.ſolent.ff. de aliment. & cibar.legat.Io. Lupi.in c.per ueſtras.ſecũdo nota. nu. 19.Eſt enim cauſa alimentorũ pia, & ideo diebus feriatis tractari poteſt:ſicuti notat Alex.in l.1.col. 6. ff.ſolut. matri. Cęterum illa Conſtantini lex, quam Iuſtinianus approbat in authen.quib.mod.natur. effici.ſui.§.ſi.his filiis alimenta negans, nimis rigida,& crudelis eſt: nam & Theodoſius Imperator leges a Conſtantino latas circa filios illegitimos aſperas appellat in l. ii. C.de natur.lib.4.li.Codicis Theodoſiani. Quo fit, ut conſtitutio romanorum pontificum de alendis filiis,etiam natis ex damnato coitu, in foro ſeculari excluſo iure ciuili ſeruanda ſit.gloſſ.Card.& Abb.in d.c.haberet.Abb.conſ.115.& cõſ. 50.2. uolu. Fortu.in tracta.de ulti. ſi.illatio.7.Corſet.in reperto.uerb. alimenta.uolum.1.ſenſit Bart.d.authẽ.ex cõplexu.Alcia.li.4. parerg. c. v.quam opinionem cõmunem eſſe teſtatur Areti. in princip.inſtit. de iure natura. gent. & ciui.colum. fina.Dec.in cap.clerici.de iudic.colum.2. Ripa.in rub. de uer. oblig. in fin. idem Ripa in l.ſi unquã. C. de reuocand.donat.quęſt.27.Ioan. Lupi.in c. ꝑ ueſtras.de dona. inter uir.& uxo.3.notabil.§.9.nu.14 Ioan.de Neuizanis in ſylua nupti.li.

3.nu.25.Carol.Molinęus in Alex.
conſ.74.vol. 3. litera B,cui ſenten-
tię conuenit regia l.10. Tauri. ex
quo ego infero,etiam regio iure pa
trem, qui filio ex inceſtu nato tene
tur alimenta dare,poſſe eidem quin
tam bonorum partē relinquere ali-
mentorū titulo:licet ipſe pater legi
timos liberos habeat.contra Ioan.
Lupi.in l.9.Tauri.nu.50.

℃ Quarto,intellige principaliter
7 pręfatam † conclusionem,ut alimē
ta pręſtentur his filiis iuxta paren-
tum facultates,& perſpecta ipſorū
filiorum qualitate:vbi conſiderādū
eſt quo pacto deceat ali illum filiū
ſpurium.gl.in l. Nepos Proculo.ff.
de verb.ſigni.verſ.dignitate.quam
dicit ſingul.Iaſ.in.§.ſi.inſt.de actio
ni.col.1.& in.§. item Seruiana.eo-
dem tit.nu. 64.commen.Alex.in l.
ſi maritus. ff.ſolut.matri.dicens ali
menta,quę miſerationis cauſa præ-
ſtātur, pręſtanda fore circunſpecta
perſona illius, cui exhibenda ſunt.
optimus tex.in l. ſed & ſi quid.§.
ſufficienter.ff.de uſufru.notat Imo.
in l.Neſennius.§.fin.ff.de re iud.ſe-
quitur Aret.cōſ.17.col.pe.Vnde in
pręſtandis alimentis,quę miſeratio
nis,ac pietatis cauſa debētur,digni
tas illius,cui præſtanda ſunt,eſt at-
tendenda:tametſi Bal.in d.l.ſi ma-
ritus . dixerit iſthęc alimenta iux-
ta neceſsitatem victus eſſe cenſen-
da,minime attenta perſonarum di-
gnitate:ſequitur eum Ioan.Lupi.in
d.c.per veſtras.3.notab.§.24.nu.3.
8 Chaſſane.cōſ.19.nu. 55. † Ex his
tamen non inelegās paret interpre
tatio. c.cùm haberet. nempe ut vi-
uendi neceſsitas in alimentis non
dignitas perſonarum ſit conſide-
randa quod expendit a ſuis prin-
cipiis perpendere . Iure namque
naturali alimenta debentur quate-
nus vitę ſubueniatur. ca. paſce.86.
diſt.l.neccare.ff.de libe.agnoſcend.
addidit ius humanum neque iniu-
ria alimenta præſtari debere iuxta
dignitatem , & ſtatutum illius , cui
pręſtanda ſunt,ut cōſtat.Igitur Bal
di opinio non poteſt recta ratione
defendi. Sed oritur hinc concordia
noua inter ius canonicum , & ciui-
le; qua apparet a iure canonico fi-
liis etiam ſpuriis alimenta deberi a
parētibus iuxta filiorum dignitatē
per ca. cum haberet.de eo, qui du-
xit in matri.et iure ciuili filiis com
prehenſis in d.auct. ex complexu.
alimenta deberi quatenus vitę ſub-
ſidio ſint ſatis, ne fame,aut frigore
pereant:non tamen illa,quæ atten-
ta filiorū dignitate ſunt neceſaria;
ſiquidem lex ciuilis alimenta nega
re potuit,quę iure naturali nō ſunt
neceſſario exhibenda:quibus mire
concinit regia lex Partitarum,quā
in vndecimo intellectu citabo . Igi
tur plurimum conducit iudicis arbi
trium in his alimentis diffiniendis,
Sed & regia l.x. Tauri.permiſsit
patri titulo alimentorum quintam
bonorum partem deſignare his fi-
liis , quibus alimenta dare tenetur.
Quę quidem pars ſi ſufficiens non
ſit vitæ ſubſidio neceſſario erit au-
gende: ſi vero excedat illam quan
titatem,quæ dignitati filiorum con
uenit,minime diminuentur authore
Ioan.Lupi. in d.c.per veſtras. iii.
notabil.§.24.in fin.

℃ Quinto,quamuis filios a parē
tibus alendos eſſe , iure conſtet:id
9 tamen † locum habet,ſi filius non
habeat patrimonium,neque arte ali
qua præditus ſit , vnde poſsit ſibi
alimenta capere:ſecus ergo ſi is fi-
lius valeat ſeipſum alere . l. ſi quis
a liberis.§. ſed ſi filius. ff. de liber.
agnoſ.Ant.& Abb.in d. c.cum ha-
beret.iii.col.Baptiſt.de S.Seuerino
in l.ſi qua illuſtris.C.ad Orficianū
col.pen. Soci.cōſ.121.nu.47.in iiii.
vol,Lauren.Calca.cōſ.59.Dec.cō-
ſil.576.

ſil.576. Niſi dedecus ſit filio artem illã exercere; ꝙ prędicti docto. ſentiunt, & Io. Lupi. in d.c. ꝑ veſtras. iii. notabil. §. 21. nu. vi. Abb. in c. ii. col. ii. de cōuerſ. iſide. probat regia l. vi. tit. 19. par. iiii. Id etiã hac in re certiſsimum eſſe opinor patrē huic iuri alēdi liberos minime ſatiſfacer̄ ſi id curet, et agat, vt filius recipiatur in aliqua domo hoſpitali in qua pauperes publice aluntur indecens enim eſt eum filium in domo publice hoſpitali conſtituere: quod ſenſit Bal. i l. vnic. §. ſed ſcimus. C. de Lati. liber. tollend. quem Prępoſit. ſequitur in d.c. cū haberet Ant. Burgenſ. in c. j. de emptio. & vēdit. colū. pe. & Io. Lupi. in d. §. 23. nu. ix. dicentes eum, quia alterum tenetur alere huic obligationi ſatiſfacere, ſi curet illum recipi in domo pauperū niſi indecens ſit, eum in loco illo alimenta percipere: vnde aperte ſentiunt, quod nos aſſerimus. non enim video decere filium, nec patrem in domo publica pauperum ali ipſum

10 filium. † Nec iſtud eſt prętermittēdum: lege aliqua diffiniente certam quantitatem, quã titulo alimentorū liceat patri filio relinquere, etiam ſpurio: poſſe patrem illã quãtitatem eidem filio legare, quamuis ipſe filius habeat patrimonium, uel bona, ex qubus valeat ſeipſum alere: ꝙ pulchre notat Aymon conſil. 199. Ex quo non vulgaris aperitur interpretatio l. ix. ac. x. Tauri. quibus pater poterit filio illegitimo iure alimentorum legare quintam bonorum partem, etiam ſi is filius ditiſsimus ſit.

11 ¶ Sexto, ex his infertur † patrem teneri ad deſignandam dotem filiæ ſpuriæ, ſicuti ad eam alendam: quod Bart. uoluit in dicta authen. ex complexu Abb. in d.c. cum haberet. & eſt communis opinio. teſte Ioan. Baptiſt. de ſancto Seuerino in dicta l. ſi qua illuſtris. colum. penul. notat Bald. in l. ſed nec mater. C. de iure dotium. Bartol. in l. final. §. ſi a ſocero. ff. de his, quæ in fraudē creditorum. idem in l. Mæuius. §. duobus colum. antepenult. ff. de legat. ii. Mattheſil. notab. 147. Bart. in l. ſi. col. ii. ff. de his, quib. ut indi. Ioan. Lupi. in d. cap. per veſtras. iii. notab. §. ix. & §. 13. Bald. Nouel. in tract. de dote vi. part. priuileg. 26. Ioan. Campe. de dote j. parte q. 17. Socin. in l. i. nu. 25. ff. ſolut. matri. vbi Aret. colum. v. ſcribit. hunc ſextū itellectū ſeruari in praxi. & aſſerit communē eſſe Franciſc. de Ripa ibi. nume. 65. Sed procedit iuxta quantitatem pro alimentis debitam. ex ratione, quã prædicti doct. adducunt, atque poſt eos Euerar. in centuria locorum. c. 29. notat in hac ſpecie Curt. Iunior conſ. 37. col. fi. quamuis Alex. in d. l. i. nu. viii. voluerit. patrem nō obligari iure ad conſtituendam dotē filię ſpurię: pro quo facit l. vxorem. §. pater. ff. de legat. iii. Cui tamē reſponderi poteſt eã legem locum habere, quando filia habet bona ex ꝗbus poſsit ſibi dotem conſtituere: ut expreſsim præter alios intellexerit Fortu. in tracta. de ultimo fine, illatio. ix. Hinc probanda eſt deciſio Prępoſi. in c. i. §. ſimiliter. de capit. Conrad. in feudis. dum dicit, præmiſſa lege, uel conſuetudine, qua ſubditi alicui Duci, Comiti, vel Marchioni, aut Regi, teneãtur dotē filiabus domini exhibere, eos debere nō tãtum id agere erga filias legitimas: ſed & erga ſpurias, quē ſequit̄ Chaſſa. in cōſue. Burgun. rub. viii. §.

12 v. num. 38. † Verum, ſi pater excedat iuris metas in aſsignãda dote filię ſpurię, ab eius legitimis hęredibus ille dotis exceſſus eſt exigendus, matrimonio ſoluto: non conſtante, ne filię maritus eludatur, qui oneroſo titulo poſsidet dotem,

Bartol.in l. final.ff.de his , quæ in
fraudem creditorum. quod eo caſu
procedere poteſt, quo maritus tem-
pore cõtractus ignorabat,eius uxo
rem ſpuriam eſſe : aliqui Bart.opi-
nio falſa foret:ſiquidem etiam ma-
trimonio conſtante poſſet illius do-
tis exceſſus peti:ut notat Ioan.Lu-
pi.in d.cap.per veſtras. iii.notabil.
.§.24. nume.iii.ac Ioan. Franc. de
Ripa in l.j.ff.ſoluto matrimo.num.
97.poſt Cuma.in d.l.final. & Nico
laum de Vbal.in tract.de ſucceſ.ab
inteſtato.iiii.ſpecie filiorum.fol.vi.
col.j.Quin et aduerſus Bar.eſt opti
mus text.in regia l.29. Tauri qua
probatur dotem inofficioſam a fra-
tribus poſſe exigi ex ea patre,qua
ſit inofficioſa,etiam matrimonio cõ
ſtante:quod iure communi Pau.Ca
ſtrenſ. adnotauerat in l.unic. C. de
inof.dot. quem ſequitur Ioan. Lu-
pi.in d.iii. notabil §. 22. dicens ita
in Pinciano prętorio iudicatũ fuiſ-
ſe, prius quàm lex regia ſtatuere-
tur. Tametſi idem Ioan. Lupi.in
d.§.24.opinionem Bart.aſſerat eſſe
communem,ex eo,quod dotis titu-
lus marito ſit onerofus. gl.in l.ſi do
naturus.ff. de condic.cauſ.dat.ibidẽ
recepta communiter. Bartol.in l.ſi
conſtante.ff.ſoluto matrimo.nume.
67.Bal.in l. hac edictali.col.iii.C.
de ſecund.nupt. Iaſ.in l.Neſennius.
iii.notabil.ff.de re iudic. text. in l.
vnic.verſic.lucratiuas.C.de impo.
lucra.deſcri.lib.x. regia.l.17.Tau
ri,latius And. Tiraq.in l.ſi vnquã.
C.de reuocand.donatio.verb.donà
tione.nume.173.ſed licet dos mari-
to detur pro oneribus matrimonii
miniſtrandis , non ſequitur confe-
ſtim, maritum dotem conſequi om-
nino titulo oneroſi contractus,quia
ratione coniugii tenetur vir vxorẽ
alere. Vnde dos marito ꝓmiſſa nec
deferi vere gratia lucri, nec omni-
no contractus oneroſi conditionem
ſequitur: alioqui mille fraudibus lo
cus eſſet in dotalibus inſtrumentis.

Septimò,principaliter ad hãc
13 rem attinet,† alendos eſſe liberos,
a matre primo ętatis triennis: poſt
illud vero a patre.gloſſ.in d.cap.t.
cum haberet.& in l.nec filium.C.
de patri.pot.& in cap.finali.de con
uer.infide.matre etenim cogitur pro
prium lactare filium: ut ſcribit di-
uus Græcor. in reſponſionibus ad
Auguſtinum Anglorum Epiſcopũ,
capitul. x. ex quo id notauit Gra-
tia.c.ad eius vero.v.diſt.modo nõ
ſit ita pauper: ut lactãdo filio mini
me vacare poſsit. Azo in ſũm.a.C.
de patri.poteſt.quẽ ſequuntur Bal.
& Paul.in l.alimenta. C. de nego-
tiis geſtis.Abb.in d.captul.final.co
lum.ii.Bartol. in tracta. de alimen-
tis.& Præpoſi.in d.c.ad eius vero
probat regia l.iii.tit. x.par.iiij.ad-
dunt tamen pręfati doct. idem eſſe
in caſu,quo mater nobilis eſſet, cui
iuxta mores patrios ,dedecus foret
ei,lactare proprium filium,vel ſi ca
reret lacte: his enim tribus caſibus
infans tradendus eſt nutrici patris
expenſis,vel cogẽdus eſt pater mr̃i
pauperi alimenta præbere,quo filiũ
poſsit propriis uberibus nutrice.
Verum ego ob quamcunque nobili
tatem minime excuſarem fœminas
a lactandis propriis filiis, nec opi-
nor,etiam Reginis id eſſe dedecus:
ex Phauorino apud Aulum Gell.
lib.noct.attica.12.c.j. & Macrob.
lib.v.Saturna. c.11. & Plutarc.in
lib.de liber. educand.fol. ii.& Au-
guiſtin.in enaratiõe Pſalmi.49.Pul
chre & vberrime Tiraquel.i tract.
de nobilitat.capit.20.num.76.Nec
tamen fœminas proprios lactare
filios detrectantes mortalis crimi-
nis reas iudicarem , ſi in eligenda
nutrice , atque alendo filio , curam
huic negotio conuenientem impẽde
rent, quod ipſe Plutarchus admo-
net,

net. His etiam illud addendum eſt,
poſt trienniuni adhuc matrem co-
gendam eſſe; alere, filium ſi pater
pauper ſit, atque id agere nequeat
ita Abb. exiſtimat in d.c.fin.ii.co-
lũ.regia.l. iiij.titu.19.part.iiij.Sed
& idem Abb. in d.c.cum haberet.
probare conatur, onus alendi filios
illegitimos pariter matri, ac patri
incumbere, nulla ætatis conſtituta
differẽtia quod apud me eſt dubiũ.
14 ℭ Octauo, cõſtat ex p̃miſsis† fi
lios etiam ſpurios non tantum a pa
rentibus alẽdos fore ſed etiã ab eo
rum hęredibus. optimus tex.in au
then.licet.C.de natur. liber. Bapti-
ſta in d.l.ſi qua illuſtris col.pe.Ab
bas conſi.115.ij.vol.Mattheſi.no-
tab.138.Soci.conſi.161.ii.vol.ii.co
lum. idem probat tex.in l.ſi quis a
liberis.§.item reſcripſerunt.ff.de li
ber. agnoſcend. vbi Barto.adnota-
uit filium ſpurium alendum eſſe a
monaſterio, quod eius pater fuerat
ingreſſus, tanquam a patris hære-
de. Hinc etiam ſcribit Ripa in l. ſi
vnquam.C.de reuocan. donationi.
q.27.donatarium omnium bonorũ
officio iudicis cogi debere, filios do
natoris, etiam ſpurios alere. Non
tamen tranſit hoc onus alendi li-
beros ad eum, qui iure emptionis,
ſimiliſve contractus bona patris
obtinuit: cum nullum hic detur
hypothecę ius: qua in re allucina-
tur Durantes Gualdenſis in lib.de
arte teſtan.tit.de lib.inſtit.caut.17.
dicens bona parentum eſſe ſubdita
hypothecę pro alendis liberis:atq;
ideo eorum emptores ad hæc alimẽ
ta teneri:per l.ii. ff. de aliment. le-
gat. hoc enim falſum eſt quia l.ii.
quam ipſe citat, locum ſibi uindi-
cat in bonis, quę exprſsim deſignã
tur in teſtamentis vel in contracti-
bus, ad alimenta alicui exhibendá
vti Bartol.ibi not.& probatur in l.
Lucius.vbi idem Bartol.ff.eodem
titu.Rom.conſil.388. optime Hie-
rony. Gigas in trac. de penſionib.
q.51.his accedit, quod Ioãnes Gal-
lus ſcribit.q.122.vxorem, cui mari
tus alimenta exhibere tenetur, ne-
quaquam ratione alimentorum age
re poſſe aduerſus poſſeſſores iure
emptionis bonorum, quæ mariti
fuerunt.

ℭ Nono, eſt aduertendum, ali-
15 menta, † quæ a parentibus filiis
ſpuriis leguntur, uel traduntur ad fi-
liorum hęredes non pertinere. Bal.
in l.eam quam.numero 41.C.de fi-
deicommiſ. non enim ratione ali-
mentorũ, quia cum vita finiuntur.l.
cum hi.§.ſi vni.ff.de tranſactionib.
l.dominus.§.final.ff.de vſufruct.nõ
ratione proprietatis: quia illa filiis
ſpuriis a patre relinqui non poteſt:
igitur nullo iure ad filiorum hære-
des expectant bona illa, quæ pater
eis pro alimentis legauit, ſeu aſsi-
gnauit.idem notat Baptiſta in d.l.ſi
qua illuſtris.colum.penulti. Vnde
ſi filii, ex fructibus rei ad alimen-
ta deſignantę, alii poſſunt illius rei
dominium mortuis filiis ad patri
hæredes redit: ut exiſtimat Ioan.
Lupi.in capit.per veſtras. iii.nota
bi.§.24. numero 4.vbi numero.7.
dubitat de ſententia Baldi, qui in l.
i.§.naturale.ff.de iuſti.& iur.dixit
alimenta, quæ iure filiis legitimis
dantur, ex eo, quod lege municipa
li, aliave ratione priuentur legiti-
ma, non tranſire ad hæredes. Sed
Bald.recedit Rodericus Xuares in
l.9.tit.vi.lib.iii.Fori.ii.limita.col.
17. quia hęc alimẽta omnino ſubin
trant locum legitimæ, lege, uel pri
mogenii iure, ſublatæ; quibus ſuf-
fragatur id quod Baldus Paul. &
alii notant in l.cum hi.§. final.vni.
ff.de tranſactionib. dicentes fundũ
ad alimenta legatum ei, cui pro-
prietas illius legari poterat, ad hę-
redes legatarij trãſire: quæ opinio

commu-

communis eſt, ut fatetur Paulus de monte Pico in l.Titia cū teſtamēto .§.Titia.ff.de lega.ij.col.ij.Thom. Ferrari.caut.ij.licet ab his diſsētiat Carolus Molin. in Alexan.conſil. 225.volu.ij.Imo ſi res ad alimenta ſpurio filio relicta in æſtimatione proprietatis non excedit quantitatem alimentis neceſſariam,ad hæredes filij tranſire eandem rem uitetur probare Roderic. Xuares in l. j.titu.vj.libr.iij.Fori. verſic.ſecundum eſt. Verum hæc omnia apertius ſunt lege regia expedita: cum in conſtitutione 10. Tauri,ſit ſanci tum, quintam bonorum partem, quæ iure alimentorum filij competit,& relinquitur,ad filij etiam ſpurij hæredes tranſire.

℄ Decimo,adnotandum eſt non
16 † tantum patrem, aut matrem adſtrictos eſſe hac obligatione alendi liberos illegitimos, verum etiam auos,ac proauos, cæteroſq; his maiores,ſi nec pater, nec mater filios alere poſsint. Eadem etenim æquitatis ratio in his viget,quod Abba. notat in d.c.cum haberet. fina. col. Socin.conſil.161. volumi. ij. ſentit Bartol.in l.penul.ff.de liberis agno ſcendis.Cinus in l.ij. C. de alendis liberis.Nec oberit regia l. v. titul. 19.part.iiij.dicens filios ſpurios alēdos eſſe a matre,auo,& proauo ma terni generis,quia lex illa iuris Cæſarei rigorem ſequitur.

℄ Vndecimo,præter ea,quæ ad huiuſce rei cognitionē adduximus,
17 illud erit conſiderandum, † hæc alimenta filij negari poſſe ex his cauſis, quæ iuſte a iure cenſentur, vt filius exhæredari poſsit a parentibus.glo. ab omnibus recepta in d. c.cum haberet. & in l.ſi quis a libe ris.§.idem iudex.verſ. detulerit.ff. de libe.agnoſcen. quam dicit ſingu. Franc. Cremenſ. ſing. 39.Ferra.in reg.iura ſanguinis.ff.de regu.iuris. Gerard. a Petra Sancta ſingul.j.& Carol Molinæus,in conſuet. Pariſi.titu.j.§.30.in princi. huius etiam ſententiæ fuerunt aſſertores Barto. in l.Diuus.ff. ad legem Pompeiam de parrici. Iaſ.in l.ius autem ciuile. col.pen.ff.de iuſti.& iure.& Ioan. Lupi.in c.per veſtras. iij. notab.§. v.&.§.11.quod probatur reg.l.vj. titu.19.part. iiij. Quæ quidem lex in fine vnum addit memorabile:nēpe ex dictis cauſis alimenta negari poſſe: non tamen ea,quæ ſunt præciſe neceſſaria in ſubſidium vitæ. qđ ego intelligerem,niſi in cauſa ingratitudinis, propter quam filius eſſet morte dignus:tunc etenim non eſſet iniquum, filium priuari etiam his alimentis,quorum indiget ad ſubſidium vitæ,ne pereat.

℄ Duodecimo ſolet dubitari, an filij illegitimi uti poſsint inſignibus paterni, aut materni generis: quod Chaſſan. tractat in Gloriæ mundi cathalo.parte j.& part.12.c. nſiderat.15. Explicat etiā hac in re Frācīſc.Balb.in trac.præſcrip.iiij.prin ci.q.18. an hi filij bona parentum, quorum ſunt in capaces,longi temporis poſſeſsione valeāt vſucapere.

SVMMARIVM.

1 *Nominatio filij an efficiat eum legitimum, quando fuit à patre ſolenniter facta*

2 *Nominatio filij ad eum efficiendū legitimum,an exigat, quod pater profiteatur ſimul eſſe.*

3 *Nominatio filij, abſque eo quòd res inſtituatur, eum reddit legitimum.*

4 *Oblatio curiæ filium naturalem legitimum efficit.*

.§. SEPTI.

§. SEPTIMVS.

SVPEREST nunc tractare quibus modis proles illegitima efficiatur legitima: quod ante nos alij peculiaribus libellis aggreſsi fuere: fortaſſe tamen poſt varia, atque numeroſa a noſtris doctoribus hac in re non inutiliter ſcripta, & hic noſter
1 labor ſpernendus non erit. † Primũ equidem filius naturalis legitimus efficitur, ex eo, ꝙ pater eum proprium filium eſſe fatetur in inſtrumento publico teſtamento, ſcripturave priuata, trium virorum fide dignorum teſtimonio ſcriptura. authen. ſi quis. C. de natu. lib. & in authent. vt liceat matri & aui. §. ad hoc autem. collat. viij. gloſſ. in authen. quib. mod. natur. effi. ſui §. ſi vero is qui ſolummodo. verb. principis. ea ratione, ꝙ lex ciuilis præſumat patrem profitentem aliquem eſſe proprium filium, concubinam, ipſius filij matrem, vxorem accipere: ſicuti Angel. & Salic. fatentur in d. authen. ſi quis Bar. in diſputat. 11. ad finem. Ludo. de Sardis in tract. de legitim. fol. viij. Nico. de Vbal. in tract. de ſucceſs. ab inteſt. ſvj. ſpẽ filiorũ. ii. modo legiti. & Iaſo. in l. neq; profeſsio. C. de teſta. ii. col. Nicol. Boer. deci. 140. n. 16. et Cępolla caut. 248. Alioq lex ciuilis ex hoc nõ cẽſeret fratres huius nominati, vtrinq; coniunctos, ẽt legitimos eſſe: quod in dictis iuribus expreſse cauetur, & adnotauit glo. vbi Bald. in l. ii. C. quibus res iudi. non nocet. Alex. in l. ſæpe. ff. de re iudi. nu. 51. Imo eſſe hanc præſumptionem iuris & de iure, voluit Iacob. de bello viſu in d. §. ad hoc autem: ſed licet procedere poſsit eius opinio, quo ad hæreditatem ipſius parentis. ex Præp. in c. per tuas. qui filii ſint legit. col. antep. Ant. tamen de Roſellis dubitat de ea in trac. legit. c. ſi. col. pen. & Nicol. de Vbald. in d. ii. mõ legitima. nam & contrariũ uoluit Bart. conſi. 120. cuius opinio verior videtur, & magis applaudens doct. in hac q. citatis, & Boerio d. deciſi. 140. nu. 17.

¶ Ex quibus infertur primo hanc legitimationẽ non induci ex præfata nominatione caſu, quo a matre dicta nominatio ꝓcederet: non enim præſumitur cõſenſus cõiugalis ita facile in ipſo viro ex nominatione fęminę, ſicuti in ipſa fęmina & concubina ex viri nominatione. Ange. in d. auth. ſi quis. quẽ Cremenſis ſequit ſing. 161. & Cępola caut. 248.

¶ Secundo infero, eãdem legitimationem non procedere quando ipſa concubina tempore nominationis aliud contraxerat matrimonium, uel ipſe pater aliam vxorem acceperat, eãq; haberet. Sali. in d. auth. ſi quis. tex. optimus ſic intelligẽdus in ca. per tuas. qui fil. ſint legiti. Et præ cæteris hoc ipſum probat Lucas de Penna. in l. iiii. col. iiii. C. de his qui ſp. p. m. ſub lib. x.

¶ Tertio infero, prædictã legitimationẽ eſſe intelligendã, ſi mater eẽt honeſta fœmina: alioquin non eſſet tutum hunc matrimonii conſenſum præſumere Bart. conſ. 120. Bal. in l. ii. col. ii. C. qui res iud. non nocet. Iaſ. in d. l. neque profeſsio. Gerard. ſingula. 60. cõtra Prępo. in d. c. per tuas. Nec placet diſtinctio, quam in hac quæſtione tradit Nicol. Boeri. in dict. deciſio. nume. 16. quia nullo iure probatur. Vnde ſubinfertur, mortua matre hanc legitimationẽ minime induci ex prędicta nominatione. quod Bart. Bald. & cæteris paſsim fatentur, & eſt communis opinio, teſte Nicol. Boer. aduerſus Præpoſit. in d. cap. per tuas.

Quarto,

℃Quarto, cum hic de præſumptio
tractetur, ad eam inducendam neceſ
2 ſarium eſſe, quidam exiſtimãt, † pa
trem nominare filium, atque profite
ri ſuum eſſe: ſuum inquam, eo intel-
lectus, quo apud Iuriſconſultos ſui
hæredes dicuntur in l. ſuis. ff. de li-
ber. et poſth. §. ſui autem. inſti. de hę
red. quali. & differen. atque ita præ-
dicta iura intellexit Bald. in c. inno
tuit. de elect. & Iaſ. in d. l. neque pro
feſſio. ij. col. Sed hoc non uideo ad
hanc legitimationẽ iure aliquo exi
gi. nec opinor opinionem iſtam eſſe
recipiendam: ſiquidem in auth. vt li
ceat matri & auię. §. ad hoc uero cõ
ſtat ex Græco Nouellarum codice
117. conſtitutione, ſatis eſſe, ut natu
ralis filius efficiatur legitimus, ſi pa
ter proprium eſſe filium fateatur.
Nec ĩ latina trãslatione dictio, ſuus
ita eſt accipienda: ut Bald. & Iaſ.
opinantur: quibus regia l. vii. tit. 15.
part. 4. minime patrocinatur: imo
noſtram ſententiam corroborat. Id
enim tantum cauendum eſt, ne pa-
ter in hac profeſſione filium natura
lem appellet.
℃Quinto hinc elicitur, falſam eſſe
gloſſ. in d. c. per tuas. quę exigere ui
3 detur † ſimul cum hac nominatio-
ne, eiuſdem filii inſtitutionem, ita ut
hæres à patre inſtituatur: hoc ete-
nim neceſſarium non eſſe ſatis con-
ſtat. ſunt tamen qui hanc legitima-
tionem admittant, ſi pater filios legi
timos, & naturales non habeat, non
alias. gloſſ. in d. c. per tuas. & in dic.
auth. ſi quis. ubi Bart. & idem in di
ſputatione xi. col. fi. Ioã. And. Ant.
nu. 15. & Anch. in d. c. per tuas. Iaſ.
in d. l. neque profeſſio. ii. col. quorũ
opinio mihi admodũ placet ex eo,
ꝙ hanc pręſumptionem iuris, nõ ad
modum decens ſit in legitimorũ, &
naturalium pręiudicium extendere
quibus etiam adiungendus eſt Ho-
ſtienſ. in ſum. tit. qui filii ſint legiti-
mi. §. fin. ad finem, qui hoc idem aſ-
ſerit, licet contrarium tenent Iocob.
de Bello uiſu in d. authen. ut liceat
matri & auię. §. ad hoc. Præpoſi. in
d. ca. ꝑ tuas vii. col. Nicol. de Vbal.
in tract. de ſucceſ. ab inteſt. vi. ſpe-
cie filiorum. ii. modo legit. Bal. in c.
innotuit. de elect. Ludo. de Sard. de
legitima. fol. viii. col. ii. & Ant. Ro-
ſel. in tract. legitimat. c. final. col. pe-
nul. quorum authoritate utrinque
penſata, non uerebor. primã, et Bar
tol. ſententiam audacter communẽ
aſſerere, cum Nicolao Boer. deciſ.
240. nume. 18.
4 ℃Secundo principaliter, † filius
naturalis eius conſenſu a patre curię
principis oblatus, fit legitimus ipſi
offerenti, etiã ſi legitimos, et natura
les filios habeat ipſe pater. l. iii. C.
de natur. liber. & in authen. quibus
mod. natur. effician. ſui. §. j. ii. & iii.
regia leg. v. ti. 15. part. iiii. atq; idem
erit, ſi mortuo patre ipſe filius nõ ex
tantibus legitimis, & naturalibus,
ſeipſum curiæ offerat. gloſ. in d. cap.
per tuas. & notať. in dict. l. iii. & in
authen. paulo ante citato. tradunt
etiam Præp. in d. cap. per tuas. & in
c. per uenerabilem. §. quod autẽ. qui
filii ſint legiti. col. vii. Ant. Roſell.
de legitimatio. cap. fin. Ludo. a Sar
dis in eod. tractat. fol. 16. Nicol. de
Vbald. de ſucceſs. ab inteſt. vi. ſpe-
cię v. modo legitima addẽs hunc fi
lium ex oblatione iſta, utcunque fa
cta, admittendum eſſe ad bona illa,
quæ exiſtunt intra territorium, ac
iuriſdictionem principis, cuius cu-
rię facta fuit oblatiõ: nõ ad alia bo
na. ſenſit idem Angel. conſi. 350. nu.
vii. Hæc tamen legitimatio ab uſu
receſsit. ut idem Angel. aſſerit conſ.
17. & in authen. quib. modis natu-
ral. efficiantur ſui. §. quod uero. Prę
poſ. in dict. col. vii. Anto. Roſellus
et Lud. a Sardis in pręcitatis locis.
Quo fit: ut nec illa legitimatio ad-
mitten-

mittenda ſit, quam per oblationem curiæ cęleſti: id eſt religioni: factam a iure concedi, noluit Guliel. de Cuneo in l. j. C. de ſacroſanct. eccle. ad exemplum huius legitimationis, q̃ fit per obligationem curiæ principis ſecularis. idem notat Baldus in d. l. j. in lectione col. v. Felin. in c. cũ deputati. de iudic. ii. col. Iaſ. in l. j. C. quan. non pet. part. n. 30. Alex. Roma. & Aretin. ii. col. in l. neceſſariis ff. de acquiren. hered. Ant. Roſellus in d. tract. in fi. Barb. in c. quia nos. de teſtamen. j. col. Roma. in authẽ. ſimiliter. C. ad leg. Falcid. vii. ſpeciali. Quę quidem extenſio & ſi frequentiori doct. iudicio probetur: iure tamen procedere nequit, quia ob latus curię Cæſaris ideo legitimus fit, quod præſumatur legitimus ab ipſo Cæſare effectus in pręmium illius miniſterii, cui filius illegitimus additus eſt: quæ ratio non conuenit oblationi, quæ curię cęleſti fit Faber. in authen. ex complexu. C. de inceſt. nupt. & in l. j. §. cum quis & in authen. licet C. de natura. liberis Florian. iii. parte tit. j. c. 2. §. ii. idẽ etiam præmittit Præp. in c. tanta. ii. col. qui filii ſint legiti. qua in re maxime dubitat Roderic. Xuares alle gation. 15. ſequutus tandem religionis fauore opinionẽ Gulielmi. His tandem omiſsis, ea quæ praxim magis accedunt explicemus. Crebro enim cõtingit, filios illegitimos principum reſcripto legitimos effic. igitur hoc erit paulo exactiori diligentia tractandum.

SVMMARIVM.

1 *Legitimatio quid ſit, & in quo differat a diſpenſatione.*

2 *Legitimatio debetur legitima: atque et competi ius dicendi teſtamentum inofficioſum.*

3 *Legitimatus an ſit uere legitimus.*

4 *Benedicti de Plumbino pulchra diſtinctio explicatur.*

5 *Legitimatus in quibus differat ab eo, cum quo princeps diſpenſauit.*

6 *Legitimandi poteſtas a principe conceſſa, an ſit fauorabilis, uel odioſa.*

7 *Habens poteſtatem ex principis commiſsione legitimandi filios ſpurios, an poſsit filias legitimas efficere.*

8 *Is qui poteſt ſpurios legitimare, poterit eum legitimum efficere, qui ſimul ſit adulterium, & inceſtus.*

9 *Habens a principe facultatem legitimandi adulterinos, item inceſtos filios, an poſsit legitimare eũ, qui ſimul inceſtus, & adulterinus ſit*

10 *Legitimandi poteſtas a principe alicui conceſſa, non extenditur ad diſpenſationem*

11 *Legitimatus tanqam inceſtus, non cenſetur legitimatus, ſi tantum ſit adulterinus.*

12 *Filius natus ex matrimonio contracto diſpenſatione romani põtificis, legitimus eſt omnino, etiã in foro Cæſaris.*

13 *Diſpenſatio, ut matrimonium iure canonico prohibente contractum ſit legitimum, prolem ſuſceptam ante approbationem legitimam reddit, ſi eius mentio*

prin-

principi facta fuerit.

14 *Legitimatio an poſsit a principe concedi ſibi non ſubditis.*

15 *Iuriſdictio uoluntaria exercetur aliquando extra territorium.*

16 *Romanus pōtifex an poſsit aliquo caſu legitimare, etiam quo ad temporalia, ſubditum principi ſeculari.*

17 *Legitimare poteſt princeps ſibi ſubiectos extra territorium.*

18 *Legitimare non poteſt princeps ſecularis quo ad eccleſiaſtica, ſicut nec Papa quo ad temporalia.*

19 *Legitimatio a quo ſit concedenda filio clerici, etiam in ſacris conſtituti*

20 *Rex an poſsit legitimare proprios filios.*

21 *Legitimandi poteſtas a principe conceſſa, non operatur, ut quis poſsit proprios filios legitimos efficere.*

§. OCTAVVS.

1 LEGITIMAtio eſt, † quædam natalium reſtitutio: quę abſq; cōiugio natis extra cām ingenuitatis conceditur. Nā ſicuti libertinus, qui in eo ſtatu, vel ſeruitutis natus fuit a principe reſtituitur illis natalibus, in quibus initio homines omnes naſcebantur ingenui. l.ij.ff.de natalib.reſtituen. ita illegitime natus antiq; ingenuitati, & naturæ, ex qua omnes legitimi naſcuntur reſtituitur per legitimationem. textus in auth. quibus modis natur.effici.ſui.in princip.& in.§.illud tamē. Vnde a diſpenſatione legitimatio plurimū diſtat, eo, ꝙ diſpenſatio ad aliquem actum, vel certis quibuſdā legibus aliquem legitimum efficiat. at legitimatio omnino legitimum quem conſtituit: vt explicat Anto.de Butrio in c.per venerabilem. qui filij ſint legitim. num.16.& ibi Abb.in glo.ij.Paul. & Iaſon.in l. ſed ſi hac.§.patronū. ff.de in ius vocan. Idem Paul.conſ. 30.lib.j. Alexā. conſ. 30.lib.iiij.& conſ.vlti.lib.v.idem Paul.in l.falſa demonſtratio.§.j.ff.de conditio. & demonſt.et in rub.C.de iure aureo. anul.optime Iaſ.in conſi. 40.col.ii. lib.iii. Corne.conſi. 9. iiii.uolu.& Fortun.in l.Gallus.§.& quid ſi tantum.ff. de liber.& poſthu. col.130. dicens legitimatum, etiam ſimpliciter quo ad omnia legitimum cenſeri: eum uero, qui ex diſpenſatione eſt effectus legitimus, ad expreſſum actum tantum legitimum iudicari. Dicebat tamen Deci.conſi.258.fin. col. legitimationem eſſe, non diſpenſationem. ſi princeps aliquē efficiat legitimum ad honores, ſucceſſiones teſtamentarias, legitimaſque & ad omnia alia adijciens ut patri ſuccedat in eo, ꝙ patri placuerit. idē notat Curt.Senior.conſi.73.uerſic. ſed præmiſsis.colum.v.& Soci.cō. 246.colum.iii.in ii.uol.& Altia.li. iii.parerg. cap. iiii. idem late notat Pariſ.conſi.vii.uolu.ii.num.17.rurſus idem Dec.in l.pactum.nu.15.C. de collatio.Ludoui.Gozad. in con. vi.nu.63.et 67.Iaſ.in conſi.163.li.j. pro quibus eſt optimus text.in l. cum in adoptiuis.§. ſed ne articulū. C. de adoptio. quem in hac ſpecie adducit Emanuel a Coſta Luſitanus in dict.§. & quid ſi tantum .ii. part.nu.152. quia ſecundum eos nō eſt de eſſentia filiationis legitimæ

ipſa

ipſa ſucceſsio in bonis parentum: quamuis ex Corneo in dict.conſil. 9.colum.fin.contrarium notari poſſit,& ab aliis quos ipſe citat & poſt eum Carol. Molin.in Alex.conſil. ulti.libr.v.

2 ¶Hinc efficitur, † ut iure optimo legitimario ſimpliciter,debita ſit legitima pars in bonis parentum,eiq; competat ius dicendi teſtamentum nullum,uel inofficioſum:ſicuti legitimo probat text. in authen.quib. mod.natur.effician.legitim.§.igitur optimus text. in.§.ii. inſtit.de hæred.quæ ab inteſt.defer.notat Iaſ.in rub.de liber.& poſthu.ii.col.Ioan. Cirier libr. j. de primogenit. q. 13. latius Andræ.Tiraq.in l.ſi unquam C.de reuo.donat.uerb.ſuſceperit.n. 64.non ita dicendum erit in eo,qui diſpenſatione eſt effectus legitimus. Is enim,ſi legitimus efficiatur,ut patri in certa portione bonorum ſuccedat,uel eo pacto, quo pater uolue rit eum ſuccedere: non ſuccedit patri inteſtato,ut legitimus: ſecundum Iaſo.in dict.ii.colum.nume.v.et rurſus nu.14.& 15. qui hoc ipſum plane probat,ubi de diſpenſatione,non de legitimatione tractatur: quaſi uelit idem Iaſon,poſſe contingere, ꝙ filius alicuius per diſpenſationem, tantum efficiatur legitimus,ut patri ſuccedat certa in ſpecie,nempe in eo ꝙ patri placuerit:nec tamen fiat legitimus in uniuerſum quo ad honores,dignitates,ſucceſsiões legitimas & teſtamentarias. quo caſu hic filius non ſuccedit patri inteſtato: vt idem Iaſo.ſenſit in d.rubr.nu.18.et probatur ex eo,quod diſpēſatio ſtricte intelligenda eſt, nec admitti debeat extra caſum in ea expreſſum. Sed ſi quis legitimus efficiatur a principe ad honores dignitates ſucceſsiões legitimas,& teſtamētarias natalibuſq; reſtituatur ita tñ ut patri ſuccedat ea in parte q̃ ei pr̃ relinquere uoluerit:dubiũ eſt,an patri ſuccedat inteſtato? Nam Iaſo.in dicto conſi.162.libr.j. ſenſit huic filio legitimam deberi,niſi pater contrarium diſpoſuerit. Et idem Iaſo.in dict.rub. de libe. & poſthu.numer. 19.& 17.cenſet,ſufficere tacitam uoluntatem patris, quæ a lege præſumitur.l. conficiuntur. ff.de iur.codi. l.ſi quis cum nullum. ff.eod.tit.huic opinioni accedit, quod hæc legitimatio propria,et uera eſt,non diſpẽſatio. & ideo tantum ius ſucceſsionis paternæ reſtringitur ad eius uoluntatem expreſſam, uel tacitam: quia legitimatio non eſt ſtricte interpretanda. Atque ita hęc opinio benignior eſt. Quod ſi dixerit hãc clauſulam eum ſenſum habere, vt hic filius patri non ſuccedat inteſtato non uerebor hanc ſubintellectam legitimationis limitationem ad eundem modum interpretari, iuxta quem accipienda eſt clauſula illa:ſi ne præiudicio ſucceſſorum ab inteſtato. de qua.§. 10. diſputauimus. Cum & in hac ſpecie non ſit hęc natalium reſtitutio cenſenda diſpenſatio,ſed propria,& uera legitimatio ſicut eſſet & illa,quæ filium legitimũ quo ad honores,dignitates,ſucceſsiones, & omnia alia efficeret: ita tamen,vt patri ſuccederet ex teſtamento, non ab inteſtato.Etenim hæc eſt uere in uniuerſum legitimatio ſucceſsionis iura reſtringens: quæ non ſunt omnino filiationi legitimæ neceſſaria. Differt igitur a legitimatione ita limitata diſpenſatio: quia non in uniuerſum, ſed certis legibus, ideſt, ad certos quoſdam peculiares actus illegitimum admittit. Quemadmodum: & ipſe Iaſon.in dicta rubrica, in ſpecie tradit. Vnde ex hoc reprobat Paulum Caſtrenſ. qui in conſilio trigeſimo, primo volumine dixerat,legitimatum,vt patri ab inteſtato ſuccedere, poſſ-

poſſe dicere teſtamentū patris nullum, ſi in eo præteritus ſit: quod falſum eſt, cum hæc ſit diſpenſatio, non legitimatio.

¶ Secundo infertur intellectus illius opinionis, quam aſſerit Barto. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucapio. nume. 29. dicens † filium le-
3 gitimatum eſſe vere legitimum. & id communis omnium ſententia admitti: vt conſtat ex Iaſ. ibi nu. 127. Tiraq. in d. l. ſi vnquam, verb. ſuſceperit. nu. 52. Fortun. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de liber. & poſthu. col. 125. Soc. conſi. 65. 3. colū. vol. 3. Chaſſane. in conſuetu. Burgūdiæ rub. 8. §. v. uerſi. Chriſti nomine inuocato. Dec. conſi. 258. vbi expreſsim hanc eſſe communem opinionem fatetur. Sed tamen in ſtatutis, hunc legitimatum appellatione legitimi comprehendi, dubitant plures, quorum varias opiniones retulit Ioan. Crott. in d. §. & quid ſi tantum, col. 48. & Alber. Brunus in tractatu de ſtatutis excludentt. fœmi. artic. 12. quæ. 4. & Ioan. Cirier. in lib. 1. de primogenitura. quæſt. 13. Ex quibus apparet: ſaltem ex opinione, quæ magis communis eſt, legitimatum in ſtatutis non comprehendi ſub legitimo: ſicuti aſſerit Albert. Brunus in d. q. 4. & Dec. conſi. 52. & Carolus Molin. in conſue. Pariſ. tit. 1. §. 8. glo. j. hoc enim procedit in his qui per diſpenſationem efficiuntur legitimi: non in his qui ex legitimatione hoc ius adſequuntur: hi namque etiam in ſtatutis ſub legitimis intelliguntur: quod notant Albert. Brunus, Decius, & Crottus paulo ante citati, ex hac, quam conſtituimus differentia. imo & in his qui ex legitimatione ius iſtud conſequūtur, ſtatuta minime locum habere, ſi ſimul ſint et alij legitimi ex iure communi, notat eleganter Carol. Moli. in dict. §. 8. glo. j. nu. 49. & idem in Alex. conſi. 2. vol. v. nume. 11. Cæterum Benedictus a Plūbino, vir equidem, ſi ex vngue leonem agnoſcere licet, acri, ſubtilique præditus ingenio: in diſputatione incipienti, ſtatuto Piſano. col. 3. aliter Bart. quæſtionem diſſoluit dicens,
4 † legitimatum non dici vere legitimum ſi originem conſideremus: cū natus non fuerit legitimus. probat tex. in c. tanta. qui filij ſint legiti. ibi habeantur. Si vero ipſum legitimorum nomen in genere perpendamus: tunc ſi princeps efficiat legitimum eum, qui ex vitio, quod ab eodem principe nequaquam tolli poterat, erat illegitimus, hic legitimatus, non eſt vere legitimus: quia manet quo ad aliqua illegitimus: ſi autem id vitium poterat a principe tolli, vere legitimus erit. ſequitur eū Iaſ. in d. l. ſi is qui pro emptore. nu. 127. Io. Cirier. d. q. 13. Curtius Senior conſil. 85. dubio 3. Dec. conſil. 274. nu. 15. & conſi. 275. col. fin. ex Plumbino colligens, legitimatum reſcripto principis larga ſignificatione dici legitimum non propria: qua legitimi dicunt hi, qui ratione veri matrimonij, ex quo nati fuerunt, dicuntur, & ſunt legitimi. Fortun. etiam in d. §. & quid ſi tantum. col. 127. alia ex Plumbino colligit, quæ tamen ſubtiliter reprobat. Ego tamen ex Plumbino deduco, legitimatum a principe ſeculari, quia natus erat ex coitu, qui coniugalis eſſe non poterat ex diſpēſatione principis, non eſſe vere legitimum, eo ꝙ in ſpiritualibus nōdum legitimatus ſit. Si verò eſſet illegitimus ex vitio, ꝙ princeps ipſe tollere poſſet, vere legitimum eſſe: cum partim illegitimus non maneat: imo perfecte legitimus ſit. Ex quo ſubinfertur legitimatum a Cæſare, quo ad ſucceſsionem. cum nondum ſit habilis ad ſpiritualia, donec roma-

nus Pontifex legitimet eũ, non eſſe vere legitimũ. Sicuti econuerso legitimatus a Papa non dicetur vere legitimus, ex eo ꝙ ad temporalia non ſit admittendus, vt conſtat ex mẽte Plũbini. Imo dicetur iſthæc diſpenſatio potius, quã legitimatio. Sed id falſum eſt & refragante Plũbini ſenſu. Nã ſi princeps legitimũ quẽ efficit, & capacẽ illarũ rerum, quas ipſe princeps cõcedere poteſt: nempe laicorũ officia, & munera, is vere legitimus erit, tametſi quo ad ſpiritualia obtinenda nondũ ſit factus legitimus. Nec erit hæc dicẽda diſpẽſatio: ſed legitimatio. Dec. cõſ. lij. col. fi. quãuis Alexan. paulisper diſſentiat in l. ſed ſi hac. §. patronũ. ff. de in ius vocã. quod ſic probatur. Si dũtaxat ex lege ciuili, illegitimi plura nec capere, nec obtinere poſſunt, ex iure itẽ canonico: lege naturali & diuina nihil omnino vetãtibus: ipſe vero princeps leges humanas tollere põt: igitur quo ad effectus iuris, quis dubitat, poſſe principẽ vere legitimos facere? ex Bart. in d. l. ſi is qui ꝑ emptore. quicquid in dicta diſputatione Plũbinus dixerit. Ex eius enim opinione plura ſequerẽtur, q̃ paſsim diſplicerẽt. Primũ, romano põtifice efficiẽte legitimũ eũ, qui defectũ nataliũ patiẽ iuris canonici ꝓhibitionis cã: is nõ erit vere legitimus: cũ ad tẽporalia minime ſit effectus habilis, quod tñ falsũ eſt: erit. n. ad ſpiritualia, & eccleſiaſtica vere lẽimus: atq; iſthæc cõceſsio principis eccleſiaſtici, erit legitimatio dicenda, nõ diſpenſatio.

¶ Secundò ex Plũbino illud adnotandum eſſet, filium naturalem, quem Cæſar legitimum proprio reſcripto efficeret, non eſſe vere legitimum, eo, quod ad ſpiritualia, & eccleſiaſtica maneat inhabilis: & tamen is in conceptione vitiũ nullum habuit, quod parentum matrimonium impediret: ſed tantum illegitimus naſcitur: quia mater vxor patris non erat. quod ipſe non admitterem, ſed vere legitimum eſſe hunc dubio procul cenſerem.

¶ Tertio ex eadem Plumbinĩ ſubtili conſideratione ſunt qui colligant, filiũ a principe laicorum legitimatum, & natalibus reſtitutum, qui tamẽ natus fuerat ex coitu, qui non poterat eſſe coniugalis, iure canonico prohibente, non eſſe vere legitimum, nec dici hanc legitimationem, ſed diſpenſationem. Paul. Caſtrenſ. conſil. xxx. volu. Socin. conſi. lxv. fina. colum. iij. vol. Bald. in l. j. C. de nat. libe. Ioan. Crott. in d. §. & quid ſi tantum. fol. 14. col. 4. Curt. ſenior cõſ. lxxiij. dub. 4. Dec. conſi. cccxxxviij. col. ij. idem Dec. conſi. dcx. Paul. Parif. conſil. ij. vol. ij. nu. 22. & Ludo. Gozad. conſi. 85. nume. 6. idem Gozadinus conſi. vj. nu. 76. quibus ego in hoc aſſentior: quia hic filius non reſtituitur natalibus, quamuis ad omnia, quæ princeps concedere poteſt legitimus ab eo efficiatur. Eſt enim hæc diſpenſatio, non legitimatio, ex eo ꝙ hic princeps propria diſpenſatione non potuit prædictam copulam coniugalem efficere. Quam igitur obſecro dices in Cæſare aut Rege, legitimationem? illam nempe, qua naturalis efficitur legitimus. Sed id Plumbino aliqua ex parte repugnat dicenti, non eſſe vere legitimum eum, qui quo ad aliqua illegitimus remanet: ſicuti hic naturalis ad ſpiritualia vere illegitimus eſt etiam poſt ipſum principis reſcriptum. Præterea & hic naturalis a principe legitimatus iuxta cõcluſionem a Decio ſuperius adnotatam, proprie non erit legitimus, ſed large. Hoc tamen non procedit; quia nomẽ legitimus, ab ipſamet lege deducitur; et quo ad ipſarũ legũ

effectus a principe uere legitimus quiſpiam fieri poteſt: ut Bart. in d. l. ſi is qui ꝑ emptore notauerat, & ex eo latius id colligit Fortu. in d. §. & quid ſi tantum. col. 125. † Hinc fa-
5 teor, legitimationem a principe factam erga filios naturales, legitimis non exiſtentibus, fauore dignam eſſe: eam tamen quæ aliter fiat odioſã ac reſtrigendam. ex text. in authen. quib. mod. natur. effici. legit. §. ſit igitur licentia. Sic etiam intelligenda sũt, quę Fortu. tradit in d. §. & quid ſi tantum col. 130. dicens, legitimationem reſcripto principis cõceſſam fauorabilem eſſe, diſpenſationem uero odioſam.

¶ Tertio principaliter ex differentia diſpẽſationis a legitimatione infertur, legitimatũ in patriã poteſtatem tranſire, non tamen eum qui ex diſpenſatione quo ad quædam eſt effectus legitimus authore Pau. Caſt. in conſil. 30. col. 4. 1. uolu.

¶ Quarto infero, ꝙ quamuis ad legitimationem filii, factam uiuente patre, non exigatur citatio ſucceſſorum patris inteſtati: tamen ſi cum filio diſpenſet princeps ad aliquem actum, tunc neceſſaria eſt citatio illius, cui fit ex illa diſpenſatione prę iudicium. Socin. conſi. 65. in 3. uolu. qui allegat Anch. conſi. 427. & conſil. 241. idem notat Ioan. Crottus in d. §. & quid ſi tantũ. fol. 11. co. 3. ubi Socin. col. final. & Iaſo. nu. 132. idẽ Socin. in l. falſa. §. ſi cui. ff. de conditi. & demonſtrat. Ludoui. Goza. di. conſi. 85. num. 6. & quamuis Lã cel. Galiaula in dict. §. & quid ſi tã tum. nu. 86. hanc opinionem reprobet, ac paſsim uideamus eã minime ſeruari, opinor tamen communem eſſe, atque ſeruandam fore, quando ſucceſſoribus patris inteſtati illa diſpenſatio poſſet maximum pręiudicium inferre, alioqui uerior & pra xi a ptior apparet Galiaulæ ſenten tia, cui nouiſsime accedit Emanuel a Coſtas Luſitanus in d. §. & quid ſi tantum. 2. part. nu. 152.

¶ Quinto eodem iure efficitur, ut legitimatus a romano pontifice nõ tã tum poſsit ſacerdotis dignitate inſigniri, ſed etiam beneficia curam animarum habentia conſequi: non tamen poterit ea beneficia obtinere is, cũ quo diſpenſauit romanus pontifex, ut ſacerdotis dignitatem aſſumere poſſet, quod Arch. & alii aſſerunt in capitul. j. in princip. de filiis presby. in 6.

¶ Sexto infertur, legitimatum a romano pontifice poſſe primo beneficio dimiſſo ſecundũ obtinere, neque indigere alia licentia. Si uero cũ eo diſpenſauerit roma. pontif. ut non obſtante natalium defectu poſsit beneficium eccleſiaſticum aſſequi, poterit primum beneficium obtinere: non tamen ſecundum, primo dimiſſo. Lappus, & domi. in c. j. §. fi. col. 1. de filiis presby. in 6.

¶ Septimò hinc dicendum erit, tex. in cap. final. de filiis presbyte. in 6. quo cautum eſt, diſpenſationem eſſe ſurreptitiam, ad plura beneficia obtinenda impetratam, in ea mentio facta non ſit diſpenſationis prius conceſſæ ad ordines ſacros et beneficia obtinenda, non obſtante natalium defectu: non habere locum in legitimatione & natalium reſtitutione, cuius mentio neceſſaria non eſt, ſecundum Ioan. Andr. & Domini. in d. cap. fin.

6 ¶ Octauo ex his conſtat † habentẽ a principe facultatem legitimandi, non poſſe ex ea diſpenſare, id eſt, illegitimum quo ad quædam legitimum facere: cum diſpenſatio maxime differat a legitimatione. Nam et Ludo. Goza. conſi. 85. nu. 6. reſpondit, facultatem a principe alicui con ceſſam ad legitimãdum illegitimos: etiam non citatis his, quos id negotium

tium tangit, intelligendam fore in uera legitimatione, non in diſpenſatione. Vnde conſtat ex eo, uerbum legitimare: non comprehendere diſpenſandi poteſtatem: ſi enim eam comprehenderet, eſſet cum eadem qualitate intelligendum: quod ipſe negat. Hinc uero illationi obſtat, q́ poteſtas alicui a principe conceſſa legitimandi, uel diſpenſandi contra ius, ut fauorabilis eſt extendenda, ac benigne intelligenda, non ſtricte tex. ſic explicandus in cap. per uenerabilem, qui filii ſint legiti. ubi in hac principis conceſsione procedit argumentũ a maiori ad minus: quẽ text. dicit ibi. Abb. ſing. idem in c. ad aures. col. iiii. de reſcri. idem in c. at ſi clerici. de iudic. §. de adulteriis. col. v. Franc. in c. cui de non ſacerdotali. de pręben. in vj. colum. ii. Barb. in tract. de præſt. cardina. ii. par. q. j. col. penul. idem notauit glo. in clemen. j. offic. uicar. in uerb. ſacerdotum. quæ ſing. eſt ſecundum Card. ibi. & Felin. in cap. G. perpetuus. de fide inſtrumen. & in c. fin. de ſimo. ubi text. eandem opinionẽ probat, quæ communis eſt apud Iuris Cæſarei profeſſores in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de liber. & poſth. & in l. ii. in prin. ff. de uerb. oblig. ubi Lancel. Galiaula poſt alios col. iii. & Altiat. nu. 51. etiam aſſerunt eſſe communem. Vnde nimirum ſi in cap. ſi. de ſimo. appellatione monachorum, ueniat Abbas: ſiquidem in fauorabilibus ea interpretatio fieri poteſt. ex Bart. in l. 3. ff. de ſtipulatione ſeruõ. Præfatam etiam concluſionem, quam eſſe communem diximus, tradit Feli. in cap. poſtulaſti. de reſcript. nu. x. eandem fatetur communem eſſe Dec. cõ. 76. colum. final.

¶Ex qua primo infertur, habentẽ a principe poteſtatem legitimandi filios illegitimos, poſſe eos legitimare non tantum ad bona ſimplicia, ſed etiam ad feuda. ita Dec. conſil. 76. contra Signoro. conſil. 218. Cuius reſponſum procedit, quando ſimpliciter conceditur poteſtas legitimandi. tunc etenim non cenſetur data ad feuda, quia hæc bona ſpecialẽ quandam conceſsionem exigunt: ſi quidem legitimatus reſcripto principis ad ea non eſt admittendus, ſecundum communem in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de liber. & poſthu. Vnde confeſtim ſequitur, nec facultatem legitimandi ad ea debere extendi. Nam is, qui a principe hanc poteſtatem habere, aliud quã legitimare, agere nequit: ſed legitimatus etiã a principe, ad feuda non eſt admittẽdus: igitur nec natalibus reſtitutus ab inferiori, qui ex principis conceſsione legitimare poteſt. Opinio autem Philippi Decii tunc uera eſt, quando ex uerbis aliquot, in eadem principis conceſsione expreſsis, colligi poteſt, principem id uoluiſſe concedere: ex Soci. conſi. 3. uol. iii. & Tiraq. lib. j. de retract. §. j. in glo. iii. nu. vj. qui opinionem Signoroli ab omnibus fere probari ſcribit, quibus conſentit Altiat. in l. ij. ff. de uerb. oblig. in prin. nu. 58.

¶Secundo ex eadem principali cõcluſione deducitur, eiuſdem Signoroli aliud reſponſum falſum eſſe, qui
7 cõſi. 184. dixit, † habentem a principe facultatem legitimandi filios ſpurios, non poſſe legitimas efficere filias ſpurias: quem Dec. ſequitur cõſi. 453. Iaſ. in l. ii. ff. de uerb. oblig. col. iiij. quibus præmiſſa communis aſſertio obſtat. Et præterea quãuis hanc principis conceſsionem, priuilegium eſſe fateamur, receptum eſt in priuilegiis appellatione maſculorum fœminas comprehendi; ut tradit Dec. in l. ij. ff. de regu. iur. ad finem quintæ quęſtio. atque ita in ſpecie reprobat Signorol. Galiaul. in

d.l.ij.ff.de verb.oblig. Et ideo ma-
xime comprobatur, ꝙ hæc facultas
a principe conceſſa, beneficiũ prin-
cipis dicendum eſt, non priuilegiũ:
quia nullo iure prohibitum eſt prin
cipi, vicarium aliquem deſignare in
his, quæ ipſe agere poteſt, ſi bene-
ficium principis eſt dicenda huius
poteſtatis commiſsio : igitur late
non ſtricte, intelligenda eſt, vt iura
apertiſsime profitentur.

¶ Tertio hinc opinor poſſe pro-
8 bari, † habentem a principe pote-
ſtatem legitimandi ſpurios, poſſe le
gitimare eũ, qui ſimul adulterinus,
& inceſtus ſit: is etenim ſpurius
pprie eſt dicẽdus. l. ſpurij. ff. de de-
curioni. at neq; in odioſis a propria
verborum ſignificatiõe recedimus.
l. cũ lege. & ibi Areti. ff. de teſtam.
Calderi. conſi. j. tit. de conſang. ex
quibus hanc illationẽ tenent Areti.
col. pen. & ibi Deci. nu. 14. in c. at ſi
clerici. §. de adult. de iudi. quamuis
Iaſ. & Alciat. in d. l. ij. nu. 45. nitan-
tur probare contrarium. Sed pro
Areti. & Decio facit, quod ſub ge-
nere quęlibet ſpecies, vere includi-
tur. l. ſi quid earum. §. interemptum.
ff. de lega. iij. l. ſi quis ſic ſtipuletur.
ff. ſolu. matri. l. ij. §. doli. ff. vi bono.
rapto. Neque hic tractatur Bart. q.
in d. l. ij. quæ ab hac concluſione dif
fert plurimum, ex ſequentibus.

¶ Quarto Bart. ſententia in d. l.
ij. ab his, qui eum ſequuntur, hac ea
dem ratione comprobatur, dũ Bar.
9 dixit, † habentem a principe facul-
tatem legitimandi ex inceſtu natos
item adulterinos, poſſe ex inceſtu
ſimul, & adulterio natum, legitimũ
efficere: cum hæc principis conceſ-
ſio ſit fauorabilis, & in his fauora-
bilibus ſub ſimplicibus mixta intel
ligenda ſint. l. Clemens patronus. ff.
de hæredib. inſtit. l. ſi ita ſcriptum.
ff. de lib. & poſth. vbi Alex. Barto.
opinionem approbat, idem et Ale-
xan. poſt Cuma. Imo. & alios in d.
l. ij. in prin. vbi Alcia. nu. 46. plures
ad id citat, ex quorum authoritate
eandem opinionem cõem eſſe aſſe-
rit, & ab ea in praxi non fore rece-
dendum admonet. Quæ ratione cõ-
firmari põt. Is etenim, cui hæc po-
teſtas eſt conceſſa, poteſt decem in-
ceſtos filios, ac totidẽ adulterinos
natalibus reſtituere: quod conſtat:
igitur poterit vnũ; qui ſimul ſit ex
inceſtu, & adulterio natus: cum hoc
ſit minoris præiudicij. Hæc tamen
ratio non omnino conuincit, vt ibi
oſtendit Alciat. apud quem & alios
nouiores ibi, & Fortu. in l. Gallus.
§. & quid ſi tantum. col. lxx. legẽ-
da eſt huius controuerſiæ exacta
diſputatio. Nam text. in d. c. fin. de
ſimo. & in c. per venerabilem. qui
filij ſint legiti. quibus probatur po-
teſtatem diſpenſandi, ut fauorabilẽ,
extendendam eſſe non reſtringen-
dã, loquuntur in facultate diſpenſan
di a iure conceſſa: non in ea, quæ
ab homine conceditur, ſecundũ For
tu. & Alciat. ante quos idem ſenſe-
rat Oldra. conſi. ix. in fine, quem &
Felin. citat in d. c. poſtulaſti. de re-
ſcript. num. 13. & Galiaul. in d. l. ij.
col. iiij. Sed communem ſequutus eã
intelligo, vbi non ageretur de alicu
ius enormi præiudicio: quia ſi de
præiudicio graui alicuius tractare-
tur, tunc deciſioni Barto. locus non
eſſet. Sicuti ſi cognatis hæreditatẽ
patris inteſtati iure optimo peten-
tibus, poſt illius mortem, eſſet legi-
timatio facienda: vel ſi ſtarent filij
legitimi, adhuc ipſo patre viuente.
His enim caſibus odioſa cenſetur
legitimandi poteſtas, & ideo ex-
tenſionem non admittit. Anto. in
dict. cap. per venerabilem. num. 13.
Paul. Cuma. & alij, quos Alciat. in
d. l. ij. nume. 54. refert, & ſequitur.
idem notat Iaſ. in §. omnium. inſti.
de action. nume. 31. atque idem erit
dicen-

dicendum in aliis ſimilibus exemplis, quemadmodum Deci. tradit conſil. ccccliij. Hinc etiam opinio Bart. non procedit, vbi legitimandi poteſtas eſſet data, ipſo filio illegitimo in ea expreſsim nominato: eſſet enim tunc odioſa. Abb. & Feli. in cap. fin. de ſimon. quia princeps potius fecit gratiam illi nominato, quam ei, cui legitimandi ius demādauit. Erit etiam minus dubium, quando princeps cōmiſit alicui poteſtatem legitimādi inceſtos filios: tunc enim dubio procul legitimari ab illo nequit is, qui ſimul inceſtus, & adulterinus ſit. Verum, vt ad inſtitutum redeam lōgius ab eo, quod tractabam, auerſus, nihilominus o-
10 pinor, † habentem facultatem legitimandi ex delegatione principis, non poſſe diſpenſationem ad aliquē actum illegitimo concedere: quia non eſt hęc commiſsio principis ad actum magis odioſum, qualis eſt diſpenſatio extendenda: quod Socin. ſenſit conſil. ccxlvj. col. iij. vol. ij. Alexand. conſi. fin. v. volum. Alciat. in d. l. ij. in princip. nume. 51. ff. de verborum obligationib. Cępola cautela cxiiij. ex quo ſubinfertur, ꝙ habens a principe poteſtatem legitimandi: niſi aliud de mente principis conſtet, non poterit legitimare filios ſpurios, ſed tantum naturales: cum legitimatio iſta filiorum ſpuriorum ſit potius diſpenſatio quā vera legitimatio dicenda: & actus hic erga ſpurios ſit magis odioſus, quam erga naturales: vt ſuperius explicuimus, etiam ſi Anto. huic vltimæ concluſioni aduerſetur in dicto cap. per venerabilem. nume. 4. Porro quamuis ipſa poteſtas legitimandi aut diſpenſandi ſit fauorabilis, & tanquam principis beneficium, extendenda, ac late in-
11 telligenda: † ipſa tamen diſpenſatio odioſa eſt, atque ſtricte interpretanda. text. in cap. primo, ſecūdo, & fina. de filiis presbyte. in vj. ita vt in ea locus non ſit argumento a maiori ad minus. capi. cui de non ſacerdotali. de præb. in vj. cap. fina. de transla. epiſcop. vel elect. Ioan. Andr. in regu. ea quæ. de regul. iur. in ſexto. dicens, quod ex diſpenſatione monacho conceſſa, vt poſsit beneficium cum cura animarum obtinere, minime poterit ſimplex beneficium poſsidere: vnde legitimatus tanquam inceſtus, non cenſetur effectu legitimus ſi tantum adulterinus ſit, quamuis maius vitium ex inceſtu quam ex adulterio oriatur: quam opinionem communem eſſe conſtat, ex Abba. & Feli. in c. fina. de ſimo. eodem Feli. in capi. poſtulaſti. de reſcript. nume. 10. & ſequēti: atque ita in hac ſpecie fatentur. Deci. in dict. §. de adulte. nu. 10. & Galiau. in d. l. ij. col. iiij. Quibus ſuffragatur quod lex, quæ omnibus eſt æqua, ſi odioſa, aut correctoria ſit, eſt valde reſtringenda, quanto magis conceſsio, et diſpēſatio particularis, quę odioſa eſt, & ius ipſum uiolat, erit ſtrictiſsime intelligenda. Vñ plura ceſſant, quę contra cōem adducit Dec. in d. §. de adulteriis. et idem in c. quia in tantum. de prębē. dicens in ipſis diſpenſationibus procedere argumentū a maiori ad minus: quæ ideo non repeto, quod loquantur in conceſsionibus a lege, vel canone inductis: non his quæ a principe priuatim fiunt.

¶ Subſequitur nunc queſtio illa, quiſnam poſsit illegitimos natalibus reſtituere, vel legitimos efficere? quam materiam diligentius inquirentes ſequentibus concluſionibus exponimus.

12 ¶ Prima concluſio. † Ex matrimonio prohibito iure canonico, tamen diſpenſatione Romani Pontificis contracto, pro-

les ſuſcepta legitima prorſus ē, etiā quo ad munera, & bona ciuilia apud regios iudices. ca. referēte ubi. gloſſ. uerſi. promiſsionem. qui filij ſint legiti. Marti. Laudenſ. in tract. de legitimat. uerſi. ſaluo nunc ſaniori conſilio. fol. iii. Nec quiſquā erit, qui hoc in dubium uertat: cum hæc proles ex matrimonio legitimo ſit ſuſcepta, eo ꝙ fuit ex romani pontificis licentia contractum.

℄ Secunda concluſio. Cōtracto matrimonio, et ex eo prole ſuſcepta, ſi dubium ſit an illud matrimonium legitimum fuerit, & Papa id legitimum eſſe pronunciauerit, proles illa omnino legitima eſt ratione matrimonii quo ad utranque iuriſdictionem, ca. quod nobis qui filii ſint legitimi.

13 ℄ Tertia concluſio. † romanus pontifex legitimum efficiens matrimonium prius in gradu conſanguinitatis uel affinitatis prohibitio cō tractum, legitimare cenſetur prolem ex illo matrimonio ſuſceptam ante illam approbationem, ſi eius mētio principi fiat. Princeps enim, qui matrimonium ratum habet, ita id coniugium approbat, ac ſi ab initio nulla extante prohibitione contractū fuiſſet: igitur conſequens erit, etiam prolem coniugio adhærentem legitimam eſſe. Ex eo etiam ꝙ legitimū conſtituit illud matrimonium idem efficit, ac ſi a tempore contractus legitimaret. Abb. in d. c. per uenerabilē. nu. 21. Io. And. Cardi. Anch. & Præpo. ibi fol. 15. col. j. Ant. de Roſel. in tract. de legitimatio. lib. ij. col. vj. Nicola. de Vbald. in tract. de ſucceſsio. ab inteſtat. fol. 11. col. iii. Ex quibus ſecus erit dicendum, ubi romanus pontifex nō legitimaret matrimonium contractum, nec diſpenſaret, ut ab initio contractus legitimum cenſeretur matrimonium: ſed tantum concederet licentiam cōtrahendi matrimonium illud, uel perſeuerandi in iam contracto: quibus caſibus, etiam ſi prolis ſuſceptæ mētio fiat, non uidetur eam legitimam reddere. quod expreſſe notat Bal. conſi. 129. iii. uolu. Anto. de Roſel. dic. lib. ij. col. v. Guliel. Bart. & Albericus in l. Paulus. quæ alias incipit, eū qui. ff. de ſtatu homi. Iaſ. in l. ſi quis pro emptore. ff. de uſucap. n. 122. Nicola. Boeri. deciſ. 264. n. 15. niſi proles in ſpē legitima efficiat. ut Abb. ſcribit aperte in c. tanta. n. 14. et ibi Cardina. in fin. & id alii doctor. ſentiunt atque tunc erit iſthæc legitima tio filiorum cēſenda eo iure quo cenſeretur, ſi eſſet facta a romano pontifice ſeparatim abſque matrimonio cum ratione matrimonii facta non fuerit.

14 ℄ Quarta cōcluſio. † Nullus princeps poteſt natalibus reſtituere, vel legitimum efficere ſibi non ſubditū quo ad bona intra alterius imperii, aut regni limites exiſtentia, etiam ex conſenſu eorum, quibus præiudicium ex limitatione fit. quæ concluſio probatur in c. per uenerabilem. uerſi. inſuper. qui filii ſint legiti. ubi romanus pontifex profitetur ſe legitimare filios Regis Franciæ quia id ſit ſine alterius iniuria: cū Rex Frāciæ quo ad temporalem iuriſdictionem nulli ſit ſubiectus. Deinde ius legitimandi competit Regi, uel principi, cui legitimandus ſubeſt, in ſignum ſubiectionis d. c. p uenerabilem. & auth. quib. mod. natu. effici. ſui. §. illud hæc uero, quę ita principi reſeruantur, non poteſt ei ſubditus ab eo tollere, quia principi iniuriam maximam irrogaret: igitur legitimatio non tenet: uti cenſent Anchara. conſil. 320. Abba. in d. c. per uenerabilem. nu. 31. & ibi Anton. iiii. col. Ioan. Crott. d. §. & quid ſi tantum. fol. ulti. uerſic. ſecundus caſus. Deci. conſi. 150. Alexan. conſi.

67.

67.primo uolumi.column.final. dicens hanc opinionem communem eſſe, idem fatetur Deci. eam ſequutus conſil.557.Cui accedit quod nõtat Domi. in c. cum ex eo.in gloſſ. ſubiectos. de electio. in vj.dicens, etiam erga ſubditum non poſſe quẽ exercere uoluntariam iuriſdictionẽ reſpectu rei, quæ extra ipſius iuriſdictionem exiſtit.quod explicat Ludoui.Gomez.in c. fi.§.final.nu.
15 61.de conſtitu. in vj. † Nam quod quidam exiſtimant, iuriſdictionem uoluntariam poſſe extra territoriũ exerceri.l.j.C. de emancip. lib.l.ii. ff.de offi.proconſ. Iaſo.in l.fi.col.ii. ff.de iuriſdictio.omnium iudicum.intelligitur inter proprios ſubditos, uel eos qui proprio cõſenſu poſſunt prorogare iuriſdictionem,et quo ad bona intra teritorium eiuſdem exiſtentia.c.nouit.de off. legat. Bal.in l.i.C.de iure aure.anul. col.fin. Vñ hæc quarta cõcluſio recipienda eſt: tameuſi Bal.in procemio.C.col.pe. contrarium teneant. Angel. etiam conſi.350 nu.vii.Nicol.de Vbald. de ſucceſsio. ab inteſta. fol.11. col. iii.Deci.obiter tamen,conſi.52.nu. 2.& conſi.55.nu.7.Anto. Roſel.li. ii.de legitimatio.col.iiii. & cap.ij. eiuſdem lib.ii.col.Etiam ſi Crott. in d. fol..ulti.dicat eſſe communem opinionem, poſſe a principe concedi legitimationem his, qui ſubditi non ſint,etiam ratione bonorum extra ipſius principis iuriſdictionem exiſtentium, modo adſit conſenſus illorum, quibus talis legitimatio præiudicat.

16 ℭQuinta concluſio.† Romanus pontifex ex cauſa ardua, & quæ fidei,religioni Chriſtianæ,uel reipublicæ utilitatem præ ſe farat, poterit legitimum efficere eum, qui principi ſeculari ſubiectus ſit,etiam quo ad bona, munera quę tẽporalia,obtinenda,ex d.c.per uenerabilem,column. final. ubi probatur romanum pontifici in habere iuriſdictionem in laicos caſu aliquo, & eam poſſe exercere, etiam quo ad temporalia licet illi laici ſint Cæſari, uel Regi ſubiecti.

ℭSexta cõcluſio ex quarta deduci
17 tur.† Princeps põt ſubditum ſibi,in alieno territorio exiſtens legitimare,ubi nullus eſt citandus,uel is,qui citandus eſt abſque citatione legitimationi cõſentit.quod cõſtat ex his quæ in iiii.concluſ.diximus.Et omnino locum habet hæc aſſertio,etiã quo ad bona intra alterius principis territorium exiſtẽtia,modo præiudicium aliquod non fiat ſubdito alterius principis: quia hic principaliter perſona legitimatur, quam res ipſæ ſequuntur quocunque loco exiſtentes.ita roman.conſil. 39.colum. ii.Decius optime conſil. 207. argumento aſſumpto ex his, quæ notat Bartolus in l.legitimos. col.j. ff.de legiti.tut.facit l.propter litem.§. licet.ff.de excuſatio. tutor. idem notat Ludouicus Gomez.dict.§.final. 5
nu.61.intelligens Domin.cõtrariũ ibi dicentem quando principaliter circa rem exiſtentem in alieno territorio diſponitur, atque legitimatio fit. Hic uero principaliter circa perſonam actus fit, quam res illæ ſequuntur.

18 ℭSeptima cõcluſio.† Sicuti Imperator non poteſt legitimare proprios ſubditos,quo ad munera eccleſiaſtica,licet quo ad temporalia hoc ualeat efficere,gloſ.recepta communiter in cap. lege.10. diſtinctio.& in cap.officia.59.diſtinctio. ita neq Papa poteſt legitimare quo ad bona prophana,muneraque ciuilia,ſibi non ſubditum cauſa ciuilis iuriſdictionis.gloſſ.in dict.cap.per uenerabilem. Nicola. de Vbald. in tracta.de ſucceſſ.ab inteſtat.fol.xi.col. iii,Ant.nu.xi.in dict.ca.per ue-

nerabilem.dicens illum tex. ſingu-
larē eſſe in.§.inſuper.quo probatur
hæc opinio, etiā ſi in initio c. ſatis
ei aduerſetur: eandem opinionē aſ-
ſerit Abbas ibi.nume.22.glo.regu.
Cancell. 4ª. Ioannes Crot. in d.§.
& quid ſi tantum. fol.pen. ver. iij.
quæritur. Thom.Ferrar. cautela j.
dicens hanc opinionem eſſe cōmu-
nem, quam in praxi ſeruari ſcribit
Abbas in dict.nume.22.& Guliel.
Bened.in c. Rainutius. de teſtamē.
verb. & vxorem. nu.197. quibus
id libenter addiderim, legitimatum
a principe ſeculari conſequi omni-
no ius patronatus eccleſiaſticū cō-
petens hęreditati, cuius ipſe fuerit
capax ob illam ſecularis principis
legitimationem: ſicuti in hac ſpecie
notāt Prępo.in d.can. lege.col.vj.
Rochus Curt. de iure patro. verb.
competēs.q.ij.& Cæſar Lambert.
j.lib.de iure patr.ij.part.q.ij. artic.
29. quo in loco adductis viginti ra
tionibus eam opinionem commu-
nem eſſe profitetur.

29 ¶ Octaua concluſio. † Ad princi
pem ſecularem expectat legitimū
efficere filium clerici, ēt in ſacris cō
ſtituti, ꝙ ad ſucceſsionē hæredita-
riā in bonis patris, & quo ad mune
ra ciuilia, ea ratione, ꝙ legitimatio
ſit actus ipſius principis. Bart. &
alij in l.Gallus.§.forſitan.ff. de lib.
& poſth. igitur ab ipſo principe in
filiū laicum alicuius clerici exer-
cenda eſt: qua ratione hāc conclu-
ſionem tenent Paul.in l. ſi quis po-
ſthumos.in prin.ff.de lib.& poſth.
Calde.conſi.iij.titu. qui filij ſint le-
giti.Soci. conſi.xlvij.in iiij. volu.
dicens hanc opinionem eſſe cōem:
quam idem Socin. ſequitur in d.§.
forſitan.colum.fin. optimus tex. in
authen. quib. mod. nat.effic. ſui.§.
illud. Sed econtrario hoc caſu le-
gitimandi ius ad romanū pontificē
pertinere, ſuadet ratio. Hic enim
filius legitimus fit, vt in bonis cle-
rici ſuccedat: ſed bona clericorum
ſunt à iuriſdictione Regum, & Im-
peratorum exempta. Abb. in cap.
eccleſia.de conſti. colum. antepen.
Igitur romano pontifici hoc ius cō
petit non Imperatori. Præterea pa-
ter debet legitimationi conſentire:
tamen clericus, etiam ſponte nō po
teſt coram ſeculari iudice cauſam
aliquam tractare. c. ſi diligenti. de
foro competen. ergo non videtur à
principe ſeculari hanc natalium re-
ſtitutionem peti poſſe: quod tenet
in hac ſpecie Domi.in c.fina.§.j.de
iudic.in vj.idem in c.quo iure.viij.
diſtinct.Soci. parum ſibi conſtans.
conſi.lxv.ij.col.iij.vol. ſentit Ale-
xan.in conſi.lxxxvij.ij. vol. col.
iij. incip. Viſis codicillis.late Paul.
Pariſ.conſi.ij.nu.21.lib.ij. Et licet
Ioan.Crot. in d.§.& quid ſi tantū.
penult.col.minime fuerit auſus cer-
tam in hac quæſtione ſententiā eli-
gere, & tutius ſit ab vtroque prin-
cipe hāc legitimationem exigi: ego
tamen vt libere quid ſentiam, expo
nam opinionem primam, quę & cō
munis eſt, veriorem eſſe exiſtimo:
cum nulla ſit iuriſdictio hoc caſu in
clericum exercenda: & ipſe legiti-
mandus laicus ſit: atque ipſa bona
prophana ſint, & ſecularia. Imo ea
dem ratione idem erit etiā ſi filius
ſit clericus. Tametſi fatear hoc vl-
timū ſatis dubiū eſſe. Nam & Dec.
conſi.cl. late probare nititur, cleri-
cū etiam minoribus ordinibus prę-
ditum a principe ſeculari legitima-
ri non poſſe. Sed quo ad bona ex
redditibus eccleſiaſticis acquiſita,
adhuc opinor veriorem eſſe Domi
nici ſententiam. Sic Ioan. And. in
d.c. per venerabilē. ſcribit, princi-
pem ſecularem poſſe legitimare fi-
lium ſacerdotis quo ad bonorū pa-
trimonialiū ſucceſsionem: quod ap
probāt Prępoſi, ibi.§.quod autem.

col.

col.lxxvii.& Cęſar Lambertinus
de iure patro,lib.j.ij.parte,q.ij.art.
29.nume.17.

20 ℭNona cõcluſio.† Princeps,qui
alteri non ſubeſt cauſa ciuilis iuriſ-
dictionis,põt proprios filios legiti-
mos efficere ex natalium reſtitutio
ne: veluti proprios ſubditos.tex.in
d.c.per venerabilem.§.inſuper.quẽ
ibi Abb.dicit ſingular.etiam ſi Iaſ.
contrarium ex eodem tex.adnota-
re conetur in l. qui iuriſdictioni.ff.
de iuriſd.omn. iud. Nec mirũ: cum
& glo.illum tex.male intellexerit.

21 ℭDecima cõcluſio.† Is, qui Cæ
ſari,vel Regi ſubeſt, & ab eo pote
ſtatem habet legitimãdi,non poteſt
proprium filiũ legitimare, abſque
peculiari ad id impetrata licentia.
glo.in d.c.per venerabilem. verb.
Regi.ibidem communiter approba
ta:vt teſtatur Deci. in c.iij.de pro-
ba.col.antep.idẽ in d.l. qui iuriſdi-
ctioni. vbi Iaſ. eandẽ opinionẽ no-
tat & ſequitur quod probatur in d.
cap.per venerabilem.etiã ſi cõtra-
rium velint Anan.& Lud. Bolog.
conſi.xxix.glo. tamẽ hanc opinio
nem communem non probat, quia
loquitur in principe, qui ſuperiorẽ
aliquem in tẽporalibus non habet,
niſi notetur argumento a fortiori.

SVMMARIVM.

1 *In petitione legitimationis,
eſt principi exprimenda qua-
litas filij illegitimi*

2 *Non eſt ſatis, ſi exprimatur ip-
ſum filium eſſe ſpurium, ſed eſt
ipſum natiuitatis uitium in ſpe
cie exponendum.*

3 *In petitione legitimationis, an
ſit principi exprimendũ, filium
ex duplici adulterio natũ fuiſſe.*

4 *In petitione legitimationis eſt de
ſignandus in quo commiſſus fue
rit inceſtus.*

5 *In petitione natalium reſtitutio
nis oportet principi exponere,
an parentes illegitimi poßint
matrimonium contrahere.*

6 *In reſcripto legitimationis. qua-
liter ſit legum, & canonum de-
rogatio facienda.*

7 *Ad legitimationem, quæ ſit uiuis
parentibus, an ſint uocandi ip-
ſorum parentum cognati, &
agnati.*

8 *Ad legitimationẽ, an ſit uocãdus
ſubſtitutus ſub ea conditione, ſi
ſine liberis inſtitutus deceſſerit.*

9 *Ad legitimationem quæ ſit mor-
tuis ipſis parentibus, an ſint uo
candi agnati, & cognati.*

§. NONVS.

VERVM ex præ
dictis emergit alia
quęſtio,qualiter ſit
impetranda, ſeu pe
tenda legitimatio,
vt tuta ſit. In quo
1 illud inter omnes conuenit,† has le
gitimationes reſcripto principis ad
iuris derogationem concedi: ideo
in eis principi exprimẽdum eſt id,
quod mouere poſſet principem ad
denegandam prædictam natalium
reſtitutionẽ, vel eũ auertere a faci-
li,& forſan neglecta,ac minime cir
cũſpecta cõceſsione.c. poſtulaſti.de
reſcri.quẽ text .dicit ibi Abb. ſing.
& Corn.34.in j.vol.col.j.Iaſo.con
ſil.cv.volu.j. explicant late Felin.
col.iij.& Dec.in d.c.poſtulaſti.For
ſan etenim ſi id, quo tacetur, prin-

cipi

cipi eſſet denuntiatum, conceſsiſſet petita certis legibus, aut præmiſſa aliqua cauſæ cognitione, quæ animum quietum reddere. Vnde qualitas ipſius filij, an ſit naturalis, vel ſpurius eſt exprimenda: uti probat tex. melior iuris ſecũdum Paul. ibi in l. ſed ſi hac. §. patronum. ff. de in ius vocand. & in c. per venerabilẽ. col. penul. & ſi. qui filij ſint legiti. Oldra. conſi. 147. Albe. in rub. C. de nat. lib. Bal. in l. eam quam. C. de fideic. m. nu. 39. Nicol. de Vbal. de ſucceſſ. ab inteſt. fol. 10. col. iiij. Anto. in d. c. per venerabilem. num. 15. & ibi Abb. nu. 27. Anto. Roſel. de legitimat. fol. 14. c. de cauſa formali. col. iii. & eſſe hanc communẽ opinionem teſtatur additio ad Marti. Laud. in tracta. de legitima. fol. paruo 10. col. j. quorum omnium rationes, ſi diligenter examinaueris, ſenties qualitatem vitij, quod filius habet exprimendam fore: ſiquidẽ omnia eo tendunt, ut principi comperta ſint ea, quæ poſſent ipſum a conceſsione retrahere uel inducere ad diligenter, & circumſpecte concedẽdum, re prius mature penſata. Ex quibus aliquot ſunt in hac materia notanda.

2 ¶Primum, † non ſatis eſſe in hac nataliũ reſtitutione impetrãda principi exponere, legitimandum eẽ ſpurium: ſed neceſſario id exigi, ut uitium, quod is filius in conceptione contraxit, in ſpecie exprimatur: an ſcilicet ſit ex moniali natus: ſicuti uoluit optime Ludo. de Sard. in tracta. legit. fol. 13. col. iiii. atque idem erit, ſi pater ſit in ſacris conſtitutus monachusve, nec ſufficere dicere eũ eſſe ſpurium.

¶Secundo hinc opinor eſſe notandum, in impetranda diſpenſatione eſſe prorſus dicendum, an ille filius illegitimus, ſit adulterinus, an inceſtus, quod notat Abb. in d. c. per uenerabilem nu. 27. ſi eius uerba recte conſiderentur: & id ſeruari in curia fatetur Nico. de Vbal. Rotę auditor in d. fol. 10. col. iiij.

3 ¶Tertio ex eadem radice aduertẽdum eſt, † quod ſi filius natalibus reſtituendus ſit natus ex duplici adulterio: ideſt ex coniugato, & coniugata: erit hoc duplex uitium principi exprimendum. Oldra. cõſi. 147. Alber. in d. rub. C. de nat. lib. Præp. in dicti. cap. per uenerabilem. fol. 12. colum. iiij. Ferd. Loazes Epiſco. Ilerdenſis in tract. de matri. dubi. 10. colum. ij. dicens hanc opinionem communem eſſe. Quo fit, ut Ang. opin. conſi. 104. uera non ſit: ubi dixit, filium eſſe uere legitimatum, etiam ſi principi, tantum cum tamen natus eſſe ex coniugato, & coniugata. quã opini. ſibi contrarius ſequitur Pręp. in d. ca. per uenerabilem. q. iiij. col. v. Vnde Old. opinio uerior eſt etiã ſi facta foret principi generalis mentio: iſtum ſcilicet eſſe ſpurium. quod Abb. probat in d. c. per uenerabilẽ. nu. 27. quicquid in hoc ultimo cõtra teneat Dec. conſi. 339. col. iij.

4 ¶Quarto, his recte præuiſis, neceſſarium eſſe arbitror, † quod filius natus ex ſorore, uel ex filia, ex nuru, matre, uel fratris uxore, ſi uelit a principe tutam & ualidam legitimationem obtinere, exprimat omnino gradum illum ex iſtis, cui eius conceptionem dehoneſtauit. Nec me latet Caieta. 22. q. 154. artic. 9. probare, omnes inceſtus eſſe eiuſdem ſpeciei. Negari tamen non poteſt hãc qualitatem poſſe principem mouere ad denegandam hanc natalium reſtitutionem.

¶Quinto, ex his patet ueram non eſſe opinionem Bald. in l. ſi qua illuſtris. C. ad Orfici. quam ipſe reperit in c. j. §. naturales. ſi de feud. fuer. contr. inter domi. et agnat. uaſ. dicẽs in impetranda legitimatione ſatis

eſſe

eſſe exprimere filium ſpurium eſſe,
quem ſequitur Præpoſi. in dic.cap.
per uenerabilem.iiij.q.Dec.conſil.
55.col.ij.& conſil.338.col. iij.idem
uoluit Ioan. And.in cap.fi.de filijs
presbyter.quorum opinionem eam
ſequutus dicit eſſe communem Iaſ.
conſi.11.iij.uol.col.iij.& fin. Non
enim uideo,cur iſthęc opinio ſit ad
mittenda.Nec mihi ſatis compertū
eſt,eam ita frequenter receptam eſ-
ſe:ut communis cenſenda ſit.Poſſet
fortaſsis procedere,ubi princeps le
gitimationem concederet alicui ille
gitimo, ex coitu quocunque natus
fuerit. Nā hæc principis uerba eius
mentem magis aperiunt. ut notat
Paul.de Caſt.in conſi.30.j.uol.Prę
po.in dict.cap.per uenerabilem.fo.
12.col.iiij.Ludo.Goza.conſi.85.n.
4.Tametſi adhuc opiner,hanc ſen-
tentiam tutam non eſſe: & ita eam
reprobat Nicol. de Vbal. in tract.
de ſucceſ.ab inte.fol.10.col.iiij.Sal
tem ſeruanda non erit,quando uitiū
eſt atrox,nempe coitus cum monia
li,matre,ſorore,aut filia: atque ſem
per ipſe conſulerem omnia principi
exponenda fore ueraciter,& in ſpe
5 cie. †Eſt item in impetrāda hac na
talium reſtitutione principi narran
dum atque denunciandum,parentes
ipſius filii illegitimi coniugium poſ
ſe honeſte contrahere: atque eo ſub
ſecuto illū filiū poſſe legitimū fieri.
Eſt etenim neceſſarium,ꝙ princeps
hoc non obſtante ipſum filium legi-
timet.tex.in auth.quib. mod.nat.ef
fic.legit.§.ſi igitur licentia.ubi glo.
quam Bald.in c.per tuas.de maior.
& obed.notat & Hipp. ſing.130.di
cit.eam ſing.Cæpo.caut.221. Ant.
Roſel.de legiti.ij. libr.cap.de cauſa
formali.in pri.& Iaſ.in l.Gallus.§.
& quid ſi tantum.nu.107.ff.de lib.
& poſth.quidquid in hoc dicat Lu
do.de Sardis in tract.legitimatio,ti
tu,de legiti.per reſcriptum,q.v,

6 ¶Poſtremo eſt notandum † an in
reſcripto legitimationis requiratur
clauſula, nō obſtantibus legibus cō
trarium diſponentibus. Et conſtat,
reſcriptum principis conceſſum con
tra legem aliquam quæ futuris prin
cipum conceſsionibus, ac priuile-
giis minime derogat, hac clauſula
non indigere,niſi reſcriptum id gra
ue damnum alteri irroget:quo caſu
dicta clauſula ſufficit,& eſt neceſſa
ria: quod ſi lex contra quam reſcri
ptum conceditur,futuris his conceſ
ſionibus derogat,atque id reſcriptū
graue damnum alteri inferat, indi-
get clauſula: non obſtante lege con
trarium ſtatuente:ipſa lege nomina
tim expreſſa:ſed ſi id præiudicium
graue nō ſit, ſat erit generalem adii
cere clauſulam: non obſtantibus
quibuſcunque iuribus contrarium
ſtatuentibus. Hæc notat Alex.cōſ.
187. in v. uol.cuius diſtinctionem
ſequitur, dicens eam communem eſ
ſe Ludo.Gomez,in ca. i.de conſti.
in vi. nume. 104. ex qua opinione
ipſe infert, in reſcripto legitimatio-
nis non eſſe neceſſarium expreſse
tolli §.fi.in authen.quib. mod.nat.
effi. ſui. qui futuris conceſsionibus
derogat; in ſpuriorum legitimatio-
ne, ſed ſatis eſſe ſubiici clauſulā ge-
neralem: non obſtantibus:niſi gra-
ue fieret alteri præiudicium ex hac
natalium reſtitutione quam opinio-
nem in curia romana ſeruari,& cō-
munem eſſe aſſerit Nico. de Vbal.
in tract. de ſucceſ. ab inteſt.fol.11.
col.ij. ex quibus plura intelliges, ꝗ
Deci.notat conſi. 10. latius Feli.in
c.nonnulli de reſcript. Quibus ego
addo in reſcripto principis. quo fi-
lius legitimatur aduerſus eccleſię u-
niuerſalis concilium inſerendam eſ
ſe clauſulam,quę expreſſe ipſius cō
ſtitutionis mentionem faciat. ex de
ciſione Archi.in capitul.j.de conſti.
in vi,quam ſequitur Socin.con.65
colum.

col.fi.iij.uol.& Gomez. in d.cap.j. nu.179.Pau.Pariſ.conſi.ij.nu.30.li. ii.quam opinione melius,ac cæteris diligentius explicat Iacobatius li. v.de conſilio arti.18.quo in loco expreſsim aſſerit ſatis eſſe dicere: non obſtante quacunque lege contrariũ diſponente, etiam in conſilio generali ſtatuta eandemque opinionem Archidiac. totus mundus recepit,ut utar uerbis Feli.in dict.cap.nonnulli.colum. iiij. unde in hac materia. erit hoc notandum, ad legitimationem,quæ fiat contra conſtitutionẽ, cap.cum inhibitio.§.j. de clandeſti. deſponſ. atque alia eccleſiæ uniuerſalis ſtatuta.

¶ Cæterum hoc in loco quæritur a
7 multis,†an in legitimatione cõcedẽda a principe,ſint cognati,agnatiue ipſius parentis , uocandi? In quo ſit prima concluſio. Legitimatio filij , quæ ipſo patre uiuente impetratur optime expeditur abſque alicuius citatione,modo patris conſenſus accedat.& probatur , quia ipſe pater poteſt libere bona ꝓpria diſtribuere:igitur nulli facit iniuriam,ſi proprium filium conſenciat a principe legitimum fieri. Bart. communiter receptus in l. Gallus.§.& quid ſi tãtum.ff.de liber.& poſthu.colum.fi. Dec.conſi.338.colum. fi.quam opinionem fatetur eſſe communem idẽ Dec.conſi.55.colum.1.& 3.et idem conſi.367.colum.fin. Andr.Tiraq. in l.ſi vnquam.C. de reuocan.donatio.uerbo ſuſceperit.nu.53.& Nicola.Boeri.deciſ.122.quæ quidem ſententia procedit, etiam ſi filius legitimus efficiatur quo ad feuda in præiudicium agnatorum, ut conſulendo reſpondit Albert. Brunus conſil.1. cui conſentiunt duo proxima reſpõſa ibidem typis excuſa.

¶ Ex quo infertur primo,filium naturalem non poſſe legitimari a principe:etiam uiuente, & conſentiente patre niſi,filii naturales,et legitimi ipſius patris uocentur : cum eis fiat maximum præiudicium ex hac legitimatione : cuius præiudicii ratio habenda eſt , ex eo quod legitima eis debita diminuitur. Baldus in l. nam ita Diuus.ff.de adoptioni.Alexander in l. ex facto. ff. de uulgar. nu.25.Andreas de Iſernia in c.j.§. naturales. ſi de feudo fuerit controuerſ.inter dominum , & agnat.uaſ. habent etenim filij, patre etiam uiuente in eius bonis,ſpem probatiſsimam.l.in ſuis.ff.de liber.& poſthu. Hæc tamen concluſio eſt intelligenda ad hunc effectum,ut principi ſit omnino facienda mentio horum filiorum naturalium ſimul,& legitimorum: alioqui legitimatio erit ſurreptitia,nec ualebit:ſiquidem cauſa legitimandi filios a lege illa potiſſima indicatur, ipſum patrem legitima prole carere.§.ſiquis uero filios non habens.in authẽ. quib.mod.na tur.effici. ſui. & hoc ipſum eleganter , ac ſatis expreſſe in hac ſpecie tradit Deci. conſil. 85. column. penult.licet Frederic.conſi.57.contrariam ſententiam in hoc ueriorem eſſe exiſtimet. Verum ſi facta mẽtione legitimæ,& naturalis prolis,adhuc princeps,etiam eis non uocatis filios illegitimos natalibus reſtituat etiam ſi malefaciat, ualet tamen legitimatio non tantum quo ad ſtatũ integrum ipſius filij: ſed etiam quo ad ſucceſsionem in præiudiciũ prolis naturalis ſimul & legitimæ : vt notat Alex.conſi.287.&288.5.uolu.colum.1.Ioã.Crott.fo.12.& Carolus Ruinus fol.final. in dict.§.& quid ſi tantum. ubi Iaſ.nu.96.dicẽs hanc opinionem communem eſſe : eã ſequitur & nouiſsime Emanuel a Coſta Luſitanus in eod.§.& quid ſi tm.2.parte.n.132.q.nu.14.diligẽter tradit,quid dicendum ſit,ſi pater illegitimi, parentes habeat: non tamen

men liberos. Hac tamen ratione, ne tantum præiudicium legitimis, et naturalibus liberis fieret regia lege Taurina cauetur: legitimatos per reſcriptum principis, nullo pacto ad ſucceſsionem cum legitimis, & naturalibus, fore admittendos quod ipſa l. nona et 12. aperte probatur.

8 ℭSecundo, infertur, †ad lagitimationem alicuius citandum eſſe ſubſtitutum ſub illa conditione, ſi ſine liberis inſtitutus pater illegitimi deceſſerit: cum legitimatus ſubſtitutũ excludat: ut alibi docuimus. Illa etenim bona, quæ pater obtinet, non ſunt eius libere diſpẽſationi ſubiecta ſed omnino ſunt reſtituenda ſubſtituto. hanc igitur illationem probat Anchar.conſi.427. Alexand.conſi. 67.in 1.uolu. & eſt communis opinio ſecundum Dec.conſi.85.colum. penul. & Crottum in d.§.& quid ſi tantum fo.12.col.2.qui eam ſequuntur. Iaſ.tamen ibi col.pen.contrariũ tenet ex eo, ꝙ ſi uera eſſet communis opinio, nunquam locus eſſet legitimato: cum ſubſtitutus uocatus minime conſentiret reſtitutioni natalium. Ego uero non conſulerem principi, ut illegitimum legitimum efficiat in præiudiciũ ſubſtituti: nihilominus tamen cõſenſus ſubſtituti nõ erit neceſſarius, etiam ſi citandus ſit unde ceſſat ratio Iaſ. Cuius opinio etiam ſi uera foret aduerſus communem: non tamen negat in reſcripto huius legitimationis fore neceſſariã mentionem huius ſubſtitutionis: ꝙ Carol. Ruinus ſenſit in d.§.& quid ſi tantum ad finem. Porro; quod modo diximus, uiuente patre, legitimationem fieri poſſe, nõ uocatis ipſius patris inteſtati hæredibus, ſeu ſucceſſoribus: eſt etiam intelligendum, ſi mortuo patre legitimatio fiat, ex præuia tamen ipſius patris uoluntate. quod Bart. notat in d.§. & quid ſi tantum, in fin, quem alii ibidem ſequuntur. probat tex. in authen. item ſine. C. de natur. liber. Bartol. in l. 11. colum. 3. ff. de uulgar. regia l. 6. tit. 15. parte 4.

ℭ Secunda principalis concluſio.

9 † Mortuo patre filii non poſſunt a principe legitimari, non uocatis ipſius inteſtati patris ſucceſſoribus, quibus iam ius ſuccedendi eſt delatum. Bartol. et alii in dict.§.& quid ſi tantum. ad finem Abba. in dict. capitul. per uenerabilem. numer. 29. niſi conſtet ex principis mente ipſum omnino uelle ſucceſſoribus præiudicium inferre, in inteſtati propinqui bonis: quo caſu principis uoluntati deferendum eſſe ipſe Bartolus. uoluit per l. 11. ff. de nata. reſt. idem notat Anto. in dict. capitul. per uenerabilem. & ibi Abba. a quorum ſententia, quia communis eſt, non oportet recedere: ſecundum Iaſo. in dict. §. & quid ſi tantum. column. final. & Crottum ibi fol. 11. colum. 2. utcrque tamen eam improbat exigens, citationem horum, qui patri ipſius natalibus reſtituẽdi iure optimo ſucceſſores exiſtunt ex cauſa illa, ꝙ inteſtatus deceſſerit. Sed tamen etiam Iaſo. & Crotto refragantibus Bartol. ſententia admittitur, quando hæreditas nõdum eſt adita, alioqui ſi adita ſit hæreditas, opinio Bartolus, foret iniqua, etiam ſi poſſeſsio nondum appreheſa fuerit. Paulus, Aretinus Alexand. Socynus, & Ruinus in dict.§.& qui ſi tantum. column. final. ex quibus Ruinus hunc intellectum ad Bartolus, aſſertionem, communem eſſe profiterur: idem aſſerunt ibi Gali. aul: column. final. & Ioan. Crottus fol. 12. col. 1. & ibidem Emanuel a Coſta Luſitanus 2. part. nume. 174. quia princeps põt tollere ius alii ui adquiſitũ ex delatione iuris ciuilis. Sed huic opinioni Barto. ita intellectę, optime, atq; erudite acerrimo ingenio

f genio, quo prçditus erat, refragatur Fortu. in diɑ. §: et quid ſi tantum. co lum. 132. negans pulchris rationibus, principem poſſe mortuo patre inteſtato, eius illegitimum filiũ naturalibus reſtituere in præiudicium ſucceſſorum, quibus eſt delata inteſtati hæreditas, quamuis adita non ſit. Cuius opinio apud me plurimũ ſemper ualuit.

SVMMARIVM.

1 *Clauſula ſine præiudicio ſucceſſorum quibus hæreditas inteſtati parentis defertur adiecta legitimationi filiorum, quid operetur?*

2 *Legitimatus reſcripto principis an ſit non tantũ parentibus, ſed & cognatis & agnatis legitimus effectus?*

3 *Legitmatus reſcripto principis admittitur ad retractum ex regia lege.*

4 *Legitimatio an cõcedatur quo ad Cardinalium dignitatem, & quo ad Pratorium Rotæ.*

5 *Legitimato patrem an nepotes ex eo, auo cenſeantur. Legitimi.*

6 *Diſpenſatio an extendatur ad connexa?*

§. DECIMVS.

SOLET in hoc eodem tractatu dubitari quemnam intellectum, aut effectũ habeat illa uerba, 1 † quæ apponuntur in reſcripto, quo quis legitimus efficitur ſine præiuditio eorum, qui inteſtato ſucceſſuri sũt eã etenim clauſulam in his reſcriptis inſeri iubet reg. cãcell. 48. Eius ergo intellectus erit, vt legitimatus concurrat cum legitimis, & naturalibus: non tamen auferat ſuceſsoribus inteſtati parẽtis hæreditatem, ante legitimationem eis delatam: authore Alexã. conſi. 188. v. vo. Cuius opinio cõmuniter reprobatur: nec iure admittẽda eſt, ideo ipſe Alex. conſ. 187. c. ij. vo. v. poſt Anchar. conſi. 153. aliter dicta verba legitimationis intellexit: ſcilicet, vt legitimatus præferatur omnibus ſucceſſoribus inteſtati parẽtis exceptis filiis legitimis, & naturalibus, quibus exiſtentibus legitimatus ſuccedit ex teſtamento, modo legitima pars debita ipſis filiis legitimis, & naturalibus non diminuatur ſequitur eum Ioan. Crottus in d. §. & quid ſi tantum. fol. 12. col. 3. & Antoni. Capicius diciſio. Neapolitana. 22. idem notant Paul. de Caſtro in dict. §. & quid ſi tantum. colum. penul. quorum opinionem cum prius dixiſſet communem eſſe Hieronymus Grattus conſil. 63. col. pe. lib. 1. tandem ſubdit ſe dubium eſſe, an uera ſit an communis. Verum uideo pleroſque in hoc conuenire, vt legitimatus ex p̃dicta clauſula minime admittatur, etiam ex teſtamẽto, in præiudicium legitimorum filiorum quo ad eorum legitimam. ꝙ & Soc. notat conſi. 95. 4. uolu. col. 7. idem Soc. conſi. 41. uolu. 3. col. 3. maxime col. fi. in cæteris forsã opinio Anchar. procederet, ex eodem Socin. quando eſſet clauſula ita concepta. Sine præiudicio legitimorum hæredũ. & quamuis Grattus d. cõſ. 63. col. pe. hanc differentiam improbet ex l. iij. §. de illo. ff. p ſocio, ubi legitimi hęredes dicuntur, quicunq; inteſtato ſuccedunt: tamen ex principis mente, & ex potiori ſignificatione, hac in re uidetur probabilis

præ

prædicta uerborum diſtinctio. Nam
prædicta clauſula, Sine præiudicio
ſucceſſorum patris inteſtati, hoc in-
ducere uidetur, ut legitimatus ex te-
ſtamento admittatur: attamen mor-
tuo patre inteſtato, excludatur ab
agnatis, & cognatis intra quartum
gradum, cæteros uero uxorem, &
fiſcum ipſe filius excludat ita notat
Nicolaus de Vbaldis in tracta. de
ſucceſsio. ab inteſtato fo. 12. colum.
iij. & iiij. Cornel. conſi. iii. in. 1. uol.
quam opinionem dicit communem
eum ſequutus Dec. conſi. 338. col. 2.
idem Dec. cõſ. 393. col. 1. Pariſ. cõſ.
14. lib. 1. nu. 44. Soc. conſ. 95. col. v.
volum. 4. idẽ Soc. in dict. §. & quid
ſi tantum. num. 21. vbi ſubdit ita le
gitimatum etiam rumpere patris te
ſtamentum, ſi ſit inſtitutis hæres a-
liquis extraneos a cognitiõe patris
2 † Præterea hoc in loco notandũ eſt
legitimatum reſcripto principis nõ
tantum legitimum, & agnatum fie
ri ipſi patri: ſed etiã omnibus ipſius
parentis agnatis, abſque eorũ con-
ſenſu, etiam quoad ſucceſsionem.
text. in auth. quib. mod. natura. effi-
ci. ſui. §. quapropter. notat Paul. Ca
ſtro. conſ. 34. nu. 12. 2. volum. Bar.
& Bald. in l. communium. C. de na
tur. libe. Alex. conſ. 2. 1. vol. nu. 36.
Dec. conſi. 365. num. 5. Iaſ. in l. ſi is,
qui pro emptore. ff. de vſucapi. nu.
241. Curti. Iunior cõſ. 37. col. 1. Ay-
mon Sauilli. conſ. 138. col. 1. Quod
eſt intelligendum in propria, & ve
ra legitimatione: nõ in diſpenſatio-
ne. vti optime intellexit Anto. ĩ di-
cto. cap. per venerabilem. num. 17.
probat regia l. 12. Tauri, ibi cæteris
cognatis. quo in loco Ioan. Lupi. di
xit corrigi ius commune, ex quo le
gitimatus reſcripto principis nõ fit
legitimus, nec agnatus aliis agnatis
uel cognatis, ꝑter quã ipſi patri abſ
que eorũ cõſenſu. ꝑ tex. auth. quib.
mod. natu. effi. ſui. §. filiũ. Sed text.
ille loquitur in legitimatione, quæ
fit per obligationem curiæ: in qua
prædicti omnes doct. diuerſũ putãt,
à legitimatione, quæ fit reſcripto
principis. quã differentiã expreſsit
regia l. vij. tit. 15. part. iiij. Sic etiam
errauit Iaſ. in l. fratres. C. de inoffic.
teſta. col. penul. dicens, legitimatum
reſcripto principis, ſoli patri, non
cæteris agnatis, legitimum, & agna
tum fieri. Vnde ex his infero † ex 3
lege regia, ad ius retractus admittẽ-
dum eſſe legitimatum reſcripto prin
cipis. quod notat Carol. Molinęus
in conſuet. Pariſiẽ. tit. j. §. viij. in gl.
j. poſt Matth. ab Afflict. in tracta.
iuris protomiſeos. verſicul. itẽ quæ-
ro an conſanguineis. licet Dec. con-
ſil. 175. incipiẽ. in cauſa, quæ Luce
agitur. dub. iij. & Tiraq. libro. j. de
retract. §. j. in gloſ. viij. num. 12. con
trarium teneant, ex eo quod legiti
matus in ſtatutis non comprenditur
aliquo pacto ſub legitimis: quæ rõ
regiæ legi minime cõuenit: quippe
cui nec ſtatuti, nec municipalis le-
gis nomen aptari poſsit. Imo & in
ſtatutis poſſe legitimatum intelligi
ſub legitimis, poteſt cõprobari ex
his, quæ diximus ſuperius. Præte-
rea, lex, q̃ retractũ permiſit, non vti
tur ita ſtrictis dictionibus, vt ſolum
ipſos legitimos ad 'ias iſtud vocet,
etiam ſi illegitimos eadem lex ex-
preſſim minime vocauerit. vt ipſe
Tiraq. diſputat d. gloſ. viij. num. 4.
Item, illud prętermittendum nõ eſt
legitimatum reſcripto principis,
priuilegium illud habere, quod in
gradibus regulã cancel. Iulij II. con
ceſsit, ſecundum Nicol. de Vbal. in
tract. de ſucceſ. ab inteſt. fo. ix. col.
4 iiij. dicentem † ſecus eſſe quo ad ge
nus, & nobilitatem: vbi etiam pro
fitetur, nunquam aliquem legitima
tum fuiſſe ad Cardinalis dignitatẽ
obtinendam: atque ſemel id conceſ
ſum fuiſſe: ſed legitimatũ nõ potuiſ-

Te

ſe ſequuta morte dignitatem illã cõ
ſequi:idem aſſerit nec ad Rotæ præ
torium admitti illegitimos, etiam
natalibus reſtitutos principis reſcri
pto, quanuis romanus pontifex ex
preſſe id concedat:eadem refert Lu
doui.Gomez in reg.cancel.de trien
na.poſ.q.ij.dicens hac de cauſa Phi
lippum Decium virum alioqui no-
ſtra ętate ſummis dignum laudibus
ab eodem prætorio repulſum: cum
ſemel a romano pontifice hoc mu-
nus eſſet ei delatum. regia uero l.
12. Tauri, legitimatũ reſcripto prin
cipis ad quoſcunque honores, ac pu
blica munera admittit. Denique &
5 illud quæri poteſt, † an filio legiti
mato per reſcriptum principis, ne-
pos ex eo naturalis, & legitimus.
cẽſeatur ipſi auo effectus legitimus
Qua in quæſtione exiſtimo ipſum
nepotem eſſe auo legitimum. ex eo
ꝙ eius pater fuerit legitimatus. Quę
concluſio probatur primo. quia le-
gitimatus, vere legitimus cenſetur,
ex Bart. aſſertione in l. ſi is, qui ꝓ
emptore. ff. de uſuca. cuius ſententia
alibi probauimus:ſed ſi pater legi-
timus eſſet, nepos patris locum ſub
intraret. l. ſi auus. C. de lib. præte. l.
poſthumorum. ff. de iniuſt. rup. & ir
rit. teſta. l. Gallus. §. nunc de lege.
ff. de libe. & poſth. igitur idem erit
ſi ſit pater legitimatus. Secundo, for
tior eſt legitimatio, quam adoptio.
authen. quib. mod. natu. effic. ſui. §.
tribus Bal. in l. neq; abſẽs. ff. de ado
ptioni. Sed patre adoptato princi-
pis authoritate, cenſetur nepotes
adoptari. l. ij. §. fin. ff. de adoptio. er-
go & eodem modo legitimatio erit
cẽſenda. Tertio, facit l. fi. C. de nat.
libe. vbi nepos ex radice infecta ꝓ
hibetur auo ſuccedere: igitur a con-
trario, ſi radix deſinit eſſe infecta,
ſuccedet auo ipſe nepos. Quarto, ali
quo ſuccedere prohibito, eius pro-
les etiam cenſetur prohibita. text.
vbi Ang. id notat in auth. de hære-
di. ab inteſt. §. reliquum. ver. ex di-
uerſo. Bal. in l. fi. C. de verb. ſignifi.
igitur aliquo admiſſo ad ſucceſsio-
nem, eius proles admiſſa iure dici-
tur. Quinto, legitimatio non eſt ita
reſtringenda, quin ad conſequentia
extendatur. authore Dom. in cap. j.
§. j. & in c. ij. col. ij. de fil. presbyt.
in vj. Iaſ. in rub. ff. de lib. & poſth.
nu. 14. non ergo erit mirum patris
legitimationem ad nepotes exten-
di. Sexto, tametſi diſpenſatio ad cõ
ſequentia, ſeu annexa, ſine quibus
conſiſtere poteſt, non extendatur
ex communi ſententia:tamen quan
do acceſſorium non indiget diſpen-
ſatione:quia non eſt vitio infectum
ſed tantum id vitium habet a princi
pali:remoto illo defectu a principa
li per diſpenſationem, conſequens,
& acceſſorium liberum erit ab om
ni macula. Domi. & Præpo. in ca.
nos conſuetudinem. 12. diſt. Feli. in
c. poſtulaſti. de reſcrip. nu. 10. glo. in
c. ſtatutum. verſi. dignitate. de reſcr.
in vj. igitur ſublata macula, quam
pater ex conceptione ſortitur, filius
legitime natus, eſt liber a paterno
vitio, & ſic erit legitimus.

SVMMARIVM.

1 *Quo tempore à iure pontificio prohibeantur nuptiarum ſolennia.*

2 *Secundæ nuptiæ an ſint benedicendæ.*

3 *Contrahens matrimonium cũ meretrice opus pium agit, atque indulgentiã peccatorũ cõſequitur.*

4 *Meretrix quæ dicatur.*

5 *Intellectus ad l. palam ff. de ritu nuptia.*

6 *Regia lex. Tauri explicatur.*

§. VNDE-

§. VNDECIMVS.

1 SED & præter alia illud notandũ erit, † nuptiarum ſolennia celebrari non poſſe, iure pontificio prohibente a ſeptuageſima uſq; ad octauã diẽ poſt Pentecoſt. c. Capellanus. de ferijs. in quo illud eſt aduertendum, ipſo die dominico poſt Pentecoſt. quo feſtũ Trinitatis ab eccleſia celebratur, poſſe nuptiarum ſolennia peragi: atq; ita eſt intelligendus tex. in d. c. Capellanus. dum dicit, dominica, quæ ſequitur, ſcilicet, poſt Pentecoſtẽ: ſecundum Imol. ibi Flor. iij. par. ti. j. c. 17. Sylueſ. verb. matrim. vij. §. ij. & regiã l. 18, ti. ij. part. iiij. quamuis Abb. in d. c. Capellanus. contrarium cum alijs docto. tenere velit. Item illud addendum eſt, ab aduentu Chriſti vſq; ad Epiphanię feſtum, etiam hæc nuptiarum ſolennia vetita. c. non oportet. 33. q. iiij. ita vt nec ipſo die Epiphaniæ poſſint hæc ſolennia contingere. Abb. & alij in d. cap. Capellanus. d. regia lex 18. Floren. & Sylueſt. locis paulo ante citatis. Aduentus autem redemptoris noſtri incipit die dominico, qui contingit a die vigeſima ſeptima Nouembris ad tertiam diem Decembris: vt notat Spe. lib. vj. rationab. rub. de aduentu. Eſt tamen a præfata prohibitione deducendum tempus a dominica, quæ octaua eſt a reſurrectionis die, ad dies vſque rogationum excluſiue: ita vt in hoc tempore poſsint nuptiæ celebrari etiam ipſa die dominica, quę octaua eſt a reſurrectione: nõ tamen in diebus rogationum. c. non oportet. 33. q. iiij. & hoc ipſum notant prædicti
2 doct. Hic etiam agendum eſt, † utrũ ſecundę nuptię ſint benedicendę? et conſtat ex c. j. de ſecund. nupt. clericum ſecundas nuptias benedicentẽ ab officio, & beneficio ſuſpenſum, ad apoſtolicã ſedẽ mittendũ eſſe cũ literis Epiſcopi. Qui tamen tex. locum habet, ubi cõſtante priori matrimonio presbyter ſecundas nuptias benedixit. Ioan. Andr. Anton. Abba. & alii ibidem regia l. ſecunda, titulo 12. part. quarta. Sed Syluest. uerb. nuptiæ intelligit illũ tex. ita ut locũ habeat, etiam priori coniugio ſoluto. ſi uterque coniugum iam fuerat ſemel benedictus, uel ſaltẽ ipſa mulier: q͏ ſi fęmina nõdũ fuiſſet benedicta, poteſt tunc benedictio ſolẽniter fieri. idẽ Tho. in quarto ſenten. diſtinct. 42. q. iii. ad ſinẽ. Cuius opinio in praxi ſeruatur: ſcd̃m Henric. in c. uir aũt. de ſecundis nuptiis. ubi gloſſ. hoc etiã notat Pęna uero ſuſpenſionis per ſententiã erit imponẽda: non aũt inſertur a canone ipſo iure. Hoſtien. Abb. et alii in d. c. 1. quorum intellectus cõmunis eſt ad illũ textũ, ut teſtatur ornatiſsimus uir, ac Pręſul. Calaguritanus Io. Bernardus, in ſua praxi c. 68. idẽ notat Henri. in d. c. uir aũt. et Paluda. in iiii. ſenten. diſtinct. 42. q. iii. Eſt tamen hac in re notanda Ioannis XXII. extrauacans conſtitutio, ex qua miſsio ſacerdotis, ſecũdas nuptias benedicẽtis, ad romanã curiã, omnino tollitur. Ex ea ẽt probabilior apparet illa opinio, q̃ Henric. in dict. c. ſi uir: refert pluribus authoritatibus ad eam citatis: ſcilicet, ſecundas contrahentem nuptias benedicendum eſſe, ſi prioribus nuptiis benedictus non fuerit, ſiue ſit uir, ſiue fœmina, quod ſi benedictus is ſemel fuerit, non eſſe benedicendum. Sed opinionem Sancti Thomas, uſus frequentior recepit. Libet equidem illud, ueluti huius paragraphi coroni-
3 dem, adnotare † contrahentem matrimonium cum meretrice, maxi-

mam peccatorũ indulgentiã a cano-
ne conſequi ex c.inter opera.de ſpõ
ſa. Siquidem maximũ miſericordię
opus eſt, peccantẽ corripere: cũque
a peccato auertere. ẽ enim miſericor
diæ opus ſpirituale, quod corporali
bus operibus miſericordię prẽſtat:
ut notat Archi.in can. tria. 45.diſt.
Thom.22.quæſt.32. artic.iij.Hen-
ric.in d.c.inter opera optime Domi
nicus a Sotto in eleganti, atq; omni
bus numeris erudita relectione de ſe
creto.memb.ii.q.j.concluſio.iii.cõ-
ceditur ergo hoc opus exercẽti re-
miſsio peccatorũ omniũ, ſecundum
Cardi.& Præp.in d.c. inter opera.
Quibus Abb.refragatur dicẽs, non
cõcedi remiſsionẽ peccatorum om-
niũ. Ego uero arbitror ex intẽtione
dicti canonis tantã pęnã indulgeri
accipiẽti meretricẽ in vxorẽ, quãtã
cõuenit, ei diſtribui ex theſauro ec
cleſiæ ꝑ iſtud miſericordię opus
applicata ſatisfactione, ab ipſo ſum
4 mo huius theſauri diſpẽſatore † Me
retrix autẽ dicitur ille, quæ palã li-
bidinẽ exercens, quæſtũ facit: cuiuſ
que turbitudo publice uenalis ẽ: uti
ꝓbat Iuriſcõſultus in l.palã.ff.de ri
tu nup.Regia lex.10.ti.16.part.3.c.
meretrices.32.q. iiii.Itẽ illa, q̃ mul-
torũ libidini patet.c.uidua 34.diſ.ẽt
ſine quæſtu: ut in d. l. palã.conſtat.
Ex qua etiã apparet nil referre, an
ſit in lupanari, caupona, alioue loco
aut taberna proſtituta. Illã etiã, quę
duos ad coitũ cũ quæſtus, nec plu-
res admiſit, meretricẽ eſſe exiſtimat
Abb.in c.cum decorẽ.de uita, et ho
neſtate cleri idem Abb.& Pręp.in
d.c.inter opera Ioã. Lupi. in rubr.
donatio.inter uirũ & uxor.§.40.&
in l.62.Tau.ubi paſsim cæteri inter
pretes id aſſeruut, per tex. in d.l.pa
lã. Ab ea tñ tm̃ abeſt huius opinio-
nis probatio, ut manifeſta contrariã
approbat. Itẽ, inquit Iuriſconſultus
ulpianus, quæ cum uno, & altero ſe
pecunia accepta, commiſcuit, non ui
detur palam corpore quæſtũ facere.
Quibus uerbis ſatis apertũ eſt Ab
ba.& ſequatiũ opinionẽ prorſus re
felli. illa etenim uerba: quæ cũ uno
& altero duos ſignificant tm̃: quod
conſtat ex Laurentii Vallę adnota
tionibus lib.iii.elegantia.c. 59. Cui
mire cõueniunt Ouidii carmina ex
epiſtola Sapphus ad Phaonem.

Inde Chelyn Phœbo communia
munera pœnam.
Et ſub ea uerſus unus et alter erit.
Grata lyram poſuit tibi Phœbe
Poetria Sappho.
Conuenit illa mihi, conuenit il-
la tibi.

Sic et Auguſtinus lib.iii. de ciui.
Dei.capitul.18.dixit. Cuius in pri-
mo, & altero lib. mentionẽ fecimus
de primo, & ſecundo libro intelli-
gens. eadẽ ſignificatione utitur Va-
leri. Maximus li.vj.c.iiij.de Alex.
ſic ſcribens Dario enim uno iam, &
altero prælio uirtutẽ eius experto.
ſubdit paulo poſt uocem duabus ui
ctoris reſpondentẽ, dignamque cui
5 tertia, ſicut euenit, tribuereẽ.† Hinc
etiã deducitur egregie errasse hac
in re Matthæ. ab Afflictis poſt Lu
cã de Penna in conſtitutioni. Nea-
polit.tit.13.libr.iii.dicentẽ eã fœmi-
nã meretricẽ eſſe, quæ cã quæſtus
unum tm̃ uirum ad coitũ admiſit, at
que ex eo a uicinia expellendã fo
re.per tex.in l.mariti.§.qui quęſtũ.
ff.de adul.qui tñ tex. loquitur i ma
rito lenocinĩũ committente, & quæ
ſtũ ex hoc faciente: in quo fat eſt,
ſemel quæſtũ accepiſſe. eſſe tñ a ui-
cinia expellendũ meretricẽ, atq; in
lupanari relegandã ꝓbat l.ii.tit.22
part.vii. & Lucas de Penna in l. ſi
qua column.ii.C. de ſpectacul.libr.
11. Paulus. de Castro in l. nullus.
C. de ſumma trinitat. Bal.in l.ii.in
fi.C.

ſſ.C.de emphy.te. Platea per text. ibi in l.cum ſupra.C. de re militari Matthę.de Afflictis in d. rubri.43.

6 ¶Cæterũ † dum regia l.62.Tauri,prohibet ob pecuniã debitã fęminas deduci ad publicũ carcerẽ, niſi ſint fęminę manifeſte fornicariç:nõ arbitror fore neceſſariũ, ut ſecunda legis pars locũ habeat, fęminã eſſe meretricẽ. Sat enim erit eſſe publice alterius concubinã:quod ex Baldo colligitur, qui in l.conſentaneũ. C.quo.& quan.iud.ſi.col.dixit fœminã luxurioſe uiuentẽ, quæ quidẽ honeſta nõ eſt,pro debito peccuniario poſſe ad carceres duci. Hoc tñ ſimul cũ regia lege eſt ita intelligendũ,ut locũ habeat qñ hæc fœmina inhoneſta, atq; impudica nupta nõ eſt:quod ſi nupta fuerit,duci ad carceres ꝓ pecuniario debito nõ debet Ioã.And.in additionib.ad Speculato.titu.de iniuriis.quẽ ſequuntur Iaſo.in l.ad egregias.ff. de iureiurãd. Barba.conſi.27.col.j. uolu.j.Ioan. Lupi.in c.p ueſtras.iii.notab.§.21. nu.21.Capicius deciſ. Neapoli.44. idq; paſsim dictæ regię legis interpretes admonent.idẽ notant Alex. & Iaſo.in l.pleriq;.in fi.ff.de in ius uocand.Barba.in c.paſtoralis.colũ. vj.de iudic.Dec. in l.ii.ff. de regul. iur.nu.78.fieret enim maxima iniuria marito,& matrimonio.quod maxime coadiuuatur ex l.ſi uxor.§.di ui.ff. de adulter. quẽ textũ præfati doctores paſsim adducunt ad eorũ ſententiã cõprobandã: poſt Roma. qui in l.ſi uero §. de uiro.fallentia. ii.ff.ſol.matri. illũ ad id ualde commendauit: eandẽ concluſionẽ notat Ludouicus Gomez. in c.mulieres. de iudic.in vi.nu.15.tametſi Dec.in d.c.paſtoralis.& Ioã.Bapt.de debitorib.ſuſpect.& fugitiuis. quæſt.y. in fine.aduerſus. hanc opinionẽ probare conetur nil referre,fęminã cõiugatã eſſe,quo minus ad carcerẽ duci poſsit, ſi meretrix ſit:quorũ opinio procedere poterit eo caſu, quo nupta conſentiente uiro fornicetur, ut in hac ſpecie adnotauit Ioan.Baptiſta d.quæſt.y.quẽ ſequuntur Ludouicus Gomez.in d.c.mulieres.& Hip.in l.unic.C.de rap.uirgi.n.31.

SVMMARIVM.

1 *Iudex quis ſit uere competẽs ad cauſam cõiugalẽ tractãdã.*

2 *Cauſa coniugalis an poſsit compromitti*

3 *Iudex ſecularis an poſsit de cauſa matrimoniali cognoſcere.*

4 *Iudex laicus utrũ ualeat iudicare uſurariam controuerſiam.*

5 *Regia l iiii. tit. de exceptionib. lib ii .ordina.explicatur.*

6 *Conteſtatio litis an ſit neceſſaria in cauſa matrimoniali*

7 *Teſtes in cauſa matrimoniali qui ſint admittendi.*

8 *Teſtes omni exceptiõe maiores qui dicantur.*

9 *Confeſsionis ſacramentalis arcanum nõ eſt reuelandum ad matrimonij probationem.*

10 *Confeſsionis ſacramẽtalis ſecretũ non eſt detegendum, etiam quo ad crimen committendum in perniciem reipublicæ,ſaltem nominato authore*

11 *Cõfeſsionis ſacramẽtalis ſecretũ an ex licẽtia cõfitẽtis detegi poſsit.*

12 *Sentẽtia lata in matrimoniali cauſa a qua prouocatum nõ eſt, an tranſeat in rem iudicatam.*

13 *Sententia a qua non eſt appella-*

 tum,

tum, qualiter ex eo ſenſu tacito ipſius condemnati vires aſſumat rei iudicatæ.

14 *Sentẽtia in cauſa matrimonij ſpiritualis an tranſeat in rem iudicatam.*

15 *Sententia in criminali cauſa an tranſeat in rem iudicatam.*

16 *Defenſiones an poſſint a reo criminis renuntiari.*

17 *Defenſio ab occiſione an licite omittatur ab illo, qui poterat ſe defendere occidendo inuaſorem.*

18 *Condemnatus appellationẽ omittens an poſſit contra iudicẽ agere ex iniquitate ſententiæ.*

19 *Sententia iniqua an reddat uictorem tutum in conſcientiæ iudicio.*

20 *Sententia diuortij quo ad thori ſeparationem an trãſeat in rem iudicatam.*

§. DVODECIMVS.

EX his tãdẽ, quę hoc libello tradidimus lector diligẽs facile cognouerit, quanta ſit cauſę coniugalis grauitas: in qua quidem non tm̃ humana iure: ſed & diuina tractare oportet: in qua de maximo ſacramento agendum eſt: in qua denique non de re pecuniaria, nõ, in quã de re leui, minimique momenti, ac friuola: ſed de perpetua atque inuiolabili humana ſocietate eſt iudicandũ. Proinde ✝ nõ temere: ſed maxima deliberatione præuia ſacroſancti canones ſtatuerũt, huius iudicii quæſtionẽ, quo ad cognitionẽ & diffinitionẽ ſolis Epiſcopis pertinere. capitu. multorum. 35. quæſt. ſexta, capitu. audiris. de præſcript. text. cæteris apertior in capitulo accedentibus. de exceſſ. pręlatorũ, teſte Panor. in c. j. de conſanguinit. quibus cõuenit regia l. pe ti. 10. par. iiij. Poteſt tamẽ Epiſcopi vicarius huius coniugalis cauſæ cognitionẽ tractare, etiã ex generali cõmiſſione Epiſcopi. tex. ubi Abb. et Prępo. in ca. fi. de cognatio. ſpiritua. text. optimus, quem ipſe poſt Hoſtien. ibi. ſecunda colum. ita intelligo in capitu. literas. de reſtitutio. ſpoliat. idem notat Lambertinus de iure patronat. iij. part. libro ſecundo, quæſti. ii. artic. iij. Atque etiã capitulum uacante ſede epiſcopali, ex eadẽ ratione: quod late tractat Franciſc. Pauinus in tracta. de poteſta. c. ſede uacant. j. part. q. 10. col. iij. Eſt tñ dubiũ, an ex delegatione poſsit inferior Epiſcopo habere huius cauſæ cognitionẽ. Et ex c. propoſuiſti. de probatio. & c. ex literis. de in integrũ. reſtitutio. & c. j. ut lite non cõteſta. probatur cauſam matrimonialẽ a romano pontifice delegari non ſolum Epiſcopis, ſed & inferioribus: nempe Archidiaconis, Prioribus, et Archipresbyteris. quod in hac ſpecie notat Abb. in c. j. de conſanguinita. & affinita. ſuper gloſ. iij. q̃ hoc probat. & Barb. in c. j. ut lite nõ cõteſtat. ii. col. Decius in c. ſi pro debilitate. de officio deleg. col. iiij. quod de iure negari non põt: ſed nõ ſolẽt romani pontifices cauſas matrimoniales, niſi ex aliqua iuſta cã aliis quam Epiſcopis committere: ut Io. Andr. Abb. Anto. Felinus, col. iii. et Dec. in d. ca. ſi pro debilitate. teſtaẽ et idem Dec. in d. c. propoſuiſti. col. j. docto. per tex. ibi in c. cauſam matrimonij. de offic. deleg. Collectari.

in c.j.de conſang.& nouiſsime Ludouic.Gomez.in c.ſtatutum.nu.82. de reſcript.in ſexto. Quod ſi matrimonialis controuerſia a romano pontifice cui quam delegatur,nō poterit is delegatus, etiam Epiſcopo eam ſubdelegare,propter ipſius cauſæ grauitatem, authore Abba.in d. c.ſi pro debilitate.col.pe. ubi Ioan. And.in fi. Anto.col.ii.& Fel.iii.idē aſſerunt.quamuis Dec. ibi. nu.4.teneat contrariū, dicens poſſe cauſam matrimonialem ſubdelegari,ſaltem Epiſcopis:atque id ex Panor.colligit,quem colligit,quem corruptum uitio impreſſoris habuit: ut conſtat ex antiquioribus, a quibus Panor. eandem concluſionem accepit. Nec obſtat text. in d.c.ex literis. de in integr.ubi delegatus cauſam matrimonialē ſubdelegauit, quia eam cōmiſit collegę, cui ipſe romanus pontifex eandem cauſam commiſerat, & cuius induſtria ab ipſo principe ad idem negotium electa fuerat. Si tamen cauſa coniugalis,tantum circa thori ſeparationem tractetur,ſolet committi etiam his, qui Epiſcopi non ſunt. text. ubi id in ſpecie notant Anton. & Soci. colum. prima, in dicto capitulo primo, ut lite non conteſtata. Verum ex præſcriptione competere poteſt aliis, quam Epiſcopis cauſæ coniugalis congnitio, ac diffinitio,quod notāt docto.per text.ibi in cap.auditis.de præſcript. & probatur in cap.accedentibus.de exceſ.prælat.ubi idem notatur de priuilegio,& de conſuetudine.gloſſ.in dict..capitul.primo, de conſangui.communiter ibi recepta gloſſ.in capitul.literas.de reſti. ſpolia.Item ex delegatione ſpeciali Epiſcopi poterit inferior huius cauſæ cognitionem accipere. gloſſ. in dict.capitul.primo,de conſangui. ſing.ſecundum Abba.ubi Henri.& Præpoſi.idem notant, idem Abba. in cap. in literis. de in integ.reſtit. & Hoſtien. in dicto capitul.literas column. ij. quorum opinio communis uidetur. Debet tamen hęc cauſa tractari, uel ex commiſsione ſpeciali,uel generali a iudice, qui ſit peritus in iure pontificio. Nam & Barba. in capitulo propoſuiſti, de probationibus,columna prima, defendere conatur, ad ſententiam in hac cauſa ferendam eſſe ita neceſſariam iuris canonici ſcientiam, vt ſententia ab huius diſciplinæ ignaro lata minime teneat.argumento aſsumpto ex d.c.j.ubi Hoſt.Abb.&cæteri doctores communiter aſſerunt contrarium, dicentes iniquum eſſe,quē quam coniugalem controuerſiam diffinire, qui non ſit iuris canonici peritus: tamen latam ſententiam validam eſſe propter iuriſdictionem, quam habet is,qui eam tulerit.

2 † Hinc etiam conſtat non poſſe quæſtionem coniugalem, quæ inter duos tractatur, in arbitrum compromitti. capitulo penultimo, de in integr.reſtitu. notat gloſsa in capitulo primo, de conſanguinitat. & in lege non diſtinguemus.§. Iulianus.ff.de arbitris,regia lege 24. titulo quarto,parte tertia.Imo.Romanus ſcribit, conſilio ccxcix. ab arbitris laicis cauſam coniugalem, nec principaliter, nec incidenter diffiniri.aut examinari poſſe,cōtra Bald.in l. vni. C. de confeſſ.nu. 37. quem Alex. reprobare videtur in l.quotiens.C.de iudi. quibus accedat text.in c.contingit. de arbit. vbi glo. cōmuniter recepta hoc ipſum notat.Multo fortius tranſactio in cauſa matrimoniali fieri nequit. c.fin.de tranſactio. Vnde quamuis cauſa ſpiritualis poſsit compromitti in laicum arbitratorem, quem amicabilem compoſitorem vulgus appellat,ſecundum Roma. conſilio 173. Alex.in l.quotiens. C.de iudi.

V iij Felin,

Feli.in c.cum ſit generale.nu. 3. de
for.compe. Ancha.conſi.34.ij. col.
Dec.in c.ij.de iudi.in princ.ubi aſ-
ſerit hanc opinionē communem eſ-
ſe,& ibi Ripa nu.13. idem profite-
tur contra Abba. in d, c.contingit.
Roma.in l. Titia. ff. ſolut.matri.&
Barba.in d.c. ij. tamen cauſa ſpiri-
tualis,in qua tranſactio fieri nō po-
teſt,non poterit, nec in laicum,nec
in clericum arbitratorem compro-
mitti. quod notat expreſſe Ripa in
d.c.ij.num.13.ſiquidem compromiſ
ſum in arbitratorem factum tranſa-
ctioni comparatur. glo.in authē.ut
diffe.iudi.in prin.Bart.in l.ſi ſocie-
tatem.§.arbitrorū.ff. pro ſocio.col.
ij.Abb.in c.quintauallis. de iureiu.
nu.vij.& ſeq.notat Iaſ.in.§.omniū
de actio.nu. 18.Bal.Paul. & Iaſo.
in l.tranſactionis.C.de tranſa. opti
me Dec.conſ.60.col.iij.Igitur,cum
in cauſa matrimoniali non ſit tran-
ſactioni locus, nec erit admittendū
compromiſſum in arbitratorem fa-
ctum.Imo ex ratione tex.in c.j. de
conſan.& affini.opinor cauſam con
iugalem,in qua de fœdere matrimo
nij agatur, non poſſe etiam arbitrū
clericum tractare ex vi compromiſ
ſi,ēt ſi incidat in cauſam,cuius legi-
timam ex conſenſu partium cogni-
5 tionem habet.† Iudex vero ſecula
ris minime poteſt diſcutere matri-
monij cauſam, neque eius vllam cō
gnitionem habet, ēt ſi tractetur de
coniugij ſeparatione quo ad thorū,
vt diximus ſuperius. cap.vij.§.vj.
nu.8.etiam ſi coniugalis cauſa inci-
dat in iudicium hęreditariæ ſucceſ-
ſionis.quod ēt notauimus hoc eodē
cap.§.iij.nu.4.Sed ſunt, qui exiſti-
ment iudicem laicum poſſe cauſam
iſtam matrimonij tractare inciden-
ter,ſi controuerſia in facto, non in
iure conſiſtat.ita Bar.in l. Titia.ff.
ſolut.matri.idem Bart. in l.ij.ff. de
iuriſ.om,iud, tunc enim nulla iuris
canonici peritia neceſſaria eſt, &
cauſa ipſa mere temporalis cenſe-
tur.idem not.Abb.in c.poſt miſera
bilem.de vſur.idem Abb. & Feli.
col.iij.in cap. cum ſit generale. de
foro compet.quibus tex.in d.c.poſt
miſerabilē.optime ſuffragatur, quē
ad id notat Rom.in d.l. Titia. vbi
ipſe,& Alex.iij.col. fatentur præ-
dictam opinionem, communem eſ-
ſe,idem etiam aſſerunt Iaſ.in l. quo
tiens.C.de iudic.Dec.in c.ij.nu.24.
de iudic. vbi Franciſ. de Ripa nu.
17. eandem ſententiam defendit cō
tra Deci.ibi.qui contrarium voluit
poſt Imol. & Raphael. in d.l.Ti-
tia.de quo & Iaſ.dubitat in d.l.quo
tiens. Vnde conſultius res agetur, ſi
oblata,incidenti ſuper matrimonio,
vel alia cā eccleſiaſtica,qōne ēt fa-
cti,corā ſeculari iudice, is cuius inte
reſt ad eccleſiaſticum iudicem ac-
ceſſerit,ab eoq; petierit,ut illius qō-
nis cognitionē aſſumat, atq; iudicē
laicum inhibeat: ne in ea etiam inci
denter procedat.tunc enim,ſi iudex
ſecularis nondū cępit id negotium
tractare, eccleſiaſticus citatis his,
quos id tangit eandem incidentem
cām expediet: vt conſuluit Gerar.
ſing.96.His accedit,quod not. Ant.
in c.tuam.de ordin.cogni. per illum
4 tex.dicens † iudicem laicum, corā
quo aduerſus contractū fuit obiecta
exceptio vſurarum, poſſe inhiberi
a iudice eccleſiaſtico,ne in illius cō
tractus exequutione procedat, do-
nec exceptio vſurarū ſit a iudice ec
cleſiaſtico diffinita.quod etiam do-
cet Ambro. de Vignate in c. ſalu-
briter.de vſuris.nu.125. ſentiūt idē
Bal.in l.conſulta.C.de teſtamēt. &
Imol.in c.cum in iure.de off.deleg.
Ex quo Bart.Cœpol.conſil.ciuiliū
cauſarum.xviij.aſſerit debitorē ca-
ptum a iudice ſeculari liberandū eſ
ſe omnino a carceribus, ſi per iudi-
cem eccleſiaſticum fuerit pronūcia-
tum

tum illud debitum inductum fuiſſe ex cauſa vſuraria, eo quod ipſe debitor vltra ſortem illam quantitatē creditori promiſerat. vnde regia l. iiij. tit. de excep. lib. 3. in ordinat.
5 reg. dum dicit †iudicem laicum debere aduerſus exequutionem contractus admittere exceptionē vſuræ. ita erit intelligenda, vt ſi in vſurarum exceptione ſola quæſtio facti tractetur, poſsit hoc negotium a ciuili iudice expediri iuxta ſententiam Bart. & communem: niſi inhibitio a iudice eccleſiaſtico opor tuno tempore proceſſerit. ſicuti Gerad. adnotauit. Si vero iuris ſit controuerſia, ad ecclaſiaſticum iudicē remittatur: atque eius diffinitio expectetur, ex paulo ante præmiſsis. cum hoc crimen mere eccleſiaſticū ſit, vt communiter doct. fatentur, & nos retulimus ſuperius. c. vj. nu. 19. hanc tamen opinionē conatur euertere, eamque falſiſsimam eſſe exiſtimat Carol. Molin. de cōtract. q. x. dicens, non eſſe magis eccleſiaſticū hoc crimen, quam homicidium. & non eſſe mere eccleſiaſticum deduci poteſt ex eleganti, & eruditiſsima hac de re diſputatione Martini ab Aſpilcueta in c. nouit. de iudic. vj. notab. corol. vij. Imo Rode. Xuares in rep. l. regiæ. de inſtru. executio. verſi. nunc circa iudicem. col. 8. ſcribit iudicem ſecularem ex lege regia poſſe, ac debere perſequi ipſam executionem non obſtante iudicis eccleſiaſtici inhibitione, ſi intra decē dies minime docuerit reus vſurarium eſſe contractum illud. quod probatur authoritate Ang. in l. iiij. §. condemnatum. in fi. ff. de re iudic. Socin. conſi. 79. lib. 3. Matth. Affl. deciſ. Neap. 30. idem notat Rebuffus ſuper leges regias tract. de literis oblig. art. ij. glo. j. nu. 22. dicens, ita in praxi apud Gallos receptum eſſe, quibus adde Frederic. conſi. ccc. & Laurent. de Rodulphis in tract. de vſur. q. cxxxi. &
6 cxxix. †Quid tamen iudex agere debeat in huius cauſæ cognitione, quando vterque qui litigat, eſt præſens, palā eſt: ſed ſi alter ſit abſens, pōt dubium eſſe, qua via ſit procedendum. In quo notandum eſt altero abſente, & contumace, etiam lite non conteſtata poſſe iudicē in hac cauſa teſtes recipere, præſentē audire, atque ſententiam proferre diffinitiuam. ex c. quoniam frequenter. §. porro. vt lite non conteſt. cuius deciſio duplici ratione conſtat, ex malicia abſentis, & propter periculum fornicationis in eo, qui abſentem expectaret, quarum quælibet non ſufficeret: vt idem tex. probat, iuncta glo. verſi. opponi. quod clarius not. Abb. Mari. Barb. fin. colum. ibi poſt Hoſtien. quos Iaſ. ſequitur in l. in teſtamento. in magna. C. de teſtam. milita. nu. 14. ex. §. affinitatis. inſti. de nupt. l. liberorum. §. fi. ff. de his, qui not. infam. adiuncta l. ſeq. Dicitur autē abſens contumax, quando legitime citatus noluit cōparere, vel ſi ex malitia latet, ne citari poſsit, vel impedit citationem ad eum peruenire. tex. optimus in d. §. porro. quē ſing. eſſe exiſtimat Abb. ibi facit text. in c. de illicita. 24. q. 3. & in l. contumacia. ff. de re iudic. Imo quando abſens impedit, nec citatio ad eum perueniat, vel malitioſe latet ne citetur perſonaliter, citatus omnino cenſetur, etiam nullo propoſito edicto, nec ad eius domum facta citatione, ſecundum Abb. in d. §. porro. per illum text. quem idem notans dicit elegantem Barb. ibi nu. 25. idem probat Abb. in cap. ex tuæ. de cleric. non reſid. núme. 11. & Alex. in l. properandum. §. ſi autem reus. C. de iudic. conclu. v. ſenſerat id glo. in d. l. contumacia, quidquid glo. contrarium.

velit in d.§.porro.verb.impedit.Si vero abſens contumax non eſt, eo minime expectato matrimonialis cauſa tractari non debet: ſed expectandus eſt, donec ipſius obitus veriſimiliter præſumatur: ex eodē.§. porro.ver.ſi autem.In quo illud eſt inſigniter aduertendum,ad effectū, vt cauſa coniugalis examinetur in iudicio,& corā iudice rationes expendantur, ex quibus præſens matrimonium non valuiſſe contendit, ſufficere veriſimiles aliquot coniecturas, aut præſumptiones mortis ipſius abſentis: ex authoritate illius tex.quem ita intelligit glo. ibi verb. præſumatur.a Panorm. Soc. Barb.col. antep. & alijs ibi approbata, & ab Hipp.in rub.C.de probatio.nu.231.qui eam dixit notab. eſſe licet ad effectum,vt abſque probatione coniugalis impedimenti, poſsit pręſens libere matrimonium contrahere,non ſufficiunt præſumptiones.nec coniecture mortis illius qui abſens eſt.cap. in præſentia. de ſponſal.Verū in huius cauſæ coniugalis ꝓceſſu iudiciali quibuſdā placet,non eſſe teſtes recipiendos, nec ſententiam diffinitiuam proferendā lite non conteſtata,qn̄ vterque litigator eſt præſens. ex glo, in c. per venerabilem: verb. iudiciariū. qui filij ſint legitim.quæ ſingula.eſt ſecundum Card.in clemen.1.4.oppo. de iudic.& Bal.in rub. de appellatio. col.4. qui eandem commendat in authen.qua in prouincia. C. vbi de crimin.agi oportet.col.2. & Deci. in c.per tuas.de appel.col.ij. dicens eā communiter approbari: dicit eandem glo.auream Feli. in c.ij. col.pen.de offic.iudicis, duo notās. Primum,prædictam opinionē procedere,niſi actor, & reus præſentes tacite, vel expreſsim conſentirent, proceſſum continuari lite non conteſtata:nam in hoc poſſent conſentire:cum a iure in prædictis cauſis ſit remiſſa iudiciorum exacta ſolennitas.Secundum,prædictam glo.nō procedere in caſibus, quibus in ſpecie a iure eſt remiſſa litis conteſtatio , in quibus etiam inter præſentes minime conſentientes proceditur lite non conteſtata : atque hoc vltimum ipſe aſſerit communiter receptum eſſe in d.c. per venerabilē. ex quo conſtat,etiam partibus præſentibus, & nō contumacibus, poſſe ferri in cauſa matrimoniali ſentētiam diffinitiuam, atque teſtes recipi lite non conteſtata, etiam inuitis litigantibus,ex conſtitu.clem.diſpēdioſam.de iudic.in clem.vbi Card. oppo.4. Imol. ſuper glo. matrimonijs.& Boniſ. nu. 49. hoc idem tenent poſt glo.quā cęteri doct.approbare videntur.Quo fit,vt exiſtimē opinionem glo.in d.c. per venerabilem.minime procedere in caſibus expreſsis in d. clemen. diſpendioſam adiuncta clemen.ſæpe. de verbo.ſignifi. hancque opinor communem ſententiā eſſe,quidquid Dec.dixerit,ac dubitauerit Felin.in d. colum.fin. Vnde iura antiqua: nempe c. accedens.ij. vt lit. non conteſt.c. quoniam.§.porro.eod.titu.correcta ſunt per clemen.diſpendioſam.ſiquidem ex eis non poterat in cauſa cōiugali, etiam ſi in ea de fœdere matrimonij ageretur , procedi abſque litis conteſtatione,niſi data alterius ex litigantibus contumacia. Vtroque tamē iure,ſi de ſeparatione propter fornicationem ſimilemve cauſam tractetur , quo ad thorum , eſt neceſſaria,etiam altero litigantium contumace,conteſtatio litis omnino c.j. vt lite non conteſt. quem text. ita doct.communiter interpretantur ibi, & in d. clemen. diſpendioſam. Oportet tamen iudicem cautū eſſe circa probationes matrimonij:cum ſit hæc res grauiſsima, & ideo maximo

ximo iudicio, ac diſcretione pera-
7 genda. † Non enim quibuslibet in
hoc negocio danda fides eſt, ſed his
tantum, qui ſint omni exceptione
maiores: vt inquit Romanus pon-
tifex in c.de conſang. vbi Bernar-
dus ſcribit, eũ teſtem dici omni ex-
ceptione maiorem, qui nulla exce-
ptione repelli poteſt. idem glo. in c.
at ſi clerici. in prin. de iudic. & in c.
j. de teſt. & in. §. item verborũ. in-
ſti. de inutilib. ſtipulat. quas comnẽ
dat Præp. in d.c.j. de conſan. col. ij.
dixit eſſe mirabiles Barb. in rub. de
probat. nu. 29. & ſing. Iaſ. in addi-
tio. ad Portium in d. §. item verbo-
rũ. Corſe. in ſing. verb. integer. la-
tius Albertinus in c.j. hæret. in vj.
q. xvj. nume. 25. Ex quo deducitur
8 † nõ eſſe teſtẽ omni exceptione ma
iorem, ſeu omni ſuſpitione carentẽ
eũ, cuius fides non tm̃ ex obiectio-
ne perimitur, ſed & diminuitur, cu-
iuſque opinio in diſcrimen, & ma-
gnam dubitationẽ reuocatur. opti-
mus tex. in c. licet cauſam. de pro-
bat. vbi in cauſa ardua non admitti
tur teſtis, cuius fides aliqua ex par
te diluitur. quẽ tex. dicit ſing. Bal.
in c. ad noſtram. col. j. eo. tit. ad idẽ
l. optimam. C. de contrah. ſtipu. vbi
Bald. in ſpecie notat, dicens teſtem
infamem de facto, hoc eſt, improba-
tis, & leworibus præditum mori-
bus, non eſſe admittendum in cau-
ſa, quæ teſtem omni exceptione ma
iorem poſtulat. idem not. Iaſo. in l.
cunctos populos. j. lectio. col. pen.
C. de ſumma Trini. & Io. Crott. in
tract. de teſt. 1. part. q. 12. & in cau-
ſa coniugali aſſerit Iacobinus in l.
teſtium, §. lege Iulia. ff. de teſt. col.
iij. Alex. conſi. clij. vol. v. Soc. Iu-
nior conſi. 11. nu. 24. lib. ij. Thom.
Gram. conſi. 26. col. v. Licet in cau
ſa ciuili infamis de facto, idoneus
eſt teſtis gl. in l. iij. §. duæ cauſæ. ff.
ad Carbo. & in c. teſtimonium. de
teſtib. verbo. in hoc caſu. atque vtro
bique doct. non tamen eſt dignus
tanta fide, quãta reliqui integri te-
ſtes. glo. & Bart. in l. j. C. de ſumma
Trini. idem Bart. in l. Caſsius. ff. de
ſenatorib. Abb. in d.c. teſtimoniũ.
dicens arbitrio iudicis relinquendũ
eſſe. quantũ ex hoc fides teſtis dimi
nuatur. quod cõiter eſſe receptum
aſſerit Lanfran. Orianus in c. quo-
niam. de probationi. verb. teſtes.
nu. 127. & probatur in l. quæſitum.
ff. de teſtib. Hinc etiam dicebat Ri-
pa in l. fina. C. de reuocan. donatio.
col. iij. donatarium qui donatori in-
gratus fuerit, nõ eſſe idoneum teſtẽ
in ea cauſa, que teſtes omni exce-
ptione maiores requirit. Igitur ex
his iudex magna prudentia ex præ
ſcripto legis, quam ex æquo et bono
æſtimabit, in matrimoniali qõne,
quos teſtes admittere debeat. Nã in
hac cõiugali cã ita integros teſtes,
ac in criminalibus exigi, aſſerit Ale
xã. conſi. cxliii. incipien. Quoniã
abunde ij. volu. pulchre, ac copio-
ſe Dec. cõſi. 131. & cõſi. 310. et cõſ.
163. Thom. Gram. d. conſil. 26. ex
quibus plura colligi poſſunt, quæ
iudex perpendere debet in proba-
tione matrimonij, et ex quibus pro
prium arbitrium inſtruet: vt eo ſic
inſtructo decernat, qui teſtes ſint
omni exceptione maiores: ſiquidẽ
eius arbitrio hoc relinquitur: ſcdm
Abb. in c. cũ Ioã. et Feli. ibi. nu. 44.
de fide inſtr. diligẽter Pariſ. cõſ. 51.
54. 58. vol. 4. receptũ tñ eſt fœminas
eſſe in matrimoniali cã ad teſtimo-
niũ admittẽdas. tex. in c. ſuper eo. ij.
de teſtib. et ibi Abb. Hẽric. in c. qm̃.
eo. tit. & eſt cõis opin. teſte Soc. Iu
nior. cõſi. 29. col. ij. lib. 2. & cõſi. 31.
nu. 13. eo. lib. quæ probatur ẽt in c.
videtur. 35. q. 6. et locũ obtinet, quã-
uis tractetur de matrimonio ſeparã
do Abb. in d.c. ſup eo. iij. not. Dec.
cõſi. 342. col. j. Soc. d. cõſ. 31. nu. 13.

quibus

quibus adde conſi.2.3.4.& 5.lib.2. conſiliorũ Zaſij. imo & parentes hac in eadẽ cauſa ad teſtimoniũ admittuntur text. in d.c.ſuper eo.vbi hoc explicant Abb.Imol.Henr.& Fel.itẽ Aretin.cõſi.xiii.optime Pariſ.conſi.lv.nu.18.& cõſi.lviii.lib. iiij.col.j.Ex quibus illud cõſtat matrem,patrem,ſororẽ,& reliquos cognatos eſſe admittẽdos ad teſtimonium in cauſa matrimoniali: arbitrio tamen iudicis, qui caute perpẽdet,quãta ſit his teſtibus fides adhibenda ex cauſæ pendẽtis qualitate perſonarũ cõditione pari, aut diſsimili:quod not.in ſpecie Hoſt. in d. c.ſuper eo.cui accedit poſt alios Felin. ibi tradunt Lanfran. in c. qm̃. verb.teſtes.de probat.nu.93. Aret. conſi.82.col.2.Soc.conſi.17.lib.1. col.4.Alciat.de præſump.reg.j.præſump.ij.nu.4.& colligitur idẽ ex l.
9 16.tit.9.part.4.† ſunt & quidã huius contractus coniugalis probationi adeo propitij,vt opinentur poſſe confeſsionis ſacramẽtalis arcana reuelari in iudicio ad probandũ coniugium: ita enim exiſtimat Ludo. Rom.in l.ſi nõ ſpeciali.C. de teſta. col.pen.dicẽs eſſe ad hoc glo. ſing. in c.tua nos.de ſponſ.verb.conſtiterit.quam ẽt dicit ſing.Iaſo.in l.j.§. huius ſtudij.ff.de iuſt.& iur. col.ij. Idem in l. patre furioſo, ff. de his, qui ſunt ſui.col.ij. Idem in l.reprehendenda.C. de inſti. & ſubſtitut. & Chaſſ.in conſi.j. ver. Ad ſecundum.nu.17.quorum omnium ſententia,& aliorũ,qui eis ſubſcripſerint, quotcunque ſint, omnino eſt reprobãda. Quis enim non videt iniquũ eſſe tanti ſacramenti ſecretum, naturali, diuino & humano iure inductum,ita leuiter violari, vt de con-
10 tractu cõiugali conſtet.† Nam etiã crimen committendum in republicæ damnũ, detectum tamen in confeſsione vere ſacramentali ab eo, qui illud crimen committere cogitauit,& adhuc cogitat, non licet ipſi ſacerdoti prodito cõfitẽtis nomine, et iureiurando præmiſſo, cuiquam detegere, ex frequentiſsimo Theologorũ iudicio in 4.ſenten. diſt.21. vbi præter alios Gabriel. q.j. conclu.iij.et Io.Maior.q.iij.atque optime Hadri. in 4. ſenten. in tract. de confeſ. ſigillo. Caiet. in opuſculo xxvij.q.c.xv.et inſigniter vir nũquam ſatis laudatus Dominicus Soto in relectione, de ſecreto, mẽbro iij.q.iiij.cõclu.ij. ac meus & olim, & nunc præceptor ornatiſsimus Marti.Nauar.in c.ſacerdos. de pœnit.diſt.vi.nu.116. cui opinioni ex noſtris accedere videntur Collect. & Card.col.fi.in c.omnis vtriuſq;. de pœnit. & remiſsio.& Hoſtiẽ.in ſumma de pœniten.§.in quo. quam etiam nouiſsime defendit in tracta. de confeſsio.fol.122.Ioan.a Medina Theologus magni, me hercle, nominis, quique in gymnaſio Cõplutenſi egregiam huic profeſsioni operam, ad obitum vſque nauauerit. Tametſi contrarium tenuerint Archiep.in d.c.ſacerdos Hoſt.Ioã. And.Anch.& Abb.in d. c. omnis. et in effectu Ripa in tract.de peſte. .§.vlti. cxv. falſo tribuentes hanc ſententiam Innoc.qui potius primã aſſerit: ſicuti perpendunt Caieta, Sotto,& Marr. Naua. in dictis locis. & ante eos id diligenter animaduertit Collectari.in d.c.omnis, col.fi.Igitur ſi in prædicto caſu non licet cõfeſsionis arcanum prodere: non video cur matrimonij fauore id liceat. Imo & ſi ſacerdos apud iudicem ſecretum iſtud frangens,ſibi dicta in ſacramentali cõfeſsione effutiret,ac depromeret, ei nullam fidem exhibendam eſſe profitetur, optime Bal. in l. Archigerõtes.C. de epiſ.aud. quẽ ibi ſequitur Paul. de Caſt. & Felin, in c.j. de excep. col.j.

col.j.Tyndar. in tract. de teſt. fol.
20.& Ripa in tract.de peſte.§.vlt.
nu.104.Conſtat etiam ſcientiã,quã
ſacerdos habet ex confeſsione ſa-
cramentali,nihil omnino ad iudicia
lem controuerſiam pertinere. c. ij.
de offi.ordi.cap.dilectus.de exceſſ.
præla.quibus apertiſsime error hic
conuincitur. Neque enim ferendi
ſunt iuris vtriuſque interpretes,qui
in matrimoniali cauſa ſacerdotibus
hanc licentiam conceſſere propria
eorum authoritate,nullo iure adiu-
ti:cũ & ipſe ſummus catholicæ eccle
ſiæ pontifex minime poſſet permit
tere huius ſacramentalis ſecreti re-
uelationem ex receptiſsima omniũ
Theologorũ ſententia. Nec aduer-
ſam aſſertionẽ quicquam coadiuuat
glo.in d.c.tua nos.cum illa glo.non
loquatur, quando reuelatio confeſ-
ſionis matrimonio faueret: ſed qñ
præiudicium ex ea fieret huic con-
tractui,quia ex ea conſtabat de diſ-
ſenſu.Et præterea nihil aſſerit glo.
de reuelando ſecreto confeſsionis:
ſed ſcribit confitenti diſſenſum in fo
ro pœnitentiali credendum eſſe,nõ
autem in exteriori iudicio: quibus
verbis potius glo. doctoribus eam
citantibus aduerſatur,quã eis patro
cinetur: vt aduertunt Fort. in l.j.§.
huius ſtudij.ff.de iuſt.& iur. col.v.
& Ripa in d.§.vlt.nu.107. prædi-
ctam doctorum adnotationẽ repro-
bantes. Vnde & Iaſ.in d.l.reprehẽ
denda.non temere ſuſpectam exiſti
mat concluſionem Lud.Rom.Qua
in re nec illud Romani opinionem
11 excuſat,†quod ſecretum ſacramẽ-
tale detegi poſsit ex conſenſu ex-
preſſo confitentis.c.ſignificaſti. vbi
Ana.Abb.& doct.frequẽter notãt.
de adulter.quia id non eſt in matri-
moniali cauſa, coniugij fauore ſpe-
ciali:cum in qualibet re,& materia
ſacerdos ex licentia confitẽtis poſ-
ſit palã promere,quæ ei in ſacramẽ
tali confeſsione fuere dicta:quia ip-
ſe pœnitens ſigillũ illud ſecreti ex
proprio cõſenſu diſſoluit, ac remit-
tit.qua rõne idẽ not. Lapus alleg.
94.Fel.in c.Matthæus.de ſimo.Ri
pa in d.§.vlt.nu.108. dicentes hãc
opinionẽ communem eſſe, quã aſſe
runt Thom.& Palud.in 4.ſenten.
diſt.xxj.q.iij.Adria.in tract. de ſi-
gillo confeſſ.c.ſed probabilior.Cal
der.conſi.ij.de teſtib, Feli. in c.ve-
niens.j.de teſti.col.pen.& Hippol.
in l.j.§. idem Cornelio, ff. de quæ-
ſtionib.ad finẽ. quod equidẽ nõ eſt
paſsim admittendum: ſed tũc demũ
qñ hic expreſſus confitentis conſen
ſus ad ſuã,vel alterius non paruam
vtilitatẽ temporalẽ, vel ſpiritualẽ,
præſtatur: ſicuti docent, & diligen-
ter admonet Soto in d. relecti. de
ſecreto. q.vlti. conclu.v. dubio.4.
Martin.Nauar.in d.c.ſacerdos.nu.
151.& Ioan.a Medina in tract. de
confeſsione,fol.124.c.de licẽtia cõ-
fitentis.Licet Scotus Durand.Ioã.
Maior.q.iij.arg. iij. & Almain ad
fin.in d.diſt. xxi. contrarium pro-
bare conentur, dicentes, ſecretum
confeſsionis, nec ex licẽtia expreſ-
ſa confitentis detegendũ fore: et idẽ
aſſerit Collect.in d.c. omnis vtriuſ-
que.nu.63. Sed quãuis Thomæ &
ſequacium opinio frequentiori cal-
culo recepta ſit, ac magnis rationi-
bus, & argumẽtis comprobetur ita
efficaciter, vt & verior ſit iudican-
da: opinor tamen Chriſtianæ reli-
gioni,& ſacramento pœnitentię po-
tius expedire, hoc confeſsionis ſe-
cretum, nec ex conſenſu expreſſo
pœnitentis reuelandum eſſe. Nec
roma. pontific. in d. c. ſignificaſti.
quod præter alia capita, quæ ad id
citãtur,magis vrget, approbat præ
dictã reuelationẽ huius ſecreti: nec
ibi conſtat illud fuiſſe confeſsionis
ſacramentalis arcanũ: vt ante nos
oſtendit Marti.Naua.in d.c. ſacer-
dos

22 dos.nu.127. Sententia † vero in cõiugali iudicio, etiam a circumſpectiſsimo iudice lata non ita efficacẽ authoritatem habet, quin reſcindi, retractari ve poſsit, quoties compertum fuerit, eam errore quodam latã fuiſſe. c. lator. c. conſanguinei. de re iudic. c. fraternitatis. de frigi. non tñ appellatiõis remedio reuocatur hęc ſententia, ſi ab ea infra legitimum tempus non fuerit appellatum. Ex eo enim quod terminus legalis labitur omnino, nec a ſententia prouocatur, vel ab ea bis fuerit prouocatum, ita aſſumit ſñia authoritatem rei iudicatę, ẽt in coniugali qõne, vt prætextu appellationis corrigi, aut emẽdari nequeat. gl. inſignis in d. c. fraternitatis. in gl. magna ad fin. quam dicit ſingul. Abb. ibi, & notab. idẽ Abb. in d. cap. lator. vbi Imol. & Felin. nu. 5. idem Abb. vbi Dec. eam approbat in c. ſua. de app. idẽ Imol. in c. j. col. j. de re iud. Abb. optime in c. ad reprimendã. de offi. ord. col. iij. vbi glo. ſing. & cõiter recepta, ſecundum Abb. ibi. ij. col. ſimilem probat concluſionem quam glo. dicit ordi. Franc. in rub. de app. nu. 30. & ſingul. idem Franc. in cap. Nicolao. eo. tit. col. fi.

¶ Ex quibus conſtat primo, eũ, qui hanc ſententiam improbare velit, debere omnino probare eius errorem, & iniquitatem: ſiquidem nõ propoſita appellatione eſt maxima præſumptio pro iuſtitia ſententiæ. glo. cõiter approbata in d. c. lator: q̃ comprobari põt ex c. cũ inter. eo. ti. l. Herennius. §. Caia. & ibi glo. ff. de euict. et ex nota. in c. in pñtia. de renunciat. Abb. Feli. nu. 24. & Deci. nu. 32. in c. qm̃ contra. de prob. idem Dec. in rub. de app. 4. col. et Alci. in tract. de pręſump. reg. 3. pręſump. 9. quod in hac ſpecie docet Felinus in d. cap. lator. nume. 6.

¶ Secundo hinc conſtat, ad hoc vt iſta ſententia reſcindatur oportere ut condemnatus noua vtatur querela, nouoq; libello, quo petat id negotium, prætextu ſententię erroneę iam diffinitum, iterum ad examen iudiciale deduci, primamq; ſentẽtiã reuocari, ac nouam iuſtitia exigente proferri. quod argumento gl. probatur in c. ad reprimendam. de offi. ordi. quam Abb. et Doct. ibi approbant frequentiſsime. idem Abb. & Feli. nu. 4. in d. c. lator.

¶ Tertio hinc deducitur, hanc nouam querelã proponendã eſſe corã eo iudice, qui primam ſententiã tulit, vel coram eo, qui adiri põt per ſimplicem querelam: non autem coram Archiepõ Metropolitano, qui iudex eſt ſolum in cauſa appellationis inter ſubditos Epiſcopi. text. in c. paſtoralis. vbi gl. et doct. in prin. de off. ord. melior cęteris in c. venerabilibus. in prin. de ſent. exc. in vj.

¶ Quarto ſubinfertur, hanc cãm ad Metropolitanum deduci non poſſe principaliter, ẽt ſi agatur contra primam ſententiam ex eo, ꝙ nulla fuerit: quia Archiepiſcopus Metropoleos per viam hanc, qua ſententia nulla dicitur, nõ eſt iudex inter Epĩ ſubditos: ſicuti ex rõne d. c. venerabilibus. notant Francus in c. dilecto de app. q. 17. Feli. & Dec. in c. in literis. de offic. deleg. col. fi. quibus adſtipulantur Arch. & Domi. in c. cõcertationi. de app. in vj. ſuper gl. debitã, dicentes, iudicem, qui non põt adiri per ſimplicem querelam, minime poſſe principaliter cognoſcere, an ſententia nulla fuerit. Quamuis Abb. in d. c. literis. contrarium aſſerat, ex Bar. in l. ſi expreſsim. ff. de appell. nu. 14. qui tamẽ in iudice ſuperiore loquitur, nec aperit, an de eo loquatur, qui non poteſt per ſimplicem querelam adiri.

¶ Illud vero conſiderandum eſt,
23 † qua nam rõne ſententia lata in cã

coniu-

coniugali, elapſis decẽ diebus, quibus poterat appellatio ab ea proponi, poſsit reuocari: cũ alijs cauſis ſniã eo tempore ita rei iudicatæ authoritatẽ acquirat, vt reſcindi nequaquã pôſsit? Cui quõni illud vulgo rñdetur, q tranſactis decem diebus uires rei iudicatæ ſententia aſſumit ex ta cito conſenſu condemnati, qui ei ap pellationem omittens conſentire videtur. tex. ſing. in c. quo ad conſulta tionem, de re iudic. Sed in matrimoniali cã, non põt condemnatus conſenſu proprio efficere matrimoniũ vbi naturalis, diuina, vel humana lex illud prohibet, nec cõſentire, vt matrimonium legitime contractum diſſoluatur: igitur non obſtante decurſu decem dierum ſententia in matrimoniali iudicio lata poterit retra

14 ctari, errore comperto. † Sic & in matrimonio ſpirituali, qñ lis pendet ſuper eccleſiaſtico beneficio, ſententia lata, poſt decem dies authoritatem habet rei iudicatę omnino, nec poteſt retractari, reſpectu illius qui victus fuerit. gl. notab. in c. j. de cõceſ. preb. quam Doct. ibi approbãt, & Fel. in d. c. lator. nume. 11. probat tex. in c. cũ dilectus. de elect. quẽ eſſe meliorem iuris aſſerit Abb. ibi, et idem in c. ad audiẽtiam. ij. de reſcri. col. v. Potuit enim victus liti, cauſæ & iuri renuntiare, ẽt abſq; conſenſu ſuperioris, ex eo q lis pendebat ſuper beneficio: vt ſenſit glo. ibi recepta in c. conſtitutus. de appel. verb. renunciauit. quod ſaltem procedit, vbi nõ eſſet certum ius litigantis, q renuntiat. Rota noua. 306. Abb. in d. c. conſtitutus. Ant. in d. c. quod in dubiis. col. ij. de renuncia. Igitur victus non appellans ex illo conſenſu a lege præſumpto, & inducto, efficit, vt ſententia authoritatem rei iudicatæ haberet. Verum huic rationi quam in coniugali controuerſia cõmunem eſſe diximus; aliquot ra-

tiones obeſſe videntur. & prima ex

15 eo deduci poteſt, q in criminalibus cauſis ſententia, a qua tempore debito appellatum non eſt, authoritatem habet rei iudicatæ, nec reuocari poteſt, etiam ſi pœnam corporalem inferat, & conſtet condemnati innocentia, niſi ex ſpeciali gratia principis. l. j. ad finem. ff. de queſti. l. diui. ff. de pœn. quam eſſe ſingul. aſſerit Abb. in c. de his. col. ij. de accuſa. Iaſ. idem not. in l. ſub prætextu. in j. C. de tranſact. Bart. in d. l. diui. & in d. l. j. licet in hoc contrarium notauerit Anan. in d. c. de his. quem Hippoly. ſequitur in l. vnica. C. de rapt. virgi. nume. 144. Et tamen in criminalibus nemo poteſt conſentire, vt corporaliter puniatur. l. liber homo. ff. ad legem Aquil. c. contin

16 git. j. de ſent. excomm. † Imo nec renuntiare propriis defenſionibus. gl. ab omnibus recepta in l. pactum inter hæredem. ff. de pact. quam dicit ſingul. Bald. in cap. cum veniſſet. de teſtib. idem in l. vnica. col. 14. C. de confeſsis. commendat idem in cap. j. . §. porro. qualiter feu. alien. poſsit. Ioan. Lupi. in rubrica de donation. inter virum & vxorem. §. lxx. nume. 6. Feli. in d. cap. cum veniſſet. iij. colum. Hippoly. in dict. l. vnica. nume. 17. idem Hippoly. in pract. crimina. §. examinãda, etiam ſi ageretur ciuiliter, modo ex illo iudicio poſſet renuntians defenſionibus famę diſcrimen pati: ſecundum Aretinum, Felin. in dict. cap. cum veniſſet. tenetur enim quis famã illęſam conſeruare. Quamuis Anchara. & idem Areti. nume. ſexto. in cap. cum dilecti. de accuſation. in hoc vltim. contrarium notauerint, per text. ibi dicentes, in cauſa criminali ciuiliter deducta in iudicium, vel vbi corporis pœna inferenda non eſt, poſſe reum defenſionibus renuntiare. facit c. inquiſitionis. in prin. ij. reſponſe.

Bar.probat in diſputa.incip.iudex.
Abb.in c.ſępe. poſt Inno.& Doct.
ibi,de appell.idē Abb.in c.paſtora-
lis.§.quia vero.de off.deleg.Alex.
in l.iiij.§.fi.ff.de dam.infect. Felin.
in c.excōicamus.de hæret.Hippol.
ſing.646.facit text.in l.fin.§.illud.
C.de tēp.appel.not.Corſet. in ſing.
verb.querela.dicēs tex. in d.c.con-
certationi celebrē eſſe. Et licet De-
ci.in d.c.ſępe,conetur probare,poſ-
ſe victū contra iudicē agere,ex ini-
qua pronuntiatione,etiā ſi expreſſe
conſentiat ſententiæ: tñ ipſe ab hac
opinione diſcedit,& merito,quāuis
poſſemus dicere,ēt expreſſe conſen
tientē agere poſſe cōtra iudicē,qñ in
carceribus detinetur ipſe victus do
nec cōſentiat ſententiæ:ſolent enim
iudices nolle criminis reos,& con-
dēnatos a carcere dimittere , donec
cōſentiant iudicatis. Aequum pro-
fecto erit,vt hoc cōſenſu nō obſtāte
querela aduerſus iudicem admittat.
Ergo,vt eo quo tēdit oratio pergat,
non ſat ſufficiens rō cōis vr: ſiqui-
dē res iudicata vires nō aſſumit ex
cōſenſu tacito litigantium:maxime
cū & in matrimoniali iudicio , hic
cōſenſus præſumptus a lege iuris et
de iure,vt aiunt,p̄ſumptione reme-
dium appellationis excludat : vt in
cęteris cauſis.Quāobrē exiſtimo a
iure ex ordinario remedio,vt iterū
ſententiæ iuſtitia ex rigore iuris di-
ſcutiatur ad effectū corrigendi,emē
dandi,aut reuocādi eādē ſententiā,
appellationem tantū cōceſſam eſſe:
hanc autē qui omiſerit, cōſenſiſſe a
lege pręſumitur iuris,& de iure pręe
ſumptione,admixta ipſius legis ma
xima authoritate:conſenſiſſę inquā
p̄ſumitur, ne de iuſtitia illius ſentē-
tię ex rigore amplius tractetur : cū
remedium ad hoc a iure inductum
omiſerit. Non tñ ex hoc renūtiare
videtur aliis remediis , quæ ſibi ad
diuerſos effectus cōpetunt: nēpe,vt
iudicium illud nullum fuiſſe cōſtet :
vel iudicis iniquitas puniatur. Hic
vero conſenſus in cauſa matrimo-
niali nullum effectum habere pōt,
vt impediatur examen prioris iudi-
cij : & ideo poterit prima ſententia
iterum examinari.

℄ Cęterū Abb. in c. conſangui-
nei.de re iud.col.pen.dicit,hunc cō-
ſenſum tacitum in eo , qui appella-
tionem omiſit, non poſſe ēt in aliis
cauſis authoritatem rei iudicatę ſen
19 tentiæ tribuere : quia † non poteſt
hæc patientia victi peccatum alte-
rius,qui iniquā ſñiam obtinuit, ex-
cuſare:cū mortaliter peccet vtendo
iniquo iudicio ſcienter,ex Inno.opi
nione,quæ communis eſt in c.quia
plerique.de immun.eccleſ. Alex.in
l.nemo poteſt.nu.23.ff.de leg.i.not.
in l.Iulianus.ff.de.cond.indeb.ex-
plicat Fortu.in l.veluti.col.vj.ff.de
iuſti.& iur.Abb.in c.fi.num.30.de
præſcript.& Sylueſt.verb. ſenten-
tia.§.fi.quam opin.communem eſſe
fatetur Pyrrhus poſt Aureliæ con-
ſuetudines.q.vlt.igitur nihil ex prę
dicta ratione eſt ſpeciale in coniu-
gali lite. Cui obiectioni nec ipſe
Abbas perfecte ſatisfacit : nec De-
ci.in d.c.iurauit.qui opinionem In-
noc.reprobat,que tamen veriſsima
eſt. Is enim qui ſententiam iniquā
obtinuit , a qua condemnatus non
appellauit,minime tutus eſt in con-
ſcientiæ foro, ſi ſciat ſententiam ini-
quam fuiſſe , quia ius pro ſententia
pręſumit,quę pręſumptio in iudicio
interiori ceſſat ; vnde opinionē In-
noc.Adria. probat in quodlibet.vj.
artic.verſ.ex quo infero, vbi addit
condemnatū ex iniqua ſententia li-
cite poſſe ei parere,& ſoluere abſq;
donationis titulo , & animo pecu-
niā,quā iudex ſoluere iuſsit : id eñ
agit ad euitandas moleſtias iudi-
ciales.quāuis Abb. poſt alios in d.
c.quia pleriq;. in hoc vltimo diuer-
ſum

ſum teneat id non licere exiſtimãs, ne peccatum victoris foueat. Sed id locũ non habet, cũ hic condẽnatus non foueat peccatũ alterius: ſed tãtũ iudicis pcepto obediat: nec ipſe ita obediens ad peccatũ inducitur: et li cet alter qui ſnĩam obtinuit mortaliter peccet: non tñ peccat ex dãnati obedientia: ſed ex propria malitia, cui nullã prębuit cãm ipſe condẽnatus obediens: ſiquidẽ victor paratus erat eãdẽ pecuniam recipere. In cã vero matrimoniali victus appellationem omittens, ſciens ſnĩam iniquam, peccat mortaliter ei obediens, atq; tenetur pro viribus eius reuocationẽ diligẽter procurare, cũ alioquin ex ſnĩa iniqua ipſe a crimine mortali non excuſetur, & ideo nec eius cõſenſus tacitus nec expreſſus poteſt eũ in peccato defendere.

❡ Ex quo infertur lata ſententia iniqua, quę matrimonium verũ, ac legitimum dirimat, minime poſſe aliud matrimonium contrahi; ab eo qui certo ſcit, vel dubitat, ſententiã illam erroneam eſſe: niſi dubium deponat eo caſu quo dubius erat: tunc enim poterit contrahere aliud matrimonium: nunquam tamen ſi ſit certus de errore ſententię.

❡ Secundo infertur, lata ſentẽtia iniqua, quę matrimonium inter conſanguineos contractum, validum, et firmum eſſe decernit, minime poſſe in eodem coniugio manere, ac vitã agere coniugalẽ cum, qui certo ſciat ſnĩam erroneã fuiſſe: de dubitãte vero diximus parte hac. ij. c. vij. §. ij.

❡ Tertio hinc deducitur, ſententiã erroneã, quę matrimoniũ ex cõſenſu contractũ fuiſſe, iudicauit, non propoſita prouocatione ab ipſo victo in rẽ omnino iudicatã tranſire: cũ ex eo nouus ad coniugium præſtetur conſenſus ſaltem præſumptus a lege iuris, & de iure præſumptione, qui quidem conſenſus antea præſtitus non fuerat: & litigantes nullo iure impediente matrimonio coniũgi poterant. glo. ab oĩbus comprobata in d. c. lator. vbi optime Feli. nu. 2. & Abb. conſ. lx. ij. vol.

20 ❡ Quarto ſubinde conſtat, ſentẽtiam † quo ad tori tãtũ ſeparationẽ latam, in fauorem eius, qui ſeparationem poſtulauit, ita tranſire in rẽ iudicatam, vt ſi ipſe velit, poſſit alterum coniugem in conſortium con iugale petere, & ſibi reconciliare. c. ex parte. C. de ſponſa. cum aliis ſimilib. Victus vero, qui non appellauit, nõ poterit ẽt comperto errore ſentẽtię, eius reuocationem petere: poterit enim in hanc ſeparationem matrimonij conſentire. c. quod Deo pari. xxxiij. q. v. ita Abb. in d. c. lator. col. pen. & Fel. ibi. viij. declaratione. vterq; tñ addit hoc procedere, niſi ſit timor fornicationis in ipſis coniugibus ita ſegregatis: tunc etenim poteſt ex officio iudicis cognoſci de errore ſententiæ, et eo cognito iudex cogere põt maritum, et vxorem coniugalem vitam agere: ex his, quę notantur in c. j. de conuerſ. coniug. & in cap. tua nos. ij. de iureiuran. vbi Abb. optime explicat plura, quæ ad hanc dubitationem expectant.

Epitomes in Quartum Decretalium Librum, Authore DIDACO COVARRVVIAS Toletano,

FINIS.

AD ILLVSTRISSIMVM AC REVERENDISSIMVM

dominum D. Fernandum Valdeſium, Hiſpalenſem Archiepiſcopum, ſummum in Caroli Cæſaris hæreditarijs prouincijs de fidei Catholicæ negotijs cognitorem, cenſoremq́ue diligentiſsimum Didaci Couarruuias Toletani, Regij in Granatenſi prætorio Iudicis in Commentarios de Teſtamentis.

PRAEFATIO.

QVANQVAM *maxime ſcirem, Præſul ampliſsime illuſtriſsime Princeps, magnis te, & his grauiſsimis Reipublicæ noſtræ curis, atque negotijs impeditum eſſe, non ſum ueritus tibi magiſtratuum omnium antiſtiti laborum meorum primitias, de Sponſalibus & matrimonijs Epitomen ſummo, certoq́; animi iudicio dicare. Is enim es, qui ſtudioſos omnes, honeſtas, ac publico regimini ad modum utiles diſciplinas magno fauore proſequeris, qui prudentiſsimum, exploratiſsimumq́; conſilium, & in rebus gerendis dexteritatem nactus, propenſiſsimo affectu, iuris vtriuſque conſultiſsimos viros maximo in honore habueris, eosq́; ad publica munera ingenti omnium applauſu euexeris, benigneq́; ſuſceperis, ſi quid ex priuatis vigilijs tuo nomini conſecratum fuerit. Fit etenim ea ratione, vti facilius acti labores, & hi in re literaria, noſtraq́; iuris Pontificij & Cæſarei profeſsione omninò indefeſsi obliuioni tradantur: nec otio indulgere commodè poſsit is, cui hæc ſcribendi alea fæliciter ceſſerit. Expertus equidem ipſe ſum poſtquam iam ante annum opus illud exacto diuturno iuris ſtudio, & continuæ lectionis exercitio, tuo nomini altiſsimo nuncupatum emiſi, plauſibilius quàm per meis ſtudijs fuerit, tui nominis ergo ab*

omnibus ſuſceptum fuiſſe. Quam ob rem periculum priuati ſtudij induſtriaq; facturus, nec laboribus frangor, nec aſsiduis meditationibus cedo: quin Heroicas *virtutes tuas eodem animi iudicio conſiderans, in* Gregorij Noni *tractatum de Teſtamentis breuem quandam interpretationem concinnare, eamq; ampliſsimæ tuæ dignitati nuncupare conſtitui, non ignarus quantum hinc decoris & ornamenti eiſdem lucubrationibus ſit acceſſurum.* Nec *tamen ab inſtitutis animum auertam, obſeruantiſsime* Præſul*, quod magno* Chriſtianæ Reipublicæ *commodo* Hiſpalenſis Archipræſulis *dignitate* Caroli Cæſaris *nutu inſignitus, eodem iudicio omnibus ipſius* Cæſaris *regnis, ac prouincijs, ſummus de rebus fidei* Cenſor *à* Pontifice Maxi. *electus, nullum otium habiturus eſſe videaris, quo poſsis quandoque hoſce noſtros commentarios legere. Scio etenim ea te præditum benignitate, eoq; animo erga me affectum eſſe, vt planè inter tot, ac tanta negotiorum vndique confluentium examina his noſtris, vel tantillum temporis ſis præſtiturus. Quod ſi id minimè contigerit, nec tamen hoc coniectari poſſum, quæ tua humanitas eſt, illud tandem conſequar, eritq; mihi pro impari munere ſatis iuſtum præmium, quòd liber hic candido animo à viris & doctis, & acerrimo ingenio præditis, manibus verſabitur: beneuoloq; iudicio eam, quam opto, cenſuram accipiet: vnde mihi illud nec præter ſpem obueniet, ut cauere poſsim, ne ad eundem lapidem offendens, iterum corruam.* Huius *ſanè audaciæ eò liberius timorem excuſsi, quòd certo ſciam tibi moleſtum eſſe, quenquam à tuo præclariſsimo conſpectu timore auerti* Noſtrum *enim eſt excelſam tuam dignitatem reuerenter adire: tuum verò alacri, atque iucundo vultu noſipſos admittere.* Ea *nanque comitate* Auguſtum Cæſarem *imitaris, qui libellum ipſi trepidè porrigenti, qui manum nunc proferret, nunc retraheret. Quid, inquit, an putas te dare aſſem elephanto? quaſi moleſtum eſſet optimo principi, quod timeretur.* Eoq; *magis venia dignus ſum,* Præſul *Reuerendiſsime, quòd hos qualeſcunque labores tibi obtulerim, cùm ob meam erga te plurimam, ac perpetuam obſeruantiam, meumq; tibi deditiſsimum animum: tùm ob tuam clementiam, benignitatem, atque animi candorem: quibus virtutibus ita emines, vt iure, ac merito tota* Hiſpania *te ipſum ſuſpiciat, ac veneretur.* Verùm, *ſi hac quoque in parte* Catonum *aliquis, & is rigidus in me cenſor inſurgat, meumq; conatum accuſet, ſatius eſſe, inquiens culpa vacare, quam deprecari: grauiter, ac moleſtè ferat, me nondum ſenem, ſed in*

ipſa

ipſa iuuenili ætate auſum eſſe interpretis officium aſſumere, quem potius iure optimo deceret ex aliorum ſcriptis uel mediocrem eruditionem adquirere: ea excuſatione me tueri vitar, pro viribus, & facultate feciſſe, quo magnis laboribus, non abſque propriæ valetudinis graui periculo, continuus viginti annis in hac iuris vtriuſque diſciplina abſoluerim ea, quæ alioqui ſi conſuetis otijs uacandum eſſet perpenſa humani ingenij imbecillitate, atque prolixa, perplexaq; interpretum traditione, triginta annis minimè confeſsiſſem. Hoc uerò *ſtudiorum compendio paulò diligentiùs vti eò properſius deliberaui, quòd uita breuis, ars verò longa ſit: eaq; ratione oporteat hæc noſtra ſtudia ita diſponere, vt ſummo labore quantò breuior eſſe poſsit, hæc ipſa legalis profeſsio efficiatur* Si *vero & hac excuſatione minimè ſatisfecerim, hi certè mihi veniam dabunt qui ſciunt quòd hominis eſt errare: atque hi præcipuè, qui & ipſis hiſce ſcribendi, edendiq; ſcripta fluctibus fuerint aliquando agitati.* Ingenui *ſiquidem animi eſt vulneribus, atque ipſa plerunque morte velle* Reipublicæ *literariæ prodeſſe.* Atque *his tandem rationibus, quibus me ipſum tutari conabor, veluti tutiſsimum aſylum conſtanter adijciam tuum ampliſsimum nomen, cui hæc ipſa meritiſsimè dicaui.* Accipe *igitur* Illu*ſtriſsime* Princeps, *hæc noſtra qualiacunque tuo nomini conſecrata, quæ tuis auſpicijs tuta obtrectatorum calumnijs fore ſperamus.*

VALE.

EX GRANATENSI
Prætorio Idibus Martijs, Anno
1554.

DIDACI COVARRVVIAS TOLETANI EX INSIGNI DEI MAXIMI Saluatoris collegio Salmanticæ iura Pontificia publico munere profitentis: in titulum de Teſtamentis interpretatio.

SVMMARIVM.

1 *Vera dictionis teſtamentum etymologia.*

2 *Defenditur Iuſtinianus à calumnia Vallæ.*

3 *Teſtamenti definitio ex Vlpiano.*

4 *Eadem definitio integra oſtenditur aduerſus Accurſium, & Paulum Caſtrenſem.*

5 *Iuſta ſententia qualiter in definitione intelligatur.*

6 *Teſtamentum Græca lingua, quã dictionem habeat? et quid Græcè, & Latinè ſignificet.*

7 *Sacra ſcriptura cur nouum, & uetus Teſtamentum dicatur.*

RVB. PARS I.

NIHIL eſt, optime Lector, quod nodoſus, atque perplexos iuris vtriuſq; locos tractanti ſit ipſius differendæ rei cognitione conducibilius, præſtantiusve: cum ob facilem, expeditam & ſeipſam qualibet in dubitatione offerentem ſimplicitatem, tum ob legentis cõtinuam, eandẽq; beneuolam in hiſce libris euoluendis operam minime pœnitendam. Hinc etenim Iuriſconſulti quoties rem difficilem aggrediuntur, eandẽ ab etymologia, & definitione auſpicãtur: in quo video non ita paſſim iuris pontificij conditores hãc diligentiam nobis exhibere. Vnde fit, vt potiſsima laboris pars in ipſis explicandis præludijs frequentiſsime contingat. Qua ratione de teſtamentis acturus ipſius dictionis notitiam a Iuriſconſultis quam libentiſsime petam. Siquidẽ Iuſtinianus Teſtamentum ideo dictũ fuiſſe exiſtimat, ꝙ teſtatio mentis ſit. ſicuti ipſe aſſerit in princ. inſtitu. de teſta. vbi Accurſi. & alij hanc eſſe dictionis etymologiam, apertiſsime fatentur. Seruium Sulpitiũ Iuriſconſultum ſequuti, qui lib. de teſtmen. 2. teſtamentum duplex eſſe verbum, ſcripſerit: compoſitum inquam a mentis conteſtatione. Cui tamen Aulus Gellius lib. vj. c. 12. & Laurent. Valla Latinæ linguæ accerrimus aſſertor lib. Elegãt. vj. cap. 36. omnino refragantur deductionem hanc deridentes: cũ nõ magis a mente dicatur teſtamentum, quam calciamentũ, ſalſamentũ, & ornamentũ, quibus conſentit Catellianus Cotta in memoriali. dictio-
1 ne, teſtamentum. † Verum ſi etymolo-

mologiam quã Cicero veriloquiũ appellat, ſpectemus, planum eſt, nõ recte a Sulpitio nomen hoc deductum fuiſſe; indeque a vero abhorret, dictionem hanc duplicem eſſe. Eſt enim ſimplex, eãque a teſtatore deriuatur, ac teſtamen. fit, & tũ, ſyllabam aſſumit, diciturque teſtamentum: vt veſtimen, veſtimentũ: velamen, velamentum: nutrimen, nutrimentum: regimen, regimentũ: qua dictione vtitur Iuriſconſultus in l. j. ff. de offic. præfect. prę t. Teſtamentũ ergo dicitur quaſi vltimę voluntatis teſtimonium. Hinc Vlpianus in l. qui teſtamento. §. fin. ff. eo. ſcribit. Et veteres putauerunt eos, qui propter ſolennia teſtamẽti adhibeantur, durare debere, donec ſuprema cõteſtatio peragatur. Quo fit, vt teſtari ſit etiam teſtamentũ facere: cum teſtari ſit proprie teſtes nominare, & vocare: quaſi teſtator iudicio ordinato ſit ſolitus dicere. Teſtes eſtote huius vltimæ volũtatis. Poteſt etiam teſtari in hoc ſenſu intelligi: pro denuntiare, ac palam facere, illam eſſe propriam
2 ipſius teſtantis voluntatẽ. † Quod ſi non tam etymum inſpiciamus, qua vocis ſimilitudinem, quam Fabius tractat lib. ix. c. iij. non abhorrens erit huius nominis appellatio, ꝙ mentis cõteſtatio ſit: quod & ipſe Gellius animaduertit: idque probat Iuſtinianũ ab hoc crimine defendens Alti. lib. 4. de verb. ſig. & in l. tabernæ. eo. ti. Clau. Cantium. in princ. inſti. de teſta. potiſsimum etenim in teſtamentis dominatur mens. Sic poſſeſsio dicitur quaſi pedum poſitio Labeoni, & Paulo in l. j. ff. de acqui. poſſ. in prin. lcũ Celſus dicat in l. quod meo. §. ſi vẽditores. ff. de acqui. poſſ. Si vicinũ mihi fundũ mercatũ venditor ex mea turre demonſtret, vacuãque poſſeſſionẽ ſe tradere dicat, nõ minus poſſidere cœpi, quaſi pedẽ finibus intuliſſem. Tametſi Alti. non a pedibus, ſed a ſedium poſitione deduci poſſeſsionẽ exiſtimet. lib. j. diſp. c. j. Sic nõ etymologiãs, ſed vocis ſimilitudinẽ attẽdens dixit Trebat. lib. ij. de religionibus, ſacellum, quaſi ſacram cellam denominari: cũ ſacellũ ſit diminutiuum a ſacro. Nec decet ob id Iuriſconſultos calumnioſe inſectari: cum & veteres Latinæ linguæ diligentiſsimi cenſores in his deriuationibus, & etymologijs luſerint quandoque a vera nominis deductione longe diſcedentes. Poteſt etiam non incongrue dici Iuſtinianum in hac etymologia teſtamenti, ſolam teſtationem conſideraſſe, adiectumque, mentis, ad maiorem expreſsionem: ſicuti in explicãdo nouationis Etymo. Vlpia. adiecit obligationem dicens in l. j. ff. de nouat. Nouationẽ deduci quaſi a noua obligatione. Idẽ fit in donatione: Donatio, inquit Paul. in l. ſenatus. §. donatio. ff. de dona. cau. mor. dicta eſt a dono, quaſi doni donatio: vbi cum a ſolo dono donatio dicatur, additur, ad declarationẽ maiorem quaſi doni datio: ſic ergo dicitur a teſtatum teſtatio: & a ſola teſtatione teſtamentũ, adiecta tamen vox mentis eſt: nec temere: nam & Theodoſius in nouellis tit. 7. illud, inquit, proprie teſtamentum eſt, qđ teſtantis meram obtinet voluntatẽ: atque ita Viglius hanc Iuſtiniani deductionem tutatur.

¶ Definitio vero teſtamenti ab Vlpiano traditur in l. j. ff. eo. dicen
3 te † teſtamentũ eſt volũtatis noſtræ iuſta ſentẽtia de eo, quod quid poſt mortẽ tuã fieri vult. Dixi aũt teſtamentũ eſſe volũtatis ſententiã: loco generis: nã præter teſtamentum plures actus dici poſſunt ſentẽtiæ volũtatis: atque intelligere oportet diffinitionem de voluntate regente in-

 ſelle-

tellectum: quia ſententia eſt actus intellectus: quod ſenſit Bald. in d. l.i.in fine.ſed tamen uoluntas quandoque regit intellectum, ita ut ipſe aliquid intelligam: quia id uelim ex his quę Tho. explicuit in 3. ſen.diſt.23.q.j.artic.2.Dicitur uero iuſta ſententia, eo,quod perfecta ſit: ſecundum Bart.& Aret. in dict.l.i. & Marcum Ant. in prin. inſti. de teſt. nu. 40. non enim eſt perfecta uoluntas ante hæredis inſtitutionē. .§.ante hæredis.inſt.de leg.Iuſtam ergo uoluntatis noſtræ ſententiam Vlpianus illam appellat,quæ hære de inſtitutio decernitur. Nulla animalia morientium diſpoſitio actiones directe in ſucceſſores uniuerſales tranſmittit. l.ſi quis ergo caſus. ff.de pecul. Cui interpretationi accedit l.cum filio.§.fin. ff. de leg.iii. quæ ætatem perfectam iuſtam appellat,ad idem l.quod Seruius.ff.de cond. cauſ.data.uerum huic diffinitioni ita intellectæ illud oberit, qđ codicilli,donatio cauſa mortis, ac ſi miles ultimarum uoluntatum actus, teſtamentum dici poſsint: cum ſententiæ perfectę ſint.quod Paul.Caſtrenſ. in dicta l. i. animaduertitur. Perfectum enim unum quodque ſecundum ſuum genus dicitur. Nec ideo imperfectum animal muſca dicitur, quod ſit minor elephante:uti Viglius in prin.inſt.de teſta.nume. 24.argumetatur.Quam ob rem ipſe Viglius nume.29.hunc nondum aliter diſſoluit intelligens † teſtm̄ eſſe ſententiam iuſtam,ideſt, ſolennē. Cuius intellectus Iuriſconſultus patrocinatur in l. i.ff. de iniuſt. rupt. dicens non iure factum teſtamentum,cui ſolennia iuris deferunt. In codicilis uero ordinandis nulla uidetur ſolennitas introducta.§.fin. inſt.de codici.ubi teſtamēti ſolennitatem ſubſtantialem in hæredis inſtitutione conſiſtere probatur ex

4

Theophili interpretatiōe.Quo fit, vt ſi iuſta, ideſt,ſolennis intelligatur, congrua ſit Vlpiani definitio. Sed & ante Viglium Accurſ.ita definitionis uerba intellexit in d. l.i. in princ. quibus minime concinit Theop. in prin. inſt.de hęred.quæ ab inteſta.Dum dicit. Aut enim nō iure ciuili factum omiſsis his, quæ ad ſolennem teſtamenti ordinationē ſpectant.idem Theophil.in princip.quib.modis teſt.infirm. dicens. Sed ſi quid eorum, quæ ad ſolennitatem,obſeruationemque, ſpectant, omiſſum fuerit, dicitur teſtamentū non iure ciuili factum,aut uerbi cōpendio,iniuſtum,quamuis idem Accurſ. in d. l. i.& in prin.inſt.de teſta. quem Paul. Caſtren.in d.l.i.ſequitur. addiderit definitioni. Cum

5 hæredis inſtitutione. † Poteſt etiā dici teſtamentum ex eo ab Vlpiano appellari iuſtam ſententiam,de eo, quod quis etc.quod per excellentiam illud nomē, de quo agitur, mereatur.Eſt enim uera,atque omnibus modis abſoluta animi deſtinatio: cum nihil poſsit eſſe hac in uita iucundius, quam ut uoluntas regnet in bonis a teſtatore relictis, etiam extincto corpore. ſiquidem moriens teſtamento ſententia ita fortiter exprimit, ut poſt mortem perpetua ſit.Nam & ſi ſint alii modi,quibus vltimę uoluntates enunciantur: hic tamen, qui teſtamento fit, potiſsimus eſt,& ob id iuſtæ ſententiæ nomen meretur.Sic apud Iuriſconſultos. in l. iii.§.fin.ff.pro ſocio. Iuſta hęreditas dicitur illa, quæ iure ſanguinis,& ſic iure legitimo obuenit, id eſt, uere, & ita plane hæreditas, ut hoc nomen præcipue habeat. Iuſta item uxor ea dicitur, quæ uere uxor,& ſolenniter ducta eſt,& omni iure cōiugii prædicta:non occulto conſenſu, aut ſimplici. l. ſi uxor. ubi Bud.adnotauit, ff.de adult.Cice,lib.

ce.li.i.Tuſcul.q. Metellus, inquit honoratus quatuor filiis, at quinquaginta Priamus, quibus decem & ſeptem iuſta uxore natis, in utroq; eã dem habuit fortuna poteſtatem, ſed uſa in altero eſt. Caius etiam Iuriſconſultus in l.ii. ff. de adop. iuſtum filium appellat eum, qui omnibus partibus filiationis ueri filii uicem obtineat. Ad idem plurimum conducit l.Paulus.ff.de ſtat.homin.ubi probatur, nõ eſſe iuſtum filium, qui natus ſit ex coniugio a filia patre ignorante contracto: natus nõ ſit ex nuptiis ſolenniter per actis: plura que his ſimilia Guil. Budæ.congeſſit in dict.l.iii.§.fina.& Alciat.in l. lege obuenire.ff.de uerb. ſig. Et ẽt frequentiſsimus apud Liuium hic ſenſus ut iuſtum dicat illud quod omni parte plenum eſt, atque prefectum, & quod proprie nomine illo, de quo agitur, cenſeri poſsit. Hinc apud eũ: iuſtũ prçliũ, iuſtus dux, iuſtus miles, iuſta claſsis, iuſta pugna iuſtæ ſtationes, iuſta obſidio, Iuſtus exercitus, iuſtus item comploratus lib.v.decad.3.iuſta legio: lib.8.eiuſdem decad. iuſtũ ẽt pondus eodem ſenſu, apud Ouid.2. Metamorph.

Vtque labant curuæ iuſto ſine põdere naues

Iuſta igitur ſententia in teſtamenti definitione intelligitur plena, perfecta, & ſolennis, cuique maior diligẽtia addi non poſsit, quod & Alcia. probat lib. parad. c.7. Sed & Pet. Lori.de iuris arte. tracta.11.axiomate.2.iuſtam ſententiam ex eo dixi exiſtimat, quod teſtamentũ omni iure uerum, & firmũ fuerit. quod Theophi. expoſuit de iure naturali.§.i.codicilli autem ante Auguſtũ admiſsi non erant, in princ. inſt.de codicillis. Subdit præterea Vlpia. id definitione eo, quod quis poſt mortem ſuam fieri uult, ad diſcrimẽ cõſtituendũ inter teſtm̃ & contractus, q inter uiuos celebrant, ut nõ dum expectata cõtrahentium morte effectum ſortiantur. Ex quibus conſtat teſtamentũ a codicillis maxime differre. Nã in codicillaris hęres inſtitui non poteſt. Diſtat etiã teſtamentũ a cęteris ultimis uoluntatibus: nempe a mortis cauſa capione, donatione cauſa mortis: de quibus in ultima huius rubricę parte tractabimus, ut manifeſtius horum

6 omnium differentia conſtet.† Dicitur autem teſtamentum Gręce διαθήκη quaſi diſpoſitio a uerbo Gręco διατίθημι diſpono, teſtamentum facio. quo in hoc ſenſu utitur Iuriſconſultus in l. cum quis decedens.§.Titia teſtamẽto.ff. de lega. iii. & in l. ex ea ſcriptura.ff.de teſtam.l.4.ff.de alimen.& cibar.leg. l.qui filium, & filiam.ff.ad Treb.in cuius ſignificationis teſtimonium ex Iſocrate, Demoſthene & Aeſchine plures authoritates adduxit Budęus in commentariis linguę Græcę, pag. 428.ex prçlo Aſcenſiano. Vtraque uero dictio tam Latina, quam Græca non tantum morientis ultimã, teſtationẽ, ſed & uiuẽtiũ pacta ſignificat: ſicuti de dictione Græca probatur in l. fina. ff. de colleg.illicit.atque inde factum eſt, vt in ſacris monumentis pollicitatio diuina ab ipſo deo Patriarchæ Abrahamo facta act. Apoſt.cap.3. teſtamentum dicatur idem ex c.16. Gen.adnotauit Aug.li.j. locutionis de Gen.n.93. Amant, inquit, ſcripturę pro pacto ponere teſtamentum idem Aug.li.16.de ciuit.Dei.c.27. idem in enarratione Pſal.81. co.iij. idẽ li.v.locutiõis de Deuteronomio n.22. Teſtamentũ, inquit, pro pacto poſuit. Quo in loco adhuc in codicibus Pariſienſibus mendoſe, facto, legitur. Nam & Malachię.ij.vbi Hebræi habent, vt eſſet pactum meum cum Leui. Septuaginta interpretes

legunt, vt eſſet teſtamentum meum ad Leuitas: vbi Hieron. profitetur, id in plerifq; ſcripturarum locis cõtingere. Idem Hierony. in epiſt. ad Galat.c.3. ſic illud Pauli intelligit. Hoc autem dico teſtamentum confirmatum a Deo. Aſſumitur etiam teſtamentum in ſacra ſcriptura quãdoque pro præcepto: Ioſue.c.7. Peccauit populus & tranſgreſſus eſt teſtamentum meum, ita enim illum locum interpretatur Auguſt.lib.vj. locutionis de Ieſu Naue. quamuis in vulgata æditione ita legatur. Et transgreſſus eſt pactum meum. Ex his facillimum erit intelligere, qua ratione diuinę ſcripturæ nouum, & vetus teſtamentum appellentur. Poteſt & alia ratio colligi ex ſacræ paginæ interpretibus. Qua in re Lactantij verba adſcribere libet: is in-
7 quam lib.4.diui.inſti.c.xx. † Idcirco, inquit Moiſes, & idem ipſi prophetę legem, quę Iudæis data erat, teſtamentum vocant: quia niſi teſtator mortuus fuerit, nec confirmari teſtamentum poteſt, nec ſciri quid in eo ſcriptum ſit, quia clauſum & obſignatum eſt. Itaq; niſi Chriſtus mortem ſuſcepiſſet aperiri teſtamẽtum, ideſt, reuelari, & intelligi miſterium Dei nõ potuiſſet. Verũ ſcriptura omnis in duo teſtamẽta diuiſa eſt: illud quod aduẽtum domini, paſſionem anteceſsit, id eſt, lex, et prophetæ, vetus dicitur. Ea vero quæ poſt reſurrectionem eius ſupra ſcripta ſunt, nouum teſtm̃ nominatur. Iudæi ueteri vtuntur, nos nouo. Sed tamen diuiſa non ſunt: quia nouum veteris adimpletio eſt, & in vtroq; idem teſtator Chriſtus, qui pro nobis mortem ſuſcepit, nos hæredes æterni regni fecit, abdicato, & exhæredato populo Iudęorum: ſicuti Hieremias propheta teſtatur. Hactenus Lactantius. Cui conueniũt, quæ diuus Aug. ſcripſit lib. vno de ſpiritu, & litera.cap.19.& 20. idem lib.21. de ciuit.Dei.c.xv. atq; alibi ſepiſsime idem Auguſt. & Hieron. hoc ipſum maniſeſtiſsime docent. Gręca item dictio διαθήκη autore Budęo ipſam hæreditatem quandoque ſignificat.

SVMMARIVM.

1 *Primum teſtamentũ corã viginti teſtibus factum, per ſecũdum, cui adſit ſolẽnnitas iure ordinario ſufficiẽs reuocatur.*

2 *Teſtamentum coram Cæſare factum per ſecundum ſublatum cenſetur.*

3 *Teſtamentum an ſit irreuocabile ex decreto, aut priuilegio principis.*

4 *Donatio omnium bonorum cur non valeat, & an iuramento firmetur.*

5 *An ſit contrarium iuri naturali tolli libertatem teſtandi.*

6 *Donatio omnium bonorum eccleſiæ facta an teneat.*

7 *Intellectus ad l. 44. Tauri.*

8 *Primogenium à duobus conſtitutum, an ab altero tantum reuocari poſsit.*

9 *Primum teſtamentum iuratum an poſsit reuocari.*

10 *Donatio inter coniuges an iuramento firmetur, & qualiter ſit intelligenda.*

11 *Donatio cauſa mortis iuramẽto confirmata an poſsit reuocari.*

12 *Intellectus ad l.fi.C. de non numе.*

me.pecu. & ad l.quero. §.inter locatorem ff.locati.

13 *Donatio cauſa mortis an liberè poſſit reuocari, quibuſcunque verbis contractui appoſitis.*

14 *Verba quæ ex vſu notariorum cõtractibus adſcribuntur, quem effectum habeant.*

15 *Actus contra iuramentum geſtus an teneat.*

16 *Intellectus ad leg.ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de verborum oblig.*

17 *Intellectus ad l.Titia ff. de verborum oblig. & c.Gemma.de ſponſa.*

18 *Excõmunicatus an poſſit teſtari.*

19 *Latè tractatur qualiter teſtamẽtum habens clauſulam derogatoriam poſſit mutari, aut reuocari.*

20 *Clauſula illa, quorum tenor pro expreſſo habeatur, quem effectum habeat.*

21 *An teſtamentum ſolenne per ſecundum minus ſolẽne,& inutile reuocatur.*

RVB. PARS II.

INTER alia vero, quę teſtamẽtis, et vltimis uoluntatibus conueniunt: illud maxime aduertendũ eſt,teſtamẽta vſq; ad mortẽ mutari,minui, corrigi,ac reuocari poſſe.c.vltima volũtas.13.q.ij.l.iiij.ff.de adim.leg.c.cũ Martę.de celeb.miſſ.vbi gl.in verbo non valet.l.ſi quis. in prin.teſtamenti.ff.de leg.iij. l.omniũ.C.de teſta.l.ſi quis.C.qui teſt.face.poſ. pulcher tex.in l.cũ hic ſtatus.§. pœnitentiã.ff.de donaat.int.vir.& vxo.

1 Vnde † primum teſtm̃ per ſecundũ reuocatur,etiam ſi in primo ſint viginti teſtes:in ſecundo aũt ſolum ſit numerus teſtium a iure requiſitus:vti not.Bar.quem ibi ſequuntur Doct.in l.hæredes palam.§.ſi quid poſt.ff.eſt.tit.nu.3. optimus text.in l.militis codicillis.§.fi.ff.de teſtam, mili.Alex.conſi.108.4.volu. incip. viſo, & diligenter cõſiderato.Pau. Caſtr.cõſi.327.dubium facit.j.vol. dicẽs in ſpecie,teſtm̃ ad ad pias cauſas factum coram ſeptem teſtibus ꝑ ſecundum tolli, etiam ſi ſecundum ad pias cauſas factum ſit coram duobus teſtibus:quam ſentẽtiam ſequitur Iaſ.in l.ſi ita ſcriptum. nu.29.ff. de leg.j.& Alexan.conſi.146.viſo themate ſuprafcripto.in ij.vol. optimus tex.iuncta gl.ſecundum Abb. in c.ex inſinuatione.de procur. vbi mandatum per literas conceſſum ſolo verbo reuocatur.

2 Imo † teſtamentum factum pręſente ipſo Cęſare, vel Rege ſupremo, & ſi validũ ſit abſque ſolenni teſtiũ numero.l.omnium.C.de teſta.regia l.v.tit.j.par. vj.qua quidem deciſione probatur opinio Paul.Fulg.& Iaſ.in d.l.omnium.dicentiũ nullũ teſtem eſſe neceſſarium in teſtamento facto corã Cęſare aduerſus Bart. Bal. & Alexan. qui duos in eo teſtes exigunt præter Cęſarem.quorum opinio cõmunis ex authore Soc. Iuniore cõſil.139.col.fin. j.vol. reuocari tamẽ hoc teſtamẽtum libere poteſt.quod probat text.in d.l.omnium. ver.uoluntates. vbi hoc notant eiuſdem legis interpretes.Bald.etiam.in c.j. col.ij.de confir.vtil.Fel..§. Dec.in c.cum acceſsiſſent.de conſtit. ij.col. hoc ipſum probantes, etiam quãdo

Cæſar

Cæſar nõ tãtum pręſẽs fuiſſe actui teſtamenti, ſed & ipſam teſtantis uoluntatẽ principali authoritate cõfirmaſſet, quod ſenſit Barto.communiter receptus in d.l.omniũ.Nec oberit text.ibi, quia locum habet, vbi princeps ita confirmaret teſtamẽtum, vt expresſim prohiberet id mutari, aut reuocari, ſicuti reſpondẽs Iaſ.animaduertit Dec.in d.cap. cum acceſsiſſet.ij.col.

℄ Verum Archid.in c.vltima volũ-
3 tas.13.q.ij.auſus ẽ aſſerere † ex priuilegio principis fieri poſſe, ne teſtamentum ſemel ab aliquo conditum mutari queat cui conſẽtit Bartholo. a Belẽzinis in additiõibus ad Abb. in c.cum Marthæ notab.vj.ex eo, quod princeps conſenſu teſtãtis derogauerit omnibus legibus hanc libertatem teſtandi cõcedentibus, & idem ſenſim notauit Dec.in d.col. ij.Sed ſi hæc libertas teſtãdi admorte vſque naturalis eſt, ab ipſo principe auferri non poteſt: & ideo dubius eſt de hac Arch. aſſertione Guhel.Benedi.in c. Rainutius iſto tit. verb.teſtamentum.ij.nu.25.Nã & pacto hanc libertatem tolli nõ poſſe conſtat ex l.ſi fratres.§.idem reſpõdit.ff.pro ſocio.l.pactũ, quod dotali C. de pact. l. illa inſtitutio quos.ff. de hæredi.inſti.l.ex eo.C.de inuti.
4 lib.ſtipulat. Ex quibus † omnium bonorum donatio a iure omnino improbatur: quippe quę liberam teſtãdi poteſtatem donanti adimat.l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de uerborum obli. ubi Bart.& docto. hoc notant communiter, & in l.fin. C.de pact.l. hæreditas. C.da pact. conuent.adeo ut regia l. 69. Tauri prohibita ſit, & nulla omnino iudicetur donatio omnino bonorũ, etiã præſentium. Qua in re illud omittẽdum non eſt, omnium bonorum donationem adeo irritam eſſe: ut nec iuramento donantis ualida ſit: cum bonos mores, quibus teſtandi libertas innititur, prorſus euertat.capit. non eſt obligatorium. de regu. iur. in vi.l.ſi quis inquilinos.§.ſi.ff.de legati. j. & in hac ſpecie Barto. hoc aſſerit in dict. l. ſtipulatio hoc modo.quem cæteri doct.ibi ſequuntur. Abb.conſil.48.ii.uolu.Barto.in l.ſi quis in prin.teſt.colum.fin.ff.de lega.iii.Corne.conſil. 60.uolu.ii.col. iij.dicens hanc ſententiam Bart.cõmunem eſſe, idem aſſerit eam ſequutus Curt.iunior in l.final.C.de pac. nu.57.Paul.Caſtr.conſi.81.in fi.ij. uol.Ripa lib.iii.reſp.c.14. Hieron. Cagno.in dict.l.fi.nu.110.& ibi Iacobi.nu.37.Purp.nu.240.Curti.iunior. conſil. 25. Claudius in l.licet. C.de pact.Ioan.Lupi. & Didac.a Caſtello in dict. l.69. Tauri.fatetur etiam eandem opinionem communem eſſe Aymon.Sauilli.conſ.139. column.final.

℄Hic tamen oportet perpendere,
5 †an libera teſtandi facultas, ita a iure naturali procedat, ut contrarium bonis moribus ſit, quemquãm eam ſibi auferre. quod procuIdubio dicẽdum non eſt. Imo nullum uitium cõmittit is, qui ſibi tollis liberã teſtãdi poteſtatem. Si enim contra bonos mores eſſe libertatem teſtandi tolli, mortale crimen, aut ſaltem ueniale committere, qui animo deliberato ſeipſum hoc iure teſtandi priuaret quocunque ad id quæſtio colore: quod dicendum nõ eſt: ſiquidem uoluntati humanæ poteſt quis renunciare.capitul.ſi religioſus.de electio.in vj.capi.final.iſt. titu.eo.lib. cap.non dicatis.12.q.j. Nec proderit dicere, id ex cauſa religionis permitti: cum ea, quæ contra bonos mores fiunt, uel illicita cenſentur, minime permittantur ob quancunq; piã cauſam capitul. ſuper eod.de uſur. Eadem etiam concluſio probatur. ex eo, quod quis poteſt iure naturali bona

li bona omnia, quæ habet, queq; habere unquam poterit, & habuerit, omnino donare. authen. ingreſsi. C. de ſacroſ. eccleſi. l. Deo nobis. C. de epiſcop. & cler. Præterea clauſula, quæ futuris teſtamentis derogat, nō iudicatur turpis: imo tanquam licita teſtamentis adiecta utroque iure defenditur ex his, quæ notantur in l. ſi quis in principio teſtamenti. ff. de lega. iii. & in l. ſi mihi & tibi §. fin. ff. de lega. j. & ſi turpis eſſe talis adiecto nequaquā iure probaretur. Hic ergo rationibus Fort. in tracta. de ulti. fine illat. 20. uerſi. Tertius caſus. aſſerit non eſſe contra bonos mores naturales tolli teſtandi libertatem: quo fit poſſe iuramento firmā eſſe omnium bonorum donationem. non tantum præſentium, ſed etiam futurorum, quod parum ſibi conſtans aſſerit Panormi. conſi. 18. i. uolu. uerſ. plus dico Cornel. conſi. 252. iii. col. uolu. iii. Deci. conſi. 655. nu. 12. idem Deci. in l. pactum, quod dotali, C. de pact. col. j. dicens hāc opinionem ueriorem eſſe, quam probat Bart. Cœpola. conſi. ciuili. viii. col. iiii. Aymon. Sauilli. conſi. 139. col. fin. Soci. Iunior conſi. 65. num. 49. & conſi. 143. nu. 36. uolu. Bald. licet rem magis dubiam explicet in c. j. §. moribus. ſi de feud. fuer. controuerſ. inter domin. & agnat. uaſ. His accedit, ꝙ donatio omnium bonorū facta eccleſiæ ualida eſt authore Barto. in d. l. fin. col pen. C. de pact. cui conſentiunt Fulgo. Iaſo. Iacobi. Lance. & alii, quos ibi referunt Deci. nu. 31. Cagnolus. num. 203. Purpur. nu. 242. dicentes hanc ſententiā communem eſſe. quam & Bald. admiſit in authen. ſi qua mulier. colū. fi. C. de ſacroſan. eccleſ. authoritate text. in l. iubemus nulli. §. j. C. eod. titul. Abba. per text. ibi in capitul. final. de ſucceſſ. ab inteſta. Felin. in capitul. in præſentia, de probatio.

nu. 5. dicens eam in praxi recipiendam fore: atque inibi Deci. num. 5. eam tutatur exiſtimans communem eſſe. licet non deſint, qui ab hac creberrima omnium aſſertione diſcedant.
6 † Sed ſi eccleſiæ donatio omnium bonorum fieri poteſt, ex eo quidem apertiſsime conſtat eam nō eſſe contra bonos mores, uel ſaltem illos, qui turpitudinem præ ſe ferūt, ſi uiolentur. quod præfati doct. paſſim fatentur. Igitur quid uetat hanc donationem ſimplicem omnium bonorum præſentium, & futurorum iure ualidā eſſe etiam refragante Barto. tenuerunt Dinus in regu. quod ſemel. de regul. iur. in vj. col. fin. Angel. & Bal. in d. l. ſtipulatio hoc modo, Sali. in d. l. fin. quibus ſubſcribūt ibi Alciat. & Coſmas Guimier in pragmat. Sanctio. titu. de ſublat. cleri. literis. uerb. cuicunque. quorum rationes expedit Alexan. in dic. l. ſtipulatio hoc modo concepta. nu. 16. Verum his omiſsis minime diſcedere licet a frequentiſsima doct. ſententia, qua omnium bonorum donatio inualida cenſetur, quæ & regia lege ita confirmatur, ut etiam locum obtineat in præſentium tantum bonorum donatione. Contendimus tamen non temere, ni fallimur, eandem donationem iure communi uel regio improbatam: iuramento præſtito admittendam eſſe, nec iure naturali uetitum opinamur poſſe libertatem teſtandi tolli ex conſenſu rerum domini. Nam & ſtatuto liberam hanc teſtandi poteſtatem poſſe tolli, & pacta, quibus hęc libertas aufertur, approbari, expreſſim ſcribit Bald. in lege cum Archimedoram. col. fi. C. ut in poſſeſ. legat. idem in l. de quibus. ii. colum. ff. de leg. Imol. in l. illę autem. ff. de hęredi. inſti. in fi. Deci. in l. pactum, quod dotali. C. de pact. col. j. idem conſ. 655. ii. col. idem adnotauit. Vi-

glius

glius per illum text.in §. acceſsit
in ſi.inſtitu.de teſta.hoc autem fieri
non poſſet,ſi id iure naturali contra
rium foret.Ex quibus ut rem cœptã
diffiniamus,uerũ apparet, quod ex
priuilegio,& expreſſa principis cõ
cenſsiõe fieri poſſe accedẽte conſen
ſu teſtatoris: ut teſtamentum ſemel
conditum mutari nequeat.Pro quo
conſtanter adduci poteſt l.omnium.
C.de teſt. Voluntates, inquit Impe
rator,hominum audire uolumus,nõ
iubere,ne poſt ſententiam noſtram,
inhibitum uideatur commutationis
arbitrium.Vnde ſi princeps ex con
ſenſu teſtantis in ſpecie prohibuiſ-
ſet commutationis arbitrium, omni
no eſſet mutandi teſtamentum ſubla
7 ta libertas.Hinc † deduci poteſt in
tellectus, ad regiam legem Tauri.
44.qua ſancitum eſt:conſtitutionem
primogenij,etiam authoritatẽ prin-
cipis factam reuocari libere poſſe,
ſiue fiat in ultima uoluntate, ſiue in
actu uiuentium.Cui accedit & alia
l.17. inter eaſdem Taurinas leges,
ſtatuens meliorationem,hac etenim
dictione interim utar, a patre filio
factam in tertia,et quinta bonorum
parte,etiam inter uiuos, reuocari li
bere poſſe.Eſt enim prædicta regia
ordinatio intelligenda,quando prin
ceps ſimplicem autoritatem primo-
genito præſtitit:ſecus uero,ſi Rex,
præſtito conſenſu conſtituentis pri
mogenium,ſtatuerit actum illum ir-
reuocabilem eſſe,atque eius mutatio
nem uetuerit expreſſe : tunc equidẽ
minime poſſet auctor illius primo-
genii pœnitere. Quod ex eadem re
gia lege coadiuuatur, quæ in tribus
caſibus non admittit præfati actus
reuocationem . Nempe ſi poſſeſsio
rerum,ex quibus actus ille conſtat,
tradita fuerit ei, qui ad primogeniũ
uocatur , uel inſtrumentum ipſius
actus eidem traditum fuerit, aut ex
cauſa onerosa idem actus ſit geſtus.

Non ergo erit mirum,ſi idem dica-
mus ex principis autoritate expreſ
ſim ad hoc accedente, conſenſu etiã
illius,qui eundem actum reſcindere
potuiſſet,in id præſtito.Porro,ut id
obiter agamus, aliqua prænotanda
ſunt circa leges illas regias,quæ pœ
nitentiam in prædictis actibus ipſis
8 agentibus concedunt. † Primum
conſtituto a duobus primogenio,ex
utriuſque patrimonio,uel facta me-
lioratione,poſſe alterum quo ad ꝓ-
pria bona,alio inuito pœnitere: cũ
& idem in teſtamento permiſſum
ſit : in quo Oldrad. ſic reſpondit
conſilio 174. dicens eandem reuo-
cationem fieri poſſe , etiam altero
mortuo: quia ſub una ſcriptura hic
duo teſtamenta continetur , idem
Corne.præmittit,conſi.159. iiij.uo
lumi.col.ii.& in hac ſpecie , quam
tractamus,hoc ipſum ſenſit Roderi
cus Xuares in repetitio.l. 9.titu.v.
lib.iii.Fori.v.limita.collat.12.uer-
ſic.ad prædicta. idem inſinuat Al-
ciatus in l.licet.C.de pact. Contra
riam tamen ſententiam in conſtitu-
tione primogenii aperte probat Lu
doui.Bologni. conſi.62.colum.iiii.
dicens.primogenium a uiro & uxo
re ex communi patrimonio factum
altero uita ſuperſtite reuocari , etiã
ex ea parte , quæ ad ſuperſtitis bo-
na ſpectat : ne illuſio fiat ipſi mor-
tuo,qui ratione illius communis cõ-
ſenſus,illum actum egit ,alioqui mi
nime acturus.eandem opinionem ꝓ
bat Andreas Tiraquel. in tract. de
primogeniis.quæſtio.viii. Cui ad-
ſtipulatur egregia Baldi opinio in
l.pro hæreditariis.col.ſi. C.de hæ-
red.actio.dicentis,donationem cau-
ſa mortis a duobus ſimul factam, al
tero inuito non poſſe reuocari: quia
illius intereſt ne illa diſpoſitio mu-
tetur:& idem notat Iaſ.in l.quę do
tis.nu.45.ff.ſolut. matrimo. quãuis
Alex.ibi. nu. 8. de Bald.ſententia
dubitaue-

dubitauerit. Sed Bald. ſi Iaſo. credimus, ea ratione id ſcripſit, ꝙ ex dicto contractu, etiam facta mentione mortis, ſit donatio inter uiros. Et tamen licet in quæſtione noſtra id ipſum fateamur, actum, præſatum inter uiuos geſtum cenſeri, lex tamen regia eius liberam mutationē permittit. Et præterea Baldus loquitur, quando ex cauſa matrimonii talis pactio ſit: quo caſu, & lex regia actum irreuocabilem conſtituit: quibus adducor, ut exiſtimem primogenium, ac meliorem factam a duobus ſimul ex utriuſq; bonis. ab uno eorum, altero uel mortuo uel inuito poſſe libere mutari. Nec iniuria cuiquā fit, cum notum ſit omnibus eam conditionem actum illum, quem gerunt ex lege regia ſortiri. Aliud deīde conſiderandum eſt circa earundē regum interpretationem, ut ſi maritus ex legitimo conſenſu vxoris maioratū (ita enim hoc in tractatu loquimur frequentiſsime) inſtituat, bonis utriuſque in illud uinculum deductis, auctus iſte a morte mariti confirmationē recipit, nec uiro mortuo ab uxore diſiungi poteſt: ſolus enim uir pœnitere potuiſſet, ſi uiueret. authore Roderic. Xuares in dicta limitatione v. collatio. 15. cui ſuffragatur Iuriſconſultus in l. ſicut. §. venditionis. ff. quib. modis pignus uel hypotheca. ſoluatur quem tex. Baldus commendat in l. nec fratris. C. de donatione cauſa mort. Iaſo. in l. cum alienam. ii. colū. C. de legat. idem in l. cum proponas. j. col. fi. C. de pact. ex eo notantes teſtamentū, quo quis de re aliena ex conſenſu domini diſponit, morte teſtantis cōfirmari, etiam inuito ipſius rei domino.

¶ Ex quibus inſinuat ſeſe quæſtio
9 illa, † num primum teſtamentum, quod teſtator iurauit ſe non reuocaturum, per ſecundum reuocari ualeat: et ſubīde an ipſe teſtator ex hac pœnitentia ſit periurus? Qua in re libet tres opiniones referre: quarum prima authores habet Guliel. Durand. in Speculo, ti. de inſtru. editio. §. compendioſe. uerſi. quid ſi quis iurauerit. nu. 25. & Hoſt. in ſumma, titu. de ſepult. §. an licitū. uerſi. quid ſi quis eligat. dicentes, adeo nō poſſe primum teſtamentum iuratum reuocari, ut ſecundum inualidum omnino ſit, nec ſubſiſtere poſsit: quia iuramentum actum alioqui mutabilem, firmū & irreuocabilem efficit. c. cum contingat. de iureiuran. Nam & pactum, quo iuriſdictio prorogatur, libera uoluntate paciſcentis ante litis conteſtationem diſſoluitur. l. ſi conuenerit. ff. de iuriſdictione omnium iudicum. ex creberrima omnium interpretatione, quam modo exacte perſcrutari non licet. Et tamen ſi pactum illud iuramento præſtito fiat, mutari uoluntas paciſcentis non poteſt. Ange. Fulgo. Paul. Alex. Iaſ. in d. l. ſi cōuenerit. Imol. Barb. Feli. nu. vi. & Ripa. nu. 57. in cap. j. de iudic. quam opinionem fatentur ibi eſſe communem ipſe Ripa Dec. nu. 13. et Altiat. nu. 45. idem Dec. in d. l. ſi conuenerit. nu. 6. Aut. Corſet. in rub. de iureiur. priuilegio 10. et Thom. Ferra. caut. 30. tametſi Abb. & Ant. in d. cap. j. refragentur quorum ſententiā defendi iure poſſe ibi aſſerui Dec. Huic etiam Spec. aſſertioni, & illud concinit, ꝙ licet in contractibus innominatis re integra locus ſit pœnitentiæ: ſi tamen iuramentum in eiſdem contractibus præſtitum fuerit, minime licet etiā re integra pœnitere. gloſſ. inſignis in l. ſi pecuniam. uerb. neceſſe. ff. de cōdict. ob cauſ. quam doct. ibi recipiūt communiter, & ſingul. eſſe Imol. in cap. j. de iudic. colum. penulti. Iaſo. in. §. actionum. inſtitut. de actionib numer. 47. eamque defendit Fortu

nios

nius in capitu.primo,de pact,num.
16.& 17.ex his ergo conſtat iuran
ti non licere penitere in eo actu, in
quo non præſtito iuramento a lege
permiſſa foret pœnitētia. Vnde Spe
culator.opinio probari videtur,cui
etiam accedunt, quæ Fortunius di-
ctarum illationum vigeſima tradit
verſiculo. Tertius caſus. Eandem
Speculatoris ſententiam ſequitur Io-
annes Coraſius in prçludiis ad l. ad
monendi.numero 31.ff.de iureiurā-
do.Hæc tamen Specula. aſſertio fal
ſa apparet, ex eo quod iuramentum
ſortitur naturam illius actus, cui ad
hæret.l.fin.ff. de libe. cau. capitulo
quemadmodum.de iureiur.l. fin. ff.
qui ſatiſd.cogan. l. ſed ſi poſſeſſori.
.§.item ſi iurauero.ff.de iureiu.tex.
celebris in l.fin.C. de non nume.pe
cu.quem exiſtimat ſing.eſſe Abba.
in capit.cum contingat. num.24.de
iureiur.Bald.in capitu.cum omnes.
de conſti.penul.colum. & Tiraqu.
in princip.l.ſi vnquam. C. de reuo.
donat.num.160. explicant eius in-
tellectum.Bald.in d. cap. cum con-
tingat.ii.colum.Alex. conſi. 89.ii.
volu.col.vij.Felin.in cap.ſi cautio.
de fid.inſtrum.nu. 58. idem Feli.in
cap.inter monaſterium.de re iudic.
nu. 23. Igitur iuramentum in teſta-
mento præſtitum non reddit eum
actum irreuocabilem.cum eius pro-
pria natura ſit,vt ad mortem uſque
libere mutetur. Qua in re duo potiſ
ſime ſunt expendenda, vt alia omit
tamus, quæ non ita huic diſputatio-
10 ni congruerent. † Primum equidē
conſtat donationem inter virum &
vxorem a lege vetitam, iuramento
præſtito validam eſſe. vti Bart.ad-
notauit in l. ſi quis pro eo.columm.
fi.ff.de fideiuſ.idem Bart.in l.Seius
ff.ad leg.Falci. Federic. conſi. 140.
Abb.conſi.95.ii.vol.Areti.cōſ.74.
iii.col.Cępo.conſi.ciuili.viii. Imo.
in ca.cum contingat. de iureiur.nu.
85.Paul.& Iaſ.in l.pacta,quæ con
tra. C.de pact.quam opinionem fa-
tentur communem eſſe, & eā ſequū
tur Abb.& Præp.in c.fi. de donat.
int.vir.& vxor.Alex.conſil. viii.
li.ii.Corne.in auth. ſacramenta pu-
berum.C.ſi aduer.vendi.nu.41.Io.
Lupi.in rubr. de dona.inter vir.&
vxo.§.51.col.ii.Fortu.in tracta.de
vlt.fine illat.20.col.iii.Fortu.in tra
cta.de vlt.fine illat.20.col.iii. De-
ci.conſi.202.Franc.a Ripa libr.iii.
reſpon.c.vj.& 17. & Roder.Xua-
res in l.i.tit.de Arriſ. foro legum q.
iii.Dec.conſi.232.col.pen. Alexā.
in d.l.Seius.Iaſ.in d.l.pacta,ꝗ con
tra.Guido Pap.conſi.204.colū. iii.
Quin & Alciat.parum huic cōclu-
ſioni propitius, eandem aſſerit com
munem in d.c.cum contingat. num.
198.Nec enim hoc iuramentum con
tra bonos mores præſtatur,vt For-
tun. eleganter explicat: licet mori-
bus ciuilibus Romanorum aduerſe
tur.l.j.ff.de donatio. inter virum &
vxor.quæ hanc donationē his ver
bis prohibet.Moribus apud nos re
ceptum eſt,ne inter virum & vxo-
rem donatio valeret. Hoc autem re
ceptum eſt,ne mutuo amore ſe inui
cem ſpoliarent,donationibus nō ob
temperantes,& profuſa erga ſe faci
litate vtentes. Hactenus Vlpianus
ad Sabinum.Cui & illa ratio addi
poteſt,quod nefas eſſe putat,videri
aliquid inter virum & vxorem,qđ
commune non eſſet.vti Altia.addu
cit libr. iii.diſp.c. 14.ex Plutarcho
in præceptis connubialibus. ca.20.
Vnde Bart.in l.quod meo.ff.de ac-
quir.poſſe.dicebat,hanc prohibitio
nem non carere ratione naturali.nō
tamen iſthæc prohibitio iuris natu-
ralis eſt, eo ſenſu, quo ius naturale
a Iuriſconſultis,& Theologis aſſu-
mitur. Poſſet etenim lege.ſeu con-
ſuetudine talis donatio permitti: er
go non eſt hæc donatio contra bo-

nos

nos mores, quos frangere abſque turpitudinis nota minime liceret, ſeclusa lege humana: atque in d. l. prima, non dixit Vlpianus, eam donationem bonis moribus improbari; ſed moribus Romanæ vrbis receptum eſſe ne fieret inter coniuges donatio. ſicut in l. ii. ff. de vulg. inquit Iuriſconſultus, moribus receptum eſt. & idem in l. more. ff. de acquir. hæredi. Igitur iuramento hæc donatio confirmatur: quamuis Bartol. contrarium aſſerat in d. l. j. vbi Salic. Fulg. & Bal. idem Bart. in l. cum quis decedens. §. Titia. ff. de lega. iii. Ange. in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſ. Henri. in d. c. fin. Soci. in cōſi. 65. j. volu. dicens hanc opinionē communem eſſe, eamque defendat Chaſſa. in conſuet. Burgun. rub. iiij. §. vij. verſ. ſed tamen iſtud. eademque opinio impetrata abſolutione placeat Alcia. in d. c. cum contingat num. 98. & eandem iure ciuili probet, quamuis iure pontificio non admittat Pirrhus, poſt conſuetudines Aureliæ q. de pactis. Nam his omiſſis primam opinionem ſequutus, eā intelligo ex ſententia Philippi Decij, quando donator ante donatariū moriatur: ſecus vero, ſi ſuperſtite donatore, is cui donatio facta fuerit deceſſerit: quia proprium eſt huius donationis, vt morte donantis præcedente traditione confirmetur, ſuperſtite donatario. c. fi. de donati. inter vir. & vxor. l. cum hic ſtatus. in princ. & in. §. ſi ambo. ff. de donati. inter vir. & vxo. l. ſi is ſeruus. l. Papinianus. ff. eo. l. ſi inter. ff. de rebus dub. l. a marito. C. de donatio. inter virum & vxo. regia l. iiij. titul. 11. part. iiij. Hanc ergo conditionē non excludit iuramentum, imo ſecundū eam eſt intelligendum, ſicuti in hac ſpecie reſpondit Dec. conſ. 140. Sed eius opinio ex eo corruit, quod donatio inter virum & vxorem hāc conditionem habeat, & recipiat, quando eſt inualida, vt in dictis iuribus probatur: ſi autem valida ſit, qualis eſt communi ſententia iuramento firmata, nullibi in iure hanc conditionem patitur, imo pure valet: quo fit, vt præmiſſa communī ſententia, minime ſit admittenda Decij opinio, authore Altiat. in dicto capitu. cum contingat. nu. 204. eandem opinionem aduerſus Deci. præmittit Paul. Caſtrenſ. conſilio 82. in ſecundo volumi. quo non citato optime Deci. conuincit Aymon Sauil. conſi. 102. dicens eandem aſſertionem contra Deci. tenuiſſe Frāciſc. Purpurat. & Anton. a Ripa. Ex quo ipſe Aymon deducit donationem inter coniuges iuramento præſtito reuocari non poſſe: quod ipſe fateor ex communi docto. concluſione. Item infert ipſe donationem inter patrem & filium, ſi ex iuramento vires aſſumat, non exigere illam conditionem, ſi donator præmoriatur. quod eſt contra Deci. conſil. 536. ſecunda columna, quem ipſe Aymon pluribus rationibus refellit. Secundum, quod in hanc controuerſiam adducere libuit ab eodem Decio petendum eſt, is, inquam, conſi. 305. ſecunda colum.

11 ſcribit, † donationem cauſa mortis etiam facta præſtito iuramento, poſſe ex donantis pœnitentia reuocari. habet enim dicta donatio tacitā cōditionem, niſi donantem pœniteat: ergo iuramentum eſt intelligēdum ſecundū illam, ex d. l. fi. & iuribus ſimilibus. Et in hanc ſententiam aduocat Deci. Corn. conſ. 126. col. ij. j. uol. tex. in l. quæro. §. inter locatorē. ff. locati. vbi locator promittens conductorem a domo non expellere, poterit hoc facere ſi conductor per biennium ceſſauerit a penſionis ſolutione. Ad id etiā adducit Bal. in l. cum quis, ff. de condi. ob cauſ. qui

eandem

eandem opinionem probat & idem
Deci.in l.non omnis. ff. ſi certũ pe-
ta. Ex quibus omnibus apparet,
promiſsionem non reuocandi dona
tionem cauſa mortis oportere intel-
ligi, niſi totius voluntatis pœniteat
quod & Angel.aſſerit.conſil. 254.
col.ij. poſt gl.ĩ l.ſi alienã.§.Marcel
lus.ff. de donat. cauſ. mortis.verb.
acceperit. quam dicit ordinariã Ia-
ſon conſi.vj.iij.vol. col.vij.& in l.
qua dotis.ff.ſolut.matrim. num.33.
Hic tamen inſiſtendum eſt perpen-
ſis Martiani verbis. ff. de donat.
cauſ.mort.l.vbi ita donatur mortis
cauſa, vt nullo caſu reuocetur, cau-
ſa donandi magis eſt, quam mortis
cauſa donatio: & ideo perinde habe
ri debet atque alia quæuis inter vi
uos donatio. Nam ex his Bart. ac
cæteri communiter adnotarunt, pro
miſsionem non reuocandi donatio-
nem cauſa mortis, efficere, vt ipſa
donatio cenſeri debeat facta inter
viuos. & ita illum tex. commendat
Areti.in l.nemo poteſt col.iij.ff.de
legat.j.dicit ſingu.Corne.conſ.158.
iiij.vol.Commendant Alex. & Ia-
ſon in l.quæ dotis.ff.ſolut. matrim.
latius Guliel.Benedict.in c.Rainu
tius iſto titu, verb.teſtamentum iiij.
nu.25. atq; erit ſatis promittere nõ
reuocare donationem cauſa mortis
factam: cum ex hac clauſula actus
ipſe trãſeat in donationem inter vi
uos, cuius propria eſt. Nec verba
illa cauſa mortis hoc impediunt
quia illum intellectum patiuntur,
vt donatio fiat inter viuos, & irre
uocabilis: ſed ex cauſa mortis do-
nator ad donandum inducatur: ſicu-
ti Bart.not. in d.l.vbi ita donatur.
cuius intellectum doct.ibi, & alibi
ſæpiſsime approbant. licet Io.Crot.
repe.l. ſtipulatio hoc modo conce-
pta.ff.de verb.oblig.nu. 48. aduer-
ſus hanc communem teneat, eſſe
neceſſarium ad hoc, vt iſta donatio
inter viuos facta cenſenda ſit, do-
nantem promittere nullo caſu reuo
care. nec ſat eſſe ſi promittat non
reuocare. ex verbis dictæ l.vbi ita
donatur. & in l.ſi alienam.§. Mar-
cellus. & in l. Senatus.§. donatio.
ff.eo. Cui opinioni ipſe non aſſen-
tior. quippe qui exiſtimẽ, donatio-
nem inter viuos irreuocabilem ſim
pliciter dici, non ꝙ nullo caſu reuo
cari nequeat: id etenim verum non
eſt: ſed ꝙ regulariter reſcindi non
poſsit ex donatoris contraria volũ
tate. Sic ergo promiſsio non reuo-
candi donationem ita ſimpliciter fa
cta, potius conuenit donationi in-
ter viuos, quã donationi cauſa mor-
tis, qua abhorret plurimum ꝯ igitur
ex hac ſimplici promiſsione tranſit
donatio cauſa mortis inter viuos.
Nec verba Iuriſconſultorum Crot-
ti opinionem adiuuant: quia intelli-
guntur in eo ſenſu, vt ex eis cõſtet:
ſecus eſſe, ſi exprimatur aliquis ca-
ſus, ex his quibus donatio cã mor-
tis reuocatur. nam quo ad illum erit
perpetua, quo ad alios vero muta-
bilis omnino manet, & donatio cã
mortis adhuc eſt iudicanda. quod ip
ſe colligo ex d.§.Marcellus. adiun-
cta Barto. interpretatione. Quibus
omnibus animaduerſis, quod Deci.
in d. conſi. reſpondit falſum videri
poteſt. Et contra Deci. eſt Franciſ.
Aret.conſi.lxxiiii.colum.iii.quem
Iaſ. ſequi videtur in l. non omnis.
ff.ſi certum pet. idem præmittit Gui
12 do Papę conſi.vlt.ij.col. † Illud ve
ro, quod ex l.fi.C. de non num.pec.
adduci ſolet, facilime ſoluitur. quia
iuramentum in illius legis deciſio-
ne intelligitur iuxta iurantis con-
ſenſum: nec vnquam pręter iurantis
intentionem iuramentum interpre-
tandum eſt. Vnde intra conſenſus li
mites iuramentum obligationi ad-
dit religionis vinculum: vti in ſi-
mili quæſtione reſpondet Barto. in

l.Titia.

l. Titia.§. Imperator. ff.de lega. ii. Cin.Bald. & Sali.in l.i.C.commo. Barto.in l.ſi quis pro eo. ff.de fideiuſ.num.15. Andreæ. Tiraquel.in l. ſi unquam.C.de reuocand.donatio. in princip.nu.141. idem in tractat. de legibus connubi.in glo.v. in ilt. genere expreſsi.qui omnes,& alii a Tiraquello citati,dict.l.ſi.ad hec ipſum expreſsim notant. ſiquidem iurans contractum literarum,& promittens pecuniæ ſolutionem quamuis obligationi conſentiat, ſub ſpe tamen futuræ numerationis conſenſit, & ob illam: quod ſi cauſa illa ceſſarit, nec numeratio ſequuta ſit, recte abſque labe periurii non numeratæ pecuniæ exceptionem obiiciet:cum ipſe minime iurauerit,nec conſenſerit in illam obligationem eo caſu,quo pecunia numeranda nõ eſſet.quod apertius cęteris oſtendit Fortu. in l. ſi unus.§. pactus. ff. de pact.num.11.ſenſerat Iaſ.in l.ſi conuenerit. col.3. ff.de iuriſ.omni. iud. At in noſtra quæſtione conſtat, iurantem conſentire omnino in perpetuam, & irreuocabilem donationem:igitur eam reuocare non poterit.Eodem fere pacto tollitur obiectio facta ex l.quęro.§.inter locatorem.cum ibidem promittens conductorem non expellere,in hanc promiſsionem conſentiat propter futuram penſionis ſolutionem, quæ ſi per biennium ceſſauerit.ab hac promiſsione promittentem liberat:hęc enim fuit eius intẽtio,hic eiuſdẽ conſenſus eſt, nec contractus ipſe aliud coniicere patitur: nec tamen ſuperflua eſt exiſtimanda dicta promiſſio. Nam ea non facta conductor pręſens, & non ſoluens penſionem ante biennium expelli poſſet:ea tamen facta expectandum eſt biennii tempus.Bart.& alii in dict.§. inter locatorem. & doct.in l. Aedem.C. locat.ubi Ange.alium effectum huius promiſsionis adnotauit, cuius ipſe memini lib.2.variat.reſolut.c. 15.nu.14. Aliter tamen quam Bart. leges regiæ diſtinguunt intellectum. §. inter locatorem.in l.v.& 6.tit. 8.partita.v. Ideo eſt conſiderandũ ex Bart. ſententia conductorem ad biẽnium ſtatim expelli poſſe a domo conducta eo ipſo quod a ſolutione penſionis ſtatuto tempore ceſſauerit:ſi uero conductio ſit facta ad longius tempus, breuius tamen decennio,idem erit dicendum,hoc addito quod facta promiſsione a locatore non expellendi conductorem, expectanda eſt ceſſatio a ſolutione per biẽnium,etiam ſi conductor ſit pręſens: atque hoc ipſum operatur pactum illud de non expellendo cõductorem ex dict.§.inter.is autem, qui ad decennium conduxerit abſque pacto expectari debet etiã pręſens per biennium:ſicuti & quicunque conductor abſens per idem tempus expectatur.l.cum domini.ff.locati. Hęc etenim eſt Barto. in dict. §.inter,huius quęſtionis diſſolutio, cui accedere uidentur Abb.3.col.et latius Imol.nu.23.in ca.propter.de locat. dicens hanc eſſe communem opinionem. & idem fatetur Iaſ.in l. 2. C.de iure emphy.nume. 37.& probatur ex gloſſ. in dict.§. inter. Regiæ tamen leges abſque ullo pacto ſtatuerunt conductorem ceſſantem a ſolutionẽ penſionis expectandum eſſe per biẽnium,quando conductio fuit facta ad quadriennium uel longius tempus:ſi uero facta fuerit ad breuius tempus expectabitur p annũ: quod magis accedit ad intellectũ,& opinionẽ gl.in d.c.propter.§.uerũ.tamet ſi text. ibi. indiſtincte sãxerit expectãdũ eſſe cõductorẽ per biẽnium.unde ne ille text. cõmuni ſentẽtiæ aduerſetur, poteſt cõmode intelligi ſecundum præmiſſam diſtinctionem. uel erit a cõmu-

ni opinione diſcedendum. Sed & glo.in d §.Marcellus. nihil obſtat: quia aduerſus Iuriſconſultum ibidē loquitur & ab Oldr.Dino. Alber. & Bar.reprobatur,& eſt contraria glo.in l.ſenatus.§.mortis.ff.eo.quā Paul.Caſt.approbat in conſi.75.& cōſi.82.in 2.volu.glo.etiam in d.§. Marcellus.reprobat Iaſ. in d.l.quę dotis. nu.33. & in d.l. non omnis. iij.col.His igitur perpenſis perplexa adhuc apparet huiuſmodi diſſolutio,& propterea vt noſtrā in hac re ſententiā, & liberius, ac diſtinctius explicemus quinque aſſertiones non inutiles proponimus.

¶Prima concluſio. Donatio cauſa mortis,quam donator voluit irreuocabilē eſſe, eamque promiſit non reuocare.in ea clauſula, quæ donationem inducit, trāſit in donationē inter viuos nec illam patitur conditionem niſi totius voluntatis donantem pœniteat, etiam nullo adiecto iuramento.tex. inſignis in d.l. vbi ita donatur.vbi Bar.& cęteri doct. idem Bar.in l.fi.C.de pact.vbi Decius id not. ex Bart. nu.21. Angel. conſi.179.nu.6.Alexā.conſi. 14. j. volu.Paul.Caſt.conſi. 138. volu.j. & conſi.vj.in ij.volu.Iaſ. in l. non omnis.ff.ſi cert.pet.colum.3.glo. recte intellecta in l. ſenatus.§.mortis. verb. deceſſerit.ff.de donatio.cauſ. mort. quam paulo ante retuli. Soc. cōſ.53.j.vol.Curt.Iun.cōſi.19.n.6.

13 ¶Secunda concluſio,† Donatio cauſa mortis , quam donator promiſit ratam habere,nec ei refragari , in ea clauſula, quæ donationem inducit,tranſit in donationem inter viuos, nec donator pœnitere poterit.text. in d.l.vbi ita donator.quē in ſpecie ita intellexere Paul.dict. conſi.lxxv.nume.7.ij. volumi. & in conſi. lxj.eo. volumi.Iaſo.in l. non omnis.colū.iij.ff. ſi cert. peta. Dec.in d.l.fin.de pact.nu.21.Iaſ.in l.quæ dotis.nume.31.ff.ſolu.Matr. Nihil enim refert an donator velit donationem eſſe irreuocabilem, an promittat eam ratā habere , nec vllo tempore ſe ei refragaturum . quam ſententiam Bald.aſſerere videtur in l.cum quis.ff.de condictio. cauſ.data.tametſi Alex.in d.l.quæ dotis.nu.11.ex Bald. notauerit cōtrariam opinionem dicens: non eſſe donationem inter viuos , ſi facta donatione cauſa mortis,illa clauſula ſit adiecta : quæ omnia promiſit rata habere omnino ſeruare , nec vnquam eis cōtradicere. idem not. Guliel. Bened. in cap. Rainutius . infra eo.verb.teſtamen.4.num.27. Cæterum Deci. in d. l. non omnis. col.iij.idem in d.l.fina. de pact.nu. 21.& in conſi.305.pręfatam Alex. opinionem veram eſſe opinatur,qn̄ dicta verba , quibus donator promittit non reuocare donationē, apponuntur inter verba exequutionem contractus inducentia : ſecus vero ſi apponerentur in ipſius donationis diſpoſitione : tunc etenim ſecundam hanc concluſionem, quā tractamus , procedere exiſtimat : quod altius repetere oportet : & ideo, tertia concluſio, authore Decio,ſit: Promiſsio nō reuocandi donationem cauſa mortis factam,adiecta,exequutioni contractus:nō reddit ipſum actum irreuocabilē: nec operatur effectum donationis inter viuos. quæ quidem aſſertio primo ea ratione comprobatur,ꝙ ea,quæ in exequutione exprimūtur, ipſius actus diſpoſitionem minime augere videntur.tex. celebratiſsimus in clem.j.de præben.quem text. dicit aureum Fel.in c.licet.col.4.de offi. ord.commendat Domi.conſi.92.& conſi.86. Abb.in cap. cum noſtris. nume.21.de conceſ.præb. Dec. cōſil.500.colum.4. Imol.in cap. quoniam Abb.colū.fin.de offic. deleg.

Hierony.

Hierony. Grat.conſi.111.j.vol. &
ſing.Curt. Iunior conſi.3. j.col. &
Iaſo.conſi.6.3.volu.colum.6.notat
eundem tex.Imol.in l.qui Romę.
§.duo fratres.colũ.4. ff. de verbo.
oblig. Deci.conſil.ij.nu.9. & cõſi.
413.colum.fi.optimus tex.in l.qui-
dam teſtamento.in princ.ff.de leg.
j.quem præter doct.ibi; not. Rom.
ſingu. 430. Bald. in l. etiam. C.de
falſa cauſ. adiecta legat. Paul. Ca-
ſtren.in l. ſed ſi fideicommiſſum.§.
14 j.ff.de iudic. Hæc ergo† verba in
executione donationis expreſſa ip
ſius actus naturam nequaquam mu
tare debent:quo fit, vt hac prima ra
tione tertia cõcluſio procedere poſ-
ſit. Sed & alia ratio eandem cõfir-
mat: prædicta etenim verba potius
ex tabellionum voluntate, quã ex
contrahentium conſenſu adijciun-
tur ipſis contractibus, vt in ſimili
ſpecie fatentur Bart. in l.j.vj.q.ff.
de iure codi. Bald. in l. quoties. C.
de hæred.inſti.col. j.Imol.in l. vlt.
ff.quemadmod. teſtam.aper. Deci.
conſi.180.colum.pen. Abb. in cap.
cum contingat.de iureiuran. numer.
24.Deci.conſi.399. colum. penult.
& plures alij, quos ad nauſeam
vſq; citat Tiraquel.in l. ſi vnquã.
C. de reuocan. donationib. in prin
cip.nume.122.dicens hanc opinio-
nem communem eſſe: idem fatetur
Thomas Grammat.deciſio.62.nu-
me.22. Et quamuis non deſint, qui
contrariam ſententiam ſequantur
ex eo, ꝙ conſueta apponi in inſtru
mentis cenſentur ex contrahen-
tium voluntate a notarijs expreſ-
ſa.Bald.per tex.ibi.in l.fina.C. de
fideiuſſor.Soc.colum.pen.in l. Gal-
lus.§.idem credendum.ff. de lib. &
poſthu.vbi Alex.3.cap. dicit ſing.
tex.in d.l.fi. & meliorem iuris Ia-
ſo. in l. certi condictio.§. ſi num-
mos.ff.ſi cert.peta.nume.24.Socin.
conſi.cj. iij.volu.Felin.not. in cap.
cum M.de conſti.nu.6. & ibi Dec.
col.ij.Iaſ.in l.fin. C.de iure emph.
ex.notab.Alexã. in l.huiuſmodi.ff.
de legat.j.in fin.princ. Catell.Cot-
ta. in vltimis memoralibus dictio-
ne, Notarius, qui omnes cateruatim
aſſerunt notarium a cõtrahentibus
rogatum, vt conficiat certi contra-
ctus inſtrumentum, cenſeri omnino
rogatum conſuetas clauſulas eidẽ
actui adijcere. optimus tex. in d.c.
cum M.quem exiſtimat meliorem
iuris Bald, 3.col. & ſingu. Feli.ibi.
idem Feli.in c.ex literis.colũ.v.de
fide inſtrum. quod diſputari lõgius
poterat ex his, quæ dicti doct. ſcri-
bunt, & Ripa in d.cap.cum M.27.
notab.Iaſ.in l. vt liberis. C. de col-
la. Hippo.ſing.123.Sociu.conſi.85.
j.vol.nu.5.Deci.in l. ſemper in ſti-
pulationibus.ff.de reg.iur. Euerar.
in locis legalibus.cap.63. Alex.cõ
ſil.j.col.vj.volu.v.& ex Iuriſcon-
ſulto in l.ꝙ ſi nolit.§. qui aſsidua.
ff.de ædili.edict. Verum quæſtio-
nem iſtam nimis a re, quam tracta-
mus, remotam omittentes: id tan-
tum admonemus lectorem, verba
contractui adiecta, quę tamen nota
rijs communia, ac frequentiſsime
obuia ſunt: tũc demum præter vo-
luntatem contrahentium adiecta cẽ
ſeri, quũ ipſum actum, qui geritur,
mutant, inque aliam ſpeciem tranſ-
ferunt. Nam ſi clauſulæ ſolitæ ap-
poni in contractibus, a notario ſcri-
bi poſſunt abſque contrahentium
expreſſa iuſsione, quia earũ adie-
ctio ex præſumpta contrahentium
mente fit: quis vnquam dicet eaſdẽ
clauſulas ex hac præſumpta volũ-
tate contractibus addi: quando ex
his verbis plurimum ipſius actus
vis mutatur, aliáque naturam aſſu-
mit, quam ex verbis principalibus
a cõtrahentibus prolatis præ ſe ſe-
rat? Hinc etiam procedit quod An-
to, & Abb. in cap. Quintauallis.

nume.32.de iureiur. ſcribũt dicentes, per quęcunque verba etiã ampliſsima compromiſſo adiecta, nõ videri renunciatum reductioni ad arbitrium boni viri ratione valde enormis læſionis: quia potius ex notariorum facili calamo, quam ex compromittentium conſenſu ſolet ſcribi: nec compromittentes conſentire cenſendi ſunt in tantę lęſionis licentiam, arbitris concedendam: idem licet in diſsimili ſpecie probat Abb.in cap.cum contingat. nume.24.de iureiur. non alia ratione quam ꝙ conſueta exprimi a tabellionibus, ſi in contractu ſcribantur illum effectum inducunt, cui non abhorreat a veriſimili contrahentium intentione: ſicuti exiſtimat Lancel.Galiaul.in l.j.colũ.ij.ff. de verb.oblig. Alcia.in ea.l.j.§.ſi quis ita iij.notab. Ex quo fit, vt quamuis procurator habẽs generale mãdatum cum libera poteſtate, ea, quę exigunt ſpeciale mandatum poſsit agere.c.qui ad agẽdum.in ſi.de procura.in vj.l.procurator, cui generaliter.ff.eo.l.tranſactionis.C. de trãſact. regia.l.xix.titu.v.part.ſij. id tamen non procedit in valde præiudicialibus, propter abuſum notariorum, qui paſsim abſque mandatorum conſenſu, & eis prorſus ignorantibus dicta verba inſerunt: quæ magis ad ſtylum communem, quã ad actus diſpoſitionẽ ſpectãt. quod pulchre animaduertit Carolus Molin.in conſuet.Pariſien.tit.j.§.x.q.iij.Idem Carolus in Alexãdri conſil.28. lib.ij. ex Angelo in l. licet. col.j.C.de locat. Bald.in rub.C.de his quæ in fraudem credi. Abb. in c.j.vt lit.non cõte. nu.28. a quibus authoribus, & eorum ſententia tria Carolus infert, quę apud eum legi facilime poſſunt. His ergo iure admitti poteſt, Hæc tertia, & principalis concluſio, quam Iaſo. optime explicat & admittit in conſil. vj. iij.volu.& ſecundum hanc declarationem poteſt defendi opinio Alexand. in d.l.quæ & dotis. & aliorum, quos in principio huius quæſtionis citauimus.

¶ Quarta cõcluſio. Donatio cauſa mortis facta, in donationem inter viuos tranſit, ſi donator, etiam in verbis exequutionem actus inducentibus, prõmittat iuramẽto prę ſtito eandem donationẽ ſeruare, firmamque habere, & eam ipſum nõ reuocaturum. Iuramentum etenim non poteſt a notario abſque contrahentis expreſſo cõſenſu adſcribi.c. pen.de iureiur.& ideo in iuramento ceſſat ratio; quam in præcedenti concluſione adduximus ex abuſu notariorũ. Præterea ratio ex cle.j. de præben. non vẽdicat ſibi locum in iuramẽto: cum id, quacunque in parte contractus fiat, ſemper mature fit, ac deliberato animo; & ea mente, vt effectum ſortiatur: atque ita in ſpecie hanc concluſionem tenent Iaſo.in l.non omnis. col.iij.ff. ſi cert.pet. Aret. conſi.74. colũ.iij. Guidõ Papæ conſi. vlti.ij.col. Iaſo. in l.quæ dotis.ff.ſolu.matri.nu.33. & Ludo.Gozãd.conſi.87. num.9. Ferrar. caut.30. Paul. conſi.75. ij. volu.licet cõtrariũ notauerit Dec. d.conſi.305. Corn.conſi.126.j. volu.ij.colum. Iaſ.conſi. vj.in iij. volu.col.vij. Pariſius conſi.16.nume. 17.lib.ij. quibus non poſſum aſſentire attenta vi iuramenti.

Quinta concluſio. Donatio cauſa mortis reuocabilis eſt, nec tranſit in donationem inter viuos, etiã ſi donator ſimpliciter iuramentum addiderit eidẽ, non tamen promiſit eam non reuocare. hoc enim iuramentum ſimpliciter pręſtitum iuxta ipſius actus naturam eſt intelligẽdum: vti in ſpecie opinatur Bal. in repe. l.ij.ff.de iureiur. colla. 42. ver.

ver. iuxta prædicta. quem refert, & ſequitur Didacus a Segura in l. vnũ ex familia. §. ſed ſi fundum. ff. de leg. ij. fol. ix. col. iij. ex quo, ſi teſtator ſimpliciter iuramentũ præſtitit, nec promiſit teſtamentũ non reuocare: abſque periurij metu libere poterit, quę primo diſpoſuerat mutare: cenſetur enim iuraſſe illã eſſe propriam, liberam, & nõ coactam eius voluntatem. Hactenus ergo de donatione cauſa mortis, quam quis nõ reuocare iurauit. In teſtamento vero dicta verba, etiã iuramento præſtito, non impediũt eius reuocationem ex opinione, quam aduerſus Specu. probamus. Nec ex his verbis hic actus tranſit in aliam ſpeciem, nec in contractũ inter viuos, quia verborum ſignificatio non patitur, vt teſtamentum tranſeat in donationẽ irreuocabilẽ: ſicut patitur donatio cauſa mortis facta: potuit enim fieri donatio occaſione mortis: quia mortis cauſa induxit donatorem ad donandum: & tamen inter viuos: et ideo diuerſum cenſeri debet, vt explicat Bar. in l. vbi ita donatur. ff. de dona. cauſa mort. & Iaſo. in conſi. vj. col. iij. in iij. volu. & probatur in l. cum precario. ff. de precar. Eſt & alia
15 ratio aduerſus Specu. actus † ſiquidem contra iuramentum factus, et ſi agens periurus ſit, validus eſt, ſi prior actus cuius cauſa iuramentũ præſtitum fuit, nec perfectus eſt, nec ex iuramẽto eam perfectionem aſſumpſit, vt mutari nequeat. ex glo. percelebri in c. fi. de procura. in vj. quam præter doct. ibi dicunt ſingu. Soci. conſi. 58. volu. iij. Iaſo. in l. ſi non ſortem. §. ſi cẽtum. colũ. 3. ff. de condict. indebi, idem in l. ſi ita quis promiſerit. §. ea lege. nume. 24. ff. de verb. oblig. idem in l. duobus. §. fi. ij. colum. ff. de iureiur. commendat Felin. in cap. edoceri, nu. 7, & in c. ex parte decani. nume. 12. de reſcri. cuius & nos meminimus in Epitome ij. part. cap. 4. nume. 9. & c. vj. nu. 2. & ad iſtam quęſtionem mire conducit: ſi quis etenim teſtamentum fecerit, idque iurauerit, non reuocare: ſi poſtmodum pœnitentia ductus id teſtamentum mutauerit, hęc correctio, aut mutatio ſeruanda erit: cum ad mortem vſque primum teſtamẽtum perfectionem nõ accipiat, ac omnino pendeat: & ideo dum ita penderet, potuit optime tolli ab ipſo teſtante, ex c. cum Marthæ. de celebrat. miſ. nam & teſtamentum in mortuis ratum eſt, quando quidem nec valet dum viuit teſtator, & vbi teſtamẽtum eſt, mors teſtatoris intercedat neceſſe eſt, teſte Paulo ad Hebr. c. ix. Iure etiam compertum eſt, mortem teſtantis ratum facere teſtamentum, quod nondum certum habet robur quandiu viuit, qui condidit, cui liberum eſt, ſi velit mutare. l. ſi quis in princi. ff. de legat. iij. cum ſimilibus. Hanc vero opinionem, vt ſecundum teſtamẽtum teneat, & præferatur primo, ꝙ teſtator iurauit non reuocare, aſſerunt Bart. in d. l. ſi quis in principio. ff. de legat. iij. col. fin. idem in l. ſi quis inquilinos. §. fi. de lega. j. & in l. cum duobus. §. idem reſpondet ff. pro ſocio. Oldrad. cõſi. 127. Bald. in repe. l. j. C. de ſacroſ. eccl. col. fi. Salice. in l. ſancimus. C. de teſta. Ioan. And. in regu. quod ſemel. de regu. iur. in vj. glo. in c. vltima voluntas. xiij. q. ij. Bald. conſi. 148. in j. volu. Alberi. in d. l. ſi quis in princ. col. pen. Iaſo. in l. ſi conuenerit. ff. de iuriſdictione omnium iudic. nume. 5. idem Iaſo. in l. ſi ita quis promiſerit. §. ea lege. nume. 23. ff. de verbo. oblig. Guliel. Maynerius in l. quandiu. nume. 117. & in l. nemo poteſt mutare, nume. 91. ff. de regu. iur. And.

ab Exea in rubrica. ff. de pact. nu. 524. & eſt communis opinio ſecundum Alexand. in l. ſtipulatio hoc modo. nume. 5. ff. de verborum obligationibus. & Corne. conſi. 294. volu. iiij. eandem ſequitur Ripa in c. j. numero. 58. de iudi. Quæ quidem ſententia adhuc vera eſt, etiã ſi primum teſtamentum, quod iurauit teſtator non reuocare, ad pias cauſas conditum fuerit. Bal. conſi. 21. j. volumi. Stepha. Bertrand. in conſilio 388. ij. volumi.

Secunda opinio partim ex præmiſsis conſtat, quibus probatur in hac controuerſia, ſecundum teſtamentum primo præferendum eſſe: partim a Bar. augetur, qui non tantum hoc tenet, ſed & addit nec periurum eſſe reuocantem primum teſtamentum, cui iuramentum acceſſit. ita ipſe in d. l. ſtipulatio. & in l. ſi quis in principio. colum. final. dicens: iuramentum quo quis promiſit non reuocare teſtamentum, eſſe contra bonos mores: & ideo iurantem ex eo minime obligari: quod probatur in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta. ſecundum eum, cui adhærent Boatinus, quem Alberic. refert in l. ſi quis in principio. colũ. penul. Ang. in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſo. Bald. in conſi. 22. & 148. j. volumi. & eſſe hanc communem ſententiam fatentur Cinus in l. j. colum. fina. C. de ſacroſanct. eccle. Alexand. in d. l. ſtipulatio. numer. quinto. Angel. Areti. in tractatu de teſtamen. verbo, & iurauit non reuocare. & eam defendunt Ioan. Crottus in d. l. ſtipulatio. numero 18. & Guliel. Mayner. in dicta l. quamdiu. numero 111. & eandem aſſerit glo. in c. j. de pace tenenda, & iuramen. firman. §. item ſacramenta. verbo, ſuper contractibus. quaſi hoc iuramentum non tantum ſit contrarium bonis moribus ciuilibus, ſed & canonicis: cum iure pontificio votum captandæ mortis reprobetur. c. ij. c. ne captandæ. de conceſ. præben. in vj. c. nulla. eod. titu. Sed hæc opinio omiſsis aliorum argumentis ex eo conuincitur, quod contra bonos mores non eſt promiſsio non reuocandi teſtamentum, quod ſupra probauimus ex Fortunio. Nam ſi promiſſio non reuocandi teſtamentum abſque iuramento toleratur, cur iureiurando eadem promiſsio firmari nequit: Dices fortaſſe, non eſſe ita periculoſum animæ promiſsionẽ ſimplicem frangere, ſicuti iuratam, & ob id magis tolli adiecto iuramento teſtandi libertatem, quam ſimplici promiſsione: id etenim fateor nego tamen bonis moribus repugnare, vt quis ſibi ipſi tollat teſtandi libertatem: tametſi pacta, per quæ hæc libertas aufertur, a iure ciuili improbentur ea ratione, quod leges ęgre ferant, ac odio habeãt, eſſe quem ſollicitum de viuentis hęreditate. l. fina. l. pactum quod dotali. C. de pact. l. pactum dotali. C. de colla. Quod ſi dixeris occaſionem captandæ mortis a lege tolli, vtque improbam, boniſque moribus contrariam refellit: fatebor vtique occaſionem hanc lege improbati, quaſi hoc ipſum legum latoribus vtile viſum fuerit reipublicæ, ne priuatim vitę humanæ inſidiaretur: nec confeſtim ſequitur id ita contra bonos mores eſſe, vt peccatum ſit pacta prędicta iniri, cum dicta occaſio non ſit admodum criminі proxima, quippe quæ praui animi præſumptionem maximã exigat, quæ in Chriſtiana religione non eſt faciliter admittenda. Cõſtat etenim ex ſubſtitutionibus, ac bonorum vinculis, quæ ex primogenijs oriuntur, vt poſt mortem vnius alteri bona obueniant, occaſionem captandę mortis quodam-

modo

modo prauis, ac ſceleſtis homini-
bus exhiberi, & tamen paſsim prę
dictæ ſubſtitutiones, & primoge-
nia licite fiunt, & honeſtiſsime per
mittuntur. Nam licet in d.l. vlti.
C.de pact.ex eo pactum contrariũ
bonis moribus iudicetur, ꝙ occa-
ſionem præbeat captandæ mortis:
ea tamen ratio non eſt principa-
lis ad hoc, ſed illa, quod turpe ſit
agere de bonis illius, cui ſucceden
dum forſan eſt, eo viuente, ac non
conſentiente, vt in eadem conſtitu-
tione probatur. Siquidem iuxta il
lius conſtitutionis ſententiam pa-
ctio illa turpis non ſit, ſi acceſſerit
conſenſus illius, cui ſuccedendum
eſt. eademque ratione eſt intelligẽ
da deciſio tex.in l.ex eo.C.de inu
tilib. ſtipulatio. Præterea, nonne
maior libertas in matrimonio exi-
gitur, quã in teſtamento. c.cum lo-
cum. de ſpon. Et tandem iuramen-
tum, quo quis aliquam fœminã ac-
cipere in vxorem pollicetur, vali-
dum eſt, & periurio irrititur is qui
id non ſeruauerit. c. ſicut ex literis.
de ſponſa. quibus rationibus Bart.
opinio, ꝗ a iuris ciuilis profeſſori
bus crebro recipitur, falſa apparet.

¶ Tertia igitur opinio, licet con-
cedat teſtamentum ſecundum pri-
mo præferri, teſtatorẽ tamen periu
rum eſſe profitetur, ex prædictis ra
tionibus. quam ſententiam aſſerũt
Io.And.in reg.quod ſemel.de reg.
iur.in vj.Archid.in d.c.vltima vo
luntas. Ancha.in c.cum eſſes.colũ.
pen.infra eo. Ioã.ab Imo. in c.dile-
cto.ij.col.de præb.Sali.in d.c.ſan-
cimus.col.fi.Corn.conſi.294.volu.
iiij.Franc.in cap.j. de ſepult. in vj.
col.j.Bald. in l.j.in repe.col. fi. C.
de ſacroſan. eccleſi. Fortu. de vlti-
mo fine.illat.20. verſi. Tertius ca-
ſus.Alexand.conſi.xvj. colum. ij.
volumi. iij. idem in d. l. ſtipulatio
hoc modo concepta, colum, ij, Ol-
drad. conſi.127. Imol. in cap.cum
contingat.de iureiuran.nu.33.Feli.
in cap.in pręſentia.de proba.nu.6.
Soci.Iunior conſi.65.nu.50. vol.j.
& hæc eſt communis opinio ſecũ-
dum Alciat.in d.c. cum contingat.
nu.77.Philip.Probum in cap.fi.de
procura.in vj.colum.fi. & Guliel.
Mayneri.in l. nemo poteſt. nu.93.
& in l. quandiu.ff. de regu. iur.nu-
16 me.121. †Quid ergo dicemus ad
l.ſtipulatio. vbi Iulianus Iuriſcon
ſultus ita ſcribit: Stipulatio hoc mo
do concepta, ſi hęredem me nõ fe-
ceris, tantum dare ſpondes? inuti-
lis eſt: quia contra bonos mores
eſt. Verum lex illa pœnalem ſtipu
lationem contra libertatem teſtan-
di adiectam, bonis moribus contra
riam eſſe aſſerit: ſiquidem illicitũ,
& inhoneſtum eſt pœnę adiectio-
ne quenquam velle alterum ad-
ſtringere ad certam hęredis inſtitu
tionem. Et huic auidæ ambitioni
eorum, qui aliorum hæreditates &
patrimonia conſequi nimia cupidi
tate contendunt, lex occurrit, quo
eorum inſatiabilem auaritiam re-
primat, non tamen ex his ſequitur,
promiſsionem ſimplicem vel iura-
tam abſque pœnę adiectione bonis
moribus aduerſam eſſe. ſicut in ſi-
mili ſpecie promiſsio matrimonij
contrahendi licita eſt, ſiue fiat ſim
pliciter, ſiue cum iuramento: & ta-
men promiſsioni huic pœnam ad-
di bonis moribus refragatur. l. Ti-
tia.ff.de verb.oblig. Ex quo infe-
ro pœnalem ſtipulationem, cuius
meminit d.l. ſtipulatio. iuramento
firmari nõ poſſe. quod ibidem Bar.
& cæteri doct. concedunt. Secun-
17 do † infero, promiſsionem pęnalẽ,
quę in d.l.Titia. & in c. Gemma.
de ſponſ. reprobatur, nequaquam
iuramento vires accipere. authore
Bart.in d.l.Titia. nu.11. & in l. ſi
quis pro eo.ff. de fideiuſſ. nume. 6.

Licet Corne. contrarium conſulendo reſponderit conſi.294.in 4.uolu. & Fortu.dubitauerit in dicta illatione.16.uerſi.unde etiam ſingulariter & uerſi.dico ergo. Hinc probari poterit, donationem factam in pœnam mutationis, aut reuocationis teſtamenti minime ualere: ex communi omnium ſententia in d.l. ſtipulatio. ſicuti aſſerit & probat Alex. conſi. 26.lib.iij. Imo quamuis Bald.in l. ſancimus.C.iſt.titu.Paul.& Alex. in d.l.ſtipulatio. Frãcus in reg.quod ſemel,de regu.iur. in vj.& plerique alij frequenter dixerint, hanc pœnam poſſe adijci reuocationi certi legati, licet non poſsit apponi reuocationi totius teſtamenti, perpenſa declaratione Claudij in d. l.ſtipulatio.nu.v. Et licet itidem eandem pęnam fauore pię cauſę admittat Iaſ. in d.l.ſtipulatio.& conſi.169.uolu. iiij. nihilominus Carol. Moli.in d. conſili. 25. communem opinionem etiam in his duobus caſibus nouiſſime ſequitur. cuius opinio ſatis ex præmiſſa cõſideratione defenditur. Porro illud erit præter alia & hic cõſiderandum, quod Cepo.animaduertit cautella 117.dicens, poſſe in prædicto caſu fieri, ut teſtamentum ſecundum ſit nullum, ſi is qui iurauit primum teſtamentum non reuocare, a iudice eccleſiaſtico admoneatur, petente hęrede ſcripto in primo teſtamento, trina canonica monitione, ut teſtamentum illud ſeruet illęſum, & ne illud reuocet, in dicta excommunicatione aduerſus eum, ſi id teſtamentum mutauerit: tũc etenim teſtamentum poſterius erit nullum,

18 † quippe quod factum ſit ab excõmunicato, qui teſtari non poteſt. vt exiſtimant Ioan.Mona.in capitul. quamquam.de uſur. Hoſtien.in cap. pia.de except.in vj.gloſſ.in capitu. decernimus.de ſenten. excom.eod. lib. quam dixit ſingul. Franc.in rubri.iſta li.vj.caſu 16.quaſi deportato æquiparet excõmunicatus. Hoc tamen non eſt admittendum, quia falſa ratione iuuatur, cum excommunicatus teſtari poſsit regulariter. quod probatur ex eo, quod omnes teſtari poſſunt, qui iure expreſsim non prohibentur, l. ſi quęramus. ff. eo.§.final.inſtitu. quib.eſt permiſſ. face.teſta.l.j.C.de ſacroſan. eccleſi. Sed excommunicatus non prohibetur teſtari: igitur poteſt teſtamẽtum facere. Præterea ſpeciale eſt in excommunicato propter hæreſim.capitul.excommunicamus §. credentes.de hæreti. auth. credentes.C.de hęreti. is enim teſtari non poteſt: ſicuti nec excommunicatus ex percuſsione cardinalium. capitul. Fœlicis.de pęni.in vj. ergo excommunicatis ob alias cauſas non eſt interdicta teſtandi poteſtas. atque ita hanc ſententiam ueriorem eſſe opinantur Archi.in dict.cap.pia. Ioan. And.ac cæteri in dict.cap. decernimus. Frede.conſi.74. Bart.in d.l.ſi quęramus, Bald.in l.final.colum.3. C.ſi a non compe.iudice; Abb.in capitul.ueritatis.de dol.& cont.num. 32. Abba.hic ij.col. Imol.in cap.ij. infra.eo.poſt alios Gul.Bened.in c. Raynutius. uerb. mortuo itaque teſtatore.j.nu.238. eod. titu. Ioann.a Selua. de beneficiis. iii.part.q.iiii. col.j. q̃ opinionẽ ſequuti, fatentur communem eſſe Feli.in cap.cum uoluntate. de ſenten. excom. idem in cap.ad probandum. de re iudi.colũ. ii. Barb.in d.cap.ii. Franc.in d.rub. caſu.16. Are. in d.l.ſi quęramus.& Gualde.in libello. de arte teſtandi. titu.j.caut.10.nec refert an ſit publice uel oculte excommunicatus, ſecundum eos quibus accedit gloſſ.in cap. paſtoralis.§. uerum.de appel. quæ excommunicatum ſimilem eſſe ait relegato: & tñ relegatus teſtari poteſt, l. relegatorũ.§.j. et ſeq.ff.

de in-

de interd. & relegat. Huius etiam cōmunis ſententię author fuit Innoc. in dict. capitul. cum uoluntate, qua perpenſa Cepolæ cautelam reprobat Andr. ab Exea. in rubri. ff. de pact. nume. 125.

℄His uero, quæ de libertate mutandi teſtamenta diximus, aptiſsime cō-
9 uenit diſputare. Quo pacto † ſecundum teſtamentū, cui teſtator in primo derogauit, ualidum ſit. quam quidem rem egregie tractauit Barto. in l. ſi quis in principio teſtamenti. ff. de lega. iij. cuius uerba uariis in locis adnotarunt, qui poſt enim ſcripſerit. Nec tamen uerebimur nos ea pro uiribus explicare, quaſdam ex Bart. cæteriſque concluſiones colligentes, quibus hic tractatus, ni fallimur, apertiſsime expeditur.

℄Prima concluſio. Primum teſtamentum ſimpliciter ſequentibus derogās tollitur per ſecundum, in quo ſpecialis fit reuocatio primi: licet in eo nulla mentio fiat clauſulæ derogatoriæ. Atq; exempli gratia fit derogatio in primo teſtamento in hūc modum concepta. Quod ſi aliud teſtamento fecero, nolo illud valere. Specialis autem mentio primi in ſecundo hoc modo fit, non obſtante priori teſtamento, quod præſente F. notario cōdidi. Eſt enim hęc mētio neceſſaria & ſufficiens, ut notat Bart. in d. l. ſi quis in principio. nu. 8 per text. ibi. & licet Paul. Caſtr. cōſil. 281. j. vol. col. iij. aduerſus Bart. exigat in ſecundo teſtamēto uerba illa. Non obſtantibus quibuſcunque uerbis derogatoriis in priori teſtamento appoſitis: tamen ſententia Bart. uerior eſt, cum in ſpecie & nominatim primum teſtamentum tollatur. Eandem uerba Bart. Iaſ. retulit nec auſus eſt improbare in l. ſi mihi et tibi. §. in legatis. ii. lectione, column. penul. ff. de leg. j. & ſubdit Corne. conſi. 86. iii. uolu. column. penul. hanc eſſe communem opinionem poſt Cinum in l. ſancimus. C. de teſtamen. Imo ſatis erit in ſecundo teſtamento hęc apponere uerba; Non obſtante quocunque alio teſtamento ſub quacunque uerborum forma concepto. ex Aretin. in capitul. j. de reſcript. colum. vj. hanc opinionem in derogatione legum, & canonum aſſerente per text. quem ſingul. appellat in capitul. alma mater. §. final. de ſenten. excom. in ſexto. quem Felin. ſequitur in capitul. non nulli. column. vii. uerſi. ſecundo fallit. de reſcrip. additque ipſa Aretin. hanc eſſe communem opinionem.

℄Secunda concluſio. Teſtamentum primū, cui edicta fuit clauſula derogatoria poteſtatis teſtandi, ſeu reuocandi illud teſtamentum, per ſecundum tollitur etiam ſimpliciter factum, nulla adhibita mentione, nec generali primi teſtamenti. quod probatur: quia derogatio poteſtatis teſtandi a iure ciuili improbatur, & inutilis cenſetur. l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de uerb. obligatio. qua ratione Bart. in d. §. in legatis. hanc concluſionem probat, eamque cæteri communiter recipiunt. ut ibi teſtantur Iaſon prima lectura. & Socinus ſecunda columna eandem tenent Cin. Fulgoſ. & doct. cōmuniter in dicta lege ſancimus. & Corne. communem hanc profeſſus dicto conſil. 86. tertio uolumi. colū. penulti. Accurſ. tamen in dict. §. in legatis. & in dict. lege ſi quis in principio. uerbo, nemo enim. nullam in hac re differentiam conſtituit inter uerba derogatoria uoluntatis et poteſtatis: imo idem utrobique ſeruandum fore apertiſsime cenſet. Cuius opinionem Ioan. ab Imol. in d. §. in legatis. defendit, & Salic. in dicta l. ſancimus. Diſputat etiam Socin. in d. §. in legatis. quod iure uerius eē apparet in eo, ꝙ ratio, cui in

nititur

nititur communis ſententia minime procedit.perpenſo intellectu uero.l. ſtipulatio hoc modo concepa.quem paulo ante tradidimus.

¶ Tertia concluſio. Primum teſtamentum habens clauſulam ſequentis derogatoriam, non tantum ſimplicem,& generalem, ſed & ſpecialem, certiſque limitibus circunſcriptam,per ſecundum tollitur, in quo fit generalis mentio primi, & illius clauſulæ derogatoriæ commemoratio indefinita.Fit enim tunc mentio ſpecialis primæ uoluntatis, quod eſt neceſſarium,& ſufficit,quamuis in ſpecie uerba clauſulæ derogatoriæ minime repetantur. quod Bart. notat in d.l.ſi quis in principio.iii. col.quem ibi cæteri doct. & in d.l. ſancimus. communiter ſequuntur,ſicuti fatentur Corne.conſi. 86.iij. uolumi. Alberi. in d.l.ſi quis in princ. nume.vii.& 16.Alexan.conſ.134. uolumi.i.Socin.& Iaſo.in d.§.in legatis.ii.lect.colum.iij.Cardin.conſ. 102.Alexand.& Iaſo.in d.l.ſancimus.Barb.in ca.cum eſſes.iſto titu. numer.18. Antoni. Rube.conſi.24. Soci. conſi.63.uol.ii. pe.col. quam etiam probat Domi. conſi.115. & aſſerit eſſe communem Socin. Iunior conſi.124. uolu.i.col.ii. & iiii. ſuper qua diſputant Barba.in dict. nume.18. idem conſil. 72.uolu. iii. & Iaſ.in dict.§.in legatis.inquirentes an ex uera iuris ratione ſit neceſſaria in præſenti dubio, ſpecialis mentio uerborum clauſulę derogatoriæ,quam teſtator primo teſtamẽto adiecerat. Sed docto.ſententia ex illis ampliſsimis uerbis defenditur non obſtante quocunque teſtamento a me condito, quæcunque uerba derogatoria habente. hic enim fit mentio ſpecialis clauſulæ derogatorię, quamuis ad uerbum non repetatur.quod ſufficit,& probatur in l.omnes,C.de præſcr.30.uel 40. ann.& in l.Titius.ff.de lib. & poſthu. Ex quibus ſequentia corolaria deducuntur.

¶ Primum: In quæſtione præcedẽtis aſſertionis,quæ tertia eſt, minime ſufficere primi teſtamenti mentionem, niſi & clauſulę derogatorię ſaltem in genere teſtator meminerit.nec enim.ſat erit dicere. uolo hoc teſtamentum ualere,non obſtãte alio quocunque teſtamento per me facto, ſeu caſſum & irritum faciens quodcunque aliud teſtamentum.oportet ſiquidem addere : ſub quibuſcunque uerbis derogatoriis conditum. ex mente gloſſ. & doct. in dict.§.in legatis. Barto. & aliorum in d.l.ſi quis.in pri. iii. col. & probatur per text.ibi licet Iaco. de Aret.cuius opinionem aduerſus uulgo receptam ueriorem eſſe exiſtimat Alberi.in dict. l.ſi quis. nume. vii.& 16.aſſerat, nõ eſſe neceſſariã mentionem clauſulę derogatoriæ, nec in ſpecie,nec in genere.& Bal. expreſsim teneat in l. humanũ.C. de legib.col.pen.ſufficere, teſtatorem in ſecundo teſtamento ſcribere illa uerba: caſſum & irritum faciens quodcunque aliud teſtamentum,quę quidem dicta reprobat Soci.in dict.§.in legatis.colum.iiij.& Paul.Caſtr.conſi.206.uolu.i. Nam reuocatio primę uoluntatis præcipue in ipſa teſtatoris conſiſtit contraria uoluntate, quę non præſumitur, niſi in ſpecie prioris actus mentionem fecerit:ut in eadem l.ſi quis in princ.teſtamenti. Iuriſconſultus ſcribit.cuius uerba hanc communẽ opinionem acerrime tutantur.

¶ Secundum: Non eſſe neceſſariã clauſulę derogatorię ita ſpecialem, mẽtionẽ ut ad uerbum referatur ipſius derogationis, qđ cõis qualitas. quod communis omnium ſententia probat: uti Soci. refert in dict.§. in legatis.colũ.iiii. pręter alios. quo

nomina

nominatim citauimus. Tametſi re-
fragentur gloſſ.in dict.§. in legatis.
Sali.in dict.l.ſancimus.col. pe.Di-
nus in reg.quod ſemel. de regu.iur.
in vi. Barba.in dict.capitu.cum eſ-
ſes.col.pe.& fin.eo.titulo.licet Iaſ.
dubitet in dict.§.in legatis. ii. lect.
colum.iii.

¶Tertium, Hanc tertiam conclu-
ſionem procedere opinamur,etiam
ſi unicum tantum teſtamentum præ-
ceſſerit. nec erit ſatis in ſecundo in-
genere irritum facere, caſumque de-
cernere quodcunque aliud præce-
dens teſtamentum niſi ſaltem gene-
ralis uerborum derogātium mentio
fiat. contra Bart.in dict.l. ſi quis in
principio.iii.col.cuius uerba ſi ſen-
ſum perpendimus,ac doctoribus cū
allegantibus exhibenda fides eſt,
deprauata circunferuntur. Nam dū
dicit. nu.ix. caſſans omne aliud te-
ſtamentum meum, in quo ſunt uer-
ba derogatoria,uel ſunt hæc ultima
uerba:in quo ſunt uerba derogato-
ria omnino delenda, uel referenda
ad Bar. nō ad ipſum teſtamē.& cō-
tra Bart. tenent Ange. Pau. Imo.
Alex.& Aret.in l.ii.ff.de liber.&
poſth.Maria.Socin. conſil. 163.in
ii.vol.Bart.Socin.in d.§.in legatis.
colū.iiii. Pau. Caſtr. conſi. 284. i.
uolu.col.iiii. Bal.in auth. hoc inter
liberos.C.de teſtam. Alex. conſil.
25.uol.iii.col.ii. Guliel. Bened. in
c.Rainutius.iſto.tit.uerb. teſtamen
tum.ii.nu.22. Anto.Rube.conſ.24.
col.iiii.& eſſe eam opinionem com
m unem aſſerunt ipſam ſequuti Iaſ.
in d.l.ſancimus.col.iii.Curt.Iunior
conſi.26.col.ii.& Alex.in d.conſi.
25.Nec enim hic fit prioris uolun-
tatis ſpecialis mentio, licet unicum
teſtamentum præceſſerit.cum ſit ne-
ceſſaria mentio non tantum teſta-
menti, ſed & clauſulæ derogatoriæ
in eo contentę. quod non eſt neceſ-
ſarium in d. l.ii, quam, Bart.pro ſe
adducit, quia ibi ſolùm requiritur
certa & nominata expreſsio. Vn-
de verior apparet communis opi-
nio, licet Barto.conentur defendere
Soc.& Iaſ.in d.l.ij. Idem Soc.conſ.
ij.in iij.uol.

¶Quartum ex his conſtat, primū
teſtamentum habens clauſulam d-
rogatoriam ſpecialem,non tolli p
ſecūdum, in quo nominatim fiat p i-
mi teſtamenti mentio, niſi teſtat r
ſaltem in genere clauſulæ deroga-
toriæ meminerit: cum eius clauſulæ
reuocatio requiratur omnino : ex
tertia concluſione, ex qua licet du-
bius hoc infert Soc. in d.§.in lega-
tis.col.v.contra Bald.in l.humanū.
C.de legib.dicentem ſatis eſſe ſi in
ſecundo teſtamento dictum ſit.Non
obſtante alio teſtamento per me co
ram F. notarioq conditio. quæ quidē
verba nequaquam ſufficiunt, ſi ad-
uertamus ad text.in dict.l.ſi quis in
prin. & ad prædictam omnium do
cto.ſententiam.

¶Quarta concluſio,Primum teſta
mentum habens quęcunque verba
derogatoria, etiam admodum ſpe-
cialia, per ſecundum tollitur, nulla
prioris voluntatis, nec ſpeciali,nec
generali mentione facta: modo con
ſtet ex coniecturis teſtantem prio-
ris voluntatis pœnituiſſe. Bal.com
muniter receptus in d. l. ſancimus,
vbi poſt alios Iaſ.ij.col. Et proba-
tur ea ratione quod reuocatio pri-
mi teſtamenti vtcunque facti a vo-
luntate teſtantis pendet, ipſo Iuriſ-
conſulto teſte in d.l. ſi quis in prin.
igitur ſi eius uoluntas coniecturis
deprehendi poteſt, minime dubia
erit actus mutatio. quod & Bart.ip
ſe in d. l. ſi quis in prin. ſæpiſsime
fatetur.Cui opinioni, quam commu
nem eſſe fatentur, aliquot adducunt
coniecturas Paul.Pariſ.conſi.x.uo
lu.iij.num.21.& Soc.Iunior conſil.
124.vol.j.nu.52, & ſeq.vltra eas,
quas

quas,d.gl.in d.l.ſancimus. adnotarunt eandem ſententiam probantes ex quibus & ex alibi conſideratis, ſequētes illatiões explicate libuit.

¶ Prima, teſtamentum primum habens quæcunque verba derogatoria, etiam ſpecialia, per ſecundū adiecto iuramento tollitur, nulla facta mentione prioris voluntatis. Bald. in d.l.ſancimus. cui cæteri docto.aſſentiuntur ibi. & Socin. conſil.161. volumi.ſecundo, colum.fina. Guido Papæ deciſ.128. Anto.Rub.conſil. 24.colum.iij. Corſet.in rub. de iure iur.24.& 26. priuilegio iuramenti, quorum omnium concors eſt ratio illa, quæ a præmiſſa cōcluſione colligitur: ſiquidem is, qui iuramento præſtito ſecundum teſtamentū condit, ob religionem iuramenti, videtur cuiuſcunque prioris voluntatis contrariæ pœnitere: atque hæc eſt maxima coniectura, quæ hanc mutationem manifeſtam facit. Quo fit, vt iſthæc prima illatio ſit admittenda, etiam ſi in teſtamento ſecundo, nec generalis primi reuocatio fiat, illis verbis, caſſum et irritum decernens quodcunque aliud teſtamentū per me factum. aduerſus Iaſon in d. §.in legatis.j.lect.col.pen. & Soc. dubitantem ibi pen.col. Anto. rub. d.conſi.24.nume.xi.& Guliel.Benedict.in d.c.Rainutius. ver. teſtamentum.ij.nu.19. Nam & ipſe Iaſ. ingenue fatetur ſibi ipſi communē ſententiam obſtare, a qua recedendum non eſſe Socin.admonet in dicta colum.pe.

¶ Secundo infertur ex eadem ratione, Primum teſtamentum, quod teſtator iurauit non reuocare, vel cui iuramentū addidit, ex hoc clauſulam derogatoriam ſequentis, & ſpecialem habere. Bar.in d.l.ſi quis in prin.col.fi. Alex. & Iuniores in d.l. ſancimus. & in d.§. in legatis. Iaſ.in.§. item ſi quis poſtulante. de actionib.nu.14. Quorum opinio plurimum probatur ex gl. in c.cum nō deceat.de electio.in vj. quæ aſſerit generalem canonum, vel ſtatutorū derogationem minime tollere ſtatutum iuratum, quam glo.exiſtimant eſſe ſing. Roma.ſing. vij. Alexā. in l.j.col.pen.ff.ad leg.falci. Iaſ.conſi. 173.in iiij.vol.col.9.& Rom. conſi.436.col.iij.& conſi.404. Iaſo.in l.fin.C.ſi contr.ius,col.fi,commendat Abb.col.iij.Feli.col.ij.in c.conſtitutus.de reſcrip. Alex.conſi.38. in iij.volu. optime Ludo. Gomez poſt Crot.ibi in c.j.de conſt.in vj. nu.286. Felin.in c.ij.nu.20.de ſponſali.Notant Bart. & Ioan.Crot.in l.omnes populi.ff.de iuſti.et iur.iij. q.princip.Io.Staphil. de liter.grat. & iuſti.fol.99.col.ij.& plures alij, quos Rebuf.citat in forma mandati apoſtolici. verb. iuramento. qui poſt alios ad hanc rem meminit gl. in clemen.dudum.§.fin. de ſepultu. verb.pacta. quam dicit ſingu. Cremenſ.ſingu.39.hoc tamen procedit in iuramento ſpeciali:non in generali ſecundum Domi. in conſil. 83. Carol.Molin.in conſi. Alexan.27. lib.j.ad fin. quibus exacte perpenſis, ita erit neceſſaria in ſecundo teſtamento mentio iuramenti, vt non ſufficiat mentionem facere primi teſtamenti, & derogatoriæ clauſulæ ſpeciali; per illa verba: caſſum & irritum decernens quodcunque aliud teſtamentum quibuſcunq; uerbis derogatorijs a me conditum: quod expreſsim notant Paul. Caſtren.conſi.234. volumi. primo, columna.ſecunda.& Fulgoſ. conſi.39. Cæterum ſi in ſecundo teſtamento ita ſcriptum ſit: non obſtante quocūque alio teſtamento a me facto, & habente quæcunque verba derogatoria, quæ hic forent ad verbum referēda, ea etenim pro expreſsis habeantur; ut hac clauſula interim utamur:

mur: poterit quibuſdam videri adhuc non eſſe ſufficientem prioris uoluntatis mentionem, quia vbi expreſsio ſpecialis exigitur, prædicta clauſula non ſufficit. Paul. Caſtren. conſi. 278. volumi. primo. Cardin. conſi. 136. Calde. conſi. 11. titul. de priuileg. Freder. conſi. 2; 3. & alij, quos retulit Felin. in capitu. accedẽtes. de præſcriptio. eſt enim mentio ſpecialis neceſſaria, quæ in dictis verbis non eſt ex notatis in clem. appellanti. de appellatio. & in l. certum. ff. ſi cert. petat. & fatentur hãc eſſe opinionem communem Felin. in d. capitulo accedentes. idem in c. nonnulli. nume. vj. de reſcript. Iaſo. in conſi. 121. & 156. volu. iiij. Selua de Beneſ. iij. part. q. xiiij, Dec. conſi. 165. col. ij. idem conſi. 371. col. fi. And. Tiraquel. de iure maritali in glo. v. ad finem, Thomas Grammatici. deciſio. 20. quibus accedit textus optimus in cap. qui ad agendum. de procur. in vj. Rurſus erunt, qui contrarium reſpondere non dubitent, eo, quod prædicta verba ſatis tollãt priorem derogationem, cuius ſpecialis expreſsio requiratur. l. omnes. C. de præſc. trig. vel quad. anno. vbi Bald. & Ang. hoc notant, eamque legem miris laudibus efferunt quotquot hac in re ſcripſere idem Abb. in c. cum inſtantia. de cenſib. Anton. Butri. conſil. 49. Collect. & Bald. in c. cum dilecta. de reſcri. Alber. in l. j. C. quando imper. interpu pi. & vid. Bald. conſi. 409. volumi. v. Socin. in tract. de viſitat. nu. 45. Anto. conſi. 2. Paul. conſ. 3. volumi. 2. Feli. in c. humanum genus. 1. diſt. colum. 4. & in hac ſpecie teſtamentorum Alber. Brunus in tracta. de forma. coll. 24. & eſſe hanc opinionem communem aſſerit Freder. conſi. 47. Anani. conſi. 55. & idem Tiraquel. in d. glo. v. Rebufi. in forma mandati Apoſto. verb. pro expreſſis: Aymon Sauilli. conſi. 12. col. fi. Bart. Soc. conſi. 1. volu. 3. colum. 4. Coſmas in pragmat. ſanctio. titu. de collationibus §. quod ſi quis. uerbo. ad verbum. ac cæteris diligentius inſigni breuitate præceptor meus obſeruandiſsimus Martinus ab Azpilcueta Nauarrus in c. ſi quando. de reſcript. col. 4. Qua in re oportet maximam hanc controuerſiam quibuſdam explicitis, quæ confuſe traduntur, diſtinctam lectoribus exhibere.

¶ Primum equidem conſtant, hãc vltimam ſententiam frequentiori calculo receptam eſſe, atque ſeruandã fore, abſque dubio. ſi curię Romanæ praxis eam admiſerit. Nam huius ſtyli ſunt teſtes Ant. cõſi. 2. Collectar. in d. c. cum dilecta. Probus in c. collatio. col. 3. de offic. lega. in vj. Ludou. Gomez in proœmio regu. canc. q. 6. nu. 8. Domi. conſi. 63. col. 6. & conſil. 120. col. 2. Io. Staphil. de liter. grat. & iuſt. Fol. 101. col. 2. quod probari videtur in capit. j. de tranſact. & capit. quia ſepe, de elect. in vj. cap. alma mater. de ſent. excom. eo. lib. in fin. extrauagant. rem non nouam. de dolo & cont. Felin. d. c. nonnulli. num. 6. & in d. c. accedens. col. 3.

¶ Secundum ẽt ex iuris ratione ſecluſo ſtylo procedit: nẽpe dicta verba priorem clauſulam cuius ſpecialis, & ad verbum expreſsio requiritur, omnino tollere, ſi in lege, canone vel conſtitutione exprimatur: ſic enim procedunt iura, quæ mõ citauimus, & fatentur Ang. Alex. & Iaſ. in l. ſed & ſi quis. §. quęſitum. ff. ſi quis caut. & ex his priorem ſententiam approbant, Fel. in d. c. nonnulli. nu. 6. & in d. c. accedentes. Decius conſi. 165. & cõſ. 173. Iaſ. And. Tiraq. Rebu. quos ſuperius adduximus: in quo video doctores omnes cõſentire: ſic & idem etiã, ſi in ſecũ

do reſcripto,aut priuilegio principis prædicta uerba motu ꝓprio apponuntur:ut fatentur Feli.in d.cap. accedentes.Decius in d.locis.Cald. conſi.11.de priuileg. Roman.conſi. 327.Angel.in d §. quæſitum,in fin. ubi Alexand.& Iaſ. & Fel.in cap. ſedes,col.8.de reſcrip.Ripa.in cap. j.de reſcript.numer. 80.Sociu.conſ. 3.uol.3.col.4.

¶ Tertium ad diſputationis diſcrimen recidit: & tamen iuris ratione examinata uerius eſſe arbitror in priuilegio ſecundo aut reſcripto ad petitionem alicuius conceſſo, non ſufficere præfatam clauſulam,ut tollãtur priora, & ita ſpecialia uerba derogatoria.in quo ſequor priorem illam ſententiam , quam ex Card.& aliis authoritatibus retuli : tametſi refragentur hi,qui poſteriorem opinionem frequentius ſequũtur:eãq; in hoc ipſo caſu ꝓcedere exiſtimẽt.

¶Quartum noſtrę qõni propius accedit.Nã hæc uerba nõ obſtãte quacunq; alia diſpoſitione,cuius ad uerbum eſſet mentio facienda,eam expreſſam cenſentes:non tollunt priorem actum iuramento firmatum,ex gloſſ.in dict. capi.cum non deceat. adiunctis his , quæ ad eam notauimus hac ipſa quæſtione:niſi reuocatio prioris actus fiat per legem , aut conſtitutionem,uel addatur in reuocatione clauſula: motu proprio : ut notant Iaſ.in l.fin.C. ſi contra ius , uel utilit.pub.col.fin. & Feli.in ca. conſtitutus.col.3.de reſcri. hi tamẽ loquuntur in generali clauſula: non obſtantibus:non autem in iſta, qua expreſſa finguntur ea quæ in ſpecie exprimenda forent. Vnde Iaſ.in d. l.fin.in fin.ſenſit iuramentum per eam tolli.& aperte notat Soci.conſi.196.uolu.2.colũ. 2.qui huius opinionis rationem conſtituit,& deducit ab illa ſententia,quam in praxi, & uſu receptam eſſe diximus & cõmuniorem fecimus, ideo quæ in ea dicta ſunt, etiam ad derogandum iuramento erunt prænotãda:atque ex his ſatisfieri poteſt dubitationi , quę propoſita fuit circa derogationem primi teſtamenti iurati.

¶Quinto ea,quæ diximus intelligẽda ſunt in principe , qui poteſt ſupplere illam ſpecialem mentionem in actu requiſitam , ac fingere eam factam fuiſſe: inferior uero contractum gerens non poteſt fingere expreſſum fuiſſet id, quod ex lege nominatim aſt exprimendum,tex.ad modum ſing.in cap.qui ad agendũ. de procurat. in 6. l. ſed & ſi quis.§. quæſitum.ff.ſi quis caut.ubi Angel. Alexand.& Iaſ.2.colũ. hoc ipſum notant.Iaſo.in conſi.173.uolu.4.colum.fin.Alexand. in l.quidquid.colum.2.ff.de uerb.obligat.Tiraque. & Rebuf.paulo ante citati:quorum opinio in teſtamentis non procedit circa uerba derogatoria , ex eo, ꝙ eorum mentio principaliter ex hominis,non legis diſpoſitione requiritur.Atque de his ſatis.

¶Tertio ex principali concluſione deducitur, teſtamẽtum primum,cui iuramentum acceſsit , non tolli per ſecundum item iuratum,niſi primi, eo modo,quem diximus,mẽtio fiat. quando per reuocationen primi tendit teſtator ad periurii crimen.quod probatur . Non enim eſt pręſumendum , quenquam uelle mortale crimen committere,niſi euidenter hoc conſtiterit.l.merito.ff.pro ſocio.maxime in actu,qui prope mortem fit. cap.literas. & ibi glo.uerſi.tam graue.de pręſumpt. Vnde cum reuocatio prioris uoluntatis conſiſtat in p̃ſumpta,uel euidenti teſtantis intentione. dicendum eſt non uideri primum teſtamentum ſublatum per ſecundum in caſibus , quibus ex hac reuocatione teſtator periurus eſſet, niſi id appareat manifeſtę.

¶ Quarto cõſtat ex eadem aſſertione, primum teſtamentũ habens clauſulam derogatoriam ſpecialem, non cenſeri per ſecundum ſublatum, etiã ſi in ſecũdo fiat mentio ſpecialis derogatoriæ clauſulę, ſi teſtator in primo dixerit, uelle primum illud teſtamentum reuocari nõ poſſe aut irritum minime cẽſeri per ſecundum, etiam ſi in eo ſpecialiter primo derogentur: eſt enim neceſſarium, non tantum prioris clauſulę derogatoriæ reuocationem adſcribere, ſed & addere derogationem ſecundę clauſulę, uel uberrima uerba, ex quibus manifeſtum ſit, teſtatorem a priori uoluntate diſceſsiſſe, cuius illationis ſit exemplum primi teſtamenti. Et uolo meum hoc teſtamentum firmum, ac perpetum eſſe, nec cenſeri reuocatum per aliud quod fecero, teſtamentum, niſi in eo ad uerbũ ſcripta ſit, Angelica ſalutatio, etiam ſi nominatim huius primę uoluntatis meminero. Oportet enim ad hæc uerba derogatoria tollenda, in ſecũdo mentionem facere huius derogationis in hunc modum, non obſtante quandocunque alio teſtamento per me facto, quæcunque uerba derogatoria habente, quacunque uerborum forma concepta. Nam per illa uerba: quęcunque uerba derogatoria habente: tollitur prima clauſula derogatoria, & per ſequentia reuocatur ſecunda, ut animaduertit Paul. Caſtren. in conſi. 284. columna penultima. uolumine primo. Antoni. Rub. conſilio uigeſimoquarto colũna penultim. & fin. Sic ergo erit intelligendus Bart. in dict. l. ſiquis in princip. colum. 3. & 4. dicens: teſtamentum: primum habens derogatoriam clauſulam, & derogationis futuri teſtamenti reuocationem, tolli per ſecundum, in quo fit ſpecialis mentio prioris derogationis.

¶ Hinc ſcribit Paul. in auhten. hoc inter liberos. C. de teſtam. Primum teſtamentum factum inter liberos, adiecta ſpali clauſula derogatoria non tolli per ſecundum, in quo dictum ſit: Non obſtante alio quocunque teſtamento, etiam inter liberos facto, niſi additum ſit etiam ſi in eo ſit clauſula derogatoria: quia duplex derogatio tolli debet ſpecialiter. Nec ſat erit reuocari derogationem, quæ ex liberorum priuilegio inſurgit, ni & alia ſecunda tollatur idem notat Curti. Iunior conſi. 199. colum. 3. et eſt communis opinio, authore Rubeo, dict. conſi. 24. col. 3. qui ex hoc, & illud conſiderat, teſtamentum habens iuramentum, & clauſulã derogatoriam ſpecialem, non tolli per ſecundum, in quo iuramenti mẽtio fiat, niſi & in eo prior clauſula derogatoria expreſsim retractetur. quod etiam Fulgo. adnotauit conſi. 39. ex diuerſo hanc dubitationem expendens.

¶ Quinto ex præmiſsis apparet, uoluntate teſtãtis perpenſa, primum teſtamentum, quancunque quę ſpecialem derogationem habens, per ſecũdum reuocari, in quo generalis tantum mentio primi fiat, ſi poſt primũ teſtamentum orta ſit inimicitia inter teſtatorem, et hęredem in primo teſtamento nominatum. l. iii. §. non ſolum. l. ex parte. iuncta gloſſ. ff. de adimen. legat. l. ſi cum Cornelius. ff. de ſol. notat in ſpecie. Baldus in d. l. ſancimus. Soc. in d §. in legatis. col. fi. Gulie. Bened. in c. Raimutius. uerbo teſtamentum, 2. nu. 20. eleganter Mari. Soc. conſi. 163. uolu. 2. col. 6. Bart. Soc. conſi. 2. uolu. 3. col. 3. idẽ dicens in quacunque alia cauſa poſt primum teſtamentum contingenti, ex qua mutatio prioris uoluntatis præſumi poſsit quod explicant late Paul. Pariſi. conſil. 10. uolu. 3. num. 21. Soc. Iunior conſi. 124. nume. 52. uolu. 2. atque erit hoc arbitrio iudicis re-

ciſ relinquendum, ut Barthol. Soc. exiſtimat in dict. §. in legatis. Cęterum & hac in re aduertendum eſt. nam hæc quinta illatio uera erit, quando inimicitia orta fuerit culpa hęredis: quod ſi culpa teſtatoris ſequuta fuerit, nō erit locus huic præſūptioni. ex Bart. in l. cū tabulis. §. i. ff. de his, qui ut indig. a quo tamē diſcedunt Iaſo. in l. ſi filiam. C. de inoffi. teſtam. & in l. hæreditas. 2. col. C. de his, qui ut indig. Ripa in l. ultim. C. de reuo. donat. q. 45. Ioā. Lupi. in rub. de donat. §. 78. nume. 17. Gerar. ſing. v. Ioan. ab Amicis conſi. 4. quibus accedo ob præſumptam teſtatoris uoluntatem, quæ locum ſibi uendicat, inimicitia eius etiam culpa ſequuta: quod probat text. in l. 4. ff. de adim. legat. uerbo. pœnituerit.

❡Sexto deducitur ex præſumpta uoluntate mutandi primum teſtamentum non inutilis aſſertio, qua profitemur, primum teſtamentū habens ſpecialem clauſulam derogatoriam, per ſecundum inter liberos factam, mutatum penitus cenſeri, non facta prioris clauſulæ ſpeciali mentione. gloſſ. iuncta text. in authent. de teſtam. imperf. §. & ſi quidem. uerb. perfecta. in fin. quē dicit ſing. Iaſ. in dict. §. in legatis. 1. lectione, col. pen. & idem notauit Bald. in authē. hoc inter liberos. C. de teſta. quem frequentius doct. ibi. & in d. §. in legatis. ſequuntur Guliel. Benedict. in d. uerb. teſtamentum. ii. num. 20. Iaſo. in l. ſancimus. vii. fal. C. eo. titu. Socin. Iunior conſil. 124. nu. 31. quorum opinio probari uidetur in authen. hoc inter liberos. cui conuenit regia l. viii. titul. i. parti. vi. ubi ſtatuitur, primum teſtamentum inter liberos factum, habere ad ſequentia teſtamenta clauſulam ſpecialem derogatoriā, quod tamen locum habet, quando in ſequenti teſtamento inſtituuntur extranei: ſecus uero ſi idem teſtamentum ſolum liberos teſtantis hæredis habeat: tūc etenim dato patri fauore in utroque teſtamento poſteriori ſtandum erit glo. ſingul. in authen de teſta. imperfect. in prin. & §. & ſiquidem. uerb. perfecta. quam Bal. & Salice. & cōmuniter doct. ſequuntur in d. authē. hoc inter liberos. Alex. conſil. 134. uol. i. col. vii. Roma. conſi. 176. col. vi. Crottus in capitu. i. col. viij. de conſtit. in vi. dicens hanc opinionē eſſe cōmunem, licet dubitet ibi Ludouic. Gomez. nu. 171. eandem opinionem, quam communem eſſe diximus, probat & explicat Soci. Iunior. dict. conſi. 124. nume. 33. & cōſil. 127. nu. x. i. uolumi. & Roman. conſi. 385. Verum dicta deciſio authenti. hoc inter liberos. ita fauorabilis eſt, ut procedat, etiam ſi teſtamentum inter liberos ſit factū per nuncupationem coram duobus teſtibus. Iaſ. conſi. 223. ii. uol. Rom. d. cōſil. 179. colum. vi. Crot. in d. capitu. i. colum. ix. doctor. communiter in dict. authen. hoc inter liberos. ubi hanc eſſe communem fatentur Angel. Alexan. & Iaſ. idem poſt eos aſſerit expreſſe Guliel. Benedict. in dicto uerb. teſtamentum. ii. num. 20. Barbat. conſi. ii. uol. i. colum. ii. quam concluſionem probare uidetur glo. in d. uerb. perfecta. in auth. de teſtamen. imperfect. quamuis cōtrariam aſſerant Angel. & Barba. in dictis locis, qui omnes late tractant authenti. hoc inter liberos. intellectum. & Dec. conſil. 264. Igitur ſi teſtamentum factum inter liberos cēſetur habere ſpecialem ſequētium teſtamētorū derogationem: eadem ratione idem erit dicendum in teſtamēto ſecundo inter liberos cōditio, ut derogationē ſpecialem habeat cuiuſcunque præcedentis teſtamenti. Hanc uero opinionem improbant

bant Socin.conſi.163.col.pen. volu.ij. Barthol.Socin. in d.§.in legatis.col.pen. Alexan.conſi.146.volumi.2. Ant.Rub.cõſi.24. nõ enim ſecundum eos ſequitur teſtamentũ inter liberos habere derogationem præcedentium teſtamentorum, eo, ꝙ ſequentium derogationem ex lege habeat. Item derogatio, quæ fauore liberorum conceditur, non eſt ita efficax, vt illa, quæ ex clauſula ſpeciali derogatoria inſurgit: cum hæc ſit expreſſa, illa tacita.l.fin.in prin.ff. de legat.ij. Sat etenim eſt ad euitandam priorem derogationẽ dicere, non obſtante quocunque teſtamẽto, etiam facto inter liberos: at in derogatione expreſſa reuocãda oportet vti illis verbis, non obſtante etiam clauſula derogatoria in primo teſtamento expreſſa: ſicuti frequentiſsime doct. fatentur. Præterea authẽ. hoc inter liberos. exorbitans eſt, & ideo reſtringi potius debet, quam extendi. His ergo rationibus ab ea ſententia, quę cõmuni conſenſu recipitur, Socin. & cæteri diſceſſere. Sed adhuc communis opinio verior apparet, ex præſumpta teſtantis volũtate, quę in hoc eſt ſemper conſiderãda. Nec in contrarium adducta procedunt, ſi voluntas teſtantis attẽdenda eſt. Nam ex ea doct. opinio comprobatur, atque l.fin.ff.de legat.ij.non loquitur in clauſula derogatoria legis, qualis eſt iſta, & iuramenti ſiquidẽ a lege hæ derogationes ſunt conſtitutæ. Alia etiam ratio ceſſat: quia ita expreſſa eſt illa derogatio, non obſtante quocunque teſtamento facto inter liberos, vel iuramẽti religione adhibita: ſicut illa, non obſtante quocunque teſtamento: & clauſula derogatoria in eo expreſſa. Et ſi teſtamentum primũ factum inter liberos cum derogatione ſpeciali, non poteſt tolli per ſecundum, in quo fiat mentio teſtamenti huius facti inter liberos, niſi etiam tollatur expreſſa prior derogatio: hoc procedit, quia eſt iſthęc derogatio duplex: non ex eo, ꝙ ſit fortior derogatoria hominis, quam derogatoria a lege fauore filiorum, et ex pſumpta mẽte teſtãtis inducta.

¶ Septimo, eadẽ ratione exiſtimant quidã, teſtamentum primum habens ſpecialẽ clauſulam derogatoriam, tolli per ſecundum ad pias cauſas factũ, etiã ſi in eo primæ derogationis ſpecialis mentio nõ fiat. quod ſenſit Oldrad.conſi.129. expreſsit Soci.conſi.229.vol.ii.colũ. fina. Alexan. conſi.103.volumi.4. Iaſ. in dicta authen.hoc inter liberos.col.ij.quibus accedit, ꝙ teſtamentum inter liberos, & ob piam cauſam, æqualia in iure cenſentur. cap.relatum.j.iſto titulo iuncta l. hac cõſultiſsima.§. ex imperfecto. C.eod. Et potiſsime ratio præſumptæ voluntatis mutandi primum teſtamentum hanc ſententiam defendit, licet dubitauerit in hoc Ioãnes Crott.in d.cap.1.de conſti. in ſexto.colum.ix. & contrarium afferat Ant.Rubeus.conſi.24.

¶ Octauo idem ius erit, ſi in teſtamento ſecundo inſtituatur hæres aliquis valde dilectus teſtatori: nam per hoc tolletur prima clauſula ſpecialis derogatoria, etiam ſi in ſecundo teſtamento huius ſpecialis derogationis mentio non fiat. quod notat Romã.conſi.179.colũ. pen.dum allegat glo. ſingu. in l. in teſtamẽto.ff. de fideicommiſ. liber. & quanuis hoc diſpliceat Iaſoni in l.non dubium.C.de teſtamen.in fi. & Gulielm. Benedict. in verbo teſtamentum. ij. nume. 21. Defendi tamen iure poteſt penſata teſtantis voluntate, ex prædicta coniectura: quæ maximam amicitiam, aut dilectionem requirit erga hære

dem in ſecundo teſtamento nominatum: quod iudex prudenter arbitrabitur. ſecundum Thom. Grammat. deciſio. 62. nu. 27.

¶ Nono, non erit his diſsimile, teſtamentum primum habens ſpecialem derogationem, minime tolli per ſecundum in quo prioris derogationis ſufficiens mentio non fit, etiam ſi poſt primum teſtamentum decennium ſit elapſum. Areti. & Iaſon in l. ſancimus. C. eodem Gulielmus Benedict. dicto verbo teſtamẽtum. ij. nume. 20. Antonius Rubeus conſil. 24. quaſi non præſumatur mutata derogatio prima ex decennij tranſcurſu. quod probari poteſt in d. l. ſancimus. vbi non cenſetur ex ſolo tranſcurſu decennij mutatum primum teſtamentum. Rurſus ex eadem lege quibuſdam contraria ſententia placuit, dum ibi probatur, primum teſtamentum ſolenne tolli per ſecundum minus ſolenne factum poſt decennium a primo teſtamento. Ex quo Bal. Fulg. Paul. & cæteri in d. l. ſancimus. notant, primum teſtamentum habens clauſulam derogatoriam ſpecialem tolli per ſecundum, in quo mentio ſpecialis primi non ſit facta, ſi id teſtamentum poſt decennium a primo conditum fuerit. idem not. Socin. in dicto. §. in legatis. colum. fina. quod eſt memoriæ commẽdandum propter Baldi authoritatem. ſecundum Corneum in dicta l. ſancimus. Baldum etiam ſequitur Alexand. conſil. 103. volumine quarto, colum. ij. et Paulus Pari. dicens hanc ſententiam communem eſſe conſilio decimo volumine tertio, colum. iij. ex ea item ratione, quod teſtator poſt longum tempus immemor præſumatur prioris derogationis. l. peregre. ff. de acquirenda poſſeſsione, qua ratione ego mallem primã opinionem ſequi: quia ſi memor eſſet teſtator primæ derogationis, forſan ſecundum teſtamentum minime feciſſet. Nec vrget ex aduerſo d. l. ſancimus. cum ibi euidenter conſtet voluntas mutandi primum teſtamentum.

¶ Decimo, ſunt qui exiſtiment, primum teſtamentum habens ſpecialem derogationem, per ſecundũ ſublatum cenſeri, nulla facta mẽtione prioris derogationis, modo teſtatoris in eo dixerit, velle hoc teſtamentum preciſe valere. ita Iacob. Arenæus in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iure. Ioan. Bapti. & Iaſo. in dicta l. ſancimus. colum. iij. Soci. in dicto. §. in legatis. colum. fina. Guliel. Bene. in d. verb. teſtamentum. ij. nume. 22. ex ea ratione, ꝙ dictio preciſe habet vim ſpecialis derogationis. Abb. Felin. & Deci. in c. ij. de reſcrip. vlt. notab. Barb. conſil. vj. colum. xij. volum. iiij. quod perpenſa voluntate teſtantis ex eadem coniectura admittendum eſt, non alias.

¶ Vndecimo, quando ſic libuit interiorem teſtantis mentem ex ſignis exterioribus coniectari, idem dicendum erit, ſi in ſecundo teſtamẽto dictum fuerit. caſſum & irritum decernens quodcunque aliud teſtamentũ a me conditum, quo non obſtante hoc teſtamentum volo omnino valere. per hæc enim verba prima clauſula derogatoria tollitur, abſque expreſſa eius mentione. ita Baptiſt. de S. Seuerino in d. l. ſancimus. quem ſequitur Socin. in d. §. in legatis. Bal. referens, vt opinor, cõſil. 389. volu. v. qui tamen non loquitur, quando in primo teſtamento eſſet ſpecialis clauſula derogatoria, ſed ſimplex, cuius in prima concluſione memini. Quin & ipſe Bald. ſcribit dicta verba eundem effectũ habere, quem illa. Non obſtãtibus quibuſcunque teſtamentis quacunque

que verborum forma conceptis. Et tamen per hæc vltima non cenſetur ſublata prior ſpecialis derogatio: vt Paul. Caſtren. exiſtimat conſil. 284. volumi. j. neque ſequitur, teſtator vult omnino valere teſtamẽtum hoc: ergo vult derogare prius facto teſtamento maxima cum ſolennitate, & ſpeciali clauſula derogatoria. Vnde ab hac illatione diſcedunt Iaſ. in d. l. ſancimus. & Guliel. Bened. d. num. 22. oportet ergo exactiſsima diligentia voluntatem teſtantis perſcrutari.

℄ Duodecimo, ab eodẽ fonte procedit quod Mari. Socin. ſcribit in conſi. 163. col. fin. volu. ij. atque itẽ eius filius Barthol. Soci. in d. §. in legatis. col. pen. dicentes, primum teſtamentum non tolli per ſecundum in quo ſit adiecta clauſula codicillaris, niſi fiat mentio in ſpecie derogatoriæ clauſulę, quam habet primũ teſtamẽtum. Siquidem teſtator apponens clauſulam codicillarem uult id teſtamentum ratione deficientis ſolennitatis minime perire: non tamen ex hoc profitetur illud nec periclitari poſſe ex defectu volũtatis, qui præſumitur eo ipſo, ꝙ prioris derogationis non meminerit.

℄ Decimotertio, ſi quo caſu probari, aut præſumi poſsit, derogationẽ ſpecialem primo teſtamẽto adiectam fuiſſe pręter conſenſum teſtantis, id teſtamentũ per ſecundũ omnino reuocatum cenſebitur, etiam ſi in eo mentio nõ fiat ſpecialis prioris derogatoriæ orationis, & clauſulæ. ſicuti eleganter Barb. reſpondit conſil. lxxij. volu. iij. & notat Guliel. Bened. in d. verb. teſtamentum. ij. nume. 16.

℄ Decimoquarto, eodem iure & præſumpta voluntate teſtantis conſuluit Domi. conſi. 115. Primum teſtamentum habens ſpecialem clauſulam derogatoriam, per ſecundum mutatum cenſeri, in quo expreſſa fuere verba hæc: volo illud teſtamentum penitus valere, non obſtante quocunque alio teſtamento per me facto, & imprecor mala cuicunque hanc meam voluntatem impugnanti. hęc etenim præſumpta teſtantis intentione procedit, & iure defendi poteſt.

℄ Decimoquinto, hinc penſitari poteſt, quod ſcribit Salic. in l. ii. C. de codi. dicẽs, ſublata aut reuocata ſpeciali clauſula derogatoria primi teſtamẽti per codicillos, tolli id teſtamentũ per ſcdm, in quo nulla fiat mẽtio illius clauſulę derogatoriæ, quę per codicillos ſublata nullũ pręſtat impedimentũ futuris teſtamentis, refert & ſequitur Salic. Iaſ. in d. l. ſancimus. col. iiij. idem Iaſ. in l. ſi ita ſcriptum. nu. 24. ff. de leg. ij. Angel. in §. pen. inſti. de codici.

℄ Decimoſexto, ex eadẽ concluſione principali, quæ præſumptæ teſtantis voluntati innititur, defendi poteſt ſententia Bald. qui in d. l. ſancimus. dixit: Primum teſtamentum habens ſpecialem derogationẽ tolli per ſecundum conditum coram Principe, vel apud acta iudicis, licet in eo nulla in ſpecie mentio fiat prioris clauſulę derogatoriæ. Quaſi qui ſic teſtatur velit ita firmiter teſtari, vt & ſpecialem derogationem prioris teſtamenti tollere præſumatur. idem aſſerunt Fulgo. & Caſtren. in d. l. ſancimus. & Soci. in d. §. in legatis. col. fin. Tametſi diſſentiant Alexã. & Iaſo. in d. l. ſancimus. idem Iaſo. in l. omnium. C. de teſtamen. col. 3. Guliel. Bened. in dict. verb. teſtamentum. ii. nume. 20.

℄ Decimoſeptimo, ex præmiſsis neceſſario admittẽdus eſt itellectus Bart. ad l. diuus. §. licet. ff. de iure codicil. vbi cũ teſtator in primis codicillis dixiſſet, Nolo ſecũdos codicillos

los alias valere, quam ſi mea manu ſignati, & ſubſcripti ſint, ſcribit Iuriſconſultus per ſecũdos codicillos etiam non ſignatos, nec propria manu ſubſcriptos tolli primos: quia ea quæ poſtea geruntur, prioribus derogant. Hoc etenim intelligendum eſt, modo in ſecundis codicillis prioris derogationis meminerit. ita vt illud Iuriſconſulti reſpõſum ſit ſupplendum. ex l. ſi quis in principio teſtamenti. ff. de lega. iij. vbi Bart. hunc intellectum approbat colum. j. & ibi Fulg. cum aſſerit eſſe communem. Iaſ. in d. §. in legatis. ij. lectio. Deci. in l. j. nume. 55. ff. de offic. eius, cui eſt manda. iuriſ. eundem intellectum videtur ſequi Alberic. in d. §. licet. quãuis Oldra. & Andr. Piſa. quos Soci. & Iaſ. in d. §. in legatis. ſequũtur, ab hoc intellectu diſcedant, aliam Iuriſconſulto interpretationẽ exhibentes, quę ni fallimur, nimis abhorret a vera huius materiæ cognitione.

Decimooctauo, ex his quæ ſcripſimus, inferri poteſt, teſtamentum primum habens ſpecialem derogationem ſequẽtis, non tamẽ expreſſam, ſed tacitam, & per ſenſum a contrario inductam, tolli per ſecũdum: etiam non facta ſpeciali mentione prioris derogationis. tex. in l. fi. in prin. ff. de leg. ij. quem dicit notabi. Bald. in l. humanum. col. ij. C. de legib. ſing. Soci. conſi. 163. pen. col. ij. vol. Areti. in l. j. ff. de teſtam. vj. col. Iaſo. in l. filio. colum. ij. ff. de libe. & poſthu. Idem Iaſ. in l. ſeruũ filij §. ſi idem. ff. de leg. j. col. fi. Io. Crot. in c. j. de conſti. in vj. col. viii. vbi Ludouicus Gomez. num. 155. alios prędictę legis intellectus explicans hunc eſſe communem fatetur. ſic eundẽ veriorem, & cõmunẽ eſſe aſſerit Iaco. a Nigris in l. j. ff. de offic. eius, cui eſt manda. iuriſdi. col. 29. vbi Alex. col. ij. tenet eandem opinionem: atque etiam Iaſo. nu. 54. dicens tex. in d. l. fi. eſſe ſingul. cui ſimilem eſſe in c. dilectus. ij. de præben. exiſtimat Crot. in d. col. viii. in quo libenter ab ipſo diſſentio, quippe qui exiſtimem in d. c. dilectus. hoc non probari. Et erit huius tacitæ derogationis exemplum: Si qđ teſtamẽtũ fecero inſerta in eo ſalutatione Angelica id volo huic meo teſtamento præferri.

21 Quinta concluſio, † Prima uoluntas etiam nullam habẽs derogationem ſpecialem, tollitur quo ad legata, & alia præter hęredis inſtitutionem per ſecundam minus ſolennem & inualidam, ſi in ea fiat mentio primæ expreſſa, ita vt tacita nõ ſufficiat. Cuius aſſertionis pars prima probatur in l. ſi transferam. ff. de adimen. lega. l. plane. in princ. ff. de lega. j. quibus iuribus probatur, legatum primũ reuocari per trãſlationem rei legatæ in alium, quamuis incapacem legatarium. Secũda pars probatur in l. ſi iure. ff. de leg. iij. qua expreſsim conſtat, teſtamẽtum primum in dubio non reuocari per ſecundum minus ſolenne, & inualidum. & Bart. ibi hanc concluſionem probat, quem ſequuntur Paul. & Alex. & Iaſ. in d. l. plane. col. ij. Ex quibus conſtat, translationem legati eſſe expreſſam reuocationem primi legati, non tacitã. Obſtat tamen tex. in d. l. ſicut. ff. de adimen. legat. qui probare videtur legati translationem, tacitam potius, quam expreſſam reuocationem cenſeri. Vnde Cuma. in dicta l. ſi iure. & Iaſ. in l. re coniuncti. ff. de lega. iij. nume. 165. a Bart. diſcedunt. quibus tamen non aſſentior: cum videam expreſſe, & in ſpecie reuocari legatum primũ ex trãſlatione: ſiquidem teſtator dicens, quod Sempronio legaui, transfero in Titium, ſatis aperte primum le-

gatum

gatum tollat. Nec oberit d.l. ſicut. cum ibi non tranſtulerit teſtator legatum a primo in ſecundum: ſed dixerit, quod legaui Sempronio, lego Titio. & licet Iuriſconſultus appellet illam tranſlationem, non tamen eſt propria & vera trãſlatio, quippe quæ totum legatum a primo legatario non adimat, ſed illi cõſtituat ſocium in legato, qui quidem ſocius re coniunctus partem habebit legati. Hæc vero pars tacite a primo fuit adempta, vti verba illius legis probant ita intellecta ab Accurſio & Bart. ibidem Bart. col. j. Ang. de Periglis in l. re coniuncti. ff. de leg. iij. Paul. in l. nã ab ea. & ibi Cuma. ff. de condi. & demonſtr. Bal. & Alex. in l. ſi Fortidianum. C. de legat. Aretin. in l. ſi pluribus. ff. de leg. j. vbi Alex. hãc opinionem fatetur communẽ eſſe: ſicuti Iaſ. in d. l. re coniuncti. nu. 14. & ibi Crottus colum. iij. idem Iaſ. in l. ſi legata. C. de legat. eandẽ opinionem ſequitur Alexand. conſil. 169. volu. v. cui ſuffragantur tex. in .§. ſi eadem res. inſtitu. de legat. & in d. l. plane. §. ſi coniunctim. verſi. ſed & ſi in pupillari. optimus tex. in l. Iulianus. ff. de hæredib. inſtituen. vbi cum teſtator dixiſſet, Ex qua parte Seium inſtitui, ex eadem parte Sẽpronius hæres eſto. Reſpondit Iuriſconſultus Sempronium & Seium coniunctim inſtitutos videri: atque ibi Ioã. ab Imol. Bart. opinionem ſequitur. Ad id etiam conducit plurimum. l. ſi pluribus. ff. de lega. j. qua conſtat, eadem re diſiunctim duobus legata, non eſſe præſumendam ademptionem, niſi euidentiſsime conſtet adimendi voluntas. Verum hac in re aduerſus Bart. tenet Dinus, quẽ ipſe Bartol. retulit per legatũ eiuſdẽ rei alteri factum, ſub commemoratione primi legati, rem legatam in totum a primo legatario ad ſecundum transferri. ex d. l. ſicut. & l. nã ad ca. ff. de conditio. & demonſtra. Cynus, Faber, Salicet. Fulgo. Paulus & Corneus in d. l. ſi Fortidianum. C. de lega. Crottus, colum. iij. in d. l. re coniuncti. Altiat. in l. triplici. ff. de verbo. ſignific. Chriſto. in .§. j. inſtitu. de ademptio. legat. vbi Theoph. eandem ſententiam manifeſtiſsime probat ex eodem tex. qui, ſi recte conſideretur, conuincit omnino Bart. opinionẽ quæ etiam a d. l. ſicut. euertitur prorſus, & a l. ſequenti, vbi ſi teſtator quod a Titio hærede legauit, id a Mæuio det: a Titio ademptum onus legati cenſetur, ſic ergo ſi quod Titio legauit, Sempronio leget, cur nõ videbitur & ibi ex euidenti teſtantis conſenſu a Titio totum legatum in Sempronium tranſlatũ eſſe? Nec mihi perſuaderi poteſt communis opinio, cui non ſuffragantur tex. in .§. ſi eadem res. & in .§. ſi coniunctim. quia non loquuntur quando in ſecundo legato fit cõmemoratio primi. Item nec l. ſi pluribus, cum ex tranſlatione legati ſatis euidenter voluntas teſtantis appareat. Nec etiam eandem ſententiam communem adiuuat d. l. Iulianus. ibi etenim fit commemoratio primæ inſtitutionis per illa verba: ex eadem parte, quæ videntur coniunctionem potius, quam ademptionem, aut tranſlationem inducere. vt reſpondent Iacob. Butri. Salic. & Petrus Beſutio, quos in d. l. re coniuncti. Iaſo. retulit, nu. 24. ſic etiam reſpondet Altiat. in lib. vij. Parerg. c. viij. quaſi verba cõcepta per illud relatiuum potius repetitionem, quam ademptionem ſignificent. Hæc tamen ſolutio diſplicet Iaſoni in d. nu. 24. & merito ſiquidem in d. l. triplici. ponitur eadem Iuriſconſulti reſponſio, quæ in d. l.

Iulianus. nec tamen ibi concipiuntur verba per illud relatiuum, ex eadem, vel eandem: quãobrem nullũ diſcrimen conſtituens inter hæredis inſtitutionem, & legatum, exiſtimo communem ſententiam verã eſſe, ita conceptis verbis: in qua parte Seium inſtitui, in ea Titium inſtituo. Non enim inconuenit in eadẽ parte duos inſtitui hęredes. Idẽ erit ſi dixero; Quam rem Sempronio legaui, eam Titio lego: cum eandem rem duobus legari poſſe manifeſtum ſit. At ſi dixerit teſtator, quod Sempronio legauit, Titio do, erit locus opinioni Diui, cũ illa res dari Titio non poſsit, niſi prius a Sẽpronio adimatur. quod maxime cõuenit d.l. ſicut. & id Alciat. adnotauit in d.l. triplici. Verum, vt ad inſtitutum redeam, in d.l. ſicut. ademptio quæ fit per tranſlationem, tacita appellatur, quoad verba adimẽdi ſpecialia: expreſſa tamen cenſeri debet, quoad mentem teſtatoris. Secundum huic quintæ concluſioni repugnat text. in .§. ex eo. inſtitu. quibus modis teſtament. infir. quo conſtat, primum teſtamentum ſolẽne non poſſe tolli per ſecundum minus ſolenne, & inualidum per text. dixit eſſe meliorem iuris Iaſ. in d. l. plane in princip. Sed tamen aſſertio principalis eſt intelligenda quo ad legata, quæ licet relicta ſint in teſtamento, poſſunt adimi in codicillis poſtea factis. gl. recepta ab omnibus in l. fideicommiſſum. C. de fideicommiſ. tex. in princip. & .§. j. inſtitu. de adempti. legat. Bart. Bal. & Areti. in l. hæredes palam. §. ſi quis poſt. ff. de teſtam. Areti. in l. ſi ita ſcriptum. ff. de lega. j. vbi Alex. & Iaſ. hanc eſſe communem ſententiam afferunt contra gloſſ. ibi idem Alex. & Iaſ. hanc eſſe communem ſententiam aſſerunt contra gloſſ. ibi idem Alex. in l. datum. C. de legat. & Pau. Caſtr. in dict. §. ſiquis poſt. hanc eſſe communem profitentur. Quod ſi codicilli ſint ſolenniter facti, ademptio fit ipſo iure, ſecundum communem: ſi uero ſolennes non ſint, ope exceptionis cenſentur legata adempta. gloſ. in dict. l. fideicommiſſum. & in l. datum. C. de legat. notant. Imol. Alexand. & Aretin. in dict. l. ſi ita ſcriptum. arg. l. iij. in fin. ff. de adim. lega. notat Albertus Brunus tract. de effect. formæ 23. effectu. Dicuntur autem codicilli nõ ſolennes quo ad iſtum effectum illi, quibus legata adimuntur: non tamẽ dantur. Codicilli etenim minus ſolenne cenſentur, ſi in eis legata non dentur. l. militis. §. ueteranus. ff. de teſtamen. milita. ex intellectu Alexan. & aliorum in dict. l. ſi ita ſcriptum. colum. ij. Conſtat etiam ex origine codicillorum, quę extat in princi. inſtit. de codicil. ubi Theophil. Oportet tamen coram quinque teſtibus hanc ademptionem legatorum fieri, ita ut in numero teſtium integri & ſolemnes codicilli dici ualeant: alioqui non eſſet hic actus, per quem ademptio fit ultima uoluntas. l. fin. in fin. C. de codicil. Requiritur uero ad expreſſum adẽptionem ultimę uoluntatis actus, ex mente legum, quæ rem iſtam tractauere. Vnde in ſpecie Pau. Caſt. in dict. §. ſi quis poſt uerſicul. ſecundo eſt uidendum. & idem in dict. l. datum & in dict. l. fideicommiſſum. aſſerit hanc expreſſam ademptionẽ quinque teſtibus probandam eſſe, licet tacita ademptio, quæ ex inimicitia uel ſimplici actu inducitur, duobus probari poſsit, iuxta communẽ doctor. ſententiam in dict. §. ſiquis poſt quam Bart. etiam probat prædicto modo diſtinguens in dict. l. fideicommiſſum. quamuis idem Bart. in dicto. §. ſi quis poſt. ex Dino adnotauerit, cauſam tacitę ademptionis, &

nis, & ſic inimicitias, eſſe probandam omnino quinque teſtibus. Cuius contrarium expreſsim Bal. ſcribit in l. errorem. C. iſto tit. & in eandem ſententiam tendit Aret. in dict. §. ſiquis poſt. colum. ij. ubi idem aſſerit, quod in prædicta diſtinctione ex Paul. retulimus. Quo fit, ut a uero deuiet Sali. in dict. l. fideicommiſſum. dicens, expreſſam ademptionem legatorum duobus tantum teſtibus poſſe probari, falſo hoc tribuens Azoni in ſumma huius tituli, Nam huic opinioni Salic. Barto. Paul. Aretin. & ni fallor communis omnium interpretum mens refragantur.

¶ Tertio principali, & quintę aſſertioni obiicitur text. in l. legatum. §. pater. ff. de adim. leg. ubi authore Barto. probatur, per actum inualidum, inutilem, uel minus ſolennem tacite non tantum expreſſe fieri adẽptionem legatorum, ita ut non neceſſaria expreſſa reuocatio primæ uoluntatis. quem tex. commendat Ludo. Roman. ſingula. 137. Iaſ. in l. certi condictio. §. quoniam. nume. viij. ff. ſi certum petatur. Aduertendum igitur eſt, contractum non tolli per ſequentem inualidum actum nec ex tacita nec expreſſa reuocatione. l. j. ff. de nouationib. l. certi cõdictio. §. quoniam. ff. ſi cert. petat. l. ſi quis ante conduxit. ff. de adquirend. poſſeſsi. in quo contractus ab ultimis uoluntatibus differunt. Bartol. in lege ſi transferam. ff. de adimen. leg. Imol. & Alexan. d. iij. columna. in lege ſi cum dotem. in princip. ff. ſoluto matrimonio. Iaſo. in l. quę de legato. columna ſecunda. ff. de lega. j. & in lege plane. in princi. ff. eodem titulo. Fortior etenim eſt actus, qui contrahendo geritur propter duorum conſenſum, quam is, qui ultima uoluntate unius tantum conſenſu fit. Quin & ex ea ratione deducitur, ultimam uoluntatem, etiam tacite per actum inter uiuos non ſolum utilem, ſed & inutilem, ac infirmum, omnino tolli: atque hoc ipſum eſt, quod in dict. §. pater. Iuriſconſultus reſpondet. & idem in lege cum dominus §. final. ff. de pecu. lega. ubi. Bartol. in l. final. ff. de auro & argen. lega. Alexadr. in l. plane. in princip. Iaſ. in l. re coniuncti. num. 166. ff. de lega. iij. idem Iaſo. dubius tamen in dict. l. plane. Et hic eſt communis omnium intellectus. vnde etiam intelligi poteſt text. in l. final. §. final. ff. de auro & argento legat. ibi etenim ſpecies legata inutiliter per ſecundum actum non aufertur a legato generis prius utiliter facto: quia tractatur de derogatione prioris actus per ultimam uoluntatem, non per actum inter uiuos. Sic ergo eſt intelligenda dicta l. final. §. final. quam dicit ſingul. Alex. in l. ſi pluribus. ff. de legat. j. Hinc ergo & illud apparet, primum teſtamentum quoad hæredis inſtitutionem nõ tolli per ſecũdum inualidum. & ex quo hereditas adiri nequeat. §. ex eo. inſtit. quibus modis teſtamen. infirman. lege ſed & ſi in condicione. §. finali. ff. de hęredibus inſtituendis ſiue ſit ſecundum inualidum, quia deficiat hæredis inſtitutio: ſiue quod deſit teſtiũ numerus a lege requiſitus. quod probatur argument. ab ſpeciali in lege ſancimus. C. iſto titulo notat Bartolus communiter receptus in lege ſi iure. ff. de legat. iij. Baldus conſilio 354. uolun ine. v. etiam ſi ſecundum expreſsim primum reuocauerit ſecundum eos, & Iaſo. in dict. l. plane in prin. optimus text. in l. miliris. §. ueteranus. ff. de mil. teſta. Tametſi Barbatius aduerſus hanc opinionẽ cõem reſponderit. conſ. 60. uolu. ii.

¶ Sexta concluſio. Prima hæredis inſtitutio ſolenniter facta, per

teſtamentum ſecundum itidem ſolē ne, abſque tamen hęredis expreſſa inſtitutione reuocatur, ſi teſtator primo derogauerit, & addiderit uel ſe decedere inteſtatum. l. j. §. ſi hæres. iuxta unum ſenſum gloſſ. ff. ſi tab. teſtam. nullę ex tab. Bartol. in dict. l. ſi iure. Alexand. conſil. 104. uolumi. ii. idem Alexand. in l. ſi ita ſcriptum. §. regula. ff. de libe. & po ſthu. column. iii. ubi Areti. & idem Aretin. in l. hęredes palam. §. ſiquis poſt. column. iii. ff. iſto. titulo, Corne. conſil. 39. uolumi. ſecundo. Laurent. Calcan. conſil. 91. column. v. Corne. col. ii. & Riminal. final. in l. ſancimus. C. iſto. titu. ubi Alexand. hanc eſſe communem opinionem profitetur, & idem Alexand. conſil. 30. uolumi. iii, & Deci. conſilio 582. column. j. uidetur etenim heredes inſtituere eos, qui eidem ſucceſſuri erant inteſtato, ſicuti prædicti doct. aſſerunt frequētiſſime. Sed & ſi in primo teſtamento inſtituti eſſent heredes extranei, ſat eſſet reuocare primum teſtamentum, & prædicta uerba addere coram quinque teſtibus. Bart. in dict. §. ueteranus. Barb. conſil. 60. uolumine ſecundo, numer. 12. Alexand. in dict. §. regula. column. iii. & in dict. l. ſancimus. Corne. conſil. 39. uolumi. ii. text. in l. hac conſultiſsima. §. ſiquis autem. C. de teſtamen. qui ex prędictis extenditur, ut procedat etiam ſi ſucceſſores ex cauſa inteſtati tacite inſtituatur hęredes.

¶ Septima concluſio, Quoad hęredis inſtitutionē primum teſtamentum minime reuocatur per ſecundū inualidum ex alia, quam præteritionis, uel exhęredationis cauſa, etiā ſi in eo fiat expreſſa reuocatio primi, adiecta clauſula codicillari, qđ probatur ex eo, ꝙ uirtute huius ſecundi teſtamenti hæreditas non pōt adiri. Eſt etenim neceſſariū, ut primum teſtamentum quo ad hęredis inſtitutionē, tollatur per ſecundum, poſſę hæreditatem adiri iure ſecundi teſtamenti: licet non adeatur uere & actu. l. cum in ſecundo. ff. de iniuſt. rupt. l. pater filio. ff. de hęredib. inſtituen. Paul. & Alexand. colum. final. in dict. l. ſancimus. Bald. & Imol. in l. ſed ſi in conditione. §. final. ff. de hęredib. inſtit. idem Alexand. in conſil. 37. uolumi. i. colum. ii. dicens hanc opinionem communem eſſe. Hi uero omnes Bartol. reprobant, qui dixerit, ad confirmandam reuocationem primi hęredis oportere actu hęreditatem adiri ex ſecunda ultima uoluntate: cum ſatis ſit, ſecundum eos, poſſe hęreditatem adiri ex ſecundo teſtamento quāuis actu non adeatur, cui cenſurę anſam præbuere uerba ipſius Bartol. male concinnata in dict. l. ſi iure. & in dicta l. ſed ſi in conditione. §. fina. cum tamen Corne. in d. l. ſancimus. col. ii. animaduertat Bart. in ſenſu, & intellectu minime diſceſsiſſe a uera et communi doct. ſententia. Ex quo deducitur, primum teſtamentum etiam quo ad hęredis inſtitutionem per ſecundum in quo ſit expreſſa uel tacita hęredis inſtitutio omnino reuocari, ſi ex eo hęreditas adiri poſsit, licet adita non ſit. Quod ſi in ſecundo teſtamento deſit hęredis inſtitutio, ſaltem tacita, uel ſolennitas teſtium: primum non tollitur quoad hęredis inſtitutionem, tametſi hęredes defuncti, qui ex cauſa inteſtati ſuccedunt, ipſam hęreditatem adierint. qua in re illud eſt aduertendum, ex clauſula codicillari appoſita in teſtamento ſolenni: quod tamen ex cauſa pręteritionis aut exhæredationis rūpitur, nihilominus ſucceſſores ex cauſa inteſtati uocari, & tacite inſtitui: cum illa clauſula ex recepta ab omnibus ſententia per authentica ex cauſa. conſeruetur

ſeruetur

ſeruetur: ſicuti aſſerit Alexã. in d. cõſ. 17. col. ii. vol. 1. ex quibus vltima hęc aſſertio plane intelligit. His omnibus adde q̃d dicẽdũ ſit in illa q̃ſtione ſingulari profeſto & egregia: An legatum traditione rei legatæ, uera vel ficta, ſcilicet p cõſtitutũ, quia teſtator cõſtituit ſeipſum nomine legatarii poſſeſſorem, fiat ex hoc irreuocabile, & non poſsit a teſtatore reuocari? Nam glo. in l. legatum. i. ff. de leg. ii. ſcribit in hac ſpecie legatum irreuocabile eſſe. al legat ad hoc duos text. qui parum eius opinionem probant: et ſane dubia eſt admodum eius opinio. Donatio eteninm cauſa mortis quæ ſimilis eſt legato quoad eius reuocationem, & aliquanto fortior, etiam ſi a traditione incipiat, reuocari poteſt. l. ſenatus. in princip. l. ſi mortis cauſa res donata. cum l. ſeq. ff. de donat. cauſ. mor. l. non omnis. ff. ſi cert. pet. l. uideamus. §. idemque eſt ſi mortis. ff. de uſur. atque ideo Albe. poſt Raine. Accurſii ſententiam falſam eſſe exiſtimat in d. l. legatum. quibus accidit Baldus in l. i. C. ſi quis omiſ. cauſ. teſtam. nume. viij. & in l. ultim. C. de uſur. & fructu. lega. dicens hoc legatum cuius traditionem teſtator fecerit, cenſeri donationem cauſa mortis, quæ reuocabilis eſt. idem adnotauit Cremen. ſing. 15. Dinus tamen gloſ. ex eo ſequitur, quod traditio hæc rei legatæ mutet omnino legatum ipſum in donationem inter uiuos, quę irreuocabilis eſt, quod minime probatur iure. Quamobrẽ ſatis erit, ſi glo. & Dini ſententiam veram eſſe arbitremur, quoties traditio poſt teſtamentũ fit ſimpliciter, nulla mentione vltime uoluntatis facta, nec eius ratione: quod ſi traditio facta fuerit ex cauſa vltimæ uoluntatis proculdubio adhuc legatum reuocabile eſt, & ultimæ uoluntatis naturam obtinet. ſic Bart. Baldus. Imol. & Cuma. controuerſiam iſtam diffiniere in dicta. l. legatum. idem Paul. de Caſt. in l. Lucius. colum. 2. ff. de legat. ij. Ferdi. Loazes in rep. §. diui. ff. de legat. j. num. 12. dicens hanc opinionem communem eſſe: cui illud eſt adijciendum, traditionem rei legatæ, etiam ſimpliciter factam, & ideo irreuocabilem iuxta prerotatã reſolutionem, effectum habere extinguendi ipſum legatũ, ita quidem, vt pro eius executione facta cenſeatur. ſicuti probat textus in d. l. lucius. Nec prædictis oberit pulchra Alberici deciſio, qui in rub. C. de donatio. ſcribit, traditionem rei legatæ veram, vel fictã, ita irreuocabilem eſſe: vt prior hæc traditio poſteriori ex vi ſecundi teſtamenti factę pręferenda ſit. quod Iaſ. commendat in l. quoties. C. de rei vendi. colum. v. Nam vere Alberi. & Iaſ. loquuntur in re donata inter viuos, ipſa donatione in teſtamento facta, ſicuti fieri poteſt ex gloſſ. & communi. in l. hæredes palam. §. vltim. ff. de teſta. non autem in relegata, & iure vltimę uoluntatis relicta: ſic enim intellexit Alberici ſententiam Andre. Tiraquel. in libello de cõſtituto. part. 1. n. 23.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Donatio cauſa mortis quoad eius initium contractui potius, quã vltimæ voluntati accedit.*

2 *Cauſa mortis donatio an permiſſa ſit inter virum & vxorem.*

3 *Donatio inter coniuges traditionem præuiam exigit, vt morte confirmetur.*

4 *Donatio cauſa mortis an pereat, deportatione, aut pœna capitali donantis.*

Donatio

5 *Donatio inter coniuges morte cõfirmata, an trahatur retro, & ibi intellect. l. ſi mortis ff. de donation. cauſ. mort.*

6 *Patris conſenſus ſufficit, & requiritur, vt filiusfamilias poßit cauſa mortis donare.*

7 *An ipſi patri poßit filiusfamilias donare cauſa mortis abſque iudicis authoritate.*

8 *Filiusfamilias non poteſt abſque cõſenſu patris donare cauſa mortis etiam illa bona, quorũ uſuſfructus patri non quæritur.*

9 *Vtrum filiusfamilias poſsit teſtari de bonis aduentitijs, quorum uſusfructus patri nõ quæritur.*

10 *Cõſenſus patris in donatione cauſa mortis debet eſſe ſpecialis.*

11 *Vſurarius manifeſtus an poſsit donare cauſa mortis, & ibi intellect. cap. quanquam, de uſuris in vi.*

12 *Intellectus ad l. 55. Tauri*

13 *Donatio cauſa mortis an exigat præſentiam, & conſenſum expreſſum illius cui fit*

14 *Donatio cauſa mortis nudo pacto fieri poteſt.*

15 *Donatio cauſa mortis quoad effectũ ultimæ uolũtatis ſimilis eſt.*

16 *Dominiũ rei donatæ cauſa mortis quando tranſeat in eum, cui facta fuit abſque traditione.*

17 *Quænam actio competat pro donatione cauſa mortis.*

18 *Actio competens pro donatione cauſa mortis an ſit bonæ fidei.*

19 *An donatio cauſa mortis reuocetur ſequuta alienatione rei donatæ.*

20 *Falcidia an deducatur à donatione cauſa mortis.*

21 *Solemnitas à teſtamento, uel codicillis remiſſa an cenſeatur in donatione cauſa mortis ſublata.*

22 *Donatio cauſa mortis quoad confirmationem, contractibus ſimilior eſt, quã ultimæ uoluntatis.*

23 *Donatio cauſa mortis quo pacto reuocetur*

24 *Intellect. ad l. i. ff. qui ſine manu miſſ. ad libert. perue.*

25 *Qualiter cognoſcatur donatio cauſa mortis.*

26 *Mortis cauſa capio, quid ſit*

27 *Damnatus ad mortem, uel ad perpetuum carcerem, an poßit teſtari.*

28 *Filiusfamilias an teſtari poßit, & ibi tractatur, an teſtari ualeat ad pias cauſas.*

RVB. PARS III.

EX ipſo huius tractatus titulo id aperte conſtat, non tantum de teſtamentis hic agendum eſſe: ſed & de cæteris vltimis voluntatibus, quibus donatio cauſa mortis adnumeratur: cum id expreſsim conſtet ex. §. j. inſtit. de don. l. fi. C. de codic. adiuncta l. fina. C. de dona. cauſ. mort. l. non videtur. ff. de don. cauſa mortis. Rurſus hanc donationem actibus viuẽtium, & eorum contractibus ſimilem eſſe, probat tex. in l. tam his. ff.

de

de don.cauſ.mor.l. poſt legatum.§. fi.ff.de his quibus vt indignis. glo. inſig.in l.ij.ff.de dot.præle.quā præter doct.ib. dicunt ſing. Alex. in l. ij.ff.de lega.j.Bal.in l.ij.ff. de pact. idem Bald.in l. cum hi.in.lect.ff.de tranſ.& notab.Iaſ.in.§.omnium.de actio.Quę quidē cōtrouerſia ſequētibus aſſertionibus eſt diffinienda.

1 ¶Prima aſſertio:† Donatio cauſa mortis, quoad eius initium.& ordinationem potius contractui, quā vltimæ voluntati accedit:ita ut nō omnia,quę in agenda aut conſtituēda vltima voluntate exiguntur, in actu donationis cā mortis ſint neceſſaria:ea tamen,quæ in contractibus ineundis requiruntur, in eadem donatione adhiberi oporteat. Bal.cōmuniter receptus in d.l.ai.vbi Iaſo. ſcribit a nemine non recipi hāc ſententiam.Ex qua plurima a iuris vtriuſque profeſſoribus deducuntur.

2 ¶Primum,† donationem cā mortis factam inter cōiuges minime valere, atq; in hoc ſimilem eſſe donationi inter viuos.l.mortis. ff.de donat.inter virū & vxo. glo. ab omnibus probata in d.l.ii.ff.de dote p̄leg.vti conſtat ex doct. in d.l.ii.ff. de lega.i.vbi Franc.a Ripa a communi ſententia diſcedens aſſerit potius in hoc caſu donationem cā mortis vltimæ voluntati,quam actui inter viuos ſimilem eſſe, ex eo, ꝙ ſicut legatum factū a viro vxori valet,& morte confirmatur: ita donatio cauſa mortis facta a viro vxori,valebit,ac morte confirmabitur. l.mortis.4.ff.de don.cauſ.mort.Ergo magis conuenit donatio cauſa mortis hoc in exemplo legato, ꝗ donationi inter viuos coniuges, vt conſtat. Fallitur tamen ipſe Ripa, Na licet donatio cauſa mortis inter non coniuges facta morte confirmetur:non ſic facta inter cōiuges, niſi traditio præceſſerit, ſicuti Iuriſconſultus præmittere videtur in l. ſed [illegible]per totā legem,cum ſequen[illegible]le don. inter vir.& vxor. Bal.in l.executorē.n.34.C. de execu.rei iudi.qua in re Io.Lup.diuerſum opinatur in rub. de donatio §.

3 77.† Sic etiam cæteræ donationes inter viuos coniuges factæ traditionē exigunt,vt morte confirmentur. l.i.iuncta glo.C.de don.inter vir.et vxor.l.Papinianus.ff.eo.ti. vbi gl. quam eſſe cōiter approbatam fatet Iaſ.in l. frater. ff. de cōdict.indebi. col.pen.notat Boeri.in conſuet.Bituricen.tit de conſuetu.concernente matri.§.1.col.2.Bal.in l.j.C. de ſūma trini.nu.1?.Paul.Caſt. cōſ.139. dicta donatio.n.1.vol.1.dicens hāc eſſe cōem ſententiā,cui accedit tex. in l.ſi ſeruus.ff.de donatio. inter virum & vxo.Idem notat Ferd.Loazes Ilerdenſis præſul in filiusfamilias.§.diui.nu.91.ff.de legat.j:Paul. conſi.193.volumi.ij. & conſil. 82. Hæc vero traditio in legato non requiritur; igitur aduerſus Ripam doctorum opinio recipienda eſt. Hinc

4 † infertur,donationē cauſam mortis a viro vxori factam nulla exiſtente ſuſpicione pœnæ, ipſius viri deportatione nō extingui, imo quo ad dominium confirmari : licet reuocari poſsit a donante vſque ad mortem naturalē.l.ſed ſi mors. vbi glo.ff.de dona.inter virum et vxo. Bald.in d.l.executorem. Paul.in l. poſt contractum.in fin.ff. de donat. Iaſ.in l.ſi ſtipulatus fuerim.§.j.pen. col.ff.de verborum oblig.idem Iaſ. ſo.in authen.ingreſsi. C.de ſacroſa. eccle.nu.?o. licet ipſe nimis extendat ſententiam Baldi:quod etiam locum habet in donatione facta inter uiuos coniuges. l. res vxoris.C.de donatione inter virum & vxorem. Imola in l.ſi aliquis.ff. de donatione cauſa mortis. Cū tamen donatio cauſa mortis inter extraneos facta

per

per capitalem ſentẽtiam euaneſcat,
etiam facta abſque metu pœnę. d.
l.ſi aliquis.ubi hoc notant Pau.l.Ca
ſtrenſ. Imola, & doct. communi-
ter, Ioannes Hanibal poſt Bartol.
ibi, in l.poſt cõtractum.ff.de donat.
num. 349. Ex his etiam deducitur
donationem cauſa mortis inter con
iuges factam premiſſa traditione,
ac morte donantis ſecuta retrotra-
hi ad tempus traditionis, quo ad
fructus, licet non quoad dominum:
cum in his, quę diximus donationi
inter uiuos coniuges factæ ſimilis
ſit, in qua mariti donantis deporta-
tio non reſcindit donationem, licet
ad mortem uſque eam ualeat mari
tus reuocare. l.res uxoris. C. de do-
5 natione inter virum & uxo. † Et
pręterea donatio inter coniuges fa-
cta pręuia traditione morte ſecuta,
retrotrahitur ad tempus traditionis
quo ad fructus, nõ tamen quoad do
minium. l. donationes quas paren-
tes. C. de donation. inter uirum &
uxorem, ubi gloſſ. Bartol. in l.nec
utilem. ff. ex quibus cauſis maio.
idem Bartolus in l.ſub condicione.
col.2. ff.de ſolut. Ioannes Lup. in
rub. de donatione inter virum &
uxo.§.72.gloſ.& ibi Sal.in l.ii.C.
de inoffi.dona.quorum opinio com
munis eſt, ſecundum Alexand.in l.
talis ſcriptura.col. 3.ff.de leg. i. &
Ioan.Crottum in l.ſi is qui pro em
ptore.colum.11. ff.de uſucap. apud
quem eſt huiuſce quęſtionis diligẽs
diſputatio. Quo fit, ut in hoc ſenſu
ſit intelligendus Papini.dicens, Si
mortis cauſa inter uirum & uxorẽ
donatio facta ſit, morte ſecuta redu
citur ad id tempus donatio quo in-
terpoſita fuit, l.ſi mortis.ff. de dona
tiõe cauſa mortis. Eſt enim id uerũ
quo ad fructus a tempore traditio-
nis perceptos, nõ quoad dominiũ.
ex l.ſed interim.in prin.& per totã
legem, ff, de donatio, inter virum &
uxo. Nec recte a gl. Paulo, & aliis
intelligit d.l.ſi mortis. dũ doctores
eã intelligũt, quãdo in donatione
cauſa mortis apponitur promiſsio
nõ reuocandi: quia tunc eſſet dona-
tio inter uiuos, nõ cauſa mortis: eẽt
ẽt prohibita inter cõiuges. l.ubi ita
donat. ff.de dona.cauſ.mort. Porro
añ orationẽ diui Marci, q obtinuit
donationẽ inter coniuges morte do
nãtis pręuia traditione effectũ ſorti
ri, donatio mortis cauſa inter coniu
ges ualebat: quia in tẽpus diſſoluti
coiugij conferebatur. l. ſi cum uxo
ri.in fi.& l.quia.ff.de donatio.inter
uirũ & uxor. atque morte donãtis
cõfirmabatur, nulla reuocatione ex
pœnitentia donantis pręmiſſa.
¶ Secundo, hinc poteſt perpendi ra
tio ad l.tam is.§.fi.ff.de dona. cauſ.
mort.& regiam l.fi.tit.4.par.v.qui
6 bus expreſſe deciſum eſt, † filiũ fa
milias poſſe patre cõſentiente dona
re cauſa mortis, quãuis teſtari ẽt ex
patris conſenſu nõ poſsit. id etenim
cõtingit, quia donatio cauſa mortis
quoad initium contractui æquipa-
ratur: ſecundum cõmunẽ doctorum
ſententiam: cui illud oberit, quod fi
lius familias quẽlibet cõtractũ age
re poteſt ſine conſenſu patris cõtra
ctũ mutui & uoti. l. tam ex contra
ctibus. ff.de iudic. Igitur hac in re,
differt donatio cauſa mortis a cõtra
ctibus. Nec prodeſt reſpondere
cum Iaſo.in l.ſenium. C. qui teſta-
men.facere poſſunt.colum.pen.con
ſenſum patris in donatione cauſa
mortis exigi a lege propter pa-
tris pręiudicium, non ad ſolenni-
tatem actus, cum id falſum ſit: ſi-
quidem conſenſus patris requiritur
in donatione cauſa mortis ad au-
thoritatem, & ſolennitatem actus,
uti fatentur doctores communiter
teſte Socino in l. i.§. fuit quęſitum.
7 colum.iiii.ff.ad Trebel. † Et con-
ſtat ex hoc, non poſſe filium cau-
ſa mor-

ſa mortis ipſi patrifamilias donare cum authoritas cuiquam patrocinari nequeat in cauſa propria.l.j.ff.de authori.tutor. vbi glo. & Barto.in hac ſpecie donationis cauſa mortis a filio patri factæ , eandem opinionem tenent, quam eſſe communem aſſerunt Imola in d.§.fuit quæſitũ. & Soc.ibi.in d.4.col.Corne.conſil. 294.uol.j.Dec.conſi.245.col.iij.& conſi.279.col. ij. idem in l.fenium. C.qui teſtamenta facere poſſunt.colum.fin. & licet ibi quadam diſtinctione vti velit poſt alios:aſſerit tamen eſſe hanc opinionem communem,dicens debere fieri hanc donationem authoritate iudicis. quod & Crottus commendat in l. frater. q. xj.ff.de condict. indebi. vbi refert Alex.in d.§.fuit quæſitum.et alios doct.qui aduerſus Bart.tenent prædictam donationem a filio patri factam ex conſenſu patris ualidam eſſe.quos etiam retulit Dec.in d. conſi.279.& in d.l. fenium. vbi Paul. Caſt.eandem approbat, & profitetur eſſe communem.Franci.a Ripa in d.§.fuit quæſitum. nu. 2.a priori tamen ſententia nõ arbitror eſſe recedendum. Nam hic conſenſus patris,vt filius donet cauſa mortis,ab initio actus debet præſtari, vt autoritas Bal.in l.ſi vxor. C. de condi. inſert.col.ij. idem Baldus in c.cum conſuetudinis.col. ij. de conſuetud. Franc.Cremenſ.ſing.69.Conſenſus etenim,qui ad actus ſolẽnitatem requiritur,ut præſtandus ante actum, vel in ipſo actu. Alex.& Iaſo. poſt Imolam ibi in l. ſi quis mihi bona. .§.iuſſum.col.pen.ff.de acqui.hære. Bal.in l.j.C.qui admitti.col.pen.et fi. His vero & illud eſt adiungendum Cuma.in d.l. tam is.§.fi.dixiſſe filiumfamilias bona ipſius filij, etiam patre conſentiente, non poſſe donare cauſa mortis,atque text.illum procedere in donatione bonorum ipſi is patris:quam ſententiam defendit Crot.in d.l.frater.col.pen. & diſputauit de ea Iaſ.in d.l. feniũ. nu.8.& Didac.a Segur.in l.Imperator.fol.9.ff.ad Trebel.admonentes contrariam eſſe veriorem & cõmunem,a qua non video, cur ſit diuertendum. Igitur dicẽdum erit donationem cauſa mortis a filiofamilias factam , nec omnino eſſe ſimil vltimæ voluntati:cum nec ex conſenſu patris teſtari poſſit filiusfamilias,nec contractu: ſi quidem cõtrahere filiusfamilias poteſt abſque conſenſu patris , ſed aſſumit in hac ſpecie donatio cauſa mortis mediã viam : & ita lex requirit parentis conſenſum: vt explicat optime Soci. in d.§.fuit quæſitum. ad finem, & idem in l.ii.ff.de leg.i.

8 ¶Cęterum, † nec bona aduentitia,in quibus vſusfructus patri nõ competit,donare poteſt filiusfamilias cauſa mortis abſque patris cõſenſu:cum patris conſenſus ad authoritatem & ſolemnitatem actus exigatur.ita expreſsim not.Alex. in l.penulti. C. qui teſtamen. face. poſ. Ioan. Crottus in d. l. frater a fratre.xiii.colum. Dicit tamen cõtrariam opinionem magis communem eſſe, quam tenuere Paul. & Iaſo.in l.fenium.colum.fin. Rimi nal. & Iaſo. in d.l.pen. Ludo. Roma.in authen,ſimiliter.C.ad legem Falcid. ſpeciali.19. Cuman.in d.l. tam is.§.fin. quaſi patris conſenſus exigatur in donatione cauſa mortis ob ipſius patris præiudicium: non ad ſolennitatem actus. quod ſuperius improbauimus. Vnde verior videtur Alexan.opinio,quæ maxime coadiuuatur ex l.filiusfamilias. .§.fin.ff.de donatio.vbi filiusfamilias caſtrenſia bona donare poteſt cauſa mortis ſine patris conſenſu: quia teſtamentum facere ex eis poteſt.Igitur illa bona , quorũ diſpoſitio

ſilio in teſtamento ei minime per-
mittitur, donare non poterit cau-
ſa mortis abſque conſenſu patris.
9 † Bona uero aduentitia etiam ſi eo
rum uſusfructus patri non compe-
tat, minime ſubiacent teſtamento fi
lij familias, qui nec de eis teſtari po
teſt: ut eſt concors omnium ſenten
tia in l. pe. C. qui teſta. face. poſ. ubi
Bart. Corne. Rimi. Alexan. & Iaſ.
glo. Barto. & communis in l. qui in
poteſtate. ff. eo tit. glo. & doct. in
l. j. §. in filius. ff. ad Trebellia. & pro
batur in d. l. pen. iuncta l. fina. §. fi-
lius autem. C. de bon. quę libe. pul-
chre Viglius in. §. qui alieno. num.
16. quibus non eſt permiſ. facere te-
ſtamentum quamuis contrarium te-
neat Zanettus in diſputatio. i. col.
17. verſic. vel dic. in reſponſione ad
vii. & defendat eius opinionē De-
cius in d. l. penultima, & Crottus in
l. frater a fratre. colum. fin. ff. de cō-
dict. indebit. Poteſt tamen filius fa-
milias hæc bona aduentitia, in qui-
bus pater non habet uſumfructum,
donare inter uiuos ſine patris con-
ſenſu. authē. ut liceat matri & auię.
in princip. ubi Bart. Paul. & Iaſo.
col. viij. in d. l. ſenium. Cuma. in d.
l. tam is. §. j. Roma. conſil. 51 . quā
opinionem eſſe communem aſſerit
10 Aymon Sauilli. conſil. 92. † Eſt
autem in donatione cauſa mortis
adeo neceſſarius expreſſus conſen-
ſus patris, vt nō ſufficiat, filium pa
tre conſentiente teſtari, adiecta clau
ſula codicillari. Nec enim ualeret
hæc diſpoſitio, vt teſtamentum, nec
ut codicillus, nec ut donatio cauſa
mortis, cuius nulla mentio facta
fuit, Cin. Angel. & Raphael in d. l.
ſenium. Iaſ. in l. 1 §. ſi quis ita. num.
22. & ibi Altiat. 18. optimus text.
in l. filiusfamilias. uerſi. niſi ſpecia-
liter. ff. de donat. Bart. in d. l. tam is
§. fi. Abb. conſi. 40. uol. ii. Nec ſuf-
ficiet clauſula generalis in modum
teſtamenti, codicilli, ſeu cuiuſcun-
que alterius vltimę voluntatis: do-
natio etenim cauſa mortis, vt ulti-
ma uoluntas ſub his uerbis non in-
cluditur, ex eo quod a filiofamilias
fieri non poteſt, etiam conſentiente
in ſpecie patre, ſi ut ultima uolūtas
iudicatur. Quod ſi dictum eſſet, ua-
leat hic actus iure teſtamenti, ſeu
cuiuſuis alterius ultimę uoluntatis,
vel diſpoſitionis, patre conſentien
te, ipſo etiam præſente, in quē actus
dirigitur: donatio cauſa mortis cen
ſetur ualide facta. ex Imol. in dict.
l. tam is §. finali. Corne. & Alexā.
in dicta l. ſenium. Quo caſu non eſt
neceſſaria ſtipulatio, ut prædicti do
cto. ſentiunt, licet Decius conſilio
245. colum. penulti. & Aymon con
ſi. 130. colum. fina. exiſtiment ne-
ceſſariam eſſe in prędicto caſu ſtipu
lationem. quod paulo poſt diligen-
tius tractabitur.

❡ Tertio, hinc ego infero intelle-
ctum ad tex. in capitul. quamquam.
. §. finali. de vſur. in ſexto, quo
11 † uſurarius manifeſtus teſtari pro-
hibetur: poterit enim cauſa mortis
donare. Bald. in l. executorem. nu-
mero undecimo. C. de execu. rei iu-
dic. Imo. in dicta l. tam is. in princi.
quamuis dubius, & idem. notat De
cius conſilio 196. Probus in dicto
capitulo quamquam. numer. 15. &
eſt communis opinio teſte Ripa. in
l. ſecunda, ff. de legatis primo. nu-
me. vij. & verior ſecundum Socin.
ibi. numer. ix. Sed gloſſ. in dict. ca.
quamquā. tenet tex. illum procede
re in qualibet ultima uoluntate.
quam approbant docto. communi-
ter, ut fatetur Imol. in dicta l. tam
is. Vnde idem Bald. parum ſibi cō
ſtans conſil. 294. uolumi. ij. uoluit,
donationem cauſa mortis a manife
ſto uſurario factam, non ſeruata ca-
nonis forma, nullam eſſe. idem La-
pus allegat. 115. Lauren. de Rodul
phis in

phis in tractatu de uſuris, q. 100. Ioan. Ananias in cap. quia in omnibus. col. 16. de uſur. Franc. in rub. iſto tit. in vi. num. 34. a qua opinione recedendum non eſt, authore Soci. in dict. l. ii. nu. vi. eo, quod fauorem animarũ concernat dicta prohibitio teſtandi, in d. cap. quanquã. a concilio generali facta. Vnde nimirum ſi extendatur: tametſi prior opinio maxima ratione iuuetur: cũ in his quæ initium donationis concernunt, hęc ipſa donatio contractui accedat p. tius, quã ultimę uoluntati. Atque ideo donatio cauſa mortis a manifeſto uſurario facta, ualebit: niſi fiat iſthæc donatio omnium bonorum, uel maioris partis; tunc etenim prǽſumitur in fraudem canonis facta ex mente omnium. arg. l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in fraud. credit. uel niſi fiat in teſtamẽto: quia eo ipſo ultima uoluntas uere iudicatur. Socin. & Ripa in d. l. ii. Domi. in d. cap. quanquam. §. fin. poſt Pau. Lap. & Imol. ibi quibus accedere uidetur Abb. cõſi. 40. col. ii. uolu. ij. Hic tamen ultimus intellectus procedit, quando nec donatarij, nec notarij eius nomine interceſſit ſtipulatio: alioqui donatio cauſa mortis etiam facta in teſtamento, uti facta in cõtractu cenſenda foret. Deci. conſil. 196. Illud vero quod dici ſolet eum, qui teſtari non poſſit, nec donare cauſa mortis poſſe. gloſſ. & Bart. in d. l. tam is. in prin. quod ſingu. eſſe exiſtimat Calca. conſi. 22. col. ii. locum habet in eo, qui ex defectu naturali teſtari non valet. l. i. §. j. ff. de tut. & ratio. diſtr. Imol. & Rip. in d. l. ij. nu. 13. ff. de lega. j. Qui nec inter viuos donare poſſet. gloſ. ſing. in l. qui id quod. §. mutus. ff. de donat. ſecũdum Alex. & Iaſ. in l. diſcretis. C. qui teſtamẽ. face. poſſ. Notat Præpoſi. in c. cum apud. de ſponſ. col. ii. quod maxime
12 notãdũ eſſe cẽſemus. † Hinc infero intellectũ ad regiã l. 55. Tauri, qua uxor prohibetur contrahere abſque mariti licentia. idem enim erit in donatione cauſa mortis: cum hęc contractui ſimilis ſit quo ad ordinationem & initium. Is igitur qui cõtractum agere abſque certa ſolennitate non poteſt, nec donare cauſa mortis poterit. Anch. conſil. 384. Abba. conſ. 40. in uolu. ij. Alexã. & Aret. in l. ij. in princip. ff. de uerbo. oblig. Iaſ. in §. j. de actio. colum. iiii. Alexan. in d. l. ij. colum. fina. ff. de lega. j. ubi Ripa. nume. 10. idẽ probat dicens hanc opinionem eſſe communem, licet Iaſo. ab ea uelit diſcedere.

¶ Quarto, in hanc eandem diſputationem incidit ratio tex. in l. inter mortis. ff. de donat. cauſa mortis.
13 † vbi Iuriſconſultus, vt valeat cauſa mortis donatio, exigit. præſentiam donatarij, ſicuti & in donatione inter uiuos requiritur, quæ ſi abſenti fiat, nemine eius nomine eam acceptãte, minime ualet ante abſenti acceptationem ſiquidem tunc reuocari poterit. gloſ. communiter ibi probata in l. illud. C. de ſacroſ. eccleſ. quæ loquitur etiam in donatione, quæ in piam cauſam, uel in eccleſiã confertur. & eã dicit ordinariã Roma. conſ. 295. & Anto. Rub. cõſ. 132. ſic eã intelligens poſt Areti. cõſil. 17. col. vi. uerſ. ex nono. notat Soci. in l. j. ff. ſi ex noxa. cauſ. agat. in princip. & Iaſ. in l. qui Romæ. §. Flauius. nume. 22. ff. de verb. oblig. & probatur in l. abſenti. ff. de donatio. l. ſi ego. & ibi Decius. ff. ſi cert. peta. l. in omnibus. in fi. ff. de actio. & obligat. l. ſi quis. j. C. de donatio. atque hanc eſſe cõmunem ſentẽtiã, & frequentiſsimum prędictæ gloſ intellectum fatetur Rube. in dict conſil. 132. & Paul. Pariſ. conſi. 77 numer. 15. lib. i. Tametſi Roma. i. d. conſ.

d.conſi.295.dicat ſufficere abſentis acceptationem donationis vtcunq; ab initio factæ. Sed ſi notarius nomine abſentis eam donationem acceptauerit, adquiritur abſenti actio vtilis ſine conceſsione. Bart.in l. 2. ff.rem pup.ſal.fore.Rom.513.Are. conſi.74.col.iij.Corne.conſi.50.uolumi.j.col.iiij.Alex.conſi.11.num. 16.vol.vi.Deci.conſi.193.Ludoui. Gozad.conſi.87.col. iii. Nec reuocari hęc donatio poterit.Paul.conſ. 195.vol.ij.col.iii.Gozadi.in d.conſi.87.Aufreri.in capel. Toloſ.453. Bal.in l.cum a ſocero. C.de iure doti.Deci.in conſi.266.col.fi.Aret.d. conſi.74.col.iii.Soc. Iunior conſil. 118.vol.ii.col.pen.dicens hanc opinionęm communem eſſe. & idē eſt ex mente omnium, quos allegaui. quidquid tenere velit Hiero.Grat. conſi.25.vol.i.col.pen.& fi.non intelligens exacte quid hac in re dictet communis opinio. Eſt tamen neceſſaria, ut actio utilis abſenti ſine ceſsione adquiratur ex notarii acceptatione, ipſius donatarii ratihabitio.Bald.in l.nec ei.§. ſatiſdatio.q.vi.ff.de adoptioni. Idem notant Alberi.in l.illud.C. de ſacroſ. eccleſ.& ibi Paul.de Caſtro.col.ii. Alex.in l.quod meo.col.ii.ff.de adquir.poſſ. Pau.Pariſ.in dict. conſi. 77.nu.26.li.i.late Andre.ab Exea in rubric.de pact. nu.188. optimus tex.in dict.l.ſi ego.ff.de nego.geſt. Quorum quidem opinio in Frāciæ regno conſtitutione regia comprobatur, teſte Carolo Molinæo in d. Alex.conſi. 31. & in additionibus ad Deci.in l.contractus.nu.12.ff.de regu.iur.ipſa uero lex manifeſta eſt inter Franciſci I.conſtitutiones,nu. 133.Paul.d.conſi.295.col.iii. Deci. conſil.598.colū. ii.§. conſi.226.in quo Pau.& Deci. expreſsim notāt ante ratihabitionem abſentis poſſe dictam donationem, quam notarius abſentis nomine acceptauerit, cuiuſque ratione, ficta traditio facta fuerit per conſtitutum, omnino tolli, ſi per donatorem alteri fiat & rei donatæ traditio in ſecundum donatarium ſequatur.idem Deci.in l. contractus.nu.16.ff.de reg.iur.Cur.Iunior conſi.55.col. iij. argumento l. quoties.C. de rei vendicatio. quā opinionem ſequitur Galiaula in rubri.ff.de verb.oblig. fol. 2. col.2. dicens ita reſpondiſſe in quadā controuerſia quæſtione. idem Soc.in l. i.§.ſi iuſſerim. col.fin.ff. de acquir. poſſeſ.& omnium latiſsime Andr. Tiraqu.in tracta.de conſtituto.iii. part.limita.30.nu.8.& 51.quo in loco pluribus authoribus citatis aſſeuerat opinionem præcedentem in verſ.eſt tamen neceſſaria.quam ex Baldo,Paulo,Alberico, & alijs adnotauimus veram eſſe, eamque frequentiori calculo probari. Eandem opinionem tenet Albericus in l.nō enim.ff.de adoptio.col.j. & Alcia. eam eſſe communem aſſeuerans in c.cum contingat. de iureiur. nume. 234.licet Corne.in d.conſi.50.et cōſi.2.lib.iiii.col.ii. probare conetur, per ſtipulationem notarii adquiri abſenti actionem vtilem, etiam ante acceptationem: nec reuocari poſſe prædictam donationem, etiā nondum ſequuta ratihabitione.quod eſt notandum.nam & idem tenent Anto.Rube.conſi.117.nu.4.& Galiaula in d.rub.concluſio. 12.atque eſſe hanc opiniónem communem fatetur Carolus in d.l.contractus.num. 22.Hi vero, qui ab eo citantur,non tenent in ſpecie opinionem iſtam: ſed quod facta abſenti donatione ſtipulante notario, ſola reuocatio donatoris minime impediat donatarij acceptationem.quod itē tenet Pau. Caſt.in d.conſ.105.col iii.verſ.prę terea non intereſt.Bal.in l.cū a ſocero,uerſ,caue tibi, C, de iure dotiū.

Deci.conſi.58.colum.ij.& d.conſi.
226.in fin.Alex.Areti.& Iaſ.in d.
l.qui Romæ.§.Flauius.et alii,quo-
rum And.Tiraquel.meminit in di
cta limita.30.nu.49. ex quibus du-
bio procul communis opinio in hũc
ſenſum deducitur, ꝙ nomine abſen
tis ſtipulante notario, & ante rati-
habitionem, hoc ius quęritur abſen
ti: vt nec donatio, nec venditio re-
uocari poſsit, ſola voluntate dona-
toris aut vẽditoris. idem & nos tra
didimus lib.j. variar.reſolu. c. 14.
nu.11. Verũ ſi donatarius tempore
donationis pręſens ſit, & taceat:
ſcribit Deci.in rub. C. de pact. mi-
nime valere donationem. idem aſſe
rit Tiraquel. in l.ſi vnquam.C. de
reuo. dona. verb. libertis. nu. 54.
Eſt enim neceſſaria ipſius donata-
rij acceptatio.quod falſum eſt: cum
hęc ſit donatio expreſſa ex parte
donantis,nec ſit tacita, nec præſum
pta:& ideo ſat erit præſentem do-
natarium tacere. l. qui patitur. ff.
mandat.nec glo.in d.l.illud. exigit
aliud quam pręſentiam donatarij,
qui tacens conſentire cenſendus eſt
in his, quæ ad eius vtilitatem ſpe-
ctant.d. l. qui patitur. vnde ſufficit
præſentia ſola ipſius, cui donatio
fit. Ange.conſi.183.colum.ij.Curt.
Iunior in rub.C.de pact.colũ. j. &
Franciſ.Purpur.ibi.& idem in l.ro
gaſti.§.j.ff. ſi cert. peta. nume. 64.
Galiaula in rub.ff.de verbo. oblig.
fol.5. colum.j. Ex quibus conſtat,
donationem,quæ hodie fieri poteſt
pacto nudo. ex l. ſi quis argentũ.
C.de donatio.poſſe fieri pręſenti et
tacenti, nec talis eſt donatio præ-
ſumpta,ſed expreſſa. contra Deci.
in d.rub.& in conſi.245.colũ. pen.
& in l.ſenium.colũ.4.C. qui teſta-
men.facer.poſ.& eundem in l.ſem-
per,qui non prohibet.ff.de reg.iur.
& Aret.in l.ii.col.ij.ff. de leg.j. &
Alciat.in rub.ff. de verbo.obligat.
nume. 3. Et eſſe opinionem Ange
li communẽ aſſerit Curtius Iunior
in dict.rub.C.de pact.& Andr. ab
Exea in rub.de pact.ff.num.98. &
Alciat.dict.nume.3. & Iaſo. in ea.
rub.de verborum oblig.col.iij. idẽ
Alciat.in rub.C.de pact,quam etiã
Soci.ſequitur conſi.112.col.4.ver.
aliquando. volu. j. Illud profecto
prætermittẽdum non eſt,quod Pau
lus.Caſtren in d. conſi. 195. lib.ij.
col.iii.ſcripſerit,donationem abſen
ti ſtipulante notario factam,et ideo
ab initio validam, minime poſſe a
donatario acceptari poſt mortem
donatoris:quia iam alteri, id eſt hę
redibus, donantis res eſt adquiſita,
atque ideo in pręiudicium iuris al-
teri quæſiti, donationis acceptatio
fieri nequit.hoc ipſum probatur in
l.ſi ego.§.ſi res.ff.de iure dotium.et
in l.ij.§.ſed ſi quis.ff. de donationi.
ſubſcripſere Paulo in hac ſpecie
Anto.Rube.conſi.132.Chaſſanęus
conſil.vii.nume.38. & And. Tira-
quel.in tract.de conſtitu. limitatio.
30.nume.73. Quibus minime acce
dendum eſſe cenſeo,quippe qui exi
ſtimem eorũ ſententiam falſam eſ-
ſe ea ratione, ꝙ ante acceptationẽ
abſentis pręfata donatio quo ad do
natorem omnino perfecta ſit,nec re
uocari ab eo poſsit, licet abſenti
quęſita non ſit. cap. ſi tibi abſenti.
de præben. in vj. l. Ariſtoteles. ff.
de donatio.l.per fundum.ff. de ſer-
uitu.ruſtico.prędiorum.Et fatentur
expreſsim idem Paulus Caſtren.
in d.conſi.195.Anton.Rube.conſi.
117.nu.4.Corne.& Galiaula paulo
ante citati, ſentiunt, ac præmittũt
doctor. quorum ipſe memini dict.
lib.j.variar. reſolutio. cap. 14. nu-
me.11. Ergo & quo ad donantis
hæredes perfecta donatio cenſebi-
tur, cum hi defuncti perſonam re-
præſentent.l. ij.§.ex his.ff. de ver
borum obligationib. Quamobrem

teſtamentum ſecundum itidem ſolẽ ne, abſque tamen hęredis expreſſa inſtitutione reuocatur, ſi teſtator primo derogauerit, & addiderit uel ſe decedere inteſtatum. l. j. §. ſi hæres. iuxta unum ſenſum gloſſa. ff. ſi tab. teſtam. nullę ex tab. Bartol. in dict. l. ſi iure. Alexand. conſil. 104. uolumi. ii. idem Alexand. in l. ſi ita ſcriptum. §. regula. ff. de liber. & poſthu. column. iii. ubi Areti. & idem Aretin. in l. hęredes palam. §. ſiquis poſt. column. iii. ff. iſto. titulo, Corne. conſil. 39. uolumi. ſecundo. Lauren. Calcan. conſili. 91. column. v. Corne. col. ii. & Ripa. ual. final. in l. ſancimus. C. iſto. titu. ubi Alexand. hanc eſſe communem opinionem profitetur, & idem Alexand. conſil. 30. uolumi. iii. & Deci. conſilio 582. column. j. uidetur etenim hęredes inſtituere eos, qui eidem ſucceſſuri erant inteſtato, ſicuti prædicti doct. aſſerunt frequẽtiſsime. Sed & ſi in primo teſtamento inſtituti eſſent hęredes extranei, ſat eſſet reuocare primum teſtamentum, & prædicta uerba addere coram quinque teſtibus. Bart. in dict. §. ueteranus. Barb. conſil. 60. uolumine ſecundo, numer. 12. Alexand. in dict. §. regula. column. iii. & in dict. l. ſancimus. Corne. conſil. 39. uolumi. ii. text. in l. hac conſultiſsima. §. ſiquis autem. C. de teſtamen. qui ex prędictis extenditur, ut procedat etiam ſi ſucceſſores ex cauſa inteſtati tacite inſtituatur hęredes.

¶ Septima concluſio, Quoad hęredis. inſtitutionẽ primum teſtamentum minime reuocatur per ſecundũ inualidum ex alia, quam præteritionis, uel exhęredationis cauſa, etiã ſi in eo fiat expreſſa reuocatio primi, adiecta clauſula codicillari, qđ probatur ex eo, ꝙ uirtute huius ſecundi teſtamenti hæreditas non põt adiri, Eſt etenim neceſſariũ, ut primum teſtamentum quo ad hęredis inſtitutionẽ, tollatur per ſecundum, poſſę hæreditatem adiri iure ſecundi teſtamenti: licet non adeatur uere & actu. l. cum in ſecundo. ff. de iniuſt. rupt. l. pater filio. ff. de hęredib. inſtituen. Paul. & Alexand. colum. final. in dict. l. ſancimus. Bald. & Imol. in l. ſed ſi in conditione. §. final. ff. de hęredib. inſtit. idem Alexand. in conſil. 37. uolumi. i. colum. ii. dicens hanc opinionem communem eſſe. Hi uero omnes Bartol. reprobant, qui dixerit, ad confirmandam reuocationem primi hęredis oportere actu hęreditatem adiri ex ſecunda ultima uoluntate: cum ſatis ſit, ſecundum eos, poſſe hęreditatem adiri ex ſecundo teſtamento quãuis actu non adeatur, cui cenſurę anſam præbuere uerba ipſius Bartol. male concinnata in dict. l. ſi iure. & in dicta l. ſed ſi in conditione. §. fina. cum tamen Corne. in d. l. ſancimus. col. ii. animaduertat Bart. in ſenſu, & intellectu minime diſceſsiſſe a uera et communi doct. ſententia. Ex quo deducitur, primum teſtamentum etiam quo ad hęredis inſtitutionem per ſecundum in quo ſit expreſſa uel tacita hęredis inſtitutio omnino reuocari, ſi ex eo hęreditas adiri poſsit, licet adita non ſit. Quod ſi in ſecundo teſtamento deſit hęredis inſtitutio, ſaltem tacita, uel ſolennitas teſtium: primum non tollitur quoad hęredis inſtitutionem, tametſi hęredes defuncti, qui ex cauſa inteſtati ſuccedunt, ipſam hęreditatem adierint. qua in re illud eſt aduertendum, ex clauſula codicillari appoſita in teſtamento ſolenni: quod tamen ex cauſa pręteritionis aut exhæredationis rũpitur, nihilominus ſucceſſores ex cauſa inteſtati uocari, & tacite inſtitui: cum illa clauſula ex recepta ab omnibus ſententia per authentica ex cauſa. con-

ſeruetur: ſicuti aſſerit Alexã. in d. cõſ. 17. col. ii. vol. i. ex quibus vltima hęc aſſertio plane intelligit. His omnibus adde q̃d dicẽdũ ſit in illa q̃ſtione ſingulari profecto & egregia: An legatum traditione rei legatæ, uera vel ficta, ſcilicet p cõſtitutũ, quia teſtator cõſtituit ſeipſum nomine legatarii poſſeſſorem, fiat ex hoc irreuocabile, & non poſſit a teſtatore reuocari? Nam glo. in l. legatum. i. ff. de leg. ii. ſcribit in hac ſpecie legatum irreuocabile eſſe. al legat ad hoc duos text. qui parum eius opinionem probant: et ſane dubia eſt admodum eius opinio. Donatio eteninm cauſa mortis quæ ſimilis eſt legato quoad eius reuocationem, & aliquanto fortior, etiam ſi a traditione incipiat, reuocari poteſt. l. ſenatus. in princip. l. ſi mortis cauſa res donata. cum l. ſeq. ff. de donat. cauſ. mor. l. non omnis. ff. ſi cert. pet. l. uideamus. §. idemque eſt ſi mortis. ff. de uſur. atque ideo Albe. poſt Raine. Accurſii ſententiam falſam eſſe exiſtimat in d. l. legatum. quibus accidit Baldus in l. i. C. ſi quis omiſ. cauſ. teſtam. nume. viij. & in l. ultim. C. de uſur. & fructu. lega. dicens hoc legatum cuius traditionem teſtatpr fecerit, cenſeri donationem cauſa mortis, quæ reuocabilis eſt. idem adnotauit Cremen. ſing. 15. Dinus tamen gloſ. ex eo ſequitur, quod traditio hæc rei legatæ mutet omnino legatum ipſum in donationem inter uiuos, quę irreuocabilis eſt, quod minime probatur iure. Quamobrẽ ſatis erit, ſi glo. & Dini ſententiam veram eſſe arbitremur, quoties traditio poſt teſtamentũ fit ſimpliciter, nulla mentione vltime uoluntatis facta, nec eius ratione: quod ſi traditio facta fuerit ex cauſa vltimæ uoluntatis proculdubio adhuc legatum reuocabile eſt, & ultimæ uoluntatis naturam obtinet. ſic Bart. Baldus. Imol. & Cuma. controuerſiam iſtam diffiniere in dicta. l. legatum. idem Paul. de Caſt. in l. Lucius. col lum. 2. ff. de legat. ij. Ferdi. Loazes in rep. §. diui. ff. de legat. j. num. 12. dicens hanc opinionem communem eſſe: cui illud eſt adijciendum, traditionem rei legatæ, etiam ſimpliciter factam, & ideo irreuocabilem iuxta prędrotatã reſolutionem, effectum habere extinguendi ipſum legatũ, ita quidem, vt pro eius executione facta cenſeatur. ſicuti probat textus in d. l. lucius. Nec prædictis obſtit pulchra Alberici deciſio, qui in rub. C. de donatio. ſcribit, traditionem rei legatæ veram, vel fictã, ita irreuocabilem eſſe: vt prior hæc traditio poſteriori ex vi ſecundi teſtamenti factę pręferenda ſit, quod Iaſ. commendat in l. quoties. C. de rei vendi. colum. v. Nam vere Alberi. & Iaſ. loquuntur in re donata inter viuos, ipſa donatione in teſtamento facta, ſicuti fieri poteſt ex gloſſ. & communi. in l. hæredes palam. §. vltim. ff. de teſta. non autem in re legata, & iure vltimę volunta tis relicta: ſic enim intellexit Alberici ſententiam Andre. Tiraquel. in libello de cõſtituto. part. 1. n. 23.

SVMMARIVM.

1 Donatio cauſa mortis quoad eius initium contractui potius, quã vltima voluntati accedit.

2 Cauſa mortis donatio an permiſſa ſit inter virum & vxorem.

3 Donatio inter coniuges traditionem præuiam exigit, vt morte confirmetur.

4 Donatio cauſa mortis an pereat, deportatione, aut pœna capitali donantis.

Donatio

5 *Donatio inter coniuges morte cō firmata, an trahatur retro, & inibi intellect. l. ſi mortis ff. de donation. cauſ. mort.*

6 *Patris conſenſus ſufficit, & requiritur, vt filiusfamilias poßit cauſa mortis donare.*

7 *An ipſi patri poßit filiusfamilias donare cauſa mortis abſque iudicis authoritate.*

8 *Filiusfamilias non poteſt abſque cōſenſu patris donare cauſa mortis etiam illa bona, quorū uſusfructus patri non quæritur.*

9 *Vtrum filiusfamilias poſsit teſtari de bonis aduentitijs, quorum uſusfructus patri nō quæritur.*

10 *Cōſenſus patris in donatione cauſa mortis debet eſſe ſpecialis.*

11 *Vſurarius manifeſtus an poſsit donare cauſa mortis, & ibi intellect. cap. quanquam, de uſuris in vi.*

12 *Intellectus ad l. 55. Tauri*

13 *Donatio cauſa mortis an exigat præſentiam, & conſenſum expreſſum illius cui fit*

14 *Donatio cauſa mortis nudo pacto fieri poteſt.*

15 *Donatio cauſa mortis quoad effectū ultimæ uolūtatis ſimilis eſt.*

16 *Dominiū rei donatæ cauſa mortis quando tranſeat in eum, cui facta fuit abſque traditione.*

17 *Quenam actio competat pro donatione cauſa mortis.*

18 *Actio competens pro donatione cauſa mortis an ſit bonæ fidei.*

19 *An donatio cauſa mortis renocetur ſequuta alienatione rei donatæ.*

20 *Falcidia an deducatur à donatione cauſa mortis.*

21 *Solemnitas à teſtamento, uel codicilli: remiſſa an cenſeatur in donatione cauſa mortis ſublata.*

22 *Donatio cauſa mortis quoad confirmationem, contractibus ſimilior eſt, quā ultimæ uoluntatis.*

23 *Donatio cauſa mortis quo pacto reuocetur*

24 *Intellect. ad l. i. ff. qui ſine manumiſſ. ad libert. perue.*

25 *Qualiter cognoſcatur donatio cauſa mortis.*

26 *Mortis cauſa capio, quid ſit*

27 *Damnatus ad mortem, uel ad perpetuum carcerem, an poßit teſtari.*

28 *Filiusfamilias an teſtari poßit, & ibi tractatur, an teſtari ualeat ad pias cauſas.*

RVB. PARS III.

EX ipſo huius tractatus titulo id aperte conſtat, non tantum de teſtamentis hic agendum eſſe: ſed & de cæteris vltimis voluntatibus, quibus donatio cauſa mortis adnumeratur: cum id expreſsim conſtet ex. §. j. inſtit. de don. l. fi. C. de codic. adiuncta l. fina. C. de dona. cauſ. mort. l. non videtur. ff. de don. cauſa mortis. Rurſus hanc donationem actibus viuentium, & eorum contractibus ſimilem eſſe, probat tex. in l. tam his. ff. de

de don.cauſ.mor.l. poſt legatum.§.
ſi.ff.de his quibus vt indignis. glo.
inſig.in l.ij.ff.de dot.pręle.quã præ
ter doct.ibi dicunt ſing. Alex. in l.
ij.ff.de lega.j.Bal.in l.ij.ff. de pact.
idem Bald.in l. cum hi.ii.lect.ff.de
tranſ.& notab.Iaſ.in.§.omnium.de
actio.Quę quidẽ cõtrouerſia ſequẽ
tibus aſſertionibus eſt diffiniendã.

1 ¶Prima aſſertio:† Donatio cau-
ſa mortis, quoad eius initium.& or
dinationem potius contractui, quã
vltimæ voluntati accedit:ita ut nõ
omnia,quę in agenda aut conſtituẽ
da vltima voluntate exiguntur, in
actu donationis cã mortis ſint neceſ
ſaria:ea tamen,quæ in contractibus
ineundis requiruntur, in eadem do-
natione adhiberi oporteat. Bal.cõ-
muniter receptus in d.l.ii.vbi Iaſo.
ſcribit a nemine non recipi hãc ſen
tentiam.Ex qua plurima a iuris v-
trinſque profeſſoribus deducuntur.

2 ¶Primum,† donationem cã mor
tis factam inter cõiuges minime va
lere, atq; in hoc ſimilem eſſe dona-
tioni inter viuos.l.mortis. ff.de do-
nat.inter virũ & vxo. glo. ab om-
nibus probata in d.l.ii.ff.de dote p̃-
leg.vti conſtat ex doct. in d.l.ii.ff.
de lega.i.vbi Franc.a Ripa a com-
muni ſententia diſcedens aſſerit po-
tius in hoc caſu donationem cã mor
tis vltimæ voluntati,quam actui in
ter viuos ſimilem eſſe, ex eo, ꝙ ſi-
cut legatum factũ a viro vxori va-
let,& morte confirmatur: ita dona-
tio cauſa mortis facta a viro vxo-
ri, valebit,ac morte confirmabitur,
l.mortis.4.ff.de don, cauſ.mort.Er-
go magis conuenit donatio cauſa
mortis hoc in exemplo legato, q̃
donationi inter viuos coniuges, vt
conſtat. Fallitur tamen ipſe Ripa,
Na licet donatio cauſa mortis inter
non coniuges facta morte confirme
tur:non ſic facta inter cõiuges, niſi
traditio præceſſerit, ſicuti Iuriſcon-
ſultus præmittere videtur in l. ſed
[illegible] per totã legem,cum ſequen
[illegible] de don. inter vir.& vxor.
Bal.in l.executorẽ.n.34.C. de exe
cu.rei iudi.qua in re Io.Lup.diuer
ſum opinatur in rub. de donatio §.
3 77. † Sic etiam cæteræ donationes
inter viuos coniuges factæ traditio
nẽ exigunt,vt morte confirmentur.
l.i.iuncta glo.C.de don.inter vir.et
vxor.l.Papinianus.ff.eo.ti. vbi gl.
quam eſſe cõiter approbatam fatet
Iaſ.in l. frater. ff. de cõdict.indebi.
col.pen.notat Boeri.in conſuet.Bi-
turicen.tit de conſuetu.concernente
matri.§.1.col.2.Bal.in l.j.C. de ſũ-
ma trini.nu.12.Paul.Caſt. cõſ.138.
dicta donatio.n.1.vol.1.dicens hãc
eſſe cõem ſententiã,cui accedit tex.
in l.ſi ſeruus.ff.de donatio. inter vi
rum & vxo.Idem notat Ferd.Loa
zes Ilerdenſis præſul in filiusfami
lias.§.diui.nu.81.ff.de legat.j.Paul.
conſi.193.volumi.ij. & conſil. 82.
Hæc vero traditio in legato non re
quiritur; igitur aduerſus Ripam do
ctorum opinio recipienda eſt. Hinc
4 † infertur,donationẽ cauſam mor-
tis a viro vxori factam nulla exi-
ſtente ſuſpicione pœnæ, ipſius viri
deportatione nõ extingui, imo quo
ad dominium confirmari : licet re-
uocari poſsit a donante vſque ad
mortem naturalẽ.l.ſed ſi mors. vbi
glo.ff.de dona.inter virum et vxo.
Bald.in d.l,executorem. Paul.in l.
poſt contractum.in fin.ff. de donat.
Iaſ.in l.ſi ſtipulatus fuerim.§.j.pen.
col.ff.de verborum oblig.idem Iaſ.
ſo.in authen.ingreſsi. C.de ſacroſa.
eccle.nu.20. licet ipſe nimis exten-
dat ſententiam Baldi:quod etiam lo
cum habet in donatione facta inter
uiuos coniuges. l. res vxoris.C.de
donatione inter virum & vxorem.
Imola in l.ſi aliquis.ff. de donatio-
ne cauſa mortis. Cũ tamen donatio
cauſa mortis inter extraneos facta

per

per capitalem ſentẽtiam euaneſcat,
etiam facta abſque metu pœnę, d.
l.ſi aliquis.ubi hoc notant Paul.Ca
ſtrenſ. Imola, & doct. communi-
ter. Ioannes Hanibal poſt Bartol.
ibi,in l.poſt cõtractum.ff.de donat.
num. 349. Ex his etiam deducitur
donationem cauſa mortis inter con
iuges factam pręmiſſa traditione,
ac morte donantis ſecuta retrotra-
hi ad tempus traditionis, quo ad
fructus, licet non quoad dominum:
cum in his,quę diximus donationi
inter uiuos coniuges factæ ſimilis
ſit, in qua mariti donantis deporta-
tio non reſcindit donationem, licet
ad mortem uſque eam ualeat mari
tus reuocare.l.res uxoris.C. de do-
5 natione inter virum & uxo. † Et
pręterea donatio inter coniuges fa-
cta pręuia traditione morte ſecuta,
retrotrahitur ad tempus traditionis
quo ad fructus,nõ tamen quoad do
minium. l. donationes quas paren-
tes. C. de donation. inter uirum &
uxorem, ubi gloſſ. Bartol. in l.nec
utilem. ff. ex quibus cauſis maio,
idem Bartolus in l.ſub condicione.
col.2. ff.de ſolut. Ioannes Lup. in
rub. de donatione inter virum &
uxo.§.72.gloſ.& ibi Sal.in l.ii.C.
de inoffi.dona.quorum opinio com
munis eſt,ſecundum Alexand.in l.
talis ſcriptura.col. 3.ff.de leg. i. &
Ioan.Crottum in l.ſi is qui pro em
ptore.colum.11.ff.de uſucap. apud
quem eſt huiuſce quęſtionis diligẽs
diſputatio.Quo fit, ut in hoc ſenſu
ſit intelligendus Papini.dicens, Si
mortis cauſa inter uirum & uxorẽ
donatio facta ſit,morte ſecuta redu
citur ad id tempus donatiõ quo in-
terpoſita fuit,l.ſi mortis.ff. de dona
tiõe cauſa mortis. Eſt enim id uerũ
quo ad fructus a tempore traditio-
nis perceptos, nõ quoad dominiũ.
ex l.ſed interim,in prin.& per totã
legem,ff,de donatio,inter virum &
uxo. Nec recte a gl.Paulo,& aliis
intelligit d.l.ſi mortis. dũ doctores
eã intelligũt, quãdo in donatione
cauſa mortis apponitur promiſsio
nõ reuocandi:quia tunc eſſet dona-
tio inter uiuos,nõ cauſa mortis:eẽt
ẽt prohibita inter cõiuges.l.ubi ita
donat.ff.de dona.cauſ.mort. Porro
añ orationẽ diui Marci, q obtinuit
donationẽ inter coniuges morte do
nãtis pręuia traditione effectũ ſorti
ri,donatio mortis cauſa inter coniu
ges ualebat: quia in tẽpus diſſoluti
coiugij conferebatur.l. ſi cum uxo
ri.in fi.& l.quia.ff.de donatio.inter
uirũ & uxor. atque morte donãtis
cõfirmabatur,nulla reuocatione ex
pœnitentia donantis pręmiſſa.
¶ Secundo,hinc poteſt perpendi ra
tio ad l.tam is.§.fi.ff.de dona. cauſ.
mort.& regiam l.fi.tit.4.par.v.qui
6 bus expreſſe deciſum eſt, † filiũ fa
milias poſſe patre cõſentiente dona
re cauſa mortis,quãuis teſtari ẽt ex
patris conſenſu nõ poſsit.id etenim
cõtingit,quia donatio cauſa mortis
quoad initium contractui æquipa-
ratur: ſecundum cõmunẽ doctorum
ſententiam:cui illud obeſt,quod fi
lius familias quęlibet cõtractũ age
re poteſt ſine conſenſu patris cõtra
ctũ mutui & uoti. l. tam ex contra.
ctibus. ff.de iudic. Igitur hac in re
differt donatio cauſa mortis a cõtra
ctibus. Nec prodeſt reſpondere
cum Iaſo.in l.ſenium. C. qui teſta-
men.facere poſſunt.colum.pen.con
ſenſum patris in donatione cauſa
mortis exigi a lege propter pa-
tris pręiudicium, non ad ſolenni-
tatem actus, cum id falſum ſit: ſi-
quidem conſenſus patris requiritur
in donatione cauſa mortis ad au-
thoritatem, & ſolennitatem actus,
uti fatentur doctores communiter
teſte Socino in l. i.§. fuit quęſitum.
7 colum.iiii.ff.ad Trebel. † Et con-
ſtat ex hoc, non poſſe filium cau-
ſa mor-

ſa mortis ipſi patrifamilias donare
cum authoritas cuiquam patrocina
ri nequeat in cauſa propria, l. j. ff. de
authori. tutor. vbi glo. & Barto. in
hac ſpecie donationis cauſa mortis
a filio patri factæ, eandem opinio-
nem tenent, quam eſſe communem
aſſerunt Imola in d. §. fuit quæſitū.
& Soc. ibi. in d. 4. col. Corne. conſil.
294. uol. j. Dec. conſi. 245. col. iij. &
conſi. 279. col. ij. idem in l. ſenium.
C. qui teſtamenta facere poſſunt. co
lum. fin. & licet ibi quadam diſtin-
ctione vti velit poſt alios: aſſerit ta
men eſſe hanc opinionem commu-
nem, dicens debere fieri hanc dona-
tionem authoritate iudicis. quod &
Crottus commendat in l. frater. q.
xj. ff. de condict. indebi. vbi refert
Alex. in d. §. fuit quæſitum. et alios
doct. qui aduerſus Bart. tenent præ-
dictam donationem a filio patri fa-
ctam ex conſenſu patris ualidam eſ
ſe. quos etiam retulit Dec. in d. con
ſi. 279. & in d. l. ſenium. vbi Paul.
Caſt. eandem approbat, & profite-
tur eſſe communem. Franci. a Ripa
in d. §. fuit quæſitum. nu. 2. a priori
tamen ſententia nō arbitror eſſe re-
cedendum. Nam hic conſenſus pa-
tris, vt filius donet cauſa mortis, ab
initio actus debet præſtari, vt auto
ritas Bal. in l. ſi vxor. C. de condi.
inſert. col. ij. idem Baldus in c. cum
conſuetudinis. col. ij. de conſuetud.
Franc. Cremenſ. ſing. 69. Conſenſus
etenim, qui ad actus ſolēnitatem re-
quiritur, ut præſtandus ante actum,
vel in ipſo actu. Alex. & Iaſo. poſt
Imolam ibi in l. ſi quis mihi bona.
. §. iuſſum. col. pen. ff. de acqui. hære.
Bal. in l. j. C. qui admitti. col. pen. et
fi. His vero & illud eſt adiungen-
dum Cuma. in d. l. tam is. §. fi. dixiſ
ſe filiumfamilias bona ipſius filij,
etiam patre conſentiente, non poſſe
donare cauſa mortis, atque text. il-
lum procedere in donatione bono-
rum ipſi-us patris: quam ſententiam
defendit Crot. in d. l. frater. col. pen.
& diſputant de ea Iaſ. in d. l. ſeniū.
nu. 8. & Didac. a Segur. in l. Impe-
rator. fol. 9. ff. ad Trebel. admonen-
tes contrariam eſſe veriorem & cō
munem, a qua non video, cur ſit di
uertendum. Igitur dicēdum erit do
nationem cauſa mortis a filiofami-
lias factam, nec omnino eſſe ſimil
vltimæ voluntati: cum nec ex con-
ſenſu patris teſtari poſsit filiusfa-
milias, nec contractui: ſi quidem cō
trahere filiusfamilias poteſt abſque
conſenſu patris, ſed aſſumit in hac
ſpecie donatio cauſa mortis mediā
viam: & ita lex requirit parentis
conſenſum: vt explicat optime So
ci. in d. §. fuit quæſitum. ad finem,
& idem in l. ii. ff. de leg. i.

8 ¶ Ceterum, † nec bona aduenti-
tia, in quibus vſusfructus patri nō
competit, donare poteſt filiusfami-
lias cauſa mortis abſque patris cō-
ſenſu: cum patris conſenſus ad au-
thoritatem & ſolemnitatem actus
exigatur. ita expreſsim not. Alex.
in l. penulti. C. qui teſtamen. face.
poſ. Ioan. Crottus in d. l. frater a
fratre. xiii. colum. Dicit tamen cō
trariam opinionem magis commu
nem eſſe, quam tenuere Paul. &
Iaſo. in l. ſenium. colum. fin. Rimi-
nal. & Iaſo. in d. l. pen. Ludo. Ro
ma. in authen. ſimiliter. C. ad legem
Falcid. ſpeciali. 19. Cuman. in d. l.
tam is. §. fin. quaſi patris conſenſus
exigatur in donatione cauſa mortis
ob ipſius patris præiudicium: non
ad ſolemnitatem actus. quod ſupe-
rius improbauimus. Vnde verior
videtur Alexan. opinio, quæ maxi
me coadiuuatur ex l. filiusfamilias.
. §. fin. ff. de donatio. vbi filiusfami-
lias caſtrenſia bona donare poteſt
cauſa mortis ſine patris conſenſu:
quia teſtamentum facere ex eis po
teſt. Igitur illa bona, quorū diſpo-
ſitio

ſilio in teſtamento ei minime permittitur, donare non poterit cauſa mortis abſque conſenſu patris.
9 † Bona uero aduenticia etiam ſi eorum uſusfructus patri non competat, minime ſubiacent teſtamento filij familias, qui nec de eis teſtari poteſt: ut eſt concors omnium ſententia in l.pe.C.qui teſta.face.poſ.ubi Bart.Corne.Rimi.Alexan.& Iaſ. glo.Barto.& communis in l.qui in poteſtate.ff.iſto titu.glo.& doct.in l.j.§.in filiis.ff.ad Trebellia.& probatur in d.l.pen.iuncta l.fina.§. filiis autem.C. de bon.quę libe. pulchre Viglius in.§.qui alieno. num. 16.quibus non eſt permiſ.facere teſtamentum quamuis contrarium teneat Zanetinus in diſputatio.i.col. 17.verſic.vel dic.in reſponſione ad vii. & defendat eius opinionē Decius in d.l.penultima,& Crottus in l.frater a fratre.colum.fin. ff.de cō dict.indebit. Poteſt tamen filius familias hæc bona aduenticia, in quibus pater non habet uſumfructum, donare inter uiuos ſine patris conſenſu.authē.ut liceat matri & auię. in princip. ubi Bart. Paul.& Iaſo. col. viij.in d.l.ſenium. Cuma.in d. l.tam is.§.j.Roma.conſil. 51.. quā opinionem eſſe communem aſſerit
10 Aymon Sauilli. conſil. 92. † Eſt autem in donatione cauſa mortis adeo neceſſarius expreſſus conſenſus patris, vt nō ſufficiat, filium patre conſentiente teſtari, adiecta clauſula codicillari. Nec enim ualeret hæc diſpoſitio, vt teſtamentum, nec ut codicillus, nec ut donatio cauſa mortis, cuius nulla mentio facta fuit, Cin.Angel.& Raphael in d.l. ſenium.Iaſ.in l.1.§.ſi quis ita. num. 22. & ibi Altiat.18.optimus text. in l.filiusfamilias.uerſi.niſi ſpecialiter.ff.de donat. Bart.in d.l.tam is §. ſi.Abb.conſi.40.uol.ii.Nec ſufficiet clauſula generalis in modum teſtamenti, codicilli, ſeu cuiuſcunque alterius vltimę voluntatis: donatio etenim cauſa mortis, vt ultima uoluntas ſub his uerbis non includitur, ex eo quod a filiofamilias fieri non poteſt, etiam conſentiente in ſpecie patre, ſi ut ultima uolūtas indicatur. Quod ſi dictum eſſet, ualeat hic actus iure teſtamenti, ſeu cuiuſuis alterius ultimę uoluntatis, vel diſpoſitionis, patre conſentiente, ipſo etiam præſente, in quē actus dirigitur: donatio cauſa mortis cenſetur ualide facta.ex Imol. in dict. l.tam is §.finali. Corne.& Alexā. in dicta l.ſenium. Quo caſu non eſt neceſſaria ſtipulatio, ut prædicti doctores ſentiunt, licet Decius conſilio 245.colum.penulti.& Aymon conſi.130. colum. fina. exiſtiment neceſſariam eſſe in prędicto caſu ſtipulationem. quod paulo poſt diligentius tractabitur.

¶ Tertio, hinc ego infero intellectum ad tex.in capitul.quamquam. .§. finali. de vſur. in ſexto, quo
11 † uſurarius manifeſtus teſtari prohibetur: poterit enim cauſa mortis donare.Bald.in l. executorem. numero undecimo.C.de execu.rei iudic.Imo.in dicta l.tam is.in princi. quamuis dubius, & idem.notat Decius conſilio 196. Probus in dicto capitulo quamquam.numer.15. & eſt communis opinio teſte Ripa.in l. ſecunda, ff.de legatis primo. nume.vij. & verior ſecundum Socin. ibi.numer.ix.Sed gloſſ.in dict. ca. quamquā.tenet tex. illum procedere in qualibet ultima uoluntate, quam approbant docto. communiter, ut fatetur Imol. in dicta l. tam is. Vnde idem Bald.parum ſibi cōſtans conſil.294. volumi.ij. uoluit, donationem cauſa mortis a manifeſto uſurario factam, non ſeruata canonis forma, nullam eſſe. idem Lapus allegat.125.Lauren. de Rodulphis in

phis in tractatu de uſuris, q. 100. Io an. Ananias in cap. quia in omnibus. col. 16. de uſur. Franc. in rub. iſto tit. in vi. num. 34. a qua opinione recedendum non eſt, authore Soci. in dict. l. ii. nu. vi. eo, quod fauorem animarũ concernat dicta prohibitio teſtandi, in d. cap. quanquã. a concilio generali facta. Vnde nimirum ſi extendatur: tametſi prior opinio maxima ratione iuuetur: cũ in his quæ inititum donationis concernunt, hęc ipſa donatio contractui accedat p. tius, quã ultimę uoluntati. Atque ideo donatio cauſa mortis a manifeſto uſurario facta, ualebit: niſi fiat iſthæc donatio omnium bonorum, uel maioris partis; tunc etenim pręſumitur in fraudem canonis facta ex mente omnium. arg. l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in fraud. credit. uel niſi fiat in teſtamẽto: quia eo ipſo ultima uoluntas ue re iudicatur. Socin. & Ripa in d. l. ii. Domi. in d. cap. quanquam. §. fin. poſt Pau. Lap. & Imol. ibi quibus accedere uidetur Abb. cõſi. 40. col. ii. uolu. ij. Hic tamen ultimus intellectus procedit, quando nec donatarij, nec notarij eius nomine intercesſit ſtipulatio: alioqui donatio cauſa mortis etiam facta in teſtamento, uti facta in cõtractu cenſenda foret. Deci. conſil. 196. Illud vero quod dici ſolet eum, qui teſtari non poſſit, nec donare cauſa mortis poſſe. gloſſ. & Bart. in d. l. tam is. in prin. quod ſingu. eſſe exiſtimat Calca. conſi. 12. col. ii. locum habet in eo, qui ex defectu naturali teſtari non valet. l. i. §. j. ff. de tut. & ratio, diſtr. Imol. & Rip. in d. l. ij. nu. 13. ff. de lega. j. Qui nec inter viuos donare poſſet. gloſ. ſing. in l. qui id quod. §. mutus. ff. de donat. ſecũdum Alex. & Iaſ. in l. diſcretis. C. qui teſtamẽ. face. poſſ. Notat Præpoſi. in c. cum apud. de ſponſ. col. ii. quod maxime

12 notãdũ eſſe cẽſemus. † Hinc infero intellectũ ad regiã l. 55. Tauri, qua uxor prohibetur contra hære abſque mariti licentia. idem enim erit in donatione cauſa mortis: cum hęc contractui ſimilis ſit quo ad ordinationem & initium. Is igitur qui cõtractum agere abſque certa ſolennitate non poteſt, nec donare cauſa mortis poterit. Anch. conſil. 354. Abba. conſ. 40. in uolu. ij. Alexã. & Aret. in l. ij. in princip. ff. de uerbo. oblig. Iaſ. in. §. j. de actio. colum. iiii. Alexan. in d. l. ij. colum. fina. ff. de lega. j. ubi Ripa. nume. 10. idẽ probat dicens hanc opinionem eſſe communem, licet Iaſo. ab ea uelit diſcedere.

¶ Quarto, in hanc eandem diſputationem incidit ratio tex. in l. inter mortis. ff. de donat. cauſa mortis.

13 † vbi Iuriſconſultus, vt valeat cauſa mortis donatio, exigit. præſentiam donatarij, ſicuti & in donatione inter uiuos requiritur, quæ ſi abſenti fiat, nemine eius nomine eam acceptãte, minime ualet ante abſenti acceptationem ſiquidem tunc reuocari poterit. gloſ. communiter ibi probata in l. illud. C. de ſacroſ. eccleſ. quæ loquitur etiam in donatione, quæ in piam cauſam, uel in eccleſiã confertur. & eã dicit ordinariã Roma. conſ. 295. & Anto. Rub. cõſ. 132. ſic eã intelligens poſt Areti. cõſil. 17. col. vi. uerſ. ex nono. notat Soci. in l. j. ff. ſi ex noxa. cauſ. agat. in princip. & Iaſ. in l. qui Romæ. §. Flauius. nume. 22. ff. de verb. oblig. & probatur in l. abſenti. ff. de donatio. l. ſi ego. & ibi Decius. ff. ſi cert. peta. l. in omnibus. in ti. ff. de actio. & obligat. l. ſi quis. j. C. de donatio. atque hanc eſſe cõmunem ſentẽtiã, & frequentiſſimum prędictæ gloſ intellectum. fatetur Rube. in dict conſil. 132. & Paul. Pariſ. conſi. 77 numer. 15. lib. i. Tametſi Roma. i. d. conſ.

d.conſi.295.dicat ſufficere abſentis acceptationem donationis vtcunq; ab initio factæ. Sed ſi notarius nomine abſentis eam donationem acceptauerit, adquiritur abſenti actio vtilis ſine conceſsione. Bart.in l. 2. ff.rem pup.ſal.fore. Rom.513. Are. conſi.74.col.iij.Corne.conſi.50.uolumi.j.col.iij. Alex.conſi.31.num.16.vol.vi.Deci.conſi.193.Ludoui. Gozad.conſi.87.col. iii. Nec reuocari hęc donatio poterit.Paul.conſ.195.vol.ij.col.iii.Gozadi.in d.conſi.87.Aufreri.in capel. Tolof.453. Bal.in l.cum a ſocero. C.de iure do ti.Deci.in conſi.266.col.fi.Aret.d. conſi.74.col.iii.Soc. Iunior conſil. 118.vol.ii.col.pen.dicens hanc opinionem communem eſſe, & idē eſt ex mente omnium, quos allegaui. quidquid tenere velit Hiero.Grat. conſi.25.vol.i.col.pen.& fi.non intelligens exacte quid hac in re dicteт communis opinio. Eſt tamen neceſſaria, ut actio utilis abſenti ſine ceſsione adquiratur ex notarii acceptatione, ipſius donatarii ratihabitio.Bald.in l.nec ei.§. ſatiſdatio.q.vi.ff.de adoptioni. Idem notant Alberi.in l.illud.C. de ſacroſ. eccleſ.& ibi Paul.de Caſtro.col.ii. Alex.in l.quod meo.col.ii.ff.de adquir.poſſ. Pau.Pariſ.in dict. conſi. 77.nu.26.li.i.late Andre.ab Exea in rubric.de pact. nu.188. optimus tex.in dict.l.ſi ego.ff.de nego.geſt. Quorum quidem opinio in Franciæ regno conſtitutione regia comprobatur, teſte Carolo Molinæo in d. Alex.conſi. 31. & in additionibus ad Deci.in l.contractus.nu.12.ff.de regu.iur.ipſa uero lex manifeſta eſt inter Franciſci l.conſtitutiones,nu. 133.Paul.d.conſi.195.col.iii. Deci. conſil.598.colū. ii.§. conſi.226.in quo Pau.& Deci. expreſsim notāt ante ratihabitionem abſentis poſſe dictam donationem, quam notarius abſentis nomine acceptauerit, colusque ratione, ficta traditio facta fuerit per conſtitutum, omnino tolli, ſi per donatorem alteri fiat & rei donatæ traditio in ſecundum donatarium ſequatur.idem Deci.in l. contractus.nu.16.ff.de reg.iur. Cur. Iunior conſi.55.col. iij. argumento l. quotiens.C. de rei vendicatio. quā opinionem ſequitur Galiaula in rubri.ff.de verb.oblig. fol. 12. col.2. dicens ita reſpondiſſe in quadā controuerſia quæſtione. idem Soc.in l. i.§.ſi iuſſerim. col.fin.ff. de acquir. poſſeſ.& omnium latiſsime Andr. Tiraqu.in tracta.de conſtituto.iiii part.limita.30.nu.8.& 51.que in loco pluribus authoribus citatis aſſeuerat opinionem præcedentem in verſ.eſt tamen neceſſaria.quam ex Baldo,Paulo,Alberico, & alijs ad notauimus veram eſſe, eamque frequentiori calculo probari.Eandem opinionem tenet Albericus in l.nō enim.ff.de adoptio.col.j. & Alcia. eam eſſe communem aſſeuerans in c.cum contingat. de iureiur. nume. 234.licet Corne.in d.conſi.50.et cōſi.2.lib.iiii.col.ii. probare conetur, per ſtipulationem notarii adquiri abſenti actionem vtilem, etiam ante acceptationem: nec reuocari poſſe prædictam donationem, etiā nondum ſequuta ratihabitione,quod eſt notandum.nam & idem tenent Anto.Rube.conſi.117.nu.4.& Galiaula in d.rub.concluſio. 12.atque eſſe hanc opinionem communem fatetur Carolus in d.l.contractus.num. 12.Hi vero, qui ab eo citantur,non tenent in ſpecie opinionem iſtam: ſed quod facta abſenti donatione ſtipulante notario, ſola reuocatio donatoris minime impediat donatarij acceptationem.quod ITē tenet Pau. Caſt.in d.conſ.195.col.iii.verſ.prętérea non intereſt.Bal.in l.cū a ſocero,uerſ,caue tibi, C. de iure dotiū.

Deci.

Deci.conſi.58.colum.ij.& d.conſi.
226.in fin.Alex.Aret.& Iaſ.in d.
l.qui Romæ.§.Flauius.et alii,quo-
rum And.Tiraquel.meminit in di
cta limita.30.nu.49. ex quibus du-
bio procul communis opinio in hūc
ſenſum deducitur, ꝙ nomine abſen
tis ſtipulante notario, ēt ante rati-
habitionem. hoc ius quęritur abſen
ti: vt nec donatio, nec venditio re-
uocari poſsit, ſola voluntate dona-
toris aut vēditoris. idem & nos tra
didimus lib.j. variar.reſolu. c. 14.
nu.11. Verū ſi donatarius tempore
donationis pręſens ſit, & taceat:
ſcribit Deci.in rub. C. de pact. mi-
nime valere donationem. idem aſſe
rit Tiraquel. in l.ſi vnquam.C. de
reuo. dona. verb. libertis. nu. 54.
Eſt enim neceſſaria ipſius donata-
rij acceptatio.quod falſum eſt: cum
hęc ſit donatio expreſſa ex parte
donantis,nec ſit tacita, nec præſum
pta: & ideo ſat erit præſentem do-
natarium tacere. l. qui patitur. ff.
mandat.nec glo.in d.l.illud. exigit
aliud quam pręſentiam donatarij,
qui tacens conſentire cenſendus eſt
in his, quæ ad eius vtilitatem ſpe-
ctant.d. l. qui patitur. vnde ſufficit
præſentia ſola ipſius, cui donatio
fit. Ange.conſi.183.colum.ij.Curt.
Iunior in rub.C.de pact.colū. j. &
Franciſ.Purpur.ibi.& idem in l.ro
gaſti.§.j.ff. ſi cert. peta. nume. 64.
Galiaula in rub.ff.de verbo. oblig.
ſol.5. colum.j. Ex quibus conſtat,
donationem,quæ hodie fieri poteſt
pacto nudo. ex l. ſi quis argentū.
C.de donatio.poſſe fieri pręſenti et
tacenti, nec talis eſt donatio præ-
ſumpta,ſed expreſſa. contra Deci.
in d.rub.& in conſi.245.colū. pen.
& in l.ſenium.colū.4.C. qui teſta-
men.facer.poſ.& eundem in l.ſem-
per,qui non prohibet.ff.de reg.iur.
& Aret.in l.ii.col.ij.ff. de leg.j. &
Altiat.in rub.ff. de verbo, obligat.
[illegible].

nume. 3. Et eſſe opinionem Ange
li communē aſſerit Curtius Iunior
in dict.rub.C.de pact.& Andr. ab
Exea in rub.de pact.ff.num.98. &
Altiat.dict.nume.3. & Iaſo. in ea.
rub.de verborum oblig.col.iij. idē
Altiat.in rub.C.de pact,quam etiā
Soci.ſequitur conſi.112.col.4.ver.
aliquando. volu. j. Illud profecto
prætermittēdum non eſt,quod Pau
lus.Caſtren in d. conſi. 195. lib.ij.
col.iii.ſcripſerit,donationem abſen
ti ſtipulante notario factam,et ideo
ab initio validam, minime poſſe a
donatario acceptari poſt mortem
donatoris:quia iam alteri, id eſt hę
redibus, donantis res eſt adquiſita,
atque ideo in prçiudicium iuris al-
teri quæſiti, donationis acceptatio
fieri nequit.hoc ipſum probatur in
l.ſi ego.§.ſi res.ff.de iure dotium.et
in l.ij.§.ſed ſi quis.ff. de donationi.
ſubſcripſere Paulo in hac ſpecie
Anto.Rube.conſi.132.Chaſſaneus
conſil.vii.nume.38. & And. Tira-
quel.in tract.de conſtitu. limitatio.
30.nume.73. Quibus minime acce
dendum eſſe cenſeo,quippe qui exi
ſtimem eorū ſententiam falſam eſ-
ſe ea ratione, ꝙ ante acceptationē
abſentis pręfata donatio quo ad do
natorem omnino perfecta ſit,nec re
uocari ab eo poſsit, licet abſenti
quęſita non ſit. cap. ſi tibi abſenti.
de præben. in vj. l. Ariſtoteles. ff.
de donatio.l.per fundum.ff. de ſer-
uitu.ruſtico.prędiorum.Et fatentur
expreſsim idem Paulus Caſtren.
in d.conſi.195.Anton.Rube.conſi.
117.nu.4.Corne.& Galiaula paulo
ante citati, ſentiunt, ac præmittūt
doctor. quorum ipſe memini dict.
lib.j.variar. reſolutio. cap. 14. nu-
me.11. Ergo & quo ad donantis
hæredes perfecta donatio cenſebi-
tur, cum hi defuncti perſonam re-
præſentent.l. ij.§.ex his.ff. de ver
borum obligationib. Quamobrem

hæredes iſti non poterunt donata-
rio acceptanti refragari, imo dona-
tioni ſtare tenebuntur, ſicuti & de-
functus teneretur. Non obſtat l. ſi
ego §.ſi res. nam ibidem agitur de
donatione conditionalia, & ad aliũ
effectum, quem ipſe explicui in di
cto cap. xiiij. nume. 16. Similiter
in l. ij. §. ſed ſi quis. tractatur de
mandato ad donandum, quod mor
te mandantis expirat. Hic vero
diſputamus de donatione pura, cui
nulla conditio appoſita fuerit. Nec
item refert, quod ante acceptatio-
nem fuerit in re donata ius alteri
quæſitum: quia id procedit quan-
do ex titulo ſpeciali eſſet dominiũ
rei donatę in alterum translatum,
vt in ſingularem ſucceſſorem l. quo
ties.C.de rei vendicat. tradunt De
cius in dicto conſi. ccxxvj. & alij
a me nominatim relati ſuperius.
verſic. Eſt tamen neceſſaria. non
idem erit vbi ante acceptationem
dominium translatum fuerit in ſuc-
ceſſorem donatoris vniuerſalem,
qui ſaltem actione perſonali tene-
tur omnino contractus, & donatio
nes a defuncto factas exacte ſerua-
re. Hinc etiam diffiniri poterit al-
tera quæſtio huic ſimilis, quam
Tiraq. tradit in dicta limit. xxx.
nume.73.& 74. ſcribens ad eius de
ciſionem, non poſſe donatarij hæ-
redes, etiam viuente donatore acce-
ptare donationem defuncto factam
abſenti, notario pro eo ſtipulante,
& accipiente conſtitutum: ex eo
quidem, quod hæres non poſsit
quoad poſſeſsionem ratificare fa-
ctum nomine defuncti, quanuis eo
viuente id actum fuerit l. iij.§. ad-
quirere.ff. de bonor. poſ.l. ſi is cui.
& l.bonorum.ff. rem ratam habe.
Angel.in l.eius qui.col.ij.ff. ſi cert.
pet.idem quod Tiraq. notat etiam
Anto.Rub. in l. non ſolum.§.mor-
te.nume, 59. ff. de noui operis nun-
tia. qui hac in re citat Paul. Caſt.
in d. conſi. cxcv. qui in admodum
diuerſa ſpecie loquitur ipſe vero
hanc ſententiam probo quo ad poſ-
ſeſsionem, & dominium ex ea ac-
quirendum: etenim mortuo dona-
tario ante acceptationem, fateor ex
hæredis ratihabitione nec domi-
nium, nec, poſſeſsionem acquiri.
Dominium quidem in defunctum
translatum non eſt: quia mortuus
eſt priuſquam ratum haberet, quod
eius nomine geſtum fuit: nec item
poſſeſsio, vnde hæres eius acqui-
rere ſola ratihabitione eam non po
terit dicto.§. acquirere. eadem ra-
tione nec dominium, quod præce-
dente poſſeſsione acquirendum eſt.
At quantum ad hoc, vt donatio va
leat, nec reuocari poſsit a donante,
vtque actio vtilis ſine ceſsione ac-
quiratur, opinor poſſe hæredes do-
natarij ratam habere acceptatio-
nem notarij nomine defuncti factã.
Nam in re, quæ ad hæredes per-
tinet, poterit hæres ratum habe-
re qđ nomine defuncti fuerit actum
l.ſi ſine.§. ſi procurator. ff. rem ra-
tam habe. Din. in reg. ratum.pen.
quæſtio, de regu. iur. in vj. Deci.
in l.eius qui.§.placebat.colum.vlt.
& Curt.Iunior colũ.iiij. ff. ſi cert.
pet.poſt alios ibi Bart. in l. hono-
rum, & in dicta l.ſi is cui.ff.rem ra-
tam hab. Ex quibus infertur in
quęſtione hac poſteriori tradita per
And.Tiraquel. eius reſponſionem
verã eſſe in his donationibus, quæ
ad earum vim requirunt præciſe
poſſeſsionem & traditionem: cum
ea minime contingat per ratihabi-
tionem hæredis mortuo iam dona-
tario. Quibus omnibus addendum
14 eſt, † donationem cauſa mortis
poſſe fieri hodie pacto nudo: &
ex hoc ſequitur l. ſi quis argentũ.
in donatione cauſa mortis locum
habere, gloſ. in l.cum pater.§.Mę-
uo.

uio.ff.de leg.ij.quam Bart.& doct.
ibi approbant, & dicit eſſe ſing.
Bald.in l.vna.§.ſin autem. in fi.C.
de cadu.tollen.Paul. in l.qui in po
teſtate.ff.de teſtam.Alex. in d.l.ij.
ff.de lega.j.Corn.conſi.107. in iiij.
volu.ij.col.Iaſ.in .§. in perſonam.
de actio.nu.61.dicit notab.Bald.in
l.cum hi.ij.lect.ff.de tranſact. & vi
detur ſimil.glo.in l.ij.C. de iure do
ti.& in l.vt hæredibus.ff.de leg. ij.
quas Bald. allegat conſi. 248. vo-
lumi. v. quam opinionem fatentur
eſſe communem Alex. & Aret. in
dicta l.ij.colum.ij.idem Alexã. in
l.in tempus.ff.de re iudi.Iaſo. in d.
nume.61.& ibi Gomeci.nume.43.
Corne.in d.conſi.107.et eam defen
dit Fortu.in l.iuriſgentium.§. quin-
imo.ff.de pact.col.pen.& fin. licet
diſſentiat Ioan.Igne.in l.iij.§.quod
ad cauſam.ff.ad Sillauia.nume.26.
Quinimo ſufficit donatarium eſſe
præſentem & tacere: ſicuti Curt.
Iunior tradit in rub.C.de pact. col.
ij. & alij, quos paulo ante adduxi
aduerſus Deci.qui conſil. 245. col.
pen. & fin. contrarium probare co
natur. Regia vero l.13. titu. viij.
lib.iij.ordi.nec in donatione ſimpli
ci, nec in donatione cauſa mortis,
præſentia donatarij requiritur. His
tandem conſtat, quoad initiũ actus
donationem cauſa mortis ſimilio-
rem eſſe contractui,quã vltimę vo-
luntatis. Tametſi quandoque etiam
in his aſſumat vltimę volũtatis con
ditiones, cũ quinque teſtes exigat,
nec inſinuationem requirat. l. fi.C.
de dona.cauſ.mortis.

¶Secunda principalis cõcluſio.
15 †Donatio cauſa mortis quoad ef-
fectus, potius vltimis volũtatibus,
quam contractibus accedit. Bald.
in d.l.ii. quem ſequuntur frequen-
tiſsime iuris vtriuſque profeſſores,
ex quo plura deducuntur.

16 ¶Primum, † dominium rei do-
natæ cauſa mortis ſtatim a die mor
tis tranſit in donatarium ſine vlla
traditione. l. j. & ij. ff. de public.
quam dicit ſingula. Auan. in cap,
quia in omnibus. colum. xv. de
vſur. Ioan. Lupi. in rub. de dona-
tio.inter vir. & vxo.§.lxxvij. cõ
mendant Alexan.& Iaſo. in dicta
l.ij.ff.de leg.j. Quod ſi tradita fue-
rit res donata a donante ipſi dona-
tario ſtatim transfertur dominium
l.Senatus.in princi.ff.de donation.
cauſa mort. redit tamen ad donan-
tem eo ipſo quod cauſa donan
di ceſſat, vel ipſa donatio perit &
euaneſcit, ſaltem quoad vtilẽ actio-
nẽ in rem l. ſi mortis cauſa res do-
nata.& l.ſeq.ff.de donat.cauſa mor
tis.vbi Bart.& Paulus hoc notare
videntur, & Franciſcus a Ripa in
d.l.iij.concluſione.

¶Secundo, ex eadem concluſio
17 ne perpendi poteſt, † quænã actio
competat ex donatione cauſa mor-
tis.qua in re communis eſt doctorũ
ſententia, competere actionẽ ex te-
ſtamento ſi donatio fiat in teſtamẽ-
to, vel codicillis.l.j.C.de dona. cau
ſa mort. Si vero fiat extra teſtamẽ-
tum, vel codicillos, pręmiſſa ſtipula
tione competit actio ex ſtipulatu:
ea vero non pręmiſſa, condictio ex
l. ſi quis argentum. C. de donat. in
quo video non omnino etiam quo
ad effectum hanc donationem cau-
ſa mortis ſequi naturam vltimæ vo
luntatis. Imo ſi donatio hæc fiat in
teſtamento accedente ſtipulatione,
vt contractus iudicatur, & actionẽ
habet ex ſtipulatu, non ex teſtamẽ
to. Salic.in d.l.ij.Deci. conſi. 196.
ad fin.& eſt ex mente Bartol.in l.
tam is.§.fin. ff.de dona, cauſ. mor.
ſiquidem & in teſtamento contra-
ctus fieri poteſt.glo.Bart. & alij in
l.hæredes palam.ff.de teſtam. Bar.
in l. cum quis decedens.§. codicil-
lis,ff.de legat.iij.Roma.conſi.213.

& eſt communis opinio, teſte Ni-
colao Boerio, deciſio. 353. colum. ij.
Non tamen cōpetit tacita hypothe
ca l. j. C. commu. de lega. pro dona-
tione cauſa mortis: cum id nō ſit in
iure expreſſum Bald. conſi. 248. vo
lu. v. quem ſequitur Franciſ. a Ripa
in d. l. ij. nu. 16.

℄ Tertio, eadem ratione dicen-
18 dum eſt, † actionem ex donatione
cauſa mortis competentem in pluri
bus bonæ fidei actioni parē eſſe, li
cet vere ſtricti iuris ſit. gloſ. in l.
Seia. §. conſtituto. ff. de donatio.
cauſ. mortis. quam vltra doctor. ibi
dicit ſingularem Roman. ſing. 117.
Iaſon in §. actionum. nume. 14. de
actioni. dicit notab. Decius in cap.
cum venerabilis. de except. col. v.
Sicuti actio ex teſtamento, quam-
uis ſit ſtricti iuris, in multis tamen
actioni bonæ fidei ſimilis cenſetur.
l. in minorum. vbi glo. C. in quibus
cauſis in integrum reſtitu. non eſt
neceſſa. Bart. in l. ſi hęres. ff. de eo
quod certo loco.

Quarto, his proxime accedit qō
illa, an donatio cauſa mortis ꝑ alie-
nationem rei donatæ factam à do-
natore, reuocetur. Nam legatum,
quamuis per alienationem a teſtato
re factam rei familiaris inopia co-
gente non reuocetur: tamen ſi alie-
natio voluntarie fiat, cēſetur eo ip-
ſo ademptum. l. rem legatam. & ibi
doct. ff. de adimen. lega. l. fideicom
miſſa. §. ſi rem. ff. de lega. iij. regia
l. xvij. titu. ix. part. vj. Iaſ. in l. qui
poſt. C. de lega. col. j. etiam ſi alie-
natio prędicta, quę ex voluntate fa
cta fuit, inualida & inutilis ſit. l. le-
gatum. §. pater hortos. ff. de adimē.
lega. etiam ſi rem ipſam poſt ven-
ditionem teſtator redemerit. l. cum
ſeruus. & Bart. ibi. ff. de adimen. le-
gat. Angel. Paul. & Iaſ. in d. l. qui
poſt. Nec refert an legatum ſit ex-
preſſim factū: quia etiam volunta-
ria alienatione, & ſi inutilis ſit, re-
uocatur. Imol. Alexā. & Aret. in l.
ſeruum filij. §. ſi idem ſeruus. ff. de
legat. j. licet diſſentiant ibi Angel.
Paul. & Iaſ. in hoc vltimo. Sic er-
go donatio cauſa mortis expirat ꝑ
eandem volūtariam alienationem.
l. illud. ff. de donationib. cauſa mor-
tis. Din. in l. Stichum, qui meus erit
ff. de lega. j. vbi Bald. Imol. Raph.
Areti. Alex. & Iaſ. idem Iaſ. in d.
l. qui poſt. col. ij. idem in d. l. ij. col.
fin. poſt Alexan. ibi Hippo. in ſin-
gu. 136. dicens text. in l. iij. in fin.
ff. de adimen. lega. locum ſibi ven-
dicare, etiam in donatione cauſa
mortis. Hanc vero opinionem Di-
ni ſequitur eam profeſſus commu-
nem eſſe Aliiat. in l. non omnis. ff. ſi
cert. peta. contra Deci. ibi. Nec ta-
men indiſtincte vera eſt ſententia
communis, ſiquidem procedit in di
ſpoſitione ſpeciali de re donata. nā
ſi facta donatione cauſa mortis ali-
cuius rei fiat generalis hæredis in-
ſtitutio, non cenſetur ex hoc dero-
gatum donationi cauſa mortis: at-
que idem dicendum erit in quali-
bet alia generali diſpoſitione ex
Areti. conſi. 74. colum. pen. quē ſe-
quitur Aymon Sauilli. conſi. 144.
nume. 10. quibus illud ſuffragatur,
quod facta a viro vxori alicuius
rei donatione, quæ morte viri con
firmari poteſt, nō reuocatur illa do
natio per generalem omnium bo-
norum viri hypothecam, tametſi
per ſpecialem illius rei donatę re-
uocaretur, ita vt per mortem confir
mari nequiret. l. iij. C. de leg. l. cum
hic ſtatus. §. ſi maritus. ff. de donat.
inter vir. & vxor. & in hac ſpecie
Bart. in l. rem legatam. ff. de adim.
legat. Iaſ. in d. l. iij. ij. limi. Amon.
a Fano in tractat. de pignorib. ij.
parte membro. 1. nume. 4. Quibus,
vt propoſitam materiam vlterius
expliccmus, addendum eſt legati

onat

reuocationem tacite fieri, non tantum per alienationem ſubſecutam ex contractu oneroſo: ſed etiam ſi alienatio fiat ex contractu gratuito: nempe donatione. l. ſi rem legatam. ff. de adim. leg. etiam ſi donatio eiuſmodi ſit, vt ex ea dominiũ per traditionem minime transferatur l. legatum. §. 1. ff. de adim. leg. Nam alienatio vtcunque inutilis facta per teſtatorem inducit tacitam legati præcedentis ademptionem, vt paulo ante adnotauimus, & latius in ij. huius rub. parte. nu. 21. Nec refert quo ad hanc reuocationem, ꝙ poſſeſsio rei legatæ tradita non fuerit virtute alienationis ſecutę. tex. optimus in d. l. legatum. §. pater hortos. ff. de adim. leg. vbi traditio facta virtute donationis non tranſtulit dominium in donatariũ: & tamen remanente dominio apud donatorem, exiſtimat Iuriſcon. legatum rei donatæ ex donatione ipſa reuocari: quinimo & in cauſa libertatis manumiſsio data ſeruo in teſtamento reuocata cenſetur per ipſius ſerui alienationẽ, venditionẽ aut donationem alteri poſt teſtamẽtum factam. l. verũ eſt. ff. de manu. teſta. ꝙ ſi libertas data fuerit in teſtamento verbis directis hoc addito, ꝙ ſeruus manumiſſus ab illo die teſtamenti facti ſit liber, adhuc libertas iſta effectum non habebit in vita teſtanti, donec ipſe mortẽ obierit: atque ideo expreſſe vel tacite reuocari poterit: ſicuti probat tex. ſing. iuxta intellectum glo. Iaco. de Aret. Oldr. Alber. & Plumbini in l. qui duos. §. vlt. ff. de manu. teſta. quo in loco Albe. cenſet, eam eſſe rationem: quia hæc manumiſsio facta fuit in teſtamento, cuius hęc eſt propria natura, vt ante diem mortis nullam habeat firmitatem. Hinc ſane nõ incõgrue quæritur ad interpretationẽ tex. in l. noſtrã. C. de teſta. an ea cõſtitutio admittẽda ſit in teſtõ inter liberos, vel ad pias cauſas? Nã agitur inibi de quadã tacita reuocatione teſtĩ quoties teſtator teſtamentũ iam clauſum, ſigilloque ſignatum ipſe apparuerit, tollens ab eo ſigilla, vel ſcindens linum: videtur etenim hoc teſtamentum, illud reuocare, ac velle inteſtatus decedere, illudque rumpere teſtamentũ. qua in re eſt conſiderandum ſecundum Alex. Iaſ. & alios in d. l. noſtram. quod plus operatur factum illud reuocationem teſtamenti, quã cãcellatio, inductioue: quia per hoc factum totum teſtamentum rumpitur. nec eſt tractandum in hac ſpecie, an hoc teſtator fecerit, ut aliud teſtamentum teſtator cõderet, quod tamen perficere non potuit: etenim tunc nihilominus inteſtatus morietur. nulluſque locus erit deciſioni Bart. in l. ſi iure. in fin. ff. de leg. iii. cum in caſu tradito per Bart. diuerſa ratio ſit ex eo, ꝙ reuocatio teſtamenti. nec perficitur, nec probari poteſt, plene ea forma, quæ requiritur in. §. ex eo. inſti. quib. mod. teſta. infir. Deĩde ſi ruptis ſigillis iuxta prædictam conſtitutionem noſtram teſtator coram ſufficienti ad teſtandum nuncupatiue numero teſtium dixerit, uel coram tabellione ſolenniter, ſe uelle decedere cum illo priori teſtamento cuius ſigilla rupera abſolute, uel condicionaliter, illud teſtamentum erit adhuc ſecundum ea, quæ hoc titu. ſcribimus in cap. cum tibi. nu. v. His denique pręmiſsis, quoad propoſitam dubitationem, Angel. & Alex. in dict. l. noſtram. exiſtiment eius deciſionem non procedere in teſtamento inter liberos. ex ea ratione, quod teſtamẽtum conditum inter liberos non tollatur per ſecundum, niſi in eo fiat mentio primi. text. optimus in authen. hoc inter liberos. C. de teſtamen.

men. Huic ſententię ſuffragatꝰ text. optimus in l. proxime. ff. de his quę in teſtament. delent. ubi gloſſ. Bart. & doct. adnotarunt, cancellationē uel inductionem fauore piæ cauſæ præſumi inconſulte factam fuiſſe: at que ideo minime pręiudicare cauſæ pię, ut cauſę libertatis. idem notant Abbas in ca. 3. col. j. de fide inſtru. & Corſet. in ſing. ucrb. cancellatio. Ex hac tamen inductione non omnino conuincitur idem eſſe in caſu dict. l. noſtram. quia factum, de quo inibi, magis urget ad ſignificandam mutationem uoluntatis, cōſilio quidem, non temere factam, quam teſtamenti cancellatio. Nec authent. hoc inter liberos. concludit, cum loquatur in ſecundo teſtamento, ex quo fauore liberorum, & pię cauſæ non pręſumitur mutatio primi: ſed in pręſenti caſu fit eiuſdem teſtamēti mutatio per eius inciſionem, aut ſigillorum fractionem per actum ſane facti, qui potentior eſt quā actus uerbi. Item in hac ſpecie l. noſtram, ſectum ſpecialiter pertinet ad teſtamentum conditum inter liberos in dict. authent. hoc inter liberos. uerbalis. actus generalis eſt: vnde mihi uerior uidetur opinio Pauli Caſtrenſis, & Cornei in dict. l. noſtram. qui exiſtimant. eam conſtitutionem procedere, etiam in teſtamēto inter liberos, & ad piam cauſam quod probatur ex eadem ratione, & quia teſtamentum illud per factum de quo inibi mētio fit rūpitur.

20 ¶ Quinto, ex his † deducitur, locum eſſe Falcidię in donationibus cauſa mortis. gloſſ. per text. ibi in lege in donationib. C. ad leg. Falcid. ubi Bald. Salic. & alii. Roma. conſili. 75. Ex ea tamen lege iuncta lege donationes quas parentes. C. de donatio. inter uirum & uxo. §. penul. id intelligendum eſt, quando donatio cauſa mortis fit in teſtamento, uel codicillis: non autem ſi ſiat extra teſtamentum, & codicillos, ex his quę notat Ioannes Hannibal in l. poſt contractum. ff. de donatio. num. 148.

¶ Sexto, hinc etiā oritur ratio tex. in lege Marcellus. in princ. ff. de do

21 natio. cauſa mort. † vbi ſolennitas a teſtamento, uel codicillis remiſſa, cenſetur & a donatione cauſa mortis ſublata: non tamen augetur in donatione cauſa mortis. tametſi in ultimis uoluntatibus aucta fuerit lege noua. dicit ſing. Rom. ſing. 525. Ex quo in foro regiā l. i. titu. de teſta. li. v. ord. adiuncta. lege. iii. Tauri. procedere in donatione cā mort. Sed ſi remitattur a teſtamentis certa ſolennitas, uel pars ſolennitatis a iure requiſitę, non cenſetur proportione ead. uel tanta pars remiſſa a ſolennitate, quæ in codicillis uel in donatione cauſa mortis requiritur. Quo fit, ut ſi lege noua in teſtamento ſufficiant quinque teſtes, non ex hoc codicillis, uel donatione cauſa mortis ſufficient tres Bartolus in lege. ii. ff. de legat. j. cuius opinio communis eſt, ut fatentur nouiores ibi. & Albert. Brunus in tracta. de forma & ſolennit. §. ulti. quæſtione. x. cui mire cōuenit regia lege iii. Tauri, ex qua manifeſtum eſt ſolennitates iuris a teſtamento nuncupatiuo remiſſa per dict. l. j. titu. de teſtamen. libr. v. ord. nihilominus in codicillis ſolennitatem eandem, quæ in teſtamento nuncupatiuo requiritur, ſeruandam eſſe: non minorem. Verum Franciſ. a Ripa in dict. lege. ii. in fin. & in tractat. de peſte. 2. part. particula 2. in fin. Bar. conatur reprehendere ex dict. l. Marcellus quæ ipſi minime patrocinatur. cum id tantum probet, ſolenitatis remiſſionem factam a teſtamentis, uideri eandem factam & a codicillis, non tamen minorem proportione. Vnde hi-

de licet tempore peſtis teſtamētum fieri poſsit coram quinque teſtibus. l.fin.C.de teſta.ex qua hoc argumētis quibuſdam deducunt Bald.Salice.& Iaſo. ibi Decius conſil. 284. Rube.conſil.165. & conſil.72.Ripa in dict.particula 2.colum.2.licet Paul. Aret. & Alexand. ac Riminal.in dict.l.fin. contrarium opinentur,& id frequentiori docto.calculo recipi. Alex.Ripa,& Rube.fateantur:quod non eſt admodum expeditum, nec iure admittendum,ſi peſtis ita grauis ſit ut facta diligenti inquiſitione maior teſtium numerus reperiri non ualeat: donatio tamen cauſa mortis tempore peſtis rite nō fit coram tribus teſtibus, in quo fallitur Ripa contrarium opinatus.

¶Tertia principalis concluſio. Do
22 natio †cauſa mortis quoad eius cōfirmationem potius contractibus, quam legatis accedit. Nam legata requirunt hæreditatis aditionem, ut confirmētur. l. nemo. ff.de reg. iur.Donatio uero cauſa mortis ſola morte abſque aditione confirmatur. gloſ. in l. poſt legatum.§. penul.ff. de his.qui.ut ind.quam Bar.ibi probat.Dicit ſing.Alexand.in l.ii.col. 2.ff.de leg.j.Imola in l.fin.ff.de donatio.cauſ.mort. Alexand.in l. qui Romæ.§.Flauius.num. x. ff.de uerbo.oblig.dicit eſſe hanc opinionem communem Paul.a Monte Pico in l.in quartam.col.21. ff.ad leg.Falcid.Ripa in d.l.ii.col.fi.dicens poſt Imol.in d.l.fin.hoc eſſe uerum,quādo donatio fit extra teſtamentum: nam ſi in teſtamento fiat,aditionem hęreditatis requirit.atque ita intelligenda eſt communis aſſertio, quā exiſtimant dubiam eſſe Imol.in dicta.l.fin.& Anani.in capitu.quia in omnibus.de uſur.14. col.Eo autem caſu quo aditio hæreditatis neceſſaria non eſt donatarius agere debet aduerſus curatorem hęreditati iacēti peritum,& datum. uel contra hæredes inteſtati.Bald.in l.cum uirum C.de fideicom. Ripa in d.colum.fi. Iure autem regio, etiam ſi donatio cauſa mortis fiat in teſtamento,non requirit pręciſe aditionem hęreditatis,iuxta regulam l.j.tit.de teſtam. lib.v.ordi.in fin.

23 ¶Reuocatur †uero donatio cauſa mortis per pęnitentiam donātis. l.mortis cauſa.in 4.ff.de donat.cau. mort.etiam ſi ſit per donatariā acceptata:ſicuti probatur ibi. & in l. ii. iuncta gloſſ.ff.eod.titu. etiam ſi non conualuerit donator: quod ex dict. l.mortis.conſtat,quāuis Barb.conſ. 54.uolu.2. tenere uelit, donationem cauſa mortis ab ipſo donatario acceptatam, uel cui ſtipulatio acceſſerit, reuocari per pęnitentiam non poſſe.

¶Secundo, reuocatur donatio cauſa mortis ſecuta donantis ualetudine. l. ſi mortis cauſa res donata. ff. de donati. cauſa mortis quod procedit,quando donatio fuit facta occaſione inſtantis periculi.l.iij.cū gloſ. & legibus ſequentibus. ff.de dona. cauſ.mortis.quod ſi donatio fiat nullo inſtante periculo, eſt neceſſaria expreſſa reuocatio, uel mors donatarij contingens priusquam donator decedat. Paul. de Caſtr. in d.l. iij.Nec ſatis erit, donatorem in aliquod mortis periculum incidere.ac demum ab eo euadere.Pau. Iaſo.& Dec.in l.non omnis.2.col.ff.ſi cert. peta.vbi Altit. per text. vbi aſſerit ex ſequenti ualetudine reuocari donationem cauſa mortis factam inſtāti periculo eamque opinionem communem eſſe fatetur, Decio paululū refragante. Ex quibus eſt intelligēda regia l. final. titul.4. part.v.quę expreſsim probat donationem cauſa mortis reuocari,ſequenti donatoris ualetudine,uel per pœnitentiam aut donatario præmoriente.Eſt uero

ro notandum contingere poſſe donationem cauſa mortis,nec per pœnitentiã,nec premoriente donatario reuocari ,ſi facta & concepta ſit donatio ab exiſtenti in aliquo mortis periculo in hunc modum, ut donata res omnino non reddatur, donatore ex illo periculo moriente.tex.a gl. & docto.ibi ita intellectus in lege ſi alienam.§. Marcellus.ff. de dona.
24 cauſ.mort.† Item,donatio hęc cauſa mortis,etiam ſi expreſsim donator pœnituerit , minime ceſſat. nec reuocatur danatore ipſo decedente ſine aliquo hęrede ex teſtamento , nec ab inteſtato.argumento. l. j. ff. qui ſine manumiſ. ad liber. peruen. ubi ſi ſerui uenditor cum pacto , ut poſt certum tempus liber fiat,abſq; hærede deceſſerit, ſeruus liber poſt tempus efficitur , licet uenditor illã uoluntatem mutauerit. & in ſpecie iſta hoc aſſerunt Angel. in diſputatio. Aſtenſis miles.idem Ang.Imol. Areti.& Alexand. numer.10.in l. qui Romæ.§. Flauius.ff. de uerbo. obligat. idem Alexad. in l.ij. ff.de leg.j.idẽ & Soc.col. fi. in l.non omnis.ff. ſi cert.peta. Hippo. in ſing. 63.Alexand.in l. quoties.colum.3. ff.de legat.j.Sed ex aduerſo oppoſitum ſententiam probant Iaſ.in dict. .§.Flauius,nume.3 . Idem Iaſo.& Deci.in dict.l.non omnis. colum.3. Ripa.in dict.l.ij. colum.fin.& præ cæteris Corne.conſi.63. colum. v. uolumin.1. quamuis dicat in praxi durum eſſe a ſententia Angel. recedere:manifeſte tamen oſtendendam Cornei diſputationem ſecutus,opinionem Angel. quam frequentius receptam eſſe exiſtimo,minime ueram eſſe,imo prorſus aduerſam Iuriſconſulto in dict.l.j. cui ipſa communis opinio innitit. Scribit enim Paulus:Si ſeruus uenditus eſt,vt intra certum tempus manumittetur, etiam ſi ſine hęrede deceſsiſſet , & uenditor,& emptor , ſeruo libertas competit, & hoc diuus Marcus reſcripſit.His me hercle uerbis includitur caſus, quo uenditor cum hærede deceſſerit. ſiquidem dictio.etiam includit et implicat caſum minus dubium.l. ſi contendat. ff. de fideiuſſ. gloſſ.in cle.ij.uerb.eccleſiæ.de hęr. Subdit ſtatim Paulus Iuriſconſultus in dict. l. j. Sed & ſi mutauerit uoluntatem uenditor , nihilominus libertas competit. Igitur hic uerſiculus eſt intelligendus , ſiue uenditor deceſſerit cum hęrede,uel ſine hęrede , ſicuti principalis eiuſdem legis pars loquitur. Dictio etenim ſed & ſi aduerſatiua eſt,& in ſpecie pręcedenti intelligendæ.gloſ.& Barto.in l. mariti.§.fin.ff.de adult.unde conſtat,uendito ſeruo , ut poſt certum diem manumittatur,eum ſeruũ manumiſſum cenſeri poſt diem illam , decedente ante diem uenditore cum hęrede,uel ſine hærede: licet uoluntatem mutauerit: quia mutatio uolũtatis debet adeſſe eo tempore,in quo manumiſsio confertur.text.elegans in l. j. Cuius hæc uerba. Si Patroclus poſtea quam te Hermiæ donationis cauſa dedit lege dicta , ut ſi quindecim annis continuis ſeruiſſes,ad libertatem perduceteris : ſi modo Patroclus non contrariæ voluntatis fuerat, aut etiam ſi iam deceſſerat, ad libertatem perueniſti. Quibus uerbis conſtat , perpenſa alternatiuæ dictionis conditione, decedente uenditore uel donatore ante diem manumiſsionis , mutationem uoluntatis minime obeſſe manumiſsioni. idem probat text. in l. mancipia.ff. qui ſine manumiſ. Mãcipia,inquit Papinianus,mater filię donauerat , ut filia curaret ea poſt mortem ſuam libera eſſe:cum donationis legi non eſſet obtęperatum : ex ſententia cõſtitutionis diui Marci,libertatem obtingere matre con-

ſentiente reſpondi, quod ſi ante filiam mater deceſſerit, omnimodo. ubi Accur. addit, etiam ſi mater mutauerit uoluntatem. Ergo in d.l.j. ſiue cum hęrede, ſiue ſine eo deceſſerit uenditor ſerui, idem erit, nullaq; conſtituitur differentia: atque ideo communis opinio probatione deſtituta refellitur. & eam nouiſsime reprobat And. ab Exea in rub. ff. de pact. nu. 159.

25 ¶ Fit aũt † donatio cã mortis, expreſsim ita ut dubitari neceſſe non ſit. Quod ſi non dicatur eã fieri cauſa mortis, fiat tamen ab exiſtenti in aliquo periculo, ita ut donet poſt mortem: his quidem uerbis donatio cauſa mortis cenſetur. l. ij. ff. de donat. cauſ. mortis & Bartol. ibi Bal. & præ cæteris Alex. nume. vi. in l. quæ dotis. ff. ſolu. matri. & Guliel. Benedict. in cap. Rainutius. iſto titu. uerbo, teſtamẽtum iiii. nume. 23. Sed ſi fiat ab eo, qui nullo periculo conterritus eſt, his tamen uerbis: do no poſt mortem, eſſe donationem inter uiuos. Oldra. opinatur conſil. 139. ex. §. poſt mortem, inſti. de inutil. ſtip. l. nam & ſi cum moriar. ff. de condict. indebit. Bald. in l. ii. C. de iure dotium. Guliel. Benedict. dict. nu. 23. Hæc tamen opinio procedere non poteſt ex l. ii. ff. de donat. cauſa mort. & probatur ea ratione. ꝙ donatio cauſa mortis dicitur, ubi donatur uult magis ipſum, quam donatarium rem donatam habere, ipſumque donatarium magis quam hęredem. l. j. ff. de donat. cauſa mort. & l. ſenatus. ff. eo. titu. qua ratione hanc ultimam opinionem tenent Alberi. in d. l. nam et ſi cum moriar Iaſ. in l. quæ dotis nu. 43. ff. ſoluto matrimo. idem Iaſ. conſ. vj. uolu. iij. col. v. Prima uero opinio locum habere poteſt, quando mors eſſet dilationis cauſa adiecta ex iuribus ibi allegatis, utpote, ſi uerbis executionẽ donationis inducẽtibus mentio mortis fieret. Soc. conſi. 53. uol. j. col. iii. Alex. conſ. 14. uol. j. col um. ii. Bald. in dict. l. ij. Boeri. deciſio 353. numer. 12. Ex quibus apparet, non omnino eſſe eam donationem cauſa mortis, in qua mentio mortis facta ſit. Neupe ſi fiat mortis mentio in uerbis executionem actus inducentibus, quod etiam probauimus in ii. huius rubric. parte. nu. 13. Erit & alius caſus, in quo etiam facta mentione mortis in ipſa diſpoſitione, erit donatio inter uiuos, ſi fiat alicui, et eius hæredibus. Hæc enim adiectio donationi cauſã illa donatario præmoriente ad hæredes minime tranſmittatur: ergo eſt hæc donatio inter uiuos. Bald. in l. ij. C. de iure dotium. col. iii. Alexan. conſi. 14. uolu. i. nume. 12. Areti. conſil. 74. col. 3. Claudi. col. 4. & Iaſ. nume. 49. in d. l. quæ dotis. Ferra. caut. 30. in fin. Boeri. deciſ. 353. nu. 12. Iaſ. & Dec. in l. non omnis. ff. ſi cert. pet. Bald. conſil. 108. vol. iij. And. ab Exea in rub. ff. de pact. num. 504. quorum opinio in praxi frequentiſsimo authorem conſenſu potius obtinebit, quam contraria, quæ ab eodem Bald. probatur conſil. 391. iij. volu. & Altiat. in d. l. nõ omnis. iij. col. & eam defendit Dec. conſi. 470. colũ. pen. quaſi prędicta adiectio hæredum hunc ſenſum habeat, vt pręmoriente donatore donatio ipſi donatario, & eius hæredibus competat. Cæterum, donatio in qua mentio mortis non fit, etiam ſi ab ægroto uel conſtituto ab aliquo periculo fiat, inter uiuos eſt cenſenda. l. Seia. §. cum pater. & ibi Bart. & Paul. hoc exiſtimans eſſe ſingulare. ff. de dona. cauſ. mor. Imol. Alex. nu. vij. & Iaſo. nu. 26. in d. l. quæ dotis. & Soci. conſil. 53. col. i. uol. ij. Roman. conſi. 229. Hoc tamen eſt uerum, ſi talis donatio

inter uiuos ualere poterit. Nam ſi vt donatio cauſa mortis procederet ualeat, non tamen vt donatio inter viuos, præſumenda erit potius donatio cauſa mortis. l. apud Celſum. §. Iulianus. ff. de doli except. quam dicit ſingular. Socin. conſil. 130. col. penult. uolu. i. Roman. in d. l. quæ dotis. ne ſit Corne. conſil. 124. uol. iiij. & Ripa in tract. de peſte. ii. par. nu. 179. Soci. Iunior conſil. 21. uol. ij. in additione. tametſi gloſſ. in dict. §. Iulianus. exiſtimēt ibi facta fuiſſe mentionem mortis, quam Iaſ. ſequitur in dict. l. quæ dotis. & ibi Alexand. numer. 13. dicens, in iudicando & conſulendo ab eius intellectu non eſſe recedendum. Eſt tamen prima opinio maxime notanda. Porro & cōiecturis quibuſdam nulla facta mentione mortis poſſumus deprehendere donationem cauſa mortis. nempe ſi donator utatur verbo, relinquo. Dinus in l. i. C. de reuo. donatio. & Guido Papæ ſingul. 457. uel ſi facta donatio ſit ab infirmo, uel ab exiſtenti in aliquo periculo, facta ipſius infirmitatis uel periculi mentione. Corne. conſi. 124. uolu. iiij. & Ripa in d. ij. part. nume. 175. optimus text. in l. ii. ff. de dona. cauſa mortis.

¶ Eſt & alia vltima uoluntas, cuius meminit l. licet. C. de pac. ubi doct. omnium conſenſu eam appellant vltimam voluntatem innominatam, & in genere: atque ita Accurſ. eam legem intellexit. & Ang. in l. iij. §. genera. ff. de acquirenda poſſeſ. colum. j. licet Dec. in dict. l. licet colum. finali contendat, illam legē loqui de donatione cauſa mortis reſpectu militū, in quo a communi ſententia diſcedit.

26 ¶ Mortis † autem cauſa capio eſt acquiſitio occaſione mortis alicuius quę ſpeciale nomen non habet. l. qui pretio. l. mortis cauſa capitur. l. inter mortis. ff. de donatio. cauſa mort. Bar. in dict. l. qui pretio. Bal. in auth. ſi quas ruinas. C. de ſacroſ. eccl. nu. vii. Is etenim mortis cauſa capit, qui aliquid conſequitur cauſa cōditionis implendæ ab hęrede, uel legatario, aut ſtatulibero. Ex quo Bartol. infert in dict. l. mortis cauſa capitur. patre accipiente rem aliquam in emphyteuſim pro ſe, & filijs, mortuo patre filios illam emphyteuſimq; conſequi a domino directo ex mortis cauſa capione, & ideo inter eos eſſe locum iuri accreſcendi, quod alioqui in cōtractibus propriis locum non habet. lege ſi mihi & Titio. ff. de verborum obligationibus. competit tamen in mortis cauſa capione. l. Thais. §. Stichus. ff. de fideicommiſ. liber. quam opinionem mire exaltat Iaſ. in l. ij. C. de iure emph. num. 210. ex ea colligens, non poſſe patrem priuare aliquem filium hoc iure emphyteutico: cum id non a patre, ſed a vero domino filius occaſione mortis patris capiat. quam illationem Bartol. aſſeruit in lege & iuriſiurādi. §. ſi liberi. ff. de oper. libert. Frederic. conſilio 228. Factum tale eſt, & alij quos adducūt Ioannes Crott. in lege ſi conſtante. ſecunda lectur. colum. vij. ff. ſoluto matrimonio, & Iaſon d. nume. 210. dicens hanc opinionem eſſe communem, quam latiſsime omnium explicat Andr. ab Exea in rubrica de pact. nume. 211. Curt. in tractat. de feud. iiij. part. j. reg. quæſtio. penult. ver. ex prædicta. Zaſius titulo de feudi alienat. fol. 6. id vero, quod Bartol. opinatur, hanc eſſe mortis cauſa capionem, falſum eſt manifeſte: quia filij hanc emphyteuſim capiūt ex vero, ſpeciali & nominato titulo emphyteuſis: ſicuti & in feudo vocati cenſentur, & inuitati ab ipſo primo concedente ipſi filij

poſiti

poſiti in diſpoſitione, & ab ipſo domino titulum, ius, & cauſam capiũt. tex. in capitulo vnic. et ibi Iſernia, & Bald. de feudo Marchiæ. capit. vnic. de gradib. ſucceſ. in feud. & in capitu. vnic. de natura ſucceſ. feud. Et licet idem Bartol. conſilio 58. et in dicta lege ſi mihi, & Titio. numero quinto, eandem deciſionem repetat, quam ipſe in dicta l. mortis. ſcripſerat, ab ea tamen recedere videtur: dicens in prædicto contractu filios emphyteuſim conſequi ex prima conceſsione, & ex illo contractu. quod pulchre animaduertit Carolus Molinæus in conſuetudine Pariſienſi titulo primo. §. vigeſimo ſecundo quæſtione vigeſimaquinta. Quod vero Bartol. dixerat inter filios eſſe locum iuri accreſcendi, id recipiendum eſt omnino non ex proprio iure accreſcendi: ſed vi taciti pacti, & lege conceſsionis vti notat Alexan. in d. l. ſi mihi, et Titio. col. v. Curt. Senior conſ. 49. col. iij. & in ij. arti. fundamento 11. conſi. 50. col. vij. & viij. Curt. Iun. in tractat. de feud. ii. part. quæſt. ſi. verſi. ſecundo principaliter. Iaſon conſi. 117. col. vii. volu. iiii. idem in l. re coniuncti. de lega. iij. nu. 230. & ſenſit Bart. in d. l. ſi mihi & Titio. nu. 5. vbi Aret. & Iaſ. eandem materiam explicant. Imo ſatis dubium eſt, an in mortis cauſa capione ſit locus iuri accreſcendi: nam id falsũ eſſe cenſet Matthæus notabil. 153. quod modo non diſputo.

¶ Poſtremo, illud omittendũ non eſt, quemlibet teſtari poſſe, atque in vltima voluntate bona propria poſt mortem diſtribuere, niſi ſpeciatim a lege prohibitus ſit l. ſi quæramus. ff. iſt. titu. Abbas ĩ rub. Anch. Imo. & Barba. in c. ij. eo. tit. latius Franc. in rub. huius tit. li. vj. regia l. 13. tit. j. par. vj. ex quibus plures perſonæ colligi poſſunt, quibus eſt interdicta libera teſtandi poteſtas.

27 ¶ Iure autem antiquo † damnatus ad mortem, in metallum, ad beſtias, vel deportatus, libertatem & ciuitatem amittebat: & ideo teſtari non poterat. l. qui vltimo. ff. de pœn. l. eius qui. §. fin. & l. qui a latronibus. §. fi. ff. iſt. tit. l. ſi quis filio exhæredato. §. ſed & ſi quis. ff. de iniuſt. rupt. quod in his, qui ingenui naſcuntur iure Codicis abrogatum eſt: cum nemo bene natus ſeruus pœnę efficiatur. authen. ſed hodie. C. de donat. inter virum & vxor. quę procedit etiam in damnatis ad mortem naturalem. gloſſ. in d. l. eius qui. §. fin. & in d. §. ſed & ſi quis. Sali. in d. authẽ. hodie. Hæc tamen opinio minime placet, qa auth. ſed hodie. non loquitur in damnatis ad mortem. quod apertius apparet ex authen. de nupt. §. quod autem. quæ eſt in nouellis conſtitutionibus, nu. 12. quo fit, vt receptũ ſit, etiam hodie iure Cæſareo, damnatum ad naturalem mortem minime teſtari poſſe. Bar. in d. l. qui vltimo. & idẽ in dict. l. eius. §. fi. & ibi Paul. Imo. & Areti. dicens hanc eſſe communem opinionem, quam probat gloſ. in d. auth. ſed hodie. & repetit Bar. in d. l. ſi quis filio exhæredato §. irritũ. regia l. 15. tit. j. part. vj. Prima vero opinio recepta fuit lege lata ĩ Taurino cõuentu a Regina Ioanna Caroli Cęſaris matre. l. iiij. Ex qua ceſſat & illa dubitatio, an damnatus in perpetuum carcerem teſtari poſſit. qua in re Bart. in l. ij. ff. de his q̃ pro non ſcript. aſſeruit, eum teſtari non poſſe. ex l. j. C. qui non poſſ. ad libert. peru. vbi hoc notat Bald. & idem Imol. in l. ij. col. iij. ff. de pub. iudic. Bal. conſi. 448. vol. j. GulIel. Bened. in c. Rainutius. verbo, mortuo teſtatore. j. n. 129. Barb. col. 10. Imo. nu. 13. in c. quia ingredientibus. iſt. tit. Hippo. ſing. 565. quam ſententiam

tiam in laicis communem eſſe exiſtimat Abb.in hac rub.ij.col. dicẽs etiam in clericis veriorem eſſe.lege autẽ Taurina ab hac opinione prorſum diſceditur, quod in ſpecie aſſerit Io.Bernar.a Luco,vir moribus & doctrina excellens, atque Callagurritanæ ecclesiæ antiſtes ornatiſsimus in pract.crim.c.120.in fi.Quin & ipſe opinor ante præfatam legẽ damnato in perpetuo carcerem teſtari licuiſſe ſecutus Alberi.in l.aut damnum.§.fi.ff.de pœni. Ancha.& Franc.in c.quamuis.de pœni.in vi. Bal.in l.j.in repeti.col.iiij.C.de ſacroſ.ecclef. Abb.in c.tuæ.de pœni. Franc.in rub.iſt.tit.in vj.verſi.decimo. quorum opinio manifeſtiſsime comprobatur , ex eo,quod frequentiſsimo omnium conſenſu hodie nemo inteſtabilis ratione pœnę efficitur, niſi ad mortem damnetur, Igitur ſi damnatus in metallum teſtari poteſt,cur damnatus in perpetuum carcerem non teſtabitur? Nec quidquam facit d.l.j.C.qui nõ poſſ. cum in ſeruis loquatur, & præterea ſtatuta ſunt ante iura authenticorũ, et Iuſtiniani Nouellas.Præmiſſa tamen Taurina lege dubium eſt , an damnatus ad mortem naturalem teſtari poſsit circa illa bona , quæ cũ alioqui fiſco regio competerent, reſeruantur tamen filiis,ac deſcendentibus ab ipſo delinquenti , aliiſque perſonis, quarum meminit authen. bona damnatorũ. C. de bonis proſcrip.l.v. titu.31.l.viii.titu.x.l. vi. tit.vii.part.vii. in quo illud iure reſpondendum eſt,poſſe hunc damnatum inter illos,quibus prædicta bona preſeruantur a lege, teſtari: ita vt prælegare minime poſsit, neque vnum ex vocatis a lege hæredem inſtituere,cæteris excluſis: vti probat efficaciter Roderi. Xuares in repeti.l.9.titu.de legat.libr. 3. Forti.x.limit, ad fin, cuius reſponſum coadiuuatur ex eo, quod nec damnatus ad mortem poterit ad piam cauſam teſtari de illis bonis, quę per authen.bona damnatorum. quibuſdam ibi nominatis deferuntur. Bar. & alii doct.in l.i.C. de ſacroſanct. eccleſ.in repeti.iiii.queſt.nu.26: & eſt communis opinio teſte Panor. in hac rub.fin.col.

28 ℭ Prohibetur † etiam teſtamentum condere filiusfamilias, circa bona aduentitia , etiam conſentiente patre.l. qui in poteſtate. l. filiusfamilias.ff.iſt. tit.l. ſenium. C. qui teſtamen. face. poſſ.regia.l.13.titu. j.part. vi. etiã ſi in his bonis pater vſumfructũ nõ habeat, ſecundũ cõmunem opinionem in d.l. ſenium. cuius & nos ſuperius meminimus . Imo nec in piam cauſam teſtari poterit filiusfamilias,patre non cõſentiente , ſi circa bona aduentitia velit teſtari,licet eorum vſusfactus patri non ſit quæſitus:tametſi in piam cauſam patre conſentiente indiſtincte teſtari valeat.c. licet.de ſepult. in vj.Calde.conſi.10. hujus tit. Abba.hic.nu.10.Dominic.in d.c.licet. Ange.Salic.Roma.Alex. Deci.& Corneus poſt Bald.in d.l. ſenium. Frederic.conſi.298.Bald.in l.j.col. ij.& in repetitio.col.vj.C.de ſacroſan. eccle. quorum opinio communis eſt,ut aſſerũt Alex.in l.j.§.hoc autem Senatuſconſultum.ff.ad Trebellia.Iaſ.& Deci.in d.l.ſenium.et verior de iure ſecundum Laurent. Calca,conſi.12.col.pen. Et licet res ſit digna diſputatione,communis tamen opinio defendi poteſt, recte perpenſis verbis d.c. licet.§.fin.iuncta gl.ibi.atque ita in conſulendo & iudicando erit exacte ſeruanda , etiã ſi refragentur Io.And.in c.ſi pater. iſt.tit.in vj. Fran.in rub.col.11.Ancha.in d.c.licet.& in c.ij. infra eo. & alij,quos Alex.Iaſ.& Deci.referunt. Nec admittenda eſt diſtin-

ctio

ctio Bar. qui in l. qui in poteſtate. ff. eo. communē intelligit, in bonis aduentitijs, quorum vſusfructus patri non quæritur: non in aliis. Nam & ſi non deſint, qui in eandem iuerint ſententiam Barto. commentum ratione omnino deſtituitur: & ideo hactenus nondum eſt receptū. Hic profecto ſiſtendum eſt: ſi quidem l. v. Tauri cautum extant, filiumfamilias teſtari poſſe libere, patria poteſtate non impediente de bonis illis, quorum proprietas patri non ſit iure quæſita, nec patris cōſenſus eſt neceſſarius. Vnde in his regnis non eſt anxie inquirendum de teſtamento filijfamilias, modo filiusfamilias teſtetur ſeruata iuris ſolennitate, ex Barto. in l. j. v. quæſt. princi. C. de ſacroſan. eccleſ. Alexand. in l. ſi quis priore. col. iij. ff. ad Trebel. notat Iaſ. col. j. per tex. ibi. in l. ſi quādo. C. de inoffi. teſtam. regia l. v. tit. j. part. vj. Nihilominus de filiofamilias clerico dicemus alqua in c. quia nos. infra eodem titu.

HACTE.

HACTENVS TRACTAMVS EA, QVAE AD HVIVS TITVLI qualemqualem cognitionem pertinere videbantur.

NVNC VERO, DEO DVCE, ipſas Conſtitutiones interpretabimur.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Presbyter propria bona habens in Epiſcopum eligi poteſt, & illa bona iure retinet: atque inibi explicatur quis fuerit author canonis manifeſta. 12. q i.*

2 *Clericus habens patrimoniū pot id cōſeruare, & reditus eccleſiaſticos in proprios vſus expēdere.*

3 *E..s habens patrimonium, pōt in eo quem voluerit heredem inſtituere, ēt omiſſa propria eccleſia.*

4 *Reſtituitur litera Canonis, Epiſcopus qui filios. 12 q ij.*

5 *Res empta ex pecunia eccleſiæ, nō tamen eius nomine, an eccleſiæ dominio adquiratur.*

6 *Bona per prælatum adquiſita, an præſumantur ex reditibus eccleſiæ habita, et quid de adquiſitis per vxorē matrimonio conſtāte.*

7 *Bona rel..cta per prælatum, an cenſeantur adquiſita ab eo poſt dignitatem obtentam.*

8 *Textus in canone primo. 12. q. v. & in hoc can. primo ex epiſtolis diui Gregorij reſtituuntur.*

9 *Prælatus an teneatur inuentariū de rebus eccleſiæ facere.*

10 *Iudicis arbitriū plurimū verſatur in inquirendo an bona per prælatum quæſita ex eius induſtria, an ex reditibus eccleſiæ obuenerint.*

11 *Quæſita per prælatum ex eius induſtria, & cauſa perſonæ, an ſubyciantur teſtamento, & liberæ diſpoſitioni*

12 *Verba concilij quandoque præceptum inducunt*

13 *Eccleſia inſtituta heres à prælato an teneatur alienationem rei eccleſiæ per eum factam approbare, & quid in filio herede.*

14 *Eccleſia inſtituta heres an teneatur eo modo quo extraneus, inuentarium facere.*

15 *Heres non conficiēs inuentariū non tenetur ad legata vltra vires hereditarias, de quibus con*

ſtat

ſtat ex confeſſione legatariorū.

16 *Hæres non conficiens inuentarium, an in foro animæ teneatur ultra uires hæreditatis*

17 *Teſtator an poſſit remittere hæredi confectionem inuentarij.*

18 *Monachus factus Ep̄s an liberetur à religioſis regulis, et ſtatutis.*

19 *Qui ſe et ſua obtulit eccleſiæ ſeculari, an poſſit ad aliā eccleſiam tráſiēs bona illa ſecum deferre*

20 *Monachus à primo monaſterio ad ſcd̄m recedens, an deferat ſe cū bona prio monaſterio iā quæſita.*

21 *An monaſterio acquiratur hæreditas, quæ monacho defertur ſine ipſius monachi aditione.*

CAP. I.

PRIMO, ex hoc capite colligere licet poſt Panormitanum,
1 †poſſe clericum habere proprium, ac licite in Epiſcopum eligi, & denique electum ad tantam dignitatem, illud retinere: quod Gratianus ex concilio Agathenſi c. 48. comprobat in can. Epiſcopi.xii.q.j. plures ad id authoritates doctiſsime congerens. idem probatur in c. manifeſta. eadē qōne, ex Græcis Synodis, quas Martinus Bracharenſis Epiſcopus collegit ſub Honorio Papa I.c.15. a quibus plurima decreta per eundem Gratianū deſumpta fuere, quæ tamen falſo in vulgatis codicibus Gratiani, Martino Papæ tribuuntur, atque is error frequentiſsimus eſt in eo libro, & maxime in d.c. manifeſta. Ceterū, quamuis nouus ille populus Eccleſiæ catholicæ, ſub fortiſsimis ducibus fœliciſsima Apoſtolorum charitate, res omnes communes haberet, earumque diſtributio fida ſynceritate peragere: vti phibet teſtimoniū liber Actuū Apoſtolorum.c.ii.& c. iiii. non tamen damnandus eſt, imo ad clericatum recipiendus is, qui propria bona habere curat, & retinere contendit.c.certe.& ſeq: xii.q.i. diuus Auguſtinus ſermone 52. & 55. ad fratres in eremo. Quinimo clericus
2 habens eccleſiaſticū beneficium, & patrimoniū, poteſt in proprios vſus beneficij reditus expendere, & licite propria bona cōſeruare: authore Inn. in c. Epiſcopus. de præb. quem Abb. ibi ſequitur. idē Abb. in diſputatio. incipiēti, Titius clericus. quarto dubio. & in c. iij. de pignori. idē Abb. & Cardi. col. ſi. in c. poſtulaſti. de reſcrip. & ibi Fel. nu. vj. Soc. conſi. 91. vol. iij. hoc ipſum ex verbis Thomę deducere conatur Caieta. in ii. 2. q. 185. arti. vij. reſponſ. ad iij. digne etenim ſacerdos ſeruiēs altari & eccleſiæ illam mercedē percipit, quæ a canonibus, aut prælatis ſibi diſtribuitur. c. pe. j. q. ij. ex cōcilio Agathenſi. c. 36. c. cum ſecundū. de prēb. Igitur poteſt ſtipendia ſanctis laboribus debita, & in præmiū conceſſa in alimenta vſuſque neceſſarios ipſius, ſacerdos eccleſiam habens licite expendere. Nec oportet ab hac ſententia diſcedere: nam & eam eſſe communem fatentur Dec. in d.c. Epiſcopus. Felin. & Barba. col. pen. in d.c. poſtulaſti. quo in loco idem Barba. & Deci. ab hoc opinione diſcedunt. quibus ſuffragantur duo. Primum, quod ex Hieronymo ad Damaſium Gratianus retulit. ij. quæſt. ij. c. clericos. Is enim inquit. Clericos autem illos conuenit eccleſiæ ſtipendijs ſuſtentari, q̄bus parentum, & propinquorū nulla ſuffragantur bona. Qui autem bonis parentum, & opibus ſuis ſuſtentari poſſunt, ſi quod paupe-

rum eſt, accipiunt, ſacrilegium profecto committunt. Idem ex Hieronymo repetitum eſt in regula monachorum. cap. de paupertate. Alterũ ex Proſpero adducitur. 12. q. j. cap. illi autem. dum Proſper ſcribit. Illi autem, qui tam infirmi ſunt, ut iiis rebus renunciare non poſsint, ſi ea quę accepturi erant, diſpenſatori relinquunt, nihil habentibus cõferenda, ſine peccato poſsidẽt ſuas: quia & ipſi quodammodo ſua relinquunt, quando proprijs contenti rebus, nihil eorum quę labori uel ordini ſuo deberi arbitrãtur, accipiũt. His igitur ſententia communis improbatur, quibus ſatisfacere oportet, ne tot ſacerdotum animas in diſcrimen coniiciamus, tutiſsimã aſſertionem anxie nimis omittentes.

¶ Prima etenim authoritas Hieronymi, uel conſilium potius quam præceptum exprimit, uel probat illa bona, quæ ex reditibus eccleſiaſticis pauperum alimentis ueteri inſtituto deſtinantur, non debere diſtribui in alendis clericis, qui ex parentum bonis, uel a propinquis commode victum & veſtitum, alia que ſibi neceſſaria conſequi poſſint, non tamen loquitur de his bonis, quæ in obſequij & laboris mercedem digne presbyteris debentur: iuſtus etenim eorum labor pro operis mercenariis hęc ſtipendia petit, quo fit, ut apud Hieronimum ipſe accipiam ſtipendia, pro decimis, oblationibus, & aliis rebus, quæ a Chriſtianis viris in eccleſiam conferuntur, non autem pro mercede, quę ab eccleſia clerico miniſtranti & ſeruienti in cultu diuino exhibenda eſt. Aut, ſi malis ita accipiẽda ſunt verba Hieronymi, ut uere locum habeant, data maxima, & extrema in pauperibus inopia: ut intellexit Tho. ij. 2. q. 185. arti. vii. Ad tertium quo caſu clerici peccarent in abuſu, non ſubuenientes pauperibus ex illis bonis, nec tamen tenerentur ad reſtitutionem, quod Caiet. ibi probat, & nos alibi dicemus. Proſperi uero dictum eſt referendum ad illud tempus, quo incipiebat floreſcere catholica Eccleſia, & Apoſtolicis conſiliis propenſiſsima erga Deum religio utebatur, ſpretis mundani faſtus cupiditatibus, quo clericorum uita mundiſſima, nullis labefactata vitiis Euangelicam doctrinam referebat: ſicuti diuus Hieronymus ad Nepotianum pientiſsime admonet: & idem in epiſtola ad Pammachium de morte uxoris. & Gratianus in capitul. paſtor. i. q. ii. eandem Inno. opinionem aſſerit communem. & eam ſequitur Syluest. verbo clericus. iiij. quęſt. 16. Socin. conſi. 91. uolu. iij. colum. iiij. Abbas in diſputa. iiij. dubio iiij.

¶ Secundo, ex eodem capite col-
3 ligo, † Epiſcopum in bonis patrimonialibus, & in his, quæ ab eccleſia non habuit, teſtamentum facere poſſe, & hæredem, quam uelit inſtituere, ita ut eccleſiam non teneatur hęredem relinquere. Abb. hic probat hoc ipſum canon. 40. Apoſtolorum, a quo Gratia. aſſumpſit. capit. ſint manifeſtæ. 12 quęſtione, j. ibi ſicut voluerit. quę uerba ſunt etiam in capitul. quia nos. iſto. titul. & in capitul. i. titul. proxi. infra. ubi idẽ in Epiſcopis & presbyteris ſtatuitur. ad idem text. in capitul. fixum. 12. quęſtio. v. & in capitul. quicunque 12. quæſt. iij. notat gloſſ. in cap. Epiſcopus qui filios. 12. quęſtio. ii. etiam ſi Epiſcopus filiis, & propinquis careat. quam opinionem Imola præceteris aſſerit in dicto capitul. quia nos ubi Barb. numer. vij. & hic col. iii. aſſerit eandem communẽ eſſe. & in tract. de peſte. Cardi. j. parte quęſt. iij. num. 76. eandẽ

ſententiam

ſententiam ſequitur Abb. in cap. ſi quis Epiſcopus. de hæret. vbi glo. Anto. & cęteri doct. communiter hoc ipſum approbant. Hic tamen refragatur tex. in d. c. ſi quis Epiſcopus. dum disiunctiue dixit, Epiſcopum inſtituentem hęreticos, aut extraneos a ſanguine, eſſe excommunicandum poſt mortem: ergo nō poteſt extraneos a ſanguine inſtituere hæredes. Is vero text. ita intelligendus eſt, vt in eo Epiſcopo locum habeat, qui hęreticos conſanguineos. aut extraneos hęreticos hęredes inſtituit. glo. recepta cō muniter ibi. & Roma. ſing. 735. dicens idem eſſe in quocunque alio Chriſtiano, quod in Epiſcopo tex. optimus in c. ſane profertur. verſi. item multi. 24. q. ij. gloſ. inſignis in c. Iudęi. ij. de Iudæ. Præterea aduerſus communem opinionem tex. eſt in can. Epiſcopus qui filios. xij. q. ij. inquit enim ille canon'. Epiſcopus qui filios, aut nepotes non habuerit, alium quam eccleſiam nō relinquat hæredem. Ergo eccleſiā tenetur inſtituere hæredem. Sed ille tex. conſilium non neceſsitatē inducit: ſecundum glo. & communem. Quod ſi attendamus ad verba illius text. quæ multo integrius extant in concilio Agathenſi. cap. 33. parum oberit ille canon opinioni iam diu receptæ: ita enim legitur,

4 Epiſcopus, † qui filios aut nepotes non habens alium quam eccleſiam reliquit hæredem: ſiquid de eccleſiæ cauſa, aut neceſsitate inſumpſerit, quod diſtraxit, aut donauit irritum habeatur. Qui vero filios habens, de bonis, quę reliquit ab hęredibus eius indemnitatibus eccleſię cōſulatur. Hactenus igitur ille tex. non cogit precise Epiſcopum filiis carentem eccleſiam inſtituere. Vnde ſententia doct. verior eſt, & eā expreſsim optime Henri. ſequitur in d. cap. ſi quis Epiſcopus.

5 Tertio ex vltimis huius. ca. verbis probatur, † res emptas a prelato pecunia eccleſię, dominio ipſius eccleſię adquiri, etiam ſi proprio prelati nomine fiat emptio. Abb. et doct. hic. & idem fere ſtatuitur in cap. fixum. xii. q. v. c. j. cap. inquirendum. de pecu. clerico. Verum in his iuribus id tantum dicitur, debere prędictas res in iura eccleſiæ cō ferri: non tamen eſſe a die emptionis, & in eccleſię dominium trāslatas, & ideo Hoſti. in d. c. inquirendum. fatetur hanc tertiam cōcluſionem aperte in iure non probari, licet doctores maxima authoritate ſatis ſit premunita. Communis tamen aſſertio ex verbis huius c. etiā refragante Hoſti. optime colligitur, & in auth. licentiam. C. de epiſco. & cler. Nec oberit iuris ciuilis regula dictans emptum ex pecunia aliena, ementi adquiri, non ei cuius eſt pecunia. l. ex ea. C. de rei vendicatio. quia in eccleſia erit ſpeciale, vt emptum ex eius pecunia, non ementi, ſed eccleſię dominio adquiratur. glo. ſing. ſecundum Cardinalem, & Barba. ibi colum. j. in d. c. inquirendum. quo in loco cęteri doct. idem approbant, quibus accedit regia l. 40. titu. v. part. v. glo. in can. apoſtolicos. xii. q. ij. Corſet. in ſing. verb. emptio. Rom. in authen. ſimiliter. C. ad leg. Falcid. colū. vj. in l. ſi quis presbyter. C. de epiſco. & cleri. Aretin. in l. cum hęredes. in prin. ff. de acquiren. poſſeſ. glo. in l. vxor marito. ff. de donatio. inter virum & vxor. & in l. ij. ff. quando ex fact. tuto. & in l. ſi vt propoſuis. C. de rei vendicat. vbi idem dicitur in re empta ex pecunia militis, ſicuti in re empta ex pecunia pupilli, aut minoris. l. ij. ff. quando ex facto tutor. l. iii. C. arbitri. tutelæ. Eſt & in eccleſ. glo. in l. j.

C. ſi quis alteri vel ſibi. cuius opinionem aſſerit communem eſſe Ripa, in l. ſenatuſconſulto. nume. 16. ff. in quib. caſib. pign. vel hypothe. Eſt tamen dubium an idem ſit dicendum, quando res pecunia eccleſiæ emitur, ſuppreſſo nominē eccleſię ab eo, qui eccleſię prǽlatus non eſt, nec adminiſtrationem rerū eccleſiæ tractat: & ex argumento minoris ad eccleſiam. c. j. & c. auditis. de in integ. reſtitu. l. orphanotrophos. C. de epiſco. & cleri. regia l. fin. titu. vlt. part. vj. Cinus, Bartol. Alberi. Bald. Salic. & Paul. in dicta l. ſi vt proponis. aſſerunt, non eſſe idem: imo rem ex pecunia eccleſiæ emptam ab eo, qui rerum eccleſię adminiſtrationem non gerit, effici ementis, non eccleſię, nec vendicari ab eccleſia poſſe, niſi in ſubſidium: ſicuti in re empta pecunia minoris. idem eſt l. iij. ff. de reb. cor. in prin. l. filiæ. & ibi Bart. ff. de ſolu. Pariſ. conſi. 80. lib. j. nume. 19. quo in loco hanc dubitationem explicat regia l. 49. titu. v. partit. v. quæ expreſsim in eccleſia & minore Bartol. Cini & aliorum opinionem recepit, licet in pecunia militis abſque vlla diſtinctione probet, rem ex ea emptam, etiam ab eo, qui militis res non adminiſtrat, effici ipſius militis: quod Cin. Bartol. & alij, exceptis Guliel. de Cune. & Bald. in dicta l. ſi vt proponis. in ſpecie adnotant. Et quamuis præfatis in locis Bernar. & Accur. a milite ad eccleſiam argumententur, atque latius Euerard. cap. 27. Id tamen argumentum ita recipiendum eſt, vt nimium a regulis iuris non diſcedamus: quo fit Barba. ſententiam in d. cap. inquirendum. colum. ij. a vero diſſentire: dum idem in eccleſia, quod in milite dicendum fore exiſtimat.

Quarto, ex eodē colligo, om-
6 nia † bona, quæ prǽlatus habet, præſumi adquiſita fuiſſe ratione bonorum eccleſiæ, & ob id pro eccleſia eſſe maximam iuris præſumptionem, & Epiſcopi hæredes probare debere, bona ab Epiſcopo relicta ex patrimonio, aliove titulo, quā eccleſiæ cauſa obueniſſe. quod ſuaderi poteſt ex l. Quintus. ff. de donatio. inter virum & vxo. l. etiam. C. eodem titu. regia l. ij. titu. xiiij. part. iij. quibus conſtat, res, quæ penes vxorem mortuo marito reperiuntur, præſumi eſſe ipſius mariti, & ideo oportet ipſam vxorem cōtrarium probare: qua in re ſunt qui id intelligant verum eſſe in his rebus, quas conſtat: vel probat mariti hæres fuiſſe adquiſitas matrimonio conſtante: hæ etenim res præſumuntur adquiſitę ex bonis mariti, ne ſit locus ſuſpitioni libidinis, & adulterij: cuius cauſa eas vxor adquiſierit, vt inquit ipſa lex. Hac vero probatione ceſſante non eſt locus præfatæ præſumptioni: ita viſum eſt Bald. in l. ſi vxorem. C. de condi. inſert. Salic. in d. l. etiam & in dict. l. Quintus. Aymon Saui. conſi. lxi. nu. 7. Alexan. conſi. xlii. volumi. v. Alcia. de præſumptionibus regula. iij. prǽſumptio. xxvi. nume. 6. Quibus tamē obſtat Aret. qui contrarium reſpondet conſi. 31. poſt Albericum in dicta l. etiam. dicens, præſumi illa bona conſtante matrimonio quæſita fuiſſe, & ex mariti bonis. Nam cum bona reperiantur tempore diſſolutionis matrimonij penes vxorem, prǽſumendū eſt bona illa eſſe mariti, cui ſubdita fuit in coniugali conſortio ipſa vxor: ex eo etiam quod fœminæ non ita honeſte ac licite patrimoniū ex induſtria ſolent adquirere, ſicut viri. Et prǽterea cū ad maritorum conſortium accedunt, res quas ſecum deferunt, in libellum

et repertorium redactas, maritis tra
dunt. l. ſi ego. §. ſi. ff. de iure dot. Ex
quibus, quamuis ceſſet ratio prę-
ſumptionis. d. l. Quintus. adſunt ta-
men aliæ coniecturæ, quibus opi-
nio Areti. potius quam contraria
placet. Nec ſequitur: res matrimo-
nio conſtante adquiſitæ præſumun
tur ex bonis eſſe mariti. ergo bona
quæ vxor poſsidet, adquiſita fue-
runt ante matrimonium: id vero cō
ſequitur optime, igitur ante matri-
monium res habitas ab vxore ip-
ſius eſſe, non mariti cenſendum eſt.
Atque in his regnis, omnia bona
quę reperiuntur tempore, quo ma-
trimonium ſoluitur, iudicantur eo-
dem matrimonio conſtante adquiſi
ta, & ob id communia ſunt. l. 203.
ſtyli. Minime tamen inficior Salic.
opinionē poſſe admitti ex aliquot
coniecturis, quæ animum iudican-
tis inducerent ad credendum, vxo
rem bona illa quæ poſsidet, ante cō
iugium habuiſſe. quod Alci. poſt
Aret. animaduertit. In pręlato tan
dem id apertiſsimi iuris erit, res ad-
quiſitas poſt dignitatem adeptā,
pręſumi cauſa eccleſię habitas fuiſ-
ſe. tex. glo. & doct. in c. j. de pecu.
cleri. id etiam in hoc capite omni-
no probatur. Ad id tandem diſpu-
7 tatio tendit, † an in dubio res prę-
ſumantur adquiſitę ante dignitatē,
an poſt. qua in re Gofredus in ſum
ma titu. de ſucceſ. ab inteſt. ſcribit,
Epiſcopi hęredibus incumbere pro
bationē eccleſia poſsidente: at econ
trario poſsidentibus ipſis hæredi-
bus oportere eccleſiam probare, res
illas adquiſitas fuiſſe poſt dignita-
tem. idem Abb. hic, & in cap. iii. de
pecu. cleri. in ſi. Barba. in cap. j. co-
lum. fin. de pecu. cle. tex. elegans in
c. j. xii. q. v. vbi hęc aſſertio Gofre-
8 di probari videtur. † Obiter tamen
admonēdus lector eſt illius canonis
inſcriptionē deprauatā eſſe: ſiquidē
is canon eſt apud diuum Gregoriū
in epiſtola ad Deo datū Epiſcopū
Mediolanēſem libro epiſtolarū. x.
epiſto. 43. in lib. vero decretorum
Gregorio ad Lucidū Epiſcopū fal-
ſo tribuitur: cōſtat itē ex eadē epi
ſtola, Luminoſam, cui bona quędā
Cōſtantius Epiſcopus reliquerat,
fuiſſe filiam fratris eiuſdē Epiſco-
pi. Nā dum legitur apud Gratianū,
Luminoſę ancillę Dei, & fratribus
ſuis, apud Gregoriū multo rectius
legitur, Luminoſę ancillę Dei filię
fratris ſui: ſiquidē de ſola Lumino-
ſa in eadē epiſtola tractatur. Itē ex
epiſtola apparet, bona quę Epiſco-
pus ille Luminoſę reliquit, immo-
bilia fuiſſe, cū ex Gratiano mobi-
lia eſſe colligatur. Addit prꝿterea
diuus Gregorius, bona illa non eſſe
auferenda a legataria, niſi eccleſię
actores probauerint, poſt ipſam di-
gnitatē ab eodē Epiſcopo adquiſita
fuiſſe: quibus verbis adhuc Gofre-
di ſententia fortior redditur. quam
Abb. & ſequitur in repe. c. cū eſſes.
iſt. tit. nu. 24. Salicet. in d. auth. licē
tiā. glo. in c. ſint manifeſtę. xii. q. j.
& in d. cap. j. xij. q. v. Bertachi. de
Epiſco. 4. lib. 4. par. nu. 6. Roman.
conſi. clix. col. fin. Ecce qua ratione
Gofred. nitatur ad cōcordiam redu
cere canonem illum, & huius pri-
mi capitis verba, quę eiuſdē autho
ris ſunt, diui nempe Gregorij Pa-
pę I. lib. epiſtola 7. epiſt. 51. ad An-
themium Campanum ſubdiaconū
de teſtamento Importuni Attella-
nę ciuitatis Epiſcopi: cum tamē in-
ſcriptio vulgaris caput hoc di-
cet eſſe Gregorij Papæ III. ad
Antonium ſubdiaconum. Nec ea-
dem omnino litera eſt vtrobique:
ſcriptum enim eſt in hoc capitu-
lo. Hortamur igitur, vt ſollici-
te diſcutias, & quicquid ipſum
habuiſſe patuerit a qualibet per-
ſona detineri nullatenus patiaris,

niſi hoc ſolum, quod eum ante Epiſcopatus ordinem propriũ habuiſſe conſtiterit. Apud Gregorium vero. Hortamur ergo experientiã tuam, vt ſollicita inquiſitione diſcutias: & quicquid eccleſiæ ipſius eſſe patuerit, a qualibet perſona detineri nullatenus patiaris, niſi hoc ſolum quod eum ante Epiſcopatus ordinẽ proprium habuiſſe cõſtiterit. Quod ſi hæc litera vere eſt ipſius Gregorij, minime in hoc textu probatur quarta hac doct. adnotatio. Cæterum Ioan. Andr. in cap. iij. de pecul. clerici. omnino contendit, in dubio bona ab Epiſcopo vel prælato dimiſſa ex præſumptione iuris canoci cenſeri poſt ipſam dignitatem adquiſita fuiſſe, ſiue poſsideat eccleſia eadem bona, ſiue prælati hæres. idem Ant. Card. & Ioan. ab Imol. in d. c. iij. vbi Abbas hanc eſſe cõmunem ſententiam profitetur. quã parum ſibi conſtans ſequitur Barb. hic. nume. 2. Henri. in cap. ſi. de pecul. clerico. Anch. colum. ij. Imol. colum. iij. in cap. cum in officijs. iſt. titu. Bald. & Alber. poſt gloſſ. in authen. licentiam. C. de epiſ. & cleri. Aretin. conſi. xxxj. colum. pen. quam opinionem etiam fatentur cõmunem eſſe Corn. conſi. 314. volu. iij. Soc. conſi. 91. colum. iij. vol. iij. & Alberic. in d. authen. licentiam. vbi pro hac communi opinione eſt text. inſignis. & in authen. de eccl. titu. §. interdicimus. collat. ix. & in c. ſint. manifeſtæ. xij. quæſt. j. candem ſententiam coadiuuat ratio illa: nam licet dubium, † an Epiſcopus vel prælatus teneatur repertorium, ſeu inuentarium rerum eccleſiæ facere, quibuſdam dicentibus eum ad hoc teneri, quia tutori ſimilis eſt: glo. in c. qualiter. ij. verb. redde. de accuſationib. & in cap. auditis. de in integrum. reſtitutio. & in cap. nulli. de rebus eccleſ. & in cap. ea quæ. de offi. Archid. & in ſpecie glo. in cap. manifeſta. xij. q6. j. Paul. Caſtren. in l. Orphanotrophos. C. de epiſc. & cleri. Bertachi. de Epiſcopo. lib. iiii. parte 4. nume. 28. ſentiunt Anch. Imol. & alij doctores in d. cap. cum in officijs. Areti. in d. conſi. xxxi. colum. penul. Alijs vero cõtrarium aſſerentibus, eo quod nullibi in iure cautum ſit, prælatum teneri ad conficiendum inuẽtarium rerum eccleſiæ. ita Abb. eleganter in quæſt. iij. dubio. 4. Felin. in cap. cum deputati. colum. fin. de iudi. Barba. in d. cap. cum in officiis. nu. 10. Nec omnino procedit ſimilitudo prælati, & tutoris: vti notat glo. in c. fin. v. q. iii. Abb. in d. c. auditis. idem in c. ij. de dona. nouiores maxime Dec. in c. reprehenſibilis. de appellatio. Anani. in d. cap. qualiter. in prin. col. pen. Bald. in l. fin. ff. de tut. & curato. datis ab his. Felin. in d. c. cum deputati. Tamen Epiſcopus tenetur tempore, quo dignitatem illam conſequitur, inuentarium facere rerum, quas ipſe ex patrimonio, alioue titulo adquiſiuit. text. in cap. de Syracuſanæ. xxviij. diſtin. c. manifeſta. & c. ſint manifeſte. xij. quæſt. j. quod Abbas in dicto dubio iiii. concedere videtur. Igitur ſi prædictum inuentariũ non fecerit Epiſcopus, præſumptio fraudis minime ceſſat: & ob id opinio Ioan. And. potius quam Gofredi mihi placet Non obſtat text. in cap. j. xij. quæſt. v. quem pro Gofredo Abb. & cæteri eius ſequaces allegant: quia, vt conſtat ex epiſtola diui Gregorij, non tantum præſumptio poſſeſsionis pro ipſa legataria, ſed & fama detulit ad romanum pontificem, illa bona, de quibus erat controuerſia, ante Epiſcopatum quæſita fuiſſe: & hic eſt verus intellectus illius canonis.

Secundo, poteſt Gofredi opinio

maxime procedere, quando conſtaret tempore promotionis ad Epiſcopatum ipſum promotum bona aliqua habuiſſe: ita vt ex hoc, & ex poſſeſsione oriatur præſumptio quædam ad transferendum probādi onus in actorem, qui eccleſia nō poſsidente, nomine eccleſię illa bona petit: ſecundum Ioan. Andr. & alios, qui communiter ſic intelligunt opinionem Gofredi. Eſt denique maxima iuris canonici pręſumptio pro eccleſia, vt bona relicta a prælato cenſeantur cauſa eccleſiæ, ſeu ex eius bonis adquiſita. quod & Dinus notauit in reg. ratum. in fin. de regu. iuris. Hæc vero pręſumptio alijs aduerſis præſumptioni-
10 bus eliditur. † Nam ſi Epiſcopus, tempore quo habuit dignitatē, habebat patrimonium, iudex arbitrabitur attenta quantitate & qualitate patrimonij, & rerum eccleſiæ, an bona poſt modum adquiſita, ſint eccleſiæ, aut Epiſcopi hæredibus adiudicanda, vel inter eccleſiam & hæredes diuidenda. tex. quem glo. ibi ita intellexit in can. ſacerdotes. xii. quæſtio. iiij. dicit ſing. Roman. ſingu. 267. Barb. in tracta. de peſte. Cardi. j. part. quęſt. iii. nu. 47. commendat Abb. in cap. iij. de pecul. cleric. & in repet. cap. cum eſſes. iſt. titu. nume. 24. Item ſi Prælatus geſſit negotia publica, in aliquo magiſtratu, ex quo percipiebat aliquot reditus: his perpenſis iudex arbitrabitur, an bona per eum adquiſita fuerint ex illis reditibus empta. argumen. tex. in c. quia nos. & cap. relatū. ij. iſt. titu. quod prædicti doct. fatentur & explicant alias notantes coniecturas Corn. conſil. 314. volu. iii. Card. conſi. 79. in fin. Soci. conſi. xci. volum. iii. Nicol. Boeri. deciſ. xx. Quibus illud addere non omittam, quod And. Altiat. ſcripſit reg. j. de præſump. xxix. pręſump. ad fin. dicēs, res emptas a fratre, vel conſanguineo Epiſcopi, quem ipſe prælatus procuratorē conſtituerat ad percipiendos reditus eccleſiaſticos, non præſumi emptas fuiſſe ex reditibus eccleſiæ. Ratio enim pręſumptionis, quæ in ipſo Epiſcopo conſideratur, ceſſat in cōſanguineo Epiſcopi, qui quidē conſanguineus potuit ex proprio labore, induſtria aut patrimonio res illas adquirere. Erit tamen a iudice attente ac diſcrete perpendendum, an ex hoc fraus fiat eccleſiæ.

¶ Cæterum, dubium illud expli-
11 care oportet, † an quęſita per Epiſcopum poſt dignitatē ex propria tamen induſtria, ſint eiuſdem: ita vt libere valeat de eis teſtari? & in presbyteris, qui curam habēt animarum in aliqua eccleſia, aliaue obtinēt beneficia eccleſiaſtica, expreſsim id eſt ſtatutum, eiſque permiſſum eſt libere de ita adquiſitis bonis teſtamentum facere. cap. quia nos cap. relatum. ij. iſt. titu. etiam ſi presbyter ea bona fuerit conſecutus ratione ordinis ſacri nullo tamē prętextu beneficij, vel honorum eccleſiæ: nempe pro celebrādis miſſarum ſolennibus, aut ex ſtipendio alicuius pręlati, alteriuſue, cui presbyter vti capellanus ſeruit. Cin. & docto. in auth. licentiam. C. de epiſco. & cleri. Hoſtien. Anto. Anch. Card. & Imol. in d. cap. quia nos. Abb. in c. cum in officijs. col. ij. & ibi Barb. colum. iiij. iſto titu. Boer. deciſio. 20. Sylueſter verbo clericus. iiij. § viij. Abb. in repetitio. c. cum eſſes. iſto titu. nume. 16. Domi. in c. præſenti. de offi. ordi. in ſexto. Bolog. in conſi. Ananiæ lxxxvij. ex quibus cōſtat, hāc opinionē eſſe cōem: quod Barba. fatetur in d. c. quia nos. col. fin. Corn. & Soci. paulo poſt citandi. In Epiſcopis vero Iacob, Butrig. in l. ſacroſanctæ. C.

de epiſc. & cleri. diuerſum opina-
tur, dicens, ipſos teſtari nõ poſſe de
bonis poſt epiſcopatũ, etiã ex pro-
pria induſtria perſonæ utcunque ac
quiſitis. Cui ſuffragari uidetur tex.
in d. authen. licentiam. dicens, Epi-
ſcopo acquiri bona ei poteſt epiſco
patum obuenientia a cognatis, cæ-
teris bonis ipſi eccleſię reſeruatis.
Prętεrea tex. hic & in c. j. 12. q. v.
ſolũ permittit Epiſcopis teſtari de
bonis, quę habuerũt ante epiſcopa-
lẽ dignitatem: de acquiſitis poſtea
negant omnino iura pontificia teſtã
di licentiam, niſi bona illa iure ſan-
guinis acquiſierit. Eãdem opinionẽ
Iacobi defendit Barbat. hic, & la-
tius idem in tract. de peſte. Cardin.
parte. j. q. iij. Sed ſi rationem prędi-
ctorũ canonũ conſideremus, idem
erit dicendũ in Epiſcopis, quod in
presbyteris eccleſiarũ rectoribus:
ea etenim quæ poſt dignitatẽ a prę
latis acquiruntur, ex eo eccleſię a
canonibus adiudicantur, quod pre-
ſumatur ex bonis, ac reditibus ec-
cleſiæ acquiſita fuiſſe. text. iuncta
gl. in c. j. de pecul. cleri. quã rationẽ
iam ſuperius notauimus, & proba-
tur efficaciter in c. fixũ. 12. q. v. Vn
de textus in hoc c. & in d. authen.
licentiam. ita intelligendi ſunt, vt
idẽ dicamus de rebus, quas cõſtat
Epiſcopum ex induſtria propria
nactũ fuiſſe, quod de illis, quæ ma-
nifeſte ei iure ſanguinis obuenerũt:
atque ita idẽ prorſus in Epiſcopo,
quod in cęteris presbyteris notat
Abb. hic in fi. ex gl. ulti. idẽ Abb.
in d. c. cum in officijs. Corne. conſ.
314. col. iij. vol. iij. dicens, cõmuni-
ter reprobari opinionẽ Iacobi But.
idem teſtatur eandẽ cõmunem ſecu
tus Soci. conſ. 91. iii. uol. & Syluеſ.
verb. clericus. iiij. q. vj. Ex qua opi
nione infert Soci. poſſe Cardinalẽ
teſtari de illo ſtipendio, quod a ro-
mano pontifice datur ratione Car-
dinalitij galeri, cum in non detur re
ſpectu alicuius eccleſiæ, ſed perſo-
ne ipſius Cardinalis, qui ipſum ro-
manũ põtificẽ in regimine eccleſię,
cõſilio, et induſtria coadiuuat. Hinc
etiam ipſe infero, Epiſcopos teſtari
poſſe de his bonis, quæ acquirunt
ex his, quæ ipſis offerũtur, & dan-
tur ab his, qui ſacris ordinis initian
tur, & inſigniuntur.

¶Glo. in verbo, Hortamur. dum
exponit præcipimus, eſt prænotã-
12 da, † quia licet verba exhortatio
nis nõ inducant pręceptum. c. quod
pręcipitur. 14. q. j. alias in cap. fi. §.
quod præcipitur. optimus tex. in c.
ij. de ſponſ. ex quo colligunt ibi An
to. Abb. Præpo. & Felin. per hæc
verba, moneas, & inducas: ſimpli-
citer in reſcripto principis appoſi-
ta, non concedi poteſtatem compel-
lendi ei, qui nullam ad cõpulſionẽ
iuriſdictionem habebat. c. ex lite-
ris. ij. de ſponſal. idem notat ulti. gl.
in c. cum noſtris. de conceſ. præbẽ.
Io. And. Ancha. Domi. & Franc. in
c. ſi pauper. de præben. in vj. & Io.
de Imol. in d. c. cum noſtris. penul.
col. aſſerit hanc opinionem mente
tenendam eſſe: contrariam tamen
magis cõmunem cum Arch. in d. c.
ſi pauper quod ipſe non habeo ex
peditum. Nam & Cardi. in cle. i. q.
xj. de offic. deleg. primam ſententiã
ſequitur. Verum ſi uerba exhorta-
tionis ſint adiecta rei aut diſpoſitio
ni, quæ ex propria natura neceſsi-
tatẽ obtemperandi præ ſe fert, pro
præceptis aſſumuntur. ita gloſ. hic.
cui ſimul. in clementi. j. de teſtib.
vbi Cardi. & Imol. alia in c. ad au-
res. de ętate & qualita. Felin. colũ.
vj. Dec. nu. 13. in c. j. idem Felin. in
capitul. nam & concupiſcentiam.
col. j. de conſtit.

¶Gloſſ. in uerbo, patiaris. probat
13 † eccleſiã prælati hæredẽ omnino
debere approbare pro ea parte,
qua ſi

qua ſi hæres alienationem rei eccleſiaſticæ factam ab ipſo prelato abſque iuris ſolennitate, uel eo caſu, quo alienari res illa nõ poterat, niſi inuentariũ fecerit: tunc etenim eccleſia alienationem ratam habebit ex ea quantitate, quã ab hereditate accepit. ſimilis. gl. in ca. Epiſcopus qui filios. 12. q. ij. quas communiter docto. hic approbant. Barto. in l. cũ vir. ij. col. ff. de vſucap. Alex. conſi. 30. col. ij. uol. vj. l. j. ff. de excep. rei vend. l. venditrici. C. de reb. eccle. nõ alie. l. cum a matre. C. de rei uendi. l. ſi computatione. C. de iure deli. quibus adde Pariſ. conſi. 63. libr. j. Et idem erit in filio hærede, qui & confecto inuentario tenetur ſtare alienationi rei proprię per patrem factæ, eo caſu, quo pater alienare nõ potuit, facta ad hoc, ſi neceſſe id fuerit. cõpenſatione legitimę cũ ipſa re alienata. gl. & ibi doct. in d. l. cum a matre. Abb. Imol. & doct. hic. regia l. 24. tit. 13. parti. v. & eſt cõmunis opinio, teſte Iaſ. in d. §. in cõputatione. aduerſus gl. ibi. eandẽ etiã ſententiam cõmunem defendit Rodericus Xuares in repe. l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. teſta. vij. extenſione. col. viij. Eadem

24 gl. uerbo, patiaris. † fatetur eccleſiam alicuius heredem, nõ conficiẽtem inuentarium teneri vltra uires hereditarias ad debita & onera defuncti: ſicuti quilibet extraneus teneretur inuentario non confecto: ex l. fi. C. de iure deliber. in quo gl. iſta ſingul. eſt ſecundum Abb. & eã ſequuntur Imol. Anto. & Barb. hic idem Imol. in c. j. de ſolutio. Salic. in auth. ſed cum teſtator. C. ad legẽ Falcidiam. Iaſ. dicens hanc opinionem eſſe cõmunem in l. fin. §. ſi. C. de iure deliber, reſtituitur tamen eccleſia ad cõficiendum hoc inuẽtariũ aduerſus lapſum temporis ſecundum eos. Et probatur hæc concluſio authen. de here. & Falci. §. pupillis. vbi ſtatuitur, pupillum teneri vltra uires hereditarias, ſi nõ cõfecerit inuentarium, nec petierit reſtitutionem ad id conficiendum: ergo eodem iure eccleſia tenebitur. notat Roma. in rub. ff. de acqui. hereditа. Contrarium tamen, imo eccleſiam ultra uires hereditarias nõ teneri, etiam ſi inuentarium nõ confecerit, aſſerunt Cardi. & Abb. hic. & in d. c. j. nu. 46. C. de ſacroſanct. eccle. Bald. in l. fin. in princi. C. de iure delib. col. j. Abb. in repet. c. eccleſia ſanctę Marię. de conſtit. nu. 18. Angel. in authen. de aliena. & emphy. §. ſi uero quilibet. idem Angelus in d. l. fi. §. ſi uero poſtquam. Ananias in c. in literis. col. vj. de rapto. Feli. dicens hanc opinionem cõmunem eſſe in capit. de quarta. de præſcript. colum. iii. idem profitetur Aret. in rub. ff. de acqui. hæredita. col. penult. pro quibus adduci ſolet tex. in l. j. §. an bona. ff. de iure fiſci. ubi fiſcus hoc priuilegium habet: ergo & eccleſia. gloſſ. in capitul. j. de in integr. reſtit. Item ſuadetur hoc ea ratione, quod preſumptio ſubſtrahendi res hereditarias. ex qua ſtatuitur obligatio heredis nõ facientis inuentarium ultra vires hereditarias ad legata, & onera defuncti. text. in authen. de hered. & Falcid. §. ſancimus. ceſſat in eccleſia: igitur ipſa obligatio ceſſabit. His uero reſpondetur, & primo text. in dict. §. an bona. non habere locum quando bona deueniunt ad fiſcum iure hereditario, ſed iure deuolutionis: quia vacantia ſunt uel alio ſimili titulo: ut explicat Bartol. in dict. rubr. ff. de acquirenda hæredita. illi autem, qui non ſunt veri hæredes, ſed uniuerſali alio titulo, ſuccedunt non tenentur conficere inuentarium. Innocen. in capitulo, in preſentia. de probatio

Franciſ. Porcellinus in tractat. de
inuentario cap.iiij.ad finem. Secun
do reſpondeo, argumentum illud a
ratione ceſſante minime conuince-
re.Nam & in pupillo ceſſat illa ra
tio: & tamen in eo locum habet iu-
ris pręfati diſpoſitio. Clerici etiam
eadem lege cenſentur,quamuis alie
ni ſint a fraudis ſuſpitione: ut in ea-
dem conſtitutione de hæredib. &
Falci.expreſſum eſt.Nec ratio ulti
ma et principalis dictę deciſsionis
in pſumptione fraudis conſiſtit. di
ctio etenim,forte, qua Iuſtinianus
ibi utitur, cãm impulſiuã legis,non
principalem inducit,text.& ibi gl.
Imol. & alij in clem. j.de appella.
gloſſ.in l.commodati.§. ſicut.ff. cõ-
moda. Alexand.in l. in ratione.§.
quod vulgo.ff.ad leg. Falcid. num.
13.Feli.in cap.ij. col.fin. ut lit.non
conteſt. Deci. in cap.ſuper literis.
col.viii.de reſcript.quibus diligen-
ter inſpectis quæſtio iſta dubia cen
ſetur.Niſi dixerimus primã opinio
nem quã gl. hic aſſeruit,quo ad cre
ditores hæreditarios procedere, cũ
quibus hæres, qui ſine repertorii
auxilio adit hereditatem,quaſi con
trahit.l.apud Iulianum.§.fin. ff. ad
Trebellia. & ideo adhuc ceſſante
qualibet fraudis ſuſpitione tenetur
eis ſatisfacere, ut defunctus tenebã
tur, etiam ultra uires hęreditarias.
Secunda uero opinio poterit admit
ti quo ad legatarios, quibus hęres
non conficiens inuentarium integra
legata ſoluit etiam iure canonico.c.
Rainaldus. ad fin.iſt.titul. ex prę-
ſumptione fraudis, & ſuſpitionis,
quę in eccleſia,& eius miniſtris ceſ
ſat. atque ita dubium iſtud diſſol-
uunt Alex. & Corne.in dict.l. fin.
.§.fin.& Aret.in dict.rubr.ff de ad
quir.hæredit.quibus accedit Bald.
in l.filium. C. famil. erciſcun. col.
15 pen.dicens, † hæredem non confi-
cientem inuentarium non teneri ad
ſoluendum legatariis integra lega-
ta, ſi ex legatariorum confeſsione
conſtiterit patrimonium hęredita-
rium ſufficiens non eſſe ad integrã
ſolutionẽ. idem Alex. & Areti. ij.
col.in dict. rub. ff.de adquir. hære-
dita.& Iaſo.in l.i.§.is qui quadrin-
genta.ff.ad legem Facil.& quamuis
Soci.ibi dubitet, Baldum ſequun-
tur Alexan.& Iaſ.in l.fina.§.j. C.
de iure delibe. Felin.in c.quoniam.
de proba. nu.30.& Catelli. Cotta.
in ult.Memor.dictio.Inuentarium.
ubi plures citat de hac deciſione du
bitantes.quia in re miror Gualdẽſ.
de arte teſt.ti.ne adquir.hęre.caute
viii. hanc ſniam Bald. ẽt in credi-
toribus intellexiſſe.qđ a ſenſu Bal.
ualde alienum eſt. Ex his etiã quę-
16 ſtio illa diffiniri poterit, † an hæ-
res non confecto inuentario in ani-
mæ & conſcientiæ iudicio ſit obli-
gatus ad ſoluenda onera defuncti
ultra uires hæreditarias.Nam Bar.
in dict.rubr.ff.de adquir. heredita.
& alii, quos ibi referunt Alexan.
& Iaſ.Bald.in d.l.filium,quem ha-
bentem. col. penul. idem Bart.in l.
i.nu.45. C. de ſacroſanctis eccleſi.
Ioan. And. & doct.in ca.quanquã.
de uſur. in vi.Feli. in c.i. de conſti.
num.44. tenent,in foro conſcientiæ
hæredem non confecto inuentario,
minime eſſe obligatum ad onera hę
reditaria,ultra uires patrimonia de
functo relicti: quaſi in eo foro prę-
ſumptio fraudis ceſſet.quam opinio
nem communem eſſe fatetur Iaſo.
in dict.rubric.& Carol.Ruinus cõ.
20.libr.iiij.Rurſus Frederic.Senen
ſis in conſil.21.& Paul.a Caſtro in
eadem rubric.diuerſum opinantur,
ac nullum eſſe inter conſcientię fo-
rum,& iudiciale diſcrimen exiſti-
mant.Lex etenim humana, quæ iu
ſta eſt,etiam in foro animæ eſt ſer-
uanda.glo. recepta communiter in
capitul. quę in eccleſiarum de con-
ſti.Thom.

ſti. Thom. 12. quęſtio. 94. artici.
quarto. Ea uero lex ciuilis, quæ
non confecto inuentario cogit hæ-
redem hęreditaria onera ſubire, iu
ſta eſt, nec in præſumptione con-
ſiſtit, vt modo diximus: ergo in
iudicio interiori ſeruabitur. Verũ;
iſthæc ratio quo ad creditores ad-
mittenda eſt, ita ut in eis locus ſit
opinioni Frederic; Sed quo ad legá
tarios communis ſententia ſibi lo-
cũ uendicabit. quod uiſum eſt Are-
tinus in dict. rubric, ff. de adqui-
rend. hæredita. His proximum eſt,
quod notant Paulus, Aretinus, &
Alexand. in l. nemo poteſt. ff. de
legat. j. Baldus. in l. final. §. cum igi-
tur. colum. penult. C. de iure delibe.
Iaſon. in dict. l. nemo poteſt. i. lectu.
numer. 55. & ibi Crottus colum. 19.
Decius conſil. 118. colum. 3. Aymõ
conſil. 174. Ferdinan. Loazes Iller-
denſis præſul in l. filiusfamilias. §.
diui. ff. de legat. j. nume. 71. Guido
Pap. conſi. 63. colum. penult. unani-
17 mi conſenſu dicentes, † teſtatorem
non poſſe remittere hęredi confe-
ctionem inuentarij in pręiudicium
creditorum, quibus ipſe teſtator prę
ciſe facere tenetur, nec poteſt eis
præiudicium inferre. Poterit tamen
teſtator prædictam remiſsionem fa
cere in pręiudicium legatariorum,
quod expreſsim notant Paul. Are-
ti. Alexand. Deci. Aymon. paulo
ante citati, & Baldus in l. cum tale.
. §. Titius. ff. de conditionibus & de
monſtrationibus. quorum opinio
communis eſt, ſicuti Alexander aſ
ſerit in dicta l. nemo poteſt. colum.
v. & Aymon. dict. conſil. 174. col.
final. Tametſi Bald. in l. fin. C. ar-
bit. tutel. contrarium teneat, cui aſ-
ſentiuntur Iaſo. in dict. l. nemo. j.
lect. in fin. Crot. ibi. 19. col. & Gui-
do Pap. dict. conſi. 63. colum. pen.
Quin & Aymon in dict. conſilio
174. reſpondit, teſtatorem poſſe hę-
redem grauare: ut etiam confecto
inuentario eius beneficio non uta-
tur ac teneatur creditoribus, et lega
tarijs ſatisfacere, perinde ac ſi inuẽ
tarium non feciſſet. quod notandum
eſſe exiſtimo. His uero alia proxi-
me aptari quęſtio poterit. Nam iu-
ra ſatis compertum eſt, iuramentũ
in litem deferri aduerſus tutorem;
qui inuentarium cõficere omiſerit.
l. tutor qui repertorium. ff. de admi-
niſt. tut. tradit Iaſo. in l. in actioni-
bus. ff. de in lit. iur. & in l. ſi quãdo.
C. unde ui. Eſt etenim dubium, an
idem ſit dicendum contra eum, qui
ſe hęredem eſſe alicuius exiſtimãs,
eius hęreditatẽ obtinuit, uel ea rõ-
ne ut deliberare poſsit, de hęredita-
te adeunda bona accepit: qui quidẽ
hęreditatẽ omittens, aliave de cau-
ſa a ueris hęredibus conuenitur, cõ
trouertitur, ſit ne locus iuramento
in litem aduerſus eum, qui reperto-
rium facere omiſerit? & Raphael
Fulgo, in l. ult. §. ſed ſi poſt delibe-
rationem. C. de iure delibe. ſcribit
locum eſſe delationi iuramenti in
litem aduerſus eum, qui hæredita-
tem alicuius defuncti, eiuſque bona
accepit atque occupauit, nec tamen
inuentarium confecerit: etenim ſi
poſtea contra eum actum ſit peti-
tione hęreditatis & obtentum, co-
gendus erit reddere rationem bono
rum per inuentarij ſeriem, aut con-
tra ipſum in litem iurabitur, ſicuti
aduerſus tutorem, qui repertorium
facere omiſerit. Sic enim Iuſtima-
nus ſcribit. Si quis autem temera-
rio propoſito deliberationem qui-
dem petierit, inuentarium autem mi
nime cõſcripſerit, & uel adierit hę-
reditatem, uel minime eam repudia
uerit: nõ ſolum creditoribus, in ſoli
dum teneatur, ſed etiam legis Fal-
cidię beneficio minime vtatur:
quod ſi poſt deliberationem recu-
ſauerit, inuentario minime con-
ſcripto,

ſcripto, tunc res hæreditarias creditoribus, vel his, qui ad hæreditatem vocantur, legibus reddere compellitur, quantitate earum ſacramento res accipientium manifeſtanda, cum taxatione tamen a iudice facienda. Hactenus codicis text. a quo Fulg. prædictam opinionem deducit. Accurſius tamen verbo, ſacramento, eam deciſionem viſus eſt intelligere, non de iuramento in litem circa rerum quantitatem: ſed de iuramento in litem quo ad æſtimationem rerum, quas habuiſſe reus ipſe ab hæreditate conſtiterit. In litem, inquit, ſi non reſtituat omnes res, quas conſtat eum habuiſſe. & licet Corne. exponat Accurſij verbum, conſtat, id eſt per iuramentum in litem, ea expoſitio admodum eſt violenta, & ſenſui gloſſ. ac doctor. omnino contraria. Nam vere conſtitutio ipſa Iuſtiani. & gloſſ. de iuramẽto in litem loquuntur. text. quidem quo ad rerum quantitatem, glo. quo ad earum æſtimationem: quæ admodum diſtincta videntur. Nos vero exiſtimamus, iuramentum in litem quo ad rerum hæreditariarum quãtitatem non confecto inuentario, deferri actori aduerſus eum, qui bona defuncti & hæreditatem eius accepit, in ea ſpecie tantum, cuius mẽtio fit in d. §. ſi quis autem. id etenim negari non poteſt: quandoquidem ea cõſtitutio ſatis expreſſa eſt abſque vlla interpretum calumnia: idemque aſſeuerant inibi dicentes id ſpeciale eſſe in eo caſu Petrus a Bella pertica, Cinus, Alexander, & Corne. quorum ſententiam quidquid gloſſ. dixerit, ita eſſe accipiendum cenſeo, vt in ſpecie dicto. §. nõ confecto inuentario iuramentum deferatur in litem, taxatione iudicis præmiſſa ſuper quantitate bonorũ ipſius hæreditatis, non ſuper æſtimatione. Hoc autem idcirco ſtatutum fuiſſe opinamur ob temeritatem illius, qui abſque bonorum & rerum repertorio hæreditatem nondum certus de eius acceptatione receperit, eiuſque res occupauerit. Item, eo quod maxima ſit doli præſumptio aduerſus eum, qui repudiat hæreditatem, quam ſemel obtinuit, & accepit, cum termino, & facultate deliberandi: forſan enim ex ea plura ſurripuit. Atque ideo æquiſsimum eſt, quod ratione bonorum hæreditariorum ex repertorio reddat. Nec eadem conſtitutio in vniuerſum accipienda eſt, nec extendenda ad quæcunque bona defuncti, vel hæreditatem alterius obtinentem. Si quidem quod de tutore Fulgo. adducit maxime verum eſt, propter conſeruandum pupilli & minoris patrimonium, quod nullum alium præter tutorem defenſorem habet, in quo maior eſt præſumptio doli. vnde Fulgoſ. opinio admittenda non eſt extra caſum d. §. ſi quis autem. uel forſan erit ei dẽ locus aduerſus eũ, qui mala fide vera hæreditatem alienã, nec ad eũ pertinentẽ iniquiſsime occupauerit.

¶ Gloſſ. penult. duplici intellectu tex. interpretatur, quorum prior minime conuenit litere, qua exprimitur hunc Epiſcopum potuiſſe iure optimo teſtari de rebus proprijs: igitur non erat monachus, nec renuntiauerat proprijs bonis religionem profeſſus: quia tunc teſtari non poſſet. Poſterior autem intellectus applaudet ex his, quę iam ſatis late tradidimus. Nam Epiſcopus teſtari nõ poterat de adquiſitis poſt ipſam dignitatem ipſius eccleſiæ cauſa, et ex eius bonis: quod in dubio præſumitur. Poteſt tamen de his bonis, quæ vel ante dignitatem Epiſcopalem habuit, vel poſt dignitatem adquiſiuit, quæ tamen probantur ex perſonæ induſtria, vel alias, quam

ex

ex reditibus eccleſiæ adquiſita fuiſſe, ſaltem ſufficientibus conjecturis, quę poſſeſſorem hæredem, aut legatarium defendant. Ex priori tamen intellectu huius gloſſ. colligitur, monachum promotum ad Epiſcopatum adquirere eccleſiæ, cuius curam gerit, etiam ſi ex induſtria perſonę aliqua bona adſequatur, cuius aſſertionis difficultas tria expoſcit. Primum, an monachus factus Epiſcopus ſit immunis ab omnibus religionis? Secundum, an bona per eum quęſita poſt obtentam dignitatem ex induſtria, acquirantur monaſterio, an eccleſię? Tertium, cui monaſterio ſint adiudicanda bona illius monachi, qui facta profeſsione, ad aliam religionem tranſierit.

¶ Quo ad primum communiter
18 traditur, † monachum factum Epiſcopum, nec a delatione habitus, nec a tribus votis ſubſtantialibus liberum eſſe. quod probatur in capitulo clerici officia. de vita & honeſtate clerico. vbi ſtatuitur, monachum factũ Epiſcopum debere monachi habitum deferre. gloſſ. in capitulo nona. 16. quæſt. vij. & in capitulo de monachis. j. 16. quęſtio. j. adeo vt talis monachus habitum religionis dimittens, & exteriorem epiſcopalem tunicam aſſumens ſit excommunicatus. quod Syluest. ſentit verbo, religio. vij. quęſt. xj. arg. tex. in eide cler. vel monach. in ſexto, notat in hac ſpecie Iaſ. in authẽ. ingreſsi. C. de ſacroſan. eccle. columna ij. quod apud me dubium eſt. non enim eſt aliquo canone excommunicatio indicta monacho, qui prętextu epiſcopalis dignitatis, non dimiſſo habitu monachorum, aſſumit albam illam & candidam veſtem, quę ab Epiſcopis exterius defertur tametſi male faciat monachus Epiſcopus ea vtens. Ab his vero, quę ſubſtantialia vota ſunt, non eſt exẽptus monachus per dignitatem epiſcopalem, licet a prohibitione carnium a iuriſdictione Abbatis, ab aliiſque ipſius religionis ſtatutis ſit liber. gloſſ. in dicto capitu. de monachis. & in capit. 1. 18. quęſt. j. Iaſ. in d. authen. ingreſsi. ij. col. Cardin. in cle. ij. in prin. q. ij. de cẽſibus. Id autem, quod dicitur in d. c. j. exemptũ eſſe monachum Epiſcopum a iuriſdictione Abbatis, non eſt ex eo, q̃d ſit exemptus a voto obedientię, q̃a adhuc illi ſubiectus eſt, ſed quia Abbatem non habet, cui obediat, dicimus eum a iuriſdictione pręlati regularis liberum eſſe. ex diuo Tho. 2. 2. q. 185. arti. viij. ibi tamen idem Tho. aſſerit aduerſus pręmiſſam ſolutionem, monachum factum Epiſcopum ſubditum eſſe omnibus religionis regulis, & ſtatutis, quę officium epiſcopale minime impediũt, a reliquis vero eximi, quamuis ex cauſa poſsit Epiſcopus monachus ſibi indulgere, ſicut pręlati religionum. Atq; ex hoc notat ibi Caie. a ieiuniis, a prohibitione eſus carniũ, non eſſe monachum factum Epiſcopum omnino exemptum. Et infert eũ peccare mortaliter, ſi in ſexta Feria, qua dies natalitius Domini noſtri Ieſu Chriſti ab eccleſia colitur, carnes comederit, c. explicari. de obſer. ieiunio, eandem ſententiã Thomę probat Syluest. verbo, religio. vi. quęſtio. x. Idem vero Caie. in opere 27. q. c. 22. a communi ſententia parum diſcedens, aliter opinionem diui Thomę intellexit, dicens, monachum per Epiſcopalem dignitatem non eximi a tribus votis ſubſtantialibus: a regulis autem, & ſtatutis quo ad obligationem legalem, & eius coactionem immunem eſſe: non tamen quo ad morale vinculum ipſorum ſtatutorum, quaſi monachus Epiſcopus teneatur

neatur ex morali uinculo ſeruare ſtatuta religionis, & regulas ipſius ordinis monachorum: a pœnis uero ipſorū ſtatutorum, ac ſubinde a mortali peccato liber ſit: cum coactioni legali non ſit ſubiectus: quod ipſe Caieta. latius tradit dicens, monachum Epiſcopum non peccare mortaliter, ſi ſexta feria, qua natiuitas Domini celebratur, carnes comederit. & hoc uerius eſſe exiſtimo, attenta frequentiori noſtratum ſententia. His ergo conſtat, monachū Epiſcopum teſtari non poſſe, cum id repugnet paupertatis uoto, a quo non eſt liber, ſecundum communem hic. Bald. Pau. & alios in authent. licentiam. C. de epiſcopis & clericis & Thom. in d. artic. viii. Iaſ. in d. authen. ingreſsi. ii. col.

19 ¶ Ad ſecundum † præmitto eum qui ſe, & ſua bona obtulerit eccleſię ſeculari, res illas, quas obtulit, ſecū ad aliam eccleſiam transferre poſſe, in quam ſeipſum licite confert. tex. ubi Anton. Abb. & Imol. in capit. iii. de renuncia. Cardna. Abb. Imol. & doct. in capit. quod a te, de cleri. coniu. Is autem, qui a monaſterio ad epiſcopatum tranſit, bona ante tranſitum adquiſita monaſterio uere adquiſiuit: illa autem, quę poſtea habuerit, etiam ex induſtria perſonę epiſcopali eccleſiæ acquirit. cap. ſtatutum. 18. q. j. Ioan. Andre. Abb. & doctor. hic communiter. quod ex ſequenti diſputatione apertius explicabitur. Maior uero eſt dubitatio,

20 † quando monachus tranſit a primo monaſterio ad alterum diuerſę religionis in caſu a iure uel à romano pontifice permiſſo, & tunc bona tacite primo monaſterio adquiſita, tranſmitti ad ſecundum cum perſona, aſſerunt Archi. in cap. j. 17. q. 4. Collecta. in cap. iii. de renuntia. Hoſtien. Ioan. Andr. Anto. Henri. Cardi. & Abb. in dict. capi. quod a te, a quibus adducitur tex. in cap. ſiquis rapuerit. 17. q. j. & in auth. de ſanctiſ. epiſco. §. fin. colla. ix. quæ tamen iura locum habent, quando ſecundum monaſterium compellitur recipere monachum, ut ipſe pœnitē tiam agat alicuius criminis per eum commiſsi: & præterea, in eo caſu bona quoad uſumfructum cum perſona tranſmittuntur, non quo ad dominium, ſed ad uitam ipſius monachi. ex Imola in dict. ca. quod a te. & Hoſti. in ſumma de cleric. coniuga. §. fina. Nos uero loquimur quando ex licentia iuris uel principis libentiſsime a ſecundo monaſterio monachus recipitur, quod diſtinctum eſt. Itē, adducitur pro Archid. ſententia text. in dict. cap. ſtatutum 18. q. j. quem Abb. inducit ex eo, ꝙ ſpes ſuccedendi parentibus monacho cōpetens tempore, quo primum monaſterium fuerit ingreſſus, tranſit cum monacho ad ſecundum monaſterium: & tamen illa ſpes ſuccedendi quæſita fuit primo monaſterio. Cui inductioni reſponderi poteſt ſi aduertamus, ſpem ſuccedendi ante mortem non eſſe uere adquiſitam, ita ut illa hęreditas, quam expectamus, inter bona iam quæſita connumerari ualeat. Nam in dict. c. ſtatutum. pater monachi non obiit mortem tēpore, quo monachus prioris monaſterii religionem profitebatur, ſed poſtea eodem monacho ad monaſterium ſecundum translato. atque ita animaduertit Corne. conſil. 88. u. lumi. ii. ſenſit gloſ. in d. ca. ſtatutum. dicens, illam ſpem ſuccedendi primo monaſterio quæſitam deficere, ex eo, ꝙ perſona monachi ab illo monaſterio diſcedit ante ueram adquiſitionem. Ex quo infertur uerum eſſe, quod Paulus & Cardinal. quęſtio. 6. clemen. fin. de electon. & ibi Imol. column. ii. & Boniſac. numer. 38. reſpondent dicētes

lega-

legatum factum monacho ſub conditione, adquiri illi monaſterio, in † quo monachus uitam agit, tempore euenientis conditionis, & non alteri, in quo tempore facti legati commorabatur. Idem Feli. in cap. in prę ſentia. de proba. numer. 56. & Collect. in cap. cum in officiis. iſto titu. quamuis ſi ſecus in promiſsione facta ſub conditione: in qua attenditur quoad tranſmiſsionem tempus contractus. Nam in ultimis uoluntatibus ſpes non tranſmittitur ad hæredes l. cũ hæredes. ff. qñ dies legat. cedat. In cõtractibus uero bene trãſmittitur. l. ſi filiusfamilias. ff. de uer.
21 oblig. † Vnde ſi eo tempore, quo monachus ẽ in primo monaſterio, ei ex alterius morte deferatur hæreditas, ipſi monaſterio fit adquiſitio: nec tranſit hæreditas ad ſecundum cum monacho ipſo: ita ut ſi ſit parentum hęreditas tranſmittatur in monaſterium primum, etiam mortuo monacho hęreditate non adita ac poterit aditio fieri a monaſterio Cinus in l. Deo nobis. C. de epiſco. & cleric. Bald. conſil. 494. uolu. v. Guliel. Benedi. in cap. Raınutius. de teſta. uerb. mortuo. ii. num. 150. Imo idem erit dicendum in alia quacunque hęreditate monacho delata ut monacho mortuo ius adeundi in monaſterium trãſmittatur, & monaſterio adquiratur ſine aditione monachi. Ioan. And. Anto. Abb. & docto. communiter in dict. capitu. in præſentia. et hęc eſt opinio communis apud iuris pontificii profeſſores ut teſtantur Soci. conſil. 183. libr. ii. colum. i. Corne. conſil. 272. libr. iij. idem Corne. dict. conſil. 88. ii. colũ. & Alexan. dicens forte eam uerio rem eſſe in l. j. num. 26. ff. de vulga. & inibi Ripa nume. 150. ubi Bart. nume. 24. contrarium probat. & Socin. ibi. & idem Soci. conſi. 52. uol. iiij. dicens Bartol. ſententiam a iuris Cæſarei interpretibus frequentiori calculo receptam eſſe. Tutior tamen eſt opinio pręcedens, teſte Guliel. Benedi. in capi. Rainutius. titu. de vulgari. num. 91. & eam ſequitur Bald. conſi. 494. uolu. v. Nec poterit monachus ad aliud monaſterium tranſlatus adire hęreditatem, in præiudicium primi monaſterii, cui delata fuerat. Quod ſi nelis effugere Barto. opinionem, poterit monaſterium primum petere reſtitutionem in integrum aduerſus omiſſam aditionem hęreditatis, ũ monachus ad ſecundum monaſterium tranſiens eſſet cogendus hęreditatem illam adire. quod Corne. conſuluit dict. conſil. 88. Tametſi per hoc non ſit cautum illi damno, quod immineret monaſterio attentã Bartol. opinione: ſi monachus iam mortuus eſſet non adita hæreditate: quo fit ut Canoniſtarum opinio ſit potius admittenda, quicquid dixerit Socin. conſil. 52. colum. fin. volu. iiij. Hactenus vero id egimus, ut opinio Abb. & aliorum in dict. cap. ſtatutum. mínima probetur. Eſt denique in hac ipſa quæſtione alia ſecunda opinio quę aſſerit, bona adquiſita a monacho ipſi monaſterio ex eius profeſsione, ita religioni & monaſterio illi adquiri, ut eorum proprietas ad aliud monaſterium quo ſe monachus transferat nequaquam pertineat: niſi quatenus ad ipſius monachi alimenta ſint neceſſaria. Hoſti. in ſumma titulo de cleric. coniuga. §. final. Imol. in dicto capitulo. quod a te. columna. iiij. optimus text. in authen. §. ſi uero relinquens collat. ii. & in dict. capitul. ſtatutum gloſſ. in can. ſiquis rapuerit. 27. q. j. & in capitul de lapſis. 16. quæſtio. vj. Speculat. titul. de ſtatu mona. cho. §. j. uerſicul. Sexto. Calderi. cõſil. 23. titul. de regularib. Antoni. cõſil. 75. Corne. conſil. 88. uolum. ij.

Paul.

Paul.Caſtren.in l.j.§.ſiquis.ii.ff.de poſiti. idem in l.inter antiquos. C. de uſufruct.ubi Baldus & Salicetus idem notant, & Petrus a Peruſio. in dicto capitul. quod a te.Syluest. uerbo, religio iiij.§. 10.Florentin. iij.parte, titul. 16. capitul.iiij.§.iij. Socin. dicens hanc opinionem communem dicto conſil. 52. uol. ii. cui opinioni conſentire uidetur Conſtā tin. Harmenop.li. v. titu.iiij.in fin. Hi etenim omnes unanimi iudico negāt,quo ad ꝓprietatē,bona quę monachus tempore profeſsionis primę habebat, ad ſecūdū monaſteriū pertinere. Nam illa bona,quę monachus adquiſiuit, dum in primo monaſterio habitauit,non trāſire ad ſecundum fatentur doct. qui primā ſñiam defendunt,maxime Abb. & Card.& probatur idem in dict.capitulo ſtatutum. Apud Gallos conſuetudine & praxi obſeruātiſsima,ſub latę & antiquatæ ſunt deciſiones text.in authen.ingreſsi. C.de ſacro ſan.eccleſ.& in l.Deo nobis. C.de epiſco. & cler. Nam bona ingredientis religionem,niſi ex pacto monaſterijs reſeruentur,ad conſanguineos proximiores pertinent: nec monaſterium ex perſona, monachi ſuccedit patri nec matri,nec conſanguineis inteſtatis: quemadmodum teſtatur Rebuffus in procemio regiarum conſtitutionum.gloſſ.v.21. qui & alios authores citat.

SVMMARIVM

1 ☞ *An poſſit aſſumi in prælatum monaſterij is,qui eiuſdem religionem profeſſus non fuerit.*

2 *Beneficium regulare an ſit conferendum clericis ſecularibus*

3 *Beneficia ſecularia an poſſint cōferri religioſis.*

4 *Quis fuerit huius canonis author.*

5 *Teſtamentum factum ante profeſſionē an ſecuta profeſsione rumpatur.*

6 *Teſtamento minime rupto per profeſsionem an ſtatim profitentis bona poſſint ab hærede peti.*

7 *Filij an poſſint uiuente patre, qui religionem fuerit profeſſus,legitimam portionem petere.*

8 *Vſusfructus,quem pater habet in bonis aduentitijs filij,an reuertatur ad proprietatem patre religionem profitente.*

9 *Teſtamentum factum ante profeſſionem, non poteſt poſt eam reuocari.*

10 *Papa poteſt monachis licentiam teſtandi concedere.*

11 *Papa an poſſit uotum ſolenne cōtinentiæ propria diſpenſatione remittere*

12 *An obligatio uoti ſit ex lege diuina.*

CAP. II.

PRINCIPALITER ex hoc capitulo in ſumma deducitur, Abbatiſſam non poſſe teſtamentum facere, etiam ut de patrimonio diſponat.licet habitum monaſticum non acceperit. Cui concluſioni obſtant duo. Primum,
1 † ꝙ in prelatum monaſterij non poteſt aſſumi is,qui eandem religionem expreſſe profeſſus non ſit text.in capitul. nullus. de electiō. in vj. Secundum, quòd ingreſſus monaſterium

monaſterium pōt libere teſtari, interim dū nō profitetur. auth. ingreſsi. auth. ſi qua mulier. C. de ſacroſ. eccle. & notatur in l. generali. C. eod. titul. & in cap. beneficium. de regulari. in vj. His uero obiectionibus quidam reſpondent hanc fœminam ex eo quod cōſenſit ſeipſam in Abbatiſſam eligi, profeſsionem tacite feciſſe. capitu. vidua de regula, quia ſe immiſcuit actui, pſeſsionem exigenti, & qui ſolis profeſsis conueniebat. quod etiam probatur in cap. j. de regu. in 6. in princ. quo cautum eſt, in monaſterio ubi habitus profeſſorum, & nouitiorum ſunt indiſtincti, profeſsionem factam cenſeri ab eo, qui per annum integrum habitum illius religionis geſſerit, neque impedit hanc profeſsionem diſtinctio latens ipſius habitus. text. in clem. fin. de regulari. ſufficit tamen diſtinctio latens ad inducendam profeſsionem, quæ tacite facta cenſetur ab eo qui ſcienter profeſſorum habitum per triduum geſſerit in ea religione, quam ante annum probationis profiteri quis poteſt. cap. conſtitutionem. ad fin. de regu. in vj. neque requiritur ad hanc profeſsionem inducendam diſtinctio patens in ipſis veſtibus monachorum: nempe in ſciſſura, colore, uel forma. & licet hunc articulum confuſe tractet Syluest. uerbo, religio. 3. §. 9. gloſſ. communiter recepta in dict. clem. fin. uerbo. de. nc ceps. hoc ipſum probat, & latius explicat. Hæc tamen ſolutio non procedit: quia profeſsio tacita non ſufficit, ſed expreſſa requiritur, vt quis eligi poſsit in Abbatem alicuius monaſterij. text. in dict. capitul. nullus. & idem quoad Abbatiſſam. text. in c. indemnitatibus. de ele. in 6. Et ideo Ioan. And. Abb. & doct. hic magis communiter text. in dicto c. nullus, intelligunt in electione. Hunc autem text. in promiſsione, collatione, aut poſtulatione. Nam is, qui expreſſe profeſſus non eſt religionem, eligi non poteſt in Abbatem poteſt, aut per collationem, ſeu prouiſionem ad hanc dignitatem aſſumi. idem notat Selua in tracta. de beneficio. 3. parte. quæſt. 51. Oportet ergo fateri, in hac decretali hāc dignitatem non eſſe ex his, quæ ſolent per electionem dari nam tunc ſolus romanus pontifex poſſet eam concedere alicui in electorum præiudicium. Poteſt etiam dici non incongrue, tempore huius capitis potuiſſe in Abbatem eligi, presbiterū ſecularem, aut diaconum, uel ſubdiaconum, licet electionis tempore profeſsio minime contigerit. ex Grego. epiſtola. 11. lib. 3. epiſto. cuius meminit Gratian. in c. presbiteros 16. q. i. tameſi poſtea ſtatutum fuerit contrarium in d. c. nullus. & c. indemnitatibus. de elect. in. 6. & in c. cum ad noſtram. c. officij. eodem titul. ſupra, & in cle. j. de electionib.

2 † Vnde beneficia regularia ſecularibus clericis non ſunt conferenda. text. in cle. ne in agro §. ſane. u. de ſtatu. mona. Aegid. a Bell. deciſ. 77. optimus text. in c. cum de beneficio, de præbend. in 6. probans, reſcriptum romani pōtificis clerico ſeculari conceſſum, ut prioris dignitatem obtineat eſſe intelligendum de prioris dignitate, quæ ſecularis ſit, non de regulari. Solet tamen beneficium regulare ſeculari clerico cōcedi a romano pontifice in cōmendā ad certū tempus, intra quod religionē profiteatur, et ſecuta profeſsione illud habeat titulū: ſicuti teſtantur Ioannes Staphil. de liti. grat. & iuſti. fo. 11. col. 1. Lud. Gomez in reg. de infirmis reſig. q. 13. nu. 7. idem in tract. de expectat. nu. 71. Sic e cōuerſo beneficia ſecularia nō ſūt cōcedēda religioſis. d. c. cū de benefic. c. iīc de ſtat.

de ſtat.monach.c. in noua actione, 16.q.7.c. monachus. & c. placuit. 16. q. j. quod procedit in beneficijs ſimplicibus: nam ad Epiſcopatum religioni eligi poteſt.c.1.18.q.j.c.ſi Abbatem.c.religioſus.c.quorundã. de elect.in 6.cle.j.de elect.in fin.in quo omnes conueniunt. Item,ad eccleſiam parochialem aſſumi poteſt religioſus modo id fiat ſuadente vtilitate,nec paſsim,nec temere,& ex licẽtia prælati ipſius monachi,tex. quem ita intelligunt glo.& doct.in c.ꝗ Dei timorem.de ſtat.monac.c. parochia.vbi glo.16.q.j.et eſſe hãc communem opinionem aſſerũt Abba.in d.c. ꝗ Dei timorem.col.2.& Selua.3.parte,de benef.q.70. Verum,deciſio Rotæ in nouis 483.contrariam ſententiam probat, dicens, non poſſe beneficium ſeculare conferri monacho,aut religioſo abſque diſpenſatione romani pontificis, vel Epiſcopi:cui monachus ille ſubditus eſt.idem notat Alex.conſ.70. ad finem,volu.3. imo nec ſolet frequenter id concedi,vt ſcribunt Ioã. Staph.de lite.grat.& iuſt.fol.20.colum.2.& Lud. Gomez in tract.de expect.nu.70.tametſi idem Staph. primam communem ſententiam ſequatur in eod.lib.fol.76.col.j. & 2. his accedit tex.in c. beneficium.de regulari.in 6. Secunda autem obiectio ex eo ceſſat, ꝗ profeſsione ſecuta monachus teſtari non poteſt. authen.ingreſsi.C.de ſacroſan.ecc. authen.ſi qua mulier.C.eo.tit. glo. hic vltima.Profeſsio vero tacite facta fuit a Sirica,cuius hic fit mẽtio. per aſſumptionem huius dignitatis, poſtquam ſolenni more Abbatiſſa ab Epiſcopo fuit ordinata:quod ma-
4 nifeſtius cõſtat† epiſtola diui Gregorii ad Ianuarium Epiſcopum Caralitanum.lib.epiſt.7.a qua c. quia ingredientibus.19.q.vlt.& iſtud aſſumpta fuere,conciſe nimis,ſiquidẽ a Gregorio huius rei ſeries longiori narratione tractatur. Cæterum, ingreſſus monaſterium ante profeſſionem teſtari poteſt: imo & ſi teſtamentum ante ingreſſum fecerit, per profeſsionem non reſcinditur, neque rumpitur.auth.de monachis. .§.illud.§.nunc autem,ſub. c. ſi qua mulier.19.q.vlt.auth. nunc autem. C.de epiſ.& cler. & in auth.ſi qua mulier.C.de ſacroſ. eccle. vbi probatur,monaſterium portionem legitimam obtinere in bonis profitentis,etiam qui filios habeat, quando is ante ingreſſum de bonis propriis
5 minime diſpoſuerat:†Qua ratione teſtamentum ante profeſsionem factũ ab eo, qui cogitauit,& animo conceperat ingreſſum religionis, per profeſsionem non rumpitur,nec monaſterio aliqua in eius patrimonio portio competit.Bart. in d. authen.ſi qua mulier.nu.7.Bald.ij.colum.Paul.Caſtren.poſt Iaco.Butr. ibi.quorum opinionem dicit eſſe veriorem Imol. in l. j. ff. iſt. titu. nume.12.vbi Aret.nume.5.eandẽ approbat Anto.Roſel.in d.authẽ. ingreſsi.nu.16.Abb.nume. 52. & ibi Dec.nume.61.in c. in pręſentia. de proba.& eſſe hanc opinionem cõmunem fatentur Dec.conſi.xxxj. colum.ij. & Ripa in l. ſi vnquam. C.de reuo.dona.q.xxxv. Sunt tamen qui exiſtiment, teſtamentum vtcunque factum profeſsione religionis rumpi tanquam agnatione poſthumi.l.poſthumorum.ff.de iniuſt.teſtam. Monaſterium etenim loco poſthumi cenſetur.authen.niſi rogati.C.ad Trebel. Vnde oportet ne hoc teſtamentum rumpatur, portionem legitimam titulo inſtitutionis monaſterio relinqui:vt not.Frederi.conſi.165.gloſ. in d. authen. ſi qua mulier.& in d.§.illud. & in d. c.ſi qua mulier.Petr.Cinus,& Rapha,Fulgo,in d.auth.ſi qua mulier.

quorum opinio communis eſt, ſecū
dum Imol.in d.l.j.ff.iſto tit. nu.11.
& Iaſ.in d.auth.ſi qua mulier. nu-
me.17. Sed hæc ſententia iure non
probatur: quia teſtari poteſt ex le-
gis permiſsione ingreſſurus religio-
nem: vt in d.§.illud. & in d. c.quia
ingredientibus. igitur lex ipſa ex-
preſsim ſtatuit tale teſtamentū rūpi
non poſſe per ingreſſum religionis:
alioqui vana foret teſtandi licētia,
quæ volenti religionem profiteri
liberrime a legibus & canonibus
conceditur ex his, quę tradit Con-
ſtantinus Harmeno.lib.v. titu. iiij.
Nec valet argumentū ab agnatio-
ne poſthumi: quia monaſterium nō
ſortitur filij, vel ſucceſſoris locum,
in his bonis, quæ monachus ante
profeſsionem proprio teſtamento
diſtribuerat. authen. ſi qua mulier.
quibus rationibus refellitur præfa-
ta opinio. atque ex eiſdem minori
negotio tollitur hac in re, quod Sa-
licetus in dicta authen. ſi qua mu-
lier probare nititur, dicens, teſtamē
tum etiam factum ab eo, qui cogi-
tauerat religionis profeſsionē etiā
portione legitima monaſterio titu-
lo inſtitutionis dimiſſa, per profeſ-
ſionem rumpi: quaſi per capitis di-
minutionem l. conficiuntur.§. poſt
teſtamentum. ff. de iure codicil.§.
alio autem modo.&.§.ſequ.inſtitu.
quib.mod.teſtam.infir. Nam & ſi
teſtator ſe in adoptionem alteri de
derit, & in ea mortem obierit irri-
tum fit eius teſtamentū: quod ibidē
probatur, & regia l.18.titu. j. part.
vj. eandem opinionē exiſtimat eſſe
veriorem Fulgo.col.vij.& Iaſ. nu-
me.21.in d.authen.ſi qua mulier.et
defendit eam Roma.conſi.237. Hu
ius vero ſententię ratio apertiſsi-
me tollitur ex eo ꝙ conſtat iure ci
uili hanc capitis diminutionē, quæ
per religionem contingit, irrita nō
facere teſtamenta lex, in d.§. illud.
& in auth. ſi qua mulier. Vnde in
hac controuerſia frequentius reci-
pitur Bart. diſtinctio, quam primo
retuli, ita vt ſi nulla religionis cogi
tatione teſtamentū conditum fue-
rit, ſecuta profeſsione reuocetur,
quaſi ex noua voluntate.arg.l.ſan-
cimus.C.iſt. titu. eandem Bart. di-
ſtinctionem Dec.defendit in cap.in
pręſentia.de probat. nume. 61. vbi
Imol.col.fi. dicit eam eſſe veriorē,
& ab ea non eſt recedendum in iu-
dicando, nec in conſulendo, ſecun-
dum Fulg.& Iaſo. in d. authen. ſi
qua mulier, nu.21.licet Anto.Abb.
nu.52.& Felin.nu.54.teneant, mini
me reuocari teſtamentū per profeſ-
ſionem, etiam ſi fiat ab eo, qui nullā
pręmiſit religionis cogitationem.
Nec l. ſancimus. Bartoli opinionē
probat, quam & Aret. reprobat, in
l.j.ff.iſt. tit. nu.4. nouāque adducta
Leonis conſtitutione Viglius in
princi.quib.mod.teſtam. infirmen-
tur. Ipſe vero, quāuis videam Bar-
toli diſtinctionem magis communi-
ter recipi, mallem Abb.& Aret.cō
cluſionem defendere, aut Bart.ſequi
ad effectum, vt teſtamentum factū
ab eo, qui religionis profeſsionē mi
nime cogitauerat, profeſsione ſecu-
ta rumpatur ſolum, quoad legitimā
portionem monaſterio competen-
tem, quod placuit Anto.in d.cap.in
pręſentia. His vero addendum in
dubio ex interuallo temporis a te-
ſtamento ad religionis profeſsionē,
præſumi iudicis arbitrio religio-
nis profeſsionem teſtatorem pręme
ditatum fuiſſe, vel nō, quod ab om-
6 nibus probatur. † Sic etiam facto
teſtamento, ꝙ per profeſsionem
rumpi non poſsit, ſtatim ipſa facta
profeſsione bona hæreditaria ad
inſtitutum pertinere, ſi monaſteriū
ſit bonorum incapax, ꝙ ſi capax
ſit bonorum, ipſam hęreditatē mor
te naturali ipſius monachi ad hęre

dem pertinere: in eius vero vita ad monaſterium: vt not. Anton. Abb. nume. 58. & Deci. 97. in dicto cap. ſi in præſentia. Imol. in dicta l. ſ. vbi Areti. nume. 6. dicit hanc opinionem eſſe communem. & idem notat Anton. Rube. conſi. 155. Alexand. conſi. 13. volumi. 3. dicens hanc opinionem communem eſſe. Bart. nume. 9. & alij, quos ibi retulit Iaſo. num. 26. in authen. ſi qua mulier. idem Bart. in l. res vxoris. C. de dona. inter vir. & vxo. idem in ſimili quæſtione in tract. minori. iij. parte. ver. iſti hæredes. Soci. conſi. xcij. volumi. ſ. dicens, fideicommiſſum relictum illa conditione, ſi inſtitutus deceſſerit ſine liberis, ſtatim deberi fideicommiſſario, eo ꝙ inſtitutus profitetur religionem, quæ etiam communium bonorum incapax ſit, atque ita eſt intelligendus text. in authen. niſi rogati. C. ad Trebel. & in cap. in præſentia. de proba. vbi hęc eſt communis ſententia, quam tuetur eleganter Foriu. in l. Gallus. §. et quid ſi tantum. ff. de libe. & poſthu. collat. xxxij. ex quibus conſtat prima communis ſententia, quæ probatur in l. ſtatuis. §. Cornelio. ff. de iure fiſci quam Bartol. vbique ad eandem concluſionem inducit. Igitur ſi monaſterium capax bonorū eſt in vita monachi, excluſo hærede inſtituto, bona hæreditaria poſſidebit: adeo vt quibuſdam placuerit, †in vita patris religionem profitentis filio legitimam bonorum portionem minime deberi, nec monaſterium cogi poſſe eandem partē filio poſt profeſsionem patris, eo viuente tradere. glo. Bart. & doct. in d. authen. ſi qua mulier. per tex. ibi. quo probatur, poſt mortem patris filium poſſe legitimam portionem a monaſterio petere, ſi pater ante obitum bona propria non diuiſerat inter filios. quam opinionem teſtantur eſſe magis communē Sali. & Iaſo. in dicta authen. ſi qua mulier. colum. 14. Deci. d. cap. in præſentia. nume. 67. & eſſe veriorem Abb. in c. cum ſimus. de regu. Alexand. in l. ſi cum dotem. nume. 13. ff. ſolu. matrimo. & Felin. in d. c. in præſentia. nu. 65. Quibus refragatur tex. in d. c. cū ſimus. quo probatur, tradendam eſſe filio portionem legitimam ex bonis patris religionem profeſsi, ſtatim non expectata patris morte. Nec oberit, ſi quis dixerit in eo. cap. patrem mortuum eſſe, cum de eius ſucceſsione mētio fiat. Nam monacho viuenti ſucceſſio datur. c. fina. xx. q. iij. & ex integra decretali conſtat, patrem viuere eo tempore, quo portio legitima filio tradenda erat. Vnde tex. in d. cap. cum ſimus. probat hanc ſecundam opinionem, & eſt ſingu. ſecundum Abb. ibi. commendat Bald. in d. authen. ſi qua mulier. col. fi. idem Ioan. Andr. & doctores in d. cap. cum ſimus. gloſſ. quæ alibi non eſt ſecundum Abb. ibi. in cap. tranſmiſſæ, qui filij ſint legitimi. ſingularis ſecundum Aretinum in l. j. nume. 6. ff. iſto ritu. quam opinionem defendit Corſet. in ſing. verbo, legitima. Ananias in cap. ij. col. penult. de delict. pueror. Pyrrhus poſt cōſuetudines Aureli. c. ij. col. iiij. Bal. Nouel. de dote, parte j. col. iij. dicēs hanc opinionem eſſe communem. pro qua induci poteſt tex. in dicta authen. ſi qua mulier. qui permittit patri religionē profeſſo portiones legitimas filijs aſsignare: quod minime permitteretur, ſi bona illa a monaſterio patre viuente quo ad legitimas filiorum portiones, auferri non poſſent. Nec inficior rem dubiam eſſe, fateor tamen opinionem vltimam æquiorem eſſe, & vtroq; foro ſeruari oportere, propter ma-

ximam

ximam æquitatem, cui innititur
iſthæc opinio, vt fatetur pter alios
Abb.in d.cap. in pręſentia, nu.59.
Poteſt etenim text. in d. authen. ſi
qua mulier. dum innuit expectan-
dam fore mortem patris religionē
profeſsi intelligi, vt loquatur enun
tiatiue, quaſi mortuo patre non fa-
cta inter filios diuiſione bonorum,
nec ab ipſis filijs petita, ſit a mona
ſterio danda filijs portio legitima.
Quod ſi Noſtrates in hanc ſen-
tentia non falluntur in ſimili quę-
8 ſtione erit dicendum, † vſumfructū,
quem pater religionē profeſſus ha-
buit in bonis filijfamilias ratione
patriæ poteſtatis, ad ipſum mona-
ſterium non tranſire, ſed ſtatim pro
feſsione ſecuta ad proprietatem re-
dire: cum ſit patria poteſtas extin-
cta. Martinus Sylma. Salic. q. vii.
Cinus, Iaſo. col. fina. in authen. in-
greſsi. C. de ſacroſanct. eccleſ. Albe
ricus in authen. idem eſt. C. de bo-
nis quę liber. Hippol. ſingu. 668. &
hæc eſt communis opinio, authore
Saliceto in dicta authen, idem eſt.
Tameiſi. gloſ. ibi teneat, vſumfru-
ctum ad monaſterium viuente pa-
tre pertinere. quā ſequūtur ibi Bal.
Paul. & Corne. ac Deci. in d. cap.
in præſentia. nume. 66. & Bart. in
d. auth. ingreſsi. in repetitio. nu. 49.
Nam & idem Bart. in dicta authē.
idem eſt. aſſerit, dimidiam vſusfru
ctus partem ad monaſterium perti-
nere, alteram vero dimidiam ad fi-
lium. argum. l. cum oportet. §. cum
autem. C. de bonis quæ liber. idem
notat Abb. in d. c. in præſentia. nu.
57. & in d. cap. cum ſimus. Ego
equidem non video, cur integer
vſusfructus ad filium non perti-
neat, ſtatim facta profeſsione, cum
& ipſe filius ex patris bonis pete-
re poſsit legitimam portionem ad-
huc viuente patre, ac ſi is mortem
obijſſet. Id vero, quod poſt Bart.
& communem diximus, monaſte-
rium viuente monacho, qui ante
profeſsionem hęredem alium inſti
tuerat, bona teſtatoris obtinere, in-
ſteque poſsidere, & eis vti frui poſ-
ſe, eſt intelligendum, niſi teſtator
expreſsim in teſtamento cauerit,
velle hæredem inſtitutum bona ac-
cipere, eiſque vti & frui ſtatim poſt
religionis ingreſſum. Nam tūc mo
naſterium, etiam viuente monacho
teſtatore excluditur: authore Imol.
in l. j. nume. 14. ff. de teſtamen. idem
probat eo non citato Ludouic. Go
zadini. conſilio xlj. numero. 11. &
9 17. His etiam adiungere liber, †
teſtamentum factum ante profeſ-
ſionem, poſt eam mutari, aut reuo-
cari non poſſe: ſi quidem profeſ-
ſus teſtari non valet, etiam ſi pro-
feſſus fuerit eam religionem, quæ
communia bona habere poſsit.
quod hic probatur. & in dicto cap.
quia ingredientibus. & in authen.
de monachis. §. illud. & in ſpecie
notat Abb. in d. c. in pręſentia. nu-
me. 61. Imol. & Angel. in l. j. ff. iſto
tit. Iaſo. in authen. ſi qua mulier. nu
me. 27. contra Bartol. ibi cuius opi
nionem & Deci. reprobat in di-
cto capit. in præſentia. nume. 68.
10 & Rube. conſi. clv. colum. fin. † So
let tamen romanus Pontifex mo
nachis concedere ius teſtandi, ita
vt modica quantitas eorum teſta-
mento diſtribuatur, etiam ad hoc
accedente prælati monachorum
conſenſu: ſicuti aſſerit Ioan. Sta-
phi. de literis grat. & Iuſtit. fol.
188. colum. j. Poteſt enim Papa licē
tiam teſtandi religioſis concedere.
argum. l. ſi quando. in princi. C. de
inofficio. teſtam. & reſpondit So-
cin. conſil. xiii. volumi. j. Franc. in
rub. iſto titu. in ſexta colum. pen.
Iaſo. & alij per eum adducti in au-
then. ingreſsi. ij. colum. C. de ſa-
croſanct. eccle. Bald. in d. l. ſi quan-

do. Barbat. in cap. cum in officijs.
iſto titu. colum. pen. Baptiſt. de S.
Seuerino in tractatu de penſioni-
bus, quæſt. xix. in fi. quibus accedit
illa ratio, quod Papa poteſt mona-
chum a voto continentiæ eximere
propria diſpenſatione. Innoc. Ioan.
Andr. & alij in c. cum ad monaſte-
rium. de ſtatu monacho. vbi Abb.
iij. colum. & Socin. d. conſi. 13. nu-
me. 19. aſſerunt hanc opinionē eſſe
communem, quam Caie. profitetur.
22. quęſt. 88. artic. xj. Ioan. Maior.
in iiij. diſt. 38. q. 14. & ibi Durād. q.
ij. Paul. q. iiij. articu. iiij. conclu. xj.
& Cardi. a Turre Cremata in cap.
de illo clerico. xxxii. diſt. & pro-
batur pluribus rationibus, quas ad-
ducit Tho. hanc partem ſecutus in
diſt. xxxviii. q. j. artic. iiij. & hæc
eſt magis communis opinio ſecun-
dum Felin. in cap. ſi quando. col. iij.
de reſcrip. qui plures authores hu-
ius ſententiæ diligenter congeſsit,
& idem fatetur Pariſ. conſi. lxviij.
volu. iiii. num. 148. ſemper enim in
his votis authoritas romani pontifi
cis excepta cenſetur. cap. j. cap. de-
bitores. c. venientes. de iureiur. glo.
vbi late Feli. in c. conſtitutus. de re
ſcrip. Abb. in c. quanto. de iureiur.
poſt glo. ibi. Tho. 22. q. 89. arti. pe.
Poterit ergo romanus pontifex, ſi
id viderit expedire reipublicæ, aut
animarum ſaluti voti obligationē
remittere, quoad continentiam: er-
go & quoad paupertatem. Anton.
Rube. conſi. 147. Nec me latet diuū
Thom. 22. quæſt. 88. arti. xj. præ-
uia maxima deliberatione aſſere-
11 re, † romanum Pontificem nō poſ-
ſe propria diſpenſatione continen-
tiæ votum tollere, ex authoritate
capitis. cum ad monaſterium. de ſta
tu monach. in fin. vbi Papa profite-
tur, non poſſe ipſum voti obligatio
nem tollere, dum dixit: contra caſti
tatem, aut paupertatem monachorū
romanorum pontificem licentiam
indulgere nō poſſe. idē glo. in c. ſunt
quidā. 25. q. j. glo. in d. c. cū ad mo-
naſteriū. et Altiſiodorē. lib. 3. tract.
21. Card. a Turre Crema. in libello
ſeptuaginta trium quæſtionum. 35.
Almain in tract. de poteſtate Papę,
c. 15. Sylueſt. verbo, votū. iiij. & v.
et Ambro. Cathari. cōtra Caie. lib.
vj. c. ij. & diligēter Robert. Arbo-
ricēſis Epiſcopus in tract. pro tuen-
do ſacerdotum cælibatu. iiij. tomo.
Ex eo etiam, quod ſeruare ſolenne
votum, quo quis ſe ipſum tradidit
religioni, ſit iuris diuini: cui pro-
pria diſpenſatione non pōt Roma-
nus pontifex derogare: & eadem
ratione, quę ex dicta Decretali col
ligitur, idem erit dicendum in voto
paupertatis. Oportet tamen primā
opinionē defendere neque paſsim
fiunt, euertantur omnino: licet reipu
blicæ Chriſtianæ maxime conue-
niat, ſummū eccleſiæ principē hiſce
iuribus raro, & ex euidenti vtilita-
te Catholicę religionis vti. Sed ver
ba illa. c. cū ad monaſteriū. vel pro
cedūt manente ipſo voto: non enim
poſſet Papa monacho indulgere, vt
exiſtēs monachus vxorē duceret:
poſſet tamen eū eximere a voto, &
religione, vt ſic exēptus vxorē du-
cere valeat, et propriū patrimoniū
habere, & teſtari: vel intelligenda
ſunt ex modeſtia romani pōtificis,
ad conuincendū illū abbatē, ne exi
ſtimaret ſeipſum monachis licentiā
concedere poſſe aduerſus votū pau
12 pertatis. † Id vero, quod dicitur, vo
ti obligationē eſſe iuris diuini: atq;
ideo non poſſe tolli per principem
eccleſiæ, nō procedit: quia hæc obli
gatio prouenit ex voluntate huma
na, licet ex iure diuino ſit executio
ni tradēda: actus vero humani prin
cipibus ſubijciuntur, vt conſtat.
Hinc etenim fit, votum filij paren-
tis iudicio ſubmitti, qui id pōt irri-
tum

tum facere. Nimirum ergo, ſi roma no Pontifici votum ſubijciatur, vt is poſsit eius obligationem remittere, ſi id viderit expedire reipublicæ: ſicuti probat Ioan. à Medina in tract. de confeſsio. c. de diſpenſatione ſuper reuelanda confeſsione. Prӕterea iuris diuini eſt obligatio voti in communi & generali obligatione: quia tenemur vota ſeruare iure diuino; non tamen peculiare quodlibet votum eſt iuris diuini. Sic obedire legibus præceptũ eſt à Deo, & lege diuina, non tñ quęlibet lex humana eſt ius diuinum.

SVMMARIVM.

1 *Voluntas teſtatoris executioni mandanda intra tempus ab eo diffinitum à die aditæ hereditatis.*

2 *Ad exequendam ultimam volunt atem datur à iure annus à die monitionis.*

3 *Tempus datum ab epiſcopali conſtitutione ad executionem vltimæ voluntatis currit ab aditione hereditatis.*

4 *Tempus datum ad executionem ultimarum voluntatũ non currit ignoranti, nec impedito.*

5 *Poteſtas exequendi ultimam voluntatem, an ante annum transferatur in Epiſcopum.*

6 *Ad exequenda legata pia quod tempus detur à iure.*

7 *Electio an p ßit fieri ex vltima voluntate ultra tempus datum ad eius executionem.*

8 *Nullo executore per teſtatorem nominato, cui competat executio, atque etiam reſtitutio male ablatorum.*

9 *Monaſterium, quod non poteſt in loco per teſtatorem electo conſtrui, alibi eſt conſtruendum.*

10 *Pecunia reſidua constructo opere, per teſtatorem iniuncto, an ſit heredi adiudicanda.*

11 *Legatum pro dote alicuius puellæ eſt conditionale.*

12 *Legatum ab eccleſiæ ædificiũ nõ effici caducum, ex eo quòd locus nõ fuerit ædificati i deſignatus.*

C. NOS QVIDEM.

DEDVCITVR hęc decretalis ab epiſtola diui Gregorij lib. iij epiſt. x. ad Ianuarium Epiſcopum Caralitanum, & ex epiſtola viij. ad eundẽ. Ex quibus addi poſſunt aliqua, quæ hic deſunt ad perfectã cognitionem huius controuerſiæ. Habet tandem hoc caput in ſumma, annum præſcribi ad executionem vltimarum voluntatum: idque tẽpus cedere à die monitionis per iudicem factæ. ad idem authen. hoc amplius. C. de fideicõ. cui aſſertioni obijcio ea, quę in Nouellis ſtatuta ſunt: nempe ad exequendam vltimã voluntatem ſex menſes dari à die inſinuationis teſtamenti authẽ. de eccleſ. tit. §. ſi autem legatũ. Rurſus in. §. ſi quis ædificationẽ. quinque anni conſtituuntur ad exequendam vltimã voluntatẽ. Quamobrẽ ad intellectum huius capitis libet aliquot axiomata ꝓponere, quibus exponemus aliqua ex parte tractatũ de executiõe ultimarũ volũtatũ.

1 ¶ Prima concluſio. † Teſtatoris uoluntas eſt executioni mandanda intra tempus ab eo diffinitum, idq; currit a die aditę hæreditatis. Abb. hic ij. col. probat hoc ipſum text. in l. ſtatu liberos. §. ſi quis hęredi. ff. de ſtatu. liber. quem dicit eſſe ſolẽnem Bart. in l. genero. ff. de his, qui not. infam. & cẽſetur is ab omnibus ſingu. ſecundum Alex. in l. ſi mihi & tibi. §. j. ff. de lega. primo iuſtum etenim eſt ante aditam hæreditatem diem datum ad exequendum non currere.

2 ¶ Secunda concluſio. † Nullo tępore teſtatore ad exequendum conſtituto a iure annus datur hæredi, vel executori tęſtamentario, ad ſoluenda quęcunque legata, quę non ſint cauſa pietatis relicta, & ad exequendam in cęteris rebus vltimam voluntatem .l. nulli. C. de epiſcop. & cleri. quo anno lapſo ad Epiſcopum transfertur ius. exequendi, text. ibi. & late Felin. in c. ſiquis contra. ij. col. de foro comper. Niſi teſtator in caſum negligentię alium executorem ſubſtituerit, Bald, in l. ſi fundum §. Stichum .ff. de leg. j. Barb. in c. tua nobis. iſt. tit. nu. 14. Cœpola caut. 294. idem Bald. in l. j. in prin. ij. col. C. de cad. tollen. & in authen. licet. C. de epiſco. & cleric. & hic annus currit a die monitionis factę per iudicem, quod hic probatur, ſicuti aſſerunt Card. Ancha. Abb. & Imo. hic. Bald, in l. id quod pauperibus. nu. 11. C, de Epiſ. & cleric. Iaco. a canibus. in tract. de executo. vlti. volu. ij. part. q. iij. nu. 11, quorum opinio communis eſt ſecundum Bald. in d. nu. 11. Abb. cõſ. 11. volu. ij. & conſ. 59. volu. j. & Rochum de iure patro, verb. conſtruxit. q. 10. Barb. conſi. viij, uolu. j. col. iiij. licet ipſe ibi & hic nu. 33. contrarium defendere uelit. cuius opinio probatur in l. vj. titu. 10. par. vj. quia exprimitur, tempus datum a iure ad executionem ultimę uolũtatis currere a die mortis teſtatoris. Poſſet tamẽ lex illa intelligi in exequendis legatis, quę non exigunt aditionem hęreditatis.

3 ¶ Quin † & conſtitutio epiſcopalis annum a die mortis executioni teſtamentorum conſtituens intelligenda eſt: ut hic annus a die aditæ hęreditatis & ſcientię currat. Abb. hic. ij. col. & Roma. conſi. 228. col. ij. & probatur. Nam ante aditam hęreditatem impeditur executio teſtamenti, etiam ſi teſtator inteſtatus deceſſerit. gloſſ. in l. qui filio §. j. ff. de heredib. inſtit. quam dicit ſingu. Alexan. in l. iij. col. j. ff. de lega. j. notabilem. idem Alex. in l. nemo poteſt. ff. eo. col. ij, ſolennem Iaſo. in l. eam quam. C. de fideicom. col. vj. Notat Bart. per text. ibi in l. alio. ff. de alimen. & cibar. legat. Ang. Aretin. in tracta. de teſta, uerbo, & executores. Ad id etiam plurimum conducit. l. nemo. ff. de teſta. tut. Vnde ſit, ut executor teſtamentarius poſſit hęredem compellere iudicis prędcepto ad adeundam hæreditatem. Specul. titu. de inſtru. editio, §. nunc uero aliqua. Iaco. a canonibus in d. tracta. part. j. §. ij. quod ſi legata ſint pia, an poſsint tradi executioni, non adita hęreditate ſcribam in capitulo Rainaldus. ad fin. iſto titul. His etiam adiungitur, ꝙ impedito agere non labitur tempus aſsignatum ad aliquid agendum. c. quia diuerſitatẽ de conceſ. pręb. l. j. C. de anna. exce. atque in hac ſpecie, executionis tempus non currere ignoranti, aut impedito probatur in hoc c. ubi diuus Grogorius negligentiã hęredis perpẽdit. ꝙ animaduertit Abb. in repe. c. cũ eſſes. iſt. tit. co. ſi. Frederic. cõſ. 129. Hoſti. Imol. hic col. iij. Rom. hanc opinionẽ cõmunem eſſe aſſeuerans conſil. 228. Nec oberit,

quod

4 quod † tempus datum, in fauorem alicuius ad agendum actum non in odiũ ipſius, cui datur, currit ignorãti & impedito. gloſſ. in c. ſtatutum. de præbē. in vi. ſing. ſecundũ Barb. hic nu. 33. & in c. plerunque. de reſcript. iij. col. & Abb. in d. c. cum eſſes. col. pe. And. Tiraq. li. j. de retra ctu. §. 35. gl. 4. n. 25. pulchra legis re giæ deciſio. in l. vij. tit. vij. li. v. ord. quia id procedit quoties dies datur in merum alicuius fauore: ſecus quã do conſtituitur etiam ad conuincendam alicuius negligentiã, ut in præſenti quæſtione a iure conceditur. & ita reſpondent Abba. & Imol. Tametſi Specu. in tit. de inſtru. edit. §. nunc uero aliqua. nu. 39. dixerit, tẽpus datum ad executionem ultimarum uoluntatum etiam currere ignoranti, & impedito, quia datur in fauorem pauperum, & eorum, quibus aliquid ex teſtamento eſt diſtribuẽdum, non in odium ipſius executoris. Cui ſententiæ conſentiunt Cardi. hic, idem in d. c. quia diuerſitatẽ. ii. col. Barb. hic num. 33. Bal. in l. ca ptatorias. C. de teſta. milit. col. fi. di cẽs eã ubiq; in praxi ſeruari, et plu rimũ coadiuuatur regia l. vj. tit. 10. par. vj. q̃ de iure pcederet, ſi impe dimentum eſſet, aut appareret perpetuum, vel ad longum tempus per manſurum, attenta ratione text. in fi. §. fin. iſt. titu. in vj. Alioqui quidquid ſit in praxi, prima opinio iure nerior eſt, quam & Oldendorp. ſequitur in tracta. de executio. vlti. uolunta. titul. vij. Bartol. in dicta l. genero. Bald. conſil. 171. uolumine iii. Albert. Brun. in ſtatutis. uerbo, executio.

5 ¶ Tertia cõcluſio, † Poteſtas exe quendi vltimas uoluntates, etiam ante annum, aufertur ab executore, & trãsfertur in Epiſcopum, ſi ab Epiſcopo bis monitus executor vltimam uoluntatem exequi noluerit. authenti. de eccleſ. titul. §. ſi nautem qui hoc facere. Speculator in d. §. nunc uero aliqua. numer. 32. Abbas hic colum. ii. Iacob. a canibus in dict. tract. de executio. vltim. uoluntatis ii. part. quæſtio. iii. quod procedit in legatis piis, vt exiſtimant Imol. hic, & Sali. in dict. authẽ. hoc amplius. C. de fideicom. colum. ii. nec tamen reſtringitur ad legata alimentorum aduerſus Barbat. hic, cũ hic fauor iure optimo pietati conueniat.

6 ¶ Quarta concluſio. † Ad exequenda legata pia a iure diffinitur tempus ſex menſium, quod cedit a die inſinuationis teſtamenti. §. ſi legatum. in authen. de eccle. tit. Abb. et doct. hic communiter & Iacob. a canibus in d. q. iij.

¶ Quinta concluſio, Non obſtante iuris ciuilis diſpoſitione, etiam ad conſtruendam eccleſiam, aut monaſterium, annus heredibus, aut executoribus profignatur a die monitionis. text. huc ex quo id adnotarunt Hoſti. Ioan. And. Ant. & Imo. dicens hanc opinionem eſſe cõmunem. colũ. ii. & Rochus de iure patro. uerbo, conſtruxit. q. x. qui poſt Abb. hic addit hanc concluſionẽ eſſe intelligendũ, quoad cõſtituendum heredem, aut executorẽ in negligentia incipiendi ædificium eccleſiæ, aut monaſterii: ſed ad conſtituendum hæredem, aut executorem in negligentia perficiendi opus intra annum inceptum, arbitrio iudicis tempus conſtituitur, attenta operis qualitate. Quid enim ſi ipſum ædificium quinque annos exigat ad eius perfectionem? oportebit equidem id tempus expectari: vt in dicto. §. ſi quis ædificationem. authentica de eccleſi. titulo colla. ix. atque id docto. hic ſentiunt. ex quibus hic textus erit intelligendus quando monaſterium poteſt intra

annum incipi , et ad perfectionem duci.

7 ¶Sexta concluſio,† Non tantum executor, ſed & is,cui electio a teſtatore commiſſa eſt, intra annum, aliudve tempus ad executionem deſignatum, eligere debet:alioqui ius eligendi ad epiſcopum ſpectat.Cardi. Imol. & Barbat. hic nu. 41. id enim, quod ex electione executioni tradendum eſt, præuiam electionem poſtulat , ſine qua fieri nequit executio:igitur intra tempus executionis oportet electionem fieri.lege oratio.ff.de ſponſa.hanc etiam aſſertionem probant Bald.in l.cum quidem. ij. ff.de legat. Ang.Corne.& Iaſ.per text.ibi. in l.fi.§.j. C.commu.de leg.Ang.cõſ.64.Anch.cõſ. 387.quorũ opinionẽ cõem eſſe aſſerũt Corn.et Iaſ.in d.l.fi.in prin.qua in re Bart.in d.l.cum quidam.cõtrariam ſententiam eligit,dicens eum, cui teſtator commiſit arbitrium eligendi pauperes, quibus certa bona diſtribuerẽtur,etiam poſt annum eligere poſſe Epiſcopo excluſo,ex eo quod hic elector eſt, non executor: ſiquidem declarat arbitrium proprium,non autem exequitur.l.executorem.C. de execu.rei iudic. vbi eandem opinionem repetunt. Bart. & Paul.Caſtren.Abb. & Anchar. hic.idem Anchara.conſ. 412.Abb. in cap.ſi quis contra clericum.iij.colum.de foro compe.& ibi Feli.col. ij.idem Abb.conſil.11.volu.ij.Roma.conſi.229.col.iiij. Bar.in d.l.fi. §.j. & idem Bartol. conſil.242.& Henr.Botteus in tracta. de ſynodo iij.par.art.j.nu. 187. Verum rationes huius poſterioris ſententiæ non ita efficaciter eam probant,vt tenẽda omnino ſit, cum in præſenti dubitatione dies executioni,ac ſubinde electioni ſit præfinitus : & ideo ceſſat ratio d.l.cum quidã.ubi Pau. & Imol.opinionem Bartoli nõ ſunt auſi aſſerere,nec Anton.in c.tua.infra eo.licet idem eam elegerit in capit.literas. de ſupplen. neglig.prælat. & Ioann. Oldendor. in tracta. de exequu. ulti. uolunt. titu. vij.& dixerit Bal.in l.captatorias colum. fin.C.de teſtam.milit.eam procedere in legatis , quæ cauſa pietatis facta non fuere.

¶Secundo,colligo ex hoc ca.nul-
8 lo † executore a teſtatore nominato, hæredi competere ultimæ uoluntatis executionem,etiã in his , quę ob piam cauſam relinquũtur: quod hic apertiſsime probatur : niſi fiat legatum pro redemptione captiuorum.tunc etenim executio ad Epiſcopum pertinet, ſi teſtator executorem teſtamenti non nominauerit. Abb. hic per text.in authen.de eccleſi.titu.§.ſi quis ędificationem.et §. pro redemptione . In his uero , quæ pro reſtitutione illicite adquiſitorum , ſeu per uim ablatorum , a teſtatoribus legantur , oportet animaduertere, primum teſtatorem nõ poſſe alium quam Epiſcopum deſignare, ad diffiniendum ea , quæ ex vſuris ipſe adquiſierit. Domi.conſ. 20.Secundum reſtitutionem , ac diſtributionem certę quantitatis pauperibus erogandam,pro ſatisfactione male ablatorum, poſſe & debere fieri per executorem ultimę uoluntatis : ubi de male ablatis non conſtat aliter,quam ex teſtantis cõfeſsione. Anan.& Feli.in c.cum ſit de Iudę. eſt enim hoc legatum piũ, quod põt per executorẽ ultimæ voluntatis expediri, ſicut cætera legata pia.Tertiũ, ſi de male ablatis cõſtat in iudicio , uel extra iudicium, aliunde quã ex teſtãria confeſsione reſtitutio fiet per eum , qui tenetur reſtituere conſilio tamen Epiſcopi. Abb.& Feli.in dict.c. cum ſit.Ioã. Lupi.in repet.rubr. de donat.§.65. nume,69.Hoc enim pacto intelligẽ

da

da eſt Hoſti. opinio dict.cap.ſit.di- centis, reſtitutionem male ablatorū debere per Epiſcopum fieri. Nec quidquam vrget text.ille in dic.ca pit.cum ſit,quia loquitur quando ſu ſpectus eſt is, qui tenetur reſtituere nam tunc ſolus Epiſcopus ius ha- bet reſtituendi.Sic etiam eſt defen- denda ſententia Archid. in cap. fin. hoc titu.in vj. vbi aſſeruit,hanc re- ſtitutionem ad Epiſcopum non per tinere.quod probat text.in ca.ſicut dignum.§.eas inſuper. de homicid. vbi Abb.& Anan.Cardi.in d.cap. cum ſit.& Corſet.in ſingul.uerb.re ſtitutio.& alij.per Felin.adducti in dict.cap. cum ſit. quorum opinionē fatetur communem eſſe,& eam pro bat Ioan. Medina de reſtitu.q.iij. cauſa 10.capitu. incipienti eſto.erit namque facienda reſtitutio,conſul- to tamen Epiſcopo, cuius intereſt tem iſtam diligenter agere,qui pa- ter pauperum ſit. Nec tamen dam- nare eum, qui inconſulto Epiſcopo ſyncere reſtituerit pauperibus male adquiſita.

¶Tertio ex eodem cap.adnotan-
9 dum eſt, † teſtatore mandante mo- naſteriū conſtrui in certo loco, vbi cōſtrui demum non poſsit, arbitrio executoris, & Epiſcopi alibi con- ſtruendum eſſe. quod hic.notant do ctor.& probatur: hic enim teſtator conſtituerat, monaſterium debere conſtrui in prædio,quod dicebatur Piſcenas,& id ad Xenodochi Tho mę quondam Epiſcopi iura perue- nit,teſte diuo Gregorio lib.epiſt.3. epiſ.viij.eandem aſſertionem coad iuuat text. inſignis in l. legatum. ff. de uſufru. legat.ex quo pecunia legata ciuitati ad ſpectaculum,quod in ea fieri minime licebat, adhibito conſilio hæredum,& primorum ci uitatis, in aliam rem conuerti de- bet.ad idem eſt notab.deciſio in au then.de eccle.titu.§.ſi quis in nomi ne magni Dei.colla.ix.vbi ſi teſta tor aliquem e ſanctis hęredem inſti tuerit, aut legatum ei relinquerit, eiuſque ſancti nullum oratorium in ea vrbe,nec in eo territorio inuenia tur,legatum debetur eccleſiæ ciuita- tis, in qua teſtator domicilium ha- buit.quem text. commendat Iaſ.in §.ex maleficijs. de actio.num.45. Bald. in l. ſi quis ad declinandum. C.de epiſc.& cleri.colum.iiij.dicēs ex hoc relictis à teſtatore mille,ut pro male ablatis & exoneranda eius conſcientia, diſtribuantur,ſi ſo lum ſit compertum quingenta eſſe male ablata, reliqua quingenta in piam cauſam eroganda eſſe.idē Ab ba.in cap.tua.iſto titu.colum.ij.Ale xan. & Vincent. in l.j.§.fin. ff.ad
10 leg. Falcid. dicentes idem † eſſe ſi- quis mandet pro male ablatis con- ſtrui oratorium,præſcripta eius for ma, & in id opus conſumi aureos mille:nā eo cōſtructo,quod ſupreſt non debetur hæredi,ſed piæ cauſæ. ex d. l. legatum. non enim cenſetur ſatisfactum uoluntati teſtatoris,qui læſam habet conſcientiam ad illam uſque quantitatem: & ideo maxi- ma eſt coniectura ipſum uoluiſſe to tam illā ſummā in piā cauſam cōuer ti. Secus uero eēt, ſi teſtator iuſſerit cōſtrui oratoriū certæ formæ, et ad id deſignauerit mille aureos.nam quod ſupererit conſtructo oratorio illo, ad hęredes pertinet, cum ita ſit te- ſtatoris voluntati ſatiſfactum. Ang. Paul. Alex.& Vincen.in dict. §. fina.& poſt eos Carol. Ruinus conſil.75. liber. ii. vbi ad hęc om- nia, quę modo diximus ex dict. l. legatum. quandam elegantem ad- ducit interpretationem, quę caute, & diligenter eſt examinanda. Ex quibus infertur intellectus ad illam concluſionem vulgo receptam.quę
11 † diffinit legatū pro dote,aut cauſa dotis alicuius puellæ, condiriona-

cen-

dotis aliſcuius puellæ, conditionale cenſeri, non purum, & ideo non deberi, niſi matrimonium ſequatur. l. Publius Mæuius. in princ. ff. de conditio. & demõſtrat. l. ſi ergo. in principi. ff. de iure dot. l. tali. & l. promittendo. eodem titu. Bart. per textum ibi in l. Titio centum. §. Titio genero. col. ij. ff. de condition. & demonſtra, idem Bart. in l. ij. §. fi. ff. de iure doti. Cuius opinio communis eſt, ſecundum Paul. Caſt. in d. §. Titio genero. col. iij. Corn. conſi. 229. uolu. iiij. Bald. Nouel. de dote. vj. part. priuil. 76. explicãt idẽ Nouel. d. vj. par. priui. 60. Bal. in l. generaliter. C. de epiſc. & cleri. nu. ix. idẽ Bald. conſi. 240. vol. iiij. Bart. conſi. 100. Bald. in l. legatum. C. de condit. inſert. Abb. conſi. 92. uol. ij. Bald. in l. ſancimus. C. de nupt. Laurus a Palatijs in tracta. de ſtatutis excludẽ. fœminas. colum. 39. Albert. Brunus in eodem tracta. vj. arti. q. iii. et vii. & arti. 11. q. iij. & Aymon Sauilli. conſi. 101. qui omnes id procedere opinantur, niſi ex coniecturis contrarium ex mente diſponẽtis deprehendi poſsit. Et tamen præfata cõmunis opinio ita locum ſibi uendicat ut non ſecuto matrimonio legatum illud hęredi competat cum onere ſimili ad id expendendum in piã cauſam. ita Bald. Nouel. de dote, part. vj. priuile. 77. ni refragetur præſumpta teſtantis uoluntas. quod hic Panor. explicat col. ulti. Tandem duo ex pręmiſsis deducenda ſunt. Primum legatum pro dote, aut cauſa dotis alicuius puellæ, cenſeri conditionale non purum. Secundũ, quod non ſecuto matrimonio legatum redit ad hæredem cum onere expendendi in ſimile pium opus eã quantitatem. Vtrunque vero procedit, niſi contrarium ex teſtatoris mente deprehendi valeat, quemadmodum præcitati authores explicarunt : quorum quidem mens & ſenſus manifeſtius lectori exponetur, ſi hic quędam ad id pertinentia ſubijciamus. Ex priori etenim concluſione poterit, perpendi, an legatum illud, Lego Titię puellæ centum, vt nubat, ſit conditionale, vel purum. Nam Bald. Nouellus in dict. vj. parte, priuile. 76. ſcribit, eſſe hoc legatum purum non conditionale. citatque Bald. huis opinionis authorem in l. legatum. C. de condit. inſer. quo in loco non potui apud Bald. hanc concluſionem percipere. idem tamen Bald. in dict. l. generaliter. numer. ix. palam tenet quod Nouellus adnotauit. rurſus idem Bald. ibi, colum. pen. tenet in hoc caſu, quod non ſecuto matrimonio legatum ad hæredem reuertatur. Ego ſane hoc legatum exiſtimo ſub modo conceptum fuiſſe : atque ideo in eo locus erit his, quæ de modis ſeruandis adnotantur. in capit. uerum de cond. appoſ. & in l. quibus diebus. §. Termilius. ff. de conditio. & demonſt.

¶Secundo apparet, legatum ita conceptum, Lego puellæ centum, ut poſsit nubere, eſſe legatum omnino purum, & id trãſmitti ad puellę hæredes, etiam matrimonio non ſecuto, non ad hęredes legantis. qđ Bal. not. in dict. conſi. 149. lib. iiij.

¶Tertio inde conſtat legatum hoc, de quo in hac parte agimus, purum eſſe, & ad hæredes legatarię, non ad hęredes teſtantis pertinere, etiam ſi matrimonium non fuerit ſecutum, quoties a teſtatore fit mẽtio de dotis cauſa, aut de matrimonio in ea parte teſtamenti, quæ ad executionem legati non ad eius diſpoſitionem pertinet : ſicuti probare conatur Aymon Sauil. in conſil. 101. optimus text. in cle. i. de pręb. cuius mẽtionẽ fecimus in rub. huius ti. par. ij. nu. 13. uerſ. tertia cõcluſio.

Quarto

¶ Quarto infertur, legatum pro dote puellæ factum purum eſſe, non conditionale, & ad hæredes legatariæ tranſmitti, adhunc non ſecuto matrimonio: ſi juxta communem vſum loquendi in ea prouincia dos appelletur cuiuslibet puellæ patrimonium, quod habet, ut maritum adſequatur. not. Bartol. in dict. §. Titio genero. idem Bartol. in conſ. 10.. Laur. a Palatijs in d. tract. de ſtatut. colum. 39.

¶ Quinto inde colligitur, nempe ex præſumpta teſtatoris mente, legatum alicui puellę relictum, ut ea nubat Titio, non deficere, etiam ſi Titius moriatur ante matrimoniū, ſi illa puella pauper ſit, ac uelit alteri nubere. notat Bal. Nouel. de dote. vi. part. priuil. 6. ad. fin. quod ſecus erit, ſi ea puella diues ſit. argu. tex. in dict. l. Titio. §. Titio genero. & expreſsim ſcribit Bal. in d. l. legatum. C. de cond. inſert.

¶ Sexto, ex proxima illatione cōſtat in hac ſpecie idem eſſe, ſi puella hęc uelit religionem profiteri. tex. optimus in authen. niſi rogati. C. ad Trebel. ex quo nuptiarum conditio obtinet in religionis profeſsione etiam ſi certa nominetur perſona ad matrimonium modo illa mortua ſit: ſecundum Nouel. in dict. vj. part. priui. 77. quod ſi puella, cui legatum eſt ceſſante matrimonium, mortem obierit, pecunia legata, ut diximus, in ſimile pium opus dotis ad matrimonium carnale erit expendenda, non autem in dotem ad religionis profeſsionem: nam id eſſet contra uoluntatem prꝗſumptam teſtatoris: quemadmodum Bald. ſenſit in dict. authen. niſi rogati. in quæſtione de executore teſtamento. tenet in hac ſpecie Bald. Nouel. d. priui. 77. col. pen.

¶ Septimo, illud in diſcrimen ſolet adduci, quod Batol. in dict. §. Titio genero. colum. vltim. reſpondit, legatum ſcilicet pro puella maritanda, quæ nobilis ſit, ſtatim ab hęrede ſoluendum eſſe data cautione, quod ipſa nubet, ac matrimoniū contrahet: non enim tantū pro dote legatum hoc factum eſſe cenſetur, ſed & pro expenſis faciendis in quęrendo marito, & in aliis, quę premitti ſolent ad matrimonii contractum. Hanc Bart. opinionem ſequuntur Bald. in l. ſancimus, C. de nupti. & Laurus a Palatijs in dict. co. 19. eam tamen improbat Paulus Caſtren. in d. §. Titio genero. ex eo quod mens & intentio teſtatoris fuerit, hanc ſummā pro dote legatam expendi debere in ipſam matrimonij dotem, non in alias nuptiarum expenſas, ſaltem non in eā cauſam, quę precedere plęrunque in caſum matrimonium ſolet: nempe in quęrendo marito.

¶ Octauo, a mente præſumpta teſtatoris deriuatur generalis quędā huius controuerſię diffinitio, ſcilicet, legatum hoc pro dote relictum ſtatim ante matrimonium deberi, & tranſmitti ad hęredes legataria cum matrimonio nō ſecuto, quoties ex certis quibuſdam coniecturis appareat legantē hāc habuiſſe mentē. quod Bar. no. in d. §. Titio genero. per tex. ibi. verſi. ſed cū ante nuptias, quē doct. ibi ſequūtur, et Aymon in d. conſ. 101. Abb. conſi. 92. lib. 2. vbi dicit, hanc opinionem cōmunem eſſe, quę probatur in l. ſi extraneus. ff. de condict. ob cauſam. qua ratione in ſpecie ſubinfertur, ꝙ ſi pater relinquat filię, cui alioqui legitimā portionē relinquere tenetur centū pro dote, tale legatū eſt purū, nō tantū in eo ꝙ legitimā attinet, ſed et in eo ꝙ ipſam legitimā excedit. ita Barto. cenſet in d. §. Titio genero. cuius opinio uidetur eſſe communis: tametſi Bal. in cōſ. 249.

lib.2.teneat contra.Bart.
¶Nono,ſubdeducitur ad effectum
ſtatuti dicentis, quod filia dotata
exiſtentibus maſculis, nõ ſuccedat
filiam dici dotatã, quando pater ei
relinquit mille pro dote: pater ete-
nim ita legando exercet actum pa-
ternum conſtituendi dotẽ filiæ: at-
que ideo ſtatuto ſatisfactum uide-
tur: ſecundum Bartol.in dict.§. Ti-
tio genero. Bald. Nouel.de dote.6.
parte priui. 17. colum. penulti. &
part.11.§.hactenus.nume.22.& eſt
communis opinio ſecundum eundẽ
Nouel.part.1.col.4.& Albert.Bru.
in tract.de ſtatutis excludẽtibus fœ
mi.in art.6. q.3.& q.7. quo in loco
veritate diſputat aſſeuerans, con-
trariam opinionem iure ueriorem
eſſe, poſt alios,quorum expreſsim
mentionem facit ſed pro Barto. eſt
optima gloſſ.in l.cum plures.§. pe-
nult.uerb.alio patre.ff.de adminiſt.
tutor. quam ipſe Bartol. ibidem
notat.
¶Decimo, ex premiſsis apparet,
in ſpecie huius ſtatuti, cuius modo
meminimus, legatum a patre filię
factum pro dote, non poſſe ſtatim
peti,nec purum eſſe,ſed conditiona
le: quemadmodum Barto. opinatur
in dict.§. Titio. non enim tenetur
pater,ſtante ſtatuto prædicto, dare
dotem filię,nec ei relinquere ſtatim
pure: ſed ſatis eſt, quod dos detur
eo tempore, quo matrimonium con
trahendum eſt. Verum quia Bald.
in l. ſancimus.C. de nupti. contra-
rium tenet.idcirco Bartol.ſententia
poteſt commode intelligi, ubi ſtatu
tum diceret, fœminam extantibus
maſculis nõ ſuccedere: dotari tamẽ
debere. quod ſi ita cõceptum fuerit
ſtatutum,Fœmina dotata non ſucce
dat extantibus maſculis: tunc falſa
eſt opinio Bart.ſiquidẽ dicta dotis
qualitas adeſſe debet tempore, quo
filia excluditur a ſucceſsione; nec
dotata dicitur ea fœmina,ſaltem ue
re, quę dotem habet ſibi ſub condi-
tione relictam.unde in hoc caſu ad
uerſus Bartol. tenuerunt Paul. de
Caſt.ibidem, & Albert.Brun.in di
cto tractat.de ſtatutis excludentib.
fœminas.art.11.quęſti.3.eo tamen
caſu,quo uera ſit opinio Barto. fi-
lia percipere debet alimenta ab hę-
redibus patris, interim dum matri-
monii conditio non euenerit, au-
thore Saliceto in dicta,l.ſancimus.
colum.ulti.
¶Poſtremo, in hac quęſtione,
quam hic obiter examinauimus ad
notãdum eſt,legatum relictum pro
dote puellę adultæ,deberi ipſo die,
quo matrimonium contrahitur, per
legitimum conſenſum pręſtitum uer
bis: quę de pręſenti uulgo dicuntur
ſi autem legatum ſit relictum puel-
lę impuberi non deberi ei, donec
ętatis nubilis ſit, & matrimonium
de pręſenti contraxerit: ſicuti Bar-
tol. explicat in dict.§. Titio gene-
ro.colum. vlt. cui accedit Lauras a
Palatiis in trac.de ſtatutis excludẽ
ti. fœmi. col.39. Erit etiam his ad-
dendum, quod ipſe adnotauit in ca.
officii. iſto titu. nume. 10.Gloſſ. in
12 loco.ſcribit, † legatum ad alicuius
eccleſię conſtructionem non effici
caducum,etiam ſi locus ędificio nõ
fuerit deſignatus: quod docto. hic
approbant. & dicit hanc gloſſ. no-
ta.Bartol.in l.pater.§.Tuſculanus.
ff.de legat.iij.hoc ipſum probatur a
Iuriſconſulto in l.ſi cui.ubi Bartol.
ff. de annu. lega idem Bartol. per
text. ibi in l.quidem.ff.de legat. ij.
Bart.in l.ita ſtipulatus.4.oppo.pri-
mę partis.ff.de uerb. obligat.& ibi
Alex.Iaſ.& Ripa.num.19.Roma.
in authentic.ſimiliter.C.ad leg.Fal
ci. 17.ſpeciali.quibus accedit ratio
huius c.& l.legatum.ff. de uſufrut.
legat. Cuius in pręcedenti notabili
mentionem fecimus.

SVMMARIVM.

1 *Qualiter in hoc capite intelligantur illa verba, Nudis verbis iußit uenundari.*

2 *Legatum relictum eccleſiæ diuæ Mariæ, cui eccleſiæ ex pluribus debeatur.*

3 *In legatis cuius ſit electio, legatarij, an heredis.*

4 *In legato dubio an comprehendatur quod maximũ, an quod minimũ eſt, et quid in legatis pijs.*

5 *Perpenſa l. Titia. §. Seia. ff. de auro & argent. legat.*

6 *Seruus legatus fugiens, cuius induſtria, & ſumptibus ſit inquirendus, hæredis, an legatarij.*

C. INDICANTE.

VERBA huius capitis ſunt apud Diuum Gregorium li. epiſtolarum. 12. epiſtola. 30. ad Petrum ſubdiaconum Ciciliæ, quam ſi diligenter perpenderis, videtur non oportere nimis anxie perſcrutari intellectum bonum verborum,

1 † Nudis verbis: poſſunt enim intelligi nuda verba a teſtamento: vt Abba. & alij hic intelligunt magis communiter. ita vt hæc fœmina voluerit decedere inteſtata vel nuda hæc verba dicuntur, eo ꝙ hoc legatum fuerit factum abſque ſcriptura. Io. Imo. Ant. & Barb. colum. 1. Nuda etiam verba intelligo a ſolennitate iuris ciuilis, non a ſolennitate iuris canonici. c. relatum. §. c. cum eſſes. iſto titul. Sic etiam & quarto poſſunt hæc verba appellari nuda ab illis ſuperſtitioſis legandi modis, quos antiquum ius ciuile probauerat, quorunque meminit. l. j. in prin. C. com. de leg. §. ſed olim. inſt. de lega. vbi Theophilus priſca cuiuſque modi verba refert. Ex his igitur hoc caput intelliges: tametſi glo. addiderit huic. c. ſimil. in iuris ciuilis deciſionem in l. fi. C. de fideicom. & immerito: cum lex illa habeat peculiarem, & frequentiſſimo doctor. calculo probatum intellectum, vt procedat, quando hæres conuentus a legatario ex minus ſolenni teſtamento, negauit factũ fuiſſe legatum, et demum delato ei iuramento oppoſuit legatum fuiſſe factum in voluntate minus ſolenni: hoc etenim caſu ſoluere cogitur hæres legatum vere relictum: quamuis in teſtamento minus ſolenni. ita gloſ. ibi. quam. eius interpretes paſsim approbant, quod altius repetam in d. c. cum eſſes.

2 ¶Glo. magna quærit, † facto teſtamento, & relictis decem aureis eccleſiæ diuæ Mariæ, cum in eo loco ſint tres eccleſiæ dicatæ, cui earũ debebitur legatum? & reſpondet, pauperiori: hoc tamẽ procedit, niſi ex aliquot coniecturis contrarium appareat teſtantem voluiſſe. Abb. Imol. & doct. hic. Quid enim ſi vna ex his eccleſijs erat intra propriã teſtatoris parœciam. l. quæ conditio. §. fi. ff. de cond. & demonſt. vbi Barr. aut in aliqua earundem eccleſiarum frequentius ipſe ſolebat orare. argu. l. qui ſemiſſes. §. fina. ff. de vſur. Quod ſi diſtingui non poſsit eccleſia pauperior, nec illa, de qua teſtator ſenſerit, ſcribit Cin. in l. j. C. de ſacroſ. eccle. legatum hoc tanquam incertum perire l. ſi quis ſeruum. §. ſi inter duos. ff. de leg. ij. qđ falſum eſt. Nam præmiſſa lex non procedit in legatis pijs, ſicuti in præcedenti capite diximus. Et ideo

Hoſt.

Hoſt. Ant. Abbas Imol.& communiter doct.aſſerunt, Epiſcopum poſſe in hoc dubio legatum iſtud integre concedere illi eccleſiæ, quam uis maluerit eligere. ex capit. j. de parœciis. tametſi Barba. hic col.3. opinetur eſſe hoc legatum inter prædictas acclesias diuidendum æqualiter per text.in capitul. cum quis.§. j.de ſepult.libr.6. Cuius opinio mihi iure uerior videtur aduerſus communem.

¶Eandem gloſſ. quęrit ad intellectum text.qui meminit legati cuiuſ-
3 dam ſcutellę † argenteę,quid ſi teſtator plures argenteas ſcutellas haberet cui competeret electio? & reſpondet electionem eſſe hęredis.l. legato generaliter.§.j. ff. de leg. j. vbi probatur, electionem hęredis eſſe, ſi teſtator legauerit incertum de certis: nempe Stichum ſeruum, cum plures Stichos ſeruos haberet. quod etiam notat Conſtanti.Harmenopulus libr.v.titu.10. Nam & idē eſt ſi legetur genus,et id non erat in hęreditate, licet ſecus eſſet, ſi ex eo genere aliqua eſſet in hęreditate ſpecies: quia tunc eligit legatarius. & erit exemplum, ſi teſtator dixerit, Lego unum de ſeruis meis.l.iii.ff. de vino, trit.& oleo legat.d.l.legato generaliter.§.generaliter.inſt.de leg.notat.Henric.hic. quibus adiungendum erit eum, cui electio competit, debere in eligendo ęquitatem obſeruare, ita ut hęres deterius non eligat, nec legatarius id quod melius eſt, accipiat.Conſtanti.Harmenopu.in dict.titu.10. quod in d.§.j. probatur. ubi gloſſ. & docto. & in dict.§.generaliter.ſcribunt hęc omnia in dubio procedere. Nam ſi uerba executionis legati dirigantur ad legatarium uel hęredē eius, omnino erit eligendi ius. Cęterum, in alternatiuis legatis electio erit legatarii gloſſ.in l.Lucio.ff.de lega.ii.quam Imol.hic dicit notab.& magiſtram Iaſ.in l.plane.§.fin.ff.de leg.j.ad fi. & in proprio loco ſequuntur eam
4 Bart. & doct.communiter. † Hæc autem omnia locum habent vbi electio datur legatario, vel hæredi in his rebus, quarum aliquam expedit potius non habere. In his vero rebus inanimatis, quarum nulla inutilis eſt legatario, in legato dubio cōprehenditur & legata cenſetur minima res.l. numis. ff. de lega. iii. l. apud Iulianum.§. ſcio. ff.de leg.j.l. ſemper in obſcuris.ff. de regul.iur. Imo.& doct.in d.l.legato generaliter.§.j.vbi Aret. col.ii. & iii.dicit hanc opinionem eſſe communem: ex quo uidetur huius gloſ. reſponſum falſum eſſe, niſi dixerimus in legatis piis id cōprehendi, quod maius ſit, non quod minus.l. Tiria.§. Seia.ff.de auro & argent. lega.vbi Bart. hoc notat.dicit illum text.ſingu.Roma.ſing.515. idem Abb.hic ſi.col.cui accedit Barbat. nu.12.dicens hanc opinionē eſſe cōmunem. Contrariū tamen conatur defendere & probare Deci. in l. ſemper in obſcuris. & ante eum Bald. Nouel.de dot.part. ſexta. priuileg.73. Imol. & Iaſon in lege ſi ita ſit ſcriptum. columna vltima, ff. de legat. primo. imo etiam in obſcuris legatis piis, quod minimum eſt comprehēdi: non autem quod maximū eſt. quorū ſentētia probatur in c.ex parte. de cenſib. vbi votū ſoluendi diuo Iacobo, et eius eccleſię miniſtris vnā menſurā tritici, intelligitur de minima menſura, non de maxima, ceſſante conſuetudinis interpretatione. nec Abb.intellectus ad illū tex. placet, nec procedere poteſt, ut optime animaduertit Decius † Cui
5 etiam ſuffragatur dict.§. Seia. pro communi opinione paſsim adductus: quia ibi argentea imago intelligitur legata ea ratione, quod in

In templo illo ſolum erant aureęet argenteę imagines. Vnde voluntas teſtantis ex ea cõſuetudine colligitur, nempe teſtatorem ipſum uoluiſſe argenteam imaginem legare, nõ autem auream: quo fit, vt ibi pótius probetur Dec. & Nouelli ſententia, quam communis: ſi quidẽ ex argenteis, & aureis imaginibus lex illa ſtatuit argenteam deberi: libet tamen Iuriſconſulti verba referre: Seia teſtamento ita cauit. Si mihi ꝑ conditionem humanam contigerit, ipſa faciam. Sin minus autẽ ab hæredibus meis fieri volo ſignum Dei ex libris centum in illa ſacra æde, & in patria ſtatui cum ſubſcriptione nominis mei. Quæſitum eſt, cum in eo templo non niſi aurea aut argentea ſint dona: hæredes Seiæ vtrum ex auro an argento, ſignum ponere compellendi ſunt, an æreũ? Reſpondi ſecundum ea, quæ proponerentur, argenteum ponendũ. Hactenus Iuriſconſultus, qui attenta hac illius textus lectione, nõn probat communem ſententiam. quod obiter adnotauit Carolus Molinæus de contract. q. 20. numer. 1. 2. Aliter tamen ex caſtigationibus Haloandri, l. illa legitur. Quæſitum eſt, cũ in eo templo non niſi aut ærea, aut argentea tantum ſint dona, hęredes Seiæ vtrum ex auro an argento ſignum ponere compellendi ſunt, an ęreum? Reſpondi ſecundum ea, quę proponerentur, argenteum ponendum. Quam lectionẽ agnoſcit Barba. hic. nu. 12. & cæteri, qui ex illo text. communem opinionem deducunt. Hæc igitur ſententia, vti frequentiori calculo recepta, erit in iudicio recipienda, licet res iſta ſit diſputatione digna. Poteſt etenim illud cap. ex parte. de cenſib. intelligi ex benigna interpretatione romani pontificis, ne videantur perſonæ eccleſiaſticæ inhiare lucris temporalibus, tanquam exactores: cũ illud votum factum ab initio fuerit gratuito a pluribus, qui ex proprio patrimonio id ſoluere debent.

6 ¶ Quærit præterea glo. † Seruo legato fugiente, an ab hærede, an legatario ſit quærendus? Qua in re primum id conſtat, ſeruum legatum eo tempore, quo erat in fuga, quærẽdum eſſe induſtria & expenſis hæredis. l. cum ſeruus. in prin. ff. de legat. j. vbi glo. & hic idem notant. quod tamen eſt intelligendum, ſi ſeruus ita longe, abeſt, vt ſi legatarij expenſis quærendus eſſet, legatum eſſet inutile. Bart. Paul. & Alexan. in d. l. cum ſeruus. Abb. & Doctor. hic argu. l. ſi res. ff. de lega. j. Secundo notandum eſt, eum ſeruum, qui poſt teſtamentum, & ante teſtantis obitum effectus ſit fugitiuus, expẽſis legatarij quærendum eſſe. l. ſi ſeruus legatus. in princ. ff. de leg. j. quia hæres rem legatam tradere tenetur eo loco, ĩ quo a teſtatore relicta ſit. Nec opinor teneri hęredem hoc in caſu ad pręſtandam operam in quęrendo ſeruo, ex eadem ratione: cũ & Conſtant. Harmenopul. in Gręca iuris ciuilis epitome. libro quinto titulo decimo, ſcribit in hac ſpecie legatarium cogendum eſſe ſeruũ legatum quęrere, non autem hæredem: tametſi glo. & doctores in dicta l. cum ſeruus. velint, hęredẽ expenſis legatarij debere hunc ſeruũ fugitiuum quęrere. Quod ſi ſeruus legatus fugam arripuerit poſt mortem teſtatoris ſine culpa hęredis, cauebit hęres de reſtituendo eum legatario, ſi ad eius poteſtatem peruenerit. gl. in d. l. cum ſeruus. & hic. Nec tenetur pręſtare operam ad inquirendum eum ſeruum. Alex. in d. l. cum ſeruus. Bart. Ang. & Imo. in l. cum res. in principio. ff. de legatis primo. in hoc tamen diuerſum notant Cuman. & Caſtrenſ. in dicta l.

cum

cum res.dicentes, hæredem debere diligentiam, & operam exhibere ad quærendum ſeruum, expenſis tamen legatarij. quorum opinio deduci poteſt a l.ſeruo legato.§.fin.ff.de legatis primo, idem notat Bart. contra Accurſium ibi in l. ſi quis ſeruum.ff. de legatis ij. idem aſſerunt Aretinus & Iaſ.in d.l. cum res. vbi Alex. Imolenſis tandē fatetur hanc opinionem vulgo receptam eſſe.

SVMMARIVM.

1 *Re aliena legata, an præſumatur teſtantem ex certa ſcientia eam legaſſe.*

2 *Teſtator legans rem, in qua aliquod ius habet, etiam eius obitu periturum, illud ius legare cenſetur.*

3 *Legatum rei hæredis quem effectum habeat.*

4 *Legatum rei alienæ, etiā ab ignorante relictum conſanguineis, & coniunctis, effectum habet.*

5 *Legatum rei eccleſiæ an teneat, et poßit effectum ſortiri, & quid de legato rei dotalis.*

6 *An ſit hac in re diſcrimen aliquod inter ius canonicum & ciuile.*

7 *Nec iure ciuili, nec canonico res aliena tradi debet ab hærede legatario, inuito domino.*

8 *Cōis huius capitis intellectus.*

9 *Verus huius capitis intellectus.*

C. FILIVS NOSTER,

HVIVS decretalis author diuus Gregorius libr. epiſtolarum.vij. epiſto.iiij. ad Epiſcopum Meſſalinum. Cuius interpretationi præmittendum eſt, rem alienam legari poſſe iure ciuili ad hunc effectum, 1 † vt ſi teſtator ſciens eam rem alienam eſſe, legauerit eandem, hæres cogitur vel rem emere, & eam tradere legatario, vel eius æſtimationem ei ſoluere: ſed ſi teſtator ignorauit rem legatam eſſe alienam, quippe qui exiſtimabat propriam eſſe, legatū non debetur, etiam quoad æſtimationē. l.cum alienam.C. de legat. regia l. x.tit.ix.part.vj. Conſtanti. Harmeno.lib.v.tit.x. ipſe vero legatarius tenetur probare ſcientiam iſtam teſtatoris: nam in dubio præſumendū eſt, ipſum teſtatorem crediditſſe rem illam propriam eſſe.§.nō ſolum autem.& ibi Theophil.inſti.de lega. glo.hic verba. alieni. dicta regia l. x. Poteſt tamen ſcientia præſumi aliquot coniecturis: nempe ſi teſtator rem illam ex proprio facto acquiſiuit. Cinus, Bald.& alij communiter authore Iaſ.in d.l. cum alienā idem notat Barba.hic.nu. 12. quod ipſe exiſtimo relinquendum eſſe arbitrio iudicis. ex notatis per Imol. in l.ſi domus.§.j.col. iij. ff.de lega. 2 j.† Cæterum, ſi quis rem legat, in qua habet aliquod ius, vel partē aliquam, ſcienter, cenſetur legare illud ius, vel illam partem, quam ipſe habet, nec debetur totius rei æſtimatio l.ſerui electione.§.pen. & fin.ff. de legatis j.d. l. ſi domus.§.ſi.gl.& doct.in d. l. cum alienam. doctores hic. Sed & ſi teſtator putaret totā illam rem eſſe alienam, atque eam legaret, totius æſtimatio eſſet legatario ſoluenda. Paul. Alex.& doct. in d. l. ſerui electione.§. finali ex quibus conſtat, legata re aliena ſciēter in qua teſtator ius pignoris, habebat, ſolū cenſeri legatum ipſum ius pignoris. Abb.hic.ii.col. Vnde ad primam partem huius text.glo. hic non aptauit congrue exemplū.

Hinc

Hinc etiam deducitur,legata re aliena ab eo, qui eam eſſe alienam ſciebat,et ipſum in ea habere ius quoddam eius obitu periturum, id tantũ ius legato comprehendi.l. vxor patrui.C.de legat.l. quod in rerum.§. j.ff.de leg.j.vbi Alex.alios adducens hanc opinionẽ probat,& poſt eum Iaſ.ibi.Bart. vtrobique, & ad idem facit l.Sticho.ff. de vſufruct. legat.Bal.in l.j.col.iij. C. de ſacroſanct.eccleſ.Alex.conſi.xix. vol. vj.col.fi.quorum opinio communis eſt,ſicuti aſſerunt eam ſecuti Corn. conſi.84.volu.ij.col.ij. Iaſo. in d.l. vxor patrui.idem Iaſo.conſi. cix. volu.j. Soci.Iunior conſi.74.vol.j. nu. 20. & ſequentibus dicens, hoc ipſum procedere, etiam ſi legatum fiat cõiunctę perſonæ & addit hoc eſſe communiter receptum,& idem notauit Iaſ.in d.l. quod in rerũ.§.j. notab. j. Hæc tamen ſententia ceſſat,ſi teſtator addiderit,velle omnia contenta in ſuo teſtamento effectum ſortiri, vel onus aliquod legatario adiecerit:his etenim coniectu ris pręſumitur,teſtatorem ipſius rei æſtimationem vel ipſam rem legare voluiſſe.quod not. Alexã.conſi. ix. viſis dicto themate. volu.ij. ad fin. Porro† ſi teſtator legauerit rẽ

3 hæredis ſiue ignoranter, ſiue ſcienter,legatum omnino debetur: quia teſtator ita poteſt rem hęredis legare ſicut propriam poſſet. l. vnũ ex familia.§.ſi rem.ff.de leg.ij.etiã iure Pontificio Inno.hic, quẽ ſequitur Iaſ.in l.hæredem.C.de fideicõ. & idem erit ſi teſtator legauerit rẽ ſubiectam reſtitutioni ipſi hæredi. l.filiusfamilias.§. cum pater. ff. de lega.j. modo hęres ſit inſtitutus in aliquot bonis vltra legitimam. Nã ſi filius ſit tantum in legitima inſtitutus a patre, non procederet legatũ extraneo factum, quo res ipſius hæredis comprehenditur.ex l.quoniam in prioribus.C.de inoffi.teſtamen. vbi Roderi. Xuares in vij. amplia.ſpeciatim ſcribit, Filiũ primogenitum hęredem inſtitutũ a patre vltra legitimam,& rogatũ ſecũdo genito tradere aliquam rẽ, quæ ipſi primogenito erat reſtituenda poſt mortem patris, debere eam rẽ dare. idem probat text. in d.l. vnũ ex familia.§.ſed ſi vno.qui tex. & alij ad hoc adducti procedunt,quoties res legata eſt ipſius hæredis, vel ei reſtitui debet iure fideicõmiſſi.Sed ſi res illa eſſet prohibita alienari,& vinculo maioratus ſubiecta quidquid ſcripſerit Roderi.ipſe cẽſerem,hęredem teneri ad ęſtimationem: quia res alienari non poteſt. Forſan tamen, niſi aliud ex mente teſtantis conſtaret. hoc legatũ poſſet intetelligi quo ad id quod hæres in re habet, nempe vſumfructum: niſi & hæres ex hoc propter legẽ inſtituentis maioratum rem illam foret amiſſurus. Hęc tamen temperanda ſunt ex l.Imperator.ff.de lega.ij.& his,quę ſtatim dicemus nume.x.Quin & ſi teſtator in re legata,quæ hæredis eſt, ius aliquod vel partẽ habeat,legatum omnino quo ad totã rem effectum habet l. cũ filius.§. dominus.ff. de legat. ij. vbi Bar.& doct.dicunt illum tex.ſing. Roman.ſing.733. idem approbant Anch.& Imol.hic nu.18.Corn.cõſil.84.vol. ij.col.ij. & eſt hæc communis opinio, teſte Ripa in l. ſerui electione.§.fi.nu.13.ff. de leg.j. ibi tamen Soci. reprobat hanc opinionẽ,et Alex.Iaſ.nu.20.ac ipſe Ripa dubitant ex eo,ꝙ in d.§.Dominus Bartoli opinio non probetur. Mihi tamen placet ſententia communis,niſi teſtator dixiſſet,Lego rem meam.tũc enim legare videtur partem,quam in illa re habet.Bart.& poſt alios Iaſ.nu.20.in d.§.fi. idem Iaſ.in d.l.cum alienam,C.de legat.

4 col.fin.†Verum ſi legatũ rei alie-
næ conſanguineum, aut cõiunctam
perſonam conferatur, etiam ignorã
te teſtatore,valet omnino, & debe
tur,vel ipſa res,vel eius æſtimatio.
Nam & ſi teſtator ſciret rem illam
eſſe alienam,nihilominus vel illam
legaret,vel eius ęſtimationem, aut
ſimilem quantitatem. dicta l. cum
alienam.quod locum habet, niſi te-
ſtator tempore quo legatum fecit,
crediſſet rem legatam ad ſe perti-
nere titulo aliquo ſpeciali, qui ta-
men iam extinctus erat l. Sticho.
ad fin.ff.de vſufruct.leg.vbi glo.&
Bart.glo. ſingu. ſecundum Paulum
& Alexand. ibi in l. ſi domus.§.j.
ff.de leg.j.Paul.& Iaſ. colum.ij. in
dicta l.cum alienam. Corneus con-
ſil.xxxij.volumi.i.colum.j.& fin.
dicens hanc opinionem communẽ:
videtur enim rem illam legaſſe te-
ſtatorem,potius quod habere ſe cre
deret,quam ꝙ onerare hæredes uo
luerit. Igitur ſi is titulus,ex quo ve
re,& in ſpecie res legata ad teſtan
tem pertinebat, iam tempore teſta
menti inſcio teſtatore ceſſaſſet,lega
tum relictum conſanguineo penitus
euaneſcit: id etenim quod dicitur
legatum rei alienæ, etiam ab igno
rante dimiſſum coniunctis, validũ
eſſe,procedit vbi teſtator ſimplici-
ter rem legatam credebat eſſe pro-
priam:ſecus vero ſi reſpectu alicu-
ius cauſæ iam extinctæ exiſtimaſ-
ſet propriam eſſe. Hęc tandẽ omnia
eo tendunt, vt ex iure ciuili ſatis
conſtet,legatum rei alienæ ſcienter
relictum,ſaltem quo ad æſtimatio-
nem validum ſit. Cur igitur diuus
Gregorius in hoc capite cõtrarium
reſpondit?oportet igitur huius re-
ſponſi rationes expendere ad hu-
iuſce rei veram & perfectam co-
gnitionem.

¶ Primo, hic text. intelligitur
5 quando†legatur res aliena, quę eſt
alicuius eccleſiæ: tunc etenim lega
tum non habet effectum,etiam quo
ad æſtimationem. gloſſ. in can. ſi
Epiſcopus.xij.quæſtio.v. Conſtat
autem teſtatorem, cuius hic memi-
nit Gregorius,legaſſe eccleſię Meſ
ſalinæ,pręter alia puerum, qui erat
cuiuſdam eccleſię diœceſeos Con-
ſentinę, ex eiuſdem Gregorij epi-
ſtola iiij.lib.vij. vt erret manifeſte
Iaſo. in dicta l. cum alienam. co-
lum.4. hunc intellectum diuinatio-
nem quandam eſſe profeſſus. ean-
dem interpretationem probant In-
nocen.Antonius Anchar. & Imol.
Bartol.& Alberic.in l.apud Iulia-
num.§.conſtat.ff.de lega.j.a qua le-
ge deduci poteſt ratio huius conclu
ſionis: ſiquidem ex ea, legatum
rei, quæ alienari non poteſt, mini-
me valet, etiam quo ad æſtimatio
nem: res autem eccleſiæ alienari
non poſſunt, vt conſtat. Igitur le-
gatum rei eccleſiæ non valet, nec
quo ad ęſtimationem. idem notat
Paulus,in dicta l.cum alienam.vbi
Corneus aſſerit hanc opinionem
communem eſſe.Quin & Fortunio
in tracta. de vlt. fine, illatio. xij.
placet iſthæc opinio, licet dicat
ipſe eam iure procedere minime ta
men aptari huic capiti, quod illa
vtitur ratione: ſed quia lege Dei,
non autem lege huius ſeculi viui-
mus: his enim verbis non conſide-
rat romanus pontifex rem legatam
eſſe eccleſię, ſed rigorem iuris ciui-
lis refellit. Niſi dicamus, res eccle-
ſiarum non eſſe iudicandas lege hu
ius ſeculi,id eſt,iure ciuili, ſed lege
Dei,id eſt, iure canonico, vel lege
Dei viuimus,ſecundum quam non
oportet aliena detinere, non lege
ſeculi,id eſt, non aſſumpta occaſio-
ne a lege ſeculi male, & perperam
intellecta. Verum hic intellectus
Innocen. & Bart. euertitur ex eo
quod res eccleſiæ poſſunt alienari,

adhibita

adhibita iuris canonici ſolennitate. cap. ſine exceptione. xii. quæſtio. ij. quamuis prohibitum ſit eas alienari. & tamen legatum rei quę alienari poteſt, licet difficilis ſit ipſa alienatio, valet dicta l. apud Iulianum. §. conſtat. ergo legatum rei eccleſię habebit omnino effectũ quo ad ęſtimationem ab hęrede ſoluendam. Pręterea legatum rei alienæ quæ dotalis eſt, ex eadem ratione præfati §. conſtat. valet quo ad ęſtimationem: ſicuti notant Paul. Alexan. Areti. & Iaſo. in d. §. conſtat. Bald. Nouel. de dot. part. vij. priuile. xxij. Bart. in l. dotalem. ff. de teſtamen. milita. contra glo. ibi. quam communiter reprobari aſſerunt Paulus Alexan. & Iaſo. in d. §. conſtat. col. penul. Quin & Fortu. in dict. illatio. xij. hanc opinionem communem ſequitur. Et idem eſt ex conſenſu omnium ſi legetur res minoris. Hę vero res, & ſi difficilis ſit earũ alienatio, legari poſſunt ab eo, qui earum dominium non habet. Cur ergo res eccleſię diuerſo iure cenſentur? Nec oberit inductio l. apud Iulianum. §. conſtat. nam ille text. loquitur quando legatur res aliena, quę vendi non poteſt ſine conſenſu principis, qui eum conſenſum minime pręſtare ſolet, vt ipſe. §. probat. & nos id notauimus in epitome de ſponſalibus. ij. part. cap. iij. nume. 8. Imo aduerſus hanc Innocen. opinionem eſt optimus tex. in c. ſi Epiſcopus. xij. q. v. ex concilio Agathenſi. c. 51. quo fit, vt legatum rei alienę, etiam quę ſit eccleſię, a teſtatore ſcienter relictum, validum ſit quo ad æſtimationem. Hoſtien. Ioan. Andre. Abb. & Barbat. hic. idem Abb. in repetitio. cap. cum eſſes. iſt. titu. numero. 18. Paul. Aretin. Alexand. & Iaſ. nume. 44. in d. §. conſtat. dicens hanc eſſe communem opinionem apud iuris ciuilis profeſſores. Bald. in dicta l. cum alienam. & ibi Iaſo. dicens hanc eſſe communem colum. penulti. idem fatentur eam ſecuti Corneus conſi. xxxii. volu. j. colũ. ij. Curt. Iunior conſi. xxx. colum. ij. Nec arbitror priorem ſententiam eſſe communem, etiam ſi Corneus refragetur.

6 ¶Secundus huius capitis ſenſus is eſt, † vt iure ciuili legatum rei alienę a ſciente relictũ, valeat quo ad æſtimationem ſaltem. At iure canonico, nec quo ad æſtimationem. gloſſ. hic, & in dicta l. cum alienã. Imol. & Abbas hic. idem Abb. in cap. cum eſſes. iſto titu. in repetitio. nume. 19. Alexand. & Iaſo. in d. l. cum alienam. Roma. in authen. ſimiliter. C. ad legem Falcid. x. ſpeciali. qui omnes a verbis huius tex. conantur, hanc diſtinctionem iuris canonici a ciuili deducere. His vero aduerſatur text. in dicto c. Epiſcopus. xii. quęſtio. v. vbi legatum rei alienę valet, ſi eius ęſtimatio domino ſoluatur, aut alia res ei detur eiuſdem valoris. Præterea hęc differentia inter ius canonicum, & ciuile, ſi ex hoc capite admittenda eſt, non alia ratione probatur, quã quod lex ciuilis iniuſta ſit: vt patet in textu. ſi vero ciuilis lex eſt iniuſta, nec legis nomen habere debet, nec in republica ciuili eſt ſeruanda. cap. erit autem lex iiij. dicto cap. fina. de pręſcrip. l. conuenire. ff. de pact. dotali. hoc autem abſurdum eſt: cum lex hæc ciuilis iuſtiſsima ſit: ſiquidem teſtator ſciens rem, quam legat, alienam eſſe, apertiſsime vult, vel illam rem ab hęrede emi, vel domino nolente eam vendere, ęſtimationem eius legatario ſolui. l. cum rem. & l. proprias. C. de legat. nulla ergo iniquitas tractatur a lege, quę vltimam teſtantis voluntatem

ſeruari ad vnguem ſtudet. Nec domino rei iniuria fit: nam is inuitus vendere non cogitur, vt patet. Ex quibus neminem licet ita audacem, ac proteruum eſſe, vt ſanctiſsimas leges in reipublicæ vtilitatem inſtitutas, iniuſtas hic a Gregorio decerni, profiteatur. quod & Fortu. optime demonſtrat in dicta illat. 12. Vnde hic intellectus ſecundus etiã Barb. hic diſplicet, & communiter reprobatur teſte Corn. d. conſi. 32. col. ij. j. volu. licet obiter Feli. eum receperit in c. eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſtitu. nu. 52.

¶ Tertius intellectus huius capi
7 tis eſt, † vt licet iure ciuili res aliena ſcienter legata poſsit licite ab hærede eam poſsidente tradi legatario, & ad id hæres teneatur: iure tamen canonico nõ tenetur, nec poteſt hæres eam legatario tradere: imo eſt illicita traditio, nec tribuit ius vſucapiendi rem ipſi legatario. ita Imo. iiij. col. & ibi Areti. in d. l. apud Iulianum. §. conſtat. qui tamẽ allucinantur: nullibi enim iure ciuili hęc traditio rei alienæ, quanque hæres ſcit alienã eſſe, approbatur, nec licita cenſetur inuito domino: atque nihilominus ſi facta fuerit traditio, ius canonicum non vetat legatarium eam rẽ vſucapere poſſe bona fide. c. fi. de præſcrip. Vnde hæc interpretatio Imol. & Aret. admittenda non eſt, quippe quæ a vera vtriuſque iuris ratione ſit deuia.

¶ Quartus denique intellectus
8 huius c. eſt, † vt nihil in eo diuerſum a iure ciuili ſtatutam ſit. Sed id tantum in eo prohiberi ne res aliena inuito domino prętextu legati a legatario detineatur: legatarius enim domino petenti, cogi debet eam ſtatim reſtituere: licet ab hęrede poſsit eius æſtimationẽ petere ex iuris ciuilis deciſione. atque huc tendit tota diui Gregorij epiſtola. quod glo. hic ſenſit. Barb. etiã ij. lectio. Cinus, Salicet. & Paul. in d. l. cum alienam. Corn. conſil. 32. volumi. j. colum. ij. dicens hunc ſenſum communem eſſe, quem in effectu probat Fortu. in dicta illat. 12. Difficile tamen eſt intelligere, qua ratione diuus Gregorius in hac reſponſione iuris ciuilis meminerit, quaſi eius voluntati ac legi diuinæ repugnantis. Et Ioan. Annibal in l. naturaliter. ff. de vſucapio. no. 142. ſcribit voluiſſe romanum Pontificẽ rem alienam legatam minime detineri inuito domino a legatario: ſed eam ſtatim reſtitui, idque iuſtũ eſſe ex lege diuina, quæ aliena reſtitui dictat manifeſte: & ideo leges ciuiles minime poſſe hanc reſtitutionẽ impedire, nec huic obeſſe iuſsioni: non tamen ex hoc eaſdẽ leges quoad æſtimationem improbat Papa, Fortu. in d. illat. 12. ad idem ſcribit, romanum Pontificem noluiſſe legem ciuilem retractare, nec iniquam decernere: ſed quia dicta lex adducebatur ad defenſionem legatarij inique obtinentis rem alienã, facili reſpõſo eã diluit romanus põ
9 tifex, dicẽs, † eã legẽ ẽt ſi expſsim id ſanxiſſet, non debere impedire reſtitutionẽ, quę fieri debet ex lege diuina. Addit his Fortun. iſtũ hæredem hic conueniri ab eccleſia domina rei legatæ, vt ſaltem æſtimationem ſibi ſolueret: cum nõ poſſet a legatario rem obtinere. Sed ſi iure canonico hęres tenetur ęſtimationẽ ſoluere, & hæc ab eo petebatur, quam obſecro, iniuriam patiebatur hic hęres, vt grauem querelam ad romanum pontificem deferret? Quam ob rem, ni fallor, exiſtimo eccleſiam rei legatę dominam, ipſam rem petijſſe ab eccleſia legataria: hæredem vero conqueri ex eo, quod ipſe tenebatur eccleſiæ, cuius erat res legata, damnum reſarcire,

cite caſu quo propriam rem non obtineret, vel quia nolebat ſoluere ęſtimationem rei legatæ eccleſię le gatarię, quæ falſo. & inique a iure ciuili perperam intellecto occaſionem capiebat detinendi aliena: nec iure tenebatur æſtimationem ſolue re hæres, cum non conſtet a teſtatore ſciente rem alienam legatam fuiſſe. Quin & ſi conſtaret, ſcientia teſtantis, diuus Gregorius in dicta epiſtola abſoluit hæredem hũc a ſolutione ęſtimationis rei legatę ex eo: ꝙ in pretium ſepulchri eccleſiaſtici legata eſſet, & ab eo, qui filios hæredes inſtituerat, quibus non admodum amplum & pingue patrimonium reliquerat. Ex his igitur potuit romanus pontifex animum inducere, vt hoc alienę rei legatum execraretur, idque etiam quoad æſtimationem irritum decerneret. quod ipſe animaduertit ex præfata epiſtola: qua exacte, ac diligenter perlecta non poſſum mihi perſuadere in hac ipſa huius capitis ſpecie ab hęrede deberi legatario æſtimationem rei alienę legatę, etiam ſcienter. Item minime opinor etiam iure ciuili legatariũ poſſeſſorem rei alienæ ſibi legatę ex traditione hæredis, poſſe eam retinere, donec ęſtimatio ſibi debita ab hęrede ſoluatur, quamuis Bar bar. hic vndecimo intellectu contrarium afferat.

SVMMARIVM.

1 ☙ *Ad ciuilem iudicem etiam pertinet cura, ut ultima defunctorum uoluntates executioni tradantur.*

2 *Quilibet poteſt iudicem adire, ut legata pia ſoluantur, & effectum habeant.*

3 *Teſtamentum apud quem iudicem ſit inſinuandum.*

4 *Poteſt Epiſcopus intra tempus arbitrarium etiam ante annũ cogere executores uel ad hæredes, exequendam ultimã uoluntatẽ.*

5 *Quam pœnã patiatur hæres, qui ſoluere neglixerit legata pia.*

6 *Quæ pœna ſit ſtatuta aduerſus eos qui negligunt ſoluere, aut exequi legata profana.*

7 *Perpenditur intellectus tex. in authẽ. hoc amplius C. de fideicõ.*

8 *Pœna authen hoc amplius, an ſit ſtatuta ipſo iure.*

9 *Filius non exequens uoluntatem patris quo ad pia legata, an amittat legitimam portionem.*

10 *Intellectus c. licet de uoto.*

C. SI HAEREDES.

PRAETER alia, quę circa executionẽ vltimarum voluntatum ſcripſimus in c. iij. huius tituli, illud hic adnotare libet, & neceſſum eſt,
1 †non tantũ ad Epiſcopum pertinere curam hanc exequendi extremam morientium voluntatem, ita vt hęredes aliosve teſtamentarios executores moneat, & compellat executionis officiũ peragere: quod hic probatur, & in c. tua. & in cap. Ioannes. iſto tit. verum etiam iudicem ciuilem eãdem facultatẽ habere adhuc in legatis pijs: hoc etenim munus eſt mixti fori. Abb. & Barbar. hic col. j. & ij. text. in authẽ. de eccleſ. titu. §. ſi quis autem ędificationem. collat. ix. melior m l. hæreditas, ff. de petit. hęred. quę hic di-

 cit

cit ſingul. eſſe Barba. colum. ij. imo ex eo probat, nemine petente offi. ciũ iudicis exerceri poſſe circa exe cutionem legati pietatis cauſa reli. cti. Roma. in auth. ſimiliter. C. ad le ga. Falci. ſpeciali. 20. ultimarum vo

8 luntatum. † Hinc denique permiſ. ſum eſt omnibus hominibus petere ut legata pia ſoluantur, adque exe. cutionem deducantur, ſi viderint aduerſus teſtatorum uolũtatem, uel ex hęredis, executoris, aut certe iu. dicis ſegnitie quidquam attentari. text. optimus in l. nulli. in fi. C. de epiſco. & cleri. & in dict. authen. de eccleſia. titu. §. ſi autem qui hoc face re. quem dixit ſing. Areti. in c. cum olim. de teſtib. & Roma. conſi. 69.

3 regia l. vij. titu. 10. part. vj. † Ex eã dem ratione & inſinuatio teſtamen ti fit, vt quæ ſemel apud iudicem cõ perta fuerint non poſsint vllo mo. do interuerti. l. repetita. C. de epiſc. & cleric. l. conſulta. C. de teſtam. quæ quidem inſinuatio poteſt fieri apud iudicem eccleſiaſticum, licet teſtamentum non ſit in piam cau. ſam conditum. argumento ſumpto ab hoc capite Imol. in c. fi. de fide in ſtru. ubi Anto. & Feli. dicens hanc opinionem communem eſſe numer. 3. gloſſ. tamen hic verbo. ab Epiſco po, diuerſum probat dicens, teſtamẽ ta inſinuãda eſſe corã iudice ſecula ri, ꝙ procedit, quando teſtator erat laicus, et minime cõpertũ eſt, an te. ſtamentũ ſit pietatis cã factũ. Barb. hic. nu. 10. Ioan. And. & Abb. in d. c. fi. Aufrer. in cle. j. de offi. ordin. re gu. ij. fallent. 11. etiam ſi hęres in eo dem teſtamento inſtitutus ſit cleri. cus, ſecundum eoſdem, quorum opi. nio mihi uidetur magis communis, & regia l. probatur. l. iiij. titu. ii. lib. v. in ordin. regiis. idem notãt Bald. & Corne. in l. omnia teſtamenta. C. iſto titu. idem Bald. in auth. cleri cus, & in l. repetitas, C. de epiſco. et cleri. Guliel. Bened. in c. Rainutius eod. titu. uerbo, & vxorem. nu. 420. Eadem uero glo. ſenſit hanc curam ut teſtamenta executioni tradantur Epiſcopo incumbere, etiam ſi lega. ta non ſint pia. & id in hoc tex. pro batur, & communiter receptum eſt, ut fatentur Cardi. & Barb. hic nu. iij. Anto. in c. Ioannes. iſto titu. quã opinionem communem eſſe aſſerit Alex. in conſi. 239. lib. vi. col. vlti. eam ſecutus: tametſi aduerſus hanc ſententiam diſputet hic Barb.

¶ Cæterum, ad huius c. intelle. ctum duo tractanda ſunt. Primum an Epiſcopus ante annum datũ exe cutioni poſsit cogere hæredes, ut executores teſtamentarios exequi ultimam uoluntatem. Secundũ, qua pœna puniatur hæres, aut execu. tor negligens executionem pera. gere intra tempus a iure diffinitum: quod tractat tex. in authen. hoc am plius. C. de fideic. quem Bernar. hic adducit. Quo ad primum igitur pro

4 ponimus aſſertionem, † poſſe Epi. ſcopum intra quinque menſes aliud ue tempus arbitrarium cogere hę. redes et executores teſtamentarios ultimam uoluntatem ad executio. nem deducere per cenſuram eccle. ſiaſticam, uel per interdictum admi niſtrationis bonorum defuncti. tex. optimus hic, ex quo præcipue hæc aſſertio colligitur, etiam quoad le. legata profana. gl. Abb. col. j. Imol. colum. iij. Barba. nu. viij. & Car. di. hic, & id comprobatur a l. ſi do. mus. §. in pecunia. & l. cum res. ff. de lega. j. quibus apparet hæredem debere cum primum potuerit exe. qui ea, quæ teſtamẽto diſpoſita fue re. Nam tex. in authẽ. hoc amplius annum conceſsit, ut eo lapſo hære. des puniantur. uel, ut executio ad Epiſcopum deuoluatur, ex iure ca. nonico, & ciuili: & id ex eo etiam comprobatur, ꝙ Epiſcopus poteſt

pro-

propria conſtitutione excommunicationis pœnam ſtatuere cõtra executores negligentes in ultimarum voluntatum executione. Frede. con ſi.95. Roma. conſil. 218. latius Botteus in tracta. de Synodo iii. part. arti. j. num. 172. Circa ſecundum ſit

5 prima concluſio.† Hæres negligẽs exequi, & ſoluere legata pia intra ſex menſes, in pœnam cogitur legatum reddere cum omni emolumento: quod ex eo potuit percipi a die mortis teſtatoris: ſex vero menſes ab innuatione teſtamenti computantur text. in auth. de eccleſi. titu. §. ſi autem legatum. collat. ix. dixit ſingu. Bald. in cap. ad noſtram. de iureiur. col. ii. notant Abb. Imo. col. ij. & Barb. nume. viij. hic & optime Conſtant. Harmenop. in epitome iuris ciuilis, lib. v. titu. 10. cap. de legato pio. dicens, hęredem negligentem per annum ſoluere legatum factum eccleſiæ ad duplum poſſe non ueniri quod arbitror notandum eſſe ad text. in. §. ex maleficiis. §. item miſta. de action. vbi duplum ſoluet hæres, qui diſtulerit legatum eccleſiæ, aut loco pio ſoluere, donec apud iudicem conuentus fuerit: quia in re forſan erat Harmenopulus. Quod ſi hęres præmiſſa bina admonicione facta ab Epiſcopo per publicum nuntium, aut ab Epiſcopi œconomo, legata pia exequi neglexerit, etiam ante annum, priuatur commodis ex teſtamento ei delatis text. in dicta authentica de eccleſi. titul. §. ſi autem qui hoc facere iuſſi ſunt. Imol. hic ii. column. Bartolus, Salicet. & doctor. in dict. authenti. hoc amplius. idem probat text. in authentica licet. C. de Epiſcop. & cleric.

6 ¶ Secunda concluſio.† Hæres aut executor teſtamentarius ſemel monitus non tradens executioni extremam defuncti uoluntatem, amittit omne lucrum ex hæreditate, uel teſtamento ſibi competens. authent. hoc amplius. C. de fideicom. regia l. fina. titu. 10. part. vj. ita, vt hæres etiam pręlegata amittat. Bald. & Alexand. in l. qui filiabus. §. fina. ff. de lega. j. Eſt autem maxima dubitatio, an præfata monitio fieri debeat ab ipſo iudice, uel ſit ſatis hęredem admoneri per nuntium publicum. Et Paul. Caſtren. Ange. & Iaſo. in dict. authent. hoc amplius. column. ii. aſſerunt ad pœnam illius authen. exigi neceſſario, ut ipſemet iudex hęredem aut executorem admoneat, ita ut non ſit ſatis eos per epiſtolam aut nuntium literaſve admoneri. quod probatur in dict. au-

7 thentic. hoc amplius. dum † dixit, monitus a iudice. idem notauit Angel. in authent. de hęred. & falci. §. ſi quis uero non implens. collat. j. Gulie. Bened. in capitul. Rainutius iſto titu. verbo, abſque liberis. ii nume. 199. quibus ipſe minime aſſertior, tantum abeſt, vt eos ſequar, quippe, qui legerim in dict. authen. de hæred. & Falci. §. ſi quis autem non implens, a quo aſſumpta fuit breuis deciſio authentica hoc amplius hanc admonitionem decreto iudiciario fieri debere: non ergo ab ipſomet iudice: ſatis enim eſt eius decreto, aut literis fieri. quod gloſſ. probat in dict. authent. §. illud quoque. verbo decreto. quam dicit ſing. Corſet. in ſingu. uerbo, citatio. & Angel. in dicta authentica hoc amplius idem adnotauit Franciſcus Balduinus in dicta authentica de hęredibus & Falcid. verbo, decreto iudiciario. Nec Regia l. fin. titu. 19. part. 6. iudicis mentionem fecit in hac monitione. Verũ, quia quiſquis is eſt, qui Iuſtiniani nouellas codici inſeruit cõciſe nimis, & quãdoq; peruerſe eas in illã epitomẽ reduxit, hic oportet prędi-

ctam Iuſtiniani ſanctionem adſcribere ex ipſa Nouellarum prima conſtitutione ab Holoandro in Latinum ſermonem e Græco traducta. His autem a nobis definitis ſancimus, uel hæredes ab aliquibus ſcripti ſunt, vel fideicomiſſa, ſiue ea uniuerſorum bonorum, ſiue ſpecialia ſunt, aut legata meruerunt, omni modo neceſsitas incumbat implendi eius, quod teſtator, aut qui legato eos honorauit, conſtituit: modo quod iniunctum eſt, legitimũ ſit, nec ulla id lex prohibeat, aut vt maxime honoratus facere omittat, ratum nihilominus fore expreſsis uerbis demonſtret. Si quis autem quod a teſtatore diſpoſitum eſt, non impleat: ſed dum quod iuſſus eſt facere recuſat, decreto iudiciario admonitus per integrum annum ea, quæ honorato relicti nomine competunt, extraxerit: ſiquidem ex illorum numero eſt qui neceſſario aliquid lege capiunt, in maiorem autem partem, quã lex requirit, hęres ſcriptus eſt, tantum capiat duntaxat, quantum illi in rationem trientis iure ſucceſſionis ab inteſtato lex dari concedit quod reliquum eſt, id totum auferatur: & ſiquidem alii hęredes ſcripti exiſtunt, adcreſcat illis pro ea parte, quęcunque in inſtitutione attributa eſt. Quod ſi nemo alius hęres exiſtat, aut qui ſcripti ſunt, hęreditatem forte nõ adeunt, tũc quod aufertur, adiiciatur reliquis rebus, nec non legatarijs, fideicommiſſarijs, & ſeruis libertate donatis, copia fiat adeundę, & adquirẽdę eius hęreditatis: vt tamen modis omnibus imperata faciant, uidelicet, cautione prius ab eius præſtanda, pro ut uel rerũ, uel perſonarũ ratio admiſerit, omnia ſe preceptis rebus facturos, quę teſtatores recte uoluerint. Enimuero ſi nemo eorũ, quorũ in teſtamento habita eſt mẽtio, hoc eſt, nec cohęres neq; legatarius, nec fideicõmiſſarius, neq; ſeruus libertate donatus adire uoluerit, tunc poſt eum, qui ſcriptus quidem hęres, in legitimam uero duntaxat ꝑ hãc legem concluſus eſt, ad alios quos ab inteſtato lex vocat, bona deferãtur, ut conſimiliter cautionẽ dent ſe completuros quæ teſtamẽto ſunt cõprehenſa. Hactenus Iuſtiniani Nouella, quæ uberrima oratione proſequitur ea, quę in auth. hoc amplius. diminute traduntur. Id uero, quod in authent. hoc amplius. dicitur, hęredẽ minime exequẽtẽ iudicium defuncti: lege repreſentatũ, nõ incidere in hanc pœnã: ita intelligendum eſt, ut iudiciũ repreſentatum dicatur citra libertates ſeruorum, quas iuſsit teſtator hæredẽ intra annũ concedere: lapſo etenim anno a lege conceduntur ipſo hęrede negligente. l. cũ uero. §. ſubuentũ. ff. de fideicom. libert. l. ſi pecuniã. §. ſi ſeruus. ff. de condict. cauſ. dat. & hoc ipſum in Nouella exprimitur illis uerbis. Aut, ut maxime honoratus facere omittat, ratũ nihilominus fore expreſsis uerbis demõſtret. Tametſi Franc. Balduinus cõtendat, hoc alienũ eſſe a Iuſtiniani conſtitutione. Hanc uero pœnã effugiet hęres, cui alia minor pœna a teſtatore indicta fuit ab hanc negligentiam: illa enim operatur, ut legis pœna ceſſet. ex notatis in l. ſi fundum ſub conditione. §. Stichum. ff. de lega. i. l. i. §. j. ff. de penu. leg. per Alex. in l. ita ſtipulatus. colũ. pe. ff. de uerbo. obligat. atq; idẽ erit ſi tẽpus prolixius teſtator deſignauerit, ad exequẽdã eius ultimã uoluntatẽ. ex l. diẽ. ff. de legat. ij.

8 † Porro pœnam hanc ipſo iure negligẽtibus exequi ultimas uoluntates ſtatui, ita ut ſententia neceſſaria nõ ſit ad eam indicendam: probat gloſſ. in dict.

in dict. authen. de hęred. & Falcid. .§. ſi quis autem non implens. uerbo, auferri. Bal. Salic. Ang. Coruc. & Iaſ. in dict. authen. hoc amplius fina. col. per text. ibi. amittat. quod uerbum priuationem inducit ipſo iure. gloſſ. in l. amiſsione. §. qui deficiunt. ff. de capit. diminu. Bald. in l. j. col. j. C. ſi muli. ſecundo nupſe. Abba. in c. cum in cunctis. §. fin. colum. vlt. de elect. optimus text. in auth. licet. C. de epiſcop. & cleric. dicens, hæredem negligentē poſt monitionem ſoluere legata pia, amittere lucrum, & id Epiſcopum uendicare poſſe. Verbum enim, uendicare, pręmittit amiſsionem ipſo iure. His etiam accedit, ꝙ uerbum, auferatur, inducit priuationem ipſo iure: quod verbum in dict. j. conſtit. Nouellarum in hac ſpecie opponitur. & notat Tiraq. in l. ſi vnquam. C. de reuoca. donation. verbo, reuertatur. nu. 148. Ego uero libenter ab hac opinione diſſentio: neque enim arbitror uerbum, amittere, ipſo iure eſſe intelligendum. gloſſ. & communiter doct. in l. ſi quis in tantam. C. unde vi. Ripa in cap. ſepe. de reſti. ſpoliator. col. pen. gloſſ. in l. ſi qua ex fœminis. & ibi Bald. C. de ſecund. nupt. gloſſ. in cap. ſi diligenti. de foro compe. probatur in cap. quia non nulli. de cler. non reſi. iuncto cap. de præb. quam opinionem ſequitur eā dicens magis communem eſſe. And. Tiraquel. in dict. l. ſi vnquam. uerbo reuertatur. num. 27. & ſequent. licet non deſint, qui ab hac ſententia diſcedant. & idem dicendum eſt in uerbo, auferatur. Nec huic ſententię oberit textus in dict. authent. licet. quia loquitur in alio diſsimili caſu, vt ex eo conſtat: quo fit, vt ſententia ſit neceſſaria in hac quęſtione, quam tractamus, ad priuandum hæredem & executorem teſtamentario lucro, ob negligentiam exequendi vltimam uoluntatem defuncti. Paul. Caſtren. in dict. authenti. hoc amplius, colum. ii. Angel. in dic. §. ſi quis autem. regia et inſignis l. ulti. titu. 10. part. 6.

9 ¶ Egregia uero dubitatio hic ſeſe inſinuat † num filius hæres negligens legata pia ſoluere, amittat legitimam illam portionem, quę ſibi a lege defertur. Sunt enim, qui exiſtiment ex hac negligentia etiam legitimam illam partem a filio amitti, ex eo, ꝙ in cap. licet. de voto. filius priuatur legitima portione, & primogenio: quia opus pium a patre ſibi iniunctum exequi noluit. Itē qui monitus bis a iudice recuſat ſoluere pia legata etiam ante annum priuatur lucris, ex teſtamento ad ipſum pertinentibus. authē. licet. C. de epiſcop. & cleric. authen. de eccleſi. titu. §. ſi autem. qui hoc facere iuſsi ſunt. Hæc uero deciſio in filiis quoad legitimam locum habet: ſi quidē Nouella Iuſtiniani, quę legitimam portionem filiorum excipit, in legatis piis minime procedit. Nam lucrum, quod ab hęrede negligente aufertur, per eandem conſtitutionē ſubſtitutis, cōiunctis, aut legatariis defertur: at illud quod tollitur ab hęrede ob ſegnitiem exequendi legata pia, diſtributioni Epiſcopi offertur. ut in dict. authen. licet igitur diſpoſitio Iuſtiniani in d. auth. amplius. legatis piis minime conuenit. His tandem rationibus hanc opinionem aſſerunt Archi. & Dom. in ca. Sylueſter. 11. q. 1. Ioan. Andræ. Hoſtien. Anto. Anchar. & eſſe communē teſtatur Imol. hic. Sed contrariū probabilius eſt. Primo, quia in dict. auth. hoc amplius. fit mētio legatę libertatis: & filius negligens in libertate concedenda ex teſtamento patris, nō amittit legitimā. Igitur non exequēs pia legata, portionē iſtam minime perdit: & tamē legatū liber-

taus

tatis pium eſt l.j.§.ſi autem. C. de com.ſer. manu.& ibi Bald.Iaſ.illũ text.dicens eſſe meliorẽ iuris l.j.§. ſi quis ita.uu.15.ff.de uerb.oblig.la te Buerar.in Topicis. c. 23. Ad id etiam facit quod in iuris utriuſque locis, quibus punitur dilatio exequendi legata pia, nullibi fit mentio legitimæ portionis. Sed id tantum ſancitum eſt, lucrum teſtamentarium hæredibus aut executoribus auferri: portio autem legitima nõ eſt lucrũ, ſed quaſi debitum patrimoniũ.l.ſi q̃s legatũ.§.fin.ubi gl. celebris hoc afferit.ff.de falſis. probat. l. vltima .§. non enim . & ibi gl.C.de codicil. notat Iaſ.in l. eum qui.C.de inoffici.teſtament.Præterea, ſi pręcedens opinio uera eſſet, contingeret ſępiſsime,portionem legitimã filio relinqui , non leui adiũcto grauamine,quod eſt cõtra text. in l.qouniã in prioribus.C.de inof. teſtam.Quam ob rem ultimæ huic ſententię ſubſcribunt Cardin.Abb. Imo.Barb.hic nu.10. Bal. in d.authen.hoc amplius.nu. 7. & Sylue. uerbo,teſtamentum.2.q.10.optime Didacus a Segura in l.iij.§.fi.ff. de lib.& poſthum.fol. 7.col.j.ex hoc ſcribẽs filiũ, cui pater in his regnis reliquit tertiam et quintam bonorũ partem, differentem exequi patentis vltimã uoluntatem. per annum integrum quintam partem amittere non tertiam.quæ lege regia pars eſt legitimę portionis.Hanc etiam ultimam opinionęm ſenſit hic Bernar. in ultimis verbis. dicit eam commu nẽ Io.Cirier,de Primo genitura.li. 3.q.6.& eam ſequitur Caro. Molinæus in conſuetu.Pariſi.tit. i.§.8. in glo. 1. quæſt.3. Non oberit huic ſententiæ tex. in d.c.licet. quia illa deciſio procedit in voto facto a parente,quod filius exequi noluit, & ob id priuatur tota hæreditate, atque etiam legitima: cum hęreditas eſſet indiuidua,regũ. inquam, text. in conſtitutione Frederic. titul. de prohib.feudi aliena.per Frede. quo fit, ut id ſit peculiare in uoti executione omiſſa. Bald.in dict. authent. hoc amplius. colum. 2. docto. in d. capitu. licet.qui in hoc conueniunt frequentius.vt aſſerit Roder. Xuares in repe.l.quoniam in prioribus. C.de inoff.teſt.fol. v.colum.4. Sed ipſe compertum habeo, filium grauari nõ poſſe quoad legitimam portionem, etiam fauore pietatis.ut aliquod onus pium ſubire teneatur. c. fina.17.quęſt.4.& id etiam in voto notat Alberic.in dict. l. quoninam in prioribus.in princip.Bartol.Brixienſ.quæſt. veneral.37. ſiue uoti executio conſiſtat in conditione poteſtatis, caſus, uel miſta. doctor. in dict.l.quoniã in prioribus.vbi Rodericus Xuares in j. ampliat.gloſſ. Barto. Paul. Alexand. & alii magis communiter in l.ſi pater. C. de inſti.& ſubſti.regia l.17.tit.j.& l. 11.titu.4. part. 6. ex quibus conſtat,a portione legitima prorſus excludi quancunque conditionem, ſine ſit conditio a caſu, a filii poteſtate,uel miſta. Vnde non placet Ioã. Andr.Henr.& aliorum opinio, qui in dict.capitu.licet.exiſtimant, conditionem voti adimplendi a legitima portione nõ excludi,ſi pendeat a poteſtate filii,quod admittendum non eſt. Item illud adnotandum eſt filium a patre hæredem inſtitutum adeuntem hæreditatem abſque beneficio inuentarij,eiuſque cõfectione omiſſa, poſſe legitimam portionem deducere ex legatis. gloſſ. in dict.authen. hoc amplius. gloſſ. in authen. ſed cum teſtator.C. ad leg. Falcid. omnium conſenſu receptę, ut Alexand. aſſerit in l. ſcimus.§. penult. & ibi Iaſ.§. ulti.C. de iure delib.Corne.conſi.180. colum.vii. volu. iiij,& Rodericus Xua.in d.

l.quoniam

l.quoniam in prioribus,vii.amplia. idem Alaxand.conſi.67.li.iiij. vbi Carol. Mol.eandẽ opinionẽ approbat:& communem eſſe iisdem ſcribit Didacus a Segura in repet.lege unũ ex familia.§.ſed ſi fundum.nu. 165.ff.de lega.ii.ſimilis gl.in auth. de hæredib.& Falcid.§.ſi uero nõ fecerit.verbo, lucrari.Iaſ.in d.l. ſcimus.in princip.regia.l. vii.titu. xi. part.vj.ita tamen, ut ratione legitimę legata diminuantur:ſic vero diminuta ſoluantur vltra uires hæreditarias. Bartol. poſt Cinum in dicta authen.ſed cum teſtatori. idem Paulus, Baldus, & Angel. in dicta l.ſcimus.§. penul. Corne. in eadem lege.§.ſi uero. Bal.in l.i.num.iij.C. de bonis authen.iudi.poſsidẽ.Corne. in d.conſ.180.Xuares in d.ampliat.vii.ad fi.quibus addendũ erit, quod ipſe tradam in capit. Rainutius.§.xj.in fin.Cæterum, ut ingenue fatear,prædicta Bart.uerba dubium ſenſum habere uidetur.nam ſi filius ex legatis non confecto inuẽtario indiſtincte legitimam portionem detrahere poſſet, frequenter omitteret eius confectionem, ut ex bonis hæreditariis ſecrete legitimam caperet,& iterum legata dimi nueret, deducta portione legitima. Quod ſi dixeris hanc præſumptionem in filio minime locum habere, id aperte conuincitur:nam & in eo locum habet tex.in authen.de hęredi.& Falcid.§.hinc nobis. Deinde Bart.cæterique frequentiſsime hoc præmittunt dicentes, filium legata ſoluturum, etiam vltra vires hęreditarias,deducta tamẽ legitima portione:non enim quidã filius hęres ſolueret ex ꝓprio patrimonio ultra uires hęreditarias, ſi prędicta iuris pręſumptio in eo ceſſaret. Quã ob rem, ni fallor.Bart.& ſequaciũ opinionẽ eo pacto intelligẽdã eſſe opinor, vt ſi filius hæres probauerit legitimis probationibus hæreditatis quantitatem,eandemque certam & diffinitam,legatis tamen uel ęqualem,uel minorem:poſsit ſane ex legatis legitimam deducere portionem,eaque deducta,legata ipſa per eam deductionem diminuta ſoluere teneatur, tameſi quantitatem hæreditatis exceſſerint.Sed & ſi minime probauerit filius hęres certam hæreditatis quantitatem , allegans tamen non eſſe in hęreditate bona, quę ſufficiant legatorum, nedum legitimę portionis ſolutioni , ſoluet omnino integra legata, nulla facta legitimę portionis deductione: cum hæreditas pręſumatur opulenta ac ſufficiens, niſi contrarium vel confcripto repertorio,uel legitimis probationibus apparuerit ex illa opinione,quam aduerſus Bartol. probatur in l.ſi conſtante.in princip. ff. ſoluto matri.j.quęſt.Si uero ſententia Bart.ibidem uerior ac probabilior cui.quam uiſa fuerit,is neceſſario in hac,quam tractamus, quæſt. dicet, filium hęredẽ ex legatis poſſe portionem legitimam deducere, atque ita legata per hanc deductionem diminuta ſoluturum. Tunc tamen non poterit certo ſciri, an hæc legatorum ſolutio uires hæreditatis exceſſerit:quod videtur Cini , Bartol. & doctorum opinioni aliqua ex parte refragari. Oportet autem aduertere,quid regia partitarum cõſtitutio uere hac in quæſtione ſenſerit. Nam licet communis opinio , quã ex Accurſio retuli, eam poſsit pati declarationem, quam Cinus , Bartolus.et alij frequenter comminiſcũtur. Regia uero lex ita communem opinionem probat, ut ſecluſa Bart. declaratione , filius hæres legitimam portionem , prius quam legata , deducet ex bonis , quæ conſtiterit in patris hæreditate,eo more tuo manſiſſe; nec legata ſoluere tenebitur,

nebitur, niſi quatenus poſsint dedu
cta legitima ſolui ex bonis hæredi
tarijs. Ea ſi quidem lex ſtatuit aper
te, filium hæredem non confecto in
uentario legitimam portionem poſ
ſe deducere eo modo, quo hæres cō
ficiens inuentarium Falcidiam de
legatis deduxiſſet. Præterea cōſide
randum eſt, filium ad primogeniū
vocatum poſt obitum patris, non
poſſe a patre grauari aliquot oneri
bus ex primogenio ſoluendis. l. unū
ex familia. §. ſ. ff. de legat. ij. tractat
Io. Cirier, de primogeni. li. iij. q. vj.
& Carol. Molin. in conſuetu. Pariſ.
tit. j. §. viij. in glo. iij. q. iij. Ex qui
bus ipſe deduco, filium minime mā
dantem executioni pia legata intra
annum, etiam præmiſſa monitione,
non amittere legitimam, nec iure
primogenij ex hoc priuari. vtrun
que expreſsim concedit Carolus
Molinæus in d. §. viij. glo. iij. q. iij.
Hinc denique infero, falſam eſſe cō
munem interpretationem. c. licet. de
voto. Nam ſi ratione pietatis nihil
eſt ab eius parte legitima auferen
dum, cur potius tota hæreditas indi
uidua, occaſione legitimæ partis,
cui potius fauendum eſt, non dimit
titur apud filium, quam ab eo inte
gre auferatur ratione eius partis, q̄
negligentia amiſit? Et quod fortius
10 eſt † cur primogenio priuatur fi
lius in d. c. licet. ex negligentia exe
quendi votum pium parentis, ſi &
id conſtat ratione primogenituræ,
et in rebus ſub ea comprehenſis, mi
nime poſſe onus aliquod iniungi ei,
cui ipſum hoc ius defertur ex anti
qua inſtitutione? Erit igitur ille tex
tus ita intelligendus, vt filius priue
tur paterna hæreditate ob id, quod
patris votum & legata non manda
uit executioni. In hac vero priua
tione mentio legitimæ nulla fit in
prima illius capituli parte: quo fit,
vt poſsit iſthæc priuatio intelligi
deducta legitima. Cæterum, dum in
vltima illius decretalis parte filius
priuatur regno, quod ei iure primo
genij delatum eſt, ex eo fit, quod fi
lius ipſe promiſerat votum paren
tis ad executionē deducere, et ideo
id exequi tenebatur, vt ſcribit Ca
rolus Molinæus in conſuetudinib.
Pariſien. d. q. iij. & monitus a roma
no pōtifice, vt propriam promiſsio
nem abſolueret, hoc agere noluit, at
que ex ea cauſa pro nimia contuma
cia excommunicatur; & in ea pro
terue perſeuerans a romano pontifi
ce regno indignus cenſetur, ac pri
uatur: ſi quidem poteſt ex cauſa ro
manus præſul regem aliquē regno
priuare. quod probat optime tex. in
c. grandi. de ſupplen. negli. præl. in
vj. c. alius. 15. q. vj. c. Adrianus. 63.
diſt. Ioan. Lupi. de regno Nauar. ij.
par. §. vij. capitu. Apoſtolicæ, de re
iudica. in ſexto.

SVMMARIVM.

1 *Clerici habentes beneficia vſufructuario, an uſurario ſint ſimiles?*

2 *Clerici in reditibus eccleſiarum id tantum iuris habent, quod eis à canonibus conceſſum eſt.*

3 *Clerici habentes beneficia vltra ſumptum ſibypſis & familiæ neceſſarium, eccleſiæ reditus expē dentes in profanos uſus, an teneantur ad reſtitutionem?*

4 *Quotidianæ diſtributiones clericis acquiruntur, quoad liberam earum diſpoſitionem.*

5 *Intellectus c. ad hæc. iſto tit.*

6 *Habens beneficium ſimplex, an poſſit libere etiam in teſtamen*

to

to reditus eccleſiæ diſtribuere.
7 *Papa an poſſit permittere clericis liberam teſtandi facultatē de reditibus eccleſiarum.*
8 *Licentia teſtandi eſt intelligenda de primo teſtamento et re integra morte concedentis finitur.*
9 *Conſuetudo uniuerſalis eccleſiæ, quæ permittit clericis de reditibus eccleſiarum, teſtari defenditur.*
10 *Remuneratoria donatio quem effectum habeat*
11 *Regiæ quædam leges intellectæ.*

C. CVM IN OFFIC.

DIXIMVS in
capite primo huius
tituli, an Epiſcopi
poſsint hanc in vl
tima voluntate di-
ſtribuere bona pro
pria, vel eccleſiæ. Nunc vero opor-
tet eandem quæſtionem repetere in
clericis ſacerdotia, quæ beneficia
vulgo dicimus, obtinentibus. Et in
his clericis, qui curam animarum et
adminiſtrationem eccleſiæ gerunt,
eſt conſiderandum, quod ius in ec-
1 cleſiæ reditibus habeant. † Sunt ete
nim, vt quibuſdam placet, in bona
valetudine conſtituti vſufructuarij.
in ægritudine vero, a qua decedunt
vſuarij. glo. in c. præſenti. de offi.
ordi. in vj. quam dicit ſingularem
Barba. in c. requiſiſti. iſt. tit. nu. 34.
idem in c. venerabili. de off. deleg.
col. 10. & in tract. de peſt. Cardi. j.
part. q. iij. col. v. idem glo. in ca. iij.
de probatio. & in c. poſſeſsiones. de
reb. eccle. Rurſus clericos habentes
beneficia eſſe tantum vſurarios, aſ-
ſerit glo. in c. quia nos. iſt. titu. & in
c. fi. de pecul. cleric. alia. in c. cũ con
ſtet. de pignor. & in c. cum olim. de
rerum permuta. quibus in locis mi-
re doct. variant, ita vt certa ex eis
ſententia capi nõ poſsit, tametſi Ab
ba. in repetitio. c. cum eſſes. iſt. titu.
nu. 21. late ſuper hoc diſputet, ma-
giſque probet vltimam opinionem.
Mihi vero nec eſt ſatis compertũ,
clericum habentem beneficium, eſ-
ſe omnino uſufructuarium, nec pror
ſus vſurarium. Nam uſufructuarius
poteſt diſponere de his, quæ ex vſu
fructu adquiſiuit, quod non poteſt
hic clericus. Vſuarius vero nihil
præter vſum habet: at clericus be-
neficium eccleſiaſticum canonico ti
tulo poſsidens plus iuris habet, quã
vſuarius: ſicuti apparebit ex his,
quæ ſtatim tradã. Vnde neutra do-
cto. opinio placet, & eſt, ni fallor,
inutilis, atque ab hac diſputatione
extranea ipſa hæc iuris canonici
2 interpretum conſideratio. † In his
igitur eccleſiaſticis reditibus id iu-
ris habent clerici, quod a canoni-
bus expreſsum ſibi conceditur. In-
no. in c. indecorum. de æta. & qual.
glo. in c. res eccleſiæ. 12. q. j. Archi.
in c. ſtatutũ. §. aſſeſſorem. de reſcri.
in vj. pulchre Cardi. conſi. 110. col.
ij. ſiquidem res eccleſiarum ſubia-
cens adminiſtrationi romani ponti
ficis, & prælatorum, a quibus ipſa
catholica eccleſia regitur: ſic & ca-
nonibus eccleſiaſticis ipſum eccle-
ſiæ patrimonium commiſſum eſt:
ex qua regula plurima deduci poſ
ſunt hac in quæſtione præ cæteris
notanda.

Primum, exacte ac diligenter
canonibus conſideratis colligitur,
clericos beneficia habentes, ex eo-
rum reditibus eos tantum expende
re poſſe, qui ad eorum honeſtum ui
ctum, veſtitum, cæteroſque vſus ne
ceſſarios, aut congruos ſufficiant. c.
fi. 12. q. j. & in c. videntes. ead. q. &
in princ. 44. diſt. Tibi, o ſacerdos,
inquit,

inquit Hieronymus, viuere de altari permittitur, non luxuriari. Bona etenim eccleſiarum ſunt proprium Chriſti patrimonium. c. cum ex eo. de elect. in vj. notant Felinus et Decius in c. conſtitutus. de reſcri. Hinc diuus Bernardus epiſ. ij. ſcribit. Deinque quidquid præter neceſſarium victum, ac ſimplicem veſtitum de altario retines, tunc non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt.

ℭ Secundo, hinc infertur, clericis omnino permiſſum eſſe antiquis canonibus reditus eccleſiaſticos, qui ad præfatam congruam ſuſtentationem neceſſarij non ſint, in optima vel aduerſa valetudine, in pios erogare vſus. iuxta illud Lucæ. j. quod ſupereſt, date pauperibus. c. fi. 16. q. j. c. caſſellas. c. Epiſcopi. 10. q. ij. Nona etenim lex de dandis decimis eccleſiæ miniſtris ex eo iuſtitiam pręſe fert, quod pro congrua miniſtrorum ſuſtentatione, & pro pauperibus alendis, datur ipſa decima fructuum pars. Caieta. in 22. q. 88. arti. j. & q. 185. arti. vij. c. decimæ. & c. fi. 16. quęſtio. 1.

ℭ Tertio, ex eadem ratione apertum fit, clericum habentem eccleſiaſticum beneficium, poſſe libere diſponere de illis reditibus, qui eſſent neceſſarij ad eius honeſtum ſumptum. inſpecta cu iuſque qualitate: ſi eos pręcipuos is habeat, qui aliunde victum, & neceſſaria ſibi miniſtrauit. Hęc etenim pars bonorū eccleſiaſticorum miniſtris per canones antiquos conſtituitur. ca. eccleſias. 13. q. j. tex. & ibi Abb. in ca. de his. de eccle. ędifican. Thom. 22. q. 185. arti. vij. in reſp. ad ij. Ioan. Maior. in iiij. ſenten. diſt. 24. q. 17. et q. 30. Et idem eſſe dicerem in his reditibus eccleſię, & beneficij, quos digniſsima mercede induſtrię, & laboris impenſi in eccleſię regimine recipit ipſe, qui eccleſię curam geſſit ex Bolognino in Anani. cōſ. 87. vbi ipſe Anauias hoc ipsū probat.

ℭ Quartum, quod ex pręmiſsis inferri poteſt, non facilem habet defi-
3 nitionē: † ſunt etenim qui opinentur clericum habentem beneficium vltra ſibi neceſſaria, in profanos vſus reditus illius expendentē mortale crimen committere, & teneri ad reſtitutionem illorum redituum quos ita expendit. ex Hierony. dicente. Aliena rapere conuincitur, qui vltra neceſſaria ſibi retinere probatur. §. ordinandus. 42. diſt. Senſit hanc opinionem Thom. 22. q. 43. arti. viij. expreſsim aſſerit Alexā. Halenſis. iii. part. q. 36. membro. v. Ricard. in iiii. ſent. diſt. 45. arti. iij. q. j. Gabriel. in iiij. diſtin. 15. q. viij. Florent. iij. part. tit. 15. c. j. §. 19. Ioā. Maior. in diſt. 24. q. 17. dicens hanc opinionem eſſe communem. quam tandem probat Palud. in iiij. diſt. 24. q. iij. arti. vlti. quibus ſuffragatur tex. optimus in c. Epiſcopus. 12. q. j. & in c. j. 12. q. iij. Pulchre diuus Bernard. epiſt. 42. col. iij. Clamant, inquit, pauperes, noſtrum eſt, quod effunditis: nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis. Huic opinioni accedunt Abb. in c. cum ſecundum. de pręb. j. colum. & Arch. & Domi. in ſumm. 44. diſt. Feli. in c. poſtulaſti. nu. 6. de reſcript. idem in c. de quarta. nu. 33. de pręſcript. Anto. Burg. in c. j. nu. 28. de emptio. Sed hęc atque alia a dictis doct. adducta, eo tendunt frequentius, vt ſit illicita hęc eccleſiaſticorum redituū diſtributio: non tamen vt ſit reſtitutio neceſſario facienda. Pręterea reditus eccleſiaſtici, qui ſuperſunt vltra miniſtrorū victum, alieni dicuntur nō proprie, ſed ex quadam metaphora, eo quod pauperibus eſsēt erogādi. quod authoritate Hierony. comprobatur: is etenim ſcribit, bona eccleſiarum dici bona pauperū, quo

quo ad debitum,quia eis debentur, non quo ad dominium, nec quo ad proprietatem:ſicuti refert Cardina. a Turre cremata.in cap. videntes. num.2.12.quæſtio.j. Canon autem primus 12.quæſtion. iij. id tantum probat, adquiſita ex reditibus eccleſię,aut beneficij, ad eccleſiã pertinere, quod omnes concedunt: nec inde ſequitur, prȩlatum reditus ſibi deſignatos per luxuriam conſumentem ad reſtitutionem teneri. Quam ob rem, licet concedant hanc conſumptionem abſque mortali crimine non fieri,negant tamen reſtituẽdi obligationem.Thoma. & Caieta.22.quęſtio.185.articu. vij. Prępoſi.in ſumma.44. diſtinctio.colũ. v.Thoma.quodlibet vj. articu.12. Syluest.verb.clericus.iiii. quęſtio. 20.& verbo, reſtitutio. iii.quęſtio. v.Adrianus in iiii. ſentent.capitul. incipien.Pro clariori,iiii.concluſio. Ioan.Arbore.in Theoſophia part. prima,cap.25.ad fin. & Ioan.Driedon.de libert.Chriſt.pagi.199.quorum ſententia benignior eſt, & noſtris hiſce temporibus admittenda ex totius Chriſtiani orbis conſuetudine,qua plurimum adiuuatur.

¶Quinto, ex principali aſſertione colligitur, † In quotidianis diſtributionibus eccleſiaſtici beneficii.id animaduertendum eſſe, vt earum dominium adquiſitum cenſeri debeat,habenti beneficium,et eas percipienti,text.in cap.vnic.de cleric.non reſidentib.in vi.ad fin. vbi Domi.& Franc.hoc ſentiunt. Barba.dicens illum tex.ſingu. in capi. fin.col.fina.de pecul. clerico. notat gloſſ.Guliel.in extrauagan.i. ne ſede vacant. inter communes.verbo, conſueuerit.in j.Decius conſi. 180. colum.j. quorum opinio communis eſt, ſicuti eam ſecutus aſſerit Pariſi. conſi.33.volumi.iiij. colum. ſecunda.Conſtat etenim, has diſtributiones a canonibus eccleſię miniſtris concedi ob illud miniſterium, quod altari, aut diuino cultui impendunt. idem notat Bologninus in Anamę conſil.87.

Sexto,ex his conſtat ratio decretalis,ad hęc.iſto titu.qua probatur,
5 †clericum poſſe, etiam in ęgritudine conſtitutum,cauſa donationis inter viuos, reditus eccleſię in piam erogare cauſam, modo in hac donatione moderamine vtatur, ſi ex ea ęgritudine decedat: ſed ſi in bona exiſtens ualetudine velit in pios vſus aliquid expendere de bonis mobilibus,id agere poterit libere,nulla pręfinita quantitate. quod etiam probatur in cap.quia Ioannes. iuncta glo.12.quęſtio.v.notant Abba. Anchar.Imol.& Barba.in dict.capitu.ad hęc. Vnde oportet a viuente fieri traditionem horum bonorum, quę ſic donantur. Barba.in d. c. ad hęc.ij. colum.

¶Septimo, clericum beneficium eccleſiaſticum habentem, proprio teſtamento non poſſe diſponere de bonis occaſione eccleſię adquiſitis. text.in hoc cap.cum in officijs.etiã ſi illa bona adquiſierit occaſione reditus ipſius beneficij. tex.in c.relatum.ij.iſt.titu.vbi Abba. idem Abbas latius in c.cum eſſes.eod.titu.in relectione.nu.23. Cuius opinio omnium cõſenſu recepta eſt, omnes etenim iuris vtriuſque profeſſores hoc verum eſſe iure fatentur, licet Palud.in iiij.ſenten.diſtinct.25. quęſt. iij. argument. vj. clericis permittat libere teſtari de reditibus beneficij. quod manifeſte conuincitur per dicta iura, & communem ſententiam, quę procedit non tantum in reditibus collectis ex beneficio, ſed etiam in rebus emptis pecunia, quæ ex eiſdem reditibus fuerit collecta. Barbat. in capitulo inquirendum. de peculio. clerico.

rico,nu.7.Stepha.Bertrã.cõſi.158. uolumi.ii. quod probatur in dicto capitul. relatum. & in hoc c.& id paſsim ſentire uidentur doctores. ¶ Octauo, poteſt ex his perpendi ueritas.gloſſ.in dict. capit.pręſenti.
6 quę dixit, † clericum poſſe libere teſtari de bonis ex ſimplici beneficio adquiſitis. cuius opinionem tenuit Hoſtien.in capi. fina. de pecul. clerico.ex c. requiſiſti.in fi.iſt.titu. & inquiunt Anto.& Imola,in d.c. fin.opinionem hanc in praxi.receptam eſſe. Eã uero falſam eſſe nos arbitramus per tex. in capitul.Epiſcopus.14.quæſt.j.ubi probatur,canonicos,(qui ſimplex beneficium obtinent) non habere bona eccleſiæ,ut propria,ſed ad diſpenſandũ. idem etiam conſtat ex his quę in pręcedentibus aſſertionibus adducta fuere.Nam iura prohibentia clericum teſtari de reditibus beneficij, abſq; aliqua diſtinctione loquũtur. Nec oberit tex. i c,requiſiſti ubi id tãtum probatur,relictũ canonico alicuius eccleſiæ,ipſi canõico adquiri, nec præſumi debere, cauſa eccleſiæ ei legatum factum fuiſſe, ex quibus glo.opinio iure non procedit.& ita eam reprobant Abb.in dict.cap.cũ eſſes. nu.23.idem hic idẽ in c.ij.de deci.& in c.fi.de pecul.clerico. Archidia.in c.ſtatuiũ.§.aſſeſſorem. de reſcript.in vj.Innocẽ.in c.indecorũ de æta.& qualitat.Dominic.& Frãci.in dict.capi.de præſenti.colũ.v. Barba.in tracta. de pręſt. Cardi. part.j.q.iij.nu.80.idem in d.c.requiſiſti.iſto titu.nu.14.idẽ in c.final.nu. 14.de pecul.cleri.eandem opinionẽ dicunt eſſe veriorem.Imo.in d.capitu.fina.Bertran.in d.conſil.258.volu.ij.& communem Iaſ.conſil.75. vol.iij.& Albert. Trotius de vero & perfect.cleri.lib.ij.c.51. nu. vij. id tamẽ concedi poterit, penſionarũ poſſe proprio teſtamento diſponere de reditibus ex penſione eccleſiaſtica perceptis,& eo inteſtato eoſdẽ reditus ad legitimos ſucceſſores pertinere:ſicuti de iure id probat Hierony.Gigas in tractat.de penſionibus.q.52.

7 ¶ Vltimo,hinc poteſt deduci,† an romanus pontifex valeat permittere propria diſpenſatione clericis teſtamentum facere, & in eo bona illa diſtribuere, q̃ ex reditibus beneficii acquiſierunt, qua in quęſtione Abb. in relect.c. cum eſſes.iſto tit. nu.30. ſcribit, non poſſe romanum pontificem ſine maxima cauſa hãc teſtamẽti libertatẽ cõcedere. Barb. hic v. col. idem Franc.in rub. iſto tit.in vj.col. 32.Quin & Barb.ſcribit in tract. de præſt.Card.j. parte q.iiij.licentiam hanc teſtandi a romano Pontifice conceſſam clericis de reditibus beneficiorum, eſſe intelligendam ad pios vſus, nõ alias. Ipſe vero cõſidero bonorum eccleſiaſticorum adminiſtrationem ipſi romano pontifici,& eius canonicis conſtitutionibus commiſſam eſſe c. videntes.cap.præcipimus. xij.q.j. quibus quidem canonibus ſeparatim ab eccleſię ærario conceditur Epiſcopis, & clericis eccleſiarum miniſtris certa ex reditibus eccleſiaſticis portio.c.de reditibus. cap. cognouimus.c.mos eſt c. ſancimus. xii.q.ii.Tho.22. q.185. artic. vij. & quodlib.vj.art.xii. ad hæc accedat, etiam ꝙ prohibitio teſtandi clericis indicta eſt iure humano: quod conſtat ex hoc & alijs, quæ in pręcedentibus cõcluſionibus adduximus: alioqui ſi iure diuino eſſet prędicta prohibitio inducta, nõ poſſet permitti vllo pacto diſpenſatio romani pontificis, quam Abb. Franc.& alii paſsim concedunt: ſicuti probaui in epitome deſponſ. ij.part.c.vij.§.ix.nume.4.Quod ſi Papa diſpenſare poteſt hanc teſtandi li-

di licentiam, valet diſpenſatio ſine cauſa, quãuis inique concedatur, vt in eadem epitome tradidi, d. §. ix. nume. 8. Conſequitur ergo ex his, poſſe romanum pontificem facultatem teſtandi de reditibus, & bonis eccleſię occaſione acquiſitis, Epiſcopis & clericis concedere. Nam & monachis id concedi poſſe a Papa, diximus in cap. ij. ad finẽ. iſto titulo vbi plures authores huius aſſertionis retuli qui & hanc opinionem, quam modo aſſerui, expreſſe profitentur, eamque vſus Chriſtiani orbis recepit, & aſſerit communem eſſe Dec. conſi. 512. colum. ij.

8 Erit † tamen iſthæc licentia teſtandi ita reſtringenda, vt in primo teſtimento intelligatur: non in ſecundo. argu. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verbo. ſign. l. dotis promiſsio. ff. de iure doti. c. nõ poteſt. §. j. de pręben. in vj. notat in hac ſpecie elegãter Phili. Dec. conſi. 512. cui ſubſcribit Socinus Iunior in conſil. 89. j. volu. conſil. dicens ſic reſpondiſſe inſignes Iuriſconſultos, dum hæc quęſtio in lite tractaretur. & idem poteſt comprobari ex pluribus, quę Altiat. congerit in dicto. §. hoc ſermone. & Hippoli. in rub. ff. de fideiuſſo. nume. 97. Iaſo. in l. diuortio. §. quod in anno. ff. ſolut. matri. & inſigni compendio Martin. ab Azpilcueta in c. placuit. de pœnit. diſt. vj. nu. 166. in his etenim quæ odioſa ſunt, ſimplex conceſsio primum actum tantum reſpicit, & idẽ in onerosis. d. cap. non poteſt. & in l. dotis promiſsio. notatur in l. placet. ff. de liber. & poſthu. Calderi. conſi. xvj. de iur. patro. Feli. in c. ij. de treug. & pac. Qua ratione idẽ Socin. Iun. dicto conſi. lxxxix. conatur probare, licentiam teſtandi a romano pontifice præſtitam Epiſcopis, morte romani pontificis re integra ceſſare: quia hic actus odioſus eſt, & ideo extinguitur morte ipſius authoris. glo. in cap. a nobis. 1. de ſenten. excom. communiter ibi recepta. l. fi. ff. de pœn. not. Abb. & Feli. in c. ex literis. de conſtitutio. & Martin. ab Azpilcueta in d. c. placuit. nume. 161. qui pulchre aliquot explicuit, quę minus diligenter tractauerat Felin. in c. licet vndique. de offic. deleg.

9 † Verũ moribus receptum eſt, vt ſolis Epiſcopis hęc teſtandi licentia ſit neceſſaria: ſiquidem clerici omnes libere teſtantur, & in vltima voluntate diſtribuunt bona, quę ex reditibus eccleſiarũ adepti ſunt, atque in eiſdem inteſtati decedentes ſucceſſores habent parentes, fratres, cęteroſque cognatos. Hanc tamen conſuetudinem damnant plerique, ex eo quod in cap. relatum. ij. iſto titu. approbetur cõſuetudo, quę permittit clericis teſtari in pios vſus, aut in pręmium alicuius miniſterij ipſis viuẽtibus clericis a famulis impenſi: generalis ergo conſuetudo nõ recipitur. quem tex. dixit eſſe ſing. Rochus Curt. in cap. fin. de conſue. fol. paruo, 49. col. 4. hunc abuſum reprobans. Cui opinioni aſſentiuntur omnes doct. hic, & in d. cap. relatum. & in c. fin. de peculi. cleric. Abb. in dicto cap. cum eſſes. in relect. 14. col. Fran. in rub. hoc titu. in vj. colum. xxxij. Barb. in tract. de pręſt. Card. j. part. q. iiij. Io. Maior in iiij. ſenten. diſt. 24. q. 20. Angel. verb. clericus. ij. §. xiij. Sylu. verb. clericus. 4. q. 2. Alua. Pelagius de planctu eccleſ. ij. part. artic. 28. col. iij. Archid. in ſumma xii. q. v. quorum opinio magis communis eſt, vt ex præmiſsis aperte cõſtat. Sed quoties animaduerto reditus hos eccleſiaſticos, de quibus agitur, à canonibus miniſtris eccleſiarum adſignari ſeparatim ab alijs bonis, quę eccleſię conceduntur ad ędificia

veſtes, aliaque neceſſaria : quoties
video, ac memoria repeto, hanc te-
ſtandi prohibitionem iure humano
ſtatuiam fuiſſe : non poſſum conſue
tudinem præmiſſam damnare, quip
pe qui certo ſciam romanum ponti
ficem, eccleſiæ principes, totiuſque
orbis Chriſtiani cõſenſum, vel ap-
plauſum eam probare, ſaltem taci-
te, vt inde conicëtur ſæpiſsime rem
iſtam ſummum præſulem, ac Cardi
nales, Epiſcopos, Cæſarem, & Re-
ges cogitaſſe, & huic vſui conſen-
ſum præſtitiſſe: cum nulla poſsit cau
ſa proponi, cur mores iſtos tot an-
nis iam cõualeſcentes intactos dimi
ſerint, ni eos proprio conſenſu pro-
baſſent, Sic ſane Carolus Cæſar Hi
ſpaniarũ Rex anno milleſimo quin
genteſimo viceſimo tertio, comitijs
totius regni Pintiæ habitis. c. 47.
iuſsit, hanc conſuetudinem vti legi
time inductam ſeruari. idem apud
Gallos communi vſu obſeruatum
eſt, vt præter alios teſtatur glo. in
pragmat. ſanctione, titu. de annatis.
.§. item quod. verbo, adquiſitos.
Neque deſunt doctiſsimi viri, qui-
bus ſententia placuerit: nempe Ho-
ſtien. in cap. fin. colum. ij. de pecul.
cleri. Faber in .§. his vero. inſtit. de
rer. diuiſ. Palu. in iiij. ſenten. diſt.
xv. q. iij. art. vj. Floren. iij. par. titu.
x. c. iij. §. xiiii. Guido Papæ deciſ.
cxv. Guliel. Bened. in cap. Rainu-
tius. iſto titu. verb. & vxorem. nu-
me. 264. Ioan. And. in regu. nemo
plus. de regu. iur. Ioan. Gallus. q.
139. ad fin. in vj. & alij, quos refert
& ſequitur Philip. Probus in cap.
præſenti. de offic. ordina. in vj. qui-
bus adſtipulatur tex. in c. cum tibi.
de verb. ſignifi. vbi Abbas ex illo
text. idem probat. eſt & egregius
tex. in extrauag. Ioan. 22. ſuſcepti.
de elect. dicẽs valere cõſuetudinem
qua inductum ſit fructus beneficij
vacantis per aliquod tempus ad
defunctum pertinere. Ergo de illis
ex conſuetudine potuit teſtari, vel
illos fructus conſanguineis, alijsq;
hæredibus relinquere. nec ſoluit hãc
rationem, exacte Panor. hic ſcri-
bẽs in hac ſpecie, præiudicium in-
ferri futuro ſucceſſori, non eccleſiæ.
Nam & illa bona, quæ clerici de-
functi ex reditibus eccleſiæ adqui-
ſierint, futuro ſucceſſori reſeruan-
tur. cap. præſenti. de offi. ordina. in
vj. cap. relatum. ij. iſto titu. igitur
eadem ratione in eis conſuetudo po
terit procedere: ſiquidẽ & hæc con
ſuetudo, cuius initij memoria homi
num non eſt, idem efficit, quod prin
cipis licentia, & priuilegium. l. iij.
.§. ductus aquæ. ff. de aqua quot. &
æſtiu. c. j. de præſcrip. in vj. c. ſuper
quibuſdam. de verb. ſigni. quẽ tex.
dicit ſing. Abb. in c. per venerabi-
lem. qui filij ſint legiti. iij. col. Ro-
man. ſing. 289. Commendat Iaſo. in
l. is qui putat. ff. de acquir. hæredi.
Abb. in c. cum nobis. de præſcrip.
Feli. in cap. accedentes. & idẽ poſt
Abb. in c. cauſam. eod. titu. Franc.
Balb. de præſcrip. v. part. princi. q.
vij. & ij. part. iii. partis princip. q.
vj. Hippo. ſing. 80. Propbus in c. ij.
nume. 7. de præben. in vj. ſed Papa
priuilegio poteſt hanc licentiã ex-
hibere: igitur conſuetudo iſta totius
orbis poterit idem efficere: cum &
conſuetudo legi humanæ deroget.
c. fin. de conſuet. l. de quibus. ff. de
legi. l. venditor. §. ſi conſtat. ff. com-
mu. præd. Abb. in d. c. fi. ij. col. Nec
me in contrariam ſententiam indu-
cet tex. in d. c. relatum. cum ibi ap-
probans romanus pontifex iſtam
conſuetudinem tunc vigentem, non
reprobat hanc, quæ modo frequen-
tiſsimo vſu ſeruatur.

¶Glo. Bernardi. ex primis hu-
ius c. verbis illud ſatis vulgare ad-
10 notauit, †donatarium obligari na-
turali quadam honeſtate ad benefi-

cij

cij accepti remunerationem l. ſed ſi lege.§.conſuluit.ff.de petit. hęre. l.ſi pater.§,ult.ff,de donati.l. metū autem.§.ſed licet.ff.quod met. cau. Nec enim donatio remuneratoria poteſt proprie donatio dici,l.Aquilius Regulus.ff. de donatio. Bart, ibi & idem in procemio ffforum. iiij.colum. Abb.in rubri. de donatio.Iaſon in.§. ſed ſi quis. nume.5. de actio. idem in l. ex hoc iure. ff. de iuſti.& iur. huius remunerationis aliquot effectus commemorās, quod diligentius agit And. Tiraq. in l.ſi vnquam.C.de reuoc. donat. verbo, donatione largitus. nu. 11. vbi Rip.quæſt.14.eandem opinionem probat, ex quibus communem eſſe conſtat.licet.Deci.in l. donari. ff.de reg.iur.poſt glo.in d.§.conſuluit. teneat, remunerationem verā & propriam donationem eſſe: cum nullo iure cogente fiat. Cui ipſe reſpondeo,obligationem illam, quæ ex ratione naturali ineſt hominibus, vt grati ſint benefacientibus, inducere ad remunerationem. Nā, vt ſcribit Seneca lib.ij. de benefic. cap.18.& quidem diligentius quęrendus eſt beneficij, quam pecunię creditor; huic enim reddendum eſt quantum accepi. & ſi reddidi ſolutus ſum,ac liber:at illi plus ſoluendum eſt:& nihilominus relata gratia cohæremus. Vnde, hanc remunerationē ex ratione naturali procedere, deducit eleganter Fortuni. in l.j.§.ius naturale. ff. de iuſti. & iure. illat.x. Quin & ingratitudinem peccatum eſſe conſtat, quandoque mortale, ſi contingat contēptus beneficij accepti Tho.& Caiet.22.q5.107.art. iij. quamuis qui beneficium intulit, ius exactionis non habeat: cum animo liberali id egerit, & ideo remuneratio non eſt debita ex legali oblatione, ſed ex honeſta, & morali: vt idē Tho. probat xxii. queſt.cvi.art.4.5. & 6. Adeo, vt nulla actio in republica detur aduerſus ingratos, qui morali etiam crimine ingratitudinem committunt, ne tot lites oriantur. His etenim actionibus non ſufficerent omnia fora: atque ita vtile fuit reipublicę nullam actionē ex hoc conſtitui, authore Seneca lib.iij.de benefi.c. vij. ex quo conſtat apud Macedonas actionem aduerſus ingratos lege datam fuiſſe. & idem apud Athenienſes ſtatutum fuiſſe, teſtatur ſe legiſſe Ludoui.Cęli.lib. iiij.lectio.antiq.c.28. quod ex Valerio Maximo conſtat.lib.v. c.iij. .§.Phocion. Sic etiam licet ex pacto nudo oriatur naturalis obligatio.l.j.ff.de pact.l. iuris gentium.§. prætor ait.ff.eod.titu. idque pactū violare, peccatum mortale ſit regulariter.glo. communiter recepta in c.j.de pact. tamen ad euitandas tot in republica contentiones, expenſas, iurgia, & lites, nulla datur ex pacto nudo actio iure ciuili. d.l.iuris gentium.§. ſed cum nulla: Tamen ſi ęquitatem illam naturalē ſacri Canones ſecuti actionem ex pacto nudo dederint.in c. j. de pactis. & piæ ac ſanctiſsimæ huius regni ſanctiones.l.iij. titu. viij.lib. iij. in ordi,reg,obiter enim his, & ſi pauciſsimis verbis, arbitror veram ſenſiſſe rationem illius hactenus indefeſſæ diſputationis, an ex pacto nudo actio iure ciuili Pontificio, & regio oriatur: & potuiſſem, ni præſens tractatus impediret, eam rationem comprobare; oſtendens ſępiſsime aliquid illicitum fieri, & mortali commiſſo crimine: non tamen a iure ciuili, nec canonico, pœna exteriori puniri, aut actione iudiciali reſcindi. Habet tamen hęc ipſa remuneratio alium effectum. vt repetitionē impediat eius quod ſolutū fuit errore iuris.

Nam qui gratificatur alteri, a quo beneficium accepit, credens ſeſe ad id teneri errore iuris, iam animo conſentit naturaliter, vt remuneretur amicum: neque erat in naturæ vinculo, & conſenſu natuali, licet errauerit in iure: igitur non repetit. l. cum quis. C. de iuris & facti ignorant. Ad idem conducit text. in d. §. conſuluit. quo deciſum eſt, eum qui donauit, ſi antidora accepit, eſſe factum locupletiorem: ergo ab eo repeti id non poteſt. nō enim diceretur factus locupletioris, ſi ab eo repeti datum poſſet. Eandem ſententiam probat l. idemque. §. fin. ff. mand. ex quibus & alijs hanc opinionem defendunt Fortu. in dict. illation. x. & Zaſius lib. j. ſingu. reſponſ. cap. iiij. nume. 22. licet, gloſſ. communiter ibi recepta, ac noua ratione per Iaſo. munita contrarium teneat in l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iure. glo. in d. §. conſuluit. Bart. & doct. in d. l. cum quis. Bart. in l. ſi teſtamēto. §. j. ff. de fideiuſ. & doct. in l. ſi non ſortem. §. libertus. ff. de condict. indeb. per tex. ibi, qui probat, libertum repetere nō poſſe operas officiales, & obſequiales, quas patrono præſtitit, credens ipſum ad id teneri: poſſe tamen repetere fabriles operas eodem errore præſtitas. Ille vero text. potius probat primā opinionem, quia operæ officiales & obſequiales remunerationem præ ſe ferunt, attento iure ciuili: non ſic fabriles. Sunt etiam qui alium huiuſce remunerationis effectum comminiſcantur pręmiſſa re-
11 gia† lege, quę permittit parētibus tertiam & quintam bonorum partē, cui velint ex filijs donare aut relinquere, pręter eam partem, quæ ei iure æqualis diuiſionis inter filios faciendæ, competit: exiſtimant enim donationem remuneratoriam a patre filio factā, vt ęs alienū ante alia, deducendam eſſe, nec imputandam fore in tertiam & quintā bonorum partem. Ioan. Lupi. in rubr. de donatio. inter virum & vxo. §. 50. nume. 12. Didacus a Segura in l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de vulg. fallē. 16. Didacus a Caſtel. in proœmio Taurinæ ſanctionis, verb. gratia. quibus adſtipulari videtur l. viuus. ff. ſi quid in frau. patro. dicēs, viuus libertus benemerentibus amicis donare poteſt: legare vero non poteſt, quo patroni partem minuat. Ergo ex donatione remuneratoria ſicut poteſt minui patroni portio legitima, ita & filiorum: cum hæ portiones ſint ſimiles. l. vlt. C. de inofficio. teſtam. & ibi doct. Iaſo. in authen. nouiſsima. eod. titu. colum. ij. Huic vero effectui minime conſentio: quippe qui ſatis compertū habeam, donationem remuneratoriā a patre filio factam, aliorum filiorum legitimam portionem minime poſſe diminuere, neque vti æs alienum deducendam eſſe: ſed in legitimam donatarij portionem imputandam, atque in his regnis in tertiam & quintam bonorum partem. ex glo. quā expreſsim approbant præter alios Paul. & Iaſo. col. fi. in authen. vnde ſi parens. C. de inoffi. teſtamen. Pulchre Aymon Sauil. cōſil. clxv. col. ij. alioqui poſſent facilime filij portione legitima priuari. Nec obeſt d. l. viuus quia loquitur quoad portionem legitimam patrono debitam. Bald. in l. ij. oppo. iiij. C. de inoffi. dona. eſt enim minori prædita priuilegio, quam portio filijs ex lege competens: ſicuti adnotauit Iaſ. in l. eum qui. C. de inoffic. teſtamen. vbi argumentationem a legitima portione patroni, ad portionem filiorum non omnino procedere, optime aſſerit. Id vero quod Iuriſconſultū in d. l. viuus. de legatis dixit, vt ea minime patroni partem

tem diminuant, & benemerentibus relicta: ideo procedit, quod legata ab hæredibus pręſtanda ſunt, ad quos iſthęc obligatio remunerationis, vt æs alienū nō tranſit. Bar. in l. ambitioſa. col. ſi. ff. de decretis ab ord. fac. Poſſet tñ hic effectus admitti, qñ miniſteria, operę, beneficia, ob quæ remuneratoria donatio fit, eius eſſent cōditionis, vt in iudicio pater conueniri poſſet ad remunerationem: quod in ſpecie Aymon in d. conſi. reſpondet. Eadem remunerandi obligatione perpenſa, poteſt dari intellectus ad regiam l. iiij. tit. iiij. lib. v. ordi. qua cauetur, donationem ab extraneo alteri coniugū factam, ex iure regio non eſſe vtrique coniugi cōem, vt locum habeat in ſimplici donatione, non tamen in remuneratoria: ea etenim inter virum & vxorem diuidenda erit. Rodericus Xuares in l. j. titu. de adquiſitis. lib. iij. Fori. limitati. iij. quia hæc non eſt proprie donatio. Nec tamen hic tractamus de donatione, quę caſtrenſis eſt, aut quaſi caſtrenſis: ſiquidem in hac manifeſte diſtinguit dicta regia lex.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Vera, & communis ratio huius deciſionis.*

C. AD HAEC.

HACTENVS in præcedenti. c. interpretatione ſatis hūc tex. explicuimus, & ideo nihil immorabimur: obijcit tamē glo. aduerſus eius deciſionē illud in iure manifeſtū.
1 † Quod vna via prohibetur, alia permitti non debet. Cur igitur permittitur clericis titulo eleemoſynę, in ægritudine ad mortem moderata donare reditus eccleſiæ, cum eis ſit prohibitū teſtamenti iure idē facere? Eſt tñ pręcedens regula iuris intelligenda qñ quid prohibetur attento effectu: nam ſi vno modo vetitum eſt, alio permitti non debet. Hęc vero deciſio eſt intelligenda, vbi aliquid prohibetur attento modo agendi. Non enim oportet, nec decet concedi clerico a iure licentiam teſtandi de reditibus, quos ab eccleſia perceperat: quia diſponeret, ac diſtribueret bona illa in tempus, quo nec vere, nec ficte eorum dominus futurus eſt, nec etiā diſpēſator: quippe qui bona illa nō poſſideat, vt propria, ſed tanquā aliena iure per eius obitum extinguēdo, nec ad eius hæredem tranſituro ita Anch. Abb. Imo. & docto. hic. Et licet in ægritudine facta horum bonorum diſtributio poſsit videri in fraudem eccleſiæ, ex c. ij. de renuntiat. in ſexto glo. in cap. de his. de ſepult. & in c. Raynutius. verbo. de ducendas. iſto tit. & regu. 18. Cancel. tamen attento huius conſtitutionis moderamine, his & aliis cautelis occurritur.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Peculium, quod in cæteris filijsfamilias eſt aduentitium, in clericis filijsfamilias erit caſtrenſe, uel quaſi caſtrenſe.*
2 *Vſusfructus bonorum, quæ filiofamilias clerico adquiruntur, patri non competit.*
3 *Clerici in minoribus ordinibus cōſtituti eodē iure cenſentur.*
4 *Prima tonſura an ſit ord.*
5 *Filiusfamilias an fiat liber à patria poteſtate per ſacerdotiū, an*

Epiſcopalem dignitatem.

6 *Teſtamentum clerici an poſſit rũpi ex cauſa præteritionis, uel exhæredationis.*

7 *Militis teſtamentum an ſit liberum à querela, & iure dicendi nullum.*

C. QVIA NOS.

Ex hac deciſione colligitur, clericũ proprio teſtamẽto poſſe diſtribuere, & cui voluerit relinquere bona, quę vel a conſanguineis, uel ex propria induſtria adquiſiuit, quod tractauimus in capit.j.huius titu.numer.11.

1 Subdit † tamen hic Bernard.clericũ in his bonis, quę ex redditibus eccleſię adquiſiuit parem eſſe filiofamilias qui teſtari non poteſt, niſi de caſtrenſi, & quaſi caſtrẽſi peculio quaſi velit bona iſta cenſeri aduẽtitia, aut profectitia: ea vero, quæ aliunde quam ex eccleſia habuerit, eſſe caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia, quam ſimilitudinem aptat eleganter Cardi.conſi.70.co.j.Peculiũ ergo, quod in aliis filiisfamilias eſt aduentitium, eſt in clericis filiisfamilias caſtrenſe, vel quaſi caſtrẽſe, vndecunque clericis filiisfamilias bona obuenerint. Inno. Hoſt. Card. Anto. Imol. Ancha. Abb. & Barb. hic. colum.2.text.in l. Sacroſanctę. & in auth.presbiteros. C.de epi. et cler. Paul. Caſtren. poſt alios in d.l. ſacroſanctæ. regia.l.3. tit.12.par.1. quę idem dicit de bonis, quę pater donauit filio exiſtenti in patria poteſtate, clerico tamen. quod ipſe intelligerem in donatione facta prætextu militię clericalis. Poterit ergo clericus de hiſce bonis teſtari, ſicuti

2 docto. idem fatentur. † Neque horum bonorum omnium vſusfructus patri quęritur: ſed integer proprietati adhęret, ſiue ſint bona quęſita occaſione militiæ clericalis, ſiue ex alio titulo, quidquid dixerit Iaco. Butri. in d. l. ſacroſanctę. contrariũ aſſerens in his vltimis bonis, huius tamen opinio aduerſus cõmunẽ eſt, & apertiſsime reprobatur pet text. in d.auth.presbiteros. quẽ ad id dixit ſingula. eſſe Rod. Xua. in q. Maiorat. fol. vlti. c.j. poſt Paul. Caſt. in d.l. ſacroſanctę. & Io. Lup. in rubr. de donatio. §.42. nu.7. In his vero bonis, quę ante quam fieret clericus filius habuit pater vſumfructum habet, neque per teſtamentum filii fit in tali vſufructu patri pręiudicium, Dec. in c. in pręſentia. nu.64. de probat. Saly. & Faber in auth. ingreſsi C. de ſacroſan. Roderi. Xua. d. fol. vlt. & Ioan. Lup. in d. §.42. nu. 13. Abb. in c. conſtitutus. de in integ. reſtit. licet ipſe in d. c. in pręſentia. nu. 56. dubius tamen contrariũ aſſerat.

3 Id autẽ, quod modo diximus, † Bona a clericis etiam filiisfamilias adquiſita quocunque iure poſt ordinẽ aſſumptũ cenſeri caſtrenſia, uel quaſi, locũ habet etiam in clericis minoribus præditis ordinibus. quod hic fatentur omnes, Ioannes Lup. Dec. & Xuares, Paulo ante citati. Quin idẽ erit in prima torũ tonſura inſignitis ſicuti in hac ſpecie adnotauit Barb. hic, & Roderic. Xuares d. fo. vlt. col.2. Cœpola caut.113. ex his quę notat Abb. in rub. de uita et honeſta. cle. licet Imo. hic dubitat. Prima enim tonſura ordo non eſt. gloſ. in auth. de monach. §. ſãcimus. uer. tõſura. Turre crema. in c. cleros. arti. v. 21. diſtin. Tho. in 4. ſentẽ. diſt. 24 q.3. arti.j. & ideo iuſtam dubitãdi rõnẽ habet ipſe Ioã. de Imol. Cuius dubiã opinionẽ, ut certã aſſerit Viglius in §. qui alieno. inſti. quib. nõ eſt permiſsi facere teſta. nu.18. a quibus nos recedimus, vulgo receptam

ptam ſententiam ſecuti.ex dicta au
4 then.presbiteros.& regia.l.3.†Nã
primam tonſuram ordinem eſſe,pro
bat text. in c. cũ contingat de ętat.
& qualita.vbi Anto.& alii id con-
cedunt,communiter Barb.in c.quã
to,de conſuetu.col.2.& 3.dũ defen-
dit,nouem eſſe ordines eccleſiaſti-
cos. idem Ioan. Maior. d.diſtinct.
24.q.j. Saltem negari non poteſt,eſ
ſe primam tonſuram initium quod-
dam ſacri miniſterii,& officiũ eccle
ſiaſticum. His accedit. quod clerici
in minoribus degradantur.cap.2.de
pœn.in 6.& ibi docto.communiter.
Antonius in ca.at ſi cleric.de iudic.
Barba.in cap. cum non ab homine.
ij,col.eo. titu. Ioan. Bernard.inſi-
gnis Pręſul Callaguritanus in pra-
xi criminali ca.132. nec refragatur
tex.in c.clericus.ii.de vit.et honeſ.
cleric.dicens clericos in minoribus
ordinibus conſtitutos eſſe ſine gra-
du:nam intelligitur ſine gradu ſacro
ſan. gloſſ. communiter recepta ibi
quam ſequitur Corſe.in ſingu. ver-
bo,accuſatiõ. vbi addit gloſſ. ſingu.
in ſumma. 32. diſtinct.quæ aſſerit,
clericos minoribus ordinibus prędi
tos dici large conſtitutos in ſacris.
notat Abbas in dict.ca.clericus.Fa-
teor tamen hanc degradationẽ ac-
tualem minime moribus receptam
eſſe in his,qui minoribus ordinibus
5 ſunt inſigniti. † Sacer autem ordo
non liberat filium a patria poteſta-
te,auth.presbiteros.C.de epiſco.&
cleri. Abba.in c.indecorum.de æta-
te & qualit.et in c.conſtitutus.de in
integ.reſtit.idem Abb.in c.cũ deſi-
deres.& in c.cũ uoluntate.§. fin.de
ſenten. excõ. contra gl.ibi.& in d.
c.in decorũ. Tametſi Epiſcopalis
dignitas filiũ eximat a patria pote-
ſtate.auth.Epiſcopalis dignitas.C.
de epiſ.& cle.c.per venerabilẽ.qui
filii ſint legi.Franc.in rub.huius ti-
tuli, col. 17 idẽ operatur religionis
profeſsio.gl.in l.ſi ex cauſa §.Papi
nianus.ff.de minor.quam dicit ſing.
Barba. in tracta. de pręſt. Cardi.j.
part.q.j.num.69. Sic filiusfamilias
creatus Cardinalis romanæ eccle-
ſiæ, immunis eſt a patria poteſtate.
glo.in extrauan. Execrabilis.de p̃
ben.inter communes. verb.ſublimi
tatẽ.Barba.in d.nu.69.quę quidem
locũ habent in his tantum, in qui-
bus vtile eſt ipſi filio a patria pote
ſtate liberum cenſeri:non in his,in
quibus hęc libertas eſſet ei damno
ſa & grauis.Bartol.in l. item in po-
teſtate.ff.de his qui ſunt ſui.Alexã.
in l.ſub conditione.ff.de liber.et po
ſthum.Barb. in d.q.j.col.pen.dicẽs
hanc opinionẽ communem eſſe.op-
time Catel.Cotta.dict.Epiſcopalis.
Probat præterea in dictione.libere
6 hic tex.†clericũ teſtari poſſe de his
bonis quæ pręter eccleſię reditus ac
quirit ita libere,ut nec ex cã exhę-
redationis ſubiaceat querelę,nec ex
pręteritione dici poſsit nullũ hoc te-
ſtamentum,gloſ.vlti.in d.authenti.
presbiteros,quam exiſtimat ſingu-
la.eſſe per ceteris Rodericus Xua.in
lege quoniam in prioribus. C. de
inoffici.teſtamen.,col.iii.colum.iiij.
idem notat Abba.hic, deducta ar-
gumentatione a milite,qui hoc pri-
uilegium habet.lege vltima,C.de
inoffic.teſtamet.l.Papinianus.§.Pa
pinianus.ff.de inoffic. teſtam.l.ſi in
ſtituta.§.de inofficioſo, ff. eod.titu.
7 † Quin etiam iure nouiſsimo teſta-
mentum militis filios prętereuntes
aut ſine cauſa exhæredantis nec
rumpi poſſe, nec ſubiacere querelę
notant Imol.in l.filio præterito.nu.
35.ff.de iniuſt.rupt.Roma.& Iaſo.
col.penulti.in l. ſicut. C.de teſtam.
milit. Viglius in.§.ſed ſi. inſtit.de
exhæred.liber.non enim eſt corre-
ctio antiquis iuris cõcedẽda , ni ex
preſſa ad id deciſio noui iuris acce-
dat, Ergo hęc teſtamẽto rata omni-

no erunt, non irrita ex cauſa prætetitionis, aut exhæredationis : licet portio legitima peti poſsit a præteritis liberis, aut inique exhæredatis. Sed quamuis iſthæc de teſtamẽto militis opinio ſubtili diſputatione a Viglio, & Iaſone, tractetur, nondum a cæteris recepta eſt, imo frequentiori conſenſu diffinitur, teſtamentum militis, etiam in caſtrenſi peculio, filium prætereuntis vel inique exhæredantis, aut parentes etiam excludentis querelæ, ſubiectum eſſe, aut rumpi poſſe. Barbat. hic col. penul. glo. in l. vlti. C. de inoffi. teſta. Bart. in auth. ex cauſa. C. de liber. præterit. quem ibi cæteri ſequuntur. idem Bar. in d. l. filio præterito. nu. 22. quorum opinio communis eſt: vt fatentur Alex. in dict. authen. ex cauſa. col. iiij. Iaſ. in d. l. vlt. colum. penul. & idem in d. l. ſicut. nume. 8. quæ etiam probatur in authen. vt cum de appel. cognoſ §. illud quoque. & in §. & hæc quidẽ. idem notat glo. in l. Papinianus. §. Papinianus. uerbo, contra veterani. ff. de inoffic. teſtament. & eſſe hanc ſententiam communem aſſerit Paulus in l. j. eiuſdem titul. Vides igitur qua ratione Abb. argumentatio ſubſiſtere nequeat. Alia vero conſideratione eadem Abba. ſententia poteſt admitti: nempe ex l. filiam iuſ. C. de inoffi. teſtamen. vbi Bald. notat, liberum teſtamentum dici, quod non admittit querelam: ergo teſtamentum clerici non poteſt reſcindi ex cauſa præteritionis, nec iniuſtũ cenſeri ex ratione exhæredationis iniquæ : cum in hoc capite liberum eſſe dicatur. atq; ita Abb. opinionẽ etiam tennerunt Iacobus Butrigarius & ibi Bal. in d. authen. presbyteros. idem Bald. in d. l. ſacroſanctę. Angeli, Pauli, & Iacobi in l. j. col. ij. ff. de inofficio. teſtamen. Angel. in dicta authen. ex cauſa, vbi Corne. nume. 33. eandem ſequitur, & num. 46. dicit eam eſſe communem ſentẽtiam. Licet ab ea diſcedant Barba. hic, & Salicet. in dicta authen. presbyteros. & in dicta authentica ex cauſa. numer. 18. quibus ipſe non admodum inuitus accederem. Permiſſum tamen eſt, etiam admiſſa communi opinione filijs, & parentibus legitimam portionem ex bonis clerici petere, licet rumpere non poſſint eius teſtamentum, quod omnes fatentur. Ego equidem eo l. bentius ab his, quæ creberrima omniũ ſententia clericis teſtantibus liberrime conceduntur, recederem, quod videam id permitti habentibus primam tonſuram, in tanta eorum multitudine, vt paſsim iura filiorum ac parentum hac ratione omnino corruant.

SVMMARIVM

1 *Quot teſtes iure ciuili & regio ſint in teſtamẽtis neceſſarij*

2 *Regia l. i. titu ii lib. v ord. explicatur.*

3 *An ſit aduerſus legem diuinam exigere plures quam duos teſtes in aliquo actu.*

4 *Legata in minus ſolenni teſtamẽto relicta, an in iudicio animæ debeantur.*

5 *Ex minus ſolenni teſtamento naturalis obligatio oritur, at rurſus non oritur, ut in reſponſione probatur.*

6 *Lex ciuilis inducens ſolennitatẽ teſtamentariam, iuſta eſt.*

7 *Sententia à iudice lata veritate comperta, authoritatem habet in iudicio interiori.*

Teſtes

8 *Teſtes in teſtamento an ſint de ſolennitate ſubſtantiali, formali, an probatoria.*

9 *Quādo ratione ceſſante ceſſet lex.*

10 *An ex minus ſolenni teſtamento ſit permiſſa retentio, ſit ne peccatum eo uti, aut contra id agere: ac denique an ſit locus denūtiati ni euangelicæ.*

11 *Subſtituti pupillaris expreſſa matrem excludit, etiam in foro animæ.*

12 *Verus & communis huius capit. intellectus.*

13 *Quatuor teſtes ſufficiunt iure canonico in teſtamentis, abſque presbytero parœciali.*

14 *Fœmina an poſſit iure canonico eſſe teſtis in teſtamento.*

15 *Huius canonis excommunicatio non latæ ſententiæ, ſed ferendæ cenſetur.*

C. CVM ESSES.

AD perfectam, nec
tamen prolixā hu-
ius capitis interpre
tationem pro præ-
uia iſtius deciſionis
1 ratione dubitandi,
præmitto. † Teſta
mentum, quod in ſcriptis fit, exige-
re ſeptem teſtium ſubſcriptionem,
& ſigilla, teſtatoris etā ſubſcriptio-
nem. l. hac conſultiſsima. C. iſto tit.
§. ſed cum paulatim. inſtit. eodem.
l. ad teſtium. §. ſi quis. eo. tit. regia l.
j. & ij. tit. j. par. vj. Quin & ultra p̄-
miſſa Taurina l. iij. requirit tabel-
lionem, qui ſubſcribat teſtamento
proprio nomine, & ſigno: in teſti-
bus autem ſigilla remittit. Nuncu-
patiuum vero teſtamentum fieri de
bet coram ſeptem teſtibus. d. l. hac
conſultiſsima §. per nuncupationē.
iure regio oportet, vt teſtamentum
nuncupatiuum fiat coram tabellio-
ne, & tribus teſtibus, ſi tabellionis
copia adſit: alioqui coram quinq;
teſtibus. Quod ſi nec tot teſtes facil
lime adeſſe poſsint, erit ſatis coram
tribus hunc actum fieri. l. j. tit. ij. li.
v. ordi. a. q; eadē ſolennitas ſeruan-
da eſt in teſtō facto inter liberos,
& ī codicillis. regia l. iij. Tauri. Sed
& illud notandum eſt, condito teſta
mento per nuncupationem, cui præ
ſens fuit tabellio vt notarius, & pu-
blica perſona, non oportere fieri te
ſtium depoſitionē iudicialē, ſeu illā
examinationem teſtium, qui actui
interfuerunt. glo. communiter rece
pta in l. ij. C. quemadmodum teſta-
men. aperian. Bar. in l. ij. ff. hoc tit.
Iaſ. late in l. ij. C. de bonorum poſ-
ſeſ. ſecundum tab. colum. iij. ſiqui-
dem abſque hoc publico examine
fidem adhibere teſtamento iure ne
ceſſarium eſt. Si vero tabellio, vti
teſtis actui interſit, iudicialis hęc
conteſtatio, & examinatio accede-
re debet. Bald. in rub. C. de fide in-
ſtrumen. nu. 19. Illud ēt pręmiſſa re
2 gia lege eſt cōſiderandum, † ſat eſ-
ſe teſtamentum nuncupatiuum fie-
ri coram duobus teſtibus, & nota-
rio publicum munus exercente, ſi
in eo loco plures teſtes facilime nō
poſsint haberi. Nā tabellio ſupple-
re poterit defectum illius teſtis, qui
deeſt, & pręterea publicam autho-
ritatem habebit. Conſtat enim ex
eadem regia lege tabellionem ſup-
plere numerum duorum teſtium:
nimirum ergo ſi habeat locū vnius
& authoritatem tabellionis, vbi
non poſſunt actui plures teſtes in-
tereſſe. Sæpe tamen vidi controuer
ſum, an lege regia neceſſaria ſit ſub
ſcriptio

ſubſcriptio ipſius teſtatoris in codicillis,& in teſtō nūcupatiuo. Quidam etenim cenſent, id neceſſarium eſſe in protocollo notarij: quia regia pragmatica conſtitutione, contrahētiis ſubſcriptio in contractibus requiratur. Alii uero contrarium tenent in hac ſpecie, ex eo, quod in teſtamentis lex non requirant hanc ſolennitatem. Et hæc quidem poſterior ſententia magis probatur in praxi, quæ rationem habet a l. iij. Tauri, cuius paulo ante meminimus, ubi in codicillis non alia requiritur ſolennitas, quam quæ ex l.j.tit. de teſtamentis.lib.v.regiarū ordinat.in teſtamento nuncupatiuo erat neceſſaria. At ex lege regia nō requiritur pro ſolennitate ſubſcripto teſtatoris in teſtamento nuncupatiuo, nec etiā iure communi: iuxta quod licet teſtamentum in ſcriptis habere debeat ſubſcriptionē teſtatoris: non tamē teſtamentū nuncupatiuum quãuis id fiat coram tabellione, & per ſcriptum: ſecundū cōmunem omnium adnotationē in l.hac conſultiſsima.§.per nuncupationem.C. de teſtamen.& in.§. ſed cum paulatim.ead.l.i.& ij.tit.i.par.vj. Nec obſtat Pragmatica conſtitutio regum catholicorum anni milleſimi quingenteſimi tertij, qua ſtatutū eſt, quod in omnibus ſcripturis & contractibus ipſe qui contrahit, uel ſcripturam corā tabellione efficit, ſubſcribat eiuſdem tabellionis protocollo. Nam & ſi iure communi hoc neceſſarium non ſit, ſicuti colligitur ex Abb. Feli. & aliis in c. i.de fide inſtru. regia conſtitutio nō tractat de teſtamentis, quę peculiarē habent a iure ſtatutam ſolennitatē, præter quā nihil aliud eſt neceſſario exigendum. Admonitus tamen a uiro quodam iuri utriuſque peritiſsimo, dictam l.i.titul. ii. lib. v. ord. uiro ſcriptorum corruptam fuiſſe, ea qua potui diligentia codicem vetuſtiſsimum legi, qui in huius maximi Saluatoris collegij bibliotheca ſeruatur: atque ex eo ſenſus regiæ conſtitutionis hic eſt, ut teſtamentum nuncupatiuum fieri debeat coram notario, & tribus teſtibus. Si uero coram notario non fiat, adeſſe debere quinq; teſtes, ſi in eo loco horum ſit copia: alioqui ſufficeret tres teſtes ipſi teſtamento præſentes eſſe. Hactenus regia cōſtitutio: ex qua apparet maxime mutatum eius intellectum eſſe his uerbis, quæ modo in uulgatis codicibus adſcripta fuere: ex his etenim non admodum ſibi conſtat diſtinctio in ea ſanctione expreſsim facta: quod lectoris iudicio diſcerni poterit. Quibus omnibus refragatur hæc conſtitutio, qua cauetur, teſtamentum factum coram parocho, & duobus teſtibus, ualidū eſſe. Vnde oportet has iuris vtriuſque deciſiones ad concordiam reducere, aliquot explicitis huius capitulo, intellectibus.

¶Primus namque intellectus dictat hunc text. procedere in his teſtamentis, quæ pietatis cauſa fiunt. gloſſ. hic & in .§.j.ij.q.iiij. quæ quidem interpretatio manifeſte refellitur ex c. ſequenti. quod teſtamentis in pias cauſas, cōcedēdis aliam peculiarē ſolennitatē ſpeciatim aptat.

¶Secundo, hic text. intelligitur adeo pie, ut eius deciſio ubique locum ſibi uendicet, etiam in foro ſeculari, & profanis legatis. exploſis iuris ciuilis ſolennitatibus, quaſi legi diuinæ aduerſis: cum ex ea cuiuſque rei ueritas duobus teſtibus committatur: atque huic interpretationi accedunt Brixienſis in additione ad gloſſ.§.j.ij.queſt. iiij. Hoſtien. Vincent. Anto. & Abb. hic in lectio. & relectio. colū. iii. & id ubique ſeruari ſcripſit Alciat. in l.i. C, de

C. de ſacroſan. eccleſi. Hoc tamen omnium fere iudicio reiicitur, nec admittendum eſt ab his, qui ueram huius reſponſi rationem adſequi cu piant. Quis enim ferat, totum fere ciuile ius de ordinandis teſtamentis, a tot Cęſaribus, ac uiris ſapientiſsimis comprobatum, iniquitatis cauſa euerti? Ea uero ratio nobis
3 negocium faceſsit. † quod lex diuina duorum tantum teſtimonium in qualibet re ſufficiēs eſſe diffinierit: qua in re animaduertendū cenſeo, legem diuinam duorum teſtimoniū probare, quaſi uelit iniquū eſſe regulariter vnius teſtimonio quenquam damnari: non tamen uetat ea dem lex, quin quandoque ex nego tij qualitate plurium fides ſit neceſſaria, aut ſaltem reipublicæ conueniens. Quod ex ea conſtat lege, dū dixit, in ore duorum, uel trium, ſtat omne uerbū: non enim temere diſtinxit duorū uel triū teſtimoniū, ſed ad hunc effectum, ut oſtenderet, omne uerbum ſtare in ore duorum, uel trium, uel plurium, ſi hoc legi conditoribus ad reipublicę regim ē vtile uiſum fuerit, perpēſa cuiuſq; negotij qualitate: & hoc ipſum eſt, quod inſigniter docet tex. in c. licet uniuerſis. de teſtib. dicens. Quia licet quędam ſint cauſæ, quæ plures quam duos exigāt teſtes, nulla tamen eſt cauſa, quæ unius teſtimonio quamuis legitimo, terminetur. vbi Abba. illum text. ad hoc nota uit. idē probat tex. in c. nulla. & c. præſul. 2. q. 4. optime Tho. 22. q. 70. articu. 2. Alioqui quid (obſecro) diceres, tot legibus, præuia delibe ratione ſtatutis, quæ plures quam duos teſtes requirunt? auderes ne aſſerere eas omnes, diuinę legi aduerſari? ſiquidem eadem ratione poſſes mille in diſcrimina ſatis anxios conijcere eos, qui hiſce legibus obe dire coguntur. Rurſus apertiſsime conſtaret, conſtitutionem iſtā, quā modo interpretamur, a lege diuina diſceſsiſſe: cum neceſſario exigat præter duos teſtes, parœcialis preſbyteri fidem, & teſtimonium: ſicuti aduertit egregie Fortuni. in tracta. de ulti. fine, illat. 15. hunc ſecūdum intellectum reprobans. Nec oberit his, quæ diximus, text. hic. Hoſtienſis eccleſię conſuetudinem, veluti alienam a lege diuina, generali eccleſię conſuetudine, & Sanctorum inſtitutis: quia non reprobat romanus pontifex hic conſuetudinē hanc, ex eo, quod contraria ſit legi diuinæ: ſed quod illis diuinę legis uerbis, in ore duorum, ſtat om ne uerbū, generali totius eccleſię catholicę conſuetudine ad teſtamenta deductis, addito presbytero parœciali, omnino eſſet aduerſa: cum tamen teneretur eccleſiæ catholicæ conſuetudinem ſequi. c. cum non liceat. de præſcript. c. 1. de his. 12. diſtinct. ex quibus conſtat, hunc ſecūdum intellectū falſum eſſe. quod Fortu. euidenter demonſtrat.

¶ Sed eſt quęſtio, et ea nec facilis,
4 nec admodum expedita, utrum † legata in minus ſolenni teſtamento relicta, in animæ iuditio ſint ſoluenda ab hærede, qui certo ſcit eam fuiſſe uoluntatem defuncti, ut prædicta legata ſoluerentur? Et in ſumma, an iuris ciuilis ſolennitas ſit in interiori diuino iudicio ſeruanda? Cuius controuerſię prima eſt ſententia, ut in prędicto foro minime conſideretur defectus ſolennitatis ciuilis: ſed manifeſta teſtantis uoluntas, & ideo legata ſoluenda eſſe, ac hæreditatem reſtituendam ei, qui in minus ſolenni teſtamento hæres fuerit nominatus. Cui opinioni primo ſuffragatur ratio illa quod ſolennitas iuris ciuilis in teſtamētis ideo requiri tur, ut euitentur falſitates, quę in eis committi

di actus grauis eſt, & mille obnoxius fraudibus: potuit ergo lex quo tutius & fidelius ageretur, hanc ſolẽnitatem ſtatuere ad totius reipublicę vtilitatem. Quod ſi hoc publicũ eſt commodum, iuſta erit prædicta lex. Abſurdum prętere a exiſtimarem has leges iniquas cenſeri. Lex vero iuſta in animę iudicio eſt admittenda. gloſſ. communiter receptain d.cap. quę in eccleſiarum. Abba. Feli. & Deci. nume. viii. in c. j. de conſtit. Iaſ. in l. nemo poteſt. ii. lectu. 106. ff. de leg. i. Tho. in 12. q. 96. artic. iiii. Innocen. & Abb. in c. quia plerique. de immunita. eccleſi. optimus textus ĩ c. quo iure. viii. diſtinct. Prouerb. c. viii. & ad Romanos cap. 13. Igitur & hęc ciuilis lex in foro interiori, & iudicio diuino locum habet.

¶ Secundo, eadem ſententia coadiu
7 uatur ex eo, ꝙ † iudicialis definitio veritate comperta lata nec falſa ſuſpitione iudice decepto, vt valet ĩ foro exteriori: ita ualet in foro interiori, qa authoritate diuina iudicat ipſe iudex. d. c. viii. Prouer. c. 3. ad Roman. notatur in c. omnis aĩa. de cẽſib. c. ii. de maioritate et obed. et in l. Iulianus. ff. de condi. indebit. Fort. in l. veluti. colum. v. ff. de iuſtit. & iur. Sed iudex ueritate comperta, & certo ſciens teſtatorem minus ſolenni teſtamento inſtituiſſe hæredem Sempronium, nec vllam fraudem in ea inſtitutione commiſſam fuiſſe, ab eo auferet hęreditatẽ, & lata ſententia eam hęredibus inteſtati adiudicabit, ex eo ꝙ illud teſtamentum nullum ſit. l. ſi vnus. l. ex imperfecto. & l. hac conſultiſſima. C. iſto titu. gloſſ. & omnes in l. ii. C. de bono. poſſ. ſecundum tabul. ergo hoc iudicium in foro animę authoritatem habet. Nec poſſum mihi perſuadere, iudicem exactiſſime ueritate iuris mei ad rem aliquam comperta, mihi prę fatam rem propria ſententia tradere poſſe, & iuſtiſſime: me uero minime tutum, quoad diuinum iudicium eſſe nec poſſe eandem rem poſsidere. Sequeretur etenim ex hoc, leges, quibus ſubiicimur, incertas eſſe quoad animarum tutella m, nullumque iuſtitiæ miniſtrum tutẽ a republica nobis exhiberi.

¶ Tertio, his accedit, ꝙ omnis actus conſiſtit in voluntate & potentia. capitul. cum ſuper. de offic. de leg. l. nemo poteſt. ff. de leg. i. adnotauit ex Boetio Bald. in repe. l. i. C. de ſacroſan. eccleſi. nume. 55. per leges autem ciuiles non poteſt quis ſine ſolennitate iuris teſtari, cum ab eo potentia auferatur. Colligitur ergo, parum eius voluntatem prodeſſe, quantuncunque ea manifeſta ſit.

¶ Quarto, licet proprie ſubſtantia a ſolennitate differat. vt docet Altiat. libr. j. paradox. c. 10. & ipſa teſtamenti ſubſtantia ſit hęredis inſtitutio, iuxta notata per Areti. in l. 7. ff. iſto titu. nos etiam aliquid ad hęc tradidimus in prima parte huius tu
8 bri. † Tamen aſſumendo ſubſtãtialem formam alicuius actus pro ea, ſine qua actus ipſe non valet, nec effectum habere poteſt, teſtium ſolennitas, & numerus in teſtamentis erit forma ſubſtantialis: nõ tantum probatoria. Bartol. in l. nemo poteſt ff. de leg. j. vbi Iaſ. j. lect. numer. 17. & ii. lect. numer. 21. Bald. in l. cum quis. C. de iuris & fact. igno. ii. col. Alexan. in l. j. ff. de cond. indeb. colum. ii. & ibi Iaſ. nu. 17. Dec. in l. ii. C. de bono. poſ. ſecundum tabu. colum. iii. Areti. in l. nemo poteſt. col. ii. Alber. Bru. in tract. quotuplex ſit forma. fol. 13. col. ii. dicens hanc opinionem communem eſſe. quod etiam fatetur Rip. in dict. l. nemo poteſt, numer. 35, licet uelit defendere con-

re contrariam quam aſſeruit Bart. in dict. l. prima dicens, numerum teſtium in teſtamentis de ſolennitate probatoria eſſe. idem Crot. in dicta l. nemo poteſt. column. ſexta. alios authores allegans eandem opinionem probantes. Si vero hęc ſolennitas ſubſtantialis eſt: nihil refert voluntatem teſtatoris ex alio exteriori teſtimonio probari. Ergo nec in foro animæ erit iſta minus ſolennis voluntas recipienda, quod expreſſim aſſerunt Bald. in repet. l. j. C. de ſacroſ. eccleſ. nume. 55. Fortu. in tract. de vltim. fin. illat. 15. & aſſerit hanc opinionem eſſe communem Iaſ. in l. poſt diuiſionem. ſecunda colum. C. de iur. & fact. ignorãt. quorum opinio eo magis placet, ꝙ teſtamentum factum coram duobus teſtibus iure Pontificio, quod legi diuinæ proprius accedit, & animarum ſaluti diligenter conſulit, abſque presbytero parœciali non tenet: nec ex eo iuſte poteſt quis hæreditatem, aut legatum poſsidere; vt eſt hic egregia & inſignis deciſio: & tamen iure diuino & naturali hæc ſolennitas vltra duorum teſtium fidem, non eſt neceſſaria. Ad eandem opinionem plurimum conducit optima Innoc. in capitu. quia plerique, de immun. eccle. Non obſtat prima ratio, nõ enim ſat eſt ceſſare rationem legis in particulari actu, vt ceſſet ipſa lex, quæ data nõ eſt ad aliquem particularem finem: imo ejus ratio continua eſt, non momentanea. Quam † ob rem huius
9 legis deciſio non ceſſat, licet eius ratio particulari caſu ceſſet: ſed eſt neceſſarium ceſſare rationem legis in communi, & vniuerſaliter. text. in cle. ad noſtram. de hæret. capi. & ſi Chriſtus. de iureiu. Fortu. in d. illat. 15. & 16. quod & nos ſcripſimus in Epitome quarti libri decretalium. ſecunda parte, capitu. 6. §. ix. nume. viij. Cum ergo ratio legis in præſenti quæſtione non ceſſet vniuerſaliter, non perit ipſa legis virtus. Secunda ratio tollitur ex eo, quod lex habens fundamentum a præſũptione, in animæ iudicio locum ſibi non vendicat, quando lex illa p̃ſumit propter defectum probationis legitimæ: tunc enim in foro interiori datur certitudo legitima ipſius actus; & ideo legi locus non eſt, ſicuti nos diximus in intellectu cap. is qui fidem. de ſponſ. prima Epitomes parte, capitu. iiij. §. j. nume. v. et vj. Hæc vero lex ciuilis non præſumit fraudem ex defectu probationum, ſed ex defectu ſolennitatis. Vel dici poteſt huius legis conditorem habuiſſe præſumptionem falſitatis, & fraudis ſuſpitionem in teſtamentis omnibus, et ea ratione impellente præmiſſam ſolennitatem ſtatuiſſe, vt hic teſtandi actus in republica frequentiſsimus tutius fieret, atque eſſet a fraudibus & falſitatibus immunis. Vnde prima ratio impulſiua fuit, et ideo ea ceſſante nõ perit lex. tex. in l. j. §. ſexum. ff. de poſtu. Vltima vero ratio fuit præcipua & principalis, quæ non ceſſat ex eo quod quandoque contingat, coram duobus teſtibus fieri teſtamentum libere, & nulla præcedẽte fraude. Et ita in effectu redimus ad primæ rationis ſolutionem.

❡ Tertium quod ad primam opinionem adduximus, minime obſtat quia id falſum eſt. nullibi etenim ꝓbatur ex minus ſolenni teſtamento naturalem oriri obligationẽ: ut expreſſe notant Bal. in l. cum quis. C. de iuris & fact. ignoran. colum. iiij. Cinus & Fulgo. quos Iaſ. ſequitur in d. l. j. nu. 16. ff. de condit. indebit. idem Iaſ. in l. ſi creditoris. per text. ibi & in l. ſi veritas. C. de fideicom. quibus conſtat, non oriri naturalẽ obligationem ex teſtamento minus

ſolenni

ſolenni.idem nouiſsime probat Petrus Lorious de iuris arte.tract.11. cap.21. Fateor tamen oriri ex teſtamento minus ſolenni quandam obligationem naturalem,quæ inſurgit ex honeſtate, & debito morale nõ tamen eam naturalem obligationẽ, quæ ex legis vinculo oriatur authoritate Baldi in dicta l. j.C.de ſacroſanct.eccleſi.nume.55.et in ſimili ſpecie ſanct. Thom. docet 22. q. 107.& q. 106.arti.iiij.Cuius & nos meminimus in cap.cum in officijs . hoc nu.ad finem.Hæc vero naturalis obligatio ab honeſtate morali deducta repetitionẽ impedit . quod Fortu.tradit in l.j.§.ius naturale.ff. de iuſt.et iur.illat.10.quãuis nõ operetur effectũ exceptionis : nec retẽtionis:ſicuti operaretẽ uera naturalis obligatio ex lege naturali ꝓductá: qualis eſt illa,q̃ ex pacto nudo deducitur.Conſtat igitur ex minus ſolẽni teſtamento,obligationem naturalem , quæ ad moralem honeſtatem pertinet,oriri, & hanc impedire repetitionem: quod probant iura pro communi ſententia inducta,non tamen oriri obligationem naturalem, quæ retentionem aut exceptionem inducat,& ſic illam,quæ legis naturæ vinculo innititur.quo fit, vt tertia ratio ex præmiſsis refellenda potius ſit.

℄ Ex hac vero diſputatione ſequuntur plurima. Et primum,erraſſe Panor. in huius cap. relectione,
10 notab.ix.dum dicit,agentem † contra teſtamentum ex ea ſola ratione quod id careat ſolennitate iuris ciuilis, mortaliter peccare . Cõſtat enim id falſum eſſe, nec veniale crimen committi , ipſumque agentem non teneri ad reſtitutionem eius , quod ex dicta actione fuerit conſecutus:quę omnia Iaſon concedit,refragante Panormita.in l. nemo poteſt.ff.de legat.primo,ij. lectio. numer.102.& conſi. 67. volumi. tertio,penul.colum. & eſſe ueriſsima ego exiſtimo, etiam ſi agens certo ſciat illam fuiſſe voluntatem teſtatoris,aduerſus Ripam in d.l.nemo poteſt.nu. 100.

℄Secundo infertur,eum qui poſsideat bona teſtatoris ex titulo minus ſolennis voluntatis teneri, etiã in diuino animæ iudicio legitimis inteſtati hæredibus illa reſtituere, quamuis non dubitet de libera , & ſpontanea teſtantis voluntate.Qua in re grauiſsime errant Alexan.& alij,quos Ripa ſequitur in d. l. nemo poteſt.nu.97.

℄Tertio ex hoc deducitur,poſſidentem rem legatam ſibi in minus ſolenni teſtamento, nec in iudicio exteriori,rectiſsime uti poſſe iure retentionis,atque exceptione ꝓpoſita ſe aduerſus legitimum hęredem defendere. Hęc enim defenſio, aut retentio , nulla ratione probari poteſt,imo improbatur a l. ſi creditoris. C.de fideicomm.tametſi contrarium teneant Alexand. Imol.& Iaſ.poſt Bartol.in dicta l.nemo poteſt.vbi Iaſ.in j.lect.num.70. & in ij.nume.94.dicit eorum ſententiam communem eſſe.

℄ Quarto ſequitur,vanam eſſe,omnique ratione deſtitui doct.differentiam quam Alexã. tradit in d.l.nemo poteſt. & fatentur communem eſſe Iaſ.ibi in j lectu.nu.75. & Ripa nu. 102.dum negant,hęredẽ ſcriptum in minus ſolenni volũtate poſſe in iudicio exteriori vti retentione,quamuis eam legatario permittant.Nam ſi id legatario permiſſum eſſet.non video qua ratione hęredi idem ius negetur.

℄Quinto multominus placet Iaſo. ſententia,qui in d.l. nemo.j.lect.n. 75.dixit aduerſus cõmunem, hęredem ſcriptum in minus ſolenni teſtamento uti poſse retentione.et idẽ

notat

notat Ripa ibi. nume.102. hi enim doctor. optime aduertũt, nullum debere conſtitui diſcrimen inter hæredem, & legatarium: falſo tamen ad hæredem extendunt, quod legatario cõmunis ſentẽtia conceſſerat.

¶Sexto non poſſum non mirari quorundam allucinationem qui aſſerunt, hęredem ſcriptum in teſtamento minus ſolenni tutum eſſe in foro animę, ſi poſsideat hæreditatẽ. rurſus legitimum hęredem ab inteſtato non teneri in eodem anima iudicio reſtituere hæredibus, nec legatarijs ſcriptis in teſtamento minus ſolenni, legatum, uel hæreditatem. ita Alexand, nu.23. Rip. num.99. dicens hanc opinionem communi omnium conſenſu receptam eſſe in dict.l.nemo.poteſt. idem notat Iaſ. in l.ſi poſt diuiſionem. colum.fi.C. de iuris & fact. ignoran.& Tiraq. poſt leges connubiales.gloſſ.ij. nu. 24. Hęc enim parum inter ſe conſtant, ſiquidem is qui uerum ius habet, tute hæreditatem poſsidet. Is uero, qui nullam cauſam dominij, aut iuris ex legitimam legum ſanctione conſequitur, reſtituere omnino tenetur id, quod poſsidet.

¶Septimo, ex his manifeſte conuincitur Bald. erraſſe in l. j. colum. ij.C. iſto titu.& Iaſo. in l.cum quis. C.de iur. & fact. iguo. dicentes, legatarium, qui rem legatam in minus ſolenni teſtamento cõſequi nõ poteſt, iuſte poſſe eam furto ſubtrahere. id enim falſiſsimum eſt.

¶Octauo, conſtat eadem ratione, legatarium minime poſſe adſequi rem legatam in teſtamento imperfecto per denuntiationem Euangelicam: quod Bald. optime aſſerit in dict.l.cum quis. colũ.v. licet Abb. in huius capit. relect. col. iiij. Iaſo. in dict.l.cum quis. & Ripa in dict. l.nemo poteſt. nu. 98. contrarium uelint: quibus conſentire uidetur Altia. in capit. nouit. de iudi. nu.47.

¶Nono ex hac opinione, quam veriſsimam eſſe arbitror infero intellectum ad text. in l. Papinianus .§.j. ff. de inoffic. teſta. & in capit. ſi pater. hoc titu. in vj. & denique ad omnia iura, quibus ſancitũ eſt,
11 † per expreſſam pupillarem ſubſtitutionem matrem excludi etiam a portione legitima in bonis pupilli, ut tandem in foro, quod conſcientię uulgo appellamus, id locum obtineat. Franc. in dict. cap. ſi pater. fi. col. Socin. in l.ii. num.21. ff. de uulga. Corne. ij. Lance. Dec. & Curti. Iunior. in l. precibus. num.14.C. de impub.& alii. Crott. in capit. 2. de conſt. in 6. notab.i. Galiula in l. Cẽturio. colum. 70. ff. de uulg. Altiat. in cap. nouit. de iudic. num. 41. quorum opinonem ſequuntur dicentes eam communem eſſe. Anto. Rube. conſil.69. Ripa in dict.l.ij. nu.45. Zaſius in tracta. de ſubſtit. titu. de pupilla. ſubſtit. nume.22. licet contrariam ſententiam aſſerant Archi. & Domi. in dict. cap. ſi pater. quibus adhærent Philip. Dec. in l. precibus. colũ. 4. & ibi Coraſius. nume. 19. Gomeci. in dict. cap. ij. nu. 19. & Altiat. de quinque ped. pręſcript. in principi. nec opinor Archi. opinionẽ eſſe magis cõmunem, quamuis id Gomec. crediderit. Imo nec placet, quod Lancel. Politus notauit tracta. de ſubſtit. rubric. de pupillari. v. effectus dicens Archid. opinionem procedere in bonis, quæ pupillus aliunde quam a parte habuerit. hoc enim falſum eſt, & a frequentiſsima omnium ſentẽtia alienum, ſicut aduertit Zaſius in dict. numer.21. Verum ſi mater pupilli ſit inopos, & pauper, poterit alimẽta petere a ſubſtituto ex l. ſi q̃s a lib.§. idẽ reſcriptũ. ff. de lib. agnoſcen. ſecũdũ Ripã & Zaſium.

12 ¶Tertio † principaliter caput

hoc, cum

hoc. cũ eſſes. ita intelligitur vt pro
cedat iure canonico, & in prouin-
cijs eccleſiæ Romanæ ſubiectis
quoad temporalem iuriſdictionẽ:
in his etenim caſibus teſtamentum
ſolenne eſt, ſi factum fuerit coram
duobus teſtibus, & parœciali preſ-
bytero, quamuis ad pias cauſas fa-
ctum non ſit. gloſſ. Ioan. Andr. An-
cha. Card. Henric. & Imol. & hic,
Fortu. in d. illa. 15. Corn. conſi. 77.
volu. j. Dom. conſi. 49. Frederic. cõ
ſil. 217. vbi poſt Ioan. And. hic aſ-
ſerit, hanc opinionem moribus rece
ptam eſſe: & eam eſſe communem
fatentur Nicol. Boeri. Deciſi. 93.
Corn. conſi. 261. col. fin. volu. 4. &
Carol. Ruin. conſi. 14. nu. 4. vol. 2.
& conſi. 51. nu. 11. volu. j. ex qua
communi ſententia ſecundum eos,
eſt neceſſarium vltra duos teſtes
presbyterum parœcialem teſtamẽ
to adeſſe. qđ fatetur Abb. in repet.
colum. 4. Card. & cęteri doct. com-
muniter: quemadmodum profiten-
tur Imol. col. iiij. & Barb. hic col.
vi. Corn. d. conſi. lxxvij. Albert.
Brun. de poten. & effect. formę. 30.
fallentia. Dom. idem probat dicto
cõſi. 49. Fortu. in illa t. 15. de vltim.
fine iur. nec in hoc dubitandũ eſt:
ſiquidem hic eſt ipſe verus, ac pro
prius huius c. ſenſus, a quo diſcede
re non licet. Ex quo apparet dece-
ptum fuiſſe in intellectu huius ca-
nonis And. Alcit. virum alioqui &
doctiſsimum, atque eloquentiſsi-
mum, qui in cap. nouit. de iudic. co-
lum. pen. ſcripſit, hanc deciſionem
in foro conſcientiæ procedere, non
in iudiciali conſtat etenim in iudi-
ciali canonico iuſtiſsime ſeruandã
eſſe. Cęterum, hęc interpretatio
quam communem eſſe diximus,
procedit etiam ſi hic pręsbyter, vt
notarius huic teſtamẽto acceſſerit,
ac præſens fuerit: nam cum duo-
bus teſtibus valebit hoc teſtamen-
tum ex ratione huius tex. quem in
hac ſpecie intellexit Paul. Pari-
13 ſius cõſi. 50. vol. 3. † Quod ſi preſ
byter huic actui non adſit, loco ta-
men eius ſint pręſentes duo teſtes;
validum erit hoc teſtamentũ: quia
duo teſtes ſatis gerunt vices vnius
quantuncunque maximæ authori-
tatis. c. licet. c. cum a nobis. de teſti.
ita Anto. & Abb. hic in lectio. &
relect. nu. 12. Specu. titu. de inſtru.
edit. §. compendioſe. nu. 12. Dom.
conſi. 49. Rom. in authen. ſimiliter.
C. ad leg. Falci. 34. ſpeciali. Corn.
conſi. 261. vol. 4. fin. colũ. Deci. con
ſil. 184. in ij. dub. dicens hanc opi-
nionẽ cõem. poſt Alexã. conſi. ciij.
col. 4. volu. 4. quam ſequitur Boer.
deciſ. 39. col. ij. & Carol. Rui. cõſi.
51. nu. 11. vol. j. quanuis idẽ Corn.
contrarium probare nitatur conſi.
6?. col. j. volu. j. poſt Imol. in l. ne-
mo poteſt. ff. de leg. j.

¶ Eſt tamen dubitatio inſignis
14 vtrum † fœmina poſsit eſſe teſtis
iure põtificio in hoc teſtamẽto? Et
iure ciuili cõſtat fœminã non poſſe
teſtem eſſe in teſtamẽto. l. qui teſta
mẽto. §. mulier. ff. iſto titu. §. teſtes.
inſt. eod. glo. in c. forus. de verb. ſi-
gnifi. verb. fœmina. ẽt ſi honeſtiſsi
ma ſit. regia l. 17. tit. 16. par. 3. Abb.
vero in huius c. lectione. j. colũ. &
Anch. aſſerunt ſat eſſe ad ſolẽnitatẽ
huius tex. hos teſtes vel viros, vel
fœminas eſſe: quorum opinio cõis
eſt, ſecundũ Io. Crot. in tracta. de te
ſtib. part. j. nu. 10. cũ hæc deciſio te
ſtamenti ſolẽnitatẽ ad ius gentiũ re
duxerit, quo quidẽ iure non diſtin
guitur teſtimoniũ fœminę a teſtimo
nio viri. Quæ quidẽ ratio nõ ſatis
applaudet, ex eo, ꝙ pręter ſolenni-
tatẽ iuriſgentium exigat hic text.
presbyterũ. Vnde nõ omnino ſuffi
ciens eſt iuris gẽtiũ ſolẽnitates: nec
mulier teſtis eſſe poterit. Corne. in
auth. quod ſine. 2. colũ. C. iſto titu.

Deci.in c.iij.de teſtib.colũ.pen.& in l.ij.ff.de regu.iur. nu.31. Maxime refragatur cõi ſententiæ text. hic requirẽs, non duos quoſcũque teſtes, ſed idoneos: quo fit, vt probabilior ſit opinio, quæ etiam iure canonico ab his teſtamentis fœmineũ teſtimonium excludit. cui ſubſcribunt Alexan.conſil.lxx. col.pen.& conſi.77.ij. col. vol ij. Alber. Brun. in tracta. de correct. & relax. ſolennita. & formæ. fol.pen.quæſt. 8. & Tiraquel.9.l. cõnub.nu.45.Gloſ.vlti.notat verba
25 †huius c.eſſe comminatoria ferendę excõicationis, non latæ:cui ſimilis eſt in cap.ſicut tuis.de ſimo. verb.Anathematis,& in cap.j. de ſagit.& in cap.Salonitanę.63.diſt. quas vbique doct. approbant, & Fel.in cap.Rodulphus. de reſcrip. num.24.latius And.Tiraquel.in l. ſi vnquam.C.de reuo.donatio.verbo,reuertatur.nu.16.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa piorũ legatorũ etiã apud iudicẽ ſæcularẽ, tractãda eſt iuxta canonicas ſanctiones.*

2 *Teſtamẽtũ principaliter ad pias cãs factũ minus ſolẽniter ẽt quo ad legata profana validũ eſt.*

3 *Legata pia an peti poſſint ex teſtamẽto minus ſolenni, facto tamen principaliter ad aliã quãpiam cauſam.*

4 *Non eſt neceſſariũ in teſtamento ad pias cãs teſtes eſſe rogatos.*

5 *Fœmina poteſt eſſe teſtis in teſtamento cauſa pietatis facto.*

6 *An præſumatur nulla præmiſſa probatione in caſu huius canonis teſtes eſſe legitimos.*

7 *Tractatur elegans Angeli opinio an teſtes præſumantur idonei.*

8 *In legatis pijs duo teſtes ſufficiũt eius qualitatis, quã in teſtibus canones communiter exigunt.*

9 *Teſtamentum imperfectum ratione uoluntatis, etiam ad pias cauſas, non ualet.*

10 *Legata pia debentur ex teſtamẽto perfecto, ratione uoluntatis, quamuis ad legata profana proceſſum à teſtatore non ſit, impediente morte.*

11 *Teſtamentum à notario ſcriptũ, dictante teſtatore, & teſtibus præſentibus, an ſit iterum legendum ipſi teſtatori, & teſtibus.*

12 *Vltima uoluntas propria defuncti manu ſcripta pietatis cauſa, ſeruanda eſt, licet non ſit corã teſtibus publicata.*

13 *Legata pia poſſunt ab hęrede laico peti, & corã iudice eccleſiaſtico.*

C. RELATVM. I.

QVANVIS ciuili, ac pontificio in teſtamentis certus teſtiũ numerus, & ordinatio maior requiratur regulariter: tñ vltima volũtas, q̃ pietatis cã fit, duos tm̃ teſtes expoſcit, quod in fauorẽ piæ cauſæ: in hac decretali deciſum eſt, in fauorẽ piæ cauſæ: ſicuti plura alia in iure ſunt ſtatuta eadẽ ratione, q̃ Rom. tradidit in repe.authẽ.ſimiliter.C. ad leg.Falci.Catelli.Cott.in memo tal.dictione,abſenti.et dictione,anima.& dictione,apices.neq; libet ea oĩa hic repetere:cũ ſit ſatis pietatis cauſa legata corã duobus tm̃ teſtibus

bus legitime deberi. Cui aſſertioni adſtipulatur tex. in l. hac cõſultiſsima.§. ex imperfecto. C. iſt. tit. Hęc vero decretalis definitio primo ī tel
1 ligit, †vt nõ tm̃ ꝓcedat corã iudice eccleſiaſtico, ſed & corã ciuili et ſæculari. Nã quoties apud ſęcularẽ iudicẽ eſt cõtrouerſia de legatis pijs iudiciũ ferẽdũ eſt iure Canonico ad amuſsim ſeruato: nõ iure ciuili, licet is iudex nõ ſit quo ad tẽporalia romanæ eccleſię ſubiectus. Ab. & docto. hic Bar. in l. j. col. j. & in rep. c. pe. C. de ſacroſ. eccle. vbi Sali. et Iaſo. j. lect. nu. 36. & in 2. nu. 29. Fort. de vlt. ſi. illa. 15. c. 7. ex tex. et ibi ſępiſsime notatis ĩ c. eccleſia. de cõſti.
2 ¶Secũdo, hic tex. †ꝓcedit ſi teſtamẽtũ principaliter fiat cauſa pietatis: tũc. n. corã duobus teſtibus factũ valet, ẽt quoad reliqua legata in eo relicta laicis, nulla ex cauſa pietatis: alioqui teſtm̃ principaliter factũ alio ꝙ̃ pietatis reſpectu minus ſolenniter, nullũ erit, non tm̃ quoad principale, ſed ẽt quoad legata pia in eo cõtenta. Ant. in c. quod clericis. de for. cõp. col. vj. Sali. in auth. caſſa & irrita. C. de ſacroſ. eccl. q. 9. Soc. conſi. v. vol. 3. Alex. cõſi. 177. viſo themate mihi diligenter exhibito. col. iij. vol. ij. qui vtranq; Anto. deciſionẽ ſequunt̃. Ego uero eas diſtinguam ne confuſione quadam obruantur. Prima etenim ex eo ꝓcedit, ꝙ principale trahat ad ſeſe accedentia, vt in hac ipſa ſpecie probat tex. in authẽ. quod ſine. C. iſto tit. quo probatur, in teſtamento valido ſpeciali iure, & fauore filiorũ, legata extraneis relicta ẽt valida fore. & ita hanc Antonij opinionẽ ſequuntur Corn. conſi. 273. volu. j. Alex. conſi. xlj. ver. quinto. j. volu. & conſi. ciij. volu. 4. col. 4. Carol. Ruin. conſi. j. nu. 12. volu. ii. & alii paulo ante citati. Nec ab eo diſſentientem aliquem ſe legiſſe, fatetur Iaſ. in l. hac cõſultiſsima. §. ex imperfecto. nu. 10. C. iſto tit. Ipſe vero ibi, & in l. j. C. de ſacroſan. eccl. in j. lect. nu. 12. & in relect. nu. 29. hanc ſententiam reprobat, inducẽs tex. in d. §. ex imperfecto. vbi teſtamentũ minus ſolenne inter liberos valet: nõ tñ quoad extraneos in eodẽ teſtamẽto honoratos. Cur inductioni minime ſatisfecit Salicet. in d. ix. q. & ſi maxime id efficere tẽtauerit. Hanc ẽt opinionẽ, quã Iaſ. tenet, pręmittit Paul. conſi. 97. vol. j. & dicit veriorẽ eſſe Alber. Brun. de poten. & eff. formæ. fallẽ. 31. addit tñ eſſe primam opinionẽ magis cõem. Sed nihilominus ipſe opinor nihil Antonio obeſſe deciſionẽ. §. ex imperfecto cũ in eo quoad extraneos reprobetur minus ſolennis voluntas: quoad liberos vero admittatur, q̃ ñ extranei principaliter cũ liberis ſimul fuerũt hæredes inſtituti, vel admixti ipſis liberis in principali teſtantis diſpoſitione: ex l. ſi. C. fam. erciſ. et Cõſtantino Harmenopulo Epitomes lib. v. tit. v. c. iij. Vnde ſi filii eſſent hęredes inſtituti in minus ſolẽni teſtamẽto ſimul cũ extraneis, inſtitutio extraneorũ eſſet nulla. In cæteris vero legatis in eodẽ teſtamento dimiſsis diſpoſitio valeret. regia & celebris l. 7. tit. j. part. vj. quę verum illius. §. ex imperfecto. expreſsit intellectum, quamuis plerique ex pręcitatis refragentur. Secũda ipſius Ant. deciſio expedita eſt, ſecundũ Iaſo. in d. §. ex imperfecto. nu. 11. vbi ipſe eã ſequitur, & in d. l. j. lectio. & repet. idem Alexã. conſi. xli. volu. j. cum caput teſtamenti deficiat, nec hæreditas ex eo adiri poſsit l. ſi ne-
3 mo. ff. de regulis iuris. Ego† puto contrariam ſententiam veriorem eſſe fauore piæ cauſæ, ſequorq́ue in hoc Ananiã conſi. 28. col. iii. & Anto. Rub. cõſi. 71. col. ij. Imol. in

c.quę in eccleſiarum.de conſti. col.
pen. Alber. Brun. de potentia for-
mę.fallentia 31. quibus adſtipula-
tur regia l.xxj.titu.j.part. vj. quæ
expreſsim probat,legata pia omni
no valere,etiam ſi teſtamentum,in
quo fuere relicta, ſit inualidū quo-
ad hęredis inſtitutionem. Id vero,
quod obijcitur hæreditate nō adi-
ta pia legata non eſſe ſoluenda, nō
eſt omnino certum , ſicuti nos tra-
ctabimus in c. Rainaldus. ad finē.
iſto titu.Et maxime iure regio vl-
tima hæc opinio aduerſus Anto-
niū erit probanda ob.l.j.titu.ij.lib.
v.ordinatio.in fin.

¶Tertio,hic tex.eſt intelligen-
4 dus,†etiam ſi hi duo teſtes nō ſint
rogati:in his enim legatis pijs iu-
riſgentium tantum ſolennitas ſuffi-
cit, quæ non exigit rogati teſtes .
Ioan.And.Anto.Abb.Imol.& do
cto.hic.Bart.in l.j. C. de ſacroſan.
eccle.nume.76.& Bald. ibi in fin.
Paul.conſi.75. & conſil.327.vol.j.
Corne. conſil. 278.volu.j.quorum
opinio communis eſt,ſecundū Mar
cum Anto. in.§.ſed hæc quidem.
nu.35.inſti.eod.Soci. in reg. verb.
teſtes.Ludo.Roma.in auth. ſimili-
ter.C.ad leg.Falcid.in xj. ſpeciali.
Paul.Pariſ.conſi.24.col.ij.vol.iij.
Cui opinioni accedit glo.communi
ter recepta in l.fi.§.in omni. verb,
excepto.C.de codicil.dicens, teſta
mentum inter liberos coram duo-
bus teſtibus valere ex.§.ex imper
fecto.etiam ſi illi teſtes non fuerint
rogati.Et quamuis Barbat. hic co-
lum.iiij.Nicol.Boer. deciſ. 34. &
Roma.in d.ſpeciali.xj.probare ve
lint,oportere in caſu huius c. teſtes
eſſe rogatos, per iſtum text. ibi re-
quiſitis : eorum tamen ſententia re
fellitur eo,ꝙ teſtes appellet hic ca-
non requiſitos neceſſarios ad teſta-
menti probationem .

¶Quarto,ex eadem ratione cō-
5 ſequitur,†in teſtamēto ad pias cau
ſas poſſe fœminam eſſe teſtem.glo.
in auth.quod ſine.C.eo. communi-
ter ibi probata dicens,in teſtamen-
to facto inter liberos fœminā teſtē
legitimum eſſe, ac ſufficere duos te-
ſtes,etiam ſi maſculi non ſint.& ita
hunc intellectū ad iſtius cap.cōclu-
ſionem approbant Felin.& Dec,in
c.iij.de teſtib.idem Deci. in l.ij.ff.
de regu.iur.nu.28.Paul.conſi.327.
vol.j.incip. Dubium facit in ſupra-
ſcripto puncto.Albert.Bru.in ſtatu
tis,verb.teſtamentum. & eſſe hanc
communem fatentur Barb. hic vj.
nu.Roma.in d.authē. ſimiliter.16.
ſpeciali.Crottus in tract. de teſtib,
part.j.nu.8.Marcus Anto.in.§. te-
ſtes autem.nu.12.inſtit.eod. eamq;
doct.aſſerunt in l.j. C. de ſacroſan,
eccle.etiam ſi refragētur Fred.cōſi.
217.Roma.Barb.& Crottus. ea ra
tione, quod hic text. legitimos te-
ſtes exigat. Sed tamen legitimi hi
ſunt cenſendi, quibus iuregentiū fi-
des adhibetur. Nec eſt admittenda
Marci Ant.concordia,dum opinio
nem Frederi.intelligit, qn̄ vterque
teſtis eſſet fœmina,communē vero
quando ex his duobus teſtibus al-
ter ſaltem maſculus eſſet:nil etenim
refert ſint duo hi teſtes fœminæ ,
quandoquidē earum teſtimoniū in-
tegrum cenſetur . Ius equidē ciuile
fœminas excludit a teſtimonio teſta
mentario,eo ꝙ ad ſolennia veteres
nec ſeruum,nec fœminam,nec pere
grinum admittebant.l. qui teſtamē
to.§.ſeruus.& .§.mulier.ff. iſto tit.
l.ij.ff.de reg.iur.l.curēt.ff.de teſtib.
non quod imbecillis, & inconſtans
fœmina ſit:cū ex ea ratione in nul-
lis actibus eſſet admittendū eius te
ſtimoniū.c.forus.de verb. ſignific.
Et tamen in contractibus, & alijs
actibus admittitur . Hinc ergo fit,
vt in teſtamentis , quę citra ſolen-
nitatem fiunt , fœmina teſtis eſſe
poſsit

poſsit. quod Viglius adnotauit in .§.teſtes.num.3. de teſtamen. addens ex Aulo Gellio lib.vj.c.vij. antiquiſsimo iure nullius teſtimonij ius mulieribus fuiſſe. Quę ſane prohibitio in teſtamentorum ſolennibus, paucisque alijs actibus permanſit: ſiquidem & in criminali cauſa ad teſtimonium fœmina admittitur.l.ij.ff.de accuſatio.regia l. 17.tit.16.par.iij.ſaluem iure ciuili, glo.in d.c.forus.not.doct.in c.quoniam.de teſti.Deci.in d.l.ij.nu.27. Tiraq.ix.lege connubia. num.49. vbi nu.46.communem huius cap. intellectum ſequitur. Illud aũt hic pretermittendum non eſt, in quibuſcunque teſtamentis monachos legitimos teſtes cẽſeri, etiam abſq; licentia prælati: ſicuti reſponderũt Signorol.conſi.157. Aretin.conſil. 159.Bal.conſi.xxii. lib.j. idẽ Bal. in l.j.C.de ſacroſan. eccle. in repeti.nu.43. Iaſ. in auth.ingreſsi.C.de ſacroſanct.eccle.col.iij.Card.conſi. xcvij.Lauren. Sylua. in conſi.16.

¶Quinto, oportet in huius capitis interpretatione illud tractare,
6 †an qui contendit teſtamentũ ad pias cauſas factum coram duobus teſtibus firmum iure eſſe, probare debeat eos duos teſtes idoneos, ac legitimos, ab omnique ſuſpitione alienos prorſus eſſe. qua in controuerſia Paulus Pariſius nouiſsime conſi.xxiiij.vol.iii.colum.iij. opinatur, probandum eſſe hanc teſtiũ qualitatem, nec eam a iure in caſu, & ſpecie huius teſtamenti præſumi.Nam, vt ipſe argumentatur, qñ lex requirit teſtes idoneos eſſe, per nomen ſuperlatiuum, non præſumitur hęc qualitas teſtium, niſi probetur.Ang.in l.ij.§.diem.ff. quemadmodum teſtamen.aperian. Imol.in l.j.§.ſi quis neget.eod.tit.num. 10. Deci.conſi.321.col.pen. Alexand. conſi.lxxxii.colũ.ii. volu. i. idem traditur in tract.de teſtib.Io.Crot. nu.393. quam opinionem ſequitur eam eſſe communem profeſſus Alciat.de præſumptio.reg.iii.præſumptio.ij.nu. 9. & eam tenet Hippol. ſing.187.& in l.ſi quis nec quęſtio. ff.de quæſtio.nu.153. Hic vero canon requirit duos teſtes legitimos. Igitur neceſſum erit probare, teſtamentarios teſtes idoneos, optimos, & ab omni ſuſpitione alienos eſſe.

¶Veruntamen ego ab hoc intellectu plane diſcedo, quippe qui ſciã ex frequentiſsima omniũ traditione, in teſtamento ad pias cauſas iurisgentium probationem ſufficere: nec aliam qualitatẽ in teſtibus exigi, quam quæ ex ipſo iuregentium inſit. Hæc vero præſumitur c. dudum.de præſum.l. cum pater.§. rogo.ff.de leg.ij.glo.in c. j. de ſcruti. glo.in l.ſi.ff.quod met.cauſ. tex.in l.omnimodo.C.de inoffic. teſtamẽ. Maxime in teſtibus qui legitimi pręſumuntur, ſi aduerſus eos nil obiectũ ſit c.prçſentium. de teſtib. c.teſtimonium.glo. in c.j.eod. titu. l.ſi quis teſtibus.& in authen.ſi dicatur.C.eo.tit. Vnde etiam ſi legitimos teſtes eos hic accipiamus, qui ex lege nullum patiantur defectum, pręſumptio adhuc locum ſibi vendicat, vt donec contrarium probetur, eos legitimos eſſe cẽſeamus. Non obſtat quod Paulus Pariſ.aſſumit ad probandam eius interpretationem: id enim poteſt pluribus
7 modis tolli.† Sunt ſane qui contrariam ſententiam ſequantur: nempe Ioan.de Ligniano, Franciſ.a Ramponibus, & Barb.in c.tertio loco. de probatio.pen.fol.Curt. in tract. de teſtib.concluſio.35. idem Curt. conſil.55.col.4.Feli.in c.cum Ioannes.de fide inſtrumen.nn.44. quorum opinio ex inferius dicendis quandoque conſtabit.

¶Secundo reſpondeo, commu-

nem ſententiam intelligendam eſſe
in ſtatutis, non autem in iure com-
muni, ꝙ teſtes requirat optimę opi
nionis. Nam in ſtatutis prædicta
uerba ſunt accipiēda in ſenſu, quem
Angel. & cęteri probant, vt aliquid
additum ſit legi communi: ita Al-
uiat. dicto numer. ix. & eſt ex men-
te omnium, qui hanc quæſtionem
attingunt.
❡ Tertio, adhuc in ſtatutis opinor
non eſſe communem ſententiam ſer
uandam ſi vtantur ipſa ſtatuta uer-
bis huius capituli. Quoniam teſtes
legitimi cenſentur, qui ex lege ad-
mittendi ſunt ad teſtimonium. arg.
l. legitima. ff. de pact. quilibet au-
tem teſtis præſumitur a lege ido-
neus, & legitimus, vt dixi. Er-
go non erit neceſſarium hanc qua-
litatem probare.
❡ Quarto, vt veràm huius quæſtio
nis definitionem ſemel cōſtituamus
proculdubio extimo Angeli opinio
nem non ita temere eſſe accipien
dam, ſed tunc demum, quando lex,
canon vel ſtatutum, ratione illius
qualitatis, quā exprimit, illos quali
tatis, quam exprimit; illos teſtes
admittit, qui alioqui iure nō eſſent
admittendi: atque in hac ſpecie ipſe
Ang. huius aſſertionis author loqui
tur, & plerique alij, qui hactenus
eius ſentētiā defendere ſunt conati:
nempe Imola, & Hippoli. Nec in
hoc caſu erit ſatis allegare prēſum-
ptionem iuris, niſi qualitas iſta pro
betur ex mēte Angeli. & ſequaciū:
cum ius non præſumat hanc qualita
tem: licet contrariū notetur in dict.
tracta. de teſtib. nu. 196. Hæc vero,
cōſtitutio non admittit duos tantum
teſtes, alioqui nō ſufficiētes, ex eo,
quod habeant hanc qualitatē pro-
batiſsimę vitę integræ famæ &
opinionis: ſed fauore pietatis, cu-
ius cā teſtamentum factum fuit: ac
denique iſta qualitas non eſt præci-
ſe probanda, cum non fuerit cauſa
inducens romanum pontificem ad
huius capitis deciſionem. Sic cum
Iuriſconſultus in l. Lucius. ff. de te-
ſtamen. milit. requirat in vltima mi
litis voluntate probationes legiti-
mas. Accurſius eas interpretatur,
quæ ex duobus teſtibus conſtent,
& actibus humanis communes ſint
idem Accurſi. in l. milites. C. de te-
ſtamen. milita.
❡ Ex quo ſextus ad id iſt. text. cō-
8 ſtat intellectus, † vt plane legiti-
mos teſtes in teſtamēto ad pias cau
ſas exigamus, omiſſa iuris ciuilis ſo
lennitate, iuriſgentium probatione
ſecuti, adiunctis ei qualitatibus,
quas iura pontificia communi om-
nium actum teſtimonio addiderunt.
Hinc etenim colligitur, hos duos te
ſtes ita integrę fidei eſſe oportere, ut
communi probationi iure canonico
ſufficiant: quod colligi poterit ex
notatis in c. teſtimonium. de teſtib.
& ex aliis iuris canonici locis. quā
interpretationem a dict. gloſſ. l. Lu
tius. deducere libuit: quia maxime
congrua eſt. quibus addo Corneum
conſ. 166. vol. iij.
❡ Septimus huius capit. intellectus
9 erit, † vt pietatis cauſa valeat teſta
mentum imperfectum reſpectu ſo-
lennitatis: non tamen imperfectum
reſpectu voluntatis. Cuius rei exē-
plum premitto. Teſtator graui affe
ctus morbo diſpoſuit plurima circa
proprium teſtimonium, dicens ita
velle teſtari: & cum eſſet notarius
vocandus, & teſtes, coram quibus
illa omnia teſtator rata, & firma cē
ſeret, vti proprium teſtamentum
iuſſerat enim ipſe, aut animo deſti-
nauerat, vt notarius, & teſtes voca
rētur, quo actus ille ſolēniter agere-
tur: tandem ante hanc ipſius volūta
tis perfectionē, mortem obiit ipſe te
ſtator. Reſpōdit Oldrad. conſi. 119.
etiā quoad legata pia hāc diſpoſitio
nem eſſe-

nem effectũ non habere.idem Alberi.in l.hac conſultiſsima.§.ſiqs autem.C.iſt.tit.Barba.hic nu.24.Ancha.in c.ii.nu.10.& in c.pręceden.q.9.Imol.conſi.91. Anani.conſ.57. Paulus Caſtren.conſi.101.idem cõſi.451.vol.ii.Decius in c.i.num.15.de fide inſtru.Iaſ.in conſil.196.lib.ii.Guid.Pape. conſi.55.Guliel.Benedic.in c.Rainutius. verb.teſtamẽtum.j.num.71.Paul.Pariſi.conſ.24.uol.iii.nu.11.quorum opinionem ſequuntur eam dicẽtes communem eſſe Areti.l.ſi is qui.columm.ii.ff.iſto titu.expreſsius Iaſ conſi.155.colũ.iii.volu.iiii.Decius conſi.159.& cõſi.488. idem notat Paul.Caſt.conſ.307.volu.i.Thoma.Grammati.deciſ.62. explicat eandem ſententiam Carol: Ruinus conſi.i.ii.volu.nu.21.& ſequenti. idem Paulus Pariſ.conſi. 146.volu. iiii.nec ab hac opinione eſt in praxi recedendum: ſecundum eundem Carolum Ruinũ conſi.vii.nu.8.volu. iiii.& probatur iſthęc opinio in l. fideicõmiſſa.§.quoties.ff. de legat.iii. Quoties inquit Iuriſconſultus,quis exemplũ teſtamenti pręparat, & prius decedit, quam teſtatur:non valent,quaſi ex codicillis,quę in exẽplo ſcripta ſunt, licet verba fideicommiſsi ſcripta habeant. Item, ad idem eſt egregia Pauli Iuriſconſulti deciſio: Ex ea, inquit, ſcriptura quæ ad teſtamentum faciendum parabatur,ſi nullo iure teſtamentum perfectum eſſet, nec ea,quę fideicommiſſorum verba haberent, peti poſſe.l.ex ea.ff.iſt.titu.Accedit præterea Azonis ſententia , qui exiſtimat, contractũ minime perfectum eſſe,quando contrahentes ab initio voluerunt per notarium illam cõuentionem ad publicam ſcripturam redigendam eſſe: quod Accurſius retuli in l.cõtractus C.de fide inſtrumen. & licet Azonis opinio non ſit a doctor.recepta, eam tamen adducimus , quia expreſsim probatur regia l.vi.titul.v.parte.v.

¶Octauus intellectus dictat; hanc
10 conſtitutionem pocedere,† quando teſtamentum eſſe perfectum ratione voluntatis,quo ad legata pia licet quo ad cętera legata voluntas manſerit imperfecta : animo ſiquidem deliberato coram idoneis teſtibus,non cogitãs,nec intendens aliã ſolennitatem adhibere teſtator incepit condere teſtamentum.& cum pietatis cauſa aliqua legaſſet,velletque alia diſponere , mortuus eſt.ex hac voluntate deberi pia legata ad notauit Barto:in l.in teſtamento.ff.de fideicom.libert.Abb.in c.i.notabi.iii.& ibi Bar.de ſuceſſ.ab inteſt.Alex.i l.hac cõſultiſsima §.ex imperfecto. iſt. titu. Imol.in l.ſi quis ii.col.ff. eod.Iaſ.in d. conſi.155.4.volu.ii. Deci. dicens hanc opinionem communem in d.conſi.159.colum.ii.quaſi hoc ipſum fauore pietatis ſit inductum. Obſtat tamen huic opinioni text.in d.l.ſiquis. Si quis inquit, cum teſtamentum facere , hæredibus primis nuncupatis prius quam ſecundos hęredes exprimeret, obmutuiſſet,magis cœpiſſe eũ teſtamentũ facere,quam fuiſſe. Verus digeſtorũ libro primo Seruiũ reſpõdiſſe ſcripſit: itaq; primos hæredes ex eo teſtamento non futuros.Labeo tũc hoc verũ eẽ exiſtimat,ſi conſtaret voluiſſe plures eũ, qui teſtamentum feciſſet , hęredes pronuntiare.Ergo nec Seruium puto aliud ſenſiſſe.Hactenus dicta lex ubi gloſſ.communiter recepta idem eſſe ait in teſtamento facto inter liberos.& eſſe hanc opinionem communem fatetur Corneus conſi. 49.vol.i.ii.col.& in dict.l.ſi quis.Areti. dicens idem eſſe in teſtamento ad pias cauſas . Ego a priori ſententia non diſcedo : cum maioris ſit

priuilegij pia cauſa, quam inter liberos diſpoſitio, extra portionem legitimam eis iure debitam. Barto. in l.ij.C.de ſacroſanct.eccleſi.num. 24. Abb.in d.c.j. Alex.in l.pactum quod dotali.C.de pact.col.ſi. Vnde quamuis ſit vera opinio gloſ.in d.l. ſi quis, quam in d.§.ex imperfecto, ſequitur Iaſ.poſt alios col.ii.nō erit confeſtim falſus hic octauus intellectus. Quinimo eleganter conſulendo tractat Paul.Caſtren.conſi.307. volu. j.eſſe perfectum teſtamentum ratione ſolennitatis, ſi teſtatore dictante ſcriptum ſit ad finem deductum, coram ſufficiēti teſtium numero, ad id vocatis ipſis teſtibus, licet totum teſtamentum ſimul non ſit lectum coram eiſdem. & ſubdit ipſe Paul. hoc teſtamentum ita repertū in protocolo notarii, a quo, vt a notario ſcriptum fuit teſtatore dictante, poſſe in publicam formam authoritate iudicis redigi, vel præſentiū teſtium depoſitione publice iudicis etiam authoritate ſcribi, ut deinde fidem faciat, etiam ſi ab initio per nūcupationem abſque notario factum fuerit hoc teſtamentū. Poterat enim abſque ſcriptura vltima hęc voluntas probari ex ſola nuncupatione teſtatoris coram teſtibus facta. Igitur nihil refert, coram ipſis teſtibus lectum non fuiſſe id teſtamentum. Ea nanque lectio requiritur, quādo abſentibus teſtibus ſcriptum fuit teſtamentum: non autem quādo ipſis teſtibus ad id vocatis ſcripta fuit vltima uoluntas, quod ipſe Paulus explicat. Oportet tamen expendere, an uera ſint ea, quæ pręfato reſponſo continentur. Et ex eo manifeſte

10 apparet.† non eſſe neceſſarium, teſtamentum dictante teſtatore ſcriptum coram teſtibus legitimis, iterum ipſi teſtatori & teſtibus legi: quando actus ipſe teſtandi a teſtatore perfectus ita fuit, vt nihil addere tunc propoſuerit: nec eiſdem actus probatio ſcriptura ſit, ſed ipſorum teſtium depoſitione. quod præter Paulum notant Alexan. in d.§.ex imperfecto.numer.3. And. Piſanus & Nicol.Neapoli.in dict.l.fideicōmiſſa.§.quoties.Carol.Ruı.conſi.j. nu.21.idem conſi. 12.nu.15.& ſeq. volu.ii.ſenſit Paul. Caſtren.in cōſ. 75.volu. 1.in reſponſione ad dict.l. fideicommiſſa.§.j. Cuius verba retulimus ſuperius præcedenti intellectu. Nam ille.§.procedit eo caſu quem ibi notauimus. Vel alter poteſt intelligi, ut procedat quando teſtator ipſe rogauit notarium, cumq; vocari fecit ad ſcribendum teſtamētum tunc enim donec ſcriptum teſtamentum lectum fuerit coram teſtatore, & teſtibus, imperfecta eſt eius voluntas, & ideo nec teſtibus probari poterit, cum ex lectionis defectu præſumatur voluntatis imperfectio. ex Baldo in authen.quod ſine C.ilt.titu.Paul.in d.l.ſi quis.quorū ſententiam ſequitur, dicens communem eſſe. Carol.Ruin.conſi.j.uolu. iii.nu.21.text.optimus in l.hac cōſultiſſima.§.at cum humana fragilitas.C.qui teſta.facere poſſunt.idem ipſe Carol.notat conſi. 13.ad finem ii.uolu. Ego tamen fateor illam eſſe frequentiorem ſententiam, qua probatur a doctor. publicum notarii inſtrumentū, vt fidem faciat, legi oportere ipſis teſtibus, & contrahentibus, poſtquam ſcriptum ſit, etiam eiſdem præſentibus: & ita præter proxime citatos aſſerunt Ioan.Andre. in Speculo. titu.de inſtrumen. editio §.oſtenſo.verſic.illud nume. 15.in additione incipient. verior eſt. Antonius numer.11. Abb.num. 3.Felinus.numero 17.& Decius numero.14.in c.j.de fide inſtru.idē Abba.in c.cum P.tabellio.eod.titu.numer.4.Bart.Baldus. & alii in dict. l.fideicommiſſa.§. quoties, Bald.in

lege

lege ſtatutis, C. de ſen. ex peri. recit. idem in l. i. numer. 21. C. de fide inſtru. & iure haſt. fiſc. libr. 10. Lanfranc. Orianus in cap. quoniam contra. §. de interlocutorijs. nu. 14 idem cautum eſt in pragmaticis huius regni ſanctionibus. fol. 166. & idem ſtatuit Maximilianus Cæſar apud Germanos in quadam conſtitutione quæ continetur Tomo primo artis notariatus. pagina 116. pro qua opinione a doctor. adducitur textus in dict. §. quoties, qui minime id probat, cum ibidem actus imperfectus fuit: non ex defectu lectionis, ſed quia ſcriptura ad teſtamentum parabatur ante eius conteſtationem id eſt prius quam teſtes ſcirent quę nam eſſet voluntas teſtantis: nec enim ipſis pręſentibus teſtator ſcripta dictauerat. Sic etiam eodem pacto loquitur Imperator in dict. §. at cum humana fragilitas. atque eadē ratione in d. l. ſi quis. teſtamentum fuit imperfectum, non ex eo, ꝙ ſemel. teſtibus, & intelligentibus ſcriptum, coram eiſdem lectum non fuerit: ſed quia nondum eius ordinationem teſtator perfecerit, vt ex eo textus conſtat. Nec Accurſius in d. §. quoties. communem opinionem probat: quippe qui ſentiat: ſatis eſſe teſtamentum a tabellione ſcriptum fuiſſe præſentibus, & intelligentibus, quid notarius ex voluntate teſtantis ſcriberet. multo minus coadiuuat eandem communem opinionem text. vbi Barto. notat in l. contractus. C. de fide inſtru. nam paulo poſt dicemus qualiter id intelligatur. Vnde hac in cōtrouerſia ſequor frequentiſsimam omnium opinionē eamque regia ſanctione probatam, nō ex eo, quod ante ſcripturę lectionem actus ſit imperfectus quoad agentis voluntatem: ſed ob defectū huius ſolennitatis quæ ſeruanda eſt ob publicam vtilitatem; nempe, vt fraudes tabellionum euitentur, vt certior ſit eorum publica fides, et ita communem ſententiā intelligo quid quid alii pro eius intellectu ſcripſerint. Verum, ne quæſtio iſta, quæ obiter ſe huic examini obtulit, ex authorum perplexo catalogo, obſcuram habere apud me deciſionem uideatur, ſtatim aſſertiones ſequentes ſubiicio.

¶ Prima equidem aſſerit, Teſtamētum nequaquam probari per ſcripturam a notario dictante teſtatore & teſtibus pręſentibus ordinatam, ſi poſt ordinationem lecta non fuerit teſtatoris, & teſtibus. quam concluſionem communem eſſe conſtat ex his, quos adduximus ſuperius: & procedit hęc ſententia, etiam in contractibus, ceteriſque actibus, qui geruntur a tabellionibus, quod præ dicti doct. fatentur. Nec quidquā refert, an is actus neceſſario ac præciſe ſcripturam exigat: nam vtcunq; ſit, vbi ſit alicuius actus inſtrumentum ad eius probationem, oportet id legi teſtibus, & ipſis eundem actum agentibus, vt poſtmodum fides inſtrumento adhibeatur, licet is actus non eſſet neceſſario per ſcripturam conficiendus, Decio authore in d. capit. j. de fide inſtru. nu. 14. & idem ſentiunt fere omnes, qui cōmuni opinioni adhęrent. tametſi Abbas in dicto capitul. j. numē. 3. et Felin. ibi, num. 17. & idem Abbas in capitu. cum P. tabellio. eodem titulo, exiſtiment, inſtrumentum integram fidem habere: quamuis ſemel coram contrahentibus, & teſtibus ſcriptum, minime fuerit eiſdem lectum, ſi is actus præciſe ab eius valorem ſcripturam non exigat, Quibus apertiſsime præter alia obſtat regia conſtitutio, cuius paulo ante meminimus. Illud vero nō eſt omittendum, minime præſumi, a notario lectum fuiſſe inſtrumentum teſtibus

& con-

& contrahentibus: ut notat Feli.in dict.cap.1.nu.17.Bald.in d. l.fideicommiſſa.§.j.idem in l.ſi quis.ff.de teſta.l.quæcunque.§.ulti. ff. de pupplic.idem præmittunt omnes, qui communem opinionem ſequuntur, niſi in inſtrumento dictum fuerit a notario, Actum coram me, & teſtibus infraſcriptis. tunc enim ex his, vel ſimilibus uerbis, ex quibus perfectio actus colligitur, præſumitur lectum fuiſſe inſtrumentum illud, ex eodem Bal. in dictis locis. & in auth. quod ſine.C. iſto titul. & ibi docto.Bartol.in l. ſciendum. col. vltim. ff.de uerb.oblig. quem docto.ibi ſequuntur.idem Barto. in d. l. ſi quis Iaſ. in l.ſi ita ſcriptum. colum.iij. ff.de lega.j. dicens idem preſumi.ex ſigillo tabellionis eidē ſcripturæ appoſito, poſt Bald.in l. i.C.de fide inſtrumen.& iur. haſt. fiſc.lib. 10. nu.22. Hac ergo prima concluſione prenotata manifeſtum eſt non eſſe omnino verum id, quod ex Paul. Caſt. adnotauimus, in uerſ.Quinimo.

¶Secunda concluſio. Teſtamentum a notario ex uoluntate teſtatoris corā legitimis teſtibus ſcriptū, omnino inter liberos; & eorum fauore per eam ſcriptam probatur, licet lectum non fuerit ipſi teſtatori & teſtibus.argu.§.ex imperfecto.l. hac conſultiſsima. C.iſto titul. vbi Iaſo.in hac ſpecie.ii. colum.probat hanc concluſionem. hic enim actus perfectus eſt, nec teſtator obiit dum ageretur ante perfectionem: tantū igitur deficit ſolennitas illa lectionis, quæ precise inter liberos non eſt exigenda. idem notant Bartol, in d.l.fidicommiſſa.§.i.Ana.conſi. 57. Iaſ.conſi.61.uolu. j.idem conſi. 155. uol. iiij. quorum opinio ex eo etiam probatur, quod predicta ſcripturæ lectio ad ſolennitatem pertinet, ut modo dicebam, Sunt tamen qui contrariam concluſionem potius ſequantur, quos Deci.refert & ſequitur conſil.488.num. 15.verſ. preterea.Ipſe tamen eodem nume. verſi. non obſtat. hanc ſecundam concluſionem probauerat. In quo eſt aduertēdum nos id, quod in hac parte aſſeruimus, ītelligere eo caſu, quo actus ad finem uſque deductus fuit, nec in futurū a teſtatore ſuſpēſus.item id opinamur verum eſſe in ſcriptura a notario ſcripta ipſo teſtatore dictante, uel ex eius uoluntate, ipſius etiam teſtibus preſentibus, quibus rationibus ab aliis doctorum aſſertionibus, quæ in contrarium adduci poterunt. noſtra hæc omnino diſtinguitur. Quo fit, ut plerique ex nobis ex confuſione allucinētur. Nec illud omittendum eſt, ſatis eſſe conſtare ex ipſa ſcriptura & teſtimonio notarij, id ſcriptum fuiſſe ex uoluntate teſtatoris, ut in ceteris contractibus, & actibus ſimilibus preſumitur. Nam quod Iaſ. in dict.conſil.155.ad finem ex aduerſo allegat. nihil obſtat. Id enim procedit ad probandam commiſsionem ipſi notario a iudice factam, vt aliquod officium exerceret. tunc enim non probatur hæc commiſsio ipſiusmet notarii teſtimonio. Baldus in l. iuriſiurandi. columna tertia.C.de teſtibus.cuius opinio communis eſt, ſecundum Iaſon in dicto conſil. 155. Decius in capitulo quoniam. numer. 45.de probatio. & in conſil. 160. column.iiij.& in praxi ſeruanda, ſecundum Guid. Pap.deciſ. 126.Sed quoad probandum, uel præſumendum tabellionē contractum ex uoluntate contrahētium ſcripſiſſe.eius teſtimonio fides exhibetur.ex gloſſ.& Bald. ibi in dict.l.iuriſiurandi. text. in l.ſi quis decurio.C.de falſis, & id paſsim doctor.fatentur. Maxime Iaſonis obiectio tollitur ex eo quod Baldus,

opinio

opinio & communis in dict.l.iuriſiurandi. locum habet quo ad commiſsionem generalem alicuius officii, non quoad cōmiſsionem actus alicuius particu: ea etenim probatur eiuſdem notarii teſtimonio ut ſcribit Decius. conſil.42. colum.ii. poſt Areti.conſi. 39.colum. vltim. & Bartol.in l.ex ſententia.ff.de teſta.tutel.

¶Tertia concluſio. Nihil refert, non eſſe lectum teſtamentum a notario iuſſu teſtatoris ſcriptum corā teſtibus, ſi per legitimos teſtes teſtantis nuncupata uoluntas probetur. Nā ſi ſcriptura ad probationē non adducitur, minime uideo cur ſit tractandum de eius ſolennitate. Et ita hanc opinionem vera eſſe exiſtimant Paul. Caſtren. Nicol. Neapol. Andre. Piſa. Alexand. & Carol. Ruin. quos expreſsim nuncupauimus ſuperius. uerſi. quinimo. & uer. oportet. quibus ſuffragatur glo. in l.hac conſultiſsima. C. qui teſtā. facer. poſſ. §. ſed quia. dicens, teſtamentum a notario iuſſu teſtatoris ſcriptum coram ſex teſtibus, per eam ſcripturam non probari, cum imperfecta & minus ſolennis ſit ex unius teſtis defectu: poſſe tamē probari per eoſdem teſtes, & notarium, qui integrum numerum facit. quam gloſſ. docto. communiter ſequuntur, ut aſſerunt nouiores ibi & Carol. Rui. dict.conſil. i. volumi. ii.numer. 21. ad idem l. Domitius Labeo.ff.iſt.titul. Nec oberit huic tertię concluſioni, quod opinantur quidam eam reprobantes, & maxime ipſe Carol. parum ſibi conſtans in dict.conſi. i. volum.ii. numer.21.& in dict.conſi.12.uolumi. ii.nempe teſtatorem, qui notarium ad ſcribendum teſtamentum uotum vocauerit, eum animum, & eam uoluntatē habere, ut nolit ipſum actū perficere, nec perfectum cenſere, donec tabellio eam ſcripturam ipſi teſtatori, & teſtibus legerit: hęc enim ratio falſa eſt ex Cino Paul. Caſtren. & aliis in l. hac conſultiſsima. §. per nuncupationem. C. iſto titul. ex quibus vel admittenda nō eſt hęc argumentatio. Teſtator notarium ad teſtamentum ſcribendū vocauit: ergo neceſſario ſcripturam ita exigit, ut aliter teſtari noluerit: vel procedit ubi ex certis quibuſdā coniecturis, uel expreſſe conſtat hanc fuiſſe uoluntatem teſtatoris, non aliter teſtari. nec perfectum cēſere teſtamentum, quam per ſcripturam, a notario in forma publica cōfectam & ordinatam. lege contractus. & ibi Barto. & alii. C. de fide inſtrumen.

¶Nono, ex pręmiſsis deducitur legata pia ualida eſſe, ſi relicta ſint in eo teſtamento, quod coram duabus teſtibus dictatum fuit, & ſcriptum iuſſu teſtatoris, qui aliam ſolennitatem non prædixerat, tametſi lectum coram teſtibus non fuerit, pręmoriente teſtatore: quod erga liberos notauit Anan. conſi.57. in fi. & Iaſ. in dict. §. ex imperfecto.ii.colum.

¶Decimo, ex ratione huius text. apparet verum eſſe quod Bartol. ſcribit in l.fideicommiſſa. §. j. ff. de legat. iij. & in l. ſi is qui teſtamen-
12 tum.ff.iſto titul. dicens, † ultimam voluntatem propria ipſius diſponentis manuſcriptam ita ut hoc dubium non ſit. quoad liberos ſeruandam eſſe, etiam ſi non ſit coram teſtibus, aut notario nuncupata. Atque idem erit in legatis pijs, ſicuti exiſtimant ſecuti Bartol. opinionem Corne. in authent. quod ſine. per textum, ibi. C. iſto titul. Decius, & Iaſon, in dictis conſilijs Zaſius conſil. vj.numer. 25. uolu. j. Alexand. in dict. §. ex imperfecto, idem Alexand, conſi. iiij.colū. iij.uol.

iij.vol.Imol. & Aret. dicens hanc opinionem eſſe communem in d.l. ſi quis. col.ij.optimus tex. in l.fin. C.famili. erciſcun.qua in re præ cęteris vltimam hanc aſſertionem a præcedentibus diſtinxit eleganter Corne.in d.auth.quod ſine.vbi ſenſit,illam conſtitutionem habere locum legatis pijs,vt modo diximus eum,& alios citantes: tametſi contrarium notauerint Iaſ.in d.authen. quod ſine. Aret.conſi.64. col. pen. Alex.conſi.76.col.vlt.iij. vol.quorum opinionem ſequitur dicens cõmunem eſſe Soc.Iunior conſi.189. nu.64.vol.ij. quibus maxime ſuffragatur tex.in auth.de teſta.imperfe.§.ſi autem.quo fit,vt mallem ipſe huic opinioni, quam præcedenti ſubſcribere,ni fauor piæ cauſæ a pͤcipiti iudicio auerteret.

¶Gloſſa vltima egregie probat,
13 † legata pia poſſe etiam coram iudice eccleſiaſtico peti ab ipſo hærede laico,ex verbis huius c.quod notant Abb.Imo.& Barb. hic.ij.col. aduerſus Anchar. in qua controuerſia non oportet immorari: cum cauſa pia ſit tractanda iuxta iuris põtificij conſtitutiones: & ideo nimirũ ſi eius cognitio & definitio eccleſiaſticis iudicibus iure competat.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Appellatione bonorum, an ueniant iura & actiones.*

2 *Bonæ adquiſita per clericum ex reditibus eccleſiæ an ſucceſſori in eccleſia ſint reſtituenda.*

3 *Bona quæſita per Epiſcopum occaſione eccleſiæ, cui competãt canonicorum collegio, an ſucceſſori in dignitate.*

4 *Verus huius c.ſenſus in uerſ.licet.*

C. RELATVM. II.

PRIMO colligitur ex hoc capite
1 bonorum † appellatione mobilia & immobilia comprehendi.l. bonorum.j.ff.de verb. ſign. Et quamuis iura & actiones nõ veniant nomine bonorum mobilium,nec immobilium ſed conſtituant tertiam bonorũ ſpeciẽ ab his diſtinctam.l.a diuo Pio.§.in venditione, ff.de re iudic.l.ꝗ Tuberonis.§.vlt.ff.de pecu.Abba. in c.nulli,de reb.eccle. Iaſ. in d.§. in venditione.ij.col.idem in l.ſtipulatio hoc modo.ad fi.ff.de ver.obl. idem in conſi.184.& conſi.65.j.nolu.dubio iiij.Dec.conſi.414.& cõſi.653.And.Tiraq.in l.ſi vnquam. C.de reuoc.dona.verb.bonæ.nu.7. tamen appellatione bonorum ſimpliciter ſine illa adiectione mobiliũ aut immobilium iura,nomina debitorum,& actiones veniunt.l.nomẽ. C.quæ res pigno.oblig.poſ.d. l.bonorũ § vlt.l.j.C.de vſufr.l.prĩceps bona.ff.de verb.ſigni. l.j.§. vtrum. ff.ſi quid in frau.patr. l. ſi legatus. .§.ſi quis bona.ff.ad Treb. Tiraq. d.num.7. & ideo non tantum bona mobilia, vel immobilia per clericũ ex reditibus eccleſię adquiſita, ſed & nomina atque actiones ipſi eccleſiæ competunt.Abb.& doct.hic cõmuniter: quod etiam cõſtãt ex hoc c.cum dicit, bona quæcunque adiũctis quæ notat Alciæ.in l.mouentiũ ff.de ver.ſign.Roma.in l.ad tẽpus. .§.j.ff.de vſucapio.Hippol. in l. vnius.§.cognitorum.ff. de quęſtio.n. 20.vnde diffiniri poterit quæſtio illa quotidie contingens,an obligatis omnibus bonis mobilibus et immobilibus, iure hypothecæ obligata etiam cenſeantur iura,& actiones. Nam ſub generali bonorum hypo

theca

theca iura & actiones continentur. l. nomen. C. quæ res pigno. obliga. poſſunt. attamen appellatione bonorum mobilium, & immobilium etiam materia hypothecæ, iura & actiones non comprehenduntur. l. a Diuo Pio. §. in uenditione. ubi Bart. & Iaſ. ff. de rei iud. late Anto. Fanen. de pignorib. 2. memb. 2. partis. nu. 9. quod ſi omnia bona mobilia, & immobilia fuerint iure pignoris obligata: idem reſpondendum fore uidetur ex Barto. in l. Cẽturio. nu. 27. ff. de vulgari, & conſ. 50. Deci. in d. conſi. 414. Corneo cõſil. 6. lib. 4. Contrarium autem quibuſdam placet propter dictionem omnia, quam fere in præſenti materia Barto. conſiderat in l. quintus. §. §. argẽto. ff. de auro & argen. leg, atque ita in ſpecie, quã tractamus, reſpondit Carol. Molinæ. in Alex. conſi. 45. nu. 8. lib. 1. idem colligitur ex Altiatus. in d. l. mouentium. & Roma. in d. l. ad tempus. §. j. ff. de uſuca. expreſsim fere hoc ipſum voluit Guliel. Benedic. in c. Rainutius. uerbo, cætera bona. nu. 8. iſto titu. quorum opinio etiam ſi minime placuerit Tiraquello, lib. i. de retract. §. 1. gloſ. 7. num. 20. qui multa hac in quæſtione ad utriuſque partis probationem adducit: mihi ſane ſatis applaudet ob communẽ vſum loquendi, ſecundum quẽ iam fere receptum eſt, quod hæc clauſula, oĩa bona mea mobilia, & immobilia, ex mẽte contrahentiũ ad iura, & actiones extendatur: ſiquidem & Oldrad. conſi. 219. ob uſum communem exiſtimat appellatione bonorum mobilium, & immobilium iura, et actiones contineri, vbi is uſus hoc obtinuerit. Item, probat hic text. ſecundum Abb. & doct.

2 hic. adquiſita † per canonicũ poſt eius obitum pertinere ad canonicorum collegium, etiam ſi ex bonis communibus illi canonico defuncto fuerint ſeparatim bona quædã deſignata. unde ſumeret ſibi neceſſaria ad victum veſtium, reliquiſque uſus: adquiſita uero per alium clericum habentem beneficium extra congregationem, ſeu collegium, ſucceſſori dantur, ut ea bona diſpenſet, ac diſtribuat: ſicuti alia bona eccleſię. idem probat tex. in c. pręſenti. de offi. ordi. in 6. extrauagans cõſtitutio. Ioã. 22 ſuſcepti. titu. de electio. quæ iterũ repetitur. ti. ne ſede vacant. inter communes. quibus in locis tractatur de cõſuetudine quę aliis, quam ſucceſſoribus bona, & reditus eccleſiæ uacantis concedit.

3 ¶ Glo. hac in parte † quęrit, quid de adquiſitis per Epiſcopum? & reſpondet, ea bona cum fructibus vacãtis dignitatis futuro ſucceſſori reſeruanda: quod docto. hic concedunt, & probatur in c. quia ſæpe. de elect. lib. 6. & in clemen. ſtatutũ de electi. quia conſtitutione etiã cauetur, emolumentum iuriſdictionis, quę canonicorum collegio ſed vacante competit, nihilominus futuro Epiſcopo eſſe ſeruandum, deductis tamen expenſis neceſſariis ad exercendam illam iuriſdictionem, ſicuti in eadem conſtitutione expreſſum eſt. & ibi tradunt Cardi. Imol. & Bonifa. Ex quo infertur, canonicorum collegium teneri ad reddendã rationem nouo Epiſcopo de redditibus eccleſię uacantis, & ob id oportere inuentarium ab ipſis canonicis fieri. Archid. & Ioan. And. in capi. generali. de ele. lib. 6. Franc. Pauinus de poteſt. c. vacãte ſede. 1. par. princip. §. q. Anto. Rube. conſ. 131. col. 2. optimus text. in c. charitatẽ. 12. q. 2. Eadem gloſſ. tractat de bonis Archidiaconi, quę tamen eſt ita intelligẽda, ut hæc bona canonicorum collegio competant, ſi ex bonis communibus cõgregationis fuerit de-

rit deducta portio illa bonorũ quæ Archidiaconi dignitati diuiſim eſt conceſſa: alioqui ſi aliunde qnam a collegio canonicorum obuenerunt bona huic dignitati. per Archidiaconum quæſita futuro ſucceſſori ſũt reddenda. Abb. & cæteri doct. hic per hunc textum.

❡ Præterea eſt aduertendum ad huius canonis deciſionem, in verſi.
4 licet aũt. nam ex ea apparet, † poſſe clericum titulo vltimæ voluntatis, non tãtum actus inter viuos ex reditibus eccleſiæ, & bonis cauſa eccleſiæ adquiſitis, moderatam quantitatem in vſus pios erogare, et elargiri his, qui ei ſeruitia præſtiterunt ſi hoc ſit conſuetudine inductum: id igitur, quod clerico permittitur iure canonico, titulo & ratione actus inter viuos in c. ad hæc. iſto titul. poteſt ei conſuetudine concedi vltimę voluntatis titulo. ſecundum Barba. hic: tametſi Hoſtiẽ. Card. & Imol. exiſtiment nihil in hoc cap. ſanciri diuerſum ab ſtatutis in dict. cap. ad hæc. Cæterum de conſuetudine quę clericis libere permitit teſtari, & diſponere de reditibus eccleſiæ, hic dicere ſuper ſedemus: cum late id tractauerimus in ca. cum in officijs. iſto tit. vbi reliqua examinauimus, quæ ſubſeruiunt huius tex. interpretationi. Glo. verbo, congruam. eſt recipienda in parte prima, & intelligenda in dubio: nam ſi cõſtare poſſit quid ſit cuiuſque eccleſiæ cauſa adquiſitum, id erit eidem eccleſiæ adiudicandum: non autem diuidendum, quod Abb. & doct. hic fatentur communiter. & probatur in c. j. iſto tit. & ex his, q̃ ibi notauimus.

SVMMARIVM.

1 *Quæ ſit captatoria voluntas & unde deducatur, ex communi doctorum interpretatione.*
2 *Rurſus quæ ſit captatoria u luntas, aduerſus communem.*
3 *Legatum an poſſit fieci nutu.*
4 *Hæres an poſſit nutu inſtitui, & quid ſi teſtator reſpondeat ad alterius interr gationem.*
5 *An poſſit teſtamentum referri ad ſcripturam, quæ tunc coram teſtibus non legitur.*
6 *Pietatis cã pôt hæres inſtitui nutu.*
7 *Teſtamentum quando poſſit in uoluntatem alterius conferri.*
8 *Intellectus ad l. Senatus. §. legatum. ff. de legat. i.*
9 *Intellectus ad l Fideicõmiſſa. § ſic fideicommiſſum. ff de leg. iij*
10 *Intellectus huius cap. & Taurinæ legis 32.*
11 *Electio hæredis incerti ex certis committi alteri poteſt.*
12 *Hæredis inſtitutio pietatis cauſa, poteſt in liberam alterius uoluntatem conferri.*
13 *Captatoria uolũtas an permittatur pietatis cauſa: et an poſſit ex cõſuetudine, aut ſtatuto induci.*
14 *Pauperum hæredum inſtitutio incerta, an ualeat, & qualiter ſit intelligenda.*
Legatum dotis poteſt in alterius voluntatem conferri.

C. CVM TIBI.

SOLET hæc romani pontificis reſpõſio difficilis ad modum videri, nõ alia ratione, quam quod iuris receptiſſimis

ſimis principijs aduerſetur. Vnde, quo vtilius eam explicemus, ipſam

1 rem ab exordio repetamus. † Eſt ſane captatoria voluntas illa, quæ in voluntate alterius confertur: vt inſtituo hęredem Sempronium, ſi Titius voluerit: aut inſtitutio hęredē eum quem Titius voluerit. Item illa dicitur captatoria voluntas quę fit ſub ſpe reciprocę voluntatis: ſicuti, ſi quis inſtituat hęredem Titiū, ſi Titius ipſum hęredem itidem inſtituerit. glo. in l. captatorias. C. de teſtam. milit. quam doct. ibi approbant communiter, maxime Paulus Caſtrenſ. & Iaſ. nu. v. ex eo, ꝙ captare ſit, aucupari hęreditatem alterius donis, illecebris, aut ſpe maiorum l. ſi maiores. C. de tranſactionibus. l. illę inſtitutiones. ff. de hęred. inſti. veriſimile enim eſt ita teſtantem, alium captare illecebris, vt ipſum hęredem inſtituat, aut legato remuneretur. Hoc vero hominum genus improbiſsimum exiſtimatum a veteribus fuit, quod conſtat ex Plinio Iuniore, Martiali, & Luciano, maxime in dialogo Cnemonis, & Damnippi. quibus citatis hanc vocis huius deductionē adnotauit Altiat. lib. 2. parerg. c. 31. Et hæc quidem deductio conuenit rationi quā huius prohibitę captatorię volunta tis, tradunt Barto. Paul. Alex. & Iaſon in l. cum donationis. C. de tranſactio. idem Iaſ. in d. l. captatorias. num. 9. dicentes a iure ciuili improbari vltimam voluntatem, quę fiat, vt alter inducatur ad legandum vel inſtituendum, ſpe pręmij: cum improbum viſum fuerit legumlatoribus ita retia parari ad aliorum adipiſcendam hęreditatem, aut legatū, nec libera ſit pręmiſſa vltima volūtas, ſed coacta ex captione ambitioſa prioris teſtamenti. Ex quo apparet, non eſſe captatoriam voluntatē vltimam, in qua duo ſe inuicem hęredes inſtituant ſimpliciter affectionis potius, quam mutuę nuncupationis cauſa. de quo extat Nouella Valentiniani prima. tit. de teſta. in Codice Theodoſiano. notauit Altia. d. c. 31. & idem in l. licet. C. de pact. probat idem elegans tex. in l. captatorias. ff. de hęredi. inſti. vbi inquit Iuriſconſultus, Captatorias inſtitutiones non eas eſſe, quę mutuis affectionibus iudicia prouocauerunt. Ego vero in nominis ſignificatione ab Altiato minime diſſentio, et tamen nec Accurſio, et ſequacibus in d. l. captatorias. C. de teſta. mili. nec Panor. Barbat. & cęteris hic con-

2 ſentio: † dum frequentiſsime opinātur, captatoriam voluntatem eſſe eā etiam, quę pręuia conditione in alterius voluntatē, & conſenſum conferatur. Eſt etenim captatoria volūtas diuerſa ab ea, quę ex alieno & ſimplici, ac libero iudicio pendet: ſi quidem proprie captatoria inſtitutio eſt illa, quę ſit ſub inſtitutionis legatiue conditione, quę ex alterius nempe hęredis inſtituti, aut legatarij teſtamento pendet. cuius hęc eſt formula. Qua ex parte Titius me hęredem inſtituerit, ex ea parte mihi hęres eſto. d. l. captatorias. l. 4. tit. de his quę pro non ſcript. hab. Conſtantinus Harme. lib. v. epitomes titu. 8. tendit ſiquidem hęc inſtitutio ad captionem alterius: ita vt ſecuta hęredis inſtitutione ab altero facta, captioſus et fallax teſtator propriā voluntatem omnino mutet: & ideo idē erit ſi conditio tendat ad alicuius extranei inſtitutionē, aut legatū veluti ſi ita qs captionē dixerit. Titius ſi Męuiū hęredem inſtituerit, meus hęres eſto. l. illę. ff. de hęredi. inſti. & Conſtan. in d. tit. 8. Vnde illa nō eſt captatoria voluntas, ſecundum eum, quę conditionē in pręteritum conceperit: cum nulla tunc captio apponatur, vt ſi dixerit: Si T

tius me inſtituit hæredem, meus hę
res eſto.l.hoc articulo.dict. illæ.ff.
de hæred.inſtit.l. mulier.in fi.ff.de
condit.inſtitu.l.Clemens. in fi.ff.de
hæredib. inſtit. Atque ita ſunt ex-
plicanda verba Papiniani in dict.
l.captatorias.dicētis,eas eſſe capta-
torias inſtitutiones, quarum condi-
tio confertur in ſecretum alienæ uo
luntatis , vt intelligamus ſecretum
alienæ uoluntatis, non voluntatem
liberam & ſimplicem alicuius , ſed
teſtamentum:hoc enim ſecretum uo
luntatis appellatur in l.iij.C.de co-
dicil.qua in re canendum eſt a Ca-
rolo Ruino qui conſi.20. vol.2.co-
lum.4.contendit : non eſſe captato-
riam voluntatem iſtam , cui hanc
appellationem proprie conuenire
diximus. Quod ſi inſtitutio conce-
pta ſit , ita vt in alienum ſimplex
arbitrium conferatur, hac quidem
forma.Inſtituo Titium hæredem ,
ſi M.voluerit:aut inſtituo illum hę
redem,quem Sempronius voluerit
nō eſt captatoria inſtitutio, tametſi
vitioſa ſit ex veterum ſentētia:qua
non licet teſtatorum iura ab alieno
arbitrio pendere.l.illa inſtitutio.ff.
de hæredi.inſtit. Si enim eſſet hæc
inſtitutio captatoria,Senatuſconſul
to potius,quam veterum decreto eſ
ſet reprobata, vt ex dictis Iuriſcon
ſultorum locis manifeſtum eſt. Eſt
igitur maximum inter hęc diſcri-
men,quod eleganter , & diligenter
oſtendit Anto. Huguſt. li.iiij.emen
dationum,c.15. nouam eſſe hanc iu
ris ciuilis interpretationem opina-
tus,quā tamē ante ipſum Raphael.
Comenſ.docuit in d. l. vtrum.§. cū
quidam.col.iiij.ff.de rebus dubijs ,
idem tradit Coraſ.lib. Miſcella.v.
c.13.His accedat regia l.xj.titu.iij.
part.vj.quę has vltimas inſtitutio-
nes ex eo damnat, ꝙ in alienum ar
bitrium conferantur.

¶Porro,his pręmiſſis,Bernardi

Gloſſema erit explicandum, quip-
pe quod attingat huiuſce capitis dif
ficultates ſatis in ſpecie. Et in parte
3 prima notat, † nutu teſtantis legari
aliquid poſſe.l. nutu. ff. de lega. iij.
quę hoc intelligit, quando teſtator
loqui poſſet,niſi ſuperueniens mor-
bus ei fuiſſet impedimento. Ex qui
bus verbis falſa apparet declaratio
Salice.qui in l. & in epiſtola. C.de
fideicommiſ.intelligit dictam l.nu-
tu. quando teſtator potuiſſet articu-
late loqui tempore,quo legatum re-
liquit. Secus verò ſi non poſſet arti
culate loqui: nam tunc legatum non
valeret. Hęc enim interpretatio ob
uiat manifeſte Iuriſconſulto, qui le
gatum factum nutu ab eo, qui mor-
bo impeditur loqui , cenſet validū
eſſe. Igitur idē erit ſi non impedia-
tur omnino a morbo loqui,ſed tan-
tum articulatim. & ita recedunt a
Salice. Alex.col.ii. Rimi.& Corn.
in l.iubemus.C. iſto titu. quibus in
ſenſu conſentit Iaſ.in l.ſi is qui pro
emptore.ff.de vſucap.nu. 174. licet
opinionem Salic. perperam retule-
4 rit.† Hæredis vero inſtitutio nō po
teſt nutu fieri, etiam ab eo, qui ceſ-
ſante morbo poſſet loqui: debet.n.
hæres nominari ore teſtantis. l. iu-
bemus.C.eo.Paul.Caſtrēſ.per tex.
ibi in l.hæredes palam.ff.iſto tit.&
eſt communis opinio docto. in d.l.
iubemus. quę probatur regia.l.vj.
tit.iij.part.vj.Satis enim erit,ſi ad
interrogationem alicuius nominan
tis hæredem teſtator reſpōdeat ver
bis ſe ita velle.glo.in d.l.iubemus.
cōmuniter recepta, vt fatentur Ci-
nus, Angel.& Iaſ.ibi poſt alios co-
lum.pen. Corn.conſi.73.volu.i.co-
lū.pen.& conſi.261.col.viii.volu.
4.& conſi.232.volu.i.Alber. Bru.
de implemen.formæ.colū.ij.nec li-
bet plures authores citare, qui hāc
opinionē communem eſſe fateātur,
cū hoc ſit expeditum cuilibet hanc
dubi

dubitationem tractanti, & id om-
nes frequentiſsime concedant. Pro
batur vero hęc ſententia in l. hac
cõſultiſsima.§. at cum humana fra
gilitas.C.qui teſtamen.face.poſ.&
l.nemo.ff.de hęredib.inſti. Eſt ta-
men intelligenda, modo ceſſet om-
nis ſuſpitio fraudis,timoris, & im-
portunę ſuggeſtionis,& conſtet te-
ſtatorem deliberate voluiſſe teſta-
ri,eademq; voluntate animo liben
tiſsimo conſenſiſſe, vt circa proprii
patrimonii diſpoſitionem interro-
garetur ab his, qui munus interro-
gandi aſſumpſerunt. Secus vero di
cendum eſt, quando teſtator graui-
ter ex morbo laborans, interroga-
tur a notario, quem ipſe non voca-
uit.Paulus Caſtren.in dicto.§.at cũ
humana fragilitas. Corneus in di-
ctis conſilijs.Socin.conſil.xx. vo-
lu.iij.idem conſil.28.colum.fin.eo.
volumi.Alexan.Corne.& Iaſo.in
dicta l.iubemus. Bartholo. Socin.
in l.j.§.ſi quis ita.col.j. & ibi Ioan
nes Crottus.ff.de verbo.obligatio.
Alexan.conſi.xii.lib.j. & ibi opti
me Carolus Molinęus Nico.Boer.
deciſio.xxxv.Aymon conſi. 117.
Zaſius conſi.iij.volu.j. nume. 37.
Carolus Ruin.conſi. viii. nume.9.
volu.iii,Anto. Imol. ij. colum. &
Barbat.iii.hic dicentes hunc intel-
lectum communem eſſe. idem no-
tant Roma.conſi.306.colum.fi.So
ci.conſi.229.col.vi.vol.ii. & Xua
res in allega.j.fol.pen.

¶Illud pręterea nõ eſt omitten-
5 dum, †teſtamentum quoad legata,
validum eſſe,ſi teſtator coram teſti
bus adhibitis ſolennitatibus ad te-
ſtamentum requiſitis,dixerit: Ego
teſtor,ſicuti diſpoſui in quadã ſcri-
ptura mea manu ſubſcripta, quæ
eſt apud Titium: modo conſtat eas
tabulas manu teſtatoris ſubſcriptas
eſſe. Bart,& ibi Socin.in l.ſi ita.ff.
de condi, & demon, quorum opi-
nio communis eſt,ſecundum Alex.
in l.ait prætor.§.fin.colum. j. ff. de
re iud.idem notat Anto. Rub. con
ſil.14.qui eandem deciſionem locũ
habere exiſtimat quoad inſtitutio-
nem hæredis,idque a Bart.colligit
dum is allegat l. hoc articulo.ff. de
hæredib.inſtit,idem Paul.in l. hac
conſultiſsima.§.per nuncupationẽ.
C.iſto titu.dum allegat l. aſſe toto.
ff.de hæredi.inſti.vbi Bald. & An
gel.id expreſsim aſſerunt,& Paul.
in l.hæredes palam.in princ.ff.iſto
titu.& probatur ea ratione,ꝙ for-
ma requiſita quoad nominatim ali
quid exprimendum, exacte ſerua-
tur,ſi expreſsio fit per relationem
ad certum, & minime dubiũ actũ.
l.quoties.§.ſi quis nomen.ff.de hæ
redibus inſtituen. Bald. in l.in mi-
noribus. C. de his quib. vt indig.
Angel.Aret.in .§.ſi minus. colum.
xix.de actio.Franc.in c.conſuluit.
ij.de appellatio.Sed opinionẽ Bar.
procedere in legatis, nõ in hęredis
inſtitutione dictat illa ratio, ꝙ for-
ma nominatim requiſita eſt ita in
ſpecie ſeruanda: vt per relationem
ad aliud ſeruari non poſsit.Bald.in
l.j.ff.de liber.& poſthu. Angel.&
Alexan.in l. vbi autem.§. illud.ff.
de verbo.obliga. Bald.in d.l.in mi
noribus.etiam ſi certa ſit relatio,&
ad certam aliquam rem directa. cle
men.appellanti. de appellat. Deci.
in d,cap.conſuluit.& ideo hãc diffe-
rentiam inter legata, & inſtitutio-
nem hæredis, ipſe Bartol. ſenſit in
l.fin. C. de fideicommiſ. ad finem.
quem Doct. communiter ſequun-
tur: ſecundum Iaſ. in l. certum.ff.ſi
cert.peta.col.j. & Alber. Brun. de
implemento formę,colũ. xii. verſi.
ad hęc faciunt. qui eam omnino ap
probant.Satis tamen crederem eſſe
etiam quoad hæredis inſtitutionẽ,
ſi res illa, ad quam relatio fit, ſit
indubitata,nec controuertatur eam

eſſe, cuius teſtator meminit quod Aretino viſum eſt in d.l.hæredes. in princi.col.ii. Cui addo ipſe oportere ita teſtantem dicere, Inſtituo heredem illum, quem ſcripſi in quadam ſchedula, quæ eſt apud Titiũ moueorque ad id opinandum ex d. l.nemo.in principio.& l.hoc articulo. & l. aſſe toto. & l. quoties.§.ſi quis nomen.ff.de hæredib.inſti.quibus exacte ſeruatis opinionum hic conflictus ceſſabit, eritque ſatisfactum vtriuſque ſentẽtię rationibus. Nam & ſi maxime forma ſeruanda ſit, quod nemo negat, tanta tamẽ poteſt eſſe in actu, ad quem relatio fit, certitudo, vt expreſsio nominatim facta videri poſsit: neque iuris vtriuſque rationi conuenit ſuperſtitioſe nimis eius deciſiones ſeruari.

6 † Subdit prętcrea gloſ.hic ſingularis, hæredis inſtitutionem pietatis cauſa factam, etiam nutu, validã eſſe.& hoc fauore piæ cauſæ cõcedẽdum eſſe exiſtimant Abb.et docto. hic communiter Bald. dicens hanc gloſ.ſingul.in l.j. C.de ſacroſ.eccl. j.lec.col.iii.qui in repe.num.59.eandem probat. dicit & ſingul. Iaſ.in d.l.iubemus.col.ii.ubi eam ſequitur poſt Angel.Alexã. Corn.& alios, quibus accedit Albertus Brunus in tracta.de forma.fol.95. col.iii.& eſſe hanc opinionem communem fatẽtur Iaſo. & Corne. in d.l.iubemus. col.pen.& Barb.hic cõl.iiii. qui tamen ab ea diſputando recedit.

¶Eadem gloſ.dum dicit: Teſtamẽtum poſſe in voluntatem hæredis committi, eſt intelligenda, vt ipſa hæredis inſtitutio fieri poſsit ſub cõditione illa, ſi ipſe heres voluerit.l. hæc verba.ff.de condi.& demon. Nam legata non poſſunt in apertam heredis voluntatem conferri.l.Senatus.§. legatum. ff. de legat.j.eſſet enim eluſoria iſthęc diſpoſitio: cum ipſe hęres nũquam vellet legata ſoluere. Sic et legatum alicui deferri poteſt ſub illa conditione, ſi ipſe legatarius uolet.l.ſi ita legatum.§.illi ſi volet.ff.de leg.j.

7 ¶ Scribit deinde glo. † legatũ expreſſe in arbitrium alterius committi non poſſe, tacite vero in arbitriũ alterius committi poſſe.quorũ vltimum plane procedit, etiam ſi in voluntatẽ alterius legatum velamine quodam conferatur: vt lego Titio centum, ſi Caius capitoliũ aſcenderit.l.nonnunquam.ff.de conditio.& demonſtratio. Id vero, quod gloſ.dixit, legatum in alterius arbitrium conferri non poſſe, falſum apparet. Nam legata poſſunt in alterius arbitriũ cõferri.cum intelligatur iſthęc commiſsio facta arbitrio boni viri, nẽpe ſi teſtator dixerit, lego Titio centũ, ſi hæres arbitrabitur, ſi hæredi viſum fuerit, ſi hæres putauerit. l. fideicommiſſa.§. quanquam.ff.de lega.iii.l.ſi in princip. ff. de lega.j. Barto.per textũ ibi in l.j. ff.de leg. ii.quẽ cęteri doctor.ſequũtur ibi:& in l.captatoriæ.ff.de legat.j.& in l. captatorias.ff.de hęredib.inſtit. Abba.conſi.iiij.volum.ii.nu.9.dicens hanc opinionem communẽ eſſe.cui non obſtat l.fideicommiſſa.ii.§.quãquam. ff.de fideicõ.libert.dicens in arbitrium hæredis non poſſe conferri lagatum, an debeatur. Eſt enim id intelligendum in arbitrio ita liberi ut voluntati ampliſsimæ ac liberrimæ ęquipolleat. Quin & in eadem lege ſententia communis manifeſte probatur.§.cęterũ.Ex quibus deducitur receptiſsima omniũ ſententia, legatum non poſſe conferri in liberam & apertam alterius cuiuſque voluntatem.gl.hic,& in d.l.j.communis omnium opinio in l.captatorias.C.de teſta.milit.& erit exemplum: Lego Titio decem, ſi Sempronius voluerit. quod probatur in dict. l.nonnunquam, vbi dicit Iuriſ conſul.

conſul. Nam in alienam voluntatē conferri legatum non poteſt optimus text. in l. captatoriæ. ff. de leg. j. quo etiam in legatis captatoria volūtas reprobatur. Verum ab hac communi opinione nouiſsime diſcedit Ludoui. Luſitan. in l. vtrum. §. cum quidam. ff. de reb. dub. colum. iii. iiii. & v. dicens legatum poſſe conferri in voluntatem liberam alterius, quam hęredis: tametſi inſtitutio hæredis non poſsit in alterius voluntatem ita liberam conferri, ne pendeat teſtamentum ab alieno arbitrio aduerſus Iuriſconſultos, qui hoc abſurdum exiſtimant. Caput vero teſtandi eſt hæredis inſtitutio quæ totum teſtamentum ratum reddit, quod non ita in legatis eſt cenſendum: cum ab eis non pendeat vis teſtamenti: nimirum ergo, ſi legata in alterius liberam voluntatem con-
8 ferri poſsint. † cui ſententiæ ſuffragatur Iuriſconſultus in l. Senatus. §. legatum. ff. de legat. j. Legatum inquit, in aliena uoluntate poni poteſt in hęredis uero non poteſt. ad idem l. i. ff. de leg. ii. In arbitrium alterius conferri legatum ueluti conditio poteſt. Quid enim intereſt, ſi Titius in Capitolium aſcēderit, mihi legetur, an ſi voluerit? Quod ſi communis opinio vera foret, nulla eſſet conſtituenda differētia inter legatū, quod confertur in voluntatem hęredis: & illud, quod ponitur in extranei uoluntate. ſiquidem legati collatio in liberam vtriuſque voluntatem non tenet: at in arbitrium vtriuſque facta tenet. & tandem l. fideicommiſſa. §. quanquam. videtur ſpecialis fieri prohibitione, in hęredis liberam voluntatem conferantur legata: quibus præmiſsis facilime tollitur ratio, quę pro communi fit. ex l. captatoriæ. quia ibi captatoria legata reprobantur, propter ambitionem, captionem, atque animum aucupandi bona aliena: non ergo prohibetur ibi legatum in alterius liberam voluntatem conferri. Difficilius euitari poteſt text. in l. nonnunquam. ſed Luſita. reſpondet intelligendum eſſe Iuriſconſultum de aliena voluntate, quę hęredis eſt: in cuius voluntate non poteſt poni legatum. qui quidem intellectus nequaquā placet: corrumpit enim ſenſum & uerba Iuriſconſulti. quo fit, vt facilius meo iudicio defendi poſsit communis opinio, quam hęc quę nouiter, ſubtiliter tamen a viro alio qui doctiſsimo concepta fuit. Non enim obſtat l. j. ff. de legat. ii. quę loquitur, quando legatum non in liberam voluntatem, ſed in arbitrium confertur. de quo Iuriſconſultus Vlpianus ibidem loquitur. Item non oberit l. Senatus. §. legatum. quippe quę poſsit in hoc ſenſu accipi, vt legatum in hęredis voluntatem conferri non poſsit in alienam vero, id eſt, legatarii, conferri poſsit. quod animaduertit poſt alios Antoni. Auguſti. lib. iiii. emendat. capitu. 15. & quod alibi in hęrede prohibitum fuerat, ſicuti & in extraneis, in legatario ibi permittitur. Vnde negamus alicubi a Iuriſconſultis hac in controuerſia diſcrimen conſtitui inter liberam voluntatem hęredis, & extranei quo ad legata, aut forſan legatum in voluntatem obliquam alterius conferri poteſt: vt ſi Titius Capitolium aſcenderit, non tamen in voluntatem nec liberam, nec obliquam hęredis. Poteſt enim dicto. §. legatum. intelligi, vt legatum in voluntatem alienam, obliquam quidem conferri poſsit, quamuis non in libe-
9 ram. † Oportet tamen intelligere, quid ſi teſtator dixerit, Lego centum Titio, niſi hæres meus noluerit. & Iur. conſultus reſpondet quaſi conditionale legatum eſſe

& primam voluntatem exigere. l. fideicõmiſſa §.ſic fideicõmiſſum.ff. de leg.iij.Eſt enim, vt arbitror, legatũ purũ, nõ conditionale ex libera volũtate hęredis,ſed ademptum ſub cõditione, ſi hęres noluerit. & ſi hęres ſemel dixerit ſe velle,conditio ademptionis ceſſat,quod ſi nõ declaret ſe nolle, debetur legatum. Qua in re differt ab illo legato, ſi hæres voluerit: quia donec hæres velit, non eſt legatũ, nec debetur. In primo etiam legato ſi hæres deceſſerit,priuſquã declaret ſe nolle, ius declarandi ad eius hęredem minime tranſit:& ideo non timet legatarius ademptionẽ. Fieri ẽt legatũ ita põt,cũ hęres voluerit:ſic.n.ſubſtãtia legati, nec cõfertur in liberã hæredis voluntatẽ ſub conditione: nec adimitur legatũ eo caſu, quo hęres noluerit:ſed tantum tractus temporis ſolutioni adijcitur, ſoluendũ quidẽ omnino legatum eſt, & eius dies ceſsit,ſed ad ſolutionem expectanda eſt voluntas hęredis: & eo mortuo eius hęres ſtatim ſoluere tenetur. d.§.ſic fideicommiſſum. quẽ ita interpretari libuit ex Alberic. ibi,tametſi Zaſi. in d.l. Senatus.§. legatum. ſcribat, ſe illius paragraphi rationem nondum intellexiſſe. In ſumma igitur, omnibus caſibus, quibus diximus, teſtamentũ in voluntatẽ, aut arbitrium alterius committi poſſe, in eiſdem verba huius canonis intelligi poterunt, dum dicit romanus pontifex. Qui extremam voluntatem in alterius diſpoſitione cõmittit,nõ videtur decedere inteſtatus. Minime vero ſatisfit huic deciſioni, quæ loquitur non tãtum quo ad legata,ſed et quo ad hęredis inſtitutionem: ideo amplius eſt hic canon intelligendus.

10 ¶Primo quidem, † ſi quis bona ſua omnia committat alterius diſpoſitioni, cum inſtituere hæredem nudum cenſendum eſt, vt in pias cauſas eadẽ bona diſtribuat. Sic enim decedit teſtatus. Inno. Abb. & doctor. quorum opinio cõmunis eſt, ſecundum Abb.Imol.colum.iiij.& Barb.v.qui poſt Card.verba Innocen. alioqui obſcura elegãter explicant. Hunc etiam intellectum aſſerunt communem eſſe Iaſ. nu.12. & Corn.in dicta l.captatorias.colum. iij.C.de teſta.milit.hic tamen intellectus procedit eo caſu, quo teſtator eſſet vſus verbis ſignificãtibus arbitrium boni viri. Secus autem erit dicẽdum, ſi in commiſsione eſſet vſus teſtator verbis liberam voluntatem inducentibus. ita Bart.in l.j.C.de ſacroſanct.eccle.nume.64. Alexan.nu.6.Corne.nu.4. Iaſ. nume.12.in dicta l.captatorias. Imol. in l. captatorias.ff. de hæred. inſtituen.nu.4.Pariſius conſi.xxxviii. volu. iii. nume. 21. ex quo aperte non meminit teſtator piæ cauſæ: qua ratione prædicti doctor.aſſerũt hunc text.non habere locum, ſi teſtator fuerit vſus his verbis: Committo omnia mea bona voluntati Sempronij. quàm opinionem communem eſſe exiſtimo,tametſi Cardinalis hic nullum in hoc diſcrimẽ admittat, & vtrunque caſum parẽ eſſe opinetur, attenta ratione communis aſſertionis, quæ vtroque caſu viget. Vnde poſt Imolam hic nume. 13. ipſius Cardina.ſententiam memoriæ commendandam eſſe opinor. comprobatur etenim ex his, quæ dicentur in iij. intellectu. Regia vero lex 32.in Taurino conuẽtu condita expreſsim ſtatuit, commiſſa alicui per defunctum teſtamẽti ordinatione, & diſpoſitione,poſſe ac debere hunc, cui commiſsio facta eſt, ſoluto ære alieno, quintam bonorum partem in opera pia expendere: reliqua vero bona dare his, qui defuncto inteſtato ſuc-

cedunt: qua quidẽ lege deciſio Innocen.recepta communiter tollitur niſi dixeris aliud eſſe,quando quis alterius diſpoſitioni committit propria bona, vt communis concluſio præmittit: aliud quando quis alteri committit, vt eius nomine teſtetur: tunc enim non poteſt hic ſe ipſum nec alium hęredem inſtituere, nec videtur a committente factus hęres.et in hac ſpecie loquitur Taurina lex. Nec tamen huic interpretationi temere ſubſcribo, ſed candidi lectoris iudicio eam cenſendam ingenue committo.

11 ¶Secundo,poteſt hic text. intelligi,† quando in alterius voluntatem non confertur principalis teſtamenti diſpoſitio: ſed tantum alteri committitur electio hæredis incerti ex certis quod iure optimo fieri poteſt.l. fideicommiſſaria.ij.§. fin. ff. de fideicommiſ. libert.l. vtrũ.§. cum quidam.& ibi doct.ff. de reb. dubijs.Bart.in l.illa inſtitutio.ff.de hæredibus inſtituendis. idem in l. captatoriæ.ff.de legat.j. Cin. Bartol.Alexan. Decius,& Iaſ. colum. ij. in l. captatoria. ff. de teſtamen. militia. Imola hic nume. 14. Paulus Pariſius conſil. xxxviii. nume.32. volum. iii. & Rodericus Xuares, in tracta. de capta. volunta. colum. ij. & iij. exemplum enim erit: Inſtituo hæredem vnũ ex ſeruis meis, quem Titius elegerit. Hoc tamen procedit,niſi genus, ex quo eſſet eligendum, eſſet ita amplum, vt ſi omnes venirent non facta electione, res eſſet eluſoria & vana.ita Paul.Caſtren.in d. l.captatorias.& Paulus Pariſ.dict. conſil.38.nume.33.& 49. Ex hoc intellectu quotidie filiorum, aut nepotũ melioratio a parẽtibus ſit hoc modo, Melioro vnũ de filiis meis, quem mea vxor elegerit. nam & his dictionibus vtar, quippe quibus huius regni legesſępeſsime vtãtur in hiſce qõnibus, atque hoc ipſum in l.31.Tauri ad finẽ probatur.

12 ¶Tertius huius c.intellectus ex eo conſtat, † ꝙ fauore pietatis teſtamentum, ſaltem quoad legata, poteſt in alterius conferri voluntatem,quam interpretationem magis cõmuniter doct. hic approbãt, & in dicta l.captatorias,vt conſtat ex Corne. Alexand.& Iaſ.ibi.quinolum.pen.& Dec. dicũt hanc opinionem communem. & idem aſſerit Iaſo.conſi.cx. colum. iij. volu. j.notat Bartol.in l.j.C.de ſacroſan. eccleſ.iii.quęſtio.v.quæſtio. princ. nume.64. idem in l. captatorię. ff. de leg. j. idem conſil. v. & vj. & plures alii, quos refert & ſequitur Paul. Pariſ. dicto conſi. xxxviii. nume.24.idem conſi.83. colũ.pen. volu. ij. cuius contentionis diſputatio eſt apud Socin.dicta l.vtrum. .§.cum quidam.& Luſita. ibi. Rimi.& Iaſ.in d.l.captatorias. quo in loco Dec.hanc communem ſententiam tutatur.Et licet præfatam opinionem frequentius quoad legata docto.admiſerint,vt conſtat ex Pariſio d.conſi.83. idem tamen erit dicendũ quoad inſtitutionẽ hæredis fauore pię cauſę, quæ iuris ciuilis ſubtilitatibus minime ſubiacet. Ius vero ciuile,quod vetat,vltimam diſpoſitionem in alterius voluntatem conferri,nimio forſan rigori innititur: & ideo hiſce teſtamentis ad pias cauſas ordinatis non eſt omnino ſeruandum, vt paſsim prædicti iuris vtriuſque profeſſores aſſerunt: quorum ratio, cum hæc ſit, etiam in hæredis inſtitutione maximã vim habet: atque ita in hac ſpecie hunc canonem intelligunt Bart. in l. captatorias.ff.de hęred. inſti.& ibi expreſsim Imol.nu.10. Alexan.nume. 6. & Corne.nu.4. in d.l.captatorias. C. de teſtamen. milit.

militer. quorum opinio, licet ſint qui refragentur, mihi verior videtur: ex qua ſic potuit teſtator dicere: Inſtituo hæredem eccleſiam ſancti Iacobi, ſi Titius voluerit: ac ſimili forma poteſt hæc concluſio ad praxim deduci. Non obſtat huic ſentẽtiæ. l. fideicommiſſi. nu. 2. verſicul. quod ſi ita. ff. de fideicommiſſ. liber ta. quæ in legato libertatis ita loqui tur. Quod ſi ita ſcriptum ſit, ſi hęres voluerit, non valebit: ſed ita demũ, ſi totum in voluntate fecit hæredis ſi ei libuerit. Quia illa Iuriſconſulti ſententia procedit, vbi conſtat, teſtatorem diſpoſitionem in liberam voluntatem hæredis contuliſſe. Secus ſane in dubio: eſt enim tunc interpretatio illa aſſumenda fauore piæ cauſæ, vt voluntas, in quam cõfertur diſpoſitio, non libera omnino accipiatur, ſed ſubiecta boni viri iudicio: ſicuti idem Iuriſconſultus in initio illius l. ſenſit ſcribens. Fideicommiſſa libertas ita dari poteſt. Hęres ſi volueris fidei tuæ committo, vt Stichum manumittas, quamuis nihil aliud in teſtamento poteſt valere ex nutu hæredis. Ex quibus verbis plane conſtat id eſſe libertatis, & ſic piæ cauſæ priuilegium. Quid alij in intellectu illius legis aliter ſentiant. Conſtat vero ex his voluntatem pro arbitrio accipi fauore piæ cauſæ: ꝙ in eadem Iuriſconſulti deciſione probatur, dũ dixit, legatum libertatis collatum in alterius voluntatem, validum eſſe: nam ſi voluntas eo caſu libera omnino intelligeretur, non valeret legatum, vt ſuperius diximus. Ex propoſita ſiquidem, ac ſubiecta materia, voluntatem pro arbitrio poſſumus interpretari. l. j. ff. de lega. 1. quo ſane fit, vt quoties dixerim ob fauorem piæ cauſæ, poſſe vltimam cuiuſque diſpoſitionem in voluntatem alterius conferri, intelligam plane, atque aſſumam voluntatem pro arbitrio boni viri. hic igitur eſt verus ſenſus Iuriſconſulti in dicta l. fideicommiſſa, cui plures aptari ſolent intellectus, quos explicant Iaſon & Deci. in dict. l. captatorias. & Luſit. in dict. §. cum quidam. e quibus ille fere omnium conſenſu recipitur, vt prima pars per vltimã corrigatur, ac tãdem legatum libertatis non poſsit in hæredis voluntatem conferri, qui ſenſus maxime a Iuriſconſulto alienus eſt. Quod ſi communis interpretatio admodum placuerit, poterit diſtingui legatum pium, quod hoc in canone tractatur, a legato libertatis hoc enim licet pium cenſeri poſsit: non tamen ratione eius pietatis, quæ animarũ ſaluti conducit, ſicuti docet Deci. in d. l. captatorias. col. vlt. quod modo latius diſputare non libet, ne vltra ſepia tranſilire videar. Illud tamen ex his cõſequitur, legatum ad pias cauſas poſſe non tantum in voluntatem extranei, ſed & hæredis conferri: quod Bartolus notat in dicta l. j. nume. 64. C. de ſacroſanct. eccl. quem poſt alios ſequitur Corne. in dicta l. captatorias. nume. v. qui legatum profanum a pio hoc diſtinguunt: quod illud non poteſt in voluntatem hæredis conferri: licet bene in arbitrium. Hoc vero poteſt, cuius aſſertiõis partim meminimus ſuperius numer. vij. & viij. Nos ſane ita diſtinguimus, ut legatum non pium in alterius voluntatem collatum, inualidum ſit: propter liberam voluntatem, quam ex his verbis colligitur, legatum autem pium eodem modo factum, validum eſſe cẽſemus, eo quod fauore piæ cauſæ voluntatem pro arbitrio accipiamus. Vnde forſan illud adnotandum erit, vltimam cuiuſque diſpoſitionem in alterius, & maxime hæredis omnino liberam, & abſolutã volun-

voluntatem collatam non valere: & hoc pacto defendi poterit opimo ſatis controuerſa in dict. l. captatorias. C. de teſtamen. milit. in cuius examine plures exiſtimarunt vltimam diſpoſitionem teſtantis, in alterius voluntatem conferri non poſſe, etiam ad pias cauſas. Verum quoad hanc decretalem mihi ſane, ſi licet libere propriam ſententiam promere, primus Innocen. intellectus potius placet, quem & Panormi. hic ſequitur, dicens communem eſſe.

¶Cæterum illud omittendum non eſt paſsim a iuris vtriuſque doctoribus ex hoc capite adnotari, † Captatoriam voluntatem fauore piæ cauſæ permitti: quod hic minime probatur, ſi conſideretur, quæ ſit uere captatoria voluntas. Nec omnino id iuris rationi congruit, ſi quidem militibus non eſt permiſſa captatoria diſpoſitio l. captatorias. C. de teſtamen. milit. quamuis eorum teſtamenta a iure ciuili maximis et ſpecialibus priuilegijs ſint ornata, & munita. Præterea ſi captatoria voluntas bonis moribus aduerſatur & ideo nec conſuetudine permitti poteſt, vt exiſtimant Areti. & Iaſon in l. ij. in princip. ff. de vulgar. idem Iaſ. in d. l. captatorias. cum & captioſa ſit, & doloſa iſthæc diſpoſitio, notatur in l. cum donationis. C. de tranſactio. non uideo cur ratione pietatis permitti poſsit. capit. ſuper eodem de vſur. in hac tamen dubitatione primum ipſe opinor nulli bi probari, ob piam cauſam captatoriam voluntatem permitti, liceat fatear eam permiſſam eſſe, quæ in alterius arbitrium aut voluntatem conferatur. Vnde non omnino communi opinioni accedo. Secundo quidem ab Areti. & Iaſ. libentiſsime diſſentio, qui dum confuſa doctrina vtuntur, aſſerunt conſuetudine fieri non poſſe, vt cuiquam permiſſum ſit, vltimam eius voluntatem in alterius liberam diſpoſitionē, aut conſenſum conferre: hoc enim vt ipſis placet, contra bonos mores eſt. falluntur equidem. Nam ſi id contra bonos mores eſſet, non permitteretur hoc canone, etiā fauore piæ cauſæ. in quo ſequor Ange. in d. l. captatorias. ff. de hæred. inſti. Alexā. in l. captatorias. C. de teſtamen. milit. eundem Soc. & Ripam in d. l. ij. de vlga. in princip. qui probare conantur, conſuetudine induci poſſe, vt extranea cuiuſque voluntas alterius diſpoſitioni committi poſsit, & liberæ. His etiam doctoribus placet idem eſſe in captatoria voluntate, aduerſus Areti. & Iaſ. Ego vero perpendens captatoriæ voluntati captionem, ac dolum quendam ineſſe, reprobamque alienæ hæreditatis ambitionem. l. illæ. ff. de hæredib. inſtituen. l. ſi maiores. C. de trāſacti. l. j. ff. ſi quis aliqu. teſta. prohibuc. §. manet. inſtit. de ſociet. author enim captatoriæ voluntatis captionem in id dirigit, vt facta hæredis inſtitutione per alium ipſe propriā voluntatem muter. nollem admittere, ſtatuto, aut conſuetudine induci poſſe captatorias uoluntates ac ſubinde potius in hoc Aretino & Iaſoni accederem, quam Angelo, Socino, Alexandro, & Ripæ. Ex quibus in diſcrimen, ac diſputationem adducere libet Carol. Ruinus reſponſum: is inquam, conſil. 20. volumine ſecundo, probare conatur, hanc inſtitutionem validam eſſe, nec captatoriam cenſeri: Inſtituo Titium hæredem meum, dummodo ipſe Titius me hæredem inſtituat: atque ibidem cenſet, inſtitutionem iſtam ſub modo conceptam validam eſſe, modumq; ipſum reijciendum fore, nec neceſſario ſeruandum; quippe qui turpis ſit. ad-

ducit vero ad probationem gloſſ. &
Bart. Alex. cęteriſque frequentiori
calculo receptam in l. cum donatio-
nis. C. de tranſactio. quæ aſſerit libe
rationē a Titio Sempronio conceſ-
ſam ſub modo, vt Sempronius eun-
dem Titium hæredem inſtituat, va
lidam eſſe: cum etiam non ſecuta in
ſtitutione, in pari cauſa turpitudinis
potior ſit conditio poſsidentis: et ſic
debitoris: quamuis liberatio omni-
no nulla eſſet ſi ſub conditione con-
cepta fuiſſet ex authoritate Accur-
ſij, quem Barto. & doctor. commu-
nius ſequuntur. Addit & ipſe Ca-
rol. nu. 8. inſtitutionem ita factam,
Inſtituo Sempronium hęredem, ſi
ipſe me hæredem inſtituerit, non eſ
ſe captatoriam, ſed ex eo damnari,
quod contra bonos, mores hęredi
inſtituto auferat liberam teſtandi
facultatem, et ob id validam eſſe, re
iecta conditione illa de iure impoſ-
ſibili. l. j. ff. de cond. inſtit. Hæc ta-
men a viro doctiſsimo vtcunque in
ſtructa cenſura indigent. Et in pri-
mis vltima hæc concluſio refellitur
ex his, quę de captatoria volunta-
te hoc c. diximus: conſtat etenim, eſ
ſe hanc captatoriam voluntatem, at
que ideo nullo pacto valere, nec
ſeruandā fore. Id vero, quod Caro-
lus dicebat, reiecta conditione iure
impoſsibili validam eſſe hanc inſti
tutionem, iuris rationi aduerſatur:
cum hęc conditio, ſi me hæredem
inſtituas, non ſit, nec impoſsibilis
de iure, nec turpis: nullibi enim, ni
fallor, a iure prohibetur hęres hic
inſtitutus, teſtatorem hęredem inſti
tuere: nec id turpe cenſetur, ſi qua
namque captio, aut turpitudo hac in
re dari contingit, ea in priori adeſt
inſtitutione: quo fit, vt diſpoſitio ip
ſa captatoria turpis ſit cenſenda. nō
autem cōditio in ea diſpoſitione ap
poſita. Et licet ob illam conditionē
id, quod diſponitur captionem, et de
ceptionē, præ ſe ferat: ipſa tñ etiā ſi
euenerit, ſecuta ve fuerit nullā dece-
ptionē aut captionē īducit. Igitur ſi
pdicta inſtitutio captatoria ē, & ex
eo reprobatur, quod captionem, &
deceptionem inducat, non uideo cur
magis reprobanda ſit expreſſa con
ditionis, quā modi forma: cum utro
que caſu idem dolus eadem captio
pręſumatur: atque ideo eadem ratio
ne perpenſa, erit & illa inſtitutio re
probanda, quæ his verbis facta fue
rit: Inſtituo Titium, modo ipſe me
hęredem inſtituat, vel vt ipſa me
hęredem ſcribat: contra Caroli re-
ſponſum. Nec oberit gloſ. illa com-
muniter recepta, quia Accurſius ibi
in eo contractu ſub modo concepto
exiſtimat utriuſque contrahentis
turpitudinem adeſſe, & addit in pa
ri cauſa turpitudinis, eſſe potiorem
poſsidentem, quæ quidem ratio ma
nifeſte in teſtamento ceſſat, in quo
vtriuſque turpitudo, nec datur, nec
poſſeſsionis ratio locum habere po
teſt ita facile, ſicuti in contractu at-
tento exemplo Accurſii, imo ex
mente gloſſ. & doct. qui eam ſequū
tur, modus turpis contractum vitiat
quoad ea, quæ nondum ſunt tradita
& ſic quoad actionem: quod notat
in ſpecie Corne. conſi. 255. volumi.
iiii. & comprobatur ex his, quę no
tauit in epitome de ſponſ. ii. part. c.
iii. §. j. num. viii. & 18. quidquid di
cant Angel. & Areti. in l. impoſsibi
lis. ff. de verbo. obliga. Nec illud
hac in re prętermittendum eſt, qui-
buſdam placuiſſe liberationem a
Titio Sempronio conceſſam hac cō
ditione, ſi Sempronius Titium hæ-
redem fecerit validam eſſe, & hi
ſunt Placentin. Iacob. Butrica. Pe-
trus a Bella Pertica Cinus, Baldus,
Salycetus, Alber. Fulgo. Iaſ. Alciat.
in dict. l. cum donationis ea ratione
ꝙ non minor libertas in matrimo-
nio exigitur, quam in teſtamento,
ut con-

vt conſtat, & diximus ſuperius ii. par. rubri. & tamen ad coniugium poteſt quis inuitari ſpe lucri. l. Titio centum.§. j. ff. de condit.& demonſtr. igitur & ad hæredis inſtitutionem. Vnde ſecuta hęredis inſtitutione valida erit prædicta liberatio. Nec obſtat ratio,qua prohibetur captatoria uoluntas: nam ea inſtitutio aut legato, vltimave voluntate procedit,non in hiſce contractibus, in quibus illa deceptio contingere nequit,ex proxime dictis,quę latis explicat Alciat.in d. l.cum donationis. Nec item oberit d.l.cum donationis,quia ibi & ſimilibus iuris locis prohibetur, ne quis pacto diſponente adſtringatur ad hæredem certum inſtituendum: non tamen impedit in conditione id poni quod in diſpoſitione poſitum minime arctaret. l. vxorem.§.heres.ff. de lega.iii.Et quamuis opin.gloſſ. probetur a Bart. Paul.Ang.Alex. Rimin.et aliis,eaque ſit magis communis authore Alcia.ibi & Carolo in d.conſi.20.2. col.Hæc tamen poſterior nec rationibus, nec authoritatibus deſtituitur.

14 ¶ Poſtremo, gloſſ.aſſerit,† poſſe in genere pauperes hæredes inſtitui:quod expreſsim probatur in l.ſi quis ad declinandam.C.de epiſco.& cleric.reg.a l.20.titul.3.part, 6. quibus conſtitutionibus exponitur, eſſe hanc inſtitutionem intelligendam in pauperibus illius ciuitatis,ubi conditum eſt teſtamentū. quod ego intelligerem,ſi teſtamentum ſit conditum in loco domicilij teſtantis: alioqui pauperes domicilii teſtantis ſunt admittendi. ex gl. in capitu. ſi pater.uerbo,pauperes, iſto titu.in 6.quæ dixit,legatum relictum a teſtatore,ut inter pauperes diſtribueretur, eſſe diſtribuendum in pauperes loci, quo domicilium habebat teſtator,& idem probatur ex.l.nulli.C. de epiſcopis & cleri. l.hęc conditio.§. vltim.ff. de cōdit. & demonſtr.& præter Franc.in d. c.ſi pater.dicit dicta gloſſ. ſing.Felin.in cap. ſicut tuis.de ſimo. 2.col. notat idem Felin.in cap.fin.col.10. de foro compet.Hoc tamē non procedit in executore teſtamentario, cui teſtator dedit pauberum electionem: is enim non tenetur eligere pauperes domicilij teſtatoris.Ioan. Andre.Domi. Lapus, & Franc.in dict.ca.ſi pater. Capella Toloſan.t 128.pulchre Collecta.in cap.Ioannes.iſto titu.nume.10.ea ratione,qp Epiſcopus,cui iure deuoluto compe tit dignitatem eccleſiæ conferre,tenetur eligere aliquē ex clericis eiuſdem eccleſiæ,ad quam fit electio.capi.ne pro defectu. de electio.tamen compromiſſarius ad eligendum libere poteſt eligere,etiam ex extraneis clericis, qui nō ſint illius eccleſię.cap.ſi compromiſſarius.de elect. in 6. atque hęc ipſa opinio probatur in l.cum quidam ita.§.j.ff.de lega. ii. quibus ſane ſtandum temere non eſt: cum in hac pauperum electione ipſius teſtantis mens refragari videatur iuramq; ipſa ciuilia pauperibus domicilii teſtantis patrocinentur:quam ob rem caute ſeruāda eſt hæc Doctorum opinio.

¶ Illud pręterea omittendum non
15 eſt,† poſſe legatum dotis in voluntatem alterius conferri ita vt fauore dotis,ſicuti fauore pię cauſę,in arbitrium illius collatum cenſeatur.Bartol.in l.teopompus.ff. de dote prælег.Imola in l.captatorias. col. penul.ff.de hęred. inſtituē,Alexand. conſil.54. volumi. ſecundo, Rodericus Xuares in tractat. de captato. legatum incertum fauore dotis valet.ſi filiæ. ff.de legat.iii.prædicta tamen non probantur in d.l. Teopompus.cū ibi nihil ſit collatū in voluntatē alterius, ſed mandatū

fuit

fuit amico teſtantis eius mentis conſcio, vt cum opus fuerit, eius mentis fidem faciat. ita Cuma. conſi. 117. alias lib. 2. pareg. c. 39. & in l. j. §. vltim. num. 18. ff. de verbo. oblig. Quibus tamen addendum eſt, non eſſe ſtandum aſſertionis illius, cui teſtator commiſit voluntatis propriæ reuelationem: niſi afferat eam fuiſſe teſtantis voluntatem, quę ex coniecturis apparentibus veroſimilis eſt alioqui facilime in alterius liberam voluntatem conferri poſſet cuiuſq; teſtatoris vltima diſpoſitio. ſic Bartol. dict. l. Teopompus. ibidem explicat & poſt eum Paul. & Imol. in l. illa inſtitutio. ff. de hęred. inſti. col. 4. Alex. in l. captatorias. col. pe. C. de teſtamẽ. milit. Matth. Afflic. deciſio. 371. Caro. Ruinus conſ. 21. nu. 10. vol. 2.

SVMMARIVM.

1 *Quarta portio ex quibus debeatur Epiſcopo, et a quibus ubi etiam intellect. ca. de quarta. de præſ. tractatur.*

2 *Legatum relictum creditori quãdo compenſetur cum debito conuentionali, uel legali.*

3 *Huius canonis rõ, & intellectus.*

4 *Intellectus ad legem Regiam, an legatum uxori a marito relictũ imputetur in arras.*

5 *Ratio ad legẽ Regiã. 16. Tauri.*

6 *Legatum relictũ paræciali eccleſiæ, an imputetur in quartam eidem eccleſiæ iure debitam.*

7 *Legatum conceptum his uerbis, ut nihil exigat legatarius de bonis meis, an inducat compenſationem.*

8 *Diſcutitur egregia ſentẽtia Bar. in l. et iuriſiurãdi. §. ſi liberti ff. de oper. libert*

9 *Donatio inter uiuos non imputatur in debitum legale*

10 *Legatis a patre mille pro maritãda filia, et ea poſtmodum ab ipſo patre nuptui tradita, conſtituta dote ex quingẽtis, an reliqua quingenta poſſint exigi.*

11 *Quando ex uoluntate legãtis fiat compenſatio, et ibi huius canonis intellectus.*

12 *Quarta canonica portio an debeatur Epiſcopo ex legatis fraternitati alicui.*

CAP. OFFICII.

VARIARE ſunt in canonibus conſtitutiones de quarta portione, quæ Epiſcopo ſolui debet ab eccleſijs, quæ intra eius diœceſim fuerunt conſtitutæ.

1 † Nam Epiſcopo debetur quarta portio decimarum a parœciali eccleſia. c. de quarta. de pręſcript. ca. conquerente. de offici. ordi. vbi Ioann. And. Abb. & doct. contra gloſſ. ibi. quæ hoc non iuri, ſed conſuetudini tribuendum eſſe exiſtimauit. Debetur etiam Epiſcopo quarta pars oblationum. c. conceſſo. 12. q. 2. ca. vobis. eod. q. c. de his. ca. antiquos. 10. q. j. d. c. de quarta. notat Soci. de oblationi. lib. 8. art. v. licet gloſ. dubitet in d. c. de his. et Troilus in tractа. de obligationi. col. pen. Quarta deinde portio omnium, quæ eccleſiis pietatis cã legãtur, Epiſcopo debetur. text. hic. & in d. c. cõquerente. & c. de quarta. et in. c. ſequen. iſt.

tiiu.

ſit.vbi Innoc.Cardi.Ant.& Barb.
n.9.ex his legatis,quartam portio-
nem epiſcopo competere,adnotarũt
expreſſe,& Abb.in cap.ij.de ſepul.
Latius Bertachi. tracta.de Epiſco-
po.4.lib.4.part.nu.40.exceptis le
gatis, quæ exprimuntur in c.vlti.
iſto titu.Ex quo nunquã mihi pla-
cuit opinio Felin.qui in d.c.de quar
ta.col.j.ſcribit, in præſcriptione to-
tius quartæ portionis aduerſus Epi
ſcopum titulũ requiri: quia ſatis cõ-
ſtat ex pręſumptione iuris canonici
portionem aliquam oblationum,
legatorum, & decimarum Epiſco-
po debitam eſſe:ſecus tamen,ſi præ
ſcriptio id egerit,ut loco quartę por
tionis quinta aut ſexta ſoluatur:
tunc etenim titulus non eſt neceſſa-
rius in hac pręſcriptione; cum ex
iure Pontificio nulla ſit circa hanc
portionem quartã certitudo: ſi quí-
dem quandoque maior, quandoque
minor Epiſcopis ſoluit.ca.certifica
ri.de ſepultu.Conſtat equidem a ca
nonibus quartam hanc portionem,
& canonicam nominari. Vnde ceſ
ſante conſuetudine, cuius meminit
romanus pontifex in dict.c.certifi-
cari. erit de iure ordinario iſthæc
portio quarta.quod probat regia l.
v.titu.13.part.1.& ideo ad præſcri-
ptionem quæ aduerſus Epiſcopum
in eius parte, vel in ea tota objici-
tur, titulus eſt neceſſarius. cap.j. de
pręſcript.in 6.Hęc vero quarta por
tio, quę Epiſcopo ex legatis loco
pio factis competit,ab ipſa eccleſia
ab ipſo loco pio, non ab hęrede te-
ſtantis debetur. Abb.hic. 2.col.In-
nocen.& Abb.in c.de his.de ſepul.
Bal. in l. ſi quis ad declinandã.§.in
omnibus.col.1.C.de Epiſcop.et cle
ric.dicens hanc opinionẽ eſſe ab ec
cleſiis, nõ ab hęrede exigendã.So-
let tñ in pleriſq; diœceſibus ex an-
tiqua conſuetudine, ex bonis & re
bus a defuncto relictis, dari Epiſco
po,vel parœciali presbitero,melior
veſtis,aut vas aliquod argentũ,ſeu
alia res, quam ipſe Epiſcopus vel
presbyter eligerit: quã conſuetudi-
nem propria ſententia & iudicio cõ
probauit Rotæ pretoriũ, teſte Caſ-
ſadoro,deciſione vnica.de conſuet.
¶Porro,ad huius c.intellectũ ex iu
2 re ciuili premitto, † quantitatem a
debitore creditori legatã minime
compenſari cum ipſa debita quanti
tate.l.creditorem.ff. de legat.ij.pul-
cher text.in l. vnica.§. ſciendũ.C.
de rei vxor. acti. quibus tamen ob-
ſtat tex.in auth.præterea. C. vnde
vir & vxor.ex quo legatũ a mari-
to vxori factum imputatur in illam
portionem,quę vxori ex bonis ma
riti debetur. regia l.7. titu.13.parte
ſexta ad idem eſt l.ſi cũ dotem pa-
ragrapho ſi pater. ff. ſoluto matri-
monio.vbi legatũ factum filię a pa
tre,qui dotẽ filię a genero exegerat
cuiuſque cauſa debitor filię erat,cõ
penſatur cum ipſa dote a patre exa
cta.Ex igitur neceſſarium hæc iura
intelligere & ob id conducit pluri
mum diſtinguere debitorẽ cõuentio
nalẽ,eundẽque voluntariũ ab initio
a debitore legali eodẽque inuito.In
primo equidẽ nõ eſt admittẽda com
penſatio,ſi ipſe creditori aliquã quã
titatẽ legauerit. Quod cõſtat ex.d.
l.creditorẽ,& d.§.ſciendũ. adiuncta
profeſſorũ omniũ utriuſque iuris in
terpretatione,quę adeo procedit:ut
ſi hęres grauatus per fideicommiſ-
ſum Titio reſtituere aliquam pecu
niæ quantitatem, aut aliquã rẽ,ei-
dẽ Titio leget rẽ diuerſam, aut quã
titatẽ aliquã,nõ cenſetur animo cõ-
penſandi legaſſe: quod notat Ay-
mon conſi.131.column.fina. contra
Anani.conſi.3.nam hic teſtator nõ
tenetur ex debito legali, ſed ex vo
luntate primi teſtatoris, vt conſtat.
Quæ quidem communis opinio lo-
cum ſibi vendicat, quando teſtator
poterat

poterat cogi a iudice debitum illud
ſoluere. Quod ſi ipſe qui legat, in iu
dicio condemnari non poterat: atta
men tenebatur id ſoluere pro exo-
neranda conſcientia, & tunc legaue
rit, in hac dubitatione compenſatio
admittenda eſt: ſicuti eleganter do-
cet Areti. conſi. 92. viſo legato. col.
j. cui ſubſcribunt Iaſ. col. 8. deciſi. 6.
ac cæteri nouiores in dicta authen.
præterea. In ſecundo autem debito
re, qui quidem inuitus eſt lege cogē
te, diuerſum cenſemus: legatū enim
ab eo creditori relictum, animo cō-
penſandi dimiſſum videtur, & ob
id compenſationi locus eſt. dict. au-
thent. præterea. & d. §. ſi pater. qui
rationem habet ex legis obligatio-
ne, qua pater tenetur filiam iterum
dotare: vti explicant Dec. & Curt.
Iunior in dict. authen. præterea. vl-
tim. notab. eamque rationem diffe-
rentiæ exiſtimant eſſe, quod lex in
ducens obligationem aliquo inuito,
eidem beneficium hoc largiatur, vt
legatum ab eo factum indebitam il
lam quantitatem ex lege impute-
tur, a ſimili argumento l. omnino. et
l. quoniam nouella. C. de inoffi. te-
ſtamen. quibus in legitimam filio-
rum portionem legata imputantur:
licet ab hac frequentiſsima diſtin-
ctione diſcedat Coraſi. lib. miſcella.
3. c. j. Eſt igitur iure receptum lega
tum indebitum legale imputari: qđ
procedit, etiam facta compenſatio-
ne ſpeciei cum quantitate, vel quan
titatis cum ſpecie. Alex. Dec. & Ia
ſon in d. auth. præterea. Imo. & A-
lex. in d. §. ſi pater. a quibus plane
diſſentio ex eo, ꝙ ſpecie cum quan
titate nulla fit compenſatio. l. fi. ubi
glo. recepta communiter. C. de com
penſat. l. ſi conuenerit. ff. de pigno.
actio. optimus fere in ſpecie tex. in l.
ij. §. mulier. ff. de dote præle. l. plane
§. ſed ſi non corpus. ff. de legat. j. l.
ſi pater pro filia, ff. de dotis collat.
huiuſque opinionis, quam aduerſus
Imol. Alexā. & alios ſequor, autor
eſt Bart. in l. huiuſmodi. §. cum pa-
ter. ff. de leg. j. quem Iaſ. parum ſibi
conſtans ſequitur in. §. bonæ fidei.
de actio. nu. 67. & omnino Soci. cō
ſil. 93. volu. j. col. pen. dicens non eſ
ſe ab hac opinione recedendum in
iudicando, nec in conſulendo. eandē
probat Roderic. Xua. in l. j. titul. de
arris. Foro legū. verſ. ſed pone quę
ſtione. idem tenet Bald. in l. quoniā
in prioribus. C. de inoffic. teſta. ult.
colum. item hæc imputatio legati
in id, quod ex legis obligatione de-
betur, fieri debet ſiue legatum fiat
ab eo cui onus ex lege incumbit,
ſiue ab illius hærede, qui ſucceſsit
in eadem obligatione legali, ex ea-
dem ratione. Anch. conſi. 26. col. ii.
Paul. Caſtren. conſi. xxxv. vol. ii.
Aymon conſi. 131. col. pen. quam-
uis Philip. Corn. in contrariam fue
rit ſententiam. conſi. 292. volu. j. Il-
lud vero prætermittendū non eſt,
& ſi maxime compenſationi locus
non ſit, quādo aliquid a legante le-
gatario debetur ex ſpontanea &
voluntaria cōuentione, vt diximus
tamen eadem compenſatio admit-
tenda eſt, ſi ex coniecturis aliquot
appateat animo, & voluntate com
penſandi relictum fuiſſe legatum.
Abb. conſi. 81. colum. ij. volumi. j.
Corn. conſi. 115. col. pen. volu. iiij.
nouiores in dict. authen. præterea.
Aymon conſil. cxlix. duodecim cō
numerans coniecturas, ex quibus
præfatam voluntatem deprehen-
dere poſsimus. His equidem prę-
3 miſsis † apparet minime conue-
nire inter hunc canonem, & di-
cta iura ciuilia, imo maximum
diſcrimen eſſe; ſiquidem legatum
Epiſcopo factum non imputatur in
canonicam portionem, quę ex lege
Pontificia ipſi Epiſcopo debetur,
vt in hoc capite ſancitū eſt. Vnde
Abb.

Abb.& doct. hic communiter iura
ciuilia intelligunt, quando debitum
legale ab ipſo teſtatore legatario
debetur. tunc etenim compenſatio
fit. Secus vero quando debitum le-
gale non debetur a teſtante, ſed ab
alio, quamuis ex cauſa ipſius teſta-
toris: ſicuti quarta canonica portio
non debetur Epiſcopo a teſtatore,
ſed ab eccleſiijs, quibus ipſe teſta-
tor legauit. Eundem intellectum ſe-
quuntur Salicet. Alexan. Iaſ. num.
20. Dec. nu. 13. in dicta authen. præ
terea. & Roder. Xua. in dict. l. j.
uerſi. ſed pone quęſtionem. dicens
hanc opinionem communem, con-
tra Barbat. hic.

¶Ex quibus plura deducuntur,
4 & primum † intellectus ad regiã
l. i. titul. de arris, lib. iij. Fori, qua
quidem cautum eſt, ſoluto matri-
monio abſque prole, arras integras
vxori competere: eo vero ſoluto ſu
ſceptis liberis, quartã arrarum par-
tem vxoris eſſet reliquas vero tres
portiones filiis eiuſdem matrimo-
nii deberi. Nam ſi maritus uxori le
gauerit certam quantitatem, hoc le
gatũ imputatur in arras, quas uxo-
ri maritus promiſit, quia lucrum ar
rarum a lege vxori defertur, nec
maritus eſt uoluntarius debitor, ſed
neceſſarius ex legis regię decitio-
ne. ita hanc quæſtionem definiuit
Rodericus Xua. in d. l. j. verſic. ſed
pone quęſtionẽ. ad hoc ipſum Bar-
tol. citans in l. ſi cum dotem. §. ſi pa-
ter. ff. ſoluto matrimo. qui dixit, le-
gatum factum ab uxore marito, cui
ex lege, aut ſtatuto defertur ſoluto
matrimonio tertia pars dotis, non
imputari in illam partẽ dotis, quę
marito ex lege competit. Ego pla-
ne, ſi maritus arras uxori non tan-
tum promiſit, ſed & tradidit, ita ut
penes uxorem ſint, ab hac Roderi
ci opinione diſſentio: cum in hoc
caſu arræ non debeantur a marito,
ſed ſint apud ipſam vxorem. Vnde
non oportet quærere de cõpenſione
quod expreſsim notat Ioan. Lupi.
in rub. de donatio. §. 27. ad finem.
Quod ſi arræ promiſſę ſuit, & non
traditę, adhuc opinor, compenſatio
ni locum non eſſe: non enim eas ac
quirit uxor ex legis diſpoſitione,
ſed ex donatione facta a uiro vxo-
ri in præmium pudicitię uirginalis,
aut uidualis: quo fit, ut a uoluntaria
mariti promiſsione hęc obligatio
procedat, quam tamen promiſsio-
nem regia lex approbat, minime ue
ro lex ipſa lucrum defert. quod ma
nifeſtius conſtabit ex l. i. & ii. titu.
ii. li. iii. Fori. l. 50. cum ſequentibus
Tauri. & explicat ipſe Rodericus
Xuares in d. l. 1. in princ. nec quid-
quam oberit deciſio Barto. in d. §.
ſi pater. quia loquitur in lucro do-
tis, quod a lege ſola defertur. vxor
etenim non dat dotem, ut ea marito
acquiratur. Maritus vero in his re
gnis arras donatione quadam lege
recepta, et permiſſa promittit, ea uo
luntate, ut uxori matrimonio con-
ſummato, in pudicitiæ præmium
quęrantur. Igitur compenſatio hac
in re non eſt admittenda, autore Al
fonſo Montaluo in d. l. i. a quo Ro
dericus diceſsit non ſatis iuſte, ni
ego fallor. atque ita exiſtimo Io-
an. Lupi. in dict. §. 27. hanc opinio-
nem, quam ipſe elegi, ueriorem eſ-
ſe iudicaſſe.

5 ¶Secundo, † ex his ratio deci-
dendi colligitur ad regiã l. 16. Tau
ri, quę ſtatuit legatum factum a
marito vxori, non imputari in illã
dimidiam partem, quę uxori ex le
ge regia competit, ex acquiſitis ma
trimonio conſtante, & tamen ea
pars a lege defertur. Cur igitur com
penſatio locum non habet? nempe
ex eo, quod illa pars ita ipſo iure a
lege vxoris defertur, ut ei ſtatim
acquiratur: nec dicitur debita a ma
rito, ſed

rito, ſed propria ipſius vxoris, nã
et acquiſita matrimonio conſtante
communia ſunt viro & vxori: non
ergo tempore: quo maritus legat
vxori, eſt illius dimidiæ partis de-
bitor: & ideo non eſt tractandum
de compenſatione.

℄ Tertio, hinc aperitur illius quæ
6 ſtionis definitio, † an legatum re-
lictum eccleſiæ parœciali, aut eius
presbytero, ſit imputãdum in quar
tam portionem legatorum, quę teſta
tor, idem reliquerit monaſterio, aut
eccleſię extraneę, in qua ſepulchrũ
elegit? & præmiſſa deciſione tex.
in cap. certificari. c. i. c. ij. noſtra. de
ſepultu. clementi. dudum. eod. ti. qui
bus eſt expreſſum, quartam portio
nem eorum, quæ legantur monaſte
rio, aut eccleſię non parœciali, ab
eo, qui ibi elegit ſepulchrum, debe-
ri ab ipſis legatariis eccleſiæ parœ-
ciali ipſius teſtantis, uidetur non ad
mitti compenſationem, per iſtum
tex. ita Cardinalis in clementi. du-
dum. de ſepul. §. verum. q. 27. & ibi
Anchara. q. xj. Barbat. hic. nu. 12.
regia l. v. tit. 13. partit. i. Contrariũ
tamen ſunt, qui probare conentur
ea ratione, quod hæc quarta portio
debetur non tantum ab eccleſia le-
gataria, ſed etiam ab hærede defun
cti, a quo peti poteſt. in dicta clemẽ
ti. dudum. §. verum. verbo largiri.
quam hoc approbant ibi Cardina-
lis Ancha. & Imol. Abb. in cap. de
his. de ſepultu. colum. ij. & eſt Sal-
manticæ Synodica conſtitutio 26.
quæ iniũgit hæredibus huius quar
tæ portionis retentionem ſubdens,
hęredes eam non retinentes cogen-
dos eſſe eandem ſoluere parœciali
eccleſiæ. Igitur ſi hęc portio ab hæ
rede debetur, compenſationi locus
eſt. cum ex lege portio iſta debita
ſit. Cui opinioni adſtipulatur text.
in c. de his. de ſepult. dicens, eccle-
ſiæ parœciali, cui nihil relictum eſt
a teſtatore, deberi quartam portio-
nem eorum, quæ relinquuntur ec-
cleſiæ, in qua teſtator ſepulturam
elegit. ergo a contrario ſenſu, ſi ali-
quid eccleſiæ parœciali relictum
eſt, non debetur quarta eidem, ſed
eſt cum ea compenſandum legatũ.
ex quibus compenſatio in hac præ
ſenti queſtione locum habet. ſecun-
dum Abb. colũ. ii. & iij. Antonius
& Imola hic numero decimo. Syl-
ueſ. verbo, Canonica. §. nono, colũ.
penult. Frederic. conſilio tertio, Io-
an. de Ligni. & Imol. in dicta cle-
mentina dudum. fol. vj. col. fin. Sali
cet. Alexand. & Corne. in dicta au
thẽtica pręterea. eundem Alexãd.
in dict. l. ſi cum dotem. §. ſi pater. et
hanc opinionem opinor magis cõ-
munem eſſe, primam tamen uerio-
rem quam & Decius probat in di-
cta authentica præterea. Nec ob-
ſtat, quod hęc quarta debeatur ab
hærede teſtatoris: quia id nullibi
probatur: non enim ſequitur, hæres
tenetur eam apud ſe retinere, & de
ducere a legatis ſoluendis monaſte
rio, uel eccleſię, in qua teſtator ſe-
pultus eſt. igitur & eam ipſe hęres
debet, ſiquidem ipſe hæres conue-
niri a parœciali eccleſia poteſt ad
ſolutionem huius quartę portionis,
ne inter ipſam eccleſiam. & mona-
ſteria aut alias eccleſias oriatur lis,
& quia facilius ab hęrede exige-
tur, quam ab aliis eccleſiis. Quin
& ſi cõcedamus, quartam hanc por
tionem ab hęrede deberi, non tamẽ
concedemus a teſtatore debitam
fuiſſe: & ſic huius c. deciſio adhuc
in ea locum habebit. Item, non ob-
ſtat text. in dict. cap. de his. ſiquidẽ
indictio illa a ſenſu contrario ad-
uerſus hanc conſtitutionem non eſt
recipienda: maxime, quia ille text.
loquitur in quæſtione differenti, ut
ex eo & c. ij. eiuſdem tituli cõſtat.

7 ℄ Quarto, † quoties cõpenſatio
legati

legati cum debito legali admitten-
da foret, eadem ceſſaret, ſi teſtator
in legando hac eſſet uſus forma. Le
go centum de bonis meis: nō enim
habet tunc animum compenſandi,
cum bona dicantur deducto ęre alie
no. l. ſubſignatum. §. bona. ff. de uer
bo. ſignifi. Ergo ſoluto debito lega
li: ſoluendum itidem legatum eſt
ex cęteris bonis: quamobrem com
penſationi non eſt locus. Bald. in d.
l. ſi cum dotem. §. ſi pater. Alexan.
Iaſ. num. 26. & Corneus in dict. au
then. pręterea. Feli. in c. quoniam.
de præſcript. iiij. colum. Barb. hic.
num. 11. Hippo. ſingu. 162. quibus
refragatur ratio illa, quod appella-
tione bonorum a teſtatore prolata,
ipſius hæreditas comprehenditur.
l. mulier. §. fina. & l. ſequen. ff. ad
Trebel. l. nam quod. & l. cogi. codē
titu. notat. Bart. in l. iij. ff. de bono.
poſſeſ. hæreditas autem etiam ęs
alienum continet, ut conſtat. Igitur
ex his uerbis non cenſetur teſtator
recedere a compenſatione, quę a iu
re conceditur. qua ratione a Baldo
recedunt Cuma. in d. §. ſi pater. Are
tin. & Deci. in dict. authen. præte-
rea. num. 13. Ex eadem ratione pe-
riclitatur ſententia Barto. in l. & iu
riſiurandi. §. ſi liberti. ff. de oper. li-
8 bert. qui ſcripſit † filiam poſſe ab
hęredibus patris dotem maternam
petere, etiam ſi pater filiæ ultra por
tionem legitimam, optimam quāti
tatem legauerit, & adiecerit ſe uel-
le, vt filia nihil aliud petat de bo-
nis ſuis, ipſius inquam patris. Nam
ſi ſimpliciter dixiſſet pater, Et uo-
lo, ut filia mea nihil amplius petat
cenſetur voluiſſe compenſationem
fieri dotis maternę cū legato: quia
uero dixit, ut nihil aliud petat de
bonis meis, non cenſetur uoluiſſe
hanc compenſationem fieri. idem
Bald. in l. liberti libertęque. C. de
oper. liberto. & Corne. conſi. 212.
colum. fin. volumi. j. ſed ex ratione
qua Bald. paulo ante reprobaui. &
hęc Barto. opinio non procedit, ſe-
cundum Ioannem Crott. in l. ſi con
ſtante. ii. lect. colum. vij. ff. ſoluto
matri. & Ioan. Campeg. de dote.
par. i. q. 33. Poſſet vero habere lo-
cum ſententia Barto. etiam ſi teſta-
tor dixiſſet, & uolo ut nihil petat:
quando dos materna conſtaret ex
rebus mobilibus, aut immobilibus
quarum dominium mortua matre,
tranſierat in filiam, licet poſſeſsio
penes patrem eſſet, tunc etenim uer
ba illa teſtantis non ſunt referenda
ad actionem realem. argu. text. in
l. Aurelius. §. Meuia. ff. de liberat.
lega. a quo. gloſ. & doctor. deducūt,
liberationem tutori, curatori, alicu-
ius adminiſtratori legatam, non cō
prehendere actionem realem Bart.
in l. & uno. §. eius rei. ff. de accepti
latio. Et ad id dicunt prædictam
gloſſ. in dict. §. Mæuia. ſingu. eſſe.
Bald. in l. cum neceſsitate. C. de fi-
deicō. not. Iaſ. in princip. de actio.
nu. 101. idem in l. ſub prętextu. ii.
C. de tranſ. colum. ij. notat Barto. in
l. non ſolum. §. final. ff. de liberat. le
ga. Alex. conſi. 172. circa primum.
ii. vol. col. iij. Soci. conſi. 190. colū.
pen. & fin. uol. ij. Roma. conſ. 201.
Bal. de preſcr. ii. par. iij. partis prin
cipalis quęſt. 14. colum. penult. Fe-
li. in cap. fin. de pręſcript. colum. iii.
tradit Alexand. conſi. 102. uolumi.
ij. incipit, ſuper primo. colū. v. Sic
ergo clauſula iſta, Lego filię meę
centum, & uolo ipſam nihil am-
plius petere, non excludit filiam a
rei uendicatione, quę ei cōpetit pro
rebus maternis, quas pater poſsideb-
bat. Verū enim vero, licet legatum
imputetur in debitum legale, ſicuti
prémiſimus ex authen. prętetea.
9 C. unde vir & vxor. † non ſic do-
natio inter uiuos. l. etiā. §. ſi debita.
ff. de bonis libert. uerſicu. ſed ſi non
mortis. l.

mortis.l.ſi vero.verſic. cęterum.ff. eo.tit.notat Soc.conſi.03.vol.j.co. pen.quamuis Iaſ. cõtrarium teneat in d.auth.præterea.nu.20. Cuius opinio procederet vbi in certam cauſam eſſet legatum directum, & ad eandem cauſam donatio facta fuiſſet:cuius rei exemplum eſt apud Iuriſconſultum,& Bartolum in l.Lucius.§.j.ff.de legat.ij. qui illam elegan
10 tem quæſtionem tractat.† Patre legante filiæ mille aureos pro ea maritanda, eodemque patre poſt illud teſtamentum tradente marito filiã, conſtituta dote quingentorum aureorum,an poſſit filia mortuo patre reliquos quingentos aureos petere? In quo videtur quibuſdam petitioni locum non eſſe, ea ratione,quod cauſa ob quam mille fuerunt legata, per ipſum teſtantem ſit minori impendio executioni tradita,& ob id receſſum ſit a primo legato. Ex eo etiam, quod legata ad alimenta certa quantitate in teſtamentis ab eo legato receſſum cenſetur, ſi minor quantitas ad eandem cauſam in codicillis legata fuerit.l.libertis. ij. in prin.ff.de alimen.& cibar.lega. atque ita in pręmiſſa quæſtione reſpondit Dinus,quem ſequũtur Pau. Caſt. Cumanus & Imol. in l. Lucius.idem Imo.in l.huiuſmodi.§.cũ pater.ff.de legat.j.idem in ca. filius noſter,iſto tit.& Campeg.de dote. part.j.q.36. Rurſus exiſtimant alij opinionem Dini procedere,quando teſtator legaret pro filia maritanda ſecus vero ſi legaſſet pro filiæ dote nam conſtante matrimonio dos augeri poteſt : igitur quod reliquum eſt ex legato ad dotis augmentum peti poterit.Bart.in dict.l. Lucius. quem in hunc ſenſum referunt Pau. in d.l.Lucius.Bal. Ange.& Salic. & Corneus in l.filia,C.de lega.Barba.nu.14.poſt Ancha. in ſ. in d.c. filius,Io.Lupi.in c. per veſtras,de donatio.iij.notab.§.12.licet a Bart. diſceſſerint ex his plerique : dum Bar.tamen ſcripſit,& hoc puto,verba iſta ad Dini ſententiam referũt. Alij vero ꝙ potius placet,hæc Barto.verba referunt ad Oldrad.qui aſſeruit indiſtincte,filiam admittendã eſſe ad petendum reliquos quingentos aureos ex legato. Bartolus etenim cum Oldradi ſententiam retuliſſet,& eius rationem,nempe quod legatum certę quantitatis non minuatur ex adiectione l. creditor.§. ſi inter.ff.manda.l.Lucius.ff.de alimen.& cibar.leg.ſubdit, & hoc puto bene dictum , rationem Oldrad. probans, quando teſtator dixiſſet , pro filia maritãda: quia ea maritata finita eſt cauſa. Quãdo aũt teſtator dixerat pro dote,non diſtinguens : ſed eandem aſſertionem approbans vtitur Bar.alia ratione: quod cauſa legati finita non ſit,quia dos augmẽtũ recipere poteſt. Ecce igitur qualiter Bart. abſque diſtinctione Oldrado conſentiat. In hunc ſane ſenſum Bart.verba retulere Imo. in dictis locis.Alex.in d.l.huiuſmodi.§. cum pater.col.pen. Iacob. a ſancto Georgio in d.l.filia. Decius conſil. 81.col. pen. Quin & hæc Oldrad. opinio verior eſt. Nam cauſam legati contingere potius confirmat legatum,quam id extinguat,aut diminuat.l.ſi item facta.l.conditionum , ff.de conditio. & demonſtra. & ita Oldrad.ſequuntur Alex. in d.§.cũ pater.Bal.Paul.Ang.Sali. Iaco.& Iaſ.in d.l.filia.Dec.d.conſi.81.Ancha.& Barba.in d.c. filius.col.fin. Alberi.in d.l.Lucius.Soc.cõſ.101. col.2.vol.iij.dicens hanc opinionẽ communem eſſe,quod etiam fatetur Iacobin.in d.l.filia. Nec obſtat l.libertis. quia ibi ſecunda diſpoſitio facta fuit in actu vltimę voluntatis & ideo tollit primam, & præterea eſſet ſuperflua ſecunda diſpoſitio ſi

primam

primam non tolleret; cum in ſecunda minor eſſet quantitas quo ad mẽſtrua alimenta, quam in prima. qua in re Bartol. non exacte ſenſum illius legis perpendit dicens, ibi in ſecundo legato contineri plus, quã in primo. quod verum eſt, aſſumendo legatum ex diuerſis rationibus in vltima diſpoſitione factum: ſed conſiderando legatum ſecundum relictum ex ea cauſa, qua primum, minus eſt ſecundum legatum quàm primum: & ideo a primo receſſum eadem lex expreſsit. Hinc infero, legata quantitate mille aureorum pro conſtruenda eccleſia, ipſo teſtatore conſumptis quingentis aureis eandem conſtruente, nihilominus reliquos quingentos aureos peti & exigi ab hęrede. Cuius aſſertioni non obſtant ea, quę notauimus in c. iij. huius titu. nume. 10. Cum ibi tractetur de quantitate legata ad oratoriũ cuius formam teſtator deſignauerit. Glo. verbo, vendicare, duo adducit iuris ciuilis capita aduerſus iſtud. Quorũ primum, nempe l. vltima. ff. de inofficio. teſtamen. procedit ſpeciali quadam ratione ad excludendam querelam inofficioſi teſtamenti, quę odioſa eſt: ſecundum glo. Bart. & communem opinionem in dicta l. vlt. doctor. hic. gloſ. & doct. in l. poſt legatum. §. ſunt qui putant. ff. de his quib. vt indig. Secundum vero, quod eſt l. ſi debitor. ff. ad legem Falcid. ex eo tollitur, ꝙ teſtator ipſe petierit debitum imputari in Falcidiam: vt ibi explicant. glo. & doct.

¶ Ad intellectum verſi. ſi vero. huius cap. eſt denique pręnotandũ, 11 † rem legatam a debitore creditori, hoc adiecto moderamine, vt ea ſit pro ſatisfactione debitę quantitatis contentus, etiam ſi ſit minoris valoris, debitum ipſum extinguere, ſi per legatarium legatum ipſum acceptum ſit l. creditorem. iuncta gl. ibi. ff. de lega. ij. Quod ſi quantitas legetur creditori, cui ſpecies debetur a teſtatore, eadem ſatiſfaciendi voluntate, idem erit. Si vero teſtator creditori legauerit certam quantitatem, & addiderit ſe vellę debitæ quantitati ex hoc ſatiſfactum cenſeri compenſatio tantum admittitur concurrentis, quantitatis, ita vt reſiduum quod exceſſerit, a creditore peti poterit, & ei tenentur hęredes ſoluere l. Imperator. §. centum. ff. de legat. ij. Sed & ſi teſtator creditori, cui quantitas debetur, ſpeciem legauerit ſimpliciter pro debito, etiam recepto legato, ſolum fit compenſatio ſpeciei legatę cum quantitate concurrente, & reſiduum petendum erit. textus egregius in l. penultima. §. qui fratris. ff. de aliment. & cibar. legat. Et idem erit legata quantitate pro ſpecie debita: non enim ſufficit ſimplex hæc legandi forma, vt locus ſit l. Imperator. §. centum. Sed oportet teſtatorem addere, vt omnino ſit ex hoc legato debito ſatiſfactum: qua forma canon hic vtitur.

¶ Ex quibus poterũt deduci aliquot aſſertiones, quæ huic capiti neceſſarię aut vtiles ſint. Prima legatũ ſpeciei relictum Epiſcopo a teſtatore pro quarta portione epiſcopali compenſari ad ęquiualentem quantitatem cum ipſa quarta portione. Et idẽ erit ſi legetur Epiſcopo quãtitas certa pro quarta portione, quę in ſpecie conſiſtat. Quod ſi dictum a teſtatore fuerit vtroque caſu, ſe legatum Epiſcopo relinquere, vt nihil petat ratione quartæ Epiſcopalis, etiam ſi diſpar ſit legatũ a quarta portione, fit omnino integra cõpenſatio, & computatio: nec poteſt Epiſcopus exceſſum æſtimationis exigere.

¶ Secunda cõcluſio, legatum certæ quantitatis pro quarta canonica portione Epiſcopo relictum, vtcunque conceptis verbis, ad concurrentem vſque quantitatem imputatur, ita vt excedens æſtimatio ab Epiſcopo peti iure poſsit.

¶ Erit denique exẽplũ ad verſi. Si vero. quãdo teſtator in fraudem, ne Epiſcopus quartã portionẽ legatorũ, quæ eccleſijs ipſe relinquebat, obtineret, concepit legata omnia in forma canonis vltimi huius tituli, præter quoddã modicæ quantitatis legatum, quod ita plane expreſsit, vt Epiſcopo ex eo quarta portio debeatur, & in huius quartæ portionis compẽſationem, Epiſcopo teſtator legauit certam quantitatẽ, qua contentus eſſet: iſthæc quidẽ fraus non impedit, quin Epiſcopus poſſit quartam integram e reliquis legatis petere. Ioannes And. Anto. & Imol. hic. col. vj.

¶ Vltimo, hic eſt inquirendum,
12 an debeatur Epiſcopo quarta canonica portio ex his, quę legantur fraternitatibus, quæ cõgregationem quandã prætextu pietatis præ ſe ferunt. Et quibuſdã placet nõ deberi Epiſcopo ex his legatis quartã portionẽ: non enim ſunt hæc legata locis pijs, ſed perſonis. c. ſequenti, & alijs rationibus, quas cõgerit Abb. hoc approbans, conſi. 31. vol. j. Frederi, cõſi. 129. Bal. in l. ſi quis ad declinandã. §. in omnibus, C. de epiſ. & cleri. nu. 19. Imol. & Abb. hic. Lauren. Calca. conſi. xxj. colũ. ij. quibus refragatur, quod vt canonica hæc portio debeatur, eſt ſatis, pia eſſe legata. cap. vlt. & c. ſequen. iſto tit. Hæc vero legata pietatis cauſa fiunt, vt conſtat: igitur ex eis quarta debebitur: quod Calderi. ſenſit conſi. 23. huius tit. Nec ẽt negari iure põt, pias has fraternitates collegium pietatis cauſa conſtituere, ex his, quæ notãtur in l. j. C. de ſacroſ. eccl. & in l. j. ff. de colleg. illic. Vnde quartam hanc Epiſcopo deberi, aſſerunt hic Anch. & Barba. nu. 7. Petrus Peruſi. in tract. de quarta canonic. epiſ. 14. q. principali, late hãc dubitationẽ expendens. Eandẽ opinionẽ ſequitur Barb. conſi. j. vol. 4. vbi nu. 8. poſt diligentẽ diſputationẽ hanc eſſe cõem profitetur, cui & ipſe libenter ſubſcribo. Hic vero illud obiter adnotandum eſt authore Budæo in tit. de officio q. iiij. colũ. has quas vulgo dicimus cõfratrias, ex eo denominari, quod Phratrię apud Ariſto. in Politicis dicantur hominum cõuentus. propria ſibi ſacra peculiariaque habentium. Hi enim hoies communi puteo vtebantur, quod Gręce dicitur φρέαρ his accedit ꝙ φρατρία apud Gręcos dicitur cõſpiratio, cõiuratioq; : ſicuti tradit text. in c. coniurationũ xj. q. j. Ego equidem nõ damno diligentẽ hãc nominis & vocis deductionẽ: opinor tamen in Chriſtiana religione eos qui primum has pias cõgregationes conſtituerunt, ad profanam hanc conſuetudinẽ minime aduertiſſe: imo potius dici confraternitates exiſtimo ex eo, ꝙ a Cipriano, Hieronymo, Ambroſio, ac Tertulliano, fraternitas pro Chriſtianorũ collegio accipiatur, ſicuti Rhenanus adnotauit ex Tertulliano in libro de velandis virginibus, & ex libro ad martyres.

SVMMARIVM.

1 ❧ *Diſtinctio nominis proprij ab appellatiuo, ut actus realis, uel perſonalis iudicetur, ceſſat omnino ex coniecturis, quibus aliud deprehendi poſsit.*

Iura-

1 *Iuramentum præſtitum alicui, an tranſeat ad ſucceſſores iurantis, uel eius cui præſtatur.*

3 *Legatum relictum uxori, illi tantum debetur quæ uxor erat tempore teſtamenti.*

4 *Intellectus l. quod principi ff. de legat. ij.*

5 *Compromiſſum factum à prelato an tranſeat ad ſucceſſorem.*

6 *Promittens, uel iurans obedire iudici ipſius nemine proprio expreſſo, tenetur ex promiſſione ſucceſſori obtemperare.*

7 *Amicitia conſanguinitati comparatur.*

8 *Huius capitis intellectus.*

9 *An diſtinctio huius tex. procedat in donatione inter uiuos facta.*

10 *Legatum relictum canonicis, collegio canonicorum adquiritur, non eccleſiæ.*

C. REQVISISTI.

TRACTAT in hoc capite Innocētius tertius, an legatū relictū Epiſcopo, cenſeatur relictū prætextu eccleſię, & dignitatis: an ratione perſonę ipſius Epiſcopi, vt ſubinde cō ſtet, cui cōpetat hoc legatū eccleſię an Epiſcopi hæredibus. Et quāuis ad cognitionem huius, & ſimiliū, quæſtionum ſoleat tradi diſtinctio illa nominis proprij, & appellatiui
1 †ſiquidem actus conceptus expreſſo nomine proprio ipſi perſonæ tribuitur: ille vero, qui geſtus ſit expreſſo nomine appellatiuo dignitatis, ipſi quidem dignitati competit tex. celebris in c. qm̄ Abbas. de off. deleg. & ibi doct. l. ſi ſeruus cōmunis. ff. de ſtipu. ſeruo. Alex. per tex. ibi in l. iij. §. filius. col. ij. ff. de liber. & poſthu. Bal. in l. j. q. ij. C. de libe. pręter. Paul. in l. ſi a primo. ff. de libe. & poſthu. ad fi. Bal. in prooem. ff. col. ij. Prius tamen quam hanc regulam attendamus, oportet coniecturas quaslibet perpendere, ex quibus vel erit diſpoſitio iudicanda realis, vel perſonalis: quod probat elegans tex. aduotante Panor. Nam & ſi in legato expreſſum ſit nomen Epiſcopalis dignitatis, cenſetur prætextu perſonæ relictū, qn̄ teſtator eſſet conſanguineus Epiſcopi notant Abb. Felin. & Deci. in d. c. quoniam Abbas. Altia. expreſſius regu. j. de præſump. 28. prę ſum. pulchre Socin. conſi. 34. lib. iij. col. ij. ad idem tex. ſing. & ibi Bart. in l. pen. ff. de reb. dub. cui conuenit regia l. 25. titu. v. part. v. dicit illū tex. ſing. Paul. Caſtren. ibi, & Bal. in d. c. quoniam Abbas. vnde libet plurima deducere, quo regula iſta rectius intelligatur.

℃ Primum, hinc conſtat ratio glo. in c. fi. ad fin. hoc titu. in vj. vbi in nominatione executoris teſtamentarij expreſſo nomine dignitatis facta, ſunt attendendæ coniecturę, ex quibus deprehendi poſsit, executionem teſtamenti cōmiſſam eſſe perſonę potius, quam dignitati. quam glo. pręter doct. ibi dixit ſingu. Iaſ. in . §. fi. inſti. de ſtipu. ſeruo. in additioni. ad Portium, & notab. Abb. in conſil. xciij. volu. ij. idem Abb. in d. c. quoniam Abbas. col. 3. vbi Felin. & Deci. idem aſſerunt, idem Deci. in cap. ex parte. colum. j. de conſtit.

2 ℃ Secundo apparet, † Iuramentum pręſtitum alicui expreſſo nomine proprio, in re tamen ad dignitatē pertinenti, ad ſucceſſorem

dignitatis tranſire: quod probatur
ex pręcedentibus, & ex his, quę ſta
tim ſubijciã, maxime ex c. verita-
tis. de iureiur. vbi cauetur. Iuramen
tum præſtitum in re, quæ ad digni-
tatẽ attinet, habenti illam dignita-
tem, vires etiam habere reſpectu il-
lius, & ſucceſſorũ in eandem. qua
in re, ni fallor, erat glo. ibi commu-
niter recepta, ſecundum Imol. dicẽs
eſſe neceſſarium in iuramento fieri
mentionem ſucceſſorum, vt illud iu
ramentum tranſeat in ſucceſſores il-
lius, cui pręſtatur. Eodẽ pacto errãt
Anto. Cardi. Abb. & Doct. in d. c.
veritatis. exigentes ipſius ſaltẽ di-
gnitatis expreſſam mentionẽ vt iu-
ramentum extendatur, aut potius
deducatur ad ſucceſſores in dignita
te. Quibus ego non aſſentior, quip-
pe qui ex hoc canone videam fre-
quentiſsime colligi, actum aliquem
ex coniecturis deprehendi, ad digni
tatem pertinere. Atque maior hu-
iuſce rei coniectura eſſe poterit, quã
ꝙ actus ipſe fiat prætextu rei ad di
gnitatem pertinentis? Vnde repe-
titio iuramenti quo ad ſucceſſorem
neceſſaria non eſt: quia adhuc qui
iurauit & viuit, iuramenti religione
adſtringitur, tametſi non inficiet,
iurantem ratione feudi teneri reno-
uare inueſtituram a nouo domino,
& recognoſcere ſe eius feudatariũ
eſſe. c. longinquitate. xii. q. ij. c. j. §.
præterea. de prohibit. feud. aliena.
per Freder, not. Bald. Henric. &
Cardi. in d. c. veritatis. Hinc etiam
falſum eſt, iuramẽtũ ex parte eius,
cui præſtatur, perſonale eſſe: licet
id aſſerant Bald. Fulg. & Rom. in
l. ſed ſi hac. ff. de in ius vocand. qui-
bus accedit, & ſi dubius, maxime
Curt. Iun. in l. ſi quis maior. nu. 25.
C, de tranſact.

¶ Tertio, ex his probatur, iura-
mentum ab aliquo præſtitũ, ipſius
pręſtantis hęredẽ, aut ſucceſſorem
minime ad periurium obligare, etiã
ſi contractus, in quo præſtatur ad
hæredes, vel ſucceſſores pertineat.
Non enim patitur iuramẽti religio,
quę animã adſtringit, vt iurantem
egrediatur ipſius iuramenti vincu-
lum. Abb. & doct. in d. c. veritatis.
Io. And. in c. fin. de ſepult. Bald. &
Paul. in l. grege legato. ff. de leg. j.
Bal. in l. fi. C. de pact. col. iiij. Bart.
& Bald. in l. generaliter. C. de reb.
credi. Thom. & Caieta. xxij. q6.
98. arti. ij. Altia. in c. cum cõtingat.
de iureiur. nu. 120. & ibi Imol. nu-
me. 18. licet ipſe hæres ex illo con-
tractu teneatur: ẽt ſi contractus is a
iuramẽti adiectione vires acceperit
quamuis ab hac tertia illatione ali-
quantulum diſceſſerint Abb. in d. c.
cum contingat. nu. 8. & Soci. conſi.
38. col. j. volu. iij.

¶ Quarto eadẽ præmiſſa regula
defenditur optima opinio Bal. in l.
fi. col. iij. C. de indict. vid. tol. qui di
3 xit, † legatum factũ vxori ſub no-
mine tantũ appellatiuo, non deberi
ſecundæ vxori, quam poſt teſtamẽ
tum mortua prima teſtator accepit:
cui ſententię ſuffragatur elegãs tex.
in l. ſi quid earũ. §. fi. ff. de leg. iij. At
quę prioris, inquit, vxoris cauſa pa
rata ſunt ita poſteriori debentur, ſi
ei adſignata ſint: quia non eſt ita de
poſteriori vxore cogitatum, cũ pa-
rarentur. Ecce igitur qualiter conie
ctura dicitur Iuriſcon. vt exiſtimet,
ſub nomine appellatiuo perſonam
tantum non dignitatem conſidera-
ri oportere. ad idem text. in l. Seio
amico. in prin. ff. de ánnu. leg. Bald.
ſequitur Dec. in d. c. quoniam Abb,
nu. 16. Iaſ. in l. diuortio. §. quod in
anno. pen. colũ. ff. ſolu. matri. Andr.
Tiraq. in l. ſi vnquam. C. de reuoc.
dona. in princ. nume. 104. facit opti
mus tex. in l. boues. §. hoc ſermone.
ff. de verb. ſignifi. not. Cremen. in
ſing. viij. ſed ſi teſtator nullam ha-

beret

beret tempore teſtamenti vxorem, legatum vxori relictum non tantũ primæ, ſed et ſecũdę, aut tertię vxori debetur, cum & actus hic ſit fauorabilis: & ideo ita erit intelligendus, maxime ceſſante dicta coniectura affectionis eius vxoris, quã tunc habebat teſtator. Alex. conſi. 171. volu. ij. Paul. a monte Pico in l. Titia. ff. de lega. ij. col. 82.

Quinto, hæc concluſio, quã ex hoc Innocentij tertij reſponſo colle-
4 gimus, †comprobatur ex Iuriſconſulto in l. quod principi. & in l. Auguſtæ. ff. de lega. ij. vbi quod Auguſto relinquitur, dignitati relictum eſſe cenſetur. quod vero Auguſtæ, non dignitati, ſed perſonæ legatur: nulla ſane alia ratione quam quod expreſſo vtrobique nomine dignitatis alijs argumentis coniectamur diſcrimen maximum ſubeſſe, cum dignitas eo nomine ſignificata propria ſit Auguſti, non tamen Auguſtæ, quę inde hoc nomen habet, quod vxor Auguſti ſit. Et id Bart. animaduertit in d. l. quod Principi.

Sexto, ex his manifeſta eſt ratio eius, quod notauit Abb. per text. ibi, in cap. dilecti. col. ij. de for. cõpe. dicens, in re eccleſiæ competenti actum cenſeri geſtum nomine eccleſiæ, ſiue exprimatur nomen proprium, ſiue appellatiuum. Et addit hanc eſſe communem opinionem, quę inſigniter probatur in hoc c. attēta regula, quã ex eo poſt Abb. collegimus. idem ſentit Bart. in l. poſt mortem. §. j. vbi ad hoc ipſum eſt expreſſus text. ff. quando ex fact. tutor. Domi. in cap. ſi gratioſe. de reſcrip. lib. vj.

Septimo, licet compromiſſum ad ſucceſſores non tranſeat nec ad hæredes. c. fi. de arbitr. l. diem proferri. §. j. l. ſed interpellatum. §. fin.
5 ff. eod. titu. †tamen ſi compromiſſum factum ſit a prælato ſuper re ipſius eccleſiæ, etiam non facta ſucceſſoris mentione, ad ſucceſſorem tranſit. text. & ibi Abb. in cap. pręſentata. de teſtib. etiam ſi factum ſit nomine proprio prælati expreſſo: quod ibi adnotauit Aret. j. colum. Quin & ipſe illius c. concluſionem intelligo, etiam ſi compromiſſum fiat inter eccleſiam, aut prælatum, ſuper re eccleſiæ, & priuatum aliquem: namquamuis hoc compromiſſum non tranſeat ad hæredes illius priuati: tranſit tamen ad ſucceſſorem prælati, quia nomine eccleſię cenſetur factum. quę morte non extinguitur. cap. ſi gratioſe. de reſcrip. in vj. xij. q. ij. cap. liberti. Nec placet Aretini ſententia, qui in dicto cap. præſentata ſcripſit, illum textum procedere in compromiſſo facto inter duas eccleſias, nõ inter eccleſiam & priuatum, ne contractus ipſe ſit inæqualis. Mouetur etiam ex dicta l. ſed ſi interpellatur. §. fina. vbi Bald. idem in hac quæſtione aſſerit, ex eo text. qui probat cõpromiſſum ſolui morte cuiuſuis ex litigatoribus, quanuis ab altera duntaxat parte mentio hæredis facta ſit: non enim conuenit quoad heredes inęquale eſſe compromiſſum. Veruntamen lex illa locum habet, quando ex conuentione partium datur inæqualitas: nos vero loquimur, quãdo ab ipſa lege deducitur hęc inęqualitas. Nec obſtat. quod contractus hic ſit inæqualis: id etenim non eſt abſurdum, ſi ſpeciali ratione contingat, vti in hac ſpecie conſtat: ſiquidem eccleſia morte non extinguitur, & ideo nec cõpromiſſum ab ea factũ extinguitur: at eis, qui cũ ea contendit, ac litem agit, morti ſubiectus eſt: & ob id ſi moriatur ante latã ab arbitro ſententiã, ceſſat, & extinguitur compromiſſum.

Octauo, ab eadē radice infero,

verum eſſet, quod Bald. ſcribit in c. i. colum. 3. de inueſt. in marit. facta. cui accedit Feli. in d. c. pręſentata. colū. i. ex quibus conſtat facto com promiſſo in Hiſpaniarum Regem dignitatis nomine expreſſo, eo mor tuo minime id munus ſucceſſori competere. cum ex compromittenſium voluntate, & conſenſu electa ſit induſtria, et prudentia ipſius Regis, non dignitatis qualitas. Sic ecō trario, ſi dignitas cōſideretur, parū refert nomen proprium exprimi. Bald. in c. i. §. preterea. num. 23. de prohibit. feudi alienat. per Freder.

¶ Nono, inde rationem habet ſententia Barto. qui in l. terminato. C. de fruct. & liti. expenſ. colum. 2. dicebat, iudice reſeruante ſibi taxationem expenſarum ſiue nomine tātum proprio, ſiue appellatiuo, poſſe ab eius ſucceſſore in iudicandi munus expenſas taxari, ex dicta reſeruatione. idem Bartol. in l. ab executore. in prin. ff. de appellat. no tant nouiores in l. inter ſtipulantē. §. j. ff. de verbo. obligat. facit ad id l. proponebatur. ff. de iudic. Hęc ete nim reſeruatio fit reſpectu muneris iudicandi, & non priuatę cauſę: & ob id tranſit ad futurum iudicem ex ſucceſsione.

¶ Decimo, ab hac regula & illud
6 procedit, † an promittens obedire iudici, uel eius ſententię ſtare, teneatur ſucceſſori ipſius iudicis obedire, aut ſententię a ſucceſſore latę omnino parere & ſtare. & gloſſ. in cap. j. de his quę vi metuſue cauſa fiunt. & in c. ex tenore. de ſent. excōmu. aſſerunt, hunc iurantem teneri non tantum ipſi iudici obedire, ſed etiā ſucceſſori. notat Abb. in ca. ad hęc ij. de appel. Alber. Angel. & doct. in l. cū apud. ff. iudi. ſolui. quidquid dixerit Franc. in d. c. ad hęc. in intellectu dictę gl. c. ex tenore. dicens eam eſſe ordinariam, & notabilē. Imo idem erit, ſi iuramentum hoc pręſtitum ſit expreſſo nomine proprio ipſius iudicis. Abb. in c. i. quod ex omnibus, quæ hactenus adduximus, manifeſtiſsimum eſt. Non obſtat dict. l. cum apud. quam Bal. cō mendat in rubr. de appellat. quaque probatur ſtipulationem a Sempronio iudice iudicatum ſoluendi, non committi, ſi non ſoluatur, id quod iudex appellationis ab ipſo Sempronio propoſitę iudicaret. Quia nō tam agitur de ſucceſſore iudicis, quam de iudice alterius audientię, et prętorii: et pręterea ipſe Sempronius abſoluit, & licet condennaret: non tamen eſſet locus ſtipulationi, niſi tractaretur de ipſius Sempronii ſententia executioni mandāda. Bart. Paul. Caſt. Ang. & doct. ibidem: quo fit, ut in hæc pręſenti quæſtione nulla ſubſit ex illa deciſione dubitatio.

¶ Vndecimo, ex hoc tex. Bartol. in l. ij. ff. de reb. dub. infert intellectum ad glo. ibi. quę dixerat, legatum ſacerdoti parœciali cenſeri relictum rōne eccleſiæ: eſt enim id uerū, ſi legatū ſit ab extraneo: ſecus uero ſi ab ipſius p̄sbyteri cōſanguineo, quod ibi cęteri doct. cōcedunt.

¶ Duodecimo, eidem rationi accedens. gl. hic uerbo, pręſumitur. di
7 xit † legatū relictum prelato, etiā ab extraneo valde tamen amico, pręlato ipſi relictum videri & pręſumi, occaſione ipſius Epiſcopi, nō eccleſiæ. Cui concluſioni conſentiunt omnes hic. Nam & amicitia conſanguinitatis ſimilis eſt, atque idem affectionis vinculum habet. l. nemo dubitat. ff. de hære. inſt. iūcta l. ſi pater. C. illo tit. Abb. in c. fi. col. 2. de poſtu. Abb. & alii. in d. c. quoniā Abb. Altia. de pręſumpt. regul. j. præſump. 28 Hanc etiā opinionē gl. cōmunē eſſe fatentur eam ſecuti Soc. col. pe. & Ludoui. Luſita. fol. 4. colum.

4.col.4.in l.ii.ff.de reb.dub.quibus addit gl.in l.teſtamento.ff.de fideicom.liber.quę ſing.eſt ſecũdũ Hippo.in l.vnic.C. de rap.uirgi.nume. 207.late And. Tiraq.in l.ſi unquã. C.de reuocã.dona.uer. libertis.nu. 75.Cateli.Cotta in uerb. Amor.licitus. Eſt tamẽ neceſſaria amicitia maxima,ut non ſufficiat quęuis.gl. hic,quã ualde cõmẽdat Barb. in.c. cum.M.de cõſt.nu.14.notat Altia. in l.latæ.§.amicos.ff.de uer. ſigni.

❡Poſtremo,ex his deducitur intellectus huius c.ut legatum relictũ Epiſcopo ab extraneo cẽſeatur gratia eccleſię factũ omnino etiã ſi expreſſo tantũ nomine proprio Epiſcopi conceptũ ſit gl.hic uerb. nec eſt.quã Abb.& alii ſequuntur magis cõmuniter:tametſi Card.eã intelligat,quando utrunq; nomen fuerit expreſſum:quod nõ eſt admittẽdum.Is etenim,qui ceſsãte affectione amicitię,& conſanguinitatis legãt Petro,quẽ ſcit eſſe Epiſcopum, cẽſetur eccleſiam ipſam,cui pręeſt, conſiderare.Quibus exacte prepenſis,text.hic probat.donationem factã a cõſanguineo etiã militis, factã cẽſeri potius ratione ſanguinis quã militię. l. tutor.§.quæ tutoribus. ff. de excuſat.tuto.Nec oberit hęreditate.ff. de caſtren. pecul. cum in eo caſu donatio facta fuerit a conſanguineo cõmilitone, poſt cõmilitiũ, id eſt, poſt initam militię ſocietatẽ: unde mirum nõ eſt, ſi militiæ contẽplatione facta intelligatur, ut explicat Io.Coraſi.lib.miſcell.2.ca.4.

❡Glo.in uerbo,ſecus,quęrit quare ex legato eccleſię relicto quarta portio Epiſcopo debetur.at ex legato contẽplatione perſonę Epiſcopo relicto nõ debetur quarta portio eccleſiæ: qua in re ultima ratio gloſ. melior eſt,ſecundum col. pe.& idẽ ſentiunt alii doct.

❡Glo.in uerbo, nec eſt,intelligit

9 text. in legato. † dicens ſecus eſſe in donatione inter, uiuos, quaſi donatio prędicta etiã ab extraneo facta non debeat cẽſeri contẽplatione eccleſię, ſed perſone.Et licet hic ſit ſenſus glo.ipſe tamen Bernar.inepte mouit queſtionem ; quippe qui præmittat magnam amicitiã inter teſtantẽ & Epiſcopum , ac demum dicat aliud eſſe in legato,quã in donatione, cum pręmiſſa amicitia idẽ ſit in legato, quod in donatione: ut animaduertit Abb.col.fin. quinimo nec eſt uera glo.in principali opinione per tex.hic ibi donatur : & ideo contrarium probant Hoſtienſ. Io.And.Ant.Imol.nu.33.& Barb. nu.21.quibus ſuffragatur cap.ſancimus.12.q.2. Eadem uero glo. dum opponit contra hunc tex.cap.ſancimus. & alia iura : eſt intelligenda ut dicta iura procedant in dubio, ceſſantibus argumentis , & coniecturis , ex quibus poſsit diuerſum præſumi,ſecũdũ Abb. & cõmunẽ.

❡Glo.in uerb. a propinquo dicit quo ad deciſionem huius c. conſanguinitatem. ad quartum uſque gradum conſiderandam , cuius opinio communis eſt:ut aſſerunt Imol.hic, nu.38.& Petrus Peruſi.in tracta.de quarta canoni.Epiſcop.c.4.q.3.idẽ notat glo.in cap. 1.12. q.3.& in authen. licentiam.per text.ibi. C. de epiſ.& cleri.Quis autem non uidet ſi res iſta ex coniecturis tractanda eſt , ſatius eſſe hoc arbitrio iudicis relinquere. Anto. & Barb.hic. nu. 24. Sed an eccleſiæ an prælati hęredibus incumbat probatio affectionis , conſanguinitatis.& contrariæ qualitatis,tractat Alt,in d.præſum. 28.nu.7.

❡Quę vero portio ex his legatis quæ eccleſię relinquuntur , aut rurſus pręlato gratia eccleſiæ,competat Epiſcopo, & eccleſiæ. dubiũ eſt ; ſedtamen hęc bona ſicuti alię

res eccleſię diuidenda ſunt d. c. ſancimus. Abb. hic col. fi.

℄ Glo. verbo, quarta, probat presbyterum alicuius eccleſiæ inferioris non dici de gremio eccleſię, quã uis ſit eccleſia inferior in ea ciuitate, in qua adeſt eccleſia ſuperior. & ad hoc ipſum commendat iſta glo. Feli. in c. ſicut. ij. col. 2. de ſimo.

℄ Ex verſiculo vltimo colligi-
10 tur, † legatum relictum canonico alicuius eccleſiæ, etiam ab extraneo, integre ipſi adquiri, non eccleſię. Aliud tamen dicendum erit, ſi legatum relictum ſit canonicis alicuius eccleſię: nam id eccleſię adquiri adnotauit Bar. in l. ij. ff. de reb. dubijs ab illo tex. ſumẽs rationem ex eo, quod legatum ciuibus ipſi ciuitati relictum cẽſetur. idem Petrus Peru. in tract. de quarta canoni. cap. 4. verſ. Tertio principaliter. Hanc ẽt opinionem aſſerit communem eſſe Barba. conſi. j. volu. 4. col. 16. quam defendit Ludo. Luſita. in d. l. ij. Sed contrariam ſententiam, imo legatũ relictum canonicis alicuius eccleſię, ipſis canonicis adquiri, non eccleſię, probat glo. hic verb. nec eſt. cui ſimilis eſt in c. Pontifices. 12. q. 3. quam dicit ordinari. Abb. in c. ij. col. iij. de decimis. idem in c. iij. colum. 4. de probatio. Et probatur in c. per exemptionem. de priuil. in 6. vbi aliud eſt eximere eccleſiam, aliud eximere canonicos eccleſię. Vnde in hac quęſtione legatum relictum canonicis, ipſis competit, non eccleſię. atque hoc ipſum notãt Ant. Abb. col. fi. Barba. nu. 23. poſt alios hic. Soc. in d. l. ij. qui num. 12. hanc opinionem aſſerit communẽ eſſe: quod etiam fatetur ibi Luſita. col. fi. Nec obſtat dict. l. ij. quia ibidem ab ipſis ciuibus tota ciuitas repręſentatur, a canonicis vero non repręſentatur eccleſia, ſed ſimul & a pręlato, & ab alijs clericis.

℄ Hęc tamen opinio communis eſt ita intelligenda, vt ipſi collegio canonicorum adquiratur hoc legatum, non canonicis, vt ſingulis. idẽ ſenſit Barba. hic cui adhæret Feli. in c. auditis. de præſcrip. nu. 24. Abba. & Cardi. hic q. 10. licet Soci. in d. l. ij. col. pen. poſt alios, quos ipſe refert, tenere velit, hoc legatum cẽſeri relictum canonicis, vt ſingulis: quod plurimum refert. Nam relictum legatum canonicis, vt ſingulis inter canonicos ex ęquo diuiditur, nulla conſiderata diſtinctione qualitatum: at legatum collegio canonicorum eſt diuidẽdum eo pacto, quo cætera ipſius collegij bona diuidi ſolent, & plus vni canonico quam alteri datur, habito reſpectu ordinis ſacri, antiquitatis, alteriuſuè qualitatis cuiuſque ex ſtatutis ipſius eccleſiæ conſiderandæ. Imol. hic nu. 36. Conuenit denique inter Abba. Cardi. & Imol. ex hoc legato deberi quartam canonicam portionem Epiſcopo.

SVMMARIVM.

1 *Filius ſuus præteritus, etiam inſerta præteritionis cauſa, habet ius dicendi nullum teſtamentum patris.*

2 *Intellectus l. iij. C. de libe præter.*

3 *Filius emancipatus cauſa incerta præteritus non dicit nullum teſtamentum patris: ſed habet contra id bonorum poſſeſſionem cõtra tabulas.*

4 *Filius emãcipatus præteritus nulla inſerta cauſa, habet ius dicendi nullum.*

5 *Differẽtia emãcipationis, & ſuitatis, an hodie duret facto teſtã.*

6 *Filius exhæredatus nulla cauſa in*

ſerta

ſerta habet ius dicendi nullum teſtamentum patris.

7 *Ingratitudinis cauſa non repellit filium à ſucceſſione patris inteſtati,& ibi quid de fratre.*

8 *Filio præterito inſerta cauſa præteritionis, ſi cauſa probetur, vires recipit teſtamentum.*

9 *Filius an poſſit patriã defendens, patri uiolentas manus inferre.*

10 *Filius uxorem patris percutiens, an poſſit exhæredari.*

11 *Filius patrem accuſans publico iudicio exhæredari poteſt.*

12 *Filius ueneficus exhæredari põt.*

13 *Inſidiari parentum uitæ iuſtam præbet exhæredationi cauſam.*

14 *Filius accedẽs carnaliter ad uxorem, aut patris concubinam exhæredari iuſtè poteſt.*

15 *Filia meretrix à patre exhæredari poteſt.*

16 *Filius exhæredari põt ex aliis cauſis,q̃ ſimiles ſint expreſſis in iure.*

17 *Exhæredatio iuſta cauſa facta an tollatur ex amicitia poſt modũ inter patrẽ, et filiũ cõtracta.*

18 *Ingratitudo an remittatur pœnitentia filij.*

19 *Punitio criminis mixti fori facta ab eccleſiaſtico iudice, nõ impedit punitionẽ iudicis ſecularis.*

20 *Ingratitudo an ſit remiſſa religionis profeſſione.*

21 *Intellectus ad regiam legẽ 49. Tauri.*

22 *Abdicatio quid ſit.*

23 *Voconiæ legis capita,& ibi defenſus aliquantulum Theophilus ab Altiati cenſura.*

24 *Fœminæ an iuſtè excludantur à ſucceſſione parentum, in regnis, atque primogeniis.*

C. RAINVTIVS.

NON diffiteor, cãdide lector, huius conſtitutiõis intellectũ ita paſſim apud iuris ciuilis interpretes tractari, ut noſter hic labor minime neceſſarius q̃buſdã uideri poſsit: et id maxime poſtq̃ ſtrenuo conatu, sũmaq; diligẽtia Guliel. Bened. multæ lectionis, ac in praxi peritiſsimus uir hoc munus aſsũpſit. Verũ enimuero cũ multa ſint, q̃ adhuc dubia cẽſeant̃, vel saltẽ cõpẽdio et sũma indigeãt, non potuimus huius tñſi interpretationẽ omittere. in qua illud conabimur efficere, ut q̃ ſeſe obtulerint ad certũ, uel ex aliorũ iuris utriuſq; doctorũ placitis, iudiciũ, et examẽ ducant̃: ſic ſane fiet nõ oĩno inutilis noſtra hæc capitis celebratiſsimi relectio. ¶Primũ, Rainutij teſtõ illud opponit̃, qd filias ꝓprias hæredes teſtõ nõ inſtituerit. Iure etenim ciuili legitima portio filijs debet̃ in bonis parẽtũ, et eſt eis tit. inſtitutionis relinquẽda, ut ꝓbat Nouella Iuſtiniani. 115. in auth. ut cũ de appel. cogno §. aliud quoq; capitulũ. colla. 8. gl. cõiter recepta in auth. nouiſsima. C. de Inof. teſt. ubi oẽs in hãc ſniam cõuenire teſtat̃ Iaſ. co. 4. ſi qdẽ filius ſuus aut eſt inſtituẽdus, aut exhęredãdus in prin. inſt. de exhęr. libero. l. filius familias. ff. de li. et poſth. l. maximũ
1 uitiũ. C. de li. p̃terit. †Quod ſi filius ſuus p̃teritus ſit, hẽt ius dicẽdi nullũ teſtm̃ patris. l. inter cętera. ff. de lib. & poſth. l. j. & l. filio præterito. ff. de iniuſt. rup. regia l. j. tit. 8. parti. 6. etiã ſi præteritus ſit inſerta præteritionis

tionis cauſa. Bar. in auth. ex cauſa. nu. xj. C. de lib. præter. glo. in auth. de hæred. & Falcid. §. exhæredatos. collat. j. verbo, noluit. quæ ſingul. eſt, ſecundum Alex. in auth. nō licet. C. de lib. præte. col. iiij. & Iaſ. in d. auth. ex cauſa. nu. viij. & eundem in l. in arenam. col. ij. C. de inoffi. teſt. dicentem vtrobique hanc eſſe communem opinionem. idem aſſerunt Soc. Io. Crot. fol. viij. col. j. & Galiau. nu. 46. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de lib. & poſthu. cui opinioni & plerique alij doct. accedunt in d. authen. ex cauſa. vbi Curt. Iunior nu. 36. dicit eam communem. & probatur ea ratione, quòd in prędicto. §. aliud quoque capitulum. dum filij inſtitutio, aut exhęredatio requiritur manifeſte diſcrimē fiat inter præteritionem, & exhęredationem cauſa adiecta factas. idem notat Bar. in l. j. in prin. ff. ſi a parē. quis fuer. manumiſ. idem in d. l. filio pręterito. num. 19. & & ibi Imol. in

2 59. †quibus omnibus refragatur textus egregius. l. iij. C. de lib. pręter. Si quis, inquit, filium proprium ita exhęredauerit, ille filius meus alienus meę ſubſtantię fiat, talis filius ex huiuſmodi verborum conceptione non pręteritus, ſed exhęredatus intelligatur. Cum enim manifeſtiſsimus eſt ſenſus teſtatoris, verborum interpretatio nunquam tantum valet, vt melior ſenſu exiſtat. Hactenus verba legis. Nec oberit dicere illa verba, Alienus meę ſubſtantię fiat, eſſe propria exhęredationis. Nam cur obſecro illa magis exhęredationem inducunt, quam hec, Filium meum non inſtituo, aut filium meum Sempronium prętereo, quia me verberauit, nonne & iſta manifeſte, niſi quis ex profeſſo peruertat intellectum, exhęredationem demonſtrant? quam ob rem communis opinio currit, & potiſsimū euertitur ab ipſa Nouella cōſtitutione, quę vetat, patrem filios pręterire, & exhęredare, niſi cauſa legitima adiecta ſit. Igitur ex cauſa expreſſa facta præteritio admittenda erit. Conſtat ergo paria eſſe filiū exhæredari, & præteriri inſerta cauſa legitima. quod aduerſus communē probant Areti. in d. §. & quid ſi tantū. nu. 20. & Crot. ibi. fo. viij. vbi alias rationes adducunt, ex quibus dubia redditur communis opinio, quę procedet, quando pater nulla facta mētione inſtitutionis, nec exhęredationis, adiecta cauſa filium præteriſſet per verba exhęredationem minime ſignificantia hac forma, Sempronio filio meo lego centum tantum, quia me verberauit; tūc etenim hęc præteritio, non exhęredatio cenſetur. tex. vbi Bar. poſt glo. ibi. in l. qui me volebat. ff. de hęred. inſtit. nec oberit ratio, quam pro Aretin. adduximus ex. §. aliud quoq;. quia ille tex. eſt intelligendus in pręteritione quę ita cum cauſa fiat, vt etiā in patre exhęredationem inducat: qualis eſt illa, Sempronium filium meum non inſtituo hęredem, aut prætereo, quia me verberauit. quid enim refert his, an verbis alijs exhęredatio fiat. quod in d. l. iij. probatur. & ita communem intelligūt Ioan. Igneus in authent. ex cauſa. C. de lib. pręte. num. 74. & Viglius in. §. emancipatos. inſtitu. de exhęred. liber. nu. 4. nam & inſtitutio hęredis fieri debet nominatim. & tamen conſtat ęquipollentibus uerbis poſſe quem hęredem inſtitui: nempe his verbis, Titius hæreditatis meę dominus eſto. l. his verbis. ff. de hęre. inſtitu. aut Sempronius ſit bonorum omnium meorum dominus. §. cęterum. inſtit. de milit. teſta. regia l. vj. titul. tertio, part. vj. Sic etiam exhęredatio non eſt neceſſario ita ſuperſtitioſis verbis concipienda;

pienda: quim & ualeat hac forma
concepta, Non inſtituo filium meũ
hęredem, quia me uerberauit, aut
prętereo filium meum.quo fit ut cõ-
munis opinio non ſit omnino tuta.
3 Filius † vero emancipatus præteri
tus inſerta cauſa, non dicit nullum
patris teſtamentum, ſed agit contra
id ex bonorum poſſeſsione contra
tabulas. glo. in d.§. exhæredatos.
Barto.& communiter alij doctores
qui pręcedenti opinioni conſenſere.
Quod ſi preteritio cauſa inſerta fa-
cta uim exhęredationis babet, ſicu
ti conantur Areti. & alii probare,
competit huic filio querela inoffi-
cioſi teſtamenti, ex his, quę in pręce-
dendi quæſtione diximus, non bo
norum poſſeſsio contra tabulas.
4 † Filius tamen emancipatus nulla
adiecta cauſa ius haber dicendi nul
lum etiam hodie, in quo a ſuo non
differt: cum pro forma teſtamenti
requiratur expreſsio cauſæ.text, in
d.§.aliud quoque capitulum.et licet
huius rei ſit diligens diſputatio
apud Iaſo. in l. fina.C. unde legiti.
nu. 5.Ioã. Igne.in d.auth.ex cauſa.
nu. 60.& ibi Curt.nu.44.Hæc de-
nique eſt communis ſententia ſecun
dum Iaſ.& Curti.idem fatetur Vi-
gli.in d.§.emancipatos.colum.ij.&
idem in prin.de inoffi. teſtamẽ.col.
ij.ab ea tamen diſſentiens.Sed eam
Bart. aſſeruit in dict.authen.ex cau
ſa.nu.12.et in dict.l.filio præterito.
num.19. poſt gloſſ.illam celebrem
in d.§. exhæredato. Ex quibus, ſi
frequentiſsimo omnium iudicio ſtã
dum eſt, conſtat intellectus ad gloſ.
in l.ſi emancipati.C.de collatio. &
in dict.authen. ex cauſa. quas ubi-
que doct.approbant & maxime in
5 d.§.& quid ſi tantum.dicẽtes, † ex
teſtamento adhuc hodie eſſe diſcri-
men inter ſuos, & emancipatos,
quo ad auxilia & remedia aduer-
ſus parentum teſtamenta, licet ab in
teſtato ſublata ſit differentia hęc.
text.in.§.nullam.in authen. de hę-
red. ab inteſt.ut hęc opinio proce-
dat quando ſit pręterito inſerta cau
ſa.nam ſi ea non fuerit inſerta pręte-
ritioni nulla eſt hodie danda dif-
ferentia inter ſuos, et emancipatos:
ſiquidem utriuſque competit ius di
cendi nullum: ex quo maxime ex-
tenditur deciſio l. maximum vitiũ.
C.de lib.pręt.§.ſancimus.ex qua ſi
ſingula ſingulis referantur, ius dicę
di nullum conuenit ſuis pręteritis,
bonorum poſſeſsio contra tabulas
emancipatis, aduerſus communem.
Si uero utrunque auxilium ibidem
expreſſum admixtim intelligatur,
cõmuni ſententię ſuffragatur. Nec
parui momenti eſt exiſtimanda
pręcedens reſolutio, cum bonorum
poſſeſsio contra tabulas vno anno
expiret.l.j.§.largius. ff.de ſucceſſ.
edict. ius dicendi nullum triginta
annis: ut notatur in l.licet.C.de iu-
re deliber. querela uero ad quin-
quennium tantum extendatur. l.ſi
6 autem.ff.de inoffic.teſta. † Verum,
ſi filius ſit ſimpliciter exhęredatus
cauſa ingratitudinis non expreſſa,
quę legitima ſit, poſſe dicere nullũ
teſtamentum, plęrique probant ex
dicto §. aliud quoque capitulum.
quo requiritur ad exhęredationem
pro forma expreſsio cauſę legiti-
mę. Vnde ſi hęc cauſę adiectio de-
ficiat, teſtamentum erit nullum:
non tantum ex pręteritione, ſed
& exhęredatione. idem probatur
in authent.non licet.C. de libe.pręte-
teri. ubi duo neceſſaria ſunt ut teſta
mentum ualeat, exhęredatio qui-
dem, & expreſsio cauſę. notant
Areti. & alii in dict. authen. non
licet Bartol. in d. authen. ex cau-
ſa.nu.12.ubi Curti.nu.42.dicit hãc
opinionem eſſe cõmunem. Bart. in
d.l.filio pręterito.nu.19. Areti. di-
cens hanc cõmunem in l. j.col.iii.

ff. iſto

ff.iſt.titu.ac cæteri docto.in d.auth.
ex cauſa. paſsim idem approbant.
& fatentur, idem probantes poſt
Barto.in emancipatis filiis:tametſi
in q̃rela differat emancipatus a ſuo:
cum emancipato querela inofficioſi
teſtamenti non competat,niſi præ-
nia bonorum poſſeſsione cauſa litis
agnoſcendæ, etiam iure nouiſsimo:
ſecundum communem in l.fi.C.vn-
de legiti. & in l.ii.C.de inoffic.teſt.
vbi fit mentio huius bonorum poſ-
ſeſsionis.& in l. Papinianus.§.j.ff.
de inoff. teſtam. quam prę cęteris
nouiter explicat Viglius in.§. tam
autem.inſti.de inoffi.teſta.meminit
& Altia.lib. viii.parerg.ca.24.nec
mirum hoc diſcrimen videri debet
inter ſuos & emantipatos,cum ex
teſtamento cauſa expreſſa maneat
ad huc diſtinctio emancipati a ſuo
ſicuti ſuperius oſtẽdimus. Diſplicet
tamen quibuſdam id quod paulo an
te diximus: nempe filium exhęre-
datum nulla cauſa expreſſa,habere
ius dicendi nullum, non querelam,
ea ratione,quod iure antiquo exhę
redatis, etiam ſuis non competebat
ius dicendi nullum, ſed querela, vt
conſtat. & id ius non corrigitur in
Iuſtiniani Nouella: igitur querela
etiam hodie locum habet,nõ ius di
cendi nullum. Nouella etenim con-
ſtitutio,cui communis opinio inniti
tur,id tantum dictat,non poſſe filio
a parentibus exhęredari, niſi ex
cauſa ingratitudinis, intelligi ſane
poteſt, vt non poſsit filius exhęre-
dari, quin habeat locum aduerſus te
ſtamentũ querela: vnde ex his ver-
bis quæ hunc ſenſum recipere poſ-
ſunt non eſt ita facile admittenda
correctio. Et ideo maxime quod in
eadem Nouella.§. ſin autem hęc
obſeruata non fuerint. in Gręco &
Latino codice ſunt verba,quę oſtẽ
dunt teſtamentum potius eſſe reſcin
dendum, quam ipſo iure nullum.
Nec Iuſtinianus eandem conſtitu
tionem ſanxit, vt nouiter ſtatuerit
pręteritum filium,uel exhęredatum
ſine cauſa,poſſe ex ea dicere nul-
lum teſtamentum patris: ſed vt cau
ſas ingratitudinis ſpeciatim expri-
meret, ac cætera contenta in teſta-
mento reſciſo, aut irrito ex cauſa
exhęredationis, aut pręteritionis,
pręter ipſam hęredis inſtitutionem
firma eſſe ſanciret. Ergo ſicuti iure
antiquo filios exhęredatus cauſa
non expreſſa habebat querelam,ita
& hodie eam habet,non ius dicendi
nullum. quod aduerſus communem
aſſerunt Imol.poſt gloſ.ibi in l.j.co
lumn.ii.ff.iſto titu. Viglius in prin-
cip.inſtitu.de inoffi.teſtamen.colũ.
ii.& Ioan. Igneus in dict.authent.
ex cauſa.nume.73.& pręcedent.&
nu.24.Sed communi opinioni plu-
rimum ſuffragantur regię leges,una
quæ x.eſt, titu.vij. altera.iiij.titul.
viii.part. vj.niſi dixeris in his legi
bus tantum id probari, querelæ lo-
cum eſſe omnino facta exhęreda-
tione,& probata cauſa ingratitudi-
nis,quę tamen a teſtatore nominata
non fuerit:quod Imola & ſequaces
7 minime negant.Cæterum,† quere-
la propoſita & ex ea reſciſo teſta-
mento,eo quod cauſa ingratitudinis
nominata non fuerit a teſtatore,po
terit filius exhęredatus, agens ex
inteſtati cauſa ad patris hęreditatẽ
repelli exceptione ingratitudinis
obiecta,et ipſa ingratitudine proba
ta.Ang.in auth.de nupti.§. ingrati-
tudinem. per illum textum, dicens:
ſucceſſores ab inteſtato repelli ex
cauſa ingratitudinis aduerſus teſtã
tem, uel defunctum commiſſa. ad
idem facit lege tertia.§. vltim.ff.de
adimend.legat. vbi legatum cenſe-
tur ademptum tacita voluntate te-
ſtantis,ſi legatarius poſt teſtamen-
tum ſit factus inimicus teſtatori. An
gelus opinionem ſequuntur Iaſon
in l.

in l.cum mota.numer.17.de tranſa-
ctio.idem in authentica ex cauſa.
column.iij. & in authentica non li-
cet.column. penultima. C. de libe.
præter.Corſe.in ſingu. verb.ingra-
titudo.Hæc tamen opinio Angelus
falſa eſt manifeſte, ex dict.§.aliud
quoque capitulum.qui ad excluden
dum filium a patris hęreditate exi-
git quo ſimul,cauſam ingratitudinis
a patre in exhæredatione nomina
ri,& eam probari atque idem regię
leges paulo ante adductæ expreſ-
ſim ſtatuerunt: igitur non erit ſatis
ingratitudinem a filio commiſſam
eſſe,niſi pater ob eam in teſtamen-
to ipſum filium exhęredet.id etiam
probatur in lege final. C. de reuo.
donatio.& in capitul.final. de dona
tio. quibus conuenit regia lege pe-
nul.titul.iiij.part.v.donatio etenim
ob ingratitudinem non reuocatur
ab hęrede donatoris. Eſt deni-
que aduerſus Angel. inſignis text.
in l.omnimodo.C. de inofficio.teſta
ment. et in l. in arenam. C. eodem
titul. vbi Iaſon ab illo text. An-
gel. reprobat in hac aſſertione: a
qua diſcedunt Aretinus in l.iij §.fi
lius. column. ii.ff. de liber.& poſt-
hu.Imola in l.filio præterito.nume
ro 31.atque idem ſenſit Bartol.ibi.
numer.18. ff. de iniuſto rupt. idem
Bartol.in dict.authentica ex cauſa
numer.12. expreſsius Alexand.co
lumn.penult. & Curtius Iunior nu
mer.17.in dict.authent.non licet,&
Ripa in l.finali quæſtio. 47. C.de
reuo.donat.Non obſtat l.iii.§.fina-
li.ff.de adimen.leg.quia procedit in
ademptione legatorum, quæ tacita
voluntate,& præſumpta fit:cum ab
eodem teſtante, legata ex volunta-
te ad mortem vſque reuocabili,pro
ceſſerint: hic vero agitur de tollēda
hæreditate,quę a lege defertur:quę
quidē ſolutio locū habet eo magis,
qđ legata nuda quadā volūtate adi
mi poſſunt, & facilius quā hæredi-
tas. Item non probat Angel.opi
nionem text.in dicto.§. ingratitu-
dinem. ex quo frater ingratitudi-
nis cauſa excluditur a fratris ſucceſ
ſione: ſed ille text. locum ſibi
vendicat in ſucceſsione quadam
quæ fratri iure quodam ſpeciali
defertur ab illa conſtitutione, nem
pe quando frater admittitur ad
ſucceſsionem integram bonorum,
quæ frater defunctus a patre ha-
buit, matre ſecundo nupta exclu-
ſa ab eorundem bonorum proprie-
tate: non autem in ſucceſsione,
quę iure ordinario competit fratri
in bonis inteſtati fratris: a qua
non excluditur ex ingratitudine,
vt ipſe Aretinus aduertit, no-
tant Bartolus & doctor. commu-
niter in lege fratres. C. de inoffi-
tio. teſtament. atque ita hanc opi-
nionem contra Angelus exiſtimat
communem eſſe Ioan. a Garro.in
authentica ex teſta. C. de ſecundis
nuptiis.numero 40.licet ſit ipſe hac
in re dubius. Verum & hoc ipſum
probat text.optimus in lege cogna
tis. ff. de cogna. ipſe Angelus pa-
rum ſibi conſt ans hoc idem appro-
bat in lege j.ff.de inofficio.teſtamē.
& ibi Iacob. reprobantes gloſſ.in
dict.§.ingratitudinem. quę contra-
rium dixerat. ſic Imola in capitul.
viii.de poſtulando. gloſſ. ibi impro
bat, quę ſimilis eſt gloſſ. in dict.§.
ingratitudinem. quamuis vtraque
ſit digna commendatione: leges ve
ro regię Partitarum maxime coad
iuuant hanc ſententiā,quā aduerſus
Ange.probamus, atque eas quidem
leges pauló ſuperius induximus.
8 † Sed & ſi cauſa ingratitudinis a
parente expreſſa probetur uera:que
rela effectum non habebit, vt com
muni omnium conſenſu conceſ-
ſum eſt. in dict.l. filio præter.& in
d.authē.ex cauſa,Imo filio ſuo præ
terito

etiã ſi præteritus ſit inſerta præteri terito cauſa inſerta ipſius ingratitudinis vires aſſumit teſtamentum, ſi cauſa illa vere probetur. Ang. in d. auth. non licet. Bart. nu. 12. Paulus Salicet. Iaſon col. 3. Curtius Iunior nu. 29. in d. auth. ex cauſa a qua opinione non eſt recedendum in praxi ſecundum Iacobi. in d. auth. non licet. in fin. quam etiam ſequitur Galiau. in d. §. quid ſi tantum. nu. 46. Nam quamuis ob preteritionem teſtamentum ſit nullum: tamen nihilo minus cauſa in preteritione expreſſa ſi probetur, operabitur hunc effe ctum, ut teſtamẽtum vires accipiat. Sed ſi vera eſt illa communis opinio, quę dictat, teſtamentum, in quo filius in poteſtate ſit preteritus, etiã inſerta cauſa eſſe nullum ipſo iure quod ſuperius tractauimus, minime arbitrabimur poſſe opinionem Angel. defendi: & ita eã reprobat Alexan. in d. auth. non licet. col. pen. & fi. parum etenim prodeſt probatio cauſæ ingratitudinis, ſi nec preteritio, inſerta etiam cauſa illa, non habet vim exheredationis, cum ipſe filius nec fuerit inſtitutus, nec ut debuit exheredatus: & probatio cauſę tunc demum operatur, quãdo exheredatio precesſit. Sic & Corn. in d. auth. eſt cauſa. nu. 28. tenet aduerſus Ang. dicens eſſe opinionem Angeli cõtra communem: quod etiam ſenſit Curt. Iunior in d. auth. non licet. nu. 15. quinimo Angelo aduerſatur Bart. in d. auth. ẽt. ex cauſa. nu. 12. ver. ex prædictis. dũ dicit tex. in d. §. aliud quoque capitulum. procedere in preteritione materna, aut paterna, filii tamen emancipati, quaſi dicat, in p̃teritione filii ſui parũ refert cãm exprimi, & ꝓbari. Quod ſi uera eſt ſnĩa Aretini dicẽtis, p̃teritionẽ filiifamilias expreſſa cã factã, cẽſeri exheredationẽ abſq; dubio Angeli opinio admittẽda erit.

¶ Cauſas vero ingratitudinis diligentiſsime expreſsit Iuſtinianus in d. §. aliud quoque capitulum. gloſ. in c. Quintauallis. de iureiurand. regię leges iiii. v. vi. & vii. tit. vii. par. vi. Carolus Molin. in conſuetu. Pariſ. tit. j. §. 30. q. 37. quarum aliquot breui quadam adnotatione explicabimus: quãdoquidem locus hic expoſcit iure optimo tractatum de filiis inſtituendis, & exhæredandis, deque eorum legitima ſucceſsione.

¶ Prima igitur, a Iuſtiniano exprimitur quando filius manus violentas intulit parentibus. Dignus etenim eſt, ut a patre exhæredetur. Nam & Exodi c. 21. ſcribitur, Qui percuſſerit patrem ſuum, aut matrẽ, morte moriatur. Erit tamen hoc intelligendum, niſi filius patrem percuſſerit, ſeipſum defendẽs, quia percuſſor non eſt, qui ſe defendendo percuſſerit alium. l. qui percuſſorẽ. ff. de ſiccariis. notat in hac ſpecie Ripa in l. fin. C. de reuoc. donat. q. 19. & Gerar. ſing. ſecundo,
9 † atque idem erit, ſi filius patrẽ percuſſerit defendẽs ipſam patriam. l. minime. ff. de religioſ. & ſumpt. fune. Abbas in c. peruenit. de immun. eccle. Rip. in d. l. fin. q. 23. Deci. in c. quę in eccleſiarum. nu. 14. de conſtit. Fortu. in l. veluti. ff. de iuſti. & iur. col. ix. Siquidem patrię potius ſubuenien dum eſt, quam parenti impari periculo, & neceſsitate vti noſtras tradunt in d. l. veluti. ff. de iuſt. & iure. & potiſsimum Fortu. ibi col. pen. & fin. idem admonet Plato in Critone, cuius & aliorum in hanc rem pulchra verba congeſsit Stobæus ſermone 37. optimus text. in l. j. §. generaliter. ff. de ventre in poſ. mitten. dum dixit, Qui & ſi non tantum parenti, cuius eſſe dicitur, verum etiam reipublicæ naſcitur. Sic & Cicero libro j. officio. inquit, Non nobis ſolum nati ſumus, or-

tuſq; noſtri partem patria vẽdicat. ad idem inſignis tex. in l. poſtlimi-
niũ.§.filius.ff.de capti. & poſtlim.
reuer.& in d.§. aliud quoque verſ.
ſi quis parentibus.idem Cicer.Phi
lippi.ii.Atrocius,inquit, eſt patriæ
parentem, quam ſuum occidere.idẽ
Cicero lib. iii. de officiis ſcribit in
hunc modum, Ad extremum,ſi ad
perniciem patriæ res ſpectabit,pa-
triæ ſalutem anteponet filius ſaluti
patri.Meminit & Plutarh.in Para
lellis c.23.& ſequen. Darii,Bruti,
& aliorum qui ob tutelam patrię fi
lios proprios occiderunt. Non ſic
opinor,a filio poſſe patrem bannitũ
vt nunc loquimur,occidi: quod ad-
uerſus Bart.Fortun.in d.l.veluti.ꝓ
bat,& nos tradimus,in Epitome ii.
part.c.vii.§.vii.nu.v.Eadem ingra
titudinis ratio fere deducitur ex eo,
10 † quod filius nouercam vxorem
patris percuſſerit,aut ſaltem ratio-
ne grauis iniurię , quę patri a filio
infertur ex hoc crimine.l.j.§. item.
&.§.vſq; adeo.ff.de iniur.notat ele
ganter Ripa in d.l.fi.q.18.
¶Secunda ingratitudinis cauſa ap-
11 paret ex eo,† ꝙ filius patrem ac-
cuſauerit publico iudicio de crimi-
ne quod non ſit contra principem,
aut remp. licet pater vere crimen
commiſerit.tex.in d.§.aliud quoq;
quod locum habet , ſi ex ea accuſa-
tione pater eſſet puniendus pœna
mortis, exilii, vel infamiæ.regia l.
iiii.tit.vi.part.vi.& idem erit in pę
na amiſsionis membri.l.ii.tit.ix.li.
iii.Fori, atque in alia corporali pœ
na.argumento deducto l.83.Tauri.
Eſt igitur hęc cauſa intelligenda in
crimine , quo probato,pater aliqua
harum pœnarum dignus eſſet.Imo
ſi in his criminibus filius aduerſus
patrem ſponte,non coactus dixerit
teſtimonium.idem erit ex gloſ.in c.
veniens.ii.de teſtib.text.in l.qui cũ
maior.§.ſed ſi non accuſauerit,ff.de
bonis libe. Bart. poſt gloſſ.ibi in l.
poſt legatum.§. his vero.ff. de his
qui.vt indig. Ripa in d.l.fi.quęſtio
ne octaua, vbi q. ix.idem aſſerit,ſi
filius fuerit aduocatus contra patrẽ
in hiſce criminibus.glo. in c.j.§.itẽ
ſi delator. quę fuerit prima cauſ.be
nefi. amit. in feudis. aut ſi filius iu-
dex in eiſdem criminibus per impe
ritiam iniquam ſentẽtiam aduerſus
parentes tulerit,cum poſſet peritio-
res conſulere.idem Rip.q. 10.
¶Tertia cauſa ſufficiẽs eſt,ſi filius
12 † cum veneficis vt veneficus con
uerſetur. ita docet text. in.§.aliud
quoque.regia l.iiii.tit. vii.part.vii.
intellige vero veneficos non quoſ-
cunque,ſed eos , qui incantationes,
& magicam artem exercent perni-
tioſe: vt docet Carol.Molin.in con
ſuetu.Pariſ.tit.j.§.30.q.37.Ego ve
ro ex Gręca nouellarum litera non
tantum incantatores , qui malefici
appellantur,intelligo,ſed & venefi
cia conficiunt, eamque artem exer
cẽt.Cui ſenſui dicta regia lex adſti
pulatur,quę incantatores,& venefi
cos intellexit.
¶Quarta cauſa ab eadem Nouella
13 hiſce verbis exponit.Si vitæ †pa
rentum ſuorum, uel veneficio , vel
alio modo inſidiari conatus fuerit:
quo in loco illud dubium eſt an ſit
ſatis, vt locus ſit exhęredationis,fi
lium venenum paraſſe ad patre occi
dendum, non ſecuto homicidio. Et
ſi venenum patri prębuerit filius,et
fecerit quicquid ab eo ad id crimen
agendum erat:pater vero deprehen
ſo dolo abſtinuerit portione,aut ea
ſecuta medicamento venenum abe-
gerit opinor poſſe exhæredationẽ
procedere , idem etiam arbitror,ſi
parato veneno,inſidie pateſiant pa
renti, ita vt patris diligentia potius
quam pœnitentia filii , mors ſecuta
non ſit.l.i.ff.de parricid.vbi Bar.ſin
gu. ſecundum Ang. de maleficiis.§.
ex

ex interuallo.regia l.vii.tit.viii.& l.ii.titu.31.parte.vii.l.50.tit.ulti.& l.ij.titu.13.lib.viij.ordina.gloſſ. & Bald.in c.j.uerb.ad mortem.de præſum. Abb.in c. fin.de donat. Ripa in dict. l.fi.q.27.l.iij.ff.de ſicar. Si uero filius parato ueneno ante deprehenſionem libenter pœnituerit, non poterit, ut ingratus, exhęredari:non enim video hanc pœnitentiam excludi per dicta iura.

14 ¶Quinta cauſa, † Si filius cum vxore patris,aut eius concubina rē habuerit, eſt intelligenda, quando concubina eſt una & a patre domi retenta,ſicuti leges ciuiles accipiunt concubinam.Ripa in d.l.vlii.q.11. regia l.iiij.tit.vii.part.vi. Item hęc cauſa locum habet, ſi filius ſcienter hoc crimen commiſerit. Secus uero ſi ignoranter credens illam fœminam,cum qua rem habet, non eſſe nec uxorem,nec patris concubinā. gloſſ.in c.j. quib. mod. feud. amit. per tex.ibi Gerard.ſing.ij.Nam licet in his, quæ de ſe ſunt mala & illicita, non ſit neceſſe delinquentem ſcire, quæ & qualis pœna ſit pro delicto impoſita, ut eidem pœna ſubiiciatur, ſaltem iure communi ſtatuta pœna gloſſ. ibi magis communiter recepta in c.a nobis.j.de ſēten.excom.Bart.in l.i.col. viij. C. de ſumm.trini.ubi Bal.& Iaſo.i.lectur.col.v.l.vulgaris.§. ſi æs. ff.de furt.l.eum.§. pe. ff. de iniur. tradit Deci.in ca. ii.de conſti. quod alibi tractabimus: tamen ignorantia qualitatis, quæ aggrauat pręter ius cōmune ipſum delictum, a pœna illius qualitatis cauſa ſtatuta excuſat c.ſi uero.ij.de ſent. excōi. explicat optime Carol.Molin.d.§.30.q.41.

¶Sexta, Filius iuſte exhæres a patre fit, ſi ex delatione filij pater graue diſpendium in patrimonio ſuſtinuerit.Quantum uero hoc diſpendium eſſe debeat,iudicis arbitrio relinquitur.l.i.§.ſ.ff.de iure delibe.c. de cauſis. de offic. delega. Ripa in dict.l.fin.q.24.

¶Septima ingratitudinis cauſa conſtat,ſi filius parentem uolentem teſtari omnino impediat. quod in dict.§.aliud quoque. longius exponitur.& regia l.iiij.titu.vij.part.vi. Quod ſi filius patre viuente paciſcatur de hæreditate patris, eo non conſentiente, non poterit ex hac cauſa exhęredari. Paupur.in l. fin. C.de pact.nu.18.

¶Octauum, quod cauſam iuſtam exhęredationi prębet, in filia con-
15 tingit, † ſi ea,patre nondum negligente eam marito tradere, cum adhuc uiginti quinque annorum ętatē non exceſſerit, luxurioſam vitam elegerit,ita ut meretrix fiat. Regia l.v.tit.vij.part. vi.quę ſic interpretatur Iuſtiniani verba. Et quamuis pater uiuens luxurioſe poſsit hac exhæredatione uti, Fulgo.in auth. ſed ſi poſt.& Iaſ.in l.in arenam.C. de inof. teſtam.mater tamen meretrix filiam itidem meretricem exhæredare non poterit. Bartol. Bal. & doct.cōmuniter in dict.l. in arenam.De filia vero, quæ abſque parentum conſenſu nupſit,an exhære dari poſsit. Item de regia lege.49. Tauri,hic minime tractamus: quippe qui in Epito. quarti libri decretalium id explicuimus. Alias uero cauſas miſſas facimus, quod in ipſa Iuſtiniani Nouella, & legibus regijs ſatis expreſsim tradantur.Po-
16 teſt† ſane & exhæredatio permitti ex cauſis non expreſsis in dictis conſtitutionibus, ſi tamē maiores, & grauiores ſint.Ang.in l.lex Cornelia. ff. de iniur.Hippo.ſingu. 78. Ioan.Lup.in rub.de donatio.§.16. num.10.& in c.per ueſtras. iij. notab.§.20.num. 15. & hæc eſt communis opinio in auth. non licet.C. de libe.præte.Imo & ex ſimilibus

cauſis

cauſis Guliel. a Cuneo in authen. ex cauſa. C. de liber. præter. ubi Iaſo.col.iij.& Curt.num.23. dicũt hanc opinionem communem. idem fatetur Rip.in d.l.fin.q. 41.eam ſecutus,idem notat Feli.in c.paſtoralis.de reſcript.colũ. j. Guliel.Benedict. hic uerb.in eodem teſtamẽto. ij.nu.19. eandem opinionem communem eſſe profitetur Emanuel a Coſta Luſitanus in.§. & quid ſi tãtum.iij.parte.num.175. diligentius cæteris eam defendens.

17 ¶Illud hic notandum eſt. †facto teſtamento,& filio ex iuſta cauſa exhæredato , ſi filius redierit in gratiam patris , & in eius amicitiã fuerit receptus, an ſit exhæredatio reuocata,& Barto.per text.ibi ſentit reuocatam eſſe exhæredationẽ. in l.iij.§.ſi.cum l.ſeq.ff.de adimen. lega. Iaſ.in d.auth.non licet, ad ſi. Quibus obſtat.l. filio quem pater. ff. de liber. & poſthu. ubi Areti. Bartol.reprobat col.j. Curti. Iuni. in d.auth.nõ licet.nu. viij. Gerard. ſingul.iii. Nam ſi exhæredatio cẽſeretur extincta,filius maneret prçteritus, eſſetq; teſtamentum nullũ: quod minime conuenit parentis uoluntati, ut adnotarunt Paul. Imol. & Alex.in d.l.filio. ex quo ceſſat ratio Bartol.nec poteſt eius opinio procedere:quod etiam oſtendit Roderic.Xuar.in l.ij.tit. de matrimoniis lib.Fori. verſic. ulterius.ubi late probat , aliud eſſe , quando ante exhæredationẽ rediiſſet filius in amicitiam patris: tunc etenim non potuit ſequi exhæredatio: quia iã tacite pater remiſerat ingratitudinis culpam.l.1.in ipſius. C. fami. erciſ.l.Lucius Titius.§.Lucius.iũct. gloſſ.ff.de legat.ii.idem in hac ſpecie aſſerunt Lance,& Purpur.in l. final.C. de pact.num.145.licet diſſentiat ab hac ſententia Cur. in d. authen.non licet,nu,viij. Poſſet tamen opinio Barto.procedere in expreſſa remiſsione ingratitudinis facta a patre:ſicuti regia lex probat. ij.titu.ix.lib,iij.Fori. Imo. Carol. Moli.in Alex. conſil.159.lib. vij. conatur Bartol. opinionem defendere,intelligens. l. filio in exhæredatione,quæ alias quam ex iniuria patri illata facta fuerit. cum legito.

¶Item , illud eſt animanduertẽdum, † ingratitudinem cõmiſſam
18 tolli, nec cauſam prebere exhæredationi,ſi filius pœnitentiam illius criminis egerit. ex can. ferrum.50. diſtincti. notant in ſpecie Anton. Abb.in ca. quintauallis.colũ.ij. de iureiur.Alexan.in l.1.num.33.ff.ſolut.matrimo.Iaſ. in d. l.in arenam. colum.fin.& in d.authen.non licet. colum. j. Rodericus Xuares in d. l.ij.verſic.ulterius. quorum opinio communis eſt,ut aſſerit Caſtell.Cotta.dictione filius familias. a qua tãdem recedit Felin.in c.Rodulphus. de reſcript.col.iij. & Curt. Iunior. in d.auth.non licet.colum.j.quibus ſuffragatur ratio illa quod pña criminis tantum in foro animæ operatur delicti remiſsionem,non autem tolli exterioris iudicij pœnam, nec ius accuſandi illud crimen in foro exteriori. gloſſ.communiter & merito recepta in cap.de his. de accuſation.tendunt enim pœnitentia,& criminis pœna ad diuerſos effectus. c.ut famæ. de ſenten.excõ.l. licitatio.§. quod illicite. ff. de public. l. ſi ita vulneratus. ff. ad legẽ Aquil. etiam ſi pœnitentia interioris iudicij publica ſit. Abbas Mari. Aretin.& Felin.in dic.capit. de his Antoni.Burgen.in capit.ij.num.6. de emption.contra Anto. & Imol. poſt Hoſtienſ.in capit. tuę de procurat.Anan.in dict.capi.de his.ubi gloſſ. uidetur hoc ſenſiſſe. & Hip.
19 po.ſingu.639. † Eſt etiam & alia hac in re conſideratio: ſiquidem pœ

na in eccleſiaſtico foro exteriori pro crimine mixti fori impoſita, ſi condigna tanto ſceleri non eſt, minime impedit, quin ciuilis iudex iterum poſsit illud crimen punire, tex. in cap. ii. de maled. et in cap. fœlicis. §. per hoc. de pœnis in 6. quem dicit ſing. Abb. in dict. c. de his. commendat idem Abb. in d. ca. tuę. col. penul. Bald. per text. ibi in l. placet C. de ſacroſ. eccleſi. Ancha. in regu. ea quæ fol. penul. de regu. iur. in 6. Areti. & Felin. in d. cap. de his. vlt. colum. pulchre Bal. conſi. 160. vol. 3. Aretin. conſi. 58. dub. 2. quorum opinio communis eſt, & in praxi ſeruanda: ſecundum Alciat. in cap. j. de offi. ord. in gloſſ. vltim. vbi Anto. & Abb. idem tenent Ioan. And. Domi. & Franc. in dict. §. per hoc. Igitur non tollit iniuriam patri illatam, eiuſque ſatisfactionem pœnitētia filii: cum illa fiat in interriori foro reſpectu iniurię, quæ diuinam maieſtatem læſit. Poſſet nihilominus prior opinio procedere, quando cauſa exhęredationis non concernit directe iniuriam patris: ſicuti uitium arenarii meretricium, & ſimilia, ex diſtinctione Bart. in l. qui ea mente. ff. de furt. notat in hac ſpecie Ripa in l. fina. C. de reuo. dona. q. 67. regia l. 7. titu. 7. part. 6. quod cōprobatur ex his quę ſtatim ſubiiciā

20 †Proxime quæſtioni & illa accedit, an cauſa ingratitudinis per ingreſſum religionis tollatur: ita vt filius monachus ante profeſsionem parēti ingratiſsimus, nō poſsit poſt profeſsionem a patre exhęredari qua in re Gratianus ſcripſit, vitiū ingratitudinis profeſsione religionis omnino excludit, nec poſſe filiū monachum a patre exhęredari ex cauſa ingratitudinis commiſſæ ante profeſsionem: quod probat Nouella conſtitutione ſatis ad id expreſſa q. 3. capit. ultim. dixit ſingu. Roma. ſingu. 476. Campeti. de dote. 1. par. q. 47. commendat Felin. in c. Rodulphus. col. 3. de reſcrip. gloſ. in l. Deo nobis. C. de epiſc. & cleri. Chaſſ. cō ſuet. Burg. rub. j. §. v. verſ. Archidiaconus. nu. 102. Abb. conſ. 17. volu. 2. Sed huic ſententiæ manifeſtiſsime obſtat text. in dict. l. Deo nobis §. j. quo prohibetur, patrem exhæredare filium ex ea ſola cauſa quod religionem profiteatur: igitur ſi alia adſit cauſę poterit pater filium monachum exhęredare. quod Iaſ. concedit in d. auth. non licet. num. 4. & gloſ. in autht. de monachis. in princip. dicens tex. in dict. ca. ultim. iure canonico procedere. Bald. vero in d. l. Deo nobis. primam opinionē intelligit, in cauſa & uitio, quod directe ipſum tantum filium cōcernit: ſi autem patris perſonam directe cauſa ſpectet, aut leſerit, non tollitur, ſecundum eum, profeſsione religionis. Idem Aretin. in l. iii. §. j. col. pe. ff. de lib. & poſth. Curt. Iunior in dict. auth. non licet. colū. 2. atque hæc diſtinctio eo magis admittenda erit, quod Nouella per Gratianū adducta non extat, authore Altiato in libro 4. parerg. cap. 23. ipſiuſque Gratiani ſcripta catenus ſunt recipienda quatenus apud authores reperiuntur, quos ipſe adducit: ſicuti Iuniores tradunt in c. ii. de reſcri. Cæterum Gratianus, vir ſumme doctus, ac diligentiſsime, minimeque mendax, ab hac iniuria vindicandus eſt: ſiquidem immerito ab Altiato ſuſpectus in monachorum cauſa cenſetur: cū apud Conſtantinū Harmenopulum lib. v. Epit. tit. 9. extet Iuſtiniani Nouella. 115. vt cum de appellatione cognoſ. atque in ea cōſtitutione. §. hęc autē diſpoſuimus. apud Conſtanti. hæc verba manifeſta ſunt monachi, ſiue patres, ſiue filii minima priuantur hæreditate ob ingratitudinis cauſā, ante profeſsionem

nem commiſſ. ex quibus Gratia-
nó fides reſtituenda eſt. Tametſi in
vulgatis authenticorum codicibus,
& in ipſis Græcis Holoãdri nouel
lis prędictus.§. omnino deſidere-
tur. Si nouellam ipſam centeſimam
decimam quintam tantum inſpexe
rimus: extat tamen paragraphus is
in Nouella, conſtitutione.123.titu.
de eccleſiaſticis diuerſis capitulis,ꝗ
ex interpretatione Latina Holoan
dri eam ſentẽtiam probat,quã Gra
tianus Decretorum libro inſeruit,
licet in authenticis Latinis quę uul
garam editionẽ habent, idem para-
graphus ſub tit.de ſanctiſsimis epi
ſcopis. colla.vlt. ita Latine reditus
ſit,ut germanum ſenſum minime ex
plicet: ab ea uero cõſtitutione 123.
Cõſtantinus Harmenopulus prędi-
ctum.§. adſumpſit, tranſtulitque in
eum tractatum quem de exhęreda
tione liberorũ exponit.Et hęc qui-
dem adnotare eo libentius duxi,ꝙ
& uir diligentiſsimus Franciſcus
Balduinus in pręfatis de iure ciuili,
pagina 122.huius erroris Gratianũ
21 notauerit.† Ex hac vero reſolutio
ne deducitur intellectus ad regiam
l.49.Tauri.quę patri permittit ex-
hæredare filiam matrimonium con
trahentem abſque eius conſenſu: vt
habeat locum, etiam ſi filia contra
cto matrimonio ante copulam reli-
gionẽ fuerit profeſſa, hoc ipſum ſen
tentia comprobatum fuiſſe in pręto
rio regio,teſtatur Ioan.Lupi.in d.l.
46.ad finem.

¶Poſtremo, omittendum non eſt,
parentes poſſe a filiis exhęredari
ex cauſis contentis in authen.vt cũ
de appellat.cognoſcit.§. ſancimus.
regia l.11.tit.7.partita.6.imo et ex
eiſdem cauſis cogendus eſt pater fi-
lium emantipare, vt adnotauit Cu-
manus cõſ. 82. & Iaſ.in l.filiis ma-
trẽ.C.de inoffi.teſtam.

22 ¶Abdicatio vero,† vt et hoc obi
ter tradam, ab exhęredatione pluri
mum differt: ſiquidem qui filiũ ha
bebat olim criminibus,& ſcortatio
nibus, aliiſque vitiis debitũ,proba
ta apud iudices cauſa,ipsũ a ſe alie
nare poterat: cuius abdicationis ex
tant frequentiſsima exempla in de
clamationibus. & apud Valerium
Maxim.lib.v.c.de indulgentia.eã-
que a Romanis legibus reiecit Im-
perator in l.abdicatio. C. de patri.
põt. cuius meminere Alciat. libr.2.
Ferrar.in regu.iura ſanguinis. ff.de
regu.iur.

¶Conſtat igitur ex his,filiũ eſſe
inſtituendum in legitima, ita vt in-
ſtitutionis titulo filius honoretur a
patre, nullo ſexus admiſſo diſcrimi
ne.l.maximum vitium.C.de liber.
pręte.l.lege duodecim. C. de legit.
hęred.§. cæterũ. inſt. de leg. agna.
ſucce. veteres leges aliquot repro-
bans,ex eo,ꝙ ſucceſsione differen
tiã conſtituerint inter mares,& fœ
minas: iniquũ enim id uiſum eſt,nec
admodũ naturę conueniens. Hinc
idem ipſe Iuſtinianus Nouella con
ſtitutione 21. vti barbarã. corrigit
Armeniorum legem quę ab hęredi
tate, & dote fœminas excludebat,
vt maſculis omnia bona obuenient,
atque ibidem primo geniorũ bona,
Genearchica appellat: quid ea olim
princeps generis. familię adſcripſe
rit,interprete Holoandro. Tametſi.
Voconia lege apud Romanos ſua-
23 dente M.Catone,† fœmina hęres
inſtitui non poterat, etiã ſi unica fi-
lia eſſet, ab eo qui centum mille ſe-
ſtertios in bonis haberet. quã l.tulit
Q.Voconius Saxa Tribunus ple
bis: ut ſcribitur in Liui. Epito.libr.
41.quo in loco mendoſe legitur.Q.
Volũnius Saxa meminit legis Vo
conię: Cicero in Verrem actione 3.
& ibidem Aſconius Pędianus. Dio
ny.lib.56.Auguſti.de ciuitate.Dei.
libr.3.c.21.Aulus Gellius lib.20.c.

§. & alibi ſæpiſsime. Ea tamen lex obliterata fuit ciuitatis Romanæ opulentia: ſicuti Sextus Cæcilius apud Gelliũ commemorat. Quin et ea lege nihil iniquius cogitari poſſe diuus Auguſtinus fatetur. Eſt et hic obiter facta legis Voconiæ mentione, defendendus ab Andreæ Aliati cenſura, Theophilus Græcus inſtitutionũ interpres. is, inquam, in princip. inſtit. de lege Falcid. ſcribit, Voconia lege prohibitum teſtatori fuiſſe, ne cui plus legaret, quã hæres eẽt habiturus. A quo Alti. recedit libr. 5. parerg. c. 23. mihi ſane compertũ eſt alterũ Voconiæ legis caput prohibuiſſe, ne quis cenſus, id eſt, qui centũ mille ſeſtertios haberet plus legaret, quam eſſet hæres habiturus idque deprehendi apud Ciceronem actione 3. in Verrẽ. Scribis, inquit, ſi quis hæredem fecit, fecerit. Quod ſi plus legarit, quam ad hæredem, hæredesve perueniat, quod per legẽ Voconiam ei, qui cenſus non ſit, licet. Cur hoc cum in eodem genere ſit, non caues? quia non generis, ſed hominis cauſam verbis amplecteris, vt facile appareat, te pretio eſſe commotum. Hactenus Cicero, ex quo conſtat cautum fuiſſe lege Voconia quod Teophilus retulit. Dubium tamen erit, an id legis Voconiæ caput ſit ad legata fœminis relicta referendum, an in vniuerſum in omnibus legatis, & quibuſcunque intelligendũ ſicuti Theophilus intellexit. Prior tamen ſenſus potius verbis Ciceronis applaudet, nec ideo dignus Theophilus ẽ, vt Abſque vlla diſtinctione dãnetur. Qua in re non omnino aſſentior his, quæ de lege Voconia ſcribit Coraſius in præludiis ad l. filiũ. C. fam. erciſ. 24 nu. 10. † Sic apud Gallos lege Salica fœminæ a regni ſucceſsione excluduntur: quam legem pluribus rationibus vtrinque adductis tutatur Pyrrhus poſt Aurelianenſes cõſuetudines cuius & plures alii meminere. Eſt & plęriſque in locis ſtatutũ, quod ſtantibus maſculis fœminas dotatas a parentũ ſucceſsione excludit: quod an æquũ ſit, traditur ab Alberto Bruno in tracta. de ſtat. exclud. fœmi. arti. 3. præcipueque ea ratione defenditur, quod reipublicæ inter ſit familias conſeruari. l. j. §. de nunciare. ff. de uentre inſpici. l. ſuper ſtatu. C. de quæſtio. Per fœminas uero familia extinguitur potius quam cõſeruetur. l. pronunciatio. §. familiæ et. §. ult. ff. de ver. ſigni. l. Iuriſconſultus. ff. de gradi. in prin. et. §. j. inſt. de legit. agnat. ſucceſ. quibus mire conueniunt pulchra uerba Euripidis

Mulier egreſſa paternis ædibus,
Non amplius eſt parentum, ſed coniugis.
Maſculum vero genus perpetuo manet in ædibus
Deorum paternorum, et ſepulchrorum limitem honorat.

Et rurſus idem Euripides alibi.

Filij maſculi colũna ſunt familiarũ

Quæ quidem & alia retulit Ioann. Stobeus ſermone 75. qua denique ratione reſpublica admiſit primogeniorum vſum, quo mares fœminis preferũtur: ſicuti late tradit Andr. Tiraq. in tracta. de primogeniis q. 10. & ſequ. Iure tamen etiam filia eſt inſtituenda. gloſſ. communiter probata in c. ſi pr. hoc tit. in 6. Doc. in d. auth. nouiſsima. et hic frequẽtiſſimo, unanimi cõſenſu. Refert ergo ſcire ad huius c. intellectũ, quare teſtamentũ Rainutii ualidũ hic fuerit nõ inſtitutis filiabus, ꝗ obiectionẽ ſequẽti paragrapho diſſoluemus.

SVMMARIVM

1 *Etiam iure canonico filius eſt titulo hæredis honorandus.*

Filius

2 *Filius an ſit hæres inſtituendus ne ceſſario in teſtamento conditio inter liberos.*

3 *Intellectus ad.§.ex imperfecto l. hac conſultiſsima.C.de teſta.*

4 *Clauſula codicillaris,an cēſeatur appoſita in teſtamento inter libe ros,et inibi intellectus ad l ſi fra ter.C. de ſideicom.*

5 *An uerbum relinquo adiectū cer tæ rei inducet heredis inſtitu- tionem.*

6 *Relictum pro legitima an inſtitu tionem præ ſe ferat.*

7 *Verus et communis huius capitis intellectus.*

8 *Portio legitima a patre filio tradi ta recipit augmentum, ſi patri- monium parentis creuerit*

9 *Inſtitutus in re certa,an ſit uerus hæres.*

10 *Inſtitutus in re certa, an deducat Trebellianicam,& quid in filio teſtatoris*

.§. I.

PRIMVM hic
canō intelligitur iu
re pontificio,quo ſa
tis ē, filio quocūq;
titulo portionē legi
timā relinqui,nec ē
neceſsarius inſtitutionis honor.Ho
ſti.hic,cuius opinio cōmunis eſt,au
thore Alex.in l.inter cætera.col.vl
1 ti.ff.de libe.& poſthu.† Nullibi ta
men iure canonico id probatur,non
eſſe filios inſtituendos neceſſario.
Et tamen iure ciuili paſsim cautum
eſt eos debere inſtitui, Igitur cū iu
re ciuili ſit manifeſtum, filios eſſe
omnino inſtituendos, non eſt cōſti-
tuenda hac in re differentia inter
utrunque ius,nulla iuris canonici ſā
ctione refragante iuris Cęſarei con
ſtitutionibus:unde etiā iure canonū
filius hoorandus eſt inſtitutionis
titulo.gl.per text.ibi.in c.ſi pr̄ hoc
tit.in vj.verbo, inſtituit. quā ibi ſe
quuntur Ioā.And. Anch.& Franc.
poſt Domi.& eſſe hanc ſententiam
cōmunem fatentur Imo. hic nu.31.
& Iaſ.in auth.nouiſsima.C.de inof
fi.teſt.n.31.idē Iaſ.in rub.ff.ſol.ma
tri.nu.32. nec eſt hic titulus inutilis
ſiquidē inter hęredes inſtitutos eſt
locus iuri accreſcendi, non inter le-
gatarios.l.ſi nemo.ff.de teſta.tut.l.
eam,quam.C. de fideicom.quin.&
gloſſ.in hoc c.verbo,relinquens,cō
munem & vltimam opinionem pro
bat contra Hoſtien.

¶Secundo, intelligi poteſt hic tex
tus,quando pater teſtamentū condi
2 dit inter liberos: † quo quidē caſu
non tenetur quēquā eorū titulo in-
ſtitutionis honorare. gl. in auth.no
uiſsima.C.de inoffi.teſt.vbi Iaſ.eā
ſequitur,& Philip. Prob. in c.ſi pa
ter.per tex.iſtū, & Matheſ.notab.
104.quibus ſuffragatur ratio illa,ꝙ
pater teſtamentū faciens inter libe
ros,non tenetur ſeruare ſuperſtitio
ſum rigorem iuris ciuilis. l.hac con
ſultiſsima.§.ex imperfecto. C.iſt.ti
tu.regia l.vij.tit.j.partit.vj.ergo nō
tenetur pater eos inſtituere hęre-
des,imo ſatis erit legitimam portio
nem vnicuique eorum relinquere.
Pręterea, clauſula illa,omni melio
ri modo,quo poſsit. operatur, vt fi-
lius, cui aliquid relictum fuerit te-
ſtamento, videatur hæres inſtitu
tus.Bald.in l. quoties.ij. colū.C.de
hęre.inſtit.Alex. in l.nam quod.§.
non omnis.colum. ij.ff.ad Trebel.
Iaſ.in d. authenti. nouiſsima.col.ij.
Dec.conſi.14.col. ij.& Hippol.ſin-

gul.36. Hæc vero clauſula appoſita cenſetur in teſtamento inter liberos gloſ.in l.cohęredi.§. cum filia.ff.de vulga.verb. non valuit. vbi Imol. Alex.Aret.& Iaſ. nu.18.dicit eam glo.ſingul.Iaſ.in l.fi.nu.15.C.de co dici.Idem Iaſ.in l.hac cõſultiſsima. d.§.ex imperfecto.nu.8.idem in au then.nouiſsima.nu.21. idem in l.eã quam.col.vj.C.de fideicom.ex l.fi na.C.famil.ercíſ. & idem probatur argumento aſſumpto a teſtamento militis ad teſtamẽtum inter liberos: quod admittit Bar.in d.§.ex imper fecto. In teſtamento autem militis dicta clauſula intelligitur l.iij.ff.de teſta.milit. Igitur facto teſtamento inter liberos,non opus eſt,eos inſti tutionis titulo expreſsim honorari. Verum contrariam ſententiam ma xime probat text in d.auth.vt cum de appellat. cogno.§. aliud quoque capitulum.colla.viij.qui titulum le gati,ſimilemve a legitima portione excluſit , & filiorum inſtitutionem parentibus iniunxit , non facta di ſtinctione, an teſtamentum eſſet in ter liberos conditum, quam opinio nem tenent Cinus, & doct.commu niter: ſecundum Sali. & Iaſ.nu.16. in d.auth.nouiſsima.idem notat gl. communiter recepta in d.c.ſi pater verb.inſtituit.Guliel. Benedict.hic verb.relinquens.j. n. 136. aſſerunt et hanc eſſe communem Ant.Rub. conſi.72.Philip.Prob. in d.c.ſi pa ter.& Carol.Molin.in Alex.conſ. 168.libr. v. Nec iſthæc decretalis priorem opinionem probat,quippe quæ præter alios intellectus ita ex poni poſsit,vt filias hic hæredes in ſtitutas fuiſſe potius præmittamus, quã incertis coniecturis diuinemus.

¶ Non obſtat.§. ex imperfecto.

3 † quia locum ſibi vendicat,quãdo pater teſtatur inter liberos æquali ter cum in id tendat liberorum fa uor: ſecus vero ſi inæqualiter inter liberos etiam teſtetur pater:tũc ete nim non valet hęc ultima uoluntas minus ſolennis,propter dannum,ꝗ ex hac inęqualitate quibuſdam fi liis obueniret , ac diſcordiæ maxi ma præberetur occaſio Romanus eleganter conſil. 385. cui ſubſcribit Dec.conſil.105.idem Dec.in l.j.C. vnde liberi. optimus text.in l.vlti. C.fam.ercíſcun.ibi,pares eſſe vidẽ tur.quam legem ita intellexit Con ſtantin.Harmeno. epito.lib.v.titu. j. vt ęqualis filiis bonorum diuiſio ex ea cõſtitutione cõtingat.Et licet Paul.Iaſ.in l.hac conſultiſsima.col. iii.C.qui teſt.facer.poſ. idem Paul. Aret.Rimin. & Corne.in dic.§.ex imperfecto. ab hoc intellectu diſſen ciant plane, quibus communiter cę teri ſuffragantur in auth.quod ſine. C.iſto tit.teſte Socino Iuniore cõſ. 189.volu.ii.nu.87.Iure tamen pro cedit, vbi eſſet inter liberos maxi ma,& iniurioſa inæqualitas : qua lis eſt iſta , vt uno eorum inſtituto cæteri ignobili titulo uelit pater ſa tisfacere, ex Curtio Iunior.in d.§. ex imperfecto.nu.2. Anto. Rubeo conſi.v.in iii.volu.vlti. col.& ele ganter Carolus Molin.in d.conſil. 168.li.v.litera A.quibus accedit re gia lex vii.tit.j.parti.quarum prior .§.ex imperfecto.cõuenit:poſterior vero hunc ſecundum intellectum, quem nos impugnamus , approbat ſentiens, non eſſe neceſſarium inſti tutionis titulum , quando pater te ſtatur inter liberos,diuidendo inter eos propria bona. Ecce quod lex il la non permittit ex filiis vnum in ſtitui,alterum uero exhęredari,aut alio ignobli titulo legitimam por tionem eidem relinqui:vtraque ve ro lex loquitur: cum pater inter li beros bona propria partitur.Parti tio uero in dubio æqualiter eſt intel ligenda,ob patris mentionem.l.no men filiarum §. portionis.ff.de uer

borum

borũ ſignificatio.l.ix.titul.33.part. vij.vnde vel regia l.ita eſt intelligenda, vt partitio æqualis ſit, vel ſaltem, vt nõ probet valde inæqualem, & iniurioſam diuiſionẽ, nẽpe vnũ ex filijs inſtitui, cæteros vero hoc honore priuari. Quin & gloſſ. in l.quoties.C.famil.erciſcũ.ſcribit, diuiſionem bonorum à patre inter liberos factam in teſtameto ſolẽni, etiam rerum ad ſignationem, inſtitutionem inducere: quod ſi fiat in teſtamento minus ſolenni, non cẽſetur facta inſtitutio, niſi diuiſio fiat per vncias, aut partes quotas. ita præfata gloſſ. quam dicunt ſingul. Alexan. in l.nam quod.§.non omnis. ff.ad Trebellianum. penultima col. Iaſ. in authentica nouiſſima. numer. 24.C.de inofficioſo teſtamento. Rodericus Xuares in l.ix.titulo delegatis. foro legum. vij. quæſtio. ex cuius gloſ. diſtinctione dicta lex regia eſt intelligenda. vnde apparet, nullibi in pmiſſis caſibus inſtitutionis titulum cuidam ex filijs legitime concedi: reliquis vero eadem titulo excluſis. Hinc ergo cõſtat ex §.ex imperfect. non probari gloſ. & Iaſ. opinionem, nec item dicta lege regia, niſi fiat prædicta forma diuiſio bonorum inter filios.

¶ Itẽ, non obſtat argumentatio ſumpta à gloſſa in l.cohæredi.§.cũ filiæ. illa etenim gloſſ. in diſcrimen adducitur ob deciſionem text. in l. ſi frater.C.de fideicommi. qua pro-
4 batur, † filium teſtatoris pupillariter ſubſtitutũ impuberi fratri, poſt ætatem pupillarem non admitti ex iure fideicommiſsi: et tamẽ ſi codicillaris clauſula cenſeretur appoſita, pupillaris ſubſtitutio poſt ætatem pupillarem expirans, iure fideicommiſſi valeret. glo. in §.maſculo. inſtitu. de pupill. ſubſtitu. facit l.Scæuola. ff. ad Trebellia. Angel. Fulgo. Iaſ. numer. 11. in l.precibus. C.de impube. probat eadem l. ſi frater. Imol. & Alexand. in l.verbis ciuilibus. ff.de vulgar. ii.colũ. Galiaul. in l.Centurio. ff.de vulgar. column. 54. Rubeus conſilio 129. & hęc eſt communis opinio ſecundum Alex. in d. l. verbis ciuilibus. & Curtium Iuniorem in dict. l. precibus. nume. 54. ipſe tamen ibi poſt Corne. in dicta l. ſi frater. & Galiaul. in dict. l. Centurio. colum. 55. hanc communem opinionem falſam eſſe exiſtimant, quando ſubſtitutio eſſet ad pupillarem ætatem reſtricta expreſſim: tunc etenim, etiam adiecta clauſula codicillari, non eſſet locus fideicommiſſo poſt pubertatem: vnde communis ſententia habebit locum ſi pupillaris ſit reciproca, compendioſa, aut minime facta ętatis pupillaris reſtrictione concepta: ſecundũ eos, & Paulum Caſtren. in dict. l. ſi frater. Quinimo indiſtincte diſplicet dicta communis opinio Viglio in dict. §.maſculo. eo, quod gloſ. ibi frequentiſsime celebrata, & dict. l. ſi frater. de clauſula codicillari nihil dicunt, ſed de verbis aperte fideicommiſſum inducentibus. Præterea, non congruit maiorem effectum habere ipſam clauſulam codicillarem, quam ſi in codicillis facta eſſet ipſa diſpoſitio, de qua tractatur: quod conſtat ex verbis clauſulæ, hunc ſenſum manifeſte præ ſe ferentibus. Sed ſi eſſet facta in codicillis pupillaris ſubſtitutio, vltra pubertatem nullum effectum haberet: ſicuti conſtat ex dicta lege. Scæuola. quæ intra pubertatem ex benigna interpretatione, ne inutilis eſſet ſubſtitutio, eam vti fideicommiſſariam admitti permiſit. Igitur clauſula codicillaris non operatur eſſe fideicommiſſariam, poſt pubertatem eam ſubſtitutionem, quæ pupillaris ſit. Et ſubinde cõpẽdio

ſa uerbis directis concepta, in teſtamento ex quo ſemel ut directa ualere potuit, repetita tandem in codicillis non operabitur plus, quàm ſi concepta eſſet in teſtamento ualido: ſed ita inſtituta cum ſemel iure directę ſubſtitutionis ualere potuerit, non producitur ultra pubertatem etiam iure fideicommiſsi: ergo nec adiecta clauſula codicillari. Ex quibus apparet non euerti. gl. in d. §. cum filię. ex text. in d. l. ſi frater. Conceſſa tamen eiuſce gloſ. concluſione, reſpondeo, in teſtamẽto liberorum gratia facto intelligi hanc codicillarem clauſulam in eo, quod ipſis liberis utile ſit, non tamẽ in damnum alicuius eorum, ſicuti damnum eſſet quenquam eorum inſtitui expreſſe, alium uero tacite: fit etenim quodammodo iniuria ei, qui nominatim non inſtituitur, aut qui æquali honore ſimul cum fratribus ad patris bona non uocatur, uel deciſio Bal. in d l. quotiens. eſt intelligenda, cum teſtamento apponitur illa clauſula, ualeat meliori modo, quo poſsit: non autem quando ſimplex codicillaris clauſula adiicitur. Sic ſane intellexit hanc Bald. opinionem Alex. in conſi. 50. uolu. vij. Curtius item Iunior conſ. 169. col. ij. primo liquidem caſu, legatum filio relictum ad inſtitutionis titulum refertur, non ſic in ſecũda ſpecie: quo fit, ut his recte perpenſis non admodũ conueniat huic decretali hic ſecundus intellectus.

¶ Tertius intellectus ad iſtũ tex.
5 inde ſummitur, † quod verbum, relinquo, adiectum rei etiam particulari, inſtitutionem inducit, quando relinquitur ea res ei, qui neceſſario eſt inſtituendus: id etenim ſuadet materia ſubiecta. Carol. colum. j. & Abb. hic exiſtimans hunc text. eſſe ad hoc ſingula. idem notauit Bal. tametſi ſuboſcure in l. quotiẽs. C. de hæred. inſtit. a quo id colligunt Imol. in l. j. §. ſi ex fundo. nu. 51. & in l. his uerbis. col. j. ff. de hęredi. inſti. Alexan. in l. nam quod. §. non omnis. ff. ad Trebellia. col. ij. Verum hæc ſententia quæ Bald. paſsim tribuitur, euertitur ex text. in authen. ut cum de appel. cog. §. aliud quoque capitulũ. collat. viij. qua quidem conſtitutione ſancitur, filium eſſe inſtituendum, nec ſat eſſe ei aliq̃d relinq. Quis igitur adeo obtuſę mentis erit, qui uel tranſuerſim non percipiat ex eo textu, minime ſufficere quidam filio relinqui a patre, ni hęres inſtituatur? Regia deinde lex. v. titu. viij. part. vi. dixit, ſatis eſſe filium a patre aliquam rem conſequi titulo hæredis: ergo non ſufficiet legati, aut relicti nomen. Vnde a concluſione Baldi recedunt Imol. in d. l. his uerbis. & in d. §. ſi ex fundo. num. 55. Alex. in d. §. non omnis. col. ii. Barb. hic. nu. 14. & Guliel. Benedict. verb. in eodem teſtamento relinquens. i. nu. 57. quorum opinio communis eſt, ſecundum Imol. hic. num. 30. & eundem in d. l. his, uerbis. & in d. §. ſi ex fundo. & Corne. in d. l. quoties. nu. 3. & probatur ex eo, quod uerbum, relinquo, adiectum rei alicui in ſpecie, non inducit hæredis inſtitutionem. l. cogi. §. & generaliter. ff. ad Trebell. ubi Barto. hoc ipſum adnotauit. Imo verbum hoc, relinquo, adiectum quotæ hęreditatis, non inducit inſtitutionem in filiis, qui formaliter ſunt inſtituendi: ſicuti in ſpecie ſcribit Carol. Molin. in Alexand. conſ. 17. lib. iij. ad finem.

¶ Quartus his proxime accedit intellectus, ex quo deprehenditur,
6 † filiã a Rainuno hęredem inſtitutam fuiſſe: cum ei pater reliquerit domum pro ſua legitima. in hac etenim ſpecie cenſetur titu. inſtitutionis domus relicta. Cardi. hic. Batt. Bald. &

Bald. & Fulgo. in authen. unde ſi
parens.C.de inoff.teſt.Barto. idem
conſi.151.& Franciſ. Tigrinus cōſ.
152.poſt illud conſilium Bart.Cor-
ne.conſi.35. col.iij.uol.ij.Curt. Iu-
nior.iij.col.poſt Bald.in l.humani-
tatis. C.de impube.ubi textus huic
opinioni refragatur:niſi dixeris,tē
pore illius conſtitutionis non fuiſſe
neceſſarium,filios hęredes inſtitui:
& ideo ſuſpecta quibuſdam uide-
tur Barto.ſententia;quam reprobāt
Salic.in l.quotiens.C.de hęredi.in-
ſtit.ulti.q. Imo.in d.l. his uerbis.&
in d.§.ſi ex fundo. & idē ac Barb.
hic.nu.13.Alex.in d.§.non omnis.
col.iij.Iaſ.in d.auth.nouiſsima.nu.
28.Matheſ.notab.159. Guliel. Be-
ned.hic.uerb.relinquens.in l.i. nu.
58.& probat text.in d.§.aliud,quo
que capitulum,ubi non ſufficit,legi
timam portionem relinqui, ni relin
quatur illa titulo inſtitutionis. Re-
gia item l.v.tit.viij.part.vj.ſuffice
re ſtatuit,legitimam filijs titu.hære
dis relinqui: ergo non ſufficiet legi
timam relinqui alio titulo. Eadem
etiam opinio alia ratione probatur,
quod legatum a patre filio cenſetur
in dubio proportione legitima lega
tum.l.ſiue libertus.ff. de iure patro.
l.etiā.§.ſi debita. ff.de bonis liber.
Id vero,quod ineſt a iure,ſi expri-
matur, nihil operatur:igitur legatū
ſeu relictum filio pro portione legi-
tima,nō trahitur ad inſtitutionem:
atq; ideo hæc ultima opinio uerior
uidetur:quamuis Bar.opinio ſit cō-
munis,ut teſtantur Alex. & Deci.
in d.l. humanitatis.col.ij. Iacob.in
d.l. quoties.nec eſt tutum ab ea re-
cedere in iudicando,ſicuti nec in cō
ſulendo,ſecundū Corne.conſi. 286.
col.iij.uolum.j.

¶Quintus intellectus aptiſsime
huic capiti cōuenit:† nempe, ut prę
mittamus in teſtamento Rainutij
inſtitutionem;conciſe etenim enar-
rauit hic romanus pōtifex teſtamē
ti ſeriem:atque ita intelligunt iſtum
text.gloſſ.& doct.hic glo.commu-
niter recepta in cap.ſi pater. iſt tit.
in vj.Guliel.Bened.in d.verbo,re-
linquens num.65.j.Et eſt hic intel-
lectus communis , ſecundum Lan-
franc.hic col.j.Alex.conſi.70. col.
iij. uol.ij.& Iaſ.in d.authen.nouiſ-
ſima. num.31. tametſi falſo aſſerat
eum communiter reprobari Guliel.
Benedi.in d.verbo, relinquens.nu.
10.Quod ſi filius a patre inſtituatur
hęres in ea portione quę legitima
non eſt, aget ad ſupplendam legiti-
mam portionem , non tamen dicit
nullum patris teſtamantum.text.in
authen.ut cum de appellatione co-
gno.§.hęc autem diſpoſuimus,gloſ.
communiter recepta in d. authen.
nouiſsima. & in d. c.ſi pater.uerb.
in re certa.regia l.v.titu. viij.part.
8 vi.† Si uero in uita pater filio legi-
timam opinionem iure deditam tra
diderit,attēta quantitate bonorum,
quę eo tempore pater habebat, pa-
cto equidem præmiſſo inter patrē
& filium de non ſuccedendo,ac de-
mum patris bona augeantur ante
obitū patris: filius eo mortuo aget
ad integritatem portionis legitimę,
vt ſibi tradatur id,quod deerit iux
ta bona , quæ pater in morte dimi-
ſerit. Bald. per text.ibi. in capitul.
cum M.colum.iiij. de conſtit. idem
Bald.in l.pactum,C.de collat. ulti-
ma oppo.Roman.& Imola in l. ſti
pulatio hoc modo concepta . ff. de
uerb.obliga. Ripa in d. capit. cum
M. numer.38. Iaſ.in fin.quando.§.
j.C.de inoff.teſt.Rodericus Xuar.
ſtatim citandus,eſt communis opi-
nio ſecundum Iaſ. in l.quod ſeruus.
ff. de condict. ob cauſ.dat. & eun-
dem in d.auth.nouiſsima.col.iij le
gitima etenim portio filijs debetur
ex bonis, quę parentes tempore
mortis obtinuerit, l, cum quęritur.

C.de inoffic.teſta. regia l.23. Tauri.licet Curt.Senior conſi. vlt.dixerit communem opinionem aſſerere filium non poſſe agere ad ſupplendam legitimam portionem ob augmentum bonorum paternorũ. poſt Iaco. Butr.in d.l. pactum.& Ang. in d.l. ſtipulatio hoc modo concepta.Quorum opinionẽ dixit veriorem, & magis communem eſſe Carol. Moli. in Alex. conſi. 180. lib.v. qui poſt alios pręmittit in hoc caſu validam eſſe pactionem de non ſuccedendo. Et ſane ſi ea pactio cenſetur valida, dubio procul opinio Iacobi Butrig.verior eſt,& magis à poſteris probata, nec id negabunt priorem opinionem ſecuti. Sic denique etiam abſque iuramento eandem opinionem Iacobi ſequuntur dicentes, eam communẽ eſſe Roman.in d.l.ſtipulatio. Georgius Nattan.in c. quamuis pactum. columu. ij. de pact. in vj. Nicolaus Boerj. deciſio.62.colum.iiij. & Guliel. Benedict.in hoc c.Rainutius verbo, duas.nu.242.Pro quibus ſolet induci text.in l.j.§. ſi vel parent. fuerit manumiſ. Ego tamen, etiam ſi opinio Butrigarij pręſtito iuramento ſuper pactione pręmiſſa admittenda ſit:tamen abſque iuramento non cenſeo eam veram eſſe vnde ipſius opinionem reprobare videtur idem Guliel.Benedict.,hic verbo, in eodẽ.j.numer.210.Ioan. Lupi.in c.per veſtras. iij.notab.§. 23. de dona. inter virum & vxo. Tho.Grãmat.deciſ.57.nu.30.præter eos, quos paulo ante poſt Bald. citaui.Prima vero opinio locum ſibi vendicat,ſi patri promittat filius abſque iurõ, ſe amplius nihil petiturũ rõne portionis legitimæ.l.ſi quãdo.§.j.C.de inoffi.teſta. Iaſ.& Ripa in dictis locis. quod docto primam opinionem ſecuti manifeſte ꝓbant:imo ſunt qui adſerant,tale pactum, etiam iuramento præſtito, minime valere,ex eo,quod deciſio capitu.quamuis pactum.in filia cõgrue dotata loquatur: vt ſcribit Carol.Moli.in dict. Alexan. conſilio 180.lib. v. a quo libenter ex communi ſententia diſcedo. Nam in filio idem erit, ſi congrua portio pacti tempore ei fuerit adſignata eo tẽpore inſpecto, quo ad patris bona: quemadmodum præter alios tradũt Alexand.in dict.conſi.180.& in l. in ratione.ij.ff. ad legem Falcidiã. idem Alexand.Corne.Iaſ.& Dec. in l.pactum.C.de collatio. Ripa in d.capitu.cum M.& lib.j.reſp.capitu.vj.colum. vlti. Thomas Grammaticus dicta deciſione 57. numer. 30.Aymon conſi.114.numer.16.licet idem Iaſ. in authen. nouiſsima. C.de inofficio.teſtamen. dubitauerit. Igitur quoties prædicta pactio abſque iuramento facta fuerit, locũ habebit, quod modo ex Baldo, & alijs adnotauimus. Et idem erit,ſi mortuo patre filius hæredibus patris aſſeruit, & cauerit, ſe tot & talia bona a patre accepiſſe: poterit enim adhuc agere aduerſus hæredes,vt legitima portio ſuppleatur. d.l.ſi quando.§.ij.vbi doctor.id notant cõmuniter.& Rodericus Xuares in l. quoniam in prioribus. amplia.ix.C. de inofficioſo teſtamen. qui hoc ipſum latius tractat.

9 ¶Subdit gloſſ. † Inſtitutum in re certa loco legatarij habendum eſſe. idem notat gloſſ.in capitu. ſi pater. in gloſſ.iij. tex.vbi late Iaſon in l. quotiens.C.de hæredib.inſtit.quandoque tamen hic inſtitutus in re certa eſt cenſendus hæres, non legatarius:ſicuti doct.explicant in dict.l. quotiens.Fran.in d.capitu. ſi pater. ſuper gloſſ. iij. Rotæ deciſio. 864. in antiq. Gulielmus Benedict. in verbo, in teſtamento relinquens. primo numero 256. Nam inſtitutus

in

in re certa hæredis nomen, & commodum habet quoad ius accreſcendi, hæredes etenim vniuerſali repudiante, tota hęreditas accreſcit huic in re certa inſtituto. ſicut Barto. Angel. Salicet. & alij exiſtimant in d. l. quotiens. & in. §. ſi ex fundo. ſtatim allegando. quorum opinio communis eſt: quod præter alios Corne. aſſerit. conſi. 21. uol. iiij. Rurſus ſi hæres uniuerſalis non inſtituatur in tota hæreditate, nec in eius quota portione, hic cenſetur hæres uniuerſalis. l. i. §. ſi ex fundo. ff. de hæred. inſti. Notatur in d. l. quotiens.
10 regia. l. 14. tit. iij. part. vj. † Verum hic in re certa inſtitutus hæres, & rogatus reſtituere alteri rem ipſam, quartam Trebellianicam non detrahit. Bald. & Iaſ. col. v. in l. filiū. C. fami. erciſc. Abb. hic col. penul. idem Iaſ. in d. l. quotiens. colum. iij. Guido Papæ deciſ. 466. etiam ſi hinc inſtitutus ſit filius teſtatoris: quia Trebellianica ſolum deducitur ab hærede uniuerſali, aut ab hęrede alio, qui proprie hæres ſit. l. i. §. inde Neratius. & l. mulier. §. ulti. ff. ad Trebellian. hic vero inſtitutus in re certa non eſt proprie hæres. l. quotiens paulo ante citata: igitur non poteſt Trebellianicam deducere. atque ita in hac ſpecie reſpondet Aymon Sauillianus conſi. 131. num. 13. & conſi. 186. col. i. aduerſus Curt. Iuniorem conſ. 160. & gloſſ. quæ contrarium præmittit in d. cap. ſi pater. verb. Trebellianicę. Illa tamen glo. defendi poteſt ex eo, quod hæredi inſtitutio in re certa datus fuerat ibidem ſubſtitutus vniuerſalis: quod ipſe tradam inferius. §. ix.

SVMMARIVM.

1 *Inſtitutio patris, & filij concepta per copulam & cū intellectum habet vt ſimul pater & filius admittātur, nō ordine ſucceſsionis & gradus.*

2 *Patre accipiente emphyteuſim pro ſe, et filijs ſuis maſculis, & fœminis: an eo mortuo a maſculis excludantur fœminæ?*

3 *Nihil refert fiat inſtitutio pluriū per dictionem, &, an per dictionem cum, contra Bartolum.*

4 *Inſtitutio filij & nepotis ex eo, cēſetur facta ordine gradus, & ſucceſsionis non ſimul*

5 *Inſtitutio Sempronij, & eius filij hæredis eſt accipiēda ex ordine ſucceſsionis, non ut ſimul admittantur.*

6 *Inſtitutio unius et plurium nomine collectiuo facta, ordine ſucceſsionis & gradus eſt intelligenda.*

7 *Eo caſu, quo plures ordine ſucceſſionis uocantur, an ſit admittenda, uulgaris, an fideicommiſſaria ſubſtitutio?*

§. II.

CONSTAT deinde ex pręuia huius deciſionis enarratione, qualiter Rainutius Alterocham, & eius ſobolem, Adiectæ ſubſtituerit, mortuaque Adiecta, Alterocha, & eius filius petierunt iure ſubſtitutionis bona Adiectæ: quo fit, ut ex hoc probetur, duos ſubſtitutos aut inſtitutos diſparis gradus, æqualiter, & ſimul vocari ad ſucceſsionem, non

ordine

ordine gradus.idē aſſerit.l.ult.C.de impu.& aliјs.ubi ſubſtitutis pře cū filijs, et Sēpronio, dimidia pars cōpetit Sēpronio,alia dimidia patri,et filiis ſimul optimus ad idem tex. in l.ſi mulieri.ff. de vſufru.accre. & in l.ſi quis Titio.ff.eo. tit.iuxta communem intellectum. E contrario tamen inſtar tex.in l.Gallus.§.quidā recte.ff.de libe.& poſth.ex quo colligitur, ordine gradus primo patrē admittendum eſſe,ac deinde filium. Quam ob rem Bart.in d.§.quidam recte. tres ſertiones tradit, quibus hanc quæſtionē diſſoluere conatur.

1 ¶Prima concluſio.† Inſtitutio aut ſubſtitutio patris & filij per copulam & concepta, ordine gradus eſt,nō ſimul intelligenda. vbi ratio affectionis dictat, patrem prius admitti debere voluntate teſtantis.& in ſimili probat tex.in l.Lucius.ff. de hęred. inſtit. & in l.generaliter. C.de inſti.& ſubſt. atque idem erit in quibuſcunque,qui ſimul copulantur in aliqua diſpoſitione, ſi pręlationis ratio ab affectione teſtantis colligatur.Sic pater recipiente feudum pro ſe & filijs maſculis & fœminis,ordine ſexus prius admittuntur maſculi,quam fœminę.tex.in c. j.§.filia.de ſucceſs.feud. & in cap.i. Epiſc. uel Abbat. Sed Bart.concluſioni refragatur tex. hic ſecundum Lanſ.col.iij.ſiquidem aderat in hac ſpecie ordo affectionis, & tamen ſimul. Alterocha, & filius admittuntur: & quamuis Soci. Anto.Rube. & Fortu.in d.§. quidam recte.conētur euertere huius cap.inductionem varijs interpretationibus; nulla tamen earum ſatis cōuenit. Eſt etiam contra Bart. voluntas teſtantis ex eius oratione,& verbis deprehenſa quæ ordini charitatis pręferēda eſt. Quin & text.in l.codicillis §. inſtituto.ff.de lega.ij. palam probat,inſtitutis filio,& nepote,eos ſimul nō ſucceſſorio ordine vocari. ex quibus tolluntur rationes Bart.nā tex in d.§.final. propter naturam feudi

2 procedit:cum† in feudis maſculi fœminis paſsim præferantur.Nam & idem Bart.in l. & iuriſiurandi.§.ſi liberi.ff.de oper. liberto.ſcribit, patre accipiente emphyteuſim pro ſe & filiis ſuis maſculis, & fœminis mortuo patre non pręferri maſculo fœminis.l.maximum.C.de lib.pręter.ſequuntur Bart.Sali.in l.ii.C.de iure emphy.q.17.et ibi Iaſ.nu. 87. Anch.cō.125.Imo.in c.potuit de loca.vlt.col.& ē cōis opinio,teſte Alber. Bruno in tract.de ſtat.exclu.fœmi.ar.viii.q.22.qui oēs & Soc.cōſ. 113.ii.col.vol.j. & eius nepos Soc. conſ.133.n.25.vol.j.Anch.in l.tres fratres.ff.de pact.& alii, quos referam in c.Rainaldus.nu.ij. id intelligunt,refragantibus Sali. & Luſitano in l.v.ff. de reb.dub. niſi eſſet in ea regione, aut prouincia ſtatutum fœminas excludit extantibus maſculis.idem notat Alex. conſi. 119. nu.viii.lib.v.& cōſ.15. lib.iiii.optime Carol. Molin.in conſue. Pariſ. §.22.q.26.nu.86.vbi adſerit,hanc opinionem communem eſſe.dubius tamen an vera ſit.ſicuti etiam dubitauit in dict.conſi. 15. in additionibus ad Alex.quibus conſtat in d.§. filia.non probari hanc primam concluſionem:igitur Bart. opinio communiter reprobatur, vt aſſerunt Iaſ. nu.24.Fortun.col. 18. Galiaul.nu. 65.& Anton.Rub.fol.v. col.iiii.in d.§. quidam recte.Dec. conſi.216. col.ii.& Alex.conſi.22. col.iij.volu.iij.Corne.conſil. 17.vol.iiij.ipſe vero Bart.etiam pręmiſſo ordine charitatis admittendos, cenſuit,ſimul eſſe eos, qui vocati fuerint per dictionem, vna, cum, & ſimilibus. cui cōſenſere fere omnes in d.§. quidam recte. & Mattheſ. notab.157. Adhuc tamen in hac nulla procedit

differentia:

3 differentia:nihil. enim † refert,fiat
coniunctio per dictionē,cum,an per
dictionem,vna.tex.in ſignis in d.l.
ſi quis Titio.ff. de vſufruct. accre-
ſcen.Iaſ.nu.32.Anto. Rube.fol.13.
col.i.et Fortu.l d.§.quidā recte.col.
17.vñ ſi ex ordine charitatis eſſent
plures cōiūcti admittēdi ſeruatis ip
ſis gradibus,parū aut nil referret cō
iugi eoſdē his. aut illis dictionibus.

4 ¶Secunda concluſio, † Inſtitu
tio filii & nepotis ex eo concepta
per copulam,&, intelligitur ordine
ſucceſsionis,& non ſimul.Hæc ete-
nim inſtitutio facta cenſetur ordine
neceſsitatis: cum filius ſit inſtituen
dus in primo gradu. l.iij. & l.inter
cætera.ff.de lib. & poſth.ergo per-
penſa ſubiecta ſpecie, exigit neceſ-
ſitas, vt ſucceſſorius ordo ſeruetur.
gloſ.in dict.§. quidam recte. quam
ſequuntur doctor. communiter vti
ſcribunt Iaſ.col.iiij.Fortu.Galiaul.
num.57.& Rube. col.12.in dict.§.
quidam recte. Ab hac vero commu
ni ſententia recedunt Iaco.Aren.Sa
li,Imol.& Aret.ratione efficaci qui
dem, & quę præcedentis opinionis
rationem euertat. Nam ex neceſsi-
tate filius eſt in primo gradu inſti-
tuendus,non tamen abhorret alium
ſimul & eodem gradu cum eo hęre
dem inſtituit: ſat etenim eſt filium
habentem primum ſuitatis locū in-
ſtitui in primo gradu:nec eſt neceſſe
ipſum ſolum inſtitui: quod manife-
ſtiſsimum eſt.Et ita opinionem Ia-
cobi tutantur in dict.§. quidam re-
cte.ex nouioribus. Rub.colum.12.
& Fortuni.colū. 12. nec opinio cō
munis efficacem rationem habet,te
ſte ibidem Galiaula nume.60.qui-
bus conſenſit Mari.Salomo.colum.
penul.qui etiam a prima Barto.con
cluſione recedit . Et eſt aduerſus
Bartol.in hac, & pręcedenti ſenten
tia optimus text. a contrario ſenſu.
in l.cū in teſtō.§ prin,ff.de hęr.inſt.

5 ¶Tertia concluſio, † Inſtitutio
aut ſubſtitutio duorum ita facta,vt
primum,& eius filium hęredē,quis
hęredes inſtituat, aut ſubſtituat,eſt
intelligenda, non ſimul, ſed ordine
gradus : hęres enim non admittitur
in vita illius,cuius futurus eſt.l.qui
ſuperſtitis.ff.de acqui. hęred.l.hęre
ditas.ff.de petit.hęred. Hanc igitur
concluſionem Bartoli ipſe probat:
quem ſequuntur omnes in dic.§.qui
dam recte.Soci.conſi. 12.col.iij.vo
lu.iij.dicens hanc ſententiam com
muniter receptam eſſe.explicat ean
dem Iaſ.in conſ. 157.volu.iiij.Nec
obſtat l.ſi quis Titio.ff.de vſufruc.
accre.dicens,Si quis Titio,& hęre
dibus ſuis vſumfructum legauerit,
dimidiam Titius, dimidiam hęre-
des eius habebūt. Nam intelligitur
Titio & hęredibus ſuis id eſt,teſta
toris.gloſ. communiter ibi recepta,
quam ſubtiliter explicat Zaſius li.
j.ſing.reſpon.c. 19. & libr.ij.c. 29.

6 † Hęc vero tertia concluſio eodem
iure procedit,vbi teſtator Sempro-
nium inſtituit , & ſequentes in gra-
du,nomine tamen collectiuo. Exē-
pli gratia.Inſtituo Sempronium,et
ſuos. hoc etenim nomine colligun-
tur plures, qui ſimul admitti ne-
queunt:et ideo ſucceſsionis ordo ſer
uandus erit,Soci.in dicto.§.quidam
recte,column.v. Deci. conſil.205.
column.j. Galiaul. poſt alios in di-
cto.§.quidam.nume.69. Aymon.Sa
uilli.conſil.22. colum.ij.Deci. con-
7 ſil.248. Duorum † autem plurium
ve inſtitutio quoties ſucceſsionis
ordine eſt intelligenda, ad vulgarē
ſubſtitutionem refertur : ſiquidem
directis verbis & ciuilibus facta,
cum ſemel iure directo valere poſ-
ſit , ad fideicommiſſum non dedu
citur.l.verbis ciuilibus.ff. de vulg.
Igitur vulgaris ſubſtitutio in ea ſpe
cie ſubintelligitur : & ideo primo
adeunte hęreditatem,ſecundo locus

non

non eſt. Aretin. in d.§. quidã recte. colum.iij.Soc.uerſ.tertius caſus. & poſt alios Galiaul.ibi.num.67.Deci.conſi.248.col.pen. dicens opinionem Areti.communem eſſe: ex quibus idem omnino dicendum eſt in ſubſtitutione, niſi ea facta ſit nomine collectiuo. l.cum ita.§. ultim. ff. de leg.ii.l. peto.§.fratre.ff. eod. aut per uerba tractum futuri temporis ſignificantia,uel quæ poſsit intelligi iure fideicommiſsi : tunc etenim fideicommiſſaria ſubſtitutio hic eſt intelligenda, ſecundum eoſdem.Socin.& Galiaul.Deci.conſil.50.col. j. & conſi.236. col.ii,Socin.conſil. 12.uolu.iij.col.iij. Curti. Iuniorem conſi.48.col.iij.Aymon.conſi.131. & conſi. 12.col.ij. quorum diſtinctio communis eſt , refragante in prima Aretini concluſione , Paulo Caſt. ſecundum Galiau.in d.l.Gallus.§.quidem recte. nu. 67, & Aymon dict. conſil. 22. & licet Deci. conſi.248.& conſi.229.colum.j.ab hac reſolutione diſcedat,quãdo fiat ſubſtitutio nomine collectiuo , ut animaduertit Aymon,tamen receptior eſt Socin.ſententia.Ex his facilime ſoluitur obiectio ex.§. quidam recte.qui procedit,quando inſtitutio poſthumi nepotis neceſsitate cogente fit,iuxta conſilium Galli Aquilii,

SVMMARIVM.

1 *Quid referat ſcire, nomina tũ in cõditione eſſe , uel non eſſe ex teſtamentum vocatum.*

2 *Poſiti in conditione nõ cenſentur poſiti in diſpoſitione.*

3 *Poſiti in conditione nõ cenſentur uocati ex teſtamento , etiam ſi nominatim a teſtatore grauentur, ſecũdum communem,*

4 *Fideicommiſſum relictum ab hi , qui in condit ioue nominantur, an ualeat.*

5 *Maſculi, quorum mentio fit in cõditione,ad huc non cenſentur uocati ex teſtamento.*

6 *In legatis poſiti in conditione,an cẽſeantur poſiti in diſpoſitione.*

7 *Poſitus in cõditione non uocatur ex illo teſtamento, etiam ſi inſtituto non ſuccedat de iure ab inteſtato.*

8 *Quandoque ex uolũtate præſumpta teſtatoris,nominati in conditione vocati cenſentur ex diſpoſitione.*

9 *Intellectus ad l. Gallus. in prin. ff. de liberis & poſthumis.*

§. III.

PRAETER alia , quæ maxime in huius capitis interpretatione ad notari ſolent , ad examen adducitur ſubſtitutio quædam a Rainutio facta, Is etenim proprio teſtamento ſtatuit,vt filię Adiectæ , ſi abſque liberis moreretur,Alterocha,& ſoboles,quam geſtabat in utero , eidẽ impuberi ſuccederent.Cuius ſubſtitutione a iuris utriuſque profeſſoribus quæritur , quæ nam iſthæc fuerit ſubſtitutio? atque ideo locus hic ſubſtitutionum tractatum expoſcit , cui ipſe libentiſsime ſuperſederem, cum ob interpretum hac in re indefeſſam concertationem, tum ob materiæ amplitudinem,quæ uel eſt omittenda,uel diligentiſsime tractanda ; quorum primum minime patitur

yatitur hæc Rainutij ſubſtitutio ul
timum uero latiſsimos illos, miris
ac feſtiuiſsimis floribus refertos, Iu
riſconſultorum campos potius exi-
git, quam hanc, uel alteram iuris pō
tificij ſanctionem. Primum ſane, vt
uel ex minima parte propoſitę quę
ſtioni deſeruiam, illud inquiram:
1 num † his Rainutij uerbis liberi
Adiectæ fuerint hęredes inſtituti,
aut potius ſubſtituti? Nec id temere
in controuerſiam ducitur: cum plu-
rimum interſit id ſcire: ſiquidem fi
lij Adiectę ſubſtituti ex his Rainu
tij uerbis poteſt mortua matre, eius
hæreditatem repudiare & capere
bona Rainutii, qui eos ex teſtamē
to uocauerit: quod ſi ab inteſtato
ſuccedunt matri, ne uocati ſunt ex
ſubſtitutione fideicommiſſaria Rai
nutij, non poterunt matris hæredi-
tatem repudiare & primi teſtatoris
bona petere. Præterea, filij Adie-
ctæ uocati ab ipſo Rainutio ad pro
pria bona ex fideicommiſſaria ſub
ſtitutione reuocabunt bona aliena
per matrem, quę quidem bona fue-
re relicta in hęreditate Rainutij:
alioqui non uocati per hęc uerba,
non admittuntur ad reuocationem
alienationis factę. l. vltim. §. pen. C.
commu. de leg. aliaſque utilitates
hæc diſputatio habet, quas paſsim
doct. tradunt. Eſt ſane inſignis glo.
in l. Lucius. ii. ff. de hęred. inſti. quę
dixit, per prędicta uerba filios non
eſſe uocatos a teſtante, ex eo, quod
in conditione adiecta, fiat eorum
2 mentio, non in diſpoſitione † hi ue-
ro, qui conditionibus adiiciuntur,
minime uocantur in ipſa diſpoſitio
ne per ipſum teſtatorem. l. ſi quis
ſub conditione. ff. ſi quis omiſ. cauſ.
teſtam. l. ſiquis ita hæres inſtitua-
tur, ſi legitimus. ff. de hæred. inſti. l.
ex facto etiam agitatum. ff. eo. l. qui
duos. ff. de reb. l. uel ſingulis. l. qui
duos. ff. de uulg. quam quęſtionem
late diſputat Anto. Corſet. in repet.
ad Abb. dictio. ſubſtitutio, ac præ
cęteris dictam glo. dixere ſingu. eſ-
ſe Alexan. in l. ex facto. §. j. colum.
2. & in §. ex facto. colum. 1. ff. ad
Treb. idem in l. Gallus. col. 3. ff. de
lib. & poſth. dixit eam celebrem
& ſingu. Gali au. in l. Centurio. col.
89. & ibi Ripa. nu. 159. ff. de uulg.
& Curti. Senior conſi. 42. col. 7. ubi
eam opinionem communem eſſe fa
tetur. idem aſſerunt Imol. in d. l. Lu
cius. 3. colum. Alexā. conſil. 109. &
conſi. 202. & 188. uolum. 2. Deci.
conſi. 270. Soc. conſi. 62. uol. 3. col.
1. Zaſius de ſubſt. c. vltim. colū. 2.
Catel. Cotta in diction. filii in con-
ditione. Sunt tamen, qui ab hac opi
nione recedant, ex uerbis Iuriſcon-
ſulti in dict. l. Lucius. qui ita conce
pta inſtitutione, Titius frater meus
mihi hęres eſto, ſi Titius hęres
meus filium, filiamve ex ſenatum,
natamue non habuerit: Stichus, &
Pamphilus ſerui mei liberi, & hę-
redes mihi æquis portionibus ſun-
to. Reſpondit, Si frater deceſsiſſet
prius quam hęreditatem adiret l be
ris relictis, non erunt hæredes Sti-
chus, & Pamphilus: nam prudens
conſilium teſtantis animaduertitur.
Nan enim fratrem ſolum hæredem
prętulit ſubſtitutis, ſed etiam eius
liberos. Hactenus dicta lex quę
plurimum deſtruit. gloſſ. ſententiā,
vti tradunt Socin. in l. cum auus. ff.
de cond. & demonſtrat. fol. penult.
Chaſſ. conſi. 14. & Fortu. in d. l. Gal
lus. in princ. col. 38. Coraſius lib. 2.
miſcella. cap. 19. qui & alia pro hac
opinione adducunt, ſat diligenter.
Non tamen obſtat communi ſentē
tię tex. in d. l. Lucius. poteſt ete-
nim aliquis admitti ad bona ex uo
luntate teſtantis, & nihilominus ab
inteſtato. l. conficiuntur. ff. de iure
3 codici. † Quin & communis opi-
nio quibuſdam adeo placet, ut eam

veram

veram eſſe exiſtimẽt, etiam ſi po-
ſiti, ac nominati in conditione, ex-
preſsim a teſtatore grauentur, aut
poſt eorum obitum, aliorũ fiat ſub-
ſtitutio, cuius rei ſit exemplum. In
ſtituo Titium meum hæredem. Et
ſi Titius moriatur ſine liberis, aut
ipſi Titij liberi moriantur ſine fi-
lijs, ſubſtituo Sempronium. Nec
hoc ultimũ fideicommiſſum ualet,
quippe quod ab eo, quem teſtator
non honorauerit, relinquatur. l. ab
eo. C. de fideicommiſſ. Alberi. in
rub. ff. de vulg. nu. 93. Alexand. in
d. l. Centurio. num. 94. idem Alex.
conſi. 105. uolu. 1. Ancha. conſ. 137.
quorum opinio communis eſt: ſecũ-
dum Iaſ. in d. l. Centurio. nu. 57. &
eundem conſi. 35. uol. 3. Deci. conſ.
422. col. 2. & conſi. 270. col. j. Soci.
conſi. 62. vol. 2. col. ultim. Curt. Iu-
nio. conſi. 43. num. 6. Alexand. con
ſil. 221. 2. vol. & Socin. Iunio. in cõ
ſil. 158. vol. j. num. 22. qui omnes eã
dem ſequuntur. & Carol. Molin. in
Alexand. conſi. 64. li. v. Nec apud
me dubium eſt, hanc ſententiam fre
quentiori calculo receptam fuiſſe,
ſicuti & alij plures fatentur ſæpiſsi
me. Sed Bart. in dict. l. Centurio.
nume. 37. contrariã ſententiam pro
bat, ea potiſsimum ratione, quod
ipſius teſtantis uoluntas fuerit, libe
ros inſtitui ex teſtamento uocare,
cum ab eis fideicommiſſum relique
rit: alioqui non relicturus hoc fidei-
commiſſum ab eis, quos minime
honorauerit. Nam & conjecturis
contrarię voluntatis, præfatã opi-
nionem communem ceſſare, frequẽ
tiſsimum eſt apud doct. hanc con-
trouerſiam tractantes. Igitur opinio
Bar. iure ꝓcedit, cui ſubſcribũt Ale
xã. conſi. 64. uol. v. Ancha. cõſ. 74.
Curt. conſi. 45. col. 3. Soci. in d. l. cũ
auus. col. pe. idẽ in l. cũ filio. co. 3. ff.
de legat. j. Curti. Iun. conſi. 16. col.
3. Galiau. in d. l. Centurio. colũ. 92.
& ibi Ripa. nume. 167. Politus in
tract. de ſubſtit. titu. de compendio-
ſa. nu. 30. & eodẽ titul. Zaſius. col.
pen. Chaſſ. conſi. 14. col. 2. quorum
opinio. facilius defendi poteſt quã
præcedens, inſpecta præſumpta te-
ſtatoris voluntate, quæ in teſtamẽ-
tis primũ locum obtinet. Cæterum,
utcunque ſit, etiam admiſſa Alberi.
4 opinione, † fideicommiſſum valere
poterit, ſi ita fuerit relictum, ut no-
minatim a liberis inſtituti non de-
tur, ſed ſimpliciter, hac quidem for
ma: Si Titius hæres meus deceſſe-
rit ſine liberis, uel eius liberi ſine
filijs moriantur, bona mea deue-
niant ad Sempronium: in hac ete-
nim ſpecie fideicommiſſum a liberis
inſtitui minime relinquitur, ſed ro-
gatur inſtitutus hæres hęreditatem
Sẽpronio reſtituere, ſi eius liberi ſi-
ne filijs deceſſerit, Alex. in d. l. Cen
turio. nu. 95. Bal. & Sali. in l. præci
bus. col. pe. C. de imp. idem Alex.
conſi. 198. vol. 2. nume. 13. argu-
mẽto ſumpto a l. quoties. ff. de reb.
dub. nam & grauamen iniunctum
inſtitutis tranſit in eius hæredes, ſe
cundum eoſdem.

¶Secundo, dicta cõmunis doct.
adnotatio ex gloſſ. in dict. l. Lu-
5 cius. procedit, † etiã ſi teſtator ma-
ſculorum in cõditione mentionem
fecerit, ita ſane. Si inſtitutus ſine li
beris maſculis deceſſerit, ſubſtituo
Sempronium: adhuc equidem libe
ri non cenſentur ſubſtituti. Alexã.
conſi. 24. col. 4. & conſi. 32. uolum.
3. Soc. conſi. 62. ultim. col. & conſi.
116. col. 6. uolum. 1. quorum opinio
communis eſt, ut fatentur Ripa in
d. l. Centurio. num. 162. & Pau. Pa
riſ. conſi. 14. uol. 1. atque mota lite
ita pronunciatum fuiſſe, teſtatur
Guido Papæ deciſi. 600. & deciſ.
184. fatentur etiam hanc opinionẽ
communem eſſe Ripa in l. j. C. de
pact. num. 9. & Soci. Iunior. conſi.

177. vol. 2. idem conſi. 118. uolum.
j. nu. 16. Paul. Pariſ. conſ. 85. nu. 15.
et cōſ. 87. n. 32. uol. 2. Ipſe uero Gui
do Papæ contrariam opinionem ue
riorem eſſe exiſtimat, dicens libe-
ros maſculos cēſeri omnino ſubſti-
tutos, tametſi in conditione fuerint
nominati. idē Dec. conſi. 270. Curt.
Iunior. conſi. 13. num. 7. Aymon Sa
uillianus conſi. 130. colū. 2. ab exē-
plo ſtatutorum, quæ a ſucceſsione
excludunt fœminas extātibus ma-
ſculis; qui ſi ab inteſtato ſuccederēt,
minime excluderent fœminas, ſed
cum eis ſimul admitterentur. Sic in
hac ſpecie, ſi maſculi ab inteſtato
ſuccederet, ſimul cum fœminis eſ-
ſent admittendi: & ita ſubſtitutis
præferrentur fœminę, quod eſt con
tra teſtantis mentem, & ideo eſt di
cendum, maſculos; a teſtatore ex
teſtamēto vocari, ſicuti Decius exi
ſtimat. Hac tamen ratione ego non
cogor a priori ſententia diſcedere;
atque, vt arbitror, in præſenti quę-
ſtione, maſculi ex uoluntate teſtan
tis ſuccedunt ab inteſtato ipſi inſti-
tuto, & eadē uoluntate fœminis prę
feruntur, ſicuti in ſtatutis quorum
Dec. meminit, maſculi per legitimā
ab inteſtato ſucceſsionem uocantur
& fœminas excludunt: quod latiſ-
ſime cōſtat ex traditis ab Alberto
Brun. in tract. de ſtat. exclud. fœm.
art. 8. & art. 13. Poſſet ſane opinio
Guidonis locum obtinere, ſi teſta-
tor fœminas, eo caſu, quo naſceret.
peculiari titul. honorauerit. Corne.
conſi. 207. uolum. 1. col. 3. Curti. Iu
nior. conſi. 87. colum. 2. Ripa in d.
l. Centurio. nume. 193. Aymon cō-
ſil. 130. colum. 3. Similiter & Hie-
rony. Grat. conſi. 3. nu. 19. uolum. j.
aliquot alijs modis opinionē Gui-
donis defendit.
6 ¶ Tertio † premiſſa gloſ. com-
munis opinio etiā in legatis locum
habet eadē ratione, Soc. in d. l. cum
auus. ſol. ulti. col. j. cui ſubſcribunt
Lanc. Galiau. in d. l. Cēturio. colū.
91. & Catel. Cott. diction. filij in cō
ditione. optimus tex. in l. ſi qs ſub
cōditione. ff. ſi quis omiſ. cau. teſt.
quo probatur, ēt in legatis poſitum
in cōditione, nō cēſeri in diſpoſitio-
ne decretū. ad idē. l. filius familias.
§. cū quis. ff. de legat. i. cuius ratio
generalis eſt. nā et l. generaliter. C.
de inſtitu. & ſubſtitu. §. cum autē.
ſenſit adiectos cōditioni nō uocari
fideicōmiſſum ex teſtamēto: & ſub
dit procedere eā cōſtitutionē in le-
gatis, & fideicommiſsis: quo fit, ut
prędicta opinio ſit recipiēda aduer
ſus Ang. in l. in legatis. C. de legat.
et Iaſ. ibi dicētes, in legatis adiectū
cōditioni vocari p fideicōmiſſum
ex teſtamēto: nec id mirū eſſe, cum
legata nutu relinqui poſsint. l. nutu.
ff. de legat. iij. nō ſic hereditas: &
ideo quāuis. gl. hęreditatibus loqua
tur, erit aliud dicēdū in legatis. idē
Corne. cōſ. 146. col. v. uol. ij. quorū
rō ex pręcedentibus tollitur, et ex
eo ꝙ d. gl. ēt in fideicōmiſsis loqua
tur, quæ legatis exequantur. Vnde
nō immerito Iaſ. in l. j. co. iiij. C. de
pact. Angeli ſniam dubiā eē fatetur.
¶ Quarto, eadē opinio gl. adhuc ue-
7 ra ē, † ēt ſi poſiti in cōditiōe nō ſint
ſucceſſuri ipſi inſtituto inteſtato: ni-
hilominus etenim hi nō cēſentur
teſtamēto uocati ad fideicōmiſſum.
Filius ſiquidem naturalis ſubſtitu-
tum excludit. licet inteſtato parenti
ſucceſſor legitimas non ſit. l. ex fa-
cto. §. ſiquis rogatus. ff. ad Trebel.
authen. licet. C. de natu. libe. Hanc
uero extenſionem probat inſignis
text. in d. l. filius familias. §. cum
quis. ubi nominati in conditione
excludūt ſubſtitutum, etiam ſi non
ſint hæredes inſtituto, eandem opi-
nionem probat gloſſ. in d. l. ex fa-
cto. §. ulti. ubi Vincenti. Hercul. &
Alex. in d. §. ſi qs rogatus. ij. col. et

ibi Ripa nu.27. fatentur eam communem eſſe. Et in hac ſpecie idem concedit Paul. Caſtren. in d. §. cum quis. & in dict. §. ſi quis rogatus. ab ea tamen opinione & extenſione diſcedens.

8 ¶ Porro, † ſi quando a præfata communi opinione recedendum erit, id non temere, ſed caute agendum eſt, perpenſis coniecturis, quibus deprehendi poſſit eam fuiſſe teſtatoris voluntatem, vt nominatos in conditione ad ſubſtitutionē ex teſtamento vocauerit, quod iudex attente admodū arbitrabitur. Soci. in d. l. cū auus. ad finem. Curt. Iunior conſ. 43. nu. vij. Paul. Pariſ. conſil. 42. uolu. iij. Hierony. Grat. conſi. 48. vol. i. Soci. conſi. 116. col. ij. vol. iij. Vnde ſi quis derogans futuris teſtamentis diſponat, & dicat uelle ipſū habere ſucceſſores eos q̃ ab inteſtato a iure uocantur, & addiderit id ſibi placere, ut ea diſpoſitio ualeat eo. quo meliori modo poſſit, cenſetur hęredes inſtituere eos, qui ei inteſtato ſunt ſucceſſuri: eſt enim hęc inſtitutio neceſſaria ad tollenda futura teſtamenta, & ex clauſula adiecta colligitur intentio teſtantis, ſicuti in hac ipſa ſpecie reſpondet Curtius Iunio. conſil. 169. col. ij. Ex quo defendi poteſt id, quod nouiores quidā opinātur:

9 Filium † inſtitutum hæredem cēſeri in illa celebratiſsima forma Galli Aquilij. Si filius meus me uiuo morietur, tunc ſi quis mihi ex eo nepos, neptiſue, natus nata erit, hęredes ſumpto. id enim neceſſariū eſt præmittere, ne teſtamentum rūpatur. Igitur teſtantis illa cautiſsima formule intentio eſt proculdubio, ut eius diſpoſitio valeat, & ob id iudicandum eſt ſub illa conditione uoluiſſe filium inſtituere hęredem: cum id neceſſariū ſit, ne teſtamentū rumpatur: quod in l. Gallus, in princ. animaduertunt. Fortun. col. 28. Galia. nu. 24. & Mari. Salomo. nu. 25. ex l. denique. §. interdū. ff. de pecul. legat. Idē adnotauit Stephanus in Necyomantia, dialogo 46. & 47. Nā fauore liberorū verba enūciatiua diſponūt. l. pater. §. auus. ff. de doli exceptio. idem probatur in l. ſi mater. §. ulti. ff. de vulgar. ubi Iuriſconſultus Africanus ſenſit ſub Galli forma filium fuiſſe inſtitutū. Itē Vlpianus in l. cū in teſtamēto. ff. de hęred. inſtit. ſcribit, duos gradus hęredū eſſe ibi: Si filius meus me uiuo, moriatur: tunc nepos ex eo hęres eſto. Nec obſtat. §. idem credendum eiuſdem l. Gallus. ubi nominatus nepos in conditione nō cenſetur inſtitutus: quia id negādū eſt: cū in eo caſu, & in ea formula ēt nepos ſit inſtitutus. Et dū ſubdit Iuriſconſultus: Ne ſucceſsione teſtamētū rumperetur: ad pro nepotis inſtitutionē eſt referēdū: quia ea non facta, nec cōcepta, rūperetur teſtamentū mortuis filio, & nepote, uiuo teſtatore. Nec ibi quicquā intereſt, prius mori nepotē, an filiū: ut explicat Fortu. in d. l. Gallus. colū. 37. Tameiſi frequētius illius l. Gallus. interpretes prēmittant, filiū in forma Galli Aquilij expreſſe inſtitutum fuiſſe, & ita inſtitui oportere ab his, qui eadē forma utantur. gl. Bal. Angel. Imo. & alij communiter d. l. Gallus. in principio, ut ibi fatentur Alex. numero ſexto, Iaſo. num. 43. & Galiau. nume. uigeſimo primo, ac cętera doctores quibus conſentit Gulielmus Benedictus, hic uerbo, adijciēs. reprobātes Bartolū, qui in ea l. Gallus. exiſtimat, ſatis eſſe filium ad legitimam ſucceſsionem ab inteſtato uocari, & ideo adnotauit, non eſſe neceſſariā in forma Galli Aquilij inſtitionem filii: quod a uero intellectu illius legis, plurimum abeſt.

SVMMA-

SVMMARIVM.

1 *Subſtitutio quid ſit, & quare hoc nomen habeat?*
2 *Diſtinctio ſubſtitutionis directa ab obliqua?*
3 *Vulgaris ſubſtitutiõis diffinitio.*
4 *Vulgaris ſubſtitutio, quibus uerbis fiat.*
5 *Vulgaris in unum caſum cõcepta ad alium extenditur.*
6 *Vulgaris expreſſa continet tacitã pupillarem, quæ tamen matrem pupilli non excludit.*
7 *Vulgaris tacita matrem teſtãtis minime repellit.*

§. IIII.

De vulgari ſubſtitutione.

QVISQVIS hactenus de ſubſtitu-
tionibus tractauit,
illud imprimis ape-
ruit, quidam ſit ſub
ſtitutio. † Et Accur
ſius non aliud arbitratur eſſe ſubſti
tutionem, quam ſecundam inſtitu-
tionẽ. in rub. ff. de vulg. quę diffini
tio tantum cõuenit, quando ſola uni
ca ſubſtitutio fit, & inſtitutio. Quid
ergo dicemus, cum conſtet ſubſtitu-
tionem ſecundo, & tertio gradu di
ci. l. j. ff. de vulg. atq; etiam filio nõ
inſtituto fieri poſsit ſubſtitutio:
quod in eadem l. j. ad finem proba-
tur. Quin etiam in legatis, & in do
nationibus cauſa mortis ſubſtitutio
ni locus eſt. l. vt hęredibus. l. Titia.
Seio. §. Seia libertis. ff. de leg. ij. l.
ei cui, ff. de donatio. cauſa mortis.
Et, ſi ex ſecunda inſtitutio, cur fi-
deicommiſſaria ſubſtitutionẽ dici-
mus. l. Scęuola. ff. ad Trebel. cur
item ſubſtitutiones in directas &
obliquas partimur? quibus rationi-
bus non admodum placet ſubſtitu-
tionem dici, ſequentem inſtitutio-
nẽ: tametſi id placuerit Lance. Po-
lito in tracta. de ſubſtitu. nu. 21. &
Zaſio col. j. ut igitur ſubſtitutionis
vis intelligatur ſecutus Petrũ Lo-
riotum de ſubſtit. c. v. exiſtimo, ſub
ſtitutionem eſſe cuiuſque rei in po-
ſterioris perſonam collationem. ex
d. l. ut hæredibus. Poſterior uero
perſona illa intelligitur, quę priorẽ
aliquem, cui ius ad eandem rem cõ-
petebat, præmittit. l. in duobus. in
prin. ff. de duobus reis. aut ſi maius,
in genere ſubſtitutio eſt unius, vel
plurium ad aliquam rem in locum
alterius facta uocatio: in ſpecie au-
tem eſt vnius, vel plurium in locũ
alterius ad aliquam rem in teſtamẽ
to, codicillis aliaue vltima uolunta-
te, facta uocatio.

2 Subſtitutionum, † quędam dire-
ctę ſunt, quædã obliquæ. Directa
eſt illa, quæ ſubſtituto hęreditatem
defert, ſine alterius mineſterio, &
reſtitutione. Obliqua eſt, quæ ſub-
ſtitutio hæreditatem defert ex alte
rius reſtitutione, ut fideicõmiſſaria.
Abb. hic Iaſ. poſt alios in rub. ff. de
vulg. Politus in princi. de ſubſtit.
nu. 28. & ibidem Zaſius. Huius ue-
ro diſtinctionis utilitates tradunt p̃
cęteris Guliel. hic uerb. liberis. iii.
de cõpendioſo. n. 12. & Lance. Ga-
liau. in repe. l. Centurio. col. iij. Ex
in hoc c. Gloſſema quoddã de his
ſubſtitutionibus agens, ꝙ cõpendio-
ſam ſubſtitutionẽ directã eẽ aſſerit:
& tamẽ quandoq; obliqua eſſe po
teſt, Obliquis autẽ ſubſtitutionibus
reciprocam adnumerat, cum ea fre-
quentiſsime directa ſit. Sed hæc om
nia ſtatim latius tractabuntur. Nũc
ad vulgarẽ ſubſtitutionẽ, in qua pri-
mũ eius definitionẽ tradã. Secundo,

formulã, qua cõcipi ſoleat. Tertium
eius effectum, quẽ ordinẽ, & in re i
gs ſubſtitutionibus ſeruare cõabor.
3 ¶ Vulgaris ſubſtitutio, † eſt ſe-
quẽs inſtitutio directa, quæ omni-
bus, et ab omnibus fieri poteſt. Bar
tol. in l. j. nu. v. ff. de vulga. ubi Iaſ.
col. iij. apertius ita diffinit, & Gu
liel. hic. uerb. abſq; liberis. n. 7. ideo
autem dicitur uulgaris, quod ab om
nibus, & omnibus fieri poſsit. Bar.
in d. l. j. regia l. j. tit. v. par. vj. apta
etenim, eſt, ut tam liberis, quam ex
traneis fiat. Theophi. in princi. de
pupilla. ſubſtitutio.
¶ Secundum, quod hic agendũ
eſt, ad formulam huius ſubſtitutio-
4 nis ſpectat. † Ea vero fit uerbis ge
neralibus, ſpecialibus, & ſingulari-
bus, aut ſi mauis, indiuiduis. Gene-
ralibus fit ita: Titium inſtituo, &
ei Semproniũ ſubſtituo. Aut Titiũ
& Sempronium hæredes inſtituo,
& eos inuicem ſubſtituo. Eſt autẽ
ita cõcepta vulgaria expreſſa, quo
ad uerba generalia, et tacita quo ad
ſpecialia. Bart. cõmuniter receptus
in d. l. j. col. iij. & v. gl. & Bart. in
l. Lucius. ff. de vulg. Specialia uer-
ba ſunt hęc, Caium inſtituo: & ſi is
hęres non erit, ſubſtituo Titium.
Quia uero poteſt quis inſtitutus nõ
eſſe hęres, eo ꝙ nolit, & eo quod
non poſsit, fit iſthęc ſubſtitutio uer
bis ſingularibus: Inſtituo Titium:
& ſi is noluerit eſſe hæres, ſubſti-
tuo Caium: vel inſtituo Sempro-
nium; & ſi is non potuerit hæres eſ
ſe, ſubſtituo Titium. l. cum propo-
nas. C. de hæredib. inſti. l. ſi pater-
familias. ff. de hęredi. inſtitu. Alex.
& Iaſ. in d. l. cum proponas. Barto.
in d. l. j. nu. 13. & hęc eſt ſubſtitutio
vulgaris expreſſa omnino, quod
Bar. et doctores apertius explicãt.
¶ Tertio, præcipue illum effe-
5 ctũ operatur ſubſtituo uulgaris, † ꝙ
uerbis ſingularibus in nnunrcaſum
cõcepta ad alterũ extẽditur. Si quis
enim inſtituat Sẽproniũ, & ſi Sem
pronius noluerit eſſe hęres, ſubſti-
tuat Titiũ, erit ſubſtitutioni locus,
ſi Sẽpronius morte aut alio impe-
dimẽto, hæres eſſe non potuerit. l.
Gallus. §. & quid ſi tantũ. ff. de li-
ber. & poſth. Barto. l. Titius. §. Lu
cius. per tex. ibi. ff. co. titu. l. vlti. C.
de poſth. hæredi. inſtit. Bart. in l. j.
ff. de uulga. nu. 14. & ibi poſt alios
Iaſ. col. iiij. Ripa. num. 89. Soc. fol.
iij. col. 3. Polit. in tracta. de ſubſtit.
tit. de uulgar. Zaſi. in ea rubric. col.
iij. & hęc eſt cõmunis opinio, ut fa-
tetur Guliel. Bened. uerb. abſque li
6 beris. nu. 25. † Itẽ ſubſtitutio uulga
ris expreſſa cõtinet tacitã pupilla-
rem, ſi fiat minori decẽ & quatuor
annorũ. l. iam hoc iure. ff. de uulg. l.
quãuis. C. de impube. & alijs. Bart.
in d. l. j. nu. 14. quẽ ibi cæteri docto.
ſequuntur. Hæc uero pupillaris taci
ta matrẽ pupilli nõ excludit. l. ult.
C. de inſti. & ſubſti. gl. in l. preci-
bus. C. de impub. & alijs. Bar. in l.
Centurio. col. ij. ff. de uulga. quorũ
opinio cõmunis eſt: ſecundũ Alex.
nu. 58. Iaſ. nu. 22. & Galiau. col. 35.
in d. l. Centurio. Zaſi. tit. de uulg. n.
20. & Politũ nu. 14. Iaſ. in d. l. pre-
cibus. nu. 6. & Curt. Iun. ibi. nu. 20.
Qua in re illud omittẽdũ non eſt, ta
citam pupullarem matrẽ pupilli ex
cludere, quando ſubſtitutio eſt facta
in piam cauſam, quod notant Ang.
ij. colũ. & Paulus in d. l. precibus:
Alex. conſi. 12. uol. iij. nu. 15. & cõ
ſil. 38. j. vol. idem & Iaſ. in d. l. pre-
cibus. col. v. argumento gloſſ. ibi.
quę præcedentem concluſionem ue
ram eſſe probat, niſi ex uoluntate
teſtantis aliud appareat expreſſe,
uel tacite. Intelligo tamen Angeli
opinonem quando pia eſt ſubſtitu-
tio pro exoneratione cõſcientię, et
male ablatorum: ſic enim Ang. lo-
quitur, & Dec. in d. l. precibus. nu.
Arcin.

14. Ateſin'.conſ. 165. incip. Pericu-
loſum. Gulie. Bend. in c. Rainutius.
uerb. ſi abſq; liberis. ij. nu. 98. quos
ſequit Carol. Moli. in additionib.
ad Alex. d. conſ. 18. exiſtimãs alias
falſam eſſe opinionẽ Angeli, & ſe-
quacium. Eſt autem expreſſa uulga
ris, quę tacitã pupillarem includit,
quoties fit uerbis ſpecialibus, aut
ſingularibus, quorũ paulo ante mẽ-
tionem egimus. l. ulti. C. de inſtitu.
& ſubſtit. quã ad hoc ipſum Bart.
allegat in d. l. j. nu. 36. apud quẽ lo-
co pupillaris ſubſtitutionis, corru-
pte legitur uulgaris ex Alex. ibi n.
36. & Gulicl. Bened. hic uerb. abſ-
que liberis. nu. 105. qui Bart. opinio
nẽ probant. Illa uero, quæ cõprehẽ
dit ſub uerbis generalibus, expreſ-
ſa pupillaris eſt, non tacita, & effe-
ctus expreſſæ pupillaris habet. Cu
ius exemplũ eſt, Inſtituo Titiũ &
Sẽpronium, atque eos inuicem ſub
ſtituo. Si enim uterque inſtitutus
impubes ſit, & eis conueniat pupil-
laris ſubſtitutio, ibidem continetur
expreſsim. l. precibus. & ibi doct.
C. de impub. d. l. iam hoc iure. §. j.
Barto. nu. 7. et alij in l. Lucius. ff. de
uulga. vbi Iaſ. col. iiij. dicit hãc opi
nionem cõmunem eſſe. Idẽ erit, ſi
ſubſtitutio ita concepta ſit, Inſtituo
Titiũ filium meum. & ei ſubſtituo
Semproniũ. Nam ſi Titius impu-
bes ſit, hęc cenſetur pupillaris ex-
preſſa. Bart. in d. l. Centurio. nu. 12.
Iaſ. nu. 56. vbi Galiaul. col. 87. dicit
hanc opinionem communem eſſe,
quam Alex. probat in l. Gallus. §.
j. col. iij. ff. de liber. & poſthu. opti-
mus text. in l. iã hoc iure. ff. de uul-
ga. §. j. ubi pupillaris ſubſtitutio nõ
continetur in reciproca, quando nõ
fit talis ſubſtitutio duobus pariter
impuberibus. Igitur ſi eſſet facta
ſubſtitutio uni ſtãtũ, qui impubes eẽt
contineret expreſſam pupillarẽ ſal-
7. tẽ uerbis generalibus. † Tacita au
tem uulgaris minime excludit ma-
trẽ teſtatoris, ſi omnino tacita ſit:
ſicuti nec omnino tacita pupillaris
matrẽ pupilli. Bart. eleganter in d.
l. j. nu. 40. Alex. nu. 38. & ibi Ripæ
nu. 175. dicẽs hanc opinionem com
munẽ eſſe, quam & Zaſi. ſequitur
in tit. de uulgar. nu. 21. Niſi ſubſtitu
tus eſſet aliquis ex deſcendentibus
ab ipſa teſtatore: tũc etenim mater
teſtantis excluditur. Alexã. d. nu.
38. nõ alia ratione, quam quod uolũ
tas teſtantis id dictare videatur.

SVMMARIVM.

1 *Pupillaris ſubſtitutionis dif*
finitio.
2 *Ad effectũ pupillaris ſubſtitutio*
nis quo tempore requiratur pa-
tria poteſtas.
3 *Intellectus l. ij. § ſed & ſi extra-*
neum ff. de uulga.
4 *Quibus uerbis fiat pupillaris ſub*
ſtitutio.
5 *Pupillaris expreſſa quam uulga*
rem contineat, & an ea expiret
finita pupillari.
6 *Effectus aliquot pupillaris ſubſti*
tutionis.

§. V.

De pupillari ſubſtitutione.

HVIVS ſubſtitu-
tionis deffinitionem
ita colligendam eſ
1 ſe arbitror, † vt ſit
ſequens ſubſtitu-
tio directa, quę li-
beris impuberibus in poteſtate te-
ſtãtis cõſtitutis, nec eius morte in al
terius poteſtatẽ recaſuris, intra pu-
bertatem fit. l. ij. ff. de vulga. regia
l. v. titul. v. part. vj. Eſt enim ne-
ceſſarium eum, cui ſubſtitutio fit

 impube-

impuberem eſſe, & in poteſtate teſtatoris conſtitutum. Quod ſi mortuo teſtatore pupillus, eius nepos in patris poteſtatem incidat, ſubſtitutio non poteſt effectum habere.
2 †Illud tamẽ eſt in cõtrouerſia, ſitne ſatis pupillum, cui ſubſtitutio ſit tempore mortis teſtatoris eſſe in eius poteſtate, an ſit neceſſarium etiam eidem poteſtati ſubditum eſſe tempore teſtamenti, in quo ſubſtitutio fuerit facta. Qua in re glo. Bartol. Alex. & docto. per textum ibi in d.l.ij.§.ſed ſi extraneum. aſſerunt, ſatis eſſe, pupillum tempore mortis teſtatoris eſſe in eiuſdem poteſtate. quod & alijs rationibus probare nituntur, ea maxime quod pupillaris ſubſtitutio facta extraneo, continet tacitam vulgarẽ.l.ulti. C.de hæredib. inſti. & hęc vulgaris poſtea mutatur in pupillarẽ, quę ualida eſt. Et qualitate huiuſmodi facile mutãtur.l.iij.§.ult.ff.de hæredib.inſti. Nã ſi quis inſtituat hæredẽ eũ, qui extraneus eſt, eiq; pupillariter ſubſtituat, ac poſtea arrogauerit, ſubſtitutio ab initio nulla valida fit. per in tex.d.§.ſed ſi extraneũ. cui opinioni, & ſi cõis ſit, refragantur plurima. Et primũ Catoniana regula: ex qua quod inutile foret, ſi teſtamẽti facti tẽpore deceſsiſſet teſtator, id legitũ quandocunq; deceſſerit, nõ ualet. Quæ quidem regula recepta uidetur etiã in actibus conditionalibus. l. ſi alienũ.§. in extraneis.ff.de hæred.inſtit.§. in extraneis.inſtit.de heredi.quali. & diff. & licet in inſtitutionibus locus non ſit Catonianæ regulę, cum ea in legatis loquatur: tamẽ ex alijs Iuriconſultorum reſponſis in inſtitutionibus admittitur, quod in legatis Catoniana regula diffinit Bar. in l. Catoniana.ff.de Caton.regul. ita intelligens ibi Iuriſconſultum dicentem, Catonianam regulam nõ procedere in conditionalibus inſtitutionibus. Poteſt & obiter dicit Catonianam regulam, quæ in legatis puris conſtituta fuit, quaſi aliud in cõditionalibus: ſentiens minime locum ſibi uendicare in inſtitutionibus conditionalibus: nam in his ceſſat ille ſenſus a contrario Catonianæ regulę expreſſus in l. j. ff.de reg.Cotoni. Item pupillaris ſubſtitutio ceſſat, & extinguitur, ſi inſtitutus, cui ſit facta, exierit a poteſtate teſtatoris.l.cohęredi.§.cum filię ff.de vulg. Igitur, & fortiori ratione, ab initio fieri non poterit ei, qui non ex tẽpore teſtamenti in poteſtate teſtatoris. Præterea extraneo a patria poteſtate non poteſt fieri pupillaris ſubſtitutio §. extraneo. inſtitut. de pupil. ſubſti. ergo ſi fieri non poteſt, admittenda non eſt. Quibus & alijs rationibus a recepti ſsima opinione recedunt Salice. Paul. Imol. Cuma. & Iaſ.nu.16. in d.l.ij. Ange. Areti.in princip. de pupilla. ſubſtit. Zaſi.in libr.ij.ſingul.intellectu.cap.viij.idem Zaſi. de ſubſtit.tit. de pupilla.ſubſtitu.in iij. requiſito. Lancelo. Politus de ſubſtit.pupilla.nu.21. Vigli.in princip. inſtit. de pupilla. ſubſtit. Stepha. in Necyomantia dialogo 18. quos nũcupatim citare libuit, ut appareat ab illa ueterũ fere ſnĩa oẽs Iuniores diſceſsiſſe. Non obſtat ratio illa, quę a doctor. pro communi opinione adducitur ex mutatione qualitatis. Quia in hac quęſtione non mutatur qualitas, ſed ipſa ſubſtantia. Siquidem ſubſtitutio pupillaris a vulgari in ipſa ſubſtantia differt: quod nemo, opinor, negabit, qui rem ipſam attente perpẽdere uelit. Maxime uero ceſſat prędicta ratio ex eo, quod hęc pupillaris ab initio nullo iure valida, minime parit uulgarem omnino tacitã, quæ valida ſit. miſſos etenim faciamus

codicillos

codicillos in q̃bus pupillaris ſubſti
tutio iure codicillorũ,p̃ducit fideicõ
miſſariam:l.Scæuola.ff.ad Trebel.
Cum uerba directa in codicillis ap
poſita oblique accipienda ſint. glo.
communiter recepta in princip.in-
ſtit: de vulga. ſubſtit.tex.in l. ulti.
C. de codici. quod alibi tractabi-
mus. Attamen pupillaris omnino
expreſſa, quæ ex ſola mente teſta-
toris: non ex verbis: vulgarem ta-
citam includit,l.iam hoc iure.ff. de
uulgar. hunc effectum habet cum
valida eſt :non autem eo caſu, quo
nullo iure ſubſiſtit vitiato etenim
expreſſo,& principali,tacitum, &
accedẽs nõ æque principaliter om-
nino uitiatur.l.iij.§.qui habet.ff.de
ſeruit. ruſtico.prędio.nec l.vlti.C.
de hæredi.inſti.quidquam facit: cũ
per illa verba : Sempronius Plotij
hęres eſto, ex verborum ſerie de-
ducatur vulgaris ſubſtitutio, quæ
omnino tacita non eſt, vt Impera-
tor illa verb. interpretatur. aut ſal-
tem nõ eſt pupillaris expreſſa ibi
3 ſubſtitutio. Supereſt † modo reſpõ
dere tex. in d.§. ſed ſi extraneum.
cuius hæc ſunt verba.Sed & ſi ex
traneum quis impuberem hæredẽ
ſcripſerit, potuit ei ſubſtituere, ſi
modo eum in locum nepotis ado-
ptauerit,uel arrogauerit, filio præ-
cedente.Nam is text.ita intelligen
dus eſt, ut extraneo ſubſtitui poſ-
ſit,ſi adoptatus fuerit modo,id eſt,
eo tempore, quo fit ſubſtitutio,di-
ctio etenim,modo: in pręterito acci
pitur,authore Donato in Eunucho
Sic Cicero lib.ij.de officijs.Modo
enim hoc malum in hanc rẽ public.
inuaſit idem vj. actione in Verrẽ.
Quid dico,nuper? imo uero modo,
ac plane paulo ante uidimus, Vnde
extraneum appellat ille tex.eum,
qui a ſanguine teſtatoris alienus e-
rat non tamen a patria poteſtate:
quippe qui adoptatus fuiſſe ante te
ſtamentũ.Io.Coraſi.in l. quãuis.ij.
col. C.de impub. quo in loco nullũ
authorem citat huius intellectus,
quem prius ſcripſerat Lancel. Po-
litus tit.de pupil.ſubſtit.nu. 25. qui
exiſtimat, illum nepotem in caſu,
& ſpecie d.§.ſed & ſi extraneum.
in poteſtate teſtatoris fuiſſe tempo-
re inſtitutionis,& ſubſtitutiõis.idẽ
fatetur Stepha.in Necyomantia.c.
18.intelligens extraneum dici in d.
.§.ſed & ſi eum,qui quondam ex-
traneus fuerat: modo tamẽ ſit in pa
tris poteſtate conſtitutus per ado-
ptionem, quod Politus notauerat.
Aliter ẽt explicari nodus hic po-
teſt,ſi præmittatur illũ nepotẽ tem-
pore inſtitutionis extraneũ fuiſſe,
& poſtmodum ſequuta fuerit ado-
ptio,ac demũ poſt adoptionẽ ſubſti
tutio,atq; ita illum tex. interpretã
tur Iaſ.in d.l.ij.nu. 16.Zaſ.in d.ca.
viij. & in d.tract.de ſubſtit.titu.de
pupillari.iij.requiſito.& viglius in
d.prin. inſtit. de pupillar. ſubſtitu.
ex quibus conſtat, eam rationẽ po
tuiſſe Iuriſconſultum dubium red-
dere, quod ſubſtitutio pẽdens a te-
ſtamento paterno,debeat referri ad
tẽpus inſtitutionis, quo tẽpore ne-
pos nõ erat in poteſtate. Itẽ quod
nepos ille,cui fuit facta ſubſtitutio,
non fuit inſtitutus tanquam ſuus,
ſed tãquam extraneus: & obid du-
bium erat, an patre mortuo poſſet
rumpere teſtamentũ, & ſubinde pu
pillarem ſubſtitutionem.

¶Secundum,circa hanc ſubſtitu
tionẽ eſt agendũ,quibus uerbis fiat.
4 † Qua in re dicendum eſt,fieri quã
doq; uerbis generalibus, his qui-
dem: Inſtituo filium meum Sem-
proniũ,& ei ſubſtituo Titiũ: nam
ſi Sempronius ſit impubes,hæc ſub
ſtitutio pupillaris eſt uerbis gene-
ralibus. Idem ſi ita concipiatur:In-
ſtituo Titium et Semproniũ filios
meos, et eos inuicẽ ſubſtituo.Eſt

enim & hic pupillaris ſubſtitutio, ſi uterque inſtitutus impubes ſit, expreſſa quidem quoad uerba generalia, et tacita quoad ſpecialia: quo fit, ut ſubſtitutio pupillaris eſſe poſsit, partim tacita, partim expreſſa Barto. in d. l. ij. num. 16. Fit item uerbis ſpecialibus, quando teſtator meminit pupillaris ætatis: Inſtituo Semproniũ, & filio meo Sempronio impuberi ſubſtituo Titium. l. qui liberis. §. hæc uerba. ff. de uulgar. ex l. facto. ff. eod. ubi ſi quis dixerit, ſubſtituo filio meo furioſo, eſt exemplaris. Igitur idem erit, ſi dixerit, Subſtituto filio meo impuberi. Alexan. in l. precibus. nu. viij. C. de impub. Ripa in d. l. ij. nu. 38. Politus de pup. ſubſt. nu. viij. & Zaſi. eod. titu. ij. col. & idem eſt, quod Bart. explicat in l. j. ff. de uulga. nu. 17. ex quo regia l. v. tit. v. part. vj. quę illã ſubſtitutionẽ, cuius meminit Iuriſconſultus in d. §. hæc uerba. tacitam appellat, eſt intelligenda quo ad uerba ſingularia, nam quoad ſpecialia expreſſa cenſeri debet quicquid Bald. ſcripſerit in d. l. precibus. Erit & aliud exemplũ quod. nu. v. exponam. Fit deinde pupillaris ſubſtitutio verbis ſingularibus, & ita concipitur, Inſtituo filium meũ, & ſi filius hęres erit, & intra pupillarem ætatem deceſſerit, ſubſtituo Caium. l. ij. ff. de uulg. & ibi communis. Eſt autem & hæc ſubſtitutio expreſſa quoad iſtum caſum, & tacita quoad alium, nempe, quando nõ erit hęres, & tamen in ętate pupillari deceſſerit. l. Iulianus. incipit alias, ſi pupillus. ff. de acqui. hæred. Bart. in d. l. ij. nu. 28. Imol. et Alex. ibi n. 25. qui aſſerũt, prædictam ſubſtitutionem ad iſtũ ſecundum caſum extendi: quæ quidem opinio cõmunis eſt, ut fatẽt Iaſ. num. 28. & Ripa nu. 41. in d. l. ij. Zaſius in huius ſubſtit. tract. col. ij. & Boeri. deciſ. 38. nu. 14. & licet Curti. in d. l. precibus. nu. 34. uiſa fuerit dubia hæc ſententia, atque omnino Polito diſplicueri. v. & vj. q. tamen admittenda eſt, uel ex eo, quod ſubſtitutiones ſępiſsime extẽduntur magno earum fauore. l. ulti. C. de inſti. & ſubſtit. l. Gallus. §. & quid ſi tantum. Conſultius ſane erit teſtatori, ſi ſemota ambiguitate in utrunque caſum concipiat ſubſtitutionem. Illud uero adnotandum eſt

6 † uulgarẽ ſubſtitutionẽ tũc omnino tacitã eſſe, cũ ſub pupillari uerbis ſingularibus cõcepta, cõprehendatur, uel quando in unum caſum cõcepta ad alterum extenditur, ex his, quæ in pręcedenti. §. diximus. Ex quo deducitur in illa ſubſtitutione. Si filius meus in ætate pupillari deceſſerit ſubſtituo Caiũ, quæ pupillaris eſt. Bart. in d. l. ij. nu. 27. communiter receptus, ſecũdum Ripam ibi nu. iiij. quod ipſe repetã. §. ix. nu. j. contineri uulgarem ſubſtitutionem expreſſam ſane uerbis generalibus, non omnino tacitam. Alex. in d. l. ij. nu. 25. idẽ Alex. nu. vij. & doct. in dict. l. precibus. vbi Curtius. num. 37. hanc opinionem tutatur aduerſus Dec. & eſt Alex. ſententia communis teſte Ripa in d. l. ij. ff. de uulg. nu. 38. quo in loco plane aſſerit frequentiori calculo receptum eſſe, ſub pupillari expreſſa verbis ſpecialibus, nõ tamen ſingularibus, comprehendi uulgarem expreſſam uerbis generalibus. Solũ etenim omnino tacita uulgaris ẽ illa, quæ colligitur ex authoritate legis ſub pupillari uerbis ſingularibus concepta. Curti. in l. precibus. nu. 38. Porro, ſubſtitutio, quę facta fuerit ſub mentione pupillaris ætatis, & ad ætatem pupillarem reſtricta, etiam quo ad uulgarem expreſſam expirat, & finitur pubertate. l. in pupillari. ff. de uulga. Bart. in d.

l. j. col.

l.j.col.vlt.Alex.in d.l.ij.col.ix.ad iunctis his,quę notat Bart.in l.Centurio.ff.de vulga.num.31. Curt.Iunior in d.l.precibus.numer.36.quibus accedit regia l.10.tit.v.par.vj. non tamen opinor dici quod iſtum effectum pupillarem reſtrictam ad ętatem illam pupilli,ſi ita fiat: Subſtituo filio meo impuberi Titium. ex Alex.in d.col.ix.& Bart.in d. l.Centurio.nu.21.Erit igitur forma ſubſtitutionis ad ętatem pupillarem reſtrictę, in hūc modum : Si intra pupillarem ætatem deceſſerit ſubſtituo Titium.illud ſane pręterimitten dum non eſt,ut planius hęc quæſtio intelligatur, ex l.in pupillari.& d. l.regia.tantum probari, ſubſtitutionem pupillarem finiri & extingui per pubertatem : nihil tamen inibi dicitur de vulgari ſub ea comprehēſa.Idcirco quid de vulgari omnino dicēdum ſit,oportet examinare. Et ſane Bar.in d.l.j.col.vltim.communiter receptus, multis conatur probare, vulgarem omnino tacitam, nē pe comprehenſam ſub ea pupillari: Si hęres erit, & in ętate pupillari deceſſerit omnino extingui pubertáte. Quę quidem opinio non probatur in locis a Bart.& aliis adductis. Nam text.in l.qui habebat.ff. de vulg.aliorſum tendit, cum inibi filius impubes hæreditatem patris adierit atque ideo vulgaris expirauerit per aditionem,non per pubertatem:ſecundum gloſ. Bart.Aret.et alios,in ea l.qui habebat.Et pręterea illa Iuriſconſulti reſponſio rationem habet ex eo, quod ſpes ſubſtitutionis non tranſit ad hęredē ſubſtituti.Sunt & alia loca Iuriſconſultorum pro Bart.adducta, quę facilime tolluntur a contrariæ partis authoribus:pręſertim ea, quę de volū tate teſtatoris citantur, eo,quidem, ꝙ teſtator voluerit reſtringens ad certam ętatem ſubſtitutionem pupillarem , vltra eā minime dare pupillō ſubſtitutū, nec ſubſtitutum admitti.l.ſi ita quis.& l.qui plures.ij. ff. de vulg. etenim hęc ratio parum conuincit:quia eſt intelligenda quo ad pupillarem ſubſtitutionem.Nam quoad vulgarem coniectura maxima eſt,ne teſtator abſque herede decedat,minime voluiſſe illam ad nominatam ętatem reſtringere.Sed tamen opinionem Barto.communem eſſe teſtantur Alex. & Areti.in d. l.qui habebat.idem Alexan.& Ripa in dict.l.j.nume.225. Alberic.in l.precibus.numer.12. C.de impuberum & aliis. Guliel. Bened.in hoc c.Rainutius.in tract. vulgaris ſubſtit.num. 138. Zaſius in tract.ſubſtit.c.de vulgari,ad fi.Cui opinioni ſuffragantur , quod illa conditio,Si in pupillari ętate deceſſerit ,adiuncta pupillari ſubſtitutioni , repetita cenſetur in vulgari:cum vtraque ſubſtitutio ab eadem oratione procedat,ideoque debeat pariter intelligi.l.iam hoc iure.ff.de vulga.In ſūma quidem Bartolus ſententia , & communis in hoc tendit,vt quoties pupillaris expreſſa reſtricta fuerit ad tempus intra pubertatem,tunc ſane vulgaris inibi contenta per pubertatem expiret, quaſi & illa eam conditionem habeat. Si pupillus hęres non erit,& intra pupillarem ętatem deceſſerit: vnde concluſio paulō ante ex Alexādro & Curtio ad notata de vulgari expreſſa, contenta tamē ſub pupillari verbis ſpecialibus concepta , quod ea expiret ꝑ pubertatē,ex communi omniū ſententia procedere videtur.

Cæterum, hęc opinio communis ambigua eſt, multiſque rationibus euerti poteſt.Nec tamen omnino improbatur authoritate gloſſ.in l. lex Cornelia. ff. de vulgar. quia illa non tractat in ſpecie de pupillari reſtricta ad tempus pubertatis,ad

certo

circo aduerſus hanc communem rationibus agendum erit.

❡ Et primo, ꝙ tacita vulgaris comprehenſa ſub pupillari reſtricta ad ętatem pupillarem non expiret pubertate, probatur ab eadem ratione, quę legem ciuilem induxit, vt ex mente teſtatoris, autoritate legis quandoque verbis non omnino refragantibus, ſub pupillari vtcunque etiam verbis ſingularibus concepta vulgarem tacitam ineſſe ſtatuerit. d. l. iam hoc iure. Ea etenim eſt. Nam cum teſtator, caſu quo filius ſibi hæres eſſet, & impubes decederet, uoluerit tam bona ſua, quã pupilli ad ſubſtitutũ pertinere. l. ſed ſi plures. §. ad ſubſtitutos. ff. de vulg. veriſimile eſt, ſi pupillus ſibi hęres nõ eſſet voluiſſe ꝙ ſaltẽ bona ſua ad eundẽ deferrentur ſubſtitutum, quẽ omnibus excepto pupillo prętulit. l. hęredes mei. §. cũ ita. ff. ad Trebel. quod doct. adnotarunt. maxime Soci. in d. l. j. nu. 12. ad fi. & Imo. hic in tract. vulg. ſuſtit. Hæc vero ratio, ꝙ nemo negare poterit, ita obtinet, ſi pupillus moriatur poſt pubertatem hęreditate repudiata, ac obtineret, ſi intra pubertatem eadem repudiatione præmiſſa, mortuus fuerit. Nec video poſſe controuerti in hac coniectura mentis teſtatoris.

❡ Secundo, quamuis ſub pupillari expreſſa tacita vulgaris contineatur expreſſum, etiam tacitum vitiari debeat. l. iij. §. & habet. ff. de ſerui tut. ruſti. pręd. l. qui ad certum. ff. loca. tamen hæc omnino ceſſant, cum tacitum ẽ ęque principale & diſtinctum ab expreſſo. l. ſi fideiuſſor. ff. de lega. j. At in hac quęſtione manifeſti iuris eſt, ita principalem eſſe tacitam vulgarẽ, vt eſt ipſa expreſſa pupillaris, & quamlibet diuerſis caſibus obtinere: tametſi altera ſit potentior. Sic ſane in l. ij. §. vlti. ff. de vulga. extincta vulgari expreſſa per aditionem, manet ſalua tacita pupillaris. idem conſtat ex l. quamuis. C. de impub. & aliis.

Tertio etiam ſi pręmittamus, expreſſam pupillarem, & tacitam vulgarem, ab una & eadem oratione procedere, poſsũt tamẽ diuerſis modis intelligi: quia ratio diuerſa cogit quidem ad diuerſam interpretationem. Nam natura pupillaris eſt admodum diſtincta a natura vulgaris idcirco mirum nõ eſt, ſi diſpari modo intelligatur vulgaris, quã fuerit intellecta, uel expoſita pupillaris: imo neceſſaria interpretatio ꝓpter diuerſam vtriuſque actus proprietatem. Nec oberit d. l. iam hoc iure. quæ procedit ab ipſa mente teſtatoris reciproce duobus filiis ſubſtituẽtis: eas etenim contineri ſubſtitutiones uoluit propter ęqualitatem, quę vtrique filio poſsint cõuenire. Incongruũ enim videbatur, inquit Iuriſcõſultus, ut in altero duplex eſſet ſubſtitutio, in altero ſola vulgaris.

❡ Quarto, expreſsio eius, quod tacite actui iure ineſt, nihil operatur, nec mutat ipſius actus propriã vim et naturam. l. non recte. C. de fideiuſſo. l. conditiones. ff. de condit. & demonſ. ſed in quacũque pupillari ſubſtitutione, nempe ea, quæ ita concepta fuerit, Filio meo impuberi ſubſtituo Titiũ, intelligitur illa conditio, Si in ætate pupillari deceſſerit. l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulga. & eſt communis opinio. In hac vero ſpecie vulgaris tacita non extinguitur per pubertatem: vt Bart. & alii fatentur. Ergo nec in ea, ubi expreſſa fuerit conditio iſta, Si intra pupillarẽ ętatem deceſſerit. Nec controuerti poteſt, eſſe neceſſariam pupillari ſubſtitutioni hanc conditionẽ, ꝙ pupillus moriaẽ intra ętatẽ pupillarẽ, & non fiat pubes, nec decedat poſt pubertatẽ, licet poſsit tempus pupillaris ętatis reſtringi.

Quinto,

¶ Quinto utar Salic. argumenta-
tione a diuiſione inquam. Aut enim
hęc reſtrictio ętatis pupillaris non
reſtringit uulgarem, aut eam reſtrin
git. Priori caſu probatur opinio cō
muni contraria: at in poſteriori, ſi
mentio pupillaris ętatis vulgarem
tacitam reſtringit, vt limitetur vul-
garis ad tempus quatuordecim an-
norum: profecto negatiue limitatur
in hunc ſenſum, ſi hęres non erit in
tra tēpus pubertatis: unde lapſo eo
tempore ſubſtitutus quocunque tem
pore & ætate ille, cui fuit ſubſtitu-
tus, obierit, & non fuerit hæres, ad-
mittendus eſt: quia verum eſt, inſti-
tutum non fuiſſe hæredem intra pu
pillarem ętatem, ꝙ ſi ex aduerſo di
xeris, tempus pubertatis reſtringit
vulgarem nō negatiue quoad actio
nem, vel repudiationem hæredita-
tis, ſed quoad mortē pupilli in hunc
ſenſum, Si hæres non erit, & intra
pupillarem ętatē deceſſerit. Reſpon
deo, hāc reſtrinctionem eſſe impro-
priam, & extraneam a vulgari ſub
ſtitutione: cuius propria conditio et
natura eſt, ꝙ inſtitutus non ſit hæ-
res. nec ad eius obitum vnquam re-
fertur: id enim pertinet ad pupillarē
vel fideicommiſſariam, eiſque ſimi-
les ſubſtitutiones.

¶ Sexto, huic ſententię accedit, ꝙ
nihil refert ad effectum ſubſtitutio
nem pupilarem ita factam eſſe, vt
ſimul vnica ſubſtitutione & vulga
rem contineat, vel ꝙ vtraque ſub-
ſtitutio ſeparatim fiat. l. iam hoc iu
re. §. ſi autem. ff. de vulg. &. §. vlti.
Nam vtroque caſu vulgaris ꝓpriū
habet effectum, & itidem pupilla-
ris. Sed vulgaris ſeparatim facta
nullo tempore reſtringitur, vt con-
ſtat. Igitur nec eſt reſtringenda ſi
ſimul cum pupillari fiat ſpeciali ac
ſingulari pupillaris ſubſtitutionis
formula: quę quidem ratio ſatis vr-
get pro hac parte.

¶ Septimo, eandem ſententiā cō
firmat tex. in d. l. iam hoc iure. vbi
probatur, Pupillarem expreſſam in
vtrunque caſum factam cenſeri: in
vulgarem quidem, ſi hęres non erit
& in pupillarem, ſi in ętate pupilla
ri deceſſerit: vnde colligitur quocū-
que modo cōcepta ſit pupillaris ex
preſſa, quoad pupillarem habere cō
ditionem illam; ſi in pupillari ętate
deceſſerit: quo ad vulgarem vero il
lam, ſi hæres non erit: licet non dece
dat in pupillari ętate. Alioqui vul-
garis tacita ſub pupillari contenta,
non eſſet vere vulgaris: imo magis
accederet ad pupillarem, quę pro-
prie eā ętāte reſtringitur; tametſi
alios effectus diſtinctos habeat.

¶ Octauo, erit hęc pars non ad-
modum iniquā, ſi conſideramus, nō
eſſe hanc interpretationem alienā
a mente teſtatoris, adiuncta ſimul
legis interpretatione. Nam & ſi ad
tempus ętatis pupillaris reſtrinxe-
rit teſtator pupillarē expreſſam, mi
nimum non erit, ꝙ vulgaris tacita poſt
iſtud tempus admittatur: ſiquidem
vulgaris concepta in expreſſum ca
ſum, & euentum, quo filius hęres
non ſit, nihilominus ſi hęres qui cō
trarius euentus conſtituitur, & pu-
pillari ętate deceſſerit, admittitur
ſubſtitutus ex pupillari tacita. l. quā
uis. C. de impub. & aliis.

¶ Nono, eandem Sali. ſententiam
aduerſus communem comprobat, ꝙ
ex mente teſtantis illa clauſula, Si
intra pupillarem ętatem deceſſerit
aut in alia minori, tantū pertinet
ad pupilli hęreditatē, cū eius mors
ſit ad eam obtinendam neceſſaria:
& ſic ad pupillarem ſubſtitutionem
non autem pertinet proprie ad vul-
garem: cuius propria conditio eſt, ꝙ
inſtitutus non ſit hæres. Eadem au-
tem ratio ſubeſt, ſiue nolit eſſe hęres
poſt pubertatem, ſiue intra eam ęta-
tem, quæ pupillaris ſit: cum in utro
que

que tempore ſit eadem ratio ſubſtituendi. Igitur, niſi contrarium euidenter a teſtatore ſcriptum fuerit, præſumendum eſt, voluiſſe ſibi hæredem ſubſtituere, quocunque tempore inſtitutus noluerit heres eſſe.

¶ Decimo, his accedit elegans Albe. ſententia in l. precibus. C. de impu. & alijs. num. 82. quo in loco ſcribit, ſubſtitutionem pupillarem, quæ & exemplarem tacitam induxerit eo, quod pupillaris in furorẽ poſt inciderit, minime quoad tacitã exemplarem extingui per pubertatem, ſi filius poſt eam obierit furioſus, non obſtante ꝙ fuerit pupillaris ad ætatem pupillarem limitata. Huius concluſionis ratio eſt. quia hæc tacita cõſtituitur a lege ex mẽte teſtantis potius, quam ex rigore ſignificationis uerborũ: q̃ quidẽ ratio manifeſte probat Sal. opinionẽ.

¶ Vndecimo, ſunt qui pro hac Sali. concluſione contra vulgo receptam ſententiam ita argumententur. Tacita vulgaris perpetuo valet, & ſuſtinetur etiam eo caſu, quo pupillaris ab initio nulla fuit. Igitur fortiori ratione ſuſtinebitur vulgaris tacita, quando ſemel pupillaris valida omnino fuit ab initio. Collectio argumentationis fit ex ratione text. in l. ſi patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. et ſimilibus. Antecedens probatur authoritate Bar. in d. l. j. vlt. q. ff. de vulga. qui elegãter aſſerit. ſubſtitutionem pupillarẽ factam maiori, extraneo, vel a matre, ſtatim ab ipſo initio vulgarem tacitam cõtinere. quod ſi dixeris cũ Alex. in d. l. j. poſt Gulie. de Cune. in d. l. p̃cibus. q. vlt. vulgaris ſubſti. hanc opinionem Bart. intelligendã fore eo caſu, quo pupillaris fit abſq; tẽporis limitatione. Querã libenter vbi eã facta fuerit cũ temporis certi præfinitione, quo tẽpore finietur vulgaris tacita? Nam per pubertatẽ eam finiri cum pupillari, dici vero non poterit: quia pupillaris ab initio nulla fuit, nec per pubertatẽ extinguitur. Ab initio autem & tacitã vulgarẽ finiri, repugnat Bat. concluſioni: quod autem ea tacita vulgaris per ſe ſubſiſtens abſq; pupillari pubertate finiatur improprium eſt, & contrarium naturę vulgaris ſubſtitutionis. vnde Bar. opinio etiam admittenda eſt eo caſu, quo facta fuerit pupillaris cũ certi temporis pręfinitione. Hæc vero vndecima argumentatio colligitur ex ſupradictis, vtiturque Bar. Soc. in d. l. j. num. 36. Igitur ad eius ampliorem cognitionem uideamus, ſit ne uera ſententia Bart. Nam Socinus in dict. l. prima in fine, & Coraſi. in dict. l. poſt aditam. C. de impub. nu. 28. defendunt Bart opinionem, etiam in ea ſpecie, qua facta fuerit ſubſtitutio cum certi temporis limitatione. Probatur opinio Barto. ſecundum eum in l. ultim. C. de hæred. inſtitu. quæ tamen tractat de vulgari expreſſa. atque ideo Bart. ſententia congruẽtius defenditur ex præſumpta teſtatoris uoluntate: item ex eo, ꝙ licet expreſſum vitietur. non tamen vitiabitur tacitum æque principale: quod iam in hac diſputatione admonuimus: Sic denique Barto. opinio communis eſt, vt fatentur Soc. nume. 36. & Ripa col. vltim. in dict. l. j. & eam ſequuntur Imol. Alexand. & idem Soci. ibi. Salic. in l. ſi teſtamento. 4. colũ. C. de impub. et alijs Faber. in l. precibus. C. eodem titu. Bald. cõſi. 272. libr. ſecundo. Signorolus conſi. 235. numero ſeptimo & Guliel. Benedict. hic in tractat. vulgaris ſubſtitu. nu. 139. Sed contra Bart. adducitur paſſim Accurſij authoritas in l. verbis ciuilibus. ff. de vulgari et pupilla. et in. §. extraneo. in inſtituto. eodẽ tit. qui cõmuniter receptus aſſerit, ſubſtitutionem, q̃ ab initio nõ

potuit

potuit valere iure directo, ualet iure obliquo, et ſic ut fideicommiſſaria. Cui cõluſioni aptat̃ exẽplũ in ſubſtitutione pupillari facta extraneo, aut a m̃re, vel maiori. et eſt tex. in l. Sceuola. ff. ad Trebe. gl. et Bar. in l. j. q. 16. ff. de iure codi. Paul. conſ. 12. lib. j. doct. in d. l. uerbis ciuilibus. & eſt communis ſecundum Ripam in d. l. j. col. vlt. ff. de vulgari. Aug. in. §. ulti. inſtit. de pupil. ſubſti. ij. col. et Roderi. Xuares in l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. teſt. j. fallent. fo. 5. & totus rep. f. 50. col. ij. verſ. & per prædicta alias conſului. quo in loco eam cõcluſionẽ maxime inducit ad ſubſtitutionem pupillarẽ factã a matre. Eſt etenim maximus effectus, ꝙ fit fideicommiſſaria, vulgaris, uel pupillaris. Sed ſi ſubſtitutio iſta potuiſſet ab initio valere vt vulgaris iure directo: profecto non valuiſſet poſtea vt fideicõmiſſaria ſcd̃m communem in d. l. verbis ciuilibus. per eum tex. valet autẽ vt fideicõmiſſaria: ergo ſignũ eſt ab initio non potuiſſe valere vt vulgarẽ: Quam ob rem Ioan. de Imol. & Soc. in d. l. j. ff. de vulga. ad fin. idẽ Imol. in hoc c. Rainutius. nu. 52 in materia pupillaris ne iſtę contrarię opiniones ſibi obſtent, opinantur, ſubſtitutionẽ verbis directis, vel cõi conceptam poſſe ante aditam hæreditatem valere vt directã: poſt aditam vero, ut fideicõmiſſariam, nec hoc repugnare his concluſionibus, quæ traduntur in d. l. verbis ciuilibus. Nam ſubſtitutio quæ poſt aditã hæreditatẽ valuit, aut valere potuit iure directo, nuſquã obliqua fit. d. l. verbis ciuilibus. At ea, quæ ante aditã hęreditatẽ potui valere, aut valuit iure directo, bene põt poſt aditã obliqua fieri, & vt obliqua valere nulla eſt enim hic repugnãtia. Et licet Imolę diſtinctio diſplicet Ripæ, in d. l. j. nihilominus tenẽda ẽ ad cõciliãdas has duas opiniones, ꝓferrim in ſubſtitutione directa dubia quæ potius in aliam directã intelligitur, & adſumitur. gl. cõiter recepta in d. l. verbis ciuilibus. in fi. qualis põt cenſeri ea, cuius mentionẽ faciemus ſtatim. verſ. ex quibus infero. Eſt tñ aduertẽdum, hãc ſubſtitutionẽ fideicommiſſariã ſubintellectã in pupillari expreſſa facta extraneo, aut a matre poſt aditã hæreditatẽ ſubrogatam pupillari directæ, extingui quidem poſt pubertatẽ, vt vere ſapiat naturam pupillaris, cui ſubrogatur text. in l. ſi Titio. §. ſicuti. & in l. ſeq. incipienti, quod fideicõmiſſũ. ff. de leg. 3. vbi Bar. Pau. et Iaſ. in 6. notab. Bar. et Paul. in d. l. Scæuola. notat late Rode. Xua. in d. 1. fallent. et Ripa in l Centurio. ff. de vulg. nu. 126. & ſeq. quorum opinio communis eſt, teſte Guli. Bene. hic in tracta. pupi. ſubſt. nu. 36. & 59. Et quãuis hęc doct. ſententia procedat, vt loquitur Iuriſcõſultus in d. §. ſicuti. in fideicõmiſſo iniuncto a patre hæredibus ab inteſtato ſucceſſuris filio: cui pater ipſe teſtator poterat ſubſtituere pupilli iure: hoc enim etiam quoad legitimam filij potuit grauare onere fideicommiſſi. d. §. ſicuti. nos vero tractamus de fideicommiſſo, quod in legitima debita filio non poteſt conſtitui, quia teſtator non poterat pupillarem ei dare ſubſtitutum. l. ex tribus. C. de inoffic. teſta. tamen idem eſſe cenſeo in hac ſpecie, quam tractamus: quia ex mẽte teſtatoris fideicõmiſſaria, q̃ adita hęreditate per pupillũ, aut hæredem filiũ ſubrogatur pupillari, eandẽ qualitatẽ habet, quã pupillaris: quod ſecus eſt in vulgari, quæ hęreditate nõ adita per ſe ſubſiſtit, nec ſubrogatur alteri: ea ſiquidẽ eſt teſtatoris mens vt ſi filius inſtitutus, cui inutiliter pupillarẽ dedit ſubſtitutũ, adierit hæreditatem, & obierit inteſtatus

poſt

poſt pubertatem, nullus ſit ſubſtitutioni locus. Et ſane pupillari & fideicommiſſariæ conuenit limitatio temporis, quo mortem obierit inſtitutus, cum habeant locum hę ſubſtitutiones hęreditate adita: uulgari uero, quæ negatiuam habet conditionem, proprie nō conuenit limitatio temporis quoad iſtam negatiuā conditionem, quocunque enim tempore moriatur ſubſtitutus hæreditate non adita, erit verum dicere, ꝙ omni ętate, & quacunq; eius parte hæreditas non fuerit adita. Hęc igitur dicta ſint de ſententia Bart. in d. l. j. ad fi. ff. de vulgar. Ex omnibus his, ni fallor, apparet quid reſponderi poſsit ad ea, quę pro communi ſententia tradi ſolent, & denique veriorem eſſe poſteriorem opinionem cōmuni contrariam, quā aduerſus vulgo receptam aſſertionem defendunt & iure veram eſſe cenſent. Salic. in l. ſi teſtamento, col. iiij. ver. reuoco in dubium, an tacita vulgaris. C. de impu. & aliis. Ripa. in l. j. col. pe. & ibi Altiat. col. vlti. ff. de vulg. Ioan. Coraſi. in l. poſt aditā. C. de impub. nu. 28. Lancel. Polit. de ſubſtitutio. tit. de pupillari, nu. 39. qui quidem in ſpecie tenent, vulgarem tacitam comprehenſam ſub pupillari ad certam ætatem reſtricta, non finiri per pubertatem, nec per eam ætatē, quę nominatim adſcripta fuerit, et in genere, ꝙ tacita vulgaris nō expiret per pubertatem, tenet gloſſ. in l. lex Cornelia. verb. duodecim. ff. de vulga. quam ſequuntur ibi Imol. & Cuma. & Signorol. conſi. 73. nu. 4. quorum authoritas etiam referri poterit ad pupillarem reſtrictā intra certum tempus. Nam ea eſt proprie pupillaris expreſſa, quæ tacitam vulgarem proprie continet, cum aliter concepta pupillaris vulgarem ſatis expreſſam, non tacitam contineat. Nec quicquam oberit quod deteſtatoris voluntate adduximus. Qui quidem reſtringens ſubſtitutionem ad certum tempus, uidetur voluiſſe quod ultra id ea ſubſtitutio minime extendatur. Nam hoc verum ē, quo ad ſubſtitutionem expreſſam, nempe quoad pupillarem, non autē quo ad tacitam vulgarem. Sed & in eo caſu, quo pupillaris fuit reſtricta ad tempus pupillaris ætatis, nempe ad ipſam vſque pubertatem, quod a iure tacite ſubintelligitur in eadē ſubſtitutione, aduerſus Bart. & communem tenet expreſsim Imol. et Soci. in d. l. j. nu. 57. ad finem, idem Imo. in d. l. in pupillari, ff. eo. tit. dum approbat ea, quæ in l. j. dixerat. idem notat Cuma. in d. l. lex Cornelia. colum. vlt. Et ſane in hac cōtrouerſia cum Bart. & alii plane tractauerint de vulgari tacita, fortaſsis etſi communis foret admittenda, poſſet dici eam non habere locum in vulgari expreſſa, contenta tamen ſub pupillari concepta verbis ſpetialibus. Etenim cum hæc vulgaris ſit quodām modo expreſſa, mirum nō erit in tanta huius quęſtionis dubitatione, ꝙ exiſtimemus aduerſus Alex. Curt. et pleroſque alios, vulgarem minime finiri, nec extingui pubertate inſtituti. Quod eſt maxime cōſiderandum vt tandem in vulgari omnino tacita procedat communis cōcluſio, quę adhuc in hoc caſu certam probationem non habet. Et ꝙ communis opinio nequaquam procedat in ea ſubſtitutione, quæ uulgaris expreſſa ſit, ſub pupillari tamen ſpeciali contenta, probatur authoritate Baldi cuius ſtatim mentionem faciemus in quæſtione, an mortuo pupillo uiuente teſtatore expiret tacita vulgaris. Nam et iſtam quęſtionem hoc in loco breui quadam reſolutione explicare libuit. Ex quibus infero, quænam ſit dicenda ſubſtitutio ea, quam ſemel in lite ſatis con-

trouerſa vidi ad examẽ adduci, his quidem verbis a matre concepta, inſtitutio hęrede, filio impubere. Et ſi meus filius intra ætatem pupillarẽ deceſſerit ſubſtituo, & uolo, ꝙ habeat mea bona, eaq; hereditate, ac ſuccedat in illis Titius. Ex pręnotatis equidem videtur, hanc ſubſtitutionem eſſe pupillarem expreſſam, in utilem tamen, quia facta ſit a matre: atque ideo in vulgarem tacitam eſſe interpretandã. Ego vero fateor eſſe pupillarem expreſſam, verbis tamen ſpecialibus, non ſingularibus conceptam: & ea ratione quia inutilis eſt ſub ea continetur uulgaris nõ omnino tacita: ſed tacita quidẽ ſimpliciter quoad verba ſpecialia, cum nõ fuerit expreſſa vulgaris verbis ſpecialibus, ſi non erit hęres, concepta. Igitur erit ſaltem expreſſa verbis generalibus. Nam ut omnino ſit tacita vulgaris, cõcipienda foret pupillaris in eum caſum. Si filius hæres erit, & in ætate pupillari deceſſerit. His accedunt pulchra verba Soci. in d. l. j. ff. de vulga. nu. 36. ad ſi nẽ. vnde, inquit Soci. licet talia verba mihi, & in bonis meis, non ſint tantę potentię, ꝙ tollant pupillarẽ ſubſtitutionem, tamen ſufficiunt ad inducendam aliquam qualitatem in ipſam ſubſtitutionem, videlicet, vt comprehendatur vulgaris expreſſa. Hactenus Soci. qui loquitur de pupillari expreſſa omnino, atque etiam concepta verbis ſpecialibus. Pręſertim hęc ſententia tenenda eſt quia licet illa verba, ſit meus hęres habeat mea bona. non ſint omnino propria ſolius pupillaris ſubſtitutionis, imo & vulgari conueniant. l. j. ff. de vulg. & tamen quoties fit ſubſtitutio impuberi, aut ſub mentione pupillaris ętatis, propter mentem teſtatoris, qui pupillarem cõſtituere vult ſubſtitutionem, cẽſeantur cõgrue ad pupillarem pertinere. gloſſ. Bart. & docto. in d. l. j. ff. de vulg. tex. in l. ſi ita. §. cum filio. ff. de bono. poſ. ſecũ. tabul. l. ſi quis a filio. et ibi Aret. ff. de legat. j. vere inſpecta materia ſubiecta: quia pupillaris ei non conuenit, nec uerbis ſingularibus, ſi hęres erit, & in ætate pupillari deceſſerit, concepta fuerit, dicere poſsimus a ratione ceſſante, hanc eſſe vulgarem non omnino tacitam imo quodammodo ita expreſſam, vt magis expreſſa ſit, quam ea quæ continetur ſub pupillari, verbis ſpecialibus concepta: vnde in hac ſubſtitutione poterit minori cum dubitatione admitti opinio Saliceti et ſequacium aduerſus Bart. & communem: ſiquidem hęc ſubſtitutio mulieris nominibus expreſſa uulgaris eſt, nempe, quia contenta ſub pupillari verbis ſpecialibus, non ſingularibus ordinata: deinde propter illa verba ſuccedat in bonis meis, & mea bona hæreditet: maxime appoſita in ea pupillari ſubſtitutione, q̃ ab initio nullo modo valet vt pupillaris, imo neceſſario, vt vulgaris eſt interpretanda. Ex proxime adnotatis quidam probare conantur, & contendunt in hac ſubſtitutione vulgari tacita comprehenſa ſub pupillari ab initio nulla, nõ eſſe admittendam Barr. diſtinctionem in d. l. j. ff. de vulga. in ea quęſtione, qua q̃ritur, An a tacita vulgari poſsit adſumere vires teſtamentum: et in ſpecie an mortuo pupillo in vita teſtatoris expirauerit vulgaris tacita ſimul cum pupillari expreſſa. Nam ꝙ teſtamentum poſsit incipere ab expreſſa uulgaris, probatur in l. j. §. pro ſecundo. C. de cad. tol. & id eſt omnium conſenſu receptum: ſicuti & aduerſus gloſ. itidem obtinuit, ꝙ poſsit incipe a tacita vulgari, quæ poſt mortem teſtatoris apparet pupillo repudiante: ꝙ Barto. explicat in d. l. j. nu. 30. & ſeq. Sunt tamen in hac

hac quæſtione quando pup ll. mortuus eſt viuo teſtatore, an a tacita vulgari poſsit incipere teſtamentū tres opiniones minime omittendæ; Prima eſt opin. Dini in d.l.j.aſſeuerantis, non poſſe teſtamentū ab hac tacita vulgari incipere. cuius opin. ſequuntur Raine. in tract.ſubſtitutionum,tit.de vulg.Bald.& Pau.in l.ſi pater filium.ff. eo.tit.Ioan.Andre.in Spec.rub.de teſta. verſic.ex quo ſuperius. Ang.in d §.prò ſecundo.idem in l.lex Cornelia.& id l.ſi pater captus.ff.de uulg Aretinus in d.l.j.& alij relati per Iaſ. ibi.q nu, 58.& Soci.nu.36,teſtantur,hāc opinionem communem eſſe. Ipſe vero Soc.& Ripa late diſputant,nec videntur in hoc certam ſententiā elegiſſe:tam etſi in eā partem inclinent quæ Dino contraria eſt. Præcipue pro Dino adducitur text. in l.quod ſi filius.ff. de capti. qui tñ non probat neceſſario eius ſenentiam:. Nā tractat de ſecundis tabulis,quæ ad pupillarem pertinent,non de vulgari adhuc tacita.Etenim licet hęc cōtineatur in pupillari, deducitur tñ ex mēteteſtantis,et ad primas tabulas pertinet,ac per ſe ſubſiſtit:cū & ſi expiret pupillaris,frequenter vulgaris tacita ſalua manet,qppe q̄ ad primum caſum expectet.l.precibus C.de impubē.rationes autem ,p Dini opinione adductæ faciliime tolli poterunt. et tolluntur authores partis contrariæ.

Secunda hac in dubitatione ſentētia Barto, eſt diſtinctionem quandā proponentis in diſtinct.l. j.cui aperriſsime refragantur text.in d.l.φ ſi filius & præterea rationes ipſe pro Dino adductæ.Idcirco hęc Bart.diſtincti ɔ a poſteris recepta non eſt: vt cōſtat.Et ab omnibus fere reprobatur, vt inquit Altiat. in d.l.j.nu. 17. Imo huic opinioni Barioli manifeſte contraria eſt teſtatoris mēs, Cum enim ex tacita vulgari ſubſtitutus admittatur, credendum eſt teſtatorem non mutaſſe teſtamentum quia eum velit admitti non autem excludi:ſiquidem decedit non mutato teſtamento,in quo ad eius,& ſi lij.hæreditatem ſubſtitutum omnibus alijs ſucceſſoribus poſt filium prætulerit,

Tertia eſt ſententia gl.in d.l.lex Cornelia.verbo, nō exiſtimo.Imola,& Cuma.ibi in diſtin.§.pro ſecūdo.Et ibi Bald.ac Iacob.nu. 8.glo. in dict.l. ſi pater captus.ff.de vulg. Imola in d.l.j.ff.eo. numer.8.& ibi Claudi.nu.38. Iaſon nu.58.Altiat. nu.74.& Alex.nu.32.Guliel.Benedi.hic in tract.vulgaris, nu.90.Zaſius in tract.ſubſtitut.tit.de vulgari v.effectu.idem Zaſius in interpretatione d.l. quod ſi filius in tractat. gloſſarum ad aliquot leges poſt varios,et ſingulares intellectus quorū opinio communis eſt ut teſtātur Ripa in d.l.j.nu.167.et Altiat.in d.nu. 74.nec Bar.ab hac opinione abhorret quippe qui omnino diſceſſerit in eius diſtinctione a rationibus Dini. huius vltimæ opinionis ea eſt ratio φ vulgaris tacita, & ſi ſub pupillari contineatur,per ſe tamen ſubſiſtit et ęque principalis eſt,tacita.Quod manifeſte conſtat:quia licet expiret pupillaris,manet tamen vulgaris. Quemadmodum & pupillaris tacita non extinguitur, quamuis expiret per aditionem vulgaris expreſſa l.poſt aditā.C.de impub.& alijs. Et ex Bart.in d.l.j.atque alijs ſatis colligitur, non extingui vulgarem tacitam extincta pupillari expreſſam.Nā quod a tacita vulgari poſſit incipere teſtamentnm extincta expreſſa, ſiue ea pupillaris ſit,ſiue alia probat.l.Nec enim §.vlt.ff.de teſt.mili.l.Antonius.ff. de fideicom. miſ.libert. Et de expreſſa vulgari, quod ea nō extinguatur mortuo inſtituto

ſtituto viuente teſtatore. text. eſt in l. iij. §. vltim. ff. de liber. & poſthu. cum multis ſimilibus, quæ paſsim ad id citantur. Atque ita ipſe opinor hanc tertiam opinionem iure veriorem eſſe. Imo & hæc vltima opinio etiam obtinet in vulgari tacita contenta ſub pupillari ab initio inutili. Nam & in hac ſpecie non minor eſt, ſed eadem præſumptio mentis teſtatoris a lege deducta. Et præterea quia ab initio hęc vulgaris per ſe ſubſiſtit, ac valida eſt pupillari excluſa, cui nuſquam fuit acceſſoria. Sic deniq; in hac ſpecie adnotarũt Petrus de Ripa inter conſilia Baldi. conſi. 156. lib. 4. Ripa in d. l. j. n. 367. & ibi Alciat. nu. 74. ff. de vulga. Verum etiam admittamus primam Dini opinionem, ea obtinebit in vulgari omnino tacita: nempe cõprehenſa ſub ea pupillari, quæ habuerit illam conditionem: Si hęres erit, & in ætate pupillari deceſſerit. In ea vero vulgari, quę ſaltem generalibus verbis expreſſa ſit, minime procedit. Nam hæc locum habet, quamuis pupillus mortuus ſit viuo teſtatore: qualis eſt illa, ſi filius meus in ætate pupillari deceſſerit: cuius paulo ante mentionẽ fecimus: ſicuti expreſsim, & eleganter tenet Bald. in d. l. precibus. C. de impube. & alijs, nu. 42. quem ſequuntur ibi Paul. nu. 11. Alexan. nu. 7. et Card. hic, q. 39. Alexan. in l. ij. ff. de vulg. nu. 25. Aret. in d. l. j. Et ibi Socin. late nu. 36. vbi hanc aſſerat communem opinionem eſſe, quam et Ripa ibidem num. 167. probare videtur. Eſt etenim hęc vulgaris expreſſa, vt fatentur omnes: igitur ad rationem vulgaris omnino tacitę interpretanda. Ex quo & idem dicẽdum foret adhuc admiſſa opinione Dini, in ea ſubſtitutione, eius exemplum modo expoſuimus in verſic. Ex quibus infero, cum hæc non ſit vulgaris omnino tacita: imo expreſſa, ſaltem verbis generalibus: ſic ut
6 in eodem verſi. probauimus. † Effectus autem huius ſubſtitutionis is ẽ præcipuus, quod ex ea directe impuberi ſuccedit ſubſtitutus. in princ. inſtit. de pupill. ſubſti. Barto. & alii in dicta l. ij. regia l. ix. titu. v. part vj. Matrem pupilli etiam excludi a legitima portione, ſi ipſa ſubſtitutio expreſſa ſit. l. Papinianus. §. Sed nec impuberis. ff. de inoffi. teſtamẽ. cap. ſi pater. de teſtamen. in vi. Barto. & communiter doctor. in dict. l. ij. nume. 21. quod in iudicio interiori animę admittẽdum eſt: ſicuti nos probauimus in c. cum eſſes. iſto tit. nume. 11. tametſi ab hac communi opinione Barto. diſcedat Cor[illegible]an l. precibus. C. de impube. nume. 29. quo loco audacius quam par eſt aſſerit iniquiſsimam eſſe c. Si pater. cõſtitutionẽ. Cęterũ plurima, quę huic ſubſtitutioni conueniunt, conſulto omiſimus, quod in d. l. ij. latius tractentur: neque enim omnia in hiſce cõmentarijs libuit explicare: cũ huius deciſionis Põtificiæ non ſit hęc principalis materia.

SVMMARIVM.

1 *Exemplari ſubſtitutionis diffinitio, et cui fieri poßit?*

2 *Filio exhæredato poteſt fieri exẽplaris ſubſtitutio.*

3 *Pupillaris ſubſtitutio an cõſeruetur per auth. ex cauſa C. de lib. præt et quod de exemplari.*

4 *Regia l. i. tit. ij lib. v. ordin. & l. 24. Tauri explicantur.*

5 *Quibus verbis fiat exẽplaris ſubſtitutio.*

6 *Exemplaris matrem furioſi excludit.*

6 *Exemplaris ſubſtitutio qualiter extinguitur reſipiſcentia.*

§. VI. De exemplari.

1 EST igitur ſubſtitutio exemplaris, † Teſtamentum, quod a parentibus fit pro liberis minime teſtari valentibus, furoris, vel ſimilis morbi cauſa. Politus in tracta. de ſubſtit, tit. de exemplari; ex l. ex facto. ff. de vulgari. l. humanitatis. C. de impub. regia l. 11. titu. v. part. vj. Et quia ad exemplū pupillaris ſubſtitutionis fit, exēplaris appellatur: atque ſicut pupillaris dicitur teſtamentum pupilli, ita & hæc exemplaris dicitur teſtamentū furioſi. l. patris, & filij. ff. de vulga. Poteſt hæc ſubſtitutio fieri etiam a matre: vt ex dictis legibus conſtat. Nec tantum fit furioſo, ſed & mēte capto. d. l. humanitatis. iuncta l. vlt. §. vlt. C. de curat. furio. Theophilus in. §. qua ratione. inſtit. de pupil. ſubſtit. & idem conceſſunt docto. cō muniter, quibus mire conuenit tex. in l. generali §. duas. ff. de vſufruc. legat. l. Licinius. §. vlt. ff. de lega. ij. §. furioſi. inſtitu. de curat. l. conſilio §. j. ff. de curat. furio. Item fit eadem ratione his, qui teſtari non poſſunt: mutis inquam, ſurdis, d. l. ex facto. atque etiam prodigis, quibus teſtari non liceat ex interdicto: in quo cō ueniunt omnes in d. l. ex facto. Il-
2 lud vero maxime dubium eſt, † an filio exhæredato fieri poſſit exemplaris ſubſtitutio? Sunt etenim, qui exiſtiment filio exhæredato nō poſſe ſubſtitutionē hāc fieri, per tex. in l. humanitatis. quæ exigit, legitimā portionem filio a patre ſubſtituente relinqui ita Bartol. ibi idem in d. l. ex facto, nu. 18. Alexand, column. viij. & vtrobique doctor. communiter. Guliel. Bened. titu. de exemplari, nu. 20. quibus obſtat primum, quod pupillaris ſubſtitutio, quam hæc ipſa imitatur, rite exhæredatis fit. l. j. ff. de vulga. Item furioſus exhæredari recte poteſt, commiſſa ante furorem ingratitudinis cauſa. l. nōnunquam. §. ſi vi, aut clam. ff. de vſufructu. l. vlt. §. ſed cum antiquitas. C. de curat. furi. Bart. in d. l. ex facto. num. 19. vbi Iaſ. nu. 19. dicit hanc opinionem communem eſſe. Quin & verba l. humanitatis, potius hanc ſententiam, quam communē probant. Legitima, inquit Imperator, portione ei uel eis relicta, quos uoluerint, his ſubſtituere parentibus liceat, vt occaſione huiuſmodi ſubſtitutionis, ad exemplum pupillaris, querela nulla contra teſtamentum eorum oriatur. Ecce quam euidenter ius æquale conſtituitur reſpectu querelæ. & exhæredationis in pupillari, & exēplari, vt quiuis ab eadem conſtitutiōe, ni ceruicoſus eſſe velit, colligere poſſit pupillarem ſubſtitutionē, rite exhæredatis fieri poſſe, atq; eodem iure exemplarem. Ex quibus conſtat probabilis multo eſſe, exēplarem ſubſtitutionem poſſe fieri rite exhæredatis, aduerſus communē opinionem, quæ dubia viſa fuit Politio de exempl. ſubſt. nu. 11. & Curtio Iuniori in d. l. humanitat. col. 3. Dices forſan optime lector, hanc quæſtionem non admodum vtilem
3 eſſe. † Nam ſicuti pupillaris ſubſtitutio iniuſte exhæredatis facta rupto teſtamento conſeruatur. authē. ex cauſa. C. de lib. præt. quod expreſſim notant. Bar. Alex. Iaſo. in l. j. §. vlt. ff. de vulg. Ripa in dict. l. 2. nu. 32. Zaſi. de ſubſtitu. pupil. nu. 21. et eodem titu. Politus numero 34. qui quidem ab ipſo Iaſone, hanc proſitentur communem eſſe, quam Curti. Iunior ſequitur in d. auth. ex cau

ſa.numer.53.Sic & exemplaris ſub ſtitutio valida erit,licet teſtamentū patris rumpatur. His etenim reſpondeo,nec pupillarem ſubſtitutionem conſeruari rupto teſtamento,ex eo, ꝙ teſtamentum patris eſt neceſſariū ad hoc vt filij teſtamentum hoc procedat,& valeat.§.liberis.inſtitu.de pupil.ſubſtit.l.ij.§. prius.ff.de vulga.& ſi teſtamentum patris euaneſcat,tollitur & pupillaris ſubſtitutio.dicta l.ij.§.plane.l.Papinianus. §. ſed nec impuberis.ff. de inofficio.teſtament.& in dicto.§.liberis. Nec obeſt deciſio authent. ex cauſa.quia ex illa Nouella ea tantum conſeruantur rupto teſtamento,quę abſque hæredis inſtitutione conſiſtere poſſunt;at illa,quæ neceſſario & præciſe exigunt pręmiam hæredis inſtitutionem, minime rupto teſtamento effectum habere poſſunt: vnde uerius eſt, pupillarem ſubſtitutionem rupto teſtamento nequaquam conſeruari ex dicta Nouella. quod aſſerunt Dinus, Petrus a bella pertica,& nouiſsime Ioan.Igne. in d.authent. ex cauſa.nu.147.quā
4 opinionem probat † regia l.x.titu. 15.part.vj.atque ei minime refragatur regia l.24.Tauri.quippe quę loquatur in meliora ione,quæ fieri poteſt abſque hęredis inſtitutione, in codicillis, & in alia quacunque diſpoſitione. lex deinde prima.titul. de teſta. libr. v. in ordinar. regijs. quæ nō adita hęreditate ab hærede deſcripto legata, & cætera ſcripta in teſtamento ſeruanda eſſe ęquiſsime ſanxit, adhuc non obſtat:eam etenim intelligo in his,quæ præciſe inſtitutionem hæredis non requirunt:ſecus vero in his, quæ abſque hęredis inſtitutione minime ſubſiſtunt. His etiam accedit quod Iaſo. in dict.l.j.§.vltim.in fine,dixit poſſe opinionem contra Barto.& communem defendi.Nec quicquam confirmat cōmunem opinionem, quod fideicommiſſaria, legata, & dationes tutelarum ſuſtineantur rupto teſtamento ex cauſa pręteritionis, vel exhæredationis: Quia hæc nō adeo requirunt hæredis inſtitutionem:imo abſque ea quandoque cōſiſtunt.l.iij.ff.de confirmatione tutorum, ſic etiam parum refert, quod dictio, Cætera:contineat inter alia & ſubſtitutionem.l.qui plures liberos.§.vltimo. ff. de vulgar. l. nam quod.in.§.vltimo.ff. ad Trebellianum.Nam id procederet, niſi ratio diuerſa plane dictaret,non eſſe capitula expreſsim a Nouella Iuſtiniani confirmata:ad ſubſtitutionem trahenda.Maxime cum ſubſtitutio uere dici poſsit inſtitutio: quia per eā hæres inſtituitur:& tamen ipſa Nouella inſtitutionem hæredis in ſpecie rumpi & improbari velit. deinde verba illa,Cętera namque:in authentica ex cauſa non ſunt Iuſtiniani, ſed Irnerij: ſi quidem Authenticæ Codici inſertę, non fuere eidem operi per Iuſtinianum, nec eo tempore, nec eius authoritate adſcriptæ, ſed multo poſt ab eodem Irnerio, Alberto, Bulgaro, & alijs. Quod & Gregorius Haloande. in præfatione Codicis Iuſtiniani, & plerique alij adnotarunt, idque ex eo conſtat, quod non ſemper fidelis redditur ſententia,nec eadem litera: imo admodum diuerſa Iuſtiniani Codici appoſita fuit ex Nouellis deinde Codici Iuſtiniani inſerte fuere authenticę conſtitutiones Frederici primi,qui multo poſt Iuſtinianum imperium obtinuit. In ea autem Nouella Iuſtiniani, vt cum de appellatione cognoſcitur.§.aliud expreſsim nominatur quæ rupto teſtamento firma manent : inter quæ nulla mentio fit pupillaris ſubſtitutionis, tametſi mihi expreſſa non reſtringant diſpoſitio-

ſpoſitionem . ac potius eam decla-
rent. Et vere ibidem cęterorum nul
la mentio ſit. Præter hæc licet pu-
pillaris ſubſtitutio fauorē reſpiciat
pupilli. l. pupillus. ff. de acqui. hęred.
non eſt hęc ratio ſufficiens, vt eadē
ſubſtitutio ſuſtineatur rupto teſta-
mento. Quod patet in dic. §. ſed nec
impuberis & in d. l. ij. §. plane. ff. de
vulg. maxime quia non poteſt iuſta
ratione dici, ſubſtitutionem pupilla
rem eſſe omnino filio pupillo fauo-
rabilem, cū ea facta fuerit in diſpoſi
tione ipſi, vel fratribus iniurioſa: itē
cum ex ea pupilli mater excluden-
da ſit, alijque hęredes legitimi, iure
ſanguinis dilecti, & ſibi coniuncti.
Ex quibus conſtat, opinionem Di-
ni veriorem eſſe, quam etiam defen
dunt Bald. in d. authen. ex cauſa. n.
30. & Ioan. Coraſi. in l. ſi teſtamen
to. nu. 22. C. de impub. & alijs. Qua
ratione adhuc iure communi, cū opi
nio communis dubia ſit: merito fo-
ret reſtringenda, vt ea nequaquam
admitteretur, vbi extraneus eēt ſub
ſtitutus pupilli fratribus: ꝙ tenent
Paul. in dict. auth. ex cauſa. licet ei
refragentur Corne. ibi & Alex. in
d. l. j. §. vlt. ff. de vulgar. Item nec in
eo caſu, quo ipſimet præterito eſſet
facta pupillaris ſubſtitutio: propter
iniuriam ei a patre illatam ſicuti no
tat idem Paul. Caſtr. in l. ex duobus
. §. vult. Guido Papæ conſi. 96. quā
uis & in hoc Alex. & Are. in d. l. j.
. §. vlt. adhuc contrarium teneant,
opinionem communem ad hunc ca
ſum extendentes. Quod uero atti-
net regiam partitarum conſtitutio-
nem, & ſi errare, ac falli poſsim mi
hi certiſsimum eſt, opinionem com
muni contrariam ea conſtitutione,
& l. probari. Soc. etenim non eſſe p̄
ſumendam, nec facile conſtituēdam
correctionem deciſionum iuris com
munis per eas conſtitutiones, quas
leges partitarum appellamus. Con-
tendam tamen quandoque per lege
iſtas eas opiniones probari, quæ in
terpretationem dubiam iuris Cęſa-
rei attingunt, et a poſteris communi
omnium iudicio fuere improbatæ.
Qua in re falli potuerunt viri illi
prudentiſsimi, qui opus illud parti-
tarum in ordinem, et Hiſpanū ſer-
monem deduxerunt. in hac autem
quęſtione planum eſt, quid lex re-
gia voluerit eo enim tempore nulla
erat conſtitutio iuris Cęſarei de pu
pillari ſubſtitutione conſeruanda ru
pto teſtamento, aperta quidem præ
ter tex. in dict. l. ij. §. plane. & in d.
. §. ſed nec impuberis. nec erat certa
ea interpretatio, quam Nouellę Iu
ſtiniani Accurſius, Bart. & alij co-
nantur aptare: imo forſan vſque ad
Bart. ætatem plurium authoritate
comprobata erat contraria opinio.
id circo regia lex in ſermonem Ca
ſtellanum traduxit manifeſte reſpō
ſa Iuriſconſultorū in dict. §. ſed nec
impuberis. Et in dic. l. ij. §. plane, Sa
tis tamen erit vt locus ſit pupillari
ſubſtitutioni, impuberum cui facta
fuerit, in re certa inſtitutum fuiſſe.
text. et ibi gl. in c. ſi pater. iſto tit. in
vj. verbo. eidem impuberi.

5 ¶ Fit † autem exemplaris ſub-
ſtitutio verbis generalibus in hunc
modum. Inſtituo Titium et Sempro
nium filios meos hæredes. & eos in
uicem ſubſtituo: nam ſi vterque fu-
rioſus ſit, ineſt ſub his verbis exem
plaris ſubſtitutio expreſſa verbis
generalibus Bart. in l. Lucius. num.
16. ff. de vulgar. Alex. colum. pen.
Iaſ. 11. Ripa num. 34. in ea l. Lucius
Zaſi. tit. de exemplari, col. ij. Imo-
la hic dum tractat de ſubſtitutione
breuiloqua. idem erit, ſi filio furioſo
pater ita ſubſtituat. Filio meo ſubſti
tuo Titium. quamuis enim nulla
fiat furoris mentio: attamen ex eo,
quod ipſe, cui ſubſtitutio ſit, eſt fu-
rioſus, iudicanda eſt exemplaris
hęc

hæc ſubſtitutio. hoc ipſum eſt, quod
voluit Bartol. in dict. l. ex facto. nu
mer. 25. a quo Ripa ibi num. 78. di-
ſcedit, dum Bartol. hanc ſubſtitutio
nem tacitam appellauit. in quo ipſe
Barto. ſenſit, eſſe tacitam quoad ſpe
cialia verba, non tamen quoad ge-
neralia: quod non aduertit Ripa.

❡ Item exemplaris ſubſtitutio ver
bis ſpecialibus concipitur, quoties
mentio furoris fit. Quid enim ſi pa-
ter ita ſubſtituerit? Filio meo furio-
ſo ſubſtituo Titium: eſt quidem
hæc exemplaris ſubſtitutio, quæ
etiam complectitur vulgarem ex-
preſſam, ſi filius, reſtituta ſibi ſana
mente, noluerit eſſe hæres, vel ad-
huc furore prçualido, fuerit eius no
mine hæreditas repudiata. Et dein-
de pupillarem iiſdem expreſſam ge
neralibus verbis, ſi ipſe filius liber
a furore deceſſerit intra pubertatem
& idem ſi deceſſerit ante pubertatē
in furore. Quod ſi poſt pubertatem
deceſſerit, & furioſus, erit vere exē
plaris. Bartol. in dict. l. ex facto co-
lumn. iij. cuius opinionem dicunt eſ
ſe communem Iaſo. 22. & Ripa nu
mer. 60. idque plurimum intereſt ob
varios cuiuſque ſubſtitutionis effe-
ctus. Sed & ſi Pater filio furioſo &
impuberi ſubſtituerit expreſſim, ſi
in furore deceſſerit: erit vulgaris re
pudiata paterna hæreditate: atque
etiam pupilaris, ſi intra puberta-
tem in furore mortem obierit, ſi
vero poſt pubertatem erit exem-
plaris: ante pubertatem autem
ceſſante furore, & impubere in
ſana mente defuncto nullius ef-
fectus cenſetur iſthæc ſubſtitutio.
Alexandr. in dicta lege ex facto.
numero 31.

❡ Tertio fit exemplaris ſubſti-
tutio verbis ſingularibus: cuius
exemplum ſit. Si filius meus hæ-
res erit, & in furore deceſſerit ſub-
ſtituo Caium. Erit fortaſſis & his
verbis ſaltem in genere expreſſa
pupillaris ſubſtitutio, ſi filius intra
pupillarem ætatem deceſſerit: in
quo ſunt notanda verba Bart. in d.
l. ex facto. iij. colum. modo pupillus
in furore decedat. ex Alex. quem
paulo ante citauimus. Ex his ete-
nim, quç hac in materia tradūtur in
sūma pōt colligi hçc formula, q̄ tñ
in vnum concepta caſum, furoris in
quam, ad alium trahitur, nempe ſi
prodigus, ſi mutus & ſurdus, filius
teſtantis deceſſerit. Bartol. in d. l. ex
facto. nu. 28. & ibi Alex. nu. 42.

❡ Hçc vero ſubſtitutio non ita
libere fit, tenetur ſiquidem pater ſub
ſtituere filio furioſo eas perſonas,
quç exprimuntur in l. humanitatis
6 et in l. 11. titu. v. part. vj. † Habet ſa
ne rite facta exemplaris ſubſtitutio
eum effectum, ut ſubſtitutus directo
bona furioſi capiat, atque matrem
furioſi omnino excludat. Barto. in
dict. l. ex facto. nume. 30. vbi Ale-
xand. Iaſon nume. 41. Ripa nume.
85. dicunt hanc opinionem commu
nem eſſe. idem fatentur Guliel. Bene
dict. hic verb. abſque liberis. titulo
de exemplari. nu. 33. Deci. et Curt.
Iunior nume. 15. in dict. l. humanita
tis. eam defendentes aduerſus Iaſo.
7 ibi, et in dict. l. ex facto. † Extingui
tur hçc ſubſtitutio ceſſante morbo
vel impedimento. dict. l. ex facto.
& lege humanitatis. Scribit tamen
Bartol. in dicta lege ex facto. num.
40. ceſſante furore, vel impedimen-
to non extingui penitus hanc ſubſti
tutionem, ſed ſuſpendi, & ceſſa-
re, ita vt redeunte furore rurſus
hæc ſubſtitutio recipiat vires: ceſ-
ſat etenim, non omnino extingui-
tur. lege inter ſtipulantem. §. ſacram
ff. de verbor. obligatio. lege qui res
. §. aream. ff. de ſolutio. eandem Bar-
tol. opinionem defendit Alexand.
in dict. l. ex facto. column. penulti.
vbi Iaſon nume. 49. & Ripa nume.

toa. dicunt eam communem eſſe, quam etiam ſequitur Guliel. hic tit. de exemplari. nu. 47. Ab ea tamen diſcedunt Deci. in d. l. humanitatis. & Politus titu. de exemplari. ad finem. Zaſius vero eodem titu. Bartol. opinionem approbat, vbi furor rediret poſt breue tempus. tunc etenim non videtur extinctum eſſe furorem qui prius aderat in eo, qui furioſus erat, inumbratę quiens. l. ꝙ meo. ff. de acquiren. poſſeſ. Sic cum eadem mulier ad eundẽ virũ reuertitur matrimonio idem eſſe, putat Martianus, ſi nõ multo poſt tempore interpoſito reconciliati fuerint l. pleriq;. ff. de ritu nuptia. Vnde in hac ſpecie, quam tractamus, ſi furor receſſiuus eſt, & non multo tempore poſtea redit, erit locus ſententiæ Barto. & doctor. At ſi idem furor poſtea multo tempore, iudicis arbitrio diffiniendo redierit, non erit opinio communis admittenda, ſecundum Zaſium. & nouiſſime idem probat Stephanus in Necyomantia, capit. 16. tametſi concors illa doctorũ ſententia maximum fomentum capiat a l. cum filijs. ff. de curat. furio. vbi curator furioſi, qui conualeſcentia mentis ceſſauerat, furore repetito, idem dicetur authoritate contigua ad idem l. qui tertiana. ff. de ædil. edict. Qui tertiana, inquit, aut quartana febri vexarentur, quive comitialem morbum haberent, ne quidẽ ijs diebus, quibus morbus vacaret recte ſani dicentur. Sed & hæc eum ſenſum habere iure opinio poſſunt quem præfata diſtinctione probauit Zaſius: & ideo eius concordię accedo libenter, & eo magis, ꝙ uideam rem eſſe admodum controuerſam, atque eidem diſtinctioni etiam Ange. ſubſcripſiſſe in. §. qua ratione. inſtitu. de pupil. ſubſtitutio. poſt Bald. in dict. l. humanitatis. in fi. Regiã vero legem 11. titul. v. part. vj. ſan-xiſſe hanc ſubſtitutionem extingui reſipiſcentia.

SVMMARIVM.

1 *Reciprocæ ſubſtitutionis diffinitio.*

2 *Quibus verbis fiat, & inibi intellectus ad l. Titius ff. de hære. inſt.*

3 *Quod ſubſtitutiones comprehẽdat reciproca, & an contineat fidei commiſſarias.*

4 *Reciproca ſubſtitutio unica oratione cõcepta eas ſubſtitutiones comprehendit, quæ pariter utrique inſtitutio conueniunt: ſecus ſi diuerſa orationes cõſtituatur.*

5 *Subſtitutio reciproca qualiter extinguatur.*

§. VII.

De reciproca ſubſtitutione.

RECIPROCA ſubſtitutio eſt, Plu-
1 ribus † heredibus inſtitutis aut hæreditatis, alterum in alterius defectum ſubſtituere. l. iam hoc iure. & l. Lucius. ff. de vulga. regia l. penul. titul. v. part. vj. not. Bar. in dict. l. Lucius nu. 4. Lance. & Zaſ. titu. de breuilo qua in prin. id vero, quod de exhæredatis diximus, ad duos impuberes refertur, quos pater exhęredauit: & tamen inuicem eos ſubſtituit. l. j. ad. fi. ff. de vulga. Et quamuis iſt hæc ſubſtitutio in forma etiam concipiendi ab alijs differat: non tamen eſt proprie diſtincta ſpecies ab alijs

ſed

ſed quæ alijs ſubſtitutiones compre
hendit, aut complecti valeat. ſenſit
Bart.in d.l.Lucius.colū. j.ſicuti ex
eo colligunt Iaſon & Ripa ibi nu.
11.& Zaſ.de reciproca ſubſt.colū.
j. non enim poteſt hæc ſubſtitutio
non incidere in aliquam aliarū ſub-
ſtitutionum. Verum quia hoc pecu-
liare habet, vt alias plures poſsit in
ducere ſubſtitutiones, abſque tēpo-
rum diſtinctione, et reciproce, quod
alicui ſubſtitutioni non conuenit,
non temere ab alijs diſtinguitur. in
l.iam hoc iure.ff.de vulg.

2 ¶ Fit autem † reciproca uerbis
generalibus: illis ſane, quorum me-
minit Iuriſconſultus in l. ſi fundum
ſub condinone.§.his verbis.ff.de le
gat.j.His, inquit verbis. Lucio, Ti
tio eorumve cui fundum do, lego,
vtiliter legatur: & ſi vterque vixe
rit vtrique: ſi alter, alteri tofū de-
bebitur. Illis etiam verbis, quorum
mentio eſt apud Iuriſconſultum in
l.Titius. ff.de hęred. inſtituen. Ti-
tius, inquit, & Scius, vterue eorum
viuet, hęres mihi eſto. Exiſtimo ſi
vterque viuat, ambes hæredes eſſe:
alteroque mortuo, eum, qui ſupere-
rit, ex aſſe hæredē fore. His etenim
verbis reciproca ſubſtitutio cōpre-
henditur, teſte Bar.in dict.l.Lucius
1.colum. Cui ſuffragantur doctores
communiter ſecundum Ripam nu.
13.atq; ſub hac reciproca hiſce uer
bis cōcepta contineri vulgarem ſub
ſtitutionem, expreſſam verbis gene
ralibus ſenſit Bart. in dict.l.j.ff.de
vulga.nu. 17. & ibi Ripa nu.106.
poſt Bal.et Imol.in d.l.Titius Imo
etiam pupillaris expreſſa in gene-
re pręfata formula comprehenditur
ſi perſonarum qualitas hoc patiatur
quod Bart.in d.l. Lucius.concedit,
dum hanc conſtitutionem ſenſit re-
ciprocam eſſe: illa ſiquidem verba,
Hæres mihi eſto, nō impediunt pu-
pillarem ſubſtitutionē l.j.ff.de vul-
ga. ita cōmuniter intellecta. & no-
tat Politus ti.de vulg.n. 2 .ex quo
ceſſat ratio Alber.in rubri.ff.de uul
ga.nu.78.dicentis in d.l.Titius eſſe
tantum vulgarem ſubſtitutionē non
reciprocam ex eo, q͂ verba vulga-
ri ſubſtitutioni cōueniant. Et licet
in l.quin.ff.de hæredib. inſti.ſcriptū
ſit, dictę inſtitutioni ineſſe tacitam
ſubſtitutionē & idem regia l.ij.titu.
v.part. vj. eſt tamen id intelligen-
dum, quo ad verba ſpecialia: nam
quoad generalia eſt expreſſa. Nec
inficior frequentiſsima vulgarē ſub
ſtitutionē ſub præmiſſa formula in-
telligi, quod p̄ter Bar. Alberi. Imo.
Bal.& Ripam, d. regia l.ij.probat.
Non autem eſt confeſtim dicendū
data inſtitutorum capacitate mini-
me poſſe ex eadem formula deduci
pupillarem ſubſtitutionē. Hinc po-
teſt intelligi id, quod ex d.l.ſi fun-
dum.§. his verbis adnotauerūt Ro
ma.ſing.4..o.et Alex.in l.hæredes
mei.§.vlti. col.j.ff.ad Trebe.dicen
tes, in eadem ſpecie illius.§. eum, q͂
viuus erit. admitti ad integrum le-
gatum iure non decreſcendi. Fit itē
reciproca verbis ſpecialibus in hūc
modum. Titium & Semproniū in-
ſtituo, & eos inuicem ſubſtituo.d.l.
Lucius. Præterea fit verbis ſingu-
laribus, Titiū & Semproniū inſti-
tuo, & Titio ſubſtituo Semproniū,
& Sempronio ſubſtituo Titiū. d.l.
iam hoc iure. ad finem, Alberi. in
3 rub.ff.de vulgari.nu.82.† Ea vero
eſt huius ſubſtitutionis vis, ac pote
ſtas, vt omnes illas ſubſtitutiones
cōplectat᷑, quæ pariter cōueniunt, et
ęquabiliter vtrique ſubſtituto: q͂ re
ceptum omniū cōſenſu eſt. & ſequē-
tibus aſſertionibus cōſtat. Primū ete
nim ſi fiat duobus extraneis hęredi
bus inſtitutis, duas vulgares conti-
net. Exēpli gratia. Inſtituo Titium
& Sēpronium, & eos inuicē ſubſti
tuo. Nā vtrique ſubſtitutio alterius

ſit eo caſu,quo hęres non fuerit. Itē
poteſt inducere reciproca ſubſtitu-
tio duas fideicommiſſarias: ſiquidē
facta in teſtamento verbis obliquis
eas manifeſte prę ſe fert his verbis
Inſtituo Titium & Semproniū hę
redes,atque rogo eoſdem,vt inuicē
alter alteri hęreditatē reſtituat. Fa-
cta vero verbis directis in codicilli
eundem effectum operatur. l. Scæuo
la. ff. ad Trebellia. etiam ſi fiat filijs
Bar. in d. l. Lucius. col. 2. In teſtō ta
men conſtituta hęc ipſa ſubſtitutio
verbis directis non includit fideicō
miſſarias. l. j. C. de impu. vbi De-
cius & Curti. numero ſeptimo. &
octauo poſt alios hoc notant, dicen
tes hanc cōem Barto. in d. l. Lucius
pe. q. vbi Iaſ. co. 14. eam dicit cōem
& Soc. conſi. 6. col. 2. vol. 3. Sed dū
Bart. in d. l. Lucius. colum. 2. voluit
hanc ſubſtitutionem uerbis directis
factam in codicillis, etiam inter fi-
lios fideicommiſſarias tantum, non
directas comprehendere, quibuſdā
diſplicet eſt eo, ꝙ pater inter libe-
ros teſtari poſsit minori ſolennitate
quam ſit in codicillis neceſſaria. l.
hac conſultiſsima. §. ex imperfecto.
C. iſto titu. & ꝙ in codicillis poſsit
pr̄ fauore liberorum directe ſubſti-
tuere, vt ipſe Bart. fatetur in l. mili
tis. in princ. ff. de teſta. mili. Et ideo
aduerſus Bart. in d. l. Lucius. inſur-
gunt Aret. & Iaſ. col. 3. Guliel. hic
in materia reciprocæ. nu. 18. Zaſi.
tracta. de breuiloqua. 2. co. quorum
opinio æquior eſt, licet Polius Bar
to. defendere conetur in tracta. de re
ciproca nu. 4. Poteſt deinde hęc ſub
ſtitutio continere quatuor ſubſtitu-
tiones: duas pupillares, ac duas vul
gares, ſi facta ſit duobus filijs impu
beribus. l. iam hoc iure. & d. l. Lu-
cius. vbi Bar. & doct. paſsim hoc fa
tentur. Quod ſi hi filij impuberes
furioſi eſſent, ſex ſubſtitutiones ex
hac colligi poterunt: duę pupillares
duę vulgares, item duę exemplares
ſcdm cōem. Poterit & octo ſubſti-
tutiones cōplecti, ſi fiat verbis com
pendioſę ſubſtitutionis, & duobus
impuberibus ſimul ac furioſis, cum
poſsit præter duas pupillares vul-
gares, & exemplares, duas item fi-
deicōmiſſarias continere, ratione cō
pendioſę, quod ſequenti rubrica di-
4 cemus. † Cęterum, ſi hæc recipro-
ca ſubſtitutio facta fuerit duobus in
æqualibus, illam tantum ſubſtitutio
nem continet, quæ utrique conuenit
l. iā hoc iure. ſic frequentiſsimo con
ſenſu intellecta. ff. de vulga. expli-
cat prę cæteris Ripa in d. l. Lucius.
n. 16. et nouiſsime Stephanus in Ne
cyomancia c. 13. id diſputatione pre
uia profeſſus, huic cōi opinioni locū
non eſſe quū voluntas teſtatoris ei-
dem refragetur expreſsim, vel taci-
te. Sed etſi reciproca ſubſtitutio di-
uerſis orationibus conſtituatur, ine-
runt omiſſa inęqualitate omnes, quę
tacite, vel expreſſe cuilibet inſtitu-
to conueniunt. d. l. iam hoc iure. ad-
iuncta gl. verba, intelligatur. q̄ doc.
ibi recipiunt cōiter. Quo fit, vt ſub
ſtitutio iſta, Inſtituo hæredes Titiū
impuberem & Sempronium pube-
rem filios meos: & & ſi pubes hæ-
res nō erit ſubſtitutio ei īpuberē: et
ſi impubes hęres erit, in ętate pupil
lari deceſſerit, ſubſtitutio ei puberē.
Hęc expreſſa pupillaris cōprehēdet
tacita vulgarē. Hęc denique ſubſti-
tutio, Inſtituo Titiū, & Sēpronium
filios meos hęredes. et Sēpronio ſub
ſtituo Titiū et Titio ſubſtituo Sem
proniū, cōplectit̄ uulgarē, et pupilla
rē expreſſas, tametſi vtriq; inſtituo
nō aptet̄ pupillaris, quia alter erat
5 pubes. † Extinguit̄ ſane reciproca
eo mō, quo q̄libet ſubſtitutio in ſpe-
cie ab ea deducta ſolet extingui.
Quod ſi ſemel ī altero ex inſtitutis
quædam ſubſtitutio ceſſauerit, quæ
tamen ab initio locum obtinuerat,
non

non expirat in altero eadem ſubſtitutionis ſpecies. Nam licet modo inæqualitas detur, ex tempore contingit, cũ ab initio actus eſſet æqualitas. Bartolus in d.l.Lucius.nume. 9. cuius opinio communis eſt, ſecundum. Iaſonem colũ.v. & Ripã ibi nu.25. idem notat Politus in tract. reciprocæ.vlt.col. & Zaſius col.5.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus l. Titia Seio. §. Seia.ff.de lega.ij.& l.uel ſingulis.ff.de uulgari.*

2 *Subſtitutio facta vltimo morienti in tota hereditate, reciprocã inter inſtitutos præmittit.*

3 *Subſtitutio vltimo moriẽti facta indefinitè reciprocã inter inſtitutos inducit.*

4 *Subſtitutio fideicõmiſſaria, poſt mortem plurium conſtituta, etiã in tota hereditate, non inducit reciprocam inter inſtitutos, imo poſt cuiuslibet obitum admittitur ſubſtitutus*

5 *Subſtitutio pupillaris facta pluribus pupillis, non operatur inter eos reciprocam ſubſtitutionem, ſed eis manet ius legitimæ ſucceſsionis illæſum.*

6 *Subſtitutio pupillaris facta ultimo morienti in tota hereditate, inducit reciprocam inter inſtitutos.*

7 *Subſt.tutio pupillaris facta ultimo moriẽti in tota hereditate, operatur fideicõmiſſariã ſubſtitutionẽ inter inſtitutos, ſi alter primo factus pubes deceſſerit.*

§. VIII.

PORRO ſunt qui opinentur, reciprocam ſubſtitutionem aliter etiam conſtitutam cenſeri. Nempe, ſi pluribus hæredibus inſtitutis, quis ultimo morienti, aut ei, qui ultimo deceſſerit, ſubſtituatur: aſſerũt etenim reciprocam ſubſtitutionem inter eoſdem inſtitutos, ab ipſo teſtatore cenſeri conſtitutam fuiſſe. text. celebris in l. Titia Seia. ff. de legat. ij. quem eſſe ſingu. profitentur Barto. & Pau. ibi Alex. in l. hæredes mei .§. cum ita. 2. colũ. ff. ad Trebel. &
1 pleriq; alij. Nam † ex eo apparet, fideicõmiſſum relictũ ab eo, qui ultimus ex pluribus hæredibus inſtitutis deceſſerit, operari hũc effectũ, ut in uicem ipſi hæres cenſeantur ſubſtituti. Rurſus huic aſſertioni obſtat Florentini reſponſum in l. vel ſingulis. ff. de vulgar. & in §. uel ſingulis. inſt. de pupi. ſubſtitu. ubi pluribus hæredibus inſtitutis, ſi ſubſtitutio fiat eo, qui ultimo locaſſet inter ipſos hæredes non cenſetur facta reciproca ſubſtitutio, ſed ius legitimæ ſucceſsionis illæſum ſeruatur. Nec parum intereſt hanc quæſtionem diligenter diffinire: ſiquidẽ reciproca ſubſtitutiõe hac in ſpecie cõceſſa, & ea fideicõmiſſaria, nõ poterit quiſquã illorũ hæredẽ alienare aliquã rẽ ex illis bonis, cum ſint ſubiecta reſtitutioni. Si uere nõ cenſetur facta ſubſtitutio fideicõmiſſaria, inter inſtitutos locum habet legitima ſucceſsio ipſis de iure conueniens. Et tantũ portio ultimi morientis debetur ſubſtituto: nõ cæteræ portiões, quis et illę ſint penes vltimũ moriẽtẽ, qa ei obuenerũt alias, q̃ ex teſtõ. Qua in re gl. in d.§. Seia. ideo credidit ſubſtõnẽ fideicõmiſſariã in illis uerbis intelligi reciproce factam.

ce factã, q̃a teſtator ꝓhibuerat alienationẽ illorum bonorum: qua rõne uiſus eſt uelle integram rem, aut integram bona ſubſtituto reſtitui; & ad hoc factam cenſeri reciprocam fideicõmiſſariam ſubſtitutionẽ inter inſtitutos. Hic tamen intellectus communi omnium cõſenſu reprobatur ex eo, quod Iuriſconſultus in d.§. Seia. ad eius deciſionem non cõſiderauit prohibitionẽ alienationis, ſed illam ſubſtitutionẽ vltimo morienti factam. unde Dinus, Bar. Alberic. & Caſtr. in d.§. Seia. illũ tex. intelligunt in ſubſtitutione fideicõmiſſaria, nõ in directa, in qua procedere exiſtimãt. d. l. uel ſingulis. idem notat Alex. in l. pe. C. de impube. & alijs ſubſtitu. cum directa ſubſtitutio ex coniecturis non inducatur. l. iubemus. C. de teſta. quę quidẽ ratio non omnino ſufficiens eſt, ſiquidem directa ſubſtitutio quandoque ex coniecturis colligitur. l. iam hoc iure. ff. de uulgar. Sicuti & fideicommiſſaria coniecturis deducitur a teſtantis intentione. l. fideicõmiſſa. §. hæc uerba. ff. de legat. iij. l. unum ex familia. §. ulti. ff. de legat. ij. ex quibus conſtat difficilem eſſe quæſtionem iſtam, quam ideo ſequentibus cõcluſionibus expediendam eſſe decreui.

2 ¶ Prima concluſio. † Subſtitutio vltimo morienti facta in toto fundo, uel hæreditate, reciprocam omnino pręmittit, & inducit fideicommiſſariã ſubſtitutionem inter ipſos hæredes, uel legatarios. text. in d.§. Seia. quem ita interpretantur Barto. & doct. ibi. dicit ſing. eſſe Curt. Iunior conſil. 16. col. ij. & eſt communis intellectus ſecundũ Iaſ. in l. poteſt. ff. de uulgar. & eundem in l. ulti. C. de impub. nu. vij. & Soci. in d.§. cum ita. ij. col. dicentem ſingul. tex. in d.§. Seia. atque eundẽ intellectum ſequuntur Alex. conſ. xj. col. iij. uolu. iij. Iaſ. conſi. 41. nu. ij. & conſi. 33. uol. 1. & plures alij; quos expreſsim Ripa citat in d. l. hæredes mei. §. cum ita. num. 17. & eſſe hanc ſententiã magis communem fatetur Viglius in d.§. uel ſingulis. Nam ſi non eſſet pręmiſſa, uel intelligeretur, reciproca ſubſtitutio inter hęredes, uel legatarios, nequaquam poſſet ad ultimum morientem tota hæreditas, nec totus ille fundus pertinere, nec ſubſtitutioni locus eſſe poſſet; quod eſſet aduerſus teſtatoris uolũtatẽ, ſicuti idẽ Iuriſconſul. ſenſit in d.§. Seia. ad fi.

3 ¶ Secunda concluſio. † Subſtitutio facta ultimo moriẽti indefinite in hęreditate uel fundo, tametſi vniuerſaliter facta non ſit, inducit inter hęredes uel legatarios reciprocam ſubſtitutionem, quod probatur in d.§. Seia. quo in loco Iuriſconſultus indefinite verba refert, & ex eo ſolum rationem deciſionis colligit, quod ultimo morienti ſit facta ſubſtitutio. Quorſum, obſecro, a teſtatore fieret ſubſtitutio ultimo moriẽti, in fundo aut hæreditate, ſi in eius tantum parte teſtator uoluiſſet ſubſtitutum admitti? Vnde uero ſimilius eſt, etiam in aliorum hęredum, aut legatariorum partibus factam uideri reciprocam ſubſtitutionem, & eam fideicõmiſſariam, ut tota hæreditas uel fundus ad nouiſsimum perueniat, et ab eo ad ſubſtitutum. Hoc etiam probatur ex alia ratione, nempe quod in ultimis voluntatibus, indefinita æquipollet uniuerſali. l. ſi pluribus. ff. de legat. 2. l. ſi plures. ff. de legat. 3. Eandem ſecundã cõcluſionem aſſerit Alex. cõſ. xj. vol. 3. in reſpõſione ad quintum argumentum, dum dixit, text. in d.§. Seia. eſſe intelligendũ, quando ſubſtitutio fit ultimo morienti uniuerſaliter aut indefinite. Curt. Iunior in d. l. penul. nu. 15. idem conſi.

41.col.2.& conſi. xj. col.3. ſenſit Bartol. in d. l. vel ſingulis. & in d. §. Seia. dum ſe ipſum retulit ad eũdem. §. Seia. qui de indefinita ſubſtitutione loquitur. idem donauit Viglius in d. §. uel ſingulis. Nec obſtant huic aſſertioni, authores, quos Ripa adducit in d. §. cum ita. num. 18. quia loquuntur, quando ſubſtitutio fit ſimpliciter: non autem quando fit indefinite, ut conſtat ex Soc. conſil. 245. colum. vj. uolu. 2. & in d. §. cum ita. 2. colum. aut loquuntur, quando fit ſubſtitutio poſt mortem plurium, quod ſtatim tractabimus. Dicitur vero ſimpliciter facta ſubſtitutio ultimo morienti, ſi his verbis pronuncietur. Vltimo morienti, aut ei, qui ultimus deceſſerit, ſubſtituo Titium. multo minus obſtant quę Socin. notauit in l. Marcellus. §. ultimo. ff. ad Trebellianũ. in fine. Sed ſi illi quorum ultimo morienti eſt facta ſubſtitutio, ſint poſiti in conditione, non in diſpoſitione, non eſt locus huic reciprocæ ſubſtitutioni fideicommiſſariæ. Soci. in d. §. cum ita. col. j. Curt. Iunior conſil. 33. numer. 8. quorum opinio ab his pendet, quæ in hoc cap. diximus. §. iij.

4 ❡ Tertia concluſio. † Subſtitutio fideicommiſſaria poſt mortem plurium cõſtituta etiam in toto fundo, uel hæreditate, non producit fideicommiſſariam reciprocam ſubſtitutionem. l. ult. §. filium. ff. de lega. ij. l. Lucius. §. Caio. ff. ad Trebel. text. optimus in d. §. cum ita. ubi uſus eſt teſtator reciproca ſubſtitutione, & ea ceſſante, nec præexiſtente perſona dilecta, magis teſtatoris locus eſt ſubſtituto, non expectata omnium morte, nec contingente in omnibus conditione, quæ adiecta fuit ſubſtitutioni. Hoc etenim in caſu ſubſtitutus admittitur poſt mortem cuiuslibet ad illius partem, cum hęc plurium dinumeratio, in ſingularem quandam diſtributionem dirigatur. l. falſa. §. ulti. ff. de condi. & demonſtratio. l. ij. ad finem. ff. de condi. inſtit. ex quibus hãc tertiam aſſertionem approbãt, & recipiunt Imol. & Alexand. in d. §. cum ita. & alij, quos referunt hanc opinionem, dicentes communem eſſe, Soci. col. ij. et iij. Ripa nu. 25. in d. §. cum ita. Socin. conſil. 69. vol. iij. col. penul. Dec. in d. l. penul. col. penulti. Iaſ. in l. quidam teſtamento. ff. de uulga. Alexan. conſil. 91. uol. iij. col. j. Socin. conſ. 94. col. pen. uol. j. & Alex. in d. l. pe. eandẽ opinionem etiam in contractibus approbat Alex. in conſil. 204. lib. ij. & ibi Carol. Molin. quem omnino legito. Et licet in contrarium diſputet Soci. in d. §. cum ita, nu. 27. poſt Bart. in d. l. quidam teſtamento. & Are. ibi, Prima opinio, quæ communis eſt, uerior uidetur, ni ad ſit perſonę, quæ ex uerisimili mente teſtatoris ſit ſubſtituto præferenda: tunc etenim omnium mors erit expectanda, atque inter inſtitutos cenſebitur ſubſtitutio reciproca facta ex ratione l. pe. C. de in po. ubi Alex. & Dec. col. pe. Bar. & Imol. in d. §. cum ita. Aymon. conſi. 113. quorum opinio communis eſt, ſicuti aſſerit Curt. Iunior in d. l. penul. nu. 17. qui eam approbat, eandem fatetur communem eſſe Soci. in d. §. cum ita. num. 26. Et procedit iſthęc limitatio non tantum in liberis teſtatoris, ſed & in aliis extraneis, in quibus pręſumpta affectio teſtantis dari poſſit, ut ſubſtituto pręferantur. Quinimo idem erit perpenſa hac pręſumptione, etiam ſi illi, poſt quorum mortẽ fit ſubſtitutio, nominati fuerint in cõditione: quod expreſsim notat Curt. Iunior conſ. 43. nu. ix. Tametſi ab hac limitatione conentur diſcedere Soci. in d. §. cum ita.

.§. cum ita.nu.26. & 29. ac Ripa. nu.27.Cæterum,hęc tertia & principalis concluſio minime procedit in fideicommiſſo uſusfructus. Nã ſi in eo ſit ſubſtitutio concepta poſt omniũ,uel plurium obitum, cenſetur reciproca ſubſtitutio facta inter legatarios,ultimo tamẽ morięti extraneus ſubſtitutus indicabitur. l. codicillis.in princip.ff.de uſufru. legat. quã ad hoc Bart. notauit in d. .§.cũ ita. cui ſubſcribit Iaſ.in l.poteſt.nu.12.ff.de uulgar.idem in d.l. pe.nu.ix.& ibi Curt.Iuni. nu. 10. ex ea ratione ꝙ in legato uſusfructus etiã poſt portionẽ acquiſitam pluribus, ſi portio deficiat in perſona unius accreſcit alteri.l.j.ad finẽ. ff.de uſufruct.accreſ.Vnde nũc ſemper, mortuo uno ex legatarijs,ſupereſt alter, qui ex mente teſtantis excludat ſubſtitutionẽ . Quamuis de hac Bar.opinione dubitet Imo. in d.§.cum ita. & expreſsim ab ea diſcedãt Alex.nu.23.Soc.& Ripa ibidem. Verũ enim uero pręfata cõcluſio tertia , locum ſibi uendicat , etiam ſi per nomen collectiuũ fiat ſubſtitutio.d.l.hęredes mei.§. cum ita.ubi dum ſpecialiter contrarium facta reciproca ſubſtitutione,vel ſecundum Bart. & communem in filio teſtatoris reſpondetur: in extraneis hoc,quod aſſerimus , conceditur,aduerſus propriam dictionis ſignificationem, ex præſumpta teſtãtis voluntate , ab ipſa lege prepenſa.ut ibi explicat Socin. nu. 28. & Curt.Iunior.in d.l.pen. C.de impuber.col.j. & nu.x.ubi Alex. hanc extenſionem admittit , dicens eam eſſe communem. col.pen. quod Socinus etiam fatetur d.num. 28.& in ſpecie probant eandem ſententiam Bart.& alij docto. in d.§. cum ita. Ex quibus primo infero, Non eſſe ſatis tutum,quod Iaſ.ſcripſit in d.l. pedũ dixit, Deciſionẽ Paul. Caſt, qui ibidem aſſeruit, ſubſtitutionem factã pluribus poſt mortẽ omnium, inducere inter eos reciprocã ſubſtitutionẽ poſſe procedere ſi dicta ſubſtitutio fuerit facta in tota hæreditate,vel legato:hoc enim exiſtimo huic tertiæ aſſertioni palam refragari. Secundo hinc deducitur uulgo reprobari Bart.qui in d.l.quidã teſtamento.dixerit , Subſtitutionẽ ſimpliciter pluribus factã in tota hæreditate uel fundo, inducere inter ipſos reciprocam, & fideicommiſſariã ſubſtitutionem.Eſt etenim ea ſententia Bart. falſa,etiã ſi prædicta ſubſtitutio nomine collectiuo ſit concepta,quod ex præmiſsis cõſtat.Tertio,ex his apparet, nõ eſſe admittendã hac in quæſtione diſtinctionẽ Pauli Caſt.in l. qui duos. ff. de uulga Ang.in d.§.cum ita. quos ibi Soc.num.28.conatur defendere. Hi ſiquidem dicunt tertiam hanc , & communem aſſertionẽ probari poſſe facta ſubſtitutione poſt mortẽ pluriũ ſimpliciter: cõtrariam uero, quando ſubſtitutio ſit uniuerſaliter, aut per nomen collectiuũ. Primo etenim caſu poſt cuiuslibet mortem admittitur ſubſtitutus. Exẽpli gratia,Si hęredes mei deceſſerint,ſubſtituo Titiũ: aut poſt mortem hęredũ meorũ ſubſtituo Semproniũ.,Secundo autẽ caſu,nõ admittitur ſubſtitutus niſi omnibus omnino extinctis.Huic diſtinctionis conſentit Vincent.Hercu.in l.pater filiã.§.ulti.ff. ad legẽ Falcid. Sed tamen minime hactenus recepta iſthęc opinionum conciliatio.

5 ¶Quarta concluſio † Subſtitutio pupillaris facta pluribus pupillis hæredibus inſtitutis non operatur reciprocã inter eos ſubſtitutionẽ,ſed adhus eis cõpetit legitima , & hæreditaria ſucceſsio ab inteſtato.l.vel ſingulis. ff.de uulgar.§.uel ſingulis,inſtit.de pupilla.quas deci

ciſiones

ciſiones Bart. & alij cōmuniter ita interpretantur. & Vincen. Hercu l. in d. l. pater filiam. §. ulti. j. caſu. & ibi Alex. ex quibus apparet, hanc concluſionē procedere, etiam ſi ſit facta hęc pupillaris ſubſtitutio nomine collectiuo, uel in tota hęreditate. Hoc etenim nihil ad hunc eſſe ctum conducit. Verum ſi in perſona unius pupilli eueniat ſubſtitutio, excluditur ſubſtitutus ab altero pupillo eius fratre: non tamen a matre, eo caſu, quo mater, excluſo fratre, ſuccedit filio inteſtato. Bal. ulti. col. Paul. Alex. Iaſ. nu. 6. Curtius Iunior col. penul. in dict. l. penu. C. de impube. quorum ſententia crebriori calculo recepta quidem eſt, tametſi dubia ſit ex his, quę Soc. adducit in d. §. cum ita. numer. 20. ex quibus etiam deducitur dict. l. penul. procedere, etiam ſi pupillaris ſubſtitutio non ſit facta nomine collectiuo gloſſ. recepta communiter in l. ſi pater impuberis. ff. de uulga. & pupilla.

6 ¶ Quinta concluſio. † Subſtitutio etiam directa, & pupillaris facta ultimo morienti, in tota hæreditate: operatur ipſos inſtitutos reciproce ſubſtitutos cenſeri. text. in d. §. Seia. Barto. Imol. Areti. & communiter alij in dict. l. vel ſingulis. alias in l. poteſt. Iaſon in dict. l. penult. num. 7. Alexand. & Vincen. Hercul. in d. l. pater filiam. §. ulti. col. vij. quorum opinio communis eſt authore Ripa in dict. §. cum ita. num. 21. qui eam ſequitur. Et idem erit, ſi fiat hęc ſubſtitutio indefinite: ſicuti paulo ante diximus, in fideicommiſſaria. nec enim diuerſum hic dicendum eſt. Erit autem faciliмum exemplum huic concluſioni aptare, pupillari ſubſtitutione cōcepta uerbis expreſsis. Quid ergo, ſi fiat compendioſa in hunc modum: Inſtituo filios meos impuberes, & ultima decedenti quandocunq; ſubſtituo Sēpronium? & ſane nō uidetur poſſe colligi ex tacita pupillari uerbis his cōprehenſa aliā tacitam pupillarem inter ipſos impuberes: cum ex tacita, altera tacita dari nō poſsit. l. ſeruum filij. §. vltim. ff. de legat. j. quod in hac ſpecie aſſerit Rola. in dict. §. cum ita. numer. 22. Cui ipſe non aſſentior, quippe qui uideam hanc pupillarem ſubſtitutionem non eſſe tacitam omnino, ſed uerbis generalibus expreſſam, & ideo matrem pupilli excludit. capit. ſi pater. hoc titul. in vj. Bart. & communis. in l. Centurio. & in l. ij. & l. j. ff. de uulgari.

7 ¶ Sexta concluſio. † Subſtitutio pupillaris facta ultimo morienti in tota hęreditate, uel in definite, producit etiam fideicommiſſariam ſubſtitutionē inter inſtitutos eo caſu, quo primo moriens, iam pubes decedat, ita elleganter Aretinus in dict. l. poteſt. ff. de vulgar. in fine. Non enim uoluntas teſtantis exacte ſeruaretur, niſi eſſe locus huic fideicommiſſarię ſubſtitutioni. cum is uoluerit ad ſubſtitutum ultimo morienti totam hæreditatem pertinere.

SVMMARIVM.

1 ☙ *Compendioſæ ſubſtitutionis definitio, & ex ea plura inferuntur, quæ cognitionem eius ſatis aperiunt.*

2 *Barto in l. Centurio uerba quædam dubia explicantur.*

3 *Compendioſa ſubſtitutio, quibus verbis fiat?*

4 *Verba directa obliqua, & cōmunia, quæ ſint.*

5 *Verba hæc, ſubſtituo, & moriatur, ſunt*

tur, ſunt communia.

6 *Cōpendioſa facta a milite uerbis directis intra pubertatē ē pupillaris: poſtea directa militaris.*

7 *Latiſsime diſcutitur, intellectus legis regiae 12 titul v part. vi.*

8 *Nec iura ſepulchrorum, nec patronatus tranſeunt ad ſubſtitutum fideicommiſſarium.*

9 *Ex teſtamento militis an deducatur Trebellianica*

10 *Directa militaris an includat legitimam filij cū facta ſuit.*

11 *Iura ſepulchrorum an ſpectent ad ſubſtitutum ex directa militari ſubſtitutione.*

12 *Ius patronatus eccleſiaſtici ad heredes etiam extraneos tranſit, & an tranſeat ad ſubſtitutū ex directa militari*

13 *Compēdioſa a milite uerbis communibus facta ante pubertatē eſt pupillaris: poſtea uero fideicommiſſaria*

14 *Subſtitutio compendioſa facta a milite uerbis obliquis, omni tēpore erit fideicommiſſaria.*

15 *Compendioſa a pagano uerbis directis facta ante pubertatem eſt pupillaris: poſtea omnino extinguitur*

16 *Rurſus dict. regia l. 12. titul v. part vi intelligitur.*

17 *Cōpendioſa facta a pagano uerbis communibus ante pubertatem erit directa: poſtea uero fideicommiſſaria.*

18 *Subſtitutio compendioſa uerbis obliquis a pagano cōſtituta omni tempore erit fideicōmiſſaria.*

19 *Intellectus huius cap & ca ſi pater, eodē titu. in vi.*

§. IX.

De compendioſa ſubſtitutione.

EST in hoc tractatu controuerſia, an compendioſa ſubſtitutio, ſit ſpecies ab alijs ſubſtitutionibus diſtincta? Nā eſſe potius modum quendam inducendi alias ſubſtitutiones, aſſerit Areti. in rub. ff. de uulga. quem Iaſ. ſequitur in l. Centurio. nu. 24. ff. eo. Tametſi uere dici poſsit, quo ad formam, & modum inducendi eſſe diſtinctam speciem: ut idem Areti. concedit in l. in teſtamento. penult. col. C. de teſtam. milit. & Galiau l. in d. l. Centurio. col. 40. Imo & Politus contendit, compendioſam eſſe diſtinctam ſpeciem, & id proprie. idē Curtius Iunior in l. precibus. nu. 44. C. de impub. & alijs. Diffinitur autem in hunc modum. Com-
1 pendioſa † eſt, ſubſtitutio, plures ſub uerborum compendio continēs ſubſtitutiones, propter plura tempora differentes. quam diffinitionem colligere libuit a Bart. in d. l. centurio. col. iij. Galiau. col. 38. Ripa. nu. 60. & Polito, titu. de compendioſa. ex qua diffinitione, quo rectius intelligatur, & ut tota hęc materia, alioqui difficilis, ad unguem tractetur: ſequētia corolaria deducemus.

Primum, non eſſe compendioſam illam ſubſtitutionem, quę maiori fuerit facta his uerbis. Inſtituo Titium hæredem, & quandocunque

cunque Titius hæres meus deceſſerit, ſubſtituo Caium. Nam licet hęc ſubſtitutio plura tempora contineat: nēpe, ante aditā hæreditatē, & poſt eius aditionem, & ſic uulgarem, ac fideicommiſſaria ſubſtitutionis: eas tamen non inducit temporis diuerſitas, ſed aditio, aut non aditio hęreditatis: quam ob rem compendioſa non eſt: quod expreſſim notat Ripa in d.l. Cēturio.nu. 60. & idem ego ex intentione, & mente docto. deduco. tametſi Iaſo. in d.l. Centurio. nu. 23. dicat eam eſſe compendioſam, atque Fran. Curti. ſcribat in d.l. precibus. hanc eſſe magis communem ſententiam, quā & Areti. aſſeruit in d. l. Centurio. opinor etenim eam ſubſtitutionem uulgarem eſſe, aptamque, ut fideicōmiſſaria fit: ex verbis generalibus quibus pręfata ſubſtitutio conſtituitur. Veritas autem huius concluſionis apertior erit perpenſa ſequēti aſſertione.

¶ Secundum hinc deducitur, plura tempora, quę compendioſam ſubſtitutionem efficiunt, non alia eſſe, quā pupillaris ætatis, & pubertatis. gl. in d.l. precibus. & in c. ſi pater. hoc tit. in vj. uerbo, abſque deductione. ubi Franc. in tracta. compendioſę. col. j. hoc expreſsim tenet. & Politus in princi. huius ſubſtit. quod probatur in d.l. precibus. & in regia l. 12. tit. v. part. vj. ſenſit Bart. in d.l. Centurio. nu. 9. dicens, compendioſam plura tempora exigere, ſcilicet, pupillaris ętatis, atq; ita eius uerba intelligunt Galiaul. col. 38. & Ripa. ibi nume. 60. Nam quod Bart. dixit hanc ſubſtitutionem plura tempora exigere: nempe tempus pubertatis, & pupillaris ætatis, vel aliud, tendit ad id, ut cōſtet hanc ſubſtitutionem ad certum tempus poſſe reſtringi: modo id ętatem pupillarem excedat, d.l. Centurio. gl. in l. uerbis ciuilibus. ff. eo. quod ex frequentiſsima omnium ſententia Zaſi. adnotauit tit. de cōpendioſa, col. v. licet ipſe Galiau. quo Bald. in ſequen. opinione defenderet, aliter hanc rem intellexerit exponens plura tempora, id eſt, ante aditam & poſt aditam hæreditatem.

¶ Tertio ex hoc deducitur, non eſſe compendioſam ſubſtitutionem illam. Si filius meus in ætate pupillari deceſſerit, ſubſtituo Sempronium. non enim continet plures ſubſtitutiones, quæ ex diuerſis temporibus ſint varię, ta quidem differentia, quę ex pupillari ætate & pubertate oritur. Imo eſſe hanc ſubſtitutionem pupillarem, probat Bart. in l. ij. nu. 27. ff. dę uulgar. Politus in tracta pupillaris ſubſtitut. num. 8. quamuis Baldus in d.l. precibus. exiſtimet eam compendioſam eſſe, & eius opinionem dicat communē Iaſ. in d.l. ij. ad fin. Nam & a Bald. diſſentiunt idem Iaſ. in d.l. Centurio. nu. 23. Dec. in d.l. precibus. nu. 15. & Fran. in d.c. ſi pater. in tract. compēdioſę. col. j. & eſſe hanc communē opinionem cōtra Bal. aſſerit Zaſi. in cōpendioſa, uerſi. requiruntur. & Ripa. nu. 4. in d.l. ij.

¶ Quarto, conſtat ex his, quæ modo notauimus, nō eſſe cōpendioſam ſubſtitutionem illā, quę uerbis generalibus concepta, includat uulgarem expreſſam, ac pupillarem expreſſam uidem: qui aditio, uel repudiatos ipſas ſubſtitutiones diſtinguit, non diuerſa tempora. Eadem etiam ratione pupillaris expreſſa ſingularibus uerbis, non ex eo compendioſa erit, quod uulgarem tacitam contineat, cum id ex mente teſtantis a lege deducatur, nō ex uerborum compendio: ſicuti docet Frācis. a Ripa in d.l. Centurio. nu. 60. & idem omnino dicendum eſt in

vulgari

uulgari uerbis ſingularibus expreſſa: quæ & ſi complectatur pupillarem tacitam ex mente teſtantis, nõ tamen ob id erit compendioſa.

¶ Quinto, inde fit, ut minime ſit cenſenda compendioſa ſubſtitutio illa, quam huiſce uerbis teſtator experſſerit. Quandocumque filius meus deceſſerit, eum rogo, ut reſtituat hereditatem Titio: non enim continet plura tẽpora actu uel habitu diſtinguẽtia ſubſtitutiones, cũ ſẽper fuerit fideicõmiſſaria. l. cohęredi. §. cũ filiæ. ff. de uulgar. In hoc ipſa ſpecie Socin. & Galiaul. in d. l. Centurio. col. 38. & ibi Ripa num. 61. Politus tit. de compendioſa. nu. 4. Curt. Iunior in d. l. precibus. nu. 46. Et quẽuis Bar. in d. l. Centurio. nu. 20. dicat hanc ſubſtitutionem eſſe compendioſam, & eius opinionẽ afferat communem eſſe Iaſo. ibi nu. 38. Eſt tamen intelligendum in eo, ꝙ Bart. dixerit eam eſſe omni tempore fideicommiſſariam, non in eo, quod eam eſſe compendioſa putauerit, ut optime explicat Curtius dict. l. precibus. numer. 48. contra Decius, ibi. qui uoluit ante aditionem hęreditatis eam poſſe eſſe vulgarem.

¶ Sexto, apparet directã ſubſtitutionem a milite, maiori, & puberi conſtitutam his uerbis, quandocunque deceſſerit, non eſſe compendioſam, cum ſemper directa ſit, nec cenſeatur apta pluribus ſubſtitutionibus, ſub temporum compendio diuerſis. Vñ erit ſpes ſubſtitutionis diſtincta ab alijs, & directa militaris nuncupabitur. Aret. Iaſ. n. 26. & Ripa nu. 64. in d. l. Centurio. Miles etenim poteſt directe poſt aditã hęreditatẽ maiori ſubſtituere. l. in teſtamento. C. de teſtamento milit.

¶ Septimo, ſubinde aperitur, quonam pacto compendioſa a reciproca differt. Nam reciproca plures ſubſtitutiones cõplectitur reſpectu plurium perſonarum, aut compendioſa reſpectu unius. Deinde reciproca plures ſubſtitutionis ſimiles continere poteſt. Compendioſa uero neceſſario inducit diſsimiles. notat preter alios Ripa in d. l. Centurio. nu. 61. Item reciproca non continet fideicommiſſariam, niſi ſit in codicillis, ſicuti tradidimus titu. de reciproca. At in compendioſa frequentiſsime fideicommiſſaria compræhenditur. Curtius in dict. l. precibus. nume. 47. hanc differentiam conſtituens.

2 ¶ Octauo, † libet ex his ſenſum Bar. perpendere, qui in d. l. Cẽturio. col. iij. ſcripſit, Compẽdioſam fieri poſſe ſub alia conditione, quã mortis. quem ibi reprobat Aretin. col. v. Eſt enim Bart. intelligendus ita ut non excluſa, imo ſubintellecta conditione mortis poſsit & alia addi ſubſtitutioni, in hunc modum, Filio meo ſubſtituo Titium, quandocunque Sempronius fuerit factus conſul. In hoc enim exemplum ſi hic filius impubes ſit, conueniunt Iaſ. in d. l. Centurio. num. 22. & ibi Galiaul. col. 39. Deci. in d. l. precibus. nu. 16. Socin. in d. l. Centurio. nu. 18. & Curt. in d. l. precibus. nu. 45. qui tamen varie exemplũ iſtud & Bart. ſenſum intelligunt: Siquidem Socin. Dec. & Curti. ita interpretantur hanc opinionem, vt ſi tempore, quo Sẽpronius factus fuerit conſul. nolit filius eſſe hæres, ſit vulgaris ſubſtitutio. itẽ pupillaris, ſi ante pubertatem filius deceſſerit, & Sempronius fuerit factus conſul. Fideicommiſſaria uero, ſi poſt aditam hęreditatem Sempronius ſit factus conſul, & eſſe hanc declarationem cõem, teſtatur Curti. Iun. d. n. 45. At Iaſ. et Galia. expreſsius exiſtimant, mortuo filio ante pubertatẽ ex pupillari: repudiante uero

quando-

quandocunque, ex vulgari: mortuo autem poſt pubertatem, ex fideicōmiſſaria, vocari ſubſtitutum ſub illa conditione, ſi Sempronius fuerit factus conſul. Nec ſatis eſt, ut ſubſtitutus admittatur, Sempronium conſulem eſſe factum: ſed oportet ad pręmiſſa aduertere, quando fuit inſtitutus filius teſtatoris, vt notat ipſe Galiau.

℄Nono, colligere ex ſupradictis licet, compendioſam proprie filio pupillo conuenire.glo.communiter recepta in d.l. precibus.cui ſimilis in dict.capitu. ſi pater.uerbo, abſque deductione.

℄Decimo, opinor ex his cōpendioſam proprie fieri filio impuberi, et in poteſtate heredi inſtituo: quod communi conſenſu receptum eſt.

℄Vndecimo, illam eſſe uere cōpendioſam ſubſtitutionem arbitramur, quę ita cōcepta ſit. Quandoq; filius meus ſine liberis deceſſerit, ſubſtituo Titiū, uel abſq; dictione, quādoq;, Si filius meus ſine liberis deceſſerit ſubſtituo Titiū gl.in d.c. ſi pater.uerb.abſq; deductione.quā doct.ibi approbant communiter, et in d.l.precibus.ubi hoc fatetur Curti.nu.66. Alex.in d.l.Centurio. nume.27. Iaſ. numer. 33. et Ripa ibi nu.89.quo in loco Barto.per illum tex.idem adnotauit nu.17.optimus ad id tex.in regia l. 12.tit.v.part. vj.contra gl.in d.l. precibus.dicentem eſſe omni tempore fideicommiſſariam: cuius opinio vaniſsima eſt, teſte Polito in tract. compendioſę, nu.24. Barto. uero opinionem magis receptam eſſe tradit Altiat.lib. 10.Parerg.cap.2.

℄Duodecimo, ex his colligitur eſſe compendioſam ſubſtitutionem illam hiſce uerbis conceptā. Si filius meus in ętate pupillari deceſſerit ſine liberis ſubſtituo Sempronium, nam etiam ſi factus pubes filius deceſſerit ſine liberis, erit locus fideicommiſſarię ſubſtitutioni: ſicuti cēſet Paul.Caſt.conſil.43.uolu.ij.cui ſubſcribunt Deci. in l. generaliter. num.j. C.de inſtit. & ſubſti. Anto. Rub.conſ.129. Arnoldus Ferronus in conſue.Burdegalen. lib. ij.col.3. & Curti.Iunior in d.l.precibus.nu. 68. & licet cōtrariam ſententiam probauerint Corne.conſi.61.uolu. ij. Cuma.conſil.125. Prima tamen opinio uerior uidetur ex uerbis teſtatoris, quę ſi intelligantur, ut intelligenda ſunt, iuxta ſolitam, & communem naturā generādi, ad adultā ętatem trahi debent: neq; enim adiectio illa, ſine liberis, ita conuenit pupillari ętati, ut adultę: et ideo ea fuit teſtantis intentio, ut ſubſtitutus admitteretur, ſiue filius in ętate pupillari, ſiue in adulta deceſsiſſet. Eſſet tamen minus dubia iſthæc opinio, ſi ſubſtitutio his verbis fieret, Si filius meus impubes deceſſerit ſine liberis, ſubſtituo Sempronium: tūc enim dubio procul eſſet hæc ſubſtitutio intra pupillarē ętatē pupillaris, poſtea uero fideicommiſſaria: quod notant Guliel. Bened.hic titu.de compēdioſa.nu.51. & Ferrar.in pract. tit.de forma libelli ſubſtitutionis cōpendioſæ.nu. 18. Nec quicquā refert, dictum ſit a teſtatore, Si in ætate pupillari ſine liberis deceſſerit, ex rationibus, quas Paul. Caſt. adducit. In cuius ſententiam aduerſus Corneum inclinat Galiaul. in dict.l. Centurio. colum. 57. dubius tamen propter communem ſenſum prædictorum verborum.

3 ℄Fit uero † compendioſa ſubſtitutio uerbis generalibus, his quidem, Si deceſſerit filius meus, ſubſtituo Sempronium, hæc etenim indefinita ęquipollet uniuerſali.l.ſi pluribus.ff.de legat. ſecundo atque idem ſignificat, ac ſi diceret

cerei teſtator, Si filius meus ſine liberis deceſſerit. l. cum acutiſsimi. C.de fideicõ.Et eſſe hanc compendioſam probat gl.magna in l. in teſtamento.j.C.de mili.teſta.quam ad hoc allegat & ſequitur Curtius Iuni.in d.l.precibus.nu. 17.& Soc. conſi,113.uol.j.col.iiij.Verbis autem ſpecialibus fit in hunc modũ, Quandocunque filius meus deceſſerit, ſubſtituo Caium. Aut ſine dictione,quandocunq;,Si ſine liberis filius meus deceſſerit.glo. in dict.c. ſi pater. cuius paulo ante mentionẽ fecimus. Itẽ fit uerbis ſingularibus his formulis,Si filius meus deceſſerit intra pupillarem ętatẽ, uel poſt, ſubſtituo Titium.Si filius meus deceſſerit intra uiceſimũ quintum annũ,ſubſtituo Sẽpronium Bart.in d. l.Cẽturio.nu.ix.quẽ ubiq; doctor. hanc rem tractantes ſequuntur.

Effectus huius compendioſæ ſubſtitutionis maximus quidẽ eſt & in eo inquirendo iuris utriuſque profeſſores hactenus inſudarunt. Nos uero quęſtionẽ iſtam, omiſsis pluribus interpretum cõcertationibus,tractabimus quantũ poterimus

4 breuiſsime. † Cuius rei cognitioni pręmittere oportet, quęnã ſint uerba directa,& quę obliqua,ac deĩde quæ ſint communia.Directa ſane illa cenſentur, ex quibus quis propria manu, nulla alterius reſtitutione requiſita teſtatoris, aut pupilli, hæreditatem capi.gl.in l.eam quã. uerb.directis.C.de fideicõmiſ.Exẽpli gratia.Titius hęredes eſto inſtituo Titiũ. & pleraq; alia, quę doctor.paſsim congerunt.Verba obliqua ſunt illa, quorum ratione de manu alterius qs capit hęreditatẽ, quę & verba præcaria dicunt,et indirecta, ex eo ꝙ requiritur alterius reſtitutio:ſicuti cum teſtator iubet, rogat, mandat hęredi, ut reſtituat hæreditatem aut bona: qualia ſunt uerbum reddat, uerbum reſtituat, & ſimilia l.cohęredi.§.cum filię.ff. de uulg. Communia uero ſunt uerba illa, quę utrique aptantur ſignificationi.Poteſt enim quis aliquando ex his verbis propria manu capere hæreditatem. Poteſt quandoque ex eiſdem a manu hęredis uel alterius capere. gloſſ. communiter recepta in dict.l.precibus. & in dicta l.Centurio.ubi Barto. hęc tria adnotauit, quem cæteri ſequuntur, quos adducit Tiraq.in l.ſi unquam. uerbo,reuertatur.num. v.C. de reuocan.donation.& latius. nu. 157.

5 Horum † uerborum communium primas obtinet,ſubſtituo,ſecundum Accurſium in dictis locis. Nam utcunque quis in alterius locum conſtituatur, dicitur ſubſtitutus etiam in legatis.l.Lucius.& l. ſequen. ff. de hęredib. inſtituen. Et in ſpecie uerbum hoc,ſubſtituo,commune eſſe,probat l.iam hoc iure.ff. de uulgar.l.generaliter.§. cum autem. C. de inſtit.& ſubſtit.Bart.in d.l.Cẽturio. nume.47. & eſſe hanc cõmunem opinionẽ fatentur præter alios Ripa in d.l.Centurio.nu.187. Soc. conſi.144.colum.ij.uol.j.Zaſius in tracta.compendioſæ, uerſicu. ſuper ſecundo.a qua diuertit non ineleg͂ãter Stepha. in Necyomantia iuris, dialog. 11.& 12.& Viglius in §. qua ratione.inſtit. de pupil.ſubſtit. nume. 15. Item uerbum, Succedat, commune eſt.tex. hic ſecundum cõmunem intellectum, quem expreſſim ad hoc citat Barto.in dict.l.Cẽturio. col. ulti.cui cæteri frequenti conſenſu acceſſere, ut ibi fatentur Iaſ.colum.penul.& Ripa nu. 192. & Galiau.colum.108. poſt Areti. ibi: etiam ſi uerbum ſuccedat, referatur ad perſonas honoratas. text. hic dum dicit eidem impuberi ſuccederẽt.atque hoc ipſum communiter doctores concedunt aduerſus

Bald,

Bald.cui conſentiunt Galiau.d.col. 108.& Franc.in d.capitu. ſi pater. Hoc autem uerbũ, Hęres meus moriatur Titio, eſſe commune ex eo deduci poteſt, quod eũ ſenſum habeat,ideſt moriatur hæres ad utilitatem Titij. Nã & Græci ea phraſi paſsim utuntur, uti cõſtat ex Luciano in Dialogo Xenophante, & Callidemidę. Hęc uero utilitas poterit directe, & oblique contingere,& ideo Angelus in dict.l. Centurio hoc uerbum commune eſſe exiſtimat: nec temere ſecundum Iaſo.ibi colum.ultim.idem Abba.nu. 15.& numer.20.& Cardin. hic in princ.col.penu. atque etiam Imol. numer.166.Franc. in dict. capitul. ſi pater. ſuper gloſſ. filię.ij. colum. Politus in tract. compendioſæ. numer.27.& Zaſi. colum.ij.Tametſi Bartol. in dict l. Centurio. ulti. colum. dixerit eſſe hoc uerbum directum per textum,iuncta gloſſ.in uerb.moriatur.in dict.capitu.ſi pater.Cuius opinio communis eſt,teſte Ripa,numer.106.in dict.l.Centurio.ubi idem notauit Galiaul.col. 115.Ego vero, ut modo dicebam, contrarium uerius eſſe exiſtimo: nec arbitror Bartol. opinionem ita receptam eſſe, vti exiſtimauerit Ripa.Nam in dict.capit.ſi pater. non excluditur mater ex prima ſubſtitutione, ſed ex ſecunda, quę dubio procul facta fuit uerbis directis. Imo etiam ex prima uerbis communibus facta excluderetur, ut ſtatim probabo. Quin etiam Imol.in d.l. Centurio. numer. 16.& 18. hanc ſententiam, quam ego ſequor, ex Bario.deducere conatur, dum ipſe numer.16.ſcripſit,uerbum hoc moriatur, eſſe directum non ciuile. & idem colum.ulti. repetit eſſe magis cõmune iure gentium. Nam Imol. uerba illa, quę Bartol.appellat directa non ciuilia opinatur eſſe cõmunia ex intentione eiuſdem Bartol. Qua in re Bartolus ipſe conſiderat, uerba directa, quædam eſſe directa ciuilia, ex lege duodecim tabularum, illa ſane, Hæres eſto. quędam directa non ciuilia, ſed moribus introducta,& inuenta, & inter hæc maximum diſcrimen eſſe. Cuius diſtinctio authorem habet Nicolaum Matarellum, quem & Bartol. ſequuntur Anton. Ancha. Abba.nu.21.& Gulielm.hic uerb. eidem impuberi.numer.11.Aretin. conſil.155.colum. [illegible].Angel.in dict. l.Centurio.ubi Ripa, numer.91.inquit hanc opinionem communem eſſe.Quę tamen omnino reijcienda eſt,quippe quæ ratione careat, nec vllo iure probetur, & commentitia ſit.Vnde eam improbant Card.hic. quæſtio.35.Franc.in dict.capitu.ſi pater.ſuper gloſſ.filiæ.col.2.Alex. nu.63.Imol.nume.16.& 18. in d.l. Centurio.Politus 19. & 22.& Zaſi.col.j.in tracta.compendioſæ. Salic. in d.l.precibus.& Iaſo. ibi nu. 9.dicens frequentiſsimo nouiorum conſenſu Bartol. diſtinctionem reprobari. Ea igitur omiſſa effectum compendioſę ſubſtitutionis tractemus propoſitis concluſionibus quibuſdam, quæ ampliſsimã hanc quęſtionem diſſoluant, & intellectum huius capit.& dict.capitu. ſi pater. & dict.l.precibus.atque l.Centurio breuiſsime aperiant.

6 ¶Prima concluſio,† Compendioſa facta à milite uerbis directis intra pupillarem ętatem valet,ut pupillaris: poſt pubertatem vero ualida eſt, ut directa militaris, ex qua ſubſtitutus capit tantum bona patris cum fructibus in hereditate inuentis.l.Centurio.ubi hoc doct.cõmuniter notant.& præ cæteris Bartol.nume.7.Galiaul. col.15. & Ripa.nume.38.ex quibus erit intelligenda glo. hic uerb.ſubſtitutione.

Eſt tamen in maxima controuerſia procedat ne iſthęc concluſio uiuente matre ipſius pupilli: in quo Azo. in ſumma.C.de impub.&glo.in dict. l.Centurio.& in d.l.precibus.& in dict. c. ſi pater.uerb. abſque deductione. aſſerunt, hanc ſubſtitutionē, fauore matris poſt pubertatē eſſe fideicommiſſariam: non directam militarem. idque probant ex dict. l. precibus. Verum cum directa militari ſolum vendicet ſibi locum in hęreditate patris: non in hæreditate pupilli. minime eſt attendendus fauor matris: quando ſenſit. dict.l. Centurio.& præmittit l.in teſtamento.j.C.de teſt.mil. & ideo Azonis ſententiam Bart. damnauit in dict. l. Centurio. Cui accedunt omnes doctores ibi & hic: atque in dict. l. precibus.& eſſe hanc opinionē cōmunem aſſerunt Alex.nu. 52.Iaſo. nu.19.Ripa.60.Galiaul.colum.41. in d.l.Centurio.idem Iaſ.nu. 9.Deci.nu.15.Curt.nu.39.in d. l. precibus.Politus in tract.compendioſæ. nu.29.Zaſi.col. 4.eandem opinionem ſequitur Guliel.Bene.hic.titu. de compendioſa, nume.10.Non obſtat dict. l. precibus. ubi probatur, præmiſſa ſubſtitutione a milite cōſtituta, decedente filio poſt pubertatem, peti a ſubſtituto bona velut ex fideicommiſſo. Nam ex his uerbis non omnino colligitur eſſe hāc ſubſtitutionem poſt pubertatem fideicommiſſaria: ſed ex directa militari poſſe ſubſtitutum petere bona teſtatoris ab ipſa matre inſtituti eadem bona poſſidente: quippe quę eſſent mixta cum bonis filij: & addit hanc petitionem fieri uelut ex fideicommiſſo ex eo, quod directa militaris ſit ſimilis fideicōmiſſariæ, ſubſtitutioni. quia ſicuti fideicōmiſſaria admittitur poſt aditā hæreditatē in bonis teſtatoris. ita directa militaris: non autē in bonis hęredis: ſic etenim dicta l. intellexere Chriſtoph. Caſtelliones.Fulg. Iaſ. & Curt.ibi.num.42.Cuma. Alex. Soc. Iaſ.numer.20.Ripa. nu.66. in d.l.Centurio.et plerique alij omiſſo Barto. intellectu.

℄Cęterum eſt hic tractandū, an
7 † regia l.12.tit.v.part.6.ſit iſthæc
opinio cōmunis abrogata. Ea ſiquidē lege uidetur probari, matre extiſtēte, cōpendioſa factā a milite, etiā uerbis directis poſt pubertatē eſſe fideicōmiſſariam. fauore matris. quod ita ex d. l.deducitur: dum matri eadē lex defert tertiā partē hęreditatis & omniū bonorū, quæ filius a patre titulo hęredis habuit: ea rōne, quod ita tertia pars illo tēpore erat legitima filij in bonis parētū.auth.nouiſsime.C.de inoff.teſtamen.regia l.17.tit.j.part.6.& fideicōmiſſaria ſubſtitutio nō cōpręhendit legitimā portionē inſtituti. l.quoniā, C.de inoff.teſta. Illa autē bona, quę filius aliūde, quā a patre habuit, nō debentur ſubſtituto, ſed matri. Aliter ēt d.l. intelligi poteſt, vt ſit locus fideicōmiſſariæ: & ideo matri competat tertia pars id eſt legitima portio hęreditatis quā filius a patre obtinuit, & cætera omnia bona, quæ filius alio titulo, quam hęreditatis a patre, uel aliūde fuerit adſequutus: quādo quidē iſthæc bona minime pertinent ad fidicōmiſſum: ſicuti nec iura ſepulchrorū paternorū, nec ius patron. eccleſiaſti-
8 cū ipſius patris. † Iura etenim ſepul
chrorū paternorū & gentilitia nō tranſeūt in fideicōmiſſariū.doc.in l. quia perinde.ff.ad Trebel. gl.in d. l.precibus.uer. poſſunt peti. Nouiores in d.l.Centurio.optimus tex.in l. uel quę.ff. de religioſ. et ſumptib. fune.uerſi.liberis.Ius uero patronatus eccleſiaſtici.nō tranſit ad fideicōmiſſarium, cui hęreditas reſtituitur, ſed remanet apud directum hęredem

hæredem. Bartol. in dict. l. qua proinde. & ibi Alexand. Barba. in cap. quando. de iudic. ad fin. Dec. in dicta. l. precibus. numer. 22. Carolus. Molinæus in conſue. Pariſi. titul. j. .§. 37. in gloſ. 10. quorum opinio cõmunis eſt: ſecundum Alexand. in l. ſi patroni. ff. ad Treb. in princi. & Rochum de iure patron. uerb. ipſe uel is. queſt. 9. Igitur hoc ius multo magis apud hæredem directum manebit, quando is heres filius teſtantis eſt, & ratione generis paterni competit ipſi filio inſtituto. Vnde iuſtiſsime dicta regia lex denegat ſubſtituto ea iura, quę ratione generis, aut ſanguinis paterni filio obuenere: ſiquidem comperti iuris eſt, ea ad fideicommiſſarium minime pertinere. Subdit ergo regia lex in hac ſpecie ſubſtitutionis cõpendioſę factę a milite uerbis directis, hæc ipſa uerba: Si filius deceſſerit poſt pubertatem, mater accipiet tertiam partem hęreditatis, & aliorum omnium bonorum, quæ filius a patre iure hęreditario habuit, & quidquid filius aliunde, quã a patre adquiſiuit: item bona filio competentia iure generis paternis: & cętera bona defuncti parentis, habebit ſubſtitutus. In hunc ſane ſenſum latinitati donauimus præfatæ legis Hiſpanam orationem quã & alio ſenſu poſſumus interpretari. Si filius deceſſerit poſt pubertatem, tunc mater capiat tertiam partem hęreditatis, & alia omnia bona, quę filius a patre habuit, & quidquid filius aliunde, quam a patre quocunque titulo quæſierit: itẽ bona iure ſanguinis paterni ipſi filio debita. & cętera bona defuncti parentis accipiet ſubſtitutus. Hactenus uerba legis regię, quæ ſolent difficillime intelligi. Nec tamẽ inficior potuiſſe textũ dictę legis uitio ſcriptorũ corrumpi: quod mihi nondum compertum eſt, quippe cui ad manus nõ ſit codex aliquis ex ueтuſtioribus, cuius auxilio poſſim locũ illuſtrem ſane reſtituere. Autor tamen peregrinæ, prę fatę legis uerba in hunc modum latina facit. Si poſt impubertatẽ filius deceſſerit, habebit mater tertiam partem bonorum patris, & omnia eius bona aliunde obuenientia, & iura ſepulchrorum patris: ſed alia bona habebit ſubſtitutus, ex quibus ſane uerbis planior eſt legis ſenſus: & præterea argumentũ deducitur ipſam legem deprauatam vulgó circunfer
9 ri.† Colligo tamen ex regia lege, matrem Trebellianicam non deducere, & id fauore militaris teſtamẽti. gl. in d. l. precibus. verb. poſſunt. quam dicit ſingu. Alexan. in dict. l. Centurio. num. 48. gloſſ. in l. in teſtamento. C. ad leg. Falci. Angel. Soc. & Ripa in l. j. §. in filij. nu. 7. ff. ad Trebe. quam opinionem eſſe communem aſſerit Alex. in l. Marcellus. ff. ad Trebellian. col. 2. ex quibus apparet, ex teſtamento militis, etiam iure nouiſsimo non deduci Trebellianicã. quod probatur alia ratione. Nam ex teſtamento militis non detrahitur Falcidia iure regio. l. 4. ti. 11. part. 6. ergo nec Trebellianica quo fit, ut iure regio diligẽter inſpecto extinguatur ingens illa concertatio doct. Sũt etenim, ꝗ opinentur, ẽt in teſtamẽto militis eſſe locũ Trebbellianicę, ſicuti et Falcidię. auth. de hęred. & Falc. §. pen. Bar. Imol. et doct. in d. §. in filij. quorũ ſniam aſſerũt eſſe cõem Soc. & Ripa in d. §. in filij. idẽ aſſerũt eã ſecuti Iaſ. in l. in teſtã. ij. C. de teſta. milit. Galiaul. in d. l. Cẽturio. col. 15. Deci. nu. 10. & Cur. Iuni. nu. 70. d. l. precibus. Politus de cõpẽdioſa. n. 21. Hęc uero opinio deficit prorſus, & maxime iure regio ꝑ d. l. 12. cũ et eo iure Falcidię locus nõ ſit in te-

ſtamento militis. dict. l. 4. Vnde fit
ut duę receptiſsimæ utriuſque iuris
profeſſorum ſentētiæ iure regio ſint
abrogatę. Porro ſi uelimus tene-
re iure regio minime corrigi, neque
mutari illam concluſionem, quam
profeſsi fuimus: compendioſam fa-
ctam a milite uerbis directis poſt
pubertatem ualere iure directo quo
ad patris hęreditatem, etiam viuē-
te inſtituti matre: erit amplius quæ
rendum de intellectu legis regię.
Quę plane non obſtat huius aſſer-
tioni, dum ipſa lex tertiam partem
hæreditatis paternæ matri defert.
10 † Id etenim ideo procedit, quod
miles nec ex directa militari poteſt
grauare filium in legitimā, nec mili
taris directa ad legitimam exten-
ditur. optimus text. in authē. ut cum
de appellat. cogno. §. & hæc quidē
de parentum. Paul. Caſt. col. penul.
Alex. col. ea. & Iaſ. num. 17. in d. l.
precibus. Cuma. Alex. nu. . . Iaſ.
nu. 18. Ripa nu. 43. in dict. l. Centu
rio. & Guliel. Bened. hic ti. de com
pendioſa, nu. 10. quibus dicta regia
lex plurimum ſuffragatur. Tametſi
non deſint, qui expreſsim conten-
dant, militarem directam ad portio
nem legitimam filij etiam extendi.
gloſſ. Barto. & docto. in dict. l. pre-
cibus. text. ibi. quo in loco Iaco. a
S. Georgio aſſerit hanc opinionem
communem eſſe. & idem fatentur
Galiau. col. 13. & Ripa num. 43. in
d. l. Centurio. Nam hoc locum ha-
buit iure veteri: non tamen eſt ad-
mittendum iure nouiſsimo, ut exi-
ſtimat Alex. & ſequaces. Adhuc
vero regia lex maxime obſtat, cū
Alex. & alij, qui eius opinionem
recipiunt, in ea ſint ſententia, ut opi
nentur directam militarem ad legi
timam nō extendi, nō tantū in prę-
iudiciū matris, ſed nec in damnum
cuius alteris ſucceſſoris. At regia
lex id tantū ſtatuerit, matre viuen-
te, quaſi permittat, directam milita
rē etiā legitimam filij cōprehēdere
dato alio filij ſucceſſore, mortua ma
tre. Ego vero his reſpondeo, regiā
legem eſſe ualde inſignem, atque ſin
gularem, ex eo, ꝙ nec omnino Bar
to. opinionem improbet, nec rurſus
aliorum ex aduerſo ſententiam pro
bet. Sed medium eligens apertiſsi-
me ſanxerit, directā militarē fauo-
re matris inſtituti nō admitti quo-
ad legitimam filij: matre uero defi-
ciente optimo iure ad legitimam fi-
lij deduci. Partim ergo dicta regia
lex tutatur illā opinionē, quæ mi-
litarē directā a legitima excludit:
partim illā, quę ad legitimam eam
admittit. quod eleganter notauit
Imola in d. l. Cēturio. col. 3. dicens,
priuilegiū militis nō eſſe ita ample
intelligendum: vt filiū, ſeu eius ſuc-
ceſſorem legitimā matrem a legiti-
ma excludat. Pupillaris etenim po-
teſt expreſsis verbis concepta ma-
trem legitima filij, priuare, cum ea
ſubſtitutio fiat iure communi filio,
qui teſtari nō poteſt. Directa vero
militaris, quæ effectum ſortitur eo
tēpore, quo filius teſtari poterat, &
ex priuilegio fit, nō debet hoc in
commodum, aut potius iniuriam in
ferre matri inſtituti: argumēto aſſum
pto a l. eius militis. §. militia miſſus.
ff. de teſtamento milit. Sed ſi in di-
cta regia lege cōceditur poſt puber
11 tatē directa militaris, cur † iura gē-
tilitia maneut penes matrem, nec
tranſeunt ad ſubſtitutū directū mi-
litarem hęredē? Nam quāuis ad fi-
deicommiſſariū non pertineāt iura
ſepulchrorū: pertinent tamen ad di-
rectū militarem ſubſtitutum. glo. cō
muniter recepta in d. l. precibus. &
in d. l. Cēturio. Huic tamē obiectio
ni reſpondeo, quędam eſſe iura filio
competentia iure ſanguinis, quę ad
extraneos hæredes non tranſeunt
ut familiaria ſepulchra, quæ quidē

in hoc

in hoc ab hæreditarijs ſepulchris
diſtinguuntur.l.familiaria. & l.ſeq.
ff.de relig. & ſump.fune. & hæc fa-
miliaria ſepulchra potius ad matrē,
quam ad extraneum hæredem per
tinebūt. Rectius denique exiſtimo
eādem regiam legem intelligendā
eſſe, ſiqui.iē eam in hereditarijs etiā
ſepulchris intelligo: & ſubinde li-
cet hæc tranſeant ad quoſcūque hæ
redes, etiam extraneos, matre tamē
uiuente ex directa militari, non trā
ſibunt ad ſubſtitutum directum mi
litarem, cum ea ſubſtitutio ualde ſi-
milis fideicommiſſariæ ſubſtitutio-
ni appareat ex d.l.precibus. Et in-
terpretor hereditaria ſepulchra ea,
quæ pater inſtitui ab eius auo ha-
buerat, & ſic ex genere ea fuerat
conſecutus. Quod ſi eſſent ſepul-
chra ab ipſo patre teſtante ſibi, ſuiſ-
que hæredibus conſtructa ad dire-
ctum ſubſtitutum ſpectarent.l.ſiue.
ff.de religio.et ſump.fune. Intelligo
igitur hæreditaria ſepulchra, quæ
auus, aut proauus inſtituti ſibi, hæ-
redibuſque ſuis edificauerat. Fami-
liaria uero dicuntur ea, quæ quis ſi-
bi & familiæ parauit.dict.l.familia
ria. Ex quibus infero intellectum
ad ea, quæ notant omnes in d.l.Cē
12 turio.in d.l.precibus dicentes† ex
militari directa ius patronatus ec-
cleſiaſtici, ad ſubſtitutū militarem
tranſire: cum is ſit hæres directus,
& ad hæredem directum hoc ius
patronatus tranſeat, etiam ſi extra-
neus ſit gl.in c.conſiderandum.16.
q.vij.Abb.in c.j.de iure patro.Iaſ.
in l.j.nu.71.ff.de legat.j. text.in c.
ſignificauit.de teſti. ubi Areti. col.
j. dicit hanc opinionem communē
eſſe.idē aſſerunt Abb.in d. c.j.Car-
di.conſi.122.& Rochus in tractat.
iuris patronat. uerb. ipſe uel is. q.
8. quod procedit ita late, vt nec
ad filium ius, pertineat, niſi hæres
ſit, Abbas in d,c.j. Vnde ſi quis in-
ſtituat filium in re certa, & extra-
neum uniuerſalem heredem, ius pa
tronatus ſpectat ad uniuerſalem he
redem, non ad filium, ſecundum eū-
dem Abb. cuius opinio communis
eſt, teſte Gulielmo Benedicto hic.
uerb.in eodē teſtamento relinquēs.
j.num. 261. Nec filius heres a patre
inſtitutus ius patronatus acquirit, ſi
patris hereditatem repudiauerit.
Cardin.in clementi.ij.q.vij.de iure
patro.quo ſit, ut glo.in d.c.conſide
randum.contrarium probans, mini
me ſit admittenda. & ita eam repro
bat Rochus in dicto loco, q.vj.no-
tat Abb.conſil.54.uolum.j. Is etiā,
qui ſibi & ſuis filijs ius patronatus
reſeruat, cēſetur intellexiſſe de fi-
lijs, vt hæredibus. Dec. conſi.149.
col.j. Nam in re quę ad extraneos
hæredes trāſmitti poteſt, reſeruatio
filijs facta, eſt intelligenda de filijs
hæredibus. Bart. & Alex.in l.ſi ti-
bi.§.pactus.ff.de pact. Quę quidem
omnia, & ſi plane locum habeant:
ſi tamē ius patronatus eccleſiaſtici
deſcendat ab auo inſtituti, ad dire-
ctū militarē minime pertinet fauo-
re matris, quod d.lex regia probat.
Poteſt forſan dici in dicta lege
regia ſub illis bonis, quę ex genere
patris competebant filio inſtituto,
includi tm̄ bona illa, quæ habuit
filius a cōſanguineis patris, et ea ad
matrem pertinere diſpoſuit lex, nō
ad ſubſtitutum ex directa etiam mi
litari: licet hic intellectus non red-
dat illam deciſionem admodum du
biam. Qua in re eſt conſiderandum,
non temere prædictam legē regiam
matris mentionem feciſſe, nempe
ut directā militarem potius admit-
teret, quam fiedeicommiſſariam,
quæ non tantum matri, ſed et cuicū
que hæredi ipſius filij locum in
legitima, & cæteris bonis filij om
nino feciſſet,

¶Secunda principalis concluſio.

13 † Cōpendioſa a milite uerbis communibus concepta, ante pubertatem ualet iure directo: poſtea uero, præmortua uel uiuente matre obliqua fit. quod probant in d. l. Centurio. ubi poſt pubertatem iure directo illa ſubſtitutio ualet: quia fuit conſtituta a milite uerbis directis. Igitur ſi cōmunibus facta fuiſſe, erit poſt pubertatem obliqua: ſic & l. uerbis ciuilibus. ff. de uulg. dum expreſsit ſubſtitutionē factam uerbis directis & directe ualere potuit ante pubertatē, poſt eā extingui omnino. excluſit eam, quæ communibus uerbis facta fuerit: & ideo hanc ſecundam concluſionem profitentur Iacob. Areti. Cinus, Salicet. Paul. Iaſ. col. viij. & Curtius Iunior num. 49. in dict. l. precibus, Paul. Alexand. nu. 56. Iaſ. nume. 28. & Ripa num. 67. in d. l. Centurio. cōtrarium, imo cōpendioſam a milite factam uerbis communibus antę pubertatem pupillarem eſſe: poſtea uero directam militarē, matrem inſtituti iam mortua, ea uiuente fideicommiſſariam. Barto. aſſerit in dict. l. Centurio. ij. colum. & num. 12. per dictam l. precibus, quæ hoc non probat. Sed ratione communis opinio conſiſtit. Nam in dubio ſubſtitutio potius eſt accipienda in ſenſu directo, quam in obliquo. cap. ſi pater. hoc titul. in ſexto. Qua ratione Bartol. opinionem ſequuntur, eam dicentes communem eſſe Socin. in d. l. Centurio. nume. 21. & ibi Galiau. colum. 44. defendit eam Politus in tractatu compendioſæ, numer. 22. quam fatetur communem Ripa in d. l. Centurio. numer. 67. a qua libentiſsime diſcedere ipſe, ex ea ratione, quod ſubſtitutio, quę iure communi poteſt ualere directe, & oblique, in dubio eſt directe intelligenda. dict. capitu. ſi pater. Illa vero, quæ iure communi non poteſt valere directe, ſed ex ſpeciali priuilegio militis, non erit valida, ut directa, ſed ut obliqua. ex l. in teſtamento. j. C. de teſtamen. milit. nec obſtat l. 3. ff. de teſtamen. milit. ubi Iuriſconſultus exiſtimat, militem in dubio ex iure militari teſtari uoluiſſe. quia ibidem non ualebat iure communi illa diſpoſitio.

14 ¶ Tertia concluſio. † Compendioſa facta a milite uerbis obliquis, omni tempore eſt fideicommiſſaria, ſiue mater inſtituti uiuat, ſiue mortua ſit. Bartol. in dicta l. Centurio. colum. 3. & probatur argumento a ſpeciali in l. neque enim. §. vlti. ff. de teſtamē. milit. quę quidem opinio omnium conſenſu hactenus recepta fuit: ſicuti teſtantur Socin. numer. 21. in dict. l. Centurio. Politus in tract. compendioſæ, numer. 22. Guliel. Benedict. hic in materia compendioſæ, nu. 42. eandem ſententiam Iaſon poſt alios ſequitur in d. l. Centurio. nume. 18.

15 ¶ Quarta concluſio. † Compendioſa conſtituta a pagano uerbis directis ante pubertatem, valet ut pupillaris: poſtea uero nullo modo. Subſtitutio enim a pagano facta uerbis directis, quę ab initio ualere poteſt iure directo: poſtea nunquam habet effectum obliquę ſubſtitutionis. l. uerbis ciuilibus. ff. de uulgar. ubi hanc opinonem tenet gl. communiter recepta, idem gloſſ. in d. l. Centurio. & in d. c. ſi pater. uerbo, abſq; deductione. regia l. 12. tit. v. part. vj. gl. in d. l. precibus. gl. hic uerb. ſubſtitutionis. quā opinionem exiſtimat ueram eſſe Alex. in d. l. Centurio. nu. 64. ubi Iaſ. nu. 19. dicit hanc eſſe communem. idem aſſerunt Galiau. col. 47. & Ripa ibi num. 69. Guliel. hic tract. de compēdioſa, nu. 32. Zaſi. nu. 27. Iaſ. Deci. & Curtius in d. l. precibus. n. 50. diſputans de eius ueritate pręter

eos Ioan.

eos Ioan. Baptiſta in d.l.precibus.
fol. 3.& Lanſtanc.in d.l.Centurio.
col.vj.ac tandem Pohtus titu.de cō
pendioſa,nu.22..& Galiau.d.colū.
47.ab hac communi opinione diuer
tunt pluribus rationibus, Sed com-
muni opinioni mire adſtipulat tex.
in d.c.ſi pater.ex quo ſubſtitutio cō
pendioſa verbis facta directis , ob
cauſam trahitur ad fideicommiſſum
ergo regulariter non poterit eſſe fi-
deicommiſſaria. Intelligo ipſe ob
cauſam:id eſt ex pluribus cauſis,et
caſibus , in quibus docto. paſsim
hanc vulgo receptam ſententiā non
admittunt,quos Baptiſta , Ripa,&
16 Curt.congeſſere.† Porro lex regia
12.titu.v.part. vj. probat, ſubſtitu-
tionem conceptam his verbis.Quā
docunque filius meus deceſſerit,vo
lo,vt ei ſit hæres Sempronius, aut
ſubſtituo ei Sempronium: poſt pu-
bertatem valere uti fideicommiſſa-
riam.quod mirum eſt: cū in hac ſpe
cie etiam hi,qui communi ſententię
refragantur, concedant poſt puber-
tatem ſubſtitutionem hanc omnino
extingui,nec iure obliquę ſubſtitu-
tionis valere propter illam formu-
lam, Et ſi hæres:ne duo verba im-
proprie aſſumantur. Ita Lanfranc.
in d.l.Centurio.col.viij.uerſi.ſecun
da concluſio.Imo dicebat Bal.in d.
l.precibus.cui accedit Paul.Caſtrē.
ibi compendioſam illis verbis con-
ceptam,Sit mihi hæres:eſſe poſt pu
bertatem fideicomiſſariam, ea ratio
ne,quod teſtator ad ſe.ipſum retule
rit effectum ſubſtitutionis. Hæc ta-
men Baldi opinio minime recipitur
ſicuti poſt alios animaduertit Cur.
in dict.l.precibus.numer.57. Nam
dictio,mihi:non mutat naturam ſub
ſtitutionis.l.ſi ita ſcriptum.§.qui fi-
lio.ff. de bonorum poſſeſsio. ſecun-
dum tabu.notatur in l.j. ff.de vulg.
Quam ob rem ſenſum legis regiæ
illum eſſe vere arbitror, vt compen
dioſa ſiue verbis communibus , ſi-
ue directis conſtituta, poſt puberta
tem fideicomiſſaria fit , ſi in ea iſt-
hęc verba exprimantur , Quando-
cunque filius meus ſine liberis de-
ceſſerit : Ex his etenim verbis lex
prçſumit teſtatorem voluiſſe omni-
no etiam poſt pubertatem oblique
ſubſtituere, quod iure communi,&
Cæſareo verum eſſe probat Bapti-
ſta a Sancto Seuerino in dict.l.pre-
cibus.folio 4.column.iij. verſiculo
quarta conclnſio.

¶ Quinta principalis concluſio.
7 † Compendioſa facta a pagano
verbis communibus, ante puberta-
tem erit directa : poſtea vero fidei-
commiſſaria. Cuius aſſertionis illa
eſt optima ratio , quod verba com-
munia conueniunt directę , & ob-
liquæ ſubſtitutioni ſicuti & tem-
pora vnde nimirum ſi mutatis tem
poribus, mutetur ipſa ſubſtitutio.
Sed in ſpecie , hanc ſubſtitutionem
eſſe poſt pubertatem obliquam ,
probat text. hic , qui loquitur in
compendioſa verbis communibus
a pagano concepta ; licet gloſſ.exi
ſtimet , eam fuiſſe fideicommiſſa-
riam ſubſtitutionem. Eſſe vero an-
te pupertatem directam , probat
recte intellecta deciſio capitulo ſi
pater. hoc titul. in vj. quo in loco
mentio fit compendioſæ ſubſtitutio
nis, quæ primo fuit facta verbis cō
munibus , nempe per verbum ,mo
riatur , & tamen inquit canon an-
te pubertatem eſſe directe intelligē
dam illam ſubſtitutionem.Nam de
pubertate ibi nullum verbum , ſi-
cuti nec in hoc cap.fit mentio pupil
laris ætatis:ita ſane inducendus eſt
tex.in d.c.ſi pater. quem ad hoc ip
ſum citauit Barto. in d.l. Centurio.
nu.26. nec refert ſit mater viua,an
mortua. Ioannes Andre.in d.c.ſi pa
ter.glo.in.§. qua ratione. inſtitu.de
pupil, Imola, Paul, Alex.& Aret.in
dict.l.

d.l.Centurio.Salice.Fulg.Paul. & Iaſ.in d.l.precibus. quorum opinio cõis eſt: ſcdm Iaſ.n. 15.& Iacobi.n. 15.in d.l.precibus eundem Iaſ. nu. 45.et Ripa.n.118.in d.l. Centurio. Alex.conſi.12. volu.3.col.v. Corne.conſi.28.volu.4. & conſil.114. volu.iij. & Soc. Iuniorẽ conſi.94. nu.28.j.uolu.Guliel.Bened.hic.tit. de compend.nu.27.Zaſi.nume.31. Altia. lib.x. parerg.c.9.qui eandẽ ſententiam veriorem eſſe exiſtimãt poſt Cardi.quęſtio.36.& Imol.hic nu.151.col.4.qui dixit eſſe ſing.gl. in dic.§.qua ratione.quam Viglius ibi receptam eſſe communiter aſſerit.quæ in d.regia.l.12.titu.v.part. vj.probatur,illius vltima parte.diligenter perpenſa. Atque in d. ca.ſi pater.Prima ſubſtitutio facta fuerit verbis communibus: ſecunda verbis directis: & tamen vtraque ante pubertatem cenſetur directa,etiam matre viuente,quę eandem ſubſtitutionem excluditur. Contrarium tamen probare nititur gl. in d.c.ſi pater.& in dict.l. Centurio.& in l.p̃cibus,vbique dicens pręfatam ſubſtitutionem omni tempore fideicommiſſariam eſſe. quam ſententiam, ſi mater viuat, probat Bart.in dict.l. Centurio.num.27.cuius opinionem ante eum ſcripſerat Oldrad. conſil. 99.& eam ſequuntur dicentes communem eſſe Bald.in l.iam hoc iure. ff.de vulg.& in l. precibus. nu.38. Anani.conſi.79.Aret.conſi.155.colum.vlt.Galiaul.in dict.l.Centurio col.71.Matthæ.ab Aflictis deciſ. 367. quibuſdam rationibus, quas omittimus,ne lectorem nimis fatigemus.Deci.faue nu.19.& Curt.iu d. l.precibus.nu.62.fatemur opinionẽ Bart.probabilem eſſe.quæ vero ex his opinionibus receptior ſit,minime audemus atteſtari. Nam & Cornæus conſi.93.volu.iij.colũ.ij.dicebat primam opinionem receptam fuiſſe a canoniſtis, vltimam vero a iuris ciuilis profeſſoribus:qua in re dubitat Baptiſta de S. Seuerino in d.l.precibus.fol. vj. Sic & Baldus conſi.175.volu.v.maxime dubius cui opinioni accedat, aſſerit communem eſſe hanc vltimam. Verum nos priori ſententię accedimus eo quod magis communis ſit, & rega lege apertius quam contraria probetur.Ex his ergo conſtat quid in pręſenti controuerſia agendum ſit, omiſsis aliorum perplexis traditionibus.

18 ¶Sexta conclnſio. † Compẽdioſa a pagano verbis obliquis concepta,erit omni tempore fideicommiſſaria.l.cohęredi.§.cũ filię.ff.de uul. Bart.in dict.l.Centurio.n.20.quem frequentiſsimo cõſenſu cęteri ſequũtur:ſecundum Iaſonem nu. 38.& in d.l.Cẽturio.quamuis Deci.in d.l.p̃cibus.dixerit, hanc ſubſtitutionem eſſe vulgarem.quem reprobãt Cur. ibi nu.48.Galiaul. col. 61.& Ripa in d.l.Centurio.nu.101.

19 ¶His † igitur ad hoc breuiſsimũ examen deductis expeditũ erit qualiter ſubſtitutio cuius hic text.meminit,ſit intelligenda: ſiquidẽ hęc fuit compendioſa a pagano cõſtituta uerbis communibus,et ideo poſt pubertatem vim oblique ſubſtitutionis aſſumit: cum ante poſſet valere iure directę ſubſtitutionis.Eodem pacto adnotandum eſt,ſecundum ſubſtitutionem,cuius meminit romanus põtifex in c.ſi pater.eſſe compendioſã a pagano verbis directis factã, nec iure ordinario poſt pubertatem valere:imo omnino extingui: niſi ex cauſa,pręſumpta intentione teſtantis:nempe pauperibus ſubſtitutis: ſi cuti loquitur ille text. qua ratione defendi poteſt,idq; Panorm.hic nume.20.opinatur dicens, ſubſtitutionem illam poſt pubertatem poſſe uti fideicommiſſariam valere: id enim

proce-

procedet ex mente teſtatoris, non alias. Imo.in prędicta deciſione c. ſi pater. probatur, compẽdioſam ſubſtitutionem factam verbis communibus inſtituto in re certa admitti iure directæ, & pupillaris ſubſtitutionis ante pubertatem, ſi ſimpliciter facta fuerit, quod eſt ſingulare: ſecũdum Franc.in d.c.ſi pater. colũ.48. idem adſerũt Imol.in hoc c.fo. 24. col.j.Alex.in l. Lucius. col.vlt.ff. de vulgar.idem Alex. nu.59.Iaſon nu.36.Ripa.nu.154. & Galiaul.in d.l.Centurio.col.59.ſecus eſſe dicẽtes, ſi in ſubſtitutione eſſet repetita eadem certa res: quo quidem caſu facta ſubſtitutio verbo communi non erit pupillaris, nec directa, ſed obliqua. Baldus conſi. 296. volu.4. Bart.in d.l.Centurio.nu.33.vbi nu. 18.ſcripſit, Compendioſam verbis directis expreſsim in certa re factã intra pupillarem ętatem directam pupillarem eſſe, & idem prefati doctor. fatentur paſsim recipientes. Bart. per textum in l. cohæredi.§. vlt.ff.de vulgar. exceptis Galiaul. & quibuſdam alijs, quorum ſententiam in diſputatione probat Soc.Iunior conſi.121.n.18.vol.j.vbi Bar. opinionem communem eſſe aſſerit: & ideo ab ea in eo reſponſo non diſcedit.

SVMMARIVM.

1 *Legatum quibus formulis olim fieri ſolebat et inibi de uerbo, lego.*

2 *Legatario competunt actio perſonalis, & hypothecaria*

3 *Intellectus ad l.i ff de legat i.*

4 *Fide cõmiſſario vniuerſali quod remedium detur aduerſus hæredem.*

5 *An facta fideicommiſsi verbali reſtitutione, dominiũ directum tranſeat in fideicommiſsarium.*

6 *Hæres agit petitione hereditatis fideicommiſſa: ius autem fideicõmiſſaria hereditatis petitione.*

7 *Hypotheca ſpecialis pro legato a teſtatore conſtituta, non tollit ipſius legis tacitam hypothecam.*

8 *Intellectus ad l. fundus quẽ. ff de annu s legat*

9 *Venditio facta in fraudẽ portionis legitimæ an reuocari poſsit?*

10 *Intellectus cap. cum contingat de iureiurando.*

§. X.

GLOSSA in verbo, vſucapio, notat legatario competere actionem perſonalem ad perſecutionem legati. Qua in re vt rem ipſam a radice deducamus, Scire oportet antiquitus quaſ-
1 dam † legandi formulas inductas fuiſſe, & ex qualibet earum certas actiones conſtitutas eſſe, cõſtat. Nã legato relicto per vindicationem, in hunc ſcilicet modum, Do illi ſolidos centum actio in rem legatario dabatur. Per damnationem vero relicto, Damno te hęres dare illi centum: aduerſus hęredem perſonalis actio proponi poterat. Per præceptionem illis uerbis. Pręcipuam Titius ex parte hęres rem illam pręcipito: iudicio familię erciſcũdęq; agebatur. Ex ſinendi autem formula actio itidem ex teſtamento oriebatur, his ſane uerbis propoſitis, Damno te hęres, vt illi permittas rem il

mal i

Iam accipere. quæ omnia explicuit
Theophil.in princ.de legat.& præ
mittit ibi Iuſtinianus, & in l. j.C.
commu.de leg. Vnde licet verbum
lego, in duodecim tabularum legi-
bus pro qualibet voluntate vltima
deficientium acipiatur. l. verbis.ff.
de verbor. ſignificat. a verbo Græ
co [illegible], id eſt, deſinere:quod hæ
reditas ab uno in alterum deſinat,
authore Alua.lib.x.parerg.c.j.Ab
hac tamen vltima, & apud veteres
frequētiſsima legandi formula,pe-
culiare eſt verbum iſtud particulari
2 bus legatis. † Sed nona conſtitutio
Iuſtiniani exęquauit legata fidei-
commiſsis,atque ſublata harum for
mularum differentia pro quibuſcū
que legatis eaſdem actiones conceſ
ſit, ita ſane vt legata aliquia re mo-
bili vel immobili ipſius teſtatoris.
aduerſus hęredem competat perſo
nalis actio:item realis, eo, quod do
minium rei legatæ tranſierit in lega
tarium.l.a Titio ff.de furtis,& præ
terea hypothecaria contra quamli-
bet aliam rem ipſius teſtantis.l.j.C.
commun.de legat.ubi poſt alios Ia
ſo. docto. & præ cęteris Ripa in l.
j.ff.de legat.j.numer.38. l.2c.titul.
13.part.v.vbi vero rei legatę domi
nium ad legatarium ipſo iure,mor-
tuo teſtatore minime tranſiret,ſolū
perſonalis & hypothecaria legata
rio conceditur:ſecundum communē
quam latius proſequuntur doct. ma
xime Alexā.Iaſo.& Iacob.de Ni-
gris in d.l.j.Barbat.hic nume.53.et
Guliel. Benedict. de legat.numero
3 146.mirum tamen eſt,† cur legata
fideicommiſsis dicantur exæquata
conſtitutione Iuſtiniani, cum ante
Iuſtinianum idem ſtatutū eſſet iure
ciuili.l.j.ff. de lagat. j.niſi dixeris,
ante Iuſtinianum id receptum eſſe à
Iuriſconſultis, non tamen Cæſarea
conſtitutione diffinitum: quod Ac-
curſio & doct.in d.l.j. omnino pla-
cet:aut forſan d.l.j. habuit authorē
Iuſtinianum ipſum:ſicuti ex codice
Pandectarum vetuſtiſsimo depre
hendit Franciſ.Duare.in l.iuriſgen
tium.§.& ideo.ff. de pact.quam ob
rem illius primi capitis ff.de leg.j.
nullum authorem ex Iuriſconſultis
nuncupauit Haloander. Sed et hoc
ipſum reprobat Anto.Augu.lib.iij.
emend. ad fi. dicens ex Pandectis
Florentinis illius authorē eſſe Vul
4 pianum lib.67.ad edictum.† Quid
in fideicommiſſo vniuerſali? Et ſa-
ne officium iudicis fideicommiſſa-
rio competit, vt hæres cogatur adi-
re hęreditatem. glo. recepta cōiter
in l.non eſt cogendus.ff.ad Trebel.
adita autem hæreditatem, vt hæres
reſtituatq́, competit actio perſonalis
ex teſtamēto, & hypothecaria etiā
conceditur.Bald.in d.l. j.C.comm.
de leg. rei vendicatio vero non da
tur, cum ipſe fideicommiſſarius do-
minus non ſit,donec fiat reſtitutio.
l.facta.& l.reſtituta. ff.ad Trebel.
Quod ſi fiat realis reſtitutio, dein-
de agere poterit rei vendicatione fi
deicōmiſſarius,aut Publiciana.glo.
in d.l.facta. & ibi docto.communi
ter.Actio vero iſta realis,erit vtilis
ex vtili dominio,non directa ex di
recto.Alex.& Iaſ.per tex.ibi in l.
j.ff.ad Trebelli.j.lectione,nu.10.et
2.nu.20.contra Pau. Caſt.ibi.ea ra
tione, ꝙ directum dominium penes
hæredem manſerit, ad huc facta cu
iuſque rei reſtitutione reali. Nec ta
men Pauli ſententia ratione deſtitui
tur, cum dominium directum tradi
tione trasferatur.l.traditionibus.C.
de pactis.Quinimo verbali tantum
reſtitutione facta, competere fidei-
commiſſario actionē realem, ſenſit
gl.in d.l.facta. qua actione poterit
is agere contra quaslibet poſſeſſores
& detentores rerum, quæ ſub fidei
commiſſo comprehendebantur, idē
Paulus Caſtr.in d.l.j.in princ.ff.a
Treb.

Treb. & Carol. Molin. in conſuetud. Pariſ. tit. j. §. 22. quęſt. 37. Verũ iſthæc omnia oportet diligentius diſtinguere: † Siquidem facta reali reſtitutione fideicõmiſſario actio realis vera, & directa competit, ac dominium directum in eum translatũ eſſe conſtat ex d. l. traditionibus. nec hoc negant Alex. Iaſ. ſeu quiſquam alius ex his, qui a Paul. Caſtre. diſceſſere. & concedit expreſſim Corne. in l. j. C. vnde legit. Verbali vero tantum factæ reſtitutione dominium transferri in fideicõmiſſarium, & actionem in rem, probat gloſ. in d. l. facta. Vtile tamen hoc dominium, & vtilem hanc actionẽ intelligunt Alex. & Iaſ. in d. l. j. in princ. quin & ipſe Paul. in ea lectura, quę communior eſt nobis, idem aſſerit: & eſſe hanc opinionem communem fatentur Soci. & Ripa in d. l. j. in princ. Quæ quidem opinio ab eius aſſertoribus comprobatur authoritate glo. in l. j. ff. de bono. poſſ. titulo generali, quæ de dominio vtili intellexit Iuriſconſultum ibi dicentem, ad bonorum poſſeſſorem dominium pertinere, ipſa bonorum poſſeſsione admiſſa. Secundo, ea ratione, ꝙ penes duos dominium directum eſſe non poſsit eodem tempore. l. ſi vt certo. §. ſi duobus. ff. commod. ſed hæres l. quod Papinianus. ff. de mino. ſ. his verbis. l. ei qui ſoluendo. ff. de hęredi. inſtituen. Igitur fideicommiſſarius nondum habet dominium directum. Deinde, & tertio, quia directæ actiones non tranſeunt in fideicommiſſarium, etiam verbali reſtitutione facta, quod nemo negabit: ergo nec dominium directum. Quarto idem probatur a Iuriſconſulto in dicta l. j. ff. ad Trebell. in princip. referente verba Senatuſconſulti, ex quo conſtat in fideicommiſſarium vſumfructum tranſire: quę verba in eo ſenſu Iaſ. accepit, vt vtile dominium fideicommiſſario competat: ſicuti vſufructuario. His ſi tandem reſpondeti poteſt, nec difficilime. Nam opinio gloſſ. primo loco adducta non habet præciſam authoritatem: potiſsimum, quod aduerſus ipſa Iuriſconſulti verba loquatur: imo in bonorum poſſeſſorem transferri dominium directum, decreuit cõmunis opinio. in dict. l. j. C. vnde legitim. quam ibi Alexand. Dec. & alij defendunt. Secunda ratio deficit manifeſte. Aliud enim eſt, hæredem ſcriptum eſſe directum hæredem: nam id refertur ad ius illud vniuerſale quod hæreditas repræſentat, non tamen ex hoc ſequitur: ergo dominus eſt directus. l. ſi minor. ff. de acquir. hęred. Poteſt etiã contingere, quem eſſe dominum directum, vt vniuerſalem: alium vero directum iidem dominum alicuius rei particularis. l. j. §. vltim. ff. de rei vendicatio. Non obſtat tertia ratio quia actiones difficilius transmittũtur, quam dominium. l. quis ergo caſus. gloſſ. ff. de pecun. l. vltim. C. commun. de legat. §. ſin autem ſub conditione, ergo non ſequitur, actiones directæ minime tranſeunt in fideicommiſſarium: igitur nec dominium directum. Sed & quarta ratio penitus ceſſat, quia textus in d. l. j. nõ confert fideicommiſſarium cum vſufructuario: imo dictat in fideicommiſſarium transferri ius; & vſumfructum, in eo, quidem ſenſu, vt ſicuti dominium transfertur, ita & cum eo traslatus ſit vſusfructus. Et quod communis ſententię rationes ceſſent, conſtat ex alio, quod facta per hæredem reſtitutione reali alicuius rei efficitur fideicommiſſarius illius rei verus, & directus dominus, quod negari non poteſt, & tamen adhuc actiones directæ, & nomen directi hære-

dis

dis manent penes hæredem ipſum proprijs denique rationibus deſtituta hęc opinio communis cōtrariam probari poſtulat, cui equidem ſuffragatur text. in. §. ſed quia. inſt. de fideic. hære. vbi, nihil remanet penes hæredem reſtituta hęreditate: ergo nec directum dominium. Pręterea non minus iuris habet fideicommiſſarius vniuerſalibus facta verbali reſtitutione, quam particularis legatarius abſque vlla reſtitutione. l. j. C. cōmun. de legati. Sed legatarius efficitur dominus directus. l. a Titio. ff. de furt. Igitur fideicommiſſarius vniuerſalis erit directus dominus, atque ita a communi ſententia diſſentiunt Paulus Caſtr. in lect. Bononienſi, Soc. col. iij. & Ripa num. 17. in d. l. j. in prin. ff. ad Treb. et Caro. Molin. in d. q. 37.

6 ¶ Cæterum † ſicuti hæres dominium ex ſolo hæredis titulo habēs ipſarum rerum hęreditariarū, etiam ante acquiſitā realem poſſeſsionem in l. cum hæredes. ff. de acq. poſſ. non agit hæredis iure rei vendicatione, ſed petitione hęreditatis. Bart. in l. hęreditatis. C. de pet. hęre. niſi agat hæres ex titulo dominij, quem defunctus habuit, & in eundem hæredem tranſtulit: tunc etenim poteſt agere, etiam contra titulo poſsidentem, notatur in l. ij. C. de petiti. hære. Iaſ. in. §. actionum. de actio. num. 218. Sic & fideicommiſſarius vniuerſalis, tametſi dominus ſit poſt uerbalem reſtitutionem non agit rei vendicatione, ſed fideicommiſſaria hæreditatis petitione. l. vlt. ff. de fidei. hær. pet. vbi. Bar. et optime Iaſ. in l. j. col. iij. C. comm. de leg.

¶ Eadem gloſ. dum ſubdit, actionē perſonalem tolli præſcriptione triginta annorum, eſt intelligenda, attento iure Cæſarum: ſecus vero regio iure, quo perſonalis actio tollitur viginti annis, hypothecaria triginta, & idem in alia qualibet actione reali, vel miſta regia & Tauri. l. 63.

¶ Præter hęc ad perfectum huius gloſſ. intellectum oportet tractare,
7 † an teſtatore conſtituente fundum aliquem in pignus pro ſoluendo certo legato: per hoc ſit receſſum a generali hypotheca omnium bonorū teſtatoris. ex l. j. C. comm. de leg. Et quibuſdam placet hac ſpeciali pignoris conſtitutione: non ceſſante hypothecam legis. Bal. in l. j. C. cōmu. de leg. 3. col. verſi. quęro quid ſi teſtator. optimus text. in l. fundus quem. ff. de annuis legat. quem ad hoc dixere ſingul. Roman. ſingu. 592. & Guliel. Bene. hic tit. de leg. & fidei. nu. 152. quorum ſententiam probat Anto. a Fano. in tract. de pigno. ij. part. 4. membro nu. 157. Nā & ſi locator domus ſpecialem ſibi hypothecam adquiſierit ex contractu, non cenſetur renunciare legali hypothecę, quæ a iure conſtituitur in rebus inuectis, & illatis. Faber, Ang. & Iaſon in. §. item Seruiana. de actio. nu. 67. Bald. in l. certi iuris C. locati. pen. q. quibus cōis aliorū conſenſus acceſsit, authore Anto. in d. tract. de pign. 4. membro nu. 91. qui tamen falſo ad hanc ſententiam allegat Dinum in d. §. item Seruiana. Cyn. & Salic. in d. l. certi. qui potius contrariam in hoc ſententiam aſſerūt. Sed videamus an tex. in d. l. fundus, quem Bald. Roma. & aliorum opinionem recte probet. Eius
8 hęc ſunt verba, Fundus, † quem paterfamilias libertis legatorum nomine, quæ in annos ſingulos reliquit, pignori eſſe voluit, ex cauſa fideicōmiſſi rei ſeruandæ gratia petetur. Paulus notat hoc admittendum & in alijs rebus hæreditariis, vt & in eas legatarius mittatẽ. Hactenus Iuriſconſultus. qui loquitur in vltima parte tex. de miſsione cā rei ſeruandę

de, quę legatarijs datur ex titulo, ut in poſſeſsionem legatorum, vt ibi adnotauit glo. non de iure pignoris aut hypothecæ a teſtatore conſtitute. Præterea legalis hypotheca pro legatis a Iuſtiniano fuit inducta. l. j. C. comm. de lega nec de iure pandectarum erat conſtituta. Igitur non poteſt d. l. fundus. hac opinionem recte probare. Cui obiectioni tacite reſpondet Roma. ex pandectarum iure fuiſſe etiam inductam tacitam hypothecam pro legatis. l. creditoribus. vbi Bart. ff. de ſeparat. ſed illa deciſio loquitur de hypotheca iure prętorio competenti ex titulo, vt in poſſeſ. legat. text. & ibi gloſs. in l. ſi poſtquam. C. vt in poſſeſ. legat. gloſ. in l. is cui §. poſtquam. ff. vt in poſ. legat. Paul. Caſtr. in d. l. j. C. comm. de leg. tametſi Cinus ibi. 4. oppoſit. ſcripſerit idem, quod Bar. in d. l. creditoribus. Poteſt ſane nihilominus ex Iuriſconſulto in d. l. fundus. colligi opinio Bald. & Roma. quandoquidem conſtat, per ſpecialem hypothecam teſtantis, non tolli illam miſsionem, quæ iure fieri poteſt in poſſeſsionem aliorum bonorum.

Eſt tamen dubium, an legans vel promittens centū aureos, aliamve quātitatem ſuper fundo Sempronio, videatur pignus illius fundi conſtituere pro ſolutione legati? qua in re Bart. in d. l. fundus. reſpōdit, pignus cenſeri conſtitutum. Iaſ. in l. ij. num. 45. C. de iure emphyt. Curtius Iunior in l. vlt. §. vlt. ff. de contra. emptio. Ioan. Faber in d. §. item Seruiana. col. vlt. de action. idem Bar. in l. codicillis. §. inſtituto. ff. de leg. ij. ꝙ uis hęc promiſsio temporalis ſit, nō perpetua, contra Guidonem Papæ deciſione 432. qui in perpetua penſione, non in temporali, prędictam opinionem admittit: ſed tamen in vtraq; idem procedit quod probatur ex verbis ipſius cōtrahentis, aut legantis, quæ hipothecam apertiſsime demōſtrant. Secus tamen erit, ſi promittens, aut legās diuerſa oratione vtatur in hunc modum, Lego, aut promitto centum ex fundo Semproniano: non enim uidetur pignus ex hoc conſtitutum, licet ad ſolutionem illius quantitatis fuerit deſignatus ille fundus. glo. & Bart. in l. Caius ff. de annu. lega. per illum text. idem Bart. in l. Lucius. ff. de alim. lega. vbi eſt ſpeciale in alimentorū legato, vt eius fauore pignus cenſeatur cōſtitutum, idem Iaſ. in d. l. ij. nu. 45. Faber. in d. §. item Seruiana. colū. vlt. a quibus in hoc diſsētit Cur. in d. §. vlt. Maxime dubius in eo diſcrimine, quod ſit: an dictum fuerit ſuper tali fundo: an ex tali fundo. Item in eo, ꝙ diximus ſpeciali quodam alimentorū fauore ex his verbis: promitto decem annua pro alimentis ex fundo, vel de fundo Semproniano ſoluenda, hypothecam induci. Sed ſane in primo dubio propria ſermonis interpretatio videtur differentiam probare, & conſtituere: pręſertim conſiderata Iuriſcōſulti deciſione in d. l. fi. §. vlt. vbi manifeſtum eſt, hypothecam non conſtitui, ſi quis promiſerit alteri centū annua ex tali fundo. In altero autē dubio ex glo. Bart. & alijs apparet ſpecialiter id priuilegium alimentis conceſſum eſſe. idem Roma. notat in conſi. 3, 8. Felin. in c. ad audientiam. ij. nu. 6. de reſcrip. Baptiſta de ſancto Seuerino in tract. de penſionibus q. 9. Paul. de Caſtr. conſi. 318. col. pe. li. j. Guido Papæ q. 576. Gigas de pēſionibus q. 44. tametſi Anto. Fauentis d. membro 4. nu. 164. verſ. viceſimus tertius Caſus. & idē Hieronymus Gigas de penſionibus q. 51. nu. 17 nihil eſſe ſpeciale in alimentis aſſeuerent, ſed regulare eſſe id hypothecæ ius quibuſcunque annuis penſionibus, pro quarum ſolu-

tione certus fundus, certave res deſti
gnata fuerit. Et cum hi doctor. præ-
cipue eorũ opinionem probent non
facta verborum diſtinctione autori
tate Bart. in d.l. fundus & is loqua-
tur eo caſu, quo ſup certo fundo cer
tauere fit promiſsio, et cõſtitutio pẽ
ſionis, nõ temere eorum ſententiam
ad Bar. verba referemus.
¶ Gloſſa verb. deducendas tractat,
9 † an alienatio facta per parentes in
fraude portionis legitimæ, quæ fi-
lijs debetur reuocari poſsit. In quo
conſtat alienata per libertũ in frau-
dem legitime patrono debitę reuo-
cari. l. vlt. ff. ſi quid in fraud. patro-
nat. quam ad portionem legitimam
filijs debitam induxit Roma, ſing.
610. ſenſit & idem Bar. in l. non vſ-
que. ff. ſi qs a patre. fuer. manu. Sed
text. in d. l. vlt. locum ſibi vendicat
principaliter in filio arrogato: cum
non fiat arrogatio niſi contracta fi-
ducia, et legitima arrogati quaſi ex
contractu debita ſit: vt inquit Bald.
in l. ij. C. ſi q̃d in fraud. patro. Vnde
nulla querela, nulla reuocatoria cõ-
petit filio in bonis patris, oneroſo
titulo alienatis. Bar. in l. hęreditariũ.
ff. de bonis auth. iud. poſſ. gloſſ. Bar.
Baldus Salic. Ang. & Paul. in d. l.
ij. Henr. hic. 3. col. & alij, quos Bar-
ba. hic refert. n. 36. Xuares in l. quo
niam in prioribus 16. ampliat. C. de
inoffi. teſt. Ioan. And. Card. Calde-
ri. & Abb. in c. cum contingat. de iu
reiuran. quorum opinio communis
eſt: ſicut aſſerit Carol. Molinęus. in
conſuet. Pariſien. titu. j. §. 8. gloſſ. 3.
q. 3. optimus text. in l. Papinianus.
§. 4. & ibi Bald. ff. de inoffi. teſta.
a qua ſententia non admodum licet
diſcedere, & ideo eam intelligo ve
ram eſſe niſi emptor eſſet particeps
fraudis: tunc etenim reſcindi poſſet
iſthæc vẽditio. Bar. in d. l. non vſq;
Alex. in additionibus ad Bal. in d.
l. ii. Carol. Moli. in d. q. 3. Io. Lupi.
in c. per veſtras. de donat. §. 17. ad
fi. Secundo poteſt ita intelligi opi-
nio communis, ut etiam ceſſante em
ptoris fraude venditio reuocatur,
quando facta fuit minori, quam iu-
ſto precio: eſt enim donatio quædã
ex ea parte, quæ iuſto precio deeſt.
& ideo ad illam vſque quantitatem
reuocabitur tanquam donatio inof-
ficioſa. ſenſit Bart. in d. l. non vſque
Bald. in l. j. col. antepe. C. de inoffi.
donat. Tiraquel. in l. ſi vnquam. C.
de reuocand. donat. verb. donatio-
ne largitus. num. 9. Alex. in ſpecie
conſi. 55. col. 2. vol. j. dicens hoc ip
ſum omnes aſſerere. Tertio eadem
venditio a filijs reuocari eodem iu
re poterit, quando ſolutio pretij con
uenti non conſtat aliter, quam per
confeſsionem patris. l. ſi forte. ff. de
caſtr. pec. & in hac ſpecie Platea in
§. item ſi quis. inſt. de inut. ſtipulat.
Iaſ. in l. ſi arrogator. ff. de adopt. nu
mer. 24. ſenſerat Bar. in l. cum quis
decedens. §. codicillis. ff. de legat. 3.
Alex. in l. ſæpe. ff. de re iudic. colũ.
pe. Carolus Molinęus in d. q. 3. Cæ
pola caute. 30. Quarto eadem ven
dicio reuocabitur, ſi præter fraudẽ
probata fuerit eius ſimulatio, & fi-
ctio aliquot quidem coniecturis. gl.
hic, & Barb. nu. 37. Quid enim ſi in
morte fiat venditio hęc ſuſpectis p
ſonis? certe ſimulatio prę ſumetur.
glo. inſignis in c. de his. de ſepult. q̃
Barba. hic exiſtimat ſingularem eſ
ſe. Quinto, licet in epitome de ma-
trimonijs 2. par. c. 8. §. 6. 14. n. dixe
rim bona parentum non eſſe ſubie-
cta titulo, ſeu iure Hypothecæ pro
filiorum alimentis: Si tamen paren
tes totum patrimonium alienaue-
rint, ita ut nulla ſuperſint bona, ex
quibus alimenta percipere poſsint
filij non iniquum erit, quo ad alimẽ
ta præfatam alienationem reuocari
non iure Hypothecæ: Sed veluti fa
ctam in fraudem alimentorum, quo

qui-

quid? caſu oportet ãium fraudãdi,p bari.l.qui autẽ.ff.quę in frau.credit. l.patronus.ff.de proba.aut aliã cãm quæ ipſam alienationem ſuſpectam reddat, nẽpe ſi a matre ſi duos alie natio facta, etiam cum iuramento: erit etenim reuocanda vſque ad ali menta filijs pręſtanda, quæ aliunde exhiberi non poſsint, Imo.col.6.et Alexa.nu.22. in d.c.cum contingat. Faber in prin. quibus alie.licet, uel non, Ioannes Igneus in l.j.§.ſi uir, aut vxor.ff.ad Syllan.nume.150.at que hoc pacto eſt intelligenda glo. vlt.in dict.cap.cum contingat.quæ illum text. dicentem alienationem rei dotalis iuramento firmatam va lidam eſſe omnino niſi in pịudiciũ iſtud in creditoribus. & filijs conſi derans apertiſsime intellexit.Nam aliter filij nõ poſsũt reſcindere alie nationem a matre factam, ex eo ſo lum, quod ei eſſent ſucceſſuri ab in teſtato, cũ hoc pręiudicium nõn ſit principale, & ideo non eſt ſufficiẽs ad hoc, vt contractus retractetur. gloſ.in ca.quamuis pactum. de pac. in 6. in fin. quam commendant do ctor.ibi. & maxime Georgi. num. 54.dixit auream eſſe Felin. in cap. ſi diligenti.numer.32. de foro com pet. eandem idem Felin. allegat in cap.cum M. de conſt.numer. 29.fa cit ad idem text.in l.ſi quis nec cau ſam.ff.ſi cert.peta. vbi Iaſo.& inſi gniter Martinus ab Azpilcueta in cap.ſi quando.colum.77.de reſcrip. Nec tamen illud prętermittam, poſ ſe non incongrue gloſ. intellectum in dict.cap.cum contingat. procede re, quando res illa dotalis ex aui ſubſtitutione, aut alia quauis diſpo ſitione deberet ad filios alienatis peruenire: ſat enim conſtat, nec eo caſu alienationem validam eſſe in pręiuditium filiorum, ita Ioann. And. Imol. columna quinta & Al. xan. nu.27.in d.c.cum contingat.

¶Sunt & in hoc capite aliquot Ber nardi gloſſemata, quæ non indi gent diligentiori examine, quam vt ad verbum relegantur.qua ratio ne ea omittere libuit, ne lectorem grauemus expoſitionum, & cõclu ſionum repetitione.

SVMMARIVM.

1 *Iudex appellationis poteſt ſẽ tentiam primam ſupplere in his quæ natura litis, & cauſæ po ſtulat.*

2 *Olim poſſeſsor, præſumitur hodie poßidere, ſi præſentem poſſeſſio nẽ allegauerit et ibi tractatur intellectus regiæ l.10. titu.14. part.3.*

3 *Notarium an ſit neceſſario allegã dum. atque ibidẽ agitur de in tellectu gloſſ.in clem.appellãti. de appellat.*

4 *Liberi primi gradus non compu tant in quartam Trebellianicã fructus præceptos ex hæreditate ante moram.*

5 *Filius rogatus poſt diem hæredi tatem reſtituere deducit portio nem legitimam, & quartam Trebellianicam.*

6 *Aſcendentes rogati hæreditatẽ re ſtituere poſt diem, eaſdem duas portiones deducunt.*

7 *Trebellianica non poteſt prohibe ri, inſtitutis hæredibus liberis primi gradus.*

8 *Fructus percepti ex hæreditate a liberis primi gradus nõ imputã tur in Trebellianicam etiam ſi*

NN duæ

duæ portiones deducantur.

9 *Non poteſt pater iubere filijs roga tis hæreditatē reſtituere, ut fructus ante moram percepti cōputentur in trebellianicam.*

10 *Trebellianica portio, an amittatur non confecto inuentario.*

11 *Filius non poteſt repudiare hæreditatem patris, retenta legitima portione.*

§. XI.

1 EX HOC capit. §. cum autem. primū apparet, † Cardinalem plurima addidiſſe ſententiæ laię per iudicē inferiorem: cum tamen iudicis officium in appellationis iudicio ſit, pronunciare male, aut bene appellatum fuiſſe. l. eos. C. de appellat. Sic etenim inquit Imperator, Cum ſuper omni cauſa interpoſitam prouocationem vel iniuſtam tantum liceat pronuntiare, vel iuſtam. Quam ob rem videri poteſt: hanc ſententiam Cardinalis aduerſus illam deciſionem latam fuiſſe. Id tamen receptiſsimum eſt, dictionem illam, tantum, non excludere ea, quæ ſunt propria ipſius actus. clemen. ex iui. §. cum autē. de verbo. ſign. quem text. dixit eſſe peregrinum Ioan. Anan. conſi. 36. idque paſsim doct. notant. Ille igitur iudex, qui cauſam appellationis tractat, id potiſsimū curare debet, vt male, vel bene appellatum fuiſſe pronunciet: & præterea poterit condennare non condemnatum, ſi natura litis, & cauſæ hoc ipſum ex poſcat, atque eadem ratione addere primæ ſententię ea, quæ a iudice omiſſa fuere, ea, cum Ioannes. vbi Antoni. Abb. & alij, de fide inſtrumen. l. cū. apud. ff. iudi. ſolui. glo. in l. in ſumma. ff. de re iudi. tex. hic. in quo & amplius probatur, iudicē appellationis poſſe primam ſententiam reformare in his, quæ illa ſententia vel omiſerit, aut perperā diffinierit, etiam nemine petente. Hic ſi quidem tutor non petierat deduci quartam bonorum portionem iure naturæ debitam Adiectæ, ſed tantū quartam Trebelleanicam ex fidei commiſſo: & tamen Cardinalis ꝓpria ſententia iuſsit legitimam portionem adiectę debitam deduci: ꝓpterea pręterea notant Abbas hic, & Felinus in d. c. cum Ioannes. num. 13. procedit tamen, quando ex actis in iudicio cōſtat hoc ius litigantis. Poterit namque iudex, nemine petente, in his quæ ſibi vt iudici manifeſta ſunt, propriam ſententiam dicere id eſt, ius reddere litigantibus text. hic adnotante Innocen. gloſſ. in ca. peruenit. vbi Antoni. Abb. & Burgenſ. colū. 2. de emption. & vend. Felin. in c. de quarta. colū. pe. de pręſcrip. dicens eſſe ad hoc ſingul. & vnicum text. in dict. cap. peruenit. idem Feli. late in c. cum ordinē. de reſcript. nu. 11. probat c. cū olim de verbo. ſigni. gloſ. celebris. & ibi pręcæteris Iaſ. in l. vbi pactum C. de tranſact. Deci. in ca. ſi duobus. de appellat. col. pen. & in c. ad hęc iij. eod. tit. Bald. de pręſcrip. j. part. q. viij. notant alij doct. quos citat Ripa in l. iij. §. hoc autem iudiciū ff. de dam. infect. n. 28. optimus tex. in c. bonæ. j. de poſtu. pręla. modo ex iuris communis ſanctionibus id ius litiganti cōpetat: ſecus ſi ex priuilegio. id enim allegandum omnino eſt, & ex eo ius petendum. Ant. Burgenſ. in c. cum dilecti. col. iiij. de emptio. Quę omnia ſunt ad praxim deducenda, eo caſu quo ſaltem generaliter ipſius libelli verbis comprehen-

prehenduntur. Vnde valde vtilis eſt illa clauſula, Peto mihi iuſtitiã reddi, & exhiberi. Ex his tamẽ infero intellectum ad tex. in d.c. cum dilecti. nec enim ibi iudex ſuperior potuit iure ſupplere omiſſa ab inferiori iudice, qa pretij iuſti defectus qui in eo facto reſarciri ab emptore poterat, aduerſabatur petitione venditoris qui reſtitui rem præciſe petierat. vt ibi animaduertit Burgen. nu. 14. Cuius intellectus licet plane procedat, non tamen excludit ſentẽtiam Abb. ibi. qui ex eo capite notat, non poſſe iudicem, apud quem tractatur, nullam fuiſſe ſententiam ab inferiori iudice latam, eandẽ reformare ex actis, quando ſimul & proceſſus fuit nullus, atque eas eſſe partes iudicis aſſerit, vt eam ſententiam nullam fuiſſe pronunciet. idem notauit Barbat. in ca. in literis nu. 16. de officio delegat. dicens eſſe ad hoc textum vnicũ, & ſingularem in d.c. cum dilecti.

¶ Illud vero, quod diximus, iudicẽ poſſe ſententiam ferre ex his, quę ſibi, vt iudici manifeſta ſunt etiam eorum allegatio omiſſa fuerit, procedit quando ea ſunt comperta iudici ex veris actis, inſtrumentis, aut teſtibus. Secus autem ſi ex præſũptione, quæ deducitur a facto, vel animo ipſius tñ, pro quo præſumitur, ius litigantis ſit iudici manifeſtum: tunc etenim oportet illã præſumptionẽ allegari. tex. in l. ſi adulterium cũ inceſtu, §. idem Pollioni. ff. de adulte. quem ita intelligunt Bart. nu. 14. in l. cum quid. ff. ſi certum peta. Abb. dicens eſſe ſingular. in c. afferte, de præſũptio. ij. col. & ibi Felin. & idem in c. ſcribam. eo. tit. Alex. Iaſo. & Dec. in l. non hoc C. vnde legit. col. j. eandem Iuriſcõſulti deciſionem dixit notab. Bald. in l. ij. C. de in ius vocan. Alex. in l. qui bona, §. de illo. ff. de dã. infect. & ſingul. Cępola de ſerui. tit. de ſeruitu. urba. prædior. c. 10. col. j. quam opinionem aſſerunt communem eſſe Iaſ. j. & ij. lect. nu. 25. Curt. Iunior nu. 20. & Purpur. nu. 140. in l. cum quid. vbi ipſam late explicat poſt Feli. in c. cum ordinem. de reſcript. col. pe. & Alex. in l. j. ff. de eden. n. 29. eaque ratione communis opinio probatur, quod omiſſa allegatione præſumptionis, falſitas eius, quod pręſumitur, vel ſimulatio potius p̃ſumi iuſte poterit: & ideo ceſſare debet iuris præſumptio: nam ſi animus litigantis, pro quo præſumitur is eſſet, quem ipſa lex coniectatur, non eſſet a litigante allegatio hæc omiſſa. Hinc ſane fit, vt quamuis bona fides plerunque pręſumatur: eſt tamen hęc alleganda Bal. et Angel. in l. ſuper longi. C. de præſcrip. long. tempo. idem Ang. in l. cũ qui. §. vlt. ff. de publi. Felin. in c. ſi. nu. 8. de pręſcri. Balb. in l. Celſus. ff. de vſucapio. 3. part. ij. colum. Iaſo. col. fin. & Dec. colũ. ij. in d. l. non hoc. Eadem ratione is, qui ignorantiæ prętextu ſe ipſum excuſat, eam allegare debet: quod probat Alexand. in d. §. de illo. per text. in d. §. idem. Pollioni. Sed quoties præſumptio non ex facto vel animo proprio tãtum, ſed alterius oritur non erit neceſſaria allegatio ſed erit ſatis factũ ipſum deducere iuxta Bartol. opinionem in d. l. cũ quid. quem præſati doctor. paſsim ſequuntur: & id p̃batur in dict. l. omnes. §. Lucius. ff. de his, quę in fraudẽ creditor. Cum. idem notat in l. nec exemplo. C. de falſis, & Alexan. in l. qui iuraſſe. ff. de iureiuran. Ex quo infertur intellectus ad tex. in d. c. afferte. vbi nulla fuit neceſſaria allegatio: quia præſumptio deducta fuit non tantum a facto illius veræ matris, ſed ſimul facto alterius. quod conſiderans Feli. ibi nu. 4. & Soc. in d. l. cum quid

tolum.pe. Ego vero exiſtimo in d.
c.afferte.non eſſe neceſſariam hanc
ſubtilitatem: ſiquidem vera illa ma
ter ſæpiſsime allegauerat,illum in-
fantem eſſe proprium filium,et hęc
allegatio ſufficiens eſt. Nec requiri
tur hac in re allegatio præſumptio
nis ipſius, ſed erit ſatis allegare id,
ad quod pręſumptio tēdit:quod ma
niſeſtum fit, ſequenti exemplo. Si
quis etenim contendat in iudicio ſe
ipſum excuſare ignorantia , ſat erit
allegare ignorantiam , & eam pro-
bare caſu , quo ipſa non præſuma-
tur , ſi vero ipſa ignorantia in eo fa
cto a iure præſumatur,non eſt neceſ
ſarium dicere,ignorantiam illā pręſumi, quia ſufficit eandem ignoran-
tiam allegaſſe. Sic etiam qui ex bo
na fide proprium ius defendit,ean-
dem bonā fidem allegabit:nec opor
tebit ipſum aſſerere , bonam fidem
in eo a iure præſumi. Maxime ve-
ro in d.c.afferte. nulla erat neceſſa-
ria allegatio pręſumptionis ex eo
quod iudex ibi proprio motu,& of
ficio ad veritatem inquirendam il-
la induſtria vſus fuit,vt ipſe verita
tem indagaret, quo quidem caſu nō
video eſſe aliquam allegationem ne
ceſſariam , cum in his,quæ ex pro-
prio officio iudex inquirit,allega-
tione penitus omiſſa ipſe ſupplere
poſsit,ſicuti notatur a doctor.in l.j.
C. vt quæ deſunt aduocat. iudex
ſuppleat.atque hoc pacto intelligen
dum eſt illud Solomonis iudicium,
quod in d.c.afferte. maxime com-
mendatur.Cui ſimilimum eſt, quod
Suetonius ſcribit in Claudio Cæſa
re.c.15. Is inquam Cæſar negātem
matrem,iuuenem quendam propriū
filium eſſe,coegit ad confeſsionem,
in dicto iuuenis matrimonio.
¶ Ex pręmiſsis omnibus deducitur
veritas illius communis ſententiæ
2 quæ aſſerit , † Olim poſſeſſorem,
pręſumi & hodie poſsidere. gl. Bar
to.& alij in l. ſiue poſsideris.C.de
probatio. Anto. Abb.& doctor. in
ca. cum ad ſedem.de reſtitutio.ſpo-
liat. Eſt enim id intelligendum ſi p̄
ſens poſſeſsio allegetur. Barto.in d.
l.ſiue poſsideris. Aret.in l. Pompo-
nis.§.vlt.ff.de acqui.poſſeſsio. Bar.
& ibi copioſe Franciſ. Balb. in l.
Celſus. ff. de vſucapio. 4. part.q.j.
quorum opinio communis eſt ſecun
dum Ripam in ca.cum eccleſiæ.nu.
23.de can.poſſeſ. & Altiat.in tract.
de præſumpt.reg.ij.pręſump.21.nā
hac præſumptio ex facto,& animo
proprio deſcēdit : igitur alleganda
omnino eſt . idem ipſe Altiat. pro-
bat eadem regul.ij.pręſumpt. 12.ab
hac tamen opinione diſcedit Anto.
Burg. quamuis eam communem eſ-
ſe concedat in c.peruenit. de empti.
et vend.col.ij. ad id adducens text.
in c.pręterea. ij. de tranſact.quo in
loco probatur, non eſſe neceſſariam
hanc allegationem,vt hæc præſum
ptio locum habeat : ſenſerat prius
idem Felin.in c.ſcribam.de pręſum
ptio.et expreſsim notauerat Alex.
conſi.133.col. ij. volu.j.ſed nihilo-
minus a communi opinione non eſt
recedendum. Nec enim obſtat tex.
in d.c.pręterea.cum ibi præſens ius
& ſic ſubiectio præſens fuerit ab
actoribus allegata . Sed quia opi-
nionem Barto. in d. l. cum quid. in
ea ratione , quæ hanc communem
ſententiam fauet, conantur reproba
re Decius , & Curt. Iunior ibi,dici
forſan poterit ſufficere allegationē
tacitam,& ſic tam, quæ ex verbis
& intentione poſsit recte colligi,li
cet expreſſa , omninoque ſpecialis
non fiat quod conſtat ex Panor.in
c.vlt.de præſcript. vbi num. 34.ſcri
bit ſatis allegatam eſſe bonam fidē
ab eo,qui allegauit pręſcriptionem
cum præſcriptio bonā fidem inclu-
dat:ſecundum eum,quem ſequuntur
Fran. Balb.in d.l.Celſus.3.part.co-
lum.

lum.3.& licet Felin.dubitet in dic. cap.vlt.nume.8. tamen Dec. idem notat in d.l.nō hoc. colum.ij.Altia. in d.l.cum quid. vbi Alexan.& Iu niores hoc ipſum concedunt dicentes, ſufficere tacitam allegationem. Quod ſi hęc, & quę paulo ante diximus ad ſtrictum, & exquiſitum examen deducas, forſan dices nihil referre, an ius litigantis ſit ex pſū ptione, an ex veritate ipſi iudici cō pertum: ſi quidem vbiq; & ſufficit, & exigitur tacita quædā allegatio.

❡Prius tamen quam huic diſputationi finem faciam, libenter inquirā non admodum facilem intellectum regiæ l.10.titul.14.part.3. Ea enim probare videtur, agentem rei vendicatione, & alegantem modo reū conuentum poſsidere, omnino præſentem poſſeſsionem ex pręſumptione probare, ſi probauerit olim rem illam, ipſum reum poſſediſſe. Quibus ſane verbis duo regia lege probantur. Primum, præſumptionem, quæ ex facto, & animo alterius oritur allegandam eſſe, quod eſt contra Barto. & communem in d.l.cum quid. Secundum, Olim poſſeſſorem, & hodie pręſumi poſſidere, non tantum in propriam vtilitatem: ſed etiam in proprium diſpendium: ita vt olim poſſeſſor pſęſumatur hodie poſſeſſor, ut conueniri actione reali poſsit ratione poſſeſsionis, quod priori parti ipſius legis non admodum conuenit: dum in ea ſancitum eſt, Olim poſſeſſorem non poſſe actione reali conueniri ex pręſumptione pręſentis poſſeſsionis. Imo iure communi olim poſſeſſor non pręſumitur hodie poſsidere, quando præſens poſſeſsio in ipſius damnum ab aduerſario allegantur. gloſſ.Bartol.& alij dicta l.ſiue poſſideris. Abba. in capitulo cum ad ſedem.numer.15. de reſtitutio. ſpolia. Bald. in dicta l. Celſus, 4.parte q. j.ad fin. quorum opinio communis eſt ſecundum Ripam in dict.capit. cum eccleſia Sutrina. numer.27.& Altia. reg.ij. de pręſumpt.præſumptio.21.nume.6. Ex quibus apparet hanc opinionem ab omnibus receptam regia conſtitutione reprobari eo caſu, quo præſens poſſeſsio ab aduerſario allegatur, quod adhuc obſtat doctorum opinioni. Sed forſan regia deciſio eſt intelligenda in re mobili, tunc enim olim poſſeſſor pręſumitur hodie poſſeſſor etiam in eius pręiudicium, authore Panor. in dict. capitul. cum ad ſedē. nume.16. vel quando quis paulo ante motam litem arbitrio iudicis, rē petitam poſsidebat. nam quamuis neget ſe hodie poſsidere, præſumitur hodie poſſeſſor, aut ſaltem dolo deſijſſe poſsidere. idem Abb. in dicto cap. cum ad ſedem. num.15. l. ſi rem. ff. de except. rei iud. l. non ignorabit. C. ad exiben. vbi Salic. poſt alios. & Ripa in dict. cap. cum eccleſia, nume. 28. optime Ioan. Arelat. in additionibus ad Altiat. dict. pręſumptio.21.nu.vj. Paul. Caſtrē. dict. l. ſiue poſsideris. His quidem
6. caſibus regia lex poterit ſane intelligi, ne communem opinionem tollat. Fateor tamen primum intellectum non omnino congruum eſſe: cum illa deciſio regia in parte prima loquatur in re mobili, & immobili. Secundus vero intellectus maxime reſtringit illius legis, verba, quæ valde generalia ſunt. Nec me late præfatam regiam legē ita a quibuſdam intelligi, vt ea illius legis pars, q̄ a nobis difficilis cenſetur, loquat' in eo, qui propriā poſſeſsionē allegat ad eius vtilitatem, in quo ſēſu plana eſt, facilis ea deciſio, ac mirū in modum, omniq; ex parte probat opinionē cōmunem, quę aſſerit, Olim poſſeſſorem, hodie præſumi poſsidere, ſi præsēs poſſeſsio ab eo

allegetur. Illud ſane prætermittendum non eſt quod Bald. ſcribit in l. certis annis. C. de pactis. dicens ex præſtatione diuina cauſam a iure præſumi, modo allegetur ab eo. in cuius fauorem præſumptio inducta fuit. quod probat ex d. §. idem Pollioni. & ſequuntur eum cæteri doctor. ibi. maxime Iaſ. col. vlt. idque defenditur ea ratione, quod quamuis cauſa a iure præſumatur, in genere tamen hæc præſumptio a iure colligitur: vnde neceſſaria eſt allegatio ad certitudinem cauſæ, ſiquidem cauſa certa deducenda eſt in iudicium. atque ita ipſe defendo Baldi ſententiam, in cuius intellectu plane defecit Feli. in c. de quarta. de pſcrip. nu. 41. prædicta etenim ratione allegatio neceſſaria eſt. licet iſthæc præſumptio iuris ex alterius facto oriatur. Ex præmiſsis omnibus in ſumma conſtat, Notarium, quod ex actis conſtat, neceſſario allegandum non eſſe quod probat Iaſon in l. ait prætor. §. ſi damnetur. ff. de iureiur. j. col. late Feli. in d. c. cum ordinem. nu. 11. ex hoc intelligens. gl. in clem. appellanti. de appellat. quæ dixit, notarium allegandum eſſe, quamuis non probandum, quam gl. dicit ſingu. Abb. ibi. Franc. in ca. j. de appel. in vj. Barb. in ca. j. col. 22. de offi. ordi. cõmendat Rochus Curti. in c. vlt. de conſue. quæſtio. iij. ad fin. relectionis, & ſequuntur eam doctor. communiter ut aſſerit Hippo. in l. j. §. ſi quis dicatur. nu. 24. ff. de quæſtio. regia l. viij. in Madricio conuentu ſtatuta, eſt enim ea gloſſ. intelligenda, niſi notarium aliquid ſit ex actis, id enim allegandum neceſſario non eſt: vt Felinus poſt alios exiſtimat. idem dicens quando quis eſt abſens: nam pro abſente iudex ſupplet etiam in notarijs aliter quam ex actis. Prima tamen declaratio eſt admittenda ita generaliter vt in caſu clem. appellanti. locum non habeat, etiam refragante Felino. Nam in appellatione ab interlocutoria ſententia requiritur expreſsio cauſæ nominatim pro forma, & ideo nec ſatis eſſet appellantem in genere cauſas proponere facta religione ad acta proceſſus, argumento ſumpto ab his, quæ notantur in l. j. ff. de libe. & poſthu, maxime per Alexand. & in hac ſpecie ſic intelligunt dictæ gloſſ. interpretationem Angel. in l. vbi autem. §. illud. & ibi Alexand. ff. de verb. oblig. Thomas dubio Rotæ. 41. Franci. & Decius in c. conſuluit. ij. de appel. idem Decius in c. vt debitus. eo. titu. col. iij. Alber. Brunus in tract. de formæ implemento. Fol. 25. col. ij. Rota vij. in nouis. tametſi in ipſius additione probetur opinio Fel.

¶ Gloſſa in verb. Conteſtatæ. dum allegat. l. Iubemus. C. ad Trebellianum. probat, 4 † A liberis primi gradus fructus perceptos ante reſtitutionem faciendam, euenient eius conditione, non eſſe computandos in quartam Trebellianicam, etiam ſi teſtator hoc voluerit text. in dict. l. iubemus. quæ expreſsim loquitur, quando filius rogatur reſtituere hæreditatem fratri, aut alteri ex liberis teſtantis. & fortiori ratione idem erit, ſi rogatus fuerit extraneo reſtituere. Salicet. Paul. in d. l. iubemus. Imol. in l. quod de bonis. §. cũ auus. ff. ad leg. Falcid. quibus refragatur ratio illa, quod dicta deciſio l. iubemus. correctoria ſit, & antiquiori iuri contraria. Nam ex l. in fideicommiſſariam. ff. ad Trebell. fructus percepi ab hærede ante reſtitutionis euentum imputantur in quartam Trebellianicam. Imo ex alio præmiſſa opinio falſa apparet: quia d. l. iubemus. in fin. dictat, illã deciſionem ſeruandam eſſe in perſonis ibi contentis: & tamen in ac le

ge mentio tantum ſit liberorum primi gradus ex parte hæredum, & ex parte illorum, quibus reſtitutio fieri debet, connumeratur liberi deſcendentes ab ipſo teſtatore, quo fit vt fructus in quartam Trebellianicam computandi ſint, quando reſtitutio iniungitur liberis primi gradus, vt extraneis fiat. Cinus Alber. Fulg. & Corn. in d. l. iubemus. Alexan. col. iij. & Vincen. colum. 4. & Claud. in d. l. in fideicommiſſariam Abb. conſi. 79. volu. j. Anto. Rube. conſil. 40. ad fin. Ego vero potius priori ſententię aſſentior, quippe qui iniquum exiſtiment in reſtitutione facienda liberis teſtatoris fructus in quartam non computari: at non itidem; ſi reſtitutio fieri debeat a liberis primi gradus extraneis, & ita hanc opinionem, quam ipſe elegi, Ripa approbat in d. l. in fideicommiſſariam. nu. 29. nec obſtat l. iubemus. nō poſſe extendi ad alios quā ibi nominatim expreſſos: id enim intelligendum eſt reſpectu illius, qui rogatur reſtituere: nam oportet eſſe filium teſtatoris, vel obtinere primum liberorum gradum. quem ſenſum probat regia l. vlt. titu. 11. part. vj. Eadem gloſ. dum ſoluit obiectionem, concedit, liberos primi. etiam gradus computare in quartā Trebellianicam fructus perceptos poſt moram ex hęreditate reſtituēda: quod approbant docto. hic communiter ſecundum Alexā. & Ripā in d. l. in fideicommiſſariam. nu. 28. Scribit tamen Claud. ibi. col. ij. dicens hanc opinionem communem, eam procedere ad hunc effectum, vt filius non lucretur hos fructus, ſed teneatur eos reſtituere, non tamē pręciſe imputare in quartā Trebellianicam quod verum eſt.

¶Gloſſa magna elegantem quęſtionem diſcutit, cuius deciſionem hanc

5 proponit. † Filius rogatus ſub conditione hęreditatem reſtituere, ita vt diuerſis temporibus deducenda ſit portio legitima: item quarta Trebellianicam, poterit vtranque portionem retinere: quod ſi pure ſit rogatus reſtituere, tunc alteram tantū portionem deducet. gloſſ. huic ſimil. in l. quamquam. C. ad leg. Falcid. quarum opinio in hoc capitul. & in capitul. Rainaldus. euidenter probatur, & vbique ſeruatur, atque communis eſt. Barto. in l. Papinianus. §. meminiſſe. ff. de inoffic. teſtamen. Alexand. in l. ratione. §. quod vulgo. ff. ad leg. Falcid. columm. 4. Iaſo. in authentica. res quę. colum. 3. C. commun. de leg. & in authent. nouiſſima. C. de inoffic. teſtamen. nu. 39. & in l. filium nu. 8. C. famil. erciſcund. & ibi optime Ioan. Coraſius nu. 45. Socin. Iunior conſil. 131. volumi. j. nu. 59. Decius conſi. 55. n. 8. & conſi. 225. col. vlt. & conſi. 419. col. j. Catelli. Cotta in memorialibus, dictione, filius, quam opinionē & plures alij ſequuntur, quos referūt Paulus Pariſi. conſi. j. vol. 3. n. 78. idem conſi. 25. libr. ij. numer. 56. & Aymon. conſil. 50. Nec obeſt huic ſententiæ text. in dict. l. iubemus. quæ loquitur in eo caſu, quo diuerſis temporibus portiones prędictę deduci poſſent: & tamen inquit, dodrans reſtituatur: quia dodrans ibi reſtituitur ex bonis, quę deducta portione legitima penes hęredem remanſerunt. Alexand. poſt alios in l. ꝗ de bonis. §. quod autem. ff. ad legem Falcid. Item non obſtat authen. res quæ. vbi tantum fit mentio deductionis legitimę portionis ex bonis, quæ rogati fuerunt liberi reſtituere. Nam portio legitima in ea conſtitutione ſolum detrahenda proponitur, quando pure iniuncta fuit reſtitutio, ſi tamen & hęc interpretatio dura videbitur, negabimus ſenſum illum a contrario, qui nobis

negotium facesſit multo minus obe rit regia l.vlt.titul.11. part.vj:quæ in ſpecie decæſſerit, Filium rogatum reſtituere hæreditatem poſt diem, vel ſub conditione, nō imputate fructus in portionem legitimam: ecce enim ex illa legitima tantum deducitur, neque vlla mentio ſit Trebellianicę. Quam ob rem ſciendum eſt illam legem, legitimam appellare eam portionem, quam Trebellianicam nos dicimus: quod ex eadem l. conſtat, & maxime adiuncta l.4.titu.xj.part.vj. quę Falcidiam legiti
6 mam nuncupauit.† Imo communis opinio vendicat ſibi locum in aſcēdentibus, qui rogati ab eorum libe ris hęreditatem reſtituere ſub conditione vel poſt diem, duas portiones detrahunt, legitimam ſcilicet, et Trebellianicam Angel. & Cuma. dubitante Baldo in l. ſi a milite.§. vlt.ff.de teſta.milit. quorum opinionem dicentes eam eſſe communem ſequuntur Ioā.Crot.in l.qui Romæ .§.duo fratres.col.12.ff.de verb.ob lig.& Aymon Sauillia. conſi.110. quamuis Alexā. contrarium tenuerit in d..§. quod vulgo.colum.vij. Iaſ.in d. l. filium quem habentem. n.90.& Catel.Cotta, dictione, filius quo in loco Iaſonem citat alibi eandem opinionen comprobantem. Eſt tamen hac in re notandum, pręfatā opinionem de duabus portionibus deducendis, quę communis eſt minime procedere, vbi legitima portio ſemis eſſet, ne plus ex hæreditate capiat grauatus quam honoratus. Bald.in conſi.94.libr.ij.cui ſubſcribit Carol.Molin.conſ.3.lib.vij.
¶Verum, ad huius rei cognitionē
7 ſcire oportet,† num pater poſsit ꝓhibere detractionem Trebellianicę ipſis liberis primi gradus? Et Bald. ac Salic.in dict.l.iubemus, opinantur, detractionem Trebellianicæ etiam eo caſu quo duæ portiones ſunt deducendæ, non poſſe prohiberi inſtitutis, & rogatis liberis primi gradus, per tex.in d.l.iubemus, quę in ſpecie loquitur liberis primi gradus poſt mortem reſtituere hęreditatem rogatis, eis concedens, ut non obſtante contraria parentum voluntate, Trebellianicam deducant, non imputatis in eam fructibus ex fideicommiſſo ante diem reſtitutionis ꝑceptis: eſſet profecto vana iſthæc conſtitutio, niſi locus eſſet huic opinioni Bald. cui ſubſcribit Corne. ibi.& Decius cōſ.218.idē Dec.cōſ. 81. col.ij. aſſerēs hāc opinionē eſſe cōem, et idē aſſerunt eā ſecuti Iaſ.in l. Marcellus.nu.55. ff.ad trebel.idē conſil.99.volumi n.4.Ripa in l.nemo poteſt.ff.de legat.j.nu.51.Cate. Cotta.dictione, Trebellianica.& Socin.Iunior cōſi.131.nu.58.volu. j.diligenter deſcribēs huius opinionis authores: quos repetit cōſ.137. nu.vij.co.volum. Eandem ſequitur Crot.in d. l. nemo poteſt. Nec in hoc dicta l. iubemus correcta cenſetur. vt ſcribit late Paul.a monte. Pico in l.in quartam. ff.ad legē Falcidiam.col.111.& Carolus Ruinus conſi.21.numer. 8. volu.3. & idem conſil.163.volu.ij.nume.14.Sed cōtrarium pluribus potius placet. ex text.in authent.de hæredib.& Falcid.§.ſi vero expreſsim. quo probare uidetur etiam filijs rogatis reſtituere hæreditatem poſſe prohiberi detractionem Trebellianicę, qua ratione poſteriorem ſententiam tenet Rom.ſingu.192.cuius opinio communis eſt aduerſus Bald. ſicuti profitentur Paul. a monte Pico in dict. l.in quartam.column. 117. Anton. Corſet.in tracta.de eccleſi. regis.q. 73.colum.4. Corn.conſi. 22.uol.ij. column.ix.Paul.Pariſi.conſi. j.nu. 83.uolumine 3.Caſſado.deciſi.4.de teſtam. & Anton. Rube. cōſilio 2. numero 16, qui excepto Paul. Pico

eam

eam ſequuntur, vt vel hinc mirari licet interpretum iuris ciuilis in conſtantiam quam Aym. Saui. conſiderat conſ.16. col. ultri. Nā Cinus in d.l. iubemus. & plærique alij in ea ſunt ſententia, ut opinentur Trebellianicam prohiberi poſſe in liberis, ēt primi gradus. per auth. ſed cū teſtator. C. ad leg. Falci. & text. in d.§. ſi vero. quibus non poſſum in hoc dubio accedere ob filiorum fauorem: & ideo opinor ueriorem, ac magis receptam eſſe Bald. ſententiam: nec enim eius opinio omnino conuincitur aliqua iuris ciuilis autoritate: cum in d.auth. ſed cum teſtator. & in dict.§. ſi uero. non tractetur de liberis primi gradus: tametſi Falcidia prohiberi poſsit, etiā in liberis primi gradus. Imo Falcidia non poteſt deduci ſimul deducta iam legitima. Barto. per tex. ibi in l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoff. teſt. l. j. §. vlt. ff. ſi cui plus quam per leg. Falci. Polit. dicens hanc cōmunem in l. filium. col. 12. C. fami. ercifc. & in ſpecie Socin. Iunio. cōſil. 136. uol. j. num. ix. Nec opinor Iaſ. conſi. 84. nu. ix. & conſi. 89. colum. 3. uol. j. opinionem contra Bal. communem eſſe profiteri: quia licet loquatur in eiſdem reſponſis in liberis primi gradus: tamen dum aſſerit communiter teneri Trebellianicam prohiberi poſſe, de ea opinione intelligit, quę tractat, quęſtionem & eam diffinit in his hæredibus, qui liberi primi gradus non ſunt: quod nos inferius tractabimus in c. Rainaldus §. 3. numer. vij. Ex his tamen aliquot tractanda ſunt, & inferenda.

8 ¶ Primum, † fructus perceptos a liberis primi gradus, non eſſe computandos in quartā Trebellianicā, ēt eo caſu, quo duę portiones ſunt deducendę. Bar. & Alex. in l. quod de bonis. §. quod auus. ff. ad Trebel li. Paul. a monte Pico in d. l. in quartam. colum. 117. & ſequentibus. Carol. Ruin. conſi. 21. numer. 11. uolu. 3. & hæc eſt communis opinio ſecundum Alex. in d. §. quod auus. Ripam in d. l. fideicommiſſariam. nume. 30. Paul. Pariſ. in dict. conſil. j. num. 98. & conſi. 25. libr. 2. num. 55. Socin. Iunio. conſi. 131. num. 62. uol. j. & eundem conſ. 132. nume. 2. eo. uolu. quibus adſtipulatur text. in hoc capi. Rainutius. & in capit. Rainaldus, ſicuti viſum eſt Claudio in l. mulier. §. cū proponeretur. ff. ad Trebel. quamuis in hac illatione contrariū afferant Paul. Caſt. & Alex. in d. §. cum proponeretur. idem Paul. in l. ſcimus. §. repletionem. C. de inoffi. teſtam. & in d. l. iubemus. iij. limitatione. Decius, conſil. 418. num. 13.

9 ¶ Secundo infertur, † non poſſe nec indirecte prohiberi detractionē Trebellianicę liberis primi gradus a iure conceſſam: nempe, ſi pater iuſſerit fructus ex fideicōmiſſo ante moram perceptos in quartam Trebellianicam computari: quod probatur ex eo, quod nec pater directe poterat Trebellianicæ portionis deductionem prohibere. Igitur, nec poterit mādare ut fructus, quos iure optimo ſibi præcipuos percipiunt liberi, in eam portionem computentur: nam eſſet in effectu prohibere Trebellianicam. d. l. iubemus. & late hanc illationē tutatur Paul. a monte Pico in d. l. in quartā. col. 113. & Socin. Iunior in d. con. 131. num. 64. uol. j. licet Bald. in l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. teſtamen. ad fin. contrarium notauerit per text. in l. ſi debitor. ff. ad legem Falci. quo deciſum eſt uoluntate teſtatoris eam quantitatē: quæ ab eo hæredi inſtituto debebatur, in quartam poſſe imputari. Qua ratione et Alex. ibi uidetur Baldi opi

ni onem

nionem probare : quam concedunt omnes qui in eam iuere ſententiã, vt exiſtimarent, quartam Trebellianicam poſſe prohiberi a patre filijs inſtitutis, & rogatis hæreditatem reſtituere. Sed minime obſtat priori ſententiæ text. in d. l. ſi debitor. quippe qui locum manifeſte ſibi uendicet, extraneo hærede inſtituto: non in liberis primi gradus, ut animaduertit Picus, & ſuaderi poteſt hoc diſcrimen alia ratione. Nã pater inſtituens filium hęredem, nõ põt ei iniungere, ut in legitimã portionẽ imputet quãtitatẽ a patre ſibi debitam: poſſet tñ inſtitutus extraneum iubere hęredi, ut compenſet cum ipſa hęreditate quancunq; quãtitatem a teſtatore ei debitam. Cin. in l. 2. C. de iure doti. Roderic. Xuares in dict. l. quoniam in prioribus. C. de inoff. teſtam. 7. ampliatione. Ex quibus multo probabilior eſt prior opinio, quę quidẽ cõſequẽter deducitur ab his, quæ paulo ante probauimus. Fructus uero tẽpore mortis teſtatoris pendẽtes, & ſtãtes in quartã Trebellianicã omnino cõputantur, atq; in portionem legitimam filijs debitam, aut ſaltem non recipiunt eos pręcipuos hæredes, etiam liberi primigradus rogat hęreditatem reſtituere. Alexan. & Claud. in d. l. in fideicõmiſſariam tradit Paul. Pariſi. conſ. 27. ad fin. uol. iij. & conſil. 20. col. ulti. eiuſdem uolum.

¶Cæterũ, non erit alienum ab
10 hoc tractatu inquirere, † an filius non conficiens inuentarium, perdat Treballianicæ deductionem? Et Cin. Bald. Salic. in d. auth. ſed cum teſtator. in ſpecie reſpondent Trebellianicam amitti. Soci. in l. Marcellus. §. quod autem. col. ulti. ff. ad Trebellia. Oldra. conſi. 114. loquẽs in liberis primi gradus. idẽ Corn. conſil. 303. col. 4. uol. j. idem Corne. conſilio 22. uolum. ij. col. antep. vtrobique dicens hanc opinionem magis cõmunem eſſe: quod expreſſim Decius fatetur eam ſequutus conſi. 485. nu. 16. & Pariſi. conſil. j. nu. 88. vol. 3. idem Pariſi. conſi. 18. nu. 107. lib. ij. & conſi. 76. nu. 65. eo. libr. idem notat ipſe Dec. cõſ. 236. nu. v. Sed liberis primi gradus ob omiſsionem inuentarij non amitti Trebellianicã, elegãter aſſerit Guido Papæ q. 53. cuius opinionem ſequitur dicens communem eſſe Aymon Sauilli. conſi. 17. Eandem pręmittit Corne. conſ. 180. col. vij. uol. 4. & Anton. Rube. conſ. 41. nu. ix. dicens eam communem. Huius tamen controuerſię deciſio ab ea diſceptationes pendet, An Trebellianica locum habeat omiſſo inuentario. ſicuti Falcidia eo non confecto excluditur omnino. Sunt enim, qui differentiam conſtituant inter Trebellianicam, & Falcidiam, dicẽtes, Trebellianicam non amitti inuentario non facto etiam ab extraneo hærede, cum nullibi id in iure ſit ſtatutum: & quamuis in authen. de hęredib. & Falcidi. §. ſi uero non fecerit. ſit expreſſum in Falcidia: nõ tamẽ illa conſtitutio iura uetera corrigens eſt extendenda ad Trebellianicã. maxime cum non ſit eadẽ utrobique ratio imo diuerſa: ut notat Alex. hanc opinionem ſecutus in l. Marcellus. in princ. ff. ad Trebel. poſt Barto. Angel. & Paul. Caſtren. ubi Iaſ. idem probat, dicens ab hac opinione non eſſe recedendum in iudicio. quam etiam Claud. ibi fatetur cõmunem eſſe. idem concedit Alex. in conſi. 29. col. iij. uol. v. Aymon conſi. 17. col. ultim. & Socin. Iunior conſi. 137. nu. ix. dubius an hæc ſit communis ſententia aſſerit eam ſeruandam fore, ex eo, quod conſuetudine recepta ſit. idẽ ſcribit Corn. d. conſi. 180. cuius opi

nionis

nionis author eſt idẽ Batt. in dict. authenti. ſed cum teſtator. His uero non obſtantibus uerior eſt illa ſententia, quæ cenſuit, Trebellianicam amitti non confecto inuentario, & ea probatur non iecturis, ſed iuris Cæſarei, authoritate: ſiquidẽ in authent. de hęredib. & Falcid. §. ſancimus. cautum eſt, ad confectionem inuentarij citandus eſſe legatarios, & fideicommiſſarios, ſi hęres uelit non tantum damnum effugere, ſed & lucrum non amittere, Igitur non confecto ſolenniter inuentario perdit hęres Falcidiam ex legatis, & Trebellianicam ex fideicommiſſis. Deinde in eadẽ conſtitutione. §. ſi vero non fecerit, ſcripſit Iuſtinianus: Si uero non fecerit inuentarium ſecũdum hanc figuram, ſicut prędiximus, non retinebit Falcidiam, ſed complebit legatarios. & fideicommiſſarios, quem tex. ad hanc opinionem mire exaltat Roma. in auth. ſimiliter. C. ad le. Falci. fol. pen. col. j. ex quibus ceſſant rationes primæ opinionis: quibus reſpondet Corne. in d. conſil. 303. uol. j. ultimam hanc ſententiam recipiens, quam communem eſſe eam ſcutus aſſerit Soci. Iuni. conſ. 132. uol. j. num. 2. qui in filijs teſtatoris ſpeciatim loquitur: ſicuti Oldrad. Corne. Dec. Pariſi. & fere omnes, qui priorem ſententiam approbãt. Quo fit, vt non ita recepta ſit contraria opinio: ſicuti eius aſſertores opinantur. Nam & Carol. Molin. in Alex. conſi. 67. lib. 4. opinionem hanc quam ſequimur, veriorem & magis communem eſſe exiſtimat. Quinimo a liberis primi gradus iuſtius eſt, ob inuentarij omiſſionem amitti Trebellianicam, quippe quibus duæ portiones, legitima & Trebellianica, iure competant, etiã ſi hęreditatem reſtituere rogentur. Nec mihi placet quod Paulus notat in l. cum tale. §. cum Titius. ff. de cond. & demon. dicens ſat eſſe fieri quandam bonorum deſcriptionem, etiam non ſeruata ſolennitate, l. ultim. C. de iure deliber. & auth. de hæred. & Falci. ad euitandam Trebellianicę portionis amiſſionẽ. Hoc enim contrarium eſt his rationibus, ex quibus opinionem primam probauimus: tametſi Paulo ſubſcribat Socin. Iunior dict. conſ. 132. numer. v.

¶ Ex eadem gloſ. adnotauit hic
11 Panor. † Filium hæredem inſtitutum non poſſe retenta ſibi portione legitima hæreditatem patris repudiare: quia legitima tunc defertur filio iure hæreditario, vt inquit hęc gl. Hæreditas uero non poteſt partim adiri, & partim repudiari, ne quis decedat pro parte teſtatus & pro parte inteſtatus. l. j. & ij. ff. de acqu. hæred. notat in hac ſpecie Bart. in l. gerit. nu. 22. ff. de adquir. hæred. & ibi Areti. nu. v. Bart. in l. quia poterat. ff. ad Trebel. quorum opinio communis eſt: ſecundũ Alexan. ibi col. pen. & Socin. nu. 157. in l. j. ff. de vulg. Dec. & Curti. in l. 3. C. de impube. & alijs. & procedit, niſi filius hęres inſtitutus haberet uulgarem ſubſtitutum, atque eſſe ita legatis grauatus, vt eis ſolutis legitima portio integra non eſſet: tunc etenim poterit filius repudiare hæreditatem, legitima portione retenta, l. ſi liberius patrono. ff. de bonis libert. quam ita frequentiori conſenſu præfati doct. interpretantur. Quinimo mortuo patre inteſtato, non poteſt filius repudiare hęreditatem, et legitimã retinere. Abb. hic col. penul. Socin. in d. l. j. nume. 31. Ripa ibi num. 159. Alex. conſil. 75. colũ. 3. uol. j. & Guliel. Bened. hic titu. de vulgar. nume. 48. tradit Iaſ. in auth. unde ſi parens. nu. v. C. de inoffic. teſta. qui precedentes cõcluſio-

ciſiones refert, et approbat, quibus adde l. 21. Tauri.

SVMMARIVM.

1 Religioſi quonam pacto poſſint eſſe executores ultimarum uoluntatum, & an electio poſſit eis committi.

2 Exequutio facta a religioſo eo caſu, quo non poteſt eſſe executor, an ualeat.

3 Fœmina poteſt eſſe executrix ultimarum uoluntatum.

4 Minor uigintiquinque annis, maior decem & ſeptem poteſt eſſe executor teſtamentarius.

5 Diſtributio iniuncta a teſtatore poſt diem certum, an poſſit ante diem fieri.

6 Teſtator non poteſt derogare poteſtati Epiſcopo competenti circa exequutionem vltimarum uoluntatum.

7 Voluntas teſtatoris ſola principis authoritate mutari poteſt: nec ſufficit conſenſus Epiſcopi

8 Epiſcopus excludi nō poteſt a cura eccleſiæ alicuius, etiā ſi patronus tempore conſtructionis hoc expreſſim diſpoſuerit.

C. TVA.

De executoribus ultimarum uoluntatū diximus aliqua in cap. 3. & in cap. ſi hęredes. iſt. titul. pręter quę & illud 1 conſiderandum eſt, † non oportere cuius negotium hoc comitti: tametſi canon hic religioſos, clericos ſeculares, & laicos ad hoc munus abſque vlla diſtinctione admittat. Nam & monachi executores ultimarū voluntatū eſſe nequeunt, niſi impetrata ſuperioris licentia. ca. ij. hoc tit. in 6. & clemen. j. tit. eo. ex qua conſtitutione monachi ſuſcipiētes hanc exequēdi prouinciam coram ordinarijs iudicibus conueniri poſſunt de fraude, & culpa. atque ut rationem reddant adminiſtrationis. Hi uero monachi, qui ſunt ex ordine minorum, ab hoc arcentur officio. cle. exiui. §. verum, de uer. ſigni. quamuis deſignari poſsint in teſtamentis ad conſilium exhibendum executoribus vltimarū uoluntatū, ex eiuſdem clementinę conſtitutione. Quo in loco adſerit Cardin. pręfatis monachis nec ius eligendi pauperes cōmitti poſſe, cum iſthęc electio ſit exequutionis pars idē Anch. ibi. n. 23. Domi. & Fran. in d. cap. ij. in princ. quibus Bartol. refragatur in tract. mino. lib. 3. c. 4. dicens, hāc electionē committi poſſe his religioſis, cum ea ſit facti potius quam iuris: & quę fieri poſsit per eum, qui huius muneris capax non ſit. l. cum pater. §. hęreditatem. ff. de legat. ij. l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Treb. idem notat expreſſe Rom. conſ. 409. col. 2. ſenſit. Bal. in auth. ingreſsi. 2. col. C. de ſacro. eccleſ. idem in l. id quod pauperibus. col. 3. C. de epiſc. & cler. quorū opinio mihi magis arridet ex eo, ꝙ ratio d. §. uerum. ceſſet in hac electiōe faciēda. Imo arbitror poſſe eadē ratione cōmitti huic monacho electionē exequutorum. quamuis Domi. & Franc. in d. c. 2. contrariū teneant, ex eo ꝙ exequutor debet eſſe certus. Ioan. And. & doct. in c. j. ad fin. de procu. in 6. quorum

ratio

ratio friuola eſt: quia tertitndo in
alterius uolũtatem confertur. Paul.
Caſt. in l. j. col. pe. ff. de procu. Bal.
in d. l. id quod pauperibus. nu. 15.
2 Quid autem erit dicendum, † ſi re-
ligioſus ex alio, quam minorũ or-
dine nõ obtenta ſuperioris licentia
exequutoris munus aſſumat, vale-
bit ne id, quod ipſe geſſerit? Et Fre
deric. conſ. 293. ad finem reſpõdet,
exequutionem factam per mona-
chum non impetrata ſuperioris licẽ
tia ualidam eſſe, modo non præceſ-
ſerit ſuperioris contradictio. idem
Roma. conſ. 409. 2. col. & in ſing.
242. nam & miles procurator eſſe
non poteſt, & tamen ſi a iudicio nõ
repellatur, tenent actus per eum ge
ſti. l. filius familias §. ueterani. ff. de
procurat. Eandem Frederici ſenten
tiam ſequitur Decius. in l. in ambi-
guis. §. non eſt. ff. de regu. iur. & Fe
lin. in ca. 2. col. j. de iudic. atque ea-
dem deciſio paſsim intelligitur ẽt
in exequutione teſtamenti facta p
religioſum ordinis minorũ: ex qui-
bus hæc opinio magis cõmunis eſt,
ſecundum Dec. conſ. 494. co. ultim.
& eundem conſ. 399. nu. 12. utrobi
que tamẽ ab ea recedit ea ratione,
ꝙ actus regulariter factus contra
iuris prohibitionẽ eſt nullus. l. non
dubium. C. de legib. nec procedit ar
gumentatio a milite exercẽte offi-
ciũ procuratoris: quia in monachis
eſt prohibitio magis ſtricta, ꝙ con
ſtat ex Panormit. in cap. in noſtra.
col. ulti. de procu. optimus tex. in c.
ſed nec. ne cleri. uel monachi. quem
Dec. cõmẽdat in c. ij. de iudi. nu. 8.
unde opinio Frederici nõ poteſt re-
cto iure procedere, a qua ẽt diſcedit
Frã. in d. c. 2. in prin. iſt. tit. in 6. illũ
tex. ad hoc inducẽs: cũ ibi dixerit
illa deciſio. Religioſus exequutor
eẽ nõ poteſt. hæc uero uerba actum
in cõtrarium geſtũ nullũ eſſe mani
feſte oſtendunt gl. in reg. j. de reg.
iur. in 6. cõmuniter ibi recepta, &
in l. Gallus. i prin. ff. de li. & poſth.
Igitur nõ probatur iure prima opi-
3 nio, ẽt ſi cõmunis ſit. † Fœmina ve
ro non excluditur ab hoc munere
exequendi vltimas voluntates. l. a
filio. in princ. ubi Bart. ff. de alimẽt.
& cibar. legat. tex. in argumentum
in c. nos quidem. iſto tit. gl. in ca. 2.
in prin. hoc ti. in 6. Io. Oldendorp.
de exequut. vlti. uol. titu. v. Bar. &
ibi Dec. nu. 21. in l. ij. ff. de reg. iur.
Bal. in l. id quod pauperibus. 16.
C. de epiſ. & cler. Io. And. doct. in
d. c. ij. quorũ opinio cõmunis eſt, &
eã ſeruari cõſuetudine notat Spec.
tit. de inſtru. edit. §. nunc uero. num.
76. Imo uxor relicta exequutrix a
marito in teſtamento, nõ amitti ius
executionis, etiã ſi contrahat ſecun
das nuptias Bar. in d. l. a filio. Dec.
in d. l. 2. nu. 21. idem. conſi. 91. Bal.
in auth. eiſdem pœnis. C. de ſecũd.
nup. ad fi. Oldendorp. d. c. v. licet
tutelã amittat. not. in auth. matri et
auiæ: & quãdo muli. tuto. offic. fun
gi poteſt. Scribit tamen Bal. in ca.
ad audiẽtiã. j. de reſcrip. relicta, aut
cõmiſſa a teſtatore executione te-
ſtamenti proprij fratribus, nõ cenſe
ri ſororibus delegatã, ob imperfe-
ctum fœminarum conſiliũ. l. uti. C.
de legit. tuto. idẽ aſſerit Iaſ. in l. ex
4 facto. col. pe. ff. de uulgari. † Minor
vero uigintiquinq; annis, maior ue
ro decem et ſeptem, poterit eſſe exe
cutor teſtamenti. ex ratione tex. in
c. qui generaliter. §. vlti. de proc, in
6. vbi ſtatuitur, minorem habentẽ
decẽ & ſeptẽ annos, poſſe cõſtitui
procuratorem ad negotia l. 19. ti. v.
part. 3. quæ inſigniter probat opi-
nionẽ Pau. Caſt. in l. j. §. pupillus. ff.
de acqu. poſſ. dicentis, minorẽ decẽ
ſeptẽ annis non poſſe, nec ad nego-
tia procuratorẽ conſtitui: quamuis
Fran. in d. §. vlti. dixerit, minorẽ ẽt
decem & ſeptẽ annis, procuratorẽ
poſſe

poſſe legitime conſtitui extra iudicium.l.ſed ſi quis.§.ulti.ff.de inſti. & id cõmuniter eſt receptum:ſecũdum Alex.in l.exigendi.C.de pro curat.& Iaſo.in d.§.item adquirimus.nu.36.Vnde fit,ut tex. in d.§. ulti.dicens, maior decẽ & ſeptẽ annis procurator ad negotia licite deputatur,ita ſit intelligendus,ut non excludat minorem doli capacem. Verum huic opinioni regia lex aduerſatur manifeſte,nec probatur in d.l. ſed & ſi quis. communis aſſertio:id etenim tantum ibi deciditur, Pupillum inſtitutorem obligare eũ, qui ipſum præpoſuit: quoniam ſibi imputare debet qui eum propoſuerit. Nec obſtat Paulo Caſtrenſi d. .§.Pupillus. quia loquitur in ſeruo impubere adquirẽte poſſeſsionem. Ex quibus malem ipſe intelligere textũ in d.§. capit.qui generaliter eo.pacto, quo regia lex intellexit. At in hac ſpecie., minorem vigintiquinque annis , poſſe deſignari executorem, ſi maior ſit decem & ſeptem.ſenſit glo.ibi recepta communiter in d.c.2.in prin.iſt.tit.in 6. Nec enim alicubi prohibitũ eſt minoribus hoc executionis officium. Licet dubitet Speculator d.§.nunc uero.nu.75. & cõtrariũ potius probauerit Oldendorp. in d. tract. de execut.ulti.uol.c.4.

¶Colligitur præterea ex hoc ca-
5 none,† executores debere omnino diligenter ſequi teſtatoris uoluntatem:& id adeo uerum eſt,ut executor nequaquam poſsit præuenire diem ab ipſo teſtatore deſignatam ad executionem ultimæ uoluntatis. Bart.per tex.ibi in l.cum pater.§. a filia.ff.de lega.ij.Nam ſi reſtituẽdo ſunt ex iuſſione defuncti centũ poſt quatuor menſes pauperibus,reſtitutio ante illud tempus facta,præiudicium infert pauperibus poſt illum diem futuris. idem Angel. & Alex.in l.ſtipulatio iſta.§. ſi quis dolum.ff.de uerb.obliga.col.2.Iaſ. dicens hanc ſententiam communẽ eſſe in l.poſt mortem.C.de fideicõmiſſ.idem fatetur Dec. in l.cum tẽpus.ff.de reg.iur.ab ea tamen diuertens his rationibus. Prima,quod teſtator ita diſponens potius ſalutem animæ reſpexit,quam tempus executionis quod forte adiecit, exiſtimans ante illud non poſſe abſque detrimento rei familiaris hanc diſtributionem fieri. Item quod non magis futuros pauperes, quam,præſentes dixerit,aut conſiderauerit:ſiquidem & in preſens pro animæ ſalute cenſetur pia iſthæc diſtributio. Et præterea, diem a teſtatore conſtitutum præueniri , conducibilius , eſt ipſi animæ teſtatoris quam eandem diem expectari. Idem aſſerit Anchara.conſi.202.Abb.conſi.11. j.dubio.uol.2.quibus accedit deciſio tex.in l.uxorem.§. Scæuola. ff. de leg. iij.vbi poſt mortem rogatus reſtituere hæreditatem , poterit uiuens cum uoluerit , eam reſtituere. idem probat tex.in d.l.poſt mortẽ. Vnde,niſi aliud ex conjecturis poſſem a uoluntate teſtantis colligere, libentiſsime ultimæ opinioni accederem.atque ita effugio Iuriſconſulti uerba in d.§.a filia.

¶Hæc uero concluſio ,quam ex hoc capitu: collegimus , procedit. quando uolũtas teſtantis licita eſt, quod ſi illicita ſit,ſeruãda non eſt, gl.hic, quæ ſecundum Abb. in hoc
6 tex.probatur,dum dicit,†executores teſtamentarios eſſe cogendos exequi vltimam defuncti uoluntatem per Epiſcopum, etiam ſi teſtator interdixerit Epiſcopo hãc coactionem. Ea etenim prohibitio illicita eſt,& ideo non eſt ſeruanda, ex quo Bal. ſcripſit in l. Lucius.ij. minime derogari poteſtati Epiſcopi,ad quem ex negligentia erat de

uoluta executio teſtamenti paterni, etiam ſi filius patris hæres in proprio teſtemento mandauerit, ultimam patris uoluntatem per quoſdam certos executores ad effectum deduci. quod Bald. probat ex.§. Damæ. ejuſdem l.Lucius. imo nec poteſt teſtator prohibere Epiſcopū exequi ultimam uoluntatem, negligentibus executoribus, & elapſa dilatione iuris, ea eadem ratione per iſtum text. quem in hac ſpecie notat Barbat. hic numero 4. contra Anchar. quamuis Abba. in legatis, quæ pia non ſunt, idem aſſerat, quod Anchar. poſſe tamen teſtator euitare Epiſcopi iuriſdictionem in executione ultimę uoluntatis, ſi in caſum negligentiæ alios executores prioribus, & negligentibus ſubſtitueret: ſicuti ipſe notaui in cap.3.huius titu.idem erit, quando teſtator expreſsim uoluit tempus datum executoribus a iure, eis minime obeſſe, nec currere: ſed liberam eis executionem relinquat, vt cum uoluerint, exequantur eius ultimam uoluntatem. Bald.in l.j.ff.de leg.j.idē Bal.in l.nulli.C.de epiſcopi.& cleri.Abb.in cap.nos quidem iſto titu.2.col.Barb.in c. Ioan. iſto tit.col.ultim.Gualden.de arte teſtādi.tit.de execu.caut.vj.facit in argumentum l.ſed ſi ante.ff. ad Trebel.Sic etiam teſtator poterit executoribus dilationem datam a iure prorogare.Bald.conſil.30. vol.2. & Fráciſ.a Ripa in l.nemo poteſt. vlti.col.ff. de leg.j.Sed & ſi teſtator in ſpecie deſignauerit, quid ſit agendum de pecunia, aut re legata, eo caſu, quo prima eius iuſsio non fuerit ob negligentiam executorū ad effectum deducta, nec poſsit modo in eandem cauſam expendi, minime poterit Epiſcopus illam uolūtatem mutare. Bart.in l. liberto.§. Lucius. ff.de annu. leg.non enim ita temere mutanda eſt teſtantis uoluntas, cum a ſolo romano pontifice, aut † ſupremo principe, poſsit 7
derogari ultimis uoluntatibus. clemen.quia contingit. de religio. domi. l.legatam. ff. de adminiſtra.rerum ad ciuit.pertinen.Imo a Tyberio non potuit impetrari, ut legata pecunia Trebellianis in opus noui Theatri, ad munitionem uię transferretur: ut ſcribit Suetonius in Tyberio cap.31.tradunt ad hęc plurima Feli.num.17.& Dec.nume.xj. in cap.cum acceſsiſſent. de conſtit. Rochus de iure patron.verbo, conſtruxit.q.xj. & verb. honorificū. nu.vij.& viij.Nec ſufficiet conſenſus hęredis, ut mutetur in totum ultima teſtatoris uoluntas per Epiſcopum, etiam in alicuius eccleſię conſtructione, aut erectione conſtituta.Cardina.q.5.Imol.colū.4. in d. cle.quia contingit.Feli.ind.ca.cum acceſsiſſent. nu. 19. Rochus dicto uerbo, cōſtruxit.quęſt. 14.optimus text.in l.ſi ego.ff.de iure dotium. Sunt ſane qui opinentur, authoritate Epiſcopi poſſe vltimam uoluntatem teſtatoris mutari, ſi nōdum eſt executioni mandata: plura enim licent ante executionem actus, quæ poſt eam minime permittentur. l. patre furioſo.ff.de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur. c. quemadmodum. de iureiurand. qua ratione in hac ſpecie aſſerunt hanc cōcluſionē Imol. in l.j.col.4. ff.de condi.inſtit. Hippo.ſingul. 194. Felin. in cap. ſuper his.col. 2.de accuſat.Ioan.Lupi.in repetitio.rubri.de donatio.§.47. colum. 4. quibus hic canon obſtat, quo iniunctum eſt Epiſcopis munus compellendi executores teſtamentarios ad ſeruendam exactiſsime defuncti uoluntatem. Ecce igitur qualiter ante eius executionē, ad præſulis curam ſpectat obſeruare teſtantium uoluntates, non

mutare: & idem colligo ex his, quę adnotauit Guido Papæ deciſ. 556. Nec tamen inficior, decreto & authoritate Epiſcopi poſſe pecuniā a teſtatore in certum uſum pium, non ita neceſſarium, deſtinatam: expendi in alium itidem pium uſum, magis reipublicę chriſtianæ, ac religioni neceſſarium, cui neceſsitati aliunde ſubueniri nequeat, abſque maxima difficultate. tex. in l. penu. ff. de operi. publi. quem ad hoc ipſum eleganter induxit Ioannes ab Imola in d. col. 1. quo pacto poſſunt intelligi plura, quæ congeſsit Bertachi. in tract. de Epiſcopo. 4. parte 4. libro. nume. 52. & ſequen. & pleriq; alij eādē tractātes cōtrouerſiā.

¶His uero, quę paulo ante notauimus ex huius cap. deciſione, cō-
8 cinit & illud. † quod in eccleſia, aut oratorio authoritate præſulis conſtructo, ac deinde dotato, Epiſcopus inſtitutionem miniſtrorum, curam & regimen habet. ca. præterea. c. relatum. & alibi ſæpiſsime, de iure patro. tex. in c. j. 16. q. v. quē dicit unicum eſſe Felin. in cap. cum venerabilis. de exceptio. nume. 32. tex. in c. vno. de iure patro. in ſexto. c. nullus. 16. q. vij. Abb. in cap. cum eccleſia Vulterana. de elect. col. 3. Abb. in c. cum ex iniuncto. de hęret. etiam ſi teſtator, aut oratorium cōſtituens prohibeat Epiſcopi curam, aut inſtitutionem predictam: quod in hoc text. optime probatur: & expreſsim adnotarunt Innocen. in capitu. in Lateranenſi. de præbend. Abb. in c. requiſiſti. hoc tit. col. pe. idem in c. nobis. de iure patro. Bart. in l. quoties. §. ulti. ff. de admi. tut. Feli. in d. cap. cum venerabilis. nu. 33. optimus tex. in c. ſi qui dam. x. q. j. nec quicquam oberit, ſi teſtator ipſe velit, bona illa, aut dotem oratorij in alium pium uſum expendi, eo caſu, quo Epiſcopus eius prohibitioni renitatur. Rota antiq. 868. Felin. d. nu. 33. Rochus de iur. pat. uerbo, pro, eo quod. q. 12. Cuius quidem quęſtionis nos meminimus in Epitome de ſponſ. ij. part. c. 3. §. j. nu. 10.

¶Gloſſ. in uerbo, pijs voluntatibus, duo tractat, quorum primum in cap. 3. alterum in cap. ſi hęredes. iſto tit. explicuimus.

¶Dum gloſſ. vltima dicit, infra titulo proximo, uoluit citare text. in capit. proximo.

SVMMARIVM.

1 Qualiter accipiantur huius capit. uerba illa. Hoc modo.

2 Conditio hæc ſi ſine liberis deceſſerit, modo excludit fœminas.

3 Eccleſia ſubſtituta ſub præmiſſa conditione, an præferatur fœminis.

4 Prohibitio alienationis facta ab arbitris, nō impedit translationem dominij.

5 Prohibitus ſimpliciter alienare aliquam rem, non prohibetur eā rem, uel legare, uel extraneo hæredi relinquere.

6 Prohibitio alienationis extra familiam, impedit extranei hæredis inſtitutionem.

7 Prohibitus alienare aliquam rē, etiam in hæredem extraneum, non poteſt eam extraneo etiam hæredi relinquere.

8 Alienationis prohibitio extra familiam, minime excludit legitimum ſucceſſorem, etiam ſi is non ſit de familia.

prohibens

9 *Prohibens rem alienari extra familiā addens: Volo eandem rē in familia remanere, excludit ſucceſſorem legitimum, qui non ſit de familia.*

10 *Succeſſor legitimus non poteſt cō ſequi rem alienare prohibitam, ſi ipſe ſit ex illis, in quos prohibita fuit alienatio.*

11 *Verba prohibitionis vniuerſalia etiam ſucceſſorem legitimum repellunt.*

12 *Succeſſor legitimus admittitur ad rē alienare prohibitam, etiā ſi non ſit de familia, nec instituatur hæres, modo alius ſcriptus hæres non fuerit.*

13 *Maſculi ex fœminis deſcēdentes an ueniant appellatione generationis, poſteritatis, ſobolis, aut progeniei.*

C. RAINALDVS.

PRIMVM hic cōſiderādū ē, Rainaldum inſtitutū fuiſſe a Pepone patre hæredē pure, ac deinum rogatum fuiſſe hæreditatem reſtituere ſub illa conditione, ſi ſine liberis maſculis deceſſerit. Nec refert, ꝙ hic ſcriptū ſit, Rainaldū inſtitutum hæredem hoc modo: † nam id eſt referēdum ad ipſius inſtitutionis & teſtamenti ſeriē, non ad modū aliquem inſtitutioni adiectum, quaſi dixerit conditor huius canonis, Rainaldū hæredem hoc pacto, hac ſerie inſtitutū fuiſſe: ſicuti gl. ſenſit, & Barb. hic fol. 21. col. 3. explicat, uel expone hoc modo, id eſt, hac conditione. gl. hic. ex qua adnotauit Lanfrāc. 2. col. modū quandoq; cōditionē ſignificare, ſi ſequētia uerba cōditionē prę ſe ferant: ac rurſus cōditionē pro modo aſſumi, ſi ex ſequētibus verbis id appareat, quod ipſe nō negauerim: tamē ad huius text. intellectū nihil id conducit, cū poſſit hic canon intelligi, ut prius dixi: vel inſtitutionem dicere, poſſumus factā adiecto modo, fideicommiſſum autē ſub cōditione. Colligo
2 deinde ex hoc tex. uerba illa, † ſi ſine liberis deceſſerit, nō excludere fœminas, niſi expreſsim a teſtatore ita cōcepta fuerit cōditio, ſi ſine liberis maſculis deceſſerit. tex. inſignis ī l. cū acutiſsimi. C. de fideicō. ubi doct. Card. & Ancha. hic. & id paſsim receptū eſt. Sed ſi eſſet ſtatutū in ea prouincia, fœminas excludi a ſucceſsione extantibus maſculis, alium intellectū haberet teſtatoris cōditio, ſiquidē eſſet de maſculis, nō de fœminis intelligenda: ex mēte Bar. & aliorū. 2. col. in l. hæredes mei. §. cū ita. ff. ad Trebellia. Feli. in c. ius generale. j. diſt. col. 3. Alt. ar. lib. j. de verb. ſignificā. col. 0. Soc. ſuum conſ. j. nu. 113. uol. j. & alij authores, quorū ipſe memini in ca. Rainutius. §. 2. nu. 2. Explicat Tiraq. in l. ſi unquā. C. de reuocād. donatio. uerbo, ſuſceperit. nu. 112. & ſequētibus: atq; nu. 86. & 102. Idē ſane reſpōdendum erit, quādo teſtator vniuerſalē hęredē filium maſculum inſtituerit, & fœminam in re certa, ac demū filio ſubſtituerit, præmiſſa appoſita conditione alterā filiū maſculū, aut agnatū quēdā. Ex hoc em̄ cōiectura ſumi pōt, velle teſtatorē illa bona ad maſculos, fęminis excluſis pertinere, cōſeruādę familiæ grā. Fulg. & Paul. ī l. j. C. de cōd. īſer. Soc. cō. 6. uol. 3. Dec. cōſ. 15. & cō. 370. latius. Soc. ī l. cū anus. ff. de cōd. & demōſ.

num. 80.qui alios ad hanc conclu-
ſionem allegant:a quibus nō opor-
ret,diſcedere authore Curcio Iuni.
conſi.15.uol.2.Ex quo ipſe infero,
non ſubſtitutis agnatis, etiā filiam
teſtatoris ſubſtitutam fratri, ſi ſine
liberis deceſſerit, excludi a nepte
teſtantis filia inſtituti.Et quāuis id
poſsit diſputari, hæc tamen deciſio
ęquior eſt,& uerior:atq; colligitur
ex his, quæ præfati doctores tra-
dunt,& in ſpecie Deci.d.conſ.370.
col.pen.& Pariſ.conſi.89.col.pen.
lib.2.licet contrarium reſponderit
Curti.d.conſi.35.Imo dicta condi-
tio,ſi ſine liberis deceſſerit, quāuis
ſtante d.ſtatuto ita intelligenda ſit,
vt maſculi fœminis præferantur,ta
men ſi inſtitutus deceſſerit abſque
liberis maſculis,filia ſuperſtite,ex-
cluditur ſubſtitutus: nec eo caſu ob
erit filiæ municipalis conſtitutio:
ut explicat Caro.Molin.in Alex.
conſi.15. lib.4.ex mente doctor.ad
uerſus Andr. Altia.in dict. colum.
10.& in regu.3.pręſumpt.32.nu.4.
Sic etiā ſi teſtator eſſet extraneus,
nequaquam eſſent mares fœminis
eiuſdem gradus præferendi ex ra-
tione ſtatuti: ſecundum Alexand.
in d.conſil. 15.& ibi Carol. Moli-
ne.Item quando in hiſce dubitatio
nibus explicandis tutiſsimum eſt,
ipſam teſtatorum uoluntatem au-
cupari, ex præſumpta deducitur,
8 † piam cauſam ſubſtitutam filio
maſculo ſi ſine liberis deceſſerit,
excludere filias ipſius inſtituti, ne-
ptes teſtatoris.Ant.conſi.25.Curt.
Iunior d.conſil.35.col.penul. mihi
ſane non placet hęc ultimarum uo-
luntatū interpretatio: opinor enim
ex paterna dilatione, potius teſtā-
tem diligere neptes, quam piam
cauſam nec urget ratio aliqua ut
ſubſtituta eccleſia, aut ſubſtitutis
pauperibus alicui mortuo abſque fi
lijs,de ſolis maſculis,ac non itidem
de fœminis eam conditionem in-
telligendam eſſe. Vnde accedo libē
tèr Soc.conſi. 23.uol.i. uerſi. deci-
mooctauo,& eius filio. Soc.in d.l.
cum auus.nu.42. & Pariſio conſil.
86.col.pen.lib.2.quos habeo huius
opinionis authores aduerſus Curt.
cuius ſentētiā procederet forſan, ſi
teſtator filias habēs, eas ab uniuer
ſali hæreditate excluſiſſet,& eccle
ſiam,uel pauperes ſubſtituiſſet.Sed
& illud hac in re notādum eſt, con
ditionem hanc, Si Titius ſine libe
ris deceſſerit. omnino deficere Ti-
tio decedente liberis relictis,tamet
ſi ipſi liberi poſtea mortem obie-
rit,nullis relictis liberis. Nō enim
cenſetur repetita hæc conditio in li
beris inſtituti:quemadmodum ele-
ganter aſſerit Oldra.conſil. 21. &
conſi.141.ex l.ſi quis hęredem.ubi
Iaſ.idem notat.C. de inſtit.& ſub-
ſtitu. l.cum uxori. C. quando dies
lega.ced.l. ex facto.§.ſi quis autē.
ff.ad Trebel.ubi Paul.col. vltim.
& Ripa col.j.idem Ripa in l. Cen
turio.nu. 168. ff.de uulgari. & ibi
Galiau.col. 93. latiſsime omnium
And. Tiraq in l. ſi unquam. C. de
reuocan. donat. verbo ſuſceperit.
nu.151.Pariſi.conſi.18.lib.2.Abb.
conſi.40.lib.j. Alex.conſi.53.num.
11.& conſi.120.lib.vj.nu.3. & ibi
Carol.Moli.idem Alex.conſi. 31.
lib. 3. vbi idem Carol. aliquot au-
thores allegat.Paulus Caſtr.conſi.
97.lib.2,Deci.conſi.218.& 287.at
que alibi frequentiſsime. optimus
tex.in l.filiusfamilias.§.cum quis.
ff.de lega.j.tradit Socin.Iunior cō
ſil.111.num.20.lib.j.Corne.conſil.
146. lib.2.quo in loco addit, hanc
opinionem procedere, niſi ex ali-
quot coniecturis contrarium a men
te teſtatoris deduci poſsit: qđ Soci.
Iun. ēt explicat conſi.j. nu,70.li.j.
pulchre Aymon conſ. 98.nu.1. &
ſequētibus. Hierony.Gratus.conſ.

v.col.

v.col.ij.lib.1.Pariſ.conſ.86. lib.2. nume. 24. & duobus ſequentibus reſponſis.

¶Glo. in verſic. quibuſdam bonis, quęrit, quęnam bona eſſent hęc quę deducta fuerunt in compromiſſum. & id conſtat ex intẽtione tex. glo. & doct. bona iſthęc fuiſſe partem illorum bonorũ, in quibus Rainaldus fuit hęres inſtitutus, quin ut rectis huic c. aptetur intellectus, p̃mittendum erit totã hæreditatem Peponis ex ſexagintaquatuor aureis conſtare: & deinde eſt fingendum quęſtionem, quæ fuit arbitris commiſſa, ad triginta duos aureos pertinere.

¶Gloſſ. in verbo, Neutra pars.
4 probat, † Prohibitionem alienationis alicuius rei factam ab arbitro nõ impedire translationem dominij, ſecuta alienatione. idem Innocen. & cõmuniter doct. hic. Bar. in in l. filius familias. §. diui. col. pe. ff. de legat. j. & ibi Iaſ. 2. lect. nu. 127. Crot. fol. vij. col. 4. & Ferdinandus Loazes Præſul Ilerdenſis. nu. 467. Nam licet iudicis prohibitio ita alienationẽ ĩpediat, ut ea nihilominus facta dominiũ non transferatur l. ſciens. ff. de cõtrahen. emptio. cauſa prohibitionis expreſſa. Bar. quẽ cęteri ſequuntur ſi in d. §. diui. tamẽ in prohibitione facta ab arbitrio, etiã cauſa expreſſa, non erit idem: cũ poteſtas arbitri depẽdeat, & oriatur a contractu. l. non diſtinguemus. §. nunc de officio. ff. de arbit. In contractu autem non poteſt prohiberi alienatio ita fortiter, ut ſi fiat, translatio dominij ĩpediatur regulariter. glo. communiter recepta in l. ea lege. C. de condict. ob cauſam. Vnde erit idem in prohibitione, quę facta fuerit per ſententiam arbitri: quod adeo uerũ ẽ, ut locũ ſibi uendicet, etiam in arbitris, qui eliguntur authoritate & mandato legis. Ferdinand. Loaz. in d. nume. 467. contra Ioan. Crott. & Ripam nume. 93. in dict. §. diui. Idem erit etiam in caſu, quo ex ſententia arbitri oritur actio, ſecundum Ferdi. & Ripam, refragante Crotto: cuius opinio in his duabus extenſionibus refelli poterit ex his, quę Decius adnotauit conſi. 11. colum. 3. ac potiſsimum ex ratione adducta paulo ante pro cõmuni & principali opinione. Eadem gloſſa aſſerit, Prohibitum alienare ſimpliciter, minime prohiberi in eadem re hęredem aliquem etiam extraneũ inſtituere, aut eam in teſtamento, aliave ultima uoluntate legare. notat Barto. in l. peto. §. fratre. ff. de lega. 2. optimus text. in l. j. ff. de fundo dota. Bald. in. l. ea lege. C. de cõdictio. ob cauſ. col. 1. Angel. conſil. 57. col. 3. ubi pulchre loquitur Alexan. conſi. 155. uiſis. col. j. volum. 1. Iaſ. conſi. 56. vol. 4. colum. v. facit. text. in l. ex hoc edicto. §. alienare. ff. de alien. iudic. mut. cauſ. fact. Cęterum, hanc ſententiam Angelo tribuentes Io. Crot. & Ferdi. Ilerdenſis in d. §. diui. in 7. q. Barto. ad examen adducunt, eam penitus improbantes per text. in l. peto. §. fratre. &c. §. prędium. ubi res prohibita alienari non poteſt ad hęredem extraneum peruenire. ad idem aduerſus Ange. adducunt l. pater ſilium. §. fundum. ff de lega. iij. qua probatur, prohibitũ in uita aliena re aliquam rem, poſſe eandem teſtamento cui voluerit relinquere. Igit' ſi perpetua, uel ſimplex eſſet prohibitio, nequaquam poſſet hęredem extraneum eiuſdem rei facere, nec alicui extero eam legare. Item rem adeo perplexã reddunt: vt Bar. aduerſus Angelũ citent, atq; aſſerant frequenti interpretum conſenſu dãnati. Ange. opinionem. Ego vero hac in re diſtinctius procedam ne

confuſione quadã ſingularis et egregia quęſtio obruatur.

5 ¶ Prima concluſio. † Prohibitus ſimpliciter alienare aliquã rem, ēt contractus, vel legis prohibitione minime prohibetur hæredem extraneũ inſtituere, aut eam rem extero legare. Bart. in d. §. fratre. & alij, quos paulo ante citaui. Hęc enim prohibitio refertur ad alienationem quę inter uiuos fit: non ad alienationē in ultima uoluntate factam. Et dum Angel. Alex. ac cęteri ita intelligunt eorũ ſententiam, nullum patiuntur diſcrimē, nec Barto. refragantur, nec communi opinione reprobantur.

6 ¶ Secunda concluſio. † Prohibitio alienationis facta fauore familiæ, aliarumve perſonarum impedit in eiſdem bonis extraneum hæredem inſtitui. d. l. peto. §. prędium &. §. fratre. tex. etiã in argumentũ in d. l. pater. §. fundum. Bart. in d. §. fratre. & in l. ſi ita quis. §. ea lege. ff. de uerbo. obliga. cuius opinio cõmunis eſt: ſicuti fatentur Iaſ. Crot. & Præſu. l. Ilerdenſis in d. §. diui 7. q. Bart. & Chaſſa. conſ. 19. col. 2. nec iure poteſt quiſquam ab hac opinione diſſentire: cũ in prędictis locis apud Iuriſcõſultos ſatis ſit expreſſa. notat Dec. conſi. 86.

7 ¶ Tertia concluſio. † Prohibitus alienare quã rem, etiã hæredem extraneũ inſtituendo, aut eam extraneis legãdo, minime poteſt hęredem extraneũ in ea inſtituere, aut extero legare. quod ratione probatur. Nam poteſt teſtator hęredis in his bonis, quæ ei relinquit libertatē teſtãdi tollere. l. qui filiũ. in prin. ff. ad Trebellia. Potuit enim illa bona hęredi non relinquere: ergo poterit eiuſdem hæredis poteſtatē limitare. l. uideamus. §. pe. ff. de in lit. iur. hanc igitur concluſionē in ſpecie defendunt. Iaſ. in 2. lect. n. 139. Io. Crot. & Loazes in. 7. q. Bartol. in dict. §. diui. & eſt fere expreſſa apud Bart. in d. §. fratre. Tametſi Angelus & Alex. quos primo loco adduximus, contrariũ probauerint, a quibus nõ eſt auſus recedere Iaſ. in d. §. diui. j. lec. nu. 105. nec Catel. Cotta. in memoralibus dict. Alienatione prohibita. Prima tamen opinio uerior ex eo apparet, quod iſthæc prohibitio facta fuerit in utilitatē ſucceſſorum ab inteſtato: quo quidem caſu eſt locus ſecunde concluſioni. His uero obſtat fortiter tex. hic dicēs, Iudicium arbitrorũ non potuiſſe impedire, ne legatum ualere: & tamē per eos fuit prohibita alienatio fauore liberorum maſculorum, qui geniti forēt a Rainaldo, vel patris, ex quo uidebatur quidem legatũ relictũ a Rainaldo auũculis non ualere, perpenſa ſecunda concluſione, atque etiam tertia: niſi dixerimus, arbitros. Præter compromiſſum ſententiam dixiſſe in prohibitione alienationis, & exceſſiſſe poteſtatis propriæ limites. Aut legatum ualuiſſe ex eo, quod alienatio facta aduerſus prohibitionē arbitrorum omnino ualeat, licet pœnæ locus ſit. quod glo. in principio notauit. vel eſt intelligende arbitrorum ſententia extãtibus Rainaldi liberis maſculis, quibus ipſe deſtitutus, & carens mortem obijt.

8 ¶ Quarta concluſio. † Prohibitus alienare aliqua bona extra familiam poteſt in eiuſdem bonis inſtituere hęredem eum, qui ei futurus erat legitimus ſucceſſor ab inteſtato. glo. ſecundum Barto. in l. peto. §. fratre. cui eſt ſimilis in l. pater. §. Iulius Agrippa. ff. de leg. iij. quam dixit ſingul. Iaſ. in d. l. ſi ita quis pręmiſerit. §. ea lege. col. 4. et Aret. in l. ventre. nu. 6. ff. de acqui. hære. tex. ſecundum Bart. & Paul. in l. cũ pater. §. cũ inter. ff. de leg. 2.

quem ad

quæ ad hoc exiſtimat ſing. eã Imol. ibi, dicens eã opinionẽ eſſe cõmuniter receptã. idẽ fatentur Iaſ. j. lect. nu. 101. & 2. lect. num. 135. Ferdi. Loaz. nu. 155. in d. §. diui. et Alex. conſi. 56. uol. j. & plerique alij, qui paſſim hanc quæſtionem tractant, quos And. Tiraq. congerit lib. j. de retract. §. 26. nu. 4. Quæ quidem opinio locum habet, etiam ſi teſtator prohibens, illa bona alienari extra familiam, ſpeciatim addiderit, ſe ipſum velle, bona illa penes familliã manere text. in d. §. cũ inter. ſic etiã omnes approbantes d. glo. in. §. Iulius Agrippa. præmiſſam concluſionẽ intelligunt, ſecundũ Alexã. in d. conſi. 56. col. ulti. Iaſ. in l. uoluntas. col. 2. C. de fideicõ. Alex. conſi. 59. uol. 3. quorum opinionem, & intellectũ defendit Ferdi. Loazes in d. §. diui. nu. 158. inducens uerba Iuriſconſulti in dicto. §. fratre. quæ argumento a contrario ſenſu præmiſſa prohibitione facta extraneũ hæredem excludentia, legitimum hæredem admittere uidentur. idem Decius conſi. 421. Sed & ipſe Decius parum ſibi conſtans conſi. 481. & conſi. 23. Socin. in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de uerborum obli. 3. caſu, a gl. & communi opinione recedunt eo caſu, quo † teſtator non tãtum prohibuit alienationem extra

9 familiã, ſed addidit: Et uolo prædicta bona penes meã familiam manere. ex quibus ſententia communis intelligenda erit ubi ſimpliciter uetuit teſtator alienationem extra familiam. Quibus inſigniter ad ſtipulatur ratio illa, quod facta prohibitione alienationis, adiectis hiſce uerbis, Quia uolo ea bona in familia manere, inducitur a teſtatore fideicommiſſum inter eos, qui ſunt de familia. tex. in d. §. fratre. Areti. & Soci. poteſt alios communiter in l. qui Romæ. §. cohæredes. Decius dict. conſi. 23. Curt. Iunior. conſilio 22. nume. 18. eleganter Ferdi. Loazes in d. §. diui. num. 532. plures aſſertiones hac in re diligentiſsime diſtinguens. & ita Bart. uerba intelligens in d. §. cohæredes. quæ ad hunc ſenſum induci poſſunt. Ergo non poterunt dicta bona exire familiam, etiã ad hæredem legitimũ ultimi poſſeſſoris inteſtati. Nec huic limitationi obſtat ſenſus ille a contrario deductus ex d. §. fratre. quia dum extraneum ſucceſſorem excludit legitimum admittit: qui tamen ſit de familia. Vnde non poſſum non recipere Soci. & Dec. interpretationem: maxime quia principalis ipſa concluſio glo. in d. §. Iulius Agrippa. indiſtincte a pluribus refellitur præcipue a Bal. & Imol. in d. §. fratre. Socin. conſi. 43. uol. 3. Dec. conſi. 481. Ioã. Cret. in d. §. diui. fol. 8. Fulg. in conſi. 117. Salic. in l. ea lege. nu. 14. C. de cõdict. ob. cauſ. poſt Petrũ a Bellapertica Baldo relatum, quorum ſententia mire conuenit teſtatoris voluntati, quæ cura, ac diligentia exactiſsima inquirenda eſt: nõ alia ſane ratione, quam ne quid aduerſum eius conſenſui ex eius diſpoſitione opinemur. Quod ſi hæc controuerſia libero, ac ingenuo iudicio diffinienda eſt, ergo cõmunem aſſertionẽ opinor teſtatoris iuditio refragari. Nec obſtat elegans deciſio in dict. §. cum inter. nam ea procedit in hærede legitimo, qui tamen filius eſt ultimi poſſeſſoris. Pium etenim eſt nec a mente teſtantis alienum, prohibitum rem aliquam extra familiam alienare, poſſe eam rem expreſſe, uel tacite transferre in eum qui ei naturali quadam lege hæredes legitimus & neceſſarius exiſtit. ſecundum Fulg. & Salic. Secũdo, poterit & eadem Iuriſconſulti reſpõſio aliter intelligi, ut res ꝓhibita alienari

extra familiã libertorum, iure poſ-
ſit tranſmitti in libertatę filiũ, qua-
ſi is ſit de familia libertorum: quod
Accur. ſcribit in d. §. cum inter. Nã
quod quidam obijciunt, nomen fa-
milię ad fœminarum liberos non
extendi: uerum eſt, cum de familia:
ratione ſanguinis agitur, nempe de
agnatione: ſecus vero ubi nulla ha-
betur ſanguinis ſed conditionis, &
ſtatus ratio: argu. tex. in l. pronun-
ciatio. §. vlti. ff. de uerbo. ſignif. Et
pręſertim hoc ipſum coadiuuatur
ex eo. quod teſtator prohibens rẽ
aliquam alienari extra familiam
libertorum, ipſis libertis conſulere
uult: & ideo mirũ non eſt, ſi liberta
tũ filij admittantur, cum eorum ma
tri conſultum fuerit a teſtatore, at-
que matris conditionem ſequantur
libertæ filij. Vnde pręfata Iuriſcon
ſulti deciſio minime eſſet admittẽ-
da, quãdo prohibitio facta fuiſſet ut
agnationi, aut generi conſuleretur.
Eſt & aliter intellignda gloſ. in d.
§. Iulius Agrippa. vt procedat, niſi
10 † ille, qui inteſtato ſuccedit, fuerit
prohibitus bona pręfata adquirere.
tex. in l. codicillis. §. matre. ff. de le
ga. ij. gl. in d. §. Iulius. glo. in d. l. ſi
ita quis promi ſerit. §. ea lege. quam
dixit alibi non reperiri. Bal. in ca.
3. de pa. dixit ſing. idẽ Bal. in l. quo
tiens. C. de fideicom. quorum opi-
nio cõmunis eſt: & eam ſequuntur
Iaſ. 2. lectur. nu. 138. & Ferdinan.
Ilerdenſ. ibi nume. 157. in dict. §. di-
ui. Bartol. in l. ventre. colum. 3. uer-
ſicu. Tertius caſus. & ibi Paul. Ca-
ſtrenſ. colum. ultim. ff. de adqui. hæ
red. & idem Bar. in d. §. ea lege. col.
pen. cui illud addẽdum eſt, nihil re-
ferre, an ſtatutum prohibeat rerum
alienationẽ extraneis, peregrinis,
& aduenis fieri, an ipſos peregri-
nos, ſeu extraneos adquirere: utro-
que etenim caſu idẽ erit ex Aret.
in d. l. gerit. nu. vij. & Tiraq. lib. j.
de retract. §. j. in gloſ. ix. num. 169.
non enim poterit extraneus ex ſuc
ceſsione ab inteſtato illa bona obti
nere: ſecus vero ſi ſtatutum prohi-
beret alienationem rerum, extra ci
uitatem: nã poſſet exterus iure ſuc-
ceſsionis legitimę illa bona habe-
re, quam diſtinctionem ipſe colligo
ex Bart. in d. §. ea lege. & in d. l. vẽ
tre. vbi Aret. numer. 7. non exacte
hac difficultatem expendit. Tertio,
prima & communis ſententia erit
11 intelligenda, † niſi verba prohibi
tionis eſſent ita vniuerſalia, atque
ampla, vt videantur etiam exclude
re alianationem in legitimum hære
dem, extraneum tamen a familia te
ſtatoris prohibentis alienationem:
quod colligitur ex intentione diſpo
nentis. text. in auth. de reſti. fideicõ.
Aret. in l. Pantonius. §. j. col. ij. ff. de
adquir. hęred. & in d. l. ventre. nu.
7. Dec. conſi. 23. colum. iij. Curt. Se
nior conſi. 40. colũ. viij. Anton. Ru-
be. conſi. j. Iaſ. in d. §. diui. ij. lect. nu
me. 137. & ibi Ferdin. Ilerd. nume.
156. Cardin. conſ. 135. Quarto, adeo
vera quibuſdam apparet opinio cõ
munis, vt concedant rem prohibitã
alienari extra familiam poſſe ab il
lius rei poſſeſsore in vita tradi ex-
traneo, qui tamen erat eidem inte-
ſtato ſucceſsurus. arg. l. j. & l. cum
quo. §. vlt. ff. ad Treb. quod duode-
cim rationibus nititur probare Præ
ſul Ilerdenſ. in d. §. diui. nume. 164.
Quinto, ſunt qui arbitrentur prædi-
ctam communem ſententiam pro-
12 cedere, etiam † ſi ſucceſsor legiti-
mus ab inteſtato, non fuerit hęres
inſtitutus: nam ad eum. alio non in
ſtituto hęrede, nihilominus tranſit
res prohibita alienari extra familiã
tametſi extraneus ſit. l. milites. §.
vlt. ff. de re mili. Milites, inquit ſi
hæredes extiterint, poſsidere ibi
pręfdia non prohibentur l. j. §. penul.
ff. de falſ. Cicero in oratione pro L.
Falc.

Falc.eo.Andr. Tiraq. libr.j.de retra.§.j.in glo.ix.numer.166.quæ tamen ex ratione iuris prohibentis etiam locum ſibi vendicant in hęrede extraneo, non tantum in legitimo. Sed probat in hac ſpecie tex. in d.l. cum pater.§. cum inter.vbi Bartol.Roma.conſi.457.colum.ij. Alexand.conſi.55. volu.iij.Socin. conſil.292.volumi.ij.Iaſo.in d.§.diui.l.j.lect.numer. 108. Et fatentur hanc opinionem communem eſſe. Socin.conſi.251.col. iij. volu.ij.& Tiraq.libr.j.de retract.§.26.nume. v.omniumque diligentiſsime Lauren.Syluanus conſil. vj.nume. 26. Quod ſi paſsim conceditur prima, & principalis communis aſſertio, quando ipſe legitimus ſucceſsor ab inteſtato, hæres inſtituitur non video cur.nullo alio hęrede inſtituto, ſed ipſo legitimo ſucceſſore iure capiente hæreditatem,non ſit idē dicēdum,licet non defuerint,qui huic ultimæ concluſioni aduerſentur.

¶Gloſſa in verbo, legitime.quo probat: Primum naturalem filium excludere ſubſtitutum ſub illa condicione.ſi ſubſtitutus ſine liberis deceſſerit.l.ex facto.§. ſiquis rogatos ad Trebellia.vbi Alexan.& Ripa id late tractant.Felinus & Deci.in capitul. in pręſentia.de probatio. numer. 35. Secundum probatur ex gloſſ. Filium naturalem non excludere ſubſtitutum ſub pręfata conditione ita expreſſa, ſi ſine liberis legitimis deceſſerit: quod paſsim doctor.concedunt.

¶Cęterum, Barba.hic column.31. colligit ex hoc capite, dicens text.
13 iſtum ſingularem eſſe, † ſub mētione prolis maſculos contineri, quod minime dubium eſt. Ipſe vero ſenſit eodem nomine expreſſo fœminas excludi. ſed hoc non recte probatur in hoc textu cum Rainaldus deceſſerit abſque liberis maſculis, & fœminis. Erit tamen operæ pretium perpendere,ſitne verum quod Barbat.adnotauerit,in quo illud primo eſt conſiderandum hęc nomina Proles,generatio, ſoboles, poſteritas,ſynonyma eſſe l.cum quis.C.de naturalib. liber. l. ne diutius. C.de agricol.& cenſit.libro 11. quo quidem pręmiſso gloſ.in l.j.C.de cōd. inſert.ſcribit,quemlibet ſequi generationem patris: non matris. Vnde appellatione poſteritatis, generationis aut progenie non comprehenditur deſcendens a fœmina, quo item fit, vt nec maſculus natus ex fœmina, dici vere poſsit de generatione alicuius.Bartol.in l.quia tale.ff.ſolut.matrimo.idem Bartol. in l.j.ff. de probat.text.optimus in capitulo vbicunque, de pœnis in vj.& in l. j.ff.de iure immunit. Laurus a palacijs.in tract.de ſtatu.exclud.fœmi. column.33.Nicol.de Vbal. de ſucce.ab inteſta.fol.11.column.j.Contrarium tamen probatur in l.officiales.C.de epiſcop. & cleric.imo natum ex fœmina dici vere poteſt ſub progenie,poſteritate,& generatione comprehendi. probat l.cum acutiſsimi. C. de fideicomm. vbi Corne.column.j.l.Iuriſconſultus.§. parentes.ff.de gradib. capitul.j.de ſciſmat.in vj. late Andre. Tiraqul. libr.j.de retract.§. j.in gloſſ.ix.nume. 39.ad idem text.in cap.nouit. de iudi.vbi Hoſtien. Anton.& Deci.nume.3.Paul.Caſtren.in dict.l.j. C.de cond.inſer.Domi.in cap.ſtatutum.ij.de hæreti.in vj. Dec.in conſil.223.col.ij. quorum opinio communis eſt, vt teſtat Nico.de Vbal. in dicto fol.11.column. j. Nec obſtat text.in dict.capitul.vbicunque quia locum habet in pœnis, quę debent intelligi ſtricte glo.ibi, quam in hac reſponſione poſt alios ſequitur Dec.in dict.capitul. nemis.Item l.j.ff.de iure immunit. tracta.de pri

uilegio immunitatis, quod conceditur aduerſus publicam utilitatem, & ideo non eſt intelligendum de maſculis, qui a fœminis deſcendũt: vti ſentit glo. in d.c.ubicunque. & glo.in l. ſi ita ſcriptum. ff.de leg.ij. Deci.in d.conſi.223.idem in l.2.ff. de regu.iur.nu. 68. Ex quibus illa l.j.in alijs priuilegijs, quæ nõ ſunt ita odioſa reipublicæ, non procederet, tametſi Curt. Iunior conſil.v. nume 40.eam intellexerit, in quacunque diſpoſitione, quę contra ius commune facta fuerit. Neptis uero ex filio maſculo dicitur deſcendere per ſexum uirilem. glo.ſingu.in l.Gallus.§. nunc de lege. ff. de lib. & poſthum.quam Barto.& docto. ibi approbant, & Hippo. ſingular. 33.§. probatur in l.lege duodecim. uerſic.huiuſmodi.C.de legitim.hære. verum an appellatione liberorum maſculorum, ueniẽt mares ex fœminis deſcendentes, explicant. Paul.Corne.& alij in l.j. C.de con di.inſert. optime Carol. Molin.in conſuet.Pariſ.tit.j.§.16.in princip. Socin. conſi.14. libro. 3. Cœpola conſi.ciuili.7. & Catelli.Cotta dictione Agnati.

SVMMARIVM.

1 *Dominium rei legatæ, a morte teſtatoris trãſit in legatariũ.*

2 *Fideicommiſſum conditionale nõ tranſmittitur ad hæredes.*

3 *Fideicommiſſum purum tranſmittitur ad hæredes mortuo fideicõmiſſario etiam ante aditionem hæreditatis.*

4 *Ius accreſcendi admittitur inter fideicommiſſarios.*

5 *Verbum lego adiectum uniuerſitati honorũ an inducat hæredis inſtitutionem.*

6 *Intellectus ad regiam l.i.ti.de teſtam li.v ordi.*

7 *Pœna adiecta in teſtamẽto qualiter committatur, & an hæreditas poſſit a teſtatore admi in pœnam.*

8 *Præceptum de non inferenda moleſtia, aut de non mouenda quæſtione, an intelligatur de quæſtione iuris.*

9 *Libellus qualiter cõcipiatur ad legatum, cui fuit ãdita pœna.*

§. I.

GLOSSA in verbo, medietatem, dũ idſerit. † dominiũ 1 aei legatę tranſire in legatarium a die aditę hæreditatis, eſt ita intellgenda vt vere ſit adq̃ſitio dominij. Nã ficte dominiũ rei legatæ tranſit in legatarium a die mortis. l.a Titio. ff.de furt. regia l. 34.titu.9.part.7.ab adita autem hęreditate uere ſit translatio dominij.l.ſi tibi homo.§. cum ſeruus. ff. de leg.j. vbi gl.& doct.glo.in d.l.a Titio.atque hoc pacto communis omniũ conſenſus hanc quæſtionem diſſoluit, ut fatetur Ioan.Crottus in l.ſi is qui pro emptore.ſ.q.Bar.con cluſi. ij. ff.de vſucapi. quo in loco conatur defendere etiam ab adita hæreditate eſſe fictam hanc dominij tranſlationem. Quod ſi res legata ſit aliena, nõ equidem ipſius teſtatoris etiam ſi ſit hęredis non trãſit dominium in legatarium abſque traditione..l. magis puto.§. ſi fundũ.ff.de reb. eor. gl. in l. Papinianus.ff. de ſeruit. cuius opinio cõis eſt ſcdm.Alex.et Arett. in l.ſi hæredis ſeruus. ff. de leg.j. idẽ probat gl.hic ẽt ſi conſentiat hæres, aut do

minus

minus in legatum. Bal. & Ang. in
l.j.C.cō. de lega. Iaſ.in l.j.nu.121.
ff.de lega.j.ubi Ripa.nu.57.

ℭEadem gloſſ.dum dicit, & il-
lud locum habet, refertur ad con-
cluſionem illam: legatæ rei domi-
nium transit in legatarium ab adi-
ta hereditate.Itē dū ſcribitur in ea,
legare incedit:addēdū,erit, alias nō.

ℭPorro hic quærītur, cur unius
tantum patrui ſit in hac lite,& con-
trouerſia mentio: cum pluribus pa-
truis fuerit a Pepono relictum fidei
commiſſum? Et gl. in uerb. uni ex
patruis. reſpondet. ex duobus pa-
truis Rainaldi alterum obijſſe,mor
tem uiuente Rainaldo,& ideo fidei
commiſſum extinctū fuiſſe, nec ad
eius hæredes quidā ex eo, pertine-
2 bat. Vnde ex gl.conſtat † legatum
relictū ſub mētione mortis heredis
cenſeri conditionale.l.hæres meus.
ff.de cond.& demonſt.gl. in l.poſt
mortem. C. de fideico. & ad hanc
concluſionem dixit Ianſ. hic col.
pen.eſſe huius c.glo.ſingularem, a
qua conſequenter deducitur,fideicō
miſſum cōditionale mortuo fideicō
miſſario ante conditionis euentum,
non tranſmitti ad hæredes etiam
ſuos,ēt a teſtatore deſcendētes.glo.
hic relata ad iura, quę allegat.gloſ.
in d.l.heres meus & in l.vni. C.de
his,qui ante ape.tab.cōmuniter re-
cepta,quod apparet ex his,quę la-
te tradunt Iaſ.conſi. 19.uol.3.Cor-
ne.conſi.180.col.2. uol.4. Ex quo
patet, hæredem ante euentum con-
ditionis ſcienter fideicōmiſſum re-
ſtituentē, poſſe idem repetere defi-
ciente poſtea conditione.gloſſ. in l.
qui ſe debere.uerb. condicere. ff.de
condict.cauſ.dat.iuncta l.ſub condi
tione. ff.de cond.indeb. quo in loco
Iuriſconſultus inquit. Solutum pen
dente conditione ſcienter non repe
titur.Id etenim intelligitur,non re-
petitur,pendente conditione: ſecus
vero ea omnino deficiente. Alex.
poſt alios ibi.Angel.Alex. in l.ſti
pulatio.§.ſi quis dolum.2.col.ff.de
3 verb.oblig. † Sed ſi fideicōmiſſum
purum ſit,moriente fideicōmiſſario
ante reſtitutionem fideicommiſsi,
imo ante aditionem hæreditatis,
tranſmittitur ius illud fideicommiſ
ſi ad proprios heredes fideicomiſ-
ſarij:ſicut contra gl. notat Bartol.
& doct.in l.cum filiofamilias.ff. de
lega. j.text.in l. vnic.§. in nouiſs.
mo.C.de cad. toll.&.§.cum igitur.
vbi dies legatorum, & fideicōmiſ-
ſorum quo ad tranſmiſsionē cedit
a morte teſtatoris.et opinionē Bar.
profitentur eſſe communē Iaſ.in d.
l.cum filio. num. 118. & ibi Ripa.
col.ultim.& Guido Papæ conſil.
112. Alex.in d.l.cum filio.col.11.
Dec. Conſ.490.nu. 10.& ſequent.
Ex his poteſt optime tolli diſcri-
men, quod tractari in hac re ſolet.
Nam gloſſ.per tex.ibi in l. in cau-
ſæ.§.Pomponius.ff. de minor. pro-
bat,legatum alicui relictum ipſo le
gatario rogato illud hæredi poſt
mortem reſtituere, non deberi he-
redi heredis,ſi ante legatarium he
res mortuus fuerit. Contrarium ta-
men Bart. reſpondet in l. Titia. in
prin.§.ulti.ff.de legat.2. Eſt enim
Bar.opinio intelligēda,quādo teſta
tor legatū reliquit legatario ad tē-
pus,uel ad uitā,eius, ut utar uerbis
Bar.Opinio uero gl.erit recipiēda,
quādo legatū ſimpliciter factū fuit
legatario,ſed legauit eū teſtator,ut
poſt mortē illud heredi reſtituere.
Paul.Caſt.in l.pe.C. de legat.et in
l.ſi a me tibi.ff.ad leg. Falc. Anto.
Rub.cōſi.23. tradit. Paul.a monte
Pico in d.l. Titia.§.vlti.col.9. Ea-
dem gloſ.probat inter fideicommiſ
ſarios uniuerſales eſſe locum iuri
accreſcendi,ſi ſint coniunct.l.unic.
.§. hęc autem omnia. C. de cad.
tol.Barto, eleganter conſi.53.Iaſo

in l.re

in l.re coniunɫi.ff.de lega.3.nume. 207.& ibi Ripa num.170. optime Paul.Pariſien.conſi.131. lib.4.nu. 28.etiam ſi fideicommiſſum ſit con ditionale:quod in hac gloſſ. iuncto tex.probatur.Planum igitur fit,qua ratione fideicommiſsis reſtitutio a Pepone Rainaldo iniuncta,ad alte rum ex patruis deuenerit,eique;ſue rit facienda. Oportet præterea ad interpretationem huius c.tractare, fuerit ne quiſquam a Rainaldo hæ res inſtitutus? Et ne a probatiſsimis veterum placitis diuertamus,a Rai naldo patruum hæredem inſtitutū fuiſſe opinantur.† Verbum etenim
8 lego, adiunctum vniuerſitati bonorum,nullo hærede inſtituto,inducit hęredis inſtitutionem,tex.hic ſing. ſecundum Cardin.hic. & eundem, & Imol.col.7.in ca.Rainutius.iſto tit.Franc.in c.ſi pater.col.20.hoc ti tu.in 6.Bald. in l. inter omnes.vlt. col.C. fam.ercıſ. Nam Rainaldus patruo & eius filijs medietatē quo rundam bonorum & reliqua bona paterna legauit. Hoc vero legatum appellat hic text. inſtitutionem in vltima part. Idem notant Alex.in l.j.col.2. ff. de leg.j. & Guliel.Bened.in d.c. Rainutius. verbo, reliquit.col.2. dicens hanc opinionem communem eſſe: quam ſequitur Politus de ſubſtitutionib.tit.de compē dioſa, nu.26. & Alciat.in l.verbis legis.ff.de verbo.ſignifi. quibus ac cedit id, quod nos adnotauimus in d.c.Rainutius §.decimo.in principio. Verum Bart.in l.Centurio nu. 19.ff.de vulgari. expreſsim contra riam eligit opinionem, dicens verbum,lego,etiam adiectum vniuerſi tati bonorum nullo alio hærede inſtituto, nullam prę ſe ferre hęredis inſtitutionem.l. verbis legis præal. legata,& l.mulier.§.vlt.ff.ad Trebellia. quibus non probatur Bartoli opinio, quæ tamen receptior eſt, vt teſtātur Iaſ.in d.l.Centurio.nu. 37.Galiaul.ibi.col.60.& Iacob.de Nigris in rub.ff. de leg.j. fol.6.col. 3.apud quem & Crottum ibi,ac Ripam in d.l.Centurio.nu.97. eſt lon ga huius quęſtionis diſputatio. Et licet Alex.in l.j.ff.de leg.j.dixerit ab opinione Bart.non eſſe recedendum: non video congruam reſponſionem ad iſtum tex.tametſi varie ab vtriuſque iuris profeſſoribus in telligatur. Quam ob rem vlterius eſt conſiderandum,quod glo.hic di xerit in hoc c.verbum,lego,aſſumi proprie, & improprie.Proprie qui dem reſpectu auunculorum. Impro prie,reſpectu patrui,ne corruat vltima Rainaldi voluntas: ex quo Abb.& Barb. hic fol.27.colligunt, verba teſtamentorum etiam impro prie aſſumi,ne diſpoſitio pereat,aut euertatur: quod & in alijs actibus regulare eſt tex. iuncta glo.in c.cō ſtitutus.de religio. domi. Sed & illud gl.huius c.ſenſit,quod mihi admodum placet:nempe, verbum,lego, additum vniuerſitati bonorum inducere. alio non inſtituto hærede inſtitutionem hæredis, quando ſi eam non inducere,teſtamentum mi nime poſſet valere: alioqui ſenſit Bernardus,verbum lego, adiectum vniuerſitati bonorum,non operari hęredis inſtitutionem. Atque ita po teſt Bartol. deciſio intelligi:nam in ſubſtitutione verbum,lego,adiectū vniuerſitati bonorum, poteſt omiſſa hæredis inſtitutione operari effe ctum,quoad fideicommiſſariam ſub ſtitutionem. Vnde nulla cogit neceſ ſitas, prædictum verbum,ad directam ſubſtitutionē deflectere. Nec erit iſthęc abſurda opinionum con ciliatio,quam Lancelo. Galiaul.in d.l.Centurio col.60.commiuiſcitur cui glo.hæc mihi inſignis ſuffraga tur.Ex his infero,verbum.lego,ad ditum etiam vniuerſitati bonorum

in

in codicillis, aut appoſita codicilla ri clauſula, nequaquam ſignificare inſtitutionem hęredis, ſed fideicom miſſum, cū actus hic validus ſit abſ
6 que inſtitutione hæredis.† Deinde ex eadem cōcordia libet regiam l. j.intelligere titu.de teſtamen.lib.v. ord.qua ſane pręmiſſa,ſi in teſtamē to nihil contineretur, quod præciſe exigeret inſtitutionem hæredis uer bum,lego,additum etiam vniuerſi tati bonorum,minime induceret hę hęredis inſtitutionem,quia ea ad il lum actum neceſſaria nō eſſet.Te tio,inde apparet, concepta in hunc modum ſubſtitutione, Quandocun que filius meus deceſſerit, lego om nia bona ſua Titio, verbum iſtud directam ſubſtitutionem inducere, & eam pupillarem:alioqui fideicō miſſaria admitti nō pōt, quoad bo na pupilli : quod aſſerit Politus de ſubſti.tract. compendioſæ,num.25. Non me latet Iacob. a Nigris in d. rub.ff.de legat.j. hanc concordiam improbaſſe ex eo,ꝙ etiam in ſubſti tutionibus ſit maximus fauor, eas directo iure potius, quam obliquo valere, cum teſtamentum poſſit aſ ſumere vires a ſubſtitutione. l. 3.§. vlt.ff.de liberis & poſthumis.Hoc tamen ipſe concedo in ſubſtitutione vulgari, non in pupillari.l.ij.ff.de vulgari, & in vulgari ſubſtitutio ne,quoties neceſſaria ſit directa hę redis inſtitutio ad effectum actus erit adhuc locus huic interpretatio ni,qua verbum, lego,ad hęredis in ſtitutionem inducimus.

¶Gloſſa in verbo, adijciens,colli gi ex textu,poſſe a teſtatore pœnā ſtatui, contra hæredem aut legata rium, eius voluntatem non ſeruan te, vt vel omnia bona,vel e orum partem amittat. Et idem notat om nes doct.hic,quibus addit.Abb.hāc pœnam omnino deberi in foro ani mæ. Cuius deciſionis ipſe memini in epitome de ſpon.ij. part.capitul. 6.§.8.numero 10.

7 ¶Addit eadem gloſ. † oportere vt pœna locum obtineat, pręceptū teſtatoris iuſtum eſſe:alioqui ſi id illicitum ſit,adiectio pœnæ non ua let.dixit gloſ. hanc notandam fore Corſet.in ſingul.verbo,pactum.& probatur in l.j.ff.de his, quæ pœn. nomi.quo in loco gloſſa communi ter recepta eandem opinionem ex plicat. Imo & idem erit, ſi id,quod adiecta pœna præcipitur, ſit igno minioſum, aut impoſſibile de iure, vel de facto. Bart. Paulus,& docto res,in d.l.j.Faber in §. pœnæ quo que.inſtit.de lega. tex.in d.l.j.Præ ter hęc tamen ex hoc c.animaduer to,hęredem inſtitutum nomine pœ nę non priuari hęreditate directo, quia ſemel fuit hęres, sed per fidei commiſſum, vt in pœnam hæredi tatē teneatur reſtituere, retēta quar ta,vel Falcidia,vel Trebellianica, quod Bart. notauit in l. paterfami lias.nu.6.ff. de hęredi. inſti.quo in loco addit ſemel factum hæredem pure, non poſſe in pœnam priuari hęreditate,niſi ob propriam culpā. l.vxorem.§.ſi hęres. ff. de legat.3. d.l.ſi paterfamil. quē tex.dicit ſin gu.ad hoc Roma.ſing.121.Corſet. in ſingul.verb.teſtator. Paul.Caſt. in l.Seius & Augerius.ff.ad legem Falcid.vltra Bald.Imol.& Angel. in d.l.ſi pater.illam deciſionem val de extollentes. Imo hæreditas ſe mel pure data,non poteſt adimi,ſub conditione, abſque culpa primi in ſtituti.Bart. Angel.& Imo.in d.l. pater familias.Soc. conſi.21.col.ij. volu.3.& probatur in l.ſi te ſolum. ff.de hære,inſti. Vnde iſtę adēptio nes,cum vel fiant,aut præſumantur fieri nomine pœnę,minime proban tur a iure,niſi hęredis culpa pręuia ſit ad earum effectum. Quod ſi hæ reditatis ademptio fiat in tempore, quo

quo nõdum eſt acquiſita, vt puta in eodem teſtamento, aut alio ſolenniter, & pure, ſine aliqua cauſa recte fieri poteſt. l. ſi ita ſcriptum. §. regula. ff. de libe. & poſthu. l. ſi mihi & tibi. §. in legatis. ff. de legat. j. Bald. Paul. & Alexand. in l. hęreditas. vltim. colum. C. de his quib. vt indig. Paul. in d. l. Seius & Augerius. & Soc. d. conſ. 21. colum. ij. contra Bartol. in d. l. pater. nu. v. & in l. ſi cęterum. §. ſi eodem. ff. de teſtam. milit. Probat pręterea text. hic authore

8 Abb. † pœnam a teſtatore legatario aut hęredi iniuncta, ſi voluntati teſtantis contradixerint, aut alicui legatario, moleſtiam intulerint, locũ habere, & cõmitti ex ſola moleſtia facti, licet iure effectum non ſortita quod in hoc ca. probatur euidenter ſi ſententiam Cardinalis recta ratione penſitemus. Ea etenim eſt voluntas teſtantis, & prohibentis moleſtiam inferre alicui, vt expenſas, damna, & inquietudines ab eo velit auertere. Quin in dubio quoties moleſtiæ mentio fit, moleſtiam facti, non iuris intelligimus. text. in l. vnic. C. de nundi. l. Aurelius. §. Caius. ff. de libe. legat. ſi quis enim proprio teſtamento ita cauerit, Quęſtionem meis curatoribus nemo faciat. Eſt id intelligendum, niſi curatores teſtatoris res aliquas detineant. Hinc & Bald. dixit in l. j. C. de his quę pœn. nomi. col. v. hęredem poſſe actionem iuſtam mouere, aut iuris exceptionem proponere aduerſus teſtantis vxorem, licet teſtator iuſſerit hęredi, ne vxorem iniuria, aut aliqua moleſtia vllo pacto afficeret. Vnde poterit ex legato vxori relicto Falcidiam detrahere. Imo in l. paterfamilias teſtamento. ff. de hęredi. inſtit. Sic contrario promiſſa defenſio ad iuſtam, non ad iniquam refertur. Bartol. in l. damni. ff. de damno infect. ex quibus comprobatur idem, quod ex hoc cap. annotauit Abb. hic, & idem Corſet. in ſing. verb. pœna. Quandoque tamen ex qualitate actus. & ſubiecta materia, vel præſumpta contrahentium, vt teſtantium voluntate prohibitio inferendę moleſtię, aut mouendæ quæſtionis, etiam de iuſta moleſtia, aut licita quęſtione intelligetur. gloſ. in l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad Trebellia. Bald. in l. vlti. C. de actio. empt. colum. iij. poſt gl. ibi. ff. de acquir. poſſeſ. qui fatentur legato relicto alicui monaco, ita vt Abbas ei non moueat quæſtionem adiecta pœna, quę in eum caſum rẽ legatam ad alium transferat, poſſe ex quadam æquitate monachum rem legatam retinere, nec eam ab Abbate ei auferendam eſſe quę quidem opinio difficilime defenditur ex quadam æquitate, a quo ad rei legatę vſum, vt explicant Paul. Caſtren. in dict. §. tres heredes. & Bal. in cap. clerici. de iudic. ad fi. Alioqui falſa eſt: ſecundum Angel. in l. ſetuus vxori. ff. de here. inſtit. & Iaſo. in authent. ingreſsi. C. de ſacroſan. eccleſi. nume. 19. Nam hæc pœna adiecta fuit pręcepto impoſsibile de iure, vt conſtat.

¶ Gloſſa in verbo, venirent, proponit quãdã actionis formulã ad petẽdã aliquam rẽ, quę ſub pœnę cõmiſſione fuerit promiſſa, aut legata. Poteſt enim petitio ita concipi, Peto

9 † rem, & ſi eam nolueris dare, aut contradixeris petitioni, pœnam peto. notant idem doct. hic. & Corſet. hunc text. allegans in ſingul. verbo, libellus. idem aſſerit glo. in l. ij. §. item ſi in facto. ff. de verbo. obligat. ibi recepta communiter: & eſt melior iuris, authore Baldo in l. ſi pacto quo pœnam. vltim. col. C. de pact. vbi cęteri docto. idem communiter concedunt. & Dec. in l. quatenus. ff. de regul. iur. libellus liquidem

dem iudicialis poteſt offerri diſiunctiue, aut alternatim. l. vbi autem non apparet.§.illu.l.ff.de verbo.obligat.notatur in l. ſi rem. j. ff.de rei vendi. Iaſ.in.§.'curare.de actionib. nu.x.& Maria.Socin.in c.ij.de libel.oblat.num,20.

SVMMARIVM.

1 LItis conteſtatio in cauſa appellationis an ſit neceſſaria.

2 *Filius poteſt abſque iuſta cauſa ex cõſenſu proprio exhæredari.*

3 *Late diſcutitur, vtrum portioni legitimæ poſſit apponi grauamen ex conſenſu filij,*

4 *Intellectus ad regiam legem 27. Tauri.*

5 *Portio legitima an ſit debeda in vna tantum re, vel ex omnibus hæreditarijs rebus.*

6 *Donatio ſimplex ab initio valida nõ imputantur filio in legitima quod late ibidem tractatur*

7 *Donatio facta filiofamilias ad conſequendos ſacros ordines nõ imputatur in legitimã, anthore Fabro a quo diſſentio.*

8 *Regia leges 26 & 29. inter Taurinas conſtitutiones explicãtur.*

§. II.

GLOSSA in verbo.conteſtata, colligit † litis 1 conteſtationem eſſe neceſſariam in cauſa appellationis, non obſtante primi iudicij conteſtatione: quia prima conteſtatio fuit facta propter principale negotium,& propter ipſam petitionem primam. Hæc vero conteſtatio quæ ſit in cauſa, & iudicio appellationis ad illam pertinet controuerſiam, quæ tractat de iniquitate, iuſtitia ſententiæ, a qua fuit appellatum. Verum, hac in re duo ſunt præcipue conſideranda. Primum, in appellatione ab interlocutione iudicis, non eſſe litis cõteſtationem neceſſariam. textus in c.interpoſita.§.vlt.de appel. vbi doctores vnanimi cõſenſu hoc ipſum tradunt: nam in exceptionis quæſtione litis conteſtatio neceſſaria non eſt, glo. Abb. Cardi, Imola. & communiter doct.in c.prudentiã .§.ſexta.de offic.deleg.Franc.in d. .§.vlt.contra gloſ. ibi Deci, dicens hãc opinionem eſſe. communem in c.per tuas. de appel. ij.col. Igitur nec in appellatione ab interlocutione litis conteſtatio requiritur: id que eſt ab omnibus receptum. Secũdum, licet in iudicio appellationis præmiſſa in primo litis examine conteſtatione, altero litigantium abſente non ſit neceſſaria conteſtatio. l.vltima.§.illud.C.de tempo.appellat.dicto capitulo per tuas. Vtroq; tamen litigante præſente non eſt, procedendum ad diffinitionem cauſæ, niſi præuia litis conteſtatione, nec ſufficit primi iudicij conteſtatio. textus his ex quo id notãt Abbas, & doctores in dicto capitulo per tuas. a contrario ſenſu. vbi doctores id aſſerunt: communiter. Barto.in d.§.illud. Bald. in l.j.ad ſi.C. ne liceat tertio prouocare, Poteſt tamen non temere dici non eſſe hanc conteſtationem præciſe neceſſariam ſi a nullo ex litigantibus petatur: uidentur etenim eam remittere, quod eis licet in appellationis iudicio: at ita cõem ſententiã interpretant Frã. in 8.caſu, & Decius in d.c.per tuas. ¶ Colligitur præterea ex hoc tex...

...iunct...

functa glo. legitima portionem,quę
filio debetur, nullum grauamem pa
ti,celebris eſt deciſio in l. quoniam
in prioribus.C. de inofficioſo teſta.
in cuius interpretationem nõ omit
2 tam diſcutere,† An pater ex cõſen
ſu filij poſsit grauamen aliquot por
tioni legitimæ apponere? Nam qui
buſdam videbitur hoc fieri poſſe,ra
tione deducta a l.vlt.C. de pac.qua
licet pactum iniri ſuper futura ſuc-
ceſsione ex conſenſu illius, cui eſt
ſuccedendum.tex.ad idem in l.non
putauit.§.ſi quis ſua manu. ff.de bo
no.poſseſsio. contra tabu.quo pro-
batur, filium poſſe vel tacite cõſen
tire propriæ exhęredationi. Vnde
gl.in l.ſi quando.§. generaliter. C.
de inoffi.teſta. ſcripſit conſentiente
filio,valere omnino eius exhęreda
tionem. Quam ſententiam appro-
bant ibi Cynus, Fulgoſ.Salic.&
Paulus idem notat Alexãd. in l.ſi
quis poſthumos.§.j.ff.de libe.et po
ſthu.imo idem erit in præteritione
vt eadem glo. fatetur & vtrunque
probat Imola in l.filio pręterito.n.
58.ff.de iniuſto rupt.Alex.Dec.nu.
8.& Curt.Iunior.nu.49.inuito ibi-
dem Iaſ.in l.poſthumo.C.de bono.
poſseſ. contra tab. Et licet non de-
ſint qui ab opinione glo.diſcedant:
tamen Barto. ibi eam approbat,&
hęc eſt communis opinio: ſecundũ
Nicolaum Boer.deciſ.14.col.iij.&
Rodericum Xuares in d. l. quoniã
in prioribus. 10. extenſione. quam
pręter alios ſequitur Alex.in auth.
non licet.ij.col.C. de liber.præter.
Nec erit neceſſarium in exhæreda
tione hãc cauſam exprimere, quod
filius conſenſerit,ſi poſt iſte conſen
ſus probetur: vt animaduertunt Sa
lic.& Iaſ.in d.§. generaliter.nu.8.
Imola in d.l.filio præterito.nu.58.
Alex.in d. auth.non licet.& Xua-
res in d.limita. 10.contra Bart.Ra
pha.et Paulum in d.§.generaliter,
quorum opinio facilime euertitur
ex eo ꝙ Iuſtiniani Nouella, vt cũ
de appe. cogno.§. cauſas.exigens
exprimi cauſam exhæredationis,
minime procedat quando filius ex-
hæredationi conſenſit, ſed quando
inuitus exhęredatur.Ex quibus ap
paret,hanc opinionem communem
probari in d.§.ſiquis ſua manu.Por
ro, tunc erit huic ſententię commu-
ni locus, quando filij.conſenſus in
ipſo actu exhæredationis fuit præ-
ſtitus:nam ſecus eſſet,ſi ante ipſum
actum eſſet pactum ad effectum nõ
ſuccedendi, quod non valet.l.pactũ
C.de pact.l.pactum. C.de collatio-
nibus. Sicuti parum prodeſt poſt te
ſtamentum idem conſenſus pręſti-
tus iam orta querela inofficioſi te-
ſtamenti, cuius exercitium non im
peditur per pactum inter patrem,&
filium tex. in d.l.ſi quando.§.illud
ſecus vero,ſi ipſi exhęredationi cõ
ſenſus præſtetur tempore quo fit:
impedit enim tunc querelam oriri.
Sic ſane Ioan.ab Imol.communem
opinionem tuetur in d.l.filio.num.
58. Ipſe etiam exigerem cõſenſum
filij. expreſsim, vel ex aliquo actu
approbante exhęredationem omni
no deductum.per tex.in d.§.ſi quis
ſua manu.Verum, vt id quod quę-
ſtio principalis requirit, expedia-
mus, ex his colligere licet,grauã-
3 men † addi poſse legitimæ portio-
ni conſentiente filio. quam aſſertio-
nem non eſt auſus fateri Ioan. Lu-
pi.in repet.rubr.de donatio.inter ui
rum & vxor.§.47.col.ij. nec inidẽ
Roder. Xuares latius eius diſputa-
tionem tractans in d.ampliatio.10.
Ego vero aliquot proponam, quæ
huius controuerſię partim diffini-
tionem attingant,partim eius cogni
tionem aperiant.Primum, Pactum
initum inter fratres conſentiente pa
tre, iuxta ipſius teſtamenti diſpoſi-
tionem, validam efficit grauaminis

adiectionem in fauorem filiorum, aut libetorum ipſius teſtantis conſtitutam, non reuocato conſenſu patris ante eius obitū. l. vlt. C. de pac. ex qua hoc optime probatur.

¶Secundū, Grauamē legitimę portioni additum, validum eſt filio, etiā viuente patre, conſentiente, ac paciſcente iuramento præſtito, etiam ſi hic conſenſus ſit pręſtitus poſt teſtamentum. argu. cap. quamuis pactum de pact. in vj.

¶Tertium. Filius poſt mortem patris liberrime poteſt grauamine cōſentire. l. ſi quādo. §. illud. C. de inoff. teſtamen. l. vj. titu. viij. part. vj. et hęc ſane tria axiomata, quę propoſuimus, conceſsit Roderic. Xuares d. 10. extenſione.

¶Quartum. ego libenter concederē poſſe a parente grauamen portioni legitimæ apponi conſentiente filio, etiam viuente patre, quando id grauamen tendit in fauorem deſcendētium ab ipſa teſtante, vel alicuius eorum, nec tamen excludit ipſius filij conſentientis liberos: quo fit, vt in legitima conſentiente filio, poſsit abſque regia licentia primogenium conſtitui: quod Ioannes Lupi. dicto §. 47. tetigit, nec tamen id auſus fuit diffinire.

¶Quintum inde infertur fortiori ratione, poſſe grauamen adijci legitimę portioni ex cōſenſu filij, cui pater in compenſationem grauaminis in his regnis tertiam & quintā bonorum partem prælegauerit: non enim grauatis conſenſit filius grauamini, & ideo nimirum ſi eius cōſenſus actum efficiat validum.

4 † vnde regia l. 27. in Taurino cōuentu condita, quę permiſit patri tertię & quintæ bonorum partibus, quas vni ex filijs prælegauerit, grauamen aliquod conſtituere in fauore deſcendētium ab ipſo teſtante, erit extendenda vt procedat id grauamen non tātum in tertia et quinta partibus, ſed & in legitima portione, ſi conſenſus filij acceſſerit.

¶Sextum, non verebor candidi lectoris iudicio committere propriā ſententiam in directæ regię legis interpretationem. Arbitror ſane filiū honoratum a patre præ cęteris fratribus tertia & quinta partibus, nō poſſe conſentire grauamini eiſdem partibus addito in fauorem extranei alicuius, qui non ſic ex deſcendentibus a teſtatore, in pręiudicium etenim id fit aliorū fratrum, a quorum portione legitima hæ partes, ſaltem tertia deducitur: atq; ex hoc mille fraudibus patet via, ſiquidem pater cupiens auferre hanc tertiam partem a filijs, & eā extraneo cuidam concedere facilime extorquebit ab vno ex filijs conſenſum, deſiderio & cupiditate cōſequenti a patre portionē illam, quam libere poteſt pater cui libuerit, relinquere. Ergo ne huic fraudi locus ſit, minime cenſeo hunc actum licitum eſſe neque conſiſtere poſſe.

¶Septimum, erit principalis quæſtiōis deciſio: nā in ancipiti diſputatione audeo equidem aſſerere, filiū non poſſe conſentire grauamini appoſito legitimæ portioni in pręiudicium liberorum: quinimo hic conſenſus ab eius filijs reuocabitur, uel ex titulo inofficioſę donationis, uel ex ratione l. ſi vnquam. C. de reuoca. donat. ſiquidem inofficioſa renūciatio aut remiſsio reuocatur, tanquam inofficioſa donatio. Bal. conſ. 183. volu. 4. & tradit And. Tiraq. in d. l. ſi vnquam. verb. donatione largitus. nu. 142. & quamuis iſte cōſenſus reſpiciat ius quęrendum, quod minime eſt dignum conſideratione. ex Bal. in l. illud. col. 3. C. de ſacroſ. eccleſ. & Tiraq. nu. 147. attenta tamen doctorū dubitatione, an filius poſsit grauamini adiecto legitimę

conſen-

cōſētire,nō temere prædicto mō tē perabitur opinio eorum, qui hunc conſenſum valere exiſtimarunt:eā demque moderationem ad hiberi placet ſententiæ iam communiter receptæ,quæ aſſerit, filium poſſe et exhęredationi ſine iuſta cā cōſentire. ¶Octauum erit animaduertēdum, ſe moro pręiudicio filiorum cōſentientis,grauamen legitimę addi poſſe ex conſenſu filij, cui legitima debetur,etiam in fauorem extranei. Neque enim video cur non liceat conſenſum præſtari a filio ipſi grauamini,ſi exhæredationi factę ſine cauſa idē cōſenſus præſtari poteſt. ¶Glo.in verbo,portiones,refert quibuſdam placere. † legitimam portionem quę filio debetur,poſſe deduci in vna tantum re,quam filius eligere poteſt. idem Barba.hic fol.36. Bald.in l.ſuus quoque.ff.de hæred. inſtituen. Cyn. in auth.res quæ.C. commu.de leg.quorum opinio minime recepta eſt Ideo glo.aſſerit,legitimam eſſe deducendam ex omnibus rebus hæreditarijs:quod ita apertius eſt intelligendum, vt arbitrio boni viri,id eſt,iudicis,legitima deducatur in vna vel ploribus rebus & id probatur ex ratione tex.in l. non amplius.§. vlt.ff.de legat.j.& l.ij.C.quam.& qui.quart.pars deb. lib. 10.Abb. hic colum.pe,Bart.& Imol.in d.l.ſuus quoque,in princip. Alex.in l.in quartam. ff.ad leg.Falcid.nu. 15. vbi Paul.a monte Pico col.50.aſſerit hanc communem opinionem eſſe. Idem fatentur Ripa ibi nu.112. Aret. conſi 156.col.pen. Curt.Iunior conſ.21.col.4.et Roderi.Xuares in d.l.quoniam in prioribus.11.ampliat.fol.3.Ex quo apparet, hęredem non poſſe eligere ex rebus hæreditarijs aliquam rem,quam filio tradat in ſuam legitimam portionem hæc enim electio hęredi nō datur. Eandem ſententiam Bartol. ſequitur dicens communem eſſe Iaſo.in l.filium quem habentem.C.fami.erciſc.nu.17.quo in loco addit filium non poſſe petere legitimā portionem ſibi adſignari in re,quā pater proprio teſtamēto legauerit,nec eſt in ea re danda legitima: quod Bal.ante alios aſſeruit in rubr.ff.de rer.diuiſio.ij.col. Alex.in l.in ratione.ij.in princ.ff.ad leg.Falcid.idem in l.Marcellus.§.res quę. ff.ad Trebellian.col.vlt. idem & Ripa in l. in quartam.nu. 101.Iaſ.in l.ſcimus. nu.7.C.de inoffi.teſta.Roder.Xuares in d.l. quoniam in prioribus.limita.v.modo hæc res legata non ſit multo melior cęteris rebus hæreditarijs ita, vt filius ex hoc fraudem patiatur in legitima portione.Paul. a monte Pico in d.l. quartam.colū. 46.Ex quo ipſe infero patrem poſſe portionem legitimam filio adſignare in re certa modo res illa non ſit admodū deterior cęteris rebus hęreditarijs, & ex hoc fiat fraus legitimæ portioni ſicuti ex mēte aliorum deduci Ripa in d.l.in quartam nu.128. Hinc etiam erit intelligenda regia et Taurina lex 19.ex qua pater poteſt meliorationem filio cōſtituere in re,quam ipſe pater uoluerit eligere: huic enim deciſioni locus erit, niſi res illa ita ſit cæteris pręſtantior, vt ex ea adſignatione fraus fieret legitimę portiōi aliorū. Eſt & illud hic adnotandum,meliorationē non debere ſolui in pecunia ſed in rebus ipſis hæreditarijs, ex quibus iure optimo legitima portio eſſet deducenda. regia lex.20.inter Taurinas ſanctiones.

¶Cæterum, hic eſt conſiderandum ex communi doct. interpretatione receptum eſſe,† donationem a patre factam filio ſimpliciter, quæ tamen ab initio valuit,nec indiget,vt morte confirmetur, non imputari filio in legitimam portionē, niſi hoc

a patre

a patre donante fuerit dictum.text. in l.ſi quando.§. & generaliter.C. de inoff.teſta.melior iuris ſecundũ Iaſ.ibi. & hęc eſt opinio Barto.cui & cæteri conſentiunt in d.l.in quartam. & in authent.ex teſtamento. C.de collat.Quod ſi donatio morte confirmetur,habet vim legati,& ideo in quartam,& portionem legitimam imputatur.l. etiam.§.ſi debita.ff.de bonis libert.l. filium quem habentem.C.famil. erciſcun.tradit Bart.in d.l in quartam,

¶His tamen obſtat regia lex 4.tit. 15.part. vj.dicens,Donationem ſimplicem factam a patre filiofamilias non imputari in legitimam portionem, ſi eam pater non reuocauerit: ergo loquitur d. lex in donatione, quæ indiget confirmatione per mortem patris: vnde confeſtim ſequitur donationem ſimplicem, quę morte parentis confirmatur,minime imputari in legitimam. Sed ego exiſtimo regiam deciſionem intelligendam eſſe in donatione,quę ab initio valuit,nec ad eius confirmationem indiget morte donantis: & quod ſequitur in eadem regia lege, ſi eã pater non reuocauerit,intelligo quando reuocatio fieret ex illis cauſis, quæ permittunt donationẽ ab initio omnino validã reuocari:ita tandem communis docto. ſententia nequaquam regia ſanctione tolletur.

¶Item, & illud eſt animaduertendum, Donationẽm factã a patre filiofamilias,quę ab initio nõ valuit ſed morte confirmatur, in legitimã portionẽ imputandam eſſe,non tamen conferendam.l.illud.ad fin.ita cõmuniter ibi intellecta. C. de collat.quem intellectum cõmunem eſſe fatentur Alexand. & nouiores in dict. authentica ex teſtamẽto. quo in loco Philippus Decius,poſt Roma. aduerſus receptam vulgo ſententiam ſcribit hanc donationem conferendam eſſe, per text. in l.ſi donatione.C. de colla.& in authẽ. de triente & ſemiſ.§. illud.cui opinioni ſuffragatur regia lex 3.titu.4. part.v.dicens,donationem ſimpliciter filiofamilias factam a patre,nõ valere:ſed tamen poſt mortem patris conferri, & imputari in legitimam portionem. Præfata vero conclusio,quæ affert. Donationem filio ſimpliciter factam ab initio validam, non eſſe in portionem legitimam imputandam, procedit quãdo titulus donationis expreſsim patet. Quod ſi abſque donationis titulo traditio aliquotum bonorum fiat a patre filio bona ſic tradita imputantur in portionem legitimam.Barto. in l.j.§.ſi parens. ff.ſi quis a parẽte fuer.manumiſſ.Iaſon. in l.ſi quãdo. .§.& generaliter.C.de inoffi.teſtament.colum.j.Alexan.in l.illud.C. de collat.3.columm. quorum opinio eſt intelligenda,quando dicta bona non excedunt legitimam:nam ſi eã excederent. vel minoris æſtimationis eſſent titulus donatiõis eſſe omnino præſumendus. Corneus in d. l.illud.colum. 3. Ripa in dicta l.in quartam,numero 145. Pulchre Soci.conſi.18.volumi.4. colum.penultim.nec eſſet iſthæc traditio libera tas,ni hoc modo foret intelligenda idem Ripa hoc ipſum explicat in ea l.in quartam.num.38.et Imol.in l.cum quo.§. vlt.ff.ad leg. Falc.& ibi Alex. ita intelligẽtes Iuriſconſultum ibi,a quo Bart. propriam acceptit opinionem: ex quibus intelligi diligenter poteſt text. in dict.§. & generaliter.

¶ Eſt tamẽ hoc in tractatu egregia
7 dubitatio, † An donatio facta a patre filiofamilias ad effectum vt ſacerdotij ordinem adſequi valeat. cap.Epiſcopus. de præbend.imputetur in portionem legitimam. & Ioannes Faber in.§.vlt.inſt.de inoffi.teſt.

ſi.teſt.in eà eſt ſententia, vt exiſtimet, non eſſe hanc donationem imputandam filio in legitimam portionale: cũ hęc bona ad effectum donata vendi non poſsint.igitur non imputantur.l.omni modo.§.imputari. C.de inoffic.teſtam.atque multominus militia ſpiritualis a filio adquiſita, vt conſtat: quod vlterius apparet ex eo, quod hæc donatio nõ eſt nec poteſt dici ob cauſam acta, ſed ſimplex: quippe quę neceſſariã non præ ſe ferat cauſam, ex qua pater donare teneatur, vel vtilitatem aliquam nanciſcatur. vt tradit Aymon Sauilli.conſ.136.ex his omnino reſpondens, non adducta Fabri deciſione, prędictam donationem non eſſe imputãdam filio in legitimam. Quin & illud ſenſit idem Aymon oportere hanc donationem ab initio fieri præſtito iuramento vt valeat, nec indigeat confirmatione ex obitu donatoris, cũ ſit ſimplex donatio. Ipſe tamen opinor hanc donationem poſſe dici ab cauſam factam fuiſſe, & ad ſimilitudinem donationis, quę fit propter nuptias filiofamilias. ſiquidem hæc donatio fit, vt matrimonium ſpiritnale contrahatur ab ipſo filio, ſicuti donatio propter nuptias fit ad matrimoniũ carnale. Nec quidquam refert quod illa dicatur donatio ob cauſam in tractatu collatiõis, quę habet neceſſariã cauſam. Paulus & Decius colum.vltim.in l.vlt.liberis.C.de colla.quia hęc donatio fit ad alimenta quæ pater ipſi filio præſtare tenebatur tempore, quo filius ſacrum ordinem aſſumpſit ex his, quę Deci. notat in dict.cap.Epiſcopus quo fit vt iſthæc donatio valida ab initio ſit, nec indigeat, morte patris ad eius confirmationem: quod eſt aduerſus Aymo, qui dixit, hanc donationem ſimplicem eſſe, & ſenſit abſque iuramento donationis ab initio non valere. Et præterea exiſtimat eandem donationem in legitimam portionem imputari: quemadmodũ & donatio propter nuptias imputatur, ex communi opinione doctorum in dict.authentica ex teſtamento.& ideo in pręmiſſa quæſtione a Fabro & ſequacibus diſcedo. Quin ęquiſsimum eſſe arbitror hanc opinionem ſeruari, vt donatio præfata in legitimam imputetur. Nec eſt verum prędicta bona nõ poſſe alienari. Gloſſa, Abba, & Imola, in capitulo tuis. de præbend. Felin.numer.10.& Decius.18.in capitul.ecclesia ſanctę Marię.de conſti.

8 †Iure autem regio, quo pater poteſt quintam, & tertiam bonorum partem vni ex filijs donare, aut legare, donatio cauſa dotis vel donationis propter nuptias quatenus legitimam portionem non excedi, in legitimam imputatur: exceſſus vero in tertiam et quintam bonorum partem: regia.l.29. Tauri. Hę quidem donationes, quę ſimpliciter fiunt, et quę iure Cęſareo in legitimam nõ imputarentur, in tertiam & quintã partem iure regio imputantur, non in legitimam portionem. regia l. 26. Tauri, qua ſancitum eſt, donationem ſimpliciter factam a patre filio non in legitimam, ſed in tertiam & quintam partem imputari: & ideo cenſeri conſtitutam filio meliorem etiam ſi hoc expreſsim a patre donante non dicatur. Nec obſtat d.l. 29. quę probat donationem factam a patre filio propter nuptias, aut cauſa dotis, cęteraſque donationes eſſe conferandas: & tamen melioratio tertiæ & quintę partis non confertur, cum ea pręcipua ſit ipſius filij, cui eſt facta, et ex eo, quod ſit prælegatum, quod non eſt conferendum. Bald. communiter receptus in dict.authentica ex teſtamento, colum.j.igitur non quęlibet donatio

natio ſimpliciter facta in tertia & quinta partibus intelligitur: quod refragatur legi Taurinę 26. Quam ob rem id, quod prius dixerã, oportet hic pręmittere. donationem propter nuptias, aut cauſa dotis non in tertiam & quintam partem, ſed in legitimam imputari: alioqui non eſſent conferendæ iſtæ donationes ꝙ repugnat regiæ & Taurinę legi 29. Quod ſi donatio cauſa dotis, aut propter nuptias, facta fuerit titulo meliorationis expreſſæ non erit cõferenda: ſiquidem tertia & quinta partes non conferentur, vt conſtat. Sic igitur id expeditum, has donationes, quę fiũt ob cauſam dotis, uel donationis propter nuptias, & ſimiles, non cenſeri tacite factas fuiſse reſpectum melioris. quod adhuc in l.25. Tauri probatur: quamuis contrarium adſerere conetur Ioan. Lupi. in cap. per veſtras. 3. notab. §. 21. nume. 13. Lex ergo regia 29. in eiſdem ſanctionibus Taurinis, quę iubet, conferri donationes cauſa dotis & donationes propter nuptias, cęteraſque donationes: in his vltimis verbis eſt intelligenda de his donationibus, quę ob cauſam fiunt, & in legitimam iure imputantur, aut de his, quę ab initio minime valuerũt. Nam de donationibus ſimplicibus intelligi recto ſenſu non poteſt cum in tertiam, & quintam partes imputentur, quę conferendæ non ſunt. Vel ſane intelligitur in his donationibus, quæ in legitimam portionem imputantur. Sic etenim pręfatas regias conſtitutiones ad concordiam deduxit Rodericus Xuares in l. quoniã in prioribus. C. de inoſficio. teſtamen. v. quęſtio. poſt limitationes. Ex quibus deducitur iure regio donationes ſimplices factas a patre filio familias nec in legitimã regulariter imputari, nec conferendas eſse: tametſi Cęſarum legibus donatio ſimplex conferenda ſit, licet non imputetur in legitimam quãdo ab initio valuit, ex ea reſolutione, quam fatentur communem eſse Alexand. & nouiores in dicta authentica ex teſtamento. Deinde etiam apparet regio iure, meliorationem tertię & quintę partium, minime eſse conferendam. in quo video pleroſque Taurinarum legum interpretes hęſitaſse, a quibus Ciſontanum excipio, qui prę cęteris rectius dictam regiam conſtitutionem intellexit: Quibus omnibus addenda eſt celebratiſsima Caroli Cęſaris ac regis inuictiſsimi, Pragmatica ſantio anno 1536. in conuentu Madricio Decreta, quę vetuit dotis titulo filias a parentibus meliorationem accipere.

SVMMARIVM.

1 *Legitima, et Trebellianica qualiter deducuntur*

2 *Impenſa funeris quo pacto detrahenda ſit*

3 *Corporis funus non impeditur ob æs alienum*

4 *Actione reali an condemnatur, qui non poſsidet ſuſcepit tamen litem.*

5 *Falcidia deducitur ex legatis pœnalibus.*

6 *Trebellianica prohiberi poteſt, ſicut Falcidia, et qualiter. Falcidia deducatur contra voluntatem teſtatoris*

7 *Trebellianica non deducit r ex fideicommiſſo pio*

8 *Clauſula codicillaris operatur repetitionem legatorum a ſucceſſoribus inteſtati*

9 *Teſtotor an poßit ſtatuere, ut legata debeantur, etiam hæreditate nou adita, et quid ex diſpoſitio operetur.*

10 *Iuramentum habet vim clauſulæ codicillaris.*

11 *Legata pia debentur hæreditate nō adita et inibi regia l i.tit v. lib ordin explicatur.*

12 *An poßit quis legatum, vel hæreditatem repudiare in præiudicium alterius*

13 *Intellectus ad l liberto octuaginta.ff de bonis libertor*

14 *Hæres debitoris an poßit repudiare legatum debitori delatū, in præiudicium creditorum..*

15 *Huius capitis Epitome.*

.§. III.

GLOSSA in verbo licet ipſas. tractat qualiter ſint deducēdæ legitima portio, & quarta Trebellianica, & eleganter aſ-
1 ſerit, † prius eſse deducendam portionem legitimam, & demum ex reliquis bonis Trebellianicam, ita vt ex duodecim vncijs ratione legitimæ portionis dedutantur quatuor: ratione Trebellianicę deducantur ex octo quæ, quam deductionem ſequuntur docto. hic magis communiter, & inquit Lanfranc. hic vltim. col. ipſum non legiſse alibi ita pulchram gloſ. iure autem regio diuiſio hæreditatis paternæ ſit in hunc modum. Nam hęreditas ſoluto ęre alieno diuiditur in quindecim æquales vncias, quarum tres in quintam bonorum partem deduçuntur, deinde in Tertiam partem quatuor, reliq; octo pro portione legitima ſuperſunt ipſis filijs. Regia etenim lege, tua ſi mauis huius regni morbus ēſt inductum, vt quinta pars deducatur ante omnia ęre alieno ſoluto: 214. ſtyli.

¶Quid autem dicendum de impen-
2 ſa funeris, † hęc etenim deducenda ēſt prius, quam ęs alienum. l. impenſa. de religi. & ſumpti. fune. regia l. 12. tit. 13. part. j. Et tamē inquit lex 30. Tauri, impenſam funeris eſſe ſoluendam ex quinta bonorum parte: cur igitur ſi impenſa funeris deducitur ante ęs alienum, quinta vero pars poſt ipſum æs alienum? Qua ratione exiſtimo, impēſam funeris eſſe deducendam ante æs alienum, quando iſthęc impenſa facta fuit circa ipſum ſepulchrum, & neceſſaria ad ſepeliendum corpus defuncti. dicta regia l. 11. pulcher tex. in l. at ſi impediat. verſi. funeris. & in l. funeris ſumptus. ff. de religio. & sūptib. funer. quo in loco veſtiaria dicuntur veſtes illæ, quibus induti mortui ſepeliuntur, vel quæ ſternuntur ſuper ſepulchra, quas Homerus lib. ij. Odiſſeæ appellat Taphia, vt mirer cur Accurſius conetur in dict. l. literam & ſenſum euertere. De hac autem impenſa leges pręfatę loquūtur: hæc enim impenſa ęri alieno pręfertur. Huic diſtinctioni & illa ſimilima eſt, quod impenſa funeris facta in ſepeliendo eccleſiæ rectore circa ipſum corpus, ſimplicem ſepulturam, & funalia eidem neceſſaria expectat ad ſucceſſorem in ipſa eccleſia. Impenſa vero facta circa veſtes lugubres, & magnificum ſepulchrum ad patrimonij hęredes, ſecūdum Abb. in diſputat. Sempronius 1. dub. eundem illic. vt pręteritę. colum. penul. de electio. Dec. cōſ. 157. Sed & eadem impenſa deducitur ex quinta bonorum parte, ſi defunctus

ctus liberos reliquerit: ſi vero pa-
rentes. ex tertia parte, ratione legis
6. Tauri. Quod verum eſt, quando
quinta pars vel tertia deducta poſt
æs alienum, huic impẽſæ ſufficeret,
Quod ſi ita deducta non ſufficeret,
deducitur impenſa funeris ante æs
alienum: & ſi contigerit adhuc ſic
deductam pręiudicium inferre cre-
ditoribus, & filijs, quoad legitimam
incumbet onus iſtud, & præiudiciũ
potius filijs, quam creditoribus. Ve-
rum, ſi impenſa funeris deduci non
poſsit, quin præiudicet creditoribus
propter fauorem funeralis impenſe
patientur creditores hoc præiudi-
cium: & hoc pacto dicemus impen
ſam funeris deduci ante æs alienũ.
In cuius comprobationem accedat
glo. in c. ex parte. j. de ſepultur. vbi
Abb. idem & Franc. in c. qua fron-
te. de appellat. poſt dictam gloſ. ſcri
3 bunt, † non poſſe impediri funus
alicuius, ex eo quod eius creditores
petant corpus detineri inſepultum,
donec ſoluatur æs alienum, vel de-
tur cautio de ſoluendo: quod adeo
verum eſt. vt nec ex publico inſtru
mento, vel ex eo contractu qui pa-
ratam defert executionem, hęc ſe-
queſtratio humani corporis poſsit
fieri. Roderic. Xuares in repetitio.
legis regię, poſt rem. ff. de re iudica.
6. ampliat. Hippo. ſingul. 199. ſenſit
Felin. in c. quam ſit. de iudę. opti-
mus eſt text. in l. vlt. tit. 13. part. 1.
tametſi Angel. in authen. vt defun-
cti ſeu funera eorum. & Didacus a
Segura in l. ſi ex legati cauſa. fol. 5.
colum. 4. ff. de verbo. obligat. con-
trarium notauerunt. Nec eſt recipiẽ
da gloſ. in. §. ſunt quorum. verſic. ſi
quis etiam auſus. 2. q. 6. dicens, poſ-
ſe creditores præterea a iudice, vt
ĩpediatur funus debitoris, donec eis
ſit ęs alienum ſolutum. Hoc etenim
iniquum eſt, & maxime in Chriſtia
na republica. Igitur ſi a creditori-
bus non poteſt impediri, quin defun
ctus ſepeliatur, iure optimo impen-
ſa ad ipſum funus neceſſaria, erit p̃-
ferenda ęri alieno.

¶ Gloſſa in verb. cum nihil de peti
tis. explicat, cui obſtat, quod licet
filij non poſsiderent ſuſceperunt ta-
men litem & id eo poterant condẽ
nari. l. is. qui ſe obtulit. ff. de rei ven
dica. l. ſi a te. §. ſi fundum. ff. de ex-
cep. rei iudic. Sed id intelligendum
eſt, quando reus ſuſcipit litem dicẽs
ſeipſum poſsidere; ſecus ſi ſimplici-
ter ſuſceperit reus litem: nam ſi nõ
poſsideat abſoluendus erit. Bart. in
d. l. is qui ſe obtulit. poſt gloſ. ibi re-
gia l. 2. tit. 3. part. 3. glo. in d. l. ſi a te.
§. j. vbi Soc. dicit hanc opinionem
communem eſſe, idem notant Abb.
& Felin. in ca. pen. de except. Ma-
theſ. notab. 138. atque hoc modo po
teſt hęc ſentẽtia, cuius meminit tex.
4 hic, intelligi. Actor † vero qui agit
actione reali contra reum non poſsi
dentem, reo ſimpliciter accipiente
litem, nec aſſerente ſe ipſum poſsi-
dere, declaratur dominus per ſenten
tiam, & ad huc effectum tendit lis
quamuis reus abſoluatur ex eo, ꝙ
non poſsideat. dict. l. ſi a te. §. j. ex
qua et ille effectus oritur quod ſi ex
noua cauſa poſseſsio rei petitæ de-
ueniat ad reum, fiet exequutio con-
tra eum primę ſententiæ. l. ſed & ſi
poſſeſſori. in prin. ff. de iureiur. Bal.
in l. cogi. C. de petit. hæred. Abb. et
Fel. j. & 2. col. in ca. examinata. de
iudic. Ab. Imol. et Fel. in d. c. pe. de
execep. quorũ opinio cõis eſt, ſecũ-
dũ Soc. in d. l. ſi a te. §. j. col. 2. et 4.
Nec obſtat tex. in d. c. examinata.
vbi reus nõ poſsidẽs abſoluitur a iu
dicio reali, nõ tñ declaratio dominij
actoris fit. Quia ibi prius q̃ doceret
actor, ſe eẽ dominiũ rei petitæ cõſti
tit reũ nõ poſsider̃, et ideo ipſe reus
fuit abſolutus abſq; declaratione do
minij: ſicuti Card. Abb. Fel. & cęte

ri magis communiter eum text. interpretantur. Ex quibus ſequitur, in actione reali, actore probante dominium, ipſo autem reo non poſsidente, ferendam eſſe ſententiam, quæ licet abſoluat reum, declarabit tamen actorem rei petitæ dominum eſſe. Imo & ſi pendente lite, rei petitæ poſſeſsio ad actorem peruenerit durat adhuc lis ad effectum, vt ipſe actor declaretur dominus rei, petitæ. glo. Bart. & Paul. in dict. l. ſi a re. §. j. Alex. nu. 46. & Iaſo. nu. 35. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de adquir. poſſ. Quod ſi reus non tantum litem ſuſceperit, ſed aſſeuerit poſsidere, ſi actor probet dominium damnatur. quanti actoris interſit. l. qui ſe liti. ff. de peti. hęred. id eſt, in æſtimatione rei petitę fiet exequutio ipſo reo non poſsidente ſed tamen condemnato ad rei reſtitutionem, & actori defertur iuramentum in litem, pętaxata a iudice æſtimatione, quam iurabit actor ueram eſſe. regia. l. 2. titu. 3. part. 3. l. q reſtituere. ff. de rei vend. in actionibus. §. j. ff. de lit. iuran. Sed an ſit ſatis reum extra iudicium adſeruiſſe, ſe ipſum rem petitam poſsidere, modo hęc adſertio in iudicio probata fuerit? Et Bart. fatetur id ſatis eſſe. in dict. l. is qui ſe obtulit. a quo contrarium Iaſo. collegit in. §. omnium nu. 99. & numer. 23. de actio. deceptus forſam corrupto Barto. codice. Nam & Abb. in dict. cap. penul. colum. 2. idem quod ipſe ex Bart. collegi, notat cuius & Barto. magna. eſt authoritas, licet ipſe mallem probare id, quod Iaſ. notauit. non enim eſt tanti facienda extra iudicialis aſſertio. ex his quæ notantur in ca. at ſi clerici. in princip. de iudic. & in l. vnic. C. de confeſs. Reus tamen abſolutus, in dubio cenſetur abſolutus ex eo, quod non poſsidebat, ſi ex actis poteſt conſtare, dominium ab actore probatum fuiſſe, vel præſumitur abſolutus ex defectu dominij actoris, ſi actor probauit reum poſsidere. glo. Barto. & doct. in l. ſi quis ad exhibendum. ff. de except. rei iudic. dicit eandem glo. ſing. Lafran. in cap. quoniam contra. de probat. §. interlocutoriæ. num. 43. commendant Abb. & Felin. colum. 3. in dict. cap. pen. de excepti. Quod ſi ex actis hoc dubium tolli non poterit, abſolutio ab inſtantia, cenſetur procedere ex eo, quod non fuit probata poſſeſsio rei. Abb. 3. & Felin. 4. colum. in dict. cap. pen. poſt Bal. ibi, & glo. in l. j. §. ſi fideiuſſor. ff. quarum rer. actio non detur ex quibus ſi ſimpliciter abſoluatur reus cenſetur abſolutus, ex eo quod actor non probauit dominium, quando, ut dixit, ex actis non poteſt aliud conſtare: nam dict. gloſ. voluit eum, qui iurauit ſe non eſſe obligatum, in dubio videri iuraſſe de tota obligatione. quam dicit ordin. Paul. in l. ſi duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de iureiur. & inquiunt ſing. eſſe Bald. Felin. in dict. cap. pen. & eſſe communiter receptam Alex in dict. §. idem Iulianus. colum. 2. Sic ergo ſententia obſoluens ſimpliciter, a toto iure ab actore prætenſo, abſoluiſſe videtur.

¶Gloſſa in verbo, in quibus. colligit ex textu poſſe quem inſtituere hæredem eum, cui inſtituens fuerat rogatus reſtituere certam hæreditatem, atque in eadem hæreditate tenet inſtitutio, tametſi grauamen ad ieſtum rei, comprehenſę ſub primo fideicommiſſo, non valeat. ſequuntur eam doct. hic text. idem probat in l. irritum. C. ad leg. Falc. ubi Bar, & doct. communiter.

¶Gloſſa in verb. beneficio. indiget
5 cenſura, dum dicit, † Hæredem non deducere Falcidia ex legatis, quę in pęnā fiunt, nam id falſum eſt: cum

pæna

pęna illa legata fuerit. & ideo ex
eo legato Falcidia detrahitur. Ioã.
And,Cardi.Abb.& doct.hic,quos
ſequitur Alex.in l.cum pater.§.vlt.
& idem in l. j.§. itẽ ſi ita.ff.ad leg.
Falc, nu. x. quamuis hęres ex his
quæ ſoluit legatario in pœnam pro
cedentem a condemnatione iudi-
cis,deducere poſsit Falcid. d.l.cum
pater.§.vlt.& l.ſeq.quę quidem de
ciſiones Bernardum in pręmiſſum
errorem induxerunt.

¶Gloſſa vlt.ad intellectum tex.no
tat poſſe hodie Falcidiam prohibe
ri a teſtatore,ſi eam prohibuerit te-
ſtator ſciens quantitatem patrimo-
nij, quę ſcientia in dubio pręſumi-
tur.Bart.in auth. ſed cum teſtator.
C.ad leg.Falc.cuius opinionem Ia-
ſo. commendat in.§. item ſi quis in
6 fraudem.de actionib.nu.48.†. Sed
an Trebellianica a teſtatore prohi-
beri poſsit, conſiſtit in ancipiti con
trouerſia. Nam gloſ. in d.auth.ſed
cum teſtator.adſerit prohiberi non
poſſe.idem Bart. in l. nemo poteſt.
colum.2.ff.de leg.j.Alex.in l.Mar
cellus.in princ.in 3.quęſt.ff,ad Tre
bel.ea ratione,quod Falcidia eſt in
ducta in fauorem teſtatoris vt qui
in teſtamento ab eo ſcriptus hęres
ſit,facilius ipſam hęreditatem adire
velit. Trebellianica vero non ideo
ſtatuta eſt, vt hęres adeat, cum poſ-
ſit cogi:ſed ne hęredis inſtitutio va
na ſit,& ne ſolo nomine ipſe hęres
directis actionibus gaudeat , & ſic
principaliter in fauorem hæredis.
Vnde non poteſt teſtator Trebel-
lianicam prohibere. Huic opinioni
ſuffragatur hic romanus pontifex di
cens,Falcidiam contra voluntatem
teſtatoris deduci : quibus verbis
quarta Trebellianica neceſſario
ſubintelligitur:cum Falcidia intelli
gi non poſsit.quippe quæ contra te
ſtatoris voluntatem deducatur.dic.
auth,ſed cum teſtator.& in auth.de
hęred.& Falc.§.ſi vero expreſsim.
Et præterea iure antiquo Trebellia
nica prohiberi non poterat.l. ſi vt
allegas.C.ad leg.Falci. l.titia.ff.ad
leg. Falcid. hoc aũt ius non reperi-
tur hactenus correctum:ergo nõ eſt
dicendum Trebellianicam poſſe a
teſtatore prohiberi.quam ſententiã
probant Altiat.lib.v. Parad.c.19.
Ioan. Crottus in d. l. nemo poteſt.
ſol.3.col.2.poſt glo.in d.l.ſi,vt alle
gas.& alios,quos Alex.retulit.Ve
rum contrariam opinionem ſibi pa
rum conſtans adſerit Bart. in d.l.
Marcellus. glo. in d.§. ſi vero ex-
preſsim:quæ magis communiter ha
ctenus fuit recepta,vt fatentur Ioã.
Crott.& Altiat.in locis pręmiſsis.
Iaſ.in d.l.Marcellus.num.45.Ripa
in d.l.nemo poteſt.nu.24. Alex.cõ
ſi.67.vol.j.& Soc.Iunior conſ.137.
nu.6.volu.j.Iaſ.conſ.84. nu.9.vol.
1.& conſ.89.col.3.eod.volu.cuius
opinionis prima ratio eſt,quod Fal
cidia.Trebellianicę iure veteri ęq
paratur, & econtrario Trebelliani
ca Falcidiæ. d. l. Marcellus igitur
noua lex in Falcidia ſtatuta,erit ſer
uanda in Trebellianica. glo.in l. ſi
quis ſeruo perſuaſerit.C.de furt.&
in l.quod vero contra.ff.de legibus
Bart.in l.prin.ff.de ſeruo corrup.la
te Stephanus a Fredericis part.j.de
interpreta.iur.14.argumen.& id lo
cum habet etiam in correctorijs.Ia
ſo.in l. tranſigere. C. de tranſactio.
nu.15.Ioã.Crot. in l.ſi conſtãte.ff.
ſolu.matrimo.in 2.lectu.ſuper vij.
quęſ.Bart.Fortu.in l. Gallus .§.&
quid ſi tantum.ff.de liber.& poſth.
col.87.nec obſtat, quod ſit æquipa-
ratio Falcidiæ,& Trebellianicę in
vno caſu,nõ vniuerſalis.nã & ſi cõ
cedatur quandoque differre Trebel
lianicam a Falcidia: tamen conten
dã libenter regularẽ eſſe earundẽ ſi
militudinẽ,et id ſatis erit.l,Titia.ff.
ad l.Falcidiã.l.iubemus. C.ad Tre

hel.l.cohęredi.§.cũ filiæ.ff.de vulgar.tex.inſignis in.§.ſed quia hęredes.inſtit.de fideicõ.hæred.ex quo ceſſat omnino vltima ratio prioris opinionis. Secundo, vltima hęc opinio probatur ab eadem ratione, ſiquidem eadem ratio inducendi, & prohibendi Trebellianicam eſt illa, quę hęc duo in Falcidia ſtatui perſuaſit.: quod ita oſtendo. Lex enim Falcidia ſtatuta fuit principaliter ad imponendum modum legatis ſicuti lex Voconia, & alię leges in hunc finem fuere legatæ: vt conſtat ex Iuſtiniano in princ. inſtit.de lega.Falci. & ibi explicat Theophilus legem Furiam, qua cautum erat, ne cui vltra mille aureos legare liceret.eadem ratio conſtat ex l. j.ff. ad legem Falcidiam in principio. Sic etiam, vt modus adhiberetur fideicommiſsis, Senatusconſultũ Pegaſianum pręmiſit hæredi.rogato hęreditatem reſtituere,quartã,quæ Trebellianica nuncupatur,retinere ad exemplum legis Falcidię.d.§. ſed quia.& ibi Theophilus.Igitur cum eadem ſit omnino ratio,& expreſſa in ipſis Senatusconſultorum interpretationibus,non eſt abſurdũ noſtram conſtitutionem circa Falcidiam,intellige etiam in Trebellianica.Ex quo prima ceſſat ratio,quã pro priori opinione adduximus: q̃ minime conuenit: cum non fuerit illa principalis decidendi ratio ſed fuit quędam cauſa præbens occaſionem conſtituendi legem Falcidiam, & Trebellianicam: & hoc manifeſte oſtendam ex eo quidem, quod idem Senatusconſultum, quod permiſit Trebellianicam quartam deduci,addit illam rationem: ne cõtingat heredes repudiare hæreditates & extingui fideicõmiſſa.§.ſed quia hæredes inſtitut. de fideicommiſſ. hęredi.& idem ſtatuit cogendum eſſe hæredem adire, omni periculo hęreditatis in fideicommiſſarið delato.§.ergo ſiquidem.inſtit.de fideicommiſ.hęredit. Igitur conſtat, hãc eandem rationem timoris repudiandę hæreditatis expreſſam eſſe in Falcidia, & in Trebellianica: & tamen in Trebellianica manifeſte apparet,non eſſe eam rationem principalem: ergo nec fuit in Falcidia cõſtituenda, Idem non oberit communi adſertioni huius capitis vltima pars,quę dixit Falcidiã,id eſt, Trebellianicam deduci contra voluntatem teſtatoris. Nam ego vix mihi poſſum perſuadere, verba huius c. poſſe intelligi in Trebellianica,ſecus quã in Falcidia: cum romanus pontifex hic plane de vera Falcidia loquatur,& de quarta portione ex eadem lege a legatis deducẽda. Sed ſi de uera Falcidia loquitur hic textus, & eius deductio a teſtatore prohiberi poteſt, cur contra voluntatem teſtatoris deducitur? Nempe ex eo, q non prohibita deductione Falcidiæ expreſsim, adhuc verum eſt Falcidiam detrahi contra voluntatem teſtatoris, atque item Trebellianicã: ſiquidẽ ipſe teſtator hæreditatem iuſsit reſtituere, aut totum aſſem hæreditarium legauit. Vñ deductio quartę aduerſus eius voluntatem ſit, qui hæreditatem uoluerat reſtitui ab hęrede fideicommiſſario, aut totum aſſem legauerat quod in hac ſpecie Theophilus adnotauit in.§.ergo.inſtit.de fideicommiſ.hæred.glo.hic.quam commendat Alex.in l. cogi.§. ſi pater.ff.ad Trebellianum.in fi.notant Salic.et Iaſ.in l. filium quem habentem.C. famil.erciſcund.nu.32. Nam licet teſtator poſsit prohibere Falcidiã, ſi tamen eam expreſſe non prohibuerit, fiet eius deductio contra voluntatem teſtatoris, ſaltem tacitam. optimus tex.in l.Titia.ff.ad legem Falcidiam,quicquid dixerit Paulus

a Monte

a Monte Pico in l. quartam. ff.ad legem Falcid.col.28.& Decius cõſil.257.col.vlt.& Alciatus d.c.10. qui conantur probare,non præmiſſa prohibitione expreſſa Falcidię,eã deduci ex voluntate teſtatoris,non contra eius voluntatem,quod falsũ eſt,& aduerſus Bart. in d.l.in quartam.qui dixit. etiam hodie deduci Falcidiam præter voluntatem teſtatoris,qui eam nõ prohibuerit,Qua in re plurimum intereſt,an Falcidia deducatur ex voluntate teſtatoris, an contra eius voluntatem ,ex his quæ notantur in d. l.in quartam.In ſumma igitur Trebellianica prohiberi poterit a teſtatore, ſicuti Falcidia,etiã in codicillis: vt ſenſit Areti.conſ.12.vlt.col.& expreſſe fatetur Gualdenſis de arte teſta. titu.de mutat.teſt.c.viij. aduerſus Bal.cõſ. 474.vol.ij.reſpondit, Trebellianicam non poſſe prohiberi in codicillis,etiam ſi in teſtamento prohiberi poſſet:ea ratione, q̃ codicilli non poſſunt omnino tollere teſtamenti vim,nec adimere hæreditatem.l.ij. C.de codicil.quę quidem hæreditas adimeretur omnino, ſi in codicillis hæreditatis Trebellianica prohiberi poſſet. atq; ita Baldo ſuffragatur glo.in d.l.ij.verb.falſo . & Alciat. in l.licet. C. de pact. A quibus ipſe diſſentio, quippe qui videam,hęreditatem poſſe adimi in codicillis, verbis obliquis. l. Scęuola . ff. ad Trebellia.dic. l.ij.in parte vltima. Nec refert quicquam, quod in effectu tota hereditas adimatur in codicillis: cum id licite fieri poſsit,et ad huc heres , verus heres eſt nomine licet non re.Ex quibus opinio Baldi falſa redditur.

¶Cęterum,ex ęquiparatione Falci
7 dię & Trebellianicę infertur,†a fideicommiſsis pijs non eſſe deducendam Trebellianicam,ſicuti nec Falcidia deducitur a legatis pijs,auth. ſimiliter.C.ad legem Falcidiã.Bartol.in dict.l.Marcellus.quo in loco Angel.Soc. Alex. nu .4.& Iaſ.nu. 20. dicunt hanc opinionem cõem eſſe. idem fatentur Abb. conſ.59. vol.j.Euerardus in Topicis cã.16. Abb.n.18.& Lanfranc.hic co.vlt. Bal.conſi.8.in 4.volumin.Ioan.ab Amicis conſi. 58.col. vlti.& Coraſius in prelud.ad l. filium.C.famil. erciſcund.num. 44. text.eſt ad hãc aſſertionem non inelegans in l. ſi quis ad declinandũ in fin.C. de epiſcop. & cleric. eandem opinionem probat Dinus in dicta authentica, ſed cum teſtator Salicet.in dicta authentica ſimpliciter.dicens hanc ſẽtentiam ſeruandam eſſe in praxi,q̃ Amon.& Cardinal. hic ſequuntur, & plerique alij, quos pręfati doctores referunt : licet contraria opinio placuerit gloſſ.Archidia.& Ioann. And.in cap.ſi pater.verbo,Trebellianicę,& pluribus,quorum Alex. & Iaſon meminere. Nam & ſi Iaſon concedat hanc opinionem gloſ. eſſe veriorem, nõ tamen video cur ſit in Trebellianica recedendum a deciſione text. in dicta authentica ſimiliter. Vbi Ludouic. Romanus rep.priuilegio.40.vltimarum volũtatum,quoad pias cauſas,approbat omnino gloſſ. concluſionem,cuius diſputationem prętermiſſa uetitate cõmunis opinionis,omittimus.

¶Poſtremo ſupereſt animaduertere verba quędam Bernardi in ver
8 bo,legauit,et in verbo,adeũte.†ex quibus colligitur effectus clauſulę codicillaris, & is potiſsimus eſt,vt non adita hęreditate legata debeantur a ſucceſſoribus ab inteſtato. qua in re gloſ. hæc eſt inſignis , & forſan alibi in iure canonico ſimilem non habet, ſecundum Lanfrancum , hic columna penultima , & eam notauit Abb. hic numero. 24. glo.optima, & ibi Bartol.in l.j.nu-

mero

mero tertio. ff.de iure codicillorũ.
text.in l.ex teſtamento.C.de fidei-
commiſ.& ibi glo.& in l.eam quã,
C.eodem titulo,uerbo,traditur. Vi
talis in tractatu clauſularum. folio
2.oportet tamen hęreditatem adiri
ab ipſis hęredibus legitimis, qui in
teſtato ſuccedunt.glo.in l. qui filio.
.§.j. ff.de hæredib. inſtitu. melior
iuris ſecundum Baldum ibi: & ſin-
gu. ſecundum Iaſonem in l.eã quã.
C.de fideicommiſ.col.vj.Alex.nu.
13.Iaſ.col. ulti.in authen. ex cauſa.
C.de lib,præte.Alex. in l.3.col. j.
ff. de legat.j.qui eam commẽdat in
l.nemo poteſt.ff.eod. tit.nu.10. ubi
Iaſ.j.lectu.nu.23 . & 2.nu.35. eam
dicit eſſe ſingula.quod procedit , ẽt
extante regia lege prima,titul.ij.li.
v.ordin.quæ non adeunte hærede
inſtituto ſtatuit legata relicta in te-
ſtamento ualere: Eſt enim neceſſa-
rium hæreditatem adiri ab his ,
qui legitime ſuccedunt inteſtato .
Secundo hęc Bernardi concluſio
locum habet in ſucceſſore legiti-
mo , cui tempore teſtamenti com-
petebat ius legitimę ſucceſsionis
ex primo gradu , non autem in a-
lijs , qui ex ulteriori gradu habent
idem ius.Hi enim non cenſentur ro
gati per clauſulam codicillarem.gl.
in l.non iuſtam.C.ad Trebel.& in
l.ſi Titio.§.Iulianus.ff. de lega. ij.
Iaſ.col. vltim.in d.authen. ex cau-
ſa.Ange.in d.l.non iuſtam. Angel.
Aretin.in;prin.inſtit.de codicil.per
text. in l.j.§.ultim.ff.de leg.3. qui
tamen loquitur , quando nomina-
tim fuit grauatus proximior. Vn-
de ſi ſimpliciter ſit adiecta clauſula
codicillaris, uerius erit omnes ſuc-
ceſſores legitimos grauatos cenſe-
ri.text.inſignis in l.ab inteſtato.ff.
de iure codicil.ex quo omnino fal-
ſum eſt,quod Ange.& Iaſ. notant,
atque ita Curti.Iunior in d.authẽ.
ex cauſa.nu.71.hanc ultimam opi-

9 nionem probat. † Eſt tamen du-
bium, an legata debeantur ab his,
qui ſuccedunt inteſtato ex eo,ꝙ te
ſtator uoluit legata deberi etiã hæ
reditate non adita.in quo diſtinguẽ
dum eſt.Nam ſi teſtator dixit,uolo
legata deberi hęreditate non adita:
legata minime debentur non adita
hæreditate.quia hęc clauſula eſt cõ
tra ius,& ideo non operatur effe-
ctum aliquem. l.nemo poteſt.ff. de
legat.j.ita in hac ſpecie Imol. in l.
qui filio.§. j. ff.de hęred. inſti. Ol-
dra.conſi.108.in 2.q.Alex.in l.ex
trâneum.col.penul.C.de hæred.in-
ſtit.Bald.in l.j.C.ſi quis omi. cauſ.
teſt.col. vlti.Quod ſi teſtator dixe
rit. Volo legata deberi, etiam hæ-
reditate non adita ex teſtamento:
legata debentur a ſucceſſoribus le-
gitimis , hæreditate non adita ab
hærede ſcripto, quia hęc uerba ha-
bet uim clauſulæ codicillaris. l.co-
dicillis.§.ultim.ff.de legat.ſecundo.
Alexand.in d.l.nemo poteſt. colũ.
3.ſic intelligẽs Bart. ibi. qui indi-
ſtincte dixerat legata in pręſenti
quęſtione deberi a ſucceſſoribus in
teſtati. Is tamen loquitur quando
teſtator prohibuit Falcidię detra-
ctionem , quo caſu legata debentur,
etiam non adita hæreditate per hę
redẽ ſcriptum.tex.in authen.de hæ
redib.& Falc.§.ſi uero expreſsim.
modo fiat additio a ſucceſſoribus le
gitime.vt Iaſ. Crott.& alij expli-
cant in d.l. nemo poteſt. hic uero
caſus non debet extendi ad eum ,
in quo teſtator noluit legata deberi
hæreditate non adita. ex Imol. &
Alex.relatis in parte prima huius
diſtinctionis.licet Iaſ.in dict.l.eam
quam. in decimo caſu nitatur extẽ
dere d.§.ſi uero expreſsim.ut locũ
habet quando teſtator non prohi-
buit Falcidiam,ſed uoluit legata de
beri hæreditate non adita: ex qui-
bus omnibus apparet, legata debe-
ri non

ri non adita hæreditate ab ſcripto hęrede; adita tamen a ſucceſſoribus legitimis, & id maxime ex vi clauſulę codicillaris. Idem plane dicendum erit, ſi in teſtamento iuramen-
10 tum preſtitum fuerit †habet enim uim clauſulæ codicillaris. Iaſo. hac ſpecie in d. l. eam quam. nu. 17. ſed eſt text. celebris in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2. dicens, Iuramentum hunc effectum habere, ut actus qui eo modo, quo fit, nō ualet, ualeat meliori modo, quo poſſit. Barto. ibi. idem Bart. in l. ſi quis pro eo. nu. 13. ff. de fideiuſſor. idem in l. j. §. ſi quis ita. ff. de uerb. obliga. dicit illum text. notabi. Alexā. in l. 4. in princ. ff. de damno infect. mirabilem Matheſ. notab. 56. commendat Iaſ. in. §. item ſi quis. 2. nu. 14. inſtit. de actionib. & plerique alij paſsim eandem opinionem recipiunt: qua tamen primo intelligitur, dummodo actus ille habeat eā ſolennitatem, quę eſt neceſſaria ad effectum illum, quem ex iuramento deducere uolumus. Nam ſi teſtamentum iuramento præſtito ordinatum, uolumus ualere iure codicillorum, oportet habere codicillorū ſolennitatem: ſiquidem iuramentū operatur actum eo modo, quo ſit inualidum, trāsfundi in alium actū qui ualere poſſit. Igitur eſt neceſſarium, adhibitam fuiſſe illam ſolēnitatē, quæ huic actui ſit ſufficiens. Imol. in c. cum contingat. nu. 70. de iureiurand. ſic intelligens Iuriſconſultum in d. §. filius matrē. ex quo textu plura infert Iaſ. in d. §. item ſi quis. num. 14. & Chaſſane. conſi. 39. col. 4. diſputat etiam illius deciſionis rationem Altiat. in l. j. §. ſi quis ita. ff. de uerbo. oblig. num. 44. idem in d. c. cum contingat. nu. 159. idem probat pontificia reſponſio in c. quanto. de iureiurand.

¶Secundo, non leuis eſt diſceptatio, cuius iuramentum exigat Iuriſconſultus, teſtatoris, an hæredis? Et Ioan Crott. in d. §. ſi quis ita. cōcluſi. 9. illum text. intelligit in iuramento hæredis. Quod ſi id uerū eſt, non eſt tanti facienda illa deciſio, quia ex promiſsione iurata ab ipſo herede agitur ad legata. l. ulti. C. de fideicom. §. ultim. inſti. de fideicom. hęredi. iunctis his, quę notat Batol. in l. nemo poteſt. col. j. ff. de legat. j. Ex eo tamen text. non omnino conſtat, iuramentum præſtitum fuiſſe ab hærede. Filius, inquit, matrem hęredem ſcripſerit, et fideicommiſſa tabulis data cum iuramenti religione pręſtari rogauerat. Cum teſtamentum nullo iure factum eſſet, nihilominus matrem legitimam hæredem cogendam fideicommiſſa prętare reſpondi: nā enixæ uoluntatis preces ad omnē ſucceſsionis ſpeciem porrectę uidebantur. Hactenus Iuriſconſultus, ex quo nondum apparet, iuramētum ab hęrede præſtitum fuiſſe, quāuis teſtator rogauerit hęredem pręſtare legata, & ab eo iuramentum fieri de eis ſoluendis. poſtulauerit. Et ſi hęc teſtatoris petitio effectum clauſulę condicillaris habet, quanto fortius, ac iuſtius erit eundem effectum tribuere iuramento ipſius teſtatoris. Vnde communis opinio ex ratione illius text. probabitur, authore. Altiat. in dict. c. cum contingat. nu. 163. Sed ex his colligitur paragraphum illum, etiam in iuramento hęredis habere locum, quod ibi notat glo. Bart. & Bald. glo. in l. 2. C. com. de lega. uerb. iuramentum. Didacus a Segura in l. filiusfamilias. ff. de uerb. obliga. col. 9. Guliel. Benedi. in c. Rainutius. verb. Teſtamentum. 3. nu. 20. Quibus refragantur Bartol. & Paulus in dict. l. 2. dicentes, iuramētum hæredis non reddere legata

magis

magis efficacia, quam ipſa ſint ex teſtamento: nec habere effectum clauſulæ codicillaris: cum is effectus procedat a iuramento teſtatoris: qua in re dubius eſt Iaſ.in d.l. eam quam.colū. 8. Ego uerò arbitror: iuramentum præſtitum ab hærede de ſoluendis legatis hunc effectum operari, ut ratione promiſsionis iurãtę hæres ipſe, qui promiſit teneatur legata ſoluere : ex ratione l.ultim. C.ad legem Falcid. Itē licet poſsit dubium eſſe a quo fuerit iuramentum in d.§.Filius.& ueriſimilius ſit ab hærede præſtitum eſſe: & in eodem paragrapho tractetur, de obligatione ipſius hæredis iurantis ad ſoluenda legata: exiſtimo tamen iuramentum a teſtatore, uel ab hærede ex iuſsione teſtatoris, effectum clauſulæ codicillaris omnino operari, uel legata non tantum ad hærede iurante, ſed etiam a quocunque ſucceſſore legitimo repetita cēſeantur. quod ex uoluntate teſtatoris plane coniector : & uerba Iuriſconſulti adſtipulantur. dum is dixit. Nam enim ę uoluntatis preces ad omnē ſucceſsionis ſpeciem porrectæ uidebantur.

¶ Tertio eſt intelligenda frequētiſsima doctor. adnotatiō, ut procedat, niſi actus deficiat in ſubſtãtia: nempe, ſi conſenſus deſit: nam tunc iuramentum illum defectum minime ſupplet l. ulti. C. de non numera. pecu. cap. penul. de iureiurand. in ſpecie Iaſ. in l. ſancimus. C. iſto tit. 2. colum. Decius in cap. cum ſuper. de officio delegat. nume. 11. ſic & idē erit in defectu perſonæ agentis, cui uel furioſus, uel infans ſit. Romana conſ. 517. col. pen. Bartol. in l. ſi quis pro eo. ad fi. Aliat. in d. c. cum contingat. nu. 160.

¶ Quarto, Iuramenti religio inducit, vt actus valeat eo modo, quo poſsit ualere : non tamen meliori modo. Sat enim eſt, actum inualidū eo modo, quo geſtus fuit, ob uirtutem iuramenti ualere eo modo, quo poſsit, ne pereat : nec præciſe eſt ei tribuēda maior ipſius actus poteſtas. ita Socin. & Aliatus in d.§. ſi quis ita. nu. 44. ſenſit Alex. conſi. 12. col. pen. uol. j. quibus ego non aſſentio. Imo arbitror actum iuramento præſtito geſtum, et ſi non valeat eo pacto, quo geſtus ſit: ualere tamē meliori modo, quo poſsit. Nam ſi alijs pluribus modis idem actus ualere poterat, & ad eam poteſtatem, & effectum habeat congruam ſolennitatem, quid obſtat, quin ex iuramenti religione ex eſ ſeſtibus, quos habere actus ille poterat, uberiorem aſſequatur. quod ex d.§. Filius matrem. probari mihi videtur. & id probãt Abb. in d. cap. cum contingat. col. pen. verſ. ſeptimus caſus. & Lancelot. Galiaul. in d.§. ſi quis ita. col. 15. ex quibus conſtat, ſtipulationem inutilē, & nullam, iuratam tamen, ualere ut pactum nudum produ cens actionem & meliori modo, quo poſsit: ſi quidem pactum nudum, cui accedit iuramentum actionem producit, etiam iure ciuili. Anton. & Abba. nume. 31. in dict. cap. cum contingat. Matheſi. nota. 36. Cumanus & Roman. in l. j. in princip. ff. de uerbo. obligat. Iaſ. in l. Iuriſgentiū. §. ſed cum nulla. 11. fallent. ff. de pact. Galiaul. in rubric. ff. de uerb. obligatio. fol. 6. col. 3. Fort. in cap. j. de pact. nume. 28. & Felin. ibi col. 2. Alexand. in rubri. ff. de uerbo. obliga. colum. ultim. & quamuis Bartol. in l. ſi quis pro eo. penul. colum. ff. de fideiuſſ. tenuerit hoc procedere iure canonico. non tamē ciuili. idem Salic. in auth. ſacramenta puberū. ubi Corne. q. 13. & Aliat. in d. c. cum cōtingat. nu. 242. idē notãt dicētes Bar. opiniōnē cōmunem eſ

ſe, ueri et

ſe. uerior ẽ prima opinio ex l. ſi qs
maior. C. de tranſactio.
¶ Quinto, eadẽ deciſio locum ſi
bi vẽdicat, nõ tantũ in ultimis uo-
luntatibus ſed & in contractibus:
quod ex precedẽti exẽplo cõſtat.
et notauit Bar. in d. §. ſi quis ita. ubi
Iaſ. nu. 24. & Galiau. col. 14. idem
poſt alios aſſerunt, unde conſtat eſ
ſe hãc communẽ ſententiã, & ex al
legatis per Iaſ. in d. §. itẽ ſi quis. nu
me. 14. & Chaſſa. d. conſ. 19. col. 4.
¶ Sexto, hinc manifeſtũ eſt, idẽ
eſſe in tranſactionibus: nã ſi tranſa-
ctio fiat iuramento preſtito, & non
ualeat ut trãſactio., ualebit tamẽ ut
pactũ nudũ. Bar. cõmuniter. rece-
ptus in d. l. ſi quis maior. Iaſ. & Ga
liaul. in d. §. ſi quis ita. aduerſus Ro
ma. & Areti. ibi. Imo eſſe Bar. opi-
nionẽ cõmunem aſſerit Lancelot.
Galia. in d. §. ſi quis ita. col. 14. Ex
quo infertur intellectus ad tex. in l.
ſi cauſa. C. de tranſactio. ubi Bart.
dixit, tranſactionẽ factã ſuper his,
quę per ſententiã & rem iudicatam
finita ſunt minime ualere, nec ut
trãſactionẽ, nec ut pactũ nudũ. hoc
enim eſt uerũ, niſi trãſactio ſit iura-
ta: nã erit ualida ut pactum nudũ.
Quinimo hoc pactum nudũ iure ẽt
ciuili actionẽ producit, ſicuti paulo
ante dicebã ſecutus Abb. et Galiu.
¶ Septimo, poteſt communis
ſententia ẽt ad actus iudiciales ex-
tẽdi. Confeſſio nãque in facta iudi
cio a litigante, eius aduerſario non
petente, nec acceptante illam, mini
me infert præiudicium confitenti,
nec alteri: tamen ſi iuramentũ huic
confeſſioni acceſſerit, ſaltẽ ipſi con
fitenti nocet: tametſi non noceat
alteri litiganti. optimus tex. in l. de
ętate. §. q interrogatus. ff. de inter.
actioni. Ioan. Faber in. §. itẽ ſi quis
poſtulante. nu. 13. de actio. ubi Lu-
doui. Gome nu. 14. idem approbat,
dicens hanc ſententiam communi-
ter eſſe receptam.
¶ Illud ſane paſſim in hoc tracta.
11 quæritur, † vtrum legata pia de-
beantur hereditate non adita? Et
quidam reſpondent, legata pia de-
beri, etiam ſi ex teſtamento non ad
eatur hæreditas fauore piæ cauſę.
Abbas in capit. relatum. j. colum.
ultim. iſto titu. Bart. in l. j. in repet.
numer. 66. C. de ſacroſanct. eccleſ.
Anani. conſi. 28. colum. 3. Roma.
conſ. 493. & Ioannes Lupi. in rub.
de donat. §. 65. numer. 18. Matheſ.
notab. 163. quorum opinio dubia
eſt ex eo, quod libertas non debe-
tur hereditate non adita per ſcri-
ptum hæredem, aut per eum cui bo
na adijciunt. ut hæredi fauore liber
tatum. l. 2. C. ſi quis omiſ. cauſa. te-
ſtament. glo. in l. qui filio. §. j. ff. de
heredib. inſtituen. l. 4. ff. de fideicõ-
miſ. liber. l. ultim. C. de manumiſ.
teſt. & in principio. inſtit. de eo cui
bona libert. cauſ. addi. Liberta au-
tem dicitur cauſa pia. l. j. §. ſin au-
tem. C. de com. ſeruo manu. quem
text. dicit meliorem iuris Iaſo. in
l. j. §. ſi quis ita. num. 15. ff. de uerbo
rum obligat. notat poſt alios Euer-
rar. in Topi. ca. 2. optimus tex. in
l. primo gradu. ff. quæ in fraudem
credi. quę adnotauit Tiraquellus,
in l. ſi unquã. C. de reuocan. donat.
uerb. donatione largitus. numer.
269. Igitur non aliter legata pia de
beantur hereditate non adita, quam
legata libertatis atq; ex his dicen-
dũ erit, legata pia non deberi here-
ditate non adita. quod notant. Bal.
Salic. q. 13. Fulg. & Iaſ. j. lectu. nu.
29. & in 2. vltim. col. in dict. l. j. C.
de ſacroſanct. eccleſ. ubi Iaſ. j. lect.
dicit hanc opinionem eſſe commu-
nem. idem Iaſ. in d. l. eã. quam. nu.
19. & Alex. conſi. 209. col. penul.
2. uol. & Imol. in d. l. qui filio. §. j.
Verũ, in hac pplexa ac difficillima
quęſtione attingam peculiares ali-

quot caſus, ex quibus quid in hac re ſit dicendum, diligenter conabor explicare.

¶Primus caſus. Teſtatore nullum inſtituente hęredem, & uolente omnia bona ſua in pauperes, aut pias cauſas diſtribui datis executoribus. ipſi pauperes cēſentur utiliter hęredes inſtitui, aut pia cauſa, atque nulla expectata aditione hęreditatis executores, aut eis non deſignatis. Epiſcopi poterunt illam diſtributionem ad effectum ducere. c.cum tibi.iſto tit.idem erit ſi teſtator relinquat omnia bona ſua pauperibus.l.his uerbis.ff. de hęred.inſtit.Bar.in d. l. j. C.de ſacro. eccle.nu.65.Barbat.in hac ſpecie cōſil.7.uolumi.j.nume.14. Ancha. in cap.cum eſſes.iſto tit.nu. 15. ſenſit Ino.in c.Ioannes.iſto titu.

¶Secundus caſus. Teſtatore hęredem inſtituente, qui poſt mortem teſtatoris non uult adire hęreditatem, nec alius ſucceſſor legitimus, ne bona creditoribus capiantur, & legata pereant poſſunt bona illa addici alicui ex his, quibus legata pia fuere relicta, ut conſeruentur legata pia: datis fideiuſſoribus de ære alieno ſoluendo. Et hoc ad exemplum fit illius conſtitutionis diui Marci, quę idem ſtatuit, in legatis libertatum.d.l. 4.ff. de fideicom.liber. in prin.inſti.de eo, cui bon.liber.cauſ.addi.Barto. Iaſo.in d.l.eam quam.num. 19.C.de fideicom.Roma.in authen.ſimiliter.C. ad leg.Falci.in 20.ſpeciali. & licet Salic.in dict. l.j.q. 13. ab hac concluſione recedat: tamen ibi afferit, eam plures habere authores, & eā eſſe communem fateatur Iaſo.in d.l.eam quam.nu.19.

¶Tertius caſus. Legata pia debentur non adita hæreditate, quando quis deceſsit habens ſuum hęredem, licet abſtinentem.l. cum quaſi.§.ſed & ſi ſuus.ff.de fideicom.li. qui tex.loquitur in legato libertatis, & ad legata pia inducitur. per Iaſo.in d.l.eam q̄.nu. 20. poſt Bal. in authen.hoc amplius.C.de fideicom.2.colum.Ange. & Imo.in l.ſi filius, qui patri.in princip.ff. de uulga.text.ſecundum.gl. ibi in d.l. cū quaſi.§.ſed & ſi quis.

¶Quartus caſus. Legata pia debentur non adita hæreditate ab hęrede ſcripta, ex eo, quod uel ante matrem teſtatoris eo ignorante, uel poteſt repentina morte hæres extinctus nō potuit hæreditatē adire.l.Antonius.ff.de fideic.libert. q̄ ad hoc ipſum adnotauit Roma. in d.auth.ſimiliter 20.ſpeciali.

¶Quintus caſus. Inſtitutio hærede extraneo, & eo ſponte repudiante hæreditatem, legata pia cenſentur repetita a ſucceſſoribus legitimis, qui inteſtato ſuccedant, et ab eis adita hęreditate debentur: quod uideo Iaſonem concedere in d.l.eā quam. num. 20. argumento aſſumpta a glo.ibi, quę in uerbo, traditur dixit legata cenſeri repetita ab inteſtati ſucceſſoribus ob affectionē, & libertatem.l.teſtamento.ff.de fideicom.libert.cuius ratio in legato pio locum habet.

¶Sextus caſus. Quando teſtator legata pia reliquit ad ſepeliendum eius corpus, & alia quę ſtatim oportet uelociter fieri, hæc legata debentur hęreditate non adita.Bald.col.4.& Iaſo.nu. 20. in d. l.eam quam.

¶Septimus caſus. Quando teſtator iuſsit hæredi, ut uerbo tantum adiret hęreditatem, nec ei realiter ſe immiſceret, donec ab executoribus legata pia ſint ſoluta: executores poſſunt non expectata immixtione reali, aut aditionē itidem reali, ipſius hæredis legata pia ſoluere, Alber.in l.precibus, C.de impu. col.9.

col.9.Nicol.Boeri,deciſ. 41.Iaſ.in d.l. eam quam. nu. 20. ex quibus idem erit,ſi ſimpliciter teſtator uoluerit,legata deberi hæreditate nõ adita: quorum opinio quoad legata pia poſſet optime defendi: quoad alia uero legata non eſt modum tuta ex his,quæ in hoc.§.paulo ante diximus.Ex quibus opinio eorũ, qui dicunt poſſe teſtatorem in quibuſcunque legatis prohibere aditionem hæreditatis, donec executionis tradantur legata,eſt intelligẽda in hunc modum, ut hęres poſsit prohiberi apprehendere poſſeſsionem hęreditatis, non tamen adire, ſaltem verbo. Et ita ſenſit Iaſ. in l. debitori tuo. colum. j.C. de pact. Anch.conſil.47.Boer. d. deciſ. 41. Oldr.conſil.108.

℃ Octauus caſus eſt, in quem tendit tota controuerſia. Quando teſtator,hęredem extraneum inſtituit, isque hęreditatem repudiat,aut nõ uult adire,etiam ante aditionem legata pia deberi,aſſerunt doct.quos in initio huius quæſtionis nominatim citaui,& fauore pię cauſæ. idẽ concedunt Anchar. in c.cum eſſes. num.15.iſto tit.& idem conſ.144. Barb.conſi.8.uol.j.num.14.dicens hanc opinionem eſſe communem. Idem expreſsim fatetur Bal. eam ſecutus in l.j. ff.de leg.j. in quo refragantur Imol. Alex. & Iaſo.qui contrariam communem eſſe opinantur: quibus ipſe non omnino acceſſerim,quippe qui uideam uiros undequaque doctos Bartol. ſubſcripſiſſe: & maxime Bald. conſi.287. uol.4. quorum ſententiam probat Lapus allegat.91. nu.4. & capella Toloſana.89.& probatur,quia teſtatore prohibente Falcidię deductionem,hęreditate non adita,legata debentur,in authen.hęredib. & Falcid.§. ſi uero expreſsim. colla. j. ergo etiam prohibente ipſa lege Falcidiam.non erit neceſſaria hęreditatis aditio: ſicuti fit iſthæc prohibitio in legatis pijs,aut ſimiliter.C. ad leg.Fateor ſane huic rationi reſpondiſſe. Salice. in d.l.j.q. 13. ſed dum conſidero eſſe nimiam hanc ſubtilitatem aditionis hęreditatis, quoad legata pia, quæ non tantum actione, ſed uel officio iudicis poſſunt exigi.l. hęreditas.ff. de petiti. hęred.non recuſo ſententiam Bart. probare,quæ communiter ſeruatur teſte Caro. Molin. in addition. ad conſi.Alex.209.uol.1.num.26.Regia uero l.i.titu.2.lib.v.in ordi.ſtatuit,hęreditate non adita ab hęrede ſcripta, legata non tantum pia, ſed & alia quæcunque valere.Forſan tamen ea lex inducit legatorũ repetitionem a ſucceſſoribus legitimis,& ideo erit neceſſaria eorum aditio, tametſi hęredis ſcripti aditio non requiratur.ex glo. in l. qui filio.§.j.ff.de hæredib.inſtitu.cuius nos mentionem fecimus in hoc .§.Addit præterea eadem l. regia,
12 † hęrede aut legatario repudiante legatum,aut hęreditatem,quę alteri ex teſtatoris voluntate erant reſtituenda ab ipſo hęrede,uel legatario, debetur legatum uel hęreditas ſubſtitutio: atque ita fit, ut ex regia conſtitutione ceſſet illa dubitatio, an legatarius rogatus legatum aut eius aliquam partem alteri reſtituere,poſsit legatum repudiare quę tamen quęſtio examinãda eſt ad perfectionem regię ſanctionis intellectum. Videntur etenim hanc repudiationem fieri poſſe. Nam & debitor poteſt hęreditatem, uel legatum, etiã poſtquam ſibi ceſsit dies repudiare, nec ex hoc dicitur creditores fraudare. Tunc etenim fraus creditoribus fit, quando ex facto, vel omiſsione debitoris deſinit ipſa aliquid habere, ita vt ſibi incipiat aliquid de nouo abeſſe,quod alteri ad-

teri adquiratur, & incipiat illi de
nouo adeſſe: vt eleganter explicat
Barto.per text. ibi in l. qui autem
in princ.ff.que in frau.cred. optime
Carol.Molin.in conſuetudin. Pari
ſi.tit.1. §.j.glo.3. num.10.ita intel-
ligens text.in d.l.qui autem. quem
notant Ang.& Iaſ.in.§.item ſi quis
in fraudem.inſtitu.de actioni.num.
121. & nos eiuſdem meminimus.2.
part.epitomes c.7.§.j.nu.12. Igitur
poterit et fortiori rõne legatarius
legatum repudiare etiam ſi dies iã
ceſſerit,quamuis fiat ex hoc pręiu-
dicium illi, cui legatum illud erat
ex uoluntate teſtatoris reſtituẽdũ:
quanto magis id licebit,attenta re-
gia lege, quę ab illo pręiudicium
tollit. Illud tamen hac iure omitten
dum non eſt,hęredem non poſſe re
pudiare legatum defuncto relictum
in pręiudicium alterius.text.ſingu.
in l.liberto octuaginta.ff. de bonis
libertor.& in l.ſi fundum ſub con-
ditione.§.ſi Titius.ff.de legat.j.qui
bus ex aduerſo obijcitur text.in l.
ſi mihi.ff.de lega.j.in princ.vbi Iu
riſconſultus expreſsim aſſerit, per-
miſſum eſſe hęredi repudiare lega-
tum defuncto relictum. Quam ob
rem Bartol.in d.l.ſi mihi. ita nodũ
hunc diſſoluit,ut exiſtimet.§.ſi Ti-
tius.intelligendum eſſe eo caſu.quo
ex aliquot coniecturis apparet de-
functũ uoluiſſe illud legatũ ab eius
hęrede admitti, & adquiri,nõ repu
diari: nempe,quia de eo diſpoſuit.
Cui interpretationi cęteri doctores
magis communiter accedunt. Ad
aliam uero obiectionem,quę fit ex
l.liberto. ſic Barto. reſpondet, di-
cens illius deciſionem eſſe intelli-
gendam,quando hęres repudiando
alteri præiudicium infert: ſibi uero
nullum cõmodum adquirit, nec dã-
num euitat: quo quidem caſu mini-
me ei licet repudiare legatum,ſicu-
ti poſſet quando ex repudiatione ſi

bi,ipſi commodum aliquod accede-
ret, aut propium damnum ipſe hę-
res effugeret,quod glo.in d.l. ſi mi-
hi.expreſſe notat & idem poſt Bar
tol. doctor. ibi magis communiter
defendunt,& maxime Alex.et So
ci.contra Paul. Cuma.& Iaſ.qui a
Barto.recedunt ex eo, quod in d.l.
liberto.hæres ex repudiatione cõ-
modum conſequitur; quippe quum
facta repudiatione hęreditas defun-
cti liberti non accedit ad illam ęſti
mationem,& quantitatem, ex qua
legitima ſit patrono debita: adqui-
ſita uero legato liberti, hæreditas
eius efficitur quantitatis, quæ pa-
trono ex iuris diſpoſitione legiti-
mam omnino defert: ex hoc enim
legato cẽtenarius deceſsit in bonis
ipſe libertus.ff.de iure patro. Igitur
non licet hęredi legatum defuncto
relictum repudiare in alterius præ
iudicium,etiam ſi ea repudiatio in
utilitatem hæredis cedat. Rurſus
aduerſus Barto.obijciunt tex. in d.
.§. ſi Titius. Cuius uerba ſunt: Si
Titius,cui Stichus legatus fuerat;
antequam ſciret ad ſe legatum per
tinere,deceſſerit,& eundem Seio le
gauerit, & hęres Titij legatum nõ
repudiauerit,Stichum Seius uendi-
cabit. Ecce qualiter hæres libere
poteſt legatum illud repudiare: &
tamen ex adquiſitione nullum ei
damnum imminet. Ego ſane Bart.
diſtinctionẽ ab his obiectionibus
ita defendam, ut exiſtimem ex d.
.§.ſi Titius. neceſſariam eſſe hære-
dis acceptationem, ut Seius Stichũ
poſsit uendicare iure dominij. atq;
hic tendũt verba illa. Et hæres Ti
tij non repudiauerit: non tñ ex hoc
negatur poſſe hęredem compelli le
gatario petente, Stichum legatum
acceptare, cum nullum ei ex hoc
immineat præiudicium. & ita Ac-
curſius & doctores ibi illum tex-
tum interpretantur. Id vero, quod
adducitur

adducitur ex Africano in d.l. liberto, opinor Bar. nequaquã obſtat, ſi animaduertamus verum Iuriſconſulti ſenſum. Nam illud præiudiciũ nõ eſt cõſiderãdũ, item neq; cõmodum, quod in eo caſu ex repudiatione ſequeretur, cũ nulla alia utilitas nullũ aliud damnum, extrinſecus ex repudiatione uel acceptatione legati hæredi contingat, quam ꝙ ex maiore uel minori hęreditatis æſtimatione ad hęredem peruenire poſsit. Friuolum tamen eſt nullam aliã cauſam repudiationis hęredẽ proponere, quam maiorẽ hæreditatis æſtimationẽ. Et hunc opinor eſſe propriũ intellectũ Iuriſcõſulti in d.l. liberto. nec aliud arbitro Bar. ſenſiſſe: ex quibus plura inferũtur.

¶Primum, Hæredẽ nõ eſſe cogendũ acceptare legatum defuncto factũ, ēt ad augẽdã hęreditatis æſtimationem, ut locus ſit legitimæ patroni, quãdo repudians legatũ tanquã hæres, illud poſſet conſequi tantum legatarius abſq; aliquo onere. ex d.l. ſi mihi. ubi Bart. & alij frequẽtiori calculo ſententiã probant. ꝙ fatentur Iaſ. ibi. et Alex. conſ. 113. uol. 1. col. ulti. ex hac opinione reſpondẽs quid iuris eſſet in pulchro caſu, qui ibidem ab eo proponitur, & ſequitur Iaſ. in d.l. ſi mihi. num. 20. licet Carolus Molin. in additionibus ad Alex. omnino diſſentiat ab Alexand. & a frequentisſima omnium ſententia.

13 ¶Secundo † hinc deducitur grauiter erraſſe Alex. in d.l. ſi mihi. et in d. conſ. 113. col. ulti. qui defendẽs opinionem Bar. & communem exiſtimat in d. l. liberto. repudiationẽ nullum commodum afferre hęredi repudianti, ex eo, quod iure nouiſſimo tertia pars bonorum liberti et cẽtenarij ſit patroni legitima nõ dimidia. §. ſed noſtra. inſtit. de ſucceſſ. libet. eã uero tertiã partẽ ex ſolo legato quadraginta hęres ſoluere poterat, & cõſeq́ integrã liberti hæreditatẽ, in qua erãt octuaginta: ẽt ſi legatũ acceptaſſet. Igitur mirũ nõ eſt, ſi acceptare cogatur hęres, qui ex ea acceptatione, nec damnũ patitur, nec lucrũ amittit. Hic eñ Alexã. intellectus uere cõmẽtitius eſt, & omnino reijciendus: cũ ſit a uero ſenſu, et integro iudicio alienũ, Africani reſponſa, iuxta cõſtitutiones Iuſtiniani intelligere ſecluſis deciſionibus, quę Africani ętate vigebat: ex quibus dimidia bonorũ liberti pars patrono cõpetebat pro portione legitima, ſi is cẽtenarius deceſsiſſet. §. poſtea. inſti. de ſucceſsio. liberto. Quod ſi Alex. cõmentũ eſſet admittendũ, ſequeretur nõ eſſe locũ d.l. liberto. quando liberto habẽti octuaginta, legarent triginta, aut uigintiquinq;, ꝙ falsũ eſt: & ita ex hac poſteriori ratione reprobat Alex. intellectum Caro. Moli. in dictis additioni.

¶Tertio, ex his apparet, nõ recte Bal. locutũ fuiſſe in l. fi. §. tali. C. de cura. furio. dũ tex. in d.l. liberto. dixit lingu. eũ intelligens procedere quãdo in fraudẽ patroni eſſet facta repudiatio: nõ enim ad uerũ illius legis ſenſum requiritur fraudẽ aliquam adeſſe, nec probari.

¶Quarto, eadẽ fere radice corruit rõ Iaſ. in d.l. ſi mihi. q́ ſcripſit in d. l. liberto. nõ admitti repudiationẽ: q̃a fuit facta infraudẽ legis, id ẽ, legitimę portiõis patrono debitæ ex legis diſpoſitione. l. ſi libertus minorẽ. ff. de iure patr. cuius deciſionẽ ſolẽnẽ eẽ exiſtimat: q̃a ex ea ꝓbatur alienationẽ infraudẽ huius legitimæ portionis factam, eſſe nullius momẽti, cum cęteræ validę ſint, quãuis reuocari debeãt. Hęc eñ ratio Iaſ. ad l. liberto. nõ ẽ admittẽda nã repudiatio legati, uel hęreditatis, nõ dicitur fieri in fradẽ patroni

l.j.§.vtrum.ff.ſi quid in fraud.pat.
Nec oberit l. ſi libertus . quippe
quæ loquatur in alienatione rei pro
priæ iam perfecte adquiſitæ ipſi li
berto, non in repudiatione legati:
q℥ licet poſt acceptationẽ fingatur
retro legatarij fuiſſe, tametſi repu-
dietur retro eius non fuiſſe; palam
eſt, vti probatur in d.§.vtrum.

¶Quinto, multo minus placet
quod Socin.aſſerit in d.l.ſi mihi. di
cens rationem l.liberto.eam eſſe, ut
fauore patroni nullo pacto hæredi
liberti ſit præmiſſa repudiatio. Id
em̃ falſum eſt, cũ eadẽ deciſio ſit ſer
uanda, ẽt quoad æſtimationẽ hære
ditatis reſpectu legatorũ. ut in ulti-
ma illius l.parte probatur.

¶Sexto, ut ad propoſitã quęſtionẽ
14 redeã, infero ex pręmiſsis, † debi-
toris hęredẽ nõ poſſe repudiare le-
gatũ defuncto relictũ in fraudem,
aut in præiudiciũ creditorũ: licet ip
ſe debitor in uita poſſet. quod notãt
Nicola.de Nea.& Iaſ.in.§. itam ſi
quis in fraudẽ.de actioni, n.22. Ale
xã.in d.l.ſi mihi, et tibi. quod mani
feſta ratione probatur. Quia ipſe le
gatarius repudiãs nõ diminuit pro
priũ patrimoniũ: ipſius uere hære-
ditatẽ debitoris, cuius bona, iura, et
actiones tenetur diligenter cuſtodi-
re. Hãc tamẽ illationẽ ex principa
li diſtinctione Bar. intelligunt qui-
dã eſſe verã, quando ex repudiatio
ne nullũ cõmodũ hęredi debitoris
obueniret, nec ex acceptatione dã-
num ei immineret: ꝙ ſi ex acce-
ptatione damnũ, aut ex repudiatio
ne cõmodũ hæredi contingere poſ-
ſet, exiſtimant cogi nõ debere hęre
dẽ ipſum legatũ acceptare. ita no-
tãt Alex.d.cõſ.113.col.ulti. & Iaſ.
in d.l.ſi mihi.nu. 20. dicentes, poſſe
hęredẽ debitoris repudiare rẽ lega
tã debitori, & eã accipere ex alio
iure, quo creditoribus eius rei ratio
ne minime ſit obligatus ipſe hęres.

Sed ſi res legata primo loco debi-
tori defertur, & ex eius legati adq-
ſitione nullũ aliud incõmodũ hęre
di contingit quã ꝙ creditoribus de
functi tenetur creditã pecuniã ſolue
re titulo hęredis, nõ opinor ei lici-
tũ eſſe præfatũ legatũ repudiare.
Hæc em̃ repudiatio manifeſte repu
gnat uoluntati debitoris, quã eius
hęres ſequi tenetur: ſiquidem pręſu
mẽdũ eſt, debitorũ ipſum uelle ſuis
creditoribus omnino ſatisfactioni
eſt neceſſariũ legatũ iſtud. Igitur
nulla ratione iuſte poterit in pręiu
diciũ creditorũ repudiari & ideo
quoad hac opinionẽ libenter Caro
lo Moli.conſentio, qui ab Alex re
ceſsit: male tamẽ ipſe allegauit d.l.
liberto. ad concluſionẽ in hac ſexta
illatione deductã, cũ prędicta lex
minime locũ ſibi uẽdicet eo caſu,
quo hęredi extrinſeca utilitas ex
repudiatione accederet, ut dixi il-
latione.j.

¶Septimo, ex Bar.diſtinctione
cõprobatur, quod Salic.& Iaſ.in d.
l.ſi mihi.col.pe.notant dicentes, mo
nachus quibus legatũ aliquod reli
ctũ eſt, cogendos eſſe illud accepta
re ad effectũ, ut clericus eccleſiæ re
ctor, cui canonica portio ex eo le-
gato cõpetit, eandẽ quartã, & cano
nicã portionẽ adſequatur, ſi ex hac
acceptatione nullũ damnũ mona-
chis accedit, lucrũve ab eiſdẽ aufer
tur. Cęterũ, & ſi plurima ex hac de
ciſione adnotentur ex panor. cęte-
riſq; Põtificijs iuris interpretibus,
illud præ maxime ꝓbat hęc decre
15 talis † rñſio: Hęredẽ rogatũ reſtitue
re hæreditatẽ, ẽt ſi fideicõmiſſariũ
uniuerſalẽ hęredẽ inſtituerit, nõ poſ
ſe eũ grauaret reſpectu bonorũ cõ-
tentorũ ſub fideicõmiſſo, ſecus quã
poſſet in bonis, & rebus quæ uere
ſint ipſius fideicõmiſſarij hæredis
inſtituti: quinimo põt fideicõmiſſa-
rius Falcidiã, et Trebellianicã de-
ducere

ducere ex illis bonis, quę cõſequitur ex inſtitutione ultra fideicõmiſſum. Ex his ſane apparet, diſcrimẽ maximũ conſtitui inter hãc deciſionẽ, & c. Rainaldus. ſaltẽ in ſequẽtibus. Primũ, cõſtat hic ſubſtitutionẽ fuiſſe fideicõmiſſariã, ibi cõpendioſam. Secũdũ ibi, ꝙ filius fuit rogatus reſtituere deſcẽdẽtibus ab ipſo teſtatore: hic uero agnatis ex linea trãſuerſa ipſius teſtantis. Tertium, hic Rainaldus inſtituit hæredes alterũ ex ſubſtitutis, et eius filios, ibi nullum inſtituit hęredem.

SVMMARIVM.

1 Executio ultimarũ uoluntatũ pertinet nõ tãtum ad Epiſcopũ, ſed et ad quẽlibet aliũ habẽtẽ Epiſcopalẽ iuriſdictionem.

2 Capitulũ uacante ſede poteſt exequi teſtamenta, ſicut poterat Epiſcopus.

3 Executor deſignatus in teſtamento an cogat id officiũ accipere?

4 Præſens, et tacens eo tẽpore, quo eligitur ad executionem, non cẽſetur id munus recipere

5 Executor an poſsit agere.

6 Executor an poſsit uendere res hæreditarias.

C. IOANNES.

CIRCA executores ultimarũ uolũtatũ diximus, atq; explicuimus aliquot aſſertiones in c. 3. et in c. tua. & in ca. ſi hæredes. huius tit. quibus addendũ

1 eſt, † nõ tantum ad Epiſcopũ pertinere curã, ut ultimæ uoluntates mãdẽtur executioni, ſed & ad diœceſanũ id eſt, ad illũ, qui iuriſdictionẽ Epiſcopalẽ habet excluſo Epiſcopo, tametſi Epiſcopus nõ ſit. Cõtingit eñ frequentiſsime Abb. Archidiaconos, iuriſdictionẽ epiſcopalẽ habere, uel ex priuilegio, uel ex pſcriptione, c. auditis. de pręſcript. c. accedẽtibus. de exceſ. prælа. Hi ſane appellatione diœceſanorũ cõtinentur. gl. in cle. unic. de for. cõpe. uerb. diœceſanis. ubi Imo. et Card. Io. And. Abb. & Barb. hic co. 7. Felin. in c. cũ olim. col. 1. de pręſcript. cũ ibi per eũ adductis. tex. optimus in c. Abbates. de priuile. in 6. gl. in clem. j. verb. proprij. de reb. eccle. dicẽs Abbatis cõſenſum ſufficere in alienatiõe rerũ eccleſiaſticarũ, ſi is habet iuriſdictionẽ quaſi epiſcopalẽ, dicit eã ordinariã. Abb. in c. 2. de tranſact. cõmẽdat idem Abb. in c. j. de uoto col. 3. & hic idẽ in cap. quæſitum. 3. notab. de rer. permuta. Dec. in c. auaritiæ. de præb. ult. col. Et licet gl. in clem. j. de uita & honeſt. cleric. & in clemẽt. j. de iure patro. uelint expreſſe, appellatione diœceſani Epiſcopũ tãtũ cõprehendi non alium inferiorem, ẽt ſi is habeat iuriſdictionẽ epiſcopalem. Imol. in c. de mõachis. 2. col. de præbend. tamẽ id procedit in his, quę potius exigũt officiũ Epiſcopi, quã eius iuriſdictionẽ: nã in his, quę iuriſdictionẽ potius requirunt appellatione diœceſani cõtinetur inferior habens iuriſdictionẽ epiſcopalem. Abb. & Barbat. hic. Feli. in d. c. cũ olim. col. j. In quo oportet mentẽ, et rationẽ diſpoſitionis cuiuſq; perpẽ-

2 dere diligẽter. † Imo canonicorũ collegiũ, quod capitulũ uulgo dicitur, poterit vacãte ſede epiſcopali cõpellere executores, ut ultimã uoluntatẽ exequantur, & eis negligẽtibus eandem executioni mandare, cum hoc ad iuriſdictionem epiſcopalem ſpectet. Abb. 3. col. poſt Cardi, Ioan. Andr. & Anch. hic: &

idem probat Calderi.conſi. 12.huius tit. Cardi.in cle.unic. col.3.eo. titul. dicens hanc opinionem communem eſſe, idem aſſerit eam ſecutus.Franci.Paui.de poteſt.]ca. ſede uacan.2.q.8.ꝙ Barb.hic.num. 15. licet ab ea receſſerit.Hinc etiam arbitror,prælatum Epiſcopo inferiorem,habentem iuriſdictionem epiſcopalem excluſo Epiſcopo, non tantum poſſe cōpellere executores ad executionē ſed & eis negligētibus exequi ultimā uoluntatem:,qđ minime dubium eſt,quando is prælatus non eſt ſubiectus Epiſcopo, ſed ab eo exēptus. ſimul cum his, qui illius ſunt iuriſdictionis.Prælatus uero non,Epiſcopus, habens tamen epiſcopalem iuriſdictionem,a quo ad Epiſcopum appellatur,licet poſsit cogere executores ad exequendum:quod doct. hic concorditer aſſerunt. & poteſt probari ex ca.quanquam. de uſur.in 6. iuncta glo.uerbo, loci & Fran. ac Domi. ibi Forſan tamen non poterit exequi ipſam ultimam uoluntatem negligentibus executoribus:ſed id officium Epiſcopo deferetur : ſicuti ſenſit Cardi.in clemen.j.iſto.tit. 8. q.Fatetur tamen poſſe hunc prælatum inferiorem exigere rationem ab ipſis executoribus, iuxta illius clementinæ conſtitutionis ſanxionem.in quo glo.ibi.uerb. locorum ordinarijs. dubitauit:quo fit,ut ex præmiſsis ſenſus huius c. apertiſsimus ſit. † Colligitur deinde ex hoc c.executorem deſignatum in teſtamento , etiam ad legata pia ſoluenda,non poſſe cogi id munus accipere,ſaltem præciſe.Ioan. Andr. Abb.& doctor. hic cōmuniter quā uis ſi id recuſauerit,amittat legatū a teſtatore relictum. auth.de hæredib.& Falcid §.ſi quis autē. collatio.j.auth.eccle. tit.§.ſi autem. collatio.ix.Cardin.in clementi. unic.

3

iſto ti. q.4.l.ſi quis ſepulchrum.§. funus.ff.de religioſ.& ſumptib. funer.l.ulti.ff.de confir.tut. l. poſt legatū.§.amittere.ff.de his quib.ut in dig.Bal.in repetitio l.j.ff. de legat. 2.col. vj.cōiūctus tamē ipſi teſtatori in dubio,nō amittit ex hoc legatū.l.tutor.§.quę tutoribus. ff.de excuſatio.tuto.Barbat.hic.nu.17.Roma.ſingul.646.Quod ſi ſemel deſignatus executor expreſſe uel tacite hoc officium receperit , omnino cogendus eſt id exequi.tex.hic celebris,ex quo frequentisſime iuris utriuſq; interpretes id notant : maxime Abb.hic nu. 3.& Cardinal. d.q.4.Quorū primus addit,Epiſcopum poſſe hoc officiū exequendi ultimā uoluntatē delegare alicui, ꝗ ei ſubiectus ſit,& eū compellere,ut exequatur:ſicuti inqualibet alia delegatione,quando Epiſcopo cōpetit executio. ex notatis in cap.paſtoralis.de of.dele.& in l. j.C. qui pro ſua iuridict.idem Barb.hic nu. xj.& idem in c.tua.nu. 20. huius tit.Bal. in d.l. j.col.vj. Alter uero notat,religioſum poſſe cogi ab eius prælato accipe.: hoc onus exequēdi ultimā uoluntatem:oportet enim monachis obtemperare eorū prælatis,c.nō dicatis.12. q.j.atq; ita eſt intelligenda ultima pars huius capitis,iuncta gl.et idem approbat Barbat.hic.nu.17.

4 † Quinimmo etiam ſi quiſquam præſens deſignetur executor,& tacuerit , non cenſetur ex hoc id munus acceptare. Abb.& communiter doct. hic:reſte Barb. nu.xj.& probatur in l. filiusfamilias.§.inuitus.ff.de procura. l.ſi de meis.§. recepiſſe.ff. de arbitr. nam & is, in quē præſentem fit compromiſſum,etiam ſi tacuerit,non uidetur recepiſſe arbitrium. Imol.in ca. Quintauallis.de iureiuran. 19.diſt. Roma. Alex.et Iaſ.nu.98.in l.quę dotis.ff.ſolu. matrimo.& Marcus

Ant-

Anto. in tractat. de compromiſsis.
part.j.& q.j.nu.36.quorum opinio
cõmunis eſt, quæ locum habet in
extraneis: nam coniunctus, qui præ
ſens fuit executor deſignatus, & ta
cuerit, cogitur ex hoc officiũ iſtud
exequi, quia uidetur onus hoc acce
piſſe. Bald. qui & in amico loqui
tur in l.inuitus.C.de procurato. ad
finẽ.quẽ ibi cæteri ſequũtus.Iaſ.in
d.l.quæ dotis.nu.72.Marcus Anto.
in d.nu.36.Lanfran.in tract. de ar
bi.col.v.Roman.in d.l.quæ dotis.
ex l.ſi ſeruus cõmunis.ff.de donat.
inter uirũ & uxorem.Et idem erit
ſi præter præſentiã ipſe deſignatus
executor aliquẽ actum fecerit, ex
quo poſsit præſumi, aut colligi man
datum accepiſſe: nec libet hic recẽ
ſere omnes, uel ſingulos actus, qui
hãc acceptationẽ inducũt. Nã & hi
colligi poſſunt ex præfatis authori
bus,& maxime eſt in hac re tex
tus inſignis in l. filiusfamilias ab
ſentis.ff.ad Macedonianũ.& in cle
menti. j. de procurato. Mattheſil.
notabil.22.Feli.in c.nonne.de præ
ſumptio.Imol.Felin.nu.36. Dec.n.
24.Ripa nu.131. in c.cum M. de
conſtitut. Bar.in l.quo enim.ff.rem
ratam habe.et ibi Pau.Caſt.Anto.
Rube.in l.non ſolũ.§. morte. ff. de
noui operis nunciatio.nu.317. poſt
Alex.ibi Abb.hic, Hippoly. in ru
bric.C.de probatio. nume. 246. a
quibus late traditur intellectus d.
l.filius familias abſentis. & ex ea
deducitur, executorem nominatũ a
teſtatore recipientem inſtrumentũ
in quo executor fuit deſignatus, le
gentem id, & tacentẽ, ex hoc mu
nus iſtud recepiſſe, quod & Soc.ſen
ſit conſ.63. in 4. uol. Vnde infero
intellectũ ad l.regiam.j.tit.x.part.
6.q ſtatuit, poſſe teſtatorẽ deſigna
re executorem ultimæ uoluntatis,
non tantum præſentem aliquem,
ſed & abſentem.

¶ Vltimo, eſt non inutilis quæ
5 ſtio,†an poſsit executor agere. Et
ſi executor ſit ad legata pia nomi
natus, agere poterit aduerſus here
des,& alios quoſcũq;.l.alio.ff. de
alimen.& ciba. lega.l.nulli.& l. ſi
quis ad declinandã.C. de epiſcop.
& cleric. & eſt ab omnibus rece
pta iſthæc opinio. Quod ſi legata
non fuerint cauſa pietatis relicta,
executor merus non agit, nec aduer
ſus hæredẽ, nec aliũ quẽlibet poſſeſ
ſorẽ.l. Lucius.§.Mæuia.ff.ad Tre
bel.quũuis officiũ iudicis poſsit im
plorare, ut hæres cogatur, aut quili
bet alius bonorũ poſſeſſor, ea bona
tradere ad executionem faciendã.
ex l.hereditas.ff. de petit. hered.l.
Quintus.ff.de annuis legat. Mix
tus uero executor, cui uel pars ip
ſius legati cõpetit, uel ipſum lega
tũ, licet cũ onere reſtitutionis age
re põt aduerſus quẽcũq;.l.ſi qs Ti
tio.ubi Bar. ff.de legat. ij. atq; ita
hãc quæſtionẽ expediunt Abb. &
doct.hic.regia l.4.tit.x.part.vj.Ol
dendor.de executoribus teſta.titu.
vj.Bal.in l.id quod pauperibus.q.
v.& vj.C.de epiſ. & cleri. Card.
in cle.unic.iſto ti.q.13.& Imo.col.
ulti. qui unanimi cõſenſu fatentur
in diſtincte executorẽ agere poſſe,
ſi hæc poteſtas a teſtatore eidẽ cõce
datur.l. ſi a pluribus. & quidã.§. ſi
6 ſcriptus.ff.de leg.j.†Sic exequutor
uniuerſalis poterit uẽdere res here
ditarias ad effectũ exequutionis.d.
l.nulli.Particularis uero nõ põt uẽ
dere, niſi a teſtatore uẽditio ei præ
mittatur.l.alio hærede.ff.de alimẽ.
& cibar.legat.ubi Bar.3.col. expli
cat, executorẽ uniuerſalẽ eſſe illũ,
q nullo hærede inſtituto nomina
tim eligitur a teſtatore ad diſtribuẽ
da omnia ſua bona,& legata ſoluẽ
da.Premiſſã ẽt diſtinctionẽ Abb.
l.hic ult.co.ſequitur, et eã arbitror
communem eſſe. Expenſas autem,

quas exequutor fecerit in exigendo res, & fructus hæreditarios ad peragendam exequutionẽ, poteſt ex bouis defuncti iuſtiſsime petere. Archidiaco. Io. And. Domi. col. 3. & Franc. col. pe. in c. ulti. iſto. tit. in ſexto. & notat Paulus Parif. cõ ſi. 26. nu. 18. uol. 4.

SVMMARIVM.

1 *Varij mores in celebrandis defunctorum exequijs.*

2 *Agape quid ſit in Canonibus a Gratiano concinnatis.*

3 *Nouendiale ſacrũ ſolet pro defunctis celebrari.*

4 *Fabrica quid ſit? et de priuilegio legati ꝓ eccleſiæ fabrica relicti.*

5 *An hic ea non locum habeat in quarta portione parœciali eccleſiæ debita.*

6 *Monachi tenentur quartam portionẽ ſoluere parœciali eccleſiæ etiam de legatis hic expreſsis.*

7 *Quarta portio nõ debetur ex his, quæ executor teſtamentarius diſtribuerit in ea opera, quorum hic. tex. meminit.*

8 *Duplex quarta portio poteſt ab uno, & eodem legato deduci.*

C. VLTIMVM.

1 VETERIBVS ſolenne quidẽ erat mortuorum † exequias pia deuotione celebrare, uel tribus, uel ſeptem, triginta, aut quadraginta diebus poſt obitũ ipſum, authore Ambroſio in lib. de obitu Teodoſij, quem Gratianus retulit, 13. q. 2. c. quia alij, ſic ſcribens. Quia alij tertiũ diẽ, alij triceſimũ, alij ſeptimũ, alij quadrageſimũ obſeruare cõſueuerunt, quid doceat lectio conſideremus. Defuncto, inquit, Iacob. pręcepit Ioſeph pueris ſepultoribus, ut ſepelirẽt eũ & ſepelierunt ſepultores Iſrael & cõpleti ſunt quadraginta dies: ſic em̃ dinumerabãtur dies ſepulturę: & luxit eum Aegyptus ſeptuaginta diebus. Hęc ergo ſequenda ſolennitas quã præſcribit lectio. quę qui dẽ uerba ex dicto canone referre libuit, qđ nec apud Gratianum, quin nec apud diuũ Ambroſiũ integra, & abſque uitio legantur. Eſt & in hac quęſtione optimus text. in ca. nullus. 44. diſtin. quo in loco prohibentur inhoneſta, & laſciuia cõuiuia clericis, quæ parãtur, & exhibentur in hiſce ſolẽnitatibus defunctorum. Tametſi cõuiuia honeſta, & quę gratia charitatis, & dilectionis fiũt, ẽt clericis permittantur, modo nõ fiant intra eccleſiã. c. conuiuia cõmunia. 44. diſt. c. nõ oportet. 2. 42. diſtin. qui canon. & in c. non oportet. j. & in c. ſi quis. ead. diſtin. conuiuia Chriſtianorum, & quæ
2 pauperibus exhibentur, † Agapen, quaſi dilectionẽ appellat, eo nempe, ꝙ dilectionis, & charitatis cauſa fiant. tex. in d. c. cõuiuia communia. qua dictione utitur diuus Hieronymus ad Euſtochiũ de cuſtodia uirginitatis, j. Epiſto. Tomo. Cũ ad Agapen, inquit, uocauerint pręco conducitur, ubi Eraſmus in ſcholijs huius uocis ſignificationẽ adnotauit. Nam et Iudas in Epiſtola Agapen charitatẽ appellat in Græcis codicibus. Cyprianus li. 3. ad Quirinum. c. 3. Agapen, inquit & dilectionẽ fraternã religioſe, & firmiter exercẽdã. Tertullianus in libro ad Martyres. Per curã, inquit, eccleſiæ, & Agapen fratrũ. idem in Apologetico ca. 39. Cœna, inquit, noſtra

noſtra de nomine rationẽ ſuã oſtendit, uocatur Agape id, qd dilectio. penes Græcos eſt. Docet ſane is author, Christianos frequẽter cęnitare, ſimul cõſueuiſſe, hãcq; cęnã Agapen appellari, quod ibi ditiorũ epulis pauperes reficerẽtur. Cuius moris meminit Plinius ad Traianum. Scribit & ad hæc Paulinus in libello de Gazophylacio, menſam in ecclesia poni ſolitam pro pauperibus reficiendis, quã Domini menſam uocat, & a Domino poſitã, adhortans ditiores, ut egentibus de ſuo libẽter impertiant: quę & beatus Rhenanus adnotauit in librũ Tertulliani de corona militis. Ex his ſane conſtat nihil in dictis canonibus immutandũ eſſe, & ſi Altiat. li. ſ. præter. id efficere tentauerit. Hinc & apud Hiſpanos pleriſq; in locis mortis eſt, in funeribus ipſi plebi, defuncti hęres leue quaddã conuiuiũ exhibere: quod uulgus charitatẽ appellãt. Sic & conuiuiũ iſtud Agapen, id eſt charitatẽ dictũ fuiſſe cõſtat ex teſtimonio Clementis Alexandrini lib. 2. Pædagogi c. i.

5 Eſt † ẽt uſu, & moribus apud nos receptum, ut pro mortuis nouendiale ſacrificiũ celebremus: ꝙ & apud Ethnicos moris erat: ſicuti ex Horatio apparet dũ dixit in Epodo. *Nouendiales diſsipare pulueres.* & adnotarunt Vergilius Polydorus lib. vſ. de Inuento. rerũ. c. 10. et Ludo. Cæli. lib. lect. antiq. c. 45. Se primi ẽt diei fit mẽtio apud Eccleſiaſticũ, c. 22. Luctus mortui ſeptẽ dies. Luctus autẽ fatui omne tẽpus uitæ eius. Quin & Strabo inquit, Dei cultores ſeptẽ diebus exequias celebrãt. Probat deinde textus hic ex legatis, quę relinquũtur ab aliquo eccleſię, in qua iuſsit ipſum ſepeliri, omiſſa parœciali eccleſia. debeti quartã partẽ ipſi eccleſię parœciali, idẽ aſſerit text. in c. j. & ij. de ſepultur. a qua regula excipiũtur legata quędã, & inter alia legatum pro fabrica eccleſiæ, id eſt, pro inſtaurandis aut reficiendis ædificijs

4 ipſius eccleſię. Fabrica † enim ipſum ędificũ eccleſię dicitur. cano. de fabrica. de conſecratio. diſtin. ſ. Significat præterea artificium aliquod, quod manu fit, a fabris deducta dictione. Apud Cæſarũ cõſtitutiones dicitur fabrica armorum factio, quę publice ab Imperatore quibuſdã cõmittebatur, qui fabricẽſes dicti ſunt. Quorũ meminit titulus de fabric. li. xj. & tex. in c. ſi iudex. de ſenten. excõmunicat. in vj. atq; hæc cõmiſsio authorẽ habuit Conſtantiũ, qui in municipio Cremonenſi prope Mediolanũ hãc publicã armorum factionẽ conſtituit, authore Ammiano Marce. li. 15. & Altiato. li. ſ. pręmiſſ. Fabrica uero a Canoniſtis, & ex cõmuni uſu loquẽdi dicitur ius illud, quod eccleſia habet, ad percipiẽdũ reditus aliquor ex bonis pro ornamentis. pro ędificijs, proq; alijs rebus neceſſarijs diuino cultui. Verũ Abb. hic notauit ex legato relicto pro fabrica alicuius eccleſiæ, nõ poſſe emi veſtes, nec alia ornamenta. quod in hoc cap. probatur, cũ hic pateat differre legatum relictũ pro fabrica, a legato relicto pro ornamentis: ſed nihilominus ſi pręfatam cõmunẽ fabricæ ſignificationẽ attẽdamus, nequaquã poterit procedere Abbatis opinio. Eſt tamẽ hic textus intelligendus in principali deciſione, quãdo eccleſia, cui legatũ pro fabrica fit, indiget ædificijs, aut refectione parietũ: ſecus eñ ſi non indigeat his ſce ſubſidijs, aut ędificijs: nã tũc ex legato pro fabrica detrahitur quarta, ne fiat fraus eccleſiæ parœciali, aut Epiſcopo. c. ex parte. 3. de uerbo. ſignific. Hoſtienſ. Ioan. And. & Anchara. hic, quibus accedit Syl.

ueſter uerbo, canonica. §. 9. col. pen. Tametſi contrarium probare nitãtur Gofredus, Cardinalis et Barba. hic. col. 3. per tex. in c. nobis. 12. q. 2. ſiquidem eccleſia non indigente, legatum hoc eſt ſeruandum in futuram parietum eccleſiæ refectionẽ, quãq; neceſſariã. Qua rõne defendi poſſet Goffredi ſententia, & ſi exiſtimẽ priorem magis cõmunẽ eſſe.

¶Secundo poteſt hęc deciſio in-
5 telligi, † ut procedat etiam quoad quartam portionẽ debitam parœciali eccleſię. ex c. 2. de ſepultu. cuius ſuperius mentionẽ fecimus. ꝙ ſenſit in hoc c. romanus pontifex, & pręmittit Abb. col. ultim. glo. ordinaria, & ibi doctor. in d. c. 1. Syl ueſter uerbo, canonica. §. 9. colũ. 2. Angel. eodem uerbo. §. j. verſi. Tertius caſus. Qua in re non recte Angelum reprobat. Neapolitana deciſio in nouis. 23.

¶Tertio, hæc conſtitutio locum non obtinet in his, quæ legantur monachis prędicatoribus, aut mendicantibus, ab eo, qui apud eos ele
6 git ſepulturam. Nam † ex his legatis deducenda eſt quarta parœcialis, quãuis legata fiant expreſsis huius capitis. textus in clementi. dudum. de ſepultur. §. uerum Abb. hic col. final. Alberic. in l. ſeruo alieno. §. ineptas. nu. 20. ff. de legat. j. Nec mirum id eſt, cum monachis plura priuilegia conceſſa fuerint, quę pręiudicium inferunt eccleſijs parœcialibus. Vnde ne omnino iure eccleſiarum parœcialium extinguantur, hoc fuit ſtatutum. Scribit tamẽ Cardinalis in dict. §. uerũ. moribus obtentum eſſe, ut eccleſię parœciali quarta portio a monachis ſoluatur, ex his tantum, quæ offerunt eo tempore, quo funus, aut exequiæ defuncti celebrantur, quod eſt maxime notandum: & in ea quęſtione potiſſimum eſt conſuetudo ipſa conſideranda, & omnino ad controuerſias inter monachos, et presbyteros parœciales legendus Alberi. in dict. §. ineptas.

¶Quarto, adeo uera & iuſta eſt
7 huius canonis cõſtitutio, ut † ſi teſtator iuſſerit mille aureos diſtribui per Titium eius executorẽ in pios uſus, & is eos diſtribuerit in fabricam, ornamenta eccleſiæ, ut in aliam cauſam ex his nominatis, nihilominus non debetur quarta portio Epiſcopo, nec parœciali eccleſiæ: ab ipſo enim teſtatore cenſetur facta hęc diſtributio. l. unum ex familia. §. j. ff. de legat. j. ubi Dinus, Bart. & doctor. ita intelligunt huius canonis deciſionẽ. Abb. in c. in cauſis. de elect. col. 3. idem cõſ. 110. col. ult. uol. 2. Corſet. in ſing. uerb. compromiſſarius. quorum opinionẽ fatetur Barbatias hic col. 4. com
8 muniter receptam eſſe. † Ex his cõſtat poſſe contingere ab uno & eodẽ legato deduci duas quartas portiones, nempe ſi id legatum relictũ fuerit Eccleſię, in qua teſtator elegit ſepulturam, omiſſa parœciali eccleſia: nam debetur ex eo quarta Epiſcopo, cui eccleſia ſubdita eſt: itẽ quarta parœciali eccleſię. Abb. & doctores hic cõmuniter, & pręcæteris Barbatias n. 8. Prius tamen erit deducenda quarta portio parœciali eccleſię debita, ut probat eleganter Abb. in c. certificari. col. ulti. de ſepultur. quidquid ſcripſerit Baldus conſi. ultim. libr. 4. nume. 2.

FINIS.

DE SVCCESSIONIBVS AB INTESTATO BREVIS QVAEDAM RESOLVtio a iure Cęſareo & Regio collecta.

SVMMARIVM.

1 *Filio inteſtato atque ſine liberis defuncto, ſuccedunt pater & mater ſimul.*

2 *An fiat æqualis diuiſio bonorum filij inteſtati inter patrem & matrem.*

3 *Pater & mater auis præferuntur in ſucceſſione filij inteſtati.*

4 *Parentes ſuccedunt liberis in ſtirpem non in capita.*

5 *Fratres inteſtato decedẽtis an admittantur ſimul cum eius parentibus*

6 *Iure regio fratres non admittuntur cum parentibus ad ſucceſſionem inteſtati.*

7 *Fratres qualiter ſuccedant inteſtato, qui non relictis parentibus mortem obierit.*

8 *Filij fratrum an admittantur in ſtirpem, an in capita*

9 *Patrui qualiter nepotibus inteſtatis ſuccedant*

10 *Pars hæreditatis paterna, aut fraterna repudiata ab uno ex ſucceſſoribus, qualiter alijs accreſcat.*

11 *Proximiores ſuccedunt decedenti bus inteſtato poſt parentes et fratres, uſque ad decimũ gradum.*

12 *Feudi ſucceſſio vſque ad quẽ gradum deferatur proximioribus.*

13 *Illegitimi inteſtato decedentes, quos ſucceſſores habere poßint.*

POST tractatũ de teſtamentis non inutile erit explicare quonã modo mortuis abſq; teſtamẽto ſuccedatur, cum hæc quæſtio non tantũ ſit frequens verũ & ipſis Cæſarũ & Regum legibus impedita: atq; ideo propoſitis aliquot aſſertionibus eã conabimur ꝓ viribus expedire. Et quia in c. Rainutius. diximus de ſucceſſione filiorũ, qui legitimi ſunt: de iure vero ſucceſsionis illegitimis liberis competenti in Epitome de ſponſalibus ij. par. c. 8. §. 4. hic agemus de iure ſucceſsionis legitimæ, quę parẽtibus & agnatis, cognatiſq; defert.

1 ¶Prima cõcluſio. †Filio decedẽti abſq; teſtõ, qui nec matrẽ nec frẽs relinquat, ſuccedit pr̃. l. ij. et in aut. defuncto. C. ad Tertu. q̃ quidẽ aſſertio adeo iure probat, vt nefas ſit eã in cõtrouerſiã mitter. Quod ſi filius obierit mortẽ matre, & patre ſuperſtitibus, oportet rẽ altius explicare. ¶Secũda cõcluſio. Quãuis iure digeſtorũ, & codicis pater in ſucceſsione filij inteſtati matri ꝓferatur. l. ij. §. obijcitur. ff. ad Orſici. §. preferuntur. inſti.

tur.inſtit.de ſenat. Tertu.l.ij.C.ad
Tertul.hodie tamen ad ſucceſsionē
filij inteſtati pariter mater & pater
admittuntur.tex.in d.authen.defun
cto.& in auth. de hęred.ab inteſta.
veni.§.conſequēs.et l.4.tit.13.par.
vj.quod uendicatſibi locum,et ſi pa
ter ſit manumiſſor, id eſt,emancipa
tor:nam nihilominus non præfer-
tur matri dic.auth. defuncto.qua in
re ſciendum eſt, olim ſolenne fuiſſe
patri filium emancipare contracta
fiducia,& ſic expreſsim ſeruato ſi-
bi iure ſucceſsionis:demum in emā
cipatione fuit a lege ſubintellecta
hęc fiducia, nec oportebat eam ſuc-
ceſsionem patri ſeruari, cum a lege
patri deferretur.d.l.ij. C.ad Tertu.
d.§. obijcitur.&.§. vlt.inſtit.de le-
git.agnat.ſucceſſor.Secundo,hęc ip
ſa principalis concluſio adhuc vera
eſt,etiam ſi filio ſint ſuperſtites pa
ter & auus. ex eadem nouella Iuſti
niani.Et notant Angel.Salic.Cor-
nę. & docto. communiter in d.l.ij.
quidquid ibi glo.dixerit. Tametſi
iure veteri auus paternus admitte-
tur excluſa matre ob euitandam ꝑ-
plexitatem,ex qua mater auum pa
ternum excludebat: mater autem a
patre defuncti , patre vero ab auo
excludebatur. l. æquiſsimum.ff.ad
Tertul.§.vlt.Eſt tamen circa hanc
2 cōcluſionē egregia quæſtio,† Vtrū
pater & mater ad ſucceſsionem fi-
lij inteſtati æqualiter admittantur
an patri deferantur bona illa,quę fi
lius a patre, vel patris cauſa adqui-
ſiuerat : matri vero ea bona quę a
matre, vel cauſa matris habuerat?
In quo video non admodum inter
doctores conuenire: ſiquidem Bart.
in auth. itaque.C. comm. de ſucceſ.
in ea eſt ſentētia. vt exiſtimet aſcē
dentem per lineam paternam bona
inteſtati adquirere , quæ defunctus
habuit a pr̄e,vel patris gratia: aſcē
dentem vero ex linea materna illa
bona,quę mortuus filius adquiſiuit
a matre , vel matris cauſa adducit
Bart.ad hoc tex. quem dicit ſing.eſ
ſe in l.quod ſcitis. C. de bonis quæ
liber. Quo in loco eandem opinio-
nem iterum Bart.probat,idem Bar
to.in l.poſt dotem.vlt.col.ff.ſoluto.
matri. dicens ſingu. eſſe tex.in d.l.
quod ſcitis. idē conſi.18. cui ſubſcri
pſere Imo.Rom.et Iaſ.i d.l.poſt do
tē.co.pe.& vlt.Rom.cōſ.40.Alex.
cōſ.150.vol.ij.Abb.in cōſ.75. vol.
j.Bald. Nouel. de dote. part. 12.q.
14.Ioan.Oldēdorp. in epitome ſuc
ceſ.ab inteſta. quam admiſcuit legū
duodecim tabularum interpretatio-
ni,ti.vj.13.concluſio.allegans tex.
in.§.j.inſti.per quas perſ.nobis ad-
qui. Ang.& Paul.in d.l.quod ſcitis.
Marcus Peruſi.inter conſilia Bald.
vol.4.conſi. 113. Guliel.Bened.in
c.Rainutius.verbo & vxorem.nu.
536.Chaſsan.in conſue.Burg.rubr.
vij.§.vj.nu.7. & alij plures , quos
refert And.Tiraq. de retract.lege.
.§.14.nu.12. dicens hanc opinionē
receptam eſſe apud Gallos: eandem
aſſerūt communem eſſe Alex. in d.
conſi.150.& Anto. Rub.conſi.79.
& probatur regia l. 10.tit.o.lib.3.
Fori. Verumenimuero hæc ipſa fre
quentiſsima Bart. & aliorum ſentē
tia minime probatur in d.l.quod ſci
tis cū in illius legis ſpecie nepos nō
deceſſerit, vt falſo Bar.opinatur, cū
auo paterno et materno:ſed relictis,
et ſuperſtitibus auo paterno, et ipſo
patre: atque inquit ille tex.quęſita
ab eo nepote ex eo,quod mater ha
buit per pactionem partem aliquā
donationis propter nuptias , patri
adquiri quoad dominium, auo autē
quoad vſumfructum.Sic ſane illam
deciſionem interpretatur Cinus,Al
beri.Sali.Raphael. & Corne.in d.
l.quod ſcitis.§.ſin autem. Vnde fit,
vt minime ex præfata conſtitutio-
ne Cæſarea Bart. opinio probetur

Poſſet tamẽ defendi plane pręmiſſa opinio in lucris nuptialibus ex l.ij. C.de bonis quę libe.vt parẽtes ſint promptiores ad dotem,& donationem propter nuptias conſtituendã. Bal.in d.auth.defuncto. Cuius opinioni plures accedũt,& expreſsim Ioan.Lupi.in l. vj. Tauri num.19. Alioqui Bart. ſententia, & ſi recepta frequentius ſit, tamen falſa eſt cenſenda.Imo pater, & mater filio inteſtato æqualiter ſuccedunt.text. in d. auth. defuncto. vbi Baldus a Bart.diſcedit,& Sali.ſecutus Petr. & Cin.in d.auth.itaque.C.commu. de ſucceſ.Corne.in d.auth.defuncto & in d.l.quod ſcitis.& idem Corn. conſi.265. vol.4.& conſ.94.volu. j.idem.cõſ.vij.vol.iij.Bened. a Bened.inter conſ.Cornei conſi.vj.volu.3.Nicol.de Vbal.de ſucceſ.ab inteſt.ij.part. col.3. Cuma.conſ.122. & alij,quos Tiraq.congeſsit dic.§. 14.nu.13.Quin & hanc eſſe cõmunem opinionem aſſerit Bald.conſil. 31.vol.2. quæ probatur regia l.4.titu.13.part.vj.& l.vj.Tauri.ex quo patet iure regio ſeruandã eſſe in praxi Bald.opinionem, niſi in his locis, vbi regia fori l. adhuc ſit vſu recepta:ſicuti d.l.vj.nominatim ſtatuit.Porro, quamuis Bartol.opinio ſeruanda foret, minime procederet, quando pater ad ſucceſsionem filij inteſtati ſimul admitteretur cum ꝓprio filio,fratre defuncti, vt in caſu ſecundo.auth. defuncto. Succeſsio etenim tũc æqualiter competit, nulla conſtituta bonorum diſtinctione, cum nulla fiat iniuria patri, qui ſimul cum proprio filio ad ſucceſsionem vocatur Socin. conſi.89.2.colum.volu.4.& nouiſsime.Aymon. Sauil.conſi.176.

3 ¶Tertia concluſio.†In ſucceſſione liberorum, qui inteſtati deceſſerint, pater etiam conſtitutus ſub aui poteſtate, prefertur auo paterno,& mater auo itidem materno. text.in d. l. quod ſcitis.a quo id colligunt Rapha.et Corne.idem probat tex. in d.aut.defuncto, atque hæc eſt cõmunis ſententia,quam & regia lex probat 4.tit.13.par.vj.

¶Quarta aſſertio.In ſucceſsione filij inteſtati pater pręfertur auo materno, & mater auo paterno. text. quẽ ita intellexit Accurſ.ibi in dic. auth.defuncto.et ſequuntur doctor. communiter ſicuti adſerunt ibi Sal. & Corne.& Barb.conſ. 50.vol.4. col.j. eandem opinionem pręmittit Alex.conſi.80.vol.j. & conſi.115. volu.ij. quam probat d.regia l.4. Nec in hac ſpecie eſt admittenda diſtinctio Bar.imo mater pręfertur auo paterno,etiam in his bonis.quę filio a patre.obuenere.Oldra.conſi. 110.Io.Lup.in c.per veſtras.in repe.rub.de dona.§.23.ad fi.

4 ¶Quinta concluſio.†In ſucceſsione liberorum, ſi plures parentes cõcurrant: nempe in eodem gradu,ſit diſtributio in ſtirpes,non in capita. Nam ſi auus, & auia materni generis,& auus paternus velint ſuccedere nepoti inteſtato, conceditur eis hæreditas eo modo, vt auus paternus tantum ex ea conſequatur,quãtum auus, & auia materni generis. tex. ita communiter intellectus in d.auth.defuncto.& in auth.de hæred.ab inteſt.veni.§. j.& d.regia l. 4.tit.13.part.vj. Sed quia quandoque ei,qui inteſtatus moritur, ſuper ſunt fratres vtrinque coniuncti,uel vterini:& præterea parentes,oportet in hac quæſtione quid iure ſtatutum ſit explicare.Nam id varie veteribus legibus fuit deciſum,vt explicat Alcia.lib.4. diſpunct.ca.viſ.

5 ¶Sexta concluſio. † Inteſtatus relinquens fratres,aut ſorores vtrinque coniunctos ſimul & patrẽ, matrem,auum,vel auiam, habet legitimos ſucceſſores ſimul fratres ſororeſve

. . ſve vtrinque coniunctos, et patrẽ ita, vt diuiſio hæreditatis fiat per capita, non per ſtirpes. text. in d. au then. defuncto regia l. 4. titu. 13. par. vj. ſed & in hac concluſione plura ſunt notanda. Primum enim conſiderandum eſt fratres, etiam vtrinq; coniunctos non excludere auum, nec auiam a fratris ſucceſsione: imo ipſi admittuntur ſimul cum auo, vel auia per capita diuiſa hæreditate. gloſ. in d. auth. de functo. & in Nouella vnde deducitur, quam opinionem ſequuntur in d. auth. defuncto. Bart. Pau. Salic. & Corn. poſt alios communiter, Nicol. de Vbal. de ſuc ceſ. ab inteſt. ij. part. q. ij. & hanc eſſe communẽ opinionem adſerit Bal. in conſi. 268. volumin. 4. Cęterum Accur. in d. authẽ. defuncto. contrariam opinionem retulit, quam probauit Iacob. a Bello Viſu in authẽ. de hęred. ab inteſta. venien. §. ſi ve ro. regia l. 4. titul. 13. part. vj. quæ auos ad ſucceſsionem inteſtati nepotis admittit, quando deſcendens obijt non relicto patre, nec matre nec relictis fratribus vtrinque coniunctis. eandem ſententiam ſequitur Chaſſan. in conſuetu. Burgun. rubr. vij. §. vj. colum. ix. errat tamen is, author, dum falſo alios citat ad hãc ſententiam. Hinc apparet falſum eſſe, quod reſpondet Chaſsa. conſ. ix. dicens, fratres etiam vtrinque minime cõiunctos admittendos eſſe ad ſucceſsionem fratris inteſtati, ſimul cum ipſius fratris parentibus, ſi deſint defuncto fratres vtrinque coniunctis, quod probat ex eo, quod authen. defuncto loquatur eo caſu, quo defunctus reliquit fratres. vtrinque coniunctos, non tamen ex hoc neget, eis deficientibus ſucceſsionẽ deferri fratribus cognatis tantum, vel agnatis. l. ſi quis. C. ad Tertul. auth. poſt fratres. C. de legit. hęred. quę quidem conſtitutiones eam opinionem non probant: & ideo aduerſus receptam ſententiam nõ pro bant: & ideo aduerſus receptam ſen tentiam non licet Chaſſanei reſponſum defendere. Secundum eſt animaduertendum, filios fratris vtrinque coniuncti in ſtirpem ſuccedere ſimul cum parentibus ipſius patrui inteſtati gloſ. communiter recepta in d. authen. defuncto. text. in auth. vt fratrum filij. collat. ix. §. j. idem notat Nicolaus de Vbaldis de ſucceſs. ab inteſtat. ij. part. q. iij. Tertio eſt notandum, filio inteſtato, & ſi ſuccedant parentes ſimul cum fratri bus vtrinque coniunctis: non tamẽ ſuccedunt nepotes, pronepotesve horum fratrum: imo excluduntur hi nepotes, & vlteriores ad ipſius inteſtati parentibus. gloſ. communi ter recepta in d. authen. poſt fratres. Paul. Caſtr. in authent. poſt fratres. ij. C. de legit. hęred. idem in, dict. au thent. defuncto. Guliel. Bened. in cap. Rainutius. §. & vxorem. num. 640. Ang. Aret. in tract. de teſtam. verbo nolens inteſtatus. colũ. 4. & Nico. de Vbal. in d. tract. de ſucceſ. ab inteſta. 3. part. Quarto his eſt illud addendum, quod Barto. Socin. ſcripſit conſi. 25. volu. 3. colum. vlt. ſtatutum, quod matrem inteſtati filij a fratribus excludi ab eius ſucceſsione diſpoſuerit, ita intelligendum eſſe, vt matri pręferantur fratres vtrinque coniuncti: alij vero ſimul cum ipſa admittantur: licet Mari. Soc. cõſi. j. uol. j. voluerit, ſolũ fratrem etiam non coniunctum vtrinque, excluſa matre admittendum

6 eſſe. † Poſtremo conſtat iure regio a ſucceſsione inteſtato decedentis omnino excludi fratres etiã vtrinque coniunctos, ſi ſit ſuperſtet aliquis ex parentibus vel aſcendenti bus defuncti. regia & Taurina lex 7. quę et prius moribus receptũ erat ſicuti probat L. j. tit. 6, lib. 3. Fori.

Septima

7 ¶Septima concluſio † Inteſtato,
qui deceſsit abſque parentibus, fra-
tres vtrinque coniuncti ſuccedunt
æqualiter, excluſis fratribus cogna
tis tantum, vel agnatis, auth. Ceſsã-
te. C. de ſuis & legitim. hęredib. re-
gia l. v. tit. 13. part. 6.

¶Octaua concluſi. Inteſtato dece-
dente non relictis aſcendendibus,
nec fratribus vtrinque coniunctis,
ſuccedunt fratres agnati tantum, uel
cognati. tex. in authen. poſt fratres
j. C. de ſuis & legitim. hęred. regia
l. v. Quo fit, vt extante ſtatuto, quo
mater a patruo excluditur ne filio
ſuccedat, ipſe patruus repellit a fra
tre conſanguineo tantum ratione
cognationis, aut agnationis, ita vt
ſit defuncto coniunctos ex altero
latere: ſicuti reſpondent Hierony.
Gratus conſi. 19. & 20. volu. j. hoc
intelligens, quando defertur ſucceſ
ſio matre iam defuncta. Oportet ta
men ad perfectam huiuſce rei co-
gnationem ſeptimam, & octauam
aſſertiones quibuſdam additis aper
tiores efficere. Primum quidem abſ
que cõtrouerſia receptum eſt, filios
fratris præmortui admittendos eſſe
ad ſucceſsionem patrui inteſtato de
functi fratribus quibuſdam relictis
cum ſuperſtitibus patruis in eã par-
tem, ad quam eorum pater admitte
retur, & ſic in ſtirpem authen. ceſsã
te. C. de ſuis & legit. hęredibus. dic.
regia l. v. quod expreſsim cautum
eſt l. 8. Tauri. qua in re miror cur
eius interpretes Ioannes Lupi. di-
xerit ibidem approbari opinionem
Azonis, quam paulo poſt adducam
cum in ea lege non tractetur Azo-
nis ſententia. Secundo, maxima in
hoc tractatu contingit diſceptatio,
8 † an filij fratrũ admittantur ad ſuc
ceſsionem patrui inteſtati, nullo ſu
perſtite patruo. in ſtirpes, aut in ca-
pita? Et Accurſius frequentius ad-
ſerit admittendos eſſe hos filios in
ſtirpem, non in capita. ita ipſe in d.
auth. ceſſante. & in l. Lege duode-
cim tabularum. C. de ſuis & legiti.
hæred. Bart. l. poſt conſanguineos.
§. agnati. alias. §. hæc hęreditas. ff.
de ſuis & legit. liber. Dinus Cinus,
Paul. Corne. & communiter doct.
in d. auth. ceſſante. Io. Faber in. §.
cęterum. inſt. de leg. agnat. ſucceſs.
quam opinionem eſſe communem
fatetur Nicol. de Vbal. de ſucceſ. ab
inteſt. 3. part. col. j. Tiraquel. libr. j.
de retract. §. 11. in gl. 11. Alex. & ibi
Caro. conſi. 55. nu. 4. qui adſtipula-
tur tex. in auth. de hæred. ab inteſt.
vero. quo in loco lex vocat cogna-
tos poſt fratres, filioſque fratrum.
in capita ad ſucceſsionem ipſam. Eã
dem ſniam dicti doct. pluribus alijs
rõnibus auctoritatibus probare nitũ
tur. Idẽ vero Accurſi. parum ſibi cõ
ſtans in. §. hoc etiam inſt. de legit.
agnato. ſucceſ. expreſsim aſſerit, fi-
lios fratrum aut ſororum admitti ad
patrui ſucceſsionem in capita, & nõ
in ſtripem, quę ſane opinio colligi-
tur. ex auth. de hęred. ab inteſt. ve-
ni. §. ſed & ipſis. & §. ſi autem cum
fratribus. vbi tunc in locũ parentũ
ad ſucceſsionem patrui vocat lex fi
lios per ſtirpẽ, quando cũ aliquo ex
patruis ſuperſtite admittũtur ad ſuc
ceſsionẽ patrui defuncti. non in alio
caſu. Ecce ergo tex. qui hãc opinio
nẽ probat apertiſsime, & tollit prio
ris ſententię probationẽ. Atque ita
huic poſteriori opinioni ſubſcribũt
Azo. in sũma C. de legi. hær. Iaco.
Butr. Sal. & Bal. in d. aut. ceſsante.
Hoſti. in ſumma tit. de ſucceſ. ab in-
teſt. §. viſo. Zaſius li. ſing. reſpõſ. j.
c. 7. Fortu. in l. Gallus. §. idẽ creden
dũ. ff. de li. et poſt. co. 19. penes quo
extat lata huius quęſtionis diſputa-
tio. Et ſane mihi vtriuſq; partis rõ
nes cõſideranti potius placet Azo
nis opinio q̃ authoritas Theophili
primũ adiuuat l. §. hoc et Iſt. de leg.
agnat.

agnat.ſucceſs.qui in ſpecie eam ,p-
bat.regia itē l.v.tit.13.par.6.Quin
& Zaſius teſtatur eam Friburgis
municipali conſtitutione ſancitam
eſſe,pluribusque Galliȩ locis ſerua
ri ac moribus receptam eſſe, aſſerit
Guliel.Bened.in c.Rainutius.de te
ſta.verbo.& vxorem,num.663.&
Rebuffus in prooemio conſtit.Re-
giarum,glo.v. num.81.quo in loco
optime diſtinxit praxim huius con
cluſionis ab ea, ꝙ procedenti verſ.
ex Taurina conſtitutione probaui
mus: probauitque eandem Azonis
ſententiā lege ſancita inuictiſsimus
Carolus Quintus Romanorum Im
perator.l. Hiſpaniatum Rex in co
mitis totius Imperij Germaniæ hā
bitis anno Mileſimo Quingenteſi-
mo Viceſimo nono: ſicuti ſcribit
Ferrarius in.§. nō in capita.inſt.de
hære. q̄ ab inteſt. defer. & Zaſius
de feudis part.8. concluſ.v.cui opi-
nioni acceſſere plures citati per An
dre.Tiraq.in d.gl.11. Tertio ē ani
maduertendū, in ſucceſsione fratris
inteſtati,fratres paterni tantum ſan
guinis ſuperſtites admittendos eſſe
ad bona, quæ defunctus adquiſiuit
a patre:fratres vero materni ſangui
nis admittendos eſſe ad ea,quæ de-
functus a matre , vel matris cauſa
habuerit:alia vero bona æqualiter
inter fratres diuiduntur l.de emanci
patis.C.de legit.hæredi.quam præ
ter alios dicit ſingul. Guliel.Bene.
in d.verb.& vxorem nu.665.gl.cō
muniter recepta idē notauit in aut.
poſt fratres.C. de legit.hære. alia
in auth.itaque.C.com. de ſucceſsio.
ubi Corne.& idē in d.l.de emācipa
tio.& in d.authē. poſt fratres.& in
conſ.266.dicit hanc opinionem cō-
munem eſſe idem aſſerunt Ant.Ru-
be.conſ.76.Iaſ. in l. poſt dotem.ff.
ſolu.matri.ad finem.& probatur re
gia l.6.tit.13.part.6.Licet Corne.

in d.auth. itaque. poſt Raphaelem
dixerit contrarium iure verius eſſe
hęc vero cōmunis opinio eſt intelli
genda in fratribus,eorumque filiis a
non autem in fratrum nepotibus:hi
enim ęqualiter admittuntur. Petrus
a Bellapertica in d. aut.itaque.Cui
cæterī doct. communiter aſſentiun-
tur.Verum extante municipali le-
ge,quæ ſucceſsione fratris inteſtati
præferat conſaguineum fratrem ute
rino: tunc vterinus frater excludi-
tur a fratris inteſtati ſucceſsione
etiam reſpectu bonorum,quæ defun
ctus a matre, uel matris conſangui-
neis habuerit,Bart.Soc.cōſi.89.vo
lu.4. & ſi Paulus Caſtr. & Corne.
in d.auth. itaque. contrarium nota-
uerint. Cæterum ſeptima concluſio
nō procedit in patruis reſpectū ſuc-
ceſsionis nepotis inteſtato deceden
tis: † ad hanc etenim ſucceſsionem
9 admittuntur patrui ęquis portioni-
bus; & ad bona, quę defunctus ha-
buit,& reliquit,ſine patrui ſint fra-
tres conſanguinei , ſiue vterini pa-
tris ipſius nepotis,qui modo inteſta
to deceſsit: ea ratione ꝙ auth.de cō
sā.& vteri.fratri.quę dictam cōclu
ſionem probat in.§. hæc igitur lex
expreſsim ſtatuit, illam conſtitutio
nem eſſe ſeruādam in illo caſu:nem
pe cum agitur de ſucceſsione fratris
Bart.in l.poſt conſaguineos.§. legi
tima.ff. de ſuis & legit.liber. cuius
opinionem dicit eſſe veriorem Cor
ne.in auth.poſt fratres. ij.2. col.C.
de legit.hæred. & rub.conſ.102.di
cens hanc opinionem cōem eſſe:ꝙ
ēt fatetur Curt.Iuni.cōſi.46.col.2.
10 ¶Nona concluſio.† Pars hæredi
tatis paterne, ab uno ex filijs repu-
diata,cęteris filijs debetur æquali-
ter,tam vtrinque coniunctis , quam
vel conſanguineis,vel vterinis,agi
tur etenim de hęreditate paterna,
non fraterna; & ideo locus non ęſt

authen.

authēticæ Ceſſante, ſic Bartolus cē-
ſet dicendum eſſe in l. Lucius. ff. de
vulg. pe. q. vbi Iaſ. nu. trigeſimopri
mo, dicit eius opinionem communē
eſſe idem Bar. in l. re cōiuncti. ff. de
leg. 3. co. pe. vbi Io. Crot. eum ſequi
tur dicēs itidem eam opinionem cō
munem fol. 12. col. 4.

¶ Decima concluſio. Hæreditas fra
terna ab inteſtato delata fratri utrin
que cōiuncto ſuperſtiti, & filijs alte
rius fratris vtrinque ēt coniuncti, iā
tamen mortui, ſed repudiata a fra-
tre, non defertur filijs repudiantis,
imo ſolum competit filijs fratris iā
defuncti, tanquam proximioribus:
ſiquidem hi iure patris defuncti ſuc
cedunt, et obtinent, æqualem gradū
ſimul cum patruo repudiante: at fi-
lij repudiantis non obtinent locū pa
rentis, qui repudiauit, ſed adhuc in
remotiori gradu exiſtentes nō poſ-
ſunt proximioribus æquales eſſe.
Corne. in auth. poſt fratres. j. C. de
ſuis & legit. hæred. Cui tamen ipſe
non accedo; imo potius ſequor Sali.
ibi. ea ratione, ꝙ filij fratris pre-
mortui tunc admittuntur loco parē-
tis ad patrui inteſtati ſucceſsionem,
quando ſimul ipſi, & patruo ſuper-
ſtiti defertur hæreditas: ꝙ ſi nullo
ex patruis ſuperſtite, aut hereditа-
tem repudiante, ac ſubinde excluſo
eo patruo, qui ſuperſtes ſit, proprio
iure filij fratris: & ideo cum eis con
currunt filij patrui repudiantis, cum
ſint in pari gradu.

11 ¶ Vndecima concluſio. † Qui in
teſtatus mortem obierit, nō relictis
fratribus, nec eorum liberis, proxi-
miorem conſanguineum heredem
habebit, ſublato ſexus, & cognatio
nis, atque agnationis diſcrimine.
tex. in d. auth. poſt fratres. ij. regia
l. 6. tit. 13. par. 6. que quidem ſucceſ-
ſio vſque ad decimum gradum ten
dit, nec vlterius progreditur. glo. in
authen. de hered. ab inteſta. veni.
. §. ſi vero nec fratres. glo. Barto. &
doct. in authē. in ſucceſsione. C. de
ſuis & legi. liber. Iaſ. in l. vlt. col. 2.
C. vnde legit. Nam agnati vſq; ad
decimum gradum admittendi ſunt.
glo. cui omnes ſubſcribunt in d. l. vl
ti. cognati vero non debent diſtin-
gui ab agnatis. §. nullam. in auth. de
de hæred. ab inteſta. veni. igitur vt
nulla conſtituatur differentia inter
cognationem, & agnationem admit
tuntur cognati, ſicut & agnati vſq;
ad decimum gradum ex iure nouel
larum, tametſi iure codicis cognati
ſolum ad ſeptimum vſque gradum
forent admittendi. glo. communiter
recepta in d. l. vlt. probat. l. j. §. hec
autem ff. vnde cognat. §. vlt. inſt. de
ſucceſs. cognat. Verum legitimā ſuc
ceſsione deficiente vxor admitti-
tur ad ſucceſsionem viri inteſtati. ei
e contrario vir ad ſucceſsionē vxo
ris. l. j. C. vnde vir & vxor: regia
l. 23. tit. 11. par. 4. alioqui fiſco de-
feruntur bona. l. j §. diuus. ff. de iure
12 fiſci. l. j. & l. 4. C. de bonis vocant.
lib. 10. † Hic vero & illud eſt adno
tandum, in feudorum ſucceſsione lo
cum eſſe ſeptimo gradu, non vlte-
riori. tex. in c. j. §. hoc autem ſcien-
dum. qui feud. dare poſ. c. j. de feudi
ſucceſ. niſi feudū ſit conſtitutū noīe,
& tit. Regni, Ducatus, Comitatus,
aut Marchionatos. In his etenim
feudis etiam ad centeſimum gradū
ſucceſsio progreditur. Baldus in c.
j. de feud. March. §. capitanei. Iaſo.
poſt alios in d. l. vlt. ij. col C. vnde
legit. Dec. cōſi. 85. Carellianus Cot.
in vltimis memorialibus, dictione,
agnati. quod eſt menti tenendum, ꝓ
pter authoritatem eorum, qui huic
opinioni conſenſere, quos preter Ia
ſonē et Cottā ſequitur Cepola caut.
156. quāuis Bal. ipſe aſſertus huius
opinionis autor, dubius ſit in huius
queſtionis deciſione.

13 ¶ Duodecima concluſio. † Filijs,

aut

aut liberis illegitimis defunctis inteſtato, tūc parentes ſuccedunt, quādo ipſis parentibus inteſtatis, non exiſtentibus legitimis liberis, nec alio, quis eis impedimento foret, filij illegitimi iure ſuccederent, atque eo modo, quo ſucceſsio parentis inteſtati, nō exiſtente prole legitima nec alio impedimento, liberis illegitimis defertur, eodē parentibus ſucceſsio liberorum competit. text. in auth. quibus modis natur. efficiuntur ſui. §. de nepotibus. Azo. in ſumma. C. de legit. hęred. in fi. Bar. in l. vlt. ij. col. ff. de his quib. vt indig. idem. in l. j. in princip. ff. de bonor. poſ. contra tab. Bald. in auth. licet. C. de natur. libe. Nicolaus de Vbal. de ſucceſ. ab inteſt. ij. part. princip. col. ix. Ang. Aret. in tract. de teſta. in verb. nollens inteſtatus colū. v. Alex. con. 139. vol. j. & idem in cōſi. 150. vol. ij. & Io. Baptiſta in l. ſi qua illuſtris. C. ad Orficianum. fol. 39. optimus tex. in. §. j. inſtit. de ſeruili cognat. & hæc eſt frequentiſsima omnium interpretum ſententia, ex qua plura poſſent deduci perpēſis his, q̄ notauimus in epitome de ſponſalib. ij. part. c. 8. §. 4. & v. quo in loco explicuimus, qua ratione filij illegitimi parentibus ſuccedant atq; ex hoc aperitur intellectus ad gl. in. §. vlt. inſtit. ad Tertullia.

¶ Decimatertia concluſio. Fratres cęteriq; ex linea tranſuerſa cognati, vel agnati, inteſtatis fratribus, cognatis, uel agnatis illegitimis eo pacto ſuccedunt quo ipſi illegitimi eiſdem fratribus, cognatis & agnatis inteſtato decedentibus ſuccederent non exiſtētibus alijs cognatis legitimis. ſaltem in pari gradu, vel illegitimis, & tamen proximioribus. Eſt enim hæc reciproca ſucceſsio tex. in auth. quibus modis natur. efficiunt. ſui. §. filium Angelus Aretinus in d. verb. nollens inteſtatus decedere. col. ix. & Nicol. de Vbal. de ſucceſ. ab inteſt. 3. par. col. 3. et 4. Si quis igitur ſcire velit, quid ſit legitimus ſucceſſor ei, qui cum illegitimus ſit inteſtatus mortē obit, quærat diligenter eū, cui ipſe inteſtato moriens ſi viueret, ſuccederet iure cognationis, ac modū etiam, & formā ſucceſsiōis ī quirat: quibus aīaduerſis, ſtatim cognoſcet legitimū inteſtati ſucceſſorē. Ex quibus ēt apparet, an filio presbyteri, Diaconi uel ſubdiaconi inteſtato pater, mr fratres, aut cognati ſuccedant [illegible]ta præfata cōcluſionis regula, & v[illegible]is his, q̄ in d. c. 8. §. v. nos ſcripſimus.

DIDACI COVARRVVIAS Toletani in Gregorij IX. Titulum de Teſtamentis, Commentariorum.

FINIS

IN BO·

IN BONIFACII OCTAVI CONSTITVTIONEM VLTIMAM, QVAE incipit: Alma mater.

SVB TITVLO DE SENTEN. EXCOM.

ADMODVM BREVES COMMENTARII;
Doctore Didaco COVARRVVIAS à Leyua, Conſiliario Regio, Authore.

MVLTI ſunt, Lector Cãdide, iuris vtriuſque tractatus, qui tametſi eo tẽpore, quo publico decreto canones, & leges ad eos pertinentes in communem vtilitatem ad morum inſtitutionem fuere ſtatutæ, vſui maximo fuerint, & vtilitati: nihilominus ob uarios prouinciarũ mores, ob ita frequentem rerum vbique mutationem, ſic in obliuionem, & deſuetudinem abierunt, vt plane quiſque oleum, & operam perdidiſſe æquiſsime iudicetur, ſi quę iam diu obſoleta ſunt, conetur inuita ac renitente publica vtilitate gloſſematis, & commentarijs, labore quidem ſatis perdito illuſtrare. Nec ꝑfecto negauerim plurima in antiquis legibus, & canonibus paſsim legi, & reperiri, quæ vel neceſſaria ſint ad recentiorum legum integram, veramque cognitionem, vel ſaltẽ admodum conducant: vt quiſque percipiat veteris reipublicæ ſtatum, ad cuius ſpeciem, & formam oportebit quandoque & pręſentem reformare. Verum illud mihi penitus animo inſidet, hæc tractanda fore, omninoque memoriæ repetẽda, modo primitus de his ſerio agatur, quæ humanas actiones in rectam viam dirigere, aut ſane mores hominum inſtituere valeant iuxta Chriſtianam, & catholicam religionem: ꝙ

munus Theologiæ profeſſores attinet : aut tandem,quæ ad iudiciales contentiones ſedandas, eaſque iuſtitiæ tramite definiendas,contumaces animos in veram ſubiectionem inducendas potiſsimum ſint conducibilia. Hac de cauſa quandoque ipſe conatus ſum aliquot a me priuatim obſeruata, prælo,& typographis ea mente tradere , vt ſi quid inde lector ad iuris intellectum,humanoſque actus diſcernendos,& diiudicandos adnotare poſſet id ei commodo cederet,quod ſēper omni conatu ſum præmeditatus. Tandem animaduertens inter alias iuris pontificij ſanctiones , paſsim illas præ manibus verſari,quæ ad excommunicationis , & interdicti materiam ſpectant,operam dedi, quo & eccleſiaſticis tribunalibus interim ſubſeruirem,ut conſtitutionem vltimā de ſēten.excom.lib.Vi. quadam breui Relectione lectoribus exponerem: ęquiſsimo animo iudicum,atque aliorum,qui huic profeſsioni iuris Pontificij nomen dederint, cenſuram ſubiturus.

¶ Erit ſana huius Operis bipartita diuiſio: Prior etenim pars de excommunicatione ea tractabit,quę fuerint ad eius & interdicti diſcrimina percipienda ſatis opportuna. Poſterior interdicti eccleſiaſtici propriam uim , & huius capitis non admodum prolixam interpretationem continebit.

DIDACI COVARRVVIAS COMMENTARIORVM

in conſtitu. alma mater.

DE SENTEN. EXCOMMVNICA. in Sextò primæ partis initium.

SVMMARIVM.

1 Excommunicatio in genere definitur: traditurque huius dictionis origo, & ſignifigatio.

2 Communio inter Chriſtifideles triplex eſt.

3 Excōmunicatio maior definitur.

4 Excommunicatio minoris definitio exponitur.

5 Peccatum mortale eſt & dicitur excommunicatio

6 Excommunicatio maior amplius nocet excommunicatio, quam ipſum peccatum mortale, propter quod excommunicatur.

7 Excommunicatio non eſt tantum pœna extra & num ſequen. aduerſus Lutherum.

8 Prelati eccleſiæ habent iure diuino poteſtatem excommunicandi.

9 Excommunicatio quibus ex cauſis dicatur medicinalis.

10 Excommunicatio an ſit ferenda ubi uero ſimiliter nō eſt peccatori pœnitētiæ vtilitatē allatura.

De excommunicatione tractaturus, illud prǽfari minime hac in parte prætermittā, a plerisq; Theologiæ, & iuris pontificij profeſſoribus varie huius eccleſiaſticę cenſure definitionem exponi: ſic ſane, vt quandoque eā nequaquam minori excōmunicationi aptari cōmode poſsit: quandoque abſque vlla diſtinctione vtrinque maiori, et minori excōmunicationi omnino conueniat, quid vtraque efficere valeat, ſenſim exponens. Qua in re ipſe nō īprobo has doctiſsimorū uirorū traditiones: eas etenim admodū vtiles eſſe cenſeo ad huius rei integrū, ac perfectum examen, ꝙ equidem aperiiſsime cupiens explicare in genere primum excōmunicationis ſignificationē, & uim, breui quadā definitiōe tradere nō verebor vt deinde facilius, ac diſtinctius ꝓpoſiti tractatus ambiguitatē effugiamus

1 ¶Eſt igitur † excōmunicatio, ſeparatio Chriſtiani a cōione eccleſiæ. Nec enim hęc cēſura infidelibus cōuenit: cū hi foris ſint: nec a communione eccleſię priuari poſsit, qui ad eā nuſquā admiſſus fuerit. c. ad diſſoluendū, de deſponſ. impub. c. ſicut ex

 tua.

tuarum.de homicidio.c.ꝙ nõ.32.q.ij.l bouem.§.vlt.ff.de ędili.edict.l. nam & ſub conditione.ff.de iniuſt. rupt. & in hac ſpecie teſtimonium eſt Apoſtoli.j. ad Corinthios c.v. Quid enim, inquit, mihi de his, quæ foris ſunt iudicare? Non ne de his, qui intus ſunt vos iudicatis?c.Gaudemus. de diuor.optimus tex.in ca. omnis Chriſtianus. 11. q.3.ꝙ vero excommunicatio ſeparatio fit a cõmunione eccleſię, multis cõſtat, ex quibus id manifeſtum fit. Primum etenim quod a dominio Ieſu dictum eſt Matthęi c.18.ſic eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & publicanus. id paſsim ab eccleſiæ doctoribus ad excommunicationẽ refertur: ut iuxta eorum opinionem quę certiſsima eſt, is ſit Ethnicus, et publicanus, qui a cõmunione eccleſię ſegregatus exiſtit: ſicuti in eodẽ loco Chryſoſtomus ſcribit apud Paulum.j.ad Theſſalonicenſes c.3. palam excõmunicatio in hunc modum ſignifigatur, vt ea ſit ſeparatio a communione fidelium. ita inquit, quod ſi quis nõ obedierit verbo noſtro per epiſtolam, hunc notare, & non commiſceamini cum illo, vt cõfudantur. Hoc ipſum palam conſtat ex his, quæ ſtatim, & fere in tota hac priori huius Relectionis parte tractabuntur. pręſertim ab ipſamet dictionis origine. Cõmunio etenim dictat quandam rebus, ſermone, uel beneficijs, ac iuribus ſocietatem. Cicero in oratione pro Cornelio Balbo: Ita mihi maxime communionẽ beneficiorum præmiorum ciuitatis continere videtur. cuius loci ꝑ cęteris ideo meminimus, ꝙ is optime cõueniet communioni, quę Chriſti fidelibus ſacramentorum, ſuffragiorum eccleſię, & Chriſtiani ſermonis vere competit. Nam & ſocietas cõio dicitur apud Iuriſconſultũ in l. ea vero.ff.pro ſocio. Hinc & verbũ communicare, idem eſt, ꝙ aliquem participem vel rerum, vel conſiliorum, aut ſermonis iure cõionis facere. cuius ſignificationis adeo sũt obuia apud latinę linguæ authores teſtimonia, vt plane neceſſe non ſit, ea nunc in medium adducere. ſit etenim ſatis ex his, conceptum fuiſſe a catholicis verbum, excõmunicatio id eſt, a cõione ſeparo, & expello, & nomen excommunicatio ꝙ ab initio eccleſię ſegregationem ab eccleſię, & fidelium cõione, & cõſortio ſignificat. Hoc verbo, & nomine vſi fuere Diuus Auguſtinus, & alij eccleſię catholici doctores, paſſim quidem, quorum authoritates, hic referre omittam: quippe qui ſæpiſsime ſim in inferius eorum vſurus teſtimonijs. In Canonibus Apoſtolorum Græce olim editis: ſed ſtatim in latinam linguam traductis, paſsim probatur hęc ſignificatio. Etenim quoties Gręci canones uſui ſermonis ſeuientes hoc uſi fuere uerbo: ἀφορίζω: qđ latine eſt, ſegrego, ſeparo: quandoque ab interprete latino veteri, & ab ipſo Gregorio Haloãdro, traducitur, excommunico, quandoque a cõione priuo, a cõmunione excludo: ſepe, atq; frequẽtiſsime ita Canones contumacibus irreligioſi cõminantur: ἀφοριζέσθω: & tamen vetus latinus interpretes & ipſe Haloander ita interpretatur excõmunicetur: a cõione priuetur: ſegregetur a cõione: priuetur cõione. Ab eiſdem canonibus, excõmunicatus itidem Gręco ſermone dicitur ἀφωρισμένος: id ẽ ſegregatus: ſeparatus: & quandoque, ἀκοινώνητος: id eſt incommunicabilis: a verbo Gręco κοινωνῶ: communico & priuatiua præpoſitione ἀ quaſi ἀκοινωνῶ: fit excõico. Hęc dicta ſint ad dictionis origine & ſignificatione,

que

quo certũ ſit, excõicationẽ eſſe ab initio catolicæ eccleſię in hoc ſenſu acceptam: vt ſeparationem a cõione eccleſię ſignificet. Nam & Tertulianus in libro, de pręſcriptione aduerſus hæreticos de Marcione commemorans inquit: Poſt hunc diſcipulus ipſius emerſit Martion q̃dam nomine Ponticus genere Epiſcopi filius propter ſtuprũ cuiuſdã uirginis ab eccleſiæ cõicatione abiectus. Idem graphice excõicationẽ depinxit in Apologetico aduerſus gẽtes c.39. de Chriſtianis loquutus corpus ſumus de conſcientia religionis, & diſciplinæ veritate, & ſpei fœdere, coimus in cœtum, & aggregationem, vt ad Deum quaſi manu facta precationibus ambiamus orãtes. Et paulo poſt: Summum, inquit futuri iudicij pręiudiciũ eſt, ſi quis ita deliquerit, vt a communicatione orationis, & conuentus, & omnis ſancti commercij relegetur, Hęc Tertulianus.

Verum illud eſt ad huius cenſurę uim omnino pętermittendũ, ut ſciamus, qua communione priuet excõ
2 municatio, † triplicẽ eſſe in eccleſia catholica communionem fidelium. Prima eſt cõio interior: nempe, per charitatem viuentem Chriſti membra per fidem formatã capiti Chriſto, & reliquis eius membris: & ſic cõmunio iſta procedit a Charitate quę eſt animi affectio, qua diligitur Deus propter ſe, & proximus propter Deum ſecundum Auguſtinum libro de doctrina Chriſti. c.22. Magiſtrum ſententia. lib.3. diſtinctione 27. & ibi Thomam & alios. eum dem. Thomam. xxij. q. xxiij. arti. Iv. probaturque Ioãnis c.4. Hoc mãdatum habemus a Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum. c. in ſcripturis 8. q. j. de hac vnione, quę nexu charitatis in deum indiſſolubilis fit, & omnes fideles, vt mẽbra, Chriſto Ieſu capiti coniungit, meminit Paulus ad Romanos c.12. ita, inquit, multi vnũ corpus ſumus in Chriſto. idẽ Paulus. j. ad Corint. c.12. & ad Epheſios ca.4. Eiuſdem cõionis mentionem fecit Pſal. 118. Particeps ego ſum omnium timentium te. Eſt etenim iſthęc cõio, vt conſtat, interrior, ſeu intrinſeca. Alia eſt communio extrinſeca, quæ conſiſtit, in ſimul orando in eccleſia in miſſarum celebrationibus, & diuinis officijs ſimul audiendis: atque in colloquio fidelium. Tertia cõio media eſt, interior inquam, partim & exterior: qua omnes fideles participes ſumus cõmunium ſuffragiorum eccleſiæ, & itidem ſacramentorum: cuius mentio fit in Symbolo: dum, in eo dicitur Sanctorum cõmunionem. Hæc diſtinctio triplicis cõmunionis deducitur ab his, quę tradidere Thomas & alij in quarto ſẽten. diſtin. 18. q. ij. Florentin. 3. par. tit. 24. in princi. & Cardin. a turre Cremata in can. ſi inimicus. xj. q. 3. artic. j. Syluеſter, verbo, excõmunicatio. j. in principio Caietanus ſecũdo tomo opuſculorum, in quęſtione de effectu excõmunicationis. & Canoniſtę in rubrica de ſententia excommunicatio. optima regia lege prima titulo ix. parte prima quibus præmiſsis facilimum erit, uim excommunicationem maioris, & minoris, atque item peccati mortali ſatis diſtincte examinare.

3 Eſt etenim † excommunicatio maior, ſeparatio Chriſtiani, non tãtum a communione fidelium omnino extrinſeca, ſed & ſacramentorũ, ac communi ſuffragiorum eccleſiæ participatione, conſtat ſiquidem maiorem excommunicationem eſſe ſegregationẽ Chriſtiani a cõmunione eccleſiæ: qua in re cõmune quid habet cum minori excommunicatione, & peccato mortali: atque ideo

loco generis in hac definitione diximus, maiorem excommunicationē eſſe Chriſtiani a communionem eccleſiæ ſeparationem. Cætera, quæ definitioni appoſita ſunt, ad differētiam pertinent, quę conſtituitur uere inter maiorem, minorem excommunicationem, & peccatum mortale: ſi cuti ſtatim apertiſsime tradetur.

4 ¶Excōmunicatio † minor eſt ſeparatio Chriſtiani a ſacramentorū eccleſiæ perceptione, quæ quidē definitio manifeſta eſt, ſi cōſideramus minorem excommunicationem nō priuare quē fidelium colloquio, nec exteriori omnino communem, nec ſacramentorū collatione, quę a charitate procedit: ſed tantum ſacramētorum perceptione. text. elegans in c. ſi celebrat. de cleric. excō. miniſt. ex quo apertiſsimi iuris eſt quid differat excommunicatio maior ab excommunicatione minor.

5 ¶Eſt † & alia excommunicatio, improbria quidem ſi exacte huius dictionis uſum iam diu obtinuiſſe in eccleſia catholica animaduertamus, quo ad priuationem illarum cō muniouum, quarum modo meminimus in maiori, & minori excommunicationibus. Hæc denique impropria excōmunicatio, quæ tamē grauiſsime ledit animam, ad peccatum mortale pertinēt, quod ſeparat Chriſtianum, & ſegregat ab interiori illa communione, quę a Charitate cōſtat, & qua omnes fideles in Chriſto coniungimur, & vnum corpus efficimur. Charitas etenim amittitur per peccatum mortale. quod probatur. Ioan. ca. 4. Deus caritas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet, et Deus in eo. Nam quilibet actus peccati mortalis charitati contrarius eſt: cum illud ſit propriū charitatis, quod Deus diligatur ſuper omnia, quæ dilectio deficit commiſſo peccato mortali aduerſus Dei precepta. Sic Paulus ad Romanos ca. vj. Stipendia, inquit, peccati mores. ſed mors eſt charitati aduerſa: ſiquidem habens, charitatem, habet vitam ęternam. Ioan. capit. 14. Qui diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Igitur per mortale crimē charitas amittitur. Quibus ſane conſtat per actum mortalis peccati charitatem amitti. can. nihil. vj. quæſt. iij. c. vnum horarium. 25. diſtinctio. quod & diuus Thom. docet 2.2. q. 24. articul. 12. & Magiſter in 3. ſenten. diſtinct. 31. hac autem communionem non priuat excommunicatio minor, nec ad huc maior: licet maior excommunicatio, quę niſi ꝑ mortali crimine infligenda non eſt, priuationem huius communionis, et caritatis premittat eo ſaltem tempore, quo quis excommunicatur iuſta excommunicatione. quemadmodū ſtatim latius conſtabit ex his, quæ ad intellectum huius tractatus examinabuntur. Multa etenim ſunt ad notanda, quæ partim deducūtur ex modo pręmiſsis, partim maxime cō ducunt ad veram harum definitionē cognitionem.

6 ¶Primum ex his ipſe colligo, excommunicationem † ſaltem maiorē amplius nocere excommunicatio, ꝙ ipſum peccatum mortale, propter ꝙ fuerit excommunicatus. Nā mortale crimē Chriſtianum priuat charitate, qua coniūgitur eccleſię, et alijs fidelibus in Chriſto Ieſu, et unū corpus efficitur: ab hac enim ſeparatur vt modo probauimus: & tamen adhuc per fidem, quam licet informem hic peccator retinet, eccleſię coniunctus, eſt, & eius membrum adhuc dicitur, myſticoq; corpori coniunctū adhęret. qua ratione fieri nequit, quin tutior ſit a Sathanę tormentis calumnijs, & tentationibus, quam ſi omnino extra eccleſiæ corpus maneret,

neret, vti manet excommunicatus. cum & ſi vterque per fidem informem membrum eccleſiæ dicatur.& vere ſit: attamen peccator nondum eſt a cõmunione eccleſię ſeparatus: excommunicatus vero manente ex communicatione ab eccleſię communione ſegregatus eſt: quãuis eius membrum per fidẽ exiſtat. Obſtant enim ſeuienti dęmoni, quo minorem habeat poteſtatem in hunc peccatorem mortali culpa grauatum, et charitate priuatum, orationes, & ſuffragia eccleſiæ, quorum aliquo modo particeps eſt, etiam ſi amiſſa charitate a conſortio corporis myſtici fuerit ſegregatus, & effectus, huius corporis membrum aridum: idem tamen corpori adhęrens per fidem. Nam etiam ſi propter peccatum mortale ante excommunicationem peccator ſit in dęmonis poteſtate quippe qui ſit dæmonis ſeruus effectus: tamen per excommunicationem maiorem in eo habet dæmõ poteſtatem, vt facilimus illum torquere poſsit. Etenim ante excommunicationem, per peccatum mortale quis charitatem amiſsit: atque ideo non eſt Chriſto viuaciter coniunctus: & tamen ab eo non eſt omnino ſeparatus: quoniam per fidem non nullam habet vnionem: cuius ratione particeps eſt orationum cõmunium quæ ab Eccleſia fiunt, ad hunc ſane effectum, vt eidem ſpiritus pęnitentiæ detur a Deo Idcirco dæmon non tantum poteſtatem in peccatorem habet, quod eum libere vexet, quoniã reſiſtit dęmoni virtus reliquorũ membrorum, quibus eſt per fidem coniunctus. At poſt ex communicationem deſtituitur excõmunicatus hoc auxilio, & a corpore magis ſeparatur, & ſic dęmon poteſt facilius in eum ſęuire, & liberius quam antea torquere. Siquidẽ licet excommunicatus adhuc fidem informem tamen, retineat, & ſic mẽbrum hac ratione eccleſię ſit, nihilominus ab ipſius eccleſię cõſortio quo ad ſuffragia, & communionis eccleſiaſticę effectus manet per excommunicationem ſegregatus, interim dum excommunicatus exiſtit. Huius ſane diſtinctionis eſt & in corpore humano exemplum elegans. Membrum ſiquidem aridum vita caret: tamen quia corpori per neruos, & pellem coniungitur, non nullo fouetur corporis calore, cui membro peccator amiſſa charitate optime comparatur: quippe qui licet mẽbrum aridum ſit, & vitæ expers, fouetur quidem aliquo totius corporis calore propter illam coniunctionem, qua corpori per neruos, & pellem: id eſt, per fidem licet informẽ adhęret, excommunicatus vero hoc auxilio, & calore deſtituitur a corpore magis, vt membrum abſciſſum ſeparatus. tex. optimus in canõ. quẽ admodum. vigeſima tertia. quæſtio. ſeptima, ex Auguſtino in epiſtola quinquageſima, ad Bonifacium: licet in vulgaris Decretorum codicibus inſcriptum ſit hoc caput ex Auguſtino ad Vincentium. Peccatores etenim non tantum occulti, ſed & manifeſti in eccleſia ſunt, vt eius membra: ſicuti docet Auguſtinus in epiſtola ad Donatiſtas: & de fidem ad Petrum ca. 43. fuitque damnatus eo tempore error Donaſtrum aſſeuerantium manifeſtos peccatores nõ pertinere ad eccleſiam, nec eſſe intra eam. Sũt etenim, vt conſtat, peccatores etiam manifeſti, membra eccleſię. Quod item probant multis authoritatibus Alfonſus a Caſtro de hęreſib. verb. eccleſia. & Ioann. Driedo. libro quarto de dogma. eccſia. & Ioan. Driedo. libr. 4. de dogma. eccleſi. capitulo. ij. eius parte ij. quo in loco effectum iſtum excommunicationis etiam explicat elegã-

ter, nec fides per mortale crimen
amittitur: cum ea poſsit apud aliquē
ſine charitate eſſe, & quidem vera
licet mortua: quæ ſufficiat, vt is
Chriſtianus ſit, & eccleſię membrū
vt docet ſynodus Tridentina de iu-
ſtificatione, canō. 28. Si quis, inquit,
dixerit amiſſa per peccatum gratia
ſimul & fidem ſemper amittit: aut
fidem, quæ remanet non eſſe veram
licet non ſit viua: aut eum, qui fidē
ſine charitate habet, non eſſe Chri-
ſtianum, anathema ſit explicat opti
me Dominic. a Soto de natura &
gratia lib. ij. capit. vij. & 8. hoc ip-
ſum probatur authoritate Pauli 1.
ad Chorint. capitu. v. Nam certum
eſt Corinthium illum, qui patris
vxorem acceperat, tunc poſſeſſum
eſſe a diabolo, ac ſemel cum pecca-
uit in Sathanæ poteſtatem veniſſe:
tamen Paulus denuo cum illum ex
communicauit ſub ditionem Satha
nę tradidit. vnde plane intelligitur
Corinthium illum primum per ba-
ptiſmum communionis eccleſiaſti-
cæ participem, ac deinde per culpā
mortalis criminis charitate amiſſa
dilapſum in aliquam diaboli ſerui-
tutem, non ita in dæmonis poteſta-
tem veniſſe propter vnionem, qua
licet membrum aridum, eccleſię per
fidem coniunctus erat, ſicuti poſtea
cum a Paulo excommunicatus in
Sathanæ ſeruitutem, & tormenta
libētius traditus fuit. Nec illa tradi
tio Pauli tantum ſignificat Corin-
thium illum per culpam traditum
fuiſſe Sathanæ. etenim licet per pec-
catum in dęmonis ſeruitutem is ve
nerit bona quidem ex parte, nihilo
minus in ampliorem Sathanæ pote
ſtatem poſtea per excommunicatio
nem a Paulo traditur. Alioqui cur
obſecro Corinthijs ſcripſit, ſe decre
uiſſe ſuo ſpiritu vna cum poteſtate
domini noſtri Ieſu Chriſti, quate-
nus fornicator ille traderetur Sa-
thanę in interitum carnis? Nec di-
xit Paulus Corinthium traditum
eſſe, ſed tradendum fore, vt ſpiritus
eius ſaluus fieret. Et profecto ſi per
hanc traditionem non accepiſſet Sa-
thanas in eum maiorem poteſtatem
minime ipſe Corinthius a dęmone
fatigatus in interitum carnis, cona-
retur, vt ſpiritus eius ſaluus eſſet in
die domini noſtri Ieſu Chriſti. Idē
apertius cōſtat. 1. ad Timoth. j. vbi
ait Paulus, ſe Hymeneum, & Ale-
xandrum Sathanę tradidiſſe, vt di-
ſcant non blaſphemare. Si non ve-
re eos Paulus Sathanæ tradidiſſet,
iam apparet, falſum dixiſſe Paulū
qui ſeipſum aſſerit, hoc feciſſe. item
illud, quod ſequitur, nempe, vt di-
ſcant non blaſphemare: rem ipſam
aperit manifeſtius. Quomodo enim
didiciſſent non blaſphemare, niſi
per hanc traditionem accepiſſet in
eos Sathanas apertionem aliquam
vindicandi poteſtatem. Idem proba
tur authoritate diui Auguſtini in
ſermione 68. de verbis Apoſtoli: ca-
no. omnis Chriſtianus. xj. quęſt. 3.
eiuſdem Auguſtini in tractat. 27. ad
capitul. vj. Ioannis. capitu. nihil. ea.
cauſ. et quęſtio. text. ſingul. in cano.
audi. xj. quæſtio. 3. cum multis alijs
quæ hac de re traduntur a Roffen-
ſi aduerſus Lutherum articulo. 23.
Ioanne Eckio in Enchiridio, arti-
cul. 21. & Alfonſo a Caſtro libr. de
hereſib. vij. capitulo de communi-
catione.

¶ Secundo hinc conſtat, impiam
eſſe Lutheri aſſertionem, & plane
hęreticam, qua adſeuerat hic eccle-
ſiæ hoſtis impius excommunicatio
7 nem, † pœnam tantum externam
eſſe, atque ideo non priuare homi-
nem communibus ſpiritualibus ora
tionibus. Etenim apertiſsime con-
ſtat, excommunicationem priuare
quempiam ſacramentis. & commu
nibus ſuffragijs eccleſiæ: ſicuti pro-
batum

batum eſt in premiſsis authoritati
bus, & locis, quorum hic eſt uerus
ſenſus, & ab eccleſia catholica om-
nino receptus. Præſertim hoc Au-
guſtinus docet in d. c. omnis Chri-
ſtianus. & in d.c. nihil: cuius uerba
ſunt maxime adnotanda ad huius
aſſertionis probationem. ſed & Ori
genes Homel. 3. ad cap. 2. Iudicum,
de excõmunicatione tractans: Tra-
dunt, inquit, peccatores in interitum
carnis, cum pro delictis ſuis a Chri
ſti corpore ſeparantur. Et ut mihi
uidetur, dupliciter, etiam nunc tra-
duntur homines de eccleſia in pote-
ſtatem Zabuli hoc modo. quo ſupe
rius diximus: cum delictũ eius ma-
nifeſtum fit eccleſiæ, & de eccleſia
per ſacerdotes pellitur: ut notatus
ab omnibus erubeſcat, & cõuerſo
eueniat ei illud quod ſequitur, ut ſpi
ritus ſaluus fiat in dei domini noſtri
Ieſu Chriſti. Alio uero modo, qui
traditus eſt Zabulo, cum peccatum
eius nõ eſt manifeſtum hominibus:
Deus autem, qui uidet in abſcondi-
to, perſpiciens eius mentem, & ani-
mam, eius uitijs, ac paſsionibus ſer-
uientem, & in corde eius non ſe di-
ligi: ſed aut auaritiam, aut libidinẽ,
aut iactantiam, uel alia huiuſmodi:
iſtum talem dominus tradit Satha-
næ. Hęc Origenes, quę tamen Gra-
tianus falſo tribuit Hieronymo: ut
animaduertunt Alfonſus a Caſtro
in d. c. de excõmunicatiõe. Ant. De
monachares ſup ipſum Gratiani lo-
cum. idem apparet ex Io. Eckio in
d. art. 1. ubi ea, quę habentur in d.
c. audi. Origeni tribuit: nõ Hierony
mo. Nã & Hieronymus ſup libros
Iudicum nullos edidit commẽtarios.

❡ Tertio apparet ex prænotatis,
8 † eccleſiæ prælatos habere ab ipſo
Ieſu poteſtatẽ excõmunicandi. quæ
quidẽ aſſertio probatur apud Paulũ
Apoſtolũ: ſicuti paulo ante tradidi-
mus. idẽ cõſtat Matthæi. c. 18. Dic,
inquit Chriſtus, eccleſię. Si aũt ec-
cleſiã nõ audierit: ſit tibi ſicut Ethni-
cus, et publicanus. Quo in loco patet,
excõmunicationẽ ferri authoritate
Chriſti a prælatis eccleſię. ſtatim
ẽm ſubiungit: Amẽ dico uobis, quę
cũq; alligaueritis ſuper terrã, erunt
ligata & in cœlo. ubi Gloſſa expo-
nit: alligaueritis uinculo anathema
tis. Io. itẽ Chryſoſtomus ibidẽ ſcri-
bit: Vide qualiter duplicibus colli-
gauit neceſsitatibus, & pœna, quæ
hic eſt, ſcilicet ꝓiectiõe ab eccleſia:
Sit tibi ſicut Ethincus, & publica-
nus: & ſupplicio futuro, ꝙ eſt eẽ li-
gatũ in cœlo. His ſuffragatur tex. in
d. c. omnis chriſtianus. et c. nihil. in
q̃bus refert diui Auguſtini elegans
ad hoc teſtimoniũ. Hieronymus ẽt,
Poteſtatẽ, inquit, tribuit apoſtolis,
ut ſciant q a talibus cõdemnãtur, hu
manã ſniam diuina ſentẽtia robora
ri. Idẽ Hieronym. Quorũ retinueri
tis peccata retẽta erunt: id eſt, qui-
bus interdixeritis eccleſiã, niſi re-
conciliati per ſatisfactionẽ fuerint,
& ipſis ianua regni cœleſtis clauſa
erit. Huc pertinet quod Paulus. 1. ad
Theſſa. c. 3. ſcribit: Quod ſi qs non
obedierit uerbo noſtro per epiſto-
lã, hũc notate, & nõ cõmiſceamini
cum illo, ut confundatur. Vrbanus
Papa martyr in epiſtola de cõmu-
ni uita. & oblatione fideliũ ad hæc
cõprobãda ita inquit. Ideo iſta prę-
tulimus chariſsimi, ut intelligatis
poteſtatẽ Epiſcoporũ ueſtrorũ, ĩ eiſ
quæ dominum ueneremini, & eos
ut animas ueſtras diligatis: & qui-
bus illi non communicant nõ com-
municetis: & quos erecerint, nõ re-
cipiatis. Origenes in d. homelia ter
tia, idẽ aſſerit his uerbis: nõ ſolũ per
Apoſtolos ſuos Deus tradidit delin
quentes in manus inimicorũ ſed et
per eos, qui eccleſię præſident, &
poteſtatem habent non ſolum ſoluẽ
di, ſed & ligandi. Traduntur autẽ
peccatores

peccatores in interium carnis, cum pro delictis ſuis a corpore Christi ſeparantur. Quæ & Gratiannus refert in d.c. Audi. xj.q. 3. rurſus & Chryſoſtomus teſtis eſt locupletiſſimus homilia quarta, ad c.2. epiſtolę ad Hebræos. Nemo contemnat eccleſiaſtica uincula. Non enim homo eſt qui ligat, ſed Chriſtus, qui hanc poteſtatem dedit, & dominos fecit homines tanti honoris. canone, nemo contemnat. xj.q. 3. multis denique cõprobari ueritas iſta poſſet autoritatibus, quę paſsim in hoc tractatu adducuntur. Sed omnium maxima authoritatis eſt, quę ex hiſtoria Euangelica, et diui Pauli epiſtolis deducitur. unde in concilio Cõſtãtienſi, ſeſsione octaua, damnati fuere duo grauiſsimi errores Ioã. V viclefquorum priori aſſerebat is hæreſiarcha, Nullum prælatum debere aliquem excommunicare, niſi prius ſciat, eum eſſe communicatũ a Deo: & ſic excommunicantem eſſe excommunicatum, uel hæreticũ. Poſterior autẽ error ita habet. excommunicatio Papæ, & cuiuſcunque prælati non eſt timenda. quia eſt cenſura Antichriſti. Quos equidem errores & Martinus Lutherus ſuſcitauit articulo. 23. in hęc uerba impie ab ipſo concepto. Excommunicationes ſunt tantum pœnæ externę, nec priuant hominem cõmunibus ſpiritualibus eccleſiæ orationibus. Ecce christiane lector, quantis, & quot authoritatibus hęc peſtilentiſsima dogmata ſubuertãtur: nec deſunt alia catolicam concluſiõnẽ manifeſte probantia, quæ Ioan. Roffenſis, Bekius, Alfonſus a Caſtro aduerſus hęreſim hanc tradidere: & præterea Adrianus in 4. ſenten. in tractatu de clauibus, ca. 3., optime Pighius, li. v. de eccleſ. hierarchia, c. 1. fol. 4.

¶Quarto, infertur ex his, excõmunicationem maiorem, aliquem habere effectum, etiam quo ad interiora animæ, quem non habet peccatum mortale. quod palam eſt, ſi conſideremus quæ dicta fuere prima, & ſecunda illationibus. Nam quod excommunicatio quod ad exteriores pœnas multa inducat, & operetur, quę peccatum mortale minime inflixerit, tradetur inferius in ea illatione, quæ pręcipuos excommunicationis effectus continebit, quo in loco euidentius oſtendam illationem iſtam iure diuino, & humano uerisſimam fore. Atque omnia iſta intelligenda ſunt de excommunicatione iuſte a pr̃latis eccleſię lata: de iniuſta etenim latius, quid in ea tenendum ſit in hac relectione tradere conabimur.

¶Quinto hic patet, falſam omnino eſſe gl. in can. quodcũq; xxiiij. q. j. quæ aſſerit, excommunicationẽ quo ad Deum nihil operari, & nullum effectum habere: ſed quo ad eccleſiam militantem, dixit eam glo. ſingul. eſſe. Abb. in cap. dilectis. de appellat. etenim hęc aſſertio a catholica ueritate plane aliena eſt. Nam excommunicatio iuſta non tantum effectum habet quo ad eccleſiam, & extrinſecas pœnas, ſed etiam quod ad Deum, & quo ad interiorem pœnam. quod ſatis probatum eſt in præcedentibus, quę adducta fuere aduerſus Lutherum, & alio. Sunt etenim quędam bona ſpiritualia, quibus excommunicatio neminem priuare queat: nempe fides, ſpes, & charitas. ſiquidem his nemo per excommunicationem priuatur. at præter hæc ſunt alia, quę non parum ipſis peccatoribus inter iuſtos commorantibus opitulentur. a quibus nimirum ſegregat excommunicatio: multiſque non corporalibus modo, uerum etiam ſpiritualibus incommodis afficit

ut

ut ſuperius diximus.

❡Sexto eadem radice neceſſario expendenda erit reſponſio Romani poontificis in c.j.de ſent.excom
9 mu.iſto.lib,ubi † ſcribit,excommunicationem medicinalem eſſe, non mortalem. a quo Lutherus omnia tentans euertere argumentatur, excommunicationem non priuare quem bonis ſpiritualibus, nec communibus ſuffragiis eccleſię:cũ alioqui,ſi his priuaret, mortalis eſſet, non medicinalis. Igitur ad extirpãdam prauam iſtam argumentationem,oportet expendere,qua ratione excommunicatio ſit medicinalis.Eſt etenim, & dicitur excommunicatio medicinalis ex fine: qa eius finis ẽ mederi peccatoris, morbo peccati laboranti: ordinatur ſiquidem in hunc finem quod excommunicatus reſipiſcat, pœniteat, ac ſatisfaciat eccleſiæ, quam propria contumacia iniuria afficit. nam & ſi excommunicatio pluribus documentis, & ſpiritualibus incõmodis quenquam afficiat:nihil tamen refert, ne dicatur medicinalis. Nam ut ea, quæ purgãt corpus, tametſi multis alioqui damnis ipſum afficiant,mederi tamen dicuntur:ſic pari modo quid obſiſtit,quo minus id animæ ſalutare medicamẽ dicatur, quod ad ſaltem eius finalem exhibetur,quãquam interea ſpiritualis nocumenti nõnihil inferat? magno nanque animæ commodo cedit ipſum ſpirituale damnum, ſi per id ex morte poſsit ad uitam reuocari. Erit nanque excommunicatio medicinalis, ſi eam excommunicatus non contempſerit: ſed potius confuſionem ſuam reſpiciens emendet quę male prius egerat. Sic plurimũ Theodoſio Imperatori profuit excommunicatio. cuius mentio fit in cano.cum apud Theſſalonicam xj. quæ.3.cuiuſque nos meminimus libro ſecundo Variarum reſolutionũ cap.8.nu.j.Hunc uero eſſe finem excommunicationis,conſtat ex Paul. j.ad Timothe. j. Tradidi, inquit, eos Sathanæ, ut diſcant non blaſphemare.ex eodem j.ad Corint. c.v.Iudicaui eum tradere Sathanę in interitum carnis,ut ſpiritus eius ſaluus ſit in die domini Excommunicatus equidem uidens ſe ipſum ita grauari,& opprimi a dæmone, & ab omni conſortio fidelium alienum eſſe, reſipiſcet forſan. ita ſane ſcribit Origenes in libro Iudicum: De eccleſia per ſacerdotem pellitur ut notatus ab omnibus erubeſcat:& conuerſo eueniat ei illud, quod ſequitur,ut ſpiritus ſaluus fiat in die Domini. can. aude denique xj.q.3.tex. optimus in can. corripiantur. xxiiij. q.3. Fœlix etenim dicitur illa neceſsitas, quę nos ad meliora perducit. Quod ſi excommunicatus contemnens excommunicationem pęnitere negligat, ac eius cor fuerit induratum, excommunicatio ei erit lethalis,non medicinalis:& tamen adhuc dicetur medicinalis pœna.quia erit excommunicatio medicinalis reliquis eccleſię membris, & per eam incolumitati totius reliquæ communionis. Vnum enim pecus morbidum, omne pecus inficit: atque ideo pecus morbo infectum reſecandum eſt,& ſequeſtrandũ, ne reliquas contactu ſuo inficiat oues. Nec ex ea cauſa paſtor iudicatur crudelis, ſed piuss imo crudelis eſſet, & ignauus, ſi pecus morbo infectum ægre minime ſegregat. Sic ſane Diuus Ambroſius ſuper pſalmum 118. de excommunicatione loqens inquit, Recte ergo & ſacerdos uulnus, ne latius ſerpat,a toto corpore Eccleſię, quaſi bonus medicus debet abſcidere,& prodere uirus criminis, quod latet,Idem Ambroſius lib,2. de of-

ficij

ficijs, cap. 27. Cum dolore amputa-
tur, etiam quæ putruit pars corpo-
ris, & diu tractatur, ſi poteſt ſanari
medicamentis: ſi non poteſt, tunc a
medico bono abſciditur. Sic Epiſco
pi affectus bonus eſt, ut optet ſana-
re infirmos, ſerpentia auferre ulce-
ra, adurere aliqua, non abſcindere:
poſtremo, quod ſanari non poteſt,
cum dolore abſcindere. hactenus
Ambroſius. Gratianus item in d. c.
corripiantur. 24. q. 3. citat diuũ Au-
guſtinum in hæc uerba: Paſtoris ta
men neceſsitas habet, ne per plures
ſerpant dira contagia, ſeparare ab
ouibus ſanis morbidam, ab illo cui
nihil eſt impoſsibile, ipſa forſitan
ſeparatione ſanandam. Idem Gra-
tianus ea quæſtio. utitur Hierony-
mi teſtimonio in cap. reſecandæ. in
hunc modum ſcribens: Reſecandæ
ſunt putridę carnes, & ſcabioſæ
oues a caulis repellendę, ne tota do-
mus, maſſa, corpus, & pecora ar-
deant, corrumpantur, putreſcant,
& intereant. Quibus equidem au-
thoritatibus ratio conſtat, quare ex
communicatio medicinalis eſt, &
uere medicinalis dicitur: Imo & re-
liquę pœnæ in republica ſtatutæ
aduerſus homines facinoroſos,
ſi ipſius communitatis utilitatem cõ
ſideremus, medicinales ſunt, non ip
ſi, cui imponuntur: ſed alijs, qui pu-
nitorem exemplo territi delinque-
re minime audent. clem. j. de offi. or
di. capit. irrefragabili. eo. tit. cap. ad
liberandum. de Iudæis. cap. 2. de ca
lumnia. c. quapropter. 2. q. 7. idque
eleganter adnotauit diuus Tho-
mas. j. 2. q. 87. artic. 7. ſunt & ad idẽ
pulchra Ariſtotelis uerba libro. 2.
Ethic. c. 3. Omnem actionem, in-
quit, ſequitur uel uoluptas, uel do-
lor. idcirco uirtus circa uoluptates,
& dolores uerſatur. indicant id pu-
nitiones, quæ per dolores adhiben
tur: ſunt enim medicationis quæ-
dam: at medicationis per contraria
fieri conſueuerunt. hęc Ariſtoteles.
unde colligitur manifeſte, pœnas
quaslibet eſſe rei publicæ, & com-
munitati, eiuſque menbris in hoc
medicinas, quod homines earum ti-
more abſtinebunt a criminibus cõ-
mittendis: quod maxime apparet
experimẽto: cum in omnibus bene
inſtitutis communitatibus potiſsi-
ma pars publici magiſtratus in hoc
uerſetur, ut delicta iuſtis puniantur
pœnis: alioqui libera daretur delin-
quẽdi licentia, nec tuta eſſet inter
improbos innocentia. ca. factæ ſunt
leges 4. diſtinct. Hinc par eſt expẽ
damus, an uerum ſit quod plerique
ex noſtris adnotarunt, pręſertim Io
an. And. & Domi. in c. Romana. 4.
iſto tit. Iaſon. in l. quod iuſsit. ff. de
re iudica. nu. 41. Ioan. Lupi in cap.
per ueſtras. §. 18. nu. 14. aſſeueran-
10 tes, † iudicem non debere ferre ſen
tentiam excommunicationis in eũ,
quem ſcit, aut uериſimiliter ſuſpica-
tur minime propter eam pœniten-
tiam acturum, & ab illa contuma-
cia ceſſaturum catholica reſipiſcen
tia. Etenim hæc ſententia falſa eſt,
ſicuti apparet ex his, quæ modo no
tauimus. Nam excommunicatio nõ
eſt ex eo tantum medicinalis, quod
medelam inferrat ipſi contumaci, et
peccatori. ſed quia adhuc reliquis
eccleſiæ membris medeatur. Deni-
que horũ authorũ ſententia tunc
erit ad admittẽda, cũ iudex uiderit
excommunicationẽ minime utilita
tem ipſi excommunicando allatu-
ram: imo ſuſpicetur magis induran-
dũ cor ipſius per excõmunicationẽ:
tũc etenim poterit ſuperſedere huic
cenſuræ: quemadmodum colligitur
ex can. prodeſt. & can. ſequent. 23.
q. v. blandis enim tũc uerbis eſt alli
ciendus peccator, ut eccleſiam au-
diat, non aſperis irritandus, ut ma-
gis contumax efficiatur. Atque ita
hanc

hāc queſtionem abſoluendam eſſe cenſet Abb. in c.ab excommunicato.de reſcript.Fel.in c. Apoſtolicę. col.4.& v.de exceptionibus.Tho. in 4.diſt.18.arti.ultim.ſub.q.2.

SVMMARIVM.

1 Communio cum excommunicatis prohibita eſt iure non tantum humano ſed diuino

2 Romanus pontifex, an poſſit diſpēſare, aut permittere, quod cōmunicet quis cum excommunicato.& nu 7.

3 Romanus pontifex an poſſit licite abſq; peccato comunicare cū excommunicato?

4 Princeps, an teneatur ſeruare leges humanas, uel ſit ab eis ſolutus.

5 Papa, an teneatur ſemel in anno confiteri?

6 Cōfeſſio ſacramētalis, ē ad ſalutē neceſſaria.iureq; diuino īſtituta.

7 Quibus caſibus iure diuino teneatur quis omnino confiteri : præſertim an eo tempore, quo ſumere uult Eucharistiam? & nu 8.

9 Maritus an poſſit licite communicare cum uxore excomunicata?

10 Contractus factus cum excomunicato, ualidus eſt.

11 Cōmunio cū excoicato ad eius ſpiritualē ſalutē iure ꝑmittitur.

§. PRIMVS.

SEPTIMO loco, ut eandem excōmunicationis definitionem amplius aperiamus, & quę inferat hęc a communione eccleſię ſegregatio, noc umēta explicemus, deducitur a proximie notatis, excōmunicatū uitandū fore ab alijs fidelibus, nec ei cōmunicādū eſſe: hoc probatur multis præſertim Matth. c. 18. Si eccleſiā nō audierit, ſit tibi tāquā Ethnicus, & Publicanus. Prima item ad Co-
1 rinth.c.v.† Si is, inquit Paulus, qui
frater nominatur aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cū huiuſmodi nec cibū ſumere. & rurſus ad Theſſalo. 2.c.3.dixit, Quod ſi quis nō obedierit uerbo noſtro per Epiſtolā, hunc notate, & nō cōmiſceamini cū illo, ut confundatur.e. Io.2.c.j.ita admonet. Siquis uenit ad uos, & hanc doctrinā nō affert, nolite recipere eū in domū, nec aue ei dixeritis. qui enim dixerit illi, aue cōicat in eius operibus malignis. Ecce prędixi uobis, ut in die domini nō confundamini. Ex quibus patet, non eſſe communicandum cum excommunicato, nec hoſpitalitate, nec familiari colloquio. Hoc ipſum admonet Calixtus Papa & martyr in epiſtola ad omnes Galliarum Epiſcopos, dicens: Excommunicatos quoque ſacerdotibus nullus recipiat ante utriuſque partis iuſtam examinationem: nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu aut oſculo communicet: nec aue, eis dicat: quia quicunque in his, uel in alijs prohibitis ſcienter excommunicatis communicauerit, iuxta Apoſtolorum inſtitutionem, & ipſe ſimiliter excommunicationi ſubiacebit. Hactenus Calixtus: cuius Gratianus meminit in cap.excommunicatos.xj.q.3.idem fere tradit text. in capit.nuper. hoc titul.capitul. 1. de exceptionibus, quibus in locis prohibetur communio cum excommunicatis in oratione, oſculo, loquutione, & cibo, ac potu,

eſt & ad hoc ex Chryſoſtomo
tex.in cap.ad menſam.xj.q.3. qua
in quęſtione Gratianus ipſe plures
tradit authoritatis,quibus commu-
nio cum excommunicatis prohibe
tur. Quibus accedit regia lex. 34.
tit.ix.partit.j.

¶ Hinc deducitur, communionē
cum excommunicatis prohibitam
eſſe iure diuino legis Euangelicę.id
patet ex d.cap.Matthæi.18.& ex
alijs Pauli,ac Ioannis Apoſtolorū
locis. Hanc opinionem tenet Coſ-
mas in Pragmat.ſanctio. tit.de ex-
communicatione non euitan. uerb.
niſi.Feli.poſt alios in cap. nulli.de
ſenten.excom.& Theologi,qui no
ſtra ętate aduerſus Lutherum ſcri-
pſere. Illud tamen eſt hac in re ob-
ſeruandum, lege Euangelica prohi
beri communionem cum excom-
municatis in his,quæ ad diuina per
tinere: in alijs autem prohiberi le-
ge humana. Etemin in Euangelio
illa communicatio prohibetur,quæ
uere,& proprie Chriſtianorum eſt,
& ſpiritualia reſpicit,et ſic illa,quę
circa diuina cōtingit, authore Tho
ma in additionibus ad 3. partem
q.23.art.3. igitur communicatio in
diuinis eſt cum excommunicatio
prohibita lege Euangelica, non in
alijs: ſicuti aduotarunt Ioānes Ma
jor in 4.diſtinctio.18.q.4.& Drie-
do.in lib.de liberta.Chriſtiana, pa
gina.137.Huc pertinent multa,quæ
in pręcitatis paulo ante locis fre-
quētiſsime a uiris ſanctitate & do
ctrina celeratiſsimis tradunt.

¶ Vnde ſolet a ueſtris in cap.nul
2 li.eod titu.diſputari, † poſsitne ali-
quis priuilegio romani pontificis
habere ius communicandi cum ex-
communicatis.& tandem Panormi
tanus poſt alios in dict. cap. nulli.
in ea eſt ſententia,ut opinetur, non
poſſe romanum pōtificem ſine cau-
ſa alicui per priuilegium permitte-
re, quod communicet cum excom-
municatis maiori excommunicatio
ne.idque aſſerat authoritate textus
in dict.cap.nulli.& in cap.3.§.ex-
communicatos. de priuileg. qui-
bus minime probatur hæc aſſertio.
Nam inibi tantum conſtat, mona-
chos,& alios utcunque exemptos,
& priuilegia generalia habentes;
teneri ad euitandum excommunica
tos: quia priuilegium generale exē
ptionis a Iuriſdictione Epiſcopo-
rum,non tendit in hoc,ut non teneā
tur habentes hoc priuilegium uita-
re excommunicatos ab ipſis Epi-
ſcopis,& eccleſiarum prælatis.un-
de non omnino probatur commu-
nis concluſio in dictis locis. Qua
ratione ipſe diſtinguerē in hac quæ
ſtione.Etenim aut agimus de com-
municatione in diuinis: & opinor,
non poſſe Papam diſpenſare, nec
cuiquam permittere, quod commu-
niter cum excommunicato maiori
excommunicatione. Nam licet poſ
ſit ſummus pontifex ius diuinum
interpretari, profecto illud non po-
terit quacunque ex cauſa tollere;
nec per diſpenſationem,nec per pri
uilegium: ſicuti iam admonuimus
non ſemel,ſed pręſertim in epitome
ad quartum libr.decreta.2.part.ca.
vj.§.9. num.2.ſic ſane nec ulla ex
cauſa diſpenſatio in hoc iuſtificabi-
mur:licet interpretatio poſsit uim,
& effectum habere, maxime ex
authoritate romani pontificis, qui
tamen legem diuinam tollere non
poteſt.cap.cum inferior.de maiori-
tate & obedientia. Et hęc quidem
in hunc ſenſum accipienda ſunt, ut
ex priuilegio romani pontificis mi
nime peccati culpam effugiat, qui
in diuinis communicat cum excom
municato maiori excommunicatio
ne; tametſi huius priuilegij cauſa
immunis ſit a pęna iure poſitiuo ſta
tuta contra communicantes cum
excommu-

excommunicatis : nempe minori excommunicatione quæ minor excommunicatio iure humano intelligitur communicantibus cum excõmunicatis : quod Felinus ſenſit in dict.cap.nulli. & comprobari poterit ex his , quæ nos tradidimus in reg.Peccatũ.de regul.iur. 2. parte. .§.8.numer.9.

¶His accedit adnotatio glo. in can.ſi inimicus.93.diſtinct.& in d. ca.nulli.ubi Panormitanus & alij.
3 ex ea colligunt, romanum † pontificem communicantem cum excommunicato, non incidere in excommunicationem minorem. Etenim id non alia ratione procedit quam quod excommunicatio minor , quæ communicantibus cum excommunicationis indicitur, pœna ſit iuris humani,et poſitiui.Nec refert ad hunc effectum , quod Papa communicauerit cum excõicatio in diuinis,uel in profanis,& alijs humanis colloquijs :licet nec ipſe Papa ualeat a peccato excuſari ſi abſque iuſta cauſa cum excommunicato utcunque communicauerit:quemadmodum ſenſit glo. in d. cap.nulli. Panormitanus in c. cum deſideres. hoc titul. & Syluester uerb.excommunicatio.v. verſi.primum dubium.Nam ſi romanus põtifex communicet cum excommunicato in diuinis,peccabit : quia ea communicatio eſt legẽ diuina prohibita: quod ſi hęc communicatio in humanis contigerit abſque cauſa,quidam forſan opinabuntur, ipſum Papam non peccare, ex eo, ꝙ legi poſitiuæ minime ſubijciatur. tex.in l.princeps.ff.de legib.capit. propoſuerit.de conceſſ. præbend.l. omnium.C.de teſtament. Nos contrariam ſententiam ueriorem eſſe arbitramur:quam ea ratio potiſſimum adſtruit,& comprobat, quod licet princeps ſummus agens contra ipſius legem,& humanam principum conſtitutionem nequaquam reus ſit illius humanę legis uiolatione:quippe qui non teneatur ipſius legis humanæ ui coactiua,ut obiter hac utar dictione,nec rõne humani pcepti: tenet̃ tñ ui quadã directiua,
4 †et quæ principem rõnẽ ad rectum dirigit,humanæ conſtitutioni, etiã a ſeipſo latę ſeipſum ſummittere. quod probatur in l.digna vxor. C. de legib.cap.iuſtum. 6. diſtin. Ratio ſiquidem naturalis dictat, principem legem illam ſeruare debere, quam is tulerit.cap.cum omnes.de conſtitu. Qua ratione quo ad Dei iudicium princeps non eſt abſolutus à lege,quam ipſe tulerit,quo ad uim legis directiuã,quæ principẽ in id dirigit,quod facere tenet̃: deniq; turpe apud principem reipublicę caput,eſt, quod non conueniat eius communitati. idcirco probatiſſimũ hoc eſſe exiſtimarunt Diuus Tom. ſ.2.q.96.artic.v. & ibi optime Caietan.Felin.num.24.& Deci. num. 24.in cap.j.de conſtitu. Fortuni.in l.j.nu.11.ff.de pact. Ludo. Gomes in regu.de infirmis reſignanti. q. j. co.2.quibus ſuffragatur tex.in can. iuſtitiæ.& in cap.ultim.25.q.j.ſunt et ad idem quam plura teſtimonia, ex ſacris pręſertim libris Etenim Matthęi c.23.Chriſtus Ieſus Phariſęis improperat, quod onera grauia alijs imponant:ipſi uero nec digito uelint ea mouere.Huc pertinet Catonis ſententia , Patere legem, quam tuleris.illud item quod Plato docet de legibus dialogo.4. Interim enim,inquit,paratum exitium illi ciuitati uideo , in qua non lex magiſtratibus, ſed legi magiſtratus pręſunt: ſalutem uero illi , ubi lex ſeruientibus magiſtratibus dominatur. idem refert Ioannes Stobæ. ſermone 42. Ad Romanos ca.2.diuus Paulus ſatis hãc concluſionem

confirmat.

Item & Iacobi.c.v.Confitemini alterutrum peccata ueſtra, ex quibus hęc eſt catholica concluſio:atque ita definitum extat aduerſus hæreticos in concilio Conſtantienſi:quo loco dãnantur errores Vuicleph. et in concilio Florentino ſub Eugenio quarto.atq; item in Tridentino.ſeſſione ſexta,c.14.Huiuſque confeſſionis ſacramentalis,& quæ ſacerdotibus fit,meminere Origenes,Baſilius,Dionyſius,& alij eccleſiæ catholici doctores,quorum authoritates tradidere cõtra Lutherum Rōfſenſis, artic.8. & 9. Eckius in Enchiridio.ca.8.idem in Homelia 41. de ſacramento. Alfonſus a Caſtro de hereſibus.uerb.confeſſio. Albertus Pighius in controuerſia.9.cap. de peccatorum confeſſione. & libro ſecundo,de eccleſiaſtic. Hierarchia,c. 7.& 8.Ioan. Arboreus lib. 3. Theoſophiæ.cap.21,& compedium concertationum conti a Lutherum,artic.15. Concilium Coloñienſe titu.de confeſſione. Andreas a Vega in Concilij Tridentini defenſione lib.13.c. 27.eãdem concluſionem probarunt Diuus Thomas 3.parte,q.74.artic.v. & queſt. 65. artic.4.& alij in 4.ſenten.diſt. 17. Adrianus in 4. ſenten. in tract. de confeſſione, in princi. & Martinus ab Azpilcueta in princip. de pœnitent. diſtinct. v. Melchior a cano.in relectione de pœnitentia, parte.v.ut hinc plane uideas in maximum incidiſſe errorem gl.in ſumma de pœnitentia, diſtin. quintã, quã ex noſtris plerique ſecuti ſunt, maxime Panormi.in dict.c.omnis utriuſque.nu. 18. ex ea eſſerentes, confeſſionem ſacramentalem, quæ ſacerdotibus fit, iure humano inſtitutam eſſe:quod & improbi Lutherani impudẽtiſſime auſi ſunt aſſeuerare:& quidam alij ex antiquis hęreticis, catholicę eccleſię hoſtibus.

ℭConcluſio ſecunda. Confeſſio hæc ſacrametalis ita a Chriſto inſtituta eſt, ut nullum ei tẽpus certũ definierit, ſed id eccleſiæ ſit definitioni relictum. Patet hęc aſſertio: cum ex ſolo iure diuino non poſſit percipi, pro quo tempore præceptũ iſtud de confeſſione nos obliget. tunc uero obligat, cum eccleſia definierit: Etenim dici uere non poterit, iure diuino teneri quem ad confeſſionẽ iſtam exteriorem ſtatim cum peccata comiſerit, mortalia, uel eorum memoria occurrerit: non equidem tenetur, ſed tantum tempore iure diuino, uel humano definito: ſecundo Thomam. & omnes in 4.ſenten.diſtinctio. 17.q.3.artic. j. q.4.falluntur item qui exiſtimant, confeſſionem iure diuino tantum ſemel in uita faciendam eſſe: cum impoſſibile ſit ſemel in uita de omnibus peccatis confiteri propter obliuionẽ hominibus facilem: idcirco integritas cõfeſſionis plurimũ fraudaretur, cuius illud eſt proprium, quod omnia peccata mortalia quis confiteatur. Hæe denique certa ſunt, licet Innocent. in dict.c.omnis utriuſque.& Archidia.in capit. ille Rex.de pœniten. diſtinctio. 3. tenuerit, obligari homines ad ſtatim confitendum.

7 ℭTertia concluſio. ✝ Iure diuino tenetur quis ad mortalium confeſſionem in periculo mortis. hæc eſt communis omnium Theologorum ſententia in dict. 26. diſtinct.& Adria.in tracta.de confeſſione.§.3.Syluestri, verbo, confeſſio.j.q.2. text. optimus in capitul. cum infirmitas. de pœniten. & remiſ. qua in re oportet aduertere ad hunc effectum, periculum mortis tunc uere dici, quoties frequenter ſolet mors contingere, & probabili ſuſpicione timetur: quod arbitrio uiri prudentis committendum eſt,

dũ eſt. Nã probabilis, & iuſta mortis ſuſpicio propter periculum admodũ frequens, hãc obligationem ex ratione iuris diuini conſtituit: ut Palud. in d. diſt. 17. & ibi Ioã. Maior. q. 2. explicarunt. Vrget ſiquidẽ eo tempore neceſsitas expurgandi animã a morbo ſpirituali, ne eo contaminata exeat a corpore in æternam damnationem.

8 ¶Quarta concluſio, † Iure diuino tenetur quis mortalia peccata ſacerdoti confiteri eo tempore, quo uelit euchariſtiæ ſacramentum adſumere, nec ſufficit ad hoc uera contritio cordis. Hæc conſtat teſtimonio Pauli ad Corinthios. j. cap. xj. Nam cũ is dixerat, probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat: ſubiunxit: Qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium ſibi mãducat, & bibit. quibus uerbis expreſsit, illũ indigne manducare, qui prius nõ ſe probauerit, atque diſcuſſerit. Hanc uero diſcuſsionẽ fieri debere per confeſsionem iſtã exteriorẽ, quę ſacerdotibus fit, multis oſtenditur. & primo authoritate conſuetudinis uniuerſalis, quæ ab exordio eccleſię catholicæ ita fieri obtinuit. Nam & hęc ſufficiens exhibet teſtimonium authore diuo Auguſtin. 4. lib. de Baptiſmo aduerſus Donatiſtas, c. 24. Siquiſquam, inquit in hac re authoritatem diuinam quærat, quod uniuerſa tenet & eccleſia nec Concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nõ niſi apoſtolica, authoritate traditum, rectiſsime traditur. Hanc autem conſuetudinem ab initio eccleſię ſeruatam fuiſſe, teſtis eſt Sozomenus lib. ix. hiſtoriæ tripart. c. 35. Item diuus Auguſt. hanc concluſionẽ probat in epiſtola ad Comitem Iulianum de ſalutaribus documentis cã. 33. Quando inquit, corpus Chriſti accipere debemus, antea ad confeſsionem debemus recurrere, ſi peccata obnoxia in nobis cenſerimus: ne cum Iuda proditore diabolum intra nos celantes pereamus. Hæc & alia ad hanc rẽ inibi, quæ maxime hunc ſeruiunt diſputationi. Author itidẽ libri de Eccleſiaſticis dogmatibus, ſiue is fuerit Auguſti. ſiue Gennadius, ca. 53. quem mortalia, inquit, crimina poſt baptiſmũ commiſſa prẹmunt, hortor prius ſacerdotis iudicio reconciliatũ communioni ſociari, ſi uult non ad iudicium, & condemnationem ſui euchariſtiam percipere. Cyprianus Martir beatiſsimus manifeſtę huius ſententię author eſt in ſermone quinto de lapſis: ubi euchariſtię communionem adſumi abſque præuia peccatorum exomologeſi, & ſacramentali confeſsione, temeritatẽ appellat contra domini, ac Dei legem, & contra euangelij uigorem idẽ Cyprian. in epiſt. 18. & 54. tertij libri, hoc ipſum aſſeuerat. Leo deinde Papa in epiſto. 59. ad Theodorum Epiſcopum Foroiuliẽſem. c. multiplex. de pœnit. diſt. j. Mediator inquit Dei, & hominũ hanc prępoſitis eccleſię tradidit poteſtatem, ut confitentibus pœnitentia ſatisfactionem darent, & eadẽ ſalubri ſatisfactione purgatus ad cõmunionem ſacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Hanc præterea neceſsitatem confitẽdi peccata mortalia ad eucha iſtiæ ſacramẽtum percipiendum, prẹmittit. text. in d. c. omnis utriuſque ſexus. de pœnit. dum ex eo obligat ſemel in anno ad cõfitendum peccata, quod ſeml itidẽ in anno Paſchæ tempore ad euchariſtię ſumptionẽ catholicos obligauerit. Qua argumẽtatione diuus Thomas utitur in loco ſtatim citãdo. tamen ſi certius, ac uerius ſit, oportere ante euchariſtiam confiteri, quotieſcunque illã eſt homo percepturus; non tamen

ex illo

ex illo præcepto concilij Lateranenſis in d.cap.omnis. ſed ex lege diuina: ſiue in Paſcha, ſiue quocunque alio tempore euchariſtia ſumēda ſit. Nec tamē in illo cap. omnis Innocentius III. etiam ſi limitaſſe uideatur præceptum communionis ad paſchale tempus, non item præceptum confeſsionis ad id tempus reſtrinxit. Igitur duo præcepta continentur ſeparatim: præceptum quidem de ſemel in anno confitendo ad nullum certum tempus reſtrictū: præceptum item de adſumenda ſemel in anno euchariſtia ad tempus certum: id eſt paſchale limitatū. ꝙ explicat eleganter Melchior a Cano Salmanticenſis in relecti. de pœnit. v. parte, fere ad fin. ex hoc deducens, non teneri quem præciſe ad confeſsionem iſtam tempore Paſchę: imo ſufficere, ut ſatisfaciat præcepto de confeſsione, quod qualibet anni parte confeſſus fuerit peccata propria modo tempore ſumendę euchariſtiæ, ſi quod mortale crimen commiſerit poſt confeſsionem, illud confiteatur. idem notat Ioā. Maior 4. ſent. diſt. 17. q. 2. col. pen. eſt ſane ſatis expreſsim in concilio Colonienſi, tit. de confeſsio. cap. quod generalis. Eandem opinionem, quod iure diuino ſit neceſſaria confeſsio ſacramentalis eo tempore, quo ſumenda eſt euchariſtia, tenent Hugo de S. Victore in lib. de Eccleſia. pote. ligan. atque ſoluen. Gabriel in canone miſſæ. lect. 7. Thomas in 4. ſent. diſt. 17. q. 3. articu. j. q. 4. et ibi Palud. Maior q. 2. & alij frequentiſsime gloſſ. in ca. de celebr. miſſa. Syluest. uerbo confeſsio. j. q. 2. & uerb. euchariſtia. 3. §. 14. Melchior Cano. in d. relecti. v. parte Alfon. a Caſtr. de hæreſi. ver. Euchariſtia. 10. errore. Ambro. Catha. lib. v. aduerſus Caiet. capit. adnotaui. Marti. Azpilcue. in princ. de pœni. diſt. v. ex 3. part. gloſſ. num. 31. ex quibus conſtat, hanc ſententiam communi omniū Theologorum ſuffragio, & eccleſię catholicę conſuetudine receptam omnino eſſe. quod fatetur hac de re late diſputans Ioan. a Medina in Codice de pœnit. tract. 2. in c. de confeſsione præmittenda ſumptioni euchariſtiæ. etiam ſi Caiet. in 3. parte. q. 80. artic. 4. & in ſumma uerbo communio. & 1. ad Chorin. cap. 11. aſſeueret, non obligari quem ad confeſsionem ſacramentalem, niſi ſemel in anno, etiā eo tempore, quo ſumere uult euchariſtiæ ſacramentum. idemque prius ſenſerit Richardus in 4. ſent. diſt. 17. artic. 3. q. vj. & tenuerit Palud. ibi q. 2. Adri. in materia de cōfeſsione, q. 3. Panor. in dict. cap. de homine. non eſſe mortale peccatum ſine cōfeſsione ad euchariſtiam accedere, ſi homo alias contritus ſit: quod & Caieta. ipſe contendit. quorum ſententia periculo eſt, atque ideo minime tenēda, nec cōſtituenda inter eas ſententias, quæ probabiles a Theologis ſolent cenſeri.

¶Quinta concluſio. Iure diuino tenetur quis ad confeſsionem peccatorum mortalium ratione periculi carendi confeſſori, quem nunc habet, non habiturus tempore neceſſario. Hęc itidem eſt omnium conſenſu recepta ſententia in diſt. 17. 4. ſent. ubi in ſpecie Palu. Io. Maior. & Adri. in d. q. 4. Ange. in ſumma, uerb. confeſsio. j. q. 31. Floren. 3. par. titul. 4. cap. 18. §. 4. Sylue. uerb. confeſsio. j. q. 2. Melchior Cano. in d. relect. de pœnit. v. parte, fere ad fi. quo in loco doctiſsime hunc in modum diſtinguit. Quædā præcepta ſunt homini, ad certum, et determinatum tempus implenda, ut de ieiunio quadrageſimæ, aut uigilia alicuius feſti: & eiuſmodi nō eſt neceſſe præuenire, etiam ſi exiſti-

memus, impedimentum legitimum nos habituros tempore, quo ſint implenda. Alia uero præcepta ſunt ſine determinatione temporis, quę uidelicet nos obligant, ut aliquando impleantur, ſaltem ſemel in uita: ut ſunt media ad ſalutem neceſſaria, atque præcepta, quę de huiuſmodi feruntur, anteuertere neceſſum eſt, ut de baptiſmo: de pœnitentia. Imo qui nuſquam in uita euchariſtiã accepit, credẽs futurum periculũ mortis, nec habiturũ ſe euchariſtię copiã, pręuenire debet, cum habet copiã. nã tenetur ſaltẽ ſemel in uita illud præceptum implere. Hęc denique adduximus, quo apertius probaremus ſummum pontificẽ teneri quidem ſub grauiſsimi criminis, & peccati reatu, ſaltẽ ſemel in anno cõfiteri ſacerdoti peccata mortalia: & idem dicimus de ſumptione euchariſtiæ in Paſcha, aut tempore iure humano alioq; definito. eãq; cõcluſionẽ duabus rõnibus abſtruimus. Prior q̃dẽ aui directiua iuris humani deducit: ſicuti ſuperius cõmemorauimus. etenĩ fatemur ſummũ principẽ nõ ſubijci legibus humanis quo ad earũ uim præciſe cogentem, aut coactiuã: attamẽ negamus eũ eximi a legibus humanis quo ad uim directiuam quæ procedit a lege naturali, & eius ratione, ſimul & a l. humana. Ratio etenim naturalis dictat, principẽ teneri ad ſeruandã legẽ illam, quã eius ſubditis indixerit. Eadẽ ſiquidẽ ratio, quę iuſtã efficit principis legẽ quo ad eius cõmunitatẽ, plane arguit principẽ teneri ad eiuſdẽ legis obſeruationem, & eũ dirigit ad hunc iuſtitiæ tramitẽ, ut conueniat cõmunitati, & exiſtimet, legẽ ſibi iuſtã eſſe, q̃ proprijs ſubditis iuſtiſsimam fuiſſe cenſuit. Poſterior ratio inde colligitur, q; preceptum de annua confeſsione, licet aliqua ex parte humani iuris ſit, non omnino diuini, uere ſit diuini iuris limitati per humanum: ita quidem utriuſque iuris uiolatio unicum peccatum eſt, quoniam ambo illa pręcepta unicum actum iniungunt, et alterum eſt alterius determinatio. Nec me latet potuiſſe eccleſiam longius, aut breuius tempus cõfeſsioni ſacramentali definire: id tñ lege uniuerſali fieri potuit & põt ſed ſemel cõſtituta lege uel ſeipſum uel aliũ ab ea ſine cauſa, & in hac ſpecie grauiſsima, iuſtiſsimaq;, propter uim admiſtam diuinę legis, minime licet principi ſummo, eius libenter ſubiturus cenſuram, non temere contendimus. Prolixius profecto, quam propoſitæ materiæ conueniebat, quæſtionem iſtam tractauimus, quod lector facilime cõdonabit: id etenim ea cauſa facimus, ut concluſionem, quam de communicatione in diuinis cũ ipſo excõmunicato romano pontifici permittẽda, fortius comprobaremus.

¶ Quod ſi tractemus de communicatione, cum excommunicatio in humanis, & temporalibus, ea iure humano eſt interdicta: atque ideo poterit ſummus pontifex ex cauſa eam permittere abſque ulla culpa, uel priuilegio, uel lege lata. quod ſi ſine cauſa eam permiſerit, male faciet, nec immunis erit a culpa: quãuis poſitiui aduerſus cõmunicares cum excõmunicatis ſtatuta, remiſſa ex hoc cenſebitur. ſicuti ſuperius ſcripſimus: & notat Felin. in c. nul li. de ſent. excom. Sic iura pontificia pluribus in caſibus permiſere communicationem cum excommunicatis: quorum mentio fit in cap. quoniam multos. & alijs eiuſdem q. capitibus 11. quæſt. 3. cap. cum deſiderés. cap ſi uere, de ſen. excom. l. 34. tit. 9. par. 1. & ubique iuris põtificij interpretes, ac Theologi, p̃ſertim Ang. Sylue. & Caie. in ſummis. Ho

cum

rum autem canonum cauſa aliquot hic breuiter attingam quo manifeſtior ſit eorum intellectus. Eſt etenim reſponſum in dict. cap. quoniã
9 multos. uxorem abſque † periculo poſſe communicare cum excommunicato marito. Etenim controuertitur an maritus itidem poſſit cum uxore excommunicata communicare? & gloſſ. inibi tenet, non poſſe maritum cum uxore excommunicata communicare. idem notant Ioann. Mona. in capitu. ſtatuimus, ſupra eodem. Sylueſt. poſt Goffredum, Sumam Roſellam; & alios in uerbo. excommunicatio. v. notab. 2. regia l. 34. tit. 9. part. j. ea quidem ratione quod uir facilime poſſit uxorem inducere, & compellere, ut ab excommunicatione recedat. idem tenet Hoſti. in ſumma, hoc titul. §. & quę ſit pœna. uerſic. lex excuſat. quorum ſententia mihi non placet: imo contrarium iure uerius eſſe cenſeo, ut tandem eodem iure maritus communicans ex communicatę uxori, immunis ſit a pœna ſtatuta contra communicantes cum excommunicatis. quam ſententiam tenuerunt ueteres. ut teſtatur Hoſti. quos ſequutus Angel. in Summa, uerb. excommunicatio. 8. quęſt. 9. Adria. in 4. ſent. in tract. de clauibus quęſtio. 3. exceptione. 6. Ioann. Driedo. de libert. Chriſt. pagina. 241. quibus ſuffragatur ratio a ſocietate, & communione deducta: cum ſocius poſſit communicare ſocium excommunicatum. gloſſ. in capit. j. 41. diſt. cui ſimilis eſt in capitul. ſi uere. hoc titul. in gloſſ. penulti. igitur & maritus iure ſocietatis coniugalis poterit communicare cum uxore excõmunicata: quod & Card. a Turre cremata probat in dicto capitul. quoniam multos. Nec oberit ratio in contrarium adducta, etenim ex ea opinor maritũ grauiter peccare, ſi neglexerit is uxorem iure maritali corrigere, & auertere ab illa contumacia, cuius cauſa fuerit excommunicata: attamen non ex hoc ſequitur, priuatum eſſe communione, & ſocietate uxoris excõmunicatę, & ideo, eũ in iuris pœnas incidere, ſi eidem communicauerit. Sic & in capit. Si uere hoc titul. extra, probatur, licitam eſſe communicationem cum excommunicato, ad exigendum ab ipſo debitam pecuniam, aliamue rem quampiam: cum alioqui commodum ex contumacia, & delicto conſequeretur excommunicatus ipſe. qua in re illud eſt in controuerſia, an ualeat contractus cum excommunicato factus? & licet prohibita ſit communicatio cum excommunicato maiori excommunicatione, et
10 illicita, ſit: † contractus tamen bene ualet, & uim habet etiam in utilitatem excommunicati: nec enim in hac ſpecie quidquam agit excõmunicatus authoritate publica, nec ad ſpiritualia pertinens: ſed tamen iure, & authoritate priuata actum omnino tẽporalem exequitur. quã ob rem hanc opinionem tenuerunt Innocent. & Panormit. nume. 35. in capit. ueritatis. de dolo & cont. idem Panor. in ca. ad probandũ. 2. & ibi Feli. de re iudic. doct. communiter in cap. Si uere. de ſent. excommunication. Ioannes. de Selua in tract. de benefi. 3. part. quęſtion. 4. colum. 3. Alfonſus a Caſtro de poteſtat. legis pœnalis. libr. 2. capitu. ult. concluſ. 2. ad finem. quibus adſtipulatur tex. ad hoc celebris in cap. fœlicis. de pœnis in 6. §. verum Et pręterea huic opinioni nihil oberunt quæ in contrarium adduci ſolent. Nam hic agimus de actibus extraiudicialibus, & qui priuata authoritate in tẽporalibus fiunt: imo matrimonium contractum ad ex-

communicatos, & religionis profeſſio ab eo facta tenent, & ualent: ſicuti & nos in Epitome in 4. decret. tradidimus. 2. part. c. 6. num. 3. Nec communicatio cum excommunicatis propter contractus prohibetur: imo contractus propter communionis prohibitionem, quę tamen pœnam habet a iure ſtatutam: quia ſatis eſt afficere ipſos communicantes cum excōmunicantis. Ea uero pœna, quod contractus ſit nullus, nullibi in iure ſtatuta eſt, nec probatur: idcirco iſthæc opinio uerior apparet: tametſi contrariā quidā defendere conentur, pręſertim Hoſti. in d. capitu. veritatis. & Fortuni. in l. Gallus §. & quid ſi tantū. ff. de lib. & poſt. col. 21.

¶ Poſtremo illud eſt adnotandū, non adeo ſuperſtitioſe communionem cum excōmunicatis interdictā eſſe, ut non liceat vllo pacto cum il-

11 lis communicare. † Etenim in his, quę ad eorum correctionem, & ad ſalutem animarū pertinent, licitum eſt, imo pium illis cōmunicare: ad illos quidem inducens in uiam rectā, & a praua, peſsimaque cōtumacia auertendos, ut tandem eos ad gremium reducamus eccleſię, a qua propter eorum demerita ſunt eiecti hoc permittunt leges Pontificię in c. reſponſo. & in c. cum uoluntate. in prin. hoc tit. de ſent. excom. docet Gratianus in cap. cū excommunicato. 11. q. 3. ex authoritate Iſidori, cuius meminit Iuo Carnotenſis lib. v. de ſent. excōmunicatio. notat Thomas in 4. ſent. diſt. 18. q. 2. artic. 4. diuus item Auguſtinus enarrans Pſal. 54. ſic ait, Diligamus inimicos, corripiamus, caſtigemus, & excōmunicationis, cum dilectione & a nobis ſeparemus. Videte enim quid dicat Apoſtolus, Si quis autē non ob audit uerbo noſtro per Epiſtolam, hunc notate & nolite commiſceri cum eo. Sed ne ſubrepat tibi iracūdia & turbet oculum, nō inquit, ut inimicū eū exiſtimetis, ſed corripite, ut fratrē, ut erubeſcat. a quo induxit ſeparationem, nō præcidit dilectionē. Hęc Auguſtinus, cuius meminit Alfōſus a Caſtro de hęreſ. uerb. excōmunicatio. ad finem. unde conſtat, non prohiberi cū excōmunicatis colloquium quod ex charitate procedit, & ad charitatem ordinatur: modo id ſincere fiat, abſq; cautela & ſimulatione. Nā ſi quis alloquatur excōmunicatum, ſciens nihil id colloquiū ad ſalutem conducturum, ſimulatione quam potius quam animo frater nę dilectionis, & correctionis, ſe ipſum decipit, nec pœnam iure ſtatutā euadit. Quod in ſpecie notat Io. Maior in 4. ſent. diſt. 18. q. 2. argument. 4. Igitur ergo excōicatos perſeuerare debet diligentia charitatis, eos inuitos caſtigando, & ſtimulando: quēadmodū & phrenetici, & lethargici nolentes ligari, nec excitari, caſtigantur, & ſtimulantur, ut excitentur, & ad ſanam mentē redeāt, authore Auguſtino in epiſtola ad Feſtum. 167.

SVMMARIVM.

1 *Cōmunicatio cum excōmunicatis, etiam per epiſtolam aut nuntium prohibita eſt.*

2 *Epiſcopus n: poteſt communicare cum excommunicato, etiā a ſeipſo, ante ſolennem abſolutionem.*

3 *Excommunicatus iure ueteri ſtatim uitādus erat, occultus quidē, occulte: publicus uerò, publicè.*

4 *Fama ex ōmunicatiōis, an ſufficeret ad uitandū excōmunicatū.*

5 *Excōmunicatio, an præſumatur* in dubio

in dubio lata ante appellationẽ.
6 *Semel excõmunicatos præſumitur in eadẽ excõmunicatione manere, donec conſtet de abſolutione.*
7 *Expenditur late conſtitutio, ad euitanda ſcandala concilij Baſilienſis*
8 *Quis dicatur nominatim excommunicatus?*
9 *Sententia declaratoria, an ſit neceſſaria in notorijs?*
10 *Miſſarum ſolẽnia, an ſint audienda a notorio fornicatore, & concubinario.*
11 *Excõmunicati ex conſtitutione Baſilienſi nullã conſequuntur utilitatem: idcirco tenentur ipſi a communione abſtinere, & alios uitare, etiam ante denuntiationem.*

§. SECVNDVS.

1 ADEO ſane prohibita eſt communio cum excommunicatis † ut nec ea licita ſit uerbo, nec per epiſtolam. tex. optimus, ubi hoc doct. notant in ca. ſi aliquando. de ſent. excom. gl. j. in c. conſtitutionem. hoc eo. ti. & libr. ubi doct. gl. in clem. ult. & ibi præter alios Bonifaci. nu. 7. eo. tit. Feli. in ca. ego. N. colũ. 2. de iureiur. Roma. & Iaſ. in l. j. in prin. 3. col. ff. de uer. obligatio. Dec. in. ca. 2. col. 2. de exceptio. quibus adſtipulatur text. in c. clericus. 81. diſt. & in cap. ubi periculũ. §. nulli. de electiõn. iſto li. 8. in l. j. ff. ad leg. Iul. maieſta. quibus in locis conſtat paria eſſe quidquã tractari uerbo, nuntio, & epiſtola. qua ratione in hac ſpecie cõmuni omnium ſententia receptũ eſt ꝙ modo expreſsim adnotabimus.
2 Hinc profecto ſatis probatur, † Epiſcopũ nõ poſſe licet cõmunicare cũ excõmunicato, ẽt ab eodẽ, ante formalẽ abſolutionem ab excommunicatiõn: imo ſi communicauerit pœna minoris excõmunicationis a iure ea ex cauſa indicta, afficitur. text. & ibi doct. in c. cũ deſideres. de ſent. excom. glo. & ibi Domini. Francus. & alij in c. Statuimus. hoc titu. & lib. Hoſti. & doct. in ca. nuper. eo. titu. quorum opinio communis eſt. nec in hoc caſu eſt locus conſtitutioni Clem. ultim. eo. titu. vbi conſtat, Papam communicantẽ, ẽt ex certa ſcientia cum excommunicato ex hoc minime uideri eum abſoluiſſe, niſi expreſsĩ dixerit, & uoluerit, eum haberi pro abſoluto. Etenim hęc poſterior illius conſtitutionis pars in Epiſcopo nequaquã obtinet: qui tenetur in abſolutione ab excommunicatione ſolennem formam iuris ſeruare: ſecundum gl. cõmuniter receptam in d. Clem. ulti. Abb. & Felin. poſt alios in d. capi. cum deſideres. Fortaſsis idem erit in Epiſcopo, qui uere abſoluit abſque forma iuris, licet male faciat eã prętermittens: iuxta, ea, quę tradentur inferius. §. 11. nu. 7.

¶ Quo autem tempore ſit uitandus excõmunicatus, pleriq; dubitarũt: nos uero iure ueteri Pontificio hãc
3 conſtituimus unicam † concluſionẽ. Excõmunicatus uitandus eſt, ſtatim ꝙ conſtat, eum eſſe excommunicatũ. Hęc probatur ratione, et his authoritatibus, ꝗbus apparet, excõmunicatum uitandum fore. Etenim occulte excommunicatus, modo de hac conſtet excommunicatione, uitandus, erit, quia excommunicatus eſt: nec ob occultam cenſuram, deſinit, aut ceſſat in eo excõicatio: nam

denunſiatio excommunicati minime eum excommunicat, ſed excommunicatum declarat. capit. Paſtoralis. §. uerum de appellat. ſtatim ſiquidem abſque ulla exequutione excommunicatio afficit eum, in quem fertur. unde ſiue occulta ſit, ſiue publica excommunicatio, tenetur qui ſcit, excommunicatum uitare gloſ. per text. ibi communiter probata in cap. cum non ab homine. de ſent. excommu. quo in loco ſummus pontifex. hoc uitur moderamine ut excommunicatus occultus, et ſecretus, minime uitetur publice, ſed tantum ſecreto, excõmunicatus autem publicus publice etiã uitetur: imo nec ſecreto tenetur quis uitare excommunicatum, quẽ ipſe ſcit excommunicatum eſſe ex reuelatione confeſſionis ſacramentalis, id eſt ſibi facta in confeſſione ſacramentali: quẽadmodum notant Hoſti. & Henr. in dict. cap. cum non ab homine. Richard. in quarto ſent. diſt. 21. Domini. a Soto in relectione de ratione tegendi ſecretum, memb. 3. q. 4. dubio. 1. & hoc ratione illius omniũ maximi ſigilli, quod confeſſioni ſacramentali conuenit ad ſecreti obſeruationem: quamuis Scotus in d. 21. diſt. contrarium teneat, ſcribens, confeſſorem teneri uitare excommunicatum, quem ex reuelatione ſecretiſsima confeſsionis ſcit, in excommunicationem incidiſſe, adhuc coram alijs, ſi id fieri poſsit, abſque confeſsionis reuelatione. Hoc enim falſum eſt. Nam confeſſor & ſi ſciẽtiam iſtam habeat, uere ignorans eſt huius excommunicationis: cum ea lata ſit a lege humana exteriori, & per actum exteriorem debeat eius ſcientiam habere, ut uitare teneatur ipſum excommunicatũ. quam ob rem nec ſecreto tenetur hunc excommunicatum uitare, licet Adria. in quarto dum tractat de confeſsionis ſigillo in cap. circa materiam. ad finem, reprobans Scoti ſententiam concedat, hunc confeſſorem teneri ad ſecreto uitandum iſtũ excõmunicatum: quod adhuc falſum eſſe cenſemus.

¶ Quid autem de excommunicato, qui nec ſecretus, nec publicus eſt. Nam ſi quis ſciat Petrum excõmunicatum eſſe, ac poſsit eandem excommunicationem probare duobus teſtibus: profecto hic non eſt publicus excommunicatus, nec itidem occultus: & tamen Panor. Hẽri. & Feli. in d. cap. cum non ab homine. rurſus idem Henric. in d. cap. cum deſideres. col. 2. opinantur, teneri quem uitare hunc excommunicatum: cum is occultus excommunicatus non ſit. Sed in hac ſpecie contrarium notat Innocen. in cap. inquiſitioni. de ſenten. excom. quem ſequuntur ibi Anto. Cardi. & doctor. frequentius exiſtimantes, excommunicatum non eſſe ante denuntiationem publice uitandum, niſi ſit notorie excommunicatus: in quam opinionem inclinant Durand. in 4. ſen. diſt. 18. q. v. & ibi Palud. q. vj. nec enim tenetur quis teſtes in publicum producere, ut publice teneatur excommunicatum uitare. ſic denique magis applaudet Innocen. ſententiã contra Panor. & alios, qui de publice uitando excommunicato tractanere: nam de ſecreta, & occulta euitatione dubium non eſt: cũ ſecrete uitandus ſit etiã occultus excommunicatus. ſicuti cõſtat in d. c. cum non ab homine.

4 ¶ Illud uero non eſt prętermittendum, † ad hunc effectum, ut excommunicatus publice uitandus ſit ante denuntiationem, ſufficere famam publicam ipſius excommunicationis. quod probatur in dict. capitul. cum deſideres ſecundo, eius parte. Nec uideri debet hoc

cuiquam

cuiquam mitum eſſe: ſi quidem hoc non eſt ex ſola fama publica ita cõſtituendum: ſed tunc demum, cum propter famam fuerit indicta compurgatio, quem ſubire is noluerit, vel in ea defecerit: vt ex eodem ca pit. cum deſidere. apertiſsime colligitur: ſecundum Innocen. Ioan. Andre. Cardin. & Anchara. inibi. Domi. in capit. j. §. vlt. col. penul. de homicid. in vj. is etenim qui deficit in compurgatione, aut eam ſubire ſibi iure indictam recuſat, præſumptione quidem admodum vrgenti conuincitur. gloſ. communiter receptain ca. inſinuatum. de ſimo. & in c. inter. de purgat canoni. ſed Panormita. & Henric. in d. c. cum deſideres. Roma. conſi. 237. colum. vltim. Bal. in c. j. in princip. hic finitur lex & conſue. regni incipiunt. exiſtimant, ſolam famam publicam ſufficere ad euitandum. Hic etenim agimus de animarum ſalute, atque ideo fama ſufficiens teſtimonium eſt, vt interim vitemus eum, qui ex ea cenſetur excommunicatus: quod apertiſsime probatur in dict. cap. cũ deſideres. ij. par. quo in loco ſummus põtifex ſimpliciter ſtatuit, excommunicatum vitandum eſſe propter ſolam famam, donec ſeipſum compurgauerit. Vides igitur lector optime ſolam famam ſufficere, vt excõmunicatus euitetur, nec ad hanc euitationem, compurgationis defectum expectandum fore. idem conſtat in cap. illud. de clerico excom. miniſt. Etenim in eo reſpõſo conſulitur excommunicato, quod propter ſolam famam publicam excommunicationis, abſtineat a diuinis. in dubijs ſiquidem, vbi de periculo animæ agitur, adhuc in exteriori iudicio certior via eſt eligenda. gloſſ. in capitul. j. de ſcruti. & in capitulo iuuenis. de ſponſalib. qua ratione fama publica ſufficit, vt excommunicatus vitetur: ſicuti notant Abba. Rauenna & alij in dicto capitulo illud. quem text. ad hoc dixit ſingul. Aretin. in capitul. inquiſitionis. §. vltim. de accuſatio. notat Gõſalus a Villadiego in tracta. de irregularit. capitul. ij. columu. ij. qui tamen exigit, famam iſtam adminiculo coadiuuari. Cui ad ſtipulatur deciſio text. in capitul. cum tu. de teſtib. vbi probatur, in dubio præſumi quempiam nulla eſſe affectum excommunicatione. Sed tamen illa reſponſio ſpecialem rationem habet, nempe cum vtrinque adductis teſtibus, & probationibus, dubium conſtituitur, an excommunicatio lata fuerit poſt appellationem, vel ante eam. Is etenim qui allegauit, excommunicationem lata fuerit poſt appellationem, vt ea nulla iudicetur, hoc ipſum apertiſsime teſtificantes, hæc vero probatio non funditur per probationem alterius, qua teſtes aſſeuerant, excommunicationem latam fuiſſe ante appellationem: cum potuerit vere excommunicatio, de qua hic teſtes intelligunt. ferri ante appellationem ſecũdo repetitam. & interpoſitam, non tamen ante omnem appellationem, eam latam fuiſſe conſtat: neceſſa-
5 rium eſt. † Præſumitur ſane potius ſæpius appellatum, quam ſæpe latam fuiſſe excommunicationem: cum ex natura rei appareat frequentiſsime appellationem repeti: non ita excommunicationem: quæ ſententia grauis eſt, atque ideo maturo conſilio ferenda. vnde conſtat ratio text. in dicto capitu. cum tu. quemadmodum ibi explicant Panormita. Felin. & alijs, Iaſon in l. ij. C. de bono. poſſeſ. ſecundum tabul. miſſam eamdem facio rationem illam, quæ ſolet huic aptari reſponſo. ſcilicet, ad vitandum periurium in teſtibus, remanum pẽitus eſſe

in d.c.cum tu.præſumpſiſſe, appellationem ſæpe propoſitam fuiſſe: quod doctor. notant in d. l. ij, & aliquot ex canoniſtis in d.c.cum tu.poſt gl. ibi. And. Alciat. in tract.de præſum ptio.reg.tertia,præſumptio.16,nu. 3. quia iſthæc ratio ſufficiens non eſt, & ideo communiter refellitur, vt ſcribit Felin.in d.c.cum tu.colū. pe.nam in ea decretali romanus pōtifex pronuntiat ſententiam excōmunicationis eſſe nullam, quia lata poſt appellationem: nec tractat de periurio teſtium excuſando,ſed potius de præſumenda iuſtitia ipſius actus: licet eadem vtatur præſumptione ad hoc ne teſtes reatu periurij notentur. Hinc ſane expendi poterit adnotatio glo.celebratiſsimæ in capit. venerabilibus.§. vlti. hoc eod.tit.& libro: quæ authoritate illius tex.reſpondit,in dubio quoties agitur, an excommunicatio præceſſerit appellationem,vel eam ſequuta fuerit, præſumendum fore,ipſam excommunicationem præceſſiſſe.quod equidem glo.laudant mirum in modum docto. ibidem Ant.Aretin.& Feli.col.3.in c.cum tu.de teſtib.idē Feli.in c.Apoſtolicæ.nu. 18.de exceptio.Feli.rurſus in c.auditis,de præſcriptio.nu.33.idem in c.nouit.de iudic.col.ij.Dec.in c.in præſentia.co. v.nu.13.de probatio. Ant.& Imo. in c.ſuper eo. ij. de appellatio. vbi Dec.col.j.aſſerit, hanc opinionem communem eſſe:quæ verior eſt:licet Dec.poſt Bal. ibi contrariā exiſtimet,iure probabiliorem eſſe,præſertim communis ſententia ex eo procedit, quia ſatis ſtrictam habet eius praxim, tres caſus & ſpecies conſideramus.

¶Primus enim caſus conſtituitur in animæ iudicio quo ad hunc effectum, vt abſtineat quis diuinis officijs: & præſumendum eſt,excommunicationem præceſſiſſe,& appellationem poſt eam ſequutam fuiſſe ita ſane in hac ſpecie admonet,& probat Card. in clem.j.q.15.de ſepul.Dec.item in d.ca. ſuper eo.cum ſit in dubio tutior via eligenda: ſicuti paulo ante tradidimus.

¶Secundus caſus eſt,cum appellatio ipſa ad excommunicationem refertur:quia interponitur ab ea:et in hoc caſu vera eſt communis opinio vt præſumamus, excommunicationem præceſsiſſe: ſecundum Bal.in l. ampliorem.§. vlt.de appella.

¶Tertia ſpecies exponitur in hūc quidem modum, vt quicunque allegauerit vel excommunicationem, vel appellationem præceſsiſſe,is teneatur id probare, nec vlla poſsit vti præſumptione.l. ei qui.ff.de proba.l.actor.C.eod.tit.nam qui fundamentum intentionis proprie aſſumit a tempore,probare tenetur ipſū tempus l. vlt. & ibi Baldus. C.an ſeruus ex ſuo facto.Bart.& Alex. in l.non ſolum.§. ſed vt probari.ff. de noui oper.nuntiat.idcirco in hac quæſtione communis ſententia in hunc ſenſum eſt acipienda: vt explicant Rota Antiqua 317.Deci.in d. c.ſuper eo.col.j. & ij. præmittuntq; idem Panor.& alij.in d.ca.cum tu. quod ſi hæc vera ſunt,tunc demum præſumptioni, de qua opinio cōmunis agit,locus erit,cum pares ſint ſuper hac re probationes de eadem quidem excommunicatione, & iiſdem de eadem certaque appellatione:præter reſponſum & interpretationem romani pontificis in d. c.cum tu.in quo Canonici allegantes,excōmunicationem poſt appellationem latam fuiſſe, ſatis hoc probaſſe videntur per teſtes idoneos,licet e contrario probatum fuerit, appellationem propoſitam fuiſſe poſt excommunicationem. Quibus illud addere non prætermittemus,quod excommunicatio lata ante appellationem, valet

& ligat

& ligat néc reuocatur attentatorum remedio, etiam ſi lata ſit intra terminum datum ad appellandum. gl. verb. appellatum. in ca. venerabilibus. §. porro. iſt. ti. cuius opinionem contra Ioan. Monach. fatentur cõmunem eſſe Dominicus & Franci. ibi. & eam ſequitur Fel. in c. quo ad conſultationem. de re iudic. nu. 26. quod eſt maxime obſeruandum ad limitationem tex. in c. nõ ſolum. de appella. iſt. lib. quia excommunicatio vel ſtatim tenet, vel eſt nulla: nec pendet ab appellatione proponenda, ſi ſimpliciter lata fuerit. Hęc profecto hoc in loco ea ratione tradidimus, vt conſtet. quo ad euitationem excommunicati ſufficere famã publicam abſque alio quidẽ adminiculo: quod in d. ca. cum deſideres. & in d. c. illud, ſatis probatur: & id magis communi ſentẽtia receptum eſt. non enim agitur de graui præiudicio. Quod ſi ageretur de puniendis his, qui excommunicatum non vitauerint, aut de pœna ipſius excommunicati, qui ſe immiſcuit diuinis, dubio procul non ſufficeret excommunicationis probatio per publicam famam. tex. optimus in d. c. illud. notant Fel. in c. cum cõtingat col. 3. de reſcript. idem in d. c. cũ deſideres. col. j. & in d. c. cum tu. colũ. vlt. Anto. in c. veniens. col. vlt. de teſtib. Decius in c. j. de appellat. colum. pe. tex. ad idem ſing. in c. j. de exceptio. iſt. libr. cuius ſtatim in. §. ſequen. mentionem agemus. Hi ergo authores, qui voluerunt famam ſolam, etſi publica ſit, non ſufficere ad probandam excommunicationẽ admittendi non ſunt quo ad effectũ vitandi excommunicatum, quę quidem vitatio modicum infert præiudiciũ, & pręterea in dubio cautior eſt. Eorum vero ſententia vera erit ſi tractetur de pœna inferenda his, qui communicarunt cum excommunicato, qui ſe diuinis officijs minime abſtinuerit, aut tandem de alio graui præiudicio. quod ex præmiſſis conſtat. Idcirco cum interdictũ eccleſiaſticum maximum inferat p̃iudicium populo Chriſtiano non erit id obſeruandum propter ſolam famam, niſi alijs coadiuuetur adminiculis. quod probatur in c. j. de poſtulat. prælat. vbi hoc ipſum notat Decius nu. 17. licet Abb. & Barba. ibi ſimpliciter plurimum tribuentes

6 famę, contrarium voluerint. † Verum ſi conſtiterit, ſemel quem excõmunicatum fuiſſe, pręſumendũ eſt, eum adhuc in eadem eſſe excõmunicatione, donec appareat, eum abſolutum eſſe: etenim ex eo, ꝙ allegatur Petrum excommunicatum nunc eſſe, & probetur excommunicatum fuiſſe, pręſumitur adhuc in eadem manere excommunicatione c. ſicut nobis. & ibi Abb. de ſenten. excommunicatio. glo. inſignis in c. propoſuit. de cleric. excommu. miniſtrant. vbi Abbas & doctor. eam communi conſenſu ſequuntur: notat Rota in antiquis 218. Anchar. cõſi. 64. Fel. in c. ſcribam. nu. 3. de præſumptio. Euerardus loco a tempore ad tempus, c. 42. And. Alciat. de p̃ſumptio. regu. 2. pręſumpt. vj. qui tamen hanc opinionẽ intelligit in excommunicatione lata ſimpliciter. Nam ſi ea conditionalis ſit, non obtinet hæc præſumptio: potuit enim qui excommunicatur pendente conditione ſatis feciſſe. quod ita tenuerunt Innocent. in c. ſuper his. de accuſatio. Abbas in d. c. propoſuit. & Rota in nouis. 444. imo & præter iſtum caſum, etiam ſi excommunicatio non ſit conditionalis, ſed ſimplex, nihilominus quo ad communicantes cum eo pręſumitur abſolutus, ſi communi opinione exiſtimatur idem abſolutus, & liber ab excõmunicatione, item ubi eſſet elapſum

a tp̃e excõicationis aliqđ tps ita lõgũ,vt attẽta qualitate pſonæ, p̃ſumẽdũ arbitrio boni uiri ſit,eũ iã abſolutũ fuiſſe, et ad gremiũ eccl'iæ rediſſe:ſcđm Abb.et doct.in d.c.ꝓpoſuit uñ inſpecta integritate illius, q olim fuerit excõicatus,eiuſq; ꝓpriæ ſpũalis ſalutis cura, & ſollicitudine, liceret cũ eo cõicare abſq; ullo criminis et pœnæ piculo:ut expſſe docens Hẽric.in d.c.cũ deſideres.et Sylue.uer. excõicatio.v.dubio 17.Has aũt ueterũ cõcertationis in ea qõne,qñ ſit excõicatus uitãdus, dirimere cupiẽs ſynodus Baſiliẽſis,in hũc ſane modum ſtatuit ſeſsione 20.xj.Callẽ. Februa. anno Domini M. ccccxxxv.

7 ¶ Ad † uitãdũ ſcãdala,et multa piculla, ſubueniẽdũq; cõſciẽnijs timoratis ſtatuit ẽi,ꝗ nemo deinceps a cõione alicuius ĩ ſacramẽtorũ adminiſtratione,uel receptiõe,aut alijs qbuſcũq; diuinis,uel extra,p̃textucuiuſcũq; ſniẽ aut cẽſurę eccl'aſticæ,ſeu ſuſpẽſionis, aut ꝓhibitiõis ab hoĩe,uel a iure gñaliter ꝓmulgatæ,teneat' abſtinerẽ, uel aliquẽ uitare,aut interdictũ eccl'iaſticũ obſeruarẽ,niſi ſnĩa,ꝓhibitio,ſuſpẽſio, uel cẽſura hmõi fuerit in uel cõtra pſonã,collegiũ, uniuerſitatẽ, eccl'iã,aut locũ certũ,aut certã,a iudice publicata,uel denũtiata ſpãliter , & expſſe,aut ſi aliq̃ ita notorie excõicationis ſnĩam cõſtiterit incidiſſe, ꝗ nulla poſsit tergiuerſatiõe celari,aut aliquo mõ iuris ſuffragio excuſari. Nã a cõione illius abſtineri uult iuxta canonicas ſanctiones. Per hoc tñ hmõi excõicatos,ſuſpẽſos,ĩterdictos ſeu ꝓhibitos,nõ intẽdit ĩ aliquo releuarẽ,nec eis quõlibet ſuffragari.Hactenus ſynodus Baſiliẽſis añ eius diſſolutionẽ,ut author ẽ Flor. 3.par.ti.25. c.3.huiuſq; decreti iuxta hãc ſeriem meminerẽ pragmatica ſãctio Gallica na,ti.de nõ uitãdis excõic.ĩ prin.Panor.in cle.ij. de ſen.excõic.Nicol.in ſupplemẽ.Piſanellę: uer.cleric.3.ĩ fi. eãdẽ lrãm agnoſcerẽ uſ Fel.in c.ad ꝓbãdũ.co.pe.de re iud.Quidã uero ex cõcil.Cõſtãtiẽſi eãdẽ cõſtitutionẽ referũt paululũ mutata lrã quo ad eius ſecũdã partẽ,ita ꝗdẽ exceptionẽ a regula,priori exponẽti: ſaluo ſi quẽ ꝓ ſacrilega manũ iniectiõe in clericum ſnĩam latã a canone adeo notorie cõſtiterit incidiſſe,ꝗ factũ nõ poſsit aliqua tergiuerſatiõe celari,Nec aliquo iuris ſuffragio excuſari. hęc ſane eſt ſnĩa pcitat cõſtitutiõis: quẽadmodũ eã retulere Flor.in d.c.3.& idẽ ĩ tracta.de cẽſur.c.83.Fel.in c.cũ non ab hoĩe.de ſẽ.exc.Syl.uer.excõ.v.q.3. Io.Drie.de liber.Chriſt.pag.98.Maior in 4.ſen.diſ.18.q.3.Caiet.in ſum. uer.excõicatio minor.et in 2.q.12.arti.ult.Dec.in c. 2.de excep.col.2,Adria.in 4.ſen.trac.de cõfeſ.q.9.rurſus in trac.de euchariſt.q.ult.in c.oriẽ q. idẽ Adria.in mã de clauib.q.3.Ex q̃bus ſatis apparet maximũ,diſcrimen ĩter has pdictę cõſtitutiõis lrę diuerſas lectiões. Etenĩ ex Cõſtãtiẽſi aptiſsime ꝓbat', nõ oẽm notorie excõicatũ añ denũtiationẽ uitãdũ fore:ſed eũ tm̃ q ex cã iniectiõis manuũ ĩ clericũ oĩno notorie ſit excõicatus. At ex Baſiliẽſi cõcil.cõſtat,quẽlibet oĩno notorie excõicatũ añ denũtiationẽ uitãdũ eſſe. Tãdẽ Fel.in d.c.Rodulp.col.ult. dubius ẽ hac in re ea qdẽ ex cã,ꝗ nõ legerat,nec uiderat acta cõcilij Baſiliẽſis: & tñ ĩ hãc inclinat ſnĩam,vt exiſtimet,cõcil.Baſiliẽſis lrãm,vt poſteriorẽ obſeruãdã eẽ, ꝗ & Syluest.apertius fatetur. Ego vero & ſi ſępiſsime plegerĩ acta, & Canones cõcil.Cõſtãtienſis, nuſq̃ tñ hãc cõſtitutionẽ potuit reperire:atq; ideo opinor fuiſſe a Martino V. ipẽ eiuſdẽ cõcil.cõditã abſq; ipſius concilij Decreto. Deinde video apud acta cõcil.Baſiliẽſis legi,& cõtineri eãdẽ cõſtitutionẽ iuxta ſẽſũ,& lectionem paulo añ notatã. q ſtãdũ eẽ cẽſerẽ dubio ꝓcul,niſi a tot authoribus iuxta ſẽſũ alterũ hæc ipſa cõſtitutio foret ſępiſsime citata:et nihilominus omni

m:

me audere à Baſilienſi cõſtitutione diſcedere cũ ea poſterior ſit, et q̃ in illa ſynodo, & Cõſtãtienſi acta fuerũt circa dãnationẽ quorũdã articulorũ hęreticorũ, & cãs bñficiales, ac cenſura approbata fuerit Aplica authoritate, ſicuti apparet ex Bullis Mart. V. et Nicolai V. roman. põtificũ: q̃ qdẽ approbatiões in ipſo cõciliorũ codice cõtinetur. Ex oibus his deducit̃ p hãc cõſtitutionẽ, vtcũq; ea legat̃, tolli, & corrigi diſtinctionẽ tex. i c. cũ nõ ab homine. de ſen. excommuni.

¶Scdo deducit̃ ab eodẽ decreto, nõ eẽ uitãdũ añ denũtiationẽ excõicatũ cuius excõicatio duobus ẽt teſtibus ꝓbari poſsit, nec publice, nec priuati. atq; ita ꝓbat̃ opi. Inn. cuius paulo añ mẽtionẽ fecimus. §. iſto. uerſ. quid aũt de excõicato. Nã nõ tenemur vitare excõicatũ añ denũtiationẽ, ẽt ſi ꝓbare duobus teſtibus poſsimus excõicationẽ. Atq; ideo tollit̃ opi. cõtraria Panor. Hẽr. et Fel. i d. c. cũ deſideres.

¶Tertio hic cõſtat nõ ſufficere famã publicã, vt teneamur vitare excõicatos añ denũtiationẽ: non. n. tenemur eos uitare, quis adſit fama publica excõicationis, idcirco tollit̃ tñſio tex. i d. capi. cum deſideres. ij. eius parte: de qua modo diſputauimus.

¶Quarto ex eadẽ cõſtitutiõe ipſe inſero, Nõ eẽ vitãdũ excõicatũ añ denũtiationẽ ẽt ſi is ſpecialiter & noiati ſit excõicatus et mihi de ea excõicatiõe cõſtiterit. hoc ꝓbat̃: q̃a eadẽ cõſtitutio Baſil. cõcil. exigit denũtiationẽ excõicationis, ẽt ſi certa ſit excõicatio. & pterea vſus, atq; cõis iterpretatio Chriſtiani orbis in hũc ſeſũ accipit pdictã cõſtitutionẽ: idcirco idem erit dicẽdũ in eo, q noiati fuerit excõicatus: vt is neceſſario vitãdus minime ſit, niſi poſt denũtiationẽ: ꝙ expſ. ĩm not. Coſmas in prag. ſãct. Gallicana, ti. de excõicatiõis nõ uitã. ver. gñaliter. cui ſubſcribit egregius doc. Marti. Azpilcuet. d. §. labore. n. 22. tamẽ ſi Adriã. i 4. ſen. trac. de ſacro Eucharíſtię, c. viſo de impedimentis. verſ. tã ad tertiũ. et in tract. de cõfeſsiõe, dubio ix. teneat cõtrariũ: exiſtimans excõicatũ noiatim, & ſpãliter vitãdũ eẽ ab eo, qui ſententiam excõicationis habuerit iuxta diſt. tex. in dict. capit. cũ nõab hoie. etiam añ denũtiationẽ. Et q̃a fortaſsis quibuſdã hæc Adriani ſnĩa placebit, opotet exponere, quis dicatur noiatim excõicatus. Nã & Io. a Medina in codice de pœni. tract. ij. c. de cõfeſsiõe cõfeſſori excõicato facta idẽ ꝙ Adria. tenet: licet ſuſpicet̃, contrariã ſnĩam cõſuetudine receptã eſſe. Et Bernar. in c. tua nobis. l. j. de ſent.

8 excõ. aſſerit, † eũ dici noiatim excõicatũ, q̃ fecerit aliqd cõtra canonem ita excõicationẽ decernẽtẽ: Quiſquis hoc fecerit ſit excõicatus. Etenim ſi cõſtiterit, Petrũ actũ hũc ꝓhibitũ feciſſe, erit noiatim excõicatus, q̃ qdẽ concluſio nec vera ẽ, nec ꝓbat̃ in locis p gl. adductis. atq; ideo frequẽtiori doctorũ ſuffragio ĩprobat̃. Eſt ergo & dr̃ ille noiatim excõicatus, q hac notat̃ cẽſura expſſo noie ꝓprio: aut aliquot appoſitis ſignis, q̃ certe, & abſq; ullo dubio eũ, q excõicat̃ ſignificẽt, & demõſtrẽt, tex. optimus ĩ l. noiatim ff. de cõdi. & demõ. l. j. & ij. ff. de lib. ẽt poſth. §. noiatim. inſt. de exhæ. liber. ex q̃bus hãc opinionẽ adnotarũt, gl. i c. cũ & plãtare. §. excõicatos. de priui. & ĩ c. cõſtitutionẽ. hoc tit. & ĩi. gl. in cle. j. uer. noiati. de vit. et hon. cle. quas doc. cõi cõſenſu ꝓbãt, & ſequunt̃ inibi, & Panor. in c. in Lateranẽſi. de pb. Cardi. in d. cle. j. vij. q. idẽ i cle. j. de ſepul. Are. poſt alios ĩ l. j. & Soc. in l. ij. ff. de liber. & poſth. quorum ſententia ea ratione cõſtat quãtum ad hunc tract. quẽ mõ explicamus: q̃a tm̃ hic reqrit̃, ꝙ noiatim ſtat excõicatio ad certitudinẽ illius, qui excõicat̃. Quod ſi ad ſubſtãtiã, et formã exigat̃ noiatim aliqd fieri, an ſufficiãt, ſigna aliquot adſcribi omiſſo noie ꝓprio, q̃ certũ cõſtituãt eũ in quẽ actus dirigitur, tradũt Iaſ. Areti. & Soc. in d. l. j. & ij. poſt alios ff. de liber.

liber.& poſthu. Abb. in d.c. in Lateranenſi. Tiraquel. in l.ſi vnquam C.de reuoc.dona. verb.reuertatur, numer. 234.

¶Quinto perpenſa litera conſilij Baſilienſis colligitur, notorie excõmunicatum ita, vt nulla poſsit tergiuerſatione celari, aut excuſari, vitandum omnino eſſe, quod manifeſte probatur in eadem conſtitutione, qua quidem partim ſuſtinetur ꝙ veteri iure ſtatutum eſt in d. c.cum nõ ab homine. ſiquidem ex eo etiã ante denuntiationem vitandus eſt ſecrete, & publice, is, qui publice, & notarie ſit excõmunicatus. Etenim iure concilij. Baſilienſis ea concluſio obtinebit, cum ita notoria fuerit excommunicatio, quod nulla poſsit excuſatio ſuffragari. Hinc interpretationi conuenit quod Fel. tradit in d.c. Rodulphus. de reſcript. nu.37. poſt Panorm. in c.cum non ab homine. de iudic. col.12. verſ.ſed certe ſubtiliter. & Domin. in c.cum ſecũdum leges. de hæreti. in vj. nempe, † nullam ſententiam declarationis requiri, aut neceſſariã fore, vbi quid notarium ita ſit, ꝙ nullam excuſationem habeat, nec poſsit vlla tergiuerſatione celari: licet alioqui decla... neceſſaria ſit, vbicunque pęna ... a; etiam ipſo iure pro aliquo ...e infligitur. c.cum ſecundum ... hæreti. iſto libro, l.eius qui ...m. vbi Bart. ff. de iur.fiſci. ...n. in clemen.j. notab. vj. de ...eſ, a Monte Lauduno in ..., de uita, & honeſtat. ...c. ij. col. j. & ij. de ſpõ ...nſi. 68. lib. ij. Francus ... de confeſs. in vj. his ...frequentiſsimo om... ...eptum eſt, regula... ...n pœnis ipſo etiã ..., quæ declaratio ...en eam nõ eſſe ...men ita notorium ſit, ꝙ nulla poſsit obtegi, aut celari tergiuerſatione, adnotarunt Panorm. Domin. & alij modo expreſsim citati. & idem Panorm. in c.cum Vintonienſis. de electi. colũ. vlt. Sed hæc conſideratio non omnino congruit huic materiæ: ſiquidem ante concilium Baſilienſe ad euitationem publicam excommunicãti, ſatis erat ſufficiens ipſa publica excommunicatio, licet non foret ita notoria, ꝙ nulla tergiuerſatione celari poſſet: & ad occultam, ſufficeret item occulta excommunicationis ſcientia: ſicuti probatur in d.ca. cum non ab homine. de ſentent. excommu. nec oberit tex. in c.peruenit. j. de appellati. vbi denuntiatio. neceſſaria videtur aduerſus notoriũ percuſſorem clerici. quia inibi tantum agitur de ea quęſtione, an non obſtante appellatione ſit declarandus, & denũtiandus notorius percuſſor clerici, & reſponſum eſt a romano pontifice, ꝙ non obſtante appellatione, quę in ea ſpecie friuola eſt, iudex procedat ad declarationem, & denuntiationem notorij percuſſoris clerici. quin & pręter iſta opinio Panormi. & Fel. tunc vera erit, cum iudex executionis, ſit etiam iudex competens ad cognitionem ipſius cauſæ: tunc etenim non erit neceſſaria ſententia declarationis, ſi ita notorium ſit crimen, ꝙ nulla valeat excuſari ratione: ſed poterit excuſatio fieri abſque declaratione. at ſi iudex, qui exequuturus pęnam eſt, nõ ſit iudex competens cauſæ cognitionis, profecto etiam in notorijs omnino, erit neceſſaria declaratio illius iudicis, qui de re principali iure cognoſcere poterat: quod notant Domi. in conſil. 136. col. vlt. & Alber. in rub. de hęret. q.13. n. 43. et 46. ipſe vero adhuc indiſtincte potius admitterem eam opinionem, quæ declarationem requirit ad excuſationem

nem pœnæ, etiam ipſo iure impoſi tę, etiam ſi notorium crimen ſit, & itidem eius author: quod praxis recepiſſe videtur: & plurimum probat tex. in d. c. peruenit. et in c. inter dilectos. de exceſ. præl. atque ita aduerſus Felinum & alios tenent Hippoly. in rubr. C. de probationi. nu. 216. Caietan. 2. 2. q. 12. artic. ij. & Syluest. verbo, Aſſaſinus. in fi. quibus addi poterit, etiam ante declarationem poſſe conferri beneficiū eccleſiaſticum tanquam ipſo iure iam vocans: licet nō poſsit poſſeſsio auferri ab ipſo poſsidente, donec lata ſit ſententia declaratoria, ſecundum Franciſcum de Ripa in c. ſępe. de reſtitution. ſpoliator. col. pe. cuius ſententia erit obſeruanda ad interpretationem textus in c. 1. j. de homicid. iſto libro.

¶ Supereſt igitur, quo ad excommunicati euitationem, nouam eſſe conſtitutionem iſtam conſilij. Baſilienſis ad exceptionem notorij excommunicati, in hoc equidem ſenſu ſi pręmittamus Martinum V. iam olim tempore Conſtantienſis ſynodi, tantum excepiſſe notorium clerici percuſſorem: quod ſi vetera iura obſeruanda forent, maxime his, conueniens eſt ſimplex, ac generalis exceptio notorie excommunicati: tametſi ea non admodum conueniat fini, in quem iſta conſtitutio dū igitur: nempe ad vitanda ſcandala, & ſedandas proborum virorum cō ſcientias. idcirco magis recepta eſt in Chriſtiano orbe Martini V. & Conſtantienſis conſtitutio. illud vero eſt adnotandum, etiam conſtitutionem Baſilienſis concilij. in exceptione notorie excommunicati, maxime differre a veteri iure. Nam ſecundum vetera iura ſatis erat aliquem eſſe notorie excommunicatū eo modo, quo aliquid dicitur notorium iuris: ſcilicet per confeſsionē per ſententiam, & ſimilia argumenta. c. veſtra. de cohabi. cleri. & muli. At iuxta conſtitutionem Baſilienſem eſt neceſſarium, quod ſit notorius excōmunicatus per operis euidentiam, ita vt nulla poſsit tergiuerſatiōe celari: quod explicat Coſmas in pragmat. ſancti. tit. de excō mu. non vitand. verſ. ſuſpenſionis.

¶ Sexto ex eiſdem cōſtitutionibus poterit tolli anxia quædam quęſtio quę pleroſque torquet. Etenim iure
10 cautum eſt, non † eſſe audiēda miſſarum ſolennia, cum ea celebrantur a presbyteris notorie fornicarijs, et concubinam habētibus. c. nullus. c. præter. 32. diſt. vbi doct. c. vlt. & c. ueſtra. de cohab. cleri. & mulier. gl. in c. de homine. de celebr. miſſar. Henri. in c. ſi celebrat. col. v. de cleri. excom. miniſt. Theologi in 4. ſēten. diſt. 13. vbi Gabriel. q. j. dub. v. Card. a Turre Gremata in d. c. nullus. nec item ſacramentum pœnitentiæ accipere ab eiſdem per confeſſionem ſacramentalem. Hoc ſiquidem verum eſt iuxta prædictarum conſtitutionum deciſionem: tunc demum, quando hic notorie fornicarius fuerit denuntiatus, uel in aliquo caſu excepto in dictis Martini V. & concilij. Baſilienſis canonibus: quorum paulo ante mentionem feci mus. ex quibus ita hanc controuerſiam definiendam eſſe cenſent. Coſmas in d. verb. ſuſpenſionis Floren. ij. part. tit. ix. c. 10. §. vlt. Io. Maior in 4. ſent. diſt. ix. dubio vlt. Syluest. verb. Miſſa. in ij. q. iij. Adrian. in 4. ſentent. tracta. de euchariſtia, q. pe. & in tractat. de confeſsione, q. 9. Martinus ab Azpilcueta in c. j. §. laboret. 1. col. de pęnit. diſt. vj.

¶ Poſtremo non eſt prætermittendum, quod in eadem conſtitutione Baſilienſis concilij parte vltima eſt
11 ſtatutum. † nempe per eam deciſionem nullum ius ipſis excommunicatis

catis

catis tribui, nec concedi: imo ipſi
iuxta veteres canonicas ſanctio-
nes, etiam ante denunciationem te-
nentur abſtinere ab his, quę excõ-
municationis ſunt interdicta eodẽ
modo,quo ante eandem conſtitutio
nem tenebantur. iure autem pontifi
cio excommunicati,etiam ante de-
nuntiationem,regulariter abſtinere
debent a communione fidelium, ꝗ
& alijs cum eiſdem excommunica
tis eſt interdicta. Nam & grauius
peccatum eſt excõmunicato,ſi alios
non vitauerit,quam alijs, ſi eum nõ
fugerint, & ab eius communione
abſtinuerint. Magis etenim obliga
tur excommunicatus ad uitandum
alios, quam alij ad vitandum illũ
ipſe ſiquidem excommunicatus ꝓ-
pter proprium delictum,& in pęnã
illius obligatur ad vitandum alios.
vero nõ in pœnã ſui delicti,ſed alij
in pœnam ipſius excommunicati
tenemur vitare illum. vnde ſequi-
tur,quod magis peccat excommuni
alij.catus communicando alijs, quã
communicando illi.tex.optimus in
c.illud.de cleri.excom.miniſtr.glo.
celebris in c. quoniam.11.q.3.quę
aſſerit, excommunicatum commu-
nicando perſonis ſibi ſubiectis mor
taliter peccare, licet illę communi-
cando ipſi non peccent. Eſt tamen
illius gl. concluſio in eum accipien
da ſenſum, quem ſuperius expoſui
mus in.§.præceden.num.4. ſcilicet,
maritum non poſſe nec patrem com
municare uxori,aut filio excommu
nicatis: quamuis hi abſque vllo cri-
mine communicare,valeant marito
& parenti excommunicatis. Nec
glo.vſquam ſenſit, grauius peccare
parentem excommunicatum cõmu
nicando filijs non excommunicatis
quam ipſi filij,ſi liberi ab hac cẽſu-
ra parenti excommunicato cõmuni
cauerint, qui tamen in hoc nullam
culpam ex communione contraxe

re. rurſus in d.c.illud. Papa tantum
ſcribit, nullo magis periculoſũ exi
ſtere excommunicato non vitare,
quam non vitari: quia non vitare,
cum in eo ſit,excommunicatus ſine
delicto non poteſt: ſed cum ex alijs
pendeat, ſine ſuo delicto poterit nõ
vitari. quibus ſane verbis conſtat,
excommunicatum delinquere,ſi ip
ſe minime abſtinuerit a fidelium cõ
mune: cum in hoc dignus culpa ſit:
at ſi ab alijs non vitetur.nullo poſ-
ſe notarij crimine: ſiquidem abſque
eius culpa poterit ab alios non uita
ri.ex his vero minime colligitur,
grauius peccare, excommunicatum
ſi alios non uitauerit, quam alij, ſi
eum non fugerint. Hęc obiter adno
tauimus, exiſtimantes nihilominus
excommunicatum regulariter pec-
care, ſi ſe commmunioni fidelium,
qua interdictus eſt, etiam ante denũ
tiationem immiſcuerit: quod in d.c.
illud.ſatis probatur vbi glo.& do-
cto. Quam obrem cum per Baſilien
ſe concilium nullum detur ipſi ex-
communicato patrocinium, manife
ſtum ſit, ipſum teneri, vt iure ve-
teri tenebatur, etiam nunc ante
denuntiationem abſtinere ab ea
communione fidelium, qua inter-
dicitur a iure, ea quidem lege, qua
& alij ante Baſilienſe concilium
ipſum vitare tenebantur. ipſe vero
excommunicatus iure tenetur abſti
nere a commmunione fidelium,et a
diuinis, ſicuti poſt alios tenent Pa-
nor.in d.c.illud. & in cap.nulli.de
ſent,excom. Sylueſt.verb.excõmu
nicatio.4.q.5. qui expreſsim hanc
interpretationem concilio Baſilien
ſi,vel Conſtantienſi aptiſsimam eſ-
ſe opinetur, vt excommunicatus,
etiam occulte teneatur a communio
ne fidelium, & a diuinis abſtinere
ante denuntiationem. Cuius opinio
mihi ſatis placet,modo illud obſer-
uetur,quandoque excommunicatũ,
nondum

nondum denuntiatum, minime tene
ri a communione fidelium abſtine-
re, ſi ex hoc occultum eius crimen,
& occultam excommunicationem
proderet grauiſsimo cum ſcandalo.
ꝙ licet Sylueſt. refragetur, ipſe ad-
mitterem quoad communionem fi-
delium, quæ non pertinet ad Sacra
mentorum perceptionem, Non ete-
nim cenſeo, etiam occultum excom
municatum poſſe diuina miſſarum
ſollennia celebrare, aut ſacramenta
percipere. nam ſiue is occultus ſit, ſi
ue publicus excommunicatus, ipſo
iure prohibetur ſacramenta percipe
re, ac miſſarum ſolennia celebrare:
ſicuti inferius trademus, Vnde nul
la expectata denuntiatione tenetur
omnino abſtinere, etiam omnino oc
cultus, a diuinis ſacramẽtis percipiẽ
dis. pręſertim cũ hęc pœna, quæ ex
communicationis cauſa iure indici-
tur, occultiſsimum criminis authorẽ
afficiat. Nec ob ſcandalum uitandũ
fieri recte poteſt, ꝙ quis ea ſacra-
mẽta percipiat, quę iure ſunt eis iu
ſtiſs ime interdicta. Nec recte ſacra
menta conferri poſſunt his, qui ea ꝑ
cipere vetantur, licet cauſa occultiſ
ſima ſit, quę ipſos indignos efficiat.
Quam ob rem quod plerique adno-
tarunt, nempe occulte excommuni
catum minime teneri, nec obligari
ad ſe ſubtrahendum a communione
aliorum, cum is abſque graui ſcãda
lo, & ſui proditione ab aliorum cõ-
munione abſtinere non poteſt: ita
ſane viſum eſt his, quorum Syueſt.
meminit, et Alfonſo a Caſtro lib. 2.
de poteſt. leg. pœnal. c. vlt. concluſ.
2. & Martino ab Azpilcueta in d.
c. j. §. laboret. in fi. de pœnit. diſt. 6.
fortaſsis erit intelligendum quo ad
communione fidelium, quæ extra
ſacramentorum perceptionem con-
tingit: & id ratione ſcandali vitãdi
cuius equidem ratio prudentis viri
arbitrio pręponenda ſit, prohibitio
ni huius communionis cum excom
municato. At tamen circa ſacramen
torum perceptionẽ, non video, quo
iure ob ſcandalum euitandũ permit
tendum ſit, ꝙ excommunicatus vt
cunque occultus ſacramentis perci-
piendis ſe immiſcere abſq; grauiſsi
mo peccato, & pœnis humani iuris
impune poſsit. idcirco Syluestri ſẽ-
tentiam quo ad iſtum ſenſum ipſe li
benter ſequor, præſertim his animad
uerſis, quæ de ſcandalo diximus
in reg. peccatum. in prin. de reg. iur.
His accedit quod Adria. notat in 4.
ſent. in tract. de clauib. q. 3. ſcribens
non eſſe ſacramenta conferenda ex
communicatis etiam ante denuntia
tionem, etiam poſt Cõſtantienſe de
cretum, licet non ſint ipſi excommu
nicati vitandi prius quam denuntiẽ
tur. huius ſententiæ ratio veriſsima
eſt: quia iure naturali, & diuino te-
nemur non dare ſacramenta excom
municatis: atque ipſi tenentur ab eo
rum perceptione eodem iure abſti-
nere: quemadmodum ſatis manife-
ſtum eſt, cũ excommunicati ſint ab
vnione fidelium eccleſiaſtica autho
ritate ſegregati: idcirco ſanctum ca-
nibus dandũ non eſt. Mathęi ca. 7.
Nolite ſanctũ dare canibus. Conſti
tutio autem Baſilienſi concilij nec
voluit, nec potuit mutare ꝙ erat iu
ris diuini aut naturalis iuris ſup vi
tandis criminoſi excõicatis, & his,
q ab eccleſię catholicę myſtico cor
pore ſunt ſeparati, vt ſcribit Ioan.
Driedo. de libertate Chriſt. pagina,
89. & ſenſit Adria. in d. q. 3.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio, an probe
tur per denuntiationem, uel lite
ras denuntiatorias? & ibi intel.
capituli, pia. de excep in 6.*

2 *Excõmunicatus in una prouincia,*

TT vbique

vbique uitandus eſt.

3 *Communicans cum excommunicato, regulariter minori excommunicatione, quandoque maiori a iure afficitur.*

4 *Intellectus capituli, ſignificauit. de ſent.excommunicationi.*

5 *Intellectus capituli, nuper. et c ſi concubinæ de ſent.excom.*

6 *Excommunicatio lata in communicantes cum excõmunicato nõ præmiſsis iuris monitionibus, eſt nulla ipſo iure.*

7 *Communicans cũ excommunicato an mortaliter peccet, an tantum venialiter?*

8 *Communicans poteſt, & tenetur dicere horas canonicas ratione ſacri ordinis.*

9 *Communicans cum excommunicato per metũ, an excuſetur a culpa, & pœna iuris? atque inibi late expẽditur uera interpretatio c ſacris. de his, quæ vi, metu ſue cauſ. fiunt.*

§. TERTIVS.

CAETERVM ſi quis exacte obſeruauerit quæ in præcedenti paragrapho dicta fuere, † plane comperiet plurimũ
1 inducere denuntiationem ad probationẽ excõicationis: atq; inde fit p literas, quas appellant denuntiatorias, excommunicationem probari. gl. ſingular. in c. licet. ſup. iſto. tit. cuius opinio probatur per locum a cõſequenti: ſiquidem a cõſequenti vero conſtat, & colligitur antecedens: l. illud. ff. de aquir. hæred. l. ij. & ibi Bald. C. de dotis promiſ. notatur in c. ex parte C. de ſponſal. Sed denuntiatio præmittit excommunicationem: igitur per denuntiationis literas ipſa excommunicatio cõſtat. c. paſtoralis §. verum. de appel. vbi Dec. indiſtincte. tenet hanc opinionem gl. Eius vero argumentatio nõ omnino conuincit, huius aſſertionis certitudinem eſſe apertiſsimam. etenim a conſequẽti tunc deducitur antecedens, cũ antecedens ſit neceſſarium, & ſemper contingens. Quod ſi antecedens non ſit omnino neceſſarium, nec ſemper cõtingens, argumentatio minime eſt ſufficiens, nec certa: ſicuti omnes eam tractantes frequentiſsime docent, ſic etenim licet denuntiatio plerunque, & ſepiſſime fiat poſt excommunicationem attamen fieri poteſt, et fit quandoq; ꝙ ea contingat iniuſte nulla præcedente excommunicatione. tex. optimus in d. c. licet. q̃ obrẽ idẽ Dec. in c. prudentiã. §. vj. de offi. deleg. co. pe. poſt Barb. ibi & Rom. in l. j. in pri. ff. de noui oper. nuntia. exiſtimat, per denuntiationem, nuſquã excõicationẽ ſaltem quo ad excludendũ quem a iudicio, & a ſimilibus actibus: cuius opinio in c. j. de excep. in 6. maximam authoritatẽ habet: cũ inibi ſtatutum ſit, excommunicationem probandam fore apertiſsimis documentis vt excommunicatus ea ex cauſa ab agendo et iudicio repellatur. vnde quibuſdam viſum eſt nõ ſatis probatam eſſe quo ad hunc effectum excommunicationem p vnũ teſtem, & famam. atque ita cenſent Ant. in c. veniens. j. col. vlt. de teſt. Dec. in c. j. de appellat. nu. 23. idem Dec. in c. j. de poſtul. prælat. nu. 27. Rom. in ſingular. 198. Speculat. titu. de notario crimine. §. Fama. verſic. quid ſi agenti. Iaſon in l. admonendi, in

di.in rep.nu.284.ff. de iureiur.Hippo.in rub.C.de probat. nu.7.Fel.in rub.de probat.nu.4. Io.And.et Domi.in d.c.j.de excep. in 6. & de fama ſola idem adnotarunt Abb. & Dec.in d.§.ſexta.col.vlt.quidquid ibi dicat Fel.nos item hoc explicuimus in.§.prçcedenti, nu.v.ſic licet alioqui habenti vnum teſtem, deferatur iuramentum ad ſupplendam probationem: non poterit hoc fieri ad probandam excommunicationẽ vt actor a iudicio reijciatur: ſecundum Rom.in ſingul.197. Io. And. Dom.& alij.in d.c. j. Iaſon.in d.l. admonendi.nu.284.Fel.in d.rub.de ꝓbat.nu.4.& Hipp.in ead.rub.C. de probatio nu.7.gl.inſignis in l.nõ eſt veriſimile.ff. ꝙ met.cauſ.verb. prçſumptio. quam latiſsime explicat Ioannes Bapti.in d. l.admonendi.col.57.Quod ſi verum eſt famã, & vnum teſtem minime probare excommunicationẽ ad hoc, vt quis propter eã a iudicio repellatur, nec poſſe iuramentum deferri habenti vnum teſtem:profecto Romani,& ſequacium opinio ſatis defendi potuerit. Ego vero quo, vel tria in hac quçſtioue notanda eſſe cenſeo. Primum communi fere omnium ſententia receptum eſt,excommunicationem alicui obiectam vi exceptionis peremptoriæ ad graue quidem prçiudicium, nequaquam probari per denuntiationem: oppoſitã autem in vim dilatoriç ad repellendum quem a iudicio probari quidẽ per denuntiationem.hanc diſtinctionem ſequuntur Rota in nouis 151. Rom.cõſ.349. Domi.in c.j.§.ij.de excep.lib.vj.et ibi doct.Francus in d.c.licet.Coſmas in pragma.ſanctione,tit.de excõmunica.non euitand. verb.denuntiata. Abb. & alij in d. c.prudentiam.§.ſexta.ubi Dec.aſſeuerat,hanc opinionem communem eſſe quç rationem habet ex eo, ꝙ iuxta conſuetudinẽ totius Chriſtiani orbis conſtitutiſsimum ſit, neminem denuntiari, niſi primum fuerit ſolenniter excommunicatus. & licet poſsit contingere. inique aliquẽ denuntiari non præmiſſa excommunicatione,id rariſsimum eſt,nec tolli a frequentiori vſu legitimam præſumptionem, quç argumentum inducit ſaltem vbi non agitur de grauiſsimo prçiudicio, excommunicationem prçceſsiſſe. Secũdo erit hac in controuerſia non prçtermittendum,potiorem eſſe quo ad excõmunicationis probationẽ, prçſumptionem,quæ oritur ex literis denũtiatorijs,& ex ipſa denuntiationem,ꝗ ex fama,et ſimul vno teſte:ut l.uno teſte,& litigantis iuramento.ꝙ probatur ex litera Conſtantienſis, & Baſilienſis concilij,quorum conſtitutio paulo ante commemorata ſatis oſtendi plurimum tribuendũ fore denuntiationi excõmunicationis,vt quis ſit omnino vitandus.etenim minime vitandus erit ſecundũ decretum Baſilienſis concilij is,qui vere fuerit excommunicatus:& tamen videmus quotidie vitari eum, quem conſtat denuntiatum fuiſſe,licet de excommunicatione vere nõ conſtiterit alia probatione,ꝗ ipſius denuntiationis prçſumptione. Tertium,ꝙ hic conſiderandum eſt,pertinet ad intellectum tex.in d.c.j.de exceptioni.libr.vj.ſi quidem opinamur ſequuti communem ſententiam ad effectum repellendi quem a iudicio, ſatis probari excommunicationẽ per denuntiationem:tametſi nec probetur vno teſte,& fama:nec itẽ ſit deferendum iuramentum habenti ſuper ea re vnicum teſtem ad ſupplendam probationem.quç quidem reſolutio deducitur optime ex his, quæ proxime tradita fuere.

¶Quçritur tandem opportune, 2 † an excommunicatus in vna ciuitate,

in d.c.cum tu.pręſumpſiſſe,appella
tionem ſæpe propoſitam fuiſſe: ꝙ
doctor. notant in d. l. ij, & aliquot
ex canoniſtis in d.c.cum tu.poſt gl.
ibi.And.Altiat. in tract.de pręſum
ptio.reg.tertia,præſumptio.16.nu.
3. quia iſthæc ratio ſufficiens non
eſt, & ideo communiter refellitur,
vt ſcribit Felin.in d.c.cum tu.colū.
pe.nam in ea decretali romanus pō
tifex pronuntiat ſententiam excō-
municationis eſſe nullam, quia lata
poſt appellationem: nec tractat de
periurio teſtium excuſando,ſed po
tius de præſumenda iuſtitia ipſius
actus: licet eadem vtatur pręſum-
ptione ad hoc ne teſtes reatu periu-
rij notentur. Hinc ſane expendi po
terit adnotatio glo.celebratiſsimæ
in capit. venerabilibus.§. vlti. hoc
eod.tit.& libro: quæ authoritate il
lius tex.reſpondit,in dubio quoties
agitur, an excommunicatio pręceſ-
ſerit appellationem,vel eam ſequu-
ta fuerit, pręſumendum fore,ipſam
excommunicationem pręceſsiſſe.ꝗ̃
equidem glo.laudant mirum in mo
dum docto. ibidem Ant.Aretin.&
Feli.col.3.in c.cum tu.de teſtib.idē
Feli.in c.Apoſtolicæ.nu.18.de ex-
ceptio.Feli.rurſus in c.auditis.de p̄
ſcriptio.nu.33.idem in c.nouit.de iu
dic.col.ij.Dec.in c.in pręſentia.co.
v.nu.13.de probatio. Ant.& Imo.
in c.ſuper eo. ij. de appellatio. vbi
Dec.col.j.aſſerit, hanc opinionem
communem eſſe:quæ verior eſt:li-
cet Dec.poſt Bal. ibi contrariā exi
ſtimet,iure probabiliorem eſſe,præ
ſertim communis ſententia ex eo ꝓ
cedit, quia ſatis ſtrictam habet eius
praxim, tres caſus & ſpecies con-
ſideramus.

℃Primus enim caſus conſtituitur
in animæ iudicio quo ad hunc effe-
ctum, vt abſtineat quis diuinis offi-
cijs: & pręſumendum eſt,excom-
municationem præceſsiſſe,& appel
lationem poſt eam ſequutam fuiſſe
ita ſane in hac ſpecie admonet,&
probat Card. in clem.j.q.15.de ſe-
pul.Dec.item in d.ca.ſuper eo.cum
ſit in dubio tutior via eligenda: ſicu
ti paulo ante tradidimus.

℃Secundus caſus eſt,cum appella-
tio ipſa ad excommunicationem re
fertur:quia interponitur ab ea:et in
hoc caſu vera eſt communis opinio
vt pręſumamus, excommunicatio-
nem pręceſsiſſe: ſecundum Bal.in l.
ampliorem.§.vlt.de appella.

℃Tertia ſpecies exponitur in hūc
quidem modum, vt quicunque alle
gauerit vel excommunicationem,
vel appellationem pręceſsiſſe,is te
neatur id probare, nec vlla poſsit
vti præſumptione.l. ei qui.ff.de ꝓ-
ba.l.actor.C.eod.tit.nam qui funda
mentum intentionis proprie aſſu-
mit a tempore,probare tenetur ipsū
tempus l. vlt. & ibi Baldus. C.an
ſeruus ex ſuo facto.Batt.& Alex.
in l.non ſolum.§. ſed vt probari.ff.
de noui oper.nuntiat.idcirco in hac
quęſtione communis ſententia in
hunc ſenſum eſt acipienda:vt expli
cant Rota Antiqua 317.Deci.in d.
c.ſuper eo.col.j. & ij. pręminuntq;
idem Panor.& alij.in d.ca.cum tu.
ꝙ ſi hæc vera ſunt,tunc demum p̄-
ſumptioni, de qua opinio cōmunis
agit,locus erit,cum pares ſint ſuper
hac re probationes de eadem qui-
dem excommunicatione, & iidem
de eadem certaque appellatione:p̄-
ter reſponſum & interpretationem
romani pontificis in d. c.cum tu.in
quo Canonici allegantes,excōmu-
nicationem poſt appellationem la-
tam fuiſſe, ſatis hoc probaſſe viden
tur per teſtes idoneos,licet e contra
rio probatum fuerit, appellationem
propoſitam fuiſſe poſt excommuni
cationem. Quibus illud addere non
prætermittemus,quod excommuni
catio lata ante appellationem, valet
& ligat

& ligat nec reuocatur attentatorum remedio, etiam ſi lata ſit intra terminum datum ad appellandum. gl. verb. appellatum. in ca. venerabilibus. §. porro. iſt. li. cuius opinionem contra Ioan. Monach. fatentur cõmunem eſſe Dominicus & Franci. ibi. & eam ſequitur Fel. in c. quo ad conſultationem. de re iudic. nu. 26. quod eſt maxime obſeruandum ad limitationem tex. in c. nõ ſolum. de appella. iſt. lib. quia excommunicatio vel ſtatim tenet, vel eſt, nulla: nec pendet ab appellatione proponenda, ſi ſimpliciter lata fuerit. Hęc profecto hoc in loco ea ratione tradidimus, vt conſtet. quo ad euitationem excommunicati ſufficere famã publicam abſque alio quidẽ adminiculo: quod in d. ca. cum deſideres. & in d. c. illud. ſatis probatur: & id magis communi ſententia receptum eſt. non enim agitur de graui præiudicio. Quod ſi ageretur de puniendis his, qui excommunicatum non vitauerint, aut de pœna ipſius excommunicati, qui ſe immiſcuit diuinis, dubio procul non ſufficeret excommunicationis probatio per publicam famam. tex. optimus in d. c. illud. notant Fel. in c. cum cõtingat col. 3. de reſcript. idem in d. c. cũ deſideres. col. j. & in d. c. cum tu. colũ. vlt. Anto. in c. veniens. col. vlti. de teſtib. Decius in c. j. de appellat. colum. pe. tex. ad idem ſing. in c. j. de exceptio. iſt. libr. cuius ſtatim in. §. ſequen. mentionem agemus. Hi ergo authores, qui voluerunt famam ſolam, etſi publica ſit, non ſufficere ad probandam excommunicationẽ admittendi non ſunt quo ad effectũ vitandi excommunicatum, quę quidem vitatio modicum infert præiudiciũ, & pręterea in dubio cautior eſt. Eorum vero ſententia vera erit ſi tractetur de pœna inferenda his, qui communicarunt cum excommunicato, qui ſe diuinis officijs minime abſtinuerit, aut tandem de alio graui præiudicio. quod ex præmiſſis conſtat. Idcirco cum interdictũ eccleſiaſticum maximum inferat p̃iudicium populo Chriſtiano non erit id obſeruandum propter ſolam famam, niſi alijs coadiuuetur adminiculis. quod probatur in c. j. de poſtulat. prælat. vbi hoc ipſum notat Decius nu. 17. licet Abb. & Barba. ibi ſimpliciter plurimum tribuentes
6 famę, contrarium voluerint. † Verum ſi conſtiterit, ſemel quem excõmunicatum fuiſſe, pręſumendũ eſt, eum adhuc in eadem eſſe excõmunicatione, donec appareat, eum abſolutum eſſe: etenim ex eo, ꝙ allegatur Petrum excommunicatum nunc eſſe, & probetur excommunicatum fuiſſe, pręſumitur adhuc in eadem manere excommunicatione c. ſicut nobis. & ibi Abb. de ſenten. excommunicatio. glo. inſignis in c. propoſuit. de cleric. excommu. miniſtrant. vbi Abbas & doctor. eam communi conſenſu ſequuntur: notat Rota in antiquis 218. Anchar. cõſi. 64. Fel. in c. ſcribam. nu. 3. de præſumptio. Euerardus loco a tempore ad tempus, c. 42. And. Alciat. de p̃ſumptio. regu. 2. pręſumpt. vj. qui tamen hanc opinionẽ intelligit in excommunicatione lata ſimpliciter. Nam ſi ea conditionalis ſit, non obtinet hæc præſumptio: potuit enim qui excommunicatur pendente conditione ſatis feciſſe. quod ita tenuerunt Innocent. in c. ſuper his. de accuſatio. Abbas in d. c. propoſuit. & Rota in nouis. 444. imo & præter iſtum caſum, etiam ſi excommunicatio non ſit conditionalis, ſed ſimplex, nihilominus quo ad communicantes cum eo pręſumitur abſolutus, ſi communi opinione exiſtimatur idem abſolutus, & liber ab excõmunicatione, item ubi eſſet elapſum a tempore

liber. & poſthu. Abb. in d. c. in Lateranenſi. Tiraquel. in l. ſi vnquam C. de reuoc. dona. verb. reuertatur, numer. 234.

¶ Quinto perpenſa litera concilij Baſilienſis colligitur, notorie excõmunicatum ita, vt nulla poſsit tergiuerſatione celari, aut excuſari, vitandum omnino eſſe. quod manifeſte probatur in eadem conſtitutione, qua quidem partim ſuſtinetur ꝙ veteri iure ſtatutum eſt in d. c. cum nõ ab homine. ſiquidem ex eo etiã ante denuntiationem vitandus eſt ſecrete, & publice, is, qui publice, & notarie ſit excõmunicatus. Etenim iure concilij Baſilienſis ea concluſio obtinebit, cum ita notoria fuerit excommunicatio, quod nulla poſsit excuſatio ſuffragari. Hinc interpretationi conuenit quod Fel. tradit in d. c. Rodulphus. de reſcript. nu. 37. poſt Panorm. in c. cum non ab homine. de iudic. col. 12. verſ. ſed certe ſubtiliter. & Domin. in c. cum ſecũdum leges. de hæreti. in vj. nempe, ✝ nullam ſententiam declarationis requiri, aut neceſſariã fore, vbi quid notarium ita ſit, ꝙ nullam excuſationem habeat, nec poſsit vlla tergiverſatione celari: licet alioqui declaratio neceſſaria ſit, vbicunque pœna [illegible] a, etiam ipſo iure pro aliquo [illegible]e infligitur. c. cum ſecundum [illegible] hæreti. iſto libro, l. eius qui [illegible]n. vbi Bart. ff. de iur. fiſci. [illegible]. in clemen. j. notab. vj. de [illegible]el, a Monte Lauduno in [illegible], de uita, & honeſtat. [illegible]c. ij. col. j. & ij. de ſpõ [illegible]ſi. 68. lib. ij. Francus [illegible] de confeſs. in vj. his [illegible]frequentiſsimo om[illegible] [illegible]eptum eſt, regula. [illegible] pœnis ipſo etiã [illegible], quæ declaratio [illegible]en eam nõ eſſe [illegible] men ita noto-rium ſit, ꝙ nulla poſsit obtegi, aut celari tergiuerſatione, adnotarunt Panorm. Domin. & alij modo expreſsim citati. & idem Panorm. in c. cum Vintonienſis. de electi. colũ. vlt. Sed hæc conſideratio non omnino congruit huic materiæ: ſiquidem ante concilium Baſilienſe ad euitationem publicam excommunicàti, ſatis erat ſufficiens ipſa publica excommunicatio, licet non foret ita notoria, ꝙ nulla tergiuerſatione celari poſſet: & ad occultam, ſufficeret item occulta excommunicationis ſcientia: ſicuti probatur in d. ca. cum non ab homine. de ſentent. excommu. nec oberit tex. in c. peruenit. j. de appellati. vbi denuntiatio neceſſaria videtur aduerſus notoriũ percuſſorem clerici. quia inibi tantum agitur de ea quęſtione, an non obſtante appellatione ſit declarandus, & denũtiandus notorius percuſſor clerici, & reſponſum eſt a romano pontifice, ꝙ non obſtante appellatione, quę in ea ſpecie friuola eſt, iudex procedat ad declarationem, & denuntiationem notorij percuſſoris clerici. quin & pręter iſta opinio Panormi. & Fel. tunc vera erit, cum iudex executionis, ſit etiam iudex competens ad cognitionem ipſius cauſæ: tunc etenim non erit neceſſaria ſententia declarationis, ſi ita notorium ſit crimen, ꝙ nulla valeat excuſari ratione: ſed poterit excuſatio fieri abſque declaratione. at ſi iudex, qui executurus pęnam eſt, nõ ſit iudex competens cauſæ cognitionis, profecto etiam in notorijs omnino, erit neceſſaria declaratio illius iudicis, qui de re principali iure cognoſcere poterat: quod notant Domi. in conſil. 136. col. vlt. & Alber. in rub. de hęret. q. 13. n. 43. et 46. ipſe vero adhuc indiſtincte potius admitterem eam opinionem, quæ declarationem requirit ad excuſationem

nem pœnæ, etiam ipſo iure impoſi tę, etiam ſi notorium crimen ſit, & itidem eius author: quod praxis recepiſſe videtur: & plurimum probat tex. in d.c. peruenit. et in c. inter dilectos. de excef. præl. atque ita aduerſus Felinum & alios tenent Hippoly. in rubr. C. de probationi. nu. 226. Caietan. 2. 2. q. 12. artic. ij. & Sylueſt. verbo, Aſſaſinus. in fi. quibus addi poterit, etiam ante declarationem poſſe conferri beneficiũ eccleſiaſticum tanquam ipſo iure iam vocans: licet nõ poſsit poſſeſsio auferri ab ipſo poſsidente, donec lata ſit ſententia declaratoria, ſecundum Franciſcum de Ripa in c. ſępe. de reſtitution. ſpoliator. col. pe. cuius ſententia erit obſeruanda ad interpretationem textus in c. 1. j. de homicid. iſto libro.

¶ Supereſt igitur, quo ad excommunicati euitationem, nouam eſſe conſtitutionem iſtam concilij. Baſilienſis ad exceptionem notorij excommunicati, in hoc equidem ſenſu ſi pręmittamus Martinum V. iam olim tempore Conſtantienſis ſynodi, tantum excepiſſe notorium clerici percuſſorem: quod ſi vetera iuxta obſeruanda forent, maxime his, conueniens eſt ſimplex, ac generalis exceptio notorie excommunicati: tametſi ea non admodum conueniat fini, in quem iſta conſtitutio dũ igitur: nempe ad vitanda ſcandala, & ſedandas proborum virorum cõſcientias. idcirco magis recepta eſt in Chriſtiano orbe Martini V. & Conſtantienſis conſtitutio. illud vero eſt adnotandum: etiam conſtitutionem Baſilienſis concilij. in exceptione notorie excommunicati, maxime differre a veteri iure. Nam ſecundum vetera iura ſatis erat aliquem eſſe notorie excommunicatũ eo modo, quo aliquid dicitur notorium iuris: ſcilicet per confeſsionẽ per ſententiam, & ſimilia argumenta. c. veſtra. de cohabi. cleri. & muli. At iuxta conſtitutionem Baſilienſem eſt neceſſarium, quod ſit notorius excõmunicatus per operis euidentiam, ita vt nulla poſsit tergiuerſatiõe celari: quod explicat Coſmas in pragmat. ſancti. tit. de excõmu. non vitand. verſ. ſuſpenſionis.

¶ Sexto ex eiſdem cõſtitutionibus poterit tolli anxia quædam quęſtio quę pleroſque torquet. Etenim iure
10 cautum eſt, non † eſſe audiẽda miſſarum ſolennia, cum ea celebrantur a presbyteris notorie fornicarijs, et concubinam habẽtibus. c. nullus. c. præter. 32. diſt. vbi doct. c. vlt. & c. ueſtra. de cohab. cleri. & mulier. gl. in c. de homine. de celebr. miſſar. Henri. in c. ſi celebrat. col. v. de cleri. excom. miniſt. Theologi in 4. ſẽten. diſt. 13. vbi Gabriel. q. j. dub. v. Card. a Turre Gremata in d. c. nullus. nec item ſacramentum pœnitentiæ accipere ab eiſdem per confeſſionem ſacramentalem. Hoc ſiquidem verum eſt iuxta prædictarum conſtitutionum deciſionem: tunc demum, quando hic notorie fornicarius fuerit denuntiatus, uel in aliquo caſu excepto in dictis Martini V. & concilij. Baſilienſis canonibus: quorum paulo ante mentionem fecimus. ex quibus ita hanc controuerſiam definiendam eſſe cenſent. Coſmas in d. verb. ſuſpenſionis Floren. ij. part. tit. ix. c. 10. §. vlt. Io. Maior in 4. ſent. diſt. ix. dubio vlt. Syluef. verb. Miſſa. in ij. q. iij. Adrian. in 4. ſentent. tracta. de euchariſtia. q. pe. & in tractat. de confeſsione, q. 9. Martinus. ab Azpilcueta in c. j. §. laboret. 2. col. de pęnit. diſt. vj.

¶ Poſtremo non eſt prætermittendum, quod in eadem conſtitutione Baſilienſis concilij parte vltima eſt
11 ſtatutum. † nempe per eam deciſionem nullum ius ipſis excommunicatis

catis tribui, nec concedi: imo ipſi iuxta veteres canonicas ſanctiones, etiam ante denuntiationem tenentur abſtinere ab his, quę excõmunicationis ſunt interdicta eodẽ modo, quo ante eandem conſtitutionem tenebantur. iure autem pontificio excommunicati, etiam ante denuntiationem, regulariter abſtinere debent a communione fidelium, q̃ & alijs cum eiſdem excommunicatis eſt interdicta. Nam & grauius peccatum eſt excõmunicato, ſi alios non vitauerit, quam alijs, ſi eum nõ fugerint, & ab eius communione abſtinuerint. Magis etenim obligatur excommunicatus ad uitandum alios, quam alij ad vitandum illũ ipſe ſiquidem excommunicatus ꝓpter proprium delictum, & in pęnã illius obligatur ad vitandum alios. vero nõ in pœnã ſui delicti, ſed alij in pœnam ipſius excommunicati tenentur vitare illum. vnde ſequitur, quod magis peccat excommunicatus communicando alijs, quã alij communicando illi. tex. optimus in c. illud. de cleri. excom. miniſtr. glo. celebris in c. quoniam. 11. q. 3. quæ aſſerit, excommunicatum communicando perſonis ſibi ſubiectis mortaliter peccare, licet illę communicando ipſi non peccent. Eſt tamen illius gl. concluſio in eum accipienda ſenſum, quem ſuperius expoſuimus in. §. præceden. num. 4. ſcilicet, maritum non poſſe nec patrem communicare uxori, aut filio excommunicatis: quamuis hi abſque vllo crimine communicare valeant marito & parenti excommunicatis. Nec glo. vſquam ſenſit, grauius peccare patrem excommunicatum cõmunicando filijs non excommunicatis quam ipſi filij, ſi liberi ab hac cẽſura patrem excommunicato cõmunicauerint, qui tamen in hoc nullam culpam ex communione contraxere, rurſus in d. c. illud. Papa tantum ſcribit, nullo magis periculoſũ exiſtere excommunicato non vitare, quam non vitari: quia non vitare, cum in eo ſit, excommunicatus ſine delicto non poteſt: ſed cum ex alijs pendeat, ſine ſuo delicto poterit nõ vitari. quibus ſane verbis conſtat, excommunicatum delinquere, ſi ipſe minime abſtinuerit a fidelium cõmune: cum in hoc dignus culpa ſit: at ſi ab alijs non vitetur, nullo poſſe notarij crimine: ſiquidem abſque eius culpa poterit ab alios non uitari. ex his vero minime colligitur, grauius peccare, excommunicatum ſi alios non uitauerit, quam alij, ſi eum non fugerint. Hęc obiter adnotauimus, exiſtimantes nihilominus excommunicatum regulariter peccare, ſi ſe communioni fidelium, qua interdictus eſt, etiam ante denũtiationem immiſcuerit: quod in d. c. illud. ſatis probatur vbi glo. & doctores. Quam obrem cum per Baſilienſe concilium nullum detur ipſi excommunicato patrocinium, manifeſtum ſit, ipſum teneri, vt iure veteri tenebatur, etiam nunc ante denuntiationem abſtinere ab ea communione fidelium, qua interdicitur a iure, ea quidem lege, qua & alij ante Baſilienſe concilium ipſum vitare tenebantur. ipſe vero excommunicatus iure tenetur abſtinere a communione fidelium, et a diuinis, ſicuti poſt alios tenent Panor. in d. c. illud. & in cap. nulli. de ſent. excom. Syluest. verb. excõmunicatio. 1. q. 5. qui expreſsim hanc interpretationem concilio Baſilienſi, vel Conſtantienſi aptiſsimam eſſe opinetur, vt excommunicatus, etiam occulte teneatur a communione fidelium, & a diuinis abſtinere ante denuntiationem. Cuius opinio mihi ſatis placet, modo illud obſeruetur, quandoque excommunicatũ, nondum

nondum denuntiatum, minime teneri a communione fidelium abſtinere, ſi ex hoc occultum eius crimen, & occultam excommunicationem proderet grauiſsimo cum ſcandalo. ꝙ licet Sylueſt. refragetur, ipſe admitterem quoad communionem fidelium, quæ non pertinet ad Sacramentorum perceptionem, Non etenim cenſeo, etiam occultum excommunicatum poſſe diuina miſſarum ſollennia celebrare, aut ſacramenta percipere. nam ſiue is occultus ſit, ſiue publicus excommunicatus, ipſo iure prohibetur ſacramenta percipere, ac miſſarum ſolennia celebrare: ſicuti inferius tradenius, Vnde nulla expectata denuntiatione tenetur omnino abſtinere, etiam omnino occultus, a diuinis ſacramẽtis percipiẽdis. præſertim cũ hęc pœna, quæ ex communicationis cauſa iure indicitur, occultiſsimum criminis authorẽ afficiat. Nec ob ſcandalum uitandũ fieri recte poteſt, ꝙ quis ea ſacramẽta percipiat, quę iure ſunt eis iuſtiſsime interdicta. Nec recte ſacramenta conferri poſſunt his, qui ea ꝑcipere vetantur, licet cauſa occultiſſima ſit, quę ipſos indignos efficiat. Quam ob rem quod plerique adnotarunt, nempe occulte excommunicatum minime teneri, nec obligari ad ſe ſubtrahendum a communione aliorum, cum is abſque graui ſcãdalo, & ſui proditione ab aliorum cõmunione abſtinere non poteſt: ita ſane viſum eſt his, quorum Syueſt. meminit, et Alfonſo a Caſtro lib. 2. de poteſt. leg. pœnal. c. vlt. concluſ. 2. & Martino ab Azpilcueta in d. c. j. §. laboret. in fi. de pœnit. diſt. 6. fortaſsis erit intelligendum quo ad communione fidelium, quæ extra ſacramentorum perceptionem contingit: & id ratione ſcandali vitãdi cuius equidem ratio prudentis viri arbitrio preponenda ſit, prohibitioni huius communionis cum excommunicato. At tamen circa ſacramentorum perceptionẽ, non video, quo iure ob ſcandalum euitandũ permittendum ſit, ꝙ excommunicatus vtcunque occultus ſacramentis percipiendis ſe immiſcere abſq; grauiſsimo peccato, & pœnis humani iuris impune poſsit. idcirco Sylueſtri ſẽtentiam quo ad iſtum ſenſum ipſe libenter ſequor, præſertim his animaduerſis, quæ de ſcandalo diximus in reg. peccatum. in prin. de reg. iur. His accedit quod Adria. notat in 4. ſent. in tract. de clauib. q. 3. ſcribens non eſſe ſacramenta conferenda excommunicatis etiam ante denuntiationem, etiam poſt Cõſtantienſe decretum, licet non ſint ipſi excommunicati vitandi prius quam denuntiẽtur. huius ſententiæ ratio veriſsima eſt: quia iure naturali, & diuino tenemur non dare ſacramentą excommunicatis: atque ipſi tenentur ab eorum perceptione eodem iure abſtinere: quemadmodum ſatis manifeſtum eſt, cũ excommunicati ſint ab vnione fidelium eccleſiaſtica authoritate ſegregati: idcirco ſanctum canibus dandũ non eſt. Matthęi ca. 7. Nolite ſanctũ dare canibus. Conſtitutio autem Baſilienſi concilij nec voluit, nec potuit mutare ꝙ erat iuris diuini aut naturalis iuris ſup vitandis criminoſi excõicatis, & his, q ab eccleſię catholicę myſtico corpore ſunt ſeparati, vt ſcribit Ioan. Driedo. de libertate Chriſt. pagina, 89. & ſenſit Adria. in d. q. 3.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Excommunicatio, an probetur per denuntiationem, uel literas denuntiatorias? & ibi intel. capituli, pia. de excep in 6.*

2 *Excõmunicatus in una prouincia,*

vbique uitandus eſt.

3 *Communicans cum excommunicato, regulariter minori excommunicatione, quandoque maiori a iure afficitur.*

4 *Intellectus capituli, ſignificauit. de ſent.excommunicationi.*

5 *Intellectus capituli, nuper. et c ſi concubinæ de ſent.excom.*

6 *Excommunicatio lata in communicantes cum excõmunicato nõ præmiſsis iuris monitionibus, eſt nulla ipſo iure.*

7 *Communicans cũ excommunicato an mortaliter peccet, an tantum venialiter?*

8 *Communicans poteſt, & tenetur dicere horas canonicas ratione ſacri ordinis.*

9 *Communicans cum excommunicato per metũ, an excuſetur a culpa, & pœna iuris? atque inibi late expẽditur uera interpretatio c ſacris. de his, quæ vi, metu ſue cauſ. fiunt.*

§. TERTIVS.

CAETERVM ſi quis exacte obſeruauerit quæ in præcedenti paragrapho
1 dicta fuere, † plane comperiet plurimũ inducere denunciationem ad probationẽ excõicationis: atq; inde fit p literas, quas appellant denuntiatorias, excommunicationem probari. gl. ſingular. in c. licet. ſup. iſto. tit. cuius opinio probatur per locum a cõſequenti: ſiquidem a cõſequenti vero conſtat, & colligitur antecedens: l. illud. ff. de aquir. hæred. l. ij. & ibi Bald. C. de dotis promiſ. notatur in c. ex parte C. de ſponſal. Sed denuntiatio pręmittit excommunicationem: igitur per denuntiationis literas ipſa excommunicatio cõſtat. c. paſtoralis §. verum. de appel. vbi Dec. indiſtincte. tenet hanc opinionem gl. Eius vero argumentatio nõ omnino conuincit, huius aſſertionis certitudinem eſſe apertiſsimam. etenim a conſequẽti tunc deducitur antecedens, cũ antecedens ſit neceſſarium, & ſemper contingens. Quod ſi antecedens non ſit omnino neceſſarium, nec ſemper cõtingens, argumentatio minime eſt ſufficiens, nec certa: ſicuti omnes eam tractantes frequentiſsime docent, ſic etenim licet denuntiatio plerunque, & ſepiſſime fiat poſt excommunicationem attamen fieri poteſt, et fit quandoq; ꝙ ea contingat iniuſte nulla pręcedente excommunicatione. tex. optimus in d. c. licet. ꝗ obrẽ idẽ Dec. ĩ c. prudentiã. §. vj. de offi. deleg. co. pe. poſt Barb. ibi & Rom. in l. j. in pri. ff. de noui oper. nuntia. exiſtimat, per denuntiationem, nuſquã excõicationẽ ſaltem quo ad excludendũ quem a iudicio, & a ſimilibus actibus: cuius opinio in c. j. de excep. in 6. maximam authoritatẽ habet: cũ inibi ſtatutum ſit, excommunicationem probandam fore apertiſsimis documentis vt excommunicatus ea ex cauſa ab agendo et iudicio repellatur. vnde quibuſdam viſum eſt nõ ſatis probatam eſſe quo ad hunc effectum excommunicationem p vnũ teſtem, & famam. atque ita cenſent Ant. in c. venieus. j. col. vlt. de teſt. Dec. in c. j. de appellat. nu. 23. idem Dec. in c. j. de poſtul. prælat. nu. 27. Rom. in ſingular. 198. Speculat. titu. de notario crimine. §. Fama. verſic. quid ſi agenti. Iaſon in l. admonendi, in

di.in rep.nu.284.ff. de iureiur.Hip-
po.in rub.C.de probat. nu.7.Fel.in
rub.de probat.nu.4. Io.And.et Do
mi.in d.c.j.de excep. in 6. & de fa
ma ſola idem adnotarunt Abb. &
Dec.in d.§.ſexta.col.vlt.quidquid
ibi dicat Fel.nos item hoc explicui
mus in.§.pręcedenti, nu.v.ſic licet
alioqui habenti vnum teſtem, deſe
ratur iuramentum ad ſupplendam
probationem: non poterit hoc fieri
ad probandam excommunicationē
vt actor a iudicio reijciatur: ſecun-
dum Rom.in ſingul.197. Io. And.
Dom.& alij.in d.c. j. Iaſon.in d.l.
admonendi.nu.284. Fel.in d.rub.de
ꝓbat.nu.4.& Hipp.in ead.rub.C.
de probatio nu.7.gl.inſignis in l.nō
eſt veriſimile.ff. ꝙ met.cauſ.verb.
pręſumptio. quam latiſsime expli-
cat Ioannes Bapti.in d. l.admonen
di.col.57.Quod ſi verum eſt famā,
& vnum teſtem minime probare
excommunicationē ad hoc, vt quis
propter eā a iudicio repellatur, nec
poſſe iuramentum deferri habenti
vnum teſtem: profecto Romani,&
ſequacium opinio ſatis defendi po-
tuerit. Ego vero quo, vel tria in
hac quęſtione notanda eſſe cenſeo.
Primum communi fere omnium ſen
tentia receptum eſt, excommunica-
tionem alicui obiectam vi excep-
tionis peremptoriæ ad graue qui
dem pręiudicium, nequaquam pro-
bari per denuntiationem : oppoſitā
autem in vim dilatorię ad repellen-
dum quem a iudicio probari quidē
per denuntiationem, hanc diſtinctio
nem ſequuntur Rota in nouis 151.
Rom.cōſ.349. Domi.in c.j.§.ij.de
excep.lib.vj.et ibi doct.Francus in
d.c.licet.Coſmas in pragma.ſanctio
ne,tit.de excōmunica.non euitand.
verb.denuntiata. Abb. & alij in d.
c.prudentiam.§.ſexta.ubi Dec.aſſe
uerat,hanc opinionem communem
eſſe quę rationem habet ex eo, ꝙ 2
iuxta conſuetudinē totius Chriſtia
ni orbis conſtitutiſsimum ſit, nemi-
nem denuntiari, niſi primum fuerit
ſolenniter excommunicatus. & li-
cet poſsit contingere, inique aliquē
denuntiari non præmiſſa excommu
nicatione, id rariſsimum eſt, nec tol
li a frequentiori vſu legitimam præ
ſumptionem, quę argumentum in-
ducit ſaltem vbi non agitur de gra
uiſsimo pręiudicio, excommunica-
tionem pręceſsiſſe. Secūdo erit hac
in controuerſia non pretermitten-
dum, potiorem eſſe quo ad excōmu
nicationis probationē, pręſumptio-
nem, quæ oritur ex literis denūtia-
torijs,& ex ipſa denuntiationem, ꝙ
ex fama, et ſimul vno teſte: uel uno
teſte,& litigantis iuramento. ꝙ pro
batur ex litera Conſtantienſis, &
Baſilienſis concilij, quorum conſti-
tutio paulo ante commemorata ſa-
tis oſtendi plurimum tribuendū fo-
re denunciationi excōmunicatio-
nis, vt quis ſit omnino vitandus. ete
nim minime vitandus erit ſecundū
decretum Baſilienſis concilij is, qui
vere fuerit excommunicatus: & ta-
men videmus quotidie vitari eum,
quem conſtat denuntiatum fuiſſe, li
cet de excommunicatione vere nō
conſtiterit alia probatione, ꝙ̄ ipſius
denuntiationis pręſumptione. Ter
tium, ꝙ hic conſiderandum eſt, per-
tinet ad intellectum tex. in d.c.j.de
exceptioni. libr. vj. ſi quidem opina
mur ſequuti communem ſententiam
ad effectum repellendi quem a iudi
cio, ſatis probari excommunicatio
nē per denuntiationem: tametſi nec
probetur vno teſte,& fama: nec itē
ſit deferendum iuramentum haben
ti ſuper ea re vnicum teſtem ad ſup
plendam probationem. quę quidem
reſolutio deducitur optime ex his,
quæ proxime tradita fuere.

¶Quęritur tandem opportune,
† an excommunicatus in vna ciui

tate , nempe a iudice eccleſiaſtico vnius prouinciæ, ſit vbique locorũ vitandus? & videtur ſane certi iuris eſſe , quod is ſit vbique vitandus. Excommunicatio etenim afficit animam, & ſequitur excommunicatum, vt lepra leproſum. cap.cito turpem.j.q.j.ex Ambroſio in cõmentarijs ad caput.4.Lucæ.hoc ipſum probatur in canonibus Apoſtolorum, capite. 13.& c.16.& in concilio Arelatenſi ij.canone.viij.tex. ad idem in cap. cum & plantare.§. j.de priuileg.vbi Abb.idem Abba. & Felin.in cap.j. de treug.& pace. gloſ.in can.ſiquis presbyter. vij.q. j.gloſſ.in capitul.paſtoralis.§.verũ de appellatio. gloſ. in capit.officij. de ſentent.excommunicatio. & ibi Felin.gloſſ. in can.quiſquis.4.q.v. Cardin.in clement.j. verbo ipſius. de pœn.Abb. in can.ad noſtram.3. colum.3.de iureiuran.Innocent. in capit. inquiſitione. de ſenten.excõ. quem inibi ſequuntur doctor.& capitu.cum non ab homine. eod.titul. pręſertim Abb.& Felin.quę quidẽ opinio communis eſt , vt aſſeuerat Martinus Azpilcueta in cano.inter verba.xj.q.3. corolario.67.idẽ probat Ioannes Maior in 4.ſentẽt. diſtinct.18.q.viij.addit tamen,hoc procedere iure humano,non diuino a quo diſcedit ibi.q. j.artic.3.Iacob. Almain,tenens, excommunicatum Pariſijs,vitandum eſſe vbique,etiã iure diuino, quo prohibita eſt communio cum excommunicatis.et profecto,ſi ius diuinum prohibet communionem cum excommunicatis , ſatis manifeſte conſtat , eodem iure diuino, excommunicatum Salmanticę, vbique locorum vitandum eſſe.Hanc vero communem ſententiam quidam veram eſſe opinantur quando qui excommunicatum vitare,vult probare poteſt, eũ eſſe alibi excommunicatum , & denuntiatum : alioqui ſi hoc non poſſit probare,non tenetur eum vitare,niſi in eo loco , vbi fuerit excommunicatus,& denuntiatus:quod adnotarũt Henric.in capitul.cum deſideres.de ſentent. excommunicato. Coſmas in pragmat.ſanctio.titu.de excommunica.non vitand.verbo,excommunicationis.Sylueſt.verb.excommunicatio.v.dubio.17.Pia ſane eſt horum ſententia, & fortaſsis concilium Baſilienſe eam habuit mentẽ, vt voluerit, nullibi locorum quem teneri ad vitandum excommunicatum,niſi in ea prouincia, & diœceſi,in qua denunciatus fuerit.Ipſe uero non auderem ita late concilij decretum interpretari. Nã qui in vno loco publice denuntiatus eſt, minime ab eccleſia toleratur,eo quod ſit publice excommunicatus:idcirco ſi probari denuntiatio poſsit commode,vitandus eſt publice, & occulte quod ſi probari denuntiatio non valet, tunc equidem vitandus erit occulte:non autem publice: atque ita exiſtimo eſſe definiendam quæſtionem iſtam.

3 † Sed ſi quis cum excõmunicato aduerſus prohibitionem iuris communicauerit , minori afficitur a canone ipſo excommunicatione.capitul.vltim.de cleric.excõ. miniſtr.capitul. nuper.capitul.cum deſideres.de ſentent. excommu.capitul.ſicut. capitulo I.excommunicatos , cum duobus ſequentib. xj. quæſtio.3. capitul. ij. de exceptio. quorum omnium pręcipua eſt diſtinctio text. in dicto capitulo nuper. Ex quo palam deducitur, hanc excommunicationem , quæ infligitur communicantibus cum excommunicatis,minorem eſſe.idem apparet ex capitulo ſtatuimus. & capitulo conſtitutionem. ſupra eodem,& in dicto capitulo ſecundo,de exceptionibus , quã in re hęſitandum non eſt.Nam licet aliquot canonibus deciſum

ciſum ſit, communicantem cum ex communicato, in excommunicatio nem a iure ſtatutam.& indictam in cidere:illud eſt intelligẽdum de ex communicatione minori:ſicuti plu ribus in locis ſatis expreſsim expli catur.Quę denique regula pluribus in caſibus fallit, in quibus communicans cum excommunicatio,maio ri notatur excommunicatione, quo rum aliquot hoc in loco breuiter trademus ad intellectum quarundam iuris pontificij deciſionum.

4 ¶Primum equidem ſolet ad hoc in medium adduci reſponſio † text. in capitulo ſignificauit,de ſententia excommunicatio.vbi probatur,ma iori excommunicatione affectum eſſe eum, qui cum excommunicato communicauerit:imo & eſſe huius excommunicationis abſolutionem ab ipſo tantum romano pontifice poſtulandam.vnde manifeſtum eſt, non poſſe illum textum, intelligi de excommunicatione minori:dum dicit communicantem cum excommunicato eadem affici & ligari ex communicatione.etenim licet canones illi in can.excommunicatos,& can.ſequen.xj.quæſtio.iij.hanc patiantur in ſimilibus verbis interpretationem propter ſubiectam materiam,ut eadem excommunicatio in telligatur quo ad priuationem ſacramentorum,& eorum perceptionem,& ſic minor excommunicatio capitulo,ſi celebrat, de clericis excommunicat. capitulo ſecundo, de exceptio. tamen text. in dicto capitulo ſignificauit. non poteſt vllo pacto ita intelligi: quia & abſolutionem huius excommunicationis ad romanum pontificem pertinerę probat: cum abſolutio minoris ex communicationis regulariter obtineri poſsit a ſimplici ſacerdote. capitulo nuper.de ſententia excommunicatio,qua ratione hæc interpretatio minime eſt admittenda: tametſi gloſſ.eam expoſuerit in dicto capitulo ſignificauit. quam ob rem adnotandum erit, communicantem cum excommunicato, maiori excommunicatione affici,a ſolo romano pontifice abſoluendum, tunc demum cum quinque ſimul contigerit, quę in dicto capitulo ſignificauit. expreſsim continentur. Primum, quod excommunicatus, cui communiter, ſit ea cenſura ligatus a romano pontifice iudicialiter, & nominatim, ita quod non ſit ſatis, excommunicatum fuiſſe a Papa ſententia canonis generalis.Secundum, quod communicans ſit clericus. Tertium, quod communicet cum excommunicato, ſciens illum eſſe excommunicatum a Papa. Quartum, quod hæc communicatio contingat ſponte, nullo metu, nedum condicionali pręmiſſo. Quintum, quod ſit communicatio in diuinis, in eccleſia uel extra eccleſiam ſimul orando, aut alias. His etenim una conſtitutis, colligitur, communicantem cum excommunicato, maiorem contrahere excommunicationem, a ſolo romano pontifice delendam: ſecundum Hoſtien. Cardi. Antoni.Abba.& Felin.in dict. capitul. ſignificauit. eundem Feli. in capitul.excommunicamus.colū. 3.de hæret.Archid.in capit.ſi.quis Epiſcopus. in concilio 11. quęſtio. 3.in fin.Sylueſt.uerb. excommunicatio.7.caſus.6.Caiet.uerb.excommunicatio. caſu. 58. Florent. in 3. part.titu.24.c. 32. Adrian. quodlibet ſextą. ad ij. ubi fatetur, hanc opinionem communem eſſe: idem teſtantur Sylueſter in dict.caſu.vj. & Mari. Soci.in c.ad audientiam. de homicid.nu. 25.unde patet, falſum eſſe quod gloſſ.ſcripſit in dict. ca.2.de exceptio.exiſtimans,communi-

in d.c.cum tu.pręſumpſiſſe,appella
tionem ſæpe propoſitam fuiſſe: ꝙ
doctor. notant in d. l. ij, & aliquot
ex canoniſtis in d.c.cum tu.poſt gl.
ibi.And.Altiat. in tract.de pręſum
ptio.reg.tertia,præſumptio.16,nu.
3. quia iſthæc ratio ſufficiens non
eſt, & ideo communiter refellitur,
vt ſcribit Felin.in d.c.cum tu.colū.
pe.nam in ea decretali romanus pō
tifex pronuntiat ſententiam excō-
municationis eſſe nullam, quia lata
poſt appellationem: nec tractat de
periurio teſtium excuſando,ſed po
tius de præſumenda iuſtitia ipſius
actus: licet eadem vtatur pręſum-
ptione ad hoc ne teſtes reatu periu-
rij notentur. Hinc ſane expendi po
terit adnotatio glo.celebratiſsimæ
in capit. venerabilibus.§. vlti. hoc
eod.tit.& libro: quæ authoritate il
lius tex.reſpondit,in dubio quoties
agitur, an excommunicatio pręceſ-
ſerit appellationem,vel eam ſequu-
ta fuerit, pręſumendum fore,ipſam
excommunicationem pręceſsiſſe.q̃
equidem glo.laudant mirum in mo
dum docto. ibidem Ant.Aretin.&
Feli.col.3.in c.cum tu.de teſtib.idē
Feli.in c.Apoſtolicæ.nu.18.de ex-
ceptio.Feli.rurſus in c.auditis.de p̄
ſcriptio.nu.33.idem in c.nouit.de iu
dic.col.ij.Dec.in c.in pręſentia.co.
v.nu.13.de probatio. Ant.& Imo.
in c.ſuper eo. ij. de appellatio. vbi
Dec.col.j.aſſerit, hanc opinionem
communem eſſe:quæ verior eſt:li-
cet Dec.poſt Bal. ibi contrariā exi
ſtimet,iure probabiliorem eſſe,præ
ſertim communis ſententia ex eo ꝓ
cedit, quia ſatis ſtrictam habet eius
praxim, tres caſus & ſpecies con-
ſideramus.

¶Primus enim caſus conſtituitur
in animæ iudicio quo ad hunc effe-
ctum, vt abſtineat quis diuinis offi-
cijs: & pręſumendum eſt,excom-
municationem præceſsiſſe,& appel
lationem poſt eam ſequutam fuiſſe
ita ſane in hac ſpecie admonet,&
probat Card. in clem.j.q.15.de ſe-
pul.Dec.item in d.ca. ſuper eo.cum
ſit in dubio tutior via eligenda: ſicu
ti paulo ante tradidimus.

¶Secundus caſus eſt,cum appella-
tio ipſa ad excommunicationem re
fertur:quia interponitur ab ea:et in
hoc caſu vera eſt communis opinio
vt pręſumamus, excommunicatio-
nem pręceſsiſſe: ſecundum Bal.in l.
ampliorem.§. vlt.de appella.

¶Tertia ſpecies exponitur in hūc
quidem modum, vt quicunque alle
gauerit vel excommunicationem,
vel appellationem pręceſsiſſe,is te
neatur id probare, nec vlla poſsit
vti præſumptione.l. ei qui.ff.de ꝓ-
ba.l.actor.C.eod.tit.nam qui funda
mentum intentionis proprie aſſu-
mit a tempore,probare tenetur ipſū
tempus l. vlt. & ibi Baldus. C.an
ſeruus ex ſuo facto.Bart.& Alex.
in l.non ſolum.§. ſed vt probari.ff.
de noui oper.nuntiat.idcirco in hac
quęſtione communis ſententia in
hunc ſenſum eſt acipienda: vt expli
cant Rota Antiqua 317.Deci.in d.
c.ſuper eo.col.j. & ij. pręmittuntq;
idem Panor.& alij.in d.ca.cum tu.
ꝙ ſi hæc vera ſunt,tunc demum p̄-
ſumptioni, de qua opinio cōmunis
agit,locus erit,cum pares ſint ſuper
hac re probationes de eadem qui-
dem excommunicatione, & itidem
de eadem certaque appellatione: p̄-
ter reſponſum & interpretationem
romani pontificis in d. c.cum tu.in
quo Canonici allegantes,excōmu-
nicationem poſt appellationem la-
tam fuiſſe, ſatis hoc probaſſe viden
tur per teſtes idoneos,licet e contra
rio probatum fuerit, appellationem
propoſitam fuiſſe poſt excommuni
cationem. Quibus illud addere non
prætermittemus,quod excommuni
catio lata ante appellationem, valet

& ligat

& ligat nec reuocatur attentatorum remedio; etiam ſi lata ſit intra terminum datum ad appellandum. gl. verb. appellatum. in ca. venerabilibus. §. porro. iſt. ti. cuius opinionem contra Ioan. Monach. fatentur cõmunem eſſe Dominicus & Franci. ibi. & eam ſequitur Fel. in c. quo ad conſultationem. de re iudic. nu. 26. quod eſt maxime obſeruandum ad limitationem tex. in c. nõ ſolum. de appella. iſt. lib. quia excommunicatio vel ſtatim tenet, vel eſt nulla: nec pendet ab appellatione proponenda, ſi ſimpliciter lata fuerit. Hęc profecto hoc in loco ea ratione tradidimus, vt conſtet. quo ad euitationem excommunicati ſufficere famã publicam abſque alio quidẽ adminiculo: quod in d. ca. cum deſideres. & in d. c. illud. ſatis probatur: & id magis communi ſentẽtia receptum eſt. non enim agitur de graui praeiudicio. Quod ſi ageretur de puniendis his, qui excommunicatum non vitauerint, aut de pœna ipſius excommunicati, qui ſe immiſcuit diuinis, dubio procul non ſufficeret excommunicationis probatio per publicam famam. tex. optimus in d. c. illud. notant Fel. in c. cum cõtingat col. 3. de reſcript. idem in d. c. cũ deſideres. col. j. & in d. c. cum tu. colũ. vlt. Anto. in c. veniens. col. vlti. de teſtib. Decius in c. j. de appellat. colum. pe. tex. ad idem ſing. in c. j. de exceptio. iſt. libr. cuius ſtatim in. §. ſequen. mentionem agemus. Hi ergo authores, qui voluerunt famam ſolam, etſi publica ſit, non ſufficere ad probandam excommunicationẽ admittendi non ſunt quo ad effectũ vitandi excommunicatum, quę quidem vitatio modicum infert praeiudiciũ, & pręterea in dubio cautior eſt. Eorum vero ſententia vera erit ſi tractetur de pœna inferenda his, qui communicarunt cum excommunicato, qui ſe diuinis officijs minime abſtinuerit, aut tandem de alio graui praeiudicio. quod ex pręmiſſis conſtat. Idcirco cum interdictũ eccleſiaſticum maximum inferat p̄iudicium populo Chriſtiano non erit id obſeruandum propter ſolam famam, niſi alijs coadiuuetur adminiculis. quod probatur in c. j. de poſtulat. praelat. vbi hoc ipſum notat Decius nu. 17. licet Abb. & Barba. ibi ſimpliciter plurimum tribuentes

6 famę, contrarium voluerint. † Verum ſi conſtiterit, ſemel quem excõmunicatum fuiſſe, pręſumendũ eſt, eum adhuc in eadem eſſe excõmunicatione, donec appareat, eum abſolutum eſſe: etenim ex eo, ꝙ allegatur Petrum excommunicatum nunc eſſe, & probetur excommunicatum fuiſſe, pręſumitur adhuc in eadem manere excommunicatione c. ſicut nobis. & ibi Abb. de ſenten. excommunicatio. glo. inſignis in c. propoſuit. de cleric. excommu. miniſtrant. vbi Abbas & doctor. eam communi conſenſu ſequuntur: notat Rota in antiquis 218. Anchar. cõſi. 64. Fel. in c. ſcribam. nu. 3. de praeſumptio. Euerardus loco a tempore ad tempus, c. 42. And. Alciat. de p̄ſumptio. regu. 2. pręſumpt. vj. qui tamen hanc opinionẽ intelligit in excommunicatione lata ſimpliciter. Nam ſi ea conditionalis ſit, non obtinet haec praeſumptio: potuit enim qui excommunicatur pendente conditione ſatis feciſſe. quod ita tenuerunt Innocent. in c. ſuper his. de accuſatio. Abbas in d. c. propoſuit. & Rota in nouis. 444. imo & praeter iſtum caſum, etiam ſi excommunicatio non ſit conditionalis, ſed ſimplex, nihilominus quo ad communicantes cum eo pręſumitur abſolutus, ſi communi opinione exiſtimatur idem abſolutus, & liber ab excõmunicatione, item ubi eſſet elapſum

a tempore

a tpe excõicationis aliqd tps ita lõgũ, vt attẽta qualitate pſonæ, pſumẽdũ arbitrio boni uiri ſit, eũ iã abſolutũ fuiſſe, et ad gremiũ eccľiæ rediiſſe: ſcdm Abb. et doct. in d. c. ꝓpoſuit uñ inſpecta integritate illius, q olim fuerit excõicatus, eiuſq; ꝓpriæ ſpũalis ſalutis cura, & ſollicitudine, liceret cũ eo cõicare abſq; ullo criminis et pęnæ piculo: ut expſſe docens Hẽric. in d. c. cũ deſideres. et Sylue. uer. excõicatio. v. dubio 17. Has aũt ueterũ cõcertationis in ea qõne, qñ ſit excõicatus uitãdus, dirimere cupiẽs ſynodus Baſilieñſis, in hũc ſane modum ſtatuit ſeſsione 20. xj. Callẽ. Februa. anno Domini M. ccccxxxv.

7 ¶ Ad † uitãdũ ſcãdala, et multa picula, ſubueniẽdũq; cõſciẽtijs timoratis ſtatuit ẽt, ꝙ nemo deinceps a cõione alicuius i ſacramẽtorũ adminiſtratione, uel receptiõe, aut alijs qbuſcũq; diuinis, uel extra, ꝑtextucuiuſcũq; ſniç aut cẽſurę eccľaſticæ, ſeu ſuſpẽſionis, aut ꝓhibitiõis ab hoĩe, uel a iure gñaliter ꝓmulgatæ, teneaẽ abſtinerẽ, uel aliquẽ uitare, aut interdictũ eccľiaſticũ obſeruarẽ, niſi ſnĩa, ꝓhibitio, ſuſpẽſio, uel cẽſura hmõi fuerit in uel cõtra pſonã, collegiũ, uniuerſitatẽ, eccľiã, aut locũ certũ, aut certã, a iudice publicata, uel denũtiata ſpẽliter, & expſſe, aut ſi aliq̃ ita notorie excõicationis ſnĩam cõſtiterit incidiſſe, ꝙ nulla poſſit tergiuerſatiõe celari, aut aliquo mõ iuris ſuffragio excuſari. Nã a cõione illius abſtineri uult iuxta canonicas ſanctiones. Per hoc tñ hmõi excõicatos, ſuſpẽſos, ĩterdictos ſeu ꝓhibitos, nõ intẽdit ĩ aliquo releuarẽ, nec eis qñolibet ſuffragari. Hactenus ſynodus Baſilieñſis añ eius diſſolutionẽ, ut author ẽ Flor. 3. par. ti. 25. c. 1. huiuſq; decreti iuxta hãc ſeriem meminerẽ pragmatica sãctio Gallicana, ti. de nõ uitãdis excõic. ĩ prin. Panor. in cle. ij. de ſen. excõic. Nicol. in ſupplemẽ. Piſanellę: uer. cleric. 3. ĩ fi. eãdẽ lrãm agnoſcerẽ uẽ Fel. in c. ad ꝓbãdũ. co. pe. de re iud. Quidã uero ex cõcil. Cõſtãtieñſi eãdẽ cõſtitutionẽ referũt paululũ mutata lrã quo ad eius ſecũdã partẽ, ita ꝗdẽ exceptionẽ a regula, priori exponẽti: ſaluo ſi quẽ ꝓ ſacrilega manũ iniectiõe in clericum ſnĩam latã a canone adeo notorie cõſtiterit incidiſſe, ꝙ factũ nõ poſsit aliqua tergiuerſatiõe celari, Nec aliquo iuris ſuffragio excuſari. hęc ſane eſt ſnĩa ꝓcitat cõſtitutiõis: queadmodũ eã retulere Flor. in d. c. 1. & idẽ ĩ tracta. de cẽſur. c. 83. Fel. in c. cũ non ab hoĩe. de ſẽ. exc. Syl. uer. excõ. v. q. 3. Io. Drie. de liber. Chriſt. pag. 88. Maior in 4. ſen. diſ. 18. q. 3. Caiet. in ſum. uer. excõicatio minor. et in 2. q. 12. arti. ult. Dec. in c. 2. de excep. col. 2. Adria. in 4. ſen. trac. de cõſeſ. q. 9. rurſus in trac. de euchariſt. q. ult. in c. oriẽ q. idẽ Adria. in mã de clauib. q. 3. Ex qbus ſatis apparet maximũ, diſcrimen ĩter has ꝓdictę cõſtitutiõis lrę diuerſas lectiões. Etenĩ ex Cõſtãtieñſi aptiſsime ꝓbaẽ, nõ oẽm notorie excõicatũ añ denũtiationẽ uitãdũ fore: ſed eũ tñ q ex cã iniectiõis manuũ ĩ clericũ oĩno notorie ſit excõicatus. At ex Baſilieñſi cõcil. cõſtat, quẽlibet oĩno notorie excõicatũ añ denũtiationẽ uitãdũ eſſe. Tãdẽ Fel. in d. c. Rodulp. col. ult. dubius ẽ hac in re ea qdẽ ex cã, ꝙ nõ legerat, nec uiderat acta cõcilij Baſilieñſis: & tñ ĩ hãc inclinat ſnĩam, vt exiſtimet, cõcil. Baſilieñſis lrãm, vt poſteriorẽ obſeruãdã eẽ, ꝙ & Syluest. apertius fatetur. Ego vero & ſi ſępiſsime ꝑlegerĩ acta, & Canones cõcil. Cõſtãtienſis, nuſq̃ tñ hãc cõſtitutionẽ potuit reperire: atq; ideo opinor fuiſſe a Martino V. tpe eiuſdẽ cõcil. cõditã abſq; ipſius concilij Decreto. Deinde video apud acta cõcil. Baſilieñſis legi, & cõtineri eãdẽ cõſtitutionẽ iuxta ſẽſũ, & lectionem pulo añ notatã. q ſtãdũ eẽ cẽſerẽ dubio ꝓcul, niſi a tot authoribus iuxta sẽſũ alterũ hæc ipſa cõſtitutio foret ſępiſsime citata: et nihilominus omni

me audere à Baſilieſi cōſtitutione diſcedere cū ea poſterior ſit, et q̄ in illa ſynodo, & Cōſtāciēſi acta fuerūt circa dānationē quorūdā articulorū hęreticorū, & cās bñficiales, ac cenſura approbata fuerit Ap̄lica authoritate, ſicuti apparet ex Bullis Mart. V. et Nicolai V. roman. pōtificū: q̄ qdē approbatiões in ipſo cōciliorū codice cōtinētur. Ex oībus his deducit̄ p̄ hāc cōſtitutionē, vtcūq; ea legat̄, tolli, & corrigi diſtinctionē tex. i c. cū nō ab homine, de ſen. excommuni.

¶ Scdo deducit̄ ab eodē decreto, nō eē uitādū añ denūtiationē excōicatū cuius excōicatio duobus t̄t teſtibus, pbari poſsit, nec publice, nec priuati. atq; ita pbat̄ opi. Inn. cuius paulo añ mētionē fecimus. §. iſto. uerſ. quid aūt de excōicato, Nā nō tenemur vitare excōicatū añ denūtiationē, ēt ſi pbate duobus teſtibus poſsimus excōicatioñē. Atq; ideo tollit̄ opi. cōtraria Panor. Hēr. et Fel. i d. c. cū deſideres.

¶ Tertio hic cōſtat nō ſufficere ſamā publicā, vt teneamur vitare excōicatos añ denūtiationē: non. n. tenemur eos uitare, quis adſit fama publica excōicationis, idcirco tollit̄ ītēſio tex. i d. capi. cum deſideres, ij. eius parte: de qua modo diſputauimus.

¶ Quarto ex eadē cōſtitutiōe ipſe inſero, Nō eē vitādū excōicatū añ denūtiationē ēt ſi is ſpeciatim & noīati ſit excōicatus et mihi de ea excōicatiōe cōſtiterit. hoc pbat̄: qa eadē cōſtitutio Baſil. cōcil. exigit denūtiationē excōicatiōis, ēt ſi certa ſit excōicatio, & p̄terea vſus, atq; cōis iterpretatio Chriſtiani orbis in hūc ſēſū accipit p̄dictā cōſtitutionē: idcirco idem erit dicēdū in eo, q noīati fuerit excōicatus: vt is neceſſario vitādus minime ſit, niſi poſt denūtiationē: vt exp̄ſ. l'm not. Coſmas in prag. ſāct. Gallicana, ti. de excōicatiōis nō uitā. ver. gñaliter. cui ſubſcribit egregius doc. Marti. Azpilcuet. d. §. laboret. n. 22. tamet ſi Adriā. i 4. ſen. trac. de ſacro Eucha riſtię, c. viſo de impediment is. verſ. tā ad tertiū. et in tract. de cōfeſsiōe, dubio ix. teneat cōtrariū: exiſtimans excōicatū noīatim, & ſp̄aliter vitādū eē ab eo, qui ſententiam excōicationis habuerit iuxta diſt. tex. in dict. capit. cū nō ab hoie. etiam añ denūtiationē. Et qa fortaſsis quibuſdā hæc Adriani ſnīa placebit, opotet exponere, quis dicatur noīatim excōicatus. Nā & Io. à Medina in codice de pœni. tract. ij. c. de cōfeſsiōe cōfeſſori excōicato facta idē q̄ Adria. tenet: licet ſuſpicet̄, contrariā ſnīam cōſuetudine receptā eſſe. Et Bernar. in c. tua nobis. l. ij. de ſent. 8 excō. aſſerit, † eū dici noīatim excōicatū, q̄ fecerit aliqd cōtra canonem ita excōicationē decernētē: Quiſquis hoc fecerit ſit excōicatus. Etenim ſi cōſtiterit, Petrū actū hūc phibitū feciſſe, erit noīatim excōicatus. q̄ qdē concluſio nec vera ē, nec pbat̄ in locis p̄ gl. adductis. atq; ideo frequētiori doctorū ſuffragio iprobat̄. Eſt ergo & dr̄ ille noīatim excōicatus, q hac notat̄ cēſura exp̄ſſo noie pprio: aut aliquot appoſitis ſignis, q̄ certe, & abſq; ullo dubio eū, q excōicat̄ ſignificēt, & demōſtrēt tex. optimus i l. noīatim ff. de cōdi. & demō. l. ij. & ij. ff. de lib. et poſth. §. noīatim, Inſt. de exhæ. liber. ex qbus hāc opinionē adnotarūt gl. i c. cū & plātare. §. excōicatos. de priui. & i c. cōſtitutionē. hoc ti. & ib. gl. in cle. j. uer. noīati. de vit. et hon. cle. quas doc. cōi cōſenſu pbāt, & ſequunt̄ inibi, & Panor. in c. in Lateranēſi. de pb. Cardi. in d. cle. j. vij. q. idē i cle. j. de ſepul. Are. poſt alios i l. j. & Soc. in l. ij. ff. de libr. & poſth. quorum ſententia ea ratione cōſtat quātum ad hunc tract. quē mō explicamus: qa tm̄ hic reqrit̄, q̄ noīatim ſtat̄ excōicatio ad certitudinē illius, qui excōicat̄. Quod ſi ad ſubſtātiā, et formā exigat̄ noīatim aliqd fieri, an ſufficiāt, ſigna aliquot adſcribi omiſſo hoīe pprio, q̄ certū cōſtituāt eū in quē actus dirigitur. tradūt Iaſ. Areti. & Soc. in d. l. j. & ij. poſt alios ff. de

liber.

liber. & poſthu. Abb. in d.c. in Lateranenſi. Tiraquel. in l.ſi vnquam C. de reuoc. dona. verb. reuertatur, numer. 234.

¶Quinto perpenſa litera conſilij Baſilienſis colligitur, notorie excõmunicatum ita, vt nulla poſsit tergiuerſatione celari, aut excuſari, vitandum omnino eſſe. quod manifeſte probatur in eadem conſtitutione, qua quidem partim ſuſtinetur ꝙ veteri iure ſtatutum eſt in d. c. cum nõ ab homine. ſiquidem ex eo etiã ante denuntiationem vitandus eſt ſecrete, & publice, is, qui publice, et notarie ſit excõmunicatus. Etenim iure concilij. Baſilienſis ea concluſio obtinebit, cum ita notoria fuerit excommunicatio, quod nulla poſsit excuſatio ſuffragari. Hinc interpretationi conuenit quod Fel. tradit in d.c. Rodulphus. de reſcript. nu.37. poſt Panorm. in c. cum non ab homine. de iudic. col.12. verſ. ſed certe ſubtiliter. & Domin. in c. cum ſecũdum leges. de hæreti. in vj. nempe, nullam ſententiam declarationis requiri, aut neceſſariã fore, vbi quid notarium ita ſit, ꝙ nullam excuſationem habeat, nec poſsit vlla tergiuerſatione celari: licet alioqui declaratio neceſſaria ſit, vbicunque pœna ... a, etiam ipſo iure pro aliquo ... e infligitur. c. cum ſecundum ... e hæreti. iſto libro, l. eius qui ... m. vbi Bart. ff. de iur. fiſci. ... n. in clemen. j. notab. vj. de ... ſ, a Monte Lauduno in ... , de uita, & honeſtat. ... c. ij. col. j. & ij. de ſpõ ... nſi. 68. lib. ij. Francus ... de confeſs. in vj. his ... frequentiſsimo om... ceptum eſt, regula. ... n pœnis ipſo etiã ... , quæ declaratio ... en eam nõ eſſe ... men ita notorium ſit, ꝙ nulla poſsit obtegi, aut celari tergiuerſatione, adnotarunt Panorm. Domin. & alij modo expreſsim citati. & idem Panorm. in c. cum Vintonienſis. de electi. colũ. vlt. Sed hæc conſideratio non omnino congruit huic materiæ: ſiquidem ante concilium Baſilienſe ad euitationem publicam excommunicãti, ſatis erat ſufficiens ipſa publica excommunicatio, licet non foret ita notoria, ꝙ nulla tergiuerſatione celari poſſet: & ad occultam, ſufficeret item occulta excommunicationis ſcientia: ſicuti probatur in d.ca. cum non ab homine. de ſentent. excommu. nec oberit tex. in c. peruenit. j. de appellati. vbi denuntiatio. neceſſaria videtur aduerſus notoriũ percuſſorem clerici. quia inibi tantum agitur de ea quęſtione, an non obſtante appellatione ſit declarandus, & denũtiandus notorius percuſſor clerici, & reſponſum eſt a romano pontifice, ꝙ non obſtante appellatione, quę in ea ſpecie friuola eſt, iudex procedat ad declarationem, & denuntiationem notorij percuſſoris clerici. quin & pręter iſta opinio Panormi. & Fel. tunc vera erit, cum iudex executionis, ſit etiam iudex competens ad cognitionem ipſius cauſæ: tunc etenim non erit neceſſaria ſententia declarationis, ſi ita notorium ſit crimen, ꝙ nulla valeat excuſari ratione: ſed poterit excuſatio fieri abſque declaratione. at ſi iudex, qui executurus pęnam eſt, nõ ſit iudex competens cauſæ cognitionis, profecto etiam in notorijs omnino, erit neceſſaria declaratio illius iudicis, qui de re principali iure, cognoſcere poterat: quod notant Domi. in conſil. 136. col. vlt. & Alber. in rub. de hęret. q. 13. n. 43. et 46. ipſe vero adhuc indiſtincte potius admitterem eam opinionem, quæ declarationem requirit ad excuſationem

nem pœnæ, etiam ipſo iure impoſi
tę, etiam ſi notorium crimen ſit,&
itidem eius author:quod praxis re
cepiſſe videtur: & plurimum pro-
bat tex.in d.c.peruenit.et in c.inter
dilectos.de exceſ.pręl.atque ita ad-
uerſus Felinum & alios tenent Hip
poly.in rubr.C. de probationi.nu.
216.Caietan.2. 2. q.12. artic.ij. &
Syluest.verbo, Aſſaſinus.in fi.qui-
bus addi poterit,etiam ante declara
tionem poſſe conferri beneficiū ec-
cleſiaſticum tanquam ipſo iure iam
vocans: licet nō poſsit poſſeſsio au
ferri ab ipſo poſsidente , donec lata
ſit ſententia declaratoria,ſecundum
Franciſcum de Ripa in c.ſępe.de re
ſtitution.ſpoliator.col.pe.cuius ſen
tentia erit obſeruanda ad interpreta
tionem textus in c.1.j. de homicid.
iſto libro.

¶Supereſt igitur, quo ad excom-
municati euitationem , nouam eſſe
conſtitutionem iſtam conſilij. Baſi
lienſis ad exceptionem notorij ex-
communicati,in hoc equidem ſenſu
ſi pręmittamus Martinum V.iam
olim tempore Conſtantienſis ſyno-
di,tantum excepiſſe notorium cle-
rici percuſſorem:quod ſi vetera iux-
ta obſeruanda forent, maxime his,
conueniens eſt ſimplex,ac genera-
lis exceptio notorie excommunica
ri:tametſi ea non admodum conue-
niat fini,in quem iſta conſtitutio dū
igitur:nempe ad vitanda ſcandala,
& ſedandas proborum virorum cō
ſcientias. idcirco magis recepta eſt
in Chriſtiano orbe Martini V. &
Conſtantienſis conſtitutio.illud ve
ro eſt adnotandum; etiam conſtitu-
tionem Baſilienſis concilij. in ex-
ceptione notorie excommunicati ,
maxime differre a veteri iure.Nam
ſecundum vetera iura ſatis erat ali
quem eſſe notorie excommunicatū
eo modo; quo aliquid dicitur noto-
rium iuris: ſcilicet per confeſsionē
per ſententiam,& ſimilia argumen
ta.c.veſtra.de cohabi. cleri.& mu-
li.At iuxta conſtitutionem Baſilie
ſem eſt neceſſarium, quod ſit noto-
rius excōmunicatus per operis eui-
dentiam , ita vt nulla poſsit tergi-
uerſatiōe celari: quod explicat Coſ
mas in pragmat. ſancti.tit.de excō
mu.non vitand.verſ.ſuſpenſionis.

¶Sexto ex eiſdem cōſtitutionibus
poterit tolli anxia quædam quęſtio
quę pleroſque torquet.Etenim iure
10 cautum eſt,non † eſſe audiēda miſ-
ſarum ſolennia, cum ea celebrantur
a presbyteris notorie fornicarijs,et
concubinam habētibus.c. nullus.c.
præter.32.diſt.vbi doct.c.vlt.& c.
ueſtra.de cohab.cleri.& mulier.gl.
in c. de homine. de celebr. miſſar.
Henri.in c.ſi celebrat.col.v. de cle-
ri.excom.miniſt.Theologi in 4.ſē
ten.diſt.13.vbi Gabriel.q.j.dub.v.
Card.a Turre Cremata in d.c.nul-
lus.nec item ſacramentum pœniten
tiæ accipere ab eiſdem per confeſ-
ſionem ſacramentalem. Hoc ſiqui-
dem verum eſt iuxta prædictarum
conſtitutionum deciſionem:tunc de
mum, quando hic notorie fornica-
rius fuerit denuntiatus,uel in aliquo
caſu excepto in dictis Martini V.
& concilij. Baſilienſis canonibus :
quorum paulo ante mentionem feci
mus.ex quibus ita hanc controuer-
ſiam definiendam eſſe cenſent.Coſ-
mas in d. verb.ſuſpenſionis Floren.
ij.part.tit.ix.c.10.§. vlt.Io.Maior
in 4.ſent.diſt.ix. dubio vlt.Syluest.
verb.Miſſa.in ij.q.iij.Adrian.in 4.
ſentent.tracta. de eucharistia;q.pe.
& in tractat. de confeſsione , q. 9.
Martinus. ab Azpilcueta in c. j.§.
laborer.1.col.de pęnit.diſt.vj.

¶Poſtremo non eſt prætermitten-
dum, quod in eadem conſtitutione
Baſilienſis concilij parte vltima eſt
11 ſtatutum.† nempe per eam deciſio
nem nullum ius ipſis excommuni-

catis

catis tribui, nec concedi: imo ipſi iuxta veteres canonicas ſanctiones, etiam ante denuntiationem tenentur abſtinere ab his, quę excōmunicationis ſunt interdicta eodē modo, quo ante eandem conſtitutionem tenebantur. iure autem pontificio excommunicati, etiam ante denuntiationem, regulariter abſtinere debent a communione fidelium, q̄ & alijs cum eiſdem excommunicatis eſt interdicta. Nam & grauius peccatum eſt excōmunicato, ſi alios non vitauerit, quam alijs, ſi eum nō fugerint, & ab eius communione abſtinuerint. Magis etenim obligatur excommunicatus ad uitandum alios, quam alij ad vitandum illū ipſe ſiquidem excommunicatus ꝓpter proprium delictum, & in pęnā illius obligatur ad vitandum alios. vero nō in pœnā ſui delicti, ſed alij in pœnam ipſius excommunicati tenentur vitare illum. vnde ſequitur, quod magis peccat excommunicatus communicando alijs, quā alij communicando illi. tex. optimus in c. illud. de cleri. excom. miniſtr. glo. celebris in c. quoniam. 11. q. 3. quæ aſſerit, excommunicatum communicando perſonis ſibi ſubiectis mortaliter peccare, licet illę communicando ipſi non peccent. Eſt tamen illius gl. concluſio in eum accipienda ſenſum, quem ſuperius expoſuimus in. §. præceden. num. 3. ſcilicet, maritum non poſſe nec patrem communicare uxori, aut filio excommunicatis: quamuis hi abſque vllo crimine communicare valeant marito & parenti excommunicatis. Nec. glo. vſquam ſenſit, grauius peccare parentem excommunicatum cōmunicando filijs non excommunicatis quam ipſi filij, ſi liberi ab hac cēſura parenti excommunicato cōmunicauerint, qui tamen in hoc nullam culpam ex communione contraxere. rurſus in d. c. illud. Papa tantum ſcribit, nullo magis periculoſū exiſtere excommunicato non vitare, quam non vitari: quia non vitare, cum in eo ſit, excommunicatus ſine delicto non poteſt: ſed cum ex alijs pendeat, ſine ſuo delicto poterit nō vitari. quibus ſane verbis conſtat, excommunicatum delinquere, ſi ipſe minime abſtinuerit a fidelium cōmune: cum in hoc dignus culpa ſit: at ſi ab alijs non vitetur, nullo poſſe notarij crimine: ſiquidem abſque eius culpa poterit ab alios non uitari. ex his vero minime colligitur, grauius peccare, excommunicatum ſi alios non uitauerit, quam alij, ſi eum non fugerint. Hęc obiter adnotauimus, exiſtimantes nihilominus excommunicatum regulariter peccare, ſi ſe commmunioni fidelium, qua interdictus eſt, etiam ante denūtiationem immiſcuerit: quod in d. c. illud. ſatis probatur vbi glo. & doctores. Quam obrem cum per Baſilienſe concilium nullum detur ipſi excommunicato patrocinium, manifeſtum ſit, ipſum teneri, vt iure veteri tenebatur, etiam nunc ante denuntiationem abſtinere ab ea communione fidelium, qua interdicitur a iure, ea quidem lege, qua & alij ante Baſilienſe concilium ipſum vitare tenebantur. ipſe vero excommunicatus iure tenetur abſtinere a commmunione fidelium, et a diuinis, ſicuti poſt alios tenent Panor. in d. c. illud. & in cap. nulli. de ſent. excom. Syluest. verb. excōmunicatio. 3. q. 5. qui expreſsim hanc interpretationem concilio Baſilienſi, vel Conſtantienſi aptiſsimam eſſe opinetur, vt excommunicatus, etiam occulte teneatur a communione fidelium, & a diuinis abſtinere ante denuntiationem. Cuius opinio mihi ſatis placet, modo illud obſeruetur, quandoque excommunicatū, nondum

nondum denuntiatum, minime tene
ri a communione fidelium abſtine-
re, ſi ex hoc occultum eius crimen,
& occultam excommunicationem
proderet grauiſsimo cum ſcandalo.
ꝙ licet Sylueſt. refragetur, ipſe ad-
mitterem quoad communionem fi-
delium, quæ non pertinet ad Sacra
mentorum perceptionem, Non ete-
nim cenſeo, etiam occultum excom
municatum poſſe diuina miſſarum
ſollennia celebrare, aut ſacramenta
percipere, nam ſiue is occultus ſit, ſi
ue publicus excommunicatus, ipſo
iure prohibetur ſacramenta percipe
re, ac miſſarum ſolennia celebrare:
ſicuti inferius trademus, Vnde nul
la expectata denuntiatione tenetur
omnino abſtinere, etiam omnino oc
cultus, a diuinis ſacramẽtis percipiẽ
dis. prҿſertim cũ hҿc pœna, quæ ex
communicationis cauſa iure indici-
tur, occultiſsimum criminis authorẽ
afficiat. Nec ob ſcandalum uitandũ
fieri recte poteſt, ꝙ quis ea ſacra-
mẽta percipiat, quҿ iure ſunt eis iu
ſtiſs ime interdicta. Nec recte ſacra
menta conferri poſſunt his, qui ea ꝑ
cipere vetantur, licet cauſa occultiſ
ſima ſit, quҿ ipſos indignos efficiat.
Quam ob rem quod plerique adno-
tarunt, nempe occulte excommuni
catum minime teneri, nec obligari
ad ſe ſubtrahendum a communione
aliorum, cum is abſque graui ſcãda
lo, & ſui proditione ab aliorum cõ-
munione abſtinere non poteſt: ita
ſane viſum eſt his, quorum Syueſt.
meminit, et Alfonſo a Caſtro lib. 2.
de poteſt. leg. pœnal. c. vlt. concluſ.
2. & Martino ab Azpilcueta in d.
c. j. §. laboret, in fi. de pœnit. diſt. 6.
fortaſsis erit intelligendum quo ad
communione fidelium, quæ extra
ſacramentorum perceptionem con-
tingit: & id ratione ſcandali vitãdi
cuius equidem ratio prudentis viri
arbitrio prҿponenda ſit, prohibitio
ni huius communionis cum excom
municato. At tamen circa ſacramen
torum perceptionẽ, non video, quo
iure ob ſcandalum euitandũ permit
tendum ſit, ꝙ excommunicatus vt
cunque occultus ſacramentis perci-
piendis ſe immiſcere abſq; grauiſsi
mo peccato, & pœnis humani iuris
impune poſsit. idcirco Syluestri sẽ-
tentiam quo ad iſtum ſenſum ipſe li
benter ſequor, præſertim his anima
duerſis, quæ de ſcandalo diximus
in reg. peccatum. in prin. de reg. iur.
His accedit quod Adria. notat in 4.
ſent. in tract. de clauib. q. 3. ſcribens
non eſſe ſacramenta conferenda ex
communicatis etiam ante denuntia
tionem, etiam poſt Cõſtantienſe de
cretum, licet non ſint ipſi excommu
nicati vitandi prius quam denuntiẽ
tur. huius ſententiæ ratio veriſsima
eſt: quia iure naturali, & diuino te-
nemur non dare ſacramenta excom
municatis: atque ipſi tenentur ab eo
rum perceptione eodem iure abſti-
nere: quemadmodum ſatis manife-
ſtum eſt, cũ excommunicati ſint ab
vnione fidelium eccleſiaſtica autho
ritate ſegregati: idcirco ſanctum ca-
nibus dandũ non eſt. Matthҿi ca. 7.
Nolite ſanctũ dare canibus. Conſti
tutio autem Baſilienſi concilij nec
voluit, nec potuit mutare ꝙ erat iu
ris diuini aut naturalis iuris ſup vi
tandis criminoſi excõicatis, & his,
q ab eccleſiҿ catholicҿ myſtico cor
pore ſunt ſeparati, vt ſcribit Ioan.
Driedo. de libertate Chriſt. pagina,
89. & ſenſit Adria. in d. q. 3.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Excommunicatio, an probe tur per denuntiationem, uel literas denuntiatorias? & ibi intel. capituli, pia. de excep in 6.*

2 *Excõmunicatus in una prouincia,*

vbique uitandus eſt.

3 *Communicans cum excommunicato, regulariter minori excommunicatione, quandoque maiori a iure afficitur.*

4 *Intellectus capituli, ſignificauit. de ſent. excommunicationi.*

5 *Intellectus capituli, nuper. et c ſi concubinæ de ſent. excom.*

6 *Excommunicatio lata in communicantes cum excõmunicato nõ præmiſsis iuris monitionibus, eſt nulla ipſo iure.*

7 *Communicans cũ excommunicato an mortaliter peccet, an tantum venialiter?*

8 *Communicans poteſt, & tenetur dicere horas canonicas ratione ſacri ordinis.*

9 *Communicans cum excommunicato per metũ, an excuſetur a culpa, & pœna iuris? atque inibi late expẽditur uera interpretatio c ſacris. de his, quæ vi, metu ſue cauſ. fiunt.*

§. TERTIVS.

CAETERVM ſi quis exacte obſeruauerit quæ in præcedenti paragrapho dicta fuere, † plane

1 comperiet plurimũ inducere denuntiationem ad probationẽ excõicationis: atq; inde fit p literas, quas appellant denuntiatorias, excommunicationem probari. gl. ſingular. in c. licet. ſup. iſto. tit. cuius opinio probatur per locum a cõſequenti: ſiquidem a cõſequenti vero conſtat, & colligitur antecedens: l. illud. ff. de aquir. hęred. l. ij. & ibi Bald. C. de dotis promiſ. notatur in c. ex parte C. de ſponſal. Sed denuntiatio prǽmittit excommunicationem: igitur per denuntiationis literas ipſa excommunicatio cõſtat. c. paſtoralis §. verum. de appel. vbi Dec. indiſtincte. tenet hanc opinionem gl. Eius vero argumentatio nõ omnino conuincit, huius aſſertionis certitudinem eſſe apertiſsimam. etenim a conſequẽti tunc deducitur antecedens, cũ antecedens ſit neceſſarium, & ſemper contingens. Quod ſi antecedens non ſit omnino neceſſarium, nec ſemper cõtingens, argumentatio minime eſt ſufficiens, nec certa: ſicuti omnes eam tractantes frequentiſsime docent, ſic etenim licet denuntiatio plerunque, & ſepiſſime fiat poſt excommunicationem attamen fieri poteſt, et fit quandoq; ꝙ ea contingat iniuſte nulla pręcedente excommunicatione. tex. optimus in d. c. licet. q̃ obrẽ idẽ Dec. ĩ c. prudentiã. §. vj. de offi. deleg. co. pe. poſt Barb. ibi & Rom. in l. j. in pri. ff. de noui oper. nuntia. exiſtimat, per denuntiationem, nuſquã excõicationẽ ſaltem quo ad excludendũ quem a iudicio, & a ſimilibus actibus: cuius opinio in c. j. de excep. in 6. maximam authoritatẽ habet: cũ inibi ſtatutum ſit, excommunicationem probandam fore apertiſsimis documentis vt excommunicatus ea ex cauſa ab agendo et iudicio repellatur. vnde quibuſdam viſum eſt nõ ſatis probatam eſſe quo ad hunc effectum excommunicationem p vnũ teſtem, & famam. atque ita cenſent Ant. in c. veniens. j. col. vlt. de teſt. Dec. in c. j. de appellat. nu. 23. idem Dec. in c. j. de poſtul. pręlat. nu. 27. Rom. in ſigular. 198. Speculat. titu. de notario crimine. §. Fama. verſic. quid ſi agenti. Iaſon in l. admonendi, in

di.in rep.nu.284.ff. de iureiur.Hip-
po.in rub.C.de probat. nu.7.Fel.in
rub.de probat.nu.4. Io.And.et Do
mi.in d.c.j.de excep. in 6.& de fa
ma ſola idem adnotarunt Abb. &
Dec.in d.§.ſexta.col.vlt.quidquid
ibi dicat Fel.nos item hoc explicui
mus in.§.prçcedenti, nu.v.ſic licet
alioqui habenti vnum teſtem, defe
ratur iuramentum ad ſupplendam
probationem: non poterit hoc fieri
ad probandam excommunicationē
vt actor a iudicio reijciatur: ſecun-
dum Rom.in ſingul.197. Io. And.
Dom.& alij.in d.c. j. Iaſon.in d.l.
admonendi.nu.284.Fel.in d.rub.de
ꝓbat.nu.4.& Hipp.in ead.rub.C.
de probatio nu.7.gl.inſignis in l.nō
eſt veriſimile.ff. ꝙ met.cauſ.verb.
prçſumptio. quam latiſsime expli-
cat Ioannes Bapti.in d. l.admonen
di.col.57.Quod ſi verum eſt famā,
& vnum teſtem minime probare
excommunicationē ad hoc, vt quis
propter eā a iudicio repellatur, nec
poſſe iuramentum deferri habenti
vnum teſtem: profecto Romani,&
ſequacium opinio ſatis defendi po-
tuerit. Ego vero quo, vel tria in
hac quęſtione notanda eſſe cenſeo.
Primum communi fere omnium ſen
tentia receptum eſt,excommunica-
tionem alicui obiectam vi excep-
ptionis per emptoriæ ad graue qui
dem pręiudicium, nequaquam pro-
bari per denuntiationem: oppoſitā
autem in vim dilatorię ad repellen-
dum quem a iudicio probari quidē
per denuntiationem,hanc diſtinctio
nem ſequuntur Rota in nouis 112.
Rom.cōſ.349. Domi.in c.j.§.ij.de
excep.lib.vj.et ibi doct.Francus in
d.c.licet.Coſmas in pragma.ſanctio
ne,tit.de excōmunica.non euitand.
verb.denuntiata. Abb. & alij in d.
c.prudentiam.§.ſexta.ubi Dec.aſſe
uerat,hanc opinionem communem
eſſe quę rationem habet ex eo, ꝙ 2
iuxta conſuetudinē totius Chriſtia
ni orbis conſtitutiſsimum ſit, nemi-
nem denuntiari, niſi primum fuerit
ſolenniter excommunicatus. & li-
cet poſsit contingere, inique aliquē
denuntiari non præmiſſa excommu
nicatione,id rariſsimum eſt,nec tol
li a frequentiori vſu legitimam præ
ſumptionem, quę argumentum in-
dicii ſaltem vbi non agitur de gra
uiſsimo pręiudicio, excommunica-
tionem pręceſsiſſe. Secūdo erit hac
in controuerſia non prętermitten-
dum,potiorem eſſe quo ad excōmu
nicationis probationē, prçſumptio-
nem,quæ oritur ex literis denūtia-
torijs,& ex ipſa denuntiationem,q̃
ex fama,et ſimul vno teſte:ut l.uno
teſte,& litigantis iuramento.ꝙ pro
batur ex litera Conſtantienſis, &
Baſilienſis concilij,quorum conſti-
tutio paulo ante commemorata ſa-
tis oſtendi plurimum tribuendū fo-
re denuntiationi excōmunicatio-
nis,vt quis ſit omnino vitandus.ete
nim minime vitandus erit ſecundū
decretum Baſilienſis concilij is,qui
vere fuerit excommunicatus:& ta-
men videmus quotidie vitari eum,
quem conſtat denuntiatum fuiſſe,li
cet de excommunicatione vere nō
conſtiterit alia probatione,q̃ ipſius
denuntiationis prçſumptione. Ter
tium,ꝙ hic conſiderandum eſt,per-
tinet ad intellectum tex.in d.c.j.de
exceptioni.libr.vj.ſi quidem opina
mur ſequuti communem ſententiam
ad effectum repellendi quem a iudi
cio, ſatis probari excommunicatio
nē per denuntiationem:tametſi nec
probetur vno teſte,& fama:nec itē
ſit deferendum iuramentum haben
ti ſuper ea re vnicum teſtem ad ſup
plendam probationem.quę quidem
reſolutio deducitur optime ex his,
quæ proxime tradita fuere.

¶Quęritur tandem opportune,
† an excommunicatus in vna ciui

tate , nempe a iudice eccleſiaſtico
vnius prouinciæ,ſit vbique locorũ
vitandus ? & videtur ſane certi iu-
ris eſſe , quod is ſit vbique vitan-
dus. Excommunicatio etenim affi-
cit animam, & ſequitur excommu-
nicatum,vt lepra leproſum. cap.ci-
to turpem.j.q.j.ex Ambroſio in cõ
mentarijs ad caput.4.Lucæ.hoc ip
ſum probatur in canonibus Apoſto
lorum,capite. 13.& c.16.& in con
cilio Arelatenſi ij.canone.viij.tex.
ad idem in cap. cum & plantare.§.
j.de priuileg.vbi Abb.idem Abba.
& Felin.in cap.j. de treug.& pace.
gloſ.in can.ſiquis presbyter. vij.q.
j.gloſſ.in capitul.paſtoralis.§.verũ
de appellatio. gloſ. in capit.officij.
de ſentent.excommunicatio. & ibi
Felin.gloſſ. in can.quiſquis.4.q.v.
Cardin.in clement.j. verbo ipſius.
de pœn.Abb. in can.ad noſtram.3.
colum.3.de iureiuran.Innocent. in
capit. inquiſitione. de ſenten.excõ.
quem inibi ſequuntur doctor.& ca
pitu.cum non ab homine. eod.titul.
præſertim Abb.& Felin.quę quidẽ
opinio communis eſt , vt aſſeuerat
Martinus Azpilcueta in cano.in-
ter verba.xj.q.3. corolario.67.idẽ
probat Ioannes Maior in 4.ſentẽt.
diſtinct.18.q.viij.addit tamen,hoc
procedere iure humano,non diuino
a quo diſcedit ibi.q. j.artic.3.Iacob.
Almain,tenens, excommunicatum
Pariſijs,vitandum eſſe vbique,etiã
iure diuino, quo prohibita eſt com
munio cum excommunicatis.et pro
fecto,ſi ius diuinum prohibet com-
munionem cum excommunicatis ,
ſatis manifeſte conſtat , eodem iure
diuino, excommunicatum Salman
ticę, vbique locorum vitandum eſ-
ſe.Hanc vero communem ſenten-
tiam quidam veram eſſe opinantur
quando qui excommunicatum vi-
tare,vult probare poteſt, eũ eſſe ali
bi excommunicatum , & denuntia
tum : alioqui ſi hoc non poſſit pro-
bare,non tenetur eum vitare,niſi in
eo loco , vbi fuerit excommunica-
tus,& denuntiatus:quod adnotarũt
Henric.in capitul.cum deſideres.de
ſentent. excommunicato. Coſmas
in pragmat.ſanctio.titu.de excom-
munica.non vitand.verbo,excom-
municationis.Sylueſt.verb.excom
municatio.v.dubio.17.Pia ſane eſt
horum ſententia, & fortaſsis conci
lium Baſilienſe eam habuit mentẽ,
vt voluerit, nullibi locorum quem
teneri ad vitandum excommunica-
tum,niſi in ea prouincia, & diœce-
ſi,in qua denuntiatus fuerit.Ipſe ue
ro non auderem ita late concilij de-
cretum interpretari. Nã qui in vno
loco publice denuntiatus eſt,mini-
me ab eccleſia toleratur,eo quod ſit
publice excommunicatus:idcirco ſi
probari denuntiatio poſſit commo-
de,vitandus eſt publice, & occulte
quod ſi probari denuntiatio non va
let, tunc equidem vitandus erit oc-
culte:non autem publice: atque ita
exiſtimo eſſe definiendam quæſtio
3 nem iſtam.† Sed ſi quis cum excõ
municato aduerſus prohibitionem
iuris communicauerit , minori affi-
citur a canone ipſo excommunica-
tione.capitul. vltim.de cleric.excõ.
miniſtr.capitul. nuper.capitul.cum
deſideres.de ſentent. excommu.ca-
pitul.ſicut. capitulo 1.excommuni-
catos , cum duobus ſequentib. xj.
quæſtio.3. capitul. ij. de exceptio.
quorum omnium pręcipua eſt diſtin
ctio text. in dicto capitulo nuper.
Ex quo palam deducitur, hanc ex
communicationem , quæ infligitur
communicantibus cum excommu-
nicatis,minorem eſſe.idem apparet
ex capitulo ſtatuimus. & capitulo
conſtitutionem. ſupra eodem,& in
dicto capitulo ſecundo,de exceptio
nibus , quã in re hęſitandum non
eſt.Nam licet aliquot canonibus de
ciſum

diſum ſit, communicantem cum ex communicato, in excommunicationem a iure ſtatutam.& indictam incidere:illud eſt intelligẽdum de excommunicatione minori:ſicuti pluribus in locis ſatis expreſsim explicatur. Quę denique regula pluribus in caſibus fallit, in quibus communicans cum excommunicatio, maiori notatur excommunicatione, quorum aliquot hoc in loco breuiter trademus ad intellectum quarundam iuris pontificij deciſionum.

¶Primum equidem ſolet ad hoc in
4 medium adduci reſponſio † text. in capitulo ſignificauit, de ſententia excommunicatio. vbi probatur, maiori excommunicatione affectum eſſe eum, qui cum excommunicato communicauerit: imo & eſſe huius excommunicationis abſolutionem, ab ipſo tantum romano pontifice poſtulandam. vnde manifeſtum eſt, non poſſe illum textum, intelligi de excommunicatione minori: dum dicit communicantem cum excommunicato eadem affici & ligari ex communicatione. etenim licet canones illi in can. excommunicatos, & can. ſequen. xj. quæſtio. iij. hanc patiantur in ſimilibus verbis interpretationem propter ſubiectam materiam, ut eadem excommunicatio intelligatur quo ad priuationem ſacramentorum, & eorum perceptionem, & ſic minor excommunicatio capitulo, ſi celebrat, de clericis excommunicat. capitulo ſecundo, de exceptio. tamen text. in dicto capitulo ſignificauit. non poteſt vllo pacto ita intelligi: quia & abſolutionem huius excommunicationis ad romanum pontificem pertinerę probat: cum abſolutio minoris excommunicationis regulariter obtineri poſsit a ſimplici ſacerdote, capitulo nuper. de ſententia excommunicatio, qua ratione hæc interpretatio minime eſt admittenda: tametſi gloſſ. eam expoſuerit in dicto capitulo ſignificauit. quam ob rem adnotandum erit, communicantem cum excommunicato, maiori excommunicatione affici, a ſolo romano pontifice abſoluendum, tunc demum cum quinque ſimul contigerit, quę in dicto capitulo ſignificauit. expreſsim continentur. Primum, quod excommunicatus, cui communiter, ſit ea cenſura ligatus a romano pontifice iudicialiter, & nominatim, ita quod non ſit ſatis, excommunicatum fuiſſe a Papa ſententia canonis generalis. Secundum, quod communicans ſit clericus. Tertium, quod communicet cum excommunicato, ſciens illum eſſe excommunicatum a Papa. Quartum, quod hæc communicatio contingat ſponte, nullo metu, nedum condicionali pręmiſſo. Quintum, quod ſit communicatio in diuinis, in eccleſia uel extra eccleſiam ſimul orando, aut alias. His etenim una conſtitutis, colligitur, communicantem cum excommunicato, maiorem contrahere excommunicationem, a ſolo romano pontifice delendam: ſecundum Hoſtien. Cardi. Antoni. Abba. & Felin. in dict. capitul. ſignificauit. eundem Feli. in capitul. excommunicamus. colū. 3. de hæret. Archid. in capit. ſi quis Epiſcopus. in concilio 11. quęſtio. 3. in fin. Sylueſt. uerb. excommunicatio. 7. caſus. 6. Caiet. uerb. excommunicatio. caſu. 58. Florent. in 3. part. titu. 24. c. 32. Adrian. quodlibet ſexta. ad ij. ubi fatetur, hanc opinionem communem eſſe: idem teſtantur Sylueſter in dict. caſu. vj. & Mari. Soci. in c. ad audientiam. de homicid. nu. 25. unde patet, falſum eſſe quod gloſſ. ſcripſit in dict. ca. 2. de exceptio. exiſtimans, com-

municantem cum excommunicato a Papa incidere in excommunicationem maiorem, & hoc ipſum eſſe ſpeciale propter authoritatem romani pontificis. ſic & regia partitarũ lex non recte quęſtionem iſtam expediuit, dum titu. 9. part. j. l. 37. ſtatuit, clericum communicantem in diuinis vel humanis cũ clerico excõmunicato a Papa, ſtatim ex hoc ligari maiori excommunicatione. Hoc etenim vel falſum eſt, vel intelligendum iuxta eam interpretationem, quam communis interpretum conſenſus recepit ad tex. in d. cap. ſignificauit.

¶ Secundo loco paſsim adnotatur,
5 † communicantem cum excommunicato maiori excommunicatione, vtcunque contingat communicatio ſi ea ſit in crimine, propter quod alter fuit excommunicatus, maiori ligari excommunicatione. text. optimus in cap. ſi concubinę. & in cap. nuper. de ſenten. excommunicatio. Ex quibus hæc frequentiſsimo omnino conſenſu colligitur concluſio: quæ ita erit accipienda, vt communicatio in alio crimine, cuius cauſa excommunicatio non fuerit inflicta, minime ſit ſufficiens ad hoc vt communicans in excommunicationem maiorem incidat: ſecundũ Abba. & communem in dict. cap. ſi cõcubinę. Ab hac vero excommunicatione is tantum abſoluit, qui poterat ab excommunicatione principali, & in principalem lata iure obſoluere: ſicuti probatur in d. c. nuper. §. in primo quidem articulo. nec per hoc vere concluditur, hanc excommunicationem maiorem, qua communicans in crimine afficitur, eſſe excommunicationem hominis: non enim eſt, ſed canonis, & iuris, licet eius abſolutio competat ei, qui ratione criminis principalem excommunicauit: q̃ notant Innocen, Ioã, Andr. Card. & alij communiter in d. c. nuper vbi Panormita. fatetur, hanc opinionem communem eſſe, eamque ſequitur. ipſum probatur in d. c. nuper. in verſ. quamuis enim & tunc. dum per dictionem quamuis, ac per dictionem, & reſpondet, minorem excommunicationem, qua communicans ligatur, eſſe iuris. nã ſenſit & idem maiorem, quę ꝑpter communionem in crimine imponitur, etiam iuris eſſe.

¶ Tertio illud generaliter eſt obſeruandum, poſſe communicantes cum excommunicatis, quandoque maiori excommunicatione ligari, ſi id iudici viſum fuerit, ſeruatis tamen his monitionibus, quæ a iure in hac ſpecie pro forma fuere ſtatutę, & inductę: quarum mentio fit in c. ſtatuimus. & in cap. conſtitutionem. ſup. iſto. titu. qua ratione ſpeciale quidẽ
6 eſſe uidetur, † quod in hoc caſu excommunicatio lata ſine canonica monitione ſit nulla ipſo iure. quod notat. gloſſ. inibi communiter recepta in dict. cap. ſtatuimus. verb. non teneat. glo. in ca. quod in dubijs. de ſenten. excom. Fel. in cap. cũ ſit Romana. nu. 15. de appellatio. id autẽ procedit, vbi quis excommunicat participantes cum excommunicato a ſeipſo: ſecus ſi excommunicet cõmunicantes cum excommunicato ab alio vel a iure: tunc etenim excommunicatio lata ſine monitione, licet ſit iniuſta, non eſt nulla ipſo iure. Ioannes Andr. Domi. & Franc. in d. c. ſtatuimus. Abb. & Franc. in c. peruenit. j. de appellatio. Abba. in dict. ca. quod in dubijs. col. j. quod exiſtimo ſatis dubium eſſe. Hic vero tertius caſus olim fuit plane permiſſus in d. c. quod in dubijs. in fin. quo quidem ſtatutum eſt, communicantes cum excommunicatis poſſe maiori excommunicatione affici, ſi moniti noluerint a communio

ne

ne abſtinere.adeo ſane eſt ſpecialis monitio in hac ſpecie neceſſaria, vt licet alioqui ſufficiat monitio generalis, quoties generalis excommunicatio ferenda eſt. capitul. vltim. de electione. in vj. Auth. ſi omnes. C. ſi minor ab hęred. abſt. clement. j. de iudic. l. ij. C. de decurion. notat in ſimili Felinus in capitul. ij. de conſtitu. numer. 8. & in capitul. exhibita de iudic. column. ij. eſt etenim ſatis rationi cõſonum, quod ſufficit generalis monitio ad excommunicationem, quæ aduerſus in certos generaliter ferenda eſt. tamen ad communicationem ferendam aduerſus ex communicantes cum excommunicatis neceſſaria eſt monitio nominatim ſpecialis, nec generalis admittẽda eſt, quamuis generaliter ſit ferẽda excommunicatio: atque ita viſum eſt gloſſ. verb. nominatim. Ioã. Andre. Franco, & doctor. in dicto capitul. conſtitutionem. Sed nihilominus Hoſtien. in capitul. ſtatuimus ſup. eo. exiſtimat ſufficere generalem admonitionem quoties in genere ferenda eſt communicatio aduerſus communicantes cum excommunicato. idem tenet Panormitanus in capitulo. peruenit. j. de appellatio. quorum opinionem praxis recepit ita quidem, quod monitio generalis tantum ſemper præmittatur contra communicantes cum excommunicatis, vt tandem in eos feratur excommunicatio maior. Hinc ſolet adnotari, communicantem cum excõmunicatio, minime peccare mortaliter. Nam ſi mortale crimen a communicantem committeretur per cõmunionem poſſet facilime maior ex communicatio ferri in communicantes: & tamen hęc ferenda non eſt regulariter, nec ferri debet, niſi ex grauiſsima cauſa, de quo ſtatim acturi ſumus.

¶ Igitur regulam iſtam conſtituimus, quę hanc aſſertionem exponit.

7 † Communicans cum excommunicatis regulariter venialem tantum, non mortalem contrahit culpã hæc probatur in dicto capitu. quod in dubijs, dum præſumptuoſam communicationem requirit, id eſt procedentem a contemptu: ad hoc, vt communicans cum excommunicato maiori afficiatur excommunicatione. vnde fit, vt ſecluſo contemptu non detur mortale peccatum, nec poſsit ferri excommunicatio maior, quæ ferenda non eſt, niſi pręcedente mortali culpa. aliter text. in dict. capitulo quod in dubijs. ad hanc concluſionem induxit Ioan. Maior. in 4. ſententi. diſtinctio. 18. quęſtione. iij. column. ij. ſcribens, communicantem cum excommunicato non peccare mortaliter; quia non poteſt is ante canonicam monitionem excommunicari maiori ex communicatione. Quæ quidem inductio minime ſufficiens eſt: cum et is, qui mortale crimen abſque vllo dubio commiſerit, nequaquam poſsit maiori excommunicatione ligari ante canonicam monitionẽ. Sed adhuc prædicta concluſio omnium Theologorum, & Canoniſtarum ſuffragio receptiſsima eſt. Peccat tamen communicans cum excõmunicato mortaliter in tribus caſibus ſi communicet in diuinis, aut in quocunque crimine, aut in contemptum iudicis, vel excommunicationis: ſecundum Abbatem, et commune in cap. ſacris. de his, quę vi metusve cauſ. fiunt. et in cap. ſactis. de ſentent. excommunicatio. S. Thomam & alios in 4. ſentent. diſtinct. 18. quęſtion. 2. artic. 4. Syluest. verbo. excõmunicatio. v. notab. 3. Florenti. tertia part. tit. 25. c. j. & Adrianus in 4. ſenten. in tract. de clauibus. quęſtio. 3. §. ex dictis. Primi vero caſus ea eſt ratio, quod præceptum

de euitandis excommunicatis directe reſpiciat ſpiritualia, & legitimos actus: atque ideo qui excommunicatum ad diuina admittit, & cum eo in diuinis communicat, facit contra præceptum, & eius potiſsimam rationem: idcirco mortaliter peccat. qui autem cõmunicat cum excõmunicato in humanis, nõ facit contra præcipuam præcepti rationem: unde ueniali tantum notandus eſt culpa. hæc ſane communicatio in diuinis, cuius cauſa mortalis criminis reus eſt, qui cum excommunicat, pertinet ad officia diuina, quę publico eccleſię catholicę nomine in eccleſiis celebrantur, itẽ ad ſacramenta: & ad eccleſiaſticam ſepulturam. his etenim exemplis paſsim doctores utuntur. nec temere id aduotauimus: ſed ut inde opinemur, fortaſsis tũc mortale crimẽ cõmitti à communicante in diuinis cũ excõmunicato, cum in his diuinis communio contigerit, quę ipſis interdicta ſunt excommunicatis: nempe in ſacramentis adminiſtrandis & percipiendis; atque item in eccleſiaſti. à ſepultura: & præterea in diuinis officijs, quę publico nomine & officio in eccleſijs celebrantur. Nam excommunicatus non poteſt ingredi eccleſiam eo tempore, quo diuina officia celebrãtur. in c. reſpõſo. de ſent. excõ. c. quod in te. de pœniten. & remiſ. c. alma mater. cuius ſtatim in ij huius relectionis parte interpretationẽ explicabimus. glo. expreſsim hoc ipſum tradẽs in can. qui ſtudet. & ibi Præpo. j. q. j. Innocen. Antoni. & alij in dict. capitu. reſponſo. Felin. in capitu. ſecundo. de exceptio. Deci. in capit. ad prę ſentiam. de appellatio. Antoni. Imola & Abbas in capitul. primo. ad finem, de uita & honeſtate clericorum. idem Abbas clem. grauis. de ſenten. excommuni. ex quibus apparet communiter receptum eſſe excommunicatum poſſe abſque ulla culpa eccleſiã ingredi cauſa orandi: eo tamen tempore, quo diuina officia non celebrantur. tametſi Panor. & Henri. in d. cap. reſponſo. teneãt, non eſſe licitum excõmunicato eccleſiam ingredi & eo tempore, quo diuina officia nõ celebrãtur: quos & Felin. ibi ſequitur.

8 † Sic et excommunicatus priuatim poteſt dicere horas canonicas glo. in c. 2. & in cap. illud. de cleri. excom. miniſtr. & in c. presbyterũ. 18. diſtin. modo eas ſolus abſque ſocio dicat, & recitet, omittens illum uerſiculum, dominus uobiſcum: ſecundum Archid. & Prępoſit. in d. c. presbyterum. Florent. 3. part. tit. 24. c. 76. quorum opinionem ſcribit communem eſſe Mart. Azpilcueta in cap. quando. de conſecra. diſt. j. notab. 7. nu. 18. quo in loco aſſeuerant, nõ tantum poſſe excom. horas canonicas dicere priuatim: imo & teneri ſi alioqui ordine ſacro prælitus ſit: quod ante ipſum reſpõderunt alij in clerico depoſito, & adhuc in degradato per ſolennem degradationem: quos & ipſe nu. ſequenti citat: Sed pcęteris Albert. Ferra. in tractat. de horis cano. q. 12. et 13. Abb. et doc. in d. c. 2. de cle. excõ. miniſt. Syluester. degradatio. q. 6. Io. de Lignia no. in cle. dignum. de celebrat. miſ. q. 3. Dec. in c. intelleximus. de iudicio. 2. Quid autẽ dicẽdũ ſit in excõmunicato, an is ratione beneficij eccleſiaſtici teneatur ad horas canónicas paulo poſt explicabimus in ea quęſtione, qua tractabitur, an excommunicatus poſsit fructus beneficij eccleſiaſtici percipere. & id nos obiter tradidimus in lib. 3. uaria. reſolut. c. 13. n. 8. Hęc ſane expoſuimus, ut oſtenderemus, quæ diuina officia ſint excommunicato interdicta. Nam fortaſsis, licet communicans excommu-

excommunicatum in his diuinis, quæ in ſpecie ſunt ei inter dicta, mortale crimẽ cõmittat, non ita mortaliter peccabit, ſed uenialiter, ſi cũ excõmunicato cõmunicauerit in priuatis horis canonicis recitãdis, & in greſſu eccleſiarũ eo tpe, quo officia diuina non celebrãtur. Etenim excommunicatus ipſe non eſt his actibus interdictus, nec priuatus: atque ideo licet nemo poſsit abſque uenia li culpa in his cum eo cõmunicare, quemadmodũ nec in alijs, quæ ad diuina nõ pertinẽt: attamen nõ ex hoc cõtrahitur mortale crimem per cõmunicationem iſtã in diuinis cõtingentẽ: cum ex mẽte doctorũ, qui exiſtimãt, mortale crimẽ committi ſi quis cõmunicet cum excõmunicato in diuinis, ea concluſio intelligẽda ſit in ſacramentis, in ſepultura, in diuinis officijs, quæ ſolẽniter, & publice in eccleſijs celebrantur. quod iudicio lectoris committendum eſſe cenſemus.

Verum his, quæ ſuperius tradita fuere plurimum obſtat deciſio elegãs in c. ſacris. de his, quę ui, metus ve, cauſa fiunt. nam in eius parte ul-
9 tima probatur, † cõmunicantẽ cum excommunicato mortale crimẽ cõmittere: et deinde nullo metu excuſari a pœna, quę iure canonico ſtatuta eſt contra communicantes cũ excommunicatis. Hinc etenim duo conſtant, quæ uidentur iure defendi nõ poſſe. Primum, quod communicans cum excõmunicatis mortalẽ culpam committat. Secũdum, quod nullus metus, niſi is aui precisa pro cedat, excuſat excommunicantem cum excõmunicato: cũ alioqui periculum mortis ratione famis procedens, a furti crimine excuſet, cap. ſi quis propter neceſsitatem. de furt. & preterea licita ſit communicatio cum excõmunicato ad emẽdum uel petendum ea, quę ſunt uictui, & ueſtitui neceſſaria, ne quis famæ pereat. c. ſi uere. §. eſt autem. de ſent. excõ.

Primus igitur hac ex cauſa intellectus ad prędictam deciſionem ita ſolet explicari, & diſtingui, ut qui communicat cum excommunicatis, ab eis petendo ex quæ neceſſaria ſunt uictui, & ueſtitui, minime culpam cõtrahat nec mortalem, nec uenialem nec incidat in minorem excommunicationem: quia is non agit directe ad communionem cum excommunicatis, ſed ad petendum alimenta, & quæ neceſſaria ſunt, ne fame pereat: & ſic metu mortis ex fame imminenti non agit prima intentione, & directa ad peccatum, nec in id conſentit principaliter: ſed in petitionem ipſam alimentorum. At ſi quis metu mortis ſibi comminatione inſtantis, niſi communicauerit cum excommunicato, eidem communicet, metu quidem conſentit in peccatum primo & principali conſenſu. quam ob rem in priori caſu metus mortis excuſat: non ſic in poſteriori: cum maleficia uoluntate diſtinguantur. capit. cum uoluntate. de ſententia excommunicationis. l. qui iniuriæ. in princip. ff. de furt. ſic ſane interpretantur has deciſiones iuris canonici Panor. in dict. capitu. ſacris col. penul. Adri. in quodlib. j. artic. 3. uerb. ad quintum. idem Adria. optime in 4. ſent. in tracta. de clauibus q. 3. exceptione 8. apud quẽ longius hæc prima interpretatio diſcutitur.

Secundo, quo apertius prenotata diſtinctio percipiatur, aliter ipſe rem iſtam diſcutiendam eſſe cenſeo: ſiquidẽ quoties agimus de his, quæ iure naturali diuino, uel humano prohibita ſunt an ea liceant ex aliqua cauſa contingenti ab aliquẽ euentum, & cricunſtantiam actus: illud eſt omnino cõſiderãdũ, an qualitas illa, uel circũſtantia tollat actus

malitiam

malitiam propter quam is prohibitus fuerit. etenim tunc ceſſat ipſa prohibitio: quod ſi illa circũſtantia non tollat, nec auferat malitiam actus prohibiti, profecto prohibitio adhuc manet, & ideo non obſtãte illo euentu & circunſtantia, peccatum contra prohibitionem committitur. quam diſtinctionem latius nos explicuimus in relect. regu. peccatum. de reg. iur. 2. part. §. j. nu. vij. metus autem mortis non tollit malitiam actus in hac prohibitione cõmunionis cum excommunicato nec eam ceſſat facit. nam licet metus inſtet, nihilominus ipſe communicãs cum excommunicato conſentit in illam communionem prohibitam, et in peccatũ: qui quidem conſenſus adeſſe nequit abſque malitia, quã habet communicatio cum excommunicato. cum coacta voluntas, uoluntas ſit: ſicuti nec malitia actus fornicationis, aut adulteri tollitur, ſi quis metu grauiſsimo fornicationem, aut adulterium committat: is equidem, etiam ſi metu, conſentit: tamẽ in peccatum, quod abſque malitia fieri non poteſt. igitur qui metu communicat excommunicato, in prohibitum conſentit actum, qui adhuc malitiam habet, quam circũſtantia metus non tollit: quia non obſtante metu hęc communicatio cum excommunicato fit aduerſus iuris prohibitionẽ. At qui petit ab excommunicato alimenta ſibi neceſſaria, rem debitã exigit, reſque debita peti omnino & licite poteſt ab ipſo excommunicato: text. in d. capitul. ſi uere. atque hæc circunſtantia cum permiſſam faciat communionem cum excommunicato, ne is commodum conſequatur ab excommunicatione, & crimine cõtumaciæ, malitiam actus tollit, & ea ratione ceſſat prohibitio communionis cum excommunicato. Quibus accedit locus celebris Machab. j. cap. ſecundo. Machab. 2. capit. 7. ubi conſtat, Iudæos metu coactos noluiſſe carnes porcinas comedere: quas tamen comederunt fame coacti. In priori quidem caſu metus circunſtantia non abſtulit malitiam actus lege Moſaica prohibiti: & tamen in poſteriori fames imminẽs amouit, & excluſit ab eo actu omnem eius malitiam, quam ex prohibitione habebat.

¶ Tertio ſolet aliter intelligi reſponſio text. in d. ca. ſacris. in eius ultima parte, ut nullo metu excuſetur quis a communionis cum excõmunicato prohibitione: imo adhuc peccet ei communicãs propter quẽcunque metum, quoties communicatio eſt in diuinis, vel in crimine: & his ſimilibus. nam text. ille prę mittit peccatum mortale contrahi ex illa communione: ergo de ea tantum agit, quę ſub reatu mortalis culpę prohibita eſt, & ſic de ea quæ in diuinis, uel in crimine contingat. tex. optimus in cap. ult. 24. q. j. & in ſpecie hanc interpretationem exponit Syl. uerb. metus. q. 7. & uer. excommunicatio v. q. 3. quaſi ſecus ſit, ſi quis in humanis, & temporalibus cum excommunicato communicauerit per metum: non enim peccabit nec excommunicatione minori afficietur. Huic uero intellectu duo uidentur obeſſe. Primum, quod lex hummana, quæ prohibet communicationem cum excommunicato: etiam in temporalibus, poteſt obligare ſibi ſub peccati reatu, & culpa, etiam cum periculo mortis: nam & Caieta. in j. 2. q. 96. articu. 4. ſcribit, poſſe legem humanam obligare, etiam cum periculo uitę ad aliquid uitandum, uel agendum, ſub pœna mortalis culpę. igitur potuit humana lex prohibere communionem cum excommunicatis adhuc in tempo-

in temporalibus ſub reatu mortalis criminis, etiam cum periculo uitæ. Alterum grauiter urget: nēpe nec ueniale crimen eſſe committendum propter quemcunque metum, qui dubio procul non excuſat etiam a ueniali peccato: quod feruori charitatis opponitur. gloſſ. in uerb. benedictionem. in proœmio ſexti. quam ob rem nec licet communicare cum excommunicato in temporalibus & humanis propter quemcunque metum: quemadmodum ſentit Panor. in d. cap. ſacris. col. pen. tenent Thom. in 4. ſent. diſt. 18. q. 2. artic. 4. & ibi Durand. q. v. ad 3. idem Thom. quodlib. 11. arti. ix. et in additionibus ad 3. partem q. 22. artic. 3. Summa confeſſ. titul. de ſenten. excom. q. 165. in genere autem, ueniale peccatum non eſſe committendum ob uitandam mortem probatus in cap. primum. 22. q. 2. & in c. ne quis. ea. q. ex Auguſt. in lib. contra mendacium: & alijs, quorum & nos meminimus in Epito. ad iiij. Decretal. 2. part. cap. 3. §. 4. num. 3. Non oberit tex. in dict. cap. ſacris. nam in eo tantum mentio fit de mortali crimine propter eius grauitatem. fit ergo non eſſe congrua rationem, quæ in hoc intellectu adducitur ad percipiendum uerum ſenſum dict. cap. ſacris.

¶ Quarto licet hęc deciſio difficilem rationem habeat, ipſe cenſeo ueriorem eius interpretationē aliunde fore deducendam: & potiſsimū a uera cuiuſcunque legis moderatrice ratione, quę in legibus diuinis naturalibus & humanis tantam habet uim, ut commode non ualeat legis alicuius interpretatio aſſumi, niſi ratio uiā ueritatis aperiat. Etenim ipſe opinor, legem pontificiā, quæ in humanis, & temporalibus communionem cum excommunicato uetuit, minime uoluiſſe obligare quemquam ad uitandum excommunicatum cum mortis grauiſsimo periculo, & ſic dato metu cadente in conſtantem uirum. quod mihi apertiſsimum fit ex eo, quod canon ipſe, iuſque pontificium ex leuioribus cauſis cōicationē cum excommunicato permiſerit: nempe iure patriæ poteſtatis, cohabitationis coniugalis, & familiaritatis. cano. quoniam multos. xj. q. iij. par igitur eſt, quod coniectemus fortiori ratione, communicātem cum excommunicato excuſari, ſi id fecerit coactus metu mortis ſibi imminentis, ſi non communicare uoluerit. Qua ratione pręcedens intellectus optime defendi poterat, ut prædicta reſponſio c. ſacris. non obtineat in eo, qui cum excommunicato cōmunicat in temporalibus, & humanis propter metū, & mortis periculū. Sed & amplius obſeruandum eſt, quod nec in diuinis prohibitio communionis cum excommunicato habet eam uim, ut cum periculo mortis obliget quemquam ad uitandum ipſum excommunicatum. Hoc ſane a ratione, quę legem ipſam uere interpretatur deduci recte poteſt: ſiquidem pręſumēdum non eſt, hanc communicationem prohibitam eſſe cum tanto uitæ diſcrimine ipſius nolentis communicare. Pie etenim, & maturo iudicio cenſendum eſt noluiſſe legem quæ uetuit communionem cum excommunicato in diuinis, quenquam obligare ad uitandum excommunicatum cum graui mortis periculo: niſi ubi communicatio contingeret in crimine, uel in detrimentum fidei catholicæ, uel in contemptum eccleſiaſticæ cenſure. Nam ſi quis hæreticus cenſuras eccleſiæ contēnens, in uilipendium eccleſiaſticæ diſciplinę comminaretur mortem alicui, niſi cum eo in diuinis communicet, profecto potius mortē pati de-

ti debet is, quam cum eo ita communicare: ſed ſi quiſpiam tyrannus metu cogeret ſacerdotem, ut coram ipſo celebraret miſſarum ſolennia, non in contemptum religionis, nec in uilipēdiū fidei catholicæ, abſque ulla hæreſeos labe, is nequaquam mortaliter peccaret, nec minori excōmunicatione affectus eſt, licet coram tyranno miſſarū ſolēnia peregerit. quā ſententiā uerā eſſe exiſtimant Io. a Friburgo in ſumma confeſſorū, ti. de ſent. excom. q. 165. Syluerſter uerb. excōicatio v. dubio. 14. Io. Maior. in 4. ſent. diſt. 18. q. 4. & Marti. ab Azpilcueta in c. inter uerba. 11. q. tertia. prǽludio 8. ex quibus apparet, ultimam partē ca. ſacris. eſſe intelligendam uel in metu leui: uel quoties cōmunicatio contingit in diuinis quo ad præiudiciū fidei catholicæ uel in crimine, aut in contemptum eccleſiaſticę diſciplinæ. Tandē dum in d. ca. ſacris. aſſeritur, communicantem cum excommunicato mortale crimen cōmittere, intelligendus eſt is tex. iuxta præmiſſam diſtinctionem: ſcilicet cum communicatio fit in diuinis, in crimine, uel in contemptum: unde & mortaliter peccat, qui poſt monitionem canonicam, ne communicet cum excommunicato, ab eius communione nō abſtinet: quaſi tūc contemnere uideatur eccleſiaſticam cenſuram: & ideo maiori excommunicatione ligari poterit. c. ſtatuimus. c. conſtitutionē. ſup. iſto tit. Illud non eſt prętermittendum ad ueram interpretationem ca. Sacris. in prima eius parte, quod Io. de Selua in tract. de iurciur. 3. parte. q. j. col. 8. uerſi. ſexto limita. ex illa deciſione probare nititur poſſe quempiam ui præciſa compelli ad iurandum: & ſic ad loquēdum: quod prætermittunt Goffre. & Felin. in c. ſi uero, in fin. de iureiur. cum tamen contrarium adnotauerit Io. And. & Panormit. in c. uerum. eo. tit. quia licet poſſit quis cogi ad loquendum metu, & ut conditionali: non tamen ui pręciſa. Eſt enim uis præciſa, quando in nobis non eſt poteſtas reſiſtendi uel utrum agamus, uel non agamus, etiam ſi uelimus mortem pati potius quā agere: nec ulla in nobis eſt uoluntas: at metus conditionalis, aut uis quæ conditionem habet, particeps eſt noſtræ uoluntatis, & uoluntatem, quamuis coactā, nobis dimittit: quemadmodum diſtinximus in Epitome ad 4. decret. parte prima, c. 4. §. j. nu. 11. Nam cum in locutione cōſiſtat ſicut & in alijs communicatio cum excōmunicato, & hæc poſſit dari per uim præciſam: ut probatur in d. cap. ſacris. in parte. j. conſequitur, ut opinatur Selua, inibi ſatis euidenter apparere, poſſe quem ut præciſa cogi ad iurādum, & loquendum. Quę tamen adnotatio mihi nō placet: quandoquidem cōmunio cum excommunicatis poſſit plane contingere in multis per uim præciſam abſque loquutione, nempe in eo quod quis ſit ſimul præſens diuinis officijs: quod audiat ab excommunicato diuina officia: in menſa: oſculo: amplexu: & his ſimilibus: in quibus ſatis poterit ad exempla deduci prior pars ca. ſacris. nec neceſſario debet exponi de communione in oratione, aut loquutione: unde non eſt omnino certa inductio Ioā. de Selua: nec conuincit Io. Andr. & Panor. difficultatem falſam eſſe.

SVMMARIVM.

1 *Nemo poteſt alteri, nec ſibi, ex bonis operibus primā gratiā ex condigno mereri: et ibi unde procedat meritum condigni.*

2 *Gratia gratis data, auxiliū ſpe-*

ciale

ciale Dei, et gratia gratificans, qualiter diſtinguantur

3 *Nemo poteſt ſolis uiribus naturalibus abſque ſpeciali dei auxilio ea efficere, quæ ſunt ad iuſtificationē neceſſaria: & ta ꝛen cū hoc extat liberum arbitrium.*

4 *Opera bon ꝛ iuſti meritoria ſunt ex condigno uitæ æternæ*

5 *Opera bona iuſtorū dupliciter cōſiderantur: & item meritum cōdigni diſtinguit ꝛ*

6 *Nullus poteſt quidquam alteris eo condigno mereri*

7 *Poteſt quis pro al o de rigore iuſtitiæ ſatisfacere pro pœna temporaria: modo uterque ſit in charitate.*

8 *Opera extra charitatem facta nō ſunt ex rigore iuſtitiæ ſatisfactoria etiam recedente fictione.*

9 *Opera extra charitatē facta etiā iniuncta in pœnitentiam ſacramentalem non ſunt de iuſtitia ſatisfactoria, adhuc accedente charitate*

10 *Opera facta in charitate & per peccatum mortificata charitate accedente, priorem effectum recipiunt.*

11 *Opera bona facta extra charitatem, quandoque utilia ſunt.*

12 *Traditur intellect. gl in ca quod quidquam de pœnitē. & remiſ.*

13 *Sacramētum pœnitentiæ, an ſicut baptiſmus recedēte fictione ſertiatur ſuum effectum: & quod de a ijs ſacramentis.*

.§. QVARTVS

OCTAVO a definitione maioris excōmunicationis potiſsimus præter alios eius effectus infertur, & deducitur, quod excommunicatus omnino priuatus ſit ſuffragij eccleſię catholicę. Hoc etenim ſuperius ſatis probauimus, & conſtat: quia excommunicatus extra eccleſiam eſt, nec eius membrum uere dici poteſt, igitur ſuffragia eccleſię, quæ tantum eius membris communia ſunt, minime proſunt, excommunicatis. Sed quo manifeſtius hanc illationem exponamus, hoc in loco agere libet de effectibus quos, ſuffragia eccleſię potiſsimū operātur. & pręſertim, ut propoſitę materię ſubſeruiamus, Quęritur, an orationes, & ſuffragia unius, alteri prodeſſe poſſint? Nam hic locus nō exigit, ꝙ in ſpecie tractemus de effectibus orationis, & ſacrificiorum erga ipſum met operantē. Sunt igitur aliquot cōſtituēda ad huius rei cognitionē, quibus facilime conſtabit eius ad unguem reſolutio.

1 ¶Primū. †Nemo pōt alteri primā gratiā ex cōdigno mereri. Probatꝰ hęc aſſertio Hieremiæ c. 15. Si ſteterit Moyſes, & Samuel corā me nō eſt anima mea ad populū iſtū. et tū maximi meriti fuere apud Deū Moyſes, et Samuel. ergo nullus poteſt alteri de cōdigno primā gratiā mereri. Idē cōſtat Ezechiel. ca. 18. Erit iuſtitia iuſti ſuper iuſtū, & impietas impij ſuper impiū. Nā ſicut nō nocet homini patris impietas, ita nec poterit prodeſſe ex lege iuſtitię ipſius patris iuſtitia. Deīde meritū cōdigni nō excedit pſonā ipſius, ꝙ meretꝰ. Etenī meritū condigni nō ꝓcedit ex ſolo libero arbitrio, que

aliquid agimus, nec ex natura ope-
rum noſtrorũ:ſed ſimul ex libero ar
bitrio et uirtute ſpiritus ſancti gra-
tiã ſpecialẽ tribuentis per motiorẽ
ad opus bonum & cooperationem
eius. Ita quidem nullum opus proce
dens à libero arbitrio poteſt eſſe
meritum ſine uirtute, et gratia Dei:
nec item opus Dei eſſet meritum, ni
ſi fieret per liberũ arbitrium huma
næ, uel angelicę naturę. Meritũ.n.
opus eſt Dei, & noſtrum: Dei ſcili-
cet mouentis auxilio ſpecialis gra-
tiæ, & noſtrum, ut libere cooperan-
tium: ſiquidem poſtquam Deus uo-
luntatem noſtram ſpeciali auxilio
gratiæ excitauit ad bonum: eſt in
ipſa hoĩs uoluntate hęc poteſtas, ut
Deo mouenti, & inſpiranti conſen-
tiat, aut diſſentiat. Eſt elegans hac
de re Pauli teſtimonium. j. ad Co-
rinth. ca. 3. non quod ſufficientes ſi
mus cogitare aliquid ex nobis, qua
ſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra
ex Deo eſt. idem Paulus 2. ad Co-
rinth. cap. 9. Potens eſt autẽ Deus
oẽm gratiam abundare facere in uo
bis: ut in omnibus ſemper omnẽ ſuf
ficientiam habentes, abundetis in
omne opus bonum. Quibus locis pa
lam probatur, non eſſe nos ex libe-
ro arbitrio ſufficientes ad opera bo
na ſine gratia Dei. Rurſus & hac
præmiſſa man re apud nos liberũ
arbitrium docet euangeliũ Io. j. de
dit eis poteſtatem filios Dei. fieri et
Ieſus Lucæ. 9. cum ait Si quis uult
uenire poſt me, abneget ſemetip-
ſum, & tollat crucem ſuam & ſequa
tur me. noſtram libertatem manife-
ſte indicat. Paulus item. j. ad Co-
rinth. c. 7. Qui ſtatuit in corde fir-
mus non habens neceſsitatem, po-
teſtatem autem habens ſuę uolun-
tatis, & hoc iudicauit in corde ſuo
ſeruare uirginitatem ſuam, bene fa-
cit. Hoc ipſum pleriſque alijs teſti-
monijs a uiris catholicis aduerſus
Pelagij, & Lutheri peſtilentiſsi-
mos, ac omnino diſsidentes errores
lõgius cõprobatur: maxime per Io
an. Roffenſem contra Lutherum
art. 36. Ioan. Eckium art. 31. Ioan.
Bunderium a Gandauo, in Cõpen-
dio concertationum, titu. 6. Alfon-
ſum a Caſtro aduerſus hęreſes: uer
bo, Gratia. & uerb. libertas. Domi
ni. a Soto lib. 3. de natura & gratia.
cap. j. & cap. 7. & alij. Andream a
Vega in lib. de fide iuſtificante. q.
6. & ſequentibus. Extat hac de re
ſanctæ ſynodi Tridentinæ defini-
tio in ſeſsione 6. cap. v. ſunt præter
alia multa diui Auguſtini in 3. li
br. Hypognoſticon ad finem pul-
chra uerba. audi, inquit, ergo breui-
ter. proprię uoluntatis tunc eſt me-
ritum bonum, quando gratiæ donũ
præcedit uniuſcuiuſque uoluntatem,
ut meritum faciat homo per pro-
priam uoluntatem. & idem author
ibidem paulo ante. Sed clamas ite-
rum, & dicis: ſi nullum eſt meri-
tum operantis, quomodo ſcriptum
eſt: & tu reddes unicuique ſecundũ
opera ſua? Auſculta & intellige, ſi
tamen aures habes audiendi, & cor
non ſit induratum intelligendi,
propter liberum arbitrium, quo bo
na & mala operantur homines di-
ctum eſt: unicuique reddes ſecun-
dum opera ſua. Habet enim homo
malum meritum cum uitio ſuo: iam
baptizatus declinat a bono, et facit
malum, id eſt cũ derelinquit Deũ,
& diligit ſæculum. Habet nihilomi
nus & bonum meritum, cum in om
nibus gratiæ Dei bona in ſe operã
ti non reſiſtit: ſed cooperator exi-
ſtit & omnem ſpem ſuam habet in
illum. cum aurem ſuam, et cor Deo
loquenti intus, hoc eſt in interiori
homine præbet, & non foris ma-
lis ſęculo perſtrepenti. hæc Augu-
ſtinus. Quæ cum, ut modo argumẽ
tabamur, certa ſint, & probent me-
ritum

ritum condigni procedere ab operi
bus noſtris libero arbitrio coope-
rante ei dono gratię, quod Deus im
partitur alicui per motionem ad
opera bona, ut ipſe ad uitam æter-
nam perueniat: patet condigni me-
ritum non extendi ultra hanc mo-
tionem. quod S. Thomas expreſ-
ſim hac uſus argumentatione reſpō
dit. in j. 2. q. 114. artic. 6. & in 4.
deo dicendum. et eſt omnium Theo
logorū concluſio receptiſsima: quæ
aſſeuerat, neminem poſſe alteri me
reri de condigno primam gratiam.
Eadem aſſertio apertiſsime fulcitur
ea ratione, quod mereri unum alte-
ri gratiam primam. nihil aliud eſt
quam deprecari a Deo bonum mo
tum alterius, quod non cadit ſub cō
digni merito: ſiquidem id iuſtitię in
nititur: motus autem ac opera bo-
na, gratiæ tantum Spiritus ſancti
tribuitur: atque ideo nō pertinet ad
condigni meritum deinde eadem
concluſio ſatis alia ſimili adſtrui-
tur: qua certiſsimum fit, Neminem
ex merito condigni primam gra-
tiam ſibi mereri: ſed ex mera Dei
liberalitate. Sic enim inquit Pau-
lus ad Roma. cap. 11. ſi ex operi-
bus, iam nō eſt gratia ſi autem gra
tia, iam non ex operibus. Quam ob
rem cum hæc prima gratia nomē
hoc ex ipſis diuinis teſtimonijs ha
beat, non poteſt ad condigni meri-
tum pertinere: quia tunc non eſſet
gratia. Diuus Auguſtinus lib. 3. Hy
pognoſticon inquit: Viciatio libe-
ro arbitrio totus homo uitiatus eſt:
per quod abſque adiutorio Dei, &
gratiæ, quod Deo placet, nec ualet
incipere, nec perficere ſufficit. Præ
uenitur autē medicina: ideſt Chri-
ſti gratia, ut ſanetur, et reparetur in
eodem uitiata, atque pręparetur uo
luntas, quæ ſemper indigens adiu-
torio, illuminante gratia Saluatoris
poſsit tam Deum cognoſcere, quā
ſecundum eius viuere uoluntatē.
Hactenus Auguſtinus. Deus enim,
cui uult miſeretur, & quem uult in
durat: igitur non uolentis, nec cur-
rentis, ſed miſerentis eſt Dei. teſte
Paulo ad Roma. cap. 9. Hanc con-
cluſionem aſſerit diuus Thomas cō
muniter receptus in 1. 2. q. 114. art.
v. multiſque authoritatibus eā pro-
bant Dominicus a Soto lib. 2. cap.
3. & 4. lib. 3. de natura & gratia. ca.
7. & 8. Andreas a Vega. lib. de fide
iudicante. q. 7. igitur gratiam gratis
datam. qua Deus benigniſsima ſua
uoluntate tradit peccatores ad ſuam
gratiā & iuſtitiam, nemo meretur:
ſed illa omne meritum antecedit.
Obiter tamen, Nam id noſtrates mi
nime explicarunt, ut lector facilius
2 hæc percipiat, adnotare libet, †gra
tiam generaliter dici, quodcunque
donum, quod non debetur ſuſcipiē-
ti, ſed uolūtate donatur. Ita enim in
quit Paulus: Si ex operibus, iam
non eſt gratia. & tamen licet hoc
ſit generale nomen: ſpeciali tū no-
mēclatura dr̄ gratia q̄dā gratum fa
ciens: reliquis nomen genericum
retinētibus, ut dicātur gratię gratis
datę. Eſt autem gratia gratum fa-
ciens, per quam homo ipſe Deo con
iungitur, & formaliter fit amicus,
& Deo gratus, ac iuſtificatur. iux-
ta illud ad Roma. c. 3. Iuſtificati gra
tis per gratiam ipſius. Gratiæ au-
tem gratis datę, ſunt dona illa, quæ
conferuntur non in bonum ipſius ſu
ſcipientis, ſed in aliorum utilitatē,
ut unus alteri cooperetur ad hoc, ꝙ
ad Deū reducatur. De quibus Apo-
ſtolus ad Corint. j. cap. 12. inquit.
Vnicuique datur manifeſtatio ſpiri
tus ad vtilitatem: ſcilicet aliorum et
inibi meminit harum gratiarum: ut
ſint dona prophetię, linguarum, &
ſanitatum: quę nihil uetat prauis ho
minibus donari. Dicuntur autē gra
tię gratis datę: quia conceduntur ſu
pra ſa-

pra facultatem naturę, & ſupra merita perſonę. Hanc diſtinctionem explicat Tho.j.2.q.111.art.j. Gratia autem iuſtificationis poteſt tripliciter accipi. Primo quidem pro gratia gratum faciente, qua formaliter iuſtificamur amici Dei. Secundo modo pro gratia gratis data, qua Deus nos adiuuat, & peculiariter mouet, ut ea efficiamus, quæ requiſita ſunt, ut obtineamus gratiam & amicitiam ipſius. Tertio accipitur a quibuſdam gratia iuſtificationis generaliter, ut ſub ſe comprehendat gratiam in prima & ſecunda ſignificatione: & tandem ut gratia iuſtificatiōis dicatur, quidquid gratis a Deo fit, ut iuſtificemur. Hæc diſtinctio ex eo probatur, quod ſæpiſsime a catholicis autoribus auxiliū ſpeciale Dei mouentis affectum ad opera bona, & concurſus ipſe Dei præuenientis, conuertentis que ad ſe nos, appellatur gratia iuſtificationis. Idem Tho. eod. j.2.q. 109. art. vj. dum tractat de Dei auxilio ſpeciali ad mouendum, id uidetur tribuere gratiæ iuſtificationis; ſic idē non ſemel in d: q. 111. ex eo diſtinguit gratiam gratum facientem, a gratia gratis data, Quod gratia gratum faciens, cēdit in utilitatem ipſius tantum ſuſcipientis: gratia uero gratis data, non conuertitur in bonum ipſius ſuſcipientis: ſed in utilitatem aliorum. ſed auxiliū ſpeciale Dei, tendit in bonum & commodum illius, cui confertur tantum, igitur id non oīno pertinet ad gratias gratis datas; imo eſt proprium gratiæ iuſtificationis. Gratia igitur iuſtificationis generaliter accepta complectitur gratia gratis datam, quę ſpeciale Dei auxilium dicitur: & gratiam gratum facientem, qua formaliter iuſtificamur. Sancti enim patres i. concilio Mileuitano: & Auguſtinus, paſsim gratiam iuſtificationis appellant quicquid gratia a Deo fit, ut iuſtificemur. Gratia uero gratum faciens a gratia gratis data hac in parte diſtinguitur in hoc, quod gratia gratum faciens eſt habitus quidam ſupernaturalis, quem Deus infundi animabus noſtris, quoties nos ſibi reconciliat, & ad ſuam amicitiam admittit: ut per illam formaliter ſimus illi grati, ſic, ut albedine ſumus albi. ſed & gratia iuſtificationis prout accipitur pro ſpeciali Dei auxilio, operans dicitur in illo effectu, quo mēs nr̄a mouetur: cooperās uero in illo, quo mens nr̄a mota eſt, ut uelimus, et uolumus ſic, ut faciamus ſic, dum mēs nr̄a mouetur tm̄, eſt operans: dū mouet & mouetur, eſt cooperans: quia cooperatio non ſolū tribuitur Deo, ſed etiam animę. Eodem modo gratia gratum faciens, dum ſanat & iuſtificat, dicitur gratia operans: ſed qua parte ē principiū meritorie deinceps operandi ex libro arbitrio, dicitur gratia cooperans: quemadmodum hæc explicat Tho. j. 2. q. 111. art. 2. de his etiam late tractant Ioan. Driedonius libr. j. de gratia & lib. arbit. 2. tractat. cap. 2. in prima eius parte. diuus Auguſtinus de gra. & lib. cap. 17. Andreas a Vega ſuper concilium Tridentium in c. octauum c. 13.

¶ Ergo ſane opinor, auxiliū Dei ſpeciale, cōcurſumq; eius præueniētis cōuertētiſq; ad ſe nos, licet cōnumeret inter gratias datas, ab eis tamen poſſe diſtingui, & nomen habere ſpeciale, auxilij quidem gratuiti peculiaris, quo nos ſuper naturam Deus euehit: ut diſcernatur a generali Dei concurſus, quo mouet, fouetque res naturales; & tamen a gratia gratum faciente differre: licet ad gratia iuſtificationis pertineat. Hæc omnia conſtant ex ſuperius adnotatis: & quia gratia gratum faci-

tum faciens eſt habitus quidam ſupernaturalis, & diuini prorſus ordidinis, quem Deus infundit animabus noſtris, quoties nos ſibi reconciliat, et ad ſuam amicitiā admittit, ut per illum ſic ſimus formaliter ei grati, & amici, ut albedine ſumus albi, & cognitione cognoſcentes, & fide fideles. Gratia uero gratis data non habitus eſt, ſed auxilium quoddam ſpeciale, & peculiare ipſius Dei, quo Deus peculiariter adiuuat & potentius mouet, & inflectit potentias noſtras, ut ea facere poſsimus, quę ſunt neceſſaria ad iuſtificationem noſtram, & ſic ad conſequēdam gratiam gratum facientem, & ita habitū, quem modo ſignificauimus. quę diſtinctio colligitur ex S. Thoma in j.2.q.109. art.6. Auxilium autem iſtud ſpeciale Dei mouentis hominem ad bene operandū, & pręparandum ſe ad conſequēdam iuſtificationem, & habitū, gratię, ſeu gratiam habitualem: quia tēdit omnino in bonū ipſius ſuſcipiētis, ad iuſtificationē pertinet, tametſi gratia gratis data appelletur.

℄ Hinc ſequitur catholica cōcluſio
3 qua cōſtanter aſſeueramus, † Neminem poſſe ſolis viribus naturalibus abſque Dei auxilio ſpeciali ea efficere, quæ ſunt ad obtinendam gratis iuſtificationem neceſſaria. Hęc probatur Io.vj. Nemo poteſt uenire ad me, niſi pater, qui miſit me, traxerit eum. & Ioan.c.15. Sine me nihil poteſtis facere. Eadem concluſio, pluribus in locis ab Auguſtino defenditur aduerſus Pelagianos hęreticos, & a S. Thoma in d. articul. vj. atque alijs theologię profeſſoribus omnium communi ſententia: cuius uaria doctiſsimorum uirorum teſtimonia tradidere Dominicus a Soto lib.2. de natura, & gratia. ca. 3. Alſonſus a Caſtro de hęreſib. uer. Gratis. Andreas a Vega in lib. de fide iuſtificante. q.7. & Gregorius Arimenſis in 2. ſenten. diſt. 26. q.j. & in diſtinct.29. q.j. idque definitū fuit olim in concilio Mileuitano c.4. & cap. v. atque in Tridentina Synodo, ſeſsione vj. ca. v. cuius canon primus ita inquit: Si quis dixerit hominē ſuis operibus, quę uel per humanę naturę uires, uel per legis doctrinā fiāt abſque diuina per Chriſtū Ieſum gratia poſſe iuſtificari coram Deo: Anathema ſit.

℄ Deducitur item ex his, pręparationem, & diſpoſitionem ſufficientē ad gratiam eſſe opus, & Dei, & noſtrum. Dei quidē pręuenientis: noſtrum autē conſentiētium, & cooperantiū. unde & in nobis nullum eſt initiū pręparationis ad gratiā, & iuſtificationē: ſed Deus inceptor eſt, ſicuti in eodē concilio Mileuitano: & ſynodo Tridentina d. cap. v. definitū extat. idem Auguſtinus docet de gratia & lib. arbitr. ca. v. ſcribens ita: Niſi donum Dei eſſet, etiam ipſa ad Deum noſtra conuerſio, nō ei diceretur: Domine Deus uirtutum cōuerte nos. Rurſus idem Auguſtinus lib. j. cap. 4. contra duas epiſtolas Pelagij: Non poteſt homo aliquid uelle boni, niſi adiuuetur ab eo, qui malum non poteſt uelle: hoc eſt gratia Dei per Ieſum chriſtum. Paulus ad Philippenſes capitulo ſecundo, Deus inquit, operatur in nobis uelle, & pficere. Quibus & alia plura teſtimonia ſuffragātur, quę hic miſſa facimus, quandoquidem a pręcitatis authoribus diligentiſsime traduntur.

℄ Infertur etiam ex pręnotatis, ita ab eccleſia catholica liberum arbitrium conſtitui, vt ei infirmo, & egeno neceſſariam eſſe iudicet gratiam Dei: at vero ita uiciſsim gratiam extolli, ut liberum arbitrium minime ſublatum eſſe cenſeat: ſed definiat

cooperatione noſtra opus eſſe in iuſtificatione. Huius catholicę aſſertionis probatio conſtat præter ea, quæ in initio huius paragraphi adduximus, authoritate Synodi Tridētinę, ſeſsione vj.ca.v.& cano. 4. ubi definitum eſt, quod Deus neminem coactū ad ſe trahit, aut neceſsitate inducit, ſed in noſtra poteſtate eſt, gratiam eius reſpuere, uel aſſenſum noſtrū ei præbere, & cooperari. Diuus Auguſtinus de peccat. meritis, lib.2.c.18.ſic ait: Liberū arbitrium huc atque illuc ſic flectitur, ut male uti malus poſsit, & bene bonus. ſed non niſi ex Deo bonā uoluntatem habemus. Paratur enim uoluntas a domino qui operatur in nobis uelle et operari. Tertullianus in lib. definitionum eccleſi. dogmatum, c.21. Manet, inquit, ad quęrendam ſalutem arbitrij libertas, id eſt rationalis uoluntas: ſed admonente prius Deo, & inuitante ad ſalutem: ut uel eligat, uel ſequatur. His etenim & alijs teſtimonijs ſatis apparet, liberum arbitriū per primi parētis peccatum læſum: manere quidem in malum per ſe cum cōcurſu generali naturæ: in bonū autē gratia Dei mouente & adiuuante, ſecundū illud Oſeę. 13. Perditio tua ex te Iſrael: tantū modo in me auxiliū tuū. Extra igitur catholica definitio aduerſus hæreticos, quos multis tractatibus ad hoc editis conuincunt diuus Auguſtinus, & alij eccleſiæ catholici doctores, quos noſtra ætate imitati ſunt Roffenſis aduerſus Lutherum art.36. Ioā. Driedo. de libero arbitrio. Bunderius in compendio concertationū, ti.7. Alfonſus a Caſtro de hæreſi, uerb. gratia. Dominicus a Soto li. j. de natura et gratia, ca.15. exponit & hanc cōcluſionē S. Thomas. j.ij. q.109. arti.2. et art.6. et idē j. par. q. 93. art. j. et rurſus j.ij. q.113. art.3. His tamē et aliā catholicā concluſionē adijcimus, quā neceſſariā fore opinamur ad eorum, quę modo expoſuimus, apertiorem intellectum.

4 ¶†Opera iuſti, quę genere ſuo, ac circunſtātijs bona ſunt, omnia ſunt meritoria de condigno et cumulatioris gratiæ, & uitæ ęternæ. Hęc aſſertio probatur ratione & authoritate. Ratio enim ex eo cōſtat, quod quidquid redditur ſecundum iuſtum iudicium, merces condigna eſt: cum id ad iuſtitiam pertineat: ſed uita ęterna redditur a Deo ſecundū iudiciū iuſtitię. 2. ad Timothe. 4. In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitię, quam reddet mihi dominus in illa die, iuſtus iudex. Igitur homo iuſtus ex operibus meretur cōdigni merito uitam ęternā. Deinde meritum eſt opus, quo quis fit mercede dignus; & pluribus in locis ſacræ ſcripturæ mentio fit mercedis operibus iuſti retribuendæ: pręſertim Marci c.9. Amē dico uobis non perdet mercedem ſuā & j. ad Corinthios c.3. Vnuſquiſq; mercedem accipiet ſecundum laborem ſuum. ergo prę mittitur, opera iuſti meritum habere, & ideo eſſe mercede digna. merces autem gloriæ ęternę eſt. Nā ſi opera apud Deū merita nō ſunt, niſi uirtute præuię gratiæ, potiſsime ſunt digna mercede ipſius uitæ ęternæ: cuius ſemen eſt ipſa gratia; ut inquit Thomas j. ij. q.114. art. 3. ad 3. & innuit Paulus ad Romanos c.vj. Gratia Dei, uita ęterna. Authoritate adſtruitur hæc concluſio Pauli ij. ad Theſſalonic. j. ubi ſcribens de tribulationibus, inquit, Quas in exemplum iuſti iudicij Dei, ut digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini. & Matthæi c.v. Gaudete, inquit Ieſus, & exultate, quoniam merces ueſtra copioſa eſt in cælis. Hoc ipſum ſacroſancto Synodus Tridentina cōfitetur

fitetur ſeſsione vj.c. 16.& can.26. & 32.ſunt et ad hęc ueterum authorũ,& ſanctorum uirorũ plura teſtimonia, quæ aduerſus impium Luthetum tradidere plures authores ex Iunioribus, atque itẽ ex ueteribus Diuus Thomas in dict. q.124. art.3.et in epiſtolam Pauli ad Roma.c.4 & 8. S. Bonauentura in 2. ſenten.diſt.27.q.vlti.Richar. in 4. ſent.diſt.46.artic.j.q.j.Ioã.Bunderius in compendio concertatio.titu. 6.Alſonſus a Caſtro in lib. aduerſus hęreſes:uerbo,meritum. Domi. a Soto lib.3.de natura & gratia, c. 7.& 8.And.a Vega lib. de fide iuſtificante, q. v. idem in defenſione concilij Tridentini lib.15.c.12. & ſequẽtibus.a quibus duo huic aſſertioni obijciũtur.Primum:quod meritum ad iuſtitiam pertinet, & ius eſt ęqualitatem præmittens : nihil autem nos poſſumus pręſtare Deo æquale uitę ęternę : ſiquidem uita æterna nullis ſit noſtris obſequijs ęſtimabilis. Paulus ad Roma.cap. 8.Non ſunt condignæ paſsiones huius ſęculi ad futuram gloriam, quę reuelabitur in nobis.Ergo nulla eſt iuſtitia, aut meritum noſtrum apud Deum, ad futuram gloriam. quod cõprobatur ex Ariſtotele 8. Ethi. dicente:Dijs & parentibus nõ poſſumus reddere æquale.Alterũ:merces et premium quid debitum ſignificant:Deus autem nihil poteſt debere nobis : nullus enim ei prior dat,ut retribuatur ei:ut ſcribit Paulus ad Roma.c.11.nec Deus debet iuſtis uitam ęternam propter quęcunque eorum opera: poſſet equidẽ iuſtis eam non dare: eis faceret iniuriam.Nã quidquid eſt noſtri offi cij,ſuum eſt, & id debitum ; atque ideo quod ſuum eſt, ei reddimus. Igitur nulla eſt obligatio Dei propter noſtra opera utcunque ſanctiſsima. His uero obiectionibus a catholicis unanimi cõſenſu diſtinctione quadam reſpondetur : quam hic breuiter exponemus.

5 ¶† Opera iuſtorum dupliciter conſiderantur.Primo quidem conſiderari poſſunt ſecundum ſuã perfectionẽ naturalem,& quatenus ſunt a libero arbitrio iuxta uires naturales,ẽt ex ſpeciali auxilio Dei ante gratiam gratum facientem,& amicitiam diuinam.Et in his nõ eſt cõdignitas ad beatitudinem, & uitam æternam. Longiſsime enim excedit beatitudo valorem omniũ taliũ noſtrorum operum, ſicut & uirtutem noſtram naturalem ; cum ipſa ſit ſupernaturalis. Eſt tamen congruitas proportionis, quod homini operanti ſecundum ſuã uirtutem, Deus recompenſet ſecũdum excellentiam ſuæ uirtutis.Poſſunt tamen ſecundo conſiderari opera iuſtorum ſecundum perfectionem ſupernaturalem,quam habent a gratia,& ſpiritu ſancto inhabitante animas ipſorum:& ſic conſiderata ſunt meritoria vitæ ęternæ de cõdigno. Nã ualor meriti attenditur ſecundum uirtutem ſpiritus ſancti: iuxta illud Io.3.Fiet in eo fons aquæ ſalientis in uitam ęternam.attenditur etiam pretium operis ſecundum dignitatem grę,p quã hõ efficitur conſors diuinæ naturę, adoptaturque in filium,cui debetur hæreditas: ad Roma.c.8.Si filij,ergo hęredes.Hac diſtinctione uſus eſt S. Thomas.j.2. q.114. art. 3. quem Theologi omnes ſequuti ſunt in j.ſent.diſt.17.& in 2.diſt.28.Domi.a Soto in lib.3. de natura, & gratia,c.7.& in epiſtolam ad Roma.c.ij. Andreas a Vega in libr. de fide iuſtificante. q.v. verſ.adprimum.& conſtat ex his, quę ſtatim in ſequenti diſtinctione dicemus.Etenim qui illa utitur, & hanc, ni fallor præmittere uidẽtur ſenſim quidem,etiam ſi non omnes

VV ij hanc

hæc expreſsim adnotauerint. Meritum item diſtinguendum eſt. Aliud eſt etenim proprium, & perfectũ, ac ſuapte natura meritum: cui de rigore iuſtitię merces debetur: ut plane iniuſtus cenſeatur, qui hanc mercedem non reddiderit. Hoc meritũ non eſt hominis ad Deum. Nam ſi Deus nemini redderet operum ſuorum mercedem, iniuſtus non eſſet, etiam ſi noſtra opera adſumamus ſecundum perfectionem ſupernaturalem, Aliud dicitur meritum, quod non ſuapte natura, aut ſimpliciter dignum eſt mercede de rigore iuſtitiæ: ſed ex ſuppoſitione ſpõſionis ipſius retribuentis, & eius ordinatione. quale eſt prǽmium, & meritum brauij in haſtiludio in quo Rex promittit uictori gemmam, aut aliquid pretioſum: quod multo maioris ualoris eſt quam labor & induſtria uictoris: quæ quidẽ ſua ꝓpria natura ęſtimata, nõ ſunt digna ex rigore iuſtitię tanta mercede: ſed tamen pręmiſſa & ſuppoſita ordinatione, ſeu promiſsione Regis, uictor in haſtiludio dignus eſt omnino, & de iuſtitia illa mercede. Eiuſmodi eſt meritum hominis ad Deum. Nã etſi noſtra opera non ſint ex ſeipſis digna uita ęterna: tamen quia miſericors Deus promiſit ſeruanda ſua ſe illi daturum uitam ęternam, Matthæi c. 19. poſt talem promiſsionẽ iuſtum eſt, quod Deus det uitam æternam ſeruanti eius mandata: cõſtituiturque Deus debitor uitę ęternę, non ex operibus noſtris, ſed ex promiſsione ſua: quę quidem promiſsio ſimpliciter, & abſolute eſt tribuenda gratiæ. ſic inquit Paulus ad Coloſſenſes.j. Dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum. Hoc ipſum aſſerit Auguſtinus de trinit. li. 14. capit. 15. Quid animam, inquit. faciet beatam? niſi meritum, ſuum, & pręmium domini ſui? ſed & meritum eius, gratia eſt illius cuius præmium erit beatitudo eius. Idem Auguſtinus ſermone 191. de tempore: Laudemus, inquit, fratres dominum, quia eius fidelia promiſſa retinemus: nondum accepimus. Parum putatis, quia promiſſorem tenemus: ut iam debitorem exigamus Promiſſor Deus debitor factus eſt bonitatem ſua, non pręrogantia noſtra. Idem in ſermone 16. de uerbis Apoſtoli. In his, quę iam habemus, laudemus Deum largitorem: in his, quę nondum habemus, tenemus debitorem. debitor enim factus eſt non aliquid a nobis accipiendo. ſed quod ei placuit promittendo. Hæc Diuus Auguſtinus. qui pręmiſſam diſtinctionem ſenſiſſe videtur. quam poſt alios exponunt authores ad pręcedentem citati: & Ioannes Bunderius in compendio concertationem, titul. 6. articul. v. & ſequentibus. atque optime Alfonſus a Caſtro aduerſus hęres uerbo, meritum.

Ex his diſtinctionibus multa deducuntur, quę neceſſaria ſunt ad intellectum huius concluſionis, quã catholica eſſe diximus, & ad reſpondẽdum obiectionis, quæ eidem opponi ſolent.

¶Primum: Opera iuſtorum ex ſua propria natura, & ui, ut a libero arbitrio, etiam ex auxilio ſpeciali Dei antecedenti gratiam gratum facientem, procedũt, non eſſe meritoria merito condigni: tametſi de congruo poſsint eſſe, & ſint meritoria. Hæc diuus Thomas paulo ante citatus, & alii, quorum mentionem fecimus.

¶Secundum: Opera iuſtorum ut procedunt, & conſiderantur a perfectione, quam habent ſupernaturalẽ a gratia & ſpiritu ſancto inhabitante animas ipſorum: & ſic a gratia gratum faciẽte, meritoria eſſe apud

Deum

Deũ merito condignẽ. Hoc ipſum ſatis ſuperius probatum eſt.

¶Tertio infertur, Meritum condigni proprie, & immediate, ut interim ita loquar, procedere a gratia cooperanti, & ei tribuendum eſſe, & ſic, habitualem gratiã, id eſt gratũ facientem, eſſe principiũ meriti condigni. hãc illationem plane probat S. Tho. j 2. q. 109. artic. 6. & q. 111. art. 2. poſt diuum Auguſtinum in lib. de libero arbitrio.

¶Quartum: Conſtat ex his, iuſtorum opera. ut procedũt a gratia gratum faciẽte, & ſic a perfectione ſupernaturali, nõ eſſe ſimpliciter meritoria merito cõdigni glorię, beatitudinis, & uitę ęternæ: ſed ſuppoſita ordinatione Dei, & eius gratuita diuina promiſsione, qua iuſtis uitã ęternã promiſit, & gratis ſe conſtituit debitorẽ. Sic ſane locus Pauli intelligendus eſt ad Roma. c. 8. Nã ſi naturam ipſam operum conſideremus ſecluſa promiſsione diuina, & eius ordinatione, non ſunt condignę paſsiones noſtræ ad futuram gloriam. Hãc illationem plane catholici omnes fatentur: et poſt alios diuus Thomas. j. 2. q. 114. art. j. et 2. et hi doctores, quorum modo mentionem fecimus.

¶Quinto, Patet ex rigore iuſtitię, ſuppoſita hac diuina ordinatione, uitã ęternam, & beatitudinẽ deberi, ipſumq; Deum debitorẽ eſſe propter meritum operũ iuſtorum. Hoc probatur ex pręcedentibus: unde ſi recte omnia cõſiderentur manifeſta eſt reſponſio ad obiectiones ex his poſtremis duabus illationibus. Et licet plęriſq; viſum ſit, Deum ipſis iuſtis debere beatitudinem, & uitã ęternã, atq; ipſis debitorem eſſe ſuppoſita promiſsione diuina: ut opinatur Scotus, Bonauentura, & Ricardus in 2. ſent. diſtin. 27. illud tamẽ cõſultius probari, & teneri poteſt, quod Sanct. Tho. docet in d. q. 114. art. j. ad. 3. dum aſſerit. Deum effici non ſimpliciter debitorẽ uitę ęternę: ſed ſuppoſita eius promiſsione: atq; ideo nõ eſſe debitorẽ ipſis iuſtis operãtibus: ſed ſibi ipſi, ſuę proprię bonitati, & firmiſsimę ueritati, ut eius. lex, & ordinatio impleatur.

¶Sexto hinc proxime cõſtat, qualiter accipiẽdum ſit quod diuus Bernardus ſcribit in ſermone primo de annunciatione: dum inquit, Quod abſque iniuria poteſt Deus nõ dare beatitudinẽ iuſtis. & rurſus ꝙ Auguſtinus tradit quarto libro, contra Iulianũ Pelagianũ c. 3. dicens, Deũ fore iniuſtum, ſi nõ ad ipſius regnũ verus admitteretur iuſtus. Ad hęc Paulus Apoſtolus 2. ad Thimot. c. 2. inquit, Fidelis ſermo. Nam ſi commortui ſumus, & conuiuemus, ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus: ſi negauerimus, & ille negabit nos: ſi nõ credimus, ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt. idẽ ad Hæbre. c. vj. Non enim inquit, iniuſtus eſt Deus, ut obliuiſcatur operis ueſtri, & dilectionis, quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtraſtis ſanctis, & miniſtratis. Etenim hę authoritates ſunt accipiendę ſuppoſita, uel non pręmiſſa promiſsione diuina. aut tãdem aliter, quod petendum eſt a viris in ſacra Theologia doctiſsimis, eiſdemque religionis Chriſtianę, & catholicę eccleſię obſeruantiſsimis. Noſtrum ſiquidem non eſt, rẽ a propria profeſsione iuris humani alienam penitius explicare: legat uero quiſpiam Andr. a Vega in d. q. v. & eũdem ſuper concilium Tridentinum li. ultim. cap. 22.

¶Septimo, ſi adamuſsim quę dicta ſunt perpẽdebantur, elicit, nõ eẽ neceſſariã nouã Dei acceptatiõnẽ præter gratiam gratum facientem, ut opus

ut opus ſit de condigno meritoriũ. Hoc corolariũ probatur. Quia gratia gratum faciens, nihil aliud eſt, quam acceptatio ad gloriam, ut omnes fatentur in. 2. ſententia. diſtin, 27. & in tertio diſtinctio. 18. Si ergo per gratiam homo iam eſt acceptus ad gloriam, non eſt opus noua acceptatione operis. Nam ſi filij, ergo hęredes, ut inquit Paulus. & propterea opus eſt gratum, quia perſona eſt gratia, Reſpexit enim Deus ab Abel, & munera eius. Alioqui eſſet repugnantia perſonam eſſe acceptam, cuius opus non ſit Deo gratum. atque ita Dominicus a Soto libro tertio, de natura, & gratia, capit. ſeptimo eleganter, ut & multa alia, hanc illationem probat, & defendit aduerſus Scotũ, qui in j. ſent. diſtinct. 17. q. j. exiſtimat, non ſatis eſſe, opus elicia, ut ſit meritorium uitę æternę: ſed ultra hoc requiritur, quod ſit acceptum a Deo, & ordinatum ad talem finem. Fateor optime lector me longius digreſſum fuiſſe, quam ab initio conſtitueram, ſed tamen hæc ad facilio rem huius materiæ intellectum mutuati ſumus a ueris catholicis, & ſacrę Theologię profeſsione celebratiſsimis, quæ in eum ſenſum accepimus, & accipere obteſtamur, quem ſancta mater eccleſia probauit, & catholicum eſſe definierit.

6 ¶ Secunda concluſio. † Nullus poteſt non tantum primam gratiã, ſed nec quidquam illud alteri merito condigni mereri. Hęc probatur eadem ratione, quam ad probationem primæ concluſionis adduximus ex diuo Thoma, 1. 2. q. 114. artic. 6. & pręterea, quia meritum condigni proprie, & vere iuſtitię tribuitur, & ad eam pertinet: quod ſatis manifeſtum eſt, iuſtitia autem eſt ad ipſum operantem. Paulus 2. ad Corinthios, c. v, Omnes nos manifeſtari opertet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſsit, ſiue bonum, ſiue malum. & Apocalipſios c. 14. Opera enim illorum ſequuntur illos. Paul. item ad Roma. ca. 2. referens iuſtum Dei iudicium inquit. Qui reddet unicuique ſecundũ opera eius. Deinde iuſtitia ad alterum eſt, teſte Cicerone lib. j. de officis. tradit Thomas 2. 2. q. 58. articul. 2. poſt Ariſtotel. libr. v. Ethicor. cap. 2. & c. v. Actiones autem, quæ ſunt ad alterum, conſiderantur per comparationem ad agentem, & ad eum, in quem fiunt, ut conſtat. Igitur condigni meritum, quod iuſtitiæ tribuitur, reſpectu agentis uerſatur: atque ideo non poteſt ex alterius operibus alter de condigno quidquam mereri. idem etiam probatur. Quia iuſtitia eſt reddere unicuique quod ſuum eſt: ideſt ei debitum ſecundũ proportionis ęqualitatem. ſed iuxta hanc ęqualitatem non poteſt uni deberi quidquam ex operibus alterius, cum his nihil egerit, nec dederit: ergo nõ poteſt quis alteri ex cõdigno mereri. Et præter hęc apparet: quia meritum condigni perſonã operantis non excedit. Nam gratia cooperans, a qua meritum procedit ex condigno, ut ſuum poſſeſſorem ad beatitudinem perducat, datur: non ut per eam alteri mereatur ex condigno. Alteri enim ex condigno mereri ſoli Chriſto ſeruatum eſt: ut explicat Thom. pręter alios in d. arti. 6. ex quibus conſtat hæc ſecunda concluſio, quæ communis eſt apud Theologos: et eam proponit Adrian. in quodlibeto. 8. parte 2.

7 ¶ Tertia concluſio. † Poteſt quis non tantum pro ſuis culpis, id eſt, pro pœnis temporarijs, quę reſiduę ſunt ex remiſsis peccatis, de condigno, & rigore iuſtitiæ ſatisfacere, ſed & eodem iure pro alienis, modo ambo

do ambo ſint amici Dei. Hæc aſſertio quo ad primam partem probatur multis, quę de ſatisfactione adnotarunt Theologi pręſertim catholici aduerſus impium Lutheri dogma. Roffenſis inquam in artic. de ſatisfactione, Caſtro de hęreſib. uerb. ſatisfactio, & pœnitentia Bunderius in compendio concertationum, titu. 17. Thomas & alij in 4. ſent. diſt. 15. nec enim Chriſtus Lucę. c. xj. dixiſset, date eleemoſinā, & ecce omnia munda ſint uobis, ſi remiſſa culpa conſummata eſſet mūdatio, aut ſi pœna temporaria quę pro peccatis iam demiſsis ſupereſt, non poſſet operibus noſtris tolli, et exolui. Quod autem hæc ſatisfatio ad iuſtitiam, & eius rigorem pertineat, & ſic ex condigno fieri ſatisfactionem probat Thomas in 4. ſent. diſtinct. 20. q. j. articu. 2. dum diſtinguit, meritum de congruo a ſatisfactione. explicat eleganter Domini. a Soto in libr. 3. de natura & gratia capi. 6. etenim ſi pœna temporaria. quæ ſupereſt dimiſſa culpa, per opera noſtra pœnalia ſoluitur, ut eſt in cōfeſſo apud catholicos, & id ſynodus Tridentina definiuit ſeſsione vj. capi. 14. debitum tollitur rigore iuſtitię. Secunda pars concluſionis probatur ex eo, quod manifeſtum ſit, poſſe quempiam pro pœna ab altero debita ſatisfacere. id enim Paulus aſſerit. 2. ad Corinth. capit. viij. Ex ęqualitate, inquit, in pręſenti tempore veſtra abundantia illorum ſcilicet pauperum miniſtrorum Chriſti, inopiam ſuppleat ut et illorum abundantia ueſtræ inopię ſit ſupplementum: abundabant namque Corinthij temporalibus bonis: egeni uero erant in ſpiritualibus. E diuerſo miniſtris Chriſti ſpiritualibus abundabant, egentes terrenis. uoluit itaque Apoſtolus, bona opera pauperum Chriſti communicari. idem Paulus ad Coloſſenſ. capite j. Nunc gaudeo in paſsionibus pro bonis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſsionum Chriſti in carne mea pro corpore eius, quod eſt eccleſia. Hæc Paulus quemadmodum ergo paſsio Chriſti ſuffragatur eccleſię, hoc eſt membris Chriſti: ita membra Chriſti myſtica ſibi mutuo operibus ſubſidio ſunt, dum unius ſatisfactio alteri ſubuenit. ſic hanc ſecundam partem concluſionis tenent Thomas in dict. quęſtio. j. articul. 1. Adrian. quodlib. 8. 2. parte. Cardinal. a Turre Cremata in can. menſuram. de pœnitent. diſtinctio. j. §. in Leuitico. num. 13. Dominic. a Soto in dict. capitul. ſexto, quibus placet, hanc ſatisfactionem fieri de condigno, & rigore iuſtitiæ: quia non agitur hic de merito, ut unus alteri mereatur, ſed de ſolutione debitæ pœnę, atque ideo apud Deum, ſi quis uelit ſoluere quod alter debet, non eſt cur Deus non acceptet opera, quę ex gratia procedunt, ſi pro amico offeruntur, ac ſi pro ſe ille obtuliſſet. Sic diuus Thomas in dicto articulo 2. in ſpecie hanc quęſtionem tractans hanc ſatisfationem unius pro altero diſtinguit a merito cōgrui. Hāc opinionē tenet, ac defendit Ioan. Medina in C. de pœnitentia tractat. 3. quęſtio. v. dicens eſſe communem: tametſi addiderit, unum pro alio ſaltem de congruo ſatisfacere. His accedit quod iuxta eccleſię catholicas traditiones apud eam eſt Theſaurus maximus indulgentiarum conſtans ex meritis, & operibus ſatisfactorijs paſsionis Chriſti, atque ex martyrijs, & operibus ſanctorum, qui, cum dimiſſa culpa, pœna temporalis ſit, & finita, potuere per gratiā, & auxilium Chriſti ad iuſtum ſatisfacere, & inſuper opera ſupercreſcentia agere ad ſatisfaciendum pro alijs,

aliſs, quibus ſanctorum opera communicantur. quod manifeſtum eſt ex conſtitutione. unigenitus inter extraua. communes, titu.de pœnit. & remiſsio.& multis,quæ de indulgentijs tradidere Roffenſis aduerſus Lutherum articul.17. Ioan.Eckius aduerſus articul. nono, & 24. Caſtro aduerſus hæreſes uerb. indulgentiæ.Ioan.Bunderius in compendio concertationum,tit.17.Caieta. in ſecundo tractat. indulgentiarum.Cardi.a Turre Crema in dict. §.in Leuitico articul.j.et :.S.Thomas & alij,in 4. ſenten. diſt.20. & præter hos plerique alij, qui de indulgentijs tractauere.Hæc enim eſt illa ſanctorum communio, quę in Symbolo exponitur, dum fatemur ſanctorum communionem,quę quidem & in hoc uerſatur,quod opera ſanctorum ſatisfactoria,qua ex parte ſuperſunt ſatisfactioni pro corũ peccatis quo ad temporalem pænã, & merita paſsionis Chriſti communia ſunt Chriſtianis per charitatẽ. Hinc ſane apparet ſecunda concluſionis pars:cui addendum eſt , poſſe quem etiam ſi ipſe debeat pœnæ temporalis ſatisfationem, amici debitum prius quam proprium ſoluere. Tertia concluſionis pars,multis apertiſsima fit,ſed pręſertim authoritate Pauli ad Corith. capitul. 13. Si diſtribuero,inquit, in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam,charitatem autem non habuero nihil ſum : ſcilicet apud Deum. Hoc ipſum probatur ratione. Nam per culpam peccati fuit offenſa facta Deo,cui ob hanc offenſam ſatisfactio debetur,quę aliter contingere nequit , quam ſi offenſa tollatur, & hęc tolli non poteſt niſi amicitię reſtitutione ut conſtat: igitur extra charitatem opera facta minime ſunt apud Deum de lege juſtitię ſatisfactoria. ex quibus,et alijs hanc ſententiam tenent Thomas,& communis Theologorum ſchola in 3. ſententiarum diſtinctione 15. quęſtione.j.articul.3.Gratianus canon. ſceleratior.§. his authoritatibus. & ibi Cardina.a Turre Cremata.artic. 1.& 2.de pœnit.diſt.3. Adria. in d. quodlibet 8.part.j. & 2. idem in 4. ſenten.in tracta.de ſatisfactione,in capitul. diſcuſſo. & Ioann. a Medina in Codice de pœnitentia.tract. 3. queſtion.2. unde manifeſtum fit operantem extra charitatem nec pro ſe ſatisfacere de rigore iuſtitię, nec equidem pro alio , qua ex parte illi operanti tribuenda ſunt ei opera : quia non operatur ut inſtrumentum alterius, quamuis uelit pro altero ſatisfacere. quod paulo poſt explicabitur ex S. Thoma in 4.ſent.diſtinct.45. quęſtion. ſecunda,articulo primo.ad 3.item & illud certum ſit, opera iuſti non prodeſſe ad ſatisfactionem pœnę temporalis ei,qui eſt extra charitatem: nam & hoc eiſdem rationibus probatur,& communi omnium Theologorum conſenſu recceptum eſt. Etenim ſatisfactio ipſi debitori eſt adſcribenda , etiam ſi ab alio fiat eius nomine. idcirco oportet , quod non tantum,is,qui operatur,in charitate ſit & amicitia Dei , cum hoc ad acceptationem operum ſit neceſſarium. ſed quod ipſe pro quo ſatisfactio fit,& qui ſatisfacere tenetur, non ſit extra charitatem , ut Deus ex lege iuſtitiæ teneatur ſatisfactionem,admittere. Hęc etiam confirmatur ex his , quę docet eleganter Thomas in tertia parte, quęſtione ultim.articul.2.ſcribens, alio modo fieri offenſę recompenſationem in pœnitentia:alio in uindicatiua iuſtitia. Nam in uindicatiua iuſtitia fit recompenſatio per arbitrium iudicis:non ſecundum uoluntatem offendentis,

ſendentis , uel offenſi . At in pœnitentia , fit recompenſatio offenſæ per voluntatem peccantis , & ſecundum arbitrium Dei , in quem peccatur. quia hic non quæritur ſola re integratio æqualitatis iuſtitiæ. ſicut in iuſtitia vindicatiua, ſed magis reconciliatio amicitiæ, quod fit dū offendens recōpenſat ſcđm volūtatē eius, quē offendit. Hęc S. Tho. quē Caie. inibi ſequit'. Tādē illud ſit hac ĩ re cōſtitutiſsimū, Opera extra charitatem facta, de rigore iuſtitiæ minime ſatisfacere pro temporali pœna debita, licet ea fuerint a ſacerdote pro ſacramentali pœnitentia iniuncta: quam ſententiam pręter ſuperius citatos etiam probant multa. quę citat Magiſter ſentent. in 4. diſtinctio. 15. eadem tenet ſimpliciter. Caiet. in quæſtio. 2. de ſatisfactio. et eſſe communem fatetur Martinus Azpilcueta in can. j. de pœnit. diſtinctio. 6. num. 45. licet ipſe Scotum ſequutus in dict. diſtinct. 15. quęſt. j. velit tenere contrarium , quod non poteſt recte defendi, niſi omiſſa lege iuſtitiæ id referamus ad liberalitatem ipſius diuinæ maieſtatis : vt Ioannes a Medina in dicta quęſtione ſecunda, explicatur, poſt Adria. in d. cap. diſcuſſo. & idem Medina latius explcauerat in tract. 1. capit. de pœnitentia iniuncta. verſi. eſto igitur. & verſ. ſed vltra. Et hęc quidem adeo vera ſunt, vt ſubinde cē-
8 ſeamus, † Opera extra charitatem facta, de lege, & rigore iuſtitię minime eſſe pro pœnis temporalibus ſatisfactoria, etiam poſtmodum charitate accedente. Hoc manifeſte patet ex eo, quod opera noſtra, vt ſatisfactoria ſint , debent a charitate procedere. Nam ſicut meritum operibus noſtris tribuitur a charitate , vt ſupra oſtendimus, ita & virtus, ſatisfaciendi de rigore iuſtitię non aliunde tribuitur , quam coniuncta virtute paſsionis Chriſti , a qua ſecluditur. ſi extra charitatem ſimus. Nec ad hoc prodeſt charitas poſt, facta opera accedens : nam ea non facit, quod illa opera, quæ facta fuere extra charitatem , facta ſint in charitatem, vt frequentiſsimo omnium conſenſu receptum eſſe videtur: ergo opera iſta non ſunt ſatisfactoria . Quod comprobatur. Quia opera quantum ad vitam vel mortem conſideranda ſunt, et diſtinguēda ſecūdum cōparationē, a quo procedūt, ſiquidē vel ꝓcedunt a principio vitę , vel a principio mortis: igit' ſi ſemel ꝓceſſerūt ab initio mortis, nō poterūt iterum eadē numero reſumi atq; ideo mortua opera non poſſunt per charitatem fieri viua. deinde meritum , & ſatisfactio ex operibus ab eadem ratione procedunt: nempe a charitate, & eius cauſa ab acceptatione diuina ſuppoſita lege promiſsionis, quę iam ad iuſtitię rigorem pertinet: opera etenim quę meritoria ſunt, eadem & ſatisfactionem inducunt: & quę meritoria non ſunt, nec ſatisfacere poſſunt Deo ex lege iuſtitiæ, vt plane fatētur omnes & præ cęteris Thomas in 4. ſentent. diſtinct. 15. quæſtione j. artic. 3. verſi. ad 3. quæſtionē. ſed opera mortua, & ſic extra charitatem facta, ob charitatem denuo accedentem non efficiuntur meritoria: ſicuti receptum eſt apud Theologos & tradit Thomas in 3. parte, quæſtio. 89. artic. 6. ergo nec ſatisfactoria. Sic denique hanc extenſionem ad tertiam concluſionis partē veram eſſe cenſent S. Thomas in dict. quęſt. 1. artic. ad 3. quęſt. Card. a Turre Crema. in d. §. his authoritatibus. arti. 3. idem can. intermittētes. artic. 3. de pęnit. diſt. 4. Sylueſt. verb. ſatisfactio. quęſt. 7. Hadria. in 4. sēt. in tract. de ſatisfactione. c. ex dictis orit̃ alia dubitatio. Io. a Me-

dina in C.de pęnitentia, tract.3.q. 3.& eſt cōmunis opinio Theologorum in d.diſt.15. vbi Paluda.q.j.arti.3.poſt alios.Idem notāt Archid. in c.vlt.de pœnit.diſt.3.Abb.in c. quod quidam.de pœnitē.& remiſſ. aſſerentes, hanc eſſe communē opinionem.Idem erit in operibus, ex quibus aliquis manet effectus in ipſis operantibus poſt ipſius operis tranſitum:ut in ieiunio, & eleemoſyna.Etenim licet poſt factam eleemoſynam adhuc maneat diminutio patrimonij & poſt ieiunium debilitatio corporis:attamen & hæc opera extra charitatem facta nequaquam ſatisfaciunt ex rigore iuſtitię accedente poſt modum charitate. quod in ſpecie adnotarunt Adrian.in d.c. ex dictis oritur.& Ioan.Medina in d.tract.3. verſ. præſuppoſito. & in eodem Codice.tract.2. c.de pœnitētia iniuncta.verſ.ſed vltra.aduerſus S.Tomam in d.artic.3. & ibi Paluda.quos etiam ſequitur card. a Turre Cremat.in d.articu.3. Nā hi exiſtimarunt,opera, ex quibus manet aliquis effectus in operantibus adhuc ex interuallo,et poſt eorum trāſitum, etſi facta fuerint extra charitatem,eſſe ſatisfactoria charitate accedente.quorum ſententia ab illo effectu continuo, qui ſuper eſt factis operibus rationem habet:quę vere ſufficiens non eſt: etiam ſi Syluest. eandem diſtinctionem. S. Thomæ probauerit in d.q.7. Quia ſi opera facta in ſtatu mortalis peccati extra charitatem, mortua ſunt, & extincta:certe dubio procul & extincta ſunt cum ſuis effectibus. multiſque alijs rationibus hæc opinio Thomæ non eſt admittenda,quas diligētiſsime tradit Ioan. a Medina in d. tract.2.& tracta. 3.apud quē lector eas expendere poterit. Nos enim, ne longius digrediamur,eas miſſas facimus: & præſertim quia ipſe S Thom.in 3.part.q.89.art. vlt.indiſtincte probat, opera extra charitatem facta nequaquam reuiuiſcere, etiam ad ſatisfactionem:ſiue ea ſint opera,ex quibus in operāte manet aliquis effectus:ſiue effectum nullū relinquentia. etenim licet hac vltima dicendi forma S. Thoma. non vtatur expreſsim,eam tamen præmittit: quippe qui ſerio. & omni conatu quæſtionem diſputans nullam exponat inter hæc opera diſtinctionem:imo rationibus utatur eam omnino excludentibus,

9 ¶ Tertio ita præſcriptam concluſionē probamus, vt opinemur,† Opera extra charitatem facta non eſſe, ad ſatisfationem ſufficientia, adhuc charitate accedente,etiam'ſi fuerint opera in pœnitentiam ſacramentalē a ſacerdote iniuncta. Probatur hæc aſſertio his rationibus, quibus proximæ fuere probatæ:& eam defendit Io.a Medina in d.tract.2. ca.de pœnitentia iniuncta. verſ.ſed vltra eſſet dubitatio. eandem ſententiam prēmittunt plane Palu. in d.artic.3. Card.a Turre Cre.& Adri. paulo ante ciuitati, qui expreſsim aſſeuerantes, per opera extra charitatem facta,eſſe ſatisfactum ſacerdotis iniungentis pœnitentiam, & eccleſię præcepto, quod ſtatim tractabitur, non tamen Deo,palam prēfatā concluſionē admittunt:ſed & Syluestr. in d.q.7.eam omnino explicans,inquit,eſſe veritatem, & mentem pœne omnium doctorum.quod & nos conſtanter aſſeueramus. & nihilominus Caiet.in q.2.de ſatisfatione, exiſtimat, opera iniuncta a ſacerdote in pœnitentiam ſacramentalē facta extra charitatem, ſatisfactoria eſſe, & effectum ſetiſfationis habere accedente charitate: & hoc,pbat ex eo, ꝙ opus ſit ſacramentale:ꝙ regulariter. licet quando ſit effectū ſuū propter obicem peccati nō operetur,

tetur, recedente tamen peccato illũ operatur: ſicuti de baptiſmo Auguſtinus ſcribit li.j. de baptiſmo c.12. can. tunc valere de conſecrat. diſt. 4. At ſatisfactio ſacramentalis pars eſt ſacramenti, vimq; habet ex clauibus & uirtute ſacramenti, atque opere operato: ergo ſortietur effectum recedente peccato. Fatetur tamen ipſe Caiet. hæc opera charitate accedente non tantum habere effectum ad ſatisfaciendũ, quantũ habuiſſent, ſi facta forent in charitate qua in re ſatisfactionem ſacramentalem diſtinguit ab alijs operibus ſacramẽtalibus: hæc enim facta extra charitatem recedente fictione, et peccato, totum, & tantum effectum ſortiuntur, quantum habuiſſent facta in charitate: quia opera Dei sũt nõ hominis: illa vero cum maxima ex parte hominis ſit, facta quidem extra charitatem, recedente fictione, licet effectum recuperet & ſortiatur: non tamen quantum habuiſſe facta in charitate. Hæc Caiet. cuius opinionem adeo veram eſſe cenſet egregius vir Martinus ab Azpilcueta in c.j. in princ. nu.49. de pœnit. diſt.6. vt opinetur, opera facta extra charitatem iniuncta tamẽ in ſacramentalem ſatisfactionem accedente charitate eundem effectũ habere ad ſatisfatiendum, quem habuiſſent, ſi facta forent in charitate: & hoc propter virtutem ſacramenti ego vero Caietani ſententiam, & viri doctiſsimi extenſionem arbitror eſſe contrarias opinioni cõmuni theologorum, vt modo adnotauimus. imo communem aſſertionem non obſtante ratione Caiet. veriorem eſſe opinor. Illud etenim in primus fatemur, ꝙ Caiet. optime aſſeuerat, Opera ſatisfactoria iniuncta in ſacramentalem pœnitentiam, & ſatisfactionem, magis quidem cæteris paribus ſatisfacere, & maioris valoris eſſe virtute ſacramenti, quã opera non iniuncta in ſacramentalem ſatisfactionem. hoc fatentur cõmuniter Theologi, & notant Thomas, & ibi Caiet. in 3. par. q.90. arti.2. ad.2. idem Thomas expreſsim in quodlibet.3. art. 28. hoc præmiſſo probatur, falſam eſſe Caiat. ſententiam. Primum: quia ſatisfactio licet ſit iniuncta in ſacramento pœnitentiæ, & habet maiorem valorem uirtute ſacramenti, & clauium: eſt tamen opus hominis, non Dei: atque ideo eius valor merito initiitur operantis: hoc etenim proprium eſt ſatisfactionis: vt fatetur Tho. in 4. ſenten. diſt. 15. q.j. art. tert. ad tertium. quem alij ſequuntur: igitur cum præcipue conſideretur ex opere operãtis, ſi fiat extra charitatem omnino mortua eſt, nec accedente charitate ſortitur effectum. qua ratione ceſſat argumentatio Caiet. ab alijs ſacramentis deducta. Sacramenta ſiquidẽ opera ſunt ſolius Dei diuinitus inſtituta, quę valorem habent a meritis Chriſti: non a meritis operantis & ideo etiam ſi fiant extra charitatem, non amittunt proprium valorem, licet non proſint operanti, & ceſſante fictionem ſortiunt̃ effectũ. Preſertim tollitur ratio Caiet. quia ea locum habet in ſacramẽtis imprimentibus characterem in anima ꝙ iterari nõ poſſunt: hæc enim recedẽte fictionem ſortiuntur ſuum effectũ alia vero ſacramenta non hãc ſequũtur legẽ: nam indigne ſumpta extra charitatem recedente fictione non conferunt effectũ recipienti, vt Io. a Medina ex rationibus aliquot Theologorum fatetur in codice de pœnitẽtia, trac.3. q.3. et in trac.2. c. de pœnitentia iniuncta. verſ. ſed vltra & in c. de confeſsione ficta iterãda. & Adria. in 4. ſentẽ. in tract. de confeſsione. c. quintum dubium, & tractabiẽ in fine huius paragraphi.

Secunda

Secundo aduerſus Caietani opi-
nionem argumentatio efficax fit
ex eo,quod communi omnium iudi
cio in diſt.25.4. sēt. definitum ex-
tat, eadem opera , quę ſunt ſatisfa-
ctoria,eſſe & meritoria,& quæ sũt
meritoria eſſe ſatisfactoria:quia &
meriti & ſatisfactionis vna, & ea-
dem radix eſt gratia cooperans, &
gratum faciens:ſed ſi opera iniũcta
in ſacramentali pęnitentia facta ex
tra charitatem recedente fictione ,
forent ſatisfactoria,ſequeretur eadē
eſſe & meritoria , quod dicendum
non eſt:ſiquidem opera extra cha-
ritatem facta, vtpote non proceden
tia a gratia,nullo modo recedente fi
ctione meritoria ſunt : imo contra-
riũ eſſet erroneum:igitur hæc ope-
ra non ſunt recedente fictione ſatiſ-
factoria.Tertio, Virtus ſacramenti
pœnitentiæ operatur remiſsionem
culpæ,pœnæ ęternæ,& portionem
aliquam temporalis:iuxta catholi-
cas, & communi conſenſu receptas
definitiones, ex opere quidem ope
rato:non autem ſatisfactionem : cũ
hæc ad operãtis opus pertineat.ſed
& ſi detur, recedente fictione virtu
tem ſacramenti accedere, & prodeſ
ſe:id obtinet quo ad uirtutis effectus
quos modo diximus, non quo ad ſa
tisfactionem : ergo opera hæc licet
maioris valoris ſint ratione, & vi
ſacramenti:non tamen extra chari
tatem facta reuiuiſcunt ad effectum
ſatisfactionis pro pœna tēporali:id
circo tutior eſt opinio,quam,ni fal-
limur,communem eſſe cenſemus,ad
10 uerſus Caieta. † Opera vero facta
in charitate, quę per ſubſequēs pec
catum fuerint mortificata, receden-
te peccato,& iterum accedente cha
ritate, priorem effectum recipiunt,
& ſatisfactoria , ac meritoria ſunt.
hoc conſtant ex his , quæ S. Tho-
mas omnium conſenſu receptus ad
ducit in 3.part,q.89.art,v,et Theo
logi in 4.ſent.diſt.15.q.j.glo.in ca.
quærat hic aliquis.verb.non perci-
pitur.de pœnit.diſt.3. Adrian.Syl-
ueſt.& alij proxime citati , pręſer-
tim gl.ſuper illud Iohel.c.ij.Reddā
vobis annos, quos comedit locuſta.
īquit enim gl.nō patiar perire uber
tatem,quam cum perturbatione ani
mi amiſiſtis . Vbertas autem iſta
meritum bonorum operum eſt,quod
fuit perditum per peccatum : ergo
per pœnitentiam reuiuiſcunt opera
meritoria prius facta ante peccatũ.
eandem ſententiam probat Cardi-
nal. a Turre Cremata in c.intermit
tentes.de pœnit.diſt.4.art.ij.quo in
loco Gratianus eidē ſubſcribit opi-
nioni ita intelligens quæ ex Augu
ſtino in c.14.lib.de pœnitentia cita
uerat:& ex Hieronimo ad c.j.ī Ae
geum,de pœnit.diſt.3.c.pium.& c.
ſi quando. tametſi idem Gratianus
in c.quærat aliquis.& in c.vlt.ver
ſi.pœnitentia.vbi glo.de pœn.diſt.
3.ad finem cēſeat , opera extra cha
ritatem facta,quę vere mortua dicũ
tur, per pœnitentiā recedente fictio
ne,ſatisfactoria eſſe,& reuiuiſcere,
quod falſum eſſe conſtat ex his,quę
hoc in.§. tractauimus. & licet Au-
guſtini & Hieronymi ſententiæ in
d.c.pium.& c. ſi quando.huic Gra
tiani vltimæ opinioni ſuffragari vi
deantur : attamen intelligendę ſunt
in hunc ſenſum, vt opera facta ex-
tra charitatem multa poſsint ex cō
gruo a Deo,& eius maxima libera
litate impetrare:non autem in eum,
vt vel meritoria ſint: vel ſatisfacto
ria recedēte fictione. ſunt vero hęc
opera extra charitatem facta,etiam
ante fictionis, & peccati diſceſſum,
ad plurima vtilia vi impetrationis
11 ex cōgruo a liberalitate Dei.†Pri
mum,ad impetrandum aliquod tem
porale bonum, & pręmium eo.quid
ergo de pœnit.diſtinct. 3.ex Chry
ſoſtomo homilia 67,ad populũ An-
tiochenũ

:tiochenum. item ad obtinendum fa cilius a Deo auxilium ſpeciale, & gratiam cõuerſionis, qua citius pec cator reſipiſcat. & ad acquirendos bonis mentis habitus, quibus faci lius homo, & ſi peccator bono ope ra exercens vitijs reſiſtat. quin & vtilia ſunt ad conſequenda ex im petratione, & iure liberalitatis dila tionem pœnę, & remiſsionem pœ næ temporalis. quod de Achab re fertur.3.reg.c.21.capitu.talis.cano. Achab.de pœniten.diſt. 3.v.ad im pertrandas interceſsiones ſanctorũ & ad multa alia quę paſsim Theo logi tradidere: præſertim Cardina. a Turre Cremata in c.nihil. de con ſecra. diſt.v.Syluestr.verb. chari tas.q.viij.rurſus idem Card.in can. Primum conſolatio.§. quanquam bonorum.art.ij.de pœniten.diſtin. iij.Adria.in quodlib. viij.artic.j.& in iiij.ſenten.in tract. de ſatisfactio ne.ca.diſcuſſo, Ioan. Maior in iiij. ſent.diſt.35.q.j.verſi. dubitatur.& Ioannes a Medina in Codice de pœniten.tractat.iij.q.ij. quæ quidẽ peccator operibus bonis a liberali tate diuina poterit ĩpetrare:non rõ ne iuſtitie nec ꝓprię ex merito:ſed ex cõgruitate quadã:ſicuti & prędi cta colligũtur ferre ex S. Tho. in iiij.ſent.diſt.15.q.j.artic.iij. ad iiij.

12 † Hinc ſane expendi poterũt quæ adnotauit gloſſ.in c. quod quidam. de pœnit.& remiſ.quę ſingul.eſt ſe cundum Abb.ibi, & Angel. verb. pœnitentia.§. 14. cui eſt ſimilis in can.quærat aliquis.de pœnit. diſt. iij.uerb.non percipitur. etenim gl. aliquod effectus cõmemorat, quos operantur bona opera facta extra charitatem, quorum duo: nempe quod valeant ad faciliorem illuſtra tionem mentis, vt ea facilius a Deo impetrentur:et ad bona temporalia liberalitate diuina conſequenda: ſuperius expoſiti fuerunt. Addit tamen gloſ.in d.cap.quod quidam. hęc bona opera facta extra chari tatem prodeſſe ad uitam æternam promerendam, quod falſiſsimum eſt: pręſertim quia gloſſ. pręmittit hunc effectum,& alios,etiam eo tẽ pore quo quis eſt extra charitatem etiam recedente fictione, nec meri toria,nec ſatisfactoria ſunt, vt ſupe rius oſtendimus: atque ideo temera rium eſt dicere, quod opera bona extra charitatem facta nondum re cedente fictione proſint ad prome rendam vitam æternam:cum eo tẽ pore, nec iure meriti de condigno, nec ex congruo, nec ex vi impetra tionis poſſunt vitam æternam ipſi operanti acquirere.quam ob rem ſu ſpicor gloſſ.non ita mente ſenſiſſẽ, vt eius verba ſignificare videntur. & ita gloſſ.in d.verbo, non perci pitur.hunc effectum horum operũ omiſsit. Addit etiam vtraque gloſſ. opera extra charitatem facta vtilia eſſe ſaltem ad minus ſupplicium ſu beundum. & id ſane gloſſ. tractatu quarto, non recedente fictione:erit que vera eius concluſio in hoc ſen ſu,vt pœna inferni, & ęterna non debeatur tanta,quanta deberetur,ſi peccator hæc bona opera non feciſ ſet.Nam vere tanta non debetur:ſi quidem per hęc bona opera pecca tor in hunc conſtituitur ſtatum, vt minori cõtemptu peccet. Eſt autem falſa concluſio gloſſ. in hunc mo dum accepta, vt propter bona ope ra peccatoris minuatur pœna æter na iam pro eius peccatis debita: hæc etenim non minuitur ſecun dum. Sanctum Thomam in quarta ſententia.diſtinctione 15.quæſtione prima articulo tertio ad quinta quę ſtione & ibi Durandum, & Car din. in capitulo prima cõſolatio.§. quamquam bonorum, articulo ſe cundo de pœnitentia, diſtinctio ne tertia. Tradit præterea gloſſ. in dict.

in d.ca.quod quidam.pœnitentiam factam extra charitatem recedente fictione,& charitate accedente,ſuū proprium effectum operari.quemadmodum & batiſmus. c.tunc valere de conſec.diſt.4.huius glo.poteſt eſſe duplex ſenſus, prior quidem, ut opera extra charitatem facta in pænitentiam tamen ſacramentalem in iuncta accedente charitate eſſe vel meritoria,uel ſatisfactoria,aut vtrūque effectum habitura vere conſtituamus.quod tamen falſum eſſe ſuperius oſtendimus: atque ideo hic ſenſus uerus non eſt,nec recte defendi poteſt. Alter ſenſus in hunc mo-

13 dum explicatur,† vt confeſsio, & pœnitentiæ ſacramentū extra charitatem contingentia,ceſſante fictione vim,& effectū ſacramenti ſortiātur:ſicuti & in baptiſmo ſatis ē manifeſtum, Huic opinioni adſtipulatur Gratianus in ca.quærat hic aliquis.ad fi.in c.vlt.§.vlt.& ibi glo. de pœn.diſtin.3.qui videtur aſſerere, etiam in alijs ſacramentis obtinere illud quod de Baptiſmo Auguſtinus adnotauerit:nempe, ꝙ recedente fictione ſuum effectum operētur.idem notat S.Thomas in 4.ſent. diſt.17.q.3.arti.4.ad primum.dum adducens cōcluſionem de baptiſmo inquit,Idem & in alijs ſacramentis hoc ipſum Caieta. tenet expreſsim q.v.de confeſsio.vbi de illa diſputat quæſtione,an confeſsio ſacramētalis facta extra charitatem ſit iteranda, in cuius intellectum hic tria proponemus ad præſentis controuerſiæ definitionem, & quidem breuiter,rationum cōcertationem omittentes,quod ea non omnino ſit noſtræ profeſsionis.

¶Primum illud apud omnes eſt in confeſſo,ꝙ confeſsio ſacramentalis facta ab eo,qui nullum dolorem habet,nec cōtritionem,nec eā attritionem,ex qua virtute ſacramenti non fiat cōtritus, omnino repetenda ſit: cum hæc confeſsio non ſit materia ſacramenti pœnitentiæ:quippe quæ a nulla pœnitentia deducatur. huic aſſertioni conſentiunt omnes,præſertim Caie.in d.q.v. Capreol. in d.diſt.17.q.ij. & ibi Durandus q. 13.Melchior Cano.qui diligentiſsime de hac re diſputauit in relect.de pœnitentia.part,v.

¶Secundo: ſi quis habeat attritionem ex qua virtute ſacramenti contritus fiat, gratiam ſcilicet adſequutus,nō eſt huius cōfeſsio iterāda.ſuſcipit etenim hic uerum pœnitentiæ ſacramentum ac remiſsionem peccatorum per abſolutionem ſacramentalem. Maius igitur dubium eſt de illo,q integre omnia mortalia peccata confitetur nullo ex certa ſcientia omiſſo,& habet attritionem adeo imperfectam,vt virtute ſacramēti contritus non fiat,imo ſacrilegus ſit ex eo,ꝙ irreuerenter tantum ſuſcipiat ſacramentum;quod ei concedendum non erat,c.quod quidā.paulo ante citatum:an huius confeſsio, cui acceſsit abſolutio ſit repetenda? & tunc proponitur,3.concluſio.

¶Tertio:Confeſſor fictus ſine debita diſpoſitione, attritionem tamen habens admodum imperfectam, ſi integre confiteatur, ſacramentalem facit confeſsionem, & veram abſolutionem percipit: ſibi tamen tunc minime efficacē ꝑ obicē ſacti poſitū. huius aſſertionis effectus maximus eſt,ꝙ nō erit neceſſario confeſſio iterāda hāc opinionē ꝓbāt,et ueram eſſe opinantur S. Thomas in 4.ſent.diſt.17.q.3.art.4.ad primum cui magis communiter conſentiunt cæteri Theologi ibidem; & Caiet. in d.q.vj.de confeſsio. quam ſentētiam doctiſsime defendit Melchior a Cano in d.relectione de pœnitēt, parte quinto. & profecto hæc pars, benignior eſt,& probabilior:tamet ſi contra-

ſi contraria maximis innitatur rationibus, quam probare, & tutari conantur Ioan. Maior in diſt. 17. q. 9. Adrianus in 4. ſent. q. 4. de confeſſione. & dubio. v. eiuſdem tractatus Ioan. a Medina in codice de pœnitentia. tract. de confeſsio. c. de cõfeſſio. ficta iteranda. opinio autem diui Thomæ non aliter eſt accipienda, quam. ſi quis aduertens ſe carere dolore efficaci accuſet ſeipſum illius in diſpoſitionis: cum alioqui huius culpæ omiſsio efficeret confeſsionē non integram: & ideo ea foret iterã da. vnde glo. in d. §. vlt. de pœni. diſtin. iij. verb. vtilis. quę dictat, hanc ſimulationem, qua quis eccleſię decepit poſt modum confitendam eſſe cum quis vere pœnituerit: non tamen eſſe confeſsionem primam iterandam, eſt intelligenda de fictione illa exteriori, & ſacrilegio, quod peccator commiſit recipiendo exterius abſolutionem. Nam hęc antea explicari non potuit non autem de illa in diſpoſitione animo, atq; fictione, quã peccator habuit antequã ſuſciperet abſolutionem: hęc enim tũc ad illam abſolutionem confitenda eſt. quemadmodum ſatis colligitur ex S. Thomæ reſolutione in d. arti. 4. Nec tamen ſtatim ſequitur: cõfeſſio iſta in formis iteranda non eſt: ergo recedente fictione, ſacramenti effectum operatur & habet. Nam vt ſtatim in. §. ſeq. probabimus poteſt contingere, quod non ſit iteranda confeſsio extra charitatem facta ſequuta abſolutione. quia iam ē præcepto confeſsionis obtemperatum: & ideo aduitandum nouũ peccatum non eſt neceſſaria iteratio: nouum inquam peccatum, quod ex omiſsione pręcepti committeretur: nec ex hoc neceſſario deducitur, eã non eſſe iterandam ad obtinendam veram, & efficacem illorum peccatorum abſolutionem, nihilominus S. Thomas. Cait. et Melchior a Cano, & alij, quibus frequentius placet S. Thomę ſententia palam aſſeuerat, confeſsionem integram, informem tamē, quia facta ſit extra charitatem, ſequuta ſacramentali abſolutione: recedente fictione, ſuum operari ſacramenti effectum, & eſſe idē in ſacramento pœnitentiæ, quod in ſacramento baptiſmi. & ſane Caieta. & Thom. idem eſſe in omnibus alijs ſacramentis opinantur. Melchior Cano reliqua ſacramenta præter Baptiſmum, & pœnitentiam ab hac lege excludit. Etenim cenſet, ſacramentum baptiſmi, & pœnitentiæ, quia ea ſint ad ſalutem neceſſaria, fictione recedente ſuum operari effectum: at reliqua ſacramenta extra charitatem ſumpta, etiam recedente fictione probat, non operari ſuum effectum. Sed Gabriel in quarto ſen. diſt. 17. q. 1. art. 3. dubio 2. Io. Maior. ibi q. 9. Adria. & Ioan. Medina ſæpe in hoc paragrapho ad id citati exiſtimant, hoc eſſe propriũ, ſacramenti baptiſmi & eorum, quæ iterari non poſſunt: vt tandem baptiſmus extra charitatem ſuſceptus recedente fictione effectum propriũ & verum ſacramenti operetur: cætera vero ſacramenta, etiam pœnitētiæ, recedente fictione non habeant ſacramenti effectum quo ad ipſum recipientem extra charitatē, tamen tametſi vera fuerint ſacramenta. horum authorum ratio ea eſt, quod in ſacramento baptiſmi peculiaris, quę dam obtineat huius priuilegij cauſa quæ alijs communis non eſt: alijs in quam, quę iterari poſſunt; nã quod dicimus de baptiſmo, idem intelligimus in ſimilibus ſacramentis, quæ iterari non poſſunt, etenim cum hęc ſacramenta iterari nõ poſsint, et fructus illorum ſit admodum neceſſarius, veroſimile eſt diuinam maieſtatem fructu horum ſacramentorũ abſceden

abſcedente fictione conferre, ne baptizati confirmati & ordinati perpetuo priuentur horum ſacramentorum fructu, qui baptizatis omnino neceſſarius eſt, confirmatis autem, & ordinatis maxime vtilis. Hęc uero ratio alijs ſacramentis non cõuenit: ſiquidem recedente fictione iterum recepi poſſunt, & recipientes ita in charitate fructum eorum conſequuntur. & plane Ioan. Maior fatetur S. Thomę ſententiam in hoc eſſe contrariam communi opinioni, quod ipſe non ita certum eſſe opinor. Illud tamen eſt omnium cõſenſu receptum; confeſsionem ſacramẽtalem, hoc eſt, ex qua cum abſolutionem verum pœnitentiæ ſecramẽtum conſiſtit: eam non eſſe iterum faciendam, nec iterandam, quod ſi ſit aliqua confeſsio, ex qua non eſt conſtitutum verum pœnitentiæ ſacramentum, ea erit omnino repetenda, & iteranda. huic etenim ſcopo omnia, quæ vtrinque in diſputationem adduci poterũt, & adducuntur, dubio procul intendunt.

SVMMARIVM.

1 *Præceptum diuinum, vel humanũ regulariter ſeruatur per opera extra charitaeem facta ad hunc effectum, nec quis noui violati præcepti culpam contrahat.*

2 *Clericus in peccato mortali dicẽs horas canonicas ſatisfacit præcepto eccleſiæ.*

3 *Circunſtantia temporis feſti an ſit neceſſario confitenda?*

4 *Poteſt quis alteri a benignitate diuina multa impetrare: & an primam gratiam?*

5 *Suffragiorum, et orationum triplex ualor conſtituitur.*

6 *Opera habentia ualorem ex opere operato quæ ſint, et ibi de ſacrificio miſſæ.*

7 *Horæ canonicæ, an habeant uim ex opere operato?*

8 *Suffragia quo ad effectum operis operantis dupliciter conſiderantur.*

9 *Suffragium factum pro multis, non ita cuilibet prodeſt, ac ſi pro eo tantum foret miniſtratum.*

10 *Valor ſuffragiorum publicorum & priuatorum unde procedet: quo ad uim operis operantis?*

11 *Suffragia per uiuos exhibita, etiam proſunt exiſtentibus in purgatorio.*

.§. QVINTVS.

CAETERVM & ſi bona opera facta extra charitatem aliquot effectus habeãt, quos paulo ante oſtendimus: potiſsimum ſupereſt alium effectum exponere: in hunc denique
1 modum, vt certi iuris ſit, † opera
bona extra charitatem facta in hoc vtilia eſſe, quod per ea quis excuſetur a peccato, & noua culpa, quam contraheret tranſgreſsione pręcepti ſi ea non faceret. Non enim eſt præcepti tranſgreſſor, qui actui bono in genere ſuo, quem lex pręcipit, apponit aliquam malam circumſtantiam vel illum fecerit exiſtens in mortali crimine extra charitatem. nã quædam præcepta ſunt quæ ſine charitate non implentur: vt præceptum

de con.

de contritione, & de charitate. & in his charitas neceſſaria eſt ad obſeruationem pręcepti. At ſunt alia pręcepta de actionibus exterioribus, quę non exigunt neceſſario charitatem ad eorum obſeruationem: & hęc ſeruantur etiam abſque charitate, aut ſaltem eorum tranſgreſſor non eſt, qui actum pręceptum extra charitatem fecerit, ſcribit. ſane elegáter S. Tho. in j. ij. q. 100. art. ix. non cadere ſub pręcepto legis humanę, nec diuinæ modum virtutis quantũ ad hoc, vt aliquis ex habitu radicato operetur, quamuis bene cadat ipſe actus virtutis. nec enim ſecundum, eum ab homine, nec a Deo punitur tanquam pręcepti tranſgreſſor qui debitum parentibus honorem impẽdit, quamuis id fecerit abſque habitu pietatis. Nã licet lex præcipiens actum virtutis intendat ſibi ſubdito ad virtutem inducere: tamen de actu virtutis non de fine præceptum facit: finis ſiquidẽ legis pręcipiẽtis non continetur, nec eſt ſub ipſo legis pręcepto: quod idem Thomas ſenſim explicat. j. ii. q. 96. artic. 3. ad 2. & 2. ii. q. 44. arti. j. 4. & 5. ex quibus locis paſsim hoc adnotauit Gaiet. Palud. in 3. ſentent. diſt. 37. q. j. col. 3. & ibi Ioan. Maior. q. 15. et eſt communis opinio ſecundũ Almain in 4. diſt. 16. q. j. cui adſtipulatur altera diui Thomæ diſtinctio in eadẽ j. ij. q̃ſt. 100. arti. x. ita enim ſcribit. Actus charitatis dupliciter conſiderari poteſt. Vno modo ſecundum quod eſt quidam actus per ſe: & hoc modo cadit ſub pręcepto legis quodde hoc ſpecialiter datur: ſcilicet: Diliges dominum Deum tuum, & diliges proximum tuũ. Alio modo poteſt conſiderari actum charitatis ſecundum quod eſt modus aliarum virtutum: hoc eſt eo modo, quo actus aliorum virtutum ordinantur ad charitatem, quæ eſt finis præcepti: & tũc actus charitatis non cadit ſub præcepto. hæc Thomas: adijciens exẽplum idem de honorando parente. Non enim in hoc pręcepto includitur, quod honoretur ex charitate, ſed ſolum quod honoretur pater. Denique multis alijs rationibus, & authoritatibus probatur communis opinio quam Panormi. & alij itidem tenet in d. c. quod quidem. de pœnit. et remiſ. Scotus in 2. ſen. diſt. 28. Almain in 2. tract. moralium. c. 8. & eſſe cõmunem aſſeuerat Andr. a Vega eã ſequutus in lib. de fide iuſtificante, q. 13. col. 2. hoc ipſum tenent, & ſequuntur alij doct. quorum ſtatim in aliquot corolarijs, mentionem faciemus: & hi, quos in proximo. §. citauimus ad effectus operum, quæ extra charitatem facta ſunt. idem S. Thomas rurſum tenet in j. 2. q. 109. arti. 4. cuius ſententiam ſequitur & explicat Dominicus a Soto lib. j. de natur. & gratia. ca. 22. q omnino legendus eſt c. 21. Sunt tamen qui exiſtimant, hanc concluſionem non eſſe in vniuerſum accipienda: & id verum eſt. nam minime procedit in his præceptis eorum actuum, quibus poſitis ſẽper venitur ad gratiam gratum facientem: vt pręceptũ de martyrio, & de dilectione Dei ſuper omnia: quod cõſtat ex ratione S. Thomæ in d. art. 10. & id latius a Theologis traditur in ij. ſententi. diſt. 28. Idem eſt in præcepto de pœnitentiæ virtute: id eſt de cõtritione. Nam pręceptum habemus de pœnitentia tanta quanta ſufficit ad reponendum peccatorem in gratia Dei quod communi omnium Theologorum ſententia receptum eſt: & probatur his rationibus, quibus conſtat, eſſe diuinę legis ſpeciale pręceptum de pęnitentia cordis quas rationes cæteris diligẽtius exponunt Io. a Medina in codice de pęnitẽtia tract. j. q. ij. ver. eſto ſit ne

 ceſſaria.

ceſſario.& Melchior. Canus in re. lect.de pœnitentia 4.parte,quo fit, vt hoc præceptum de pœnitentia cordis minime poſsit impleri extra charitatem.quod in ſpecie probant Iaco.Almain in d.c.8.& Andræ.a Vega in d.q.13.& deducitur ab his quę Thomas ſcribit in dic.arti.10. vnde poteſt expendi concluſio glo. in dict.capi. quod quidam.cuius in .§.pręcedenti intellectum tractauimus.Inquit enim glo.quod licet nõ poſsit quis vere de vno peccato mortali pœnitentiam agere,abſque eo quod & de alijs pœniteat. cau. ſunt plures,de pœnit.diſtin.3.notãt Adri.in 4.in tracta.de pœnitent.q. 3.c.quia iam oſtenſum eſt. Cardi. a Turre Crema.in can.prima cõſolatio.§.ſed quod ei de pœnit.diſtin.3. vbi Gratianus de hac quęſtione diſputat. tamen hæc pœnitentia cordis habebit effectum cum de alijs peccatis peccator pœnituerit. hic enim illius gloſ.ſenſus ad cordis pęnitentiam refertur:& plane reſponſio glo.non placet:quia non ſatisfacit peccator pręcepto de pœnitẽtia cordis,eo quidem caſu, quo pœnitere tenetur,niſi id fecerit,quod ſit ſufficiens ad reponendum eum in amicitia Dei, a qua excluſus ęſt per aliud peccatum,de quo non pœnitet, nec pœnituit.igitur etiam recedente illa fictione tenebitur ad obſeruationem præcepti pœnitere,vt præcepto, & eius diffinito tempori ſatisfaciat.qua ratione conſtat, peccatorem iſtum pręcepto de pœnitentia non ſatisfeciſſe, neç tunc,nec recedente fictione : atque ideo culpa omiſsionis præcepti iuſtæ notari. Præter hęc opinantur quidam prænotatam communem ſententiã non eſſe admittendam quoad pręcepta de ſacramentis percipiendis. Nam hæc præcepta in hunc modum ſunt intelligenda,vt quodlibet pręceptũ de ſacramentis vnicum ſit : nempe de ſuſcipiendo ſacramento debite, & abſque mortali peccato.qui quidem ſenſus non patitur, quod dicamus in ſacramentis duplex eſſe pceptum:vnum de eo ſuſpiciendo:alterum de non recipiendo ſacramento in mortali culpa.Nam iuxta hũc dicendi modũ,qui perciperet ſacramentum in mortali peccato, peccaret contra præceptum ſecundum,ſeruaret tamen primum:idcirco hi doctor.priorem ſequuntur ſenſum : & ita intelligunt communem concluſionem.ſic ſane Durandus ſenſet in 2. ſenten.diſtin.28.q.3.& 4.& Almain in d.c.viij.ad fi. quorum ſententiam defendi poſſe opinatur Andr. a Vega in d.q.13. & eam facilime admittent,qui aduerſus communem concluſionem,quam in princ.huius .§.cõſtituimus, in vniuerſum tenẽt. Sed nihilominus quo ad iſtum effectum , ne peccator in peccato ſuſcipiens ſacramentum , nouum peccatum omiſsionis contra præceptum de eo ſuſcipiendo committat,uerior & receptior videtur ea ſententia, qua ſolet diffiniri pręceptum impleri etiam extra caritatem ab eo,qui eſt in mortali peccato:iametſi verũ ſit,eum mortaliter peccare ob irreuerentiam maximam quam committit contra diuinum ſacramentum.et pręterea obicem ponere gratię, & effectui ſacramẽti.in his etenim duobus nulla eſt apud Theologos controuerſia.ſic & opinionem Durandi falſam eſſe cenſet Domin.a Soto lib.j.de nat.& grat.capi.12.ſed generaliter conantur alij probare,nullum per actum peccati ſatisfacere præcepto Dei,ſuel eccleſię:quę quidem opinio, ſi vera eſt, manifeſte conuincit, verum eſſe quod aduerſus communem modo diximus:ſcilicet in ſacramentis illud eſſe conſiderandum, quod nemo ea recipiens

extra

extra charitatem præceptis Dei, vel eccleſię ſatisfaciat: cum extra charitatem in peccato mortali irreuerenter & maxima cum iniuria diuina adſumātur: & ex eo ſolo culpa mortalis a recipiente contrahatur, ſic Adria. in 4. ſent. in tracta. de ſacramento confeſsionis. c. quartum dubium. qui in effectu tenet opinionem, quam proxime deduximus ex Durando & Almaino. Nos tamen & in hoc caſu ſicut in præcedenti communem ſententiam probamus, & tenere profitemur. Denique amplius quidam aſſeuerare nō formidarunt, exiſtentem in mortali & extra charitatem non poſſe implere præceptum aliquod Dei, uel eccleſię, & hi non tantum contendunt ſub præcepto alicuius actus, contineri ipſum actum virtutis, ſed & finem ipſius pręcepti, & legislatoris: quod diximus eſſe contrariū opinioni S. Tho. & aliorum, qui eū ſequuti ſunt. Et tamen hanc opinionem aduerſus communem defendūt Dionyſius Ciſtercienſis in j. ſentēt. diſt. 17. q. i. & Gregorius Ariminēſis in ij. diſtinct. 18. q. j. & ij. quorū opinio ab eis et in hoc ſenſu adſumitur vt in hac ſpecie pręcepta implere non poſsint etiam ad vitandam nouam culpam ex tranſgreſsione imminentem. & tamen adeo aliena eſt a veritate, vt nec probabilis cenſeri valeat. Ex communi tamen ſententia plura deduci poterunt ē quibus aliquot exponere decreui.

¶Primum infertur ratio eius cōcluſionis, quam in. §. pręce. nu. 13. verſ. Tertio propoſuimus. Nam ſi fictus confeſſor non habens eam attritionem, quę ex vi ſacramenti fiat contritio, & ſic cum imperfecta peccatorum diſplicentia, quæ ſufficiens ad ueram attritionem non eſt. huius 2 conſcius ſtatus eo ſacerdoti ſeipſum accuſans detexerit, & abſolutionē acceperit, præcepto de recipiendo ſacramento pœnitentię, cuius effectui obicem ponit: quia extra charitatem eſt, nihilominus in hoc ſenſu ſatisfacit, vt euadat nouā ex trāſgreſsione pręcepti culpam, hinc denique authores, qui hanc concluſionem defendunt, quos ibi citauimus, plane concedunt, primam huius. §. aſſertionem etiam in præceptis de ſacramentis, obtinere.

¶Secundo conſtat ex his, ſatisfactionem ſacramentalem a ſacerdote iniunctam, & extra charitatē poſt modum executioni traditam: etiam ſi nec accedēte charitate ſatisfactionis effectum ſortiatur, quod in. §. pcedenti explicuimus. hunc tamen effectum habere tempore ipſoſquo fit vt ſacerdotis præcepto, & obligationi pœnitentiā implendi ſub noue culpe reatu peccator ſatisfaciat. Hoc probatur ex eo, ꝙ licet teneatur quis opera pœnalia facere, quæ ſacerdos et iniunxerit in ſatisfactionem pœnę temporalis, vel ex acceptione ipſius pœnitentis, vel aliunde, ſub pœna noui reatus: non tamē tenetur ea opera exercere, & exequi in gratia, & charitate: imo liberatur ab hac noua culpa, ſi hæc bona opera fecerit extra charitatem: tametſi ad huc maneat peccator obligatus ad ſatisfactionem uel in hoc ſeculo, uel in alio ſubeundam. atque ita conſtat ex j. huius. §. aſſertione: & tenent hi authores, quos in proximo. §. commemorauimus, n. viij. Ex quo ſubinde colligitur, non eſſe neceſſarium ꝙ iterum ab eccleſia ſatisfactio ſacramētalis iniungatur, nec ea repellenda erit ad effectū implendi præceptum eccleſiæ, vel ſacerdotis confeſſarij. ſicut notat gl. in. §. vlt. de pęni. diſt. 3. uerb. utilis eſt.

¶Tertio infertur, †Clericū extra charitatem dicentē horarias pręces ad quas tenet ratione beneficij ec-

 cleſiaſtici

cleſiaſtici, vel ordinis ſacri, præcepto eccleſię ſatisfacere ita quidẽ, ꝙ nec teneatur eas iterum exoluere, nec ſit pœnę pręcepti obligatus. Hæc etenim corolaria concluſio ſatis apparet vera ex adnotatis ſuperius initio huius. §. & qa oratio exiſtẽtis ĩ peccato mortali ſibi, et alijs ad multa eſt vtilis: ſicut in. §. præcedenti reſpõdimus. Sed & hanc illationem in ſpecie veram eſſe cẽſent Abb. in c. quod quidam. de pœni. et remiſ. Coſmas in pragmat. ſanct. ti. qualiter horę canonicę ſint dicendę verb. debent. Ioa. Mediu. in codice de pœnitẽtia. tract. v j. c. de horis canonicis reiterãdis. & Martinus Azpilcueta in c. inter verba. 11. q. 3. n. 383. & id ſane videtur admittendũ pręter alias rationes, & ea quidem nẽ tot ſcrupulis occaſio detur. quàm uis cẽtrarium in clerico publice cõcubinari teneat Abulenſis in tract. de concubinari. concluſ. ix. et in omnibus denique exiſtentibus extra charitatẽ mortali culpa effectis ſenſim idem inſinuent Adri. in 4. ſent. tract. de reſtitutione. c. pro clariori. verſic. pro reſponſione. & Ioann. Briart. quodlib. ij. propoſitione j. & ſequ. poſt eiuſdem Adria. quodlibeta. Illud tamen abſque vlla controuerſia certum eſt, pluris valoris eſſe orationem illius, qui eſt in gratia, et charitate, quã eius, qui extra charitatem conſtitutus mortalis culpæ reatu afficitur.

3 ℭ Quarto hinc apparet veritas illius quęſtionis: † an ſit neceſſario confitenda, & ſacerdoti reuelanda circunſtantia feſti ãb eo, qui mortale crimen commiſit in die feſto: quaſi ſit nouum peccatum, quod eo tempore mortalem culpam contraxerit: & quidem contra pręceptum de obſeruatione feſtorum. Viſum ſiquidem eſt quibuſdam, obligari chiſtianum ad ci igendũ Deum ſuper omnia diebus feſtis, & ſic abſtinendũ a mortali culpa & peccato, illo quidem peculiari præcepto. item eorũ ſententia ſolet perſuaderi ex eo, ꝙ extra charitatem nõ poſsint implere pręcepta diuina, vel eccleſię, nec eorum aliquod. Igitur præceptum de obſeruatione feſtorum violatur præcipue, ſi quis eo tempore peccatum mortale commiſerit. quibus ꝑterea ſuffragari videtur tex. in c. 16. Leui. Sabbatum requietionis eſt affligetis animas veſtras, ab omnibus peccatis veſtris mundabimini. & rurſus c. 23. Affligetis animas veſtras, omne opus ſeruile non facietis in die hac: oĩs anima, quæ afflicta non fuerit, in die hac peribit de populo ſuo, vt propitietur vobis dominus. Quarto his accedit S. Tho. ſen. in 2. 2. q. 122. art. 4. ad. 3. vbi expreſsim inquit, eum facere contra ꝑceptum de feſtis obſeruãdis qui eo tempore peccatum mortale commiſerit. Quibus alijs rationibus hanc opinionem aſſerunt Alex. de Hales 3. part. q. 32. membro. v. art. 2. Nicolaus de Lyra. Exodi. c. 20. Florentin. tertia part. titu. 17. cap. 17. §. v. Angelus in ſumma verbo. ferię. & verb. interrogationes. pręcep. 3. & verb. pręceptum. §. v. Ioan. Maior in 4. ſenten. diſt. 17. quæſt. 4. Adria. in 4. ſent. tract. de confeſsione. q. 4. verſ. venio nunc. Nider in pręcepto 3. Scotus, & Gabriel in 3. ſent. diſt. 37. Ambroſi. Cathar. li. v. cõtra Caietanum. Cõtraria ſen. nihilominus verior eſt: & conſtat hac argumentatione, Pręceptum de colendis feſtis non eſt arctius Chriſtianis, ꝗ Iudæis pręceptum de ſabbato colẽdo: imo laxius. Siquidẽ multa opera nobis licet diebus feſti, que Iudęis minime licita erant die ſabbati vt decoctio ciborum: & ſimilia: ſicuti Diuus Thomas fatetur in 2. 2. q. 122. art. 4. ad. 4. e tamẽ Iudæis ſolus ex-

tus exterior cultus, & quies impe-
rabatur externa: vt docet idẽ Tho
mas inibi in corpore quæſtionis: igi
tur apud Chriſtianos præceptũ de
colendis feſtis diebus ad exteriorẽ
cultum pertinet: non ad interiorem.
Sic ſane hanc opinionem verã eſſe
defendere conantur Sylueſt. verb.
confeſsio. ſ.q.10. Caie. in j.2.q.7.ar
ti.j.& 2.2.q.122. art.4.& in ſũma
verb. dies feſtos. & in opuſculo.27.
q.c.10. Almain in 4.ſent.diſt.17.q.
j.ver.nec ſolum peccata. rurſus Syl
ueſt. verb. circũſtantia.q.3.& uerb.
dominica.q. vlti.& poſt alios dili-
gẽter admodũ Martinus Azpilcue
ta in c.conſideret.in prin.n.22.quo
rum opinio verior profecto eſt, atq;
ideo admittenda. Ad primum reſpõ
deo, Præceptum de colendis feſtis
qua ex parte ſenſum habet myſti-
cum & continet ab omni peccato
abſtinentiam, & mẽtis in Deo quie
tem, generale eſſe, atque cum præce
pto illo conuenire: declina a malo,
et fac bonũ. at ea ex parte qua præ
ceptum iſtud eſt ſpeciale, iuxta lite
ralem ſenſum eſt accipiendũ ac ꝓ
hibet tantum exteriores operatio-
nes ſeruiles, nõ ea ratione quod ſint
peccata, ſed quod ſint opera ſeruilia
exteriora: vt explicat Thomas in
d.q.122.art. 4. vis autem ſpecialis
præcepti ſecundum communem ſen
tentiam Theologorum eſt conſide
randa ad hoc vt neceſſario ſit circũ
ſtantia illius confitenda. igitur feſti
circunſtantia non eſt confitenda:
cum ſpeciali præcepto peccatum in
diebus feſtis prohibitum non ſit.
Ad ſecundum ſatis reſponſum ex-
tat ex his, quæ in principio huius. §.
explicuimus receptiſsimam opinio
nem ſequuti. Ad tertium cum viro
doctiſsimo Melchior a Cano in re
lect. de pœnit. 4. parte, ad finem re-
ſpondemus, primũ: ꝙ lex illa vetus
abolita eſt, nec nos obligat, niſi ea
parte, qua legis naturæ præcepta cõ
tinebat, deinde ꝙ lex illa de certo
quodam die loquebatur. ꝙ feſtum
ꝓpitiatiõis erat, vbi ſacerdos ſemel
in anno peculiariter pro peccatis po
puli. orationem fundebãt ad Deum
atque oſtias offerebat, vt ꝙ nũc ec
cleſia facit ſemel in anno obligans
ad pœnitentiæ ſacramentum, tũc in
veteri illo populo præſignaretur.
Nec erat lex, quæ ſingulis feſtis, &
ſabbatis hanc animi afflictionẽ præ
ſcriberet, ſiquidem & nunc in lege
euangelica non obligamur ſpeciali
præcepto nec diuino, nec humano
ad agendum diebus feſtis pœniten-
tiam. præceptum enim de colendo
Deo, quo feſtis diebus adſtringimur
opera religionis præſcribit: pœnitẽ
tia vero non ẽ opus religionis, ſed
uindicationis: ſecundum dñi Tho-
mæ ſenſum in 3.par.q. 85.arti.3.ad
4.& arti.4.& 4.ſent.diſt.14.q.j.ar
ti.j.ad v.& diſt.15.q.4. arti.7.ad j.
Ad quartum nempe ad S. Thomæ
authoritatẽ conſtat ex eo reſpõſio
ꝙ is author, ut inibi explicat Caie.
vel loquat̃ de præcepto ſabbati co-
lendi iuxta myſticum ſenſum. Aut
plane tractat de p̃cepto iſto quãtũ
ad eius finem, qui non cadit ſub ſpe
ciali vi p̃cepti: quemadmodũ ex eo
dem S. Thoma paulo ante latius de
duximus. quibus tandem ſit, poſte-
riorem huius illationis partem om-
nino tenendam fore.

4 ¶Quarta cõcluſio principalis. † Po
teſt quis alteri ex congruo a Dei li
beralitate impetrare bona tempora
lia, augumentum gratiæ, & quando
que primam gratiam. Hæc eſt ꝓpo
ſitio Adriani in quodlibet 8. arti.2.
S. Thomæ in 4.ſen.diſt.45.q.2.art.
1.ad primam.& 1. 2. q.114.art.6.
ad j.& in 3.ſen.diſt.19.q.j.art.2.ad
primam.& de bonis tẽporalibus cõ
ſtat: quia Sodomitis ſummis pec-
catoribus pepercisset dominus, ſi

operis operãtis in hoc ſacrificio cõ 7
ſideratur ex parte ipſius ſacerdotis offerentis, quia offert ipſe licet nomine alterius, vt Thomas explicat. Igitur & effectus huius ſacrificij ꝓcedens ab eccleſia, q̃ uere offert per miniſteriũ ſacerdotis, operi operanti erit tribuendus. ſicut & eleemoſynę, orationes, ieiunia, & alia opera meritoria valorem habent operis operantis ex parte illius, qui ea fieri iuſſerit, & mandauerit. ꝙ ſtatim probabitur. Sed et commune opinio quæ dictat, miſſam qua ex parte ſacrificium eſt, valorẽ habere ex opere operato, ex eo apparet, ꝙ miſſa, quatenus ſacrificium eſt, a Christo fuit inſtituta in remiſsionem peccatorum, & ab ipſo valorem habet ad hunc effectum, vt ſatiſfactoria ſit ad remiſsionem pœnę temporalis, & meritoria. id vero conſtat Lucæ c.22. et Matt. c.26. Hic eſt calix ſanguinis mei, qui pro vobis, & ꝓ multis effundetur in remiſsionẽ peccatorum. pro vobis, inquam, ſumentibus: & ſic ſacramentum eſt, quod ipſi tantum, cui confertur prodeſt. Pro multis: ideſt alijs, quorũ nomine, & ꝓ quibus, fiet hæc hoſtiæ oblatio. Et hac ratione ſacrificium eſt in memoriam paſsionis Dominicæ & ab ea valorem accipiens: ſicuti eleganter explicat S. Thom. 3. par. q.79. ar. vij. Nec pro Caie. cõuincũt S. Tho. verba, quia is, & ſi diſtinxerit miſſam in ſacramentum, et ſacrificium, nõ negat ſacrificiũ miſſæ pręter valorem operis operãtis nõ habere effectũ operis operati. Nec item vrget, quod ſequeretur, hunc valorem eſſe infinitũ. id etenim fatemur, modo certum ſit quo ad applicationẽ eſſe finitum, authore Tho. in 3. par. q.79. art. v.

¶De ſacramentis eccleſię dubium 8
non eſt, ꝙ valorem & effectum habeât ex opere operato, ꝓp Chriſti inſtitutionẽ. De oratione † Dominica, & horis canonicis ab eccleſia inſtitutis idem quidam reſponderãt nẽpe eos habere valorẽ, & effectũ ex opere operato: ita quidẽ viſum eſt Gabriel. in can. Miſſæ. lect.57. co.2. Gerſoni in 3. par. Alphab.76. et Ioan. a Medina in trac. de oratione. c. de valore orationis pro ſe ipſo fuſæ. verſ. ſed quæres. quorum opinio eſt omnino intelligenda in eo ſenſu, quo Gabriel. lecti. 26. operis operati ualorẽ cõſiderauit. non equidem ex Chriſti inſtitutione: ſed ex totius eccleſiæ, cuius nomine oratio fit, deuotione, et applicatione. Nam etſi orationes canonicæ, q̃ ex inſtituto eccleſiæ dicuntur, ualorem etiã habeant ab orantis effectu, S. Tho. de ſacrificio Miſſę tradit in dic. q. 82. art. vj. quia tamen fiunt, & dicũtur horę canonicę a clericis nomine eccleſiæ catholicæ, vt eius miniſtris: ſecluſo valore ratione ipſius ratione fidelium, & eccleſiæ, cuius mandato dicuntur: atque in hunc ſẽſum verũ ẽ, ꝙ iſtę orationes effectũ habeant ex opere operato, ẽtſi miniſter ſit in peccato mortali. At ſi operis operati valorem aliter cõſideremus: ſcilicet ex Chriſti inſtitutione: non poterit defendi Gabrielis opinio. quo fit, vt iuxta propriã ſignificationem, & ſenſum, quo valor operis operati accipiendus eſt, ſemoto quocunque humano effectu dicendum ſit, has horas canonicas ab eccleſia inſtitutas, & quæ nomine totius eccleſię dicuntur, non habere valorem, & effectum ex opere operato: ſed ex ipſius eccleſię, et miniſtrorum affectu, & deuotione. quemadmodum deducitur ex his, q̃ modo expoſuimus.

¶Illud vero pretermittendũ nõ eſt † orationes, ſuffragia, & ſacrificia quo ad valorem operis operãtis eſſe rurſus dupliciter cõſiderãda. Primum

mū enim, ut dicuntur, & fiunt proprio nomine: ſecūdo, ut fiunt, & dicūtur nomine totius eccleſię, uel alicuius priuati orationes, aut ſacrificia delegātis, et alteri cōmittentis. Etenim ſuffragia primo modo conſiderata, ualorē accipiunt, & effectū cōſequunt ab affectu ipſiusmet, qui orat, ieiunat, aliudve ſuffragiū, et opus exequit. Nā ſi is ſit extra charitatē, & mortali affectus culpa, nec ſibi, nec alteri proſunt quo ad ſatisfactionē, nec aliā utilitatem afferunt præter eas, quas cōmemorauimus in .§. præceden. nu. xj. quod ſi ſecūdo modo ſuffragia cōſiderentur, ualorē accipiunt, & habent nō tātum ab ipſo miniſtrāte, ſed etiā ab ipſa eccleſia catholica, uel ab ipſo cuius delegatione, & cōmiſsione fiunt id circo licet qui ut inſtrumentū alterius operatur extra charitatē ſit, ualorē tamē habebūt ſuffragia ex parte eius, qui ea commiſit miniſterio alterius, ſi ipſe charitatē habeat, nec ſi culpa mortali affectus. ſic ſane S. Tho. cōmuniter receptus eleganter explicat in 4. ſentē. diſt. 45. q. 1. art. j. ad 3. q. unde plura, quo euidentior ſit huius diſtinctionis utilitas, inferenda ſunt.

¶ Primum, omniū ſuffragiorū potiſsimi ualoris eſſe Miſſę ſacrificiū cum id ualorē habeat ex opere operato, & opere operante cauſa totius eccleſię, cuius nomine ſit, & itē ipſiuſmet miniſtri, uel eius, qui miniſtrium delegauerit. totius etenim eccleſiæ affectus, & charitas, præter ipſum opus operatum, maxime operantur quo ad ſuffragiorum ualorem.

¶ Secundo conſtat, miſſam, qua ex parte ſacrificium eſt, & alia ſuffragia, maioris eſſe ualoris ſi fiant a bono miniſtro, quam a malo. auget ſiquidem ualorem ipſius miniſtri charitas, & deuotio, authore Tho. in 3. par. q. 82. art. 6. cuius opinio recepta omnino eſt.

¶ Tertio hinc apparet, miſſam ut eſt ſacrificium, & cætera eccleſiæ ſuffragia, maioris ualoris eſſe, ſi fiāt ex commiſsione, & ordinatione illius, qui eſt in grat ia, & charitatem habet, quam eius qui extra charitatem eſt. ſiquidem ſuffragiorum ualorem auget charitas illius, qui ea fieri cōſtituit, & cuius nomine fiūt ſecundum Thomam & communem in d. diſt. 45. artic. 2. ad 3. q. ſic quod diuus Gregorius ſcribit in j. parte paſtoralis. c. xj. cum is, qui diſplicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. cuius Gratianus meminit in princip. 49. diſt. intelligendum eſt quo ad ualorē orationis ab ipſo orante procedentem: nam hic ualor nullus eſt, quoties fit oratio nomine, & cōmiſsione alterius ab eo, qui non eſt in charitate: ualorē tamē habet ab eo, qui orationē, et ſuffragia alteri commiſit, ſi is charitatem habeat.

¶ Quarto ſubinde manifeſtū eſt, meliora eſſe, et denique gratiora ſuffragia facta a pluribus, aut plurimū cōmiſsione, quā ab uno, uel unius inſtinto. quia horum charitas ualorē orationis auget, cū maior ſit in pluribus quā in uno. Hoc ſat probatum eſt ex præcedentibus, ſi quę modo adnotauimus ad amuſsim fuerint conſiderata.

¶ Quinto inde colligitur, orationē Dominicā, et horas canonicas ab eccleſia inſtitutas, meliores, & gratiores eſſe Deo cęteris paribus, quam reliquæ ſint orationes. cuius illationis ratio eſt, quia hę orationes fiunt nomine totius eccleſię: ſiquidem miniſterio orantis a tota eccleſia fiunt: atque ideo ualorem accipiunt a totius eccleſiæ charitate. Clerici etenim, & religioſi ex eccleſię inſtituto canonicas horas dicen-

ras dicentes , ut miniſtri eccleſiæ
præces iſtas ad Deũ ipſum emittũt.
Nec de his , nec de ſacrificio miſſæ
dubitandum eſt : iuſta communem
omnium traditionem. Sed de alijs,
qui ex eccleſię lege non tenentur
ad horas canonicas, eas tamen reci
tant, plerique dubitare poterunt, an
ut miniſtri eccleſię munere iſto fun
gantur. Et tamen egregius doctor
Martinus Azpilcueta in c. quando.
de conſecratio. diſt. j. notabi. 20. nu.
66. exiſtimat, has horas canonicas
a quocunque dictas, eccleſiæ nomi-
ne dictas cenſeri: cum ſint ab hac
ipſa eccleſiæ præcipue in hoc inſti-
tutæ, ut nomine totius eccleſiæ dicã
tur. Quæ quidem opinio pia , & be
nigna mihi uidetur. oportet igi tur
hac ĩ cõtrouerſia ꝑpẽdere, an ſuffra
gia fiãt noĩe totius eccleſiæ, eius in
ſtituto, et ab aliquo, ut eccleſię mini
ſtro, ut inde cõſtituamus gratiora, et
meliora , eſſe, quã ſi priuatim fiant.
¶ Sexto, ſi pręmittamus quod om
nino præmittendum eſt , ualorem
ſuffragiorum eccleſiæ quo ad ſatis
faciendum per applicationem fini-
tum eſſe, & cuiuslibet ſuffragij tres
eſſe finitos ualores, quorum in hoc
.§. mentionem fecimus , illud erit
9 ſtatim conſtituendum, † ſuffragium
factum pro pluribus non tantum
prodeſſe cuilibet ex illis, quantum
ſi pro eo tantum fuiſſet exhibitũ.
Nam ſi utilitatem operis conſide-
remus quo ad debitum ex iuſtitia
primum , illud profecto finitum eſt,
& cuilibet operi conſtitutum. idcir
co certum hoc præmium , & finitũ
inter plures diuiſum , non pertine-
bit ad quemlibet ea ex parte , qua
pertinuiſſet, ſi inter pauciores diui-
deretur , aut denique ſi uni tantum
applicatum fuiſſet. quod euidẽti de-
monſtratione percipitur. At ſi conſi
deremus ualorem operis quo ad im
petrãdum a diuina liberalitate, nul
la eſt certitudo quid diuina maie-
ſtas pluribus , uel uni tribuet. Hæc
igitur illatio uerior eſt, & frequen
tiori calculo probata: eam etenim
collegimus ex Scoto in d. quodli-
bet. 29. diuo Thoma in 4. ſent. diſt.
45. q. 2. articul. j. ad 2. q. Innocen. in
cap. pen. ne prelat. uices. Imol. in c.
ſignificatum. de præb. Prępoſit. in
c. ſacroſancta. 22. diſt. Caiet. opuſcu-
lis q. 2. de celebr. miſſ. Ioan. Andr.
& Abb. in cap. fraternitatem. de ſe
pult. Cardin. a Turre Crem. in c. nõ
mediocriter. de conſecrat. diſti. v.
Adrian. quodlibet. 8. artic. 3. Ioann.
Medina in tracta. de oratione. c. de
ualore orationis pro multis fuſæ
Marti. Azpilcueta in d. cap. quan-
do. de conſecrat. diſt. j. notabil. 20.
nu. 77. quibus non oberit authori-
tas Hieronymi in d. capit. non me-
diocriter. ubi inquit. Cum pſalmus,
uel miſſa pro cunctis animabus di-
citur , non minus quam ſi pro uno-
quoque diceretur , accipitur. Nam
illud tantum ex hoc deducitur, miſ
ſam dictam pro multis, eundem ua
lorem habere , ac ſi pro uno dicta
fuiſſet: nec inde ſequitur , quod ille
tãtus ualor unicuique ex illis mul-
tis inſolidum applicetur.
¶ Septimo eſt obſeruandum, miſ-
ſæ ualorem ex opere operantis pro
cedere ab ipſa eccleſia catholica
cuius inſtitutione celebratur : & ab
10 ipſomet celebrante. † Idcirco Miſ
ſa maioris ualoris eſt, ſi fuerit a ſa-
cerdote charitatem habente cele-
brata, quam ab eo, qui extra chari-
tatem ſit: quia licet ualor procedens
ab eccleſia, quæ plures fideles cha
ritatem habentes continet , nuſ-
quam deficiat , etiam ſi malus ſa-
cerdos miniſtret , ille tamen ua-
lor qui a charitate miniſtri de-
ducitur , plane omnino deſidera-
tur , quoties miniſter mortali cul-
pa eſt affectus: quod ſatis colligitur
ex Thoma

ex Thoma in d.quæſtio. 28.art.6. & Gabriele in canon Miſſę. lect. 26.col.v.& 6.

Octauo hic infertur, reliquorum ſuffragiorum, quę priuato nomine non equidem totius eccleſiæ catholicę fiunt, ualorem procedere ab ipſo miniſtrante, & ab eo, cuius delegatione, & commiſsione miniſtrãtur, unde ſi miniſter ſit extra charitatem; dimidia ualoris pars deficit: ſicut ex diuerſo, ſi miniſter ſit in gratia, is uero cuius commiſsione miniſterium ſit culpa mortali impeditus a charitate ſit alienus, etiam deficiat dimidia ualoris pars. quod ſi uterque ſit extra charitatem, nullius ualoris eius ſuffragium iſtud; etiam ſi pro iuſtis miniſtretur, quo ad effectum ſatisfaciendi: iuxta opinionem, quam ex Diuo Thoma ſuperius probauimus. §. pręceden. nu. 7. & cõſtat iſthęc octaua illatio ex notatis per S. Thomã communiter receptum in 4.ſenten. diſt.45.q. 2. articu. j.ad 3.q. Hæc denique de ſuffragiorũ ualore, & effectu.

His omnibus adijciendum eſt,
11 † uiuorum ſuffragia, ſi fiant pro defunctis exiſtentibus in purgatorio eis quidem ita prodeſſe, ut ex rigore iuſtitiæ ſatisfaciant pro temporali pœna, quam in eo loco defunctorum animæ pati debent in ſatisfactionem; quę non fuerat plene in hoc ſeculo corporis labore conſummata: quod probatur Machab. ij.c. 12. ubi oblatum fuit ſacrificium pro mortuis. Sancta, inquit, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare; ut a peccatis ſoluantur. a peccatis in quam id eſt a pœna temporali, quã pro peccatis animæ patiuntur in purgatorio: ſecundum Auguſtinum lib. de cura mortis agend. cap. j. eundem pulchre de Ciuitate Dei li. 12. c. 13. c. animæ defunctorum. 13. q. 2. ubi Cardi. a Turre Crema, S. Thomas in 4. ſent, diſt. 45. q. 2. art. 2. ad 2. q. & eſt uere catholica concluſio, quę aduerſus Hęreticos probatur multis authoritatibus, quas de ſuffragijs, & purgatorio tradidere Roffenſis, Ioan. Eckius, Alfonſus a Caſtr. Io. Bunderius in compẽdio, & alij catholici, qui noſtra ętate contra peſtilentiſsima Lutheri dogmata ſcripſere. item de indulgẽtijs eccleſiæ, quod ratione ſuffragij, & eius ui proſint exiſtentibus in purgatorio tenuerunt omnes communiter præſertim S. Thomas & alij in 4. ſentẽ. diſt. 45. Cardi. Abb. & doct. in c. quod autem. de pœnit. & remiſſ. Felin. in tract de indulgẽ. col. 7. Syluest. uerbo indulgẽtia. q. 7. Caiet. optime in tractã. de Theſauro indulgent. q. v.

SVMMARIVM.

1 *Suffragiorum communio dupliciter conſideratur.*

2 *Excommunicatio maior, qua ſuffragiorum communione quempia priuet?*

3 *Peccatum mortale, an priuet ſuffragiorum eccleſiæ cõmunione?*

4 *An poſsit quis pro excommunicato maiori excõmunicatione orare et quid ꝑ mortali peccatore.*

5 *Excommunicatus ſacramenta eccleſiæ uel conferens, uel ſuſcipiens, peccat mortaliter.*

6 *Sacramentum ordinis ſuſceptũ, uel collatum ab excommunicato quem effectum habeat?*

7 *Sacramentum pœnitentiæ ab excommunicato ſuſceptum, uel miniſtratum, an teneat: uel ſit iterandum?*

Excomm.

8 *Excommunicatus, an ſit ſacramẽti pœnitentiæ miniſter in articulo mortis?*

9 *Excommunicatus maiori excommunicatione celebrans irregularis eſt:& ini' i de celebrante coram excommunicato:& de excommunicato, qui authoritatem præſtat celebrationi.*

.§. VI.

HACTENVS, lector optime, de ſuffragiorum eccleſię ualore breuiter quidem egimus, vt hinc appareat, quid referat, excommunicatũ ſuffragijs eccleſiæ priuatũ eſſe, ac deſtitutum. quod modo apertius conſtabit, ſi quę antea diximus ſpecialibus quibuſdam propoſitionibus exponamus.
1 † Etenim ualor ſuffragiorum dupliciter cõſideratur, quo ad eorũ participationẽ. uno quidẽ modo uirtute charitatis, quę omnes fideles cõnectit, ut ſint unũ corpus in Chriſto Ieſu: cuius eſt propria illa ſanctorũ cõmunio, de qua in ſymbolo mentio fit ca. loquitur. 24. q. j. & ad Epheſ. c. 4. inquit Paulus, unũ corpus, & unus ſpiritus, & una ſpes uocationis noſtrę, unus dominus, una fides, unũ baptiſma, unus Deus. text. optimus in c. firmiter. §. ult. de ſum ma trini. Hęc igitur charitas facit omnia bona, & ſuffragia eſſe cõmunia. Alio modo ſuffragia quo ad eorum ualorẽ, & eius cõmunionem conſiderãtur ex animo, intentione, & applicatione facientis & operantis. Hac diſtinctione utitur S. Thomas in 4. ſent. diſt. 45. 2. q. art. 4. ad 1. & ad 2. quem alij cõmuni omniũ conſenſu ſequuntur, repetit idem S. Thomas in diſt. 18. quęſt. 2. articu. j. ad. j. q. & Adria. quodlibet. 8. arti. 3. poſt Paluda. in diſt. 18. in quæſt. j. quibus ita conſtitutis, ſequentia proponimus.

2 ¶ Prima propoſitio. † Excõmunicatio maior nõ priuat excõmunicatũ illa ſuffragiorũ eccleſię cõmunione, qua a charitate procedit: cũ illa priuatus fuerit per mortale crimẽ, cuius cauſa fuit excõmunicatione affectus. ſic ſane S. Thomas communiter receptus explicat in d. q. 2. art. j. diſt. 18. et Grabriel. poſt alios, in canone miſſæ, lect. 27. col. 7. unde conſtat, iniuſte excommunicatum minime hac communione priuari: quod ſatis manifeſtum eſt item nec excommunicatũ minori excõmmunicatione, cũ ea non inferatur propter peccatũ mortale, quod hac cõmunione priuat. Tandẽ illud certiſſimũ eſt huius communionis priuationem mortali peccato, non excõmunicationis tribuendã fore. ſiquidem qui inique eſt excõmunicatus, ratione huius excommunicationis nequaquã iſta communione deſtituitur. cũ iniuſta excõmunicatio nõ tollat charitatem, qua manent unionis uinculum, & communio: ſi uero quis iuſte fuerit excõmunicatus, peccatum mortale cuius cauſa lata in eũ fuit excõmunicatio, priuauit eum charitate, quę huius communionis radix eſt. His accedit quod Miſſę ſacrificium non habet effectũ quo ad operationẽ operis operati, niſi in his, qui per fidẽ & charitatẽ uniuntur: ſecundum Tho. in 4. parte q. 79. artic. 7. a 1. j. quamobrẽ quo ad hanc communionem nulla eſt differentia, nec quidquam refert, ſit peccator mortali culpa affectus: excummunicatus, uel non.

¶ Secunda propoſitio. Excommunicatio maior priuat quem illa ſuffragiorum eccleſię communione, quæ

ab applicatione, & intentione, totius eccleſię radicem habet. Probatur hæc concluſio ex eo, ꝙ ecclesia minime uult communia ſuffragia applicare, nec orare pro his, qui extra eam ſunt, ſed tantum pro membris eius ab ea nondũ abſciſsis, & ſegregatis: quemadmodum concordi omniũ ſententia ſatis eſt expeditũ: idcirco hæc ſecunda propoſitio palã infertur, & notatur a S. Thoma, et his, quos in proxima aſſertione citauimus. & Sylueſt. uer. excommũnicat. j. col. 2.

¶Tertia concluſio. Excommunicatus maiori excommunicatione, minime comprehenditur ſub orationibus, & ſuffragijs ab eccleſia generaliter pro eius membris exhibitis. quod cõſtat ex proxime dictis: et eſt omniũ cõmunis cõcluſio. quicquid in contrariũ ſenſerit Hoſtien. in c. cum uolũtate. de ſent. excom. col. 2. & ſumma confeſſor. li. 2. titu. 3. queſt. 159.

3 ¶Quarta concluſio. † Peccator etiam mortalis criminis reus ſub generalibus eccleſię ſuffragijs pro membris eius inſtitutis comprehenditur: quia per fidem eccleſię mẽbrum eſt nondum publica authoritate ab eccleſiæ cõmunione ſeparatũ. Hæc apparet ex applicatione eccleſię, quæ pro mẽbris eius orat. Eſſe autem peccatores eccleſiæ mẽbra iam ſuperius probauimus in huius relectionis principio nu. 6. idcirco receptum eſt quod in concluſione proponimus. Siquidem prçcitati authores fatentur, communionẽ ſuffragiorum eccleſię ab eius intentione, & applicatione procedentẽ, membris eccleſię quibuſcunque cõuenire tametſi hæc eccleſiæ ſuffragia nõ ita utilia ſint exiſtentibus extra charitatẽ, ſicuti his ſunt, qui charitatẽ habẽt. ꝙ apparet ex adnotati in 4. §. prçced. & nihilominus adhuc plurimũ utilitatis hęc ſuffragiorũ cõmunio affert peccatoribus. Primũ etenim ad defendendũ eos a tẽtatione dæmoniis, qui hoſtis acerrimus eſt. Et ad protectionem Dei, qua diuina maieſtas ſpeciali cura filio eccleſiæ cuſtodit, ad impetrandã a Deo illuſtrationẽ cordis, ut citius, ac facilius a peccatis abſtineãt ad bona temporalia: deniq; ad alia multa, quæ colligi poterunt ex his authoribus, quorum mentionem fecimus in. §. 4. nu. xj. quibus quidem utilitatibus excõmunicatus maiori excommunicatione omnino priuatur: authore Tho. in 4. ſenten. diſti. 18. q. 2. articu. j. ad. 2. q. ut hinc plane ſit compertum quod nõ ſemel iã in principio huius relectionis admonuimus, quantum quo ad interiores, & interiora damna excommunicatio differat a mortali peccato, quod et Hoſtien. c. Ioan. And. adnotarunt in cap. ita quorundam. de iudæis. & Caieta. eleganter in tractatu 17. q. capitu. decimotertio. Ex quo libet obiter obſeruare, eccleſiam catholicam quandoque pro excommunicatis, Hæreticis, Saracenis, & infidelibus orare: non equidem ut pro membris eccleſiæ, orationibus ad eccleſiæ membra coadiuuanda inſtitutis, ſed ut exteris, & ab unione eccleſię alienis, quibuſdam orationibus in id ordinatis, quod dignetur diuina maieſtas eos reducere ad eccleſiæ unitatem & pœnitentiam quemadmodum notant S. Thomas in 4. ſent. diſt. 18. q. 2. art. j. ad. j. q. Card. a Turre Cremata. in c. ſi quis Epiſcopus. 11. q. 3. Syluef. uer. excõmunicatio. j. col. 2. et uerb. oratio. q. 4. ſic deniq; orat eccleſia in die ueneris ſancti pro Hęreticis, Paganis, Iudęis, et infidelibus non ut membris eccleſiæ ſed alijs ad hoc orationibus inſtitutis.

4 ¶Quinta concluſio.† Non poteſt quis ut eccleſiæ miniſter orare pro excommunicatis maiori excommunicatione, his orationibus, quæ pro membris eccleſiæ fieri ſolent. Hanc aſſertionem Sanctus Thomas, & alij paulo ante nominatim citati expreſsim exponunt, et, ea communis eſt. idem in ſpecie notat Gabriel in dict.lectu.26. col. 7.notant doct.in capit. cum uoluntate. de ſenten. excom. & in ca. a nobis.2.eo.titu.

¶Sexta concluſio. Poterit quilibet chriſtianus priuatis orationibus pro excommunicato etiam maiori excommunicatione priuatim orare non enim tunc nomine eccleſiæ pro excommunicato, ut pro membro eccleſię oratur,atq; ita S.Tho. communi omnium conſenſu receptus aſſeuerat in 4.ſent.diſt.18.q.1. artic.j.ad j.q.Sylue. uerb. excommunicatio.j. q. j. & eſt communis opinio, ex qua ſunt omnino explicanda quę Abb. & alij adnotarunt in d.c.a nobis.

¶Septima concluſio.Poteſt ſacerdos in miſſę celebratione dum ſecrete orat,in priori parte ante conſecrationem Hoſtię pro excommunicato ſpeciali oratione orare. Huius concluſionis ratio ea eſt, quod tunc ſacerdos orat ut priuatus: non ut miniſter eccleſię:quia ratione ita uiſum eſt Syueſt.uerb. excommunicatio.j.col.2. quem ſequitur Martin.Azpilcueta in c.quando.de conſecra.diſt.j.notab.19.nu.71. quo in loco latius hac de re tractat.

¶Octaua cōcluſio.Quilibet Chriſtianus uel ut miniſter eccleſię, uel ut priuatus,orare poteſt pro peccatoribus nondum uita functis. huius aſſertionis ueritas ex eo conſtat, quod eccleſia minime intendit ab eius generalibus ſuffragijs excludere exiſtentes in mortali peccato: modo per excommunicationem nō fuerit hi ab unione fidelium ſegregati:ſicuti modo abnotauimus.Poſſe autem orari pro peccatore uiuo: non tamen pro eo, qui iam in mortali crimine deceſsit, probat Thomas in 2.2.q.83.arti.7.cap. pro obeuntibus.13. q.2.can. placuit.13.q. v.glo.in c.ex parte.j.de ſepultu.idē S.Thomas in 4.ſententia. diſtinct. 45.q.2.arti.2.Cardin.a Turre Cremata in canon. tempus. 13. q.2. & hæc eſt omnium communis ſententia.Ex pręmiſsis apparet, quonam modo intelligendum ſit quod Gabriel aſſeuerat in cano.miſſæ.lectu. 26.col.7.ſcribens ſacerdotem eccleſię miniſtrum non poſſe ſpeciali oratione pro excōmunicato in miſſa orare.Etenim non poteſt ſacerdos ut miniſter eccleſię nec ſpeciali,nec generali oratione pro excommunicato orare, ut pro membro eccleſię: poterit tamen in parte miſſæ, quà ſibi licet priuatis orationibus uti,pro excōmunicato orare,et erit iſthęc oratio priuata:non equidem publica.

¶Nona concluſio. Poterit quis ut eccleſię miniſter,uel ut perſona publica,ſecrete tamen,orare,aut ſacrificium applicare illi excommunicato,qui mortalis criminis iam pœnituit,& diligenter abſolutionem impetrare curauerit: licet nondum ſit abſolutus. Hoc colligitur ex Hoſtien.communiter recepto,in d. ca. cum uoluntate.de ſenten. excomm. notat Marti.Azpilcueta in canon. quando. de conſecrat. diſtinctio. j. notab.19.nu.68.Nam & hic etiam generalia eccleſiæ ſuffragia utilia ſunt,nec is ab eis excluditur:ſecūdum Cardinal. a Turre Cremat. in cap.ſi quis Epiſcopus. 11. quęſt. 3. poſt Ricard. in quarta ſenient. diſtinct.18.& Floren.3. parte titul. 24.cap.76.

¶Nono & principaliter ab ipſius definitionis uero ſenſu apparet, eſſe alium excommunicationis effectũ, quo ſatis probatur, & efficitur, †ex cõmunicatũ maiori excommunicatione priuatum eſſe paſsiua & actiua ſacramentorum participatione. text. optimus in cap. ſi celebrat. de cleric. excom. miniſtran. cap. cum il lorum. de ſenten. excom. & in cap. Apoſtolicę. de cleri. excom. miniſt. quibus in locis hoc ipſum communiter receptum eſt in hunc ſenſum, quod male faciat, & illicite præcipiat excommunicatus ſacramenta eccleſię. peccat etenim & mortaliter propter grauem iniuriam, quam infert ſacramentis eccleſię, ea perci piens in eo ſtatu, quo iuſt. ab eccle ſiæ communione eſt ſegregatus. id. circa qui ita ſenſura hac affectus percipit ſacramenta, graue ſacrilegium committit in ipſum Deum, & eccleſiã. quod probatur ea ratione, quę dictat, ſacramenta non eſſe percipienda, nec danda ab eo, qui ſe exiſtimat mortalis culpę rem eſ ſe. tex. celebris de recipiente in ca. illud, 95. diſt. quo in loco Inno. tractans de ſacramento extremę unctionis inquit: Non pœnitentibus iſtud fundi non poteſt: quia genus eſt ſacramenti. tex. item ad idem in cap. per Eſaiam j. q. j. uerſ. hoc pene. ibi omnia ſacramenta proſunt digne ſumentibus. igitur indigne ea accipiẽtibus nocet. Facit & ad hæc ratio elegans. Sacramenta inſtituta ſunt a Chriſto Ieſu, ut per illa gratiam primam, uel eius augmentum conſequamur. Is ergo qui credit ſe eſſe in eo ſtatu, qui gratiæ conſequendæ repugnat, ſcire debet, ſe in uanum ſacramentum accipere igitur irreuerentię crimen erga ſacramentum committit. omne ſiquidem illud, quod ad irreuerentiam rerum ſacrarũ pertinet, ad iniuriam Dei fit: & ideo ſacrilegium eſt: ſecundum S. Tho. 1. 2. q. 99. articul. j. de dante conſtat in dict. c. per Eſaiam. uerſi. Hoc pene. dum dicitur: omnia ſacramenta indigne tractantibus obſunt. proſunt tamẽ per eos digne ſumentibus. Et in ſpecie de euchariſtia nemo uſquam dubitauit: cum Apoſtolus ſcripſerit. 1. ad Corinth. c. 12. Probet autem ſeipſum homo priuſquam de pane illo edat: ac deinde de illo, Qui indigne ſumpſerit, inquit, iudicium ſibi mãducat, & bibit. de ſacramento baptiſmi probatur ĩ c. firmiſsime. 15. q. j. & cap. omnis. canon. agunt. de cõ ſecrat. diſt. 4. docet S. Thomas 3. part. q. 68. arti. 5. ad hoc etiam conducit text. de confirmations ſacramento in c. vt ieiuni. de conſecrat. diſt. v. & pleraque alia, quę de præ mittenda confeſsione ante ſacramẽ torum ſuſceptionem ex Theologis tradit Martin. Azpilcue. in princ. de pœnit. diſt. v. in ultim. parte glo. nu. 33. & ſequent. Qui in ca. j. §. ſacerdos. nu. xij. de pœnit. diſt. 6. ex eo text. adnotauit mortale crimen committere, qui culpa mortali affectus eccleſię ſacramentum alteri miniſtrat, modo id faciat ut eccleſiæ miniſtet, & actus is ad conſecratio nis ordinem pertinet. quod S. Thomas docet in 3. part. q. 64. artic. 6. quod ſi ita certum eſt, ſacramenta il licite dari, & adſumi ab exiſtenti in mortali peccato idem erit in eo qui præter mortalem culpam cuius cauſſa a cõmunione eccleſię ſepoſitus eſt, extra fideliũ conſortium ſegregatus, minime cẽſetur membrũ eſſe eccleſiæ.

¶Cęterum etiam ſi excommunicatus grauiſsime peccet ſacramenta eccleſię contractans uel miniſtrando, uel ſuſcipiendo conſtitutiſsimũ eſt, ipſa ſacramenta uere conferri, et adſumi, quod manifeſte probabitur, ſi

cleſiaſtici,vel ordinis ſacri, præcepto eccleſiȩ ſatisfacere ita quidē,ꝙ nec teneatur eas iterum exoluere, nec ſit pœnȩ prȩcepti obligatus. Hæc etenim corolaria concluſio ſatis apparet vera ex adnotatis ſuperius initio huius.§.& qa oratio exiſtētis ī peccato mortali ſibi, et alijs ad multa eſt vtilis:ſicut in.§.præcedenti reſpōdimus. Sed & hanc illationem in ſpecie veram eſſe cēſent Abb.in c.quod quidam.de pœni.et remiſ.Coſmas in pragmat.ſanct. ti. qualiter horȩ canonicȩ ſint dicendȩ verb.debent.Ioa.Medin.in codice de pœnitētia.tract.vj.c.de horis canonicis reiterādis.& Martinus Azpilcueta in c.inter verba. 11.q.3.n. 383. & id ſane videtur admittendū prȩter alias rationes, & ea quidem nè tot ſcrupulis occaſio detur.quamuis cōtrarium in clerico publice cōcubinari teneat Abulenſis in tract. de concubinari.concluſ.ix.et in omnibus denique exiſtentibus extra charitatē mortali culpa effectis ſenſim idem inſinuent Adri. in 4.ſent. tract.de reſtitutione.c.pro clariori. verſic. pro reſponſione. & Ioann. Briart.quodlib.ij.propoſitione j.& ſequ.poſt eiuſdem Adria.quodlibeta. Illud tamen abſque vlla controuerſia certum eſt,pluris valoris eſſe orationem illius, qui eſt in gratia, et charitate,quā eius,qui extra charitatem conſtitutus mortalis culpæ reatu afficitur.

3 ¶Quarto hinc apparet veritas illius quȩſtionis: † an ſit neceſſario confitenda, & ſacerdoti reuelanda circunſtantia feſti ab eo, qui mortale crimen commiſit in die feſto:quaſi ſit nouum peccatum,quod eo tempore mortalem culpam contraxerit:& quidem contra prȩceptum de obſeruatione feſtorum. Viſum ſiquidem eſt quibuſdam,obligari chiſtianum ad diligendū Deum ſuper omnia diebus feſtis, & ſic abſtinendū a mortali culpa & peccato, illo quidem peculiari pręcepto. item eorū ſententia ſolet perſuaderi ex eo,ꝙ extra charitatem nō poſsint impleri prȩcepta diuina, vel eccleſiȩ,nec eorum aliquod. Igitur præceptum de obſeruatione feſtorum violatur præcipue, ſi quis eo tempore peccatum mortale commiſerit. quibus pterea ſuffragari videtur tex.in c.16. Leui. Sabbatum requietionis eſt affligetis animas veſtras,ab omnibus peccatis veſtris mundabimini. & rurſus c. 23. Affligetis animas veſtras,omne opus ſeruile non facietis in die hac:oīs anima, quæ afflicta non fuerit,in die hac peribit de populo ſuo,vt propitietur vobis dominus. Quarto his accedit S.Tho. ſen.in 2.2.q.122.art.4.ad.3.vbi expreſsim inquit,eum facere contra pceptum de feſtis obſeruādis qui eo tempore peccatum mortale commiſerit.Quibus alijs rationibus hanc opinionem afferunt Alex.de Hales 3.part.q.32.membro.v.art.2.Nicolaus de Lyra.Exodi.c.20.Florentin.tertia part.titu.17. cap. 17.§.v. Angelus in ſumma verbo. feriȩ. & verb.interrogationes. prȩcep.3.& verb.prȩceptum.§.v. Ioan.Maior in 4.ſenten.diſt.17.quæſt.4.Adria. in 4.ſent.tract.de confeſsione.q.4. verſ.venio nunc.Nider in prȩcepto 3.Scotus,& Gabriel in 3.ſent.diſt. 37.Ambroſi.Cathar.li.v.cōtra Caietanum. Cōtraria ſen.nihilominus verior eſt: & conſtat hac argumentatione, Prȩceptum de colendis feſtis non eſt arctius Chriſtianis, ꝙ̄ Iudæis prȩceptum de ſabbato colēdo:imo laxius. Siquidē multa opera nobis licet diebus feſti, que Iudȩis minime licita erant die ſabbati vt decoctio ciborum: & ſimilia:ſicuti Diuus Thomas fatetur in 2.2. q.122.art.4,ad.4.e tamē Iudæis ſolus ex-

lus exterior cultus, & quies imperabatur externa: vt docet idẽ Thomas inibi in corpore quæſtionis: igitur apud Chriſtianos præceptũ de colendis feſtis diebus ad exteriorẽ cultum pertinet: non ad interiorem. Sic ſane hanc opinionem verã eſſe defendere conantur Syluest. verb. confeſsio. ſ. q. 10. Caie. in j. 2. q. 7. ar ti. j. & 2. 2. q. 122. art. 4. & in sũma verb. dies feſtos. & in opuſculo. 27. q. c. 10. Almain in 4. ſent. diſt. 17. q. j. ver. nec ſolum peccata. rurſus Syl ueſt. verb. circũſtantia. q. 3. & uerb. dominica. q. vlti. & poſt alios diligẽter admodũ Martinus Azpilcueta in c. conſideret. in prin. n. 22. quorum opinio verior profecto eſt, atq; ideo admittenda. Ad primum reſpõdeo, Præceptum de colendis faſtis qua ex parte ſenſum habet myſticum & continet ab omni peccato abſtinentiam, & mẽtis in Deo quietem, generale eſſe, atque cum præcepto illo conuenire: declina a malo, et fac bonũ. at ea ex parte qua præceptum iſtud eſt ſpeciale, iuxta literalem ſenſum eſt accipiendũ ac ꝓhibet tantum exteriores operationes ſeruiles, nõ ea ratione quod ſint peccata, ſed quod ſint opera ſeruilia exteriora: vt explicat Thomas in d. q. 122. art. 4. vis autem ſpecialis præcepti ſecundum communem ſententiam Theologorum eſt conſideranda ad hoc vt neceſſario ſit circũſtantia illius confitenda. igitur feſti circunſtantia non eſt confitenda: cum ſpeciali præcepto peccatum in diebus feſtis prohibitum non ſit. Ad ſecundum ſatis reſponſum extat ex his, quę in principio huius. §. explicuimus receptiſsimam opinionem ſequuti. Ad tertium cum viro doctoſsimo Melchior a Cano in relect. de pœnit. 4. parte, ad finem reſpondemus, primũ: ꝙ lex illa vetus abchita eſt, nec nos obligat, niſi ea parte, qua legis naturæ pręcepta cõtinebat. deinde ꝙ lex illa de certo quodam die loquebatur. ꝙ feſtum ꝓpitiatiõis erat, vbi ſacerdos ſemel in anno peculiariter pro peccatis populi, orationem fundebãt ad Deum atque oſtias offerebat, vt ꝙ nũc eccleſia facit ſemel in anno obligans ad pœnitentiæ ſacramentum, tũc in veteri illo populo pręſignaretur. Nec erat lex, quę ſingulis feſtis, & ſabbatis hanc animi afflictionẽ pręſcriberet, ſiquidem & nunc in lege euangelica non obligamur ſpeciali præcepto nec diuino, nec humano ad agendum diebus feſtis pœnitentiam. præceptum enim de colendo Deo, quo feſtis diebus adſtringimur opera religionis præſcribit: pœnitẽtia vero non ẽ opus religionis, ſed uindicationis: ſecundum diui Thomæ ſenſum in 3. par. q. 85. arti. 3. ad 4. & arti. 4. & 4. ſent. diſt. 14. q. j. ar ti. j. ad v. & diſt. 15. q. 4. arti. 7. ad j. Ad quartum nempe ad S. Thomæ authoritatẽ conſtat ex eo reſpõſio ꝙ is author, ut inibi explicat Caie. vel loquať de precepto ſabbati colendi iuxta myſticum ſenſum. aut plane tractat de p̃cepto iſto quãtũ ad eius finem, qui non cadit ſub ſpeciali vi p̃cepti: quemadmodũ ex eodem S. Thoma paulo ante latius deduximus. quibus tandem fit, poſteriorem huius illationis partem omnino tenendam fore.

4 ¶Quarta cõcluſio principalis. † Poteſt quis alteri ex congruo a Dei liberalitate impetrare bona temporalia, augumentum gratię, & quando que primam gratiam. Hæc eſt ꝓpoſitio Adriani in quodlibet 8. arti. 2. S. Thomę in 4. ſen. diſt. 45. q. 2. art. 1. ad primam. & 1. 2. q. 114. art. 6. ad j. & in 5. ſen. diſt. 19. q. j. art. 2. ad primam. & de bonis tẽporalibus cõſtat: quia Sodomitis ſummis peccatoribus pepercisset dominus, ſi

vel decem iuſti potuiſſent inter eos
inueniri.quod Diuus Ambro. li.de
Patriarcha Abraham cap.6.adno-
tauit dicens: Hinc diſcamus quãtus
amicus ſit patrię vir iuſtus. De pri
ma vero gratia cenſendum eſt,eam
non poſſe impetrari per vnum alte
ri,qui omni bono motu careat, nec
ad eam diſpoſitus ſit per opera ad
eam recipiendam efficacia. imo cõ
traria aſſertio in hoc ſenſu eſſet er-
ronea: At ſi quis optime ſit inſtitu-
tus per bona opera ad id efficatia:
nempe ſufficientia ad diſpoſitionem
recipiendę primæ gratiæ: ob alte-
rius orationem, & ſuffragia ex vi
impetrationis a liberalitate diuina
conſequetur maiorem gratiam pri-
mam,quam ipſe alioqui abſque hac
interceſsione conſequeretur.Sic ete
nim intelligendi ſunt S. Thomas,
& Adri.dum tenet,poſſe quem alte
ri ex congruo impetrare a liberali-
tate diuina primam gratiam: quam
admodum diſputat Ioan.a Medina
in codice dē penitent.tract.6.verſi.
ſed de oratione pro altero.aſſeuerãs
poſſe quem alteri impetrare ex con
gruo gratiam vltra gratiam corre-
ſpondentem proprijs alterius operi
bus.tametſi tutius ſit, ꝙ nullus poſ
ſit alteri a diuina liberalitate ex cõ
gruo aliquam gratiam impetrare,li-
cet bene illuſtrationem cordis. Nã
et Paulus inquit.2.ad Corinth.c.v.
Oẽs ſtabimus ante tribunal Chri-
ſti,& reportabit vnus quiſque ſecũ
dum ea,quę in proprio corpore geſ
ſit.pertinent & ad hoc plura alia
teſtimonia,quæ a Thelogis quęſtio
nem iſtam tractantibus adducunt.
¶Cæterum & pręter ſuperius ad-
notata, illud hoc in loco neceſſario
eſt memoria repetendum,quod ele-
ganter diſſeruit Scotus in quodli.
5 10.nempe † Cuius licet operis bo-
ni, & meritorij triplicem eſſe valo
rem,ſpecialiſsimum quidem, ſpecia
lem,& generaliſsimum: vt interim
his dictionibus vtamur. Eſt enim
valor ſpecialiſsimus quo ad ipſum
operantem: & is, qui operanti con-
petit,& applicatur.Specialis, qui
competit ei,pro quo quis orat,ieiu
nat, aliudve opus ſimile operatur,
Generaliſsimus autem qui totius ec
cleſię eſt,& omnibus Chriſti fideli
bus propter illam ſanctorum com
munionem conuenit, & adijcitur.
hanc diſtinctionem ut vtilem admo
dum ad percipiendum valorem ſuf
fragiorum eccleſiæ,ſequuntur freqẽ
tiſsimo omniũ conſenſu Theologi
poſt Scotum: pręſertim ipſe Adria.
quodlibet.8.art.3. Gabriel.in cano
ne Miſſæ.lectione.26.doct.in 4.sẽ-
tẽ.diſt.45.Io. a Medina in d. tract.
6.cap. de multiplici valore oratio-
nis Martinus Azpilcueta in c.quã-
do.de conſecratio.diſt.j.not.20.nu.
81.hæc diſtinctio colligitur ex ve
terum authorum ſententijs: ſicuti cõ
ſtat ex his locis,qui ab his doctori
bus citantur: vt hinc plane colligen
dum ſit,quodcunque opus Chriſtia
ni, vtile quidem eſſe omnibus Chri
ſti fidem profitentibus, quo ad ter-
tiam valoris partem. Eſt etiam in
hac quęſtione conſiderandum eſſe
6 † opera quædam valorem habẽtia
ex opere operato, ſic ex inſtitutio-
ne Chriſti, & hęc operantur ſuum
effectum abſque operantis meritis
alia vero sũt opera, quorum valor
ab ipſius operantis meritis, & ſtatu
pendet. & priora quidem operãtur
in eum,qui obicem non poſuerit eo
rum effectui: his operibus Miſſa tri
buitur ſecundum Thomam commu
niter receptum 4.ſent.diſt.45. q.2.
art.j.ad 3.q.Gabriel in cano.miſſæ
lectione.57.qui tenent, miſſam non
tantum qua ex parte eſt ſacramen-
tum ex opera operato effectum ha
bere, ſed etiam qua ex parte ſacrifi
cium eſt: & hoc propter inſtitutio-
nem

nem Chriſti. huic opinioni Caieta. refragatur in opuſculis q. 2. de cele brat. miſſa. vbi exiſtimat, ſacrificiũ miſſę ex opere operato nullum ha bere effectum particularem in quo- cunque homine. pro cuius opinione traditur diſtinctio Diui Thomę in 3. parte q. 79. art. v. qui eleganter di ſtinguit miſſa in ſacramentum, & ſa crificium: & inquit eam habere ra- tioni ſacramenti in quantum ſumi- tur altaris hoſtia. rationem autẽ ſa- crificij, in quantum offertur: atque idcirco ſecundum eundem effectum ſacramenti habet miſſa in eo, qui ſu mit, effectum autem ſacrificij in eo, qui offert. uel in his, pro quibus of- fertur. Hæc Thomas, qui palam ſen ſit, ad Miſſam, qua ex parte ſacrifi cium eſt, attendi offerentem ipſum, vel eum, pro quo offertur: & in ſpe cie, eã habere ratione ſacrificij uim ſatisfatiendi, in qua magis attendi- tur offerentis affectus, quam quanti tas oblationis. rurſus idem Thom. 3. par. q. 82. art. 6. innuit, miſſam quo ad orationes, & alia pręter ſacra- mentum, valorem habere a deuotio ne, & affectu ſacerdotis orationis, et eorum quorum nomine orat. vnde fatetur Caiet. & denique oẽs poſt Diuum Tho. in d. art. 6. miſſam quo ad ſacrificium, valorem etiam ad ſu mere a deuotione totius eccleſię, cu ius nomine ſemper celebratur. item & a deuotione affectuque ipſius ſa cerdotis. ita quidem apparet, miſsã, vt ſacramentum eſt, valorem & ꝓ prium effectum habere ex opere operato, eodem modo ſi fiat a malo ſacerdote, quo ſi fieret a bono. text. ſingu. in can. intra catholicam. j. q. j. & tamen quo ad ſacrificium pro- pter deuotionem, & affectum offerẽ tis, maioris valoris eſt miſſa optimi ſacerdotis, quam praui. ſic ſane in- fertur, miſſam qua ex parte ſacrifi- cium eſt, maioris valoris eſſe vno tempore, quam alio: quando videli- cet eſt maior ſanctitas, & charitas in eccleſia: a cuius denotione valo- rem ipſa adſumit: ꝙ in ſpecie ꝓbat Gabriel in cano. miſſę lect. 26. col. 6. Nihilominus, & ſi fateamur hæc q̃ mõ ex diuo Thoma, & Gabriel adnotauimus, vera eſſe, & a Theo logis communiter recepta, contendi mus communem ſequuti, miſsã qua ex parte ſacrificium eſt habere effe ctum ex operato. Eſt etenim ipſo oblatio cum conſecratione, ſimul et euchariſtiæ ſumptione ſacrificium a Deo ipſo inſtitutum. idcirco ſicut ſacramẽta ex opere operato ꝓpter diuinam inſtitutionem ſuum effectũ habent ita et hoc miſſæ ſacrificium a Chriſto inſtitutum ex ipſo opere operato ſuũ effectum habebit, et iã ſi nullus mortalium eſſet ĩ gratia, ꝙ eſt ĩpoſſibile: quẽadmodum expli- cat Gabriel. in d. lect. 26. col. v. qui ſtatim ſubdit, miſsã alio ĩ ſenſu effe ctum habere ex opere operato non equidem propter inſtitutionẽ Chri ſti, ſed propter oblationẽ huius ſa crificij nomine totius eccleſię Ca- tholicæ factam a ſacerdote, q̃ mini- ſter totius eccleſiæ, eſt, in hoc ſacri ficio offerendo. Qua ratione, cũ ec- cleſia, q̃ offert, ſit ſemper dilecta Chriſti, vt eius ſponſa, effectus hu- ius ſacrificij operi operato tribuen- dus eſt ea ex parte, qua eccleſiæ to tius nomine offertur: ſiquidẽ valor iſte nuſquã deficiat, nec ad ipſum of ferẽtẽ referendus ſit. Ego vero hũc effectũ, & ualorem tribuendum eſ- ſe opinor operi operanti, licet verũ ſit, eum procedere ab eccleſia catho lica, cuius nomine offertur hoc ſacri ficium. Nam et ipſe Gabriel fatetur hunc valorem tunc maiorem eſſe cũ in eccleſia, quę per eius miniſtrum offert ſacrificium, maiorẽ habet cha ritatem, ergo operi operanti valor hic eſt adſcribendus. Deinde valor

operis operãtis in hoc ſacrificio cõſideratur ex parte ipſius ſacerdotis offerentis, quia offert ipſe licet nomine alterius, vt Thomas explicat. Igitur & effectus huius ſacrificij ꝓcedens ab eccleſia, q̃ uere offert per miniſteriũ ſacerdotis, operi operanti erit tribuendus. ſicut & eleemoſynę, orationes, ieiunia, & alia opera meritoria valorem habent operis operantis ex parte illius, qui ea fieri iuſſerit, & mandauerit. ꝙ ſtatim probabitur. Sed et commum opinio quæ dictat, miſſam qua ex parte ſacrificium eſt, valorẽ habere ex opere operato, ex eo apparet, ꝙ miſſa, quatenus ſacrificium eſt, a Chriſto fuit inſtituta in remiſsionem peccatorum, & ab ipſo valorem habet ad hunc effectum, vt ſatisfactoria ſit ad remiſsionem pœnę temporalis, & meritoria. id vero conſtat Lucæ c.22. et Matt.c.26. Hic eſt calix ſanguinis mei, qui pro vobis, & ꝓ multis effundetur in remiſsionẽ peccatorum. pro vobis, inquam, ſumentibus: & ſic ſacramentum eſt, quod ipſi tantum, cui confertur prodeſt. Pro multis: ideſt alijs, quorũ nomine, & ꝓ quibus, fiet hæc hoſtiæ oblatio. Et hac ratione ſacrificium eſt in memoriam paſsionis Dominicæ & ab ea valorem accipiens: ſicuti eleganter explicat S.Thom.3.par. q.79.ar.vij. Nec pro Caie. cõuincũt S.Tho. verba. quia is, & ſi diſtinxerit miſſam in ſacramentum, et ſacrificium, nõ negat ſacrificiũ miſſæ pręter valorem operis operãtis nõ habere effectũ operis operati. Nec nem vrget, quod ſequeretur, hunc valorem eſſe infinitũ. id etenim fatemur, modo certum ſit quo ad applicationẽ eſſe finitum, authore Tho. in 3.par.q.79.art.v.

❡De ſacramentis eccleſię dubium non eſt, ꝙ valorem & effectum habeãt ex opere operato, ꝓp Chriſti

7 inſtitutionẽ. De oratione † Dominica, & horis canonicis ab eccleſia inſtitutis idem quidam reſponderãt nẽpe eos habere valorẽ, & effectũ ex opere operato: ita quidẽ viſum eſt Gabriel. in can. Miſſæ. lect.57. co.2. Gerſoni in 3.par. Alphab.76. et Ioan. a Medina in trac. de oratione. c. de valore orationis pro ſe ipſo fuſæ. verſ. ſed quæres. quorum opinio eſt omnino intelligenda in eo ſenſu, quo Gabriel. lecti. 26. operis operati ualorẽ cõſiderauit. non equidem ex Chriſti inſtitutione: ſed ex totius eccleſiæ, cuius nomine oratio fit, deuotione, et applicatione. Nam etſi orationes canonicæ, q̃ ex inſtituto eccleſiæ dicuntur, ualorem etiã habeant ab orantis effectu, S.Tho. de ſacrificio Miſſę tradit in dic. q. 82.art.vj. quia tamen fiunt, & dicũtur horę canonicę a clericis nomine eccleſiæ catholicæ, vt eius miniſtris: ſecluſo valore ratione ipſius ratione fidelium, & eccleſiæ, cuius mandato dicuntur: atque in hunc ſẽſum verũ ẽ, ꝙ iſte orationes effectũ habeant ex opere operato, ẽtſi miniſter ſit in peccato mortali. At ſi operis operati valorem aliter conſideremus: ſcilicet ex Chriſti inſtitutione: non poterit defendi Gabrielis opinio. quo fit, vt iuxta propriã ſignificationem, & ſenſum, quo valor operis operati accipiendus eſt, ſemoto quocunque humano effectu dicendum ſit, has horas canonicas ab eccleſia inſtitutas, & quæ nomine totius eccleſię dicuntur, non habere valorem, & effectum ex opere operato: ſed ex ipſius eccleſię, et miniſtrorum affectu, & deuotione. quemadmodum deducitur ex his, q̃ modo expoſuimus.

❡Illud vero prętermittendũ nõ eſt
8 † orationes, ſuffragia, & ſacrificia quo ad valorem operis operãtis eſſe rurſus dupliciter cõſiderãda. Pri-

mum

mũ enim, ut dicuntur, & fiunt proprio nomine: ſecũdo, ut fiunt, & dicũtur nomine totius eccleſię, uel alicuius priuati orationes, aut ſacrificia delegãtis, et alteri cõmittentis. Etenim ſuffragia primo modo conſiderata, ualorẽ accipiunt, & effectũ cõſequunt ab affectu ipſiusmet, qui orat, ieiunat, aliudve ſuffragiũ, et opus exequit. Nã ſi is ſit extra charitatẽ, & mortali affectus culpa, nec ſibi, nec alteri proſunt quo ad ſatisfactionẽ, nec aliã utilitatem afferunt præter eas, quas cõmemorauimus in .§. præceden. nu. xj. quod ſi ſecũdo modo ſuffragia cõſiderentur, ualorẽ accipiunt, & habent nõ tãtum ab ipſo miniſtrãte, ſed etiã ab ipſa eccleſia catholica, uel ab ipſo cuius delegatione, & cõmiſsione fiunt idcirco licet qui ut inſtrumentũ alterius operatur extra charitatẽ ſit, ualorẽ tamẽ habebũt ſuffragia ex parte eius, qui ea commiſit miniſterio alterius, ſi ipſe charitatẽ habeat, nec ſi culpa mortali affectus. ſic ſane S. Tho. cõmuniter receptus eleganter explicat in 4. ſentẽ. diſt. 45. q. 1. art. j. ad 3. q. unde plura, quo euidentior ſit huius diſtinctionis utilitas, inferenda ſunt.

Primum, omniũ ſuffragiorũ potiſsimi ualoris eſſe Miſſę ſacrificiũ cum id ualorẽ habeat ex opere operato, & opere operante cauſa totius eccleſię, cuius nomine fit, & itẽ ipſiusmet miniſtri, uel eius, qui miniſtrium delegauerit. totius etenim eccleſiæ affectus, & charitas, præter ipſum opus operatum, maxime operantur quo ad ſuffragiorum ualorem.

Secundo conſtat, miſſam, qua ex parte ſacrificium eſt, & alia ſuffragia, maioris eſſe ualoris ſi fiant a bono miniſtro, quam a malo. auget ſiquidem ualorem ipſius miniſtri charitas, & deuotio, authore Tho. in 3. par. q. 82. art. 6. cuius opinio recepta omnino eſt.

Tertio hinc apparet, miſſam ut eſt ſacrificium, & cætera eccleſiæ ſuffragia, maioris ualoris eſſe, ſi fiãt ex commiſsione, & ordinatione illius, qui eſt in gratia, & charitatem habet, quam eius qui extra charitatem eſt. ſiquidem ſuffragiorum ualorem auget charitas illius, qui ea fieri cõſtituit, & cuius nomine fiũt ſecundum Thomam & communem in d. diſt. 45. artic. 2. ad 3. q. ſic quod diuus Gregorius ſcribit in j. parte paſtoralis. c. xj. cum is, qui diſplicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. cuius Gratianus meminit in princip. 49. diſt. intelligendum eſt quo ad ualorẽ orationis ab ipſo orante procedentem: nam hic ualor nullus eſt, quoties fit oratio nomine, & cõmiſſione alterius ab eo, qui non eſt in charitate: ualorẽ tamẽ habet ab eo, qui orationẽ, et ſuffragia alteri cõmiſit, ſi is charitatem habeat.

Quarto ſubinde manifeſtũ eſt, meliora eſſe, et denique gratiora ſuffragia facta a pluribus, aut plurimũ cõmiſsione, quã ab uno, uel unius inſtituto. quia horum charitas ualorẽ orationis auget, cũ maior ſit in pluribus quã in uno. Hoc ſat probatum eſt ex præcedentibus, ſi quę modo adnotauimus ad amuſsim fuerint conſiderata.

Quinto inde colligitur, orationẽ Dominicã, et horas canonicas ab eccleſia inſtitutas, meliores, & gratiores eſſe Deo cęteris paribus, quam reliquæ ſint orationes, cuius illationis ratio eſt, quia hę orationes fiunt nomine totius eccleſię: ſiquidem miniſterio orantis a tota eccleſia fiunt: atque ideo ualorem accipiunt a totius eccleſiæ charitate. Clerici etenim, & religioſi ex eccleſię inſtituto canonicas horas dicen-

ras dicentes, ut miniſtri eccleſiæ
præces iſtas ad Deũ ipſum emittũt.
Nec de his, nec de ſacrificio miſſæ
dubitandum eſt: iuſta communem
omnium traditionem. Sed de alijs,
qui ex eccleſię lege non tenentur
ad horas canonicas, eas tamen reci
tant, plerique dubitare poterunt, an
ut miniſtri eccleſię munere iſto fun
gantur. Et tamen egregius doctor
Martinus Azpilcueta in c. quando.
de conſecratio. diſt. j. notabi. 20. nu.
66. exiſtimat, has horas canonicas
a quocunque dictas, eccleſiæ nomi-
ne dictas cenſeri: cum ſint ab hac
ipſa eccleſiæ præcipue in hoc inſti-
tutæ, ut nomine totius eccleſiæ dicã
tur. Quæ quidem opinio pia, & be
nigna mihi uidetur. oportet igitur
hac ĩ cõtrouerſia ꝓcedere, an ſuffra
gia fiãt nõie totius eccleſiæ, eius in
ſtituto, et ab aliquo, ut eccleſię mini
ſtro, ut inde cõſtituamus grauiora, et
meliora, eſſe, quã ſi priuatim fiant.

¶Sexto, ſi pręmittamus quod om
nino præmittendum eſt, ualorem
ſuffragiorum eccleſiæ quo ad ſatis
faciendum per applicationem fini-
tum eſſe, & cuiuslibet ſuffragij tres
eſſe finitos ualores, quorum in hoc
.§. mentionem fecimus, illud erit
9 ſtatim conſtituendum, † ſuffragium
factum pro pluribus non tantum
prodeſſe cuilibet ex illis, quantum
ſi pro eo tantum fuiſſet exhibitũ.
Nam ſi utilitatem operis conſide-
remus quo ad debitum ex iuſtitia
primum, illud profecto finitum eſt,
& cuilibet operi conſtitutum. idcir
co certum hoc præmium, & finitũ
inter plures diuiſum, non pertine-
bit ad quemlibet ea ex parte, qua
pertinuiſſet, ſi inter pauciores diui-
deretur, aut denique ſi uni tantum
applicatum fuiſſet. quod euidẽti de-
monſtratione percipitur. At ſi conſi
deremus ualorem operis quo ad im
petrãdum a diuina liberalitate, nul
la eſt certitudo quid diuina maie-
ſtas pluribus, uel uni tribuet. Hæc
igitur illatio uerior eſt, & frequen
tiori calculo probata: eam etenim
collegimus ex Scoto in d. quodli-
bet. 29. diuo Thoma in 4. ſent. diſt.
45. q. 2. articul. j. ad 2. q. Innocen. in
cap. pen. ne prælat. uices. Imol. in c.
ſignificatum. de præb. Pręposit. in
c. ſacroſancta. 22. diſt. Caiet. opuſcu-
lis q. 2. de celebr. miſſ. Ioan. Andr.
& Abb. in cap. fraternitatem. de ſe
pult. Cardin. a Turre Crem. in c. nõ
mediocriter. de conſecrat. diſti. v.
Adrian. quodlibet. 8. artic. 3. Ioann.
Medina in tracta. de oratione. c. de
ualore orationis pro multis fuſæ
Marti. Azpilcueta in d. cap. quan-
do. de conſecrat. diſt. j. notabil. 20.
nu. 77. quibus non oberit authori-
tas Hieronymi in d. capit. non me-
diocriter. ubi inquit. Cum pſalmus,
uel miſſa pro cunctis animabus di-
citur, non minus quam ſi pro uno-
quoque diceretur, accipitur. Nam
illud tantum ex hoc deducitur, miſ
ſam dictam pro multis, eundem ua
lorem habere, ac ſi pro uno dicta
fuiſſet: nec inde ſequitur, quod ille
tãtus ualor unicuique ex illis mul-
tis inſolidum applicetur.

¶Septimo eſt obſeruandum, miſ-
ſæ ualorem ex opere operantis pro
cedere ab ipſa eccleſia catholica
cuius inſtitutione celebratur: & ab
10 ipſomet celebrante. † Idcirco Miſ
ſa maioris ualoris eſt, ſi fuerit a ſa-
cerdote charitatem habente cele-
brata, quam ab eo, qui extra chari-
tatem ſit: quia licet ualor procedens
ab eccleſia, quæ plures fideles cha
ritatem habentes continet, nuſ-
quam deficiat, etiam ſi malus ſa-
cerdos miniſtret, ille tamen ua-
lor qui a charitate miniſtri de-
ducitur, plane omnino deſidera-
tur, quoties miniſter mortali cul-
pa eſt affectus: quod ſatis colligitur

ex Thoma in d. quæſtio. 28. art. 6. & Gabriele in canon Miſſę. lect. 26. col. v. & 6.

¶Octauo hic infertur, reliquorum ſuffragiorum, quę priuato nomine non equidem totius eccleſiæ catholicę fiunt, ualorem procedere ab ipſo miniſtrante, & ab eo, cuius delegatione, & commiſsione miniſtrātur, unde ſi miniſter ſit extra charitatem; dimidia ualoris pars deficit: ſicut ex diuerſo, ſi miniſter ſit in gratia; is uero cuius commiſsione miniſterium fit culpa mortali impeditus a charitate ſit alienus; etiam deficiat dimidia ualoris pars. quod ſi uterque ſit extra charitatem, nullius ualoris eius ſuffragium iſtud, etiam ſi pro iuſtis miniſtretur, quo ad effectum ſatisfaciendi: iuxta opinionem, quam ex Diuo Thoma ſuperius probauimus. §. prędeden. nu. 7. & cōſtat iſthęc octaua illatio ex notatis per S. Thomā communiter receptum in 4. ſenten. diſt. 45. q. 2. articu. ſ. ad 3. q. Hæc denique de ſuffragiorū ualore, & effectu.

¶His omnibus adijciendum eſt,
11 † uiuorum ſuffragia, ſi fiant pro defunctis exiſtentibus in purgatorio eis quidem ita prodeſſe, ut ex rigore iuſtitiæ ſatisfaciant pro temporali pœna, quam in eo loco defuncto rum animæ pati debent in ſatisfactionem; quę non fuerat plene in hoc ſeculo corporis labore conſummata: quod probatur Machab. ij. c. 12. ubi oblatum fuit ſacrificium pro mortuis. Sancta, inquit, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis ſoluantur. a peccatis in quam id eſt a pœna temporali, quā pro peccatis animæ patiuntur in purgatorio: ſecundum Auguſtinum lib. de cura mortis agend. cap. ſ. eundem pulchre de Ciuitate Dei li. 12. c. 13. c. animæ defunctorum. 13. q. 2. ubi Cardi. a Turre Crema, S. Thomas in 4. ſent, diſt. 45. q. 2. art. 2. ad 2. q. & eſt uere catholica concluſio, quę aduerſus Hęreticos probatur multis authoritatibus, quas de ſuffragijs, & purgatorio tradidere Roffenſis, Ioan. Eckius, Alfonſus a Caſtr. Io. Bunderius in compēdio, & alij catholici, qui noſtra ętate contra peſtilentiſsima Lutheri dogmata ſcripſere. item de indulgētijs eccleſiæ, quod ratione ſuffragij, & eius ui proſint exiſtentibus in purgatorio tenuerunt omnes communiter præſertim S. Thomas & alij in 4. ſentē. diſt. 45. Cardi. Abb. & doct. in c. quod autem. de pœnit. & remiſſ. Felin. in tract de indulgē. col. 7. Sylueſt. uerbo indulgētia. q. 7. Caiet. optime in tractā. de Theſauro indulgent. q. v.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Suffragiorum communio du pliciter conſideratur.*
2 *Excommunicatio maior, qua ſuffragiorum communione quempia priuet?*
3 *Peccatum mortale, an priuet ſuffragiorum eccleſiæ cōmunione?*
4 *An poſsit quis pro excommunicato maiori excōmunicatione orare et quid ꝓ mortali peccatore.*
5 *Excommunicatus ſacramenta eccleſiæ uel conferens, uel ſuſcipiens, peccat mortaliter.*
6 *Sacramentum ordinis ſuſceptū, uel collatum ab excommunicato quem effectum habeat?*
7 *Sacramentum pœnitentiæ ab excommunicato ſuſceptum, uel miniſtratum, an teneat: uel ſit iterandum?*

Excomu-

8 *Excommunicatus, an ſit ſacramẽti pænitentiæ miniſter in articulo mortis?*

9 *Excommunicatus maiori excommunicatione celebrans irregularis eſt: & ini i de celebrante coram excommunicato: & de excommunicato, qui authoritatem praſtat celebrationi.*

.§. VI.

HACTENVS, lector optime, de ſuffragiorum eccleſię ualore breuiter quidem egimus, vt hinc appareat, quid referat, excommunicatũ ſuffragijs eccleſiæ priuatũ eſſe, ac deſtitutum. quod modo apertius conſtabit, ſi quę antea diximus ſpecialibus quibuſdam propoſitionibus exponamus.

1 † Etenim ualor ſuffragiorum dupliciter cõſideratur, quo ad eorũ participationẽ. uno quidẽ modo uirtute charitatis, quę omnes fideles cõnectit, ut ſint unũ corpus in Chriſto Ieſu: cuius eſt propria illa ſanctorũ cõmunio, de qua in ſymbolo mentio fit ca. loquitur.24.q.j.& ad Epheſ.c.4.inquit Paulus, unũ corpus, & unus ſpiritus, & una ſpes uocationis noſtrę, unus dominus, una fides, unũ baptiſma, unus Deus. text. optimus in c. firmiter.§.ult.de ſum ma trini. Hęc igitur charitas facit omnia bona, & ſuffragia eſſe cõmunia. Alio modo ſuffragia quo ad eorum ualorẽ, & eius cõmunionem conſiderãtur ex animo, intentione, & applicatione facientis & operantis. Hac diſtinctione utitur S. Thomas in 4.ſent.diſt.45.2.q.art.4. ad 1.& ad 2. quem alij cõmuni omniũ conſenſu ſequuntur, repetit idem S. Thomas in diſt.18.quęſt. 2.articu. j.ad.j.q.& Adria.quodlibet.8.arti. 3.poſt Paluda. in diſt.18. in quæſt. j. quibus ita conſtitutis, ſequentia proponimus.

2 ¶Prima propoſitio. † Excõmunicatio maior nõ priuat excõmunicatũ illa ſuffragiorũ eccleſię cõmunione, quæ a charitate procedit: cũ illa priuatus fuerit per mortale crimẽ, cuius cauſa fuit excõmunicatione affectus. ſic ſane S. Thomas communiter receptus explicat in d.q.2. art.j.diſt.18. et Grabriel. poſt alios, in canone miſſæ, lect.27.col.7. unde conſtat, iniuſte excommunicatum minime hac communione priuari: quod ſatis manifeſtum eſt item nec excommunicatũ minori excõmmunicatione, cũ ea non inferatur propter peccatũ mortale, ꝙ hac cõmunione priuat. Tandẽ illud certiſsimũ eſt huius communionis priuationem mortali peccato, non excõmunicationis tribuendã fore. ſiquidem qui inique eſt excõmunicatus, ratione huius excommunicationis nequaquã iſta communione deſtituitur. cũ iniuſta excõmunicatio nõ tollat charitatem, qua manent unionis uinculum, & communio: ſi uero quis iuſte fuerit excõmunicatus, peccatum mortale cuius cauſa lata in eũ fuit excõmunicatio, priuauit eum charitate, quę huius communionis radix eſt. His accedit ꝙ Miſſę ſacrificium non habet effectũ quo ad operationẽ operis operati, niſi in his, qui per fidẽ & charitatẽ uniuntur: ſecundum Tho. in 4. parte q.79.artic.7.a d.j. quamobrẽ quo ad hanc communionem nulla eſt differentia, nec quidquam refert, ſit peccator mortali culpa affectus: excommunicatus, uel non.

¶Secunda propoſitio. Excommunicatio maior priuat quem illa ſuffragiorum eccleſię communione, q

ab applicatione, & intentione, totius eccleſię radicem habet. Probatur hæc concluſio ex eo, ꝙ eccleſia minime uult communia ſuffragia applicare, nec orare pro his, qui extra eam ſunt, ſed tantum pro membris eius ab ea nondũ abſciſsis, & ſegregatis: quemadmodum concordi omniũ ſententia ſatis eſt expeditũ: idcirco hæc ſecunda propoſitio palã infertur, & notatur a S. Thoma, et his, quos in proxima aſſertione citauimus. & Sylueſt. uer. excommũnicat. j. col. 2.

¶ Tertia concluſio. Excommunicatus maiori excommunicatione, minime comprehenditur ſub orationibus, & ſuffragijs ab eccleſia generaliter pro eius membris exhibitis. quod cõſtat ex proxime dictis: et eſt omniũ cõmunis cõcluſio. quicquid in contrariũ ſenſerit Hoſtien. in c. cum uolũtate. de ſent. excom. col. 2. & ſumma confeſſor. li. 2. titu. 3. queſt. 159.

3 ¶ Quarta concluſio. † Peccator etiam mortalis criminis reus ſubgeneralibus eccleſię ſuffragijs pro membris eius inſtitutis comprehenditur: quia per fidem eccleſię mẽbrum eſt nondum publica anthoritate ab eccleſiæ cõmunione ſeparatũ. Hæc apparet ex applicatione eccleſię, quæ pro mẽbris eius orat. Eſſe autem peccatores eccleſiæ mẽbra iam ſuperius probauimus in hũius relectionis principio nu. 6. idcirco receptum eſt quod in concluſione proponimus. Siquidem pręcitati authores fatentur, communionẽ ſuffragiorum eccleſię ab eius intentione, & applicatione procedentẽ, membris eccleſię quibuſcunque cõuenire tametſi hæc eccleſiæ ſuffragia nõ ita utilia ſint exiſtentibus extra charitatẽ, ſicuti his ſunt, qui charitatẽ habẽt. ꝙ apparet ex adnotati in 4. §. pręced, & nihilominus adhuc plurimũ utilitatis hęc ſuffragiorũ cõmunio affert peccatoribus. Primũ etenim ad defendendũ eos a tẽtatione dæmoniis, qui hoſtis acerrimus eſt. Et ad protectionem Dei, qua diuina maieſtas ſpeciali cura filio eccleſiæ cuſtodit, ad impetrandã a Deo illuſtrationẽ cordis, ut citius, ac facilius a peccatis abſtineãt ad bona temporalia: deniq; ad alia multa, quæ colligi poterunt ex his authoribus, quorum mentionem fecimus in. §. 4. nu. xj. quibus quidem utilitatibus excõmunicatus maiori excommunicatione omnino priuatur: authore Tho. in 4. ſenten. diſti. 18. q. 2. articu. j. ad. 2. q. ut hinc plane ſit compertum quod nõ ſemel iã in principio huius relectionis admonuimus, quantum quo ad interiores, & interiora damna excommuninicatio differat a mortali peccato, quod et Hoſtien. c. Ioan. And. adnotarunt in cap. ita quorundam, de iudæis. & Çaieta. eleganter in tractatu 17. q. capitu. decimoterrio. Ex quo libet obiter obſeruare, eccleſiam catholicam quandoque pro excommunicatis, Hæreticis, Saracenis, & infidelibus orare: non equidem ut pro membris eccleſiæ, orationibus ad eccleſiæ membra coadiuuanda inſtitutis, ſed ut exteris, & ab unione eccleſię alienis, quibuſdam orationibus in id ordinatis, quod dignetur diuina maieſtas eos reducere ad eccleſiæ unitatem & pœnitentiam quemadmodum notant S. Thomas in 4. ſent. d. ſt. 18. q. 2. art. j. ad. j. q. Card. a Turre Crema. in c. ſi quis Epiſcopus. 11. q. 3. Syluef. uer. excõmunicatio. j. col. 2. et uerb. oratio. q. 4. ſic deniq; orat eccleſia in die ueneris ſancti pro Hęreticis, Paganis, Iudęis, et infidelibus non ut membris eccleſiæ ſed alijs ad hoc orationibus inſtitutis.

Quinta

4 ¶Quinta concluſio.† Non poteſt quis ut eccleſiæ miniſter orare pro excommunicatis maiori excommunicatione, his orationibus, quæ pro membris eccleſiæ fieri ſolent. Hanc aſſertionem Sanctus Thomas, & alij paulo ante nominatim citati expreſsim exponunt, et, ea communis eſt. idem in ſpecie notat Gabriel in dict.lectu.26. col. 7.notant doct.in capit. cum uoluntate. de ſenten. excom. & in ca. a nobis.2.eo.titu.

¶Sexta concluſio. Poterit quilibet chriſtianus priuatis orationibus pro excommunicato etiam maiori excommunicatione priuatim orare non enim tunc nomine eccleſiæ pro excommunicato, ut pro membro eccleſię oratur.atq; ita S.Tho. communi omnium conſenſu receptus aſſeuerat in 4.ſent.diſt.18.q.1. artic.j.ad j.q.Sylue. uerb. excommunicatio.j. q. j. & eſt communis opinio, ex qua ſunt omnino explicanda quę Abb. & alij adnotarunt in d.c.a nobis.

¶Septima concluſio.Poteſt ſacerdos in miſſę celebratione dum ſecrete orat,in priori parte ante conſecrationem Hoſtię pro excommunicato ſpeciali oratione orare. Huius concluſionis ratio ea eſt, quod tunc ſacerdos orat ut priuatus: non ut miniſter eccleſię:quia ratione ita uiſum eſt Syueſt.uerb. excommunicatio.j.col.2. quem ſequitur Martin.Azpilcueta in c.quando.de conſecra.diſt.j.notab.19.nu.71. quo in loco latius hac de re tractat.

¶Octaua cōcluſio.Quilibet Chriſtianus uel ut miniſter eccleſię, uel ut priuatus,orare poteſt pro peccatoribus nondum uita functis, huius aſſertionis ueritas ex eo conſtat, quod eccleſia minime intendit ab eius generalibus ſuffragijs excludere exiſtentes in mortali peccato: modo per excommunicationem nō fuerit hi ab unione fidelium ſegregati:ſicuti modo abnotauimus.Poſſe autem orari pro peccatore uiuo: non tamen pro eo, qui iam in mortali crimine deceſsit, probat Thomas in 2.2.q.83.arti.7.cap. pro obeuntibus.13. q.2.can. placuit.13.q. v.glo.in c.ex parte.j.de ſepultu.idē S.Thomas in 4.ſententia. diſtinct. 45.q.2.arti.2.Cardin.a Turre Cremata in canon. tempus. 13. q.2. & hæc eſt omnium communis ſententia.Ex pręmiſsis apparet, quonam modo intelligendum ſit quod Gabriel aſſeuerat in cano.miſſæ.lectu. 26.col.7.ſcribens ſacerdotem eccleſię miniſtrum non poſſe ſpeciali oratione pro excōmunicato in miſſa orare.Etenim non poteſt ſacerdos ut miniſter eccleſię nec ſpeciali,nec generali oratione pro excommunicato orare, ut pro membro eccleſię: poterit tamen in parte miſſæ, quà ſibi licet priuatis orationibus uti,pro excōmunicato orare,et erit iſthęc oratio priuata:non equidem publica.

¶Nona concluſio. Poterit quis ut eccleſię miniſter,uel ut perſona publica,ſecrete tamen,orare,aut ſacrificium applicare illi excommunicato,qui mortalis criminis iam pœnituit,& diligenter abſolutionem impetrare curauerit: licet nondum ſit abſolutus. Hoc colligitur ex Hoſtien.communiter recepto,in d. ca. cum uoluntate.de ſenten. excomm. notat Marti.Azpilcueta in canon. quando. de conſecrat. diſtinctio. j. notab.19.nu.68.Nam & hic etiam generalia eccleſiæ ſuffragia utilia ſunt,nec is ab eis excluditur:ſecūdum Cardinal. a Turre Cremat. in cap.ſi quis Epiſcopus. 11. quęſt. 3. poſt Ricard. in quarta ſentent. diſtinct.18.& Floren.3. parte titul. 24.cap.76.

Nono &

¶Nono & principaliter ab ipſius definitionis uero ſenſu apparet, eſſe alium excommunicationis effectũ, 5 quo ſatis probatur, & efficitur, †ex cõmunicatũ maiori excommunicatione priuatum eſſe paſsiua & actiua ſacramentorum participatione. text. optimus in cap. ſi celebrat. de cleric. excom. miniſtran. cap. cum illorum. de ſenten. excom. & in cap. Apoſtolicę. de cleri. excom. miniſt. quibus in locis hoc ipſum communiter receptum eſt in hunc ſenſum, quod male faciat, & illicite præcipiat excommunicatus ſacramenta eccleſię, peccat etenim & mortaliter propter grauem iniuriam, quam infert ſacramentis eccleſię, ea percipiens in eo ſtatu, quo iuſt. ab eccleſiæ communione eſt ſegregatus. idcirca qui ita ſenſura hac affectus percipit ſacramenta. graue ſacrilegium committit in ipſum Deum, & eccleſiã. quod probatur ea ratione, quę dictat, ſacramenta non eſſe percipienda, nec danda ab eo, qui ſe exiſtimat mortalis culpę rem eſſe. tex. celebris de recipiente in ca. illud. 95. diſt. quo in loco Inno. tractans de ſacramento extremę unctionis inquit: Non pœnitentibus iſtud fundi non poteſt: quia genus eſt ſacramenti. tex. item ad idem in cap. per Eſaiam j. q. j. uerſ. hoc pene. ibi omnia ſacramenta proſunt digne ſumentibus. igitur indigne ea accipiẽtibus nocet. Facit & ad hæc ratio elegans. Sacramenta inſtituta ſunt a Chriſto Ieſu, ut per illa gratiam primam, uel eius augmentum conſequamur. Is ergo qui credit ſe eſſe in eo ſtatu, qui gratiæ conſequendæ repugnat, ſcire debet, ſe in uanum ſacramentum accipere igitur irreuerentię crimen erga ſacramentum committit. omne ſiquidem illud, quod ad irreuerentiam rerum ſacrarũ pertinet, ad iniuriam Dei fit: & ideo ſacrilegium eſt: ſecundum S. Tho. 1. 2. q. 99. articul. j. de dante conſtat in dict. c. per Eſaiam. uerſi. Hoc pene. dum dicitur: omnia ſacramenta indigne tractantibus obſunt. proſunt tamẽ per eos digne ſumentibus. Et in ſpecie de euchariſtia nemo uſquam dubitauit: cum Apoſtolus ſcripſerit. 1. ad Corinth. c. 12. Probet autem ſeipſum homo priuſquam de pane illo edat: ac deinde de illo, Qui indigne ſumpſerit, inquit, iudicium ſibi mãducat, & bibit. de ſacramento baptiſmi probatur ĩ c. firmisſime. 15. q. j. & cap. omnis. canon. agunt. de cõſecrat. diſt. 4. docet S. Thomas 3. part. q. 68. arti. 5. ad hoc etiam conducit text. de confirmatione ſacramento in c. vt ieiuni. de conſecrat. diſt. v. & pleraque alia, quę de præmittenda confeſsione ante ſacramẽtorum ſuſceptionem ex Theologis tradit Martin. Azpilcue. in princ. de pœnit. diſt. v. in ultim. parte glo. nu. 33. & ſequent. Qui in ca. j. §. ſacerdos. nu. xij. de pœnit. diſt. 6. ex eo text. adnotauit mortale crimen committere, qui culpa mortali affectus eccleſię ſacramentum alteri miniſtrat, modo id faciat ut eccleſiæ miniſtet, & actus is ad conſecrationis ordinem pertinet. quod S. Thomas docet in 3. part. q. 64. artic. 6. quod ſi ita certum eſt, ſacramenta illicite dari, & adſumi ab exiſtenti in mortali peccato idem erit in eo qui præter mortalem culpam cuius cauſſa a cõmunione eccleſię ſepoſitus eſt, extra fideliũ conſortium ſegregatus, minime cẽſetur membrũ eſſe eccleſiæ.

¶Cęterum etiam ſi excommunicatus grauiſsime peccet ſacramenta eccleſię contractans uel miniſtrando, uel ſuſcipiendo conſtitutiſsimũ eſt, ipſa ſacramenta uere conferri, et adſumi, quod manifeſte probabitur, ſi

tur, ſi conſideremus, ſacramentum bàptiſmi uel datum, uel acceptum ab eo, qui extra charitatem eſt, uerum eſſe ſacramentum.c.tunc ualere.de conſecra.diſt.4. ſic & ſi quis excommunicatus confirmationis ſacramentum accipiat, uere confirmatus eſt. nec erit confirmatio iteranda. quod item uerisſimum eſt & de euchariſtiæ ſacrmento: ſiquidem dubio procul excommunicatus conſecrat, & uerum recipit ſacramentũ. argu.eorum, quæ notantur in ca.de homine.de celebra.miſſa.cap. intra catholicam.j.q.j. Nam & matrimonium contractum ob excommunicato, uerum eſſe matrimonium, & ſacramentum, probauimus in epitome in 4.decret.2.parte,c.6.in prin. ubi etiam aſſeuerauimus, religionis profeſsionem factam ab excõmunicato ualidam omnino eſſe.

6 ¶De † ordinis ſacramento illud conſtanter aſſeueramus, uere dari ab excommunicato, & excommunicato quo ad charactere, licet non quoad executionem: ab illa enim donec ſubſequatur diſpenſatio, ſuſpenſus eſt ipſe ordinatus, ſiue ignorans, ſiue ſciens ipſum, uel ordinis collatorem excõmunicatum eſſe, ordines ſuſceperit. Hoc probatur quo ad primam eius aſſertionis partem in c.prçter hoc.§.verum. 32. diſti. text.in c.j. uerb. irritas.ubi glo.& in c.ij.de ſchiſma.c.cum illorum.de ſenten.excommu. c.j.& ult.de eo, qui furtiue ordi. recepit.c.j. & 2.de ordinat.ab Epiſcop.qui renunciauit Epiſcop.quibus in locis itidem conſtat ſecunda concluſionis pars: nempe, ita ordinatos non poſſe miniſtrare in ordinibus ſuſceptis, nec eorũ exequutionem habere & hçc eſt omnium concors ſententia, quæ nõ poteſt iure negari: quippe manifeſte in prçcitatis locis conſtet, De diſpenſatione autem eſt adnotandum quo ad tertiam partem concluſionis, eam regulariter a romano pontifice impetrandam fore in hoc caſu prçſertim ſi detur in recipiente ordines certa ſcia, ca.j.de ordin.ab Epiſcop.qui renuntia.Epiſco.vbi idem apparet, ſi ſit ignorantia craſſa, aut ſupina.& ca.cum illorum. de ſent. excommu. part. j.quod ſi ignorantia probabili affectus quis uel excõmunicatus, uel ab excommunicato ſuſceperit ordines, ab Epiſcopo proprio, qui in eo actu minime deliquerit, diſpenſationem obtinebit. tex.in c.vltim.de ordin.ab Epiſco. qui renuncia. Epiſcop. notant doct. præſertim Henric.in d.c.j.de ſchiſmat.& in d.c.cum illorum. ubi cæteri docto. idem cõmuniter adnotarunt, excipientes religioſos: id eſt eos, qui poſt ordinem ita ſuſceptũ religionem profiteantur. etenim his etiam ſcienter ordinationi, & ordinum ſuſceptioni operam dantibus diſpenſatio concedi poterit ab eorum prælatis: & idem, ſi poſt religionis ingreſſum ita fuerint ad ordines promoti. quæ quidem exceptio deducitur ex d.c.cum illorum. 2.parte,& capitu.2. de apoſtat. Inno.tamen in.c.j.de ſchiſmat.ſcribit, Collationem ordinum fama ab excommunicato, uel excõmunnicato, probabili tamen ignorãtia excommunicationis, ita ratã eſſe, ut abſq; ulla diſpenſatione eius ſit exequutio permiſſa, ac poſsit ita ordinem accipiens abſq; irregularitatis pœna in ſuſceptis miniſtrare, & ad alios ordines promoueri. huic ſentẽtiæ acceſſerunt Panorm.in c.veritatis.de dolo & cont.num.46. Collectari.in d.c.vltim.de ord.ab Epiſc. qui renunci.epiſcop.idem tenet Huguitio relatus a glo.in canon.ab excommunicatis.9. q.j. Repetit idem Pan.& ibi Felin.col. penu.in cap. ad probandum.de re iudic.idque uerius eſſe

rius eſſe cenſet Alfonſus a Caſtro lib. 2. de poteſta. leg. pœnalis. c. 15. Nihilominus contrariam ſententiã ueriorem eſſe cenſemus. Semper etenim diſpenſatio neceſſaria eſt, ſiue adſit probabilis ignorãtia, ſiue præceſſerit ſcientia: ſecundum glo. in d. can. ab excõmunicatis. & in c. ſi a ſimoniacis. j. q. j. gl. in d. c. j. de ord. ab epiſco. qui renunciat. epiſ. et in ca. j. de ſchiſmat. ubi Henr. poſt alios ibi & in d. ca. cum illorum. de ſent. excom. hanc opinionem probat, quæ communis eſt ſecundum Abb. in d. cap. ueritatis. de dol. & cont. num. 46. & hæc eſt tutior opinio ſecundum eundem & Anani. num. 12. in d. cap. j. de ſchiſma. Seluam de benef. 2. part. quæſt. 12. col. 3. idem fatetur Abbas in d. cap. ueritatis. Sepiſsime enim abſque culpa quis exequutione ordinis ſacri ſuſpenditur, & irregularis fit: tamet ſi abſque eius culpa non puniatur pœnis iure alioqui ſtatutis aduerſus eos, qui prohibitum actum fecerint. gloſſ. in capitu. illud. & in capitu. Apoſtolicę. de cleric. excommunic. mi. & ibi. Card. gloſ. in capitu. quanto. 2. quæſt. v. Hæc uero, quę diximus, adeo uera ſunt ut cum excommunicato ſcienter ordines recipiente, nullus pręter Papam diſpẽſet, etiã ſi excõmunicato eiuſmodi ſit, quod ab ea Epiſcopus abſoluere ualeat: ſecundum Ioan. Andreã, Henric. Anto. Abb. & Feli. in dict. capit. cum illorum. tex. & ibi Abb. in capitul. ultim. de eo, qui furt. ordinem recepit. Panormita. in capit. j. eod. titul. 4. notabi. Angel. uerb. irregularitas. §. 22. Sylue. in eo. uerb. uerſic. ſecundo quęritur. Ioann. Bernard. in practica criminali. capi. 13. Nec quidquam in contrarium urget argumentatio romani põtificis in d. c. cum illorum. dum aſſeruit, nõ poſſe diſpenſare cum excõmunicato recipiente ordines eum, qui non poſsit ab excõmunicatione abſoluere: quaſi ſenſerit a cõtrario, poſſe eũ diſpenſare, qui poſsit abſoluere. Nã iſthęc collectio deficit: quia iure ſatis probatur, nõ poſſe cũ irregulari diſpẽſare eũ, qui põt a peccato, quo contracta fuit irregularitas, abſoluere: ſiquidem ſacerdos, uel alius homicida abſoluitur ab homicidij peccato, per quencũque ſacerdotem. c. Deus qui. de pœniten. & remiſſ. & tamẽ irregularitatẽ ex homicidio contractam ſolus Papa tollit. c. 1. de re iud. i 6. quo fit, ut illud ſit ſatis receptũ, poſſe ſacerdotẽ ordinariũ abſoluere a peccato, cuius ratione contracta fuerit irregularitas, licet ab ipſa irregularitate minime poſsit pœnitentẽ eximere: quod expreſſim notãt Caie. in ſumma, uerb. irregularitas. Card. in clem. dudum. de ſepult. q. 8. Martinus Azpilcueta in c. j. §. caueat. de pœnit. diſt. 6. num. 26. licet contrariũ in hoc ipſemet Cardi. ſenſerit clem. j. de priuileg. q. 37. & Calderin. conſi. 19. tit. de regularib. quibus potiſsimum ſuffragatur tex. in extra. j. de priuileg. inter cõmunes. conſi. 4. uerſ. obſeruet. quę tamẽ, quidquid ibi dixerit gl. erit intelligenda quo ad abſolutionem ab irregularitate, non quo ad abſolutionem a peccato, cuius cauſa contracta fuit irregularitas: nã ab eo poterit is abſoluere, qui ab alijs peccatis poterat abſolutionem miniſtrare. Et ne quis exiſtimet, illã cõſtitutionẽ eſſe intelligẽdã adhuc de abſolutione a peccato in his tñ, q̃ cõfeſsiones audiũt, et abſoluũt ſibi iure ordinario nõ ſubditos, ex priuilegio quidẽ, obſeruãdũ erit iam hãc dubitationem per eas cõceſsiones, quas bullas uocãt, ſublatã eſſe: pręſertim quia per eas datur poteſtas abſoluendi a peccatis multis, quorũ cauſa irregularitas contrahitur: li-

cet non competat ex eis facultas diſpenſandi in irregularitate. Tamet ſi abſq; harum literarū priuilegijs, quod prius communem opinionem ſequuti probauimus, tenendū fore cē ſeam, ex his colligitur euidenter, quo ad effectum iſtū, de quo in hoc uerſ. de ordinis ſacramēto, egimus, magis operari maiorem excōmunicationē, quam peccatum mortale.

¶ Super eſt de ſacramento pœnitē
7 tię hic agere. † an abſolutio pręſtita excommunicato ſit iteranda, & teneat? quam quęſtionem iam olim tractarunt uiri equidem doctiſsimi: & prę cęteris Martinus Azpilcueta meus olim, & nunc obſeruandiſſimus pręceptor in cap. ult. nu. 38. & in ca. j. §. cautus. nu. 23. de pœniten. diſtincti. quinta, cuius aſſertiones, ut propoſitę materię ſubſeruiā, breuiter admodum paucis additis exponam.

¶ Prima concluſio. Sacrilegium eſt, uel ſacramentalem abſolutionē excommunicato ſcienter exhibere, uel ipſum excommunicatum eā recipere. Hoc probatur ex his, quę paulo ante tradidimus, ubi oſtendimus, excōmunicatum maiori excōmunicatione priuatum eſſe ſacramentorum perceptione. & hęc eſt communis opinio.

¶ Secunda concluſio. Excommunicatus maiori excommunicatione affectus, eius tamē, iuſte quidem ignarus, ſi a peccatis, abſolutionis ſacramento fuerit abſolutus, non tenetur ad iterandam eam confeſsionē. Huius concluſionis probatio deducitur a capitu. Apoſtolicæ. de cleric. excommu. miniſtr. & eam ueram eſſe cenſet Caiet. in ſumma. uer. Abſolutionis impedimentum. verſ. utrum. & uer. confeſsionis iteratio. & in opuſculis. q. 1. de qualit. confeſſ. quē ſequitur Marti. Azpilcueta in dicto c. ult. nu. 45. hanc, & pręcedentē cōcluſionē latius probans. tamet ſi Angel. in uer. confeſsio. v. §. 10. & uerb. interrogationes. in fi. exiſtimet, poſſe iuſte ſacerdotem pœnitentem, quē ab excommunicatione ſoluere non poteſt, prius a peccatis abſoluere, & demum illū ad ſuperiorem pro habenda excommunicationis abſolutione dimittere. ſic & Angel. opinionē reprobat Syluest. verb. confeſsio. j. §. iiij.

¶ Tertia concluſio. Excommunicatus maiori excommunicatione, qui ſcit, ac fatetur ſe excōmunicatum, putans iuſto quodam iuris, uel facti errore, attenta eius qualitate, ſe poſſe prius a peccatis quam ab excommunicatione abſolui, nō tenebitur, confeſsionem iterare, ſi fuerit a peccatis tantum abſolutus. Eadem fere authoritate probatur hęc concluſio, qua præcedens: eamque Caieta. & Martin. expreſsim tenent. quamuis Palud. in quarta, ſentent. diſtinct. 22. quęſt. 3. & Syluest. uerb. cōfeſsio. j. § 4. probare uelint, confeſsionē iterādā eſſe in hac ſpecie non obſtante. probabili, & iuſta excōmunicationis ignorātia, idque ea ratione fulcire conantur, ꝙ incapax ſit excommunicatus ſacramentalis abſolutionis. quæ quidem ratio falſa eſt in eo ſenſu quo ipſi accipiunt, ſiquidem ſacramēta quo ad eorum uim excommunicatis conferuntur: ſicuti paulo ante probauimus: licet quandoque non operentur proprium effectum propter obicem illis appoſitum. Et tamē data iuſta ignorātia, & probabili, nullus obex ſacramento abſolutionis quo ad effectum opponitur, ab ipſo excommunicato, qui uere pœnitet, & bona fide, ut Caiet. cenſet, ſacramentum pœnitentiæ accipere curat. Et ſane ſi Palud. opinio uera eſt, quam & Adria. aſſeuerat in. 4. ſent. in tract. de matrimonio. q. j. ſcribens, Roma-

bens Romanũ pōtificē per excōmunicationē latã in aliquē, eũ efficere materiam, ineptã, & incapacē ſacramētorum: profecto minime poterit iure probari ſecũda concluſio, quã hac in quęſtione proponimus. uere tamē hæc Palud. & Adriãi aſſertio nequaquã admittēda eſt, per multa quidē, & per ea, quę modo de ſacramēto ordinis adnotauimus.

¶Quarta concluſio. Excommunicatus, qui ſcit uel ſcire debet, ſe non poſſe prius a peccatis quã ab excõmunicatione abſolui, abſolutionē tamē a peccatis petens præmiſſa cõfeſsione ſacramentali, & eam accipiēs, tenetur eãdē confeſsionē iterare. Huius aſſertionis authores citare poſſumus Syluest. Palud. & Adriã. qui ea ratione utuntur, ꝙ excõmunicatus ſit ſacramētorũ incapax: & præſertim huius. Eandē cõcluſionē admittunt, ac ueram eſſe cõtendũt Martinus Azpilcueta in d. c. ult. de pœnit. diſt. v. n. 48. & Io. a Medina de pœnitent. tract. 2. ca. de confeſsione ab excõmunicato facta. aliã tamē rationē in eius probationē inducentes, hac ſane argumētatione. Etenim aut hic pœnitēs nõ confitetur hoc peccatũ, quo peccat uolens abſolutionē ſacramētalē excommunicatus accipere, uel ignorãtiã ita ſupinã ut plane a peccato nõ excuſet, & cõfeſsio integra nõ eſt: atq; ideo omnino iterãda. Aut cõfitetur culpã iſtã, a qua minime diſcedere proponit, ut patet: quia peccato ſtatim operam dat: & tũc obicē ponit ſacramento ex imperfectiſsima contritione. & ideo ſe indignũ efficit abſolutione ſacramētali, nec abſolutio tenet & tenetur ea ex cã confeſsionem iterare. Quemadmodum Ioan. Gerſon argumentatur in 3. parte. fol. 191. cap. quæritur. colum. 2. Cæterum Caieta. in dict. uerb. abſolutionis impedimenta cõtrariam ſententiam probare nititur exiſtimans, abſolutionem ſacramētalem ualidam eſſe in hoc caſu: & illicite detur. & accipiatur, nec eo tempore proprium effectum in pœnitentem, & confeſſorem habeat: atque hac ratione deducitur, confeſsionem non eſſe iterandam. Ad cuius opinionis probationem illud eſt maxime obſeruandum, quod uere Ioã. a Medina. & Martinus Azpilcueta fatentur eorum ſententia minime poſſe probari ea ratione, quod excommunicatus ſit incapax huius ſacramenti. unde oportet aduerſus Caieta. diſputantibus, omittere Palud. Sylueſt. & Adria. rationē, quia ea falſa eſt. idcirco deueniendum eſt ad eam rationem, qua contenditur, abſolutionem ſacramentalem inualidam, & nullã eſſe propter defectũ contritionis, uel attritionis, quę uirtute ſacramenti poſsit fieri contritio: qua de re nos latius egimus ſuperius in. §. 4. num. 13. & plane ubi excommunicatus non confitetur, nec manifeſtat ſacerdoti ſtatũ eius & peccatum, quod uel ex ſcientia iuris, uel ex ſupina ignorantia contraxit uolens abſolui a peccatis prius quam ab excommunicatione, dubio procul confeſsio integra nõ eſt, & hac ratione ſacramentalis abſolutio minime confertur; eritque iteranda confeſsio. Quod ſi excommunicatus manifeſtet ſacerdoti excommunicationē, & culpam illam, qua afficitur uel ſcientia iuris, uel ignorantia ſupina, uolens prius a peccatis, quam ab excommunicatione abſolui, et nihilominus abſoluatur: dicēdum erit, abſolutionem ſacramentalem eſſe, non obſtante obice, qui eius effectui oppoſitus ē, atq; ob id minime iterandã eſſe confeſsionem: ſi ſequamur opinionem, qua ex diuo Thoma in d. nu. 13. adduximus. At ſi cõtrariã ex Adria.

Medina, & alijs ,pbauerimus, ſatis iïdẽ probari debet & hæc quarta concluſio cõtra Caie. cuius tandem opinio, ut inibi diximus, frequẽtiori Theologorum iudicio probatur.

¶Quinta concluſio. Abſolutio ſacramentalis prꝍſtita a ſacerdote maiori excommunicationis ligato eo, caſu, quo neceſſario uitandus non eſt, ualet, & tenet, nec eſt omnino iteranda. Hæc concluſio probatur argumentatione a diuiſione deducta. Nam hæc abſolutio uel eſt nulla ex eo, quod eam ſuſcipiens obicem peccati, abſolutionis ſacramento opponat: uel quia ſacerdos nullã poteſtatem, habet abſolutionẽ iſtã ſacramentalẽ miniſtrandi. nullum autem horum in hoc caſu impedimentũ præſtat: igitur abſolutio ſacramentalis eſt, & ualet. Non primum: ſiquidẽ nullam habet culpã ſuſcipiens ſacramẽtum ab eo excõmunicato, quem uitare minime tenetur: ut conſtat, ergo nequaquam mortaliter peccat: & ideo obicem mortalis peccati non ponit ſacramẽto pœnitentiæ. Nec item ultimum quicquam impedit, quia ea iuriſdictio, quæ ad abſolutionẽ eſt neceſſaria, adhuc manet penes excommunicatum ex eccleſiæ catholicę permiſſione interim, ꝙ eum non eſſe uitandum lege lata ad publicã ſtatuit. Quã obrem concluſionem iſtã uideo probari ab Adriã. in 4. ſent. tract. de confeſsio. dub. ix. Caiet. uerb. Abſolutionis impedimenta. Medina in tract. 2. de pœnitentia, ca. de confeſsione confeſſori excommunicato ſcienter facta. Martino Azpilcuet. in c. j. §. laboret. de pęniten. diſti. 6. num. x. & ſequentibus. Oportet tamen hic memoria repetere quę non ſupra tetigimus. §. 2. nu. 7. ubi expendimus, quãdo excõmunicatus uitandus ſit. Etenim ex ibi dictis aliquot in propoſita controuerſia deducũtur. Primum, poſſe licite abſolutionis, & pœnitentię ſacramentum ſuſcipi a ſacerdote proprio, alioqui poteſtatem habente, etiam ſi is ſit excommunicatus, generali tamen excommunicatione, cuius ſcientiam pœnitẽs habet: modo nondum fuerit denunciatus. & ſubinde conſtat, non eſſe hanc confeſsionem iterandam. quod ex concilio Baſilienſi fatentur omnes. Secundum, confeſsionem ſacramentalem, factam ſequuta abſolutione, ſacerdoti proprio, etiam nominatim excommunicato, cuius excommunicationis ipſe pœnitẽs ignarus nõ eſt, mõ nondum fuerit ſacerdos denunciatus, ualidam, & licitam eſſe, nec eam repetendam fore. Hanc illationem exponimus contra Adri. & Ioan. a Medina, ſequuti Caieta. & Martinum in præcitatis locis: ea ſane ratione, quod cõſtitutio ad euitanda ſcandala, etiam ſit admittẽda in excõmunicato nominatim: ſicuti & nos probauimus in diſtin. §. 2. nu. 7. quæ quidem ſententia utilis admodum eſt.

¶Sexta concluſio. Confeſsio ſciẽter facta ſacerdoti, etiam proprio, excommunicato tamen, quem uitare tenemur, inualida quidem eſt, & omnino iteranda, grauiſsimoque cũ peccato ſit hęc eſt omnium concors ſententia, quæ manifeſte probatur, quo ad priorem partem ex eo, ꝙ ſacerdos excommunicatus, qui ab eccleſia non admittitur, & quem uitare tenemur, non habet iuriſdictionem, quæ cum ordinis poteſtate neceſſaria eſt ad exhibendam abſolutionem ſacramentalem: quemadmodum ſtatim probabitur. idcirco abſolutio ab eo præſtita, qui miniſter huius ſacramenti non eſt, dubio procul erit nulla cenſenda, & inualida, atque ex ea cauſa confeſsio eſt repetenda. Vltima pars concluſionis

conſtat:

conſtat quia tenetur quis excommunicatum uitare ſub reatu mortalis culpę, in diuinis, & ſacramentis, quod iam admonuimus, & apparet in ca. ſacris. de his, quę ui, metusve cauſa fiunt. qui autem ſcienter ſacramentum pœnitentię recipere tentat ab excommunicato, quem uitare tenentur, mortaliter per hanc cõmunionem communicans peccat, obicemque ponit ſacramento: igitur ea confeſsio cum peccato mortali fit. Hinc patet, quod ſi quis ſacerdoti excommunicato, & denuntiato confiteatur ſcienter peccata propria integre, et ſi ſacerdos proprius ſit, non conſequitur abſolutionem ſacramentalem, & mortaliter peccat. Primum quidem propter defectum iuriſditionis apud ipſum ſacerdotem. Secundum propterea ꝙ obicem mortalis culpæ ſacramento ipſi opponat.

❡Septima concluſio. Abſolutio ex ui confeſsionis interioris pręſtita ignoranti ab excommunicato iã per eccleſiam denunciato, inualida eſt: & ideo erit confeſsio repetẽda, cum huius excommunicationis pœnitens ſcientiam habuerit. Eſt etenim ſatis receptum, eſſe neceſſariam poteſtatem ordinis, ſimul & iuriſdictionis ad abſolutionem iſtã ſacramentalem impendendam: ꝙ nos adnotauimus lib. ſexto. j. uariarum reſolutio. cap. x. nume. xj. Iuriſdictionis autẽ poteſtas per eccleſiam excommunicato denunciato aufertur, cap. ad probandum. de re iudica. & in ſpecie quo ad collationem ſacramentorum, & præſertim quo ad poteſtatem ligandi, & abſoluendi. hoc probat de maiori excõicatione tex. in capi. duobus. de ſenten. excommu. capitul. ſi celebrat. de cleri. excommunica. miniſtr. capit. audiuimus. 24. q. j. cap. j. §. ulti. de offic. uicar. lib. 6. ſic Palud. in 4. ſent. diſt. 17. q. 6. art. j. cõclu. 4. Sylueſt. uerb. cõfeſſor. j. q. 20. Adrian. in d. dub. ix. & Ioan. a Medina in d. tract. 2. ca. de confeſsione ne ſciẽter facta excommunicato, præmittunt, excommunicatum, ſimul & denunciatum non habere poteſtatẽ iuriſdictionis ad pręſtandum ſacramentalem abſolutionem. quã ob rem ipſe Ioannes a Medina in ſpecie hanc ſeptimam concluſionem proponit.

8 ❡Octaua concluſio. † Excommunicatus publice denunciatus, quiqꝫ per eccleſię conſtitutione uitandus eſt, non poteſt ſacramentalem abſolutionem etiam exiſtenti in articulo mortis miniſtrare. Hæc concluſio probatur ex eo, quod hic ſacerdos iuriſdictione neceſſaria ad hãc abſolutionem quo ad ſe, & quo ad alios priuatus eſt, ut diximus: ergo abſolutio ab eo nõ poteſt dari. deinde eſt hanc concluſionem authoritas Sanct. Tho. in 4. ſent. diſtin. 17. quæſt. 3. arti. 3. q. j. ad 2. & diſtinct. 19. q. j. art. 2. ad 3. et 3. par. q. 82. art. 7. ad. 2. & communis omnium ſententia, qua diffinitum a Theologis eſt, ſacramentum baptiſmi in neceſsitatis caſu licite poſſe ſuſcipi ab hæretico, & excommunicato. non ſic pœnitentiæ ſacramentum, & ſacramentalem abſolutionem. quæ quidem differentia non aliunde poteſt contingere, quam quod in caſu neceſsitatis etiam hæreticus ſit legitimus baptiſmi miniſter, & itidem excommunicatus non tamen ſit abſolutionis ſacramentalis miniſter adhuc in neceſsitatis tempore ob defectum iuriſdictionis, quę cum ſit neceſſaria, per excommunicationem, eiuſque denunciationem eſt omnino extincta. deniqꝫ hanc octauã concluſionem ſequitur. Ioann. a Medina. in capitu. proxime citato. & eſſe communẽ

Melchior Cano fatetur in relect.
de pœnit.v.part.fol.85.qui tamē la
te de eius ueritate diſputans opina-
tur ſatis defendi poſſe , in extremæ
neceſsitatis caſu pœnitentię ſacra-
mētū poſſe licite ſuſcipi ab hæreti-
co,& ſchiſmatico ſequutus eius opi
nionis authores,gl. in c.non eſt uo-
bis.de ſponſalib. Paluda.in 4.ſent.
diſt.15.q.j. & Sylueſt. uer. confeſ-
ſor.j.§.ult. in qua quęſtione Panor.
Præpoſ. & noſtri cōmuniter in d.
c.nō eſt uobis.gl.ſententiā improbāt
priorē probātes,quā itidem gl. aſſe
rit in c.præter.32.diſt.uerb.per ma-
nus.atq; ita tenent, non poſſe ſacra-
mētum pœnitentiæ in neceſsitatis
caſu per hæreticum miniſtrari,ne is
in prauam ſectam pœnitentem in-
ducat.quę quidem ratio uitari pote-
rit:ſiquidē opinio contraria admit-
tenda foret,ubi ſine periculo ſalutis
ſpiritualis ueroſimili cōiectura, poſ
ſet pœnitentię ſacramentū ab hære
tico ſuſcipi.Nihilominus ipſe Mel-
chior Cano exiſtimat,nō eſſe ambi
gendū,poſſe licite ſuſcipi ſacramen
tū pœnitentiæ in caſu neceſsitatis
ab excōmunicato nominatim denū
ciato, quaſi eccleſia catholica eo in
caſu non abſtulerit excommunica
to iurisdictionē,quā quilibet ſacer-
dos iure diuino habet : non tantum
proprius curam exercens animarū.
quilibet etenim ſacerdos iure diui-
no authoritatē habet abſoluendi in
mortis articulo conſtitutum: ſecūdū
Palud.in 4.ſent.diſt.20.q.j.arti. ij.
Durand.diſt.19.q.2.idque ſenſit S.
Tho.ibidem.q.j.art.3. q.j. & diſt.
20.q.j.art.j.ad 2.q.qua ratione hęc
opinio defendi poteſt : tametſi rur-
ſus Ioan.a Medina priorem opinio
nem,& ſic octauā iſtam concluſio-
nem firmiter teneat in eo tract. 2.c.
cui debeat fieri confeſsio. uerſi. ad
aliud.Ex his colligitur qualiter ſit
accipiendum quod notat Palud. in
4.ſent.diſt.17.q.6.arti.j. conclu. 4.
quem Syluest.uer.confeſſor.q.ulti.
ſcribens,ſacramentalem abſolutio-
nem prętitam ab excommunicato
etiam occulto,nondum denunciato,
ei qui excommunicationis ſcientiā
habet,inualidam eſſe,atque ideo ite
randam fore confeſsionem.Eſt ete-
nim hæc ſententia falſa, uel intelli-
genda iuxta pręnotatas aſſertio-
nes,& tandem in eo ſenſu,quo pro
poſita eſt , non poteſt iure proba-
ri, licet ſacerdos ſit nominatim ex-
communicatus,ſicutis probauimus
in quinta concluſione. nec quidquā
refert quod acta per occultum excō
municatum ratione publici mune-
ris,& officij minime ualida ſint in
fauorem eius,qui ſciuit,illum excō
municatum eſſe quemadmodū Cal-
deri.eleganter reſpondit in diſputa
tione incipienti , excommunicatus,
quā ſequuntur Abb.in ca.veritatis.
nu.43.Roma.in ſingu.760.Iaſ.in l.
Barbarius.ff.de officio prætor. nu.
65. & alij cōmuniter teſte Felino
in d.c.ad probandum.col.pe. Nam
hæc Calde.ſententia minime obti-
net poſt quam condita fuit extraua
gans conſtitutio , ad euitanda ſcan-
dala.quod ipſe Felin.optime admo-
nuit.Hinc ſubinde conſtant,quo ad
iſtum effectū de pœnitentiæ ſacra-
mento,plurimū differre maiorē ex
communicationem a peccato mor-
tali. Nam ſacerdos uicūque ſit mor
tali crimine affectus,etiam publico
non eſt priuatus poteſtate ordinis ,
nec iurisdictionis,quę ad abſolutio
nem ſacramentalē neceſſaria eſt, li
cet ſit ab eccleſia denuntiatū,pecca
ti,& culpæ mortali reus.quod ſatis
probatur ex modo præmiſsis.

¶Decimo, ut uim maioris excom
municationis amplius aperiamus,
9 ab eius diffinitione infertur,† Ex-
communicatū maiori excōmunica-
tione ordine ſacro prędtū , ab eius
ordinis

ordinis exequutione quo ad ſe, et quo ad alios iure ipſo ſuſpenſum eſſe, & ideo ſi eius ordinis ſacri ratione, celebrauerit actũ eidẽ conuenientẽ, irregularem effici. tex. celebris in ca. j. ad fin. de ſent. & re iudic. in 6. & in c. j. is cui. de ſententia excõmunicatio. eo. lib. c. clerici. ca. latores. c. illud. cap. fraternitati. ca. ult. de cleri. excommuni. miniſtran. quam equidem pœnam effugiet qui probabili, et iuſta ignorantia fretus celebrauerit. tex. in c. Apoſtolicę. de cleric. excõmunica. miniſtran. regia l. 21. tit. 9. part. j. denique excõmunicatus eo modo irregularis efficitur, quo, & per eos actus, per quos a iure, uel ab homine ſuſpenſus, quã quæſtionem modo ex profeſſo miſſam facimus oportuniori loco eam tractaturi. ſatis etenim ſit, premiſiſſe maioris excõmunicationis uim eam eſſe, ut efficiat ab officio ſuſpẽſum excommunicatum. unde conſequitur his modis effici irregularẽ excommunicatum, quibus ſuſpenſus ab officio efficitur itidem irregularis. Qua in re multum excõmunicatio maioris differt a peccato mortali, quod regulariter non efficit quem ab officio ſuſpẽſum: ſicuti alibi trademus. His uero illud adijciam, excommunicatum celebrantem irregularem eſſe, etiam ſi nondum fuerit denunciatus: ſiquidem conſtitutio ad euitanda ſcandala, nihil utilitatis affert ipſis excommunicatis, nec quidquam in eorum ſtatuit utilitatem: quod iam oſtendimus. §. 2. nu. 11. Qui uero nulla excommunicatione affectus celebrat coram excõicatis maiori excõmunicatione, irregularis non eſt, et ſi grauiter peccet. tex. elegans in cap. is, qui. de ſenten. excom. in vj. idem ſi coram interdictis. & tamen conãtur quidam hanc concluſionẽ intelligere de prima celebratione. Nam ſi quis po ſtquam coram excommunicatis maiori excommunicatione celebrauerit, demum abſque aliqua diſpenſatione intra eccleſiam celebrationi operam dederit, irregularis eſt: quia eidem erat interdictus eccleſiæ ingreſſus propter celebrationem, quam exercuit coram excommunicato. c. Epiſcoporum. de priuil. in. vj. Is uero, cui eſt interdictus eccleſię ingreſſus, ſi ſaltem intra eccleſiam celebrauerit, irregularis efficitur. ca. is, qui. de ſent. excõmuni. lib. vj. qua denique argumentatione hanc opinionem in ſpecie iſta tenent glo. in d. ca. is, qui. uerb. nodatis. glo. in d. cap. Epiſcoporũ. cuius opinionem ibi ſequuntur Io. And. Archidia. Dominic. Francus, & Vanchelius. Florenti. 3. part. tit. 26. c. 4. §. j. Syluest. uerb. interdictũ vj. quęſt. 2. & Nicolaus Plouius in tract. ſacerdotali, titu. de interdict. reg. 49. quorum mihi non admodũ placet ex multis. Et primo, quia text. in dict. c. Epiſcoporum. procedit in exemptis, in quorum odium ſtatutum eſt, ut ſint interdicti ab ingreſſu eccleſię, ſi coram excommunicatis, uel interdictis celebrauerint. quæ quidem conſtitutio, maximè ad conſtituendam irregularitatis pœnam, non eſt ad alios caſus extẽdenda. deinde uideo, quod Io. Andr. & alij doctor. cõmuniter in dict. c. Epiſcoporum. ita in prænotatam ſententiam iuerint, ut nihilominus cupiant, contrariã, quã nos hic probamus, potiorem fore ad ſedandas multorum ſacerdotũ conſcientias. poſtremo Calde. noſtram hanc opinionem licet dubius tenere uidetur in conſ. 4. de ſent. excom. & expreſſim Gonſalus a Villadiego de irregularita. cap. 3. in fin. atque ita ipſe quęſtionem iſtam in utroque foro definirem: ac iuxta diffinitionem hanc conſultus reſponderem.

Sed & prętet iſta, ultimo eſt aduertendum, Excõicatum maiori excõicatione ſi authoritatẽ prę́ſtãs celebrationi, quia Epiſcopus eſt, audiat Miſſarum ſolẽnia, irregularem ex hoc eſſe. tex. optimus in c. illud. de cleri. excommu. miniſtr. glo. celebris in clem. 2. verb. celebrari. de priuileg. quam ſequuntur eam admodum commendantes Panor. in d. cap. illud. Frãcus in capit. j. de re iudi. in vj. col. 3. Gonſalus a Villadiego de irregularit. cap. 2. col. 3. Raue. in dict. clem. 2. ubi Card. nu. 11. Imola. num. 9. Guliel. & Bonifaci. num. 9. eam ueram eſſe pręmittunt in hoc caſu authoritatem præſtari intelligentes, ubi Epiſcopus excommunicatus facit, & iubet, coram ipſo miſſam celebrari. idem notarunt Hoſtieſ. & doct. in ca. tanta. de exceſſ. prælat. Mari. Socin. in c. ad audientiã. de homici. nu. 25.

SVMMARIVM.

1 *Collatio beneficij facta excõmunicato eſt nulla ipſo iure et idẽ de electioe, et præſentatione.*

2 *Clauſula, motu proprio: an efficiat validam collationẽ beneficij factam excommunicato?*

3 *Ignorãtia excõmunicationis, an conſtituat excommunicatum capacem beneficij eccleſiaſtici.*

4 *Excõmunicatus bene poteſt acceptare beneficium eccleſiaſticum.*

5 *Excommunicatio nulla, uel iniuſta, quem effectũ habent? quod latiſsime examinatur.*

6 *Contemptus quis uere dicatur, ut culpam mortalem efficiat.*

7 *Peccatum ueniale an fiat per conſuetudinem mortale?*

8 *Quis poſsit diſpenſare cum eo, qui obtinuit beneficium eo tẽpore, quo erat excommunicatus?*

9 *Excommunicatus nõ poteſt beneficium conferre, nec eligere, nec præſentare.*

10 *Excommunicatus per annũ perſiſtens in excõmunicatione, qua pœna ſit afficiendus? et ibi intel can. rurſus. & c. quicunque. 11 quæſt. 3.*

11 *Intellect. ca. cum contumacia de hæret. in vi.*

§. VII.

VNDECIMO pręter alios excõmunicationis maioris effectus, quo ad exteriora non minimus eſt, † 1 ꝙ collatio beneficij facta excõmunicato eſt nulla ipſo iure. text. inſignis in cap. poſtulaſtis. de cleri. excom. miniſtr. cuius concluſionis ea eſt ratio, quod beneficia eccleſiaſtica præcipue dentur propter officiũ. cap. cum ſecundum. de pręb. capit. ulti. de reſcript. in vj. cap. conceſſo. 12. q. 2. cap. generaliter. 16. q. j. notat glo. in cap. ultim. de offic. uicar. ipſe uero excommunicatus, ut in. §. proxim. probauimus, a iure ſuſpenſus eſt officij exequutione: ergo beneficium eccleſiaſticum ei cõferri non poteſt, & ſane ratione iſta deducitur ex c. ſi celebrat. de celebrat. de cleric. excom. miniſtr. & gl. in c. Apoſtolicę. de exceptionib. Hæc ratio comprobatur, quia iure canonico obtentũ eſt, beneficium non poſſe conferri ei, qui tempore

collationis

collationis ſit irregularis: imo colla tio huic facta nulla eſt ſecundũ Dinum in reg. j. de reg. iur. in vj. Innocen. in c. cum noſtris. de conceſ. præben. Milis in repert. verb. irregularis, vt homicida. & pleroſque alios quorum opinionem ipſe retuli in regu. peccatum: de reg. iur. 2. part. §. 8. nu. vj. non alia equidem ratione, niſi ꝙ irregularis ſuſpenſus ſit ab offi cii, cuius cauſa beneficiũ datur exequutione. & tamen vt hæc a nobis propoſita concluſio longis pareat, ad eius intellectũ aliquot hoc in loco adnotabimus: eſt etenim hęc opinio communis vt aſſeuerat Io. Staphilæus, de liter. grat. & iuſt. fol. 82. col. ij.

℄Primum: Quod excommunicatus eligi ad beneficium eccleſiaſticum nõ poſsit: imo electio eiuſdem nulla ſit. c. cum inter. de elect. c. cõſtitutis. de appella. c. vlt. de cler. ex. com. miniſt. c. illa. c. per inquiſitionẽ. de elect. gl. in c. ſi forte. de elec. in vj. Arch. in c. nullus. 63. diſt. & ẽ omnium communis opinio, quam ſequuntur Bertachinus in tract. de Epiſcopor. part. 2. lib. 4. Specul. tit. de libelli concept. §. vlt. ad fi. doct. in ca. cum dilectus. de conſuet. imo, nec poteſt excommunicatus poſtulari. tex. in c. j. de poſtulat. pręla. gl. in c. vlt. de exceſ. pręla.

℄Secundo eſt ad idem obſeruãdũ, Excõicatũ nõ poſſe pręſẽtari a patrono laico uel clerico ad beneficiũ iuris patronatus. hoc ꝓbatur argumẽtatione deducta ab electione ad præſentationem: qua vtitur glo. cõmuniter recepta in c. vlt. vbi eſt optimus tex. de elect. in vj. ſed & in ſpecie hoc ipſum adnotare videtur. Lapus alleg. 8. & Arch. in c. j. col. 3. de excep. lib. ix. expreſsim Cæſar Lambert. de iure patro. j. par. 2. lib. vj. quæſtion. princip. articul. j. Rebuffus in concordant. titulo de excommũ. non vitand. columñ. iij. & Rochus Curtius verbo, Honorificum. q. 4. n. 19. dum hanc opinionem tenet in excommuuicato etiã minori excommunicatione, authoritate tex. in c. ſi celebrat. de cleric. excom. miniſt.

℄Tertio conſtat, eandem principalem opinionem procedere in excõmunicato, ſiue is ſit excommunicatus ab homine, ſiue a iure Ioannes Imola in c. cum dilectus. colum. penulti. de conſuet. Rota antiqua. 363. Abb. in captul. Apoſtolicæ. de except. Nec videtur poſſe hac in re iure dubitari: quia eadem ratio, quæ dictat collationẽ beneficij factã excommunicato ab homine eſſe nullam: probat idem in excommunicato a iure.

℄Quarto hęc ipſa principalis con-
2 cluſio vere obtinet, † etiam ſi collatio beneficij facta ſit motu proprio ſecundum Card. in cle. j. §. j. q. 4. de relig. domib. qui fatentur, hanc opinionem communem eſſe, quæ probatur, ex eo qđ motus proprius licet alioqui multa operetur ad tollẽdam ſurreptionem, non tamen indũcit diſpenſationem aliquam, nec tollit vitium, quod patitur, quis, & quo impeditur iure obtinere id, ꝙ ſibi conceditur. etenim non inducit diſpenſationem ad obtinendum duo beneficia, quæ ſimul non poſſunt obtineri, iure canonico prohibente. gloſſ. communiter inibi recepta in capitul. ſi motu proprio. de præb. in vj. cui ſimilis in clemen. ſi Romanus. de præb. quam pręter doct. ibi ſequitur. & commendat Roma. in ſingular. 419. Francus in c. quamuis. de præbend. in ſexto, columñ. ij. Abb. in cap. cum olim. colum. 4. de re iudic. ſic reſcriptum motu proprio cõceſſum excommunicato minime ualet. Barb. in clemẽtinis rub. de reſcrip. col. ix. deinde nec motus

proprius

proprius irregularitatem tollit, nec
ſuper ea diſpenſat, Rota in nouis.
112. Anchar. conſi. 20. Feli. in c. cau
ſam colũ. 2. in 2. de teſtb. quorũ opi
nio communis eſt: tametſi plures eſ
fectus motus proprij tradiderint ex
iunioribus Fel. in d. c. cauſam quæ
Ioan. Staphilæus, de literis grat. &
iuſti. fol. 81. Rebuffus in concorda-
tis tit. de forma mandat. Apoſt. ver
ſi. motu proprio. ex quibus illud mi
nime negari poterit, romanum pon
tificem ex eo diſpenſationem qua-
dam tacita, tollere vitiũ, quod quis
habet, ſi ſcienter illius vitij nõ igna
rus, beneficium illi contulerit. quod
probatur in l. 2. & ibi glo. C. de cri-
mi. ſacrileg. l. quidam conſulebant.
ff. de re iudic. vbi Alex. poſt alios.
nota. Roma. in conſi. 327. Bart. &
alij in l. Barbarius. col. v. ff. de offi.
prę t. Panor. in c. cum iniunctis. §. in
feriora. 3. col. de elect: & in c. 2. col.
ij. de ſchiſmat. Fel. in c. pręterea. nu.
9. de teſt. cogen. & Io. Staphilæus
in d. fol. 83.

¶ Quinto hinc conſtat, Pręmutatio
nem beneficiorum factam per ex-
communicatum minime valere: cũ
in ea collatio mutua contingat. atq;
ita viſum eſt Card. in cle. j. §. ipſius.
de pœnis. & Coſmę in pragmat. sã
ctione titu. de collationi. §. inſuper.
verb. diſponere.

¶ Sexto hæc principalis concluſio
quam hoc in loco explicamus, uera
eſt, etiam ſi ipſe excõmunicatus nõ-
dum fuerat tempore collationis de-
nuntiatus. Nam, vt ſæpe iam admo
nuimus, conſtitutio Martini V. ad
euitanda ſcandala, ipſos excommu
nicatos nullo beneficio afficit, nec
illis aliquam vtilitatem confert, id-
circo iura veter a quo ad eos omni-
no obſeruanda ſunt.

¶ Septimo idem reſpondendũ erit,
etiam ſi poſtmodũ ſequuta ſit legiti
ma abſolutio ab excommunicatio
ne. Etenim cum collatio beneficij,
ex eo nulla ſit, quod eo tempore, is,
cui beneficium confertur, ſit excõ-
municatus minime hæc collatio ab
initio nulla, vires aſſumet abſolutio
ne ſequuta. c. non firmatur. de regu.
iur. in vj. cum ſimilibus notant Ar-
chi. in c. nullus. 63. diſt. & Anch. in
d. c. poſtulaſtis. de cleri. excom. mi
niſt. Nec video poſſe in hoc vllam
contingere dubitationem: ſiquidem
hæc illatio manifeſte colligitur ex
his, quæ ex communi omnium con-
ſenſu hac in q. traduntur.

¶ Octauo ad præmiſſa oportet, ſci-
re. Collationẽ beneficij factam ex-
communicato nullam eſſe modo cõ
ſtet, eum excommunicatum fuiſſe
tempore collationis. nec enim ſatis
eſt probare poſt collationem ipſam
in excommunicatione manere, aut
ea cenſura effectum eſſe text. opti-
mus in c. propoſuit de cler. excõmu.
miniſtran. Rota in antiquis 238. sẽ
ſit Archid. in d. c. nullus. notat Go-
fredus, cuius meminit Aegidius a
Bellame. in capit. quod ſicut. ad fin.
de electi.

¶ Nono idem in penſione ſuper be
neficio eccleſiaſtico reſpondendum
erit. Nam ea excommunicato con-
ferri non poteſt, etiam ſi penſio non
ſit beneficium. quod in ſpecie adno
tauit Hierony. Gigas de penſion. q.
14. Non inficior, huic opinioni mi-
nime conuenire rationem illam, quã
adduximus ex c. vlt. de cler. excõ.
mini. ad probationem principalis
deciſionis c. poſtulaſtis. ſed tamẽ ꝓ
pter odium excommunicatorum, et
quia reſponſiones reditus eccleſia-
ſtici ſunt, non admodum hãc opinio
nem improbamus.

¶ Decimo, hac in controuerſia opi-
3 namur. † Collationem beneficij fa-
ctam excommunicato, nullam eſſe,

etiam

etiam ſi ipſe ſit ignarus, & inſcius, huius excommunicationis. gloſ. & ibi Abb. & Card. in c. pen. de cler. excommu. mini. Doct. in c. paſtoralis. §. verum. de appella. cuius opinionis ea eſt ratio, quod ignorantia excommunicationis eſt conſideranda effugiendas pœnas iuris, ſtatutas quidem aduerſus excommunicatos aliquid prohibitum agentes. non tamen quo ad valorem ipſius actus: ſicuti ſatis receptum eſt: notatur in eo. c. pe. de cler. excom. miniſtr. quã obrem mihi placet opinio prædicta, quam exiſtimo communẽ eſſe.

❡ Vndecimo, non tantum collatio beneficii eccleſiaſtici facta excommunicato eſt nulla, ſed & impetratio literarum ad beneficia obtenta ab excommunicato nulla itidẽ erit, argumento tex. in ca. j. de reſcrip. in vj. quo nulla cenſetur impetratio reſcripti ad lites. igitur maiori ratione nulla erit impetratio literarũ ad beneficia. Etenim hæc argumentatio probatur ex c. ad audientiam. 2. de reſcrip. & in c. quamuis. de præben. in vj. ſic ſane in ſpecie hãc decimam illationem veram eſſe cẽſet Card. in cle. j. §. j. q. iij. de religi. domib. & procedit, vt modo explicuimus, etiam ſi impetrans ipſe inſcius ſit excommunicationis: quod expreſſim notat Abb. in d. c. pe. de cleri. excom. miniſt. communiter doct. in d. §. verum. tametſi glo. in d. c. penul. & in d. §. verum. Card. in conſ. 40. Fel. in c. ſicut tuis. ij. colũ. de ſimo. Rota in antiq. 281. Milis in repertorio uerb. excommunicatus maiori. contrarium teneant. & tamẽ ad effugiendas has doctorum concertationes, & quę in hac quęſtione diximus, ſolet in romana curia quoties fit alicuius beneficij collatio, aut dãtur literę ad beneficia, dari itidem abſolutio impetranti, & ei, cui confertur beneficium a quacunque excommunicatione, ad eum tantum effectum. cuius praxis, & vſus meminere Ioan. Staphilęus de liter. grat. & iuſtit. fol. 82. Rebuffus in concordatis titu. de excommu. non vitãd. Hierony. Gigas in tract. de penſio. q. 14. Fel. in c. Apoſtolicę. colũ. j. de exceptio.

❡ Duodecimo, admonendum ẽ, omnia quæ ſuperius diximus, vera eſſe quoties agitur de adquiſitione iuris, & tituli ad beneficium eccleſia-
4 ſticum: quaſi ſecus ſit, † vbi tractetur de beneficij acceptatione, quæ potius ad factum, quam ad ius pertinet. atque ita nõ de beneficio adquirendo agitur: ſed de iam adquiſiti acceptatione: aut de literis ad bñficia acceptandis. quod notant Rota in nouis. 195. Card. conſi. 103. colũ. 4. Rota Antiquior vlt. de ſent. excom. & Antiqua, 125. & 720. Rebuffus in d. ti. de excom. non vitãd. ad. ſi. Ludoui. Gomec. in tracta. de expectati. nu. 60. vnde conſtituitur intellectus eſt tex. in c. vlt. de conſue. in vj. ſiquidem opinionem illã præbendę vacantis, quam exequit antiquior canonicus, poterit facere licet ſi excommunicatus: cum ea ſit facti: ſicuti notat in ſpecie Rota in nouis pręcitata, 195. & tamen quia contrarium placuit in hac duodecima illatione Card. in d. c. poſtulaſti & Andr. Alci. in c. j. de iudi. nu. 12. oportet hic amplius adnotare, quod optio, vel acceptatio iſta ab excõmunicato fieri non poteſt, ſi ad eam neceſſaria ſit beneficij collatio noua hęc etenim excommunicato facta, nulla eſt ipſo iure. quo quidem modo plerique intellexere text. in c. treferente. de pręben. ex quo non omnino hæc concluſio deducitur. tametſi ea vera ſit: & neceſſaria ad hoc, vt iuxta hunc ſenſum Cardin. opinionem admittamus. eſt ergo vera iſthęc duodecima adnotatio; vbi

de ſola

de ſola facti ſimplici acceptatiōe tractatur: vt colligitur ex mente omnium,quos citauimus, qua ratione qui habet literas ad beneficium vacaturum:poterit, & ſi excommunicatus ſit tempore, quo vacat, illud acceptare virtute literarum:& collatio erit ſuſpendenda donec ab excommunicatione fuerit abſolutus, vt tunc iure fiat, ex his quę Rota in antiquis 33.ſcribit, & eam ſequntus Martinus Azpilcue. in c.ſi quādo.de reſcrip. col.13. non me latet, hanc duodecimā concluſionem admodum dubiam eſſe. quia & acceptatio beneficij iam collati,iuris ad quiſitionem inducere videatur. vt nos explicuimus libro tertio,variarum reſolutionum,cap.16.nume.4. quo in loco conati ſumus, hanc dubitationem tollere, quę tamen, & nunc nobis admodum vrget:etiam ſi a recepta frequentiori cōſenſu opinione,non diſcedamus.

❡Decimo tertio hæc ſunt accipienda vbi excommunicatio valida ſit:
5 †etenim ſi ea nulla eſt,minime afficit excommunicatum aliquo iuris, impedimento:& ideo collatio beneficij eccleſiaſtici facta,eidem nō ex hoc nulla erit, quod excōicato fuerit facta:ſcdm Abb. in c.ita quorundā.de Iudę.Henri.in c.dilectis,de appel.poſt alios inibi, quos ſequit Rebu.in d.ti.de exc.nō vitā.& in hoc nō video poſſe vllā contingere granem dubitationem.Nam maior videri poteſt controuerſia de excommunicatione iniuſta,valida tamen: ideſt rite a iudice vero lata.cuius q̄ſtionis cauſa obiter hic tractandū eſt dubium illud celebratiſsimum: an excommunicatio iniuſta,alioqui rite lata,aliquem effectum habeat. Huius quęſtionis diffinitio exigit, quod pręmittamus,excommunicationem quandoque nullam eſſe ipſo iure, vel quia non eſt lata a ſuo iudice, vel poſt appellationem,vel contineat intollerabilem errorē aut alijs de cauſis, quæ tradi ſolent in c.per tuas.de ſenten.excommunicatio.in c.ſacro.eodem titu.& hæc q̄dem excommunicatio nec in animæ iudicio,nec in exteriori vllum effectum habet,ſi conſtet, eam nullam eſſe.quod omnium cōſenſu receptum eſt. Eſt alia excommunicatio, quę nulla non eſt imo denique a ſuo iudice lata ante appellationē ex cauſa tamen iniqua,cuius error patens non eſt in ipſa ſententia: & hęc ipſo iure valida cenſetur, atq; ideo abſolutionē obtinere debet excommunicatus:alioqui uitandus eſt a ſacris, & communione fidelium. de hac vero excommunicatione noſtra contingit diſputatio,quæ facilius intelligetur quibuſdam ꝓpoſitis concluſionibus, ex quibus poterit quiſpiam ad diſputationem aſſumere,quę utriuſque partis ſint potiſsima fundamenta.

❡Prima concluſio.Excommunicatio iniuſta minime in animę iudicio ad culpam obligat. probatur ea ratione:quia nemo poteſt excommunicari,niſi propter inobedientiam. capitul.nemo Epiſcoporum.1 .q.3. cap.multi.2.quęſt.j.& Mathæi capit.18 Si eccleſiam,inquit, non audierit:ſit tibi tanquam ethnicus, & publicanus.Iudex autem nō poteſt quemquam obligare niſi per legem & iuſtitiam:vt conſtat. Igitur vbi iudex quid contra legem pręcipit, nulla eſt pręcepti obligatio,nec in ſubdito peccatum eſt contumaciæ, vel inobedientię etiam ſi is iudici non obtemperauerit. ad idē optime conducit Origenis authoritas homilia 14.ad c.24.Leuitici.vbi inquit. Si quis non recto iudicio eorum qui pręſunt eccleſię depellatur, & foras mittatur:ſi ipſe antea non exit,hoc eſt, ſi non egit,vt mereretur exire, nihil

nihil læditur in eo, quod non recto
iudicio ab hominibus videtur ex-
pulſus, & ita ſit, vt interdum ille, q
foras mittitur, intus ſit, & ille foris
qui intus videtur retineri. hęc Ori-
genes. tametſi Gratianus in capit. ſi
quis non recto. 24. quęſtio. 3. id tri-
buant Hieronymo. ſunt & ad hoc
pulchra diui Auguſtini verba in ſer
mone 16. ſecundum Matthæ. capit.
cœpiſti habere. & epiſtola 137. ca.
quid obeſt homini. 11. q. 3. eandem
ſententiam probat text. vbi Abba.
& doct. in cap. a nobis. ij. de ſenten.
exc. & eſt communis opinio, quam
omnes ſtatim in hac quęſtione citã
di, veram eſſe præmittunt: præſer-
tim Adrian. quodlib. 6. concluſ. j.
Theologi in 4. ſent. vbi Maior. q.
2. in diſt. 18. & licet Adrian. opine
tur S. Thom. in dict. diſt. 18. q. 2. ar
ti. 1. ad 4. q. & inibi Palud. & plæ
roſque alios Theologiæ profeſſore
contrariam ſententiam probare ſtu
deant. vere tamen nec diuus Tho.
nec cęteri ab hac prima diſſentiunt
concluſione, quippe qui tantum cõ-
cedant, iniuſte excommunicatum
debere patienter pœnas ipſas ferre.
& cenſure obedire interim donec
abſolutio fuerit præſtita. quod non
nocet huic primę concluſioni. Nam
Thomas & alij non admittunt ex-
communicatum iniuſte obligari in
conſcientiæ foro ad culpam, vt ſit
culpa non obedire iniuſto pręcepto
cui excommunicatio accedit: quem
admodum explicat Domini. a So-
to in relectione de ſecreto, membro
3. quęſ. j. concluſ. 4. aliqua ex parte
Adrianum in hoc incuſans, quod no
luerit aduerſus iſtam primam con-
cluſionem adducere Tho. & alios.
ſed tamen Andriani allegatio alior
ſum tendit: quẽadmodum in ſequen
tibus concluſionibus apparebit.

¶Secunda concluſio. Excomunica
tus iniuſte non eſt priuatus cõmuni
bus, & generalibus ſuffragijs eccle
ſiæ catholicæ. etenim eccleſia nõ cẽ
ſetur velle quẽquã iniuſte tãta leſio
ne afficere atq; ideo cẽſendũ eſt, ſub
gñali ecclię intẽtione includi excõi
catos iniq: et ſine cã. optimus tex.
in c. illud plane 11. q. 3. Prudẽti ſiq
dẽ rõne ĩterpretabimur, cõem eccle
ſię intẽtionem in publicis precatio
nibus, & communibus ſuffragijs eſ
ſe conformem diuino iudicio, diui-
næ volũtati, & diſpenſationi ſecun
dum veritatem quidem, & non ſecũ
dum errorem hominum. Iniuſte au
tem excommunicatus non priuatur
apud Deum ſuffragijs eccleſiæ: igi-
tur eccleſiæ huic rationi conformis
huiuſmodi hominem minime pri-
uabit, nec excludet ab eis commu-
ni intentione, quam in ſuffragijs di
ſtribuendis habet. ſic concluſionem
iſtam probarunt Paludan. in 4. ſen.
diſt. 18. q. j. concluſ. 4. & ibi Ricar.
arti. 7. q. 2. Alex. de Hales 4. parte
quęſt. 81. memb. j. Adria. in d. quod
lib. 6. quęſt. j. verſ. ſed dubium eſt.
Ioãnes Arbore. lib. v. Theoſophię
cap. 13. Card. a Turre Cremat. in c.
ſi quis Epiſcopus. 1[illegible]. quæſt. 3. Caie
ta. in opuſculis in tract. 27. quæſt. ca
pi. 13. Domini. a Soto in d. tertio mẽ
bro, quęſt. j. conclut. 4. & eſt com-
munis opinio, cui minime refragan
tur verba S. Thomę in 4. diſt. 18.
quæſt. 2. art. 4. Quamuis, inquit ho-
mo gratiam Dei amittere non poſ-
ſit iniuſte: poteſt tamen iniuſte ami
tere illa, quę ex parte noſtra ſunt q̃
ad gratiam Dei diſponunt. ſicut pa
ter ſi ſubtrahatur alicui doctrinæ
verbum, quod ei debet: & hoc mõ ex
cõicatio gratiam Dei ſubtraere di-
citur. hactenus Thomas, qui pa-
lam aſſeuerat, excommunicationẽ,
præſertim iniuſtam, non tollere gra
tiam gratum facientem. cum hæc p
peccati mortalis culpam ſubtrahat
ſed tamen tollit excommunicatio,

etiam

tiam iniuſta, diſpoſitiones quaſdam ad gratiam iſtam, quę poſſent facilius contingere per communionem cum fidelibus participationem, et ꝑceptionem ſacramentorum, per auditionem diuinorum officiorũ, quibus omnibus exterius priuat excõmunicatio etiam iniuſta: non tamen ex hoc infertur, eam priuare ſuffragijs generalibus eccl'ię, quo ad eius communem intentionem. vnde diui Thomę ſententia parũ oberit huic ſecundæ concluſioni.

¶Tertia concluſio. Excommunicato utcunque iniuſtę lata ſit, deficiẽte cauſa, & culpa ipſius excommunicati, non eſt contemnenda: imo ſi quis eam contempſerit, peccati mortalis culpa afficitur. hanc aſſertionẽ exponit S. Thomas in d. art. j. ad 4. q. & eſt communis omnium opinio quorum in proxima cõcluſione mẽtionem fecimus. quo in ſenſu accipiendum eſt, quod Diuus Gregorius ſcripſit Homilia 26. Euangelium, apud Gratianum in c. j. 11. q. 3. ſententia paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda eſt. idem probatur in can. qui iuſtus eſt. 11. q. 3. verſ. j. cuius hęc ſunt verba. Qui iuſtus eſt, & iniuſte maledicitur: præmium illi redditur. hæc Auguſtinus ſuper pſalmum, 102. addit Gratianus hic & ſi, vt dictum eſt, non teneatur ligatus apud Deum, ſententię tamen parere debet, ne ex ſuperbia ligetͤ qui prius ex puritate conſciẽtię ab ſolutus tenebatur. hanc item concluſionem tenent glo. in c. nemo Epiſcoporum. 11. q. 3. Abb. in c. ab excommunicato. de reſcrip. nu. 11. idẽ Abb. in c. poſtulaſtis. ad fi. de cleri. excom. miniſtr. doct. in c. per tuas. de ſent. excõ. Matthæ. Afflictus in conſt. Neapolita. rub. 18. ad finem. quorum ideo mentionem fecimus, vt admoneremus lectorem, per hũc contemptum non eſſe contemnentẽ in animę iudicio excommunicatum ſed tantum mortalis criminis culpa affectum, vt explicat S. Thomas in d. q. 4. Etenim contemptus in quacũque pręcepti materia mortalem culpam indicit, ca. vnum horarium. & ibi. glo. 15. diſt. c. j. & ibi glo. verb. contemnat. de ſent. excom. lib. 6. obligat ſiquidem ſuperioris pręceptũ ad hoc, ne contemnatur. quod paſſim conceſſum eſt a Theologis, & a canoniſtis in c. j. & in c. nam concupiſcentiam. de cõſt. & in c. ſacris. de his, quę ui. met. ve cauſ. fiunt.

6 ¶Obiter tamen, cum & id propoſitę diſputationi conueniat, adnotandum eſt, † quando vere dicendum ſit, excommunicationem, vel legẽ aut præceptum contemni. non enim ſequitur, ſtatim contemptum dari, ſi quis iudici, vel legi non obtemperauerit, etiã ſciens quid lex, & iudex pręceperint. nam multis ex cauſis poteſt abſque contempu prætermitti legis, vel iudicis obſequium: ꝙ glo. elegans ſenſit in c. ſi quis autẽ. 10. diſt. non equidem diffiteor, contemptum quandoque aſſumi ꝓ ſimplici trãſgreſsione præcepti. Leuitici c. 26. inquit dominus: Si non audieritis me, nec feceritis omnia mãdata mea, ſed ſpreueritis leges meas & iudicia mea contempſeritis, vt non faciatis ea, quę a me conſtituta ſunt. quibus equidem verbis dicit Deus omnes peccatores cõtemnere leges ſuas, quia non obediunt eis, ꝗ ſignificationem tradit Altiſiodorenſis 2. lib. ſuę ſummę tract. 20. & tamen hęc interpretatio non tendit in eum ſenſum, quem hac in parte contendimus inquirere. Eſt ergo altera contemptus ſignificatio, quę ex propria vi, & natura mortalem culpam præmittit: nempe cum voluntas alicuius tenuit ſubiici ordinationi legis, vel regulę, vel iudicis: & ea ex cauſa procedit ad faciendum

contra

contra legem, vel præceptum iudicis: vt tandem tunc dicatur quis legem trãſgredi ex contemptu, quando illius tranſgreſsionis cauſa coëptus eſt, & ab illo, vt a cauſa, tranſgreſsio procedit. Agimus etenim hic de contemptu cum tranſgreſsione legis: cuius ſignificationem colligimus ex Altiſiodorenſi in dict. tract. 20. Gerſone lect. v. de vita animæ ſpirit. Adri. in quodlib. 6. art. 2. S. Tho. & ibi Caiet. in 2. q. 176. arti. 9. ad 3. eodem Tho. & ibi Caiet. q. 195. art. j. ad j. & art. 2. rurſus eo. Caiet. quæſ. 104. art. 2. & in ſumma verb. contemptus. & eleganter Alfonſus a Caſtro hoc ipſum explicat in l. j. de poteſt. leg. pœnal. c. v. documento 6. ex quibus ſatis conſtat qua nam ratione accipiendum ſit ꝙ plerunq; a noſtris traditur, ſcilicet ex cõtẽptu culpã mortalẽ deduci. et deinde hac ex radice ĩferunt plura.

¶ Primum hinc conſtat, non peccare ex contemptu illum, qui propter aliquam particularem cauſam, puta concupiſcentiam, vel iram, inducitᷣ ad aliquid faciendum contra ſtatuta legis: non autem ea ex cauſa, ꝙ nolit ſubijci legis ordinationi. quod apertiſsime S. Thom. ſcribit in d. art. 9. ad 3. & ſequuntur alij paulo ante citati, qui poſt eum ſcripſere dixerat idem ipſe Tho. q. 105. arti. j. ad primum.

¶ Secundo apparet, aliud eſſe quid fieri a contemnente, aliud ex contemptu. Poteſt enim quis contra legem agere contemnens quidẽ & nollens ſubijci legis præcepto et tamen non ex ipſo contemptu, ſed ex ira, concupiſcentia, vel alia ex cauſa, que etiam ſecluſo contemptu nihilominus ad tranſgreſsionem induxit: hæc illatio a Gerſone exponitur, quem ſequuntur Adria. & Alfonſus a Caſtro authoritate Ariſt. lib. 3. ethico. c. j. dum dixit is author poſſe quem peccare ignorantia concomitante, non tamen ex ignorantia, tanquã ex cauſa. vnde hæc trãſgreſsio non haberet mortalis culpæ reatum ratione contemptus: tametſi cõtemptus ipſe peccatum eſſet mortale, et ideo, vt mortale confitendũ. Nam abſque mortali culpa non poteſt quis nolle ſe ſubmitti legibus: cum eo ipſo legislatorem, vt magiſtratum publicum contemnet. Lucæ ſiquidem c. 10. inquit Saluator. Qui vos ſpernit, me ſpernit. ſic ſane Diuus Thomas. in d. q. 105. art. j. probat inobediẽtiã peccatum eſſe mortale, & eam proprie contingere, cũ quis præceptum contemnit.

¶ Tertio inde infertur, An verum ſit quod ex noſtris plerique adnotarunt, præſertim Ioannes Andr. in cap. ſacris. de is, quæ vi. Hoſti. in ſũma tit. de ſent. excom. §. neceſſe. uerſu ſed nunquid. Collect. in c. j. de cõſtitutio. aſſerentes, frequentiã actũ eſſe quẽdam contemptum: adeo quidem, vt ſi quis frequenter legẽ tranſgrediatur, id facere dicatur ex contemptu. etenim hæc opinio eſt manifeſte contraria S. Thomæ, qui in d. art. 9. in hũc modum loquitur. Quãdo autem propter aliquam particularem cauſam: puta concupiſcentiã, vel iram, quis inducitur ad aliquid faciendum contra ſtatuta legis non peccat ex contemptu: ſed ex aliqua alia cauſa, quam ſi frequenter ex eadem cauſa vel alia ſimili, peccatum iteret. hæc Tho. expreſsim ſcribẽs non eſſe contemptum, frequentem legis tranſgreſsionem. idem notanᷣ Adria. in d. quodlib. 2. art. 2. Alfonſus a Caſtro in d. docum. 6. Caieta. in d. art. ix. ſuper Thomam: quorũ opinio manifeſte probatur, ſi conſideremus veram rationem contemptus, quæ tunc conſtituitur cũ quis ex ea cauſa tranſgreditur legem, ꝙ nolit ei ſubijci. etenim ſi primus ac-

tus ex hac cauſa fiat, contemptu ſit at ſi actus etiam centeſimus non ex alia factus fuerit, contemptu caret, ipſa tamen frequentia actus diſponit ad contemptum: & ideo maxime periculoſa eſt: quia diſpoſitiue inducit ad contemptum, vt inquit idem Thomas in d. art. ix. authoritate Prouer. c. 18. Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. ſic ſane accipiendum eſt quod diuus Auguſt. ſcripſit. c. 8. de vera, & falſa pœnit. a Gratiano relatus in c. vnum orarium. 25. diſt. verſ. criminis. dum inquit: Nullum † peccatum eſt adeo veniale, quod non fiat criminale dum placet. Inde etenim notat Panor. in c. Nam concupiſcentiam. ad finem de conſtit. & plerique alij peccatum veniale, per conſuetudinem, et frequentiam eſſe mortale. Nam ſi rem ipſam exactiſsime perpendamus, conſtat, actum quintum, vel ſextum eſſe eiuſdem ſpecie in genere mortali cum actu quarto, & tertio: quia ſola iteratio actus non variat ſpeciem, ſi nihil aliud ex parte operantis addatur quod faciat ex veniali mortale. Ergo ſi primus actus non erat peccatum mortale, nec decimus actus erit peccatum mortale, niſi aliud ultra iterationem addatur. & tamen Auguſtini ſententia, & communis adnotatio hunc ſenſum habet, vt ipſa peccati venialis frequētia viam aperiat latiſsimā mortali peccato propter contemptum, aut quid ſimile, quod accidere pōt, ex frequentia actus. ſicuti gloſ. explicat in d. §. criminis. Sylueſt. verbo, peccatum. q. 4. Almain in mora lib. c. ix. de circunſtantia temporis ſic & idem Auguſtinus ait. Ebrietas, ſi aſsidua fuerit inter mortalia deputatur fieri liquidem non poteſt quin is qui frequenter inebriatur, aliquando ſciens, & volens inebrietur: quod cum euenerit, ſine dubio erit peccatum mortale: quia cum ſæpe expertus fuerit virtutem vini, et eius propriam fragilitatem, noluit a vino abſtinere. vt notat S. Tho. 22. q. 50. ar. 2. ad j. atque ita diui Auguſtini dicta præter alios interpretantur Adria. in d. quodlib. vj. art. 2. & Alfonſus a Caſtro in d. vj. documento. maxime quia et prior Augu. authoritas. alium ſenſum habere poteſt ex Thoma. in 2. ſent. diſt. 4. q. vlt. Adriano ex alijs. tametſi Gratianus ſcripſerit in d. ca. vnum horatium. verſiculo alias ea demū, veniale peccatum, per conſuetudinem mortale fieri. quod eſt intelligendum vt modo explicuimus.

¶ Quarto hinc deducitur, falſam eſſe Archidia. opinionem, qui in cap. excellentiſsimus. xj. q. 3. voluit, communicantem cum excommunicato ſine cauſa communicare ex cōtemptu. eſt etenim id falſum, vel intelligendum, vbi quis nulla ex cauſa cōmunicat cum excommunicato, quia quod nolit ſubijci legi prohibenti cōmunionem cum excōmunicato: nam tunc ex contemptu contingit excommunicatio.

¶ Quarta concluſio. Excommunicatio iniuſte lata adeo quidem timēda eſt vt vim omnino obtineat quo ad pœnas iure ſtatutas aduerſus nō ſeruantes ipſius excommunicationis cenſuram. hæc concluſio probaē quia hæc excommunicatio ante abſolutionem omnino ligat. tex. in d. c. per tuas. verſ. in alijs. de ſent. excom. idem deducitur ex c. veneralibus. §. porro. & §. ſed ſi ex cauſa. ſupra iſto ti. & c. ſolet. in quibus abſolutio ſimplex diſtinguitur ab abſolutione ad cautelam ex eo, quod abſolutio ſimplex vere neceſſaria eſt & petitur, ac datur ab ea excommunicatione, quam iniuſtam eſſe contēdit excommunicatus datur etenim ſimpliciter abſolutio iuxta formam iuris: quia

iuris: quia ea neceſſaria etiam tunc erit, cum conſtituerit, ſententiam excommunicationis iniquam eſſe. Abſolutio vero ad cautelam tunc datur cum excommunicatus allegat, excommunicationem fuiſſe nullam & hāc quandoque conceditur: non quia neceſſaria ſit: ſed vt tute ſe immiſceat diuinis & alijs actibus ipſe excommunicatus, qui contendit, ſe non fuiſſe excommunicatum. Dicitur autem hęc abſolutio ad cautelam, quia forſan excommunicatio valuit, & abſolutio neceſſaria eſt: forſan nulla fuit, & tunc neceſſaria non erat. hoc ipſum colligitur ex dict. cap. per tuas. verſi. nos igitur, & ibi gloſſ. & in d.c. ſolet. vbi Ioā. Monac. & doctor. tex. optimus in c. veniens. ij. de teſtib. c. Apoſtolicę de exceptionib. vbi eleganter Abba. ad fin. idem Abb. in ca. capitulū de reſcript. hinc ſane fit, vt abſolutio ad cautelam ideo eam appellationem habuerit, & inducta fuerit, quod qui allegat excommunicationem fuiſſe, nullam, non fatentur ſe excommunicatum: & tamen quia forſan vere eſt excommunicatus, ad cautelam abſoluitur, ne alijs ita excommunicatus impedimento ſit, vel ſibi noceat excommunicato. is vero, qui allegat, excommunicationem eſſe iniuſtam, fatetur ſe excommunicatum, licet iniqua ſententia: atque ideo datur ei ſimplex abſolutio quemadmodum Panor. explicat in d.c. Apoſtolicæ. de excep. poſt Io. And. & alios in d.c. ſolet. ſic denique gl. vlt. in c. capitulum. quam Panor. & Barb. ibi commendarunt aſſerit appellatione abſolutionis contineri abſolutionē ſimplicem, non aūt eā, quę ad cautelam datur: quaſi prior proprie ſit, et abſolute abſolutio, poſterior non ſit ſimpliciter abſolutio ſed ſecundum quid: id eſt in euentū quod contigerit, excommunicationem fuiſſe validam: idem adnotatū Panormit. in d.c. Apoſtolicæ. in fin. Francus in d.c. ſolet. col. 2. Deci. in c. ad præſentiam. de appella. qui & precitatę gl. eam extollentes meminere. hęc tandē adduximus, vt oſtēderemus, eſſe neceſſariam abſolutionem ab excommunicatione, iniuſta alioqui donec abſolutio detur interim ligatus eſt, qui iniuſte fuit excommunicatus. ea etenim qui vniuerſalis eccleſię inſtitutio, vt velit excommunicatum a ſuo iudice, iniuſte tamen: id eſt abſque eius culpa interim ligatum eſſe, ac teneri ante abſolutionem ſeruare canones de excommunicatis ſtatutos ſub pœnis ab eiſdem indictis: quod ſecus ē vbi excommunicatio eſt nulla: nec enim requiritur abſolutio ab eadē: quia excommunicatum minime ligauerit. glo. communiter recepta in c. j. xj. q. 3. & in c. ſolet. verb. in officijs. ſupra eodem. Panor. in d. capit. per tuas. & in c. cum contingat. de officio delegat. Thomas in iiij. ſen. diſt. 18. q. 2. arti. j. ad q. 4. & ibi Palud. queſtion. j. colum. 3. Florent. iij. parte. titul. 24. capitul. 73. omnium diligentiſsime Martinus Azpilcueta in capitul. cum contingat. de reſcript. remedio. 3. text. optimus in capitul. cui eſt illata. xj. quæſtio. 3. qui intelligendus eſt de iniuſta excommunicatione, ea in iniuſtitia, q̄ nullam efficiat ſententiam. His equidem probatur, iniuſte excommunicatum, ſi ante abſolutionem ſe diuinis immiſcuerit, aliquid eſ[illegible] iure excommunicatis vetitum, irregularem eſſe, & eis ſubditum pęnis quę ſtatutæ fuerint aduerſus excommunicatum non ſeruantes ipſius, excommunicationis rigorem quam opinionem tenent gloſſ. in capitulo poſtulaſtis. verbo, ſpoliandi. & ibi Panormitan. & Rauen. de cleri. excommunica. miniſtrant.

idem Abb.in dict.capit. per tuas.ſ. notabil.Syluest.verbo, correctio.§. ix.& verbo excommunicatio.ij.ſ. notab.caſu viij. & 4.notabil. dub. 8.S.Tho.& ibidem alij in 4.ſentẽ. diſtinct.18.q.2.arti.j.ad 4.q.pręſertim Palud.quæſt.j.ad 3.qui expręſſim reſponderũt,iu hoc differre excommunicationem nullam ab excommunicatione iniuſta, quod qui non ſeruat, nec obtemperat excommunicationi iniuſtæ ante abſolutionem,pœnis iuris afficitur:non ſic q excommunicationem nullam minime obſeruauerit. quorum ultimum patet in c.non debet.11. q.3.& in c.ad præſentiam. de appellatio.ubi Imol.Præpo.& Decius ad hoc illam deciſionem adnotarunt.Ex q̃bus ipſe opinor hanc quartam concluſionem veram eſſe,etiam in animę iudicio quo ad pœnas,quæ alioqui nullam exigunt exteriorẽ exequutionem: quę vt alibi adnotauimus eodem modo obligant in foro conſcientię,quo & in iudiciali. Nã & ipſi theologi paulo ante citati dum opinionem iſtam tractauerũt in animæ iudicio, & quo ad forum interius etiam de ea diſputarunt. Nec oberit, ſi quiſquã dixerit,grauiſsimum eſſe,et iniquum,quod qui abſque culpa iniuſte puniatur, & priuetur his, quibus priuat excõicatio:maxime quia hęc ẽ ſpiritualis pœna,qua nemo eſt abſque culpa plectendus:ſicuti & nos tradidimus.ij.lib. variar. reſolutio.cap.8. Nam,ut inquit Thomas in d.18.q.ij.ad quar.quæſt. poteſt eccleſia iniuſte priuare quemquam his, quæ ad ſalutem gratiam diſponunt:atq; ideo iniuſte excommunicatione effectum habet.ſenſit ſane Thomas, quod licet inique poſsit quis priuari gratia Dei, nec communione charitatis, nec deniq; ſuffragijs catholicæ eccleſię,et quo ad intẽtionem: tamen ex cauſa poterit innocens quis, & abſque culpa priuari auditione,& celebratione diuinorũ officiorum, & denique ſacramentorum perceptione:ita ſiquidem in eccleſiaſtico interdicto fit. Nam id ex cauſa fertur contra innocentes, qui priuantur perceptione ſacramẽtorũ,& auditione, ac celebratione diuinorum officiorum:quod notauimus in d.cap.8.nu. 10.cauſa autem quę iuſtificat hanc punitionem iniuſte excommnnicatorum, procedit vel ab aliqua eorum culpa in hoc commiſſa, quod non curet diligẽter abſolutionem impetrare: vel quia maxime intereſt totius vniuerſalis eccleſię,ad eiuſdem authoritatem pertinet,quod excommunicationis cenſura, quæ gladius eſt eccleſiaſticus,admodum timeatur, ne alioqui eccleſiaſtica diſciplina paulatim ſit contemptui, dum iniuſtis excommunicationibus a proprio iudice latus ante obtentam abſolutionem q̃ſpiam renuit obtemperare. Igitur excommunicatus iniuſte obligatur etiam in conſcientiæ foro à diuinis ſibi interdictis abſtinere, & alios vitare. quam opinionem fatetur eſſe communem Adria.in dicto quodlib.vj. arti.j. concluſio.j.licet contrariam defendere conetur.Quibus adde quę à nobis tradentur inferius in.§.11.de excommunicatione lata ex falſa cauſa. Illud tamen eſt admonendum, quod ſi iniuſte excommunicatus abſque ſcandalo,poteſt enim hoc abeſſe plerunque,diuina officia celebrauerit, pręſertim occulte, non peccabit, nec erit in animæ iudicio { pœnis canonicis affectus:ſecundum Caietan.2.2.quęſ. 70.arti.4.Adrian.in dict.concluſio j.idem Adrian.in 4.ſentent.quęſti. 4. de confeſsio.verſicul.ſi pẽtas ad fin.Ioann.Driedo.de libert.Chriſt. pagina 239.& hoc equidem ex mẽte legis

ſe legis, & canonis, qua ratione eſſet fortaſſe idem dicendum in foro exteriori, vbi ſcandali cricunſtantia procul ab eo actu abeſſet. Caeterum vbi ſententia excommunicationis eſt nulla ipſo iure, etiam ſi quis cum ſcandalo celebrauerit, aut ſe diuinis immiſcuerit non erit irregularis: quia nuſquam fuit excomcomunicatus: quod ex præmiſsis probatur ſatis aperte atque ideo irregularitatis pœna minime obtinet nec iure locum habet: cum ea iure in hac ſpecie non ratione ſcandali, ſed excommunicationis inflicta fuerit. Non diffiteor, peccare grauiter eum qui cum ſcandalo coram ipſis qui excommunicationem nullam fuiſſe, prorſus ignorant, celebrauerit, aut diuinis immiſcuerit: quemadmodum reſponderunt Palud. in 4. ſentent. diſtinſt. 18. q. j. colũ. 3. & ibi Gabriel q. 2. col. 11. & tamẽ ex his autoribus ipſe quidem percipio, in hac ſpecie mortale crimen committi ratione ſolius ſcandali; non tamen iuris pœnas locum obtinere. Plures autem caſus, in quibus excommunicatio eſt nulla ipſo iure ponit gloſſ. in cap. præſenti. ſupra iſto titu. quam commendarunt ad hoc Prepo. & Deci. in cap. ad præſentiam. Franc. in cap. j. de appella. idem Franc. in cap. 1. §. vlti. de foro competen. in 6. ſimilis gloſſ. in c. reprehenſibilis. de appella. ſed & gl. celebris in cap. ſolet. verb. in officijs de ſenten. excom. iſto lib. ſentit excommunicatum poſt appellationem illegitimam, & nullam non eſſe irregularem, ſi ante abſolutionẽ confiſus, & exiſtimans eius appellationem validam fuiſſe celebrauerit bona fide licet poſtea pronuntiatum fuerit appellationem nullam eſſe, nec ſuſpendiſſe iuriſdictionem iudicis, a quo appellatum extitit. Idem notant Franc. & Philip. Pro bus ibi. ac Martin. Azpilcueta in dict. capit. cum contingat. remedio 3. colum. 2.

❡Hinc decimoquarto ad intellectũ vndecimi effectus conſtat, collationem beneficij factam excommunicato, etiam iniuſta excommunicatione, nullam eſſe ipſo iure, quod ſatis deducitur ab his, quæ in proxima quæſtione tradidimus.

❡Decimoquinto, etſi verum ſit excommunicationem hunc effectum producere, quod efficiat nullam collationem beneficij factam excom-
9 municato, diſpenſatio † tamen Epiſcopo conceſſa eſt, vt is poſt abſolutionem ab excommunicationem permittat, beneficium illud obtineri ab eo, cui collatum fuit. hanc concluſionem gloſ. tenet in dict. ca. poſtulaſtis. verb. diſpenſatum. idem notat inibi Panor. & communiter doctor. modo abſolutio ab excommunicatione obtineatur ab eo, qui iure poſsit illam concedere, etiam ſi abſolutio reſeruata ſit Papæ. Quod ex eiſdem colligitur præſertim Card. qui indiſtincte communem ſequitur licet Henri. & quidã alij contrarium tenere voluerint. Huius opinionis ea eſt ratio, quod vbi a canone diſpenſatio permittitur, nec ea denegatur Epiſcopo, poterit is diſpenſare, quamuis ſit conſtitutio concilii vniuerſalis: ſicuti ex Innocentio in c. dilectis. de tempo. ordin. & regula tex. in c. nuper, extra. iſto tit. colligunt, & tenent Abb. & Feli. in capi. atſi clerici. §. de adulterijs. de iudi. & alij per eos citati, quos ſequitur Iacobatius de concilijs. lib. v. arti. 19. tametſi Aret. & Deci. in d. §. de adulterijs. contrariũ defendere conentur. Igitur cum in d. c. poſtulaſtis. permiſſa ſit diſpenſatio in hoc caſu, nec poteſtas diſpẽſandi negetur Epiſcopo expreſsim tacite conceſſa eidem videtur. Ad-

dit ſane Panormi.in dict.c.poſtulaſtis. Hãc decimamquintam aſſertionem procedere, etiam ſi eiuſdem beneficij collatio ad alium quam Epiſcopum pertineret; etenim poſſet Epiſcopus diſpenſare cum ipſo beneficium obtinente ex collatione facta eidem, cum erat excommunicatus, quod beneficium illud obtineat. Ego vero non admitterem hanc Panor.ſententiam, niſi & is, ad quẽ expectat beneficij collatio, qua priuatus non eſt, huic diſpenſationi cõſentire: ſicuti & eius conſenſus neceſſarius eſt ad permutationem, quæ authoritate Epiſcopi fieri debet: vt notat gloſſ. & ibi doctor. in ca.vnic.de rer.permut.lib.vj.& in clem.j.eod.titu. Panor. in cap.quæſitum.de rerum permuta. ſubdit deinde Panor.in dict.cap.poſtulaſtis: quod ſi Romanus pontifex contuliſſet excommunicato beneficium, nõ poſſet cum eo Epiſcopus diſpenſare: quia iam eſſet beneficium iſtud affectum authoritate romani pontificis.c. vt noſtrum. de appellat. cui opinioni ſuffragatur, quod ſi romanus pontifex beneficium ad Epiſcopi collationem pertinens abſque aliqua reſeruatione cõtulerit alicui & ea collatio fuerit nulla; vel inutilis, non poteſt ipſe Epiſcopus alteri beneficium hoc conferre, nec eidem ſecundum Inn.in ca. inter dilectos. de exceſſ.prælat. Ancha.conſil. 58. Domi.conſi.136. Deci.in cap.j.colum.2.de confirmat.vtili uel inutili eundem Deci.in dict.cap.vt noſtrũ de appellatio.col.j.quidquid ex gl. ibidem contrarium notauerit Abb. in d.cap.inter dilectos. Eandem Innocentij ſententiam probare videtur Roma.in conſi.335. quibus addendus eſt Ludouic.Gomeci.in regula de triennali poſſeſ.q.30.qui in ſimili quęſtione multa tradit elegãter, & deciſio Rotę antiquis.39.

¶ Duodecimus excõmunicationis 9 effectus proximo ſimilis eſt.†Etenim excommunicatus non poteſt beneficium conferre.cap.quia diuerſitatem.de conceſſ.præb.ca.j.in principio.ne ſede vacant.lib.vj.glo.in c. vlti.de exceſſ.prælat.& ibi doctor. communiter. Sicut nec eligere poteſt ſolus, nec cum alijs.cap.cum inter.de electio.c.cum dilectus.& ibi doctor.de conſuetud.notatur in ca. Apoſtolicæ. de exceptionib. & in c.vlti.de cleri.excommu.miniſtr.ſi nec preſentare poteſt patronus excommunicatus: ſecundum Abba.& cõmunem in c. nobis.de iure patrona.Lapum alleg.8.Rochum Curt. de iure patronat. verb. competens. q.8.Lamberti.de iure patro.j.part. 2.lib.q.2.arti.2. Rota 161.& 707. in antiquis. idem tenent Bertachi. in tracta.de Epiſcopo.j.lib.3.parte q.21.quibus illud addendum eſt, quod inſtitutio Epiſcopi facta ad præſentationem patroni clerici excõmunicati, eſt nulla: ſi vero fiat ad præſentationem patroni laici excommunicati, valet omnino: vt diſtinguit eleganter Rota deciſione 2.titul.de iure patrona. in antiquiorib. & deciſione 527.in antiquis.quarum opinionem ſequitur Rochus in dicto verb.competens.q.8.num.23.quaſi preſentatio patroni laici ſit meri facti, nihilque habeat iuris. Et teſtatur Ludouic.Gomeci.in tract.expectatiuarum.nume.60. hanc opinionem iudicio Rotæ ſeruatam fuiſſe in vna cauſa Zamorẽ ſi anno 1533. Ego vero non video congruam in hoc diſcriminis huius rationem: atque ideo exiſtimo inſtitutionem factam ab Epiſcopo ad preſentationem patroni laici excommunicati nullam eſſe: ſequorque in hoc Lambertinum de iure patronatus.3.part. 2.libr.quęſtione 3.articulo 4. Quid autem reſpondendum ſit, quoties qui

qui beneficium contulit, elegit, aut præſentauit, erat excommunicatus occultus, plerique dubitarunt. Nam Bertachinus in tracta. de Epiſcopo j. lib. 3. parte. quęſtion. 31. tenet, in hac ſpecie collationem, electionem præſentationem validam eſſe. citatur & ad hoc deciſio Rotæ in antiquis 128. quę tamen tractat de collatione beneficij facta ab exequutore apoſtolico excommunicato quidem, ei qui excommunicatus non ẽ & aſſerit valere hanc collationem maxime ſi ignorans ſit is, cui eſt facta collatio. Quę ſane deciſio cum tractet de executore ad conferendũ dato, profecto nõ eſt omnino admittenda, vt ſpecialis in executore, ſiquidem hęc exequutio facti meri non eſt, ſed iuris. ideo ipſe cenſeo, conſiderandum eſſe an collatio fiat, ſimilisve actus ab eo, qui publicum officium habet, & eius muneris ratione, atque authoritate: & tunc valet equidem actus occulte excommunicati, dum tolleratur in eo publico munere. c. ad probandum. de re iudicat. l. Barbarius. ff. de offici. prętor. notant Panor. & alij in cap. veritatis. de dolo & contu. colũ. penul. & fi. doct. in dict. l. Barbarius maxime Iaſon. & Feli. in d. c. ad probandum. quod ſi collatio fiat ab aliquo vt priuato, non ratione publici officij, erit nullus hic actus, ſi fiat ab excommunicato occulto, vel publico: ſecundum communem: atque in hoc caſu procedit, quod Lambert. tenet aduerſus Bertac. in d. q. 2. arti. 2. colũ. vlt. & quia Ludo. Gomec. in d. num. 60. inducit conſtitutionem ad euitanda ſcandala. ad huius quęſtionis definitionem, aduertendum eſt, ꝙ in his, quæ procedunt a publico officio excommunicatus interim tolleratus vitandus non eſt ante denũtiationem, etiam ab his, qui ſciunt, eum excommunicatum eſſe: ab his vero, qui ſcientiam excommunicationis habent, ſtatim poſt denuntiationem vitandus eſt. Et hęc quidẽ partim procedunt ab his, quę in d. c. ueritatis. notantur. partim ad conſtitutionẽ Martini V. ad euitanda ſcandala. ſed in his, quæ procedunt a priuata authoritate, ratio eſt admodum diuerſa. Nam e a conſtitutio nihil iuris tribuit excommunicato ipſiſſimo iura vetera quo ad poteſtatem ipſius excommunicati manent illæſa, adhuc ante denuntiationem: & id tantum ſtatuitur, quod eidem excommunicato communicantes ante denuntiationem minime afficiantur pœnis ſtatutis a iure contra cõicantes cũ excõicatis. vnde ad noſtrã quęſtionem fere nihil cõducit conſtitutio prædicta: quia ſeruanda eſt diſtin. Abb. in dicto c. ueritatis, cum ea tamen adnotatione, vt in pertinentibus ad officium publicum nequaquam noceat ſcientia excommunicationis ipſis, in quos publica poteſtas exercetur. ꝙ memini me iam ſemel in hac relectione adnotaſſe.

¶ Decimustertius excommunicationis effectus uerſatur equidem † in intellectu canonum in can. rurſus. & can. quicunque. vndecima quæſtione tertia, a quibus ſolet in excommunicationis tractatu maxima deduci controuerſia, quam nos vnica tantum concluſionem definire conabimur. Conuentus ſuper crimine ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter, ob contumaciamque excommunicatus, & in eadem excommunicationem per annum perſeuerans, conuictus cenſetur de eo crimine, cuius accuſatus fuit, gloſſ. in capitu. contingit de dolo & contum. & ibi Abb. glo. & inibi Frãc. in capit. cum contumacia. de hęret. in vj. Panormitan. in capitulo veritatis, columna vj. de dolo & con-

tum. Roma. in ſing. 302. Abb. in ca. inſinuatum. de ſimo. & c. poſtulaſti. de homicid. Abb. in c. j. nu. 27. de iudi. & ibi doct. preſertim Fran. a Ripa nu. 72. & Alcia. nu. 54. qui eādē opinionē ſequuti fatētur cōem eſſe. & ea probatur in d. c. rurſus. & cap. quicunque. licet Dec. in d. ca. j. in 2. lection. & Selua de benefi. in 3. par. q. 4. contrarium teneat, communem item ſententiam ſequitur Ioan. Lupi. in cap. per veſtras. §. 18. num. 24. vnde aliquot hic præponam, quæ vel deducantur ex hac concluſione vel ad eius faciliorem intellectū neceſſaria ſint.

¶ Primum huic apparet, contumacem per annum in excommunicatione perſeuerantem, priuatum eſſe ipſo iure, vel priuandum beneficio eccleſiaſtico ſi crimen cuius in iudiciū delatus fuerat, ea ſit priuatione dignum. quod Abb. & cęteri communiter aduotarunt.

¶ Secundo eadem ratione ex contrario conſtat, non eſſe hunc contumacem perſeuerantem in excommunicatione priuatum, nec priuandum beneficijs, ſi crimen cuius delatus fuit, ea pœna dignum non eſt. quod idem authores fatentur.

¶ Tertio, ſi quis vltra annum in excommunicatione perſeuerauerit, poterit beneficijs eccleſiaſticis, quę obtinet priuari: ex eo, quod non tantum anno, ſed longiori tempore durauerit in ea contumacia: hoc deduxere Abb. & doct. a deciſione tex. in capitulo cum bonę. de ętat. & qualit. notat poſt alios Altiat. in dicto capitulo j. quamuis Deci. & Selua requirantur ad pœnam iſtam cōtumaciam in excommunicatione per triennium.

¶ Quarto eſt conſiderandum, Contumacem in excōmunicatione quacunque ex cauſa reum factum, per annum tempus ſuſpectum hęreſis ex hoc fieri licet vt hęreticus damnandus non ſit. gloſſ. in dict. cap. contingit. ſic intelligenda, Inno. Hoſti. & doct. expreſsim poſt. gloſſ. ibi, in capi. vlti. de pœnis, dicentes, hanc ſuſpicionem ſufficere, vt, purgatio indicatur, idem Henri. poſt alios in c. excommunicamus. j. de hæreti. Lupi. in d. §. 18. nu. 24. & alij, quorum meminit eos ſequutus Iacob. Septimacenſis vir doctiſsimus in chatolicis inſtitutionibus, in capit. 27. eſt tamen hæc ſuſpicio leuis: vt tradit optime praxin huius caſus exponens Author directorij inquiſitorū ſecunda parte, quęſtione 47. Poterit præterea per tempus aliquod perſeuerans in excommunicatione, puniri etiam ante annum pœna temporali: ſecundum Anan. & Felin. in capitul. poſtulaſti. de homicid. ſunt & in hoc regno regię leges, & ſeculares, quę iuſtiſsime puniunt perſeuerantes in excommunicatione: nempe l. j. tit. v. & l. ix. titu. vltim. libr. viij. ordi. quarum & nos obiter meminimus in epitome ad iiij. decre. 2. par. c. 6. §. 8. nu. 17.

¶ Quinto eſt animaduertendum,
11 † quod ſuſpectus de hæreſi, & ea ex cauſa vocatus ab inquiſitoribus iudicium ſubterfugiēs in excommunicatione in eum ob eam contumaciam lata, ad annum vſque perſiſtens, vt de hęreſi conuictus, hęreticus eſt pronunciandus. text. elegās in capitul. cum contumatia. & ibi gloſſ. de hęreti. in vj. ad idem in ſimili tex. in cap. excommunicamus. §. qui autem. de hęret. & in authēt. Gazaros. C. eod. titu. regia l. 32. titu. ix. part. j. quę quidem deciſio nemini dura videri debet, etiam ſi ex l. vlt. C. de probat. in criminibus ſententia ferri debeat ex certiſsimis probationibus: non ex coniecturis. Nā huius criminis in hac ſpecie eſt vrgentiſsima præſumptio, quæ iuris admini-

adminiculo indubitatum iudicium facit, & ita ex ead. l. vlt. ſufficiens ad condemnationem ordinariam. deducitur autem hęc probatio ex tribus. Primo quidem ex ipſa ſuſpicione hęreſis, cuius cauſa ab inquiſitoribus ad iudicium vocatur. ſecundo ex ipſa fuga, & contumacia. capitul. nullus, de pręſumptionib. can. decernimus. 3. quæſt. 11. quæſtio. j. Tertio, ex animo rebelli perſiſtendi per annum in excommunicatione. quę quidem colliguntur ex glo. & doctor. in dict. cap. cum contumacia. Gonſalo de Villadiego q. 12. de hęreſi. quo fit, hanc præſumptionem a iure cenſeri vrgentiſsimam & ſufficientem ad pœnam ordinariam: ſicut & defectus indictæ compurgationis a pontificibus ſufficiēs præſumptio indicatur quandoque ad ordinariam condemnationem: iuxta text. in c. inter ſollicitudines. de purgat. canoni. vbi Hoſti. & alij. Panor. in cap. accedens. de accuſat. ſic denique eſt intelligenda deciſio text. in dict. cap. cum contumacia. ad cuius vberiorem interpretationem libet hoc in loco breuiter aliquot exponere, quæ amplius eius ſenſum explicent. Illud etenim cōſtat, non aliter huic deciſioni locum fore, quam ſi contumax ſuſpectus de hęreſi, citatus fuerit expræſsim vt ad iudicium accedat ſuper rebus fidei, vel ſuper crimine hæreſis, cuius accuſatur, aut ſuſpectus eſt reſponſurus. gloſſ. communiter recepta in dict. cap. cum contumacia. & ſatis erit, quod in genere hęreſis crimen hoc in edicto exponantur nec requiritur in ſpecie hæreſim ſignificari, quod notant optime Francus, in dict. cap. cum contumacia. Henricus. in dict. capi. excommunicans. j. in princip. de hæret. & Repertoriū inquiſitorum verbo, contumacia. idem conſtat ex inſtructionem inquiſitorum Granatæ typis excuſa capit. 19. Deinde apparet, non aliter nocere huic abſenti hanc vrgentiſsimam præſumptionem, quam ſi is vere contumax fuerit: & ideo ſi vere contumax non eſt, minime habet locum præfata deciſio: vti præter alios notat Gonſalus a Villadiego in tractat de hæretic. quæſt. 12. qua ratione ſi abſens iuſtum habuerit impedimentum, quo legitime impeditus non potuit eo tempore ad iudicium accedere ſuper hæreſis ſuſpicione reſponſurus, non eſt ut hęreticus condemnandus. Iuſtas vero abſentiæ cauſas, & legitima impedimenta poterit ipſemet allegare, & probare. l. ii. ff. ſi quis cautio. Item et procurator eius nomine admitten dus eſt ad allegādas iuxta abſentiæ cauſas, & legitima impedimenta: quod in hac ſpecie Socin. notat in capitul. veniens. de accuſat. numer. 39. cuius opinio conſtat ex alia, que dictat, etiā in cauſa criminali admittendum eſſe procuratorem ad allegandas iuſtas abſentiæ cauſas, & legitima impedimenta facti, vel iuris, modo non concernant allegationes iſtæ crimen ipſum principale. text. ſic intelligendus in dict. capit. veniens. vbi Panormi. & alij Feli. in capitul. meminimus. 3. column. eod. titu. l. penultim. §. ad crimē vbi Bartol. Angel. & Imol. ff. de publi. iudic. l. ſeruum. §. publice. ff. de procurator. pręſertim hoc explicarunt. Bartol. in dicto. §. ad crimen. column. vj. Imola ibi numer. 26. Aretin. in dict. capitu. veniens. nume. 27. & ſequen. Socin. inibi numero. 47. & 51. regia l. 12. tit. v. part. 3. imo etiā ſine mandato admittendus eſt quilibet ad alleganda iuſta facti impedimenta, quę neceſſaria ſint: nempe captiuitatem, & ſimiles huic cauſas: ſecundum Bartol. column quinta & communem in dicto. §. ad crimē.

Quod ſi abſentię cauſæ non ſint neceſſariæ, ſed probabiles: ſcilicet, locus non tutus, inimicitiæ, non eſſe quempiam admittendum ad earum allegationem ſine mandato: quia forſan ipſe abſens nollet, eas cauſas allegari: notant Bart. colum. v. & Ang. in dict. §. ad crimen. Anto. & Panor. colū. penul. in d. c. veniens. quę quidem opinio non admodum placet. Etenim ſi cauſæ probabiles ſunt ſatis præſumendum eſt, abſentem eas allegaturum fuiſſe, & eas allegari velle. vnde contra Bartoli tenuerunt Imol. in di. §. ad crimen. nume. 25. Anan. Socin. nume. 47. & Areti. nu. 48. in d. cap. veniens. Nec oberit quod Inno. communiter receptus in d. c. veniens. adnotaſſe videtur, non eſſe quemquam abſque mādato admittēdum ad allegandas uoluntatis excuſationes abſentis ex cauſa iuris. ea ſiquidem opinio non agit de excuſationibus in facto conſiſtentibus: ſed de his allegationibus, quæ ex iure deducētur ad hoc vt non teneatur abſens, etiam non impeditus reſpondere. Sed & in cauſa hæreſis, quam modo expendimus, contumax excommunicatus non eſt vt hæreticus d. mnandus ante annum, nec talis cenſendus intra tempus id. anno vero finito iudicandus eſt hęreticus, & ab eo tempore anni ſcilicet finiti bonorum publicatio a iure facta, & aliæ hæreticorum pœnę vim. & effectum obtinet ſecundum Hoſtien. Anan. & doct. in dict. cap. excommunicatus. §. qui autem. Archid. Ioann. Andræ. & Franc. in dicto capit. cum contumacia. vbi eſt tex. de hoc, et in d. auth. Gazaros. & apparet ex inſtructione Granatæ impreſſa c. 19. & Directorio Inquiſitorum 2. parte. q. 47. Aufrerio. & Capella Toloſana. 36. ex quibus conſtat, ſententiā in hoc caſu ferendam eſſe declaratoriam hæreſis commiſſæ a contumace. Tametſi Cald. conſi. v. titu. de hæreti. velit, & conetur probare, non eſſe, hunc contumacem in ſpecie. capitu. cum contumacia. hæreticum, nec ut talem damnandum, ſed vt ſuſpectū hæreſis. Quod ſi etiam anno elapſo ante condemnationem contumax compareat in iudicio, velitque propriam innocentiam oſtendere, admittendus eſt. etiam vt effugiat bonorum confiſcationem. quod expreſſim notat Andr. Iſernia in dict. authē. Gazaros. numer. 31. poſt ipſam vero cōdemnationem etiam captus ſi velit vere pœnitens eccleſię reconciliari, non eſt tradendus curiæ ſeculari imo admittendus eſt ad eccleſię gremium. imo & tunc ſi oſtē derit propter legitima impedimenta ſe non fuiſſe contumacem admitti debet eius defenſio: eſt integro quidem ad effugendam omnem pœnam, ſi eius innocentia conſtiterit. quia deficit ratio cap. cum contumacia. ex eo, quod contumax non fuerit: ſed & ſi de impedimentis non docuerit, & tamen velit probare, et probauerit prop. t. a innocentiam, ſententia reuocabitur quo ad pœnas corporis & infamiæ, licet non quō ad bonorum confiſcationem. l. pen. de requirendis reis. l. 1. C. eod. titul. & hæc quidem procedunt, licet captus fuerit ab inquiſitoribus. Nam ſi ſe ipſum ſponte carceri exhibuerit multo facilius ſunt hæc admittenda vt in hoc vltimo caſu definitum extat decreto quodam generalium inquiſitorum, cuius meminit Iacob. Sepulmancenſis ſuis Catholicis inſtitutionibus cap. 4. numer. 6. Hæc ſane de aliquot effectibus excōmunicationis maioris. nam ex profeſſo plures omiſſos facio, quippe qui ſciam paſſim eos a iuris diuini, & humani profeſſoribus tradit, & exiſtimauerim hos ſatis probare, quāta ſit

ta ſit huius cenſurę uis quo adinte-
riorem, & exteriorem hominis ve
re Chriſtiani affictionē. ut hinc ca
tholicus perpendat, quanta cum
cura eccleſię prelatis ſit omnino
obtemperandum, ne uere ethnicus
ſit, & publicanus.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus minori ex communicacione, ět ſi celebret, non eſt irregularis.*

2 *Excommunicatus minori excommunicatione peccat celebrando diuina officia, & conferendo ſacramenta.*

3 *Excommunicatus minori excōmunicatione, non poteſt eligi ad eccleſiiaſticum beneficium.*

4 *Exiſtens in mortali peccato eligi poteſt ad eccleſiaſticū beneficiū.*

5 *Excommunicatio in dubio de maiore eſt intelligenda.*

6 *Anathema quid ſit, et huius dictionis deductio.*

7 *Excomunicatus, qua ratione anathema dicatur.*

8 *Intellect. c. cum non ab homine de iudi et eorum, quæ inibi notat Panormitanus: & quid ſignum Theta ſignificet?*

§. VIII.

HACTENVS de maioris excommunicationis effectibus: atque ideo de minori excommunicatione nunc tantiſper agēdū erit: cuius definitionē expoſuimus in prin, huius operis. nu. 4. ex c. ſi celebrat. de cler. ex
cō. mi. quo ſtatutū eſt, minorē excō
municationē tantū priuare ſacramē
1 torū perceptione. †Quo fit, ut excō
municatus minori excōmunicatio-
ne, ēt ſi celebret miſſarū ſolennia,
minime ſit irregularis: quod in d. c.
ſi celebrat. ſatis definitum extat.
Idē conſtat in l. v. tit. 9. part. j. & l.
pen. eo. titul. Ratio autem huius de-
ciſionis eſt. Quia excommunicatus
minori excōmunicatione non eſt, ſu
ſpēſus ab aliquo actu ordinis eccle-
ſiaſtici: ſiquidē perceptio ſacramēto
rum non pertinet ad aliquem ordi-
nem: & ideo prohibitus ſacramenta
percipere, non eſt ſuſpenſus ab ali-
quo actu ordinis, & ea ratione nec
erit irregularis, tametſi ſacramēta
percipiat: ſecundum Panormit. colū
na j. Henric. column. quinta in dict.
cap. ſi celebrat. Eſt etenim neceſſa-
rium, vt quis efficiatur irregularis,
quod ſit ſuſpenſus ab aliquo actu,
qui ad aliquem ordinem pertineat.
iuxta celebrem regulam Innocent.
in capit. j. hoc titu. & lib. quam pre-
ter alios probant Henric. in dicto
c. ſi celebrat. Florent. 3. part. tit. 26.
capi. 4. §. j. & alij, quorum alibi mē
tionem faciemus. modo ſit ſatis ad-
notare opinionem iſtam probari in
capitul. is qui. §. ultim. ibi, cele-
brat. & in capit. is cui. ibi, in ſuo of-
ficio, iſto titu.
2 ¶ Peccat † tamen excommuni-
catus minori excommunicatione, ſi
ante abſolutionē celebrauerit miſſa
rū ſolēnia: & quidem grauiter: ut
aſſerit tex. in d. c. ſi celebrat. id ue-
ro peccatum mortale cenſetur: ſicu-
ti explicant Syluest. uerb. excom-
municatio. 4. in princip. & notab.
3. Caiet. uerb excommunicatio mi
nor. regia l. ſexta. titu. nono. part. j.
& ſentiunt doct. in d. c. ſi celebrat.
Nam excommunicatus minori ex-
cōmunicatione celebrans, aut perci

pięns

piens ſacramentum, facit contra ſpeciale præceptum, quo prohibentur excommunicati minori excommunicatione ſacramenta percipere. Et ſane hac ratione peccat mortaliter celebrans minori excommunicatione ligatus. Nec admittēda eſt ratio Hoſti. & Innocen. qui in d. ca. ſi celebrat. exiſtimarunt, excommunicatum minori excommunicatione celebrantem, ideo peccare grauiter, quia celebrat in mortali peccato cōſtitutus. Nam ratione minoris excōmunicationis non colligitur, nec præmittitur neceſſario mortale crimen: cum ea regulariter uenialem tantum culpam exigat: quemadmodum ſuperius adnotauimus, & tradit Imol. in ca. ſacris. de his, quæ ui met. cauſ. fiunt. Hinc deducitur, excommunicatum minori excommunicatione poſſe abſque ulla culpa audire diuina officia, & eiſdem ſimul cum alijs Chriſtianis intereſſe, imo & in choro dicere, modo ſacramenta nō percipiat: ſicuti uiſum eſt Paluda. in 4. ſent. diſt. 18. q. v. artic. 6. Florent. 3. part. titul. 24. cap. 2. §. j. & Syluestro uerb. excommunicatio. 4. ad fin. quidquid contrarium ſenſerit regia l. 6. paulo ante citata, & Archidia. in can. vir cum propria. 33. quæſt. 4.

¶ Sed & ſi minori excommunicatione excommunicatus non ſit prohibitus ſacramenta conferre: peccat tamen ſi ea conferat. text. in dict. c. ſi celebrat. 1. parte. qui dum omiſſa dictione, grauiter ſimpliciter, hunc peccare aſſerit, ſentire uidetur, peccatum hoc non eſſe mortale, ſed ueniale. quod ita mihi adnotaſſe uidētur Anchara. ibi Caiet. uerb. excōmunicatio minor. Syluest. in d. 3. notab. licet in uerb. excōmunicatio. 4. in principi. idem Syluest. & dict. regia l. ſexta etiam in hoc caſu mortalem culpam contrahi expreſsim aſſeuerent. quorum ſententiam memoriæ habere debent qui minori excommunicatione ligari, a qua facilime abſolui poſſunt, ſacramēta contractant.

3 ¶ Excommunicatus † autem minori excommunicatione nō poteſt eligi ad eccleſiaſticum beneficium: ut probatur in dict. c. ſi celebrat. & d. l. regia. 6. part. j. Nam electio eiuſdem facta nulla eſt ipſo iure: ſecundum Hoſtien. in d. c. ſi celebrat. cuius opinio magis communis eſt: vt inibi aſſerit Cardin. columna ulti. & probatur in c. poſtulaſtis. eo. tit. quam ob rem tex. in d. cap. ſi celebrat. dum dicit, hāc electionem eſſe irritandam: eſt intelligendus, id eſt, irritam denunciandam, licet Felin. in c. dilectæ. col. tertia de exceptionib. teneat, electionem iſtam ipſo iure ualidam eſſe, quanuis reſcindi per ſententiam poſsit. Nec ad ualorem, effectum huius electionis quidquam conducit ignorantia excommunicationis: eſt etenim electio nulla, licet facta fuerit ex ignorantia excommunicationis. glo. in d. ca. ſi celebrat. & ibi Abb. & Card. ulti. col. uerb. Scienter. Quorum opinio communis eſt, ſicuti aſſerit Syluest. uerb. excommunicatio j. col. 2. etiā ſi idem Syluest. contrarium teneat verb. excommunicatio. 4. §. vltim. Eligere tempore poteſt minori excommunicatione excōmunicatus. tex. in d. ca. ſi celebrant. ſiue ſit excommunicatio minor indicta a iure, ſiue indicta ab homine, iuxta cā. Engeltrudam. 3. q. 4. utroque ſiquidem caſu eligere poterit excommunicatus: quēadmodum omnium ſententia deciſum extat in eodem ca. ſi celebrat. poſt gloſ. inibi verb. nec eligere. Qua in re cauendum eſt a d. l. ſexta. quæ expreſsim reſpondet, excommunicatum minori excommunicatione ab homine non poſſe eligere.

eligere, quę quidem concluſio mini me procedit: quia minori excommunicatione excommunicatus non eſt ſuſpenſus ab officio, nec beneficio: ſed tantum priuatur ſacramentorum perceptione; quod in d. c. ſi celebrat. ſatis deciſum eſt, & probatur in c. duobus. de ſent. excom. unde parum refert, quod excommunicatio ſit lata a iure, uel ab homine, modo minor ſit: ſecundum Abb. in dict. cap. ſi celebrat. & Gonſalum a Villadiego de irregularit. capitu. de ſuſpenſione.

¶ Ex his omnibus conſtat pręcipuus minoris excommunicationis effectus, & præſertim, quod minor excommunicatio differat a mortali peccato, & plus quandoque operetur:
4 † ſiquidem exiſtens in mortali peccato poteſt eligi ad beneficiū eccleſiaſticum, & eius collationem ualide conſequi. ca. ſicut noſtris. & ibi gl. de iureiur. glo. in d. cap. ſi celebrat. uerb. nec eligere. Feli. in c. 2. col. 2. de reſcript. & in cap. dilectę de exceptio. col. 2. Ioan. Maior in 4. ſenten. diſt. 18. q. 4. col. 2. & in 2. ſent. diſtin. 44. q. vltim. col. 3. glo. optima in can. definitio. 22. q. 4. licet cōtrarium notauerit Panormit. in d. cap. ſi celebrat. ſaltem in mortali peccato, quod graue ſit. idem Abb. in c. dudum. 1. num. 24. de electio. & in d. c. ſicut noſtris. Adducitur huius ſententia autho. Innocen. in d. c. ſi celebrat. qui tamen, ni ipſe fallor, id non tenet: nec item gloſ. in ca. Florentinum. 85. diſtinct. quę ſcribit; non eſſe eligendum ad beneficium eccleſiaſticum peccatorem mortali crimine affectum: nō tamē addit, electionem nullam fore, ſi is electus fuerit. Atque ita priorē opinionem, quam nos probamus, tenet eleganter Martinus Azpilcueta in ca. ſi quando de reſcript. except. 11.

¶ Cęterum poſt excommunicationis maioris, & minoris expoſitam cognitionem, oportet animaduertere, quod in † dubio, quoties mentio excommunicationis fit, eſt interpretatio ita adhibenda: ut de maiori intelligamus. tex. celebris in ca. penultim. de ſentent. excommunicat. cui reſponſo omnium fit obiectio fortis. Nam in pœnis ſemper eſt benignior adſumenda intepretatio. l. ſi præſes. & l. interpretatione. ff. de pœnis, qua ratione in dubio appellatione excommunicationis de minori, non de maiori foret adſumēda interpretatio. Huic ſane obiectioni conantur doct. uarie reſpondere: quidam enim aſſerunt, eam eſſe intelligendam in pœnis, quæ proprie, & uere pœnales ſunt: ut in his benignior ſit adſumenda ſignificatio: non ſic in pœnis medicinalibus, quorum præcipua eſt excommunicatio. c. 1. ſup. iſto titu. ſic denique Panorm. explicat in d. pen. & in c. j. de poſtula. prælat. ſed hęc reſponſio nō omnino congruit, cum excommunicatio pœna ſit. ca. quoniam frequenter. §. ultim. ut lit. non conteſt. cano. corripiantur. 24. q. 3. & conſtat multis a me in hac relectione traditis, grauiſsimam eſſe pœnam iſtam & maximam omnium, quæ ab eccleſia infligi pro culpa criminum poſſunt. idcirco Dec. in l. ſemper in obſcuris, ff. de regul. iuris, numero 12. hanc rationem refellit: addit tamen eam eſſe veram rationem, quod tex. in d. c. pen. de excommunicatione ab homine lata tractet: cum excommunicatio minor ab homine nōn ſoleat proferri: & ideo de maiori ea ſententia intelligenda eſt. Hæc uero reſponſio nequaquam placet, quippe quæ duo præmittat, quæ ipſe falſa eſſe cenſeo. Primum, Minorem excommunicationem ab homine ferri non ſolere: cum contrarium probet text. in can,

in canon. Angeltrudam. 3. q. 4. Secũdum, Non eſſe admittendam deciſionem tex. in d. c. penul. in excommunicatione lata a iure: cum & in ea ſit omnino locus illi reſponſo, quod omnium cõſenſu receptũ eſt. Ioan. Maior in 4. ſent. diſt. 18. q. ij. eam rationem affert, quod dictio, quælibet, per ſe ſumpta in potiori ſit ſignificatione accipienda. gló. in l. j. in prin. ff. de uerborum oblig. ſed hac conſideratione nõ tollitur obiectio facta ex d. l. interpretatione. quamobrem ad deciſionem text. in d. cap. pen. duo ſunt potiſsimum ad notanda: Primum, Quod communis uſus hanc interpretationẽ iam diu recepit, ut excõmunicatio in dubio maior intelligatur: qui quidem uſus maximum locum obtinet in cuiusli bet ſermonis interpretatione. l. Labeo. ff. de ſuppellect. legat. l. librorum. §. quod tamen Caſsius. & ibi gloſſ. ff. de legat. 3. c. quanquã. 2. q. 8. deinde & illud eſt adnotandum, & inſpiciendum, quod cum excommunicatio ſpiritualis pœna ſit, in hoc inſtituta, ut contumaces animos a peccatis auertat, ad uerã obedientiam cõpellens: rariſsime hunc effectum haberet, ſi de minori foret interpretatio accipienda. minor ſiquidem excommunicatio parum ul tra mortale crimen operatur, id eſt, parũ inducit, quod non inducat mortalis culpa, & aliqua ex parte minus: ut ex proxime dictis apparet. Igitur, ut hæc medicinalis pœna in eccleſia illum effectum habeat, quẽ eius inſtitutio ſignificat, de maiori, non de minori eſt interpretanda in dubio: alioqui parum operaretur. qua ratione ad intellect. d. c. pe. utũtur Ancha. in capi. ſtatuimus. ſupra iſto tit. 2. col. & Felin. in c. dilecte. de excep. 10. nu. 3. idem Felin. in d. cap. pen. huius titu. & Anania in c. unic. de ſagittarijs, col. pen. His eſt etiam adijciendum, quam rara ſit minoris excommunicationis cenſura: quamque ſit maioris excõicatio nis frequens: ſiue canones ſiue eccleſiaſticos iudices ſpectes. quibus tandem opinor, rariſsime ſtatutũ eſſe a romanis pontificibus, quod excommunicationis ſententia ſit in dubio de maiori intelligenda. Adhuc prænotatis obſtat reſponſio romani pontificis in c. j. de exceptio. iſto libro quę proba, Appellatione excommunicationis non eſſe maiorem intelligendam. ſiquidem non eſt ſatis ad repellendum actorem a iudicio, quod illi obijciatur excõicatio ſimpliciter: ſed requiritur obiectio expſſa maioris excõicatiõis. ergo conſequitur, nõ intelligi maiorem excommunicationem ſub hac dictione, excommunicatio, ſimpliciter prolata. idcirco Panor. in c. 2. de reſtit. ſpolia. in eum ſenſum accipit text. in d. cap. j. ut exiſtimet, ſatis eſſe ad uim, & ualorem exceptionis opponi actori excommunicationem ſimplicem: licet quo ad probationem huius exceptionis ſit omnino neceſſarium, quod teſtes non ſimpliciter, ſed de maiori excommunicatione expreſsim reſpõdeãt. Nam licet exceptionis obiectio generalis ſufficiat: probatio tamen debet neceſſario conuincere, nec dubia quicquam operatur. hanc Panor. interpretationem ſequitur Felin. in d. c. penul. & in c. fin. col. 3. de exceptioni. & tamen non plane hæc reſponſio placet. Nam ſi excommunicatio ſimpliciter de maiori eſt intelligenda: cur in teſtimonijs eandem ſignificationem non habebit? præſertim quia teſtes fere ignorãt, quid ſit minor excommunicatio: cum ea in uſum recepta non ita, ut maior ſit. deinde Specul. in titul. de except. §. uiſo nume. 21. expreſſim tenet authoritate text. in d. cap.

j, quod

j.quod non ſufficiat proponi excõmunicationem in genere,ſed ſit neceſſarium in ſpecie concipi exceptionem de maiori excommunicatione.quem in ſenſum eandem deciſionem dict.ca.j.accepit eam aſſeuerans ſingularem eſſe Anto. Burgenſis in cap.penul.col.3.de emptio.et uendit. unde fortaſsis ſpeciale eſt, quod in d.cap. j.deciſum extat, ne excipiens uagetur, & cum periculo honoris alterius illudat actori,iudici, & iudicio. Prǽter excommunicationem maiorem, & minorem ſit frequentiſsime in canonibus mẽtio anathematis in eundem fere ſenſum, quo maior excommunicatio adſumitur, oportet ergo hoc in lo-
6 co explicare qd ſit anathema.† Et receptum eſt, Anathema quo ad uinculum nõ differre a maiori excommunicatione:quamuis maxime differat quo ad ſolennitatem.tex. celebris in canon.debent. xj. q. 3. ubi ponitur a Gratiano anathematis ſolennitas, his equidem verbis. Debent duodecim ſacerdotes Epiſcopum circunſtare, & lucernas ardentes in manibus tenere: quas in concluſione anathematis,uel excõmunicationis proijcere debent in terram, & conculcare pedibus.dein de eſtipola per parœcias mittatur continens excommunicatorum nomina, & cauſas excommunicationis. Hęc Gratianus. Qua ratione glo.communiter recepta in ca.cum ab eccleſiarum prælatis. de offic.or di.aſſerit ius, & poteſtatem anathematizandi ſolis Epiſcopis competere.Eſt enim anathema ſolennis, ut arbitror,maledictio,quę fit per execrationes publicas aduerſus excõmunicatum,quo fit, ut anathema proprie excommunicationem maiorem pręmittat. tametſi ex capit. Engeltrudam. 3. quęſt. 4. conſtet, anathema ab excommunicatione maiori non differre, licet differat a minori: & ideo frequentiſsime anathema pro maiori excommunicatione accipitur. Huius dictionis ſignificatio uere prætermittenda nõ eſt.ut inde lector percipiat, qua ex cauſa ab eccleſiaſticorum canonum authoribus in hunc ſenſum adſumatur,qui excommunicationem maiorem, & ſolennem ſignificet. Quidã enim exiſtimarunt, eſſe anathema dictionem Hebręam, quę ſummam deteſtationem ſignificet. ita inquit Hieron.cap.j. Epiſtolæ ad Galatas.anathema uerbũ proprie Iudęorum eſt, & poſitum tam in Ieſu Naue, quam in numeris: quando omnia,quę erant in Herico, & Madianitarum,deteſtationi, & anathemati habenda dominus imperauit. Hæc Hieron.cuius et Andr.Alciat. meminit in cap.cum non ab homine.de iudic.nume. 106.aſſeuerans, dictionem iſtam non Græcam ſed Hebręam eſſe. Ego uero multi faciendam eſſe cenſeo diui Hierony. authoritatem præſertim in dictionibus Hebręis interpretandis,& nihilominus opinor, Hieronymum exiſtimaſſe,ſermonem iſtum, & loquẽdi modo, quem ſeptuaginta interpretes, & alij ad dictionem, anathema, tranſtulerunt, proprie Iudęorum eſſe. quod ipſa dictio anathema Hebræa: ſit nõ dixit palam Hieronymus, qui alioqui ſacræ ſcripturæ nomina Hebræa interpretatus opere quodam peculiari, nullam huius dictionis mentionem fecerit:ſed & eam Græcam eſſe,teſtis eſt, & autor diuus Auguſtinus ſuper numeros capitul. 41. tomo ſuorum operum 4. cuius uerba ab ipſo capitulo, 40. hic exponam. Hic uidendum eſt, quomodo dicatur anathemabo, quod uouetur, & tamen pro maledicto ponitur: ſicut & de iſto populo dicitur.

unde illud eſt, Si quis uobis euangelizauerit, præterquam quod accepiſtis, anathema ſit. Hinc uulgo dictum eſt, ut deuotatio dicatur. Nam deuotare ſe quemquam nemo fere dicit, niſi maledicens. & ſtatim capit. 41. ſuper textum, & anathemauit eum, & ciuitatem eius, & uocatum eſt nomen loci illius anathema. Hinc dictum eſt anathema, quod deteſtabile aliquid, & abominabile ut enim nihil inde uictos in ſuos uſus auferret: ſed totum in pœnam luendam uoueret. Hoc erat anathemare, quod uulgo dicitur deuotare. Origo autē huius uerbi eſt in Græca lingua ab his rebus, quę uotę, & perſolutę, hoc eſt, promiſſæ, & redditæ, ſurſum ponebantur in templis ἀπὸ τῦ ἀνατιθέναι hoc eſt ſurſum ponere, uel figendo, uel ſuſpendendo. Hæc Auguſtinus. idem in epiſtola. 178. Contemnatur, inquit, idem Apoſtolus Paulus & in nouiſſimis partibus ad Corinthios epiſtolæ, ubi plebem arguens ſimul Gręco, et Syro utitur uerbo. Si quis inquit, non amat dominum, ſit anathema Maranatha. Anathema Gręco ſermone dixit: condemnatur: Maranatha: donec dominus redeat. Hactenus ipſe. Hieronymus prioris Epiſtolæ ad Corinthios c. 10. & in epiſtola ad Marcellam. 3. tomo Maranatha interpretatur, dominus uenit. & dicit dictionem eſſe magis Syram quam Hebræam. hinc intelligens text. in canon. Guiliſarius. 23. q. 4. qui his duabus dictionibus ſimul utitur. ubi glo. & Felin. in ca. Rodulphus. nu. 33. de reſcript. has expoſitiones tradidere. eſt uero tex. præcitatus Syluerij Papæ I. in epiſtola ad Amatorem Epiſcopum. qua ratione titulus illius non eſt tribuendus Syluestro. & legendū eſt Aeliſarius: ut admonet Felin. licet de Sylueſtro Papa loquatur. tradit Platina in Syluerio I. anathema autem exponit & idem Hieronymus occiſionem: in q. 9. ad Algaſiā. eodem tomo. 3. his accedit diuus Athanaſius c. 9. ad Romanos. Anathema, inquit, eſt ſane ſeiunctio quędam, & alienatio. Anathema pręterea gręce, latine poteſt dici oblatio, & ſacrificium. quemadmodum quę Deo offeruntur, & dedicantur, attrectare audet nemo: ſic eum, qui anathema ſit, ratione quadam nullus conueniet, aut cum eo uerſabitur. Nam ſacris oblationibus honoris gratia, tanquam Deo dicatis appropinquare nulli hominum audebunt: ab hoc uero, qui maledictioni fuerit obnoxius non ſecus, ac a prophano, & ab ipſa diuinitate alieno ſecedunt omnes. hęc Athanaſius. Diuus item Chryſoſtomus in homilia 16. ſuper epiſtolam ad Romana. ita inquit: Quemadmodum anathema, donumque id, quod Deo oblatum dedicatur: nemo eſt qui temere manibus contingere audeat, nec ad id proprius accedere: ſic & eū, qui ab eccleſia ſeparatur, ab omnibus abſcindens, ac tanquam longiſſime abducens hoc nomine, a contrario ſcilicet, appellat, magno cum terrore omnibus interminatus, ab eo ut ſeparentur, & pedem referent anathemati enim honoris gratia appropinquare nemo audebat ab eo, autem, qui ab eccleſia abſciſſus erat ex oppoſito omnes ſententia ſeparabantur, qua propter ſeparatio quidem tum hęc, tum illa ex ęquo, a vulgo alienatio erat. Separationis uero modus non unus: ſed illi contrarius. ab illo enim abſtinebant tāquam Deo dicato, ab hoc autem decebant tanquam a Deo alienato, & ab eccleſia abſciſſo. hæc Chriſoſtomus. Sic & S. Thomas. & Caiet. in dict. c. 9. ad Romanos ſcribunt, anathema eſſe omne ſeparatū a commu

ni uſu:

ni uſu: eſſeque dictionem græcam ſenſere quibus & illud concinit ἀναθήματα dicuntur dona, quę dicata diis ſuſpenduntur in parietibus colũnis tẽpli: qualia uiſuntur quotidie iuxta monumenta diuorum: ſtatuę ſcilicet argenteę, equi aurei, pocula gemmata. dicta quidem ita ab ἀναθῆναι hoc eſt a ſeponendo, ſiue ſuſpẽdẽdo. quẽadmodũ ex Auguſtino & Chriſoſtomo deducitur, & adnotauit Eraſmus ſuper Lucam c.21. Etenim in eo capite dum latine ſcriptum eſt, de templo, quod bonis lapidibus, & donis ornatum eſſet. pro donis: gręce legit. ἀναθήμασ qua ratione ornamenta græce dicuntur anathemata. Nam & Homerus libro j. Odyſſ. cantum, & ſaltationẽ appellat epularum, et cõuiuij ornamẽta: ſic inquã ἀναθήματα. ubi Didymus eius interpres hunc in modum locum illum exponit. ἐνωχίας τὸ κόσμημα ἢ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν τοῖς θεοῖς ἀνατιθεμένων de eſt conuiuij ornamentum. metaphora, & translatio ab his, quæ deis offeruntur, & in templis honoris gratia ſuſpenduntur. idem reperit Homerus lib. 21. eiuſdem Odiſſeæ ad finem. Pulchre Budæus in commentarijs ad linguam Græcam pagina 425. ex prelo Aſſenſiano, huic ſignificationi adijciens, quod anathema dicitur homo ſacer, cuius caput dijs inferius fuerit dicatum, & conſecratum, ac deuotum. veteres enim homines ſceleratos, ſacros appellabãt, quaſi infernis Dijs ſacratos, ac deuotos. Titus Liuius lib. 2. primæ Decados. Sacrare dijs caput alicuius, pro deuouere, accipit. & rurſus in 3. lib. Sacrare caput alicuius Ioui dixit, pro deuouere, id eſt morti illũ hominem addicere. ſiquidem ſacratus homo a quolibet occidi poterat; idque pium erat, quod aduoarunt Ludouicus Cęlius lib. 7. lect. Antiq. cap. 11. & Budęus in l. 2. ff. de pœn. dicens eccleſiam catholicã anathemata appellare, quos maiore execratione multandos eccleſiaſtica authoritas cenſet. quibus apparet omniũ iudicio, tẽporũ donaria, anathemata appellari. de his Perſius Satyra ſecunda.

Dicite Pontifices, in ſacro quid facit aurum?

Nempe hoc quod Veneri donatæ a virgine puppæ

Solent enim hęc ornamenta ſuſpẽdi in templis: nempe, quia imagines ſunt, aut clypei. & ſimilia: idcirco dicuntur anathemata, quę Deo dicãtur, ac conſecrantur, & deuouentur.

Huius rei eſt locus celebris in li. Ioſue, cap. 9. inquit enim Ioſue ad omnem Iſrael. Vociferamini: tradidit enim dominus uobis ciuitatem: ſitque ciuitas hac anathema, & omnia, quæ in ea ſunt domino. Ciuitatẽ igitur, & omnia, quæ in illa erãt, pręcepit eſſe anathema domino: quia omnia nolebat domino ſeruari, & illi in ſacrificium offerri, ita ut ex illis nihil ſibi ipſi aliquis ſeruare auderet. Cum autẽ de ſpolijs ciuitatis tuliſſet Achã filius Charmi, & ſibi ſeruaſſet, iratus eſt dominus, & dixit filijs Iſrael. anathema in medio tui Iſrael: non poteris ſtare coram hoſtibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus eſt ſcelere. anathema hoc loco uocantur ſpolia, quę ſibi ſeruauerat Achã filius Charmi: quoniam illa ad hoc deſtinata erant, ut Deo dicarentur.

Hinc ſane multa: poterunt in ſpecie deduci quo ad huius dictionis
7 uulgo notam ſignificationem. †Dicitur ſiquidem excõmunicatus anathema: quaſi ſepoſitus. & ſegregatur a conſortio fidelium: ut anathemata dicuntur donaria, quę ſeponãtur, & ſe-

tur,et ſegregantur a contrectatione humana. Item ab eadem radice ſecūda ratio poterit adnotari.Quia ſicut anathemata,id eſt donaria ob lata dijs. non poſſunt cauſa honoris ab hominibus tractari: ita ex contrario excōmunicati ſceleris,et odij cauſa non debent admitti ad fideliū communionem. quæ rationes colliguntur ex Chryſoſtomo,& aliis ſuper Paul.ad Rom.cap. 9. & diuo Auguſtino in præcitatis locis. unde anathema, nihil aliud ſignificat, quam à Deo ſeparationem.tex. ex quinta ſynodo in c.certum.24.q. 3. quo in ſenſu accipitur a plerisque il lud Pauli in d.cap.9.Optabam ego anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis qui ſunt cognati mei ſecundum carnem. quaſi Paulus pręnimio charitatis ardore pro fratribus ſuis ſecundum carnem, ut hi a Iudaiſmo ad Chriſtum accederent, ſeparari a Chriſti præſenti fruitione, quam ardentiſsime exoptabat:nō a Chriſti charitate: & ſic temporariā ſeparationem a gloria citra culpam optabat Paulus pro ſalute Iudæorum æterna. quod ſi nobis lector candide hunc ſenſum Paulo aptare: dicere poteris illud, optabam: eſſe accipiendum pro optarim: id eſt, optarim: ipſe ſi fieri poſſet. nam ita græcum ηὐχόμην ἄν, interpretantur Eraſmus in.bi. & interpres Chriſoſtomi lib. 3. de ſacerdotio. & hæc quidem ſi admittimus hoc Pauli uotum contigiſſe tempore,quo ipſe Chriſti profitebatur legē.Hieronymus etenim & quidam alij, illud Pauli deſiderū tunc contigiſſe exiſtimant cum is ſub Iudaiſmo eccleſiam Chriſti,zelo ſynagogę inſectabatur.Dicitur ſecundum alios anathema excommunicatus:quia ſit ſacratus homo, & infernis dijs deuotus,atque Sathanæ traditus. Eſt ſane & alia huius dictionis ſignificatio,ſecundum quam anathema interpretari poſſumus maledictionem, aut maledictum:& anathemate,ſeu anathematizare, maledicere. quod ex diuo Auguſtino ſatis conſtat ſuper Numeros d.cap.40. & 41. ſumpta fuit hæc ſignificatio inde, quod in d.c.vj.Ioſue ſpolia hoſtium dicata fuerunt Deo in pœnam luendā: & dicta ſunt anathema ratione illa cuius ſuperius meminimus: hinc anathemare,Deo hoſtium res uouere,& conſecrare in pœnam ipſorū. quod quidem anathema ita in pœnam,& execrationem hoſtium ob latum, deteſtabile quid dicebatur: idcirco anathema maledictionem, et anathematizare maledicere ſignificat.ſic apud Marcum euangeliſtā. ca. 14. Petrus cœpit anathematizare: & iurare, quia non noui hominē iſtum. etenim ibi anathematizare maleficere, & execrari ſignificat: quaſi Petrus iurans ſibi maledice ret,& maledictiones imprecaretur, ut maior ſuo iuramēto adhiberetur fides.nam iurans Petrus non aliū, ſed ſeipſum anathematizauit,ſi noſſe hominē.ſic Diuus Hieronymus in Zachariam ca.14 anathema maledictionem interpretatur apud cātica 2.c.Habitabimus in Hieruſalē in quo anathema ultra nō erit: id ē maledictio,& abominatio.& apud Paulū prioris ad Corinth. c. 16.Si qs nō amat dominū,ſit anathema: id eſt maledictus. Sic authore Hieronym. Paulus pro fratrum ſalute cupit eſſe anathema,imitari uolens dominum ſuum,qui & ipſe cum nō eſſet maledictio pro nobis factus eſt maledictio.ita ſane in d.cap.14. eccleſię doctor egregius interpretatur locum Pauli ad Roma.cap.9.cuius modo expoſitionem obiter attigimus. Ex quo infertur, anathema plerunque maledictionem,& maledictum abſque excommunicatione

ſignificare:

ſignificare:plerunq; ſimplicẽ maio
rẽ excommunicationem: vt in d.c.
Engeltrudã.3.q.4.quandoq; ſolen-
nẽ quandã maledictionẽ,& execra
tionẽ,duarumq; imprecationẽ,quę
ſit ab ecclesia contra excommuni-
catũ maxime pertinacẽ:quaſi ea ſit
extrema deteſtatio,& horrenda pe
nitus.Hæc uęro fit ſecundũ ritũ tra-
ditum in cap. debent. 11.q.3. aliũ-
ve ſimilem moribus, et uſu inductus
quẽadmodũ in pontificali libro tra
ditur:et notat Alfonſus a Caſtro li.
2.de iuſt.hæret.punit.c.20.regia l.
8 13.& 27.tit.9.part.j.† Subinde ap
paret uerus intellectus ca. cum non
ab homine de iudicijs. Vbi primũ
excommunicatio ſimplex maiori
inducenda eſt aduerſus contumacẽ,
ſimplici affectũ cõtumacia: & dein
de anathema,ſolẽnis execratio ſci-
licet, decernendum aduerſus proter
uum & maxime in rebellione perti
nacem: ſicuti quicquid gl.inibi dixe
rit, colligitur ex Panor. communi-
que doct. interpretatione. Ex his
etiã pẽſitandum eſt quod in d. c. cũ
non ab homine.Panor.num.23.&
Dec.nu.13.adnotarũt, & idẽ Abb.
& Barb.in c.cum ab eccſiarũ præ-
latis.de offic.ordin. aſſerentes. quo
ad vim,& vinculum nõ eſſe maio-
ris potẽtiæ anathema,quã excom-
municatio maior: licet quo ad ſolen
nitatem,& terrorẽ differant. Ete-
nim anathema propter diras impre
cationes,& maledictiones,atq; exe
crationes publicas,aliquid etiã quo
ad effectum,& dãnum plus quã ex
cõmunicatio maior operatur.Erant
& apud Atheniẽſes diræ, ac publi-
cæ execrationes in eum, qui viam
erranti non demonſtraſſet, authore
Cicerone lib.3.de officij. Itẽ deuo-
tiones hoſtium, quarum meminit
Macrobius in Saturnalibus & Ho
ratius in odis inquit, Dira depreca-
tio nulla expiatur victima, Deni-
que conſtat in huius dictionis ety-
mologia erraſſe Pan. poſt alios in
dict. capitul. cum non ab homine,
dum numer.24. is exiſtimat, ana-
thema dici ab ana, quod eſt ſur-
ſum, & theta, quod eſt figura quę
dam ad formam literæ, quæ olim
imprimebatur in frontibus dãnato-
rum & quaſi anatheta: id eſt ſuper-
na maledictio. etenim hæc deriua-
tio prorſus eſt inconcinna, & a ue-
ro dictionis etymo ſatis aliena: ta-
metſi ex authoribus conſtet, hanc
græcam literam :θ: quę θῖτα: dici-
tur literiſque latinis redditur. th.&
theta, in iudicialibus ſententijs ſi-
gnum fuiſſe dannationis.nam et Iſi
dorus in primo etymologiarum li.
ſcribit, Ita militari more ſolere fie
ri, ut cęſi.θ. ſalut. τ. ſignarentur.
fortaſsis ea ratione quod.θ. ſit pri-
ma litera dictionis θάνατο :quę grę
ce mortem ſignificat. Aſconius etiã
Prædianus, ut Eraſmus in prouer-
bio.θ. pręfigere refert, adnotauit
olim in iudicijs ſortes, quæ mitte-
bantur in vrnam triplicem notam
habere ſolere:ac.ſ.dannationis ſuiſ
ſe ſymbolum.τ.abſolutionis.α.am
pliationis: id eſt, quoties ſignfica-
batur ſibi parum adhuc liquere, ac
denuo cauſam agi oportere. verum
apud Aſconium in 3. contra Ver-
rem actione legimus. A. notam eſ-
ſe abſolutionis,C. condennationis.
N. L. ampliationis: quaſi non li-
queret. Idem fere apud eundem
Aſconium in prima contra Ver-
rem actione. fuiſſe tamen olim .
theta. ſignum condemnationis ma-
nifeſte conſtat apud Perſium ſatyra
quarta.

*Et potis es nigrum uitio præfi-
gere theta.*

Martialis li.7.ad Caſtricum.

Noſti mortiferum quæſtoris Caſtrice ſignum
Eſt opere precium diſcere theta nouum.

Auſonius in pedagogū liguritorē.
Tunq; nomē theta ſectilis ſignet.
Quo in loco alij non Sectilis, ſed ſeculis, legendum eſſe putat. Atque hęc de anathemate dicta ſint, ex quibus intelligenda ſint quę Syl-ueſt.uerb.excommunicatio j.q.ult. ſcribit tradens, anathema in effectu non differre ab excommunicatione maiori. & probat etymologiam illā quam ex Panor. & alijs modo adducebamus.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Excōmunicationis ſentētia ferēda nō eſt, niſi pro graui culpa, quæ mortalis ſit. & ex hoc multa inferuntur.*

2 *Intellectus c.peruenit.de ſentē.ex communica.*

3 *Contumacia in re leui contingēs, an ſit digna excōmunicatione? et inibi late traditur, quando inobedietia ſit ſpeciale peccatū.*

4 *Monitio neceſſaria eſt ad excōmunicationē infligendā: & ibi an debeat eſſe perſonalis?*

5 *Monitio ad excommunicationem proferendam debet eſſe trina.*

6 *Monitio trina, an neceſſaria ſit ad excommunicationē in notorijs?*

7 *Excommunicatio lata abſque trina monitione non eſt nulla, ſed iniuſta.*

8 *Excommunicatio lata a iudice delegato, cui in mādatis traditus eſt trinæ monitionis ordo, an ſit nulla?*

§. XI.

QVANTO grauior, & acerbior eſt Chriſti fidelibus excōmunicationis cenſura, maioraque interius, & exterius infert nocumenta: tanto maturius cautiorique iudicio eccleſiarum prę lati, eorumque vicarij ea uti debēt.
2 † Prius enim quam aliquis excommunicetur, diſcutienda et examināda eſt criminis qualitas, & ipſius, qui ab eccleſia ſegregandus eſt, cōtumacia: quaſi is tantum excommunicādus ſit, qui noluerit pęnitere, nec ad rectum tramitem monitus redire: ut ſic cōfuſus, et erubeſcens reſipiſcat. Nam & ſi prælati excōmunicandi poteſtatē habeant, non debent hāc acerbiſsimā punitionē temere, & ſine graui cauſa exercere: ſiquidem nullus debeat ea plecti pœna, niſi pro crimine mortali, & qui alio ꝗ corrigi non ualet. cano. nemo. & cano. nullus. 11.q.3. optime idē admonet Leo Papa huius nominis I. in epiſtola 67. ad Epos per Viēnensē prouinciā cōſtitutos. Sic etenim inquit. Nulli Chriſtianorum facile communio denegetur, nec ad indignatis fiat hoc arbitriū ſacerdotis. quod in magni reatus ultionem inuitus, & dolens quodammodo, debet animus uindicātis. hęc & alia ad hanc rem inibi Leo ſummus eccleſiæ idēque ſanctiſsimus paſtor. Gratia. autem tribuit authoritatem illius c.nemo.concilio Meldenſi, ut arbitror, ſequutus Iuonem Carnotēſem lib.v.de ſentē. excom. et c.nullus.concilio Aluernēſi, cū tamen is canon ſit tribuendus concilio Vuormatienſi, ut conſtat ex libro conciliorum

ſiorum canone ij. Vuormatienſis concilij. idem probatur multis authoritatibus, quibus apparet ſententiam excommunicationis non eſſe infligendam a iure nec ab homine niſi pro mortali culpa: ſicuti docuerant Theologi præſertim S. Tho. in 4. ſententia. diſt. 18. q. 2. ad 3. q. Felin. poſt alios in rubric. de ſentẽ. excommu. Ioan. Lupi. in c. per ueſtras. de donatio. int. uir. & uxor. . §. 18. nume. 13. & alij ſtatim in illationibus citandi. eſt etenim hęc omniũ concors ſententia. ex qua plura deduci ſolẽt, & nos aliquot cauſa facilioris cognitionis deducemus.

¶ Primũ ſane hinc apparet, lege lata, cui adiecta ſit excõmunicationis pœna, euidenter colligi, legiſlatoris intẽtionem fuiſſe obligare trãſgreſſorem ad mortalem culpã. Nã alioqui ſi legis conditor talem intẽtionem non habuiſſet, iniquiſsime talem pœnam contra legis trãſgreſſorem ſtatuiſſet. qua ratione, uel lex eſt cenſenda iniuſta, uel intentio obligandi ad mortalem culpã, & eius obligatio neceſſario deducitur: pſertim quia excõicatio, gladius cẽſetur ſpiritualis cap. dilecto. iſto titu. ca. uenerabilem, qui fil. ſint legit. Panor. in c. j. de homicid. notatur in c. cum non ab homine. de iudic. c. corripiantur. 24. q. 3.

¶ Secundo, ut proximã illationẽ amplius explicemus, infertur Excõmunicationẽ a iure, uel ab homine generaliter inflictam, neminẽ afficere, nec ligare: niſi is tranſgrediẽdo legem, uel iudicis præceptũ, mortale crimẽ commiſerit. quod in ſpecie reſpondit Paluda. in 4. ſenten. diſtin. 18. quęſt. j. articul. 2. conclu. 2. cui accedit Adria. in 4. ſentẽ. in tractatu de clauibus, q. 3. uerſi. fortaſſis obijcies. Etenim licet propter excommunicationis pœnam ſit prę ſumendum, & colligatur, uoluiſſe legiſlatore ad mortalem culpam obligare tranſgreſſorem: attamen quoties propter aliquam circunſtantiam, & qualitatem actus conſtiterit, tranſgreſsionis culpam alioqui mortalem, uenialem, eſſe, tunc dicẽdum eſt, non eſſe locum excommunicationi canonis, nec iudicis. idem notat Syluest. uer. excõmunicatio. j. nota. 3. ad ff.

2 ¶ Tertio † licet in c. peruenit. iſto tit. ſatis ab eius interpretibus diſputetur, quę dicatur leui percuſsio, vt poſsit Epiſcopopus abſoluere percutientem clericum ab excommunicatione. c. ſi quis ſuadente. 17. q. 4. notat. Faber & Ange. in. §. atrox. Inſt. de iniur. Syluest. uerb. abſolutio 4. in prin. Floren. in 4 part. titu. 24. cap. j. §. 3. glo. in cap. cum illorum. eo. tit. uerb. mutilationẽ. tex. & ibi doct. in cap. peruenit. j. de appellat. & in conſtitutione Ioann. X X I I. quę incipit, perlectis literis nondũ typis excuſa. ex quibus ea definitio iudicis arbitrio relinquitur. Tamẽ illud eſt obſeruatione dignum, quod nuſquam percuſſor clerici, etiam animum ulciſcendi, & iniuriam inferendi habens, ea iuris excommunicatione afficitur, ſi ea percuſsio ita leuis ſit, ut ueniale tãtum peccatum, non mortale percuſſor commiſerit. quemadmodũ in ſpecie iſta notat Marti. Azpilcueta in ca. inter uerba. 11. q. 3. col. 139. authoritate diui Thomę, qui in 22. q. 88. artic. v. docet, iniuriam leuẽ, etiã animo ulciſcendi, & iniuriam inferendi illatã, ueniale peccatum eſſe. quod & de iniuſtitia in re leui ipſemet ſcripſit in eadem 22. q. 60. arti. 4. et nos obiter attigimus libr. j. uariar. reſolut. c. j. col. 3.

¶ Quarta eadem ratione interpretandæ ſunt generales quædam excommunicationes a iudicibus cõtra eos, qui furtum commiſerunt, latæ,

 nam ius

nam his cenſuris minime ligatur q̄ ita leue furtum commiſit, quod eius cauſa ueniale tantum, non mortale crimen contraxerit. quādoque enim furtum ueniale tantū peccatum, eſt quia in re leui contingerit: ut expli cat idē Thom. 2.2.q.59.arti.4. & q.66.art.6. cuius opinionem & nos examinauimus lib.j.variat.reſolutionum c.3.nu.21.

¶Quinto hinc aperitur interpretatio glo. in c.duo.96.diſtin. quæ aſ ſeuerat, † quamlibet contumaciam in re, etiā leui contingentem, dignā eſſe excommunicatione. cuius gloſ. meminere Panormit. in ca.j. de iudic.num.10.& ibi præter alios Ripa nu.29.idem Abb. in c.ſane.de of fic.deleg.et in c.ex parte j.de uerb. ſignific. & Corſet. in ſingul.verb. contumax. Felin. in rub. huius tit. nu. j. cuius aſſertionis ea eſt ratio, quod contumacia in non comparendo maior ſit, quam in non parendo glo. in cle.vni.de dolo, & contum. in glo.magna in prin.glo. in l.credi tor.ff.de appellatio. notant Abbas. Dec.nu.13.Ripa num.23.& Alti. nu.71.in d.cap.j. etenim qui contumax eſt in non comparendo, etiam ſimul contumaciam in non parendo committit: vt conſtat. idcirco, hæc contumacia, utcunque ſit in re leui digna eſt excommunicatione. præſertim, quia contumax in non comparendo, peccatum inobedientię cō trahit, quod non aliter quam ex cō temptu conficitur: ut explicat S. Thomas.2.2.q.105.art.j.& Caiet. q.104.arti.2.contemptus autem, ut ſuperius.§.7. exponebam, mortale peccatum eſt: igitur contumacia, & in re leui, excommunicationē maiorem iuſtſsime patitur, ſi contingat in non comparendo coram iudice: quia mortalem culpam præmittit, pro qua iuſte maior excommunicatio infligitur: ſicuti hoc in.§.probauimus. verum Aretin. in dict. ca. j. de iudic. nume.34. dubitet maxime, an ſit vera ſententia glo. in d. cap. duo eo modo, quem explicuimus, intellecta. Nos etiā itidem dubitamus, & interim rationem dubitationis ex eo deducimus, quod qui contumax eſt in comparendo, uere iudici præcipienti non paret, cui tenebatur ſub peccati reatu parere. omnis etenim inobedientia, & contumacia inde oritur, quod quis prę ceptis, vel legis, vel iudicis non paret quia contraria eſt prȩcepto, quo tenemur, & obligamur obedire prę latis, principibus, & ſuperioribus. c.2.de maiorita.& obedi.cap. omnis anima. de cenſibus. ad Roma. capit.13. Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. atque item contumacia & inobedientia contraria eſt, & aduerſatur dilectioni proximi: quippe quæ ſubtrahit obedientiam. quæ proximo debetur lege iuſtitiæ: vt docet S. Tho.2.2.q.105. articulo j. Is ergo, qui iudici prȩcipienti, quod ad ipſum accedat, minime obtemperare vult, & parere recuſat: profecto iudici non paret, & vere contumatiæ in non parendo culpam contrahit: ex ea quidem cauſa, quia vocatus a iudice iuſte vocante, nequaquā ei obedire vult. Deinde oſtenditur id euidentius. Nam ſicuti iuſſus a iudice centum Titio debita reddere, & reſtituere: ſi nolit iuſsis obtemperare, contumax eſt, quia non paret præcepto iudicis: ita & is contumax erit in non parendo, qui iudici præcipiē ti, ut ad eum accedat certa de cauſa reſponſurus, nolit obedire, & accedere recuſet. nec uideo poſſe diſtingui contumaciam in non comparendo a contumacia in non parendo, vt diſtinctam ſpeciem: licet poſsit diſcerni vt ſpecies a genere. ſiquidem qui contumax eſt in non comparendo,

parendo, culpam contrahit non pa-
rendi, at non ita e contrario, qui
non paret, contumax eſt in non cõ
parendo. Eſt uero hac in contro-
uerſia adnotandum, tunc demum in
obedientiam eſſe proprie peccati
ſpeciem, cum aliquis præceptum
contemnit: vt de contemptu ſupe-
rius diximus. Alioqui ſi quiſpiam
agat contra pręceptum iudicis, uel
legis, non propter præcepti contem
ptum, ſed alia ex cauſa, inobedien-
tia eſt materialiter tantum, & ſic in
genere contingens, quia contra præ
ceptum agitur. & ideo pertinet for-
maliter ad aliam ſpeciem peccati:
nempe ad eam ſuper qua præceptũ
fuerit conſtitutum. Quod docet opti
me S. Thomas. 2. 1. quæſtio. 15. ar-
ticu. 1. ad primum. & Caieta. quęſt.
104. artic. 2. vbi Thomas ad pri-
mum idem eleganter docuerat. quod
ſi quis agat contra præceptum ea
intentione, ut contra, inſinuatam, et
explicitam, vel implicitam uolun-
tatem ſuperius præcipientis agat,
& operetur: ſpeciale peccatum in-
obedientiæ eſt a contemptu proce-
dens; & aduerſum ſpeciali uirtuti
obedientię, quę in hoc uerſatur, ꝙ
quis impleat, & exequatur actum
iuſtitiæ, vel alterius uirtutis inten-
dẽs formali intẽtione pręceptũ ſerua
re. Hinc diffiniri poterit quod a ple
riſque ſolet diſputari, An contuma
cia ſit delictum. Nam gloſſ. capitu.
ex literis. de conſt. aſſerit, contuma
ciam non eſſe delictum: cuius opi-
nionem communem eſſe teſtatur
inibi Felin. colum. penulti. ſunt &
plura canonum, & Iuriſconſulto-
rum loca, in quibus contumacia de
lictum appellant, ex quibus con-
tumaciam delictum eſſe notat gloſſ.
in l. ſi filius. ff. de tuter. acti. quam
dixere ſingul. eſſe Socin. in capit.
veniens. de accuſati. n. 47. & Imol.
in l. penult. §. ad crimien. nume. 25.
ff. de pub. iudici. etenim utcunque
conſideremus contumaciam, ea gra
ue delictum eſt, non tamen conſti-
tuit ſuper ſpeciale delicti nomen,
et diſtinctam ſpeciem. ſiquidem fre
quentiſsime pertinet ad aliam ſpe-
ciem delicti: nempe ad tranſgreſsio
nem illius præcepti, contra quod
contumax, agit. tunc autem ſpecia-
le delictum erit. cum quis ea inten-
tione contra pręceptum agit, quod
nolit ſubijci pręcipienti, nec eius uo
luntati. idcirco non ſemper contu-
macia ſpeciale delictum eſt, pro-
priam, & diſtinctam delicti ſpeciẽ
conſtituens. Eo vero caſu, quo ſpe-
cialẽ delicti ſpeciem habet, peccatũ
eſt inobediẽtiæ ſpãle, contemptum
præſe ferens. & ſane tunc quando-
que dicitur hęreſis: quãdoque ſchiſ
ma. tradit Domi. in ſumma. 4. quę-
ſtio. Hinc denique & illud appa-
ret, non ſemper contumaciam, etiã
in non comparendo procedere ex
contemptu. Nam quoties quis recu
ſat ad iudicem iuſte vocantem acce
dere ex eo, quod nolit iudici ſubeſ-
ſe, nec eius exequi uoluntatem, con
temptus datur ad mortalem culpam
pertinens, at ſi non compareat ex
alijs cauſis, & impedimentis iu-
ſtis, vel iniuſtis grauis eſt exceſ-
ſus, non tamen procedens a contem
ptu atque ideo nulla contemptus
ratio hic haberi poterit. Eſt tamen
obſeruandum, ad iuſtitiam excom-
municationis contumaciam requiri:
nec eſſe neceſſariũ, ꝙ ea ex cõtẽptu
procedat. ſi quis enĩ adulteriũ non
ex cõtẽptu, ſed ex appetitu libidi
nis cõmiſerit, nec monitis adulterã
dimittere uelit: hic dubio procul om
niũ iudicio iuſtiſsime excõmunica-
tur, vt ab eo crimine recedat pro-
pter proteruiã, & contumaciã, quę
ex libidine coitus potius ꝗ̃ ex cõ-
tẽptu oritur. Pręſumitur cõteptus,
ex contumacia in non comparendo.

facilius, quam in non parendo. ta-
men & utraque ſine contempu, &
utraq; cum contẽptu dari poteſt. un
de ſi contumaciã ex ſe ipſa cõſide
remus, par eſt utriuſque ratio: ſi ex
accidentibus nihilominus itaq; fit,
ut nulla poſsit inter has contuma-
cias uere conſtitui differentia, quod
ex hoc apertius oſtenditur: quia
excõmunicatio ferri non poteſt ob
contumaciam de re leui non cõpa-
rendo, quẽadmodũ nec in non parẽ
do in re leui. Nã uel crimẽ cõtuma
cię ex ipſo perpendimus, et licet re
gulariter mortale ſit, hic materię ra
tione eſt ueniale: quippe cũ iuſtitia
furtum & ſimilia ex leuitate mate
riæ ſint aliquando uenialia: ut ex
S. Tho. probauimus. uel contuma-
ciam a contẽptu penſitamus, quę ſi
quidem aberit excommunicatio iu
ſte ferri non põt: quia culpa uenia-
lis eſt, nõ mortalis. Quod ſi contẽ-
ptus aſsit illius, qui ſuper re leui in
non cõparendo cõtumax eſt: nõ ſta
tim erit peccatũ mortale cõſtituen-
dum, Nã ſi qui præceptum ſuperio
ris ſuper re minima ex contemptu
trãſgrediatur aduertens rem eſſe mi
nimã, & ea ex cauſa, ꝙ leuis ſit ma
teria præcepti, contemnat illud, ue-
niale peccatum erit: quẽadmodum
docet Caiet. in ſumma. uerb. cõtem
ptus, quaſi cõtẽptus præcepti ſuper
re minima, tunc mortalem culpã ha
beat, cũ quis trãſgreditur: ut uolun
tatem præcipientes eludat, ei quæ
nolit ſubijci non aduertens, ꝙ res
minima ſit, nec ea cauſa induxerit
ad id proprium animum, his acce-
dit, quod Ger. lection. 4. de uita ſpi
rituali corolari. 7. in hac excommu
nicationis cenſura aſſeuerat, multũ
differre contumaciam a contuma-
cia: quem & in hoc refert Alfon. a
Caſt. de poteſt. legis pœnalis lib. 1.
c. 6. f. 49. oportet enĩ cõſiderare qua
lis ſit cõtumacia, & quãtũ illa poſ-
ſit eccleſiæ nocere, & qualis eſt &
res, circa quã habetur contumacia.
Nã multo peior, & nocentior eſt in
rebus fidei, & religionis, pacis, ac
vnionis eccleſiaſticę, quã in parua
quęſtione ſuper modica re tempora
li orta: ubi nunquã tantum poterit
prodeſſe obedientia, quantum obe-
rit excõmunicatio ſeparans animã
a ſpiritualibus ſuffragijs. & ſocieta
te ſanctorũ. ſi contumacia eſt ma-
gna & pro re magni momenti habi
ta erit iuxta doctrinam ſaluatoris
noſtri merito excommunicandus: ſi
uero contumatia ſit leuis, aut pro re
leui cõtingẽs, indignũ uidet᷑. ut pro
illa ſit aliquis excõmunicãdus. Hęc
& alia multa præ oculis habere de
bent iudices eccleſiaſtici nec teme-
re hac grauiſsima cenſura uti, nam
& ob id iura põtificũ ſtatuere, nemĩ
nẽ pro aliena culpa excõmunican-
dũ fore. tex. celebris in cano. ſi ha
bes. 24. q. 3. ex diuo Auguſtino in
epiſt. ad Auxiliũ Epiſcopũ. 75. ꝙ
et nos explicuimus, ac probauimus
l. 2. uari. reſolut. c. 8. quo in loco n.
9. tradimus intellectũ ad tex. in ca.
Romana. §. uniuerſitatẽ. de ſent. ex
cõ. in 6. quo reſponſum eſt, ſentẽtiã
excõmunicationis nõ poſſe ferri in
uniuerſitatẽ. id etenim nõ alia ratio
ne obtinuit, quam ne innocẽtes ab
aliorum culpã excommunicentur.
¶ Ab eadem radice procedit quod
ſacris eſt canonibus inſtitutũ, qui-
4 bus decretũ eſt, † præmittendã eſſe
monitionem, & citationẽ ad excõ-
municationẽ ferendã: ſicuti probat
in c. ſacro. & c. contingit. 2. hoc ip-
ſo tit. c. conſue. de offi. deleg. c. inter
quatuor. de maior. & obe. can. de il
licita. 24. q. 3. hæc uero monitio, li-
cet alioqui ad domum ex lege fieri
poſsit, & ad ipſius citandi habita-
tionẽ aſsiduam, ut ſic legitime cita
tus, & monitus quis dicatur. l. ſcire
debemus. §. qui autẽ. ff. de excuſat.
tutor.

tutor. l. aut qui aliter. §. et ſi forte. et ibi. gl. ff. quod ui, aut clã. l. dies cautioni. §. Prętor ait. ff. de dan. infect. notatur in c. ca uſam. de dolo, & contu. & in cle. cauſam. uerſ. quod ſi forſan. de electio. gl. in can. caueant. §. q. 9. Alex. in d. §. Prætor ait. ꝙ alibi latius tractabitur, perſonalis eſſe debet: ſicut reſponderunt Innocent. Collectar. & Abb. ult. col. in c. ulti. de eo, qui mitt. in poſ. Rota in nouis 271. & 367. Pau. Caſt. ĩ d. §. Prętor ait. col. j. Fel. in c. cũ ſit Romana. de appellat. nu. 34. & ſeq. Præpoſit. in d. c. caueant. contra gl. inibi. & latiſſime And. Tiraquel. ff. j. de retract. §. 9. gl. 2. nu. 4. A qua quidem opinione caſu aliquot excipi ſolent, in quibus et ad excõmunicationẽ proferendam in aliquem non eſt neceſſaria monitio perſonalis ſufficiens erit ad domũ habitationis, ſimiliue mõ facta. Primus paſsim conſtituitur, quoties qui excommunicãdus eſt dolo latitet, & ſubterfugiat perſonalem monitionem. ſic etenim notant idẽ Innocen. & doct. in d. c. ult. optimus. tex. in cap. j. qui matri. accuſ. poſſ. & in c. quoniam frequẽter. §. ut lit. non conteſt. & in c. per tuum. qui filij ſint legitim. Bar. Paulus de Caſt. & doct. in d. §. Prætor ait. Matheſi. notabili centeſimotrigeſimotertio. And. Tiraq. in d. glo. ſecunda. nu. 7. Secundo eſt, cũ quis legitime fuit iam ſemel citatus ad cauſam perſonali quidẽ citatione. etenim poſtmodũ poterit citatus ad domũ, aut per edicta, uel in ipſo tribunali excõmunicari: quod uiſum eſt Rotæ in nouis. 399. & Felino in d. c. cum ſit Romana. nu. 14. hũc ſane maximũ effectum habet legitima, & pſonalis citatio ad cauſę integram diſcuſsionem facta. Tertius caſus contingit, quoties citatio, uel monitio ad domũ facta peruenit ad ipſius excõmunicandi notitiã: hęc enim ſufficit, ut legitime excõmunicari poſsit, & excommunicatus cẽſeatur. notat Feli. in d. c. cum ſit Romana. nu. 15. authoritate Rotæ in nouis, 402. & reg. cum qui certus eſt de regul. iur. in 6. text. optimus in d. cle. cauſam. in ff. de electio. ex quo citatio illegitima, cum notitia ſubſequuta ita ligat, ſicut citatio ab initio legitima. quę tex. ad hoc induxere Roma. conſi. 410. Hippo. in rub. C. de probatio. nu. 371. idẽ in ſingul. 259. Ludouic. Gomeci. in regul. Cancellar. de non iudicand. iuxta formam ſupplicat. q. 16. num. 68. notat idẽ And. Tiraq. in d. §. 9. glo. 2. nu. 16. Felin. in cap. Gratum. nu. 4. de offi. deleg. quorum opinio communis eſt. Quartus caſus eſt cum quis fuerit male abſolutus ab excõmunicatione. & tractetur de reducendo eum in primam excommunicationem: erit enim tunc ſatis, quod ad domum citetur, & moneatur: nec requiritur perſonalis monitio quemadmodũ Rota in nouis cenſet, nu. 399. cui accedit Fel. in dicto c. cum ſit Romana. nu. 15.

5 ¶ Monitio † autem legitima in hac ſpecie ad infligẽdam excõmmunicationis cenſuram trina debet eſſe, quod probatur in d. cap. contingit. & in dict. c. de illicita. & in ca. conſtitutionem. ſupra iſto tit. & eſt communis omnium ſententia. gl. & doct. inibi. Sufficit tamen unica ad monitio in tres diſtincta terminos, ſeu in tria dierum interualla in hũc ſane modũ. Te ipſum admonemus, ut intra quindecim, dies, quos tibi ꝓ tribus diſtinctis monitionibus cõſtituimus, ſatisfacias, ad iudiciũ accedas, aut recipiſcas. hęc etenim eſt ſufficiens admonitio: ſicut probat tex. ubi glo. communiter recepta in dict. ca. conſtitutionem. quibus non oberit gloſſa inſignis in cle. j. uerſ. 3. de uita & honeſt. cler. aſſeuerans,

non ſufficere unicam monitionẽ in tria diſtinctam dierum interualla, quoties à iure trina monitio requiretur. cuius gloſſ. ultra doct. ibi meminere eã ſequuti Alex. in l. 2. col. v. ff. de re iudi. Abb. in cap. 2. ne clerici uel monachi. & in ca. ex tuę. de cleri. non reſident. Felin. in ca. conſuluit. nu. 13. de offi. deleg. & in ca. cõtingit. 2. iſto titu. idem in c. quoniam, §. porro. nu. 22. ut lit. non conteſtat. Roma. in ſing. 719. tex. iuncta glo. & ibi Bald. in cap. j. de uaſallo qui contumax eſt. Nam hęc concluſio uera eſt quo ad incurrendam pœnam iuris, & à iure ſtatutã: non tamen quoad pœnam ab homine infligendam: quę quidem interpretatio ex prędictis iuris utriuſque deciſionibus colligitur. Præſertim nõ obſtat prędicta gloſſa quippe quæ tractat de uera pœna, & de punitione legis, quę propriam pœnam infert. At in hac ſpecie nos agimus de excommunicationis cenſura, quę uere, ac propriè pœna nõ eſt: ſed medicina quędam, quę reſipiſcenti, & uolenti pœnitere nullũ dampnum, nec ullam læſionem infert. Trina uero monitio, quam ad excommunicationem diximus eſſe neceſſariam, requiritur in excõmunicatione ab homine ferenda: non tamen in excommunicatione lata à canone, uel ſtatuto. Ipſa ſiquidem lex, quæ ita mature, & caute cenſuram iſtam indixit, quotidie admonet ſubditos, ne prohibitum crimen committant, temue lege uetitam agant: idcirco alia ſpecialis monitio neceſſaria non eſt: ſicuti in ſpecie probatur in cap. a nobis. j. iſto titu. & in can. ſi quis ſuadente. 17. q. 4. c. 2. de cõſt. in ſexto, adnotarunt Henri. & alij in d. capi. facto quod adeo uerum eſt, ut ſemel excommunicatus à lege uel canone ipſo, iure poſsit iterum ab homine cauſa eiuſdem criminis, & contumaciæ excõmunicari abſque monitione. Etenim poſſe in hoc caſu quempiam iterum ab homine ſententia excõmunicationis ligari, præmittit glo. in verb. promulgare, ad finem. iſto tit. & tunc non exigi monitionem ſaltem trinam, probat elegans deciſio in c. reprehenſibilis. de appellatio. quem tex. ad hoc ſignanter adnotarunt Abb. & Franc. inibi, Feli. in c. 2. col. 2. de ſponſa, tametſi poſsit ea reſponſio intelligi non in excõmunicatione noua lata ab homine contra eum, qui iure ipſo ſit excommunicatus: ut intellexere Panor. Frã. & Fel. ſed in declaratione & denũciatiõe excõicationis à iure ipſo latæ. Etenim ad hãc declarationẽ nõ eſt neceſſaria monitio canonica: quia iudex ipſe denuncians non excommunicat, imo ius ipſum excommunicauit, quod ſatis deducitur ex d. c. reprehenſibilis. utcunque tamẽ ſit, & ille text. intelligatur, licet monitio canonica non ſit neceſſaria; oportet de facto, & crimine, cuius cauſa excommunicatio in dicta eſt, citata parte huius conſtare. glo. in cle. præſenti uerbo, conſtiterit. de cenſib. & in cle. multorum. de pœnis, notant Roma. conſi. 482. colũ. ulti. Dec. in d. cap. reprehenſibilis. Panor. in c. parœcianos. de ſent. excommu. Curt. Senior conſi. 20. dub. j. late probans declarationem aliter factam nullam eſſe ipſo iure authoritate tex. in c. j. de cauſa poſſeſsio. & proprie. cle. paſtoralis, ad finẽ. de re iudic. l. de unoquoque. ff. de re iudica. idem tenent Feli. in cap. Rodulphus. de reſcript. uerſic. citatur ẽt pars Card. & Imo. in c. extirpandæ. 7. col. de præbend. Hieronymus Gigas de penſionibus, q. 78. nume. v. atque ita eſt intelligendus text. in dict. capitu. reprehenſibilis. cuius etiam meminit Hippo. in l. vnic. C. de rapto

de raptu virgi. nume. 66. eſt & pul-
cher text. de hac denuntiatione, &
declaratione excommunicationis
in cap. paſtoralis. §. verum. de ap-
pell. & in cap. cum ſecundum leges
de hęret. iſto lib. eſt ſatis expeditū
has declarationes fieri debere audi
ta, & citata parte. Et hæc quidem
6 adeo vera ſunt: vt etiam † in noto-
rijs excommunicationis ſententia
non ſit aliter ferēda, quam monitio-
ne canonica pręmiſſa: cum enim ob
contumaciam hæc cenſura feratur,
conſtat, prius monendum fore ipsū
delinquentem, vt inde appareat, an
vere contumax ſit: licet crimen ſit
manifeſtum: quod deducitur a glo.
in capitul. Epiſcopi. xj. q. 3. & gloſ.
in d. cap. cum ſit Romana. §. vltim.
de appellat. quo in loco Hoſt. Abb.
Dec. & alij hanc opinionem in ſpe-
cie probant Innocen. Ioan. Andre.
Henric. & alij in d. c. ſacro. non ob-
ſtat, quod Apoſtolus Corinthium il-
lum abſentem, & irrequiſitum ex-
communicauit: vt meminit text. in
dict. §. vlti. Nam licet eo tempore,
quo illum Apoſtolus excommuni
cauit, minime admonuerit: prius ta-
men, & ſępiſsime illum per frequē
tes admonitiones ad pœnitentiam
agēdam ducere conatus fuerat. qua
ratione euidenter conſtituit, eius con-
tumaciam notoriam eſſe: quo caſu
abſque vlla monitione poteſt quis
excommunicari: ſic ſane in contu-
macem notarium ferri poteſt excō
municatio abſque alia monitione.
tex. in cap. illud de cleri. excomm.
miniſtr. idem probatur in ca. j. de in
dic. vbi Abb. Dec. ſuper gloſſ. vlti.
& Ripa num. 81. hanc eandem opi
nionem defendere conantur: tamet-
ſi Alciat. inibi nu. 61. aduerſus eam
diſputet. & hęc ſunt omnino adno-
tanda, etiam ſi Anto. in d. ca. j. de iu
dic. col. 14. & Felin. in dicto capi-
tulo ſacro. teneant excommunica-
tionem in notorijs poſſe ferri abſq;
monitione. can. de manifeſta. 2. quæ
ſti. j. c. euidentia. de accuſatio. cum
alijs, quę ſolent adduci ad proban-
dum, non eſſe neceſſariam citationē
in notorijs.

¶ Hinc denique examinari poterit
quod quidam in hoc tractatu adno-
tarunt aſſeuerantes, Excommunica
tionem poſſe ferri in aliquem abſ-
que canonica monitione, quoties ea
pronuntiatur ad defenſionem pro-
prij iuris a pręlato, potius vt priua
to; quam vt iudice: nempe contra
occupantem res eccleſię, iuxta re-
ſponſum text. in capitul. dilecto. iſt.
titul. hanc opinionem tenuerunt ini
bi Ioan. Andr. Dominic. & Franc.
Lapus allegat. 73. Felin. in dicto ca
pitulo ſacro. ij. column. Deci. in ca-
pit. reprehenſibilis. de appellation.
itidem ij. colum. Anto. in capitu. ve
nerabili. colum. 2. de cenſi. hoc tri-
buentes Innocent. ibidem, qui tamē
contrarium ſentit, dum ſubdit, in
hoc caſu ſemper monitionem eſſe
neceſſariam. Quamobrem ego non
video quid in hac ſpecie contingat
aut contingere poſsit, quod canoni
cam monitionem impediat; niſi id
referatur ad proxime notatas con-
cluſiones: vnde quamuis tot doctiſ-
ſimorum virorum authoritas maxi
ma ſit, non cenſeo diſcedendum eſſe
ab ordine inſtituto in dicto can. ſa-
cro. Is etenim, qui res, & patrimo-
nium eccleſiaſticum occupauerit;
fortaſsis trina canonice monitus in
terpellatione ab offenſa, & violen-
tia abſtinebit.

7 ¶ Quod † ſi excommunicatio la
ta fuerit non pręmiſſa canonica, &
trina monitione, iniuſta cēſenda eſt
non tñ nulla; imo valet ipſo quidē
iure. ꝙ eleganter probat text. vbi
gl. communiter recepta verbo, iniu
ſtas. in c. Romana. ſupra iſt. tit. glo.
in dicto can. ſacro, & ibi Panormit.
Felin.

Fel. & alij. glo. in ſumma. 2. q. j. gl. in c. j. de exceſ. prælat. Panor. in c. qua fronte. nu. 7. & in c. reprehenſibilis. nu. 13. poſt gl. ibi. de appellatio. idem Panor. in c. ad audientiam eod. titu. in fine vbi Decius, quorū opinio communis eſt, & comprobatur authoritate glo. in c. j. iſto titul. verbo, cauſam quæ. ad finem, ſcribit excommunicationem latam cōtra ordinem, & formam illius conſtitutionis validam eſſe, non autem nullam, etiam ſi iudex puniendus ſit pœnis ibidem ſtatutis. quam opinionem ſequuntur Ioan. Andr. Domin. & Frā. in d. c. j. Panor. in c. ab excommunicato. col. 3. de reſcript. nec refert, ꝙ excommunicatio lata ſit à iudice ordinario, an a delegato. Nā & excōmunicatio lata a iudice delegato non præmiſſa canonica monitione, non eſt nulla, imo valet, & vim obtinet ipſo iure. quod ita viſum eſt Panormita. in c. vlti. de præbend. idem rurſus, & Deci. in c. reprehenſibilis. de appellatio. Panor. & Card. in c. illud. de cleri. excom. miniſtr. Roma. conſi. 354. Rotæ in antiquis 556. Felino in c. cum ſit Romana. col. pe. de appellationibus, Rotæ antiquiori. 3. tit. de ſent. excommunicatio. quorum ſententia frequentiori doctorum ſuffragio recepta eſt: tametſi contrarium conentur defenderē Rota in antiquis 139. Felinus in d. c. ſacro. col. j. Nicolaus Milis verb. citatio. col. pe. quod vero diximus de ſententia excommunicationis, & in ſententia interdicti verum eſſe poſt alios cenſet Curtius ſenior conſi. 20. dubio 2. Sūt tamen qui exiſtiment, † Excommunicationem latam a iudice delegato
8 tunc nullam eſſe, ſi abſque trina canonica monitione lata ſit: cū in mādatis iudex is habuerit, ꝙ excommunicationis ſententiam ferat canonica præuia monitione: quaſi in hac ſpecie lata ſit excommunicatio contra mandati formam c. cum dilecta. de reſcrip. c. Piſanis. de reſtit. ſpoliat. ſicuti expreſsim voluit Domin. in c. Romana. §. ſed nec. nu. 3. iſt. ri. ſenſit Innocen. in d. c. Piſanis. dum aſſerit, excommunicationem latam contra formam datam ab homine nullam eſſe: & addit inibi Imola etiam ſi ab homine data ſit forma diſponens idem quod ius commune quam ſententiam ſequitur Albertus Brunus in tracta. de forma, & ſolennitate, in q. quando cenſeatur aliquid traditum pro forma. concluſione 12. quibus ſuffragatur tex. iuxta primum gl. intellectum in c. cum dilecta. de reſcrip. qui probat, cenſeri formam in mandato dari, & conſtitui a delegante, etiam ſi ordo alioꝗ iure requiſitus inibi exponatur. Hanc etenim interpretationem notant & ſequuntur Panorm. Barbat. & Fel. verſ. j. ſignum. d. c. cum dilecta. Bal. in l. prolatā col. 3. C. de sēt. & interloqu. omni iudic. idem Baldus in l. j. C. de appellatio. Abba. & Fel. nu. 8. in c. cauſam, quę. de re iudicat. nec obſtat l. conditiones. quæ extrinſecus. ff. de conditio. & demōſtra. l. 3. & ibi not. ff. de legat. j. ca. ſignificaſti. de electio. quibus in locis communi omnium ſententia adnotatur, minime inducere formā, nec conditionem, ea q̄, iure inſunt, etiā ſi ab homine expreſſa fuerint. hoc etenim verum eſt, cum eo modo, & in eum finem ab homine exprimūtur, quo, & in quem iure tradita sūt alioqui ſi ea, quę iure inſunt ad inſtructionem cauſę, & ad iuſtitiā miniſtrandam, ab homine in mandatis tradantur, ex præſumpta hominis mente ad formam, & ſolennitatem conſtituendam: tunc forma tradita cenſetur, ſic ordo iuris in mādato iuriſdictionis expreſſus ad inſtructionē cauſæ, & iuſtitię miniſteriū, formam

formam non inducit, quam tamē cōſtituit, ſi ab homine ſpeciali quadā cautela ordo iuris modum procedēdi concernens fuerit traditus: quemadmodum Panorm. & alij, modo citati explicarunt: ac latiſsime omniū Albertus Brunus in d.c. quando cēſeatur aliquid traditum pro forma. concluſio. 11. qui optime expendit Bart. ſententiam huic negotio conuenientem in l. idem proferre. §. ſtari. ff. de arbitr.

Cæterum iudices eccleſiaſtici, q̃bus iure diuino, & humano vſus huius cenſuræ competit, cauere debent in ea infligenda, vt ſeruent iuris pontificij decreta, & ſanctiones ordinemque ab eis inſtitutum: cum alioqui puniendi ſint pœnis ſtatutis in d.c. ſacro. & in c. j. huius titu. quorum intellectum prçter doctorē ibidem, exponit Lapus late in allegatio. 73. atq; hęc dictat ſint de excommunicatione, quo ad trinā monitionem, quç ad eius iuſtitiam neceſſario prçmittenda eſt, tametſi nihilominus abſque eo ordine lata ipſo iure valeat, & ideo abſolutionē exiſtat: iuxta eam reſolutionem, quam de iniuſta excommunicatione hac in relectione tradidimus. Eam etenim maxime obſeruandam fore opinantur, pium, et vere Catholicū lectorem admonentes, vt huic cēſuræ morem gerat: eamque reuerēter timeat, ſollicite, ac diligenter curās ſeipsū ab ea abſolui potius, quā contumaci aīo eius viribus, refragari.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio an ferri poſsit pro futuris culpis: et ibi intellectus c. a nobis. in i. de ſent. excommunic. & c. Roman. §. caueant. eod. tit.*

2 *Excommunicatio lata a iure differt ab ea, quæ ſententia iudicis lata ſit.*

3 *Subditus ſtatutis delinquens extra territorium, an ligetur excōmunicatione?*

4 *Excommunicatio an ferri poſsit ſub conditione: ſi intra certum diem non ſatisfecerit?*

5 *Vſus forenſis, quo fertur excommunicatio conditionalis defenditur.*

6 *Excommunicatio conditionalis, an trahatur retro ad diem, quo lata fuit?*

7 *Excommunicatio nuſquam afficit nec ligat ignorantes.*

8 *Ignorantia conſtitutionis excommunicatis pro actu alioqui dānato, an excuſet quem ab excōmunicatione?*

9 *Ignorantia pœnæ nō efficit quem ab ea liberum.*

10 *Obligatio naturalis in delictis non oritur a conſenſu delinquētis in pœnam.*

11 *Expenditur tex. in can. i. 25. quæſtio i. de peccato, quod eſt pœna peccati.*

12 *Ignorātia iuſta qua ratione excuſet a peccato, et eius pœna?*

13 *Ignorantia iuſta qualitatis ignorātiæ excuſat a peccato, quod ratione illius alioqui contrahitur.*

14 *Occidēs Sempronium errore quodam iuſto putans eum eſſe Titiū quem volebat occidere, an ſit puniendus?*

Traditur

15 *Traditur intellectus ad tex. in c. ſi vero ij de ſent. excom.*

16 *Diſtinctio dantis operam rei licite uel illicitæ an ſit admittenda vbi adeſt ignorantia probabilis, et iuſta.*

17 *Peccatum an poſſit contingere p ignorantiam, et an iuſte puniatur? atque inibi vera interpretatio. l. i ff de legib.*

§. X.

HIS proxime accedit, quod excommunicatio, quia temere, & incaute ferenda non eſt, minime debet ꝓ futuris culpis in quemquam infligi, cum tanta cenſura, tamque grauis afflictio præſentem culpam exigat. Quã de re extat pulchra huius rubricæ conſtitutio, ab Innocentio IIII, his equidem conſtituta verbis. Caueant etiã ne tales ſententias excommunicationis, ſiue ſpecialiter, ſiue generaliter in aliquos pro futuris culpis: videlicet, ſi tale quid fecerint, vel etiã pro iam commiſſis, ſub hac forma, ſi de illis infra talẽ tempus minime ſatisfecerint, proferre præſumant: niſi mora in exhibenda ſatisfactione, vel culpa, ſeu offenſa, præceſſerit, quibus merito ad iniungendam ſatiſfactionem huiuſmodi, & taliter prohibenda ſimilia inducantur: aut alia rationabilis, quam in ipſis ſententijs exprimant, cauſa ſubſit. Hactenus Innocentius, a cuius reſponſo potiſſime illud deducitur, Excommuni-
1 cationis † ſententiam non eſſe, etiã generaliter pro futuris culpis pronuntiandam. Huic vero concluſioni obijcitur paſsim tex. in c. a nobis j. iſto tit. quo deciſum eſt, excõmunicationem generalem poſſe in hũc modum ferri. Quiſquis furtum fecerit, ſit excommunicatus. Etenim ꝓ futuris culpis fertur, & pronuntiatur hęc generalis excommunicatio validaque cenſetur. idem probatur in c. vt animarum periculis. de conſtit. in vj. & tamen glo. communiter recepta in d. cap. Romana. §. caueant. verb. futuris. ita hanc antinomiam conciliare tentat, vt diſtinguendum ſit inter ſententiam hominis, & ſtatutum, vel canonem. Nã ab homine non poteſt ſententia excommunicationis generaliter pro futuris culpis ferri: a canone autem vel ſtatuto fertur, & optime pro futuris culpis infligitur. vnde in hac ſecunda ſpecie cenſet gloſſ. eſſe admittendam reſponſionem tex. in d. c. a nobis. & vere hęc interpretatio probatur in dict. c. vt animarum periculis. cui maxime conuenit. & tamen an eodem modo conueniat ca. a nobis. plerique dubitarunt, intelligentes illam conſtitutionem etiam in ſentẽtia hominis, & iudicis. Sed ratio differentiæ inter generalem hominis ſententiam, & legis ea poteſt eſſe, quod lex poſsit reſpicere, & frequentiſsime omnino reſpiciat futura: ſententia vero hominis potiſsime pręſentia tantum tractet. gl. in dict. c. vt animarum periculis. & in hac quęſtione gloſ. in d. cap. Romana §. caueant. quam dixit ſingular. eſſe Barbat. in c. P. & G. de officio delegat. colũ. 12. notat Cardi. in clemen. 1. quæſt. 32. de priuileg. Henri. poſt alios in d. cap. a nobis. qui, & Franc. in d. §. caueant. octo differentias tradidere inter ſententiam iudicis generalem, & ſtatutum. Sũt tamen qui opinentur, poſſe intelligi deciſionem tex. in d. ca. a nobis. in ſententia excõmunicationis lata ab homine: vt ea generaliter ferri poſ-

ſit pro

Et pro futuris culpis,non tamen indiſtinctè,& ſemper,ſed ex cauſa tātum,quę quidem cauſa hanc generalem excommunicationem permittat.quod ſatis conceditur,& permiſſum eſt in dict. §.caueant.vbi ſubditur:aut alia rationabilis cauſa ſubſit.Cauſa vero,quę poſsit his generalibus excommunicationibus iuſtam occaſionem exhibere contingit,quoties aliquod delictum in aliqua vrbe,vel prouincia frequētiſsimum fit. Poterit etenim ſententia excommunicationis ab homine generaliter ferri ad imitationem legis & canonis,in eos,qui illud crimen commiſerit.Nam cum moneātur ab ipſo iudice,ne id committant,& nihilominus minime vereantur contumacia animo ſcelus ita uetitum perpetrare, iuſte excommunicātur donec ſatisfactione pręmiſſa, abſolutionem ab eccleſia humili petitione poſtulauerint. idem etiam dici poteſt quoties aliquod crimen coniectura maxime veroſimili timetur. Cante ſiquidem tunc generalis ab homine fertur excommunicatio in eos,qui id delictum commiſerint & hęc excommuncatio generaliter ab homine lata pro futuris culpis, ſimilis eſſe videtur ſtatuto: vt Anton.exiſtimat in d.cap.a nobis. Atque ita forenſi vſu,& praxi iam diu inductum eſt, quod illę excommunicationes generaliter ferri ab homine poſsint pro futuris culpis.

a Plurimum tamen refert,† an excōmunicatio generalis pro futuris culpis feratur per canonem vel ſtatutum,an ſententia hominis. vt iudicis: priori ſiquidem cauſa ligantur hac cenſura, qui aduerſus prohibitionem egerint intra legiſlatoris territorium: quamuis eo tempore, quo lata lex fuit,minime eſſent ſubditi illius canonis,aut legiſlatoris. Item eadem afficientur exteri non ſubditi, intra territorium legiſlatoris delinquentes. Nam & prǽter alia,ratione delicti quis forum ſortitur.c.vlt.de foro compe.notant omnes in c.j.de raptorib.Barto.& alij in l.j.C.de ſumma trinita.& in l.vlti.ff.de iuriſdictio.omnium iudic.idcirco lex lata in aliqua prouincia cum futura maxime ſpectet,obligat non tantum eo tempore ſubditos, ſed & eos,qui futuris temporibus, dum lex ipſa vim habuerit, eidem prouinciæ ſubditi fuerint. quod cōmuni omnium ſententia poſt gl.ibi definitum extat in d. cap. a nobis. Poſteriori autem caſu tantum hi ſētentia ligantur, qui tempore ſententiæ ſub iudicis eam pronuntiatis iuriſdictione continebantur, & ei ſubditi erant, non autem futuri ſubditi.quia ſententia referenda eſt ad tempus,quo pronuntiatur,quam cōcluſionem tenent Panorm.& doct. in d.c.a nobis.poſt Innocen.Sed et ſi perpenſa horum authorum ratione poſsit ita hęc diſtinctio proponi:tamen ipſe Panor.& alij vltimā partem diſtinctionis accipiunt in hoc ſenſu,vt hac ſententia generali non ligentur non ſubditi delinquentes intra territorium proferentis,& pronuntiātis illam. eſt & alia inter ſtatutum, & ſententiam differentia quę traditur a glo.communi omniū conſenſu probata in d.cap. Romana,verſi.porro etenim excommunicatio lata per ſtatutum Archiepiſcopi Metropolitani ligat non tantum ſubditos proprios ipſius Archiepiſcopi ratione diœceſis,quam a ſuffraganeis diſtinctam habet:ſed & eos qui ſuffraganeis ſubditi ſunt & ſingulos totius prouinciæ. At excommunicatio lata per ſententiam Metropolitani tantum eos afficit,qui eidem Metropolitano cauſa,& iure diſtinctæ diœceſis ſūt ſubiecti.vnde fit,vt appellatione ſubditorum

eorum alicuius Archiepiſcopi proprie comprehendantur diœceſani, non prouinciales, quamuis & prouinciales ſint & Archiepiſcopo ſubditi mediate: nempe quia Metropolitanus ſuperior eſt Epiſcopis, & ſuffraganeis totius prouinciæ, & eorum omnium iudex, ac denique per appellationem cauſas prouincialiũ tractare poteſt, & debet: vt probatur in c. venerabilibus. ſupra eo. ti. & alibi ſepiſsime.

¶Oritur tamen in hac controuerſia dubitatio.
8 † Quoties excommunicatio pro futuris culpis lata ſit p legem, aut ſtatutũ: an ea ligetur ſubditus ſtatuentis agens contra ipſius ſtatuti prohibitionem extra territorium? Et dubioprocul, vbi ſimpliciter ſtatutum excommunicationem, inflixerit, minime ea ligabitur ſubditus ſtatuenti delinquens extra ipſius territorium. c. vt animarum periculis. de conſtit. in vj. l. vlt. ff. de iuriſdictione omnium iudicium, & eſt communis opinio, vt fatentur doctor. præſertim Paul. Pariſi. cõſ. 59. col. 2. lib. 4. Fel. in d. c. a nobis Rochus Curt. de conſue. q. 13. & Henric. Boheus in tracta. de Synodo 3. part. 1. nu. 21. Alex. conſi. 111. incipienti. Ponderatis verbis nu. j. et 2. lib. j. notat. Bar. in l. cunctos populos. C. de ſumma trinit. verſ. 8. in 2. membro. qui tamen nu. 45. conſtanter aſſeuerat, contrarium reſpondendum eſſe, vbi ſtatutum generale expreſsim eandem excommunicationem indixerit aduerſus ſubditos extra territorium delinquentes, id etenim poſſe fieri probare uidetur tex. in l. vlt. ff. de decre. ab ord. faci. Hãc Bart. opinionem ſequitur Hippo. in d. l. vlt. ff. de iuriſ. omn. iudic. nume. 142. & cum ea tranſit Signorolus de Homodeis in d. l. j. & plerique alij quorum meminit hanc opinionem ſequutus Alex. conſ. 41. lib. v. idem Alex. inibi dubius in d. conſ. 111. n. j. & teſtatur Rochus in d. q. 13. omnes doctor. tranſire cum opinione Bar. cuius opinionem probat Botteus in d. art. 2. nu. 25. in pœna ſtatuti per ſententiam imponenda. idem Carol. Moli. in d. Alex. conſ. 111. hi etenim, & alij veram eſſe cẽſent Bart. opinionem, quæ quidem ſententia iure defendi non põt. Nã in d. l. vlt. & in d. c. vt animarũ. §. ſtatuto. palam conſtat, legem, aut canonem, vel ſtatutum minime vim habere extra territorium ſtatuentis cum id habeat vim a poteſtate ipſius legiſlatoris, quę non egreditur proprium territorium. Sic denique Bartoli aſſertionem falſam eſſe cenſent Ange. & Pau. in d. l. vlt. Panormi. & Fel. in d. c. a nobis. de ſent. excom. & ibi Card. idem Abb. in c. vlti. de for. compe. nu. 40. Domin. & Ioan. Crottus in ult. nota. in d. §. ſtatuto. optime Paul. Pariſi. in d. conſ. 159. col. j. & 2. lib. iiij. Bertach. iiij. lib. de Epiſcopo 2. part. n. 34. ut Rochus. Curtius in d. q. 13. quorũ opinio iure certior eſt: nec poteſt commode Bart. ſententia defendi. idcirco oportet animaduertere, an quidquam hac in diſputatione mouere poſsit Iuriſconſulti locus in d. l. vlt. ff. de decret. ab ordine faciend. cuius hęc ſunt verba. Municipali lege ita cautum erat, Si quis extra municipium iudicio agat, prohibeatur, et ſoluat drachmas mille, ſcilicet ne agere debeat, vel aliquã negotiationẽ exercere extra municipiũ. Quæſitũ eſt, & cętera. Hęc inibi Iuriſcõſultus iuxta vulgarem lectionẽ, ex qua Roma. in ſingular. 515. adnotauit, poſſe ciuitatem, & principem inferiorẽ lege lata prohibere, ne quis ei ſubditus extra ciuitatem, vel prouinciam mercaturam exerceat, domicilium habeat. idem & Rochus Curtius in d. q. 13. fere, ad fin. in j. li-

mitatio

mitatiõe. quę quidem lex multis iu ſta cenſeri poterit, quę modo miſſa facimus tãtum id tractaturi, an hæc adnotatio in d. l. vlt. probetur. et de nique probatur. inibi, ſi lectionẽ uul garem probauerimus, at ſi Iuriſcon ſulti locus ex Græco aliter deducã tur in latinam linguam, non ita Ro mani opinio ibidem conſtabit. imo erit ſatis ab ea reſponſione aliena, etenim Andr. Alcia. 3. diſpuncti. c. 18. Gręcam illam legem municipa lem ita ad verbum transfert. Si qs extra collegium experiri iudicio voluit, prohibeatur, & ſoluat drach mas mille. Nam quę vulgo in eodẽ reſponſo continentur, exiſtimat idẽ Alcia. addita omnino Iuriſconſulto fuiſſe ab aliquo forſan, qui nec Gręca nec latina intellexerat. Ecce lector candide legem illam munici palem, cuius meminit Iuriſconſul tus nihil ſtatuiſſe circa actum extra municipij territorium contingẽtem ſed punire conſtituit, agentem ex tra collegium forſan aduerſus alte rum decurionem etiam ſi intra mu nicipij territorium ageret in pleriſ que ſiquidem rebus collegium ipsũ iuriſdictionem intra totius munici pij territorium habebat. Nihilomi nus vera eſt Romani ſentẽtia, quo ties ea lex facta fuerit in vtilitatẽ illius municipij, quod eã ſtatuerit. Nec tunc punitur delictum commiſ ſum extra territorium ſimpliciter ſed offenſa per ſubditum proprię ci uitati, & patrię facta: qua ratione poteſt ſubditus alicui principi, eius legibus comprehendi, & puniri pro pter obligationem, qua is tenetur patrię vtilitatem publicam diligen ter obſeruare, vel ab ea diſcedere amiſſa ciuis, & incolæ conditione: eiuſque priuilegijs, & iuribus priua tus alio domicilium transferre.

¶ Sed & ab eodem. §. caueant. om nium cõſenſu expreſsim colligitur

4 † Non poſſe adhuc pro culpis præ teritis excommunicationis ſenten tiam pronuntiari ſub ea conditione ſi intra certum tempus quis non ſa tisfecerit, niſi mora in exhibenda ſatisfactione, vel culpa ſeu offenſa pręceſſerit. vnde conſtat, neceſſariũ fore, ꝙ mora iſta, vel culpa pręce dat per monitionem competentem trinam ſcilicet, & canonicam. Huic deciſioni merito a quibuſdam obij citur reſponſio tex. in c. præterea. de appellatio. quo in loco pręmittit Romanus põtifex, poſſe, quem ex communicari ea conditione ſi intra decem dies Sempronio non ſatisfe cerit, aut quantitatem ei debitam non ſoluerit. Poteſt tamen non incõ grue reſponderi, in ea ſpecie morẽ trina canonica monitione pręmiſſa pręceſsiſſe in non ſatisfaciendo: at que ita iuxta ſenſum, & interpreta tionem iſtam apparet, non differre tex. in d. §. caueant. a deciſione c. p̃ terea. imo ſimiles eſſe has iuris põ tificij reſponſiones. Addit ſane ro manus pontifex in d. c. præterea. ex communicationis ſententiam hac conditione latam. ſi intra decẽ dies quis non ſatisfecerit, ſuſpendi p ap pellationem. & hęc eſt communis ex illo c. adnotatio. quam etiam ad mittunt Ioan. Andr. & doct. in c. is cui. §. vlt. ſupra eod. tit. apud Theo logos Palud. in 4. ſent. diſt. 18. q. 1. col. 3. verſ. Sexta concluſio. Imo li cet alioqui a ſententijs conditionali bus appellandum ſit intra diem, & tempus a iure conſtitutum ab ipſo die ſententię computandum: vt not. in c. quo ad conſultationem. de re iudic. Tamen a ſententia cenſuræ ſub conditione lata quo ad effectũ, ſuſpenſionis ſatis eſt, ꝙ appelletur ante conditionis, vel diei euentum, etiam ſi decem dies dati ad appellã dum fuerint elapſi: quemadmodum conſenſu fere omnium obtentum ẽ in d. ca.

in d.c.prȩterea.aduerſus Panor.ibi cuius opinionem ſequuti communẽ ipſius Panormi.rationibus reſpondentes improbant inibi Francus,& Deci.idem Francus in d.c.is cui.§.vlt.hoc ipſum ſenſit ſubobſcure gl.in d.c.prȩterea,requiſiti.de appella.Illud vero non eſt omittendum poſſe ſententiam excommunicationis in aliquem ferri ſub conditione iſta:ſi intra diem certum non ſatisfecerit, etiam nulla prȩcedente mora:modo conſenſus ipſius excõmunicandi accedat in hunc ſane modũ vt quis promittat coram iudice eccleſiaſtico ſoluere centum Titio intra menſem,ſubiturus alioqui excõmunicationis cenſuram ab eodem iudice ſtatim in eum ferendã ea conditione; tunc etenim tempus illud datum cẽſetur ad canonicam monitionem conſtituendam. Hanc opinionem tenent Ioan. Andr.in c.P.& G.de offici.delegat. authoritate gl.ibid.verb.promulgares.quam ſequitur Barb.inibi,& idem in c.vlt.col.2.de emptio.de quo plerique dubitarunt exiſtimantes,hunc conſenſum non eſſe ſufficientem, vt excõmunicatio feratur abſque canonica monitione: idcirco cum finito tempore jam conſtituto excommunicatio ferendam ſit. non aliter ferri debet,quã prȩuia trina canonica monitione.ſiquidem tempore ſententiȩ apparere debet contumacia, vt excommunicatio iuſta ſit. Qua ratione Card.Abb.Feli. poſt alios in d.c.P.& G.nõ omnino admittunt p̃dictam gl.opinionem ita,vt expoſuimus intellectam, & tamen Hoſti.Inno.Panor.nu.9.& Imol.3.colũ.rem iſtã in d.c.P.& G.amplius explicantes duas conſtituerunt ſpecies huius quæſtionis. Prima etenim eſt,Quoties qui promittit alteri ſoluere intra menſem centum, cõſentiens menſe finito,ſi non ſoluerit excommunicari abſque vlla monitione:quo in caſu ferre Inn. Hoſti.Card.Panor.Fel.& omnes communiter aſſeuerant, excõmunicari hũc debitorem non poſſe,licet intra mẽſem non ſoluerit promiſſam quantitatem. quaſi pactum iſtud iniquũ ſit,& cõtrarium canonicis ſanctionibus,quæ ad utilitatem publicam trinam canonicam monitione exigunt,prȩuiam equidem iſtæ excommunicationi. tametſi alioqui idem Inno.in c.ſacro.de ſent.excommu.& Fel.inibi nu.v.& idem in ca.cũ ſit romana.de appella.Ioan. Andr.in d.c.P.& G.tenuerint,excommunicationem ferri poſſe abſque trina canonica monitione,quoties ea pro futuris culpis ferenda ſit. quam ob rem in hoc priori caſu minime placet quod ex Ioan. Andr.ſolet in d.c.P.& G.adnotari. Poſterior autẽ ſpecies ita conſtituitur,vt debitor, qui promittit alteri centum intra menſem ſoluere conſentiat expreſſim in ipſum ſtatim ferri excommunicationis ſententiam ſub ea conditione,ſi intra menſem non ſoluerit centum etenim in hoc caſu pro futura culpa abſque monitione potuit excommunicari:prȩſertim quia tẽpore,quo debitor conſenſit huic excommunicationi, tẽpus illud vnius menſis acceperit pro canonica monitione.& ſe fore culpa affectum, & dignum excommunicatione fatetur,ſi intra diem prȩfinitum non ſoluerit.deinde quamuis excommunicatio hȩc conditionalis ferri non debeat in quemquam abſque rationabili cauſa; vt deciſum eſt in d.§.caueant. ſatis tamen rationabilis cauſa cenſetur ipſe conſenſus excommunicandi,quo fit,vt in hoc poſteriori caſu vere accipienda ſit Ioan. Andr.& glo.alioqui obſcura,& dubia ſententia:ſicuti eleganter adnotarunt Inno.Hoſti.Imol.& Panor.

in dict. cap. P. & G. Lapus allegatio. 73. Francus in dicto. §. caueant. Cœpola in cautela 17. Martinus Azpilcueta in cap. cum contingat. de reſcrip. v. nullitatis cauſa. & Coſmas in pragmati. ſanctione titu. de pignorantibus cultum diuinum. uerbo Abolenter. ſic ſane apud romanam curiam frequentiſsime qui penſionum conſtitutionis, & reſeruatioui conſentiunt, a romano pontifice vel ab eo, qui eius vicaria opera ad hoc, vtitur excommunicantur maiori excommunicatione, ea conditione, ſi penſionem die conſtituto non ſoluerint. Hoc etenim fit ex cōſenſu ipſius excommunicandi: quēadmodum tradiderunt Guliel. Caſſador. deciſ. 1. de penſionibus, ſuper regulas cancel. & deciſ. 12. titu. de reſcri. imo & ratione huius conſenſus non poterit, qui conſenſit, appellare ab hac ſententia excommunicationis pendente, nec ante diem: ſecundum Innocen. Io. And. Bald. co lū. 3. Panor. & alios in d. cap. P. & G. eundem Bald. in c. quod translationem. de offi. leg. Iaſon. in l. ſi conuenerit. col. 4. in 3. lim. ff. de iud. Cauel. Cottam in memorialibus, uerb. Appellari. ex quibus ſatis conſtat, quonā modo curiæ romanę praxis defendi valeat.

¶ Poſtremo ab eadem deciſione, q̄ in dict. §. caueant. expoſita eſt, infertur, † Iuri pontificio maxime contrarium eſſe vſum forenſem apud eccleſiaſtica tribunalia receptiſsimum. Solent enim iudices pręcepta iudicialia pręſertim ea, quę in id deſtinantur, vt quis ad iudicium accedat, ab excommunicatione conditionali conſtituere ita quidem. vt cuilibet pręcipiant vel ad iudicium acccedere vel aliquid aliud agere, intra quindecim dies, quos pro canonica monitione tripartitos deſignant, ſub pœna excommunicationis maioris ipſo facto ſtatim, ex die pręcepti infligendæ, ſi illud agere omiſerint. Nam licet poſsit vnica monitio tribus diſtincta dilationibus, pro trina ſolenni monitione aſſignari: tamē quod ab initio, et in principio pręcepti ſtatim ſub conditione futurę offenſę, & contumacię excommunicatio feratur, & pronūcietur, maxime refragatur reſponſo præcitati. §. caueant. & tamē huius praxis iam diu receptę meminere Anton. Imola. & Panormi. ac Feli. in capitulo 2. de teſtib. cog. Ioann. Vanchel. in dict. §. caueant. & Ananía in capitul. j. colum. penultim. de ſagit. Anchar. vero conſil. 60. in ſpecie licet huius praxis non meminerit improbat excommunicationis ſententiam ſecundum eam a iudice quodam latam: nec audet eam cenſere nullam, ſed iniuſtam eſſe opinatur: tametſi Ana. eam nullam eſſe cenſeat. & ſane quamuis præcitati authores aſſeuerēt hunc forenſē. §. caueant. reſpondendum erit cum Ancha. excommunicationem ita ſub conditione latam potius iniuſta eſſe, quam nullam. quod probari videtur in dicto capitul. Romana. & ſentiunt Panor. & doct. in dict. cap. a nobis. j. extra eod. titu. Cæterum praxis iſta forenſis plane defendi poterit, quoties iuſta cauſa iudicem mouerit ad excommunicationem ita ferendam. Nam in dic. §. caueant, ſtatim adijcitur: aut alia rationabilis cauſa ſubſit. Iuſta autem cauſa poteſt aſſumi vel ex eo, quod ob præcedentem cauſa cognitionē vel aliūde iudex futurā cōtumaciā cōiectura veroſimili p̄ſumat: vel vocatus ad iudiciū, & is, qui monēdus ē, ita ꝓcul domiciliū habet, aut cōmoret, et habitet, quod maximus dilationibus, & forſan periculis locus foret, ſi ſeparatim premitterētur monitiones, ac deinde ſententia exco-

excommunicationis pronuntiare-
tur:quemadmodum Panorm.ſcribit
in dict.capitul. 2.de teſtib.cogend.
quin & propter frequentiſsimam
hiſce temporibus,quo ad iudiciales
citationes contumatiam , & mille
tergiuerſationes, quibus hominum
malitia quotidie creſcens locum fe-
cit admittenda videtur,& probãda
hæc forenſis conſuetudo,modo cau
te,non temere ea iudices vtantur.
Etenim poſſe conſuetudinem hoc
inducere,ac derogare iuris reſpõſo
in dic.§.caueant.expoſito:admodũ
probabile cenſeri debet : ſiquidem
& forma, aut ſolennitas ſtatuta in
capitulo 1.ſup.eodem titul.tolli con
ſuetudine forenſis poteſt , ſicuti opi
nantur ÆGidius a Bellamera in
deciſ.243.& 339.ac Gulie. Caſſa-
dor.in deciſ.2. titu.de penſionib.ſu
per reg.can.nu.10.

¶His omnibus adijciendum eſt in
dic.§.caueant.regulam,& exceptio
nes conſtitui in eum modum,quem
paulo ante in huius.§.initio retuli-
mus.Et tamen hinc apparet,non ſa
tis conuenire exceptionem illam :
niſi culpa, vel offenſa pręceſſerit:il
li regulæ,quæ dictauit , etiam pro
commiſsis culpis non eſſe quem ex
communicandum ea conditione,ſi
intra certum diem non ſatisfecerit
cui prędicta exceptio adhęret.Si-
quidem permitteret tex. in exce-
ptione, quem excommunicari pro
offenſa,vel culpa commiſſa ea con-
ditione:ſi intra diem certum non ſa
tisfecerit:quod in regula ipſa nega-
uerat.idcirco ita eſt explicanda re
ſpoſio illius capitis, vt duas ex eo
conſtituamus regulas,quarum cuili
bet propriam,& deinde communes
aptemus exceptiones.Prior regula
ſtatuit non eſſe ferendam excõmu-
nicationem pro futuris culpis.Hinc
autem exceptio ſecunda conuenit :
ſcilicet,niſi vel culpa , vel offenſa
pręceſſerit : tunc enim non tantum
pro ipſa præterita culpa,aut offen-
ſa excommunicatio poterit pronun
ciari:ſed & pro futuris: vt inibi tra
didit gl.verb.culpa.& verb.offen-
ſa. Poſterior autẽ regula id habet,
Quod excommunicatio minime fe
ratur ea ſub conditione,ſi intra decẽ
dies non ſatisfecerit.& huic regulę
conuenit exceptio illa:niſi mora in
ſatisfaciendo pręceſſerit,vtrique ue
ro regulę ea exceptio generalis ap
ta videtur:aut alia rationabilis cau
ſa ſubſit.In hunc ſane ſenſum ni fal
lor,accipienda eſt prędicta deciſio
tex.in d.§. caueant.

¶In hac aũt ſentẽtia excommuni-
cationis condicionali eſt illud præ-
6 cipue obſeruandum,†quod aduenië
te die vel conditione ipſa excom-
municatio effectum habet ab eius
diei tp̃e, non autẽ trahitur retro ad
diẽ pronuntiationis.Nã in his ſpiri
tualibus fictionibus locus non eſt :
ſed veritas ſemper attenditur:ut ele
ganter notat Archi.in cap.vnic.de
vot.iſto libr. quem refert,& ſequi-
tur Panor.in c.conſuluit.de iure pa
tron. & idem in q. incipien. ſtante
ſtatuto.col.2.Atque in ſententia ex
communicationis eſt text. celebris
in cap.licet.iſto tit. ſuper cuius de-
ciſione diſputauerunt glo. & doct.
in cap.ſepe.de appellat. idem omni
no aſſeuerantes idem glo. commu-
niter probata in ca. vt ſuper.de ap
pella.iſto lib.Domi.conſi.99.ex q-
bus apparet, excommunicationem
latam poſt appellationem, minime
habere effectum,nec vires aſſume-
re,licet poſt appellatio fuerit deſer
ta,vel appellationi fuerit renuncia
tum.Quo ſit,nequaquam admitten-
dam fore in his cenſuris iuris ciuilis
fictionem,vt retro trahãtur.Et quã
uis a Panor. & Decio in d.c.præte
rea,multa tradãtur de extremis ido
neis ad fictionẽ cõſtituendã: pfecto

in hac

in hac quęſtione potiſsimum eſt cō ſiderandum, non eſſe fictionem ad mittendam, nec euentum conditionis trahi retro : quia æquitas omnino deficiat, quę cauſam prębet huic et alijs fictionib. l. qui in utero. ff. de ſtatu homi. l. poſtliminij. ff. de cap. in princ. tradit Bart. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de uſucap. nu. 67. Aequū autem non eſt, ꝙ excommunicatus ſub conditione verę contumaciæ, et ad iuſtitiam excommunicationis re quiſitę eo tempore iudicetur excō municatos, quo nondum eam contumaciam commiſit, quam iudex ad excommunicationē neceſſario exegerit. deinde qui eo tempore, quo cō ditio pendebat, admiſſus eſt ad catholicam fidelium communionem, & eorum colloquia, ac familiaritatem, non poteſt, eueniente conditione his habitis ſuffragijs, & communione pręcedenti priuari, qua ratione excommunicatio quo ad eius effectus, vel ſtatim ligat, & afficit quempiam, vel nullum in eū infert damnum atque pendere non poteſt imo a die, quo infligitur ligat, ſi valida eſt. vel nullum habet effectum, ſi nulla ſit. Vnde excommunicatio lata ſub conditione, vel die, nuſquā afficiat eum, in quem fertur, donec dies vel conditio eueniat: nec prius lata cenſetur. & ab eo die tantum vires habet : quippe quę antea lata non ſit, nec inflicta: idcirco etiam ſi interim appellatum non fuerit ab excommunicando, nequaquam retro trahitur: quemadmodum frequē tiori doctorum iudicio adnotatū extat poſt glo. inibi ſubobſcuram in d. c. pręter ea tametſi Panor. ibidē cō trarium ſenſeri: ſed et communē ſententiam ſequitur Anchara. in conſi. 158. nume. 33.

¶Pręter hęc quæ de hac excommunicationis cenſura iſte, ac canonice ferenda modo adnotauimus, ſuperest, vt eundem intendentes ſco-
7 pum illud admoneamus: nēpe. † excommunicationē vel hominis, vel iuris nuſquam, regulariter ſaltem, ignorantem afficere. Nam excommunicatio, vt diximus, ferenda eſt in contumacem. c. nemo. 11. q. 3. quę quidem contumacia prorſus abeſt ab ignorante. l. qui ignorans, ff. de locati cum alijs, quę poſſent ad hoc induci; præmaxime tex. in ca. 2. de conſtit. c. ſi vero. 2. iſto tit. c. vlt. qui matri. accuſ. poſſ. l. vlt ff. de decret. ab ordi. facit. l. vlt. ff. de leg. j. l. Methrodorum. ff. de pœn. Ex quibus ſatis colligitur, conſtitutionem, vel ſtatutum alicuius prouinciæ minime ligare ignorantes, ubi igorantia culpa caret: nec craſſa, aut ſupina dici poteſt: quemadmodum explicant Panor. Fel. & Dec. in d. c. 2. glo. in l. j. ff. de receptat. Roma. conſi. 473. Hac tamen in parte miſſam faciemus quęſtionem illam: quādo iuris ignorantia excuſet quem a pœna, à damno, vel ab alijs, quę iure ſunt a ſubditis agenda, tractaturi tantum de ignorantia quo ad excommunicationis cenſuram an ea ignorās ligari valeat. Etenim an vere excō municatus, ſi huius excommunicationis inſcius celebrauerit, ſit puniē dus, vel ſit irregularis, & an collatio bñficij ei facta ualida ſit ſcripſimus ſuperius in. §. 7. nu. 3. & in. §. 6. nu. 9. obiter etiam de ignorantia culpabili aliquot adnotauimus in reg. poſſeſſor. 2. par. §. 7. n. 7. de reg. iur. Igitur ad quęſtionis reſolutionē diſtinguere oportet excommunicationem hominis ab excōmunicatione iuris. Nam pręmiſſa canonica monicione iuxta conſtitutione c. ſacro. eo. tit. pōt quis abſens, & ignorans excommunicari ab homine. tex. in c. cū ſit romana. §. vlt. de appel. gl. & inibi Panor. & alij in ca. Apoſtolicę. de cle. excō. miniſt. no.

tat. Paul. Caſtr. in l. abſenti. ff.de donat.& in l.ſi abſenti.ff.de acqui. poſ.Quo quidem caſu excommunicatio quo ad vinculum etiã in ignorantem, & inſcium proprium effectum operatur: ſicut communi omnium ſententia deciſum eſt poſt gl. in d.c.Apoſtolicæ de excommunicatione lata iure communi, ſiue tractemus de ipſius excommunicationis effectibus quo ad vinculum,ſiue quo ad pœnas iure ſtatutas,tunc ꝑfecto ignorantia reddet quem immunem,& liberum,cum iuris communis ignorantia iuſta ſit, & iure quęmpiam excuſare valeat,non alias,ꝙ ab omnibus his colligitur, quę ſolent tradi de ingnorantia iuris.atq; in ſpecie admonent Ludouic.Gomeci.in reg.de ſubrog.collit.q.vij. Adri.in 4.ſent.in tract. de clauibus q.3.verſ.ex his aliter.et verſ.ſeriaſſis.& ſtatim amplius probabitur. Quibus quidem perpenſis aliud Romanam curiam forenſis vſus obtinuit excommunicationem ab initio & die conſtitutæ penſionis indictã ea conditione, ſi penſio ſoluta non fuerit,ligare ipſum qui ad penſionẽ ſoluendam tenetur, ſi per ſe ipſum eidem penſioni conſenſit,etiam ſi literæ,quibus penſio conſtituitur,nõ dum fuerint oſtenſæ,& per ſpecialem demonſtrationẽ cognitæ.Quod ſi quis per procuratorem penſionẽ conſenſerit,& intra diem præfinitũ eam non ſoluerit, minime afficitur excommunicationis ſententia,donec literæ,quibus penſio fuit conſtituta,ſibi fuerint cognitę, & ſolenniter ad ſolutionem penſionis oſtenſæ: quod expreſsim tenent Guliel. Caſſador.deci.2.tit.de penſio.ſuper reg.cancel.& deci. 12. de reſcri.& Hiero.Gigas de penſionib.q.94.In ſumma,ſententia excommunicationis latæ a canone, tunc demũ ignorantem non ligabit,cum ea canonis & iuris ignorantia ipſum legis trãſgreſſorem a mortali culpa excuſauerit.Quod Adri.in d. q.3.non ſemel admonent. tradit optime Alfon.a Caſtro de poteſt.leg.pęnalis, lib.2.c.14. verſ. Prima propoſitio. Superius etenim oſtendimus, non aliter quã pro mortali culpa cenſuram iſtam eſſe infligendam, vel a iure inflictam cenſeri. Quod obſeruandum eſt ad huius quęſtionis integram cognitionem ex dictis, & traditis in d.reg.poſ.1.part.§.7.nu. 7.nihilominus paſsim iuris vtrinq; doct.aliquot in ſpecie tradidere, ꝗ neceſſario ſunt explicanda.

¶ Primũ etenim quæritur, quid de excommunicatione lata per ſtatutũ alicuius prouinciæ ſpeciale.& tex. in c.2.de conſti.iſto lib. decreuit, non ligari ea excommunicatione ignorantes.Statutum enim eſt quid facti: cuius ignorantia præſumitur & regulariter abſque culpa contingit.Sic etenim obtentum eſt in d.c. 2.& in l.vlt. ff.de decret. ab ordi. facien.l.generali.C.de tabul.lib.x. Qua de re optime in pulchro. caſu tractat.Matth. Afflict.in conſtitutio.Neapoli.rub.x.num.8 .lib.j.& Henri.Botęus in tract.de Synod. 3.part.art.2. numer.35. Scribit tamen Bernardus in d.c. a nobis.Excommunicationem ſpeciali ſtatuto latam pro actu iam lege diuina dãnato,ſtatim afficere, & ligare eius actus authores, etiam ignorantes. Cum ſit ſatis eos ſcire actum illum damnatum eſſe, vt excommunicatione pro eius pœna ſtatuta ligentur.ſiquidem minime neceſſarium eſt,ꝙ quis habeat ſcientiam pœnæ lege aliqua ſtatutæ,vt ipſam incurrat agens actum alioqui reprobum ſed ſatis eſt,ꝙ ſciat, vel ſcire teneatur actum illum illicitum eſſe.& ſane Ant.Abb.& Fel.in d.c.a nobis hanc opinionem gl. verã eſſe cenſent in

ſent in aliјs pœnis preter excõmunicationem,in qua contrarium iure reſpondendum fore exiſtimant tenentes,excommunicationem ſtatuto ſpeciali latam pro actu,etiam iure diuino, & humano damnato,minime afficere ignorantes,qui huius pœnæ ab eodem ſtatuto latę ignorantiam habent. Hanc opinionem gl.in genere tenent Bart.col.7.verſ. Secundo quæro.& ibi Bald.in l.j. C.de ſumma trin.col.13.verſ.Circa maleficium.& aliј relati per Iaſ.in ibi.col.v.verſ.ſecundo ſubtilius. & Henri.Bottæum de Synod. 3.part. arti.2.nu.17. quorum opinioni ſuffragatur l. vulgaris .§. ſiquis.ff.de furt.& in l. ſcientiam .§. ſi quis.ff. ad legem Aquiliam, eidem ſententiæ quo ad quamlibet pœnam acceſſere Alberi.in j.par.ſtatut.q.15. & 3.part.q.j.& Anchara.in repet.ca. canonum.12.q.de conſtit.& in d.c. vt animarum.v. oppoſitione.Contrariam aſſertionem probare conatur in vniuerſum quo ad pœnam quancunque Ioan.And.Domini. & aliј in d.c. vt animarum periculis. de conſtitu.in ſexto. Anto.in ca.iј. col.4.de conſtit.& ibi Fel.nu.6.verſi.Tertia concluſio. Rota in nouis. 444. Hinc opinioni eius authores illud conantur aptare fundamentũ; quod ab eodem c.vt animarum periculis. Colligitur nempe, ſtatutum pœnale non afficere ignorantes: & agit ille tex. de ſtatuto prohibente furtum,id eſt,rem iure diuino,& humano prohibitam. illa vero conſtitutio in prima eius parte dum hanc deciſionem exponit, generalis eſt, nec tantum de excommunicationis ſententia tractat: imo generaliter conſtituit: ſtatutum Epiſcopi non ligare ignorantes. Idcirco inde conſtat,Epiſcopi ſtatutum nequaquam ignorantes quo ad pœnam quancũque afficere,His accedit, quod animus,& voluntas diſtingunt delicta c.cum voluntate. de ſent. excõ.l.q iniuriæ.ff.de furt.l.verũ in prin.ff. eo.tit.l.q reipublicę.ff.de iniur.ex quibus,& aliјs, quæ miſſa facimus huic ſnię ſubſcripſere Io.Crot.in d. c.vt aĩarum periculis.in fi.prin.& Iaſ.in d.l.j,nu.31.in j.lect.& in iј. lectio.nu.70.aſſeuerans, hãc opinionẽ in iudiciјs pronuntiandis ſeruandam fore:q & Cinus ibidem priorem opinionem ſequutus aſſeuerauit:et præter hos Henr.Bottęus in d.art.iј.nu.17.itidem profitetur, in iudiciјs hanc ſententiam tenendam eſſe, quam & æquiorem exiſtimat in d.c.a nobis.

Non me latet, hanc controuerſiam ſatis eſſe difficilem: & tamen libere quid hac in re ſentiã,minime verebor exponere,conſtanti animo profeſſus, errorem eſſe admodũ manifeſtum, quo iuris vtriusque doctores in hac diſputatione vtuntur 9 cenſentes,† non poſſe puniri pęna legis, vel ſtatuti eum,qui huius pœnę inſcius, & ignorus ſit.Etenim aut ipſe fallor,aut hæc eſt maxima ne dicam pudenda oſcitantia.Quæram equidẽ, libenter ab huius erroris authoribus,an ſit puniendus pœna legis communis ſpecialem pęnã adulteris conſtituentis,aut inceſtis aut furibus, qui adulterium, inceſtum, aut furtum commiſerit ſciens, ſe id ſcelus agere, inſcius tamen probabili ignorãtia, pœnæ ſtatutæ, quia ruſticus, aut fœmina, qui non tenentur legis huius pœnalis ſcientiam habere, nec ad criminis huius commiſſionem peritiores conſulere. Et profecto negare nequeunt. Nam & ipſi hoc paſsim fatentur, in hunc ita delinquentem infligendam eſſe iuris communis pœnam. Ergo ſatis eſt, ad pœnam legis, quæcunque ea ſit, quod actus alię

qui iure diuino, vel humano, quod
quis ſcire tenetur,prohibitus ſit nec
erit neceſſarium , quod ipſe delin-
quens,aut agens contra legem ſciat
hanc vel illam pœnam pro eo acto
conſtitutam eſſe. Quod ſi dixeris
in hoc caſu,de quo modo interroga
mmus, teneri quempiam conſulere
peritiores,& ſcire leges pœnales.
quę a republica iure cōi ſtatutę ſint
idē erit dicendū et quoad leges mu
nicipales, & ſtatuta ꝓuinciarū.Nā
licet facilius excuſet, aut pręſuma
tur ignorātia iuris municipalis,ꝙ iu
ris cōis, & generalis: tamen quo-
ties quis conſulere peritiores tenet
ita parique ratione conſulere debet
eos,& ab eis facilime inſtrui poteſt
ſuper legibus municipalibus,ac ſu-
per iuris communis conſtitutioni-
bus. Rurſus & ipſe quęram, ſiquis
crimen,aut actum ſola municipali
lege prohibitum commiſerit ſciens
eum actum lege municipali vetitū
eſſe, & tamen inſcius ſit pœnę ad-
uerſus agentem ſtatutę: an & hic ſi
puniendus pœna ſtatuti.& denique
opinor,neminem ita obtuſę mentis
eſſe,qui negare ſit auſus,hunc pęna
legis municipalis puniendum fore.
Quod ſi neceſſarium non eſt, vt de
linquens puniatur, quod is ſcientiā
habeat pœnæ pro ipſo delicto ſtatu
tæ,ſed erit ſatis,quod ſcire debeat,
actum,quem agit malum eſſe,& il-
licitum:conſtat euidenter, quoties
municipalis lex prohibet actū alio
qui iure diuino.vel communi dam-
natum,& penam addit,minime ex
cuſari ab hac pœna eum, qui igno-
rans huius legis municipalis actum
prohibitum egerit: cum is ſciens il
lum eſſe damnatum,& improbum,
nihilominus fecerit eundem: ſiqui-
dem tantum ei deficit ſcientia pœ-
næ ſtatutæ, quæ, vt dixi modo,
neceſſaria non eſt. Sed, quo aper-
tius perſtringam, & probem, non
eſſe, neceſſariam ſcientiam pœnæ
legibus ſtatutæ pro crimine,vt eius
author eadem pœna puniri poſsit
ita quidem argumentor.Hæc ſcien-
tia aut exigitur,vt legis tranſgreſ-
ſor vere dicatur criminis reus: vel
vt is pœnę legis viſus ſit conſentire
quo rectius puniri valeat,et iuſtius.
Nam ad pœnam tenetur delinquēs
naturali quadam obligationibus,
quæ ex conſenſu delinquentis pro-
cedit.l.Imperatores.ff.de iure fiſci.
l.j.§.beſtias.ff.de poſtulan.authen.
de non alienan.§. quia vero Leo-
nis.notant Bartol. in l.ex hoc iure
ad fin. & ibi Iaſo. ff. de iuſtitia &
iur.text.in l.vltim. C.de collat.fun
da.patri. libr. 11. Angelus Paulus
& Iaſon in l.ſi tibi.§.quędam.ff.de
pact. Quorum omnium ſententia
10 eotēdit,†ut obligatio,ꝗuę ex deli
ctis oritur,naturalis ſit, & a conſen
ſu in legalem pœnam procedat.Ete
nim partim expreſſe id aſſeuerant,
partim tacite ex pręcitatis authori
tatibus,quibus conſenſus in pęnam
ſignificatur, deducentes,obligatio-
nem ex delictis naturalem eſſe.Quā
opinionem ita intellectam commu-
nem eſſe teſtatur eam ſequutus Gō
meci.in.§.omnium.j.colum.inſtitu.
de actionib.contra gloſ.in.§.ius au
tem.inſtitu.de iure natural.gent.&
ciuil. quam inibi Angel.& alij re-
probant. Conſenſus autem in pœ-
nam legis non poteſt procede-
re ab eo qui eiuſdem pœnæ legalis
ignorantiam habet,cum nihil con-
ſenſui magis aduerſetur quam error
l.ſi per errorem.ff. de iuriſdict.om-
ni.iudic.l.error.C.de iuris, & fact.
igno.ſed ſi nulla ex his rationibus
omnino locum obtineat: cum alia
vere dari nequeat.facilime quis col
liget,non eſſe neceſſariam ſcientiā
pœnæ legalis,vt quiſpiā legis tranſ
greſſor ea puniri poſsit.Oſtenditur
hoc ipſum;quia prior cauſa ſatis eſt

impertinens nec ad rem conducit: cum per ipſius legis prohibitionē ſimplicem manifeſta ſit voluntas legiſlatoris, quæ, ſibi ſubditos obligat naturali quadam obligatione, vt eidem legi obtemperant: aliqui culpam, & pœnam legum trãſgreſſoris ſubituri. quod ſat eſt ad conſtituendos ciues, & reipublicę ſubditos in ea mora, quę veros tranſgreſſores legis efficiat.

Secunda vero cauſa longius erit repetenda: etenim falſum eſſe cenſemus, obligationē naturalem ex delictis à conſenſu oriri: ſiquidem pręter alia, quę ſtatim explicabimus nihil magis alienum eſt ab ipſius delinquentis animo, quam in legis pœnam conſentire, vel inde aliquã obligationem contrahere: cum nec de hoc cogitauerit, imo exiſtimauerit ſe a pœna vel fuga, vel aliter immunem, & liberum fore. Nam et S. Thomas in 4. ſent. diſt. 18. quæſtio. 2. artic. v. ad 2. quęſtio. inquit, pœnę principium extra nos eſt, nec requiritur ad pœnam, quod ſit voluntaria: imo magis de ratione pœnę eſt contra voluntatem eſſe. ſed & Bart. in dict. l. ſi tibi. §. quędam expręſsim aſſerit, nullum adeſſe cõſenſum huic obligationi, quę ex delicto naſcitur. Soc. item in l. certi cõdictio. in princ. nume. 2. ff. ſi cert. peta. ſcribit dubium eſſe, quod obligatio naturalis in delictis a conſenſu

21 procedat. † Ad hæc Diuus Auguſtinus libr. j. retract. capit. 15. cuius Gratianus meminit in capit. j. 15. q. j. cum dixiſſet, peccatum non poſſe eſſe niſi voluntarium: ſecus eſſe ſub dit de pæna peccati: quaſi ea ab ignorante, & nolente contrahatur. ita quidem induxit hũc locum Fortuni. in l. legitima. ff. de pactis num. 19. ad hanc opinionem verba Auguſtini hæc ſunt, vt & obiter intelligamus verum ſenſum tex. in d. c. j. itemque definitio peccati, qua diximus: peccatum eſt voluntas retinendi, vel conſequendi quod iuſtitia vetat. & vnde liberum eſt abſtĩnere. Propterea vera eſt, quia id definitum eſt, quod tantummodo peccatum eſt, non quod eſt etiam pœna peccati. Nam quando tale eſt, vt idem ſit & pœna peccati, quantum eſt quod valet voluntas ſub dominante cupiditate, niſi forte ſi pia eſt vt oret auxilium? Hæc Auguſtinus qui parum noſtræ diſputationi ſuffragatur: cum pœnam peccati appellet, et intelligat virium illud noſtrę naturę per peccatum primi parentis corruptæ, & ſolutæ a iuſtitia illa originali, quam primus homo in ſua creatione ſortitus fuerat, hoc enim vitium, carnis eſt concupiſcentia, quę pœna dicitur, & eſt originalis peccati. ſoluta nãque originalis iuſtitiæ Harmonia, concupiſcentia, ſeu lex peccati in membris noſtris dominans, effrenes efficit vires ſenſitiuas, vt iam ſenſus, & cogitatio hominis prona ſint ad malũ ab adoleſcentia ſua, caroque concupiſcat aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, inueniatque homo aliã legem in membris ſuis repugantem legi mentis ſuę, teſte Paulo, qui ad Roma. c. vij. inquit. Video autem aliã legẽ in mẽbris meis repugnãtẽ legi mentis meę, & captiuãtem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Eſt igitur cõcupiſcẽtia carnis peccati originalis pœna, & ea dicit per tropum, & figuram peccatum. Siquidem licet iuxta catholicam definitionem per baptiſmum omnino tollatur peccati culpa, nec vllus maneat culpæ reatus, & ſic tollatur peccatum illud originale, quod voluntate primi parentis voluntarium eſt, & nobis omnibus hæreditariũ manet tamen illius peccati pœna etiam poſt baptiſmum: et ſic carnis

concupiſcentia, & fomes ille peccati: quæ quidem concupiſcētia carnis, peccatum dicitur modo quodā dicendi, & tropologice, quia vel facta eſt peccato: cum carnis concupiſcentia à peccato primi parentis in pœnam illius proceſſerit: vel qa peccatum ipſa facit, quis voluntate & conſenſu ei ſuccūbat. vere autē ipſe fomes, ipſa carnis concupiſcentia peccatum non eſt, vt proprie peccatū dicitur culpa, & Dei offenſa, quam voluntas noſtra Dei præceptum tranſgrediendo committit quemadmodum eleganter Diuus Auguſti. explicat. libr. j. ad Boniſacium, contra duas epiſtolas Pelagianorum c.13. ſic enim ait. Dicunt ēt baptiſma non dare omnem indulgētiam peccatorum, nec auferre crimina, ſed radere, vt omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quaſi raſorum in capite capillorum, unde creſcant reſecanda peccata. Quis hoc cum Pelagianis, niſi infideles affirmet? Dicimus enim baptiſma dare omnium indulgentiā peccatorum, & auferre crimina, nō radere. Nam & iſtam ſimilitudinē comperi ſuæ illos adhibere calumniꝫ tanquam nos hoc ſentiamus, atque dicamus. ſed de iſta concupiſcentia carnis falli eos credo, vel fallere, cum quā neceſſe eſt, vt etiam baptizatus, & hoc ſi diligentiſsime ꝓficit, & ſpiritu Dei agitur, pia mente confligat. ſed hęc etiam ſi vocatur peccatum: non vtique quia peccatum eſt ſed quia peccato facta eſt ſi vocatur: ſicut ſcriptura, manus cuiuſque dicitur, quod manus eam fecerit. peccata autem ſunt, quę ſecundum carnis concupiſcentiam, vel ignorantiam illicite fiunt, dicuntur cogitantur, quę tranſacta etiam reo tenent, ſi non remittantur. & iſta ipſa carnis concupiſcentia in baptiſmo ſic dimittitur, vt quamquam tracta ſit a nocentibus, nihil noceat renaſcentibus. hactenus Diuus Auguſt. ita intelligens illud Pauli ad Româ, capitul. vij. Si enim quod nolo malum, id ago: iam non ego operor illud: ſed quod habitat in me peccatum eiuſdem Pauli capitul. vj. Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentiæ eius, nec exhibeatis membra veſtra arma iniquitatis peccato. Ecce Paulum præcipere, quod non regnet concupiſcentia, & ſic peccatū & quod illi non obediamus. non tamen præcipit, vt nō inhabitet peccatum in nobis: nam & ipſe capit. vij. ſtatim ſubiunxit. Scio enim ꝙ non inhabitat in me: id eſt in carne mea, bonum. idem Auguſti. in alijs multis locis eandem doctrinam, & diſtinctionem repetit, quemadmodum aduerſus impium Luther. tradidere Ioan. Roſen. articu. 2. Ioan. Bunderius in compendio concertationum, titul. j. articul. vj. & ſequentib. Alfonſus a Caſtro de hæreſibus, verb. præceptum. Dominicus à Soto de natura & gratia. libr. j. capitul. 11. & ſequentib. & ſuper epiſto. Pauli ad Roma. cap. vj. & 7. ꝓbantes multis authoritatibus cōtra Lutherum, poſt Baptiſmum legitimę ſuſceptum, in totum tolli originale peccatum ita, vt in renato nullum remaneat contagij originalis malum, quod veram habeat rationem culpę, etiam ſi Lutherani contendant concupiſcentiam illam carnis, quę & in ſanctis uiris, in quocūque vitiorum genere confligatur cum ratione, eſſe veram culpam, morteque æterna dignam. Quod equidem dogma impium eſt, & hęreticum. Etenim & ſynodus Tridentina ſeſsione. v. can. v. hanc hęreſim omnino damnauit. manet autem Baptizatis in Chriſto Ieſu carnis concupiſcentia ad agonem, & certamē,

atq; vt eis in exercitium ſit, uincẽtibuſq; ad coronã.Nec p illud prçceptũ,nõ cõcupiſces: prohibita eſt carnis hçc cõcupiſcentia,quç in omnibus hominibus & poſt Baptiſmũ manet abſq; eo, ꝙ culpa ſit. & eis imputetur in peccatũ:ſed prohibetur interior voluntatis affectus ſuccumbens carnis cõcupiſcentiç: qui vere peccatũ eſt,& proprie ad culpã pertinet. Hæc obiter adnotauimus ad uerũ ſenſum eorũ,quç Gratianus ex diuo Auguſti. ſcripſit in d.c.j.15.q.j.nam cum Auguſt. tractauerit de pœna peccati originalis, ꝙ uoluntariũ fuit ex primi parentis voluntate,& nobis omnibus hçreditariũ:eamq; diſtingat a peccato,proprie, quod uoluntariũ eſt: tametſi fateatur, pœnam iſtam quãdoq; dici peccatũ,& id improprie: nõ põt cõmode induci ad propoſitç cõcluſionis probationẽ:ſiquidẽ longe alia eſt ratio eorũ,quç diuus Auguſtinus tractat:ſicuti ex prænotatis cõſtat.Sed & hçc cõcluſio,quod nullus detur cõſenſus ipſius delinquentis ad pœnã delicti: probatur authoritate Angeli, Pauli & Iaſonis in d.§.quçdã.dum aſſerũt,cõſenſum illũ,quem ipſi dixere,in delictis contingere ad pœnã. nõ eſſe uerum conſenſum,ſed fictũ.quod ſi uerus cõſenſus hoc non eſt, ſed fictus quidẽ.profecto cõſtat, delinquentẽ nuſquã in delicti pœnã conſenſiſſe: id etenim hi doctores fatentur, qui ad fictionem cõſenſus cõfugiunt fictus autẽ cõſenſus ipſi legi,quæ finxit,tribuẽdus eſt non ueritati. atq; ideo vere conſenſus non põt conſtitui: prçſertim quia nulla ratio eſt, quæ legem compellat, aut inducat ad fictionem iſtã conſtituendã.cum tamen ad fictiones conſtituendas cauſa vel çquitatis, vel alterius iuris neceſſaria eſt, ne quid temere lex per fictionem feciſſe uideatur: vt traditum eſt a iuris utriuſque doctoribus in tractat. de fictionibus. etenim abſque fictione lex ipſa ſeculo delinquentis conſenſu poteſt eum ad pœnam delicto,& crimini condignam obligare. Rurſus & idem Bartol.in l.j.num.x.ff.de condictio.indeb.expreſsim aſſerit, in delictis obligationem ad pœnã oriri & naturalem,non ex conſenſu delinquentis, ſed ex legis naturalis authoritate. Ex quibus ipſe opinor, communi omnium ſententia diffinitum eſſe,obligationem cõtracta ex delicto, naturalem eſſe: quemadmodum Bartol.& doct.notant in d. l. ex hoc iure. & in d.§. quædam.Bart.in d.l.j. ff. de condi. indeb.& tamen hçc obligatio a cõſenſu delinquentis minime procedit:quod prçter Bart.in dict.§. quçdam.& in dict.numer. x.& alios, quorum modo mẽtionem fecimus, probat optime Fortu.Garſias in l. legitima.ff.de pactis.nume. 18. nec inconuenit. obligationem naturalem oriri abſque conſenſu, cum id multis probetur, et manifeſtum ſit, quæ Bartol.in dict. l.j.num. x. adducit.& idem latius in l. Iulianus. ff. de condictio. indebit. numero 16. cuius exempla ſunt in ſpecie cõſideranda.ſed in delictis obligatio ideo naturalis dicitur: quia çquitas,& reipublicæ utilitas, quæ ratione naturali conſideranda ſunt, dictant, puniendа eſſe delicta per leges, quibus iure naturali tenemur obtemperare. vbi vero adeſt æquitas, & naturalis ratio,inibi et naturalis obligatio iure conſtituitur.l.Stichum.§.naturalis.ff. de ſolutio.l.cum amplius.§.is natura debet.ff.de regul.iur. atq; ita eſt intelligenda opinio illa, quç dictat. ex delictis naturalẽ obligationem oriri. quã cõmunẽ eſſe fatetur Fortu. in d.l.legitima.ff.de pact.num. 14.

Non obſ-

Non oberunt huic ſententiæ loci, quorum modo meminimus, & ad id citati, vt ex eis conſtaret, delinquentem in pœnam legis conſtitutam conſentire: nam & ſi id ita expreſsim dictum foret, eſſet is modus dicendi impropriе, ac per quandam ſignificationem latiſsimam intelligendus: ſicuti dicimus, aliquem ſeipſum occidiſſe, quia periculo, unde mors ſequuta fuit, ſeipſum obtulit: & tamen abſque vllo conſenſu ſe occidendi, imo nihil magis quã mortem exhorreſcens. Maxime quę in contrarium adducta fuere, ita accipienda ſunt, ut ipſo facto & denique ipſius criminis actu delinquens cenſeatur ſe ipſum pœnę ſubdidiſſe: non quidem conſenſu proprio ad pœnam ſed conſenſu ad delictum, quod legum ſeueritate, & ciuili diſciplina ratione quidem naturali pœna ſequitur. Accedit ad hæc optimus text. in l. a reo. §. quod uulgo. ff. de fideiuſſor. quo in loco huius fit mentio naturalis ęquitatis, quæ ſuadet delicta puniri. Siquidẽ & pręter alia æquum eſt non tantũ delinquentem obligari ad pœnam legis: ſed & ad ſatisfactionem damni, quod proprio crimine priuato, vel reipublicę intulit. l. non ſolũ. §. j. ff. de iniur. l. bona fides. ff. depoſit. ſic rationem naturalis obligationis in delictis expendunt Paul. Caſt. in dict. l. ex hoc iure. nu. 34. & 35. Soci. in rubri. ff. dę verb. oblig. 2. col. Fit igitur ex his, non eſſe neceſſariam ſcientiam pœnę legalis, vt delinquens ea puniri iuſte poſsit, eiuſque obligationẽ contrahat. multa vero, quę de obligatione ad pœnam tradi poteram, hic miſſa facimus: poterit enim quis ea legere apud Alfonſum a Caſtro lib. 2. de poteſt. legis pœnalis, qui potiſsimũ tractat, obligationem naturalem in ipſo delinquente conſtitui ad legis pœnam ſubeundam. Hinc denique glo. Barto. & huius opinionis authores ſequutus verum eſſe cenſeo poſſe puniri pœna ſtatuti municipalis, uel epiſcopalis conſtitutionis eũ, qui inſcius, & huius pœnę ignarus crimen lege diuina prohibitum, vel humana uniuerſali commiſerit, cum iuris diuini, vel humani generalis cõſtitutio ſpecialis pœnam addiderit. quam ſententiam cõmunem eſſe fatetur eam probãs Caro. Moli. in conſue. Pariſi. §. 30. q. 41. colũ. j. & hæc generaliter dicta ſint. Nam & genereraliter Scot. in 4. ſent. diſt. vj. q. 8. hanc vltimam opinionẽ ſequitur ſaltem vbi actus eſt iure diuino damnatus. Cęterum de excommunicatione, etiam, in dicta ob crimen alioqui iure diuino vel humano vniuerſali damnatum; per ſpeciale alicuius diœceſis ſtatutum, aut conſtitutionem, quod ea minime ligetur, qui hanc pœnalem cõſtitutionem ignorauerit, eiuſque ſit inſcius: reſponderunt Anton. Abb. & Felin. in d. cap. a nobis. Sylueſt. uerb. excommunicatio. 2. notab. 3. Ioan. Maioris in 4. ſenten. diſtinct. 18. q. 4. col. pen. rurſus & idem Syl ueſ. uerb. ignorantia. §. 7. Io. Dried. de liber. Chriſtian. lib. ij. ca. ex ſupradictis. pagin. 246. in hoc ipſum declinat Adria. in 4. tractat. de clauibus. q. ij. verſicul. ſed magis dubium. & eſt cõmunis opinio, ut eã ſequutus aſſerit Ioan. Crottus in c. Vt animarum periculis. in prin. co. pen. de conſti. in vj. qui tex. pro huius ſententię deciſione paſsim ab omnibus citatur. Sed ipſe non uideo, qua ratione poſsit excommunicationis pœna diſtingui ab alijs: nec enim eſt neceſſarium ad excommunicationem, quod qui ea ligandus eſt, huius pœnę ſcientiam habeat, ſiquidem abſens, & ignorans excommunicari poteſt: quemadmodum iam

dum iam hoc in.§. admonuimus. id
circo ſatis eſt, quod ſciam actum
iſtum damnatum eſſe, vt iuſte liget
pœnis iure ſtatutis contra agentem
illum, tametſi omnino ſim incertus;
quęnam pœna ſit iure in eo caſu
ſtatuta, atque ideo mihi non placet
hęc opinio Anto. Abb. & aliorum.
Denique ſequor in hac ſpecie gloſ.
in d.c. a nobis. quæ etiam de excom
municatione tractat: & huius ſentē
tię authores itidem erunt hi, qui
gloſſ. indiſtincte ſequuti fuere, quos
modo citauimus. Non oberit text.
in d.c. vt animarum periculis. quip
pe qui omnino ſit diſtinguendus in
duas partes: quarum prior genera-
lis eſt, & diffiniuit, ſtatutum Epi-
ſcopi minime ligare ignorantes, qui
ꝓbabili, et iuſta fuerit affecti igno
rantia in hac autem parte nequā-
quam ponit illa conſtitutio exem-
plum in ſtatuto prohibente; & pu-
niente actum iure diuino damnatū.
quo fit, vt congrue tex. ille admit-
tat diſtinctionem glo. in d. cap a no
bis. quia vbi actus alioqui illicitus
ſtatuto Epiſcopi punitur, ligant
ſtatuti pœna omnes, qui ſciunt,
vel ſcire debent, actum illum illi-
citum eſſe, quamuis ignorent ſta-
tuti pœnam. At poſterior eius con-
ſtitutionis pars, dū exemplum ſubij
cit de ſtatuto Epiſcopi puniēte fur
tum, & ſic actum iure diuino, & na
turali illicitum: non de ignoranti-
bus; ſed de non ſubditis loquitur,
qui puniendi non ſunt, nec ligantur
pœna ſtatuti, etiam actum illicitum
punientis. Sic ſane illa conſtitutio
intelligenda eſt, vt mimime refrage
tur opinioni gl. in d.c. a nobis.

¶ Pręter hæc conſiderandum eſt,
21 † ignorantiam, iuſtam, inuincibi-
lem, & probabilem non alia ratio-
ne excuſare, quam ꝙ efficiat actū
inuoluntarium quo ad eius maliciā.
& vere non poterit aliunde aſſu-
mi, vis, & effectus ignorantiæ: ſi-
quidem agitur nunc de peccato, &
de pœna. quę ratione culpæ, ac pec
cati iure infligitur. quod palam pro
bat textus in c. 2. de conſtitutioni-
bus, dum illam regulam: Rem quæ
culpa caret in damnum vocari non
conuenit, ad ignorantes retulit. Ni-
hil autem poteſt eſſe peccatum, niſi
ſit uoluntarium: id vero, quod pro-
cedit ex ignorantia inuincibili, nō
eſt voluntarium: ergo illud non eſt
peccatum. quod ex Auguſtino ſupe
rius oſtendimus, & conſtat ex Ari
ſtotele, tertio ethico. j. diuo Thoma
1.2.q.76. omnibus eius q. articulis,
quibus conſentiunt iura quæ paſ-
ſim ad conſenſum ſcientiam exi-
gunt, & ignorantiam, ac errorem
conſenſui contrarium eſſe cenſent.
dicitur ſane inuoluntarium, quod
ab ignorantia procedit, non quidē
ex eo, quod illud non proceſſerit à
voluntate, & fuerit volitum; nam
vere actus is voluntati tribuendus
eſt: ſed dicitur actus inuoluntarius,
quia eſt contra volitionem, aut no-
litionem, quæ haberetur ſine tali
ignorantia. quod explicat Thom.
in dict. quæſ. 76. arti. j. & 3. quod ſi
verum eſt, ignorantiam non alia
ex cauſa a peccato, & deinde ab
eius pœna excuſare, quū quia rōne
actus inuoluntarij nulla ſit operatio
ni malicia. conſequitur manifeſte,
tūc ſolum ignorantiam a pœna ex
cuſare, cū fuerit inuincibiliter igno
ratum id, a quo peccati, & actus
malicia pendet. etenim hæc colle-
ctio manifeſta eſt ex Ariſtotele in
d.c. j. & ca. v. Thomas in d. arti. 3.
Nam cum ad ignotum non poſsit
ferri voluntas. l. Labeo. ff. de ſup-
pellect. legat. & uoluntas ſit actio
intellectus cognoſcentis. nec quiſ-
quam dicatur velle quod in mente
non cogitauit. Bald. in l. de quibus
col. 4. ff. de legib. Patet, ignorantiā

excuſare a

excuſare a culpa, & a pœna eius ratione indicta, vbi illud, quod ignotum eſt, ad malitiam actus pertinet: & rurſus non excuſare, ſi ignorantia non ſit eius, quod ad malitiam actus attinet; quia in hac ſpecie ignorantia non conſtituit inuoluntarium, nec eſt cauſa cauſalis illicitę operationis. hoc ipſum & diuus Thom. in d. art. j. eleganter exponit. Igitur oportet expendere, an in eo, qui furtum cōmittit ſciens illud iure diuino, & humano vniuerſali damnatum eſſe, ignorans tamē, pro eo crimine ſynodica Epiſcopi conſtitutione latā eſſe cenſuram excommunicationis, ignorantia contingat circa id, quod peccati, & actus maliciam conſtituit, & a quo malicia tota peccati pendet. profecto non poſſum mihi aliud perſuadere, quā quod modo ſignificabo. Exiſtimo equidem, furtum a conſtitutione Synodica Epiſcopi puniri: deinde, in hoc exemplo fuit maliciam minime propter iſtam ignorantiam ceſſare, nec totam, nec eius partem vnde neceſſe erit aſſerere, ignorantiā pœnæ, & excommunicationis nequaquam tollere malitiam actus per ſtatutum puniri: ideſt furti: atque ideo minime a pœna pro eo ſtatuta excuſare.

¶ Secundo principaliter hoc in tractatu quæritur. Quid de excommunicatione lata per canonem romani pontificis pro actu iure diuino damnato? & gl. in d. c. vt animarum periculis. verbo, ſtatuta. ſenſit, Ignorantiam non excuſare ab excommunicationis pœna. eandem opinionem faciliме admittent, qui ſequuti ſunt gloſſ. in dict. capitu. a nobis. & expreſsim tenent Sylue. verb. excommunicatio 2. notab. 3. Ioan. Maio. in 4. ſent. diſt. 18. q. 4. col. pen. Ioan. Dried. de liber. Chriſti, pagin. 246. Adria. in q. 3. de clauib. verſ. ſed magis dubiū. & verſ. ex his. qui & hoc ipſum verum eſſe exiſtimant, etiam vbi ignorantia iuris humani, & pontificij probabilis ſit. vt hinc tandem excludant Angeli diſtinctionē. qui uerb. excommunicatio 7. caſu vltimo, hanc opinionem tenet in quibuſcunque canonibus, & conſtitutionibus romanorum pontificum, vel Epiſcoporum, quæ communiter publicantur, & ita vulgo notæ ſunt, vt ſit craſſa ignorantia, quę in hoc contingat: ſecus vero eſſe dicendum opinatur in conſtitutionibus, etiam romani pōtificis, quę nota ſunt publicę, nec vulgo notæ, nec paſsim publicantur. quaſi nullam faciat differentiam hic author inter conſtitutiones romani pontificis, & Epiſcoporum. Eandem diſtinctionem ſequutus Ange. tandem probat Sylueſter verb. ignorantia. §. octauo. Ipſe vero quoties romanorum pontificum canones pœnam inferunt pro actu alioqui iure diuino minime damnato, ſed tantum poſitiuo, arbitror ignorantiam iuſtam, & inuincibilem huius prohibitionis excuſare a peccato, & pœna. nec in hoc eſt diſcrimen aliquod inter iura romanorum pontificum, et Epiſcoporū. etenim non ita facile iuſta, & inuincibilis ignorantia cōtingit, nec præſumitur circa romanorum pontificum canones, ſicuti in Epiſcoporum ſtatutis, & conſtitutionibus. & tamen ſi detur inuincibilis & iſta canonum, & legum iuris communis ignorantia, dubio procul ea excuſabit a culpa, peccato, & pœna. quod omnium conſenſu receptum eſt in ca. 2. de conſtit. tradit optime Alfon. a Caſtro libr. de poteſt. legis pœna. cap. 14. verſi. Prima propoſitio. Quod ſi lex pontificia pœnā excōmunicationis inferat pro actu iure diuino illicito, et damnato:

damnato: tunc aut ignorantia cōtin
git in hoc, an ille actus reprobus
ſit, & illicitus: quo quidem caſu in-
uincibilis, & iuſta ignorātia plane
a culpa, & pœna excuſabit: quid ne
gari recte non poteſt. Supina vero
& craſſa ignorantia minime igno-
rantem conſtituet immunem a
culpa, nec a pœna: etiam in ſtatutis
Epiſcoporum. Nam in hoc nulla
poteſt iure conſtitui differentia nō
in eo, an actus prohibitus ſit, ſed in
pœna lege ſtatuta: ſiquidem crimi
nis author ſcit, actum prohibitum
eſſe, & tamen ignorat, quę ſit tranſ
greſſori in dicta pœna: tunc ſiue ea
ignorantia probabilis, iuſtaue ſit, ſi
ue ſupina, parum ad rem conducit
nec quo ad leges, & canones roma
norum pontificum, nec quo ad Epi
ſcoporum ſtatuta: cum iſthęc igno
rantia nec conſtituat authorem cri
minis inuoluntarium, nec ad actus
maliciam pertineat, quę ſatis alioq
cognita eſt ipſi delinquenti. Ex qui
bus vides lector optime, quàm ini
que diſtinctio fiat inter excommu-
nicationē latam a romano pontifi
ce, & eius canonibus, ac excommu
nicationē illam, quæ conſtitutioni-
bus Epiſcoporum indicta fuerit.

¶ Tertium, quod hac in parte com
mode poteſt examinari, vnica tan-
13 tum concluſione conſtabit. † Inuin
cibilis ignorantia, iuſtaue excuſat
ab illa peccati ſpecie, & grauitate,
quæ ratione qualitatis ignoratę iu-
re conſtituitur. Ad huius aſſertionis
cognitionē, quo facilis intelligatur,
exemplum exponimus in eo, qui
patrem occidit ignorans, illum eſſe
parentem eius, ita quod licet nulla
contigerit ignorantia circa ſimplex
homicidium, quod quidem volun
tarie commiſit: tamen ex ignoran
tia in qualitate; an illa pater eius
eſſet, patrem occidit inuolunta-
rius: quia ſi cognouiſſet illum eſſe
proprium parentem, minime eum
occidiſſet, huius etenim concluſio
nis ea eſt ratio, quod ignorantia iu
ſta, & inuincibilis ideo excuſet a
peccato, & illius pœna, qua conſti
tuit quem inuoluntarium, & exclu
dit ab actu maliciam operi, a qua
culpa procedit: ſicuti ex Ariſto
tele Diuo Thoma & alijs ſatis ſu
perius probatū eſt. Igit' qua ex par
te malicia operis cauſa ignorantię
ceſſauerit, & ratione inuoluntarij,
ea quidem & excuſabit ignorantia
a culpa, & pœna ob culpam in
dicta. Nam quemadmodum igno
rantia eius, a quo ſolo pendet tota
malicia operationis, excuſat a to
ta peccati malicia: ſic ignorantia il
lius circunſtantiæ, & qualitatis,
a qua partim malicia operis pen
det, excuſabit non a toto pecca
to, nec a tota malicia, ſed tantum
ab ea malicia, & ab ea peccati ſpe-
cie, quę deducitur, ac conſtituitur,
ab illa circunſtantia ignorata. Ita
ſane Patriarcha Iacob dormiens
cum Lya putans illam eſſe Rache
lem, quæ ſibi fuerat data in vxo
rem, excuſatur omnino a pecca-
to. Geneſ. capitul. 29. ignorauit
etenim Lyam eſſe alienam ab eius
coniugio: tota vero malicia pecca
ti ab hoc pendebat: idcirco a to-
to peccato immunis eſt. Sed ſi quis
cum aliqua moniali coierit igno-
rans illam eſſe monialem, ſciens
tamen non eſſe propriam vxorem,
non coiturus cum ea, ſi ſciret, eam
eſſe monialem: quamuis hęc igno-
rantia inuincibilis ſit, non excuſa-
bit a peccato fornicationis, ſed be
ne a peccato ſacrilegij. denique hāc
cōcluſionem prīcipalem probat ele
ganter S. Thom. 1. 2. diſt. q. 79. arti.
1. & articul. 3. & ibi Caie. Ioann.
Driedo. libert. Chriſt. libr. 2. ca-
pi. ex ſupradictorum conſideratio-
ne, pagi. 149. Alfonſus a Caſtro de

poteſt.

poteſt.legis pœna.lib.2.c. 14.uerſ. ſecunda propoſitio.Carol.Molinę. in conſuetud. Pariſien. titu.j.§.30. q. 41. & præter hos ex ciuilis & pontificij profeſſoribus, nec deſunt authores,nec legum , aut canonum deciſiones quę ad hanc rem cōmode poſsint adduci.eſt ſane text.hac de re optimus in ca. ſi quis cū duabus.& c.ſi quis.& c.quidam. 34.q. 2.cum multis ſimilibus Nam gloſ. per tex,inibi. Barto. Alber. Bald. & Angel. in l.ſi quis ignorans. ff. locat.ſcribunt,percutientem militē, vel magnatem, ſi ignorauerit, eum eſſe talem, minime puniendum fore pœna ſtatuta contra percutientem militem,vel magnatem:ſed tantum pœna percutientis priuatum. quod ſatis probat Iuriſconſultus in eo reſponſo. idem probatur in l. item apud Labeonem.§.ſi quis virginē. ff. de iniur. vbi Alber. Etenim ſi quis virginem , aut matronam ancillari veſtitam veſte interpellauerit ignorans,eam uirginem,aut matronam eſſe, non tenebitur ea iniuriarum actione, qua teneretur matronam,aut virginem interpellans. huc pertinet quod adnotarunt glo. Bald.& alij in c. vnic. quib. mod. feudum amit.tit.17. Feudorum. & doct.in ca.j.quib.mod.feud.amitta. titu.6.in prin.tenentes vaſallum nō amittere feudum, ſi dominum offenderit ignorans inuincibili, & iuſta ignorantia,eum eſſe dominum: vel ſi cum vxore domini adulterium commiſerit , ignorans eam domini vxorem eſſe. ſic donatarius offendens donatorem ignorans,eum donatorem eſſe, non amittet rem donatam , nec ea priuabitur propter ingratitudinem ex.l.vltim. C.de reuo. donat. vbi Franci. a Ripa hoc ipſum probat expreſsim q.21. quibus item accedit text. elegans in c. ſi vero.2.de ſenten.excommu. quo probatur,non incidere in canonem, nec in eius excommunicationē eū, qui percuſſerit clericū iuſta,& probabili ignorantia ignorans eum clericum eſſe , cuius deciſionis paſsim apud vtriuſque iuris profeſſores mentio, ſit præſertim in d. l. ſi quis ignorans. & in l. ſi qua per calumniam. C. de epiſc.& cleric.& in c. 2.de conſtitut. ex quibus apparet, prædictā aſſertionē cōmunem eſſe.

Hinc multam inferri poterunt.Primum equidem conſtat, ignorantiā, etiam iuſtam qualitatis & circunſtantię aggrauantis delictum ad ipſo communi delicto,nec ab eius pœna, nec a malicia, quæ a uolūtate illud cōmittēdi deducitur.Hanc etenī minime excludit qualitatis ignorātia.cū in communi actum vitio minime contingat. hæc vero illatio ſatis probatur ex prænotatis,& deinde in l.eum qui nocentem.§.ſi iniuria.ff.de iniur. quo in loco probatur,Sempronium agere poſſe iniuriam aduerſus eum, qui exiſtimans Titium eſſe, iniuriā ei irrogauerit. inquit enim Iuriſconſultus: Certus ſum ego,licet ille putet,me alium eſſe,quam ſim,& ideo iniuriarum habeo actionem.idem probat text.in l.aut qui aliter.§.ſi quis dum. ff.quod vi aut clam.l.ſcientiam.§. ſed ſi defendendi.ff.ad leg.Aqui.qua in parte tractat de eo , qui cauſa vlciſcendi lapidem in Titium emiſerit, & Petrum prætereuntem percuſſerit.tenebitur ſiquidem non tantum ad damnum lege Aquilia , ſed & alia pœna:tamenſi ad damnum tantum lege Aquilia teneretur , ſi defendēdi cauſa lapidem proieciſſet de quo ſtatim tractabitur in ſpecie.

¶Secundo patet ex his, nihil ad rem pertinere. nec quidquam excuſare in delictis ignorantiam eius qualitatis , & circunſtantiæ , quæ maliciam ſpecialem non addit delicto,Nam

cto. Nam cum delictum abſque ea qualitate, quæ ignoratur, perfectam eius criminis maliciã habet, & voluntarium ſit, nec peccata tractetur puniendo ratione qualitatis ignoratę conſtat plane ignorantiam iſtam nequaquam conſiderandam fore. probat hoc tex. in l. dolo uerbum. §. ſi quis dolo. ff. dę ſeruo corrupt. l. falſus. §. qui alienum, & l. vulgaris. §. ſi quis æs. ff. de furt. vbi Bartol. ſcribit, in eo, qui aurum ſurripuit æs ſurripere putans, contingere errorem in qualitate, quæ non facit ceſſare eundem animum furandi. quaſi error contigerit in qualitate, quę ſpeciem diſtinctam criminis non conſtituit, aut ſaltem non tollit eius defectus maliciã furti, de quo puniendo agitur: vt denique ſecus eſſet, ſi quis vas aureũ ſurripuerit credens eſſe proprium, non alienũ: etenĩ hic contingit ignorãtia in eo, ꝙ ad maliciam criminis attinet. §. ſi is qui. & §. ſed ſi quis. ſub eadem l. vulgaris.

¶Tertio infert, Ignorantiam qualitatis, & circunſtantię, quę delictũ numero auget, & numero diſtinctũ conſtituit, excuſare a nouo, & alio delicto. tex. opti. in d. l. eũ aliquis. ff. de iniurijs. Cum aliquis, inquit Paulus filiũ familias putat patrem familias, non poteſt videri iniuriã patri facere, non magis quam viro, ſi mulierem viduã eſſe credat. Hæc & ſimilia tradit mihi Iuriſconſultus, cuius pręter doct. in eo loco, meminit Bar. i l. diuus. n. v. ff. de ſicar. Henric. poſt alios in d. c. ſi vero. 2. de ſent. excom. quæ quidem illatio ſatis probatur, ſi rationẽ ignorantię mature conſideremus.

¶Quarto hinc conuincitur, falſum eſſe quod Bar. ſcribit in d. l. diuus. num. j. his equidem verbis. Et ideo ſi quis furaretur vas conſecratũ, cũ putaret non conſecratũ: tũc in ſpicitur, qđ eſt ſequutũ, nõ qđ putabat. ſenſit ſane Bar. hũc furẽ non tñ furti crimen commiſiſſe, ſed & ſacrilegium: atque huius pœna puniendum. quod mihi nec placet, nec iure defendi poterit, ſi conſtituamus vera eſſe, quæ paulo ante uerſ. 3. explicuimus, nec Barto. quidquam ad huius aſſertionis probationem allegat pręter tex. in d. l. vulgaris. §. ſi quis æs. qui eius opinionem minime probat: ſicuti apparet ex ſecunda huius quęſtionis illatio. Etenim ſi agimus de puniendo furto ſimplici, manifeſtum ſit, non eſſe hunc errorem, uel ignorantiam, etiam inuincibilem conſiderandam, at ſi de puniendo ſacrilegio tractatur, negari non poteſt, ignorantiam contigiſſe in ea qualitate, de cuius punitione agitur: & ideo eã ignorantiã excuſare probatiſsimi iuris eſt.

¶Quinto colligitur ex prænotatis, Ignorantiam contingentem in eo, a quo tota malicia actus pendet, excuſare quidem omnino a pecato, & culpa, ac demum a pœna quæ ratione culpę pro eo crimine legibus ſtatuta eſt. Huic illationi ſuffragatur tex. in l. ſi cum ſeruo meo. ff. de iniur. Si cum ſeruo, inquit, meo pugnum ducere vellem, in proximo teſtantem inuitus percuſſerim: iniuriarum non teneor. idem conſtat in d. l. ſcientiam. §. ſed ſi defendendi. ff. ad legem. Aquil. vbi Iuriſconſultus reſpondet, proijcientem lapidem cauſa ſe defendi in Titium teneri tantum lege Aquilia ad dãnum: non autem de percuſsione ad pœnam, ſi Sempronium prętereuntem percuſſerit. etenim actus defenſionis a Titio aggreſſore licitus eſt. actus vero percuſsionis Sempronij, ipſaue percuſsio quo ad Sempronium illicita: quia etatis innocens ab agreſsione. Tota igitur huius actus malicia potuit cõtingere quo ad Sem

ad Sempronium. cuius ratione om-
ninofuit actio inuoluntaria propter
iuſtum errorem, & ignorantiam.
quo fit, vt a culpa, quam in hac di-
ſputatione ex malicia metimur, li-
ber ſit in præfata ſpecie qui lapidē
cauſa defendi emiſerit. ſiquidē actus
defenſionis quo ad Titium licitus
fuerit, percuſsionis autem in Sem-
pronium illicitus, niſi ignorātia pro
babilis, & iuſta quoad hunc conti-
giſſet, culpāque ab eſſe fecerit: atq;
ideo tota hęc actio a malicia, culpa,
& pœna iuſtiſsime defenditur.

Sexto infertur quid dicendū ſit
in ea quęſtione, quam Bart. in d.l. ſi
cum ſeruo. expoſuit, & idem diffi-
niuit in l. reſpiciendū. §. delinquunt.
14 ad fin. ff. de pœn. ſcribens, † quod ſi
quis dolo volens occidere Titium,
occiderit Semproniū, quem putabat
eſſe Titium damnandus hic homici
da erit lege Cornelia de ſicarijs, &
ſic pœna ordinaria homicidij. idem
tenet Andr. Iſernia in conſti. Nea-
pol. lib. j. rub. 13. de homici. puniēd.
num. v. & ibi Matth. nu. 23. quam
ſententiam probat, & veram eſſe
cenſet Carol. Molin. in conſuet. Pa
riſien. titu. j. §. 30. q. 41. nu. 53. tamet
ſi Ang. in d. §. delinquunt. Florian.
in d. l. ſcientiam. §. ſed ſi defenden-
di. Iaſo. in l. j. num. 18. ff. de legib.
Ludouicus Carrerius in pract. cri-
mina. titu. de homicidio. §. 2. nu. 75.
Bart. Cępol conſi. 33. Ripa in d. l.
vltim. q. 21. C. de reuo. donatio. te-
neāt, hunc homicidam reſpectu oc-
ciſi dolo caruiſſe, & ideo non fore
puniendum corporaliter, ſed extra
ordinem arbitrio iudicis. quorū ſen
tentia non poteſt iure defendi: ſi ma
ture quæ prænotata ſunt penſite-
mus. Quis enim non videt, hunc ho
micidam animum habuiſſe occiden
di hominem, & in id crimen conſen
ſiſſe? vt tandem plane compertū ſit,
homicidium iſtud voluntarium fuiſ
ſe, atque ideo homicidij pœnam
huic infligendam eſſe. nec verum
eſt, nec id recto iudicio congruit, qđ
hic homicida dolo caruerit. Nam ſi
verum ſit, eum ignoraſſe quis fue-
rit occiſus, & vere ſi ſciret, quis is
erat, non occidiſſet: hoc parum re-
fert quo ad generalem pœnam ho-
micidij: cum hic non tractetur de
puniendo eo, qui occidit Sempro-
nium, aut Titium: ſed qui hominē
occidit puniendus eſt. Alioqui ſe-
queretur, eſſe neceſſariam ſcientiā
ſpecialem occiſi, & eius cognitionē
apud homicidā, vt is puniatur pœ-
na communis homicidij: quia ſi co-
gnouiſſet occiſum, abſtinuiſſet for-
ſan ab homicidio. quod falſum eſt
omnino. Satis equidem eſt, quod uo-
luerit hominem occidere, & homi-
nem occiderit, quamuis in perſona
errauerit, vt puniri iuſte valeat pœ-
na homicidij communis, quod uo-
luntate, & actu commiſit, nec circa
id aliquam habuit ignorātiam, quę
actum reddat inuoluntarium. et prę
terea hic homicida in corpore non
errauit: etiam ſi errorem habuerit
in cognitione perſonæ. intelligo au
tem non contigiſſe in corpore erro
rem, quia hominem ipſum homici-
dia occidit, in quē talum direxit.
quaſi fortaſsis admittenda ſit An-
geli opinio, vt locus detur pœnæ
extraordinariæ, ſi quis volens oc-
cidere Titium, de cuius corpore, ac
perſona minime habuit errorem,
percuſſerit Sempronium, qui ſe me
dium obtulit incautus. etenim in
hac ſpecie poteſt dari aliqua diſcri-
minis ratio a præcedenti caſu. Qua
in re cogitandum eſſe cenſeo & om
nino perpendendam illationem pri
mam, quam ſuperius explicuimus
ex l. eū, qui. §. ſi iniuria. ff. de iniur.
& in l. aut qui aliter. §. ſi quis dū. ff.
quod vi aut clam.

Septimo, hinc erit exquirenda,
& exami-

& examinãda vera ratio decidendi ad tex. in c. ſi vero. 2. de ſent. ex
15 com. † Nam ex eo cõſtat, non incidere in excommunicationem latam a canone contra percutientem clericum, eũ, qui etiam malo animo Titium percuſſerit probabili tamẽ ignorantia exiſtimans clericũ non eſſe. Etenim quicquid alij ſcripſerint, ea eſt propria ratio, quod ignorantia contingens in eo, cuius cauſa excommunicationis pœna iure indicta eſt, omnino ab ea pœna excuſet, quippe quæ actũ effecerit quo ad illam qualitatem inuoluntariũ: tametſi non excuſet ab ordinaria pœna percutientis quemlibet priuatũ hominem. quę quidem ratio ſatis perſpicua eſt ex his, quę modo late tradidimus.

¶ Octauo conſtat ex his intellectus ad text. in eo. c. ſi vero. Nam ſi quis volens percutere Titiũ clericum, cui ſoli inimicus erat ſciens, ipſum eſſe clericum, percuſſerit Petrum clericum exiſtimans Titium eſſe, erit hic percuſſor excommunicatus canonis cenſura. Nulla ſiquidem in hac ſpecie contingit ignorantia, quę conſtituat percuſſorẽ, inuoluntarium quoad clerici percuſſionẽ & iniuriã. ꝙ probatur in d. l. eũ qui nocentẽ. §. ſi iniuria. atq; expreſsim admonet Carol. Moli. in d. §. 30. q. 41. nu. 152.

¶ Nono, ad eiuſdem capitis interpretationem deducitur vera reſolutio eius quæſtionis, quã tradit glo. in d. c. ſi vero. verb. ignorauerit. de illo, qui percutere uolens Martinũ laicum, errans in perſona Titium clericum percuſſerit exiſtimans, illum eſſe Martinum laicum. nam gloſſ. Alanum ſequuta cenſet, hunc percuſſorum in canonis excommunicationem incidere. idem notant Hoſtiẽ. ibi. & Sylueſ. uerb. excõmunicatio, 6, notab. 4. & tamẽ ab eadẽ deciſione patet, contrariã ſententiã veriorem eſſe. nec poteſt conſtitui congrua ratio differentiæ inter hãc quæſtionẽ, & eam, quæ in d. ca. ſi vero. per romanum pontificem diffinita fuit. hic etenim percuſſor Titium clericum percuſsit ignorans illum eſſe clericũ, & deinde credẽs ipſum eſſe Martinum laicum: imo idem eſſet, ſi ſciret Titium clericũ eſſe, ſed tempore percuſsionis exiſtimauit, illum eſſe Martinum laicum. non equidem eſt excommunicatus: ſicut nec ille qui percuſſerit Titium clericũ, cui inimicus erat, ignorans illum eſſe clericum: vt in d. c. ſi vero. conſtat. atque ita contra Alanum tenuerunt ibi Tancredus, Innocen. Ioan. And. Anto. Ancha. Abb. & Henri. quorum opinio communis eſt, & probatur ex his, quę ſuperius explicuimus in hoc §. verſ. tertium.

¶ Decimo, perpenſis omnibus his ego cenſeo, percutientem clericum, etiam ſi probabili ignorantia crediderit eſſe laicum, incidere in excõmunicationẽ canonis, quoties is eũ animũ habuit, vt nihilominus percuteret illum, ſi ſciret eum clericũ eſſe. nam ignorantia iſta non eſt in hoc caſu cauſa actus inuolũtarij: & ideo nequaquã excuſat a pœna canonis. quod elegãter ſenſit S. Thō. in d. q. 66. artic. j.

¶ Vndecimo plane apparet, reſpõſionẽ, & deciſionẽ tex. in d. c. ſi vero. minime eẽ ſpecialẽ in excõicationis cenſura. nam idẽ erit in quacunq; alia pœna, quę legibus ſtatuta ſit propter aliquã qualitatẽ a delinquẽte iuſto errore ignoratã: quẽadmodum probatur ex his, quę in d. verſ. tertium. latius adduximus. licet Bar. in d. l. diuus. ff. de ſicar. cuius ſententiã cenſet ſingularem eſſe Feli. in d. capitul. ſi vero. ad finem. teneat in hoc ſpeciale quid eſſe

in excommunicatione, & pœnis ſpiritualibus: quaſi ſecus ſit ĩ pęnis tẽporalibus. quæ quidem differentia minime procedit: nec iure probatur; ſi conſideremus aliquot iuriſconſultorum reſponſa paulo ante a nobis citata.

❡Duodecimo, libet hoc in loco ex aduerſo quærere de illo, qui Titium laicum percuſsit exiſtimãs, eum eſſe clericum. & gloſſ. in dicto capitulo ſi vero. opinatur, hunc per cuſſorem eſſe excommunicatũ propter animum, quem habuit, & uoluntatem percutiendi clericum, addit eadem gl. hoc ita eſſe intelligẽdum, ut hęc excommunicatio liget, donec ſcientiam is habeat ueritatis: quæ quidem ſibi non cõſtat. nã ſemel ab ea conſtituitur excommunicatio, & hæc tollitur abſque aliqua abſolutione. quod eſt cõtra gl. communiter receptam in clem. j. de decimis. verbo, donec. præſertim quia nullibi in iure traditur hęc ad tempus excommunicatio. vnde licet gl. ſequuti fuerint Hoſtienſ. Anton. & Henric. in dict. cap. ſi vero. attamen Ancha. Abb. & Felin. contrarium probant: & Frederi. conſ. 13. glo. itidem communiter recepta in ca. in audientia. de ſent. excom. cuius meminit Felin. in tract. quando conatus. Fallent. 6. ex ea notãs, quod in cẽſuris quo ad hoc, ut quis excommunicatione afficiatur, & ligetur, animus, nec conſcientia lęſa, nec conatus ſufficit. Eſt ſane maximum diſcrimen inter conſcientiam lęſam errantem circa obligationem ad culpam, & conſcientiam errantem, ac lęſam circa excommunicationem. ſiquidem ex errore conſciẽtiæ de obligatione ad culpam, oritur culpa, quę ſecluſo errore non eſſet. Is etenim qui errore deceptus agit aliquid, putans id eſſe contra pręceptum, vel legem Dei, videtur eo ipſo præceptum, & præcipientẽ contemnere ſaltẽ contemptu quodã interpretatiuo, qui ſufficiens eſt ad obligationẽ culpæ: vt ſcribit Tho. j. 2. q. 19. articu. v. in reſponſione ad 3. Hic autem contemptus nõ eſt ſufficiens, vt quis eo ipſo ſit excõmunicatus, niſi a canone, vel a iudice excommunicetur: ſicut ſufficit, vt eo ipſo ſit culpæ mortalis reus. qua ratione qui actum aliquem fecerit conſcientia lęſa exiſtimans pro eo a iure fuiſſe ſententiam excommunicationis inflictam, nõ erit ex hoc excommunicatus: tametſi teneatur propter ſuam conſcientiã erroneã abſtinere ab his, quæ ſunt interdicta excommunicatis: vt explicat Alfon. a Caſtro lib. i. de poteſt. legis pœna. c. v. uerſ. lex humana iuſta. nec tamen erit irregularis, licet cũ hac conſcientiæ, lęſione, et errore celebrauerit.

❡Decimotertio ab his, quę iam
16 late probauimus colligitur, † Ignorantiam inuincibilem, quæ iuſta, & probabilis eſt, etiã excuſare a peccato & illius pœna eum, qui operã dat rei illicitę. Nam ignorãtia inuincibilis, & iuſta, excuſat omnino a peccato illo inuoluntario, quod oritur ex re ignorata. hic ſiquidem eſt proprius effectus ignorãtiæ inuincibilis, vt ratione inuoluntarij excuſet a peccato. hic vero effectus pari ratione datur, & obtinet in eo, qui dat operam rei illicitę, ut in eo, qui dat operam licitę actioni. quod ſatis eleganter S. Thomas docet in j. 2. q. 76. arti. 3. vbi expreſsim hoc ipſum notat Caieta. ſcribẽs, Iudam illicite cognoſcentẽ Thamar nurum ſuam, non commiſiſſet inceſtum, etiam ſi operam dederit rei illicitæ: quia ignorantiam habuit inuincibilem. ſic & Iacob etiã ſi cauſa delectationis vacaſſet actui coniugali, atque ita daret operam rei illicitę.

illicitę, cognoſcens tamen Lyam credens eius vxorem eſſe, minime peccato fornicationis foret culpandus. Nam cum vtrobique ſit eadem cauſa: puta ignorantia inuincibilis, iuſta, & inculpabilis, oportet vt in vtroque caſu ſit inuoluntarium: & inde omnino ſequitur, vt etiam utrobique ſit excuſatio peccati coitus, quod proueniret ab illo ignorato, ſi cognoſceretur: ſicuti probare conatur ſubtili ratione Alfon. a Caſtro in dict. libr. 2. de poteſt. legis pœnal. c. 14. verſi. ſecunda propoſi
27 tio. & probatur his quidē† concluſionibus, & authoritatibus, quarū mentionem fecimus in hoc. §. verſi. Tertium. præſertim hoc conſtat in dict. cap. ſi vero. vbi dans operam rei illicitę propter inuincibilē ignorantiam excuſatur ab excommunicatione iure indicta propter delictum, quod a re ignorata procederet, ſi cognoſceretur. Nec quidquā refert, quod danti operam rei illicitæ imputatur quidquid inde ſequitur, etiam præter eius intentionem etiam caſu. cap. continebatur. de homicid. & ibi doctores communiter, & Cardi. in dict. c. ſi vero. de ſent. excom. Nā id eſt intelligēdum uel quo ad pœnam irregularitatis, quę ſępe iure infligitur abſq; culpa, quatenus culpa dolum, & malitiā ſignificat: quod alibi tractabitur: uel minime procedit, vbi proprie contingit ex ignorantia iuſta, & inuincibili defectus volūtatis, quę neceſſaria eſt ad culpā, & maliciam, eiuſque pœnā conſtituendā. nec deniq; poterit cuiquam preſuaderi diſtinctio illa operæ illicitæ, & licitę, ubi ignorantia inuincibilis detur, quæ inuoluntarium efficiat: ſi quis exacte, ac diligenter obſeruauerit radicē, & verā huius materię cognitionē ex Ariſtotele, Iuriſcōſultis, & ipſis adhuc canonis deciſionibus,

Decimoquarto, ex his deducitur vera interpretatio ad tex. in d. cap. ſi uero. in cuius caſu, & ſpecie percutiens clericum ex ignorantia, non effugeret canonis excommunicationem, ſi ea ignorantia foret vincibilis, ſupina, & craſſa. quod inibi reſpondit. gl. communiter recepta. v. ignorauerit. quod quidem concluſio & pręcedentem illationē firmiorem reddit, cum vere ſit potius conſtituenda differentia inter ignorantiam inuincibilem, & craſſam, vel ſupinam: quam inter operam licitam, & illicitam. deinde ſatis apparet, non ex eo, percutientē clericum, quem probabili ignorantia eſſe clericum ignorauit, excommunicationem effugere, quod canon ad hanc excommunicationem exigat dolū, & maliciam, quæ abeſt ab ignorante, nec ſufficiat culpa lata, quę datur in eo, qui operā dabat rei illicitæ. Card. equidem, et Feli. poſt alios in d. c. 2. num. 6. de conſtit. & Sylueſt. verb. ignorantia. q. 8. & quidam alij, qui in d. c. 2. de conſti. Abb. opinionem ſequuti fuere, opinantur, ideo in caſu d. c. ſi vero percuſſorem clerici immunē eſſe ab excōmunicatione canonis: quia canonis dolum requirit: & ubi ad pœnam dolus eſt neceſſarius nō ſufficit culpa lata. Nam quidquid ſit de hac opinione, an pœna legis dolum exigētis habeat locum, ubi tantū ſit culpa lata. de qua Barto. in l. quod Nerua. col. 7. ff. de poſit. Decius in dict. ca. 2. de conſtitutionib. docto. in l. in actionibus. ff. de in litem iur. maxime idem Decius & nume. 19. & Franc. Duarenus num. 33. Zaſius li. j. ſingul. reſponſ. c. 2. nihil. id pertinet ad caſum, quo ignorantia ſit iuſta, aut inuincibilis: ſiquidem ea excuſat etiam dantem operam rei illicitę, vt expreſſim in d. c. ſi vero. probatur. nec uſquam

quicquã opinio Abb.facit ad illius
c.deciſionem. cuius cõmunis inter-
pretatio dictat, percutientẽ clericũ
ex craſſa ignorantia,incidere in ex
cõmunicationẽ canonis: & tamen
ipſe Panor. & eius ſequaces faten-
tur, regulariter craſſam ignorantiã
procedere a lata culpa, non a vero
dolo. Vnde manifeſtum fit,non re-
cte a noſtratibus perpẽſam fuiſſe rõ
nẽ tex.in d. c.ſi vero. nos vero de
his aliqua diximus ĩ reg.poſſeſ. de
reg.iur.2.par.§.vij.n.7. ſubinde cõ
ſtat,quod vbi adeſt inuincibilis,et
iuſta ignorantiã,ea excuſat,etiam
ſi det quis operam rei illicitæ.quid
quid docto.hac in re ſcripſerint.Il-
lud ſane prætermittẽdum non eſt,
tunc plurimum referre quod igno-
rans dederit operam rei licitæ, an
illicitæ, quoties ignorantiã habuit
craſſam, aut ſupinã: ſiquidem quo
ad maiorem, & minorem culpam,
& pœnam eius, qui ex ignorantia
uincibili, & ſupina fecerit actum,
cõſiderandum eſt,an is dederit ope
ram rei licitæ,uel illicitæ.Nam ma
lum,quod quis dans operam illici-
tę actioni ex craſſa,aut ſupina igno
rantia facit, nullam excuſationem
habet,quia non eſt ab illo per acci-
dens,ſed per ſe volitũ:quia is aper
te voluit rem illam illicitã,cui ope
ram dabat,& volens illam:cẽſetur
eo ipſo velle id,quod per ſe,& ne-
ceſſario ſequitur ex illa.quo fit, ut
iſtius ignorantia craſſa non adeo di
minuat malitiam operis, vt valeat
illud transferre ab una ſpecie pec-
cati in aliam:imo illud manet in ea
ſpecie peccati,in qua collocaretur,
ſi eſſet ex induſtria factum. Sic ſa-
ne ſi quis dans operam rei illicitæ
percuſſerit Petrum,quẽ ex ignoran
tia craſſa ignorat eſſe ſacerdotẽ,pec
cabit peccato ſacrilegij,& erit ex-
communicatus,ſecundum commu-
nem,in d.c.ſi vero.cuius modo mẽ
tionem fecimus.eadem ratione, ſi
quis accedat ad meretricẽ, quã ex
ignorãtia craſſa ignorat eſſe ſuam
conſanguineam,aut affinem,pecca-
bit nõ tm̃ peccato fornicationis,ſed
et peccato inceſtus, ſicut peccaret ſi
ſciret,illã eſſe cõſanguineã, vel af-
finem: nec effugiet pœnas pro pec-
cato inceſtus lege ſtatutas. Ex qui
bus poterit intellectus deduci ad
tex.in c.ſi quis cum duabus. & in
c.ſiquis cum matre.& c.vlti.34.q.
2.vbi quis non punitur pœna ince-
ſtus, ſi operam fornicationi exhi-
bens cognouerit conſanguineã, aut
affinẽ ex ignorantia.id enim proce
dit,quia ea ignorãtia probabilis, et
inuincibilis fuit:alioqui ſi foret craſ
ſa,& ſupina:profecto puniendus eſ
ſet,vt inceſtus reus ex his,quę mõ
diximus:quia operã dabat rei illici
tæ, & ignorantiã ſupinam habuit.
non equidem diffiteor, imo equum
eſſe cenſeo aliquid huic de ordina-
ria pœna remittendum eſſe:quippe
qui uideam,hanc ignorantiam craſ
ſa, vt ſi non valeat peccatũ ab una
ſpecie in aliam mutare, aliquantu-
lum maliciã minuere peccati, ex il
la quidem, quã haberet ſi ea actio
ex induſtria facta fuiſſet.quod om-
nes fatentur poſt Panormitanum,
in d.c.ij.de conſtitutio.numer. 6.S.
Thomas.j.2.quę.76.articu. 2.Syl-
ueſter verbo, ignorantia.§.v.& 8.
Adrian.quodlib.4.art.i. Almain in
moralib. c.4. idcirco & in actibus
illicitis ſupina ignorantia, modo af-
fectata non ſit,minorem culpam,et
pœnam efficit. Quod ſi quis dede-
rit operam rei licitę, & iuſtę,atque
ita ex ignorantia craſſa, ac vincibi
li malum egerit, multum equidem
excuſandus eſt.Nam licet in totum
a peccato non excuſetur, tanta ta-
men in hac ſpecie conſtituitur ex-
cuſatio,vt malum illud ex ignoran
tia craſſa commiſſum nõ permittat
manere

manere in eadem ſpecie peccati, in qua fuiſſet, ſi ex ſcientia fieret. quia malum hoc non eſt per ſe voluntarium, ſed tantum per accidens: cum malum nuſquam ex natura ſua oriatur a bono: ſed per accidens. Hic uero intelligo per accidens eſſe malum voluntarium etiam quantum ad obiectum peccati. nam non fertur voluntas per ſe. nec directe, ſed interpretatiue in obiectū, vnde peccatum ſumitur: ſiquidem peccatum oritur ex ignorantia, quæ non fuit directe uoluntaria, imo indirecte: quia noluit adhibere diligentiam, quam tenebatur. At ubi quis dat operā rei illicitæ, habeat ignorantiam, quę tamen craſſa ſit, & vincibilis, voluntas eius directe fertur in obiectum peccati, ſeu in obiectum, vnde peccatum ſumit ſpeciē, & ſic in actum, qui eſt contrarius virtuti: per accidens autem fertur in actū contrarium virtuti, & ſic in peccatum: vt S. Thomas tenet in d. arti. 4. vbi eius ſenſum explicat optime Caieta. ſcribens, quod qui ſcienter peccat, voluntarie fertur in actum contrarium virtuti directe, & per ſe, quippe qui ſciat, illum eſſe contrarium virtuti, & nihilominus eū eligit, & agere vult: ſic etenim directe, & per ſe fertur eius voluntas in peccatum. Hinc infertur, quod Iacob quando dormiuit cum Lya, quæ non erat ſua, ſi ignoraſſet craſſa ignorantia illam non eſſe ſuam: admonuerat enim illum aliqua ſoceri ancilla de illuſione futura, & ex negligentia noluit ex plorare: tunc dormiens cum Lya nō fuiſſet omnino excuſatus a peccato: quia re uera peccauit, fuiſſet tamen excuſatus a peccato, & illius ſpecie, quę ex certa ſcientia in eo caſu contingeret, Non enim diceretur Iacob cōmiſiſſe fornicationem: quia non fuit ab eo per ſe volita, nec in animum eius inducta. & ſubinde a pœna huius criminis foret excuſandus, queadmodum tradit Alfonſus a Caſtro de poteſt. leg. pœnalis, li. 2. cap. 14. verſic. Nec refert text. optimus in can. in lectum mariti, 14. q. 2. vbi excuſatur a peccato inceſtus maritus ipſe, in cuius lectum ſoror iuit vxoris, quam quidem putans ſuam eſſe vxorem cognouerit. & tamen licet propter ignorantiam excuſetur maritus, pœnitentia tamē illi iniungitur. Ex quo deducitur, ignorāntiam illam, culpam aliquam habuiſſe, & denique fuiſſe craſſam, aut culpabilem. Eadē ſane ratione poterit quis defendi a pœna inceſtus, et ab excommunicatio indicta per cle. vnic. de conſang. ſi matrimonij contractui dederit operā, & ignorantia craſſa vxorem duxerit conſanguineam. De quo ipſe ſcripſi in Epitome ad quarta. Decret. 2. part. c. 6. §. 8. nu. 21.

¶ Decimoquinto conſtat ex his qua nam ratione ſit accipiendum quod traditur a Iuriſconſulto in l. j. ff. de legib. dum inibi expreſſum
17 eſt, † per leges puniri delicta, quæ etiam per ignorātiam committuntur. idem diuus Auguſt. docet de natura, & gratia ſcribens, quod quidā per ignorantiam peccat. notant hoc ipſum Gratianus in ca. j. 15. q. j. & Ariſto. lib. 3. Ethicor. c. j. dum ignorantē, prauū, & malū appellat, aſſeuerās eū nō excuſari. Quę qdem ſubſiſtere nō poſſunt, ſi uera ſunt q̄ iā nō ſemel admonuimus: nēpe, non poſſe abſq; uolūtate peccatū cōtingere, & uoluntatē ex ignoratione abeſſe. Nihilominus reſpondēdum erit, nō ſemp ignorantiā cōſtituere quē inuoluntariū: atq; ideo quoties ignorātia minime excludat uolūtatē, nec cōſtituat agentem inuoluntarium, tunc malum factum ex ignorātia peccatum erit, & punitione dignum,

gnum.id vero poterit accidere pro pter ignorantiam affectatam, quę cum directe uolita ſit, eandem habet ſcientiæ conditionem, & idem operatur, quod operaretur ſcientia, ſi adeſſet. Nam ex nimia voluntate peccandi oritur hæc ignorantia, quam quis tollere non vult, vt liberius peccet. Idcirco hic uoluntate peccatur, nec iſta ignorãtia minuit, imo auget peccati culpam, vt S. Thomas explicat. 1.2.q.76. artic. 4. meminit huius ignorantiæ affectatæ gl. in cap. eos. de tempori. ordin. 6. verba. affectata. & ibidem Ancha. Domi. & doctor. Quam ob rem in huius ignorantiæ caſu dubio procul obtinet d.l.j. & quę in ſimilibus locis paſsim traduntur. Poteſt item peccatum ex ignorantia commiſſum culpam uoluntariã habere: & ideo legibus puniri ea pœna, quæ ad maliciam reprimendam conſtitui ſolet, cum ea ignorantia craſſa eſt, & ſupina. Ignorantia etenim vincibilis peccatum eſt, ſi ſit eorum, quæ aliquis ſcire tenetur, & eſt voluntaria, quia in noſtra poteſtate eſt eam repellere. Nam ipſa negligentia ſciendi, & item vel ipſa temeraritas, aut inconſideratio eius, qui actionem aliquam agreditur ignorans ea, quæ ſunt ad eius rectam operationem neceſſaria, peccatum eſt rationem habens a volũtate, & ideo punibile. l. culpa eſt. ff. de regul. iur. l. latæ culpæ. ff. de uerbo. ſignifi. l. j. ff. ſi menſor falſum modũ dixerit. l. illicitas. §. ſicuti. ff. de offic. prętid. cap. Apoſtolicæ. de cleric. excommu. cap. 2. de conſtit. in vj. notant Abb. & doct. in ca. 2. de conſti. cum his quorum ipſe mẽtionem feci in reg. poſſeſſor. de reg. iur. 2. part. §. 7. nume. 7. pulchre S. Thom. 1.2.q.76. arti. 2. Quibus mire conueniunt Ariſto. verba. 3. Ethicor. c. j. Vnuſquiſque inquit, igitur prauus, quid agendum, a quibuſque abſtinendum ſit, ignorat: obq; huiuſmodi errorem iniuſti, & omnino mali hominis efficiuntur. Inuitus igitur dici debet, non ſi quis ignorat id, quod conducit: nõ enim ignoratio, quę in electione cõſiſtit, inuiti eſt cauſa, ſed prauitatis: nec ea, quæ eſt uniuerſalis: quippe cum ob eam homines uituperentur. Hęc Philoſophus ſentiens, ignorantiam prouenientem ex prauitate electionis, nõ eſſe inuoluntarij cauſam ſed prauitatis. Cum enim quis neſciat ea, quę poterat, & tenebatur diſcere, ſponte neſcit: ipſique adſcribenda ex ignorantię cauſa: ſicuti apud Ariſtotelem notat Euſtratius. Rurſus idem Ariſtot. eod. lib. ca. v. Eos quoque, inquit, puniunt, qui aliquid eorum ignorant, quæ ad leges pertinent, quę quidem & ſciri debeãt, & difficilia non ſint: ſimili modo etiam in alijs, quæcunque ignorare per negligentiam videntur: eo qđ in ipſis ſit non ignorare: quippe qui adhibẽdę diligẽtię domini ſint, ac poteſtatem habeant. Hactenus, is author; in cuius commentarijs Euſtratius exempla huius craſſæ ignorantiæ iuris, & facti tradit; quæ & a iuris vtriuſque profeſſoribus paſsim traduntur. Sic denique eſt intelligendum reſponſum Iuriſconſulti in d. l. j. quo in loco gloſſ. Bart. & alij idem expreſsim adnotarunt. Longius profecto ab inſtituto digreſsi forſan fuimus, quam par erat huic tractatui: id tamen fecimus, ut reſponderemus quęſtioni difficili de conſtitutione ob actum iure diuino illicitum excommunicante. Nec quidquam oberit ratio illa, qua traditum eſt, voluntate delicta diſtingui: quia, etiam ſi ea propoſitio longiorem examinationem exigat, hac in parte ſatis eſt, voluntatem per ſe, & directe ferri

in eum actum, qui maliciam habet ſaltem eam, cuius ratione excõmunicatio indicta eſt idcirco voluntas nõ deficit ad operationẽ illam, quę excõmunicatione pũnitur. Quod ſatis probatum extat ex his quę in hoc. §. late tractauimus.

SVMMARIVM.

1 Quis poſsit excõmunicare: et quod hæc poteſtas iuriſdictionis eſt, non ordinis.

2 Fœmina an poſsit excõmunicare?

3 Laicus nõ poteſt excommnicare.

4 Excommunicatus an poſsit excõmunicare?

5 Abſolutio neceſsaria eſt ab excõmunicatione: quæ lata fuit ad tempus tacitum, vel expreſſum.

6 Abſolutio ab excõmunicatione, an poſsit dari ſub cõditione, & ad reincidendum?

7 Abſolutio præſtita abſque iuris canonici forma, an teneat?

8 Excõmnnicatus in uita, poſt mortẽ ẽt poteſt abſolui et quid de abſolutione in mortis articulo.

9 Laicus in mortis articulo, an poſſit abſoluere ab excõicatione?

10 Abſolutio ab excõmunicatione, an poſsit dari ab eo, qui presbyter non eſt.

11 Abſolutio ab excõmunicatione, qualiter ſit danda: & quibus præmiſsis?

12 Clericus ſacerdos ratione Iubilei, et bullarũ Apoſtolicarũ aliquem abſoluens, an cenſeatur eũ abſoluiſſe a peccato oblito, cuius cauſa erat excõmunicatus?

13 Excommunicatus pluribus excõmunicationibus: quomodo poſſit ab omnibus abſolui?

14 Excõmunicatio, & abſolutio ex falſa cauſa obtenta, an vim habeant, & effectum?

15 Sacerdos electus ad confeſsionẽ pœnitentialẽ virtute bullarum, aut Iubilei, an poſsit abſoluere ab excommunicatione cauſa hæreſis inflicta?

16 Abſolutio ab excõmunicationẽ obtenta in foro cõſcientiæ ex poteſtate Iubilei aut bullarũ an habeat vim in foro exteriori?

§. XI.

SED etſi multa de hac excommunicationis cenſura iam tradiderim: nihilominus pauca prædictis addam in ea quęſtione: Quis poſsit excommu-
1 nicare. Cui pręmittam, † excommunicandi poteſtatem ad clauem iuriſdictionis: non ad clauem ordinis pertinere. Nam cum hæc poteſtas ad fori exterioris diſciplinam ſpectet, vbi cauſa inter homines agitur: ideo illius propria erit, qui iuriſdictionem in foro exteriori habet: etiam ſi ordinis poteſtatem is non habeat: hanc aſſertionem uerã eſſe probant S. Thomas & alij in 4. ſent. diſtinct. 18. q. 2. arti. 2. ad primam idem 19. diſtin. q. ſ. ad 3. & eſt communis opinio, quam tenent Panor. in c. ab excommunicato. v. de reſcrip. et ſummarũ authores, uerb. excõmunicatio. idem Panor. in c. tranſmiſſam. de electio, j. nota. Hoſ

ſtien. in ſumma, de ſent. excommu. §. quis poſsit. verſi. nedum autem. Feli. in c. dilect. de maior. & obed. nu. 3. Ex quibus illud conſtat, quod non ſit neceſſarius facer ordo ad poteſtatem excommunicandi: tametſi aliquis ordo præmittendus ſit hinc poteſtati, vt tandem eam poſsit habere, qui clericus ſit, & aptus, ac idoneus ad obtinendum beneficiũ eccleſiaſticum: quod expreſsim Felin. adnotauit in d. c. dilecta. cuius ea poterit ratio conſtitui, quod licet excommunicatio in exteriori iudicio feratur, & pronuncietur: tamẽ quia aliquo modo pertinet ad aditũ regni cœleſtis, cum eccleſia militãs præſtet viã ad triumphãtem, clauis dicitur iuriſdictionis, & ad claues pertinet: vt explicat S. Thom. in d. q. 2. diſt. 18. & probatur in c. vlti. de exceſſ. præla. qua ratione par eſt, quod non poſsit excõmunicatio ferri, niſi ab eo, qui clericus ſit, & idoneus ad cõſequendam eccleſiaſticã dignitatẽ, cuius ratione excõmunicãdi poteſtas iure competit.

Primum igitur ad quæſtionem reſpõdentes aſſeueramus, excõmunicandi poteſtatem iure competere his, qui iuriſdictionem ordinariam eccleſiaſticam in exteriori foro habent, etiam ſi ſint inferiores Epiſcopis. text. optimus vbi hoc ipſum omnes adnotarunt in c. cum ab eccleſiarum prælatis, de offic. ordi. c. ſicut tuis. de ſimo. c. cũ in eccleſia. de maior. & obed. glo. in d. ca. cum ab eccleſiarum. Henti. in c. ſi ſacerdos col. ij. de offi. ordin. qui tractat late, an ſacerdos curam animarum habens poſsit excommunicationẽ in parœcianos ſibi ſubditos ferre.

Secundo ex hoc apparet indicem etiã delegatum, poſſe vti excõmunicationis cenſura: quod multis in locis probatur: & præſertim in cap. præter ea, de offic. deleg. notatur cap. j. eod. titul. & eſt omnium communis opinio, de qua minime oportet diſputare.

Tertio hinc & illud eſt colligẽdum, † quod licet quandoque fœmina obtinere poſsit ratione dignitatis quandam eccleſiaſticam iuriſdictionem quo ad correctionem, & adminiſtrationem: c. dilecta. de maiorit. & obed. c. cum dilecta. de cõfir. vtil. vel inut. non tamen poteſt aliquã iuriſdictionem exercere, quæ ad claues ſpectet, nec in foro interiori: eſt enim fœminas incapax huius poteſtatis. de foro interiori tex. eſt ſatis celebris in cap. noua. de pœnit. & remiſ. quo conſtat, nõ poſſe fœminis competere vſum clauium, reſpectu ordinis, cuius ſunt incapaces. idem late aduerſus Lutherum pluribus rationibus, & authoritatibus oſtendunt Ioan. Roſenſis arti. 13. contra Luther. & Alfonſ. a Caſtro aduerſus hæreſes. verb. abſolutio. Ioann. Bunderius in compẽdio contra Lutheranos titu. 11. art. 6. Imo fœmina etiam, ſi ordinetur, non recipit caracterem: quemadmodũ ex d. c. Noua. omnes deducunt maxime Abb. glo. in c. diaconiſſa. 27. q. j. notant Florent. hæc & alia in 3. parte titu. 16. ca. 7. §. 2. Syluef. verb. Abbatiſſa. q. 2. & 3. S. Tho. & alij in 4. ſenten. diſt. 19. q. 1. art. j. ad 3. q. & inibi cæteri Theologi, optime Henric. in d. cap. dilecta. de maior. & odedi.

3 Quarto inde infertur, † laicum non eſſe capacem huius iuriſdictionis, ad quam excommunicatio pertinet: idque multis comprobari poteſt: ſed præ maxime ex eo, quod laici ſpiritualia tractare non poſſunt. ca. 2. de iudi. c. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſtit. c. bene quidẽ. ca. ſi Imperator. can. ſi duo. 96. diſtin. Poteſtas autem excommunicandi potiſsimum ad ſpiritualem iuriſdictionem

ctionē attinet: cū et ad claues eccle-
ſiæ pertineat: vt ſuperius admonui-
mus: ac notat Panor. in cap. ab ex
communicato. colum. 2. de reſcrip.
in ſpecie hanc illationem. Cui & il
lud accedit, quod laicus non poteſt
conſtitui vicarius Epiſcopi. can. in
nona. 16. quęſtion. vij. ex quo hoc
ipſum deduxere Panorm. & doct.
præſertim Felin. nu. 6. & Deci. nu.
15. Ripa num. 116. in dict. c. 2. de iu
dic. quo in loco hi docto. idem pro-
cedere, ac verum eſſe cenſent etiam
in clerico, qui ſit coniugatus. Qua
in re idem notant Abb. in c. ſane. j.
de cleri. coniugat. Ioā. Andr. & Do
mi. in c. vnic. verſi. in cęteris. de cle
ric. coniug. in vj. idem quo ad laicū
ſimplicem tenent gloſſ. in can. præ
ter. §. verum. verb. ducibus. 32. diſt.
& in d. cap. bene quidem. verb. lai-
co. & ibi doctor. atq; Bertachinus
in tracta. de Epiſcopo. in 7. part. 4.
libr. q. 18. Tametſi pręcitate gloſſæ
velint, ex delegatione Papæ poſſe
laicum excommunicare. ca. Menā.
2. quęſtio. 4. quod Panor. ſequitur,
& probat in d. c. ab excommunica
to, 2. col. & in dict. c. eccleſia ſanctæ
Mariæ. colum. 3. & in capitul. cano
nica. iſto titu.

ℭ Quinto patet ex his, † poſſe iu-
dicem occulte excommunicatum, q
ex ratione l. Barbarius. ff. de offi. p.
poteſt exercere publicam iuriſdi-
ctionem, excommunicare. Quia ex
communicatio ad iuriſdictionem,
& officium publicū ſpectat. ſic ete-
nim in hac ſpecie tenuerunt Abba.
in d. c. ab excom. 2. col. idem Abb.
& Fel. alius allegans in d. c. ad pro
bandum. per text. ibi. de re iud. col.
3. idem Felin. in c. ſi vere. de ſentē.
excō. huius item ſententiæ author
eſſe videtur S. Thom. in 4. diſt. 18.
q. 2. art. 2. ad 3. dum aſſerit, non poſ
ſe excommunicatum excommuni-
care: quia priuat iuriſdictionis vſu.
ergo cum habet eum vſum, poterit
excommunicare. & opinio iſta mi-
hi verior eſt, licet contrariam pro-
bauerit gloſſ. in ſumma 24. q. j. An-
cha. & Francus in cap. pia. col. 3. de
exceptio. Anton. et Imol. in c. ſciſci
tatus. de reſcrip. Pau. Eleazar. in ca
pi. ſi celebrat. col. pen. de cleric. ex-
com. Fran. in cap. præſenti. & in ca
pi. decernimus. iſto tit. Dom. in cap.
ſi is cui. de offi. deleg. libr. 6. quorū
ſententia magis communis eſt. de
qua quidem dubitat Probus in ca.
vlti. 3. q. de conſt. in 6. licet idem in
dict. cap. pręſenti. dixerit, ſeipſum
in dict. cap. vlt. priorem opinionem
ſequutum fuiſſe.

ℭ De abſolutione ab excommuni-
cationis ſententia obtinenda ſuper
eſt modo aliquot hoc in loco exa-
minare, illud prenotantes, adeo ne
ceſſariam fore abſolutionem ab ex
communicatione, quæ ſemel quem
piam ligauerit, vt etiam ſi excom-
municatio iniuſta fuerit, nihilomi-
nus ad plures effectus abſolutio pe
tenda ſit: quemadmodum probare
conati ſumus in hac relectione. §. 7.
5 nume. 7. † Etenim poſtquam ſemel
excommunicatio lata eſt, & ligat,
indiget excommunicatus abſolutio
ne, quę pręſtanda eſt iuxta formam
iuris, traditam in capi. à nobis. 2. de
ſentent. excommu. Igitur abſque ea
ſolenni abſolutione minime tollitur
excommunicatio. text. optimus in
c. cū deſideres. eo. tit. §. vlt. Quā ob
rē Panor. in c. j. de iud. notab. 6. poſt
gl. in cle. j. verb. donec. de decimis,
exiſtimat, excōicationē ab homine
latā ſub ea cōditione, donec ſatisfe-
ceris: nō tollit, nec diſſolui abſq; ab
ſolutiōe, ēt ſequuta ſatisfactione idē
Abb. et Ana. in c. cū tu. de vſur. idē
Abb. in d. cle. j. Fel. in c. ad aures. de
ſimonia. Dom. in ca. j. §. ſi vero. de
elec. iſt. li. Dec. in c. ex literis. 2. co.
de cōſt. idē in c. qōni. de appel. Inn.

& Anto. in ca. cum bonæ. de ęta. & quali. quorum opinio communis eſt ſecundum Fel. Dec. et Ripam in d. c. j. notab. 6. quo in loco Andre. Alciat. in notab. v. hanc opinionē communem improbat, argumentum aſſumens a ſuſpenſione eccleſiaſtica, quę nulla indiget abſolutione, aut relaxatione, ſi lata fuerit ea conditione, donec ſatisfactum fuerit: nam ſequuta ſatisfactione ipſo iure remiſſa, & ſublata cenſetur: quod omniū quos modo etiam, communi conſenſu deciſum extat poſt gl. in d. verb. donec. vbi Paulus Eleazar. & Imola. ante Alciat. eius opinionem tenuerunt: quam hic non verebimur latius expendere propter frequentem huius diſputationis vtilitatem: ametſi in epitome ad 4. decret. 2. part. c. 6. nu. 16. commmunem ſententiam obiter ſequuti fuerimus. Et ſiane præter Panor. rationem deductā ex d. c. a nobis. ad communis ſententiæ probationem accedit quo notat Floren. 3. par. nu. 14. ca. 77. §. j. ſcri
6 bens † abſolutionem ab excommunicatione non poſſe concedi ſub ea cōditiōe: ſi ſatis feceris: debet enim ſimpliciter, non ſub aliqua conditione miniſtrari iuxt. reg. actus. de regul. iur. Hęc autem excommunicatio, donec ſatisfecerit: hunc ſenſum vere habet, vt ſemel excommunicatus ab eodem excommunicatore abſoluatur ea quidem conditione ſi ſatisfeceris. ergo formā iſta ſufficiens non eſt ad abſolutionē ab excommunicatione, etiam ſi conditio euenerit. Huic equidem rationi ſatis reſponſum erit, ſi conſtituerimus diſcrimen, & differentiam inter hæc duo: nempe, quod quis excommunicatus ſemel ſimpliciter, poſtmodum abſoluatur ſub conditione: uel quod ab initio excommunicetur quiſquā ſub conditione, donec ſatisfecerit. Nam priori caſu ſemel habuit excommunicatio vim abſolutę aliquā conditione: at in poſteriori excommunicatio ſemper habuit illam conditionem ab initio, donec ſatisfeceris: & tamen aliter reſpondendum erit, vt plane falſam fore opinemur Florentini ſententiam aſſerentes abſolutionem ab excommunicatione poſſe ea conditione miniſtrari, ſi ſatisfeceris: ex eo quidem, quod & ipſa excommunicatio ferri poſſit ſub conditione, ca. præter ea. de appellat. vbi Dec. poſt alios: atque ita Florenti. opinionem falſam eſſe contendit Marti. Azpilcueta in c. j. n. 62. de pœnit. diſt. 6. Secundo eandem communem opinionem comprobāt gl. notab. in c. pręſenti. uerb. declaramus. ſuper eo. tit. quæ aſſerit, excommunicationem ſuſpendi non poſſe, nec commode pati ſuſpēſionem. Quia vel eſt omnino per abſolutionem in totum tollenda, vel manebit eius vis, & effectus integer non obſtante ſuſpenſione. Ergo non poterit excommunicatio tolli abſq; abſolutione ſi ſemel ſimpliciter lata fuerit: nec item ſi ſemel ligauerit adhuc ad tempus lata, ea quidem lege: donec ſatisfeceris. Parum tamen oberit hæc conſideratio etiam ſi ex ea velit quis probare, non poſſe ferri excommunicationem ad tempus, atque ideo ita latā donec ſatisfeceris: ſimpliciter, et abſolute latā cenſeri. Nam licet excōmunicatio vere ſuſpendi nō poſſet, nihil impedit: quod ab ea detur abſolutio ad certum actū, vel tempus quo finito iterum quis ſit ipſo iure excommunicatus ſub eiſdem monitionibus, & ſolēnitatibus, quibus prior excōmunicatio inflicta fuit. Atque hęc ipſa abſolutio vulgo appellatur ad reincidendum: eamque praxis iam diu admiſit. Eſt etenim huius abſolutionis illud peculiare, quod lapſo termino in abſolutione

præ-

præfinito, vel per acto actu, ad cu-
ius effectum quis abſoluitur, ſtatim
abſque noua ſententia excommuni
catus in priorem incidat excommu
nicationem. Hoc ipſum probatur in
c. veniens. 2. de teſtib. & in c. Apo-
ſtolicæ. de exceptio. vbi Fel. col. j.
idem adnotauit poſt Hoſti. idē Fel.
in c. ad reprimendam. de offi. ordi.
col. 2. Ioan. Andr. Hoſt. Ant. & Ab
ba. col. vlt. in d. c. veniens. Franc. in
c. preterea. col. 2. de appel. Fel. in c.
2. col. 2. de teſtib. cog. Dec. in c. j. de
iudic. 2. lectio. notab. 6. & ibi Fran.
de Ripa. nu. 25. idem Dec. in conſi.
145. quorum opinio communis eſt
& plane procedit in caſu; quo ex-
preſsim abſolutio datur ad reinci-
dendum: vel vbi abſolutio ab ex-
communicatione conceditur ad tem
pus explicatum, vel tacitum, aut ad
certum actum: vt fatentur præcitati
docto. tametſi Aret. in d. c. veniens;
velit probare, neceſſariam fore no-
uam excommunicationem. Quod
ſi quis fuerit ſimpliciter abſolutus
excommunicatione, præſtita cautio
ne, de ſatisfaciendo, tūc etiam ſi nō
ſatisfecerit, nequaquam incidit in
priorem excommunicationem: ſed
oportet, ꝙ iterum excommunicetur
tex. celebris in d. c. ad reprimendā.
vbi Panor. & Fel. col. 2. ac pleriq;
alij hoc adnotarunt: idem Rota in
nouis 490. Dec. in d. c. j. de iudic. 2.
lectio. notabili. 9. ad idem tex. in c.
ad noſtram. i. de iureiur. & in c. quę
ſtioni. de appellat. eſt tamen & in
hoc ſpecialis caſus in ca. eos. ſupra
iſto tit. vbi excommunicatus ab ho
mine, vel a iure, abſolutus propter
aliquod impedimentum ab eo, qui
iure ordinario abſoluere non pote
rat, in eandem priorem excōmu-
nicationem incidit ipſo iure, ſi ſubla
to, ac ceſſante impedimento abſolu
tionem ab eo, cui vere competebat
minime poſtulauerit. Hoc ſiquidem

obtineret: qa ex cauſa periculi, mor-
tis aut alterius iuſti impedimēti ex
communicatus, abſoluitur ab eo, ꝗ
alioqui nō habebat abſoluendi po-
teſtatem. Nec in hac ſpecie diſtin-
guenda eſt excommunicatio iuris
ab excōmunicatione hominis: etiā
ſi Rotæ deciſio paulo ante citatā
velit hac diſtinctione vti. Sed &
ratio, qua Panor. et alij tenentes cō
munem ſententiam vſi fuere, nō om
7 nino congruit. Nam † etiam ſi for-
ma illa ſit neceſſaria ad abſoluendū
ab excommunicatione: tamen abſo
lutio abſq; ea forma, & abſq; alijs
ſolennitatibus iure pōtificio requi-
ſitis præſtita valet, & tenet. gl. vlt.
communiter recepta in c. cum deſi-
deres. de ſent. excom. Francus in c.
qua fronte. col. pe. de appellat. Flo-
rent. 3. part. tit. 24. c. 77. Syluest. uer
bo. abſolutio. 3. §. 3. quorum opinio
communis eſt, cōtra Hoſti. cui equi
dem communi opinioni ſuffragatur
tex. in c. venerabilibus. §. ſanc. iſto
tit. probans, abſolutionem ab excō
municatione obtētam ab eo, qui po
teſtatem habet abſoluendi, validā
eſſe; etiam ſi iniuſta ſit, & inique p̄
ſtita. cuius deciſionis ad hoc præter
docto. ibi meminere Abb. col. vlti.
& Card. col. 3. in c. ex parte. de offi
ci. ordin. Franc. & Præpo. in c. quæ
ſtioni. de appellatio. Abb. in c. qua
fronte. col. v. eo. tit. vbi cæteri doct.
idem probant ipſiuſmet tex. autho
ritate. Imo licet excommunicatio
lata poſt appellationē nulla ſit ab-
ſolutio tamen data poſt appellatiō
nem ab aduerſario propoſitam, ne
abſoluatur excommunicatus, vali-
da eſt, tenet, quemadmodum ex d.
c. qua fronte. expreſsim adnotarūt
Franc. nu. 26. & 38. ac Præpo. nu.
17. & præmittant alij, quaſi hoc ſit
ſpeciale in animarum fauorem: ꝗ
uis Dec. contrarium ibi teneat, nec
tex. ille admodum vrgeat, quia ſ ri
uoli

uola fuit appellatio,de qua in eo reſponſo controuertitur.quibus adde Caie.verb. Abſolutio ab excōmunicatione.verſ. de iudicialibus. qui tenet, abſolutionem ab excommunicatione contra formam iuris præſtitam non tenere. ſed communem opinionem probat gl.in c.de manifeſta.2.q.1.verb.iudicari.& ea procedit,etiam ſi a conſtitutione dante formam in ſpecie dictio,nullatenus aut ſimilis adijciatur:quaſi velit,& pręcipiat nullatenus abſolutionem dandam.Etenim nihilominus abſolutio abſque ea forma præſtita ab excommunicatione,valet & tenet. gl.in vlt.opinione in cle.vnic.verbo.nullatenus.de ſeq.poſſ. & fruct. quam in ea ſententia ſequitur ibi Card.q.6.Fel.in c. quod ſuper his. de fide inſtru.colum.penu. Iaſon in l.ſcriniarios.C.de teſtament.milit. licet in d.clemen.vnica de hoc dubitauerint Abb.Imol. & Barb.atque contrarium tenuerit Bonifa. ſequutus priorem opinionem gloſſ.quam Iaſon ſequitur in l. vlt. ff.de feriis num.25. & plures alij eandem adnotauerint ad hoc,quod dictio,nullatenus: inducit decretum irritans, ſeu irritum decernens contrarium actum.quod minime oberit priori ſententiæ.Si quidem id intelligendum eſt,niſi materia ſubiecta dictet actum alioqui abſque ea forma validum fore.gloſſ.in can.puert.j.q.j. notat Areti.in c.in cauſis.de teſtib. colum.4. & traditur in d.l.ſcriniarios.Igitur non ita ſtricte a iure forma,& ſolennitas in abſolutione ab excommunicatione pręſtanda requiritur, quin & ſine ea pręſtita ipſum excommunicatum omnino ab excommunicatione liberet. pręſertim quia forma iure præſcripta iūc ſeruanda eſt,cum ſeruari commode poteſt , & ſic in abſolutione quæ ſtatim ſimpliciter abſoluit ab excommunicatione ſimpliciter lata : quaſi aliud dicendum ſit in abſolutione,quę tacite deducitur ab excōmunicatione ad tempus inflicta,uel in abſolutione conditionali:cum in his non poſsit ita ad ſummum , & ſtricte forma canonis ſeruari: ſiquidem ea forma potius abſolutioni abſolutæ,& ſimplici,quam huic tacitæ,& conditionali cōueniat. Imo & aduerſus communem ſententiam optime facit, quod notant Ricar.in 4.ſent.diſt.18.articu.x.quæſtio.v. Florent.3.part.titu.24.cap.77.§.j.q. afferunt, in abſolutione ab excommunicatione,quę ad iuriſdictionem præcipue,non ad ordinem pertinēt non eſſe verba quædam præciſę neceſſaria,ſed ſatis eſſe,ac ſufficere illa,quę ſecundum intentionem abſoluentis remotionem excommunicationis ſignificent. Sed hæc verba iuxta excommunicantis, & pronūciantis ſenſum,ſicuti excommunicationem pręmittunt, & inferunt,ita & abſolutionem poſt tempus pręſtitam ipſo iure ſignificant.verba autem hęc ſunt: Excommunico te donec ſatisfeceris. Ex quibus pręter Paul.Imol.& Alciat.aduerſus communem tenuerunt Card.in d.clem. j.quęſt.30.Dec.in d.cap.j.de iudic. 2.lectione,notab.vj.nequaquā permittens hac in ſpecie differentiam aliquam conſtitui inter ſuſpenſionē et excommunicationem.Hinc denique ipſe infero, In interdicto eccleſiaſtico expreſsim conſtituto, donec aliquis ſatisfaciat,aut donec ab vrbe receſſerit, ſequuta ſatisfactione,vel receſſu ab vrbe non eſſe neceſſariam relaxationem : cum ipſo iure cenſeatur,& ſit interdictum relaxatum.Quod tenet glo.in ca.non eſt vobis. verbo, donec. & ibi doctio.licet Franciſ.a Ripa in d.cap.j. de iudic.notabil.vj. contrarium teneat authoritate tex. in c.quanquā de cenſib.

de cenſib. in vj. cuius opinio vera ē in hunc ſenſum, vt declaratio requiratur: nō tamen abſolutio, nec relaxatio: ſicuti apparet ex Abb. Cardi. & alijs in d. cle. j. quorum meminit ſic eos intelligens Paul. Pariſi. conſ. 27. li. 4. col. pe. & fi.

8 ¶ Secundo principaliter hinc eſt obſeruandum, † eſſe neceſſario impetrandam abſolutionem ab excommunicatione pro eo, qui mortem obierit excommunicatione ligatus adhuc cum pœnitentiæ, & contritionis ſignis, non tamen abſolutus ab excommunicatione. Nam licet is apud Deum abſolutus eſſe credatur, apud eccleſiam tamen adhuc ligatus cenſebitur: atque ideo ab eo debet impetrari abſolutio, qui eum viuum abſoluere iure potuiſſet. Quod probat tex. celebris in cap. a nobis. 2. de ſent. excom. cui reſponſo potiſsimum obſtat, quod poteſtas iuriſdictionis, quæ ad excommunicandum, & abſoluendum Papę, & eccleſię pręlatis conceſſa eſt per redemptorem noſtrum, erga ſolos viuos, & ſuper terram exiſtentes cōpetit. Matth. c. 18. Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlo: & quodcunque ligaueris ſuper terrā, erat ligatū & in cœlo. ad idem ſunt authoritates plures, quarum Gratianus meminit in c. de communione. can. ſane. can. legatur 24. q. 2. Solos ergo viuos eccleſia ligare, aut ſoluere poteſt: non autē mortuos. quod eſt communi theologorum & canoniſtarum ſententia probatiſsimum. ſed nihilominus prædicta deciſio tex. in d. cap. a nobis, ita eſt intelligenda, vt vere conſtet, eccleſiam militātem nec ligare, nec ſoluere mortuos, ſed potius denunciare eos deceſsiſſe ligatos, vel abſolutos. Quæ quidem declaratio quo ad eccleſiam militantem neceſſaria eſt non quo ad triumphantem ſicuti romanus pontifex fatetur in d. c. a nobis. ꝙ ob rē Panor. inibi, & cæteri ſic illum tex. interpretantur. Poſſet tamen & apertius intelligi, eccleſiam ſoluere mortuos, vel ligare non quo ad ipſos, ſed quos ad actus, & effectus per viuos erga mortuos agendos, quemadmodum poſt alios explicat Alfonſus a Caſtro lib. 2. de iuſta hęret. punit. c. 20. idcirco cauendū eſt a gl. & Panor. in c. ſi quis, de hæret. & gl. in c. Iudei. 2. de Iudæis. Roman. in ſingul. 735. qui exiſtimarunt, hęreticū poſſe poſt mortem excōicari per text. in d. c. ſi quis. atq; ideo concedūt poſſe mortuum ab eccleſia excōicari. Quorum opinio falſa omnino eſt ut & ipſe Caſt. c. 19. latius oſtendit. Nam ꝙ in d. c. ſi quis. legitur, Anathema ei dicatur: eſt exponendum in hunc modum, quod poſt mortem ſolennis fiat maledictio, quæ pmittit, illum deceſsiſſe excommunicatum. hanc ſiquidem ſignificationem & hęc dictio. anathema habet: ſicuti hac in relectione ſuperius ꝓbauimus. Quod ſi mortuus in ipſo mortis articulo per ſacerdotē fuiſſe ab excōmunicatione, ēt a ſolo Papa alioqui tollenda, abſolutus: nulla erit poſt mortem abſolutio neceſſaria, glo. cōmuniter recepta in d. c. a nobis. verb. nō potuerit. tex. in c. nō dubiū. c. ꝙ de his. c. quamuis. c. eo noſcitur. vbi doct. de ſent. excō. l. 25. tit. ix. par. j. not. S. Tho. in 4. ſentē. diſt. 20. q. j. art. j. ad. 2. q. qua in re diſtinguere oportet articulū mortis a periculo mortis quo ad iſtā poteſtatē, q̄ ſacerdoti quocūq; cōpetit abſoluēdi ſcilicet a peccatis, et cēſuris quęcunq; in articulo mortis cōſtitutū ēt ſi alioq abſolutio ſit ſūmo pōtifici, vel Epo reſeruata. ē em̄ periculū mortis in his dūtaxat uñ mors frequēter ſolet accidere: ut i bello: i nauigatiōe maris uehemēter turbati, ſe-

ti, fęminis pgnãtibus, in morbo graui. Periculũ ſiquidem mortis in his prudentis viri arbitrio agnoſcendũ eſt. Mortis autem articulus non dicitur vbicunq; periculũ adeſt mortis, ſed regulariter cum certa mors eſt veroſimili coniectura, aut a morbo, aut a vulnere, aut exteriori ui vt cum quis ad mortis pœnam fuerit damnatus. Idcirco quod vel literis ſummi pontificis, vel canonibus permiſſum eſt: nempe, ſimplicem ſacerdotem poſſe quempiam abſoluere ab omnibus peccatis, & cenſuris in articulo mortis, etiam ſi alioqui ſoli romano pontifici ſit eorum abſolutio reſeruata: non ita late intelligi debet in periculo mortis ea abſolutio fieri valeat: ſed tunc ſolum, quando mortis articulus contingat. Sunt etenim hæc maxime diuerſa ex ipſa quidem propria nominum ſignificatione. Sic ſane cenſet rem iſtam definiendam fore Melchior Cano Epiſcopus Canarienſis in relectione de pœniten. v. par. fol. 144. cuius ſententiæ & illud accedit, ꝙ iura pontificia ptãtẽ iſtã cõcedentia cuilibet ſacerdoti, non de periculo mortis ſed de mortis articulo meminere vt cõſtat in d. c. nõ dubiũ. c. ꝙ de his. c. quamuis. ca. paſtoralis. §. j. de offi. ord. c. eos ſupra iſto tit. & libro. Sed huic opinioni videntur obſtare duo, vel tria. Primum ꝙ tex. in c. ſi quis ſuadente. 17. q. 4. hanc cõcluſionem explicans de mortis periculo expreſsim mentionem fecerit permittẽs abſolutionem ab illius canonis excommunicatione Epiſcopis in articulo mortis. Nec erit congrua reſponſio, ꝙ ille canon [illegible]mittat abſolutionem Epiſcopis: nõ cuilibet ſacerdoti: quaſi voluerit ampliorem Epiſcopis, quam ſacerdotibus in hac ſpecie delegare poteſtatem. Nam & in c. ea noſcitur. Et in c. de cætero, de ſent. excõ. expreſſum eſt, abſolutionem ab excõmunicatione illius canonis competere Epiſcopis, quoties vel propter mortis periculum, vel ob aliud impedimentum a romano pontifice nequit obtineri: & tamen in præcitatis locis, nempe in c. non dubium. c. quamuis. c. quod de his. c. eos. mentio fit de articulo mortis. vnde ab Epiſcopo impetranda eſt, etiam in articulo mortis abſolutio, ſi cõmode fieri poſsit: alioqui & ſimplex ſacerdos abſoluere poterit. quod ſatis probatur ex eo, quod iure diuino quilibet ſacerdos deficiente proprio presbytero habet poteſtatem abſoluendi a peccatis quibuſcunq; ſacramentali abſolutione: vt probauimus ſuperius. §. vj. nu. 5. quæ tamen non poteſt miniſtrari, niſi & a cenſuris fiat abſolutio. Igitur quilibet ſacerdos habet articulo mortis poteſtatatem abſoluendi ab excõmunicatione: ſaltem, vt ſcribit Paluda. in 4. ſent. diſt. 17. q. 3. col. 2. pſumendum eſt, Papam ea mente eſſe, vt velit quemlibet in articulo mortis conſtitutum a quolibe. ſacerdote abſolui poſſe, etiam a peccatis reſeruatis. Quod ipſe Paluda iterũ aſſerit diſt. 20. q. j. concluſ. ij.

Secundo eidem opinioni aduerſatur, quod in c. eos ſupra iſto titul. mortis articulus appellatur in 2. part. c. periculum mortis. item in d. c. ea noſcitur. Quod in articulo mortis plane permiſſum eſt, itidem permittitur infirmitatis tẽpore timore mortis. Ergo periculum mortis, aut timor mortis veriſimilis ſufficiens eſt cauſa, vt ſacerdoti cuilibet cõpetat abſoluendi poteſtas. vnde cõſtitutus in morbo, & infirmitate nõ tãtum poterit abſolui ab excommunicatione canonis propter impedimẽtum, quod prꝫſtat morbus ne poſsit accedere Romam, etiam ſi non ſit, in mortis articulo: quod Panor. & alij per

alij per text. ibi concedunt in d. c. quod de his, ſed etiam propter timorem mortis: ſicuti apparet in d. c. ea noſcitur. quo fit, vt mortis timor, aut periculum, articulo mortis hac in q. ſit ſimilimũ. Tertio in hac controuerſia eſt omnino aduertendum, ꝙ gl. in d. c. paſtoralis. §. j. verbo. præterquam, ibidem communiter recepta. Inno. Ioan. And. Hoſti. Abb. Henri. & alij in d. ca. quod de his. dum quęrunt, Quis dicatur in articulo mortis conſtitutus in ſpecie aſſeuerant, eum dici conſtitutum in articulo mortis, qui prælium cũ hoſte commiſſurus eſt vel patitur naufragium periculoſum, vel ſit nauigaturus tempore, quo ſolet mare turbulentum eſſe aut, longa quidem nauigatione, vel loca inſidioſa, & periculoſa. textus optimus in l. mortis cum ſequentib. ff. de dona. cauſ. mortis. idem de fœmina prægnante doc. pręcitati tradidere, potiſsime Ioan. Andr. in d. c. paſtoralis. §. j. & Hẽri. in d. c. quod de his. Item Panor. & alij in d. §. j. ex quibus ſatis deducitur, communi doctorum ſententiam deciſum eſſe, periculum veroſimile mortis in hac quæſtione articulo mortis ęquipollere, imo idem eſſe articulum, & periculum mortis quo ad effectum iſtum. Fatentur equidẽ hi doct. eandem poteſtatem abſoluẽdi, quæ data eſt cuilibet ſacerdoti in articulo mortis, datam item cenſeri & in mortis probabili periculo, quod & Palud. notat in 4. ſent. diſt. 20. q. j. verſ. 3. concluſio. Ego vero iuxta propriam dictionum ſignificationem arbitror differre articulum mortis a periculo mortis ita quidẽ vt qui exiſtat in mortis articulo, etiam dicatur & in periculo mortis conſtitutus: non tamen qui eſt in periculo mortis: ſtatim cenſendus erit in mortis articulo eſſe. Et nihilominus cenſeo communem canoniſtarũ ſententiam admittendam temere nõ eſſe: ſed tunc ſolum, cum mortis periculum prope, & maximo cum timore ipſius mortis contingerit, ad demum mors immineat ſatis vero ſimili coniectura: quod colligitur ex his, quę de prægnantibus tradidere Abb. in c. qđ in te. ij. col. de pœnit. & remiſſ. & Sylueſt. verb. interdictum. v. q. vij. Sed & gl. in d. c. a nobis. verbo, nõ potuerit ſcribit,

9 † poſſe laicum in mortis articulo ab excommunicatione abſoluere quemadmodum poſſet a peccatis. Nam & in articulo mortis poſſe laicum a peccatis abſoluere uiſum eſt quibuſdam, & tamen in abſolutione a peccatis hoc eſt manifeſte falſum: etenim licet honeſtũ ſit, & poſsit multis ex cauſis vtile eſſe, quod deficiẽte ſacerdote quis in articulo mortis laico propria confiteatur peccata. c. quem pęnit. de pœnit. diſt. j. c. j. in princ. de pœnit. diſt. vj. abſolutio tamen a laico miniſtrari non poteſt, etiam in mortis articulo. quod maniſeſtiſsima ratione conſtat. ſiquidẽ abſolutio a peccatis ab eccleſiæ clauibus pendet, ac denique ab ordine & iuriſdictione. extrauagans. quia quorundam §. quod autem. de uerb. ſignifi. idem ipſe probaui lib. j. variar. reſolutio. c. 10. nu. 11. poſſe Papa committere poteſtatem abſoluẽdi a peccatis laico, aut illi, qui clauẽ ordinis non haberet: vt eſt communis in hoc omniũ conſenſus, & tradit in ſpecie Palud. in 3. ſent. diſtin. 17. q. 3. col. 2. verſ. 3. concluſio. idcirco non poſſe laicum quenquã a peccatis abſoluere, etiã in articulo mortis, aſſerit gl. in d. c. paſtoralis. §. prę terea. quam pręter alios ſequuntur. Abb. ibi. idem Abb. & Henri. in c. a nobis. de ſent. excom. idem in c. 4. de conſuetu. col. vlt. Dec. in c. 2. de iudic. nu. 23. eſt ſimilis gl. in c. 2. de pœnit. & remiſs. iſto. lib. Sylueſtr. verb.

verb. Abſolutio. j. §. 4. col. 4. & eſt communis opinio theologorum in 4. ſent. diſt. 17. notat optime Martinus Azpilcueta in c. j. in princ. nu. 74. de pœnit. diſt. vj. At in excõmunicatione quidam cenſent, poſſe laicũ ab ea abſoluere in articulo mortis exiſtentem, quod notat gloſſ. in d. cap. a nobis. quam ibi ſequuntur Abb. & Fel. item Syluest. verb. Abſolutio. j. §. 4. col. 4. Ang. verb. abſolutio. 3. §. 17. Dec. in d. c. 2. de iudi. nu. 23. quibus ſuffragatur quod Papa poteſt laico dare poteſtatem ab ſoluendi ab excommunicatione. gl. in c. præter. 32. diſt. cuius in initio huius. §. meminimus. ſed in articulo neceſsitatis hęc poteſtas abſoluendi cenſetur delegata ex romani põtificis intentione: igitur poterit laicus abſoluere ab excommunicatione in articulo mortis conſtitutum. Nihilominus opinio contraria verior eſt authoritate gl. in c. vlt. 24. q. j. quæ ſcribit, laicum in ſpiritualibus etiam in articulo mortis nihil agere poſſe, niſi quod expreſsim iure cautum fuerit. cuius gl. meminit Dec. in d. c. 2. nu. 21. poſt Abba. ibi Inno. & Abb. in d. c. 4. de conſuet. Hanc item opinionem tenet Imol. in l. j. col. 3. ff. de publ. iud. ad hoc allegans gl. in d. c. paſtoralis. j. eam inducens ad abſolutionem ab excommunicatione. ſed & ipſe Panor. in d. c. nobis. nu. 10. palam aſſerit. gloſ. in ibi eſſe intelligendam iuxta gl. in d. c. paſtoralis. §. preterea. vt fortaſsis Panor. non ita ſtricte velit, abſolutionem ab excommunicatione poſſe in mortis articulo a laico miniſtrari: ſed vt excommunicatus ꝑ propriam confeſsionem, & contritionẽ dignus efficiatur abſolutione et remiſsione excõicationis. Nã, vt fõnem quandam contrarię opinionis tollamus, eſt omnino adnotãdũ quod Palud. ſcribit in 4. ſent. diſtin. 17. q. 3. col. 3. verſ. probabile enim eſt, aſſeuerans, ideo poſſe in articulo mortis ſimplicem, & quencunq; ſacerdotem abſoluere ab excommunicatione: quia eo tempore poteſt ꝗlibet ſacerdos a peccatis abſoluere & hęc abſolutio non poteſt miniſtrari aliter, quam promiſſa abſolutione a cenſuris. idem ipſe repetit in 18. diſt. q. v. verſ. Secunda regula idem diſt. 20. q. 1. ad finem ſecundæ concluſionis. Ergo ſentit, & vere aſſerit Palud. eum qui nõ poſsit in articulo mortis abſoluere a peccatis, minime poſſe ab excommunicatione, cuius abſolutio ideo permiſſa tunc videtur. vt poſsit quis a peccatis abſolui. Deniq; hanc ſententiam aduerſus gl. in d. ca. a nobis, probat Martin. Azpilcueta in d. c. j. in princi. nu. 83. de pœnit. diſt. vj. Hinc conſtat, non excuſari hæredes defuncti a petenda abſolutione ab excõmunicatione, etiam ſi fuerit in mortis articulo per laicum mortuo data abſolutio. quod eſt veriſsimum cõtra Abb. & Fel. in d. c. a nobis. & Syluestrum in d. verb. Abſolutio. j §. 4. col. 4. quorum opinio iure nec ꝓbari, nec defendi poteſt.

¶Poſt hęc merito dubitatur, an 10 † ab excommunicatione abſolue re poſsit is, qui excommunicauit, et iuriſdictionem habet, licet ſacerdos non ſit. Et Hoſt. in d. c. a nobis. 2. et in c. ad aures. de ſimo. quem ſequuti ſunt veteres quidam ſummarum authores, duplex vinculum excommunicationis conſiderat: vnũ enim quo ad forum iudiciale, aliud quo ad pœnitentiale. quo ad primum inquit, poſſe abſolutionem ab excommunicatione miniſtrari ab eo, qui iuriſdictionem habet, licet presbyter non ſit: cum ea pertineat ad iuriſdictionem. c. tranſmiſſam. de elect. ſed quo ad poſterius vinculum aſſerit, non poſſe abſolui excommunicatum

tum ab excommunicatione ab alio quam a ſacerdote. text. in c. canonica. & c. a nobis. de ſent. excommu. cum hæc abſolutio ad ordinem expectet. qua ratione moribus obtentum eſt, vt plerunque iudices eccleſiaſtici abſoluentes quemquam ab excommunicatione, quia ſacerdotes non ſunt, committant ſolennem abſolutionem ſacerdoti alicui. Quemadmodum & ipſe Hoſtien. ſentit in ſumma hoc titu. de ſenten. excom. .§. quis poſsit abſoluere. Syluеſtr. verb. abſolutio. j. nota. 3. verſ. quintus. ac fatetur plerique alij, quorum mentionem hic omittam;, eo quod ab Henrico in ſpecie citentur: & a Bottæo in tract. de ſynodo. 3. parte arti. v. nu. 12. qui admonet, hanc opinionem tutiorem eſſe: & idem fatetur Card. in d. capi. a nobis. 2. oppo. Hęc diſtinctio falsa eſt omnino, ꝙ Ioãnes Andræas & Henricus optime in dict. capitul. a nobis. in 3. col. oſtendere conantur. & idem tenent Cardinal. 1. oppoſitio. & Collect. ibi. idem Cardi. in cap. vlti. 3. nota. de ſepultu. et Florent. 3. part. tit. 24. ca. 77. in princip. gl. in d. ca. canonica. Ex quibus ipſe colligo, ab excõmunicatione omnino, et quo ad omne eius vinculum concedi, & miniſtrari ab habente iuriſdictionem & poteſtatem excommunicandi, etiã ſi is nec presbyter, nec diaconus ſit nec ſubdiaconus. Quod multis rationibus euidenter probari poterit: & pręſertim quia quo loco ſacri euangelij data fuit poteſtas iuriſdictionis ad excommunicandum, & quibus, eodem pariter, & eiſdem data eſt ad abſoluendum: ſicuti ſupra latius ꝓbatũ eſt ex authoritate Matthę. c. 18. Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quęcunq; ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Et tamen poteſtas excommunicandi ſolius iuriſdictionis eſt competit clericis, etiam ſacris ordinibus nondũ inſignitis cap. trãſmiſſam de electionibus. igitur & eiſdem competit abſoluendi poteſtas. ſecundo eandem opinio probatur ex eo, ꝙ regulariter qui poteſt ligare, poterit & abſoluere. c. inferior. 21. diſt. l. qui condemnare. ff. de re iudi. notatur in l. nemo qui condemnare. ff. de regu. iuri. & inibi conſtat ex lectione Haloandri. ſed clericus nõdum presbyter iuriſdictionem habẽs poteſt excommunicare: igitur poterit & abſoluere. nullibi enim contrarium ꝓbatur: cum in d. c. canonica. minime conſtet, requiri ordinem presbyteri ad abſolutionem ab excommunicatione obtinendam. Agitur ſiquidẽ ibi de militibus hoſpitalis Hieroſolymitani per eorum priorẽ abſoluendis ab excommunicatione: & inquit ſummus pontifex id permiſſum eſſe priori, qui presbyter, ut audiuimus, eſſe debet. Ne inter milites is prior fortaſsis eſſet laicus atque ideo abſoluere non poſſet. Non autem exigit Papam illum priorẽ eſſe presbyterum, quia is ordo neceſſarius ſit ad abſoluendum ab excommunicatione. Tertio his accedit, quod abſolutio ab excommunicatione ſacramentalis non eſt: ſicuti omnium conſenſu receptiſsimum eſſe videtur in 4. ſenten. diſt. 18. dũ materiam excõicationis tractantes poſt Sanct. Thom. inibi quęſt. 2. articul. 2. tenent, hanc poteſtatem ad iuriſdictionem, non ad ordinem pertinere. Idem notatur in d. c. trãſmiſſam. & fatetur Hoſti. & alij priorẽ opinionem ſequuti dum concedunt quo ad iudiciale forum exterius clericum nondum ſacris initiatum abſoluere ab excommunicatione poſſe. Necuere dici poterit, abſolutionem ab excõicatione ſacramẽtalẽ eſſe, ſaltẽ ab his, q mediocri qua

dam diligentia expẽdere velint ex
theologis, quę ſit proprie ſacramen
talis abſolutio. ẽ etenim pars ſacra
menti pęnitentiæ. quod quidem pœ
nitentię ſacramentum ad culpã pec
catorum, quæ in iudicio animæ ſe-
crete, & integre ſacerdotibus dete-
guntur, remittendam omnino perti
net: & ſic ad vinculum quod pro-
pter peccati culpam peccator abſq;
vlla excommunicatione ob ſolam
diuinam offenſam contrahit. Iuxta
illud: quorum remiſeritis peccata, re
miſsa erunt: quorum retinueritis, re
tenta erunt. Non autem pertinet ſa
cramentum pęnitentię ad remitten
dum vinculum contractum ex iudi
cis exteris ſententia. ſunt & alię ra
tiones, quibus ſatis apparet, abſolu
tionem ab excommunicatione non
eſſe ſacramentale. Quod ſit hæc ab
ſolutio ſacramentalis non eſt, mini
me requirit, ꝙ eius miniſter ſit ſa-
cerdos: ſiquidem ſacerdoti ordo tan
tum exigitur quo ad abſolutionem
ſacramentalem, quæ eſt pars ſacra-
menti pœnitentiæ, cuius miniſter,
lege diuina ſacerdos eſt. quemad-
modum ex ſacra ſcriptura catholi-
ca docet, & tenet eccleſia. Quarto
aduerſus Hoſtienſem a diuiſione ar
gumentor. Etenim aut agimus de
abſoluendo excommunicatũ a cul-
pa, & peccato, propter quod iure
fuerit excommunicatus: aut de ab-
ſoluendo ab excommunicationis
vinculo. Priorie quidem caſu, abſo-
lutio pertinebit ad iudicem fori in-
terioris, ad quem alioqui ſpectat iu
re ordinario, vel reſeruationis, ſa-
ſcramentalis pœnitentiæ abſolutio:
poſteriori autem, abſolutio vere iu
riſdictionis eſt fori exterioris, et ad
eum pertinet, qui hanc iuriſdictio-
nem habet, et excommunicandi po
teſtatem, nec ſpectat ad iudicem ſo
ri interioris animę: vbi de peccato-
rum culpis per abſolutionem ſacra-
mentalem tollendis, non de cenſu-
ris agitur. niſi ea ex parte, qua cen-
ſuræ impediunt ſacramentum con-
ferri: & tunc ab exteriori iudice ab
ſolutio a cenſuris exigenda eſt: id-
circo arbitror, abſolutionem ab ex
communicatione præſtari, & mini
ſtrari poſſe ab eo, qui ſacerdos non
ſit modo iuriſdictionem habeat or-
dinariam, vel delegatam. etiam ſi
exhibenda ſit cum ſolenni forma
11 text. in dict. cap. a nobis. 2. † Verũ
ad abſolutionem ab excommunica
tione, canonice conſequendam mul
ta ſunt neceſſaria, quæ ſecundum iu
ra pontificia præmittenda uidentur
prius quam abſolutio ab excommu
nicatione concedatur, quæ tradide
re Hoſt. in ſumma de ſenten. excõ.
.§. & qualiter hæc abſolutio. Flor.
in 3. part. titu. 24. cap. 77. §. j. et Syl
ueſt. verb. abſolutio. 3. §. 3. & alij
ſtatim in ſpecie a nobis citandi. Pri
mum enim præſtare debet excom
minicatus iuramentum, de obedien
do, ac parendo mandatis ecclaſię. c.
j. cap. ex tenore. cap. de cætero. ex-
tra iſto titu. hęc vero iuratoria cau
tio ad cautelam futurę, & præſum-
tæ contumacię exigitur, etiam ab
eo, qui iuſtæ excommunicatus ab-
ſolutionis tempore ſatisfacit pro cõ
miſſa culpa. quod conſtat ex pręci
tatis locis. & c. cum deſideres. eo. ti.
vbi gloſſ. in verb. ad cautelam. idẽ
probat. Secundum quod excommu
nicatus prius quã abſoluatur, ſi of-
fenſa fuerit manifeſta, realem exhi
beat ſatisfactionem: ſi vero dubia,
ſufficiens ab eo præſtetur cautio da
tis pignoribus, vel fideiuſſoribus.
text. optimus in cap. ex parte. j. de
verb. ſignifi. c. venerabilibus. §. j. ſu
pra iſto. titu. notatur in d. capi. cum
deſideres. & in c. ad hęc. cap. ea no
ſcitur. eodem titulo & in capitulo
qua fronte. de appellation. vbi Præ
poſi. & Franc. quidquid dixerit. gl.
in dic.

in dict. capitul. ad hęc. quod ſi nec poſsit ſatisfacere pro manifeſta offenſa, nec pro dubia dare cautionem ſufficientem: ſatis erit quod iuratoriam pręſtet cautionem: quemadmodum communi omnium conſenſu diffinitum extat. idem vero reſpondendum eſt in excommunicato propter contumaciam: nam ſi contumacia manifeſta ſit, non aliter abſolui tur, quam pręmiſſa reali ſatisfactione expenſorum, & ſufficienti cautione de ſtando iudicio pręſtita: ſed ſi contumacia manifeſta non ſit, ab ſolutio fiet, ac erit concedenda, tantum præſtita: ſufficienti cautione: ſicuti probat text. elegans in dict. capitul. venerabilibus. §. j. ad idem textus in dict. capitul. qua fronte. et ibi. gloſſ. quam ſequuntur Panormi. Franc. & doctor. communiter, Rota in nouis 72. regia l. 28. titul. 9. par te. j. licet Dec. in dict. cap. qua fronte, teneat in vltimo caſu ſufficere iuratoriam cautionem. Eſt autem manifeſta contumacia: eum ipſe citatus fatetur in iudicio, ſe contumacē, vel cũ cõſtat eũ rñdiſſe, nolle ad iudicium, nec ad iudicem accedere. tex. in dict. capit. venerabilibus. §. j. uerſicul. ſecus notant. Card. & doctor. in clement. vnica. de dolo & contuma. quęſtion. 8. Abb. in cap. cum parati. colum. penul. de appellat. debet autem hęc citati reſponſio probari per teſtes ſecundum communem: nec ſufficeret ſola ipſius nuncij publici aſſertio, vt dicatur contumatia manifeſta. gloſſ. in dict. verſi. ſecus par. in iudicio. quam ſequuntur ibi Dom. & Fran. Imol. in d. cle. vnic. col. 8. Bal. in dict. c. cum parati. atq; ibidem Imol. Iaſ. in l. properandum. §. j. columna 3. C. de iudic. eritque in dubio controuerſia hæc opinio potius admittenda: tametſi contrarium reſponderint. Cardin. in dicta clementin. vnic. quæſtion. 9. Præpoſi. Abba. & Deci. columu. vltim. in dict. capitul. cum parati. Felin. in capitul. ad petitionem. numer. 20. de accuſa. qui alios huius opinionis au thores allegat. ſicuti & Jaſon contrarię. Illud vero, non eſt omittendum excommunicatum ratione cõtumaciæ iudicialis, eandem cenſura ligari, & ligatum cenſeri donec abſoluatur, etiam ſi conſtet in iudicio de impedimento, cuius cauſa nõ potuit ad iudicem accedere: iuſte q; valeat excuſari: cum tamen nullam contraxerit contumaciæ culpam. probat hoc text. ſing. in dict. c. venerabilibus. §. j. quem ad hoc adnotarũt ibi Domin. & Franc. ac Felin. in capitul. 2. de teſtib. cog. colum. penul. quorum opinio eam rationem habet, quod iudex. ſecundum proceſſum iuſte contumacia per eum præſumpta, excommunicauerit legitime citatum, ad iudicium non accedentem: atque ideo ligat excommunicatio. idem notant Innocenti. & Abb. in cap. P. & G. de officio. delegat. col. 4. Bald. in cap. quod trãſlationem. de offici. leg. gl. in c. qui ſ. quis. 4. q. v. verb. occurreret. & eſſe communem hanc opinionem fatetur Anto. in dict. capi. 2. quidquid dixerint Hoſt. & Abb. ibi. nam et ſi iudex errauerit in excommunicationis cenſura, eam iniuſte pronunciãs, adhuc excommunicatio ligat & abſolutione indiget: ſicuti et nos ſuperius explicuimus. §. 7. num. v. Sed & ſi excommunicatus pro manifeſta offenſa non ſit ante realem ſatisfactionem abſoluendus, id procedit vbi ſatisfactio poteſt ab excõmunicato exhibere. idcirco quoties ſatisfactio ſpiritualis eſt, vel eius conditionis, vt ab excommunicato pręſtari non poſsit: nempe collatio beneficij: receptio in canonicũ & his ſimilia: tunc prius eſt excõicatus cũ ſufficienti cautione abſol-

uēdus qđ not. gl. verb.emēda.in c.
ſolet.ſupra iſto tit.quam doctor, ini
bi ſequuntur. Feli.in c. cum contin-
gat.col.j.de offi. delega. glo. Inno.
Abb.col.vlt.& docto.in c.pro illo
ruin.de præben. tex. in c.j.in c.ex
publico.de conuerſ.coniugat.& ibi
Panor. 2.col.dicens, hanc opinionē
communem eſſe, q̄ eſt omnino me-
moriæ commendanda ad intelle-
ctum earum conſtitutionum , quas
modo adduximus de manifeſta
offenſa.

Tertium , quod in abſolutione
ab excommunicatione ſeruandum
eſt palam exponitur in d.c.a nobis
2.nempe ſolennis forma cum pſal-
mo,& oratione:quemadmodum di
cti authores explicant. ex quibus
& alia petenda ſunt,quę ad hūc ar
ticulum attinent.

¶Prius vero quam aggrediar , &
exponam quis poſsit iure ordina-
rio ab excommunicatione abſolue-
re , aliquot hic adnotabo quo ad
eos,qui ex Iubilęi,aut literarū apo
ſtolicarū priuilegio poſſunt ab ex-
communicatione , & aliis peccatis
abſolui a quocunq; per eos eligen-
do ſacerdote , etiam ſi hi caſus ſint
huiuſmodi , vt nullus præter Pa-
pam vel Epiſcopum abſoluere ab
eis poſsit.

¶Primum illud eſt obſeruatione
12 dignum, † quod ſi quis huic ſacer
doti confeſſorio,qui poterat ab om
nibus peccatis reſeruatis abſoluere
& a cenſuris, ita peccata confitea-
tur,ut omittat per obliuionem ei cō
fiteri peccatum aliquod, cuius abſo
lutio ſit reſeruata, vel cui acceſſerit
excommunicatio,& abſolutionem
generalem a peccatis , & cenſuris
obtinuerit:abſolutus omnino cenſe
tur ab excōmunicatione, & a pec-
cato illo,quod per obliuionem omi
ſerat confiteri. & licet peccatum il-
lud teneatur poſt cum in memoriā
redierit confiteri , poterit abſolui
a quocūque ſacerdote ſimplici,etiā
ſi non habeat poteſtatem abſoluen
di a peccatis,& cenſuris reſeruatis:
hanc ſententiam aſſeuerant Angel.
verb.confeſsio.j.q.12.Sylue.verb.
confeſsio.j.q.19.eam tribuentes Pa
lud.in 4. ſentent. minime citantes
Paludani locum. idē tenent Gabri.
in 4.diſt.17.q.j. Adrian.de confeſ-
ſione q.4.§.ſi petas.verſic. ex hoc
ſequitur Martinus ab Azpilcueta
in c.conſideret.§.cautus. nu.30. de
pœnit.diſt.5.hoc ipſum deducēs ex
Palud.in 4.ſent.diſtin.8.q. v.colū.
pen.opinor ipſe doctiſsimum virū
voluiſſe citare Paludani locum in
4.ſentent.diſt.18.q.v.arti.3.verſic.
quarta.cuius hæc ſunt verba. Si ille
qui abſoluit, potuit ab omni ſenten
tia,& noluit:tūc ſufficit,quod ſi no-
luit ab omni,ſed a quibuſdam abſol
uere, tunc nunquam valuit abſolu-
tio,quo ad ſententiam de qua abſol
uens non cogitauit, nec abſoluiſſet
ſi cogitaſſet.de ſent. excomm.c.ex
parte.& c.officij. Si autem abſolu-
tus credat, quod ſi ille ſciuiſſet , qđ
neſciuit,nihilominus abſoluiſſet eū
debet ſe reputare abſolutum ab om
ni.hęc Palud. qui de abſolutione a
cenſuris tantum loquitur Syluestr.
autem Aug. & Adri. atque alij de
abſolutione a peccatis reſeruatis tra
ctant.& in ſpecie dum Sylueſt. Pa
lud. refert tractantem de presbyte
ro abſoluente in articulo mortis a
caſibus reſeruatis : plane inſinuat
locum Palu.in quarto ſent.diſtinct.
20.q.j.articu.2.quo in loco nihil ad
dit de peccatis,aut cenſuris oblitis ,
& a quibus expreſsim abſolutio da
ta non fuerit.Quam ob rem ego cō
ſtituendos eſſe cenſeo duos caſus.
Primus equidem erit de peccatis ,
atque eorum abſolutione,in quo cē
ſeo veram eſſe Sylueſt.Gabrie.An
geli.Adriani & aliorum ſententiā.
Nam

Nam ſi quis cōfiteatur.peccata ſua confeſsione ſacramentali ei, qui potuit ab omnibus , etiam reſeruatis abſoluere , & per obliuionem omiſerit confiteri peccatum vnum, vel duo ex reſeruatis:obtenta generali abſolutione, cenſetur ita & ab oblitis ſeruatis abſolutus re: vt ſatis ſit ea poſtmodum memorię repetita cuicunque ſacerdoti confiteri , licet is non habeat illis poteſtatem.etenim abſolutio ſacramentalis hanc vim habet, quod & peccata oblita tollit hac tamen lege,ut ſint demum confitenda,ſi memoriæ occurerint. ſecundum communem omniū theologorum ſententiam. Huius autem prioris caſus deciſionē id nondū legi,nec potuit apud Palu.locū inuenire etiam ſi diligenter inquirere curauerim. Secundus caſus verſabitur circa abſolutionem ab excommunicatione.Nam in foro animæ ſi peccator pœnitens oblitus fuerit confiteri aliquod peccatum cuius cauſa eſt excommunicatus , & abſolutio reſeruata, & nihilominus generalē abſolutionem obtinuerit,ab eo,qui potuit ab excommunicatione abſoluere: abſolutus equidem eſt a peccato illo,& ab excommunicatione ea lege , vt id confiteatur cum in memoriam inciderit ſacerdoti ordinario, etiam ſi is nō poſsit ab excōmunicatione abſoluere. Huius concluſionis ratio ex eo deducitur. ꝙ ab illo peccato per obliuionē omiſſo ſacramentalis abſolutio abſoluit & denique ſacerdos ab excommunicatione: ſine cuius abſolutione minime potuit habere locum abſolutio ſacramentalis a peccatis exhibita.atque ita hanc opinionem probare conatur egregius doctor.Azpilcueta in dicto numero 30. hoc ipſum explicans ex Angelo,Sylueſtr.Adriano , & Gabriele , qui in hanc ſententiam inclinant,Nam Palud.& ſi ab eo citetur , non exponit hanc concluſionem,nec hunc caſum explicat. quippe qui loquatur de abſolutione tantum ab excommunicatione,quę in iudicio exteriori ſolet concedi: de qua ſtatim agendum erit. & ſane vbi in hoc ſecundo caſu quis abſoluitur a peccatis,& cenſuris , non eſt cur controuertamus de vi abſolutionis ab excommunicatione:idem tamen reſpondendum eſt quoties qui potuit abſoluere a cenſuris recta intentione , qua proponit a neceſſarijs abſoluere , dixerit ſuper pœnitentem : abſoluo te in nomine Patris & filij , & ſpiritus ſancti : ſiquidem ex hoc a peccatis,cenſuris abſoluiſſe videtur , authore Gerſone.2.part.fol.18.3. col.j.c.cōfeſsio. & fol.eo.col.3.capitul.excommunicationum , cuius deciſionem ad hoc laudat , & exaltat Azpilcueta
13 in dicto numero 30.† Quid autem de illo dicendum ſit , qui pluribus ligatus excommunicationibus abſoluitur ab eo , qui poteſt omnes tollere, non equidem expreſim omnibus nominatis , ſed vel indiffinite, vel ab vna earum alijs per obliuionem petentis abſolutionē omiſsis ? Et quęſtionem iſtam ſecluſa peccatorum abſolutione tractat.Palud.in dict. queſtione quinta poſt Thom. & alios ibi.gloſ. & doct.in cap. cū pro cauſa.iſto titu.& in cap.ex parte.de offic. ordinis cuius capitis tit. apud Palud.vitio librariorū mutatus eſt.nos equidem , vt & obiter difficultatem iſtam expediamus diſtinctè ꝓponemus aliquot cōcluſiones,quid iure verius ſit explicātes.

¶ Prima concluſio excommunicatus vnica tantum excommunnunicatione , pluribus tamen ex cauſis , non cenſetur ab excommunicatione abſolutus , ſi in impetratione abſolutionis cauſam aliquam

quam tacuerit:text. in dict.ca.cum pro cauſa.& capit.officij.ca.ex parte.vbi gloſſ.& doctor. S.Thom.in 4.ſenten.diſtinct. 18.q.ij.articul.v. & ibi Theologi. regia l. 29.titu.ç. part.1.Roman.conſi. 319. quorum opinio vera eſt,quoties cauſa tacita fuit ęque principalis ad excommunicandum:alioqui valet abſolutio: ſecundum Abb.& Henric. in dicto cap.cum pro cauſa doct.in clemen. ij.iſto titu.Felin.in cap.quod ſuper: de fide inſtrumen.ad finem ex quibus ſatis manifeſte colligitur,quā abſolutionem validam eſſe in hoc caſu,ſi cauſa,quę expreſſa non fuerit, minime auertiſſet pręlatum ab ſolutione, licet expreſſim ei foret ſignificata.quod & Palud. ſenſit dicto q.v.col.vlt. tametſi ipſe generaliter rem iſtam diffinierit.

¶Secunda concluſio.Pluribus ligatus excommunicationibus petēs ab excommunicatione abſolui vnius tantum mentionem agens, non cenſetur a reliquis non expreſſis liber etiam ſi indiffinite fuerit ab excommunicationibus abſolutus. Refertur etenim hæc abſolutio indiffinita excommunicationem in petitione commemoratam.ex l.ſi de certa C.de tranſact.gloſſ.in dict.capi.ex parte.& in dict.capit.cum pro cauſa.vbi Anto.Abb.Henri.& Felin. Ancha.in dict.clemen.ij.S.Thom. in dict.articu.v.probatur in eiſdem canonibus, quorum in proxima cōcluſione mentionem fecimus.procedit autem hæc ipſa concluſio,etiam ſi abſolutio ab excommunicatione generalis ſit.nam ad expreſſam, & petitam tantū refertur: propter rationem d.l.ſi de certa.

¶Tertia concluſio. Excommunicatus pluribus excommunicationibus,vnica tantum abſolutionem ab omnibus abſoluitur, ſi omnes fuerint abſoluenti ſignificatæ, & expreſſæ.argumento, l.pluribus.ff.de acceptilat. Et hæc eſt omnium concors ſententia in pręcitatis locis de qua non eſt vlterius controuertendum.

¶Quarta concluſio.Qui poteſt excommunicatum ab omnibus abſoluere excommunicationibus.vnica tantum abſolutione omnes tollit:nō tantum ſibi expreſſam: vbi ſcientiam habens omnium excommunicationum indefinite excommunicatum abſoluerit.hoc ſane ex ipſius abſoluentis mente præſumpta:quēadmodum notat Henri. in d.c.cum pro cauſa. Ioan.in ſumma confeſſorum tit.33.q.120.

¶Quinta concluſio.Pluribus excōmunicationibus ligatus ab omnibus etiam vnica tantum expreſſa in petione,abſolutus cenſetur: quoties q abſoluit ita generaliter abſoluerit, vt dixerit:Abſoluo te ab hac excōmunicatione, & ab omnibus alijs, quibus ligatus es,quarum nec meminer is, nec memoriam habens:ea eīn eſt abſoluentis mens, vt et ad omnes alias excommunicationes velit abſolutionem extendi.ita in ſpecie Heu.& Io.in ſumma confeſ.modo citati adnotarunt.

¶Sexta concluſio,Abſolutio indiffinita ab excommunicatione, exhibita ei,qui pluribus eſt excommunicationibus ligatus,vnica tantum in petitione nominatim expreſſa etiam quo ad alias ſufficit; quoties veriſimili coniectura præſumi poterit,abſoluentem,& à tacitis excōmunicationibus nihilominus abſoluturum, ſi earum ſcientiam habuiſſet.ita viſum eſt Palu.in ſen.4.diſt. 18.q.v.col.pe. verſ.quarta.hę vero concluſiones omnino præmittunt in abſoluente poteſtatem abſoluendi ab omnibus excommunicationibus:alioqui nulla poſſet contingere dubitatio,deinde conſtat, neceſſarium

rium eſſe ꝙ pluribus excommunicationibus ligatus, pluribus abſolutionibus, vel vnica ab omnibus abſoluatur. gloſſ. in d. ca. cũ pro cauſa per text. ibi. & eſt cõis opinio q̃ tenẽt omnes in hac reſolutione citati. ❡Septima concluſio. Abſolutio ab
14 † excommunicatione, obtenta ex falſa cauſa eſt nulla. nec prodeſt excommunicato. probatur in c. officij de ſent. excom. & in d. ca. cum pro cauſa. gloſſ. communiter recepta in d. ca. ex part. de offi. ord. tex. in d. l. 29. tit. 9. part. 1. notant Thomas & alij. in 4. ſent. diſt. 18. q. 2. art. v. nec eſt in hac concluſione aliqua dubitatio, quæ poſſit iure eam improbare aut dubiam reddere, præterquã ꝙ glo. in d. c. ex part. conatur cõſtituere differentiam inter excommunicationem, & abſolutionem in ſpecie huius quæſtionis, vt excommunicatio lata ex falſa cauſa valida ſit et liget: abſolutio uero ex falſa cauſa præſtita minime abſoluat: imo nulla ſit. Prior huius diſtinctionis pars probat in c. j. 11. q. 3. & in his locis, quibus traditur, excommunicationem iniuſtam ligare, validam eſſe, & abſolutione indigere. quod nos tradidimus hac ĩ relectiõe. §. 7. nu. 7. atque in ſpecie de excommunicatione lãte ex falſa cauſa. idem notat glo. in c. j. ſupra iſto tit. verb. propter, quarum opinio communis eſt: ſecundum Curt. conſi. 20. dubio 2. col. 3. notant doct. in dict. cap. ex parte. Poſterior pars conſtat in dic. ca. officij. & ſimilibus. Sed Panor. in dict. cap. ex parte. hanc differẽtiam reprobat exiſtimans, abſolutionem ex falſa cauſa pręſtitam validam eſſe, ſi abſoluens habeat animum abſoluendi: non obſtante cauſa falſa: licet iniqua ſit abſolutio: ſicuti conſtat ex c. venerabilibus. §. ſane. iſto tit. cuius hoc in. §. mentionem fecimus, Rurſus cenſet Panor. excommunicationem ex falſa, et in iuſta cauſa latam minime ligare, ſi excommunicator non habuerit ligandi intentionem: quod pręſumi debet, quia is putabat cauſam verã eſſe, alioqui non excommunicatus ſi ſcire, eam falſam fuiſſe: quod notant & Card. in d. cap. ex part. 4. oppo. Curt. in d. conſi. 20. Fel. in capit. quod ſuper. de fide inſtr. col. pen. qui nullam admittunt differentiam inter excommunicationem & abſolutionem. idem Card. in rep. c. j pendimus. extra eo. tit. nu. 21. quo in loco fatetur, priorem partem huius diſtinctionis ab omnibus receptã eſſe tenet tamen contrariam aſſeuerans excommunicationem latam ex falſa cauſa non tenere, ſed nullam eſſe idem ipſe Card. ſentit in d. c. ex parte tandem Panor. Card. & Felin. in prædictis locis in hanc uidentur cõuenire opinionem, vt diſtinguenda ſit excommunicatio iniuſta ab ex communicatione lata ex falſa cauſa. nam excommunicatio iniuſta ligat, & tenet, donec abſoluatur: ita excommunicatus propter excommunicantis intentionem, non ſic excommunicatio ex falſa cauſa: ſiquidem hęc nulla eſt, nec quenquam ligat ob deficientem excommunicatoris intentionem, & conſenſum ad excommunicandum. qui quidem defectus conſtat ex. l. j. C. de falſa cauſa adiect. legat. l. demonſtratio. §. ulti. ff. de condit. et demonſt. hoc ipsũ ſenſere Hoſt. & Abb. in c. 2. de teſt. cog. quorum meminimus in hoc ipſo. §. verſ. illud uero omittendũ non eſt. idem in abſolutione reſpondendum erit ſecundum horum doctorũ ſententiam. Ego ſane veram eſſe cẽſeo communem opinionem, quę aſſerit, excommunicationem ex falſa cauſa latã validam eſſe, & abſolutione indigere: eo quidem modo, quo & excõmunicatio iniuſta ligat

& abſolutione indiget : quod ſuperius explicuimus.§.7.n.v.& ſequẽtibus . eandem opinionem communem tenet Rota in nouis 399.ad cuius probationem in primis illud animaduerto, ex opinione cõtraria maxime improbari receptiſsimam illã ſententiam, qua traditum extat, excommunicationem iniuſtam ligare & ab ea petenda fore abſolutionẽ. Nam excommunicatio lata ex falſa cauſa, quę tamen errorem manifeſtum in ea ſententia expreſsum non continuat, iniuſta eſt, non autẽ nulla:quemadmodum notatur in c. per tuas. de ſent. excommu.vbi eſt hac de re tex.optimus,quem ita intellexit glo. ibidem communiter approbata.Quod ſi excommunicatio ſecundum acta proceſſus manifeſte falſam cauſam haberet, eſſet notorie iniuſta: & ideo nulla ca.inter cęteras.de re iudic.vbi Abb.& Feli.nu.5.idem Abb.in c. Odoardus. col.vlt.de ſolutio. idem Abb.in ca. ab excommunicato.colum. 3.de reſcript.Syluęſte. verbo.excommunicatio.2.col.2.& Caiet. 2.2.quęſ. 70.arti. 4.quamuis in hoc gl oſſ.in verb.errorem.& ibi Panorm.in dicto ca. per tuas.contrarium teneãt. Igitur ſit ſatis, excommunicationẽ ex falſa cauſa latam, quæ nec euidenter falſa eſt , nec errore expreſſum continet,iniuſtam,eſſe non nullam: & ea ratione ligare donec detur ab ea abſolutio.

¶Secundo eſt adnimauertendum, Excõmunicationem latam ex cauſa,quæ falſis teſtibus probata ſi aut falſis inſtrumentis, non eſſe nullam ſed iniuſtam.hoc enim regulare eſt ꝙ ſententia ita lata ſit iniuſta, licet non ſit nulla.tex.in l.diuus.ff.de re iud.vbi gl.Bar.& doct. gl.in l.qui agnatis.ff.de exceptio.quam ſequũtur ibi doct.communiter,vt fatetur Soc.eam approbans,Fel. item poſt Abb.& alios in c. licet. de proba. nu.35.& ibi glo.verb.opponi.Eãdem opinionem fatetur communẽ eſſe Iaſon in d.l.diuus.col. pen.quã etiam tenet Abb. & alij in c.cũ venerabilis.de exceptio. & licet contrariam ſententiam.quod hęc ſentẽtia ſit nulla,tenetur gl.in d.c.cũ venerabilis.in fi. & ibi Hoſt.ac Dec. nu.31.Cuma.in d.l.diuus.et ibi Zaſius.idem Zaſius lib.i.ſingul.reſpõſi.c.13.Alciat.in l.ſi ex falſis.C.de tranſact.diſputat idem Dec.in d.c. licet.nu.21.quibus ad huius quęſtionis reſolutionem addenda eſt regia l.2.tit.26.part.3.ſatis eſt prędictam communẽ ſententiam admiſſam paſſim fuiſſe:præſertim quia poteſt cõtingere falſitas teſtium, aut ſcripturæ abſque dolo producentis eos in iudicium.

¶Tertio his accedit, quod excommunicatio poteſt ferri ex falſa cauſa teſtibus minime falſis probata : qui quidem memoriæ lapſu, aliaue ratione decipi potuerunt, & falli, exiſtimant tamen ſe verum dixiſſe & verum eſſe eorum teſtimonium quo caſu ſentẽtia dubio procul nulla non eſt licet poſsit dici iniuſta ſecundum rei veritatem: non ſecundum acta cauſæ.

¶Quarto ad hæc facit.Nam & veris teſtibus,aut veris ſcripturis poteſt quis falſa ex cauſa excommunicari, ſi nondum produxerit , nec ꝓbauerit id,ex quo cauſa illa,quæ alioqui contingiſſe præſumitur, & digna excõicatione cẽſetur, vel ceſſauerit,vel iuſtiſsimã excõicationẽ habeat hæc vero excõicatio, quod nemo in dubiũ reuocabit, nulla nõ eſt,imo iniuſta ſcdm acta cauſæ, licet iniuſta ex rei veritate: & tamẽ ex falſa cauſa lata fuit.Eſt igitur attenta communi reſolutione diſtinguendum an excõmunicatio ſit nulla:et tunc non ligat , an ſit iniuſta: et eo

caſu ligat donec abſolutio ab ea fuerit conceſſa: etiam ſi ex falſa cauſa lata fuerit.

¶Quinto, ſi ad vim excommunicationis, vt ea ligare valeat, donec abſolutio detur, eſt inſpiciendus animus, quem ad excommunicandum iudex haberet, ſi certus foret de innocentia excommunicati. nuſquam fere locus erit communi opinioni, quæ aſſerit excommunicationē iniuſtam, quę tamen nulla non ſit, ligare, & abſolutione indigere. ſæpiſſime enim excommunicatio iniuſta eſt: quia iudex vel teſtibus, uel ſcripturis, aut falſa præſumptione fallitur, & ad excommunicandum inducitur; alioqui non excōmunicaturus, ſi certus eſſet de innocentia excōmunicati. & profecto tunc tantum excommunicatio iniuſta ligaret, cum iudex certus de innocentia rei ipſum excommunicaret animo excommunicandi: & tamen in hac ſpecie Felin. poſt Abb. in cap. 2. de reſti. cog. nu. 6. cenſet, nullam eſſe ſententiam excōmunicationis propter manifeſtum errorem iudicis. Quorum opinio falſa, eſt ſi referatur ad iudicis voluntatem quo ad ipſum manifeſte iniquam: procedet tamen vbi error hic eſſet ex actis cauſę admodū manifeſtus: ſicuti. ex ca. inter cęteras. de re iudicata, paulo ante adnotauimus.

¶Poſtremo cōmunis opinio maximam rationem habet ex eo, ꝙ ei cōtraria plurimum detrahit eccleſiaſticæ diſciplinæ: & deinde authoritati eccleſiæ admodū eſſet pernicioſum. quod quiuis excommunicatus ſe liberum ab ea cēſura exiſtimet ea occaſione, quod falſa cauſa deceptum iudicem in eum excōmunicationem pronunciaſſe cauſetur. quod quam ſit iuriſdictioni eccleſiaſticę aduerſum, nemo nō ſuidet. Quibus equidē ad amuſſim examinatis deducitur. Abſolutionē ab excōmunicatione obtentā ex falſa cauſa his modis, quibus diximus, & excommunicationē ex falſa cauſa quandoque pronunciari, validā eſſe: ita quidem vt nulla ſit in hoc differentia inter excōmunicationē, & abſolutionem. quod præter authores ſuperius citatos tenent Rota in nouis 399. ſentit Inno. in ca. ſacro. verb. alioqui. extra iſto titu. pariter enim procedunt excōmunicatio, & abſolutio. c. verbū. de pœniten. diſti. ſ. notat. gl. in c. inferior. 21. diſt. imo abſolutio ab excommunicatione etiam euidenter, & manifeſte iniqua, atque iniuſta. nō erit nulla, ſed tenebit, licet excōmunicatio eſſet in hac ſpecie nulla: quod forta ſsis poterit probari ſimili conclusione, quam de abſolutione prę ſtita poſt apellationē hoc in. §. explicuimus. Igitur hæc ſeptima conclusio tunc vera eſt, cum excommunicatus aliqua ex cauſa ea tacita, & alia expreſſa obtinet abſolutionem, manet enim ex priori cauſa excommunicatus: quia ab excommunicatione lata ea ex cauſa nec bene, nec male fuerit abſolutus. idē erit quoties pluribus ex cauſis excommunicatus, vnica tantum expreſſa impetrat abſolutionem: manet enim adhuc excommunicatus ex cauſa tacita. ita ſane procedunt authoritates ad ſeptimam concluſionem adductæ. quod colligo ex eiſdem locis: itē ex Imola, & Feli. in d. cap. quod ſuper his. de fide inſtru. nu. 13. qui late quęſtionem iſtā examinare conantur.

¶Secundo illud in controuerſiam 15 incidere ſolet. † An confeſſarius electus, ex Iubilęi, uel literarū Apoſtolicarū, quas bullas dicimus, priuilegio, abſoluere valeat pœnitentem ab excommunicatione contracta ex crimine hęreſis? Et quibuſdam

dam fortaſſe videbitur huic ſacerdoti hoc permiſſum eſſe. Nam licet abſolutio ab excommunicatione iure canonico lata contra hæreticum ſit roma. pontifici ſpecialiter reſeruata:tamen in his literis datur poteſtas abſoluendi ab his caſibus, qui ſunt Apoſtolicæ ſedi reſeruati exceptis quibuſdam quorum de numero hæreſis crimen non eſt: idcirco exceptio regulam in cõtrarium firmat.l.quęſitũ.§.denique.ff. de fundo inſtruct.l. nam quod liquide.§. vltim.ff.de penu.legat. Secundo ad hanc partem accedit, quod licet in c.quamuis de.extra eod. titul. permiſſum ſit inferiori abſoluere percuſſorem clerici ab ex communicatione canonis in quibuſdam inibi expreſsis caſibus:in eiſdem tamen obtentum eſt ius abſoluendi permitti inferioribus ab excommunicatione iure pontificio inflictæ aduerſus hęreticos,& alios,quorum abſolutio ſit ſummo pontifici excepta,& præſeruata. Sic notat Abb.in ca.de cætero.iſto titul.Feli.alios allegãs in d.c.quamuis. ob eãdem rationẽ: & propter authoritatem text.in c. eos ,ſupra eo.titu. & eſt communis opinio,vt fatetur eam ſequutus Syl ueſt.uerb.abſolutio.4. dub.4. Ego ſane contrariam ſententiam veriorem eſſe opinor, atque admonẽdos eſſe cenſeo ſacerdotes, ne hæreticos, etiam pœnitentes, & magno cum cordis dolore crimen deteſtantes, ab excommunicatione abſoluãt.mihi etenim viſum eſt, eos quidem ſacerdotes ex his Iubilęis, & bullis nõ habere poteſtatẽ ab hac excõmunicatione abſoluẽdi. quod ſequentibus probabitur.

¶Primum ex eo, quod commiſſio generalis abſoluendi ab excommunicatione, minime comprehendit illam excommunicationẽ,cuius abſolutionem veriſimili coniectura ipſe delegans nequaquam in ſpecie commiſiſſet. quod notat Floren. 3. part.tit.24.c.77.§.j.cui ſuffragatur regula iuris,quę docet,in generali cõceſsiõe nõ venire, ea q̃ quis nõ eſſet in ſpecie veriſimiliter conceſſurus.capit. in generali. de re iudi. iſto lib. vbi.glo.allegat.text. optimum ad præſentem quæſtionem in c.frater noſter.16.q.j.etenim ibi generalis commiſsio facta per Papã Legato non extenditur ad cauſas fidei.Sic in hac ſpecie,quam tractamus,non eſt pręſumendum romanũ. pontificem his generalibus commiſſionibus abſolutionem ab excõmunicatione pro heręſis crimine indicta his delegare, quibus in ſpecie minime delegaſſet.

¶Secundo ad hoc ipſum conducit quod ſcribit Felin.in cap.Apoſtolicę.col.j.de except.referens,abſolutionem ab excommunicatione quacunque, per romanum pontificem conceſſam ei, cui ſit alicuius beneficij eccleſiaſtici collatio:non habere effectum quo ad excommunicationem ex cauſa hæreſis iure canonico impoſitam:quia ea non cenſetur ſublata per pędictam abſolutionem.& teſtatur Feli.ita expreſſim deciſum fuiſſe ab Innocentio VIII.per regulam quandã cancellariæ ab eo ſtatutum.

¶Tertio,etiam ſi in his Iubilęis, & literis quidã caſus excepti ſint, & regulam in contrarium firmam efficiant: tamen caſus illi excepti ad eius ſimiles extenduntur.tex. celebris in c.cum dilecta. vbi Abba. & Deci.de confir.vtili.vel inuti.et in c.ad audientiam.de cleric.non reſid.Bald.per tex.ibi in c. poſt tranſlatio.nem.de renunciatio. Abba.in c.cum omnes.col.vj.de conſtit.glo. in l. j.C. de reuocan.donatio.tradit Alexan.in conſ.145.col.2. lib.7. Felin in c. quoniam frequenter. in

princ.

princip.vt lite non conteſt.& in c. paſtoralis. in princip. de reſcrip. Deci.conſi.284.col.2.Ioan.Lupi. in rubr.de donatio.inter virum & vxor.§.16. nu.10.quod ſi quis in hac controuerſia expenderit caſus, qui excipiuntur in his bullis,& Iubilæis,plane comperiet rationę maiori,& hunc caſum hæreſis ex mēte romani pōtificis exceptū cenſeri.quam ob rem ceſſat prima ratio pro cōtraria opiniōe ſuperius adducta.Non oberit ſecunda ratio ex intellectu cap. quamuis. nam & ſi in articulo mortis nulla poſsit eſſe dubitatio:in alijs tamen caſibus in eodem c.expreſsis.Innocen.Anchar. Card.Abb.& Rauena contrarium tenent aſſerentes, illum text. non procedere in alijs excommunicationibus,quarum abſolutionem Papa ſibi excepit, ſed tantum in excommunicatione lata in percutientes clericum.ſit tamen uera communis,profecto minime poteſt ad hāc quęſtionem adduci.quia illa tractat de extenſione facultatis iure communi conceſſę:nos vero in pręſenti caſu agimus de extenſione priuilegij extra ius cōmune dati: quod plurimum refert: vt conſtat ex notatis per Fortuni. in l. Gallus.§.& quid ſi tantū.ff.de liber.& poſthu. col.70.Feli.in ca. poſtulaſti. de reſcript.nu.13. Oldrad.conſi.9. Panor.in c.ex parte.de deci.& præterea manifeſtum eſt,in d.cap.quamuis.tractari de abſolutione ab excōmunicatione concedenda per inferiorem a principe quoties excommunicatus aliqua ex cauſa iuſta impeditur accedere ad roman. pontificem pro abſolutione obtinenda.unde mirum non eſſet, ſi deciſio illa extenderetur ad omnes caſus, in quibus ad eſt eadem ratio,& datur idem impedimentum.At in pręſenti quæſtione non eſt excommunicatus impeditus ad ſummum pontificem accedere:atque ideo nō ęque procedit argumentatio ex illo cap. adſumpta.Quis autem abſoluere ualeat ab excommunicatione hęreſis cauſa inficta: nos explicuimus in reg.peccatū.2.part.n.5.de reg.iur.

¶ Tertio circa idem dubitatur,

16 † An abſolutio ab excommunicatione,etiam damno ſoluto, & pręmiſſa ſatisfactione, obtenta ex vi Iubilæi,aut bullarum Apoſtolicarum ab ipſo confeſſario in foro conſcientiæ,obtineat,ac proſit excommunicato in iudiciali, & exteriori foro:&,ni fallor,ipſe cenſeo,hanc abſolutionem minime in foro exteriori iudiciali admittendam fore, nec eam excommunicato prodeſſe quo ad exterioris iudicij effectus, niſi in literis Apoſtolicis dictū ſit, quod ea etiam in iudiciali exteriori foro vim obtineat, ac ſi admittēda.Plurimū etenim detrahit authoritati iuriſdictionis eccleſiaſticæ fori exterioris, ſi publice excōicatus & denunciatus,ſecrete per ſacerdotem ab eo ad confeſsionem electū abſoluatur,& ea is abſolutione obtēta ingerat ſe diuinis quaſi in cōtēptum iudicis,qui eum excommunicauit.cui quidem iudici cęngrue ſatisfactum non eſt, etiam ſi excommunicatus,qui iudici parere recuſauit, damnum parti læſæ reſtituerit. Hæc deinde opinio probatur: quia in his Apoſtolicis literis quibuſdam caſibus expreſſum eſt, abſolutionem a confeſſario datam in foro item exteriori prodeſſe,& reū immunem efficere. Igitur in alijs caſibus ab argumento ſpecialis conceſsionis abſolutio tantum in animæ iudicio proderit; cū manifeſtę diſtinguere velit pontifex ſummus forū interius ab exteriori. Ad hęc facit,quod forus conſcientię,& animę plurimum differt a foro exteriori;

riori. ſiquidem plures tradantur paſſim differentiæ maxime in ca. quia plerique. de immunit. eccleſ. c. Fili. de teſta cap. quę in eccleſiarum. de conſtitu. Bar. in extra. ad reprimendā. verb. denuntiationē. ergo abſolutio in cōſciētię foro obtēta nō prodeſt in exteriori iudiciali foro.

¶ Quarto hoc ipſum conſtat vel ex eo, quod abſolutus in animæ iudicio, etiam pœnitentia peracta, poteſt in exteriori foro accuſari, & puniri. gloſſ. in cap. de his. de accuſa. cuius. opinionem ipſe probauit latius lib. 2. variar. reſolut. cap. 10. num. 3. cum prior examinatio in cōſcientię iudicio pręcipue fiat ad pœnitentiam, & ſatisfactionem diuinę offenſæ: poſterior autem ad publicam vindictam, & reipublicę ſatisfactionem.

¶ Quinto his accedit ſtilus vetuſtiſsimus ro. cur. qui obtinet, quod ro. pontifex non conſueuit per Iubilæum, aut bullas confeſſarijs ſacerdotibus committere ea, quæ forum contentioſum concernunt, ſed tantum ea, quæ ad pœnitentię forū, & conſcientiæ purgationem ſpectant. huius ſtili meminit Paul. Pariſius in conſi. 67. num. 22. lib. 4. & deinde Ludouic. Gomeci. in regul. cancell. de non iudicando iuxta formam ſupplicationis q. 14. num. 3. cōmemorans vſum ſacræ pœnitentię apud romanam curiam. Nam quoties petitur quid ad conſcientiæ forum, et iudicium animę interius pertinens: id negotium confeſſario cōmittit, ut id expediat nullis teſtibus adhibitis, literis ſtatim poſt eius perfectam actionem laniandis, & dilacerandis. Nec vlla fit tunc compoſitio cum romanæ curię Datario pecuniaria quidem: quæ fieri ſolet, & fit quoties quo ad iudicium exterius, & contentioſum aliqua diſpenſatio, ſimile ve negotiū in romana curia expeditur. hęc plane Gomecius, vt hinc lector percipiat quid referat, apoſtolicas literas dari quo ad forum animæ, vel quo ad iudiciū exterius, & forū contentioſum. His rationibus animum induxi meum ut hanc opinionem in hac quęſtione probarem facilime admiſſurus cuiuslibet ſaniorem ſententiam, & quę his probationibus exclusis, fortioribus, & melioribus cōſtet. etenim in re dubia nequaquā decet ſemel conceptis opinionibus ita contumaci animo adhęrere, vt doctiſsimorum virorum iudicia recuſare nitamur.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Abſolutio ſimplicem petens an videatur fateri, ſe excommunicatum eſſe?*

2 *Abſolutio ab excommunicatione hominis, a quo poſsit concedi?*

3 *Epiſcopus an poſsit abſoluere excōmunicatū a prælato inferiori?*

4 *Abſolutio ab excommunicatione iuris, & canonis, ab Epiſcopo regulariter dari poteſt.*

5 *Sacerdos parœcialis, an poſsit abſoluere ab excommunicatione maiori lata a iure.*

6 *Abſolutio ab excommunicatione minori pertinet etiā ab presbyterum parœcialem.*

7 *Abſolutio ad cautelam, quando ſit concedenda?*

8 *Abſolutio ad cautelam a quo iudice dari poſsit? & an a delegato Apoſtolico?*

In

§. XII.

IN hoc tandem tractatu de abſolutione excommunicationis breuiter agẽdũ eſt, Quis poſſit iure ordinario ab excommunicatione abſoluere, qua in re duo ſunt examinãda. Primum equidem de excommunicatione maiori: ſecundum de minori. Et ad prioris intellectum diſtinguere oportet abſolutionem ſimplicem abſolutione, quæ ad cautelam cõcedi ſolet, & inde nomen habet: ſicuti iam in hac relectione diſtinximus obiter .§.7. nume. 7. verſi. Quarta concluſio. Eſt enim abſolutio ſimplex ea, quę petitur, & datur ab excommunicatione, quę uel iuſte, vel inique vim habuit, & excommunicatum cenſure vinculo affecit ac ligauit. idcirco neceſſaria eſt omnino, et pręmittit, excommunicationem præceſsiſſe, ac ligaſſe, qua ratione ſolet diſputari,
1 † An petens abſolutionem ſimplicem, videatur fateri ſe excommunicatum eſſe. & idem in eo dubium erit, qui abſolutionem excommunicationis poſtulauit: cũ in dubio ea petitio de ſimplici abſolutione ſit intelligenda: vt in d. §.7. diximus. Et quibuſdam viſum eſt, petentem abſolutione ab excommunicatione non fateri, ſe excommunicatum eſſe. quod probatur authoritate gl. in c. exhibita. de homicidio. verb. veniam. quæ aſſerit, petentem ueniam alicuius delicti non fateri ſe deliquiſſe. quam ſequuntur Abbas, Cardin. & Doct. ibi. idẽ Cardi. et Abb, nu. 22. in c. venerabilẽ. de electio. dicit eſſe ſingular. Alex. in l. j. in princi. col. j. ff. de noui operis nuntiatio. qui et in hac ſpecie abſolutionis ab excõmunicatione idem ſenſere: & tenẽt pręterea Innocẽt. in c. cũ dilectus col. 3. de ordin. cognit. Cardina. in c. perpendimus. col. vlt. iſto ti. Feli. in c. literas. nu. 19. de pręſumptio. idẽ Feli. in ca. Apoſtolicę. de exceptio. col. penult. Rota in antiquis 330. Iaſ. in l. decem. nume. 48. ff. de verb. obligatio. quorum opinio eam rationem habet, quod petens abſolutionem iſtam ex humili corde ad cautelam videatur eam petijſſe propter dubium aliquod, quo eius animus vexatur, an ſit excommunicationis cenſura ligatus: atque ideo ex hoc non debet adſumi eiuſdem confeſsio ad probationem, quod vere ſit excommunicatus: quemadmodum ex proxime dictis apparet. Quidquid autem ſit de hac controuerſia: minime probat hanc opinionem gloſſ. in d. ca. exhibita cum ea tractet de venia, quę petitur ad cautelam: quo quidẽ caſu manifeſtum eſt, petentem hãc veniam nõ fateri ſe deliquiſſe. Imo contrariã ſententiam, quod petens abſolutionem videatur fateri, ſe excommunicatum eſſe: tenent Barto. in d. l. decem. col. vltim. gloſ. verb. poſtulauit. & ibi Hoſt. p eum tex. in d. cap. venerabilem. & poſt eum Imola. idem Imola, Prępo. & Francus in cap. ad pręſentiam. de appel. Ioannes Faber in §. vltim. inſtitu. de ingenuis. quorum opinionem cõmunem eſſe fatetur Præpoſit. in d. capitu. ad pręſentiam. & his primum ſuffragatur text. in dict. cap. venerabilem. qui tamen mihi non ita fortis eſſe videtur, vt quidam exiſtimarunt. Nam præter alias reſponſionis, quæ a Panormi. tradunt, ipſe video in illius capit. reſponſio non cenſeri probatam, excommunicationem ex ſola petitione abſolutionis, ſed ex in[illegible] ritate, quã ipſe r[illegible] refert, [illegible] [illegible]anus pontifex [illegible] adminiculum: & maiorem

iorem

iorem vim commemorat, ipſum reũ cognouiſſe, latam a ſede Apoſtolica excommunicationem dum abſolutionem petijt per nuncium: qua ſi minime negare potuerit: imo cognouerit, quę contra ipſum acta fuerant, & erant plane manifeſta. Secũdo his accedit, quòd liberatio præmittit obligationem. d. l. decem. ca. ad diſſoluendum. de deſponſ. impu. ergo abſolutio ſupponit excommunicationem: & eam petens fatetur, ſe excommunicatum eſſe. Sed hæc ratio non omnino probat: ſiquidem hæc argumentatio procedit a quadam præſumptione, quę iure deducitur ad id, quod contrarium præceſſerat ex eo, quia illud tollitur: nõ quod vere ſemper conſtet, niſi in naturalibus, & certis naturaliter: etenim ſi vere abſciſſa eſt Petro manus, ſequitur omnino, & vere, Petrum habuiſſe manum. At in his, quę natura certa non ſunt, ſed iure inducta, non conſtat argumentatio ex priuatione ad habitũ. niſi præſũptione. liberatio ſiquidẽ inſtituta ẽ ad tollẽdã obligationem: nec tamen naturali certitudine conſtat, eam ſemper fieri obligato, poſsibile ſane eſt, quod facta ſit non obligato. verum quia ius pręmittit eam quo ad tollendam obligationem ad hũc effectum eam inducens: oritur argumentatio pręſumptione quadam ſufficiens, non autem omnino certa, quod liberatus prius obligatus fuerit. ſic denique non eſt probata vere, & plene: ſed pręſumptione quadam iuris excommunicatio ex eo, quòd quis fuerit ab ea abſolutus. ita ipſe colligo ex his, quę late tradidere Bar. & docto. in d. l. decem. Tertio, opinioni Barto. patrocinatur, quod appellatione abſolutionis in dubio de ſimplici eſt intelligendum. glo. in c. capitulum. de reſcrip. cum nos mentionem fecimus in d. §. 7. igitur petens abſolutionem ab excommunicatione, ſimplicem petere videtur: quę tamen non datur, nec dari ſolet, niſi his, qui ſunt excommunicatione ligati. ſed & hæc ratio eandem reſponſionem habet, quam precedens: preſertim quia & ſi verum ſit, ſemel excommunicatum, neceſſario indigere abſolutione: cũ aliter excommunicatio tolli nequeat: non tamen ex contrario ſequitur, abſolutum ab excommunicatione, fuiſſe excommunicatum, etiam ſi abſolutio fuerit ſimplex: cum plerunque ſoleat peti ad tutiorem animę ſalutem, & in dubio, an ſit quiſquam excommunicatus. ca. illud. de cleri. excõ. miniſtran. Quã ob rem ipſe arbitror duo, vel tria eſſe oĩno hic ſeparatim adnotãda.

Primum illud mihi ſatis probabile eſt: Quod per abſolutionem, etiam ſimplicem minime probata ſit excommunicatio. idque verum eſſe cenſeo ſequutus Rot. in antiquis 330. Nam etſi abſolutio neceſſaria ſit ad tollendam excommunicationem, cum vere ea præceſſerit: non tamen hinc aſſumi debet efficax probatio quod excõmunicatio pręceſſerit, ſi de ea non aliter quã ex abſolutionis pręſumptione conſtet.

Secundo obſeruandum eſt: minime fateri ſe excommunicatum fuiſſe, qui obijcienti excommunicationẽ reponderit, ſe abſolutionem obtinuiſſe. hoc probatur ex reg. exceptionem. de reg. iur. & cap. cum venerabilis. de except. non enim fatetur exceptionem obijciens: maxime, quia hic non fatetur a ſe petitã fuiſſe. hoc ipſum in ſpecie notat Bart. communiter recepus in d. l. decem. deinde idem conſtat ex eo, ꝙ per abſolutionem excommunicatio probata non ſit, vt modo aſſeuerauimus.

Tertio,

Tertio ſi quis abſolutionem ſimpliciter petat, aut abſolutionē ſimplicem poſtulet: non videtur vere fateri, ſe eſſe excommunicatum: tametſi ex hac petitione præſumi poſſit quędam excommunicationis cōfeſsio: & quãdoque vera ipſius excommunicationis, ac legitima probatio ex vi confeſsionis expreſſę. etenim vbi quis aſſerat, ſe excommunicatum fuiſſe: dicat tamen iniuſtam eſſe excommunicationē, plane fatetur petens ab ea abſolutionē excommunicatum eſſe: vt ſuperius reſpondimus excommunicatio iniuſta ipſum excommunicatum ligauerit, & cenſuræ vinculo affecerit. At ſi ſimpliciter petierit quis abſolutionem ab excommunicatione, non poterit inde aſſumi certa confeſsio excommunicationis, ſed tantū præſumpta: quæ in rebus maximi pręiudicij probationem plenam abſq; alijs adminiculis non cōſtituet. atq; ita cōtrarias hac in quęſtione ſentētias conciliandas eſſe opinamur.

¶Quis autem poſsit abſoluere ab excommunicatione maiori per ſimplicem abſolutionem: duas cōtinet partes, quarum prior de excommunicatione lata ab homine: poſterior de lata a iure tractabit. In priori
2 ſpecie regula eſt cōſtituenda, † vt is poſsit ab excommunicatione abſoluere, qui eam tulit, vel eius ſuperior, vbi ſuperioris, ac iudicis partes poteſt exercere, non alius, ſic etenim Epiſcopus abſoluet ab excommunicatione per eum lata: vel Archiepiſcopus in caſibus, quibus iuriſdictionem propriam exercere valet inter ſubditos ſuffraganeorum: aut denique ipſe Papa text. in c. per tuas. cap. ſacro. extra iſto tit. c. venerabilibus. in princ. & in totius c. reſponſis. eod. titu. notant ibi docto. S. Thom. in 4. ſenten. diſtin. 19. q. ij. arti. v. & ibi Palud. q. v. arti. 2. late Sylueſt. verb. abſolutio q. j. notab. 2. Hoſti. in ſumma huius titu. §. de excommunicationis abſolu
3 tione. † Imo poterit Epiſcopus abſoluere ab excommunicatione eū, quem prælatus inferior excommunicauerit: & licet iniqua ſit hæc abſolutio data non requiſito ipſo excommunicatore, valet tamen & tenet: quia iuriſdictionem habet Epiſcopus ad abſoluendum, quod notat glo. vltim. in c. cum ab eccleſiarum prælatis. de offic. ordina. quam ſequuntur ibi Abb. Imola, & doct. aſſeuerantes, hanc opinionem communem eſſe. Eandem ſequitur Baldus in l. ſi vt proponis. j. C. quomo. & quand. iud. col. vltim. Iuriſdictio etenim competens in aliqua diœceſi prælato inferiori, ita eſt accipienda, vt minime priuet Epiſcopum ordinaria iuriſdictione, quam habet, ſed ei accedat, vt aiunt accumulatiue, ad hunc effectum, quod prælatus inferior poſsit hac iuriſdictione vti, ſicut & Epiſcopus, ſitque inter eos præuentioni locus. quam opinionem ſenſit, ac præmittit glo. in d. cap. cum ab eccleſiarū prælatis. notant Abb. in c. dilecti. 3. de appellation. colum. 3. & idem Abb. Imol. & Bald. paulo ante citati quorum opinio communis eſt: ut conſtat ex adductis per Felin. in c. poſtoralis. in princip. de offic. ordinar. & fatetur Carolus Ruinus in conſi. 7. nu. 6. lib. 4. cui ſuffragatur tex. in cap. per hoc. de hæretic. iſto lib. & in l. vltim. C. de iuriſdi. omn. iudi. Bartol. per tex. ibi in l. j. C. de offi. præfect. urb. notat. Panorm. in c. cæterum. de iudic. ad idem optimus text. in authen. de defenſor. ciuita. in princi. tametſi aduerſus hãc opinionem communem plures teneant, quos refert, & ſequitur Dec. in d. c. cęterum. nume. v. & Carol. Ruinus in dict. conſi. vij. præcipue opinionem

opiniónem communi contrariã tenet glo.in d.cap.paſtoralis.in princip. Maxime in iuris dictione per preſcriptionem acquiſita. Quidam exiſtimant ex ea gloſ.quod ea cõpetat inferiori prelato, qui præſcripſit, in priuationem,& excluſionẽ Epiſcopi.Quod probari videtur in c.auditis.de præſcrip.vbi Panorm. hoc tenet 2.col idem Panor. in ca. irrefragabili.§.exceſſus.col.j.eum text.ad hoc inducens. de offi.ordi. eandem ſententiam ſequuntur idẽ Abb.& Felin.col.3.in d.cap.paſtoralis.Franc.Bald.in tract. præſcri. v.part.princip.j.part.q.xj.Calder. conſi.2.de preſcript. & tamen etiã in iuriſdictione per præſcriptionẽ quæſita,quod ea priuatiue non competat, ſed accumulatiue, probare conantur.& verũ eſſe cenſent Ioã. And.Hoſt.Anton. & Imol.in d. c. paſtoralis. quorum opinio propter authoritatem tantorum virorũ ſeruabitur in praxi: vt teſtatur Panor.ibi,& profecto magis communis eſt,ſi conſideremus ea, quę tradit Henric.in eo.cap.paſtorolis.tametſi dubioprocul præcedens, ac prior in hac ſententia ſit admittenda, vbi præſcriptio ita fuerit inducta, quod Epiſcopus exercere volens propriam, & ordinariam iuriſdictionem prohibitus ſit a prelato inferiori. Et hęc de inferiori iuriſdictionem habenti,qui tamen prelatus ſit ſecularis. Nam de prelato regulari alia eſt obſeruanda diſtinctio iuxta.tex.gl.& doct.in c.quãto.de offic.ordin. Abb. in c.ſi quis contra clericum in repet.nu.42. & in cap.cum contingat. nu.21.de foro comp. & in c.cum ab eccleſiarũ prælatis.3.col.de offi.ordi.Nihilo minus ipſe dubiam,eſſe opinor opinionem gloſſ.in d. cap.cum ab eccleſiarum prelatis. quo ad abſolutionem excommunicationis: tum propter ambiguam huius principalis queſtionis definitionem: tum ẽt ex eo,quod præuentio cognitionis cauſam ipſam ita deferat ad inferiorem prelatum,vt eo cognoſcente, nulla ſit quo ad eã cauſam apud Epiſcopum iuriſdictio l. vbi cœptum.ff.de iudic. ſic in ſpecie notat Palud.in 4.ſentẽ.diſtin. 18. queſt. v.arti.2.verſi.3.licet opinionẽ glo. aſſerat communem eſſe ſequutus eam Sylueſt. verb. abſolutio. 2.in princip.idem tenet Ioan. in ſumma confeſſorum titulo iſto,q. 94.regia

4 l.4.tit.ix.part.i.j.†Abſolutio uero ab excommunicatione lata iure ipſo pontificio,aut ſynodico petenda omnino eſt apud eum,cui conſtitutio ipſa eam reſeruauerit. Quod ſi ius ipſum nulli abſolutionem reſeruet: tunc regulariter Epiſcopus abſoluere poterit text. celebris in capitul. nuper. iſto titul. quem ad hoc præter alios inibi idem ex eo colligentes , dixere ſingularem , eſſe Car.ibi Barb.in ca. 2.de ſolut. & in c.2.col.v.de offic.delegat.notat Abb.in ca.graue.colum. vlti.de præb.late Felin.in ca.paſtoralis.§. præter ea.de offic.ordina.idem Felin.& Deci. poſt Abbat.in ca.at ſi clerici.§. vltim. de iudic.notant & alij plures, quorum meminit Henric.Bottæus de Synodo 3.par.arti. v.Et procedit hęc communis opinio etiam in excommunicatione lata per conſtitutionem inferioris confirmatam , tamen per romanum pontificem:nam & ab hac poterit Epiſcopus abſoluere,quod manifeſta ratione deducitur.Siquidem poteſt Epiſcopus abſoluere ab excommunicatione lata per canonem romani pontificis:vt in d. c. nuper apparet: Igitur & ab ea: quæ lata ſit per conſtitutionem inferioris alicuius,etiam ſi ea conſtitutio fuerit confirmata per romanum pontificem,&

ficem.& in ſpecie hanc extenſionē probarunt Bald.in procemio, Rex pacificus.Iaſ.in.l.more.col.6. ff.de iuriſd.omn.iud. Henri.in c. ex frequentibus. & ibi Cardi.4 .oppo. Abb.col.vlt.de inſtitu.idem Card. in d.clem.j.§.ſi quis.q.v.de reb.eccleſ.Feli.in d.§.præterea.Quorū ratio communis eſt, & in hoc tendit quod cōfirmatio romani pontificis nō tollat ordinariā iuriſdictionē c. j.& 2.de cōfir.vti.vel inu.Nec obeſt gl.in d.c.ex frequentibus.verb. confirmantes. vt ſtatim apparebit.

Secundo iſthęc regula,quæ in d.c. nuper.traditur,etiā obtinet in excō municatione lata per hominis,&iu dicis ſentētiam , quæ generalis ſit. Etenim abſolutio poteſt ab Epiſco po dari, ſi non fuerit alteri reſeruata,Quod in ſpecie adnotauit Imola in d.c.Graue.col.4.de præben.licet ſit ſententia lata per romanum pon ficem:quia cum generalis ſit,in plu ribus æquipollet canoni,& ſtatuto: ſicuti explicatur in cap. a nobis.j. extra iſto titu.idem quod Imola te nent Henric.in d.cap ex frequenti bus.Idem Henri.poſt Hoſti.& Io. Andr.in capi. excommunicamus.j. de hęre.Quibus ſuffragatur tex.in d.cap.ex frequentibus quo in loco glo.vltim.ſenſit contrariū:quaſi ue lit, non poſſe abſolutionem in hoc caſu dari ab Epiſcopo,niſi ſpeciali ter ea ſit Epiſcopo permiſſa:quēad modum in eo capite expreſsim per miſſa fuit.& pręterea Abb.in dict. c.graue.Cardi.in d.cap.excommunicatus. & Felin. in d.§. præterea. hanc opinionem, quam Imola tenuit, falſam eſſe cenſent tenentes, Epiſcopum non poſſe abſoluere ab excommunicatione lata per generalem ſententiam hominis.idem notat Caietan. in verb. Abſolutio ab excommunicatione. & Ioann. in ſumma confeſſo,libr.4,titul,33.quęſtio. 86. Mihi potius placet prior ſententia ob generalem permiſsionem text. in dict. capitul. nuper. Et quia admodum ſimilis eſt generalis ſententia ſtatuto , aut Epiſcopali conſtitutioni. Nec vrget authoritas gloſſ. in dict.capit.ex frequentibus. ea etenim procederet, quando excommunicatio fuit lata ab homine , & confirmata per romanum pontificem . quia ab ea Epiſcopus abſoluere non poterit, nec quiſquam ipſe excommunicator : atque ita intellexere illam gloſſ. Panor. ibi.colum. vltim.Roma. in conſil.187.& Felin.in dict. .§.præterea. a quibus libenter quæ ram,an loquātur in excommunicatione lata per hominis ſententiam ſpecialem : & huius abſolutio ſiue ſit per Papam confirmata , ſiue non, ad neminem pertinet præter excōmunicatorem. Aut loquūtur in excommunicatione lata per generalem ſententiam hominis : & tunc parum oberit poteſtati Epiſcopi ordinariæ confirmatio romani pon tificis.Nam ſi vero eſt opinio Imolę,ſicuti poteſt Epiſcopus abſoluere ab excommunicatione lata per ſtatutum confirmatum a romano pōtifice: ita poterit ab excommunicatione lata per generalem ſententiam hominis ab iſpo Papa con firmatam:cum hęc ſimilima ſint.Id circo parum cōfirmatio romani pō tificis hac in ſpecie operabitur:ſiue ſequamur opinionem Imolæ: ſiue cōtrariam.Qua ratione ſupereſt,ꝙ omiſſa opinione glo.in d. capi. ex frequentibus. ibidem eſt text. ſatis vrgens pro Imolæ opinione. Et fortaſsis confirmatio Papę in ſententia ſpeciali hominis hunc habet effectū. ꝙ tunc minime admitti debeat dubia ſententia gl.in d. c.cum ab eccleſiarum prælatis. cuius paulo ante meminimus.

❡Tertio hæc regula communis
adeo vera eſt, vt Epiſcopus tantū
poſsit abſoluere ab excommunica
tione iuris abſolutionem minime
reſeruantis, † quod ſacerdos pro-
prius curam animarum habens ne-
quaquam valeat hanc abſolutionē
a maiori excommunicatione conce
dere: ſicuti notat gloſſ. communiter
ibi recepta in c. 2. de pœnit. & re
mi. iſto lib. tex. optimus in clem. j.
de priuileg. in princ. & in extraua.
j. §. obſeruent. eo. titu. de priuileg. in
ter communes. Panor. & Feli. in c.
ij. & in c. Nuper. extra iſto tit. Fe-
lin. in d. cap. paſtoralis. §. præte-
rea. col. 3. Imola. in cap. ab excom-
municato. col. v. de reſcript. Quo-
rum opinio plures authores habet
ex iuris pontificij profeſſoribus.
quos præter Felin. refert eos ſequu-
tus Henri. Bottæus in tract. de ſyno
do 3. part. artic. v. idem ex theolo-
gis tenet Biterrē. in opere de excō-
municatione, et interdict. Durādus
in 4. ſenten. diſtin. 18. q. 4. arti. 2. &
Palu. ibi. q. v. art. 1. Biterrenſem ſe-
quutus idē tenet in excommunica-
tione lata per canonem concilij ge-
neralis, aut romani pontificis. Huic
opinioni adſtipulatur quod abſolu
tio excommunicationis ad iuriſdi-
ctionem fori exterioris pertinet: vt
conſtat: quam ſacerdos curam ani-
marum habens nequaquam exer-
cere poteſt: cum ea careat omnino.
Nam pari iure cenſeri debent excō
municatio, et abſolutio. ca. verbum.
de pœnit. diſtinſt. j. igitur & abſolu
tio non poteſt competere ab excō-
municatione ipſi ſacerdoti curam
animarum habenti: vbi de maiori
excommunicatione agendum eſt.
Contrariā ſententiā in ſpecie tenēt
Innocent. & Hoſti. in d. cap. nuper.
S. Thomas in 4. ſenten, diſtinct. 18.
q. 2. arti. v. Sylueſt. verb. Abſolu-
tio. 1. q. v. Ang. eodē verb. §. 2. Io.
in ſumma confeſſor. lib. 3. tit. 33. q
85. eſt cōmunis opinio, ut fatetur eā
ſequutus Io. Maior in diſt. 18. q. 2.
dub. 3. quorū ea eſt roſolutio, vt ab
excōmunicatione lata iure pontifi-
cio, vel epiſcopali, ēt ſi maior ſit.
poſsit ſacerdos parœcialis abſolue-
re, niſi fuerit in ſpecie alteri reſerua
ta. idem probat Paluda. in excom-
municatione lata per Epiſcoporū,
& aliorum quoruncūque inferiorū
conſtitutiones. Huic opinioni pluri
mū accedit tex. in c. nuper. nam etſi
ea reſponſio loquatur in abſolutio-
ne ab excommunicatione minori:
attamen ratio generalis illius tex.
probat, parem eſſe poteſtatē abſol-
uendi ab excommunicatione iuris,
Epiſcopi ſcilicet & presbyteri cu-
rā animarum habentis, vt ſi abſolu
tio a iure non ſit alicui expreſsim
reſeruata, competat Epiſcopo, vel
presbytero parœciali. vnde cū par
ſit ratio, cōſtat, presbiterū parœcia
lem poſſe vt Epiſcopus poteſt ab-
ſoluere ab excommunicatione ma
iori lata per canonē, etiam pontifi-
cium nulli reſeruantem abſolutio-
nem præſertim, quod ab illius ca.
reſponſo deducitur, & non aliunde
cōmunis Panor. et aliorum opinio.
ideo in rigore diſputationis ſatis de
fendi poterit hęc poſterior theolo-
gorū ſententia: tametſi communis
praxis priorem receperit: & poſsit
contendi. tex. in d. cap. nuper. intel
ligendum fore in abſolutione ab ex
comunicatione minori quo a ſacer-
dotē parœcialē, & quo ad Epiſco-
pum in abſolutione ab excomuni-
catione maiori propter diſtinctio-
nem iuriſdictionis.

6 ❡Excōmunicatio † minor regu-
lariter tollitur abſolutione ſacerdo
tis curam aīarum habentis: & qui
proprius eſt ipſius excommunica-
ti presbyter. tex. in d. ca. nuper. qui
eſt intelligēdus de excōmunicatio-

ne minori lata a iure ipſo, etiã põtificio ſedis apoſtolicæ. Quę quidem opinio communis eſt in d.c. nuper. notat poſt alios ſummarum authores Syluest. verb. Abſolutio. 1. 2. no tab. & alij, quorum meminit Henric. Bottęus in tracta. de ſynodo 3. parte. arti. v. idem reſponderunt S. Thom. in 4. ſent. diſtin. 18. q. 2. art. vlti. & ibi cæteri theologi. Illud uero eſt obſeruãdum, an poſsit ab excommunicatione minori lata a iure abſoluere ſacerdos quilibet etiam ſi is non ſit proprius ipſius excommunicati parocus? Nam Caietan. in opuſculis. q. vnic. de miniſtro pœnitentię in hanc inclinat ſententiam, vt exiſtimet, alium quam ſacerdotẽ parœcialem abſoluere non poſſe a minori excommunicatione, etiã ob peccatum veniale iure indicta. quia abſolutio excommunicationis iuriſdictionem exigit, quam in hunc excommunicatum non habet alienus ſacerdos: licet is poſsit alteri ſubditum a venialibus peccatis abſoluere: vt communis docet opinio. Dein de licet concedamus, quemlibet ſacerdotem ipſo quidem iure diuino, vel humano habere iuriſdictionẽ ad præſtandam abſolutionem ſacramentalem a veneialibus peccatis, quod concedendum eſt: non inde ſequitur neceſſario, eundem habere iuriſdictionem ad tollendam excommunicationẽ minorem propter venialia peccata inflictam. Differt etenim multum abſolutio ſacramentalis peccatorum venialium abſolutione excõmunicationis minoris: quę ſacramentalis nõ eſt, & vinculum tollit diſtinctum a peccatorum, etiã venialium culpa, & nexu, ſicuti & abſolutio a peccatis mortalibus ſatis differt ab abſolutionẽ excommunicationis maioris cum abſolutio ab excommunicatione requirat iuriſdictionem fori exterioris; abſolutio autem a peccatis exigat tantum iuriſdictionem fori interioris, et animę. Quibus equidem rationibus cõmunis ſententia admittenda videtur adhuc in abſolutione ab excommunicatione minori, quę peccati venialis ratione ligauit excommunicatum, ut is non poſsit abſolui ab alio ſacerdote, quã eo, qui proprius ſit, quod etiam comprobatur ex eo, quod frequentiſsime minor excommunicatio iure indicta eſt ob venialem culpam. vt notatur in ca. ſacris de his, quę vi. Et tamen hæc regula communi omnium conſenſu conſtituta eſt, quod ab excommunicatione minori lata a iure abſoluere non poſsit quilibet ſacerdos ſed tantum is, qui curam animarum habet, & parocus eſt ipſius excõmunicati. Nec me latet, Martinum Azpilcueta virũ qualibet laude digniſsimũ, Caietani opinionem improbaſſe in cau. placuit. de pœnitent. diſtin. 6. nume. 25. ratione profecto ſubtili, quam lector perpendeat neceſſe eſt, vt in hac cõtrouerſia iuſtiorem, ac veriorem ſententiam eligat.

¶De abſolutione excommunicationis, quæ ad cautelam dari ſolet, illud eſt prænotandum, quod allegans, ſe iniuſte fuiſſe excommunicatum, plane fatetur, excommunicationem eum ligaſſe: & ideo non eſt audiendus, donec abſoluatur: ſimpliciter quæ abſoluitur ſeruata Iu-
7 ris pontificij forma. At † qui allegat, excommunicationem nullam fuiſſe, quia lata poſt appellationem, aut errorem manifeſtum habere, & petat abſolutionem ad cautelam, abſoluendus equidem eſt non ſimpliciter, ſed ad cautelam. hæc probantur in cap. ſolet. ſup. iſto. titu. & notantur in cap. per tuas. extra eod. & in cap. cum contingat. de offici. dele. conceditur autem hæc ad cautelam abſolutio ex quadam iuris

benignitate, & gratia: cum excommunicatus, abſolutionem minime petat ſimplicẽ humiliter confeſſus, ſe excommunicatum: imo potius negat excommunicationem: atque ideo rigore quodam non erat abſoluendus, ſed admittendus ad probationem eius, quod allegauerat: ſicuti probatur in d. c. cum contingat. & in d cap. per tuas. quo in loco aſſerit Summus pontifex, apoſtolicam ſedem conſueuiſſe, hunc ad cautelã abſoluere. Sed iam hæc benignitas ſedis apoſtolicæ ordinaria eſt: vt conſtat in dictis conſtitutionibus. & in ca. venerabilibus. §. ſed ſi ex cauſa. iſto titu. quam ob rem breuiter hoc in loco ad hanc quęſtionem aliquot adnotabimus.

¶ Primum: non tantum eſſe abſolutionem ad cautelam concedendã, cum excommunicatio dicitur nulla ex cauſa erroris intolerabilis, vel ex eo, quod lata ſit poſt appellationem legitimam: ſed & quoties nulla dicitur ex defectu iuriſdictionis, aut ex alijs ſimilibus cauſis, quæ nullam efficiat excommunicationis ſententiam: cum eadem ſit ratio ſecundum Io. And. Domi. 2. colũ. & Franc. v. in d. cap. ſolet. & eſt communis opinio, vt fatetur Abb. in c. apoſtolicę. de exceptio. col. pen. vnde dicens, excommunicationis ſententiam nullam, et petens abſolutionem hanc ad cautelam, non tenetur in ſpecie cauſam nullitatis exponere: quemadmodum notant Dómi. & Franc. col. v. in d. cap. ſolet. ſenſit Rota in antiquis 60. Quod ſi excommunicatus allegauerit iuriſdictionis defectum in iudice ordinatio ratione exemptionis: nõ eſt ita facile danda abſolutio ad cautelam, niſi prius exemptio aliqua ex parte probetur ſaltem ſemiplena probatione: quod, nec iudici ordinario paſsim illuſio ſiat: tenem Innocent. Domi. & Franc. col. v. in d. cap. ſolet. Rota in nouis. 308. & in antiquis. 115. attamen licet tempore, quo petitur abſolutio ad cautelam non ſit neceſſarium cauſam nullitatis exprimere: oportet tamen, eam in ſpecie nominare. vt detur abſolutio: quod Francus notat, & conſtat. quia nullitatis cauſa in vniuerſum eſt aliquo modo probanda, vt detur abſolutio hęc ad cautelam ſaltẽ quoties allegatur, appellationẽ præceſſiſſe. debet enim ſummarie cognoſci, an appellatio excommunicationem prçceſſerit, licet non ſit neceſſaria iuſtificatio appellationis ſecundum Abb in d. cap. per tuas. iſto. tit. Ioan. And. 2. col. Francum. v. poſt. alios in d. c. ſolet, & Feli. ca. Apoſtolicæ. pe. col. de except. tex. ad idem optimus in d. c. venerabilibus. §. ſed ſi ex cauſa. &. §. vlti. vbi eſt text. ad hoc elegans. Nec enim eſt abſolutio iſta ad cautelam temere concedenda: imo prçmitti debet cognitio illius cauſæ, quę ab excõmunicato allegatur, vt nulla ſit excommunicatio. præſertim vbi dicitur, excommunicationem latã fuiſſe poſt appellationem. nec ſufficit ad effectum abſolutionis ad cautelam, quod vnius teſtis teſtimonio probetur, appellationem præceſsiſſe ipſam excommunicationem: vt notat Aegid. a Bella Mera in deciſ. 91. nec iuramentum ipſius appellantis, niſi eo caſu, quo iudex excõmunicator aſſeuerat, ſe non credere appellationem pręceſsiſſe excommunicationem: & tamen paratum eſſe dare abſolutionem, ſi ita ſit, quod poſt appellationem excommunicauerit: ſic notat Felin. in d. c. Apo. num. 19. de except. poſt Aegid. a Bella Mera deciſ. 386. Sane quoties appellatio ab interloquutoria fuerit interpoſita, & per appellantem petatur apud iudicẽ ad quẽ abſolu-

abſolutio ad cautelam, erit proban-
dũ plene, quod appellatio excõmu
nicationem præceſſerit: licet nondũ
conſtet ipſius appellationis iuſtifi-
catio, quod apparet in d.c. venerabi
libus.§. vlti. & eſt cõis opinio: qđ
ſi appellatum ſit a ſententia diffini-
tiua, tunc excõicatus allegãs excõi
catione nullam: quia præceſſerit eã
appellatio: non tenetur hoc plene
probare ad obtinendam abſolutio-
nem ad cautelam. ſiquidẽ ad ipſam
excõmunicationis nullitatem ſuffi-
ceret hæc plena probatio: ſed erit
ſatis, quod ſummarie, & ſemiplene
probetur, appellationem præceſſiſ-
ſe. & idem arbitror vbi tractetur
de quacunque alia cauſa nullitatis,
ex cuius ratione petatur abſolutio
ad cautelã: atq; ideo quod diximus
de exemptione minime erit ſpecia-
le, ſed plane ordinarium.
¶ Secundo eſt inquirendum quis
8 † poſſit ad cautelã abſoluere? Et
romanus põtifex in d.c. ſolet. hanc
abſolutionẽ reſpondet dari poſſe a
ſuperiore ipſius excommunicato-
ris, ad quẽ delata eſt cauſæ contro-
uerſia per appellationẽ. Poterit &
ipſemet excommunicator abſolue
re ad cautelam: ſecundum Hoſtien.
Io. And. & alios in d. cap. per tuas.
Domi. & Franc. in d.c ſolet. col. 2.
quod non licebit alicui iudici, etiã
iuriſdictionem habenti ordinariã,
niſi ſit ipſemet excommunicator,
eiusue ſuperior cogniturus de appel
lationis cauſa: vt ipſe Domi. colũ.
v. & Fran. c. in ſpecie adnotarunt.
qua ratione hoc erit omnino ob-
ſeruandum ad intellectum gloſſ. in
capit. cum ab eccleſiarum prælatis.
de offic. ordin. cuius in hoc. §. paulo
ante meminimus. Iudex vero dele
gatus, et ſi ſit datus a principe ad ap
pellationis cognitionem, & deci-
ſionem, non poterit abſoluere ad
cautelam. hæc enim abſolutio ex-
traordinaria eſt, & gratia quadam
ſedis Apoſtolicæ inducta capit. per
tuas. iſto titul. Igitur non eſt cuicũ
que iudici permittenda. niſi a iure
ſit in ſpecie permiſſa. Nã abſolutio
ſimplex ab excommunicatione cõ
petit delegato: quia tunc excom
municatio non dicitur nulla. At
vbi excommunicatus allegat ex
communicatoinem nullam eſſe, iure
ordinario abſolutio danda non eſt,
niſi prius conſtet excommunica-
tionem nullam eſſe. idcirco cum
abſolutio ad cautelã ſit, extraordi-
naria, & a iuris pontificij regulis
aliena, permiſſaque ex gratia: non
videtur cuilibet iudici data pote-
ſtas eam concedendi. atque ita hãc
opinionem veram eſſe opinantur
gloſſ. in dict. cap. ſolet. verb. per
ſuperiorem Ioann. Andr. Domi.
Franc. & doctor. ibi. Decius, in ca.
præterea. nume. vj. de offic. deleg.
& ibi Felin. colum. penul. idem Fe
lin. in capi. cauſam quæ. nume. 6. &
in capit. cum dilecta. colum. x. de
reſcrip. idem in capit. j. num. xj. vt
lit. non conteſt. Iaſon. in 2. colum.
2. & ibi Dec. ac Cur. Iunior, colum.
j. ff. de iuriſdic. quorum opinio com
munis eſt. contraria tamen potius
placet Archidia. in dict. capit. ſolet.
Abb. & Decio in capit. ad præſen-
tiam. de appellatio. per text. in ibi.
cum reſpondetur, iudicem delega-
tum, cuius in eo capite mentio fit,
habuiſſe ſpecialem commiſsionem
a romano pontifice abſoluendi ad
cautelam. & tamen hæc poſterior
opinio vſu, & praxi recepa eſt.
quo ad iudices delegatos extra ro-
manam curiam de cauſa cogno-
ſcentes: licet datus in romana cu-
ria, vt intra eam cognoſcat, de cau
ſa, ſpeciali indigeat commiſsione
ad abſolutionem ad cautelã adhuc
ex cõmuni vſu: quemadmodũ Ro
ta tradit in antiquis. 810. & ſequẽ.

Felin. in c. veniẽs. de teſtib. col. pe. vnde ſecluſo communi ſtilo prior ſententia verior eſt, & magis communis, quam extendit Oldrad. cõſ. 145. ac Feli. in d. c. veniens. 2. vlti. col. vt nec iudex delegatus poſsit abſoluere ad cautelam excommunicatum ad effectum dicendi teſtimonium. Quo in caſu ipſe potius contrarium tenerem, maxime vbi res non ita bene per alios teſtes probari poſſet: argu. text. in ca. præterea. de offic. deleg. et dict. l. 2. ff. de iuriſdict. omniũ iudic. ſic etenim Ioann. Monach. in d. c. ſolet. tenet, iudicẽ delegatũ poſſe abſoluere ad cautelã teſtes ſibi productos ad effectũ dicendi teſtimonium.

¶ Tertio conſiderandum eſt, non poſſe impediri hanc abſolutionem ad cautelam ex contradictione aduerſarij: niſi is dixerit, excommunicationem latam propter manifeſtã offenſam: quod probare debet intra octo dies, & eo probato non eſt abſoluendus excõicatus, niſi prius realem ſatisfactioem præmiſerit. tex. ſingular. in d. c. ſolet. ſatis tamẽ erit ad impediendam abſolutionem iſtam, quod manifeſta offenſa proponatur, & obijciatur in ipſis interrogatorijs articulis. nec eſt neceſſarium, quod expreſsim libella ſpeciali exceptionis hęc manifeſta offenſa in iudicium deducatur: quemadmodum docet Rota in nouis 326. ita rem iſtam explicans. idem probat Fel. in d. c. Apoſtolicæ. de exceptio. nu. decimo ſeptimo, ipſi autem octo dies currunt, & labuntur continue a momento ad momentum ab ipſo die, quo iudex recepit obiectionem manifeſte offenſæ, abſque alia ſpeciali huius dilationis adſignatione: quod notant Dominic. & Franc. in d. c. ſolet. & Rota in nouis 208. Hæc tãdem prænotare libuit de excommunicationis viribus, vinculo, & effectibus: deque eius abſolutione ad huius rubricę, et capitis, ꝙ ſtatim ſumus expoſituri, apertiorẽ cognitionẽ: multa tamen omiſimus, quod vel ea cuiquam facile obuia ſint, vel nos breuitati operã dantes ipſa præterierint: quę diligens lector pro ſui ingenij captu poterit inquirere, ac mente reponere.

FINIS.

SECVNDA HVIUS RELECTIONIS PARS.

Bonifacius octauus.

ALma mater eccleſia plerunque non nulla rationabiliter ordinat, & conſulte, quæ ſuadente ſubiectorum vtilitate, poſtmodum conſultius, ac rationabilius reuocat, in meliuſve commutat.

VSMMARIVM.

1 ☞ *Alma, ſubſtantiue, & adiectiue: quid ſignificet?*

2 *Mutatio & correctio veterum legum iuſtiſſima eſt.*

3 *Eadem lex humana non omnibus communitatibus, aut ciuitatibus conuenit.*

1 ALmã, hoc † in loco sũmus pontifex appellat eccleſiã: ſanctã incꝑ. Alma etenim Hebræa dictio eſt, & itẽ Latina, authore diuo Hieronymo in Eſaiam cap. vij. quo in loco adnotauit, apud Hebræos A lmam dici virginem non quancunque, ſed abſconditam, ac ſecretam, quæ nuſquam virorum patuerit aſpectibus, ſed magna parentum diligentia cuſtodita ſit, ætatiſque iunioris, & in annis adoleſcentiæ conſtituta. quod pluribus ſacræ ſcripturæ authoritatibus probare idem author conatus eſt ad illius c. intellectũ, & catholicũ Prophetę ſenſum. Latine autẽ ſecundũ eundẽ Hieronymũ Alma ſancta intelligitur adiectiuè. ſiquidẽ alma, vt inquit Feſtus, ſancta, ſiue pulchra, vel alens ab alendo ſcilicet. Seruius item libro 10. Aeneid. ſuꝑ illud. Alma parens Idæa deum: inquit, Alma proprie eſt tellus ab eo, quod nos alat. Abuſiue etiam alijs numinibus hoc epitheton datur. idem Seruius apud Virgilium egloga viij. diẽ almũ, clariſsimum interpretatur. nec tantum hæc dictio referenda eſt ad lucis ſplẽdorem, ſed & ad honoris, nominis, & famæ claritatem, & excellentiã. ſic Iuſtinianus in l. j. C. negotiatores ne militent. lib. 12. Conſtãtinopolim, vrbem Almam appellat Martialis de natali Domitiani libro iiij.

Cæſaris alma dies, & luce ſacratior illa.

Conſcia Dictæum, quæ tulit ida Iouem.

Vtcũque ſit, eccleſia catholica Alma di-

ma dicitur aptiſsime, quod mater ſit piiſsima, quippe quę nos alat verbis ſanctiſsimis nobis exhibens ſacramenta, quę redemptor noſter Ieſus in remiſsionē peccatorū inſtituit noſq; fide ipſius ſanctiſsimi ſaluatoris inſtruat, & muniat: quod ſanctiſſima ſit, ac Chriſti ſponſa virgo, & immaculata, abſcōdita uſq; ad ſponſi incarnationem ſub uelamine prophetarum: quod pulchra, ac decora tot ſanctiſsimorum hominum martyrijs poſt ſpōſi paſsionē, tot bonis moribus inſtitutis, ac propter pulchritudinē reformatis: quod clariſſima ſit lucis ſplēdore, veteris teſtamēti, & Moſaicę legis reſeratis myſterijs, quæ obſcura quidē ad aduentū vſq; ſaluatoris fuere quod in uniuerſum orbē eius inſtitutio, & excellentia prædicatione legis Euangelicæ iam propemodum exierit.

Ex huius autem capitis initio illud plane deducitur, quod apud om-
2 nes celebratiſsimū extat: † nempe, in republica bene, ac ſancte inſtituta poſſe iuſtiſsime mutari veteres leges, quę & iuſtiſsime fuerunt cōditę. idē cōſtat in c. nō debet. de cōſanguin. & affinita. c. ſciēdū. 29. diſt. ca. quia ſancta. §. verum. 63. diſt. & in alijs pleriſq; locis. quibus duo pręter alia potiſsimū obſtare videtur. Primū, lex debet eſſe iuſta. cap. erit autem lex 4. diſt. c. 8. prouerb. Per me Reges regnant, & conditores legū iuſta decernūt. Etenim lex eſſe nō videtur, quæ iuſta nō fuerit authore Auguſtino lib. j. de libero arbitr. c. v. ſed ſi lex vetus iuſta fuit, & eſſe debuit, ut legis nim haberet, quod in ea conſtitutū fuit, iuſtū nidē erit: eius cōtrariū iniuſtū. Igitur noua lex veterē iuſtā corrigens, & cōtrario abrogans inſtitutio iniqua erit: & ideo nulla. Siquidē iuſtū, & iniuſtū cōtraria ſunt: vt inde neceſſe ſit, mutationē veteris legis iuſtę in cōtrariā iniquā eſſe. Secūdo itidē obijcitur, & fit argumentatio. Aut lex vetus iniqua fuit, aut iuſta. ſi iniqua: lex nō fuit, nec eſt, nec legis nomē, ac uim habere debet: & idcirco abſq; tēporū mutatione tollēda eſt, et ſtatim fuit abrogāda. Si iuſta: profecto mutari nequit in cōtrariā, quæ iniuſta nō ſit. vnde hæc poſterior erit omnino, vt iniqua extirpēda ab ipſa republica: cū ei nequaquam poſsit vtilitatem afferre: imo pernicioſa ſit. Tertio ad idem tendit quod lex iuſta fundamētū habet a naturali ratione: quę tamē immutabilis eſt. in prin. v. diſt. §. ſed naturalia. in ſti. de iure natur. ergo lex ſemel iuſte ſtatuta mutari non poteſt.

Nihilominus cōſtituendū eſt in tractatu de legibus, nō tātū permiſſam eſſe in qualibet optima republica legum veterū mutationē: ſed & eam admodū utilē fore, & quandoq; neceſſariam, modo facilis non ſit. Hoc præter authoritatē canonū, quorum modo meminimus, probat Ariſtoteles li. 2. polit. c. 7. ita equidem ſcribens in ciuili ratione non poſſe oīa accurate ſcribi, ſicut nec in alia qualibet diſciplina. Cōſtat etenim primos legum latores quandoq; imprudētes fuiſſe, ruſticos, ac vulgares. ſic & in diſciplinis creſcit hominū vigor: atq; docet experientia plurimas antiquas leges horrendas mutatas fuiſſe cū maxima reipublicę vtilitate: quemadmodū latius notat ipſe Ariſt. in d. c. 6. Haec accedit ſecūdo, quod humanæ rationi naturale eſt, ut gradatim ab imperfecto ad perfectū perueniat. vnde qui primo philoſophati ſunt quędā imperfecta tradiderunt, quæ poſtea per poſteriores perfectius fuere diſcuſſa, examinata, & tradita. atque ideo legum mutatio ex parte rationis ipſius humanæ iuſtiſſima eſt, non tantum ex parte hominum,

minum. Tertio adeſt diuini Auguſtini authoritas lib.j.de libero arbitrio.cap.5.qui aſſerit, legem etiam iuſtam poſſe per tempora iuſte mutari: ſiquidem mutata republica,& eius ſtatu mutari debet & lex: cū mutata tempora varias exigant leges, vt iuſte regatur populus. quod comprobatur euidenter. Nam iuſtę legis officium eſt reipublice vtilitatem cōſtituere,& ſtabilire. hęc uero non aliter poeſt practice conſiderari, nec percipi, quam prius inſpectis,ac perpenſis temporibus ipſis,locis,& gentium moribus: quæ quidem omnia non vbique pari tramite contingere ſolent: igitur non eadem lex vbique,& ſemper iuſta eſt,nec omnibus moribus,locis, & temporibus aptari, aut conuenire poteſt:qua ratione legis mutatio neceſſaria omnino eſt.Quarto ſunt ad hanc rem pulchra Platonis verba, 6.dialogo de legibus.Quæ quidem omnia,inquit,curent, ornentque cori principes,& cum legem cuſtodibus conditores, vt a nobis relicta ſuppleant.neceſſe namque vt diximus,in his pſertim,quę multa par uaque ſunt.nonnulla in prima poſitione legum prętermitti, quę magiſtratus ſequentes vſu rerum commoniti quotannis mouebunt,et corrigent, donec tempus illud aduenerit,quo inſtituta hęc diſcuſſa, & approbata ſufficienter fuiſſe videantur.hæc Plato, qui eleganter libro. 16.ciuili, vel de regno, legiſlatorē ſimilem facit quo ad reipublicæ regimen medico, & nauis gubernatori nam vt hi non ſemper eadem pſcribunt agenda eſſe ad corporis ſalutem,& ad nauigationis tutelam, ſed varia pręcepta excogitant iuxta morbi ſtatum, ventorum,locorū & ſyderum pericula:ita legiſlator, qui rēpublicam adminiſtrat, eiſdē ſemper vti debet legibus; imo varia neceſſe eſt pręſcripta pręcepta, & inſtituta ſecundum temporum, rerum, & locorum viciſſitudines ſtatus, & qualitates: alioqui non recte rem pro vtilitate publica genere valebit. Hanc item legum mutationem iuſtam eſſe probat textus in capitulo vltim,14. diſtinctio.& in dicto capitulo erit autem lex.4. diſtinctione pulcher textus inibi ad notante Baldus in lege vnì.in princip.C.de caduc. tollend. docet eleganter Sanct. Thomas in j.2.quæſtio.97.articul.j.& quęſtio.104.articul.3.Syluęſtr.verb.lex.§.26. & Franci.Patritius de inſtitutione reipub.libr.j.titu.v.ad rationes in contrarium adductus non eſt admodum difficilis reſponſio, quæ magis huius veræ opinionis vires explicabit.

¶ Ad primum igitur reſpondentes fatemur,legē iuſtam eſſe oporteret & item legem veterem, quæ modo mutatur, iuſtam fuiſſe: & ſubinde concedimus, nec iuſtum mutari poſſe,nec iniuſtum ſtatui: & tamē negamus ex mutatione veteris legis, quę tunc iuſta fuerit,iniuſtam nunc conſtitui:ſiquidem determinatio eius,quod iuſtum ſit,ac reipublicę conueniens, ſecūdum hominum ſtatum, & conditionem mutari debet, & poteſt. Etenim, vt decet Sanct. Thomas, rectum ſemper manere debet rectum per ſe, nec id, mutari poteſt: ſed rectitudo, & iuſtitia legis dicitur, & conſideratur quo ad communem vtilitatem, cui non ſemper vna, eadem quę res conuenit: idcirco talis rectitudo mutatur: vt paulo ante dicebamus. & prǽterea non ita cogit argumentatio in his, quæ legiſlatoris iudicio, & voluntati libere cōmiſſa videntur:qualia ſunt multa,q̄ poſſunt libere iure humano ſtatui abſque diuini, & naturalis

ralis læſione, & abſque reipublicæ & communitatis iniuria: eo quidem quod in his minime verſetur ipſius reipublicę ſtatus potiſsima baſis re ctæ adminiſtrationis. Lex enim re gia, quæ permittit parentibus melio rationem erga liberos in tertia, & quinta bonorum partibus, iuſta eſt, & fuit: q̃a non inſurgit ex hoc gra uis, et maxima inter liberos inequa litas, nec iuri diuino aut naturali p̃ iudicium fit, nec reſpublica læditur. Et tamen etiam ſi lex iſta reuoca retur, & tolleretur, nihil iniuſtū fie ret à legiſlatore: cum filij ęqualem partem ex parentum bonis obtine rent, nec iuri naturali derogaretur ex hac veteris legis mutatione, nec reſpublica damnum aliquod inde pateretur. Ad ſecundam ratione ſa tis manifeſta eſt reſponſio, ſi conce damus priorem eius partem, et ne gemus poſteriorem. Nam uetus lex potuit tunc iuſta eſſe: modo autem erit iniqua: quippe quæ pręſenti rei publicæ ſtatui minime conueniat, imo perniciosa, & deinde, vt modo probauimus, quædam ſunt ita libe re legiſlatoris diſpoſitioni obnoxia vt vel hoc vel illi contrarium poſ ſit ſtatuere abſque aliqua reipubli cæ iniuria. Ad tertium ita reſponde mus, quod quęlibet, & habuit ori ginem a ratione vniuerſali, quæ di ctat ratione viuēdum fore, nihil ini quum agendum, aut ſtatuendum. Quod iuris naturalis principium vniuerſale eſt, & immutabile: ſicuti & immutabilia ſunt omnia, quę ex hoc principio neceſſario ſequuntur atque ita nulla lex vnquam ferri potuit, nec poteſt, quæ iuſta ſit, & ideo contraria huic principio iuris naturalis. Sed quo ad particulares actus, & leges ſpeciales conſtat, ali quam legem olim reipublicæ con gruam, & iuſtam modo non conue nire communitati, & ideo iniuſtam eſſe, ac reuocari poſſe. Humana ſiquidem lex qua ex parte ius habet naturale: ſcilicet, ratione viuendum fore, mutari nequit. Sed quo caſu ra tione viuamus, oſtendit mutatio tē porum, hominum, et morum ciuiliū vt eleganter Sanct. Thomas expli

3 cat in d.q.97.art.j. † Ex quibus ap paret, non omnibus communitati bus, rebuſpubiicis, aut ciuitatibus eaſdem leges conuenire, vel vtiles eſſe: tametſi omnibus conueniat, & proprium ſit ratione, & iure ad iu ſtitiæ normam, & regulam inſtitu tas eſſe. qua de re ſunt pulchra Ari ſtotel. verba libro quinto ethicorū capitulo ſeptimo. Simili, inquit, mo do non naturalia, ſed humana iura, non eadem vbique ſunt. Nam neq; reſpublica apud omnes eſt eadem: ſed vna tantum vbique ea eſt ſecū dum naturam, quę optima eſt. Hæc Ariſtoteles, qui vnam eſſe cenſet vbique reipublicam ſecūdum natu ram, quę optima ſit: ideſt, quę natu rali ratione ad communem vtilita tem regitur. Qua tamen rationę p̃ penſa, & obſeruata, non eadem con ueniunt omnibus rebus publicis, ad hūc etenim ſēſū Micha. Ephe ſius locum Ariſtotelis ibidem eru ditiſsime īterpretatur. Qua rōne q̃ ueteres Hiſtoricos legeris, quiq; ua riarū, puintiarū leges expēderit ab initio orbis conditi, vbique conſti tutus, dubioprocul deprehendet, quantum hominibus licuerit varie in condendis legibus de ipſa cōmu ni vtilitate decernere, ac plane ſuo iudicio cenſebit, leges aliquot riſu dignas eſſe, quę ſi illius reipublice ſtatutum omnino neceſſarias fuiſſe illi communitati exiſtimaret.

§. I.

SAne a noſtris dudum fuit p̃ deceſſoribus conſtitutum, vt in terris, ſeu locis eccleſiaſti co ſup-

eo ſuppoſitis interdicto: nulla, certis caſibus, & ſacramentis exceptis diuina celebrētur officia, vel miniſtrentur eccleſiaſtica ſacramenta.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Interdicere quid ſit?*
2 *Interdictum eccleſiaſticum qualiter definiri poßit.*
3 *Interdictus ab ingreſſu eccleſiæ, quod poßit agere, & quæ ſint ei vetita?*
4 *Interdictum eccleſiaſticum decernitur ſæpißime in locum, vel plebem ob unius culpam.*
5 *Interdictum eccleſiaſticum an poſſit ferri ob debitum pecuniariū.*
6 *Interdictum hoc quandoque in locum, quandoque in perſonas pronūtiatur: et quid hoc referat?*
7 *Traditur intellectus ad tex. in c. ſi ſententia, hoc titu. & libro.*
8 *Interdicta ciuitate, an ſuburbia cenſeri debeant interdicta: & inibi late intellect. c. ſi ciuitas. eod. tit.*
9 *Interdictum, quoddam eſt ſpeciale, quoddam generale.*
10 *Excommunicatio, quomodo differat ab interdicto eccleſiaſtico.*

HINC tandē oportet materiam interdicti eccleſiaſtici exordiamur, quid interdictum ſit prænotantes. 1 † Interdicere namque propria ſignificatione eſt prohibere, ac vetare, ne quid fiat. unde apud Iuriſconſultos interdicta paſſim traduntur proprie quidem prohibitoria: vt quidam opinantur. ſed obtentum iam eſt, omnia ſiue prohibitoria, ſiue reſtitutoria, ſiue exhibitoria interdicta appellari: ſicuti author ē Iuſtinianus in principio iuſtitu. de interdict. Quod alibi tractabitur. Nunc enim ad propoſitam cognitionem illud erit ſatis, quod interdicere ſit prohibere, aut vetare re quidem vetita ꝑ ablatiuum frequentius, raro per accuſatiuum: ipſa vero cui fit prohibitio per datiuum caſum expoſitis, & ſignificatis. Paulus ſane Iuriſcōſultus in l. vlti. ff. de penis, dixit, inter dicere alicui arte ſue. Suetoni. in Auguſto. Alteri ob ingratū, & maleuolum animū domo & prouincijs inter dixit. idem Suetonius in Nerone. & cum interdixiſſet vſum Amethyſtini, & Tirij coloris, p̄clulit cunctos negotiatores. quandoque tamē actiue, & paſsiue ſubaudiuntur hi caſus, quod latinæ linguæ auctores paſſim oſtēdunt. Cice. pro modo ſua. Velitis, iubeatis, vt M. Tullio aqua, & ignis interdicatur. Plinius in epiſtolis. Carent enim togæ iure, qui bus aqua, & igni interdictum eſt. Nam, vt obiter hoc ipsū explicemus, Lactantius Firmianus libr. ij. inſtitutionum diuinarum ca. 10. inquit: Ideoque a veteribus inſtitutum eſt, vt ſacramento ignis, & aquæ nuptiarum fœdera ſancirētur, quod fœtus animantium calore, & humore corporentur, atque animentur ad uitam. cum enim conſtet omne animal ex anima. et corpore, materia corporis in humore eſt, animæ in calore. quod ex auium fœtibus datur ſcire: quos craſsi humoris plenos, niſi opifex calor fouerit, nec humor poteſt corporari nec corpus animari. Exulibus quoq; ignis & aqua interdici ſolebat: adhuc enī

vide.

videbatur nefas, quamuis malos ta men homines ſupplicio capitis affi cere, Interdicto igitur vſu earum᷑ re rum, quibus vita conſtat hominum perinde habebatur ac ſi eſſet, qui eā ſententiam exceperat morte multa tus. Adeo iſta duo elementa prima ſunt habita, vt nec ortum hominis, nec ſine his vitam crediderint poſſe conſtare. Hactenus Lactantius, cu ius etiam meminit ad interdictum aquę, & ignis Budæus in l.penu.ff. de donat.int.vir. & vxor. quo in lo co Iuriſconſultus mentionem fecit ſolennitatis nuptialis, quæ aqua & igni fieri ſolebat. Hac igitur in par te interdictum prohibitio quædam eſt diuinorum officiorum: cum iu dex eccleſiaſticus alicui ciuitati in terdicit diuinis officijs. Nā & apud pontificias conſtitutiones conſtat, interdictum prohibitionem eſſe ſub tit.de matrimonio contract. contra interdi.eccle. maxime c.2. & 3.ſic, Cicer. pro Cecinna dixit: Ad quæ interdictum pertineret: id eſt prohi bitio. ſic regia l.14. tit. ix.part.j.in terdictum hiſpane appellat: veda miento. Poteſt autem interdictum hoc eccleſiaſticum decerni quo ad perſonam aliquam ſpecialē, aut ſin gularem: tandem quo ad plures per ſonas, & quo ad locum. idcirco in hunc modum congrue definitur. In

2 terdictum † eccleſiaſticum eſt, ſu ſpenſio a diuinorum, officiorum, ſa cramentorumque actiua, & paſsi ua celebratione, reſpectu alicuius lo ci, vel perſonarum facta, eccleſiaſti ca etiam prohibēs ſepulturā. Quod interdictum hoc ſit ſuſpenſio non poterit negari: id etenim paſsim p batur: maxime in c.non eſt vobis. de ſponſ.c.quod in te de pœnit. & remiſ. & in præſenti conſtitutione. quibus in locis etiam conſtat, non eſſe ſimplicem ſuſpenſionem, ſed q̄ ſuſpendat ab officiorum diuinorum & ſacramētorum celebratione, per ceptione, & collatione: item ab ec cleſiaſtica ſepultura. c. ſi ciuitas. ſu pra iſto titu. quod perſonas afficiat hoc interdictum quandoque, & fre quentiſsime, probatur in c.ſi ſenten tia. & c.is cui. iſto.titu. & de loco eſt ſatis aperta probatio in pręcita tis authoritatibus. Sub hac vero di finitione minime continetur is cui eſt interdictus eccleſiæ ingreſſus.

3 † Nam is optime poterit extra ec cleſiam celebrare diuina officia: ſi cuti notant gloſſ. communiter rece pta in capitul.is cui.ſupra, iſto titu lo.gloſſ.in capi.vltim.de officio.or dinar.iſto libro, Innocent. Henric. column.penultim. Abb. & Feli.nu mer.8.in capitu.ſacro.extra iſto ti tul.quorum opinio communis eſt, & probatur in can.præſenti.v.q.2. Poterit item iuriſdictionem eccleſia ſticam vbicunq; exercere, ea enim ſuſpenſus non eſt.glo.in d.ca.ſacro. verb.interdictum. quam ſequuntur doct.ibi Abb. in cap.ab excommu nicato.col.4.de reſcrip. Franc.poſt alios in ca.j.§.ſi quis.ſupra eodem Ioan.Milis verb.ſuſpenſus. etenim de hoc, cui interdictus eſt eccleſiæ ingreſſus vlterius hic minime diſpu tabimus, quippe qui opinemur, hoc interdictum multum differre ab eo, de quo in huius cap. examinatione acturi ſumus. tametſi & ad interdi ctum ingreſſu eccleſiæ poſsit, ut om nia expendamus, & diffinitio præ dicta commode induci: cum in ea de interdictis perſonis mentio fiat: licet non ita vniuerſale ſit hoc in terdictum ingreſſus eccleſiæ. verū ſiquidem eſt, eum, cui eſt eccleſię in greſſus interdictus, irregularem eſ ſe, ſi intra eccleſiam diuina officia celebrauerit, nec poſſe in eccleſia ſe peliri. dicto capitulo is cui. Poterit tamen is, cui eſt eccleſiæ ingreſſus interdictus eccleſiam, & ingredi, et in ea

in ea orare, tempore, quo diuina of
ficia non celebrantur: ſecundũ Ioã
nem Calderi. in tract. de eccleſiaſt.
interdict. membro. 2. verſicul. nunc
quęritur. Ancha. Domi. & Franci.
in dict. capitul. is cui. ſicut. & de ex
communicato diximus prima hu-
ius operis parte. §. 3. numer. 7. vnde
conſtat, etiam hunc interdictum in
greſſu eccleſię non poſſe diuina of-
ficia inter eccleſiam audire: licet ex
ea auditione irregularis non ſit. ca-
pitul. is cui. ſup. eod titu. Hic autem
interdictus ingreſſu eccleſiæ, ſi pœ
nituerit, poterit ſepeliri intra eccle
ſiam, text. expreſſus in dict. capitu.
is cui. vbi Ioannes Andre. Francus
& docto fatentur, poſſe in articulo
mortis hoc interdictum remitti a
quocunque ſacerdote, vel ſufficere
quod quis deceſſerit cum ſignis con
tritionis, & pœnitentię: vt non ob
ſtante interdicto ſepeliri poſsit in
eccleſia, abſque alia ſollenni inter-
dicti reuocatione, aut remiſsione.
Quod maximum exhibet argumẽ-
tum, prædictam conſtitutionem lo
qui de interdicto ingreſſu eccleſiæ
propter cõtumaciam. quaſi dici poſ
ſit, hunc interdictum ingreſſu eccle
ſiæ poſſe ſepeliri intra eccleſiam,
cum id interdictum in criminis pœ
nam fuerit pronunciatum: ex eo,
quod morte finiatur pœna delicti:
vt in hac ſpecie not. Ioannes Bern.
præſul Callaho. in practica crimi-
nali capitulo 121. ego ſane comper
tum habeo, etiam in pœnam cri-
minis poſſe quem priuari eccleſia-
ſtica ſepultura, ita vt hæc pœna
mortuo ſit inferenda: etiam ſi is,
pœnituerit: quemadmodum, ex
capitu. cum ad monaſterium. §. j. de
ſtat. regu. & capitulo quamquam,
de vſuris. iſto libro. & alijs proba
re conati ſumus libr. 2. variar. reſo
lut. capitul. j. numer. 11. idcirco non
me cogit prædicta ratio, vt hanc ſe
tentiam probem, pręſertim quod ꝓ
pter criminis grauitatem poſsit cor
pori mortui pœna iniungi. capitul.
mulier. 15. q. j. l. ultim. ff. ad leg. Iul.
maieſt. cap. accuſatus §. penult. de
heret. iſto lib. atque ideo non omni
no crimina morte extinguntur quo
ad pœnam corporis fateor tamen,
iudicem eccleſiaſticum, et canonem
alicui interdicentem ingreſſu eccle
ſiæ, eam mentem habere, vt ſi ob
contumaciam hanc pœnam indixe
rit, velit eccleſiaſtica interdicere ſe
pultura, vbi interdictus huius con
tumaci e non pœnituerit: at ſi ob
crimen iam commiſſum, ac remiſ-
ſu n noluerit hunc interdictum ca-
rere ſepultura eccleſiaſtica: ne tan-
ta ignominia & iactura forſan ob
culpam non ita grauem afficiatur.
hunc etenim opinor eſſe ſenſum il-
lius reſponſi in dict. capitul. is, cui.
Hinc apparet, interdictum eccleſia
ſticum in perſonam poſſe ferri quo
ad certum actum, aut quo ad certam
peculiaremque actionem ordinis:
ſi quidem poterit ferri ad hoc, vt
quis interdicatur celebratione miſ
ſarum, ingreſſu eccleſiæ aut collatio
ne ſacramenti pœnitentię. quod no
tat per text. ibi Andr. in capitul. ſi-
gnificauit. de corpore vitiat. Cald.
in tract. de eccleſiaſt. interdict. fol.
v. colum. 2. Dec. in cap. ſane. nume.
4. de offi. de leg. nec video in hac
re poſſe quidquam controuerti: &
ſi omnino ſit hoc memorię commẽ
dandũ quo ad ipſius interdicti vim
& effectũ, ne q̃s exiſtimet ſemper
vniuerſale cõſtitui: & ꝓpterea, vt cõ
ſideramus, qua ratione diſtinguen-
dus ſacerdos ſuſpẽſus ſimpliciter ab
officio a ſacerdote, q interdictus in
greſſu eccl'ię, aut a ia particulari or
dinis ſacerdotalis lctiõe. Prius tñ q̃
diſtinctionẽ interdictorũ eccl'aſticorũ,
et p̃ſcriptã diſtinctionẽ exponamus
4 adnotãdũ ẽ, † Interdictũ eccl'aſtics
decerni

decetni puſſe aduerſus innocentes, & in eorum damnum, ac præiudicium ob alterius culpam. nam licet hęc cenſura, pœna ſit eccleſiaſtica, propric ſpiritualis non eſt, quippe quę animam nõ afficiat, nec priuet communione ſuffragiorum eccleſię ſed tantum ſuſpendat diuinorum officiorum, & ſacramẽtorum celebrationem: quæ quidem ſuſpenſio directe animam non ligat, nec afficit. Quam ob rem probauimus libr. 2. variar. reſolut, ca. 8, nu. 10. poſſe interdictum ferri cõtra innocentes ob alterius culpam: quia hęc pœna ſpiritualis non eſt: licet gl. in d.c. ſi ſẽtentia. verb. interdicti. eam ſpiritualem pœnam appellauerit, eſt ſiquidem receptum poſſe aliquam ciuitatem interdici celebratione diuinorũ officiorum, & ſacramentorum collatione ab vnius culpam; nempe illius, qui dominus loci ſit, & in eo iuriſdictionem habeat temporalem, aut ſecularem tex. in c. non eſt vobis. de ſponſ. c. ſi ſententia. iſto titu. regia l. 14. tit. ix. part. j. et idem erit ob culpam illius, qui in eo loco iuriſdictionem ſpiritualem, & eccleſiaſticam tantum habet: nempe Epiſcopi: ſecundum Archi. in d.c. ſi ſententia. & Domi. ibi. Tancre. Felin. & Dec. in d.c. ſane. ij. de offic. delega. vbi eſt ad hoc tex. elegans, quã uis Card. Abb. & Barb. inibi cenſeant, illum tex. procedere, quoties Epiſcopus temporalis diuinus eſt, loci illius, eiuſque ſecularem iuriſdictionem habens & tamen opinio prior magis communis eſt, vt aſſerit Dec. vij. nota. Sed ob vnius priuati culpam non poſſe totam ciuitatem interdici, nec totum populũ ob tentum eſt. vt notat Ioan. Mona. in c. j. de vſur. iſto lib. Henri. in c. in quibuſdam. de pœnit. Coſmas in pragmatic. ſanction. tit. de interdict. indiſferenter non ponendis, in verb. priuatæ, niſi id fiat ſpeciali commiſsione Romani pontificis, quæ magna cum difficultate ſolet concedi, & in hunc ſane modum, vt primo interdictum decernatur in eccleſiam parœcialem aduerſarij, & ſimul in alteram eccleſiam parœcialem, vel collegiatam: demum creſcente contumacia in duo monaſteria, vel eccleſias collegiatas: deinde non reſipiſcente cõtumace tota diœceſis ſupponitur interdicto: & adhuc illius corde indurato cathedralis eccleſia interdicitur: ſicuti teſtatur Ioan. Staphilæus de literis grat. & iuſt. fol. 156. col. 2. ſcribens, cathedralem eccleſiam nuſquam cenſeri interdictã etiam ſi in totam diœceſim, & in omnes ciuitatis eccleſias ſit interdictum decretum: ex ratione text. elegantis in c. quamuis. §. quanquam. de pręben. in 6. quaſi ille text. probans, in literis ad beneficia eccleſiaſtica nõ contineri eccleſiã cathedralem appellatione eccleſiarum ciuitatis, aut diœceſis: in qualibet odioſa diſpoſitione itidem locum obtinere: quod pręter doct. ibi adnotarunt Compoſtellanus in c. capitulũ verſ. idem quęritur. de reſcript. Oldradus conſ. 185. Rota antiqua. 45. idem Ioã. Staphilęus de literis gratiæ, fol. 61. col. j. Fel. in c. in noſtra. corol. 39. de reſcrip. idem Fel. in ca. poſtulaſti. eod. titu. nu. 4. Ioannes de Selua de beneficio. 3. part. q. 11. qualitate. 21.

¶ Illud vero eſt omnino inquiren
5 dum, † an eccleſiaſticum interdictũ poſsit iure ordinario decerni in aliquam ciuitatem, aut populum ob debitum pecuniarium: nempe ob contumaciam domini, vel Epiſcopi illius loci commiſſam in detinendo æs alienum, & ſic indebito pecuniario non ſoluendo? Nam text. in ca. ex reſcripto. de iureiur. vt ibi notãt Abb. & alij, probat, poſſe ciuitatẽ,

et

& prouinciam interdici diuinis officijs ob contumaciam ipſius domini,vel rectoris commiſſam in nummis,alteri debitis non ſoluendis.nihilominus a Bonifacio VIII.ſtatutum eſt in conſtitutione,prouide attendentes.inter extrauag. communes ſub hac rubrica. Quod interdictum eccleſiaſticum nequaquam decernatur ob debitam pecuniam exigendam. Cuius conſtitutionis meminere Abb.& Fel.in d.c.ex reſcripto. & plerique alij ſtatim citandi: eamque ſeruari iuſsit inuictiſsimus Hiſpaniarum Rex Carolus Cæſ. Pinitæ anno viceſimo tertio ca.11. & rurſus anno viceſimo quinto Tole.c.24. quam ipſe intelligerem nō ſolum interdicto generali decreto in aliquam ciuitatem , aut villam t ſed & in ſpeciali interdicto in aliq̃ eccleſiam e pluribus vnius oppidi, aut ciuitatis,ſunt etenim iudices ſeculares,& Regij quorum miniſterio facilime qui uis cogi poterit æs alienum ſoluere abſque innocentum periculo,& damno, quod prouenit ex his interdictis ? licet Calder.in tract.de eccle.interd.colū.8. Ioan.Andr. Domi.& Fran.in c.p̃ſenti,iſto tit.Fiorent.3. part.tit.26. c.3.col.2.Fel.in c.ſane.2.de offi.de lega.col.2.intellexerint prędictam extrauagantem conſtitutionem in interdicto generali : vt ſecus ſit in particulari:quod poterit decem ad exactionem pecuniæ iure debitæ, ne obſtet tex.in c.3.de pœnis.Qua in re conuenit reipublicæ Chriſtianæ ita moderamen,& medelam adhiberi, ꝙ non temere hęc interdicta eccleſiaſtica , nec paſsim decernantur.c.quæſiuit.de his, quę fiunt a maio.part.c.extat memorabilem Baſilienſis concilij conſtitutio ſeſſione.20. anno milleſimo quadringenteſimo triceſimoquinto , cuius hic meminiſſe libuit,quia illius concilij decreta de fide, & cenſuris, ac beneficialibus cauſis fuere poſt approbata per Nicolaum V. ſummū Romanæ eccleſiæ pontificem,quin & in Pragmatica ſanctione Gallicana expreſsim eandem deciſio vt admodum vtilis exponitur in hunc ſane modum.

℄Statuit hęc ſācta Synodus, quod nulla ciuitas,oppidum,caſtrum, villa,aut locus eccleſiaſtico ſupponi poſsit interdicto, niſi ex cauſa,ſeu culpa ipſorum locorum,aut domini ſeu rectoris,uel officialium:propter culpam autem ſeu cauſam alterius cuiuſcunque priuatæ perſonę huiuſmodi loca interdici nequaquam poſſit authoritate quacunque ordinaria, vel delegata, niſi talis perſona prius excommunicata,aut denūciata,ſeu in eccleſia publica, ac domini,ſeu rectores, vel officiales ipſorum locorum authoritate iudicis requiſiti huiuſmodi perſonam excōmunicatam infra biduum inde cum effectu non eiecerint, aut ad ſatisfaciendum compulerint:qua etiā poſt biduum eiecta recedente, vel ſatisfaciente,mox diuina reſtituti poſsint. hactenus Baſilienſis ſynodus præ oculis ſemper habenda , vt ex ea iudices eccleſiaſtici percipiant quāta cum maturitate concilij ſit eccleſiaſticum ferendum interdictum.

℄His deniq; elucidatis, opportet
6 ex ipſa diffinitione colligere,†quādoque ex generali interdicto perſonas , quandoque locum ipſum diuinorum officiorum celebratione interdici.& hoc ipſum plurimum refert:ſi quidem vbi locus tantum eſt interdictus, illius loci habitatores & incolæ,qui culpabiles non ſunt, poſſunt extra locum illum diuina officia audire, & ſacramenta percipere.tex.qui hoc apertiſsime probat in d.c.ſi ſententia.verſi. cęterum et eadem ratione poterunt in eccleſia

extra

extra locum interdictũ ſepeliri: vt aſſerit Freder. conſi.121.Forſan & hęc Frederici ſententia obtinebit, etiam in ipſomet interdicto, vt extra locum interdictum poſsit is ſepeliri:cum & ſi ob culpam foret eccleſię ingreſſu interdictus, poſſet in loco ſacro ſepeliri, ſi deceſſerit peccatorum pœnitens:iuxta tex.in ca.is cui.eo.tit. cuius paulo ante intellectum adduximus. Quod ſi perſonę fuerint interdictæ, etiam vt ciues alicuius vrbis,non poterunt,dum illius habitationis domicilium habent, diuina officia audire,nec ſacramenta percipere alicubi,licet locus interdictus non ſit:niſi interdicti abſque eorum culpa, tranſtulerint domicilium habitationis in aliã villam,aut ciuitatem: text.ſic intelligendus ſecundum Ancha,Franci. & doct.in d.c.ſi ſententia. verſi.cũ vero ſupra iſto tit. quem & nos in hunc ſenſum explicuimus lib.2.variа.reſolut.c.8.col. vlt.quo in loco ad eius interpretationẽ per tranſennam aliquot tradidimus,quę lector poterit his adiungere.

¶Eſt autem ad hęc animaduertẽdum,ꝙ interdicto clero alicuius vrbis,non intelligitur populus ipſius vrbis interdictus,nec interdicto populo cenſetur clerus interdictus:vnde vno horum interdicto alter ad diuina officia,& ſacramenta eſt admittendus.tex.in d.c.ſi ſententia.in

7 princ.†Quam ob rem erit cautiſsime obſeruandum ipſum interdictũ quo ad eius ſenſum, & verba, quo vere percipiamus ſit ne interdictus locus, an loci homines, & perſonæ,atque ideo ſunt in ſpecie aliquot adnotanda.

¶Primum, ꝙ interdicto clero alicuius eccleſiæ, non cenſetur ipſa eccleſia, & ipſius locus interdictus: imo poterunt diuina officia intra eãdem eccleſiam celebrari.glo.cõiter recepta in d.c.ſi ſententia.per tex. in c.per exemptionem,de priuileg. iſto libro.

¶Secundo hic eſt adnotandum, non cenſeri locum interdictũ,vbi eius communitas,collegiũ,aut vniuerſitas interdicta fuerit, nam perſonæ in hoc interdicto, non locus comprehenditur.Quod perſonę ſint in hac ſpecie interdictæ probat elegantaer text.in d.c.ſi ſententia.§.cũ vero exemplum ponens in populi interdictione,quod locus nõ ſit ex hoc interdictus, probari poterit ea ratione. Quia interdicto loco,perſonæ non cenſentur interdictæ: vt in.§.ceterum.ſub eodem c.ſi ſententia. Ergo ſic e contrario interdictis perſonis,locus non debet cenſeri interdictus,Sic ſane hanc opinionem tenent Ioan.Andre.& Cald.Ioan. Calderini pater in d. c.ſi ſententia. & collector priuilegiorum mendicãtium verb.interdictum.3.§.13.ꝗbus accedit maxime tex.in cap.de vſur.iſto lib.vbi diſtinguitur inter dictum collegij, aut vniuerſitatis ab interdicto locorum aut ab interdictis locis. Hæc tamen opinio dubia ex multis conſtituitur.et primo ex eo,ꝙ ſi vera eſſet,facilime interdicto eccleſiaſtico fraus fieret: cum ſeruari commode non poſſet interdictis excluſis, qui a loco ob eorũ multitudinem excludi non poſſent. Eſt præterea aduerſus prędictã opinionem tex.optimus in c.quod non nullis,de priuileg.vbi probatur,iure veteri communi conſiderato nõ potuiſſe celebrari diuina officia, et interdictis,& excommunicatis excluſis,etiam ianuis clauſis in loco, cuius cõmunitas fuerat interdicta. Igitur conſtat,interdicta communitate alicuius loci, ipſum locum interdictum cenſeri: alioqui poſſet in eo loco celebrari ianuis clauſis ſaltem interdictis, & excommunicatis excluſis:atque ita Freder. de Senis in conſ.188,aſſeuerat,interdicta

commnnitate alicuius loci, non tantum perſonas, ſed & locum ipſum cenſeri interdictũ. cuius obiter nos meminimus in d. cap. 8. lib. 2. variarum reſolu. col. vltim. ſic & in hac quęſtione tutius eſſe, quod & in loco ſeruetur interdictum, & quod locus ipſe iudicetur interdictus, reſpõderunt Calder. de eccle. interdict. fol. 4. col. 2. Fran. in d. cap. ſi ſententia colum. j. Florent. 3. part. titu. 26. cap. 3. col. 3. & Sylueſt. verb. interdictum. 2. q. 8. quorum opinio propter mẽtem interdicentis, & pręſũptam eius voluntatem mihi magis placet, & tutior videtur in eo caſu, quo vniuerſitas, quę interdicitur, generaliter ipſum locum repręſentat, & eum habitat maiori ex parte, nec poteſt commode inde expelli, vt liber maneat locus ad celebrationem diuinorum officiorum, quę difficultas, & eius ratio obtineri quoties ſeculari vniuerſitas interdicitur.

℄ Tertio eſt notandum, populo, aut ciuibus interdictis, ſingularis populi, & ciuitatis perſonas interdictus cenſeri. ꝙ ſatis aperte probat text. in d. capi. ſi ſententia. §. cum vero. cui opponitur tex. in l. ciuibus. ff. de reb. dub. l. ſicut. §. ſi quid. ff. quod cuiuſque vniuer. nomi. capitul. Romana. §. vltim. ſupra iſto titul. quibus ex locis apparet, ciues, & populum vniuerſitatem, quandamq; perſonam fictam repręſentare, non ueram. Igitur illa ficta perſona, quęcunque ea ſit, interdicta eſt: non autem ſingulares vniuerſitatis perſonę. Quod ſi dixeris, hoc procedere quo ad vnius corporis ficti repreſẽtationem: non tamen ex hoc ſequi ſub eo corpore minime contineri ſingulos ipſius vniuerſitatis homines: atque ideo eos cenſeri interdictos: ſiquidẽ ciuitas nihil aliud eſt, quam ipſorum ciuium collectio: ipſoſque ciues ipſam ciuitatẽ, & vniuerſitatem efficere: ſecũdum Card. in c. requiſiſti. de teſtam. tradit Barto. in l. aut facta. §. vlt. ff. de pœnit. Ludou. Luſita. in d. l. ciuibus. col. 6. probat tex. in l. ciuitas. ff. ſi certum petatur. l. ciuitas. ff. quod cuiuſque vniuer. nomi. l. omnibus ciuitatibus ff. ad Trebellianum. teſtis & ipſe Cicero eſt de ſomnio Scipionis, Cætus, inquit, hominum iure ſociati, ꝙ ciuitates appellantur. idem pro Seſtio. Conuenticula hominum, quæ poſtea ciuitates nominatę ſunt. Ariſtotel. item lib. 3. Polit. c. j. dixit, ciuitatem eſſe ciuium multitudinem. Deducam inde, non poſſe ſubſiſtere eiſdem. c. ſi ſententia. alterum reſponſum. dum in. §. cæterum. conſtituti, interdicta ciuitate, locũ ipſum non ciues cenſeri interdictos, niſi eos, qui culpabiles ſint. Qua rõne eſt hac cõtrouerſia notandum, ciuitatem, caſtrum, villam, aut oppidum proprie aſſumi pro ipſo loco ex ratione materię: quia interdictũ eccleſiaſticum cadere & decerni poteſt in locum ipſum prout materię quædam eſt continens ædificia, & alia, quæ neceſſaria ſunt ad hominum habitationem. ſic & in eadem quæſtione populus proprie non pro ipſo loco, nec pro ficta perſona, ſed ꝓ ipſis ſingulis loci habitatoribus in hac eadem parte aſſumitur. Nam licet alias ſinguli de vniuerſitate, nõ faciant, nec conſtituant vniuerſitatem nec quod cõpetit vniuerſitati, competat omnibus vt ſingulis: l. ſed ſi hac. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocand. capitul. qui manumitti tur. 12. quęſt. 2. tamen ab hac propria vniuerſitatis ſignificatione receditur ratione propoſitæ, ac ſubiectæ materię: ne alioqui interdictum in vniuerſitatem decretum inane, ſit, & abſque vllo effectu: quemadmodum aſſerit text. in d. c. ſi ſenten

tiam.§.cum vero.ex quo colligitur ſecundum Franc.ibi,Quod vbi pœnalis conſtitutio, aut diſpoſitio proprie intellecta inutilis foret, erunt verba illius improprie intelligẽda cuius text.ad hoc ipſum meminere Abb.in cap.paſtoralis.2.col.de appel.idem Abb.conſil.32.lib.2.et cõſil.62.colum.1.eod.lib. idem Abb. in cap.veniens, de cognat.ſpirituali.Corſet.in ſingular. dictione,verbum.Nam interdictum latum in populum, aut in aliquam vniuerſitatem,ſi eſſet priore intelligendum, vt perſonam fictam,& repræſentatam afficeret,profecto nullius foret effectus:idcirco decíſum eſt,cenſeri hoc interdictum ipſos ſingulos de vniuerſitate ligare. His accedit ꝙ notant Soc.& Luſita.in dict.l.ciuibus.tenentes legatum factum ciuibus non acquiri reipublicę, quoties reipublicæ legari non poterat, aut legatum ei non conueniebat.ità ſane illud Iuriſconſulti reſponſum ibi interpretantur ipſe Socinus & Ludoui.Luſita.col.6.

❡Quarto hinc conſtat, interdicta ciuitate,villa,aut caſtro,ipſum locũ non eius ciues, aut habitatores interdictos cenſeri. quia ex ipſius actus conditionem,quę dictat,interdictum plerunque loco conuenire, & in eum decerni.non in perſonas deducitur hoc in caſu ad locum,nõ ad eius incolas,eſſe referendum. notat Calderi.in tract.de eccle. interdict. fol.3.colum.4.poſt gloſſ.& doctor. per text.ibi in d.c.ſi ſententia.§.cæterum.notant Card.Abb.& docto. in c.vlt.contra gloſſ.ibi.de exceſ.ꝑlat.idem docet Syluest. verb.interdictum.j.in princip.tradit Fel.in c. Rodulphus.de reſcript.col.j. et 12. verſi.cęterum.& tamen interdicta ciuitate,interdicti cenſetur ciues in ipſius interdicti cauſa culpabiles: quod idem Calderi. notat in dicto 4.column.cui cæteri.hanc materiã tractantes accedere videntur,authoritate tex.in d.§.cæterum.

❡Quinto his addendum erit, inter dicto clero,cenſeri interdictos non tantum clericos ſeculares,ſed etiam religioſos religioſas,et vere conuerſos:ſecundum communem in d.ca. ſi ſententia.Calde.in d.col.4. Flor. in 3.par.tit.26.c.3.& Syluеſ.verb. in.erdictum.2.q.8.

❡Sexto hinc ipſe infero, quod interdicta cathedrali eccleſia,canonici ipſius nõ cenſentur interdicti, ad eo vt extra ipſam eccleſiã poſsint ipſi canonici,non tantum vt ſinguli,ſed & vt collegium celebrare alta voce,& cum ſolennitate: quemadmodum eleganter notat Cardin. in c.vlt.de exceſ.prǽlat.cuius opinionem late ꝓbat Paulus Pariſius in conſ.27.lib.4.

8 ❡Septimo † patet ex iuris pontificij reſponſis,interdicta ciuitate,interdicta itidem cẽſeri eius ſuburbia text.in capitulo ſi ciuitas.iſto titu. cuius deciſionis dubitatio ex eo deducitur,quod appellatione ciuitatis alicuius minime alioqui ſuburbia contineantur.l. nam quod liquide. .§.ſi ita.ff.de penul. legat. l.2.ff.de verborum ſignificat. ſiquidem ciuitas,caſtrum,villa,& oppidum proprie id ſignificant,quod ambitu murorum continetur. Idem præmittit text.in dicto.capitul. ſi ciuitas.vbi doctor.communiter hoc adnotarũt: & pręter eos Abb.& Feli.in dict. cap.Rodulphus.colũ. j. ex quibus hęc diſtinctio colligitur: ꝙ ſi mentio fiat alicuius ciuitatis nomine ꝓprio,& ſubſtantiuo,veniant in eam appellationem ſuburbia,& continẽtia ędificia:ut Roma:Toletum,Pintia,Hiſpalis, & his ſimilia:ſi vero mentio fiat ciuitatis alicuius ſub nomine appellatiuo, & adiectiuo in hunc modum: vrbs Toletana:tunc

tan-

tantum veniat quod murorum ambitu clauditur, quę differentia dedu citur ex dict.l.2.& l.vt Alphenus. ff.de verborum ſignificatione.dicta l. nam quod liquide.§.ſi ita.& hæc eſt communis opinio, quam tenent Ioannes Andreas & Dominic. in dicto capitulo ſi ciuitas.doctor.poſt gloſſ.Azonis in dicta l.2.& Felin. in dicto capitulo, Rodulphus.colū na prima, duobus tamen additis, ꝙ hęc diſtinctio in vltima parte mini me procedat in vrbe Romana,quę etiam his verbis nuncupata cōtinē tia ędificia,& ſuburbia comprehen dit, gloſſator Accurſ. Barto.& alij dict.l.2.maxime Barto. Cœpola, nume.6.quęſti.5. item quod in alijs ciuitatibus procedat prędicta com munis diſtinctio,quoties nomen ap pellatiuum precędit:ſi vero ſequatur hoc ſane modo:in Toletana vr be:tunc etiam continentia ædificia, & ſuburbia contineantur:argumen to ſumpto ex l.ſi communis ſeruus ff. de ſtipula. ſeruo. ſic tenuerunt Azo.Rainerius,& Barto.in d.l.ij. idem Bart.in l. vxorem.§. legauerat.ff.de legat.3. & in dict. l.ſi ſeruus communis. & in l. more maiorum.in fin.ff.de iuriſdict.om.iudic. tametſi Oldra.Dinus & Alberi.in d.l.2.ex Accurſio ibidem, & Bal. in dict.capitu. Rodulphus. colū.pe nul.vtroque caſu velint continentia ædificia, & ſuburbia comprehē di.atque hæc ſolent latius tradi ad multa,quę in ſpecie contingere poſ ſunt in teſtamentis, & in contracti bus,alijſque iuris & priuilegiorum ac beneficiorum principis diſpoſitionibus.Ego tandem vt huius diffi cultatis in genere rationem exponā & aperiam ſenſum in dicto capitu lo ſi ciuitas,pauca hoc in loco ſubij ciam,quibus lector cognoſcere valeat, vnde hæc diſputatio habuerit originem, quæ ve ſit tutior uia ad eius reſolutionem.

℃Primum equidem,etiam ſi,autho re Nonio Marcello, vrbs locum,et ædificia ſignificet:ciuitas autem ip ſorum ciuium collectionem.l.pupil lus.§. vrbis. ff. de verbo.ſigni.l.2. eod.titu.Archid.in capitulo vrbes 80.diſtinctio.adiunctis his,quæ de ciuitate paulo ante diximus quandoque tamen ciuitas dicitur eo ſen ſu,quo locus,& ædificia muris circundata ſignificantur.tex.optimus in d.c.ſi ciuitas.l.ſingularum.C.de ædific.priuat.l.3.§.ſiquis.C.de natur.lib.Bart.& Cœpola in d.l.2.q. 3.nume.11.

℃Secundo adnotare libet, vrbis, aut ciuitatis appellationem his tan tū appellatiuis nominibus expreſſis, id ſolum contineri, quod muro rum ambitu cingitur,ita quidem,ut continentia ædificia minime comprehendantur. probatur hoc in dicta lege 2.& in dict. capitul. ſi ciui tas.idque communi omnium iudicio conceſſum eſt. & notat Petrus Cri nitus li.4.de honeſta diſciplina ca. pitul.9. vbi & ſequentem ſubiūgit aſſertionem.

℃Tertium his adijcitur, quod Ro mæ appellatione,& ſub hoc ſubſtā tiuo,proprioque nomine etiam ſuburbia,& continentia ædificia con tineantur.ita ſane Iuriſconſultus aſ ſeuerat in dict.l.2.& dicta l.vt Alphenus.ff.de uerbo.ſignifica. dicta l.nam quod ſiquidem.§. ſi ita. quo in loco idem probatur in eo caſu quo vrbis Romæ mentio fiat: quaſi idem ſit vrbis Romæ, quod Roma.& hoc itidem eſt apud omnes conſtitutiſsimum.

℃Quartum aduerſus vulgo receptam ſententiam pronunciamus, vr bis Romanæ appellatione, id tantum,quod muris cingitur contineri qua de re authoritas eſt apertiſsima in d.l.vt Alphenus.inquit eīn Mar cel-

cellus li.v. Digeſtorum, vt Alphenus ait, vrbs eſt Romana quæ muro cingeretur: Roma eſt etiam, qua continentia eſſent. ſic Andr. Altia. in d.l.2. huic opinioni palã cõſentit communem improbans.

¶ Quintum hinc, & illud conſtituam: maximum ſcilicet eſſe diſcrimen inter vrbem Romam, & alias vrbes. Roma etenim, & vrbs Roma continentibus ædificijs, ac ſuburbijs finitur, & circunſcribitur: reliquę vero vrbes muris tantum finiuntur. Huius aſſertionis manifeſtiſsimus author eſt Paulus Iuriſcõſultus in dic.l. nam quod liquide. §. ſi ita legetur. ff. de penul. legat. his verbis. Et quidem vrbes fere omnes muro finiri, Romam continentibus: & vrbem Romam æque continentibus. Hęc Iuriſconſultus, qui plane probat, Romæ appellatione ab vſum communem, & excellentiam ſuburbia, & continentia ædificia contineri; quod ſpeciale tenent Gulie. de Cuneo in l.1. §. cum vrbẽ. ff. de offi. prę. quem Bald. refert. in d. cap. Rodulphus. nu. 8. & nihilominus probabilis eſt communis opinio, quæ aſſerit idem eſſe in quacũque alia vrbe, quę tamen continentia ędificia, & ſuburbia habeat, quaſi Iuriſconſultus in d. §. ſi ita velit, ac ſentiat, vrbes reliquas non habere continentia ædificia, nec ſuburbia, & ideo muris finiri: Romam autem & continentibus, ac ſuburbijs limitari: quia illa habeat. ſic iuxta ſenſum iſtum ad facti, nõ ad iuris quæſtionem reſpondet Paulus: & deinde aſſerit, fere omnes vrbes continentia ædificia non habere: quod ei non potuit ita certum & cognitum fuiſſe, vt illud in vniuerſum aſſereret. tandem Andreas Alciat. in d.l.2. hac in parte communẽ ſequutus idem probat in cæteris, vrbibus, quod de Roma a Iuriſconſultis traditum extat. quam ob rem ſequẽtẽ proponimus concluſionem.

¶ Sextum deducitur ex proxime adnotatis. Quod appellatione cuiuſlibet vrbis expreſſo nomine ſubſtãtiuo, & proprio, etiam ſuburbia; & continentia ædificia contineantur. vt quod de Roma diximus, & in alijs dictum eſſe intelligamus. hoc etenim cõi ſententia receptum eſt.

¶ Septimo infertur, denique appellatione cuiuſque vrbis nomine adiectiuo expreſſo, non contineri ſuburbia: ſed tantum id, quod muris cingitur, text. in d.l. vt Alphenus. ff. de verb. ſign.

¶ Octauo, mihi ſatis conſtat, nec aliud poſt perſuaderi, nihil referre ad propoſitam quæſtionem, quod nomen appellatiuum, vel propriũ adiectum præcedat, an ſequatur. nec enim alium ſenſum habet hæc oratio: Toletana ciuitas, quàm illa: ciuitas Toletana. ſiquidẽ nõ ita temere de humanis ingenijs, & iudicijs cenſendum eſt, vt opinemur, poſſe cuiquam rem iſtam ſerio, & mature conſideranti perſuaderi, ſub priori conceptione verborum contineri ſuburbia, & continentia ædificia: at non ita ſub poſteriori. Vana profecto ſunt, & nullius ponderis iſthęc interpretamenta: cum adiectiuum illud Toletana ſiue ſequatur, ſiue pręcedat, ſubſtantiuo acceſſerit demonſtrationis loco. ſic & cõmunem opinionem in hoc Alciat. reprobat. in dict.l.2. nõ obſtat text. in l. ſi communis ſeruus. quia inibi eſt admodum diſtincta ratio ex eo, quod nomina ſecundo loco poſita pertinere videantur ad demonſtrationem tantum: priori vero parte expreſſa cauſæ finali, & principali ſunt tribuenda. Quam ob rem ibi multum refert, quod nomen præceſſerit, proprium, an appellatiuum neç de nomine adiectiuo in eo Iuriſ

conſulti reſponſo tractatur. ꝙ ſatis manifeſtum eſt.

¶Nono, quidquid ſit de hac diſputatione, vere illud eſt tenendum, potiſsime conſiderandam eſſe ſubiectam materiam, ſtatum, & qualitatem, ac conditionem loquentis: vt inde valeamus liquido percipere, quæ fuerit eius mens: an intellexerit ſub ciuitate ſuburbia, & continentia ædificia: an tãtum id, quod muris finitur, & cingitur. hęc enim reſolutio colligit ex his, q̃ Panor. & Fel. tradidere ĩ d.c. Rodulphus. co.j. & 2. doc. ĩ d.l.2. vbi Bar. Cęp. q.2. tex. ad hoc ſing. ĩ d.c. ſi ciuitas.

¶Decimo ex his aperitur vera ratio ad deciſionem dict. capitul. ſi ciuitas. nam licet alioqui appellatione ciuitatis tantum contineatur id, quod muris cingitur nec veniant ſuburbia, & continentia ædificia: tamen interdicta ciuitate, cenſentur & ſuburbia interdicta, ne in interdicto eccleſiaſtico facilime fiat illuſio, quę contingeret, ſi interdicta ciuitate, poſſent diuina officia in ſuburbijs celebrari: quam rationem expreſsim explicat romanus pontifex in dicto capitulo ſi ciuitas cuius ad hoc meminere Abb. & Felin. 2. column. in dicto. capitulo, Rodulphus. Alexand. in dict. l. 2. ff. de verbo. ſignific. Iaſon in l. fina. colum. vlt. C. de ſucceſſ. edict. Abb. in capitul. vlti. de præb. colũ. 2. Socinus & Ludoui. Luſita. in dicta l. ciuibus. ff. de reb. dub. 7. & 8. colũ. Ex quibus patet verus intellectus ad regiam l. vj. titu. 33. part. 7. quæ probat appellatione ciuitatis, ſuburbia contineri, nam licet lex illa velit, hoc eſſe regulare: nihilominus accipienda eſt eius reſponſio in his caſibus, quibus iure communi diximus, appellatione ciuitatis ſuburbia contineri: ne alioqui exiſtimemus per eam conſtitutionem tolli tot Iuriſconſultorum reſponſa. Hinc etiã conſtat, qua ratione procedat quod Panormita. & Felin. in dict. capitu. Rodulphus. ſcripſere tenentes, in materia odioſa, & ſtricta appellatione ciuitatis ſuburbia non contineri. hoc nempe a mente diſponentis attenta ſubiecta materia deducitur: quaſi aliud dicendum ſit in fauorabili materia. vt tunc appellatione ciuitatis contineantur ſuburbia: imo & ipſius ciuitatis comitatus, & vici omnes eidem ciuitati reſpondẽtes, Abb. Imola & Felin. in dict. capi. Rodulphus. Imola & Alexand. in l. ſi finita §. ex hoc edicto. ff. de dam. infect. Imol. & idem Alexan. in rubr. ff. ſolu. matrimo. Socin. conſil. 86. libr. 4. optimus in l. qui ex vico. ff. ad municipal. cui adde Baldus in l. ſi in aliquam. ff. de officio proconſul. & legati. Bart. & Cœpolam nume. 20. in dict. l. 2. gloſſ. in capi. ego Ludouicus. 63. diſtincti. Eſt tamen intelligenda reſponſio text. in d. cap. ſi ciuitas. vt interdicta ciuitate & ſuburbia interdicta cenſeãtur, etiam ſi ſuburbia nõ ſint ſubdita illi dominio, cuius cauſa ciuitas interdicitur: etenim & in hec caſu militat ratio eadem, quę in d.c. ſi ciuitas. expreſſa eſt neque ita licet ciuitas, ſit quoad iuriſdictionem, & temporale dominium ſubiecta illi, cuius culpa interdictum decernitur ſuburbia autem alteri: profecto & hæc ſuburbia interdicta erunt ſecũdum doctor. in dict. capitul. ſi ciuitas. Felin. in dict. cap. Rodulphus. colum. 2. poſt Calder. de eccleſiaſt. interdict. 2. membro, verſicul. circa quod quęro. qui ſubdit idem eſſe, vbi in illa ſuburbia minime haberet iuriſdictionem eccleſiaſticam is, qui interdictum decreuit. Nam ex eadem ratione interdicta ciuitate ſuburbia erũt interdicta, quod eſt omnino notandum. Quæ vero di-

cantur continentia ædificia, & ſuburbia, vt locus ſit huic deciſioni, quam de interdicto eccleſiaſtico Romanus pontifex cõſtituit in d. cap.ſi ciuitas.boni viri arbitrio diſcernendum erit, qui hoc ipſum ex ſitu loci,ex communi loquendi vſu et ex alijs ęſtimabit.gl. communiter recepta.in d.c.ſi ciuitas.

9 ℭ † Interdictum eccleſiaſticum, quod in locum fertur,quandoq; generale eſt, quandoque ſpeciale.Generale etenim dicitur, quoties regnum,prouincia, ciuitas villa, aut caſtrum interdicitur. Speciale autẽ quando in aliquã eccleſiam aut parœciam nominatim decernitur:quẽadmodum probat text. vbi notant Abb.in ca.cum impartibus.de verbo.ſignificatio. Cald.in tract.de eccle.interdi.2.memb. colum.v.Sylueſt.verb.interdictum.j.q.3.ad idẽ text.in capit. cum inter.de conſue. tradidere p̃ter alios Nicol.Plouius in tract.de interdict.j.cõlum.Florẽ. 3.part.titu.26.ca.2. Ioan.in ſumma confeſ.lib.3.titu.33.q.222.Ex quibus infertur, ſpeciale,aut particulare interdictum dici, cum omnes eccleſiæ alicuius ciuitatis interdicuntur:ita vt nihil interſit ſingulariter an generaliter omnes eccleſię fuerint interdictę.Satis enim eſt,quod extra eccleſias in eodem loco poſſint diuina officia celebrari, vt interdictum non dicatur generale: ſicuti in ſpecie volunt Calde.in d.2. membro fol.3.col.j.Floren.in d.capit.2.§.j.& Sylueſt.in dict.quęſ.3. quorum opinio communis eſt.Imo dicetur optime interdictum generale,ſi fuerit populus interdictus, villa, ciuitas, vel oppidum: tametſi in ea ciuitate,villa:vel oppido vnica tantum ſit eccleſia:quod ipſe ex p̃citatis authoribus pręſertim Calder.adnotaui.hęc vero diſtinctio interdicti generalis ab ſpeciali,admodum vtilis eſt ad plura,quę inferius in huius capitis examinatione ſunt ſingulatim explicãda pro eius perfectiori interpretatione.

ℭHis tandem,& alijs, quę hoc in capite adnotabuntur, manifeſte de
10 ducitur,† plurimum differre interdictum ab excommunicatione maiori: quia excommunicatio priuat communione fidelium, tam interiori,quam exteriori. interdictum autem ſolum priuat exteriori diuinorum officiorum auditione, & celebratione, perceptione ſacramentorum,& eccleſiaſtica ſepultura. quæ quidem priuatio multis eſt modis limitata,vt denique minime noceat directe animæ: quemadmodum nocet excommunicatio, quippe quæ damno ſpirituali eam afficiat.notat diſcrimen iſtud pręter alios Ioan. in ſumma confeſſo.3.libr.titu.33.q. 220,ſic & excommunicatio minor ab interdicto differt: cum illa non priuet auditione diuinorum officiorum:nec omnino illorum celebratione: nec ſepultura eccleſiaſtica. iuxta text.& ibi notata in c.ſi celebrat.de cleric.excom.miniſtran. decem autem in quibus conueniant interdictum, & excommunicatio: ac totidem, in quibus differant,tradit Iacob. a canonibus in tract.de iniurijs in parte vltima:quorum aliquot & Calde.tradiderat in tracta. de eccl.interdi.Fel.1.col.j.& 2.itẽ gl.Panorm.& doct.in cap.ad hęc. in vlt.de appellat.& doct. in ca.is cui.§.vlt.iſto tit. Anania in rub.de cler.exc.miniſt.nu.11. Fran.in c.j. .§.pe,ſupra eod.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Ceſſatio à diuinis quod ſit & an ſuſpendatur per appellationem ſequentem et nu 2.*

Irregula-

2 *Irregularis non eſt qui tempore ceſſationes a diuinis celebrat officia diuina. et nu. 4.*

4 *Irregularis ex qnibus actibus quis efficiatur tẽpore iuterdicti.*

5 *Interdictum eccleſiaſticum an ſuſpendi poßit.*

6 *Interdictum eccleſiaſticum, an poſſit ad cautelam remitti?*

7 *Quis poßit interdictum, et ceſſationem a diuinis decernere?*

8 *Que ſacramenta poterant ante conſtitutionem iſtam miniſtrari tempore interdicti? & inibi de infantibus decedentibus abſque baptiſmo.*

9 *Oblati, et conuerſi qualiter differant.*

.§. II.

INterdicto eccleſia-
ſtico admodum ſi-
milis eſt & alia iu-
ris pontificij cenſu
ra, quæ † ceſſatio
2 a diuinis nuncupa-
tur, ea vero eſt ſu-
ſpenſio organorum diuinæ laudis
in aliquem locum decreta. quę qui
dem diffinitio colligitur ex c. irre-
fragabili. §. cęterum. de offi. ordin.
c. ſi canonici. c. quamuis. eod. tit. iſto
lib. c. dilectis de appel. Inn. in d. §.
cęterum. & ibi Fel. Fran. in d. ca. ſi
canonic. Inn. & Pręp. in ca. non eſt
vobis. de ſpon. 4. columu. Calderi.
de eccleſi. interd. fol. 2. colũ. 4. Ab-
ba. in d. c. dilectis. Sylu. ver. interdi
ctũ. j. q. j. ex quibus conſtat, ceſſatio
nẽ a diuinis maxime differre ab in-
terdicto nam licet ceſſatio in aliquẽ
locum decernatur; attamen eſt quid
facti, & tantum indutit ſuſpenſionẽ
diuinorum officiorum, nec reddit,
aut efficit ipſum locũ interdictum.
Interdictum autem eccleſiaſticum
eſt quid iuris: quod pręcitati doct.
fatentur pręſertim Panor. & alij in
d. c. dilectis gl. in pragmat. ſanct. ti.
de pign. cultũ diuinũ. verb. ceſſetur.
¶ Ex quo infert Panor. in c. dile-
ctis. proxime citato col. pe. Ceſſatio
2 nem † a diuinis per appellationem
ſequentem non ſuſpẽdi: quia ſit quid
facti. Interdictum autem eccleſiaſti
cum per appellationem ſubſequutã
ſuſpendi. Hanc differentiam proba
re videntur doct. in d. c. dilectis. &
Gonſalus a Villadiego de irregula.
c. de interdicto. ad fi. eſt tamen eo-
rum opinio in hunc ſenſum accipiẽ
da, vt ceſſatio a diuinis poſt appel-
lationem decreta minime ſit nulla
ipſo iure, cum ad factum pertineat:
& ideo effectum habeat. ſiquidem
non obſtante appellatione nihilo-
minus a diuinis ceſſatur. interdictũ
autem, cũ ad iuris effectus ſpectet,
nullum eſt ipſo iure, ſi appellatione
decretũ fuerit. neo enim potuit Pa.
adnotare quod interdictum per ap
pellationem ſequentem ſuſpẽdatur:
eſt etenim in contrarium expreſſa
deciſio in c. ad hęc in vlt. de appel.
& in c. is cui. §. vlt. ſupra iſto. tit. &
tamen ego non omnino probarem
hanc differentiam inter ceſſationẽ a
diuinis, & interdictum. Nam & ſi
videam, facta ſion poſſe infecta fie-
ri quo ad factum ipſum, & ideo ceſ
ſationem a diuinis poſt appellatio-
nem executioni traditam iam indu
xiſſe ſuſpenſionẽ illã organorũ diui
norum: tñ quo ad iuris effectus ceſ-
ſatio a diuinis per appellationẽ prę
cedentem inanis eſt: ſi quos ipſa iu
ris effectus habet: ꝙ ſtatim tracta-
bit. ſic et interdicto, imo et in excõ
municatione idem erit: qa in his, q
ad factum ptinent, ſi executio con

tingat , effectum habent poſt ap-
pellationē hæ cenſuræ latæ:in his
vero quę ad iuris effectus referri
poſſunt inanes ſunt,& nullę.Igitur
hęc erit vera differentia,quod ceſſa
tio a diuinis nullum, vel paucos in
ducit iuris effectus: interdictum au-
tem aliquot:excommunicatio plu-
res,atque ita eſt intelligendū quod
communionum iudicio poſt Panor.
& alios de ceſſatione a diuinis ſo-
let adnotari.

℃Secundo ex pręmiſſa differentia
3 plerique viſum eſt, † non ita irre-
gularem eſſe celebrantem tempore
ceſſationis a diuinis , ſicuti tempo-
re interdicti eccleſiaſtici. Ad cuius
opinionis intellectum erit examinā
dum , quam pœnam iura pontificia
ſtatuerint contra violantes eccleſia
cum interdictum? Et profecto licet
ante interdicti eccleſiaſtici viola-
tionem per ipſius interdicti vim,et
effectum nemo ſit priuatur , nec ſu-
ſpenſus a iuriſdictione etiam eccle
ſiaſtica:eo tamen ipſo,quod interdi
ctum infregerit omnimoda iuriſdi
ctionis eccleſiaſticę poteſtate pri-
uatur:probat text. ſingul. vt inibi
notant Panormita. Anch.Raue.&
alij in c.vlt.de exceſ.præla.Eſt ete
nim hic ſuſpenſus ipſo iure ab offi-
cio.c.j.de re iudi.& c.j.hoc titu.ſu
pra iſto lib.& idcirco ex conſequē
ti,ac deniq; a iuriſdictione ratione
beneficij, uel officij competētis.gl.
Abb. & cōmuniter omnes in d. c.
vlt.glo.Pan. & Card.poſt alios in
c.cum dilectus.de conſuetu.verb.a
ſuſpenſis.quod adeo verum eſt, vt
procedat etiam in eo,qui per dictio
nem taxatiuam tantum,ab officio
fuerit ſuſpenſus:competit enim iuriſ
dictio Epiſcopo ratione ordinis po
teſt eius aſſecutionem:atque ideo ſi
ſit ſuſpenſus ab officio,erit hoc ipſo
iuriſdictionis v.ſu priuatus:idem no
tant Card.in d.c.vlt.col.2.Imol.in
d.c.cum dilectus,col.penu.quorum
opinio communis eſt,vt fatetur Ab
ba.in c.ſi celebrat.col.vlti.de cler.
exco.miniſt.contra glo.ibi,& Syl
ueſt.verb.ſuſpenſio. q.v.tametſi re
gia l.17.tit.ix.part.j.probet,ſuſpen
ſum ab officio non cenſeri ſuſpenſū
a iuriſdictione. Quæ quidem lex
voluit quorundam veterem ſenten
tiam probare,qui tenuerunt,Epiſco
pum ſuſpenſum ab officio,non eſſe
ſuſpenſum a iuriſdictione.& tamen
a communi opinione deducitur , ꝙ
ſuſpenſus ab officio non poteſt eli-
gere:quia ius eligendi non tantum
competit ratione beneficij, ſed &
officij:a quo ſuſpenſus eſt:quod in
ſpecie tenent Abb.in d.cap.cum di
lectus.col.8.& alij.quorum opinio
nem aſſerit communem eſſe Feli.in
cap. Apoſtolicæ.de exception.nu.
16.contra glo.in c.presbiterum.28.
diſt. hoc vero in loco minime tra-
ctabimus , an ſuſpenſus ab officio
ſit etiam a beneficio itidem ſuſpen-
ſus:obiter enim quo ad pœnam iſtā
iure ſtatutam aduerſus non ſeruan
tem interdictum eccleſiaſticum hāc
concluſionem attigimus. Eſt item
is,qui interdictum eccleſiaſticū non
ſeruat,irregularis: ſicuti conſtat ex
d.capi.j.de re iudica. cap. j. ſupra
iſto titu.& cap.is qui.§.vltim.eod.
titulo . in quibus ratio expreſsim
ea traditur,quod propter interdictū
decreta eſt ad tempus,uel in locum
ſuſpenſio.c.is cui.ſup.eo.Suſpenſus
autem celebrans officia diuina irre-
gularis eſt eo quidem modo,vt niſi
per romani diſpenſationē pontifici
non poſsit diuina officia deinde ce-
lebrare.Sic denique iure,& cōmu-
ni omniū ſententia receptū eſt,hāc
eſſe præcipuam pęnam aduerſus il
lū ſtatuta,qui eccleſiaſtici interdici
cenſurā infringere non verebimur.

℃Cæterum , ne quis exiſtimet
per quencunque actum irregula-
ritatem a ſuſpenſo , vel interdicto
4 contrahi , eſt obſeruandum, † hoc

vitium irregularitatis non aliter ſuſpenſum afficere, quam ſi is egerit actũ cõpetentem alicui ordini, quẽ is habet, & a cuius vſus exercitio ſuſpenſus eſt: & idem erit in quęſtione, quam tractamus: nempe quo ad interdicti violationem: quod notant Innoc. & docto. in cap. vlt. de exceſ. prælat. Calde. de eccle. inter di, memb. vj. idem Inno. in c. j. ſupr. de ſent. excom. Io. in ſumma confeſſor. 4. li. tit. 33. q. 25. Henric. in cap. vlt. de cleric. excom. miniſt. Nicolaus Plouius in tractat. de interdict. regul. 28. & in tractat. de irregular. regul. 45. & ſequen. Syluest. verb. interdictum. v. q. 3. Floren. 4. part. tit. 26. cap. 4. glo. in verb. prę ſum pſerit. & ibi Ioan. And. Cardin. Anchara. & Abb. in c. 2. de clerico ex comm. miniſtran. Abb. in cap. illud. vbi gl. verb. officia. eod. tit. Gonſalus a Villadiego de irregul. cap. 3. quorum opinio communis eſt: cui ſuffragatur tex. in c. is cui. ibi in ſuo officio: & cap. is qui §. vlt. ibi. celebrat. ſupra iſto tit. qua ratione, vt multa miſſa faciamus, quę in ſpecie ad exempla poterant adduci, quoties tractabitur, an quis ſit irregularis propter diuini officij celebrationem: ſemper eſt aduertendum, an actus, quem fecerit, cõueniat & proprius ſit alicuius ordinis eccleſiaſtici; & an ſuſpenſio circa illius ordidis vſum cõtigerit: alioqui non poterit congrue cenſeri quis irregularis, quod maxime vtile videtur cuilibet materiam iſtam tractaturo. Hęc autem irregularitas tunc locum obtinet, cum quis non ſeruat interdictum generale, quod in eccleſia matrice ſeruatur. tex. in cle. j. iſto tit. Is etenim, qui celebrauerit tempore interdicti generalis, quod in ipſa matrice eccleſia minime ſeruatur, irregularis non eſt: vt notat Fred. conſ. 231. quod ſi ab ipſa matrice eccleſia non poſsit adſumi interdicti cognitio, neceſſaria erit eius publica denuntiatio, vt irregularis ſi qui eo tempore celebrauerit ſicuti deducitur ex conſtitutione, ad euitãda ſcãdala. cuius in priori huius relectionis parte mentionẽ fecimus. Olim vero ante denunciationem publicam tenebatur interdictum ſeruare ſpeciale quis eius ſciẽtiam haberet, modo poſſet, abſque ſcandalo abſtinere a celebratione. glo. in cle. 2. verb. publice. iſto. titu. not. in ſpecie Archi. Io. And. Fran. & alij in c. is qui. §. vlim. ſup. eo. ti. quo in loco gl. communiter recepta ſcribit, excuſari ab irregularitate celebrantem officia diuina tempore interdicti, ſi habuerit iuſtam eius ignorantiam. tex. optimus in c. Apoſtolicæ. de cleri. excom. miniſt. Poteſt præterea violans interdictum eccleſiaſticum puniri pœna perpetuę depoſitionis ab officio: c. latores. c. cleri. de cleri. excom. miniſt. & beneficij eccleſiaſtici priuatione. cap. poſtulaſtis. §. vlt. eo. tit. de cleri. excõ. miniſt. vbi doct. hoc ipſum ex ea deciſione colligunt.

¶ Ad quęſtionem igitur ex opinione, quæ communiori authorum iudicio recepta videtur, reſpondemus, celebrantem diuina officia tẽpore ceſſationis, etiam generalis, & ab eo decretæ, qui poterat interdicti ſententiam pronunciare, non eſſe irregularem: quod iure defendere, ac probare conantur Anto. Abb. Imol. Prępo. & Francus 3. colum. in capitul. dilecti. de appell. Boniſa. in clement. j. colum. penulti. de ſententia excommunication. Syl uestr. verbo, interdictum §. j. & idem verbo ceſſatio. §. vltim. glo. in pragma. ſanctio. titu. de pignor. cultum diuinum, verb. ceſſetur. Innoc. in capitul. irrefragabili. colum. vltim. de offic. ordina. & in dict. cap. di-

c. dilectis.col.2. quibus ſuffragatur text.in c. is.qui. in principio ſupra eod. vbi expreſsim cautum extat, non eſſe quenquam irregularem cẽſendum,niſi in caſibus iure ipſo pontificio in ſpecie ſtatutis: qualis hic de celebrante ceſſationis tempore non debet cenſeri. ſic ſane gloſſ.ca. ſi canonici.de offici.ordinar.iſto libro,quęſt. 4.eſt ac communiter probata, aſſeuerans non eſſe irregularem celebrantem tempore ceſſationis particularis, erit extedenda ad generalem ceſſationem: vt tandem nec irregularis ſit,qui eius tempore celebrauerit. quam opinionem in ceſſatione generali ab eo decreta, qui poterat interdicere,ſequitur Paluda.in 4.ſent.diſt.18.q.8.articu. 3. verſi. 4.Contrarium in hac principali quęſtione verius eſſe contendunt, quo ad ceſſationem generalẽ ab eo indictam, qui poterat interdicere.Bald. de eccleſ.interdict.fol.2. col.4.Anchar.& Franc.in d. cap.ſi canonici.poſt Ioan.And.ibi,& Innocent.in c.non eſt vobis,de ſponſalib.vbi idem tenet Præp.4.colū. Felin.in d.cap. irrefragabili.§. cæterum. Gonſalus a Villadiego in tract.de irregul.c.de interdicto.col. vltim.Florent.3.part.titu.26.capit. 3. col. 2. quorum ſententia potiſsimam authoritatem habet a Clemẽ. j.de ſenten. excommu. vbi ceſſatio generalis,interdicto quo ad eius obſeruationem, & violationem comparatur.Palud.in d.articu. 3.exiſtimat,hanc opinionem procedere in ceſſatione generali decreta a capitulis cathedralium eccleſiarum,quã ſi illa conſtitutio minima obtineat in ceſſationibus prælatorum,quę interdicta non ſint,quo ad pœnam ex communicationis ibidem ſtatutam. quo mihi nō placet. Arbitror enim eam conſtitutionem etiam admittẽdam fore contra religioſos non ſeruantes ceſſationem a diuinis generaliter indictam a prælatis, iudicibuſque delegatis authoritatem ad id habentibus. Et tamen quo ad irregularitatem prior opinio magis communis eſt,benignior quidem,et quæ in diſputatione defendi optime poſsit.poſterior autem fortaſsis verior ſi conſideremus,mentem Canonum prohibentium cenſurę eccleſiaſticæ violationem: maxime eo caſu, quo celebrauerit quis diuina officia publica, ianuis apertis,tempore ceſſationis generalis,quod magna quidem cura cauendum eſt,nec temere hac in controuerſia iudicandum propter plura, quæ imminent cõtracta irregulariter pericula.Nã & in d. clem. j.generalis ceſſatio a diuinis non in vniuerſum, ſed quo ad pœnã illam excõmunicationis generali æquippollet interdicto.

5 ¶Quæritur tamen, † an interdicti eccleſiaſtici cenſura ſuſpendi poſſit,ne interim celebrans iudicandus ſit irregularis? & de interdicto lato, & decreto in locum, receptum eſt ſuſpendi ad tempus poſſe per eum, qui id decreuit.gloſſ. Ioann. Andr. Anton.Cardi.Imol.Franc.& Dec. in cap. ad hæc. in vltim. de appellat.& eſt communis opinio authore Decio. ac mihi verior uidetur, licet Abb. ibi. quoſdam veteres ſequutus contrarium probauerit. Communis equidem ſententia maximam rationem habet ex eo, quod cenſuræ eccleſiaſticæ regulariter ligat ad nutum,& voluntatem iudicis eas decernentis. ca.veniens 2.de teſtib.cap. ſignificaſti. de eo, qui duxit in matri. nos item priori huius relectiōis parte tractauimus, dum de abſolutione ab excommunicatione tradimus. conſtat etiam communio opinio authoritate tex. in cap.dilectis.de appell.§.quia vero,Nec video congruam rationem

ex qua

ex qua poſsit euerti communis ſen-
tentia: quamuis Dec. maluerit opi-
nionem Abb. defendere. Imo ipſe
cenſeo, poſſe ad tempus ſuſpendi in
terdictum in perſonam ob eius pro-
priam culpam latum: tametſi Abb.
in d. cap. ad hæc. & in c. vt priuile
gia. de priuileg. quadam leui ratio-
ne contrarium, ſaltem in hoc caſu
cēſeat. Nam licet interdictus adhuc
in crimine, & contumacia perſeue-
ret, vel de ea ſatisfecerit, multa poſ-
ſunt accidere, quæ iuſtiſsime valeāt
iudicem inducere ad ſuſpenſionem
iſtam interdicti temporariam con-
ſtituendam potius, quam ſimplicem
eius relaxationem, vel obſeruatio-
nem. Sic denique rationem. Ab-
ba. Dec. reprobat in dicto capitulo
ad hęc. quæ notanda ſunt ad in-
tellectum glo. in c. præſenti. ſupra
iſto titul. quę aſſeuerant, eccleſiaſti-
cum interdictum ſuſpendi poſſe ad
tempus certum. item ad glo. in dict.
c. ad hæc. de appella. quæ voluit, ſo
lum romanum pontificem poſſe per
mittere; & priuilegium cōcedere,
vt in loco interdicto celebretur: ita
quidem quod Epiſcopus minime
poterit in hoc diſpenſare; vt liceat
tempore interdicti celebrare. hāc ſa
ne opinionem ſequitur Philippus
Francus in d. cap. ad hęc. vltim. q.
& ſenſim idem tenuerunt doctor.
ibi quorum opinio vera eſt in hoc
ſenſu, quod Epiſcopus non poſsit
permittere alicui diuini officij cele-
bationē in loco ab alio interdicto:
poterit tamen hanc permiſsionem
concedere vbi a ſe ipſo, aut eius au
thoritate fuerit interdictū decretū.
Etenim ſi Epiſcopus ſuſpendere ad
tempus poteſt interdictum a ſe la-
tum, vt modo dicebam, eadem ra-
tione etiam poterit permittere vt
tempore interdicti poſsit diuinum
officium celebrari. modo hanc per-
miſsionem ex cauſa Epiſcopus cō-
cedat, & ad tempus, ne videatur
priuilegium dare aduerſus ius com-
mune celebrandi tēpore interdicti.

6 ℭPræter hęc, † licet interdictum
eccleſiaſticum non poſsit ad caute-
lam remitti, ac diſſolui ca. præſenti.
iſto titu. quod de interdicto genera-
li tractat. Nam ſpeciale interdictū
bene poteſt ad cautelam laxari. ſe-
cundum glo. & comu. ibi. Felin. in
ca. Apoſtolicę. num. 3. de exceptio.
Nicola. Milis in repertorio verb.
interdictum. Cald. de ecclſiaſt. inter
dict. pag. 8. Rotam in nouis 436.
qui omnes expreſsim tractauere de
interdicto particulari decreto in ali
quam eccleſiam; vel locum. Atque
ita obtinuit uſus romanę curię, ut Fe
linus teſtatur. Pręſertim quia in ſpe
ciali interdicto nequaquam obtinet
huius capitis moderatio in diuinis
celebrandis: ut ſtatim explicabitur.
attamen generale interdictum po-
teſt, ac debet ſimpliciter remitti, &
diſſolui ad exemplum ſimplicis ab
ſolutionis, quæ datur ab excommu
nicatione, præſtita prius cautione
iuxta formam text. in ca. cum con-
tingat. de offi. delegat. & ca. 2. ſup.
iſto. titu. quod in ſpecie notat Rota
in antiquis 77. & 435. facit ad idem
text. in cap. quia fronte. de appella.
idem probat Marti. Azpilcueta in
c. cum contingat. de reſcript. 7. reme
dio. & licet Feli. in d. c. Apoſtolicę.
refert prędictas deciſiones ad inter
dictum ſpeciale, ipſę tamen de gene
7 rali loquuntur. Hanc † vero inter-
dicti eccleſiaſtici cenſuram decernē
re poterit quilibet iudex eccleſiaſti
cus, cui cōpetit ius cenſuram eccle-
ſiaſticam decernendi: cum appella-
tione cenſuræ eccleſiaſticæ etiā in-
terdictum contineatur. ca. quęrenti.
de verb. ſignificat. ſed in ſpecie in
iudice ordinario eſt tex. in ca. cum
ab eccleſiarū prelatis de offic. ordi.
ca. cum & plantare. §. j. de priuileg.

c.Epiſcoporum.eo.titu. iſto lib.ca.
cum inter.de conſuetud.c. tranſmiſ-
ſam.de electio.capi.auditis.de præ-
ſcript. in delegato.tex.in ca.ſane.j.
de offic.delegat.in ſubdelegato.ca.
ex literis.eo.tit.notant vbiq; doct.
Hoſti. & alij in c. quæſiuit. de his
quæ fiunt a maiori part.cap.Calde
rin.in tract. de eccleſ.interdict. 3.
membro. Syluеſ.verb.interdictum.
3.q. 3.Florent.3. part.titu.26. cap.
2.§.vlti.Io.in ſumma conf.eſſ.lib.3.
tit.33.q.128. de ceſſatione a diuinis
hi docto. tradidere, poſſe eam decer
ni ab Epiſcopo, & prælatis haben
tibus ordinariam eccleſiaſticam iu-
riſdictionem: & præterea a canoni
cis, ac capi. cathedralis eccleſiæ, ſi
hoc ius priuilegio, aut conſuetudine
acquiſierit: modo ſeruent in ea de
cernenda formam traditam capi. ſi
canonici de offi.ordi. iſto.lib. & in
cap.quamuis.eo.titul. ca.irrefraga-
bili.§.ceterum.eiuſdem titu.in De-
cretalibus, notant Cardi.in clem.j.
iſto.tit.§.vltim.qui in.§. quod etiã.
per tex, ibi ſcribit, poſſe concilium
prouinciale, & epiſcopale ceſſatio-
nem a diuinis indicere. idẽ in d.cle.
j.nu.48.notat. Bonifacius.

¶ Ex quibus deducitur, Epiſcopũ
poſſe iure ordinario ceſſationem a
diuinis in aliquem locum decernere
pro vt ea ab interdicto eccleſiaſti-
co diſtinguũtur. Hoc etenim conſtat
ex cõmuni omnium reſolutione: nec
contrarium voluit Palu. in 4. ſent.
diſt. 18. quæſtione octaua articulo
tertio, concluſ.4. imo hoc ipſum ſen
ſit: tametſi quidã aliud ex eo adno
tauerint aſſerentes ceſſationes præ-
latorum eſſe proprie, & vere inter-
dicta: quod ipſe probarem vbi ſu-
mus in dubio, an prælatus voluerit
indicere ceſſatione a diuinis, uel
interdictum: alioqui vbi eſſet mani
feſta Epiſcopi mens, dubio procul
ceſſatio a diuinis ſeruanda foret in
modũ veræ, ac ꝓpriẽ ceſſationis a
diuinis dẽ qua paulo poſt diſputabiẽ

¶ Verum quo apertius intelliga-
mus, quid hæc conſtitutio nouo iu-
re induxerit circa diuinorum offi-
ciorum celebrationem tempore in-
terdicti eccleſiaſtici peragendam,
oportet hic memoria repetere quæ
fuerint olim hoc tẽpore permiſſa:
& gl. hic verſi. ſacramentis. aliquot
veterum conſtitutionum meminit:
8 quę † ſacramenta quædam tempore
interdicti miniſtrari permittebant.
Imprimis etenim Baptiſma paruu-
lorum permiſſum erat.c. non eſt vo
bis.de ſponſal. nam de adultis Ba
ptizandis poterat maxima ratione
dubitari. ſiquidem pueri nõdum ha-
bentes rationis vſum minime iuſti
ficãtur a peccato originali per fidẽ
parentum, aut votum ipſorum, etiã
ſi admodum cupientibus, his, & ex
optantibus, ac procurantibus filio-
rum baptiſma, filij deceſſerint abſq;
hoc ſacramento, quia non poterit
eis miniſtrari, ob aliquam cauſam:
nempe quod aquæ copia ad baptiſ-
mum neceſſariæ defuerit. Hęc ſane
concluſio palam probatur ab Augu
ſtino in lib. de fide ad Petrum.cap.
firmiſsime. de conſecrat. diſt.4. & a
diuo Thoma.3.parte.q. 68. arti.2.
& arti.13. quibus in locis manifeſte
aſſeuerat, votum baptiſmi ad ſalu-
tem ſufficere, modo id, habeat ipſe
baptizãdus vſum habens rationis:
& infantes nequaquam poſſe in ute
ro matris baptizari. idem probat
tex. elegans in c. nõ vt apponeres.
de baptiſmo. tametſi Caietanus au-
dacter profecto ſuper Thomam in
d.arti.2. et 11. ꝓbabile cenſeat, ſuffi
cere ad ſalutem paruulorum, paren
tum fidem, & votum præcipue cũ
aliquo exteriori ſigno. Cuius ſen-
tentia poſt legis euangelicæ promul
gationem periculoſa eſt, & omnino
improbanda: eamque falſam eſſe

oſtendit

oſtendit eruditiſsime Domini. a Soto lib. 2. de natura, & gratia, ca. 10. Andr. item a Vega in defenſione cõcilij Tridentini. lib. v. ca. 16. & idẽ lib. 15. c. 3. & veluti errorem manifeſtum inter eiuſdem Caietani errores commemorat Ambroſius Catharinus lib. v. aduerſus Caiet. eandem ſententiam improbare videtur Diuus Auguſtinus in epiſtola 28. ad Hieronymum. idem Auguſtin. de baptiſmo paruulorum cap. nulla præter. de conſecrat. diſt. 4. & Ioannes Papa 30. q. j. cap. ad limina. hoc ipſum & Florentina. Synodus de ſacramentis ad Armenios inſinuat. idcirco ne paruuli beatitudine illa ſupernaturali, & diuina viſione priuarentur, ſi abſque baptiſmo decederent, iuſtiſsimum fuit, quod tempore interdicti baptiſma, paruulis miniſtrari poſſet. At in adultis ratio non eſt ita par, cum ad ſalutem adultorum ſufficiat ipſius baptiſmi votum, ſi non poſsit vere, & re eis miniſtrari: quemadmodum catholica docet eccleſia in concilio Tridẽtino ſeſsione vj. cap. 4. & ca. vj. notant Magiſter ſenten. diſt. 4. in 4. libr. Thomas & alij ibidem. idem Thomas in d. q. 68. art. 2. idem pluribus authoritatibus probat Dominic. a Soto in d. lib. 2. de natura & grat. ca. 12. Nihilominus in præſenti quæſtione dicendum eſt, tempore interdicti generalis potuiſſe olim & poſſe tunc baptiſmi ſacramentũ miniſtrari paruulis, & adultis. Nec enim ſancta mater eccleſia tantum reſpexit ad præciſam neceſsitatem conſequendæ ſalutis ex hoc ſacramento: nam ea ratione ſolum permiſiſſet, illud dari paruulis exiſtentibus in periculo mortis: ſed & maximã vtilitatem, quę Chriſti fidẽ, et religionem profeſſuris accedit ex hoc ſacramento reipſa ſuſcepto: atque ideo tempore interdicti voluit, etiam adultis miniſtrari baptiſmi ſacramentum c. quoniam. ſupra iſto titu. item tempore interdicti pœnitentię ſacramentum, & euchariſtiæ dantur exiſtentibus in mortis arti. cap. quod in te. de pœnit. & remiſ. d. cap. non eſt. cap. permittimus. extra iſto titul. idem de cõfirmationis ſacramento, probatur in ca. reſponſo extra iſto ti. & in d. c. quoniam. quo in loco deciſum eſt, quod eadẽ ratione Chriſma confici poterit tẽpore interdicti in die Iouis ſancti. hæc tamen confectio debet fieri, & celebrari ianuis clauſis, interdictis, & excommunicatis excluſis: vt notant Archid. & doctor. communiter in d. cap. quoniam. Ang. verb. interdictum. vj. q. 18. tametſi euchariſtia baptiſma, & confirmatio miniſtrari poſsint publice cum ſolennitatibus cõſuetis: ſicuti explicant Calde. de eccle. interdict. fo. xj. Sylueſ. uerb. interdictum. q. vij. Gonſalus a' Villadiego de irregular. c. de interdicto. Extremæ vero vnctionis ſacramentum miniſtrari non poterat tempore interdicti, etiam exiſtẽtibus in periculo mortis, aut ſtatim veriſimili cõiectura vita deceſſuris, etiam clericis ſecundum Ioã. And. Cardin. Abb. & doct. in d. c. quod in te. Calderi. de eccleſ. interdict. fol. 12. col. 3. cauendum tamen eſt a Cardinal. in d. ca. quo in te. quo falſo cenſet. extremam vnctionem eſſe iure poſitiuo humano inſtitutã. quę quidem opinio falſiſsima eſt, et hęretica: cum iuxta caholicas aſſertiones iure diuino fuerit inſtituta. Iacob. v. Tradunt aduerſus Lutherum catholici doctores ea ratione, quod Iacobus apoſtolus hoc ſacramentum ab ipſo Chriſto inſtitutum promulgauerit: hoc etenim oſtendunt alijs rationibus, & authoritatibus contra Magiſtrum ſenten. in quart. diſt. 33. ibi Theol[illegible]

fere

fere omnes. Ioannes Ekius in enchiridio.cap.12. Alfonſus a Caſtro aduerſus hæreſes, verb. vnctionis extremæ ſacramentum. & alijs, qui noſtra ętate impia Lutheri dogmata euertere diligēter conati ſunt. Eſt etenim extrema vnctio ſacramentum nouę legis.cap.ad abolendam. de hæret. & in concilio Florentino ſub Eugenio IIII. ſed ſacramenta nouæ legis non potuerunt ab alio quam a Chriſto Ieſu inſtitui: quod receptiſsimum eſt. conſequitur igitur, & hoc ſacramētum vnctionis extremę non ab Apoſtolis, ſed ad ipſo Chriſto Ieſu inſtitutum fuiſſe. quod ſacramētum iſtud tempore interdicti non poſsit miniſtrari, etiam clericis, probat optime tex. in d. ca. quod in te. Præter hęc olim etiam tempore interdicti recipientibus ſignum crucis, & peregrinis poterant miniſtrari ſacramenta pœnitentię, & euchariſtię. d. c. quod in te. in fine quod obtinet in his per ſonis, quāuis nec proficiſcātur, nec ſint in mortis periculo conſtitutæ: ſecundum Abb. & alios ibi contra gloſſ. Sed & olim tempore interdicti poterant clerici in conuentualibus eccleſijs bini, vel tres excommunicatis, & interdictis excluſis, ianuis clauſis horas canonicas legere, nō cantare ſicuti permiſſum eſt in d. cap. quod in te. Nec hoc mirū erit: ſiquidem adhuc extra eccleſiā clerici ſoli, aut bini horas canonicas dicere poterant, modo non audirentur a prohibitis audire: ſicuti notant Hoſtien. in d. capit. quod in te. Nicolaus Plouius in tracta. de interdicto regula 31. & Syluest. uerb. interdictum. v. q. v. qui hoc deducit ex mente Calderini in tractatu de eccleſ. interd. fol. x. colū. j. qui conſulit, & admonet, quod hoc nō fiat extra eccleſiam; ne audiantur horæ canonicę a laicis.

¶ Clericis etiam decedentibus, qui interdictum ſeruauerunt, conceſſum eſt, vt, abſque campanarum pulſatione ceſſantibus ſolennitatibus cū ſilentio in cœmiterio eccleſię ſepeliantur. tex. eſt ad hoc in d. c. quod in te. §. licet. id vero ita intelligendum eſt, vt procedat in generali interdicto, vel in ſpeciali quo ad clericos illius eccleſiæ: nam clerici alterius eccleſię non poſſent hoc modo ſepeliri in cœmiterio eccleſiæ, quæ ſpecialiter fuerit interdicta: notat Panor. in d. cap. quod in te. col. 2. idem Syluest. verb. interdictum. v. ad finem. quo in loco hanc opinionem Panor. veram eſſe cenſet, quoties reliquæ eccleſiæ liberæ forent ab interdicto: cum enim in illis poſſent clerici aliarum eccleſiarum ſepeliri, nō patitur ratio, quod hi ſepeliantur in eccleſia ſpeciali affecta interdicto. ſed ſi reliquæ eccleſię forent interdictę, tunc non eſſet locus opinioni Panormita. imo poſſent clerici aliarum eccleſiarum ſepeliri in eccleſia ſpecialiter interdicta. Quod parum refert: quia etſi reliquæ eccleſiæ fuerint interdictę, intra eaſdem poterunt ipſarū clerici ſepeliri: atque ideo nuſquā fere poterit contingere quod Syluest. ad quæſtionem iſtam præmiſit.

¶ Matrimonij autem ſacramentū quo ad eius contractum ſimplicem prohibitum non eſt tempore, nec in loco interdicto: quamuis ſolennitas benedictionem vetita ſit, cum ad diuina pertineat officia: ſecundū communem, quam optime tractat, & explicat Calderi. de eccleſ. inter dict. folio 12. col. 2. imo licet prohibitum foret matrimonium, nihilominus teneret non obſtāte prohibitione iſta contractum: quemadmodum conſtat ex his, quę in epitome ad quartum

quartum decretalium adnotauimus. 2.part.cap.vj.num.vj.notat in ſpecie, gloſſ.in hoc capit.verbo, ſacramentis. cuius ſententia falſiſsima eſt, nec poteſt defendi abſque hære ſis labe, dum aſſeuerat, matrimoniũ, licet ſacramentum ſit, non conferre gratiam ſicut alia ſacramẽta: de quo etiam latius egimus in dicta 2.part.ca.j.§.vnic.num.2.& 3. Hęc vero ſacramenta, quæ tempore interdicti, & in loco interdicto permiſſa olim fuere: poterunt miniſtrari, & poſſunt in ecclesia, etiam ſpecialiter interdicta: ſicuti viſum eſt Calde.de eccle.interdict. 2.memb. fol.3.col. j.& Syluestr.verb.interdictum.v.q.7.Florent.4.part.titul. 26.cap.3. & eſt communis opinio: tametſi honeſtum ſit alibi ea celebrari, ſi commode id fieri poſsit: quod præcitati authores fatentur. Poterant & ante iſtam conſtitutionem monachi prędicatores in loco interdicto, miſſarum ſolennia celebrare ſuper altare viaticum ianuis clauſis, excommunicatis, & interdictis excluſis, voce ſubmiſſa.capi.in his. de priuileg. idem & Epiſcopis permiſſum fuit.capit. quod non nullis. eodem titulo, quibus ob dignitatis authoritatem cõceſſum pręterea eſt, quod poſsint alicui ſacerdoti hanc committere celebrationẽ, vt ipſi audiant miſſarum ſolẽne ſacrificium.capitulo vltimo, de priuilegijs. hoc libro. non tamen obtinet hoc Epiſcoporum, & monachorũ priuilegium vim in eccleſia ſpeciali ſuppoſita interdicto: ſecundum interdicto; ſecundum communem ſententiam aduerſus Hoſtienſem in capitu. quę fuit. de his quę fiunt a maiori parte capituli, & Syluestrũ verbo interdictum. v. q. v. quibus omnibus adde l. 15. & 16.titul.9. part.prima.

¶ Eſt & templarijs priuilegio cõceſſum, vt ſi ad eccleſiã acceſſerint eccleſiam acceſſerint interdictã, non niſi ſemel in anno ad eccleſiaſticũ officium admittantur, nec tunc ibi ſepeliantur corpora defunctorum. textus.in c.cum et plantare.§.quod ſi templarij. de priuileg. & in cap. vt priuilegia.§. illud. eodem titul. vbi priuilegium iſtud explicatur, vt intelligatur de templarijs, & hoſpitalaris, qui mittuntur per villas, & ciuitates ad eleemoſynam colligendam, aut accipiendas fraternitates. Nam & his quidem religioſis permiſſum eſt, quod in qualibet ciuitate, villa, aut caſtro vna tantum eccleſia conſtituatur, in qua diuina officia celebrentur excommunicatis, & ſpecialiter interdictis excluſis ſemel in anno, ob eorum iucundum aduentum, etiã publice apertis ianuis alta voce & admiſſo populo generaliter interdicto vt ſecundũ.& alios in d. ca.vt priuilegia. Palud. in 4. ſenten. diſtin. 18.q.8.articu.13. Sic denique & eodẽ priuilegio hi templarij obtinuere, vt qui eorum fuerint fraternitati adſcripti poſsint, tempore interdicti in eccleſia ſepeliri. quod in eodem c. vt priuilegia. expreſsum eſt. ita tamen eſt accipiendum, quod huic religioni oblati ſi deceſſerit ut nõ electa ſepultura, vel ea quidem electa eo in loco. qui iure ipſo non electa ſepultura, ex cuiuſque mortui ſepulchro deſtinatus, ſepeliantur ſane in eccleſia, cui corpus illud pertinet, ac competit, etiam ſi eam interdicta ſit. At ſi ab his oblatis electa fuerit ad ſepulchrum eccleſia, cui ſeclusa electione iure pontificio minime corpus illud competebat, & ea ſit interdicta, non ſunt admittendi ad eccleſiaſticam ſepulturam per eos electam. quod ex vero ſenſu eiuſdẽ capitis deducere videntur Hoſtiẽſ. Panormita.& alij in d.c.vt priuilegia.&

gia. & Sylueſt. verb. interdictum.
v.q.8.oblati vero dicuntur ad hu-
ius priuilegij vſum qui non tantum
propria bona, ſed ſeipſos dederint
monaſterio:quemadmodum gl. ex
plicat. verb. tribus denarijs. & ibi
Abb. in d. cap. vt priuilegia. quod
facilius intelligi poterit, ſi prænote
mus, maximam differentiam eſſe in
9 ter conuerſos, & oblatos. †Nam cō
uerſi ſunt qui mutato habitu religio
nem ipſam profitentur minime or-
dine eccleſiaſtico prædicti:& hi cū
cæteris religioſis intra monaſterio-
rum clauſtra vitam agunt. Oblati
vero ſunt qui abſque religionis pro
feſsione ſeipſos perpetuo monaſte-
rio obtulere: ſicuti tradunt Cardin.
in clementi.j.de decimis. vlti. col.
Abb.in cap.non eſt.de regulari.ſen
ſit Lapus allegatione.129.ē etenim
neceſſaria perpetua oblatio.ca. per
exemptionē. de priuileg. iſto libr.
cap.cum & plantare.§.vltim. capi.
tuarum.& ibi Abb.de priuileg. ex
quibus conſtat, conuerſum dici pro
prie religioſum & perſonam eccle
ſiaſticam.cap.non dubium. cap pa-
rœcianos.extra iſt.titu.idēque col-
ligitur ex notatis per Abb. in rub.
de regular.Deci.in cap. eccleſia.S.
Mariæ.de conſtit.& ea ratione, &
religioſus proprie ſit qui tria voue
rit:nempe paupertatem, obedientiā,
& caſtitatem, authore diuo Tho.
ma. 2.2.q.186.artic.7. Quibus non
obſtat text. in cap.ex eo. de elect.
iſto. libr. quia inibi conuerſi non
habentes eccleſiaſticum ordinem,
laici dicuntur quo ad electiones ad
differētiam eorum, qui clerici ſunt:
id eſt ordinem eccleſiaſticum acce-
perunt:etenim hi tantum ad electio
nem admittuntur, imo per conſtitu
tionem clemen.vt hi qui diuinis.de
ætat.& qualita. hi tantum ad eam
ſunt admittēdi. qui ſacris fuerint or
dinibus inſigniti, Oblatus vero qui
mutato habitu nón manet in ſeculo
eſt & proprie perſona eccleſiaſti-
ca: qui autem in ſeculo manet non
proprie, ſed large perſone eccleſia
ſtica dicitur. gloſſ. in verb. mutato
habitu.Cardin. Abb.& docto.in d.
cap.vt priuilegia. text. optimus in
cap.pen.de priuileg.Capella Tolo
ſana. 8. vbi Aufreri. & Panor. ac
Soci.in ca.2.de foro competen.tra-
ctant, an oblatus ſit exemptus a iu
riſdictione iudicis ſecularis. ſed &
oblatus, qui habitum non muta-
uerit, poſsit matrimonium contrahe
re eadem Capella Toloſana aſſerit.
nu.333. cui ipſe libenter acceſſerim
idem conſtanter opinatus in quocū
que oblato, qui votum caſtitatis nō
emiſerit tacite, vel expreſſe, etiam
ſi habitum ſecularē mutauerit. Nō
enim video quid in hac ſpecie ma-
trimonij vinculum impediat. Quæ
quidem omnia præſenſit Archidia.
in d.cap.ex eo.& in cap.vt lex cō
tinentiæ.vbi glo.optim.27. quæſt.
j.Bald.in l. generali.& in auth.in-
greſsi. numer. 8. C.de ſacroſanct.
eccleſ.Ioā.Staphilæus de lite. gra-
ti & iuſto. fol.77. inibi explicans
hac ratione.non amittere beneficiū
eccleſiaſticum eum, qui monaſteriū
fuerit ingreſſus, vt oblatus fiat, non
monachus.His ſane præmiſsis, ad
intellectum tex.in dict.cap. vt pri
uilegia. obſeruandum eſt, non eſſe
ſatis, quod confratres, & oblati bo
na ſua, etiam omnia monaſterio de
derint:eſt enim hęc donatio, quæ
per ſe, ac ſimpliciter non ſufficit ad
hæc priuilegia: imo eſt neceſſariū,
quod confratres mutato habitu ſeip
ſos perpetuo dederint monaſterio
vel abſque habitus mutatione ſe,
& ſua monaſterio reſeruato vſufru
ctu tradiderint, & obtulerint.deni-
que erit ſatis ſufficiens oblatio per
ſonarum abſque mutatione habitus
cum rerum item donatione:aut ipſa
mutatio

mutatio habitus cū perſonarū oblatione: atq; ita eſt accipiendū quod in dict. cap. vt priuilegia. docto. adnotarūt, vt inibi explicat eleganter Panormita. ſic intelligens illud romani pontificis reſpōſum: cui omnino adiunge text. in dict. cap. cum et plantare. §. de confratribus. Quod ſi quis exacte perpendat deciſionē tex. in dict. cap. vt priuilegia. manifeſte deprehendet ex eo tempore interdicti non potuiſſe olim quemquā ſepeliri in loco interdicto apud aliquam eccleſiā, aut eius cœmiteriū. idem apparet in capitu. ſi ciuitas. §. vlti. ſupra iſto titu.

§. III.

QVIA verò ex diſtrictione huiuſmodi ſtatutorū excreſcit in deuotio populi, pullulant hæreſes, & infinita pericula animarū inſurgunt: ac eccleſiis ſine culpa earum debita obſequia ſubtrahuntur, cum fratribus noſtris deliberatione habita ſup his diligenti concedimus: quod tēpore interdicti ab homine, vel a iure prolati non tantum modò moriētes: ſed etiā viuētes: tam ſani etiam quàm infirmi ad pœnitentiam, quæ propter pronitatem, & facilitatem hominū ad peccādum, ſummè neceſſaria eſt, licitè admittantur, dum tamē excommunicati non fuerint, quos admitti, præter quam in mortis articulo, nolumus ad eādē.

SVMMARIVM.

1 *Pænitētiæ ſacramentū nō tātum ægrotis, ſed & ſanis tempore interdicti poterit miniſtrari.*

2 *Euchariſtiæ ſacramentum, an poſſit miniſtrari fœminis prægnātibus tempore interdicti?*

3 *Sacramētum euchariſtiæ poterit tempore interdicti dari damnatis ad mortem.*

4 *Ordinis ſacramentum non poteſt celebrari tempore interdicti et ianuis clauſis, etiam ſpecialibus feſtiuitatibus.*

5 *Irregulares an ſint qui tempore interdicti ordines ſuſceperunt?*

EX hoc reſponſo romani pōtificis facilime lector deducere poterit præter ea, quæ olim pmiſſa fuere tempore interdicti, & illud modo a ſummo

1 præſule indulgeri, † q pœnitētiæ ſacramentū non tantū ægrotis in periculo mortis conſtitutis, ſed & ſanis, atq; in uniuerſum omnibus tēpore interdicti miniſtrari valeat. q ſecus eſſe de euchariſtiæ ſacramēto tenet gl. hic cōmuni omniū conſenſu recepta: verb. admittanf. aſſeuerans, euchariſtiæ ſacramentū iterdicti tēpore nō poſſe pœnitentibus miniſtrari: niſi & hi cōſtituti ſint i articulo, aut periculo mortis. idē notat Abb. in c. q in te. de pœnit. et remiſſ. co. j. idq; adeo verū eſt, vt nec ſacramētū iſtud poſſit exhiberi ipſis clericis, & religioſis, quibus licitū eſt p hāc cōſtitutionē ianuis clauſis celebrare. non em̄ poterit minime celebrātibus miſſarū ſolēnia euchariſtia dari: ſecūdū Cal. i tract. de eccleſ. iterd. 6. mēbro, ver. viſo. Flo. iij. parti. tit. 26. c. uij col. iij. Anchar. & Francum hic. Habent tamen ſe-

ſe omnes religioſi, & religioſę priuilegium ad hoc ſacramentum, ab alijs miniſtrantibus recipiendum tẽpore interdicti: ſicuti patet in compendio priuilegiorum ordinum mẽdicãtium.verb.cõmunicare.§. 8.Et
2 pręter alia pleriq; dubitarunt, †an fœminis pręgnantibus poſsit tempore interdicti ſacramentum eucharistię miniſtrari. nam Anchar. hic. Io.And.& Cardin.in d. c. quod in te.cenſent, non poſſe his ſacramentũ iſtud dari: cũ non ſint pręgnãtes fœminę in articulo mortis conſtitutæ quamuis periculũ mortis ꝓpter partum ſint ſubituræ. Panor.tamen in d.c.quod in te.& in c.paſtoralis. .§.j.de offi.ordin.ac Sylue.verb.interdictum.v.q.7.contrarium verius eſſe opinãtur, quoties periculũ mortis inſpecta fœminę pręgnantis qualitate maxime timeri poteſt, quaſi hac in ſpecie par ratio ſit mulieris prægnantis,& eius,qui graui ægritudine affectus proximus eſſe morti cenſetur.quam ſententiã veriorẽ eſſe arbitror ex his, quæ in priori huius relectionis parte tradidimus.
3 .§.11.nu.8.† Sic & dãnatis ad mortem , etiam tempore interdicti dari poterit eucharistia : vt Cald. notat in tract.de ecclеſ. interdict. fol.11. colum. 4. quem ſequuti ſunt Sylue. verb.interdictũ.v.q.7. Anchar. & Francus hic.2.col idemque & nos probauimus li.2.variar.reſolu.cap. j. num.11.

¶Secundo ab huius.§. deciſione
4 argumẽtati libet,† ordinis ſacramẽtũ non poſſe celebrari tempore interdicti.eo etenim tempore ſpeciali iure quædam ſacramenta miniſtrari poſſunt, inter quæ ordinis ſacramẽtũ minime connumeratur:igitur & hoc ſacramẽtũ tẽpore interdicti vetitũ ẽ,nec poterit abſq; huius cẽſurę violatione celebrari. Quod in ſpecie adnotarunt Inn.& Prępoſi. col.3.in d.c. nõ eſt vobis.Florenti. 3.part.tit.26.c.4.Paluda.in 4. ſenten.diſt.18.q.8.arti.2.principali cõcluſio.7.Anch. hic.col. antepenul. ſenſit Calde.de eccle.interdict. fol. 12.col.3.tenet idẽ Sylueſt.verb.interdictũ.v.q.7.ad fi. quorũ opinio cõmunis eſt:ac multa quidem prætermittit ex ea expreſsim deducenda.

¶Primum : quod Epiſcopus tempore interdicti ordines celebrãs ſaltem maiores, & ſacros omnino irregularis eſt. quod apparet ex eo, quia celebrat miſſarum ſolennia,& deinde actum exercet certo ordini eccleſiaſtico competentem, tempore ipſo prohibitum: cum ad Epiſcopalem ordinem pertineat miniſterium ſacrorum ordinum:ſaltem pręter epiſcopalem poteſtatem eſt neceſſarius in ipſo Epiſcopo ordo ſacerdotij:quẽadmodũ ipſe tradidi li. j.nu.15.variar.reſolutio.c.x.

¶Secundum : idem eſſe cenſeo in Epiſcopo tẽpore interdicti conferẽte minores ordines,aut primã tonſuram.nã & is erit irregularis,ſiquidẽ horum ordinũ collatio ad epiſcopalem poteſtatem,& ordinẽ pertinet, vt plane compertũ eſt.Imo etſi quãdoque prima tonſura , & minores ordines poſsint ab Abbatibus miniſtrari,neceſſario pręmittendus eſt in ipſis Abbatibus ſacerdotij ordo. c.cũ contingat. de ætate, & qualit. vnde apparet,Epiſcopum in hoc caſu irregularem eſſe.

¶Tertium apparet hinc, tempore interdicti non poſſe ordinis ſacramẽtũ celebrari,etiã his diebus feſtiuis qui hoc in c.§. in feſtiuitatibus.excipiuntur. quod notat Paluda.in d. arti.2.cõcluſio.6.& ſentiunt pręcitati doct.qui principalem concluſionem probarunt.

¶Quartum ex eorundem authorum mente conſtat, non poſſe ordinis ſacramentum miniſtrari tempore inter-

re interdicti adhuc ianuis clauſis, interdictis, et excommunicatis excluſis. Nam permiſsio huius cõſtitutionis pertinet ad officia diuina : non autem ad ordinum celebrationem.

❡Quinto infertur, nequaquam eſſe ordines celebrandos tempore interdicti, etiam ſi immineat neceſsitas ordinandi presbyteros, diaconos, aut ſubdiaconos, alioſue miniſtros, quemadmodum uiſum eſt Sylueſt. verb. interdictum. v. q. 7. contra Panor. in c. non eſt vobis. quo in loco vlti. colũ. cenſet, poſſe ordinis ſacramentum tempore interdicti miniſtrari, ſi ĩmineat neceſsitas ordinandi miniſtros diuinorum officiorum, & ſacramentorũ. Etenim nullibi in iure cautum eſt, quod hęc ſit vera, ac propria neceſsitas compellens ad interdicti uiolationem, & ideo Panormitanus opinio non eſt admodum tuta, licet eam ſequatur Gonſalus a Villadiego in tract. de irregularita. ca. de interdicto. etiam ſi videam poſſe multis rationibus, & authoritatibus eandem comprobari.

❡Sexto inde conſtat, tempore interdicti ordinis ſacramentum non poſſe celebrari etiam ab Epiſcopo, qui ipſum interdictum decreuerit. is etenim tenetur id ſeruare, vel illud tollere, aut ſuſpendere: alioqui erit irregularis ca. vltim. de priuile. iſto libr. notat Calde. de eccl. interdict. membro. v.

❡ Septimo hunc oportet aduerte-
5 re, † an recipiens minores ordines tempore interdicti ſit irregularis? Et profecto apparet, eum eſſe irregularem, ſi agat aliquam actum ea ſolennitate, quæ certo conuenit ordini. idcirco ſi in ipſamet ordinatione actum egerit quis alicui ex minoribus ordinibus ſpeciali quadam forma competentẽ, irregularis eſt: quẽadmodũ deducitur ex illa Innocentij ſententia, quam in hac ſecũda huius operis parte probauimus. §. 2. nu. 3. regulariter tamẽ qui minores ordines accipit, nullũ actũ agit eiſdẽ ordinibus proprium iuxta canonicam ſolennitatem.

❡Octauo eadem ratione infertur irregularem eſſe eum, qui tempore interdicti fuerit diaconatus, aut ſubdiacõatus ordine inſignitus: etenim non poteſt quis hoc ordine, aut eorum alterum adſumere, quin aliquẽ actum agat ſolẽniter his ordinibus, aut eorum alteri conuenientem: atque ideo irregularitas manifeſto iure contrahitur. nam epiſtolam, aut euangelium legit eccleſiaſticis veſtibus indutus, eaque ſolennitate, qua ſolet in miſſarum ſolennium celebratione legi. quã ob rem dubium non eſt, quin vitium hoc irregularitatis contrahatur.

❡ Nono idem reſpondendum erit quo ad recipientem ordinem ſacerdotij tempore interdicti. nam is irregularis eſt, quippe qui ſimul cũ Epiſcopo concelebret, atque ideo actũ exequatur certo conuenientem ordini: ideſt euchariſtiæ conſecrationem: ſicuti notant Sylueſt. verb. euchariſt. 11. q. 3. S. Thomas in 4. ſententia. diſt. 13. q. 1. arti. 2. q. 2. & in 3. part. q. 82. arti. 2. Palud. in d. 13. diſt. q. 4. argu. 2. quibus viſum eſt, poſſe ſimul ordinatos cum Epiſcopo ordinante conficere corpus Chriſti: atque ita vſu apud quaſdam eccleſias obtentum eſſe. nec id mirum eſſe debet: cum & Innocentius III. de officio miſſæ, part. 3. c. 9. aſſerat, cõſueuiſſe presbyteros, cardinales, romanum pontificẽ circunſtare, & cum eo ſimul celebrare, & corpus Chriſti conficere: ac demum euchariſtiam a ſummo pontifice accipere, ſignificantes Apoſtolos, qui cũ domino Ieſu pariter diſcumbentes ab eo Euchariſtiã acceperunt. Qua

ratione ſatis probatur irregularitatẽ in hoc caſu, quẽ tractamus vere cõtrahi.

¶ Decimo hinc ẽt aperitur, aſsiſtẽtes Epiſcopo ordinanti irregulares eſſe, ſi vt diaconi, vel ſubdiaconi veſtibus induti ſacris huic ordinũ celebrationi coadiutores extiterĩt ea peragentes, quæ in pontificali libro continent. Agũt ſane actus tẽpore interdicti certo conuenientes ordini: nẽpe diaconatui, vel ſubdiaconatui: idcirco irregulares eẽ eos manifeſtum eſt. Cæterũ quæ in hac conſtitutione continentur in. §. illis ẽt. vſque ad. §. adijcimus. facilia ſunt. & per gloſſa. maxime verbo, relaxatio, explicantur.

¶ Sed quo facilius percipiamus verã interpretationem huius conſtitutionis ſubijcere libuit literam. §. adijcimus. qui pręcipuam huius tractatus partem obtinet.

.§. IIII.

Adijcimus pręterea, quod ſingulis diebus in eccleſijs, & monaſterijs miſſæ celebrentur: & alia dicantur diuina officia ſicut prius: ſubmiſſa tamen voce, & ianuis clauſis, excõmunicatis, ac iter dictis excluſis: & campanis ẽt non pulſatis: & tam canonici, quã clerici eccleſiarum, in quibus diſtributiones quotidianę illis, qui horis interſunt canonicis tribuuntur, ſi ad officia nõ venerint ſupradicta diſtributiones eaſdẽ amittãt: ſicut interdicto perderent non extante, ſi diuinis officijs non adeſſent.

SVMMARIVM.

1 ❧ *Interdictũ particulare nõ patitur, nec admittit huius c formã ĩ celebrãdis officijs diuinis.*

2 *Hoſpitalia ẽt habent huius c priuilegium: ſicut eccleſiæ. & monaſteria.*

3 *Interdicti tẽpore ſeruata forma huius conſtitutionis, quæ miſſarum ſolennia ſint permiſſa?*

4 *Laici nõ ſunt admittẽdi ad miſſarum ſolennia, quæ ſub hac forma celebrantur.*

5 *Familiares, et miniſtri clericorũ, an ſint admittendi, ſi laici ſint, et quid de clericis exteris: et q d de coniugatis, & infantibus?*

6 *Irregularitas, an contrahatur, ſi non ſeruentur omnia, quæ in forma huius capitis cõtinentur.*

7 *Ceſſatio a diuinis, an admittant celebrationẽ diuinorum officiorum hac ſeruata forma?*

HACTENVS præſens conſtitutio permittit, tẽpore interdicti diuina officia celebrari ianuis clauſis, interdictis, & excõmunicatis excluſis abſque campanarum pulſatione. Cui ſane reſponſo aliquot conabor aptare intellectus, qui conſtitutionem iſtam ad praxim ad communem vtilitatẽ apertiorem efficiant.

¶ Primũ hęc pmiſsio non in vni-
1 uerſũ eſt accipienda: ſed ita † quidẽ, ꝙ in eccleſia particulari affecta interdicto minime locũ habeat: quaſi hęc conſtitutio in eccleſijs obtineat, q̃ ſint intra locũ interdictũ: nõ

in eccleſia ſpecialiter interdicta. ꝙ glo.hic notat verbo.eccleſijs.quam ſequuntur Ancha.Domi. Franc.& alij cõmuni omnium ſentẽtia.Aug. in ſumma verbo,interdictũ.vj.q.j. Sylue.verb.interdictũ.v.§.j.Nico. Milis verb.interdictũ, Rota in nouis 436.Fel.in c.Apoſtolicæ,nu.3. de exceptio. Frede. conſ.70.Ioan. Andre.Anton. Cardi.Abb.& Imo la,vlti.col.in c.quæſiuit.de his quæ fiunt a maior. par.c.Flore,iij. part. tit.26.c.iiij.Calder.de eccleſ.interdict.ij.mẽbro,fo.ii.col. j.Gõſalus a Villadiego in tract. de irregular.c. de interdicto.col. iij.quorũ opinio communis eſt:& rationẽ habet ex eo,ꝙ hæc conſtitutio de interdicto generali tractet,non de ſpeciali.

¶Secundo,tempore interdicti officia diuina,quæ per hanc conſtitutionem permittuntur celebrari, in ipſis eccleſijs, & monaſterijs celebranda ſunt:nec poterunt extra eccleſias, & monaſteria etiam ianuis clauſis,excommunicatis,& interdictis excluſis, abſque cimbalorum pulſatione celebrari: cum hæc permiſsio ita conceſſa ſit,vt intra ipſas eccleſias,aut monaſteria, non alibi licitã faciat diuinorum officiorum celebrationem:ſecundum Calde.de eccleſ. interdi.vj.membro,Ancha. & Franc. hic.

¶Tertio, dum romanus pontifex hic parem indulgentiam eccleſijs, & monaſterijs concedit,ſatis oſtendit hac in ſpecie, & in pleriſque alijs appellatione eccleſiarum, ipſa etiam monaſteria contineri. quod verum eſt in his, quæ fauorem continent, non odium: in his inquam,quę fauorabilia ſunt, non in odioſis: quemadmodum reſponderunt Abb. in capi.iij. de iuram.calum. Domi. in capi.ij.col. iij. de in integ.reſtitu.iſto libr.

2 ¶Quarto † erit & hic tex. intelligendus non tantum in eccleſijs, & monaſterijs ſed & in hoſpitalibus: vt tandem in his tempore interdicti poſsint diuina officia celebrari iuxta huius.§.formam,modo hoſpitalia fuerint authoritate Epiſcopi erecta. In his etenim, quę ad fauorem pertinent, ſub appellatione eccleſiarum hæc ipſo hoſpitalia intelligenda ſunt: præſertim vbi mens ipſius conſtituentis hanc interpretationem ob eandem rationem admitti, quod deducitur ex his, quæ notantur in clem. per literas.de præben.& tradidere Feli. in capitu,de quarta.de præſcri. Curti.Iunior conſili.20.Rebuf.in trac. nomiationum. q.15.num.12.

¶Quinto idem erit dicendũ in monaſterijs monialium, vt etiam ipſis audiẽtibus poſsint ianuis clauſis, interdictis, & excommunicatis excluſis officia diuina celebrari: ſicuti in ſpecie aſſerit Syluest. verb. interdictum. v.q.j. colum.ij.

3 ¶Sexto,† per hanc conſtitutionẽ tẽpore interdicti permiſſa ſunt miſſarum ſolẽnia nõ ſolũ quæ propria ſunt illius diei,quo celebrantur iuxta ritum,& inſtitutionẽ eccleſiæ,& ſic officia diuina ipſius ſancti,cuius eo die feſtiuitatẽ eccleſia colit: ſed & alia quæcunque diuina officia, miſſarum item ſolennia diuæ virginis Mariæ ſancti Iacobi, aut alterius cuiuſq; diui,atque ita uiſum eſt Io.And.Domi. & alijs hic Calde. de eccleſ.interdict.membr.6.col.7. & Syl.verb.interdictũ.v.q.j.co.ij. aduerſus Ioã.Monac.qui opinatur, tantũ pmitti per hãc conſtitutionẽ miſſarũ ſolennia propria eius diei, nõ autẽ alterius,quod falſum eſt,vt cõſtat ex hac conſtitutione,quæ ꝑmittit diuina officia ſecundum hãc formam tẽpore interdicti celebrari, ſicuti prius celebrabantur.

¶Septimo aiaduertere oportet, hanc

hanc permiſsionem locum obtinere
in interdicto in locum aliquem de-
creto:quaſi ſecus ſit , quoties inter-
dictum pronunciatum fuerit in per-
ſonam.is etenim , qui interdictus
eſt , nequaquã poterit iuxta formã
tex. diuinis officijs operã dare:nec
ĩtidẽ in his diebus ſolennibus,quo-
rum mentio fit in.§.ſeq.quemadmo
dum communi omnium ſententia
obtentum eſt .

¶Octauo,hæc ipſa conſtitutio ita
4 eſt interpretanda , † vt ad officia
diuina minime admittantur laici in
terdicti: nec itẽ illi , qui ſunt incole
populi interdicti, licet ipſi interdi-
cti non ſint:& idem erit de quibuſ-
cunque laicis non interdictis : nam
hi excludendi ſunt ab auditione di
uinorum officiorum in loco interdi
cto:ſicuti notat glo.hic verb. inter-
dictis.quam Ancha. q.ij. & cæteri
doct. communiter ſequuntur. Quo-
rum opinioni admodum ſuffragatur
tex.in c.licet.de priuil. iſto. lib. in
prin. ex quo ceſſat argumentatio,
quę a ſenſu contrario poterat ex hu
ius capituli litera deduci aduerſus
communem: quam probare viden-
tur Calde. & quotquot de hac ma-
teria ſcripſerunt. tametſi Freder.in
conſ.70. minime concedat in hac
ſpecie irregualarem eſſe eum , qui
laicis non interdictis , etiam inco-
lis loci interdicti , admiſsis diuina
officia celebrauerit .

¶Nono,ad huins deceſionis verã
5 cognitionem inquirendum erit†an
clerici omnes admittendi ſint ad of
ficia diuina , quæ ſecundum formã
huius.§.tempore interdicti celebra
ri poſſunt ? & quidam opinantur ,
non eſſe admittendos clericos extra
neos,ſed tantum illos,qui ſint illius
eccleſię, in qua officia diuina dicẽ-
da ſunt:quod expresſim notat Ar-
chid.hic ab hoc tex.adſumens pro-
bationem ex eo, quod canonicos,
& clericos earundem eccleſiarũ ad
mittat , quę quidem ratio debilis
eſt:cum hęc conſtitutio, dum mẽtio
nem facit canonicorum, & clerico-
rũ de quotidianis diſtributionibus
tractet quæ non debentur clericis
exteris. atque ideo iure verius eſt,
tẽpore interdicti ad officia diuina
ſecundũ huius conſtitutionis inſti-
tutionem admittendos eſſe clericos
quoſcunque , etiam exteros ab eo
loco,qui interdictus ſit:ſicuti cẽſent
Ioan. Andre. Ancha.hic.3. quæſt.
Calderi.de eccleſ.interdicto,mem-
bro 6.col.3. Florenti.n.3. parte tit.
26.c.4.Angel.uerb.interdictũ 6.§.
3.& Sylueſt. verb. interdictum.v.
quæſt .j. quorum opinio communis
eſt,licet dubitauerint Dõ.& Franc.
hic & Frede.conſ.92.quæ quidẽ du
bitatio potuit tolli ea ratione,quod
hic paragraphus permittat diuino-
rum offitiorum celebrationem tem
pore interdicti ianuis clauſis,excõ-
municatis, & interdictis excluſis,
ſubmiſſa voce , abſque pulſatione
campanarũ:ſicut prius eo tempore,
quo locus non erat interdictus cele-
brari poterant : & tunc dubiopro-
cul quilibet clericus, etiam exterus
admittendus erat.

¶ Decimo ex his , quæ in huius
paragraphi interpretatione ſolent
adnotari,opinor ipſe,clericũ coniu-
gatũ cũ vnica,& virgine nõ eſſe ad
mittendũ ad officia diuina,quę ſer-
uata forma hic ſtatuta permituntur.
Ad hãc vero ſententiã inducor eã
ratione,qua traditũ extat,clericos,
& religioſos ad hæc officia diuina
fore admittendos nõ laicos. Clerici
autẽ coniugati,ẽt ſi cũ vnica,& vir
gine cõtraxerint matrimoniũ,priui
legiũ obtinent clericorũ in duobus
tantũ nẽpe quo ad canonẽ,et forũ:ĩ
cæteris vero laici cẽſendi sũt iuxta
cõmunẽ reſolutionẽ docto.ĩ c.vnic.
de cleri.cõiug.iſto lib.Igitʻ non ha-
bent

bēthoc priuilegiū, vt cū clericis tē pore interdicti ad officia diuina ad mitti poſsint.

¶ Vndecimo erit nihilominus cō ſiderādū, tēpore īterdicti ad officia diuina admittendū eſſe laicū, quem ante interdicti decretū clericus ec- cleſię ſeruiens familiarē habebat, vt ſibi ī miſſarū ſolēnibus miniſtra ret. modo hic familiaris nō ſit inter dictus in ſpecie, nec generaliter: ꝙ ita explicant Calderi, de eccleſ. in terd. mēbro 6. Anch. quæſt. 3. col. 3. & Francus hic. quo fit, vt text. in c. licet. de priuile. iſto lib. §. j. intelligē dus ſit de familiaribus non interdi- ctis: cum interdicti ſemper ſint a di uinis excludendi.

¶ Duodecimo pōt & in controuer ſiā incidere, an ſint infantes exclu- dēdi ab his diuinis officijs, ꝗ tēpo re interdicti ſeruata huius. §. ſoma celebrandæ ſunt? & Syluest. verbo interdictum. 2. quæſt. 17. exiſtimat, pueros nondum doli capaces. qui ꝓ prie interdicti minime cenſent, etiā populo interdicto, non poſſe audire diuina officia in loco interdicto, cū eis hoc conceſſum nō ſit: atque hoc ipſum verū eſſe ipſe cenſerē in pue ris, qui poſt ſeptēniū, & ſi nō ſint do li capaces, ꝑcipiunt tamen, & intel- ligunt aliqua ex parte, & cognitio- nē habēt diuinorū officiorū: cogno ſcētes equidē, miſſarū ſolēnia ptīne re ad cultū diuinū, & ad Chriſtiāæ religiones ꝓfeſsionē. at in infanti- bus nequaquā hoc ꝓbarē. hi ſiqui- dē nihil ſentiūt, nec ꝑcipiunt, ꝙ of- ficia diuina dicātur, vel ceſſant: nec eos tāgit diuinorū officiorū ꝓhibi tio Sepeliri autē nō poſſunt iſti in- fantes in eccleſia tēpore interdicti: quia ſepulturæ ꝓhibitio aliā ratio nē habet: quę non deducitur ab ali- qua cognitione prohibitionis eius actus: ſed tantū ex eo, quod eccle- ſia tempore interdicti nullum cor- pus admittat, quippe quæ interdicta ſit. officia vero diuina prohibe ntur ne quis ea audiat, aut celebret: quæ ratio aliquā eius actus cognitionem præmittit. non me latet, ſeruandam eſſe huius conſtitutionis formam, ita tamen quod ſuperſtitioſe non ac cipiantur eius verba.

¶ Decimotertio intelligenda eſt ꝓhibitio cimbalorū, & cāpanarū: quę hic fit, quo ad horas cāonicas dicendas, quo ad miſſarū ſolennia celebranda non tamen quo ad alia. Nam & tempore interdicti pulſarī poſſunt cāpanę in ſignū prædicatio nis dominici verbi, & vt Chriſtiāi concionibus ſacris ad ſint. item & ad ſalutationem angelicā: cuius me minit gloſ. in verb. zabazala. in cle ment. j. de Iudæ. & inibi Abb. atq; ita hūc decimū tertiū intellectum in ſpecie omne docto. probarunt, prę- ſertī Ioa. Andre. Domi. & Francus hic, Cald. de eccleſ. interdict. folio. 11. col. j. Gonſalus a Villadiego de irregularit. c. de interdi. quibus etiā placuit, nō poſſe tēpore interdicti pulſari imbalum in ſignum eleua- tionis eucharistiæ.

¶ Decimoquarto nō inutiliter hoc
6 in loco tractabitur, † ſit ne irregu-
laritas cōtracta ex eo, ꝙ in celebrā dis officijs diuinis non fuerint oīa ſeruata, quorū in hoc. §. mentio fit. etenim Calderi. optimis quibuſdā rationibus in tract. de ecleſ. inter. memb. 6. col. 7. opinat, celebrātem miſſarū ſolēnia tēpore interdicti. nō ſeruatis exactiſsime his, quæ in hac cōſtitutiōe cōtinent, irregularē eſſe in quo ipſe nec dubito, nec video poſſe iuſti ex cauſi dubitari. nā cele brās tēporeꝗ interdicti ān iſtā cōſti- tutionem eſſet dubio, ꝓcul irregala- ris, ſaltē ſi celebraret non ſeruatis his, q ī hoc. §. ſeruāda exponunt. et tamē p hāc cōſtitutionē hęc diuino rum officiorū celebratio ꝑmiſſa nō

eſt.Igitur euidenter conſtat, ita ce-
lebrantem irregularem eſſe. idem
dicendum erit eo , qui officia di-
uina certo ordini ecleſiaſtico con
uenientia minime ſeruata forma
iſta peregerit. De illo autem qui
alijs celebrantibus campanas pul-
ſauerit, vel eccleſiarum ianuis ape-
ruerit,irregularē eē, quia ī crimine
cooperetur.notant Cald.in d.mem
bro 6.col.7.Flor.3. part.tit.26.c.4.
col.j.Io.And.hic: Gonſalus a Vil-
ladiego de irregularit.c.de interdi-
cto.ex c.ſi concubine.de ſent.exc.
qua ratione & ipſe Gonſalus colū.
pe.opinatur,irregularem eſſe eū, q
cum excōicatus ſit, alteri excōica-
to,vel interdicto celebranti coadiu
tor extiterit ſimplex in celebratio
ne miſſę.ſed & eadē rōne idē dicē
dum foret,ſi ipſe coadiutor, ac ſim
plex miniſter non eſſet excōicatus
cum ratio aſſumatur ex eo,ꝙ in cri
mine alteri cooperetur . qđ falſum
eſt.Nam q miniſtrat ſimpliciter,ce
lebranti tempore interdicti non ſer
uata forma huius.§.irregularis non
eſt:vt idem Gonſalus in d.c.de in-
terdict.col.pe.tenet poſt Dom.in c.
is,cui.§.vlt.ſup. iſto tit.qbus ea rō
ſuffragatur, ꝙ tm̄ is ſit irregularis
qui tempore interdicti,ſuſpenſionis
aut excōicationis actum egerit cer
to conuenientem ordini eccleſiaſti-
co,vt paulo ante non ſemel adnota
uimus,ſed miniſtrare ſimpliciter ſa
cerdoti celebranti non tm̄ conuenit
clericis,ſed & laicis,nec is actus pe
culiaris, eſt alicuius certi ordinis:
cū & a laicis hoc miniſteriū exhi-
bere poſsit.uñ mihi aduerſus. Cal.
Flor. & alios potius placet , nō eē
irregularē pulſantē cāpanas tēpore
īterdicti ad officia diuina, nec item
aperiētē ianuis: cū hi actus peculia
res certi ordinis eccleſiaſtici nō ſit
imo poſsint p laicos agi . & quoti-
die agātur,q̄ ob rē minime cōtrahi
tur ex his irregularitas:ſicuti in ge
nere paſsim idē Cald.fateť : et nos
ꝓbauimus hac ī par.§.2. nu.3.ꝙ ſi
q̄s authoritate publica,vel priuata
vſus,vel pulſauerit cāpanas,aut ec-
cleſiarū ianuis aperuerit, vt autho-
ritatē ipſe p̄beat tēpore interdicti di
uinorū officiorum celebrationi,pro
fecto erit irregularis ſcđm Inno.&
Abb.in c.tāta.de exceſ.p̄lat.quorū
ſnīa cōis eſt, vt fatetur eā ſequutus
Gonſalus a Villadiego in d.c.de i-
terdic. columna 6. text.optimus in
capitul. illud.de cler.exc.miniſtra.
cuius & nos mentionē fecimus par
te.j.huius operis.§.6.ad finem.

¶Decimoquinto, nō eſt omittenda
frequens illa cōtrouerſia, qua ſolet
7 diſputari: † ſi me locus huic para-
grapho:& eius pmiſsioni tempore
ceſſationis a diuinis:q̄ qōnem iā a
pleriſq; tractatā breuiter hic expo
nā,vt vulgari ſatisfaciā cōtentioni.
& ſane ꝙ tēpore ceſſationis a diui
nis poſsint ianuis clauſis interdicti
& excōicatis excluſis abſq; cāpa-
narū diuina officia celebrari iuxta
formā huius conſtitutionis poterit
multis rationibus comprobari:præ
ſertim ſequentibus.

¶Prima qa interdictū generale, di
uinorū officiorū celebrationē.cle.j.
4.iſt.tit. ſed interdicto generali ob
tinet huius.§. pmiſsio. igitur & ea
ſeruari debet tēpore ceſſationis a dī
uinis.argum.l.illud.ff. ad leg.Aqui
li.l.vlt.ad fi.ff.mand.c.traslatio.de
cōſtit.c.ſi poſtq̄.de electio.in.6.

¶Secūdo, ad idē argumētor ab ea-
dē rōne q̄ expreſsim in hoc c.§. qa
vero.cōtinentur.Nā illa romanum
pōtificē induxit,vt hac p̄miſſa for
ma,tēpore interdicti diuina celebrē
tur officia:hacq; celebrationē vete
ri iure vetitam permitteret. eadem
vero rō oino in ceſſatione a diuinis
obtinet: ꝙ ſatis manifeſtū eſt. ergo
& tempore ceſſationis a diuinis hu
ius

ius.§.deciſio ſeruari debet. ſiquidẽ a ratione expreſſa ĩ aliqua cõſtitutione optime ꝓcedit argumentatio ad caſum omiſſũ gloſ. in cle.j. ver. eligat.de electio.notãt Bar.& alij. in l.Gallus.§. & qd ſi tantũ.2. col. ff.de lib. & poſth.ẽt in materia cor rectoria: vt ipſimet adnotarunt: & Francus ĩ c.j.de temp. ordinat.iſto lib.limitat.6.Fortuni. in d.§. & qd ſi tantũ ſuper glo.emancipatus tradũt Euerard. in loco a ratione ceſſante.Ioan.Crottus.9.quęſt.Bar.et Ripa.nu.57.in l.ſi cõſtante.ff.ſolut. matr.Dec.in c.translatio de cõſti.2. lect.& in l.ſi quis id ꝙ ff.de iuriſd. omni. & l.factum.§. in pœnalibus. ff de regul.iuris. Andre. Altiat. de verborum ſignifi.libro 6. col. 40.

¶Tertio,eandẽ ſententiã mirũ in modum confirmat ea ratio, quę dictat,cõſtitutionẽ vtcũque correctoriã extẽdendã fore,ſi ſit animæ, & ſpirituali ſaluti fauorabilis: quẽadmodũ viſũ eſt Hoſt.Io.And.Abb. & Præpo.in ca. ex tenore.qui filij ſint legiti.gl.in c.ſciant cũcti.de electio. iſto lib. verb. alios. cuius & nos meminimus in epito. ad iiij. Decretalium , ij.parte, c.vj.nu.12. notant Dominic. & Francus in c.j. limit.iiij.de temporib.ordin. iſto li. Hęc autem cõſtitutio fauorabilis eſt animæ, & ſpirituali saluti:ergo erit extendenda ab interdicto ad ceſſationem .

¶ Quarto his accedit, ꝙ maius vinculũ habet interdictũ, quã ceſſatio a diuinis: vt apparet ex illa quęſtione, quam ſuperius tractauimus,de celebrante tẽpore ceſſationis a diuinis, an ſit irregularis ſed tex. hic permittit ſub certa forma celebrari diuina officia tẽpore inter dicti: igitur fortiori ratione permittendũ idẽ erit tẽpore ceſſationis a diuinis:cũ ea minus uinculũ ĩduxerit.

¶Quinto ab authoritate doctiſſimorum virorum probari videtur hęc opinio.eam etenim veram eſſe cenſent Ioã.in ſumma confeſor.ibi. iij.titul.33.q.221.Archid.in c.ſi canonici.de offic.ordi.iſto libr. cuius ſententiam ſenſim,& taciteadmittere videntur cæteri doctor.ibi. Gõſalus a Villadiego de irregularit.c. de interdicto,col.iij. Palud. in iiij. ſent.diſti.18.q.viij.articul.iij.principali.verſiculo,ſed verius.

¶ Contraria ſententia pleriſque verior videtur aliquot rationibus, quarum potiſſimas hac in parte ſubijciam , nec enim conuenit multa ad hanc diſputationem adducere , quæ ſolent quacunque in controuerſa quæſtionę vtrinque proponi , ad maiorem potius verborum cumulum quam ipſius diffinitionis vtilitatem .

¶ Primum enim vrget pro hac opinione ipſa dictionis ſignificatio : quæ plane videtur inducere penitus ceſſationem a diuinis officijs:eam inquã, quę diſtinguatur a ꝓhibitione illa , ꝙ per interdictum decernitur. qua ſi interdictum prohibeat officiorum diuinorum celebrationem pœnis quibuſdam ſtatutis aduerſus ea celebrantes:ceſſatio vero inducta omnino ſuſpenſionem diuinorum officiorum ab interdicto diſtinctam , & quæ præcipue ad factum , non ad iuris effectus referenda ſit.alioqui nulla iuſta ratione inducta foret nominum diuerſitas : ſi idem per interdictum , & ceſſationem ſignificaretur:& temere diuerſis nominibus fuiſſent nuncupata. l. Papinianus exuli.ff.de minori.l.ſi idem.C. de codicillis.

¶Secundo ad hęc accedit ꝙ Ioan. And.ſcribit in d.c.dilectis.de appel la.vbi colũ.j.illum tex.intelligens in ceſſatione a diuinis adnotauit,nõ eſſe permiſſum eo tempore,ꝙ Epi-

ſcopus

ſcopus celebret indiſtinctè, ſed cer ta forma:nēpe ianuis clauſis,inter-dictis,& excommunicatis excluſis c.vlt.de priuileg.iſto lib.c.quod nō nullis.eo.tit.in volu. Igitur ſi Epi-ſcopis iure ſpeciali ſecūdum Io.An dre.tempore ceſſationis hoc permiſ ſum extat:reliquis clericis id nega tur:atque ita non poterit tēpore ceſ ſationis a diuinis tex.hic obtinere.

¶Tertio eandem opinionem pro-bat tex.elegans in d. c.ſi canonici. §.ſi aūt. ſupra de offi. ord.inibi ete nim rūdetur,eū,cuius culpa ceſſatio indicta fuerit, teneri canonicis, & clericis,ad id,ꝙ eorū interſit ex eo, ꝙ oīno ceſſantes a celebratione diui norū officiorū quotidianas diſtribu tiones amiſerīt,aut ſane nō acquiſie rint iuxta c.vni. de cler.non reſid. iſto lib.quod ſi canonici, & clerici tempore ceſſationis a diuinis poſſet diuina officia celebrare ſeruata for ma huius.§. profecto nulli dubium poterit cōtingere,quin & diſtribu-tiones quotidianas acquirant:ſicuti & in hoc paragrapho rñſū extat.

¶Quarto conſtat, olim ante iſtam conſtitutionem tempore ceſſationis a diuinis penitus interdictam eſſe et fuiſſe diuinorū officiorum celebra tionem c.non eſt vobis.de ſponſ.ſe cundum communem eius interpre-tationem.& tamen nullibi huic ve teri iuri derogatum eſt:cum hęc cō ſtitutio de interdicto tractet:non de ceſſatione a diuinis. Fit ergo mani-feſtum, adhuc manere vetera iura illęſa:& idcirco non poſſe tempore ceſſationis a diuinis officia diuina celebrari,etiam ianuis clauſis,inter dictis, & excōicatis excluſis. Ex qbus mihi ſatis euidenter apparet, hanc vltimam opinionem iure ve-riorem eſſe.cui parum obſuunt quæ priori loco in contrarium adducta fuere: cum ceſſatio a diuinis ratio-nem diſtinctam habeat ab interdi-cto propter omnimodam, ꝙ inducit ſuſpenſionem organorum eccleſia-ſticorum: & quia iure ipſo poni iſti-tio manifeſtū ē in hac ſpecie diſcri mē inter ceſſationē interdictū autho ritate tex.in d.c.ſi canon ici.§.ſi au tem de offi.ord.iſto lib.

¶Vtcunque tamen ſit,tēpore ceſſa tionis a diuinis poterūt ea ſacramē ta miniſtrari:quæ tempore interdi-cti poterant Chriſti fidelibus ante conſtitutionem iſtam dari:imo& ſa cramentum pœnitentię miniſtrari poterit tēpore ceſſationis a diuinis non tantum exiſtentibus in mortis periculo:ſed & his,qui proſpera v-tuntur valetudine:ut tandem admit tenda ſit reſpōſio huius c.in.§. quia vero, etiam tempore ceſſationis a diuinis.Etenim licet hęc cōſtitutio de interdicto tractet: nihilominus partim eadem obtinebit in ceſſatio ne a diuinis in his ſaltem permiſſio nibus,quę non pertinet ad ordina-riam diuinorum officiorum celebra tionem. Nam & pręter hanc ratio nem conſiderandum eſt,hanc deci-ſionem, dum permittit pœnitentiæ ſacramentum miniſtrari non tantū infirmis,ſed ſanis, eſſe iuris extēſio nem veteris: quod adhuc ceſſatio-nis tempore ſeruandum eſt, ſecūdū vulgo receptam ſententiam. Hinc patet,tempore ceſſationis a diuinis locū eſſe deciſioni expreſſim ſtatu tæ in c.quod in te.de pœniten.et re miſ.& tamen dubium erit,an & eo dem modo ſit admittendum ꝙ indu tum Epiſcopis eſt,& quibuſdā reli gioſis in c.quod nonnullis.& in ca. 3. de priuil.§. quod ſi templarij.& c.in his & c.vt priuilegia.eo.tit.& c.vlt.eiuſdem rubricæ.iſto lib.ſiqui dem Io.Andr.in d. c.dilectis.de ap pel.inſinuat, has omnes permiſſio-nes locum habere.etiā tempore ceſ ſationis a diuinis:cum & tēpore in-terdicti fuerint iure veteri olim ſta tutę.

tutæ, & indultæ: quo tamẽ iure omnino diuina ceſſabant officia ob interdictum: nec vlla ſub forma poterant celebrari. poſſet ſane q̃ ex hoc argumentari, tẽpore ceſſationis a diuinis recipiendam fore huius. §. formam, & permiſsionem, q̃ iure communi ſtatuta eſt: cum & eo tẽpore admittantur ea priuilegia, quibus licitum eſt iure veteri tempore interdicti diuina officia celebrare aliquot in caſibus ianuis clauſis, interdictis, & excommunicatis excluſis. hęc etenim priuilegia ſunt aduerſus ius cõmnune tẽpore interdicti cõceſſa: & eadem ad tempus ceſſationis a diuinis extenduntur: vt Io. And. ſenſit. Igitur et huius conſtitutionis ordinarium indultũ iuris cõis vim habens, etiam ſi ad interdictum in ſpecie referatur: extendendũ foret ad ceſſationem a diuinis: atque ideo admittẽda prior opinio, niſi q̃s ex aduerſo reſponderi, non poſſe tũc iſtam ex ęquo probari: quia dicta priuilegia non extinguunt penitus vim, & effectum ceſſationis a diuinis: quemadmodum extingueret huius conſtitutionis indulgentia, ſi ea foret admittenda, & maxime hæc extenſio eſſet contraria iuri põtificio propter tex. in d. c. ſi canonici. §. ſi autem. Nec tamen erit in pręſentiarum omittendum, ꝙ habens priuilegium ſpeciale extra iuris conſtitutionis, audiendi diuina officia tẽpore interdicti, non poterit ea audire tẽpore ceſſationis a diuinis, etiã ſeruata huius capitis forma, nam licet iure communi æquipolleat ceſſatio a diuinis interdicto quo ad ea, q̃ modo dicta fuere: nõ tamen idẽ erit de iure ſpeciali quemadmodum deduxere hanc rationem paſsim iuris vtriuſque doct. ex gl. in cle. unic. de baptiſmo. Anch. p̃ſertim in c. ſtatutum. 2. de bret. iſto lib. Alex. in additionibus ad Bar. in l. in poteſtate, ff. de his qui ſunt ſui vel alienę iuris tradit late Fel. in c. In præſentia. de probationib. nu. 21. & 22. Denique etiam ſi iure verior eſſet opinio eorum, qui cenſent, tẽpore ceſſationis a diuinis obſeruandam fore huius. §. formam: nihilominus contraria ſentẽtia potior eſt, ꝓpterea: ꝙ fuerit cõſuetudine recepta. Etenim iã diu obtentum eſt, penitus ceſſandũ eſſe ab officijs diuinis tempore ceſſationis, nec ea poſſe celebrari iuxta formam huius. §. quę quidem conſuetudo non admodũ longi temporis uſũ exigit: cum ob diuerſas hac in controuerſia opiniones, tum ex eo, ꝙ ſi eam ad ius commune vetus, & pontificium redeamus: argumento. glo. celebris in c. ſtatutum. de pręb. iſto lib. uerb. numerãdum. cuius nos obiter meminimus in lib. 1. varia. reſolu. c. 6. nu. 4. poſt alios: quorum meminit late And. Tiraq. de primogenijs. q. 24. nu. 6. tex. optimus in c. ab exordio. 35. diſt. tradunt Iaſ. in l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pac. col. 2. Fel. in c. cũ acceſsiſſent. de cõſtitutio. vbi Dec. col. 3.

¶ Subſequitur ſtatim in ſignis huius conſtitutionis reſponſio ad interdicti eccleſiaſtici cenſurã omnino neceſſaria: cuius examinatio exigit ꝙ breuiter exponamus contextum ipſius literæ ad faciliorem cognitionem.

§. V.

IN feſtiuitatibus vero natalis dominij paſchæ, ac pẽtecoſtes & ad ſumptionis virginis glorioſæ campanæ pulſentur, & ianuis apertis, alta voce diuina officia ſolenniter celebrentur: excommunicatis prorſus excluſis: ſed interdictis admiſſis, quibus ob reuerentiam di

ſtarum

ctarum ſolennitatum, & vt ipſi ad humilitatis gratiam, et reconciliationis effectum facilius inclinentur, præfatis diebus participationem permittimus diuinorum: ſic tñ quod illi, propter quorum exceſſum interdictum huiuſmodi eſt ꝓlatũ, alteri nullatenus appropinquent.

SVMMARIVM.

1 Eucariſtiæ feſtiuitas, uſque in octauam diem interdictũ ecclesiaſticum ſuſpendi.

2 Feſtum conceptionis uirginis Mariæ idem priuilegium habet.

3 Ceſſatio a diuinis an admittat huius §. ſuſpenſione?

4 Aduentus regis habet et hoc priuilegium, quod interdictum ſuſpendatur.

5 Officia diuina quæ ſint permiſſa tempore interdicti in his feſtiuitatibus

6 Sepultura eccleſiaſtica, an poſſit in his feſtis dari: & quid de ſacramentis?

HACTENVS huius paragraphi litera que ſequentes in elucidationem intellectus admittere videtur.

Primum equidẽ conſtituendũ ẽ,
1 † idẽ eẽ ꝑmiſſũ in die, quo feſtiuitas euchariſtiæ, et corporis Chriſti ſolet ſolenniter celebrari: qđ in honorẽ tãti ſacramenti Martinus V. cõceſſit: & Eugenius IIII. ad octauã vſq; diẽ extẽdit: ſicuti notat Ange. ver. interd. 6. q. 16. & Syl. verb. interd. v. q. 2. poſt Flor. 3. par. ti. 16. c. 4. cui priuilegio: & cõceſsioni accedunt multa, q̃ de hac ſolẽnitate ſtatuta, & deciſa fuere p romanũ pontificẽ in cle. j. de reliq. & vene. ſanc. vbi gl. verb. reuelatũ. ꝓdixit hãc Martini, & Eugenij conceſsionem.

2 Secũdo, † hãc eãdẽ cõſtitutionẽ extẽdẽdã fore ad feſtũ, et octauã cõceptionis immaculatę virginis Mariæ ex priuilegio Leonis X. aſſeuerat author cõpẽdij priuilegiorũ ordinis mẽdicãtiũ verb. cõceptio. §. 12. & verb. interd. 3. §. 8. eaq; cõceſsio, vt ipſe refert, tãtũ apud Hiſpanos obtinet. cui priuilegio accedũt multa, q̃ de immaculata cõceptione virginis Marię doctiſsimi, ac ſanctiſsimi viri ſcripſere defendẽtes, eam cõceptã fuiſſe abſq; labe originalis peccati. q̃ opinio ꝓbata fuit ĩ cõcil. Baſilienſi ſeſsio. 36. & multis adductis authoritatibus defenditũ ab Ambro. Cathari. ĩ ſpeciali huius qõnis opuſculo: extat & elegans carmẽ li. I. parthenices Marianę apud Bapti. Mãtuanũ. eãdẽ opinionẽ tenẽt Scotus & cęteri Theologi ibidẽ in 3. ſen. diſ. 3. Abb. co. 2. & Ant. in c. vlti. de ferijs. idẽ Ambro. Cathari. li. 4. aduerſus Caie. licet gl. in c. j. verb. natiuitas. de cõſecr. diſ. 3. & ibi Card. a Turre Cremata. Archi. ĩ ca. firmiſsime. de cõſecr. diſt. 4. Io. And. in d. c. vlt. de ferijs. Caie. ĩ peculiari de hac cõtrouerſia libello: idẽ in 3. par. q. 27. art. 2. contrariã ſñiam tenere, ac ꝓbare conẽtur. Qua in re illud ſit cõſtitutiſsimũ, maxima cũ veneratione ex eccleſiæ iſtituto feſtiuitatẽ iſta quolibet anno celebrari, et celebrandã eſſe. qđ cõſtat ĩ cõſtitutione extranagãti Sixti IIII. q̃ incipit. Graue nimis. de reliquijs, et venerat. ſanctor. inter cões: quo in loco excõicatiõi, et alijs pęnis ſubiciũt aſſerẽtes, eos mortaliter peccare, aut hæreticos eſſe, q cõceptionẽ virginis immaculatę vt feſtũ diẽ celebrauerint, vel

vel dixerint, virginē Mariā abſq;
labe originalis culpę cōceptā fuiſſe
Rurſus & eadē cōſtitutione ſub eiſ
dē pęnis romanus potifex ꝓhibet,
dānari ꝑ quenq̄, ut hæreticā opinio
nē illorū, q exiſtimāt, virginē Ma
riam nō fuiſſe in eis cōceptione pręſ
ſeruatā ab originali culpa, aut huic
ſnię authores mortaliter peccare:
cū ab eccleſia catholica nondū ſit,
hęc cōtrouerſia deciſa. Hoc ipsū au
thoritate Synodi Tridētinę ꝓba-
tur his equidē verbis ceſſatione. v.
Declarat tñ hæc ipſa ſancta Syno-
dus, nō eſſe ſuę intētionis cōprehen
dere in hoc decreto, vbi de peccato
originali agitur, beatā et immacula
tā virginē Mariā Dei genitricē ſed
obſeruandas eſſe cōſtitutiones feli
cis recordationis Sixti papę IIII.
ſub pęnis in eiuſdē cōſtitutionibus
cōtētis, quas inouat. Hactenus Tri
dētina Synodus, q̄ qōnē adhuc ma
nere ſub cōtrouerſia, abſq; certa ec
cleſię diffinitiōe. Ad hęc tñ ſcribit
egregius doct. Mart. Azpilc. in c. q̄
do. de cōſecr. diſt. j. notabi. 19. n. 86.
hoc priuilegiū datū fuiſſe feſto cō-
ceptionis quo ad iſtius capitis īdul
gētiā, nō in vniuersū, ſed tātū ī his
eccleſijs, in q̄bus ipſo die cōceptio-
nis hore canonicę, et officia diuina
dicāt ſcd̄m ordinē et ritū īſtitutū a
ꝓtonotario de Nogarolis. teſtat'q;
uir doctiſ. ſe priuilegiū ip̄m legiſſe.
¶Tertio hęc cōſtitutio hac ī parte
intelligēda ē in interdicto generali.
Nā in eccleſia ſpecialiter interdicta
minime eſt admittēda, imo in ea ec-
cleſia nō poterūt publice, nec ſecre
te diuina officia celebrari, ēt ī hisfe
ſtiuitatibus. qđ ꝓbat' ex his, q̄ dixi
mus ī .§. adijcimus ſupra ꝓxi. n. 1.
¶Quarto ab his, q̄ ī p̄cedētibus tra
3 ctauimus, q̄buſdā videbit' † nō eē lo
cū huic cōſtitutiōi quoad huius .§.
deciſionē tēpore ceſſatiōis a diuinis
quorū ſnīa ꝓfecto admodū ꝓbabi
lis ē, et poterit ī diſputatione facili-
me defendi. Ipſe tñ contrariā potius
admittere ex multis, ſed pręcipue,
qđ ceſſationi a diuinis nō oīno dero
getur, ēt ſi in his feſtiuitatibus diui
na officia celebrētur: ſiquidē hęc ce
lebratio tēporaria ē ad hos dies fe-
ſtos reſtricta: q̄ ob rē manet ipſius
ceſſationis vis his diebus trāſactis.
deinde eadē rō ꝓrſus in ceſſatione
a diuinis, ſicut īterdicto ꝓcedit. At
q̄ p̄ter iſta nulla eſt iuris pontificij
cōſtitutio, q̄ hanc benignā huius c.
interpretationem excludat: idcirco
fortaſsis hęc ſententia potior eſt.
4 ¶Quinto ē obſeruandū, ꝙ † & in
aduentu Regis in aliquā ciuitatē, q̄
īterdicta ſit, eadē hęc cōſtitutio ad
mittēda ē, ut diuina officia celebrēt
publice iuxta formā huius. §. quem
admodū tradit Io. Staphi. de literis
gratię, et iuſtitię. fo. 157. co. j. qđ ip̄e
non alia ratione probat, quam ꝙ de
ferendum ſit dignitati Regię c. ſoli
tę de maior. & obedi. & fortaſsis
hoc ipſum obtinebit tantum quoad
diem aduentus, vel alterum ſtatim
ſequentem: non quo ad totum ipsū
tēpus, quo Rex in aliqua vrbe mā
ſerit. eſſet enim id admodum graue,
& in diſpendiū graue, & in diſpen
dium cenſurę eccleſiaſticę.
¶Sexto ad intellectum huius .§. In
5 ueſticandū eſt, † quę nam horæ ca
nonicæ poſsint in his diebus cele-
brari publicę? & gl. in verb. Adsū
ptio. ſcribit, incipiendum eſſe diui-
num officium a veſperis diei pręce
dentis feſtiuitatē, & finiēdum ipſo
die feſtiuitatis veſperis iā peractis
ita vt cōplectorium ianuis clauſis,
non publice dicatur. hanc gl. ſequū
tur Io. And. & Anch. hic Calde. in
tract. de eccle. interdict. 6. mēbro. §.
viſo de effectu. col. 8. Flor, 3. par. ti.
26. c. 4. arg. tex. ī c. 2. de ferijs. quo
probatur in celebrandis feſtiuitati
bus ab eccleſia inſtitutis diē eē cō-
putan-

putādum a veſperis in veſperas: ꝙ
doct.ibi cōiter adnotarūt.idē dedu
citur ex tex.in cle.j. ad fin.verſ.in
primis aūt feſtis.de reliq.& vener.
ſancto.Fel.in c.conſuluit.col.3.uer.
in priuilegijs.de offi. deleg.Pau.Ia
ſo.in l.more.ff.de ferijs. Fel.in c.ec
cleſia.S.Marię.de conſtitu. col.18.
verſ.v.conclu.declaratio.c.j.ibi gl.
de conſecrat.diſt.3.gl.Ant.& Abb.
in c.j.de ferijs.Leuirici.c.23.notat
late And.Tiraq.in tract.de vtroq;
retract.§.j.gl.11.nu.13.contrarium
tñ in hac qōne,ꝙ tractamus,tenent
Arch.Domi.& Francus hic, Fred.
cōſ.111.col.3.Sylue. verb.interdi
ctū.v.q. 2. Gonſalus a Villadiego
de interdicto.col.5.Ang.verb.inter
dictū.vj. q.18. probantes,ē cōple
ctoriū harum feſtiuitatū poſt ſecun
das veſperas poſſe dici publice,quē
admodum & alia diuina officia il
lius diei:cū adhęreat cōplectorium
iſtud ſecūdis veſperis.quam opinio
nem conſuetudo probauit:et eſſe ue
riorem nos opinantur.

¶Septimo hic tex.ita intelligēdus
eſt,vt his diebus non tm̄ miſſarum
ſolēnia ipſius feſtiuitatis, ſed et miſ
ſę peculiares ac votiuæ dici,ac cele
brari publicę poſsint,quod in præ-
cedent.§.adnotauimus nu.3.atq; in
ſpecie huius.§.idem tenuerunt Cal.
de eccleſ.interd.6.mēbro fo.12.col.
4.Sylue.verb.interdictū.3.q.2.Flo
ren.3.part.ti.16.c.4.co.2,quorū opi
nio ſatis probari pōt:nec reſtringē
da iſthæc eſt conſtitutio:cum fauo
rem inducat maximū ad diuini cul
tus religionem

6 ¶Octauo qritur oportune, an † li
ceat in his feſtiuitatibus mortuos ſe
pelire intra eccleſiā? & gl.in cle. j.
de ſepultu.in princ.tenet,ꝙ hoc mi
nime liceat;cum tm̄ permittantur
officia diuina, & eorū publica cele
bratio:ſepultura vero mortuorū nō
pertinet ad officia diuina:probat
hoc ipſum text. elegans in c.cū &
plantare.§. ꝙ ſi templarij.de priui
leg.vbi eo tempore.quo in eccleſijs
interdictis permiſſa eſt diuinorū of
ficiorū celebratio propter aliquod
priuilegium,non ex hoc cenſet per
miſſa mortuorū eccleſiaſtica ſepul-
tura.ſic deniq; ꝑcitatā gl. ſequūtur
Card.Imol.Abb.Io.Vanchelius,et
Bonif.3.col.ibidē Io.And.Dom.&
Franc.hic Fred.in d.cōſ.111.col.v.
Gonſal.a Viliadiego de irregula.c.
de īterdicto,co.v.ſcribēs poſt Imo.
in d.cle.j. idē eē quo ad officiū defū
ctorū,vt hoc his diebus non poſsit
ēt ſi corpus extra eccleſiā ſepeliat
in quo Fred.in d.cōſ.111.& Sylu.
verb.interdictū.v.q. 2.cōtrariū te-
nent,licet ꝑ dicta opinio quo ad ſe-
pulturā,ꝙ cōis ē, ꝓbaretur.cū et of
ficiū defūctorū ꝑtineat ad diuinorū
officiorū celebrationē. Quā ſnīam
ipſe veriorē eē cēſeo. imo ei poſſe,
intra eccleſiam his diebus corpora
defunctorū ſepeliri.aduerſus magis
receptā vulgo opinionē ꝓbāt Cal.
de eccleſi. interd. 6.mēbro,verſ.itē
qritur.Anch.hic.Ang.verb.interdi
ctū.6.q.35.Flor.3.part.tit.16.c.4.
ea rōne,ꝙ ſepultura fere ad officiū
diuinū ꝑtinet:quia funus ipſū ad ec
cleſiā deferē cū officio diuino.c.qa
diuina.13.q.2. & hęc quidē opinio
benignior eſt,iureque defendi,et ę-
quitate poterit.Illud tm̄ eſt apud om
nes in confeſſo,in his feſtiuitatibus
oīa licere,ꝙ ad officiū pertineant di
uinū,& eius celebrationē : eo vero
ꝙ pertinent ad ſacramēta minime ꝑ
mitti,niſi ea forma, qua permitten-
tur alioq tēpore iterdicti: unde plu
ra poſsēt deduci ad huius rñſi inter
ꝑtationē,quorum aliquot exponā.

¶Nono hinc conſtat, poſſe in his
diebus hic connumeratis benedici
abbates,uirgines,aquam,veſtes,&
alia eccleſiaſtica ornamenta: quod
communi omnium ſententia proba
tum

tum eſt, prę́ſertim ab Anch. Frederico Cald. Syluest. & alijs. atq; ab Ang. verbo, interdictum. 9. q. 18.

Decimo ſecundum eoſdem non poterunt in his feſtiuitatibus ſacramēta euchariſtię, & extremę vnctionis miniſtrari: prius qdē his, q nullo mortis periculo afficiūtur poſterius nec his, qui mortis articulo, & agone grauantur. qd probaur ex his, quę & nos adnotauimus in hac ſecunda parte. §. 2. nu. 7.

Vndecimo cōſtat tēpore interdicti poſſe publice nuptias benedici ex conceſsione huius cōſtitutionis in his diebus, qbus ſpāli priuilegio licet diuina officia celebrare apertis ianuis, & ſolenniter, mō alia ex cā nō fuerit phibitę nuptiarū benedictiones. Eſt etenī benedictio nuptiarū diuinū officiū: ſicuti Cald. et alij cōiter tradidere. Syl. poſt Hoſt. verbo, iterdict. 5. q. 2. ſic locū obtinebit hæc opinio i die adsūptionis ſacratiſsimę virginis Marię, et i euchariſtię feſto: nā in alijs diebus hic expreſsis, iterdictę sūt nuptiarū benedictiones iuxta notata in c. capellanus. de ferijs, & i Epitome ad 4. li. decretalium. 2. part. c. 8. §. 11.

Duodecimo inde apparet, in his ſolēnibus feſtis, quorū hic mētio fit et ipſis clericis nō licere euchariſtię ſacramētū accipere, niſi ſimul miſſarū celebratiōe ipſi euchariſtię ſacrificiū cōſecrātes obtulerint. quod notāt Io. And. Dom. Frā. & doc. hic. Cal. de ecc. interd. 6. mēb. tñ enī clericis licet diuina officia celebrare: vt cōi omnium iudicio diffinitum eſt.

Decimotertio ip[illegible] fero. et in his feſtiuitatibus nō lice[illegible] ontes baptiſmatis benedicere: pterq̃ i ipſomet feſto reſurrectionis. Nec enī tēpore interdicti licet fontē benedicere: cū hęc benedictio nō ſit neceſſaria ad baptiſmi ſacramētū. qd notat Palu. i 4. sēt. diſ. 7. q. 3. qua rōne reliquis diebus, qbus ſolēnis ē fontiū benedictio iſtituta, fontes ſacri baptiſmatis benedicentur eo mō, & forma tēpore interdicti, quo cętera diuina officia celebrari poſsint. Nec oberit qd de chriſmate deciſū ē i c. qm̄. iſt. ti. ſup. q̄a illud ē neceſſariū oino ad confirmationis ſacramentum.

Poſtremo vlt. huius capitis pars nō erit ptermittēda: ſiquidē Are. [illegible] in c. j. co. 6. de reſc. Fel. in c. nōnulli. co. 7. eo. ti. verſ. ij. fallit. & Lud. Goza. in cōſ. 14. nu. 12. ex ea adnotarunt priorē legē, reſcriptū aut priuilegiū habēs ſimplicē futurę cōceſsionis, aut cōſtitutiōis derogationē, tollit p ſequēs, i quo hęc fuerit cōcepta clauſula: Nō ob ſtātibus qbuſcūque priuilegijs, & cōſtitutionib. atq; reſcriptis, quauis forma, & expreſsione verborū cōceptus. Quā opinionē ipſe latius examinaui in 2. parte. rub. de teſtament. numero. 16.

Tādē his explicitis finē huic relectioni cōſtituimus, lectorē beneuolū admonētes, nos sēper ſedulo i hiſce tractatibus operā dediſſe, vt breui quodam examine quæ præ cęteris ſelegimus adnotarentur.

COMMENTARIORVM IN C. VLTImum. de ſent. excom. in 6. Authore DIDACO COVARRVVIAS Toletano.

FINIS.

VA1 1532404 110

Legatura distaccata
conservata a parte

sPC
Studio P.Crisostomi
ANNO ....